# અર્પણ

જેમની ઉજ્જ્વળ પ્રવૃત્તિથી ભાષાનું તેજ પ્રગટ્યું છે
અને જેમની પ્રેરણાથી આ કોશ તૈયાર થયો
છે, તે પૂજ્ય ગાંધીજીને ચરણે આ
કોશ અર્પણ કરીએ છીએ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠે જોડણીકોશ તૈયાર કરીને આપણી જોડણીને એકધારી અને વ્યવસ્થિત કરવાનો જે સફળ પ્રયત્ન કર્યો છે, અને જે જોડણીને લેખકો, સામયિકો, પ્રકાશન સંસ્થાઓ, મુંબઈ યુનિવર્સિટી તથા બીજી કેળવણીની સંસ્થાઓ મોટે ભાગે અનુસરી રહી છે, તેને આ સંમેલન આવકાર દે છે, અને પરિષદને સૂચના કરે છે કે

(૧) એ જોડણી સર્વમાન્ય થાય એવા પગલા લે,

અને

(૨) વિદ્યાપીઠ તરફથી થનારા તેના પુનસંસ્કરણમા પોતે તથા પોતાની માન્ય સંસ્થાઓ પૂરેપૂરો સહકાર આપે

ઓક્ટોબર, ૧૯૩૬

**૧૨મા ગુજરાતી સાહિત્ય સંમેલનનો ઠરાવ**

'ગુજરાતી શબ્દોની સાચી જોડણી વિષે ગુજરાતમા ઘણા વખતથી ચર્ચા ચાલી રહી છે એને પરિણામે, એ ભાષાના અભ્યાસમા નડતી મુશ્કેલી દૂર કરવાના હેતુથી, ગૂજરાત વિદ્યાપીઠે, સામાન્ય રીતે સ્વીકારાયેલા અમુક સિદ્ધાંતોને આધારે, 'જોડણીકોશ' નામનો એક શબ્દકોશ પ્રગટ કર્યો છે આ 'જોડણીકોશ'મા સ્વીકારાયેલી જોડણીનો ગુજરાત સાહિત્ય પરિષદ, મુંબઈ યુનિવર્સિટી, તેમ જ ઘણાખરા ગૂજરાતી પ્રકાશકો, વર્તમાનપત્રો અને સામયિકોએ પણ સ્વીકાર • કર્યો છે સર્વત્ર એક જ પ્રકારની જોડણી રહે, તેમ જ ભાષાના અભ્યાસમા ચોકસાઈ સચવાય, એ હેતુથી મુંબઈ સરકાર એ જરૂરી અને ઇષ્ટ માને છે કે, 'જોડણીકોશ'મા નક્કી કરેલી સર્વસામાન્ય અને એક જ પ્રકારની જોડણી ઇલાકાની શિક્ષણસંસ્થાઓમા અનુસરવામા આવે આ અનુસાર સરકારે એવો હુકમ બહાર પાડ્યો છે કે ભવિષ્યમા 'જોડણીકોશ'મા નક્કી કરાયેલી જોડણીને અનુસરે એવા જ પુસ્તકોને પાઠ્યપુસ્તકોની મંજૂર થયેલી યાદીમા મૂકવામા આવશે ”

ઈ સ ૧૯૪૦

**મુંબઈ સરકારના પ્રકાશન ખાતા તરફથી**

# નિવેદન

સાર્થ જોડણીકોશની ચોથી આવૃત્તિ ઈ. સ. ૧૯૪૯માં બહાર પાડી ત્યારે નીચે મુજબનો વિચાર રજૂ કર્યો હતો —

"હવે આ (બૃહત્) આવૃત્તિ જોતાં, એક જરૂર એ પણ લાગી છે કે, મૅટ્રિક કક્ષાના વિદ્યાર્થીઓ માટે એક નાનો 'વિનીત' કોશ રચવો, જેથી તેમને માફકસરની કિંમતે તે મળી શકે. આ કામ હવે પછી પાર પાડવા વિચાર છે."

આ વિચાર પાંચ વરસે અમલમાં આવે છે તેથી આનંદ અને સંતોષ થાય છે. વિશેષ તો એ કારણે કે, પાંચ વરસના ગાળામાં બૃહદ્ આવૃત્તિ લગભગ ખપી ગઈ છે તે વખતે આ તેની વિનીત આવૃત્તિ તૈયાર થઈ બહાર પડે છે. આથી કરીને, વિદ્યાર્થીને તથા વાચકજગતને કોશ વગર રહેવું નહિ પડે.

તેના નામ પ્રમાણે, આ આવૃત્તિ મોટા જોડણીકોશનો અમુક ઢબનો સંક્ષેપ છે ખરો, પરંતુ તે તૈયાર કરવામાં તેના સંપાદકને કદાચ વિશેષ ચીવટ અને મહેનત પડી હશે માનું છું. મોટો કોશ પોતે ચાલુ ભાષાનો કોશ છે. તેમાં ભાષાની સમગ્ર શબ્દ-સંપત્તિ સંઘરાઈ ચૂકી છે, એમ કહેવું અધરું છે; છતાં શાળોપયોગી જરૂર કરતાં તેમાં કાંઈક વિશેષ સામગ્રી તો જરૂર આવી છે. આથી કરીને જ, કાંઈક સસ્તી અને સાદી એવી આવૃત્તિ હવે કરવી જોઈએ, એમ ૧૯૪૯માં લાગેલું. અને તેથી તે કામ ત્યારથી પહેલું મન ઉપર લીધું હતું. તે તૈયાર થવાથી, વાચકવર્ગ આગળ હવે આ ત્રીજા પ્રકારનો કોશ રજૂ થાય છે — ૧. મૂળ સાર્થ જોડણીકોશ, ૨. કેવળ જોડણી માટે ખિસ્સાકોશ, અને હવે આ ૩. વિનીત જોડણીકોશ.

કઈ ઢબે સંક્ષેપ કરવો તેને માટે કેટલીક બાબતો કેટલાક અનુભવી શિક્ષકો સાથે ચર્ચી હતી. શ્રી. દેસાઈભાઈ પટેલે પોતાની દૃષ્ટિએ મોટા કોશનાં છપાયેલાં કેટલાંક પાનાંનો સંક્ષેપ કરી આપીને જ પોતાની દૃષ્ટિ બતાવી હતી. મર્યાદા એ રાખી હતી કે, સામાન્ય વિનીત-મૅટ્રિક કક્ષા સુધીનું કામ તો આ કોશે ઓછામાં ઓછું દેવું જ જોઈએ. વળી ગણિત, પદાર્થવિજ્ઞાન, રસાયન, જીવવિદ્યા, વનસ્પતિશાસ્ત્ર વગેરે વિજ્ઞાનવિદ્યાઓ હવે ગુજરાતીમાં શીખવાવા લાગી છે અને તેમની પરિભાષા તેનાં પુસ્તકોમાં ઊતરી છે. તેથી તે પરિભાષાનોય સમાવેશ કરવાનું ધ્યાન રાખ્યું છે.

આ રીતે, શાળોપયોગી શબ્દોની જ પસંદગી કરવા જતાં અમુક સંક્ષેપ જરૂર સધાયો છે. છતાં, ગુજરાતી ભાષાના વધતા જતા અભ્યાસ અને ઉપયોગને પરિણામે આજકાલ તે બાબતમાં શાળા અને મહાશાળા એ બેતા ભેદની રેખા આંકવી અઘરી થવા આવી છે. એટલે વાચક જોશે કે, ભાષાના સામાન્ય ચાલુ કોષ તરીકેની બધી ગરજ સરી રહે તે પ્રકારનો આમાં શબ્દોનો સંગ્રહ થયો છે. આ આવૃત્તિમાં કુલ ૩૯,૩૩૫ શબ્દો ઊતર્યા છે; આથી કોશ માફકસરની કિંમતે મળી શકે તેવો થયો છે, તે આજે મોટી સવડ લાગશે એમ માનું છુ.

સંક્ષેપ કરવાની ખરી મુશ્કેલી કયા શબ્દો લેવા તે નક્કી કરવા ઉપરાંત ખાસ તો તેમના અર્થોનો તથા શબ્દપ્રયોગોનો કેટલો વિસ્તાર સંઘરવો, એ ઠરાવવામાં રહેલી છે. સંપાદકે આ કામમાં પણ ઠીક ઠીક ચીવટ રાખી છે. પરિણામે, આ કોશ તેની મૂળ આવૃત્તિ કરતાં, કદની દૃષ્ટિએ, અર્ધું કરતાં સોએક પાન વધુ જેટલો થઈ રહ્યો છે. કિંમત પણ તેટલા પ્રમાણમાં ઓછી થઈ શકી છે તે આનંદની વાત છે.

સંપાદનનું કામ શ્રી. ગોપાળદાસ પટેલે કર્યું છે. જોડણીકોશના કામમાં તે તેની બીજી આવૃત્તિથી કામ કરતા આવ્યા છે. શાળોપયોગી દૃષ્ટિએ સંક્ષેપ કરવા માટે જરૂરી શિક્ષણદૃષ્ટિ તેમની પાસે છે.

કોશનું કામ એકલ હાથે કરવું અશક્ય જ ગણાય. તેથી શ્રી ગોપાળદાસને મદદ કરવા માટે કેટલોક વખત શરૂમાં અ૦ મોહનભાઈ પટેલે કામ કર્યું. બાકી તેમને પૂરી મદદ અને સાથ અ૦ મુકુલભાઈ કલાર્થીનાં મળ્યાં છે. બધો જ વખત તે ગોપાળદાસની સાથે સંપાદનકામમાં તેમ જ તેનાં પ્રૂફ જોવામાં રહેલા છે. આશા છે કે, વિદ્યાર્થી-જગતને તથા સામાન્ય વાચકને આ કોશ ઉપયોગી નીવડશે.

વિદ્યાર્થીઓને કોશનો ઉપયોગ કરવાની ટેવ પાડવાનું કામ હજી આપણા શિક્ષણમાં બરોબર દાખલ નથી થયું; તે કરવાની જરૂર છે. એમ થાય તો, કદાચ આથી પણ નાની આવૃત્તિ આગળ ઉપર જરૂરની લાગે.

કોશના શબ્દોની સાથે તેમનું વ્યાકરણ, વ્યુત્પત્તિ તથા ઉચ્ચારણનો નિર્દેશ પણ મૂળ કોશમાંથી ટૂંકાવીને છતાં વિદ્યાર્થીઓને ખપ લાગે તેટલાં સંઘરવામાં આવ્યાં છે.

જોડણીકોશની આ નવી આવૃત્તિને શિક્ષકવર્ગ વધારે ઉપયોગી કરવામાં પોતાની સલાહસૂચનાઓ આપી આભારી કરશે એવી વિનંતી છે. આ કોશના સંપાદનમાં જે શિક્ષક મિત્રોએ મદદ કરી છે તેમનો આભાર માનું છું.

'૧૪-૬-'૫૪

મગનભાઈ દેસાઈ

# જોડણીના નિયમો

## તત્સમ શબ્દો

૧. સંસ્કૃત તત્સમ શબ્દોની જોડણી મૂળ પ્રમાણે કરવી. ઉદા૦ મતિ; ગુરુ; વિદ્યાર્થિની.

૨. ભાષામાં તત્સમ તથા તદ્ભવ બંને રૂપો પ્રચલિત હોય તો બંને સ્વીકારવાં. ઉદા૦ કઠિન — કઠણ; રાત્રિ — રાત; દશ — દસ; કાલ — કાળ; નહિ — નહીં; દુખડ — આખેડવ; કર્શ — ફરસ.

૩. જે વ્યંજનાન્ત તત્સમ શબ્દો ગુજરાતી પ્રત્યયો લેતા હોય તેમને અકારાન્ત ગણીને લખવા. ઉદા૦ વિદ્વાન, જગત, પરિષદ.

આ નિયમ અંગ્રેજી, ફારસી, અરબી વગેરે ભાષાના શબ્દોને પણ લાગુ પડે છે.

૪. પશ્ચાત્, કિંચિત્, અર્થાત્, ક્વચિત્, એવા શબ્દો એકલા આવે અથવા બીજા સંસ્કૃત શબ્દોની સાથે સમાસમાં આવે ત્યારે વ્યંજનાન્ત લખવા. ઉદા૦ કિંચિત્કર; પશ્ચાત્તાપ.

આવાં અવ્યયો પછી જ્યારે 'જ' આવે ત્યારે તેમને વ્યંજનાન્ત ન લખવાં. ઉદા૦ ક્વચિત જ.

૫. અરબી, ફારસી તથા અંગ્રેજી ભાષાના શબ્દો લખતાં તે તે ભાષાના વિશિષ્ટ ઉચ્ચારો દર્શાવવા ચિહ્નો ન વાપરવાં. ઉદા૦ ખિદમત, વિઝિટ, નજર.

૬. 'એ' તથા 'ઓ'ના સાંકડા તથા પહોળા ઉચ્ચારની ભિન્નતા દર્શાવવા ચિહ્નો વાપરવાં નહિ. પરંતુ અંગ્રેજી શબ્દોના 'ઍ' 'ઑ'ના ઉચ્ચારમાં ભ્રાંતિ ન થાય માટે, તે દર્શાવવા ઊંધી માત્રાનો ઉપયોગ કરવો. ઉદા૦ ઍારી, ઑગસ્ટ, કૅાલમ.

૭. અનુસ્વારના ભિન્ન ભિન્ન ઉચ્ચારો દર્શાવવા ચિહ્નો વાપરવાં નહિ.

નોંધ — શક્ય હોય ત્યાં અનુસ્વારના વિકલ્પમાં અનુનાસિકો વાપરી શકાય. ઉદા૦ અંત, અન્ત; દંડ, દણ્ડ; સાંત, સાન્ત; બૅંક, બૅન્ક.

## હશ્રુતિ તથા યશ્રુતિ

૮. બહેન, વહાણું, વહાલું, પહોળું, મહાવત, શહેર, મહેરબાન, મહાવરો, મહોર જેવા શબ્દોમાં તથા કહે, રહે, પહેર, પહોંચ જેવા ધાતુઓમાં હ જુદો પાડીને લખવો.

૯. નાનું, મોટું, બીક, સામુ, જૂનું, મોર (અ૦), મોં, મોતું (લોટને), જ્યાં, ત્યાં, ક્યારે, ત્યારે, મારું, તમારું, તારું, તેનું, અમારું, આવું, વગેરેમાં હકાર ન દર્શાવવો.

(એટલે કે, હ જ્યાં દર્શાવવો ત્યાં જુદો પાડીને દર્શાવવો અને ન દર્શાવવો ત્યાં મુદ્દલ ન દર્શાવવો; 'હ'ને આગલા અક્ષર સાથે જોડવો નહિ.)

૧૦. નાહ, ચાહ, સાહ, મોહ, લોહ, દોહ, સોહ એ ધાતુઓને અનિયમિત ગણી તેમનાં દર્શાવ્યા પ્રમાણે રૂપો સાધિત કરવાં:

નાહ:—નાહુ છું; નાહીએ છીએ; નહાય છે; નાહો છો; નાહ્યો,-હ્યા, -હી,-હ્યું,-હ્યાં; નાહીશ; નાહીશું; નહાશે; નહાશો; નહાત; નહાતો,-તી,-તું; નાહનાર; નાહવાનો અથવા નાવાનો; નાહેલો,-લી,-લું; નહા; નહાજે; નાહવું.

નવડા(-રા)વવું; નવાવું; નવાય; નાવણ; નાવણિયો; નવેણ; નવાણ.

ચાહ:—ચાહું છું; ચાહીએ છીએ; ચાહે છે; ચાહો છો; ચાહ્યો,-હ્યા,-હી,-હ્યું,-હ્યાં; ચાહીશ; ચાહીશું; ચાહશે; ચાહશો; ચાહત; ચાહતો,-તી,-તું; ચાહનાર, ચાહવાનો; ચાહેલો,-લી,-લું; ચાહ; ચાહજે; ચાહવું.

ચહવડા(-રા)વવું; ચહવાવું, ચહવાય એ રૂપો શક્ય અને વ્યાકરણદૃષ્ટિએ પ્રામાણિક લાગે છે, પણ આવા પ્રયોગો પ્રચલિત નથી.

સાહ:— ચાહ પ્રમાણે. પણ નીચેનાં રૂપો દર્શાવ્યા પ્રમાણે:—

સવડા(-રા)વવું; સવાવું; સવાય.

મોહ:—મોહુ છું; મોહીએ છીએ; મોહે છે; મોહો છો; મોહ્યો,-હ્યા,-હી,-હ્યુ,-હ્યાં; મોહીશ; મોહીશું; મોહશે; મોહશો; મોહત; મોહતો,-તી, -તું; મોહનાર; મોહવાનો; મોહેલો,-લી,-લું; મોહ; મોહજે; મોહવું.

મોહડા(રા)વવું; મોહાવું; મોહાય.

લોહ:—લોહું છું; લોહીએ છીએ; લુહે છે; લુહો છો; લોહ્યો,-હ્યા, -હી,-હ્યું,-હ્યાં; લોહીશ; લોહીશું; લોહશે; લોહશો; લોહત; લોહતો,-તી,-તું; લોહનાર; લોહવાનો અથવા લોવાનો; લોહેલો,-લી,-લું; લોહ; લોહજે; લોહવું.

લોવડા(-રા)વવું; લોવાય; લોવણિયુ.

દોહ:—દોહુ છું; દોહીએ છીએ; દુહે છે; દુહો છો; દોહ્યો,-હ્યા,-હી,-હ્યું,-હ્યાં; દોહીશ; દોહીશું; દોહશે; દોહશો; દુહત અથવા દોહત; દોહતો, -તી,-તું; દોહનાર; દોહવાનો અથવા દોવાનો; દોહેલો,-લી,-લું; દોહ; દોહજે.

દોવડા(-રા)વવું; દોવાવું; દોવણ; દોણી.

કોહ:—સામાન્યતઃ મોહ પ્રમાણે. પણ નીચેનાં રૂપો દર્શાવ્યા પ્રમાણે—

કોવડા(-રા)વવું; કોવાવું; કોવાય; કોહપણ; કોહવાણ; કોહવાટ.

સોહ:—મોહ પ્રમાણે.

૧૧. કેટલાક 'ઢ'ને બદલે હ અને ડ છૂટા પાડીને લખે છે. જેમ કે, કહાડવું, વહાડવું. તેમ ન લખતાં કાઢ, વાઢ, કઢી, ટાઢ, અઢાર, કઢવું એમ લખવું. પરંતુ લઢવું, દાઢમ ન લખતાં લડવું, દાડમ એમ લખવું. ચડવું, ચઢવું બંને માન્ય ગણવાં.

૧૨. કેટલાક શબ્દોના ઉચ્ચારણમાં ગુજરાતના કેટલાક ભાગમાં યશ્રુતિ થાય છે. ઉદા૦ જાત્ય, આંખ્ય, લાવ્ય, લ્યો, દ્યો ઇ૦. પણ તે લખવામાં દર્શાવવાની જરૂર નથી. જાત, આંખ, લાવ, લો, દો એમ જ લખવું

તદ્ભવ શબ્દો

૧૩. અલ્પપ્રાણ અને મહાપ્રાણ સંયુક્ત હોય એવા તદ્ભવ શબ્દોમાં મહાપ્રાણનું દ્વિત્વ કરવું. ઉદા૦ ચોખ્ખું, ચિઠ્ઠી, પથ્થર, ઝભ્ભો, ઓધ્ધો, સુધ્ધાં, સભ્ભર. પણ ચ્ તથા છ્નો યોગ હોય તો ચ્છ લખવું, છ્છ નહિ. ઉદા૦ અચ્છેર, પચ્છમ, અચ્છું.

૧૪. કેટલાક શબ્દોમાં (ઉદા૦ પારણુ, બારણું, શેરડી, દોરડું, ખાંડણી, દળણું, ચાળણી, શેલડી) ર, ડ, ળ, લને બદલે ય ઉચ્ચાર થાય છે; ત્યાં મૂળ રૂપ જ લખવું.

૧૫ અનાદિ 'શ'ના ઉચ્ચારની બાબતમાં કેટલાક શબ્દોમાં પ્રાંતિક ઉચ્ચારભેદ છે. ઉદા૦ ડોશી–ડોસી; માશી–માસી, ભેંશ–ભેંસ, છાશ–છાસ; બારશ–બારસ; એંશી–એંસી. આવા શબ્દોમાં શ અને સ નો વિકલ્પ રાખવો.

૧૬. શક, શોધ, શું માં રૂઢ શ રાખવો; પણ સાકરમાં સ લખવો.

૧૭. વિશે અને વિષે એ બંને રૂપો ચાલે

૧૮. તદ્ભવ શબ્દોમાં અંત્ય ઈ તથા ઉ, સાનુસ્વાર કે નિરનુસ્વાર, એ અનુક્રમે દીર્ઘ અને હ્રસ્વ લખવાં. ઉદા૦ ઘી; છુ; શું; તું; ધણી; વીંછી; અહીં; દહીં; પિયુ; લાડુ; જુદું.

નોંધ—સામાન્ય રીતે ગુજરાતીમાં રુ અથવા રુ લખવાનો રિવાજ નથી; રૂ વિશેષ પ્રચલિત છે. પરંતુ જ્યાં નિયમ પ્રમાણે હ્રસ્વ રુ લખવાનું હોય ત્યાં રુ અથવા રુ લખવું ઉદા૦ છોકરું–છોકરુ; બૈરું–બૈરું.

અપવાદ—એકાક્ષરી શબ્દોમાં નિરનુસ્વાર ઊ દીર્ઘ લખવો. ઉદા૦ જૂ, લૂ, થૂ, ભૂ, દૂ.

૧૯ અનંત્ય ઈ તથા ઊ પર આવતા અનુસ્વારનો ઉચ્ચાર પોચો થતો હોય ત્યારે ઈ કે ઊ દીર્ઘ લખવાં. ઉદા૦ ઈંટ; હીંડાડ; ગૂંચવાવ; સીંચણિયું; પીછું; લૂંટ; પૂંછડું; વરસૂંદ; ભીંચામણું.

અપવાદ—કુંવારું, કુંભાર, કુંવર, કુંવરી, સુંવાળું.

૨૦. શબ્દમાં આવતા યુક્તાક્ષરથી જ્યાં આગલા સ્વરને થડકો લાગતો હોય ત્યાં ઈ કે ઊ જે હોય તે હ્રસ્વ લખવો. અનુસ્વારનો ઉચ્ચાર અનુનાસિક જેવો થતો હોય ત્યાં યુક્તાક્ષર ગણવો. ઉદા૰ કિસ્તી, શિસ્ત, ફુક્કર, જુસ્સો, સુસ્ત, છેતરપિંડી, જિંદગી, જિંગોડી, લુંગી, દુંદ, તુંડાઈ.

નોંધ — સામાન્ય રીતે ગુજરાતીમા જિ લખવાનો રિવાજ નથી; જી જ વિશેષ પ્રચલિત છે. પરંતુ જ્યાં નિયમ પ્રમાણે હ્રસ્વ જિ લખવાનું હોય ત્યાં જિ લખવું. ઉદા૰ જિંદગી; જિતાડવું, જિવાડવું.

૨૧. જ્યાં વ્યુત્પત્તિને આધારે જુદી જોડણી ન થતી હોય (જેમ કે, જુદું, ઉદ્દ્યુ, દિલ) તેવા બે અક્ષરના શબ્દોમાં ઉપાંત્ય ઈ તથા ઊ દીર્ઘ લખવાં. ઉદા૰ ચૂક, થૂઈ, તૂત ઝૂલો, ઝીણું, છીનો.

અપવાદ — સુધી, દુખ, જુઓ.

નોંધ — મુકાવું, ભુલાવું, મિચાવું, એવાં કર્મણિરૂપોમાં હ્રસ્વ થાય છે. જુઓ નિયમ ૨૪ મો.

૨૨. જ્યાં વ્યુત્પત્તિને આધારે જુદી જોડણી ન થતી હોય (જેમ કે, ઉપર, સુગલ, કુરતું, મુગટ, અંગુર) તેવા બેથી વધારે અક્ષરના શબ્દોમાં ઇ કે ઉ પછી લઘુ અક્ષર આવે તો તે દીર્ઘ લખવાં, અને ગુરુ અક્ષર આવે તો તે હ્રસ્વ લખવાં. ઉદા૰ નીકળ, મૂલવ, વિમાસ, મજૂર, ખેડૂત, દુકાળ, સુતાર, તડૂક, કિનારો, ભુલાવ, મિચાવ, તડુકાવ.

અપવાદ ૧ — વિશેષણ પરથી થતાં નામો તેમ જ નામ પરથી બનતાં ભાવવાચક નામોમાં મૂળ શબ્દની જોડણી કાયમ રાખવી. ઉદા૰ ગરીબ–ગરીબાઈ; વકીલ–વકીલાત; ચીકણું–ચીકણાઈ, ચીકાશ; મીઠું–મીઠાશ, મીઠાણ; જૂઠું–જૂઠાણું; પીળું–પીળાશ; ઝીણું–ઝીણવટ.

નોંધ — વેધી–વેધિત્વ, અભિમાની–અભિમાનિત્વ, એવા શબ્દો તત્સમ સંસ્કૃત હોઈ ફેરફાર કરવામાં આવે છે.

અપવાદ ૨ — કેટલાક શબ્દો બોલતાં ઉપાંત્ય અક્ષર ઉપર ભાર આવે છે ત્યાં ઇ કે ઉ જે હોય તે દીર્ઘ કરવાં. ઉદા૰ ગોટીલો, દાગીનો, અરડૂસો, દંતૂડી વગેરે.

નોંધ :— જેમાં આ જાતનો ભાર નથી આવતો એવા શબ્દો : ટહુકો, કુઉડી, મહુડું.

૨૩. ચાર અથવા તેથી વધારે અક્ષરના શબ્દોમાં આદિ ઇ કે ઉ હ્રસ્વ લખવાં. ઉદા૰ મિજલસ, ભુલામણું, હિલચાલ, કિલકિલાટ, ખિસકોલી, ટિપણિયો, ટિટિયારો, ટિચકારી.

વિકલ્પ — ગુજરાત-ગૂજરાત.

નોંધ ૧ — આ જાતનો શબ્દ સમાસ હોય તો સમાસના અંગભૂત શબ્દોની જોડણી કાયમ રાખવી. ઉદા૰ ભૂલથાપ; બીજવર; હીણુકમાઉ; પ્રાણીવિદ્યા; સ્વામીદ્રોહ; મીઠાબોલું.

નોંધ ૨ — કૂદાકૂદ, બૂમાબૂમ, ભુલભુલામણી, એવા દ્વિર્ભાવથી થતા શબ્દોમાં દ્વિર્ભાવ પામતા પદની જોડણી જ કાયમ રાખવી.

૨૪. પ્રાથમિક શબ્દો પરથી ઘડાતા શબ્દોમાં તથા ધાતુનાં પ્રેરક અને કર્મણિ પ્રયોગનાં રૂપોમાં પ્રાથમિક શબ્દ અથવા ધાતુની મૂળ જોડણી કાયમ ન રાખતાં ઉપર કલમ ૨૧, ૨૨, ૨૩, ૨૪ પ્રમાણે જોડણી કરવી. ઉદા૰ ભૂલ-ભુલામણી, શીખ-શિખાઉ, શિખામણ; નીકળ-નિકાલ; ઊઠ-ઉઠાવું, ઉઠાડ, ઉઠાવ, ઉઠમણું; મૂક-મુકાણ, મુકાવું, મુકાવવું.

નોંધ ૧ — નિયમ ૧૯, ૨૦ પ્રમાણે સાનુસ્વાર ઇ, ઉ વાળા શબ્દોમાં ફેર નહિ થાય. જેમ કે, ચૂંથવું, ચૂંથારો, ચૂંથાવું, ચૂંથાવવું; કિંગલાણ, કિંગલાવું, કિંગલાવવું.

નોંધ ૨ — ધાતુના અક્ષરો ગણવામાં તેનુ સામાન્ય કૃદંતનું રૂપ નહિ, પણ મૂળ રૂપ લેવું. જેમ કે, ઊથલ(વું), મૂલવ(વું); ઉથલાવ(વું), તડૂક(વું), તડુકાવ(વું), તડુકા(વું).

અપવાદ ૧ — કર્મણિરૂપોને નિયમ ૨૧ માં અપવાદ ગણી હ્રસ્વ કરવાં. જેમ કે, મિચા(વું), ભુલા(વું).

અપવાદ ૨ — ક્રિયાપદનાં કૃદંતરૂપોમાં મૂળ જોડણી જ કાયમ રાખવી. જેમ કે, ભૂલનાર, ભૂલેલું; ભુલાવનાર; ભુલાયેલું; મૂકનાર, મૂકેલું; મુકાયેલું, મુકાવનાર; મુકાવડાવેલું.

૨૫. શબ્દના બંધારણમાં ઈ પછી સ્વર આવતો હોય તો તે ઈ ને હ્રસ્વ કરી સ્વરની પહેલાં ય ઉમેરીને લખવું. ઉદા૰ દરિયો, કડિયો, રેંટિયો, કૂડિયો, ધોતિયું, માળિયું, કાઠિયાવાડ, પિયર, મહિયર, દિયર, સહિયર, પિયુ.

અપવાદ — પીયો; તથા જુઓ પછીનો નિયમ. વિકલ્પ — પિયળ-પીયળ.

૨૬. વિભક્તિ કે વચનના પ્રત્યયો લગાડતાં કે સમાસ બનાવતાં શબ્દની મૂળ જોડણી કાયમ રાખવી. ઉદા૰ નદી — નદીઓ, નદીમાં ઇ૰. સ્ત્રી — સ્ત્રીઓ, સ્ત્રીને ઇ૰. ખૂબી — ખૂબીઓ. બારીબારણાં.

૨૭. ક. કરીએ, છીએ, ખાઈએ, ધોઈએ, સૂઈએ, જોઈએ, હોઈએ, મારીએ, એવાં ક્રિયાપદનાં રૂપો બતાવ્યા પ્રમાણે લખવાં. પણ ચયેલું ગયેલું, સચવાયેલું, એવાં રૂપો દર્શાવ્યા મુજબ લખવાં.

ખ. જુવો, ધુવો નહિ પણ જુઓ, ધુઓ લખવું. તેમ જ ખોવું, રોવું જેવાં ઓકારાન્ત ધાતુઓમાં ખુઓ, રુઓ લખવુ. અને જુએ છે, ધુએ છે, ખુએ છે, રુએ છે, જોયેલુ, જોતું; ખોયેલુ, ખોતું; ધોયેલું, ધોતું વગેરે રૂપો દર્શાવ્યા મુજબ લખવા.

ગ. સૂવું, પીવું જેવાં ક્રિયાપદોમાં સૂએ છે, સૂઓ, સૂતુ, સૂતેલ, સૂનાર, અને પીએ છે, પીઓ, પીતુ, પીધેલ, પીનાર, એ પ્રમાણે લખવું.

૨૮. પૈસો, ચૌટુ, પૈડું, રવૈયો એમ લખવુ. પણ પાઈ, પાઉંડ, ઊડાઈ, સઈ એવા શબ્દો દર્શાવ્યા પ્રમાણે લખવા.

૨૯ સજા, જિંદગી, સમજ એમા જ, તથા ગોઝારું, મોઝારમાં ઝ, અને સાજ–ઝ, મજા–ઝા એમ લખવુ.

૩૦ આમલી–આંબલી, લીમડો–લીંબડો, તૂમડું–તૂંબડું, કામળી–કાંબળી, ડામવુ–ડાંભવુ, પૂમડું–પૂંભડું, ચાંલ્લો–ચાંદલો, સાલ્લો–સાડલો એ બન્ને રૂપો ચાલે.

૩૧. કહેવડાવવું–કહેવરાવવું, ગવડાવવું–ગવરાવવું, ઉડાડવું–ઉરાડવું, બેસાડવું–બેસારવું જેવાં પ્રેરકરૂપોમાં ડ અને ર નો વિકલ્પ રાખવો.

૩૨. કવિતામાં નિયમાનુસાર જોડણી વાપરી હ્રસ્વ દીર્ઘ બતાવનારાં ચિહ્નો વાપરવા.

૩૩. જે શબ્દોની જોડણી કે ઉચ્ચારને વિષે એકરૂપતા ચાલતી હોય તે શબ્દોની, ઉપરના કોઈ નિયમો અનુસાર જુદી જોડણી થતી હોય છતા, પ્રચલિત જોડણી કાયમ રાખવી. ઉદા૦ મુજ, તુજ, ટુકડો, ટુચકો, મુજબ, પૂજારી, મુદત, કુમળું, કુસકી, ગુચ્છો, કુંવડી.

---

# કોશ વાપરનારને સૂચના

## શબ્દોની ગોઠવણી

શબ્દોની ગોઠવણી કક્કાવારીના ધોરણે કરવામાં આવી છે. પરંતુ એકસમાન વ્યુત્પત્તિવાળા શબ્દો, સાધિત રૂપો તથા સમાસો કક્કાવારીના ક્રમમાં આવતા હોય, તો સ્થળસંકોચ સાધવાની દૃષ્ટિએ એક ફકરામાં ભેગા ગોઠવવામાં આવ્યા છે.

આમ ભેગા કરાતા શબ્દોને મૂળ થડમાં શબ્દમાં ઉમેરણી બતાવતું ० આવું ચિહ્ન કે તેના અંત્ય અક્ષરનો વિકલ્પ સૂચવતું – આવું ચિહ્ન વાપરીને એકઠા કરવામાં આવ્યા છે. જેમકે 'ધર્મ'માં ०ક્ષેત્ર=ધર્મક્ષેત્ર; –ર્માચરણ=ધર્માચરણ. આવા સમૂહોમાં દરેક પૂરા થતા શબ્દને અંતે પૂર્ણવિરામ મૂકવામાં આવ્યું છે.

## વ્યુત્પત્તિ

વ્યુત્પત્તિનો નિર્દેશ શબ્દના વ્યાકરણના સંકેત બાદ [ ] કૌંસમાં કરવામાં આવ્યો છે. તેના સંકેતોની સમજ સંકેતોની યાદીમાં આપી છે.

સમૂહમાં આવેલા શબ્દોમાં, જે શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ નિશ્ચિત હોય, તેને તે શબ્દની સાથે આપી છે. જ્યાં સમાસનું બીજું પદ સંધિથી જોડાયું હોય, અને તેનો પ્રયોગ પ્રમાણભૂત કોશોમાં મળતો ન હોય, ત્યાં સામાન્યતઃ તેને જુદું બતાવ્યું છે. જેમ કે 'સ્નેહ' શબ્દમાં –હાધીન [+ अधीन].

જ્યાં આગળ મૂળ શબ્દની સાથે સંક્ષેપથી તેના વિકલ્પ પણ જણાવ્યા હોય, ત્યાં વ્યુત્પત્તિ જે શબ્દની મળતી હોય, તેને તે શબ્દની સાથે જ (વ્યાકરણના સંકેતની પહેલાં) દર્શાવી છે. જેમકે સ્થૂલ [सं.], –ળ વિ૦.

કોઈ શબ્દના અનેક અર્થો હોય, પણ તેમની વ્યુત્પત્તિ જુદી હોય, તો તે શબ્દ સ્વતંત્ર તરીકે જુદા આપવામાં આવ્યા છે. જુઓ 'ચાર,' 'દીન,' 'પાસ,' 'સર' ઇ૦.

## ઉચ્ચારણ

શબ્દોના ઉચ્ચારણ વિષે સૂચન મૂકવામાં આવ્યાં છે, તે તેના પછી તરત જ અને વ્યાકરણ બતાવ્યું છે તે પહેલાં, ( ) આવા કૌંસમાં છે.

ઉચ્ચારણમાં હશ્રુતિ, પોચો અનુનાસિક, પહોળા એ ઓ, અને ક્યાંક લઘુપ્રયત્ન અકાર (જેમ કે 'કહેવું'), અને યશ્રુતિ (જેમ કે, પાર સો૦) બતાવ્યાં છે. દરેકના સંકેતની સમજ સંકેતસૂચિમાં જુઓ.

પોચો અનુનાસિક જ બતાવવામાં આવ્યો છે અને તે (०) આવું પોલું મીડું કરીને બતાવ્યો છે. એટલે, સંસ્કૃત ઢબનો અનુનાસિક બતાવવા ખાસ ચિહ્ન નથી યોજ્યું. જ્યાં (०) સંકેત ન હોય ત્યાં સંસ્કૃત ઢબનો અનુનાસિક સમજવો.

દીર્ઘ ઈ, ઊ સાથે આવતો અનુસ્વાર જોડણીના નિયમ ૧૯ પ્રમાણે નક્કી છે કે તે પોચો હશે. તેથી તે સ્થાનોએ (०) આ સંકેત મૂકવામાં નથી આવ્યો. જેમ કે, જુઓ પીંછી, ખૂંચ ઇ૦.

અને એથી ઊલટ-પણે હ્રસ્વ ઇ સાથેનો અનુસ્વાર સંસ્કૃત ઢબનો હશે, એ પણ જોડણીના નિયમથી સ્પષ્ટ છે. જેમ કે, કિંમત ઇ૦. જોકે, ઉપર કહ્યું એમ, તે અનુસ્વાર ઉચ્ચારણમાં બતાવવાનું રાખ્યું નથી; પોચો અનુનાસિક ન કહ્યો હોય ત્યાં એ સમજી લેવા ઉપર રાખ્યું છે.

તેવી જ રીતે પહોળા ઍ ઑ જ્યાં હોય ત્યાં બતાવ્યા છે. જ્યાં તે ન બતાવ્યા હોય ત્યાં સામાન્ય સંસ્કૃત એ, ઓ સમજી લેવાના.

હશ્રુતિનું સ્થાન જે બે વર્ણો વચ્ચે હોય તેના પહેલા વર્ણ જોડે તે બતાવ્યું છે. જેમ કે, તારું (તા'). પ્રાય: પહેલા વર્ણ સાથે વિશેષે તે શ્રુતિ જોડાયેલી છે, એમ માન્યું છે.

## શબ્દપ્રયોગ

જે શબ્દનો શબ્દપ્રયોગ હોય તે, એ શબ્દના અર્થો પૂરા થયા પછી પૂર્ણ-વિરામ કરી, [ ] આવા કૌંસમાં આપવામાં આવ્યો છે.

તે શબ્દના થડ તળે બીજા શબ્દો કે તેના સમાસો હોય તો તે બધા, તેના શબ્દપ્રયોગોનો કૌંસ [ ] પૂરો થાય ત્યાર પછી આપ્યા છે.

ટૂંકાણને ખાતર, શબ્દપ્રયોગ લખવામાં મૂળ શબ્દ ફરી લખ્યો નથી, પણ આવું ૦ ચિહ્ન મૂકીને ચલાવ્યું છે. જેમ કે, 'દેવ'માં [ ૦થવું = મરણ પામવું ].

જ્યાં મૂળ શબ્દનું રૂપાંતર થઈને શબ્દપ્રયોગ બને ત્યાં તે આખો લખ્યો છે. જેમ કે, 'વાયરો'માં [ **વાયરે ચઢવું** = લહેરમાં આવવું ઇ૦ ].

સામાન્યપણે, શબ્દપ્રયોગો કક્કાવાર ક્રમે મૂકયા છે. જ્યાં મૂળ શબ્દ આગળ કોઈ પદ આવે તો તેવા પદને ( ) કૌંસમાં મૂકીને શબ્દપ્રયોગ તેના ક્રમમાં દર્શાવ્યો છે. જેમ કે 'વટાવવું' શબ્દમાં [ **(-ને) વટાવે એવું** શ૦ પ્ર૦ —થી ચઢિયાતું ].

શબ્દપ્રયોગોમાં આખો પ્રયોગ ક્રિયાપદની સાથે આવતો હોય તો તેના અર્થને = ની નિશાનીથી આપ્યો છે. જેમ કે **વાયરે ચઢવું** = લહેરમાં આવવું ઇ૦. અને જ્યાં આખો પ્રયોગ ક્રિયાપદ સાથે ન આવતો હોય ત્યાં તેના અર્થને શ૦ પ્ર૦ લખીને આપ્યો છે. જેમ કે, **વાયદાનો સોદો** શ૦ પ્ર૦ અમુક મુદતે અમુક ભાવે માલ લેવાનો સટ્ટાનો વેપાર.

## નહિ સંઘરેલાં સાદાં શબ્દરૂપો

જોડણીમાં ફેરફાર થતો હોય તેવાં ક્રિયાપદોનાં ભાવે, કર્મણિ અને પ્રેરક રૂપો યોજીને આપવામાં આવ્યાં છે. (જે ધાતુનાં એવાં રૂપ વિચિત્ર જેવાં લાગ્યાં છે તે આપ્યાં નથી.) તેવાં રૂપોમાં અમુકનું પ્રેરક કે ભાવે યા કર્મણિ એટલો ટૂંક ઉલ્લેખ કરવા ઉપરાંત અર્થ આપ્યો નથી, સિવાય કે, તેથી અલગ બીજો અર્થ હોય. કેટલાક શબ્દોમાં તો જોડણી ખાતર જ તેવાં રૂપો કશા પણ ઉલ્લેખ વગર ( ) કૌંસમાં કાળા અક્ષરમાં આપ્યાં છે. જેમકે, **વીંટાળવુંમાં (વીંટાળાવવું, વીંટાળાવું).**

વિશેષણ પરથી તા, ત્વ, પણું જેવા પ્રત્યયો લાગીને બનતાં નામોના અર્થ સામાન્યતઃ આપવામાં આવ્યા નથી. તેમ જ જ્યાં વિશેષણ અને નામ, કે વિશેષણ અને અવ્યયના અર્થ સરખા થતા હોય ત્યાં અર્થો ફરી ન લખતાં સાથે જ લખેલા છે. જેમ કે, વિવેચક; બરાબર.

પર્યાયવાચક શબ્દોના અર્થ દરેક ઠેકાણે લખવાને બદલે એક ઠેકાણે લખી બીજા શબ્દોમા, જુઓ અમુક શબ્દ, એમ જણાવવાનો રિવાજ રાખ્યો છે જ્યા તે શબ્દના બધા અર્થો લાગુ ન પડતા હોય ત્યા અર્થનો અમુક ક્રમ જોવાનુ કહ્યુ છે

ગડગડાટ, ધડાધડ જેવા રવાનુકારી શબ્દોમા અર્થો ન આપતા (રવ૦) સજ્ઞા વાપરી છે યા જ્યા તે અવાજ શાનો છે એ બતાવવુ જરૂરી લાગ્યુ છે ત્યા સાથે, અમુકનો અવાજ, એમ જણાવ્યુ છે

# સંક્ષેપોની સમજ

| | |
|---|---|
| અ૦ | અવ્યય |
| અ૦ક્રિ૦ | અકર્મક ક્રિયાપદ |
| ઉદા૦ | ઉદાહરણ |
| એ૦વ૦ | એકવચન |
| કર્મણિ | કર્મણિ પ્રયોગનુ રૂપ |
| કા | કાઠિયાવાડી (શબ્દ) |
| કા શા | કાવ્યશાસ્ત્ર |
| કૃ૦ | કૃદંત |
| ક્રિ૦ | ક્રિયાપદ |
| ખ | ખગોળશાસ્ત્ર |
| ગ | ગણિતશાસ્ત્ર |
| ચ | ચરોતરી (શબ્દ) |
| જી વિ | જીવવિજ્ઞાનશાસ્ત્ર |
| જ્યો | જ્યોતિષશાસ્ત્ર |
| ન૦ | નપુસકલિગ |
| ન૦બ૦વ૦ | નપુસકલિગ બહુવચન |
| ન્યા | ન્યાયશાસ્ત્ર |
| પ | પદ્યમા વપરાતો (શબ્દ) |
| પ વિ | પદાર્થવિજ્ઞાનશાસ્ત્ર |
| પું૦ | પુલિગ |
| પું૦બ૦વ૦ | પુંલિગ બહુવચન |
| પ્રા વિ | પ્રાણીવિજ્ઞાનશાસ્ત્ર |
| પ્રેરક | પ્રેરકભેદનુ રૂપ |
| બ૦વ૦ | બહુવચન |
| ભ૦કા૦ | ભવિષ્યકાળ |
| ભ૦કૃ૦ | ભવિષ્યકૃદંત |
| ભાવે | ભાવે પ્રયોગનુ રૂપ |
| ભૂ | ભૂગોળ |
| ભૂ૦કા૦ | ભૂતકાળ |
| ભૂ૦કૃ૦ | ભૂતકૃદંત |
| રવ૦ | રવાનુકારી (શબ્દ) |
| ર વિ | રસાયણવિજ્ઞાનશાસ્ત્ર |
| લા | લાક્ષણિક (અર્થ) |
| વ વિ | વનસ્પતિશાસ્ત્ર |
| વ કા | વર્તમાનકાળ |
| વ૦કૃ૦ | વર્તમાન કૃદંત |
| વિ૦ | વિશેષણ |
| વિ૦ ન૦ | વિશેષણ નપુસક લિગ |
| વિ૦ પુ૦ | વિશેષણ પુલિગ |
| વિ૦ સ્ત્રી૦ | વિશેષણ સ્ત્રીલિગ |
| વ્યા | વ્યાકરણ |
| શ૦પ્ર૦ | શબ્દપ્રયોગ |
| સ૦ | સર્વનામ |
| સર૦ | સરખાવો |
| સુ | સુરતી |
| સ્ત્રી૦ | સ્ત્રીલિગ |
| સ્ત્રી૦બ૦વ૦ | સ્ત્રીલિગ, બહુવચન |

## વ્યુત્પત્તિના સંકેત

| | | | |
|---|---|---|---|
| अ. | અરબી | फा. | ફારસી |
| अप. | અપભ્રંશ | म. | મરાઠી |
| इं. | ઇંગ્લિશ | स. | સંસ્કૃત |
| का. | કાનડી | हिं | હિંદુસ્તાની |
| दे. | દેશ્ય | | |
| पो. | પોર્ટુગિઝ | | |
| प्रा. | પ્રાકૃત | | |

તે ઉપરાંતના નિર્દેશોમાં ભાષાનું પૂરું નામ લખ્યું છે.

## ઉચ્ચારણના સંકેત

(૦) પોચો અનુનાસિક છે એમ બતાવે છે. જેમ કે આધળો (૦)

ઍ પહોળો એ છે એમ બતાવે છે. જેમ કે પેડે (પૅ).

ઑ પહોળો ઓ છે એમ બતાવે છે. જેમ કે હોવુ (હૉ).

(') વર્ણ સાથે ઉપર મૂકેલું અલ્પવિરામ ત્યાં હશ્રુતિ બતાવે છે. જેમ કે તારું (તા')

(,) વર્ણ સાથે નીચે મૂકેલુ અલ્પ-વિરામ ત્યા યશ્રુતિ બતાવે છે. જેમ કે પાર (ર,)

(‿) ખોડાનું ચિહ્ન લઘુપ્રયત્ન અકાર બતાવે છે. જેમ કે કહેવું (ક‿હે)

## બીજાં ચિહ્નોની સમજ

\+ કાલગ્રસ્ત શબ્દ.

૦ આગલા શબ્દમાં ઉમેરો કરવાનું સૂચવે છે ઉદા૦ રાબ (૦ડી) એટલે રાબ, રાબડી.

– આગલા શબ્દના અંત્ય અક્ષરને બદલે મૂકવાનું સૂચવે છે. ઉદા૦ સરિત (–તા) એટલે સરિત, સરિતા.

વિનીત

# જોડણીકોશ

## અ

અ પું૦ [સં] વર્ણમાળાનો પહેલો અક્ષર (૨) વ્યંજનથી શરૂ થતા શબ્દની પૂર્વે નકાર કે વિરોધ વગેરે બતાવતો પૂર્વગ ઉદા૦ અસુખ, અરોગ્ય (૩) અતિના અર્થમાં કે ખાસ અર્થવૃદ્ધિ વગર વપરાતો ગુજરાતી ઉપસર્ગ ઉદા૦ અઘોર અનોખ

અઉ (અ) ન૦ [સં અહિ] કરડે એવું જીવડું (૨) સાપ

અઉ ન૦ આઉ, અડણ

અક ન૦ [સં] દુઃખ (૨) અઘ, પાપ

અકચ પું૦ [સં] કેતુ ગ્રહ [સં]

અકડાઅકડી સ્ત્રી૦ ચડસાચડસી (૨) કટોકટી [ફાંકડાપણું

અકડાઈ સ્ત્રી૦ અક્કડપણું મગરૂરી (૨)

અકડાટ પું૦ અકડાવું તે કે તેની અસર

અકડાવું અ૦ ક્રિ૦ [જુઓ અક્કડ] સાંધાનું–અંગનું ઝલાઈ જવું (૨) ભભકામાં ફરવું, મગરૂરીમાં રહેવું

અકતો પું૦ [સં અનક્ત] કારીગરોનો છુટ્ટીનો દિવસ, અગતો [અકથનીય

અકથ વિ૦ [સં] નહિ કહેવું–વર્ણવવું (૨)

અકથનીય વિ૦ [સં] ન કહી શકાય તેવું

અકથ્ય વિ૦ [સં] જુઓ અકથનીય

અકબર વિ૦ [અ] સૌથી મહાન (૨) પું૦ એક પ્રખ્યાત મોગલ બાદશાહ [સં] [તિ

અકબરદિલી સ્ત્રી૦ [ફા] ઉદારદિલ રાખવું

અકબરી વિ૦ [ફા] અકબર સંબંધી (૨) સ્ત્રી૦ ચોખાના લોટની બનાવેલી એક વાની

અકબંધ વિ૦ [સં અક્ષતબંધ] જેમનું તેમ, વગર ખોલેલું કે તોડેલું

અકરણ વિ૦ [સં] કરણ–ઇંદ્રિય વગરનું (૨) દેહ ઇંદ્રિયાદિ રહિત (પરમાત્મા) (૩) ન૦ ન કરવું તે

અકરામ ન૦ [અ] કૃપા માન, બક્ષિસ

અકરાળ, ૦વિકરાળ વિ૦ [અ–અતિશય + સં કરાલ] અતિ ભયંકર

અકરાંતિયાવેડા પું૦ બ૦ વ૦ અકરાંતિયાની માફક વર્તવું તે [ખાઉધરું

અકરાંતિયું વિ૦ [સં અતિક્રાંત] બહુ ખાનારું,

અકરૂં વિ૦ અધૂકડું [(૩) પું૦ સાપ

અકર્ણ વિ૦ [સં] કાન વિનાનું (૨) બહેરું

અકર્તૃક વિ૦ [સં] કર્તા વિનાનું [કામ

અકર્મ ન૦ [સં] કર્મનો અભાવ (૨) ખોટું

અકર્મક વિ૦ [સં] કર્મ વિનાનું [ક્રિ૦]

અક(–ક્ક)ર્મણ્ય વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં અકર્મ] અભાગણી (૨) કુલટા [અનુદ્યોગ

અકર્મણ્યતા સ્ત્રી૦ કામકાજનો અભાવ,

અક(–ક્ક)ર્મી વિ૦ [સં અકર્મ] અભાગિયું (૨) કર્મ નહિ કરનારું

અકલ સ્ત્રી૦ [અ અક્લ] અક્કલ બુદ્ધિ

અકલ[સં] (–ળ) વિ૦ ન કળી શકાય એવું, અગમ્ય [અગમ્ય લીલાવાળું

અકલકલ વિ૦ [સં] અકળ કળાવાળું,

અકલમંદ વિ૦ [ફા] અક્કલવાળું

અકલવકળિયું વિ૦ તત્ત્વબુદ્ધિવાળું

અકલંક વિ૦ [સં] નિષ્કલંક, દોષ–એબરહિત

અકલિત વિ૦ [સં.] ન કળેલું; કલ્પી ન શકાય તેવું
અકલ્પિત વિ૦ [સં.] કલ્પિત નહિ તેવું; ખરું (૨) ઓચિંતું; અણધાર્યું
અકલ્પ્ય વિ૦ [સં.] ન કલ્પી શકાય એવું
અકસર અ૦ [અ.] ઘણુંખરું; ઘણું કરીને; પ્રાયઃ
અકસીર વિ૦ [અ. ઇક્સીર=કીમિયો] આબાદ, રામબાણ
અકસ્માત્ અ૦ [સં.] અચાનક; એકાએક
અકસ્માત પું૦ [સં. अकस्मात्] અણધારી ઘટના; હોનારત
અકળ વિ૦ જુઓ અકલ [સં.] [બાવરું
અકળવિકળ વિ૦ જુઓ આકળવિકળ;
અકળામણ સ્ત્રી૦ અકળાવાની અસર; અમૂંઝણ
અકળાવું અ૦ ક્રિ૦ [સં. आकुल] અમૂંઝાવું; ગભરાવું (૨) કંટાળવું (૩) ચિડાવું
અકળિત વિ૦ જુઓ અકલિત
અકંટક વિ૦ [સં.] કાંટા વિનાનું [કામ
અકાજ વિ૦ નકામું (૨) લાચાર (૩) ન૦ ખોટું
અકામ(-મી) વિ૦ [સં.] કામના વિનાનું
અકાર અ૦ અકારણ; ફોગટ [પ.]
અકારજ ન૦ [સં. अकार्य] અકાર્ય; ખોટું કામ (૨) અ૦ વ્યર્થ; ફોગટ
અકારણ વિ૦ (૨) અ૦ [સં.] જુઓ નિષ્કારણ
અકારત(-થ) અ૦ વ્યર્થ; નિષ્ફળ
અકારું વિ૦ અપ્રિય; અળખામણું
અકાર્ય વિ૦ [સં.] ન કરવા જેવું (૨) ન૦ ખોટું કામ
અકાલ [સં.] (-ળ) વિ૦ કવખતનું (૨) પું૦ અયોગ્ય સમય; કવખત (૩) દુકાળ (૪) પરમાત્મા. ૦વૃદ્ધ વિ૦ અકાળે વૃદ્ધ થયેલું
અકાલિક વિ૦ [સં.] કવખતનું
અકાલી પું૦ [સં. अकाल] શીખ ધર્મનો એક ફાંટો કે તેનો અનુયાયી
અકાલીન વિ૦ [સં.] કવખતનું
અકાળ વિ૦ જુઓ અકાલ
અકાંડ વિ૦ [સં.] આકસ્મિક; ઓચિંતું
અકિંચન વિ૦ [સં.] નિષ્કિંચન; સાવ ગરીબ

અકીક પું૦ [અ.] એક જાતનો લીસો, ચળકતો પથ્થર [બનાવનારો
અકીકિયો પું૦ અકીકની વસ્તુઓ
અકૃત વિ૦ [સં.] નહિ કરેલું (૨) ખોટું કે અયોગ્ય કરેલું (૩) ન૦ પાપ
અકેક(-કું) વિ૦ એકએક (૨) એક પછી એક (૩) પ્રત્યેક; દરેક
અકોટ પું૦ [સં.] સોપારી કે તેનું ઝાડ
અકોટી સ્ત્રી૦, -ટો પું૦ [સં. अक्षोट] સોપારી ઘાટનું (સ્ત્રીનું) કાનનું ઘરેણું - ઝૂમખાવાળું લોળિયું
અકોણું વિ૦ અતડું; ભળી ન જાય તેવું
અક્કડ વિ૦ [સં. उत्कट, પ્રા. उक्कड] કડક; વળે નહિ એવું (૨) ટટાર (૩) મગરૂબીવાળું
અક્કરચક્કર અ૦ અણધારી રીતે (૨) ગમે તેમ કરીને [અકર્મી
અક્કર્મણ, અક્કર્મી જુઓ અકર્મણ,
અક્કલ સ્ત્રી૦ [અ. अक्ल] બુદ્ધિ
અક્કલક(-ગ)રો પું૦ [અ. आकर्करहा] એક વનસ્પતિ-ઔષધિ
અક્કલબાજ વિ૦ બુદ્ધિશાળી; અક્કલમંદ. ૦ખાં પું૦ અક્કલનો ખાં; મૂર્ખ (વ્યંગમાં)
અક્કલમંદ, અક્કલવંત, અક્કલવાન વિ૦ અક્કલબાજ; બુદ્ધિશાળી [સમજ
અક્કલહોશિયારી સ્ત્રી૦ બુદ્ધિ અને ભાન-
અક્કા સ્ત્રી૦ અબોલા; ભાઈબંધી તોડવી તે
અક્રેક વિ૦ જુઓ અકેક
અક્રિય વિ૦ [સં.] [પ. વિ.] નિષ્ક્રિય; 'ઇનઍક્ટિવ' (૨) નિરુદ્યોગી; સુસ્ત; 'ઇનર્ટ'
અક્રૂર વિ૦ [સં.] દયાળુ (૨) પું૦ શ્રીકૃષ્ણના પિત્રાઈ કાકા અને ભક્ત [સં.]
અક્ષ પું૦ [સં.] રમવાનો પાસો (૨) માળાનો મણકો (૩) ધરી (ચક્રની કે પૃથ્વીની) (૪) આંખ (સમાસને અંતે, ઉદા૦ 'કમલાક્ષ') (૫) વિષુવવૃત્તથી ઉત્તર-દક્ષિણ કોઈ પણ જગાનું ગોલીય અંતર [ભૂ.] (૬) અવકાશમાં બિંદુનું સ્થાન નક્કી કરવા નિયત કરેલી પરસ્પર કાટખૂણે આવેલી રેખાઓ. ઉદા૦ વેધાક્ષ [ગ.]

**અક્ષણું** ન૦ જુઓ અખિયાણું
**અક્ષત** વિ. [સં.] ઈજા પામ્યા વિનાનું; અખંડ (૨) પું૦ બ૦ વ૦ ધાર્મિક ક્રિયામાં અથવા કોઈને વધાવી લેવામાં વપરાતા વગર ભાંગેલા દાણા–ચોખા, ડાંગર, ઘઉં, જવ વગેરે [અસહિષ્ણુ
**અક્ષમ** વિ૦ [સં.] અશક્ત; અસમર્થ (૨)
**અક્ષમાલા** સ્ત્રી૦ [સં.] રુદ્રાક્ષની માળા. (૨) જપ કરવાની માળા
**અક્ષય** વિ૦ [સં.] કદી ક્ષીણ ન થાય એવું; અવિનાશી (૨) અખૂટ
**અક્ષયતૃતીયા** સ્ત્રી૦ [સં.] અખાત્રીજ; વૈશાખ સુદ ત્રીજ
**અક્ષયધામ** ન૦ [સં.] વૈકુંઠ (૨) મોક્ષ
**અક્ષયનવમી** સ્ત્રી૦ [સં.] અખેનોમ; કારતક સુદ નોમ
**અક્ષયપદ** ન૦ [સં.] મોક્ષ
**અક્ષયપાત્ર** ન૦ [સં.] જેમાંથી વસ્તુ લેતાં છતાં ખૂટે જ નહિ એવું વાસણ
**અક્ષયવડ** પું૦ [સં.] પ્રયાગમાં આવેલો એક વડ (પ્રલયકાળે પણ એ અક્ષય રહેશે એવું મનાય છે)
**અક્ષર** વિ૦ [સં.] અવિનાશી (૨) પું૦ ભાષાનો વર્ણ (૩) હરફ; બોલ (૪) પું૦ બ૦ વ૦ દસ્કત (૫) વિધિના લેખ (૬) ન૦ બ્રહ્મ. [‘એલ્જિબ્રા’
**અક્ષરગણિત** ન૦ [સં.] બીજગણિત;
**અક્ષરછંદ** પું૦ [સં.] જુઓ અક્ષરવૃત્ત
**અક્ષરજ્ઞાન** ન૦ [સં.] લખતાંવાંચતાં આવડવું તે
**અક્ષરદેહ** પું૦ [સં.] નાશ ન પામે એવું શરીર (૨) કીર્તિ (૩) સાહિત્યકૃતિ
**અક્ષરધામ** ન૦ [સં.] બ્રહ્મલોક; મોક્ષ
**અક્ષરપદ** ન૦ [સં.] મુક્ત દશા
**અક્ષરમાલા** [સં.](–ળા) સ્ત્રી૦ મૂળાક્ષરો; વર્ણમાળા [(છંદ)
**અક્ષરમેળ** વિ૦ અક્ષરના માપવાળો
**અક્ષરવૃત્ત** ન૦ [સં.] અક્ષરમેળ વૃત્ત–છંદ
**અક્ષરશઃ** અ૦ [સં] અક્ષરે અક્ષર
**અક્ષરાર્થ** પું૦ [સં.] શબ્દાર્થ (૨) સંકુચિત અર્થ
**અક્ષવિદ્યા** સ્ત્રી૦ [સં.] જુગાર
**અક્ષવૃત્ત** ન૦ [સં.] અક્ષાંશ બતાવનારું વર્તુલ
**અક્ષાંશ** પું૦ [સં.] વિષુવવૃત્તથી ઉત્તરદક્ષિણ અંતર બતાવનાર ૧૮૦ અંશ [ભૂ.]
**અક્ષાંશવૃત્ત** ન૦ [સં.] અક્ષાંશનું વર્તુલ
**અક્ષિ** સ્ત્રી૦ [સં.] આંખ [સમાસને અંતે ‘અક્ષ’ રૂપ થાય છે; જુઓ અક્ષ (૪)]
**અક્ષિકા** સ્ત્રી૦ નાની આંખ; ફક્ત પેન્સની બનેલી સાદી આંખ; ‘ઓસેલસ’ [પ્રા.વિ.]
**અક્ષુણ્ણ** વિ૦ [સં.] ક્ષુણ્ણ–વટાયેલું નહિ તેવું (૨) અજિત; કૃતેહમદ
**અક્ષોહિણી** સ્ત્રી૦ + જુઓ અક્ષૌહિણી
**અક્ષૌહિણી** સ્ત્રી૦ [સં.] ૨૧,૮૭૦ રથ, તેટલા હાથી, તેથી ત્રણ ગણા ઘોડા ને પાંચ ગણું પાયદળ–એવડી સેના
**અખ(–ખ્ખ)ડ** વિ૦ ન ખેડાતું; પડતર (૨) ઘાસેય ન ઊગે એવું (૩) અવડ
**અખડદહાડા** પું૦ બ૦ વ૦ કામકાજ વિનાના કે કંટાળો આવે એવા દિવસ
**અખડખખડ, અખડાખખડી** વિ૦ ખાડાખૈયાવાળું; ઊંચુંનીચું
**અખડાવું** અ૦ ક્રિ૦ અથડાવું
**અખણિયાળું** વિ૦ [કા.] જુઓ અખિયાણું
**અખત(–ત્ત)ર** વિ૦ મેલું; નઠારું. ૦ડાહ્યું વિ૦ દોઢડાહ્યું
**અખતરું** વિ૦ જુઓ અખતર [અજમાશ
**અખતરો** પું૦ [अ. इख्तिराअ] પ્રયોગ;
**અખત્તર, ૦ડાહ્યું** વિ૦ જુઓ ‘અખતર’માં
**અખત્યાર** પું૦ [अ. इख्तियार] અધિકાર; તાબો [ન૦ મુખત્યારનામું; સનદ
**અખત્યારનામું** ન૦, **અખત્યારપત્ર** પું૦;
**અખત્યારી** સ્ત્રી૦ સત્તા; અધિકાર
**અખની** સ્ત્રી૦ ગિલ્લીદંડાનો એક દાવ; આંખી
**અખબાર** પું૦; ન૦ [अ. ‘ख़बर’નું બ૦ વ૦] વર્તમાનપત્ર; છાપું
**અખબારનવીસ** પું૦ [ફા.] ખબરપત્રી (૨) છાપાનો લખનારો

અખર વિ૦ અસલ (૨) સ્ત્રી૦ ખાગડ-પ તર જમીન ચરો [મિરવાસ

અખરામણુ ન૦ દૂધ આખરવા માટેનુ

અખરાવુ અ૦ ક્રિ૦ દૂધનુ દહી થવુ

અખરોટ ન૦[મ, ફા ]એક મેવો અખોડ

અખડ વિ૦ [સ] આખુ

અખડસૌભાગ્ય ન૦ [સ] સૌભાગ્ય -સધવાપણુ અખડ હોવુ તે(સ્ત્રી માટે) ૰વતી વિ૦ સ્ત્રી૦ [દૂકમા અ૦ સ્ત્રી૦] અખડ સૌભાગ્યવાળી

અખડિત વિ૦ [સ] ખડિત નહિ એવુ (૨) કિનારીમા ખાચા ખાચા ન હોય એવુ (પાન) એન્ટાયર [વ વિ]

અખતર વિ૦ અખતર જેવુ (૨) ન૦ ભૂતપ્રેત વળગાડ

અખાજ વિ૦ [સ ખાદ્ય] ન ખવાય એવુ કે ન ખાવા જેવુ (૨) ન૦ નિષિદ્ધ ખોરાક, માસમાછી

અખાડ પુ૦+ અષાઢ મહિનો

અખાડા કરવા = આખ આડા કાન કરવા ન ગણકારવુ [કસરતગાહ

અખાડિયો પુ૦ અખાડામા જનાર,

અખાડી વિ૦સ્ત્રી૦ આષાઢ માસની

અખાડો પુ૦[સ અક્ષવાટ] કુસ્તી કે કસરત કરવાની જગા (૨) બાવાઓનો મઠ (૩) વ્યસનીઓને એકઠા થવાની જગા

અખાત વિ૦ [સ]નહિ ખોદેલુ (૨)પુ૦ (ન૦+) જમીનની અદર ગયેલો સમુદ્રનો ફાટો (૩) કુદરતી તળાવ કે સરોવર [અક્ષયતૃતીયા

અખાત્રીજ સ્ત્રી૦ [મ અક્ષયતૃતીયા] જુઓ

અખિયાણુ ન૦ [સ અક્ષતવાયન] અક્ષણુ શુભ કાર્યના આરભમા (ગોર તથા વસવાયાને) અપાતી બક્ષિસ

અખિયાતુ વિ૦ [સ અક્ષત] સહીસલામત (૨) તદુરસ્ત

અખિલ વિ૦ [સ] આખુ, બધુ

અખિલાઈ સ્ત્રી૦ હઠાઈ

અખૂટ વિ૦ [દે અત્રુટ] ખૂટે નહિ એવુ

અખે વિ૦[સ અક્ષય, પ્રા અક્ખય]+અક્ષય, નિરન્તર ઉદા૦ અખેનામ, અખેપાત્ર

અખોડ ન૦ [સ અક્ષોડ] જુઓ અખરોટ

અખોવન વિ૦ આખુ(૨)સ્ત્રી૦ એકે સતાન ન મર્યુ હોય એવી સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી

અખ્ખડ વિ૦ જુઓ અખડ

અગ વિ૦ [સ] ન જઈ શકે એવુ (૨) પુ૦ ઝાડ (૩) પર્વત (૪) રાક્ષસ

અગજ વિ૦[સ]પહાડમાજન્મેલુ પર્વતનુ

અગડ પુ૦ [પ્રા અગ્ગ] સામાગીનુ મેદાન (૨) [ ] મોટા ન

અગડબબ વિ૦ ઘણુ મોટુ, ગોળમટોળ (૨) પુ૦ એક જાતનો અવધૂત બાવો

અગડબગડ વિ૦ ખરુખોટુ (૨) ન૦ ખરીખોટી અસ્પષ્ટ બોલી

અગણ્(-ણિત) વિ૦[સ]અસખ્ય [૬૯

અગણો(-ણ્યો)તેર વિ૦[મ ન્યૂન+સિત્તેર]

અગણ્ય વિ૦ [સ] ગણી ન શકાય એવુ

અગણ્યા(૦એ)શી(-સી) વિ૦ [સ ન્યૂન+એશી] ૭૯

અગણોતેર વિ૦ જુઓ અગણોતેર

અગતિ સ્ત્રી૦ [સ] અવગતિ, નરકમા પડવુ તે (૨) અમુક વિષયમા પ્રવેશ નહિ તે (૩) વિ૦ ગતિ વિનાનુ સ્થિર

અગતિયો પુ૦ એક લીલુ ચગતુ અને ઊડતુ જીવડુ [મહત્ત્વ

અગત્ય સ્ત્રી૦, ન૦ [સ આગતિ] જરૂર (૨)

અગથિયો પુ૦ [સ અગસ્તિ] એક ઝાડ

અગદ ન૦ [સ] દવા [આગ, લાહ્ય

અગન સ્ત્રી૦ [સ અગ્નિ] અગ્નિ (૨) બળતરા

અગનગાડી સ્ત્રી૦ આગગાડી

અગમ વિ૦ [સ] અગમ્ય ઇન્દ્રિયાતીત (૨) ન૦ ભવિષ્ય

અગમચેતી સ્ત્રી૦ અગાઉથી ચેતવુ તે, દૂરદેશી [ગળાનો એક શણગાર

અગમદોરો પુ૦ [મ અગ્રિમ+દોરો] ઘોડાના

અગમનિગમ ન૦ ભૂત અને ભવિષ્ય (૨) [સ આગમ+નિગમ] વેદ અને શાસ્ત્ર

અગમપરછમ સ્ત્રી૦ [સ અગ્રિમ-પશ્ચિમ]

આગળનુ તથા પાછળનુ તે, ભૂત અને ભવિષ્ય
**અગમપંથ** પુ૦ નહિ જવા જેવો–અન્તર્ધ્યો, ગૂઢ રસ્તો (૨) ઈશ્વરપ્રાપ્તિનો માર્ગ
**અગમબુદ્ધિ** સ્ત્રી૦ અગાઉથી ભવિષ્યનો વિચાર કરી શકનારી બુદ્ધિ (૨) વિ૦ તેવી બુદ્ધિવાળુ
**અગમબુધિયુ** વિ૦ અગમબુદ્ધિવાળુ
**અગમવાણી** સ્ત્રી૦ ગૂઢ વાણી (૨) ભવિષ્ય વાણી (૩) વેદવાણી
**અગમો** પુ૦ અણગમો
**અગમ્ય** વિ૦ [સ] જ્યા ન જઈ શકાય એવુ (૨) ગૂઢ (૩) ન જવા જેવુ, નિષિદ્ધ
**અગમ્યાગમન** ન૦ [સ] જેનો સગ નિષિદ્ધ હોય તેવી સ્ત્રી સાથે વ્યભિચાર
**અગર** પું૦ [સ आकर] મીઠુ પકવવાની ક્યારી કે જમીન (૨) ન૦ [સ अगरु] એક જાતનુ સુગધીદાર લાકડુ (૩) અ૦ [ફા] જો (૪) અથવા [(૨) જો
**અગરચે** અ૦ [ફા]. **અગરજો** અ૦ જોકે
**અગરબત્તી** સ્ત્રી૦ ધૂપસળી
**અગરિયણ** સ્ત્રી૦ 'અગરિયો'નુ સ્ત્રીલિગ
**અગરિયો** પુ૦ [સ आकरिक] મીઠુ પકવનાર
**અગરી** સ્ત્રી૦ અગરિયણ
**અગરુ** ન૦ [સ] જુઓ અગર (૨)
**અગલ** સ્ત્રી૦ [प्र गड, फा अक्ल] ગમી
**અગલબગલ** અ૦ [ફા] આસપાસ
**અગવાપગવાં** ન૦બ૦વ૦ અધરણી વખતે સીમતિનીને ભરાવવામા આવતા પગલા
**અગવડ** સ્ત્રી૦ સગવડથી ઊલટુ તે મુશ્કેલી
**અગવાડુ** ન૦ [સ अग्र+वाट] આગળ (૨) મોખરાનો ભાગ [રખાનો આગનો ભાગ
**અગનાડો** પુ૦ આગળુ (૨) કાચળી કે અગ
**અગવો** પુ૦ [સ अग्रग] આગળ ચાલનાર, ભોમિયો (૨) નેતા
**અગસ્તિ(-સ્ત્ય)** પુ૦ [સ] [સ.] એક પ્રાચીન ઋષિ (૨) એ નામનો તારો
**અગસ્ત્યના વાયદા** શ૦પ્ર૦ શાખા ને ન પળાય એવા–ખોટા વાયદા

**અગળ** વિ૦ ઓગળે નહિ કે ઓગળેલુ નહિ એવુ (૨) અણગળ
**અગાઉ** અ૦ [સ अग्र] પૂર્વે, પહેલા
**અગાડી** અ૦ [સ अग्र] આગળ
**અગાડીપછાડી** અ૦ આગળપાછળ (૨) સ્ત્રી૦ ઘોડાને ગળે અને પગે બાધવાના દોરડાં
**અગાધ** વિ૦ [સ] અતિ ઊડુ
**અગાશિયુ** ન૦ [જુઓ અગાશી] ઘરના ઓરડા પછીનો ઉપરથી ખુલ્લો ભાગ [ચ]
**અગાશી(-સી)** સ્ત્રી૦ [સ आकाशिका] ઘરના ઉપલા ભાગમા કરેલી ખુલ્લી છોબધ જગા, ગચ્છી [આ કાશ સુધી ખુલ્લુ
**અગાસું** વિ૦ [સ आकाश] ઢાકણ વિનાનુ,
**અગિયર** પુ૦ + અજગર
**અગિયાર** વિ૦ [સ एकादश] ૧૧
**અગિયારમું** વિ૦ [સ एकादशम] દસ પછીનુ (૨) ન૦ મરણ પછીને અગિયારમે દિવસે કરવામા આવતી ક્રિયા કે વરો
**અગિયારશ(-સ)** સ્ત્રી૦ પખવાડિયામાની અગિયારમી તિથિ કે તેનુ વ્રત-ઉપવાસ
**અગિયારા** પુ૦બ૦વ૦ ૧૧×૧૧નો ગડિયો ૦ગણવા, ભણવા = નાસી કે છટકી જવુ, પલાયન કરી જવુ
**અગિયારી** સ્ત્રી૦ [સ अग्नि+आगारिका] પારસી લોકોનુ મદિર, આતશબહેરામ
**અગુવો** પુ૦ જુઓ અગવો
**અગોચર** વિ૦ [સ] અગમ્ય, ઇંદ્રિયાતીત (૨) પગ મૂકવો ગમે નહિ અથવા પગ મૂકી શકાય નહિ એવુ [કા]
**અગોપ** વિ૦ અનોપ
**અગ્ગડ** પુ૦ જુઓ અગડ(૧)|(૩) જઠરાગ્નિ
**અગ્નિ** પુ૦ [સ] દેવતા (૨) અગ્નિદેવ [સ.]
**અગ્નિકર્મ** ન૦ [સ] અગ્નિમા હોમ -રવો તે (૨) અગ્નિપૂજા (૩) ગધવુ તે
**અગ્નિકાષ્ઠ** [સ] બાળવાના લા ડા (૨) અરણીનુ લાકડુ
**અગ્નિકુમાર** પુ૦ [સ] અગ્નિ મારફતે ઉત્પન્ન થયેલો શિવનો પુત્ર–કાર્તિકેય [સ.]
**અગ્નિકુંડ** પુ૦ [સ] વેદી

**અગ્નિકોણ** પું૦ [સં.] દક્ષિણ અને પૂર્વ વચ્ચેનો ખૂણો
**અગ્નિક્રિયા** સ્ત્રી૦[સં.]શબને બાળવાની ક્રિયા
**અગ્નિખૂણો** પું૦ અગ્નિકોણ
**અગ્નિત્રય** પું૦; ન૦ [સં.] ત્રણ પ્રકારના શાસ્ત્રોક્ત અગ્નિ (ગાર્હપત્ય, આહવનીય અને દક્ષિણ)
**અગ્નિદાતા** વિ૦[સં.] શબને આગ મૂકનાર
**અગ્નિદાહ** પું૦ [સં.] મુડદાને બાળવું તે
**અગ્નિપરીક્ષા** સ્ત્રી૦ [સં.] અગ્નિ વડે પરીક્ષા કરવી તે (૨) આકરી કસોટી
**અગ્નિપ્રવેશ** પું૦ [સં.] અગ્નિમાં દાખલ થવું (જેમ કે સતી થનારી સ્ત્રીનું)
**અગ્નિમાંદ્ય** ન૦ [સં.] જઠરાગ્નિની મંદતા
**અગ્નિશાલા** [સં.] (–ળા) સ્ત્રી૦ પવિત્ર અગ્નિ રાખવાનું સ્થાનક [ક્રિયા
**અગ્નિસંસ્કાર** પું૦[સં.]મુડદાને બાળવાની
**અગ્નિહોત્ર** ન૦ [સં.] અગ્નિમાં સવારસાંજ હોમ કરવાનું શાસ્ત્રોક્ત કર્મ. ૦ત્રી વિ૦ અગ્નિહોત્ર કરનાર (૨) બ્રાહ્મણની એક અટક [એવું બાણ
**અગ્ન્યસ્ત્ર** ન૦ [સં.] જેમાંથી અગ્નિ વરસે
**અગ્ર** વિ૦ [સં.] આગળપડતું; મુખ્ય; પહેલું; મોખરેનું (૨) ન૦ અણી, ટોચ [મુખ્ય
**અગ્રગણ્ય** વિ૦ [સં] ગણતરીમાં પહેલું;
**અગ્રજ** વિ૦ [સં] પહેલું જન્મેલું (૨) પું૦ મોટો ભાઈ (૩) બ્રાહ્મણ
**અગ્રણી** પું૦ [સં] આગેવાન
**અગ્રધાન્ય** ન૦ વર્ષનો પહેલો–ચોમાસામાં થતો–પાક [પ્રથમ પૂજાનું માન
**અગ્રપૂજા** સ્ત્રી૦ [સં.] શ્રેષ્ઠ પુરુષને અપાતું
**અગ્રલેખ** પું૦ વર્તમાનપત્રનો મુખ્ય લેખ
**અગ્રસર** વિ૦ [સં.] અગ્રેસર
**અગ્રસ્થાન** ન૦ આગળપડતું–મુખ્ય સ્થાન
**અગ્રહાયણ(–ન)** પું૦[સં.]માગશર મહિનો; આગ્રહાયણ [અર્પણ કરાયેલી જમીન
**અગ્રહાર** પું૦ [સં.] રાજ્ય તરફથી દેવસ્થાનને
**અગ્રિમ** વિ૦[સં.] મુખ્ય (૨) પું૦ મોટો ભાઈ
**અગ્રેસર** વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] આગેવાન; નેતા

**અઘ** ન૦ [સં] પાપ
**અઘટતું** વિ૦ અણઘટતું; અયોગ્ય
**અઘટિત** વિ૦[સં.] ઘટિત નહિ એવું; અઘટતું
**અઘટિતઘટના** સ્ત્રી૦ [સં.] નહિ બનેલી ઘટના બનાવવી તે
**અઘટિતઘટનાપટીયસી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.] અઘટિતઘટનામાં કુશળ (માયા) [ખાડો
**અઘડ** વિ૦ અણઘડ; મૂર્ખ (૨) પું૦ ઘરેડ;
**અઘણખાડ(–ધ)** સ્ત્રી૦ અઘવાનો ખાડો
**અઘમર્ષણ** વિ૦ [સં.] અઘનાશક (મંત્ર) (૨) ન૦ એક નસકોરેથી પાણી લઈ બીજા નસકોરા વાટે કાઢી નાખવું તે
**અઘરણિયાત** વિ૦સ્ત્રી૦ અઘરણીવાળી સ્ત્રી
**અઘરણી** ન૦; સ્ત્રી૦ [દે. अग्गहणिया] પહેલવહેલો ગર્ભ રહેવો તે (૨) એ પ્રસંગે કરાતી ક્રિયા; સીમંત
**અઘરું** વિ૦ મુશ્કેલ [માલિકીનું
**અઘરેણિયાત** વિ૦ ઘરેણિયાત નહિ તેવું–
**અઘ(–ઘા)વવું** સ૦ ક્રિ૦ અઘે એમ કરવું (૨) ખૂબ મારવું; ટીપવું [લા.] (૩) જોર-જુલમથી કઢાવવું (નાણાં વગેરે)
**અઘવાડ** સ્ત્રી૦, –ડો પું૦ અઘેલાની ગંદ-વાડ (૨) ખૂબ ગંદકી
**અઘવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. हद्] મળત્યાગ કરવો; ઝાડે ફરવું (૨) જોરજુલમને વશ થઈ આપવું પડવું [લા.]
**અઘાટ** વિ૦ અપાર; અનંત (૨) [દસ્તાવેજમાં] કુલ હક્ક સાથેનું (૩) પું૦ શિલાલેખ (૪) ઇનામી જમીન; દાન કે દેવસ્થાનમાં અપાયેલી જમીન (૫) ઘાટ; ઓવારો
**અઘાટિયું** વિ૦ અઘાટ અપાયેલું (૨) નિમકહરામ
**અઘાડ(–ર)વું** સ૦ ક્રિ૦ અઘે એમ કરવું
**અઘાડો** પું૦ [દે. अग्घाडग] અઘેડો–એક છોડ; અપામાર્ગ
**અઘાણું** વિ૦ અઘવાની હાજતવાળું
**અઘાત** વિ૦ + જુઓ અનાથ
**અઘામણ** સ્ત્રી૦ (વારવાર) અઘવું કે અઘવાનું થાય તે; અતિસાર (૨) ભય,

ત્રાસ અથવા સખત મહેનતને લીધે થયેલી–મરી જવાય એવી સ્થિતિ [લા.]
**અઘાયુ** વિ૦ [સં.] પાપી, દુષ્ટ
**અઘાર** સ્ત્રી૦ પંખી કે જનાવરનો મળ
**અઘારો** પું૦ અઘવાડ; ગંદવાડ
**અઘાવવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ અઘવવું
**અઘેડી** સ્ત્રી૦ [દે. अग्घाडग] એક વનસ્પતિ
**અઘેડો** પું૦ જુઓ અઘાડો
**અઘોર** વિ૦ [અ + સં. घोर] અતિઘોર
**અઘોરપંથ** પું૦ મેલી સાધના કરનારા બાવાઓનો પંથ
**અઘોરવિદ્યા** સ્ત્રી૦ મેલી વિદ્યા
**અઘોરી** વિ૦ એદી, ઊંઘણશી (૨) ચીતરી ચડે એવું ગંદું (૩) પું૦ એવો ગંદો એક જાતનો (નાગડો) બાવો
**અઘોષ** વિ૦ [સં.] ઘોષ–અવાજ વગરનું; ગાત (૨) પું૦ પાંચ ઉચ્ચારસ્થાનોના પહેલા બે વર્ણોનો ઉચ્ચાર (ક, ચ, ટ, ત, પ તથા ખ, છ, ઠ, થ, ફ) [વ્યા.]
**અચક** સ્ત્રી૦ આગળી; હેડ; (૨) આડ
**અચકડું** ન૦ કાંઈ સાંભરી આવવાથી છાતીમાં ભરાઈ આવતો ડૂમો
**અચકન** પું૦; ન૦ [હિં] એક જાતનો લાંબો ડગલો [ઓચિંતું
**અચકમચક** અ૦ અચાનક; એકદમ;
**અચકવું** અ૦ ક્રિ૦ અટકવું, ખમચાવું
**અચકારો** પું૦ આચકો
**અચકાવું** અ૦ક્રિ૦ અચકવું
**અચકો મચકો** પું૦ લટકો, ઝટકો (સ્ત્રીઓનો)
**અચટ** વિ૦ ખાતામાં નહિ ચડેલી (રકમ)
**અચપચું** વિ૦ કાચુંપોચું; અધકચરું (૨) નહિ પ્રવાહી અને નહિ ઘટ્ટ
**અચર** વિ૦ [સં.] ચળે નહિ એવું સ્થિર
**અચરકો** પું૦ ઉમળકો (૨) આવેગ
**અચરજ(–ત)** ન૦, –તી સ્ત્રી૦ [સં.आश्चर्य] નવાઈ; આશ્ચર્ય [રહીને, વારેવારે
**અચરપચર** વિ૦ કાચુંકોરું (૨) અ૦ રહી
**અચલ** [સં.] (–ળ) વિ૦ દૃઢ, સ્થિર; (૨) અવિકારી [ગ] (૩) પું૦ પર્વત
**અચલ(–ળ)પદ** ન૦ નિત્ય સ્થિતિ–મોક્ષ
**અચલા** [સં](–ળા) સ્ત્રી૦ પૃથ્વી
**અચંબો** પું૦ [સં. अत्यद्भुत, प्रा अच्चब्भुय] આશ્ચર્ય; નવાઈ
**અચાનક** અ૦ એકાએક, ઓચિંતું
**અચાર** ન૦ [फा] અથાણું
**અચાલ** સ્ત્રી૦ હરકત; અડચણ (૨) અટકાવ; રજોદર્શન (૩) ભારે અગત્ય; ભીડ
**અચાલો** પું૦ અનિવાર્ય અગત્ય; અપેક્ષા
**અચિંતિત** વિ૦ [સં.] અણચિંતવ્યું
**અચિંતુ(–ત્યું)** વિ૦ ન ચિંતવેલું; ઓચિંતું
**અચિંત્ય** વિ૦ [સં.] ચિંતવી ન શકાય એવું (૨) ન ચિંતવવા જેવું
**અચિંત્યું** વિ૦ જુઓ અચિંતુ
**અચુંબકીય** વિ૦ ચુંબકત્વ ન ગ્રહી શકે તેવું; 'નૉનમૅગ્નેટીક' [પ.વિ.] [વિના
**અચૂક** વિ૦ ચૂકે નહિ એવું (૨) અ૦ ચૂક્યા
**અચૂકબાણ** ન૦ (૨) વિ૦ જુઓ રામબાણ. ૦આવવું = જરૂર આવવું
**અચેત(૦ન)** વિ૦ [સં] ચેતન વિનાનું; જડ (૨) બેભાન
**અચેષ્ટ** વિ૦ [સં.] અચેતન
**અચો** પું૦ જમાવ, ભીડ (૨) કચરાનો જમાવ; ગંદકી (૩) આગ્રહ
**અચોપચો** પું૦ ગરબડ, મૂંઝો
**અચ્છત** અ૦ છતું–જાહેર થયા વિના; છૂપી રીતે; ખબર ન પડે તેમ
**અચ્છિન્ન** વિ૦ [સં.] અખંડ
**અચ્છું** વિ૦ [પ્રા. अच्छ] સારું
**અચ્છેદ્ય** વિ૦ [સં.] છેદી ન શકાય એવું
**અછેર** પું૦ અર્ધો શેર
**અછેરિયું** વિ૦ જેમાં અછેર માય તેવડું (૨) ન૦ અર્ધા શેરનું માપિયું
**અછેરિયો** પું૦, **અછેરી** સ્ત્રી૦ અર્ધા શેરનું માપિયું અથવા વજન
**અછેરો** પું૦ અછેરનું વજન–કાટલું
**અચ્યુત** વિ૦ [સં] પતન કે સ્ખલન વિનાનું; નિશ્ચલ (૨) પું૦ વિષ્ણુ [સં.]
**અછડ(–ત)તું** વિ૦ માત્ર સપાટીને અડકીને

પસાર થઈ જતું (૨) કાના બરાબર (૩) છલકાતું
**અછત** સ્ત્રી૦ તંગી; તાણ
**અછતું** વિ૦ અણછતું; ગુપ્ત (૨)+અસત; હયાત નહિ એવું [વકીલ વિનાનું
**અછત્ર** વિ૦ છત્ર વિનાનું; ખુલ્લું (૨) માથે
**અછબડા** પુ૦ બ૦ વ૦ શરીર પર આછી ફોલ્લીઓ નીકળે છે તે રોગ
**અછરતું** વિ૦ જુઓ અછડતું [કરમાતું
**અછવાવું** અ૦ક્રિ૦ વણટો લાગવો (૨)
**અછંગ** અ૦ અધર
**અછાડપછાડ** સ્ત્રી૦ ધમાધમ; ધમપછાડ
**અછાબા** પુ૦બ૦વ૦ વરઘોડામાં વરરાજાનું મોં ઢાંકવા પાઘડીએ લટકાવવામાં આવતા સોનેરી કસબના તાર [કાઢતું
**અછાવવું** સ૦ક્રિ૦ (નવું વાસણ) વાપરવા
**અછીપ** વિ૦ છીપે નહિ–તૃપ્ત ન થાય એવું
**અછૂત** વિ૦ [હિં.] અસ્પૃશ્ય (૨) અસ્પૃશ્ય મનાતી કોમનું
**અછૂતોદ્ધાર** પુ૦ અછૂતોનો ઉદ્ધાર
**અછો અછો કરવું, અછો અછો વાનાં કરવાં** = લાડ લડાવવાં(૨)ખૂબ ઉમળકાથી આદરસત્કાર કરવો
**અછોડાવા** અ૦ રાશ જેટલે અંતરે
**અછોડો** પુ૦ રાશ (૨) ગળામાં પહેરવાનો સોનારૂપાનો દોરો (૩)ઘડિયાળની સાંકળી
**અજ** વિ૦ [સં.] નહિ જન્મેલું; અનાદિ (૨) પું૦ બકરો (૩)[ન.]બ્રહ્મા (૪) કામદેવ (૫) ચંદ્ર (૬) રામના દાદાનું નામ
**અજગર** પું૦ [સં.](બકરું ગળી જાય તેવો) મોટો સાપ **૦વૃત્તિ** સ્ત્રી૦[સં.] દૈવ ઉપર આધાર રાખવાની વૃત્તિ
**અજન્મા** વિ૦ પું૦ [સં.] જેને જન્મ નથી એવું; (ઈશ્વર) (૨) સ્ત્રી૦ માયા [સં.]
**અજપાજ(–ત)પ** પું૦ [સં.] પ્રયત્ન વિના સ્વાભાવિક રીતે ચાલતો જપ
**અજબ** વિ૦ [अ.] નવાઈ ઊપજે એવું; અદ્ભુત [અર્કનાં પાસાદાર ફૂલ
**અજમાનાં ફૂલ** ન૦બ૦વ૦ અજમાના
**અજમાયશ** સ્ત્રી૦[फा.आज़माइश]અજમાવી જોવું તે; પરીક્ષા
**અજમાવવું** સ૦ક્રિ૦[फा. आज़मूदन्]વાપરી જોવું; પ્રયોગ કરી જોવો
**અજમાશ** સ્ત્રી૦ જુઓ અજમાયશ
**અજમો** પું૦ [सं. अजमोदा, फा. अजमूद] એક વનસ્પતિ–ઔષધિ [ઔષધિ
**અજમોદ** સ્ત્રી૦ [જુઓ અજમો] એક
**અજય** વિ૦ [સં.] જય રહિત (૨) ન જિતાય એવું;અજેય(૩)પું૦ હાર; પરાજય
**અજયા** સ્ત્રી૦ [સં.] માયા (૨) ભાંગ
**અજર** વિ૦ [સં.] ઘરડું ન થાય એવું (૨) પચી ન શકે એવું
**અજર** સ્ત્રી૦ [अ. उज्र] બહાનું (૨) આનાકાની; ઢીલ [અવિનાશી
**અજરામર** વિ૦ [સં.] અજર અને અમર;
**અજરો** પુ૦ [सं. अजर] અપચો
**અજલ** સ્ત્રી૦ [अ.] અંત (૨) મોત (૩) કમોત (૪) વિ૦ [સં.] નિર્જલ; સૂકું
**અજલમંજિલ** સ્ત્રી૦ ઈશ્વરનું સ્વધામ
**અજવાળવું** સ૦ક્રિ૦ [सं उज्ज्वल] ઘસીને ઊજળું કરવું; માંજવું (૨) અજવાળું કરવું (૩) આબરૂ વધારવી [વા.] (૪) બદનામી વહોરવી [વ્યંગમાં]
**અજવાળિયું** ન૦ ચંદ્રની વધતી જતી કળાવાળું પખવાડિયું; શુક્લપક્ષ (૨) અજવાળા સારુ છાપરામાં કે ભીંતમાં મૂકેલું જાળિયું–બાકું
**અજવાળી** વિ૦સ્ત્રી૦ ચાંદરણાવાળી (રાત)
**અજવાળું** ન૦ પ્રકાશ; તેજસ
**અજસ્ત્ર** વિ૦ [સં.] સતત; એકધારું (૨) અ૦ વારંવાર; હમેશ [અશાંતિ
**અજંપ(–પો)** પું૦ જંપનો અભાવ;
**અજા** સ્ત્રી૦ [સં.] માયા; કુદરત (૨) બકરી
**અજાગલ સ્તન** પુ૦; ન૦ [સં.] બકરીને ગળે લટકતો આંચળ (૨) નિરર્થક વસ્તુ [લા.] ['અયાચક'માં
**અજા(–યા)ચક, અજાચી** વિ૦ જુઓ
**અજાડી** સ્ત્રી૦હાથીવગેરે પ્રાણીઓને ફસાવી-

ને પકડવા માટે બનાવેલી ખાઈ અથવા ખાડો (૨) મેઢુંક બેઠેલા ઢોરને ઊભું રાખવા પગ તળે ખોદાનો ખાડો (૩) વેરાન કે પહોંચવામાં વસમી પડે એવી જગા

**અજાણુ** વિ૦ વાકેફ–માહિતગાર નહિ તે (૨) સ્ત્રી૦ અજ્ઞાન; જાણનો અભાવ

**અજાણતાં** અ૦ ન જાણતાં; અણસમજથી

**અજાણ્યું** વિ૦ જાણમાં નહિ તેવું; અજ્ઞાત

**અજાણ્યે** અ૦ જુઓ અજાણતા

**અજાત** વિ૦ [સં.] નહિ જન્મેલુ

**અજાતશત્રુ** વિ૦ [સં.] જેને કોઈ સાથે દુશ્મનાવટ નથી એવું (૨) પુ૦ યુધિષ્ઠિર [સં.]

**અજાતીય** વિ૦ [જી. વિ.] નર કે માદા ન હોય એવું (૨) નર માદાના સંયોગ વગર થનારું: 'એસેક્સુઅલ'

**અજાનબાહુ** વિ૦ જુઓ આજાનબાહુ

**અજાયી** સ્ત્રી૦ [अ.हिजाब,फा.हजार्बा] બુરખો

**અજાયબ** [अ. अजाइब–'અજબ'નું બ૦ વ૦] અજબ જેવું; આશ્ચર્યકારક

**અજાયબઘર** ન૦ સંગ્રહસ્થાન, 'મ્યૂઝિયમ'

**અજાયબી** સ્ત્રી૦ અજાયબપણું; આશ્ચર્ય

**અજિત** વિ૦ [સં.] નહિ જિતાયેલુ (૨) ન જિતાય તેવું [ચામડું

**અજિન** ન૦ [સં] મૃગચર્મ; કાળિયારનું

**અજિંક્ય** વિ૦ [મ.] અજેય; અજિત

**અજીજ** વિ૦ [અ.] પ્યારું; વહાલું (૨) પુ૦ મિત્ર, દોસ્ત

**અજીઠું** વિ૦ [सं. उच्छिष्ट] જુઓ એઠું

**અજીરણ** ન૦ અજીર્ણ; અપચો

**અજીર્ણ** વિ૦ [સં.] નહિ પચેલુ (૨) ન૦ અજીરણ, અપચો

**અજીવ** વિ૦ [સં.] જીવ વગરનું, નિર્જીવ (૨) (જૈનમતે) જડતત્ત્વ [અઘટિત

**અજુક્ત(–ગતું)** વિ૦ [सं. अयुक्त] અયોગ્ય;

**અજેય** વિ૦ [સં.] જીતી ન શકાય તેવું

**અજોખણી** સ્ત્રી૦ કાંટા–ઝરડાં ખેંચવાની લોઢાની આંકડીવાળી લાકડી

**અજોગ** પુ૦ [सं. अयोग] કમુરત (૨) અણમેળ; અણબનાવ

**અજોડ** વિ૦ જેની જોડ ન હોય એવું, અદ્વિતીય

**અજોણાં** ન૦ બ૦ વ૦ ન જોવાનું વ્રત

**અજ્જુ** ન૦ હ્રસ્વ દીર્ઘ 'ઇ'નું ચિહ્ન ( િ, ી )

**અજ્ઞ** વિ૦ [સં.] અજાણ (૨) મૂર્ખ

**અજ્ઞાત** વિ૦ [સં.] જ્ઞાત નહિ તેવું (૨) ગુપ્ત. ૦વાસ પું૦ [સં.] છૂપા રહેવું તે; ગુપ્તવાસ

**અજ્ઞાન** ન૦ [સં.] જ્ઞાનનો અભાવ (૨) અવિદ્યા; માયા (૩) વિ૦ જેને સાન–સમજ નથી એવું (૪) અભણ (૫) અજાણ

**અજ્ઞાની** વિ૦ [સં] જુઓ અજ્ઞાન (૩) (૨) અવિદ્યા–માયામાં બંધાયેલુ

**અજ્ઞેય** વિ૦ [સં] જાણી ન શકાય તેવું. ૦વાદ પું૦ ઈશ્વર અથવા પરમ તત્ત્વને વિષે આપણને કાંઈ ખબર નથી–ન પડી શકે તેવો મત

**અજ્નબી** વિ૦ [अ. अजनबी] પરદેશી

**અઝાન** સ્ત્રી૦ [अ.] બાંગ

**અટક** સ્ત્રી૦ નડતર (૨) મુશ્કેલી (૩) શંકા; મનનો ખચકો (૪) કાચી કેદ (૫) અટકણ; હેસ (૬) સંકલ્પ, પ્રતિજ્ઞા

**અટ(–ડ)ક** સ્ત્રી૦ જુઓ અડક

**અટકઘડી** સ્ત્રી૦ સમયના સૂક્ષ્મ ભાગ માપવા તાત્કાલિક બંધ કે ચાલુ કરી શકાય તેવું ઘડિયાળ, 'સ્ટોપ વૉચ'

**અટકચાળું** વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ અડપલું

**અટકડી** સ્ત્રી૦ વાધણી, ઘચરકુ, હેડકી

**અટકણુ** વિ૦ અટકી જાય એવું (૨) સ્ત્રી૦; ન૦ ટેકો (૩) હેસ (૪) ચાપ

**અટકણિયું** વિ૦ અટકણ, અડિયલ (૨) ન૦ હેસ; ચાપ [પડવી, થોભવું

**અટકવું** અ૦ ક્રિ૦ ગતિ કે પ્રવૃત્તિ બંધ

**અટકળ** સ્ત્રી૦ કલ્પના; અનુમાન

**અટકળપચીશી(–સી)** સ્ત્રી૦ અટકળ ઉપર મંડાયેલો ધંધો કે કામ

**અટકામણુ(–ણી)** સ્ત્રી૦ હરકત, અડચણ (૨) રજોદર્શન; અટકાવ

**અટકાયત** સ્ત્રી૦ અટકાવવું તે; રુકાવટ (૨) રાખવુ તે. **–તી** વિ૦ અટકમાં કે નજરકેદમાં રાખેલુ ('ડિટેન્યુ'–કેદી)

અટ્ઠાઈ સ્ત્રી૦ આઠ દિવસ સુધી ચાલતી ધાર્મિક પ્રવૃત્તિ; આઠ ઉપવાસ [જૈન]
અટ્ઠાણુ(-ણું) વિ૦ [સં. अष्टानवति] ૯૮
અટ્ઠાબંધ વિ૦ સોકઠાંની રમતમાં અટ્ઠા ઉપરની સોગઠી ન મરાય તેવી શરતવાળું
અટ્ઠાવન વિ૦ [સં. अष्टापंचाशत्] ૫૮
અટ્ઠા(-ટ્ઠયા)વીશ(-સ) વિ૦ [સં. अष्टाविंशति] ૨૮
અટ્ઠાશિ(-સિ)યાં ન૦ બ૦ વ૦ સ્ત્રીઓના પગનું એક ઘરેણું; તોડા; કડલાં
અટ્ઠો પું૦ [સં अष्टक] આઠની સંખ્યાનો પાસો કે ગંજીફાનું પત્તું (૨) બાજીને દરેક છેડે ત્રણ ખાના હોય છે તે [તેર, ૭૮
અટ્ઠો(-ટ્ઠયો)તેર વિ૦ [સં. अष्टसप्तति] ઇઠ્યો
અટ્ઠયાવીશ(-સ) વિ૦ જુઓ અટ્ઠાવીશ
અટ્ઠયાશી(-સી) વિ૦ [સં. अष्टाशीति] ઇઠ્યાશી, ૮૮
અટ્ઠયોતેર વિ૦ જુઓ અટ્ઠોતેર; ઇઠ્યોતેર
અડ સ્ત્રી૦ અડચણ (૨) આડાઈ
અડક સ્ત્રી૦ ગોત્ર, ધંધો કે વતન ઇત્યાદિ બતાવતું ઉપનામ; અટક
અડકવું સ૦ ક્રિ૦ અડવું, સ્પર્શ કરવો (૨) અ૦ક્રિ૦ વચ્ચે આડું આવવું. ઉદા૦ 'બારણું વસાતું નથી, શું અડકે છે?'
અડકાડવું સ૦ક્રિ૦ 'અડકવું'નું પ્રેરક
અડકાવ પું૦ અડકાવ, સ્ત્રીનું અભડાવું-દૂર બેસવું તે; રજોદર્શન
અડકાવવું સ૦ક્રિ૦ [હિં. अड़ = આડું; બાધક] બંધ કરવું, વાસવું [વસાવું
અડકાવું અ૦ક્રિ૦ અભડાવું (૨) બંધ થવું;
અડખેપડખે અ૦ આજુબાજુ
અડગ વિ૦ દૃઢ; ડગે નહિ એવું
અડઘો(-પ,-મ)ડઘો પું૦ બેસતે વર્ષે મળસકામાં કચરાથી ભરેલું હાલ્લું ચકલે જઈ ફોડે છે તે (૨) દોષની જવાબદારી
અડચણ સ્ત્રી૦ હરકત (૨) મુશ્કેલી (૩) અડકાવ
અડછતું વિ૦ અડધુંપડધું જણાયેલું
અડણ ન૦ ઢોરના જે અવયવમાં દૂધ ભરાય છે તે; બાવલું
અડતાળીસ વિ૦ [સં. अष्टचत्वारिंशत्] ૪૮
અડતાળો પું૦ વિ. સં. ૧૯૪૮માં પડેલો મોટો દુકાળ (૨) મણના ૪૮ શેર ગણાય તે તોલ [કદોળ
અડદ પું૦ બ૦ વ૦ [હિં. उड़िद] એક અનાજ;
અડદાવો(-ગો) પું૦ ધુંદાવાથી નરમ થઈ જવું તે; ભેંચો; ધાણ (૨) ખૂબ માર પડવાથી હાડકાંપાંસળાં નરમ થઈ જવાં તે (૩) છેક જ થાકી જવું તે
અડદિયા પું૦બ૦વ૦ અડદ. ૦છાંટવા = મંતરવું (૨) અડદ દેખાડી નસાડવું
અડદિયું વિ૦ અડદનું બનેલું કે તેના રંગનું (૨) ન૦ અડદનું એક વસાણું
અડધ વિ૦ [સં. अर्ध] અડધું. ૦પાંસળીનું વિ૦ નાજુક; નબળા બાંધાનું
અડધિયું ન૦ અડધું માપ (૨) અર્ધો-નાનો ચૂડો (૩) વચલા વજનો નળો; પવાલી (૪) થોડા ડબાની અને લાંબે ન જતી લોકલગાડી
અડધી સ્ત્રી૦ પાઈ
અડધું વિ૦ અર્ધું. ૦અડધું થઈ જવું = અતિ હરખમાં આવવું
અડધુંપડધું વિ૦ લગભગ અડધું; થોડુંઘણું
અડધો પું૦ અર્ધો રૂપિયો; આઠ આની. ૦જી પું૦ અર્ધો પૈસો
અડધોઅડધ વિ૦ બરાબર અડધું
અડ(-ડી)નું વિ૦ [જુઓ અડવું] નજીકનું
અડપ સ્ત્રી૦ ધૈર્ય (૨) ખંત (૩) આગ્રહ
અડપલું વિ૦ તોફાની; ચાંદલું (૨) ન૦ અટકચાળું; તોફાન, છેડતી
અડપવું અ૦ ક્રિ૦ અડયા-મડયા રહેવું
અડફ(-ફે,-ફો)ટ સ્ત્રી૦ ઝપટ; સપાટો
અડફાઉ વિ૦ જુઓ અવફાઉ
અડફે(-ફો)ટ સ્ત્રી૦ જુઓ અડફટ
અડબ(-વ)ડવું અ૦ ક્રિ૦ જુઓ અડવડવું
અડબ(-વ)ડિયું ન૦ લથડિયું, ચકરી
અડબંગ વિ૦ નાદાન (૨) મૂર્ખ; અવિચારી
અડબાઉ વિ૦ ફાવે તેમ થયેલું કે કરેલું. ૦કોટલું ન૦ અંટોળકાંટલું [થાપટ
અડબોત(-થ) વિ૦અડબંગ(૨)સ્ત્રી૦ધોલ;

**અડવડવું** અ૦ ક્રિ૦ [दे अड्यड्ड] લથડવુ (૨) આમતેમ રખડવુ

**અડવડિયુ** ન૦ અટબડિયુ, લથડિયુ, ચકરી

**અડવાણુ** વિ૦ [स अनुपानह्] પગરખા વગરનુ, અડવુ [બગાડવુ

**અડવાળવુ** સ૦ ક્રિ૦ મિશ્રણ કરવુ (૨)

**અડવુ** વિ૦ [જુઓ અડવાણુ] શોભારહિત, બેહૂદુ (૨) ઉઘાડપગુ

**અડવુ** સ૦ ક્રિ૦ [स अट्ट] અડકવુ, સ્પર્શવુ (૨)[दे अड्ड=આડુ] નડવુ, વચ્ચે આવવુ, રોકાવુ (૩) ઘસાવુ પડવુ, ખાધ-નુકસાન લાગવુ (૪) અ૦ ક્રિ૦ [ना आमृश] લગોલગ થવુ, પહોચવુ (૫) મડયા રહેવુ (૬) (ઘોડાએ) અટકવુ

**અડવો** પુ૦ ભવાઈનો વાણિયાનો વેશ

**અડસટ્ટો** પુ૦ અદાજ, શુમાર

**અડસઠ** વિ૦ [स अष्टषष्टि] ૬૮ [તીર્થો

**અડસઠ તીરથ, તીર્થ** ન૦બ૦વ૦ બધા(હિદુ)

**અડસર** સ્ત્રી૦ મોભ (૨) પાટડી

**અડંગો** પુ૦ [हि अटगा] ધામો (૨) કુસ્તીનો એક દાવ [(૩) હઠ

**અડબી** સ્ત્રી૦ મગરૂરી, તોર (૨) આડબર

**અડા** સ્ત્રી૦ આધાર, ટેકો **૦દેવી** = મચક આપવી કે માનવુ

**અડાઅડી** સ્ત્રી૦ અડવા ન અડવાનો વિવેક ન રહેવો તે (૨) કટાકટી (૩) નજીક હોવુ તે (૪) અ૦ જોડાજોડ, અડી અડીને

**અડાઉ** વિ૦ વગર વાવ્યે ઊગેલુ

**અડાકડી** સ્ત્રી૦ જુઓ અડાઅડી

**અડાડવું** સ૦ ક્રિ૦ ['અડવુ'નુ પ્રેરક] અડકાડવુ (૨) ભેગુ ઉમેરવુ, ઘુસાડવુ

**અડાણિયુ** વિ૦ જુઓ ગાણુ [કા]

**અડાણુ** વિ૦ ગીરો મૂકેલુ [કા]

**અડાણો** પુ૦ સગીતમા એ નામનો એક રાગ

**અડાબીડ** વિ૦ ભય ઉપજાવે તેવુ મોટુ (૨) ખોડખાપણ વગરનુ [પાટિયાની ભીત

**અડામી** સ્ત્રી૦ ભીત સાથે જડેલી ફરેતાળ,

**અડાયુ** ન૦ સુકાયેલો પોદળો

**અડાવવું** સ૦ ક્રિ૦ ['અડવુ'નુ પ્રેરક] ગપ મારવી (૨) ઘણુ ખાવુ (૩) ઘુસાડવુ (૪) ધમકાવવુ, વઢવુ

**અડાસે** અ૦ નજીક, પડખે [દાળ

**અડાળ પડાળ** ન૦ મોભની બન્ને બાજુનો

**અડાળી** સ્ત્રી૦ [स अट्टालिका] એક જ ભીતવાળી છાપરી ઓસરી [અડાળી

**અડાળી પડાળી** સ્ત્રી૦ આગળ પાછળની

**અડિયલ** વિ૦ અડી બેસવાના કે અડી જવાના સ્વભાવનુ-હઠીલુ (૨) ઘુસણિયુ. **૦ટટ્ટુ** ન૦ હઠીલુ માણસ

**અડિયું** ન૦ સોનીનુ એક ઓજાર

**અડિંગો** પુ૦ અડગો, ધામો

**અડી** સ્ત્રી૦ સોનીનુ એક ઓજાર (૨) કટોકટીનો વખત

**અડીઓપટી** સ્ત્રી૦ અડચણ, ભીડ, આપત્તિ

**અડીખમ** વિ૦ શૂરવીર, ખમે તેવુ

**અડીજડીને** અ૦ ખતથી

**અડીનું** વિ૦ અડતુ, નજીકનુ

**અડી વેળા** સ્ત્રી૦ કટોકટીનો-ભીડનો સમય

**અડી'(-ડી)ટ** વિ૦ ડીટા વિનાનુ

**અડુ(-ડે)ડાટ** અ૦ હડેડાટ, તડામાર કરીને

**અડૂકદડૂક** અ૦ ડડીમા અડી નેખડીમા તડી

**અડૂકદડૂકિયુ** વિ૦ બન્ને પક્ષમા હોય તેવુ (૨) અસ્થિર

**અડેડાટ** અ૦ જુઓ અડુડાટ

**અડો (અ'ડો)** પુ૦ ગાડાનુ આગલુ ટેકણ, હડો

**અડોઅડ** અ૦ બરોબર અડીને, અડાઅડ

**અડોલ** વિ૦ ન ડોલતુ (૨) અચળ

**અડોલી** સ્ત્રી૦ રાશને છેડે ભરવવામા આવતો નાનો લાકડાનો કટકો, માકડી

**અડોશપડોશ** પુ૦ જુઓ આડોશપાડોશ

**અડોશીપડોશી** ન૦ જુઓ આડોશીપાડોશી

**અડોળ કાટલુ** ન૦ કશા ડોળ-ઘાટ વિનાનો પથરો (૨) વિ૦ નકામુ

**અડ્ડો** પુ૦ [हि अड्डा] એકઠા મળવાની કે પડયા રહેવાની અખાડા જેવી જગા (૨) વ્યાપક અસર કે પ્રભાવ [લા]

**અડ્યું** વિ૦ અડકેલુ **ખડ્યું** વિ૦ અડી કે ખડી રહેલુ

અઢળક વિ૦ પુષ્કળ
અઢાર વિ૦ [સ अष्टादश प्रा अट्ठार] ૧૮
અઢાવવુ સ૦ ક્રિ૦ ઢોરને ચરવા મોકલવા
અઢી વિ૦ [સ अर्धतृतीय] ૨॥
અઢીકો પુ૦ ઢબ્બુ [ગઢિયુ, પાકુ [લા]
અઢીહથ્થુ વિ૦ અઢી હાથનુ ગટ્ટુ (૨)
અઢેલવુ સ૦ ક્રિ૦ ટેકો દેવો
અણ [સ अन्] નકાર અને નિષેધવાચક ઉપસર્ગ ઉદા૦અણબનાવ(૨)[સ आर्ता] પુ૦નુ સ્ત્રી૦ બનાવતો પ્રત્યય ઉદા૦ગોગી–ઘોબણ (૩) [સ अन] ક્રિ૦ પરથી નામ બનાવનો પ્રત્યય ઉદા૦ હરણ જમણ (જુઓ અગી અણ પ્રત્યયો પણ)
અણઆવડ(૦ત) સ્ત્રી૦ ન આવડવુ તે
અણકી સ્ત્રી૦ રમત અગે વાકુ બોલવુ તે
અણકૂ(–કો)ટ પુ૦ જુઓ અન્નકૂટ
અણખ સ્ત્રી૦ ઈર્ષા [કા]
અણખત(–લ) સ્ત્રી૦ અણગમો (૨) ઈર્ષા
અણગણ(–ણ્યુ) વિ૦ અગણિત
અણગમો પુ૦ નાપસદગી (૨) કટાળો
અણગળ(–ળ્યુ) વિ૦ ગાળ્યા વગરનુ
અણગાર વિ૦[સ अनगार] ઘરબાર વિનાનુ
અણઘટતુ વિ૦ અઘટિત
અણઘડ વિ૦ ઘડાયા કેળવાયા વિનાનુ
અણચા ચે(–તે) અ૦ નાછૂટકે
અણચિયુ વિ૦ અણચી કરતુ
અણચિતવ્યુ અણચિતુ(–ત્યુ) વિ૦ નહિચિતવેલુ–નહિ ધારેલુ એવુ(૨)ઓચિતુ
અણચી સ્ત્રી૦ જુઓ અણકી
અણછ સ્ત્રી૦ [સ अनिच्छा] નામરજી
અણછ સ્ત્રી૦ ખો ટેવ
અણછતુ વિ૦ છતુ નહિ એવુ ગુપ્ત
અણછિયુ ન૦ છણકો તિરસ્કાર
અણછીપી વિ૦ સ્ત્રી૦ છીપ્યા વગરની
અણછો [સ अन्य+छाया] ૦વણછો પુ૦ પારકાને ઢાકી દઈ નુકસાન કરે એવો છાંયો
અણજાણ વિ૦ જેને જાણ નથી તેવુ (૨) સ્ત્રી૦ અજ્ઞાન ૦પણ–સમજનો અભાવ
અણતોલ વિ૦ તોલ્યા વગરનુ (૨) અતુલ્ય
અણદીઠ(–ઠુ) વિ૦ દીઠેલુ નહિ તેવુ
અણધાર્યુ વિ૦ જુઓ અણચિતવ્યુ
અણનમ વિ૦ નમે નહિ એવુ
અણનામી વિ૦ નામ વગરન (૨) અપ્રસિદ્ધ (૩) સ્ત્રી૦ નનામી ઠાઠડી (૪) ન૦ અન્ન
અણબનાવ પુ૦ બનાવ નહિ તે કજિયો
અણમણ(–ણુ) વિ૦ મન વિનાન ઉદાસ
અણમાનીતુ વિ૦ માનીતુ નહિ એવુ
અણમૂલ વિ૦ અમૂલ્ય
અણવટ પુ૦ સ્ત્રીનુ પગના અગૂઠાનુ ઘરેણુ
અણવણ વિ૦ જુઓ અડવુ
અણવર પુ૦[સ अनु+वर]પહેલી વાર માસરે જતા વર અથવા કન્યા સાથે મોકલાતો સોબતી (૨) વરની સાથેનો કોઈ એકાએક પરગે તે [અણવરપણુ (૩) અણવર
અણવરિયુ વિ૦ અણવરને લગતુ (૨) ન૦
અણવાણુ વિ૦ જુઓ અ ડુ અડવાણુ
અણવીંધ્યુ વિ૦ વીંધ્યા વિનાનુ (૨) નહિ નાથેલુ (૩) ખસી કર્યા વિનાનુ
અણસમજ(૦ણ) સ્ત્રી૦ સમજનો અભાવ
અણસમજણુ અણસમજુ વિ૦ સમજ વગરનુ
અણસાર પુ૦ [સ अनुसार] મળતાપણાનો અશ (૨) સૂક્ષ્મ અસર [ણસારો
અણસાર(–રો) પુ૦ ઇશારો સકેત (૨)
અણહૂતુ વિ૦ ન હોય તેવુ
અણહોણુ વિ૦ નહિ હોનારુ
અણાવવુ સ૦ ક્રિ૦ 'આણવુ'નુ પ્રેરક
અણિ(–ણી) [સ] સ્ત્રી૦ વસ્તુનો ઝીણો ભોકાય એવો છેડો (૨) ટોચ શિખર (૩) અવધિ અત (૪) કટોકટીનો સમય
અણિ(–ણી)દાર વિ૦ અણીવાળુ
અણિમા સ્ત્રી૦ [સ] યોગની એક સિદ્ધિ, સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ ધારણ કરવાની શક્તિ
અણિયાળુ વિ૦ અણીદાર [(૨) આડુ
અણિયુ ન૦ [જુઓ અણી] હોડકાની ટોક
અણિયેલ વિ૦ અણિયાળુ
અણિ(–ણી)શુદ્ધ વિ૦ સાવ અખડિત (૨) સપૂર્ણ દોષરહિત

**અતિપ્રશ્ન** પું૦ [સં.] અધિકાર કે મર્યાદા બહારનો પ્રશ્ન (૨) તર્કની છેવટની હદે જઈને વિચારાતો અંતિમ પ્રશ્ન
**અતિપ્રસંગ** પું૦[સં.]પુંવધારેપડતો સંબંધ
**અતિભૌતિક** વિ૦ [સં] ભૌતિકથી પર; 'મેટાફિઝિકલ' ['સુપરમૅન'
**અતિમનુષ્ય** પું૦ [સં.] અલૌકિક પુરુષ;
**અતિમાનુષ** [સં.] (-ષી) વિ૦ અલૌકિક; મનુષ્યથી પર-તેના ગજા ઉપરનું
**અતિયોગ** પું૦ [સં.] રેલછેલ; અતિશયતા
**અતિરથ(-થી)** પું૦[સં.]જબરો-શ્રેષ્ઠ યોદ્ધો
**અતિરિક્ત** વિ૦ [સં.] શૂન્ય; ખાલી (૨) શ્રેષ્ઠ (૩) ભિન્ન; વ્યતિરિક્ત
**અતિ(-તી)રેક** પું૦ [સં.] અતિશયતા (૨) ચડિયાતાપણું
**અતિવાદ** પું૦ [સં.] બહુ બોલવું તે (૨) અંતિમ હદે તર્કને લઈ જઈને કરાતો વાદ
**અતિવૃષ્ટિ** સ્ત્રી૦ [સં.] હદ બહારની વૃષ્ટિ
**અતિવ્યાપ્તિ** સ્ત્રી૦[સં.]લક્ષ્ય ન હોય એવી વસ્તુનો સમાવેશ થવો તે [ન્યા.]
**અતિશય** વિ૦[સં.] ઘણું જ(૨)પું૦વિશેષતા
**અતિશયોક્તિ** સ્ત્રી૦[સં.]અત્યુક્તિ;વધારીને બોલવું તે(૨)એ નામનો અલંકાર[કા.શા.]
**અતિશૂદ્ર** પું૦ [સં.] ભંગી; ચમાર
**અતિશે** વિ૦ જુઓ અતિશય
**અતિ(-તી)સાર** પું૦ [સં.] ઝાડાનો રોગ
**અતીત** વિ૦[સં.] -ને વટાવી ગયેલું (૨) ગત; વીતેલું
**અતીત** પું૦+જુઓ અતિથિ
**અતીરેક** પું૦[સં.] જુઓ અતિરેક
**અતીવ** વિ૦[સં.] અત્યંત
**અતીસાર** પું૦[સં.] જુઓ અતિસાર
**અતીંદ્રિય** વિ૦[સં.]અગોચર; ઇન્દ્રિયાતીત
**અતુલ(-લિત-લ્ય)**વિ૦[સં.]તુલના વગરનું; અનુપમ (૨) તોલ વગરનું; ઘણું જ
**અતૂટ** વિ૦ અખંડ;(૨) તૂટે નહિ એવું
**અતૃપ્ત** વિ૦ [સં.] અસંતુષ્ટ (૨) વિશેષ દ્રાવ્ય ઓગાળવાની શક્તિવાળું દ્રાવણ; 'અનસૅચ્યુરેટેડ' [ર. વિ.]
**અતૃપ્તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] તૃપ્તિનો અભાવ
**અતોભ્રષ્ટ તતોભ્રષ્ટ** વિ૦[સં.] અહીં તહીં-બને ઠેકાણેથી ભ્રષ્ટ;નહિ ઘરનું નહિ ઘાટનું
**અતોલ** વિ૦ જુઓ અતુલ
**અત્તર** ન૦ [અ. ઈત્ર] પુષ્પાદિક સુગંધીદાર પદાર્થનો અર્ક (૨) અ૦ [સં. अत्र] અહીં
**અત્તરગુલાબ** ન૦ બ૦ વ૦ (સન્માનમાં અપાતાં) અત્તર અને ફૂલ
**અત્તરઘડી** અ૦ અબઘડી; હમણાં જ
**અત્તરદાની** સ્ત્રી૦ અત્તર રાખવાનું પાત્ર
**અત્તરપગલે** અ૦ જુઓ અત્તરઘડી
**અત્તરમતું, અત્તરસાખ** શ૦ પ્ર૦ જુઓ અત્રમતું
**અત્તરસાત** અ૦ જુઓ અત્તરઘડી
**અત્તરિયો, અત્તરી** પું૦ અત્તરવાળો; તે બનાવનાર કે વેચનાર
**અત્તારી** પું૦[અ.अत्तार+ई] જુઓ 'અત્તરિયો
**અત્યય** પું૦ [સં.] જુઓ અતિક્રમ (૨) નાશ
**અત્યંત** વિ૦ [સં] ઘણું જ; હદ બહારનું
**અત્યાગ્રહ** પું૦ [સં.] અતિઆગ્રહ; હઠ
**અત્યાચાર** પું૦[સં] અધર્માચરણ (૨) બળાત્કાર. -રી વિ૦ [સં] અત્યાચાર કરનારું
**અત્યાર** સ્ત્રી૦ [સં. अत्र+वार]ચાલુ ઘડી; આ સમય. -રે અ૦ હમણાં જ; આ ઘડીએ
**અત્યાવશ્યક** વિ૦ [સં.] અતિ આવશ્યક; અતિ જરૂરી
**અત્યાહાર** પું૦[સં.]હદ ઉપરાંતનો આહાર
**અત્યુક્તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] જુઓ અતિશયોક્તિ
**અત્યુત્તમ** વિ૦ [સં.] અતિ ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ
**અત્ર** અ૦ [સં.] અહીં
**અત્રત્ય** વિ૦ [સં.] અહીંનું
**અત્રમતું, અત્રસાખ** શ૦પ્ર૦ અહીં મતુ કે સાખ કરવી (એવા અર્થમાં દસ્તાવેજમાં)
**અત્રે** અ૦ [સં. अत्र] અહીં
**અથ** અ૦[સં.] હવે (૨) આરંભ તેમ જ મંગળવાચક શબ્દ [પૂરેપૂરું
**અથઇતિ** અ૦ પહેલેથી છેલ્લે સુધી; અથિતિ;
**અથક** વિ૦ જુઓ અથાક
**અથકિમ્** અ૦ [સં] હા; એમ જ

અથગ અ૦ [સં.] અને વળી
અથડવું અ૦ ક્રિ૦ જુઓ અથડાવું
અથડાઅથડી સ્ત્રી૦ અથડાવું-ટિચાવું તે (૨) રખડપટ્ટી; (૩) લડાઈ
અથડાઉ વિ૦ રખડાઉ
અથડાટ પું૦ અથડાવું તે (૨) તરંગો પરસ્પર અથડાવાથી નબળા કે જોરદાર બને છે તે ઘટના; 'ઇન્ટરફરન્સ' [પ.વિ.]
અથડામણ(-ણી) સ્ત્રી૦ રખડપટ્ટી, ટિચામણ (૨) તકરાર, લડાઈ
અથડાવું અ૦ ક્રિ૦ ટિચાવું, અફળાવું (૨) રખડવું; ભટકવું (૩) ફાંફાં મારવાં [લા.] (૪) તકરાર થવી
અથર્વ(૦ણ,૦વેદ) પું૦ [સં.] ચોથો વેદ
અથવા અ૦ [સં.] કિંવા; કે
અથાક વિ૦ થાકે નહિ એવું; અથક
અથાગ(-ઘ) વિ૦ અગાધ; પાર વિનાનું
અથાણું ન૦ મીઠા કે મસાલામાં આથી રાખેલાં ફળ, મૂળ ઇ૦. ૦કરવું=અથાણું બનાવવું (૨) નકામું રાખી મૂકવું [લા.]
અથાવું અ૦ક્રિ૦['આથવું'નું કર્મણિ]મીઠું કે મસાલો બરાબર ચડવાં (૨) આથો આવવો; 'ટુ ફર્મેન્ટ' [ર. વિ.]
અથાહ વિ૦[સં.अस्ताघ]થાહ વગરનું; અથાગ
અથેતિ અ૦ [સં.] અથથી ઇતિ; સંપૂર્ણ
અદક વિ૦ [સં. अधिक] અદકું; વધારે
અદકજીભું વિ૦ બહુબોલું; બટકબોલું
અદકડું વિ૦ દોઢડાહ્યું
અદકપાંસળું(-ળિયું) વિ૦ મોટપ,પૈસો કે વાત ન જીરવી શકે એવું
અદકું વિ૦ અધિક; વધારે
અદકેરું વિ૦ અદકું [પ]
અદત્ત વિ૦[સં.] નહિ આપેલું (૨)ન૦શાસ્ત્રવિરુદ્ધનું દાન
અદત્તા વિ૦સ્ત્રી૦ [સં.] અવિવાહિતા
અદત્તાદાન ન૦ [સં.] ચોરી
અદન ન૦ [સં.] ભોજન; ખાવું તે
અદના [અ.] (-નું) વિ૦ મામૂલી; રાંક
અદબ સ્ત્રી૦ [અ.] વિવેક; મર્યાદા(૨)બને હાથ કોણીથી વાળી સામસામી કોણી આગળ ગોઠવીને કરાતી મુદ્રા
અદબદ વિ૦ અનિશ્ચિત; સંશયવાળું
અદબસર અ૦[ફા.]અદબથી; વિનયપૂર્વક
અદમ્ય વિ૦ [સં.] દમાય નહિ કે દાબી ન શકાય એવું
અદય વિ૦ [સં.] નિર્દય
અદ(-ધ)રકવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ અધરકવું
અદરસ પું૦ આદાનો રસ
અદરાવું અ૦ક્રિ૦ 'આદરવું'નું કર્મણિ (૨) વિવાદ-ઝઘડો થવો (પારસીઓમાં)
અદર્શ વિ૦[સં.]નહિ દેખાતું; ન દેખાય તેવું
અદ(-દ)લ વિ૦ [અ. અદ્‌લ] બરાબર; ખરું. ૦નો કાંટો=ચોખ્ખો ન્યાય. ૦નો ઘંટ =ન્યાય માગવા આવનારે વગાડવા માટે (જૂના વખતમાં) રખાતો ઘંટ
અદલ [સં.](-ળ) વિ૦ દલ-પાંદડી વિનાનું (૨) જાડાઈ વિનાનું (૩) દાળ ન પડે એવું
અદલફદલ વિ૦ શરીરે જાડું-ગોળમટોળ
અદલબદલ અ૦ ફેરબદલ; હેરફેર
અદલાબદલી સ્ત્રી૦, અદલાબદલો પું૦ ફેરબદલી
અદવારકું અ૦ અબરખી
અદહનીય વિ૦ન બળી શકે તેવું; 'ઇનકમ્બસ્ટીબલ' [ર. વિ.]
અદળ વિ૦ જુઓ અદલ
અદા સ્ત્રી૦ [ફા.] અંગચેષ્ટા; નખરાં (૨) અભિનયની છટા; અંગવિન્યાસ; 'પોઝ' (૩) [અ.] અ૦ પૂરું-ચૂકતે
અદા સ્ત્રી૦ જુઓ અદાવત
અદાચિઠ્ઠી સ્ત્રી૦વેરનો કાગળ;તસાચિઠ્ઠી
[illegible]

અદાયાદ વિ૦ [સં.] વારસ વિનાનું (૨) વારસાને નહિ લગતું
અદાલત સ્ત્રી૦ [અ.] કોર્ટ; ઇન્સાફની કચેરી
અદાવત સ્ત્રી૦ [અ.] વેર. -તિયું વિ૦ અદાવત રાખનારું

**અદિતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] દેવોની માતાનું નામ

**અદીઠ(-ઠું)** વિ૦ [સં. अदृष्ट] દીઠેલું નહિ તેવું

**અદીંટ** વિ૦ જુઓ અડીટ

**અદુ:ખનવમી** સ્ત્રી૦ [સં.] ભાદરવા સુદ નોમ, જ્યારે સ્ત્રીઓ દેવીપૂજા કરે છે

**અદૂગડું** વિ૦ જુઓ અધૂકડું

**અદૃશ્ય** વિ૦ [સં.] દેખાય નહિ એવું; ગુપ્ત

**અદૃષ્ટ** વિ૦ [સં.] દીઠેલું-જણાયેલું નહિ તેવું (૨) ન૦ ભાગ્ય. ૦**પૂર્વ** વિ૦ [સં.] પૂર્વે નહિ દેખાયેલું; તદ્દન નવીન

**અદેખાઈ** સ્ત્રી૦ બીજાનું સારું દેખ્યું ન ખમાય એવી લાગણી, ઈર્ષા

**અદેખિયું, અદેખું** વિ૦ અદેખાઈવાળું

**અદેય** વિ૦ [સં.] ન અપાય એવું

**અદો** પુ૦ આનો; દાદો (૨) 'ઉદય હો! જય હો!' એવા અર્થનો પોકાર. ૦**ભવાની** શ૦ પ્ર૦ ભવાનીનો-માતાનો ઉદય થાઓ! (૨) હીજડો [લા.]

**અદ્દલ** અ૦ [જુઓ અસ્સલ] બરાબર; સચોટ

**અદ્ભુત** વિ૦ [સં.] આશ્ચર્યકારક; અલૌકિક (૨) ન૦ ચમત્કાર; આશ્ચર્ય

**અદ્ય** અ૦ [સં.] આજ (૨) હમણાં. ૦**તન** વિ૦ [સં.] આજનું; વર્તમાન (૨) છેલ્લામાં છેલ્લું; 'અપ ટુ-ડેટ'. -**દ્યાપિ** અ૦ [સં.] હજુ પણ

**અદ્રક** ન૦ [સં. आर्द्रक] આદુ

**અદ્રવ** વિ૦ [સં.] પ્રવાહી નહિ તેવું (૨) ઓગળે નહિ તેવું

**અદ્રાવ્ય** વિ૦ [સં.] ઓગાળી ન શકાય તેવું; 'ઈનસોલ્યુબલ' [ર. વિ.]

**અદ્રિ** પુ૦ [સં.] પર્વત. ૦**જ** વિ૦ [સં.] પર્વતમાં ઊપજેલું. ૦**જા** સ્ત્રી૦ [સં.] હિમાલયની પુત્રી-પાર્વતી ૦**પતિ**, ૦**રાજ** પું૦ [સં.] પર્વતોનો રાજા-હિમાલય. ૦**સાર** પું૦ [સં.] લોખંડ. ૦**સુતા** સ્ત્રી૦ [સં.] પાર્વતી

**અદ્વિતીય** વિ૦ [સં.] અજોડ; અનન્ય

**અદ્વૈત** ન૦ [સં.] એકતા (૨) જીવાત્મા અને પરમાત્માની એકતા (૩) બ્રહ્મ. ૦**ભાવ** પું૦ [સં.] ભેદબુદ્ધિનો અભાવ. ૦**વાદ** પું૦ [સં.] જીવાત્મા અને પરમાત્મા એક જ છે એવો મત; જગતનું મૂળતત્ત્વ એક જ છે એવો મત વેદાંત. -**તાનંદ** પું૦ [સં.] અદ્વૈત-બ્રહ્મનો આનંદ; પરમાનંદ

**અધ** વિ૦ [સં. अर्ध] અધું. ૦**કચરું** વિ૦ અધુંપધું કચરેલું (૨) કાચુંપાકું (૩) અધવચરું [લા.]. ૦**ખાયું** વિ૦ અધું ખવાઈ ગયેલું (૨) ભેગવાળી (ધાતુ). ૦**ખોલું** વિ૦ અડધું ખુલેલું. ૦**ગાળિયું** ન૦ માગી અને છાણનું મિશ્રણ. ૦**ઘડી** સ્ત્રી૦ અર્ધી ઘડી; થોડીવાર

**અધકૂકડું** વિ૦ જુઓ અધૂકડું

**અધધધ** અ૦ આશ્ચર્ય-અને બહુપણું દર્શાવનો ઉદ્ગાર

**અધપડિયાળી** વિ૦ સ્ત્રી૦ અર્ધી મીંચેલી; મસ્તીભરેલી (આંખ)

**અધપાંસળિયું** વિ૦ જુઓ અકપાંસળિયું

**અધમ** વિ૦ [સં.] નીચ (૨) ધિક્કારવા યોગ્ય

**અધમણ** પુ૦ અર્ધો મણ. -**ણિયો**, -**ણીકો** પુ૦ અધમણનું કાટલું

**અધમાધમ** વિ૦ [સં.] અધમમાં અધમ

**અધમાંગ** ન૦ [સં.] નીચલું અંગ, પગ

**અધમુઉં** વિ૦ અર્ધું મરેલું

**અધમોદ્ધાર** પું૦ [સં.] અધમ-પાપીનો ઉદ્ધાર (૨) તે કરનાર ઈશ્વર

**અધર** વિ૦ [સં.] નીચેનું (૨) પુ૦ હોઠ (નીચલો)

**અધર** અ૦ જુઓ અધ્ધર

**અધરકણ** ન૦ અખરામણ; આધરકણ

**અધરકવું** સ૦ ક્રિ૦ આખરવું; આધરકવું

**અધરણ** ન૦ જુઓ આધણ; આધરણ

**અધરતાલ** વિ૦ જુઓ અંધરતાલ

**અધરતું** વિ૦ અધવચ બંધ પડેલું

**અધરપાન** ન૦ [સં.] નીચલા હોઠ ઉપર ચુંબન

**અધરરસ** પુ૦ [સં.] અધર ઉપરનો રસ

**અધરવટ** અ૦ અધ્ધર; અંતરિયાળ

**અધરસુધા** સ્ત્રી૦ [સં.] જુઓ અધરામૃત

**અધરાત** સ્ત્રી૦ અર્ધી રાત (૨) બારે અગવડનો વખત [લા.]. ૦**મધરાત** અ૦ રાત્રે ખૂબ મોડે-ગમે તે વખતે (૨) અણીને વખતે

**અધરામૃત** ન૦ [સં.] અધરના રસરૂપી અમૃત

અધરો(-રો)ષ્ઠ પું૦[સં.અધરૌષ્ઠ] નીચલો હોઠ
અધર્મ પું૦ [સં.] ધર્મ નહિ તે; પાપ; અનીતિ (૨) અન્યાય (૩) અકર્તવ્ય (૪) શાસ્ત્રવિરુદ્ધ કર્મ કે વર્તન -ર્માચરણ ન૦, -ર્માચાર પું૦ [સં.] ધર્મ વિરુદ્ધ વર્તન. -ર્મી વિ૦ [સં.] ધર્મવિરુદ્ધ વર્તનારું. -ર્મ્ય વિ૦ [સં.] અધર્મવાળું; ધર્મવિરુદ્ધ
અધવચ સ્ત્રી૦ મધ્ય;વચ (૨) અ૦ મધ્યમાં; વચ્ચે (૩) પૂરું થતા પહેલાં; અતરિયાળ
અધવચરું વિ૦ વચ્ચેલટકતુ (૨) અધવચ આવીને અટકેલું (૩) જુઓ અધવધરું
અધવચાળ અ૦ જુઓ અધવચ
અધવધરું વિ૦ અર્ધદગ્ધ; કાચી સમજવાળું
અધવાયું વિ૦ [સં.અર્ધ+વાહક] ગાડાં ભાડે ફેરવનારું (૨) ન૦ તેનો ધંધો
અધ(-ધો)વાયો પુ૦ ગાડાં ભાડે ફેરવનાર (૨) ઢોરનો વેપારી
અધવાર પું૦ અર્ધો વાર(માપ)(૨)અર્ધોઅર્ધ કરીને આપવું તે [અર્ધોઅર્ધ કરવું
અધવારવું અ૦ક્રિ૦ અર્ધું થવું(૨)સ૦ક્રિ૦
અધવારિયું વિ૦ અર્ધું કરેલું (૨) ન૦ જુઓ અધવારું (૩) અર્ધું કરેલું કામ
અધવારું ન૦ બે સ્થળે રહેવાનું રાખવું તે (૨) અડધે ભાગે ભાગિયો રાખવો તે
અધવાલી સ્ત્રી૦ અર્ધા વાલનું-૧॥ રતીભારનું વજન-કાટલું(૨)અડધી પાલીનું એક માપ
અધવાવર્યું વિ૦ અર્ધું વાપરેલું-ખરચેલું
અધસસતું વિ૦ અધમૂઉં
અધઃ અ૦ [સં.] નીચે. [સમાસમાં નામ કે વિ૦પૂર્વે 'નીચે' 'નીચેનું' એવા અર્થમાં]. ૦પતન ન૦, ૦પાત પું૦ [સં.] નીચે પડવું તે (૨) અધોગતિ
અધાતુ સ્ત્રી૦ [ર.વિ.] ધાતુ નહિ તે; 'નૉન-મેટલ'. ૦ઇ વિ૦ ધાતુ ન હોય એવા પદાર્થને લગતું; 'નૉનમેટલિક'
અધાધંધ, અધાધું(-ધૂ)ધ(-ધી) સ્ત્રી૦ જુઓ અંધાધૂધી
અધાધૂ(-ધો)મ અ૦ સાવ; નરાતાળ
અધાધૂંધ(-ધી) સ્ત્રી૦ જુઓ અંધાધૂંધી

અધિ [સં.] ઉપસર્ગ. નામ પૂર્વે : 'મુખ્ય' 'શ્રેષ્ઠ' 'અધિક' એવો બતાવે. ઉદા૦ 'અધિરાજ'; 'અધિ
અધિક વિ૦[સં.]વધારે;વધારાનું (૨ શયોક્તિ જેવો એક અલંકાર [ક ૦તિથિ સ્ત્રી૦ જેમાં બે સૂર્યોદય જતા હોય તેવી તિથિ. ૦માસ પુ૦ નો મહિનો; પુરુષોત્તમ માસ
અધિકરણ ન૦ [સં] અધિકૃત ક (૨) સ્થાન; આશ્રય (૩) વિભક્તિનો અર્થ [વ્યા.]
અધિકાર પું૦ [સં.] સત્તા; હકૂમ પદવી (૩) પાત્રતા; લાયકાત (૪ (૫) પ્રકરણ (૬) મુખ્ય નિય બીજા નિયમો પર અધિકાર ચ [વ્યા.] (૭) શબ્દનો વાક્યમાં -રી વિ૦ [સં.] પાત્ર; લાયક (૨) (૩) પું૦ યોગ્યતાવાળો પુરુષ(૪) અ
અધિકું વિ૦ અધિક [પ.] [
અધિકૃત વિ૦[સં.]નીમેલું(૨)સના
અધિગત વિ૦ [સં.] જાણેલું (૨)
અધિગમ પું૦, ૦ન ન૦ [સં.] પ્રા અભ્યાસ; જ્ઞાન (૩) સ્વીકાર. - [સં.] જાણવા કે મેળવવા યોગ્ય
અધિત્યકા સ્ત્રી૦[સં.] ઊંચાણ પર પ્રદેશ; 'ટેબલલૅન્ડ'
અધિદેવ પુ૦ [સં.] શ્રેષ્ઠ દેવ; પરમે રક્ષક દેવ (૩) મુખ્ય અધિષ્ઠા
અધિનાયક પું૦ [સં.] મુખ્ય નાય
અધિનિયમ પું૦[સં.]સરકારી કાયદે
અધિપ પું૦ [સં.] રાજા; ઉપરી;
અધિપતિ પું૦ [સં.] જુઓ અધિ વર્તમાનપત્રનો તંત્રી [૦
અધિભૂત ન૦[સં.]શ્રેષ્ઠ-પરમતત્ત્વ(
અધિમાંસ પું૦ [સં.] એક જાતં 'કૅન્સર' [અધિ
અધિયજ્ઞ પું૦ [સં.] શ્રેષ્ઠ યજ્ઞ (૨
અધિયારી સ્ત્રી૦ અધ્યારી; ઢેગ કે માથાઝીક (૨) વેક

**અધિયારું** ન૦ વિયાય ત્યાં સુધી ઢોરને પાલવવા ભાગે આપવું–અધવારું કરવું તે
**અધિરાજ** [સં.] (–જા) પું૦ સમ્રાટ; રાજાનો રાજા
**અધિરોહણ** ન૦[સં.] ચડવું તે (૨) ગાદીએ બેસવું તે
**અધિવેશન** ન૦ [સં.] (સભા ઇ૦ની) બેઠક
**અધિષ્ઠાતા** પું૦ [સં.] મુખ્ય કરીને સ્થાપ્યા હોય તે (દેવ, રાજા વગેરે) (૨) નિયામક
**અધિષ્ઠાન** ન૦ [સં.] મુખ્ય સ્થાન; રહેઠાણ (૨) આધાર (૩) સત્તા; પ્રભાવ
**અધિષ્ઠિત** વિ૦ [સં.] સ્થાપેલું; નીમેલું (૨) ઉપરી થઈને રહેલું(૩)વસેલું
**અધીત** વિ૦ [સં.] જાણેલું; ભણેલું (૨) ન૦ અધ્યયન
**અધીન** વિ૦ [સં.] વશ; તાબેદાર
**અધીર** વિ૦ [સં.] ઉતાવળું; ચંચળ (૨) સ્ત્રી૦ અધીરાઈ. –રાઈ સ્ત્રી૦,–રાપણું ન૦ ધીરજનો અભાવ. –રું વિ૦ અધીર; ધીરજ ખોઈ બેઠેલું
**અધીશ** (–શ્વર) પું૦[સં.] સમ્રાટ (૨) ઈશ્વર
**અધુના** અ૦ [સં.] હમણાં
**અધૂકડું** વિ૦ [સં. અર્ધોત્કટ] ત્રુંઓ અધૂગડું; ઊભે પગે બેઠેલું કે બરાબર બેઠેલું નહિ તેવું
**અધૂરિયું** વિ૦ અધૂરું; અપૂર્ણ
**અધૂરું** વિ૦ અપૂર્ણ; બાકી; ઊણું. –રામાં પૂરું રું૦પ્ર૦જાણે અધૂરું બાકી હોય ને પૂરું કરાતું હોય એમ(બગતામાં ઘી જેવું) –રે જવું = કસુવાવડ થવી
**અધેલી** સ્ત્રી૦[સં અર્ધ] અડધો રૂપિયો. –લો પું૦અડધો પૈસો
**અધો** અ૦ [સં.] અધઃ; નીચે (અધઃનું ઘોષ વ્યંજન પહેલાં સમાસમાં થતું રૂપ). ૦ક્ષ સ્ત્રી૦ બીજમાં દાળ નીચેની દાંડી; 'હાઇપોકોટીલ' [વ વિ.]. ૦ગત વિ૦પતિત; અવનત (૨) નરકમાં પડેલું. ૦ગતિ સ્ત્રી૦ [સં] અવનતિ, પડતી (૨) નરકમાં પડવું તે; અવગતિ. ૦ગામી વિ૦ નીચે–પતન તરફ જનારું (૨) [વ. વિ.] દાંડી તરફ નીચે ઢળતું, 'ડીકરન્ટ'. ૦જ વિ૦ અધઃ અણ્ડાશયમાં ઉત્પન્ન થયેલું (છોડફળ); 'સીપ્સેલા'
**અધોટી** સ્ત્રી૦ ગોરડીનો ઉકાળેલો રસ
**અધોડું** ન૦ મૂએલા ઢોરના બદલામાં ચમાર તેના માલિકને જે ચામડું આપે તે
**અધોતું** ન૦ વપરાયેલું કે જીર્ણ વસ્ત્ર
**અધોમુખ** વિ૦ [સં.] નીચા મોં વાળું (૨) ન૦ નીચું મોં
**અધોલોક** પું૦ [સં.] નાગલોક; પાતાળલોક
**અધોવાયો** પું૦ જુઓ અધવાગો
**અધોવાહિની** વિ૦ પાંદડાંએ તૈયાર કરેલો ખોરાક વહી જનાર (નળીઓ), 'ફ્લોએમ' [વ. વિ.]
**અધોળ** ન૦ અઢી રૂપિયાભાર વજન. –ળી સ્ત્રી૦ અધોળનું માપિયું કે વજન–કાટલું. –ળું ન૦ અધોળનું કાટલું
**અધ્ધર** અ૦ અધર; હવામાં લટકે એમ; ટેકા વિના (૨) અનિશ્ચિત
**અધ્ધરતાલ** અ૦ લટકતું, અનિશ્ચિત
**અધ્ધરપધ્ધર** અ૦ તદ્દન અધ્ધર
**અધ્યક્ષ** પું૦ [સં.] ઉપરી; મુખ્ય અધિકારી (૨) (સભાનો) પ્રમુખ. ૦પદ, ૦સ્થાન ન૦ અધ્યક્ષની જગા
**અધ્યયન** ન૦ [સં.] ભણવું તે
**અધ્યવસાય** પું૦ [સં.] પ્રયત્ન; મહેનત (૨) નિશ્ચય (૩) ખંત
**અધ્યસ્ત** વિ૦[સં.]આરોપિત; માની લીધેલું
**અધ્યાત્મ** વિ૦ [સં.] આત્મા–પરમાત્મા સંબંધી (૨) ન૦ બ્રહ્મજ્ઞાન; આત્મજ્ઞાન. ૦જ્ઞાન ન૦ બ્રહ્મજ્ઞાન. ૦યોગ પું૦ મનની વૃત્તિઓને બાહ્ય પદાર્થોમાંથી પાછી ફેરવીને આત્મામાં જોડવી તે. ૦વિદ્યા સ્ત્રી૦ આત્મવિદ્યા, બ્રહ્મવિદ્યા. ૦શાસ્ત્ર ન૦ અધ્યાત્મ, યોગ ઇત્યાદિનું શાસ્ત્ર
**આધ્યાત્મિક** વિ૦ [સં.] અધ્યાત્મને લગતું;
**અધ્યાપક** પું૦ [સં.] શિક્ષક; 'પ્રોફેસર'
**અધ્યાપન** ન૦ [સં.] ભણાવવું તે. ૦મંદિર ન૦ શિક્ષકોને તાલીમ આપનારી શાળા
**અધ્યાપિકા** સ્ત્રી૦ [સં.] સ્ત્રી–અધ્યાપક
**અધ્યાય** પું૦ [સં] પ્રકરણ
**અધ્યાર** અ૦ [સં. अध्याहार] અધ્યાહાર

રખાયું હોય તેમ, અનુક્ત, બાકી
**અધ્યાગી** સ્ત્રી૦[જુઓ અંધારું] અધિયારી, રોગની પંચાત, ખાલી માથાઝીક
**અધ્યારુ** પુ૦ [સ અધ્યર્યુ] જુઓ અંત્ર્યું(૨) મહેતાજી, માસ્તર(૩)નોતરિયો(૪)પારસી ઓનો મોબેદ (૫) એક બ્રાહ્મણ અટક
**અધ્યારોપ** પુ૦,૦ણ ન૦ [સ] ન હોય તેવા ગુણધર્મોનું આરોપણ કરવું તે (૨) ભૂલ ભરેલું જ્ઞાન
**અધ્યાસ** પુ૦ [સ] જુઓ અધ્યારોપ (૨) મિથ્યા આરોપણ(૩) નિરંતર રહેતું લક્ષ કે ઊંડું ચિંતન
**અધ્યાહાર** પુ૦ [સ] અર્થ સમજવા અનુક્ત પદ અથવા અર્થનું ઉમેરવું-લાવવું તે
**અધ્યાહૃત** વિ૦ [સ] અધ્યાહાર રાખેલું
**અધ્યેતા** પુ૦ [સ] વિશિષ્ટ વિદ્યાભ્યાસ કે સંશોધન માટે વિદ્યાપીઠ તરફથી ચૂંટાયેલો સ્નાતક (૨) વિદ્વાનોના મંડળનો સભ્ય, 'ફેલો' **-ત્રી** સ્ત્રી૦ [સ] સ્ત્રી-અધ્યેતા
**અધ્રુવ** વિ૦ [સ] અસ્થિર
**અધ્વ** પુ૦ [સ અધ્વન્] અધ્વા, રસ્તો **૦ખેદ** પુ૦ [સ] મુસાફરીનો થાક **૦ગ** પુ૦ [સ] મુસાફર
**અધ્વર** પુ૦[સ] યજ્ઞ **-ર્યુ** પુ૦ [સ] યજ્ઞક્રિયા કરાવનાર યજુર્વેદ જાણનારો બ્રાહ્મણ
**અધ્વા** પુ૦ [સ] માર્ગ, અધ્વ
**અન્** [સ] સ્વરથી શરૂ થતા શબ્દની પૂર્વે, અભાવ નકાર કે નિષેધ ઇત્યાદિ બતાવવા વપરાતો પૂર્વગ (જુઓ અ)
**અનગળ** વિ૦ [સ અર્ગલ] જુઓ અનર્ગળ (૨) [અણ ગળવું] અણગળ
**અનગાર** [સ] (-રિક) વિ૦ ઘર વિનાનું (૨) પુ૦ સાધુ, સંન્યાસી
**અનગ્નિ** વિ૦ [સ] અગ્નિહોત્રી નહિ તેવું (૨) સંન્યાસી [દીવરહિત
**અનઘ** વિ૦ [સ] અઘ-પાપ વિનાનું, નિષ્પાપ,
**અનઘડ** વિ૦ અણઘડ, અમસ્યારી
**અનધિકારી** વિ૦ [સ] અધિકાર વિનાનું, અપાત્ર
**અનધ્યાય** પુ૦ [સ] અભ્યાસમાંથી છુટ્ટી
**અન(-ને)નામ** ન૦ [ફા] એક ફળ
**અનન્ય** વિ૦ [સ] અન્ય-જુદું નહિ તેવું (૨) અભેદ (૩) એકનિષ્ઠ **૦ગતિ** સ્ત્રી૦ [સ] એ-જ માર્ગ **૦ભાવ** પુ૦ અનન્યતા (૨) એક (ઈશ્વર) ઉપર જ ભક્તિ હોવી તે
**અનપેક્ષ** વિ૦[સ] અપેક્ષારહિત, (૨) કશા પર આધાર ન રાખતું, 'ઍબ્સોલ્યૂટ' **-ક્ષિત** વિ૦ [સ] અપેક્ષિત નહિ એવું, વગરમાગ્યું
**અનભિજ્ઞ** વિ૦ [સ] અજાણ (૨) મૂઢ
**અનભે** વિ૦ નિર્ભય
**અનભ્ર** વિ૦ [સ] વાદળા વગરનું, સ્વચ્છ
**અનમનુ** વિ૦ જુઓ અન્યમનું
**અનરથ** પુ૦ + અનર્થ, ખોટી વાત
**અનરાધાર** વિ૦ મુશળધાર
**અનર્ગલ** [સ] (-ળ) વિ૦ રુકાવટ-અંકુશ વિનાનું (૨) અપાર, પુષ્કળ
**અનર્થ** વિ૦ [સ] ખોટો અર્થ (૨) ખોટું કામ (૩) નુકસાન **૦ક** વિ૦ નિરર્થક
**અનલ** [સ] (-ળ) પુ૦ અગ્નિ (૨) ગુસ્સો (૩) એક કલ્પિત પંખી
**અનલહક(-ક્ક)** શ૦પ્ર૦ [અ] (હું હક-ખુદા છું) 'અહં બ્રહ્માસ્મિ' જેવું સૂફી મહાવાક્ય
**અનવચ્છિન્ન** વિ૦ [સ] અવચ્છિન્ન નહિ તેવું, એક-અખંડ
**અનવદ્ય** વિ૦ [સ] સુંદર ખોડખાંપણ વિનાનું
**અનવરત** વિ૦ [સ] સતત, નિરંતર
**અનવસ્થા** સ્ત્રી૦ [સ] અવ્યવસ્થા, ગોટાળો (૨) નિર્ણય અથવા છેડો ન આવે એવા કથનોની પરંપરા (એક હેત્વાભાસ) [ન્યા] **૦દોષ** પુ૦ અનવસ્થાયુક્ત તર્કદોષ
**અનવસ્થિત** વિ૦ [સ] અસ્થિર
**અનશન** ન૦ [સ] આહાર બંધ કરવો તે **૦વ્રત** ન૦ મરણપર્યંત ઉપવાસ કરવાનું વ્રત
**અનસૂયા** સ્ત્રી૦[સ] અસૂયા-દ્વેષનો અભાવ (૨) અત્રિ ઋષિની પત્ની [સં]
**અનહદ** વિ૦ હદ વગરનું, અપાર
**અનહદ** વિ૦[સ અનાહત]+જુઓ અનાહત. **૦નાદ** પુ૦ અનાહત નાદ

**અનળ** પું૦ જુઓ અનલ [અસંખ્ય

**અનંક** વિ૦ [સં.] અંક–આંકડા વિનાનું;

**અનંગ** વિ૦ [સં.] અંગવિનાનું (૨) પું૦ કામદેવ [સં.]. ૦શત્રુ પું૦ [સં.] મહાદેવ [સં.]

**અનંત** વિ૦ [સં.] અંત વગરનું; અપાર (૨) પું૦ વિષ્ણુ; રુદ્ર; બ્રહ્મા; શેષનાગ; બળરામ; (૩) આકાશ (૪) જૈનોના ચૌદમા તીર્થંકર. (૫) 'ઇન્ફિનીટ' [ગ.]. ૦ચતુર્દશી, ૦ચૌદશ(–સ) સ્ત્રી૦ ભાદરવા સુદ ચૌદસ. ૦દોરો પું૦ અનંતચૌદશને દિવસે જમણે હાથે બાંધવામાં આવતો ચૌદ ગાંઠવાળો રેશમી દોરો. ૦મૂલ ન૦ [સં.] એક ઔષધિ; ઉપલસરી [અ૦ પછી; ત્યાર બાદ

**અનંતર** વિ૦ [સં.] નજીકનું; પછીનું (૨)

**અનંતવ્રત** ન૦ અનંતચૌદશનું વ્રત

**અનંતા** સ્ત્રી૦ [સં.] પૃથ્વી (૨) પાર્વતી (૩) એક ઔષધિ; ગળો

**અનાગત** વિ૦ [સં.] અત્યાર સુધી નહિ આવેલું; ભવિષ્યમાં આવનારું–થનારું

**અનાગાર(–રિક)** વિ૦ (૨) પું૦ જુઓ અનગાર [વિ૦ [સં.] દુરાચારી

**અનાચાર** પું૦ [સં.] દુરાચાર; અધર્મ. **–રી**

**અનાજ** ન૦ [સં. अन्नाद्य] ધાન્ય; દાણા

**અનાડ** પું૦ બગાડ; નુકસાન (૨) અડચણ (૩) વિ૦ જુઓ અનાડી

**અનાડી** વિ૦ [સં. अज्ञानी] મૂર્ખ; ગમાર (૨) હઠી, જક્કી. ૦વેડા પું૦ બ૦ વ૦ અનાડી જેવું વર્તન

**અનાત્મ** વિ૦ [સં.] આત્મા વિનાનું; જડ (૨) પું૦ આત્મા નહિ તે–નાશવંત દેહ. ૦વાદ પું૦ જડવાદ. **–ત્મા** પું૦ [સં.] અજ્ઞાની પુરુષ

**અનાથ** વિ૦ [સં.] નિરાધાર (૨) સ્ત્રી૦ + દળદર. **–થાલય** ન૦, **–થાશ્રમ** પું૦; ન૦ અનાથોને પાળી પોષી કેળવનાર સંસ્થા (૨) 'નિરાધારોને રહેવા ખાવાનું સ્થાન [તિરસ્કારમાં]

**અનાદર** પું૦ [સં.] અવજ્ઞા; અપમાન

**અનાદરણીય** વિ૦ [સં.] અનાદર યોગ્ય

**અનાદિ** વિ૦ [સં.] આદિરહિત (૨) પહેલું નહિ એવું. ૦મધ્યાંત વિ૦ [સં.] આદિ, મધ્ય કે અંતવિનાનું. ૦સિદ્ધ વિ૦ અનાદિ કાળથી સ્થાપિત થયેલું [માનિત

**અનાદૃત** વિ૦ [સં.] અનાદર પામેલું; અપ-

**અનાદ્યન્ત** વિ૦ [સં.] આદિ કે અંત વિનાનું; સનાતન

**અનામ** [સં] (–મી) વિ૦ નામ વિનાનું; નનામું (૨) નામના વગરનું (૩) અવર્ણનીય; ઉત્તમ (૪) પું૦ પરમેશ્વર

**અનામત** વિ૦ [અ. अमानत] સાચવી રાખવા સોંપેલું (૨) સ્ત્રી૦; ન૦ અનામત વસ્તુ, થાપણ

**અનામય** વિ૦ [સં.] નીરોગી (૨) ન૦ આરોગ્ય

**અનામિક** વિ૦ [સં.] નનામું (૨) પું૦ અંત્યજ

**અનામિકા** સ્ત્રી૦ [સં.] ટચલી આગળી પાસેની આંગળી (૨) વીંટી

**અનામી** વિ૦ (૨) પું૦ જુઓ અનામ (૩) સ્ત્રી૦ હાડકી

**અનાયાસ** પું૦ [સં.] આયાસ–શ્રમનો અભાવ (૨) આરામ (૩) સહેલાઈ, સુગમતા (૪) કરાર, આરામ (૫) વિ૦ મહેનત વિનાનું; સહેલું. **–સે** અ૦ આયાસ વિના; સહેજે

**અનાર** ન૦ [ફા.] દાડમ. ૦કળી સ્ત્રી૦ દાડમની કળી

**અનારસું** ન૦ ચોખાના લોટનું પકવાન

**અનાર્ય** વિ૦ [સં.] આર્ય નહિ તેવું કે તેને લગતું (૨) અસભ્ય (૩) આર્યને અનુચિત (૪) પું૦ આર્ય નહિ તે

**અનાવડ(૦ત)** સ્ત્રી૦ આવડતનો અભાવ

**અનાવર્તી** વિ૦ [સં.] ફરી ફરી ન આવે તેવું

**અનાવશ્યક** વિ૦ [સં.] આવશ્યક નહિ એવું

**અનાવિદ્ધ** વિ૦ [સં.] અણવીંધ્યું

**અનાવિલ** વિ૦ [સં.] દોષરહિત; સ્વચ્છ (૨) એ નામની એક જ્ઞાતિનું

**અનાવૃત** વિ૦ [સં.] ઢાંકયા વિનાનું; ઉઘાડું (૨) અરક્ષિત. ૦બીજ વિ૦ જેનાં બીજ ઉઘાડાં હોય એવી (વનસ્પતિ); 'જીમ્નોસ્પર્મ' [વ. વિ.]

**અનાવૃત્તિ** સ્ત્રી૦ [સં] ફરી પાછા ન આવવું–થવું તે (૨) મુક્તિ

**અનાવૃષ્ટિ** સ્ત્રી૦ [સ] વરસાદ નહિ પડવો તે
**અનાશ્રિત** વિ૦ [સ] આશ્રય વગરનુ
**અનાસ્ત્ર** ન૦ [પ્ર ધાતુમિત્ર] ઇસ્લામ પ્રમાણેના આતશ, પાણી, પવન અને પૃથ્વી એ ચાર મૂળતત્ત્વો
**અનાસ્થા** સ્ત્રી૦ [સ] આસ્થાનો અભાવ
**અનાહત** વિ૦ [સ] નહિ મારેલુ (૨) ન પહેરેલુ, નવુ (૩) આઘાત વિના જેની મેળે થતો–અનહદ (ધ્વનિ) ૦નાદ પુ૦ યોગીઓને સુભળાતો એવો ધ્વનિ
**અનાહારી** વિ૦ [સ] ઉપવાસી (૨) આહારમા ન ગણાય એવી (વસ્તુ) [જૈન]
**અનાહૂત** વિ૦ [સ] અણમોલાવ્યુ (૨) અ૦ ફાસુ, નાટક
**અનિકેત** વિ૦ [સ] ઘર વિનાનુ
**અનિચ્છ** વિ૦ [સ] ઇચ્છા વિનાનુ, નિસ્પૃહ (૨) નાખુશ –ચ્છા સ્ત્રી૦ [સ] ઇચ્છાનો અભાવ (૨) નાખુશી –ચ્છિત વિ૦ ન ઇચ્છેલુ –ચ્છુ (૦ક) વિ૦ [સ] જુઓ અનિચ્છ
**અનિત્ય** વિ૦ [સ] અધ્રુવ, નશ્વર (૨) વિકારી 'વેરિયેબલ' [ગ]
**અનિદ્ર** વિ૦ [સ] નિદ્રા વિનાનુ, જાગતુ –દ્રા સ્ત્રી૦ [સ] ઊંઘનો અભાવ (૨) એનો રોગ
**અનિમિત્ત** વિ૦ [સ] કારણ વિનાનુ (૨) ન૦ અપશુકન
**અનિમિ(–મે)ષ** વિ૦ [સ] પલકારા વિનાનુ, સ્થિર (૨) વિ૦ (૩) પુ૦ જેની આંખ ઊઘડે કે મીંચાય નહિ તેવુ (દેવ માછલુ ઇત્યાદિ) [અનિશ્ચિત
**અનિયત** વિ૦ [સ] અનિયંત્રિત (૨)
**અનિયમિત** વિ૦ નિયમિત નહિ એવુ (૨) નિયમ વગરનુ
**અનિયંત્રિત** ન૦ [સ] નિરંકુશ
**અનિરુદ્ધ** વિ૦ [સ] રોકેલુ–રોકાયેલુ નહિ તેવુ (૨) પુ૦ શ્રીકૃષ્ણનો પૌત્ર [સ]
**અનિર્દેશ્ય** વિ૦ [સ] નિર્દેશ ન કરી શકાય તેવુ [અવર્ણનીય
**અનિર્વચનીય, અનિર્વાચ્ય** વિ૦ [સ]
**અનિલ** પુ૦ [સ] પવન
**અનિવાર (–ર્ય)** વિ૦ [સ] નિવારી ન શકાય તેવુ [અનિવાર્ય
**અનિશ્ચિત** વિ૦ [સ] નિશ્ચિત નહિ એવુ,
**અનિષ્ટ** વિ૦ [સ] ન ઇચ્છેલુ (૨) ન ઇચ્છવા જોગ, બૂરુ (૩) ન૦ બૂરુ –ષ્ટાપત્તિ સ્ત્રી૦ [સ] નહિ ઇચ્છેલુ આવી પડવુ તે (૨) અસિદ્ધ ધારીને સિદ્ધ કરવા માટેની દલીલ, 'રીડક્શીઓ એડ એબ્સર્ડમ' [ગ]
**અનિંદિત** વિ૦ [સ] નહિ નિંદાયેલુ (૨) સુંદર [સુંદર
**અનિંદ્ય** વિ૦ [સ] નહિ નિંદવા યોગ્ય (૨)
**અનીક** ન૦ [સ] લશ્કર (૨) યુદ્ધ
**અનીઠ** વિ૦ અખૂટ, અપાર (૨) [સ અનિષ્ટ] અશુભ [અન્યાય
**અનીતિ** સ્ત્રી૦ [સ] નીતિ નહિ તે, પાપ (૨)
**અનીપ્સિત** વિ૦ [સ] અનિચ્છિત
**અનીશ** વિ૦ [સ] ઉપરી વિનાનુ (૨) અસમર્થ
**અનીશ્વર** વિ૦ [સ] ઈશ્વર વિનાનુ (૨) ઈશ્વરમા ન માનનારુ
**અનુ** [સ] ઉપસર્ગ. (૧) 'પછી, પાછળ', 'સાથે, સાથેસાથે', '–ને મળતુ –ને ગોઠતુ' એવો અર્થ બતાવે ઉદા૦ અનુગામી; અનુકંપા, અનુરૂપ (૨) નામ પૂર્વે 'વારવાર' અર્થમા ઉદા૦ અનુશીલન (૩) અવ્યયીભાવ સમાસમા 'પ્રત્યેક', 'ક્રમશ' એવા અર્થમા ઉદા૦ અનુદિન
**અનુકરણ** ન૦ [સ] નકલ ૦શીલ વિ૦ અનુકરણ કરવાના વલણવાળુ –ણીય વિ૦ અનુકરણ કરવા યોગ્ય
**અનુકંપા** સ્ત્રી૦ [સ] દયા
**અનુકૂલ** [સ] (–ળ) વિ૦ બંધબેસતુ, ફાવતુ (૨) હિતકર (૩) સંમત
**અનુકૃતિ** સ્ત્રી૦ [સ] અનુકરણ, નકલ
**અનુકોણ** પુ૦ બે રેખાને છેદતી રેખાની એક જ બાજુના ઉપર અગર નીચે બનતા ખૂણાના યુગ્મ, 'કોરસ્પોન્ડિંગ ઍન્ગલ્સ' [ગ]
**અનુક્ત** વિ૦ [સ] નહિ કહેવાયેલુ (૨) તેવુ (પદ) [વ્યા]

**અનુક્રમ** પું૦ [સં] એક પછી એક આવવું તે, ક્રમ (૨) પદ્ધતિ, ધારો ૰ણિકા,૰ણી સ્ત્રી૦ [સં] સા-ળિયું **–માંક** પું૦ અનુક્રમ બતાવનો અંક, ક્રમાંક

**અનુક્ષણ** અ૦ [સં] ક્ષણે ક્ષણે

**અનુગ** વિ૦ [સં] પાછળ ચાલનારું (૨) પું૦ અનુચર (૩) 'પૂર્વગ'થી ઊલટો–શબ્દને પાછળ લાગતો પ્રત્યય ઉદા૦ નાક, વાન, માન ગર, પણું ઇ૦ [વ્યા] ૰ત વિ૦[સં] પાછળ ગયેલું ૰મ પું૦[સં] જુઓ અનુગમન (૨) આચારવિચાર શ્રદ્ધાદિની અમુક ધર્મપ્રણાલિકા, 'ટ્રેડિશન' ૰મન ન૦ [સં] પાછળ જવું તે **–ગામી** વિ૦ [સં] અનુગમન કરનારું, અનુયાયી

**અનુગૃહીત** વિ૦ [સં] અનુગ્રહ પામેલું

**અનુગ્રહ** પું૦ [સં] કૃપા (૨) ઉપકાર

**અનુચર** પું૦ [સં] પાછળ ચાલનારો, ચાકર. **–રી** સ્ત્રી૦ [સં] દાસી, ચાકરડી

**અનુચિત** વિ૦ [સં] અયોગ્ય [અનુજ્ઞા

**અનુચ્ચરિત** વિ૦ [સં] નહિ ઉચ્ચારેલું,

**અનુજ** વિ૦ [સં] પછી જન્મેલું (૨) પું૦ નાનો ભાઈ **–જા** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં] પછી જન્મેલી (૨) સ્ત્રી૦ નાની બહેન

**અનુજીવી** વિ૦ [સં] આશ્રિત

**અનુજ્ઞા** સ્ત્રી૦ [સં] પરવાનગી

**અનુતાપ** પું૦ [સં] પશ્ચાત્તાપ, પસ્તાવો

**અનુત્તમ** વિ૦ [સં] જેનાથી ઉત્તમ ચડિયાતું બીજું નથી એવું, શ્રેષ્ઠ (૨) ઉત્તમ નહિ એવું, અધમ

**અનુત્તર** વિ૦ [સં] નિરુત્તર (૨) જેનાથી ઉત્તર–ચડિયાતું નથી એવું, ઉત્તમ

**અનુત્પાદક** વિ૦ [સં] ઉત્પાદક નહિ એવું

**અનુદક** વિ૦ [સં] નિર્જળ (૨) જેને કોઈ શ્રાદ્ધની અંજલિ આપનાર ન હોય એવું

**અનુદરી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં अनुदर] કૃશોદરી, પાતળી કમરવાળી

**અનુદાત્ત** વિ૦[સં] ઉદાત્ત નહિ એવું (૨) નીચા સ્વરવાળું (૩) પું૦ સ્વરના ત્રણ ભેદોમાંનો એક (ઉદાત્ત, અનુદાત્ત અને સ્વરિત)

**અનુદાર** વિ૦ [સં] ઉદારતા વગરનું (૨) વિ૦ પું૦ પત્નીથી દોરવાતું

**અનુદિત** વિ૦ [સં] નહિ ઊગેલું (૨) નહિ ઉલ્લેખાયેલું (૩) અનુવાદ કરાયેલું

**અનુદિન** અ૦ [સં] દરરોજ

**અનુદ્યોગ** પું૦ [સં] ઉદ્યોગનો અભાવ (૨) જુઓ અણુદ્યો

**અનુદ્વેગ** પું૦ [સં] ઉદ્વેગનો અભાવ

**અનુધાવન** ન૦ [સં] પાછળ દોડવું તે

**અનુનય** પું૦ [સં] વિનવણી

**અનુનાદ** પું૦ [સં] રણકાર, પડઘો

**અનુનાસિક** વિ૦ [સં] નાકમાંથી ઉચ્ચારાતું (૨) પું૦ અનુનાસિક વર્ણ [વ્યા]

**અનુપ** વિ૦ [સં अनुपम] અજોડ, શ્રેષ્ઠ

**અનુપદ** ન૦ [સં] ધ્રુવપદ, ટેક

**અનુપપત્તિ** સ્ત્રી૦ [સં] લાગુ ન પડવું તે (૨) સિદ્ધ ન થવું તે [ન્યા] (૩) નિર્ણય કે દલીલનો અભાવ

**અનુપપન્ન** વિ૦ [સં] અઘટિત (૨) અસંગત

**અનુપમ** વિ૦ [સં] જેને ઉપમા નથી એવું, સર્વોત્તમ **–મેય** વિ૦ [સં] ઉપમા ન આપી શકાય તેવું, અદ્વિતીય [અયોગ્ય

**અનુપયુક્ત** વિ૦ [સં] અનુપયોગી (૨)

**અનુપલબ્ધિ** સ્ત્રી૦ [સં] ન મળવું તે, અપ્રાપ્તિ (૨) પ્રત્યક્ષ ન હોવું તે

**અનુપસ્થિત** વિ૦ [સં] ઉપસ્થિત નહિ એવું, ગેરહાજર

**અનુપળ** સ્ત્રી૦ [સં अनुपल] પળનો સાઠમો ભાગ (૨) અ૦ પળે પળે

**અનુપાતી** વિ૦[સં] પરિણમતું અનુસરતું (૨) એકસરખું (૩) પરસ્પર સમાન ખૂણાવાળી (આકૃતિઓ), 'સિમિલર' (ફિગર્સ) [ગ]

**અનુપાન** ન૦ [સં] ઔષધિની સાથે લેવાતી તેને મદદરૂપ વસ્તુ

**અનુપાલન** ન૦ [સં] પાલન કરવું તે

**અનુપૂર્તિ** (–ર્ત્તિ) સ્ત્રી૦ [સં] ઉમેરો, પૂર્તિ

**અનુપ્રાસ** પું૦ [સં] એકનો એક અક્ષર જેમાં વારંવાર આવે એવો શબ્દાલંકાર

**અનુબંધ** પું૦ [સં] સંબંધ (૨) (શાસ્ત્રમાં)

વિષય, પ્રયોજન, અધિકારી ને સંબંધ એ ચારનો સમૂહ [મગ]
**અનુબોધ** પું૦[સં] પાછળથી થયેલું જ્ઞાન (૨)
**અનુભવ** પું૦ [સં] પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન, જાતે જોવું કે ભોગવવું તે ૦ગમ્ય વિ૦ અનુભવથી સમજી શકાય તેવું ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સં અનુભૂ] અનુભવ કરવો ૦નિષ્ઠ વિ૦ [સં] અનુભવથી પુરવાર થયેલું —વી વિ૦ [સં] અનુભવવાળું
**અનુભાવ** પું૦ [સં] પ્રભાવ (૨) મનોગત ભાવનો બાહ્ય વિકાર ૦કતા સ્ત્રી૦ [સં] સમજશક્તિ જ્ઞાન [[સં] અનુભવ
**અનુભૂત** વિ૦ [સં] અનુભવેલું —તિ સ્ત્રી૦
**અનુમત** વિ૦ [સં] સંમત મંજૂર રાખેલું કે થયેલું (૨)ન૦ —તિ સ્ત્રી૦ [સં] સંમતિ
**અનુમાન** ન૦ [સં] ન્યાયશાસ્ત્રમાંના ચાર પ્રમાણોમાંનું એક—અનુમિતિનું સાધન(૨) અટકળ(૩) એ નામનો અલંકાર [કા શા] ૦ચિહ્ન ન૦ તેથી એવો અર્થ દર્શાવનારું ચિહ્ન ( ) [ગ] ૦વાક્ય ન૦ અનુમાનમાં ઉપયોગી પંચાવયવ વાક્ય [ન્યા]
**અનુમિત** વિ૦ [સં] અનુમાન કરેલું —તિ સ્ત્રી૦ [સં] એક જ્ઞાનના સાધનથી થયેલું બીજું જ્ઞાન, અનુમાનપ્રમાણથી થયેલું જ્ઞાન
**અનુમેય** વિ૦ [સં] અનુમાન કરવા યોગ્ય કે કરી શકાય એવું
**અનુમોદક** વિ૦ અનુમોદન આપનાર
**અનુમોદન** ન૦ [સં] સંમતિ ટેકો
**અનુયાયિની** વિ૦ સ્ત્રી૦ (૨) સ્ત્રી૦ [સં] અનુસરનારી સ્ત્રી
**અનુયાયી** વિ૦ [સં] અનુસરનારું (૨) પંથ મતનું (૩) પું૦ અનુસરનાર વ્યક્તિ, પંથનું માણસ [દર્શાવનારું [વ્યા]
**અનુયોગી** વિ૦ [સં] જોડનારું, અન્વય
**અનુરક્ત** વિ૦[સં] રંગાયેલું (૨) આસક્ત —ક્તિ સ્ત્રી૦ [સં] રંગાવું તે આસક્તિ
**અનુરણન** ન૦ [સં] સામો રણકાર થવો તે
**અનુરત** વિ૦ [સં] રત, આસક્ત
**અનુરંજન** ન૦ [સં] ખુશ કરવું તે
**અનુરાગ** પું૦ [સં] પ્રેમ, આસક્તિ, રઢ —ગી વિ૦ [સં] અનુરાગવાળું
**અનુરાધા** સ્ત્રી૦ [સં] વિશાખા પછીનું નક્ષત્ર
**અનુરૂપ** વિ૦ [સં] —ના જેવું (૨) યોગ્ય
**અનુરોધ** પું૦ [સં] આગ્રહભરી વિનતી
**અનુલક્ષવું** સ૦ક્રિ૦ [સં અનુલક્ષ્] ધ્યાનમાં, લક્ષમાં રાખવું
**અનુલેખન** ન૦ [સં] શ્રુતલેખન, ડિક્ટેશન'
**અનુલોમ** વિ૦ [સં] ઊતરતા વર્ણની સ્ત્રી સાથેનો (વિવાહ) ૦જ વિ૦ [સં] અનુલોમ સંબંધથી ઉત્પન્ન થયેલું
**અનુલ્લંઘનીય** વિ૦ ઉલ્લંઘન ન કરી શકાય તેવું (૨) ઉલ્લંઘન ન કરવા જેવું
**અનુવર્તન** ન૦[સં] અનુસરણ —વું સ૦ક્રિ૦ [સં અનુવૃત્] અનુવર્તન કરવું
**અનુવાદ** પું૦ [સં] કહેલી વસ્તુ ફરી કહેવી તે (૨) તરજુમો, ભાષાંતર ૦ક પું૦ [સં] અનુવાદ કરનાર —દિત પું૦ અનુવાદ કરાયેલું —દી વિ૦(૨)પું૦ [સં] વાદી અને સંવાદી સ્વરોમાં ભળી જતો વાદીથી ત્રીજો સ્વર [સંગીત]
**અનુવૃત્તિ** સ્ત્રી૦ [સં] અનુસરણ (૨) પુનરાવૃત્તિ (૩) આગળ આવી ગયેલા અર્થનું અનુસંધાન [વ્યા]
**અનુશાસક** પું૦ [સં] અનુશાસન કરનાર —ન ન૦ [સં] ઉપદેશ (૨) નિયમ કાયદો (૩) અમલ કરવો તે, રાજ્ય ચલાવવું તે (૪)(કોઈ વિષયનું) વિવરણ કે સમજૂતી
**અનુશીલન** ન૦ [સં] સતત અને ઊંડો અભ્યાસ
**અનુષંગ** પું૦ [સં] નિકટ સંબંધ (૨) આસક્તિ (૩) સ્વાભાવિક પરિણામ
**અનુષ્ટુપ(—ભ)** [સં અનુષ્ટુભ્] પું૦ એક છંદ
**અનુષ્ઠાતા** વિ૦ [સં] અનુષ્ઠાન કરનાર
**અનુષ્ઠાન** ન૦ [સં] ક્રિયા કરવી તે (૨) કોઈ પણ ધાર્મિક ક્રિયા
**અનુસરણ** ન૦ [સં] અનુસરવું તે —વું સ૦ક્રિ૦ [સં અનુસૃ] પાછળ પાછળ જવું, ઉપદેશ પ્રમાણે વર્તવું

૦મનું વિ૦ મન અન્ય ઠેકાણે હોય એવું, ધ્યાનરહિત –ન્યા સ્ત્રી૦ [સ] પરસ્ત્રી
**અન્યાય** પું૦ [સ] ન્યાયવિરુદ્ધ કર્મ –યી વિ૦ [સ] અન્યાયયુક્ત (૨) અન્યાયથી વર્તનારું. –ય્ય વિ૦ [સ] ન્યાય્ય નહિ તેવું
**અન્યારી** સ્ત્રી૦ બાળવાના લાકડાની હેલ
**અન્યોક્તિ** સ્ત્રી૦[સ] એક અર્થાન્તરન્યાસ અલંકાર, એમાં વાતનું અમુકને ઉદ્દેશીને અને લાગુ પાડવું કોઈ બીજાને એવી વાણીની ચાતુરી, સ્તુતિના શબ્દોમાં નિંદા ને નિંદાના શબ્દોમાં સ્તુતિ દર્શાવવી તે [કા શા]
**અન્યોન્ય** વિ૦ (૨) અ૦ [સ] પરસ્પર, એકમેક –ન્યાશ્રય પું૦ [સ] પરસ્પર આશ્રય, જેમ (૨) ક્ષ થી વ સિદ્ધ કરવો અને પાછો વ થી ક્ષ સિદ્ધ કરવો તે દોષ
**અન્વય** પું૦ [સ] સંબંધ (૨) પદોનો પરસ્પર યોગ્ય સંબંધ [વ્યા] (૩) કારણ હોય ત્યાં કાર્યનું હોવું તે નિયમ (૪) વંશ –યી વિ૦ [સ] અન્વય સંબંધ બતાવનાર (૨) અન્વયવાળું (૩) વંશનું, વંશવાળું –યે અ૦ અનુસાર, પ્રમાણે
**અન્વર્થ** (૦ક) વિ૦ [સ] અર્થને અનુસરતું
**અન્વિત** વિ૦ [સ] યુક્ત (૨) પ્રસ્ત, સપડાયેલું
**અન્વીક્ષણ** ન૦, **અન્વીક્ષા** સ્ત્રી૦ [સ] બારીકીથી જોવું–તપાસવું તે
**અન્વીત** વિ૦ [સ] જુઓ અન્વિત
**અન્વેષક** વિ૦ [સ] તપાસનાર (૨) પું૦ હિસાબ તપાસનાર, 'ઓડીટર' –ણ ન૦ [સ] તપાસ, શોધ, સંશોધન
**અપ** [સ] ઉપસર્ગ શબ્દને લાગતાં 'નીચેનું', 'ઊતરતું', 'હીન', 'ખરાબ' વગેરે ભાન બતાવે છે
**અપ** ન૦ [સ अप्] પાણી
**અપઈ** વિ૦ ન પીતું સમજાય એવું
**અપકર્મ** ન૦ [સ] જુઓ અપકૃત્ય
**અપકર્ષ** પું૦ [સ] પડતી –ણ ન૦ [સ] પાછા પાડવું–નીચે પાડવું તે (૨) ઘટાડો થવો તે

**અપકાય** પું૦બ૦વ૦ [સ] પાણીના જીવ
**અપકાર** પું૦ [સ] હાનિ, અનુપકાર (૨) કૃતઘ્નતા –ર્ય ન૦ ખરાબ કાર્ય
**અપકીર્તિ(–ર્ત્તિ)** સ્ત્રી૦ [સ] બદનામી
**અપકૃત્ય** ન૦ [સ] ખરાબ કામ દુરાચરણ
**અપકૃષ્ટ** વિ૦ [સ] અધમ, હલકું
**અપક્રમવું** અ૦ ક્રિ૦ ઉત્ક્રાંતિથી પાછા ફરવું, 'ડૂ ઈવૉલ્વ' [ ઇવૉલ્યુશન'
**અપક્રાન્તિ** સ્ત્રી૦ અપક્રમવાની ક્રિયા,
**અપક્વ** વિ૦ [સ] પક્વ નહિ તેવું, કાચું
**અપચય** પું૦ [સ] ક્ષય, હાનિ, ઘટાડો
**અપચો** પું૦ બદહજમી, અજીરણ
**અપચ્છાય** વિ૦ [સ] નઠારી છાયાવાળું (૨) પું જેનો ઓળો ન પડે તે દેવ ઇ૦
**અપછરા** સ્ત્રી૦ [સ अप्सरस्]+અપ્સરા
**અપજશ(–સ)** પું૦ અપયશ, અપકીર્તિ
**અપ(–પ્પ)ટ** અ૦ રોજ, હમેશ
**અપ(–પ્પ)ટ** વિ૦ [સ अपटु] મૂર્ખ, બેવકૂફ
**અપટી** સ્ત્રી૦ [સ] નાટકનો પડદો ૦ક્ષેપ પું૦ [સ] પડદો ખસેડી એકાએક રંગભૂમિ ઉપર આવવું તે [નુકસાન
**અપટી** સ્ત્રી૦ વ્યવહાર–વેપારમાં ઓપટી–
**અપઠ** વિ૦ ન પઢેલું – અભણ
**અપત્ય** ન૦ [સ] સંતાન, બાળક
**અપત્રપા** સ્ત્રી૦ [સ] લજ્જા [કુપથ્ય
**અપથ્ય** વિ૦ [સ] પથ્ય નહિ એવું (૨) ન૦
**અપદેવતા** પું૦ [સ] ભૂતપ્રેતાદિ
**અપદેશ** પું૦ [સ] ઉલ્લેખ કરવો–નામ આપવું તે (૨) બહાનું, યુક્તિ (૩) કારણ આપવું તે [ન્યા]
**અપદ્યાગદ્ય** વિ૦ [સ] નહિ ગદ્ય કે નહિ પદ્ય એવું (૨) ન૦ એવી શબ્દરચના
**અપદ્વાર** ન૦ [સ] પાછલું બારણું (૨) ગુદા
**અપધ્વંસ** પું૦ [સ] અધઃપાત, વિનાશ
**અપનાવવું** સ૦ ક્રિ૦ પોતાનું કરવું કે માનવું
**અપભ્રષ્ટ** વિ૦ [સ] પડેલું (૨) વિકૃત
**અપભ્રંશ** પું૦ [સ] પડવું તે (૨) શબ્દનું વિકૃત થવું તે (૩) વિકૃત શબ્દ (૪) સ્ત્રી૦ સંસ્કૃતમાંથી અપભ્રષ્ટ એક ભાષા

**અપમાન** ન૦[સં.]માનથી ઊલટું તે, અનાદર; તિરસ્કાર. **-નિત** વિ૦ અપમાન પામેલું

**અપમૃત્યુ** ન૦ [સં.] કમોત

**અપયશ** પું૦ [સં.] અપજશ; બદનામી

**અપર** વિ૦ [સં.] બીજું; ભિન્ન (૨) પાછળનું (૩) ઓરમાન; સાવકું. **૦મા, ૦માતા** સ્ત્રી૦ સાવકી મા

**અપરસ** પું૦ [સં. અસ્પર્શ](વૈષ્ણવોમાં)અડકાય નહિ એવું હોવું તે

**અપરસ** પું૦[સં.અપ+રસ] અધમ પ્રકારનો રસ

**અપરંચ** અ૦ [સં.] વિશેષમાં; વળી

**અપરંપાર** વિ૦ અપાર; પુષ્કળ

**અપરા** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.] નિકૃષ્ટ; ઊતરતી (૨) બીજી; ભિન્ન. **૦વિદ્યા** સ્ત્રી૦ [સં.] નામરૂપાત્મક વિદ્યા; બ્રહ્મવિદ્યા સિવાયની વિદ્યા

**અપરાજિત** વિ૦[સં.] પરાજિત નહિ એવું. **-તા** સ્ત્રી૦ [સં.] એક ઔષધિ (૨) દુર્ગા

**અપરાધ** પું૦ [સં.] દોષ; ગુનો (૨) પાપ

**અપરાધણ, અપરાધિની** [સં.] વિ૦સ્ત્રી૦ 'અપરાધી'નું સ્ત્રીલિંગ

**અપરાવિદ્યા** જુઓ 'અપરા'માં.

**અપરાહ્ણ** પું૦ [સં.] પાછલો પહોર

**અપરિગ્રહ** પું૦[સં.]પરિગ્રહ ન રાખવો તે. **૦મત** ન૦ અપરિગ્રહી રહેવાનું મત. **-હી** વિ૦ પરિગ્રહ ન રાખનારું

**અપરિચિત** વિ૦ [સં.] અજાણ્યું

**અપરિમિત** વિ૦ [સં.] અમાપ

**અપરિમેય** વિ૦ [સં.] માપી ન શકાય એવું

**અપરિહાર્ય** વિ૦[સં.] ટાળી ન શકાય એવું

**અપર્ણા** સ્ત્રી૦ [સં.] પાર્વતી [સં.]

**અપલક્ષણ** ન૦ નઠારું લક્ષણ (૨) દુરાચરણ

**અપલાપ** પું૦ [સં.] છુપાવવું તે; ખરી વાત ઉડાવવી તે

**અપલ્યા** સ્ત્રી૦ દૂબળી સ્ત્રી (૨) કૂવડ સ્ત્રી

**અપવર્ગ** પું૦ [સં.] મોક્ષ

**અપવાદ** પું૦[સં.] સામાન્ય નિયમમાં બાધ (૨) નિંદા; આળ

**અપવાસ** પું૦ ઉપવાસ (ખોટો શબ્દ)

**અપવિત્ર** વિ૦ [સં.] નાપાક; અશુદ્ધ

**અપવ્યય** પું૦ [સં.] ખોટું ખરચ; બગાડ

**અપશકુન** પું૦ [સં.] જુઓ અપશુકન

**અપશબ્દ** પું૦ [સં.] ગાળ; (૨) નિયમ વિરુદ્ધનો શબ્દ [વ્યા.]

**અપ(-વ)શુકન** પું૦ [સં. અપશકુન] માઠા શુકન (૨) અશુભ ચિહ્ન. **-નિયાળ, -નિયું** વિ૦ જેના શુકન ખરાબ હોય તેવું

**અપસવ્ય** વિ૦ [સં.] જમણું (૨) ઊલટું (૩) અ૦ જમણી તરફ (જનોઈ જમણે ખભે લાવી દેવી તે)

**અપસિદ્ધાંત** પું૦ [સં.] ભૂલભરેલો સિદ્ધાંત

**અપસ્માર** પું૦ [સં.] ફેફરું

**અપહરણ** ન૦ [સં.] ઉપાડી જવું તે. **-વું** સ૦ક્રિ૦ ઉડાવી મૂકવું; 'એલીમીનેટ' [ગ.]

**અપહાર** પું૦ હરવું તે (૨) ઉડાવી મૂકવાની ક્રિયા; 'એલીમીનેશન' [ગ.]

**અપહ્નુતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] છુપાવવું તે (૨) જેમાં વસ્તુના અસલ ધર્મને છુપાવી બીજા ધર્મનો આરોપ કરવામાં આવે તે અલંકાર [કા. શા.]

**અપંગ** વિ૦ [સં. અપાંગ] પાંગળું; કોઈ અંગની ખોડવાળું (૨) લાચાર [લા.]

**અપાત્ર** વિ૦ [સં.] અયોગ્ય

**અપાદાન** ન૦ [સં.] છૂટા પડવું તે (૨) પાંચમી વિભક્તિનો અર્થ [વ્યા.]

**અપાન** પું૦[સં.]પાંચ પ્રાણ (પ્રાણ, અપાન, વ્યાન, ઉદાન અને સમાન)માંનો એક જે ગુદા વાટે નીકળે છે. **૦વાયુ** પું૦ અપાન

**અપામાર્ગ** પું૦ [સં.] અઘેડો

**અપાય** પું૦ [સં.] આફત (૨) નુકસાન

**અપાર** વિ૦ [સં.] પાર વિનાનું; ખૂબ

**અપાવરણ** ન૦[સં.]ઉઘાડું-ખુલ્લું કરવું તે

**અપાસરો** પું૦[સં. ઉપાશ્રય] જૈન સાધુઓને રહેવાનું સ્થાન. **અપાસરે દીવો** રૂ૦પ્ર૦ (અપાસરે દીવો ન જ કરાય તે પરથી) અશક્ય વાત

**અપાંગ** પું૦ [સં.] આંખનો ખૂણો (૨) ટીલું (૩) વિ૦ પાંગળું; અપંગ

**અપિ** અ૦ [સં.] પણ; વળી. **૦ચ** અ૦ વળી

**અપિ(-પૈ)તૃક** વિ૦ [સ] બાપ વિનાનું (૨) વડીલોપાર્જિત નહિ એવું
**અપીલ** સ્ત્રી૦ [ઇં] આગ્રહભરી વિનતી (૨) નીચની અદાલતના ચુકાદા સામે ઉપરની અદાલતને અરજી ૦કોર્ટ સ્ત્રી૦ અપીલ સાંભળનારી ઉપરની અદાલત
**અપુષ્પ** વિ૦ [સ] જેને ફૂલ ન બેસે એવી (વનસ્પતિ), ક્રિપ્ટોગામ [વ વિ]
**અપૂજ** વિ૦ પૂજા વગરનું, ન પૂજાતું
**અપૂપ** પું૦ [સ] માલપૂડો (૨) મધપૂડો
**અપૂગતું** વિ૦ પૂરતું નહિ એવું
**અપૂર્ણ** વિ૦ [સ] પૂર્ણ નહિ એવું **-ર્ણાંક** પું૦ અપૂર્ણ આંકડો, અરિથમેટિકલ ફ્રૅક્શન' [ગ]
**અપૂર્વ** વિ૦ [સ] અનનુ, પૂર્વે ન બનેલું એવું
**અપૂરા** સ્ત્રી૦ દાટો (લૂગડું વાળીને કરેલો) (૨) દમ ભીડેલો રાખવો તે [લા]
**અપૂ(-પો)શણ** ન૦ [સ આપોશાન] ભોજનને આરંભે અને અંતે જે આચમન કરે છે તે (૨) ભોજનને આરંભે પીરસાતો થોડો ભાત
**અપેક્ષણીય** વિ૦ [સ] ઇચ્છવા લાયક, અપેક્ષ્ય
**અપેક્ષા** સ્ત્રી૦ [સ] ઇચ્છા (૨) અગત્ય (૩) આકાંક્ષા [વ્યા] **-ક્ષિત** વિ૦ [સ] જેની અપેક્ષા હોય તેવું (૨) **-ક્ષ્ય** વિ૦ [સ] અપેક્ષા રાખવા જેવું કે રાખવી જોઈએ એવું
**અપેખ** વિ૦ અદૃશ્ય
**અપેય** વિ૦ [સ] ન પી શકાય એવું
**અપૈતૃક** વિ૦ [સ] જુઓ અપિતૃક
**અપોશણ** ન૦ જુઓ અપૂશણ
**અપૌરુષ(-ષેય)** વિ૦ [સ] બાયલું (૨) મનુષ્યકૃત નહિ એવું (૩) ન૦ બાયલાપણું
**અપ્સરંગી** વિ૦ તરંગી ચંચળ
**અપ્પટ** વિ૦ (૨) અ૦ જુઓ અપટ
**અપ્રકટ** વિ૦ [સ] અપ્રસિદ્ધ (૨) છાનું
**અપ્રકૃત** વિ૦ [સ] અપ્રસ્તુત
**અપ્રગટ** વિ૦ જુઓ અપ્રકટ
**અપ્રણીત** વિ૦ [સ] સરકારટીન (૨) પ્રણીત-રચેલું નહિ એવું
**અપ્રતિ(-તી)કાર** પું૦ [સ] વિરોધ-સામનો નહિ કરવો તે (૨) વિ૦ જેનો પ્રતિકાર-ઉપાય નથી એવું **-રી** વિ૦ પ્રતિકાર ન કરનારું, 'પૅસિવ' [એવું
**અપ્રતિષ્ઠ(-ષ્ઠિત)** વિ૦ [સ] પ્રતિષ્ઠિત નહિ
**અપ્રતિહત** વિ૦ [સ] અટકાવ વિનાનું (૨) અટકાવી વાળી ન શકાય એવું
**અપ્રતીકાર** પું૦ [સ] **-રી** વિ૦ જુઓ 'અપ્રતિકાર'માં
**અપ્રમત્ત** વિ૦ [સ] પ્રમત્ત નહિ એવું, જાગ્રત
**અપ્રમાણિક** વિ૦ જુઓ અપ્રામાણિક
**અપ્રશસ્ત** વિ૦ [સ] નિંદ્ય, કીર્તિ વિનાનું (૨) હલકું, ઊતરતું
**અપ્રસન્ન** વિ૦ [સ] પ્રસન્ન નહિ તેવું
**અપ્રસંગ** પું૦ [સ] સંબંધ કે સંગનો અભાવ (૨) કવખત, અસ્થાન
**અપ્રસિદ્ધ** વિ૦ [સ] પ્રસિદ્ધ નહિ તેવું
**અપ્રસ્તુત** વિ૦ [સ] પ્રસ્તુત નહિ તેવું
**અપ્રાસ** વિ૦ [સ] નહિ મળેલું ન આવેલું ૦કાલ [સ] (-ળ) વિ૦ કવખતનું (૨) પ્રસંગને અનુચિત (૩) વયમાં ન આવેલું (૪) પું૦ મોસમ, કવખત (૫) અપ્રસ્તુત કથનનું એક નિગ્રહસ્થાન [ન્યા]
**અપ્રાપ્ય** વિ૦ [સ] પ્રાપ્ય નહિ એવું
**અપ્રામાણિક** વિ૦ [સ] પ્રામાણિક નહિ એવું
**અપ્રાસંગિક** વિ૦ [સ] પ્રાસંગિક નહિ એવું
**અપ્રિય** વિ૦ [સ] પ્રિય નહિ એવું (૨) ન૦ અનિષ્ટ ૦વાદી વિ૦ [સ] અપ્રિય-માઠું લાગે એવું બોલનારું [અભાવ, વેર
**અપ્રીત(-તિ)** સ્ત્રી૦ [સ અપ્રાપ્તિ] પ્રીતિનો
**અપ્સરા** સ્ત્રી૦ [સ] સ્વર્ગની વારાંગના, પરી
**અફઘાન** વિ૦ (૨) પું૦ [ફા] એ નામની એક કોમનો, કાબુલી **-નિસ્તાન** પું૦, ન૦ અફઘાનોનો મુલક [સ]
**અફર** વિ૦ નિશ્ચિત, ફરે નહિ એવું
**અફરતફર** સ્ત્રી૦ [અ ... ] તફડંચી, ગોટાળો (૨) આડું પાડું થઈ જવું તે
**અફરાતફરી** સ્ત્રી૦ [જુઓ અફરતફર] ઊથલપાથલ (૨) ધાંધલ
**અફરામણ** સ્ત્રી૦ અફરાવું તે

**અબ્જ** વિ૦ [સ] સો કરોડ (૨) પું૦ તેટલી સંખ્યા (૩) ન૦ જલજ, કમળ
**અબ્દ** પું૦,ન૦ [સ] વાદળ (૨) ન૦ વર્ષ (૩) નાગરમોથ ૦સાર પું૦ [સ] કપૂર
**અબ્દુર્ગ** પું૦ [સ] ચોફેર પાણીથી રક્ષાયેલો કિલ્લો
**અબ્ધિ** પું૦ [સ] સમુદ્ર
**અબ્બા** પું૦ [અ હિં ફા ઉપરાંત બીજી સેમેટિક ભાષાઓમાં સમાન રૂપ મળે છે] બાપા ૦જાન [ફા] પું૦ પિતાજી (પ્રેમવાચક)
**અબ્બા** સ્ત્રી૦ મા (૨) ડોસી (૩) ફૂઈ
**અબ્બાસી** વિ૦ [અ] એ નામના વંશનો (ખલીફ) (૨) આછુ ડિયા વાદળી રંગનું
**અબ્રહ્મણ્ય** વિ૦ [સ] બ્રાહ્મણને ન છાજે એવું (૨) ન૦ પાપકૃત્ય
**અભક્ષાભક્ષ** પું૦ જુઓ અભક્ષ્યભક્ષણ
**અભક્ષ્ય** વિ૦ [સ] ન ખાવા જેવું, શાસ્ત્રમાં જે ખાવાનો નિષેધ હોય તેવું ૦ભક્ષણ ન૦ તેવું ખાવું તે માંસાહાર
**અભગ** વિ૦ [સ] અભાગી
**અભડાવું** અ૦ક્રિ૦ અસ્પૃશ્યનો સ્પર્શ થવો (૨) (સ્ત્રીએ) દૂર બેસવું
**અભણ** વિ૦ નહિ ભણેલું, નિરક્ષર
**અભદ્ર** વિ૦ [સ] અશુભ (૨) ખરાબ
**અભય** વિ૦ [સ] નીડર (૨) પું૦, ન૦ ભયનો અભાવ (૩) સંરક્ષણ, આશ્રય ૦દાન ન૦ સલામતી બક્ષવી તે, અભય વચન ૦પદ ન૦ ભયરહિત સ્થિતિ મોક્ષ ૦વચન ન૦ સંરક્ષણનું વચન—ખાતરી —યા સ્ત્રી૦ [સ] દુર્ગાનું એક રૂપ (૨) હરડે
**અભર** વિ૦ [સ] ખાલી (૨) ગરીબ —રે ભરવું = પુષ્કળ ભરવું સમૃદ્ધ કરવું
**અભર(—ળ)ખો** પું૦ જુઓ અબળખો
**અભરાઈ** સ્ત્રી૦ છાજલી
**અભરાભરણ** ન૦ [સ] વિ૦ ગરીબનું ભરણપોષણ કરનારું (૨) ન૦ ગરીબનું ભરણપોષણ [મૂળ પુરુષ [સ]
**અભરામ** પું૦ [અ ઇબ્રાહીમ] યહૂદીઓનો
**અભરામ** અ૦ [મ વજ્ર] ભમ વિના ૦કુલ—ભરાવા ૦ભરાવા [અક્ષર+ત+ દસ્ત] (દસ્તાવેજમાં લખાય છે) ભ્રમ વગર —અક્ષર દોંગિયારીમાં ન હોવાથી કોઈ લેવાદેવા કે દંડ દ વાંકો ન હોવો તે
**અભર્તૃકા** સ્ત્રી૦ [સ] ધણી વિનાની સ્ત્રી—વિધવા કે કુંવારી [નિ (૩) નાશ
**અભવ** પું૦ [સ] મોક્ષ (૨) અસ્તિત્વ નહિ
**અભળખા** સ્ત્રી૦,—ખો પું૦ જુઓ અબળખા
**અભાગ** વિ૦ [સ] —ભાગ્ય, અભાગ (૨) પું૦ એક મરાઠી છંદ
**અભાગણ(—ણી)** વિ૦સ્ત્રી૦ [સ અભાગિની] હીણભાગી કમનસીબ
**અભાગિયણ** વિ૦ સ્ત્રી૦ અભાગી સ્ત્રી
**અભાગિયું** વિ૦ જુઓ અભાગી
**અભાગી** વિ૦[સ] કમનસીબ (૨) નાલાયક (૩) ભાગ વિનાનું (વારસામાં)
**અભાવ** પું૦ [સ] અસ્તિત્વ ન હોવું તે (૨) અણગમો
**અભાવા** પું૦બ૦વ૦ દોહદ
**અભાવો** પું૦ અભાવ, અણગમો
**અભિ** [સ] ઉપસર્ગ 'પાસે—તરફ, ની ઉપર' એવા ગતિવાચક અર્થમાં ઉદા૦ અભિમુખ, અભિક્રમ ; (૨) સ્વતંત્ર શબ્દ જોડે 'શ્રેષ્ઠ, 'અધિક' એવા અર્થમાં, ઉદા૦ અભિધર્મ', અભિનવ
**અભિકોણ** પું૦[સ] પરસ્પર છેદાતી બે રેખાઓએ બનાવેલા ગમે તે ખૂણાની બરાબર સામેનો ખૂણો, વર્ટિકલ ઍન્ગલ [ગ]
**અભિક્રમ** પું૦ [સ] આરંભ (૨) ચડાઈ
**અભિક્રમણ** ન૦ [સ] ચડાઈ [(૩) નિંદા
**અભિક્રોશ** પું૦ [સ] વિલાપ (૨) ઠપકો
**અભિગમન** ન૦ [સ] તરફ—સામે જવું તે (૨) સંભોગ [(૨) ભોગવનાર
**અભિગામી** વિ૦ [સ] —ની પાસે જનાર
**અભિગ્રસ્ત** વિ૦ [સ] ઘેરાયેલું સપડાયેલું
**અભિચાર** પું૦ [સ] મેલા કામો માટે મંત્રપ્રયોગ કરવો તે (તંત્ર પ્રમાણે છ જાતના અભિચાર છે — મારણ, મોહન, સ્તંભન,

વિદ્વેષણ, ઉચ્ચાટન અને વશીકરણ). ૦ક પું૦ જારણમારણ કરનારો

**અભિજન** પું૦ [સં.] સંબંધી જન (૨) વતન (૩) વંશ, કુળ

**અભિજાત** વિ૦ [સં.] ખાનદાન (૨) સુંદર; શ્રેષ્ઠ (૩) શિષ્ટ

**અભિજિત** પું૦ [સં.] એક નક્ષત્ર (૨) દિવસનું આઠમું મુહૂર્ત

**અભિજ્ઞ** વિ૦[સં.]અનુભવી(૨)માહિતગાર. –જ્ઞાતવિ૦[સં.]ઓળખેલું. –જ્ઞાનન૦[સં.] સ્મૃતિ,ઓળખ(૨)ઓળખ માટેની નિશાની

**અભિતપ્ત** વિ૦ [સં.] અતિ તપેલું (દુઃખથી)

**અભિતાપ** પું૦ [સં.] સંતાપ

**અભિધા** સ્ત્રી૦ [સં.] શબ્દનો મૂળ અર્થ (૨) એ અર્થની બોધક શબ્દશક્તિ

**અભિધાન** ન૦ [સં.] નામ; ઉપનામ (૨) શબ્દ (૩) શબ્દકોશ (૪) કર્તા માટેનું વિધાન [વ્યા.]

**અભિધેય** વિ૦ [સં.] કહેવા યોગ્ય (૨) નામ દેવા યોગ્ય (૩) અક્ષરાર્થ (૪) વિષય (બોલવાનો)

**અભિનય** પું૦ [સં.] મનોભાવદર્શક હલન-ચલન અથવા મુદ્રા (૨) વેશ ભજવવો તે. ૦કાર પું૦ નટ

**અભિનવ** [સં.](–વું) વિ૦ તદ્દન નવું;(૨) શિખાઉ; કાચું

**અભિનંદન** ન૦[સં.]ધન્યવાદ (૨) અનુમતિ (૩) સ્તુતિ. –નીય વિ૦ [સં.] અભિનંદવા યોગ્ય.–વું સ૦ક્રિ૦[સં.अभिनंद]અભિનંદન કરવું (૨) અ૦ક્રિ૦ આનંદવું; રાજી થવું

**અભિનિવિષ્ટ** વિ૦ [સં.] અભિનિવેશવાળું

**અભિનિવેશ** પું૦ [સં.] તન્મયતા (૨) આસક્તિ (૩) દૃઢ નિશ્ચય(૪)આગ્રહ; હઠ

**અભિનિષ્ક્રમણ** ન૦ [સં.] બહાર જવું તે (૨) સંન્યાસ

**અભિનેતા** પું૦ [સં.] અભિનય કરનાર; નટ

**અભિન્ન** વિ૦ [સં.] અખંડ (૨) જુદું નહિ તેવું;એક;એકસરખું(૩)પૂર્ણ(અંક) [ગ.]

**અભિપ્રાય** પું૦ [સં.] મત (૨) હેતુ; મતલબ

**અભિપ્રેત** વિ૦ [સં.] મનમાં ધારેલું; ઇષ્ટ (૨) સ્વીકારેલું

**અભિપ્રોક્ષણ** ન૦ [સં.] મંત્ર ભણીને પાણી છાંટવું તે

**અભિભવ** પું૦ [સં.] પરાજય (૨) અનાદર

**અભિભૂત** વિ૦[સં.] હારેલું (૨) અપમાનિત

**અભિમત** વિ૦ [સં.] ઇષ્ટ (૨) સંમત

**અભિમાન** ન૦; પું૦ [સં.] 'અહંકાર; ગર્વ. –ની વિ૦ [સં.] અભિમાનવાળું

**અભિમુખ** વિ૦ [સં.] –ના તરફ મુખવાળું; સંમુખ (૨) સામેનો (ખૂણો) [ગ.]

**અભિયુક્ત** વિ૦[સં.]રોકાયેલું(૨)નિમાયેલું (૩) શત્રુથી ઘેરાયેલું (૪) પું૦ આરોપી; પ્રતિવાદી

**અભિયોગ** પું૦ [સં.] નિકટ સંબંધ (૨) ખંત (૩) વિદ્વત્તા (૪) હલ્લો (૫) આરોપ; ફરિયાદ. –ગી વિ૦[સં.] અભિયોગ કરનારું

**અભિરક્ત** વિ૦ [સં.] નિમગ્ન; અભિરત

**અભિરત** વિ૦ [સં.] અત્યંત આસક્ત

**અભિરામ** વિ૦[સં.]આનંદમય (૨)મનોહર

**અભિરુચિ** સ્ત્રી૦ [સં.] રુચિ; શોખ; પ્રીતિ

**અભિરૂપ** વિ૦ [સં.] અનુરૂપ; યોગ્ય (૨) રૂપાળું (૩) માનીતું

**અભિલષિત** વિ૦ [સં.] ઇચ્છેલું

**અભિલાખ** પું૦ [સં. अभिलाष] મનકામના (૨) ઉત્કટ ઇચ્છા

**અભિલાષ** પું૦, –ષા સ્ત્રી૦ [સં.] અભિલાખ. –ષી વિ૦ [સં.] અભિલાષાવાળું

**અભિવંદન** ન૦, –ના સ્ત્રી૦[સં.] નમસ્કાર (૨)આસકા. –નીયવિ૦અભિવંદવાયોગ્ય. –વું સ૦ક્રિ૦[સં.अभिवंद] અભિવંદન કરવું

**અભિવંદ્ય** વિ૦ [સં.] અભિવંદનીય

**અભિવાદ** પું૦[સં.] નમસ્કાર (૨) આરોપ (૩) વાદવિવાદ. ૦ન ન૦ [સં.]નમસ્કાર

**અભિવૃદ્ધિ** સ્ત્રી૦ [સં.] વધારો (૨) ઉન્નતિ

**અભિવ્યક્તિ** સ્ત્રી૦[સં.]વ્યક્ત–પ્રગટ થવું તે

**અભિશાપ** પું૦ [સં.] શાપ (૨) સામો શાપ

**અભિષિક્ત** વિ૦ [સં.] અભિષેક કરાયેલું (૨) તખ્તનશીન થયેલું

**અભિષેક** પું૦ [સં.] જલસિંચન કે તેનો વિધિ (મૂર્તિ અથવા નવા રાજા ઉપર)

**અભિસરણ** ન૦ [સં.] પાસે જવું તે (૨) ફરવું તે
**અભિસાર** પું૦ [સં.] સંકેત અનુસાર પ્રેમીઓનું મિલન (૨) પ્રેમીને મળવા જવું તે. **–રિકા** સ્ત્રી૦ [સં.] સંકેત પ્રમાણે પ્રેમીને મળવા જતી સ્ત્રી
**અભિહત** વિ૦ [સં.] આઘાત પામેલું
**અભિહિત** વિ૦ [સં.] કહેવાયેલું
**અભીક** વિ૦ [સં.] ભય વગરનું, નિર્ભય
**અભીપ્સિત** વિ૦ [સં.] ઇચ્છેલું
**અભીર** પું૦ [સં.] ગોવાળિયો; આહીર
**અભીષ્ટ** વિ૦ [સં.] ઇચ્છેલું (૨) મનગમતું
**અભુક્ત** વિ૦ [સં.] નહિ ભોગવેલું (૨) નહિ જમેલું
**અભૂત** વિ૦ [સં.] નહિ થયેલું. **૦પૂર્વ** વિ૦ [સં.] પૂર્વે કદી નહિ થયેલું, અપૂર્વ
**અભેદ** વિ૦[સં.]ભેદરહિત; એકરૂપ; અભિન્ન (૨) પું૦ એકરૂપતા; અદ્વૈત **૦માર્ગ** પું૦ અદ્વૈતપંથ. **૦વાદ** પું૦ અદ્વૈતવાદ. **–દ્ય** વિ૦ [સં.] ભેદી ન શકાય એવું
**અભોગ(–ગ)** પું૦ [સં. આભોગ] આભોગ; ધ્રુપદનો ત્રણ ભાગોમાંનો છેલ્લો [સંગીત] (૨)કવિના નામવાળી કાવ્યની છેલ્લી ટૂંક
**અભ્યર્થના** સ્ત્રી૦ [સં.] પ્રાર્થના; વિનતી
**અભ્યસનીય** વિ૦ [સં.] અભ્યાસ કરવા જેવું કે, મારેનું
**અભ્યસ્ત** વિ૦ [સં.] વારંવાર કરી જોયેલું (૨)મહાવરાવાળું,ટેવાયેલું(૩)અભ્યાસથી જાણેલું કે અભ્યાસ કરાયેલું
**અભ્યંગ** પું૦[સં.] શરીરે તેલાદિ સુગંધીદાર પદાર્થો ચોળાવવા તે
**અભ્યંતર** વિ૦[સં.]અંદરનું(૨)ન૦અંદરનો ભાગ(૩)અંતર,મન(૪)અ૦અંદર;મનમાં
**અભ્યાગત** વિ૦ [સં.] પાસે આવેલું (૨) પું૦ અતિથિ; પરોણો (૩) ભિક્ષુ
**અભ્યાસ** પું૦[સં.]પુનરાવૃત્તિ (૨) ભણવું તે (૩) મહાવરો; ટેવ. **૦ક** વિ૦ (૨) પું૦ જુઓ અભ્યાસી. **૦ક્રમ** પું૦ ભણવાની નિયત રૂપરેખા કે યોજના. **–સી** વિ૦ મહાવરાવાળું(૨)ઉદ્યમી(૩)પું૦ વિદ્યાર્થી (૪) પંડિત
**અભ્યુત્થાન** ન૦ [સં.] માનાર્થે ઊભા થવું તે (૨) ઉત્કર્ષ
**અભ્યુદય** પું૦ [સં.] ઉન્નતિ (૨) શ્રેય
**અભ્ર** ન૦ [સં.] વાદળું
**અભ્રક** ન૦ [સં.] જુઓ અબરક
**અભ્રભેદી** વિ૦ અભ્રને ભેદે તેવું
**અમ** સ૦[अस्मद्,प्रा. अम्ह]('અમે'માં હશ્રુતિ છે; હિ. हम'મા તે સ્પષ્ટ છે. પણ 'અમ'માં તે લોપાઈ છે.) અમે (૨)અમારું [પ.]
**અમકડું** વિ૦ [સં.अमुक] અમુક અનિશ્ચિત
**અમથું**વિ૦અર્થ(૨)વિના કારણ(૩)મફતનું
**અમન** ન૦ [અ. अम्न] શાંતિ (૨) સુખચેન. **૦ચમન** ન૦ મોજમજા
**અમનસ્ક** વિ૦[સં.]મન (ઇંદ્રિય) વિનાનું(૨) ધ્યાન વિનાનું
**અમર** વિ૦[સં.] મરે નહિ એવું (૨) પું૦દેવ
**અમરખ** પું૦ [સં. अमर्ष] ક્રોધ (૨) અસહિષ્ણુતા (૩) અદેખાઈ
**અમરપટો** પું૦ અમરપણાનું વરદાન–લેખ
**અમરપતિ** પું૦ [સં.] ઇન્દ્ર
**અમરફળ** ન૦ અમરપણું આપનારું ફળ
**અમરલોક** પું૦ [સં.] સ્વર્ગ
**અમરવેલ** સ્ત્રી૦(વાડ,ઝાડ ઇત્યાદિ પર)જ્યાં નાખો ત્યાં વગર પાણીએ થતી એક વેલી
**અમરાઈ** સ્ત્રી૦ [સં. आम्रराजि] આંબાવાડિયું
**અમરાપુરી, અમરાવતી** [સં.]સ્ત્રી૦ઇંદ્રની રાજધાની
**અમરાંગના** સ્ત્રી૦ [સં.] દેવાંગના; અપ્સરા
**અમરીખ** પું૦અંબરીષ[પ.]
**અમરીચમરી** સ્ત્રી૦માથે ઘાલવાનું સ્ત્રીઓનું એક ઘરેણું
**અમર્ત્ય** વિ૦ [સં.] અમર (૨) ઘણું જ
**અમર્યાદ** વિ૦ [સં.] નિરંકુશ (૨) નિર્લજ્જ
**અમર્ષ** પું૦ [સં.] અસહિષ્ણુતા (૨) ક્રોધ (૩) અદેખાઈ
**અમલ** [સં.] (–ળ) વિ૦ નિર્મળ, શુદ્ધ
**અમલ** પું૦ [અ.] સત્તા; અધિકાર, હકૂમત (૨) કારકિર્દી; વહીવટ (૩) કેફ કે કેફી વસ્તુ; અફીણ (૪) સમયનો શુમાર (૫) વ્યવહારમાં–આચરણમાં મૂકવું તે

**અમલદાર** પું૦ અધિકારી. ૦દારી સ્ત્રી૦ અમલદારનું કામ કે પદ. ૦પાણી ન૦ અફીણનો કસૂંબો. ૦બજાવણી સ્ત્રી૦ (જેમ કે, અદાલતનો હુકમ) અમલ કરવો કે બજાવવો તે. **-લી** વિ૦ અમલમાં મુકાયેલું અથવા મૂકવાનું; સક્રિય (૨) વ્યસની (૩) સુસ્ત, ઘેરી. **-લો** પું૦ [अ. अमल्ह] અમલદારને બેસવાની જગા; કાર્યાલય; કચેરી (૨) દમામ, ઇમારતી બાંધકામ

**અમસ્તકું, અમસ્તું** વિ૦ જુઓ અમથું

**અમળ** વિ૦ જુઓ અમલ

**અમળાટ** પું૦ આમળો; વળ (૨) પેટમાં ગૂંચળાં વળવાં તે, આંકડી (૩) કરમોડાવું તે (૪) મિજાજ (૫) વક્રતા, વેર

**અમળાવું** અ૦ ક્રિ૦ 'આમળવું'નું કર્મણિ (૨) પેટમાં દુખવું (૩) દુભાવું

**અમંગલ** [સં.] (**-ળ**) વિ૦ અશુભ (૨) ન૦ દુર્ભાગ્ય

**અમાત્ય** પું૦ [સં.] પ્રધાન, મંત્રી

**અમાન** ન૦ [अ.] અભય; રક્ષણ. ૦ત સ્ત્રી૦ [अ.] જુઓ અનામત. ૦તદારી સ્ત્રી૦ [फा.] ટ્રસ્ટીપણું; વાલીપણું (૨) પ્રમાણિકતા (૩) થાપણ સાચવવી તે

**અમાનિતા** સ્ત્રી૦, **-ત્વ** ન૦ [સં] અનભિમાનિતા; નમ્રતા

**અમાનુષ(-ષી)** વિ૦ [સં] દૈવી (૨) મનુષ્યને શોભે નહિ એવું (૩) ક્રૂર; રાક્ષસી

**અમાપ** વિ૦ [સં] બેહદ, પાર વિનાનું

**અમારિઘોષણા** સ્ત્રી૦ [સં.] હિંસાના નિષેધની 'હિંસા કરશો મા' એવી ઘોષણા

**અમારું** (માં') સ૦ [જુઓ અમે] 'હું'નું છઠ્ઠી વિભક્તિનું બહુવચન

**અમાવ(-વા)સ્યા** [સં], **અમાસ** સ્ત્રી૦ અંધારિયાનો છેલ્લો દિવસ

**અમિત** વિ૦ [સં] અમાપ (૨) નહિ માપેલું

**અમિત્ર** પું૦ [સં] મિત્ર નહિ તે; શત્રુ

**અમી** ન૦ [સં. अमृत] અમૃત (૨) મીઠાશ (૩) કૃપા (૪) થૂંક (૫) રસકસ

**અમીટ** વિ૦ મીટ વિનાનું; અનિમેષ

**અમીદૃષ્ટિ** સ્ત્રી૦ મીઠી નજર; મહેરબાની

**અમીન** વિ૦ [अ.] વિશ્વાસુ (૨) એક અટક (૩) પું૦ ટ્રસ્ટી, વાલી (૪) લવાદ (૫) ગામનો મોટો અધિકારી. ૦ગીરી, ૦દારી [फा], **-નાત** [अ], **-ની** સ્ત્રી૦ [फा.] અમીનનો હોદ્દો (૨) અમીનનું સાંઢિયાણું

**અમીર** પું૦ [अ.] સરદાર; ઉમરાવ (૨) રાજકર્તા (અફઘાનિસ્તાનનો) (૩) ખાનદાન કુટુંબનો કે પૈસાદાર માણસ. ૦જાદી સ્ત્રી૦ અમીરની દીકરી. ૦જાદો પું૦ અમીરનો દીકરો. ૦શાહી સ્ત્રી૦ અમીરપણાનો દોર (૨) જેમાં અમીર ઉમરાવોની હકૂમત ચાલતી હોય એવી રાજ્યપદ્ધતિ 'એરિસ્ટૉક્રસી' [મીઠો રસ

**અમીરસ** પું૦ સુધારસ; અમૃત જેવો

**અમીરાઈ (-ત)** સ્ત્રી૦ અમીરપણું (૨) અમીરપણા માટેનું સાંઢિયાણું

**અમીરી** વિ૦ અમીરના જેવું (૨) સ્ત્રી૦ અમીરપણું

**અમુક** વિ૦ [સં.] વિશેષ અર્થમાં મુકરર કરેલું; ચોક્કસ, ફલાણું (૨) અનિશ્ચિત (૩) સ૦ અમુક (જણ). ૦ તમુક વિ૦ ફલાણું ઢીકણું [અકળાવું

**અમુઝાવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. आ+मुह्] મૂંઝાવું;

**અમૂઝણ** સ્ત્રી૦ અમુઝાવું તે

**અમૂર્ત(-ર્ત)** વિ૦ [સં.] આકારરહિત

**અમૂ(-મો)લ** વિ૦ જુઓ અમૂલ્ય

**અમૂલ(૦ક)** વિ૦ મૂળ વિનાનું (૨) આધારહીન (૩) ઉપાદાનકારણરહિત

**અમૂ(-મો)લખ, અમૂ(-મો)લું** વિ૦ [સં. अमूल्यक] જુઓ અમૂલ્ય

**અમૂલ્ય(૦ક)** વિ૦ [સં] જેની કિંમત આંકી ન શકાય એવું; ઘણું જ કીમતી

**અમૂંઝણ** સ્ત્રી૦ જુઓ અમૂઝણ

**અમૂંઝાવું** અ૦ ક્રિ૦ જુઓ અમુઝાવું

**અમૃત** વિ૦ [સં.] મૃત નહિ તેવું (૨) અમર (૩) ન૦ અમર કરે એવો માનેલો એક રસ. ૦ત્વ ન૦ [સં] અમરપણું. ૦ફલ ન૦ [સં] જુઓ અમરફલ ૦મંથન ન૦ [સં.]

અમૃત માટે (સમુદ્રનું) મંથન. ૦સંજીવની સ્ત્રી૦ મરેલાને જીવતું કરવાની વિદ્યા. ૦સાર પું૦ [સં.] ઘી. –તા સ્ત્રી૦ એક વેલ; ગળો (૨) હરડે (૩) અતિવિષની કળી (૪) આમલી. –તાંશુ પું૦ [સં.] ચંદ્ર

અમે(–મો) (મે',મો') સ૦ [પ્રા. अम्हे] અમ; 'હું'નું બહુવચન

અમેય વિ૦ [સં.] અમાપ

અમેરિકન વિ૦ [ઇં.] અમેરિકાનું (૨) પું૦ અમેરિકાનો વતની

અમેરિકા પું૦ [ઇ.] એ નામનો પૃથ્વીનો ખંડ

અમો (મો') સ૦ જુઓ અમે

અમોઘ વિ૦ [સં] અચૂક; રામબાણ

અંમોલ(૦ખ,–લું) વિ૦ જુઓ અમૂલ્ય

અમ્મા સ્ત્રી૦ [સં. अम्बा] (દ્રાવિડી ભાષાઓમાં પણ આના રૂપ મળે છે. મ. उम्म) મા

અમ્લ વિ૦ [સં.] ખાટું (૨) ન૦ તેજાબ, 'ઍસિડ'

અમ્લાન વિ૦ [સં.] મેલું કે કરમાયેલું નહિ તેવું

અય ન૦ [સં. अयस्] લોખંડ ।

અય અ૦ [ઞ.] હે; અરે

અયન ન૦ [સં] પ્રયાણ (૨) [ખ.] વિષુવવૃત્તની દક્ષિણમાં અને ઉત્તરમાં દેખાતી સૂર્યની ગતિ (૩) એ ગતિને લાગતો વખત; ૬ માસ (૪) ઉત્તરાયણ અને દક્ષિણાયનનું દૂરમાં દૂરનું બિંદુ; 'સોલ્સ્ટિસ'. ૦વૃત્ત ન૦ આકાશમાં જે માર્ગે સૂર્ય ફરતો દેખાય છે તે ગોળ રેખા

અયસ્કાંત પું૦ [સં.] લોહચુંબક

અયાચક વિ૦ [સં.] યાચના ન કરનારું. ૦વૃત્તિ સ્ત્રી૦ માગ્યા વિના મળેલા વડે ગુજરાન ચલાવવું તે. ૦મત ન૦ તેવું મત

અયિ અ૦ [સં] 'હે' અર્થનું પ્રેમસંબોધન

અયુક્ત વિ૦ [સં.] નહિ જોડાયેલું (૨) અયોગ્ય (૩) જેણે ચિત્તને વશ નથી કર્યું એવું

અયુત વિ૦ [સં.] જોડાયેલું નહિ એવું (૨) વિ૦ (૩) પું૦ દશ હજાર. ૦સિદ્ધ વિ૦ જેનું પૃથક્ અસ્તિત્વ ન હોઈ શકે એવું [ન્યા.]

અયોગ્ય વિ૦ [સં.] અપટિત (૨) નાલાયક

અયોનિ(૦જ) વિ૦ [સં] યોનિ દ્વારા ન જન્મેલું (૨) સ્વયંભૂ. ૦જા વિ૦સ્ત્રી૦ [સં.] યોનિ દ્વારા ન જન્મેલી (૨) સીતા (૩) લક્ષ્મી

અર પું૦ [સં] આરો (પૈડાનો)

અરક પું૦ [અ. अर्क] અર્ક; સત્ત્વ

અરક્ષણીય વિ૦ [સં.] રક્ષણીય નહિ એવું

અરક્ષિત વિ૦ [સં.] રક્ષિત નહિ એવું

અરગજો પું૦ [ફા. अर्गजा] એક સુગંધી પીળી બૂટી

અરઘટ્ટ(૦ક) પું૦ [સં.] રેંટ –ટ્ટિકા સ્ત્રી૦ રેંટ

અરઘવું સ૦ક્રિ૦ [સં. अर्घ] પૂજા કરવી (૨) અ૦ક્રિ૦ શોભવું; ધારણ હોવું [કા.]

અરઘિયું ન૦ પૂજાનું એક પાત્ર

અરજ સ્ત્રી૦ ગર્ભવતીના અભાવા

અરજ સ્ત્રી૦ [અ. अर्ज़] વિનતી (૨) ફરિયાદ. ૦દાર વિ૦ અરજ કરનાર. –જી સ્ત્રી૦ અરજ કે ફરિયાદ (૨) તેનો કાગળ

અરજો(–જો)ણે અ૦ અધર (૨) અનિશ્ચિત

અરજોણો પું૦ ચણેલી ભીંતનું સીધાપણું જોવા લટકાવાતું વજન

અરઝોણે અ૦ જુઓ અરજોણે

અરડૂસી સ્ત્રી૦,–સો પું૦ એક વનસ્પતિ –ઔષધિ

અરણિ(–ણી) સ્ત્રી૦ [સં.] એક જાતનું ઝાડ

અરણ્ય ન૦ [સં.] જંગલ. ૦રુદન ન૦ [સં.] અરણ્યમાં–જ્યાં કોઈ સાંભળે નહિ ત્યાં કરેલું રુદન. ૦વાસ પું૦ [સં.] જંગલમાં રહેવું તે (૨) સંસારત્યાગ

અરતિ સ્ત્રી૦ [સં.] રતિનો અભાવ

અરથ પું૦ જુઓ અર્થ [પ.]

અરદાસ સ્ત્રી૦ [ફા. अर्ज़दाश्त] અરજ

અરદિબેહસ્ત પું૦ [ફા. उर्दीबिहिश्त] [પારસી] પારસી વર્ષનો ત્રીજો મહિનો (૨) અગ્નિ

અરધી સ્ત્રી૦ પાઈ (મુંબઈ)

અરધું વિ૦ જુઓ અરધું ૦પરધું વિ૦ અડધું-પડધું. –ધોઅરધ વિ૦ અડધોઅડધ

અરબ પું૦ [અ.] અરબસ્તાન (૨) આરબ

અરબા પું૦ (આરબોની) લડાઈ; યુદ્ધ

**અરબી** વિ૰ અરબને લગતું (૨) અરબસ્તાનનું (૩) સ્ત્રી૰ અરબની ભાષા

**અરમાન** સ્ત્રી૰ [फा] ઉમેદ (૨) આતુરતા

**અરમાર** સ્ત્રી૰[પો आर्मादा]દરિયાઈ કાફલો. **–રી** વિ૰ નૌકાસૈન્ય સબંધી

**અરમારી** સ્ત્રી૰[પો अमारियो]સ્ત્રી૰ જુઓ અલમારી

**અરર** અ૰ ચિંતા, દિલગીરી, દુઃખ બતાવનાર ઉદ્ગાર

**અરવલી(–લ્લી)** પું૰ [સ] જેમાં આબુ પર્વત છે તે પર્વતોની હાર

**અરવા** પું૰ [અ अर्वाह–'रूह'નું બ૰ વ૰] આરવા, આત્મા (૨) અંતઃકરણ

**અરવિંદ** ન૰ [સ] કમળ

**અરસપરસ** અ૰ [સ परस्पर] પરસ્પર

**અરસિક** વિ૰ [સ] રસ–મજા ન પડે એવું, શુષ્ક (૨) રસ સમજી ન શકે એવું

**અરસો** પું૰[અ अरसह] મુદ્દત (૨) અવસર

**અરાખડું** ન૰ રેખાકૃતિ, છાપ

**અરાગ** વિ૰ [સ] રાગરહિત, નિર્વિકાર (૨) પું૰ અપ્રીતિ (૩) અણબનાવ

**અરાજક** વિ૰ [સ] રાજા વિનાનું, અંધાધૂંધીવાળું (૨) ન૰ રાજા ન હોવો તે(૩) અંધાધૂંધી **૰તા** સ્ત્રી૰ [સ]અંધાધૂંધી

**અરાતિ** પું૰ [સ] શત્રુ

**અરામ** વિ૰ રામ–વ્યાજ વગરનું

**અરાવલિ(–લી)** [સ], **(–ળિ,–ળી)** સ્ત્રી૰ (પૈડાના) આરાનો સમૂહ

**અરિ** પું૰[સ]દુશ્મન (૨) કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ અને મત્સર એ છ વિકાર (૩) છ માટે કવિતામાં વપરાતી સંજ્ઞા

**અરિષ્ટ** ન૰[સ]દુર્ભાગ્ય, સંકટ (૨) મોતની નિશાની (૩) મદ્ય (૪) અરીઠાનું ઝાડ(૫) પું૰ શત્રુ (૬) સૂર્ય (૭) વિ૰ રિષ્ટ; અશુભ

**અરિષ્ટનેમિ** પું૰[સ]બાવીસમા જૈન તીર્થંકર

**અરિહંત** વિ૰[સ अरिहन्ता]દુશ્મનોનો નાશ કરનાર (૨)પું૰[સ अर्हत्] જૈન તીર્થંકરો તથા બુદ્ધ માટેની સંજ્ઞા

**અરીઠી** સ્ત્રી૰[સ अरिष्ट] એક ઝાડ. **–ઠું** ન૰ અરીઠીનું ફળ. **–ઠો** પું૰ અરીઠી

**અરીભવન** ન૰[સ] કિરણોનું એક બિંદુમાંથી ચક્રના આરા પેઠે ચોમેર ફેલાવું તે

**અરીસો** પું૰ [સ आदर्श] આયનો, દર્પણ

**અરુ** અ૰ [हिं] અને [પ]

**અરુચતું** વિ૰ ન રુચતું

**અરુચિ** સ્ત્રી૰ [સ] અણગમો (૨) ભૂખ ન હોવી તે

**અરુણ** વિ૰ [સ] રતાશપડતું (૨) સોનેરી (૩) પું૰ સૂર્યનો સારથિ (૪) પરોઢ (૫)પરોઢવખતનો આકાશનો રંગ **૰ચિત્ર** ન૰ (ધડ વગરના અરુણ જેવું) કમરથી ઉપરના શરીરના ભાગનું ચિત્ર, 'બસ્ટ'. **૰મૂર્તિ(–ર્ત્તિ)** સ્ત્રી૰ કમરથી ઉપરના ભાગની મૂર્તિ **૰સારથિ** પું૰ [સ.]સૂર્ય. **–ણા** સ્ત્રી૰ [સ] મજીઠ (૨) ચણોઠી (૩) નસોતર **–ણાચલ** પું૰ [સ] સૂર્ય જેની પાછળથી ઊગે છે તે કલ્પિત પર્વત **–ણિમા** સ્ત્રી૰ [સ] રતાશ **–ણું** વિ૰ લાલ રંગનું. **–ણોદય** પું૰ [સ] પરોઢ

**અરપરું** અ૰[સ आरात् पारात्]આમ તેમ

**અરું** અ૰ [सं आरात्] પાસે (૨) આમ

**અરુંધતી** સ્ત્રી૰[સ]વસિષ્ઠ ઋષિની પત્નીનું નામ (૨)સપ્તર્ષિના તારાઓ પાસે એક અત્યંત ઝાંખા તારાનું નામ **૰દર્શનન્યાય** પું૰ [સ] સ્થૂલ ઉપરથી સૂક્ષ્મ ઉપર જવું તે

**અરુંપરું** અ૰ જુઓ અરુપરુ

**અરૂપ** [સ] **(–પી)** વિ૰ આકારરહિત

**અરે** અ૰ [સ] આશ્ચર્ય, દુઃખ, ચિંતા, ક્રોધ ઇ૰ સૂચક ઉદ્ગાર (૨) ઊતરતા દરજ્જાના માણસને સંબોધવાનો ઉદ્ગાર (૩) સ્ત્રી૰ ફિકર (૪) હાય **૰રાટ** પું૰, **૰રાટી** સ્ત્રી૰ અરે હોવી કે થવી તે. **૰રે** અ૰ જુઓ અરરર

**અરોડું** ન૰, **–ડો** પું૰ કપાસના જૂના જડિયા ફૂટી નવો કપાસ થાય તે

**અર્ક** પું૰ [अ] જુઓ અરક

**અર્ક** પું૰ [सं] સૂર્ય (૨) કિરણ (૩) ઉત્તરા ફાલ્ગુની [જ્યો] (૪) આકડો **૰વિવાહ** પું૰ [સ] ત્રીજી વારનું લગ્ન

કરતાં પહેલાં અનિષ્ટનિવારણાર્થે પુરુષનું આકડી સાથે કરાતું લગ્ન

**અર્ગલ** પું૦ [સં.] આગળો; ભૂંગળ. **–લા** (**–લી**) સ્ત્રી૦ [સં.] આગળી

**અર્ઘ** પું૦ [સં.] કિંમત (૨) ચોખા, દૂર્વા, ફૂલ ઇ૦ પૂજાપો (૩) તેનાથી પૂજા–સન્માન કરવાં તે. **૦પાદ્ય** ન૦ ફૂલ, સુગંધી તથા પગ ધોવાનું પાણી (૨) મોટા માણસો અથવા દેવને તે દ્વારા આદરસત્કાર આપવાની એક રીત. **–ર્ઘાર્હ** વિ૦ [સં.] પૂજ્ય; અર્ઘને યોગ્ય

**અર્ઘ્ય** વિ૦ મૂલ્યવાન (૨) પૂજ્ય (૩) ન૦ પૂજા

**અર્ચક** વિ૦ [સં.] પૂજનાર (૨) પું૦ પૂજારી

**અર્ચન** ન૦, **–ના** સ્ત્રી૦ [સં.] પૂજા (૨) કપાળે ચંદન લગાડવું તે. **–વું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. अर्च्] પૂજા કરવી

**અર્ચા** સ્ત્રી૦ [સં.] અર્ચના. **–ર્ચિત** વિ૦ પૂજેલું; સન્માનેલું

**અર્જ** સ્ત્રી૦ [અ.] અરજ (૨) ફરિયાદ

**અર્જન** ન૦ મેળવવું–કમાવું તે

**અર્જિત** વિ૦ [સં.] મેળવેલું; કમાયેલું

**અર્ણવ** પું૦ [સં.] સમુદ્ર

**અર્થ** પું૦ [સં.] હેતુ (૨) માયનો; સમજૂતી (૩) ધન; સંપત્તિ (૪) ગરજ; પ્રયોજન (૫) ધર્માદિ ચાર પુરુષાર્થોમાંનો બીજો. **૦કામ** વિ૦ [સં.] ધનની ઇચ્છાવાળું. **૦કારણ** ન૦ આર્થિક તંત્રની વ્યવસ્થા. **૦ગાંભીર્ય**, **૦ગૌરવ** ન૦ [સં.] અર્થનું ઊંડાણ. **૦ઘન** વિ૦ અર્થથી ભરપૂર. **૦તંત્ર** ન૦ આર્થિક વ્યવસ્થાનું તંત્ર. **૦દાસ** પું૦ પૈસાનો ગુલામ. **૦પ્રાપ્તિ** સ્ત્રી૦ અર્થની પ્રાપ્તિ; કમાઈ; લાભ. **૦બંધ** પું૦ [સં.] શબ્દોની રચના; નિબંધ, કાવ્ય ઇત્યાદિ. **૦બુદ્ધિ** વિ૦ [સં.] સ્વાર્થી (૨) સ્ત્રી૦ ધનની ઇચ્છા (૩) આર્થિક રહસ્ય સમજવાની બુદ્ધિ. **૦બોધ** પું૦ [સં.] (ખરો) અર્થ સમજવો તે. **૦લક્ષી** વિ૦ અર્થને લક્ષનારું. **૦વાદ** પું૦ [સં.] વિધિરૂપ વાક્યોમાં રુચિ કરાવવા તે તે વિધિઓની સ્તુતિ ઇત્યાદિ કરવી તે (૨) સ્તુતિ; તારીફ (૩) અર્થને જીવનમાં મહત્ત્વ દેનાર વાદ. **૦શાસ્ત્ર** ન૦ [સં.] સંપત્તિશાસ્ત્ર (૨) રાજનીતિ. **૦શાસ્ત્રી** પું૦ તે જાણનારો પુરુષ. **૦સાધક** વિ૦ [સં.] અર્થ સાધે એવું; ઉપયોગી. **૦સિદ્ધિ** સ્ત્રી૦ [સં.] ધારેલી મતલબ પાર પાડવી તે (૨) ધનપ્રાપ્તિ. **–ર્થાત્** અ૦ એટલે કે. **–ર્થાનુસારી** વિ૦ અર્થને અનુસરતું. **–ર્થાર્થી** વિ૦ [સં.] ધનલોભી (૨) સ્વાર્થી. **–ર્થાંતર** ન૦ બીજો અર્થ (૨) વિષય બહાર બોલવું તે. **–ર્થી** વિ૦ [સં.] ગરજવાળું; મતલબી (૨) યાચક. **–ર્થે** અ૦ માટે; વાસ્તે

**અર્દન** વિ૦ (૨) ન૦ [સં.] નાશ કરનાર; [હરનાર

**અર્ધ** વિ૦ [સં.] અડધું (૨) ન૦ એકના બે સરખા ભાગમાંનો એક. **૦ગોળ** વિ૦ અડધું ગોળ (૨) પું૦ (પૃથ્વીના) ગોળાનો અડધો ભાગ; 'હેમિસ્ફિયર' (૩) ગોળ આકૃતિનો અર્ધો ભાગ [ગ.] **૦ચંદ્ર** પું૦ [સં.] અડધો ચંદ્ર (૨) હથેલીની અર્ધચંદ્ર જેવી આકૃતિ (બોચીમાંથી પકડી ધક્કો મારવા માટે). **૦જરતીયન્યાય** પું૦ [સં.] અર્ધું આ અને અર્ધું પેલું એમ કરી અનિશ્ચિત રાખવું તે. **૦દગ્ધ** વિ૦ અડધું બળેલું (૨) અધકચરા જ્ઞાનવાળું. **૦નારીશ્વર** પું૦ [સં.] શિવનું એક સ્વરૂપ–અડધું પુરુષ અને અડધું સ્ત્રી. **૦માગધી** સ્ત્રી૦ પ્રાકૃત ભાષાનું એક સ્વરૂપ. **૦વિરામ** ન૦ વાક્યના અર્થ-ગ્રહણની સવડ સારુ વચ્ચે અમુક થોભવું તે કે તેનું સૂચક (;) આવું ચિહ્ન. **૦સ્વર** પું૦ ય, ર, લ, કે વ અક્ષર. **–ર્ધાંગના** સ્ત્રી૦ પતિનું અર્ધું અંગ–ધર્મપત્ની. **–ર્ધાંગવાયુ** પું૦ લકવો; પક્ષાઘાત

**અર્ધું** વિ૦ જુઓ અડધું

**અર્પણ** ન૦ [સં.] આપવું તે (૨) ભેટ કરવું તે. **૦પત્ર** ન૦ બક્ષિસનામું (૨) અર્પણ-

પત્રિકા ૦પત્રિકા સ્ત્રી૦ ગ્રંથ અર્પણ કર્યાનો લેખ. –વું સ૦ ક્રિ૦ [સં. અર્પ્] આપવું (૨) ભેટ કરવું
**અર્પિત** વિ૦ [સં.] અર્પેલું; અર્પાયેલું
**અર્બુદ** પું૦ [સં.] વાદળ (૨) આબુ પર્વત (૩) દસ કોટિ સંખ્યા (૪) એક રોગ
**અર્ભક** પું૦ [સં.] બાળક
**અર્યમા** પું૦ [સં.] સૂર્ય (૨) પિતરોમાં મુખ્ય તે (૩) ઉત્તરા ફાલ્ગુની [જ્યો.]
**અર્વાચીન** વિ૦ [સં.] આધુનિક
**અર્શ** પું૦ [સં.] એક રોગ; હરસ
**અર્હ(–ર્હં)ત** પું૦ [સં] પરમ જ્ઞાની; બુદ્ધ; તીર્થંકર [જૈન, બૌદ્ધ]
**અર્હ** વિ૦ [સં.] સ્તુત્ય(૨) પૂજ્ય (૩) ઉચિત
**અલં** અ૦ [સં. अलम्] +ખચીત (૨) બસ
**અલક** પું૦ [સં.] વાળની લટ (૨) કેશ
**અલકમલક** પું૦ દેશવિદેશ
**અલકા** સ્ત્રી૦ [સં] કુબેરની નગરી. ૦ધિપ, –કેશ પું૦ [સં] કુબેર
**અલક્ત(૦ક)** પું૦[સં.]લાલ લાખ(૨)અળતો
**અલક્ષિત** વિ૦ [સં.] નહિ જોયેલું
**અલક્ષ્ય** વિ૦ [સં.] અદૃશ્ય(૨)નેમ વિનાનું
**અલખ** વિ૦ [સં. अलक्ष्य] અજ્ઞેય (૨) પું૦ બ્રહ્મ [અલખતવાળું
**અલખત** સ્ત્રી૦ દોલત; ધન. –તિયું વિ૦
**અલખનિરંજન** પું૦ અજ્ઞેય નિર્ગુણ બ્રહ્મ
**અલખવાદી** વિ૦ (૨) પું૦ બ્રહ્મવાદી
**અલગ** વિ૦(૨)અ૦[સં. अलग्न] જુદું (૨)દૂર
**અલગત** સ્ત્રી૦ અગત્ય (૨) ધડો; ઉદાહરણ
**અલગાર** સ્ત્રી૦ [તુર્કી. अलार] પંક્તિ
**અલગારી** વિ૦ [ફા.] શોખીન (૨)મસ્ત
**અલગું** વિ૦ +અળગું [જાતનું વાદ્ય
**અલગોજા** ન૦ [અ. अलगूज़ह] પાવાની
**અલછ** સ્ત્રી૦ [સં. अलक्ष्मी] ગરીબાઈ
**અલડ (લં)** વિ૦ જુઓ અલ્લડ
**અલતો** પું૦ [સં अलक्तक] જુઓ અળતો
**અલપઝલપ** વિ૦ અસ્પષ્ટ [સુ]
**અલપવું** સ૦ક્રિ૦[સં. आलप्]આલાપવું;ગાવું
**અલપ(–પા)વું** અ૦ક્રિ૦ લપાવું; છુપાવું

**અલફો** પું૦ [ફા.] ફકીરનો ઝભ્ભો
**અલફાઉ** વિ૦ [અ. अलुफतह] નકામું; ફાલતુ
**અલબત(ત્ત,–ત્તાં)** અ૦ [અ. अल्बत्तह] ખચીત; બેશક; જરૂર
**અલબેલું** વિ૦ ફાંકડું (૨) દરકી
**અલભ(–ભ્ય)** વિ૦ [સં. अलभ्य] અપ્રાપ્ય
**અલમ્** અ૦ [સં] બસ; પૂરતું [જોરાવર
**અલમસ્ત** વિ૦ [ફા.] મસ્તાન (૨) પુષ્ટ અને
**અલમારી** સ્ત્રી૦ [પો. अलमारियो] કબાટ (૨) અનેક ખાનાવાળું તાકું (૩) છાજલી (૪) ખાનાંવાળી પેટી
**અલવણ** વિ૦ [સં.] અલૂણું; મીઠા વિનાનું
**અલવવું** અ૦ ક્રિ૦ મૂગા રહેવું
**અલવાઈ** વિ૦ સ્ત્રી૦ નાના બચ્ચાવાળી (ગાય, ભેંસ ઇ૦)
**અલવાન** ન૦ [અ.] કોરવિનાની શાલ;કામળી
**અલવે** અ૦ લીલાએ, લહેરથી
**અલવેસર** વિ૦ પું૦ અલબેલો
**અલશ** સ્ત્રી૦જુઓ અલછ [સ્ત્રી૦મંદગતિ
**અલસ** વિ૦[સં.] આળસુ (૨) મંદ. ૦ગતિ
**અલસાવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. अलस] આળસવું
**અલંકાર** પું૦ [સં.] ઘરેણું (૨) શણગાર (૩) શબ્દ અથવા અર્થની ચમત્કૃતિવાળી રચના (૪) તાન કે આલાપમાં વપરાતી સ્વરોની મધુર ગૂથણી [સંગીત] ૦શાસ્ત્ર ન૦ અલંકારનું શાસ્ત્ર; કાવ્યશાસ્ત્ર
**અલંકૃત** વિ૦ [સં.] શણગારેલું
**અલંગછલંગ** અ૦ અધ્ધર, વગર ટેકે [સુ]
**અલંઘનીય, અલંઘ્ય** વિ૦ [સં.] લાંઘી–ઓળગી ન શકાય એવું
**અલંબુદ્ધિ** સ્ત્રી૦ [સં.] છે એટલું બસ છે એમ માનવાની વૃત્તિ; સંતોષ
**અલા** સ્ત્રી૦ [અ. आला] આસમાની
**અલાઉ** વિ૦ જુદું (૨) અજાણ્યું
**અલાણવું** અ૦ ક્રિ૦ ઊંટનું ભાગવું
**અલાણી** સ્ત્રી૦ કૂવાનું ઓલાણ
**અલાણુંફલાણું** વિ૦ આ અને તે
**અલાત** ન૦ [સં] ખોરણું (૨) મશાલ. ૦ચક્ર ખોરણું જોરથી ફેરવતાં ભાસતું વર્તુલ

**અલાદ** વિ૰ [અ. અલ્દ] નિર્ધન; દીન

**અલાન** ન૰ [સ. આલાન] હાથી બાંધવાનો ખીલો, દોરડું ઇ૰

**અલાપચારી** સ્ત્રી૰ પાછળ રહીને તોફાન [કરાવવું તે

**અલાબલા** સ્ત્રી૰ ઝોડઝપટ; નડતર

**અલાબુ(-બૂ)** સ્ત્રી૰ [સં.] કડવી તુંબડી (૨) સંન્યાસીનું તુંબડું

**અલાયચી** સ્ત્રી૰ એક જાતની હાગર

**અલાયચો** પું૰ જુઓ અલાયચી (૨) [તુ અલાયચહ] એક જાતનું કાપડ

**અલાયદું** (લા') વિ૰ [અ અલાહિદહ]અલાયદું; ભિન્ન, જુદું

**અલાયો** વિ૰ પું૰ આકેલો, હરાયો(સાંઢ)

**અલાર** (લા') સ્ત્રી૰ અલગાર, લગાર

**અલાવ** પું૰ મોહરમને અંગે આસપાસ નાચવા સળગાવાનો અગ્નિ [ફરવા તે

**અલાવડાવેડા** પું૰ બ૰ વ૰ અલાવડા કર્યા

**અલાવડું** વિ૰ સાચાંજૂઠાં કરનારું (૨) ધાપલાં ફગનારું (૩) ન૰ સાચું જૂઠું (૪) ધાપલું

**અલાવા** અ૰ [અ.] તે સિવાય; ઉપરાંત

**અલાહિદું** વિ૰ જુઓ અલાયદું

**અલિ(-લી)** પું૰ [સં.] ભમરો

**અલિપ્ત** વિ૰[સં.] લિપ્ત નહિ તેવું

**અલિયાની** વિ૰ આલા-ઊંચા ખાનદાનનું

**અલિંગ(-ગી)** વિ૰ [સં.] જાતિરહિત (૨) શરીર રહિત (૩) પું૰ પરમાત્મા

**અલી** પું૰ [સં.] જુઓ અલિ

**અલી** સ્ત્રી૰ [?. અલિઆ-યા] સખી (૩) અ૰ એક સ્ત્રીવાચક સંબોધન

**અલી** પું૰ [અ.] ઇસ્લામના એક ખલીફ

**અલીક** વિ૰ [સં] અપ્રિય (૨) ખોટું

**અલીલખ** વિ૰ સખ્ખાબધ

**અલુખડું** ન૰ જુઓ 'અળુખડું'

**અલૂકે ફેરે** અ૰ આ ફેરે [કા.]

**અલૂણું** વિ૰ લૂણ—મીઠા વિનાનું (૨) ન૰ અલૂણું ખાવાનું વ્રત. —ણાં ન૰બ૰વ૰ એ વ્રતના દિવસ

**અલેક** (લે') પું૰ જુઓ અલેખ [હુંકારવું તે

**અલેક** ન૰ [મ.] સુકાન સીધું રાખીને

**અલેખું** વિ૰ લેખા વિનાનું (૨) નકામું; અફળ. —ખે અ૰ અફળ; એળે (૨) પુષ્કળ

**અલેચો** પું૰ જુઓ અલાયચો

**અલેણાભાવ** પું૰, **અલેણું** ન૰ લેણાદેણી ન હોવી તે; અણબનાવ

**અલેતું** (લે') વિ૰ હલેતું, ઊટરવાદ

**અલેપ** વિ૰ [સં.] જુઓ અલિપ્ત

**અલેલ** (લે') વિ૰ અધ્ધરવાળું (૨) ઉપરટપકે ક્યાસ કર્યો હોય તેવું. ૰ટપ્પુ વિ૰ અટકળે ઠોકનાર, ગપાટિયું

**અલૈયાંબલૈયાં** ન૰ બ૰ વ૰ ઓવારણાં

**અલોકી** વિ૰+અલૌકિક

**અલોકચ** વિ૰ [સં.] અદૃશ્ય (૨) અલૌકિક (૩) પરલોક બગાડે તેવું

**અલોપ** વિ૰ અદૃશ્ય; લુપ્ત

**અલોલોલો** અ૰[રવ૰] જુઓ અળોળોળો

**અલૌકિક** વિ૰ [સં.] અદ્‌ભુત (૨) દિવ્ય

**અલ્કલી** પું૰ પાણીમાં ઓગળીને રાતા લીટમસને લીલો બનાવવાનો ગુણ ધરાવતો પદાર્થ (૨) અલ્કલીના ગુણવાળું

**અલ્કલોઇડ** પું૰ અલ્કલીના જેવા ગુણદોષ ધરાવનાર વનસ્પતિજન્ય ઝેરી પદાર્થ

**અલ્પ** વિ૰[સં.] થોડું (૨) ક્ષુલ્લક. ૰કાલિક વિ૰ થોડો વખત રહેનારું-ટકનારું ૰જીવી વિ૰ થોડો વખત જીવનારું (૨) થોડા વડે જીવનારું. ૰જ્ઞ વિ૰[સં.] થોડું જાણનાર. ૰તમ વિ૰ ઓછામાં ઓછું, 'મિનિમમ' [ગ.] ૰પ્રાણ વિ૰ [સં] જેનો ઉચ્ચાર કરતાં થોડો શ્વાસ જોઈએ તેવા (અક્ષરો) [વ્યા] (૨) નમાલું. ૰બુદ્ધિ વિ૰ [સં.] થોડી બુદ્ધિવાળું, મૂર્ખ (૨) સ્ત્રી૰ થોડી બુદ્ધિ. ૰ભાષી વિ૰ [સં] થોડાબોલું ૰મતિ વિ૰ જુઓ અલ્પબુદ્ધિ. ૰વિરામ ન૰ અર્થગ્રહણની સગવડ ખાતર વાક્યમાં થોડું થોભવું તે કે તેનું સ્થાન બતાવનારું ( , ) આવું ચિહ્‌ન. ૰સંખ્ય વિ૰ અલ્પસંખ્યાવાળું. ૰સંતુષ્ટ વિ૰ થોડાથી સંતુષ્ટ થઈ જાય એવું. —લ્પાત્મા પું૰ અલ્પ માણસ ('મહાત્મા'થી ઊલટું). —લ્પાહાર પું૰ [સં.] થોડું ખાવું તે

**અલ્યા(-લ્યો)** અ૦. એક તુચ્છકારાત્મક પુરુષવાચક સંબોધન (તુચ્છકારમાં "અલ્યાં' ન૦બ૦વ૦ રૂપ પણ સાંભળવા મળે છે. જુઓ 'અલી' સ્ત્રી૦ સંબોધન)
**અલ્લકદલ્લક** અ૦ અધ્ધરપધ્ધર (૨) સ્ત્રી૦ છોકરાંની એક રમત [ઉચ્છૃંખલ
**અલ્લડ** (લ') વિ૦ અલેલુ, નાદાન (૨)
**અલ્લા** પું૦ [અ.] ખુદા; ઈશ્વર. **૦ચોટલી, ૦ચોટી** સ્ત્રી૦ બાધાવાળા છોકરાને હજામત કરાવતાં જે થોડા વાળ આગળ અથવા બોચી ઉપર રાખે છે તે. **૦તાલા** પું૦ [અ.] ખુદાતાલા. **૦ની ગાય, ગાવડી** ગ૦પ્ર૦ રાંક-ગરીબ સ્વભાવનું માણસ. **૦હુ અકબર** શ૦પ્ર૦ [અ.] ઈશ્વર સહુથી મહાન છે
**અલ્લાયો** પું૦ જુઓ ઓળાયો
**અલ્લૈયાંબલ્લૈયાં** ન૦ બ૦ વ૦ જુઓ અલૈયાંબલૈયાં
**અવ** અ૦ હવે [પ]
**અવ** [સં] ઉપસર્ગ. 'ખરાબ', 'ઓછું', 'નીચું', 'તુચ્છ' એવા ભાવમાં. ઉદા૦ અવગુણ, અવકૃપા, અવગણવું, અવતાર (૨) નિશ્ચિતતા બતાવે, ઉદા૦ અવઘોષણા, અવધારણા
**અવકરા(-ળા)** સ્ત્રી૦ જુઓ અવક્રિયા
**અવકળા** સ્ત્રી૦ વ્યાકુળતા (૨) અવકરા
**અવકાશ** પું૦ [સં.] આકાશ; ખાલી જગા (૨) પ્રસંગ; તક (૩) ક્ષેત્ર (૪) ફુરસદ
**અવકીર્ણ** વિ૦ [સં.] વીખરાયેલું (૨) ચૂરો થયેલું
**અવકૃપા** સ્ત્રી૦ [સં.] કતરાજી, કફા મરજી
**અવક્રિયા** સ્ત્રી૦ [સં.] ઊલટી અસર; નુકસાન
**અવગણના** સ્ત્રી૦ [સં.] ઉપેક્ષા, અવજ્ઞા
**અવગણવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. अवगण] લેખામાં ન લેવું [અવગતિ પામેલું
**અવગત** વિ૦ [સં.] આવડેલું, જ્ઞાત (૨)
**અવગતિ** સ્ત્રી૦ [સં] ખરાબ દશા; (મરણ પછી) ભૂત-પ્રેત થવું તે; નરકમાં પડવું તે
**અવગતિક(-યું)** વિ૦ [સં] અવગતિને પામેલું
**અવગાઢ** વિ૦ [સં.] નિમગ્ન; ગરક થયેલું (૨) નીચું; ઊંડું
**અવગાહ** પું૦, **૦ન** ન૦ [સં.] ડૂબકી મારવી – ગરક થવું તે (૨) સ્નાન. **૦વું** અ૦ક્રિ૦ [સં. अवगाह्] નાહવું (૨) ડૂબકી મારવી
**અવગુણ** પું૦ [સં.] દોષ; દુર્ગુણ (૨) ગેરફાયદો (૩) અપકાર. **-ણિયું,-ણી** વિ૦ કૃતઘ્ન (૨) દુર્ગુણી
**અવગુંઠન** ન૦ [સં.] આચ્છાદન (૨) બુરખો
**અવગુંઠિત** વિ૦ [સં.] આચ્છાદિત
**અવગ્રહ** પું૦ [સં.] નિગ્રહ (૨) નડતર (૩) સંસ્કૃતમાં અનો લોપસૂચવતું (ડ) આવું ચિહ્ન
**અવઘડ** સ્ત્રી૦ મુશ્કેલી (૨) વિ૦ મુશ્કેલ
**અવઘોષણા** સ્ત્રી૦ [સં.] ઢંઢેરો [અનિંદ્ય
**અવચનીય** વિ૦ [સં.] ન બોલવા યોગ્ય (૨)
**અવચિહ્ન** ન૦ [સં.] અશુભ ચિહ્ન
**અવચ્છિન્ન** વિ૦ [સં.] જુદું પડેલું – પાડેલું (૨) મર્યાદિત [(૪) વિશેષતા
**અવચ્છેદ** પું૦ [સં] ભાગ (૨) મર્યાદા (૩) છેદન
**અવજશ** પું૦ જુઓ અપયશ
**અવજોગ** પું૦ અશુભ મુહૂર્ત; અવયોગ
**અવજ્ઞા** સ્ત્રી૦ [સં.] અનાદર
**અવટંક** સ્ત્રી૦ અડક
**અવટાવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ અટવાવું (૨) ચૂંક આવવી (૩) ઘૂંટાઈને એકરસ થવું
**અવડ** (વ') વિ૦ ઉવડ; અવાવરું
**અવડચવડ** વિ૦ કાચરકૂચર
**અવઢવ** ન૦ ઢચુપચુપણું (૨) સ્ત્રી૦ ઓરતો
**અવર્ણ** વિ૦ [સં. अवर्ण] ચાર વર્ણ બહારનું; નીચું; ઊતરતું [કા.]
**અવતરણ** ન૦ [સં.] નીચે ઊતરવું તે (૨) અવતાર; જન્મ (૩) ઊતરવાનો ઘાટ (૪) ઉતારો, ટાંચણ. **૦ચિહ્ન** ન૦ ઉતારો દર્શાવતું (' ') આવું ચિહ્ન. **-ણિકા** સ્ત્રી૦ [સં.] પ્રસ્તાવના; ઉપોદ્ઘાત. **-વું** અ૦ક્રિ૦ [સં अवतृ] નીચે ઊતરવું (૨) જન્મવું
**અવતંસ** પું૦,ન૦ [સં.] કાનનું એક ઘરેણું (૨) માથાનું ઘરેણું (૩) અલંકાર
**અવતાર** પું૦ [સં.] નીચે ઊતરવું તે

જન્મ, દેહધારણ (૩) જન્મારો (૪) પૃથ્વી પર અવતરેલા દેવ કે ઈશ્વર ૦કાર્ય ન૦ ભગવાનના અવતારનું વિશિષ્ટ કાર્ય -રી વિ૦ અવતારને લગતું (૨) ઈશ્વરી, દૈવી

**અવતીર્ણ** વિ૦ [સ] નીચે ઊતરેલું (૨) અવતાર પામેલું (૩) ઉતારારૂપે લીધેલું

**અવદશા** સ્ત્રી૦[સ] દુર્દશા, પડતી [પરાક્રમ

**અવદાન** ન૦ [સ] દેવતાને જમાડવો તે (૨)

**અવદ્ય** વિ૦[સ] ન કહેવાય એવું (૨) નિંદ્ય

**અવધ** (ધ) સ્ત્રી૦ જુઓ અવધિ

**અવધ** પુ૦ [હિં] અયોધ્યા પ્રાંત ૦પુરી સ્ત્રી૦ અયોધ્યા

**અવધાન** ન૦ [સ] લક્ષ, ધ્યાન (૨) સમાધિ. -ની વિ૦[સ] ધ્યાન-એકાગ્રતાની શક્તિવાળું

**અવધાર** પુ૦ [સ] નિર્ણય-નિશ્ચય કરવો તે (૨) મર્યાદા બાંધવી તે (૩) અ૦ ખચીત ૦ણ ન૦, ૦ણા સ્ત્રી૦[સ] નિર્ણય, નિશ્ચય. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સ अवधृ] નક્કી કરવું (૨) ધ્યાનપૂર્વક તપાસવું

**અવધિ** પું૦, સ્ત્રી૦ [સ] હદ (૨) અંત (૩) નિશ્ચિત સમય [ભાષા

**અવધી** સ્ત્રી૦ અવધ-અયોધ્યાના પ્રદેશની

**અવધીરણા** સ્ત્રી૦ [સ] અનાદર

**અવધૂત** વિ૦ (૨) પું૦ [સ] જુઓ અબધૂત

**અવધ્ય** વિ૦ [સ] વધને અયોગ્ય

**અવનત** વિ૦ [સ] નીચું નમેલું ૦કોણ પુ૦ 'ઍંગલ ઑફ ડિપ્રેશન' [ગ] -તાંશ પુ૦ 'ડિપ્રેશન' [ગ] -તિ સ્ત્રી૦[સ] પડતી (૨) નીચે નમવું તે [ઢોલક

**અવનદ્ધ** વિ૦ [સ] બાંધેલું, મઢેલું (૨) ન૦

**અવનવું** વિ૦ [સ अभिनव] નવી નવી જાતનું (૨) વિચિત્ર, અદ્ભુત

**અવનિ(-ની)** સ્ત્રી૦ [સ] પૃથ્વી ૦તલ ન૦ [સ] પૃથ્વીની સપાટી ૦પાલ પુ૦ [સ] રાજા ૦મંડલ ન૦[સ] આખી પૃથ્વી

**અવનેજન** ન૦ [સ] હાથપગ પખાળવાનું પાણી, ચરણોદક

**અવપાત** પુ૦ [સ] નીચે પડવું-ઊતરવું તે (૨) ખાડો (ખાસ કરીને હાથી પકડવાનો)

**અવબોધ** પું૦ [સ] જાગૃતિ (૨) જ્ઞાન

**અવભાસ** પુ૦ [સ] પ્રકાશ (૨) દેખાવું તે (૩) મિથ્યાજ્ઞાન

**અવમાન** ન૦, ૦ના સ્ત્રી૦ [સ] અપમાન

**અવયવ** પુ૦ [સ] શરીરનો ભાગ (૨) આખી વસ્તુનો વિભાગ, અંશ (૩) સાધન (૪) 'ફૅક્ટર' [ગ] -વી વિ૦[સ] અવયવવાળું

**અવયોગ** પુ૦ [સ] અવજોગ, અશુભ મુહૂર્ત

**અવર** સ૦ [પ] ઇતર (૨) વિ૦ બીજું, અન્ય (૩) કનિષ્ઠ, ઊતરતું

**અવરજવર** પુ૦, સ્ત્રી૦ આવજા

**અવરથા** અ૦ જુઓ વૃથા [પ] [ઢંકાવું

**અવરાવું** અ૦ક્રિ૦ 'આવરવું'નું કર્મણિ,

**અવરેખ** અ૦ ખચીત [એક ચાટો

**અવરે** સ્ત્રી૦ ઘણા વસાણાવાળો સુવાવડીનો

**અવરોધ** પુ૦ [સ] અટકાયત (૨) રાજાનું અંતઃપુર ૦ક વિ૦ [સં] રોકનાર

**અવરોહ** પુ૦ [સ] ઊતરવું તે (૨) ઊંચા સૂર ઉપરથી નીચા સૂર ઉપર આવવું તે [સંગીત] (૩) 'ડિસેન્ડિંગ ઑર્ડર' [ગ]

**અવર્ણ** વિ૦ [સ] રંગહીન (૨) અંત્યજ

**અવર્ણનીય, અવર્ણ્ય** વિ૦ [સ] વર્ણવી ન શકાય એવું

**અવલ** વિ૦ [અ अव्वल] પહેલું (૨) ઉત્તમ ૦કારકુન પુ૦ મુખ્ય કારકુન

**અવલક્ષણ** ન૦ [સ] અપલક્ષણ

**અવલગ્ન** વિ૦ [સ] ચોટેલું (૨) ચોટાડેલું

**અવલમંજલ** સ્ત્રી૦ દફનક્રિયા, પાયદસ્ત

**અવલમ્બિવક** સ્ત્રી૦ મહિનાની છેલ્લી તારીખે જે રોકડ ઇત્યાદિ હોય તે (૨) [વેપાર, પેઢી ઇત્યાદિ] શરૂ કરતી વખતની મૂડી

**અવલંબ** પુ૦ [સ] આધાર ૦ન અવલંબ (૨) મદદ ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સ अवलम्ब] આધારે રહેવું (૨) અ૦ક્રિ૦ લટકવું

**અવલિપ્ત** વિ૦[સ] ખરડાયેલું (૨) અહંકારી

**અવલેહ** પુ૦ [સ] ચાટણ, ચાટો

**અવલોક** પું૦ [સ] જોવું તે કે તેની શક્તિ-

દૃષ્ટિ. ૦ન નં૦ [સં]. નિરીક્ષણ; તપાસ. ૦નકાર પું૦ અવલોકન કરનાર. ૦વું સં૦ક્રિ૦ [સં. अवलोक्] અવલોકન કરવું
**અવલોકિતેશ્વર** પું૦ [સં.] એક બોધિસત્ત્વ
**અવશ** વિ૦ [સં] પરતંત્ર (૨) લાચાર
**અવશકન** પું૦[સં. अव+शकुन], –નિયાળ, –નિયું વિ૦ જુઓ 'અપશુકન'માં
**અવશિષ્ટ** વિ૦ [સં] વધેલું, બાકી રહેલું
**અવશુકન** પું૦ –નિયાળ, –નિયું વિ૦ જુઓ 'અપશુકન'માં [(૨) ખડેર
**અવશેષ** પું૦ [સં] બાકી રહેલો ભાગ
**અવશ્ય** અ૦ [સં. अवश्यम्] જરૂર; ખચીત. ૦મેવ અ૦ [સં]ખચીત જ. –શ્યંભાવિ (–વી) વિ૦ [સં.] અવશ્ય બનવાનું એવું
**અવસન્ન** વિ૦ [સં.] ખિન્ન (૨) મૃત
**અવસર** પું૦[સં.] તક (૨) સમય (૩) ટાણું. ૦પાણી શ૦પ્ર૦ દહાડોપાણી. ઉત્તરક્રિયા
**અવસર્પિણી** સ્ત્રી૦[સં]ઘણો લાંબો સમય– 1000,000,000,000,000 સાગરવર્ષો જેટલો કાળ [જૈન]
**અવસાત** અ૦ હમણાં જ (૨) એકાએક
**અવસાદ** પું૦ [સં] ખેદ (૨) નાશ
**અવસાન** નં૦ [સં.] અંત (૨) મોત
**અવસ્તા** સ્ત્રી૦ [ફા. उस्ताद्] જ્ઞાન (૨) પારસીઓનું મૂળ ધર્મપુસ્તક
**અવસ્થા** સ્ત્રી૦ [સં] સ્થિતિ, દશા (૨) આયુષ્યના પેટાભાગ(૩)ઘડપણ. ૦ચતુષ્ટય નં૦ [સં] જીવનની ચાર અવસ્થાઓ તે– બાલ્ય, કૌમાર, યૌવન અને જરા. ૦ત્રય નં૦ [સં.] જાગૃતિ, સ્વપ્ન અને સુષુપ્તિ. ૦દ્વય નં૦ સુખ અને દુઃખ. –સ્થાંતર નં૦ [સં.] બીજી અથવા બદલાયેલી અવસ્થા –સ્થિત વિ૦[સં] રહેલું, વસેલું
**અવહેલન** નં૦, –ના, **અવહેલા** સ્ત્રી૦[સં] અનાદર; અવગણના. –વું સ૦ ક્રિ૦ [સં अवहेल्] અવગણવું [અવળું
**અવળ** વિ૦ (એકલું ભાગ્યે વપરાય છે)
**અવળકો** પું૦ તરફેણ. વલખું
**અવળચંડાઈ** સ્ત્રી૦ અવળચંડાપણું
**અવળચંડું** વિ૦ કહે તેથી ઊલટું કરનારું (૨) અડપલાંખોર
**અવળાપ** સ્ત્રી૦ અવળાપણું
**અવળાપચક** નં૦બેસતે પચકે કશું અવળું થઈ જવું તે (૨) વારવાર (પાંચ વાર) એવી ને એવી વિટંબણા આવી પડવી તે (૩) સારું કરવા જતાં ઊલટું થઈ જવું તે [લા.]
**અવળવાણી** સ્ત્રી૦ વાચ્યાર્થથી ઊલટો અર્થ સૂચવતી વાણી, ગૂઢ વાણી (૨) અવળું બોલવું તે (૩) અશુભ વાણી
**અવળાઈ** સ્ત્રી૦ આડાઈ; કહે તેનાથી ઊલટું કરવાની ટેવ (૨) હઠીલાઈ
**અવળાસવળ** અ૦ ઊલટસૂલટ
**અવળાસવળી** સ્ત્રી૦ એક વેલ (૨) અ૦ અવળું ને સવળું એ ક્રમમાં
**અવળિયું** નં૦ અંદરપડનું ઢાંકણું
**અવળું** વિ૦ ઊંધું, ઊલટું (૨) વાંકું; આડું. ૦મવળું વિ૦ ઊંધુંચત્તું [ચોટો
**અવંગ** સ્ત્રી૦ જુઓ અવેંગ; સુંવાવડીનો એક
**અવાક** વિ૦ [સં.] મૂક, સ્તબ્ધ
**અવાક** વિ૦ વાક–સત્ત્વ વિનાનું
**અવાચ** વિ૦ [સં] વાચા વિનાનું. ૦ક વિ૦ મૂંગું (૨) બેભાન. –ચી સ્ત્રી૦ હેડકી; ટચકું. –ચ્ય વિ૦ [સં.] અવર્ણ્ય (૨) ન વંચાય એવું
**અવાજ** પું૦ [ફા. आवाज] ધ્વનિ; શબ્દ (૨) ધારો, નાદ. –જી વિ૦ અવાજવાળું (૨) પું૦ તોપ બંદૂક ફોડનારું (૩) સ્ત્રી૦ ગાયકનો કંઠ [સ્ત્રી૦ ખોટો રસ્તો
**અવાટ** વિ૦ વાટ પડેલી ન હોય તેવું (૨)
**અવાડું** નં૦ આડું; બાવડું
**અવાડો** (વા') પું૦ જુઓ હવાડો
**અવાઢ** વિ૦ કપાય નહિ તેવું (૨) કાપે નહિ તેવું, બુઠ્ઠું
**અવાડ** વિ૦ શેરડીના વાવેતર વિનાનું
**અવાડ** પું૦,નં૦ બે ઊભા થાંભલા વચ્ચે મૂકેલું લાકડું, જેની આસપાસ ચણતર કરી લેવામાં આવે છે

**અવાણુ** સ્ત્રી૦ દીંટડા; ચાલ (૨) ગુણ; જાત. ૦વું સ૦ક્રિ૦ દીંટડા ઉપરથી પારખ કરી (બજાદની) [વારાફરતી

**અવારનવાર** અ૦પ્રસંગોપાત્ત; કદી કદી(૨)

**અવાર્ય** વિ૦[સ]વારી ન શકાય તેવું; અટલ

**અવાવરું** વિ૦ બહુ વખતથી વપરાયા વિનાનું; અવડ [નહિ તેવું

**અવાસ્તવ(-વિક)** વિ૦ [સં.] વાસ્તવિક

**અવાળુ** પું૦; ન૦ [રૂ. अवाळुआ] દાંતના પારા–પીઢિયા [આવી જતું

**અવાંતર** વિ૦ [સં.] અંદરનું (૨) વચમાં

**અવિકલ**[સં.](-ળ) વિ૦ અખંડ(૨)વ્યાકુલ નહિ એવું

**અવિકાર** વિ૦ [સં.] વિકારરહિત (૨) પું૦ વિકારનો અભાવ. ૦ક વિ૦ શબ્દના અંગમાં ગુણ કે વૃદ્ધિનો ફેરફાર ન થાય એવું (પ્રત્યય) [વ્યા.]. –રી વિ૦ અવિકાર (૨) જાતિ કે વચનને લીધે રૂપમાં ફેરફાર ન થાય એવું (પદ) [વ્યા.](૩)'કૉન્સ્ટંટ'; 'ઇનવૅરિએબલ.' [ગ.]. –ર્ય વિ૦ જેમાં વિકાર થઈ શકે નહિ એવું

**અવિચલ** [સં.] (-ળ) વિ૦ ચળે નહિ એવું; સ્થિર (૨) નિત્ય

**અવિચાર** પું૦ [સં] વિચાર–વિવેકનો અભાવ. –રિતા સ્ત્રી૦મૂર્ખતા; અવિચારી૦પણું. –રી વિ૦ [સં.] વિચાર ન કરે એવું; ઉતાવળિયું

**અવિચ્છિન્ન** વિ૦ [સં.] અખંડ (૨) સતત

**અવિચ્છેદ્ય** વિ૦છેદી છૂટું ન પાડી શકાય તેવું

**અવિદ્યા** સ્ત્રી૦[સં.]અજ્ઞાન(૨)માયા [વેદાંત]

**અવિધવા નવમી** સ્ત્રી૦ [સં.] ભાદરવા વદ ૯; ડોસીઓની નોમ; સૌભાગ્યવતી મરી ગયેલી સ્ત્રીઓનું શ્રાદ્ધ કરવાનો દિવસ

**અવિનય** પું૦ [સં.] અસભ્યતા. –યી વિ૦ અસભ્ય

**અવિનાભાવ** પું૦[સં.]એકબીજા વિના રહી કે હોઈ ન શકે એવો ભાવ કે લક્ષણ

**અવિનાશ(-શી)** વિ૦ [સં. अविनाशिन्] અમર; અક્ષય; નિત્ય

**અવિભક્ત** વિ૦ [સં.] એકરૂપ(૨)અજિયારું

**અવિભાજ્ય** વિ૦ [સં.]વિભાગ ન પડી શકે એવું (૨) શેષ રાખ્યા વિના ભગાય નહિ એવું [ગ.]

**અવિયોગવ્રત** ન૦ [સં.] માગશર સુદ ૩ ને દિવસે સ્ત્રીઓ અવૈધવ્ય વ્રત કરે છે તે

**અવિરત** વિ૦ [સં.] નિરંતર, સતત

**અવિરામ** પું૦ [સં.] વિરામનો અભાવ (૨) અ૦ સતત

**અવિવાહિત** વિ૦ [સં.] કુંવારું

**અવિવેક** પું૦ [સં.] વિચારશૂન્યતા (૨) અવિનય –કી વિ૦અવિચારી(૨)અસભ્ય

**અવિશ્રાન્ત** વિ૦(૨)અ૦[સં] અથાક,સતત

**અવિશ્વાસ** પું૦ [સં.] વિશ્વાસનો અભાવ

**અવેજ** પું૦ [અ. ઇવઝ] બદલો; સાટા જેટલી કિંમતનો માલ (૨) નાણું; મૂડી. –જી વિ૦ બદલામાં કામ કરનારું (૨) સ્ત્રી૦ –ની જગાએ–બદલે હોવું તે

**અવેડો** (વે') પું૦ જુઓ અવાડો; હવેડો

**અવેધ** વિ૦ [સં.] ખોડખાંપણ વિનાનું

**અવેર** પું૦ દેખરેખ; દાબ (૨) કરકસર

**અવેર** (વૅ) ન૦ [સં. अवैर] વેરનો અભાવ પ્રેમ [જાળવવું

**અવેરવું** સ૦ ક્રિ૦ સુવ્યવસ્થિત રાખવું;

**અવેરાટ** પું૦ ગભરાટ

**અવેરું** વિ૦ ગભરાટિયું

**અવેવ** પું૦+જુઓ અવયવ

**અવેસ્તા** સ્ત્રી૦ [જુઓ અવસ્તા] અવસ્તા (૨) તેની પ્રાચીન ભાષા

**અવેળી** સ્ત્રી૦ મેંદાનો પાતળો શીરો [જૈન]

**અવેળું** અ૦ કવખતે (૨) અંતરિયાળ

**અવૈધ** વિ૦ [સં.] વિધિ વિનાનું(૨) શાસ્ત્રે માન્ય નહિ કરેલું (૩) બંધારણવિરુદ્ધ

**અવૈર** ન૦ [સં.] જુઓ અવેર ન૦

**અવ્યક્ત** વિ૦ [સં.] અસ્પષ્ટ(૨)અદૃશ્ય (૩) અજ્ઞાત; વિશિષ્ટ સંખ્યા ન બતાવનાર (રાશિ) [ગ] (૪) ન૦ બ્રહ્મ; પરમાત્મતત્ત્વ (૫) મૂલ પ્રકૃતિ

**અવ્યભિચાર** પું૦[સં.]નિત્ય સાહચર્ય(૨)

એકનિષ્ઠ; વફાદારી. **-રી** વિ૦ એકનિષ્ઠ (૩) બધી વખતે એકસરખું

**અવ્યય** વિ૦ [સં.] ન બદલાય એવું; શાશ્વત (૨) ન૦ જેને જાતિ, વચન કે વિભક્તિના પ્રત્યય ન લાગે તેવો શબ્દ [વ્યા.]

**અવ્યવસ્થા** સ્ત્રી૦[સં.] વ્યવસ્થાનો અભાવ; ગોટાળો. **-સ્થિત** વિ૦ [સં] વ્યવસ્થિત નહિ તેવું [શકે એવું

**અવ્યાખ્યેય** વિ૦ [સં.] વ્યાખ્યા ન થઈ

**અવ્યાજ** વિ૦ [સં.] નિષ્કપટ; સરળ

**અવ્યાપાર** પું૦ [સં.] કામધંધાનો અભાવ (૨) પોતાનું કામ નહિ તે [અભાવ

**અવ્યાહત** વિ૦ [સં.] વ્યાહત નહિ એવું;

**અશક્ત** વિ૦[સં.]નબળું; કમતાકાત. **-ક્તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] શક્તિનો અભાવ; નબળાઈ(૨) ગજું-તાકાત ન હોવી તે

**અશક્ય** વિ૦[ સં.] અસંભવિત

**અશગ** વિ૦ શગ વિનાનું

**અશન** ન૦ [સં.] ખાવું તે; ભોજન

**અશનાઈ** સ્ત્રી૦[ફા.આશ્નાઈ]આશનાઈ; યારી (૨) અટકચાળું

**અશનિ** સ્ત્રી૦ [સં.] વીજળી

**અશબ્દ** વિ૦ [સં.] નિ:શબ્દ; નીરવ (૨) શબ્દમા નહિ વ્યક્ત થયેલું (૩) ન૦ બ્રહ્મ

**અશરણ** વિ૦ [સં.] નિરાધાર. ૦શરણ વિ૦ અશરણના શરણરૂપ (પ્રભુ)

**અશરફી** સ્ત્રી૦ [અ.અશ્રફી] સોનામહોર

**અશરાફ** વિ૦ [અ.] ઈમાનદાર. **-ફી** સ્ત્રી૦ ઈમાનદારી

**અશરીર(-રી)** વિ૦ [સં.] શરીરરહિત(૨) દૈવી (વાણી) (૩) પું૦ કામદેવ (૪) બ્રહ્મ

**અશસ્ત્ર** વિ૦ [સં.] હથિયાર વિનાનું

**અશંક(-કિત)** વિ૦ [સં] શંકારહિત

**અશાત** સ્ત્રી૦ અશાંતિ. ૦ના સ્ત્રી૦ અશાંતિ (૨) ઉત્પાત. **-તા** સ્ત્રી૦ [સં.] અશાંતિ

**અશાસ્ત્ર(-સ્ત્રીય)** વિ૦ [સં] શાસ્ત્રવિરુદ્ધ

**અશાંત** વિ૦ [સં.] શાંતિરહિત (૨) તોફાની (૩) ચંચળ. **-તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] શાંતિનો અભાવ (૨) તોફાન; બખેડો

**અશિક્ષિત** વિ૦ [સં.] શિક્ષિત નહિ એવું

**અશિવ** વિ૦ [સં.] અશુભ; અકલ્યાણકારી (૨) ન૦ અકલ્યાણ

**અશિષ્ટ** વિ૦ [સં.] શિષ્ટ નહિ એવું; ગ્રામ્ય

**અશુચિ** વિ૦ [સં.] અશુદ્ધ (૨) સૂતકી

**અશુદ્ધ** વિ૦ [સં.] અપવિત્ર (૨) મલિન(૩) ભૂલભરેલું. **-દ્ધિ** સ્ત્રી૦ [સં.] મલિનતા (૨) શુદ્ધ દ્રવ્યમાં તેના સિવાયનો પદાર્થ; 'ઈમ્પ્યુરિટી'

**અશુભ** વિ૦[સં.]અમંગલ (૨)મરણને લગતું

**અશું(-સું)** વિ૦[સં.ઈદૃશ] આવું; એવું [પ.]

**અશેષ** વિ૦ (૨) અ૦ [સં.] પૂરેપૂરું

**અશેળિયો** પું૦ એક વનસ્પતિ-ઓષધિ

**અશો(-ષો)** વિ૦ [ફા.] પવિત્ર. ૦ઈ સ્ત્રી૦ પવિત્રતા

**અશોક** પું૦ [સં.] હર્ષ; આનંદ (૨)લાલ ફૂલ થાય છે એવું એક ઝાડ (૩) એક રાજા (૪) વિ૦ શોકરહિત

**અશોચ્ય** વિ૦ [સં.] શોક ન કરવા યોગ્ય

**અશૌચ** ન૦ [સં.] અશુદ્ધિ (૨) સૂતક

**અશ્કર** અ૦ ઘણુ કરીને; આખરે

**અશ્મ** પું૦ [સં.] પથ્થર. ૦ર વિ૦ [સં.] પથ્થરવાળું; ખડકમય (૨) પું૦ પથ્થર. ૦રી સ્ત્રી૦ [સં.] પથરી (એક રોગ). **-શ્મંતક** પું૦ [સં.] એક જાતનું ઘાસ (જેમાંથી પ્રાચીન કાળમાં બ્રાહ્મણો મેખલા બનાવતા હતા) (૨) ચૂલો (૩) એક ઝાડનું નામ. **-શ્મા** પું૦ [સં.] પથ્થર (૨) પહાડ (૩) વજ્ર. **-શ્મારોહણ** ન૦ વિવાહવિધિનો એક ભાગ (જેમાં કન્યાને પથ્થર ઉપર પગ મુકાવી પાતિવ્રત્યમાં તેના જેવી દૃઢ થવાનું કહેવામાં આવે છે.)

**અશ્રદ્ધા** સ્ત્રી૦ [સં.] અનાસ્થા; અવિશ્વાસ

**અશ્રવણીય, અશ્રાવ્ય** વિ૦ [સં.] ન સાંભળવા યોગ્ય(૨)ન સાંભળી શકાય એવું

**અશ્રાંત** વિ૦ [સં.] થાકયા વિનાનું; અટકયા વિનાનુ

**અશ્રુ** પું૦ [સં.] આંસુ [એવું

**અશ્રુતપૂર્વ** વિ૦ [સં.] પૂર્વે નહિ સાંભળેલું

**અશ્રુપાત** પું૦ આંસુ પાડવાં તે

**અશ્લીલ** વિ૦ [સં.] બીભત્સ

**અશ્લેખા(-ષા)** [સં.] સ્ત્રી૦ નવમું નક્ષત્ર

**અશ્વ** પું૦ [સં.] ઘોડો. ૦ગંધા સ્ત્રી૦ એક વનસ્પતિ; આસધ. ૦ત્થીવ પું૦ એક રાક્ષસ (૨) વિષ્ણુનો એક અવતાર. ૦ચર્યા સ્ત્રી૦ ઘોડાની સંભાળ

**અશ્વત્થ** પું૦ [સં.] પીપળો

**અશ્વપાલ (૦ક)** [સં.] -ળ પું૦ ઘોડાનું પાલન કરનાર; ખાસદાર

**અશ્વમંત્ર** પું૦ [સં.] જેથી ઘોડો પવનવેગે ચાલે એવો મંત્ર

**અશ્વમેધ** પું૦ [સં.] એક યજ્ઞ (જેમાં દિગ્વિજય કરી આવેલો ઘોડો હોમવામાં આવતો)

**અશ્વમેવ** અ૦ + [પ.] જુઓ અવશ્યમેવ

**અશ્વવાર** પું૦ [સં.] ઘોડેસવાર

**અશ્વવિદ્યા** સ્ત્રી૦ ઘોડા પારખવાની, કેળવવાની તથા ચલાવવાની વિદ્યા

**અશ્વશાલા** [સં.] (-ળા) સ્ત્રી૦ ઘોડાનો તબેલો

**અશ્વારૂઢ** વિ૦ [સં.] ઘોડા ઉપર સવાર થયેલું

**અશ્વારોહણ** ન૦ [સં.] ઘોડા ઉપર સવારી કરવી તે

**અશ્વિની** સ્ત્રી૦ [સં.] પહેલું નક્ષત્ર (૨) ઘોડી

**અશ્વિનીકુમાર** પું૦ [સં.] દેવોના બે વૈદ્ય

**અષા(-સા)ડ** પું૦ [સં. અષાઢ] વિક્રમ સંવતનો નવમો મહિનો [એક નક્ષત્ર

**અષાઢ** પું૦ [સં.] અષાડ. -ઢા સ્ત્રી૦ [સં.]

**અષો** વિ૦ [અવેસ્તા] અશો; પવિત્ર (જરથુસ્ત્ર). ૦ઈ સ્ત્રી૦ અશોઈ; પવિત્રતા

**અષ્ટ** વિ૦ [સં.] આઠ. ૦ક ન૦ [સં.] આઠનો સમુદાય. ૦કર્ણ પું૦ [સં.] બ્રહ્મા. -કલ્યાણી વિ૦ આઠ શુભ ચિહ્નોવાળો (ઘોડો) [ચાર પગ, કપાળ, છાતી, ખાંધ તથા પૂંછડી જેના ધોળાં હોય તે]. ૦કોણ પું૦ [સં.] આઠ ખૂણાવાળી આકૃતિ. ૦કોણ (-ણી) વિ૦ આઠ ખૂણાવાળું. ૦ગુણ પું૦ [સં.] બ્રાહ્મણોમાં આવશ્યક એવા આઠ ગુણ-દયા, ક્ષમા, અનસૂયા, શૌચ, અનાયાસ, મંગલ, અકાર્પણ્ય અને અસ્પૃહા. ૦દિશા સ્ત્રી૦ ચાર દિશાઓ અને ચાર ખૂણાઓ, મળીને આઠ દિશાઓ. ૦દ્રવ્ય ન૦ [સં.] યજ્ઞમાં જરૂરી આઠ પદાર્થ: પીપળો, ઉમરો, પીપળ, ખાખરો તથા વડ એ પાંચનું સમિધ તથા તલ, ખીર અને ઘી. ૦ધા અ૦ [સં.] આઠ પ્રકારે. ૦ધાતુ સ્ત્રી૦ [સં.] આઠ ધાતુઓ-સોનું, રૂપું, તાંબું, કથીર, પીતળ, સીસું, લોઢું અને પારો. ૦પદ પું૦ [સં] આઠ પગવાળો તે-કરોળિયો. ૦પૂજાદ્રવ્ય ન૦ પૂજામાં ઉપયોગી આઠ પદાર્થો-પાણી, દૂધ, ઘી, દહીં, મધ, દર્ભ, ચોખા તથા તલ. ૦પ્રધાન પું૦ આઠ પ્રકારના મંત્રી-પ્રધાન, અમાત્ય, સચિવ, મંત્રી, ધર્માધ્યક્ષ, ન્યાયશાસ્ત્રી, વૈદ્ય અને સેનાપતિ. ૦ભુજા સ્ત્રી૦ આઠ ભુજાવાળી મહાલક્ષ્મી. ૦મ વિ૦ [સં.] આઠમું (૨) સ્ત્રી૦ લાગલાગટ આઠ ટંકના ઉપવાસનું વ્રત; અઠ્ઠમ [જૈન]. ૦મહારોગ પું૦ આઠ પ્રકારના મોટા વ્યાધિ-વાત, અશ્મરી, કુષ્ઠ, મેહ, ઉદર, ભગંદર, અર્શ અને સંગ્રહણી. ૦મહાસિદ્ધિ સ્ત્રી૦ આઠ મહાસિદ્ધિઓ-અણિમા, મહિમા, ગરિમા, લઘિમા, પ્રાપ્તિ, પ્રાકામ્ય, ઈશિત્વ અને વશિત્વ. ૦મંગલ [સં.] (-ળ) વિ૦ જુઓ અષ્ટકલ્યાણી (૨) ન૦ રાજ્યાભિષેક વખતે જરૂરી ગણાતી આઠ શુભ વસ્તુઓ-સિંહ, વૃષભ, ગજ, પૂર્ણોદક કુંભ, પંખો, નિશાન, વાદ્ય અને દીપ; અથવા બ્રાહ્મણ, અગ્નિ, ગાય, સુવર્ણ, ઘૃત, સૂર્ય, જળ અને રાજા (૩) પુનર્લગ્ન; નાતરું. ૦મી સ્ત્રી૦ [સં.] આઠમ. ૦મૂર્તિ (-ર્ત્તિ) પું૦ [સં.] શંકર; મહાદેવ (પૃથ્વી, જલ, તેજ, વાયુ, આકાશ, સૂર્ય, ચંદ્ર અને ઋત્વિજ-એવાં આઠ રૂપવાળા). ૦રસ પું૦ [સં.] આઠ રસ-શૃંગાર, હાસ્ય, કરુણ, રૌદ્ર, વીર, ભયાનક, બીભત્સ અને અદ્ભુત. ૦સૌભાગ્ય ન૦ બ૦ વ૦ સેંથામાં સિંદૂર, કપાળે ચાંલ્લો, આંખમાં કાજળ, નાકે વાળી, કાને કંઈક,

કોટમાં કીડિયાસેર, હાથમાં ચૂડો કે બંગડી, અને પગમાં અણુસિયાં—એ આઠ સૌભાગ્યવતીનાં ચિહ્નો. -ષ્ટંપષ્ટ અ૦ આડું અવળું; અગડંબગડં; ખરુંખોટું
**અષ્ટાદશ** વિ૦ [સં.] અઢાર
**અષ્ટાધ્યાયી** વિ૦ [સં.] આઠ અધ્યાયવાળું (૨) સ્ત્રી૦ પાણિનિનું વ્યાકરણ
**અષ્ટાપદ** પું૦ [સં.] કરોળિયો
**અષ્ટાવક્ર** વિ૦ [સં.] આઠે વાંકાં અંગવાળું; કદરૂપુ; કૂબડું (૨) પુ૦ એક ઋષિ
**અષ્ટાવું** અ૦ક્રિ૦કષ્ટાવું; પીડાવું (૨) હિજરાવું (૩) પસ્તાવું
**અષ્ટાંગ** વિ૦ [સં.] આઠ અંગવાળું (૨) ન૦ શરીરનાં આઠે અંગ, જેના વડે દંડવત્ પ્રણામ કરવામાં આવે છે તે (આઠ અંગો-બે હાથ, બે પગ, બે ઢીંચણ એ છ અને છાતી તથા કપાળ કે વાચા તથા મન; અથવા હાથ, પગ, ઢીંચણ, છાતી, માથું, મન, વાણી અને દૃષ્ટિ). ૦યોગ પું૦ યમ, નિયમ, આસન, પ્રાણાયામ પ્રત્યાહાર, ધારણા, ધ્યાન અને સમાધિ—એ આઠ અંગયુક્ત યોગ
**અષ્ઠિફલ** (-ળ) ન૦અંદરનું ફળચમ કઠણ હોય એવું ફળ; 'ડ્રૂપ' (કેરી, બોર ઇ૦)
**અસક્ત** વિ૦ [સં] આસક્તિ વિનાનું
**અસત** વિ૦ [સં.] ન હયાત; કાલ્પનિક (૨) ખોટું (૩)ખરાબ(૪) ન૦ શૂન્ય(૫)અસત્ય
**અસતી** સ્ત્રી૦ [સં.] વ્યભિચારિણી સ્ત્રી
**અસત્ત્વ** વિ૦ [સં] નિઃસત્ત્વ; માલ વિનાનું (૨) ન૦ અભાવ; ન હોવું તે (૩) અસત્ય (૪) ખરાબપણું; દુષ્ટતા
**અસત્ય** વિ૦[સં.]ખોટું; જૂઠું(૨)કાલ્પનિક (૩) ન૦ જૂઠાણું
**અસન** [સં.], ૦વેલ સ્ત્રી૦ એક ઔષધિ
**અસબાબ** પું૦ [અ.] સરસામાન
**અસભ્ય** વિ૦ [સં.] અવિનયી; જંગલી
**અસમર્થ** વિ૦ [સં.] સમર્થ નહિ તેવું
**અસમાન** વિ૦ [સં.] સરખું નહિ એવું (૨) સપાટ નહિ એવું. ૦તા સ્ત્રી૦
**અસર** સ્ત્રી૦ [અ.] વસ્તુનો (સારો કે માઠો) પ્રભાવ કે છાપ પડે યા ગુણ અવગુણ દાખવે તે; પરિણામ; લાગણી. ૦કારક, ૦કારી વિ૦ અસર કરે એવું
**અસરાર** ન૦ [અ] ખાનગી વાતચીત (૨) છૂપો ભેદ (૩) ઢોંગકપટ
**અસલ** વિ૦ [અ. અસ્લ] મૂળ(૨) પ્રાચીન(૩) ઉત્તમ (૪) ખરું; સાચું (૫) અ૦ પહેલાં. ૦નું, -લી વિ૦ અગાઉનું; પુરાણું; મૂળ
**અસવર્ણ** વિ૦ [સં.] ભિન્ન વર્ણ-જાતિનું
**અસ્વાર** પુ૦ [ફા.] ઘોડેસવાર. -રી સ્ત્રી૦ સવારી [અસલ [પ.]
**અસહ** વિ૦ [સં.] ન સહી શકનાર (૨)
**અસહકાર** પું૦ [સં.] સહકાર—સંબંધ ન રાખવો તે (૨) અંગ્રેજ સરકાર સાથે સહકાર ન રાખવાની ગાંધીજીએ શરૂ કરેલી એ નામની લડત. -રી [સં.] વિ૦ અસહકારને લગતુ (૨) પુ૦ અસહકારમાં જોડાયેલો માણસ
**અસહાય** વિ૦ [સં] સહાય વિનાનું (૨) નિરાધાર [અનુદાર
**અસહિષ્ણુ** વિ૦[સં]સહન ન કરે તેવું (૨)
**અસહ્ય** વિ૦ [સં.] સહી ન શકાય એવું
**અસંખ્ય**(-ખ્યાત) વિ૦ [સં.] અગણિત
**અસંગ** વિ૦[સં.]સંગ-આસક્તિ રહિત(૨) સોબત વિનાનું; એકલું (૩) પું૦અનાસક્તિ
**અસંગત** વિ૦ [સં.] મેળ ન ખાય એવું; પરસ્પર-વિરોધી (૨) અનુચિત
**અસંગરો** પું૦ સોબત વિના સોરવું તે
**અસંગી** વિ૦ [સં.] ત્યાગી; વૈરાગી
**અસંતુષ્ટ** વિ૦ [સં.] અસંતોષવાળું
**અસંતોષ** પુ૦ [સં] સંતોષનો અભાવ
**અસંપ્રજ્ઞાત** વિ૦[સં.] નિર્વિકલ્પ(સમાધિ)
**અસંબદ્ધ** વિ૦ [સં.] સંબદ્ધ નહિ એવું (૨) અર્થશૂન્ય (૩) અનુચિત
**અસંભવ** પું૦ [સં.] અશક્યતા (૨) વિ૦ અસંભવિત. -વિત વિ૦ અશક્ય
**અસંભાવ્ય** વિ૦ [સં.] અકલ્પ્ય
**અસંમત** વિ૦ [સં.] સંમત નહિ એવું

**અસંયમ** પુ૦ [સ] સંયમનો અભાવ
**અસંસ્કારિતા** સ્ત્રી૦ [સ] અસંસ્કારીપણું
**અસંસ્કારી** વિ૦ [સ.] સંસ્કાર વગરનું
**અસંસ્કૃત** વિ૦ [સ] અશિષ્ટ, સંસ્કારરહિત
**અસાડ** પુ૦ જુઓ અષાડ [લોકોત્તર
**અસાધારણ** વિ૦ [સ] અસામાન્ય (૨)
**અસાધુ** વિ૦ [સ] દુષ્ટ, ખરાબ
**અસાધ્ય** વિ૦ [સ] સાધી ન શકાય એવું (૨) સિદ્ધ ન થઈ શકે એવું (૩) જેનો ઇલાજ ન હોય તેવો (રોગ) [સમય વિનાનું
**અસામયિક** વિ૦ [સ] કવખતનું (૨) નિર્ણીત
**અસામાન્ય** વિ૦ [સ.] અસાધારણ
**અસાર** વિ૦ [સ] સાર વિનાનું (૨) નિરર્થક (૩) તુચ્છ (૪) પુ૦ સારનો અભાવ
**અસારો** પુ૦ વણ દીરેલો રેશમનો તાર
**અસાવધ(-ધાન)** વિ૦ [સ. असावधान] સાવધ નહિ એવું
**અસાવળી** સ્ત્રી૦ એક જાતનું વસ્ત્ર
**અસાહાય્ય, અસાહ્ય** વિ૦ [સ] અસહાય, નિરાધાર
**અસાળિયો** પુ૦ જુઓ અશેળિયો
**અસાંપ્રત** વિ૦ [સ] પ્રાચીન (૨) અયોગ્ય
**અસાંસતું** વિ૦ ધીરજ વિનાનું, રઘવાટિયું
**અસિ** સ્ત્રી૦ [સ] તલવાર
**અસિત** વિ૦ [સ] કાળું, શ્યામ (૨) નીલ (૩) પુ૦ એક ઋષિનું નામ ૦**તા** સ્ત્રી૦ [સં] નાગણ
**અસિદ્ધ** વિ૦ [સ] નહિ સધાયેલું, અપૂર્ણ (૨) પુરવાર નહિ થયેલું
**અસિધારાવ્રત** ન૦ [સ] તલવારની ધાર પર ચાલવા જેવું કઠણ વ્રત
**અસિપત્ર** ન૦ [સ.] તલવારનું ફળું કે મ્યાન (૩) ધારદાર પાનાની એક વનસ્પતિ (૩) શેરડી (૪) એક નરક
**અસિલતા** સ્ત્રી૦ તરવારનું ફળું
**અસીમ** વિ૦ [સ.] સીમા વિનાનું, બેહદ
**અસીલ** વિ૦ [અ.] જાતવાન, અશરાફ (૨) સાલસ (૩) પુ૦ કુળ (વકીલનો)
**અસુ** પુ૦ [સ] પ્રાણ
**અસુખ** ન૦ [સ] દુખ (૨) બેચેની
**અસુર** પુ૦ [સ] દૈત્ય, રાક્ષસ. -**રાચાર્ય** પું૦ અસુરોનો આચાર્ય - શુક્રાચાર્ય. -**રાધિપ(૦તિ)** પુ૦ [સ] અસુરોનો રાજા (૨) બલિરાજા
**અસું** વિ૦ + જુઓ અશું, આવું, એવું
**અસૂમ** વિ૦ સૂમ નહિ તેવું; ઉદાર
**અસૂયા** સ્ત્રી૦ [સ] અદેખાઈ (૨) પારકાના ગુણોમાં દોષ શોધવા તે (૩) ક્રોધ
**અસૂર(-રે)** અ૦ [સ ઉત્સૂર=સાંજ] મોડું
**અસૂર્ય** વિ૦ [સ] સૂર્ય વિનાનું
**અસૂંદરો** પુ૦ એક ઝાડ
**અસેમસે** અ૦ [સ. મિષ - 'મસ'નું દ્વિત્વ] કોઈ પણ મસે - બહાને [અખંડ
**અસ્ખલિત** વિ૦ [સ] સ્ખલન વિનાનું (૨)
**અસ્ત** પુ૦ [સ] આથમવું તે (૨) પડતી (૩) નાશ, મરણ. ૦**માન** વિ૦ આથમતું
**અસ્તર** ન૦ [ફા.] અંદરનું પડ (ડગલા ઇ૦નું)
**અસ્તરિયું** ન૦ [ઇ સ્ટર્લિંગ] સોનામહોર
**અસ્તરો** પુ૦ [फा उस्तरह्] વાળ કાઢવાનું ઓજાર, અસ્ત્રો [ભિન્ન, રફેતફે
**અસ્તવ્યસ્ત** વિ૦ [સ. अस्त+व्यस्त] છિન્ન-
**અસ્તંગત** વિ૦ [સ] અસ્ત પામેલું
**અસ્તાઈ** સ્ત્રી૦ [સ. आस्थायी] ધ્રુપદના ત્રણ ભાગમાંનો પહેલો (અસ્તાઈ, અંતરો અને આભોગ) (૨) ઢાળ, રાગ
**અસ્તાચલ** [સ.] (-ળ) પુ૦ સૂર્ય જેની પાછળ આથમે છે તે કાલ્પનિક પર્વત
**અસ્તિ** સ્ત્રી૦ [સ] હયાતી, હસ્તી -**ત્વ** ન૦ [સ] અસ્તિ, હયાતી
**અસ્તુ** અ૦ [સ] ભલે, ખેર (૨) 'તારા માગ્યા પ્રમાણે થાઓ' એવા અર્થનો ઉદ્ગાર
**અસ્તેય** ન૦ [સ] ચોરી ન કરવી તે. ૦**વ્રત** ન૦ અસ્તેયનું વ્રત, એક મહાવ્રત
**અસ્તોદય** પુ૦ [સ] ઊગવું ને આથમવું તે (૨) ચડતીપડતી [લા.]
**અસ્ત્ર** ન૦ [સ] ફેંકવાનું હથિયાર (૨) હથિયાર ૦**વિદ્યા** સ્ત્રી૦ [સ.] અસ્ત્ર વાપરવાની વિદ્યા. -**સ્ત્રાગાર** ન૦ [સ.] હથિયાર રાખવાનો ઓરડો

**અસ્રો** પું૦ જુઓ અસ્તરો
**અસ્થ** ન૦ જુઓ અસ્થિ; હાડકું
**અસ્થાન** ન૦ [સં.] અયોગ્ય સ્થળ–પ્રસંગ
**અસ્થાયી** વિ૦ [સં] વિકારી, ચલ (૨) 'વેરિયેબલ' [ગ.]
**અસ્થિ** ન૦ [સં.] હાડકું (૨) ન૦ બ૦ વ૦ શબને બાળતાં રહેતાં હાડકાં–ફૂલ
**અસ્થિર** વિ૦ [સં.] સ્થિર નહિ તેવું (૨) ચંચળ (૩) ઢચુપચુ
**અસ્થિસમર્પણ** ન૦ [સં.] શબને બાળતાં અવશેષ રહેલાં હાડકાં–ફૂલ કોઈ પવિત્ર નદીમાં પધરાવવાં તે
**અસ્થિસંચય** પું૦ અસ્થિસમર્પણ માટે હાડકાં–ફૂલ એકઠાં કરવાં તે
**અસ્થિસિંચન** ન૦ ચિતાને ટાઢી પાડવી તે; ટાઢી વાળવાની ક્રિયા
**અસ્પષ્ટ** વિ૦ [સં.] સ્પષ્ટ નહિ એવું
**અસ્પૃશ્ય** વિ૦ [સં] ન અડકાય એવું (૨) અડીએ તો અભડાવાય એવું (૩) એવી કોમનું માનેલું. ૦તા સ્રી૦. ૦તાનિવારણ ન૦ અમુક કોમ અસ્પૃશ્ય છે એ મતનું નિવારણ
**અસ્પૃષ્ટ** વિ૦ [સં] સ્પર્શ કે અસર વિનાનું
**અસ્મિતા** સ્રી૦ [સં.] અહંતા (૨) પોતાપણાનું–વ્યક્તિત્વનું ભાન
**અસ્ર** ન૦ [સં.] આંસુ (૨) લોહી (૩) પું૦ ખૂણો
**અસ્વચ્છ** વિ૦ [સં.] ગંદું; મલિન. ૦તા સ્રી૦
**અસ્વરિત** વિ૦ ઊંચા અવાજ વિનાનું (૨) સ્વરિત નહિ એવો (શબ્દ)
**અસ્વર્ગ્ય** વિ૦ [સં.] સ્વર્ગની પ્રાપ્તિ ન કરાવે તેવું
**અસ્વસ્થ** વિ૦ [સં.] સ્વસ્થ નહિ એવું (૨) [બેચેન, સહેજ બીમાર
**અસ્વાદ** પું૦ [સં.] સ્વાદનો અભાવ (૨) સ્વાદ ન લેવો તે ૦મત ન૦ અસ્વાદ પાળવાનું મત
**અસ્વાભાવિક** વિ૦ [સં.] સ્વાભાવિક નહિ એવું (૨) કૃત્રિમ
**અસ્વીકાર** પું૦ [સં.] સ્વીકારનો અભાવ
**અહ** પું૦ [સં. अहन्] દિવસ
**અહન** પું૦ [સં.] + દિવસ [પ.]
**અહમ્** સ૦ (૨) ન૦ [સં.] જુઓ અહં.
–**મહમિકા** સ્રી૦ [સં.] સ્પર્ધા; ચડસાચડસી. –**મેવ** પું૦ અહંકાર [પ]
**અહમો** પું૦ અજંપો (૨) જોસ્સો
**અહર** પું૦ [સં.] + દિવસ [પ.]
**અહરહ** અ૦ [સં] દરરોજ
**અહરામ** ન૦ [અ. इहराम] હજ કરવા ગયેલા કાબાના દર્શન કરતાં સુધી અમુક કામો ત્યજી, વગર સીવેલાં વસ્રો પહેરે છે તે
**અહરિમાન** પું૦ [फा. अहमन] અહ્રિમાન; પારસી ધર્મમાં વર્ણવેલી, ઈશ્વરથી વિરુદ્ધ, સેતાન' જેવી એક શક્તિ
**અહર્નિશ** અ૦ [સં.] દિનરાત
**અહસાન** ન૦ [અ.] ૦મંદ વિ૦ [फा.] જુઓ 'અહેસાન'માં
**અહહ** અ૦ [સં.] દુ:ખ, આશ્ચર્ય, દયા, ઇત્યાદિ [સૂચવતો ઉદ્ગાર
**અહં** સ૦ [સં] હું (૨) ન૦ હુંપદ, અહંકાર. ૦કાર પું૦ [સં] અભિમાન; ગર્વ. ૦કારી વિ૦ અભિમાની. ૦તા સ્રી૦, ૦બુદ્ધિ સ્રી૦ અવિદ્યા; અજ્ઞાન; અહંતા ૦ભાવ પું૦ અહંનો ભાવ; અહંતા
**અહા** (૦હા) અ૦ [સં.] આશ્ચર્ય, ઉત્સાહ, દુ:ખ વગેરે દર્શાવતો ઉદ્ગાર
**અહાલેક** પું૦ [સં. अलक्ष] બાખી બાવાઓનો ભિક્ષા માગતી વખતનો પોકાર
**અહાહા** અ૦ જુઓ અહા
**અહિ** પું૦ [સં.] સાપ
**અહિત** ન૦ [સં.] અકલ્યાણ (૨) નુકસાન
**અહિપતિ** પું૦ [સં.] સાપનો રાજા (શેષનાગ, વાસુકી ઇત્યાદિ)
**અહિરિપુ** પું૦ [સં.] સાપનો શત્રુ (ગરુડ, નોળિયો ઇત્યાદિ)
**અહિંસક** વિ૦ [સં.] હિંસક નહિ તેવું (૨) અહિંસાવાળું; દયાવાન
**અહિંસા** સ્રી૦ [સં.] હિંસા ન કરવી તે. ૦ત્મક વિ૦ અહિંસાના સિદ્ધાંત ઉપર રચાયેલું. –સ્ર વિ૦ [સં] હિંસા ન કરે એવું
**અહીર** પું૦ [સં] આહીર; ભરવાડની એક જાત
**અહીં** અ૦ [સં. अस्मिन्] અત્ર; આ સ્થળે. ૦તહીં અ૦ અહીં અને તહીં; આમ તેમ. ૦યાં અ૦ અહીં

અહુણા(-ણાં) અ૦ [સ. અધુના]+હમણાં
અહેડી પુ૦+જુઓ આહેડી-શિકારી
અહેતુક વિ૦ [સ.] હેતુ વિનાનું; અકારણ
અહેવાલ પું૦ [અ. અહ્વાલ] વૃત્તાંત; હેવાલ
અહેશા(-સા)ન ન૦ [અ અહ્‌સાન] ઉપકાર; આભાર. ૦મદ વિ૦ આભારી; કૃતજ્ઞ
અહૈતુક વિ૦ [સ.] જુઓ અહેતુક
અહો અ૦ [સ.] અહોહો (૨) સારું, ઘણું દર્શાવનાર પૂર્વગ ઉદા૦ 'અહોભાગ્ય'
અહોનિશ અ૦ [સ] અહર્નિશ, દિનરાત
અહોભાગ્ય ન૦ મોટું ભાગ્ય [કે વખાણ
અહોભાવ પુ૦ આશ્ચર્યનો ભાવ(૨)સ્તુતિ
અહોરાત્ર અ૦ [સ.] દિનરાત, અહર્નિશ
અહોહો અ૦ આશ્ચર્ય, સ્તુતિ, કરુણા, ઇત્યાદિ સૂચક ઉદ્ગાર
અહ્રિમાન પુ૦ જુઓ અહુરિમાન
અળખામણું વિ૦ [સ અલક્ષ્યમાન]અપ્રિય
અળગું વિ૦ [સ. અલગ્ન] વેગળું (૨)નિરાળું; અનેરું (૩) ન૦ રજોદર્શન
અળગેરું વિ૦ જુઓ અળગું [પ.]
અળછ(-શ)સ્ત્રી૦નિર્ધનતા(૨)કચરાપૂંજો
અળતો પુ૦ ઉકાળેલી લાખમાંથી બનાવેલો લાલ રંગ (સ્ત્રીઓના હાથપગ રંગવા વગેરેમાં વપરાતો) (૨) મેંદીનો છૂંદો[લા.]
અળદાવું અ૦ક્રિ૦ થાકીને લોથ થઈ જવું; પિલાવું.-વો પુ૦ થાકીને લોથપોથ થઈ જવું તે; કસ [ઝાંખું; અલપઝલપ [સુ]
અળપઝળપ સ્ત્રી૦ હાવભાવ(૨)વિ૦ ઝાંખું
અળપાવું અ૦ક્રિ૦ અલપાવું; અલોપ થવું
અળવી સ્ત્રી૦ [સં. આલુક] એક કંદમૂળ (જેનાં પાંદડાંનાં પત્તરવેલિયાં થાય છે)
અળવીતરું વિ૦ (૨) ન૦ અટકચાળું
અળશ સ્ત્રી૦ જુઓ અળછ
અળશિ(-સિ)યું ન૦ અળશીનું તેલ
અળશી સ્ત્રી૦ [સં. અતર્મી] એક તેલી બી
અળસાવું અ૦ક્રિ૦ આળસી જવું; કંટાળવું
અળસિયું ન૦ [સં. અલસ] ચોમાસામાં દેખાતો જમીનનો એક કીડો
અળસિયું ન૦ [સં. અતસી] અળશીનું તેલ
અળસી સ્ત્રી૦ જુઓ અળશી [ફોલ્લી
અળાઈ સ્ત્રી૦ ઉનાળામાં શરીરે થતી ઝીણી
અળાવો પું૦ ફાસો [કા.]
અળાવો પુ૦ ઉપકાર
અળાંસવું સ૦ક્રિ૦ (માટીના કોરા વાસણને રસોઈમાં વાપરતાં પહેલાં) અંદરની બાજુ તેલ ચોપડવું [કા.]
અળુળુળુ, અળોળોળો અ૦ હાલરડું ગાતાં બોલાતો શબ્દ [રવ૦]
અંક સ્ત્રી૦ [દે. અંકિઅ] બાથ; આલિંગન
અંક પુ૦ [સ.] આંકો; ચિહ્ન (૨) સંખ્યાનું ચિહ્ન; આંકડો (૩) ડાઘો; કલંક (જેમ કે, ચંદ્રમા) (૪) ખોળો (૫) નાટકનો વિભાગ (૬) ટેક. ૦ગણિત ન૦ આંકડાથી ગણતરી કરવાનું શાસ્ત્ર; ગણિત
અંકાઈ સ્ત્રી૦ આંકવાનું કામ(૨)અંકામણ. -મણ ન૦, -મણી સ્ત્રી૦ આંકવાની કિંમત અથવા મજૂરી
અંકિત વિ૦[સ.]નિશાનીવાળું અથવા છાપવાળું (૨) અંકાયેલું; પ્રસિદ્ધ (૩) અધીન
અંકી વિ૦ (સમાસને અંતે) અંકવાળું ઉદા૦ પંચાંકી (નાટક)
અંકુર પુ૦ [સ] ફણગો (૨) મૂળ; બીજ [લા.] (૩) રૂઝ. -રિત વિ૦ જેને ફણગા ફૂટ્યા હોય તેવું
અંકુશ પુ૦ [સં.] દાબ; કાબૂ (૨) હાથીને કાબૂમાં રાખવાનું લોઢાનું સાધન
અંકૂ(-કો)લ ન૦ જુઓ અંકોલ
અંકે અ૦ રકમનો આંકડો શબ્દોમાં. ઉદા૦ અંકે પચાસ
અંકોડાબંધ અ૦ સાંકળના અંકોડા જેમ એકબીજામાં બરાબર બેસતા કર્યા હોય છે તેમ (૨) સજ્જડ
અંકોડી સ્ત્રી૦ નાનો અંકોડો કે આંકડો (૨) એવા આંકડાવાળી લાંબી લાકડી (૩) ગળ (માછલાં પકડવાની)
અંકોડો પુ૦ [સં. અંકુટક] બેઉ છેડે વાળેલો ધાતુનો કડી જેવો સળિયો; સાંકળનો આંકડો-કડી(૨)આંકડો;'હૂક'(૩)સાણસી

અંકોર પું૦ + જુઓ અંકુર; ફણગો
અંકોલ પું૦ [સં.] એક વનસ્પતિ–ઔષધિ.
–લું ન૦ તેનું ફળ
અંગ ન૦ [સં.] શરીર (૨) અવયવ (૩) ભાગ
(૪) જાત; પોતે જાતે (૫) બંગાળના એક
ભાગનું પ્રાચીન નામ. ૦ઉધાર વિ૦ (૨)
અ૦ અંગત શાખ ઉપર લીધેલું. ૦કસરત
સ્ત્રી૦ કસરત; વ્યાયામ. ૦ગ્રંથ પું૦ બાર
મુખ્ય જૈન ધર્મગ્રંથોમાંનો દરેક. ૦જ વિ૦
[સં.] શરીરમાંથી જન્મેલું (૨) પું૦ પુત્ર. ૦જા
વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.] શરીરમાંથી જન્મેલી (૨)
સ્ત્રી૦ પુત્રી. ૦ત વિ૦ ખાનગી; જાતને લગતું
અંગદ પું૦ [સં.] વાલીનો પુત્ર. ૦કૂદકો પું૦
ઊંચો કૂદકો; 'હાઈ જંપ'. ૦વિષ્ટિ સ્ત્રી૦
અંગદે રામના દૂત તરીકે રાવણ સાથે
કરેલી વિષ્ટિ — સમાધાનની મસલત
અંગના સ્ત્રી૦ [સં.] સ્ત્રી (૨) સુંદર સ્ત્રી
અંગનું વિ૦ પોતાનું; અંગત (૨) વિશ્વાસુ
(૩) નજીકનું (સગું)
અંગન્યાસ પું૦ ઉચિત મંત્રોચ્ચાર સાથે
શરીરના જુદા જુદા ભાગને હાથથી સ્પર્શ
કરવો તે
અંગમર્દન ન૦ ચંપી
અંગમોડ પું૦ બ૦વ૦ તાવ આવતાં પહેલાં
શરીરનું ભાંગવું તે; કસમોડા [સૈનિક
અંગરક્ષક પું૦ [સં.] અંગરક્ષા કરનાર ખાસ
અંગરક્ષા સ્ત્રી૦ શરીરની રક્ષા (૨) રાખડી
અંગરખી સ્ત્રી૦ નાનો અંગરખો
અંગરખું ન૦, –ખો પું૦ છૂટી કળનો
કસ બાંધવાનો ડગલો [રસ
અંગરસ પું૦ પાણી ભેળવ્યા વિનાનો કૂચો
અંગરંગ પું૦ શરીરની કાંતિ; ચહેરો (૨)
મોજશોખ [ચોળવાં તે
અંગરાગ પું૦ [સં.] શરીરે સુગંધી વગેરે
અંગવસ્ત્ર ન૦ ખેસ; ઉપરણો (૨) રૂમાલ [ઘા.]
અંગાઉ વિ૦ અંગને લગતું; અંગત; ખાનગી
(૨) જાતજામીનગીરી ઉપરનું; અંગ ઉધાર
અંગાખરું વિ૦ [અંગાર+ખરું] જુઓ
અંગારખું

અંગાર પું૦ [સં.] અગ્નિ (૨) સળગતો કોલસો
(૩) બળતરા; અગન (૪) કપૂત [લા.]. ૦ક
પું૦ [સં.] નાનો અંગારો (૨) મંગળ ગ્રહનું
એક નામ (૩) એક છોડ [કરેલું તે
અંગારખું ન૦ ઝીણા અંગારામાં શેકીને ખરું
અંગારવાયુ પું૦ 'કાર્બોનિક ઍસિડ ગૅસ'
અંગારિયું વિ૦ બળીને ખાક થયેલું (૨) ન૦
આગિયું પડવાથી બળી ગયેલી જુવાર
અંગારી સ્ત્રી૦ નાનો અંગારો; ચિનગારી
(૨) સગડી
અંગારો પું૦ જુઓ અંગાર
અંગાંગિભાવ પું૦ [સં.] અંગ અને અંગી–
ગૌણ અને મુખ્યનો પરસ્પર સંબંધ
અંગિયું ન૦ [સં. અંગ] ઝભલું. –યો પું૦
બાંય વગરનો સીનો કબજો [ઋષિ
અંગિરસ, અંગિરા પું૦ [સં.] એક વૈદિક
અંગી વિ૦ [સં.] ખાસ પોતાનું (૨)
(સમાસને અંતે) અંગ–અવયવવાળું.
ઉદા૦ 'કોમળાંગી' (૩) મુખ્ય; પ્રધાન (૪)
સ્ત્રી૦ એક ડગલી. ૦કરણ ન૦, ૦કાર પું૦
[સં.] સ્વીકાર. ૦કૃત વિ૦ [સં.] અંગનું–
પોતાનું કરેલું; સ્વીકારેલું
અંગી(–ઠે)ઠી સ્ત્રી૦ [જુઓ અંગીઠું] સગડી
(ખાસ કરીને સોનીની) (૨) પાક પાકવા
માટે તૈયાર કરેલી જગા (૩) આગ; અગન
અંગીઠું ન૦ [સં. અગ્નિસ્થાન] જુઓ અંગીઠી
અંગીભૂત વિ૦ અંગનું થયેલું; અંગરૂપ
અંગુર ન૦, પું૦ [સં. અંકુર] નવી ચામડી; રૂઝ
અંગુલ પું૦ [સં.] આંગળ (૨) આંગળી
અંગુલિ(–લી) સ્ત્રી૦ [સં.] આંગળી.
૦નિર્દેશ આંગળીથી નિર્દેશ કરવો–
બતાવવું તે. ૦મુદ્રા સ્ત્રી૦ [સં.] વીંટી
(૨) એની છાપ; મહોર
અંગુષ્ઠ પું૦ [સં.] અંગૂઠો
અંગૂછો પું૦ અંગ લૂછવાનો કકડો
અંગૂઠિયું વિ૦ અંગૂઠાના માપનું (૨) ન૦
અંગૂઠાનું એક ઘરેણું
અંગૂઠી સ્ત્રી૦ હાથે અંગૂઠે પહેરવાનું સોનું
ઘરેણું (૨) આંગળીના રક્ષણ માટેની ખોળ

**અંગૂઠો** પું૦ [સં. अंगुष्ठ] હાથ અથવા પગનું જાડામાં જાડું-પહેલું આંગળું. ૦દેખાડવો, ૦બતાવવો = ઠિંગો કરવું; અંગૂઠો અમુક ઢબે બતાવી ના સૂચવવી

**અંગૂર** સ્ત્રી૦ [ફા.] લીલી દ્રાક્ષ

**અંગે** અ૦ [સં. अंग] -ની બાબતમાં; -ને વિષે

**અંગેઠી** સ્ત્રી૦ જુઓ અગીઠી

**અંગેઅંગ** અ૦ એકેએક અંગમાં

**અંગોર** સ્ત્રી૦ તળાવના સામેના કિનારાની જમીન (૨) ખૂબ પાણી પાયેલી કે અતિશય ફળદ્રુપ જમીન

**અંગ્રેજ** પું૦ [પો. इंग्लेज] ઇંગ્લંડનો વતની. -જી વિ૦ અંગ્રેજ લોકોનું; અંગ્રેજ લોકો સંબંધી (૨) સ્ત્રી૦ અંગ્રેજોની ભાષા

**અંઘેડો** પું૦ [જુઓ અઘેડો] એક વનસ્પતિ

**અંઘોળ** ન૦ [દે. अंगहलि] સ્નાન. ૦ડી સ્ત્રી૦ નાનું અંઘોળિયું (૨) અંઘોળ કરવાની ઓરડી (૩) તાંબાકૂંડી (૪) વરકન્યાને સ્નાન કરાવતાં ગવાતું ગીત (૫) વરને સ્નાન કરાવનાર સ્ત્રી. ૦વું અ૦ક્રિ૦ નાહવું. -ળિયું ન૦ નાહવાનું પાણી ગરમ કરવાનું વાસણ (૨) નાહવા બેસવાનું પાટિયું. -ળિયો પું૦ સ્નાન કરાવનાર ચાકર (૨) નાહવાનું પાણી ગરમ કરવાનું વાસણ

**અંઘ્રિ** પું૦ [સં.] પગ

**અંચ** સ્ત્રી૦ જુઓ આંચ [પ.]

**અંચઈ** સ્ત્રી૦ જુઓ અણચી, વાંકું બોલવું તે

**અંચલ** [સં.] (-ળ) પું૦ પાલવ

**અંચળવો** પું૦ [સં. अंचल] નાનાં છોકરાંને ઓઢાડવાનો ભાતીગળ રૂમાલ (૨) તેલમાં બોળી સળગાવેલી દોરડી

**અંચળો** પું૦ જુઓ અંચળવો

**અંજન** ન૦ [સં.] આંખમાં આંજવાનો પદાર્થ; કાજળ; સુરમો ઇ૦ (૨) એક વૃક્ષ. ૦શલાકા સ્ત્રી૦ [સં.] આંજવાની સળી

**અંજના (-ની)** સ્ત્રી૦ [સં.] હનુમાનની માતા. ૦પુત્ર, ૦સુત પું૦ હનુમાન

**અંજલિ** સ્ત્રી૦ [સં.] ખોબો; પોશ (૨) એમાં ભરેલું હોય તે (૩) માન [લા.]

**અંજળ (૦પાણી)** ન૦ + જુઓ અન્નજળ, દાણોપાણીનું નિર્માણ

**અંજળિ** સ્ત્રી૦ જુઓ અંજલિ

**અંજામ** પું૦ [ફા.] અંત (૨) પરિણામ

**અંજાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'આંજવું'નું પ્રેરક; આંખમાં (અંજન) લગાડાવવું (૨) 'અંજાવું'નું પ્રેરક

**અંજાવું** અ૦ક્રિ૦ તેજને લીધે આંખ મીંચાઈ જવી (૨) બીજા આગળ ઝાંખા પડી જવું (૩) 'આંજવું'નું કર્મણિ

**અંજીર** ન૦ [ફા.] એક મેવો. -રિયું વિ૦ અંજીરના જેવા રંગનું. -રી સ્ત્રી૦ અંજીરનું ઝાડ

**અંજુમન** ન૦ [ફા.] મંડળ; સમાજ

**અંટવાણ** સ્ત્રી૦ અંટવાવું તે (૨) અંટવાતી વસ્તુ. -વું અ૦ક્રિ૦ વચમાં અથડાયા કરવું (૨) પગમાં દોરડું ભરાવાથી ગબડી પડવું

**અંટસ** પું૦ વેર; પાડાખાર

**અંટેવાવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ અંટવાવું

**અંટેવાળ** સ્ત્રી૦ અડફટમાં આવવું તે; નડતર (૨) ગાય ભેંસને દોહતી વખતે પાછલા પગે મારવામાં આવતી આંટી

**અંટોળ** વિ૦ જ્યાંત્યાં અટવાતું (૨) ભારબોજ વિનાનું (૩) નકામું. ૦કાટલું ન૦ ખોટું વજન (૨) નકામું રખડતું-ક્યાંયે જેનો સમાસ ન થતો હોય એવું માણસ [લા.]

**અંડ** ન૦ [સં.] પેટ; ગોળી (ગુહ્યાંગની) (૨) ઈંડું. ૦કટાહ પું૦ સામાન્ય ઈંડાનું અથવા બ્રહ્માંડનું કોચલું. ૦કોશ (-ષ) પું૦ પેટની કોથળી. ૦જ વિ૦ [સં.] ઈંડામાંથી જન્મેલું

**અંડળ** વિ૦ વગર મહેનતનું; હરામનું. ૦ગંડળ વિ૦ ખરુંખોટું; બેલફેલ

**અંડાકાર, અંડાકૃતિ** વિ૦ [સં.] ઈંડાના આકારનું; લંબગોળ

**અંડોળ** વિ૦ [સં. आंदोल] ડોલતું [પ.]

**અંત** પું૦ [સં.] છેડો; છેવટનો ભાગ (૨) સમાપ્તિ; આખર (૩) હદ; સીમા (૪) મરણ; વિનાશ. ૦ક પું૦ ઘાતક; મારો (૨) કાળ; મરણ (૩) યમ. ૦કાલ (-ળ) પું૦ આખરનો સમય (૨) મોતની ઘડી

અંતર્ અ૦ [સં.] 'અંદરનું','અંદર આવવું' એવા અર્થમાં શબ્દની પૂર્વે

અંતર વિ૦[સં.]અંદરનું(૨)નજીકનું(૩)ન૦ અંદરનો ભાગ (૪) અંતઃકરણ; મન (૫) અવકાશ; છેટું (૬)વચલો કાળ(૭)તફાવત (૮)ભેદ જુદાઈ(૯)સમાસને અંતે 'અન્ય', 'બીજું' એવા અર્થમાં.ઉદા૦'રૂપાંતર'(૧૦) સ્ત્રી૦ ('ખબર' જોડે) સમાચાર. ૦છાલ સ્ત્રી૦ અંદરની છાલ. ૦તમી વિ૦(૨)પું૦ જુઓ અંતર્યામી. ૦દૃષ્ટિ સ્ત્રી૦ અંદર-આત્મા તરફ વળેલી દૃષ્ટિ. ૦નાદ પું૦ અંતઃકરણનો અવાજ. ૦પટ ન૦ આડું કપડું તે-પડદો. ૦બાહ્ય વિ૦ અંદરનું ને બહારનું. ૦વાસિયું [સં. वासस्] ન૦ શ્રાદ્ધ સરાવતાં ખભા ઉપર નાખવાનો લૂગડાનો કકડો

અંતરવાસો ન૦ [સં. अन्तर्+वासस्] વિવાહ વગેરે શુભ કામોમાં વિધિ વખતે પાઘડીનો છેડો કાઢવામાં આવે છે તે [મનોભાવ

અંતરવૃત્તિ સ્ત્રી૦ અંતઃકરણની ઇચ્છા;

અંતરવેલ સ્ત્રી૦ એક વેલ, અમરવેલ

અંતરસ ન૦ [જુઓ અંતરાશ] પાણી કે ખોરાકનું શ્વાસનળીમાં પેસી જવું તે

અંતરંગ વિ૦ નજીકનું; અંદરના ભાગનું (૨) આત્મીય; હિતૈષીજન (૩) વિશ્વાસુ (૪) ન૦ અંદરનો ભાગ

અંતરાઈ સ્ત્રી૦ અંતર; છેટું (૨) જુદાઈ

અંતરાત્મા પું૦[સં.]જીવાત્મા(૨)અંતઃકરણ

અંતરામણ સ્ત્રી૦ અંતરાવું તે

અંતરાય પું૦[સં.]અડચણ; વિઘ્ન. ૦ક,-યી વિ૦ આડે આવતું; વિઘ્નકર્તા

અંતરાલ ન૦[સં.]વચમાંની જગ્યા;વચગાળો (૨) અંતર (૩) અવકાશ

અંતરાવું અ૦ક્રિ૦ 'આંતરવું'નું કર્મણિ; રોકાવું, સપડાવું, ઘેરાઈ જવું

અંતરાશ(-સ) સ્ત્રી૦;ન૦ [સં. अन्तराशन] જુઓ અંતરસ

અંતરાળ ન૦ જુઓ અંતરાલ [અંદર

અંતરિ(-રી)ક્ષ ન૦ [સં.] આકાશ; ગગન-

અંતરિત વિ૦ [સં.] વચ્ચે આંતરાની જેમ આવેલું (૨) ઢંકાયેલું (૩) આંતરી લીધેલું (૪) છૂટું પાડેલ

અંતરિન્દ્રિય સ્ત્રી૦ [સં.] અંતઃકરણ; મન

અંતરિયાળ અ૦ [સં. अंतराल] અધવચ; અધર

અંતરીક્ષ ન૦ જુઓ અંતરિક્ષ

અંતરો પું૦ [સં. अंतरा] ધ્રુપદના ત્રણ ભાગમાંનો બીજો; આંતરો; ધ્રુવપદ પછી આવતી દરેક ટૂંક

અંતર્કલહ પું૦ માંહોમાંહે કજિયો

અંતર્ગત વિ૦ [સં.] અંદર સમાયેલું

અંતર્ગૃહ ન૦ [સં.] ઘરનો અંદરનો ખંડ-ભાગ [ન૦ જ્ઞાનચક્ષુ

અંતર્ચ(-ચ)ક્ષુ વિ૦ અંતરદૃષ્ટિવાળું (૨)

અંતર્જા(-યા)મી વિ૦ મનોવૃત્તિ જાણનારું (૨) પું૦ પરમાત્મા

અંતર્જ્ઞાન ન૦ [સં.] અંદરનું-ગૂઢ જ્ઞાન(૨) અંદરનું-સાહજિક જ્ઞાન

અંતર્દશા સ્ત્રી૦[સં.]અંદરની-ખરી હાલત (૨)અંતરની-મનની સ્થિતિ(૩)(માણસ-ની સ્થિતિ ઉપર) એક ગ્રહની મહાદશામાં આવતી બીજા ગ્રહોની ટૂંકી દશા [જ્યો.]

અંતર્દૃષ્ટિ સ્ત્રી૦ [સં.] અંતરદૃષ્ટિ

અંતર્ધાન ન૦[સં.] અદૃશ્ય-અલોપ થવું તે

અંતર્નાદ પું૦ અંતરનાદ

અંતર્મુખ વિ૦[સં.] અંદર વળેલું; આત્મ-ચિંતનપરાયણ [અંતર્જામી

અંતર્યામી વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] જુઓ

અંતર્વર્તી વિ૦ [સં.] અંદરનું; અંતર્ગત

અંતર્વૃત્તિ સ્ત્રી૦ અંતરવૃત્તિ

અંતર્હિત વિ૦ [સં.] ગુપ્ત, અદૃશ્ય

અંતવેળા સ્ત્રી૦ મરણકાળ

અંતશ્ચક્ષુ વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ અંતર્ચક્ષુ

અંતસ્થ વિ૦ [સં.] અંદર રહેલું; વચમાં રહેલું; અંદરનું (૨) સ્વર અને વ્યંજન બંનેના ધર્મવાળો (અર્ધસ્વર) [વ્યા.]

અંતઃ અ૦ [સં.] શબ્દની પૂર્વે 'અંદર' 'વચમાં' એવા અર્થમાં. ૦કરણ ન૦

જ્ઞાન સુખાદિના અનુભવનું સાધન, મન, બુદ્ધિ ચિત્ત અહંકાર એ પદાર્થો ઓળખાતી અંદરની ઇંદ્રિય(૨) અંતર, હૃદય, 'કૉન્શિયન્સ' ૦કેંદ્ર ન૦ અંદરનું મધ્યબિંદુ, 'ઇન સેન્ટર' [ગ] ૦કોણ પું૦ [ગ] 'ઇન્ટીરિયર ઍન્ગલ' (૨) 'ઇન્ટરનલ ઍન્ગલ' ૦પુર ન૦ [સં] જનાનખાનું ૦પ્રવાહ પું૦ અંદરનો –છૂપો પ્રવાહ ૦પ્રેરણા સ્ત્રી૦ જુઓ સહજબુદ્ધિ ૦શત્રુ પું૦ અંદરનો–ઘરનો માણસ છતાં શત્રુ(૨) હૃદયમાં રહેતા દુશ્મન (કામક્રોધાદિ) ૦સ્નત્વા વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં] સગર્ભા ૦સ્થ વિ૦ [સં] જુઓ અંતસ્થ

**અંતિક** વિ૦ [સં] પાસેનું નજીકનું

**અંતિમ** વિ૦ [સં] છેલ્લું જહાન

**અંતિયું** વિ૦ [સં અંત] અંતે આવતું(૨) બહુ જ ખિજાયેલું જીવ ઉપર આવેલું[ના](૩) ન૦ બ૦ વ૦ અંતે આવેનાએ કરેલું વર્તન

**અંતે** અ૦ [સં] છેવટે, આખરે

**અંતેવાસી** વિ૦ [સં] પાસે રહેનારું (૨) પું૦ (ગુરુની સમીપ રહેનાર) શિષ્ય

**અંત્ય** વિ૦ [સં] છેવટનું છેલ્લું ૦કર્મ ન૦, ૦ક્રિયા સ્ત્રી૦ [સં] અગ્નિસંસ્કાર ૦જ વિ૦ [સં] પંચમવર્ણનું અસ્પૃશ્ય ગણાતી વર્ણનું (૨) પું૦ એ વર્ણનો માણસ ૦પદ ન૦ ગુણોત્તરનું છેલ્લું પદ 'ઍક્સ્ટ્રીમ ટર્મ' [ગ] –ત્યાક્ષરી સ્ત્રી૦ બોલાતી કવિતાના છેલ્લા અક્ષરથી શરૂ થતી બીજી કવિતા બોલવાની રમત –ત્યાશ્રમી વિ૦ [સં] સંન્યાસી –ત્યેષ્ટિ સ્ત્રી૦ [સં] અંત્યક્રિયા

**અંત્ર** ન૦ [સં] આંતરડું

**અંદર** અ૦ [ફા] માં નીચે ૦ખાને(૦થી) અંદરથી, છૂપી રીતે

**અંદાજ** પું૦ [ફા] અડસટ્ટો, આશરો ૦પત્ર, ૦પત્રક પું૦ ન૦ (વ્યક્તિ કે સંસ્થાના) વાર્ષિક આવ અને ખર્ચનો અંદાજી હિસાબ બતાવતું કાગળિયું, બજેટ –જી વિ૦ અંદાજથી નક્કી કરેલું [સાંકળ

**અંદુ(–દૂ)ક** સ્ત્રી૦ [સં] હાથીને પગે બાંધવાની

**અંદેશ(–શો)** પું૦ [ફા] સંદેહ, વહેમ

**અંદોલન** ન૦ [સં] આંદોલન –નું સ૦ ક્રિ૦ [સં અંદોલય્] હીંચોળવું ઝુલાવવું

**અંધ** વિ૦ [સં] આંધળું (૨) વગર સમજનું, વિવેકહીન [લા] ૦ક વિ૦ [સં] આંધળું, અજ્ઞાની (૨) ઠીંગુ (૩) પું૦ એક રાક્ષસ ૦કાર પું૦ [સં] અંધારું ૦તામિસ્ર પું૦ [સં] પૂર્ણ અંધકાર (૨) અજ્ઞાન ૦પરંપરા સ્ત્રી૦ આંધળાઓની હાર (જોયા વિચાર્યા વિના ચાલનારાઓની મંડળી) ૦પંગુન્યાય પું૦ આંધળો ને પાંગળો પરસ્પર સહાયથી કામ કરે એવો ન્યાય ૦પૂજા સ્ત્રી૦ આંધળી પૂજા ૦ભક્તિ સ્ત્રી૦ આંધળી–વગર સમજની ભક્તિ ૦શ્રદ્ધા સ્ત્રી૦ આંધળી–વગર સમજની શ્રદ્ધા ૦હસ્તીન્યાય પું૦ હાથીનો પગ જોનાર આંધળો એને થાંભલા જેવો કહે, કાન જોનાર સૂપડા જેવો કહે એવો ન્યાય

**અંધાધૂની** સ્ત્રી૦ જુઓ અંધાધૂંધી

**અંધાધૂંધ (–ધી)** સ્ત્રી૦ અરાજકતા, અતિશય અવ્યવસ્થા

**અંધાપો** પું૦ આંધળાપણું

**અંધાર** પું૦ [સં અંધકાર] અંધારું ૦કોટ પું૦ વરસાદનો ગોરંભો, એથી થતું અંધારું ૦કોટડી સ્ત્રી૦ અંધારી ઓરડી (૨) ગુરંગ, ભોંયખાનું ૦પછેડી સ્ત્રી૦, ૦પછેડો પું૦ જે ઓઢવાથી અદૃશ્ય કે અજ્ઞાત રહેવાય એવું (જાદુ કે જાદુઈ) વસ્ત્ર (૨) ગુમ કે અજ્ઞાત રહેવું તે [લા] ૦પિછોડી સ્ત્રી૦ ૦પિછોડો પું૦ જુઓ અંધારપછેડી ૦વું અ૦ ક્રિ૦ વાદળાથી આકાશ ઘેરાવું–ઘનઘોર થવું –રાં ન૦ બ૦ વ૦ આંખે સ્પષ્ટ ન દેખી શકે તેવું થવું તે, ચક્કર, તમ્મર –રિયું વિ૦ અંધારાવાળું (૨) ન૦ જેમાં ચંદ્ર ન દેખાય એવું પખવાડિયું, કૃષ્ણપક્ષ –રી સ્ત્રી૦ આંખઢાંકણી, આંખનો ઢાબડો (૨) સોનીનું એક ઓજાર (૩) મૂરછી(૪) તમ્મર (૫) જેની અંધારી કોટડી કે તેમાં પૂરી રાખવાની સજા

અંધારું ન૦ [સં અંધકાર] પ્રકાશનો અભાવ (૨) અંધેર [લા] (૩) ગુપ્તતા (૪) અજ્ઞાન (૫) વિ૦ અંધારાવાળું ૦ઘોર વિ૦ (૨) ન૦ ખૂબ ગાઢું અંધારું
અંધું વિ૦ [સં અંધ] આંધળું
અંધેર ન૦ [સં અંધકાર] અવ્યવસ્થા, અરાજકતા ૦નગરી, -રીનગરી સ્ત્રી૦ અરાજકતાના ધામરૂપ એક કલ્પિત નગરી, સાવ અંધાધૂંધી, [દેવી
અંબ ન૦ [સં અંબુ] પાણી (૨) સ્ત્રી૦ [સં] મા,
અંબટ વિ૦ [સં અમ્લ] ખાટું
અંબર ન૦ [સં] આકાશ (૨) વસ્ત્ર (૩) કસ્તૂરી જેવા સુગંધવાળી રંગની જાત (૪) એક સુગંધી પદાર્થ [યયાતિનો પુત્ર (૨) મહાવત
અંબષ્ઠ પુ૦ [સં] બ્રાહ્મણથી વાણિયણને
અંબા સ્ત્રી૦ [સં] મા (૨) દુર્ગા ૦જી સ્ત્રી૦ અંબા ભવાની કે એમનું ધામ (આબુ પાસે) [અસર
અંબાટ પુ૦ ખાટા પદાર્થની દાંતને થતી
અંબાડ પુ૦ અંબાડ [કા] (૨) આંખમાં તીવ્ર ઔષધ નાખ્યા પછી અમુક વખત સુધી તેની જે અસર પહોંચે છે તે
અંબાડાં ન૦બ૦વ૦ [સં આમ્રાતક] એક જાતના ખાટા ફળ
અંબાડિયું ન૦ દાણાનો ઢગલો [બેઠક
અંબાડી સ્ત્રી૦ [અ અમ્મારી] હાથી ઉપરની
અંબાભવાની સ્ત્રી૦ એક દેવી
અંબાર પુ૦ [અ ઈંબાર] ઢગલો, ભંડાર
અંબાવું અ૦ ક્રિ૦ ખટાઈ જવું
અંબિકા સ્ત્રી૦ [સં] અંબા ભવાની (૨) ધૃતરાષ્ટ્રની માતા
અંબુ ન૦ [સં] પાણી ૦જ વિ૦ [સં] પાણીમાં ઊપજેલું (૨) ન૦ કમળ (૩) પુ૦ ચંદ્ર ૦જા સ્ત્રી૦ [સં] લક્ષ્મી ૦દ, ૦ધર, પુ૦ [સં] વાદળ ૦ધિ, ૦નિધિ, ૦રાશિ પુ૦ [સં] સમુદ્ર. ૦રુહ ન૦ [સં] કમળ
અંબોટિયું ન૦ જુઓ આંબોટિયું
અંબોડી સ્ત્રી૦ નાનો અંબોડો -ડો પુ૦ [દે આમાડ] માથાના કેશનો પાછળ વાળવામાં આવતો બંધ -રડો પુ૦ અંબોડો [૫]
અંબોળવું સ૦ ક્રિ૦ ખટાશ લગાડવી (૨) ઉમેરવું, વધારવું
અંભ ન૦ [સં] અંબ, પાણી -ભોજ ન૦ કમળ -ભોદ, -ભોધર પુ૦ [સં] વાદળ -ભોધિ, -ભોનિધિ પુ૦ [સં] સમુદ્ર, જલધિ -ભોરુહ ન૦ [સં] કમળ
અંશ પુ૦ [સં] ભાગ (૨) પરિઘના ૩૬૦મા ભાગથી વર્તુલના મધ્યબિંદુએ આંતરાતા ખૂણાનું માપ [ગ] (૩) અપૂર્ણાંકમાં લીટી ઉપરનો આંક, પૂર્ણ સંખ્યાના છેદોમાંથી લીધેલા વિભાગ [ગ] (૪) ઉષ્ણતામાન માપવાનો એકમ, 'ડિગ્રી' [પ વિ] ૦ત: અ૦ [સં] કાંઈક અંશે, અમુક દરજ્જે
અંશભાગી વિ૦ (૨) પુ૦ ભાગ પડાવનાર
અંશાવતાર પુ૦ [સં] જેમાં ઈશ્વરની વિભૂતિનો માત્ર અંશ હોય તેવો અવતાર
અંશાંશીભાવ પુ૦ [સં] અવયવ અને અવયવીનો સંબંધ [ન્યા]
અંશિક વિ૦ [સં] થોડું, થોડા ભાગનું
અંશી વિ૦ [સં] અંશવાળું (૨) ભાગ પડાવનારું, ભાગિયું (૩) અવયવી, ભાગવાળું ૦જન પુ૦ દેવાંશી માણસ
અંશુ ન૦ [સં] કિરણ
અંશુક ન૦ [સં] ઝીણું કપડું (૨) રેશમી કપડું
અંશુમાન(-લી) પુ૦ [સં] સૂર્ય
અંસ પુ૦ [સં] ખભો
અંક અ૦ [રવ૦] મરઘી વગેરેનો ઉદ્ગાર

## આ

**આ** પું૦ [સં.] વર્ણમાળાનો બીજો અક્ષર (૨)વ્યંજનથી શરૂ થતા શબ્દની પૂર્વે '–ની શરૂઆતથી' કે '–એટલે સુધી' એવા અર્થમાં અ૦ બનાવે. ઉદા૦ 'આજન્મ', 'આકંઠ'(૩)ઉપસર્ગ: ઓછાપણું, અલ્પતા બતાવે: ઉદા૦ આકંપ. ઊલટાપણું બતાવે: ઉદા૦ આગમન '–ની તરફ, –ની પાસે' એવા અર્થમાં: ઉદા૦ 'આકર્ષણ'. 'ચારે તરફ' એવા અર્થમાં: ઉદા૦ 'આવર્ત'. 'ઉપર' એવા અર્થમાં ઉદા૦ આરોહ (૪) સંસ્કૃત વ્યાકરણ પ્રમાણે અકારાન્ત વિ૦નું વિ૦ સ્ત્રી૦ રૂપ બનાવે. ઉદા૦ સુશીલ–લા

**આ** સ૦ (૨) વિ૦ [સં. अयम] 'નજીકનું', 'બતાવેલું તે' – એવો અર્થ બતાવે છે

**–આ** અંકને છેડે લાગતાં તે અંકના (પું૦ બ૦વ૦માં) 'આંક કે ઘડિયો' એ અર્થ બતાવે છે. ઉદા૦ અગિયારા, વીસા વગેરે

**આઇતવાર** પું૦[સં. आदित्य+वार] રવિવાર

**આઇસ** પું૦[ઇં.]બરફ. **૦ક્રીમ** પું૦ [ઇં.]ખાંડ, મસાલો વગેરે નાખીને બરફ વડે ઠારેલા (દૂધ, આમરસ વગેરે) પ્રવાહીની વાની

**–આઈ** પ્રત્યય. વિ૦ ઉપરથી (સ્ત્રી૦)ભાવવાચક નામ બનાવે છે. ઉદા૦ મોટાઈ, ગરીબાઈ, લંબાઈ(૨)ક્રિ૦ પરથી પણ બનાવે છે. ઉદા૦ લડવું–લડાઈ; છાપવું–છપાઈ વગેરે

**આઈ** સ્ત્રી૦ [મ.] મા (૨) દાદી (૩) દેવી. **૦જી** સ્ત્રી૦ સાસુ

**આઈન** પું૦ [ફા.] કાયદો

**આઈન** પું૦[ફા. आईनह] આયનો, અરીસો

**આઉ** ન૦ બાવલું

**–આઉ** પ્રત્યય. ક્રિ૦ પરથી (તે ક્રિયાના ગુણવાળું એવા અર્થનું) વિ૦ બનાવે છે. ઉદા૦ ટકાઉ, ઉપજાઉ, કમાઉ

**આક** પું૦ [સં. अर्क] જુઓ આકડો. **૦ડિયું** વિ૦ આકડાનું (૨) ન૦ આકડાનું રૂ (૩) આકડાનું દૂધ એકઠું કરવાનું સિંગડું

**આકડી** સ્ત્રી૦ આકડાની એક જાત; સફેદ આકડો. **–ડો** પું૦ [સં. अर्क] એક વનસ્પતિ

**આકર** પું૦[સં.] ખાણ (૨) સમૂહ. **૦ગ્રંથ** પું૦ આકરરૂપ પ્રમાણભૂત ગ્રંથ

**આકરણ** સ્ત્રી૦ હાક પાડી–ચારો પાડીને બોલાવવું તે

**આકરું** વિ૦ સખત (૨) મુશ્કેલ (૩) આકળું (૪) મોંઘું

**આકર્ષક** વિ૦ [સં.] ખેંચાણ કરે તેવું (૨) મોહક. **–ણ** ન૦[સં.] ખેંચાણ (૨) મોહ. **–વું** સ૦ક્રિ૦ [મ. आकृष्] ખેંચવું (૨)મોહ પમાડવું

**આકર્ષિત** વિ૦ [સં.] આકર્ષાયેલું

**આકલન** ન૦ [સં.] ગ્રહણ કરવું તે (૨) સમજવું તે (૩) ગણવું તે. **૦શક્તિ** સ્ત્રી૦ આકલન કરવાની શક્તિ

**આકલિત** પું૦ [સં.]સમજાયેલું(૨)ગૂંથાયેલું

**આકસબાકસ** ન૦ આ તે (૨) કાચુંકોરું

**આકસ્મિક** વિ૦ [સં.] ઓચિંતું

**આકળવિકળ** વિ૦ [સં. आकुल-व्याकुल] ગભરાયેલું

**આકળું** વિ૦ [સં. आकुल] અધીરું (૨) ઝટ ગુસ્સે થઈ જાય એવું

**આકંઠ** અ૦ [સં.] ગળા સુધી

**આકા** પું૦ [અ.] શેઠ

**આકાટો(–ટો)ડી** સ્ત્રી૦ આકડાનું જીંડવું

**આકાર** પું૦ [સં.] આકૃતિ; ઘાટ(૨)વિઘોટી. **૦ણી** સ્ત્રી૦ જમાબંધી (૨) કિંમત કરવી તે(૩)આંક પાડવાનું અંતર. **૦વું** સ૦ક્રિ૦ મૂલવવું (૨)અટસટ્ટો કાઢવો(૩)જમીનની માપણી કરવી (૪) ઉધારવું. **૦સૌષ્ઠવ** ન૦ આકારની સુંદરતા

**આકાશ** ન૦ [સં.] ખાલી શૂન્ય સ્થાન; 'સ્પેસ' (૨) ગગન. **૦કુસુમ** ન૦ [સં.] આકાશના પુષ્પ જેવી અસંભવિત વાત. **૦ગંગા** સ્ત્રી૦ [સં.] આકાશમાં રાતે

અસંખ્ય ચાંદરણીઓનો જે લાંબો સફેદ, ચળકતો પટ દેખાય છે તે. ૦ગામી વિ૦ [સં.] આકાશમાં ફરનારું (૨) દિવ્ય. ૦ભાષિત ન૦ [સં.] રંગભૂમિ બહારની કોઈ વ્યક્તિ સાથે જાણે વાત કરતો હોય તે રીતે નટે કરેલી ઉક્તિ ૦વાણી સ્ત્રી૦ [સં.] દેવવાણી (૨) રેડિયોની વાણી. ૦વાસી વિ૦ [સં.] આકાશમાં રહેનારું. (૨) પું૦ દેવ. –શિયું વિ૦ જેના પાકનો આધાર વરસાદ ઉપર હોય એવું (૨) ન૦ ઘઉંની એક જાત

**આકાંક્ષા** સ્ત્રી૦ [સં.] ઇચ્છા; આશા

**આકીન** પું૦; ન૦ [અ. યકીન] શ્રદ્ધા

**આકીર્ણ** વિ૦ [સં.] વ્યાપ્ત (૨) સંકુલ

**આકુલ** [સં.](–ળ), ૦વ્યાકુલ [સં.] (–ળ) વિ૦ ખૂબ ગભરાયેલું

**આકુંચન** ન૦ [સં.] સંકોચ

**આકૂકું** ન૦ આકડાનું જીંડવું; આકાદોડી

**આકૃતિ** સ્ત્રી૦ આકાર (૨) મૂર્તિ (૩) રેખાથી દોરેલો આકાર

**આકૃષ્ટ** વિ૦ [સં.] આકર્ષેલું; ખેંચેલું

**આક્રમક** વિ૦ [સં.] આક્રમણ કરનાર.–ણ ન૦ [સં.] ચડાઈ; હુમલો. –ણશીલ, –ણાત્મક વિ૦ [સં.] આક્રમણ કરવાના સ્વભાવવાળું; 'ઍગ્રેસિવ'

**આક્રંદ** ન૦ [સં.] રુદન; વિલાપ

**આક્રાંત** વિ૦ [સં.] જીતી લીધેલું (૨) (પગ) નીચે વાટેલું (૩) ઓળંગેલું

**આક્રોશ** પું૦[સં.] ગાળો પાડીને બોલવું–રડવું તે

**આક્ષિપ્ત** વિ૦[સં.] ખેંચેલું; ઝૂંટવી લીધેલું(૨) નિંદાયેલું

**આક્ષેપ** પું૦ [સં.] આરોપ (૨) નિંદા

**આખડવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. આસ્ખલ્] રખડવું (૨) ઠોકર ખાવી (૩) લડી પડવું

**આખડી** સ્ત્રી૦ બાધા; માનતા

**આખર** સ્ત્રી૦ [અ. આખિર] અંત (૨) અ૦ અંતે. ૦ઘડી સ્ત્રી૦ છેલ્લી ઘડી (૨) મોતનો વખત

**આખરણ** ન૦ મેળવણ; અધરકણ

**આખરવું** સ૦ ક્રિ૦ અધરકવું

**આખર સરવાળે** અ૦ છેવટે; પરિણામે

**આખરી** વિ૦ આખરનું; અંતિમ. –રે અ૦ છેવટે (૨) નિરુપાયે

**આખલાઉધામો** સ્ત્રી૦ આખલા જેવું તોફાન; ધિંગામસ્તી

**આખલો** પું૦ સાંઢ; ખસી ન કરેલો બેલ

**આખળિયો** પું૦ આડણી

**આખળી** સ્ત્રી૦ પથ્થર ઘડવાની જગા

**આખા** પું૦ બ૦ વ૦ [સં. અક્ષત] અક્ષત; વણભાગેલા ચોખા

**આખાખાઉ** વિ૦ (વગર હકે) આખું ખાઈ જવાની વૃત્તિવાળું; લોભિયું

**આંખાડ** પું૦+જુઓ આષાઢ. ૦ભૂતી વિ૦ અષાઢમાં થયેલું(૨)પું૦ધર્મઢોંગી; ધુતારો. –ડું વિ૦ અષાઢને લગતું

**આખાબોલું** વિ૦ સાફ વાત કરનારું (૨) કડવાબોલું [મોં [કા.]

**આખિયું** ન૦ ચામડાની પખાલનું ઉપલું

**આખિયો** પું૦ પૂરા કદનો મોટો પતંગ

**આખિર** સ્ત્રી૦ [અ.] આખર; અંત

**આખી** સ્ત્રી૦ અક્ષત ઉતારવા તે (૨) દાણા વાળવા તે

**આખુ** પું૦ [સં.] ઉંદર. ૦કર્ણી સ્ત્રી૦ ઉંદરિયું

**આખું** વિ૦ [પ્રા. અક્ષત] ભાગ્યા વિનાનું; અખંડ. ૦પાખું, ૦ભાગ્યું વિ૦ અધુંપધું; અધકચરું

**આખૂન** [ફા.], ૦જી, આખૂંદજી પું૦ ગુરુ; ઉસ્તાદ (૨) અરબી ભાષાનો શિક્ષક

**આખેટ** પું૦[સં.] શિકાર, મૃગયા. ૦ક વિ૦[સં.] શિકાર કરનાર(૨) પું૦શિકારી (૩) કૂતરો

**આખોઘડી**(૦એ) અ૦ વારવાર

**આખ્યા** સ્ત્રી૦[સં.] નામ(૨)અટક(૩)નામના (૪)આફવા. ૦ત વિ૦[સં.] વર્ણવાયેલું(૨) જેનાં રૂપાખ્યાન કરવામાં આવ્યાં છે તેવું [વ્યા.](૩)ન૦ ક્રિયાપદ. ૦તા પું૦[સં.] આખ્યાન કરનાર. ૦ન ન૦ [સં.] કથા; વૃત્તાંત. ૦નક ન૦ [સં.] ટૂંકું આખ્યાન. –યિકા સ્ત્રી૦ [સં.] કથા (૨) વંશાવલીનું વર્ણન

**આગ** પું૦ [સં આગાર્] આવરો, આવવું તે
**આગ** સ્ત્રી૦[સં અગ્નિ] દેવતા (૨) બળતરા (૩) લાય (૪) ક્રોધ વગેરેના આવેશની લાગણી [લા ] ૦ગાડી સ્ત્રી૦ રેલગાડી
**આગતાસ્વાગતા** સ્ત્રી૦ આવેલાનો આદર સત્કાર, પરોણાચાકરી
**આગદાન** ન૦ અગ્નિદાન, આગિયું (૨) પુણ્યાર્થે અગ્નિસંસ્કાર કરવો વા તેના સાધન પૂરા પાડવા તે ['સ્ટીમર'
**આગબોટ** સ્ત્રી૦ આગ(વરાળ)ની શક્તિથી ચાલતું વહાણ,
**આગમ** પું૦ [સં] આગમન જન્મ (૨) શાસ્ત્ર ધર્મશાસ્ત્ર (૩) પ્રાચીન જૈન ધર્મ ગ્રંથ (૪) મંત્રશાસ્ત્ર (૫) દસ્તાવેજ (૬) પ્રત્યય
**આગમચ(-જ)** અ૦ પહેલેથી, અગાઉ
**આગમણ** સ્ત્રી૦ ચૂલાનો આગલો ભાગ (જ્યાં અંગારા કાઢી ઓલવાય છે)
**આગમન** ન૦ [સં] આવવું તે
**આગમનિગમ** ન૦ વેદશાસ્ત્ર, શાસ્ત્રો
**આગરણ(ણ)** સ્ત્રી૦ લુહારની ભઠ્ઠી કે સગડી (૨) સોનીની ભઠ્ઠી (૩) હિંદુ ખલાસીની સ્ત્રી [કા] [નાખવા
**આગરવું** સ૦ ક્રિ૦ સરખે અંતરે બંધ
**આગરો** પું૦ નાણાભીડ,નોકરીનો વખત
**આગલીપાછલી** સ્ત્રી૦ ગઈગુજરી જૂની વાત
**આગલું (લું)** વિ૦ [સં અગ્રિમ] અગાઉ બનેલ (૨) મુખ્ય ૦પાછલું વિ (૨) ન૦ આગળ પાછળનું
**આગવાળો** પું૦ આગગાડીએન્જિનબોઈલરમાં કોલસા પૂરનારો, 'ફાયરમૅન'
**આગવું** વિ૦ અલાયદું, પોતા માટેનું
**આગ(-ગુ)વો** પું૦ અગ્રણી, મુખી
**આગળ** અ૦ [સં અગ્રે] અગાઉ (૨) પાસે, કને (૩) સન્મુખ, સામે (૪) હવે પછી ૦ઉપર અ૦ ભવિષ્યમાં ૦પડતું વિ૦ જાહેરમાં આવતું (૨) મોખરેનું ૦પાછળ અ૦ આગળ અને પાછળ (સમયને સ્થળે) (૨) ચારે પાસે ૦વેડા પું૦ બ૦ વ૦ વધારે પડતું આગળ પડતું તે

**આગળિયો** પું૦, **આગળી** સ્ત્રી૦ જુઓ આગળો
**આગળું** વિ૦[જુઓ આગલું]ચડિયાતું,શ્રેષ્ઠ
**આગળો** પું૦ [સં અર્ગલ] બારણું ઉઘાડતાં વાસતાં ભીડવાની કળ, ઉલાળો
**આગંતુક** વિ૦ [સં] આવી ચડેલું હંમેશનું નહિ એવું (૨) બારોબાર નોતરે આવેલું (૩) પું૦ અતિથિ (૪) મુસાફર
**આગા** પું૦ [તુર્કી] આકા, શેઠ ૦ખાન પું૦ ખોજાઓનો ધર્મગુરુ ૦ખાની વિ૦ આગાખાનના ધર્મને અનુસરતું
**આગામિક,આગામી** વિ૦[સં]આવનારું, ભવિષ્યનું
**આગાર** ન૦ [સં] ઘર
**આગાહી** સ્ત્રી૦ [ફા] ભવિષ્યનું સૂચન
**આગિયા** પું૦ એક પક્ષી
**આગિયાખડ** પું૦ જ્વાળામુખી પર્વત
**આગિયું** વિ૦ [જુઓ આગ] આગવાળું (૨) જરદ મિજાજી (૩) ન૦ જુઓ આગદાન (૪) દીવા મોટે કૂડામાંના દાણા બળી જાય તે રોગ (બહુધા જુવારમાં)
**આગિયો** પું૦ [આગ પરથી] ખદ્યોત (૨) જુવાર ઇત્યાદિનો એક રોગ (૩) એક જાતની લીલી જુવાર (૪) જેને અડકવાથી લાય બળે પણ પાણી જળી જાય એવો એક છોડ (૫) વેતાળ
**આગુ** વિ૦ + આગલું
**આગુવો** પું૦ જુઓ આગવો
**આગે** અ૦[સં અગ્રે] આગળ ૦કદમ ન૦, ૦કૂચ સ્ત્રી૦ આગળ ધપવું તે, પ્રગતિ ૦વાન વિ૦ આગળ ચાલનાર (૨) પું૦ નેતા સરદાર ૦વાની સ્ત્રી૦ આગેવાનપણું
**આગોતર(-રું)** વિ૦ શરૂઆતનું, પહેલાનું (૨) પાછોતું
**આગ્નેય** વિ૦[સં] અગ્નિનું (૨) અગ્નિકોણ તરફથી ૦અસ્ત્ર ન૦ અગ્નિ વડે ઉપયોગ કરાય તેવું હથિયાર
**આગ્રયણ** પું૦[સં]યજ્ઞ(૨)ન૦વર્ષાઋતુને અંતે પહેલા પાકની આહુતિ

આગ્રહ પું૰[સં.]ખંત; નિશ્ચય(૨)હઠ, મમત (૩) ધ્રૂની વિનંતિ
આગ્રહાયણ પું૰ [સં.] માગશર
આગ્રહી વિ૰ આગ્રહવાળું
આઘડું વિ૰ આઘું
આઘાત પું૰ [સં.] પ્રહાર (૨) અવાજ થાય એવી રીતે અથડાવું તે (૩) દુઃખની તીવ્ર લાગણી
આઘું વિ૰ દૂર; છેટું (૨) ક્રિ૰ વિ૰આગળ. ૰બેસવું = દૂર ખસવું; છેટું–નજીક નહિ એમ–બેસવું(૨)સ્ત્રીએ દૂર બેસવું;અટકાવ આવવો
આઘુંપાછું વિ૰(સમય કે અંતરમાં) આગળ પાછળ આવતું; અહીં તહીં ક્યાંક હોય એવું;સ્થાનફેર થયેલું(૨)(જગાફેર થયેથી) નજરે ન પડે એવું(૩) ખોટું ખરું
આઘે અ૰ દૂર; વેગળે. ૰થી અ૰ દૂરથી. ૰નું વિ૰ દૂરનું (૨) ભવિષ્યનું. ૰રું વિ૰ આઘું [પ.]
આઘ્રાણ ન૰[સં.] સૂંઘવું તે (૨) તૃપ્તિ
આચકવું સ૰ ક્રિ૰ આંચકા સાથે લઈ લેવું
આચકી સ્ત્રી૰ આંચકી, તાણ. –કો પું૰ આંચકો, ધક્કો (૨) સંકોચ; આનાકાની [લા.] (૩) ધ્રાસકો (૪) ખોટ
આચમન ન૰ [સં.] જમણી હથેળીમાં થોડું પાણી લઈ પી જવું તે (૨) પ્રવાહી પ્રસાદ. –ની સ્ત્રી૰ આચમન માટેની ચમચી. –વું સ૰ક્રિ૰ [સં. આચમ્] આચમન કરવું
આચરકૂચર વિ૰ પરચૂરણ(૨)ન૰પરચૂરણ ખાવાનું(૩)પરચૂરણ સરસામાન
આચરણ ન૰ [સં.] ચાલચલગત; વર્તણૂક (૨)ચારિત્ર; લક્ષણ (૩) વ્યવહાર;અમલ. –ણીય વિ૰[સં.] આચરવા યોગ્ય. –વું સ૰ક્રિ૰ [સં. આચર્] કરવું; પાળવું (૨) અ૰ક્રિ૰ વર્તવું; ચાલવું
આચાર પું૰ [સં.] વર્તન (૨) સદાચરણ(૩) વિધિ(૪)ધર્મશાસ્ત્રમાં કહેલા આચરણના નિયમો (૫) શિષ્ટ સંપ્રદાય. ૰જડ વિ૰ જડની પેઠે વિચાર વિના માત્ર આચારને વળગી રહેતું (૨) આચારને વળગી રહીને વિચારશૂન્ય બનેલું.૰ભ્રષ્ટ વિ૰ આચારથી ભ્રષ્ટ; પતિત. ૰વિચાર પું૰બ૰વ૰ વર્તન અને વિવેક (૨) ધાર્મિક રીતરિવાજ અને માન્યતાઓ
આચારી વિ૰ આચાર પાળનારું–ચુસ્ત
આચાર્ય પું૰ [સં.] ધર્માધ્યક્ષ (૨) વેદાદિ વિદ્યા શીખવનાર (૩) મંત્રોપદેશ કરનાર (૪) મુખ્ય શિક્ષક; 'પ્રિન્સિપાલ'(૫) ગોર (૬) વિદ્વાન
આચ્છાદન ન૰ [સં.] ઓઢવાનું કે ઢાંકવાનું જે હોય તે (૨) સંતાડવું તે. –વું સ૰ ક્રિ૰ [સં. આચ્છાદ્] ઢાંકવું
આચ્છાદિત વિ૰ [સં.] છવાયેલું; ઢંકાયેલું
આછ સ્ત્રી૰ [જુઓ આછું] આછાપણું (૨) છાશનું પાણી (૩) પાતળાપણું
આછકલાઈ સ્ત્રી૰,–લાપણું ન૰,–લાવેડા પું૰બ૰વ૰ આછકલું વર્તન
આછકલું વિ૰ છીછરા મનનું (૨) ફૂલણજી
આછણલૂછણ ન૰વરણાગિયાપણું
આછર પું૰ પોશાક (૨) પાથરણું (૩) સ્ત્રી૰ ગધેડાની ગૂણ નીચેની ગાદી
આછરવું અ૰ક્રિ૰ ઓસરવું(૨)નરમ પડવું (૩) પાથરવું
આછરિયું ન૰ પાથરણું(૨)ગધેડાની આછર
આછું વિ૰ છૂટું છૂટું (૨) થોડું (૩) પાતળું (૪) ઝાંખું. ૰પાતળું વિ૰ થોડુંઘણું (૨) જેવું તેવું. –છેરું વિ૰ આછું. –છોતરું વિ૰ ઘણું જ આછું; સ્વલ્પ
આજ અ૰ [સં. અદ્ય] આજે (૨) સ્ત્રી૰ આજનો દિવસ
આજકાલ અ૰ આજે અથવા કાલે; થોડા વખતમાં (૨)હમણાં;હાલ (૩) સ્ત્રી૰ આજ અને કાલનો દિવસ. ૰નું વિ૰હમણાંનું જ; થોડા વખતનું (૨) અર્વાચીન (૩) કાચી ઉંમરનું
આજન્મ અ૰ [સં.] જન્મથી જ (૨) [જિંદગીભર
આજ(–જ઼)મ વિ૰ [અ. आजम] મોટું (૨) માનનીય

**આજાન(-નુ)બાહુ, આજાન(-નુ)ભુજ** વિ૦ [સં. आजानु + बाहु, भुज] ઢીંચણ સુધી પહોંચે તેવા લાંબા હાથવાળું

**આજાર** પું૦ [ફા.] મંદવાડ (૨) ઉપદ્રવ. **-રી** વિ૦ દરદી; રોગી [માની મા

**આજી** સ્ત્રી૦ ['આજો'નું સ્ત્રી૦, સં. आर्या]

**આજીજી** સ્ત્રી૦ [અ. आजिज़ी] કાલાવાલા

**આજીવન** વિ૦ [સં.] જીવન પર્યંતનું (૨) અ૦ જીવન પર્યંત [સાધન

**આજીવિકા** સ્ત્રી૦ [સં.] ગુજરાન (૨) ગુજરાનનું

**આજુ(-જૂ)બાજુ(-જૂ)** અ૦ આસપાસ; ચારે બાજુ

**આજૂકું** વિ૦ આજનું

**આજે** અ૦ [સં. अद्य] આજ; આ દિવસે

**આજો** પું૦ [સં. आर्य] માનો બાપ. **૦પડવો** પું૦ તેનું શ્રાદ્ધ કરવાનો દિવસ; આસો સુદિ એકમ

**આજ્ઞા** સ્ત્રી૦ [સં.] હુકમ (૨) રજા. **૦ધીન** વિ૦ આજ્ઞાને આધીન; આજ્ઞા પ્રમાણે જ વર્તનારું. **૦પક** વિ૦ [સં.] આજ્ઞા કરનાર. **૦પત્ર** ન૦ રાજાનો લેખી હુકમ કે તેનો કાગળ (૨) હુકમનામું. **૦પત્રિકા** સ્ત્રી૦ આજ્ઞાપત્ર (૨) સરકારી 'ગૅઝેટ'. **૦પન** ન૦ હુકમ; ફરમાન. **૦ર્થ** પું૦ ક્રિયાપદના રૂપમાંથી આજ્ઞાનો અર્થ નીકળવો તે [વ્યા.]. **-જ્ઞાંકિત** વિ૦ આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તનારું; તાબેદાર

**આજ્ય** ન૦ [સં.] ઘી (૨) યજ્ઞદ્રવ્ય

**આઝમ** વિ૦ જુઓ આજમ [સ્વતંત્રતા

**આઝાદ** વિ૦ [ફા.] સ્વતંત્ર. **-દી** સ્ત્રી૦

**આટ** પું૦ વણકરનું એક ઓજાર (૨) સ્ત્રી૦ ઉપર મૂકેલું વાસણ પડી ન જાય એવી છાણાની ગોઠવણ (૩) ક્રિ૦ પરથી નામ બનાવનો એક પ્રત્યય. ઉદા૦ મરડાટ [વ્યા.]

**આટઆટલું** વિ૦ આટલું આટલું; આટલું બધું [લાકડું

**આટ(-ડ)કાટ** પું૦ સાગ સિવાયનું બીજું

**આટલાંટિક** પું૦ [ઇં.] એક મહાસાગર

**આટલું** વિ૦ [સં. इयत्, एतावत्] અમુક દેખાડેલા કદ, જથ્થા, પ્રમાણ જેટલું

**આટવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. अट्] ખૂંદી ખૂંદી એકરસ કરવું (૨) નામ કે ક્રિ૦ને લાગતાં 'વારંવાર થવાપણું'ના અર્થનું ક્રિ૦ બનાવે છે. ઉદા૦ 'રાંગાટવું'; 'ગોખાટવું' [વ્યા.]

**આટાપાટા** પું૦ બ૦ વ૦ એક રમત

**આટાપાણી** ન૦ બ૦ વ૦ લોટ અને પાણી; ખોરાક (૨) આજીવિકાનાં સાધન [લા.]

**આટાલૂણ** ન૦ આટો ને લૂણ (૨) ધૂળધાણી [લા.]

**આટિયાંપાટિયાં** ન૦ બ૦ વ૦ એક બાળરમત

**આટિયું** ન૦ રેંટીમાંથી લોટ વાળવાનું લૂગડું અથવા નાળિયેરનું છોડું

**આટીફીટી** સ્ત્રી૦ ઘરમાંની ઝીણામાં ઝીણી વસ્તુનો જેમાં સમાવેશ થાય તે [કા.]

**આટો** પું૦ [હિં. आटा] લોટ (૨) ભૂકો

**આટોપ** પું૦ [સં.] આડંબર

**આટોપવું** સ૦ ક્રિ૦ સંકેલવું (૨) પતાવવું

**આઠ** વિ૦ [સં. अष्ट] ૮. **૦ડો** પું૦ આઠનો આંકડો (૨) વણતી વેળા તાણી ખેંચાયેલી રહે તે સારુ કરાતો બંધ [ઓજાર

**આઠણું** ન૦ દોરડું ભાગતાં વળ દેવાનું

**આઠપેજી** વિ૦ આઠ પૃષ્ઠ જેટલા કદનું; 'ઑક્ટેવો' [તિથિ

**આઠમ** (ઠ,) સ્ત્રી૦ પખવાડિયાની આઠમી

**આઠા** પું૦ બ૦ વ૦ આઠનો ઘડિયો

**આઠિયા** પું૦ બ૦ વ૦ આઠ ઠેકાવાળો રાસનો પ્રકાર

**આઠિયું** વિ૦ ઠગ; લુચ્ચું

**આઠું** ન૦ આઠનો સમૂહ (આંકમાં)

**આઠોડ** સ્ત્રી૦ છોડ પર ઊભાં કણસલાં ખંખેરી (કાપીને નહિ) એકઠી કરેલી જુવાર

**આડ** પું૦ (કપાસનાં કાલાં ઇ૦ની) વખાર

**આડ** સ્ત્રી૦ [દે. अड्ड] પિયળ (૨) હઠ (૩) આડે હોવું તે (૪) આડે જે હોય તે વસ્તુ (૫) હરકત (૬) 'ગૌણ' અર્થ બતાવતો 'ઉપ' જેવો પૂર્વગ. ઉદા૦ આડકથા. **૦કતરાતું** વિ૦ જરા કતરાતું – વાંકું જતું.

આઢવું અ૦ક્રિ૦ ચરવા-રખડવા જવું
આઢિયો પું૦ રૂની વખાર રાખનાર વેપારી (૨) ગોવાળિયો ['ગુણાઢ્ય'
આઢય વિ૦[સં]ધનવાન(૨)ભરપૂર.ઉદા૦
-આણ પ્રત્યય. ક્રિ૦ પરથી ન૦ બનાવે. ઉદા૦ જોડાણ, લખાણ
આણ (ણ) સ્રી૦ [સં આજ્ઞા] આજ્ઞા(૨) મનાઈ (૩) ઢંઢેરો. ૦દાણ સ્રી૦ દાણ-કર વસૂલ કરવાની સત્તા (૨) અધિકાર
આણપાવ સ્રી૦ આના, પા આનો ઇત્યાદિ દર્શાવનારી આડી ઊભી લીટીઓ ઉદા૦ ૰ ૦।≡।।।
આણવું સ૦ક્રિ૦ [સં. આનૌ] દૂરથી લાવવું
આણામુખડી સ્રી૦ આણા વખતે અપાતી મીઠાઈ વગેરેની ભેટ [ગોરાણી
-આણી સ્રીલિંગનો એક પ્રત્યય.ઉદા૦ગોર-
આણી સ૦ આ. ૦કોર, ૦ગમ, ૦તરફ અ૦ આ બાજુ. ૦પાર અ૦ આ પાર કે બાજુ. ૦પામ અ૦આ બાજુ ૦પેર અ૦ આ રીતે. ૦બાજુ, ૦મગ અ૦આ બાજુ
આણું ન૦[સં.આનયન]પિયરથી વહુને વિધિસર સાસરે વળાવી આણવી તે; તેડું (૨) કન્યાને સાસરે વળાવતા કરાતી રીત, કરિયાવર
આણે (આ'ણે,) સ૦ આ માણસે (ત્રીજી વિભક્તિ ઉદા૦ આણે મને માર્યો.) (૨) આનાથી(કરણ અર્થે 'આ'ની ત્રીજી વિ૦) (બ૦ વ૦ આમણે)
આતતાયી વિ૦ [સં] મહાપાપી (૨) ખૂની
આતપ પું૦ [સં] તાપ ૦ત્ર ન૦ છત્તર, છત્રી
આતમ પું૦ આત્મા [પ]. ૦મૂળી સ્રી૦ એક ઔષધિ, ધમાસો. ૦રામ પું૦ પોતાનો આત્મા. ૦રાહ્ય ન૦ એક વનસ્પતિ; સતાવરી. -મા પું૦ આત્મા [પ.]
આતવાર પું૦ [જુઓ આદિત્યવાર] રવિવાર
આતશ(-સ)પું૦ [ફા. આતિશ] અગ્નિ(૨) બળતરા (૩) ક્રોધ. ૦પરસ્ત વિ૦ અગ્નિપૂજક (૨) પું૦ પારસી. ૦બહેરામ [ફા. બહરામ] પું૦ પારસીઓની અગિયારી.
૦બાજી સ્રી૦ દારૂખાનું ફોડવાની વિવિધ બનાવટો. -શિ(-સિ)યું વિ૦ આતશ-અગ્નિના રંગનું. -શિ(-સિ)યો પું૦ આગિયો.-શી(-સી) વિ૦ અગ્નિયુક્ત, ગરમ (૨) ગરમ સ્વભાવનું (૩) ભખતા આગ સહન કરી શકે તેવી (શીશી)
આતંક પું૦ [સં.] વ્યાધિ, રોગ
આતાજી પું૦ [જુઓ આતો+જી] દાદાજી
આતિથેય, આતિથ્ય ન૦ [સં] પરોણાચાકરી
આતી (-થી) પોતી (-થી) સ્રી૦ આથ, પૂંજી અને ધરમ લંગોટી શ૦ પ્ર૦ પૂંજી હોય થોડી ને વધુ હોવાનો ડોળ કરવો (એ ભાવમાં બોલાય છે)
આતુર વિ૦ [સં] -થી પીડાતું (૨) અધીરું; આતુર (૩) ઉત્સુક
આતો પું૦ [સં. આત્મન્] આત્મા જેવો પ્રિય પુત્ર (૨) પાટવી પુત્ર (૩) દાદો
આત્મ [સં]તત્પુરુષ સમાસના પૂર્વપદ તરીકે 'આત્મા' કે 'પોતાની જાત' એવા અર્થમાં આવે ૦ક વિ૦ [સં] બહુવ્રીહિ સમાસને અંતે '-નું બનેલું' '-ના સ્વભાવનું' '-ના ગુણધર્મવાળું' એવા અર્થમાં ઉદા૦'વર્ણનાત્મક.' ૦કથા સ્રી૦ પોતાની જીવનકથા. ૦ગત વિ૦ [સં] મનમાનું (૨) અ૦ સ્વગત ૦ઘાત પું૦[સં]આપઘાત ૦ચરિત ન૦ આત્મકથા ૦ચિંતન ન૦ આત્માનું ચિંતન ૦જ વિ૦ [સં] પોતામાં કે પોતાનાથી ઉપજેલું (૨) પું૦ પુત્ર (૩) કામદેવ. ૦જન પું૦; ન૦ સ્વજન. ૦જા વિ૦ સ્રી૦ [સં.] પોતામાંથી-પોતાનાથી ઉત્પન્ન થયેલી (પુત્રી) (૨) સ્રી૦ બુદ્ધિ. ૦જાત વિ૦ (૨)પું૦[સં.]જુઓ આત્મજ. ૦જ્ઞાન ન૦ [સં.] પોતાના સંબંધી જ્ઞાન (૨)અધ્યાત્મજ્ઞાન; આત્માનો સાક્ષાત્કાર. ૦તત્ત્વ ન૦ [સં.] આત્મારૂપી તત્ત્વ-પદાર્થ (૨) આત્માનું તત્ત્વ-સત્ય-રહસ્ય. ૦દર્શન ન૦ [સં.] આત્મસાક્ષાત્કાર; આત્મજ્ઞાન.૦નિગ્રહ પું૦ પોતાની વાસના-

આનો નિગ્રહ-સંયમ ૰નિમજ્જન, ૰નિરીક્ષણ ન૰ પોતાની જાતનું નિરીક્ષણ. ૰નિવેદન ન૰ [સં] પોતાની જાતને તથા પોતાનું બધું ઈશ્વરના ચરણોમાં સમર્પી દેવું તે, ભક્તિના નવ પ્રકારોમાંનો એક (૨) પોતાની તરફનો ખુલાસો ૰નેપદ ન૰ [સં] સંસ્કૃત ધાતુઓના બે પ્રકારોમાંનો એક ૰પરીક્ષણ ન૰ આત્મપરીક્ષા કરવી તે ૰પરીક્ષા સ્ત્રી૰ પોતાની જાતની પરીક્ષા ૰બલ(-ળ) ન૰ આત્માનું બળ, મનનું કે હૃદયનું બળ ૰બુદ્ધિ સ્ત્રી૰ પોતાની સ્વતંત્ર સમજણ (૨) પોતાપણાની બુદ્ધિ (૩) મનતંત્રિયાપણું ૰બોધ પુ૰ આત્મજ્ઞાન (૨) જાતને-જીવને ઉપદેશ ૰ભાવ પુ૰ ગર્વ, દુર્પ (૨) પોતાના રક્ષણ અને ઉન્નતિની ઇચ્છા (૩) આત્મભાવના ૰ભાવના સ્ત્રી૰ પોતાના જેવો જ આત્મા બધામાં વસે છે એવી ભાવના ૰ભૂ વિ૰ [સં] સ્વયંભૂ (૨) પુ૰ બ્રહ્મા (૩) કામદેવ (૪) પુત્ર. ૰રક્ષણ ન૰, ૰રક્ષા સ્ત્રી૰ [સં] પોતાનું રક્ષણ-સંભાળ ૰લક્ષી વિ૰ પોતાને લક્ષીને રચાયેલું, સ્વાનુભવરસિક, સબ્જેક્ટિવ'. ૰વત્ વિ૰ [સં] પોતાના જેવું ૰વંચના સ્ત્રી૰ [સં] જાતને છેતરવી તે ૰વિદ્ પુ૰ આત્માને જાણનાર, બ્રહ્મજ્ઞ ૰વિદ્યા સ્ત્રી૰ અધ્યાત્મવિદ્યા, બ્રહ્મવિદ્યા ૰વિલોપન ન૰ પોતે શૂન્યવત્ થવું કે તેમ વર્તવું તે ૰વિશ્વાસ પુ૰ જુઓ આત્મશ્રદ્ધા ૰વૃત્તાંત પુ૰ ન૰ [સં] પોતાનો અહેવાલ; આત્મકથા ૰વેત્તા પુ૰ આત્મવિદ્. ૰શક્તિ સ્ત્રી [સં] આત્મબળ ૰શુદ્ધિ સ્ત્રી૰ [સં] આત્માની-પોતાની જાતની શુદ્ધિ ૰શ્રદ્ધા સ્ત્રી૰ આત્માની-પોતાની શક્તિ ઉપરનો વિશ્વાસ ૰શ્લાઘા સ્ત્રી૰ [સં] આપવખાણ; ૰સમર્પણ ન જુઓ આત્મનિવેદન ૰સંભાષણ ન૰ સ્વગત ઉક્તિ, 'સોલિલોકવી' ૰સંયમ પુ૰ [સં] પોતાના-ઉપર-મન ઇન્દ્રિય ઉપર સંયમ હોવો તે, જાતનો નિગ્રહ. ૰સાક્ષાત્કાર પુ૰ આત્માનો સાક્ષાત્કાર-જ્ઞાન થવું તે ૰સાત્ અ૰ તદ્દન પોતાના જેવું-પોતાનું હોય એમ, એકરૂપ ૰સિદ્ધિ સ્ત્રી૰ આત્મસાક્ષાત્કાર, મોક્ષ ૰સુખ ન૰ આત્મામાંથી ઉદ્ભવતું સુખ ૰સ્તુતિ સ્ત્રી૰ આપવખાણ ૰હત્યા સ્ત્રી૰ આપઘાત

**આત્મા** પુ૰ [સં.] જીવ, જીવનતત્ત્વ (૨) વ્યષ્ટિ જીવ, જીવાત્મા (૩) તત્ત્વ-સારભૂત તત્ત્વ (૪) પરમાત્મતત્ત્વ (૫) મૂળ સ્વભાવ, પ્રકૃતિ (૬) અંતઃકરણ (૭) પોતાની જાત ૰નંદ પુ૰ આત્મામાંથી પ્રાપ્ત થતો આનંદ, આત્મજ્ઞાન કે સાક્ષાત્કારને પરિણામે મળતું સુખ. ૰ભિમાન ન૰ દુર્પ (૨) સ્વમાન. ૰ભિમુખ વિ૰ આત્મા તરફ વળેલું, અંતર્મુખ. ૰રામ વિ૰ [સં] આત્મા એ જ જેને આનંદનું સ્થાન કે સાધન છે તેવું (૨) પુ૰ સાક્ષાત્કાર માટે પ્રયત્ન કરતો યોગી (૩) જીવન્મુક્ત યોગી (૪) આત્મા, પરમાત્મા ૰ર્થી વિ૰ આત્મકલ્યાણ ઇચ્છનાર -ત્મિક, -ત્મીય વિ૰ આત્માનું (૨) પોતાનું (૩) સગું -ત્મોન્નતિ સ્ત્રી૰ આત્માની ઉન્નતિ -ત્મોપમ્ય ન૰ બધાને પોતાના જેવા ગણવા તે

**આત્યંતિક** વિ૰ [સં] અનંત, સતત (૨) ખૂબ (૩) સર્વશ્રેષ્ઠ (૪) આખરી, અંતિમ. -કી વિ૰સ્ત્રી૰ આત્યંતિક એવી

**આત્રેયી** સ્ત્રી૰ [સં] અત્રિ ઋષિની પત્ની, અનસૂયા

**આથ(-થા)** સ્ત્રી૰ [સં અર્થ] પૂંજી, થાપણ

**આથડ** સ્ત્રી૰ રખડપટ્ટી, અથડામણ ૰વું અ૰ક્રિ૰ રખડવું, ભટકવું (૨) આખડવું, ઠોકર ખાવી

**આથડિયાં** ન૰બ૰વ૰ ફાંફાં (૨) ત્રેવડ, ચતુરાઈ [-રીત

**આથણું** ન૰ અથાણું (૨) આથવાની ક્રિયા

**આથમણું** વિ૰ આથમવાની દિશાનું-પશ્ચિમ તરફનું [દિશામાં આવવું

**આથમવું** અ૰ક્રિ૰ અસ્ત પામવું (૨) પડતી

**આથર** પુ૰ ઘાસનો થર (૨) પડ, પથરણ,

મોદ (૩)ગજે । ઉપરનાખવાની ઠગી ૦ણુ ન૦ ચાર, ઓછાડ (૨) પથારી, બિસ્તરો
**આથરવુ** સ૦ ક્રિ૦ [સ आस्तृ] પાથરવુ (૨) ગજી કરવી (૩) આચ્છાદન કરવુ
**આથવણ** ન૦ આથો લાવનાર પદાર્થ (૨) પાચનમા ઉપયોગી પદાર્થ, ' એન્ઝાઈમ' [ર વિ]
**આથવુ** સ૦ક્રિ૦ મીઠુ મસાલો ચડે તેમ કરવુ (૨) ખમીર ચવાવુ [પૂજી
**આથા, આથીપોથી** સ્ત્રી૦ જુઓ આથ
**આથો** પુ૦ અથાવ-ખમીર ચડવુ તે (૨) અથાણા નાખેલી વસ્તુ
**આદ** વિ૦ આદ્ય, આદિ
**આદત** સ્ત્રી૦ [અ] ટેવ, મહાવરો
**આદમ** પુ૦ [અ] સૃષ્ટિનો સૌથી પ્રથમ જન્મેલો પુરુષ (૨) માણસ ૦ખોર વિ૦ માણસખાઉ ૦જાત સ્ત્રી૦ માણસજાત
**આદમી** પુ૦ [અ] માણસ
**આદર** પુ૦[સ]સન્માન ૦ણી સ્ત્રી૦ વેવિશાળ થયા પછી કન્યાને વરપક્ષ તરફથી લૂગડા, ઘરેણા ઇ૦ યાદિની અપાતી ભેટ વસ્તુ ૦ણીય વિ૦ આદર આપવા યોગ્ય ૦ભાવ પુ૦ માનની લાગણી ૦વુ [સ आ+दृ] આરભવુ સત્કારવુ (૩) સેવન કરવુ
**આદર્શ** પુ૦ [સ] દર્પણ (૨) નમૂનો (૩) ધ્યેય (૪) વિ૦ નમૂનેદાર ૦વાદ પુ૦ આદર્શનુ જ પરિપાલન કરવુ જોઈએ એવો વાદ, 'આઇડિયેલિઝમ'
**આદવેર** ન૦ જૂનુ વેર (૨) હાડવેર
**આદાનપ્રદાન** ન૦ લેવુદેવુ તે, આપલે
**આદાપાક** પુ૦ આદાનો પાક (૨)માર[લા]
**આદાબ** પુ૦ [અ] અદબ સલામ વિવેક
**આદા(-ધા)શીશી** સ્ત્રી૦ [સ अर्ध शीर्षम्] અર્ધુ-એક બાજુનુ માથુ દુખે એ રોગ
**આદિ** વિ૦ [સ] પ્રારભનુ (૨) મુખ્ય (૩) જુઓ આદિક (૪) સુ૦ પ્રારભ, શરૂઆત (૫) મૂળ કારણ (૬) પહેલુ પદ [ગ]
**આદિક** વિ૦ વગેરે, ઇત્યાદિ (બહુવ્રીહિ સમાસને અતે)
**આદિકર્તા(-ર્તા)** પુ૦ [મ] બ્રહ્મા
**આદિકવિ** પુ૦ સૌથી પહેલો કવિ (૨) બ્રહ્મા (૩) વાલ્મીકિ
**આદિકારણ** ન૦ [મ] મૂળ કારણ (૨) વિશ્વનુ-સૃષ્ટિનુ મૂળ કારણ
**આદિકાળ(-ળ)** પુ૦ પ્રારભકાળ (૨) સૃષ્ટિની શરૂઆતનો કાળ
**આદિકાવ્ય** ન૦[સ] સૌથી પહેલુ રચાયેલુ કાવ્ય (૨) રામાયણ (સસ્કૃતમા)
**આદિગ્રથ** પુ૦ પહેલો-મૂળ ગ્રથ (૨) શીખ લોકોનુ ધર્મપુસ્તક, ગ્રથસાહેબ
**આદિત્ય** પુ૦ [સ] સૂર્ય, રવિ (૨) અદિતિના બારે પુત્રોમાનો કોઈ પણ (૩) બારની સજ્ઞા ૦વાર પુ૦ આતવાર, રવિવાર
**આદિપુરુષ** પુ૦[મ] મૂળ પુરુષ (૨) વિષ્ણુ, બ્રહ્મા સર્જનહાર
**આદિમ** વિ૦ [સ] પ્રારભનુ મૂળ અસલ ૦જાતિ સ્ત્રી૦ આદિવાસી જાતિ
**આદિમૂળ** ન૦ બીજમા રહેલા છોડનો એક ભાગ જે બીજ ઊગતા મૂળ થાય છે, 'રેડિકલ' [વ વિ]
**આદિવનસ્પતિ** સ્ત્રી૦ સૃષ્ટિની શરૂઆતમા ઉદ્ભવેલી સાદી એકકોશી વનસ્પતિ, 'પ્રોટોફાઈટા' [વ વિ]
**આદિવાસી** વિ૦ દેશમા આદિકાળથી વસેલુ
**આદુ** ન૦ [સ आर्द्र] એક કદ, જેની સૂઠ બને છે
**આદેશ** પુ૦ [સ] આજ્ઞા (૨) ઉપદેશ (૩) ફેરફાર, એકને બદલે બીજો વર્ણ આવે તે [વ્યા] (૪) ઉત્થાપન, સબ્સ્ટિટ્યૂશન [ગ]
**આદ્ય** વિ૦ [સ] પ્રથમનુ મૂળ
**આદ્યત** અ૦ [સ] આદિથી તે અત સુધી
**આધ** વિ૦ [હિં] અડધુ
**આધ(૦ર)ણ** ન૦ રાધવા માટે એકઠુ પાણી પહેલેથી તપવા માટે મુકાય છે તે
**આધાન** ન૦ [સ] મૂકવુ તે (૨) ધારણ કરવુ તે (૩) ગર્ભધારણ, ગર્ભ (૪) અગ્નિહોત્રીનુ પ્રાથમિક કર્મ
**આધાપતીત(-તુ)** વિ૦ અડધુ ગાડુ

**આપત** સ્ત્રી૦[સ] જુઓ આપત્તિ. **-કાળ** પુ૦ આપત્તિનો સમય

**આપત્તિ** સ્ત્રી૦ [સ] આફત, સંકટ (૨) દુઃખ, મુશ્કેલી

**આપદ(-દા)** સ્ત્રી૦ [સ] જુઓ આપત્તિ

**આપદષ્ટિ** સ્ત્રી૦ સ્વાર્થી દૃષ્ટિ

**આપદ્ધર્મ** પું૦ આપત્તિના સમયનો ધર્મ, મુશ્કેલીની વેળાએ નછૂટકે જે કરવાની ધર્મશાસ્ત્રે રજા આપી હોય તેવું કામ

**આપન્ન** વિ૦ [સ] મળેલું (૨) આપત્તિમાં આવી પડેલું

**આપપિછાન** સ્ત્રી૦ પોતાની સ્થિતિનું ભાન (૨) આત્મસંતોષ

**આપપરભાવ** પુ૦ ભેદભાવ, મારાતારાપણું

**આપભોગ** પુ૦ સ્વાર્થત્યાગ

**આપમતલબિયું, આપમતલબી** વિ૦ સ્વાર્થી

**આપમતિયું, આપમતીલું** વિ૦ પોતાની જ મતિ અનુસાર ચાલનારું

**આપમુખત્યાર** વિ૦ પોતાની મરજીપ્રમાણે કરવાની સત્તાવાળું

**આપમેળે** અ૦ આપોઆપ, પોતાની મેળે

**આપરખું** વિ૦ પોતાનું જ સાચવીને બેસી રહે એવું [કા]

**આપલે** સ્ત્રી૦ આપવું અને લેવું તે, લેવડદેવડ

**આપવડાઈ** સ્ત્રી૦ પોતાની વડાઈ–મોટાઈ દેખાડવી તે, જાતે પોતાનાં વખાણ કરવાં તે

**આપવીતી** સ્ત્રી૦ પોતાને વીતેલું તે (૨) આત્મકથા

**આપવું** સ૦ક્રિ૦[સ अर्प्] અર્પવું (૨) સોંપવું

**આપુશાહ** પુ૦ શાહુકાર

**આપૃચ્છા** સ્ત્રી૦ [સ] ખબરઅંતર પૂછવી તે (૨) પડપૂછ (૩) જિજ્ઞાસા

**આપે** અ૦ આપોઆપ

**આપો** પુ૦ [દે अप्प] બાપ, પિતા (૨) વૃદ્ધ માણસ વડીલ [લા]

**આપોઆપ** અ૦ખુદ, જાતે (૨) સ્વાભાવિક રીતે

**આપોશાન** ન૦ [સ] જમતાં પહેલાં અને પછી બોલવાનો મંત્ર (૨) જુઓ અપૂશણ

**આપ્ત** વિ૦ [સ] સગું (૨) વિશ્વાસપાત્ર [સમાચાર ઇત્યાદિ] (૩) વિશ્વાસુ [માણસ] (૪) મેળવેલું (૫) પુ૦ પોતે જે વસ્તુ વિષે કહેતો હોય તે વસ્તુ જાતે જોઈ હોય–જાણી હોય એવો–પ્રમાણભૂત માણસ **૦કામ** વિ૦ [સ] જેની ઇચ્છા ફળી હોય એવું, સંતુષ્ટ **૦જન** પુ૦, ન૦ સગું; સ્નેહી (૨) વિશ્વાસુ માણસ, અંગત માણસ **૦વાક્ય** ન૦ [સ] આપ્તનું વાક્ય, વિશ્વાસ મૂકવા યોગ્ય વાક્ય

**આફણી** સ્ત્રી૦ આપત્તિ (૨) ફેણ (૩) અ૦ જુઓ આફણીએ [પ.]

**આફણીએ** અ૦ [પ] પોતાની મેળે (૨) એકાએક

**આફત** સ્ત્રી૦ [અ] જુઓ આપત્તિ

**આફતાબ** પું૦ [ફા] સૂર્ય

**આફરડું** અ૦+જુઓ આફણીએ

**આફરવું** અ૦ક્રિ૦ આફરો ચડવો

**આફરીન** અ૦[ફા] કુરબાન, ફિદા ખુશખુશ, વારી ગયું હોય તેમ (૨) ધન્ય, શાબાશ (ઉદ્ગાર) (૩) સ્ત્રી૦ શાબાશી

**આફરો** પુ૦ પેટ ચડવું તે (૨) ઘણું ખાવાથી થતી અકળામણ

**આફલાતૂન** વિ૦(૨) પુ૦ જુઓ અફલાતૂન

**આફળવું** અ૦ ક્રિ૦ [સ आस्फाल्, પ્રા. आप्फाल] ટિચાવું, અફળાવું (૨) અફળ જવું

**આફૂડું(-રૂં)** અ૦ જુઓ આફણીએ

**આફૂસ** સ્ત્રી૦ [પો. आफोन्सो] કેરીની એક જાત (૨) તે જાતની કેરી

**આફોડું** અ + જુઓ આફણીએ

**આફ્રિકન** વિ૦ [ઇ] આફ્રિકાનું (૨) પુ૦ આફ્રિકાનું વતની

**આફ્રિકા** પુ૦, ન૦ [ઇ] પૃથ્વીના પાંચ ખંડમાનો એક

**આફ્રિદી** વિ૦ [પુસ્તુ] હિંદની સરહદ ઉપર એ નામની એક ટોળીનું નામ (૨) પુ૦ એ ટોળીનો એક માણસ

**આબ** ન૦[ફા] પાણી, જળ (૨) તેજ, નૂર (૩) ધારની તીક્ષ્ણતા **૦કારી** સ્ત્રી૦ [ફા] દારૂ ગાળવાનું કામ (૨) દારૂ વગેરે કેફી ચીજો પર લેવાનો કર (૩) વિ૦ એને લગતું **૦ખોરી** સ્ત્રી૦ ટોયલી, લોટી **૦ખોરો** પુ૦ [ફા आबख़ोरह] લોટો **૦દારખાનું** ન૦ પાણિયારું

**આબરૂ** સ્ત્રી૦ [फा] કીર્તિ, શાખ, નામના (૨) સ્ત્રીની લાજ [લા] ૦દાર વિ૦ આબરૂવાળું
**આબા** પું૦ [अ] બાપ, પિતા (૨) દાદો
**આબાદ** વિ૦ [फा] વસ્તીવાળું (૨) ભરપૂર, સમૃદ્ધ (૩) ખેડાયેલું, ફળદ્રુપ [જમીન] (૪) સલામત, સુખી (૫) સરસ (૬) અચૂક (૭) અ૦ ચૂક્યા વિના **–દાન** વિ૦ આબાદ **–દાની, –દી** સ્ત્રી૦ આબાદ–સમૃદ્ધ હોવું તે [વૃદ્ધ પર્યંત
**આબાલવૃદ્ધ** અ૦ [स] બાળકથી માંડીને
**આબિ(–બે)દ** વિ૦ [अ] ધાર્મિક, પવિત્ર
**આબેહયાત** ન૦ [फा] અમૃત
**આબેહૂબ** વિ૦ [अ हूबहू] હૂબહૂ, તાદૃશ
**આબોહવા** સ્ત્રી૦ [फा] હવાપાણી
**આબ્દિક** વિ૦ [स] વાર્ષિક (૨) ન૦ વર્ષે પ્રગટ થતું સામયિક
**આભ** ન૦ [स अभ्र] આકાશ (૨) વાદળું
**આભડછેટ** સ્ત્રી૦ અભડાવું તે (૨) અમુકના સ્પર્શથી અભડાઈ જવાય તેવી માન્યતા (૩) રજસ્રાવ, અટકાવ (૪) પ્રસવ સમયે ઓર, લોહી ઇત્યાદિ નીકળે છે તે
**આભડવું** અ૦ ક્રિ૦ અભડાવું (૨) અડવું (૩) કોઈની ઉત્તરક્રિયામાં જવું
**આભરણ** ન૦ [स] અલંકાર આભૂષણ
**આભલું** ન૦ આકાશ, આભ (૨) વાદળું (૩) દર્પણ (૪) ન૦ ઝીણો ગોળ કાચ (કાઠી સ્ત્રીઓ વગેરે વસ્ત્રમાં ચોડે છે તે) [કા]
**આભા** સ્ત્રી૦ [स] દીપ્તિ (૨) શોભા
**આભાર** પું૦ ઉપકાર અહેસાન ૦દર્શક વિ૦ આભાર દર્શાવતું ૦દર્શન ન૦ આભાર માનવો તે
**આભાલાડુ** પું૦ (કલ્પી લીધેલો) મોટો નફો–ફાયદો (૨) મોટી વાત, આશા (કલ્પી લીધેલી) (૩) અશક્ય આશા
**આભાસ** પું૦ [स] ભ્રમ ખોટો દેખાવ (૨) ઝાંખો પ્રકાશ
**આભિજાત્ય** ન૦ [स] કુલીનતા (૨) શ્રેષ્ઠતા
**આભીર** પું૦ [स] ગોવાળિયો, ભરવાડ
**આભું** વિ૦ [स अद्भुत] ચકિત, દિંગ
**આભૂષણ** ન૦ [स] ઘરેણું
**આભેસ** [अ हवस] સહ
**આભોગ** પું૦ [स] ભોગવવું તે (૨) ઘેરાવો (૩) ધ્રુપદના ત્રણ ભાગમાંનો ત્રીજો [સંગીત] (૪) સાપની ફેણ [(૨) ખાનગી
**આભ્યંતર** [स] (–રિક) વિ૦ અંદરનું
**આમ** પું૦ [स] કાચો મળ, જળસ (૨) મરડો
**આમ** સ્ત્રી૦ [स आम्र] કેરી
**આમ** અ૦ આ પ્રમાણે (૨) આ તરફ અહીં
**આમ** વિ૦ [अ] સામાન્ય ખાસ નહિ એવું
**આમળું** ન૦ આમોળિયું (૨) કોકમ (૩) કોઈ પણ ખાટા ફળની સુકવણી
**આમચૂર** ન૦ કેરીનો છૂંદો એનું અથાણું
**આમજનતા** સ્ત્રી૦ સાધારણ લોકો (અમીર ઉમરાવ નહિ)
**આમટ** વિ૦ ખાટું **–ટી** સ્ત્રી૦ [म] (દખણી ઢબની) આમલીના પાણીની કઢી કે દાળ
**આમણ(ણ,)** સ્ત્રી૦ આંતરડાનો છેડાનો ભાગ, આમળી (૨) પેટનો એક ભાગ
**આમણ(–ણી)** કૃત્પ્રત્યય ક્રિ૦ પરથી અનુક્રમે ન૦ ને સ્ત્રી૦ બનાવે તે ક્રિયા કે તેની મહેનત મજૂરી એવો અર્થ બતાવે છે ઉદા૦ પીસામણ –ણી
**આમણે** (આમ) સ૦ આ માણસે (ત્રીજી વિ૦ 'આમે'નું બ૦ વ૦)
**આમતેમ** અ૦ અવ્યવસ્થિત રીતે ગમે તેમ (૨) અહીંતહીં ૦થી અ૦ ગમે તે રીતે (૨) ગમે ત્યાંથી, અહીંથી તહીંથી
**આમથી** અ૦ આ બાજુએથી
**આમદ(૦ની, –દાની)** સ્ત્રી૦ [फा] આવક (૨) પેદાશ, ઊપજ [પરસ્પર
**આમનેસામને** અ૦ સામસામે માંહોમાંહે,
**આમનું** વિ૦ આ બાજુનું (૨) [આમ] સ૦ 'આ'નું સ૦નું બ૦ વ૦ [સભ્યતા
**આમન્યા** સ્ત્રી૦ આજ્ઞાપાલન (૨) મર્યાદા,
**આમપ્રજા** સ્ત્રી૦ જુઓ આમજનતા
**આમય** પું૦ [स] રોગ
**આમરણ(–ણાંત)** [स] અ૦ જિંદગી પર્યંત (૨) વિ૦ મરણ પર્યંત રહેનારું

**આમરસ** પું૦ [સં.] પેટનો કાચો મળ
**આમરસ** પુ૦ આમ્ર-કેરીનો રસ
**આમલસારો ગંધક** પુ૦ સ્ફટિકમય ગંધક; 'રોમ્બિક સલ્ફર' [ર. વિ.]
**આમલી** સ્ત્રી૦[સં. આમ્લિકા] એ નામનું ઝાડ; આંબલી (૨) તેનું ફળ. ૦**પીપળી** સ્ત્રી૦ એક રમત [વર્ગ-સમૂહ
**આમવર્ગ** પુ૦ આમ-સાધારણ લોકોનો
**આમસભા** સ્ત્રી૦ આમવર્ગના લોકોની સભા (૨) તેમના પ્રતિનિધિઓની સભા
**આમસેરા** સ્ત્રી૦[આમ+સરા] ધર્મશાળા(૨) મહોલ્લા વચ્ચેની છૂટી સાર્વજનિક જગા
**આમળ** સ્ત્રી૦,ન૦ આંતરડાનો છેક નીચલો ભાગ (૨) જનનનાળ, આંબેલ
**આમળવું** સ૦ક્રિ૦ વળ દેવો; મચડવું
**આમળિયું** ન૦ બાળકોનું પગનું એક ઘરેણું
**આમળી** સ્ત્રી૦ [સં. આમલકી] આમળાનું ઝાડ. -**ળું** ન૦ [સં. આમલક] એક ફળ
**આમળો** પું૦ વળ (૨) ટેક (૩) દ્વેષ
**આમંત્રણ** ન૦[સં.] બોલાવવું તે; નોતરું. ૦**પત્રિકા** સ્ત્રી૦ આમંત્રણ આપવા માટે મોકલેલી પત્રિકા-કાગળ. -**વું** સ૦ ક્રિ૦ (સં આમંત્ર) બોલાવવું; નોતરવું
**આમંત્રિત** વિ૦ [સં.] આમંત્રેલું
**આમિલ** પું૦ [સં.] અમલદાર; અધિકારી (૨) સિંધની એક હિંદુ જાતનો માણસ
**આમિષ** ન૦ [સં.] માંસ (૨) લાલચ
**આમીન** અ૦ [હિબ્રૂ, અ.] તથાસ્તુ (અંતનું આશીર્વચન)
**આમુખ** ન૦ [સં.] પ્રસ્તાવના; ઉપોદ્ઘાત
**આમુત્રિક,આમુષ્મિક** વિ૦[સં.]પારલૌકિક
**આમેજ** વિ૦ [ફા.] સામેલ; ભેળવેલું
**આમોદ** પું૦ [સં.] આનંદ (૨) સુગંધ
**આમ્નાય** પું૦ [સં.] વેદ, શ્રુતિ (૨) સંપ્રદાય; મત (૩) શિષ્ટાચાર; રૂઢિ
**આમ્ર** પું૦ [સં.] આંબો
**આય** ન૦ જુઓ આયખું [પ.]
**આય** સ૦ (૨) વિ૦ આ [પારસી]
**આય** પું૦ [સં.] લાભ (૨) પેદાશ
**આય** (આંય) સ્ત્રી૦ શક્તિ (૨) હિંમત
**આયખું** ન૦ [સં. આયુષ્ય] આવરદા
**આયત** વિ૦ [સં.] દીર્ઘ; લાંબું
**આયત** સ્ત્રી૦[અ.] કુરાનનું વાક્ય
**આયતન** ન૦ [સં.] રહેઠાણ; સ્થાન
**આયતારામ** પું૦ આયતા-મફતના પર જીવનાર [મફતિયું
**આયતું** વિ૦ અનાયાસે આવેલું-મળેલું;
**આયત્ત** વિ૦ [સં.] અધીન; તાબે
**આયદો** પુ૦ભાગિયાનો ભાગ
**આયન** ન૦ [ઇં.] [ર. વિ.] વીજભારવાળું પરમાણુ, અણુ કે સંયોજનનું અંગ. ૦**વું** સ૦ ક્રિ૦ આયન છૂટા પાડવાની ક્રિયા
**આયનો** પું૦ [ફા. આઇનહ્] અરીસો
**આયપત** સ્ત્રી૦ આવક (૨) ન૦ વારસો. ૦**વેરો** પું૦ આવકવેરો
**આયર** વિ૦ [સં. આભિર] એ નામની જાતિનું (૨)પુ૦ એ જાતિનો પુરુષ
**આયંદે** અ૦ [ફા.] હવે પછી (૨)છેવટે
**આયવ્યય** પુ૦ [સં.] આવક અને ખર્ચ
**આયા** સ્ત્રી૦[પો.]છોકરાંને સંભાળનારી બાઈ
**આયાત** વિ૦ [સં.] બહારગામથી કે પરદેશથી આવેલું (૨)સ્ત્રી૦બહારગામના માલનો આવરો
**આયાત** [અ.]સ્ત્રી૦બ૦વ૦ કુરાનની આયતો
**આયાસ** પુ૦ [સં.] કષ્ટ; મહેનત (૨)પ્રયત્ન (૩) થાક; પીડા
**આયુ** ન૦ [સં.] આયુષ્ય (૨)ઉંમર
**આયુધ** ન૦ [સં.] હથિયાર
**આયુર્વેદ** પું૦ [સં.] આર્યોનું વૈદક શાસ્ત્ર. -**દિક** વિ૦ [સં.] આયુર્વેદને લગતું
**આયુષ(-ષ્ય)** ન૦ [સં.] આવરદા. -**ષ્માન** વિ૦[સં.]આયુષ્યવાળું;જીવંત(૨)દીર્ઘાયુષી
**આયોજન** ન૦ [સં.] વ્યવસ્થા કરવી તે (૨) તેને માટેની સાધનસામગ્રી. -**ના** સ્ત્રી૦ વ્યવસ્થા; સંગઠન
**આયોડીન** ન૦ [ઇં.] એક તત્ત્વ [ર.વિ.]
**—આર** પ્રત્યય [સં. कार] વસ્તુને લાગતાં 'તે કરનાર' એ અર્થનું નામ બનાવે છે. ઉદા૦ લુહાર, કુંભાર, ચમાર

**આર** પુ૦ પાણીનો વેગ–તાણ
**આર** સ્ત્રી૦ [સ આરા] (લોઢાની) અ ણી (જેવી કે પરોણાની) (૨) પરોણી (૩) મોચીનુ ટોચણુ [આહાર
**આર** (આ'ર) પુ૦ [સ આહાર] ઠાઠી (૨)
**આરક્ત** વિ૦ [સ] રતાશ પડતુ (૨) રેડુ લાલ
**આરગણું** ન૦ આર મોચીનુ ટોચણુ
**આરજા** સ્ત્રી૦ [સ આર્યા] જૈન સાધ્વી
**આરજૂ** સ્ત્રી૦ [ફા] ઇચ્છા (૨) આશા (૩) આતુરતા
**આરડવુ** અ૦ ક્રિ૦ [સ આરટ્, પ્રા આરડ] ગળામાથી ખેંચીને અવાજ કાઢવો (ઢોર ઇત્યાદિનુ) (૨) મોટો અને બેસૂરો અવાજ કાઢવો [ના] [અનિશ્ચિત
**આરણુકારણુ** ન૦ બહાનુ (૨) વિ૦
**આરણ્યક** વિ૦ [સ] અરણ્યને લગતુ-જગલનુ (૨) પુ૦ વનવાસી (૩) વેદોમાના ધાર્મિક અને તાત્વિક ગ્રથોનુ નામ
**આરત** વિ૦ [સ આર્ત] પીડિત (૨) ભીડમા આવી પડેલુ (૩) અગત્યનુ (૪) આતુર
**આરત** સ્ત્રી૦ [સ આર્ત] પીડા, ભીડ (૨) ઓરિયો –**તિયુ** વિ૦ આરતવાળુ
**આરતિયુ** ન૦ આરતી ઉતારવાનુ પાત્ર
**આરતી** સ્ત્રી૦ [સ આરાત્રિક પ્રા આરત્તિઅ] દેવની મૂર્તિ સમક્ષ દીવો ઉતારવો તે (૨) તે વખતે ગવાતુ પદ (૩) જુઓ આરતિયુ (૪) એક છદ
**આરદ્રા** સ્ત્રી૦ [સ આર્દ્રા] આર્દ્રા નક્ષત્ર
**આરપાર** અ૦ [સ આરપાર] સોંસરુ
**આરબ** પુ૦ [અ] અરબસ્તાનનો વતની
**આરમાર** સ્ત્રી૦ [પો આર્માડા] મનવાર
**આરવા** પુ૦ [અ અર્વાહ] આત્મા, મન
**આરન** (ઉપલોટ) પુ૦ સંગેમરમર
**આરસી** સ્ત્રી૦ [સ આદર્શ] નાનો અરીસો ૦ગરો પુ૦ આરસીનો કારીગર –**સો** પુ૦ અરીસો
**આરભ** પુ૦ [સ] શરૂઆત તૈયારી ૦ક વિ૦ [સ] આરભ કરનારુ ૦વુ સ૦ ક્રિ૦ [સ આરભ્] શરૂ કરવુ (૨) તૈયારી કરવી
**આરભશૂર(–રૂ)** વિ૦ ક્ષણિક ઉત્સાહવાળુ, આરભમા શૂરતા બતાવી પછી શિથિલ થઈ જાય તેવુ
**આરાધક** વિ૦ [સ] આરાધના કરનારુ –**ન** ન૦ [સ] પ્રસન્ન કરવુ તે (૨) આરાધના –**ના** સ્ત્રી૦ [સ] પૂજા, સેવા –**વુ** સ૦ ક્રિ૦ [સ આરાધ્] પ્રસન્ન કરવુ (૨) પૂજવુ, ભજવુ
**આરાધ્ય** વિ૦ [સ] આરાધવા યોગ્ય
**આરામ** પુ૦ [સ] બગીચો
**આરામ** પુ૦ [ફા] થાક ખાવો તે (૨) શાન્તિ (૩) દુ ખ દર્દમાથી મુક્તિ (૪) કવાયતમા આરામથી ઊભા રહેવાનો હુકમ ૦ખુરશી(–સી) સ્ત્રી૦ આરામ માટે જેમા બેસી લાબા થઈ શકાય તેવી ખુરશી ૦ગાહ સ્ત્રી૦ આરામનુ સ્થાન (૨) કબર [ખાવામા વપરાય છે
**આરારૂટ** ન૦ [ઇ] એક કદ જેનો લોટ
**આરાવ(–વા)ડ્યા, આરાવાર્યા** પુ૦ બ૦ વ૦ શ્રાદ્ધના દિવસો
**આરાસુર** પુ૦ અરવલ્લી પર્વતનુ–આબુનુ એક શિખર –**રી** વિ૦ સ્ત્રી૦ આરાસુર ઉપર વસનારી (દેવી અબાજી)
**આરિયાં** ન૦ બ૦ વ૦ [પ્રા આરિયા] હોડી, વહાણ વગેરેના સઢ કનારી–પાણી નાખવાને
**આરિયુ** ન૦ ટોપલો [ચ]
**આરિયું** ન૦ કાકડી ભીંડુ
**આરી** સ્ત્રી૦ નાની કરવતી (૨) મોચીનુ એક ઓજાર
**આરીકારી** સ્ત્રી૦ ચતુરાઈ (૨) દાવપેચ
**આરૂઢ** વિ૦ [સ] –ની ઉપર ચઢેલુ બેઠેલુ
**આરેકુ** વિ૦ તોફાની (૨) જક્કી (૩) ન૦ સાત માણાનુ એક માપ કે વજન
**આરેતારે** અ૦ લગભગ કિનારે પહોંચતા લગભગ પૂરુ થતા વખતે છેવટ વખતે
**આરો** પુ૦ [સ આર] કિનારો (૨) છેડો (૩) છૂટવાનો ઉપાય [ના]
**આરો** પુ૦ [સ અર આરા] પૈડાનો નાભિથી પરિઘ પર્યંતનો કાકડો

**આરો** પું૦ છાબાનો ઉબાળો (૨) નિયત કાલાવધિ [જૈન] (૩) ચૂનો અને રેતીના મિશ્રણના કોનનો ખાડાવાળો ઢગલો [કા]
**આરોગવુ** સ૦ ક્રિ૦ [દ आरोग] જમવુ
**આરોગ્ય** ન૦ [સ] તદુરસ્તી ૦**ધામ** ન૦ દરદીઓને સાજા થવા માટે સારી આબોહવામા આવેલુ સ્થળ,'સેનેટોરિયમ ૦**પ્રદ** વિ૦ આરોગ્ય આપનારુ ૦**વિજ્ઞાન** ન૦, ૦**વિદ્યા** સ્ત્રી૦ ૦**શાસ્ત્ર** ન૦ આરોગ્ય સબધી જ્ઞાન, તદુરસ્તીને લગતા નિયમોનુ શાસ્ત્ર
**આરોપ** પુ૦ [સ] આક્ષેપ (૨) આરોપવુ તે ૦**ણ** ન૦ આરોપવુ તે(૨)આક્ષેપ, તહોમત (૩) સ્થાપના (૪) રોપવુ તે ૦**વુ** સ૦ક્રિ૦ એકના ધર્મ બીજાને લગાવવા (૨) આળ કે આક્ષેપ મૂકવો (૩) ધાલવુ, પરોવવુ, મૂકવુ લગાડવુ નાખવુ (વરમાળા આરોપવી મન પ્રભુમા આરોપવુ ઇ૦)
**આરોપી** વિ૦ જેના પર તહોમત હોય એવુ (૨) પુ૦ તહોમતદાર
**આરોવારો** પુ૦ છૂટકો (૨) છેવટ
**આરોહ** પુ૦ [સ] ચડાણ ચડાવ (૨) રાગ ખેચવો તે (૩) ચડતી ગોઠવણી, ‘એસેન્ડિંગ ઑર્ડર’ [ગ] ૦**ણ** ન૦ચડવુ તે (૨)સવારી કરવી તે(૩) ઉપર બેસવુ તે
**આર્જવ** ન૦ [સ] ઋજુતા, નિખાલસતા (૨) પ્રામાણિકતા (૩) વિનમ્રતા
**આર્ત(-ર્ત્ત)** વિ૦ [સ] પીડિત, દુખી ૦**ત્રાણ** વિ૦ પીડિતોનું રક્ષક (૨) ન૦ પીડિતનુ રક્ષણ ૦**ત્રાતા** પુ૦ પીડિતનું રક્ષણ કરનાર પુરુષ
**આર્ત(-ર્ત્ત)વ** વિ૦ [સ] ઋતુને લગતુ (૨) રજસ્રાવને લગતુ (૩) ન૦ રજ, રજસ્રાવ
**આર્ત(-ર્ત્ત)સ્વર** પું૦ દુખનો પોકાર
**આર્તિ(-ર્ત્તિ)** સ્ત્રી૦ [સ] પીડા, દુખ
**આર્થિક** વિ૦ [સ] નાણા સબધી
**આર્દ્ર** વિ૦ [સ] ભીનુ (૨) મૃદુ (૩) માયાળુ
**આર્દ્રક** ન૦ [સ] આદુ
**આર્દ્રા** સ્ત્રી૦ [સ] છઠ્ઠુ નક્ષત્ર

**આર્ય** વિ૦ [સ] કુલીન (૨) આર્ય લોકોને લગતુ (૩) પુ૦ એ નામની પ્રજા (૪) સદાચારી માણસ ૦**પુત્ર** પુ૦ [સ] પતિ, સ્વામી ૦**સત્ય** ન૦ આર્યે–બુદ્ધે બતાવેલા ચાર મહાન સત્યો –દુખ, સમુદય માર્ગ અને નિરોધ ૦**સમાજ** પુ૦,સ્ત્રી૦ સ્વામી દયાનદે સ્થાપેલો ધર્મસપ્રદાય
**આર્યા** સ્ત્રી૦ [સ] કુલીન સ્ત્રી (૨) એક છદ
**આર્યાવર્ત** પુ૦ [સ] આર્યોનુ રહેઠાણ, હિમાલય અને વિધ્યાચળ વચ્ચેનો પ્રદેશ જેમા આર્યો આરભમા આવી રહ્યા કહેવાય છે તે (૨) ભરતખડ
**આર્ષ** વિ૦ [સ] ઋષિ સબધી (૨) પવિત્ર, દિવ્ય (૩) પુ૦ એક પ્રકારનો વિવાહ, જેમા કન્યાનો બાપ વર પાસેથી માત્ર એક કે બે ગાયની જોડ લઈને કન્યા આપે છે ૦**પ્રયોગ** પુ૦ કેવળ ઋષિઓએ જ કરેલો અતિ પ્રાચીન પ્રયોગ
**–આલ** પ્રત્યય જુઓ ‘–આળ’
**આલપાકો** પું૦ [ઇ अल्पाका] એક જાતનુ ઘેટું (૨) એના ઊનનુ બનાવેલુ કાપડ
**આલપાલ** સ્ત્રી૦ સેવાચાકરી (૨) માવજત (બાળકની) [સાચવવા માટેની વહી
**આલબમ** ન૦ [ઇ] ફોટાઓ અને સહીઓ
**આલબેલ** સ્ત્રી૦ [ઇ ऑल वॅल] બધુ સલામત છે એમ સૂચવતો ચોકીદારોનો એક પોકાર
**આલમ** સ્ત્રી૦ [અ] દુનિયા ૦**ગીર** વિ૦ [ફા] દુનિયાને જીતનારુ (૨) પુ૦ ઔરગઝેબનુ ઉપનામ ૦**પનાહ** વિ૦ [ફા] આલમનુ રક્ષણ કરનારુ (૨) પુ૦ પાદશાહ
**આલય** ન૦ [સ] ઘર, સ્થાન રહેઠાણ
**આલવુ** સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા अल्लिव] આપવુ
**આલસવીલસ** અ૦ તરસથી પીડાતુ
**આલસાલ** વિ૦ સાલપોલિયુ, ઢીલા–બરાબર નહિ બેઠેલા સાલવાળુ
**આલસ્ય** ન૦ [સ] આળસ, આળસુપણુ
**આલંકારિક** વિ૦ [સ] અલકાર સબધી, અલકારયુક્ત
**આલબ** પું૦ [સ] આધાર (૨) લબરેખા

૦ન ન૦ આધાર; ટેકો. ૦વું સ૦ ક્રિ૦ [सं. आलंब्] આધાર લેવો; ટંગાવું

**આલા** વિ૦ [અ.] સૌથી ઊંચું; ઉત્તમ

**આલાત** ન૦ [સં.] જુઓ અલાત. ૦ચક્ર ન૦ જુઓ અલાતચક્ર

**આલાપ** પું૦ [સં.] વાતચીત (૨) ગાયનની પૂર્વે તેની તૈયારી રૂપે અને વચ્ચે રાગની ધૂનમાં 'આ આ' એમ ગાવામાં આવે છે તે (૩) ગુંજન [આલાપ સાથે ગાવું

**આલાપવું** સ૦ક્રિ૦[सं. आलाप्]બોલવું(૨)

**આલાંબાલાં** ન૦બ૦વ૦ બહાનાં

**આલિ(-લી)** સ્ત્રી૦ [સં.] સખી (૨) હાર

**આલિમ** વિ૦ [અ.] પંડિત; વિદ્વાન

**આલિંગન** ન૦ [સં.] છાતી સરસું ચાંપવું તે

**આલિંગવું** સ૦ક્રિ૦ [सं. आलिंग्] ભેટવું; છાતી સરસું ચાંપવું

**આલી** સ્ત્રી૦ [સં.] જુઓ આલિ

**આલી** વિ૦ [અ.] ઉચ્ચ; ઊંચું; ભવ્ય

**આલીગારું** વિ૦ આળીગાળું; અટકચાળું

**આલીજનાબ** વિ૦ [ફા.] મોટી-ઊંચી પદવીવાળું [ફળદ્રૂપ; સમૃદ્ધ

**આલીલીલી** વિ૦ સ્ત્રી૦ તાજી; લીલી;

**આલીશાન** વિ૦ જુઓ આલેશાન

**આલીહજરત** વિ૦ [ફા.] જુઓ આલીજનાબ

**-આલુ** [સં.] પ્રત્યય. જુઓ '-આળુ'

**આલુ** ન૦ [જુઓ આળ] ખોટો આરોપ

**આલુ** ન૦આલૂ (એકમાં)

**આલૂ** ન૦ [ફા.] એક મેવો; જરદાળુ

**આલૂ** ન૦[સં. आलू=ખાદ્ય કંદ]બટાટો

**આલેક** પું૦ જુઓ અહાલેક

**આલેખ** પું૦[સં.]લખાણ(૨)ખત, દસ્તાવેજ (૩) સનદ (૪) મહોર; 'સીલ' (૫) 'આંક' (૬) ચિત્ર. ૦ન ન૦ લખવું તે, લખાણ(૨) ચિત્ર; (૩) ચીતરવું તે; ચિત્રકામ

**આલે(-લ)ખવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. आलिख्] દોરવું, રેખા કાઢવી (૨)ચીતરવું (૩)લખવું

**આલેખ્ય** વિ૦ [સં.] આલેખવા યોગ્ય (૨) ન૦ ચિત્ર (૩) લખાણ

**આલેશાન** વિ૦ [અ. आलीशान] પ્રતિષ્ઠિત; ઉત્તમ (૨)ખૂબ મોટું (૩)ભભકાદાર; ભવ્ય

**આલોકન** ન૦[સં.] આલોકવું તે. -વું સ૦ ક્રિ૦ [સં. आलोक् જોવું (૨)અવલોકન કરવું

**આલોચન** ન૦, ૦ના સ્ત્રી૦[સં.]અવલોકન; નિરીક્ષણ [વગેરે વનસ્પતિ

**આલોપાલો** પું૦ ઝાડનાં પાંદડાં, મૂળિયાં

**આલોયણ** ન૦ [સં. आलोचन] વિચાર(૨) દોષોની કબૂલાત કરીને પ્રાયશ્ચિત્ત લેવું તે; આલોચના [જૈન]

**આલોલ** વિ૦ [સં.] હાલતું (૨) ક્ષુબ્ધ

**આવ** સ્ત્રી૦ આવક; આયાત

**આવક** સ્ત્રી૦આવવું તે(૨) ઉત્પન્ન; પેદાશ; કમાણી. ૦જાવક સ્ત્રી૦ આવવું અને જવું તે (૨) ઊપજ-ખર્ચ (૩)તેની વહી. ૦વેરો પું૦ કમાણી ઉપરનો કર (૨) આયાત થતા માલ ઉપરની જકાત

**આવકાર** પું૦ આવો-પધારો એમ કહેવું તે;સ્વાગત. ૦વું સ૦ક્રિ૦આવકાર આપવો

**આવચીબાવચી** સ્ત્રી૦ એક વનસ્પતિ કે એનાં બીજ, તુકમરિયાં

**આવજા (૦વ)** સ્ત્રી૦ આવવું અને જવું તે

**-આવટ** કૃત્પ્રત્યય;ક્રિ૦ પરથી સ્ત્રી૦બનાવે. ઉદા૦ બનાવટ; છણાવટ

**આવડ (૦ત)** સ્ત્રી૦ આવડવું તે; કુશળતા. ૦જાવડ સ્ત્રી૦ઘરકામની વેતરણ; કરકસર

**આવડવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. आपद्] -ની જાણ હોવી,-નું વાકેફ હોવું; -ની કુશળતા હોવી

**આવડું** વિ૦ આ કદનું; આટલું

**આવદાની** સ્ત્રી૦ જુઓ આમદની

**આવરણ** ન૦ [સં.] આચ્છાદન (૨) વિઘ્ન

**આવરદા** પું૦; સ્ત્રી૦; ન૦ [સં. आयुर्+दाय] આયુષ્ય (૨) જિંદગાની

**આવરવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. आवृ] ઢાંકવું (૨) વ્યાપવું (૩) ઘેરવું

**આવરો** (આં'વ) પું૦ (માંદગીમાંથી ઊઠ્યા બાદ થતો) ખાવાનો ભભડાટ કે લાલસા

**આવરો** પું૦[ફા. आवारह] માસિક આવક-જાવકની ખાતાવાર નોંધપોથી

**આવરો** પું૦ આવક. ૦જાવરો પું૦ અવરજવર (૨) આવકજાવક

**આવર્ત** પું૦ [સં.] ચકરી; ભમરી (પાણીની). ૦ક વિ૦ [સં.] ફરી ફરી આવતું–આંટા ખાતું (૨) 'રિકરિંગ' [ગ] (૩) પું૦ જુઓ આવર્ત. ૦ન ન૦ ગોળ ફરવું તે (૨) વાર વાર ફરી ફરી કરવું તે (પારાયણ)

**આવલ** ન૦ તાજુ પીજેવું ર–પોલ

**આવલાં** ન૦ બ૦ વ૦ ફાંફાં (૨) ફાંસ, વરત ઇત્યાદિ પાણી ખેંચવાના સાધન

**આવલિ(–લી)** [સં.] (–ળિ,–ળી) સ્ત્રી૦ હાર; પંક્તિ (૨) પરંપરા

**આવવું** અ૦ક્રિ૦ [સં આયા] દૂર હોય ત્યાંથી પાસે પહોંચવું (૨) સ્થાન હોવું ઉદા૦ અમદાવાદ ગુજરાતમાં આવ્યું (૩) ન હોય ને જન્મવું કે દેખા દેવી કે ફણવું ફૂલવું. ઉદા૦ આજે ફરી આવી; તાવ આવ્યો (૪) (કપડું કે પોશાકની ચીજ) બરોબર બેસવું (૫) (કોઈ ભાવ કે વસ્તુ) નીપજવી, બનવી. ઉદા૦ ઘાટ આવ્યો, દયા આવી (૬) થવું, હિસાબે ઊતરવું. ઉદા૦ ખર્ચ આવવું. (૭) માવું; સમાવું ઉદા૦ આ કપડામાં કેટલું આવશે? (૮) શરીરનું અંગ ફૂટવું કે કામ દેતું થવું કે તેનું દરદ થવું. ઉદા૦ દાંત આવવા; આંખ આવવી (૯) બીજા ક્રિયાપદના સહાયકારીપણામાં તે ક્રિયાનું ભૂતકાળથી ચાલુપણું બતાવે. ઉદા૦ રિવાજ ચાલ્યો આવવો. (૧૦) સહાયકારી ક્રિ૦ તરીકે બીજા ક્રિ૦ સાથે આવે છે. (ત્યારે કેટલાંક ક્રિ૦માં તે અણધારી થવાનો ભાવ આપે છે) ઉદા૦ આવી ચડવું. **આવી બનવું** = ભારે સંકટ કે મરણની ઘડી આવવી

**આવશ્યક** વિ૦ [સં] જરૂરી. ૦તા સ્ત્રી૦

**–આવહ** વિ૦ [સં.] આણનારું; ઉપજાવનારું (સમાસને છેડે ઉદા૦ 'ભયાવહ')

**આવળ** પું૦; સ્ત્રી૦ એક વનસ્પતિ

**આવળિ(–ળી)** સ્ત્રી૦ જુઓ આવલિ

**આવાગમન** ન૦ આવવું ને જવું તે (૨) અવતરવું અને મરવું તે

**આવાર** અ૦ આ વખતે–સમયે (૨) આ ફેરા

**આવાસ** પું૦ [સં.] ઘર (૨) ઓરડો

**આવાહન** ન૦ [સં.] આમંત્રણ (૨) દેવની પ્રતિષ્ઠા કરવી તે

**આવિર્ભાવ** પું૦ [સં.] બહાર નીકળવું કે પ્રગટવું તે (૨) અવતાર; જન્મ

**આવિષ્કરણ** ન૦, **આવિષ્કાર** પું૦ [સં.] પ્રગટ–ખુલ્લું કરવું તે

**આવિષ્કૃત** વિ૦ [સં.] દેખાડેલું; બતાવી આપેલું; ખુલ્લું કરાયેલું –થયેલું

**આવું** (આ'વું) વિ૦ આના જેવું

**આવૃત** વિ૦ [સં.] આવરેલું; ઢાંકેલું (૨) વ્યાપ્ત

**આવૃત્તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] ચક્રાકારે ફરવું તે (૨) પાછું આવવું તે (૩) વારંવાર થવું–કરવું તે (૪) પુસ્તકનું પ્રકાશન; 'એડિશન'

**આવેગ** પું૦ [સં.] જુસ્સો (૨) ક્ષોભ; આવેશ (૩) ઉતાવળ; દોડાદોડી

**આવેદન** ન૦ [સં.] નિવેદન (૨) ફરિયાદ. ૦પત્ર ન૦ ફરિયાદ કે અરજીનો કાગળ

**આવેશ** પું૦ [સં.] જુસ્સો; ઊભરો (૨) ગુસ્સો

**આવેષ્ટન** ન૦ [સં.] વીંટી વળનારી વસ્તુ (ગલેફ, રેપર ઇ૦)

**આશ** સ્ત્રી૦ જુઓ આશા [પ.]

**–આશ** પ્રત્યય. વિ૦ પરથી સ્ત્રી૦ નામ બનાવે છે ઉદા૦ કડવાશ; પીળાશ

**આશક** પું૦ [અ. આશિક] પ્રેમી (૨) વિ૦ પ્રેમવશ; મોહિત; ફિદા. ૦માશૂક ન૦ બ૦ વ૦ વહાલોવહાલી

**આશ(–સ)કા** સ્ત્રી૦ દેવની આરતી, ભસ્મ ઇત્યાદિ લેવા તે

[પછાડવું [પ.]

**આશટવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ આછટવું;

**આશનાઈ** સ્ત્રી૦ [ફા. આશના] ભાઈબંધી, યારી

**આશય** પું૦ [સં.] મનની ધારણા; ઇરાદો (૨) ન૦ સ્થાન (૩) પાત્ર (૪) કરેલાં કર્મોના સંસ્કાર કે તેમનો સમૂહ

**આશરે** અ૦ શુમારે; લગભગ

**આશરો** પું૦ [સં. આશ્રય] છત્રછાયા (૨) આધાર (૩) અડસટ્ટો.

[આશંકા

**આશંક** પું૦ [સં.] આંચકો; શરમાવું તે (૨)

**આશંકા** સ્ત્રી૦ [સં] શંકા, વહેમ **–કિત** વિ૦ [સં] આશંકાવાળું
**આશા** સ્ત્રી૦ [સં] ઉમેદ (૨) વિશ્વાસ
**આશા(-ષા)ઢ** પું૦ [સં આષાઢ] વિક્રમ સંવતનો નવમો મહિનો અષાઢ
**આશાબંધ** પું૦ [સં] આશાનું બંધન, આશાનો તંતુ
**આશાવરી** પું૦ એક રાગ
**આશાવાદી** વિ૦ જે થાય છે તે સારા માટે–નિરાશ થવાપણું કદી નથી–એવા વાદમાં માનનારું [રક્ષાનો પ્રસાદ
**આશિકા** સ્ત્રી૦ સાધુ કે દેવનો કે યજ્ઞની
**આશિષ** સ્ત્રી૦ [સં] દુવા આશીર્વાદ
**આશી** વિ૦[સં] ખાનારું (સમાસમાં નામને અંતે) ઉદા૦ ફલમૂલાશી (૨) સ્ત્રી૦ સર્પની દાઢ
**આશીર્વચન** ન૦ [સં] આશીર્વાદ
**આશીર્વાદ** પું૦ [સં] દુવા
**આશીવિષ** પું૦ [સં] સર્પ
**આશુ** વિ૦ [સં] શીઘ્ર ઉતાવળું **–તોષ** વિ૦ [સં] જલદી સંતુષ્ટ થઈ જાય એવું (૨) પું૦ એવા દેવ–શંકર
**આશ્ચર્ય** ન૦ [સં] નવાઈ, અચંબો (૨) આશ્ચર્યકારક બનાવ, ચમત્કાર
**આશ્રમ** પું૦ ન૦ [સં] વિસામાનું સ્થાન, રહેઠાણ (૨) વિશ્રાંતિ (૩) સાધુનો નિવાસ, પર્ણકુટી (૪) જીવનનો વિભાગ (બ્રહ્મચર્ય ગૃહસ્થ ઇ૦ ચાર વિભાગમાંનો કોઈ પણ) (૫) રાષ્ટ્રીય યા ધાર્મિક હિલચાલનું મથક **–વાસી** વિ૦ આશ્રમમાં વસનારું **–વ્યવસ્થા** સ્ત્રી૦ આશ્રમની–જીવનના વિભાગની વ્યવસ્થા
**આશ્રય** પું૦ [સં] આશરો (૨) શરણું **–સ્થાન** ન૦ આશરો લેવાનું સ્થાન
**આશ્રિત** વિ૦ [સં] આશ્રયે રહેલું
**આશ્લેષ** પું૦ [સં] આલિંગન ભેટવું તે
**આશ્લેષા** સ્ત્રી૦ [સં] નવમું નક્ષત્ર
**આશ્વાસન** ન૦ [સં] **–ના** સ્ત્રી૦ દિલાસો, સાંત્વન, હિંમત

**આશ્વિન** પું૦ [સં] આસો માસ
**આષાઢ** પું૦ [સં] અષાઢ માસ **–ઢા** સ્ત્રી૦ [સં] વીસમું અને એકવીસમું નક્ષત્ર (પૂર્વાષાઢા અને ઉત્તરાષાઢા)
**આસકા** સ્ત્રી૦ જુઓ આશંકા
**આસક્ત** વિ૦[સં] મોહિત અનુરક્ત **–ક્તિ** સ્ત્રી૦ [સં] અતિશય સ્નેહ મોહ
**આસન** ન૦[સં] બેસવાની જગા (૨) બેસવા, સૂવા કે ઊભા રહેવાની ઢબ (૩) આસનિયું, બેસવાની વસ્તુ (૪) ચોપડી અથવા પત્રકનો મોટો ખાતું [સરભરા
**આસનાવાસના** સ્ત્રી૦ આશ્વાસન (૨)
**આસનિયું** ન૦ આસન માટે પાથરવાની વસ્તુ
**આસન્ન** વિ૦ [સં] નજીક આવેલ **–કોણ** પું૦ એડ્જેસન્ટ ઍંગલ [ગ] [નજીકમાં
**આસપાસ(૦માં)** અ૦ આજુબાજુ (૨)
**આસમાન** ન૦[ફા] આકાશ, ગગન **–ની** વિ૦ આકાશના જેવા રંગનું (૨) દૈવી, કુદરતી (૩) સ્ત્રી૦ દૈવી આફત–કોપ **–ની સુલતાની** સ્ત્રી૦ દૈવી તેમ જ રાજાએ ઊભી કરેલી બેવડી આફત
**આસવ** પું૦[સં] ઔષધિઓમાં આથો લાવી તૈયાર કરાતું પેય (૨) ગાળેલો દારૂ **–વવું** સ૦ક્રિ૦ ગરમીથી પ્રવાહીનું વાયુરૂપ કરી તેને ફરી ઠારીને પ્રવાહી બનાવવું, 'ડિસ્ટિલ' [૨ વિ ]
**આસંગ** પું૦ [સં] આસક્તિ
**આસંત્રો (-દ્રો)** પું૦ [સં अश्मन्तक] એક ઝાડ જેના પાન બીડી વાળવામાં ખપ લાગે છે
**આસંદિકા** પું૦ [સં] નાનું આસન, નાની ખુરસી
**આસંદો** પું૦ જુઓ આસંત્રો
**આસંધ** સ્ત્રી૦ [સં अश्वगंधा] એક ઔષધિ
**આસાએશ** સ્ત્રી૦ [ફા आसाइश] આરામ
**આસાન** વિ૦ [ફા] સહેલું નરમ **–કેદ** સ્ત્રી૦ સાદી કેદ **–ની** સ્ત્રી૦ સહેલાઈ
**આસામી** પું૦ સ્ત્રી૦ [અ असामी] માણસ, વ્યક્તિ (૨) દેવાદાર (૩) પૈસાદાર–પ્રતિષ્ઠિત માણસ (૪) વરાક, અસીલ

**આસિસ્ટંટ** વિ૦ [ઇં. ઍસિસ્ટન્ટ] મદદનીશ (૨) પુ૦ એવી વ્યક્તિ

**આસુર(-રી)** વિ૦ [સં.] અસુર સંબંધી; રાક્ષસી; જંગલી. ૦વિવાહ પું૦ કન્યાવિક્રયવાળો વિવાહ

**આસૂં(-સોં)દરો** પુ૦ જુઓ આસંત્રો

**આસો** પું૦ [સં. આશ્વિન્] વિક્રમ વર્ષનો છેલ્લો મહિનો

**આસોપાલવ** પુ૦ એક ઝાડ, જેના પાનનાં તોરણ બનાવાય છે

**આસોંદરો** પુ૦ જુઓ આસંત્રો

**આસ્તર** પુ૦, ૦ણ ન૦ [સં] પાથરવું-બિછાવવું તે (૨) પાથરણું, ગાલીચો

**આસ્તિક** વિ૦[સં.] ઈશ્વર અને પરલોકના અસ્તિત્વમાં માનનારું (૨) શ્રદ્ધાળુ

**આસ્તે** અ૦ [ફા.आहिस्तह] ધીમે(૨) 'ઊભું રાખો' 'ધીમું કરો' એમ સૂચવતો ઉદ્ગાર

**આસ્થા** સ્ત્રી૦ [સં.] આદરમાન (૨) શ્રદ્ધા; આસ્તીન (૩) મૂડી, પૂંજી

**આસ્પદ** ન૦[સં.]સ્થાન,જગા(૨)વિ૦લાયક; પાત્ર (સમાસને અંતે) ઉદા૦ શોભાસ્પદ

**આસ્ફાલન** ન૦[સં.]અફળાવું કે અફાળવું તે

**આસ્ફોટ** પું૦, ૦ન ન૦ [સં.] થાબડવું; પોતે હાથે ઠોકવું તે (૨) ઊપસવું તે (૩) પ્રગટ-જાહેર કરવું તે (૪) ભડાકા-ધડાકા સાથે ફૂટવું તે

**આસ્ય** ન૦ [સં.] મુખ (૨) ચહેરો

**આસ્રવ** પું૦[સં] દુઃખ;પીડા(૨) સ્રાવ (૩) [જૈન]કર્મનું આત્મામાં દાખલ થવું તે(૪) તેના નિમિત્તરૂપ પાપપ્રવૃત્તિ

**આસ્વાદ** પુ૦[સં.]ચાખવું-સ્વાદ લેવો તે(૨) માણવું તે

**આસ્વાદ્ય** વિ૦ [સં] આસ્વાદ લેવા યોગ્ય

**આહ** સ્ત્રી૦હાય,નિસાસો(૨)અ૦[સં.]અરે!

**આહત** વિ૦[સં.] ઈજા પામેલું; જખમી(૨) હણાયેલું(૩)વગાડેલું;વગાડવાથી નીપજતું

**આહરડવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. आहृत] સડાકાની સાથે ખાવું (પ્રવાહી)

**આહવનીય** વિ૦[સં.] હોમવા યોગ્ય (૨) પું૦ હોમનો અગ્નિ

**આહા(૦હા)** અ૦ આશ્ચર્ય, દુઃખ આદિ સૂચવનાર ઉદ્ગાર

**આહાર** પું૦[સં] ખોરાક (૨) ખાવું તે; ખાનપાન. ૦વિહાર પું૦ આહાર અને વિહાર

**આહાહા** અ૦ જુઓ આહા

**આહીર** પું૦[સં.आभीर]ભરવાડ;રબારી.૦ડી, ૦ણ, ૦ણી,-રાણી સ્ત્રી૦ આહીરની સ્ત્રી

**આહુત** વિ૦[સં.]હોમેલું, બલિરૂપે અપાયેલું

**આહુતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] હોમવું તે (૨) હોમવાનું દ્રવ્ય-વસ્તુ; બલિદાન

**આહેડી** પુ૦ [સં. आखेटक] શિકારી; ભીલ

**આહ્નિક** ન૦ દૈનિક ક્રિયા; રોજનું કામ

**આહ્નિક** વિ૦[સં.] દૈનિક (૨)ન૦નિત્યકર્મ

**આહ્લાદ** પુ૦[સં.] આનંદ; હર્ષ. ૦ક વિ૦ આહ્લાદ ઉપજાવે તેવું

**આહ્વાન** ન૦[સં]આમંત્રણ(૨)પડકાર(૩) આવાહન(૪)હાજર થવાનો હુકમ,'સમન્સ'

**આળ** ન૦ ખોટો આરોપ; કલંક(૨)આળપંપાળ; ઓઠું (૩) સ્ત્રી૦ અટકચાળું

**-આળ** [સં. आल] પ્રત્યય. નામને લાગતાં 'વાળું' અર્થનું વિ૦ બનાવે. ઉદા૦ શરમાળ, દયાળ

**આળપંપાળ** વિ૦ મિથ્યા (૨) સાચું નહિ એવું (૩) પંપાળવું (૪) ન૦ આશ્વાસન (૫) ભૂતપ્રેતાદિ

**આળવીતરું** વિ૦ મસ્તીખોર; તોફાની

**આળસ** સ્ત્રી, ન૦ [સં.आलस्य] એદીપણું; સુસ્તી. -સુ વિ૦ આળસવાળું

**આળાજુંબો** પુ૦ સંસારની આશાતૃષ્ણા

**આળિયું** ન૦, -યો પુ૦ બખોલ; ખાડો (ખાસ કરીને કૂવાની દીવાલમાં)

**આળી** સ્ત્રી૦ [સં. आली] સોનીની અંગીઠી મૂકવાની ઊંચી ઓટલી

**આળીગાળું** વિ૦ અટકચાળું; તોફાની

**-આળુ** [સં. आलु] પ્રત્યય. નામને લાગતાં 'વાળું' અર્થનું વિ૦ બનાવે. ઉદા૦ દયાળુ

**આળું** વિ૦[સં.आर्द्र; દે. आल]લીલું; ભીનું(૨) તાજું ઉતરડેલું; કાચું (ચામડું) (૩)જરા અડકવાથી દુખાવાય એવું (૪)નરમ; પોચું

**-આળું** પ્રત્યય. નામને લાગતાં 'વાળું' અર્થમાં વિ૦ બનાવે છે. ઉદા૦ દુધાળું

આંજુભોજું વિ૦ ભોળુ (૨) ન૦ બાળક
આંજે અ૦ એજે
આંજેખવું સ૦ ક્રિ૦ જુઓ આંઝેખવું
આંઝોટવું અ૦ક્રિ૦ [સ આતુર] સુઈને એક
  ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે એમ ગગડવું, લોટવું
આં(આ)અ૦[રવ૦]હા, એ (૨) ઠીક, ભલે,
  વારુ ઇત્યાદિ અર્થ બતાવનો ઉદ્‌ગાર
આંક(૦)પુ૦[સં અઙ્ક] સંખ્યાની નિશાની(૨)
  ભાવ,મૂલ્ય(૩)ભાગાઈ કે પાતગાઈનો હિસાબ
  [સૂતરનો] (૪) નિશાની (૫) અડસટ્ટો(૬)
  સીમા, હદ (૭) પુ૦બ૦વ૦ વડિયા, પાડા
આંક (૦) પુ૦[સ અક્ષ] ધરી [ચાળણી
આંકચાળણી (૦) સ્ત્રી૦ ઝીણા છિદ્રવાળી
આંકડાવહી (૦) સ્ત્રી૦ ભરતિયા નોંધવાની
  વહી
આંકડાશાસ્ત્ર (૦) ન૦ હકીકતના આંકડા
  એકત્ર કરવાની અને તેનો ઉપયોગ
  કરવાની વિદ્યા, 'સ્ટેટિસ્ટિક્સ'
આંકડી (૦ સ્ત્રી૦ છેડેથી વાળેલો સળિયો
  (૨)મગ (૩) આંતરડામાં થતી પીડા, ચૂંક
  (૪) તાણ [રોગ] (૫) સખત વાંધો [લા]
  ૦ઘૂંકડી સ્ત્રી૦ આંગીધૂંગી
આંકડો (૦) પુ૦ છેડેથી વાંકો સળિયો
  (૨)મગ(૩)(વીંછી-જનો)ડંખ(૪)(મૂછનો)
  આંકડો પાડેલો વળ
આંકડો (૦)પુ૦[સ અઙ્ક] સંખ્યા, સંખ્યાની
  નિશાની(૨)લેણદેણનો હિસાબ-કાગળ(૩)
  મિષ(૪)વરને આપવાનો ચાંલ્લો, પરઠણ
આંકણ (૦) ન૦ આંકવું તે (૨) ઊપણતાં
  સારું સારું અનાજ જુદું પાડવું તે
  -ણી સ્ત્રી૦આંકવાનું-લીટી દોરવાનું સાધન
  (૨) કસ-કિંમતનો અડસટ્ટો કાઢવો તે
  -ણું ન૦ આંકવાનું ઓજાર (સુતારી) (૨)
  દાગીના પર ચીતરવાનું સોનીનું ઓજાર
આંકલું (૦) ન૦ આકડાનું ફળ -લો પું૦
  જુઓ આંકોલ
આંકવું (૦) સ૦ક્રિ૦ [સં અઙ્ક] આંકો કે
  નિશાની પાડવી (૨) લીટી દોરવી (૩)
  કસ કિંમતનો અડસટ્ટો કાઢવો (૪)
  ડામીને નિશાની પાડવી જેથી ઓળખાય
  (૫)ખાસ કામ માટે નામ પાડી જુદું કરવું
  અલગ કરવા, 'ઇયરમાર્ક' [લા]
આંકો (૦) પુ૦ [સ અઙ્ક] નિશાનીની લીટી
  (૨) અડસટ્ટો (૩) હદ નેક
આંકોશિયા (૦) ન૦ બ૦વ૦ પાસળાં (૨)
  સખત પ્રયત્ન (૩) એથી ઊપજતો શ્વાસ
આંખ (૦) સ્ત્રી૦[સં અક્ષિ] ચક્ષુ નેત્ર (૨)
  [લા] જોવાની શક્તિ, નજર (૩) નિગા,
  ધ્યાન દેખરેખ(૪)(કોઈ ચીજનું આંખ જેવું)
  નાનું કાણું છિદ્ર (૫) બીજની ગાંઠ (જેમ
  કે શેરડીની) ૦આવવી = આંખ દુખવી
  (૨) પશુનાં બચ્ચાંની આંખ કામ કરતી
  થવી ૦ચાંક ો ૦ચાંદનો પુ૦ રૂડે અવસરે
  સ્ત્રીઓને ગાલે કે કપાળમાં લગાડાતી ટીપકી
  ૦ચોરી સ્ત્રી૦ અણગમતી વસ્તુ ઉપરથી
  આંખ ખસેડી લેવી તે (૨) જોયું હોય
  છતાં નથી જોયું તેવો દેખાવ કરવો તે
  ૦ઢાંકણી સ્ત્રી૦ આંખનો ડાબલો (ઘોડા
  વગેરેનો) ૦મ(-મિ,-મી)ચકારો પુ૦
  પલકારો (૨) આંખથી કરેલી ઇશારત
  ૦મિ(-મી)ચામણું ન૦ જોયું ન જોયું
  કરવું તે ૦મિ(-મી)ચામણાં ન૦બ૦
  વ૦ એક બાળરમત(૨)જોયું ન જોયું કરવું
  તે (૩) ઇશારત (આંખ મીંચીને કરેલી)
આંખિયું (૦) ન૦ આંખઢાંકણી (૨) સૂક્ષ્મ
  દર્શક કે દૂરદર્શકનો આંખ તરફ રાખવાનો
  છેડો અગર તે ઠેકાણે બેસાડેલો લેન્સ,
  'આઈપીસ' [પ વિ]
આંખિયાં (૦) ન૦ બ૦ વ૦ મૂર્છા (૨)
  ડોળા કાઢવા તે (૩) ઝાંઝરિયાં
આંગડી (૦) સ્ત્રી૦[સ અઙ્ગ]અંગરખી ઝભલું
આંગણ -(ણું) (૦) ન૦ [સ અઙ્ગણ] ઘરના
  મુખ્ય દ્વાર સામેની ખુલ્લી જગા
આંગમણ (૦) સ્ત્રી૦ હોવત, જોર (૨)
  જુઓ આગમણ
આંગમવું (૦)સ૦ક્રિ૦[સ અઙ્ગ] -ની સામે થવું
આંગલું (૦) [સ અઙ્ગ] ઝભલું
આંગળ (૦) ન૦ [સ અઙ્ગુલ] આંગળી (૨)

આગળીજેટલી નબાઈ તસુ(૩)ઘાની મ જ્ઞા
**આંગળિયાત,આંગળિયુ**(૦)વિ૦(૨) ન૦ આગના ધણીનુ (બાળક)
**આંગળી** (૦) સ્ત્રી૦ [સ અગુલિ] હાથપગના પજા આગળના પાચ અવયવોમાનો દરેક અવયવ [આગળી થવી તે
**આંગળી દેખાડવુ** (૦) ન૦ ફજેતો,
**આંગળું** (૦) ન૦ જુઓ આગળી
**આગિરસ** વિ૦[સ]અગિરસ ઋષિને લગતું (૨) પુ૦ બૃહસ્પતિ
**આગી** (૦) વિ૦[સ અગિકા]પરણનાર પુરુષને મોસાળ તરફથી મળતુ ઓટયા વિનાનુ કોરુ વસ્ત્ર(૨)માતાની મૂર્તિને બદલે મુખાની રગ બેરગી ધાતુઓના પતરાની તકતી (૩) હનુમાનની મૂર્તિ ઉપરનુ તેલસિંદૂરનુ મડ (૪) મૂર્તિના શણગાર[જૈન](૫)આધીથી ચ તો ધૂળનો ગોટો
**આંગ્લ** વિ૦[ઇ ઍગ્લોપરથીસ રૂપઆપ્યુંછે] અગ્રેજોને લગતુ **॰દેશ** પુ૦, અગ્રેજોનો દેશ ઇગ્લ૦ **॰ભાષા** સ્ત્રી૦ અગ્રેજી ભાષા
**આંચ** (૦) સ્ત્રી૦ [સ અર્ચિમ] આગ(૨) દીપ્તિ, રૂઆબ (૩) ધમકી (૪) ઈજા
**આંચકવુ**(૦)સ૦ક્રિ૦જોરથીએકદમ ખેચવુ
**આંચકી** (૦) સ્ત્રી૦ તાણ, (૨) હેડકી
**આચકો** (૦) પુ૦ જુઓ આચકો
**આચણી** (૦)સ્ત્રી૦બોલતા અચકાવુ તે(૨) વાતચીતમા વારે વારે બોલવાની ટેવ હોય એવા નિરર્થક શબ્દો તે
**આંચલુ** (૦) વિ૦ દોઢડાહ્યુ [અગ્ર ભાગ
**આચળ** (૦)[સ અચળ]પશુમ દાની આઉનો
**આચળી** (૦) સ્ત્રી૦ [સ અચળ] છેડો, પાલવ
**આછ** (૦) સ્ત્રી૦ ઝાખ (૨) આખની છારી
**આજણ** (૦) ન૦ અજન કાજળ(૨)છળ
**આજણી** (૦) સ્ત્રી૦ પાપણના મૂળ આગળ થતી ફોલ્લી [હનુમાન
**આજનેય** પુ૦ [સ] અજનાનો પુત્ર
**આંજવુ** (૦) સ૦ ક્રિ૦ [સ અ ]આખમા લગાડવુ (૨)અતિ પ્ર ાશથી આખ તેજ હરી લેવુ(૩)રોફમા નાખવુ ઝકરી દેવુ[લા]

**આંજિયુ** (૦)ન૦જાનવરોનો એક રોગ,આજિયુ
**આંજો** (૦) પુ૦ વણાટની બે બાજુના સઢ બાધવાના મોગ દોરડા
**આંટ** (૦)સ્ત્રી૦આટી, ગૂચ (૨) મીનો, વેર (૩) શાખ, આબરૂ (૪)ટપોટી (૫) હાથ નામમા કે સોનાના લખવામા હોશિયારી, ઝડપ(૬) અગૂઠા ને તર્જની વચ્ચેનો ભાગ કે જ્યા કલમ ટેકવીને લખીએ છીએ (૭) તાબોટિયાપણુ યોગ [ચિહ્ન
**આંટણ** (૦) ન૦ (ચામડી પર) ઘસારાનુ
**આંટવુ** (૦)સ૦ક્રિ૦ તાણવુ (૨)ખપી જવુ
**આંટી** (૦) સ્ત્રી૦ ગાં, ગાઠ ગૂચ (૨) કાનેલ દોરાની કરાતી ગાગી (૩) ફીનો [લા] (૪) ફાસો, પચ, પ્રપચ (૫) મેલડી (૬) શાખ, આબરૂ **॰ઘૂંટી** સ્ત્રી૦ દાવપેચ(૨)છળકપટ
**આંટો** (૦)પુ૦વળ (૨)ફેરો,ધક્કો(૩)અટસ **॰ફેરો** પુ૦ આટો ખાને ફેરો (૨) ફેરફાટો
**આંતર** વિ૦ [સ] અદરનુ માહોમાહેનુ
**આંતરજન્ય** વિ૦ જેમની વૃદ્ધિ અદરથી શરૂ થાય છે 'એન્ડોજન્સ [વ વિ]
**આંતરજીવી** વિ૦ છોડની અદર રહી તેમાથી પોષણ મેળવી જીવનારુ, એન્ડો ફાઇટિક' [વ વિ]
**આંતરડી** (૦) સ્ત્રી૦ દિલ, હૃદય
**આંતરડુ** (૦) ન૦ [સ અન્ત્ર] પેટમાના અન્નરસને પચાવી મળને બહાર કાઢનાર નળીના આકારનો અવયવ
**આંતરરાષ્ટ્રિ(-ષ્ટ્રી)ય** વિ૦ સર્વ રાષ્ટ્રોને કે તેમના પરસ્પર સબધને લગતુ
**આંતરવિગ્રહ** પુ૦ એક સમૂહના લોકોમા અદર અદર વિગ્રહ-યુદ્ધ, સિવિલ વૉર
**આંતરવુ** (૦) સ૦ક્રિ૦ [સ अंतरि-अन्तर्] (વાડ કરી કે પડદો ભરીને) જુદુ પાડ (૨) ઘેરવુ (૩) રસ્તો રોકવો
**આંતરસી(-સે)વો, આંતરસો** (૦) પુ અદરનુ સીવણ, સીવેના કપડાને બરા બેસતુ કરવા માટે અદરથી ભરેલો ટાં
**આંતરિક** વિ૦ [સ] અદરનુ (૨) હૃદય
**આંતરી** (૦) સ્ત્રી૦ કાપડના વગર વણે

છાન(૨) પાનવ(૩) માપડ—ચોપગોમા પત્તી એક જ્યાત (૪) વહાણની કિનાર (૫)મિ ખાવાના પાનની નસ(૬)ફણસના ચાપાને વળગેલા રેસા

**આંતરો**(૦)પુ૦[સ અતરાય]ગાળો( )અતર પટ (૩) ભેદ (૪) દ્યુપનો બીજો ભાગ (૫) બે લીટીઓથી કપાયેલો ત્રીજી લીટીનો ભાગ ઈન્ટરસેપ્ટ [ગ]

**આંતો** (૦) પુ૦ ત્રણ સેરોનો દોર ભાગતા પહેલી બે સેરો ઉભેળવી તે [આતરડુ

**આંત્ર** વિ૦[સ] આતરડાને લગતુ (૨) ન૦

**આંદોલ** પુ૦ [સ] આદો ન ઝોલન(૨) વિ૦ કંપાયમાન(સ્વર) ૦ન ન૦[સ]હાલવુ તે (૨) હિલચાલ ચળવળ

**આધણ**(૦) ન૦ [કા] જુઓ આધણ

**આધળિયુ** (૦)ન૦સાહસ, અવિચારી કર્મ

**આધળાચાકણ(–ળો,–ળણ)** (૦)સો૦બે મુખવાળો એક સાપ

**આંધળુ**(૦) વિ૦ [સ રૂપ] ન દેખતુ (૨) જ્ઞાનહીન (૩) અધારુ ૦ધભ,૦ભીત વિ૦ છેક આધળુ

**આંધી** (૦) સ્ત્રી૦ દિશાઓ ધૂળથી પુરાઈ જાય એવુ સખત વાવાઝોડુ (૨) અધારો

**આબટ** વિ૦ ખાટુ

**આબરિયો** (૦) પુ૦ આંબો [પ]

**આબલી** (૦) સ્ત્રી૦ [સ અમ્લિકા] આમલી (૨) આમલીનો કચૂકો [કા] ૦પીપળી

સ્ત્રી૦ એક રમત [અ૦ક્રિ૦ ખટાઈ જવુ

**આંબવુ** (૦) સ૦ ક્રિ૦ પકડી પાડવુ (૨)

**આબળી** (૦) સ્ત્રી૦, **–ળુ** ન૦ જુઓ 'આમળી મા

**આંબાગાળો** (૦) પુ૦ કેરીની મોસમ

**આબામોર** (૦) પુ૦આબાનો મોર (૨) ડાંગરની એક જાત

**આંબાવાડિયુ** (૦)ન૦ **આંબાવાડી**સ્ત્રી૦ આંબાનુ વન અમરાઈ

**આબાશર(–ના)ખ** (૦) સ્ત્રી૦ આબા ઉપર પકવતી રીતે પાકેલી કેરી

**આંબાહળદર** (૦)સ્ત્રી૦ એક જાતની હળદર

**આંબેલ** ન૦ [પ્રા અંબિલ, આ દિલ] એક ટક અલૂણુ જમવાનુ વ્રત [જૈન]

**આબેલ** (૦) સ્ત્રી૦ જનનનાળ આમળ

**આંબો**(૦) પુ૦ [સ આમ્ર] આમ્રવૃક્ષ, કેરીનુ ઝાડ (૨) છોકરાની એક રમત

**આબોઈ** (૦) સ્ત્રી૦ ડૂટીનો ટોની ગાઠ જેવો અદરનો ભાગ

**આંબોસુ** (૦)ન૦સૂકુ આબૂ (૨) સૂકી દ્રાક્ષ

**આંબોળિયુ** (૦) ન૦કાચી કેરીની સૂકવેલી ચીરી

**આંભ** (૦) પુ૦ [સ વક્ષ] ધરી

**આંસુ** (૦) ન૦ [સ અશ્રુ] આંખોમાથી દુખ કે હર્ષ વખતે ટપકતા ટીપા

**આંહાં** (૦) અ૦ નકાર બતાવતો ઉદ્ગાર

**આંહી,૦કો** (૦) અ૦ અહીંયા [કા]

## ઇ

**ઇ** સ્ત્રી૦ [સ] સસ્કૃત મૂળની વર્ણમાળાનો ત્રીજો અક્ષર, એક સ્વર

**ઇકબાલ** ન૦ [અ] નસીબ (૨) આબાદી (૩) પુ૦ એક પ્રસિદ્ધ ઉર્દૂ કવિ

**ઇકરાર** પુ૦[અ] કબૂલવું તે (૨) કરાર. ૦નામુ ન૦[ફા]પ્રતિજ્ઞાપત્ર'; કબૂલાતનો લેખ એફિડેવિટ'

**ઇકોતરો** વિ૦પુ૦ વિ સ ૧૮૭૧નો દુકાળ

**ઇકોતેર** વિ૦ [એકસપ્તતિ] ૭૧, એકોતેર

**ઇક્ષુ** સ્ત્રી૦ [સ] ગેરડી

**ઇક્ષ્વાકુ** પુ૦[સ] સૂર્ય વશનો આદિ રાજા

**ઇખલાસ** પુ૦ [અ] સપ દોસ્તી

**ઇચ્છનધારા**સ્ત્રી૦[સ અવિચ્છિન્ન ધારા]અતૂટ ધારા ચાલુ પ્રવાહ (૨) અભિષેકપાત્ર

**ઇચ્છવુ** સ૦ક્રિ૦ [સ ઇષ્ (ઇચ્છ)] ઇચ્છા કરવી (૨) આશા રાખવી

**ઇચ્છા** સ્ત્રી૦ [સ] મરજી (૨) આશા (૩) કામના ૦નુસાર અ૦ મરજી મુજબ ૦પૂર્વક અ૦ ઇચ્છા મુજબ(૨) જાણી જોઈને, ઇરાદાપૂર્વક ૦ફ્લ(–ળ)ન૦ઇચ્છા

પ્રમાણે મળતું-થતું ને(૨)ત્રિરાશિમાં ઇચ્છિત ચોથું પદ; હિસાબનો જવાબ [ગ.]. ૰વર પું૰ જાતે પસંદ કરેલો વર. ૰શક્તિ સ્ત્રી૰ સંકલ્પ બળ. –ચ્છાંક પું૰ ઇષ્ટરાશિ; ત્રિરાશિનું ત્રીજું પદ [ગ.] –ચ્છિત વિ૰ ઇચ્છેલું. –ચ્છુ(૰ક) વિ૰ [સં.] ઇચ્છાવાળો

**ઇજન** ન૰ [અ. ઇઝ્ન] નોતરું; આમંત્રણ

**ઇજનેર** પું૰ [ઇં. એન્જિનિયર] બાંધકામ ઇત્યાદિની યોજના કરનાર આદમી (૨) યંત્રવિદ્યા જાણનાર –**રી** વિ૰ ઇજનેરને – ઇજનેરના કામને લગતું (૨)સ્ત્રી૰ ઇજનેરી કામ કે વિદ્યા

**ઇજાજત** સ્ત્રી૰ [અ.] પરવાનગી; રજા

**ઇજાફત** સ્ત્રી૰ [અ.] વધારો; ઉમેરો (૨) જોડી દેવું તે; ખાલસા કરવું તે. ૰**ગામ** ન૰ ઇનામી ગામ કે વતન

**ઇજાર** સ્ત્રી૰ [અ.] સુરવાળ; લેંઘી

**ઇજારદાર** પું૰ [ફા.] ઇજારો ધરાવનાર

**ઇજારબંધ** પું૰ ઇજારનું નાડું; કમરપટો

**ઇજારવું** અ૰ક્રિ૰ સંતાપ કરવો; દુઃખી થવું

**ઇજારાપદ્ધતિ** સ્ત્રી૰ ઇજારો આપીને કાર્યવ્યવસ્થા કરવાની પદ્ધતિ

**ઇજારો** પું૰ [અ.] ઠરાવેલી શરત પ્રમાણે કોઈ હકનો એકહથ્થુ ભોગવટો; કરાર કે ઠરાવ (૨) સનદી હક

**ઇજ્જત** સ્ત્રી૰ [અ.] આબરૂ (૨) શિયળ. ૰**દાર** વિ૰ આબરૂદાર; પ્રતિષ્ઠિત

**ઇઝરાયલ** વિ૰ [હિબ્રૂ] યહૂદી લોકોને લગતું (૨) પું૰ યહૂદી લોકોનો એક મૂળ પુરુષ (૩) યહૂદીઓનો દેશ

**ઇઠ્ઠોતેર** વિ૰ [સં. અષ્ટસપ્તતિ] ૭૮; અઠ્ઠોતેર

**ઇઠયાશી(–સી)** વિ૰ [સં. અષ્ટાશીતિ] ૮૮

**ઇડરિયો** વિ૰ પું૰ ઈડરનો (૨) ઘણો મજબૂત – જીતવો મુશ્કેલ (ગઢ) [લા.]

**ઇડા** સ્ત્રી૰ [સં.] ત્રણ નાડીઓમાંની જમણી બાજુની નાડી(ઇડા, પિંગલા અને સુષુમ્ણા)

**ઇતબાર** પું૰ [અ.] વિશ્વાસ [(૪) તુચ્છ

**ઇતર** સ૰ (૨) વિ૰ [સં.] અન્ય (૩)ભિન્ન

**ઇતરડી** સ્ત્રી૰ ઢોરના શરીરે વળગતું એક જંતુ

**ઇતરવાચન** ન૰ અભ્યાસક્રમ ઉપરાંતનું વાચન

**ઇતરાઈ** સ્ત્રી૰ આછકલાઈ; મિથ્યા મોટાઈ

**ઇતરાજ** વિ૰ [અ. ઇઅતિરાઝ] નાખુશ. –**જી** સ્ત્રી૰ નાખુશી; અવકૃપા

**ઇતરાવવું** સ૰ ક્રિ૰ 'ઈતરાવું'નું પ્રેરક

**ઇતરેતર** વિ૰(૨) સ૰[સં.] પરસ્પર. ૰**દ્વંદ્વ** પુ૰ [સં.] દ્વંદ્વ સમાસનો એક પ્રકાર

**ઇતવાર** પુ૰ જુઓ આતવાર; રવિવાર

**ઇતસ્તતઃ** અ૰ [સં.] આદી તદી; આમ તેમ

**ઇતઃ** અ૰ [સં.] અહીંથી

**ઇતિ** અ૰ [સં.] આ પ્રમાણે (૨) સમાપ્ત; પૂરું થયું એમ બતાવે છે (૩) સ્ત્રી૰ સમાપ્તિ. ૰**કર્ત(–ર્ત)વ્યતા** સ્ત્રી૰ [સં.] અવશ્ય કરવા યોગ્ય કામ (૨) કૃતકૃત્યતા. ૰**વૃત્ત** ન૰[સં.]બનેલી હકીકતનું બ્યાન; ઇતિહાસ. ૰**શ્રી** સ્ત્રી૰ સમાપ્તિ. ૰**સિદ્ધમ્** અ૰ 'ક્યુ. ઈ. ડી.' [ગ.]

**ઇતિહાસ** પું૰ [સં.] તવારીખ; ભૂતકાળનું વૃત્તાંત. ૰**કાર** પું૰ ઇતિહાસ લખનાર

**ઇત્તિફાક** પુ૰[અ.] એકમતી (૨) સંપ (૩) બનાવ; સંજોગ

**ઇત્યલમ્** અ૰ [સં.] હવે બસ

**ઇત્યાદિ(૰ક)** [સં.] વગેરે

**ઇદમ્** સ૰ [સં.] આ

**ઇદંતૃતીયમ્** વિ૰ [સં.] ધાર્યા કરતાં નવું જ – જુદું જ (૨) ન૰ અવનવું જ કંઈક

**ઇધર** અ૰ [હિ.] અહીં. ૰**ઉધર**, ૰**તિધર** અ૰ [હિં] અહીંતહીં

**ઇનકાર** પું૰ [અ.ઇન્કાર]મના(૨)અસ્વીકાર. ૰**વું** સ૰ક્રિ૰ ઇનકાર કરવો

**ઇનસાફ(–ફી)** જુઓ 'ઇન્સાફ'માં

**ઇનામ** ન૰[અ.]બક્ષિસ; યોગ્યતાની કદરમાં મળતી ભેટ. ૰**અકરામ** ન૰ બક્ષિસ(૨) બક્ષિસ અને માન. ૰**દાર** વિ૰ ઇનામ મેળવનાર (૨) ઇનામી જમીન કે ગામવાળું (૩) પું૰ એક અટક. ૰**દારી** સ્ત્રી૰ ઇનામદારની પદવી. ૰**પટો(–ટ્ટો)** પુ૰ ઇનામી જમીન કે ગામનો લેખ – સનદ.

**૦મસલામી** સ્રી૦ સલામી દાખલ થોડું મહેસૂલ ભરવું પડતું હોય એવી ઇનામી જમીન **–મી** વિ૦ ઇનામને લગતું (૨) ઇનામમાં મળેલું (૩)જેમાં ઇનામ મળે એવું
**ઇનાયત** સ્રી૦ [अ] એનાયત, ભેટ
**ઇનિંગ** સ્રી૦ [इं] ક્રિકેટના કોઈ પક્ષનો રમવાનો દાવ [વિરો, આવકવેરો
**ઇન્કમટૅક્સ** પુ૦ [इं] આવક પર લેવાનો
**ઇન્કાર** પુ૦ [अ] મના (૨) અસ્વીકાર ૦વું સ૦ક્રિ૦ ઇન્કાર કરવો [ઘણું જીવો
**ઇન્કિલાબ ઝિંદાબાદ** શ૦પ્ર૦[फा] ક્રાંતિ
**ઇન્શાઅલ્લાહ** શ૦ પ્ર૦ [अ] ઈશ્વરેચ્છા
**ઇન્સાન** પુ૦;ન૦[अ]માણસ(૨)માણસજાત **–નિયત** સ્રી૦ માણસાઈ, સજ્જનતા
**ઇન્સાફ** પુ૦ [अ] ન્યાય (૨) ચુકાદો **–ફી** વિ૦૦ન્સાફને લગતું(૨)ન્યાયી [નાર
**ઇન્સ્પેક્ટર** પુ૦[इं]નિરીક્ષક દેખરેખ રાખ
**ઇબાદત** સ્રી૦[अ] ભક્તિ, સ્તુતિ ૦ખાના ન૦, ૦ગાહ સ્રી૦ ઉપાસનામંદિર–મસ્જિદ, મંદિર વગેરે [ઢબ શૈલી
**ઇબારત** સ્રી૦ [अ] (બોલવા લખવાની)
**ઇમામ** પુ૦[अ]મુસલમાનોનો વડો ધર્મગુરુ (૨)ઉપદેશક યા કુરાન વાચનારો, મુલ્લા, કાજી (૩) તાજિયાની આગળ રાખવામાં આવતો ઝંડો (૪) માળાનો મેર
**ઇમારત** સ્રી૦[अ]મોટું મકાન હવેલી **–તી** વિ૦ ઇમારતને લગતું(૨)ઇમારતમાં જરૂરી
**ઇમ્તિહાન** પુ૦ [अ] પરીક્ષા, તપાસ
**ઇયત્તા** સ્રી૦ [स] આટલાપણું (૨) પ્રમાણ, પરિમાણ (૩) સીમા
**ઇયળ** સ્રી૦ [स इल्लिका] એક કીડો
**–ઇયું** નામ પરથી વિ૦ બનાવતો તદ્ધિત પ્રત્યય 'વાળું,–ને લગતું, –ની ટેવવાળું' એવા અર્થમાં ઉદા૦ ભૂમિયું, લોભિયું
**ઇરાદો** પુ૦ [अ] ઉદ્દેશ, આશય
**ઇલકાબ** પુ૦ [अ] ખિતાબ
**ઇલમ** પુ૦ [अ इल्म] વિદ્યા (૨) જાદુ (૩) મેલી વિદ્યા(૪)ઉપાય ૦બાજ,**–મી** વિ૦ ઇલમ જાણનારું (૨) કાબેલ
**ઇલા** સ્રી૦ [स] પૃથ્વી (૨)પુરૂરવાની માતા ૦વૃત્ત ન૦[स](પ્રાચીન આર્ય ભૂગોળમાં) જંબુદ્વીપના નવ ખંડો પૈકીનો એક ખંડ
**ઇલા** અ૦ [अ इलाही] યા ખુદા ૦ઇલા **પોકરાવવી** = તોબા – ત્રાહિ ત્રાહિ પોકરાવવું
**ઇલાકો(–ખો)** પુ૦ [अ] પ્રાંત (૨) હકૂમતનો પ્રદેશ (૩) હક, લાગતું વળગતું તે
**ઇલાજ** પુ૦ [अ] ઉપાય (૨) ઉપચાર
**ઇલાયચી** સ્રી૦,ન૦[स इला तामिल एलाचा] એક તેજાનો
**ઇલાયચો** પુ૦ જુઓ અનાયચો
**ઇલાયદું** વિ૦ [अ] જુઓ અલાયદું
**ઇલાહી** વિ૦ [अ] ખુદા–ઈશ્વર સંબંધી(૨) વંદનીય
**ઇલેક્ટ્રિક** વિ૦[इं]વીજળીને લગતું(૨)ઝડપી
**ઇશક** ૦બાજી,**–કી** જુઓ 'ઇશ્ક'માં
**ઇશારત** સ્રી૦ [अ] સાન, સંકેત
**ઇશારો** પુ૦ [अ] ઇશારત (૨) સૂચન
**ઇશ્ક** પુ૦ [अ] પ્રેમ (૨) કામવિકાર (૩) રાગ, આવેશ ૦બાજી સ્રી૦ પ્રણય વ્યાપાર, ભોગવિલાસ ૦મિજાજી સ્રી૦ લહેરીપણું લાગણી **–શ્કી** વિ૦ પ્રેમી(૨) ફક્કડ છેલ **–શ્કી ટટ્ટુ** ન૦ ઇશ્કબાજ, વ્યભિચારી કે કામી માણસ **–શ્કે મિજાજી** પુ૦ કેવળ કામવાસના **–શ્કે હકીકી** પુ૦ ખરો – દૈવી પ્રેમ
**ઇશ્તેહાર** ન૦ [अ] જાહેરનામું, ઘોષણા
**ઇશ્યુ** પુ૦ [इं] (અદાલતમાં કેસના) વાદનો મુદ્દો (૨) મુદ્દો તકરાર
**ઇષુ** પું૦ [स] તીર (૨) પાંચની સંખ્યા (૩) ઉત્ક્રમજ્યા 'વર્સ્ડ સાઈન [ग]
**ઇષ્ટ** વિ૦ [स] ઇચ્છેલું (૨) પ્રિય, મનગમતું (૩) કલ્પેલું [ग] (૪) યોગ્ય (૫) હિતાવહ (૬) યજ્ઞ વડે પૂજેલું (૭) ન૦ ઇચ્છા (૮) અગ્નિહોત્ર (૯) યજ્ઞ ઇત્યાદિનું પુણ્ય
**ઇષ્ટદેવ** પુ૦ ૦તા પુ૦બ૦વ૦[स](૨)સ્રી૦ પ્રિય–પોતાની આસ્થાનો દેવ (૩) કુળદેવ
**ઇષ્ટ(–ષ્ટિ)કા** સ્રી૦ [स] ઈંટ (૨) વેદી ચણવા માટે વપરાતી ઈંટ

**ઇષ્ટરાશિ** સ્ત્રી૦[સં.ઇષ્ટ+રાશિ] કાપેલી સંખ્યા ઉપરથી ખરો ઉત્તર કાઢવાની રીત [ગ.]
**ઇષ્ટાપત્તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] ઇચ્છિત બનવું તે (૨) વિરુદ્ધ પક્ષ તરફથી અનુકૂળ કાર્ય કે દલીલ [ન્યા.]
**ઇષ્ટાપૂર્ત** ન૦ [સં.] યજ્ઞયાગ અને વાવ, કૂવા ઇત્યાદિ કરાવવાનું પુણ્યકર્મ
**ઇષ્ટાર્થ** પું૦ [સં.] ઇચ્છેલી વસ્તુ (૨) મનપસંદ અર્થ
**ઇષ્ટિ** સ્ત્રી૦ [સં.] ઇચ્છા (૨) યજ્ઞ (૩) અમાસને દિવસે કરાતું શ્રાદ્ધ
**ઇષ્ટિકા** સ્ત્રી૦ જુઓ ઇષ્ટકા
**ઇસપ(-બ)ગુલ, ઇસપ(-બ)ગોળ** ન૦ [ફા. इस्पगू(-गो)ल] ઊંટિયું જીરું
**ઇસમ** પું૦ [અ. इस्म] માણસ; વ્યક્તિ
**ઇસોટો** પું૦ લાકડાની નિસરણીનું પડખાનું લાકડું, જેમાં પગથિયાં ઘાલેલાં હોય છે
**ઇસ્કામત** સ્ત્રી૦ [અ.] માલમતા; મિલકત
**ઇસ્કોતરિયો, ઇસ્કોતરો** પું૦ [પો. એસ્ક્રિટોરિયો] નાની પેટી
**ઇસ્ક્રૂ** પું૦ [ઇં. સ્ક્રૂ] ગોળ આંટાવાળો ખીલો
**ઇસ્ટોપડી** સ્ત્રી૦ [ઇં. સ્ટોપર] બારીબારણાં ઇત્યાદિ બંધ કરવા માટે તેના ઉપર જડવામાં આવતી ચાપ-ટેસી; 'સ્ટોપર'
**ઇસ્તકબાલ** પું૦ [અ.] સામે લેવા જવું તે; આદરસત્કાર
**ઇસ્તરી** સ્ત્રી૦ ઇસ્ત્રી; સફાઈ અથવા કડકપણું લાવવા માટે ધોયેલા કપડા પર ગરમ ગરમ ફેરવવાનું સાધન
**ઇસ્તિ(-સ્તી)ફા** પું૦ [અ.] રાજીનામું
**ઇસ્તેમાલ** પું૦ [અ.] ઉપયોગ; વાપર
**ઇસ્ત્રી** સ્ત્રી૦ જુઓ ઇસ્તરી
**ઇસ્પિતાલ(-ળ)** સ્ત્રી૦ [ઇં. હૉસ્પિટલ] (રોગીઓને રાખીને ઉપચાર કરવા માટેનું) દવાખાનું
**ઇસ્રાયલ** વિ૦(૨)પું૦[અ.] જુઓ ઇઝરાયલ
**ઇસ્લામ** પું૦ [અ.] મુસલમાની ધર્મ. **-મી** વિ૦ ઇસ્લામને લગતું (૨) ઇસ્લામનું અનુયાયી
**ઇહ** અ૦ [સં.] અહીં. **૦લોક** પું૦ આ દુનિયા. **-હાં** અ૦ + અહીંયાં

**ઇંગલીડિંગલી** સ્ત્રી૦ એક રમત
**ઇંગળા** સ્ત્રી૦ ઇડા નાડી
**ઇંગાર** પું૦[સં. अंगार] અંગારો
**ઇંગિત** ન૦ [સં.] ઇશારો; સંકેત (૨) મનોવિકારનું બાહ્ય ચિહ્ન-ચેષ્ટા (૩) મનની વાત
**ઇંગુદી** સ્ત્રી૦ [સં.] એક વનસ્પતિ; ઇંગોરી
**ઇંગોરી** સ્ત્રી૦,**-રિયો** પું૦[સં.इंगुदी]ઇંગુદી. **-રું** ન૦ ઇંગુદીનું ફળ; હિંગોરું
**ઇંગ્રેજ** પું૦ [પો.] અંગ્રેજ. **-જી** વિ૦ (૨) સ્ત્રી૦ જુઓ અંગ્રેજી
**ઇંગ્લંડ** પું૦; ન૦ [ઇં.] અંગ્રેજોનો દેશ
**ઇંગ્લિશ** વિ૦ [ઇં.] જુઓ અંગ્રેજી
**ઇંચ** પું૦ [ઇં.] તસુ જેટલું અંગ્રેજી માપ; ફૂટનો ૧૨મો ભાગ
**ઇંજલ** પું૦ [અ. अंजील] બાઇબલ સમજનારો પાદરી
**ઇંજિન** ન૦ જુઓ એંજિન
**ઇંજીલ** ન૦ [અ.] ખ્રિસ્તીઓનો ધર્મગ્રંથ; બાઇબલનો નવો કરાર
**ઇંતિ(-તે)ખાબ** પું૦ [અ.] ચૂંટણી; ચૂંટી ચૂંટીને કરેલો સંગ્રહ (૨) સાર
**ઇંતેજામ** પું૦ [અ. इंतज़ाम] બંદોબસ્ત
**ઇંતેજાર** વિ૦[અ. इंतिज़ार] આતુર; અધીરું. **-રી** સ્ત્રી૦ આતુરતા
**ઇંદિરા** સ્ત્રી૦ [સં.] લક્ષ્મી
**ઇંદિ(-દી)વર** ન૦[સં.] [illegible] (૨) ભૂરું કમળ
**ઇંદુ** પું૦[સં.]ચંદ્ર. **૦મતી** સ્ત્રી૦[સં.]પૂર્ણિમા
**ઇંદ્ર** પું૦ [સં.] દેવોનો રાજા (૨) સમાસમાં નામને અંતે, તેમાં શ્રેષ્ઠ એવો અર્થ બતાવે છે જેમ કે માનવેન્દ્ર, ગજેન્દ્ર. **૦ખીલ** પું૦ હાથીના ધસારાથી નગરદ્વારને બચાવવા આડે રખાતો મજબૂત થાંભલો. **૦ગોપ** પું૦ [સં.] ચોમાસાનું એક જીવડું. **૦ચાપ** ન૦ [સં.] મેઘધનુષ્ય **૦જવ** પું૦ કડુ નામના ઝાડનું બીજ. **૦જાલ** [સં.] **(-ળ)** સ્ત્રી૦ જાદુ; નજરબંધી (૨) હાથચાલાકી (૩) કાવતરું; છળકપટ. **૦જિત** પું૦[સં.] રાવણનો પુત્ર **૦ધનુ(૦ષ, ૦ષ્ય)** ન૦ મેઘધનુષ્ય **૦નીલ** પું૦ નીલમ **૦પુત્ર** પું૦[સં.]ઇંદ્રનો પુત્ર; જયંત (૨) અર્જુન.

૦પુરી સ્ત્રી૦અમરાવતી,ઇંદ્રનીરાજધાની. ૦લોક પું૦[સં.]સ્વર્ગ. ૦વજ્રા સ્ત્રી૦ એક છંદ ૦વારણું ન૦[સં.इन्द्रवारुणिका] દેખીતું જેટલું સુંદર તેટલું જ કડવું એવું એક ફળ (૨) કૂટડું પણ દુર્ગુણી-કપટી માણસ[લા.]. –દ્રાણી સ્ત્રી૦ [સં.] ઇંદ્રની સ્ત્રી. –દ્રાણું ન૦ [સં. इंद्राणी] 'ઇંદ્રવારણું'નો વેલો; –દ્રાયુધ ન૦[સં.] વજ્ર. –દ્રાસન ન૦[સં.] ઇંદ્રનું સિંહાસન–પદ

ઇંદ્રિય સ્ત્રી૦ [સં.] જ્ઞાન તથા કર્મનું (બહારનું કે આંતર)સાધન (ત્વચા, ચક્ષુ, કાન, જીભ અને નાક તથા વાચા, હાથ, પગ, અપદ્વાર અને ઉપસ્થેંદ્રિય એ પાંચ અનુક્રમે જ્ઞાનેંદ્રિયો તથા કર્મેંદ્રિયો છે.)(૨)જનનેંદ્રિય. ૦ગમ્ય,૦ગોચર [સં.] વિ૦ ઇંદ્રિયોથી જાણીસમજી શકાય તેવું, પ્રત્યક્ષ. ૦ગ્રામ પું૦ [સં.] ઇંદ્રિયોનો સમૂહ. ૦ગ્રાહ્ય વિ૦ ઇંદ્રિયગમ્ય. ૦જન્ય વિ૦ ઇંદ્રિયો વડે ઉપજતું–થતું. ૦જિત વિ૦ ઇંદ્રિયોને જીતનાર. ૦નિગ્રહ પું૦ [સં.] ઇંદ્રિયોને વશ રાખવી તે; સંયમ. ૦સુખ ન૦[સં.] ઇંદ્રિયોથી અનુભવાતું સુખ(૨)વિષયસુખ. –યાતીત વિ૦ ઇંદ્રિયોથી અતીત–પર; અગોચર –યારામ વિ૦ [સં.] વિષયાસક્ત

ઇંધક ન૦ [સં.] જુઓ ઈથર

ઇંધન ન૦ [સં.] ઇંધણ; બાળવાનું લાકડું

# ઈ

ઈ સ્ત્રી૦ [સં] સંસ્કૃત કુટુંબની વર્ણમાળાનો ચોથો અક્ષર – એક સ્વર

–ઈ [સં.] સ્ત્રી૦ નો પ્રત્યય. ઉદા૦ 'ઓઝી; મહેની' (૨) [સં. इन्] નામને લાગતા, '–ના સંબંધી', 'કરનાર', 'વાળું' એવો અર્થ બતાવતો પ્રત્યય. ઉદા૦'કપટી'(આ પ્રત્યય બેવડા અર્થમાં ભૂલથી પણ વપરાતો મળે છે, જેમ કે, નિર્વિકારી, સેંથરી,ધંધાદારી ઇ૦) (૩) વિશેષણ પરથી નામ બનાવતો ફારસી પ્રત્યય. ઉદા૦આપખુદ–આપખુદી

ઈક્ષા સ્ત્રી૦ [સં] નજર (૨) જોવું–વિચારવું તે

ઈચવું (ઈં) સ૦ક્રિ૦ તાણીને ખાવું (નિંદાર્થે) (૨) દંતાથી જમીનમાંથી મોઈને ઉછાળવી

ઈજત સ્ત્રી૦,૦દાર વિ૦જુઓ 'ઇજ્જત'માં

ઈજા સ્ત્રી૦[અ.] કષ્ટ (૨) (શારીરિક)નુકસાન

ઈજાબકબૂલ ન૦ [અ.] મુસલમાનોમાં લગ્ન કબૂલ હોવાની વરકન્યાની પ્રતિજ્ઞા

ઈંડલી સ્ત્રી૦ ચોખાની ઢોકળા જેવી વાની (મદ્રાસી)

ઈંડલીપીંડલી સ્ત્રી૦,ઈંઢિયું ન૦,ઈંઢીપીંઢી સ્ત્રી૦ વરકન્યાને નજર ન લાગે તે માટે તેમની પર ઉતારીને ફેંકી દેવાની ભીની રાખોડીની ગોળીઓ, પોંખવામાં વપરાતી એક વસ્તુ

ઈતરાવું અ૦ક્રિ૦ બડાઈ મારવી

ઈથર પું૦ [ઇં.] એક અતિ સૂક્ષ્મ તત્ત્વ જેમાં થઈને પ્રકાશના મોજાનો સંચાર થાય છે (૨) એક પ્રવાહી રસાયણ

ઈદ સ્ત્રી૦ [અ.] મુસલમાનોનો એક તહેવાર (૨) ખુશાલીનો દિવસ. ૦ગાહ સ્ત્રી૦ ઈદ ઊજવવાની જગા

ઈદડું ન૦ જુઓ ઈડલી

ઈદૃશ વિ૦ [સં.] આવું; આ પ્રકારનું

ઈન મીન ને (૦સાડે)તીન શ૦ પ્ર૦ જૂજ; સંખ્યામાં થોડું

ઈપ્સા સ્ત્રી૦ [સં] ઇચ્છા

ઈપ્સિત વિ૦ [સં.] ઇચ્છેલું (૨) ન૦ ઇચ્છા

ઈબક વિ૦ [તુ.] છ આંગળીવાળું (માણસ)

ઈબક સ્ત્રી૦ હબક, ડર [સુ]

ઈમાન પું૦; ન૦ [અ.] આસ્થા, શ્રદ્ધા (૨) ધર્મઝીન(૩)અંતઃકરણ(૪)પ્રમાણિકતા. ૦દાર વિ૦ઈમાનવાળું; પ્રમાણિક ૦દારી સ્ત્રી૦ પ્રમાણિકતા. –ની વિ૦ઈમાનવાળું; પ્રમાણિક

ઈરખા, ઈર્ખા સ્ત્રી૦ + ઈર્ષા

ઈરાન પું૦ [फा.] ઈરાન દેશ. –ની વિ૦ (૨) પું૦ ઈરાનનું; ઈરાનને લગતું

ઈર્ષા(–ર્ષ્યા) સ્ત્રી૦ [સં.] અદેખાઈ. ૦ખોર

વિ૦ ઈર્ષા કરવાની ટેવવાળુ –ળુ વિ૦ ઈર્ષાવાળુ અદેખુ
ઈવ સ્ત્રી૦ [હિબ્રૂ] (બાઇબલ પ્રમાણે) આદ્ય સ્ત્રી આદમની જોડીયણ
ઈશ પુ૦ [સ] ધણી, માલેક (૨) પરમેશ્વર (૩) મહાદેવ શિવ (૪) અગિયારની સંજ્ઞા
ઈશાન સ્ત્રી૦ [સ] ઉત્તર અને પૂર્વ વચ્ચેની દિશા કે ખૂણો (૨) પુ૦ મહાદેવ [દુર્ગા
ઈશાની વિ૦ [સ] ઈશાન દિશાનુ (૨) સ્ત્રી૦
ઈશિતા સ્ત્રી૦ –ત્વ ન૦ [સ] એક મહા સિદ્ધિ (૨) સર્વોપરીપણું [પુરુષ
ઈશુ(–સુ) ૦ખ્રિસ્ત પુ૦ ખ્રિસ્તીધર્મનો આદિ
ઈશ્વર પુ૦ [સ] પ્રભુ પરમેશ્વર (૨) સ્વામી, માલેક (૩) રાજા ૦કૃત વિ૦ ઈશ્વર તરફથી મળેલુ કુદરતી ૦પ્રણિધાન ન૦ [સ] ઈશ્વરનુ ધ્યાન ધરવુ તે (૨) કર્મ ફળનો ત્યાગ, પોતાનાં કર્મ ઈશ્વરને સમર્પણ કરવાં તે ૦પ્રીત્યર્થ (–ર્થે) અ૦ ઈશ્વરની પ્રીતિ માટે, પોતે ફળપ્રાપ્તિની ઇચ્છા રાખ્યા વિના –રાધીન વિ૦ [સ] ઈશ્વરને આધીન –રી વિ૦ ઈશ્વરસબંધી (૨) સ્ત્રી૦ [સ] દુર્ગા (૩) દેવી –રેચ્છા સ્ત્રી૦ ઈશ્વરની ઇચ્છા
ઈષણા સ્ત્રી૦ [સ એષણા] વાસના (૨) સ્ત્રી, પુત્રાદિ પ્રત્યેની આસક્તિ
ઈષત્ અ૦ [સ] જરા, થોડુ
ઈસ સ્ત્રી૦ ખાટલાના પાયાને જોડતા બે લાંબા લાકડામાનુ દરેક
ઈસપ પુ૦ પ્રાચીન ગ્રીસનો એક હબસી ગુલામ જેની કથાઓ જાણીતી છે
ઈસવી વિ૦ [અ] ઈસુખ્રિસ્તનુ ૦સન પું૦, સ્ત્રી૦ ઈસુના જન્મથી ગણાતો સંવત(ઈ સ)
ઈસાઈ વિ૦ [અ] ઈસુનુ અનુયાયી, ખ્રિસ્તી (૨) ઈસુને લગતુ
ઈસા મસીહ [અ] ઈસુ(૦ખ્રિસ્ત) પુ૦ ઈશુ
ઈસુ વિ૦ + [સં ઈદૃગ] આવુ
ઈસ્ટર ન૦ [ઇં] એક ખ્રિસ્તી ઉત્સવ–તહેવાર
ઈસ્વી વિ૦ [અ] જુઓ ઈસવી ૦સન પું૦, સ્ત્રી૦ ઈસવી સન
ઈહા સ્ત્રી૦ [સ] ઇચ્છા (૨) આશા, ઉમેદ
ઈંગલીડંગલી સ્ત્રી૦ છોકરાની એક રમત
ઈંજવુ (૦) સ૦ક્રિ૦ અર્પણ કરવું, આપી દેવુ (૨) અગિયારીમા અગ્નિની સ્થાપના કરવી (૩) અભિષેક કરવો (૪) પ્રસન્ન કરવુ (૫) તેલ ઊજવુ
ઈંટ (૦) સ્ત્રી૦ [સ ઈષ્ટકા પ્રા ઇટ્ટા] ઘર ઇત્યાદિ ચણવામાં વપરાતું માટીનું પકવેલું ચોસલું ૦બંધી વિ૦ ઈંટોનુ બાંધેલુ (૨) ઈંટનું બાંધકામ ૦વાડો પુ૦ ઈંટો પકવવાનો બઠ્ઠો –ટાળ(–ળુ) વિ૦ ઈંટનું બનેલ ઈંટવાળુ –ટાળી સ્ત્રી૦ ઈંટો મારી મારીને દેવાતો દંડ–સજા –ટાળુ વિ૦ જુઓ ઈંટાળ –ટાળો પુ૦ [પ્રા ઇટ્ટાલ] ઈંટનો કકડો (૨) ઈંટો બનાવવાનું ઓજાર. –ટેરી(–લ) વિ૦ ઈંટબંધી
ઈંડાળ (૦) સ્ત્રી૦ ઈંડાં લઈને જનારી કીડીઓની હાર (૨) ઝીણાઝીણા ઈંડાંનો જથ્થો (૩) છોકરાની ધાડ–ભૂજરવાડ [લા]
ઈંડું (૦) ન૦ [સ અંડ] એંડુ (૨) શિખર પરનો કળશ
ઈંઢોણી (૦) સ્ત્રી૦ જુઓ ઉઢાણી
ઈંતડી (૦) સ્ત્રી૦ એક જીવ, ઇતરડી
ઈંધણ(–ણુ) (૦) ન૦ [સ ઇંધન] બળતણ
ઈંધણધોરી (૦) પુ૦ બળદ (૨) ભાર વહેનારો આદમી (૩) વિ૦ બળદિયા જેવો, મૂર્ખ

# ઉ

ઉ પું૦ [સં] સંસ્કૃત કુટુંબની વર્ણમાળાનો
ાચમો અક્ષર – એક મુખ્ય સ્વર
ક્રિયાપદને લાગતાં તે ક્રિયા કરનારું'
મે અર્થમાં વિ૦ બનાવતો પ્રત્યય ઉદા૦
તારુ ફાડુ ખાઉ
રડી સ્ત્રી૦ [દે उक्करड] નાનો ઉકરડો
૨) વિવાહના સમયમાં કચરો પૂંજો
ાખવાની જગા (૩) એક મલિન દેવતા
રડો પું૦ છાણ અને પૂંજાનો ઢગલો,
કેરો (૨) ગંદું સ્થાન, ગંદવાડો [લા]
ાટો પું૦ આવેશ (૨) તાનાનેની
ાવવું સ૦ક્રિ૦ ઊકળવું નું પ્રેરક
ળન ન૦ ઊકળવાની ક્રિયા [૨ વિ]
ાટ(–ટો) પું૦ ઘામ, બફારો (૨)
ુસ્સો (૩) સંતાપ
ળવું સ૦ક્રિ૦ ['ઊકળવું'નું પ્રેરક] ઊકળે
મેમ કરવું (૨) લાભ કરવો સારું કરવું
લા] (૩) ભગાડવું (કામમાં)
ળો પું૦ ઉકાળવું તે (૨) વનસ્પતિ,
મોસડિયા કે તેજાનાનો કાવો (૩) ઘામ,
ાફ (૪) કડાપો, સંતાપ
ંચળી વિ૦સ્ત્રી૦ કાચળી પહેર્યાં વિનાની
ટો પું ઉકરાટો (૨) બકારી (૩)
મઆવાની લાગણી (૪) કપારી (૫)
ભવાનું કિનારો
ંસણ(–ણું) ન૦ ઉકાસવું તે
ંસવું સ૦ક્રિ૦ [સં उत्कृष] ખોદી કાઢવું,
મહાર કાઢવું (૨) ધ્યાન પર લાવવું,
મુનાયેલું તાજું કરવું [લા] (૩) ઉશ્કેરવું
રો પું૦ [સં उत्कर] જુઓ ઉકરડો
ઝ પું૦,સ્ત્રી૦ સૂઝ સમજ (૨) રસ્તો
ણી સ્ત્રી૦ ઉકેલવું–નિકાલ કરવો તે
વું સ૦ક્રિ૦ ગૂંચ કાઢવી વળ કાઢવો,
ભાયેલું કે ગૂંથેલું પાછું છૂટું કરવું (૨) વાચવું
(૩) પૂરું કરવું – નિકાલ કરવો (૪) ઉઘાડવું,
ખુલ્લું કરવું –લાવવું સ૦ક્રિ૦ –લાવું
અ૦ક્રિ૦ 'ઉકેલવું'નું અનુક્રમે પ્રેરક અને
કર્મણિ
ઉક્ત વિ૦ [સં] કહેલું, બોલેલું
ઉક્તિ સ્ત્રી૦ કથન [ઉખેડાવવું
ઉખડાવવું સ૦ક્રિ૦ ઉખાડવું'નું પ્રેરક,
ઉખડિયો પું૦ તવેથો
ઉઘરાંડું વિ૦ ઢાંકયા વિનાનું ઉઘાડું
ઉઘરાંટો પું૦ધાતુના વાસણ પરનો ઓઘરાળો
ઉખાડ પું૦ ઉખાડેલું હોય તે (૨) ખાડો
ઉખા(–ખે)ડવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા उक्खड]
'ઊખડવું'નું પ્રેરક (૨) મૂળ ખેંચી નાખવું
(૩) પદચ્યુત કરવું [લા] (૪) નાશ કરવો
ઉખા(–ખે)ડાવવું સ૦ક્રિ૦ ઉખા(–ખે)
ડાવું અ૦ક્રિ૦ તેના પ્રેરક અને કર્મણિ
ઉખાણું ન૦, –ણો પું૦ [સં उपाख्यान]
સમસ્યા, કોયડો (૨) કહેવત, દૃષ્ટાંત
ઉખાલપખાલ સ્ત્રી૦ ગડી અને ઝાડો
ઉખા(–ખે)ળવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા उक्खाल]
ઉખાડવું (૨) ઉકેલવું (૩) ભુલાયેલું તાજું
કરવું ઉખાસવું [લા] ઉખા(ખે–)ળાવવું
સ૦ક્રિ૦, ઉખા(–ખે)ળાવું અ૦ક્રિ૦ તેનું
અનુક્રમે પ્રેરક અને કર્મણિ
ઉખેડ વિ૦ ખેડવાને અયોગ્ય (૨) અણ
ખેડેલું વેરાન (૩) પું૦ સ્ત્રી૦ ઉખાડ પોપડો
ઉખેડવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ ઉખાડવું ઉખેડાવવું
સ૦ક્રિ૦ ઉખેડાવું અ૦ક્રિ૦ તેના પ્રેરક
ને કર્મણિ [ઉખાળવું મા
ઉખેળવું, ઉખેળાવવું ઉખેળાવું જુઓ
ઉગટણું ન૦ પીઠી ઊગટ
ઉગમ પું૦ [સં उद्गम] ઊગવું તે, ઉદય (૨)
મૂળ આરંભ –ણું વિ૦ પૂર્વ દિશા તરફનું
ઉગાડવું સ૦ક્રિ૦ ઊગવું નું પ્રેરક, ઊગે
મેમ કરવું ઉગાડાવવું સ૦ક્રિ૦,
ઉગાડાવું અ૦ક્રિ૦ ઉગાડવું નું અનુક્રમે
પ્રેરક ને કર્મણિ [ઉપાડવું
ઉગામવું સ૦ક્રિ૦ [સં उद्गम्] મારવા

**ઉગાર** પું૦ [ઉગારવું] બચાવ; છુટકો (૨) બચત; લાભ
**ઉગારવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ઊગરવું'નું પ્રેરક; ઊગરે એમ કરવું; રક્ષણ કરવું; બચાવી લેવું (૨) બચત કરવી
**ઉગારો** પું૦ જુઓ ઉગાર
**ઉગારો** પું૦ ચોમાસામાં ઊગતા નાના છોડોનો સમૂહ; ઉગાવો
**ઉગાવો** પું૦ ઊગવું તે; ફૂલવુંફાલવું તે (૨) ચોમાસાનો ઉગારો [૦તા સ્રી૦
**ઉગ્ર** [સં.] જલદ (૨) ક્રોધી (૩) બિહામણું.
**ઉઘડાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ઊઘડવું'નું પ્રેરક
**ઉઘરાઈ(–ત)** સ્રી૦ મહેસૂલ, સાંથ, દેવું ઇ૦ની વસૂલાત કરવી તે
**ઉઘરાણિયો** પું૦ ઉઘરાણી કરનાર
**ઉઘરાણી** સ્રી૦ લેણાની વસૂલાત(૨)તકાદો
**ઉઘરાણું** ન૦ લખાણી; ફાળો; ફંડ. **–ત** સ્રી૦ઉઘરાઈ. **–તદાર** વિ૦ઉઘરાતનું કામ કરનાર. **–વવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. उद्ग्रह्] ઠેકઠેકાણેથી મેળવી એકઠું કરવું
**ઉઘલાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ઊઘલવું'નું પ્રેરક
**ઉઘાડ** પું૦ [સં. उद्घाट] આકાશ વાદળાં વિનાનું થઈ તડકો નીકળે તે (૨) ઉદય; લાભ [લા.]. ૦પગું વિ૦ જોડા વિનાનું. ૦બારું વિ૦ ચોરને ફાવે એવું; ઉઘાડું (૨)ન૦નાડાબારી; નાસી છૂટવાનો રસ્તો. ૦વાસ સ્રી૦ ઉઘાડવું અને બંધ કરવું તે. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સં. उद्घाट्] ઊઘડે એમ કરવું; ઉઘાડું કરવું; ખોલવું. **–ડાવવું** સ૦ ક્રિ૦, **–ડાવું** અ૦ ક્રિ૦ 'ઉઘાડવું'નું અનુક્રમે પ્રેરક ને કર્મણિ
**ઉઘાડું** વિ૦ [જુઓ ઉઘાડવું] ખુલ્લું; નહિ ઢાંકેલું,વાસેલું કે બિડાયેલું(૨)નહિ ઓઢેલું, પહેરેલું કે શણગારેલું (૩) ચોખ્ખું; સ્પષ્ટ (૪) પ્રગટ; જાહેર (૫) અરક્ષિત
**ઉઘાડું પુગાડું** વિ૦ સાવ ઉઘાડું-નાગું
**ઉચકામણ** ન૦, **–ણી** સ્રી૦ ઊચકવાનું મહેનતાણું
**ઉચકાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ઊચકવું'નું પ્રેરક
**ઉચાટ** પું૦ ચિંતા; ફિકર (૨) અધીરાઈ
**ઉચાટિયું** વિ૦ ઉચાટ કર્યા કરતું
**ઉચાપત** સ્રી૦ ખોટી રીતે ઉપાડી–ઉઠાવી જવું તે; ઓળવવું તે
**ઉચારવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઉચ્ચારવું. **ઉચારાવવું** સ૦ક્રિ૦(પ્રેરક). **ઉચારાવું** અ૦ ક્રિ૦ (કર્મણિ)
**ઉચાળવું** સ૦ ક્રિ૦ ઊચલવું; ખાલી કરવું
**ઉચાળો** પું૦ ઘરવખરો. **ઉચાળા ભરવા** =ઘરબાર ખાલી કરીને નીકળી જવું (૨) નોકરીમાંથી જતા રહેવું
**ઉચિત** વિ૦ [સં.] યોગ્ય; ઘટિત
**ઉચે(–ચ્યે)ડવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. उच्चाटन] ઉખેડવું; (છાલ) ઉતારવી
**ઉચેલ** પું૦ પાલવ (૨) કંઠીનો છેડો
**ઉચ્ચ** વિ૦ [સં.] જુઓ ઊંચું
**ઉચ્ચક** વિ૦ ઉધડું; ઊચક
**ઉચ્ચતમ** વિ૦ સૌથી ઉચ્ચ; ઊંચામાં ઊંચું. **–ર** વિ૦ વધારે ઉચ્ચ
**ઉચ્ચરવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. उच्चर्] બોલવું
**ઉચ્ચાટન** ન૦[સં.] એક અભિચાર;(મંત્રતંત્રથી) ઉચાટ કરાવવો તે
**ઉચ્ચાર** પું૦ [સં.] મોંમાંથી બોલ કાઢવો તે (૨) તેમ કરવાની ઢબ. ૦ણ ન૦ ઉચ્ચાર (૨) કથન. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સં. उच्चार्] ઉચ્ચારણ કરવું (૨) બોલવું
**ઉચ્ચાલક** પું૦ ઉચ્ચાલન ક્રિયાનું મુખ્ય સાધન; 'લીવર' [પ. વિ.]
**ઉચ્ચાલન** ન૦ [સં.] ઊંચું કરવું તે (૨) ઉચ્ચાલક વડે બળ વાપરવાની એક યોજના [પ. વિ.] (૨) નાનુંમોટું
**ઉચ્ચાવચ** વિ૦[સં.] ઊંચુંનીચું;અણસરખું
**ઉચ્ચૈઃશ્રવા** પું૦ [સં.] ઇંદ્રનો ઘોડો (ચૌદ રત્નોમાંનું એક)
**ઉચ્ચોચ્ચ** વિ૦ [સં.] ઉચ્ચતમ
**ઉચ્છવ** પું૦ ઓચ્છવ; જુઓ ઉત્સવ
**ઉચ્છં(–છ)ગ** પું૦ જુઓ ઉત્સંગ; ખોળો
**ઉચ્છિન્ન** વિ૦[સં.]તોડી નાખેલું;નિર્મૂળ કરેલું
**ઉચ્છિષ્ટ** વિ૦ [સં.] એઠું (૨) ખાતાં વધેલું (૩) ન૦ છાંડણ

ઉચ્છૃંખલ [સં](-ળ) વિ૦ ઉછાંછળું, ઉદ્ધત

ઉચ્છેદ પું૦[સં]જડમૂળથી ઉખાડી નાખવું તે; સમૂળો નાશ ૦ક વિ૦ ઉચ્છેદ કરનાર. ૦ન ન૦ ઉચ્છેદ કરવો-થવો તે ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સં उच्छिद्] ઉચ્છેદ કરવો

ઉચ્છેદિયું વિ૦ વંશ કે વારસ વિનાનું (૨) ઉચ્છેદક (૩) ન૦ નિર્વંશની મિલકત

ઉચ્છોષણ ન૦[સં] શોષણ, સુકાવું-ખે ચાઈ જવું તે

ઉચ્છ્વસન ન૦[સં] શ્વાસ બહાર મૂકવો તે

ઉચ્છ્વસિત વિ૦ [સં] પૂર્ણ ખીલેલું

ઉચ્છ્વાસ પું૦ [સં] શ્વાસ લેવો મૂકવો તે (૨) આશા (૩) પ્રકરણ (૪) નાળિયું

ઉછરંગ પું૦ આનંદ કે તેનો ઉછાળો -ગી વિ૦ હર્ષઘેલું

ઉછળાટ પું૦ ઊછળવું તે, ઉછાળો

ઉછળામણી સ્ત્રી૦ હરીફાઈ (૨) હરાજી

ઉછંક(-ખ)ળ વિ૦ જુઓ ઉચ્છૃંખલ

ઉછંગ પું૦ [સં उत्सङ्ग] ખોળો

ઉછાનીક ન૦+બાળક પાસું ફેરવતું થાય ત્યારે કરાતી ઉત્સવક્રિયા

ઉછાળ સ્ત્રી૦ ઉછાળો ૦વું સ૦ ક્રિ૦ [સં उच्छाल] ઊંચે ફેંકવું (૨) ઉપરતળે કરવું (જેમ કે શા૦ ઇ૦) (૩) (મળે તેમ) ખરચવું, વાપરવું -ળો પું૦ કૂદકો, છલંગ (૨) એકાએક વધારો (૩) આવેશ (૪) હુમલો (૫) ઊબકો, બકારી

ઉછાંછળાવેડા પું૦બ૦વ૦ ઉછાંછળું વર્તન

ઉછાંછળું વિ૦ ઉદ્ધત (૨) લાજ વિનાનું

ઉછીનું(-નું) વિ૦ થોડા દિવસ પછી પાછું આપવાની શરતે આપેલું-લીધેલું (વ્યાજ ઇત્યાદિ આપ્યા લીધા વિના)

ઉછેદિયું વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ ઉચ્છેદિયું

ઉછેર પું૦, સ્ત્રી૦ ઉછેરવું તે (૨) કેળવણી

ઉછેરવું સ૦ ક્રિ૦ [સં उच्छ्रि, પ્રા उच्छेर] પાળીપોષી મોટું કરવું (૨) સંસ્કારવાળું કરવું કેળવવું ઉછેરાવવું સ૦ક્રિ૦(પ્રેરક), ઉછેરાવું અ૦ ક્રિ૦ (કર્મણિ)

ઉજમ(-વ)ણી સ્ત્રી૦ [સં उद्यापन] ઊજવવું તે (૨) ઉજાણી

ઉજમ(-ન)ણું ન૦ વ્રત વગેરેની સમાપ્તિની ઉજવણી

ઉજમાળું વિ૦ ઉમંગી (૨) ઊજળું

ઉજરડું ન૦ ભરભાંખળું, અરુણોદય

ઉજવણી સ્ત્રી૦ [જુઓ ઉજમણી] ઊજવવું તે (૨) ઉજાણી

ઉજનણું ન૦ જુઓ ઉજમણું

ઉજવાવવું સ૦ ક્રિ૦ 'ઊજવવું'નું પ્રેરક

ઉજળિયાત વિ૦ [જુઓ ઊજળું] ઉચ્ચ વર્ણન

ઉજાગર વિ૦ ઉજ્જ્વળ, ભપકાદાર

ઉજાગરો પું૦ જાગરણ (૨) ચિંતા

ઉજાડ સ્ત્રી૦ [દે उज्जाड] ઉજાડપણું, પાયમાલી ૦ણું વિ૦ ઉજાડ કરનારું (૨) અપશુકનિયું ૦વું સ૦ ક્રિ૦ ઉજ્જડ કરવું

ઉજાણી સ્ત્રી૦ [સં उद्यान ઉપરથી, પ્રા उज्जाणिआ] વન, મંદિર ઇત્યાદિ સ્થળે ઊજવાતું જમણ, વનભોજન (૨) જાફત, મિજબાની

ઉજાશ(-સ) પું૦ અજવાળું પ્રકાશ

ઉજાસક પું૦ પ્રકાશ આપનારો પદાર્થ, 'ઇલ્યુમીનન્ટ' [૨ વિ]

ઉજાળવું સ૦ ક્રિ૦ [સં उज्ज्वल्] ઊજળું કરવું (૨) સારું કરવું શોભાવવું [વા]

ઉજિયાર(-રું) વિ૦ સુંદર, ઊજળું

ઉજેશ(-સ) પું૦ જુઓ ઉજાશ

ઉજ્જડ વિ૦ [દે] ઊજડ વેરાન

ઉજ્જન ન૦, ઉજ્જય(-યિ)ની સ્ત્રી૦ [સં] માળવામાં સિપ્રા નદીના કિનારા ઉપર આવેલું પ્રાચીન હિંદુ રાજનગર

ઉજ્જ્વલ [સં] (-ળ) વિ૦ દેદીપ્યમાન

ઉઝરડવું સ૦ક્રિ૦ નખ વગેરેથી ઘસરડીને ઉખાડવું, સોરવું ઉઝરડાવવું સ૦ક્રિ૦ (પ્રેરક) ઉઝરડાવું અ૦ક્રિ૦ (કર્મણિ)

ઉઝરડો પું૦ ઉઝરડાવાથી થતો લિસોટો

ઉટકંટો પું૦ [સં उत्कण्टा] એક વનસ્પતિ

ઉટકામણ ન૦ (વાસણ) અજવાળવામાં વપરાતી વસ્તુ (૨) ઊટકવાનું મહેનતાણું

ઉટકાવવું સ૦ ક્રિ૦ 'ઊટકવું'નું પ્રેરક

**ઉટપટં(-ટાં)ગ** વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ ઉટંગ
**ઉટવણું** ન૦ [સં. उद्वर्तन] શરીરે ચોળવાની ખુશબોદાર ચીજોનું મિશ્રણ; ઉવટણ; ઉપટણું
**ઉટં(-ટાં)ગ** વિ૦ આધાર વગરનું; તરંગી (૨) ન૦ આધાર વગરની વાત; ગપ્પું (૩) તરંગ; ગુટો
**ઉટંગી** વિ૦ ઉપજાવી કાઢેલું (૨) ગપ્પી
**ઉટાંગ** વિ૦ જુઓ ઉટંગ
**ઉટાંટિયું** ન૦,–યો પું૦ એક રોગ [ને
**ઉઠમ(-વ)ણું** ન૦ મરણ પ્રસંગે બેસવા જવું
**ઉઠાઉ(૦ગીર)** વિ૦ નજર ચુકાવી પારકી વસ્તુ ઉઠાવનારું–ચોરનારું
**ઉઠાડવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ઊઠવું'નું પ્રેરક; ઊઠે એમ કરવું (૨) જગવવું (૩) ઊભું કરવું. **ઉઠાડાવવું** સ૦ક્રિ૦(પ્રેરક). **ઉઠાડાવું** અ૦ ક્રિ૦ (કર્મણિ)
**ઉઠામણું** ન૦ જુઓ ઉઠમણું
**ઉઠાવ** પું૦ ઊઠવું–ઊપસવું તે (૨) ઊંચાઈ (૩) ઉપાડ; ખપત (૪) કલ્પના; ગુટો (૫) દેખાવ; ભભક. **૦ડાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ઉઠાવવું'નું પ્રેરક. **૦દાર** વિ૦ સારા ઉઠાવ–દેખાવવાળું. **૦રાવવું** સ૦ ક્રિ૦ ઉઠાવડાવવું **૦વું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. उत्+ प्रस्थाप्] ઊંચકવું; ઉપાડવું (૨) ધીમેથી ઉપાડી જવું–ચોરવું (૩) (ખૂણ) ખાવું (૪) ઉઠાડવું; જગાડવું (૫) ઊભું કરવું; અસ્તિત્વમાં આણવું; તૈયાર કરવું (૬) પાળવું; માનવું; બજાવવું (જેમ કે, હુકમ, ચાકરી ઇ૦).–વાવું અ૦ક્રિ૦'ઉઠાવવું'નું કર્મણિ
**ઉઠાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ઊઠવું'નું ભાવે પ્રયોગનું રૂપ
**ઉઠાવો** પું૦ બનાવટી વાત (૨) ખપત
**ઉઠાંતરી** સ્ત્રી૦ ચાલ્યા જવું તે
**ઉડતાળીસ** વિ૦ જુઓ અડતાળીસ; ૪૮
**ઉડાઉ** વિ૦ ઉડાવનારું; અતિ ખર્ચાળ
**ઉડા(-ડા)ડવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ ઉડાવવું (૨) (પાંખવાળો જીવ) ઊડી જાય એમ કરવું (જેમ કે માંખ ઉડાડવી. 'ઉડાવવી' નહિ.)
**ઉડાણું(-ન)** વિ૦ [સં.उड्डयन, પ્રા. उड्डाण] ઊડે એવું, પવનવેગી (૨) ન૦ ઊડવું તે. **૦ઘોડો** પું૦ અધ્ધર ઊડે તેવો ઘોડો; પવનપાવડી (૨) પવનવેગી ઘોડો
**ઉડામણી** સ્ત્રી૦ મશ્કરીમાં ઉડાવવું તે
**ઉડાવવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. उड्डाय्, પ્રા. उड्डाव] ઊડે એમ કરવું; ચગાવવું (જેમ કે પતંગ) (૨) વાપરી નાખવું; વેડફી નાખવું (૩) (વાત, ગપ ઇ૦) ફેલાવવું (૪) જવાબમાં ચાલાકી કરવી (૫) મશ્કરી કરવી (૬) રદ–નપાસ કરવું (જેમ કે પરીક્ષામાં)
**ઉડાવું** અ૦ ક્રિ૦ 'ઊડવું'નું ભાવે પ્રયોગનું રૂપ; ઊડવાની ક્રિયા થવી
**ઉડુ** પું૦ [સં.] તારો (૨) ગ્રહ (૩) નક્ષત્ર. **૦ગણ** પું૦ તારાઓનો સમૂહ; તારાઓ. **૦પતિ, ૦રાજ** પું૦ ચંદ્ર
**ઉડ્ડયન** ન૦ [સં.] ઊડવું–ઊંચે ઊડવું તે
**ઉઢરણું** ન૦ ઉઢાણ; ઉઢેણું
**ઉઢાળિયું** ન૦ ઈંઢોણી
**ઉઢા(-ઢે)ણી** સ્ત્રી૦ નાનું ગૂંથેલું ઉઢાણું
**ઉઢા(-ઢે)ણું** ન૦ માથા ઉપર પાત્ર ઊંચકતી વખતે વચ્ચે મૂકવામાં આવતો લૂગડા ઇત્યાદિનો વીંટો
**ઉતડાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ઊતડવું'નું પ્રેરક
**ઉતપત** (ત.) સ્ત્રી૦ જુઓ ઉત્પત્તિ
**ઉતરડ** સ્ત્રી૦ [દ. उत्तरिविडि] વાસણ ઉપર વાસણ–માગ કરીને એક એકથી નાનાં–એવી ગોઠવણી
**ઉતરડવું** સ૦ક્રિ૦ ઉનેડવું; સીવણ ઉકેલવું; ટાંકા તોડી જુદું કરવું (૨) (છાલ–ચામડી ઇત્યાદિ) ઉતારવી. **ઉતરડાવવું** સ૦ક્રિ૦ (પ્રેરક). **ઉતરડાવું** અ૦ ક્રિ૦ (કર્મણિ)
**ઉતરડિયું** ન૦ ઉતરડવાનું ઓજાર
**ઉતરાણ** સ્ત્રી૦; ન૦ ઢાળ (૨) ઊતરાય એવું હોવું તે (૩) એવો નદીનો ભાગ. **–ણી** સ્ત્રી૦ ઊતરવું–પાર જવું તે
**ઉતરાણ** સ્ત્રી૦ [જુઓ ઉત્તરાયણ] મકરસંક્રાંતિ (૨) એ દિવસે પળાતો તહેવાર
**ઉતરાણ** ન૦ [ઊતરવું] ઉતાર; ઉતરણ
**ઉતરાતું(-દું)** વિ૦ ઉત્તર તરફનું
**ઉતરામણ** ન૦, **–ણી** સ્ત્રી૦ ઉતરાવવું તે (૨) તેનું મહેનતાણું કે ખર્ચ

**ઉતરાવવું** સ૦ક્રિ૦ ઉતારે એમ કરવું (૨) 'ઊતરવું'નું પ્રેરક (૩) (માથેથી) વજન નીચે ઉતારવામાં મદદ કરવી (બેડું, ટોપલો ઉતરાવવા)

**ઉતરેવડ** સ્ત્રી૦ જુઓ ઉતરડ

**ઉતાર** પું૦ ઊતરાય એવું હોવું તે કે તેવું (નીચાણનું) સ્થાન (૨) ઓટ (૩) (કેફ, ઝેર, ખરાબ અસર, કટુક દવા વગેરેને) ઉતારવાનો – દૂર કરવાનો ઉપાય (૪) ભૂતપ્રેતની અસર કાઢવા માટે માથેથી ઉતારેલું હોય તે (૫) તદ્દન નકામું અથવા ભૂંડામાં ભૂંડું માણસ કે તેવાનું જૂથ [લા]

**ઉતારવું** સ૦ક્રિ૦ [સ अवतारय्] ઊતરે એમ કરવું, 'ઊતરવું'નું પ્રેરક (૨) ઉપરથી નીચે મૂકવું (૩) ઘાટ કાઢવો (જેમ કે, ભમરડો સંઘાડા પર ઉતારવો, કુંભાર ચાટ ઉતારે) (૪) ધાર કાઢવી (૫) લખવું, નકલ કરવી (૬) ઝેરની અસરથી મુક્ત કરવું (૭) પાર લઈ જવું (૮) વળગાડ કાઢવા માથે ફેરવવું **ઉતારાવવું** સ૦ક્રિ૦ (પ્રેરક) **ઉતારાવું** અ૦ક્રિ૦ (કર્મણિ)

**ઉતારુ** પું૦ પ્રવાસી, મુસાફર (૨) ઉતારો કરનાર (વીશી ધર્મશાળા ઇ૦ના)

**ઉતારો** પું૦ઊતરવાનો મુકામ(૨)કશામાંથી ઉતારેલું લખાણ, અવતરણ

**ઉતાવળ** સ્ત્રી૦ [૩ उतावल] ત્વરા, તાકીદ. **–ળિયું** વિ૦ ઉતાવળ કરનારું કરાવનારું (૨) ઉતાવળું; અધીરું **–ળી** સ્ત્રી૦ (ઝટ થતી) એક જાતની જુવાર કે ડાંગર **–ળું** વિ૦ વેગી, ઝડપી(૨) અધીરું

**ઉતાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ઊતરવું'નું ભાવે

**ઉતેડવું** સ૦ક્રિ૦જુઓ ઊતરડવું **ઉતેડાવવું** સ૦ક્રિ૦ (પ્રેરક) **ઉતેડાવું** અ૦ક્રિ૦ (કર્મણિ)

**ઉત્કટ** વિ૦ [સ] તીવ્ર, જલદ, પ્રબળ (૨) મત્ત (૩) વિષમ (૪) મુશ્કેલ ૦તા સ્ત્રી૦

**ઉત્કર્ષ** પું૦ [સ] ઉપર ખેંચાવું તે, ઉન્નતિ (૨) અભિવૃદ્ધિ

**ઉત્કલન** ન૦ [સ उत्कल् ઉપરથી] ઊકળવું તે. ૦બિંદુ ન૦, **–નાંક** પું૦ જ્યાં સુધી ગરમી પહોંચવાથી પદાર્થ ઊકળવા માંડે એ સીમા (૨) તેના માપનો અંક

**ઉત્કંઠ** વિ૦ [સ] કંઠ ઊંચો કરેલો હોય એવું (૨) અતિ ઉત્સુક, આતુર

**ઉત્કંઠા** સ્ત્રી૦ [સ] તીવ્ર ઇચ્છા, આતુરતા (૨) આશા **–ઠિત** વિ૦ [સ] આતુર

**ઉત્કંપ** પું૦ [સ] ધ્રુજારી, ક્ષોભ

**ઉત્કીર્ણ** વિ૦ [સ] આલેખેલું, કોતરેલું

**ઉત્કૃષ્ટ** વિ૦ [સ] શ્રેષ્ઠ, ઉત્તમ

**ઉત્કેંદ્ર** વિ૦[સ]મધ્યબિંદુથી આઘું (૨)એક કેન્દ્રવાળું નહિ એવું (૩) વિલક્ષણ

**ઉત્ક્રમ** પું૦ [સ] ઊલટો ક્રમ (૨) ઉલ્લંઘન (૩) ક્રમિક વધારો, ઊંચો ક્રમ ૦ણ ન૦ [સ] ઊલટું જવું – ઉલ્લંઘન કરવું તે (૨) ક્રમે ક્રમે ઊંચા જવું તે, ખિલવટ

**ઉત્ક્રાંત** વિ૦ [સ] ઓળંગી ગયેલું (૨) ઉત્ક્રાંતિ પામેલું (ઉત્ક્રાંતિવાદના નિયમાનુસાર) **–તિ** સ્ત્રી૦[સ]વિકાસ, ખિલવણી **–તિવાદ** પું૦ જાતિવિશેષો ('સ્પીશીઝ') એકદમ નવા સર્જાયા નથી પણ અગાઉ પ્રચલિત એવા આકારો પરથી ધીમે ધીમે વિકસિત પામીને બન્યા છે એવો મત

**ઉત્ક્ષિપ્ત** વિ૦[સ]ઉત્ક્ષેપ પામેલું [ફેંકેલું

**ઉત્ક્ષેપ** પું૦ [સ] ઉપર ફેંકવું તે (૨) ફેંકી

**ઉત્ખાત** વિ૦ [સ] ખોદી કાઢેલ (૨)ઉખાડેલું

**ઉત્તપ્ત** વિ૦ [સ] ઘણું ગરમ થયેલું (૨) ક્રોધાયમાન

**ઉત્તમ** વિ૦[સ] સૌથી સારું, શ્રેષ્ઠ ૦પુરુષ પું૦ [સ] શ્રેષ્ઠ આદમી (૨) પરમેશ્વર (૩) પહેલો પુરુષ [વ્યા] **–માંગ** ન૦ [સ] માથું (૨)મુખ **–મોત્તમ** વિ૦ [સ उत्तम+उत्तम] ઉત્તમમાં ઉત્તમ

**ઉત્તર** વિ૦ [સ] પાછલું, બાકીનું (૨) પછીનું (૩) વધતું, વધારે (૪) ડાબું (૫) પું૦, ન૦ જવાબ પૂછ્યા કે કહ્યા સામે કહેવું તે, રદિયો (૬) બચાવનું કથન (૭) સ્ત્રી૦ ઉત્તર દિશા (૮) પું૦ ગણિત–શ્રેઢીના બે સંખ્યાની વચમાંનું અંતર ( ) પું૦ વિરાટ રાજાનો પુત્ર (૧૦) અ૦ પછી.

૦ક્રિયા સ્ત્રી૦ [સં] મરણ પછીની અંતિમ ક્રિયા ૦ધ્રુવ પું૦ પૃથ્વીની ધરીનો ઉત્તર તરફનો છેડો (૨) ઉત્તર દિશામાં સ્થિર દેખાતો તારો ૦પક્ષ પું૦ [સં] બચાવપક્ષ પ્રતિવાદી (૨) પ્રતિવાદીનો જવાબ (૩) અંધારિયું (૪) સમીકરણ કે ત્યાંની જમણી બાજુ [ગ] ૦પત્ર ન૦ પું૦ પરીક્ષાના પ્રશ્નપત્રના ઉત્તરની વહી ૦પથ પું૦ [સં] હિમાલય ઉપર ઊંચે ને ઊંચે જતો ઉત્તર દિશા તરફનો માર્ગ, દેવયાન (૨) મૃત્યુની તૈયારી તરીકે કરવામાં આવતા તપ અને યાત્રાઓ ૦પદ ન૦ [સં] (સમાસનું) છેલ્લું પદ (૨) સેકન્ડ ટર્મ ઑફ એ રેશિયો [ગ] ૦મીમાંસા સ્ત્રી૦ [સં] મીમાંસા દર્શનનો પાછલો ભાગ, વેદાંત ૦વય સ્ત્રી૦ [સં] ઉત્તરાવસ્થા ૦વહી સ્ત્રી૦ જુઓ ઉત્તરપત્ર ૦શ્રઢી સ્ત્રી૦ જ્યૉમેટ્રિકલ પ્રોગ્રેશન [ગ] ૦શ્રેણિ (-ણી) સ્ત્રી૦ જ્યૉમેટ્રિકલ સીરીઝ [ગ] -રા સ્ત્રી૦ [સં] ઉત્તર દિશા (૨) અભિમન્યુની પત્ની (૩) ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્ર -રાખંડ પું૦ [સં] હિમાલય પાસેનો ઉત્તર હિંદનો પ્રદેશ, ઉત્તરખંડ -રાધિકાર પું૦ [સં] પાછળથી—ભવિષ્યમાં મળનારો અધિકાર, વારસાનો અધિકાર -રાધિકારી વિ૦ [સં] ઉત્તરાધિકારવાળું, પાછળથી અધિકાર પર આવનારું -રાપથ પું૦ [સં] વિંધ્ય પર્વતની ઉપરનો હિંદ -રા ફાલ્ગુની સ્ત્રી૦ [સં] બારમું નક્ષત્ર -રા ભાદ્રપદા સ્ત્રી૦ [સં] ૨૬મું નક્ષત્ર -રાષાઢા સ્ત્રી૦ [સં] ૨૧મું નક્ષત્ર -રાયણ ન૦ [સં] સૂર્યનું ઉત્તર તરફના રાશિચક્રમાં જવું તે (૨) ઉતરાણ -રાર્ધ ન૦, પું૦ [સં] છેવટનો—પાછલો અર્ધો ભાગ -રાવસ્થા સ્ત્રી૦ [સં उत्तर+अवस्था] ઘડપણ -રીય ન૦ [સં] ઉપવસ્ત્ર -રોત્તર અ૦ [સં] વધારે ને વધારે, દિવસે દિવસે, ક્રમશ

ઉત્તંસ પું૦ [સં] માથે પહેરવાનું એક આભૂષણ (૨) કાનનું એક આભૂષણ

ઉત્તાન વિ૦ [સં] ચત્તું (૨) પહોળું પથરાયેલું, છીછરું

ઉત્તાપ પું૦ [સં] સંતાપ, ચિંતા

ઉત્તીર્ણ વિ૦ [સં] તરી પાર ઊતરેલું (૨) પાસ થયેલું (પરીક્ષામાં)

ઉત્તુંગ વિ૦ [સં] ઊંચું

ઉત્તેજક વિ૦ [સં] ઉત્તેજન આપે તેવું (૨) ઉત્સાહ વેગ પ્રેરે તેવું -ન ન૦ [સં] ઉત્સાહ આપવો—પુષ્ટિ આપવી તે (૨) [ખરાબ અર્થમાં] ઉશ્કેરણી -ના સ્ત્રી૦ [સં] ઉશ્કેરણી, આવેશ -વું સ૦ક્રિ૦ [સં તિજ્] ઉત્તેજન આપવું

ઉત્તેજિત વિ૦ [સં] ઉત્તેજન કે ઉદ્દીપન પામેલું (૨) ઉશ્કેરાયેલું

ઉત્થાન ન૦ [સં] ઊઠવું—ઊભા થવું તે (૨) ઊગવું તે (૩) ઉદય, જાગૃતિ (૪) ઉત્સાહ (૫) ટેકો, મદદ

ઉત્થાપક વિ૦ [સં] ઉથલાવી નાખનારું, ઉખાડનારું (૨) ઉશ્કેરનારું (૩) ઊંચું કરનારું -ન ન૦ [સં] ઉથાપવું તે (૨) [મંદિરમાં] દેવનું સૂઈને ઊઠવું તે (૩) એકને ઉઠાડી એ જગાએ બીજું મૂકવું તે 'સબ્સ્ટિટ્યૂશન' [ગ] -નમંત્ર પું૦ ધી પ્રિન્સિપલ ઑફ સબ્સ્ટિટ્યૂશન [ગ] -ના સ્ત્રી૦ ઉથાપવું તે -વું સ૦ક્રિ૦ [સં उत्थापय्] ઉથાપ્યું ન ઉથાપ્યું કરવું, ઉખાડી નાખવું (૨) ઉથાપવું, ન માનવું (૩) ઉઠાડવું, જાગ્રત કરવું

ઉત્પત(ત) સ્ત્રી૦ + ઉત્પત્તિ, જુઓ ઉતપત

ઉત્પત્તિ સ્ત્રી૦ [સં] પેદાશ (૨) જન્મ (૩) મૂળ

ઉત્પથ પું૦ [સં] ખોટો માર્ગ

ઉત્પન્ન વિ૦ [સં] જન્મેલું (૨) નીપજેલું, બનેલું (૩) ઊગેલું (૪) ન૦ પેદાશ, નીપજ (૫) કમાઈ (૬) નફો

ઉત્પલ ન૦ [સં] કમળ

ઉત્પાત પું૦ [સં] કૂદવું તે (૨) ધાંધલ (૩) આપત્તિનું ચિહ્ન (૪) વિનાશકારક

, આપત્તિ. -તિયું,-તી વિ૰ જંપીને ન બેસે એવું. (૨) તોફાની; મસ્તીખોર (૩) ઉત્પાત કરે એવું

ઉત્પાદક વિ૰ [સં.] ઉત્પન્ન-પેદા કરનારું

ઉત્પાદન ન૰ [સં.] ઉત્પન્ન કરવું તે (૨) પેદાશ; ઉત્પત્તિ (૩) ફળ [કરાય એવું

ઉત્પાદ્ય વિ૰ [સં.] ઉત્પન્ન કરવા યોગ્ય કે

ઉત્પીડન ન૰ [સં.] એકબીજાને દબાવવું તે (૨) પીડા કરવી તે (૩) પીડા (૪) સ્પર્ધા

ઉત્પ્રેક્ષા સ્ત્રી૰ [સં.] ધારણા; કલ્પના (૨) એક અલંકાર, જેમાં ઉપમેય અને ઉપમાન કેટલીક બાબતોમાં મળતાં આવતાં હોવાથી વસ્તુતઃ એક જ છે એવી સંભાવના કરવામાં આવે છે [કા.શા.]

ઉત્પ્લવ પું૰ [સં.] કૂદકો

ઉત્ફુલ્લ વિ૰ [સં.] ખીલેલું (૨) વિકસેલું

ઉત્સર્ગ પું૰ [સં.] તજી દેવું તે; ત્યાગ (૨) સમર્પણ (૩) શરીરમાંથી મળમૂત્રાદિ કાઢવાં તે (૪) સામાન્ય લાગુ પડતો કાયદો કે નિયમ ('અપવાદ'થી ઊલટું) [વ્યા.]. -ર્જન ન૰ તજી દેવું તે (૨) ઉપવીત બદલવાની વાર્ષિક ક્રિયા (૩) વેદાધ્યયન મુલતવી રાખતી વખતે કરવાની ક્રિયા (૪) મળમૂત્રનો ત્યાગ કરવો તે

ઉત્સર્પણ ન૰ [સં.] ઊંચે સરવું -જવું તે

ઉત્સર્પિણી સ્ત્રી૰ [સં.] અવસર્પિણીના જેટલો લાંબો પણ ઉન્નતિ તરફ વળતો સમય [જૈન]

ઉત્સવ પું૰ [સં.] આનંદનો દિવસ; તહેવાર (૨) આનંદનો મેળાવડો; ઓચ્છવ

ઉત્સંગ પું૰ [સં.] ઉછંગ; ખોળો

ઉત્સારક વિ૰ [સં.] દૂર કરનારું; ખસેડનારું. -ણ સ્ત્રી૰ [સં.] ખસેડવું તે

ઉત્સાહ પું૰ [સં.] હોંશ (૨) આનંદ (૩) ખંત (૪) વીરરસનો એક સ્થાયી ભાવ - દૃઢતા [કા.શા.] -હી વિ૰ [સં.] ઉત્સાહવાળું

ઉત્સુક વિ૰ [સં.] આતુર (૨) અધીરું. ૰તા સ્ત્રી૰

ઉત્સેક પું૰ [સં.] છાંટવું તે (૨) -નો વધારો થવો - ઊભરાવું તે

ઉથડક વિ૰ બંધબેસતું કે ચોંટતું ન હોય તેવું

ઉથલાવવું સ૰ ક્રિ૰ 'ઊથલવું'નું પ્રેરક; ગબડાવી દેવું; ઊંધુચત્તું કરી દેવું (૨) પદભ્રષ્ટ કરવું (૩) ફેરવવું. ઉથલાવાવું અ૰ ક્રિ૰ (કર્મણિ)

ઉથાપ પું૰ ઉથાપવું - ઉલટાવવું તે (૨) સામી થાપ. ૰ન ન૰, ૰ના સ્ત્રી૰ [સં. उत्थापन, -ना] જાગ્રત કરવું તે (૨) મંદિરમાં દેવનું સૂઈ ઊઠવું તે (૩) ઉથાપવું તે. ૰વું સ૰ ક્રિ૰ [સં. उत्थापय्] ખસેડી કે કાઢી નાખવું (૨) ઉલટાવવું (૩) ન માનવું -પાવવું સ૰ ક્રિ૰ (પ્રેરક). -પાવું અ૰ ક્રિ૰ (કર્મણિ)

ઉથામવું સ૰ ક્રિ૰ [અપ૰ उत्थामिय=ઉથામેલું] આમથી તેમ ઊંચકવું ને મૂકવું; ઉપાડાઉપાડ કરવું (૨) ફીંદવું; ઊંચુંનીચું કે આમ તેમ કરી નાખવું (૩) મિથ્યા મહેનત કરવી (૪) આમ તેમ ખોળવું. ઉથામાવવું સ૰ ક્રિ૰ (પ્રેરક) ઉથામાવું અ૰ ક્રિ૰ (કર્મણિ)

ઉથામો પું૰ ઉથામવા-ઉપાડવાનો પ્રયાસ (૨) જુઓ ઉધામો

ઉદ ન૰ [સં.] પાણી [પદ્ય કે સમાસમાં]

ઉદક ન૰ [સં.] પાણી. ૰ક્રિયા સ્ત્રી૰ [સં.] મૂએલાની પાછળ કરાતી જલના તર્પણની ક્રિયા

ઉદગ્ર વિ૰ [સં.] ઊંચી ટોચવાળું (૨) ઊંચું (૩) આગળ પડતું; પ્રસિદ્ધ (૪) મોટી ઉંમરનું

ઉદધિ પું૰ [સં.] સમુદ્ર ૰કન્યા, ૰તનયા સ્ત્રી૰ [સં.] સમુદ્રની કન્યા, લક્ષ્મી (ચૌદ રત્નોમાંનું એક). ૰મેખલા [સં.] (-ળા) સ્ત્રી૰ પૃથ્વી. ૰સુતા સ્ત્રી૰ [સં.] લક્ષ્મી

ઉદબત્તી સ્ત્રી૰ [અ. ઉદ+વર્તી] અગરબત્તી; ધૂપસળી

ઉદપાન ન૰ [સં.] જળાશય (૨) હવાડો કે પરબ

ઉદ(-ધ)માત પું૰ તોફાન, મસ્તી. -તિયું, -તું વિ૰ ઉદમાત કરનારું

ઉદય પું૰ [સં.] ઊગવું તે (૨) ઉન્નતિ (૩) પ્રાકટ્ય; ઉદ્‌ભવ (૪) કર્મોનું ફળ દેવા તત્પર થવું તે [જૈન]. ૰ગિરિ પું૰ [સં.] જેની પૂંઠેથી સૂર્યચંદ્રાદિ ઊગે છે એવો કલ્પિત પર્વત; મેરુ. -યાચલ [સં.] (-ળ) પું૰

ઉદયગિરિ મેરુ **–યાત** વિ૦ જેમાં સૂર્યોદય આવતો હોય તેવી (તિથિ) **–યાસ્ત** પુ૦ ઉદય અને અસ્ત (૨) ચડતીપડતી

**ઉદર** ન૦ [સં] પેટ (૨) ગર્ભાશય (૩) બખોલ (૪) આર્જીવિકા [લા] (૫) અંદરનો ભાગ **૦નિર્વાહ** પુ૦ આજીવિકા ગુજરાન **૦પટલ** ન૦ છાતી અને પેટની વચ્ચેનો પડદારૂપ એક અવયવ 'ડાયેફ્રેમ'

**ઉદરસ** સ્ત્રી૦ [ચ] જુઓ ઉધરસ [ચ૦ગતિયુ

**ઉદરભરિ** વિ૦ [સં] પેટ ભરી જાણનું (૨)

**ઉદવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં ઉદ્]+ઊગવું

**ઉદંબર(–રો)** પુ૦ [જુઓ ઉદુંબર] ઉમરડો (૨) ઉમરો (ઘરનો) (૩) ઊંબરો

**ઉદાત્ત** વિ૦ [સં] ઉચ્ચ ઉન્નત (૨) ઉદાર, સખી દિલનું દાતાર (૩) ઊંચા સ્વરવાળું (૪) પુ૦ સ્વરના ત્રણ ભેદોમાંનો પ્રથમ (ઉદાત્ત અનુદાત્ત અને સ્વરિત)

**ઉદાન** પુ૦ [સં] પંચ વાયુમાંનો એક જે ગળા તરફ ઊંચે ચઢીને માથામાં જાય છે

**ઉદાર** વિ૦ [સં] સખી દિલનું દાનશીલ ત્યાગશીલ (૨) ખુલ્લા મનનું નિખાલસ સરળ **૦ચરિત** વિ૦ [સં] ઉદાર ચરિત્રવાળું **૦તા** સ્ત્રી૦ **૦મતવાદ** પું૦ સ્થિતિચુસ્ત ન રહેતાં નવા સુધારા માટે મન ખુલ્લું રાખવાનો વાદ 'લિબરલિઝમ'

**ઉદાસ** વિ૦ [સં] નિરપેક્ષ તટસ્થ, બેફિકર (૨) વૈરાગી વિષય તરફ અપ્રીતિવાળું (૩) ગમગીન ખિન્ન **–સી** વિ૦ [સં] ઉદાસ (૨) પું૦ ઉદાસી પંથનો સાધુ (૩) સ્ત્રી૦ ઉદાસીનતા **–સીન** વિ૦ [સં] ઉદાસ રસ ન ધરાવનારું તટસ્થ **–સીપંથ** પું૦ શીખધર્મી સાધુઓનો એક પંથ

**ઉદાહરણ** ન૦ [સં] દાખલો દૃષ્ટાંત

**ઉદાહૃત** વિ૦ [સં] કહેવાયેલું (૨) નામ દઈને બોલાયેલું (૩) દૃષ્ટાંત રૂપે અપાયેલું

**ઉદિત** વિ૦ [સં] ઊગેલું (૨) ખીલેલ (૩) બોલેલું

**ઉદીચી** સ્ત્રી૦ [સં] ઉત્તરદિશા **૦ન** વિ૦ [સં] ઉત્તર તરફનું **–ચ્ય** વિ૦ [સં] ઉત્તર દિશામાં આવેલું (૨) પું૦ ઉત્તર ગુજરાતમાં સરસ્વતી નદીની ઉત્તરે અને પશ્ચિમે આવેલો પ્રદેશ

**ઉદીયમાન** વિ૦ [સં] ઊગતું ઉદિત થતું

**ઉદુંબર** પું૦ [સં] જુઓ ઉદંબર (૨) બ્રાહ્મણોની એક જાત (૩) એંશી રતીનું એક વજન

**ઉદે** પું૦ + જુઓ ઉદય

**ઉદેતી** વિ૦ સ્ત્રી૦ જે તિથિમાં સૂર્યનો ઉદય થતો હોય તેવી ઉદયાત ઉદયવાળી (તિથિ)

**ઉદો ઉદો** શ૦પ્ર૦ [સં ઉદય ઉદય] ઉદય હો, ઉદય હો જય હો જય હો

**ઉદ્** [સં] 'ઉત્કર્ષ', 'સ્થાન', 'દશા' અને 'દિશા'માં 'ઊંચે' 'ઉપર', અથવા અમુકમાંથી 'આગળ કે બહાર', એવો અર્થ બતાવે છે ઉદા૦ ઉદ્‌ગમ ઉદ્‌ભવ ઉદ્‌ગ્રીવ (૨) નઠારું કે ખોટું એવા અર્થમાં નામ પૂર્વે ઉદા૦ ઉન્માર્ગ

**ઉદ્‌ગત** વિ૦ [સં] ઉપર ગયેલું ચઢેલું (૨) બહાર નીકળેલું (૩) ઊગેલું (૪) ઊપજેલું

**ઉદ્‌ગમ** પું૦ [સં] ઊંચે જવું–નીકળવું તે (૨) ઊગવું–બહાર નીકળવું તે ઉત્પત્તિ (૩) ઉત્પત્તિસ્થાન ઉગમ (૪) જુઓ પીલો

**ઉદ્‌ગાતા** પું૦ [સં] સામવેદની ઋચાઓ ગાનાર બ્રાહ્મણ

**ઉદ્‌ગાર** પું૦ [સં] ઉચ્ચાર બોલ શબ્દ **૦ચિહ્ન** ન૦ લાગણી દર્શાવતો ઉદ્‌ગાર સૂચવતું '!' આવું ચિહ્ન

**ઉદ્‌ગ્રીવ** વિ૦ [સં] ઊંચી ડોકવાળું, ઉત્કંઠ

**ઉદ્‌ઘાટન** ન૦ [સં] ખોલવું તે કૂંચીથી ઉઘાડવું તે (૨) સ્પષ્ટ કરવું–સમજાવવું તે (૩) ઉઘાડવાનું સાધન (કૂંચી વગેરે) (૪) રેંટ **૦ક્રિયા** સ્ત્રી૦ પહેલપ્રથમ કાંઈ ઉઘાડવાની ક્રિયા–વિધિ

**ઉદ્દંડ** વિ૦ [સં] નિરંકુશ

**ઉદ્દામ** વિ૦ [સં] અંકુશ કે બંધન વિનાનું (૨) ઉચ્છૃંખલ (૩) જહાલ **૦પક્ષ** પું૦ જહાલ પક્ષ [(૩) ધારેલું

**ઉદ્દિષ્ટ** વિ૦ [સં] બતાવેલું (૨) ઉદ્દેશેલું

**ઉદ્દીપક** વિ૦ [સં] ઉદ્દીપન કરનારું

ઉદ્દીપન ન૦ [સં] –ના સ્ત્રી૦ પ્રજ્વલિત કરવું તે (૨) ઉશ્કેરણી (૩) ઉત્તેજના
ઉદ્દીપ્ત વિ૦ [સં] સળગાવેલું–પ્રજ્વલિત કરેલું (૨) ઉત્તેજિત થયેલું ઉશ્કેરાયેલું
ઉદ્દેશ પું૦ [સં] હેતુ ઇરાદો ૦વું સ૦ ક્રિ૦ [સં ઉદ્દિશ્] નામ દઈને–અનુલક્ષીને બોલવું –કહેવું –શ્ય વિ૦ [સં] ઉદ્દેશવા વિચારવા યોગ્ય લક્ષ્ય (૨) ન૦ જેને ઉદ્દેશીને કંઈ કહેવાયું હોય તે કર્તાપદ [વ્યા] –શ્ય-વર્ધક ન૦ ઉદ્દેશ્યના અર્થમાં વધારો કરનાર શબ્દસમૂહ [વ્યા]
ઉદ્ધત વિ૦ [સં] ઉચ્છૃંખલ –તાઈ સ્ત્રી૦
ઉદ્ધવ પું૦ [સં] કૃષ્ણના કાકા અને ભક્ત
ઉદ્ધાર પું૦ [સં] મુક્તિ (૨) સારી સ્થિતિ થવી તે ૦વું સ૦ ક્રિ૦ [સં उद्धार] ઉદ્ધાર કરવો [ઉદ્ધારેલું ઉગારેલું
ઉદ્ધૃત વિ૦[સં]અવતરણ તરીકે લીધેલું (૨)
ઉદ્ધ્વસ્ત વિ૦[સં]જડમૂળથી નાશ પામેલું
ઉદ્બોધન ન૦[સં]જાગ્રત થવું તે (૨) યાદ આવવું તે –વું અ૦ ક્રિ૦ ઉદ્બોધન રવું
ઉદ્ભવ પું૦[સં]જન્મ ઉત્પત્તિ (૨) મૂળ ૦વું અ૦ ક્રિ૦ [સં उद्भू] ઉત્પન્ન થવું
ઉદ્ભાવિત વિ૦ [સં] માનેલ કલ્પેલ
ઉદ્ભિજ્જ ન૦ [સં] વનસ્પતિ
ઉદ્ભિન્ન વિ૦ [સં] ઉત્પન્ન થયેલું (૨) ફૂટેલું ખીલેલું
ઉદ્ભૂત વિ૦ [સં] ઉત્પન્ન થયેલું, પ્રગટેલું
ઉદ્ભ્રાન્ત વિ૦ [સં] બાવરું વ્યાકુળ
ઉદ્યત વિ૦ [સં] ખંતીલું (૨) તત્પર
ઉદ્યમ પું૦ [સં] યત્ન (૨) ઉદ્યોગ –મી વિ૦ [સં] મહેનતુ (૨) ઉદ્યમમાં લાગેલું
ઉદ્યાન પું૦ ન૦ [સં] બગીચો વાડી
ઉદ્યાપન ન૦ [સં] ધર્મકર્મ–વ્રતાદિની સમાપ્તિની વિધિ
ઉદ્યોગ પું૦ [સં] ધંધો રોજગાર (૨) કામ (૩) મહેનત ૦ધંધો પું૦ ધંધો–રોજગાર પ્રવૃત્તિ ૦મંદિર ન૦ ૦શાળા(–ળા) સ્ત્રી૦ જ્યાં ઉદ્યોગો શીખવાતા હોય તેવી શાળા ૦નામજન –ગી વિ૦ [સં] મહેનતુ

ઉદ્યોત પું૦ [સં] પ્રકાશ
ઉદ્વિગ્ન વિ૦ [સં] વ્યાકુળ ખિન્ન, દુખી
ઉદ્રેક પું૦ [સં] પુષ્કળતા (૨) અતિશયતાપણું
ઉદ્વેગ પું૦ [સં] વ્યાકુળતા (૨) ચિંતા (૩) દુખ
ઉધડ(–ક)કવું અ૦ ક્રિ૦ (હૃદયનું) થડકવું, ધડકવું, ધ્રૂજવું (૨) ઝબકવું, ચોંકવું
ઉધડિયું વિ૦ ઊધડું રાખેલું આપેલું (કામ) (૨) ઊધડું કામ કરનારું (૩) બેપરવાઈથી કરેલું [ગ્રા] [ઉદ્માત મા
ઉધમાત પું૦ –તિયું –તી વિ૦ જુઓ
ઉધરકવું અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઉધડકવું
ઉધરસ સ્ત્રી૦ ઉધરસ ખાસી
ઉધરાવવું સ૦ ક્રિ૦ ઊધરવું નું પ્રેરક
ઉધાન ન૦ ભરતી ચડવું તે (૨) એક રોગ દમ (૩) મોટી ભરતી (૪) પશુની કામભોગની ઇચ્છા (૫) નાણાંની સંખ્યાનો વેપારી સંકેત
ઉધામો પું૦ પ્રયત્ન (૨) વલખું
ઉધાયેલું વિ૦ ઉધઈથી ખવાયેલું
ઉધાર વિ૦ [પ્રા उद्धार] પૈસા આપ્યા વિના નામે લખાવીને દેવા કરી લીધેલું કે આપેલું (૨) ભરપાઈ નહિ થયેલું એવું (૩) દમ વગરનું ખોટરૂપ [ગ્રા] ૦નોંધ સ્ત્રી૦ વેપેનોમાં નોંધવાનો ચોપડો ૦પાસું ન૦ ચોપડામાં જ્યાં ઉધાર રકમો નોંધાય છે તે પાસું ૦વહી સ્ત્રી૦ ઉધાર નોંધ ૦વું સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા उद्धार=ઉધાર આપવું] નામે લખવું (૨)+ઉદ્ધારવું (૩) ઉછેરવું [સુ] –રાવવું સ૦ક્રિ૦ (પ્રેરક) –રાવું અ૦ક્રિ૦ (કર્મણિ) –રિયું વિ૦ વારંવાર ઉધારે ખરીદ કરનારું –રિયો પું૦ ઉધારે લેનાર આદમી –રું વિ૦ ઉધાર –રો પું૦ ઉધાર હિસાબ (૨) વાયદો (૩) વિલંબ, ઢીલ (૪) આસો ખોટ
ઉધઈ સ્ત્રી૦ [દે उद्देहिया] ઊધઈ, જમીનમાં રહેતું એક જંતુ
ઉધેડવું સ૦ક્રિ૦ (છાલ ઉતારવી) ઉધેડાવવું સ૦ક્રિ૦ (પ્રેરક) ઉધેડાવું અ૦ક્રિ૦ (કર્મણિ)
ઉધેરવું સ૦ક્રિ૦ ગીમાથી સીવણ ઉખેડવો–ઉકેલવો
ઉધ્ધડ વિ૦ [સં उद्धृत] જુઓ ઊધડ

**ઉનામણિયું ઉનામણું** (ના') ન૦ નાહ વાન પા ણી ઊનું મૂકવાનું વાસણ
**ઉનારવું** (ના )અ૦ ક્રિ૦ [જુઓ ઊનું]ગરમ પા ણીથી (જુવારનો) લોટ બાફવો[સુ]
**ઉનાવું** અ૦ ક્રિ૦ હિજરાવું, ઝૂરવું
**ઉનાળુ** (ના ) વિ૦ ઉનાળામા વવાતુ-પાકતુ (૨) ઉનાળાને લગતુ
**ઉનાળો** (ના ) પુ૦ [સ उष्णकाल अप उन्हाल] ફાગણથી જેઠ માસ સુધીનો ગરમીનો સમય
**ઉન્નત** વિ૦ [સ] ઊચુ (૨)મ્હાન (૩) ઉન્નતિવાળુ **૦કોણ** પુ૦ ગન્ગનઆર્ફ એલિવેશન [ગ] **-તિ** સ્ત્રી૦ [સ] ચ ડતી (૨) મહત્તા **-તોદરકોણ** પુ૦ મે કાટખૂણા કરતા મોટો ખૂણો કૉન્વેક્સ ઍન્ગલ [ગ]
**ઉન્મત્ત** વિ૦ [સ] ગાડુ (૨) છાકટુ (૩) ગર્વિષ્ઠ ઉદ્ધત [ખિન્ન
**ઉન્મનું** વિ૦ [સ उन्मनस्] અધીરું આતુર,
**ઉન્માદ** પુ૦ [સ] ઘેલછા (૨) મદ (૩) એક રોગ (૪)તોફાન **૦ક** વિ૦ [મ] ઉન્માદ કરાવનારુ [(૨) અનીતિનો માર્ગ
**ઉન્માર્ગ** પુ૦ [સ] ખોટો કે ઊંધો રસ્તો
**ઉન્મીલિત** વિ૦ [મ] ઊઘડેલુ(૨) વિકસેલુ
**ઉન્મુખ** [મ], **-ખુ** વિ૦ ઊચા મુખવાળુ (૨) નારાજ (૩) તત્પર આતુર
**ઉન્મૂલન** ન૦ [સ] જડમૂળથી કાઢી નાખવુ તે
**ઉન્મેષ** પુ૦, **૦ણ** ન૦[સ] પલકારો આંખની ઉઘાડવાસ (૨) સ્ફુરણ (૩) વિકાસ
**ઉપ** [સ] ઉપસ ર્ગ પાસે નજીક એવો અર્થ ( અપ થી ઊલટો) બતાવે છે ઉદા૦ ઉપગમન (૨)નામની સાથે ગૌણ,ઊતરતુ એવા અર્થ મા ઉદા૦ ઉપકથા, ઉપનામ
**ઉપકથા** સ્ત્રી૦ [સ] મુખ્ય કથામા આવતી નાની કથા આ ખ્યા
**ઉપકરણ** ન૦ [સ] સાધનસામગ્રી
**ઉપકાર** પુ૦ [સ] ભલુ કરવુ તે (૨) મદદ (૩) પા **૦ક** વિ૦ [સ]ઉપકાર કરનારુ (૨) સહાયક ઉપયોગમા આવે તેવુ **-રી** વિ૦ [સ] ઉપકાર કરનારુ
**ઉપકૃત** વિ૦[સ] આભારી **-તિ** સ્ત્રી૦ [મ] આભાર પાડ
**ઉપકોણ** પુ૦ [સ] જુઓ આસન્નકોણ
**ઉપક્રમ** પુ૦ [સ] આરંભ (૨) યોજના **૦ણિકા** સ્ત્રી૦ [મ ] પ્રસ્તાવના (૨) અનુક્રમણિકા [ 'ઈન્ડિકેશન' [ગ]
**ઉપગુણ** પુ૦[સ]મુખ્ય નહિ એવો ગુણ(૨)
**ઉપગ્રહ** પુ૦ [સ] મુખ્ય ગ્રહની આસપાસ ફરનારો ચડ જેવો નાનો ગ્રહ (૨) આકાશમા આવેલા નાના ગ્રહોમાંનો દરેક (ધૂમકેતુ રાહુ કેતુ ઇત્યાદિ ઉપગ્રહો કહેવાય છે)
**ઉપચય** પુ૦[સ ]સંચય,વધારો(૨)ઢગલો (૩) આબાદી (૪) લગ્નકુંડળીમાના ૩, ૬, ૧૦ ને ૧૧મા સ્થાનોમાનુ કોઈ પણ એક
**ઉપચાર** પુ૦ [સ] સારુ કરવા જે ઉપાય-સારવાર ઓસડ-વેસડ ઇત્યાદિ કરવા તે (૨) પૂજાવિધિ (૩) સેવાચાકરી (૪) બીજાને ખુશ કરવા કરેલુ મિથ્યા વચન **૦ક** વિ૦ચિકિત્સક(૨)પુ૦ મેવક **-રિકા** સ્ત્રી૦ ઉપચારક સ્ત્રી, નર્સ [ફળદ્રુપ
**ઉપજાઉ** વિ૦ ઊપજ કરનારુ; ફળદ્રુપ (૨)
**ઉપજાતિ** સ્ત્રી૦ [સ] પુ૦ એક છંદ
**ઉપજાવવુ** સ૦ ક્રિ૦ 'ઊપજવુ'નુ પ્રેરક, પેદા કરવુ જન્મ આપવો (૨)બનાવવુ, ઊભુ કરવુ કલ્પવુ
**ઉપજીવન** ન૦ **ઉપજીવિકા** સ્ત્રી૦ [સ] આજીવિકા ગુજરાન [જીવનારુ
**ઉપજીવી** વિ૦ (૨) પુ૦ [સ] -ના આધારે
**ઉપટણ(-ણું)** ન૦ [જુઓ ઉટવવુ] નહાતા પહેલા શરીરે ચોપ વાનુ સુગંધી દ્રવ્ય પીઠી ઉવટણ
**ઉપદામણી** સ્ત્રી૦ વેવાઈ ની આગળ વાચનામા આવતી કન્યાના સગાઓની યાદી (૨) લગ્નનો દસ્તાવેજ, લગ્નખત
**ઉપડાવવુ** સ૦ક્રિ૦ 'ઊપડવુ'નુ પ્રેરક, ગ્રાખુ કરવુ (૨) દિલગીર કરવુ [પ્રેરક
**ઉપડાવવુ** સ૦ક્રિ૦ ઉપાડવું, 'ઉપાડવુ'નુ
**ઉપણાવવુ** સ૦ક્રિ૦ ઊપણવુ નુ પ્રેરક

**ઉપણિયું** ન૦ ઉપણવાનુ સાધન
**ઉપતંત્રી** પુ૦ [સ] મદદનીશ તંત્રી
**ઉપત્યકા** સ્રી૦ [સ.] તળેટીની–નીચાણની જમીન [રોગ, ચાંદી
**ઉપદંશ** પુ૦ [સ] કરડવુ તે, ડંખ (૨) એક
**ઉપદેશ** પુ૦[સ]શિક્ષણ(૨)બોધ,શિખામણ; સલાહ(૩)પાસેનો દેશ. ૦ક વિ૦ (૨) પુ૦ [સ.] ઉપદેશ આપનાર. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સ. ઉપદિશ્] ઉપદેશ આપવો–કરવો
**ઉપદ્રવ** પું૦ [સ] પજવણી(૨)ત્રાસ;ઉપાધિ (૩)સંકટ **–વી** વિ૦[સ]ઉપદ્રવ કરનાર
**ઉપધાતુ** સ્રી૦ [સ] હલકી ગૌણ–ધાતુ (૨) મિશ્ર ધાતુ [અનાજ
**ઉપધાન્ય** ન૦ [સ] ખડધાન, હલકી જાતનુ
**ઉપનગર** ન૦ [સ.] મુખ્ય નગરનું એક પરુ, 'સબર્બ' [સંસ્કાર
**ઉપનયન** ન૦ [સ] જનોઈ દેવુ તે, તેનો
**ઉપનામ** ન૦ [સ] બીજુ નામ (લાડ, અડક, મશ્કરી વગેરેનુ)
**ઉપનાયક** પુ૦[સ]વાર્તા, નાટકાદિમાંમુખ્ય નાયક પછીનુ બીજુ પાત્ર ['કૉલોની'
**ઉપનિવેશ** પુ૦ [સ] સંસ્થાન, વસાહત,
**ઉપનિષદ** સ્રી૦, ન૦ [સ] વેદનો અંતર્ગત ગણાતો અને તેના ગૂઢ અર્થોને સ્પષ્ટ કરતો, બ્રહ્મવિદ્યાનુ પ્રતિપાદન કરતો તાત્ત્વિક ગ્રંથ
**ઉપન્યાસ** પુ૦ [સ] થાપણ (૨) નવલકથા (૩) વ્યાખ્યાન
**ઉપપતિ** પુ૦ [સ] યાર (૨) દિયર
**ઉપપત્ની** સ્રી૦ [સ] મુખ્ય નહિ એવી પત્ની (૨) રખાત
**ઉપપદસમાસ** પુ૦ [સ] ધાતુસાધિત શબ્દ –કૃદંતની સાથે થતો નામનો સમાસ. ઉદા૦ કુંભકાર, ઘરભેદુ [વ્યા]
**ઉપપન્ન** વિ૦ [સ] યોગ્ય, સુસંગત (૨) સાબિત–સિદ્ધ થયેલુ [ગૌણ પુરાણ
**ઉપપુરાણ** ન૦ [સ] મુખ્ય નહિ એવુ
**ઉપપ્રમુખ** પુ૦ [સ] મદદનીશ પ્રમુખ
**ઉપપ્રશ્ન** પુ૦, ન૦[સ]પ્રશ્ન પરથી નીકળતો પ્રશ્ન (૨) ગૌણપ્રશ્ન

**ઉપભોક્તા** પુ૦ [સ] ઉપભોગ કરનાર(૨) માલિક (૩) વારસ
**ઉપભોગ** પુ૦ [સ] ભોગવટો (૨) અનુભવ (૩) માણવુ–મજા લેવી તે. ૦ગ્ય વિ૦ [સ] ઉપભોગ કરવા યોગ્ય
**ઉપમંત્રી** પુ૦ [સ] મદદનીશ મંત્રી
**ઉપમા** સ્રી૦ [સ] સરખામણી(૨) મળતાપણુ (૩) એક અર્થાલંકાર–જેમાં ઉપમેય તથા ઉપમાનભેદ કાયમ રાખીને તેમનો સમાન ધર્મ બતાવવામા આવે છે. [કા શા] ૦ન ન૦ [સ] જેની સાથે સરખામણી હોય તે (૨) ચાર પ્રમાણોમાનુ એક–પ્રસિદ્ધ વસ્તુના સાધર્મ્યથી સાધ્ય સિદ્ધ કરવુ તે [ન્યા]
**ઉપમેય** ન૦ [સ.] જેને ઉપમા આપવામા આવી હોય તે [બેસતુ (૨) ઉપયોગી
**ઉપયુક્ત** વિ૦ [સ] છાજતુ, યોગ્ય, બંધ
**ઉપયોગ** પુ૦ [સ] કામ, વાપર, વપરાશ (૨) ખપ, જરૂરિયાત (૩) ધ્યાન, સાવચેતી [જૈન] **–ગિતા** સ્રી૦ [સ] ઉપયોગીપણુ
**ઉપયોગી** વિ૦[સ] ઉપયોગમા આવે તેવુ
**ઉપર** અ૦ [સ ઉપરિ] પર; ઊંચે (૨) સ્થાન કે ક્રમથી જોતા નીચે કે પાછળ નહિ પણ એથી ઊલટું(૩)–ના કરતા વધારે, ઉપરાંત. ઉદા૦ 'સો ઉપર ખર્ચ થશે'(૪)(–ના કરતા) ચડિયાતુ કે આગળ આવે એમ ઉદા૦ 'વર્ગમા તે ઉપર રહે છે'(૫)અગાઉ, પૂર્વે. ઉદા૦ 'વેદો હજારો વર્ષ ઉપર લખાયા' (૬) (કોઈ ભાવની સાથે શ. પ્ર. મા) –ની પ્રત્યે ઉદા૦ 'પશુ ઉપર દયા' (૭) –ના આધારે, –ને લઈને, –ને કારણે ઉદા૦ 'શા ઉપર આ કૂદાકૂદ છે?' (૮) –ની આડથી, –ને આધારે ઉદા૦ 'ઘર કે માલ ઉપર પૈસા ધીરે છે' (૯) કૃ૦ સાથે આવતા, તે ક્રિયા થયે કે થાય ત્યારે કે ત્યાર પછી કે થાય એટલે. ઉદા૦ તેના આવવા ઉપર સભા મુલતવી રાખી'(૧૦) વિષે, બાબતમા ઉદા૦ 'ગાય ઉપર નિબંધ લખો'(૧૧)–ના કિનારા ઉપર, –ને કિનારે. ઉદા૦ 'તે નદી ઉપર

ફરવા ગયો' (૧૨) —ની લગોલગ ઉદા૦ 'તેઓ મારામારી ઉપર પહોંચ્યા' (૧૩) સાતમી વિભક્તિનો ભાવ બતાવે. ઉદા૦ 'કામ ઉપર ગયો' ૦**ઉપરથી** અ૦ ઊંડાણમા ઊતર્યા વિના (૨) સહેજસાજ. ૦**ઉપરનું** વિ૦ ઉપરચોટિયું ૦**ચોટિયું**, ૦**છલ્લું**(–ંલ્લું) વિ૦ છીછરું, ઉપલકિયું. ૦**ટપકે** અ૦ ઉપર ઉપરથી (૨) ચોપડામા રીતસર લખ્યા વિના ૦**નીચે થવું**=અધીરું થવું ૦**પડવું**=હરીફાઈમા ઊતરવું (૨) રૂપગુણ ઇ૦મા ચડતું આવવું ઉદા૦ 'એ એના બાપ ઉપર પડ્યો છે'

**ઉપરણી** સ્ત્રી૦ [સં૦ प्रावरण] ઓઢણી

**ઉપરણું** ન૦, **–ણો** પુ૦ ખેસ, પિછોડી

**ઉપરતિ** સ્ત્રી૦ [સ] વૈરાગ્ય (૨) વિરામ, અટકવું તે

**ઉપરવટ** સ્ત્રી૦ અનધિકારપણું દાખવવું તે (૨) ઉલ્લંઘન, અવગણના (૩) વિ૦ વિરુદ્ધ, અવગણતું (૪) ટપે એવું, સરસાઈ કરતું

**ઉપરવટણો** પુ૦ ખલનો બત્તો, વાટવાનો પથ્થર

**ઉપરવાડ** સ્ત્રી૦ [સ उपरि+वाट] ઘર, ફળિયું કે ગામની નજીકનો ભાગ પરવાડ (૨) ઘરની વાડ—સીમાંત દીવાલની બે બાજુનો ભાગ **–ડિયો** પુ૦ ઉપરવાડે રહેનારો, આશ્રિત માણસ (૨) પાસેના ગામની ખેતી કરનાર ખેડૂત

**ઉપરવાસ** અ૦ પવન કે પાણીના વહનની વિરુદ્ધ દિશાએ ઉપલે ભાગે

**ઉપરવાસ** પુ૦ મેડાનો વાસ

**ઉપરવાસિયો** પુ૦ ભંગી

**ઉપરવાસો** પુ૦ મેડાનો વાસ

**ઉપરાઉપર, ઉપરાઉ(–છા)પરી** અ૦ એક પછી એક, લાગલાગટ

**ઉપરાણું(–ણુ)** ન૦ પક્ષ લેવો તે

**ઉપરામ** પુ૦ [સ] નિવૃત્ત-વિરક્ત થવું તે (૨) વિરામ, અટકવું તે

**ઉપરામણી** સ્ત્રી૦ તફાવત, ઠરાવેલી કિંમતથી ઉપરનું જે હોય તે

**ઉપરાણું** ન૦ જુઓ ઉપરાણું, તરફદારી

**ઉપ(–પ્ર)રાઠું(૦)** વિ૦ પાસાભેર એવું (૨) બાજુ ઉપરનું, સામેનું (૩) ઊભું (૪) અવળું, ઊંધું

**ઉપરાંત** અ૦ વધારે; વિશેષમા (૨) સિવાય, વળી બીજું (૩) પછી, ઉપરથી

**ઉપરી** પુ૦ ઉપરનો અધિકારી (૨) વિ૦ ઉપરનું. ૦**પણું** ન૦ ઉપરી હોય એવું વર્તન

**ઉપ(–પ્ર)રૂ** વિ૦ [સ उपरि] પાસાભેર (૨) ઊભું (જેમ કે ખાટલો ઉપરો કરવો)

**ઉપરો(–ર્યું)ક્ત** વિ૦ [સ. उपरि+उक्त] ઉપર કહેલ-જણાવેલું

**ઉપલ** પુ૦ [સ] પથ્થર, શિલા (૨) રત્ન

**ઉપલક** વિ૦ ઉપરચોટિયું (૨) ફાલતુ (૩) ચોપડામા (કોઈ ખાસ ખાતે) નહિ નોંધેલું એવું **–કિયું** વિ૦ ઉપર ઉપરનું, ઉપરચોટિયું

**ઉપલક્ષણ** ન૦ [સ] ચિહ્ન, વિશેષ લક્ષણ

**ઉપલબ્ધ** વિ૦ [સ] મળેલું, મેળવેલું (૨) જાણેલું **–બ્ધિ** સ્ત્રી૦ [સ] પ્રાપ્તિ (૨) બોધ

**ઉપલભ્ય** વિ૦ [સ] મેળવી-જાણી શકાય એવું

**ઉપલાણું** વિ૦ ઉપરનું, ઉપરના ભાગનું (૨) ન૦ ઉપલો ભાગ અથવા બાજુ

**ઉપલિયું** ન૦ એક રોગ, ઉટાટિયું

**ઉપલી** સ્ત્રી૦ [સ उपल પરથી] જમીનમા દાટેલી ખાડાણી, ખાડણિયો [કે જણાવેલું

**ઉપલું** (લુ.) વિ૦ ઉપરનું (૨) આગળ આવેલું

**ઉપવન** ન૦ [સ] બગીચો, વાડી

**ઉપવસ્ત્ર** ન૦ [સ] અંગવસ્ત્ર, ખેસ

**ઉપવાસ** પુ૦ [સ] વ્રત કે નિયમ તરીકે ન ખાવું તે **–સી** વિ૦ [સ] ઉપવાસ કરનાર

**ઉપવિષ** ન૦ [સ] બનાવટી ઝેર (૨) મુખ્ય વિષથી જુદાં—આકડાનું દૂધ વગેરે ઝેર

**ઉપવીત** ન૦ [સ] જનોઈ

**ઉપવેદ** પુ૦ [સ] વેદોમાંથી નીકળેલી ગૌણ વિદ્યાઓ, જેવી કે, આયુર્વેદ, ધનુર્વેદ, ગાંધર્વવેદ અને સ્થાપત્ય શાસ્ત્ર

**ઉપશમ** પુ૦ ૦**ન** ન૦ [સ] શાંત પડવું—વિરામ લેવો તે (૨) શાંતિ (૩) સાંત્વન ૦**વું** અ૦ક્રિ૦ [સ उपशम्] શાંત—નિવૃત્ત થવું

**ઉપસર્ગ** પું૦ [સ] આફત, સંકટ (૨)

ધાતુઓ કે ધાતુ ઉપરથી બનેલા નામોની આગળ જોડાતો તથા તેમના મૂળ અર્થમાં વિશેષતા આણતો શબ્દ કે અવ્યય (પ્ર, પરા અપ, સમ્ અનુ, અવ, નિસ્ અથવા નિર્ દુસ અથવા દુર્, વિ, આ, નિ, અધિ અપિ, અતિ સુ ઉત્–દ્ અભિ, પ્રતિ, પરિ ઉપ) [વ્યા]

**ઉપસંહાર** પુ૦ [સ] એકત્ર કરવું તે (૨) સારાંશ (૩) ટૂંકામાં આરોપી લેવું તે

**ઉપસાગર** પુ૦ [સ] પહોળા મુખનો અખાત

**ઉપસાટ** પુ૦ ઊપસવું તે (૨) સોજો (૩) ફુગાવો

**ઉપસાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ઊપસવું'નું પ્રેરક

**ઉપસિદ્ધાંત** પુ૦ [સ] મુખ્ય સિદ્ધાંતમાંથી સીધી રીતે ફલિત થતો સિદ્ધાંત, 'કોરોલરી' [ગ] [ગુહ્યેન્દ્રિય

**ઉપસ્થ** ન૦ [સ] પુરુષ અથવા સ્ત્રીની

**ઉપસ્થાન** ન૦ [સ] દેવની સન્મુખ પૂજા માટે મંત્ર કે સ્તુતિ બોલતાં ઊભા રહેવું તે, પૂજા [હાજર, રજૂ

**ઉપસ્થિત** વિ૦ [સ] નજીક ઊભેલું,

**ઉપહસનીય** વિ૦ [સ] ઉપહાસને પાત્ર

**ઉપહાર** પુ૦ [સ] ભેટ, બક્ષિસ (૨) પૂજાનો સામાન [હાસ્ય કરવા દોરાતું ચિત્ર

**ઉપહાસ** પુ૦ [સ] મશ્કરી ૦ચિત્ર ન૦ ઉપ

**ઉપાખ્યાન** ન૦ [સ] નાનું આખ્યાન

**ઉપાડ** પુ૦ [ઉપાડવું] ઉપસાટ, સોજો (૨) ભરાવદારપણું (૩) જુસ્સો (૪) આરંભ (૫) કોશિશ (૬) મૂકેલા નાણામાંથી પાછું લેવું તે (૭) પાછી લીધેલી રકમ (૮) ખપત માગ

**ઉપાડવું** સ૦ ક્રિ૦ [સ ઉત્પાટ્, પ્રા ઉપ્પાડ] 'ઊપડવું'નું પ્રેરક ઊંચું કરવું નીચેથી ઉપર લેવું (૨) માથે લેવું, વહોરવું (૩) મૂળમાંથી ખેંચી કાઢવું (૪) નાણાં મૂકેલા હોય ત્યાંથી લેવાં (૫) ચોરી કરવી (૬) શરૂ કરવું, માંડવું ઉપડાવવું સ૦ ક્રિ૦ (પ્રેરક) ઉપડાવું અ૦ ક્રિ૦ (કર્મણિ)

**ઉપાડો** પુ૦ જુઓ ઉપાડ (૨) ઝરડાં ઝાંખરાંનો વાઢીને કરેલો જથ્થો

**ઉપાદાન** ન૦ [સ] અંગીકાર, સ્વીકાર (૨) કારણ, સમવાયી કારણ (૩) જેમાંથી કોઈ પણ વસ્તુ બનાવાઈ હોય તે દ્રવ્ય

**ઉપાદેય** વિ૦ [સ] લઈ શકાય એવું (૨) સ્વીકાર્ય (૩) પસંદ કરવાનું (૪) ઉત્તમ

**ઉપાધિ** સ્ત્રી૦ [સ] પીડા, આપદા (૨) જંજાળ, પંચાત, ચિંતા (૩) ખાસ લક્ષણ (૪) પદવી, 'ડિગ્રી'

**ઉપાધ્યાય** [સ] ઉપાધ્યો + પુ૦ શિક્ષક (૨) પુરોહિત (૩) બ્રાહ્મણોની એક અટક

**ઉપાન** ન૦ [સ ઉપાનહ્] પગરખું, જોડો

**ઉપાય** પુ૦ [સ] ઇલાજ, સાધન (૨) ચિકિત્સા

**ઉપાર્જન** ન૦, –ના સ્ત્રી૦ [સ] પ્રાપ્તિ, કમાઈ

**ઉપાર્જિત** વિ૦ [સ] મેળવેલું (૨) વારસામાં મળેલું

**ઉપાલંભ** પુ૦ [સ] ઠપકો [સ્થાન

**ઉપાશ્રય** પુ૦ [સ] અપાસરો (૨) આશ્રય

**ઉપાસક** પુ૦ [સ] ભક્ત (૨) સેવક

**ઉપાસણ** ન૦ (ભુલાયેલ કે શાંત પડેલ બાબતને) ફરી ઉપાડવી કે તાજી કે ઊભી કરવી તે ઉશ્કેરણી સળગી કરવી તે

**ઉપાસન** ન૦, –ના સ્ત્રી૦ [સ] આરાધના, સેવા, ભક્તિ

**ઉપાસવું** સ૦ ક્રિ૦ [સ ઉપાસ્] આરાધવું

**ઉપાસિકા** સ્ત્રી૦ [સ] ઉપાસક સ્ત્રી

**ઉપાસ્ય** વિ૦ [સ] ઉપાસના કરવા યોગ્ય

**ઉપાહાર** પુ૦ [સ] નાસ્તો ૦ગૃહ ન૦ હોટલ

**ઉપાંગ** ન૦ [સ] અંગનું અંગ (૨) વેદાંગ જેવા ચાર શાસ્ત્રો પુરાણ ન્યાય, મીમાંસા અને ધર્મશાસ્ત્ર

**ઉપાંત** પુ૦ [સ] નજીકનો પ્રદેશ (૨) કોર, છેડો –ત્ય વિ૦ [સ] છેલ્લાની પહેલું

**ઉપેક્ષા** સ્ત્રી૦ [સ] અનાદર (૨) ત્યાગ (૩) ઉદાસીનતા (૪) બેદરકારી

**ઉપેંદ્ર** પુ૦ [સ] વિષ્ણુ

**ઉપેંદ્રવજ્રા** સ્ત્રી૦ [સ] પુ૦ એ૦ છંદ

**ઉપોદ્ઘાત** પુ૦ [સ] આરંભ (૨) પ્રસ્તાવના

**ઉપોષણ** ન૦ [સ] ઉપવાસ

**ઉફણાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ઊફણવું'નું પ્રેરક

**ઉફરાટ** પુ૦ ગર્વ કરવો તે, ઘમંડ

**ઉસેટવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઉસરડવું; ફેંકી દેવું. ઉસેટાવવું સ૦ ક્રિ૦ (પ્રેરક). ઉસેટાવું અ૦ ક્રિ૦ (કર્મણિ)

**ઉસેડવું, ઉસેડાવવું, ઉસેડાવું** જુઓ 'ઉસરડવું'માં

**ઉસેવણ** ન૦ જુઓ ઉસવણ; ઉસેવવા માટેનું ખારનું પાણી

**ઉસેવવું** સ૦ ક્રિ૦ સૂતર અથવા રેશમને રંગ ચઢાવવા માટે પહેલાં ઊસના ખારવાળા ઉકાળામાં બોળી રાખવું (૨) બાફ આપવો; ધોવું (૩) સેવવું; પરિશીલન કરવું

**ઉસ્તાદ** વિ૦ [फा.] કાબેલ; પહોંચેલું (૨)પું૦ ગુરુ (૩) વિદ્યાગુરુ; આચાર્ય; તજ્જ્ઞ. –દી વિ૦ ઉસ્તાદની ઢબનું(૨)સ્ત્રી૦ ઉસ્તાદપણું; કાબેલિયત (૩) ચાલાકી; યુક્તિપ્રયુક્તિ કરવાની હોશિયારી

**ઉહૂખળો** પું૦ [सं. उदूखल] ખાંડણિયો

**ઉંદર** પું૦[सं. उंदुर, प्रा.]ઊંદર. ૦કણિયું,ન૦ ૦કણી સ્ત્રી૦ઉંદરિયું. ૦ડી સ્ત્રી૦ ઉંદરની માદા (૨) નાનો ઉંદર. ૦ડો પું૦ નર ઉંદર (૨)મોટો ઉંદર. ૦વાઈ સ્ત્રી૦, –રિયું ન૦ ઉંદર પકડવાનું પિંજરું

**ઉંબર** પું૦ ઊમરો; ઘરનો ઉમરો

**ઉંબર** પું૦ [सं. उदुंबर] એક ઝાડ; ઉમરડો. –રી સ્ત્રી૦ ઉમરડો. –રું ન૦ ઉમરડું. –રો પું૦ ઉમરડો

**ઉંબરો** પું૦ ઘરનો ઊમરો

**ઉંબી** સ્ત્રી૦[દે.]ઘઉં, જવ, ઇ૦ ધાન્યનું ડૂંડું

**ઉંમર, ૦દરાજ, ૦લાયક** જુઓ 'ઉમર'માં

# ઊ

**ઊ** પું૦ [सं.] સંસ્કૃત વર્ણમાળાનો છઠ્ઠો અક્ષર–એક સ્વર

**ઊકટો** પું૦ દુખતી આંખની એક દવા

**ઊકડું** વિ૦[सं. उत्कुट]જુઓ ઉભડક,અધૂકડું

**ઊકલવું** અ૦ક્રિ૦ ગાંઠ કે ગૂંચગાંઠનું ખૂલવું; ગૂંચગાંઠ વિનાનું–સરળ કે સીધું બનવું (૨) (અક્ષરો કે લખેલું) વાંચી શકાવું (૩) પાર પડવું

**ઊકળબિંદુ** ન૦ કોઈ પણ પદાર્થ જે ટેમ્પરેચરે ઊકળે તે; 'બોઇલિંગ પૉઇન્ટ' [પ. વિ.]

**ઊકળવું** અ૦ક્રિ૦પ્રવાહીનું ઊભરો કે ઉછાળો આવે એટલું ગરમ થવું (૨) ગુસ્સે થવું

**ઊખડવું** અ૦ક્રિ૦[જુઓ ઉખાડવું] (વળગેલું કે ચોટેલું હોય ત્યાથી ) છૂટું પડવું (૨) જડમૂળથી નીકળી જવું (૩) [લા.] ગુસ્સે થઈ જવું (૪) વઢી જવું

**ઊખરેલ** વિ૦ વઢેલ

**ઊખર** વિ૦ [सं. ऊषर] ખારાટવાળું (૨) સ્ત્રી૦ જેમાં કાંઈ પાકે નહિ એવી જમીન; ખારાટવાળી જમીન

**ઊખળ** ન૦, –ળી સ્ત્રી૦, –ળું ન૦ [सं. उदूखल] ખાંડણિયો (૨) ચાર બળદવાળા ગાડાના બે આગળના બળદનું ધૂંસરું

**ઊખળો** પું૦ ઊખળ; ખાંડણિયો

**ઊગટ** સ્ત્રી૦ ઊભેલા ગાડી–ગાડાના પૈડાની આગળપાછળ મુકાતું અટકણ (૨)ઉગટણું [શરૂઆત

**ઊગટો** પું૦ જુઓ ઊકટો

**ઊગમ** પું૦ ઊગવું તે (૨)ઉદ્‌ગમસ્થાન (૩)

**ઊગરવું** અ૦ક્રિ૦ બચવું (૨) બાકી રહેવું

**ઊગવું** અ૦ક્રિ૦ [सं. उद्गम्] આગળ અંકુર થવા, વધવું; ફૂટવું(બીજમાંથી) (૨) ઉદય થવો(જેમ કે સૂરજ, ચંદ્ર) (૩) (મનમાં) સ્ફુરવું–ઉત્પન્ન થવું (૪) ફળદાયી થવું; પરિણામરૂપે નીપજવું [લા.]

**ઊઘડવું** અ૦ક્રિ૦ [सं. उद्घट्] ઉઘાડું થવું; ખૂલવું(૨)ખીલવું; પ્રફુલ્લ થવું (જેમ કે, ફૂલ, કળી ઇ૦); નસીબ [લા.] (૩) સાફ–સ્પષ્ટ થવું (જેમ કે રંગ, આકાશ ઇ૦) (૪)નવેસર શરૂ થવું (જેમ કે, નિશાળ)

**ઊઘલવું** અ૦ક્રિ૦ પરણવા (વરઘોડામાં) નીકળવું (૨) ફજેત થવું [કટાક્ષમાં]

ઊચક અ૦ ઊધડું; ઉચ્ચક

ઊચકવું સ૦ક્રિ૦ ઊંચું કરવું; માથે લેવું (૨) ઠપકો આપવો; ધમકાવવું [લા.]. ઊચકાવું અ૦ક્રિ૦ (કર્મણિ)

ઊચકી સ્ત્રી૦ વાધાણી; હેડકી

ઊચડવું સ૦ક્રિ૦ ઉચેડવું; ઉખાડવું

ઊચમૂચ અ૦ અચાનક

ઊચરવું સ૦ક્રિ૦ [સં. उच्चर्] ઉચ્ચારવું; બોલવું. ઊચરાવું અ૦ક્રિ૦ (કર્મણિ)

ઊચલાઊચલ(–લી) સ્ત્રી૦ ઊંચકાઊંચકી (૨) દોડાદોડી (૩) અશાંતિ [બંધ થવું

ઊચી જવું અ૦ક્રિ૦ (ઢોર) વસૂકવું, દૂધ દેતું

ઊછરવું અ૦ક્રિ૦ પાલનપોષણ ને સંભાળથી મોટા થવું. ઊછરાવું અ૦ક્રિ૦ (કર્મણિ)

ઊછરેલ પાછરેલ, ઊછર્યું પાછર્યું વિ૦ ઊછરીને મોટું થયેલું (બાળમરણમાંથી બચીને)

ઊછળવું અ૦ક્રિ૦ [સં. उच्छल्] ઊંચે જવું –ફેંકાવું (૨) ઉછાળો મારવો (૩) છલંગ મારવી; કૂદવું (૪) છૂટે હાથે વપરાવું (લાકડી, તલવાર, વસ્તુ ઇત્યાદિનું) (૫) ખૂબ વધી જવું (જેમ કે ભાવ)

ઊજડ વિ૦ જુઓ ઉજ્જડ; વેરાન. ૦નોમ સ્ત્રી૦ અષાડ સુદ ૯

ઊજમ પું૦ [સં. उद्यम, પ્રા. उज्जम] હોંશ; ઉમંગ

ઊજમાવું અ૦ ક્રિ૦ ઊજમમાં આવવું

ઊજવવું સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. उज्जावण] (વ્રતનું) ઉદ્યાપન કરવું (૨) ઉત્સવ કરવો; કોઈ પ્રસંગ વિધિસર પૂરો કરવો (૩) ફજેત કરવું [કટાક્ષમાં]

ઊજવાવું અ૦ક્રિ૦ 'ઊજવવું'નું કર્મણિ

ઊજળાઈ સ્ત્રી૦ ઉજાશ (૨) સ્વચ્છતા (૩) સરેકારિતા (૪) પૈસેટકે સુખી હોવાનો દેખાવ [સ્ત્રી૦ ઊજળાપણું

ઊજળાટ પું૦, –મણ સ્ત્રી૦; ન૦, –શ

ઊજળું વિ૦ [સં. उज्ज्वल] ધોળું (૨) ચકચકતું (૩) નિર્મળ (૪) ઉજળિયાત (૫) રીતભાતે સુઘડ (૬) પૈસેટકે સુખી; સારું; રૂડું

ઊટ(–ડ)કવું સ૦ક્રિ૦ માંજવું; અજવાળવું

ઊટોફૂટો પું૦ ['ફૂટો'નું દ્વિત્વ] અનાજને ખાટયાઝાટકયા પછી રહેલા ફોતરાં

ઊઠ(–ઠું) [સં. अर्धचतुर्थ, પ્રા. अद्धुट्ठ] વિ૦ સાડાત્રણગણું

ઊઠબેસ સ્ત્રી૦ ઊઠવું અને બેસવું તે (૨) એવી કસરત (૩) એવી શિક્ષા (૪) વારે વારે ઊઠવું અને બેસવું તે

ઊઠવું અ૦ક્રિ૦ [સં. स्था] ઊભા થવું (૨) જાગવું અને પથારી છોડી ઊભા થવું (૩) જાગવું; સાવધ થવું; તૈયાર કે ખડું થવું (૪) એકાએક ઓચિંતું ખડું થવું, આવી લાગવું, બનવું (જેમ કે, બંડ, ધૂમ) (૫) પૂરું કરીને ઊભા થવું (જેમ કે, સભા, અદાલત) (૬) ખીલવું; બરાબર ઊપડવું; સ્પષ્ટપણે પરિણમવું (જેમ કે; છાપ, રંગ) (૭) (દિલ) ઊતરી જવું

ઊઠવેઠ સ્ત્રી૦ સેવાચાકરીમાં હાજર ને હાજર રહેવામાં પડતો શ્રમ (૨) વેઠરૂપ શ્રમ

ઊઠાં ન૦બ૦વ૦ [જુઓ ઊઠ] સાડાત્રણના ગુણાકારવાળા ઘડિયા. ૦ગણાવવાં, ભણાવવાં = રમાડી જવું; ભરમાવવું; છેતરવું. –ઠું વિ૦ જુઓ ઊઠ

ઊડકવું અ૦ક્રિ૦ જુઓ ઊટકવું

ઊડઝૂડ અ૦ ઊંધું ઘાલીને; આડુંઅવળું; વિવેકવિચાર વિના. –ડિયું વિ૦ ઊડઝૂડ થતું (૨) તેમ કરનારું

ઊડણ વિ૦ [ઊડવું] ઊડે એવું (૨) ચેપી (૩) સાધારણ ઉષ્મામાને ઊડી જાય તેવું (તેલ ઇ૦); 'વોલેટાઈલ' [ર.વિ.]. ૦ખાટલી સ્ત્રી૦ ઊડે એવી ખાટલી; અલૂન. ૦ખિસકોલી સ્ત્રી૦ ઊડતી ખિસકોલી. ૦ઘો સ્ત્રી૦ ચંદનઘો. ૦ઘોડો ઉડાણઘોડો. ૦દંડ પું૦ ઊડી શકે એવી જાદુઈ લાકડી. ૦ફળ ન૦ રેસાને આધારે બીજ ઊડીને ફેલાય તેવું ફળ; 'સમારા' [વ. વિ.]

ઊડવું અ૦ક્રિ૦ [સં. उड्डी] હવામાં અધ્ધર જવું (૨) જોરથી ચાલવું; દોડવું (૩) ફીકું પડવું અને જતું રહેવું (રંગ ઇત્યાદિ) (૪)

ખપી જવું (વસ્તુ, માલ ઇત્યાદિ) (૫) ફેલાવું પ્રસરવું (૬) ધસી જવું; લડવા કૂદી પડવું (જેમ કે, તેનો શો વાંક કે તેના પર તમે ઊડ્યા?) (૭) (પરીક્ષામાં) નાપાસ થવું. (તકરાર અધ્યાહાર રહીને સ્ત્રી૰માં). **ઊડવી** = તકરાર કે લડાઈ થવી; વાંધો પડવો. **ઊડી જવું** = વાયુરૂપે હવામાં જતું રહેવું (ગંધ કપૂર, સ્પિરિટ ઇ૰નું)

**ઊડાઊડ(–ડી)** સ્ત્રી૰ ઉપરાઉપરી ઊડવું તે

**ઊડેલ(–લું)** વિ૰ ચંચળવૃત્તિનું (૨) ફાટેલું; વઠેલું (૩) ઢોર પણ ન ખાય એવું બગડેલું

**ઊઢણ** ન૰ જુઓ ઉઢાણું

**ઊણ** વિ૰ [સં. ऊन] ઊણું (૨) સ્ત્રી૰ ઊણપ; ઓછપ; ખોટ (૩) અપૂર્ણતા (૪) ખોડ. ૰વું સ૰ક્રિ૰ વણાટમાં ઊણું હોય તે પૂરવું; વણવું. **–ણું** વિ૰ ઓછું ભરાયેલું; અપૂર્ણ; ખૂટતું; કમી [અ૰ક્રિ૰(કર્મણિ)

**ઊતડવું** સ૰ક્રિ૰ જુઓ ઉતરડવું. **ઊતડાવું**

**ઊતરચડ** સ્ત્રી૰ ઊતરવું અને ચડવું તે

**ઊતરતી ભાંજણી** સ્ત્રી૰ ભારે કિંમતની સંખ્યાને ઓછી કિંમતની સંખ્યાનું રૂપ આપવાની રીત [ગ.]

**ઊતરતી શ્રેઢી** સ્ત્રી૰ ગણિતની એક રીત; જે હારમાં એક પછી એક ઊતરતી સંખ્યાની રકમો મુકાય તે [ગ.]

**ઊતરવું** અ૰ક્રિ૰ [સં. उद्+तॄ] ઉપર કે ઊંચેથી નીચે આવવું (૨) નીચે આવવું; કમી થવું (જેમ કે, વસ્તુના ભાવ) (૩) (ગુણ, સ્થિતિ, સ્વભાવમાં) ઓછું નીવડવું; બગડવું (જેમ કે, કેરી) (૪) (તાલમાં) આવી રહેવું; બરોબર થવું ('શેરનાં છ રીંગણ ઊતર્યાં'.) (૫) થવું, નીપજવું; ફળ તરીકે હાથ આવવું–મળવું (જેમ કે, પાક ઊતરવો) (૬) ઉતારો કે મુકામ કરવો (જેમ કે તેઓ વીશીમાં ઊતર્યા) (૭) બરોબર આબેહૂબ થવું, પાર પડવું (જેમ કે નકલ, છબી) (૮) (સ્પર્ધા, નાટક, ઇ૰માં) સામેલ થવું (૯) (કોઈ અંગ કે હાડકું) પોતાને સ્થાનેથી હઠવું–ચળવું (૧૦) (ગ્રહ કે દશા) –ની અસર પૂરી થવી (જેમ કે પનોતી ઊતરી) (૧૧) (મોં) ફીકું પડવું; વિલાવું (૧૨) (રંગ) ધોવાથી નીકળવો (૧૩) (મન, હૃદય, ધ્યાનમાં) બરાબર જવું; સમજાવું; ગમવું; ઠસવું (૧૪) (વાળ માટે) ખરી પડવું; નીકળી જવું (૧૫) સ૰ક્રિ૰ પાર કરવું; ઓળંગવું (નદી, પુલ ઇ૰)

**ઊતરાવું** અ૰ ક્રિ૰ ઊતરવાની ક્રિયા થવી ('ઊતરવું'નું ભાવે)

**ઊતરી** સ્ત્રી૰ ગળાનું એક ઘરેણું

**ઊતરેલું** વિ૰ વાપરવામાંથી દૂર કરાયેલું (જેમ કે કપડું); 'સેકન્ડ હેન્ડ'

**ઊતવું** અ૰ ક્રિ૰ પાણી કે હવા લાગવાથી (લાકડું) વાંકુંચૂકું થવું

**ઊતળું** વિ૰ ઊંડું નહિ એવું

**ઊથલપાથલ** વિ૰ [દે. उत्थल्ल पत्थल्ला] ઊંધુંચતું (૨) સ્ત્રી૰ ઊંધુંચતું થવું તે

**ઊથલ(–લા)વું** અ૰ક્રિ૰ ઊંધા થઈને પડવું; ઊંધુંચતું ઉપરતળે થવું; ઊંધું કે ઊલટું થવું

**ઊથલો** પું૰ [દે. उत्थल्ला] ઊંધાચતા થઈને બીજી બાજુ પર પડવું તે (૨) ગયેલો મંદવાડ પાછો આવે તે (૩) વલણ (કાવ્યમાં) (૪) સામે જવાબ

**ઊથોફથો** પું૰ નાની મોટી કચુંબર (૨) નકામી મહેનતનું પરચૂરણ કામ

**ઊદબત્તી** સ્ત્રી૰ જુઓ ઉદબત્તી; અગરબત્તી

**ઊધ** સ્ત્રી૰ [દે. उद्धि] ઊધ; (ગાડાનો) ધોરિયો

**ઊધઈ** સ્ત્રી૰ જુઓ ઉધેઈ

**ઊધડ** વિ૰ [જુઓ ઉધ્ધડ] ભાવતાલ કે વજન કર્યા વગર એમનું એમ આપેલું–રાખેલું કે અંદાજે ઠરાવેલું (જેમ કે, ઊધડ ભાવ, માપ, ખરીદી). **–ડું** વિ૰ ઊધડ (૨) ન૰ જુઓ ઊધડો. **ઊધડું લેવું** = ખૂબ વઢવું; સખત ઠપકો આપવો. **–ડો** પું૰ ઊધડું કામ

**ઊધરવું** અ૰ ક્રિ૰ જુઓ ઉદ્ધરવું (૨) દૂર થવું; ટળવું (૩) ઊછરવું

**ઊધર(–રા)વું** અ૰ક્રિ૰ ઉધાર ખાતે લખાવું

**ઊન** વિ૰ [સં.] ઊણું (૨) ઊણપવાળું

**ઊનતા** સ્ત્રી૰ જુઓ ઊણપ

**ઊનવા** (ન) પુ૦ એક મૂત્રરોગ

**ઊનુ** (નુ) વિ૦[સ૦ ઉષ્ણ]ગરમ (૨) તાવભર્યું

**ઊપજ** સ્ત્રી૦ પેદાશ(૨)આવક, મળતર(૩) નફો ૦ણીપજ સ્ત્રી૦ ઉત્પન્ન અને વૃદ્ધિ(૨) પેદાશ (૩) ચોખ્ખી આવક ૦વુ અ૦ ક્રિ૦ [સ૦ ઉત્+પદ્] ઉત્પન્ન થવુ, પેદા થવુ, જનમવુ (૨) નીપજવુ, નીવડવુ (૩) મળવુ સધાવુ, મળતર કે આવક થવી (૪) કિંમત તરીકે મળવુ ૦વેરો પુ૦ આવકવેરો

**ઊપટવુ** અ૦ ક્રિ૦ ઝાંખુ પડી જવુ

**ઊપટો** પુ૦ જુઓ ઊકટો

**ઊપડવુ** અ૦ ક્રિ૦ [સ૦ ઉત્+પત્] ઊપસવુ, ઊંચુ થવુ (૨) ઊંચકાવુ (૩) પ્રયાણ કરવુ નીકળવુ (૪) એકાએક શરૂ થવુ (દુખ, રોગ ઇત્યાદિનુ) (૫) ચોરાવુ, ઉપાડાવુ (૬) નાણા ઉપાડાવા, ઉપાડ થવો (૭) ખપવુ, વેચાવુ (જેમ કે 'હમણા ખાદી ખૂબ ઊપડે છે') (૮) ધસવુ, ફૂટી પડવુ (ઉદા૦ તે એને મારવા ઊપડ્યો)

**ઊપણવુ** સ૦ ક્રિ૦ [સ૦ ઉત્+પૂ] (અનાજને) પવન નાખી ચોખ્ખુ કરવુ

**ઊપણાવુ** અ૦ ક્રિ૦ 'ઊપણવુ'નુ કર્મણિ

**ઊપણુ(-ળુ)** ન૦ ખાટલાના માથા અથવા પાગથ આગળનુ લાકડુ

**ઊપતવુ** અ૦ક્રિ૦ઉત્પન્ન થવુ (૨) જન્મવુ [પ૦]

**ઊપસ(-મા)વુ** અ૦ક્રિ૦ બહાર નીકળવુ, ઊંચુ થવુ (૨) ફૂલવુ (૩) સોજો આવવો

**ઊપળુ** ન૦ જુઓ ઊપણુ

**ઊફરુ** વિ૦ જુઓ ઉપરુ

**ઊબ** સ્ત્રી૦ ફૂગ ઉબાટ [ઉછાળો

**ઊબક** સ્ત્રી૦-કો પુ૦ બકારી ઊલટી થવાનો

**ઊબટ** વિ૦ ઉબાઈ-બગડી ગયેલુ (૨) ખોરુ

**ઊબડુ** વિ૦ અમૂઝણ, અંદર ભેજનુ ઉકળાટ (૨) ઊંધુ (સુ)

**ઊબવુ** અ૦ક્રિ૦ જુઓ ઉબાવુ, ઊબ લાગવી

**ઊબળ** પુ૦ ઊનટો વળ

**ઊબ(-ભ)ળવુ** અ૦ ક્રિ૦ (વગનુ) ઊકલી જવુ (૨) (રુઝ વળ્યા પછી અથવા મટવા આવ્યા પછી) ફરી ઊપડવુ, ઊથલો ખાવો

**ઊભ(૦ડ)** વિ૦ જગાકે ઊંચુ હોય એવુ ઊભુ

**ઊભડ** પુ૦ મજૂર દહાડિયો (૨) અસ્થિર વાસવાળો આદમી ૦વેરો પુ૦ બિનખેડૂત ઉપર લેવાનો કર

**ઊભડુ** વિ૦ જુઓ ઊભુ

**ઊભણી** સ્ત્રી૦ ઘરના પરથારથી મેડા લગીની ઊંચાઈ (૨) ઘરનો પરથાર, ઘરની બેસણી

**ઊભર(-રા)વુ** અ૦ ક્રિ૦ ગરમીના જોરથી ઊંચે આવીને બહાર નીકળવુ (૨)ન માવાથી બહાર આવવુ-છલકાવુ (જુસ્સો બહુ ઊભરાઈ જાય છે)(૩)અતિ મોટી સંખ્યામા ટોળે વળવુ

**ઊભરો** પુ૦ ઉભરણ (૨) લાગણીનો ઉછાળો

**ઊભવુ** અ૦ ક્રિ૦ [જુઓ ઊભુ] ઊભા રહેવુ -થવુ (૨) થંભવુ (૩) ટકવુ, સામે ટક્કર ઝીલવી

**ઊભળવુ** અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઊબળવુ

**ઊભાઊભ** સ્ત્રી૦ ઊભા ને ઊભા રહેવુ તે (૨) અ૦ બેઠા વિના, નિરાત વિના ઊભા ઊભા (૩) ઝપાટામા

**ઊભુ** વિ૦ [સ૦ ઊર્ધ્વ પ્રા૦ ઉબ્ભ] ઊભેલુ (૨) થંભેલુ થોભેલ ચાલતુ બધ થયેલુ (જેમ કે ગાડી ઊભી છે) (૩) ટટાર, (૪) સીધા-એકદમ ખડુ ઢાળના ચઢાણવાળુ (જેમ કે ઊભી ભેખડ) (૫) અપૂર્ણ, ચાલુ આગળ ચાલવાની કે પૂરુ થવાની વાર જોતુ કે કરવાનુ બાકી (જેમ કે આ કામ તો હજી ઊભુ છે ઊભો પાક = લણવાનો બાકી-ખેતરમા ઊભેલો પાક) (૬) સીધુ આખુ એક લાબા પટમા પડેલુ (ઊભો રસ્તો, ઊભે બરડે મેલગાવવી જોઈએ) (૭)હયાત, મોજૂદ (ઊભો ધણી) (૮) સપાટીને લબ દિશાએ આવેલુ (જેમ કે ઊભી લીટી, ઊલટુ-આડી લીટી)

**ઊમગવુ** અ૦ ક્રિ૦ સ્ફુરવુ ઉત્પન્ન થવુ

**ઊમટ(-ડ)વુ** અ૦ક્રિ૦ જોરથી ધસવુ એક સામટા જથામા આગળ આવવુ(૨)ધારવુ, ફરી ઊતરવુ [જેવુ છવાઈ જઈને

**ઊમડધૂમડ** અ૦ ચઢવા જેવુ આકાશ

ઊમડવું અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઊમગવું
ઊમર પું૦ [સં उम्बर] ઉંબરો, ઘરનો ઊમરો
[૫] -રો પું૦ ઉંબરો (ઘરનો)
ઊમરો પું૦ એક ફળઝાડ, ઉમરડો
ઊમલવું અ૦ ક્રિ૦ [સં उन्मील्] ખીલવું, વિકાસ પામવું (૨) [ઢોરનું] વિયાવાનું થવું (૩) પલળીને ભૂકો થવું (કળીચૂનાનું)
ઊરઝાવું અ૦ ક્રિ૦ મૂઝાવું
ઊરવા પું૦ બદનામી
ઊરુ પું૦ [સં] જાંઘ
ઊર્જસ્વી વિ૦ [સં] જબરું, બળવાન
ઊર્જિત વિ૦ [સં] જબરું, બળવાન (૨) ઉમદા, સુંદર (૩) મહાન, ભવ્ય
ઊર્ણ ન૦ [સં] ઊન (૨) તાર, તંતુ (૩) કરોળિયાનું જાળું ૦નાભ(-ભિ) પું૦ [સં] કરોળિયો -ર્ણા સ્ત્રી૦ [સં] ઊન (૨) આંખની ભમરો વચ્ચેની વાળની રેખા -ર્ણાયુ વિ૦ [સં] ઊનનું (૨) પું૦ ઘેટો (૩) કરોળિયો
ઊર્ધ્વ વિ૦ (૨) અ૦ [સં] ઊંચું કરેલું ઉન્નત ૦ગામી વિ૦ [સં] ઊંચે જનારું (૨) ઉન્નતિ તરફ જનારું [લા] ૦રેત (-તા ૦સ્) વિ૦ [સં] જેના વીર્યનું પતન થતું નથી એવું (૨) નિત્ય બ્રહ્મચર્ય પાળનારું ૦લોક પું૦ [સં] સ્વર્ગ ૦વાહિની સ્ત્રી૦ મૂળે ચૂસેલા રસને ઉપર લઈ જનાર નળી,' ઝાઈલેમ [વ વિ]
ઊર્મિ સ્ત્રી૦ [સં] તરંગ મોજું (૨) પ્રવાહ (૩) લાગણીનો તરંગ-ઉછાળો ૦કાવ્ય, ૦ગીત ન૦ ઊર્મિથી ભરેલું-રચાયેલું કાવ્ય કે ગીત 'લિરિક' ૦લ વિ૦ લાગણી પ્રધાન, તરંગવાળું [બુળતી છારી
ઊલ સ્ત્રી૦ [દે ઉ(ઓ)લ્લ] જીભ ઉપર
ઊલક (લ) સ્ત્રી૦ ઊલટી,' ઓકવું તે
ઊલકું ન૦ ખાલી ભુમરાણથી નાસભાગ ને ગભરાટ થવો તે
ઊલઝવું અ૦ ક્રિ૦ ગૂંચવાવું
ઊલટ સ્ત્રી૦ હોંશ ઉમંગ
ઊલટ વિ૦ ઊલટું, અવળું, પાછું ૦તપાસ સ્ત્રી૦ પ્રતિપક્ષી તરફની (સાક્ષીની) તપાસ ૦પા(-પૂ)લટ વિ૦ અવળાસવળી, ઊલટસૂલટ (૨) અવ્યવસ્થિત (૩) સ્ત્રી૦ ઊલટ પાલટ તપાસ (૪) અવ્યવસ્થા
ઊલટભ(-ભે)ર અ૦ ઉમંગભેર, હોંશભેર
ઊલટવું અ૦ ક્રિ૦ ઊલટથી કરવું (૨) ધસી આવવું (૩) હુમલો કરવો (૪) ઊંધું થઈ જવું (૫) ફરી થવું પાછું થવું
ઊલટસવાલ પું૦ સામો સવાલ
ઊલટસૂલટ વિ૦ અવળાસવળી (૨) ઊંધું ચતું, આડું અવળું, તળે ઉપર એવું
ઊલટાસૂલટી વિ૦ જુઓ ઊલટસૂલટ
ઊલટી સ્ત્રી૦ [જુઓ ઊલટું] ઓકવું તે
ઊલટું વિ૦ [દે उल्लट्ट] ઊલટ ઊંધું અવળું (૨) વિરુદ્ધ આડું (૩) સામું વિપરીત
ઊલવું (લ) અ૦ ક્રિ૦ (મોસમનું) ખલાસ થવું
ઊલસવું અ૦ ક્રિ૦ [સં उल्लस] જુઓ ઉલ્લાસવું (૨) એકાએક ઊભા થવું, ઊભરાવું
ઊલળવું (લ) અ૦ ક્રિ૦ [સં उद्+लल्] નમી જવું, લળી પડવું (૨) ગાડા વગેરેનું આગળથી ઊંચું થઈ જવું (૩) ઊલટાઈ જવું (૪) કૂદવું (૫) જતું રહેવું, નાશ પામવું (૬) હોંશભેર ધસવું-ઊંચા ને ઊંચા રહેવું [લા]
ઊલિયું ન૦ ઊલ ઉતારવાની ચીપ
ઊવટ સ્ત્રી૦ આપદા (૨) અડચણ પીડા
ઊષર વિ૦ (૨) સ્ત્રી૦ [સં] જુઓ ઊખર
ઊષા સ્ત્રી૦ [સં] જુઓ ઉષા
ઊષ્મા સ્ત્રી૦ [સં] ૦સ્ર પું૦ ૦ભેદ વિ૦, -ષ્માક પું૦ જુઓ 'ઉષ્મા'માં
ઊસ પું૦ [સં ऊष] એક ક્ષાર
ઊસ સ્ત્રી૦ શેરડી
ઊસરપાડો પું૦ વિનાશ (૨) સંપૂર્ણ નિકંદન
ઊસરવું અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા उस्सर] ટળવું, જતા રહેવું (૨) નાશ પામવું નિકંદન નીકળી જવું (૩) ઓસરવું, ઓછું થવું
ઊહ પું૦ [સં] તર્ક કલ્પના (૨) પરીક્ષણ (૩) અધ્યાહાર થવું
ઊહ અ૦ [રવ૦] મર રી, ચેષ્ટા તિરસ્કાર

અને ગર્વસૂચક ધ્વનિ (૨) હુંપણાનો ઉદ્ગાર –કારો પું૦ દીર્ઘ નિ:શ્વાસ, નિસાસો (૨) સાંભળું છું, ઠીક છે સ્વીકારું છું ઇત્યાદિ દર્શાવનારો ધ્વનિ (૩) ગર્વનો અને અનાદર કે તુચ્છકારનો ઉદ્ગાર

ઊહાપોહ પું૦ [સં] ચર્ચા

ઊંગ(–જ)વું, ઊંગા(–જા)વું, ઊંગા(–જા)વવું જુઓ ઉંજવું માં

ઊંઘ સ્ત્રી૦ ઊંઘવું તે, નિદ્રા

ઊંઘટિયું, ઊંઘટ્ટ વિ૦ ઊંઘમાં ભરાયેલું

ઊંઘણું સ્ત્રી૦ ઊંઘવું તે (૨) બહુ ઊંઘવાની ટેવ –ણશી વિ૦ ઊંઘ્યા કરવાની ટેવવાળું (૨) આળસુ એદી

ઊંઘરેટું વિ૦ ઊંઘમાં ભરાયેલું

ઊંઘવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા ઘ] નિદ્રા લેવી (૨) આળસુ થઈને પડ્યા રહેવું (૩) અજાણમાં –અજ્ઞાનમાં રહ્યા કરવું [લા]

ઊંઘાડવું સ૦ક્રિ૦ ઊંઘે એમ કરવું (૨) પડતું મૂકવું, રાત પાડવું

ઊંઘાવું અ૦ક્રિ૦ ઊંઘવાની ક્રિયા થવી

ઊંઘાળ(–વું) વિ૦ ઊંઘણશી, બહુ ઊંઘનારું (૨) સહેજ સહેજમાં ઊંઘી જાય તેવું

ઊંઘેટું વિ૦ ઊંઘટિયું

ઊંચ વિ૦ [સં ઉચ્ચ] ચડિયાતું (૨) ઉમદા

ઊંચકવું સ૦ક્રિ૦ [સં ઉત્કૃ] નીચેથી ઊંચું કરવું, ઉપાડવું (૨) હાથ પર લેવું, (બોજ) માથા ઉપર લેવું, ઉઠાવવું

ઊંચકામણ ન૦, –ણી સ્ત્રી૦ ઊંચકવાનું મહેનતાણું

ઊંચકાવવું સ૦ક્રિ૦, ઊંચકાવું અ૦ક્રિ૦ 'ઊંચકવું'નું અનુક્રમે પ્રેરક અને કર્મણિ

ઊંચનીચભાવ પું૦ અમુક ઊંચું અને અમુક નીચું એવો ભેદભાવ

ઊંચાઈ સ્ત્રી૦ ઊંચાપણું (૨) તેનું માપ

ઊંચાણ ન૦ ઊંચાઈ (૨) ઊંચી જગા ટેકરી

ઊંચું વિ૦ [સં ઉચ્ચ] સપાટી કે બેસણીની ઉપર ઊભું આવેલું કે ઊઠતું ('નીચું'થી ઊલટું) (૨) ઉચ્ચ, ચડિયાતું ઉમદા (કદ, પ્રમાણ ઇ૦માં) (૩) અતિ તાણેલ, લંબાવેલ (સૂર કે અવાજ) (૪) જંપ, નિરાંત કે શાંતિ સમાધાન વગરનું, અણગમાવવાળું (મન, શ્વાસ, જીવ). –નીચું વિ૦ ખાડાખૈયાવાળું

ઊંચે અ૦ સપાટીથી ઉપર, ઊંચી–ઊંચાણવાળી જગાએ, ઊંચી દિશામાં, માથા ઉપર

ઊંજણ ન૦ ઊંજવું તે (૨) ઊંજવાનું દ્રવ્ય –તેલ દિવેલ ઇત્યાદિ –ણી સ્ત્રી૦ મંત્ર ભણીને ઝપડાના, સાવરણી ઇ૦ના છેડાથી રોગ કે ભૂતને દૂર કરવાની ક્રિયા –ણું ન૦ રાજકુમારી કે રાણીનો મસાલો

ઊંજવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા ઞ=સીંચવું] તેલ નાખવું–પૂરવું (૨) રોગ કે ભૂત કાઢવા ઊંજણી નાખવી. ઊંજાવવું સ૦ક્રિ૦ (પ્રેરક) ઊંજાવું અ૦ક્રિ૦ (કર્મણિ)

ઊંટ ન૦ [સં ઉષ્ટ્ર, પ્રા ઉટ્ટ] રણમાં ખૂબ ખપનું એક ઊંચું પશુ –ડી સ્ત્રી૦ સાંઢ, સાંઢણી, ઊંટની માદા (૨) સોનીનું ઓજાર –ડો પું૦ ઊંટ (૨) જુઓ ઊંટિયો –વૈદ પું૦ ઊંટનો–માણસની દવા કરવાને નાલાયક એવો, લેભાગુ વૈદ –વૈદું ન૦ ઊંટવૈદનું કામ, રાક્ષસી ઉપચાર

ઊંટિયા(–યું)ઢેકું ન૦ એક ઔષધિ, ઇસપગોળ

ઊંટિયો વિ૦ ઊંટ જેવો ઊંચો (૨) પું૦ ઊંટ (૩) મંદબુદ્ધિ ને આળસુ માણસ (૪) ભારે વજન ઉપાડવાનું ઊંટની ડોક જેવું લાગતું યંત્ર (૫) અરો [વસ્તુ

ઊંટળ સ્ત્રી૦ બાથ (૨) બાથમાં ભરાય તેટલી

ઊંડળ સ્ત્રી૦ [દે ઉંડ] પેટનો ગોળો – ચૂંક –ગૂંડળ ન૦ ગોળો, પિંડાળો (૨) પેટમાં ગોળો ચડવો–ચૂંક આવવી તે (૩) ઢંગધડા વગરનો બનવું તે (૪) અ૦ અવળ સવળ, ગોટાળો થાય એમ

ઊંડાઈ સ્ત્રી૦ ઊંડાપણું (૨) તેનું માપ

ઊંડાણ ન૦ જુઓ ઊંડાઈ (૨) નીચાણ

ઊંડું વિ૦ [દે ઉંડ] સપાટીથી નીચે ઊતરતું (૨) છીછરું નહિ એવું, ઘેરું (૩) અંદરથી લાંબું–દૂર સુધી અંદર ને અંદર વિસ્તરતું

(૪) ધાડું; ગીચ (જેમ કે વન) (૫) ગહન; ગભીર; ન પામી શકાય એવું [લા.]
ઊંદર પુંo, oકણિયું નo, oકણી સ્ત્રીo, oવાઈ સ્ત્રીo જુઓ 'ઉંદર'માં
ઊંદરી સ્ત્રીo માથાની ચામડીનો એક રોગ
ઊંધ સ્ત્રીo અડા અને મોંચડાને સાંધનો ગારાનો ભાગ; ઊંધ [કરનારું
ઊંધકરમું વિo અક્કરમી (૨) ઊંધાં કામ
ઊંધખોદિયું વિo ઊંધાં કામ કરનારું
ઊંધાંધળું વિo [દે. ઉદ્ધધલિય] આખું (૨) ચૂંખડું (૩) મૂર્ખ [લા.] (૪) ઉડાઉ [ખાણું
ઊંધિયું નo અમુક રીતે બાફેલા સીંગ કંદનું
ઊંધું વિo અવળું; ઊલટું; નીચે માથું ને ઉપર પગ જેવા આસનનું (૨) આડું; અવળું; સીધા કે સવળાથી સાવ ઊલટું– વિરુદ્ધ; ખોટું. ઊંધી પાઘડી મૂકવી= દેવાળું કાઢવું. ઊંધી પૂતળીનું વિo જેની કીકીમાં ઊંધું પ્રતિબિંબ પડતું હોય એવું. oચ(–ચ્છ)તું વિo ઊંધું અને ચતું · આડુંઅવળું [લા.]
ઊંબાડિયું નo [જુઓ ઉંબાડિયું] ઉમાડિયું
ઊંબેલો પુંo ઝાડાની હાજત થાય તે; ચૂંક
ઊંહ અo [રવo] દુઃખ, તુચ્છકાર કે અભિમાનનો ઉદ્ગાર. oકારો પુંo ઊંહ એવો ઉદ્ગાર [ઉદ્ગાર
ઊંહું અo [રવo] દનકાર કે ઇંદ્ર દર્શાવતો

## ઋ

ઋ પુંo [સં.] વર્ણમાળાનો સાતમો અક્ષર– એક સ્વર (દીર્ઘરૂપ ૠ)
ઋક(–ચ, –ચા) સ્ત્રીo [સં] ઋગ્વેદ (૨) વેદનો મંત્ર
ઋક્ષ પુંo, નo [સં] રીંછ (૨) નક્ષત્ર; તારો (૩) પૌરાણિક ભૂગોળના સાત પર્વતમાંનો એક
ઋખિ પુંo + ઋષિ; ગુરુ
ઋગ્વેદ પુંo [સં.] ચતુર્વેદમાંનો પહેલો વેદ. oસંહિતા સ્ત્રીo [સં] ઋગ્વેદની ઋચાઓનો વ્યવસ્થિત સંગ્રહ
ઋગ્વેદી વિo [સં] ઋગ્વેદને જાણનારું (૨) ઋગ્વેદ જાણનાર બ્રાહ્મણોના કુળમાં જન્મેલું (૩) પુંo ઋગ્વેદી બ્રાહ્મણ
ઋચ(–ચા) સ્ત્રીo [સં.] જુઓ ઋક
ઋજુ વિo [સં.] સરલ, સીધું (૨) અનુકૂળ; નરમ, ભલું. oતા સ્ત્રીo [સં.]
ઋણ નo [સં.] દેવું (૨) આભારનો ભાર (૩) વિo જુઓ ઋણાત્મક [ગ., પ. વિ.]. oત્રય નo દેવઋણ, ઋષિઋણ અને પિતૃઋણ; અથવા અતિથિઋણ, મનુષ્યઋણ અને ભૂતઋણ oભૂત વિo ઋણવિદ્યુતથી ભરેલું [પ. વિ.]. oવિદ્યુત સ્ત્રીo ઋણ વિજળી [પ. વિ.] oસંબંધ પુંo પૂર્વજન્મનો ઋણાનુબંધ. –ણાગ્ર પુંo; નo ઋણ છેડો [પ. વિ.]. –ણાત્મક વિo 'નેગેટિવ' [ગ., પ. વિ.]. –ણાનુબંધ પુંo લેણાદેણી. –ણાંત પુંo (વીજળીના) પ્રવાહનો ઋણ છેડો [પ. વિ.]. –ણિયું, –ણી વિo [સં.] ઋણવાળું
ઋત નo [સં] સત્ય (૨) નક્કી અચળ નિયમ; દૈવી નિયમ (૩) પાણી. –તંભર પુંo [સં.] સત્યને ટકાવી રાખનાર તે–ઈશ્વર. –તંભરા વિo સ્ત્રીo [સં.] વિપર્યાસ વિનાની, સત્ય (પ્રજ્ઞા)
ઋતુ પુંo [સં] જુઓ ઋતુકાળ (૨) અડકાવ; રજસ્રાવ (૩) સ્ત્રીo બે મહિનાનો નિયત કાળ (પડઋતુ શબ્દ જુઓ) (૪) મોસમ [લા.] (૫) હવાપાણી. oકાલ [સં.] (–ળ) પુંo ગર્ભાધાનનો સમય. oગામી વિo [સં.] ઋતુકાલે જ સંભોગ કરનારું. oદર્શન નo અડકાવનું દેખાવું તે oદાન નo ગર્ભાધાન. oધર્મ પુંo ઋતુદર્શન. oમાસિ સ્ત્રીo ઋતુદર્શન. –મતી વિo સ્ત્રીo [સં.] રજસ્વલા. oરાજ પુંo [સં.] ઋતુઓમાં શ્રેષ્ઠ એવી ઋતુ–વસંત. oસ્નાન નo [સં] અડકાવ પછી (ચોથે દિવસે) નાહવું તે

ઋતે અ૦[સ]સિવાય,સિવાય કે [પુરોહિત
ઋત્વિજ પું૦[સ] યજ્ઞ કરાવનાર બ્રાહ્મણ,
ઋદ્ધિ સ્ત્રી૦[સ]વૃદ્ધિ; સમૃદ્ધિ(૨)આબાદી, ઉત્કર્ષ (૩) સિદ્ધિ (૪) લક્ષ્મી, પાર્વતી
ઋષભ પું૦ [સ] આખલો (૨) સ્વરસપ્તકમાંનો બીજો સ્વર (૩) ઉત્તમ, શ્રેષ્ઠ (સમાસમાં છેડે)
ઋષિ પું૦[સ]મંત્રદ્રષ્ટા, તત્ત્વદર્શન પામનાર પુરુષ (૨) મુનિ, તપસ્વી. ૦પંચમી સ્ત્રી૦ [મ] ભાદરવા સુદ પાંચમ, સામાપાંચમ

## ૠ, ઌ,

[નાગરી વર્ણમાળાના આ બે અક્ષરો સંસ્કૃતમાં આવે છે ગુજરાતીમાં એમનાથી થતો કે તે અક્ષરવાળો શબ્દ નથી પ્રાકૃત ભાષાઓમાં તેમનો લોપ થયો છે.]

## એ

એ પું૦ [સ] વર્ણમાળાનો દશમો અક્ષર –એક સ્વર
એ સ૦ [સ एतद्, प्रा एअ] (દર્શક) તે, પેલું (૨)વર અથવા વહુની સંજ્ઞા (હિંદુઓમાં) (૩) વિ૦ પેલું [સૂચક ઉદ્ગાર
એ અ૦ [સ] 'અરે, ઓ, હો' આદિ
એ ત્રીજી કે સાતમી વિભક્તિનો પ્રત્યય (રાજાએ હુકમ કર્યો, ગાપરે ચડ્યો)
એક વિ૦ [સ] '૧', સંખ્યામાં પહેલું (૨) અભેદ, અદ્વિતીય (જેમ કે, ઈશ્વર એક છે) (૩) કોઈ અમુક તદ્દન ચોક્કસ નહિ એવું ('એક રાજા હતો') (૪) એકસરખું, સમાન ('તમે અમે સૌ એક છીએ') (૫) એક મતનું, એકતાવાળું ('બધા પક્ષો એક ન થયા') (૬) સંખ્યાવાચક શબ્દને છેડે આવતાં 'આશરે' 'શુમારે' એવો અર્થ બતાવે ઉદા૦ પાંચેક સોએક (૭) 'ફક્ત, માત્ર' જેવો ભાવ બતાવે છે જેમ કે, 'એક પિતાના વચનને સારુ' [એક, કમિ
એક એક વિ૦એકી સાથે એ-(૨)દરેક પાળી
એકકક્ષિક નમીકરણ ન૦ 'ઇક્વેશન ઑફ ધી ફર્સ્ટ ઑર્ડર' [ગ]
એક કતાર [હિં] કવાયતનો, એક કતાર કે પંક્તિમાં થવાનું કહેવાનો, હુકમ કે બોલ
એકકેસરી વિ૦ જેમાં એક જ પુંકેસર કે ઓકેસર હોય તેવું(ફૂલ), 'મોનોકાર્પેલરી', 'મોનોપીસ્ટીલરી' [વ વિ]

એકકોશી વિ૦ આખું અંગ એક જ કોશ હોય એવું, 'મોનોસેલ્યુલર' [વ વિ]
એકખુરી વિ૦ એક અખંડ ખરીવાળું (પ્રાણી) (૨) ન૦ શસ્ત્રવૈદનું એક શસ્ત્ર
એકગાંઠ સ્ત્રી૦ સંપ, મેળ, મૈત્રી
એકઘાતપદી સ્ત્રી૦ 'ધી ફર્સ્ટ ડિગ્રી ઑફ એક્સપ્રેશન' [ગ]
એકઘાત સમીકરણ ન૦ સુરેખ સમીકરણ, 'લીનિયર ઇક્વેશન' [ગ]
એક(-કે)ચક્રે અ૦ એકચક્રે, એક જ જણના હાથમાં બધી સત્તા રાખીને
એકચક્ર વિ૦ [સ] ચક્રવર્તી –ક્રી વિ૦ એક પૈડાવાળું (૨) ચક્રવર્તી (૩) સ્ત્રી૦ એક પૈડાની સગડી –ક્રે અ૦ જુઓ એકચક્રે
એકચિત્ત વિ૦ [સ] એકાગ્ર, તલ્લીન (૨) ન૦ ધ્યાન, એકાગ્રતા
એકછત્ર વિ૦ એક રાજવાળું (૨) ન૦ સૌ અધિકાર એક જ હાથમાં હોય એવી શાસનપદ્ધતિ –ત્રે અ૦ એક જ રાજાના અમલ તળે
એકજથે(-ત્થે) અ૦ એકસાથે એક ઠેકાણે
એકજાત વિ૦ એક જ જાતનું–વર્ગનું, સરખું. –તીય વિ૦[સ] એક વર્ગનું કે કુટુંબનું(૨) એક જ જાતિનું (નર કે માદા)
એકજીવ વિ૦ જીવ મળી ગયા હોય તેવું, પરસ્પર ભેદભાન વગરનું [લંગડું
એકટંગિયું, એકટંગું વિ૦ એકપગું (૨)

**એકટાણું** ન૦ એક ટંક જમવું તે
**એકઠું** વિ૦ [સં. एकस्थ] એકત્રિત; ભેગું (૨) અ૦ એક જગાએ–સાથે
**એકડિયાં** ન૦ બ૦ વ૦ એકડો બગડો શીખવાનો બાળપોથીનો વર્ગ; બાળવર્ગ
**એકડો** પું૦ [સં. एक] એકની સંજ્ઞાસૂચક આંકડો – ૧ (૨) સહી (૩) કબૂલાત (૪) જ્ઞાતિનો ગોળ
**એકઢાળિયું** વિ૦ એક જ બાજુ ઢળતા છાપરાવાળું (૨) ન૦ એવું મકાન કે ઓસરી
**એકતરફી** વિ૦ એકપક્ષી; એક બાજુનું
**એકતંત** વિ૦ [એક+તંતુ] આગ્રહી (૨) પું૦ આગ્રહ. –ત્તે અ૦ સાથે મળીને, એકરાગથી (૨) લાગુ રહીને; ખંત ને આગ્રહથી
**એકતંત્ર** વિ૦ [સ. एक+तंत्र] બધાની સંમતિવાળું (૨) તૂટ પડ્યા વિનાનું (૩) એક વ્યવસ્થા નીચેનું (૪) ન૦ એક સરખી વ્યવસ્થા તે (૫) સર્વાનુમતિ
**એકતંબે** અ૦ [એક+પ્રા. तंब (સ. स्तम्ब)] એક સાથે સંપીને; એક જૂથમાં
**એકતા** સ્ત્રી૦ [સં.] સંપ; ઐક્ય
**એકતાન** વિ૦ (૨) ન૦ [સ] જુઓ એકચિત્ત
**એકતાર** વિ૦ એક તારવાળું (૨) એકસરખું (૩) એકરસ (૪) એકચિત્ત. –રો પું૦ એક તારવાળો તંબૂરો
**એકતાલ** પું૦ [સ.] જેમાં એક જ તાલ આવે એવો રાગ (૨) સંગીતનો એક તાલ (૩) ઐક્ય (૪) વિ૦ એક તાલવાળું
**એકતાળીસ** વિ૦ [સ. एकचत्वारिंशत्] ૪૧
**એકતાળો** પું૦ મસના એકતાળીસ શેર થાય એવું માપ
**એકતી(–ત્રી)સ** વિ૦ [સ. एकत्रिंशत्] ૩૧
**એકત્ર** અ૦ [સં.] એક જગાએ; સાથે (૨) એકંદર. –ત્રિત વિ૦ એકત્ર કરેલું, એકઠું
**એકત્રીસ** વિ૦ જુઓ એકતીસ
**એકદમ** અ૦ [એક+ફા. यक+दम] તાબડતોબ (૨) સાવ; તદ્દન (એકદમ કાચું)
**એકદળ** વિ૦ જેની દાળ પડતી ન હોય તેવું; 'મોનોકોટીલિડોન' [વ. વિ]
**એકદંડિયું** વિ૦ એક થાંભલા ઉપર રચેલું
**એકદંડી** પું૦ [સં.] એક પ્રકારનો સંન્યાસી; હંસ (૨) વિ૦ એક જ મોટી મધ્યરેખા હોય તેવું (પાન); 'યુનીકોસ્ટેટ' [વ.વિ.]
**એકદડો** પું૦ મરતી વેળા ઊપડતો શ્વાસ
**એકદંત** વિ૦ [સ.] એક દાંતવાળું (૨) પું૦ ગણેશ (૩) એક દાંતવાળો હાથી
**એકદા** અ૦ [સ.] એક વખતે (૨) અગાઉના વખતમાં [ની કંઠી; મંગળસૂત્ર
**એકદાણિયું** ન૦ એકસરખા દાણા–મણકાની કંઠી; મંગળસૂત્ર
**એકદાણું** વિ૦ બધા દાણા સરખા હોય તેવું (૨) એક કદનું; એકસરખું
**એકદિલ** વિ૦ જેના દિલમાં જુદાઈ નથી એવું; એકજીવ. –લી સ્ત્રી૦ એકદિલ હોવું તે (૨) મનનો મેળ; સંપ
**એકદેશી(૦ય)** વિ૦ [સ.] એક જ દેશનું–વતનનું (૨) એક દેશ–ભાગને લાગુ પડતું; એકતરફી, એકેન્દ્રિય (૩) સંકુચિત; મર્યાદિત
**એકધારું** વિ૦ એકસરખું; ફેરફાર વિનાનું
**એકનિશ્ચયી** વિ૦ [સ.] કરેલા નિશ્ચયને વળગી રહે તેવું; દૃઢ
**એકનિષ્ઠ** વિ૦ [સ.] એક જ નિષ્ઠાવાળું
**એકપક્ષી** વિ૦ [સ.] એકતરફી
**એકપગે** અ૦ અધીરું; તલપાપડ થતું હોય એમ.
**એકપત્નીવ્રત** ન૦ [સ.] એક જ પત્ની કરવાનું વ્રત [મિયલ' [ગ.]
**એકપદી** વિ૦ [સ.] એક પદવાળું; 'મોનોમિયલ' [ગ.]
**એકપાઠી** વિ૦ એક જ વખત વાંચવાથી અથવા સાંભળવાથી યાદ રાખી શકે એવું
**એકપુષ્પી** વિ૦ એક બીજકોશવાળું; 'યુનિલોક્યુલર' ['કોન્કરંટ' [ગ.]
**એકબિંદુક** વિ૦ એક બિંદુમાં મળતું; 'કોન્કરંટ' [ગ.]
**એકભુક્ત** વિ૦ [સ.] એક ટંક ખાનારું (૨) ન૦ એક ટંક ખાવાનું વ્રત
**એકમ** પું૦ ગણતરી વગેરે હેતુઓ માટે એક અને આખી પૂર્ણ માનેલી વસ્તુ અથવા સમૂહ; 'યુનિટ' (૨) એકડો (૩) સંખ્યાલેખનમાં જમણા હાથથી પહેલા સ્થાનનો આંકડો (૪) સ્ત્રી૦ પડવો

**એકમત** વિ૦ એક મત–અભિપ્રાયવાળુ; સર્વાનુમત –તી સ્ત્રી૦ બધાનો સરખો મત હોવો તે

એક જ

**એકમાત્ર** વિ૦ [સ] એકનુ એક, ફક્ત

**એકમાર્ગી** વિ૦ એક જ માર્ગને વળગી રહેનારુ (૨) સરળ, સીધે માર્ગે જનારુ

**એકમેક** અ૦ પરસ્પર, માહોમાહે [માપ

**એકર** પુ૦[ઇ]૪૮૪૦ ચોરસવાર જમીનનુ

**એકરંગિયું** વિ૦ જમી

**એકરસ** વિ૦ [સ] બરાબર મળી પીગળી ગયેલુ (૨) ગુલતાન

**એકરાગ** પુ૦ એકમતી, સપ, સંવાદ

**એકરાર** પુ૦ ભાષ્યું નણતુઓ ઇકરાર'મા

**એકરાશ** વિ૦ એક રાશિનુ – એકસરખુ, સમાન ગણાતુ (૨) સ્ત્રી૦ મળતાપણુ (૩) સંપ [સંખ્યા દેખાવનુ

**એકરેખિક** વિ૦એક જ રેખા ઉપર ચાલનારુ, 'કાલિનિયમ ગ]

**એકરૂપ(–પી)** વિ૦ [સ]એક જ આકારનુ

**એકલ** વિ૦ [પ્રા एक्कल्ल] એકાકી, એકલુ

**એકલક્ષી** વિ૦ એક જ લક્ષ કે હેતુવાળુ

**એકલડો(–ડોકલ)** વિ૦ એકલુ, સોબત–સગાથ વિનાનુ (અથવા એકાદ સગાથવાળુ)

**એકલપેટું** વિ૦ આપસ્વાર્થી

**એકલમલ્લ** પુ૦ અદ્વિતીય મલ્લ કુસ્તીબાજ (૨) ઘણો જબરો માણસ (૩) એક્કો (૪) વિ૦ અજોડ (૫) એકમાર્ગી

**એકલમૂડિયુ, એકલમૂડું** વિ૦ સ્ત્રી, પુત્ર આદિ પરિવાર વિનાનુ, એકલેગેકલુ

**એકલવાયુ** વિ૦ એકલુ, એકલદોકલ

**એકલવીર** પુ૦ એકલે હાથે ઝૂઝનાર વીર

**એકલસૂડું** વિ૦ એકલુ, સોબત વિનાનુ (૨) એકલપેટુ

**એકલિયું** ન૦ એકને સૂવાના માપનુ ગોદડુ

**એકલિંગ** પુ૦ [સ] મેવાડના રજપૂતો વગેરેના કુળદેવ ગેલા મહાદેવ (૨)કુબેર –ગી વિ૦ [વ. વિ] નર અને નારી એ બેમાથી એક જ પ્રકારના ફૂલ બેસે તેવો (છોડ), 'ડાયેગિયસ' (૨) નરફૂલ અગર નારીફૂલ જેમાકેવળ પુકેસર હોય અગર તો સ્ત્રીકેસર હોય એવુ (ફૂલ), 'ઇઉ'ક્લીનસ'

**એકલું** વિ૦ કોઈના સાથ વિનાનુ, એકાકી

**એકલોહિયું** વિ૦ એક લોહીવાળુ–એક કુળમા જન્મેલુ

**એકવગું** વિ૦ (૨) અ૦ એકસાથે – એક-બાજુએ હોય એવુ (૦) એ-જથે

**એકવચન** ન૦ [સ] એક જ વસ્તુનો બોધ કરે તે [વ્યા].–ની વિ૦બોલ્યુ પાળે એવુ

**એકવડું** વિ૦ નાજુક–નબળા બાધાનુ (૨) એક પડવાળુ

**એકવાક્યતા** સ્ત્રી૦ [સ] એકસમાન કે સર્વમાન્ય મત કે અભિપ્રાય હોવો તે

**એકવારિયું** ન૦ એક વાર ખાટલી ડાગર, કરડ

**એકવીસ** વિ૦ [સ एकविंशति] ૨૧

**એકસઠ** વિ૦ [સં. एकषष्टि] ૬૧

**એકસત્તાક** વિ૦ એકજથ્થુ સત્તાવાળુ

**એકસરખું** વિ૦ સમાન, બધી રીતે સરખુ

**એકસરી** વિ૦ એકસેરુ (૨) સ્ત્રી૦ એવુ કોટનુ એક ઘરેણુ

**એકસળું** વિ૦પાંચાથી આદ એક જ રેખાએથી ફાટનારુ (ફળ), 'ફોલીકલ' [વ વિ]

**એકસૂપ** વિ૦ એકસંપીવાળુ (૨) પુ૦ ઐક્ય, સંપ

**એકસાથે** અ૦ સૌ સાથે મળીને, એકીવખતે

**એકસેરુ** વિ૦ એક સેરવાળુ

**એકસો(–સૌ)** વિ૦ ૧૦૦ [હોય એવુ

**એકહથુ(–થ્થુ)** વિ૦ એક જ હાથમા

**એકંદર** વિ૦બધુ મળીને થતુ, કુલ –રે(–રે) અ૦ સામટી રીતે, બધી બાબતોનો વિચાર કરતા

**એકાએક** અ૦ ઓચિંતુ, એકદમ

**એકાકાર** વિ૦ [સ] એક આકારવાળુ, એકરૂપ (૨) સેળભેળ

**એકાકિતા** સ્ત્રી૦ એકાકી હોવુ તે –કિની વિ૦ સ્ત્રી૦ એકાકી

**એકાકી** વિ૦ [સ] એકલુ (૨) નિરાધાર

**એકાક્ષ(–ક્ષી)** વિ૦ [સ] એક આખવાળુ (૨) કાણુ (૩) પુ૦ કાગડો

**એકાક્ષર** વિ૦ [સં.] એક અક્ષરવાળું (૨) પું૦ એક અક્ષર (૩) એવો ગૂઢ મંત્ર—ૐ

**એકાક્ષી** જુઓ એકાક્ષ

**એકાગ્ર** વિ૦ [સં.] એકલક્ષી (૨) તલ્લીન

**એકાણુ(-ણું)** વિ૦ [સં.एकनवति] ૯૧

**એકાત્મ** વિ૦ [સં.] પોતાના ઉપર જ આધાર રાખનારું; એકલું (૨) એક-સમાન આત્માવાળું. ૦તા સ્ત્રી૦, ૦ભાવ પું૦ આત્મૈક્ય

**એકાદ(-દું)** વિ૦ કોઈ એક (૨) એક અથવા બે (૩) ભાગ્યે એક

**એકાદશી** સ્ત્રી૦ [સં.] અગિયારસ

**એકાદું** વિ૦ જુઓ એકાદ

**એકાવળહાર** પું૦ એક આવલી-સેરનો હાર

**એકાશ(-સ)ણ(-ણું)** ન૦ [સં.एकाशन] એક ટંક ખાવું તે

**એકાશી(-સી)** વિ૦ [સં.एकाशीति] ૮૧

**એકાસણ(-ણું)** ન૦ જુઓ એકાશણ

**એકાસૂધ** અ૦ દરેકેદરેક; તમામ

**એકાંકી** વિ૦ એક અંકવાળું (નાટક)

**એકાંગી** વિ૦[સં.] એકતરફી (૨) એકદેશીય; એક વાતને પકડી રાખનારું; હઠીલું

**એકાંત** વિ૦ [સં] કોઈના અવરજવર વિનાનું (૨) એકલું; એકાકી (૩) ખાનગી (૪) એક જ બાજુ અથવા વસ્તુને લગતું, અનેકાંતથી વિરુદ્ધ એવું (૫) ન૦, સ્ત્રી૦ જ્યાં કોઈ ન હોય એવી—કોઈના અવરજવર વગરની—એકાંત જગા

**એકાંતર** વિ૦ [સં.] વચમાં એક આંતરો પડે એવું(૨)દર ત્રીજે દિવસે આવતું ૦પ્રમાણ ન૦ 'ઑલ્ટરનેન્ડો' [ગ]. ૦વૃત્તખંડ પું૦ 'ઑલ્ટરનેટ સેગ્મેન્ટ ઑફ એ સર્કલ'[ગ.]

**એકાંતરા** (૦) અ૦ [એક+આંતરો] એકને આંતરે; વચમાં એક મૂકી દઈને. -રિયું વિ૦ એકાંતર. -રિયો પું૦ એક એક દહાડાને આંતરે આવતો તાવ. -રું વિ૦ એકાંતર. -રે અ૦ જુઓ એકાંતરા

**એકાંતવાસ** પું૦ એકાંતમાં રહેવું તે (૨) છૂપી રીતે રહેવું તે

**એકાંતિક** વિ૦ [સં.] એક જ હેતુ, માણસ કે સિદ્ધાંતને વળગી રહેનારું (૨) (સિદ્ધાંત જેવું) છેવટનું; 'ઍબ્સોલ્યૂટ'

**એકી** વિ૦ [સં.एक] બે વડે નિઃશેષ ન ભાગી શકાય એવી (સંખ્યા) (૨) સ્ત્રી૦ એકતા (૩) પેશાબની હાજત [લા.]

**એકી** વિ૦ એક જ (પ્રાયઃ એકી સાથે જેવા અ૦ પ્રયોગમાં આવે છે)

**એકીકરણ** ન૦ [સં.] અનેકને એક કરવા તે

**એકીકલમે** અ૦ એકી સાથે

**એકીટશે(-સે)** અ૦ એકી નજરે; ટગરટગર

**એકીભવન** ન૦, **એકીભાવ** પું૦ [સં.] અનેકનું એકરૂપ થવું તે

**એકીસાથે** અ૦ એક સાથે; સૌ સાથે લઈને

**એકૂકું** વિ૦ [જુઓ એકેકું] એકએક (૨), એક પછી એક

**એકે (-ક્કે)** વિ૦ એક પણ

**એકેક** વિ૦ એક એક (૨) છૂટું; નોખું (૩) અ૦ એકી વખતે એક એમ

**એકેકું** વિ૦ એક પછી એક

**એકેચક્રે** અ૦ એકચક્રે

**એકેશ્વરવાદ** પું૦ ઈશ્વર એક જ છે એવો મત [માનવાળું; એકાગ્ર

**એકેંદ્રિય** વિ૦ એક ઇન્દ્રિયના—બાબતના

**એકોતેર** વિ૦ જુઓ ઇકોતેર; ૭૧

**એકંડ** વિ૦ એકલું રહેવાના સ્વભાવનું, એકાંતપ્રિય

**એક્કે** વિ૦ જુઓ એકે

**એક્કો** પું૦ ['એક' પરથી] રમવાનાં પાનાંમાંનું એક સંજ્ઞાવાળું પત્તું (૨) એક બળદ કે ઘોડાથી ચાલતું વાહન (૩) એકતા; સંપ (૪) સૌથી આગળ અથવા કુશળ આદમી; શ્રેષ્ઠ પુરુષ [લા.]

**એકયાશી(-સી)** વિ૦ એકાશી; ૮૧

**એક્સ્પ્રેસ** વિ૦[ઇં.] ઉતાવળનો (તાર) (૨) સ્ત્રી૦ મેલ પેઠે વેગવાળી ને મોટા સ્ટેશનો જ કરતી ટ્રેન-ગાડી

**એખરો** (એ) પું૦ [સં.इक्षुरक] એક ઔષધિ (૨) એનો છોડ (૩) કચરાપૂંજા જેવો માલ [લા.]

એખલાસ પુ૦ જુઓ ઇખલાસ; દોસ્તી
એજન અ૦ [અ.] એ જ; ઉપર પ્રમાણે
એજન્ટ પુ૦ [ઇં.] આડતિયો; મુનીમ (૨) પ્રતિનિધિ મુખત્યાર. –ન્સી સ્ત્રી૦ આડત (૨) આડતની દુકાન (૩) અંગ્રેજોના વખતમાં સરકારી એજન્ટની હકૂમત નીચેનો (દેશી રાજ્યમાંનો) પ્રદેશ
એટએટલું વિ૦ એટલું એટલું; બધું
એટલું વિ૦ [સ. एतावत्, પ્રા एत्तिल] જણાવેલા માપ કે ગુણ્યાનું
એટલે અ૦ અર્થાત્ (૨) તેથી; એ ઉપરથી (૩) એ જગાએ, ત્યાં સુધી (જેમ કે, વાત હવે એટલે આવી છે) (૪) આ વખતે, એટલામાં
એઠ (એ) વિ૦ [સ. उच्छिष्ट] એઠું (૨) સ્ત્રી૦ એઠવાડ ૦વાડ(–ડો) પુ૦ ખાવાપીવાથી થતો ગંદવાડ (એઠું વાસણ, છાંડણ વગેરે) (૨) કચરોપૂંજો; મલિનતા. –ઠું વિ૦ જમતાં વધેલું; ઉચ્છિષ્ટ (૨) ખાઈ પી કે અડીને બોટેલું કે બોટાય એવું (૩) એઠવાડથી ગંદું (૪) ન૦ એઠું કે તેવું થાય એવું અન્ન. –ઠું જૂઠું વિ૦ એઠું (૨) ન૦ છાંડણ; એઠવાડ
એડ(–ડી) સ્ત્રી૦ પાનીનો છેડો (૨) જૂતાની એડી (૩) ત્યાં લગાડાતી ઘોડાને મારવાની આર
એડો (એ) પુ૦ નેડો; સ્નેહ
ઍડ્વોકેટ પું૦ [ઇં.] વકીલ; ધારાશાસ્ત્રી
એઠ સ્ત્રી૦ જુઓ હેટ [પેઠે
એણી (એ) દર્શક સ૦ ['એ'નું સ્ત્રી૦] એ;
એણી કોર, એણી ગમ, એણી પા અ૦ એ બાજુએ [પ્રમાણે
એણી પેર(–રે) (એ; પે) અ૦ એ રીતે; એ
એણીમગ અ૦ એ બાજુએ
એતાન પત્રની જૂની શૈલીમાં શરૂમાં વપરાતો શબ્દ. 'એતાન શ્રી ગામ. . . થી લિ૦ .'
એદી (એ) વિ૦ [અ. अहदी] પ્રમાદી, આળસુ
એધાણ (એ) ન૦, –ણી સ્ત્રી૦ [સ अभिज्ञान] (ઓળખવા માટેની) સંજ્ઞા, નિશાની, ચિહ્ન
એન (એ) વિ૦ [અ.] ખરું; અસલ (૨) ખાસ, મુખ્ય (૩) સુંદર (૪) ઠીકઠીક [કા.] (૫) સ્ત્રી૦; ન૦ શોભા; આબરૂ (૬) અણીનો વખત [બક્ષિસ
એનાયત સ્ત્રી૦ [જુઓ ઇનાયત] આપવું તે;
એનિમા સ્ત્રી૦ [ઇં.] બસ્તી; ઝાડો કરવા માટે અપાતી પિચકારી કે તેનું ઓજાર
એપ્રિલ પું૦ [ઇં.] અંગ્રેજી વર્ષનો ચોથો મહિનો [(૨) દૂષણ; કલંક
એબ (એ) સ્ત્રી૦ [અ.] ખોડખાંપણ; ખામી
એમ (એ) અ૦ [સ एवम्] એ રીતે; એ પ્રમાણે. ૦નું વિ૦ એ બાજુનું, એ રીતનું, એવું
એમોનિયા પુ૦ [ઇં.] એક વાયુ
એરણ (–ણી) (ઍર') સ્ત્રી૦ [પ્રા. अहरणी] અમુક પ્રકારનું લોખંડનું ગચિયું, જેના ઉપર સોની, લુહાર વગેરે ઘડવાનું ઘડે છે
એરંડિયું ન૦ દિવેલ
એરંડી સ્ત્રી૦ [સ. एरण्ड] નાની જાતનો દિવેલો (૨) દિવેલી. –ડો પુ૦ દિવેલો
એરિયલ પું૦ [ઇં] ધ્વનિ ઇ૦ વહન કરનારાં મોજાંને પકડવા માટે રેડિયો વગેરેનો હવામાં ઊંચે રાખવામાં આવેલો તાર
એરિંગ ન૦ [ઇં. इयररिंग] કાનની બૂટનું એક ઘરેણું [સાપ વગેરે ઝેરી જનાવર
એરું (ઍ) પું૦ સાપ. ૦ઝાંઝરું (–રું) ન૦
ઍરોડ્રોમ ન૦ [ઇં.] વિમાની મથક, જ્યાં વિમાનો ચડે ઊતરે, વિમાનોનું સ્ટેશન
ઍરોપ્લેન ન૦ [ઇં.] વિમાન, હવાઈ જહાજ
એલચી પુ૦ [તુર્કી] એક રાજ્યનો બીજા રાજ્યમાં મોકલેલો પ્રતિનિધિ – વકીલ
એલ(–ળ)ચી ન૦; સ્ત્રી૦ જુઓ ઇલાયચી. ૦ડો(–દો)ડો પુ૦ ઇલાયચીના દાણાનો પોપટો. –ચો પુ૦ એક જાતની મોટી એલચી (૨) એક જાતનું ઝાડ
એલફેલ(ઍ; ફૅ) વિ૦ [ફેલ પરથી] આડુંઅવળું; ગમે તેવું (૨) અવિચારી; ગાંડુંઘેલું (૩) અસભ્ય (૪) ન૦ નખરું; તોફાન (૫) અસંબદ્ધ – મિથ્યા પ્રલાપ
એલળવું (ઍલ') અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. ओल्लिअ ઉપરથી] એસરવું; પાણી ઝરવું (હાથ ગોઠું ઇ૦ માંથી)

**એલા** સ્રી૦[સં.]એલાયચીનો છોડ(૨)એલાયચી
**એલાયચી** ન૦; સ્રી૦ જુઓ ઇલાયચી
**એલ્યુમિનિયમ** ન૦ [ઇં.] એક હલકી ધાતુ
**એવડું** વિ૦ [પ્રા. एवड ] એટલા કદનું (૨) એટલું બધું
**એવામાં** અ૦ એટલામાં
**એવું** (એ') વિ૦ [પ્રા. एव्व] એ રીતનું –પ્રકારનું (૨) એના જેવું–સરખું. **–વે** અ૦ એ વખતે
**એશ** (ઍ) સ્રી૦ [અ.] મોજમજા; સુખચેન. **૦આરામ** પું૦ ભોગવિલાસ; સુખચેન
**એશિયા** પું૦; ન૦ [ઇં.] પૃથ્વીનો એક મોટો ખંડ. **૦ઈ** વિ૦
**એષણા** સ્રી૦ [સં.] ઇચ્છા; વાસના
**ઍસરવું** (ઍ) અ૦ક્રિ૦[સં. उत्सृ; પ્રા. उस्सर] એસળવું (૨) ઓસરવું (૩) પાછું વળવું; ઊતરી જવું [નીકળનો વાયુ [ર.વિ.]
**ઍસિટિલીન** પું૦ [ઇં.] કાર્બાઈડમાંથી
**ઍસિડ**પું૦,ન૦[ઇં.]એકરસાયનીતત્ત્વ;અમ્લ
**ઍસેટિકઍસિડ** પું૦ [ઇં.] એક તેજાબ [ર. વિ.]
**ઍસોસિયેશન** ન૦ [ઇં.] મંડળ
**એહ** વિ૦ [સં. ईदृश्, અપ૦ एह] પેલું (૨) સ૦ એ; તે [પ.]
**એળચી** ન૦; સ્રી૦ ઇલાયચી
**એળિયો** પું૦ કુંવારના પાઠાનો સૂકવેલો ગર્ભ; એક ઔષધિ
**એળે, ૦વેળે** (એ; વે) અ૦ ફોકટ; વૃથા (૨) વગર મહેનતે; સહેજમાં
**એંચવું** (ઍ'૦) સ૦ ક્રિ૦ ઈચવું; નાખવું; ફેંકવું (લખોટી ઇ૦) (૨) ખેંચવું (પતંગ) (૩) હીંચવું
**એંજિન** ન૦ [ઇં.] વેગ આપનારું યંત્ર; ઇંજિન. **–નિયર** પું૦ ઇજનેર
**એંટ** (ઍ૦) સ્રી૦ મમત; જીદ (૨) આંટ; સાખ (૩) ટેક. **૦વું** અ૦ ક્રિ૦ ગર્વ કરવો (૨) જક કરવી
**એંઠ, ૦વાડ, –ઠું** (ઍ૦) જુઓ એઠ, ૦વાડ,–ઠું [એંધાણ
**એંધાણ** (ઍ૦) ન૦, **–ણી** સ્રી૦ જુઓ
**એંશી(–સી)** (ઍ૦) વિ૦ [સં.अशीति] ૮૦

## ઐ

**ઐ** સ્રી૦ [સં.] વર્ણમાળાનો અગિયારમો વર્ણ–એક સ્વર.
**ઐકાંતિક** વિ૦ [સં.] એકાંતનું; એકાંતને લગતું (૨) જુઓ એકાંતિક
**ઐક્ય** ન૦ [સં.] એકતા [મરજિયાત
**ઐચ્છિક** વિ૦[સં.] પોતાની ઇચ્છાનું-ખુશીનું;
**ઐડ** વિ૦ આડું; જિદ્દી. **૦જંતર** વિ૦ સાવ આડું–ઐડ
**ઐતિહાસિક** વિ૦ [સં.] ઇતિહાસને લગતું
**ઐરાવણ(–ત)** પું૦ [સં.] ઇંદ્રનો હાથી (ચૌદમાંનું એક રત્ન)
**ઐશ્વર્ય** ન૦[સં.] ઈશ્વરપણું(૨) સર્વોપરીપણું (૩) મોટાઈ; સાહેબી (૪) વિભૂતિ; સંપત્તિ
**ઐહલૌકિક** વિ૦ [સં.] આ લોક સંબંધી
**ઐહિક** વિ૦ [સં.] સાંસારિક; આ લોક સંબંધી

## ઓ

**ઓ** પું૦ [સં.] વર્ણમાળાનો બારમો અક્ષર –એક સ્વર
**ઓઘયા** (ઓ) અ૦[રવ૦]ઓડકાર આવતાં થતો-કરાતો સંતોષજનક ઉદ્ગાર (૨) ન૦ ઓડકાર કે તેનો અવાજ (૩)પચાવી પડવું–પાડવું તે
**ઓક** (ઑ) સ્રી૦ [ફે. औगिरण] ઊલટી; બકારી. **૦વું** સ૦ ક્રિ૦ ઊલટી કરવી (૨) [લા.] લીધેલું પાછું આપવું(૩) કહી નાખવું
**ઓકળી** સ્રી૦ [પ્ર. उत्कलिका] લહરી (૨) લીંપણની લહરી જેવી દેખાતી ભાત
**ઓકાત** (ઑ) સ્રી૦ [અ.] જુઓ ઓખાત

**ઓકારી** (ગો) સ્ત્રી૦ ઓકા,મકારી,ઊલટી
**ઓકાવવુ** (ઓ) સ૦ ક્રિ૦ ઓકવુ નુ પ્રેરક
**ઑક્ટોબર** પુ૦[ઇ]ઈ સ નો દશમો મહિનો
**ઑક્સવણી** સ્ત્રી૦ [ર વિ] ઑક્સિજન સાથે રાસાયણિક સયોજન થવાની ક્રિયા, 'ઑક્સિડેશન' –વુ સ૦ ક્રિ૦ તે ક્રિયા કરવી ઑક્સિડાઈઝ
**ઑક્સાઈડ** વિ૦ પુ૦ [ઇ] ઑક્સિજન ભળેલો સયુક્ત પદાર્થ [ર વિ]
**ઑક્સિજન** પુ૦ [ઇ] એક વાયુ [ર વિ]
**ઓખર** (ઓ) ન૦ [સ अवकर] નરક, ગદવાડ –વાડો પુ૦ ઉકરડો, ગદવાડ –વુ સ૦ ક્રિ૦ (ઢોરે) ઓખર કરવુ–મળમૂત્રાદિ ગદવાડ ખાવી –રા(–વા)ડો પુ૦ ઓખરવાડો
**ઓખા** (ઓ) સ્ત્રી૦ [સ उषा] અનિરુદ્ધની [પત્ની – ઉષા
**ઓખાત(–દ)** (ઓ) સ્ત્રી૦ [જુઓ ઓકાત] તાકાત, ગુજારો (ર) વિસાત
**ઓગટ(–ઠ)** (ઓ) પુ૦, ન૦ [સ अववर्त्ति, प्रा ओवट्टि] ઢોરનુ છાંડેલુ અને પગ તળે રોળેલુ ઘાસ
**ઓગણ** [સ एकोन] એક ઓછુ એ અર્થમા સખ્યાને લાગે છે જેમ કે, ઓગણચાળીસ–૩
**ઓગણીસ** વિ૦ [સ एकोनविंशति] ૧૯
**ઓગણોતેર** વિ૦ [જુઓ અગણોતેર] ૬૯
**ઓગણ્યાએશી (–સી)** વિ૦ [જુઓ અગણ્યાએશી] ૭
**ઓગલો** (ઓ) પુ૦ ગનોકુ (ર) તાકુ (૩) રાધવામા રહી ગયેલો એક તરફનો કાચો ભાગ
**ઑગસ્ટ** પુ૦ [ઇ] ઈ સ નો ૮મો મહિનો
**ઓગળવુ** (ઓ) અ૦ ક્રિ૦ [સ अपगल, प्रा ओगल] ઘનનુ પ્રવાહી થવુ (ર) (શરીર)ગળી જવુ (૩) નરમ થવુ, દયા લાવવી [લા]
**ઓગાટ (–ઠ)** (ઓ) પુ૦, ન૦ ઓગટ, ઢોરનુ છાડેલુ ઘાસ
**ઓગાર(–ળ)** (ઓ) પુ૦ [સ उद्गार] ઓગાટ
**ઓગાળ** (ઓ) પુ૦ [प्रा ओग्गाल] ચાવીને રસ બનાવેલી વસ્તુ
**ઓગાળવુ** (ગો) સ૦ ક્રિ૦ 'ઓગળવુ'નુ પ્રેરક (ર) ધીમે ધીમે–વાપરી નાખી –ખાઈ જવુ
**ઓઘ** પુ૦ [સ] પૂરનુ પાણી, પ્રવાહ (ર) ઢગલો
**ઓઘડ** (ગો) વિ૦ અણઘડ, બોટ, બોથડ (ર) લાગણીવગરનુ ભયના ભાનવગરનુ –નાથ પુ૦ ઓઘડ માણસ
**ઓઘરાળુ** (ઓ) વિ૦ ઓઘરાળાવાળુ –ળો પુ૦ પ્રવાહી ખોરાક પીરસવાનો પહોળા ઘડામોનો અને ટૂકા દાડાનો એક ચમચો ડૂરો (ર) ઓઘરાળનો ડાઘ, રેલા જેવો ડાઘ
**ઓઘરી** સ્ત્રી૦ કપડાને છેડે છૂટા રહેલા તાતણા, આતરી સૂત
**ઓઘલો** પુ૦ જુઓ ઓઘો
**ઓઘો** પુ૦ [સ ओघ] ઓઘ ગુચ્છ (ર) ગોટો, ફગફગતા વાળનો જથ્થો (૩) જમણ જમનારાનો મોટો સમૂહ (૪) રજોહરણ [જૈન]
**ઓચર(–રિયુ)** (ઓ) ન૦ [ઇ] બિલ, આધારરૂપ (હિસાબી) કાગળ દસ્તાવેજ, 'વાઉચર'
**ઓચરવું** (ઓ) સ૦ ક્રિ૦ [સં उच्चर्] (ર) ઉચ્ચરવુ, બોલવુ [પ]
**ઓચરિયુ** ન૦ જુઓ ઓચર
**ઓચિતુ** (ગો) વિ૦ અણચિતવ્યુ (ર) અ૦ અણધારી રીતે, એકદમ
**ઓચ્છવ** (ઓ) પુ૦ [સ उत्सव] ઉત્સવ, ઉજવણી (આનદ કે ખુશાલીના કે સપરમા દિવસની) (ર) (મજીરા મૃદગ ઇ૦ સાજ સાથે કરાતુ) ભજનકીર્તન
**ઓછ** (૦પ) સ્ત્રી૦ ઓછાપણુ ખોટ
**ઓછાડ** (ઓ) પુ૦ [સ अवच्छादय, प्रा आच्छाय] ઢાકવા–પાથરવાનુ વસ્ત્ર, ચાદર (ર) ઓઢો –વુ સ૦ ક્રિ૦ ઢાકવુ, ઓઢાડવુ (ર) છાનુ દાબડો થાય એમ કરવુ
**ઓછાબોલુ** વિ૦ ઓછુ બોલનારુ
**ઓછાયો** (ઓ) પુ૦ [સ अपच्छाय] છાયો, પડછાયો (ર) સકોચ, લાજ
**ઓછાવુ** અ૦ ક્રિ૦ ઓછુ થવુ (ર) હલકુ–નઠારુ થવુ
**ઓછુ** વિ૦ [ર उच्छ] જોઈએ તેથી થોડુ,

કમી (૨) અધૂરું; ઊણું (૩) ઊતરતું; હલકું. ૦વત્તું ૦ વિ૦ ઓછું કેવધારે; થોડુંઘણું
ઓજસ્ નo [સ] શુક્ર ધાતુમાંથી તત્ત્વરૂપે કાંતિ ને પ્રભાવરૂપે વિરાજતી શરીરની ધાતુ (૨) પ્રકાશ; તેજ (૩) બળ; પ્રતિભા; પરાક્રમ (૪) ચૈતન્ય. -સ્વિતા સ્ત્રી૦ [સ.] ઓજસ્વીપણું. -સ્વી વિ૦ [સ.] ઓજસવાળું
ઓજાર (ઓ) ન૦ [અ.] રાચ, હથિયાર; કાંઈ કરવા માટેનું યંત્ર – સાધન
ઓઝટ(-ડ) સ્રી૦ ઓછાયો (૨) ઝપટ; અડફટ (ભૂતપ્રેતની)
ઓઝણું (ઓ) ન૦ દાયજો; કન્યાને પિતા તરફથી મળતી સંપત્તિ કે દાસદાસી (૨) ગરાસિયાની કન્યાને પરણીનેતેડી લાવવા માટે જતી ખાડા સાથેની વહેલ
ઓઝપવું અ૦ક્રિ૦ સંકોચ આવવો
ઓઝબ સ્ત્રી૦ જુઓ ઓઝટ
ઓઝલ (ઓ) પું૦; સ્ત્રી૦; ન૦ પડદો; બુરખો (૨) જનાનો. ૦પડ(-ર)દો પું૦ સ્ત્રી-પુરુષની બેઠક જુદી પાડનાર પડદો (૨) લાજ કાઢવાનો રિવાજ
ઓઝી સ્ત્રી૦ કુંભારણ. -ઝો પું૦ કુંભાર
ઓઝોન પું૦ [ઇં.] એક વાયુ [ર. વિ.]
ઓટ પું૦,સ્ત્રી૦ [દ. અવટ્ટ] ભરતીનું ઊતરી જવું તે (૨) ઓથું; પડદો (૩) પડતી [લા.] (૪) અ૦ પરત, વળતું
ઓટણ ન૦ ઓટવું તે (૨) બખિયો. -ણી સ્ત્રી૦ઓટણ(૨)ઓટાઈ [જુઓ ઓટો
ઓટલી સ્ત્રી૦ નાનો ઓટલો. -લો પું૦
ઓટવું સ૦ક્રિ૦ બખિયો દેવો; કપડાંની કિનારી અંદરવાળીને સીવવું (૨) ઉકાળી, ઘસી કે હલાવીને એકરસ કરવું
ઓટી સ્ત્રી૦ [દે उअट्टा] કમ્મર ઉપરના વસ્ત્રનું વાળીને બંધ જેવું કરાતું પડ
ઓટો પું૦ ઓટલો; બેઠક તરીકે વપરાય એવી ઘરને અડીને કરાતી ઊંચી જગા
ઓઠ (ઓ') પું૦ [સ. ओष्ठ] હોઠ
ઓઠવવું (ઓ) સ૦ક્રિ૦ ખોટી વસ્તુ ગોઠવી દેવી; જૂઠું બોલવું (૨) મૂકવું; ગોઠવવું (૩) ચાંપીને ખાવું
ઓઠંગવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ અઠિંગવું
ઓઠંગિયું, ઓઠિં(-ઠી)ગણ ન૦ જુઓ અઠિંગણ
ઓઠું (ઓ) વિ૦ ઓઠું; ત્રાંસું (૨) ન૦ પડદો; આંતરો (૩) આંતરાને લીધે અંધારું અને એકાંત હોય તેવી જગા (૪) છુપાવાની કે આશરો લેવાની જગા (૫) ઓથો (૬) ડાઘો; ડબકો (૭) બહાનું (૮) નમૂનો; બીજું (૯) ઓઠું (૧૦) મહેણું
ઓડ વિ૦ (૨) પું૦ [દે. उड्ड] (ખોદવાનું કામ કરનારી) એ નામની જાતનું (માણસ)
ઓડ (ઓ) પું૦ પવન રોકવાનો પડદો
ઓડ (ઓંડ,) સ્ત્રી૦ [દે. अवड्डा] બોચી; ગરદન.
ઓડકાર [સં. उद्गार] પું૦ પેટનો વાયુ મોમાંથી નીકળતાં થતો ડકાર
ઓડણ સ્ત્રી૦ ઓડ જાતની સ્ત્રી
ઓડનું ચોડ (ઓ; ચો) વિ૦ કેવાનું કેવું; વિચિત્ર; ઊંધું અવળું જ
ઓડિયાં (ઓ) ન૦બ૦વ૦ ઓડ-ઓચી પરના વાળ
ઓડું ન૦ [દે. अवडअ] ખેતરનો ચાડિયો (૨) કામચલાઉ ખોટી રીતે ઊભું કરેલું નકામું માણસ
ઓઢણ ન૦ -ણી સ્ત્રી૦, -ણું [દે. ओड्ढण] (સ્ત્રીઓ અને છોકરીઓનું) ઓઢવાનું-પહેરવાનું એક વસ્ત્ર. -વું સ૦ક્રિ૦ શરીર કે માથું ઢાંકવું; શરીર કે માથા પર ધારણ કરવું (૨) [લા.] વહોરવું; માથે લેવું (૩) દેવાળું કાઢવું
ઓઢાડ પું૦ ઓઢાડવું તે; ઢાંકણ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ 'ઓઢવું'નું પ્રેરક
ઓઢો પું૦ જુઓ ઓઢાડ
ઓણ (ઓ) અ૦ [સ. अधुना प्रा. अहुणा] આ સાલમાં (૨) ચાલુ સમયમાં. -ણુંકું વિ૦ આ સાલનું
ઓતણી સ્ત્રી૦ ઓતવું તે (૨) ઓતવાનું

પાત્ર (૩) ઓતવાની ક્રિયા ભરતનુ કામ (૪) ધાતુ ગાળવાની ભઠ્ઠી (૫) ઓતવાનુ મહેનતાણુ

**ઓતપ્રોત** વિ૦ [સ ] એકબીજામા પરોવાયેલ, એક બીજા સાથે મળી ભળી ગયેલુ (૨) તલ્લીન, તન્મય

**ઓતરંગ** (ઓ) પુ૦, ન૦ [સ उत्तरंग] બાર સાખનો ઉપલો ભાગ

**ઓતરાચીતરા** ન૦ બ૦ વ૦ ઉત્તરાફાલ્ગુની અને ચિત્રા નક્ષત્રનો અતિશય તાપનો સમય

**ઓતરાદુ(-ધુ)** (ઓ) વિ૦ [સ उत्तर] ઉત્તર દિશાનુ ઉત્તર તરફનુ

**ઓતવુ** સ૦ક્રિ૦ ધાતુનુ ભરતનુ કામ કરવુ

**ઓથ** સ્ત્રી૦ આશરો ( ) મદદ

**ઓથમીર** પુ૦ 'મૂર્ખ' અર્થમા 'અક્કલનો' જોડે જ આવે છે, જુઓ અક્કલમા

**ઓથાર** (ઓ) પુ૦ ભય કર સ્વપ્ન સ્વપ્નમા કોઈ છાતી ઉપર ચઢી બેઠુ હોય એમ લાગવુ [અર્થો)

**ઓથુ** (ઓ) ન૦ જુઓ 'ઓઠુ' (૨ ૩,૪,૫,

**ઓથો** (ઓ) પુ૦ ઓથ (૨) વચ્ચે આવવુ તે (૩) છાંયો

**ઓદન** પુ૦, ન૦ [સ] રાંધેલા ચોખા

**ઓદ્ધ(-ધ)વ** પુ૦ જુઓ ઉદ્ધવ

**ઓધ** ન૦ [મ ઓઘમ] અડબ ખાવણુ (૨) સ્ત્રી૦ વરસાદ ફૂગ (૩) વારસો

**ઓધવ** (ઓ) પુ૦ જુઓ ઉદ્ધવ

**ઓધવાડો** પુ૦ [જુઓ ઓધ] ઓલાદ, સંતતિ [રહેવો તે

**ઓધાન** (ઓ) ન૦ [સ आधान] ગર્ભ

**ઓધાર** (ઓ) પુ૦+ઉદ્ધાર [-રી હોદ્દો

**ઓધ્ધેદાર,-રી ઓધ્ધો** જુઓ હોદ્દેદાર,

**ઓપ** પુ૦ [દ ओप्प, ओप्पिअ-ઘસીને ઓપવુ] ચળકાટ ઢોળ (૨) સફાઈ, શોભા

**ઓપટી** સ્ત્રી૦ [સ आपत्ति] અડચણ, મુશ્કેલી (૨) અભાવ, અછત (૩) મુશ્કેલ

**ઓપણી** સ્ત્રી૦ ઓપ (૨) ઓપ ચડાવવાનુ ઓજાર

**ઓપવુ** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ 'ઓપ'] શોભવુ (૨) સ૦ક્રિ૦ માંજી ઘસીને ચળકતુ કરવુ (૩) [સોનારૂપાનો] ઢોળ ચડાવવો

**ઑફિસ** સ્ત્રી૦[ઇ ] કાર્યાલય -૦૨ પુ૦(મોટો) અમલદાર [(૨) નદીનો કાંપ

**ઓબાળ(-ળો)** પુ૦ ઉબાળો, બળતરા

**ઓભા** સ્ત્રી૦ મુશ્કેલી, ઉપાધિ, પીડા -મણ (-ણી) સ્ત્રી૦ ઓભાવુ તે -વુ અ૦ક્રિ૦ મુશ્કેલીમાથી-પ્રસૂતિની પીડામાથી છૂટવાને વલખા મારવા (૨) અમૂઝાવુ, મુંઝાવુ, ઉપાધિ કે પચાતમા આવી પડવુ

**ઓમ્** પુ૦ [સ ] વેદનો પહેલો અને પવિત્ર ઉચ્ચાર, પ્રણવ, ૐ. -કાર પુ૦ [સ] ઓમ્, પ્રણવ (૨) ઓમ્ એવો ઉચ્ચાર

**ઓર** સ્ત્રી૦ ઉગાડરી, ચડસાચડસી (૨) પુ૦ [૨ ] પાડાની ઓર

**ઓર** (ઓ) વિ૦ [સ अपर ના अवर] અન્ય, બીજુ (૨) નિરાળુ, વિચિત્ર

**ઓર** (ઓ) સ્ત્રી૦ ગર્ભના રક્ષણ માટે તેના ઉપર રહેતુ પાતળી ચામડીનુ પડ (૨) ફરીને પાકવા નાખવી તે

**ઓરડી** સ્ત્રી૦ [સ अपवरक] નાનો ઓરડો -ડો પુ૦ મોટો-મુખ્ય ખંડ કે કોઈ પણ ખંડ (૨) રંગની પરસાળ પછીનો ખંડ [ચ] (૩) ઘર (૪) અંતઃપુર [લા ]

**ઓરણી** સ્ત્રી૦ ઓરવુ તે (૨) ઓરવાનો સમય (૩) વાવવુ (૪) વાવવાની ઘડીનુ મો, જેમા દાણા ઓરાય છે (૫) મોમા ઓરવુ -ખાખા કરવુ તે (તુચ્છકારમા) -ણુ ન૦ જુઓ ઓરણી ૧,૩,૪ અર્થો (૨) ઓરવાની વસ્તુ (અનાજ, બી ઇત્યાદિ) (૩) મોમા ઓરવાનુ ખાવાનુ (તુચ્છકારમા)

**ઓરત** (ઓ) સ્ત્રી૦ [અ] સ્ત્રી બૈરી

**ઓરતો** (ઓ) પુ૦ [સ आतुरत्व] ઓરિયો, લહાવાની ઉમેદ

**ઓરપો** પુ લી પણની ઓરડીઓની એક લાંબી હાર કે પટ [ચ ]

**ઓરમાઈ(-ન -યુ)** (ઓ) વિ૦ [સ अपर मातृ પ્રા अवरमाउ ]સાવકુ (મા કે બાળકો માટે) [કે વાસણ

**ઓરવણી** સ્ત્રી૦ ઓરવા માટેની દોરી

ઓરવવું સ૦ક્રિ૦ છૂટું છૂટું કરીને સૂકવવું (વસ્ત્ર વગેરે) (૨) (ખેતરને ખેડવા પોચું કરવા) પાણી પાવું (૩) ભીંજવવું, કરમોવવું
ઓરવું સ૦ક્રિ૦ -માં નાખવું દરેડો કરવો (જેમ કે ઘંટીમાં દળવાનું અનાજ) (૨) (બી) વેરવાં, ઓરણીથી (ખેતર) વાવવું (૩)(રાંધવા માટે)દાણા રાંધણમાં નાખવા (૪) મોમાં નાખવું, ખાવું (તુચ્છકારમાં)
ઓરસિયો પુ૦ [? ઓંદસિ] સુખડ ઇત્યાદિ ઘસવાનો પથ્થર
ઓરસ પુ૦ જુઓ ઉરસ
ઓરમણું ન૦ ?સ અને વરત એ બેને જોડનારો લાકડાનો કકડો-ખીલો
ઓરસિયો પુ૦ જુઓ આરસિયો
ઓરાટવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ ઓઢાડવું
ઓરિયો (ઓ) પુ૦ જુઓ ઓરનો (૨) કાઠા ઉપરનો કૂવો
ઓરી સ્ત્રી૦એક ચેપી રોગ(બાળકોનો પ્રાય)
ઓરું (રુ) વિ૦ નજીક, પાસે
ઑર્ડર પુ૦ [ઇં] હુકમ આજ્ઞા (૨) (માલ કે હોટેલની ચીજ) ખરીદવા જણાવવું તે
ઑર્ડિનન્સ પુ૦, ન૦ [ઇં] ધારાસભાની સંમતિ વગર તાત્કાલિક કરાતો કાયદો -વટહુકમ
ઓલપાલવું સ૦ક્રિ૦સતાવવું, ઓળવવું[પ]
ઓલવવું (ળ)સ૦ક્રિ૦[પ્રા૦ ઑલ્વ]બુઝવવું
ઓલાણું (લા) ન૦ ઓલવવું તે
ઓવાણ(-ણું) (ઓ) ન૦ [સં અવાપ?] કોસ ખેંચતા બળદોને ઊતરવાનો ઢાળ વાળો ખાડો
ઓવાણું (લા) ન૦ ઓલવવું તે
ઓલાદ (ઓ) સ્ત્રી૦ [અ] સંતતિ (૨) કુળ
ઓલાદું ન૦ અડ અડ કર
ઓલિયાણ(ઓ)વિ૦સ્ત્રી૦ 'ઓલિયું'નું સ્ત્રી૦
ઓલિયું (આ) વિ૦[અ]ભોળિયું નિખાલસ, ઉદાર (૨) ભક્ત -યો પુ૦ ઓલિયો આદમી (૨) ખુદાનો બંદો ભક્ત
ઓલું (-લ્યું) વિ૦ [કા] પેલું ઓલેવું વિ૦ આ અને તે, ફલાણું

ઓલો (ઓં) પુ૦[? ઉલ્લ] ચૂલાની સાથે જોડેલો નાનો ચૂલો
ઓલ્યું ઓલેવું વિ૦ જુઓ 'ઓલું'માં
ઓવરસિયર પુ૦ [ઇં] બાંધકામ કામમાં દેખરેખ રાખનાર, નાના દરજ્જાનો ઇજનેરી અમલદાર
ઓવારણું ન૦ અશુભ તથા દુઃખનું વારણ કરવા માટે આશીર્વાદ આપવાની એક રીત
ઓવારવું સ૦ક્રિ૦[સં અપવારય, પ્રા૦ ओवार] ઓવારણાં લેવાં (૨) વારી નાખવું
ઓવારવું [સં અવતાર, પ્રા૦ ओआर] (ગ્રાહક ઉપરનું સૂતર) કોકડાં પર ઉતારવું
ઓવારો પુ૦ [સં અવતાર પ્રા૦ ओआर] કિનારો નાહવા ધોવાનો ઘાટ
ઓવાળવું સ૦ક્રિ૦ દુઃખ-સંકટનું વારણ કરવા થાળીમાં સળગતી દિવેટો તથા પૈસો મૂકી માણસના માથા ઉપર ઉતારવું (૨) આરતી ઉતારવી (૩) અર્પણ કરવું
ઓશરી (ઓ) સ્ત્રી૦ [દે આસરિયા] અડાળી, માંડવી (૨) ઘરનો રાંધવાનો-પરસાળમાં જતાં પહેલાંનો ખુલ્લો (આગળ પૂરું થતાં શરૂ થતો) ભાગ [કારમાં)
ઓશલો પુ૦ છાતી (૨) શેરડો (તુચ્છ
ઓશિયાળ વિ૦ જુઓ ઓશિયાળું (૨) સ્ત્રી૦, ન૦ આશ્રય ઉપકાર કે ગરજને લીધે પરાધીનતા કે દીનતા
ઓશિયાળું વિ૦ આશ્રય, ઉપકાર કે ગરજને લીધે પરાધીન-દબાયેલું (૨) શરમિંદું (૩) ન૦ ઓશિયાળાપણું
ઓશિકળ, ઓશિંગણું (ઓ) વિ૦ આભારી
ઓશિયાળું વિ૦ અવડ (૨) ન૦ અવડ જગા (૩) અવડ જગામાં બાંઝતું જાળું
ઓશીકું ન૦ ઉશીકું [ઓશિંગણું
ઓશીંગણું વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ
ઓષધિ (-ધી) સ્ત્રી૦ [સં] જુઓ ઔષધિ
ઓષ્ઠ પુ૦ [સં] હોઠ
ઓષ્ઠ્ય વિ૦ [સં] હોઠ સંબંધી (૨) હોઠથી જેનો ઉચ્ચાર થતો હોય એવું ('પ વર્ગનો વ્યંજન) [વ્યા]

**ઓસ** પું૦; સ્ત્રી૦ [દે.] ઝાકળ (૨) મૃગજળ

**ઓસડ** ન૦ [સં. औषध] દવા (૨) ઉપાય; ઇલાજ [લા.]. ૦વેસડ ન૦ દવાદારૂ. -ડિયું ન૦ દવાના ગુણવાળી વનસ્પતિ

**ઓસરવું** (ઓ) અ૦ક્રિ૦ [સં. अपसृ, પ્રા. ओसर] પાછા હઠવું; સંકોચાવું (૨) ઓછું થવું; ઘટવું (૩) સુકાવું (૪) શરમાવું

**ઓસરી** (ઓ) સ્ત્રી૦ જુઓ ઓશરી

**ઓસલો** પું૦ જુઓ ઓશલો

**ઓસવવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ ઓસામણ] દાણો ચઢી જાય એટલે વધારાનું પાણી નિતારી નાખવું

**ઓસવાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ઓસ(-સા)વવું'નું કર્મણિ (૨) (દાણાનું) ચડવું; બફાવું (૩) શોષાઈ ઓછું થવું (૪) મનમાં દુઃખ પામવું [લા.] (૫) શરમાવું; સંકોચાવું

**ઓસાણ(-ન)** (ઓ) ન૦ (કટોકટી વેળાની) હિંમત; ધીરતા

**ઓસામણ** ન૦ [પ્રા. अवमावण] ઓસાવવાથી નીકળેલું પાણી (૨) દાળના પાણીની એક વાની [સ્ત્રી૦ ઓથ; રક્ષણ

**ઓસાર** (ઓ) પું૦ ભીંતની જાડાઈ (૨)

**ઓસાર** (ઓ) પું૦ [સં. अपसार, પ્રા. ओसार] ઓસરવું-ઓછું થવું તે; સંકોચાવું તે (૨) પાછા હઠવું તે (૩) ખસેડવું, દૂર કરવું તે (૪) બીક; નબળાઈ; પોચાપણું

**ઓસારો** પું૦ ઓસરી જેવી મોટી ખુલ્લી અડાળી [પડવું તે

**ઓસારો** પું૦ સંકોચ કે શરમથી પાછા

**ઓસાવવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ ઓસવવું

**ઓસાંક** પું૦ જે ઉષ્મામાને ઝાકળ પડવાનું શરૂ થાય તે; 'ડ્યૂ પૉઇંટ' [પ. વિ.]

**ઓસિંજાળું** વિ૦ (૨) ન૦ ઓશિંજાળું

**ઓસીકું(-સું)** ન૦ જુઓ ઉશીકું

**ઓસીંજાળું** વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ ઓસિંજાળું [ખંડોમાંનો એક

**ઑસ્ટ્રેલિયા** પું૦ [ઇં.] પૃથ્વીના પાંચ

**ઓહિયાં** અ૦ [રવ૦] જુઓ ઓઇયાં

**ઓળ** (ળ) સ્ત્રી૦ [દે. ओली] હાર; પંક્તિ (૨) શ્રેણી; વર્ગ (૩) ગલી; શેરી

**ઓળ** સ્ત્રી૦ ઉપસાગર અગર અખાતના મોં આગળ તણાઈ આવેલો કાદવ

**ઓળ** સ્ત્રી૦ [દે. ओल्ली] ઊલ કે તે ઉતારવાની ચીપ

**ઓળખ** સ્ત્રી૦ ઓળખાણ (૨) અટક (૩) ઓળખવાનું ચિહ્ન-સાધન. ૦પત્ર ન૦ આ એ જ માણસ છે એવું પ્રમાણપત્ર. ૦પાળખ સ્ત્રી૦ ઓળખ અને પરીક્ષા; ઓળખાણ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. ओलक्खि (સં. उपलक्षित)] જાણવું; પિછાનવું. -ખાણ (૦પાળખાણ) સ્ત્રી૦; ન૦ પિછાન; પરિચય(૨)ઓળખવાનું ચિહ્ન-સાધન (૩) ઓળખીતા માણસની ખાતરી

**ઓળખાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ઓળખવું'નું પ્રેરક

**ઓળખાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ઓળખવું'નું કર્મણિ (૨) પરખાવું; સારાખોટા જણાવું (૩) પ્રસિદ્ધ થવું (સારે કે ખોટે કારણે)

**ઓળખીતું** (૦પાળખીતું) વિ૦ ઓળખાણવાળું; પરિચિત; જાણીતું

**ઓળઘોળ** અ૦ માથે ફેરવીને-ઉતારીને [કા.] [ચોળવું તે

**ઓળચોળ** (ઓ'; બેઉ ળ,) સ્ત્રી૦ ઓળવું

**ઓળછોળ** અ૦ ઓળેઝોળે

**ઓળપરિયું** વિ૦ ઢીંચણ વાળીને ઢીંચણ અને કેડની ફરતે ખેસ બાંધીને બેઠેલું

**ઓળપો** પું૦ જુઓ ઓરપો, ઓળીપો

**ઓળવવું** સ૦ક્રિ૦ ખોટી રીતે લઈ લેવું; પચાવી પાડવું (૨) છુપાવવું; સંતાડવું

**ઓળવું** (ઓ') સ૦ક્રિ૦ (કેશને) કાંસકીથી સાફ અને વ્યવસ્થિત કરવા; હોળવું. ૦ચોળવું સ૦ક્રિ૦ (માથું-કેશ) ચોળીને ધોવું અને કાંસકીથી સાફ કરવું

**ઓળસવું** સ૦ક્રિ૦ ઓળાંસવું

**ઓળંગવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. उद्‌-लंघ] પાર જવું; ઉપર થઈને જવું; વટાવી જવું (૨) કૂદી જવું (૩) ઉલ્લંઘવું; અવગણના કરવી; લોપવું [ઓળંગીને જવું [ચ.]

**ઓળંડવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. ओलंड (સં. उल्लंघ)]

**ઓળબો** પુ૦ [સ अवलम्बन, प्रा ओलंबण] કડિયાનું એક ઓજાર
**ઓળભો** પુ૦ [સ उपालम्भ] ઠપકો (૨) ફરિયાદ, રાવ (૩) મશ્કરી, ઠઠ્ઠો
**ઓળા** પું૦ બ૦ વ૦ લીલા ચણાના પોપટા, પોપટા સોતી એના છોડવાની ઝૂડીઓ (૨) ચણાના શેકેલા પોપટા [એ૦ હારમાં
**ઓળાઓળ** અ૦ હારબંધ (૨) એક પછી
**ઓળાયો** (ળા') પુ૦ ચાનું (ચહન ')'
**ઓળાંડવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઓળંડવું
* **ઓળાંબવું** (૦) સ૦ ક્રિ૦ માલિસ કરવું, ચોળવું (૨) ખુશામત કરવી [લા]
**ઓળિયાપટ્ટી** (-ટ્ટી) સ્ત્રી૦ બૂચ કે દાટો બરાબર બેસાડવા આજુબાજુ વીંટેલી (કપડાની) પટ્ટી
**ઓળિયું** ન૦ ગોળ વીંટાળેલો લાંબો કાગળ, ભૂંગળું (૨) ટીપણું, પંચાંગ
**ઓળીચો** પું૦ ઓકળી (લીંપણની) [કા]
**ઓળેછોળે** અ૦ સૂપડે ને ટોપલે, છૂટે હાથે
**ઓળો** પુ૦ ચણાના પોપટાનો પોંક, ઓળા
**ઓળો** પું૦ પડછાયો (૨) સહેજ સ્પર્શ કે સંબંધ [લા] (૩) રક્ષણ, આશ્રય [કા]
**ઓંજણું** (૦) ન૦ [કા] પહેરામણીના ગરાસિયણ વહેલમાં બેસીને જતી આવતી હોય તે (૨) ઓઝણું (૩) ગરાસિયાની પરણેલી કન્યાને તેડી જવું વહેલડું
**ઓંતાવું** (૦) અ૦ ક્રિ૦ કરડાવું, માપમાંથી આઘું પાછું થવું (ઉદા૦ ચોમાસામાં ખાટલો ઓંતાઈ ગયો)

# ઔ

**ઔ** પુ૦ [સ] સંસ્કૃત કુટુંબની વર્ણમાળાનો તેરમો અક્ષર–એક સ્વર
**ઔચિત્ય** ન૦ [સ] ઉચિતપણું યોગ્યતા
**ઔજ્જ્વલ્ય** ન૦ [સ] ઉજ્જ્વલતા (૨) પ્રકાશ
**ઔત્સુક્ય** ન૦ [સ] ઉત્સુકતા
**ઔદરિક** વિ૦ [સ] ઉદર–પેટ સંબંધી (૨) અકરાંતિયું
**ઔદાર્ય** ન૦ [સ] ઉદારતા
**ઔદાસીન્ય** ન૦ [સ] ઉદાસીનતા
**ઔદીચ(-ચ્ય)** વિ૦ [સ] ઉત્તરદિશા તરફનું (૨) પુ૦ એ નામની જ્ઞાતિનો બ્રાહ્મણ
**ઔદ્ધત્ય** ન૦ [સ] ઉદ્ધતપણું
**ઔદ્યોગિક** વિ૦ [સ] ઉદ્યોગને લગતું
**ઔપચારિક** વિ૦ [સ] ઉપચારને લગતું (૨) ઉપચાર પૂરતું જ (સાચું નહિ)
**ઔરસ(-સ્ય)** વિ૦ [સ] પોતાની પરણેલી સ્ત્રીથી પેદા થયેલું (સંતાન)
**ઔષધ** ન૦ [સ] ઓસડ, દવા **-ધાલય** ન૦ [સ औषध + आलय] દવાખાનું (૨) દવાઓનું કારખાનું 'ફાર્મસી'
**ઔષધિ(-ધી)** સ્ત્રી૦ [સ] વનસ્પતિ (૨) ઓસડ, દવા **૦પંચામૃત** ન૦સૂંઠ, કાળી મૂસળી ગંગેનું સત્ત્વ શતાવરી અને ગોખરુ –એ પાંચ ઔષધિઓનું મિશ્રણ
**ઔષ્ઠ્ય** વિ૦ [સ] જુઓ ઓષ્ઠ્ય
**ઔંસ** પુ૦, ન૦ [ઇ] એક અંગ્રેજી વજન [રતલનો સોળમો કે બારમો ભાગ એમ બે જાતનું છે]

# ક

ક પુ૦ [સ] કંઠ્યમાંનો પહેલો વ્યંજન (૨) (પ્રાય બહુવ્રીહિ સમાસને અંતે અર્થ વૃદ્ધિ કર્યા વગર આવે છે) । તદ્ધિત સાત્મક કરેશાનૂનક (૩) નામ કે વિ૦ને લાગનો તદ્ધિત પ્રત્યય-અલ્પતા વાડાન બતાવે છે, નમમોપ । આવે છે દા ત બાળક જવાક

ક [સ કુ]નઠારુ, અયોગ્ય ઇત્યાદિ અર્થ સૂચક પૂર્વગ ઉદા૦ કપૂત કજોડુ

ક (પ્રશ્નાર્થ ક પર સાથે બહુધા લાગતા)તેના અર્થમા અનિશ્ચિતતા સૂચવતો પ્રત્યય ઉદા૦ કોક કયારેક

કઅવસર પુ૦ [સ કુ + अवसर] કવખત

કઈ સ૦ (૨) વિ૦ સ્ત્રી૦ કયુ નુ સ્ત્રીલિંગ

કઋતુ સ્ત્રી૦ ખરાબ-અયોગ્ય ઋતુ (૨) અસાધારણ કે મોસમ વગરનો સમય

કકડતુ વિ૦ [રવ૦] ઊકળતુ (૨) ચોખ્ખુ અને ઇસીનાણુ (કપડુ) (૩) આકરી-ધ્રુજાવે એવી (ટાઢ)

કકડવુ અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] કડકડ એવો અવાજ કરવો (૨) દાત કકડે એટલુ ધ્રુજવુ (૩) કકડ થાય એટલુ ઊકળવુ

કકડાટ પુ૦ [રવ૦] કકડવુ તે કડકડ એવો અવાજ (૨) અ૦ ઝપાટાબધ વેગ ભેર (૩) એકસરખી રીતે અટકયા વગર

કકડી સ્ત્રી૦ છેક નાનો કકડો

કકડીને અ૦ સખત રીતે

કકડે બાચકે અ૦ થોડે થોડે કરીને

કકડો પુ૦ એક ભાગ ટુકડો

કકળવુ કકળાટ(-ટો) જુઓ કળ કળવુ મા

કકરાવવુ સ૦ ક્રિ૦ કાકર કઢાવવા

કકરુ વિ૦ [સ कर्कर] લીસુ નહિ – કરકર લાગે એવુ (૨) આકરા સ્વભાવનુ [લા]

કકના(-ળા)ણ ન૦[સ कलकल] કળકળવુ તે, કલ્પાંત (૨) ઘુમરાણ

કકળાવુ અ૦ક્રિ૦ કલ્પાંત કરવુ, જીવ બાળવો (૨) બમ નુ (૩) ઊકળવુ

કકળાટ પુ૦ કજિયો, ઝેરા રડારોળ (૨) ઘુમરાણ –ટિયુ વિ૦ કકળાટ કરે – કરાવે એવુ કજિયાખોર

કક્કાવારી સ્ત્રી૦ કક્કાનો અનુક્રમ

કક્કો પુ૦ ક અક્ષર (૨) મૂળાક્ષરોની આખી યોજના (૩) કક્કાનો દરેક અક્ષર લઈ બનાવેલી કાવ્યની એક રચના (૪) પ્રાથમિક જ્ઞાન [લા] ૦ખરો કરવો – પોતાનો મત કે જીદ બીજા પાસે સ્વીકારાવવા [પકડવુ

કક્ષ પુ૦ [સ] બગલ કાખ (૨) પાસુ

કક્ષા સ્ત્રી૦ [સ] ગ્રહનો આકાશમા ફરવાનો માર્ગ (૨) સ્થિતિ શ્રેણી તબક્કો (૩) કેડ પડખુ (૪) કાછડી (૫) ઓરડો, ખાનગી ખડ

કખના પુ૦ બગલમા થતી એક ગાડ

કખાય પુ૦ [સ कषाय] ભગવો રગ (૨) મનોવિકાર (૩) વિ૦ તરુ, કસાણુ (૪) કષાય ભગવુ

કગરવુ અ૦ક્રિ૦ અત્યત દીનતા પૂર્વક આજીજી કરવી – કાલાવાલા કરવા

કગો પુ૦ [સ काक] કાગડો [પ]

કચ પુ૦ [સ] મથાના કેશ ચોટલો (૨) પુ૦ બૃહસ્પતિનો પુત્ર

કચ સ્ત્રી૦ [સ कच् ઉપરથી] કચકચ

કચકચ સ્ત્રી૦ [કચકચ] ટકટક નકામી માથાફોડ (૨) કજિયો તકરાર ૦વુ અ૦ ક્રિ૦ કચકચ કરવી (૨) કચકચ એવો અવાજ થવો –ચાટ પુ૦ કચકચ કરવી તે (૨) કચકચ એવો અવાજ થવો તે –ચાવવુ સ ક્રિ૦ ' કચકચવુ નુ પ્રેરક (૨)જોરથી ખેંચીને બાધવુ(૩)હેરાન કરવુ –ચિયુ વિ૦ કજિયાખોર(૨)માથાફોડિયુ

**કચકડું** ન૦, –ડો પું૦ કાચબાની પીઠનું હાડકું; કચબડું
**કચડવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ કચરવું
**કચડાકચડ(–ડી, –રી)** સ્ત્રી૦ કચરાઈ જવાય એવી સખત ભીડ
**કચબડું** ન૦ કેરીનું ગાબચું – ચીરિયું (૨) કાચબાનું હાડકું
**કચભાર** પું૦ ચીટલો; અખોડો
**કચરકૂટ** સ્ત્રી૦ કચરવું અને ફૂટવું તે (૨) મહેનત
**કચરપચર** વિ૦ કાચુંકોરું
**કચરવું** સ૦ક્રિ૦ ચગદવું (૨) છૂંદવું (૩) ફૂટો કરવો [સખત ભીડ
**કચરાકચર(–રી)** સ્ત્રી૦ કચડાકચડી;
**કચરાપટી (–ટ્ટી)** સ્ત્રી૦ કચરો; પૂંજો (૨) કચરાપૂંજાનો ઢગલો
**કચરાપેટી** સ્ત્રી૦ કચરો નાખવાની – ભેગો કરવાની પેટી [તેલભર્યો કૂટો
**કચરિયું** ન૦ કચરેલું તે; તેલી બીજનો
**કચરું** ન૦ [સં कच्चरं = ગંદું; દે. कच्चार] નકામો કચરો. –રો પું૦ નકામું ફેંકી દેવા જેવું તે (ધૂળ, તરણાં, વિણામણ ઇ૦) (૨) ખરાબમાં ખરાબ માણસ; ઉતાર [લા૦] [માગી
**કચરો** પું૦ [દે. कच्चर] કાદવ (૨) ચણતરની
**કચવવું** સ૦ક્રિ૦ દિલ દુખવવું (અસંતોષથી)
**કચવાટ** પું૦ મનનું કચવાવું તે; અસંતોષ (૨) અણબનાવ (૩) કચકચાટ; ગાળાફૂટ. –ટિયું વિ૦ કચવાટ કરનારું. –ણ ન૦ ચૂંથાઈ જવું તે; ભેળસેળ; ખરાબી (૨) ગભરાટ; અમૂંઝણ (૩) મન કચવાવું તે (૪) વણબોલાવ્યા વચમાં બોલવું તે. –વવું સ૦ક્રિ૦ કચવાય તેમ કરવું. –વું અ૦ક્રિ૦ દિલગીર થવું; મનમાં મૂંઝાવું (અસંતોષથી)
**કચાકચ** સ્ત્રી૦ જુઓ કચકચ (૨) કોઈ વસ્તુ કપાયાનો એવો અવાજ (૩) અ૦ કચકચ – ઝપાઝપ કપાય એમ
**કચાટ** વિ૦ જિદ્દી (૨) પું૦; સ્ત્રી૦ કચકચ (૩) જીદ (૪) કચવાટ; મૂંઝવણ. –ટિયું વિ૦ કચાટ કરવાની આદતવાળું
**કચાલ** પું૦ ખોટો ચાલ – રિવાજ (૨) સ્ત્રી૦ ખરાબ વર્તણૂક (૩) કુટેવ. –લો પું૦ કુરિવાજ
**કચાશ** સ્ત્રી૦ કાચાપણું (૨) ન્યૂનતા
**કચિયાણ** ન૦ ભીડ; ગરદી
**કચિયું** વિ૦ કચકચિયું
**કચુંબર** સ્ત્રી૦; ન૦ ઝીણી કકડીઓ
**કચૂકો** પું૦ ચિચૂકો; આંબલીનો ઠળિયો
**કચૂડકચૂડ** અ૦ [રવ૦] એવો અવાજ થાય તેમ
**કચૂમર** સ્ત્રી૦ કચુંબર
**કચૂરો** પું૦ [સં. कर्चूर] ઝેરકચોલું
**કચેરી** સ્ત્રી૦ કોર્ટ (૨) ઑફિસ; કાર્યાલય (૩) દીવાનખાનું
**કચોરી** સ્ત્રી૦ ખાવાની એક બનાવટ
**કચોરો** પું૦ કપૂરકાચલી જેવું સુગંધી દ્રવ્ય (૨) જુઓ કચૂરો [કે કાચલી
**કચોળું** ન૦ [પ્રા कच्चोलग] ચલાણું (૨)
**કચ્ચર** વિ૦ કચરાઈ–છૂંદાઈ ગયું હોય એવું (૨) લોહી ન નીકળ્યું હોય પણ અંદરથી સખત ઈજા થઈ હોય એવું. ૦કૂટ સ્ત્રી૦ જુઓ કચરકૂટ. ૦ઘાણ પું૦ પૂરેપૂરું કચરાવું–છૂંદાવું તે, પૂર્ણ પાયમાલી
**કચ્ચાંબચ્ચાં** ન૦ બ૦ વ૦ છોકરાંછૈયાં
**કચ્ચું** વિ૦ કાચું; અનુભવ વિનાનું
**કચ્છ** પું૦ [સં] કછોટો; લંગોટ (૨) કાચબો (૩) કિનારો; કિનારા પરનો પ્રદેશ (૪) હમેશ જ્યાં પાણી રહે એ દેશ (૫) પું૦; ન૦ કાઠિયાવાડની ઉત્તરનો એ નામનો દેશ
**કચ્છપ** પું૦ [સં] કાચબો
**કચ્છો** પું૦ કછોટો; લંગોટ
**કછોટી** સ્ત્રી૦ [સં कच्छ] લંગોટી (૨) એમાં બંધાતો અવયવ. ૦બંધ વિ૦ લંગોટબંધ, બ્રહ્મચારી (૨) પુરુષવાર (નોતરાં). –ટો પું૦ કચ્છો; કાછડો (૨) કચ્છમાં બંધાતો અવયવ

કછોરુ(-રું) ન૰ નઠારું છોકરું
કજરી સ્ત્રી૰ જુઓ કજળી
કજળ(-ળા)વું અ૰ ક્રિ૰ ['કાજળ'ઉપરથી] રાખથી ઢંકાવું, ઠરી જવું, ઓલવાવું (અંગારાનું)
કજા સ્ત્રી૰ [અ] મિજાજ (૨) આફત દુઃખ (૩) મોત (૪) અશુભની આગાહી [લા]
કજાસ્ત્રી૰ યુક્તિ,તદબીર ૰ગરુ વિ૰ યુક્તિબાજ
કજાગરુ વિ૰ નુકસાનકારક (૨) મૃત્યુ નિપજાવે એવું [કુજાત, નીચ
કજાત વિ૰ [ક + જાત (જન્મેલું)] હલકા
કજારજા સ્ત્રી૰ [અ કઝા + અરિઝા] દૈવનો કોપ આફત (૨) મોત
કજાવો પું૰ [ફા] એક પ્રકારનું ઊંટનું પલાણ જેની બંને તરફ બેસાય છે
કજિયાખોર વિ૰ કજિયો કરવાની ટેવવાળું
કજિયાદલાલ પું૰ કોર્ટમાં કજિયા લડવાની ગોઠવણ કરી આપનાર દલાલ (૨) [તિરસ્કારમાં] વકીલ (૩) કજિયા કરાવીને અથવા કરનારાઓનો મધ્યસ્થ બનીને કમાઈ ખાનાર આદમી
કજિયાળું વિ૰ કજિયો કર્યા કરનારું
કજિયો પું૰ [ફા] કકાસ, તકરાર, ટંટો
કજોડું ન૰ સ્વભાવ રૂપ કે ઉંમર ઇત્યાદિમાં અસમાન - અયોગ્ય જોડું (વરવહુનું)
કજ્જ ન૰ [પ્રા] + કાર્ય
કજ્જલ ન૰ [સં] મેઘ (૨) કાજળ
કજ્જલી સ્ત્રી૰ [સં] ગંધક અને પારાનું એક મિશ્રણ
કટ સ્ત્રી૰ [સં] કટિ, કેડ (૨) ઘાસની સાદડી
કટ સ્ત્રી૰ [જુઓ કટ્ટી] કટ્ટી
કટ સ્ત્રી૰[સ कटक] કંકણ (૨)પર્વતની ધાર
કટ અ૰ [રવ૰] તરત (જેમ કે 'કટ દઈને')
કટ પું૰ [ઇં] કાપ વેતરવાની રીત (પોશાક)
કટક ન૰[સં]સૈન્ય (૨) છાવણી (૩) હુમલો (૪) કટ, કડું, કંકણ (૫) કોરડું (૬) કટ, પર્વતની ધાર
કટકટ સ્ત્રી૰[રવ૰]એક કટાળાભર્યો અવાજ (૨) ટકટક, ચીડ ચડે એવી ટોક, કજિયો (૩) અ૰ કટકટ અવાજ થાય એમ (૪) વ્યવસ્થિતપણે પણ વેગથી
-ટાટ(-ટો) પું૰ કટકટ-ટકટક કરવી તે
-ટાવવું સ૰ ક્રિ૰ (દાંત) કટકટ કરવા
-ટિયું વિ૰ કટકટિયું (૨) કજિયાખોર
કટકણું વિ૰ કટ દઈને-ઝટ ભાંગી જાય એવું
કટકબટક ન૰ કટકોબટકું થોડું ઘણું કાંઈ (ખાવું તે)
કટકિયું વિ૰ કટકણું, બરડ
કટકિયું ન૰[સ कटक]છાપરું (૨) માળ મેડો
કટકિયું વિ૰ કટક - સૈન્યને લગતું -યો પું૰ સૈનિક
કટકી સ્ત્રી૰ નાનો કટકો-ટુકડો
કટકો પું૰[સ कटक] ટુકડો ૰બટકો પું૰ બટકું ભરતાં મોમાં આવે એટલો ભાગ
કટકું ન૰ [સ कट ઉપરથી] નાનું ઝૂંપડું (૨) કડતું
કટાકટ(-ટી) સ્ત્રી૰ [જુઓ 'કટ્ટા'] મારામારી, ઝપાઝપી (૨) ઉદ્વેગ દુશ્મનાવટ (૩) તીવ્ર હરીફાઈ (૪) જુઓ કટોકટી
કટાક્ષ પું૰, ન૰ [સં] પ્રેમ સંકેત કે ક્રોધભરી વક્રદૃષ્ટિ(૨)વક્રોક્તિ,વ્યંગ્યકથન[લા]
કટાણું વિ૰ કટાયેલું (૨) કાટના જેવું બેસ્વાદ (૩) બગડેલ (મો), અણગમા ભર્યું (૪) ન૰ કવેળા
કટામણું વિ૰ કાટ ચડવે એવું (૨) કટાઈ જાય એવું (૩) કટાણું
કટાર સ્ત્રી૰ [अ कितार] વર્તમાનપત્રનું કૉલમ
કટાર(-રી) સ્ત્રી૰[સ कटार]એક બેધારું શસ્ત્ર
કટાવ પું૰ [સ पर्त, પ્રા वट्ट=કાપવું] પત્તાની રમતમાં અમુક પત્તા ન હોવા તે (૨) કોતરણી કલમ કરવી તે (૩) પતંગોના પેચ થવા-કરવા તે
કટાવવું અ૰ ક્રિ૰ કાટ ચડે એમ કરવું
કટાવવું સ૰ ક્રિ૰ [કાટવું ઉપરથી] કપાવવું
કટાવું અ૰ ક્રિ૰ કાટ ચડવો
કટાસણ ન૰ [સં कटासन] ઊન કે ઘાસ દર્ભનું આસન
કટાહ પું૰ [સં] કાચબાની પીઠનું કોટલું, ઢાલ (૨) સ્ત્રી૰ પેણી

**કડડડ** અ૦ [રવ૦]. ૦ભૂસ જુઓ કકડભૂસ

**કડ(-ઢ)ણ** સ્ત્રી૦ [સ कल्क] કરાડ (૨) કૅાસની કાળી (૩) આફત; લડણ

**કડતલું** ન૦ [જુઓ કટલું] કપાસની સાંઠીઓનો ગૂંથેલો પડદો [કાટલું

**કડદો** પું૦ ઓછું આપવું તે (૨) ભેગ (૩)

**કડપ** પું૦ જુઓ કરપ(૨)સ્ત્રી૦ જુઓ કડબ

**કડપલું** ન૦ છોડને કાપી કાપીને ખેતરમાં થોડે થોડે અંતરે ઢગલા કરવા તે [સાંઠા

**કડબ** સ્ત્રી૦ [સ कन्त्र] જારબાજરીના સૂકા

**કડલી** સ્ત્રી૦ [म. करक] હાથનું એક ઘરેણું; કટલી. -લું ન૦ પગનું એક ઘરેણું; કલ્લું

**કડવાટ** સ્ત્રી૦ કડવો સ્વાદ (૨) લાગણીઓની-સંબંધની કટુતા [લા.]. -શ સ્ત્રી૦ કડવાપણું

**કડવી** સ્ત્રી૦ એક વેલ; ગળો

**કડવું** ન૦ [સ कडवकम्] એક જ રાગના કાવ્યની કેટલીક કડીઓનો સમુદાય

**કડવું** વિ૦ [સ. कटुक] કરિયાતાના સ્વાદ જેવું, કટુ (૨) અપ્રિય -ઝેર, ૦વખ વિ૦ ઝેર-વિષ જેવું - ખૂબ કડવું

**કડવો** પું૦ કરવડો, નાળચાવાળો લોટો

**કડવો** પું૦ પાટીદારની એક જાતનો માણસ

**કડશિયો** પું૦ પડથી તિયુ

**કડા** પું૦ એક જાતની ડાંગર - ચોખા

**કડા** પું૦ [સ. कुटज] કટો

**કડા** સ્ત્રી૦ [સ. कटाह] તળવાનું વાસણ; પેણી (૨) ચરું. ૦ઈ સ્ત્રી૦ પેણી

**કડાક** અ૦ [રવ૦] કડાક એવો અવાજ કરીને

**કડાકડ** અ૦ [રવ૦] કડાકડ એવા અવાજ સાથે. -ડી સ્ત્રી૦ ચડસાચડસી (૨) સખત બોલાબોલી; મારામારી (૩) કડાકો, લાંઘણ

**કડાકૂટ** સ્ત્રી૦ માથાકૂટ. -ટિયું વિ૦ માથાફોડિયું; કટાળાભરેલું. -ટો પું૦ કડાકૂટ

**કડાકો** પું૦ [રવ૦] કડાક એવો મોટો અવાજ (૨) નકોરડો ઉપવાસ; લાંઘણ

**કડાઝૂડ** અ૦ ધમધોકાર

**કડાનું** વિ૦ [સ कृत, प्रा. कड + નું] (કોઈને માટે) અંકિત કરાયેલું; -ને યોગ્ય; -ને માટેનું ઉદા૦ 'આ અનાજ ઢોરોના કડાનું છે.'

**કડાબાડ** અ૦ કડાઝૂડ

**કડાબીન** સ્ત્રી૦ [तु करावीन] એક નાની ટૂંકી બંદૂક

**કડા(-ઢા)યું** ન૦ મોટી કડાઈ - પેણો

**કડાસન** ન૦ [સ कटासन] દર્ભનું આસનિયું; ઘાસની ચટાઈ

**કડિયાકામ** ન૦ છોવા ચણવાનું કામ

**કડિયાળી** વિ૦ સ્ત્રી૦ કડીવાળી (ડાંગ)

**કડિયું** ન૦ [જુઓ કડ = કેડ] જુઓ કેડિયું

**કડિયો** પું૦ છોવા ચણવાનું કામ કરનાર કારીગર [કરીને

**કડિંગધીન** અ૦ [રવ૦] એવો અવાજ

**કડી** સ્ત્રી૦ [સં कटक] આંકડી; 'હૂક' (૨) ગોળ વાળેલો તાર કે સળિયો (૩) કાનનું એક ઘરેણું (૪) બેડી (૫) કવિતાનું પદ; ચરણ (૬) ઓળ; હાર (૭) બારણાની આંકડી-સાંકળ. ૦તોડ વિ૦ કડી અથવા સાંકળ તોડે એવું (૨) મજબૂત ૦બદ્ધ, ૦બંધ વિ૦ ટાંગબંધ (૨) સાંકળરૂપે ગોઠેલું

**કડુ** ન૦ [સ. कटुक] એક વનસ્પતિ-ઔષધિ

**કડું** ન૦ [સ कटक] ગોળ વાળેલો ધાતુનો સળિયો, મોટી કડી (૨) હાથનું એક ઘરેણું

**કડુચું** વિ૦ કડવા જેવા સ્વાદનું

**કડેડાટ** અ૦ [રવ૦] સપાટાબંધ

**કડેધડે** અ૦ [રવ૦] ધમધોકાર, બહુ સારી રીતે

**કડો** પું૦ [સ. कुटज] એક વનસ્પતિ; ઇંદ્રજવનું ઝાડ

**કડોકડ** ન૦ ચકમક અને દોરીનું દેવતા પાડવાનું એક ઓજાર

**કઢણ** વિ૦ જુઓ કઢણિયું (૨) સ્ત્રી૦ જુઓ કઢાગ (૩) વાસી [સું] (૪) ન૦ મસાલાવાળું ઓસામણ. -ણિયું વિ૦ ચીડિયું; કટાપો કરવાના સ્વભાવવાળું. -વું સ૦ ક્રિ૦ [સ. क्वथ्, प्रा. कढ] ખૂબ ઉકાળવું (૨) અ૦ ક્રિ૦ કટાપો કરવો; ઊકળવું

**કઢંગું** વિ૦ ઢંગ વગરનું; બેડોળ

**કઢા(૦ઈ)** સ્ત્રી૦ જુઓ 'કડા'માં
**કઢાપો** પું૦ ['કઢવું'] ધામ (૨) કલેશ (૩) કઢી (તિરસ્કારમાં)
**કઢામ** ન૦ ઘોડા અને બળદને પલોટવાનું નિકાળ ચોકઠું
**કઢાયું** ન૦ [સ. क्वाथ] મોટી કડાઈ
**કઢિયલ** વિ૦ કઢેલું; ખૂબ ઉકાળેલું
**કઢી** સ્ત્રી૦ [જુઓ કઢવું] ખાવાની એક વાની. **-ઢો** પું૦ જુઓ કઢાપો ૨, ૩ (૨) કાઢો
**કણ** પું૦ [સ] દાણો (૨) ઘણો નાનો ભાગ; પરમાણુ (૩) બ્રાહ્મણ કે અભ્યાગતને આપેલું ભિક્ષાન્ન [પા.]
**કણ(-ણું)** પ્રત્યય. ક્રિ૦ને લાગતા 'તે ક્રિયા કરનારું, તેની ટેવવાળું' એ અર્થનું વિ૦ બનાવે. ઉદા૦ બીકણ
**કણક** વિ૦ કડક; જરા કાચું [ભિક્ષાન્ન
**કણક** સ્ત્રી૦ [સ. कणिक] બાંધેલો લોટ (૨)
**કણકણ** સ્ત્રી૦ [રવ૦] કણકણાટ. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ દુઃખ અથવા અસંતોષને લીધે ગળામાંથી અસ્પષ્ટ અવાજ કાઢવો; ઝીણું રોવું. **-ણાટ** પું૦ કણકણવું તે
**કણકવું** અ૦ક્રિ૦[સ. कण्] કચૂડ કચૂડ થવું
**કણકી** સ્ત્રી૦ [સ કણિક] ચોખાનો ભગાર (૨) ઝીણો કણ. ૦દાર વિ૦ દાણાદાર
**કણજિયું** ન૦ કણજીના બીનું તેલ
**કણજી** સ્ત્રી૦ [સ. करञ्ज] એક ઝાડ
**કણજું** ન૦ કણજીનું બી [અનાજ
**કણતું** ન૦ ['કણ'] દરમાયા તરીકે અપાતું
**કણપીઠ** સ્ત્રી૦ દાણાપીઠ
**કણબી** વિ૦ [સ. कुटुम्बिन्] એ નામની એક જ્ઞાતિનું (૨) પું૦ એ જ્ઞાતિનો માણસ
**કણવટ(-ટિયું,-ત)** ન૦ [સ. कण + वृत्ति] ભિક્ષાથી ભેગું કરેલું પરચૂરણ અનાજ. **-તિયું** વિ૦ ભિક્ષા ઉપર જીવનારું
**કણવું** અ૦ ક્રિ૦ [સ. कण्] કણકણવું
**કણસલું** ન૦ [સ. कणिश] ડૂંડું; કણસું
**કણસવું** અ૦ ક્રિ૦ દુઃખના જોરને લીધે ઊંહકાર કરવો-થવો
**કણાયતું** ન૦ જુઓ કણાતું
**કણિક** પું૦; સ્ત્રી૦ [સ] કણસલું (૨) કણ; કરચ (૩) કણક
**કણિકા** સ્ત્રી૦ [સ.] છેક ઝીણો કણ; ઝીણી કરચ (૨) આંટણ, કપાશી [કંડિયો
**કણિયો** પું૦ ['કણ'] અનાજ વેચનારો;
**કણી** સ્ત્રી૦ [સ.] જુઓ કણિકા (૨) તેલ-ઘીમાં કોઈ વસ્તુ તળ્યા પછી જે ઝીણી ભૂકી રહે છે તે. **-ણું** ન૦ [સ कण] નાનો કણ-દાણો (૨) જુઓ કણિકા (૩) જુઓ કણ(-ણું)
**કણેર** સ્ત્રી૦ [સ] કરેણ
**કણેર** પું૦ થોડા દિવસનું જન્મેલું સાપનું બચ્ચું (૨) ફેંટો (૩) રેંટિયાની ધરી (૪) ચરખાની આંકાવાળી લાટ
**કણોતું** ન૦ જુઓ કણતું, કણાયતું
**કત** સ્ત્રી૦ [અ. कत] કલમનો કાપ
**કતકું** ન૦ [પ્રા. कुत्थाह] ભાગ ખાંડવાનો લાકડાનો દસ્તો (૨) કૂતકું
**કતરજોડ** વિ૦ વળગ્યું, છૂટે નહિ એવું; જિદ્દી (૨) અ૦ ઝાડની જેમ
**કતરણી** સ્ત્રી૦ [સ. कर्तनी] ધાતુનાં પતરાં કાપવાની કાતર
**કતરાતું(-યું)** વિ૦ત્રાંસું; આડું જતું. **-વું** અ૦ ક્રિ૦ [સ कृत् ઉપરથી] આડું-ત્રાંસું જવું (૨) વિરુદ્ધ જવું (૩) કપાવું (૪) ગુસ્સાની નજરે જોવું
**કતરાંશ(૦)** પું૦ આડાપાગું; કરડ (૨) દ્વેષ
**કતલ** સ્ત્રી૦ [અ. क़त्ल] કાપાકાપી, ખૂનરેજી. ૦ખાનું ન૦ કતલ થતી હોય તે જગા-મકાન. ૦**ની રાત** સ્ત્રી૦ મોહરમની આગલી રાત (૨) ખૂબ કટોકટી કે તડામારનો વખત, કોઈ કામ કે સંજોગને પહોંચી વળવા માટેની, તાકડા ઉપરની પૂર્વતૈયારી કે તેની ધમાલ
**કતાર** સ્ત્રી૦ [અ. क़िनार] અલગાર (૨) લડાઈ
**કતાલ(-ળ)** પું૦, સ્ત્રી૦ [ક+તાલ] કજિયો (૨) રકારોળ
**કતિપય** વિ૦ [સ.] કેટલુંક; અમુક

**કત્લેઆમ** સ્ત્રી૦[અ.]કશા અકુચ કે વિવેક વિનાની કતલ; આમ કતલ; ખૂનરેજી
**કથન** ન૦ [સં.] કહેવું તે. **–ની** સ્ત્રી૦ કથા; વાત (૨) કહેવાની રીત; કહેણી (૩) કુથલી. **–નીય** વિ૦ [સં.] કહેવા જેવું
**કથરોટ** સ્ત્રી૦ [સં. काष्ठ+वार्टा] મોટો થાળ
**કથવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. कथ्] કહેવું; બોલવું (૨) કથા–વાત કરવી (૩) ટીકા કે વિવેચન કરવું
**કથળવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. कु + स्खल्] ઊતરી જવું (હાડકું ઇત્યાદિ) (૨) બગડવું
**કથા** સ્ત્રી૦ [સં] વાર્તા, કહાણી (૨) ઈશ્વર કે ધર્મ સંબંધી ભાષણ, કીર્તન કે વાર્તા કરવી તે (૩) વૃત્તાંત; ચરિત્ર. **૦કાર** પુ૦ કથા કહેનાર (૨) વાર્તા બનાવનાર **૦નક** ન૦[સં.] કથાનો ભાગ –હિસ્સો (૨) આડકથા; ઉપકથા
**કથિત** વિ૦ [સં] કહેલું; વર્ણવેલું
**કથીર** ન૦ [સં. कस्तीर] કલાઈ અને સીસાની મેળવણીથી બનેલી ધાતુ; જસત (૨) હલકી – તુચ્છ વસ્તુ [લા.]
**કથીરી** સ્ત્રી૦ એક જીવડું. **–રો** પુ૦ મોટી કથીરી
**કથોલ** સ્ત્રી૦ [ક+સ્થલ] સારા લાગનો અભાવ (૨) કથળવું તે. **–લ(–લું)** વિ૦ (૨) કઠેકાણાનું (૨) લાગ વિનાનું; અગવડ ભરેલું
**કથ્થાઈ** વિ૦ કાથાના જેવા રંગનું
**કદ** [સં. कद्] 'કુ'–ખરાબ, નિંદ્ય એ અર્થ બતાવતો (નામ પૂર્વે આવતો) પૂર્વગ. ઉદા૦ કદરૂપું
**કદ** ન૦ [અ कद्] શરીરની ઊંચાઈ (૨) પ્રમાણ; વિસ્તાર; આકાર
**કદન** ન૦ [સં.] મારવું તે; વધ (૨) દુઃખ
**કદમ** ન૦ [અ.] પગ (૨) પગલું; ડગલું. **૦બોસ** વિ૦ ચરણ ચૂમનારું (૨) નમ્ર; આજ્ઞાંકિત. **૦બોસી** સ્ત્રી૦ ચરણ ચૂમવા તે (૨) દંડવત્ પ્રણામ; નમસ્કાર
**કદમી** વિ૦ [અ. कदीम] પ્રાચીન (૨) પહેલા આવનાર અને ગરીબ (પારસીના બે વિભાગ–કદમી ને શહેનશાહી–માંના એકનું) [તે; બૂજ
**કદર** સ્ત્રી૦ [અ. कद्र] ઘટતી કિંમત કરવી
**કદર્ય** વિ૦ [સં. कदर्य] કંજૂસ (૨) પાજી (૩) કદરૂપું
**કદરદાન** વિ૦ કદર જાણે એવું; ગુણજ્ઞ. **–ની** સ્ત્રી૦ કદરદાન હોવું તે; કદર જાણવી તે
**કદર(–રા)વું** અ૦ક્રિ૦ ['કજળવું'ઉપરથી] ઓલવાવું; બુઝાવું (દીવાનું કે દેવતાનું)
**કદરૂપું** વિ૦ [સં. कद्रूप] કુબડું; બેડોળ
**કદલી** [સં.] (–ળી) સ્ત્રી૦ કેળ. **૦નાલ(–ળ)** સ્ત્રી૦ કેળના થડની અંદરનો સુંવાળો ભાગ. **૦પુષ્પ** ન૦ [સં] કેળનું ફૂલ. **૦ફલ** (–ળ) ન૦ કેળું. **૦વન** ન૦ કેળોનું વન; કેળો જ્યાં ઘણી હોય એવી જગા. **૦સ્તંભ** પું૦ કેળનો થાંભલો
**કદંબ** ન૦ [સં.] એક ફૂલઝાડ; કદમ
**કદા** અ૦ [સં.] ક્યારે (૨) કોઈ સમયે; કદાચ. **૦ચ** અ૦ દૈવયોગે; રખેને (૨) કોઈ વાર(સંભવ બતાવવા). **૦ચિત** અ૦ [સં.] કોઈ વખતે; ક્યારેક; કદી. **૦પિ** અ૦ [સં.] કદાચિત(૨) કોઈ દહાડો પણ; હરગિજ [આકૃતિવાળું (૨) મજબૂત
**કદાવર** [फा कदावर] મોટા કદ અથવા
**કદી** અ૦ કદાપિ; ક્યારેય પણ (૨) કોઈક વેળા. **૦ક** અ૦ જવલ્લે; કોઈક જ વાર. **૦કદી** અ૦ કોઈ કોઈ વાર
**કદુવા** સ્ત્રી૦ [ક + દુવા] શાપ
**કદ્દુ** પું૦ [फा.कद्दू] દૂધી (૨)[લા] ખત્તો; ટૂંકો જાડો ને મજબૂત લાકડાનો દંડો (૩) ધોકણું
**કદ્રૂ** સ્ત્રી૦ [સં.] કશ્યપ ઋષિની સ્ત્રી; નાગલોકોની માતા **૦કુમાર** પું૦ નાગ
**કદ્રૂપ** [સં.] (–પું) વિ૦ કૂબડું; કદરૂપું
**કધોટું** (–ણું) વિ૦ [ક + ધોટું, ધોણ] કધોણું. **–ણી** સ્ત્રી૦ લાંબો વખત ચીજ ન ધોવાથી થતી એની ગાઢ મેલભરી સ્થિતિ (ખાસ કરીને કપડાની) **–ણું,–તું, –વણ** વિ૦ ધોયું ધોવાય નહિ એટલું મેલું

**કનક** ન૦ [સં.] સોનું (૨) ધન; દોલત (૩) ધંતૂરો. ૦ફૂલ ન૦ સોનાનું ફૂલ (૨) કાનનું એક ઘરેણું (૩) ધંતૂરાનું ફૂલ

**કનકવી** સ્ત્રી૦ નાની પતંગ. –વો પું૦ પતંગ

**કનકાચલ** [સં.] (–ળ) પું૦ મેરુપર્વત

**કનડગત** સ્ત્રી૦ કનડવું તે, હેરાનગતિ

**કનડવું** સ૦ક્રિ૦ દુઃખ દેવું; પજવવું

**કનફૂલ** ન૦ કાનનું એક ઘરેણું

**કનસ્તર** ન૦ [ઇ. કૅનિસ્ટર] વાંસ કે ઘાસની ચીપોની ટોપલી કે કરંડિયો (૨) શીશી (પડિયાની) (૩) ટિનના પતરાનો ડબ્બો

**કનાઈ** પું૦ [સં. कृष्ण] + કનૈયો; કહાન [પ.]

**કનાત** સ્ત્રી૦ [અ.] તબૂની કપડાની ભીંત (૨) જાડા કપડાનો પડદો

**કનિષ્ઠ** વિ૦ [સં.] ઉમ્મરમાં સૌથી નાનું (૨) સૌથી નાનું (૩) છેક ઊતરતું, હલકામા હલકું. –ષ્ઠિકા સ્ત્રી૦ [સં.] ટચલી આંગળી (૨) વિ૦ નાની (બહેન)

**કની** અ૦ 'કે નહિ?' એ અર્થમાં

**કને** અ૦ [સં. कण] પાસે

**કનૈયો** પું૦ [સં. कृष्ण] કૃષ્ણ; કનાઈ

**કન્ના** સ્ત્રી૦ [સં. कर्ण, પ્રા. कन्न] કન્યા; (ઊડવા માટે) પતંગના ઢઢ્ઢા અને કમાન સાથે બંધાતી દોરીની યોજના. ૦વું અ૦ક્રિ૦ એક બાજુ નમતું રહેવું; ગિન્નાવું (પતંગનું). –ન્ની સ્ત્રી૦ કન્નાની ઓછી કરવા માટે પતંગને છેડે ચોડાતી પૂંછડી (૨) નાની પતંગ

**કન્યકા** સ્ત્રી૦ [સં.] નાની કુંવારી છોકરી

**કન્યા** સ્ત્રી૦ જુઓ કન્ના

**કન્યા** સ્ત્રી૦ [સં.] કુંવારી છોકરી (૨) પુત્રી (૩) એક રાશિ (૪) પાર્વતી. ૦કાળ પું૦ કુંવારાપણાનો સમય (૨) કન્યાને પરણાવી દેવાનો સમય. ૦કુમારી સ્ત્રી૦ [સં.] હિંદુસ્તાનના દક્ષિણ છેડાની ભૂશિર (૨) દુર્ગા. ૦દાન ન૦ [સં.] કન્યાને વિધિપૂર્વક પરણાવવી તે (૨) તે વખતે અપાતી પહેરામણી. ૦રાશિ વિ૦ સૌના જેવા ગુણવાળું; બાયલું (૨) સ્ત્રી૦ એક રાશિ. ૦વિક્રય પું૦ કન્યા દેવા બદલ પૈસા લેવા તે. ૦શાળા સ્ત્રી૦ છોકરીઓની નિશાળ

**કપ** પું૦ [ઇ.] પ્યાલો (૨) હરીફાઈના વિજેતાને મળતું પ્યાલા જેવું ઇનામ

**કપ** પું૦ ઝાંભગરી, કંકૂ [પથ્થરનો ભૂકો

**કપચી** સ્ત્રી૦ સડક પૂરવાનો પથ્થર (૨)

**કપટ** ન૦ [સં.] છળ; પ્રપંચ. ૦રૂપ વિ૦ કપટી રૂપવાળું; ઠગારું. ૦વેશ પું૦ [સં.] જૂઠો બનાવટી વેશ; સોગ. –ટી વિ૦ [સં.] કપટવાળું; કપટભર્યું

**કપડછાણ** વિ૦ કપડાથી ચાળેલું (૨) કપડામાં સીવી લઈ છાણમાટીથી લીંપેલું (૩) કપડાથી ચાળવું તે

**કપડમટ્ટી** સ્ત્રી૦ હવા ન પેસે તે માટે, કપડા અને માટી વડે ડાટો મારવો કે કપડું લપેટી માટીનો લેપ કરવો તે

**કપડાંલત્તાં** ન૦બ૦વ૦ પહેરવાનાં લૂગડાંલત્તાં

**કપડું** ન૦ [સં. कर्पट] કાપડ; લૂગડું (૨) પહેરવાનું લૂગડું–વસ્ત્ર

**કપતરું** (–ળું) ન૦ છાલ; ઊતરું (કેરી, દૂધી વગેરેનું) (૨) ગાભરું; ડગળું

**કપરું** વિ૦ [દે. खप्पर] મુશ્કેલ; અઘરું (૨) વસમા–કડક સ્વભાવવાળું (૩) ખાપરું; ભારે પહોંચેલું [કિંમતનું નાણું

**કપર્દિકા** સ્ત્રી૦ [સં.] કોડી (૨) છેક ઓછી

**કપાટ** ન૦ [સં.] કમાડ; બારણું (૨) કબાટ

**કપાતર** વિ૦ જુઓ કુપાત્ર

**કપાલ** [સં.] (–ળ) ન૦ ભમરની ઉપરનો અને માથાના વાળની નીચેનો મોઢાનો ભાગ (૨) ખોપરી (૩) ભાગ્ય [લા.]. ૦લી પું૦ [સં.] ખોપરીનો હાર રાખનાર–મહાદેવ; શિવ (૨) એક જાતનો અઘોરી બાવો–શિવભક્ત. –લી વિદ્યા સ્ત્રી૦ અઘોરીની વિદ્યા

**કપાશિયું** વિ૦ જેમાં કપાસનો પાક થતો હોય એવું. –યો પું૦ કપાસનું બી (૨) પાકેલા ગૂમડા, ખીલ ઇત્યાદિમાંથી નીકળતો ગઠ્ઠા જેવો દાણો

**કપાણી** સ્ત્રી૦ (પગની) કણી, આંટણ

**કપાસ** પું૦ [સં. कार्पास] કપાસનો છોડ (૨) બી સાથેનું રૂ

**કપાસિયું(-યો)** જુઓ 'કપાશિયું'માં
**કપાસી** સ્ત્રી૦ જુઓ કપાશી
**કપાળ** સ્ત્રી૦ જુઓ કપાળ. ૦ફોડ સ્ત્રી૦ માથાફોડ; મગજમારી. ૦ફોડિયું. ૦ફોડું વિ૦ માથાફોડિયું, કટકટ કરતું (૨) ઘણી મગજમારી કરાવે એવું. ૦ફોટો પું૦ કપાળફૂટ
**કપિ** પું૦ [સં.] વાંદરો
**કપિલ** વિ૦ [સં.] ઘેરા બદામી રંગનું (૨) પું૦ સાંખ્ય દર્શનના પ્રણેતા ઋષિ
**કપિલા** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં] ઘેરા બદામી રંગની (૨) સ્ત્રી૦ ઘેરા બદામી અથવા તદ્દન કાળા રંગની ગાય (૩) તદ્દન એક રંગની ગાય (૪) કામધેનુ
**કપિલાષષ્ઠી** સ્ત્રી૦ ભાદરવા વદ છઠ, હસ્ત નક્ષત્ર, વ્યતિપાત અને મંગળવાર, એ યોગવાળો દિવસ
**કપિંજલ** ન૦ [સં.] તેતર (૨) ચાતક
**કપૂત** પું૦ [સં કુપુત્ર] ખરાબ – નામ બોળે એવો પુત્ર
**કપૂર** ન૦ [સં કર્પૂર] એક સુગંધી પદાર્થ. ૦કાચરી(-લી) સ્ત્રી૦ એક સુગંધીદાર મૂળિયું. ૦ચીની સ્ત્રી૦ એક ઔષધિ (૨) ચિનાઈ સાકર. -રિયાં ન૦બ૦વ૦ કપૂરી પાન (૨) કાચી કેરીના લાંબાં ચીરિયાં -રી વિ૦ કપૂરના જેવું; સફેદ (૨) એ નામની જાતનું (નાગરવેલનું પાન)
**કપોટી** સ્ત્રી૦, -ટું ન૦ પોપડી (રોટલા, રોટલી ઇત્યાદિની) (૨) પાતળી છાલ; ઝીણું પડ
**કપોત** ન૦ [સં.] કબૂતર (૨) હોલો. ૦ની, -તિની, -તી સ્ત્રી૦ [સં] કપોતની માદા
**કપોલ** [સં.] (-ળ) પું૦ ગાલ. ૦કલ્પિત વિ૦ પાયા વિનાનું કલ્પી કાઢેલું, આકાશ-પુષ્પ જેવું
**કપ્તાન** પું૦ [પો] આગેવાન, વડો – ઉપરી અમલદાર (૨) ટંડેલ; વહાણ કે આગ-બોટનો ઉપરી (૩) પલટણનો કે કોઈ ટુકડીનો ઉપરી (જેમ કે ક્રિકેટનો)

**કપ્પડ** ન૦ [સં કર્પટ] કાપડ
**કપ્પી** સ્ત્રી૦ ગોઠવેલી ગરગડીઓનું ચોકઠું
**કફ** પું૦ [સં.] આયુર્વેદ પ્રમાણે શરીરની ત્રણ ધાતુમાંની એક; શ્લેષ્મ (૨) ખાંસી; ઉધરસ (૩) ગળફો; બળખો
**કફ** પું૦ ચકમકના તણખા ઝીલવાનું રૂ; જામગરી, કપ
**કફન** ન૦ [અ., ઇ. કૉફિન] શબને ઓઢાડ-વાનું લૂગડું (૨) શબ મૂકવાની પેટી. -ની ફકીરનું કુડતું, ફકીરનો વેશ (૨) ટૂંકી બાંયનું લાંબું પહેરણ
**કફા** વિ૦ [ફા. ખફા] ખફા; ક્રોધાયમાન; નાખુશ. ૦મરજી સ્ત્રી૦ નાખુશી, ઇતરાજી
**કફોડું** વિ૦ [ક+ફોડ] વિષમ, વિપરીત (૨) કઢંગું · મુશ્કેલ
**કબજાગીરો** પું૦ [અ. कब्ज+फा. गिरो] મિલકતનો કબજો આપીને તે ઉપર વ્યાજે નાણાં લેવાં તે
**કબજિય(-યા)ત** સ્ત્રી૦ [અ. कब्जियात] રોકાણ, અટકાવ (૨) બંધકોશ, મળા-વરોધ; એક રોગ
**કબજો** પું૦ [અ.] તાબો; હવાલો; ભોગ-વટો (૨) કબાણ; પકડ (૩) બાંય વગરનું અથવા ટૂંકી બાંયનું બદન (૪) ચોળી
**કબર** સ્ત્રી૦ [અ. कब्र] કબ્ર, ઘોર (૨) મડદું દાટી તેના ઉપર કરેલું ચણતર. ૦સ્તાન ન૦ [ફા.] મડદાં દાટવાની જગા
**કબરી** સ્ત્રી૦ [સં.] ચોટલો; વેણી
**કબંધ** પું૦; ન૦ [સં.] માથા વિનાનું શરીર (૨) રાહુ (૩) એક રાક્ષસ
**કબાજી** સ્ત્રી૦ [ક+બાજી] ઊંધો ધંધો
**કબાટ** પું૦ ન૦ વસ્તુઓ મૂકવાની ખાના-વાળી એક બનાવટ
**કબાડ** વિ૦ કદરૂપું, દુષ્ટ (૨). પું૦ ઘાસનો ભાર (૩) ન૦ ઇમારતી લાકડું. -ડિયું વિ૦ જાડું અને જોરવાળું (૨) કબાડી. -ડી વિ૦ કબાડાં કરનારું (૨) પું૦ ઇમારતી લાકડાનો વેપારી (૩) કઠિયારો.

–ડું વિ૦ બેડોળ; કઢંગુ; કદરૂપુ (૨) નઠારું; દુષ્ટ, વ્યભિચારી (૩) ન૦ તેવું કામ.
**કબાબ** પુ૦ [फा.] માંસનું મૂઠિયું–ભજિયું
**કબાબચીની** સ્ત્રી૦ એક ઔષધિ
**કબાલો** પુ૦ [अ.] સાટું (૨) સાટાનો કરાર (૩) વાયદે નાણાં આપવાના કરારથી કરેલી ખરીદી
**કબી** અ૦ [हि. कभी] કબૂ; કદી
**કબીર** વિ૦ [अ.] મહાન, મોટું (૨) પુ૦ ભાટ; કવિ (૩) પ્રસિદ્ધ ભક્તકવિ અને જ્ઞાની. **–રો** પું૦ કબીરપંથીઓનું બહોળા મોંનું ભિક્ષાપાત્ર; કટોરો (૨) ઇસ્લામી ગરેહ પ્રમાણેનો મહા અપરાધ
**કબીલો** પુ૦ [अ.] બૈરાંછોકરાં (૨) કુટુંબ; પરિવાર
**કબુલાવવું** સ૦ક્રિ૦, **કબુલાવું** અ૦ક્રિ૦ 'કબૂલવું'નું પ્રેરક' ને કર્મણિ
**કબૂ** અ૦ [हि. कभू]કદી, કોઈ વાર
**કબૂતર** ન૦ [फा.] એક પંખી. **૦ખાનું** ન૦ કબૂતરો રાખવાનું પીંજરું (૨) નાના નાના ઘણા ખાનાવાળું એવું કબાટ [લા.] (૩) ગંદી જગા **–રી** સ્ત્રી૦
**કબૂધ** સ્ત્રી૦ કબુદ્ધિ. **–ધિયું** વિ૦ કુબુદ્ધિવાળુ
**કબૂલ** વિ૦ [अ.] મંજૂર; માન્ય. **૦ત** સ્ત્રી૦ કબૂલવું તે. **૦તનામું** ન૦, **૦તપત્ર** પુ૦ કબૂલાતનો લેખ, કરારનામું. **૦મંજૂર** વિ૦ કબૂલેલું, મંજૂર થયેલું – કરેલું. **૦વું** સ૦ક્રિ૦ હા પાડવી, સ્વીકારવું (૨) કબૂલાત આપવી
**કબૂલાત, ૦નામું, ૦પત્ર,** જુઓ 'કબૂલ'માં
**કબ્ર** [अ.], **૦સ્તાન** [फा.] જુઓ 'કબર'માં
**કભારજા** સ્ત્રી૦ કુભારજા, કર્કશા સ્ત્રી
**કભોડું** વિ૦ [ક+ભોડું]ધોયુ ધોવાય નહિ એવું
**કમ** વિ૦ [फा]ઓછું(૨)ખરાબ **૦અક્કલ** વિ૦ ઓછી અક્કલવાળું; મૂર્ખ (૨) સ્ત્રી૦ ઓછી અક્કલ [કંપારી ખાવી
**કમકમવું** અ૦ ક્રિ૦ [सं. कम्] ધ્રૂજવું;
**કમકમાટ** પુ૦, **–ટી** સ્ત્રી૦ કમકમવું તે; કમકમી (૨) ત્રાસ (૩) જુગુપ્સા
**કમકમાં** ન૦બ૦વ૦ ધ્રુજારી, કંપારી
**કમકમી** સ્ત્રી૦ કંપારી(૨)સૂગ [કાંચળી
**કમખો** પુ૦ [फा. कमखाव પ-થી] કાપડું; –
**કમજરે** અ૦ [ક+મજરે] એવે, બરબાદ
**કમજાત** વિ૦ [કમ+જાત] રાંડના – રાખેલીના પેટનું [–રી સ્ત્રી૦ અશક્તિ
**કમજોર** વિ૦ [કમ+જોર] કમતાકાત; દુર્બળ.
**કમઠ** પુ૦ [सं] કાચબો (૨) વાંસ **–ઠાડું** ન૦ ખપાટિયું (ખાસ કરીને વાંસનું)
**કમઠાણ** ન૦ મોટો ખટલો, રસાલો (૨) વાખરો; સરસામાન (૩) ઢંગધડા વગરની કે ખાલી મોટી રચના
**કમઠાયો** પુ૦ બાંધકામનો સારો અનુભવી મિસ્ત્રી; શિલ્પી
**કમઠાળ** સ્ત્રી૦ ચિતાળ; ફાડેલું લાકડું
**કમતર** વિ૦ [फा. कमत्तर] વધારે ઓછું– ઊતરતું **–રીન** વિ૦ [+फा. तरीन] સૌથી ઓછું – ઊતરતું
**કમતાકાત** વિ૦ કમજોર
**કમતી** વિ૦ કમ, ઓછું
**કમન** ન૦ [ક + મન] અપ્રીતિ; અભાવ
**કમનસીબ** વિ૦ દુર્ભાગી (૨) ન૦ દુર્ભાગ્ય. **–બી** સ્ત્રી૦ દુર્ભાગ્ય [(૨)સુંદર, મજેનું
**કમનીય** વિ૦[सं.] ચાહવા–ઇચ્છવા યોગ્ય
**કમબખત** વિ૦ [फा.] કમનસીબ (૨) ધૂર્ત, બદમાશ **–તી** સ્ત્રી૦ [फा.] કમનસીબી (૨) ધૂર્તતા; બદમાશી
**કમબખ્ત, –ખ્તી** જુઓ 'કમબખત'માં
**કમર** સ્ત્રી૦ [फा.] કમ્મર કેડ
**કમરક(–ખ)** ન૦ [सं. कर्मरंग] એક ખાટું ફળ. **–ખી** સ્ત્રી૦ કમરખનું ઝાડ
**કમરપટો, કમરબંધ** પુ૦ કમરે – કેડે બાંધવાનો પટો
**કમલ** ન૦ [सं.] એક ફૂલ; કમળ (૨) ગર્ભાશયનું મુખ (૩) સ્ત્રીકેસરનો અગ્રભાગ; 'સ્ટીગ્મા' [વ. વિ] **૦જા** સ્ત્રી૦ લક્ષ્મી. **૦તંતુ** પું૦ કમળનો રેસો. **૦દલ** ન૦

પ્રસંગે કરેલો આપેલો ઠરાવ; પહેરા-મણી, રીત

રકરું વિ૦ કકરું; ઝીણી કાંકરી જેવું લાગતું

રકસર સ્ત્રી૦ જરૂરી ખર્ચ જ કરવું-થવા દેવું તે. -રિયું વિ૦ કરકસર કરનારું

રકંકણ-ન્યાય પુ૦[સં.]કેડમાં છોકરું અને ગામ ઢૂંઢે એવો ન્યાય

કોચલી સ્ત્રી૦ કરચોળી; કરચલી

કોલવું સ૦ ક્રિ૦ ધીમે ધીમે કોતરી ખાવું

ગવું અ૦ ક્રિ૦ જુઓ કમરવું

ચ સ્ત્રી૦ ઝેક નાની પાતળી કકડી

ચલી સ્ત્રી૦ કોઈ સુંવાળી સાફ વસ્તુ સંકોચાવાથી એમાં પડતી રેખા

ચલી સ્ત્રી૦ કરચલાની માદા. -લું ન૦, -લો પુ૦[સં.કુરચિલ]એક જળચર પ્રાણી

ચળી સ્ત્રી૦ કરચલી; કરચોળી

ચાવું અ૦ ક્રિ૦ કરચો પડે એમ થવું - કપાવું; કરચ કરચ થઈ જવું

ચો પુ૦ સાફ ન મૂંડાવાથી આછા કેશ ની જાય તે; ખૂપરો

ચોલી(-ળી) સ્ત્રી૦ કરચલી, કરચળી

ર્જ ન૦ [અ. કર્જ] દેવું; ઋણ. ૦દાર વિ૦ દાર. -ળાઉ વિ૦કરજે લીધેલું-આણેલું

ળી સ્ત્રી૦ [સં. कज्जल ઉપરથી]મેશ

કોડિયું (૨) ધુમાડિયું

[સં. कर्त्त=કોતરી કાઢવો] ડાંગરનું ભરીને કાઢેલો દાણો

કરડેલું તે (૨) કરડવું તે; ચૂંટ

ની છાની ખરીદી પર

નો વધારો

ની ટેવવાળું

કરડવાનો અવાજ)

ગુલ્પાયન(સ્ત્રીઓ

ગે જમે છે)

મચકું ભરવું;

ગુચ્છકારમાં)

(પાણીની)

છેલાઈ;

અકડાઈ (૩) કડકાઈ; સખ્તાઈ. -ટ પું૦, -શ સ્ત્રી૦ કરડાપણું [નિર્દય

કરડું વિ૦[સં.કુરુટ]આકરું, સખત(૨)ઠોર;

કરડું ન૦ સ્ત્રીઓના કાનનું એક ઘરેણું

કરડો પુ૦ [સં. कल्क] આંગળીએ ઘાલવાનો સોનારૂપાનો આમળાવાળો વીંટલો (૨) સોનીનું એક ઓજાર

કરણ ન૦ [સં] કારણ; હેતુ (૨) કોઈ પણ ક્રિયાનું સાધન (૩) ઇંદ્રિય (૪) કરવું તે; કર્મ. ૦હાર વિ૦ કરનારું [પ]

કરણી સ્ત્રી૦[સં. करण] કૃત્ય; આચરણ(૨) કડિયાનું એક ઓજાર (૩) ચમત્કાર; જાદુ

કરણીય વિ૦ [સં.] કરવા જેવું

કરતલ ન૦ [સં] હથેળી. ૦ગત વિ૦ [સં] હથેળીમાં હોય તેવું. ૦ભિક્ષા સ્ત્રી૦ હથેળીમાં માય તેટલી જ ભિક્ષા લેવાનું વ્રત

કરતાર પુ૦ જુઓ કિરતાર; કર્તા

કરતાલ [સં.] (-ળ) સ્ત્રી૦ હાથ વડે તાળી પાડવી તે (૨) કાંસી-જોડા, ઝાંઝ

કરતાં અ૦ -થી, પકી (તુલના સૂચવવાના અર્થમાં)

કરતું ન૦ કૃત્ય; કર્મ

કરતુંકારવતું વિ૦ કર્તાહર્તા; મુખ્ય; આગેવાન, ચલણવાળું; કારભારી

કરતૂક(-ત) ન૦ [સં. ફ. 'સ] કૃત્ય; કરણી (૨) વર્તણૂક; આચરણ (ખરાબ)

કરન્યાસ પુ૦ [સં.] મંત્ર ભણીને કર આદિ વિભાગો ઉપર જુદા જુદા દેવનું સ્થાપન કરવું તે

કરપ પુ૦ કડપ, દાબ; ધાક; અંકુશ

કરપત્ર ન૦ [સં] કરવત

કરપણું ન૦ ઊગણ (ભાલમાં)

કરપલ્લવ પુ૦ [સં.] પંજો; પહોંચો (૨) હાથરૂપી પલ્લવ (૩) કોમળ હાથ. -વી સ્ત્રી૦ હાથના-આંગળીઓના ચાળાથી વિચાર જણાવવા-સમજાવવાની વિદ્યા (૨) હાથનો ઇશારો - સંકેત

કરપવું સ૦ ક્રિ૦ [સં. कृप] થોડું થોડું કરીને, કાપવું કે કોરવું

કમળની પાંદડી ૦નાળ સ્ત્રી૦ કમળની દાંડી (૨) સ્ત્રીકેસરનો વચ્ચેનો કેસરવાળો ભાગ, 'સ્ટાઇલ'[વ વિ] ૦પત્ર ન૦ કમળદલ ૦પત્રાક્ષ વિ૦ કમળદલ જેવી આંખવાળું –ના સ્ત્રી૦ [સ] વિષ્ણુની પત્ની લક્ષ્મી (૨) સુંદરી –નાકર પું૦ [સ] કમળોનો સમુદાય (૨) કમળનું તળાવ –સરોવર –નાક્ષ વિ૦, –નાક્ષી વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] કમળ જેવી સુંદર આંખવાળું –નાપતિ પું૦[સ] વિષ્ણુ –નાસન પું૦ બ્રહ્મ –લિની સ્ત્રી૦ [સ] કમળની વેલ (૨) તેથી ભરપૂર તળાવ

**કમળ** ન૦ જુઓ કમલ ૦કાકડી સ્ત્રી૦ કમળનું બીજ ૦કોશ(–ષ) પું૦ કમળના ફૂલનો ડોડો ૦તંતુ પું૦ જુઓ કમલતંતુ ૦નાળ સ્ત્રી૦ જુઓ કમલનાળ ૦પૂજા સ્ત્રી૦ કમળ ચડાવીને પૂજા કરવી તે (૨) જેમાં દેવને મસ્તક ચડાવાય છે એવી પૂજા –ળા, –ળાપતિ, –ળાસન જુઓ કમલા કમલાપતિ કમલાસન

**કમળો** સ્ત્રી૦ [સ કામલ] એક રોગ –ળો એક રોગ (૨) વિકૃત દૃષ્ટિ [લા]

**કમંડલુ** ન૦ [સ] સંન્યાસીનું જલપાત્ર (૨) એક ધાતુપાત્ર (પીનસવાના કામનું)

**કમંડળ(–ળુ)** ન૦ જુઓ કમંડલુ

**કમાઈ** સ્ત્રી૦ કમાણી –ઉ વિ૦ રળતું કમાતું

**કમાડ** ન૦ [સ કપાટ] બારણું [કમાડિ

**કમાણી** સ્ત્રી૦ રળતર કમાઈ –તલ વિ૦

**કમાન** સ્ત્રી૦[ફા] કામઠું ધનુષ (૨) કામઠાનો આકાર એ આકારની કોઈ પણ રચના, મહેરાબ (૩) સ્થિતિસ્થાપક ગુણવાળું ગૂંચળું, સ્પ્રિંગ

**કમાલ** વિ૦ [અ] સંપૂર્ણ (૨) ઉત્કૃષ્ટ ઘણું સારું (૩) સુંદર (૪) સ્ત્રી૦ હદ પરાકાષ્ઠા

**કમાલિયો** પું૦ નપુંસક, વ્યંઢળ

**કમાવતર** ન૦બ૦વ૦ માવતરના સ્વાભાવિક ગુણ વિનાના–છોકરાનું ભૂંડું કરે એવા માબાપ

**કમાવવું** સ૦ક્રિ૦ (ચામડું) કેળવવું સાફ અને સુંવાળું કરવું (૨) 'કમાવું'નું પ્રેરક, કમાણી કરાવવી, રળાવવું

**કમાવીસદાર** પું૦[મ] જુઓ કુમાવીસદાર

**કમાવું** સ૦ક્રિ૦ પેદા કરવું રળવું

**કમિટી** સ્ત્રી૦ [ઇં] સમિતિ

**કમિશન** ન૦ [ઇં] દલાલી, હકસાઈ (૨) નિયુક્ત તપાસપંચ (૩) અખત્યાર નામું સનદ (૪) અખત્યાર અધિકાર. ૦એજંટ પું૦ [ઇં] દલાલ ૦ર પું૦ આ મોટા રાજ્યનો એક અમલદાર સૂબો (૨) ખાસ કામ માટે નિમાયેલો માણસ

**કમી** વિ૦ [ફા કમ] કમ, ઓછું (૨) ઊણું અધૂરું (૩) સ્ત્રી૦ [ફા] ઓછપ ઊણપ ૦જાસ્તી વિ૦ ઓછુંવત્તું

**કમીન** વિ૦ [ફા] હલકા મનનું –ના સ્ત્રી૦ [ફા] ઓછપ, ખોટ –નું વિ૦ [ફા કમાદ] કંગાળ, પામર, હલકું

**કમુરત** ન૦ અશુભ મુહૂર્ત –તાં ન૦બ૦વ૦ કમુરતવાળા દિવસો

**કમોત** ન૦ અસ્વાભાવિક મોત –તિયું વિ૦ કમોતે મરેલું (૨) કમોતે મરે તેવું (૩) સાહસિક [લા]

**કમોદ** સ્ત્રી૦ એક જાતની ડાંગર –દિયું વિ૦ જેમાં કમોદ પાકની હોય એવું (૨) કમોદનું

**કમોસમ** સ્ત્રી૦ કઋતુ કવખત

**કમ્મર** સ્ત્રી૦ જુઓ કમર

**કયડુ** ન૦ [જુઓ કરડું] માંદાને કે સુવાવડીને આપવાની એક ગળ

**કયામત** સ્ત્રી૦ [અ] જુઓ કયામત

**કયું** સ૦ (૨) વિ૦ (સ્ત્રી૦ કઈ) કોણ, શું (પ્રશ્નવાચક)

**કર** પું૦ [સ] હાથ (૨) વેરો મહેસૂલ, જકાત (૩) લાગો (૪) કિરણ (૫) સૂંઢ (૬) એની સંજ્ઞા

**કરકટિયો** વિ૦ બખ્તરધારી

**કરકટી** સ્ત્રી૦ કાકડી

**કરકર** સ્ત્રી૦[સ કર્કર] ઝીણી કાંકરી –રાવવું સ૦ક્રિ૦ કાકર કઢાવવા

**કરકરિયાવર** પું૦ [કર+કરિયાવર] લગ્ન ઇ૦

પ્રસંગે કરેલો આપલેનો ઠરાવ, પહેરા-
મણી, રીત
કરકરું વિ૦ કકરું; ઝીણી કાંકરી જેવું લાગતું
કરકસર સ્ત્રી૦ જરૂરી ખર્ચ જ કરવું-થવા
દેવું તે. -રિયું વિ૦ કરકસર કરનારું
કરકંકણન્યાય પુ૦[સં]કેડમાં છોકરું અને
ગામ ઢૂંઢે એવો ન્યાય
કરકોચલી સ્ત્રી૦ કરચોલી, કરચલી
કરકોલવું સ૦ ક્રિ૦ ધીમે ધીમે કોતરી ખાવું
કરગરવું અ૦ ક્રિ૦ જુઓ કગરવું
કરચ સ્ત્રી૦ છેક નાની પાતળી કકડી
કરચલી સ્ત્રી૦ કોઈ સુંવાળી સાફ વસ્તુ
મરોડાવાથી એમાં પડતી રેખા
કરચલી સ્ત્રી૦ કરચલાની માદા -લું ન૦,
-લો પુ૦[દે કુરચિલ્ર]એક જળચર પ્રાણી
કરચળી સ્ત્રી૦ કરચલી, કરચોલી
કરચાવું અ૦ ક્રિ૦ કરચો પડે એમ થવું -
કપાવું, કરચ કરચ થઈ જવું
કરચો પુ૦ સાફ ન મુંડાયાથી આછા કેશ
રહી જાય તે; ખૂંપરો
કરચોલી(-ળી) સ્ત્રી૦ કરચલી, કરચળી
કરજ ન૦ [અ. કર્ઝ] દેવું, ઋણ. ૦દાર વિ૦
દેવાદાર -જાઉ વિ૦ કરજે લીધેલું-વ્યાજુ
કરજવણી સ્ત્રી૦ [સં. ક્ષ્ન્ત્ર ઉપરથી] મેલ
પાડવાનું કોડિયું (૨) ધુમાડિયું
કરટ સ્ત્રી૦ [સં. ક=કાતરા કાઢવા] ડાગરનું
મેકનારિયું-બરગાને કાઢેલો દાણો
કરડ સ્ત્રી૦ ડંખ, કરડેલું તે (૨) કરડવું તે, ચૂંટ
કરડ સ્ત્રી૦ કેરા કેરી ઇ૦ની ખરીદી પર
સે કડે અપાતો છૂટનો વધારો
કરડકણું વિ૦ કરડવાની ટેવવાળું
કરડ કરડ અ૦ [રવ૦] (કરડવાનો અવાજ)
કરડપાંચમ સ્ત્રી૦ શ્રાવણ સુદ પાંચમ(સ્ત્રીઓ
કરડની ખોટ તે દિવસે જમે છે)
કરડવું સ૦ ક્રિ૦ ડંખવું, બચકું ભરવું,
દાંતથી કાપવું (૨) ખાવું (તુચ્છકારમાં)
(૩) તીક્ષ્ણપણે ખૂંચવું [લા]
કરડાણી(-ઈ) સ્ત્રી૦ ['કરડું'](લાક્ષણિક)
વક્રતા, કટાક્ષ; માર્મિકતા (૨) ઉગ્રતાઈ;
અકડાઈ (૩) કડકાઈ; સખ્તાઈ. -ટ પુ૦,
-શ સ્ત્રી૦ કરડાપણું [નિર્દય
કરડું વિ૦[દે કુરુડ]આકરું સખત(૨)કઠોર,
કરડું ન૦ સ્ત્રીઓના કાનનું એક ઘરેણું
કરડો પુ૦ [સં. ફન્ક] આગળાએ ઘાલવાનો
સોનારૂપાનો આમળાવાળો વીંટલો (૨)
સોનીનું એક ઓજાર
કરણ ન૦ [સં] કારણ, હેતુ (૨) કોઈ પણ
ક્રિયાનું સાધન (૩) ઇંદ્રિય (૪) કરવું તે,
કર્મ. ૦હાર વિ૦ કરનારું [૫]
કરણી સ્ત્રી૦[સં કરણ] કરતૂક,આચરણ(૨)
કડિયાનું એક ઓજાર (૩) ચમત્કાર, જાદુ
કરણીય વિ૦ [સં] કરવા જેવું
કરતલ ન૦ [સં] હથેળી ૦ગત વિ૦ [સં]
હથેળીમાં હોય તેવું ૦ભિક્ષા સ્ત્રી૦ હથે-
ળીમાં માય તેટલી જ ભિક્ષા લેવાનું વ્રત
કરતાર પુ૦ જુઓ કિરતાર; કર્તા
કરતાલ [સં] (-ળી) સ્ત્રી૦ હાથ વડે તાળી
પાડવી તે (૨) કાંસી-જોડાં, ઝાંઝ
કરતાં અ૦ - થી, થકી (તુલના સૂચવવાના
અર્થમાં)
કરતું ન૦ + કૃત્ય; કર્મ
કરતુંકારવતું વિ૦ કર્તાહર્તા, મુખ્ય, આગે-
વાન, વજનવાળું, કારભારી
કરતૂક(-ત) ન૦ [સં કર્તૃત્વ] કૃત્ય, કરણી
(૨) વર્તણૂક, આચરણ (ખરાબ)
કરન્યાસ પુ૦ [સં] મંત્ર ભણીને કર આદિ
વિભાગો ઉપર જુદા જુદા દેવનું સ્થાપન
કરવું તે
કરપ પુ૦ કડપ, દાબ; ધાક; અંકુશ
કરપત્ર ન૦ [સં] કરવત
કરપલું ન૦ દાતરડું (બાળમાં)
કરપલ્લવ પુ૦ [સં] પંજો, પહોંચો (૨)
હાથરૂપી પલ્લવ (૩) કોમળ હાથ -વી
સ્ત્રી૦ હાથના - આંગળીઓના ચાળાથી
વિચાર જણાવવા - સમજાવવાની વિદ્યા
(૨) હાથનો ઇશારો - સંકેત
કરપવું સ૦ ક્રિ૦ [સં કૃપ્] થોડું થોડું
કરોળવું, કાપવું કે કોરવું

કરપી સ્ત્રી૦ [કરપવું] રાપડી
કરપી વિ૦ [સ कृपण] કંજૂસ
કરપીડન ન૦ [સ] પાણિગ્રહણ
કરપીણું વિ૦ કમકમાટીભર્યું, નિર્દય
કરપુટ પુ૦ [સ] નમસ્કાર માટે હાથ જોડવા તે (૨) ખોબો
કરબ પુ૦ [અ ધર્બ] જુઓ કરપ
કરબડી સ્ત્રી૦ કરબી રાપડી (૨)પંખીઓને ચણ નાખવા ટીંગાવેલું શીકું
કરબદરવત્ અ૦ [સ] હાથમાં રહેલા બોરની પેઠે બરાબર જાણી શકાય તેવું
કરબવું સ૦ ક્રિ૦ કરબડી-રાપડી દેવી
કરભ પુ૦ [સ] હાથીનું બચ્ચું, નાનો-જુવાન હાથી (૨) ઊંટ ઊંટનું બચ્ચું
કરભાગ પુ૦ કરરૂપે આપવાનો ભાગ
કરભાર પુ૦ [સ] કરવેરાનો ભાર - બોજો
કરભૂષણ ન૦ [સ] હાથનું ઘરેણું (૨) પતિ (૩) દાન
કરમ ન૦ [સ कर्म] કૃત્ય (૨) કુકર્મ (૩) નસીબ વિધાતાના લેખ (પુ૦બ૦ વ૦) રા૦પ્ર૦ પાછલા કર્મનાં ફળ, સંચિત
કરમ સ્ત્રી૦[અ] ઉદારતા(૨)કૃપા [એક જીવ
કરમ પુ૦[જુઓ કિરમ] કૃમિ પેટમાં થતો
કરમકથા સ્ત્રી૦ [કર્મ + કથા] વીતક
કરમકટો પુ૦ [फा] એક શાક કોબી
કરમકહાણી સ્ત્રી૦ કરમકથા
કરમકૂટ સ્ત્રી૦ નકામી મહેનત માથાફોડ (૨) એ નામની એક વાનનું પીંજણ
કરમજ, કરમજી જુઓ કિરમજ
કરમદી સ્ત્રી૦ -દો પું૦ [સ करमर्द] એક ફળઝાડ -દું ન૦ કરમદીનું ફળ
કરમનડો, કરમનો (-ણો) પુ૦ સાથવો કુલેર (૨) જુઓ કરમો [આધીન
કરમાધરમી, કરમાધર્મી વિ૦ ભાગ્યને
કરમાવું અ૦ ક્રિ૦ [સ] ચીમળાવું વિલાવું
કરમિયા પુ૦ જુઓ કિરમ કૃમિ
કરમી વિ૦ નસીબદાર (૨) ધનાઢ્ય
કરમો પુ૦ [સ करम्भ] દહીં તથા જીરું મીઠું નાખેલા ભાતનું ભાતાનું નૈવેદ્ય

કરમોડ સ્ત્રી૦ કરમોડાવું તે, લચક -વું સ૦ ક્રિ૦ મરડવું (૨) કરમોવવું -ડાવું અ૦ ક્રિ૦ લચકાવું મરડાવું
કરમો(ળ)વું સ૦ ક્રિ૦ સહેજ પ્રવાહી સાથે ભેળવવું-મસળવું
કરવડું ન૦ [સ करक शा करवा] નાળચું -ડો પુ૦ નાળચાવાળો લોટો
કરવત સ્ત્રી૦, ન૦ [સ करपत्र] લાકડાં વહેરવાનું એક ઓજાર. -તિયો પુ૦ કરવતથી કામ કરનારો વહેરી. -તી સ્ત્રી૦ નાનું કરવત(૨)સોનીનું એક ઓજાર
કરવરું વિ૦ ઓછા પાકવાળું (વર્ષ) (૨) ન૦ ખરડિયું નાનો ટુકડો
કરવાલ સ્ત્રી૦[સ] -લુ ન૦ તલવાર ખડ્ગ
કરવું સ૦ ક્રિ૦ [સ कृ] આચરવું બનાવવું યોજવું, ઘડવું ઉપજાવવું વગેરે (૨) અન્ય ક્રિ૦ સાથે આવતાં તે ક્રિયામાં બીજી આનુષંગિક ક્રિયાઓનો ભાવ ઉમેરે ઉદા૦ જોવું કરવું (૩) ક્રિ૦ના ભૂતકાળના રૂપની સાથે વપરાતાં સાતત્ય નો ભાવ બતાવે ઉદા૦ 'જોયા કરવું. ૦કારવવું સ૦ ક્રિ૦ સાંગોપાંગ કરવું (૨) ક્રિયાથી બધી રીતે પરવારવું
કરવો પુ૦ જુઓ કરવડો
કરવૈયો પુ૦ કરી જાણનારો કરનારો
કરશણ ન૦ [સ कर्षण] ખેતી(૨)વાવેતર મોલ (૩) ફૂડ
કરસંપુટ પું૦ ન૦ [સ] જુઓ કરપુટ (૨) વચ્ચે પોલાણ રહે એમ હાથ ઉપર હાથ રાખવો તે
કરંક પુ૦ ન૦ [સ] હાડપિંજર (૨) મડદું, શબ [ના ]
કરંજ ન૦ [સ] એક ઝાડ, કણજી
કરંજો પુ૦ [फा करंजा] ફુવારો
કરંડક સ્ત્રી૦[સ] કરંડિયો -ડિકા સ્ત્રી૦ નાનો કરંડિયો -ડિયો પુ૦ ડબિયો
કરંતુ વિ૦ કરે એવું ઉદ્યોગી
કરા પુ૦ બ૦વ૦ [સં करक] આકાશમાંથી પડતા કુદરતી બરફના કકડા

**કરાખી** સ્ત્રી૦ સીવણમાં વળગના ભાગો (જેમ કે બગલ) આગળ મુકાતી ત્રિકોણાકાર કાપલી
**કરાડ** સ્ત્રી૦ ખડક (૨) ઊંડા ખાડાની ઊભી કોર; ભેખડ (૩) પર્વતની ખો
**કરાડી** સ્ત્રી૦ પર્વતની સાંકડી ને ઊંચી ફાટ; ખો (૨) ધરો (૩) નદીનો ભેખડવાળો કાંઠો (૪) સોનીનું એક ઓજાર
**કરાડો** પું૦ જુઓ કરાડ ૧,૨ (૨) જે આડા લાકડા ઉપર વહેરવાનું લાકડું મુકાય છે તે
**કરાણી** પુ૦ વહાણનો નિરીક્ષક, કારકુન કે ભંડારી
**કરાબીન** સ્ત્રી૦ [તુર્કી] કડાબીન; બંદૂક
**કરામત** સ્ત્રી૦ [અ.] કારીગરી; કસબ (૨) હિકમત; ચાતુરી (૩) બનાવટ (૪) ચમત્કાર; જાદુ. –તી વિ૦ કરામતવાળું
**કરાયું** (રા') ન૦ જુઓ કરેયું–ચણતર
**કરાર** પુ૦ [અ.] કબૂલાત; ઠરાવ (૨) દુઃખની શાંતિ; નિરાંત, આરામ. ૦દાદ પુ૦ [+ફા. દાર] કબૂલાતનો કાગળ (૨) સુલેહશાંતિની અરજ. ૦નામું, ૦પત્ર ન૦ ઠરાવપત્ર; દસ્તાવેજ (૨) સંધિપત્ર
**કરાલ** વિ૦ [સં.] ભયંકર, બિહામણું (૨) ઉગ્ર; તીવ્ર (૩) ઊંચું. –લિની સ્ત્રી૦ દુર્ગાનું એક ભયંકર સ્વરૂપ (૨) ભયંકર સ્ત્રી. –ળ વિ૦ કરાલ
**કરાંજ** સ્ત્રી૦ કરાંજવું તે. ૦વું અ૦ક્રિ૦ ઝાડે ફરતાં ગુદાને જોર આપવું (૨) ઘણા જોરથી બોલવું
**કરાંઠું** (રાં') ન૦ જુઓ કરેઠું; ખરેઠું
**કરાંઠી** સ્ત્રી૦ સાંઠી, કપાસ, તુવેરની સૂકી સોટી
**કરિણી** સ્ત્રી૦ [સં.] હાથણી
**કરિયાણું** ન૦ ગાંધીને ઘેર મળતું ઓસડ, મસાલો વગેરે (૨) ગાંધિયાટું
**કરિયાતું** ન૦ [સં. किरात] એક ઔષધિ
**કરિયાવર** પુ૦ પહેરામણી, રીત
**કરી** પું૦ [સં] હાથી
**કરી** સ્ત્રી૦ ચરી; પથ્ય; પરહેજી (૨) અગુને
**કરી** અ૦ –ને લીધે, કારણે
**કરીને** અ૦ –ને લીધે, કારણે (૨) નામે (જેમ કે દશરથ કરીને એક રાજા હતો.)
**કરીમ** વિ૦ [અ] દયાળુ; ઉદાર
**કરુણ** વિ૦ [સં.] દયાજનક; શોકકારક. ૦પ્રશસ્તિ સ્ત્રી૦ પ્રશસ્તિ કાવ્યનો એક પ્રકાર; 'એલીજી'
**કરુણા** સ્ત્રી૦ [સં.] દયા; અનુકંપા. ૦કર વિ૦ [+આકર] દયાનિધિ; દયાળુ
**કરુણાંત** વિ૦ કરુણ અંતવાળું (૨) ન૦ એવું વસ્તુ, 'ટ્રેજેડી'
**કરૂપ(–પું)** વિ૦ કદરૂપું
**કરેઠું** ન૦ જુઓ ખરેઠું (૨) ઘીમાંની છાશ
**કરેડી** સ્ત્રી૦ જુઓ કળોડી
**કરેટું** ન૦ જુઓ કરેઠું
**કરેણ** સ્ત્રી૦ [સં. करेण्ड] એક ફૂલઝાડ
**કરેણુ(–ણૂ)** પુ૦ [સં.] હાથી (૨) સ્ત્રી૦ હાથણી
**કરેણો** પુ૦ જુઓ કરેણ
**કરેળી** સ્ત્રી૦ કળેળી, ચીસ (૨) ક્રોધ; ક્રોધની ઝાળ
**કરેયું** (રે') ન૦ મોભારાની બન્નેમાંની કોઈ પણ એક બાજુના કરાનું ઢાળપડતું ચણતર
**કરો(રો')** પુ૦ [સં. कर] ઘરની બાજુની દીવાલ
**કરોચળી** સ્ત્રી૦ જુઓ કરચળી
**કરોટ** સ્ત્રી૦ શરીરનું પાસું
**કરોઠું** ન૦ રાટું, આડું
**કરોડ** પું૦ કોટિ; સો લાખ
**કરોડ** સ્ત્રી૦ [સં. क्रोड] બરડાની ઊભી હાડમાળા (૨) બરડો
**કરોડપતિ** પું૦ કરોડાધિપતિ
**કરોડરજ્જુ** પુ૦ કરોડમાંથી પસાર થતું જ્ઞાનતંતુનું દોરડું
**કરોડાધિપતિ** પું૦ કરોડ રૂપિયાનો આસામી
**કરોળિયો** પું૦ [સં. कौलिक] એક જીવડું (૨) ચામડીનો એક રોગ
**કર્ક** પું૦ [સં.] કરચલો (૨) એક રાશિ
**કર્કટ(૦ક)** પુ૦ [સં.] જુઓ કર્ક. ૦કી સ્ત્રી૦ [સં.] કરચલાની માદા
**કર્કટિ(–ટી)** સ્ત્રી૦ [સં.] કાકડી
**કર્કટી** સ્ત્રી૦ કરકટી, કાકડી

**કર્કટી** સ્ત્રી૦ [મ] કરચલાની માદા
**કર્કર** વિ૦ [સં.] કઠણ
**કર્કરેખા** સ્ત્રી૦ વિષુવવૃત્તની ઉત્તરે ૩૩° ૨૭' અક્ષાંશની ગોળ રેખા
**કર્કવૃત્ત** ન૦ કર્કરેખાનું વર્તુલ
**કર્કશ** વિ૦ [સં] આકરુ (૨) કડવાબોલું (૩) નિર્દય. **–શા** વિ૦ સ્ત્રી૦ વઢકારી
**કર્ણ** પું૦ [સં] કાન (૨) કાટખૂણ-ત્રિકોણમા કાટખૂણાની સામેની બાજુ [ગ] (૩) સુકાન (૪) કુંતીનો સૂર્યથી થયેલો પુત્ર. ૦કટુ, ૦કઠોર વિ૦ કાનને કટુ – કઠોર લાગે એવું. ૦ધાર પું૦ [સં] સુકાની; નેતા. ૦પટલ ન૦ કાનનો પડદો. ૦પાલી સ્ત્રી૦ [સં.] કાનની બૂટ. ૦ફૂલ ન૦ કાનમા પહેરવાનું ફૂલ, સ્ત્રીઓનું એક ઘરેણું
**કર્ણિકા** સ્ત્રી૦ [સં] કળી, બીજકોશ (૨) હાથીની સૂંઢની અણી (૩) વચલી આંગળી
**કર્ણેન્દ્રિય** સ્ત્રી૦ [સં] સાંભળવાની ઇંદ્રિય; કાન [બીજા કાને, એમ ફરતું
**કર્ણોપકર્ણ** (–ર્ણિ) અ૦ [સં] એક કાનેથી
**કર્તન** ન૦ [સં] કાપવું કે કાતરવું તે
**કર્તરિપ્રયોગ** પું૦ [સં.] જેમા ક્રિયાપદ કર્તા પ્રમાણે જાતિ અને વચન લેતું હોય તેવો પ્રયોગ [વ્યા]
**કર્તવ્ય** વિ૦ [સં] કરવા યોગ્ય (૨) ન૦ કામ; કર્મ (૩) ફરજ (૪) વર્તન ૦તા સ્ત્રી૦ [સં.]. ૦નિષ્ઠ, ૦પરાયણ વિ૦ પોતાના કર્તવ્યોમાં પરાયણ–મંડ્યું રહેનાર. ૦બુદ્ધિ સ્ત્રી૦ કર્તવ્યની ભાવના કે સમજ
**કર્તા** વિ૦ [સં] કરનારું; બનાવનારું (૨) પું૦ કરનાર–બનાવનાર માણસ. ૦ભુજ પું૦ ઉચ્ચાલકમાં આધારબિંદુ કે ટેકાથી બળ લગાડવાની જગા સુધીનું અંતર [પ વિ.]. ૦ર પું૦ કિરતાર; સ્રષ્ટા. ૦હર્તા (–ર્ત્તા) પું૦ સરજનાર અને નાશ કરનાર (ઈશ્વર) (૨) સર્વોપરી સત્તા ધરાવનાર પુરુષ; મુખ્ય ધણી
**કર્તૃ** વિ૦ (૨) પું૦ [સં] જુઓ કર્તા. ૦ત્વ ન૦ કરવાની–રચવાની શક્તિ (૨) કર્તાપણું
**કર્ત્તવ્ય, ૦તા, ૦નિષ્ઠ, ૦પરાયણ, ૦બુદ્ધિ** જુઓ 'કર્તવ્ય'માં
**કર્ત્તા, ૦હર્તા (–ર્ત્તા)** જુઓ 'કર્તા'માં. **–ત્રી** સ્ત્રી૦ [સં.] કર્તાનું સ્ત્રીલિંગ
**કર્દમ** પું૦ [સં] કાદવ; કીચડ
**કર્પટ** ન૦ [સં.] ચીંથરું, કપડું (૨) ચીથરું
**કર્પર** ન૦ [સં] ખોપરી (૨) ઠલેકું; ઠીકરું
**કર્પૂર** ન૦ [સં.] કપૂર
**કર્મ** ન૦ [સં.] ક્રિયા, કામ (૨) પ્રવૃત્તિ, ધંધો ઉદા૦ વૈશ્યકર્મ (૩) આચરણ, ધર્મકર્મ (૪) કરમ, નસીબ, પૂર્વજન્મનાં કર્મ [લા.] (૫) કર્તવ્ય (૬) કુકર્મ; પાપ (૭) જેની ઉપર ક્રિયા થતી હોય તે [વ્યા.]. ૦કથા સ્ત્રી૦ જુઓ કરમકથા. ૦કાર (–રી) પું૦ [સં] કામ કરનાર, કાર્યકર્તા (૨) મજૂર (૩) કારીગર (૪) લુહાર (૫) બળદ. ૦કાંડ ન૦ [સં.] ધર્મક્રિયાઓ અને ધર્મકર્મોને લગતો વેદનો ભાગ (૨) એમાં બતાવેલી ધાર્મિક ક્રિયાઓ અને કર્મો ૦ક્ષેત્ર ન૦ [સં.] જુઓ કર્મભૂમિ. ૦ચંડાળ પું૦ [સં.] કર્મનો ચંડાળ, અધર્મી; દુરાચારી ૦ઠ વિ૦ [સં.] આહ્નિક કર્મમાં ચુસ્ત; કર્મનિષ્ઠ (૨) બાહ્ય આચારમાં આગ્રહી
**કર્મણિ** વિ૦ [સં.] કર્મ પ્રમાણે જાતિવચન ઇ૦ લેનારું [વ્યા.]. ૦પ્રયોગ પું૦ જેમાં કર્મ પ્રમાણે ક્રિયાપદ જાતિ અને વચન લેતું હોય એવો પ્રયોગ
**કર્મણ્ય** વિ૦ [સં.] કુશળ (૨) ન૦ ઉદ્યોગ
**કર્મધારય** પું૦ [સં.] જે તત્પુરુષ સમાસમા બન્ને પદો સમાનાધિકરણ હોય તે સમાસ. ઉદા. મહારાજા [વ્યા]
**કર્મનિષ્ઠ** વિ૦ [સં] કર્મકાંડમા આસ્થાવાળું–ચુસ્ત (૨) કર્તવ્યપરાયણ
**કર્મભૂમિ** સ્ત્રી૦ [સં] કર્મ કરવાનું ક્ષેત્ર (૨) ધર્મકર્મ કરવાનો દેશ (ભારતવર્ષનું એક વિશેષણ)
**કર્મમીમાંસા** સ્ત્રી૦ [સં.] કર્મની ફિલસૂફી, કર્મ સંબંધી વિચારણા (૨) પૂર્વમીમાંસા

**કર્મયોગ** પું૦ [સં.] કર્મમાર્ગની સાધના (૨) નસીબનો જોગ. –ગી પું૦ કર્મયોગનો સાધક

**કર્મવાદ** પું૦ કર્મને લગતો વાદ (૨) પ્રારબ્ધવાદ; દૈવવાદ. ૦દી વિ૦ (૨) પું૦ કર્મવાદમાં માનનાર

**કર્મવિપાક** પું૦ [સં.] કર્મનું ફળ–પરિણામ

**કર્મવીર** વિ૦ કર્તવ્ય કર્મ કરવામાં વીર–બહાદુર (૨) પું૦ એવો માણસ [તાકડો

**કર્મસંજોગ** પું૦ ભાવિનો યોગ, નસીબનો

**કર્મહીણ(–ણું)** વિ૦ અભાગિયું; કમનસીબ

**કર્મિષ્ઠ** વિ૦ [સં.] કર્મ કરવા પર પ્રીતિવાળું (૨) કાર્યકુશળ

**કર્મી** વિ૦ [સં.] નસીબદાર (૨) ઉદ્યોગી

**કર્મેન્દ્રિય** સ્ત્રી૦ [સં.] સ્થૂળ કામો કરવાની ઇંદ્રિય (જુઓ 'ઇંદ્રિય'માં)

**કર્ષ** પું૦ [સં.] એક પ્રાચીન તોલ (૨) ખેંચાણ. ૦ક વિ૦ [સં.] ખેંચે–આકર્ષે એવું (૨) પું૦ ખેડૂત. ૦ણ ન૦ [સં.] ખેડ; ખેતી (૨) ખેંચતાણ (૩) આકર્ષણ

**કલ** પું૦ [સં.] એક અવાજ; ગુંજન (૨) કળા; માત્રા [પિંગળ]. ૦કલ પું૦ [સં.] પક્ષીઓનો કલરવ (૨) ગુંજારવ (૩) કલબલ; મનુષ્ય યા પશુપક્ષીઓનો મિશ્ર ધ્વનિ

**કલકલાટ** પું૦ [સં. कल् ઉપરથી] ઘોંઘાટ

**કલકલાણ** ન૦ જુઓ કકલાણ

**કલકલિયો** પું૦ એક પક્ષી

**કલકો** પું૦ [સં. कल् ઉપરથી] શોરબકોર

**કલગી** સ્ત્રી૦ [તુર્કી] મુગટ અથવા મસ્તક પર મૂકવાનો એક શણગાર; મંજરી (૨) ફૂલોનો ગોટો [વસ્ત્ર; બાંટ

**કલગેર** સ્ત્રી૦ એક કીમતી રેશમી

**કલજુગ** પું૦ જુઓ કલિયુગ

**કલત્ર** ન૦ [સં.] વહુ; પત્ની

**કલદાર** વિ૦ અંગ્રેજી ચલણનું (નાણું)

**કલન** ન૦ [સં] કળી જવું–સમજવું તે (૨) પારખવું–ઓળખવું તે (૩) ગર્ભાધાન પછી પહેલી રાતની શરૂઆતની સ્થિતિ; 'ગર્ભગોળ'

**કલના** સ્ત્રી૦ [સં.] સમજણ; ગ્રહણ (૨) આસક્તિ (૩) વિધાન

**કલપ** પું૦ [અ. कफ़=મોં પર પડતા ડાઘ] વાળ રંગવાની એક બનાવટ

**કલપવું** અ૦ક્રિ૦ ઝૂરવું (૨) રડવું; કલ્પાંત કરવું

**કલપવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. कल्प् ઉપરથી] સારવું (શ્રાદ્ધ); મરનાર પાછળ પુણ્ય કરવું

**કલફ** પું૦ જુઓ કલપ

**કલફાત** સ્ત્રી૦ [અ.] વહાણનાં પાટિયાં બરાબર બેસાડી કચાશ હવા કે પાણી પેસી ન શકે એવું કરવાની ક્રિયા

**કલબલ** સ્ત્રી૦ [સં. कल् ઉપરથી] વાતચીતથી આડો થતો ઘોંઘાટ (૨) ન સમજાય તેવું બોલવું તે. –લાટ પું૦ ઘોંઘાટ

**કલમ** સ્ત્રી૦ [અ., ફા.] લેખણ (૨) દસ્કત (૩) ચિત્રકામની પીંછી (૪) લેખનશક્તિ, ચીતરવાની ઢબ [લા.] (૫) કલમની પેઠે ત્રાંસી કાપીને રોપવાને કરાતી ઝાડની ડાળી (૬) કંડિકા; લખાણમાં પડેલો ક્રમિક ભાગ (જેમ કે, કાયદાની કલમ) (૭) કરારની શરત (૮) ભાષા કે લિપિ [લા.] ઉદા૦ ત્રણ કલમ જાણનાર. ૦કશ વિ૦ [ફા.] લેખણ વાપરી જાણનારું (૨) પું૦ લહિયો (૩) લેખક; કુશળ લેખક; મુત્સદ્દી. ૦કશી સ્ત્રી૦ કલમ વાપરવી તે; સુંદર છટાદાર લખાણ કરવું તે. ૦તરાશ પું૦ [ફા.] કલમ ઘડવાનો ચપ્પુ (૨) કલમ ઘડનાર આદમી. ૦ત્રાંસ વિ૦ કલમની માફક ત્રાંસું. ૦દાન(–નિયું) ન૦ કલમ રાખવાની ભૂંગળી–પેટી. ૦બંદી સ્ત્રી૦ કલમવાર–પૅરા પાડીને કરેલું ચોક્કસ લખાણ (૨) સાંચ; જપ્તી (૩) જપ્ત કરેલી વસ્તુઓની યાદી (૪) કોઈ પણ બાબતની વ્યવસ્થા કે કામકાજનું ધોરણ બતાવતી તપસીલ (૫) કોલકરાર. ૦વાર અ૦ દરેક કલમ–ફકરાના ક્રમથી કે તે પ્રમાણે

**કલમી** પું૦ [સં. कलम ઉપરથી] એક જાતના ચોખા (૨) વિ૦ કલમ કરીને ઉછેરેલું (ઝાડ)

કલમી. ૦ન સ્ત્રી૦ વહાણની કોલકાઠી; નાનો સઢ
કલમેશરીફ પું૦ જુઓ કલામેશરીફ
કલમો પું૦[અ.] કુરાનનું મૂળ સૂત્ર–ફરમાન; ઇસ્લામનું દીક્ષાવાક્ય
કલરવ પું૦ [સં.] મધુર ધ્વનિ (ખાસ કરીને પંખીઓનો)
કલશોળ પું૦ ઘોંઘાટ; મોટો કલબલાટ (૨) કલરવ; મધુર અવાજનો સમુદાય
કલવવું સ૦ ક્રિ૦ ખીજવવું
કલવો પું૦ [સં. कल्यवर्त, પ્રા. कल्लवत्त] કવલ; કોળિયો (૨) પરણવા આવેલા વરને ઉતરવા પહેલા કન્યાપક્ષ તરફથી મોકલાતો કાચો કંસાર–ખાવાનું
કલશ પું૦ [સં] કળશ; લોટો (૨) દેરા ઉપર મુકાતું ઘડાના આકારનું ધાતુ કે છાતું શિખર–ટોચ [મધુર શોર
કલશોર પું૦ [સં. कल+ફા. શોર] કલરવ;
કલહ પું૦ [સં.] કજિયો; કંકાસ; લડાઈ
કલહંસ પું૦ [સં.] હંસ
કલંક ન૦ [સં.] ડાઘ, લાંછન (૨) આળ. –કિત વિ૦ [સં.] કલંકવાળું; કલંક પામેલું. –કિની સ્ત્રી૦ [સં.] કલંકવાળી. –ી વિ૦ કલંકવાળું (૨) પું૦ ચંદ્ર
કલંકી(–ગી) પું૦[સં. कल्की] જુઓ કલ્કી
કલંદર પું૦ [અ.] એક જાતનો ફકીર (૨) નિસ્પૃહ માણસ (૩) મદારી (૪) વર્ણસંકર આદમી
કલા સ્ત્રી૦[સં.]કોઈ પણ વસ્તુનો એક ભાગ (૨) ચંદ્રનો સોળમો ભાગ (૩) 'મિનિટ'; ડિગ્રીનો સાઠમો ભાગ [ગ.](૪)કાળમાન (૫) યુક્તિ; હિકમત (૬)હુન્નર; કસબ(૭) સૌંદર્યયુક્ત રચના કે તેવી હિકમત
કલાઈ સ્ત્રી૦ [સં. कलाची] કોણીથી કાંડા જેટલો હાથ.
કલાઈ સ્ત્રી૦ [અ.] એક ધાતુ (૨) વાસણ પર ચડાવાતું કલાઈનું પડ. ૦ગરો, ૦વાળો પું૦ વાસણની કલાઈ કરનારો
કલાક પું૦ ૬૦ મિનિટ જેટલો સમય. ૦શીશી સ્ત્રી૦ રેતી ગરવા પરથી સમય લેવાની શીશીનું યંત્ર
કલાકાર પું૦[સં.] કલાયુક્ત રચના કરનારો પુરુષ (કવિ, ચિત્રકાર ઇ૦)
કલાકૌશલ્ય ન૦ કળાની આવડત (૨) હુન્નરઉદ્યોગની આવડત [જુઓ કલેડું
કલાડી (લા') સ્ત્રી૦ નાનું કલાડું. –ડું ન૦
કલાધર પું૦[સં.] મોર(૨)ચંદ્ર(૩)કલાકાર
કલાપ પું૦ [સં] સમૂહ(૨)મોરનાં પીંછાંનો સમૂહ (૩) ભાથો (તીરનો) (૪) ઘરેણું (૫) મ્યાન (૬) ચંદ્ર
કલાપી પું૦ [સં] મોર
કલાપીટ સ્ત્રી૦ [સં. कल + પીટ (પીટવું)] શોરબકોર (૨) રડારોળ
કલાફૂલ ન૦ કાનનું એક ઘરેણું
કલાબો પું૦[અ. कुलाबह]બાયનો કાપ(૨) બે છેડા સાધવા વચ્ચે નખાતી લોઢાની કડી
કલાભવન ન૦ હુન્નરકળાની શાળા
કલામ સ્ત્રી૦ [અ.] વાણી; વાક્ય; શબ્દ (૨) કડી; ફકરો (૩) લખાણ
કલામેશરીફ પું૦ [ફા.] કુરાન
કલાર (લા') પું૦; ન૦ (જેમ કે બોડિયો કલાર) એક વનસ્પતિ [દુકાનદાર
કલાલ પું૦ [સં.कल्यपाल, પ્રા.कल्लाल]દારૂનો
કલાવતી વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.] કળા કાંતિવાળી (૨)નૃત્યાદિ કળા જાણનારી(૩)સ્ત્રી૦વીણા
કલાવવું, (૦પટાવવું) સ૦ ક્રિ૦ કળથી સમજાવવું
કલાવંતી વિ૦સ્ત્રી૦નૃત્યાદિ કલા જાણનારી
કલાવાન વિ૦ [સં] કળા જાણનાર; કળાવાળું (૨) પું૦ ચંદ્ર
કલાવિધાન ન૦ કલાનું સર્જન–રચના
કલાવિધાયક વિ૦પું૦ કલાવિધાન કરનારું
કલાંકલાં અ૦ સંપૂર્ણ ખાલી હોય એમ
કલાંઠ વિ૦ લાંઠ; તોફાની અને હૃષ્ટપુષ્ટ
કલાંડી સ્ત્રી૦ પાસળી (૨) પાસું; કરોઠી
કલિ પું૦[સં.] ટંટો (૨) યુદ્ધ (૩) કળિયુગ (૪) કળિયુગનો અધિષ્ઠાતા પુરુષ–અસુર (૫) પાપની બુદ્ધિ [લા.]

**કલિકા** સ્ત્રી૦ [સ] અણખીલેલું ફૂલ, કળી
**કલિકાલ(-ળ)** પું૦ કળિયુગનો સમય
**કલિયુગ** પુ૦ [સ] ચાર યુગમાંનો છેલ્લો યુગ, અધર્મનો સમય (જુઓ યુગ)
**કલિંગ** ન૦ [સ] પ્રાચીન ભારતનો એક પ્રાંત, ઓરિસા [તડબૂચ
**કલિંગડ(-ડું)** ન૦[સ कलिंग] કાલિંગડું,
**કલિંદ** પુ૦ [સ] એક પર્વત જેમાંથી કાલિંદી-યમુના નીકળે છે [પાપી
**કલુષિત** વિ૦ [સ] કાદવવાળું, મલિન (૨)
**કલેક્ટર** પુ૦ [ઇ] જિલ્લાનો વડો મહેસૂલી અમલદાર
**કલેજું** ન૦ [સ कालेय, પ્રા कालिज्ज] પિત્ત ઉત્પન્ન કરનારો અને શિરાઓમાંનું લોહી સાફ કરનારો એક મોટો માંસલ અવયવ, કાળજું (૨) હૃદય [લા]
**કલેડી** સ્ત્રી૦ [દે कल्लो] નાનું કલેડું
**-ડું** ન૦ રોટલા શેકવાની માટીની તવી
**કલેવર** ન૦ [સ] શરીર, ખોળિયું
**કલેંદુ** પુ૦ [સ] બીજનો ચંદ્રમા
**કલોલ** પુ૦ જુઓ કલ્લોલ
**કલ્ક** પુ૦[સ] વાટીને બનાવેલો લોંદો, લૂગદી (ઔષધ વગેરેની) [દસમો અવતાર
**કલ્કિ(-લ્કી)** પુ૦ [સ] વિષ્ણુનો દસમો અને
**કલ્પ** પુ૦ [સ] બ્રહ્માનો એક દહાડો અર્થાત્ ૪,૩૨૦,૦૦૦,૦૦૦ વર્ષોનો સમય (૨) ધર્મકર્મનો વિધિ (૩) આચાર (૪) એક વેદાંગ, જેમાં યજ્ઞક્રિયા ઇત્યાદિનો ઉપદેશ છે (૫) ઔષધપ્રયોગ (૬) શબ્દને અંતે 'જેવું, સદૃશ'ના અર્થમાં (ઉદા૦ દ્વીપકલ્પ)
**કલ્પતરુ, કલ્પદ્રુમ** ન૦[સ] નીચે બેસનાર જેનો સંકલ્પ કરે તે વસ્તુ આપનારું સ્વર્ગમાંનું એક કાલ્પનિક ઝાડ
**કલ્પના** સ્ત્રી૦[સ] નવું ચિંતવી કે ઉપજાવી કાઢવાની શક્તિ (૨) ધારણા, ખ્યાલ (૩) તરંગ, બુટ્ટો **૦સૃષ્ટિ** સ્ત્રી૦ કલ્પનાની સૃષ્ટિ, મનોરાજ્ય
**કલ્પલતા** સ્ત્રી૦ [સ] જુઓ કલ્પતરુ
**કલ્પવું** સ૦ ક્રિ૦ કલ્પના કરવી
**કલ્પવૃક્ષ** ન૦ [સ] જુઓ કલ્પતરુ
**કલ્પાંત** પું૦ [સ] કલ્પનો અંત, જગતનો પ્રલયકાળ (૨) ન૦ રડારોળ, અતિશય રડવું-શોક કરવો તે
**કલ્પિત** વિ૦ [સ] કલ્પેલું (૨) જોડી કાઢેલું, ખોટું (૩) ન૦ કલ્પેલ વસ્તુ
**કલ્મષ** પું૦, ન૦[સ.] મેલ, કચરો (૨) પાપ
**કલ્મેશરીફ** પુ૦ [અ. कल्मेशरीफ़] કુરાન, કલ્મેશરીફ
**કલ્યાણ** ન૦ [સ] સુખ, આબાદી (૨) શ્રેય, કુશળ **૦કારી** વિ૦ કલ્યાણ કરે એવું **-ણી** સ્ત્રી૦ [સ] કલ્યાણ કરનારી દેવી (૨) સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી
**કલ્લી** સ્ત્રી૦ નાનો કલ્લો (૨) હાથની આંગળીઓ વડે (ધોતિયા કે સાડી જેવા કપડાની) કરાતી ગડી
**કલ્લી** સ્ત્રી૦ [કડલી] હાથના કાંડાનું એક ઘરેણું **-લ્લું** ન૦ સ્ત્રીના પગનું એક ઘરેણું
**કલ્લો** પુ૦ હાથમાં માય એટલો જથો
**કલ્લોલ** પું૦ [સ] મોજું, ઘોડો (૨) આનંદ, આનંદથી ઊભરાવું તે **૦વું** અ૦ ક્રિ૦ કલ્લોલ કરવો
**કલ્હાર** ન૦ જુઓ કહ્લાર
**કવ** અ૦ [સ कदा] + ક્યારે
**કવખત** પુ૦, સ્ત્રી૦ અયોગ્ય સમય
**કવચ** ન૦ [સં] બખતર (૨) તાવીજ, (૩) ભૂતપ્રેતાદિથી શરીરનું રક્ષણ કરનારો મનાતો મંત્ર
**કવચ** સ્ત્રી૦ [સ कपिकच्छु] એક વનસ્પતિ, કૌવચ **-ચું** ન૦ કવચનું બીજ
**કવણ** સ૦ [પ્રા] જુઓ કોણ, કયું [પ]
**કવન** ન૦ [સ] કવિતા કરવી તે (૨) કવિતા **-યિત્રી** સ્ત્રી૦ સ્ત્રી કવિ
**કવર** ન૦ [ઇ] પરબીડિયું
**કવરું** વિ૦ વાંકું, તીક્ષ્ણ કડું (વચન)
**કવરાવવું** સ૦ ક્રિ૦ કાવરું-કાયર કરવું, હેરાન કરવું
**કવર્ગ** પુ૦ ક, ખ, ગ, ઘ, ઙ એ પાંચ અક્ષરો
**કવલ** પુ૦ [સ] કોળિયો, ગ્રાસ

**કવલું** ન૦ નળિયું (૨) મોભારિયું

**કવવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. कव] કવિતા કરવી (૨) સ્તુતિ ગાવી (૩) વર્ણવવું

**કવળ** પું૦ જુઓ કવલ; કોળિયો

**કવા** પું૦ પ્રતિકૂળ પવન (૨) પ્રતિકૂળ સંજોગ. ૦પેસવો = (શરીર) બગડવું

**કવાણ** ન૦[ક+વાન] ખોડખાંપણ; લાંછન. **-ણું** વિ૦ કવાણવાળું (૨) ન૦ ખોડખાપણ

**કવાબ** પું૦ કલાલ, માંસનું ભજિયું – મૂઠિયું

**કવાયત** સ્ત્રી૦ [અ. क़वाइद] ડ્રિલ; લશ્કરી તાલીમ; પરેડ (૨) તાલીમ. **-તી** વિ૦ કવાયત પામેલું

**કવારે** અ૦ અશુભ દિવસે કે સમયે

**કવાલ** પું૦ જુઓ કવ્વાલ. **-લી** સ્ત્રી૦ ગઝલ

**કવાવું** અ૦ક્રિ૦ શરીરમાં કવા પેસવો; શરીર બગડવું (૨) કથળવું (૩) વસૂકી જવું (૪) વગોવાવું

**કવાસ** સ્ત્રી૦ જવ, મધ અને મીઠાની [મેળવણીનું પેય

**કવિ** પું૦[સં.]કાવ્ય-કવિતા કરનાર(૨)ભાટ. **૦ત** ન૦એક જાતની કવિતા (મનહર છંદ). **૦તા** સ્ત્રી૦ [સં.] કાવ્ય (૨) પદબંધ (૩) કાવ્યનો ગુણ. **૦ત્વ** ન૦[સં] કાવ્ય રચવાની શક્તિ (૨) કવિપણું (૩) કાવ્યનો ગુણ. **૦વર** પું૦ શ્રેષ્ઠ-ઉત્તમ કવિ. **-વીશ્વર** [+ ईश्वर], **-વીંદ્ર** [+ इन्द्र] પું૦ સૌથી મોટો કવિ

**કવેણ** ન૦ અઘટિત વેણ; અપશબ્દ

**કવેળા** સ્ત્રી૦ કવખત

**કવ્ય** ન૦[સં]પિતૃને આપેલ પિંડ,ભોજન ઇ૦

**કવ્વાલ** પું૦ [અ.] કવાલી ગાનારો. **-લી** સ્ત્રી૦ જુઓ કવાલી

**કશ** સ્ત્રી૦, ૦ણ ન૦ [સં. कश] આગરખું, બંડી વગેરે ભીડવાની નાની દોરી હોય છે તે (બટનને બદલે)

**કશાલો** પું૦ અચો, ભીડ (જેમ કે, ઘરમાં કામનો કશાલો બહુ પડે છે)

**કશીદો** પું૦ ઈંટ અથવા નળિયાને ખૂબ તપવીને તેના રજનો બનાવેલો ભીંટો

**કશીદો** પું૦ [અ.] જરીનું ભરતકામ

**કશું** સ૦(૨)વિ૦કોઈ; કાંઈ(અનિશ્ચિતાર્થક) ૦ક સ૦ (૨) વિ૦ કોઈક; કાંઈક

**કશ્મલ** વિ૦[સં.]ખરાબ; ગંદુ (૨) નામોશી-ભરેલું (૩) ન૦ પાપ (૪) દુઃખ; ઉદાસીનતા

**કશ્યપ** પું૦ [સં.] કાચબો; કચ્છપ (૨) એક ઋષિ (દેવો, દાનવો ઇ૦ના પિતા)

**કષણી** સ્ત્રી૦[સં. कष्] કસોટી (૨) કસોટીની વેળા; આપત્તિ (૩) પૈસા ભરવાની લાંબી, કેડે બંધાય એવી કોથળી

**કષાય** વિ૦ [સં.] જુઓ કષાયિત (૨) પું૦ કાવો; ઉકાળો (૩) તૂરો સ્વાદ (૪) ગેરુવો -ભગવો રંગ (૫) કાટ; મેલ; કાલુષ (૬) પાપ (૭) ક્રોધ, માન, માયા, અને લોભ એ ચારમાંનું કોઈ પણ [જૈન]. **-યિત** વિ૦ [સં.]રંગેલું; રંગવાળું થયેલું (૨) ભગવું (૩) કસાણું; બેસ્વાદ (૪) કષાય-વિકારવાળું

**કષ્ટ** ન૦ [સં.] મહેનત; શ્રમ (૨) દુઃખ; સંતાપ **૦પ્રદ** વિ૦ કષ્ટ આપે એવું. **૦સાધ્ય** વિ૦ [સં.] કષ્ટથી સધાય એવું. **-ષ્ટાવું** અ૦ક્રિ૦ દુઃખ પામવું; પીડાવું (૨) પ્રસવની પીડ -વેણ આવવી. **-ષ્ટિ** સ્ત્રી૦ [સં.]જુઓ કષ્ટ

**કષ્ટો** સ્ત્રી૦ લેણા પેટે આપવાનો હપતો

**કસ** પું૦ [સં.] કસોટી ઉપરથી નક્કી કરેલો સોનારૂપાના ભાવનો આંક (૨) કસોટી

**કસ** પું૦ [ફા. कशीदन] સાર; માલ; સત્ત્વ (૨) બળ; જોર

**કસ** સ્ત્રી૦ જુઓ કશ

**કસકસ** સ્ત્રી૦ ખૂબ કસીને બાંધવાથી થતો અવાજ. ૦તું વિ૦ ખૂબ ખેંચીને બાંધેલું (૨)પરાણે બરાબર બેસતું થતું ૦વું અ૦ ક્રિ૦ ખૂબ ખેંચાવું (૨) પરાણે બંધબેસતું થવું (૩) સ૦ક્રિ૦ ખૂબ ખેંચીને બાંધવું

**કસકાગળ** પું૦ રાસાયનિક પ્રક્રિયા દેખાડનાર કાગળ; 'ટેસ્ટપેપર' [ર. વિ.]

**કસરિયો** પું૦ એકના સવાયા કરનારો-માલ ધરાણે લઈ પૈસા ધીરનારો આદમી

**કસણ** ન૦ [જુઓ કશણ] કસ

**કસણ** સ્ત્રી૦ જુઓ કષણી

**કસણવું** સ૦ક્રિ૦ [સં कषण] ચોળી મસળીને એક કરવું; ગૂંદવું; કેળવવું

**કસણી** સ્ત્રી० [सं.कास] નાનાં છોકરાંને થતો કફ કે શ્વાસનો એક રોગ

**કસણી** સ્ત્રી० જુઓ કષણી [રહેવું

**કસતું**.વિ० પરાણે બેસતું થતું (૨) ઓછું

**કસનળી** સ્ત્રી० કસ કાઢવા વપરાતી શીશી જેવી નળી; 'ટેસ્ટ ટ્યૂબ' [ર. વિ]

**કસબ** પું० ભરતકામ, વણાટમાં વપરાતો સોનારૂપાનો બારીક તાર

**કસબ** પું० [अ. कस्ब] ધંધો; રોજગાર; કામ (૨)હુનર; કળા;કારીગરી(૩)કળાકુશળતા; નિપુણતા. ०ચોર પું० પોતાનો હુન્નર બીજાને ન દેખાડે એ; આવડ સંતાડનાર આદમી (૨) ધંધામાં ઠગારો [વિસ્તાર

**કસબણ**, **કસબાતણ** સ્ત્રી० ['કસબો']

**કસબાતી** વિ० [फा.] કસબામાં રહેનારું (૨) મુસલમાનોની વધુ વસ્તીવાળું

**કસબી** વિ० કળાકુશળ; નિપુણ (૨) કસબવાળું (૩) પું० કારીગર

**કસબો** પું० [अ.] મુસલમાનોની વિશેષ વસ્તીવાળું ગામ (૨)મોટું ગામ(૩)ગામનો મુસલમાનવાડો

**કસમ** પું० બ० વ० [अ.] સોગન. ०નામું ન० સોગંદનામું; 'ઍફિડેવિટ'

**કસમોડા** પું० બ० વ० [કસવું + મોડવું] અંગ મરોડવાના ઉકાંટા આવવા તે (૨) પ્રસવ વખતનું શરીરનું દુખવું ને આંકડી -વેગો આવવી તે. ०ખવું અ० ક્રિ० કસમોડા ખાવા

**કસર** સ્ત્રી० [अ. कस्र] ઘટ; ખોટ (૨) કચાશ; અપૂર્ણતા(૩) ખામી; કસૂર (૪) કરકસર (૫) નુકસાન

**કસરત** [अ. कसरत] સ્ત્રી० વ્યાયામ (૨) અભ્યાસ -બાજ વિ० કસરતી; કસરતના શોખવાળું. -શાળા સ્ત્રી० વ્યાયામશાળા. -તિયું, -તી વિ० કસરત કરનારું

**કસરાવું** ['કસર'] અ० ક્રિ० તાવ આવે એવું લાગવું

**કસવાટ** ન० ઘાણીમાંનું આંટાવાળું ચોકઠું, જેમાં થઈને તેલ બહાર આવે છે

**કસવાટો** પું० હળપૂણીને ચવડામાં બરાબર બેસાડવા માટે વપરાતી લાકડાની લાંબી મેખ-ફાચર

**કસવાણ** સ્ત્રી० [ક+સવાણ] માંદગી;બેચેની

**કસવું** સ० ક્રિ० [फा. कशीदन] ખૂબ ખેંચવું; સખત બાંધવું

**કસવું** સ० ક્રિ० [सं. कष] કસોટી કરવી; અજમાવવું (૨) મહેનત આપવી; રગડવું (૩) પીડવું; સતાવવું (૪) ઓછું આપવાનો પ્રયત્ન કરવો

**કસાઈ** પું० [अ. कस्साब] પશુઓને મારીને તેમનું માંસ વેચવાનો ધંધો કરનાર; ખાટકી (૨) ગળાકટ્ટો; ખૂની

**કસાકસ(-સી)** સ્ત્રી० રસાકસી

**કસાણું** વિ०[सं. कषाय] કાટના સ્વાદવાળું; કટાણું; બેસ્વાદ. -યેલું વિ० કટાયેલું

**કસાયેલું** વિ०['કસાવું']પલોટાયેલું અનુભવી

**કસાવું** અ० ક્રિ० અનુભવથી કે પરિશ્રમથી ઘડાવું

**કસીદો** પું० જુઓ કશીદો (ભરતકામ)

**કસીદો** પું०[अ.]કાવ્યનો એક પ્રકાર,સ્તુતિ-પ્રશંસા કરવાને માટે લખાયેલું કાવ્ય

**કસુતર(-રું)** વિ० સુતર નહિ એવું;મુશ્કેલ (૨) બગડી ગયેલું (૩) આડું; વાંકું

**કસુવાણ** સ્ત્રી० જુઓ કસવાણ

**કસુવાવડ** સ્ત્રી० [ક+સુવાવડ] ગર્ભનું તેના નિયત સમય પહેલાં ગરી જવું તે

**કસુંબગર** પું० કસુંબાનો રંગ ચડાવનાર

**કસુંબલ(-લું)** વિ० કસુંબાના રંગનું; લાલ

**કસુંબી** વિ० [सं. कुसुंभ] કસુંબલ (૨) સ્ત્રી० કસુંબાના ફૂલનો રંગ

**કસુંબો** પું० [सं. कुसुंभ] એક વનસ્પતિ (૨)એના ફૂલમાંથી નીકળતો રંગ(૩) એ રંગનું કપડું (૪) પાણીમાં ઘોળેલું અફીણ કે તે પિવાડવાનો મેળાવડો (જેવો કે, અમુક જ્ઞાતિમાં લગ્નવેળા)

**કસૂર** સ્ત્રી० [अ.] ખામી; ભૂલચૂક; વાંકગુનો

**કસૂંબગર**, **કસૂંબલ(-લું)**, **કસૂંબી**, **કસૂંબો** જુઓ કસુંબગર, કસુંબલ, કસુંબી, કસુંબો

**કસોજ(-જુ)** વિ૦ [ક+સોજુ] બગડી ગયેલુ કસુતર
**કસોટી** સ્ત્રી૦[સ कषपट्टिका] સોનાનો કસ જોવાની પથરી (૨) સ કાઢવાની રીત પરખ (૩) કડક તપાસ-પરીક્ષા
**કસ્તર** ન૦ [? कषट्ट]તણખલુ,રજ કચરો
**કસ્તર** [સ कर्त्तीर=કલાઈ] કસારા લોકો રાધવાના વાસણને જે લેપ કરે છે તે
**કસ્તી** સ્ત્રી૦ [फा] પારસીની જનેઈ કે તે દેવાનો સસ્કાર
**કસ્તુરિકા** ૦મૃગ [સ] જુઓ કસ્તૂરિકા મા
**કસ્તૂરિકા** કસ્તૂરી [સ] અમુક જાતના હરણના ડૂટામાથી મળતો એક સુગધી પ ાથ મૃગમ ૦મૃગ પુ૦જેના ડૂટામાથી કસ્તૂરી મળે છે તે હરણ
**કસ્મલ** ન૦ (૨) વિ૦ [સ] જુઓ કશ્મલ'
**કહાણી** (ક) સ્ત્રી૦[સ कथानक प्रा कहाणय] વાતા હ તકથા (૨) કહેવત
**કહાન(-નો)** (ક) પુ૦[સ कृष्ण] કૃષ્ણ
**કહાર** પુ૦ [? कहार] ભોઈ, મ્યાનો-પાલખી ઊચકનારો
**કહાવવુ** સ૦કિ૦ [સ कथय प्रा कहाव] કહેવુ નુ પ્રેરક સદેશો મોકલવો
**કહી** અ૦ [प्रा कहिं कहि]કયા કરેકેમાઈ (પ્રશ્નાર્થક) ૦ક અ૦ ક્યાક ૦કહી અ૦ કોઈક સ્થળે ક્યાક ક્યાક
**કહેણ** (કહે) ન૦ કહેવડાવવુ તે સદેશો (૨)હુકમ(૩)વે ા વચન(૪)નેહુ,નોતરુ **-ણી** સ્ત્રી૦ કહેવત(૨)કહેવુ તે કહેવાની રીત (૩) કહાણી (૪) લોકાપવાદ દોષ **-ણુ** ન૦ કહેણ [પવાદ
**કહેતી**સ્ત્રી૦ કહેવત (૨) કહાણી (૩)લોકા
**કહેવડાવવુ** (કહે) સ૦કિ૦ કહાવવુ (૨) 'કહેવુ નુ પ્રેરક
**કહેવત** (કહે) સ્ત્રી૦ લોકોક્તિ (૨) દષ્ટાત ઉદાહરણ (૩) ઉખાણો (૪) કહેરામણ
**કહેનરામ(-વ)ણ** (કહે)ન૦કહેવાપણુ દોષ
**કહેવરાવવુ** સ૦કિ૦ જુઓ કહેવડાવવુ
**કહેવાપણુ** ન૦ કહેવુ પડે એવુ હોવુ તે ખામી
**કહેવુ** (કહે) સ૦કિ૦[સ कथ, प्रा कह] બોલવુ જણાવવુ (૨) સમજાવવુ (૩) ઉપનામ આપવુ(૪)આજ્ઞા કરવી(૫)ઠપકો આપવો (૬) નામ આપવુ
**કહ્યાગરુ** વિ૦ કહ્યુ કરે એવુ આજ્ઞાંકિત
**કહ્યુ** ન૦ કહેવુ તે વચન શિખામણ
**કહ્લાર** ન૦ [સ] ધોળુ કમળ ક હાર
**કળ** સ્ત્રી૦ પેટી વગેરેને જડેલુ યત્ર,જેમા કૂચી ફેરવવાથી તે વસાય ઉઘડાય છે (૨) યત્રની ચાવી ચાપ(૩)યુક્તિ રામત[ભા]
**કળ** સ્ત્રી૦ એકદમ (વાગવા વગેરેથી) થતુ તીક્ષ્ણ કે સતત દુઃખ(૨)તેથી આવતી મૂ ર્છા
**કળ** પુ૦ [प्रा कल=કાદવ] કળી જવાય એવી જમીન કળણ
**કળ** સ્ત્રી૦ [સ कल] અક્કળ સમજ
**કળકળ** સ્ત્રી૦ [સ कल ઉપરથી] કકળાટ (૨) ટિટિયારો માથાઝીક (૩) પખીનો કલરવ-કલકલ **૦વુ** અ૦કિ૦ જુઓ કકળવુ **-ળાટ** પુ૦ જુઓ કકળાટ **-ળાણ** ન૦ જુઓ કકળાણ
**કળજ(-જુ)ગ** પુ૦ જુઓ કિલયુગ
**કળણ** ન૦ જેમા પગ મૂકતા કળી જવાય એવી જમીન-જગા
**કળણ** ન૦ કળવુ -જાણવુ તે સૂઝ સમજ
**કળતર** ન૦ કળી જવાય એવી જમીન
**કળતર** ન૦ શરીરની અદર થતી પી ા-કળ-વેદના
**કળતર** ન૦ ગણતરી અક્કળ અદાજ (પાકનો) **-તરુ** પુ૦પાકનો અદાજ કરનાર
**કળતાણ** ન૦ પાકનો અડસટ્ટો-કળતર કાઢવાનુ મહેનતાણ(૨)આનાવારી વખતે ધણો ઓછો પાક થયેલો જણાતા ખેડૂતને મળતી રાહત
**કળત્ર** ન૦+જુઓ કલત્ર [કડોળ
**કળથી** સ્ત્રી૦ [સ कुलत्थ]એક જાતનુ હલક
**કળપવુ** સ૦કિ૦ [સ कल्प] મૂએલાને નામે સકલ્પ કરી દાન આપવુ (૨) ખપવુ ઉપયોગમા આવવુ
**કળપવુ** અ૦કિ૦[ જુઓ કલપવુ]ઝૂરવુ રડવુ

કળપી સ્ત્રી૰ કરપી; રાંપડી
કળબ સ્ત્રી૰ મોટી રાંપડી. ૦વું સ૰ક્રિ૰ રાંપડી દેવી-ફેરવવી
કળવ(-વિ)કળ સ્ત્રી૰ યુક્તિ, તદબીર (૨) ચેન; શાતા (૩) સૂઝ; સમજ
કળવું સ૰ક્રિ૰ [સં. कल्] સમજવું (૨) કલ્પવું; ધારવું; અટકળ કરવી; હિસાબ કે અંદાજ કાઢવો
કળવું અ૰ક્રિ૰ દુખવું; કળતર થવું
કળવું અ૰ક્રિ૰ [પ્રા. कल] કાદવમાં ઊતરી જવું; ખૂંતી જવું
કળશ પું૰ [સં. कलश] એક વાસણ; લોટો (૨) મંદિરના શિખર તરીકે મુકાતો ઘાટ; ઘૂમટની ટોચ; કલશ. ૦ળી સ્ત્રી૰ લોટી. -શિયો પું૰ લોટો (૨) ઝાડો (રોગ)
કળશી સ્ત્રી૰ સોળ (કાચા) મણનું માપ
કળશો પું૰ [સં. कलश] લોટો
કળસલી સ્ત્રી૰ જુઓ કળશલી; લોટી
કળા સ્ત્રી૰ જુઓ કલા (૨) (મોરની) કળા - કલાપ ફેલાવવો તે
કળાઈ સ્ત્રી૰ કલાઈ; કોણીથી કાંડા સુધીનો હાથનો ભાગ
કળાકાર, કળાકૌશલ્ય જુઓ કલાકાર ઇ૰
કળાણ ન૰ કળણ-કાદવવાળી જગા
કળાધર જુઓ કલાધર
કળાપો પું૰ કળપવું તે; રડારોળ (૨) કઢાપો
કળાભવન જુઓ કળાભવન
કળાયલ વિ૰ કળા કરેલી હોય એવો (મોર)
કળાવ(-વં)તી, કળાવાન, કળાવિધાન, કળાવિધાયક જુઓ કલાવતી ઇ૰
કળાવું અ૰ક્રિ૰ 'કળવું'નું કર્મણિ; પ્રતીત થવું; દેખાવું
કળિ, ૦કાળ, ૦યુગ જુઓ 'કલિ' ઇ૰
કળિયો પું૰ [જુઓ 'કળી'] કળિયો (૨) ઊડો (૩) દાડમનો દાણો
કળિંગડ(૦ડું) ન૰ કલિંગડું; તડબૂચ
કળી સ્ત્રી૰ [સં. कलि] અણખીલ્યું ફૂલ; કલિકા (૨) ફૂટો મોતીચૂર (૩) અંગરખાને કે પહેરણની અમુક ઢબને સીવતાં બગલ આગળ કરાતું સીવણ
કળીચૂનો પું૰ વિશુદ્ધ કરેલો ચૂનો
કળીંદું (-ઢું) વિ૰ ['કળવું' ઉપરથી] માટી-કાદવવાળું
કળે કળે, કળે વળે અ૰ [કળ+વળ] યુક્તિપ્રયુક્તિથી; સમજાવટથી
કળેળવું અ૰ ક્રિ૰ કળકળવું
કળેળી સ્ત્રી૰ કરેળી; કળેળવું તે
કળો પું૰ કલહ
કળોટી(-ડી) સ્ત્રી૰ એક જાતની સફેદ રેતી; સાથિયા પૂરવાની ભૂકી (આરસ વગેરે પથ્થરની)
કંઈ અ૰ વાક્યમાં પ્રશ્નાર્થવાચક ને નકાર-સૂચક ઉપયોગ. ઉદા૰ 'કંઈ મારાથી જવાય?'
કંઈ અ૰ [ચ.] ક્યાં. ૦ક અ૰ ક્યાંક
કંઈ વિ૰ (૨) સ૰ (અનિશ્ચિતાર્થ, પ્રશ્નાર્થ તથા નકારાર્થમાં મુખ્યત્વે વપરાય છે) કાંઈ; અમુક; કશું. ૦ક વિ૰ (૨) સ૰ કશુંક; કાંઈક (નિશ્ચયાર્થ ને હકારાર્થમાં વપરાય)
કંઈ વિ૰ (૨) સ૰ [સં. कति, પ્રા. कइ] અનેક (ઉદા૰ 'તમારા જેવા તો કંઈ આવી ગયા!') ૦ક વિ૰ (૨) સ૰ કેટલુંક; થોડુંક
કંઈક જુઓ ત્રણે 'કંઈ' ૨, ૩, ૪
કંક પું૰ [સં.] જેની પાંખમાંથી શરપુંખ થાય છે તે પક્ષી (૨) બગલો (૩) પી છાણું તીર (૪) નામધારી બ્રાહ્મણ (૫) યુધિષ્ઠિરે વિરાટ રાજાને ત્યાં ધારણ કરેલું નામ
કંકણ ન૰ [સં.] કાંગરાવાળી ચૂડી-બંગડી (૨) કંકણદોરો. ૦દોરો પું૰ લગ્નવિધિ શરૂ કરતાં વરકન્યાને કાંડે બંધાતું મીંઢળ અને લાલ દોરો; કાંકણદોરો. -ણાકાર, -ણાકૃતિ વિ૰ [+આકાર, આકૃતિ] કંકણના આકારનું [ખગ્રાસ ગ્રહણ માટે]; 'ઍન્યુલર'. -ણી સ્ત્રી૰ કાંગરીવાળી સોનાની બંગડી; કાંકણી (૨) ઘૂઘરીઓવાળો કંદોરો
કંકર પું૰ [સં. कर्कर] કાંકરો; નાનો પથ્થર (૨) મરડિયો
કંકાયુ પું૰ [પ્રા. कंकय] એક જાતનો પાણીનો સાપ

**કંકાલ** ન૦ [સં.] હાડપિંજર. **-લી** પું૦ કપાલી,શિવ(૨)શિવભક્ત [સ્થાલી

**કંકાવટી** સ્ત્રી૦[સં. कुंकुमवर्ति]કંકુ રાખવાની

**કંકાસ** પું૦કજિયો;કલેશ ૦ણું વિ૦ કંકાસ કરે એવું.**-સિયણ** વિ૦સ્ત્રી૦ કંકાસિયા સ્વભાવની. **-સિયું** વિ૦ કંકાસના સ્વભાવનું

**કંકુ** ન૦ [સં. कुंकुम] ચાંલ્લા ઇ૦માં વપરાતું લાલ દ્રવ્ય; કુંકુમ. ૦પડી સ્ત્રી૦, ૦પડો પું૦ કંકુનું પડીકું

**કંકોડી** સ્ત્રી૦ [સં. कर्कोटकी] કંકોડાની વેલ (૨) સૂતક કાઢવા માટે સ્નાન વખતે માથામાં નખાતી એક ભૂકી. **-ડું** ન૦ કંકોડાનું શાક-ફળ

**કંકોતરી, કંકોત્રી** સ્ત્રી૦ [સં. कुंकुमपत्रिका] લગ્નાદિ શુભ પ્રસંગની આમંત્રણપત્રિકા (૨)(વ્યંગમાં) ન ગમતું નોતરું કે ખબરની ચિઠ્ઠી

**કંકોલ** પું૦[સં.]એક ઔષધિ; ચિનિકબાલા

**કંગણ** ન૦ જુઓ કંકણ

**કંગન** ન૦ [હિં.] કંકણ. **-ની** સ્ત્રી૦ કાંસકી

**કંગવો** પું૦ [સં. कंकत] કાંસકી

**કંગાલ(-ળ)** વિ૦ છેક ગરીબ (૨) દરિદ્રી; તુચ્છ (૩)રસકસરહિત. **-લિ(-ળિ)યત** સ્ત્રી૦ અત્યંત ગરીબી; દીનદશા

**કંચન** ન૦ [જુઓ 'કાંચન']ચોખ્ખું સોનું (૨) ધન; દોલત

**કંચની** સ્ત્રી૦ કળાવંતણી; ગણિકા

**કંચવો** પું૦ [સં. कंचुक] કાંચળી

**કંચુક** પું૦[સં.] કાંચળી,કમખો(૨)સાપની કાંચળી (૩) બખ્તર. **-કી** સ્ત્રી૦ કાચળી (૨) પું૦ [સં.] જનાનખાનાનો ચોમદાર

**કંજ** પું૦ [સં.] બ્રહ્મા (૨) ન૦ કમળ

**કંજકંજ(-ઝ)રી** સ્ત્રી૦ એક વનસ્પતિ

**કંજૂસ** વિ૦ અતિશય-વધારેપડતી કર-કસર કરે એવું; કૃપણ; પાજી. **-સાઈ** સ્ત્રી૦ કંજૂસપણું [(માછલાં પકડવાનો)

**કંટક** પું૦ [સં.] કાંટો;ફાંસ (૨) આંકડો;ગલ

**કંટાદિયું** ન૦ શણ ઉપરનું કપડું

**કંટાળવું** અ૦ ક્રિ૦ કંટાળો ચઢવો-આવવો

**કંટાળી** વિ૦ સ્ત્રી૦ કાંટાવાળી (૨) સ્ત્રી૦ [દે. कंटाली] હાથિયો થોર; થોરી

**કંટાળું** વિ૦ [સં. कण्टालु] કાંટાવાળું (૨) ભૂંડું કાળું [જતો અણગમો

**કંટાળો** પું૦ અવિવિધતા કે થાકથી ઊપ-

**કંટિયું** ન૦ ડૂંડું [ભૂખ્યાં રહેવું તે

**કંટિયો** પું૦ ભારે જમણને બીજે દિવસે

**કંટી** સ્ત્રી૦ ડૂંડામાંના બારીક કણ (૨) ડૂંડું (૩) તાજી ડાંગર

**કંટીવાળો** પું૦ ચૂલે ચડાવવાના વાસણને બહારની બાજુએ કરાતો માટીનો લેપ

**કંટું** ન૦ ખરેટું

**કંટેવાળો** પું૦ જુઓ 'કંટીવાળો'

**કંટેસરી** સ્ત્રી૦ ગળામાં નાંખવાનું એક ઘરેણું

**કંટોડિયું** ન૦ઉકરડાનો-કચરોપૂંજો નાંખ-વાનો ખાડો (૨) અધણખાડ

**કંટોલી (-ળી)** સ્ત્રી૦ [દે. कटोल] એક વેલો; કંકોડી. **-લું (-ળું)** ન૦ કંકોડું

**કંટ્રાક્ટ** પું૦ [ઇં. કૉન્ટ્રેક્ટ] કરારથી કરવાનું કામ; ઠેકો. ૦ર પું૦ ઠેકેદાર

**કંટ્રોલ** પું૦ [ઇં.] કાબૂ; નિયમન

**કંઠ** પું૦ [સં.] ગળું (૨) હૈડિયો (૩) કંઠમાંથી નીકળતો અવાજ; સૂર (૪) કાંઠો-કાંઠલો (૫) કિનારો. ૦ગ્રંથિ સ્ત્રી૦ કંઠમાં આવેલી એક ગ્રંથિ; 'થાયરૉઈડ ગ્લૅન્ડ'. ૦મણિ પું૦ [સં.] કંઠીમાંનો હીરો (૨) હૈડિયો (૩) અત્યંત પ્રિયજન [લા.]. ૦માધુર્ય ન૦કંઠના અવાજની મધુરતા. ૦માળ સ્ત્રી૦ ગળાનો એક રોગ. ૦સૂત્ર ન૦ કંઠી; મંગળસૂત્ર(૨)ગળામાં પહેરવાનું ઘરેણું. ૦સ્થ વિ૦ [સં.] કંઠે-મોઢે-યાદ હોય તેવું (૨) કંઠસ્થાની (વ્યંજન). ૦સ્થાની વિ૦ કંઠમાંથી બોલાતો (વ્યંજન). **-ઠાભરણ** ન૦ [સં.] કંઠનું ઘરેણું; ગળચવો, છડો

**કંઠાર(-ળ)** સ્ત્રી૦ દરિયાનો કાંઠો; કિનારો

**કંઠાળ** સ્ત્રી૦ કચાર (૨) વાસણ ભરવાનો કોથળો (૩) ચીતળ (લાકડાની)

**કંઠી** સ્ત્રી० [સં.] રોકનું એક ઘરેણું (૨) કંઠમાં પહેરવાની ગુરુએ બંધાવેલી માળા (૩) [અંગરખાના] ગળા આગળના ભાગ ઉપરનું શોભીતું સીવણ કે ભરતકામ. ૦પગલું=વિષ્ણુના પગલાની ચકતીવાળી કંઠી. -ઠો પુંહાર; મોટા મણકાની માળા(૨)જુઓ કંઠી ૩ [કઠરવાની

**કંઠ્ય** વિ० [સં.] કંઠનું; કંઠ સંબંધી (૨)

**કંડ** પું० કુંડ (૨) કૂવો ચણવાની વાંકી ઈંટ

**કંડાર** પું० ['કંડારવું'] નકસી; કોતરણી (૨) આલેખ; ચિત્રકામ [કરવી

**કંડારવું** સ०ક્રિ०[પ્રા.ઉંકાર] કોતરવું;નકસી

**કંડિકા** સ્ત્રી० [સં.] નાનું પ્રકરણ (૨) વેદની ઋચાઓનો સમૂહ (૩) ફકરો

**કંડિયો** પું० [સં. करंड] વાંસની ચીપોની ઢાંકણવાળી ટોપલી

**કંડી** પું० [સં. करंडिन्] કરંડિયામાં સાપ લઈને ફરનારો મદારી

**કંડીલ** ન० [જુઓ 'કંદીલ'] દીવો કરવાનો કાચનો પ્યાલો; હાંડી (૨) ફાનસ.-લિયું ન० દીવાહાંડી (૨) દીવાને પવન ન લાગે તેમ રાખવાને બનાવેલું નાનું માટીનું વાસણ [ખસ; ખૂજલી

**કંડુ(-ડૂ)** સ્ત્રી० [સં.] ચળ; ખજવાળ (૨)

**કંતાઈ** સ્ત્રી० કાંતવાનું મહેનતાણું

**કંતાન** ન० શણનું કપડું (૨) ગુણપાટ

**કંતામણ** ન०,-ણી સ્ત્રી० જુઓ કંતાઈ

**કંતાવું** અ० ક્રિ० 'કાંતવું'નું કર્મણિ (૨) પાતળું થવું; સુકાવું (૩) ઓગળું થવું

**કંથ** પું० કાંત; પિયુ; પતિ

**કંથવો** પું० [સં. कन्था +वह] કંથાધારી; વેરાગી; બાવો(૨)અત્યંત ગરીબ માણસ

**કંથવો** [પ્રા. कुंथु] ચોમાસામાં થતું એક નાનું જીવડું

**કંથા** સ્ત્રી० [સં.] ચીથરાંનું બનાવેલું વસ્ત્ર (૨) ગોદડી. ૦ધારી પું० [સં.] કંથવો; કંથા પહેરનારો; સાધુ; યોગી

**કંથાર** ન०,-રી સ્ત્રી०[સં.], -રો પું० એક વનસ્પતિ. -રું ન० એનું ફળ-બી

**કંથારિયા** પું० નાગર બ્રાહ્મણની નાતમાં એક અટક [લાદવાની ગુણ

**કંથાળ** સ્ત્રી० ઘોડા ગધેડા ઉપર માલ

**કંદ** પું०; ન० [સં.] જેમાં ગર હોય તેવું મૂળ; સૂરણ, બટાટા ઇ० (૨) મૂળ; કારણ (સમાસને અંતે) ઉદા० આનંદકંદ. ૦કલી સ્ત્રી० કેતકી વગેરેમાં દાંડા ઉપર ઊગતી કળી, જે જમીનમાં દટાતાં નવો છોડ ઉત્પન્ન કરે છે; 'બલ્બિલ'. ૦મૂલ [સં.] (-ળ) ન० કંદ તથા મૂળ

**કંદર** ન०, -રા સ્ત્રી०[સં.]ગુફા;ખો; બખોલ

**કંદર્પ** પું० [સં.] કામદેવ ['કંદીલ'માં

**કંદીલ** ન० [અ.]. -લિયું ન० જુઓ

**કંદુક** પું० [સં.] રમવાનો દડો; દડી

**કંદો** પું० કુંદો; બંદૂકનો હાથો

**કંદોઈ** પું०[સં.कान्दविक] મીઠાઈ બનાવનાર તથા વેચનાર આદમી; સુખડિયો

**કંદોરાબંધ** વિ० કંદોરો પહેરનાર-પુરુષ પૂરતુ (નાતરું)

**કંદોરી** સ્ત્રી० નાનો કંદોરો. -રો પું० [कटि+ દોરો] કમરે પહેરવાનો કોઈ પણ દોરો કે સેર (સૂતર, સોનારૂપા વગેરેનો) (૨) ભીંતમાં ચણેલી ઈંટની કિનારી (૩) આંકો; લીટો

**કંદ્રપ** પું० + [જુઓ કંદર્પ] કામદેવ

**કંધ** સ્ત્રી० [સં. स्कंध] ખભો(૨)ભાર વહેનાર પશુઓની ખાંધ -બોચી

**કંધર(-રા)** સ્ત્રી० [સં.] ડોક; ગરદન

**કંધોડું** ન० [જુઓ 'કાંધું'] ખેડવા માટે અમુક શરતે ઢોર ભાડે રાખવું તે

**કંપ** પું० [સં.] કંપારો; ધ્રુજારો. ૦ન ન० [સં] કંપવું તે

**કંપની** સ્ત્રી० [इं.] ટોળી; મંડળી (૨) ભાગીદારો મેળવીને કાઢેલી પેઢી કે મંડળી. ૦સરકાર સ્ત્રી० એક વખત હિંદનો રાજવહીવટ કરતી કંપની; 'ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપની' [બીવું; ડરવું

**કંપવું** અ०ક્રિ०[સં. कंप्]ધ્રૂજવું;થરથરવું(૨)

**કંપાઉંડ** ન० [इं., મૂળ મલાયી] ઘર કે

મકાનની ચોતરફની આંતરી લીધેલી જમીન; વાડો

**કંપાઉંડર** પું૰ [ઇં.] દાક્તર કહે તે દવા-દવાનું મિશ્રણ તૈયાર કરી આપનારો તેનો મદદનીશ

**કંપાણ** (ણ,) સ્ત્રી૰ એક જાતનો કાંટો; [ધાતુની તુલા

**કંપાયમાન** વિ૰ [સં.] ધ્રૂજતું; કાંપતું (૨) અસ્થિર; ચલિત

**કંપારી** સ્ત્રી૰, **-રો** પું૰ [સં. कंप] ધ્રુજારી; કમકમી

**કંપાર્ટમેન્ટ** ન૰ [ઇં] આગગાડીના ડબાનું [ખાનું

**કંપાસ** પું૰ [ઇં] હોકાયંત્ર (૨) વર્તુળ દોરવાનું યંત્ર

**કંપિત** વિ૰ [સં.] કંપેલું

**કંપોઝીટર** પું૰ [ઇં.] છાપખાનામાં બીબાં ગોઠવનારો માણસ

**કંબલ** પું૰ [સં.] કામળી (૨) ગાયબળદની ગોદડી-ગરદન નીચે લટકતી જાડી ચામડી

**કંબા** સ્ત્રી૰ [છ. कंबी] વાંસની ચીપ (૨) સુતારનો ગજ

**કંબુ** પું૰; ન૰ [સં] શંખ (૨) શંખની બંગડી

**કંબુજ** પું૰ કંબોજ; શંખ

**કંબોઈ** સ્ત્રી૰ [સં. कांबोजी] એક વનસ્પતિ

**કંબોજ** પું૰ [સં.] શંખ

**કંસ** પું૰ જુઓ કોસ

**કંસાર** પું૰ [દે.] એક ખાવાની વાની

**કંસારી** સ્ત્રી૰ [દે.] એક જીવડું

**કંસારો** પું૰ [સં. कांस्यकार] ધાતુનું વાસણ ઘડવા-વેચવાનો ધંધો કરનારો પુરુષ

**કાઇ(-ય)દે-આઝમ** પું૰ [ફા.] મોટા-મહાન નેતા કે આગેવાન

**કાઈલ** સ્ત્રી૰ [દે. कवल्लि] શેરડીનો રસ કાઢવાની મોટી કઢાઈ

**કાઉ** પું૰ [રવ૰] કાગડો

**કાઉન્સિલ** સ્ત્રી૰ [ઇં.] વિચાર કે વહીવટ કરનાર મંડળ (૨) તેની બેઠક-સભા (૩) ધારાસભા [લા]

**કાઉંવાઉં** અ૰ [રવ૰] ગરબડાટભર્યું અને ન સમજાય તેમ (૨) સ્ત્રી૰ એકસામટાં ઘણાં માણસો બોલાબોલી કરે તે

**કાક** પું૰ [સં] કાગડો

**કાકડી** સ્ત્રી૰ [સં. कर्कटी] આરિયું; ચીભડું (૨) ચીંથરાને વળ દઈ બનાવેલી દિવેટ. **-ડો** પું૰ ચીંથરાની મોટી કાકડી (૨) ગળાની બારીની આસપાસનો એક અવયવ; ચોળિયો (૩) પડજીભ

**કાકતાલીય** વિ૰ [સં.] કાગનું તાડ પર બેસવું અને અકસ્માત્ તાડફળનું પડવું થાય એવું; અણધાર્યું; ઓચિંતું

**કાકદૃષ્ટિ** સ્ત્રી૰ કાગડાના જેવી ચંચલ કે છિદ્રાન્વેષી દૃષ્ટિ

**કાકપક્ષ** પું૰ [સં.] જુઓ કાનઠેરિયાં

**કાકપદ** ન૰ [સં.] જુઓ હંસપદ

**કાકબ** પું૰ [રૂ. कक्कब] ગોળ કે મહુડાંની રસી (તમાકુ બાંધવામાં વપરાય છે તે)

**કાકમ** પું૰ [જુઓ 'કાકબ'] પ્રવાહી ગોળ જેવો થાય ત્યાં સુધી ઉકાળેલો શેરડીનો રસ

**કાકર** પું૰ [સં. कर्कर ઉપરથી] દાંત; દંતશૂળ (સૂવરાદિ પ્રાણીના) (૨) કરવતનો દાંતો (૩) ચામડીમાં પડેલો કઠણ ચીરો

**કાકર** પું૰ [સં. कर्कर] કળિયો (૨) કાંકરો

**કાકર** સ્ત્રી૰ પીંજણને છેડે તાંતની નીચે રહેતી ચામડાની અક્કડ કકરી પટ્ટી

**કાકરણી** સ્ત્રી૰ ['કાકર'] કાનસ; અતરડી

**કાકરવું** સ૰ ક્રિ૰ કરવતના કાકર કાઢવા-તીક્ષ્ણ કરવા (૨) ઉશ્કેરવું; મમત પર ચડાવવું (૩) ધીરે ધીરે ખોતરીને ખાવું

**કાકરિયા** પું૰બ૰વ૰ અંદર ચણા મગફળી વગેરે-કાકર-રાખી લોટગોળની બનાવેલી એક વાની-ગોળીઓ

**કાકરિયા કુંભાર** પું૰ એક કલગીદાર પક્ષી

**કાકરી** સ્ત્રી૰ નાના દાંતાવાળી ધાર (૨) નાનો કાંકરો (૩) કરકર; રેતી. **-રો** પું૰ (ચ.) કાકરો (૨) ડચકું (જેમ કે ડુંગળીનું)

**કાકલી** વિ૰ [સં.] કોમળ ને મધુર

**કાકલૂદી** સ્ત્રી૰ [સં. काकल्य] દયા ઉપજાવે એવી આજીજી; કાલાવાલા. ૰વેડા પું૰ બ૰ વ૰ કાકલૂદીભર્યું વર્તન

**કાકવંઝા,-ંધ્યા** [સં.] સ્ત્રી૦ એક જ વાર ફળનાર વનસ્પતિ (૨) એવી સ્ત્રી
**કાકશિખંડ** પુ૦ [સં.] બાબરી
**કાકા** (કા-કા)અ૦[રવ૦]કાગડાની બોલી
**કાકા** પું૦બ૦વ૦[ફા.=મોટો ભાઈ]'કાકો'-નું માનવાચક રૂપ •[જાતનો પોપટ
**કાકાકૌવા** પું૦ [મલાયી કાકાતુઆ] એક
**કાકાજી(-સસરા)** પુ૦ સસરાના ભાઈ; કાકોસસરો (માનવાચક)
**કાકી** સ્ત્રી૦ કાકાની સ્ત્રી
**કાકીડો** પું૦ [દે. कर्किंटद, किंकिड] કાચંડો
**કાકીજી(-સાસુ)** સ્ત્રી૦ કાકાજીની સ્ત્રી
**કાકુ** પુ૦ [સં.] દુઃખ, ભય, ક્રોધથી સ્વરમાં પડતો ફેર (૨) કરડાકીમાં કે વ્યંગમાં બોલવું તે
**કાકુ** પુ૦ ફીકો (ભાટિયા લોકોમાં)
**કાકુત્સ્થ** પુ૦ [સં.] રામ
**કાકો** પુ૦ [જુઓ 'કાકા'] બાપનો ભાઈ (૨) પિતાનું સંબોધન કરવામાં વપરાય છે (૩) દુશ્મન [વ્યંગમાં]
**કાકોદર, કાકોલ** પુ૦ [સં] સાપ
**કાકોસસરો** પું૦ કાકાજી
**કાખ** સ્ત્રી૦ [સં. कक्षा] બગલ. ૦ઘાલાઈ, ૦બિલાડી સ્ત્રી૦ બગલમાં થતું એક ગૂમડું; બામલી ૦લી સ્ત્રી૦કાખ;બગલ. ૦લી ફૂટવી=આનંદમાં આવી જવું. -ખી સ્ત્રી૦અંગરખા કે કાપડાની બગલની કરાખી. -ખું પું૦ કાખનો વાળ •
**કાગ** પુ૦ [સં] કાક; કાગડો.
**કાગજ(-ઝ)** [અ.] -ળ પુ૦ વાંસ, ઘાસ, ધાગા ઇ૦માંથી કરાતી લખવા વગેરેના કામની એક બનાવટ (૨) પત્ર; પત્રિકા
**કાગડી** સ્ત્રી૦ કાગડાની માદા (૨) ગાડાની બે ઊંટોની વિત્તળથી જડેલી અણી
**કાગડો** પુ૦ [સં. काग] કાક; એક કાળું પક્ષી (૨) ચાલાક લુચ્ચું પ્રાણી [લા.]
**કાગદી** વિ૦ [ફા] પાતળી છાલવાળું (જેમ કે લીંબુ) (૨) તકલાદી (૩) પુ૦ કાગળ બનાવનારો કારીગર (૪) કાગળ વેચનારો અથવા ચોપડા ઇ૦ બાંધનારો વેપારી. ૦ચલણ ન૦ કાગળનું ચલણ
**કાગવાશ** (શ.)સ્ત્રી૦ [સં.कागंवाश=બોલવું બોલાવવું] શ્રાદ્ધને દિવસે પિતૃનિમિત્તે કાગડાને બલિ નાખતી વખતનો ઉદ્ગાર (૨) એ બલિ
**કાગળ** પું૦ જુઓ કાગજ. ૦પત્તર, ૦પ પું૦ ચિઠ્ઠીચપાટી કે ટપાલનો પત્ર. -ળિ ન૦ કાગળનો કટકો (૨) ચલણી નો લોન, હૂંડી અને શેર જેવો – જેનાં નાણ થાય તેવો કાગળ
**કાગાનીંદર** સ્ત્રી૦ કાગડાના જેવી, ઝટ ઊ જાય એવી ઊંઘ [ગરબડ
**કાગારોળ** પું૦ (કાગડા જેવી) રોકકળ(
**કાચ** પુ૦ [સં] રેતી અને ખારવાળી મા ઓગાળીને બનાવાતો એક પદાર્થ ( દર્પણ (૩) પાસાદાર, ચળકતી મિશ્રધ (૪) નિર્મળ કે ક્ષણભંગુર એવી ઉપ આપતાં વપરાય છે; જેમ કે– કાચ જે પાણી; કાચનું વાસણ
**કાચકી** સ્ત્રી૦ કાકચ; એક વનસ્પતિ ( ગળાની બારી આગળ થતો એક રે (૩) સંકડામણ; મુશ્કેલી. -કું ન૦, - પું૦ કાચકીનું ફળ
**કાચડ** સ્ત્રી૦ [કાચું ઉપરથી] ગૂમડા આજુબાજુનો સૂજેલો ભાગ
**કાચબી** સ્ત્રી૦ કાચબાની માદા (૨) એ રોગ; કાચકી. -બો પું૦ [સં. कच्छ એક જળચર પ્રાણી
**કાચર** સ્ત્રી૦ કકડી. ૦કૂચર ન૦ પરચૂ ખાદ્ય વસ્તુઓ (૨) પરચૂરણ ભાંગી વસ્તુઓનો સમૂહ. -રી સ્ત્રી૦ મીઠા આથેલી ફળની–શાકની કકડી; સુકવ -રું ન૦ ચીરિયું; કકડી
**કાચલી** સ્ત્રી૦ [દે. कच्चरा] શાકની–ખ કરીને કોકમડાની સુકવણી
**કાચલી** સ્ત્રી૦[સં. कवच ઉપરથી]નાળિયે ભાગેલું કોટલું. -લું નાળિયેરનું ભા કોટલું (૨) કોઈ પણ ભાગેલું અધ

**કાટછાંટ** સ્ત્રી૦ [હિં] કાપકૂપ, સુધારોવધારો
**કાટપીટિયો** પુ૦ કાટ–ઇમારતી લાકડાનો વેપારી
**કાટમાળ** પુ૦[કાટ–કાષ્ઠ]જૂનુંનવું પરચૂરણ ઇમારતી લાકડું (વળી, વાસ ઇ૦)
**કાટરડો** પુ૦ [સ કિટ્ટાલ] કચરો કચરો, પ્રવાહી વસ્તુનો મેલ (૨) ટાઈ–બગડીને ખરાબ થઈ ગયેલો માલ, નકામો રદ્દી સરસામાન ઇ૦
**કાટલું** ન૦ વજન, અમુક નક્કી વજનનું તોલનાનું સાધન (૨) સુવાવડમાં સ્ત્રીઓને અપાતું ગુંદર વગેરેનું વસાણું (૩) ઓછું રહ્યું તે, નાપી લેવું તે ૦કાઢવું= આડખીલી દૂર કરવી (૨) મારી નાખવું
**કાટવું** સ૦ ક્રિ૦ [સ કર્ત્ પ્રા કટ્ટ] કાપવું, છેદવું (૨) કરડવું (૩) ઉતરવું
**કાટવું** વિ૦ કાટના રંગનું –ચો પુ૦ શોકનો કાટના રંગનો સાડલો
**કાટાકાટ** સ્ત્રી૦ કાપાકાપી (૨) કતલ (૩) અંટસ અદાવત
**કાટોડો** પુ૦ જુઓ 'કાટરડો' (૨) ચકમક (૩) કાચી ધાતુમાંથી લોઢું કાઢી લીધા પછી ભઠ્ઠીમાં રહેલો અવશેષ
**કાઠ** વિ૦ [કાઠું–કઠિન] ધૂર્ત, પહોંચેલ
**કાઠ** પુ૦ [સ કાષ્ઠ] કાષ્ઠ (૨) ઇમારતી કાટ (૩) કાકડો (૪) હેડમેડીનું ચોકઠું, હેડ ૦ડી સ્ત્રી૦ નાનો કાકડો ૦ડું ન૦, ૦ડો પુ૦ ઊંટ વગેરે જાનવરની પીઠ પર મુકાતું લાકડાનું આસન [વાતુ ધરેણું
**કાઠયો** પુ૦ કન્યાને પરણાવતા પહેલાં ચડા
**કાઠા** વિ૦ (બ૦વ૦) લાવારા પડતા એક જાતના (ઘઉં)
**કાઠિન્ય** ન૦ [સ] કઠિનતા (૨) કઠોરતા
**કાઠિયાણી** સ્ત્રી૦ કાઠી સ્ત્રી
**કાઠિયાવાડ** પુ૦, ન૦ ગુજરાત પાસેનો એક પ્રદેશ સૌરાષ્ટ્ર –ડી વિ૦કાઠિયાવાડનું –તે સબંધી (૨)પુ૦કાઠિયાવાડનો રહીશ
**કાઠી** વિ૦ (૨) પુ૦ કાઠિયાવાડની એક અસલી જાતનું (માણસ)
**કાઠી** સ્ત્રી૦ [સ કાષ્ઠ] બાળવાનું લાકડું (૨) જમીનનું એક માપ (૪૦૦ કાઠી=વીઘું) (૩)લાકડી, દંડો, વાંસ(૪)માંડુ (શરીરનું)
**કાઠું** વિ૦ [સ કઠિન] કઠણ, આકરું (૨) કઠોર (૩) કંજૂસ (૪) ખરાબ માઠું
**કાઠું** ન૦ [સ કાષ્ઠ પરથી] કલેવર, શરીરનો બાંધો (૨) ખોખું (ઢોલ ડફ ઇત્યાદિનું) આકાર (૩) કાકડો (૪) કોર ચોડવાની હોય એવું સાડાનું જપડું
**કાઢધાવ** (હ, લ) સ્ત્રી૦ કાઢવું ને ઘાલવું તે
**કાઢવું** સ૦ ક્રિ૦ [સ કૃષ્, પ્રા કડ્ઢ] (હોય ત્યાંથી કે અંદરથી) બહાર ખેંચવું–લાવવું –લેવું–મોકલવું (૨) અલગ કરવું છૂટું પાડવું (૩) રદ કરવું ('આ શબ્દ કાઢો તો લખાણ મંજૂર છે') (૪)આલેખવું દોરવું (જેમ કે અક્ષર ચિત્ર ઇ૦) (૫) કહેવું, બોલવું, ઉચ્ચારવું (જેમ કે અવાજ સાદ ઇ૦) (૬) સ્થાપવું, નવું ખોલવું શરૂ કરવું (જેમ કે નિશાળ દુકાન ઇ૦) (૭) ગણી કાઢવું, ગણતરી કરવી(જેમ કે ભાવ માપ) (૮)જાહેરમાં બહાર આણવું (જેમ કે નામ, આબરૂ, દેવાળું) (૯) અંદરનો સાર કે અમુક ભાગ અલગ કરવો(જેમ કે મલાઈ કાઢવી 'તેણે ૫૦૦ રૂ આ ખાતે કાઢયા')(૧૦)કમાવું, મેળવવું જોગ કરવો (દુકાનમાંથી રોટલો કાઢવાનો છે')(૧૧) બીજા ક્રિ૦ સાથે તે ક્રિયા પૂરી કરી દેવી, પતવવી, એવો ભાવ બતાવે છે (જેમ કે એણે આખું ખેતર ખોદી કાઢયું)
**કાઢો** પુ૦ [સ ક્વાથ] કાવો ઉકાળો
**કાણ**, ૦મોકાણ (ણ)સ્ત્રી૦ મરણ પાછળ શોક, રડવું અથવા લૌકિકે જવું તે –ણિયું વિ૦ કાણ કરનારું
**કાણિયું** વિ૦ ['કાણું'] એક આંખવાળું
**કાણું** વિ૦ [સ કાણ] વેહ–છિદ્રવાળું (૨) એક આંખવાળું (૩)ન૦ વેહ, છિદ્ર, બાકું
**કાતડી** સ્ત્રી૦ [સ કૃત્તિ] ચામડી
**કાતર** વિ૦ [સ] બીકણ, કાયર(૨)દુઃખી, ભયભીત (૩) કતરાતું, વાંકું

જેવું કઠણ કોટલું ઉદા૦ 'હીબ' (૩) એવો વાડકો

**કાચલું** ન૦ નદીના ભાઠાની ખેડેલી જમીન

**કાચ'(-ચિં',-ચીં')ડો** પું૦ [જુઓ 'કાચીડો'] ધરોળીના જેવું એક પ્રાણી

**કાચું** વિ૦ પાકેલું નહિ એવું (કાચી કેરી) (૨) બરાબર નહિ પકવેલું કે રંધાયેલું (કાચી ચાસણી; કાચી માટલી; કાચો ભાત) (૩) શેકેલું – ગળેલું નહિ એવું (કાચી સોપારી, ચણા ઇ૦) (૪) કશા સંસ્કાર ન કરાયેલું – કુદરતી સ્થિતિમાં હોય એવું (કાચો માલ, કાચી ધાતુ) (૫) તકલાદી, મજબૂત કે ટકાઉ નહિ એવું (કાચી સડક, કાચો રંગ) (૬) નાદાન; બિનઅનુભવી (માણસ, જ્ઞાન, ઇ૦) (૭) અધૂરું, અપૂર્ણ (કાચું કામ, કાચી બુદ્ધિ) (૮) કામચલાઉ, છેવટનું નહિ એવું (કાચો હિસાબ ઇ૦) (૯) પોચું; નરમ (કાચા કાગળનું) (૧૦) બારદાન ઇ૦ સાથેનું કે અંદાજી (વજન, માપ) (૧૧) પાકું – બંગાળી નહિ, તેથી અડધા વજનનું (શેર, મણ ઇ૦ વજન) (૧૨) ન૦ કચાશ; કસર; અધૂરાપણું. ૦કુંવારું વિ૦ કાચી વયનું અને અવિવાહિત. ૦કોરું વિ૦ નહિ રાંધેલું અને લૂખું. ૦નચ વિ૦સાવ કાચું. ૦પાકું વિ૦ કંઈક કાચું અને કંઈક પાકું એવું; અર્ધદગ્ધ. ૦પોચું વિ૦ અનુભવ અને હિંમત વગરનું, ભોળું

**કાચોકૂચો** પું૦ છેવટનો બાકી રહેલો ભાગ

**કાછ** પું૦ જુઓ 'કાછડો'

**કાછડી** સ્ત્રી૦ [જુઓ કછોટી] કાછડાની રીતે પાછળ ખોસેલો ધોતિયાનો એક ભાગ. ૦છૂટો વિ૦ પું૦ વ્યભિચારી. –ડો પું૦ ધોતિયું કે સાડલો ઊંચો લઈ બે પગની વચ્ચેથી પાછળ ખોસવો તે; તે રીતે ખોસેલો વસ્ત્રનો ભાગ

**કાછિયણ** સ્ત્રી૦ કાછિયાની સ્ત્રી

**કાછિયો** પું૦ શાક વેચવાનો ધંધો કરનાર આદમી (૨) એ જ્ઞાતિનો માણસ

**કાછો** પું૦ જુઓ કછોટો. ૦ટી સ્ત્રી૦ જુઓ 'કછોટી'. ૦ટો પું૦ જુઓ કછોટો

**કાજ** ન૦ [સં. कार्य] કામ (૨) કારણ; પ્રયોજન. ૦ગરું વિ૦ શક્તિવાળું; કામેલ (૨) જુવાનજોધ; તરુણ (૩) ઘણું પ્યારું; માનીતું; લાડકું (૪) નાજુક; તકલાદી

**કાજળ** ન૦ [સં. कज्जल] મેશ (૨) આંખમાં આંજવાની મેશ. ૦કંકુ ન૦ બ૦ વ૦ (સૌભાગ્યવતીના શણગારના) કાજળ ને કંકુ. ૦રાણી સ્ત્રી૦ કાજળી ત્રીજ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ કાજળ–મેશ વળવી (૨) કજળી જવું; ઓલવાવું. –ળી સ્ત્રી૦ મેશ (૨)

શ્રાવણ વદ ત્રીજ; કાજળરાણી

**કાજી** પું૦ કાઝી, ઇસ્લામી ન્યાયાધીશ (૨) ઇસ્લામી વિદ્વાન – પંડિત

**કાજુ** પું૦ [મલાર્યા कायु] એક સૂકો મેવો. ૦કળિયા પું૦બ૦વ૦ કાજુ (૨) સાકરિયા કાજુ

**કાજે** અ૦ [જુઓ કાજ] માટે; વાસ્તે

**કાઝી** પું૦ [અ.] જુઓ કાજી

**કાટ** પું૦ [પ્રા. किट्ट] ધાતુને લાગતો મેલ કે તેનો વિકાર (૨) નકામો ભારરૂપ ઉતાર કે મેલ [લા.]

**કાટ** પું૦ [સં. काष्ठ] ઇમારતી લાકડું

**કાટ** પું૦ (દાવો કાપવા) સામે મંડાતો દાવો; પ્રતિકાર (૨) (ટ,) સ્ત્રી૦ ગંજીફામાં અમુક ભાત ન હોવી–કાપવું હોવું તે

**કાટ** પું૦ કાંટો; નડતર; આડ; વિઘ્ન. ઉદા૦ શત્રુનો કાટ કાઢવો

**કાટકૂટ** સ્ત્રી૦ કાપવું અને કૂટવું–ખાંડવું ટીચવું તે (૨) તૂટેલો ફૂટેલો સરસામાન (૩) મકાનના બાંધકામનો માલ

**કાટકો** પું૦ [જુઓ કડાકો] મોટી ગર્જના

**કાટખૂણ** પું૦ નેવું અંશનો ખૂણો (૨) એ માપનું કડિયા–સુતારનું ઓજાર. ૦ત્રિકોણ પું૦ કાટખૂણાવાળો ત્રિકોણ –ણો પું૦ કાટખૂણ

કછાંટ સ્ત્રી૰ [हिं] કાપકૂપ, સુધારોવધારો
કપીઠિયો પુ૰ કાટ–ઇમારતી લાકડાનો વેપારી
કમાળ પુ૰[કાટ-કાષ્ઠ]જૂનુંનવું પરચૂરણ ઇમારતી લાકડું (વળી, વાંસ ઇ૰)
કરડો પું૰ [સ. किट्टाल] કચરો કચરો, પ્રવાહી વસ્તુનો મેલ (૨) ચટાઈ–બગડીને ખરાબ થઈ ગયેલો માલ, નકામો રદ્દી સરસામાન ઇ૰
કલું ન૰ વજન, અમુક નક્કી વજનનું તોલવાનું સાધન (૨) સુતારકામાસીઓને મપાતુ સુંદર વગેરેનું વસાણું (૩) મોઘું કરવું તે, કાપી લેવું તે ૦કાઢવું = ગાડખીની દૂર કરવી (૨) મારી નાખવું
ટવું સ૰ ક્રિ૰ [સ. कर्तृ, प्रा. कट्ट]કાપવું, કડવું (૨) કરડવું (૩) ઉતરવું
ટું વિ૰ કાટના રંગનું. –ટો પુ૰ રોકનો કાળા રંગનો સાહ્યો
કાકાટ સ્ત્રી૰ કાપાકાપી (૨) કતલ (૩) કંકાસ, અદાવત
કડો પુ૰ જુઓ 'કાટરડો' (૨) ચકમક (૩) કાચી ધાતુમાથી લોઢુ કાઢી લીધા પછી ભઠ્ઠીમા રહેતો અવશેષ
ઠું વિ૰ [કાઠું –કઠિન] ધૂર્ત, પહોંચેલ
ઠ પુ૰ [स काष्ठ] કાઠ (૨) ઇમારતી કાટ (૩) કાઠડો (૪) હેડમેડીનુ ચોકઠું, હેડ
ઠડી સ્ત્રી૰ નાનો કાઠડો ૦ઠું ન૰, ૦ઠો પું૰ ઊંટ વગેરે જાનવરની પીઠ પર મુકાતું લાકડાનું આસન [વાતું પહેરેલું
ઠાં પુ૰ કન્યાને પરણાવતા પહેલા ચડા
ઠિયાવાડી વિ૰ (બ૰વ૰) લાગ્નાર પડતા એક જાતના (ધડ)
ઠિન્ય ન૰ [સ] કઠિનતા (૨) કઠોરતા
કાઠિયાણી સ્ત્રી૰ કાઠી સ્ત્રી
કાઠિયાવાડ પુ૰; ન૰ ગુજરાત પાસેનો એક પ્રદેશ,સૌરાષ્ટ્ર –ડી વિ૰કાઠિયાવાડનું સંબંધી (૨)પુ૰કાઠિયાવાડનો રહીશ
કાઠી વિ૰ (૨) પું૰ કાઠિયાવાડની એક કાઠી જાતનુ (માણસ)

કાડી સ્ત્રી૰ [स काष्ठ] બાળવાનુ લાકડું (૨) જમીનનું એક માપ (૪૦૦ કાડી=વીઘું) (૩) લાકડી, દંડો, વાંસ (૪) કાઠું (શરીરનુ)
કાઠું વિ૰ [स कठिन] કઠણ, આકરું (૨) કઠોર (૩) કંજૂસ (૪) ખરાબ, માઠું
કાઠું ન૰ [स काष्ठ परथी] કલેવર, શરીરનો બાંધો (૨) ખોખુ (હોડ ડફ ઇત્યાદિનુ) આકાર (૩) લાકડો (૪) કોર ચોડવાની હોય એવું સાંધાનું કપડું
કાડધાલ (ઢ, લ) સ્ત્રી૰ કાઢવું ને ઘાલવું તે
કાઢવું સ૰ ક્રિ૰ [स कृष्, प्रा कड्ढ] (હોય ત્યાંથી કે અંદરથી) બહાર ખેંચવું–લાવવું –લેવું–મોકલવું (૨) અલગ કરવું, છૂટું પાડવું (૩) રદ કરવું ('આ શબ્દ કાઢો તો લખાણ મંજૂર છે') (૪) આલેખવું,દોરવું (જેમ કે અક્ષર ચિત્ર ઇ૰) (૫) કહેવું, બોલવું, ઉચ્ચારવું (જેમ કે અવાજ સાદ ઇ૰) (૬) સ્થાપવું, નવું ખોલવું શરૂ કરવું (જેમ કે, નિશાળ દુકાન ઇ૰) (૭) ગણી કાઢવું, ગણતરી કરવી(જેમ કે ભાવ, માપ) (૮) જાહેરમા બહાર આણવું (જેમ કે નામ, આબરૂ, દેવાળું) (૯) અંદરનો સાર કે અમુક ભાગ અલગ કરવો(જેમ કે મલાઈ કાઢવી, 'તેણે ૫૦૦ રૂા આ ખાતે કાઢ્યા.')(૧૦) ગમાવું, મેળવવું જોગ કરવો ('દુકાનમાથી રોટલો કાઢવાનો છે') (૧૧) બીજા ક્રિ૰ સાથે, તે ક્રિયા પૂરી કરી દેવી, પતવવી, એવો ભાવ પ્રેરે છે (જેમ કે 'એણે આખું ખેતર ખોદી કાઢ્યું')
કાઢો પુ૰ [स क्वाथ] કાવો, ઉકાળો
કાણ, ૦મોકાણ (ણ) સ્ત્રી૰ મરણ પાછળ રોવું, કૂટવું અથવા લૌકિકે જવું તે –ણિયું વિ૰ કાણ કરનારું
કાણિયું વિ૰ ['કાણું] એક આંખવાળું
કાણું વિ૰ [स काण] વેહ–છિદ્રવાળું (૨) એક આંખવાળું (૩) ન૰ વેહ, છિદ્ર, બાકું
કાતડી સ્ત્રી૰ [स कृत्ति] ચામડી
કાતર વિ૰ [स] બીકણ, કાયર (૨) દુખી, ભયભીત (૩) કતરાતું, વાંકું

**કાતર** સ્ત્રી૦ [સં. कर्तरी] કાતરવાનું ઓજાર (૨) વાળ ખરી પડવાનો જાનવરોનો એક રોગ (૩) કાતરના જેવી ધારવાળી પાતળી ઠીકરી, પતરું ઇ૦. ૦ણુ ન૦ કાગળની કપાયેલી પટીઓ. ૦ણી સ્ત્રી૦ કાપવું તે; કાપવાની રીત (૨) કાતર (૩) કરસણ કાપી લીધા પછી ખળું કરતી વખતે બ્રાહ્મણોને જે ભાગ આપે છે તે

**કાતરવું** સ૦ક્રિ૦ [સં कृत्] કાતરથી કાપવું (૨) કાપવું, કરડવું (૩) ઓછું કરવું (૪) ખોતરવું, ખણવું (૫) ઘસાતું બોલવું [લા.]

**કાતરિયું** ન૦ છેક છાપરાની નીચેનો નીચો મેડો (૨) લાકડાનું એક બેધારું અસ્ત્ર (૩) દીવાલ ભેદવાનું ચોરનું એક ઓજાર (૪) બે ચૂડીની વચમાં પહેરાતું પાતળી ચીપનું કંકણ (૫) ભેગું (૬) કટાક્ષ, કરડી આંખે જોવું તે (૭) સ્લેટનો ભાગેલો મોટો ટુકડો

**કાતરી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. कत्तरिअ] પાતળી, ચપટી કકડી

**કાતરો** પું૦ ચપટું, લાંબું ને વાંકું ફળ. ઉદા૦ આમલીનો કાતરો (૨) એને મળતા આકારનું એક દારૂખાનું (૩) એક જીવડો (એ ઊગતા અનાજનો છોડ કાતરી ખાય છે) (૪) દાઢીની બને બાજુ રખાતા વાળના લાંબા થોભિયામાંનો પ્રત્યેક

**કાતળી** સ્ત્રી૦ જુઓ કાતરી

**કાતળું** ન૦['કાતરી'] જાડી ચીરી—ગામચું (૨) ગંડેરી (૩) મોટો બેડોળ કકડો

**કાતિલ** વિ૦ [अ] કતલ કરનારું—કરે એવું (૨) ઘાતક (૩) મર્મવેધી [દગો [લા.]

**કાતી** સ્ત્રી૦ [સં. कर्त्री] છરી (૨) કરવતી (૩)

**કાતુ** ન૦ ['કાતી'] બૂઠી છરી—પાળી

**કાત્યાયન** પું૦ [સં] એક ઋષિ (૨) એક વૈયાકરણી (૩) ન૦ નિકંદન

**કાત્યાયની** સ્ત્રી૦ [સં] પાર્વતી—દુર્ગા. ૦વ્રત ન૦ ઇચ્છેલો પતિ મેળવવા કન્યાઓ કાત્યાયની દેવીને ઉદ્દેશી કરે છે તે વ્રત

**કાથાકબલા** પું૦ બ૦ વ૦ કૂથલી, સાચાં-જૂઠાં (૨) નકામી ભાંજગડ; નજીવી તકરાર

**કાથિયું** વિ૦ કાથાના રંગનું (૨) ન૦ કાથીનું દોરડું (૩) કાથીની સાદડી (૪) કાથીનું બનાવેલું પગલુછણિયું

**કાથી** સ્ત્રી૦ [મ. काथ्या] નાળિયેરનાં છોડાંના રેસા કે તેની દોરી

**કાથો** પું૦ ખેરની છાલનું સત્ત્વ

**કાથો** પું૦ જુઓ કાથી

**કાદર** વિ૦ [અ. क़ादिर] શક્તિમાન

**કાદવ** પું૦ [સં. कर्दम] ધૂળ—માટીમાં પાણી મળીને બનતો ગારો, કીચડ. ૦કીચડ પું૦ ખૂબ કાદવ

**કાદંબરી** સ્ત્રી૦ [સં.] બાણકૃત સુપ્રસિદ્ધ કથા (૨) તે કથાનું મુખ્ય સ્ત્રીપાત્ર (૩) નવલકથા [લા.]

**કાન** પું૦ [સં. कर्ण] સાંભળવાની ઇંદ્રિય (૨) લક્ષ, ધ્યાન [લા.] (૩) નાકું; છિદ્ર. ૦ખજૂરો પું૦ [સં. खर्जुर=વીંછી] ઘણા પગવાળો એક જીવડો. ૦ચિમડિયું ન૦ વાગોળ (૨) ચામાચીડિયું. ૦છેરિયાં ન૦ બ૦ વ૦ કાન ઉપરના વાળના ગુચ્છા. ૦ટોપી સ્ત્રી૦ કાન ઢંકાય તેવી ટોપી

**કાનડી** વિ૦ [સં. कर्णाट] કર્ણાટકનું—ને લગતું (૨) સ્ત્રી૦ કર્ણાટકી ભાષા

**કાનન** ન૦ [સં.] વન; જંગલ

**કાનપટી(—ટ્ટી)** સ્ત્રી૦ કાનની કોર કે બૂટ. ૦પકડવી=ભૂલ કબૂલ કરવી (૨) સામાની ભૂલ બતાવવા—તેને સાનમાં લાવવા કાન આમળવો [નાર સાધુ

**કાનફટો** પું૦ કાનમાં મોટું કુંડળ—કડું પહે-

**કાનફૂટું** વિ૦ બહેરું

**કાનફૂસિયાં** ન૦ બ૦ વ૦ કાનભંભેરણી. —યું વિ૦ કાન ભંભેરનારું (૨) ચુગલખોર (૩) ન૦ ભંભેરણી કે ચુગલી કરવી તે

**કાનફોડિયું** વિ૦ કાન ફોડે એવું (મોટા અવાજ કરીને)

**કાનભંભેરણી** સ્ત્રી૦ કાન ભંભેરવા તે; કોઈનું કાંઈ કહી ઊંધી દોરવણી કરવી તે

**કાનમ** (નં) સ્ત્રી૦ [સં. कृष्णभूमि, પ્રા. कण्हभूम, कान्हम] કાળી જમીન (૨) ન૦ વડોદરા અને ભરૂચ વચ્ચેનો પ્રદેશ

**કાનશિયાં, કાનસોરિયાં** ન૰ બ૰ વ૰ કાનઠેરિયા
**કાનસ** સ્ત્રી૰ એક ઓજાર; અતરડી (૨) ઘરની મેડાની આગલી પાટડી ઉપર ગોઠવવામાં આવતો બીજો નાનો પાટડો
**કાનસિયાં** ન૰ બ૰ વ૰ કાનઠેરિયાં
**કાનીન** વિ૰ [સં.] કન્યાનું, -ને લગતું
**કાનુડો** પું૰ [સં.] કહાનો; કૃષ્ણ [પુરુષ
**કાનૂગો** પું૰ [फा. कानूनगो] કાયદો જાણનાર
**કાનૂન** પું૰ [અ.] કાયદો; નિયમ (૨) ધારો; રિવાજ. ૦ભંગ પું૰ કાનૂનનો–કાયદાનો ભંગ. –ની વિ૰ કાનૂનને લગતું
**કાનેકાન** અ૰ જુદા જુદા કાને થઈને (૨) ખુદ પોતાના કાનથી
**કાનો** (કા') પું૰ [સં. कर्ण] લિપિમાં 'આ'નું 'ા' આવું ચિહ્ન (૨) વાસણની કોર
**કાનોકાન** (કા') અ૰ [વાસણના] કાના સુધી (૨) કાનેકાન
**કાન્યકુબ્જ** પું૰; ન૰ [સં.] કનોજ
**કાપ** પું૰ કાપવું તે (૨) કાપવાથી પડતો આંકો; વાઢ; કાપો; (૩) સ્ત્રીઓના કાનનું એક ઘરેણું (૪) કાપવાની–વેતરવાની રીત, ખૂબી. ૦કૂપ સ્ત્રી૰ જુઓ કાપાકૂપ
**કાપડ** ન૰ [સં. कर्पट] કોરું કપડું. –ડિયો પું૰ કાપડ વેચનાર. –ડી પું૰ કાપડિયો (૨) વિ૰ કાપડને લગતું [સંન્યાસી
**કાપડી** પું૰ [સં. कार्पटिक] કાર્પટિક; સાધુ-
**કાપડી** સ્ત્રી૰ [સર૰ કાપલી] નાનું કાપડું. –ડું ન૰ સ્ત્રીઓનું છાતીએ પહેરવાનું વસ્ત્ર; કાંચળી
**કાપણી** સ્ત્રી૰ [સં. कल्पनी] કાપવાની રીત (૨) પાકેલા અનાજને કાપવું તે; લણણી (૩) પતરાં કાપવાનું ઓજાર, કાતર
**કાપતું** વિ૰'કાપવું'નું વ૰કૃ૰; મોટી રકમમાં નાની સમાવાને ગણાતું (વ્યાજ)
**કાપલી** સ્ત્રી૰ ['કાપવું'] નાનો કાપલો. –લો પું૰ કાગળ કે કપડાનો કકડો
**કાપવું** સ૰ક્રિ૰ [પ્રા. कप्प] વાઢવું, વાઢી જુદું પાડવું (૨) ઘટાડવું (૩) દૂર કરવું; ફેડવું (૪) [ગંજીફાની રમતમાં] ચીપ્યા પછી પાનાં વહેંચતાં પહેલાં અધ્ધર અમુક ભાગ ઉઠાવવો (૫) રમાતી જાતનું પત્તું ન હોય તો હુકમનું પાનું ઊતરવું; કાટવું
**કાપાકાપ(–પી)** સ્ત્રી૰ એક બીજાને સામસામે કાપી નાંખવું તે; કતલ; ખૂનરેજી
**કાપાકૂપ (–પી)** સ્ત્રી૰ થોડુંઘણું કાપવું ઘટાડવું તે (૨) સુધારોવધારો (૩) કરકસર
**કાપાલ(–લિક)** પું૰ [સં] જુઓ 'કપાલી'
**કાપુરુષ** પું૰ [સં.] બાયલો માણસ (૨) અધમ–તુચ્છ માણસ [ચીરો; કાપ
**કાપો** પું૰ [કાપવું] આંકો; લીટો; છેકો (૨)
**કાફર** વિ૰ [અ. काफ़िर] મુસલમાની ધર્મને નહિ માનનાર; નાસ્તિક; અધર્મી (૨) લુચ્ચું; હરામખોર (૩) જંગલી (૪) પું૰ આફ્રિકાની મૂળ વતની જાતનો માણસ
**કાફલો** પું૰ [અ. क़ाफ़िला] સમુદાય; સંઘ (૨) લડાયક વહાણનો સમૂહ
**કાફી** સ્ત્રી૰ એક રાગિણી
**કાફી** સ્ત્રી૰ [ઇં. कॉफ़ी] બુંદદાણામાંથી બનાવાતું એક પીણું
**કાફી** વિ૰ [અ.] પૂરતું; જરૂર જેટલું
**કાબર** સ્ત્રી૰ એક પંખી (૨) કચકચિયણ સ્ત્રી [લા.]. ૦કલહ સ્ત્રી૰ કાબરોનો કલહ (૨) બોલાચાલી–ઝઘડો, કચકચાટ [લા.]
**કાબરચીતરું** વિ૰ [સં. कर्बुर+चित्र] ચિત્રવિચિત્ર; તરેહવાર રંગનું [કાબરચીતરું
**કાબરિયું** વિ૰ [સં. कर्बुर] રંગબેરંગી;
**કાબરી** સ્ત્રી૰ કેરડુ બીલી (૨) કાબરચીતરા ધોળા અને કાળા રંગની તલી
**કાબરું** વિ૰ કાબરિયું
**કાબા** પું૰ [અ. कअबह] મક્કામાં આવેલું મુસલમાનોનું એક જાત્રાનું સ્થાન
**કાબુલ** ન૰ [फा.] અફઘાનિસ્તાનનો એક પ્રાંત (૨) અફઘાનિસ્તાનનું પાટનગર. –લી વિ૰ કાબુલનું, –ને લગતું (૨) પું૰ કાબુલનો વતની; અફઘાન; પઠાણ
**કાબૂ** પું૰ [तुर्की] સત્તા; અખત્યાર (૨) અંકુશ (૩) કબજો (૪) વજન; વગ

**કાબેલ** વિ૦ [અ કાબિલ] પહોંચેલુ, હોશિયાર (૨) પ્રવીણ, બાહોશ **–લિયત** સ્ત્રી૦ [અ કાબિલ્યિત] કાબેલ હોવાનો ગુણ

**કાબો** પું૦ કચ્છ રણવસતી એક લુગારુ અને ચાંચિયા જાતનો આદમી, લૂટારો (૨) વિ૦ પું૦ કાબેલ, પક્કો

**કામ** પું૦ [સ] ઇચ્છા, વાસના (૨) ચાર પુરુષાર્થોમાનો એક (૩) ઇંદ્રિયસુખ, વિષયસુખ, મૈથુનેચ્છા (૪) કામદેવ, મદન

**કામ** ન૦ [સ કર્મ, પ્રા કમ્મ] કર્મ, કૃત્ય (૨) નોકરચાકરનુ કામ (જેમ કે કામ કરનારી)(૩) કર્તવ્ય (૪) વ્યવસાય, ધધો (૫) જરૂર, ખપ, ઉપયોગ (૬) કેસ, મુકદ્દમો (ઉદા૦ એના ઉપર કામ ચલાવવુ જોઈએ)(૭) અ૦ કાજે, માટે('શુ કામ?') ૦આવવુ = ઉપયોગી થવુ (૨) (યુદ્ધમા) ખપી જવુ

**કામકાજ** ન૦ નાનુ મોટુ કોઈ પણ કામ, વ્યવસાય (૨) ધધો, રોજગાર

**કામકામી** વિ૦ [સ] વિષયસુખની ઇચ્છાવાળુ [અનિરુદ્ધ

**કામકુમાર, કામકુંવર** પું૦ પ્રદ્યુમ્નનો પુત્ર

**કામકેલિ(–લી)** સ્ત્રી૦ [સ] સ્ત્રીપુરુષની કામવાસના પ્રેરિત રમત (૨) સભોગ, મૈથુન [અ । કરવાનુ કામ

**કામગરી** સ્ત્રી૦ નોકરી, ચાકરી (૨) નોકરી

**કામગરુ** વિ૦ કામમા મચ્યુ રહેનારુ, ઉદ્યોગી

**કામગાર** વિ૦ કામ–મહેનતમજૂરી કરનાર (૨) પું૦ કામદાર, મજૂર

**કામગીરી** સ્ત્રી૦ કામગરી

**કામગુણ** પું૦ [સ] શબ્દાદિ પાચ વિષય

**કામચર** વિ૦ [સ] સ્વચ્છદી

**કામચલાઉ** વિ૦ કામ ચલાવવા પૂરતુ જ હોય એવુ (૨) કાયમીથી ઊલટુ, હગામી

**કામચાર** પું૦ [સ] સ્વચ્છદ **–રી** વિ૦ [સ] સ્વચ્છદી

**કામચોર** વિ૦ પોતાને સોપાયેલુ કામ બરાબર નહી કરનાર – હાડકાનુ આળુ (૨) પું૦ એવો આદમી (૩) કસબચોર. **–રી** સ્ત્રી૦ કામચોરનુ કર્મ

**કામજિત** વિ૦ [સ] વિષયવાસના જીતનારુ

**કામજોગ(–ગુ)** વિ૦ કામ પૂરતુ

**કામજ્વર** પું૦ તીવ્ર વિષયવાસના

**કામઠી** સ્ત્રી૦ [સ કમઠ=વાસ] નાનુ કામઠુ, સાદુ ધનુષ્ય (૨) કામઠીવાળો માણસ, ભીલ. **–ઠુ** ન૦ ધનુષ

**કામઠી** વિ૦ [સ કમઠ=વાસ] નબળા બાંધાનુ, સુકલકડી (૨) સ્ત્રી૦ વાસની ચીપ **–ઠુ** વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ કામઠી

**કામઠુ** વિ૦ કામ કરે એવુ, કર્તવ્યનિષ્ઠ (૨) મહેનતુ

**કામણ** ન૦ [સ કાર્મણ] વશીકરણ, મોહિની લગાડવી તે (૨) ધતરમતર, ટૂચકો ૦ગારુ વિ૦ કામણ કરે એવુ, મોહક ૦ટૂમણ ન૦ કામણ અને બીજા ટૂચકા, ધતરમતર

**કામદ** વિ૦ [સ] મનકામના પૂરી કરનારુ (૨) પું૦ ઈશ્વર (૩) કાર્તિકસ્વામી

**કામદા** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] કામદ (૨) સ્ત્રી૦ કામધેનુ (૩) નાગરવેલ

**કામદાર** પું૦ કારભારી, દીવાન (૨) કામ કરનાર – નોકરિયાત માણસ અથવા મજૂર ૦પક્ષ પું૦ મજૂરોનો પક્ષ ૦સંઘ પું૦ કામદારોનો સઘ **–રી** સ્ત્રી૦ કામદારપણુ

**કામદુઘા** સ્ત્રી૦ [સ] કામધેનુ

**કામદેવ** પું૦ [સ] કામવાસનાનો અધિપત દેવ, મદન [રોજગાર

**કામધધો** પું૦ કામ અને ધધો, વેપાર

**કામધેનુ** સ્ત્રી૦ [સ] મનકામના પૂરી કરનારી એક કલ્પિત ગાય [ઇચ્છા, અભિલાષા

**કામના** સ્ત્રી૦ [સ] વાસના, મનોભાવ (૨)

**કામની** સ્ત્રી૦ [સ કામિની] કામ–પ્રેમ–હેત રાખનારી સ્ત્રી (૨) સુદરી

**કામબાણ** ન૦ કામદેવનુ બાણ (અરવિંદ, અશોક, આમ્ર, નવમલ્લિકા અને નીલોત્પલ) (૨) નેત્રકટાક્ષ

**કામભાવ** પું૦ કામવાસના

**કામભોગ** પું૦ [સ] વિષયભોગ

કામરૂ પું૰ [સ. कामरूप] કામરૂપ દેશ. ૦પ વિ૰ [સ] ઇચ્છામાં આવે એવું રૂપ ધરનારું (૨)સુંદર;મોહક (૩)પું૰ આસામ દેશના એક ભાગનું પ્રાચીન નામ. ૦પી વિ૰ [સ.] કામરૂપ
કામવશ વિ૰[સ.] કામવાસનાને વશ થયેલું
કામવાસના સ્ત્રી૰ કામભોગની ઇચ્છા
કામવિકાર પું૰ કામવાસનાને લીધે થતો મનોવિકાર [(૨) મેળવવું; કમાવું
કામવું અ૰ ક્રિ૰ કામના – ઇચ્છા કરવી
કામશર પું૰; ન૰ [સ] કામબાણ
કામશાસ્ત્ર ન૰ [સ.] કામભોગનું શાસ્ત્ર
કામસર અ૰ કામને માટે – અંગે
કામસૂત્ર ન૰ [સ.] કામશાસ્ત્ર નિરૂપતો વાત્સ્યાયન મુનિએ રચેલો ગ્રંથ
કામળ(–ળી) સ્ત્રી૰[જુઓ'કાંબળ']ઊનની ધાબળી. –ળો પું૰ધાબળો, મોટી કામળી
કામા સ્ત્રી૰ [સ. कामिनी] સુંદર સ્ત્રી
કામાક્ષી વિ૰સ્ત્રી૰[સ.]વિષયી આંખવાળી સ્ત્રી (૨) સ્ત્રી૰ તંત્ર પ્રમાણે દેવીની એક મૂર્તિ (૩) દુર્ગાનું એક નામ
કામાગ્નિ પું૰ [સ.] કામવાસનારૂપી અગ્નિ
કામાતુર વિ૰ [સં.] વિષયેચ્છાથી આતુર બનેલું [કામાગ્નિ
કામાનલ [સ.](–ળ) પું૰ કામરૂપી અનલ;
કામાયુધ ન૰ [સ.] કામબાણ
કામાર્ત(–ર્ત્ત) વિ૰ [સં.] કામવાસનાથી આર્ત – પીડિત [જુસ્સો
કામાવેશ પું૰[સં.] વિષયેચ્છાનો આવેશ –
કામાસક્ત વિ૰ [સ] વિષયાસક્ત. –ક્તિ સ્ત્રી૰ વિષયાસક્તિ
કામાસ્ત્ર ન૰[સં] કામબાણ
કામાંધ વિ૰ [સ.] કામાવેશથી આંધળું બનેલું ૦તા સ્ત્રી૰ [વિ૰સ્ત્રી૰ કામી
કામિની સ્ત્રી૰ [સ.] જુઓ કામની (૨)
કામી વિ૰ [સ.] વિષયી; વિષયાસક્ત
કામુક વિ૰ [સ.] ઇચ્છુક(૨)વિષયી; કામી (૩) પું૰ યાર (૪) કામી પુરુષ. –કા વિ૰ સ્ત્રી૰ [સં.] કામી (સ્ત્રી)
કામું ન૰ [જુઓ 'કામ'] કામ; કાર્ય (૨) વ્યાપાર; ક્રિયા
કામેચ્છા સ્ત્રી૰[સ.]કામની – વિષયભોગની ઇચ્છા. –ચ્છુ વિ૰ કામેચ્છાવાળો – કામુક
કામેશ્વર પું૰[સ] વિષયવાસના પર કાબૂ મેળવનાર પુરુષ (૨) મહાદેવ; શિવ –રી સ્ત્રી૰ [સ] પાર્વતી [પરાક્રમ
કામો પું૰['કામ' ઉપરથી] બહાદુરીનું કામ;
કામ્ય વિ૰ [સ.] ઇચ્છા કરવા યોગ્ય (૨) કામનાથી – ઇચ્છાથી કરેલું (૩) સુંદર
કાય સ્ત્રી૰ [સ.] શરીર. ૦કષ્ટ ન૰ કાયાનું કષ્ટ (૨) તપ આદિથી દેહનું દમન કરવું તે (૩) શારીરિક કામ – મહેનત. ૦કષ્ટી વિ૰ કાયકષ્ટ કરનારું
કાયટિયો પું૰ કાયટું કરાવનાર બ્રાહ્મણ
કાયટું ન૰ [સં कृत्य, દે. कच्चट्ट] મરનારના અગિયારમાને દિવસે કરવામાં આવતી ક્રિયા કે જમણ
કાયદાબાજ વિ૰ કાયદાની ઝીણવટ જાણનાર; કાયદાની આવડવાળું
કાયદાભંગ પું૰ કાયદો તોડવો તે
કાયદાશાસ્ત્રી પું૰ કાયદાનો જાણકાર; ધારાશાસ્ત્રી
કાયદાસર અ૰ કાયદા મુજબ
કાયદે આઝમ પું૰ જુઓ કાઇદે આઝમ
કાયદેસર અ૰ કાયદાસર
કાયદો પું૰ [અ.] નિયમ, ધારો (૨) સરકારી કાનૂન (૩) ઘોડાના ચોકડા સાથે સંબંધ રાખતી દોરી, જે તેની ડોકની દાસડીના આંકડામાં ભેરવાય છે
કાયમ વિ૰ [અ] સ્થિર; ટકે એવું (૨) હમેશ માટેનું;સ્થાયી, કામચલાઉથી ઊલટું (જેમ કે નોકરી)(૨) મજબૂત, બહાલ. –મી વિ૰ હમેશ માટેનું; સ્થાયી; નિત્ય
કાયર વિ૰ [સ. कातर; પ્રા.] નાહિંમત; ડરકણ; બાયલું
કાયર(–રું)(કા') વિ૰ [અ. काहिल=सुस्त] કામથી કંટાળી જાય એવું, આળસુ (૨) થાકી – કંટાળી ગયેલું

**કાયરું** વિ૦ કાયર, ડરકણ, બાયલું
**કાયા** સ્ત્રી૦ [સં कायं] શરીર ૦કલ્પ પુ૦ વૃદ્ધ કે અશક્ત શરીરને નવું તાજું કરવાનો એક ઔષધ ને ચિકિત્સાનો વિધિ ૦કષ્ટ ન૦ ૦કષ્ટિ સ્ત્રી૦ તપ વ્રતાદિ અર્થે શરીરને કષ્ટ આપવું તે (૨) દુઃખ પીડા ૦પલટો પુ૦ શરીરની ફેરબદલી, નવો અવતાર લેવો તે (૨) માણસ દેખાવની -વેશની ફેરબદલી
**કાયિક** વિ૦ [સં] કાયા-શરીરને લગતું શારીરિક
**કાર** પુ૦ [સં] ક્રિયા કાર્ય (૨) નિશ્ચય (૩) યત્ન (૪) સંબંધ વ્યવહાર (૫) વખર, ગાભ (૬) ગજું (૭) ફેરફાર
**-કાર** પુ૦ [સં] એક અનુગ નામને અંતે કરનાર એવા અર્થમાં ઉદા૦ ચિત્રકાર (૨) વર્ણને અંતે તે વર્ણ કે તેના ઉચ્ચાર એવા અર્થમાં ઉદા૦ ટકાર (૨) રવાનુકારી શબ્દ અંતે તે રવ એવા અર્થમાં ઉદા૦ ફુત્કાર હુંકાર આવકાર
**કાર** પુ૦ [ફા] કાર્ય કામ (૨) કામકાજ ધંધો
**કાર** સ્ત્રી૦ [इं] મોટરગાડી (ખાનગી માલિકીની પ્રાય)
**કારક** વિ૦ [સં] કરનારું-કરાવનારું (સમાસને છેડે) ઉદા૦ સુખકારક (૨) ન૦ વાક્યમાં નામ અને ક્રિયાપદ અથવા એની સાથે વિભક્તિનો સંબંધ ધરાવતા શબ્દો વચ્ચેનો સંબંધ [વ્યા] (૩) પદવિન્યાસ
**કારકર્દગી** સ્ત્રી૦ [ફા] કારભાર દરમિયાન નો સમય (૨) અમલ દરમિયાનમાં કરેલું કામકાજ વહીવટ [પણ વિભક્તિ
**કારક વિભક્તિ** સ્ત્રી૦ છઠ્ઠી સિવાયની કોઈ
**કારકિર્દી** સ્ત્રી૦ [ફા] જુઓ કારકર્દગી
**કારકુન** પું૦ [ફ] ગુમાસ્તો મહેતો -ની સ્ત્રી૦ કારકુનનું કામ
**કારખાનદાર** પુ૦ કારખાનાનો માલિક
**કારખાનું** ન૦ [ફા] જ્યાં હુન્નરઉદ્યોગનું કામ થતું હોય તે મકાન (૨) કોઈ પણ મોટા કામકાજનું ખાતું

**કારગત** સ્ત્રી૦ શક્તિ ફાવત (૨) વગ ચલણ (૩) કામ અર્થ (૪) કામમાં આવવાપણું
**કારજ** ન૦ [સં कार्य] કામ (૨) વિવાહ કે મૃત્યુ સંબંધી (ખર્ચનો) પ્રસંગ
**કારટિયો, કારટું** જુઓ કાયટિયો કાયટું
**કારટૂન** ન૦ [इं] મજાક કે ઠેકડી યા કટાક્ષ કરવા માટે દોરાતું -નર્મસૂચક ચિત્ર ઠઠ્ઠાચિત્ર નર્મચિત્ર
**કારણ** ન૦ [સં] કાર્યની ઉત્પત્તિ કે પ્રવૃત્તિનું મૂળ-બીજ, સબબ (૨) હેતુ ઉદ્દેશ (૩) જરૂર ગરજ (૪) ભૂત પ્રેત મૂઠ૦ વગેરેથી જે વ્યથા થાય તે (૫) અ૦ કારણ કે ૦અવતાર પુ૦ અમુક નિશ્ચિત કાર્ય કરવાને સારુ ઈશ્વર જે અવતાર લે છે તે ૦કે અ૦ એટલા વાસ્તે કે જેમ કે ૦દેહ પુ૦ કારણશરીર ૦ભૂત વિ૦ કારણ-સાધનરૂપ બનેલ ૦રૂપ વિ૦ કારણભૂત (૨) ન૦ બધા રૂપોના મૂળબીજરૂપ એક રૂપ ૦વશાત્ અ૦ કારણને લીધે ૦શરીર ન૦ [સં] સ્થૂલ-સૂક્ષ્મ શરીરના મૂળ કારણરૂપ (અવિદ્યા કર્મરૂપ) દેહ [વેદાંત] (૨) લિંગદેહ ૦સર અ૦ -ના કારણથી
**કારતક** પુ૦ [સં कार्तिक] વિક્રમ સંવતનો પહેલો મહિનો -કી વિ૦ કારતકનું
**કારતૂસ** સ્ત્રી૦ [ફા] બંદૂક ઇ૦માં ભરી ફોડવાની ટોટી જેવી બનાવટ
**કારભાર** પુ૦ [ફા कारोबार, સં कार्यभार] કારોબાર વ્યવસ્થાનું કામ (૨) એકાદા મોટા કામનો વ્યવસાય ૦ણ સ્ત્રી૦ કારભાર કરનારી સ્ત્રી (૨) કારભારીની સ્ત્રી -રી પુ૦ કારભાર કરનારો, વ્યવસ્થાપક, પ્રધાન -રું ન૦ કારભારીનું કામ પ્રધાનવટું
**કારમું** વિ૦ [સં कार्मिक] ભયંકર (૨) ક્રૂર સ્વરૂપવાળું અદ્ભુત (૩) દૈવી સુંદર
**કારવવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં कारय] બીજા ક્રિ૦ સાથે વપરાતાં તેમાં ઇત્યાદિનો ભાવ ઉમેરે છે ઉદા૦ જોઈકારવીને કરીકારવીને
**કારવા** પુ૦ આબરૂ, પ્રતિષ્ઠા
**કારવાં** પુ૦ [ફા] કાફલો

કારોબાર કરનારું (૨) પું૰ કારભારી. ૦વાહકસભા સ્ત્રી૰કાર્યવાહકોનું મંડળ. ૦વાહી સ્ત્રી૰ કાર્ય ચલાવવાની રીત; 'પ્રોસીજર' (૨) કાર્યક્રમ.૦શક્તિ સ્ત્રી૰ કાર્ય કરવાની શક્તિ. ૦સાધક વિ૰[સં] કાર્ય સાધે–પાર પાડે એવું. ૦સાધક-સંખ્યા સ્ત્રી૰ મંડળનું કાર્ય કરવાને જરૂરી(સભ્યોની) નાનામાંનાની સંખ્યા; 'કોરમ'. ૦સિદ્ધિ સ્ત્રી૰ [સં] કાર્યની સિદ્ધિ; કામ પાર પાડવું તે –ર્યાલય ન૰ [+આલય] કામ કરવાની જગા, ઑફિસ

કાલ (લ,) સ્ત્રી૰ [સં कल्य, कल्लि] ચાલતા દિવસની આગળ કે પાછળનો દિવસ (૨) અ૰ ગઈ કાલે અથવા આવતી કાલે (૩) હમણાં, થોડા દિવસ ઉપર કે પછી [લા.]

કાલ પું૰ [સં] સમય; વખત (૨) સમયનું માપ; વેળા (૩) મોત; નાશ (૪) મોસમ; ઋતુ ૦કૂટ ન૰ [સં.] હલાહલ ઝેર (૨) અફીણ (૩) સમુદ્રમંથન વખતે નીકળેલું અને શિવે પીધેલું તે–હલાહલ. ૦ક્રમ પું૰ [સં.] વખતનું જતું તે (૨) કાળગણનાની ક્રમિકતા. ૦ક્રમદોષ પું૰ કાળની ક્રમગણનામાં કે સમજમાં દોષ; 'ઍનૅક્રોનિઝમ'. ૦ક્ષેપ પું૰ [સં] વખત ગુમાવવો તે; વિલંબ કરવો તે. ૦ગ્રસ્ત વિ૰ કાળનો ગ્રાસ થઈ ગયેલું; જૂનું થયેલું, 'ઑબ્સોલીટ'. ૦ચક્ર ન૰ [સં.] કાળનું ચક્ર–પૈડું (૨) [લા] ભાગ્યનું ચક્ર; જિંદગીના વારાફેરા (૩) મોટી આફત. ૦જ્ઞ વિ૰ [સં.] કાલને–સમયની યોગ્યાયોગ્યતાને જાણનારું (૨)પું૰જોશી. ૦જ્વર પું૰ કાળરૂપ જ્વર; મોત નિપજાવે એવો તાવ. ૦ત્રય ન૰[સં.] ત્રણે કાળનો–ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાનનો સમૂહ. ૦દોષ પું૰સમયનો દોષ(૨)કાલવ્યુત્ક્રમ ૦ધર્મ પું૰[સં.] સમયને યોગ્ય એવો ધર્મ–કર્તવ્યકર્મનો માર્ગ (૨)સમયનો ધર્મ–ગુણ–નિયમ (૩) મોત. ૦નિદ્રા સ્ત્રી૰ મોતની નિદ્રા

કાલપણ ન૰ કાલાપણું; કાલા થવું તે

કાલપાશ પું૰ [સં.] યમનો ફાંસો

કાલપુરુષ પું૰ [સં.] યમરાજા

કાલબલ ન૰ સમયનું બલ

કાલબૂત ન૰ [ફા. कालबुद] જોડાની અંદર ઠોકવાનો લાકડાનો પગનો ઘાટ (૨) ઘાટ; બીબું (૩) પાયો; ઓઠું (કજિયાનું)

કાલમાન ન૰ [સં] સમયનું માપ (૨) સમય–સંજોગોની યોગ્યાયોગ્યતાની ગણતરી. –પકયંત્ર ન૰ સમયને માપવાનું યંત્ર; 'ક્રૉનૉમિટર'

કાલરાત્રિ(–ત્રી) સ્ત્રી૰ [સં] ઘોર અંધારી રાત(૨)કાળરૂપી રાત્રી; જગતના નાશની રાત્રી (૩) ૭૭ વર્ષે આવતી આસો સુદ આઠમ કે શ્રાવણ વદ આઠમની રાત (૪) કાળીના જન્મની રાત (૫) યમરાજાની બહેન

કાલવવું સ૰ ક્રિ૰ [દે. कल्लविअ] પ્રવાહી [સાથે મેળવી ઘૂંટવું

કાલવિપર્યાસ પું૰ કાલક્રમદોષ

કાલવ્યુત્ક્રમ પું૰ કાલક્રમદોષ

કાલસિદ્ધ વિ૰ કાળની કસોટીએ ઊતરેલું

કાલાગ્નિ પું૰[સં.] કાલરૂપી અગ્નિ; પ્રલયાગ્નિ

કાલાતિક્રમદોષ પું૰ કાલક્રમદોષ

કાલાતીત વિ૰ [સં.] કાલથી અતીત–પર (૨) વીતી ગયેલું (૩) જૂનું થઈ ગયેલું

કાલાનુક્રમ પું૰ કાલક્રમ

કાલાપણું ન૰ જુઓ કાલપણ

કાલાવાલા પું૰બ૰વ૰ કરગરવું તે,આજીજી

કાલાષ્ટમી સ્ત્રી૰ કાર્તિક વદ ૮

કાલાં ન૰ બ૰ વ૰ કાલપણ

કાલાંતરે અ૰ [સં. कालांतर] ઘણા લાંબા સમયના–યુગોના અંતર પછી(૨)કેટલોક કાળ વીત્યા પછી (૩) કદી પણ [લા.]

કાલિક વિ૰ [સં.] કાલ–સમયને લગતું

કાલિકા સ્ત્રી૰ [સં.] ચંડિકા; કાલી

કાલિદાસ પું૰ [સં.] સંસ્કૃત ભાષાનો એક પ્રખ્યાત કવિ

કાલિમા સ્ત્રી૰ [સં.] કાળપ(૨)અંધારું(૩) કલંક (૪) છાયા

કાલિય પું૦[સં]શ્રીકૃષ્ણે નાથેલો કાળીનાગ
કાલિંગડું ન૦ [સં. कालिंग ઉપરથી] કલિંગડ, તડબૂચ
કાલિંગડો પું૦ [સં. कालिंग] એક રાગ
કાલિંદી સ્ત્રી૦ [સં] કલિંદ પર્વતમાંથી નીકળતી – યમુના નદી
કાલી સ્ત્રી૦ [સં.] કાળી; કાળકા
–કાલીન વિ૦[સં.] (અમુક)સમય સંબંધી (સમાસમાં). ઉદા૦ તત્કાલીન
કાલીંગડું ન૦ જુઓ કાલિંગડું
કાલીંગડો પું૦ જુઓ કાલિંગડો
કાલુ પું૦, સ્ત્રી૦ દરિયાઈ ખડક (૨) એક જાતની મોતી બનાવનારી માછલી
કાલું વિ૦ બાળકની વાણી જેવું, બોલવે તોતડું અને મધુરું (૨)તોતડું (૩)ઘેલું; અણસમજુ
કાલું ન૦ [સં कल्क] કપાસનું જીંડવું
કાલે અ૦[સં कल्ये, कल्ये] જુઓ 'કાલ' અ૦
કાલ્પનિક વિ૦[સં] સાચું નહિ એવું,કલ્પેલું
કાવડ સ્ત્રી૦ [દે] ખભે બોજો ઉપાડવાને બનાવેલી તુલા
કાવડિયું ન૦ પૈસો
કાવડિયો પું૦[દે कावडिअ]કાવડ ઊંચકનારો
કાવડી સ્ત્રી૦ જુઓ કાવડ. –ડું ન૦ કાવડનું લાકડું [કાવતરું કરનારું
કાવતરાખોર, કાવતરાબાજ વિ૦
કાવતરું ન૦ છળ, પ્રપંચ, કારસ્તાન (૨) ગુપ્ત અને કપટપૂર્ણ યોજના
કાવરું, બાવરું વિ૦ બેબાકળું
કાવલું વિ૦ ઘણું નાજુક અને શોભીતું પણ

કાવ્ય ન૦ [સં] કવિતામાં જે કલાત્મક રસનું તત્ત્વ હોય છે તે (૨) રસાત્મક વાક્ય કે પદબંધ(૩)પદ્ય; કવિતા. ૦મય વિ૦ કાવ્યથી ઓતપ્રોત થયેલું. ૦શાસ્ત્ર ન૦ [સં.] કાવ્ય–કવિતાનું શાસ્ત્ર
કાશ(–સ) પું૦, ન૦ [સં.] એક ઘાસ (૨) ન૦ એનું ફૂલ
કાશ(–સ) પું૦ [સં कास] ખાંસી, ઉધરસ
કાશ (–સ) સ્ત્રી૦આડખીલી(૨)ચીકણાશ; ચોળાચોળ [ચ.]
કાશંડી(–દી, –દ્રી) સ્ત્રી૦ (કાશીની બનાવટનો) મોટા પેટનો પડઘીવાળો લોટો
કાશી સ્ત્રી૦ [સં] યાત્રાનું એક સ્થળ; વારાણસી
કાશ્મીર સ્ત્રી૦ [સં] એક જાતનું કપડું (૨) ન૦ કેસર (૩) [illegible](૪)[illegible] ન૦ હિંદુસ્તાનની ઉ[illegible] એક દેશ. –રી વિ૦ કાશ્મીરનું; કાશ્મીર સંબંધી (૨) સ્ત્રી૦ કાશ્મીરની ભાષા
કાષાય વિ૦ [સં] ભગવું (૨) [illegible] વસ્ત્ર
કાષ્ઠ ન૦ [સં] લાકડું (૨) [illegible]
કાસ જુઓ કાશ [illegible]
કાસદ પું૦ [illegible] – [illegible] [illegible] [illegible], એલચી. –દિયું ન૦ [illegible] (૨) વિ૦ એ કામ કરનાર [illegible] –દું ન૦ [illegible]
કાસળ ન૦ [illegible], તકરાર
કાસાર પું૦ ન૦ [સં] સરોવર; તળાવ
કાહ્ન પું૦ જુઓ 'કાન' (૨) [illegible]
[illegible] વિ૦ જુઓ [illegible]

**કાળજૂનું** વિ૰ કાળ જેટલું – અતિ જૂનું પુરાણું
**કાળજ્વર** પું૰ કાળજ્વર, ભયંકર તાવ
**કાળનિદ્રા** સ્ત્રી૰ મરણનિદ્રા (૨) ગાઢ નિદ્રા
**કાળપ** સ્ત્રી૰ કાળાપણું (૨) કલંક
**કાળપુરુષ** પું૰ યમરાજ
**કાળબળ** ન૰ કાળબળ
**કાળભૈરવ** પું૰ મહાદેવ
**કાળમાપક યંત્ર** ન૰ કાળમાપક યંત્ર
**કાળમીઢ** વિ૰ ઘણું જ કાળું (૨) નિષ્ઠુર (૩) પું૰ એક જાતનો ઘણો કઠણ અને કાળો પથ્થર
**કાળમુખું** વિ૰ કાળના જેવા મોવાળું
**કાળમૂર્તિ (-ર્ત્તિ)** વિ૰ કાળના જેવી મૂર્તિવાળું (૨) સ્ત્રી૰ શરીરધારી કાળ પોતે
**કાળયોગ** પું૰ સમયનો યોગ, સંજોગ
**કાળરાત્રી** સ્ત્રી૰ કાલરાત્રી [સંધ્યાકાળ
**કાળવેળા** સ્ત્રી૰ ભયંકર વખત (૨)
**કાળા બજારિયો** પું૰ કાળું બજાર ચલાવનાર માણસ કે વેપારી
**કાળાગ્નિ** પું૰ જુઓ કાલાગ્નિ
**કાળાટ** પું૰ કાળાપણું **–શ** સ્ત્રી૰ કાળાટ (૨)સહેજ કાળાપણું [અંજન સુરમો
**કાળાંજન** ન૰ [સં કાલ + અંજન] કાળું
**કાળાંતરે** અ૰ જુઓ કાલાંતરે
**કાળાધોળાં** ન૰ બ૰ વ૰ કારસ્તાન, બદચાલ (બ૰ વ૰ મા વપરાય છે જુઓ 'કાળું ધોળું')
**કાળિદાસ** પું૰ જુઓ કાલિદાસ
**કાળિયાર** પું૰ હરણના ટોળાનો મુખી–મોટો નર
**કાળિયું** વિ૰ કાળા રંગનું (૨) ન૰ કાળીનાગી (૩) અફીણ (૪) કાળિયો **–યો** પું૰ કાળી તમાકુ
**કાળી** વિ૰ સ્ત્રી૰ કાળા રંગની સ્ત્રી (૨) સ્ત્રી૰ કાળી છાપવાળી ગંજીફાના પત્તાની એક જાત (૩) કાલિકા
**કાળીકંઠી, કાળીગાંઠી** સ્ત્રી૰ [સં કચ્ચ ચટિકા] સ્ત્રીઓની કોટનું એક ઘરેણું
**કાળીચૌદશ(-સ)** સ્ત્રી૰ આસો વદ ૧૪.
**કાળીટીલી** સ્ત્રી૰ કલંક લાંછન
**કાળીનાગ** પું૰ કાળો નાગ-સાપ (૨)જુઓ કાલિય [વાસી લોક
**કાળીપરજ** સ્ત્રી૰ દૂબળા વગેરે આદિ
**કાળીરોટી** સ્ત્રી૰ માતાઓ
**કાળીરોળી** સ્ત્રી૰ રોળીટોળી–સાંજનો વખત
**કાળું** વિ૰ [સં કાલ] મશના રંગનું (૨) [લા] નઠારું, દુષ્ટ અઘોર, અનીતિમય (જેમ કે કાળું કામ, બજાર ઇ૰) (૩) વસમું સખત કારમું ઇ૰ ભાવવાળું (જેમ કે કાળો યોગ, કાળી મજૂરી) **–ધોળું** ન૰ ખરાબ કામ **–પાણી** ન૰ દેશનિકાલ જન્મટીપ **–બજાર** ન૰ છાનુંમાનું ચાલતું ગેરકાયદે નફાખોરીનું બજાર–વેચાણ ને ખરીદ **–ભમ્મર** વિ૰ ભમરા જેવું ખૂબ કાળું **–મેશ** વિ૰ મેશ જેવું કાળું
**કાળો કામણગારો** પું૰ શ્રીકૃષ્ણ
**કાળો કાયદો** પું૰ ખૂબ આકરો જુલમી કાયદો (૨) પહેલા વિશ્વયુદ્ધ બાદ અંગ્રેજ સરકારે હિંદમાં લાગુ કરેલો જુલમી કાયદો – રૌલેટ ઍક્ટ [ખેપિયો
**કાળોતરિયો** પું૰ કાળોતરી લઈ જનારો
**કાળોતરી** સ્ત્રી૰ [સં કાલપત્રિકા] મરણના સમાચારની ચિઠ્ઠી **–રું** વિ૰ કાળું **–રો** પું૰ કાળો નાગ, કૃષ્ણનાગ
**કાળોત્રી** સ્ત્રી૰ જુઓ કાળોતરી
**કાં** (૦) અ૰ જુઓ કેમ (૨) કિંવા કાંતો
**કાંઈ(૦ક)** (૦) વિ૰ (૨) સ૰ જુઓ કંઈ, ૦ક
**કાંકચ** (૦) પું૰ કાચકો એક વનસ્પતિ
**કાંકરાળું, કાંકરિયાળું કાંકરિયું** (૦) વિ૰ કાંકરીવાળું
**કાંકરી** (૦) સ્ત્રી૰ [જુઓ કાંકર –રી] ઝીણો કાંકરો (૨) રેતી પથરી (૩) એ નામનો રોગ **–ચાળો** પું૰ કોઈના પર મશ્કરીમાં કાંકરી નાખવી તે
**કાંકરો** (૦) પું૰ [કાંકર] ઝીણો પથ્થર (૨) કોઈ પણ કઠણ પદાર્થ નો નાનો ગાંગડો (૩)

- કંટક, ફાંસ, નડતર (૪) શંકા, વહેમ, ખટકો (૫) ખીલ (આંખમાં થતો)

**કાંકે** (૦) અ૦ કેમ જે, કારણ કે

**કાંક્ષા** સ્ત્રી૦ [સં] આકાંક્ષા, ઇચ્છા **-ક્ષિણી** વિ૦સ્ત્રી૦ આકાંક્ષા રાખનારી **-ક્ષી** વિ૦[સં] ઇચ્છા કરનારુ (સમાસમાં અંતે ઉદા૦ દર્શનકાંક્ષી)

**કાંગ** પુ૦,સ્ત્રી૦[સં कङ्गु] એક જાતનું ધાન્ય

**કાંગડુ** (૦) ન૦[પ્રા कंगडुअ] ગાંગડુ દાણો

**કાંગરી** (૦) સ્ત્રી૦[જુઓ કાંગરો]દાંતા જેવી હાર-ભાત (૨) કોર, ધાર

**કાંગરો** (૦) પુ૦ [फा कुंगुरा] દાંતો (૨) શિખર (૩) કોટની કોરણ ઉપરનુ એક ચણતર (૪) મોટા દાંતાની કાંગરી (૫) ભરત ભરવાની એક તરેહ

**કાંગલુ** (૦) વિ૦ જુઓ કાંગુ

**કાંગારૂ** ન૦ [इं] એક ચોપગુ પ્રાણી

**કાંગાવેડા** પુ૦ બ૦ વ૦ કાંગાપણુ

**કાંગુ** (૦) વિ૦ રાંક, કાયર

**કાંચન** ન૦ [સં] સોનુ (૨) ધન, દોલત **૦ગિરિ** પુ૦ મેરુ પર્વત

**કાંચળી** (૦)સ્ત્રી૦[સં कञ्चुली]કાપડુ,કમખો (૨)સાપે ઉતારી દીધેલી ચામડી-ખોળ

**કાંચિ(-ચી)** સ્ત્રી૦ [સં] ઘૂઘરીવાળો કંદોરો (૨) દક્ષિણમાં આવેલુ હિંદુઓનુ એક પવિત્ર ધામ

**કાંજી** (૦) સ્ત્રી૦[મ]રાબ(૨)ખાટી(૩)ખેળ

**કાં જે** (૦) અ૦ કેમ જે, કારણ કે

**કાંટ** સ્ત્રી૦(૦) કાંટાવાળાં વૃક્ષોની ગીચ ઝાડી

**કાંટાદાર** (૦) વિ૦ પાણીદાર, ગુસ્સાવાળુ

**કાંટાળુ** (૦) વિ૦ કાંટાવાળુ

**કાંટિયુ** (૦) ન૦ મડદા ઉપર નાખવાનુ કપડુ (૨) સડાસ

**કાંટિયો** (૦) પુ૦['કાંટિયો']સડાસ,જાજરૂ

**કાંટિયો** (૦)પુ૦ કાંટો-અંટસ રાખનારો

**કાંટુ** (૦) ન૦માલઆપવાલેવાનીગોઠવણ -કરાર(પ્રાય અણછાજતો)(૨)કઠોળના પાંદડાં ડાંખળાં ઇ૦નો ભૂકો, ગોતર

**કાંટો** (૦) પુ૦ [સં कण्टक] કેટલીક વનસ્પતિ પર ઊગતો કઠણ અણીદાર સીધો કે વાંકો અંકુર, શૂળ (૨) એના જેવા આકારની કોઈ પણ વસ્તુ (ઘડિયાળનો કાંટો) (૩) યુરોપી ઢબે જમતાં વપરાતુ દાંતાળુ, ચમચા ઘાટનુ સાધન ઉદા૦ છરીકાંટો (૪) તોલ કરવાનુ યંત્ર, કંપાણ ઇ૦ (૫) નાકે પહેરવાનુ સ્ત્રીઓનુ એક ઘરેણુ (૬) રોમાંચ [લા] (૭) નડતર, ફાંસ (૮) અંટસ કીનો(૯)વહેમ,શંકા(૧૦) ગુસ્સો, પાણી (જેમ કે કાંટાદાર માણસ) (૧૧) ટેક, મમત

**કાંઠલી** (૦) સ્ત્રી૦ સ્ત્રીઓના કંઠનુ એક ઘરેણુ, હાંસડી (૨) વાણાનો તાર તાણામાં નાખવાનુ વણકરનુ એક ઓજાર, કાંઠલો

**કાંઠલો** (૦) પુ૦ [સં कण्ठ] ગળાને બેસતો આવતો અંગરખાનો ભાગ (૨) પોપટને કંઠે કાળુ વર્તુલ હોય છે તે (૩) જુઓ કાંઠલી (૪) ઘડા, ગાગર વગેરેના પેટની ઉપરનો-કંઠના ભાગનો ગોળ કાંઠો (૫) ધાર, કિનારો

**કાંઠિયુ** ન૦,**-યો** પુ૦, **કાંઠી** (૦) સ્ત્રી૦ એક જાતનુ જાજરૂ, ડટણ

**કાંઠો** (૦) પુ૦ કિનારો, તટ, ધાર (૨) અંત, છેડો (૩) ઘડો, ગાગર, કૂવો ઇ૦ની છેક ઉપરનો વર્તુલાકાર ભાગ

**કાંડ** પુ૦[સં] પ્રકરણ, વિભાગ (૨) છોડની બે ગાંઠ વચ્ચેનો ભાગ, પેરી (૩) ડાળી

**કાંડાઘડિયાળ** (૦) સ્ત્રી૦ કાંડે પહેરવાની ઘડિયાળ, 'રિસ્ટવૉચ'

**કાંડાછોડ** (૦) વિ૦ગમે તેવુ સખત પકડેલુ કાંડુ છોડવી નાખે એવુ,બળવાન(૨)કાંડાબળની રમત(૩)ચડસાચડસી,હુંસાતુંસી

***કાંડાબળ*** *(૦) ન૦ કાંડાનુ-હાથનુ બળ*

**કાંડાબળિયુ** (૦) વિ૦ કાંડાના બળવાળુ, મજબૂત

**કાંડાવછોડ** વિ૦ જુઓ કાંડા છોડ

**કાંડિયુ** (૦) ન૦ સ્ત્રીઓનું કાંડે પહેરવાનુ ઘરેણુ (૨) ખમીસ ઇ૦નો કાંડા આગળનો ભાગ

**કાંડી** (૦) સ્રી૦ દીવાસળી કે તેની પેટી (૨) જુઓ કાડુ

**કાડુ** (૦) ન૦ [સ काण्ड] જ્યાં હાથનો પંજો જોડાયેલો છે તે ભાગ

**કાંત** વિ૦ [સ] ઇચ્છિત, પ્રિય (૨) મરજીનુ અનુકૂળ (૩) સુંદર, મનોહર (૪) પું૦ પ્રીતમ (૫) વર, પતિ (૬) ચંદ્ર

**કાંતણ** (૦) ન૦ કાતવુ તે કાતવાની ક્રિયા

**કાંતવુ** (૦) સ૦ક્રિ૦ [સ कर्त] વળ દઈને તાર કાઢવો (૨) ઝીણી–નકામી ચર્ચા કરવી [લા]

**કાંતા** સ્રી૦[સ] પ્રિયા(૨)સુંદર સ્રી(૩)પત્ની

**કાંતાર** ન૦ [સ] મોટું કે નિર્જન જંગલ (૨) દુર્ગમ માર્ગ

**કાંતિ** સ્રી૦ [સ] શોભા સૌંદર્ય, મનોહરતા (૨) તેજ, નૂર, દીપ્તિ (૩) ચહેરાનું તેજ

**કાં તો** (૦) અ૦ અથવા, અગર તો

**કાંદો** (૦) પું૦ [સ कन्द] ડુંગળી (૨) કંદ, હરકોઈ વનસ્પતિના મૂળની ગાંઠ–જડ (૩) લાભ ફાયદો [લા]

**કાંધ** (૦) સ્રી૦ [સ स्कंध] ખભો (૨) ખાંધ, ધૂંસરીનું આટણ **–ધાખત** ન૦ હપતા પ્રમાણે દેવું ભરી દેવાનું લખત **–ધાંપાંજરા** ન૦ બ૦ વ૦ કરેલા બાંધા ચૂકતે ન થાય તો વ્યાજ સાથે તેના ફરી બાંધા કરવા તે **–ધિયો** પું૦ ખભા ઉપર ભાર ઉપાડનાર મજૂર (૨) બળદ (૩) મુડદું ઊંચકનાર આદમી (૪) કાંધાખત કરી નાણાં ધીરનાર આદમી (૫) સાગરીત **–ધુ** ન૦ હપતા પ્રમાણે ભરી દેવાની રકમ હપતો **–ધેવાળિયો** પું૦ મોટો છોકરો ઘરનો ભાર વહેનાર દીકરો (૨) સાથી **–ધો** પું૦ જુઓ કાંધુ

**કાંપ** (૦) પું૦ કાળો–ચીકણો ઠરેલો કાદવ

**કાંપ** (૦) પું૦ કંપ કંપારો **–વુ** અ૦ક્રિ૦ [સ कम्प] કંપવું, ધ્રૂજવું (૨) ભયથી ધ્રૂજવું

**કાંબળ(–ળી)** (૦) સ્રી૦[સ कम्बल] કામળી **–ળો** પું૦ ધાબળો, કામળો

**કાંબી** (૦) સ્રી૦ [સ कम्बी] સ્રીઓના પગનું એક ઘરેણું (૨) કાગળના માનો કાઠલો (૩) સારણગાંઠ દબાવવાનો કંદોરો

**કાંશિયાં** (૦) ન૦બ૦વ૦ જુઓ કાંસીજોડ

**કાંસ** (૦) પું૦ પાણી લઈ જવાને બનાવેલી નાની નહેર (૨) પાણી વહી જવાને માટે કરેલી નીક, ગટર

**કાંસકી** (૦) સ્રી૦ [સ कङ्कतिका, प्रा कक्कसी] વાળ ઓળવાનું એક સાધન **–કો** પું૦ વાળ ઓળવાની મોટી કાંસકી

**કાંસવું** (૦) અ૦ ક્રિ૦ [સ कास्] ખાંસવું (૨) ખોંખારવું (૩) હાંફવું, ફેંફેં કરવું (૪) સ૦ ક્રિ૦ ઠાંસવું, ચગદીને ભરવું [સુ]

**કાંસાં** (૦) ન૦ બ૦ વ૦ કાંસીજોડ

**કાંસિયો** (૦) પું૦ પિત્તળની તકતી (૨) કાંસાનો મોટો વાડકો–તાસળું (૩) કાંસકો

**કાંસી(૦જોડ)** સ્રી૦, **કાંસીજોડું** (૦) ન૦ (બહુવચનમાં) કાંસાની બનાવેલી મોટી ઝાંઝ, કાંસાનું છમછમિયું

**કાંસુ** (૦) ન૦[સ कांस्य] તાંબુ જસત અને કલાઈથી બનતી એક મિશ્રધાતુ

**કાંસ્ય** ન૦ [સ] કાંસું **૦કાર** પું૦ કંસારો

**કિકલાવવુ** સ૦ ક્રિ૦ કીકલાવું'નું પ્રેરક

**કિકિયાણું** ન૦ [રવ૦] એકસામટા ઘણા મોટા તીણા અવાજે થવા તે

**કિકિયારી** સ્રી૦ [રવ૦] તીણી કારમી ચીસ **–રો** પું૦ મોટી કિકિયારી

**કિચૂકો** પું૦ કચૂકો, આમલીનો ઠળિયો

**કિચૂડ** અ૦ [રવ૦] તેવો અવાજ થાય તેમ (જેમ કે કોસના ચાકળાનો)

**કિચૂ(–ચો)ડો** પું૦ કિચૂકો (૨) કિચૂડ કિચૂડ થતો અવાજ (૩) નાનો ચકડોળ

**કિતવ** પું૦ [સ] જુગારી (૨) કપટી, ઠગારો

**કિતાબ** સ્રી૦ [અ] ચોપડી, ગ્રંથ **૦ખાનું** ન૦ ગ્રંથભંડાર, પુસ્તકાલય **૦પરસ્ત** વિ૦ ચોપડીચુંબક

**કિત્તો** પું૦ [અ कितअह = તેણે કાપ્યું ઉપરથી] જાડા કાપની કલમ–લેખણ (૨) સારો લખેલો ખરડો–નમૂનો (૩) ખેતરનો કકડો –વિભાગ (૪) અ૦ એનું એ જ, એજન

**કિનખાબ** પુ૦ [फा कम्ख़ाब] જરીબુટ્ટાના વણાટનું એક જાતનું કાપડ (૨) કસબ
**કિનાર(-રી)** સ્ત્રી૦ [फा] ધારનો ભાગ કોર (૨) વસ્ત્ર પર મૂકવાની કોર (૩) કિનારો –રો પુ૦ કાંઠો, તટ
**કિન્નર** પુ૦ [स] એક જાતનો દેવ, કુબેરનો ગણ ૦કંઠ વિ૦, ૦કંઠી વિ૦ સ્ત્રી૦ કિન્નર જેવા મધુર કંઠવાળી –રી સ્ત્રી૦ [स] કિન્નરની સ્ત્રી (૨) સારંગી
**કિન્નાખોર, કિન્નો** જુઓ કીનાખોર કીનો
**કિફાયત** સ્ત્રી૦ [अ] બચત (૨) વિ૦ જુઓ કિફાયતી –તી વિ૦ ફાયદા પડતું સસ્તું
**કિયું** વિ૦ (૨) સ૦ કયું
**કિરકોળ(-ળ)** વિ૦ [स] પરચૂરણ (૨) અ૦ છૂટક થોડે થોડે કરીને
**કિરણ** ન૦ [स] પુ૦, તેજની રેખા, રશ્મિ ૦માળી પુ૦ [स] સૂર્ય [–સ્રષ્ટા
**કિરતાર** પું૦ [स कर्ता] સૃષ્ટિનો કરનારો
**કિરપા** સ્ત્રી૦ જુઓ કૃપા [પ]
**કિરપાણ** સ્ત્રી૦ [स कृपाण] (શીખો ધર્મચિહ્ન તરીકે રાખે છે તે) એક હથિયાર
**કિરમજ** પુ૦ [अ किर्मिज़] એક જાતનો કીડો (૨) એમાંથી નીકળતો કિરમજ–રાતો રંગ અને દવા –જી વિ૦ કિરમજના રંગનું ઘેરું લાલ
**કિરાત** પુ૦ [स] પહાડી જંગલી લોકોની એક જાત (૨) એ જાતનો માણસ, ભીલ –તી સ્ત્રી૦ કિરાતની સ્ત્રી, ભીલડી (૨) પાર્વતી દુર્ગા
**કિરાયાદાર** વિ૦ કિરાયે–ભાડે રહેનારું –રાખનારું (૨) પુ૦ ભાડૂત
**કિરાયું** ન૦ [अ] ભાડું
**કિરીટ** પુ૦ [स] મુગટ –ટી વિ૦ કિરીટવાળું (૨) પુ૦ રાજા (૩) અર્જુન
**કિલ** અ૦ [स] ખરેખર
**કિલકાર** પુ૦ [રવ૦] આનંદભર્યો કલબલાટ (૨) આનંદની કિકિયારી ૦વું અ૦ ક્રિ૦ કિલકાર કરવો –રી સ્ત્રી૦ જુઓ કિલકાર (૨) તીણી ચીસ કે પોકાર
**કિલકિલ** સ્ત્રી૦ [स] [રવ૦] પક્ષીઓ એકી સાથે બોલવાથી થતો કિલકિલ એવો હર્ષભર્યો અવાજ –લાટ પુ૦ પક્ષીઓનું કિલકિલ એમ કરવું તે (૨) હર્ષધ્વનિ
**કિલાવો** પુ૦ [फा कलावा] હાથીને ગળે લટકતું દોરડું જેના ગાળામાં પગ ભેરવીને મહાવત હાથીને ચલાવવા વગેરેનો ઇશારો કરે છે
**કિલ્બિષ** [स] **કિલ્મિષ** [પ] ન૦ પાપ (૨) અપરાધ (૩) રોગ
**કિલ્લી** સ્ત્રી૦, ૦દાર પુ૦ જુઓ કીલી ૦દાર
**કિલ્લું** ન૦ [स कार+लु]અનાજમાં પડતું એક જીવડું, ભોટવું
**કિલ્લેદાર** પુ૦ કિલ્લાનો ઉપરી અમલદાર (૨) કિલ્લાનો કબજો ધરાવનાર કે તેનું રક્ષણ કરનાર સૈનિક
**કિલ્લેબંદી(-ધી)** સ્ત્રી૦ શત્રુની સામે રક્ષણ મળે એવું બાંધકામ – કિલ્લો કરવો તે (૨) કિલ્લાનું બાંધકામ
**કિલ્લો** પુ૦ [अ किलअह्] કોટ, દુર્ગ
**કિલ્વિષ** ન૦ [स] જુઓ કિલ્બિષ
**કિશોર** વિ૦ [स] નાની ઉંમરનું સગીર (૨)પુ૦ ૧૧થી ૧૫ વર્ષ સુધીની ઉંમરનો છોકરો –રાવસ્થા સ્ત્રી૦ કિશોર વય કે સ્થિતિ –રી સ્ત્રી૦ [स]કુમારી, ૧૧થી ૧૫ વર્ષની છોકરી
**કિશ્ત** સ્ત્રી૦ [फा] શેતરંજનો એક દાવ, શેહ (૨) ખેતી, વાવેતર
**કિશ્તી** સ્ત્રી૦ [फा] હોડી
**કિષ્કિંધા** સ્ત્રી૦[स] સુગ્રીવની રાજધાની
**કિસ્** સ૦[हि]+કોણ? શું? [પ્રાય પ]
**કિસમ** સ્ત્રી૦ [अ किस्म]જાત, પ્રકાર, રીત
**કિસમિસ** સ્ત્રી૦ [फा किशमिश] નાના દાણાની એક જાતની સૂકી દ્રાક્ષ
**કિસલય** ન૦ [स] કૂંપળ
**કિસાન** પુ૦ [हि] ખેડૂત
**કિસ્ત** સ્ત્રી૦ [फा] મહેસૂલ વગેરેનો હપતો (૨) મહેસૂલ, કીસ (૩) ખંડણી, કર (૪) જુઓ કિશ્ત

કિસ્તી સ્ત્રી૦ જુઓ કિશ્તી
કિસ્મત ન૦ [અ.] નસીબ
કિસ્સો પું૦ [અ.] કહાણી; અદ્ભુત કથા –બનાવ (૨) કલ્પિત વાર્તા
કિહાં અ૦ જુઓ કયાં [પ.]
કિંકર પું૦ [સં.] ચાકર. –રી સ્ત્રી૦ [સં.] ચાકરડી
કિંકર્ત(–ર્ત્ત)વ્યતા સ્ત્રી૦ [સં] કર્તવ્ય શું છે તેવો પ્રશ્ન ઊઠે એવી દશા. –મૂઢ વિ૦ કિંકર્તવ્યતાથી મૂઢ – મૂંઝાયેલુ
કિંકિણાટ પું૦ કિંકિણીના જેવો અવાજ
કિંકિણી સ્ત્રી૦ [સં.] નાની ઘટડી, ઘૂઘરી-વાળો કંદોરો; હાથી (૨) કંકણ, કાગરા-વાળુ વલય
કિંગલાણુ ન૦ કિંગલાવું તે (૨) કિંગલાવાનો હર્ષધ્વનિ. –વું અ૦ ક્રિ૦ આનંદમાં આવી જવું; ખૂબ ખુશી થવું
કિંચિત વિ૦ [સં.] થોડુંક (૨) અ૦ સહેજ; જરા. ૦કર વિ૦ [સં.] કિંચિત કરે એવું. ૦માત્ર વિ૦ (૨) [સં.] અ૦ કિંચિત જ
કિંડરગાર્ટન ન૦ [જર્મન] ગમ્મત સાથે જ્ઞાનઆપવાની બાળશિક્ષણની એક પદ્ધતિ
કિંતુ અ૦ [સં.] પરંતુ; તોપણ
કિંપુરુષ પું૦ [સં.] કિન્નર (૨) પ્રાચીન કાલની એક જંગલી જાતનો પુરુષ (૩) વર્ણસંકર–નીચ–તુચ્છ માણસ
કિંબહુના અ૦ [સં.] વિશેષ(કહેવા)થી શું ?
કિંમત સ્ત્રી૦ [જુઓ કીમત] મૂલ્ય; બદલો; વળતર (૨) કદર; પૂજ; લેખું
કિંવદંતી સ્ત્રી૦ [સં.] લોકવાયકા; અફવા
કિંવા અ૦ [સં.] અથવા
કિંશુક પું૦ [સં.] ખાખરો [કિંગલાવું
કીકલાવું અ૦ ક્રિ૦ [સં કિલ્બિલ પરથી]
કીકલી સ્ત્રી૦નાની કીકી –લો પું૦નાનો કીકો
કીકી સ્ત્રી૦ [પ્રા. कीका] આંખની પૂતળી
કીકી સ્ત્રી૦ નાની બાળકી. –કો પું૦ નાનો બાળક
કીચ,(૦ડ) પું૦ કાદવ
કીજે કરવામાં આવે; કરો(વિધ્યર્થ રૂપ)[પ.]
કીટ વિ૦ બરાબર પાઠે–મોઢે કરેલું (૨) પૂરું માહિતગાર; કાબેલ
કીટ પું૦ [સં. किट्ट] મેલ; કાટ (૨) કચરો; કસ્તર; કીટું (૩) ગઠ્ઠો; ગાંઠ
કીટ(૦ક) પું૦ [સં.] કીડો; જંતુ
કીટલી સ્ત્રી૦ [ઇં.] ચાદાની
કીટિયું વિ૦ કીટીવાળું (૨) ન૦ લાકડાની ચીપટ
કીટી સ્ત્રી૦ [પ્રા. किट्टि] રૂમાં જે (કપાસિયાની ફરચ કે પાંદડીનો ભૂકો ઇ૦) કસ્તર વળગી રહેલું હોય તે [જામતો કચરો
કીટું ન૦ [સં. किट्ट] ઘીને તાવ્યા પછી નીચે
કીટો (૦ડો) પું૦ [સં. किट्ट] ઈંટો કે નળિયા પકવતા પીગળીને ગઠ્ઠો થઈ ગયેલી માટી (૨) બળી–પીગળીને ઠરેલો કોઈ પણ કચરો (૩) ધાતુના પદાર્થો, ઘણા તાપથી રસરૂપ થઈ બંધાઈ જાય છે તે (૪) બાવળના લાકડાનો ગાંડવાળો કકડો
કીડ સ્ત્રી૦ [સં. कीट] કીટ; ઊધ (૨) એક રોગ; દાદર, ઉંદરી ઇત્યાદિ (૩) ખજવાળ; ચળ
કીડિયારું ન૦ કીડીઓનું દર
કીડિયાસેર સ્ત્રી૦ કીડિયાંની સેર–કંઠી
કીડિયું ન૦ ખૂબ નાનો કાચનો મણકો
કીડી સ્ત્રી૦ [સં. कीटिका] એક ઝીણું જીવ – જંતુ. ૦વેગ પું૦ કીડીના જેવો–ધીમો વેગ [નાનો જીવડો
કીડો પું૦[સં. कीट; પ્રા. कीड्ड]પેટે ચાલનારો
કીધ સં૦ ક્રિ૦ કીધું; કહ્યું [પ.] [રૂપ)
કીધું સં૦ ક્રિ૦ કર્યું ('કરવું'નું ભૂતકાળનું એક
કીધું સ૦ ક્રિ૦ કહ્યું ('કહેવું' ના ભૂતકાળ માટે વપરાતું એક રૂપ)
કીનાખોર વિ૦ કીનો રાખે એવું; દંશીલું
કીનો પું૦[ફા.] વેર; અટસ
કીમત સ્ત્રી૦ [અ.] જુઓ કિંમત. –તી વિ૦ [ફા.] ભારે કિંમતનું
કીમિયાગર પું૦ [ફા.] કીમિયો કરી જાણનારો આદમી (૨) કળાવાન–યુક્તિ-બાજ આદમી (૩) ધુતારો
કીમિયો પું૦ [અ. कीमिया] હલકી ધાતુને કીમતી બનાવવાની ગુપ્ત રસાયણવિદ્યા (૨) [લા.] ઇલમ; યુક્તિ (૩) સહેલાઈથી

ઘણું દ્રવ્ય મળે અથવા ફાયદો થાય એવો ઇલમ-ધંધો અથવા વસ્તુ
કીર પું૦ [સં.; દે.] પોપટ
કીરચ સ્ત્રી૦ કરચ; ઘણો નાનો કકડો (૨) સંગીન; 'બૅયોનેટ'
કીરત સ્ત્રી૦ જુઓ કીર્તિ [પ.] ૦ન જુઓ કીર્તન ૦નિયાં ન૦ બ૦ વ૦ કાંસીજોડ; કીર્તન કરવાનાં છમછમિયાં. ૦નિયો પું૦ કીર્તનકાર
કીર્ત(-ર્ત્ત)ન ન૦ [સં.] યશોગાન; ગુણકીર્તન (૨) ગાયન અને સંગીત સાથેનું ઈશ્વરનું ગુણવર્ણન. ૦કાર પું૦ કીર્તન કરનારો આદમી; હરદાસ. -નીય વિ૦ [સં] વખાણવા જેવું
કીર્તિ(-ર્ત્તિ) [સં.]સ્ત્રી૦ ખ્યાતિ; નામના. ૦કર વિ૦ ખ્યાતિ કરનારું. ૦ત વિ૦[સં.] પ્રખ્યાત; જાણીતું. ૦ધ્વજ પું૦ કીર્તિરૂપી ધજા ૦માન વિ૦ કીર્તિવાળું. -વંત વિ૦ કીર્તિમાન. ૦લેખ પું૦ કીર્તિનું સૂચન કે વર્ણન કરતો લેખ. ૦સ્તંભ પું૦ કીર્તિ કરવા (કે કાયમ રાખવા) માટે રોપેલો કે ચણેલો સ્તંભ -મિનારો; સ્મરણસ્તંભ
કીલ પું૦ (ગાડાની) મળી
કીલ પું૦ [સં.] નખ; ખૂંટો; ઢોર બાંધવાનો ખીલો. ૦ક ન૦ મેખ; ખૂંટો (૨) ઢોર બાંધવાનો ખીલો (૩) ધરી. ૦કાસ્થિ ન૦ જેની વચ્ચે કરોડરજ્જુ હોય છે તે કરોડની હાડમાળાનો બીજો મણકો
કીલી સ્ત્રી૦ [સં. कील=મેખ] કૂંચી (૨) તિજોરી; નાણાંની પેટી. ૦દાર પું૦ જેની પાસે કૂંચી રહેતી હોય (કિલ્લો, તિજોરી, ઇત્યાદિની) તે આદમી, કિલ્લીદાર
કીશ પું૦ [સં.] વાંદરો (૨) સૂર્ય
કીસ સ્ત્રી૦[फा किस्त] મહેસૂલ, સરકારમહેસૂલ
કુ અ૦ [સં.] નામ પૂર્વે આવતાં 'ખરાબ, હલકું, નિંદિત, પાપી' એવો અર્થ સૂચવે. ઉદા૦ કુમાર્ગ (૨) સ્ત્રી૦ પૃથ્વી
કુકરેકૂક ન૦ [રવ૦] કૂકરેકૂક
કુકર્મ ન૦[સં] ખોટું-ખરાબ કર્મ. -ર્મી વિ૦ કુકર્મ કરનારું

કુક્કુટ પું૦ [સં.] કૂકડો
કુક્ષી(-ક્ષિ) સ્ત્રી૦ [સં.] કૂખ
કુચ પું૦ [સં.] સ્ત્રીની છાતી; સ્તન
કુચાલ સ્ત્રી૦ કચાલ; ખરાબ વર્તણૂક
કુચેષ્ટા સ્ત્રી૦, -ષ્ટિત ન૦ [સં.] ખોટી-ખરાબ ચેષ્ટા
કુછંદ પું૦ [સં.] ખરાબ છંદ-વ્યસન કે ચસકો; લંપટપણું
કુજવાર પું૦ [સં.] મંગળવાર
કુજોગ પું૦ કુયોગ
કુટજ પું૦ [સં.] એક ઝાડ; કડો
કુટામણ ન૦ કૂટવું તે; ટિચામણ
કુટારો પું૦ કૂટામણ (૨) માથાકૂટ; પંચાત [લા.]
કુટાવવું સ૦ ક્રિ૦ 'કૂટવું'નું પ્રેરક
કુટાવું અ૦ ક્રિ૦ 'કૂટવું'નું કર્મણિ (૨) ટિચાવું અથડાવું (૩) સૂઝ ન પડવી. ફટાગો થવો [લા.]
કુટિ સ્ત્રી૦ [સં.] ઝૂંપડી
કુટિલ વિ૦ [સં.] વાંકું; વળેલું (૨) હઠીલું (૩) છળવાળું; કપટી ૦તા સ્ત્રી૦
કુટી(૦ર) સ્ત્રી૦ [સં.] કુટિ; ઝૂંપડી
કુટુંબ ન૦ [સં.] એક બાપનો પરિવાર-વરા (૨) બૈરી, છોકરાં વગેરે ઘરનાં માણસોનો સમૂહ (૩) બૈરીછોકરાંનો સમૂહ. ૦કબીલો પું૦ કુટુંબ અને કબીલો. ૦પરિવાર પું૦ કુટુંબ અને પરિવાર. -બિની સ્ત્રી૦ [સં] કુટુંબી સ્ત્રી. -બી વિ૦ [સં.] કુટુંબનું (૨) કુટુંબવાળું (૩) ન૦; પું૦ કુટુંબનું માણસ
કુટેવ સ્ત્રી૦ નઠારી ટેવ-આદત
કુટ્ટણી [પ્રા.], -ની [સં.] સ્ત્રી૦ કૂટણી
કુઠાર પું૦ [સં] કુહાડો (૨) ફરશી
કુડતું ન૦ પહેરણ
કુણ સ૦ + કેણ
કુતકું ન૦ [तुर्की कुत्का] દંડુ; ખૂંટું
કુતરિયું ન૦ એક ઘાસ; કૂતરી
કુતર્ક પું૦[સં] ખોટો તર્ક (૨) ખરાબ વિચાર
કુતુબ પું૦ [अ. कुत्ब] ધરીનો ખીલડો (૨) ધ્રુવતારો. ૦નુમા ન૦ [फा.] હોકાયંત્ર
કુતૂહલ ન૦ [સં.] અમુક વસ્તુ-નવી વસ્તુ

જોવા જાણવાની ઉત્કંઠા; કૌતુક (૨) નવાઈભરી વસ્તુ
**કુત્તી** સ્રી૦ [દે] કૂતરી. **-ત્તો** પુ૦ કૂતરો.
**કુત્સિત** વિ૦ [મ] ધિક્કારવા યોગ્ય, નિંદિત (૨) નીચ, નઠારું અધમ (૩) મેલુ, ગંદુ
**કુથ** પુ૦ [સ] હાથી ઉપર નાખવાની ઝૂલ (૨) સોદરી, શેતરંજી (૩) કથા
**કુદકારો** પુ૦ ફૂંકો
**કુદકું** ન૦ જુઓ કુતકુ
**કુદરત** સ્રી૦ [અ] ઈશ્વરી શક્તિ, નિસર્ગ, પ્રકૃતિ(૨)જાતિસ્વભાવ (૩) જોર તાકાત. **-તી** વિ૦ કુદરત સબંધી, નૈસર્ગિક, સ્વાભાવિક
**કુદાવવુ** સ૦ ક્રિ૦, કુદાવું અ૦ ક્રિ૦ અનુક્રમે 'કૂદવુ'નુ પ્રેરક અને કર્મણિ
**કુદૃષ્ટિ** સ્રી૦ [સ] ખોટો મત-કલ્પના (૨) ખોટા – ખરાબ ખ્યાલથી જોવુ તે
**કુધાન** ન૦ હલકા પ્રકારનુ ધાન્ય
**કુધારો** પુ૦ ખરાબ રિવાજ (૨) સુધારાથી વિરુદ્ધ એવી ખોટી દિશામા ગતિ
**કુનેહ** સ્રી૦ [અ कुन्ह] હિકમત (૨) ચતુરાઈ
**કુપથ** પુ [મ] ખરાબ-અનીતિનો માર્ગ. **૦ગામી** વિ૦ કુપથે જનારુ
**કુપથ્ય** વિ૦ [સ] પથ્ય નહિ તેવુ, આરોગ્યને માફક ન આવે એવુ(૨)ન૦ પરેજી-કરી ન પાળવી તે
**કુપાત્ર** વિ૦ [સ] નાલાયક, અનધિકારી (૨) બેઅદબ, ઠરી ગયેલુ(૩)ન૦ ખરાબ વાસણ (૪) કુપાત્ર માણસ
**કુપિત** વિ૦ [સ] કોપેલુ, ક્રોધે ભરાયેલુ
**કુપુત્ર** પુ૦ [સ] કપૂત [પુ૦ કુલ્લુ
**કુપ્પી** સ્રી૦ [સ कूपी] નાનો કુપ્પો **-પ્પો**
**કુફર** ન૦ [અ. कुफ्र] નાસ્તિકતા, કાફરપણુ
**કુફરાન** ન૦ [અ] કુફર (૨) ખોટુ તહોમત, આળ (૩) ધાધળ, તોફાન
**કુબજા** સ્રી૦ કુબ્જા (૨) ખરાબ સ્રી
**કુબુદ્ધિ** સ્રી૦ [મ] નઠારી બુદ્ધિ, લુચ્ચાઈ
**કુબેર** ન૦ [સ] ઇદ્રના ધનનો ભડારી
**કુબ્જ** વિ૦ [સ] ખૂધું – કૂબડુ
**કુબ્જા** વિ૦ સ્રી૦ [સ] ખૂધી – કૂબડી (૨) સ્રી૦ કૈકેયીની દાસી – મથરા (૩) કૃષ્ણની કૃપાપાત્ર કંસની એક દાસી
**કુભારજા** સ્રી૦ [कु+भार्या] નઠારી સ્રી (૨) કજિયાખોર સ્રી, કર્કશા (૩) કૂવડ
**કુભાંડ** ન૦[સ कु+भाण्ड] જૂઠુ તહોમત(૨) તરકટ **-ડી** વિ૦ ઢોગી, વેષધારી, તરકટ કરનારુ (૨) ખોટો આરોપ મૂકનારુ
**કુમક** સ્રી૦ [તુર્કી] મદદ
**કુમકુમ** ન૦ જુઓ કુકુમ, કકુ
**કુમતિ** સ્રી૦ [સ] નઠારી મતિ
**કુમળાશ** સ્રી૦ કુમળાપણુ
**કુમળું** વિ૦ [મ. कोमल] જુઓ કોમળ
**કુમાતા** સ્રી૦[સ]ખરાબ માતા સતતિ પ્રત્યે વાત્સલ્ય કે ફરજના ભાન વિનાની માતા
**કુમાર** પુ૦[મ]પાચ વર્ષની ઉમરનો બાળક (૨) યુવાવસ્થા અથવા એની પહેલાની અવસ્થાવાળો છોકરો(૩)પુત્ર(૪)રાજપુત્ર **૦મદિર** ન૦ પ્રાથમિક કેળવણીની શાળા
**કુમારિકા, કુમારી** સ્રી૦[સ] બાર વર્ષ સુધીની કન્યા (૨) કુવારી કન્યા (૩) રાજકુવરી (૪) પુત્રી
**કુમાર્ગ** પુ૦[સ]નઠારો-આડો રસ્તો(૨) અધર્મ (૩) દુર્ભેદ
**કુમાવિસદાર** પુ૦[મ कमार्विसदार] મહેસૂલ ઉઘરાવનાર આદમી, મહેસૂલી અમલદાર, મહાલ-કરી
**કુમાશ** સ્રી૦ [મ] સુવાળપ, નરમાશ (કપડાની) (૨) સફાઈદાર વણાટ
**કુમિત્ર** પુ૦ [સ] નઠારો-મિત્રધર્મથી ઊલટો ચાલનાર મિત્ર
**કુમુદ** ન૦ [સ.] ધોળુ કમળ; પોયણુ. **૦નાથ, ૦પતિ, ૦બધુ** પુ૦[સ]ચદ્રમા **-દિની** સ્રી૦[સ]કુમુદના ફૂલનો વેલો (૨) ઘણા કુમુદવાળી જગા-પુષ્કરિણી ઇ૦
**કુયોગ** પુ૦[સ.] (ગ્રહનો ખરાબ યોગ) (૨) કવખત
**કુરકુર** પુ૦ [પ્રા. (૨૪૦)] કુરકુરિયાને બોલાવવાનો ઉદ્ગાર (૨) દાંત વડે થાડુ

થોડું કરવાથી અવાજ થાય છે તે.
-રિયું નo [દે. કુર્કુર] કૂતરાનું નાનું બચ્ચું; ગલૂડિયું
કુરેવું નo [દિં.] પડેરણ
કુરન(-નિ)સ સ્ત્રીo [જુઓ કુર્નિશ]નમીને -ઝૂકીને સલામ કરવી તે
રબાન વિo[અ]બલિદાન તરીકે સમર્પેલું (૨) ન્યોછાવર;ફિદા.-ની સ્ત્રીoકુરબાન થવું કે કરવું તે, બલિદાન [સ્ત્રીo ટિટોડી
રર પુંo [સં.] એક પંખી; ટિટોડો. -રી
રંગ પુંo[સં] હરણ; મૃગ. oણી,-ગી[સં.] સ્ત્રીo હરણી; મૃગી
રાન નo[અ]મુસલમાનોનો મુખ્ય ધર્મગ્રંથ.
o(-ને)શરીફ નo કુરાન (માનવાચક)
રુ પુંo [સં] પાંડવકૌરવોનો પૂર્વજ (૨) અર્વાચીન દિલ્હીની આજુબાજુના પ્રદેશનું પ્રાચીન નામ. oક્ષેત્ર નo [સં.] દિલ્હીની પાસે આવેલું એક વિશાળ મેદાન, જ્યાં પાંડવ કૌરવો વચ્ચે યુદ્ધ થયું હતું
રુવિંદ પુંo [સં. कुरुविन्द] એક સખત ખનિજ પદાર્થ જેમાંથી ઝવેરાતનાં નંગ બનાવવામાં આવે છે [ર વિ.]
રૂપ વિo [સં.] કદરૂપું oતા સ્ત્રીo
ર્નિશ સ્ત્રીo [તુર્કી] કુરનિસ
લ વિo [અ.कुल्ल] એકંદર; બધું મળીને થાય એવું (૨) તમામ
લ [સં] નo કુટુંબ; વંશ (૨) ખાનદાની; કુલીનતા (૩) ટોળું; જૂથ (૪) અસીલ (વકીલનો)
લકર્ણી પુંo [મ.] જુઓ કુળકર્ણી
લમુખ્તાર વિo કુલ અખત્યાર ભોગવતું (૨) અંગત,ખાસ (૩) અo કુલ અખત્યાર સમેત
લક્ષણ નo [સં.] અપલક્ષણ; ખોડ (૨) કુટેવ. -ણું વિo કુલક્ષણવાળું
લગુરુ પુંo કૌટુંબિક કે વંશપરંપરાના ગુરુ
લઘ્ન વિo [સં.] કુલનો નાશ કરે એવું
લઝપટ અo બધું મળીને; કુલ
લટા સ્ત્રીo [સં.] ખરાબ ચાલની સ્ત્રી

કુલડી (લ') સ્ત્રીo [દે. कुल्ल] કલડી જેવું નાનું માટીનું વાસણ; ચડવો(૨)સોનું રૂપું ગાળવાનું એવું પાત્ર (૩) ગુદાનો ભાગ (જેમાંથી મળ બહાર આવે છે)
કુલદીપક પુંo [સં.]કુલને દીપાવનારો પુરુષ (૨) પુત્ર
કુલદેવ પુંo, oતા [સં.] પુo બoવo; સ્ત્રીo કુળનો ઇષ્ટદેવ.-વી સ્ત્રીo કુળની ઇષ્ટદેવી
કુલધર્મ પુંo [સં.] વંશપરંપરાથી ચાલતો આવેલો વિશિષ્ટ ધર્મ આચાર
કુલનાયક પુંo કુલપતિથી બીજા ક્રમનો વિદ્યાપીઠનો અધિકારી;'વાઇસ ચૅન્સેલર'
કુલપતિ પુંo [સં.] કુટુંબનો-કુળનો વડો (૨) ૧૦,૦૦૦ શિષ્યોને ખવડાવનાર અને ભણાવનાર ઋષિ(૩)વિદ્યાપીઠનો મોટામાં મોટો અધિકારી; 'ચૅન્સેલર'
કુલપર્વત પુંo [સં] જુઓ કુલાચલ
કુલફી સ્ત્રીo [હિં.] બરફમાં ઠારેલ દૂધની એક બનાવટ
કુલવધૂ સ્ત્રીo [સં.] સારા કુટુંબની વહુ-સ્ત્રી
કુલમત નo [સં.] કુળનું વિશિષ્ટ મત
કુલહીન વિo કુળ વિનાનું; કુલીન નહિ એવું
કુલાચલ [સં.] (-ળ) પુંo મુખ્ય પર્વત (મહેન્દ્ર, મલય, સહ્ય, શક્તિમાન, ઋક્ષ, વિંધ્ય અને પરિયાત્ર એ સાત)
કુલાચાર પુંo[સં.] કુલધર્મ; કુળનો આચાર
કુલાબો પુંo ભૂશિરની જમીન (૨)સાંધનો કાપ [અભિમાન
કુલાભિમાન નo [સં.] પોતાના કુળ વિષેનું
કુલાલ પુંo [સં.] કુંભાર [સ્ત્રી
કુલાંગના સ્ત્રીo[સં.] કુલીન ઘરની (સુશીલ)
કુલાંગાર પુંo [સં.] કુળમાં અંગાર જેવો નીવડેલ આદમી
કુલિશ નo [સં] ઇંદ્રનું અસ્ત્ર-વજ્ર
કુલી પુંo [તુર્કી] ભાર ઊંચકનારો; મજૂર
કુલીન વિo [સં.] ઊંચા કુળનું; ખાનદાન. oતા સ્ત્રીo
કુલીશ નo [સં.] ઇંદ્રનું વજ્ર
કુલે(-લ્લે) અo [અ. कुल्ल] એકંદરે

કુલેર (લે') સ્ત્રી૦ [દિ કુરરી] ગોળ સાથે ચોળેલો બાજરી વગેરેનો કાચો લોટ—એક ખાદ્ય
કુલોદ્ધાર પુ૦ [સ] કુળનો ઉદ્ધાર—ઉત્કર્ષ
કુલ્યા સ્ત્રી૦ [સ] સુશીલ સ્ત્રી (૨) નાની નદી, નહેર અથવા ઝરણું
કુલ્લી (કુ') સ્ત્રી૦ જુઓ કુલડી (૨) નાનું કુલ્લું —લ્લું ન૦ ઘીતેલ ભરવાનું ચામડાનું મોટું પાત્ર
કુંવે અ૦ જુઓ 'કુને'
કુવચન ન૦ [સ] ગાળ (૨) કડવું વેણ
કુવલય ન૦ [સ] ભૂરું કમળ—પોયણું
કુવાક્ય ન૦ [સ] કુવચન, ગાળ
કુવાહક વિ૦ ગરમી અગર વિદ્યુતને પરાણે પરાણે વહી જાય તેવું [પ વિ]
કુવિચાર પુ૦ [સ] ખરાબ વિચાર
કુવેણ ન૦ જુઓ કુવચન
કુવેતર ન૦ કૂવાવાળી જમીન [આદમી
કુવેતી પુ૦ કૂવા પરનો—કોસ હાંકનારો
કુવ્વત ન૦ [ફા] કૌવત
કુશ પુ૦ [સ] એક જાતનું ઘાસ, દર્ભ (૨) રામનો એક પુત્ર
કુશકા પુ૦ બ૦ વ૦ [દે કુક્કુ(—ચ્ચુ)સ] ડાંગર, કોદરા ઇત્યાદિના ફોતરાં —કી સ્ત્રી૦ ખાંડેલા ચોખાનું ઝીણું ઝીણું ભૂસું
કુશલ [સ](—ળ) વિ૦ શુભ (૨) આરોગ્યવાન (૩) પ્રવીણ (૪) ન૦ કુશળતા ૦ક્ષેમ વિ સુખી અને આરોગ્ય (૨) ન૦ આબાદી અને તંદુરસ્તી
કુશાગ્રબુદ્ધિ વિ૦ [સ] તીવ્ર બુદ્ધિવાળું
કુશાદા વિ૦ [ફા] ખુલ્લું (૨) વિશાળ; સગવડવાળું (૩) નિખાલસ
કુશીલવ પુ૦ [સ] ભાટચારણ (૨) ગવૈયા (૩) નટ નાટકનો ખેલાડી (૪) વાલ્મીકિ (૫) પુ૦ બ૦ વ૦ કુશ અને લવ
કુષ્ઠ પુ૦, ન૦ [સ] કોઢ —ષ્ઠી વિ૦ કોઢીલું
કુસંગ પુ૦ [સ.] નઠારો સંગ, ખરાબ સોબત
કુસંપ પું [સ. કુ+સંપ] સંપ નહિ તે, અણબનાવ

કુસુમ ન૦ [સ] ફૂલ પુષ્પ ૦ધન્વા [સ], ૦બાણ પુ૦ [સ] કામદેવ. —માકર પુ૦ [સ] વસંતઋતુ (૨) બાગ, બગીચો —માયુધ પુ૦ [સ] કામદેવ —માંજલિ સ્ત્રી૦ [સ] કુસુમોની અંજલિ —મિત વિ૦ [સ] ફૂલવાળું, ફૂલથી ભરેલું
કુસુંબી(—બો) જુઓ કસુંબી—બો
કુસ્તી સ્ત્રી૦ [ફા] અંગકસરતની એક રીત (૨) બથંબથ્થા ૦બાજ વિ૦ કુસ્તીમાં પ્રવીણ [ખરાબ ગેરવા
કુસેવા સ્ત્રી૦ [સ] સેવાથી ઊલટું આચરણ,
કુહર ન૦ [સ] ગુફા, બખોલ
કુહાડી સ્ત્રી૦ [સ કુઠાર, પ્રા] નાનો કુહાડો —ડો પું૦ લાકડાં કાપવાનું—ફાડવાનું એક હથિયાર, પરશુ
કુળ ન૦ જુઓ કુલ [સ]
કુહૂ, ૦કુહૂ, ૦કાર પુ૦ [રવ૦] કોયલનો એવો બોલ [અટ-
કુળકર્ણી પુ૦ [મ] તલાટી (૨) એક મરાઠી
કુળગુરુ, કુળગોર પુ૦ જુઓ કુલગુરુ
કુળતારક વિ૦ કુળને તારે એવું
કુળદીપક, કુળદીવો પુ૦ જુઓ કુલદીપ૦
કુળદેવ, કુળદેવતા, કુળદેવી, કુળધર્મ જુઓ કુલદેવ, કુલદેવતા કુલદેવી કુલધર્મ
કુળવધૂ સ્ત્રી૦ જુઓ કુલવધૂ
કુળવંત વિ૦, —તી વિ૦ સ્ત્રી૦ કુલીન
કુળવાટ સ્ત્રી૦ [કુળ+વાટ] કુળની રીત
કુળવાન વિ૦ કુલીન
કુળહીણ(—ણું) વિ૦ કુલહીન
કુંકુમ ન૦ [સ] કુમકુમ, કંકુ ૦પત્રિકા સ્ત્રી૦ કંકોતરી
કુંજ સ્ત્રી૦ [સ] ઝાડ અથવા વેલાના પાંદડાંથી થયેલી ઘટા, લતામંડપ ૦એકાદશી સ્ત્રી૦ ફાગણ સુદ ૧૧. ૦ગલન [પ], ૦ગલી સ્ત્રી૦ કુંજમાં થઈને જતો સાંકડો માર્ગ (૨) સાંકડો અને છાયાવાળો ગીચ વનમાર્ગ (૩) વૃંદાવનની પ્રાચીન કુંજગલી, જેનું સ્થાન યાત્રારૂપ ગણાય છે ૦ડી સ્ત્રી૦ એક પંખી. કૂંજડી

(૨)નાની કુંજ; કુંજગલી. –ડું ન૦ એક પક્ષી. –ડો પું૦ કાછિયો (૨) માળી (૩) એક પક્ષી. ૦બિ(–વિ)હારી વિ૦ કુંજમાં વિહાર કરનારું (૨) પું૦ કૃષ્ણ

**કુંજર** પું૦ [સં.] હાથી (૨) હસ્ત નક્ષત્ર ૦કાળ પું૦ કુંજરનો કાળ – સિંહ

**કુંજરાવું** અ૦ક્રિ૦ ખીલતું અટકવું; બટકું અને અણખીલ્યું રહી જવું (૨) અંતરમાં બળવું

**કુંજાર** વિ૦ કુંજ જેવું; ઘટાદાર

**કુંજો** પું૦ કૂજો; ખોટવો; ચંબુ

**કુંઠિત** વિ૦ [સં.] બૂઠું; ખાંડું (૨) રૂંધાયેલું

**કુંડ** પું૦ [સં.] જમીન ખોદી બાંધેલો ખાડો (યજ્ઞ માટેનો); વેદી (૨) પાણી માટેનો પાકો પગથિયાવાળો હોજ (૩) કુંડના આકારનું પાત્ર (૪) બલિ આપવાની જગા (૫) કૂંડી; નાનો હવાડો (૬) ખાડો

**કુંડલ** ન૦ [સં.] કાને પહેરવાનું એક ઘરેણું. –લિની સ્ત્રી૦ [સં.] મૂલાધારમાં સુષુમ્ણા નાડીની જડની નીચે રહેતી મનાતી એક સર્પાકાર શક્તિ, જેને જાગ્રત કરવી એ યોગીઓનો એક મહા પુરુષાર્થ ગણાય છે. –લી સ્ત્રી૦ [સં.] નાનું કૂંડાળું (૨) લાકડી, ભાલા વગેરેને છેડે ઘલાતી ધાતુની ખોળી (૨) ગ્રહ વગેરેની ગણતરીનું ખાનાંવાળું ચોકઠું કે ચકરડું [જ્યો.]

**કુંડળ** જુઓ કુંડલ. –ળી જુઓ કુંડલી

**કુંત** પું૦ [સં.] ભાલો

**કુંતલ** પું૦ [સં.] માથાના વાળ; જુલ્ફું (૨) હળ

[પાંડવોની માતા

**કુંતા, કુંતી** [સં.] સ્ત્રી૦ પાંડુરાજાની સ્ત્રી;

**કુંદ** પું૦; ન૦ [સં.] એક જાતનો મોગરો (૨) એનું ફૂલ

**કુંદન** ન૦ શુદ્ધ સોનું

**કુંદી** સ્ત્રી૦ [હિં.] ધોયેલાં કપડાંને ટીપીને સફાઈદાર કરવાનું એક ઓજાર; લાકડાની મોગરી (૨) ધોયેલાં કપડાંને સફાઈદાર કરવાની ક્રિયા (૩) ટીપવું–મારવું તે. ૦પાક પું૦ માર; ઠોક

**કુંદો** પું૦ [ફા.] દંડૂકો, ધોકો (૨) લાકડી અથવા બંદૂકનો જાડો છેડો

**કુંભ** પું૦ [સં.] ઘડો (૨) હાથીના માથા ઉપર બે બાજુ ઊપસી આવેલો ભાગ; ગંડસ્થળ (૩) એક રાશિ

[રૂંધી રાખવો તે

**કુંભક** પું૦ [સં.] પ્રાણાયામ કરતાં શ્વાસ

**કુંભકર્ણ** પું૦ [સં.] રાવણનો એક ભાઈ. ૦ની ઊંઘ રૂ૦ પ્ર૦ લાંબી ને ભારે ગાઢ (છ મહિનાની) ઊંઘ

**કુંભકાર** પું૦ [સં.] કુંભાર

**કુંભમેળો** પું૦ [કુંભ+મેળો] મોટો મેળો (૨) દર બાર વરસે ભરાતો એક હિંદુ મેળો

**કુંભસ્થલ(–ળ)** ન૦ જુઓ 'કુંભ' (૨)

**કુંભાર(૦)** પું૦ [સં. કુમ્ભકાર] માટીનાં વાસણ ઘડનાર એક જ્ઞાતિનો માણસ (૨) અણઘડ અથવા મૂર્ખ માણસ [લા.]

**કુંભિયો** પું૦ જુઓ કૂંભિયો

**કુંભી** સ્ત્રી૦ [સં. કુમ્ભક] કૂંભી; થાંભલા નીચેની પથ્થર અથવા લાકડાની બેસણી (૨) મકાનનો થાંભલો (૩) ચાર વર્ષે ભરાતો નાનો કુંભમેળો

**કુંભી** સ્ત્રી૦ [સં.] નાનો કુંભ–ઘડો (૨) નાનું કુલ્લું (મશાલમાં તેલ પૂરવા માટે) ૦પાક પું૦ [સં.] એક નરક (૨) માર; ઠોક

**કુંવર(૦)** પું૦ [સં. કુમાર] કુંવારો છોકરો (૨) રાજકુમાર (૩) પુત્ર – લાડકો પુત્ર. ૦પછેડો પું૦ રાજકુટુંબમાં સંતાન જન્મે તે પ્રસંગે રાજ્યને અપાતી ભેટ [કા.]. –રી સ્ત્રી૦ [સં. કુમારી] કુંવારી કન્યા (૨) રાજકુમારી (૩) દીકરી; લાડકી દીકરી

[ઓષધિ

**કુંવાર(૦)** સ્ત્રી૦ [સં. કુમારી] એક વનસ્પતિ–

**કુંવારકા (૦)** સ્ત્રી૦ [સં. કુમારિકા] કુંવારી કન્યા (૨) સમુદ્રને મળતી ન હોય એવી નદી

**કુંવારડું (૦)** ન૦ [સં. કુમાર ઉપરથી] નાના બાળકના મરણ પાછળ અપાતું ભોજન

**કુંવાર(૦નું)પાઠું (૦)** ન૦ કુંવારનો બરછી જેવો રાડો (આમાંથી એળિયો બને છે.)

**કુંવારી (૦)** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં. કુમારી] સમુદ્રને

નહિ મળતી (નદી) –રું વિ૦[સ કુમારક] નહિ પરણેલુ
કૂઈ સ્ત્રી૦ [સ કૂપી, પ્રા કૂવઆ] નાનો કૂવો
કૂક ન૦ [રવ૦] કૂકડીકૂક (૨) એંજિનની સિસોટીનો અવાજ ૦ગાડી સ્ત્રી૦ આગ ગાડી (બાળભાષા)
કૂકડાં ન૦બ૦વ૦ [સ કુક્કુટ] મરઘા બતકા વગેરે, 'પોલ્ટ્રી'
કૂકડી સ્ત્રી૦ [સ કુક્કુટી] મરઘી ૦કૂક અ૦ [રવ૦] સતાકૂકડીની રમતમા કરાતો અવાજ –ડેકૂક ન૦ [રવ૦] કૂકડાના બોલવાનો શબ્દ
કૂકડો પુ૦ [સ કુક્કુટ] મરઘો
કૂકર પું૦ [સ કુક્કુર] કૂતરો
કૂકર પુ૦ [ઇં] રાધવાનુ એક ખાસ પાત્ર
કૂકરી સ્ત્રી૦ ળમા મારેલી કાયર (૨) ગુરખાઓનુ એક છરા જેવુ શસ્ત્ર [કાકરી
કૂકરી [સ કર્કર] સ્ત્રી૦ નાનો કૂકો રમવાની
કૂકરેકૂક ન૦ જુઓ કૂકડેકૂક , કુકરેકૂક
કૂકવો પુ૦ [રવ૦] મરનારને નામે પુરુષો શિષ્ટાચાર ખાતર રડે તે
કૂકી સ્ત્રી૦ નાનો કૂકો
કૂકુ ન૦ કૂતરુ (બાળભાષા) [ગોળ કકડો
કૂકો પું૦ પથ્થરનો ગોળ કાકરો (૨) ઠીકરીનો
કૂખ સ્ત્રી૦ [સ કુક્ષિ] પેટનુ પડખુ (૨) [લા ] ગર્ભાશય, પેટ (૩) સતતિ –ખિયો પુ૦ સ્ત્રીઓના કબજાનો કૂખો ઢાકતો ભાગ
કૂચ સ્ત્રી૦ [ફા ] રવાના થવુ–મુકામ ઉપાડી ચાલતા જવુ તે (૨) લશ્કરી ઢબની ચાલ
કૂચ પું૦ [સ] કુચ, સ્તન
કૂચડી સ્ત્રી૦ [સ કૂર્ચ] નાનો કૂચડો જાડા વાળની પીંછી –ડો પુ૦ વાસણને અદરથી માજવાનો એક છેડે કૂચાવાળો લાકડાનો કકડો (૨) ધોળવા માટે બનાવેલો ભીડી કે મુજના રેસાનો ઝૂડો (૩) વણાટમા પવાયત વખતે વપરાતુ એક સાધન
કૂચાપાણી વિ૦ કૂચા અને પાણી જેવુ, એકરસ નહિ થયેલુ એવુ(૨)ન૦ બ૦વ૦ કૂચા અને પાણી(૩)સત્ત્વહીન વસ્તુઓ[લા ]
કૂચી સ્ત્રી૦ [સ કૂર્ચિકા, કુચા] કૂચ ગ – પુ૦ કચરાવાથી અથવા ચવાવાથી જે રેસેરેસા જુદા થઈ ગયા હોય એવી વ (૨) જુઓ કૂચડો ૧, ૨ (૩) પ્રવાહી નીચે ઠરેલો કચરો અથવા અણઓગળે કૂચા જેવી વસ્તુ (૪) [લા ] વાર૦ વ્હેવાયેલી– સત્ત્વહીન થઈ ગયેલી વ (૫) પૂરી સમજી વિચારી લીધેલી વ (૬) નિદા [વાસણ વેચન
કૂજડો પુ૦ [ 'કૂજો' ઉપરથી ] માટી
કૂજન ન૦ [સ] કૂજવુ તે –વુ અ૦ [મ કૂજ્] મધુર શબ્દ કરવો, મધુર ગા
કૂજિત ન૦ [સ] કૂજન
કૂજો પુ૦ [ફા] લોટવો, ચબુ
કૂટ વિ૦[સ] ન સમજાય કે ન વચાય એ (૨) ભેદ અથવા ગૂઢવણભર્યુ (૩) ન: કૂડભર્યુ (૪) પુ૦, ન૦ કૂડ, ઠગા છેતરપિડી (૫) પર્વતની ટોચ, શિખ (૬) ઢગલો (૭) ન સમજાય એવુ જે ક હોય તે (રહસ્ય, કોયડો ઇત્યાદિ)
કૂટ સ્ત્રી૦ [કૂટવુ] કડાકૂટ (૨) ભગાર
કૂટણખાનુ ન૦ [કૂટણી+ખાનુ] વેશ્યાગ
કૂટણાં ન૦ બ૦ વ૦ કૂટતી વખતે બોલવા બોલ રાજિયા (૨) માથાઝીક, ડ્રા્ટ
કૂટણી સ્ત્રી૦ [સ કુટ્ટની] અનીતિના કામ દલાલું કરનાર કે કૂટણખાનુ ચલાવન સ્ત્રી –ણુ ન૦ ભડવાઈ
કૂટણું ન૦ [કૂટવુ પરથી] મરણ પાછળ કૂ તે (૨) તેવો પ્રસગ
કૂટપ્રશ્ન પુ૦ કૂટ એવો પ્રશ્ન, કોયડો
કૂટવુ સ૦ક્રિ૦ [સ કુટ્ટ] મારવુ, ઠોકવુ ( ખાડવુ (૩) મૂએલા પાછળ છાતી પીટ
કૂટસ્થ વિ૦ ટોચ પર–ઊચામા ઊ સ્થળે ઊભેલુ(૨) એવુ(૩)સર્વ કાળે એક રહેનારુ, અચળ (૪) પુ૦ પરમાત્મા
કૂટાકૂટ સ્ત્રી૦ ઠોકાઠોક (૨) મૂએલા પાછ ખૂબ કૂટવુ તે
કૂટિયુ ન૦ [કૂટવુ] માર (૨) બાજરી ખાડીને કરેલી એક વાની

**કૂટી** સ્ત્રી૦ કૂકરી; સોકટી
**કૂટો** પું૦ [કૂટવું] કચરાયેલું–ખંડાયેલું હોય તે; ભંગાર ભૂકો (૨) માર; ઠોક
**કૂડ** ન૦ [સં. कूट] કપટ; ઠગાઈ (૨) વાંધો-વચકો. ૦કપટ ન૦ દગોફટકો; છલપ્રપંચ
**કૂડું** વિ૦ કૂડવાળું; કપટી (૨) વાંકું (૩) ન૦ વાંધોવચકો (ખાસ કરીને દેવીને કે માતાને પડે તે)
**કૂણપ, કૂણાશ** સ્ત્રી૦ કૂણાપણું
**કૂણું** વિ૦ કુમળું
**કૂતકું** ન૦ [तुर्की कुत्कह] કુતકું; ડફણું
**કૂતરાની ટોપી** સ્ત્રી૦, **કૂતરાનો કાન** પું૦ ઉકરડામાં અથવા ભીની જગામાં થતી એક છત્રાકાર વનસ્પતિ; શિલિંધ્ર
**કૂતરી** સ્ત્રી૦ એક વનસ્પતિ (૨) એની ચમરી
**કૂતરી** સ્ત્રી૦ કૂતરાની માદા. –રો પું૦ એનો નર [શ્વાન
**કૂતરું** ન૦ [સં. कुक्कुर, दे. कुत्त] એક પશુ;
**કૂથલી** સ્ત્રી૦ [સં. कुथ् પરથી] નિંદા
**કૂથલો, કૂથો** પું૦ [સં. कुथ् પરથી]ગરબડ ગોટો; ગૂંચવાડો (૨) કડાકૂટ (૩) કૂચો (૪) કૂથલી; નિંદા
**કૂદકું** ન૦ જુઓ કુતકું
**કૂદકો** પું૦ [કૂદવું] ઠેકડો; છલંગ
**કૂદવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. कूर्द्] છલંગ મારવી; ઠેકડો મારવો (૨) ગજા ઉપરવટનો ભપકો–ખર્ચ કરવો [લા.]
**કૂદંકૂદા(–દી), કૂદાકૂદ** સ્ત્રી૦ વારંવાર કૂદવું તે (૨) [લા.] વલવલાટ (૩) હદથી જ્યાદે ખર્ચવું તે
**કૂપ** પું૦ [સં.] કૂવો. ૦મંડૂક પું૦ [સં.] કૂવામાંનો દેડકો (૨) ખૂબ સંકુચિત દૃષ્ટિવાળો આદમી [લા.]
**કૂપી** સ્ત્રી૦ [સં.] નાનો કૂપો. –પો પું૦ કૂલેલા પેટનું અને સાંકડા મોંનું ચામડાનું પાત્ર; કુલ્લું (૨) એ ઘાટનો કાચનો શીશો
**કૂબડું** વિ૦ [દે. कुब्बड] કદરૂપું
**કૂબો** પું૦[અ. कुब्बह=ઘુમ્મટ] પક્ષીએ બાંધેલો માળો (૨) ઘુમ્મટવાળું ઘાસનું ઝૂંપડું
**કૂબો** પું૦[फा. कूबह=મોગરી]ઈંટ–કાંકરેટવાળી જમીન; રથ્થડ (૨) તે ટીપવાનું લાકડાના કે લોઢાના વજનદાર ડચકામાં લાકડી ખોસી બનાવેલું સાધન
**કૂર** પું૦ [સં.] ભાત; રાંધેલા ચોખા. –રિયો પું૦ જુવારને મોટી મોટી ભરડીને બનાવાતી એક વાની (૨) જુવારનો પોંક (૩) જુવારના દોદા (૪) ચોખા
**કૂર્ચ** પું૦ [સં.] માથું (૨) દાઢી (૩) કૂચડો. –ર્ચો પું૦ હાડકાંના સાંધા પરનો દોરી જેવો બંધ
**કૂર્મ** પું૦ [સં.] કાચબો. –ર્માવતાર પું૦ [સં.] કાચબારૂપે વિષ્ણુનો એક અવતાર
**કૂલ** પું૦ [સં.] કિનારો
**કૂલો** પું૦ [દે. कुल्ल] ઢગડો
**કૂવાથંભ** પું૦[કૂવો+સ્થંભ]વહાણના વચલા સઢનો થાંભલો
**કૂવો** પું૦ [સં. कूप] જમીનમાંથી પાણી કાઢવા માટે ખોદેલો ખાડો
**કૂવો** પું૦ જુઓ કૂવાથંભ
**કૂળું** વિ૦ જુઓ કૂણું, કુમળું
**કૂંચી** (૦) સ્ત્રી૦ [સં. कूंचिका] ચાવી (૨) [લા.] ઉપાય (૩) રહસ્ય જાણવાનું સાધન
**કૂંજડી** (૦) સ્ત્રી૦ [સં. कुंज ઉપરથી] એક પક્ષી; કુંજડી. –ડું ન૦ એક પક્ષી, કુંજડું
**કૂંજરાવું** (૦) અ૦ક્રિ૦ જુઓ કુંજરાવું
**કૂંડલી(–ળી)** (૦) સ્ત્રી૦ જુઓ કુંડલી
**કૂંડાળી** સ્ત્રી૦ નાનું કૂંડાળું
**કૂંડાળું** (૦) ન૦ [સં. कुंडलक] ગોળ આકૃતિ (૨) ગોટાળો [લા.]
**કૂંડી** (૦) સ્ત્રી૦ [સં. कुण्ड ઉપરથી] કુંડ જેવો નાનો ખાડો (૨) પહોળા મોંનું નાના કુંડ જેવું વાસણ (૩) નાનો હવાડો (૪) વીસની સંખ્યાનો સંકેત (૫) ગબી. –ડું ન૦ કુંડ જેવું પહોળા મોંનું નાનુંમોટું શકોરું (૨) ફૂલઝાડ વાવવાનું એવું પાત્ર (૩) કૂંડાળું
**કૂંણપ, કૂંણાશ** સ્ત્રી૦ કૂણાપણું
**કૂંણું** (૦) વિ૦ જુઓ કૂણું [લિંઢું
**કૂંદલી** (૦) સ્ત્રી૦ સાંબેલાને છેડે લગાવેલું ગોળ

કૂંદવુ (૦) સ૦ ક્રિ૦ કુદી કરવી
કૂદ(-ધ)વુ (૦) ન૦ ઘાસની ગજી -વો પું૦ કૂદવુ (૨) લાકડાનો ઢગલો
કૂપળ (૦) સ્ત્રી૦ [સ કુડ્મલ] કુમળુ -નવુ ફૂટવુ પાદડુ [પુ૦ જુઓ કૂપો
કૂપી (૦) સ્ત્રી૦ [ગ્રા કુપ્પય]જુઓ કૂપી -પો
કૂભિયો (૦) પુ૦ [સ કુમ્ભ] થાભલા નીચે મુકાતો ઘડેલો પથ્થર
કૂભી (૦) સ્ત્રી૦ જુઓ કુભી [કૂવાડિયો
કૂવાડિયો (૦) ન૦ એક વનસ્પતિ-છોડ,
કૂંણુ (૦) વિ૦ [સ કામલ] કુમળુ કૂણુ
કૃચ્છ વિ૦ [સ] કષ્ટ પડે એવુ (૨) પુ૦ કષ્ટ (૩) પ્રાયશ્ચિત્ત, વ્રત ૦ચાંદ્રાયણ ન૦ ઘણા કષ્ટે થાય એવુ એક પ્રાયશ્ચિત્ત-વ્રત
કૃત વિ૦ [સ] કરેલુ, બનાવેલુ(૨)પુ૦ કૃતયુગ (૩) ન૦ કર્મફળ (૪) ચારની સખ્યા ૦કૃત્ય વિ૦ [સ] પોતાની ફરજ પૂરી કરી ચૂક્યુ હોય એવુ (૨) તેના સતોષવાળુ ૦ઘ્ન(-ઘ્ની) વિ૦ કરેલો ઉપકાર ભૂલી જાય એવુ, નિમકહરામ ૦જ્ઞ વિ૦ [સ] કરેલા ઉપકારની કદર કરનારુ નિમકહલાલ ૦નિશ્ચય વિ૦ [સ] નિશ્ચય કરી બેઠેલુ ૦યુગ પુ૦ [સ] સત્યયુગ -તાર્થ વિ૦ [સ] કૃતકૃત્ય -તાંત પુ૦ [સ] યમ(૨) કાળ, મૃત્યુ
કૃતિ સ્ત્રી૦ [સ] કાર્ય, કામ (૨) રચના, સર્જન (૩) આચરણ, કરણી
કૃતી વિ૦ [સ] કૃતકૃત્ય (૨) ભાગ્યશાળી
કૃત્તિકા સ્ત્રી૦ [સ] ત્રીજુ નક્ષત્ર
કૃત્પ્રત્યય પુ૦ [સ] ધાતુને લાગી નવો શબ્દ બનાવતો પ્રત્યય જેમ કે અક (મારક), આમણુ (ડરામણુ) ઇ૦ [વ્યા]
કૃત્ય ન૦ [સ] કાર્ય, કામ (૨) આચરણ (૩) ભૂમિતિમા રચના કરવાને અગેનો સિદ્ધાત 'પ્રોબ્લેમ' [ગ]
કૃત્યા સ્ત્રી૦ [સ] મેલી દેવી (૨) ડાકણ (૩) જાદુ કરનારી સ્ત્રી (૪) કર્કશા, શખણી
કૃત્રિમ વિ૦ [સ] બનાવટી
કૃદત પુ૦, ન૦ [સ] ધાતુને કાળ કે અર્થ વાચક પ્રત્યય લાગવાથી બનતુ અપૂર્ણ અર્થવાચક રૂપ જેમ કે, કરતુ, કરનારુ, કરેલુ ઇ૦ [વ્યા]
કૃપણ વિ૦ [સ] કજૂસ ૦તા સ્ત્રી૦
કૃપા સ્ત્રી૦ [સ] મહેરબાની (૨) દયા
કૃપાણ પું૦ [સ] તરવાર, ખડ્ગ
કૃપાદૃષ્ટિ સ્ત્રી૦[સ] કૃપાભરી દૃષ્ટિ, મહેરબાની
કૃપાનિધાન ન૦, કૃપાનિધિ પુ૦ કૃપાનો ભડાર તે [કાગળ
કૃપાપત્ર પુ૦, ન૦ (વિવેકની ભાષામા)પત્ર,
કૃપાપાત્ર વિ૦ (૨) ન૦ કૃપાને યોગ્ય હોય તે
કૃપાલુ [સ] (-ળ,-ળુ) વિ૦ દયાળુ
કૃમિ પુ૦ [સ] કીડો (૨) પેટમાંનો એક જીવ, કરમિયો
કૃશ વિ૦[સ] ,બળ,સૂકુ (૨) પાતળુ, નાજુક -શાંગ વિ૦[સ] કૃશ અગ - શરીરવાળુ -શાંગી વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] કૃશ-નાજુક શરીરવાળી -શોદરી વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ કૃશ + उदर] પાતળી પેટવાળી [પુ૦ ખેડૂત
કૃષિ સ્ત્રી૦ [સ] ખેતી ૦ક પુ૦ [સ] ૦કાર
કૃષીવલ પુ૦ [સ] ખેડૂત
કૃષ્ટ વિ૦[સ] તાણેલુ, ખેચેલુ, ખેચી કાઢેલુ (૨) આકર્ષાયેલુ (૩) ખેડેલુ
કૃષ્ણ વિ૦ [સ] શ્યામ, કાળુ (૨) પુ૦ વિષ્ણુનો આઠમો અવતાર ૦પક્ષ પુ૦, ન૦ [સ] અંધારિયુ ૦સાર પું૦ [સ] કાળિયાર, મૃગ -ષ્ણા સ્ત્રી૦ [સ] દ્રૌપદી (૨) દક્ષિણ હિંદની એક નદી -ષ્ણાગર(-રુ) ન૦ [સ कृष्णागुरु] કાળુ અગરુ -ષ્ણાર્પણ ન૦ [+ સ अर्पण] કૃષ્ણ ભગવાનને અર્પણ કરવુ તે -ષ્ણાવતાર પુ૦ [+ સ अवतार] વિષ્ણુનો આઠમો અવતાર -ષ્ણાષ્ટમી સ્ત્રી૦ [સ] કૃષ્ણની જન્મતિથિ શ્રાવણ વદ ૮
કે અ૦ [ફા कि] અથવા યા વા (૨) આકાક્ષાસૂચક ઉભયાન્વયી ઉદા૦ 'મે એને કહ્યુ કે આવ, કારણ કે જેમ કે કેમ કે' (૩) વાક્યને અતે આવતા પ્રશ્નાર્થસૂચક

ઉદા૦ કહ્યું કે? (૪) નિરર્થક સંબંધક જે સં૦ અંગમાં આમ વપરાય છે નળ રાજા કે જેને વનવાસ ભોગવવો પડ્યો હતો તે ' (૫) એટલે એથી તરત ઉદા૦ વહુનું જરાક કાંઈ કહીએ છીએ કે ચાટમાં ચઢે છે [વાની – મીઠાઈ

કેક સ્ત્રી૦ [इ] વિલાયતી ઢબે કરાતી એક

કેકા સ્ત્રી૦ [स] કેકારવ

કેકાણ પુ૦ [અ૦] ઘોડાટ (૨) ઘોડો

કેકારવ પુ૦ [स केका+रव] મોરનો ટહુકાર

કેકાવન [स] (-ળ) પું૦ મોર –લિ(–લી) સ્ત્રી૦ [स केका+आवलि] મોરના ટહુકારની પરંપરા

કેકી પુ૦ [स] મોર

કેટલું વિ૦ [स कियत्] (માપ સંખ્યા કે કદમાં) ગા માપનું–પ્રમાણનું (પ્રશ્નાર્થક) ૦એક ૦ક વિ૦ અમુક માપ કે પ્રમાણનું (અનિશ્ચિતાર્થક) ૦કેટલું, ૦બધું, ૦ય વિ૦ થોડું સાધારણ નહિ પણ અનિશ્ચિત છતાં પ્રમાણમાં ઘણું (માપ સંખ્યા કે કદ)

કેડ (કડ) સ્ત્રી૦ [स कटि प्रा कडि] શરીરનો મધ્ય ભાગ કમર (૨) કુમક પીઠબળ [લા]

કેડ સ્ત્રી૦ જુઓ કેડો પીઠ, પૂઠ [બડી

કેડિયું (ક) ન૦ કેડ સુધી આવે એવું બદન,

કેડી સ્ત્રી૦ સાંકડો પગરસ્તો પગથી

કેડે અ૦ પૂઠે પાછળ

કેડો પું૦ પગરસ્તો (૨) પીછો પૂઠ (૩) છેડો અંત (૪) સતામણી [લા] [કઈ બાજુ

કેણીગમ કેણીપા કેણીમગ (–ગા) અ૦

કેતક પુ૦ [स] એક વનસ્પતિ કેવડો (૨) અંબોડા પર ખોસવાનું એક ઘરેણું –કી સ્ત્રી૦ [स] એક ફૂલ ઝાડ (૨) એ ઝાડનું પાન

કેતન ન૦ [स] ચિહ્ન (૨) ધજા (૩) ઘર

કેતુ પુ૦ [स] એક ગ્રહ ધૂમકેતુ (૨) ધજા નિશાન

કેથલિક વિ૦ (૨) પુ૦ [इ] એ નામના એક ખ્રિસ્તી સંપ્રદાયનું (માણસ)

કેદ (કે) વિ૦ [अ] બંધનયુક્ત (૨) સ્ત્રી૦ એવી સ્થિતિ ૦ખાનું ન૦ જેલ, કારાગાર તુરંગ

કેદાર પુ૦, ન૦, [स] ખેતર (૨) પું૦ હિમાલયનું એક શિખર–એક યાત્રાસ્થાન

કેદાર(–રો) પુ૦ [स] એક રાગ કેદારો કરવો = મોટું પરાક્રમ કરવું (૨) મગાના ભાઈ જેવું કરવું બાફવું [લા]

કે દી અ૦ કયે દહાડે? ક્યારે?

કેદી (કે) વિ૦ કેદમાં પડેલું (૨) કે૦ કરેલું (૩) પુ૦ કેદ કરેલો માણસ, બંદીવાન

કેનુ વિ૦ કોનું?

કેન્વાસ ન૦ [इ] એક જાતનું જાડું કપડું

કેપ્ટન પુ૦ [इ] જુઓ કપ્તાન

કેફ (કે) પુ૦ સ્ત્રી૦ [फा] નશો ઘેન

કેફિયત (ક) સ્ત્રી૦ [अ] અધિકારી આગળ રજૂ કરાતી હકીકત

કેફી વિ૦ કેફવાળું કેફ ચઢે એવું

કેબિન સ્ત્રી૦ [इ] નાની ઓરડી (જેમ કે આગબોટની)

કેમ (ક) અ૦ [स किम्] શા માટે? (૨) કેવી રીતે? (૩) પ્રશ્નાર્થસૂચક અવ્યય 'તમે જશો કેમ?

કેમ કે, કેમ જે અ૦ કારણ કે

કેમ રે અ૦ (ધમકાવવા માટે) કેમ આવ્યા?

કૅમેરા પું૦ [इ] ફોટો પાડવાનું યંત્ર

કેયૂર ન૦ [स] બાજુબંધ બેરખો

કેર (કે) પુ૦ [अ कह्र] જુલમ ગજબ

કેરખી સ્ત્રી૦ કાગરી (૨) સોનાની ગોળ ટીપકીઓની હાર

કેરડી (ક) સ્ત્રી૦ [स करीर] એક વનસ્પતિ –ડું ન૦ તેનું ફળ કેરું –ડો પું૦ કેરડી

કેરબો (કે) પુ૦ એક નાચ નાચનારો (૨) એમાં ગવાતું ગાયન (૩) એનો રાગ

કેરબા [फा कह्रबा] સુગંધી ગુંદર જેવો એક પદાર્થ (તેના પારા ફકીરો રાખે છે)

કેરલ [स] (–ળ) પુ૦ મલબાર પ્રાંત

કેરી (કે) સ્ત્રી૦ આંબાનું ફળ ૦ગાળો પુ૦ કેરીની મોસમ

કેરું (ક) ન૦ કેરડીનું ફળ

કેરુ [दि कर] નું (છઠ્ઠી વિભક્તિનો અર્થ બતાવે છે) [પ]

**કેરોસીન** ન૦ [इ] ગ્યાસતેલ [ચૂનો
**કેલ** પુ૦ [स फल्=ફેંકવવું ઉપરથી]કળીવેલો
**કેલરી** સ્ત્રી૦ [इ]એક ગ્રામ વજનના પાણીને શૂન્ય ડિગ્રી(સેંટી૦)થી ૧ ડિગ્રી સુધી લાવવામા આપવી પડતી ગરમી **૦મીટર** ન૦ તે ગરમી માપવા વપરાતુ પાત્ર
**કેલિ(-લી)** સ્ત્રી૦ [स] રમત (૨) મૈથુન
**કેલીપર** પું૦ [इ] જુઓ પરકાર
**કેલોમેલ** ન૦ [इ] પારો અને ક્લોરીનનુ સંયોજન જુલાબ તરીકે વપરાય છે[ર વિ]
**કેલ્શિયમ** ન૦[इ]એક ધાતુ-તત્ત્વ[ર.વિ]
**કેવડિયુ** વિ૦ કેવડામા રાખેલુ કેવડાની સુગંધીવાળુ
**કેવડુ** વિ૦ [स कियत्](માપ કદ કે વયમા) કેટલુ મોટું? ૦ક વિ૦ આશરે કેવડુ? ૦ય વિ૦ અનિશ્ચિત છતા પ્રમાણમા મોટું
**કેવડો** પું૦[स क्रतक]એક ઝાડ(૨)એનો ડોડો
**કેવલ** વિ૦ [स] શુદ્ધ (૨) ફક્ત (૩) એકમાત્ર(૪)અ૦ સાવ, ઠેક **૦જ્ઞાન** ન૦ ભ્રાંતિશૂન્ય વિશુદ્ધ જ્ઞાન **૦ધામ** ન૦[स] મુક્તિપદ **-લાદ્વૈત** પુ૦ [+स अद्वैत] શંકરાચાર્યે સ્થાપેલો જીવ અને બ્રહ્મના અદ્વૈતનો સિદ્ધાંત **૦લી** વિ૦ [स] [જૈન] કેવલાદ્વૈતમા માનનારુ (૨) કેવલજ્ઞાન જેને પ્રાપ્ત થયું હોય તે (૩) સ્ત્રી૦ ચેતન અને અચેતનની એકતાનો સિદ્ધાંત
**કેવળ** વિ૦(૨)અ૦, **૦જ્ઞાન** ન૦ **૦ધામ** ન૦ જુઓ 'કેવલ'મા **૦પ્રયોગી** વિ૦ કેવળ ઉદ્ગાર દર્શાવતો (અવ્યય) [વ્યા] **-ળી** વિ૦ જુઓ કેવલી
**કેવું** વિ૦ ક્યા પ્રકારનુ? (પ્રશ્નાર્થક કે ઉદ્ગારવાચક) **૦ક** વિ૦ કેવુ? (પ્રશ્નાર્થક કે કાંઈક અનિશ્ચિતાર્થ વાચક) **૦ય** વિ૦ અજ્ઞાત-અનિશ્ચિત પ્રકારનુ
**કેશ** પુ૦ બ૦વ૦ [स] વાળ **૦કલાપ** પુ૦ [स] કેશનો સમૂહ (૨) અંબોડો, વેણી **૦નળી** સ્ત્રી૦વાળ જેવા બારીક વેહવાળી નળી [પ વિ] **૦પાશ** પુ૦ [सं] વેણી, ચોટલો **૦ભાર** પુ૦ અંબોડો, ચોટલો

**કેશર** ન૦ [स]જુઓ કેસર **-રી** વિ૦પું૦ કેસરના રંગનુ પીળુ
**કેશરી** પું૦ [स] કેસરી, સિંહ
**કેશલુંચન** ન૦ વાળ ખૂંટી કાઢવા તે
**કેશવ** પુ૦ [स] શ્રીકૃષ્ણ [ઉપરના કેશ
**કેશવાળી** સ્ત્રી૦ સિંહ કે ઘોડાની ગરદન
**કેશાકર્ષણ** ન૦ કેશવાહિનીમાનુ (પ્રવાહી પદાર્થનુ) આકર્ષણ-ખેંચાણ [પ વિ]
**કેશાકેશિ** અ૦ [स] સામસામા વાળની ખેંચાખેંચી કરીને
**કેશિની** સ્ત્રી૦[स]સુંદર લાંબા કેશવાળી સ્ત્રી
**કેશી** પુ૦[स] સિંહ(૨)ઘોડો (૩) શ્રીકૃષ્ણે સંહારેલો એક રાક્ષસ **૦નિષૂદન** પુ૦ [स] શ્રીકૃષ્ણ
**કેસ** ન૦ [इ] મુકદ્દમો કામ (૨) દરદી કે તેના વિષેની હકીકતનો દવાખાનામા કરાતો કાગળ (૩) કોઈ અમુક બાબત કે કિસ્સો યા તે સંબંધમા આવતી વ્યક્તિ
**કેસર** ન૦ [स] એક વનસ્પતિ (૨) તેના ફૂલની અંદર વચ્ચે ઊગતો સુગંધીદાર રેસો-તંતુ (૩) હરકોઈ ફૂલની અંદર થતો તંતુ (૪) સ્ત્રી૦ યાળ
**કેસરપર્ચુ** વિ૦સહેજમા વચકાઈ-રિસાઈ જાય એવુ (૨) વેતા વિનાનુ ગાંડિયુ (૩) ભટકતુ (૪) પુ૦ રિસાળ માણસ (૫) મદ્રાસ તરફનો ચાગા કરી ભીખ માગતો બ્રાહ્મણ
**કેસરભીનુ** વિ૦ કેસરિયા કરીને નીકળેલુ
**કેસરિયા** ન૦બ૦વ૦ કેસરી વાઘા પહેરીને યાતો છેલ્લો કસુંબો પીને મરણિયા થઈને લડવુ તે
**કેસરિયુ** વિ૦ કેસરી રંગનુ પીળુ (૨) રંગીન, ઉમંગી આનંદી(૩)ન૦ સ્ત્રીઓને પહેરવાનુ કેસરી રંગનુ વસ્ત્ર
**કેસરી** વિ૦ કેસરના રંગનુ, પીળુ
**કેસરી** પુ૦ [स] સિંહ, કેશરી
**કેસૂ(૦ડાં)** ન૦બ૦વ૦ [स किंशुक प्रा किसुअ] કેસરી રંગના એક જાતના ફૂલ, ખાખરાના ફૂલ **૦ડી** સ્ત્રી૦, **૦ડો** પુ૦ ખાખરો

**કેહ** વિ૦ (૨) અ૦ કોણ? [પ.]

**કેળ** સ્ત્રી૦[સં. कदल]જેને કેળાં બેસે છે તે ઝાડ

**કેળવણી** સ્ત્રી૦ કેળવવું તે (૨) વ્યવસ્થિત ઉછેર, ખિલવણી અને શિક્ષણ(૩)શિક્ષણ (૪)ભણતર; વિદ્યા.૦કાર પું૦ કેળવણીના સિદ્ધાંતોનો–તેના શાસ્ત્રનો જાણકાર અથવા તેનો અમલ કરનાર પુરુષ

**કેળવવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. केलाय] વ્યવસ્થિત રીતે ખીલવવું, ઉછેરવું–સુધારવું–તાલીમ આપવી (૨) (કણક–લોટ) ગૂંદીને તૈયાર કરવું; (૩) (કાચા ચામડાને)પકવી નરમ ને સફાઈદાર બનાવવું (૪) પલોટવું

**કેળસોપારી** ન૦; સ્ત્રી૦ ઊંચી જાતની એક સોપારી

**કેળિયું** ન૦ કેલ–કળીચૂનો ભરવાનું –ઊંચકી જવાનું લોઢાનું વાસણ; તગારું (૨) કાનનું એક ઘરેણું [કા.] (૩) એક હલકી જાતનું રેશમી વસ્ત્ર

**કેળું** ન૦ કેળનું ફળ

**કેંચી** (કેં૦) સ્ત્રી૦[તુર્કી]કાતર (૨)છાપરાના આધાર માટે મુકાતું ત્રિકોણાકાર ચોકઠું

**કેંદ્ર** ન૦ [સં.] મધ્યબિંદુ (૨) મધ્ય–મુખ્ય સ્થાન (૩) ઇષ્ટ લગ્નથી ગ્રહનું પહેલું, ચોથું અને દશમું સ્થાન [જ્યો.]. ૦ગામી વિ૦ કેન્દ્ર તરફ જતું; 'સેન્ટ્રિપેટલ'. ૦ત્યાગી વિ૦ કેન્દ્રમાંથી વિખેરાતું; 'સેન્ટ્રિફ્યૂગલ'. ૦વર્તી વિ૦ કેંદ્રમાં રહેતું–રહેલું. ૦સ્થ વિ૦ કેંદ્રવર્તી. ૦સ્થાન ન૦ કેંદ્રરૂપ સ્થાન; મધ્ય–મુખ્ય સ્થાન. –દ્રાનુસારી વિ૦ કેંદ્રને અનુસરનારું; કેંદ્રગામી. –દ્રાપગામી વિ૦ જુઓ કેંદ્રત્યાગી. –દ્રાભિમુખ વિ૦ કેંદ્ર તરફ મુખ છે જેનું એવું. –દ્રિત વિ૦ કેંદ્રમાં સ્થિત કરેલું. –દ્રીકરણ ન૦ કેંદ્રિત કરવું તે

**કૈકે(–કે)યી** સ્ત્રી૦[સં.] દશરથની એક પત્ની; ભરતની માતા

**કૈતવ** ન૦ [સં.] શરતમાં મૂકેલી વસ્તુ (૨) જુગાર (૩) જૂઠાણું (૪) છળકપટ (૫) પું૦ જુગારી (૬) ધુતારો; ઠગ (૭)ધંતૂરો

**કૈલાસ** પું૦ [સં.] હિમાલયનું એક શિખર (૨) શિવનું નિવાસસ્થાન. ૦વાસ પું૦ કૈલાસમાં રહેવું તે (૨) મૃત્યુ. ૦વાસી વિ૦ કૈલાસમાં વસનારું (૨) મૃત્યુ પામેલું

**કૈવર્ત** પું૦ [સં] માછી

**કૈવલ્ય** ન૦ [સં.] કેવળસ્વરૂપ–બ્રહ્મસ્વરૂપ થવું તે (૨) નિર્લેપપણું; મોક્ષ

**કૈસરેહિંદ** પું૦ [અ.] એક ઇલકાબ

**કો** સ૦ (૨) વિ૦ જુઓ કોઈ [પ.] (૩) કોણ (૪) પું૦ હોલાના બોલવાનો શબ્દ [રવ૦]

**કોઈ** સ૦ (૨) વિ૦ [સં. कोऽपि] ગમે તે (જણ કે વસ્તુ માટે, અનિશ્ચિતાર્થવાચક) ૦(૦એ)ક વિ૦ (૨) સ૦ ગમે તે એક

**કોઈતું** ન૦ સરપણનાં લાકડાં ચીરવાનું શસ્ત્ર. –તો પું૦ નાળિયેરની છાલ ઉખેડવાનો મોટો છરો

**કોક** વિ૦ (૨) સ૦ જુઓ કોઈક

**કોક** પું૦[ઇં.]કાર્બનનો એક પ્રકાર [ર. વિ.]

**કોકટી** વિ૦ [સં. कुक्कुटी] રૂની એક જાત (૨) એની બનેલી (ખાદી)

**કોકડાવું** અ૦ ક્રિ૦ કોકડું વળવું

**કોકડિયો કુંભાર** પું૦ એક પક્ષી

**કોકડી** સ્ત્રી૦ નાનું કોકડું (૨) ચામડી વળી ચડી જાય તે; કરચલી (૩) સુકવેલું રાયણું. –ડું ન૦શંકુ આકારમાં વીંટાળેલા સૂતરનો કે કોઈ દોરાનો દડો (૨) ચામડીનું કે શરીરનું વળી–ચડી જવું કે સંકોચાવું તે (૩)ગૂંચવણભર્યું કામકાજ કે મામલો[લા.]

**કોકમ** ન૦ એક ખાટું ફળ. ૦નું ઘી, ૦નું તેલ ન૦ કોકમનાં બીમાંથી કઢાતું તેલ (શિયાળામાં ચામડી ન ફાટે તે માટે વપરાય છે)

**કોકરવરણું, કોકરવાયું** [સં. कोष्ण (क + उष्ण) = થોડું ઊનું+વર્ણ] જરાતરા ઊનું

**કોકરવું** સ૦ ક્રિ૦ છેતરવું; ફોસલાવવું (૨) ન૦ કાનનું એક ઘરેણું. [કામશાસ્ત્ર

**કોકશાસ્ત્ર** ન૦ [સં.] કોકપંડિતે રચેલું

**કોકંબી** ન૦ કોકમનું ઝાડ [–જામા

**કોકા** પું૦ બ૦ વ૦ સારાં ને કીમતી કપડાં

**કોકા** સ્ત્રી૦ બોકી; ચુંબન

કોકા સ્ત્રી૦ [ઇં.] એક વનસ્પતિ, જેમાથી કોકેન બને છે
કોકિલ પુ૦ [સ] કોયલનો નર. –લા સ્ત્રી૦ [સ] કોકિલની માદા, કોયલ
કોકીશું ન૦ કામઠાનો છેડો–ગાળો, જેમા પણછ ચડાવાય છે(૨)જુઓ કોસીસું (૧)
કોકેન ન૦ [ઇ] એક કેફી ઓષધિ
કોકો પુ૦ [ઇં.] નાળિયેરની જાતનુ એક ઝાડ (૨) તેનુ બીજ (૩) પીણા માટે કરાતી તેની ભૂકી (૪) તેનુ પીણુ
કોકો પુ૦ ઝઘડુ (૨) ગુબન, કોકા
કોગળિયુ (કો) ન૦ ઝાડા અને ઊલટીનો એક રોગ, કૉલેરા
કોગળો (કો) પુ૦ મો ભરાય એટલુ પાણી –કોઈ પણ પ્રવાહી વસ્તુ (૨) તેને મોમા હલાવી બહાર કાઢી નાખવુ તે [તિ,કાણુ
કોચ ન૦ [ કોચવુ' ઉપરથી] કોચાઈને થયેલુ
કોચ પુ૦[ઇ]સુખાસન,સોફા(૨)છત્રપલગ (૩) સુખાસનવાળી ચાર પૈડાની ગાડી. ૦મેન પુ૦ કોચ ગાડી હાકનારો
કોચરાની માલ સ્ત્રી૦ [જુઓ કોચરું] ઘણુ જૂનુ વર્ષ
કોચરી સ્ત્રી૦ સ્ત્રી (તિરસ્કારમા)
કોચરું વિ૦ કોચાઈ ગયેલુ છિદ્રવાળું (૨) ઘણુ જૂનુ –રો પુ૦ વૃદ્ધ પુરુષ(તિરસ્કારમાં)
કોચલું ન૦ [સ कवच] કોટલુ, કઠણ છોડુ (ફળ, ઈંડા વગેરે ઉપરનુ)
કોચવવુ સ૦ ક્રિ૦ દૂભવવુ
કોચવું સ૦ક્રિ૦ કાણુ પાડવુ (૨) [ઘરમાં] ખાતર પાડવું (૩) દિલ દુખવવુ [લા ]
કોચું વિ૦ 'સુકાઈ સ કોચાઈ ગયેલુ (૨) સત્ત્વહીન (૩) સડી ગયેલુ
કોજાગરી સ્ત્રી૦ [સ कोजागर ઉપરથી] માણેકઠારી (પુનમ)
કોટ પુ૦[સ]કિલ્લાની દીવાલ,રક્ષણ માટે કરેલી ભીંત (૨) શત્રુ ન ભેદી શકે એવી વ્યૂહરચના(૩)વડો(૪) કોટની અંદરનો ભાગ
કોટ પુ૦+ જુઓ કોટિ; કરોડ
કોટ પુ૦ [ઇં] ડગલો (૨) એકદમ સાત હાથ કરી લેવા અને સામાને એકે ન કરવા દેવો તે (પાનાની રમતમા)
કોટ સ્ત્રી૦ [દે. कोट्टा] ડોક; ગળુ
કોટડી સ્ત્રી૦ [સ कोठ પરથી]ઓરડી –ડું ન૦ નાનુ – પીંઢેરી ઘર (૨) દીવાલ
કોટર ન૦ [સ] ઝાડની બખોલ
કોટલુ ન૦ [સ कोठ ઉપરથી] કઠણ છોડું, કોચલુ(૨)જેની અંદર કઈ સાર ન હોય તેવી ચીજ [લા.] [પગારો(૨)કોઠાર
કોટલો પુ૦ [સ कोष्ठ] માટીનો બનાવેલો
કોટવાલ(–ળ) પુ૦ [સ कोट्ट + पाल – પ્રા. वाल] કોટનો – શહેર કે ગામનો બદોબસ્ત રાખનાર અમલદાર(૨)એક અટક –લી (–ળી) પુ૦, સ્ત્રી૦ કોટવાળનુ કામ
કોટાકોટ વિ૦ કરોડો
કોટાનકોટ(–ટિ,–ટી) વિ૦ [સ. कोटि + अनु + कोटि] કરોડો
કોટિ સ્ત્રી૦[સ]કરોડ; સો લાખની સખ્યા (૨) કમાનનો છેડો (૩) તકરારના પ્રશ્નની એક બાજુ–પૂર્વ પક્ષ (૪) વર્ગ, પ્રકાર(૫)ઊચામા ઊચુ બિંદુ;અતિમતા (૬) [ગ] કાટખૂણ ત્રિકોણની કર્ણ સિવાયની બાજુ (૭) 'ઍબ્સિસ્સા'. ૦ક વિ૦ [સ] કરોડો, અગણિત. ૦કોણ પુ૦ પૂરો કાટખૂણો બનાવનાર પૂર્તિરૂપ ખૂણો, 'કૉમ્પ્લિમેન્ટરી ઍંગલ' [ગ] ૦જ્યા સ્ત્રી૦ [સ] 'કોસાઈન' [ગ.] ૦ધ્વજ પું૦ કરોડપતિના ઘર પર ફરકતી ધજા (૨) કરોડાધિપતિ
કોટિયું ન૦ હોડકુ, મછવો(૨)મોઈ દડાની રમતનો એક દાવ (૩) જાનવરના ગળામા બધાતુ ગોળ લાકડુ
કોટી સ્ત્રી૦ [જુઓ કોટ (ગળુ)] આલિંગન
કોટી સ્ત્રી૦ [સ] જુઓ કોટિ
કોટીલી સ્ત્રી૦ કાળા રગેલા કપડા પર કોક વાનુ છીપાનુ એક બીબુ
કોટીલો પુ૦ પીંજવા માટે પીંજણની તાતને થડકાવવાનુ ઓજાર, ગોટીલો

કોટું (કો) ન૰ સામો છેતરાય ને આપણને ફાયદો થાય એવો પેતરો–બાજી (૨) તકરારી–ખટપટનું વચ્ચે ઊભું કરેલું કામ
કોટચક્ષ પુ૰ [સ.] કરોડ આંખવાળો–ઇંદ્ર
કોટચવધિ વિ૰ [સ.] કરોડોથી ગણાતું હોય એવું (૨) અપાર
કોઠલી સ્ત્રી૰ [સ. कोष्ठ ઉપરથી] નાની કોઠી (૨) નાનો કોઠલો. –લો પુ૰ માટીનો બનાવેલો પટારો (ખાવાની વસ્તુઓ મૂકવાનો) (૨) કોઠાર
કોઠાયુદ્ધ ન૰ કોઠામાંનું – ચકરાવામાંનું – અટપટા દાવપેચવાળું યુદ્ધ
કોઠાર પું૰ [સ कोष्ठागार] અનાજ ભરવાનો ઓરડો (૨) ભોંયરું કે ચાર ભીંતોવાળી ચણેલી ઊંચી કોઠી (૩) ભંડાર;વખાર (૪) ખજાનો
કોઠારિયું ન૰નાનો કોઠાર. –રી પું૰કોઠારનો ઉપરી (૨) એક અટક (વાણિયાની)
કોઠાવિરામ પું૰ [સ. कोष्ठ+अभिराम] જુદી જુદી પ્રકૃતિને જુદું જુદું ખાવાનું અનુકૂળ આવવું તે
કોઠી સ્ત્રી૰ [સ. कोष्ठ ઉપરથી] માટીનો (કે ધાતુનો) ઊંચો નળો (૨) વખાર (૩) વેપારીની પેઢી–દુકાન (૪)થાણું(૫)કોઠીના આકારનું એક દારૂખાનું
કોઠી (કો) સ્ત્રી૰ કોઠાનું ઝાડ
કોઠીમડી સ્ત્રી૰ એક વેલો. –ડું ન૰ કોઠીમડીનું ફળ
કોઠીંબડી સ્ત્રી૰ કોઠીમડી. –ડું ન૰ કોઠીમડું
કોઠું (કો) ન૰ જુઓ કોટું; પ્રપંચ; પેતરો
કોઠું (કો) ન૰ [સ.कपित्थ] એક ફળ
કોઠું (કો) ન૰ ચહેરો; મો
કોઠો પું૰ [સ. कोष्ठ] પેટ (૨) શરીર;શરીરની અંદરનો કોઈ પણ કોષરૂપ ભાગ (૩) મન; અંતઃકરણ (૪) ખાનું. ઉદા૰ કોઠો પાડીને લખવું(૫)(સોગઠાં ઇત્યાદિ બાજીનું) ઘર; ખાનું (૬) મોટી કોઠી; વખાર (૭) મોટો કૂવો (૮) કિલ્લાનો બુરજ (૯) સુધરાઈની મુખ્ય ઑફિસ; મહેસૂલ, વેરો ઇત્યાદિનાં નાણાં ભરવાની જગા (૧૦) રખડતાં ઢોર પૂરવાનો ડબો(૧૧)વ્યૂહરચના (૧૨) કોષ્ટક; આંકનો પાડો (૧૩) અંગરખાનો ગળાની આસપાસનો ભાગ
કોડ પું૰ [દે. कोड्डु] મનાભાવ; અંતરની ઉમેદ –ડામણું વિ૰ કોડવાળું; કોડીલું (૨) વરણાગિયું
કોડિયું ન૰[દે. कोडिअ] માટીનું નાનું શકોરું (૨) એ આકારનું દીવો કરવાનું પાત્ર
કોડી (કો) સ્ત્રી૰ [સ कपर्दिका, દે. कवड्डिआ] એક જાતનું દરિયાઈ જીવડાનું ઘર,શંખલી (૨) એક હલકું ચલણ(૩)વીસની સંજ્ઞા
કોડીલું વિ૰ કોડવાળું
કોડું (કો) વિ૰ ભોડું; રીતભાત વગરનું
કોડું (કો) ન૰ [કોડી] શંખલી. –ડો પુ૰ શંખલો
કોઢ પુ૰ [સ. कुष्ठ] ચામડીનો એક રોગ
કોઢ (કોઢ,) સ્ત્રી૰ [સં. गोष्ठ] ગમાણ; ઢોરને બાંધવાની જગા (૨) કારીગર લોકોને કામ કરવા બેસવાની જગા. –ઢારું, –ઢિયું ન૰ ઢોરની કોઢ
કોઢિયું (–યેલ) વિ૰ કોઢના રોગવાળું
કોઢી (કો) સ્ત્રી૰ કુહાડી
કોઢી(–લું) વિ૰ કોઢના રોગવાળું
કોઢો (કો) પુ૰ [ચ૰] જુઓ કુહાડો (૨) વિ૰ પુ૰ કોવાડ; કોદાળ [લા.]
કોણ પું૰ [મ] ખૂણો
કોણ (કો) સ૰ (૨) વિ૰ [પ્રા. कवण] કયું (પ્રશ્નાર્થ. બ. બહુધા માણસ માટે) ૰જાણે =શી ખબર? હું નથી જાણતો એ અર્થમાં. ૰માત્ર વિ૰ જેનો હિસાબ નહિ એવું
કોણમાપક વિ૰ કોણ – ખૂણો માપનારું (૨) ન૰ એ માટેનું એક ઓજાર
કોણાકાર વિ૰ કોણ–ખૂણાના આકારનું (૨) પું૰ કોણનો આકાર
કોણિયાટવું (ગ્રા) સ૰ક્રિ૰ કોણીએ મારવું
કોણી (કો) સ્ત્રી૰ [दे कुहणी] ખભા નીચેનો હાથનો (પહેલો) સાંધો (૨) એ સાંધાનું અણીદાર હાડકું

**કોણે** (કો) સ૦ કોઈએ પણ [પ]
**કોતર** ન૦ [स कोटर] જમીન કે પર્વતમાં ઊંડો પહોળો ખાડો કે બખોલ
**કોતરકામ** ન૦ કોતરીને કરેલું નકશીકામ
**કોતરણી** સ્ત્રી૦ કોતરવું તે (૨) કોતરવાની ઢબ (૩) કોતરકામ; નકશી (૪) કોતરવાની મજૂરી (૫) કોતરવાનું ઓજાર
**કોતરણું** ન૦ [કોતરવું] જુઓ ખોતરણું
**કોતરવું** સ૦ ક્રિ૦ આધું આધું ખોદવું, ખોતરવું, કોરવું
**કોથમી**(૦ર) સ્ત્રી૦ [म कुस्तुबरी, प्रा. कुत्थुभरी] ધાણાની ભાજી
**કોથળી** સ્ત્રી૦ [हि कोत्थल] થેલી (૨) અંડકોષ (૩) હજારની સંજ્ઞા ૦છોડામણ ન૦ કરજે રૂપિયા આપતા પહેલા સાહુકાર જે વ્યાજના રૂપિયા પ્રથમથી કાપી લે છે તે. ૦સાંથ સ્ત્રી૦ જમીનદારના, ગરાસિયાના અથવા સરકારના ભરણા માથી અપાતો લાગત. –ળો પુ૦ થેલો
**કોદરા** પું૦બ૦વ૦ [स कोद्रवा] એક ધાન્ય. –રી સ્ત્રી૦ તે ધાન્યના દાણા
**કોદંડ** ન૦ [स] ધનુષ્ય, કામઠું
**કોદાળ** (કો) વિ૦ કોદા જેવું, જાડી બુદ્ધિનું
**કોદાળી** (કો) સ્ત્રી૦ [स. कुद्दालक] ખોદવાનું એક ઓજાર –ળો પુ૦ મોટી કોદાળી
**કો દી** અ૦ કોઈ દિવસ; ક્યારે, કે દી [પ]
**કોદું** (કો) ન૦ ધરતી કે થોડું યા નહિ જેવું દૂધ દેતી ભેસ
**કોદો** (કો) પું૦ કોદાળ આદમી
**કોનું** (કો) સ૦ કેનુ? કઈ વ્યક્તિનું? ['કોણ'નુ ષષ્ઠીનુ રૂપ] (૨) કોઈનુ [પ]
**કૉન્સ્ટેબલ** પુ૦ [इ] પોલીસનો સિપાઈ
**કોપ** પુ૦ [स] ક્રોધ, રોષ (૨) નાશકારક આફત, ગજબ
**કૉપરબરાસ** ન૦ [इ. कोपरब्रास] તાંબુ અને પિત્તળ મળીને બનતી એક ધાતુ
**કોપરાપાક** પુ૦ કોપરાના ખમણની બનાવેલી એક મીઠાઈ (૨) [કટાક્ષમાં] માર
**કોપરું** ન૦ નાળિયેરની અંદરનો ગર, ગોપરુ
**કોપરેલ** ન૦ કોપરાનું તેલ
**કોપવું** અ૦ક્રિ૦ [स. कुप्] કોપ–ગુસ્સો કરવો
**કોપાયમાન, કોપાવિષ્ટ, કોપિત** વિ૦ [स.] કોપેલું, રૂઠેલું
**કોપીન** ન૦ [स. कौपीन] લંગોટી (ખાસ કરીને સંન્યાસીની)
**કૉપીરાઈટ** પું૦ [इ.] લેખક પ્રકાશકાદિને પોતાની કૃતિ પર મળતો કાનૂની હક
**કૉફી** સ્ત્રી૦ [इ] શેકેલા બુંદદાણાનો ભૂકો (૨) તેનુ પીણું
**કોબાડ** વિ૦ મૂર્ખ
**કોબાલ્ટ** ન૦ [इ] એક ધાતુ–તત્ત્વ [રવિ.]
**કોબી** (૦જ) સ્ત્રી૦; ન૦ [इ. कॅबेज] એક શાકભાજી – કરમકલ્લો
**કોમ** સ્ત્રી૦ [अ. कौम] એક જ નામથી ઓળખાતો લોકસમૂહ (જ્ઞાતિ, ધર્મ કે જાતવારનો)
**કોમલ** વિ૦ [स] કુમળું; મુલાયમ (૨) સુકુમાર; નાજુક (૩) નરમ, મૃદુ (૪) મધુર (૫) દયાળુ. –લાસ્થિ ન૦ [+ सं. अस्थि] કુમળું હાડકું; જેનુ વખત જતાં હાડકું બને છે તે પદાર્થ. –લાંગી વિ૦સ્ત્રી૦ [+અંગી] કોમળ શરીરની
**કોમવાદ** પુ૦ કેવળ કોમના જ આંકડા હિતાહિતની દૃષ્ટિનો મત
**કોમળ** વિ૦ જુઓ કોમલ
**કોમી** વિ૦ કોમનું, કોમ સંબંધી
**કોય** સ૦ [स कोऽपि] કોઈ [પ]
**કોયડો** (કો) પુ૦ જુઓ કોરડો
**કોયલ** (કો) સ્ત્રી૦ [म कोकिल] એક પક્ષી, કોકિલા
**કોયલી** (કો) સ્ત્રી૦ ગળાનો એક રોગ (૨) [બગતરા થવી તે
**કોયલો** (કો) પુ૦ [द कोइला] કોલસો (૨) હારેનો કોલસો (૩) અંગારો
**કોર** સ્ત્રી૦ વસ્તુનો છેડો; કિનાર (૨) ત્યાં મૂકવાની ભાત કે પટ્ટી (૩) બાજુ (૪) બાજુ પરનો કકડો; થોડોક ભાગ
**–કોર** સ્ત્રી૦ ['કુંવર' ઉપરથી] સ્ત્રીઓના નામને છેડે મુકાતો શબ્દ. ઉદા૦ જેકોર
**કોર્ટ** (કો) સ્ત્રી૦ [इ. कोर्ट] અદાલત

**કોરડું** વિ૦ [કોરું] ભીનાશ વિનાનું (૨) ગાગડું
**કોરડો** પુ૦ ગૂંથેલો ચાબકો, સાટકો (૨) [લા] દોર, સત્તા (૩) ત્રાસ, જુલમ, સખ્તાઈ (૪) ઝટ ન ઊકલી શકે એવો પ્રશ્ન
**કોરણ** સ્ત્રી૦ બાજુ (૨) વસ્તુનો છેડા પરનો ભાગ, કાનો કે સીમા (૩) મૂળનું વાવાઝોડું, આંધી
**કોરણિયો** પુ૦ કોરીને કરેલી ખોભણ-ખાંચો (૨) કોરવાનું કામ કરનાર (૩) શરીર કોરી ખાય તેવો તાવ, હાડજ્વર
**કોરણી** સ્ત્રી૦ કોરવાનું ઓજાર (૨) કોરવાની રીત-કારીગરી
**કોરમ** ન૦ [इ] સભા-સમિતિનું કામ શરૂ કરવા કે ચલાવવા માટે સભ્યોની જરૂરી આંકેલી કાનૂની સંખ્યા
**કોરમું** ન૦ દાળનો ભૂકો-ચૂરો
**કોરવંકું** વિ૦ એક કોરથી વાંકું ઢળતું
**કોરવું** અ૦ક્રિ૦ [प्रा कोरण] વીંધવું, કાણું પાડવું (૨) અંદરથી કોતરવું, આછું ખોદવું
**કોરાડું(-ણું,-ણું)** વિ૦ કોરું, સૂકું
**કોરી** સ્ત્રી૦ આશરે ૩ રૂપિયાની કિંમતનું એક કચ્છી રૂપાનાણું
**કોરું** વિ૦ ભીનું નહિ એવું, સૂકું (૨) લૂખું (૩) વાપર્યા વિનાનું તદ્દન નવું (કાપડ) (૪) લખ્યા વિનાનું (પત્ર કાગળ ઇત્યાદિ) (૫) રાંધેલું નહિ એવું (સીધું, અનાજ). ૦કટ વિ૦ તદ્દન કોરું. ૦કડકડતું વિ૦ તદ્દન નવું (વસ્ત્ર) ૦ધાકોડ(-ર) વિ૦ તદ્દન કોરું ૦મોરું વિ૦ તદ્દન નવું, વાપર્યા કે ઉકેલ્યા વિનાનું
**કોરેકોરું** ન૦ તદ્દન કોરું
**કૉરેન્ટાઈન** ન૦ [इ] જુઓ ક્વૉરેન્ટીન
**કોર્ટ** (કૉ) સ્ત્રી૦ [इ] ન્યાયમંદિર, ન્યાયાલય, અદાલત કોરટ ૦ફી સ્ત્રી૦ [इ] કોર્ટના કેસના ખર્ચની સરકારને ભરવી પડતી રકમ-સ્ટૅમ્પખર્ચ
**કૉર્ડન** ન૦ [इ] જુઓ ચક્રવ્યૂહ
**કોલ** પુ૦ કેલ, ચૂનાની મેળવણીનો ગારો
**કોલ** (કૉ) પુ૦ [अ] વચન, કબૂલાત, ખાતરી. ૦કરાર પુ૦ કોલ અને કરાર, પાળવાનું વચન આપ્યું હોય એવું કબૂલાતપત્ર (૨) સંધિપત્ર, તહનામું [ચૂવો, ડામર
**કોલટા(-ત્તા)ર** પુ૦ [इ] ખનીજ કોલસાનો
**કોલન-વૉટર** ન૦ [इ] એક પ્રવાહી દવા
**કોલમ** પુ૦;સ્ત્રી૦ [स कलम] ડાંગરની એક જાત
**કૉલમ** ન૦ [इ] વર્તમાનપત્ર, ગ્રંથ ઇત્યાદિના પાનાના લખાણની ઊભી ઓળ, કટાર (૨) વિભાગ, ખાનું, કોઠો
**કૉલર** પુ૦ [इ] કપડાનો ગળા માટેનો સીવણનો ભાગ (૨) (અંગ્રેજી લેબાસમાં) ગળે પહેરાતી કાંઠલા જેવી એક બનાવટ
**કોલસી** (કો) સ્ત્રી૦ [दे. कोल्ल, इ कोल] કોલસાનો ભૂકો (ખાસ કરીને બળેલા ખનિજ કોલસાનો) -સો પું૦ એક જાતનું બળતણ
**કોલાબો** પુ૦ જુઓ કુલાબો
**કોલાહલ** પુ૦ [स] શોરબકોર, ઘોંઘાટ
**કોલુ** (લુ') ન૦ [दे कोल्लुअ] શેરડી પીલવાનો સંચો
**કોલું** (લુ) ન૦ [दे कुल्ह, कोल्लुअ] શિયાળ
**કોલું** (કો) વિ૦ ઘઉંવર્ણું, ગોરું
**કૉલેજ** સ્ત્રી [इ] મહાવિદ્યાલય, ઉચ્ચ શિક્ષણ માટેનું વિદ્યાલય -જિયન પુ૦ [इ] તેનો વિદ્યાર્થી [એક ચેપી રોગ, કોગળિયું
**કૉલેરા** (કૉ) પુ૦ [इ] ઝાડા અને ઊલટીનો
**કોલો** (કો) પુ૦ ખૂણો, મેણ
**કોવડામણ**(કો')સ્ત્રી૦ કોવડાવેલી વસ્તુ, સડો
**કોવડા(-રા)વવું** (કો') સ૦ક્રિ૦ 'કોવવું'નું પ્રેરક [ગૂહે છે તે લાકડું
**કોવાડ** (કો) પુ૦ જેના આધારે મોસનું પૈડું
**કોવાડ** (કો') વિ૦ કુહાડીની ધાર જેવી (ટેવ, વાણી) (૨) કોદાળ, [illegible] મારફાડ કરી બેસે એવું (માણસ)
**કોવાવું** (કો') અ૦ ક્રિ૦ સડવું ('કોવવું'નું કર્મણિ) [વિદ્વાન, પંડિત
**કોવિદ** વિ૦ [स] જાણકાર, પ્રવીણ (૨)
**કોશ** (કોશ,) સ્ત્રી૦ [दे. कुसी ઉપરથી] ખોદવાનું એક ઓજાર, નરાજ (૨) જબરું

**કોશ** પું૦ [સ] કોઈ પણ વસ્તુ સંઘરવા-સાચવવાનું પાત્ર, ખાન, આવરણ અથવા ઘર (૨) ભંડોળ, ખજાનો (૩) શબ્દકોશ (૪) મ્યાન (૫) કૂવામાંથી પાણી કાઢવાનું ચામડાનું પાત્ર, કોસ (૬) જીવતા પ્રાણીના શરીરનો અણુ જેવો મૂળ ઘટક (જેની પેશી, માંસ ઇ૦ બને છે) **૦કાર** પું૦ [સ] શબ્દકોશ બનાવનાર આદમી **૦કેશ** પું૦ મૂળના તંતુઓ 'સિવિક [વ વિ] **–શાધ્યક્ષ** પું૦ [સ] કોશનો અધ્યક્ષ, ખજાનચી, ભંડારી

**કોશિ(–યો)** પું૦ કોસ ચનાવનાર-હાંકનાર, (૨) પાણી કાઢનાર

**કોશિશ** સ્ત્રી૦ [ફા] પ્રયત્ન [કોશેટું

**કોશેટો** પું૦[સ કાશ] રેશમના કીડાનું ઘર–

**કોષ** [સ] **૦કાર**[સ] **–ષાધ્યક્ષ** [સ] જુઓ કોશ, ૦કાર, –શાધ્યક્ષ

**કોષ્ટક** ન૦ [સ कोष्ठक] આડી અને ઊભી સમાંતર લીટીઓ દોરવાથી જે ચોખૂણી આકૃતિ પડે તે, કોઠો (૨) તોલ માપ, નાણાં વગેરેના હિસાબો સહેલાઈથી કરી શકાય એ માટે તૈયાર કરેલો એમના પરિણામનો કોઠો

**કોષ્ઠ** પું૦ [સ] પેટ, કોઠો(૨) પેટનો નીચલો ભાગ, મળાશય (૩) કોઠાર

**કોસ** પું૦ [સ क्रोश] ગાઉ અથવા દોઢ માઈલનું અંતર

**કોસ** પું૦[સ कोश] કૂવામાંથી પાણી કાઢવાનો ચામડાનો કોથળો

**કોસંબા** સ્ત્રી૦ [સ कौशांबी, પ્રા] એક પ્રાચીન નગરી (વત્સ દેશની રાજધાની)

**કોસિયો** પું૦ જુઓ કોશિયો

**કોસીનું** ન૦ [સ कपिशीर्ष] કોટમાંથી બંદૂક, તીર ઇ૦ મારવાનું બાકું, કોશીશું (૨) કોટઉપરનું શોભાનું નાનકડું શિખર

**કોસું** ન૦ [સ कुश ઉપરથી] બાજરી, જુવાર ઇત્યાદિના ગાડામાંથી ફૂટેલો ફણગો (૨) બાણનો છેડો [નો એક રોગ

**કોહ** (કો) પું૦ કોહવું તે, સડો (૨) ચામડી–

**કોહવ(–વા)ણ** ન૦, **કોહવાટ(–ટો)** (કો) પું૦ કોહ, સડો [સડવું (૨) ગંધ થવો

**કોહવું** (કો) અ૦ક્રિ૦ [સ क्वथ्, પ્રા कोह]

**કોહિનૂર** પું૦ [ફા] તેજનો પર્વત (૨) એક ઘણો તેજસ્વી હીરો [સડેલું

**કોહેલું** વિ૦ જેને ગંધ થયો હોય એવું (૨)

**કોહ્યું** વિ૦ [ગંધવું] સડેલું

**કોળ** પું૦ [સ, कोल] મોટો જાડો ઉંદર **૦વાઈ** સ્ત્રી૦ ઉંદરિયું

**કોળવું** (કો) અ૦ ક્રિ૦ ખીલવું, ફૂટવું પાંગરવું (૨) ફેલાવું [ફુલાવું

**કોળાવું** (કો) અ૦ક્રિ૦ હર્ષ કે અભિમાનથી

**કોળિયું** (કો) વિ૦ [સ कवल ઉપરથી] ઊંડળમાં માય એટલું, થોડુંક. **–યો** પું૦ મોમાં એક વાર લેવાય એટલો ખોરાક – ગ્રાસ

**કોળી** વિ૦ [સ कोल ઉપરથી] ઠાકરડાની જાતનું (૨) પું૦ ઠાકરડો **૦નાળી** વિ૦ અનાર્ય – શૂદ્ર જાતિનું (માણસ)

**કોળી** (કૉ) સ્ત્રી૦ [સ कुष्माण्ड] કોળાનો વેલો **–ળું** ન૦ શાક તરીકે વપરાતું એક ફળ

**કોળેકોળ(–ળો)** લઈને=ખૂબ ખડખડાટ (હસવું)

**કોંકણ** પું૦ [સ] સહ્યાદ્રિ પર્વતની પશ્ચિમે આવેલો એક પ્રદેશ **૦પટ્ટી** સ્ત્રી૦ કોંકણનો (કિનારાનો પટ્ટી જેવો) મુલક **૦સ્થ** વિ૦ કોંકણ પ્રદેશમાં રહેનારું (૨) મહારાષ્ટ્રી બ્રાહ્મણોની એક જાતિનું (૩) પું૦ તે જાતિનો માણસ **–ણી** વિ૦ કોંકણનું (૨) સ્ત્રી૦ મરાઠીની એક બોલી

**કોંગ્રેસ** સ્ત્રી૦ [ઇ] અખિલ ભારતીય રાષ્ટ્રીય મહાસભા **–સી** વિ૦ કૉંગ્રેસનું કે તેને લગતું (૨) પું૦ મહાસભાવાદી

**કોંટાઈ** (કૉ૦) સ્ત્રી૦ મગરૂરી

**કોંટી** (કૉ૦) સ્ત્રી૦ તરવારને મ્યાન સાથે બાંધી રાખવાની દોરી અથવા સાંકળી

**કોંટું** (કૉ૦) ન૦ કોટું પેતરું

**કોંટો** (કૉ૦) પું૦ [સ कन्द] ફણગો

**કૌટિલ્ય** પું૦ [સ] કુટિલ રાજનીતિજ્ઞ ચાણક્ય (૨) ન૦ કુટિલતા

**કૌટુંબિક** વિ૦ [સં] કુટુંબનું, કુટુંબને લગતું
**કૌતક** ન૦ + જુઓ કૌતુક
**કૌતુક** ન૦ [સં.] કુતૂહલ (૨) કુતૂહલ જાગ્રત કરે એવું ગમે તે (૩) નવાઈ, અજાયબી (૪) ટીખળ ૦પ્રિય વિ૦ કૌતુકના શોખવાળું. –કાચાર પું૦ વિવાહવિધિનો એક ભાગ, જે દરમિયાન કેટલીક રમતો તેમજ મીંઢળ બાંધવાનું વગેરે કરાય છે
**કૌતૂહલ** ન૦ [સં] કુતૂહલ, ઇંતેજારી
**કૌપીન** ન૦ [સં] લંગોટી, કોપીન
**કૌભાંડ** ન૦ કાવતરું; તરકટ
**કૌમાર** ન૦ [સં] કુમારપણું ૦વ્રત ન૦ કુમાર દશામાં કરવાનું વ્રત (૨) કુંવારા રહેવાનું વ્રત. –ર્ય ન૦ કૌમાર
**કૌમુદી** સ્ત્રી૦ [સં] ચાંદની
**કૌરવ** પું૦ [સં] કુરુનો વંશજ (૨) ધૃતરાષ્ટ્રના પુત્રોમાંનો દરેક
**કૌલ** વિ૦ [સં] વામમાર્ગી, શાક્ત
**કૌવચ** સ્ત્રી૦, ન૦ એક વનસ્પતિ (૨) એનો ખજૂરીવાળો ફાફડો
**કૌવત** ન૦ [અ. कुव्वत] તાકાત
**કૌવો** પું૦ કાગડો
**કૌશલ(–લ્ય)** ન૦ [સં] કુશલપણું, પ્રવીણતા
**કૌશલ્યા** સ્ત્રી૦ [સં] રામચંદ્રની માતા
**કૌશિક** પું૦ [સં] વિશ્વામિત્ર (૨) ઇંદ્ર
**કૌસલ્યા** સ્ત્રી૦ [સં] કૌશલ્યા
**કૌસ્તુભ** પું૦ [સં] એક જાતનો મણિ, સમુદ્રમંથનથી નીકળેલાં ચૌદ રત્નોમાંનું એક
**કૌંસ** પું૦ [અ. વૌસ] કૌંસ, લખાણમાં વપરાતું ( ), [ ], { } આવું ચિહ્ન
**ક્યમ** અ૦ + જુઓ કેમ ? [પ]
**ક્યહું** અ૦ + ક્યાંય પણ [પ]
**ક્યામત** સ્ત્રી૦ [અ. ક્રિયામત] મરણ બાદ ખુદા આગળ ઊભા થઈને જવાબ આપવાનો દિવસ, ઈશ્વર આગળનો ઇન્સાફનો દિવસ
**ક્યારડી** સ્ત્રી૦ નાનો ક્યારડો –ડો પું૦ જેમાં પાણી ભરાઈ રહે એવું પાળ બાંધેલું ખેતર (ડાંગર વગેરેનું)
**ક્યારી** સ્ત્રી૦ નાનો ક્યારો (૨) પાણી પાવું પડે તેવી જમીન (૩) પાણી ભરાઈ રહે એવી જમીન (૪) એડાણ જમીન
**ક્યારે** અ૦ [પ્રા किवारइ] કયે વખતે ? ૦ક અ૦ કોઈક વખતે. ૦ય અ૦ ગમે ત્યારે (૨) કદી પણ
**ક્યારો** પું૦ [સં. केदार] ક્યારડો (૨) ઝાડ, છોડ વગેરેની આજુબાજુ પાણી ભરવા માટે કરેલો ખાડો
**ક્યાસ** પું૦ [અ. क़ियास] અટક, ધારણા (૨) કિંમતની આકણી, અંદાજ
**ક્યાં** અ૦ કઈ જગાએ ? ૦ક અ૦ કોક જગાએ ૦ય અ૦ કોઈ પણ જગાએ
**ક્રતુ** પું૦ [સં] યજ્ઞ
**ક્રમ** પું૦ [સં] એક પછી એક આવે એવી વસ્તુસંકલના (૨) શ્રેણી, હારમાળા (૩) ડગલું, પગલું (૪) ધારો, રિવાજ (૫) આક્રમણ હુમલો. ૦બદ્ધ વિ૦ નિયત ક્રમવાળું ૦ભંગ પું૦ [સં] ક્રમ નિયમનો ભંગ. ૦વાર અ૦ હારબંધ, અનુક્રમ પ્રમાણે. ૦શ: અ૦ [સં.] નિયત ક્રમ પ્રમાણે, ક્રમ પ્રમાણે, એક પછી એક (૨) ક્રમેક્રમે, ઉપનેથી –ગત વિ૦ [સં] વંશપરંપરા પ્રમાણે ઊતરી આવેલું અથવા મળેલું –માનુસાર અ૦ [સં] ક્રમવાર. –માંક પું૦ અનુક્રમ પ્રમાણેનો નંબર –મિક વિ૦ [સં] એક પછી એક –ક્રમ પ્રમાણે આવે એવું (૨) વંશપરંપરાગત.
**ક્રય** પું૦ [સં] ખરીદવું તે, ખરીદી
**ક્રંદન** ન૦ [સં] રડવું તે, રુદન
**ક્રાઉન** વિ૦ [ઇં] (છાપવાના) કાગળના એક માપનું, ૨૦" × ૩૦" (૨) પું૦ એક અંગ્રેજી નાણું–રા શિલિંગ
**ક્રાંત** વિ૦ [સં.] અતીત, વીતેલું (૨) આક્રાંત. ૦દર્શી વિ૦ [સં] અતીત, અનાગત તથા સૂક્ષ્મ પદાર્થ જોઈ શકનારું (૨) વસ્તુનું રહસ્ય જોઈ શકનારું (૩) સર્વજ્ઞ
**ક્રાંતિ** સ્ત્રી૦ [સં] એક સ્થાને થી બીજે સ્થાને જવું તે, ગતિ (૨) (ધરમૂળથી) ફેરફાર

**ક્લેદ** પું૦ [સં.] ભેજ; ભીનાશ (૨) દુઃખ. ૦ન ન૦ ભીનું કરવું તે (૨) પરસેવો આણવો તે [કંકાસ

**ક્લેશ** પું૦ [સં.] પીડા; દુઃખ (૨) કજિયો;

**ક્લૈબ્ય** ન૦ [સં.] ક્લીબપણું; નામર્દાઈ

**ક્લોરવણી** સ્ત્રી૦ [ર.વિ.] ક્લોરવવાની ક્રિયા. -વું સ૦ક્રિ૦ ક્લોરીન વાયુનો પાસ દેવો

**ક્લોરાઈડ** પું૦ [ઇં.][ર.વિ.] જેમાં ઋણાયન તરીકે ક્લોરીન હોય તેવો પદાર્થ (૨) કોઈ પણ ધાતુનું ક્લોરીન સાથેનું સંયોજન

**ક્લોરીન** પું૦[ઇં.] એક વાયુ-તત્ત્વ [ર. વિ.]

**ક્લોરોફોર્મ** ન૦ [ઇં.] શસ્ત્રક્રિયા માટે દરદીને અચેત કરવા વપરાતી એક ઔષધિ

**ક્વચિત્** અ૦ [સં.] કદાપિ, કદી, કોક વખત

**ક્વાથ** પું૦ [સં.] ઉકાળો; કાઢો

**ક્વિનાઈન, ક્વિનીન** ન૦ [ઇં.] સિંકોના નામના ઝાડની છાલનું સત્ત્વ; તાવની એક દવા

**ક્વૉરેન્ટીન** સ્ત્રી૦; ન૦ [ઇં.] રોગચાળાને ફેલાતો રોકવા માટે રોગના શકમંદ વહાણ, મુસાફર, કે રોગીની અવરજવર ઉપર મુકાતો અમુક વખતનો પ્રતિબંધ કે મનાઈ [ન૦ 'એક્સ-રે'

**ક્ષ** પું૦ [સં.] ક્ + ષનો જોડાક્ષર. ૦કિરણ

**ક્ષણ** પું૦; સ્ત્રી૦ [સં.] વખતનું એક માપ; સેકન્ડનો ⅘ ભાગ(૨)એક જ જૂજ સમય [લા.]. ૦જીવી વિ૦ ક્ષણ સુધી જ જીવે કે ટકે એવું. ૦ભર અ૦ ક્ષણને માટે; ક્ષણવાર. ૦ભંગુર વિ૦ [સં.] ક્ષણમાં નાશ પામે એવું; નશ્વર. -ણિક વિ૦ [સં.] ક્ષણનું; ક્ષણભંગુર

**ક્ષણુ** સ્ત્રી૦ + ક્ષણ

**ક્ષત** વિ૦ [સં.] ઈજા પામેલું, જખમી (૨) ઓછું થયેલું (૩) ન૦ નાનો છેદ, ઘા. -તિ સ્ત્રી૦ [સં.] નુકસાન, હાનિ (૨) ઊણપ, ખોડ (૩) કલંક (૪) ક્ષત, ઘા

**ક્ષત્ર** પું૦ [સં] ક્ષત્રિય ૦વટ સ્ત્રી૦ જુઓ ક્ષત્રીવટ. -ત્રાણી સ્ત્રી૦ ક્ષત્રિય જાતિની સ્ત્રી; રજપૂતાણી. -ત્રિય વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] જેનો ધર્મ પ્રજાનું સંરક્ષણ કરવાનો છે તે વર્ણનો (પુરુષ). -ત્રિયાણી સ્ત્રી૦ [સં.] ક્ષત્રાણી. -ત્રી પું૦ [સં.] ક્ષત્રિય. -ત્રીવટ સ્ત્રી૦ [સં. ક્ષત્રિય+વૃત્તિ] ક્ષત્રિય જાતિનું બિરદ

**ક્ષપણક** પું૦ [સં.] બૌદ્ધ યા જૈન સાધુ

**ક્ષપા** સ્ત્રી૦ [સં.] રાત્રિ

**ક્ષમ** વિ૦ [સં.] સહન કરી શકે એવું-(૨) સાધી શકે એવું (૩) સમર્થ; શક્તિમાન (૪) યથાર્થ; યોગ્ય(૫)ધીરજવાળું. ૦તા સ્ત્રી૦ [સં] લાયકાત (૨) સહનશક્તિ (૩) સામર્થ્ય

**ક્ષમા** સ્ત્રી૦ [સં] દરગુજર કરવું તે; માફી. ૦ધર પું૦ પર્વત (૨) પૃથ્વીને ધારણ કરનાર-શેષનાગ. ૦પાત્ર ન૦ ક્ષમાને યોગ્ય

**ક્ષમ્ય** વિ૦ [સં.] ક્ષમા આપી શકાય એવું

**ક્ષય** પું૦ [સં] ક્ષીણ થવું - ઘસાઈ જવું તે (૨) નાશ (૩) ક્ષય રોગ. ૦તિથિ સ્ત્રી૦ જેનો લોપ થતો હોય તે તિથિ. ૦રોગ પું૦ [સં.] એક રોગ

**ક્ષર** વિ૦ [સં.] નાશ પામે એવું

**ક્ષંતવ્ય** વિ૦ [સં] ક્ષમ્ય, ક્ષમા યોગ્ય

**ક્ષાત્ર** વિ૦ [સં.] ક્ષત્રિયનું, -ને લગતું (૨) ન૦ ક્ષત્રિયનું કર્મ (૩) ક્ષત્રિયપણું (૪) ક્ષત્રિયોનો સમૂહ; ક્ષત્રિય જાતિ [તત્ત્વ

**ક્ષાર** વિ૦[સં.] ખારું (૨) પું૦ ખારાશવાળું

**ક્ષાંતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] ક્ષમા; સહિષ્ણુતા

**ક્ષિતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] પૃથ્વી

**ક્ષિતિજ** સ્ત્રી૦[સં] આંખને પૃથ્વી આકાશ સાથે મળતી જણાય છે એ કલ્પિત રેખા; દૃષ્ટિમર્યાદા

**ક્ષીણ** વિ૦ [સં.] ઘસાઈ ગયેલું, સુકાયેલું; નબળું. ૦વીર્ય વિ૦ જેનું વીર્ય-પરાક્રમ ક્ષીણ થયેલું છે એવું; નમાલું

**ક્ષીર** ન૦[સં.] દૂધ (૨) પાણી (૩) ખીર (૪) ઝાડનું દૂધ-રસ. ૦સાગર પું૦ [સં] (પુરાણપ્રસિદ્ધ) દૂધનો સમુદ્ર. -રોદક ન૦ [+ उदक] દૂધ જેવું સફેદ પાણી (૨) ક્ષીરસાગર (૩) એક જાતનું ધોળું રેશમી વસ્ત્ર, ખીરોદક

**ખખરો** પુ૦ [રવ૦] શોક, સંતાપ (૨) પસ્તાવો, પશ્ચાત્તાપ (૩) શંક, અંદેશો
**ખખળતું** વિ૦ [ખખળવું નું વ૦કૃ૦] ખૂબ ઊનું, ઊકળતું (૨) ખળખળ કરતું વહેતું
**ખખળવું** અ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] ખૂબ ઊનું થવું ઊકળવું (૨)વહેતાં ખળખળ અવાજ કરવો (૩) બાંધાનું ઢીલી ઊઠવું ખખ-જીર્ણ – અશક્ત થવું
**ખખળાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ખખળવું'નું પ્રેરક (૨) ઘણા પાણીથી ધોવું
**ખગ** પુ૦[સં] પક્ષી(૨)સૂર્ય(૩)દેવ ૦પતિ પુ૦ [સં] પક્ષીઓનો રાજા–ગરુડ(૨)હંસ ૦વાહન પુ૦ વિષ્ણુ
**ખગોલ** [સં] (–ળ) પુ૦ ગગનમંડળ ૦વિદ્યા સ્ત્રી૦ [સં] ગ્રહનક્ષત્ર ઇત્યાદિ સંબંધી શાસ્ત્ર ૦વેત્તા, ૦શાસ્ત્રી પુ૦ ખગોળવિદ્યાનો જાણકાર
**ખગ્ગ** ન૦ ખડગ તરવાર [પૂર્ણ ગ્રહણ
**ખગ્રાસ** પુ૦[સં]સૂર્ય,ચંદ્ર કે કોઈ પણ ગ્રહનું
**ખચ** અ૦ [સં खच् = ખેંચી બાંધવું] ખેંચીને સખત રીતે(૨)અંદર પેસી જવા કે ભોંકવાનો કે તેથી થતી ક્રિયાનો રવ (ખચ દઈને પેસી ગયું)
**ખચકાવવું** સ૦ક્રિ૦ ખચ દઈને ખોસી દેવું
**ખચકાવું** અ૦ક્રિ૦ [ખચકો] અચકાવું (૨) પાછા પડવું
**ખચકો** પું૦ સપાટી પર પડેલો ખાડો–ખાંચો (૨) અટકાવ, અંતરાય
**ખચાખચવું** અ૦ ક્રિ૦ [ખચવું નો દ્વિર્ભાવ] ખીચોખીચ ભરાવું મિંડાવું
**ખચર** ન૦ ખચ્ચર –રી સ્ત્રી૦ ખચ્ચરની માદા –રું ન૦ નિર્માલ્ય–ખચ્ચર જેવું ઘોડું (૨) વિ૦ ઘરડું, નબળું
**ખચરું** ન૦ જુવાનનું મરણ
**ખચવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં खच् ઉપરથી] જડવું, બેસાડવું (૨) ખીચોખીચ ભરવું–લાદવું
**ખચાખચ** અ૦ [રવ૦] ખચ ખચ (૨) ખીચોખીચ [ગિરદી, ભીડ
**ખચાખચી** અ૦ ખચીત, અવશ્ય (૨) સ્ત્રી૦
**ખચિત** વિ૦ [સં] જડેલું બેસાડેલું
**ખચીત** અ૦ જરૂર અવશ્ય
**ખચૂક ખચૂક** અ૦ [રવ૦] ખટુકખટુક, ઊઠતું અને ધીરું ચાલતું હોય તેમ (ઘોડાની ચાલ માટે) [ખીચોખીચ
**ખચોખચ** અ૦[જુઓ ખચ]ભચોભચ(૨)
**ખચ્ચ** અ૦ જુઓ ખચ
**ખચ્ચર** ન૦ ઘોડો અને ગધેડું એ બંનેની મિશ્ર જાતિનું પ્રાણી
**ખજવાળ** સ્ત્રી૦[સં खर्जू ઉપરથી]ખજવાળ ૦વું સ૦ક્રિ૦ ખજવાળવું [કોષાધ્યક્ષ
**ખજાનચી** પુ૦ [फा] ખજાનાનો ઉપરી,
**ખજાન(–ણ)નો** પુ૦ [अ] નાણું રાખવાની જગા, ભંડાર (૨) ધન, દોલત [લા] (૩)હથિયાર ભરવાની ખોલ કે બાકાવાળો પટો (૪) બંદૂકમાંનું ગોળાબારૂદવાળું ખાનું (૫) ચલમમાં ગડાકુ મૂકવાનો ખાડો (૬) મીઠું પકવવાનો અગર
**ખજૂર** ન૦ [સં खर्जूर] એક ફળ, જે સુકાવાથી ખારેક બને છે ૦ટોપરા કરવાં (બાળકને) પીઠ પર લઈ ખજૂર ટોપરા વેચતા હોઈએ એમ રમત કે ખેલ કરવો
**ખજૂરિયું** વિ૦ ખજૂરી–ખજવાળ લાવે તેવું
**ખજૂરી** સ્ત્રી૦ [સં खर्जू પ્રા खज्जू]ખજવાળ લાવે એવા નાના નાના કાંટા(૨) ખજવાળ
**ખજૂરી** સ્ત્રી૦ખજૂરનું ઝાડ(૨)એક મીઠાઈ –રું ન૦ ખજૂરીની જાતનું ઝાડ જેમાંથી તાડી નીકળે છે
**ખજૂરો** પુ૦ [સં खर्जूरक] + કાનખજૂરો
**ખટ** વિ૦ [સં षट्] છ
**ખટ** પુ૦ [સં शठ] ઠગ લબાડ આદમી
**ખટ** અ૦ [રવ૦] ઠર્યું ઠોકવાનો અવાજ
**ખટક ખટક** અ૦[રવ૦]ખટ ખટ અવાજ થાય એમ
**ખટક્રમ, ખટ્કર્મ** ન બ૦વ૦ [સં षट् + कर्म] બ્રાહ્મણે કરવાનાં છ ધર્મ કાર્યો (યજન, યાજન, અધ્યયન અધ્યાપન, દાન અને પ્રતિગ્રહ) (૨) ધર્મ સંબંધી નિત્યકર્મ

**ખટકવુ** અ૦ક્રિ૦[રવ૦,પ્રા ખટ્ટક્ક્રય]કાકરીની પેઠે ખૂચવુ, ભોકાવુ, સાલવુ (૨) અંદરથી લાગવુ, પશ્ચાત્તાપ થવો

**ખટકો** પુ૦ ખટકવુ તે કે તેનો અવાજ યા પીડા (૨) હરકત, નડતર (૩) શક, અદેશો (૪) ચાનક, કાળજી

**ખટખટ** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ખટ ખટ એવો અવાજ (૨) હરકત, નડતર (૩) પચાત, માથાકૂટ –ટારો પુ૦ કટાળો આવે એવી માથાઝીક, કચકચાટ

**ખટગુણ** પુ૦ બ૦ વ૦ [સ ષટ્+ગુણ] છ ગુણ (ઉદ્યોગ, સાહસ, ધૈર્ય, બળ, બુદ્ધિ ને પરાક્રમ)

**ખટચક્ર** ન૦બ૦વ૦ [સ ષટ્+ચક્ર] [યોગ] શરીરની અંદરના છ ચક્રો (આધાર, લિંગ નાભિ, અનાહત કંઠ અને મૂર્દ્ધ)

**ખટદર્શન** ન૦બ૦વ૦ [સ ષટ્+દર્શન] હિંદુ તત્ત્વજ્ઞાનના છ શાસ્ત્રો–દર્શનો (સાંખ્ય, યોગ, ન્યાય, વૈશેષિક, મીમાંસા અને વેદાંત)

**ખટપટ** સ્ત્રી૦ [રવ૦] યુક્તિપ્રયુક્તિથી કામ સાધી લેવાની તજવીજ, પ્રાથમિક ગોઠવણ (૨) ગોઠવણ (૩) કડાકૂટ, પચાત –ટિયુ વિ૦ ખટપટવાળુ, કડાકૂટિયું (૨) ખટપટી, કારસ્તાની –ટી વિ૦ ખટપટિયું, કારસ્તાની

**ખટપદ** પુ૦ [સ ષટ્+પદ] છ પગવાળા પ્રાણીઓનો વર્ગ (૨) ભમરો (૩) મધમાખ (૪) જૂ

**ખટમધુર(–રુ)** વિ૦ [પ્રા ખટ્ટ, દે ખટ્ટ+મધુર] કઈક ખાટા અને કઈક મીઠા સ્વાદવાળુ

**ખટમલ** પુ૦ [હિં] માકડ [આવતુ છમાસી

**ખટમાસી** વિ૦ [સ ષટ્+માસ] છ મહિને

**ખટમીઠુ** વિ૦ [પ્રા દે ખટ્ટ+મીઠુ] ખટમધુરુ

**ખટરસ** પુ૦બ૦વ૦ [સ ષટ્+રસ] છ સ્વાદ (ખાટો, ખારો, કડવો, તૂરો, તીખો અને ગળ્યો) (૨) વિ૦ છ રસ–સ્વાદવાળુ, બધા રસવાળુ

**ખટરાગ** પુ૦ [સ ષટ્+રાગ] છ રાગ (એક મત પ્રમાણે ભૈરવ, માલકોશ, હિંડોળ, શ્રીરાગ, દીપક અને મલ્હાર) (૨) કજિયો, અણબનાવ (૩) સાંસારિક જંજાળ –ગી વિ૦ કજિયાખોર (૨) જંજાળી

**ખટલો** પુ૦ કુટુંબકબીલો, પરિવાર, રસાલો (૨) સરસામાન, સરંજામ (૩) મુકદ્દમો (૪) ગૂંચવણવાળુ–મુશ્કેલ કામ

**ખટવવુ** સ૦ક્રિ૦ ખટાશ ચડે એમ કરવુ (૨) 'ખાટવુ'નુ પ્રેરક, ખટાવવુ

**ખટશાસ્ત્ર** ન૦બ૦વ૦ [સ ષટ્+શાસ્ત્ર] જુઓ ખટદર્શન

**ખટાઈ** સ્ત્રી૦ ખાટાપણુ (૨) ખાટી વસ્તુ

**ખટાઉ** વિ૦ ખટાવે–લાભ કરાવે એવુ

**ખટાખટ** અ૦ [રવ] –ટ(–ટી) સ્ત્રી૦ ખટાખટ એવો અવાજ (૨) કજિયો, તકરાર [લા]

**ખટાટોપ** પુ૦ આડંબર, (ખોટો) મોટો દેખાવ, જગ સરખા કામની જગાએ ભારે કડાકૂટનુ તોફાન થવુ તે [તકરાર

**ખટાપટી** સ્ત્રી૦ [ખટપટ] ગરબડ (૨) કજિયો,

**ખટારો** પુ૦ ભાર ભરવાનુ ગાડુ (૨) તેના જેવુ મોટુ કોઈ વાહન, ભારની 'મોટર-લોરી' (૩) કર્કશ અવાજ કરે એવુ–ખરાબ વાહન [લા] (૪) ઘરવખરો

**ખટાવવુ** સ૦ક્રિ 'ખટાવુ', ખાટવુ નુ પ્રેરક

**ખટાવુ** અ૦ક્રિ૦ ખટાશ ચડવી, ખાટુ થવુ (૨) 'ખાટવુ'નુ કર્મણિ

**ખટાશ** સ્ત્રી૦ [દે ખટ્ટ=ખાટુ ઉપરથી] જુઓ ખટાઈ [૨] અણબનાવ [લા]

**ખટુમડુ, ખટૂમડુ** વિ૦ થોડુક ખાટુ

**ખડ** વિ૦ [દે ખડ્ડ=મોટુ] સમાસના પૂર્વપદ તરીકે 'મોટુ' એ અર્થમા

**ખડ** ન૦ [સ ખટ–ડ] ઘાસ, કડબ (૨) ખેતરમા ઊગેલુ નકામુ ઘાસ, નીંદામણ

**ખડક** પુ૦ [સ ખડ્ગ=સ્થાણુ] પાણીમાંનો કે જમીન ઉપરનો પથ્થરનો ટેકરો (૨) ખરાબો, ધારદાર ભેખડ

**ખડક** પુ૦ એક પ્રકારની ચૂડી [ચ]

ખડકલો પું૦ ખડકેલી ચીજોનો જથો; ઢગલો

ખડકવું સ૦ક્રિ૦ ઉપરાઉપરી ગોઠવવું; સીંચવું

ખડકી સ્ત્રી૦ [સ. खडक्की] ઘર આગળની બાંધેલી—બારણાવાળી છૂટી જગા; ડેલી (૨) બે અથવા વધારે ઘર આગળની એક સામાન્ય દરવાજાવાળી ગલી કે શેરી (૩) એવી જાતની—દરવાજાવાળી રચના અથવા એની ઉપરની ડેલી

ખડખડ અ૦ [રવ૦] ખડખડ એવો અવાજ કરીને (હસવું) (૨) સ્ત્રી૦ એવો અવાજ (૩) [લા.] ખટપટ; દખલ; પીડા; ઉપાધિ (૪) તકરાર; ખટપટ. ૦તું વિ૦ ખડખટ અવાજ કરતું (૨) ન૦ સૂકું નાળિયેર (૩) બરતરફ થવું તે [લા.]. ખડખડતું આપવું = કાઢી મૂકવું. ૦ભડભડ અ૦ ભડભડ એવો અવાજ કરીને (૨) સ્ત્રી૦ એવો અવાજ (૩) ગરબડ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ ખડખડ અવાજ થવો. —ડાટ પું૦ ખડખડ એવો અવાજ (૨) અ૦ એવો અવાજ કરીને (હસવું). —ડાવવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ ખખડાવવું. —ડિયું વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ ખડખડતું. (૩) વસાય ખોલાય એવી નાનાં નાનાં પાટિયાની બારીબારણામાં મુકાતી રચના (૪) અ૦ ખાવાની વાની [શિંગડું

ખડગ ન૦ ખડ્ગ; તલવાર (૨) ગેંડાનું

ખડગ પું૦ ખડક; ચૂડી

ખડચંપો પું૦ [દે. खड्ड = મોટું + ચંપો] એક જાતનો ચંપો [હાડકાનું; આળસુ

ખડણ વિ૦ ['ખડવું' ઉપરથી] હરામ

ખડતર(—લ) વિ૦ [સ. खरतर] દુઃખ ખમી શકે એવું; ખરવાણ (૨) મહેનતુ (૩) મજબૂત બાંધાનું (૪) તુચ્છ

ખડતાલ(—ળ)વું સ૦ક્રિ૦ ખરી વડે તાડવું —ઠોકવું —ખોદવું (જમીન)

ખડતું(—તૂલ) ન૦ ખડખડતું; રજા; બરતરફી

ખડદું ન૦ ખરટું; પ્રવાહી પદાર્થનું જામેલું ચોસલું

ખડદું ન૦ ખુધરું; છિદ્ર; દોષ

ખડધાન ન૦ ['ખડ' જેવું 'ધાન'] વગર ખેડ્યે ઊગતું —ખેડ્યા કે વાવ્યા વિના થતું ધાન્ય (સામો, મણકી વગેરે) (૨) હલકી જાતનું અનાજ

ખડધાયેલું, ખડધાલ વિ૦ [ખધરાવું] ચાઠાં, ખૂજલી ઇત્યાદિ થવાથી ખરાબ થયેલું; કીડ પડી હોય તેવું; ખવાયેલું (૨) ખરડાયેલું; મેલું (૩) ઘસાયેલું; નબળું

ખડપવું સ૦ક્રિ૦ [જુઓ ખડપું] ખોતરી—ઉખેડી કાઢવું; સોરવું

ખડપું ન૦ [ખૂરપી] ખડપવાનું ઓજાર. —પો પું૦ જુઓ ખરપો, ખરપડો [નીચું

ખડબચડું વિ૦ ખાડાખૈયાવાળું; ઊંચું-

ખડબાદાર વિ૦ ખડબાં નીકળે એવું

ખડબું ન૦ જામી ગયેલા પ્રવાહીનું ચોસલું; ખડદું

ખડબૂચ ન૦ [સ. खर्बुज, फा. खर्बुजह] એક જાતનું ફળ; તરબૂચ. —ચી સ્ત્રી૦ તેનો વેલો; તરબૂચી. —ચું ન૦ ખડબૂચ

ખડભડ સ્ત્રી૦ [રવ૦] એવો અવાજ (૨) ગરબડ; ધાંધલ (૩) કજિયો, બોલાબોલી (૪) દખલ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ ખડભડ અવાજ થવો (૨) બોલાબોલી થવી. —ડાટ પું૦ ખડભડ અવાજ (૨) ગરબડ; ધાંધલ

ખડમા(—માં)કડી સ્ત્રી૦ એક જીવડું

ખડમોસાળ ન૦ [દે. खड्ड + મોસાળ] માનું કે બાપનું મોસાળ [બાપ

ખડવેવાઈ પું૦ [દે. खड्ड + વેવાઈ] વેવાઈનો

ખડવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. खड्ड = મર્દન કરવું] ખરડવું; લેપ કરવો (૨) હાથ લગાડવો (૩) સડોવવું; આળ મૂકવું (૪) નઠારા કામમાં સામેલ કરવું

ખડવું અ૦ક્રિ૦ [દે. खट्टिअ] અટકવું; રોકાવું; થંભી જવું (૨) હાથપગ ઇ૦ અવયવ ઊતરી જવો (૩) આખડી પડવું; પડી જવું

ખડંગ અ૦ [રવ૦] એવો અવાજ કરીને

ખડા સ્ત્રી૦ મેઘધનુષ્ય

ખડા સ્ત્રી૦ પાવડી; ચાખડી. ૦ઉતાર વિ૦

જોડા ઉતારતાવેંત–તરત સ્વીકારાય એવી (હૂંડી)

**ખડાઈ** સ્ત્રી૦ ['ખડ'=ગડ] શઠતા, કામચોરી

**ખડાઉ** સ્ત્રી૦ પાવડી; ચાખડી

**ખડાખડ** અ૦ [રવ૦] એવો અવાજ થાય એમ (૨) ઉતાવળથી

**ખડાખાટ** ન૦ [સ. षट्+अष्ट] જ્યોતિષમાં છ અષ્ટકવાળો યોગ (જે બે માણસો વચ્ચે આ યોગ આવે તેમને બને નહિ–અણબનાવ રહે એમ કહેવાય છે). –ટકું, –ટ્ટું, –સટ્ટું ન૦ જુઓ ખડાખાટ

**ખડિયાખડખડ** વિ૦ [રવ૦] સખળડખળ; ખખળી ગયેલું; જીર્ણ (૨) સ્ત્રી૦ ભાંગીતૂટી હાલત (૩) જંજાળ; માથાફોડ

**ખડિયાટ** પુ૦ તળાવમાં ઊતરવાની, ઢાળ પડતી પણ ખસી ન પડાય એવા ચણતરવાળી, ઓકળીબંધ રચના

**ખડિયું** ન૦ [જુઓ ખરડિયું] સુકવણું (૨) સુકાવાથી તડો પડી ગઈ હોય તેવી જમીન (૩) ચોમાસામાં કેટલાક દિવસ વરસાદ ન પડવાથી જે તાપ પડે છે તે

**ખડિયું** ન૦ ['ખડું'] બાજીમાં છેવટની કૂકી ઘરમાં બરાબર પહોંચે એથી વધારે દાણા પડતાં તેણે બહાર નીકળવું પડે તે

**ખડિયું** ન૦ ચિત્તો; વાઘ (૨) જુવાન ભેંસ

**ખડિયો** પું૦ ['ખડી'નું પાત્ર] લખવાની શાહી રાખવાનું પાત્ર (૨) દીવો કરવાનો નાનો ઢબો (૩) ઘણા પડવાળી ઝોળી; ખભાની બે તરફ ઝૂલતો નખાય એવો કોથળો (૪) ખડિયો; વાટવો

**ખડિયો ખાર** પું૦ ['ખડી'+क्षार] એક જાતનો ક્ષાર; ટંકણખાર

**ખડિંગ** અ૦ [રવ૦] એવો અવાજ કરીને

**ખડી** સ્ત્રી૦ [સ.] ખડી માટી (૨) રસ્તા પર નંખાય છે એવા પથ્થરના કાંકરા–મરડિયા

**ખડી** સ્ત્રી૦ વગર વિયાયેલી ભેંસ [લશ્કર

**ખડી ફોજ** સ્ત્રી૦ ['ખડું'+ફોજ] કાયમી

**ખડી બોલી** સ્ત્રી૦ [હિં] (દિલ્હી પાસેની–પશ્ચિમી) હિંદી–હિંદુસ્તાની ભાષા

**ખડીમાટી** સ્ત્રી૦ ખડી; એક જાતની ધોળી માટી

**ખડી સાકર** સ્ત્રી૦ એક જાતની સાકર

**ખડું** વિ૦ ઊભું (૨) તત્પર (૩) ખડિયું નં. ૨

**ખડેધાટ** વિ૦ ['ખડું'+ઘાટ] ભઠ્ઠીમાં બાફ્યા વગર ધોયેલું (કપડું) (૨) અ૦ ટટાર; મગરૂર રીતે સજ્જ; તત્પર

**ખડે ચોક** અ૦ છચોક; જાહેર રીતે

**ખડે જોડે** અ૦ ઊભે ઊભે; આવતાવેંત

**ખડ્ગ** ન૦ [સ.] જુઓ ખડગ

**ખણ** સ્ત્રી૦ ['ખણવું'] વલૂર; ચળ, ખંજવાળ

**ખણખણ** અ૦ [રવ૦] ખણખણ અવાજ થાય એમ. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. खणखण] ખણખણ અવાજ થવો. –ણાટ પું૦ ખણખણ અવાજ. –ણિયાં ન૦બ૦વ૦ ખણખણે એવી નાની નાની ઘૂઘરીઓ કે કાંસીજોડ જેવાં પતરાં (રથ ઇત્યાદિનાં) (૨) કાંસીજોડ; છબછબિયાં. –ણું વિ૦ ખૂબ શેકાયેલું; ખરું થયેલું, ખૂબ તપેલું

**ખણખોજ** (–ત, –તર, –દ) સ્ત્રી૦ [ખણવું + ખોજવું, ખોતરવું, ખોદવું] બારીક તપાસ–શોધ (૨) કોઈના દોષ શોધ્યા–કાઢ્યા કરવા તે, નિંદા કર્યા કરવી તે[લા.]. –દિયું વિ૦ ખણખોદ કરવાની ટેવવાળું. –ળ સ્ત્રી૦ ખણખોજ

**ખણજ** સ્ત્રી૦ ખંજવાળ; વલૂર; ખણ

**ખણવું** સ૦ક્રિ૦ [સ खन्, પ્રા. खण] ઉઝરડવું; ખોતરવું (૨) ખોદવું (૩) વલૂરવું; ખંજવાળવું (૪) ચીમટી ભરવી (ચૂંટી ખણવી)

**ખણુ** ન૦+ક્ષણ. ૦ખણુ અ૦ ક્ષણે ક્ષણે

**ખત** ન૦ [અ.] લેખ; લખત; દસ્તાવેજ. ૦પત્તર, ૦પત્ર ન૦ ખત કે તેને લગતાં કાગળિયાં

**ખતમ** અ૦ [અ. खत्म] ખલાસ; સમાપ્ત

**ખતરવટ** અ૦ આગ્રહપૂર્વક; જીદપૂર્વક

**ખતરિયાંવટ** સ્ત્રી૦ + જુઓ ક્ષત્રીવટ

**ખતરી** વિ૦ [સ. क्षत्रिय] ક્ષત્રિયની એક જાતનું (૨) કાપડ વણવાનો ધંધો કરતી એક ન્યાતનું (૩) પું૦ એ ન્યાતનો માણસ

**ખતરું** ન૦ [જુઓ ખતરો] અડચણ; આફત
**ખાતરું** ન૦ ખૂસરું; ખોડ; છિદ્ર
**ખતરો** પું૦ [अ.] ભય (૨) અંદેશો
**ખતવણી** સ્ત્રી૦ ખતવવું તે
**ખતવવું** સ૦ ક્રિ૦ (રોજમેળમાંની રકમની) ખાતાવાર નોંધ કરવી
**ખતા** સ્ત્રી૦ [अ.] નુકસાન (૨) ચૂક
**ખતીબ** પું૦ [अ.] ઉપદેશક; વ્યાખ્યાતા
**ખત્તા** સ્ત્રી૦ જુઓ ખતા. **–ત્તો** પું૦ ઠોકર (૨) ધપ્પો
**ખત્રાણી** સ્ત્રી૦ ખત્રીની સ્ત્રી
**ખત્રી** વિ૦ (૨) પુ૦ જુઓ ખતરી
**ખદખદ** અ૦ [રવ૦] એવો અવાજ થાય તેવું. **૦વું** અ૦ ક્રિ૦ ખદખદ થવું (૨) ખદખદ અવાજ સાથે ઊકળવું
**ખદડવું** સ૦ ક્રિ૦ ખૂબ દોડાવવું; તગેડવું (૨) ફેરા ખવડાવવા; અથડાવવું (૩) ખૂબ મહેનત આપવી
**ખદડામણ** સ્ત્રી૦ ખદડવું કે ખદડાવું તે
**ખદડુક ખદડુક** અ૦ [રવ૦] એવો અવાજ કરીને (ખૂબ દોડવાનો અવાજ, પ્રાયઃ ઘોડાનો) [(કપડું)
**ખદડું** વિ૦ [दे. खध] ઘટ પોતનું જાડું
**ખદબદ** અ૦ [રવ૦] ખદબદ કરતું સડતું હોય–કીડાઓથી તળેઉપર થતું હોય એમ. **૦વું** અ૦ ક્રિ૦ ખદબદ થવું
**ખદબદિયાં** ન૦ બ૦ વ૦ (સુખી સ્થિતિ, મોજ મજા એ અર્થમાં વપરાય છે.)
**ખદિર** પું૦ [सं.] ખેરનું ઝાડ. **૦સાર** પું૦ [सं.] ખેરસાર
**ખદુક(–કો) ખદુક(–કો)** અ૦ [રવ૦] ખદુક ખદુક; ટ્ કે ડગલે ઘોડું ગરેડું ચાલે તેમ
**ખદેડવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ખદડવું
**ખદ્દડ** વિ૦ જુઓ ખદડું
**ખદ્યોત** પું૦ [सं.] આકાશમાં તેજ કરે તે આગિયો, તારો, સૂરજ વગેરે
**ખધરાવું** અ૦ ક્રિ૦ [दे. खध = ખાદ્ય] સપાડી પરથી ખવાવું–ખરબચડું થવું

**ખધ્યા** સ્ત્રી૦+ક્ષુધા; ભૂખ (૨) વારંવાર ખાવાની વૃત્તિ [તપાસ; ખણખોદ
**ખનખન** સ્ત્રી૦ છંદ; વ્યસન (૨) ખંત (૩)
**ખનન** ન૦ [सं.] ખોદવું તે
**ખનિ** સ્ત્રી૦ [सं.] ખાણ. **૦જ** વિ૦ ખાણમાંથી નીકળેલું; જમીનમાંથી ખોદી કાઢેલું (૨) ન૦ તેવી ધાતુ (સોનું, લોઢું વગેરે)
**ખનિત્ર** ન૦ [सं] ખોદવાનું ઓજાર; કોદાળી
**ખની** સ્ત્રી૦, **૦જ** વિ૦ (૨) ન૦ [सं.] જુઓ 'ખનિ'માં
**ખપ** પું૦ [ખપવું ઉપરથી] વપરાશ (૨) અગત્ય (૩) તંગી; ખોટ (૪) ખપત (૫) પ્રયત્ન. **૦જોગું** વિ૦ ઉપયોગ પૂરતું. **૦ત** સ્ત્રી૦ વેચાણ; ઉપાડ. **૦તું** વિ૦ વપરાય એવું ઉપયોગી (૨) વેચાય એવું (૩) વ્યવહારમાં ચાલે એવું; લેવાય–ખવાય એવું. **૦નું** વિ૦ ઉપયોગી
**ખપરડી** સ્ત્રી૦ નાનો ખપરડો (૨) ખપેડી. **–ડો** પું૦ વાંસની ચીપોની સાદડી–ટટ્ટી
**ખપવું** અ૦ ક્રિ૦ [सं. क्षर्] વેચાવું; ઉપાડ હોવો (૨) વપરાવું; ખરચાવું; ખતમ થવું (૩) લેખાવું; ગણાવું (૪) વહેવારમાં ખપતું હોવું (૫) જોઈવું; કામ લાગવું
**ખપાટ** સ્ત્રી૦ કામઠું; વાંસની–લાકડાની ચીપ. **–ટિયું** ન૦ ખપાટ; વાંસની ચીપ (૨) વાંસનું–લાકડાનું ફાળિયું
**ખપાડવું** અ૦ક્રિ૦ 'ખપવું'નું પ્રેરક
**ખપુષ્પ** ન૦ [सं] આકાશકુસુમ, મિથ્યા કલ્પના
**ખપૂસવું** અ૦ક્રિ૦ ખંતથી પાછળ લાગવું–મંડવું; એકધ્યાન થવું (૨) સ૦ક્રિ૦ મારવું; કૂટવું
**ખપેડી** સ્ત્રી૦ ઊગતા છોડ ખાઈ જનારું એક જીવડું (૨) છોડું; પોપડો (૩) ગૂગું
**ખપેડો** પું૦ ખપરડો; વાંસની ટટ્ટી (૨) પાવખમાં વપરાતો વાંસનો ત્રાપો
**ખપોટી** સ્ત્રી૦ પોપડી; ભિંગડું (૨) કપોટી. **–ટું** ન૦ પાતળું છોડું; ભિંગડું. **–ડી** સ્ત્રી૦ ખપોડી

**ખપ્પર** ન૦ [સં ખર્પર] જેમાં આવેલું બધું નાશ પામે એવું પાત્ર (દેવીનું) (૨) ઝેરી નાળિયેરનું કે બીજું કોઈ પણ ભિક્ષાપાત્ર
**ખફગી** સ્ત્રી૦ [ફા ]ખફાપણું, નાખુશી, રોષ
**ખફા** વિ૦ [અ ] નાખુશ, ક્રોધાયમાન
**ખબખબ** અ૦ [રવ૦] ખદુકખદુક
**ખબડ** વિ૦ જાડું, ઘટ્ટ (ઉદા૦ દૂધ)
**ખબડદાર** વિ૦ જુઓ ખબરદાર –રી સ્ત્રી૦ ખબરદારપણું
**ખબડું** ન૦ જાડું પડ કે થર–ખપોટું
**ખબર** પુ૦ બ૦ વ૦, સ્ત્રી૦ [અ ] સમાચાર, બાતમી (૨) સંદેશો કહેણ (૩) જાણ, જ્ઞાન, ભાન (૪) નજર સંભાળ ૦અંતર પુ૦ બ૦વ૦, સ્ત્રી૦ માહિતી, સમાચાર (૨) તબિયતના સમાચાર ૦દાર વિ૦ હોશિયાર, કાબેલ (૨) સાવધ (૩) અ૦ 'સાવધ રહો યાદ રાખો' એવા અર્થનો ઉદ્ગાર ૦દારી સ્ત્રી૦ ૦પત્ર પુ૦ ખબરઅંતર કે કાગળપત્ર (૨) ખબર દેતો પત્ર. ૦પત્રી પુ૦ (છાપામાં) ખબર મોકલનાર, 'રિપોર્ટર'
**ખબાખબ** અ૦ [રવ૦] ધોધાટ–ધાંગધાટ થાય એમ (૨) સ્ત્રી૦ ધોધાટ, ધાંધલ (૩) ધાંટાધાંટ, તકરાર, બોલાબોલી
**ખબૂસવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ ખપૂસવું
**ખબેડવું** સ૦ક્રિ૦ ગમે તેમ ખૂદવું
**ખબ્બડ** વિ૦ જુઓ ખબડ
**ખભળવું** અ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] ખળભળ અવાજ થવો (૨) હાલી ઊઠવું, તળેઉપર થવું (૩) મનમાં અજંપો થવો, ગભરાવું [લા ]
**ખભળાટ** પુ૦ જુઓ ખળભળાટ
**ખભો** પુ૦ [રૂ સ્કંધ] ધડ ને હાથ જ્યાં જોડાય છે તે અવયવ
**ખમચ(–ચા)વું** અ૦ક્રિ૦ ખંચાવું, અટકવું
**ખમણ** ન૦ છીણીને કરેલો ભૂકો (૨) ખમણઢોકળાં ૦કાકડી સ્ત્રી૦ ખમણી શકાય એવી કાકડી (૨) નાળિયેરનું ખમણ (દાળિયા અને મરીમીઠું નાખી કરે છે તે) ૦ઢોકળાં ન૦બ૦વ૦ એક ખાવાની વાની, ખમણવાળાં ઢોકળાં ૦વું સ૦ક્રિ૦ છીણવું –ણી સ્ત્રી૦ ખમણવાનું ઓજાર, છીણી
**ખમતલ** વિ૦ ખમનારું, સહન કરનારું
**ખમતીધર** વિ૦ખમતું (૨) સધ્ધર, પૈસાદાર
**ખમતું** વિ૦ ખમી શકે એવું (૨) ગજા પ્રમાણેનું (૩) સધ્ધર, પૈસાદાર
**ખમવું** સ૦ક્રિ૦ [સ ક્ષમ્] સહન કરવું, સાંખવું (૨) ક્ષમા કરવી [જૈન] (૩) અ૦ક્રિ૦ થોભવું
**ખમા** સ્ત્રી૦ [સ ક્ષમા] ક્ષમા (૨) સબૂરી (૩) અ૦ જુઓ ખમ્મા
**ખમાર** પુ૦ [અ ખમ્માર] દારૂ ગાળનારો
**ખમીર** ન૦[અ ]ખટાશ કે આથો ચડાવનાર તત્ત્વ (૨) ખાગવાળું ઉભરણ (૩) જોશ, તાકાત
**ખમીસ** ન૦[અ કમીસ]એક જાતનું પહેરણ
**ખમ્મા** અ૦ [જુઓ 'ખમા'] 'ક્ષેમકુશળ રહો–દુખ ન થાઓ' એવું બતાવતો ઉદ્ગાર
**ખયાલ** પું૦ [અ ] ખ્યાલ
**ખર** પુ૦ [સ ] ગધેડો
**ખર** વિ૦ [સ ] તીક્ષ્ણ (૨) કઠોર
**ખરકલો** પુ૦ ખડકલો, ઢગલો
**ખરખબર** પુ૦ બ૦ વ૦, સ્ત્રી૦ ખબર, સમાચાર
**ખરખર** સ્ત્રી૦ જુઓ ખરખરી (૨) અ૦ એક પછી એક ખરતું હોય એમ (આંસુ), સપાટાબંધ
**ખરખરાજાત** સ્ત્રી૦ પરચૂરણ ખર્ચ (૨) ઘટ, ખાધ નુકસાન [ખખરો
**ખરખરી** સ્ત્રી૦ જુઓ ખખરી –રો પુ૦ જુઓ
**ખરખવો** પુ૦ ખરકલો ઢગલો
**ખરગોશ(–સ)** ન૦ [ફા ] સસલું
**ખરચ** ન૦, પુ૦ ખર્ચ, વાપર (૨) કિંમત, લાગત (૩) મોટી રકમ વાપરવાનો સારો નરસો અવસર ૦ખૂટણું ન૦ પરચૂરણ –ફાલતુ ખર્ચ (૨) અવસર વખતે કરવાનું ખર્ચ, વરો ૦પાણી ન૦ ખરચીપાણી (૨) વરો, જમણવાર ઇ૦

મા છૂટથી ધન ખરચવું તે –વું સ૦ક્રિ૦ ખર્ચ કરવું, વાપરવું –ચાઉ(–ળ,–ળુ) વિ૦ ખર્ચ કરે એવું, હાથનું છૂટું (૨) મોંઘું –ચી સ્ત્રી૦ ખરચવાને માટે જોઈતી રકમ ગુજરાનનું ખરચ. –ચીપાણી ન૦ ખરચી, (૨) પરચૂરણ ખરચ

**ખરચુ** ન૦[फा खर्च]ઝાડે જવું તે, મળત્યાગ ૦પાણી ન૦ ખરચુ

**ખરચો** પું૦ જુઓ ખર્ચ

**ખરચો** પું૦ ખાપો (વાળનો કે છોડનો)

**ખરજ** પું૦[सं षड्ज]ષડ્જ–સા સ્વર(સંગીત)

**ખરજ** સ્ત્રી૦ [सं खर्जु] ચામડીનો એક રોગ (૨)ખજવાળ ૦વું ન૦ચામડીનો એક રોગ

**ખરડ** સ્ત્રી૦ [ખરડવું] જાડા રગડાનો લેપ [प्रा खरड] ૦વું સ૦ ક્રિ૦ લેપ કરવો (૨) ખરાબ – મેલું કરવું, બગાડવું(૩)સડોવવું, લપટાવવું [લા]

**ખરડાવું** અ૦ ક્રિ૦ 'ખરડ'વું'નું કર્મણિ

**ખરડિયું** ન૦ [दे खरडिअ]સુક્વણું, દુકાળ જેવું વર્ષ

**ખરડો** પું૦ [ખરડવું] ઘૂંટવાના અક્ષરોનો કાગળ (૨) કાચું લખાણ, મુસદ્દો (૩) યાદી (૪) ખરડ, લેપ [ [વ. વિ ]

**ખરતલ** વિ૦ ખરી પડે એવું, 'ડેસિડ્યુઅસ'

**ખરપડી** સ્ત્રી૦ ખરપવાનું ઓજાર –ડો પું૦ મોટી ખરપડી (૨) મોટો તવેથો (૩) એંજિનની આગળનું પાણા પર થોડું ઊંચું રહેતું ખરપી જેવું તે (૪) ચામડાં ઉઝરડવાનું ઓજાર (૫) કમઅક્કલ ગામડિયો, ગમાર માણસ [જુઓ ખડપવું

**ખરપવું** સ૦ ક્રિ૦ [प्रा खुरप्प ઉપરથી]

**ખરપી** સ્ત્રી૦ જુઓ ખૂરપી –પો પું૦ જુઓ ખરપડો

**ખરબચડું** વિ૦ ખડબચડું

**ખરરર**, ૦ખટ અ૦ [રવ૦] ઝપાગાબધ ખરે તેમ (જેમ કે તારો)

**ખરવ** પું૦ [हिं] જુઓ ખર્વ પું૦

**ખરવ** વિ૦ જુઓ ખર્વ

**ખરવડ** સ્ત્રી૦ [दे खरंडिअ=સૂકું, તતડેલું] ઝાડની છાલ ઉપરનો સુકાયેલો ભાગ (૨) (ભાત દૂધ ઇ૦ ના) નીચે દાઝીને વળતું ખભડું, ખરેટો (૩) તળાવ સુકાઈ ગયા પછી તળિયે બાઝી જતી કાદવની પોપડી

**ખરવા** પું૦ પશુઓની ખરીમાં કીડા પડીને થતો એક રોગ [કરાય છે

**ખરવાડ** સ્ત્રી૦ ગામનું પાદર, જ્યાં ખળાં

**ખરવાણું** વિ૦ખડતલ, દુઃખ ખમી શકે એવું

**ખરવું** અ૦ ક્રિ૦ [सं क्षर्] ઉપરથી નીચે પડવું (૨) સુકાઈને પડી જવું, ગરવું (૩) હારીને દૂર થવું–જતા રહેવું [લા].

**ખરસટ** વિ૦ ખરબચડું, બરછટ

**ખરસલી** સ્ત્રી૦ પશુઓને ખાવાનું ઝીણું સૂકું ઘાસ, ખસલી

**ખરસલું** ન૦ ખસલું, ઘાસ કે તેનું પાન યા તણખલું [એક વનસ્પતિ

**ખરસાણી, ખરસાંડી** સ્ત્રી૦ [सं खरमोनि]

**ખરસૂરું**(–ડું) વિ૦ જરા ખારું તે

**ખરાખર** અ૦ નક્કી, ખરેખર –રી સ્ત્રી૦ ખરાપણું, સચ્ચાઈ (૨) સાબિતી (૩) સંકટવેળા, બારીક વખત [લા]

**ખરાજાત** સ્ત્રી૦ [अ अख़राजात] મજૂરી કે બગાડને કારણે માલ પાછળ થતું ખર્ચ

**ખરાદ** સ્ત્રી૦ [फा खर्राद]લાકડું, હાથીદાંત વગેરેનો ઘાટ ઉતારવાનું યંત્ર, સંઘાડો ૦વું સ૦ ક્રિ૦ ખરાદીકામ કરવું –દી પું૦ ખરાદથી ઘાટ ઉતારનારો કારીગર

**ખરાપણું** ન૦ ખરું હોવાપણું

**ખરાબ** વિ૦ [अ] (કોઈ બાબતમાં)સારું નહિ તેવું, નઠારું (૨) અનીતિમાન, ભ્રષ્ટ ૦ખસ્ત(–સ્તા [फा]) વિ૦ અત્યંત ખરાબ, પાયમાલ થયેલું –બી સ્ત્રી૦[फा] બગાડ, નુકસાન(૨) નાશ, પાયમાલી

**ખરાબો** પું૦ [फा] પાણીથી ઢંકાયેલો ખડક (૨) ખેડાણ–ખેડવા લાયક ન હોય તેવી જમીન

**ખરાબોળું** વિ૦ સાચાબોળું

**ખરાવાડ** વિ૦ જુઓ ખરવાડ

**ખરી** સ્ત્રી૦[सं खुर] કેટલાંક ચોપગાં પ્રાણી

ઓને પગનાં આંગળાંને ઠેકાણે જે આખા કે ફાટવાળા નખ હોય છે તે

**ખરીતો** પું૦ [અ.] સરકારી કાગળિયાનો લખોટો–થેલો (૨) ખલીતો

**ખરીદ** સ્ત્રી૦ [ફા.] ખરીદી; ખરીદવું તે. ૦નારું વિ૦ ખરીદ કરનાર. ૦વું સ૦ ક્રિ૦ [ફા. ખુર્દાન] વેચાતું લેવું. –દાવવું સ૦ ક્રિ૦, –દાવું અ૦ ક્રિ૦ અનુક્રમે 'ખરીદવું'ના પ્રેરક ને કર્મણિ. –દી સ્ત્રી૦ ખરીદવું તે [માટેનું ઉઘરાણું

**ખરીપટ્ટી** સ્ત્રી૦ગામને દેવામાંથી મુક્ત કરવા

**ખરીફ** સ્ત્રી૦ [અ.] ચોમાસુ પાક

**ખરું** વિ૦ સાચું; 'ખોટું'થી ઊલટું; યથાર્થ; જેવું હોય તેવું (હિસાબ, વાત, ઇ૦) (૨) શુદ્ધ, નકલી કે બનાવટી નહિ એવું, જેવું હોવું જોઈએ તેવું; અસલ (ખરો રૂપિયો) (૩) સાચાબોલું; ઈમાનદાર (માણસ) (૪) શેકીને કડક કરેલું કે થયેલું (ખરી રોટલી) (૫) પાકું, બરોબર; ઊણપ વગરનું (ખરા બપોર) (૬) આશ્ચર્યના ઉદ્ગારનો ('ભલું' 'ખરો ગર' જેવો) ભાવ બતાવે છે ('તમે તો ખરી વાત કાઢી!') (૭) અ૦ 'અહા, હા–સાચું, વારુ, અલબત્ત,' જેવા અર્થનો ઉદ્ગાર સૂચવે છે.) 'ખરું, ખરું!' 'જો ખરું ને!' ઇ૦). ૦લોહું ન૦ પોલાદ. –રે અ૦ સાચે; ખરેખાત (૨) નક્કી. –રેખર સાચે (૨) ખચીત. –રેખરું વિ૦ સાચેસાચું. –રેખાત અ૦ સાચે (૨) ખચીત [જમીન

**ખરેટી** સ્ત્રી૦ કાદવ સુકાઈ ફાટી ગયેલી

**ખરે(૦ટું)** ન૦ ફરેડું, તરત વિયાયેલી ગાયભેંસનું દૂધ (૨) [દેવનો] વાંકું–ફરૂં પડવું તે

**ખરેટો** પું૦ ઓઘરાળો; રેલાનો ડાઘ (૨) દાઝી ગયેલા અન્નનો પોપડો

**ખરેડી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ગરગરી

**ખરેરી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ખખરી (૨) ગળામાં ખરખર થવું તે

**ખરેરો** (રે') પું૦ ઘોડા, બળદ વગેરેની માલિસ કરવાનું ઓજાર

**ખરેંટી** (૦) સ્ત્રી૦, –ટું ન૦ જુઓ ખરેટી

**ખરોખર** અ૦ જુઓ ખરેખર

**ખરોષ્ટી** સ્ત્રી૦ એક જૂની લિપિ

**ખર્ચ** [અ.], ૦ખૂટણ, ૦વું, –ર્ચાઉ (૦ળ, –ળી) જુઓ 'ખરચ'માં

**ખર્વ** પું૦[સં] દસ હજાર કરોડ (૨) વિ૦ ખોડીલું; અપંગ; અધૂરું (૩) વામન; ઠીંગણું

**ખલ** પું૦ [સં.] ઔષધ વગેરે કચરવાનો કે ઘૂંટવાનો ખાડાવાળો પડેલો પથરો

**ખલ** વિ૦ [સં.] શઠ; ધૂર્ત

**ખલક** સ્ત્રી૦ [અ. ખલ્ક] જગત; દુનિયા (૨) માણસજાત; સંસાર

**ખલકો** પું૦ [અ. ખિર્કહ] ફકીરનો લેબાસ; કંથા

**ખલતો** પું૦ [ફા. ખરીતહ] ખાનાખાનાંવાળી થેલી, મોટો વાટવો [ખલ અને બત્તો

**ખલબત્તો** પું૦ખલનો બત્તો; કંપરવટણો (૨)

**ખલલ** સ્ત્રી૦; ન૦ [અ.] હરકત; અડચણ

**ખલવું** સ૦ક્રિ૦ ખરલ કરવું; ખલમાં ઘાલીને ઘૂંટવું–બારીક કરવું

**ખલવું** ન૦ ગાડાના પાંજરાં ટેકવવા માટે માચડામાં ઘલાતો લાકડાનો ઠોયો (૨) ક્રિકેટમાં રોપાતો દાંડિયો; 'સ્ટંપ'

**ખલાસ** વિ૦ [અ.] સમાપ્ત, પૂરું

**ખલાસ(–સી)** પું૦ [અ.] ખારવો

**ખલિત** વિ૦ + સ્ખલિત; ખરી પડેલું

**ખલી** સ્ત્રી૦ [સં. ખલ] ખળું (૨) કઠોળની દાળ કરવાની જગા

**ખલીતો** પું૦ [ફા.] લખોટો; પરબીડિયું

**ખલીફ(–ફા)** પું૦ [અ.] મહંમદ પેગંબર પછી ઇસ્લામી ધર્મનો વડો; ધર્મરક્ષક

**ખલુ** અ૦ [સં.] જરૂર; નક્કી

**ખલેચી** સ્ત્રી૦ [ફા. ખરીતહ ઉપરથી] ખાનાવાળી કોથળી; થેલી

**ખલેડી(–રી)** સ્ત્રી૦ ખિસકોલી

**ખલેલ** સ્ત્રી૦ ન૦ જુઓ ખલલ

**ખલ્ક** સ્ત્રી૦ [અ.] જુઓ ખલક

**ખવડા(–રા)વવું** સ૦ક્રિ૦ 'ખાવું'નું પ્રેરક

**ખવળવું** અ૦ ક્રિ૦ ભોંય, બિછાના પર આળોટવું (૨) વલૂરવું (૩) ખળભળવું

**ખનાડવુ** સ૦ ક્રિ૦ ખન વવુ
**ખવાબ** પુ૦ [જુઓ ખ્વાબ] સ્વપ્ન
**ખવાવુ** અ૦ક્રિ૦ 'ખાવુ નુ કર્મણિ(૨) ાટ કે સડો લાગવો ક્ષીણ થવુ
**ખવાસ** વિ૦ [અ] સેવાચાકરીનો ધધો કરતી એક જાતનુ (૨) પુ૦ તે જાતનો માણસ (૩) હજૂરિયો (૪) ચીજની ખાસિયત પદાર્થનો ધર્મ (૫) સ્વભાવ મિજાજ ૦ણ (-ણી), -સી સ્રી૦ દાસી (૨) ખવાસની સ્રી [(૨)રાક્ષસ
**ખવીસ** પુ૦ [અ] એક જાતનુ ભૂત પ્રેત
**ખશિયાણુ** વિ૦ ખિશિયાણુ છોભુ
**ખસ** સ્રી૦ [સ] ચામડીનો એક રોગ
**ખસ** સ્રી૦ [ફા] વીરણનો વાળો
**ખસકવુ** અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ખીસકવુ
**ખસકો** પુ૦ [જુઓ ખચકો] ખાચો
**ખસખસ** સ્રી૦ [સ खसखस] અફીણનો છોડવો (૨) એ છોડવાનુ બીજ [તેમ
**ખસડફસડ** અ૦ [રવ૦] (૨) ઘસડાતુ હોય
**ખસમ** પુ૦ [અ खसम] પતિ ધણી
**ખસર** સ્રી૦ નાનો ખસરકો ૦કો પુ૦ ઉઝરડો ખચકો (૨) ઉઝરડો કાપો [ખરસની
**ખસવી** સ્રી૦ પશુને ખાવાનુ ઝીણુ સૂકુ ઘાસ
**ખસલુ** ન૦ ઘાસ કે તણખલુ
**ખસવુ** વિ૦ ખસના રોગવાળુ
**ખસવુ** અ૦ ક્રિ૦ [? सृप्] સરકવુ આઘા થવુ (૨) લપસવુ (૩) કરાર મત માન્યતા વચન ઇ૦માથી ફરી જવુ
**ખસિયાણુ** વિ૦ ખિસિયાણુ
**ખસિયુ(-યેલ)** વિ૦ ખસના રોગવાળુ
**ખસી** સ્રી૦ [અ] અડ-વૃષણ પર ઉપચાર કરી તેમને નિરુપયોગી કરવા તે
**ખસૂસ (૦ન)** અ૦ [અ] ખચીત જરૂર(૨) ખાસ કરીને [દૂર કરવુ
**ખસેડવુ** સ૦ ક્રિ૦ [ ખસવુ ઉપરથી]
**ખસ્સી** સ્રી૦ જુઓ ખસી
**ખળ** વિ૦ [જુઓ ખલ] શઠ ધૂર્ત
**ખળકવુ** અ૦ ક્રિ૦ શોભવુ દીપવુ
**ખળકવુ** અ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] ખડખડવુ
**ખળકો** પુ [સ खल = એકઠુ કરવુ] ઉચ્ચક રકમ અમુક સખ્યા (૨) જથો સમૂહ
**ખળખળ** અ૦ [રવ૦] ખળખળ અવાજ થાય એવી રીતે (૨) સ્રી૦ ન૦ ખળખળા ૦વુ વિ૦ જુઓ ખખળતુ ૦વુ અ૦ ક્રિ૦ [સ खलखलाय] જુઓ ખખળવુ -ળાટ અ૦ ખળખળ અવાજ સાથે અટક્યા વગર વહેતુ હોય એમ (૨) પુ૦ એવો અવાજ
**ખળભળ** સ્રી૦ [? खलभलिय] ગભરાટ ઘોઘાટ (૨)મનનો અજપો ગભરાટ ૦વુ અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ખળભળવુ ૦ળાટ પુ૦ ભાન ગભરા (૨)ગરબડ કોલાહલ
**ખળવુ** અ૦ક્રિ૦[સ स्खल्] અચકાવુ અટકવુ
**ખળાવાડ** સ્રી૦ ખળુ કરવાની જગા
**ખળાહળા** અ૦ ખળા ઊભરાઈ જાય એમ પુષ્કળ છત હોય એમ
**ખળી** સ્રી૦ જુઓ ખળી
**ખળુ** ન૦ [સ खल] ક્યારાના ગૂદીને કે ઝૂડીને અનાજ કાઢવાની જગા
**ખળેળો** પુ૦ [રવ૦] દડૂડો
**ખંખ** વિ૦ ખાલી (૨) ખોખા જેવુ નકામુ (૩) ધનહીન
**ખંખરોટવુ** અ૦ક્રિ૦ જરાતરા ચોપડવુ
**ખંખળાવવુ** સ૦ ક્રિ૦ ઝબકોળીને ધોવુ ખખાળવુ
**ખંખારવુ** અ૦ ક્રિ૦ ખોખારવુ
**ખંખાળવુ** સ૦ ક્રિ૦ પાણીમા ઝબકોળીને અને હલાવીને ધોવુ પાણી વડે ખૂબ ધોવુ-સાફ કરવુ(૨)પાણીના કોગળા કરી (મો) ખૂબ સાફ કરવુ
**ખંખેરવુ** સ૦ ક્રિ૦ ખેરવી નાખવુ (૨) ઝાટકીને કાઢવી ધમ લવુ [લા]
**ખંખોરવુ** સ૦ ક્રિ૦ ખોરવુ સંકોરવુ (દીવા) (૨) વરી નાખવુ વીખી નાખવુ (૩) નખ વતી ખોતરવુ
**ખંખોળા** પુ૦બ૦ વ૦, -ળી ન૦બ૦વ૦ ઝોળ ખોળા
**ખંખોળિયા** ન૦બ૦વ૦ પાણીપી નવાવુ

તે(નવડાવ્યા પછી વધેલું પાણી એકીસાથે બાળકના માથા પર રેડતી વખતે મા આ શબ્દ બોલે છે)

**ખંગ** પું૦ ખરકલો; ડગલો(૨)દાઝ; વેર(૩) બદલો (૪) ખંત; ખાંત

**ખંગ** વિ૦ [જુઓ ખંજ] વિ૦ લૂલું

**ખંગળાવવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ ખખળાવવું

**ખંગાળવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ખખાળવું

**ખંચાવું** અ૦ ક્રિ૦ ખમચાવું; અટકવું

**ખંજ** વિ૦ [સં.] લંગડું; લૂલું

**ખંજન** ન૦ [સં.] એક પક્ષી

**ખંજર** ન૦ [ફા.] કટાર જેવું, બેધારું એક શસ્ત્ર [નગારી – ડફ

**ખંજરી** સ્ત્રી૦ [હિં.] ઘૂઘરીઓવાળી નાની

**ખંજવાળ** સ્ત્રી૦ [સં. ખર્ + સં. જ્વલ] ચામડીનો એક રોગ, લૂખસ; ચૂંટ (૨) ચળ; વલૂર. ૦વું સ૦ ક્રિ૦ વલૂરવું

**ખંજોળવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ખંજવાળવું

**ખંડ** પું૦ [સં.] ભાગ; કકડો (૨) જૂથ; સમૂહ (૩) પ્રકરણ (૪) એક ચોળી કે કાંચળી થાય તેટલું મોળિયાં સાથે વણેલું કપડું; રેજો (૫) ઘરનો એક ભાગ; ઓરડો (૬) પૃથ્વીના પાંચ મોટા ભાગોમાંનો પ્રત્યેક (એશિયા, અમેરિકા, આફ્રિકા, યુરોપ અને ઑસ્ટ્રેલિયા) (૭) વિ૦ વિભાગવાળું (૮) નાનું; ટૂંકું. ૦કથા સ્ત્રી૦ [સં.] નાની – ટૂંકી વાર્તા. ૦કાવ્ય ન૦ [સં.] નાનું કાવ્ય (૨) અનેક છંદવાળું કાવ્ય

**ખંડણી** સ્ત્રી૦ ખંડિયું રાજ્ય ઉપરી રાજ્યને જે રકમ દર વર્ષે ભરે તે

**ખંડન** ન૦ [સં.] તોડવું તે (૨) દલીલ કે વાદને તોડી પાડવો – રદિયો આપવો તે. ૦મંડન ન૦ તોડવું અને માંડવું તે (૨) ચર્ચામાં વાદને તોડવો અને માંડવો તે

**ખંડવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. ખણ્ડ્; પ્રા.] તોડવું; કકડા – વિભાગ કરવા (૨) માગતા પેટે. અમુક ઓછું આપી પતાવવું (૩) સામટો ભાવ ઠરાવીને સોદામાં ખરીદવું

**ખંડખાંડા** સ્ત્રી૦ ['ખાંડવું' ઉપરથી] ઉપરાઉપરી ખાંડવું તે (૨) ખંડાખંડી

**ખંડાખંડી** સ્ત્રી૦ [સર૦ પ્રા. ખંડાખંડિ] કચરંકચરા; ભીડાભીડ

**ખંડાવવું** અ૦ક્રિ૦ 'ખાંડવું', 'ખંડવું'નું પ્રેરક

**ખંડાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ખાંડવું', 'ખંડવું'નું કર્મણિ (૨) નુકસાનમાં આવવું (૩) પીડાવું; ભીડમાં હેરાન થવું

**ખંડિત** વિ૦ [સં.] ભાગેલું; ખાંડું

**ખંડિયું** [પ્રા. ખંડ્ડિઅ = પરાજિત] ખંડણી ભરનારું; તાબેદાર (૨) ખંડિત

**ખંડિયેર** ન૦ [સં. ખંડિત, પ્રા. ખંડિઅ પરથી] ભાગીતૂટી ઇમારત; પડી ગયેલા ઘરનું ખોખું

**ખંઢેર** ન૦ જુઓ ખંડિયેર

**ખંત** સ્ત્રી૦ ચીવટપૂર્વક લાગ્યા – મંડ્યા રહેવાનો ગુણ (૨) ચીવટ; કાળજી. –તી, –તીલું વિ૦ ખંતવાળું

**ખંધ** પું૦ [સં. સ્કંધ; પ્રા.] + ખભો; ખાંધ

**ખંધાઈ** સ્ત્રી૦ ['ખંધું'] લુચ્ચાઈ; ધૂર્તતા

**ખંધું** વિ૦ લુચ્ચું; ધૂર્ત [ખંજેટી

**ખંપાલી(–ળી)** સ્ત્રી૦ ખેતીનું એક ઓજાર;

**ખંભ** પું૦ [સં. સ્તંભ; પ્રા.] થાંભલો; સ્તંભ

**ખંભાતી** વિ૦ (મૂળ ખંભાતમાં બનતું) એક મજબૂત જાતનું (તાળું)

**ખંભો** પું૦ જુઓ ખંભ

**ખા** અ૦ ['ખાવું' ઉપરથી] વારતાં છતાં ન માને ને નિષ્ફળતા મળે ત્યારે કટાક્ષનો બોલ; 'લેતો જા'

**ખાઈ (ખા')** સ્ત્રી૦ [સં. ખાતિ] ખાણ; ઊંડો ખાડો (૨) કોટને ફરતી ખાડી (૩) ગામનું પાણી જવા ખોદેલો કાંસ [સાધન

**ખાઈ** સ્ત્રી૦ ખાવાની ચીજ; આજીવિકાનું

**ખાઈખપૂસીને** અ૦ ખંત અને એકાગ્રતાથી

**ખાઈપીને** અ૦ ખાઈખપૂસીને

**ખાઈબદેલું** વિ૦ [ખાવું + બદવું] પહોંચેલ; પાકું; યુક્તિપ્રયુક્તિ વગેરે પામી ગયેલું

**ખાઉ** વિ૦ ખાનારું, સહન કરનારું, એવા અર્થમાં નામને છેડે વપરાય છે. ઉદા૦ 'ભાજીખાઉ'; (૨) ન૦ ખાવાનું; ખાવું. ૦ધર વિ૦ ખાખા કરનારું; ખાતાં ધરાય

નહિ એવું (૨) લાંચિયું. ૦ધરાવેડા પુંબ૦વ૦ ખાઉધરાપણું કરવું તે. ૦ધરું વિ૦ ખાઉધર

**ખાએશ** સ્ત્રી૦[फा.खाहिश]ઇચ્છા,અભિલાષા

**ખાક** સ્ત્રી૦ [फा.] રાખ; ધૂળ (૨) મારેલી ધાતુ (૩) નાશ; પાયમાલી

**ખાકટી** સ્ત્રી૦, **–ટું** ન૦ કેરીનો મરવો

**ખાકસાર** વિ. [फा.] પગની રજ જેવું તાબેદાર; નમ્ર (૨) પામર; અધમ (૩) એક રાજદ્વારી મુસલમાની સંઘનો સભ્ય

**ખાકી** વિ૦ [फा.] ખાખવાળું; રાખોડી ચોળનારું (૨) રાખોડિયા રંગનું (૩) ઘેરા પીળા રંગનું (૪) ઐહિક [લા.]

**ખાખ** સ્ત્રી૦ જુઓ ખાક

**ખાખર** પુ૦ [दे. खक्खर] એક ઝાડ, જેનાં પાનનાં પતરાળાં થાય છે

**ખાખર** પું૦ [રવ૦] (ગોતા તરીકે ઢોર ખાય તે) તુવેરની સૂકી પાંદડી. **–રી** સ્ત્રી૦ નાનો ખાખરો (૨) રોટલી (૩) તબાકુનાં સુકાઈ ગયેલાં પાતરાં; સૂકો. **–રો** પું૦ [दे.खक्खरा] શેકીને કડક કરેલી રોટલી

**ખાખરો** પું૦ જુઓ ખાખર નં. ૧

**ખાખરોટવું** સ૦ક્રિ૦ જરાતરા ચોપડવું

**ખાખસૂસ** અ૦ ખસૂસ; ખચીત

**ખાખાવીખી** [વીખાવું] વિ૦ છિન્નભિન્ન (૨) દુ:ખી; હેરાન (૩) સ્ત્રી૦ પાયમાલી; ધૂળધાણી

**ખાખી** વિ૦જુઓ ખાકી (૨) ખાલી; નિર્ધન (૩)ન૦ખાખી રંગનું લૂગડું. ૦બંગાલી (–ળી) વિ૦ ખાલી હાથે ફક્કડ થઈને ફરનાર. ૦બાવો પું૦રાખ ચોળનાર બાવો

**ખાજ** ન૦ [म. खाद्य] ખાદ્ય (૨) ખાજું

**ખાજ** સ્ત્રી૦ [सं. खर्जु] ખૂજલી; ખંજવાળ

**ખાજલી** સ્ત્રી૦ નાનું ખાજું; એક ખાવાની વાની. **–જું** ન૦ ખાજું (૨) ચકરડું; ફૂંડાળું

**ખાજું** ન૦ [प्रा. खज्ज] એક ખાવાની વાની

**ખાટ** સ્ત્રી૦ [सं. खट्वा] ઢોંઢોળાખાટ

**ખાટકી** પું૦ [प्र. खट्टिक] કસાઈ

**ખાટખટુંબડું** વિ૦ ખટમધુરું

**ખાટખટ્મડું** વિ૦ ખાટખટુંબડું

**ખાટલાવશ** વિ૦ સુવાવડ કે સખત માંદગીથી પથારીવશ

**ખાટલી** સ્ત્રી૦ નાનો ખાટલો; માંચી (૨) હોડકી. **–લો** પું૦ સૂવાનો ખાટ; માચો; ચારપાઈ (૨) [લા.] મંદવાડ (૩) પ્રસૂતિ

**ખાટવું** સ૦ક્રિ૦ ફાયદો મેળવવો

**ખાટસવાદિયું, ખાટસવાદુ** વિ૦ પોતાના સંબંધ વિનાની નકામી વાતમાં રસ લેનારું

**ખાટિયું** ન૦ ખાટું, પ્રવાહી શાક (૨) કાચી કેરીને બાફીને બનાવાતી પ્રવાહી વાની

**ખાટીમીઠી** સ્ત્રી૦ ખટમધુરી ખાવાની ચકતી કે ગોળી; 'પેપરમિંટ'

**ખાટું** વિ૦[स. क्षार; दे. खट्ट] ખટાશવાળું (૨) કચવાયેલું; નારાજ. ૦ચડ; ચરડ,૦ચૂના જેવું,૦ચેડ,૦બડચ(–સ) વિ૦ એકદમ ખાટું [(લગ્નને આગલે દિવસે)

**ખાટુંવડું** ન૦ છોકરાના લગનની નાત

**ખાટોડી** સ્ત્રી૦ એક જાતની ખાટી ભાજી

**ખાડ** સ્ત્રી૦ [જુઓ ખાડો] ખાઈ

**ખાડાજાજરૂ** ન૦ ખાડા ઉપર ગોઠવાતું ફેરવી શકાય એવું જાજરૂ

**ખાડી** સ્ત્રી૦ [ખાડો] દરિયાની ભરતી પહોંચે ત્યાં સુધીનો નદીનો ભાગ (૨) જમીનમાં ગયેલો દરિયાનો સાંકડો પ્રવાહ (૩) ગટર; મોરી

**ખાડું** ન૦ બે સોનું ટોળું

**ખાડો** પું૦ [दे. खड्ड] ખાધરો; જમીનમાં ખોદાણ (૨) ખોટ; નુકસાન. ૦ખડિયો, ૦ખૈયો પું૦ ખાડો કે ખાધરો

**ખાણ** (ણ,) સ્ત્રી૦ [प्र. खानि] ખનીજ પદાર્થો કાઢવા માટે ખોદેલો ખાડો (૨) તેવા પદાર્થો ખોદતાં મળી આવે તેવું સ્થળ—છૂપો ભંડાર (૩)જેમાંથી બહાર ન નીકળાય તેવો ઊંડો ખાડો (ઉદા૦ નરકની ખાણ) (૪) અખૂટ ભંડાર (૫) અનાજ ભરવા માટે બનાવેલું ભોંયરું; ભંડાર (૬) ઉત્પત્તિસ્થાન (૭) ધારવાળી વસ્તુની ધારમાં પડેલો ખચકો

**ખાણ** ન૦ [દ खादन, खा] ઢોરને ખાવાનુ અનાજ કે ગોતુ

**ખાણિયો** પુ૦ ખાણનો મજૂર

**ખાણી** સ્ત્રી૦ ખાણ, ઉત્પત્તિસ્થાન (૨) ભંડાર

**ખાણીપીણી** સ્ત્રી૦ ખાવાપીવાનુ, ખાનપાન

**ખાણુ** ન૦ જમણ ભોજન (૨) મિજબાની (૩) (ખાવા પીવામા પળાતો) મરણનો શોક

**ખાત** વિ૦ [સ] ખોદેલુ **૦મુરત, ૦મુહૂર્ત** ન૦ બાંધકામનો પાયો નાખવાનો મંગળ સમય કે તેનો વિધિ

**ખાતમો** પુ૦ [અ खातिमह] છેડો (૨) મોત

**ખાતર** સ્ત્રી૦ [फा खातिर] ચાકરી, બરદાશ, સરભરા (૨) તરફદારી (૩) અ૦ માટે

**ખાતર** ન૦ [દ खात] ખેતર સુધારવા સારુ તેમા નખાતા છાણ કાંપ, લીંડી વગેરે પદાર્થો, તેવો બીજો રસાયણી પદાર્થ

**ખાતર** ન૦ [દ खात] ચોરે ભીતમા પાડેલુ બાકુ (૨) ચોરી **૦પડો, ૦પાડુ** પુ૦ ખાતર પાડનાર, ચોર

**ખાતરપૂંજો** પુ૦ ખાતરમા કામ આવે એવો પૂંજો, ઘાસ, છાણ, વાસીદુ વગેરે કચરો

**ખાતરબરદાશ(—સ)** સ્ત્રી૦ [फा खातिर+ बरदाश्त] આગતાસ્વાગતા, સરભરા

**ખાતરિયુ** ન૦ [સ खात्र] ઘર કોચવાનુ ચોરનુ હથિયાર

**ખાતરિયો** પુ૦ [જુઓ અખતર] મેલી વિદ્યામા પ્રવીણ માણસ, ભૂવાનો સાથી

**ખાતરી** સ્ત્રી૦ [અ खातिर] ભરોસો, પતીજ (૨) નિશ્ચય કરવો, ચોકસાઈ (૩) સાબિતી, પ્રમાણ **૦દાર** વિ૦ ખાતરીવાળુ **૦પૂર્વક, ૦બંધ** અ૦ ખાતરીથી

**ખાતાબંધી** સ્ત્રી૦ [फा खत+बंदिश] જમીન મહેસૂલની રૈયતવારી પદ્ધતિ

**ખાતાબાકી** સ્ત્રી૦ ખાતે બાકી નીકળે તે

**ખાતાવહી** સ્ત્રી૦ ખાતાવાર હિસાબ નોંધવાની વહી–ચોપડી

**ખાતાંપીતાં** અ૦ક્રિ૦ નિર્વાહનુ ખર્ચ કાઢતા

**ખાતાપોતા** ન૦બ૦વ૦ હિસાબકિતાબ

**ખાતુ** ન૦ [फा खत] આસામીવાર અથવા આવ-ખર્ચની જાતવાર જમે-ઉધારનો હિસાબ (૨) લેણાદેણીનુ લખાણ (૩) વિષય, પ્રકરણ (૪) રાજ્યની કારભારનુ અંગ ઉદા૦ 'કેળવણી ખાતુ', 'ન્યાય ખાતુ' **૦પત્તું** ન૦ લેવડદેવડ (૨) લેણદેણને લગતુ લખાણ [સાધનવાળુ

**ખાતુંપીતું** વિ૦ ઠીક ઠીક ગુજરાનના

**ખાતૂન** સ્ત્રી૦ [તુર્કી] મોગલ ઘરની સ્ત્રી, બેગમ

**ખાતે** અ૦ સ્થળે, મુકામે ઉદા૦ મુંબઈ ખાતે ભરાયેલી સભા

**ખાતેદાર** પુ૦ સરકારના મહેસૂલી કે કોઈના ખાનગી ચોપડે ખાતાવાળો

**ખાદી** સ્ત્રી૦ [ખદ્દર] હાથે કાંતેલા સૂતરનુ હાથે વણેલ કાપડ **૦કાર્યાલય** ન૦ ખાદીનુ કામ કરતુ દફતર **૦કેન્દ્ર** ન૦ ખાદીનુ કામ કરનારુ મથક **૦ફેરી** સ્ત્રી૦ ખાદી વેચવા નીકળવુ તે. **૦ભંડાર** પુ૦ ખાદીની દુકાન

**ખાદ્ય** વિ૦ [સ] ખવાય એવુ, ખાવા યોગ્ય (૨) ન૦ ખાવાનુ

**ખાધ** સ્ત્રી૦ [ખાધરો] ખોટ, નુકસાન (૨) ખોડ, ખાંપણ (જેવી કે હીરા મોતીમા)

**ખાધ** (ધ,) સ્ત્રી૦ [સ क्षुधा] ખોરાક, આહાર **૦ખોરાકી** સ્ત્રી૦ ખાધાખોરાકી **૦રું** વિ૦ ખાઉધરુ, ખાઉ ખાઉ કરનારુ

**ખાધરો** પુ૦ ઊંડો ખાડો (૨) નુકસાન

**ખાધાખરચ, ખાધાખર્ચ ખાધાખાઈ, ખાધાખોરાકી** સ્ત્રી૦ ભરણપોષણ માટે જરૂરી રકમ

**ખાધાવેધ** પુ૦, સ્ત્રી૦ શત્રુવટ, વેર

**ખાધાળુ** વિ૦ ખાધ–ખોડ કે નુકસાનીવાળુ

**ખાધું** સ૦ક્રિ૦ [દ खद्ध] ખાવુંનુ ભૂતકાળ **–ધેલ** ભૂ૦કૃ૦, **–ધેલ પીધેલ** વિ૦, **–ધેલું** ભૂ૦કૃ૦ ખાધેપીધે સુખી (૨) માતેલુ, હૃષ્ટપુષ્ટ

**ખાન** પુ૦ [फा] શાહજાદા, અમીર ગૃહસ્થ વગેરેને અપાતુ મુસલમાની ઉપનામ **૦ખાના, ૦ખાનાન** વિ૦ [फा] ખાનના ખાન–સૌથી મોટા ખાનનો ઇલકાબ ધરાવનાર

**ખાનગી** વિ૦ [फा.] પોતીકું; અંગત (૨) જાહેર નહિ એવું; ગુપ્ત
**ખાનદાન** વિ૦ [फा.] સારા ઘરનું; કુળવાન (૨) પ્રતિષ્ઠિત (૩) ન૦ કુટુંબ; કુળ. **–ની** સ્ત્રી૦ ખાનદાનપણું; કુલીનતા (૨) સજ્જનતા
**ખાનપાન** ન૦ [સં.] ખાવુંપીવું તે (૨) તેની વસ્તુ
**ખાનબહાદુર** વિ૦ (૨) પું૦ એ ઇલકાબ [ધરાવનાર
**ખાનસામા** પું૦ [फा.] (મુસલમાન અને અંગ્રેજ ઘરમાં) રસોઈ વગેરેનો કારભારી
**ખાનસાહેબ** વિ૦ (૨) પું૦ એ ઇલકાબ ધરાવનાર
**ખાનાખરાબ** વિ૦ [फा.] સત્યાનાશ વાળનારું. **–બી** સ્ત્રી૦ સત્યાનાશ
**ખાનાજંગી** સ્ત્રી૦ [फा.] ઘરમાં–આપસ-આપસમાં લડવું તે
**ખાનાશુ(–સુ)મારી** સ્ત્રી૦ [फा.] ઘરોની (વસ્તીની) ગણતરી
**ખાનું** ન૦ [फा.] ઘર; ઘરનો ભાગ; ખંડ (૨) ભંડાર, નિધિ (૩) પેટીપટારો કે મેજ, કબાટ વગેરેમાં વસ્તુ મૂકવા કરેલો વિભાગ (૪) લખાણ માટે અલગ પડાતો વિભાગ કે કોઠો
**ખાપ** સ્ત્રી૦ [સં. कर्पर ઉપરથી] દર્પણ (૨) અબરખની પતરી
**ખાપરિયું** ન૦ [સં. खर्परी] આંખનું એક ઔષધ (૨) બાળકને આપવાનું એક ઔષધ
**ખાપરું** વિ૦ [સં. खर्पर] ગાંજ્યું ન જાય એવું; બહુ જ પહોંચેલું; કપટું. **–રો કોડિયો** પું૦ એકબીજાથી ઠગાય નહિ એવા બે ધૂર્તોમાંનો એક (૨) સમાન હરીફ. **–રો ઝવેરી** પું૦, ચાંપાનેરનો એક પ્રાચીન, મહા કાબેલ અને ધૂર્ત ઝવેરી (૨) [લા.] મહા ઠગ (૩) હીરાનો હોશિયાર પારખ
**ખાપવું** સ૦ક્રિ૦ ખાંપવું; થોડું થોડું સોરવું
**ખાબ** પું૦ [फा. ख्वाब] ઊંઘ (૨) સ્વપ્ન
**ખાબકવું** અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ઊંચેથી ટપકવું (૨) વચ્ચે બોલી ઊઠવું [લા.]
**ખાબડખૂબડ** વિ૦ ખાડાટેકરાવાળું
**ખાબોચિયું** ન૦ પાણીથી ભરેલો નાનો ખાડો
**ખામણિયું** ન૦ નીચે ખામણા પર રહેતું કોસનું દોરડું; વરત
**ખામણું** ન૦ (પાણિયારા વગેરેમાં) વાસણ મૂકવા સારુ કરેલી બેસણી (૨) છીછરો ક્યારો [ઝાડનો] (૩) ખામું; કદ (૪) વિ૦ ઠીંગણું
**ખામી** સ્ત્રી૦ [फा.] ખોડખાંપણ; કસર; ઊણપ (૨) ખોટ; ઘટ (૩) ભૂલ; દોષ
**ખામુખા** અ૦ [फा. खाहमख़ाह] ઇચ્છાએ કે અનિચ્છાએ; નાહકે; અવશ્ય (૨) ખાસ કરીને (૩) જાણીજોઈને
**ખામું** ન૦ આકાર; કદ
**ખામોશ** અ૦ [फा.] સબૂર; થોભો, શાંત! એ અર્થનો ઉદ્ગાર
**ખામોશ(–શી)** સ્ત્રી૦ [फा.] સબૂરી; ધીરજ
**ખાયકી** સ્ત્રી૦ પેદાશ; મળતર (૨) કોઈનું છાનું ખાવું–મેળવવું તે
**ખાર** પું૦ [फा.] કાંટો (૨) વેર (૩) ઈર્ષા
**ખાર** પું૦ [સં. क्षार; प्रा.] ખારાશવાળો પદાર્થ; ક્ષાર. ૦**પાટ** પું૦ ન૦ ખારવાળી –જેમાં મીઠું પાકતું હોય એવી જમીન
**ખારવાં** ન૦બ૦વ૦ વરસાદને અભાવે જારબાજરીના ખેંચી લીધેલા સાંઠા
**ખારવો** પું૦ [સં. क्षार+वह] ખલાસી; વહાણ ચલાવનારો (૨) સંચારો (૩) ખારાટવાળો ગોળ
**ખારાટ** પું૦ સહેજસાજ ખારાપણું. ૦**રા** સ્ત્રી૦ ખારાટ (૨) અણબનાવ [લા.]
**ખારિયું** વિ૦ ખારવાળું (૨) ખારીલું (૩) ન૦ મીઠું ચડાવેલો ચીભડાનો કકડો
**ખારી** સ્ત્રી૦ ખારવાળી માટી કે જમીન (૨) ખારાશવાળી એક ભાજી
**ખારી** સ્ત્રી૦ [સં.] એક વજન (૧૬ મણ)
**ખારીલું** વિ૦ ['ખાર' ઉપરથી] દ્વેષીલું; વેરઝેર રાખનારું
**ખારુઈ** સ્ત્રી૦ વિધવાને પહેરવાનું એક [જાતનું વસ્ત્ર
**ખારું** વિ૦ ['ખાર' ઉપરથી] મીઠા જેવા સ્વાદનું (૨) મીઠામાં આથેલું; મીઠું

(૨) થોડુ થોડુ ખોતરુ પાવાથી (ડગનામાથી લઈ) આસનેમ ફેરવવુ
ખાપો (૦) પુ૦ [ખૂપડ] કાપ્પા પછી રહેતુ ગાણઓનો તેનુ જડિયુ (૨) આગેની ધામણીનુ થઈને વળગી રહેલુ ફુટુ (૩) કોઈપણ સપાટી ઉપર રહી ગયેલો કરચો ખૂપરો (૪) ખાપ ઓ ખામી (૫) શામો [ના]
ખાંભ (૦) પુ૦ [સ સ્તમ્] થાંભલો –ભી સ્ત્રી૦ પાળિયો સ્મરણસ્તભ (૨) ઓભણ પાટિયા બેસાડવા લાકડામા પાડેલી ખાચ –ઓ પુ૦ સીમાડાની હદ બતાવતો પથ્થર (૨) ખાભી પાળિયો
ખાંસવુ (૦) અ૦ક્રિ૦ [સ કાસ્] ખાસી ખાવી
ખાંસી (૦) સ્ત્રી૦ [પ્રા ખાસિઅ] કફરસ ઠાસો
ખિચડિયુ વિ૦ [ખીચડી ઉપરથી] પચરાઉ, બેઠમેળ (૨) ખીચડીના નામનુ
ખિજમત સ્ત્રી૦ [અ ખિદ્મત] સેવાચાકરી
તહેનાત ૦ગાર પુ૦ સેવક નોકર, ચાકર
ખિજવણી સ્ત્રી૦ ખીજવવુ તે
ખિજવાટ પુ૦ ખિજાવુ તે ગુસ્સો ક્રોધ
ખિજાવવુ સ૦ ક્રિ૦ ખિજાવુ અ૦ ક્રિ૦ 'ખીજવુ'નુ પ્રેરક અને કર્મણિ
ખિડકી સ્ત્રી૦ [હિં] બારી
ખિતાબ પુ૦ [અ] ઈલ્કાબ [ખિજમત મા
ખિદમત સ્ત્રી૦, ૦ગાર પુ૦ જુઓ
ખિન્ન વિ૦ [સ] દિલગીર ગમગીન
ખિરી સ્ત્રી૦ [સ ક્ષારિણી] રાયણ [(ઢોર)
ખિરોયુ વિ૦ ન૦ [સ ક્ષાર = દૂધ] દુધાળ
ખિલકોડી સ્ત્રી૦ ખિસકોલી ખિસોડી
ખિલખિલ અ૦ [રવ૦] ખિસકોલીનો રવ (૨) ખૂબ હસવાનો રવ
ખિલવટ(–ણી) સ્ત્રી૦ ખીલવવુ તે
ખિલાફ વિ૦ [અ] વિરુદ્ધ [સત્તા
ખિલાફત સ્ત્રી૦ [અ] ખલીફાની ગાદી અથવા
ખિલાવવુ સ૦ક્રિ૦ ખીલે એમ કરવુ
ખિલાવટ સ્ત્રી૦ ખિલવટ
ખિવાવુ અ૦ ક્રિ૦ [જુઓ ખીલો] ઊંચે અગ્ગી રહેવ ભરાઈ જવુ દિગાવુ
ખિનોડી સ્ત્રી૦ જુઓ ખિસકોલી
ખિશ્ચૉણ (લો) ન૦ રમકડ
ખિસકાવવુ સ૦ ક્રિ૦ ખીસ વુનુ પ્રેરક
ખિસકોલી સ્ત્રી૦ એક જનાવર ખિસોડી
ખિસિયાણુ વિ૦ ખસિયાણુ ઝંખવાણુ
ખિસ્સાકાતરુ, ખિસ્સાખરચ, ખિસ્સાખર્ચ, ખિસ્સુ જુઓ ખીસા કાતરુ ખીસાખરચ, ખીસાખર્ચ, ખીસ
ખીખી અ૦ એવો અવાજ કરીને (૨) સ્ત્રી૦ ખીખી હસવુ તે
ખીચ વિ૦ ગીચ ભરચક
ખીચડી સ્ત્રી૦ [સ કૃસર, દે ખિચ્ચ] એક ખાવાની વાની ૦ખાઉ વિ૦ ખીચડી ખાનારુ કુત્સી પક્ષિનુ –ડુ ન૦ ખીચડી (તુચ્છકારમા) –ડો પુ૦ આખા મગ ને ચોખાની અથવા આખા ઘઉ ને દાળની ખીચડી (૨) ખીચડુ (૩) ગોટાળો સેળભેળ તે [ના] [ચ, હાસી હાસીને
ખીચો(–ચો) ખીચ અ૦ ગીચોગીચ ભર
ખીજ સ્ત્રી૦ [દે ખિજ્જિઅ] ચીડ, ગુસ્સો (૨) ખીજવવા માટે પાડેલુ નામ
ખીજડો પુ૦ [સ ખદિર] એક ઝાડ, સમરો
ખીજવવુ સ૦ ક્રિ૦ ખીજે એમ કરવુ ચીડવવુ ખીજવાવુ અ૦ ક્રિ૦ (કર્મણિ)
ખીજવુ અ૦ ક્રિ૦ [સ ખિદ્, પ્રા ખિજ્જ] ગુસ્સે થવુ (૨) સ૦ ક્રિ૦ ઠપકો વઢવુ
ખીણ સ્ત્રી૦ બે ટેકરીઓ વચ્ચે આવેલો સાકડો માર્ગ (૨) પર્વતના બે ઊંચા ભાગ વચ્ચેનો પ્રદેશ
ખીસણુ ન૦ નગની બેસણી (૨) વાળી કે નથમા જડેલુ નગ
ખીમો પુ૦ [અ કામહ] માસનો છૂદો
ખીર સ્ત્રી૦ [સ ક્ષીર] દૂધભાતની એક વાની (૨) + ક્ષીર દૂધ –રુ ન૦ લોટ અને પાણીને અગાળી કરેલો રગડો (પૂડા, ભજિયા ઇ૦ બનાવવા) (૨) અમીર ચગાવેલો આથો (જેનેમી ઠ૦નો) (૩) એક જાતની કુમળી કાકડી (૪) એક જાતનુ જાડુ કાપડ –રોદક ન૦ જુઓ ક્ષીરોદક (૨) એક ધોળુ રેશમી વસ

**ખીલ** પું૦ [સં. कील] જુવાનીમાં મોં પર થતી ફોલ્લી (૨) આંખનાં પોપચાં પર થતી લોહી માંસની ગાંઠ (૩) ઘંટીનો ખીલડો. **૦ગોટીલો** પું૦ ઘંટીનો ખીલડો. **૦ડો** પું૦ ઘંટીના હેઠલા પડમાં વચ્ચોવચ આવેલી ખીલી, જેના પર ઉપલું પડ ફરે છે. **૦મા (-માં) કડી** સ્ત્રી૦ ઘંટીના ઉપલા પડિયાની વચ્ચોવચનું લાકડું, જે ખીલડામાં પરોવાય છે (૨) ખીલડો અને માંકડી

**ખીલવવું** સ૦ ક્રિ૦ ખીલે એમ કરવું (૨) ખોલવું; ફાંટવું; સીવવું (ધાબળા ચોફાળના બે પાટ પેઠે)

**ખીલવું** અ૦ ક્રિ૦ ફૂલવું ફાલવું; વિકસવું (૨) શોભવું; દીપવું (૩) ખુશીમાં આવવું; ગમ્મતે ચડવું (૪) ચગવું; ઉશ્કેરાવું; વીફરવું (૫) સ૦ ક્રિ૦ (ચોફાળ, કામળા ઇ૦ને વચ્ચે) બખિયા દઈને સીવવું; ફાંટવું; ખીલવવું

**ખીલાઉપાડ** અ૦ જડમૂળથી, નિર્વંશ થાય એવી રીતે [બનાવવાનું ઓજાર

**ખીલાપાટી** સ્ત્રી૦ પેચ માડવાનું – સ્ક્રૂ

**ખીલારખું** વિ૦ અમુક ખીલે જ બંધાવાની આદતવાળું (૨) બહાર ચરવા નહિ જતાં ઘેર ખીલે બાંધ્યું રહેવાની ટેવવાળું

**ખીલી** સ્ત્રી૦ નાનો ખીલો; ચૂક. **૦ખટકો** પું૦ ખીલી ખૂંચવા જેટલી પીડા; ઈજા; હરકત (૨) અડચણ; વિઘ્ન. **૦પખિ (-સિ)-યારાં** ન૦ બ૦ વ૦ ખીલી અને પસિયારાં (કલ્લાં, સાંકળાંનાં)

**ખીલો** પું૦ [સં. कीलक] ખૂંટો; મેખ (૨) છક્કાપંજાના જુગારમાં પૈસાની હોડ લાગે તે લેનારો મધ્યસ્થ જુગારી [લા.]

**ખીસકવું** અ૦ ક્રિ૦ [દ. खिल] લપસવું

**ખીસાકાતરુ** વિ૦ ખીસું કાતરી ચોરી કરનાર

**ખીસાખરચ, ખીસાખર્ચ** પું૦ સામાન્ય ખરચ માટે ખીસામાં રાખવાનું નાણું (૨) પસંદ પડતી બાબતમાં વાપરવા મળેલું – ખાસ ખરચનું નાણું

**ખીસું** ન૦ [ફા. कीसह] ગજવું; ખિસ્સું

**ખીંટી** સ્ત્રી૦ નાનો ખીંટો (૨) કપડાં ભરવવા ભીંતમાં જડેલું ટેકણ

**ખીંટો** પું૦ ખૂંટો; ખીલો; મેખ

**ખુટાડવું** સ૦ ક્રિ૦ ખૂટે એમ કરવું; ઘટાડવું (૨) પૂરું કરવું

**ખુડદો** પું૦ [ફા. खुर्दह] મોટા સિક્કાની કિંમતના નાના સિક્કા તે; પરચૂરણ (૨) કકડેકકડા; ભૂકો [લા.]

**ખુણિયાળું** વિ૦ ખૂણાવાળું

**ખુતબો** પું૦ [અ. ग़ुतबा] તારીફ; પ્રશંસા (૨) જુમાને દિવસે નમાજ વખતે પઢાતો ખાસ સ્તુતિ-પાઠ

**ખુતાડવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ખૂતવું'નું પ્રેરક

**ખુદ** વિ૦ [ફા.] અસલ, શુદ્ધ (૨) સ૦ પોતે, જાતે. **૦અખત્યારી** સ્ત્રી૦ પોતાનો કાબૂ હોવો તે. **૦કાશ્તા (-સ્તા)** વિ૦ [ફા.] જાતે ખેડેલું. **૦કુશી** સ્ત્રી૦ [ફા] આપઘાત. **૦ગરજી** વિ૦ [ફા] સ્વાર્થી; આપમતલબી (૨) સ્ત્રી૦ આપગરજીપણું

**ખુદા** પું૦ [ફા.] ઈશ્વર; પ્રભુ. **૦ઈ** વિ૦ ઈશ્વરનું – ઈશ્વરને લગતું (૨) પવિત્ર (૩) કુદરતી; દૈવી (૪) ભોળું [લા.] (૫) સ્ત્રી૦ ઈશ્વરપણું (૬) સૃષ્ટિ. **૦તાલા** પું૦ [ફા.] મહાન પ્રભુ. **૦પરસ્ત** વિ૦ પ્રભુપરાયણ, આસ્તિક. **૦વંત (-દ ફા.)** વિ૦ ઈશ્વરતુલ્ય (સાહેબ, અન્નદાતા ઇ૦ જેમ રાજારાણી કે માલિકને સંબોધનરૂપે). **૦હાફિજ** શ૦ પ્ર૦ [અ. हाफ़िज़ – રક્ષણ કરનાર] પ્રભુ તમારું રક્ષણ કરો

**ખુદી** સ્ત્રી૦ [ફા.] હુંપણું; હુંપદ; ગર્વ

**ખુનામરકી** સ્ત્રી૦ [ખૂન+મરકી] ખૂનરેજી

**ખુન્નસ** સ્ત્રી૦; ન૦ ખૂનસ; વેરઝેર

**ખુપાવવું** સ૦ ક્રિ૦, **ખુપાવું** અ૦ ક્રિ૦ 'ખૂપવું'નું અનુક્રમે પ્રેરક અને કર્મણિ

**ખુફિયા** વિ૦ [અ.] ગુપ્ત; છૂપું. **૦પોલીસ** સ્ત્રી૦ છૂપી પોલીસ

**ખુમારી** સ્ત્રી૦ [અ.] આંખમાં દેખાતો નશો, ઘેન; મસ્તી (૨) ધન, વૈભવ, ઓધ્ધા વગેરેનો ગર્વ

**ખુર** સ્ત્રી૦ [સં] ખરી

**ખુરદો** પું૦ [ફા.] જુઓ ખુડદો

**ખુરમું** નં૦ [ફા.] એક જાતની મીઠાઈ
**ખુરશી** સ્ત્રી૦ [અ. कुर्सी] એક જાતનું આસન (૨) માનનું કે પદ યા અમલનું સ્થાન [લા.]
**ખુરશેદ** પું૦ [ફા.] સૂરજ
**ખુરસી** સ્ત્રી૦ જુઓ ખુરશી
**ખુરાસાની** વિ૦[ફા.]ઈરાન દેશમાં આવેલા ખુરાસાન નામના પ્રદેશનું કે તેને લગતું
**ખુરી** સ્ત્રી૦ [જુઓ ખુર] ખરી
**ખુલાસાવાર** અ૦ ખુલાસા સાથે
**ખુલાસો** પું૦ [અ.] સ્પષ્ટીકરણ; ચોખવટ (૨) સાર; ભાવાર્થ (૩) નિકાલ, રસ્તો (૪) મોકળાશ (૫) દસ્ત; ઝાડો [લા.]
**ખુલ્લંખુલ્લા** અ૦ ખુલ્લેખુલ્લી રીતે
**ખુલ્લું** વિ૦ [અ. खुला] ઉઘાડું (૨) નિખાલસ; ચોખ્ખું (૩) સ્પષ્ટ (૪) નાગું; ઢાંકેલું નહિ તેવું (૫) છૂપું નહિ – જાહેર (૬) અસહ્ય (૭) અણધેરાયેલું (૮) ઘેરું નહિ – આછું
**ખુલ્લેખુલ્લું** વિ૦ સાવ ખુલ્લું
**ખુવાર** વિ૦[ફા. ख्वार] અતિ દુઃખી; હેરાન (૨) પાયમાલ. –રી સ્ત્રી૦
**ખુશ** વિ૦ [ફા.] આનંદી, હર્ષિત; પ્રસન્ન (૨) [તંદુરસ્ત
**ખુશકી** સ્ત્રી૦ [ફા.] જમીનમાર્ગ
**ખુશખુશાલ** વિ૦ તંદુરસ્ત તેમ જ ખુશ; ખૂબ ખુશ [રમણીય
**ખુશનુમા** વિ૦ [ફા. खुश+नुमा] સુંદર;
**ખુશબખતી, ખુશબખ્તી** [ફા.] સ્ત્રી૦ સદ્ભાગ્ય (૨) ખુશાલીની ભેટ – બક્ષિસ
**ખુશબો(૦ઈ)** સ્ત્રી૦ [ફા. खुशबू] સુગંધી. ૦દાર વિ૦ સુગંધીદાર
**ખુશમિજાજ** પું૦ સારો – આનંદી સ્વભાવ (૨) વિ૦ ખુશમિજાજવાળું
**ખુશહાલ** વિ૦ –લી સ્ત્રી૦ [ફા.] જુઓ 'ખુશાલ'માં
**ખુશામત,** [ફા.] સ્ત્રી૦ સ્વાર્થ માટે કરેલાં હદ બહારનાં વખાણ; પજાજી; હાજી હા. ૦ખોર વિ૦ ખુશામતની ટેવવાળું. ખુશામતિયું. –તિયું વિ૦ ખુશામત કરનારું. –દ સ્ત્રી૦ ખુશામત. –દખોર વિ૦ ખુશામતખોર
**ખુશાલ** વિ૦ ['ખુશહાલ' ઉપરથી] ખુશ હાલતમાં હોય એવું; સુખી (૨) કુશળ; તંદુરસ્ત. –લી સ્ત્રી૦
**ખુશી** સ્ત્રી૦ [ફા.] (૨) વિ૦ હર્ષ (૩) મરજી; ઇચ્છા (૪) વિ૦ ખુશ; રાજી
**ખૂજલી(–ળી)** સ્ત્રી૦[સં. खर्जू] ચળ; વલૂર; ખજવાળ (૨) ચામડીનો એક રોગ (૩) જે લાગવાથી ખજવાળવું પડે તે; ખજૂરી
**ખૂટ** સ્ત્રી૦ ખોટ; ઘટ (૨) છાપખાનામાં બીબાં ગોઠવતાં ખૂટતાં બીબાં
**ખૂટલ** વિ૦ અપ્રામાણિક; ખોટાબોલું [લા.]
**ખૂટવું** અ૦ક્રિ૦ [ફ્રે. त्रुट्] ઓછું થવું; ઘટવું (૨) પૂરું થવું
**ખૂણિયું** વિ૦ ખૂણાવાળું (૨) નં૦ સાલને મજબૂત કરવા લગાડાતી લોઢાની કાટખૂણ આકારની ચીપ
**ખૂણેખાંચરે** અ૦ કોઈ ખૂણામાં – ખૂણા-પડતી અપરિચિત જગાએ
**ખૂણો** પું૦ [સં. कोण] જ્યાં બે દિશા કે લીટી મળતી હોય તે જગા; કોણ; ખાંચો. ૦ખાંચરો પું૦ ખૂણો કે ખાંચો; ખૂણા પડતી કે ખાંચામાં આવી જતી – ઓછી જાહેર – જગા
**ખૂતવું** અ૦ક્રિ૦ [દે. खुत्त] જુઓ ખૂંતવું
**ખૂદ(–ધ)રું** નં૦ ઓનરણું, દ્વેષ ખાતર કાઢેલી ભૂલ; વાંધાવચકો; છિદ્ર
**ખૂન** નં૦ [ફા] લોહી (૨) ખૂનની – વેરની તરસ; ખૂનસ (૩) જીવથી મારી નાખવું તે; હત્યા. ૦ખરાબો પું૦ [+ખરાબો (ફા. खराबी)] મારફાડ. ૦ખાર વિ૦ [ફા.] લોહી રેડાય એવું (૨) ઘાતકી; ખૂની. ૦રેજી સ્ત્રી૦ [+ફા. रेज़ी] લોહી રેડવું તે; કાપાકાપી; કતલ (૨) લોહી રેડાય એવી – ખૂનખાર મારામારી
**ખૂનસ** સ્ત્રી૦ નં૦ ખૂનની – વેરની તરસ; ખુન્નસ [ખૂન કરનારું; હત્યારું
**ખૂની** વિ૦ ખૂન કરે એવું; ઘાતકી (૨)
**ખૂપવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ખૂપવું'નું પ્રેરક (૨) બરાબર ગોઠવવું, જમાવવું (જેમકે, દુકાન)

**ખૂપવું** અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. ખુપ્પ] ખૂંપવું; ઊંડું ઊતરવું;ભોંકાવું(૨)કળી જવું;અંદર ઊતરી ચોંટી જવું; ખૂતવું

**ખૂબ** વિ૦ [फा.] સારું; સુંદર (૨) ઘણું; પુષ્કળ. ૦સૂરત વિ૦ રૂપાળું; ફૂટડું

**ખૂબી** સ્ત્રી૦ [फा.] ખાસ ગુણ; રહસ્ય (૨) મજા; લિજ્જત (૩) ચતુરાઈ (૪) સૌંદર્ય; ચમત્કાર(૫)ભલાઈ.–દારવિ૦ખૂબીવાળું

**ખૂમચાવાળો** પું૦ ખૂમચામાં ભરીને વસ્તુઓ વેચનારો ફેરિયો

**ખૂમચો** પું૦ [फा. खान्चह] ઢળતા કાનાનો છાછરો થાળ (૨) વેચવાની વસ્તુઓથી ભરેલો ખૂમચો (૩) એમાં ભરેલી વસ્તુ; ભેટની વસ્તુ

**ખૂરપી** સ્ત્રી૦ [सं. क्षुरप्र] ખરપડી

**ખૂલતું** વિ૦ [ખૂલવું] ખુલ્લું કે પહોળું; ભીંસાતું – તંગ નહિ એવું (૨) ઉઘડતું

**ખૂલવું** અ૦ ક્રિ૦ ['ખુલ્લું' ઉપરથી] ખુલ્લું થવું; ઊઘડવું (૨) ખીલવું (ફૂલ) (૩) દીપવું; શોભવું (રંગ)

**ખૂંખારવું** અ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] ખૂંખૂં અવાજ કરવો (૨) (અમુક અવાજ કરી) ગળું સાફ કરવું (૩) હણહણવું (૪) (પોતાની હાજરી, મરદાઈ કે ખડાશ બતાવવા) ખૂંખારાથી અવાજ કરવો

**ખૂંખારો** પું૦ [રવ૦] ખૂંખારવું તે (૨) ખૂંખારવાનો અવાજ [નો) અવાજ

**ખૂંખૂં** ન૦ [રવ૦] (ખૂંખારવાનો કે ખાંસી-

**ખૂંચ** (૦ખાંચ) સ્ત્રી૦ ખૂણો; ખાંચો (૨) ખૂંચવાની અસર; ભોંક (૩) [લા.] લાગણી; અસર (૪) દાઝ; વેર (૫) બારીક સમજ (૬) વાંધોવચકો ['લેવું' ક્રિ૦ સાથે]

**ખૂંચવવું** સ૦ક્રિ૦ ખેંચીને લઈ લેવું [બહુધા

**ખૂંચવું** અ૦ક્રિ૦ નડવું; ભોંકાવું (૨) મનમાં ખટકવું; દુખવું (૩) બંધનમાં પડવું, ખૂંપવું

**ખૂંચાવવું** સ૦ક્રિ૦ ખૂંચવી લેવું; ઝૂંટી લેવું

**ખૂંટ** પું૦ આખલો; સાંઢ(૨)સ્ત્રી૦જમીનની હદ બતાવતો પથ્થર (૩) અ૦ બરાબર માપસર; પૂરેપૂરું

**ખૂંટડું** ન૦ ખૂંટવાનું ઓજાર

**ખૂંટવું** સ૦ક્રિ૦ મૂળ સાથે ખેંચી–ટૂંપી કાઢવું (૨) ચૂંટવું; ટૂંપવું

**ખૂંટિયો** પું૦ ખૂંટ; સાંઢ

**ખૂંટી** સ્ત્રી૦ [दे. खुंट] ખીંટી

**ખૂંટો** પું૦ ખીલો

**ખૂંતવું** સ૦ક્રિ૦ [दे. खुत=निमग्न] ખૂંપવું; કાદવમાં ઊતરી જવું–ચોંટી જવું

**ખૂંદવું** સ૦ક્રિ૦ [शौरसेनी–खुंद] પગ વડે ગંદવું; ગૂંદવું; કચરવું

**ખૂંદાખૂંદ** સ્ત્રી૦ ['ખૂંદવું' ઉપરથી] ગૂંદાગૂંદ; ચગદાચગદી (૨) કૂદાકૂદ; ધમાચકડી

**ખૂંધ** સ્ત્રી૦ [જુઓ ખાંધ] (પશુના) વાંસા પર હોતો ઢેકો (૨) વાંસો વળી જવાથી થતો ઢેકો (માણસને). –ધિયું,–ધું વિ૦ વાંસે ખૂંધવાળું (માણસ)

**ખૂંપ** પું૦ પરણવા જતાં વરને પહેરવાનો ફૂલનો એક શણગાર

**ખૂંપરું** ન૦ ખાંપો. –રો પું૦ (ઝાડ–છોડ કાપ્યા પછી રહેલું) જડિયું; ખાંપો (૨), હજામત કરતાં રહી ગયેલા ખાંપા જેવા વાળ

**ખૂંપવું** સ૦ક્રિ૦ (૨) અ૦ક્રિ૦ જુઓ ખૂપવું. ખૂંપ(–પા)વવું સ૦ ક્રિ૦ (પ્રેરક)

**ખેકડો** પું૦ [सं. कर्कटक] કરચલો

**ખેચર** વિ૦ [सं.] આકાશમાં ફરનારું (૨) ન૦ પક્ષી (૩) ભૂતપ્રેતાદિ (૪) પું૦ તારા, ચંદ્ર, ગ્રહ ઇત્યાદિ (૫) દેવ.–રી સ્ત્રી૦ દેવી; ભૂતડી; જોગણી (૨) પંખિણી; સમડી (૩) એક યોગમુદ્રા

**ખેટ** ન૦ [सं.] ખેડ; ગામડું (૨) પું૦; ન૦ શિકાર. ૦ક પું૦ શિકારી (૨) ન૦ નાનું ગામડું. ૦કી પું૦ શિકારી

**ખેડ** સ્ત્રી૦ ખેતી (૨) ન૦ ખેટ; ગામડું. ૦ણ વિ૦ ખેડનારું (ઉદા૦ 'રથખેડણ'). ૦ણહાર પું૦ ખેડૂત (૨) હાંકેડુ ૦વું સ૦ ક્રિ૦ [प्रा. खेड] જમીનને હળ વડે ખોદી, ચાસીને પોચી કરવી (૨) સુધારવું; કેળવવું [લા.] (૩) (સાહસ કે વેપારધંધો) કરવો (૪) [મુસાફરી] કરવી (૫) ચલાવવું; હાંકવું. ૦હક(–ક્ક) પું૦ ખેડવાનો હક્ક

ખેડાણ વિ૦ ખેડેલુ ખેડાતુ હોય એવુ(૨) ન૦ ખેડેલી – ખેડાતી હોય એવી જમીન
ખેડુ વિ૦ ખેડનારો (૨) પુ૦ ખેડૂત
ખેડુ ન૦ [म खेड] ગામડુ
ખેડૂત પુ૦ ખેડવાનો ધધો કરનાર(૨) તે વર્ગનો આદમી
ખેત ન૦ [स क्षेत्र] ખેતી માટેનો જમીનનો ટુકડો ૦ર ન૦ખેત(૨)+ક્ષેત્ર ૦૨પાદર ન૦ સ્થાવર મિલકત ૦રપાળ પુ૦ [+पाल] ખેતરનુ રક્ષણ કરનાર દેવ (૨) ગ્રામદેવતા (૩) સાપ ૦રાઉ(-ડુ) વિ૦ ખેતરનુ – ને લગતુ(૨) ખેતર વચ્ચે થઈને જતો (માર્ગ)
ખેતી સ્ત્રી૦ જમીનમા અનાજ વગેરે પકવવા માટે કરવાનુ કામ ૦વાડી સ્ત્રી૦ ખેતર અને શાકભાજી કે ફળફૂલાદિની વાડી (૨) ખેડૂતનો કામધધો [ગીરી(૨) થાક
ખેદ પુ૦ ૦ના સ્ત્રી૦[स] શોક,સતાપ,દિલ
ખેદાનમેદાન (ખે મે) વિ૦ તારાજ,પાયમાલ
ખેદીવ પુ૦ [इ, अ खदीव] મિસરનો રાજા
ખેદો(-ધો) પુ૦ કેડો પીછો
ખેન (ખે) ન૦ કટાળો આપે એવુ માણસ કે કામ, પીડા(૨) મુસીબત વિપદ
ખેપ સ્ત્રી૦ [स क्षेप] ભાર લઈને કોઈ દૂરની જગાએ જઈ આવવુ તે આટો, ફેરો (૨) લાબી મુસાફરી સફર(૩) ફેરાનુ મહેનતાણુ (૪) વેપારની વસ્તુને એક દેશથી બીજે દેશ આવવુ તે(૫) પછવાડે લાગવુ તે, ખત(૬) હપતો, વારો [(જેમ કે 'દોડવુ')
ખેપટ અ૦ મૂઠીઓ વાળીને ઝપાટાબધ
ખેપાની (ખે) વિ૦ તોફાની(૨) યુક્તિબાજ
ખેપિયો પુ૦ [ખેપ ઉપરથી] દૂત કાસદ
ખેમકુશળ (ખે) વિ૦(૨)ન૦ જુઓ ક્ષેમ કુશળ
ખેર (ખે) ન૦ [स खदिर] એક ઝાડ
ખેર (ખે) અ૦ [अ] ભલે હશે ફિકર નહિ (૨) સ્ત્રી૦ ખેરિયત
ખેર સ્ત્રી૦ ધૂળ, ખેરો [શુભેચ્છક
ખેરખાહ (ખે) વિ૦ [फा] ભલુ ચાહનારુ
ખેરવવુ સ૦ક્રિ૦ ખરી પડે એમ કરવુ, ગેરવવુ(૨) ખભેથી દૂર કરવુ કાઢી મૂકવુ
ખેરસલ્લા (ખે) સ્ત્રી૦ [अ खैरसल्लाह] સુખરૂપતા સુલેહશાતિ(૨) અ૦ ખેર કરો, જવા દો એવો મન વાળવાનો ઉદ્ગાર
ખેરસાર(-લ)(ખે) પુ૦ ખેરના લાકડામાથી નીકળતો પદાર્થ
ખેરચો(-ટો) પુ૦ ખેર રજ, ભૂકો
ખેરાત (ખે) સ્ત્રી૦ [अ] દાન, પુણ્ય, સખાવત -તી વિ૦ ખેરાત માટે કાઢેલુ, ધર્માદાનુ (૨) ખેરાત કરે એવુ
ખેરિયત (ખે) સ્ત્રી૦ [अ] સુખરૂપ-ક્ષેમ કુશળ હોવુ તે [પોપડી
ખેરી સ્ત્રી૦ ખેરો રજ(૨) દાત ઉપર બાઝતી
ખેરીચો પુ૦[फा खरीचन=પરચૂરણ'પરથી] પરચૂરણ ચીજોનો ડાબડો
ખેરીજ વિ૦ [अ खारिज] વધારાનુ અદર આવી ગયેલુ ન હોય તેવુ (૨) અ૦ વિના સિવાય, વધારામા
ખેરો (ખે) પુ૦ ઊનને બનાવેલો દોરીઓનો જાળીદાર થેલો -ગો રોગ [એક રોગ
ખેરો પુ૦ ગેરો, ભૂકો (૨) ઢોરના ખૂડાનો
ખેલ પુ૦ [म] રમત (૨) તમાસો, જોવાનુ નાટક, ભવાઈ (૩) રચના લીલા [લા]
ખેલદિલી સ્ત્રી૦ દિલમા ખેલ કે રમતનો પ્રસન્ન ભાવ હોવો તે
ખેલવુ અ૦ક્રિ૦ [स खेल] રમવુ ગમ્મત કરવી (૨) યુક્તિ કે પ્રપચથી કાર્ય કરવુ
ખેલાડી વિ૦ રમતમા કામ કાઢી લે એવુ ચતુર, યુક્તિ (૨) પુ૦ ખેલ કરે – રમત રમે તે, નટ
ખેવટ [हिं] (-ટિયો) પુ૦ માર્ગદર્શક નેતા (૨) સુકાની -ટુ ન૦ સુકાનીનુ – હોડી હકારવાનુ કામ, વહાણવટુ
ખેવના સ્ત્રી૦ કાળજી, ચાનક, સભાળ
ખેસ પુ૦ ખભે નાખવાનુ વસ્ત્ર, દુપટ્ટો
ખેસવવુ સ૦ક્રિ૦ [ખસવુ'ઉપરથી] ખસેડવુ
ખેસિયુ ન૦ ખેસ તરીકે ચાલે એવુ વસ્ત્ર, ખેસ
ખેહ સ્ત્રી૦ [दे] ધૂળ, રજ

ખેહ પું૦ [સ. ક્ષય ઉપરથી] ક્ષય
ખેળ (ખૅ) સ્ત્રી૦ લાહી; આર; કાંજી
ખેંકડો પું૦ ખેકડો; કરચલો
ખેંખલી (ખેં૦) વિ૦ [ખેં ખેં ઉપરથી] ખવાઈ–ખખખળી ગયેલું; અત્યંત અશક્ત
ખેંખેં (ખેં૦) અ૦ (૨) સ્ત્રી૦ ઉધરસનો અવાજ [રવ૦]
ખેંચ (ખેં૦) સ્ત્રી૦ [પ્રા. खंच = ખેંચવું] ખેંચાણ, તાણ(૨) આગ્રહ(૩)તંગી; તાણ. ૰તાણ સ્ત્રી૦ ખેંચાખેંચ(૨)આગ્રહ[લા.] ૰વું સ૦ક્રિ૦ પોતા તરફ આણવું; આકર્ષવું, તાણવું (૨) હસડ, તંગ કરવું (૩) આગ્રહ કરવો; આગ્રહથીવળગી રહેવુ (૪) શોષી લેવું; ચૂસવું. –ચંખેંચા સ્ત્રી૦ તાણંતાણ. –ચાખેંચ(–ચી) સ્ત્રી૦ તાણાતાણ (૨) આગ્રહ. –ચાણ ન૦ જુઓ ખેંચ.–ચાતાણ સ્ત્રી૦ ખેંચાખેંચ
ખેંડ સ્ત્રી૦ [ખંડિયું]પાણી ન પાવુ–સુકાવા દેવું તે (૨) સુકવણુ, સૂક. –ડિયું વિ૦ પાણી વિનાનું· નીક કે નહેર ઇત્યાદિથી જેને પાણી ન પવાતું હોય તેવું (ખેતર) (૨) ન૦ સુકવાણુ, ખંડિયુ
ખો (ખોʼ) સ્ત્રી૦[ફા. खू] ટેવ; આદત (૨) ખાર, દ્વેષ, વેર [ખીણ, કોતર
ખો (ખોʼ) સ્ત્રી૦ [જુઓ ખોહ] ખાઈ,
ખો (ખોʼ) સ્ત્રી૦ [રવ૦] એક રમત (૨) ખોખો રમતનો એક બોલ
ખોઇયું ન૦ જુઓ ખોયુ
ખોઈ સ્ત્રી૦ બાળકને સુવાડવા માટે કરેલી કે બાંધેલી ઝોળી [હોય તે
ખોખ ન૦ મોટા કદનું પણ ખાલી ખોખુ
ખોખરાટ પું૦ ખોખરાપણુ
ખોખરું વિ૦ [રવ૦]જાડો ને પોલો અવાજ નીકળે એવુ(૨) અરધુ પરધુ ભાગેલુ–ફૂટેલું
ખોખલી સ્ત્રી૦ ['ખોખુ' ઉપરથી] રરડી શિયાળ (૨) પડી ગયેલા દાંતવાળી વૃદ્ધા. –લું વિ૦ખખખળી ગયેલુ, વૃદ્ધ (૨) ઉધરસ ખાતુ –લો પું૦ ઉધરસ; કાસો(૨) વૃદ્ધ– ખખળી ગયેલો આદમી

ખોખું ન૦ [સ. शुष्क] અંદરથી પોલુ ને સાર –ગર કાઢી લીધેલું જે કાંઈ હોય તે(૨)માલ કાઢી લીધો હોય તેવી ખાલી તકલાદી પેટી; હલકી બનાવટની પેટી (૩) કાગળ અને લૂગડું લાહીથી ચોંપડી બનાવેલો પાઘડીનો આકાર, કકડાઓની બનાવેલી પાઘડી(૪) ભરપાઈ થઈ ગયેલો હૂંડીનો કાગળ (૫) નમૂનો; બીબુ (૬) કાચું લખાણ; મુસદ્દો (૭) કલેવર; હાડપિંજર
ખોખો સ્ત્રી૦ એક રમત; ખો
ખોગીર ન૦ [ફા.] ઘોડા ઉપર મૂકવાની ઊનની ગાદી; જીન
ખોચરું (ખો) વિ૦ પોલું (૨) ખાંચાવાળું (૩) ન૦ ખો (૪) જૂનો જમાનો
ખોચરે (ખો) અ૦ ખૂણે, ઝટ ધ્યાન ન પડે તેવી જગાએ
ખોજ સ્ત્રી૦ [અ. खोज] તપાસ, શોધ; ખોળ. ૰વું સ૦ક્રિ૦ ખોજ કરવી; ખોળવું
ખોજો વિ૦ [ફા. ख़्वाजह] હિંદુમાંથી મુસલમાન બનેલી એક જાતનુ (૨) પું૦ એ જાતિનો પુરુષ
ખોજો પું૦ [ફા. खोजह] વ્યંઢળ; હીજડો; જનાનખાનામાં સ્ત્રીઓની તહેનાતમાં રહેનારો નપુંસક નોકર
ખોટ સ્ત્રી૦ ['ખૂટવુ' ઉપરથી]ઘટ, ઓછાપણું; અપૂર્ણતા (૨) નુકસાન, ગેરલાભ (૩) ભૂલચૂક (૪) નાની ભરતી (ઉઘાનથી ઊલટા પ્રકારની)
ખોટક(–કા)વું અ૦ ક્રિ૦ [સ. खोट् = લગડાવુ ઉપરથી] અટકવુ; અચકાવુ
ખોટાઈ સ્ત્રી૦ ['ખોટું' ઉપરથી] જૂઠાપણું; અસત્યતા (૨) હરામીપણુ, આળસુપણુ
ખોટાબોલુ વિ૦ ખોટું બોલે તેવુ, બોલીને ફરી જાય એવું [રાખનો ગોટો
ખોટારવો પું૦ છાણા બળી ગયા પછી રહેલો
ખોટારું વિ૦ ['ખોટું' ઉપરથી] જૂઠું (૨) બટ્ટું; ખોટું (૩) ન૦ જૂઠાણુ (૪) તરકટ
ખોટારો પું૦ ઈંટનો કકડો; ૫પોયો (૨) ·અગારો, લાળો

**ખોટી** અ૦ વિલંબ – ઢીલ થાય એમ; નકામું ઘોભી રહેવું પડે – વખત બગડે એમ (૨) સ્ત્રી૦ વાર; વિલંબ

**ખોટીપો** પું૦ ખોટી થવું તે; રોકાણ

**ખોટીલું** વિ૦ [‘ખોટું’ ઉપરથી] આખાં હાડકાંનું; આળસુ (૨) ખોડવાળું (૩) ન૦ નિઃસંતાનને ઘણા વખત બાદ થયેલું – ખોટીનું બાળક

**ખોટું** વિ૦ જૂઠું; અસત્ય (૨) ભૂલચૂકવાળું (૩) ખરાબ; નઠારું (૪) ફરી જાય એવું; બેવફા (૫) ન૦ નુકસાન; અન્યાય; ખોટું કામ (ઉદા૦ ‘કોઈનું ખોટું કરવામાં આપણને શો લાભ ?’)

**ખોડ** (ડ,) સ્ત્રી૦ ખો, આદત; કુટેવ (૨) શારીરિક ખામી (૩) ભૂલ; ખામી; કલંક; લાંછન (૪) ન૦ ખોડસું. ૦ખાંપણ સ્ત્રી૦ ખોડ કે ખામી

**ખોડવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. ક્ષોડ = હાથી બાંધવાનો થાંભલો, દે. ખોડ = સીમાકાષ્ઠ – તે ઉપરથી] દાટવું (૨) રોપવું; ઊભું કરવું

**ખોડસું** ન૦ મોટું લાકડું – ઠૂંઠું; ઝાડનું જૂનું થડિયું

**ખોડંગ(–ગા)વું, ખોડાવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. ખોડ્] લંગડાવું; ખોડું ચાલવું

**ખોડિયું** વિ૦ ખોડવાળું; અપંગ

**ખોડીબારું** ન૦ [લાકડા ‘ખોડી’ને કરેલું બારું] ખેતરમાં જવા આવવા માટે બે પાખિયાંવાળું લાકડું ઘાલી કરવામાં આવતો રસ્તો – છીંડું

**ખોડીલું** વિ૦ ખોડવાળું; ખોડિયું

**ખોડું** વિ૦ [સં. ખોડ્] ખોડિયું (૨) લંગડું (૩) સ્વર વિનાનું (અક્ષર માટે)

**ખોડો** (ખો) પું૦ [સં. ક્ષ્વિડ્] માથાની ચામડી પર બાઝતો એક મેલ (૨) માથાની ચામડીનો એક રોગ (૩) સંહાર; નાશ

**ખોતરણી** સ્ત્રી૦ [‘ખોતરવું’ ઉપરથી] દાંત ખોતરવાની સળી (૨) ખરપડી (૩) કોતરવાનું ઓજાર; ટાંકણું (૪) કોતરણી, નકશીકામ. –ણું ન૦ ટાંકણું (૨) ખરપડી (૩) ખોતરવાનું સાધન (૪) ખૂંપડું; દોષ

**ખોતરવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ કોતરવું] આડું આછું ખોદવું; ખણવું (૨) પાયમાલ કરવું; (કોઈનું) ખોદવું [લા.]

**ખોતરામણ** ન૦ ખોતરવાનું મહેનતાણું

**ખોદકામ** ન૦ ખોદવાનું કામ (૨) કોતરકામ

**ખોદણી** સ્ત્રી૦ [‘ખોદવું’ ઉપરથી] ખણખોદ; નિંદા, બદગોઈ [લા.]

**ખોદવું** સ૦ ક્રિ૦; અ૦ક્રિ૦ ભોંય ઉખાડવી; ખણવું (૨) કોતરવું, નકસી પાડવી (૩) ખોદણી કરવી [લા.]

**ખોદાણ** ન૦ ખોદાવું કે ખોદવું તે; ખોદકામ (૨) પાણીના જોરથી ખોદાયેલી જમીન

**ખોપરી** સ્ત્રી૦ [સં. ખર્પર] માથાનું પેટી જેવું હાડકું, જેમાં મગજ છે તે

**ખોફ** (ખો) પું૦ [અ.] ડર (૨) ગુસ્સો. ૦નાક વિ૦ ભયાનક

**ખોબલો, ખોબો** પું૦ બે હાથ છતા જોડવાથી બનતો પાત્રનો આકાર; પોશ (૨) તેમાં માય તેટલું માપ

**ખોભણ(–ણી)** સ્ત્રી૦ ખો; ગુફા (૨) કોતરની બે બાજુનો ખાંચો (૩) ખાડો (ઠેસ, ચાંપ કે ઉલાળો અટકે એવો)

**ખોભળો** પું૦ ઢીલો – કદ કરતાં મોટો – ગલેફ (૨) એવું પહેરણ વગેરે [લા.]

**ખોયણી** (ખો’) સ્ત્રી૦ વધાર

**ખોયણું** (ખો’) ન૦ બળતુ લાકડું કે સળેખડું (૨) જામગરી (૩) ચાદવું; ઉશ્કેરણી [લા.]

**ખોયું** ન૦ ઘોડિયાની ખોઈ (૨) ઘોડિયું

**ખોર** વિ૦ [ફા.] ‘ખાનારું’, ‘–ની ટેવવાળું’, ‘ખાઉ’ એવા અર્થમાં પ્રાયઃ નામને અંતે (અનિષ્ટ ભાવ સૂચવે છે). ઉદા૦ હરામખોર; દગાખોર

**ખોરડું** ન૦ ઝૂંપડું; માટીની ભીંતનું નાનું ઘર (૨) ખોલી; ઓરડી

**ખોરણ** ન૦ [‘ખોરવું’ ઉપરથી] હોલવાઈ ગયેલું જે હોય તે (૨) ખોરવાનું સાધન

**ખોરણી** સ્ત્રી૦ ખોરવું તે (૨) ઉશ્કેરણી (૩) ખોયણી

**ગ** પું૰ [સં.] કંઠસ્થાની ત્રીજો વ્યંજન (૨) ગંધાર સ્વરની સંજ્ઞા

**–ગ** [સં.] [સમાસને અંતે] 'જતું' 'ચાલતું' એવા અર્થમાં. ઉદા૰ ખગ; ઉરગ

**ગઈકાલ** સ્ત્રી૰ આજની પહેલાંનો દિવસ (૨) અ૰ ગઈ કાલે. **–લે** અ૰ આજની પૂર્વેના દિવસે; કાલે (૨) બહુ જૂના કાળમાં નહીં – તાજેતરમાં [લા.]

**ગઈગુજરી** સ્ત્રી૰ બની ગયેલી – ભૂતકાળની હકીકત

**ગગડવું** અ૰ક્રિ૰ [રવ૰] ગાજવું

**ગગડાટ** પું૰ ગડગડ એવો અવાજ (૨) અ૰ સપાટાબંધ; વગર હરકતે. **–વવું** સ૰ક્રિ૰ ગડગડે એમ કરવું (૨) ઝપાટાબંધ – અટક્યા વગર કામ ચલાવવું (જેમ કે વાચનનું)

**ગગણવું** અ૰ક્રિ૰ [રવ૰] ગણગણ એવો અવાજ કરવો (૨) નાકમાં બોલવું (૩) પોતાની નામરજી અસ્પષ્ટ રીતે બતાવવી [લા.] (૪) સ૰ ક્રિ૰ મનમાં બબડવું; ગગણતા કહેવું

**ગગણાટ** પું૰ ગગણવું તે

**ગગન** ન૰ [સં.] આકાશ; આભલું. **૰ગામી** વિ૰ ગગનમાં જનારું. **૰ગાંઠિયા** પું૰ બ૰ વ૰ એક મીઠાઈ; ઘઉંના લોટના ચાસણી પાયેલા ગાંઠિયા. **૰ચુંબિત, ૰ચુંબી** વિ૰ આકાશને ચુંબતું; બહુ ઊંચું. **૰ભેદી** વિ૰ ગગનને ભેદે એવું મોટું (અવાજ કે નાદ). **૰વિહાર** પું૰ આકાશમાં વિહાર (૨) બહુ ઊંચા ઊંચા ખ્યાલો કરવા તે [લા.]. **૰વિહારી** વિ૰ [સં.] ગગનવિહાર કરનારું. **૰સ્પર્શી** વિ૰ આકાશને અડે એવું; બહુ જ ઊંચું

**ગગરી** સ્ત્રી૰ [સં. ગર્ગરી] નાનો ગગરો. **–રો** પું૰ ધાતુનો ઘડો

**ગગળું** વિ૰ [સં. ગલિત] ઢીલું; દીન (૨) પાકવા ઉપર આવેલું

**ગગા** સ્ત્રી૰ (બાળભાષા) બાળકનું ઝબલું

**ગગી** સ્ત્રી૰ છોડી; દીકરી. **–ગો** પું૰ છોકરો; દીકરો

**ગચ** અ૰ ઘોંચાવાનો અવાજ

**ગચકડું, ગચકિયું** ન૰ [રવ૰] (ડૂબતાં) તરફડિયાં મારવાં તે (૨) ગચરકું

**ગચરકું** ન૰, **–કો** પું૰ [રવ૰] ખાટો કે તીખો ઓડકાર; ઘચરકું

**ગચિયું** ન૰ ['ગચ્ચ' ઉપરથી] ઢેફું; ચોસલું (જેમ કે ઈંટ ચૂનો ઇ૰નું) (૨) આડ; નડતર [લા.]

**ગચ્ચ** અ૰ [રવ૰] ગચ (૨) સજ્જડ; તૂટે છૂટે નહિ એવું. **–ચ્ચિયું** ન૰ જુઓ ગચિયું

**ગચ્ચી** સ્ત્રી૰ [ફા. ગચ] માટી, ઈંટો, કાંકરા અને ચૂનો વગેરેનું બાઝી જવું તે. ઉદા૰ ચૂનાગચ્ચી (૨) અગાસી; ધાબું (૩) છોબંધ જમીન

**ગચ્ચું** ન૰ જુઓ ગચિયું

**ગચ્છ** પું૰ [સં.] સમુદાય; જથો

**ગચ્છન્તી** સ્ત્રી૰ [સં. ગચ્છત્ ઉપરથી] નાસી જવું તે

**ગચ્છી** સ્ત્રી૰ જુઓ ગચ્ચી

**ગજ** પું૰ [ફા., સં.] લંબાઈ ભરવાનું ચોવીસ તસુનું માપ (૨) બારણાની ભૂંગળ (૩) ધાતુનો નક્કર સળિયો (૪) બંદૂકની નાળમાં દારૂ ઠાંસવા માટે વપરાતો સળિયો (૫) તંતુવાદ્ય વગાડવાનું ધનુષ્ય જેવું સાધન

**ગજ** પું૰ [સં.] હાથી. **૰કરણ, ૰કર્ણ** [સં.] પું૰ હાથીનો કાન (૨) દરાજ; દાદર (૩) ગણપતિ. **૰ગતિ** સ્ત્રી૰ [સં.] હાથીની ચાલ (૨) તેના જેવી ડોલતી ને મગરૂર ચાલ. **૰ગામા, ૰ગામિની** [સં.] વિ૰ સ્ત્રી૰ ગજગતિથી ચાલનારી. **૰ગામી** વિ૰ [સં.] ગજગતિથી ચાલનારું. **–ગાહ** પું૰ 'ટગ ઑફ વૉર'; પક્ષ પાડીને દોરડું ખેંચવાની રસાકસીની રમત. **૰દળ** ન૰ હાથીનું લશ્કર. **૰દંત**

પુ૦[સ ] હાથીગણ (૨) ગણપતિ (૩) ખીરી

ગજબ પુ૦ [અ ] કેર (૨) મોટુ દુ ખ (૩) આશ્ચર્ય ભનાક વિ૦[ફા]ગજબ કરનારુ કેર વર્તાવનારુ

ગજર પુ૦ પહોર પહોરને આતરે ઘડિયાળા વગાડવામા આવે છે તે ગજ્જર (૨) ચોરડિયા

ગજરુ ન૦ કાંડે કે અ મોડે ઘાલવાનો ફૂલનો હાર(૨) કાંડે પહેરવાનુ સોનુ ઘરેણુ

ગજરો પુ૦ ગજરુ ૧ જુઓ

ગજલ સ્ત્રી૦,-લિસ્તાન ન૦ જુઓ ગઝલ મા

ગજવદન, ગજવદન પુ૦ [સ ] ગણપતિ

ગજવવુ સ૦ક્રિ૦ ગાજે એમ કરવ

ગજવાકાતરુ પુ૦ ખીસાકાતરુ ખીસાચોર

ગજવુ ન૦ [સ ગુહ્ય] ગુજ્જુ, ખીસુ

ગજવેલ સ્ત્રી૦ ખરુ લોઢુ, પોલાદ

ગજાનન પુ૦ [સ ] ગણપતિ

ગજાર સ્ત્રી૦ [ગોઝાર] (રસોડા કે ભડાર તરીકે વપરાય એવો) મુખ્ય ઓરડાની બાજુનો ખડ

ગજાવવુ સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ગજવવુ, 'ગાજવુ'નુ પ્રેરક [કાપડ

ગજિયાણી સ્ત્રી૦ ગજી પનાનુ એક રેશમી

ગજયુ વિ૦ એક ગજ માપનુ (૨) ન૦ જાડુ સૂતરનુ (બહુધા ગજી) કપડુ

ગજી વિ૦ ગજિયુ (૨) સ્ત્રી૦ ગજિયાણી

ગજુ ન૦ ગુજાશ, શક્તિ

ગજેન્દ્ર પુ૦ [સ ] ઉત્તમ હાથી (૨) ઐરાવત

ગજ્જર પુ૦ [ગજ+ધર] વડો સુતાર મિસ્ત્રી (૨) વડો મુકાદમ

ગજ્જર પુ૦ અમુક વખત થયો એવુ દર્શાવનારો ટકોરો ગજર (૨) સમય માપ

ગઝની વિ૦[ફા]ગિઝની નામના શહેરનુ -ને લગતુ (૨) પુ૦ એક મુસલમાન અટક

ગઝલ સ્ત્રી૦ [અ ] એક ફારસી રાગ રેખતો (૨) એ રાગનુ કાવ્ય -લિસ્તાન ન૦ ગઝલોનો સમહ

ગટકાવવુ સ૦ ક્રિ૦ ગટગટ ખાતા પીતુ કે ખાઈ જવુ ઓહિયા કરવુ [પી જવુ

ગટગટાવવુ સ૦ ક્રિ૦ ગટગટ કરતા-ઝટ

ગટર સ્ત્રી૦ [ઇ ] ગદુ પાણી જવાની નીક

ગટરપટર અ૦[રવ૦]ગમે તેમ આડુ અવળુ

ગટિયુ વિ૦ જુઓ ગટ્ટ [ગટ્ટો

ગટ્ટચી સ્ત્રી૦ [ઇં ગુટ્ટ્ચા] એક વનસ્પતિ

ગટ્ટી(-ટ્ટ) વિ૦ [સ ગ્રથિત=ગઠાઈ ગયેલુ] ઠીગણુ (૨) બરકુ અને જાડુ

ગાઠડી સ્ત્રી૦ [હિં ] પોટલી, બચકી

ગઠન ન૦ [સ ગ્રથન] ગાઠવુ-બાધવુ તે એકત્રિત કરવુ તે

ગઠિયણ વિ૦ સ્ત્રી૦ [ગઠિયુ] લુચ્ચી, પક્કી

ગઠિયુ [સ ગ્રથિત] લુચ્ચુ પક્કુ

ગઠ્ઠો પુ૦ [સ ગ્રથિ] ગાગડો ગચિયુ બાઝી ગયેલો જથ્થો

ગડ ન૦ [સ ગડુ-ગાઠ કે ગણ્ડ=મોટો પથ્થર] ગાઠ (૨) ગૂમડુ, ગોટ (૩) સ્ત્રી૦ જુઓ ગડી (લુગડાની)

ગડગડ અ૦ [રવ૦] ગડગડતુ હોય એમ -વુ -ડાટ, -ડાવવુ જુઓ ગગડવુ ગગડાટ, ગગડાવવુ

ગડગૂમડ ન૦ નાના મોટા ગૂમડા (૨) તે થઈને થતો ચામડીનો રોગ

ગડગૂદી સ્ત્રી૦ ગડ ગૂદાનુ ઝાડ

ગડગૂદુ ન૦ એક ફળ મોટુ ગૂદુ ગૂદો પુ૦ ગડગૂદી [જોતજોતામા

ગડગડાટ અ૦ [રવ૦] ગર ગર ઝટ

ગડદાગડદી સ્ત્રી૦ ગ દાથી મારામારી (૨) ધીંગાધીંગ

ગડદાટવુ સ૦ક્રિ૦ ગડદાવવુ

ગડદાપાટુ ન૦બ૦વ૦ ગડદા ને પાટુ (૨) હાથપાઈ મારામાર

ગડદાવવુ સ૦ક્રિ૦ ગડદે ગડદે મારવુ

ગડદો પુ૦ [સ૦ ગુડ્ડાલિમ-(માગીને) પિંડો કરી નાખેલો] ઠોંસો મુક્કો

ગડબ સ્ત્રી૦ ન૦, ગાડ મોટો

ગડબડ સ્ત્રી૦ [સ ગડ્વડ, રવ૦] ઘોઘાટ (૨) અવ્યવસ્થા ગોટાળો [ગા] ગોટાળો પુ૦ ગોટાળો અવ્યવસ્થા (૨) હિસાબમા નાકમેળ તફાવત

ગડબડવુ અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ગગડવુ

**ગડબડસડબડ** અ૦ ગડબડગોટો (૨) ધમાલ; ઘોંઘાટ

**ગડબડાટ** પુ૦ ગરબડ

**ગડબડિયું** વિ૦ ગરબડ કરે તેવું; ધાંધલિયું (૨) ન૦ અડબડિયું; ગોથું

**ગડબવું** સ૦ ક્રિ૦ [ગડબ] દાબીને ભરવું; ઠાસવું (૨) મારીને અધમૂઉં કરવું

**ગડમથલ** સ્ત્રી૦ મહેનત; ફાંફાં; ધાલમેલ

**ગડવું** અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] અંદર પેસવું–જવું; ગરવું (૨) ગબડવું (૩) ગડગડવું

**ગડવો** પું૦ [સં. गड्डुक] ઘડાના જેવો ગોળ પડઘીદાર લોટો (૨) ગાડવો

**ગડાકુ** પુ૦; સ્ત્રી૦ ગોળ કે કાકબ ભેળવી કરાતી તમાકુ

**ગડિયું** ન૦ ['ગડ' ઉપરથી] તમાકુના પાન આમળીને વાળેલી ઝૂડી(૨) ગડાકુનો ગોળો –નાનો ગડો (૩) ન૦ પાલી કે માણાના સોળમા ભાગનું માપ[કા.]

**ગડિયો** પુ૦ જુઓ ઘડિયો

**ગડી** સ્ત્રી૦ [ગડ] ગાંઠ; આંટી (૨) ગેડ (જેમ કે કપડાની) (૩) ગરેડીનો ખચકો

**ગડી** પું૦ [મ.] દક્ષણી ચાકર; ઘાટી

**ગડુડાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ગડૂડવું'નું પ્રેરક

**ગડુડુડુ** અ૦ [રવ૦] (ગબડવાનો)

**ગડૂચી** સ્ત્રી૦ [સં. गुडूची] એક વનસ્પતિ; ગડૂચી, ગળો [અવાજ કરવો;ગાજવું

**ગડૂ(–ડે)ડવું** અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ગડૂડ એવો

**ગડેડાટ** અ૦ (૨) પું૦ [રવ૦] ગડગડાટ

**ગડેરિયો** પું૦ ગાડરાં સાચવનાર–ભરવાડ

**ગડો** પું૦ [સ. गड] કાંકરો; મોટો ગાંગડો (૨) તમાકુ–ગડાકુનું મોટું ગડિયું

**ગઢ** પું૦ [દે.] કિલ્લો; પર્વત પરનો કોટ. ૦વી પું૦ ગઢનો રખેવાળ (૨) ચારણ

**ગઢવું** ન૦ [સ. घटित, પ્રા. गढिअ] ઘડવું; માટલું(ગોળનું) [એવી જમીન; બીડ

**ગઢાણ** ન૦ જ્યાં એકલું ઘાસ થતું હોય

**ગઢી** સ્ત્રી૦ નાનું ગડવું–માટલું

**ગઢી** સ્ત્રી૦ નાનો ગઢ

**ગઢેરો** પું૦ [ઘરડું] મોટેરો–મુખ્ય માણસ

**ગણ** પું૦ [સં.] ટોળું; મંડળ (૨) જાત; વર્ગ (૩) શિવનો સેવક-સમુદાય (૪) છંદ-શાસ્ત્રમાં ત્રણ અક્ષરનો ખંડ (ઉદા૦ યગણ, મગણ ઇ૦)

**ગણક** પું૦ [સં.] જોશી

**ગણકારવું** સ૦ ક્રિ૦ ગણતરીમાં – લેખામાં લેવું; દરકાર કરવી; માનવું

**ગણગણ** અ૦ ગણગણતું હોય એમ. ૦વું, –ણાટ જુઓ ગગણવું, ગગણાટ

**ગણતર** વિ૦ ['ગણવું' ઉપરથી] ગણી શકાય એવું; ગણ્યુંગાંઠ્યું (૨) ન૦ જુઓ ગણતરી

**ગણતરી,** સ્ત્રી૦ગણવું તે (૨) ગણવાની રીત (૩) ગણીને કાઢેલી સંખ્યા (૪) અંદાજ. ઉદા૦ ગણતરી બહારનું ખર્ચ (૫) માન; પ્રતિષ્ઠા; લેખું [લા.]

**ગણતંત્ર** ન૦ જુઓ ગણરાજ્ય

**ગણતી** સ્ત્રી૦ જુઓ ગણતરી

**ગણધર** પું૦ [સ.] વર્ગ અથવા સમૂહનો મુખી (૨) એક પ્રકારનો આચાર્ય; જે તીર્થંકરનો શિષ્ય હોય છે [જૈન]

**ગણના** સ્ત્રી૦ [સ] ગણતરી [(૨) શિવ

**ગણનાથ** પુ૦[સં.] ગણોનો ઉપરી; ગણપતિ

**ગણનાયક** પું૦ [સં.] ગણપતિ (૨) શિવ

**ગણપતિ** પું૦ [સ.] મહાદેવના નાના પુત્ર

**ગણરાજ્ય** ન૦[સ.] ગણતંત્ર; પ્રાચીન હિંદનું એક પ્રકારનું પ્રજાસત્તાક રાજ્ય

**ગણવત(૦પટો)** જુઓ 'ગણોત'માં

**ગણવું** સ૦ક્રિ૦ [સ. गण्] સંખ્યા કાઢવી (૨) હિસાબ કે ગણિતનો દાખલો કરવો (૩) [લા.] લેખામા લેવું; માનવું, આદર કરવો (૪) સમજણ કે ડહાપણ મેળવવું (જેમ કે ભણ્યો પણ ગણ્યો નહિ.)

**ગણવેશ** પું૦ આખા સમૂહનો એક સમાન પહેરવેશ; 'યુનિફોર્મ'

**ગણસારો** પું૦[રવ૦] અણસારો; અવાજથી ચેતવણી આપવી તે [(૨) ગણપતિ

**ગણાધિપ** પું૦ [સં.] ગણોનો અધિપતિ

**ગણિક** પું૦ + ગણક; જોશી

**ગણિકા** સ્ત્રી૦ [સં.] ગુણકા

**ગણિત** વિ૦ [સં.] ગણેલું (૨) ન૦ ગણિતવિદ્યા (૩) તેની (ખાસ કરી અંકગણિતની) ચોપડી. ૦વિદ્યા સ્ત્રી૦, ૦શાસ્ત્ર ન૦ ગણિતનું જ્ઞાન કે શાસ્ત્ર. –તી પું૦ [સં.] ગણિતશાસ્ત્રી [સમૂહ
**ગણિપિટક** ન૦ [સં] જૈન ધર્મગ્રંથોનો
**ગણું** વિ૦ [સં. ગુણ] –થી ગુણતાં આવે તેટલું (ઉદા૦ ચાર ગણું)
**ગણેશ** પું૦ [સં.] ગણપતિ. –ચતુર્થી, ૦ચોથ સ્ત્રી૦ ગણેશ પૂજનનો દિવસ; ભાદરવા સુદ ચોથ [હથિયાર
**ગણેશિયું** ન૦, –યો પું૦ ખાતરપાડુનું એક
**ગણોત** સ્ત્રી૦;ન૦ [સં. ગણ + પત્ર] ગણવત; સાથ (૨) ગણોતનામું. ૦નામું ન૦, ૦પટો(–ટ્ટો) પું૦ જમીનદાર અને ખેડૂત વચ્ચેનો સાથનો કરાર–દસ્તાવેજ –તિયો પું૦ જમીન ગણોતે રાખનાર–ખેડનાર; સાંથીડો
**ગણ્ય** વિ૦ [સં.] ગણનામાં લેવા જેવું
**ગણ્યુંગાંઠ્યું** વિ૦ ગણતર, થોડુંક
**ગત** વિ૦ [સં.] ગયેલું (૨) ભૂતકાળનું; વીતી ચૂકેલું (૩) મરી ગયેલું (૪) અ૦ સુધી. દા૦ ત૦ "પૈસા પેઢીએ ગત કોઈના પહોંચતા નથી." (૫) [સમાસને અંતે] '–મા આવેલું', '–નું', '–ને અંગેનું કે લગતું' એ અર્થમાં. ઉદા૦ વ્યક્તિગત, અંતર્ગત
**ગત** (ત,) સ્ત્રી૦ [સં. ગતિ] જુઓ ગતિ (૨) વાદ્ય પર વગાડવાની (કોઈ રાગના) સ્વરોની રચના [મશ્કરી
**ગતકડું** ન૦ નવાઈનો બનાવ (૨) ટોળ;
**ગતાગત** વિ૦ [સં] ગયેલુ અને આવેલું (૨) ન૦ અવરજવર; જન્મ ને મરણ
**ગતાગમ** સ્ત્રી૦ [ગતિ+ગમ] સમજણ; જ્ઞાન
**ગતાનુગતિક** [સં.] વિ૦ ચાલે ચાલનારું; ગાડરિયું
**ગતિ** સ્ત્રી૦[સં.] ચાલ (૨) ઝડપ (૩) પ્રવેશ; પ્રવેશ કરવાની બુદ્ધિ–શક્તિ (૪) સમજ; મતિ (૫) શક્તિ, બળ; (૬) સ્થિતિ; દશા (૭) મૂઆ પછીની હાલત (૮) રસ્તો; માર્ગ. ૦ચક્ર વિ૦ વેગ આપનારું, વેગનું બળ સંગ્રહીત કરનારું અથવા વેગનું નિયમન કરનારું પૈડું. ૦માન વિ૦ [સં.] ગતિવાળું (૨) ન૦ ગતિ–વેગનું માન–પ્રમાણ. ૦શાસ્ત્ર ન૦ ગતિની ગણિતવિદ્યા; 'ડાઇનેમિક્સ' [પ. વિ.]
**ગત્યર્થક** વિ૦[સં.] ગતિના અર્થવાળું [વ્યા.]
**ગદકું** ન૦ બહાનું; મિષ
**ગદગદ** વિ૦ (૨) અ૦ જુઓ ગદ્ગદ
**ગદગદિયાં** ન૦ બ૦ વ૦ [રવ૦] ખાનપાન, નાણાં, કે આનંદની રેલછેલ (૨) ગલીપચી થવી તે [ગયેલું
**ગદગદું** વિ૦ [ગદ્ગદ] પાણીપોચું (૨) કોહી
**ગદડવું** સ૦ક્રિ૦ (પગ વતી) દબાવવું (૨) હેરાન કરવું [લા.]
**ગદબદ** વિ૦ [રવ૦] ખદબદ
**ગદબદિયાં** ન૦બ૦વ૦ જુઓ ગદગદિયાં
**ગદા** સ્ત્રી૦ [સં.] લડાઈનું એક હથિયાર. ૦ધર પું૦ [સં] ગદા ધારણ કરનાર (૨) વિષ્ણુ [ચકવવું
**ગદાવવું** સ૦ક્રિ૦ દદ કે રેતીમાં દોડાવવું;
**ગદિયાણો** [સં. गद्याणक] અર્ધા તોલાનું વજન
**ગદેલું** ન૦ ગાદલું (૨) જાડી ગાદી
**ગદ્ગદ** વિ૦ [સં.] ગળગળું (૨) અ૦ ગળગળા કંઠે. –દિત વિ૦[સં.] ગદ્ગદ થયેલું
**ગદ્ય** ન૦ [સં] ગવાય નહિ એવું, પદ્યથી ઊલટું–સાદું લખાણ. ૦કાવ્ય ન૦ કાવ્યની શૈલીમાં લખેલું ગદ્ય
**ગધાડિયું** ન૦ જે ચપટા અને મોટા લાકડામાં ગાડીના પૈડાના લટ્ઠા ઘલાય છે તે (૨) વિ૦ જાડું; ગધૈયા જેવું (જેમ કે કપડું) (૩) મૂર્ખ
**ગધાડી** સ્ત્રી૦ ગધાડાની માદા. –ડું ન૦ [સં. गर्दभ] એક પશુ. –ડો પું૦ નર ગધેડું (૨) મૂરખ [લા.]
**ગધેડિયું** ન૦ જુઓ ગધાડિયું
**ગધેડી(–ડું, –ડો)** જુઓ 'ગધાડી'માં
**ગધૈયો** પું૦ એક પ્રાચીન સિક્કો; ગધૈયું

**ગધ્ધાપચીશી(-સી)** સ્ત્રી૦ ૧૬ થી ૨૫ વર્ષ સુધીનો સમય, જ્યારે માણસમા ગધ્ધાપણાનુ જોર હોય છે
**ગધ્ધાપાટુ** સ્ત્રી૦, ન૦ ગધ્ધામસ્તી
**ગધ્ધામસ્તી** સ્ત્રી૦ મૂર્ખાઈભર્યું અતિશય તોફાન લાતવાતા
**ગધ્ધાવૈતરુ** ન૦ સખત વૈતરુ (૨) લાભ વગરની – નકામી મહેનત
**ગધ્ધી** સ્ત્રી૦ ગધેડી
**ગધ્ધૈયુ** ન૦ જાડી બેડોળ વસ્તુ (૨) એક પ્રાચીન સિક્કો [ગૈયો
**ગધૈયુ** ન૦ [સ ગર્દભક, પ્રા ગન્દહય](દાણામા પડતુ) એક જીવડુ
**ગધ્ધો** પુ૦ ગધેડો (૨) મૂર્ખ [લા]
**ગનીમત** સ્ત્રી૦ [અ] ઈશ્વરકૃપા સદ્ભાગ્ય
**ગપ** સ્ત્રી૦ [ફા] ઊડતી વાત, અફવા (૨) ખોટી વાત, ડિંગ
**ગપ** અ૦ [રવ૦] ગબ જેમ ઝટ ઝટકાવવુ સ૦ક્રિ૦ ગપ દઈને લઈ લેવુ કે ખાઈ જવુ
**ગપગોળો** પુ૦ [ગપ+ગોળો] ગપાટો
**ગપતાળીસ** વિ૦ ('અધર અનિશ્ચિત સખ્યા' એમ સૂચવે છે) ઉદા૦ સાઠી ગપતાળીસ
**ગપસપ** સ્ત્રી૦ [ 'ગપ' ઉપરથી] ગપ્પા, આડી અવળી નવરાગની વાત
**ગપાગપ** અ૦[રવ૦] ગપગપ [પુ૦ ગપ
**ગપાટી** વિ૦ ગપાટા હાકનારુ ગપ્પી –ટો
**ગપાવવુ** સ૦ક્રિ૦ 'ગપાવુ'નુ પ્રેરક
**ગપાવુ** અ૦ક્રિ૦ [સ ગુપ્] ચુપચાપ કે છાનામાના પેસવુ
**ગપાષ્ટક** ન૦ ખોટા તરગ, ગપ
**ગપોડશખ** પુ૦ ગપ્પીદાસ
**ગપોડુ** ન૦, –ડો પુ૦ ગપ્પુ
**ગપોનિયુ** ન૦ [સ ગુપ્ ઉપરથી] ક્યાંમાથી છટકી જઈને ભરાઈ બેસવુ તે (ખાસ કરીને નિશાળમાથી) (૨) વ્યભિચાર
**ગપ્પી** વિ૦ ગપ્પા મારે એવુ –દાસ પુ૦ ગપ મારવાની આદતવાળો માણસ –પ્પુ ન૦ ગપ ગપાટો
**ગફલત** સ્ત્રી૦ [અ] બેદરકારી, (૨) ભૂલ –તિયુ, –તી વિ૦ ગફલત કરનારુ
**ગફૂર** વિ૦ [અ] દયાળુ
**ગફ્ફો** પુ૦ [રવ૦] ઉતાવળમા–ગપ દઈને ભરેલો મોટો કોળિયો–બકડો
**ગબ** અ૦ [જુઓ ગપ અ૦] ઝટ, ઝટ ઝટકાવવુ સ૦ક્રિ૦ જુઓ ગપ ઝટકાવવુ ગબ્બ અ૦ ટપોટપ [દાધારગુ, મૂર્ખ
**ગબડગ ડ(-ડુ)** વિ૦ [ગરબડિયુ+ગાડુ]
**ગબડગડુ** વિ૦ [ગરબડિયુ+ગડુ] ગડુ અને અવ્યવસ્થિત
**ગબડવુ** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ ગડબડવુ] તળે ઉપર થતા સરવુ (૨) આળોટવુ (૩) (વગર વાધે કે વિઘ્ને) ચાલી કે નભી જવુ, આગળ વધવુ [લા]
**ગબડી(-ટ્ટી)** સ્ત્રી૦ ['ગબડવુ' ઉપરથી] એકદમ દોડી જવુ તે
**ગબરુ** વિ૦ જુઓ ગભરુ
**ગબાગબ** અ૦ [રવ૦] ગબગબ, ટપોટપ –બી સ્ત્રી૦ મુક્કામુક્કી (૨) બોલાબોલી
**ગબારો** પુ૦ [અ ગુબારહ] નાનુ બલૂન (૨) દવાઈ, હવામા ઊચે જઈ ફૂટે એવુ એક જાતનુ દારૂખાનુ
**ગબી** સ્ત્રી૦ લખોટી કે મોઈદડાની રમતમા કરાતો નાનો ખાડો
**ગબો** પુ૦ [અ૦ ગબી] મૂરખો, રાબો
**ગબોગબ** અ૦ [રવ૦] ગબગબ,ઉપરાઉપરી
**ગબોળો** પુ૦ જુઓ ગપગોળો (૨)ભવાગ
**ગબ્બર** પુ૦ [સ ગહ્વર] અબાજી પાસેનો એક (ચડવામા કઠણ) ડુગરો (૨) વિ૦ જબરુ
**ગબ્બો** પુ૦ ગબો, મૂરખો
**ગભરાટ** પુ૦[ ગભરાવુ ઉપરથી] ગભરામણ –ટિયુ વિ૦ ગભરાટવાળુ, ગભરાટના સ્વભાવનુ –મણ સ્ત્રી૦ અકળામણ મૂઝવણ (૨) ભય –વુ અ૦ક્રિ૦ ગૂચાવુ, મૂઝાવુ, ડરવુ (૨) બીવુ
**ગભરુ** વિ૦ ગાભરા જેવુ, ગોરુ અને માસલ (૨) નિર્દોષ ભોળુ

**ગભાણ** સ્ત્રી૦ [સં. गवादनी] ઢોરના નીરણ માટે આડું લાકડું રાખી કરેલી જગા. ગામના પાદર પરની ગોચર જમીન; ચરો
**ગભાર(-રો)** પું૦ [સં. गर्भागार] મંદિરની અંદરનો ભાગ [જુઓ ગભીર
**ગભીર** વિ૦ [સં.] ઊંડું (૨) ઘાડું (૩)
**ગમ** સ્ત્રી૦ [સં.गम् ઉપરથી] બાજુ (૨) મનનું વલણ (૩) ગતિ; પ્રવેશ (૪) સૂઝ
**ગમ** સ્ત્રી૦ [અ.] શોક; દુઃખ (૨) ખામોશી. **૦ગીન** વિ૦ ખિન્ન; ઉદાસ. **૦ગીની** સ્ત્રી૦ [ફા.] ગમગીનપણું
**ગમચાં** ન૦ બ૦ વ૦ [રવ૦] બોલતાં બોલતાં અચકાવું તે (લાગણી વિચાર કે નામરજીથી)
**ગમત** સ્ત્રી૦ ['ગમવું' ઉપરથી] વિનોદ; મજા; આનંદ. **-તી** વિ૦ વિનોદી (૨) આનંદી
**ગમન** ન૦ [સં.] જવું-ચાલવું તે (૨) ચાલ; ગતિ (૩) સંભોગ
**ગમવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. गम्] મનને સારું લાગવું; ગોઠવું (૨) પસંદ પડવું
**ગમાણ** સ્ત્રી૦ જુઓ ગભાણ સ્ત્રી૦ **-ણિયું** ન૦ આડું લાકડું
**ગમાર** વિ૦ [દે.] અણસમજુ (૨) રેંચું
**ગમે તે** સ૦ (૨) વિ૦ કોઈ કે કશું પણ (૩) રુચિ કે ઇચ્છા મુજબનું
**ગમે તેમ** અ૦ રુચિ મુજબ; ઇચ્છા પ્રમાણે (૨) કાંઈ બંધન કે મર્યાદા વગર; નિરંકુશ ઉચ્છૃંખલ રીતે (૩) અવ્યવસ્થિત રીતે
**ગમો** પું૦ ગમવું તે; રુચિ
**ગમ્મત** સ્ત્રી૦ જુઓ ગમત; ગંમત
**ગમ્ય** વિ૦ [સં.] જવાય-પહોંચાય એવું કે જવા ધારેલું તેવું (૨) સમજાય એવું
**ગયવર** પું૦ [પ્રા.; સં. गजवर] + મોટો હાથી
**ગયંદ** પું૦ [પ્રા.; સં. गजेन्द्र] + હાથી [પંડો
**ગયાવ(-વા)ળ** પું૦ [હિં. गयावाल] ગયાનો
**ગયું** [સં. गत] 'જવું'નું ભૂતકાળનું રૂપ (૨) વિ૦ ગયેલું; વીતેલું; ભૂતકાળનું (૩) મરી ગયેલું
**ગર** પું૦ [સં. गर्भ] ફળની કે ઝાડના થડની અંદરનો ગર્ભ (૨) મનનો ભેદ; મર્મ [લા.]
**ગર** પું૦ [સં.] ઝેરી અધાર; ગલ
**-ગર** [ફા.] 'કરનાર' એવો અર્થ સૂચવતો પ્રત્યય. ઉદા૦ 'સોદાગર'; 'કારીગર'
**ગર** પું૦ જુઓ ગીર. ઉદા૦ કેશવગર
**ગરક** વિ૦ [અ.] ડૂબેલું (૨) મગ્ન; લીન. **૦વું** અ૦ક્રિ૦ કળી-ખૂંપી જવું (૨) ડૂબી જવું (૩) મગ્ન-લીન થઈ જવું. **-કાવ** વિ૦ ગરક; મશગૂલ
**ગરગડી** સ્ત્રી૦ ['ગડગડ' ઉપરથી] ફરે તેવું નાનું પૈડું (૨) દોરાની ગરગડી; 'રીલ'
**ગરજ** સ્ત્રી૦ [અ.] ખપ; જરૂર (૨) સ્વાર્થ
**ગરજવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. गर्ज्] ગર્જના કરવી, ગાજવું (૨) મોટેથી બરાડવું; તડૂકવું
**ગરજાઉ, ગરજિયું, ગરજી(૦લું), ગરજુ** વિ૦ ગરજવાળું; સ્વાર્થી
**ગરજો** પું૦ ફણગો; અંકુર (૨) કાંટો; ઊભો ખીલો (૩) ખૂંપરો [દઈને, અચાનક
**ગરડગપ(-પ્)** અ૦ [રવ૦] ગડડગપ; ઝટ
**ગરડવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. घर्ष्] (અક્ષર) ઘૂંટવા
**ગરણી** સ્ત્રી૦ [સં. गुरु ઉપરથી] સ્ત્રી ગુરુ (૨) ગરણીજી. **૦જી** સ્ત્રી૦ [જી માનાર્થે] જૈન સાધ્વી
**ગરથ** પું૦ નાણું; પૈસો
**ગરદ** સ્ત્રી૦ [ફા. गर्द] ધૂળ (૨) વિ૦ બિડાયેલું, સાકડમાં આવેલું, દટાયેલું
**ગરદી** સ્ત્રી૦ ગિરદી; ભીડ [ભૂકો; જરદો
**ગરદો** પું૦ [ફા. गर्द] તમાકુનાં પાદડાંનો
**ગરનાળ** સ્ત્રી૦ [પો. गार्नेल] છરાના ગોળા ભરવાની, ખાંડણી જેવી તોપ
**ગરનાળું** ન૦ [ગર(ગરત)+નાળું] પાણી આવવા જવા માટે બાંધેલો સાંકડો માર્ગ; નાળું
**ગરબડ, ૦ગોટો, ૦વું, ૦સડ(-ર)બડ, -ડાટ, -ડિયું** જુઓ 'ગડબડ' વગેરેમાં
**ગરબા** સ્ત્રી૦ સ્ત્રીઓના રાગમાં ગાવાની એક જાતની કવિતા. **૦સાટ** પું૦ ગરબીઓ ગાનારો; જેરાનો રાગ તાણનારો બ્રાહ્મણ (૨) વિ૦ પું૦ રાંડવો [લા.]
**ગરબો** પું૦ નોરતામાં અથવા માતા વાવે

છે તે પ્રસંગની લ્હાણાવાળી માટલી જેમાં ચાતુ ધીનો દીવો રખાય છે તે(૨)દીવા કે માટલીની આસપાસ ફરતાં ફરતાં તાળીઓ પાડીને ગાવું તે (૩) મોટી ગરબી, રાસડો
**ગરભ** પું૦ [સં.] જુઓ 'ગર્ભ'માં. ૦છાંટ સ્ત્રી૦ છરા ભરેલો દારૂનો ગોળો (૨) ગરનાળ. ૦સુતરાઉ, ૦સૂતર વિ૦ તાણામાં રેશમ અને વાણામાં સૂતરના વણાટવાળું [દૂધિયો ડોડો
**ગરભોળું** ન૦ [સં. ગર્ભ પરથી] મકાઈનો
**ગરમ** વિ૦ [ફા. ગર્મ] ઊનું (૨) શરીરમાં ઉષ્ણતા પેદા કરે–વધારે તેવું (૩) જોસમાં કે ક્રોધમાં આવેલું [લા]. ૦મસાલો પું૦ તજ, લવિંગ ઇત્યાદિ ગરમ તેજાનાનો ભૂકો
**ગરમર** સ્ત્રી૦; ન૦ એક વનસ્પતિ (તેનાં મૂળનું અથાણું થાય છે)
**ગરમાગરમ** વિ૦ ગરમ ગરમ, ઊનું ઊનું. –મી સ્ત્રી૦ ઉશ્કેરાટ; ઝઘડો
**ગરમાટો(–વો)** પું૦ ગરમી, ઉષ્ણતા
**ગરમાળાનો ગોળ** પું૦ ગરમાળાની શીંગમાંથી નીકળતો રેચક પદાર્થ
**ગરમાળો** પું૦ [સં. કૃતમાલક] એક ઝાડ
**ગરમી** સ્ત્રી૦ [ફા.] ઉષ્ણતા, તાપ (૨) ગરમી–ચાંદી કે પરમિયાનો રોગ
**ગરમી** સ્ત્રી૦ માપસર આંક પાડવા માટેનું સુતારનું એક ઓજાર [વાડકો
**ગરમું** ન૦ તપેલી જેવો પડઘી વિનાનો મોટો
**ગરલ** ન૦ [સં.] વિષ; ઝેર
**ગરવ** પું૦ [સં. ગર્વ] ગર્વ; અહંકાર
**ગરવું** વિ૦ [સં. ગુરુક] ગૌરવવાળું
**ગરવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. ગલ્] ખરવું, પડવું; ધીરે રહીને અંદર પેસવું
**ગરાડી** વિ૦ બંધાણી; ભાંગ, અફીણ ગાંજો વગેરેનો વ્યસની
**ગરાશિયો** પું૦ ગરાસ ખાનારો (૨) ગરાસ ખાનારો રજપૂત; રાજવંશી ભાયાત કોઈ પણ રજપૂત–એક જાત. –ણ સ્ત્રી૦ ગરાશિયાની સ્ત્રી
**ગરાસ** પું૦ [સં.ગ્રાસ] ગામનું રક્ષણ કરવાને બદલામાં કાઢી આપેલી જમીન અથવા રોકડ રકમ (૨) ગુજરાન માટે આપેલું જમીન (રાજવંશીઓને). ૦ણ, ૦ણી સ્ત્રી૦ ગરાસિયાની સ્ત્રી (૨) ગરાસિયા જાતિની સ્ત્રી. ૦દાર વિ૦ ગરાસ ધરાવનારું. –સિયણ, –સિયો સ્ત્રી૦ જુઓ 'ગરાશિયો'માં
**ગરિમા** સ્ત્રી૦ [સં.] મોટાઈ; પ્રૌઢતા (૨) ઇચ્છા પ્રમાણે ભારે થઈ જવાની યોગની એક સિદ્ધિ
**ગરિયો** પું૦ ['ગરવું'ઉપરથી] ભમરડો[કા]
**ગરિષ્ઠ** વિ૦ [સં.] ભારેમાં ભારે (૨) સૌથી વધુ અગત્યનું
**ગરીબ** વિ૦ [અ.] નિર્ધન; કંગાલ (૨) બાપડું; દુઃખી (૩) નમ્ર; સાલસ; રાંક [લા]. ૦ગ(–ગુ)રબું ન૦ [અ. ગુરબા –ગરીબનું બ૦વ૦] ગરીબ અને કંગાલ માણસ. ૦ન(–નિ)વાજ વિ૦ [+નવાજ (ફા.)] ગરીબ પર રહેમ રાખે–ગરીબનું પોષણ કરે એવું. ૦પરવર વિ૦ [+ફા. પરવર] ગરીબને પાળનારું. –બાઈ, –બી [ફા.] સ્ત્રી૦ નિર્ધનતા; કંગાલિયત (૨) નમ્રતા; સાલસાઈ
**ગરીયસી** વિ૦સ્ત્રી૦[સં.]ગૌરવશાળી,મહાન
**ગરુડ** પું૦, ન૦ [
કશ્યપનો વિનત
વાહન. ૦ગા
પું૦ ધજા પર
**ગરુડો** પું૦ [સં,

**ગર્જવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ ગરજવું
**ગર્ડર** પું૦[ઇં.] લોખંડનો પાટડો
**ગર્ત** પું૦; ન૦ [સં.] ખાડો; ખાણ
**ગર્થ** પું૦ + ગરથ
**ગર્દ** સ્ત્રી૦ [ફા.] ધૂળ; રજ [ગધેડી
**ગર્દભ** પું૦ [સં.] ગધેડો. **–ભી** સ્ત્રી૦ [સં.]
**ગર્ધવ** પું૦ જુઓ ગર્દભ
**ગર્ભ** પું૦ [સં.] માના પેટમાં રહેલું જીવનું રૂપ (૨) ગર; અંદરનો માવો (૩) કોઈ પણ વસ્તુનો અંદરનો ભાગ (૪) નાટકની એક સંધિ. **૦કોશ(–ષ)** પું૦ [સં.] ફળેલો અંડકોશ; 'ઓઈગોટ' [વ. વિ.] **૦ગૃહ** ન૦ [સં.] મકાનની અંદરનો ભાગ (૨) ગભાર. **૦જોગી** પું૦ શુકદેવ. **૦દ્વાર** ન૦ મંદિરનો છેક અંદરનો ભાગ; ગભાર. **૦પાત** વિ૦ [સં.] ગર્ભનું પાડવું – પડવું તે. **૦મંદિર** ન૦ ગભાર. **૦વતી**[સં.], **૦વંતી** વિ૦ સ્ત્રી૦ સગર્ભા (૨) સ્ત્રી૦ ગર્ભિણી. **૦વાસ** પું૦ [સં.] ગર્ભનો ઉદરમાં વાસ. **૦શ્રીમંત** વિ૦ ગર્ભથી – જન્મથી પૈસાદાર; શ્રીમંતને ઘેર જન્મેલું. **૦સ્પોર** પું૦ સમાન જાતીય કોશના સંયોગથી બનેલો સ્પોર; 'ઝાયગોસ્પોર'. [વ. વિ.] **૦સ્રાવ** પું૦[સં.] ગર્ભ સ્રવી – ગળી જવું તે; ગર્ભપાત
**ગર્ભાગાર** પું૦; ન૦ [સં.] ગર્ભાશય (૨) અંદરનો ખાનગી – સૂવાનો ઓરડો (૩) મંદિરનો ગભાર – અંદરનો મૂર્તિવાળો ભાગ
**ગર્ભાધાન** ન૦ [સં.] ગર્ભ મૂકવો તે (૨) ગર્ભ ધારણ કરવો તે (૩) એક સંસ્કાર
**ગર્ભાશય** ન૦ [સં.] સ્ત્રીશરીરમાં ગર્ભ રહેવાની જગા – તે અવયવ
**ગર્ભિણી** સ્ત્રી૦ [સં.] સગર્ભા સ્ત્રી
**ગર્ભિત** વિ૦[સં.] જેના ગર્ભમાં – ઊંડાણમાં કંઈ બીજી વસ્તુ, અર્થ કે ભાવ રહેલો હોય તેવું; છૂપું
**ગર્વ** પું૦ [સં.] અભિમાન; ગુમાન. **–ર્વિત** [સં.] **–ર્વિષ્ઠ, –ર્વી, –ર્વીલું** વિ૦ ગર્વવાળું; અભિમાની
**ગર્હણ** ન૦, **–ણા** સ્ત્રી૦[સં.] નિંદા. **–ણીય** વિ૦ [સં.] નિંદ્ય; તિરસ્કરણીય
**ગર્હા** સ્ત્રી૦ [સં.] નિંદા. **–ર્હિત** વિ૦ [સં.] નિંદિત. **–ર્હ્ય** વિ૦ [સં.] નિંદ્ય
**ગલ** પું૦ [સં. गल = ગળું] માછલાં પકડવાનો આંકડો (૨) લાચ; લાલચ (૩) વાત, બાતમી (૪) ગર; માવો
**ગલ** પું૦ [સં. गल = ખરવું] ગર; ઝેરી અધારલાળ (૨) બત્તીનો મોગરો (૩) પિવાઈ ગયેલી – બળી ગયેલી ચલમમાંની ગડાકુ
**ગલકંબલ** પું૦ [સં.] ગાય – બળદને ગળે લટકતી ગોદડી જેવી ચામડી
**ગલકી** સ્ત્રી૦ શાકનો એક વેલો. **–કું** ન૦ ગલકીનું ફળ
**ગલખોડ** પું૦, **–ડી** સ્ત્રી૦ અડાડે કે ઢોરને ગાળિયે ઘાલેલો મોઈના આકારનો લાકડાનો કકડો
**ગલગલિયાં** ન૦બ૦વ૦, **ગલગલી** સ્ત્રી૦ ગલીગલી; ગલીપચી
**ગલગોટો** પું૦ [ગલ(ગુલ) + ગોટો] એક ફૂલનો છોડ (૨) તેનું ફૂલ
**ગલઢું** વિ૦ ઘરડું; વૃદ્ધ; મોટું [કા.]
**ગલઢેરો** પું૦ ['ગલઢું' = મોટું; વૃદ્ધ ઉપરથી] કાઠી ગરાસિયો [કા.]
**ગલત** વિ૦ [અ.] ભૂલભરેલું; જૂઠું. **–તી** સ્ત્રી૦ ભૂલ; ચૂક [જુઓ ગળથૂથી
**ગલથૂથી** સ્ત્રી૦ [ગોળ + થૂથી (થૂથો) – પૂમડું]
**ગલપટો(–ટ્ટો)** પું૦ [સં. गल + પટો] ગળે વીંટવાનો પટો; ગલૂબંધ
**ગલબો** પું૦[ફા. गुल्बन] એક ફૂલઝાડ
**ગલસ્થલ** ન૦ [સં. गलस्थल] ગળું
**ગલસ્થલ** ન૦ જુઓ ગળસ્થળ
**ગલિત** વિ૦[સં.] પડેલું, ટપકેલું (૨) ગળી ગયેલું
**ગલી** સ્ત્રી૦ [સર૦ દે. गलोल्लिअ] જુઓ ગલીપચી
**ગલી** સ્ત્રી૦ [હિં.] સાંકડી વાટ – શેરી. **૦કૂ(–કૂં)ચી** સ્ત્રી૦ [+ फा. कूचह] ગલીઓમાંનો આડોઅવળો અને સાંકડો માર્ગ
**ગલીગલી** સ્ત્રી૦ [જુઓ ગલી] ગલીપચી
**ગલીચ** વિ૦ [અ. गलीच] ગંદું – અતિ ગંદું
**ગલીચો** પું૦ જુઓ ગાલીચો

છે તે પ્રસંગની કાણાવાળી માટલી જેમા ચાતુ ધીનો દીવો રખાય છે તે(૨)દીવા કે મા ટીની આસપાસ ફરતા ફરતા તાળીઓ પાડીને ગાવું તે (૩) મોટી ગરબી, રાસડો

**ગરભ** પું૰ [સ] જુઓ 'ગર્ભ' મા **૦છાંટ** સ્ત્રી૰ છરા ભરેલો દારૂનો ગોળો (૨) ગરનાળ **૦સુતરાઉ, ૦સૂતર** વિ૰ તાણામા રેશમ અને વાણામા સુતરના વણાટવાળુ [દૂધિયો ઊડો

**ગરભોળુ** ન૰ [સ ગર્ભ પરથી] મકાઈનો

**ગરમ** વિ૰ [फा गर्म] ઊનુ (૨) શરીરમા ઉષ્ણતા પેદા કરે –વધારે તેવુ (૩) જોસમા કે ક્રોધમા આવેલુ [લા] **૦મમ્માવો** પુ૰ તજ, લવિંગ ઇત્યાદિ ગરમ તેજા નાનો ભૂકો

**ગરમર** સ્ત્રી૰, ન૰ એક વનસ્પતિ (તેના મૂળનુ અથાણુ થાય છે)

**ગરમાગરમ** વિ૰ ગરમ ગરમ ઊનુ ઊનુ **–મી** સ્ત્રી૰ ઉશ્કેરાટ, ઝઘડો

**ગરમાટો(–વો)** પું૰ ગરમી ઉષ્ણતા

**ગરમાળાનો ગોળ** પુ૰ ગરમાળાની શીંગ માથી નીકળતો રેચક પદાર્થ

**ગરમાળો** પુ૰ [સ कृतमालक] એક ઝાડ

**ગરમી** સ્ત્રી૰ [फा] ઉષ્ણતા તાપ (૨) ગરમી–ચાંદી કે પરમિયાનો રોગ

**ગરમી** સ્ત્રી૰ આપસર આંક પાડવા માટેનુ સુતારનુ એક ઓજાર [વાડકો

**ગરમુ** ન૰ તપેલી જેવો પડથી વિનાનો મોટો

**ગરલ** ન૰ [સ] વિષ ઝેર

**ગરવ** પુ૰ [સ गर्व] ગર્વ, અહંકાર

**ગરવુ** વિ૰ [સ गुरुक] ગૌરવવાળુ

**ગરવુ** અ૰ક્રિ૰ [સ गल] ખરવુ પડવુ (૨) ધીરે રહીને અંદર પેસવુ

**ગરાડી** વિ૰ બધાણી ભાંગ અફીણ કે ગાંજો વગેરેનો વ્યસની

**ગરાશિયો** પું૰ ગરાસ ખાનારો (૨) ગરાસ ખાનારો રજપૂત, રાજવંશી ભાયાત (૩) કોઈ પણ રજપૂત–એક જાત **–યણ** સ્ત્રી૰ ગરાશિયાની સ્ત્રી

**ગરાસ** પું૰ [સ ग्राम] ગામનુ રક્ષણ કરવાના બદલામા કાઢી આપેલી જમીન અથવા ઊચક રકમ (૨) ગુજરાન માટે આપેલી જમીન (રાજવંશીઓને) **૦ણ, ૦ણી** સ્ત્રી૰ ગરાસિયાની સ્ત્રી (૨) ગરાસિયા જાતિની સ્ત્રી **૦દાર** વિ૰ ગરાસ ધરાવ નારુ **–સિયણ, –સિયો** સ્ત્રી૰ જુઓ 'ગરાશિયો' મા

**ગરિમા** સ્ત્રી૰ [સ] મોટાઈ, પ્રૌઢતા (૨) ઇચ્છા પ્રમાણે ભારે થઈ જવાની યોગની એક સિદ્ધિ

**ગરિયો** પુ૰ [ ગરવુ ઉપરથી] ભમરડો [કા ]

**ગરિષ્ઠ** વિ૰ [સ] ભારેમા ભારે (૨) સૌથી વધુ અગત્યનુ

**ગરીબ** વિ૰ [અ] નિર્ધન, કંગાલ (૨) બાપડુ, દુખી (૩) નમ્ર, સાલસ, રાંક [લા] **૦ગ(–ગુ)રબુ** ન૰ [અ गरबा –ગરીબનુ બ૰વ૰] ગરીબ અને કંગાલ માણસ **૦ન(–નિ)વાજ** વિ૰ [+नवाज (फा)] ગરીબ પર રહેમ રાખે–ગરીબનુ પોષણ કરે એવુ **૦પરવર** વિ૰ [+फा परवर] ગરીબને પાળનારુ **–બાઈ, –બી** [फा] સ્ત્રી૰ નિર્ધનતા, કંગાલિયત (૨) નમ્રતા, સાલસાઈ

**ગરીયસી** વિ૰સ્ત્રી૰[સ] ગૌરવશાળી મહાન

**ગરુડ** પુ૰ ન૰ [સ] એક પક્ષી (૨) કશ્યપનો વિનતાથી થયેલો પુત્ર, વિષ્ણુનુ વાહન **૦ગામી** પુ૰ વિષ્ણુ **૦ધ્વજ** પુ૰ ધજા પર ગરુડના ચિહ્નવાળા વિષ્ણુ

**ગરુડો** પુ૰ [સ गुरु પરથી] ઢેડનો ગોર

**–ગરુ** વિ૰ બનાવતો પ્રત્યય ઉદા૰ કામગરુ કહ્યાગરુ

**ગરૂર** વિ૰ [અ गुरूर=અભિમાન] મગરૂર

**ગરૂવુ** વિ૰ + ગરવુ

**ગરેડી** સ્ત્રી૰ [રવ૰] ગરગડી

**ગરોડો** પુ૰ જુઓ ગરુડો [ઝેરી જનાવર

**ગરોળી** (રો) સ્ત્રી૰[દ घरोली] ઘરોળી એક

**ગર્જન** ન૰, **–ના** સ્ત્રી૰ [સ] ગાજવુ તે (૨) એનો અવાજ **–ત** વિ૰ ગર્જતુ [પ]

**ગર્જવું** અ૰ક્રિ૰ જુઓ ગરજવું

**ગર્ડર** પું૰[इं] લોખંડનો પાટડો

**ગર્ત** પું૰, ન૰ [सं] ખાડો, ખાણ

**ગર્થ** પું૰ + ગરથ

**ગર્દ** સ્ત્રી૰ [फा] ધૂળ, રજ [ગરેડી

**ગર્દભ** પું૰[सं] ગધેડો **–ભી** સ્ત્રી૰ [सं]

**ગર્ધવ** પું૰ જુઓ ગર્દભ

**ગર્ભ** પું૰ [सं] માના પેટમાં રહેલું જીવનું રૂપ (૨) ગર, અંદરનો માવો (૩) કોઈ પણ વસ્તુનો અંદરનો ભાગ (૪) નાટકની એક સંધિ **૰કોશ(–ષ)** પું૰[सं] ફળેલો અંડકોશ, ઝાઈગોટ' [વ વિ] **૰ગૃહ** ન૰ [सं] મકાનની અંદરનો ભાગ (૨) ગભાર **૰જોગી** પું૰ શુકદેવ **૰દ્વાર** ન૰ મંદિરનો છેક અંદરનો ભાગ, ગભાર **૰પાત** વિ૰ [सं] ગર્ભનું પાડવું–પડવું તે **૰મંદિર** ન૰ ગભાર **૰વતી**[सं] **૰વતી** વિ૰ સ્ત્રી૰ સગર્ભા (૨) સ્ત્રી૰ ગર્ભિણી **૰વાસ** પું૰ [सं] ગર્ભનો ઉદરમાં વાસ **૰શ્રીમંત** વિ૰ ગર્ભથી–જન્મથી પૈસાદાર, શ્રીમંતને ઘેર જન્મેલું **૰સ્પોર** પું૰ સમાન જાતીય કોશના સંયોગથી બનેલો સ્પોર, 'ઝાયગોસ્પોર' [વ વિ] **૰સ્રાવ** પું૰[सं] ગર્ભ સ્રવી–ગળી જવું તે, ગર્ભપાત

**ગર્ભાગાર** પું૰, ન૰ [सं] ગર્ભાશય (૨) અંદરનો ખાનગી – સૂવાનો ઓરડો (૩) મંદિરનો ગભાર–અંદરનો મૂર્તિવાળો ભાગ

**ગર્ભાધાન** ન૰ [सं] ગર્ભ મૂકવો તે (૨) ગર્ભ ધારણ કરવો તે (૩) એક સંસ્કાર

**ગર્ભાશય** ન૰ [सं] સ્ત્રીશરીરમાં ગર્ભ રહેવાની જગા – તે અવયવ

**ગર્ભિણી** સ્ત્રી૰ [सं] સગર્ભા સ્ત્રી

**ગર્ભિત** વિ૰[सं] જેના ગર્ભમાં–પેટાળમાં કંઈ બીજી વસ્તુ અર્થ કે ભાવ રહેલો હોય તેવું, ગૂઢ

**ગર્વ** પું૰ [सं] અભિમાન, ગુમાન **–ર્વિત** [सं] **–ર્વિષ્ઠ, –ર્વી, –ર્વીલું** વિ૰ ગર્વવાળું, અભિમાની

**ગર્હણ** ન૰,**–ણા** સ્ત્રી૰[सं] નિંદા **–ણીય** વિ૰ [सं] નિંદ્ય, તિરસ્કરણીય

**ગર્હા** સ્ત્રી૰ [सं] નિંદા **–ર્હિત** વિ૰ [सं] નિંદિત **–ર્હ્ય** વિ૰ [सं] નિંદ્ય

**ગલ** પું૰[सं गल=ગળું] માછલાં પકડવાનો આંકડો(૨) લાચ, લાંચ(૩) વાત, બાતમી (૪) ગર, માવો

**ગલ** પું૰ [सं गल=ખરવું] ગર, ઝેરી અધાર લાળ(૨) બત્તીનો મોગરો(૩) પિવાઈ ગયેલી –બળી ગયેલી ચલમમાંની ગડાકુ

**ગલકંબલ** પું૰ [सं] ગાય – બળદને ગળે લટકતી ગોદડી જેવી ચામડી

**ગલકી** સ્ત્રી૰ શાકનો એક વેલો **–કું** ન૰ ગલકીનું ફળ

**ગલખોડ** પું૰, **–ડી** સ્ત્રી૰ અડાડે કે ઢોરને ગળિયે ઘાલેલો મોઈના આકારનો લાકડાનો કકડો

**ગલગલિયાં** ન૰બ૰વ૰, **ગલગલી** સ્ત્રી૰ ગલીગલી, ગલીપચી

**ગલગોટો** પું૰ [ગલ(ગુલ) + ગોટો] એક ફૂલનો છોડ (૨) તેનું ફૂલ

**ગલઢું** વિ૰ ઘરડું, વૃદ્ધ, મોટું [કા]

**ગલઢેરો** પું૰ ['ગલઢું'=મોટું, વૃદ્ધ ઉપરથી] કાઠી ગરાસિયો [કા]

**ગલત** વિ૰ [अ] ભૂલભરેલું, જૂઠું **–તી** સ્ત્રી૰ ભૂલ, ચૂક [જુઓ ગલથૂથી

**ગલથૂથી** સ્ત્રી૰ [ગોળ+થૂથી (થૂથો)- પૂમડું]

**ગલપટો(–ટ્ટો)** પું૰ [सं गल + પટો] ગળે વીંટવાનો પટો, ગલુબંધ

**ગલબો** પું૰[फा गुल्बन] એક ફૂલઝાડ

**ગલસ્થલ** ન૰ [सं गलस्थल] ગળું

**ગલસ્થલ** ન૰ જુઓ ગળગચળ

**ગલિત** વિ૰[सं]પડેલું ખરેલું(૨)ગળી ગયેલું

**ગલી** સ્ત્રી૰ [સર૰ दे गलत्थिअ] જુઓ ગલીપચી

**ગલી** સ્ત્રી૰ [हिं] સાંકડી વાટ–શેરી **૰કૂ(–કૂં)ચી** સ્ત્રી૰ [+फा कूचह] ગલીઓમાંનો આડોઅવળો અને સાંકડો માર્ગ

**ગલીગલી** સ્ત્રી૰ [જુઓ ગલી] ગલીપચી

**ગલીચ** વિ૰ [अ गलीच] ગંદું – અતિ ગંદું

**ગલીચો** પું૰ જુઓ ગાલીચો

**ગલીપચી** સ્ત્રી૦ શરીરના અમુક ભાગમાં સ્પર્શથી થતી સળવળાટની મજેદાર અસર

**ગલૂડગલૂડ** અ૦ જાણે ગબડતું હોય તેમ (ચાલવું)

**ગલૂડિયું** ન૦ ભટોળિયું

**ગલૂબંદ(-ધ)** પું૦ [फा गुलबंद] ગળપટ્ટો

**ગલેફ** પું૦ [अ गिलाफ] ગાદીતકિયા વગેરેની ખોળ [-ગર્ભ

**ગલેલી** સ્ત્રી૦ તાડના ફળની અંદરનો ગર

**ગલોટિયું** ન૦ [જુઓ ગલાટ] ગોટીમડું

**ગલોડું(-ડુ)** ન૦ ગાલ નીચેનો મોની અંદરનો ભાગ

**ગલોલ** સ્ત્રી૦ ગોફણ જેવું ગલોલા ફેંકવાનું એક સાધન (૨) તેના વડે ફેંકાતો ગલોલો -લી સ્ત્રી૦ નાનો ગલોલો -લો પું૦ [अ गुल्लह] ગલોલ વડે મારવાનો ગોળ કાંકરો કે પથરો [આનાકાની

**ગલ્લાંતલ્લાં** ન૦ બ૦ વ૦ [રવ૦] બહાના,

**ગલ્લો** પું૦ [तुर्की-गुल्क अथवा फा गुल्लहदान] નાણું રાખવાનું ઠામ-ખજાનો (૨) પરચૂરણ વકરાનું નાણું નાખવાનું પાત્ર

**ગવડાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ગાવું'નું પ્રેરક

**ગવન** ન૦ [इ 'गाउन'] એક જાતનો સાલ્લો

**ગવરાવવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ગવડાવવું

**ગવરી** સ્ત્રી૦ [म गोरा] ગાય (૨) વિ૦ સ્ત્રી૦ ગૌરી, ધોળી ને સહેજ લાલ ધાબાવાળી (ગાય)

**ગવર્નર** પું૦ [इ] રાજ્યનો વડો હાકેમ (૨) સાંકળનો દાંતો (૩) એંજિનમાં જનારી વરાળનું નિયમન કરનારો ભાગ [પ વિ] ૦જનરલ પું૦ [इ] વડો ગવર્નર

**ગવળી(-ળી)** પું૦ [म गवळी] ગોવાળિયો (૨) ઢોર રાખનાર અને દૂધ વેચનાર (મુંબઈમાં)

**ગવાક્ષ** પું૦ [सं] બારું, જાળિયું

**ગવાહ્નિ(-ન્હે)ક** ન૦ [सं गवाह्निक] જમતા પહેલાં ગાયને માટે જુદું કાઢેલું અન્ન

**ગવાર** પું૦ એક વનસ્પતિ, ગુવાર (૨) તેની શીંગ અને બીજ. ૦ફળી, ૦શિં(-શીં, -સિં, -સી)ગ સ્ત્રી૦ ગવારની સીંગ [નિંદાવું, ફજેત થવું [લા]

**ગવાવું** અ૦ ક્રિ૦ 'ગાવું'નું કર્મણિ (૨)

**ગવાહ** પું૦ [फा] સાક્ષી પૂરનાર, સાક્ષી. -હી સ્ત્રી૦ સાક્ષી, પુરાવો

**ગવાળો** પું૦ સરસામાન વગેરેનો પરચૂરણ ઢગલો (૨) એ ભરવાનો કોથળો

**ગવેષક** વિ૦ [सं] અન્વેષક. -ણ ન [सं], -ણા સ્ત્રી [सं] અન્વેષણ

**ગવૈયો** પું૦ ગાનારો, ગાવામાં ઉસ્તાદ

**ગવ્ય** ન૦ [सं] ગાયમાંથી નીપજતું દૂધ, દહીં, ઘી, છાણ, મૂત્ર વગેરે

**ગશ્ત(-સ્ત)** સ્ત્રી૦ [फा] રોન, ચોકી, પહેરો

**ગહન** વિ૦ [सं] ઊંડું, ગાઢ (૨) દુર્ગમ, દુર્બોધ (૩) અકળ, ગૂઢ

**ગહિરગંભીર** વિ૦ [इ गुहिर = ઊંડું + ગંભીર] ગહન અને ગંભીર, ઊંડાણ અને ગંભીરતાવાળું [ગુફા

**ગહ્વર** ન૦ [सं] પહાડની અંદરની બખોલ,

**ગળ** સ્ત્રી૦ જુઓ ગલ

**ગળકાં** ન૦ બ૦ વ૦ [જુઓ ગળું] ડૂબકાં, ડૂબતી વખતના ડસકાં

**ગળકો** પું૦ એક વાર ચાખેલી વસ્તુનો રહી ગયેલો સ્વાદ (૨) ચસકો

**ગળગળું** વિ૦ [सं गल्ल्-गल्ल्] પાણી પોચું, ઢીલું (૨) દુઃખથી કે લાગણીથી હૈયું વા કંઠ ભરાઈ જવાથી થાય એવું

**ગળચકું** ન૦ જુઓ ગચરકું

**ગળચટું** વિ૦ જરા ગળપણના સ્વાદવાળું

**ગળચવા** ન૦ બ૦ વ૦ ગૂંચવાઈને બોલતા જેવા ઊભા રહેવું કે બોલતાં અચકાવું તે

**ગળચવું** સ૦ ક્રિ૦ ગળા સુધી ઈચવું

**ગળચવો** પું૦ પુરુષનું ગળાનું એક ઘરેણું

**ગળચિયું** વિ૦ ગળા સુધી આવે એટલું (૨) ન૦ જુઓ ગળચી (૩) ડૂબતા માણસનું ઉપરનીચે આવવું તે, ડૂબકાં ખાવાં તે

**ગળચી** સ્ત્રી૦ [ગળું+ચું (फा चह लघुत्व वाचक)] ગળું, બોચી -ચું ન૦ ગળું (તિરસ્કારમાં)

**ગળણી** સ્ત્રી૦ ગાળવાનું છિદ્રવાળું સાધન. **–ણું** ન૦ પાણી ઇ૦ ગાળવાનો કપડાનો કકડો

**ગળતી** સ્ત્રી૦ [સં. ગલંતી] જેમાથી ટીપે ટીપે પાણી ગળ્યા કરે એવું શિવલિંગ ઉપર લટકાવાતું વાસણ

**ગળથૂથી** સ્ત્રી૦ [ગલથૂથી] તરત જન્મેલા બાળકને આપવાનું ગોળ, ઘી તથા પાણીનું મિશ્રણ

**ગળધરી, ગળધાઈ, ગળધી** સ્ત્રી૦ [ગળું + સં દાહ] પિત્તવિકારથી ગળું બળવું તે, અન્નનળીની બળતરા

**ગળપણ** ન૦ ગળ્યો સ્વાદ (૨) ગોળ ખાંડ જેવી ગળી વસ્તુ

**ગળફો** પું૦ ગળામાથી જે કફ મોંમાં આવતાં થૂંકીએ છીએ તે; બળખો

**ગળબંધ** પું૦ જુઓ ગલૂબંધ

**ગળમાણું** ન૦ એક ગળ્યું પેય

**ગળવાઈ** સ્ત્રી૦ તૈયાર થયેલાં ગોળનાં માટલાં રાખવાનું ખળાવાડ જેવું સ્થાન

**ગળવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. गिल्] ગળામાં ઉતારી જવું (૨) ગાળવું; શુદ્ધ કરવું

**ગળવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. गल्] ઝમવું (૨) ઓગળવું (૩) ઢીલું થવું; પાકવું (૪) અંદર ઉતરી જવું, કળવું

**ગળસૂણું** ન૦ ગળું સૂણી–સૂજી આવવું તે

**ગળસ્થળ** ન૦ [સં. गल्लस्थल] ગાલ

**ગળાટૂંપો** પું૦ ગળું ટૂંપી–દબાવીને મારી નાખવું તે

**ગળાફાંસો** પું૦ ગળે ફાંસો ખાવો–દેવો તે

**ગળાબૂડ** વિ૦ ગળું બૂડે એવું

**ગળામણ** ન૦ (સોનું રૂપું ઇ૦) ગાળવાની રીત કે તેનું મહેનતાણું (૨) ગાળતા નીકળેલો કચરો

**ગળાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ગળવું', 'ગાળવું'નું પ્રેરક

**ગળિયારો** પું૦ [ગળી + સં. कार] ગળીથી કપડાં સૂતર વગેરે રંગનારો

**ગળિયું** વિ૦ [સં. गल् ઉપરથી] બેઠું ઊઠે નહિ એવું (૨) [લા.] નિર્માલ્ય (૩) જક્કી

**ગળિયેલ** વિ૦ ગળીના રંગનું; નીલું

**ગળી** સ્ત્રી૦ એક વનસ્પતિ (૨) એનાં પાંદડાંમાથી કઢાતો નીલો રંગ

**ગળું** ન૦ [સં. गल] શરીરનું એક અંગ (૨) અવાજ; સૂર. **–ળૂબંધ** પું૦ ગળાનું એક ઘરેણું. **–ળેપડુ** વિ૦ પારકી વસ્તુ બથાવી પડનારું (૨) ખોટો આરોપ મૂકનારું

**ગળો** સ્ત્રી૦ [સં. गुडूची, પ્રા. गलोई] એક વેલ

**ગળ્યું** વિ૦ [સં. गुल्य પરથી] ગોળ સાકરના જેવા સ્વાદવાળું; મીઠું

**ગંગ** સ્ત્રી૦ ગંગા નદી

**ગંગરી** સ્ત્રી૦ ગળે બંધાતી સગડી (કાશ્મીરમાં)

**ગંગા** સ્ત્રી૦ [સં] હિંદુઓની પવિત્ર નદી; ભાગીરથી (૨) ગંગાજળ [લા.]. **૦ગોળી** સ્ત્રી૦ ગંગા જેવી પવિત્ર ગોળી (જે ગોળીમાંથી ઓટલે વાસણે જ કાઢીને પાણી પિવાય છે તેને એમ મશ્કરીમાં કહે છે). **૦છાપ** વિ૦ વચમાં મૂળ અને તળે ઉપર ટીકા છાપી હોય તેવું (મુદ્રણ). **૦જમની** વિ૦ બે બાજુ જુદા જુદા રંગવાળું (૨) જુદી જુદી ધાતુઓનું બનેલું. **૦જળ** ન૦ ગંગા નદીનું પાણી. **૦જળી** સ્ત્રી૦ ગંગાજળ રાખવાનું વાસણ (૨) તાંબાકૂંડી. **૦પૂજન** ન૦ ગંગાયાત્રા કરી ઘેર ગંગા લાવે ત્યારે કરાતો પૂજનવિધિ –વરો. **૦વતરણ** ન૦ ગંગાનું પૃથ્વી પર અવતરણ થવું તે. **૦સ્વરૂપ** વિ૦ પવિત્ર (વિધવાના નામ આગળ માનાર્થે વપરાતું 'ગં. સ્વ.' વિશેષણ)

**ગંગોત્રી** સ્ત્રી૦ ગંગા નદીનું મૂળ–એક તીર્થ

**ગંગોદક** ન૦ [સં.] ગંગાજળ

**ગંજ** પું૦ [ફા, સં.] ઢગલો (૨) એક જાતની એકબીજામાં બેસતી વસ્તુઓની ઉતરડ

**ગંજાવર** વિ૦ [ફા.] ઘણું મોટું

**ગંજિયું** ન૦ ગંજમાનું એક પાત્ર; છાલિયું

**ગંજી** સ્ત્રી૦ [જુઓ ગંજ] ઘાસનો ઢગલો; ઓઘો. **૦નો કૂતરો** શ૦પ્ર૦ ખાય નહિ ને ખાવા દે નહિ એવો અદેખો માણસ

**ગંજીફરાક** ન૦ [ગંજી + ઇ. फ्रॉक] શરીરે ચપટ આવી રહે એવું ગૂંથેલું બદન

**ગજીફો** પુ૦ [ફા] રમવાના પાનાનો જથો

**ગજેડી(-રી)** વિ૦ [ 'ગાંજા' ઉપરથી]ભાંગ ગાંજાનો વ્યસની

**ગઠાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ગાઠવું'નું કર્મણિરૂપ (૨) વધવું અટકવું [લા]

**ગઠિયું** વિ૦ [સ ગ્રથ (પ્રા ગઠ)=દુષ્ટ હોવું] ઠગ (૨) ખીસાકાતરુ

**ગઠો** પુ૦ કેટે પહેરવાનું એક ગાંઠેનું ઘરેણું, કંઠો (૨) દામીને બાંધેલી ગાંસડી (૩) આઠ ફૂટની લબાઈનું માપ (૪) ગાઠિયો

**ગઠોડો** પું૦ ['ગાઠવું ઉપરથી] સ્ત્રીના પગનું એક ઘરેણું (૨) હાથનું સોનાનું સાંકળું (૩) પીપરીમૂળ, એક ઔષધિ

**ગંડ** પું૦ [સ] લમણો (૨) ગાલ (૩) ગાલ ને લમણા સહિત ચહેરાની એક બાજુ (૪) ગાંઠ, ગૂંમડ ૦માળ સ્ત્રી૦ કંઠમાળ ૦સ્થલ [સ] (-ળ) ન૦ (હાથીના) લમણાનો ભાગ, કુંભસ્થળ (૨) ગાલ

**ગંડું** વિ૦ ગાંડિયું, ગાંડુ

**ગંડૂષ** પુ૦ [સ] કોગળો

**ગંડેરી** સ્ત્રી૦ [હિ ગંડેરી] છોલેલી શેરડીના કકડા (૨) લાકડાના ગોળવા

**ગંદકી** સ્ત્રી૦ [ફા ગંદગી] ગંદવાડ

**ગંદવાડ** પુ૦, સ્ત્રી૦ -ડો પું૦ [ગંદુ] વાસ મારતો કચરોપૂંજો અથવા મળમૂત્ર (૨) અસ્વચ્છતા [૦ગોબરું વિ૦ ગંદુ

**ગંદુ** વિ૦ [ફા ગંદા] ગંદકીવાળું, મેલું

**ગંધ** પુ૦,સ્ત્રી૦ [સ] સોડ, વાસ (૨) દુર્ગંધ (૩) સુગંધી પદાર્થ, ચંદન (૪) તિલક, ચાંદલો (૫) [લા] મિથ્યાભિમાન (૬) અણગમો (૭) (જરા પણ) સહવાસ, નિકટતા ઉદા૦ 'મારે એની ગંધ ન જોઈએ'

**ગંધક** પુ૦ [સ] એક ખનિજ પદાર્થ

**ગંધગજ** પુ૦ [સ] ઉત્તમ જાતનો હાથી

**ગંધદ્રવ્ય** ન૦ [સ] સુગંધી પદાર્થ

**ગંધબિરોજો** પુ૦ એક વનસ્પતિ, બેરજો

**ગંધર્વ** પું૦ [સ] સ્વર્ગનો ગવૈયો ૦નગર ન૦ [સ] ગંધર્વોની કાલ્પનિક નગરી (૨) મૃગજળ [લા] ૦લગ્ન ન૦, ૦વિવાહ [સ] પુ૦ વિવાહનો એક પ્રકાર જેમાં વરકન્યા પોતાની મેળે છાની રીતે પરણે છે ૦વેદ પુ૦ [સ] સંગીતશાસ્ત્ર

**ગંધવા** પુ૦ [ગંધ+વા] સહવાસ, ગોબરું (૨) ખોડખાપણ કાઢવાની ટેવ

**ગંધસાર** પુ૦[સ]સુગંધીવાળી વસ્તુ અત્તર (૨) સુખડ

**ગંધાક્ષત** પુ૦બ૦વ૦[સ]ચંદન અને ચોખા

**ગંધાર** પુ૦ [સ] હિંદુસ્તાન અને ઈરાન વચ્ચે આવેલા દેશનું પ્રાચીન નામ(હાલનું કંદહાર)

**ગંધાર** પુ૦ ગાંધાર-'ગ' સ્વર (સંગીત)

**ગંધાવું** અ૦ ક્રિ૦ [સ ગંધ ઉપરથી]ગંધ-બદબો મારવી (૨) કોવાવું

**ગંધીલું** વિ૦ ['ગંધ' ઉપરથી] વાસ મારતું (૨) [લા] અદેખું (૩) કજિયું (૪) અતિશય ચીકણા સ્વભાવનું

**ગંભીર** વિ૦ [સ] ઊંડું (૨) અહોભાવ ને માન ઉપજાવે તેવું, પ્રૌઢ (૩) પુખ્ત કરેલ, વજનદાર (માણસ, વિચાર વગેરે) (૪) ધીર, સહનશીલ (સ્વભાવ)

**ગંમત** સ્ત્રી૦ જુઓ ગમ્મત

**ગાઉ** પુ૦ [સ ગવ્યૂત, પ્રા ગાઉ]અંતરનું એક પરિમાણ (દોઢેક માઈલ)

**ગાગર** સ્ત્રી૦ [સ ગર્ગરી] સાંકડા મોંનું પાણી ભરવાનું વાસણ, અમુક ઘાટનો ઘડો (૨) હળનો વચ્ચેનો જાડો ભાગ [ચ] ૦બેડિયું ન૦ બેત્રણ ગાગરોની ઉતરડ -રિયો ભટ પુ૦ માણભટ

**ગાજ** પું૦ [ફ ગોઝ] બોરિયું ઘાલવાનું નાકું

**ગાજર** પું૦, ન૦ [સ] એક વનસ્પતિ તથા તેનું કંદ -રિયું ન૦ -રિયો પુ૦ ગાજરના આકારનું મોટું લાંબું ટીંડું [ના]

**ગાજવીજ** સ્ત્રી૦ [ગાજ + વીજ] વાદળાની ગર્જના અને વીજળી

**ગાજવું** અ૦ક્રિ૦ [સ ગર્જ] ગરજવું (૨) જાહેર થવું, નામના થવી [લા]

**ગાજી(-ઝી)** વિ૦[અ] ધર્મને માટે લડનાર કે મરનાર વીર

**ગાઠવું** અ૰ક્રિ૰ ઠગાવું; છેતરાવું

**ગાઠુઓ** પું૰ ± ગઠિયો [(૨) હારેલું

**ગાઢું** વિ૰ [પ્રા. ઘટ્ઠ] ઘસાયેલું; નબળું પડેલું

**ગાડર** ન૰[સ. ગડ્ડર] ઘેટું; મેંઢું. **–રિયું** વિ૰ ગાડરને લગતું(૨)ગાડરની જેમ–આંધળી રીતે અનુસરતું; ગતાનુગતિક [લા.]. **–રું** ન૰ ગાડર [ખાડો કરીને દાટવું

**ગાડવું** સ૰ક્રિ૰ [સં. ગર્ત; પ્રા. ગડ્ડ ઉપરથી]

**ગાડવો** પું૰ ઘડા જેવું વાસણ (ઘી–તેલ ભરવાનું) [હાંકેડુ

**ગાડાખેડુ** પું૰ ગાડું ચલાવનારો; ગાડાનો

**ગાડી** સ્ત્રી૰ [પ્રા., દે. ગડ્ડી] એક વાહન (રેલ–ગાડી, મોટર–ગાડી, ઘોડા–ગાડી ઇ૰). **૰વાન(–વાન)** પું૰ગાડી હાંકનાર. **–ડું** ન૰ એક વાહન(૨)સંસારસંસાર;રોજગાર [લા.]

**ગાઢ**[સં.](**–ઢું**)વિ૰ઘટ્ટ,ઘાડું (૨)અત્યંત, ઘણું (અજ્ઞાન, અંધારું)(૩)ભારે;ઘોર(નિદ્રા)

**ગાણું** ન૰[સ.ગાયન] ગાવું તે (૨)ગાયન;ગીત

**ગાતડી** સ્ત્રી૰ [સ. ગાત્ર] વગર સીવેલું કપડું ઓઢીને ગળે વાળેલી ગાંઠ

**ગાતર**ન૰બ૰વ૰ [સ.ગાત્ર] શરીરના અવયવ

**ગાત્ર** ન૰[સ.] શરીર (૨)શરીરનો અવયવ–ભાગ. **૰સૌષ્ઠવ** ન૰ ગાત્રોની સુંદરતા

**ગાથા** સ્ત્રી૰[સં.]કથા(૨)છંદબદ્ધ વાર્તા(૩) શ્લોક (ઉદા૰ બૌદ્ધ ગાથા) (૪) એક પ્રાકૃત ભાષા

**ગાદડું** ન૰ ખૂબ રૂથી ભરેલું ગોદડું

**ગાદી** સ્ત્રી૰ બેસવાના માપનું નાનું ગાદલું (૨) શેઠ કે મોટા માણસ કે મહંત ઇ૰નું આસન કે પદ(૩)રાજાનું તખ્ત;સિંહાસન. **૰તકિયો** પું૰ ગાદી અને તકિયો (૨) *આરામ અને સુખની સ્થિતિ*[લા.]. **૰નશીન** વિ૰ ગાદીએ આવેલું; ગાદી પર બેઠેલું. **૰પતિ** પું૰ રાજા (૨) ગાદીનો વારસ

**ગાધિ(–ધી)સુત** પું૰ [સં.] ગાધિના પુત્ર વિશ્વામિત્ર

**ગાન** ન૰ [સં.] ગાવું તે; ગાયન. **૰તાન** ન૰ ગાવું બજાવવું તે (૨) ચેનબાજી [લા.]

**ગાપચી** સ્ત્રી૰ યુક્તિપૂર્વક કાઢી કે નીકળી જવું તે. **–ચું** ન૰ ગાપચી (૨) ડગણું; દગાદાર ટુકડો

**ગાફ(–ફે)લ** વિ૰ [અ. ગાફિલ] અસાવધ

**ગાફેલિયત, ગાફેલી** સ્ત્રી૰ ગાફલપણું

**ગાબચી** સ્ત્રી૰ **–ચું** ન૰ જુઓ ગાપચી–ચું

**ગાબડચૂબડ** ન૰ બ૰ વ૰ નાનાંમોટાં પરચૂરણ ગાબડાં

**ગાબડી** સ્ત્રી૰ કાણું (૨) નાનો ખાડો(ઉદા૰ ગાબડીદાર રૂપિયો) (૩) ગાપચી [લા.]. **–ડું** ન૰ બાકું; કાણું (૨) ખાડો (૩) નુકસાન; ખોટ [લા.]

**ગાભ** પું૰ [મ. ગર્ભ] ગર્ભ (પશુની માદાનો). **૰ણ** ન૰ જુઓ ચિરાડી (૨) વિ૰ સ્ત્રી૰ ગાભણી. **૰ણી** વિ૰ સ્ત્રી૰ [મ. ગર્ભિણી] ગર્ભવાળી (પશુની માદા)

**ગાભરું** વિ૰ ગભરાયેલું

**ગાભલું** વિ૰[સ.ગર્ભ ઉપરથી] નરમ; પોચું (૨)ન૰પીંજેલા રૂનો પોલ(૩)વાદળનો જથો

**ગાભાચૂંથા** પું૰ બ૰ વ૰ [ગાભો+ચૂંથા] રદ્દી કાગળ કે કપડાંના કૂચા–ગાભા

**ગાભો** પું૰[સં.ગર્ભ] જેનાથી વસ્તુની અંદરનું પોલાણ પૂરવામાં આવે તે (૨) પાટલીનું ભોતાનું (૩) ઘરેણાની અંદરનો તાંબા-પિત્તળનો સળિયો (૪) અંદરનો ગર–ગરભ (૫) રદ્દી કપડું–કૂચો

**ગામ** ન૰ [સ.ગ્રામ] માણસના વસવાટનું સ્થળ (બહુધા શહેરથી નાના પાયા પરનું) (૨) વતન; રહેઠાણ. **૰ઈ** વિ૰ આખા ગામનું, –ને લગતું. **૰ગરાસ** પું૰ ગામએ બક્ષિસ આપેલી જમીન (૨) ગામ કે જમીનની આવકરૂપી આજીવિકા (૩) *ગામ કે ગરાસ; માલમિલકત*. **૰ઠાણું** ન૰ [+સ્થાન] જેની પર ગામ વસ્યું હોય તે જમીન કે સ્થળ. **૰ડી** વિ૰[+સં. સ્ય]ગામડાનું, –ને લગતું (૨) ગ્રામ્ય; ગામડિયું [લા.]. **૰ડિયણ** સ્ત્રી૰ ગામડિયા સ્ત્રી. **૰ડિયું** વિ૰ ગામડાનું, –ને લગતું (૨) તેવી રીતભાતનું; રોંચા જેવું; પ્રાકૃત [લા.]. **૰ડિયો** પું૰ ગામડાનો પ્રાકૃત માણસ. **૰ડું** ન૰

[પ્રા ગામટ] નાનુ ગામ ૦તરુ ન૦ [સ ગ્રામાન્તર] એક ગામ છોડી બીજે ગામ જવુ–ગ્રામાતર કરવુ તે ૦વખો પું૦ [+વખો (વિખૂટા પડવુ)] ગામનો વિયોગ (૨) તેનુ દુ ખ (૩) આખા ગામ સાથે લડાઈટટો ૦મ(-મા)રણી સ્ત્રી૦ આખા ગામને જમાડવુ તે, ગામેરુ

**ગામાત** વિ૦ ['ગામ' ઉપરથી] જુઓ ગામઈ

**ગામી** પુ૦ [સ ગ્રામિક, પ્રા ગામિઅ] ગામનો માલિક (૨) મુખી

**ગામી** પું૦ [દ્ર ગમિલ્લ] માળી

**ગામી** વિ૦ [સ] (સમાસને અતે) 'જતુ, પહોચતુ' એવા અર્થમા ઉદા૦ ક્ષેત્રગામી

**ગામેતી** પુ૦ [સ ગ્રામપતિ] ગામનો મુખ્ય માણસ, મુખી (૨) ગામનો રખવાળ [કા]

**ગામેરુ** ન૦ આખા ગામને જમાડવુ તે– મોટો વરો (૨) ગામ

**ગામોટ** વિ૦ ['ગામ' ઉપરથી] ગામનું (૨) ગામડિયુ (૩) પુ૦ ગામનો ગોર ૦ટી પુ૦ ગામોટ –ટું ન૦ ગામનુ ગોરપદુ

**ગામોતર** પુ૦ [સ ગ્રામ+ઉત્તર] ગામનો બહારવટિયો

**ગામોતરું** ન૦ જુઓ ગામતરું

**ગાય** સ્ત્રી૦ [સ ગા] દૂધ દેતુ એક ચોપગુ

**ગાયક** પુ૦ [સ] ગાનારો, ગવૈયો

**ગાયત્રી** સ્ત્રી૦ [સ] એક વૈદિ છદ (૨) એક વૈદિક મ ત્ર ૦પુરશ્ચરણ ન૦[સ] સવા લાખ ગાયત્રીનો વિધિપૂર્વક જપ

**ગાયન** ન૦ [સ] ગાવુ તે (૨) ગાવાની ચીજ ૦વાદન ન૦ ગાવુ બજાવવુ તે

**ગાયબ** વિ૦ [અ ગાઇબ] ગેબ, અલોપ

**ગાયિકા** સ્ત્રી૦ [સ] ગાનારી સ્ત્રી, ગાયક સ્ત્રી

**ગાર** સ્ત્રી૦ લીપવા માટે બનાવેલો છાણ-માટીનો ગારો [(ઠઠુ ગાર)

**ગાર** વિ૦ (પ્રાય 'ઠઠુ' સાથે) ઘણુ ઠડુ

**–ગાર** વિ૦ [ફા] 'કરનાર' એવા અર્થનો તદ્ધિત–નામને લાગતો પ્રત્યય (ઉદા૦ મદદગાર)

**ગારત(-દ)** વિ૦ [અ] જેર, મૃત્યુવશ

**ગારવો** પુ૦ + ગૌરવ, ગર્વ

**ગારિયુ** ન૦ ['ગાર' ઉપરથી] ગૂ ધીને ગાર કરવા છાણમાટીનો કરેલો ગોળો (૨) રાંધેલુ અન્ન ઢાકવાનુ ટોપના જેવુ માટીનુ ઠામ

**ગારુડી** પુ૦[સ ગારુડિક] મદારી (૨) સાપનો મત્ર જાણનાર (૩) જાદુગર

**ગારો** પું૦ કાદવ, કીચડ (૨) ચણતરમા વાપરવા કરેલી તૈયાર માટી (૩) કેલ

**ગાર્ગી** સ્ત્રી૦ [સ] ઉપનિષદોમા પ્રસિદ્ધ એવી બ્રહ્મવાદિની સ્ત્રી

**ગાર્ડ** પુ૦ [ઇ] (લશ્કરી) પહેરેગીર, રક્ષક (૨) આગગાડીને સભાળીને હ કાવીજનાર

**ગાર્હપત્ય** પુ૦[સ] હિંદુ ધર્મશાસ્ત્ર પ્રમાણે ગૃહસ્થે રાખવાના ત્રણ અગ્નિમાંનો એક

**ગાર્હસ્થ્ય** ન૦ [સ] ગૃહસ્થાશ્રમ

**ગાલ** પું૦ [સ ગલ્લ] માણસના મોની બે બાજુનો ભાગ. ૦પચોરિ(-ળિ)યાં ન૦ બ૦વ૦ ફાલ્ડા કે ચોળિયા ફૂલવા તે ૦મશૂ(-સૂ)રિયુ ન૦ [+સ મસૂરક=ઓસીકુ] ગાલ તળે રાખવાનુ મશરૂ ઇ૦નુ નાનુ ગોળ ઓશીકુ

**ગાલિપ્રદાન** ન૦ [સ ગાલિ + પ્રદાન] ગાળ આપવી–ભાડવી તે [પાથરણુ

**ગાલીચો** પુ૦ [ફા] ઊનનુ એક જાતનુ

**ગાલોડું** ન૦ ગલોડુ, ગલોડુ

**ગાલ્લી** સ્ત્રી૦ નાનુ ગાલ્લુ (ભારનુ કે વાહનનું) (૨) એક પરિમાણ, ત્રીસ મણનુ માપ –લ્લુ ન૦ ગાડુ

**ગાવડી** સ્ત્રી૦ ગાય

**ગાવટોલ** પુ૦ મુખ્ય કૂવાસ્થભ

**ગાવલી** સ્ત્રી૦[હિં] દલાલી, કમિશન ૦કાઢી જવુ = કામના બોજમાથી છટકી જવુ –ણું ન૦ ગાવલી કાઢી જવુ તે

**ગાવી** પુ૦ ગાવડોલ ઉપર ચડાવેલો શઢ

**ગાવુ** સ૦ ક્રિ૦ [સ ગૈ] સુરેલ અવાજ કાઢવો, સગીતમા બોલવુ (ગીત વગેરે) (૨) [લા] વખાણ કરવા (૩) એકની એક વાત વારવાર કહેવી

**ગાશા(-શિયો)** [અ] પુ૦ ઘોડાની પીઠ ઉપર નાખવાની ડળી, ધાસિયો

ગાંઠાળું, ગાંઠિયું (૦) વિ૦ ગાંઠવાળું
ગાંઠિયો (૦) પું૦ ['ગાંઠ' ઉપરથી] ગૂંચવેલી હળદરનો કાંકરો (૨) ચણાના લોટની એક તળેલી વાની (૩) મોટી ગાંઠ (૪) વિ૦ ગાંઠ સાથે સંબંધવાળું
ગાંઠી (૦) સ્ત્રી૦ [સં. ग्रन्थिका] એક ઘરેણું
ગાંઠે (૦) અ૦ પાસે; કબજામાં
ગાંડો (૦) પું૦ મોટી ગાડ; પેરાઈ આગળનો ભાગ. ૦ગળફો પું૦ જુઓ ગાડગળફો
ગાંડ (૦,) સ્ત્રી૦ [ફા. गर्द = અપદ્રવ્ય] (અશિષ્ટ પ્રયોગ) ગદા (૨) કરાયની બેસણી-બુધ્ધ [સ્ત્રી૦ ગાંડાપણું
ગાંડછા (૦) સ્ત્રી૦, -પણું ન૦, ગાંડાઈ
ગાંડિયું (૦) વિ૦ ગાંડું; ગાંડા જેવું
ગાંડિવ ન૦ [સં.] અર્જુનનું ધનુષ્ય. ૦ધન્વા, ૦પાણિ પું૦ અર્જુન
ગાંડી (૦) સ્ત્રી૦ ['ગાંડુ' સ્ત્રી૦] બાજીમાં અવળી ચાલે ચાલતી કૂકી
ગાંડીવ,૦ધન્વા,૦પાણિ જુઓ 'ગાંડિવ'માં
ગાંડું (૦) વિ૦ ઘેલું; અણસમજુ; નાદાન; મગજનું ચસકેલું (૨) ન૦ ગાંડું કામ કે વર્તન (૩) બાજીમાં અવળી ચાલે કૂકી ચાલવાનું રમવું તે. ૦ઘેલું વિ૦ ગાંડા જેવું. ૦તૂર [+ आतुर (સં.)] છેક ગાંડું
ગાંદરું (૦) ન૦, -રો પું૦ ગોંદરું; ગામનાં ઢોર ઊભાં રહેવાની ભાગોળ પાસેની જગા (૨) ગામની ભાગોળ
ગાંધર્વ વિ૦ [સં.] ગંધર્વોને લગતું(૨)પું૦, ૦નગર ન૦, ૦લગ્ન ન૦, ૦વિવાહ પું૦ જુઓ 'ગંધર્વ'માં [એક-'ગ'
ગાંધાર પું૦[સં.] સંગીતના સાત સ્વરમાંનો
ગાંધાર પું૦[સં.] ગંધાર દેશ -રી સ્ત્રી૦[સં.] ગાંધારના રાજાની પુત્રી-ધૃતરાષ્ટ્રની પત્ની
ગાંધિયાટું(-ણું)(૦)ન૦ જુઓ ગાંધીવટું (૨) ભેળસેળ, ગૂંચવાડો [લા.]
ગાંધી (૦) પું૦ [સં. गान्धिक] કરિયાણું વગેરે વેચનારો વેપારી (૨) એક અટક
ગાંધીજી(૦)પું૦ મોહનદાસ કરમચંદ ગાંધી; મહાત્મા ગાંધી -ટોપી સ્ત્રી૦ ખાદીની સફેદ લાંબી ટોપી
ગાંધીવટું(૦)ન૦, -ટો પું૦ ગાંધીનો ધંધો (૨) બધી બાબતોનું થોડું થોડું જ્ઞાન હોવું તે [લા.]
ગાંધીવાદ (૦) પું૦ સત્ય અને અહિંસાના પાયા પર આખી સમાજવ્યવસ્થા તથા માનવજીવનની ગાંધીજીએ બતાવેલી દૃષ્ટિ કે ફિલસૂફી [ઢોરનો દાણો
ગાંનું (૦) ન૦ (રોગથી) ગઠાઈ ગયેલો
ગાંભીર્ય ન૦ [સં.] ગંભીરતા
ગાંયજો (ગાં'૦) પું૦ [દ. गञ्ज] વાળંદ (૨) ટચાક માણસ [લા.]
ગાંસડી (૦) સ્ત્રી૦ [ગાંઠડી] અનેક વસ્તુ એકઠી બાંધી કરેલો બોજો; પોટલી. -ડો પું૦ મોટી ગાંસડી; પોટલો
ગિગલાવવું સ૦ક્રિ૦ 'ગીગલાવું'નું પ્રેરક
ગિદરડું ન૦ [સં. गर्दुर પરથી] ઘેટાનું બચ્ચું [કા.]
ગિદ્ધડ વિ૦ [સં. गृद्ध] સુસ્ત, ભારે (ઘણું ખાધાથી) (૨) ન૦ શિયાળ
ગિનતી સ્ત્રી૦[હિં.] ગણતરી;હાજરી લેવી તે
ગિની સ્ત્રી૦ [ઇં] જુઓ ગીની
ગિન્નાવું અ૦ ક્રિ૦ ['ગિન્ની' ઉપરથી] (પતંગનું) એક બાજુ નમતું - કતરાતું રહેવું (૨) રિસાવું
ગિન્ની સ્ત્રી૦[હિં.]ચક્કર ખાવું-ખવરાવવું તે
ગિરજા સ્ત્રી૦ ગિરિજા; પાર્વતી
ગિરજા, ૦ઘર ન૦ [પો. इग्रिजिया] ખ્રિસ્તી દેવળ; 'ચર્ચ'
ગિરદી સ્ત્રી૦ [ફા.] ભીડ [શ્રીકૃષ્ણ
ગિરધર,ગિરધારી પું૦[સં. गिरि+धर,धारी]
ગિરનાર પું૦ કાઠિયાવાડનો એક પર્વત
ગિરફતાર વિ૦ [ફા. गिरिफ्तार] પકડાયેલું (૨) તલ્લીન. -રી સ્ત્રી૦ કેદ પકડાવું તે
ગિરમીટ ન૦ [ઇ. गिमलेट] છેદ પાડવાનું એક ઓજાર; સારડી
ગિરમીટ સ્ત્રી૦ [ઇ.एग्रीमन्ट] હિંદ બહાર સંસ્થાનોમાં મજૂરી માટે લઈ જવાતા મજૂરો પાસે કરાવી લેવાતું કરારપત્ર. -ટિયો પું૦ ગિરમીટથી બંધાયેલો મજૂર

**ગિરવી** સ્ત્રી૦ જુઓ 'ગીરવી'
**ગિરા** સ્ત્રી૦ [સં.] વાણી (૨) ભાષા
**ગિરિ** પું૦ [સં.] પર્વત. ૦કંદર(–રા) સ્ત્રી૦ [સં.] પર્વતની ગુફા. ૦જા સ્ત્રી૦ [સં.] પાર્વતી. ૦જાપતિ [સં.] ૦જાવર પું૦ મહાદેવ. ૦જાસુત પું૦ [સં.] ગણેશ. ૦તનયા સ્ત્રી૦ પાર્વતી. ૦ધર, ૦ધારી પું૦ શ્રીકૃષ્ણ. –રીશ પું૦ [સં.] મહાદેવ (૨) હિમાલય
**ગિરો** અ૦ (૨) પું૦ [ફા.] જુઓ ગીરો
**ગિલતાન** પું૦ મોભ વગેરેને ત્રિશૂળાકાર ટેકો મૂકવામાં આવે છે તે (૨) ફરેતાલ જડતાં માંડવીમાં પાટડી ઉપર મુકાતી બીજી બે ચીતરેલી પાટડીઓમાંની પહેલી
**ગિલેટ** પું૦ [ઇ. गिल्ट] ટોળ (સોના ઇ૦નો)
**ગિલ્લી** સ્ત્રી૦ મોઈ (૨) ગડગૂમડ કે બીજા દરદને લીધે આવતો સોજો; વેળ. ૦દંડો પું૦ મોઈ ને દંડો કે તેની રમત
**–ગી** એક ફારસી તદ્ભવ તદ્ધિત પ્રત્યય. વિ૦ પરથી ભાવવાચક નામ બને છે. ઉદા૦ માંદગી; પસંદગી [ક્રિ ગવાવું, ખુશ થવું
**ગીગલાવું** અ૦ક્રિ૦ અકળાવું; ગભરાવું (૨)
**ગીગી** સ્ત્રી૦ નાની છોકરી; કીકી. –ગો પું૦ નાનો છોકરો; કીકો
**ગીચ** વિ૦ પાસે પાસે સંકડાઈને આવી રહેલું. –ચોગીચ અ૦ ખીચોખીચ; ભીડ–ગરદી થાય તેમ (૨, વિ૦ ખૂબ ગીચ [ગાણું
**ગીત** ન૦ [સં.] ગાયન (૨) અવસર પર ગવાતું
**ગીતા** સ્ત્રી૦ [સં.] કેટલાક ધાર્મિક પદ્યગ્રંથોને આપવામાં આવેલું નામ ઉદા૦ 'શિવગીતા'. પરંતુ ખાસ કરીને તે નામથી ભગવદ્ગીતા જ ઓળખાય છે. ૦કાર પું૦ ગીતા રચનાર; શ્રીકૃષ્ણ. ૦જયંતી સ્ત્રી૦ ભગવદ્ગીતા કહેવાયાના દિવસનો ઉત્સવ (એક મતે, માગશર સુદ અગિયારસ)
**ગીધ** ન૦ [સં. गृध्र] એક મોટું માંસાહારી પક્ષી
**ગીની** સ્ત્રી૦ [ઇ.] સોનાનો એક બ્રિટિશ સિક્કો
**ગીર** પું૦ [સં. गिरि] (ગાયોઈની એક જાતના નામને અંતે વપરાય છે) (૨) ગિરનારનો ગિરિપ્રદેશ
**–ગીર** [ફા.] એક પ્રત્યય. 'વાળું', 'ઝાલનાર' એવા અર્થમાં નામને અંતે. ઉદા૦ જહાંગીર; દસ્તગીર [મિલ
**ગીરણી** સ્ત્રી૦ [મ.] યંત્રથી ચાલતું કારખાનું;
**ગીરવવું** સ૦ક્રિ૦ ગીરો–ઘરેણે મૂકવું. ગીરવાવું અ૦ક્રિ૦ (કર્મણિ)
**ગીરવી** અ૦ [ફા. गिर्वी] ગીરવેલું; ઘરેણે
**–ગીરી** [–ગીર+ઈ] સ્ત્રી૦ નામ બનાવતો પ્રત્યય. ઉદા૦ ગુમાસ્તાગીરી; ગુંડાગીરી
**ગીરો** અ૦ [ફા. गिरो] ગીરવી (૨) પું૦ ગીરવવું તે; દેવા પેટે આડમાં કાંઈ મૂકવું તે. ૦ખત ન૦ ગીરો મૂક્યાનું ખત–લખાણ
**ગીર્વાણ** પું૦ [સં.] દેવ; સુર. ૦ભાષા સ્ત્રી૦ સંસ્કૃત
**ગીલ્લી** સ્ત્રી૦, ૦દંડો પું૦ જુઓ 'ગિલ્લી'માં
**ગીલ્લા** સ્ત્રી૦ [અ. गिला=નારાજપણું] ચોરી. ૦પડવી=ખોટ જવી; નુકસાન થવું
**ગુચપુચ** અ૦ [રવ૦] ગુસપુસ; છાની રીતે; કોઈ સાંભળી ન જાય એમ (૨) એકમેકમાં ગૂંચવાતું ગયેલું હોય તેમ, અસ્પષ્ટ (લખાણ) (૩) સ્ત્રી૦ એમ કરેલી વાત. –ચિયું વિ૦ અસ્પષ્ટ; ગુચપુચ હોય એવું –છ અ૦ જુઓ ગુચપુચ [વાળનો જથો–ગુચ્છ
**ગુચ્છ** [સં.] (–ચ્છો) પું૦ ગોટો; કલગી (૨)
**ગુજર** સ્ત્રી૦ [ફા.] ગતિ; પ્રવેશ
**ગુજરડાં–ગોરમટી** સ્ત્રી૦ ગુજરડું ને ગોરમટી; તે લાવવાનો લગ્નનો એક વિધિ
**ગુજરડું** ન૦ ગણપતિ આગળ મૂકવાનું માટીનું વાસણ (૨) ગારાની ગાજર જેવી આકૃતિ, જે માંગલિક પ્રસંગે વેદી ઉપર મૂકવામાં આવે છે
**ગુજરવું** અ૦ક્રિ૦ [ફા. गुज़र ઉપરથી] જવું; વહી જવું (૨) વીતવું; માથે આવી પડવું (૩) સ૦ક્રિ૦ જતું કરવું; દરગુજર કરવું. ગુજરી જવું=મરી જવું
**ગુજરાત** પું૦; સ્ત્રી૦, ન૦ [સં. गुर्जरत्रा] ગુજરાત. –તી વિ૦ ગુજરાતનું. –તેલગતું (૨) સ્ત્રી૦ ગુજરાતી ભાષા (૩) પું૦ ગુજરાતનો રહેવાસી
**ગુજરાન** ન૦ [ફા.] નિર્વાહ; ગુજારો

**ગુજરી** સ્ત્રી૦ ચોના હાથનું એક ઘરેણું
**ગુજરી** સ્ત્રી૦ [फा गुज़र] શહેર-કસબામાં ભરાતું બજાર
**ગુજારવું** સ૦ક્રિ૦ [फा गुज़ार] નિર્ગમન કરવું, ગાળવું (૨) રજૂ કરવું, દાદ માગવી (૩) માથે નાખવું, વિતાડવું
**ગુજારો** પુ૦ [फा गुज़ारा] નિભાવ, નિર્વાહ
**ગુર્જર** વિ૦[સ ગુર્જર,ના] સુતાર, વાણિયા, અહીરો ને ક્ષત્રિયોનો એક ભેદ
**ગુટકો** પુ૦ [સ ગુટિકા] ઘણી ઓછી લંબાઈ પહોળાઈની નાની ચોપડી
**ગુટપુ(-મુ)ટ** અ૦ બરોબર ઓઢી કરીને (સૂવા માટે), ગોટપોટ
**ગુટિકા, ગુટી** સ્ત્રી૦ [સ] ગોળી (દવાની)
**ગુડ** પુ૦ [સ] ગોળ
**ગુડગુડ** અ૦ [રવ૦] એવો અવાજ કરીને (૨) ધીરે ધીરે, ગબડતું હોય એમ (ભોટીના કે બાળક ચાલે એમ)
**ગુડાકેશ** પુ૦ [સ] અર્જુન (૨) શિવ
**ગુડાવવું** સ૦ક્રિ૦, **ગુડાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ગૂડવું'નું અનુક્રમે પ્રેરક અને કર્મણિ
**ગુણ** પુ૦ [સ] જાતિસ્વભાવ, મૂળ લક્ષણ, ધર્મ (૨) સદ્ગુણ (૩) પ્રકૃતિના ત્રણ ધર્મ – સત્ત્વ, રજ, તમ – તે (૪) અસર, ફાયદો (૫) ઉપકાર [ઉદા૦ 'અવગુણ ઉપર ગુણ કરો'] (૬) પણછ (૭) દોરી, દોરો, દોરડું (૮) દોકડો, 'માર્ક' (૯) સ્વરોના બે ફેરફાર–ગુણ વૃદ્ધિ–માનો પ્રથમ [વ્યા] (૧૦) કૃતિનું રસપ્રદ લક્ષણ (શૈલી, લાલિત્ય વગેરે) [કા શા] (૧૧) વિ૦ [સંખ્યાને અંતે સમાસમાં] ગણું ૦ક પુ૦ [સ] ગુણનાર અંક – સંખ્યા – રકમ [ગ]
**ગુણકા** સ્ત્રી૦ ગણિકા વેશ્યા
**ગુણકારક, ગુણકારી** વિ૦ ફાયદો કરે એવું
**ગુણગાન** ન૦ [સ] ગુણ ગાવા તે, વખાણ
**ગુણગુણ** અ૦ [રવ૦] ગણગણ
**ગુણગ્રહણ** ન૦ [સ] ગુણની બૂજ – કદર કરવી તે
**ગુણગ્રામ** ન૦ [સ] ગુણોનો સમૂહ
**ગુણગ્રાહક** વિ૦ [સ] ગુણજ્ઞ
**ગુણચિહ્ન** ન૦ ગુણવાનું આ (×) ચિહ્ન [ગ]
**ગુણજ્ઞ** વિ૦ [સં] ગુણ જાણનારું, કદરદાન
**ગુણત્રય** ન૦ [સં] સત્ત્વ, રજ અને તમ એ ત્રણ ગુણનો સમૂહ
**ગુણદોષ** પુ૦ [સ] ગુણ અને દોષ, સારાસાર
**ગુણધર્મ** પુ૦ [સ] વસ્તુસ્વભાવથી પ્રાપ્ત થયેલા ગુણ–ધર્મ [કૃતમતા, શ્રેષ્ઠતા
**ગુણવત્તા** સ્ત્રી૦ [સ] ગુણવાળા હોવું તે (૨)
**ગુણવતી** વિ૦ સ્ત્રી૦ ગુણવાળી
**ગુણવાચક** વિ૦ [સ] ગુણ બતાવનારું (વિશેષણ) [વ્યા]
**ગુણવું** સ૦ક્રિ૦ [સ ગુણ્] એક સંખ્યાને બીજી સંખ્યા જેટલી વાર વધારવી
**ગુણાકાર** પુ૦ ગુણવું તે (૨) એથી આવતી રકમ
**ગુણાઢ્ય** વિ૦ [સ] ગુણથી ભરપૂર
**ગુણાતીત** વિ૦ [સ] સત્ત્વ વગેરે ત્રણ ગુણોને – તેમના કાર્યોને ઓળંગી ગયેલું પરમજ્ઞાની [આસક્તિ કે આદર
**ગુણાનુરાગ** પુ૦ [સ] બીજાના ગુણો પ્રત્યે
**ગુણાન્વિત** વિ૦ [સ] ગુણવાળું, ગુણી
**ગુણાંક** પું૦ [સ] ગુણાકાર કરવાથી આવેલી રકમ
**ગુણિયલ** વિ૦ સદ્ગુણી
**ગુણી** વિ૦ [સ] સદ્ગુણી (૨) પુ૦ ગુણવાન પુરુષ (૩) કલાવિદ (૪) જંતરમંતર જાણનાર ૦જન પુ૦, ન૦ કદરદાન ચતુર માણસ (૨) સજ્જન, ગુણિયલ માણસ
**ગુણીભૂત** વિ૦ [સ] ગૌણ બનેલું (૨) ગુણરૂપ–ભૂષણરૂપ બનેલું – કરેલું
**ગુણોત્તર** પુ૦, ન૦ [સ] બે રકમ વચ્ચેનું પ્રમાણ, 'રેશિયો' [ગ] [કાર
**ગુદા** સ્ત્રી૦ [સ] શરીરમાંથી વિષ્ઠા નીકળવાનું
**ગુનેગાર** વિ૦ ગુનો કરનારું, અપરાધી –રી સ્ત્રી૦ ગુનેગારપણું
**ગુનો(નો')** પુ૦ [फा] અપરાધ, વાંક, તકસીર
**ગુપચુપ** અ૦ [ગુપ (ગુપ્ત) + ચૂપ] ચુપચાપ, છાનુંમાનું
**ગુપ્ત** વિ૦ [સ] છુપાવેલું, સંતાડેલું (ધન વગેરે)

(૨) છાનું ગૂઢ (વાત વગેરે) ૦ચર પુ૦ [સ] જાસૂસ ૦દાન ન૦ [સં] છૂપું દાન

**ગુપ્તી** સ્ત્રી૦ [સ ગુપ્ત] લાકડીની અંદર ગુપ્ત-છૂપું રહે એવું એક ધારદાર સળિયા જેવું હથિયાર [કાતર, ગુહા

**ગુફા** સ્ત્રી૦ [સ ગુહા] પહાડની બખોલ-કોતર

**ગુફ્ત(-ફ્તે)ગો** સ્ત્રી૦ [ફા] વાતચીત, મસલત

**ગુબારો** પુ૦ જુઓ ગબારો

**ગુમ** વિ૦ [ફા] ખોવાયેલું

**ગુમસૂમ** અ૦ સૂમસામ, ચુપચુપ

**ગુમાન** ન૦ [ફા] અભિમાન, ગર્વ —ની વિ૦ અભિમાની

**ગુમાવડા(-રા)વવું** સ૦ ક્રિ૦ [જુઓ ગુમાવવું] ખોવડાવવું

**ગુમાવવું** સ૦ક્રિ૦ [ફા ગુમ ઉપરથી] ખોવું (૨) ધૂળધાણી કરવું, ઉડાવી દેવું

**ગુમાસ્તાગીરી** સ્ત્રી૦ ગુમાસ્તાનું કામ, મહેતાગીરી

**ગુમાસ્તી** સ્ત્રી૦ ગુમાસ્તાગીરી —સ્તો પુ૦ [ફા ગુમાશ્તહ] કારકુન, મહેતો

**ગુમ્મો** પુ૦ [રવ૦] મુક્કો

**ગુરખો** પુ૦ નેપાળ દેશનો વતની

**ગુરગુર** અ૦ [રવ૦] એવો અવાજ થાય તેમ

**ગુરદો** [ફા] મૂત્રપિંડ, 'કિડની'

**ગુરુ** વિ૦ [સં] મોટું (૨) ભારે (૩) દીર્ઘ (૪) પુ૦ શિક્ષક (૫) પુરોહિત, ગોર (૬) એ નામનો ગ્રહ, બૃહસ્પતિ (૭) ગુરુવાર ૦ઘંટાલ પુ૦ [] આચાર્ય મોટો કરાયો ૦કિલ્લી સ્ત્રી૦ ગુરુકૂંચી ૦કુલ(-ળ) ન૦ ગુરુને રહેવાનું ઠેકાણું જ્યાં વિદ્યાર્થીઓને રાખીને તે શિક્ષણ આપે છે (૨) તે પદ્ધતિને અનુસરની શિક્ષણસંસ્થા ૦કૂંચી સ્ત્રી૦ અનેક તાળાંને લાગુ પડે એવી કૂંચી, 'માસ્ટર-કી' (૨) ગમે તેવા મુશ્કેલીભર્યા કામ દે એવી યુક્તિ, ઉપાય સાધન ૦ [લા] ૦ગાંઠ પુ૦ મોટખૂણાથી મોટો ખૂણો, 'ઓબ્ટ્યુસ એંગલ' [ગ] ૦ગમ્ય વિ૦ ગુરુ દ્વારા જ સમજાય એવું ૦ચર્યા સ્ત્રી૦ [સ] ગુરુની સેવા ૦જન પુ૦, ન૦ બ૦ વ૦ [સ]

વડીલવર્ગ (માબાપ, શિક્ષક ઇત્યાદિ) ૦તમ સાધારણ અવયવ પુ૦ 'ઘ્ સી એફ્' [ગ] ૦ત્વ ન૦ [સ] ગુરુપણું (૨) મોટાઈ, ગૌરવ (૩) ભારેપણું ૦ત્વકેન્દ્ર ૦ત્વમધ્યબિંદુ ન૦ જે બિંદુથી વજનનું સમતોલપણું થતું હોય તે, 'સેન્ટર ઑફ ગ્રૅવિટી' [પ વિ] ૦ત્વરેખા(-ષા) સ્ત્રી૦ ગુરુત્વકેન્દ્રના આકર્ષણની લીટી યા દિશારેખા ૦ત્વાકર્ષણ ન૦ ભારનું પૃથ્વીના કેન્દ્ર તરફ ખેંચાવું તે 'ગ્રૅવિટેશન' ૦દક્ષિણા સ્ત્રી૦ [સ] અભ્યાસ પૂરો કર્યા પછી ગુરુને આપવાની દક્ષિણા ૦દાન વિ૦ પુ૦ ભલા, ભારી (કટાક્ષમાં) ૦પત્ની સ્ત્રી૦ [સ] ગુરુની પત્ની ૦પૂજા સ્ત્રી૦ [સ] ગુરુની પૂજા-આદરમાન ૦બંધુ ૦ભાઈ પુ૦ એક ગુરુનો શિષ્ય સહાધ્યાયી ૦મંત્ર પુ૦ ગુરુએ આપેલો મંત્ર (૨) છૂપી સલાહ, શિખવણી [લા] ૦મુખ વિ૦ ગુરુના મોંએથી મળેલું (૨) મનસ્વી નહિ પણ દીક્ષિત-ગુરુના બોધને અનુસરનારું (૩) ન૦ ગુરુનું મુખ ૦મુખી વિ૦ ગુરુના મુખનું (૨) સ્ત્રી૦ શીખોમાં શરૂ થયેલી પંજાબની એક લિપિ ૦વાર પુ૦ [સ] અઠવાડિયાનો એક દિવસ

**ગુર્જર** વિ૦ [સ] ગુજરાતનું (૨) પુ૦ ગુર્જર જાત (૩) ગુજરાત (૪) ગુજરાતનો વતની —રી સ્ત્રી૦ [સ] ગુજરાતણ (૨) રમાગણ, ગોવાળણી (૩) ગોપ જાતની ગુજરાતી ગરાસ (૪) ગગની એક ઢબ (૫) ગુજરાતી ભાષા (૬) ગુજરાત રૂપી દેવી (૭) વિ૦ ગુર્જર-ગુજરાત દેશને લગતું

**ગુલ** ન૦ [ફા] ફૂલ (૨) ગુલાબનું ફૂલ (૩) બળી ગયેલો બત્તીનો ભાગ મોગરો [લા] ૦કંદ પુ૦ [ફા] ગુલાબની પાંખડીઓને સાકરનો મુરબ્બો ૦છડી સ્ત્રી૦ એક ફૂલઝાડ (૨) તેનું ફૂલ (૩) ગુલાબનો ગોટો અથવા તો (૪) એક ધરેણું ૦જાર(-ઝાર) પુ૦ [ફા] ગુલાબની વાડી, ફૂલવાડી (૨) વિ૦ મનોહર સુંદર

**ગુલતાન** વિ૦ [फा.] મશગૂલ; તલ્લીન

**ગુલતોરો** પું૦[ગુલ+અ.તુર્રહ]ગુલાબનો ગોટો –ગજરો (૨) એક ફૂલઝાડ

**ગુલદસ્ત** પું૦ [फा.] ફૂલનો ગોટો–તોરો

**ગુલદાન** ન૦ [फा.] ફૂલદાની

**ગુલદાવદી(–રી)** સ્ત્રી૦[फा.गुलि(–ले)दाऊदी] એક ફૂલઝાડ (૨) તેનું ફૂલ

**ગુલનાર** પુ૦ [फा.] દાડમ

**ગુલબાસ** ન૦[ગુલ+અ.अब्बास]એક ફૂલછોડ (૨) તેનુ ફૂલ

**ગુલબાંગ** ન૦[फा.]શોરબકોર(૨)આનંદની –ઠઠ્ઠામશ્કરીની વાત (૩) ગામગપાટો

**ગુલમોર (મોં')** સ્ત્રી૦ [फा. गुल्मुहूर] એક ફૂલઝાડ (૨) તેનુ ફૂલ

**ગુલશન** ન૦ [फा.] ગુલિસ્તાન

**ગુલાબ** ન૦[फा.]એક ફૂલઝાડ(૨)તેનું ફૂલ. **૦જળ** ન૦ગુલાબની ખુશબોવાળું પાણી. **૦તંબુ** ન૦એક મીઠાઈ. **૦દાન** ન૦[फा.], **૦દાની** સ્ત્રી૦ [फा.] ગુલાબજળ છાંટવાની શિરોઈના આકારની ઝારી **–બી** વિ૦[फा.] ગુલાબના રંગનું (૨) મીઠું; મજેદાર (ઉદા૦ જીવ, સ્વભાવ) (૩) સ્ત્રી૦ ગુલાબના જેવો રાતો રંગ

**ગુલામ** પું૦[अ.] ખરીદ કરેલો ચાકર,લૂંડો (૨)પરવશ–પરતંત્ર માણસ[લા.]. **૦ખત** ન૦ ગુલામ તરીકેના વેચાણનું લખત (૨) પરતંત્ર બનાવે એવું લખાણ-કરાર. **૦ગીરી** સ્ત્રી૦ [फा.] જુઓ ગુલામી. **૦ડી** સ્ત્રી૦ ખરીદ કરેલી દાસી–લૂંડી. **૦દાર** પું૦ ગુલામનો ધણિયામો. **–મી** સ્ત્રી૦ [फा.] ગુલામપણું (૨) ઘણી હલકી તાબેદારી (૩) પરાધીનતા [સુગ ધીલાર ઞકો

**ગુલાલ** પું૦;ન૦ એક રાતા રંગનો સહેજ

**ગુલાંટ** સ્ત્રી૦ [दि. गुलुञ्छ (च्छ)] ગોટીમડું (૨) ઊલટું ફરી જવું તે [લા.]

**ગુલિસ્તાન** ન૦[फा.]ગુલશન;ફૂલવાડી;બાગ

**ગુલ્મ** ન૦ [સં.] ગોળાનો રોગ (૨) ગાંઠ (૩) ઝુંડ; ઝાડી

**ગુલ્લર** ન૦ ગૂલર; ઉમરડો

**ગુલ્લું** ન૦ [જુઓ ગૂડલું] પાપડની કણકનો લૂઓ; ગૂલરું

**ગુવાર.૦ફળી,૦શિ(–શીં,–સિ,–સીં)ગ** જુઓ 'ગવાર'માં

**ગુસપુસ** સ્ત્રી૦[રવ૦]ગુચપુચ;છાની વાતચીત

**ગુસલ** ન૦, **ખાનું** ન૦ જુઓ 'ગુસ્લ'માં

**ગુસ્તાખી** સ્ત્રી૦[फा.]બેશરમી; અસભ્યતા

**ગુસ્લ** ન૦[अ.]સ્નાન. **૦ખાનું** ન૦નાહવાની ઓરડી

**ગુસ્સો** પું૦ [अ.] ક્રોધ

**ગુહા** સ્ત્રી૦ [સં.] ગુફા

**ગુહ્ય** વિ૦ [સં.] છૂપું; છુપાવવા યોગ્ય (૨) ન૦ રહસ્ય; મર્મ (૩) છૂપી વાત

**ગુહ્યક** પું૦ [સં.] દેવોનો એક વર્ગ; કુબેરનો અનુચર

**ગુંગ**[फा.;સ.]**–ગું**, વિ૦ જુઓ 'ગૂંગું'વિ૦માં

**ગુંજ** પું૦, **૦ન** ન૦[સં.] ગણગણાટ

**ગુંજવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. गुंज्] ગણગણવું; ગુંજાર કરવો

**ગુંજાફેલ** [મ.] **–લ**, ન૦ ચનોઠી

**ગુંજાર(૦વ)** પું૦ ગુંજવાનો અવાજ (૨) અવ્યક્ત મધુર અવાજ [લા.]

**ગુંજાશ** સ્ત્રી૦ [फा.गुंजाइश] ગજું; તાકાત (૨) સમાવવાની શક્તિ

**ગુંઠન** ન૦ [સં.] ઢાંકવું–છુપાવવું તે (૨) ચોપડવું લગાડવું તે

**ગુંઠો** પુ૦ [ઇં. Gunter–એક જણનું નામ. તેની સાંકળ માપમાં લેવાતી તે પરથી] જમીનનું એક માપ (એકરનો ૪૦ મો ભાગ; ૧૧×૧૧ ચોરસ વાર)

**ગુંડાગીરી** સ્ત્રી૦ ગુંડાપણું;ગુંડા જેવું વર્તન

**ગુંડો** વિ૦ જબરદસ્તીનાં કામ કરનારું; બદમાશ; દાંડ (૨) પું૦ એવો આદમી

**ગુંદ(૦ર)** પું૦કેટલાંક ઝાડમાંથી ઝરતો ચીકણો રસ (૨) ચોંટાડવાના કામમાં આવતો તેવો બાવળનો રસ. **૦રપાક** પું૦ ગુંદર ભેળવીને બનાવેલું વસાણું (૨) એક મીઠાઈ (૩) માર [લા.]. **૦રિયું** ન૦ પલાળેલો ગુંદર રાખવાનું પાત્ર (૨) લફરું; કંટાળો આવે

તોય ન ખસે એવું-ચોટણ વૃત્તિનું માણસ. [લા.] -દિયું ન૦ ગુંદરનું પાત્ર; ગુંદરિયું
**ગુંફિત** વિ૦ [સં.] ગૂંથેલું
**ગુંબજ** પું૦ [ફા. ગુંબદ] ઘૂમટ
**ગૂ** ન૦ [સં.] વિષ્ઠા; મળ
**ગૂગળ** પું૦ [સં. ગુગ્ગુલ] એક ડુંગરી ઝાડનો ગુંદર (તે દવાના તેમ જ ધૂપ કરવાના કામમાં આવે છે)
**ગૂગળી** વિ૦ (૨) પું૦ ઓખામંડળના બ્રાહ્મણોની એક જાતનું
**ગૂજ** સ્ત્રી૦ [સં. ગુહ્ય] ગુપ્ત વાત; રહસ્ય (૨) બે બાજુ અણીવાળો (પાટિયાં જોડવાનો) ખીલો (૩) વિ૦ ગુપ્ત; ગુપ્ત
**ગૂજરાત,** ૦ણ, -તી [સં. ગૂર્જરત્રા] જુઓ 'ગુજરાત'માં
**ગૂઝ** સ્ત્રી૦ જુઓ ગુજ
**ગૂડલું** ન૦ [સં. ગૂઢ = દડો] ગુલ્લું
**ગૂડવું** સ૦ ક્રિ૦ કાપવું (૨) ખોદવું
**ગૂડાલાકડી** સ્ત્રી૦ એક પ્રકારની જૂની સજા - શિખામણી
**ગૂડી** સ્ત્રી૦ [મ. ગુડી (કાનડી ગુડિ=ધ્વજ)] ઉત્સવને દિવસે ઊભો કરેલો ઝંડો, માણેકથંભ. ૦પડવો પું૦ ચૈત્ર સુદ પડવો
**ગૂડો** પું૦ [સર૦ દે. ગોડ=પગ] [ચ.] પગનો નળો (૨) બળ; શક્તિ; હામ [લા.]
**ગૂઢ** વિ૦ [સં.] ગુપ્ત; છાનું (૨) ન સમજાય એવું, ગહન (૩) ઇંદ્રિયાતીત; 'મિસ્ટિક'. ૦વાદ પું૦ વસ્તુ ગૂઢ હોઈ સ્વાનુભવનો જ વિષય છે એવો તત્ત્વજ્ઞાનનો વાદ; 'મિસ્ટિસિઝમ'
**ગૂણ** સ્ત્રી૦ [સં. ગોણી] ઘેલો; કોથળો (૨) છાલટું (ગધેડા વગેરે ઉપરનું) (૩) ચાર મણનું માપ ૦પાટ ન૦ ગણ કે સૂતળીનું વણેલું તાપડું; ટાટિયું (૨) ન૦બ૦વ૦ તેના વસ્ત્ર કે તે પહેરવાની જેલશિક્ષા. -ણિયું ન૦ ગૂણપાટનો બનાવેલો થેલો. -ણિયો પું૦ તાબાનો ઘડો (૨) થેલો; -ણ (૩) પું૦ કાટખૂણો (કારીગરનો) [કામી
**ગૂધ** વિ૦ [મ. ગૃધ્ર, ગુધ્ર] ગમતિયાળ (૨)
**ગૂધ** (ધ.) સ્ત્રી૦ ગૂમડું મટ્યે રહેતું ચિહ્ન -ખાડો [ચ.] [ટેકા જેવો ગઠ્ઠો
**ગૂમડ(-ડું)** ન૦ શરીરે ઊઠતો ફોલ્લો -
**ગૂમૂતર** ન૦ મળમૂત્ર
**ગૂરછ** પું૦ એક જાતનું પુષ્કળ વાળવાળું ઠીંગણું કૂતરું ['ગુર્જર'માં
**ગૂર્જર** વિ૦ (૨) પું૦, -રી સ્ત્રી૦ જુઓ
**ગૂલર** ન૦ ગુલ્લર; ઉમરડો (૨) ઉમરડું (૩) કાનનું એક ઘરેણું. -રું ન૦ [જુઓ ગૂલર] પાપડનો લૂઓ (૨) જુઓ ગૂલર (૩) ઘોડિયે લટકાવવાનું એક લાકડાનું રમકડું. -રો પું૦ ઉમરડો
**ગૂંગણું** વિ૦ [સં. ગુંગ] નાકમાંથી બોલતું
**ગૂંગળામણ** ન૦ સ્ત્રી૦ ગૂંગળાવું તે
**ગૂંગળાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ગૂંગળાવું'નું પ્રેરક
**ગૂંગળાવું** અ૦ક્રિ૦ [ગૂંગું ઉપરથી રવ૦] હવાની ખોટ કે અટકાયતને લીધે અમૂંઝાવું; શ્વાસ રૂંધાવો
**ગૂંગાવેડા** પું૦બ૦વ૦ ગૂંગાના જેવું વર્તન -ચાળા; ગૂંગાપણું (૨) કોઈ કામમાં ચીકાશ કર્યા કરવી તે (૩) વગર આવડ્યે કામમાં ચૂંથણાં કરવા તે
**ગૂંગું** વિ૦ [સં. ગુંગ] નાકમાંથી બોલતું, ગૂંગણું (૨) મૂગું (૩) ન૦ નાકના મળનો બંધાઈ ગયેલો પોપડો. -ગો પું૦ (નાકમાંનું) ગૂંગું (૨) એક જાતનો જીવડો
**ગૂંચ** સ્ત્રી૦ (દોરા વગેરેનું) ગંઠાઈ જવું તે (૨) આંટીઘૂંટી, મુશ્કેલી [લા.]. ૦વણ સ્ત્રી૦ ગૂંચાઈ જવું તે (૨) જેમાંથી ઉકેલ કાઢવો મુશ્કેલ થઈ પડે એવી પરિસ્થિતિ. ૦વણિયું વિ૦ ગૂંચવણવાળું. ૦વવું સ૦ક્રિ૦ ગૂંચવણમાં નાખવું. ૦વાડિયું વિ૦ ગૂંચવાડાવાળું. ૦વાડો પું૦ જુઓ ગૂંચવણ. ૦વાવું અ૦ક્રિ૦ ગંઠાવું (દોરા વગેરેનું) (૨) [લા.] સપડાવું; ઉકેલ ન સૂઝવો (૩) મૂંઝાવું; ગભરાવું. ૦ળિયાળું વિ૦ ગૂંછળીવાળું. ૦ળી સ્ત્રી૦ દોરાની અટેરીને કરેલી આંટી કે ગોળો. ૦ળું ન૦ ગોળ આકારમાં વળેલું કે વીંટેલું હોય તે

ગૂચાવુ અ૦ક્રિ૦ જુઓ ગૂચવાવુ

ગૂછળિયાળુ, ગૂંછળી(-ળુ) જુઓ ગૂચળિયાળુ, ગૂચળી(-ળુ)

ગૂજુ(-જૂ) ન૦[સ ગુણ, પ્રા ગુજ્ઝ] ગજવુ

ગૂંતો પું૦ ગૂચ(૨)વધો શકા(૩)કલક

ગૂથણ ન૦ ગથવુ તે (૨) ગૂથવાનુ કામ (૩)ગૂથવાની કળા -ણી સ્ત્રી૦ ગૂથવાનુ કામ(૨) ગૂથવાની કળા કે આવડત (૩) ગૂથામણી

ગૂથવુ સ૦ ક્રિ૦ [સ ગ્રથ્] દોરી કે સેરને આટી પાડી પાડીને સાંકળવુ – જાળીદાર રચના કરવી {મહેનતાણુ

ગૂંથામણ ન૦, -ણી સ્ત્રી૦ ગૂથવાનુ

ગૂથાવવુ સ૦ ક્રિ૦, ગૂથાવુ અ૦ ક્રિ૦ 'ગૂથવુ'ના અનુક્રમે પ્રેર અને કર્મણિ

ગૂદવુ સ૦ ક્રિ૦ ખૂદવુ, પગ તળે કચરવુ (૨) દાબી મસળીને નરમ કરવુ (૩) મારવુ, ઠોકવુ [લા] [માર [લા]

ગૂંદાપાક પું૦ [ગૂદ] એક મીઠાઈ (૨)

ગૂંદાવવુ સ૦ક્રિ૦, ગૂંદાવુ અ૦ક્રિ૦'ગૂદવુ' ના અનુક્રમે પ્રેરક અને ભાવે રૂપ

ગૂદી સ્ત્રી૦ [સ ગુદ્ર] એક ઝાડ ૦પાક પું૦ જુઓ ગૂંદાપાક

ગૂદુ ન૦ ગૂદીનુ ફળ

ગૃધ્ર ન૦ [સ] ગીધ

ગૃહ ન૦ [સ] ઘર(૨)છાત્રાલય(૩)જગા, આલય,મકાન કે ઓરડો(અને સમાસમા, જેમ કે શયનગૃહ, ભોજનગૃહ) ૦ઉદ્યોગ પું૦ ફાલતુ સમયમા ઘેર બેઠા થઈ શકે તેવો ઉદ્યોગ(ઉદા૦ રેંટિયાનો ઉદ્યોગ) ૦કાર્ય ન૦ [સ] ઘરનુ કામકાજ(૨)ઘેરથી કરી લાવવાનુ લેસન ૦દેવતા સ્ત્રી૦[સ] ઘરની દેવી(૨)પું૦બ૦વ૦ ઘરના દેવો (કુલ ૪૫ છે) ૦પતિ પું૦ [સ] ગૃહસ્થ(૨)છાત્રો પર દેખરેખ રાખનાર શિક્ષક ૦પ્રવેશ પું૦ [સં] ઘરમા વિધિપૂર્વક પ્રવેશ કરવો તે (૨) બીજાના ઘરમા કે હદમા રજા વિના પેસવુ તે, 'ટ્રેસપાસ' ૦લક્ષ્મી સ્ત્રી૦ સુશીલ સચ્ચરિત સ્ત્રી ૦સચિવ પું૦ દેશની આતરવ્યવસ્થા સભાળનાર પ્રધાન, 'હોમ-મેમ્બર' ૦સસાર પું૦ ઘરસસાર, ઘરખટલો ૦સ્થ પું૦ [સ] બ્રહ્મચર્યાશ્રમ પૂરો કરી ગૃહસ્થાશ્રમમા દાખલ થયેલો માણસ(૨)સારો ખાનદાન માણસ, સજ્જન ૦સ્થાશ્રમ પું૦ [સ] બ્રહ્મચર્યાશ્રમ પછીનો બીજો આશ્રમ ૦સ્થી વિ૦ ગૃહસ્થને લગતુ (૨) સ્ત્રી૦ [હિ] ગૃહસ્થાઈ, ગૃહસ્થાશ્રમનુ કામકાજ વગેરે -હિણી સ્ત્રી૦ [સ] ગૃહસ્થની સ્ત્રી, ઘરધણિયાણી -હી પું૦[સ] ગૃહસ્થાશ્રમી (૨) ઘરધણી

ગૃહીત વિ૦ [સ] ગ્રહણ કરેલુ (૨) માની લીધેલુ [ગૃહીતા પું૦ ('ગ્રહીતા' ખોટુ છે) જુઓ તેના ક્રમમાં] -તાગમા સ્ત્રી૦ [ગૃહીત+આગમ] કવિ રુદ્રનિવસિંદીની બીએ ને મળતી પદવી કે તે ધરાવતી સ્ત્રી

ગૃહ્ય વિ૦ [સ] ગૃહનુ, ગૃહ સબધી ૦સૂત્ર ન૦ [સ] ગૃહધર્મ સબધી સૂત્રોનો સસ્કૃત ગ્રંથ

ગેડ (ગે) સ્ત્રી૦ ગડ, પડ, ગડી (કપડાની) (૨) સમજ (કાગળનો) (૩) મેળ બેસવો તે, સયુક્તિકતા [લા]

ગેડી સ્ત્રી [સ ગડ્ડા] ગેડીદડાની રમતમા વપરાતી છેડેથી વાળી લાકડી ૦દડો પું૦ ગેડી અને દડો કે તે વડે રમાતી રમત

ગેણિયુ, ગેણુ (ગે) ન૦ [સર૦ દ ગાણ= બળદ] ઠીંગણો પણ વેગથી ચાલનાર એક જાતનો બળદ

ગેબ (ગે) વિ૦ [અ] ન દેખાય એવુ, અગમ્ય (૨) ન૦ ગેબ હોય તે, અગમ્ય -બી વિ૦ ગુપ્ત, અદૃશ્ય, ગૂઢ

ગેમેટ પુ૦ [ઇ] જાતીય બીજ [વ વિ]

ગેય વિ૦ [સ] ગવાય એવુ કે ગાવા જેવુ ૦તા સ્ત્રી૦, ૦ત્વ ન૦

ગેર પું૦ ['ગરવુ'ઉપરથી] ગરેલો બુંદ

ગેર (ગે) [ફા] 'નિષેધ, અભાવ, ખોટુ' એવો અર્થ દર્શાવનાર પૂર્વગ ૦ઇનસાફ, ૦ઇન્સાફ પું૦ અન્યાય ૦કાયદે વિ૦

(૨) અ૦ [फा.] કાયદા વિના; કાયદા વિરુદ્ધ. ૦કાયદેસર અ૦ ગેરકાયદે; કાયદા પ્રમાણે નહિ. ૦ફાયદો પું૦ ગેરલાભ. ૦મુનાસ(-સિ)બ વિ૦ ગેરવાજબી. ૦રસ્તે અ૦ ખોટી રીતે; બેકાયદે. ૦લાભ પું૦ ખોટ; નુકસાન (૨) ખોટો લાભ. ૦વર્તણૂક સ્ત્રી૦ ખરાબ રીતભાત–વર્તન. ૦વલ્લે અ૦ [अ. वल्ल પરથી] જ્યાંથી ન જડે એવી જગાએ; ખોટી જગાએ [ખંખેરવું

ગેરવવું સ૦ક્રિ૦ ['ગરવું' ઉપરથી] પાડવું;

ગેરવહીવટ (ગૅ) પું૦ અવ્યવસ્થા; અંધેર

ગેરવાજબી (ગૅ) વિ૦ અયોગ્ય; અઘટિત

ગેરવો પું૦ [જુઓ 'ગેરુ'] ઘઉંના પાકમાં થતો એક રોગ [ખોટી સમજ

ગેરસમજ(-જૂત,-જૂતી) (ગૅ) સ્ત્રી૦

ગેરહાજર (ગૅ) વિ૦ હાજર નહિ તેવું. -રી સ્ત્રી૦

ગેરુ પું૦;ન૦ [सं. गैरिक] એક જાતની લાલ માટી (૨) જુઓ ગેરવો. ૦ઓ(-વો) પું૦ ગેરુનો–ભગવો રંગ

ગૅરેજ ન૦ [इं.] મોટર રાખવાનું મકાન

ગેરો પું૦ ['ગરવું' ઉપરથી] ખરેલો ભૂકો; ગેર

ગેલ (ગૅ) ન૦ લાડ(૨)લાડભર્યાં ખેલ,રમત

ગૅલન પું૦ [इं.] પ્રવાહીનું વિલાયતી માપ (આશરે દશ શેર)

ગૅલરી સ્ત્રી૦[इं] એક પછી એક હાર ઊંચી ઊંચી ગોઠવી હોય એવી બેઠક (નાટકશાળામાં હોય છે તેવી) (૨) છજું

ગૅલી સ્ત્રી૦ [इं.] (છાપખાનામાં) ગોઠવેલાં બીબાંના ચોકઠાને મૂકવાનું લંબચોરસ ખતું કે પાટિયું (૨) ગૅલીપ્રૂફ [લા.]. ૦પ્રૂફ ન૦ [इं.] ગૅલીનાં બીબાં પરથી કઢાતું પ્રૂફ

ગૅસ પું૦ [इं.] વાયુરૂપી પદાર્થ (૨) કોલસામાંથી કઢાતો બળે એવો વાયુ. ૦એંજિન ન૦[इं.]તેલ કે તેના ગૅસથી ચાલતું એંજિન

ગેસુ પું૦ [फा. गेसू] વાળની લટ; જુલફું

ગેસુ પું૦, ૦ટી સ્ત્રી૦ પુત્ર; બેટુ

ગેહ ન૦[सं]ઘર. -હિની સ્ત્રી૦[सं.]ગૃહિણી

ગેંગું (ગૅં) વિ૦ [રવ૦] સહેજમાં રડી પડે એવું; ગાંગું

ગેંગાટ (ગૅં) પું૦ [રવ૦] ભારે શોક

ગેંઘટ (ગૅં) વિ૦ ચકચૂર; મસ્ત

ગેંડી (ગૅં) સ્ત્રી૦ ગેંડાની માદા. -ડો પું૦ [सं. गंडक] એક જંગલી જાનવર

ગેંદ (ગૅં) સ્ત્રી૦ [सं. गेंदुक] દડી (ખાસ કરીને ફૂલ કે રેશમની)

ગો સ્ત્રી૦ [सं.] ગાય (૨) ઇંદ્રિય (૩) વાણી (૪) પૃથ્વી (૫) આકાશ. ૦કર્ણ પું૦ [सं.] ગાયનો કાન (૨) અંગૂઠાથી અનામિકા સુધીના વિસ્તારનું પ્રમાણ (૩) એક જાતનો મૃગ (૪) ન૦ એક ધોળું ફૂલ (૫) દક્ષિણમાં આવેલું શિવનું એક પ્રસિદ્ધ તીર્થ. ૦કશી સ્ત્રી૦ ગોવધ

ગોકળઆઠમ સ્ત્રી૦ [सं. गोकुल] શ્રાવણ વદ આઠમ; કૃષ્ણની જન્મતિથિ

ગોકળગાય સ્ત્રી૦ ચોમાસામાં થતું એક લાલ અને સુંવાળું જીવડું; ઇંદ્રગોપ (૨) શિંગડાંવાળું એક જીવડું (તેને પરમેશ્વરની ગાય પણ કહે છે)

ગોકળગાંડું વિ૦ ગોકુળની ગોપી જેવું ગાંડું; સાવ ભાન વગરનું

ગોકળિયું ન૦ ગોકુળ (લાલિત્યવાચક) (૨) વિ૦ ગોકુળનું, -ને અંગેનું

ગોકીરો પું૦ શોરબકોર; ઘોંઘાટ

ગોકુલ [सं.], (-ળ) ન૦ ગાયોનું ટોળું (૨) મથુરા પાસેનું, કૃષ્ણ જ્યાં ઊછર્યા હતા તે ગામ. -ળિયો રોગ પું૦ વિરહને લીધે (ગોકુળની ગોપી જેવો) થતો રોગ

ગોખ (ગો) પું૦ [सं गवाक्ष] છજું; ઝરૂખો (૨) ગોખલો

ગોખણ ન૦ ગોખવું તે. ૦પટ્ટી સ્ત્રી૦ ગોખી પાડવું તે. -ણિયું વિ૦ ગોખી પાડનારું

ગોખરુ પું૦;ન૦ [सं. गोक्षुर] એક વનસ્પતિ (૨) એનું કાંટાવાળું બીજ

ગોખલી (ગો) સ્ત્રી૦ નાનો ગોખલો. -લો પું૦ ગોખ; તાક [બોલવું

ગોખવું સ૦ક્રિ૦ (મોઢે કરવા) વારંવાર

**ગોખાટવું** સ૦ક્રિ૦ ગોખ ગોખ કરવું
**ગોગળો** પુ૦ હડપચીની નીચેનો ગળા તરફ લચી પડતો ભાગ (૨) ઊંટ મસ્તીમા આવે ત્યારે મોમાંથી જીભની પાછળથી તાળવાનો ભાગ બહાર કાઢે છે તે
**ગોગું** વિ૦ માલ વગરનુ (૨) આવડ વગરનું
**ગોગ્રાસ** પુ૦ [સ] જમતા પહેલા ગાયને માટે જુદુ કાઢેલુ અન્ન; ગવાહ્નિક
**ગોચર** વિ૦ [સ.] ઇંદ્રિયગમ્ય (૨) ન૦ ગૌચર; ચરો. **-રી** સ્રી૦ ભિક્ષા
**ગોચલું** ન૦ [ગૂછળુ] વર્તુલાકારમા એકઠા થવુ તે. **ગોચલાં ગણવાં** = પાર ન મૂકવો – ગૂચવાયા કરવુ
**ગોજું** વિ૦ ગંદુ
**ગોઝાર** સ્રી૦ [સ. गुह्यागार] જુઓ ગઝાર
**ગોઝારું** વિ૦ [સ. गो+હત્યારું] ગાયની હત્યા કરનાર; પાપી (૨) જ્યા હત્યા થઈ હોય એવું; અપવિત્ર. **-રો** પુ૦ ગોહત્યા કરનાર (૨) હત્યારો
**ગોટ** પુ૦ ગોટો (ધુમાડાનો) (૨) ઘૂંટડો (૩) બૈરા તથા છોકરાને હાથે પહેરવાનુ એક ઘરેણુ (૪) બીજા રંગના કપડાને ઓટીને મૂકેલી કિનાર [તિ (કટાક્ષમાં)
**ગોટપીટ** ન૦ [રવ૦] અંગ્રેજી કે તે બોલવુ
**ગોટપો(-મો)ટ** અ૦ [ગોટો] જુઓ ગુટપુટ
**ગોટલી** સ્રી૦ નાનો ગોટલો (૨) ગોટલાની અંદરની બીજ (૩) કામમાથી ગપોલિયું [લા૰]. ૰બાજ વિ૦ કામચોર; ગોટલી મારવામા હોશિયાર. **ગોટલી મારવી** = કામમાથી ગપોલિયું કરવુ. **-લો** પુ૦ ફળની અંદરનુ કોચલાવાળુ બીજ (૨) કઠણ માંસપિંડ. **ગોટલો ચડવો** = સ્નાયુ ઉપર તાણ આવતા સખત કળતર થવું
**ગોટાવું** અ૦ક્રિ૦ ['ગોટો' પરથી] ગોળ ગોળ ગોટા વળવા (૨) ધુમાવુ (૩) ગૂંચાવું
**ગોટાળો** પું૦ [ગોટો] અવ્યવસ્થા, છબરડો (૨) ગૂંચવણ (૩) (હિસાબ કે પૈસાની બાબતમાં) ગરબડ કે ઘાલમેલ યા અફરાતફરી
**ગોટી** સ્રી૦ [સ. गुटी] ગોળી (૨) નાની ગાંઠ
**ગોટીમડું, ગોટીલું** ન૦ ગુલાંટ
**ગોટીલો** પુ૦ ['ગોટી'] પીંજણની તાંતને થડકાવવાનું ઓજાર (૨) નક્કર ગોળો; દડો (૩) કાંઠલો (૪) કપડાનો વણેલો સાટકો
**ગોટો** પુ૦ ['ગોટી' પરથી] ગોળો; પિંડો (૨) ફૂલનો તોરો; કલગી (૩) ગલગોટો (૪) વાદળા જેવો ગોળો (ધૂળ, ધુમાડાનો) (૫) ફળની અંદરની ગોળ ચીજ; ઉદા૦ નાળિયેરનો ગોટો (૬) છબરડો, ગોટાળો [લા.]
**ગોઠ** (ઠ,) સ્રી૦ [સ. गोष्ठि] છાની–અંતરની વાતચીત; ગુજ (૨) મિજબાની; ઉજાણી (૩) મશ્કરી; ટોળ (૪) મિત્રતા (૫) ભેટ (ખાસ કરીને હોળીના દિવસોમાં ગુલાલ ઇ૦ છાંટનારને અપાતી). ૰ડી સ્રી૦ છાની –અંતરની વાતચીત (લાલિત્યવાચક). ૰ણ સ્રી૦ ગોઠિયણ
**ગોઠણ** પુ૦ [જુઓ ઘૂંટણ] ઢીંચણ
**ગોઠણી** સ્રી૦ ['ગોઠવું' ઉપરથી] ઉતરડની બેસણી; ઇંઢોણી; સૂથિયુ (૨) ગોઠવણ
**ગોઠવણ(-ણી)** સ્રી૦ ગોઠવવુ તે કે તેની રીત; રચના (૨) સગવડ; બંદોબસ્ત. **-વું** સ૦ક્રિ૦ વ્યવસ્થિત બંધબેસતું મૂકવું કે કરવું (૨) નોકરીમાં કે કામધંધામા રાખવું –રખાવવું [આવવું; ગમવું
**ગોઠવું** અ૦ક્રિ૦ ['ગોઠ' ઉપરથી] અનુકૂળ
**ગોઠિયણ** સ્રી૦ [ગોઠ] સીમિત્ર; સખી
**ગોઠિયો** પું૦ ['ગોઠ' ઉપરથી] મિત્ર; દોસ્ત
**ગોઠીમડું** ન૦ જુઓ ગોટીમડું
**ગોડ** (ગૉ) ન૦ [સ. गड; गंड] શરીર ઉપર થતી ગાંઠ; ઢીમણુ
**ગોડ** સ્રી૦ ગોડવું તે. ૰વું સ૦ક્રિ૦ ખોદવું
**ગોડાઉન** સ્રી૦; ન૦ [ઇં.] માલ ભરવાની વખાર; ગોદામ [સાથે, સોબતમાં
**ગોડે** (ગૉ') અ૦ [કા.] પેઠે; જેમ (૨) –ની
**ગોત** સ્રી૦ ['ગોતવું' ઉપરથી] શોધ; ખોળ
**ગોત** ન૦ [સ. गोत्र] + કુળ
**ગોતર** (ગૉ) ન૦ [ગોતું] કઠોળની શિંગોનાં ફોતરા અને પાંદડાનો ભૂકો (ઢોરનું ખાણ)
**ગોતર** ન૦ + ગોત્ર; કુળ. ૰જ પું૦; સ્રી૦

જુઓ ગોત્રજ. ૦ડું ન૦ ગોતરજની પૂજા માટે આણેલી માટી અથવા વસ્તુ કે તે લાવવાનો સમારંભ (લગ્નમાં મંગળ તરીકે કરાય છે) "

ગોતવું સ૦ ક્રિ૦ [દે. ગુત્તિઅ (શોધેલું) ઉપરથી] શોધવું; ખોળવું

ગોતું (ગો) ન૦ [દે. ગંવત=ઘાસ] ઢોરને માટે બાફેલું ખાણ(૨)ગમે તેમ રાંધેલું કે ટાઢું ને સ્વાદ વગરનું અન્ન [લા.]

ગોત્ર ન૦ [સં.] વંશ; કુલ; 'ટ્રાઈબ' (કોઈ ખાસ મુનિથી શરૂ થતું). ૦જ વિ૦ [સં.] ગોત્રમાં જન્મેલું (૨) પું૦;સ્ત્રી૦ કુલદેવતા; ગોતરજ. –ત્રીય વિ૦ એક ગોત્રનું

ગોથ (થ,) સ્ત્રી૦ [મ. ગોત્તહ=ડૂબકી] ઊંધે માથે ફરી જવું તે; ગુલાંટ (પતંગની) (૩) ભૂલથાપ; ગોથું [લા.]

ગોથલો પું૦ ધૂંસરી નાથવાનો ખીલો

ગોથાટવું સ૦ક્રિ૦ ગોથે ગોથે મારવું

ગોથાવું અ૦ક્રિ૦ ગોથાં ખાવાં

ગોથું ન૦[જુઓ 'ગોથ'] માથું નીચે હોય તેવી શરીરની સ્થિતિ(૨)ગુલાંટ(૩)માથું મારવું તે (૪) [બ૦વ૦] નકામાં ફાંફાં (૫) ભૂલથાપ [લા.]

ગોદ સ્ત્રી૦ ખોળો

ગોદ (દ,) સ્ત્રી૦ [ગોદવું] વારંવાર ટોકવા કરવું તે ડખલ; અંતરાય

ગોદડિયું વિ૦[ ગોદડું' ઉપરથી] ખડબચડું ને જાડું(૨)ગોદડીમાં હોઈએ ને થતું-રાતનું (મહણ) (૩) પાસે માત્ર ફાટેલી ગોદડી કે ચીંથરાં રાખનાર (બાવો, સાધુ) (૪) ન૦ એક જાતનો શીતળાનો રોગ–ઓરી

ગોદડી સ્ત્રી૦ નાનું ગોદડું(૨)લુગડાંના કકડા વગેરે ગોઠવીને કરાતું હલકું પાતળું ઓઢણ કે પાથરણું (૩) આયની ડોક નીચેની લબડતી ગોદડી જેવી જાડી ચામડી. –ડું ન૦ [દે. गड्ड] રૂ ભરીને કરાતું મોટું ઓઢણ કે પાથરણું

ગોદવણી સ્ત્રી૦ ગોદ; દખલ; પજવણી

ગોદવું સ૦ક્રિ૦ ગોદવું; ખોદવું

ગોદાટવું સ૦ક્રિ૦ ગોદા મારવા(૨)વારવાર કર્યા કરવું; ટોકવું [લા.]

ગોદાન ન૦ [સં] ગાયનું દાન (૨) કેશ કપાવવાનો સંસ્કાર–વિધિ

ગોદામ સ્ત્રી૦; ન૦ [ઇં. गोडाउन] ગોદી

ગોદાવવું સ૦ ક્રિ૦ 'ગોદવું'નું પ્રેરક (૨) ગોદો મારવો(૩) ટોકીને જાગ્રત કે સતેજ કરવું [લા.]

ગોદી સ્ત્રી૦ અંદર પાણી કઢાય ઘલાય એવી સવડવાળું, વહાણો બાંધવાનું અને ઊભાં રાખવાનું બંદર (૨) ગોડાઉન

ગોદો પું૦ ગોદાવે–ખૂંચે યા ભોંકાય એવું ઊપસેલું તે (૨) મુક્કો; હોસો (૩) ખોટ; નુકસાન [લા.]

ગોધણ ન૦ [જુઓ ગોધન] ગાયોનું ટોળું

ગોધન ન૦ [સં.] ગાયો રૂપી ધન–દોલત (૨) ગોધણ

ગોધલિયું ન૦નાનો ગોધો;વાછરડો [લગ્ન

ગોધા લગન ન૦ ગોધૂલિક–સમીસાંજનું

ગોધુમ પું૦બ૦વ૦ [સ.] ઘઉં

ગોધુલગન ન૦ જુઓ ગોધાલગન

ગોધું ન૦ જુઓ ગોધલિયું

ગોધૂમ પું૦બ૦વ૦ [સં.] ગોધુમ; ઘઉં

ગોધૂલિક [સં], ગોધૂળિક વિ૦ ગોરજ– સમીસાંજનું લગ્ન [કરેલો બળદ

ગોધો પું૦ [સ ગો+ધવ]આખલો;ખસ્સી નહિ

ગોપ પું૦ [જુઓ ગોફ] (પુરુષનું) કોટનું એક ઘરેણું

ગોપ પું૦ [સ.] ગોવાળિયો. ૦કાવ્ય ન૦ આમ જીવન વર્ણવતું કાવ્ય; 'પૅસ્ટોરલ'

ગોપદ ન૦ [સં.] ગાયનું પગલું; ગોષ્પદ

ગોપન ન૦, –ના સ્ત્રી૦ [સં.] સંરક્ષણ(૨) ગુપ્ત રાખવું તે [યોગ્ય

ગોપનીય વિ૦ [સં.] ગોપ્ય; ગુપ્ત રાખવા

ગોપવવું, ગોપવું સ૦ક્રિ૦ [સં.ગુપ્ ઉપરથી] સંતાડવું; છુપાવવું [ઘરેણું

ગોપહાર પું૦ [ગોફ] (સ્ત્રીનું) કોટનું એક

ગોપાલ (૦ક)પું૦[સ.] ગોવાળિયો(૨)રાજા (૩)કૃષ્ણ.–લિકા,–લી સ્ત્રી૦[સં.]ગોપી

**ગોપાષ્ટમી** સ્ત્રી૦ [સ] કારતક સુદ ૮
**ગોપિકા, ગોપી** સ્ત્રી૦ [સ] ગોવાળણ (૨) વૃંદાવનની કૃષ્ણભક્ત ગોવાળણ
**ગોપીચંદન** ન૦[સ] ટીલું કરવામાં વપરાતી એક પીળી માટી (ગાંઠનું) ગોપી ચંદન કરવું=(ગાંઠના) પૈસા બગાડવા (જાતે) નુકસાનમાં ઊતરવું
**ગોપુર** ન૦ [સ] શહેરનો કે મંદિરનો દરવાજો (૨) મુખ્ય દ્વાર
**ગોપ્તા** પું૦ [સ] રક્ષક, વાલી
**ગોપ્યવિ**૦[સ] ગુપ્ત રાખવા યોગ્ય ગોપનીય
**ગોફ** પું૦ [સ ગુમ્ફ] માથાનુ એક ઘરેણું (૨) હાથનુ એક ઘરેણું (૩) રાસ રમતાની સાથે હાથમાના રગબેરગી દોરા ગૂથાતા જાય છે તે રમત
**ગોફણ** સ્ત્રી૦[સ ગોજણ] ગોળા પથરા ફેકવાનુ જોતર જેવુ સાધન **–ણિયુ** વિ૦ ગોફણના માપનુ, કઠણ (પથરો) (૨) થોડા વીના કઠણ (નાનાલાડુ) **–ણિયો** પુ૦ગોફણમા ફેકવાનો ગોળો (૨) લાડુ (વ્યગમા) [લા] **–ણી** સ્ત્રી૦ અંબોડે લટકાવવાનુ સ્ત્રીઓનુ એક ઘરેણું **–ણો** પુ૦ જુઓ ગોફણી (૨) હુકા પર જડેલો લાકડાનો એક ભાગ
**ગોબર** ન૦ [સ ગાત્તર] (ગાયનુ) છાણ(૨) છાણાનો ભૂકો [ગોબરિયુ
**ગોબરુ** પુ૦ ઓરી, એક જાતની શીતળા,
**ગોબરું** વિ૦ [ગોબર] ગદુ (૨) ન૦ ગોબર
**ગોબરો** પું૦ ધૂસરી બાધવાની હળની દાડી
**ગોબાવુ** અ૦ક્રિ૦ ગોબો પડવો
**ગોબો** પુ૦ પછડાવાથી ધાતુની બનેલી વસ્તુમા સપાટીમા પડતો ખાડો
**ગોબ્રાહ્મણપ્રતિપાલ** [સ], **–ળ** વિ૦ (૨) પું૦ ગાય ને બ્રાહ્મણનો રક્ષક (રાજા)
**ગોમય** [સ] **–ળ** ન૦ ગાયનુ છાણ
**ગોમંડળ** [સ] **–ળ** ન૦ પૃથ્વીનો ગોળાકાર –ચક્ર
**ગોમાંસ** ન૦ [સ] ગાયનુ માસ
**ગોમુખ** ન૦ [સ] ગાયનુ મોઢુ (ખાસ કરીને પથ્થર વગેરેમાથી બનાવેલુ) (૨) એક જાતનુ નગારુ **–ખી** સ્ત્રી૦ [સ] માળા જપવાની ગોમુખના આકારની કોથળી
**ગોમૂત્ર** ન૦ [સ] ગાયનુ મૂતર, ગૌમૂત્ર
**ગોમેધ** પુ૦ [સ] જેમા ગાયનો ભોગ આપવાનો હોય તેવો યજ્ઞ
**ગોયણી** (ગો) સ્ત્રી૦ ગોરાણી
**ગોયણી** (ગો) સ્ત્રી૦ [સ ગૌરી ઉપરથી] સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી (૨) વ્રત નિમિત્તે જમવા બોલાવેલી સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી
**ગોયરો** (ગો) સ્ત્રી૦ [સ ગૌરા] ગોરમાનુ વ્રત
**ગોર** પુ૦ (છાણાનો) ભૂકો, ગેરો
**ગોર** (ગો) પુ૦ [સ ગુરુ] પુરોહિત (૨) પરો
**ગોર** સ્ત્રી૦ (ગૌર), જુઓ ગોરમા
**ગોરક્ષા** સ્ત્રી૦ ગાયોનુ રક્ષણ
**ગોરખ** વિ૦ [સ ગોરક્ષ] ઇંદ્રિયોને સ્વાધીન રાખનારુ, સંયમી (૨) પુ૦ શિવમાર્ગી સાધુઓનો એક પ્રકાર(૩) પુ૦ મત્સ્યેન્દ્રનો પ્રસિદ્ધ શિષ્ય ગોરખનાથ [**આગે આગે ગોરખ જાગે**=આગળની વાત આગળ જોવાશે, સૌ થશે–વખત આવ્યે કાઈક જડશે–એવો ભાવ] ૦**આમલી**, ૦**આંબલી** સ્ત્રી૦ એક ઝાડ(૨)એનુ ફળ ૦**ધંધો** પુ૦ ગોરખપથી રાખે છે એવુ એક યત્ર(૨)એમના એક કામનુ નિરર્થક પુનરાવર્તન [લા]
**ગોરજ** સ્ત્રી૦[સ]ગાયોના ચાલવાથી ઊડતી રજ–ધૂળ (૨) સમીસાંજ [લા] ૦**લગ્ન** ન૦ સમીસાજનુ લગ્ન [ધર્મોપદેશક
**ગોરજી** (ગો) પુ૦[સ ગુરુ+જી] જૈન સાધુ–
**ગોરટ**(–ટિયુ,–ટુ)વિ૦[સ ગૌર]ગોરુ,ગોરાટ
**ગોરણી** (ગો) સ્ત્રી૦ જુઓ ગોયણી ન૦ ૨
**ગોરતો** (ગોર) પુ૦ [સ ગૌરા ઉપરથી] સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીઓને જમાડવાનુ એક વ્રત
**ગોરધન** પુ૦ જુઓ ગોવર્ધન
**ગોરપદુ** (ગો) ન૦ [સ ગુરુ+પદ]યજમાન વૃત્તિ ગોરનું કામ
**ગોરમટી** સ્ત્રી૦ [સ ગૌરમૃત્તિકા] લાલ–પીળી માટી, મરોમ

**ગોરમા** (ગોર,) સ્ત્રી૦ [સં. गौरी + माता] ગૌરી, પાર્વતી (૨) કુમારિકાઓનું ગૌરીપૂજનનું વ્રત
**ગોરસ** ન૦ [સં.] દૂધ, દહીં વગેરે (૨) તે રાખવાનું પાત્ર, ગોરસી. ૦ડું ન૦ જુઓ ગોરસું. -સિયું વિ૦ ગોરસવાળું (૨) ન૦ જુઓ ગોરસ. -સી સ્ત્રી૦,-સું ન૦ દહીં દૂધ રાખવાનું માટીનું વાસણ; દોણી
**ગોરંભ(-ભા)વું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. घोरम्भाव] ઘનઘોર થવું (વાદળાથી આકાશનું) (૨) ધુમાવું (૩) સૂઝ ન પડવાથી ગૂંચવાવું
**ગોરંભો** પું૦ ગોરંભાવું તે; ગૂંચવણ (૨) વેરો (૩) વાદળાં ચડી આવવાં તે
**ગોરાટ** વિ૦ જુઓ ગોરટ
**ગોરાટ(-ડુ)** વિ૦ [સં. ગાર ઉપરથી] પોચી, રેતાળ અને લાલાશ વા પીળાશ મારતી (માટી વા જમીન)
**ગોરાણી** (ગો) સ્ત્રી૦ ગોરની સ્ત્રી (૨) ગુરુપત્ની કે સ્ત્રીગુરુ [દેહવાળી સ્ત્રી
**ગોરાંદે, ગોરી** સ્ત્રી૦ [સં. गौरी] ગોરા
**ગોરીલો** પું૦ [ઇં.] એક જાતનો મોટો વાંદરો
**ગોરચંદન** ન૦ જુઓ ગોરોચન
**ગોરું** વિ૦ [સં. गौर] ઊજળા રંગનું. ૦ગફ, ૦ચફાક, વિ૦ એકદમ ગોરું. -રો પું૦ ગોરી ચામડીનો પરદેશી (યુરોપ, અમેરિકા વગેરેનો) માણસ
**ગોરોચન** ન૦,-ના [સં.] સ્ત્રી૦ ગાયના માથામાંથી મળતી કે તેના પિત્ત યા મૂત્રમાંથી બનાવાતી એક ઔષધિ
**ગોલ** પું૦ [ઇં.] (ફૂટબૉલ વગેરે રમતોમાં) ગોલ
**ગોલ** વિ૦ [સં.] વર્તુલના-દડાના આકારનું (૨) પું૦ ગોળ આકાર
**ગોલક** પું૦ [સં.] ગોળો (૨) ન૦ ઇંદ્રિયોનું અધિષ્ઠાન-જે દ્વારા તેનું કામ થાય છે તે જગા [ગલ્લો-પેટી
**ગોલક** પું૦ [ફા. गुल्क] પૈસા નાખવાનો
**ગોલમાલ** પું૦ [હિં.] ગરબડગોટો, અવ્યવસ્થા
**ગોલવું** (ગો) સ૦ ક્રિ૦ પગ વડે ખૂંદી નાખવું
**ગોલંદાજ** પું૦ [ફા.] તોપચી [ગોળો
**ગોલાર્ધ** પું૦ અર્ધગોળ (૨) પૃથ્વીનો અર્ધો
**ગોલાં** ન૦ બ૦ વ૦ [ગોલો] જનાનખાનાના હલકા દરજ્જાનાં દાસદાસી. -લી સ્ત્રી૦ ગોલણ (૨) વડારણ ['રેડિકલ' [ગ.]
**ગોલીય** વિ૦ ગોળાકાર; ગોળને લગતું;
**ગોલો** પું૦ [સં. गोल,-ला] એ નામની જ્ઞાતિનો માણસ (૨) જનાનખાનાનો નોકર (૩) ગંજીફાનું એક પત્તું [સ્થાન
**ગોલોક** પું૦ [સં.] વિષ્ણુ વા કૃષ્ણનું નિવાસ-
**ગોલ્સ્ટો** પું૦ [સં. गो ઉપરથી] વાછરડો (૨) માતાનો ચુસ્ત ભક્ત (૩) ગંજીફાનો ગોલો -એક પાનું
**ગોવધ** પું૦ [સં.] ગાયનો વધ
**ગોવરું** ન૦ ગોખરું; ઓરી
**ગોવર્ધન** પું૦ [સં.] વૃંદાવનમાં આવેલો એક ડુંગર. ૦ધર, ૦ધારી પું૦ [સં.] કૃષ્ણ
**ગોવંશ** પું૦ [સં.] ગાયની ઓલાદ; બળદ
**ગોવારું** ન૦ [સં. गो + वृंद] ગાય-ઢોરનું ટોળું
**ગોવાલણી** સ્ત્રી૦ [સં. गोपालिनी] ગોવાળણ
**ગોવાળ** પું૦ [સં. गोपाल] ગાય-ઢોર ચરાવનારો. ૦ણ(-ણી) સ્ત્રી૦ ગોવાળની સ્ત્રી. -ળિયો પું૦ ગોવાળ. -ળું ન૦ ગોવાળનો ધંધો. -ળો પું૦ ગોવાળ [પાદર
**ગોવાંદરું** (૦) ન૦ [સં. गोद्वार ઉપરથી] ગોંદરું;
**ગોવિંદ** પું૦ [સં.] કૃષ્ણ
**ગોવૃંદ** ન૦ [સં.] ગાયોનું ટોળું
**ગોવ્રજ** ન૦ [સં.] ગાયોને બાંધવાનો વાડો (૨) ગાયોને ચરવાની જગા (૩) ગાયોનું ટોળું
**ગોશપેચ** વિ૦ [ફા.] કાન ઢાંકી દે તેવું (પાઘડી માટે)
**ગોશાલા** [સં.], -ળા સ્ત્રી૦ જુઓ ગૌશાળા
**ગોશીતલા** સ્ત્રી૦ [ગો + શીતલા] શીતળા
**ગોશ્ત** ન૦ [ફા.] ગોસ, માંસ
**ગોષ્ઠ** પું૦ [સં.] ગાયોનો વાડો (૨) ખરવાડવાડો
**ગોષ્ઠિ(-ષ્ઠી)** સ્ત્રી૦ [સં.] વાતચીત, ગોઠડી (૨) મસલત, છૂપી વાતચીત
**ગોષ્પ(-ષ્પા)દ** ન૦ [સં.] ગાયનું પગલું
**ગોસ** વિ૦ જમણી બાજુનું (સુકાન ફેરવવા વિષે) (૨) ન૦ સઢની નાથનું દોરડું
**ગોસ** ન૦ [ફા. गोश्त] માંસ

**ગોસાંઈ** (૦) પુ૦ [સ ગો + સ્વામી] એક જાતનો સાધુ – વેરાગી (૨) મૂળ ગોસાંઈ પણ હાલ ગૃહસ્થીમા રહેતી એક નાત ૦જી પુ૦ જુઓ ગોસ્વામી

**ગોસેવા** સ્ત્રી૦ [સ] ગાય ને તેના વંશની સેવા

**ગોસ્વામી** પુ૦ [સ] વૈષ્ણવોના આચાર્ય (૨) એક અટક

**ગોહ** સ્ત્રી૦ [સ] ગુફા

**ગોહત્યા** સ્ત્રી૦ [સ] ગાયને મારી નાખવી તે (૨) તેનુ પાપ ૦રું વિ૦ ગોહત્યા કરનાર (૨) ગોઝારુ

**ગોહર** પુ૦ [ગોહ] ગુફા

**ગોળ** વિ૦ (૨) પુ૦ જુઓ ગોલ (૩) પુ૦ પરસ્પર કન્યાની લેવડદેવડ માટે નક્કી કરેલુ નાતીલાઓનુ જૂથ

**ગોળ** (ગૉ) પુ૦ [મ ગુ઼ડ, ગુળ] શેરડીના રસને ઉકાળીને બનાવાતુ એ ખાદ્ય

**ગોળકેરી** (ગૉક) સ્ત્રી૦ ગોળવાળુ કેરીનુ એક અથાણુ

**ગોળગોળ** વિ૦ [ગોળ] અસ્પષ્ટ, ઉડાઉ

**ગોળગોળ** (ગૉ–ગૉ) વિ૦ નરમ, પૂર્ણ રીતે ચગી ગયેલુ (૨) જેનુ મન પીગળી ગયુ હોય એવુ [લા]

**ગોળચુ** (ગૉ) ન૦ જેમા ગોળનુ પ્રમાણ વધારે હોય એવુ અથાણુ

**ગોળધાણા** (ગૉ) પુ૦ બ૦ વ૦ ગોળ સાથે મેળવેલા ધાણા (માંગલિક અવસરે વહેંચાય છે) [સુખડી

**ગોળપાપડી** (ગૉ) સ્ત્રી૦ એક મીઠી વાની,

**ગોળમટોળ** વિ૦ બરાબર ગોળ (૨) હૃષ્ટપુષ્ટ

**ગોળમેજ** વિ૦ (૨) સ્ત્રી૦ ગોળ મેજને ફરતા બેસીને ભરાતી (પરિષદ્)

**ગોળવા** પુ૦ બ૦ વ૦ [ગોળ ઉપરથી] સ્ત્રીઓના હાથના સોનાના કડા (૨) તેવા ઘાટની કાચની બંગડી (૩) લાકડાના ગોળ ટુકડા –વો પુ૦ ગોફણ વડે ફેંકવાનો ગોળો (૨) ટૂંકો અને ગોળ મોતિયાનો ઝૂડો (૩) ગોળો ગોળ આકૃતિ

**ગોળાઈ** સ્ત્રી૦ ગોળપણુ –કાર વિ૦ ગોળ –કૃતિ વિ૦ ગોળાકાર (૨) સ્ત્રી૦ ગોળ આકૃતિ –ર્ધ પુ૦ અર્ધો ગોળ

**ગોળિયા કેરી** (ગૉ–) સ્ત્રી૦ ગોળકેરી

**ગોળી** સ્ત્રી૦ [મ ગુળ઼] નાની નાની ગોળ વસ્તુ (૨) દવાની ગોળી ગુટિકા (૩) બંદૂક કે પિસ્તોલમા ભરીને મારવાની (સીસાની) ગોળી (૪) પાણી ભરવાની માટલી (૫) દહી વલોવવાનુ ગોળ વાસણ (૬) લખોટી ૦બાર પુ૦ બંદૂકમાથી કે પિસ્તોલમાથી ગોળી છોડવી તે

**ગોળો** પુ૦ [સ ગોલક પ્રા ગોલઅ] મોટી પણ ગોળ વસ્તુ પિંડો (૨) ગોફણથી મારવાનો ગોળો (૩) તોપથી મારવાનો ગોળો (૪) પાણી ભરવાની મોટી ગોળી (૫) પેટનો એક રોગ (૬) ગપગોળો (૭) ફાનસનો કે વીજળીના દીવાનો પોટો

**ગોંદરું** (ગૉ૦) ન૦ જુઓ ગાદરુ –રો પુ૦ જુઓ ગાદરો [કદ કરવુ

**ગોંધવુ** (ગૉ૦) સ૦ ક્રિ૦ બંધ જગામા પૂરવુ,

**ગોંધળ** (ગૉ૦) પુ૦ સેળભેળ, ખીચડો

**ગોંધિયારું** (ગૉ૦) વિ૦ ગોંધાઈ મરાય એવુ અંધિયાર (૨) ન૦ ઘોલકુ

**ગૌ** સ્ત્રી૦ [સ ગો] ગાય

**ગૌડ** પુ૦ [સ] બંગાળાનો એક પ્રાચીન વિભાગ (૨) વિ૦ ગૌડ – બંગાળાને લગતુ

**ગૌડિયો** પુ૦ ['ગૌડ' ઉપરથી] જાદુગર, મદારી

**ગૌડી** સ્ત્રી૦ [સ] ગૌડ પ્રાંતની સ્ત્રી (૨) એક રાગ (૩) ગોળમાથી કાઢેલો દારૂ

**ગૌણ** વિ૦ [સ] મુખ્ય નહિ એવુ પેટામા આવતુ

**ગૌતમ** પુ૦ [સ] બુદ્ધ ભગવાન (૨) ન્યાય દર્શનના સંસ્થાપક (૩) કૃપાચાર્ય

**ગૌતરાટ, ગોત્રાટ** ન૦ [સ ગો + ત્રિરાત્ર] ત્રણ રાત પાળવાનુ ગૌપૂજનનુ સ્ત્રીઓનુ એક વ્રત (ભાદરવા સુદમા)

**ગૌદાન** ન૦ ગાયનુ દાન

**ગૌબ્રાહ્મણપ્રતિપાલ(–ળ)** વિ૦ ગાયો અને બ્રાહ્મણોનુ પાલનપોષણ કરનાર (રાજા)

**ગૌમુખ** ન૦ જુઓ ગોમુખ –ખિયુ વિ૦

દેખીતું ગાયના મો જેવું–દીન મુખવાળું
**–ખી** સ્ત્રી૦ જુઓ ગોમુખી
**ગૌમૂત્ર** ન૦ ગાયનું મૂતર
**ગૌર** વિ૦ [સં] ગોરું [(૩) આદર
**ગૌરવ** ન૦ [સં] ભાર, વજન (૨) મહત્તા
**ગૌરાંગ** વિ૦ ગોરા અંગવાળું (૨) પું૦ ચૈતન્ય **–ગિની** વિ૦ સ્ત્રી૦ (૨) સ્ત્રી૦ ગોરી સ્ત્રી
**ગૌરી** સ્ત્રી૦[સં] પાર્વતી (૨) આઠ વર્ષની બાળા (૩) સ્ત્રીઓના નામ સાથે માનાર્થે વપરાતો એક શબ્દ ઉદા૦ 'વિમળાગૌરી' **૦પૂજન** ન૦ પાર્વતીની પૂજા (૨) એ૦ વ્રત **૦શંકર**, **૦શિખર** ન૦ હિમાલયનું એક ઊંચું શિખર
**ગોશાલા(–ળા)** સ્ત્રી૦ ગાયો રાખવાનું મકાન અથવા વાડો (૨) દુગ્ધાલય
**ગૌહત્યા** સ્ત્રી૦ જુઓ ગોહત્યા
**ગ્યાસતેલ** ન૦ જુઓ ઘાસતેલ
**ગ્રથન** ન૦[સં] જુઓ ગ્રંથન **–વું** સ૦ક્રિ૦ [સં ગ્રથ્] ગૂંથવું, ગાંઠવું (૨) રચવું, લખવું
**ગ્રથિત** વિ૦ [સં] ગ્રથેલું
**ગ્રસવું** સ૦ક્રિ૦ [સં ગ્રસ્] પકડવું (૨) કોળિયો કરવો, ખાવું (૩) સૂર્યચંદ્રને ગ્રહણે ઘેરવું
**ગ્રસિત, ગ્રસ્ત** વિ૦ [સં] પકડાયેલ ગ્રાસ કરેલું
**ગ્રહ** પું૦ [સં] (પ્રાચીન વ્યાખ્યા પ્રમાણે) સૂર્ય, ચંદ્ર, મંગળ, બુધ ગુરુ શુક્ર, શનિ, રાહુ અને કેતુ એ નવમાંનો એક (૨) [અર્વાચીન વ્યાખ્યા પ્રમાણે] સૂર્યની આસપાસ ફરતો આકાશીય ગોળો (ઉદા૦ બુધ શુક્ર, પૃથ્વી વગેરે) (૩) ગ્રહવું તે, ગ્રહણ (૪) દુર્ગ્રહ (૫) આગ્રહ, નિશ્ચય [લા]
**ગ્રહણ** ન૦ [સં] લેવું–પકડવું તે (૨) સમજ (૩) સૂર્ય અને પૃથ્વી વચ્ચે ચંદ્રના આવવાથી કે સૂર્ય અને ચંદ્ર વચ્ચે પૃથ્વીના આવવાથી સૂર્ય અને ચંદ્રનું ઢંકાવું–ગ્રસાવું તે [જ્યો] **૦શીલ** વિ૦ ગ્રહણ કરવાના સ્વભાવનું, 'રિસેપ્ટિવ'
**ગ્રહદશા** સ્ત્રી૦ ગ્રહોની સ્થિતિ (૨) તેને લીધે થતી મનુષ્યની ભલી કે બૂરી અવસ્થા (૩) દુર્દશા [લા]
**ગ્રહદાન** ન૦ ગ્રહની નઠારી અસર નિવારવા માટે અપાતું દાન [માઠી અસર
**ગ્રહબાધ(–ધા)** ન૦ ગ્રહનું નડતર–સારી
**ગ્રહમંડલ** [સં] (–ળ) ન૦ ગ્રહોનું મંડળ
**ગ્રહયોગ** પું૦ ગ્રહનો યોગ મળવો તે
**ગ્રહવું** સ૦ક્રિ૦ [સં ગ્રહ્] લેવું, પકડવું (૨) સમજવું
**ગ્રહશાંતિ** સ્ત્રી૦[સં] (–તે)ક ન૦ કંઈ પણ મંગળ કાર્યની શરૂઆતમાં ગ્રહોની માઠી અસર નિવારવા માટે કરાતી ધાર્મિક ક્રિયા
**ગ્રહીતા** પું૦ [સં] ગ્રહણ કરનાર, ગ્રહનારો
**ગ્રંથ** પું૦ [સં] પુસ્તક **૦કર્તા**, **૦કાર** પું૦ [સં] પુસ્તક રચનાર **૦ન** ન૦, **૦ના** સ્ત્રી૦ [સં] ગૂંથણ, ગઠણ (૨) પુસ્તક રચવું–લખવું તે **૦પાલ (–ળ)** પું૦ પુસ્તકાલયમાં પુસ્તકોની રક્ષા અને આપવા લેવાની વ્યવસ્થા કરનાર, 'લાઇબ્રેરિયન' **૦માળા** સ્ત્રી૦ ગ્રંથોની માળા **૦સંગ્રહ** પું૦ પુસ્તકાલય **૦સાહેબ** પું૦ શીખ લોકોનો ધર્મગ્રંથ **૦સ્થ** વિ૦ ગ્રંથમાં રહેલું **–થાર્પણ** ન૦ [+અર્પણ] ગ્રંથનું અર્પણ કરવામાં આવે છે તે **–થાલય** ન૦ [+આલય] પુસ્તકાલય **–થાવલિ(–લી)** સ્ત્રી૦ [+આવલિ] ગ્રંથમાળા **–થાવલોકન** ન૦ [+અવલોકન] પુસ્તકના ગુણદોષનું અવલોકન **થાવળિ(–ળી)** સ્ત્રી૦ ગ્રંથાવલિ
**ગ્રંથિ** સ્ત્રી૦ [સં] ગાંઠ (૨) સાંધો
**ગ્રંથિત** વિ૦ [સં] ગ્રથિત, સંકળાયેલ
**ગ્રંથિલ** વિ૦ [સં] ગ્રંથિવાળું
**ગ્રાન્ટ** સ્ત્રી૦[ઇ] મદદ તરીકે અપાતી રકમ
**ગ્રામ** ન૦ [સં] ગામ, ગામડું (૨) સમૂહ **૦ઉદ્યોગ** પું૦ ગામડાંમાં ને તેની અર્થનીતિની દૃષ્ટિએ કરીને ખીલવી શકાય એવો ઉદ્યોગ વગેરે, 'વિલેજ ઇન્ડસ્ટ્રી' **૦દેવતા** પુંબ૦વ૦ [સં] ગામનું રક્ષણ કરનાર દેવતા (૨) સ્ત્રી૦ ગામની દેવી

દેવતા. ૦પંચાયત સ્ત્રી૦ ગામનો વ્યવહાર ચલાવનાર પંચાયત. ૦સંગઠન ન૦ ગામડાના આખા જીવનનું સંગઠનકામ. ૦સુધાર પું૦ ગામડાના આખા જીવનને સુધારવું તે. ૦સેવક પું૦ ગ્રામસેવા કરનાર. ૦સેવા સ્ત્રી૦ગામડાઓની સેવા. **–મીણ** વિ૦ [સં.] ગામડાનુ–ને લગતુ (૨) પું૦ ગામડિયો. **–મોદ્યોગ** પું૦ જુઓ ગ્રામ ઉદ્યોગ

**ગ્રામોફોન** ન૦ [इं] થાળી ચડાવીને વગાડવાનુ એક વિલાયતી વાજું

**ગ્રામ્ય** વિ૦[સં.]જુઓ ગામડિયુ(૨)અશ્લીલ

**ગ્રાસ** પું૦ [સં.] કોળિયો (૨) ગ્રહણને લીધે સૂર્યચંદ્રનો ઘેરાયેલો ભાગ

**ગ્રાહ** પું૦[સં.] ગ્રહણ, પકડ(૨)મગર

**ગ્રાહક** વિ૦[સં.]ગ્રહણ કરનારુ; સમજનારું (૨) પું૦ ઘરાક (૩) ગ્રહણ કરનાર

**ગ્રાહી** વિ૦ [સં] ગ્રહણ કરનારુ (સમાસને અંતે). ઉદા૦ ગુણગ્રાહી (૨) કબજિયાત કરનારું

**ગ્રાહ્ય** વિ૦ [સં] ગ્રહણ કરવા યોગ્ય

**ગ્રીક** વિ૦ [इं.] ગ્રીસ દેશનું(૨) પું૦ ગ્રીસનો વતની (૩) સ્ત્રી૦ ગ્રીસની ભાષા

**ગ્રીવા** સ્ત્રી૦ [સં.] ગરદન; ડોક

**ગ્રીષ્મ** પું૦,સ્ત્રી૦[સં.](છ ઋતુમાંની)ગરમીની મોસમ (જેઠ અને અષાઢ). ૦વર્ગ પું૦ ગ્રીષ્મ–ઉનાળાની રજાઓમા ચલાવવામાં આવતો શિક્ષણનો વર્ગ

**ગ્રૅજ્યુએટ** પું૦ [इं.] યુનિવર્સિટીનો સ્નાતક (બી. એ., બી. કૉમ. ઇ૦ કોઈ પદવીવાળો)

**ગ્રેન** પું૦ [इं.] એક ઘણું નાનું વજન (ચોખા કે જવ–ભાર જેટલું)

**ગ્રેફાઇટ** પું૦ [इं.] એક કાળો ખનિજ પદાર્થ જેમાથી પેન્સિલની અણી બને છે [પ. વિ]

**ગ્રોસ** ન૦ [इं.] બાર ડઝન–૧૪૪

**ગ્લાનિ** સ્ત્રી૦ થાક (૨) અનુત્સાહ; ખિન્નતા (૩) ઘૃણા; અણગમો

**ગ્લાસ** પું૦ [इं.] કાચ (૨) કાચનો પ્યાલો (૩) ઊંચો અને લાંબો કોઈ પણ પ્યાલો

**ગ્લીસરિન** ન૦ [इं] વનસ્પતિ તેલોમાંથી નીકળતો મધ જેવો પદાર્થ [ર. વિ.]

## ઘ

**ઘ** પું૦ [સં.] કંઠસ્થાની ચોથો વ્યંજન

**ઘઈ** સ્ત્રી૦ જુઓ ઘાઈ

**ઘઉં** પું૦ બ૦ વ૦ [સં.ગોધૂમ;फा.गंदुम] એક અનાજ. ૦લું,૦વર્ણું વિ૦ઘઉં જેવા રંગનું

**ઘઘરણું** ન૦ નાતરું

**ઘચ,(૦ક)** અ૦ [રવ૦] (ભોંકાવાનો રવ)

**ઘચરકવું** સ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] કચરવું; ભીડવું

**ઘચડાઘચડ(–ડી)** સ્ત્રી૦ [રવ૦]ભીડાભીડ; કચડાકચડી

**ઘચરકું** ન૦, **–કો** પું૦ [રવ૦] ગચરકું

**ઘચરડવું** સ૦ક્રિ૦જુઓ ઘચડવું

**ઘચાઘચ** અ૦ [રવ૦] (ઉપરાઉપરી ભોંકાય એમ)

**ઘચૂમલ** વિ૦ [ ઘૂમચો ] ઘચૂમલાવાળું (૨) સ્ત્રી૦ ઘચૂમલો. **–લો** પું૦ગૂંચ; ગોલું (૨) ગૂંચવાડો; અવ્યવસ્થા

**ઘટ** (ટ,) સ્ત્રી૦ ઘટવું તે; ઘટાડો (૨) ખોટ

**ઘટ** વિ૦ જુઓ ઘટ્ટ

**ઘટ** અ૦[રવ૦] (પ્રવાહી ગળતાં ગળામાંથી થતો અવાજ)

**ઘટ** પું૦ [સં] ઘડો(૨)શરીર(૩)હૃદય;મન

**ઘટક** વિ૦ [સં.] વસ્તુના અંશરૂપ (૨) યોજનારું;રચનારુ(૩)પું૦ વસ્તુનો અંગભૂત અવયવ; 'યુનિટ'; 'કૉમ્પોનન્ટ'

**ઘટક** અ૦[રવ૦](પ્રવાહી ગળતાં ગળામાંથી થતો અવાજ). ૦ઘટક અ૦ [રવ૦]. **–કાવવું** સ૦ક્રિ૦ ઘટક ઘટક–ઝટ પી જવું

**ઘટતું** વિ૦ ['ઘટવું'નું વ૦કૃ૦]યોગ્ય,વાજબી (૨) કમી; ખૂટતું

**ઘટત્વ** ન૦ [ઘટ્ટ] ઘનફળના એકમ જેટલા પદાર્થનું વજન; 'ડેન્સીટી'. **–ત્વાંક** પું૦ કોઈ પણ પદાર્થ પાણી કરતાં કેટલો ભારે છે

**ઘડી** સ્ત્રી૦ [સં. ઘટી] જુઓ ઘડી (૨)[લા.] ટાણું (૩) તક; પ્રસંગ. ૦**ઘડી** અ૦ ઘડીએ ઘડીએ; વારંવાર; ઉતાવળી. ૦**તાળ** અ૦ મરવાની અણી પર. ૦**ભર** અ૦ એક ઘડી સુધી; થોડી વાર. ૦**સાધ** અ૦ ઘડીતાળ

**ઘડુહાટ** પું૦ [રવ૦] ઘડડડ અવાજ

**ઘડૂડ ઘડૂડ** અ૦ [રવ૦]

**ઘડૂલિયો** પું૦ જુઓ ઘડૂલો

**ઘડૂલી** સ્ત્રી૦ નાનો ઘડૂલો. **–લો** પું૦ ઘડો [પ.]

**ઘડો** પું૦ [સં. ઘટ] ધાતુ કે માટીનું પાણી ભરવાનું પાત્ર. ૦**ઘાટ** પું૦ નિકાલ, ફેંસલો. ૦**લાડવો** પું૦ મડદાને બાળ્યા પછી સ્મશાનમાં લાડવાવાળો ઘડો ભાંગવો તે (૨) નિકાલ, ફેંસલો [લા.]

**ઘણ** પું૦ [સં. ઘન] મોટો ભારે હથોડો

**ઘણ** પું૦[સં. ઘુણ] લાકડામાં થતો એક કીડો

**ઘણાઘણી** સ્ત્રી૦ ઘણો સ્નેહ; ગાઢ સંબંધ

**ઘણું** વિ૦[સં. ઘન] બહુ; ખૂબ; પુષ્કળ. ૦**ક** વિ૦ ('ઘણું'થી જરાક ઓછું એવો અર્થ બતાવે છે). ૦**ખરું** અ૦ બહુધા; મોટે ભાગે. ૦**ય** વિ૦ ('ઘણું'થી વધારે અર્થ બતાવે). **–ણેરું** વિ૦ ઘણું [પ.]

**ઘન** વિ૦[સં] નક્કર(૨)ગાઢું; ગીચ(૩)ઘણું; પુષ્કળ(૪)લંબાઈ, પહોળાઈ અને ઊંચાઈવાળું; 'ક્યૂબિક' [ગ.] (૫) પું૦ કોઈ સંખ્યાને તેનાથી જ બે વાર ગુણવાથી આવતો ગુણાકાર; 'ક્યૂબ' [ગ.] (૬) છ સરખી બાજુઓની આકૃતિ (૭) પું૦;ન૦ વાદળું. ૦**ઘટા** સ્ત્રી૦ વાદળાંની ઘટા. ૦**ઘોર** વિ૦ ગાઢું (જેમ કે, વાદળ) (૨) ભયાનક (જેમ કે, અવાજ, યુદ્ધ). ૦**ચક્કર** વિ૦ મગજનું ચસકેલું. ૦**દર્શક** ન૦ એક જાતનું યંત્ર, જેમાં બેવડી છબી મૂકી જોવાથી પદાર્થની ઊંડાઈ જાડાઈ પણ આબેહૂબ દેખાય છે; 'સ્ટીરિયોસ્કોપ'. ૦**ફલ** [સં.](–ળ) ન૦ વસ્તુના કદનું માપ; 'વૉલ્યૂમ' [ગ.] ૦**ભૂમિતિ** સ્ત્રી૦ 'સૉલિડ જ્યૉમેટ્રી' [ગ.]. ૦**માન**, ૦**માપ** ન૦ 'ક્યૂબિક મેઝર'. ૦**મૂળ** ન૦[સં. ઘનમૂલ] 'ક્યૂબરૂટ' [ગ.]. ૦**વાદ્ય** ન૦ ઘંટ મંજીરા વગેરે નક્કર વાદ્ય. ૦**શ્યામ** વિ૦ [સં.] મેઘ જેવું કાળું(૨) પું૦ કૃષ્ણ. ૦**સમીકરણ** ન૦ 'ક્યૂબિક ઇક્વેશન' [ગ.]. ૦**સાર** પું૦ [સં.] કપૂર (૨) પાણી (૩) પારો (૪) ચંદન. **–નિષ્ઠ** વિ૦ [સં.] સૌથી ઘન–ગાઢ. **–નીકરણ** ન૦ ઘનરૂપ કરવું તે. **–નીભૂત** વિ૦ [સં.] નક્કર કે ઘટ્ટ બનેલું

**ઘમ** અ૦ [રવ૦] એવો અવાજ થાય તેમ. ૦**કવું** અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ઘમઘમ અવાજ થવો (જેમ કે ઘૂઘરાનો). ૦**કાર**(–રો), ૦**કો** પું૦ [રવ૦] ઘમકવાનો અવાજ. ૦**ઘમાવવું** સ૦ક્રિ૦ ઘમ દઈને જોરથી મારવું [અવાજ જેમ

**ઘમરઘમર** અ૦ [રવ૦] ગોળ ગોળ ગતિના

**ઘમસાણ** ન૦ [પ્રા. ઘંસાન (સં. ઘંસ)] રમખાણ; તોફાન (૨) ભયંકર યુદ્ધ (૩) વિનાશ (૪) લોકોની ભીડ

**ઘમંડ** પું૦ અહંકાર; ગર્વ (૨) ખોટો દેખાવ; ડોળ. **–ડી** વિ૦ ઘમંડવાળું

**ઘમેલું** ન૦ તગારું; તબાહડું

**ઘમ્મર** અ૦ ગોળ ગતિના ઘોર અવાજની જેમ. ૦**ઘંટી** સ્ત્રી૦ મોટી ભારે ઘંટી. ૦**ઘાઘરો** પું૦ મોટો–ખૂબ ઘેરવાળો ઘાઘરો. ૦**વલોણું** ન૦ મોટું ભારે વલોણું

**ઘર** ન૦[સં.] (માણસ કે પશુપંખીનું) રહેવાનું ઠેકાણું; મકાન (૨) ગૃહ; એક કુટુંબનું નિવાસસ્થાન (૩) વસ્તુને રાખવાનું કે રહેવાનું ખોખું, ખાનું, ઘોડી, ઠેકાણું વગેરે (ઉદા૦ 'ચશ્માંનું ઘર', 'સોકટીનું ઘર') (૪) ગ્રહનું જે રાશિમાં સ્થાન હોય તે [જ્યો.] (૫) કુટુંબ (કે લક્ષણાથી તેની આબરૂ, સુખસંપત્તિ, વ્યવહાર ઇ૦) (૬) ઘરસંસાર (લક્ષણાથી સ્ત્રી, પુત્ર ઇ૦) (૭) ખાનદાન; કુળ. ૦**આંગણું** ન૦ ઘરનું આંગણું (૨) અતિ પરિચિત – પાસેનું સ્થાન [લા.]. ૦**કાજ**(–મ) ન૦ ઘરનું સાધારણ કામકાજ. ૦**ફૂકણિયું**, ૦**ફૂકડી**

વિ૰ ઘરમાં ને ઘરમાં ભરાઈ રહેનારું
**ખટલો** પુ૰ ઘરને લગતો સરસામાન,
રવાખરો (૨) સંસારવહેવારનું કામ
ાજ (૩) સ્ત્રી છોકરાં વગેરે સમુદાય
**ખરચ** ૰**ખર્ચ** પુ૰, ન૰ ઘર ચલા
વામાં થતો ખરચ ૰**ખૂણે** અ૰ ઘરને
ખૂણે ખાનગીમાં ૰**ખોદુ** વિ૰ ઘરનું જ
ાદનાર-બગાડનાર ૰**ગતુ**(-**થું**-**થ્થુ**)
િ૰ જેની ઉત્પત્તિ કે વપરાશ ઘરમાં જ
ાય તેવું (૨) વેચવા માટે નહિ કરેલું
૩) ખાનગી ૰**ઘાલુ** વિ૰ ઘર ઘાલે એવું
ોતાના જ ઘરને નુકસાન પહોંચાડનારું
૨) ખર્ચાળ (૩) કામાજ
**ઘેણુ** ન૰ સ્ત્રીઓને પહેરવાનું એક
ગમી વસ્ત્ર [રહેનારો જમાઈ
**જમાઈ** પુ૰ સસરાને ઘેર સાસરે માંડી
. સ્ત્રી૰ [ह घरट्ट=રેંટ] ઘંટી (૨) ચાલુ
ખાની કે રૂઢિ [લા]
. અ૰ [રવ૰] ઘરું ઘરું [રવ૰]
સગતું ખેંચવું( )જોરથી વ્રૂરવું, ઘરડવું
**ડાપો** પુ૰ ઘડપણ (૨) ઘરડાના જેવું
ડાપણ દોડકડાય [ના] -**શું** વિ૰ઘરડું
ખાય એવું, ઘરડાને યોગ્ય
**ડેવુ** વિ૰ ઘરડું, વૃદ્ધ -**વો** પુ૰ ઘરડો
વગેર માણસ
**ડકો** પુ [રવ૰] ગળામાં ઊતરતો શ્વાસ
ખાસ કરીને મરતા માણસનો)
ડ વિ૰ [सं जरठ] પાકી ઉમ્મરે પહોંચેલું
ડી વયનું (૨) પુરાણું જૂનું (૩) પાકી
ચેલું કઠણ ૰**ખખ** વિ૰ સાવ ઘરડું-
ખળી ગયેલું ૰**ખચ્ચર** વિ૰ સાવ ઘરડું
તિરસ્કારમાં) -**ડેરું** વિ૰ ઘરડું વગેલ
**ણ** ન૰ [सं ग्रहण] સૂર્ય ચંદ્રનું ગ્રહણ
**ઘેલુ** વિ૰ અધું ગાંડું (ભેંસની ખોળિ
૯૯ ને તું હોય તો તેનું બાકી ગાડું
ાય એવી માન્યતા પરથી)
**ધણિયાણી** સ્ત્રી૰ ઘરધણીની પત્ની
૨) ઘરની માલિક ઘરવાળી
**ધણી** પુ૰ ઘર ચલાવનારો મુખ્ય પુરુષ
૨) ઘરનો માલિક

**ઘરધંધો** પુ૰ ઘરને લગતું કામકાજ
**ઘરધાવડુ** વિ૰ વડીલોની પૂંજી પર જીવનારું
(૨) નિરુદ્યમી [કામકાજ
**ઘરધોણી** સ્ત્રી૰ ઘરનાં કપડાંલત્તા ધોવાનું
**ઘરનુ** વિ૰ પોતીકું, પોતાના ઘર જેવું ખાનગી
**ઘરપ્રવેશ** પુ૰ જુઓ ગૃહપ્રવેશ
**ઘરફાડુ** વિ૰ ઘર ફાડીને ચોરી કરનારું,
ખાતર પાડનારું
**ઘરબાર** ન૰ ઘર, રાચરચીલું માલમિલકત
વગેરે (૨) કુટુંબકબીલો -**રી** વિ૰ ઘર
બારવાળું (૨) સંસારી
**ઘરબોળુ** વિ૰ ઘરને બોળે-બેઆબરૂ કે
પાયમાલ કરે એવું
**ઘરભંગ** પુ૰ (સ્ત્રી મરવાથી) ઘર ભાંગવું
તે (૨) વિ૰ તેવી દશામાં આવેલું
**ઘરભેદુ** વિ૰ પોતાના ઘરનો ભેદ જાણનારું
(૨) ઘરનો ભેદ બહાર પાડી દઈ દગો દેનારું
**ઘરમેળે** અ૰ માંહોમાંહે સમજીને (ત્રીજા
પક્ષ પાસે ગયા વિના) (૨) મિત્રતાની રીતે
**ઘરમોહ્યુ** વિ૰ ઘરકૂકડિયું
**ઘરરખુ** વિ૰ ઘરની સંભાળ રાખે એવું
**ઘરવખરી** સ્ત્રી૰ જુઓ ઘરવાખરો
**ઘરવખુ** વિ૰ ઘરની ચાહનાવાળું ઘરમોહ્યું
**ઘરવટ** સ્ત્રી૰ એક ઘરના હોય તેવો ગાઢ
સંબંધ (૨) વિ૰ ઘર જેવા સંબંધવાળું
**ઘરવલુ** વિ૰ ઘર પ્રત્યે મમતાવાળું
**ઘરવાખરો** પુ૰ ઘરને લગતો સરસામાન,
રાચરચીલું
**ઘરવાસ** પુ૰ ઘર કરીને રહેવું તે, ગૃહસ્થાશ્રમ
**ઘરવાળી** સ્ત્રી૰ ઘરધણિયાણી (૨) પત્ની
-**ળો** પુ૰ ઘરધણી (૨) પતિ
**ઘરવૈદુ** ન૰ ઘરગથ્થુ વૈદું
**ઘરસંસાર** પુ૰ ગૃહસ્થાશ્રમ (૨) સંસાર
વહેવાર -**રી** વિ૰ ઘરસંસારવાળું,
ગૃહસ્થાશ્રમી (૨) ઘરસંસારને લગતું
**ઘરસૂત્ર** ન૰ જુઓ ઘરસંસાર
**ઘરાક** પુ૰, ન૰ [सं ग्राहक] ખરીદનાર
( ) ખૂબી પિછાનનાર -**કી** સ્ત્રી૰ ઘરાકપણું
(૨) ખરીદનારાનો આવરો (૩) ખપત કસબ

**ઘરાણિયાત** વિ૦ઘરેણે લીધેલું કે આપેલું
**ઘરાણે** અ૦ જુઓ ઘરેણે
**ઘરૂં** ન૦ ['ઘર' ઉપરથી] કોઈ વસ્તુ રાખવાનું ખોખું – ઘર
**ઘરૂણી** સ્ત્રી૦ ગૃહિણી [પ]
**ઘરેડ** સ્ત્રી૦ જુઓ ઘરડ(૨)કૂવા પરના પથ્થર ઉપર•દોરડાના ઘસારાથી પડેલો ખાડો
**ઘરેડી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ગરગડી (૨) ઘરડ ઘરડ એમ બોલતો – મરતી વખતનો શ્વાસ,
**ઘરેડો** પુ૦[રવ૦] મરતી વખતના શ્વાસથી થતો અવાજ (૨) ઘરડ, ચીલો
**ઘરેણાઉ** વિ૦ [જુઓ ઘરેણે] ગીરો સંબંધી (૨) ગીરો રાખેલું [ઘરાણિયાત
**ઘરેણિયાત, ઘરેણિયું** વિ૦ જુઓ
**ઘરેણું** ન૦ [દે ગહણય] દાગીનો ૦ગાંઠું ન૦ ઘરેણું ને બીજો ગાંઠેલો અલંકાર
**ઘરેણે** અ૦ [દે ગહણ = ગીરો લેવું]આડમાં – ગીરો આપેલું લીધેલું હોય તેમ
**ઘરેરાટ** પુ૦ [રવ૦] ઘરર ઘરર અવાજ
**ઘરેઘર** અ૦ ઘેર ઘેર
**ઘરોપું** ન૦,-પો(-બો) પુ૦ ઘરના જેવો ગાઢ સંબંધ, ઘરવટ
**ઘરોળી** સ્ત્રી૦ [દે ઘરોલા] ગરોળી
**ઘર્મ** પુ૦ [સ] ઘામ, ઉકળાટ, બફારો
**ઘર્ષણ** ન૦ [સ] ઘસાવું તે, ઘસારો (૨) સામસામી અથડામણ, તકરાર [લા]
**ઘલાત** સ્ત્રી૦ ઘાલી કે ઘલાઈ જવું તે, નુકસાની, ખોટ (૨) વસૂલ ન આપવું તે
**ઘલાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ઘાલવું'નું કર્મણિ
**ઘલોડી** સ્ત્રી૦ એક શાકનો વેલો, ઘિલોડી (૨)જુઓ ગરોળી –ડું ન૦ જુઓ ઘિલોડું
**ઘવડવું** અ૦ક્રિ૦ ખણવું, જોરથી વલૂરવું
**ઘવાવું** અ૦ક્રિ૦ ['ઘાવ' ઉપરથી] ઘાયલ થવું
**ઘસઘસ(–સાટ)** અ૦ [રવ૦] ગાઢ રીતે (ઊંઘવું તે) [મહેનત
**ઘસડઓરો** પુ૦ ઘસડવા–વખલખ કરવાની
**ઘસડવું** સ૦ક્રિ૦[સ ઘૃષ્] ઢસરડાતું ખેંચવું (૨) ઝપાટાબંધ – ગમેતેમ લખવું કે કામ કરવું [લા] [આકો
**ઘસરકો** પુ૦ ['ઘસડવું' ઉપરથી] કાપો,
**ઘસરડવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ ઘસડવું
**ઘસરડો** પુ૦ ઘસરકો,ઢસરડો(૨)ઢસરડો,વેઠ
**ઘસરપસર** અ૦ ઘસડાતું પકડાતું,જેમ તેમ (૨) પરાણે, વેઠ લેખે
**ઘસવું** સ૦ક્રિ૦ [સ ઘૃષ્] એક વસ્તુને બીજી વસ્તુ પર દાબીને જોરથી આમતેમ ખેંચવી (૨) ચોળવું, મસળવું (૩) માંજવું (વાસણ) (૪) ઘસીને ધાર ચડાવવી કે ઓપ આપવો
**ઘસાઘસ** સ્ત્રી૦ ખૂબ ઘસવું તે
**ઘસાતું** વિ૦ [વ૦ કૃ૦ 'ઘસાવું']ઉતારી પાડે એવું (૨) નુકસાનકારક
**ઘસાર** પુ૦ ઘસારો ૦ણું ન૦ ઘસાવું તે, ઘસારો (૨) ઘસાવાથી પડેલી રજ (૩) ઘસાવાથી લાગતી ખોટ, નુકસાન (૪) ઘસારકું ૦ણું ન૦ ઘસીને પીવાનું ઓસડ –રો પુ૦ જુઓ ઘસારણ
**ઘસાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ઘસવું'નું પ્રેરક
**ઘસાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ઘસવું'નું કર્મણિ (૨) ઘસારો વેઠવો,ખર્ચ કે ખોટ યા નુકસાનનો ભોગ થવું [(બીક)
**ઘસિયું** વિ૦ [ઘસવું] ગાગડું નહિ–ભૂકા જેવું
**ઘસિયો** પુ૦ લોટ શેકીને કરાતી એક વાની
**ઘસીટ** સ્ત્રી૦ [ઘસવું] એક સ્વર પરથી બીજા સ્વર પર જતાં વચ્ચેનું અંતર નાદસ્વરથી પ્રકાશિત કરવું તે (સંગીત)
**ઘંઘોલિયું** ન૦[દે ઘઘ]નકામું, ખરાબ ઘર –ખોરડું (૨) માથેમોઢે–ગોટપોટ ઓઢવું તે, ચોંગો (૩) વિનાશ, ધૂળધાણી [લા]
**ઘંટ** પુ૦ મોટી ઘંટી
**ઘંટ** પું૦ [સ ઘંટા] ધાતુની (કાંસાની) ઊંધા પ્યાલાના આકારની વસ્તુ (૨)જાડી લોઢી જેવી વગાડવાની વસ્તુ,ઝાલર(૩)એના પર વગાડેલો ટકોરો(૪)પક્કો ધૂર્ત, ઉસ્તાદ[લા] ૦ડી સ્ત્રી૦ છે નાનો ઘંટ, ટોકરી (૨) શૂન્ય, -ઈ નહિ [લા]
**ઘંટલો** પુ૦ ભરડવાની થાળા વિનાની ઘંટી
**ઘંટા** સ્ત્રી૦ [સ] ઘંટ, ઘંટડી ૦રવ પુ૦ ઘંટનો અવાજ–રણકો
**ઘંટાળી** સ્ત્રી૦ [સ ઘંટાલી]ઘૂઘરીઓની હાર

**ઘંટી** સ્ત્રી૦ [સ ઘરટ્ટ] દળવાનુ સાધન (હાથનુ કે યાંત્રિક) **ચોર** પુ૦ નાનાક ચોર (૨) ખીસાકાતરુ

**ઘંટો** પુ૦ મોટો ઘટ (૨) એનો ટકોરો

**ઘા** પુ૦ [સ ઘાત=આઘાત, જથો] ગોળીસ કાગળનો જથો

**ઘા** પુ૦ [સ ઘાત=પ્રહાર, જખમ, પ્રા ઘાય] ઝટકો, પ્રહાર, ચોટ (૨) કાપ, જખમ (૩) મોગ દુ ખની ઊંડી અસર [લા]

**ઘાઈ** સ્ત્રી૦ ઉતાવળ, દોડાદોડી (૨) ધાધલ, ધમાલ (૩) ભીડ, ભરાવો

**ઘાઘરાપાટ** પુ૦ ઘાઘરાનુ લૂગડુ

**ઘાઘરી** સ્ત્રી૦ નાનો ઘાઘરો **-રો** પુ૦ [દે ઘગ્ઘર] ચણિયો

**ઘાટ** પુ૦ [સ ઘટ્ ઉપરથી] આકાર દેખાવ (૨) પ્રસગ, લાગ [લા] (૩) યુક્તિ પ્રયુક્તિથી કામ કાઢી લેવાની યોજના, તજવીજ (૪) રીત, લક્ષણ શોભા

**ઘાટ** પુ૦[સ] ખારેનો આરો, ઓવારો (૨) પહાડી રસ્તો (૩) સહ્યાદ્રિનો પહાડી પ્રદેશ

**ઘાટ** પું૦ સ્ત્રીઓને પહેરવાનુ એક રેશમી વસ્ત્ર

**ઘાટડી** સ્ત્રી૦ રાતા રગનુ બાધણીની ભાતનુ સ્ત્રીઓને પહેરવાનું રેશમી વસ્ત્ર-ચૂદડી (૨) ગાતડી [**ભીડવી**=સ્ત્રીએ મહેનત કે મરદાનગીનુ કામ ઉપાડવું]

**ઘાટણ** સ્ત્રી૦ ઘાટીની સ્ત્રી

**ઘાટી** વિ૦ દક્ખણના ઘાટમા રહેતી એક જાતિનુ (૨) પુ૦ તે જાતનો માણસ

**ઘાટીલુ** વિ૦ ઘાટવાળુ, રૂપાળુ

**ઘાટુ(-ઢુ)** વિ૦ [સ ગાઢ] ઘટ્ટ, લચકદાર (૨) ખીચોખીચ (૩) પુષ્કળ, ગાઢ (૪) કઠણ સગીન

**ઘાડવું** ન૦ [ઘડો ઉપરથી] ગોળ ભરવાનુ માટલુ **-વો** પુ૦ જુઓ ગાડવો

**ઘાઢુ** વિ૦ જુઓ ઘાટુ

**ઘાણ** પું૦ [દે] એક ફેરે રધાય, તળાય કે કચરાય, ખડાય એટલો જથો આખા જથાનો ભાગ (૨) સહાર, ખરાબી

**ઘાણ** પુ૦[પ્રા ઘણ, સ ઘન]મોગરો, હથોડો, ઘણ

**ઘાણ** પુ૦ [સ ઘુણ] લાકડુ કોરી ખાનાર એક કીડો

**ઘાણ,** સ્ત્રી [સ ઘ્રાણ] ગધ, બદબો [સાધન

**ઘાણી** સ્ત્રી૦ [દ ઘાણ] તેલી બી પીલવાનુ

**ઘાત** પુ૦ [સ] ઝટકો, ઘા (૨) નાશ, ખૂન (૩) 'પાવર' [ગ] (૪) 'ડિગ્રી ઑફ એન એમ્સ્પ્રેશન' [ગ] (૫) ઈન્વોલ્યૂશન [ગ] (૬) સ્ત્રી૦ અકાળ મૃત્યુની ઘાડી **-ક** વિ૦ [સ] મોત નિપજાવે એવુ, નાશક **-કી** વિ૦ ખૂની (૨) ક્રૂર, નિર્દય **-ચિહ્ન** ન૦ આકડાને તે જ આકડાથી જેટલી વાર ગુણ્યો હોય તે બતાવનાર આ ક, 'ઇન્ડાઇસ' **-તિની** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] હત્યારી **-તી** વિ૦ [સ] ૬ મા ખૂન કરનારો

**ઘાતેલ** ન૦ ઘા ઉપર ચોપડવાનુ તેલ

**ઘાપહાણ** પુ૦ ઓષધિ તરીકે વપરાતો એક પથ્થર [એક વનસ્પતિનુ દ્ર

**ઘાબાજરિયુ** ન૦ ઘા પર દમ આવતી

**ઘામ** પુ [સ ઘર્મ] તાપ (૨) ઉકળાટ, બફારો (૩) પરસેવો

**ઘામચ્(-છ,-ટ)** વિ૦ ઘામ-પસીનાથી ગદુ થયેલુ (૨) ન૦ પરસેવો (૩) તડમા થઈને વહાણમા ભરાયેલુ પાણી

**ઘામતકૂંડી** સ્ત્રી૦ વહાણમા પેસતા ઘામચની કૂડી

**ઘાયક** વિ૦ + ઘાતક

**ઘાયદમલ(-લ્લ)** વિ૦ પહેલવાન, શૂરવીર

**ઘાયલ** વિ૦ ઘાવાળુ, જખમી

**ઘાયાંપડઘાયાં, ઘાયાંખૂડ્યાં** વિ૦ ઘવાયા બૂડવા વગેરેથી મોતે મરેલા

**ઘારણ** ન૦ [પ્રા] ઘોર નિદ્રા (૨) ઉંઘથી ઘેરાતુ તે (૩) ઊંઘ લાવે એવુ ઔષધ

**ઘારી(-પૂરી)** સ્ત્રી૦[દે ઘારિયા] એક મીઠાઈ (૨) અડદ કે મગની દાળનુ વડુ (૩) ચોટની ની ચારે બાજુએ રાખેલા રગનુ ચકરડુ

**ઘારુ** ન૦ રોગથી શરીરમા પડેલુ નારુ

**ઘાલ** (લ) સ્ત્રી૦ સાથે જમવા બેઠેલાઓની હાર-ઓળ (૨) તેમનો આખો સમૂહ

**ઘાવ** (લ) સ્ત્રી૦ [ઘાલવુ] નુકસાન, ખોધ

૦મેલ સ્ત્રી૦ ['ઘાનવું' + 'મેલવું'] કાદવાન, ગરબડસરબડ' (૨) પંચાત, ઘમાલ (૩) ખટપટ, પ્રપંચ

**ઘાલવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા ઘલ્લ] ખોસવું, અંદર મૂકવું (૨) પહેરવું (૩) પ્રસંગે ભેટ તરીકે પહેરાવવું ઉદા૦ 'મે કન્યાની ડોકમાં અછોડો ઘાલ્યો' (૪) અંદર નાખવા-મૂકવાની રીત ગુજરવાના સહાયકારી ક્રિયાપદ સાથે વપરાય છે, જેમ કે, 'ખોસી ઘાલવું,' 'ચગી ઘાલવું' (૫) [લા] નાશી ખાઈ જવા (૬) બગાડવું, પાયમાલ કરવું ઉદા૦ ઘર ઘાલવું

**ઘાવ** પુ૦ [સ ઘાત] ઘા, જખમ (૨) સમસ્યા

**ઘાસ** ન૦ [સં] ખડ, ચાર ૦ખાવું = માણસની ગણનામાં ન રહેવું ૦ચારો પુ૦ ઢોરનું ઘાસ ચારો વગેરે

**ઘાસણી** સ્ત્રી૦ ક્ષયરોગ

**ઘાસતેલ** ન૦ [ઇ ગૅસ + તેલ] ગ્યાસતેલ

**ઘાસનેટ** ન૦ ઘાસનેટ, બાળવાનું એક ખનીજ પ્રવાહી –ટિયું વિ૦ હલકા પ્રકારનું [લા] [ઘસાવું

**ઘાસવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ ઘસવું (૨) અ૦ક્રિ૦

**ઘાસિયું** વિ૦ જેમાં ઘાસ નીપજતું હોય તેવું (૨) ઘાસમાંથી ઉત્પન્ન થતું (૩) સત્ત્વ વગરનું હલકું (જેમ કે ઘાસિયું ઘી, ગોળ) [લા] [ઘાસ કાપનારો

**ઘાસિયો** પુ૦ સાથરો, ઘાસનો પાથરો (૨)

**ઘાસિયો** પુ૦ જુઓ 'ગાશિયો'

**ઘાસે(–સો)ટિયું** ન૦ ['ઘાસવું' ઉપરથી] ઘરમાં પહેરવાની (સામાન્ય) ચૂંદડી

**ઘાંઘરડવું** (૦) અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ભારે ઘાંટો કાઢીને–ખૂબ રોવું (૨) આરડવું (જેમ કે પાડીનું)

**ઘાંઘવું** (૦) ન૦ ઓસામણ (ઉદા૦ ઘાંઘવાં લેવાં) ગાડાં જેવું આચ્છાદન (ઉદા૦ ઘાંઘવાં કાઢવાં)

**ઘાંઘું** (૦) વિ૦ ઉતાવળું (૨) ગભરાયેલું

**ઘાંચ** (૦,ચ,) સ્ત્રી૦ ['ઘાંચ' કે 'ખાંચ' ઉપરથી] ચીનામાં પડેલો ખાડો, ખાડો (૨) ગૂંચ, મુશ્કેલી

**ઘાંચણ** (૦) સ્ત્રી૦ ઘાંચી સ્ત્રી

**ઘાંચી** (૦) વિ૦ [દે ઘંચિય] ઘાણી ચલાવી તેલ કાઢી આપવાનો ધંધો કરતી એક ન્યાતનું (૨) દૂધ વેચવાનો ધંધો કરતી એક ન્યાતનું (–) પુ૦ તે ન્યાતનો માણસ

**ઘાંચો** (૦) પુ૦ વાંસફોડો, ટોપલા, સાદડી વગેરે બનાવનાર

**ઘાંટાઘાટ** (૦) સ્ત્રી૦ [ઘાંટો] બૂમાબૂમ

**ઘાંટી** (૦) સ્ત્રી૦ ઘાટા કે કઠની–પડજીભની જગા, હૈડિયો (૨) અવાજ, સૂર

**ઘાંટી** (૦) સ્ત્રી૦ ઘાટ, બે પર્વતની કે ડુંગરાની વચ્ચેનો સાંકડો રસ્તો (૨) [લા] મુશ્કેલીનો બારીક સમય દરમ્યાન, અડચણ ૦ઘૂંચી (૦) સ્ત્રી૦ [ઘાંટી + ઘૂંટી] આંટીઘૂંટીવાળો માર્ગ (૨) મુશ્કેલી – મુશ્કેલીનો સમય [પ૦]
–ટો પુ૦ મોટી ઘાંટી–ડુંગરાળ રસ્તો

**ઘાંટો** (૦) પુ૦ [સં ઘટ્ = બોલવું] કંઠ, સાદ (૨) મોટો સાદ, બૂમ (૩) ખિજાઈને કાઢેલો સાદ

**ઘિમેલ** સ્ત્રી૦ એક જાતનું લાલ રંગનું મંકોડાની જાતનું જંતુ

**ઘિયાળ** વિ૦ વધારે ઘી આપે એવું (ઢોર)

**ઘિયો** પુ૦ ઘી વેચનારો

**ઘિલોડી** સ્ત્રી૦ જુઓ ઘિલોડી –ડું ન૦ ઘિલોડીનું ફળ–ઘિલોડું

**ઘિસાવવું** સ૦ક્રિ૦, **ઘિસાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ઘીસવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ

**ઘિસ્સો** પુ૦ ['ઘિસાવું' ઉપરથી] એકદમ જોરથી પડેલો ઘસરકો

**ઘી** ન૦ [સ ઘૃત] ઘૃત, તૂપ ૦કાંટો પુ૦ જ્યાં ઘી જોખાતું વેચાતું હોય એ જગા, ઘીનું બજાર ૦કેળાં ન૦ બ૦ વ૦ ઘી અને કેળાં (૨) ભારે લાભ [લા]

**ઘીચ** વિ૦ જુઓ ગીચ –ચોઘીચ વિ૦ ગીચોગીચ

**ઘીચોપડ** ન૦ ઘી ને તેવો ચીકટ પદાર્થ

**ઘીતેલું** ન૦ પોયાગીના મૂળમાં થતી ગાંઠ

**ઘીસ** સ્ત્રી૦ [ફા ગ્દ્દ] ચેન

**ઘીસ** સ્ત્રી૦ ઘિસ્સો, ઘસરકો (૨) ચોરી (૩) માર, ઠોક [૦પડવી = નુકસાન થવું (૨) લાભ થવો ૦મારવી = ચોરી કરવી ]

**ધીસ** સ્ત્રી૦ હોળાનો વરઘોડો [ધુંસરુ
**ધીસરું** ન૦ [પ્રા. ધિસ; સ. ગ્રસ્] ઉપરથી]
**ધીસણું** ન૦ ['ઘિસાવું' ઉપરથી] જેરણો
**ધીસવું** સ૦ ક્રિ૦ ઘસવું
**ધીસાધીસ** સ્ત્રી૦ ['ધીસવું' પરથી] ઠોક ઠોકા
**ધીંસરું** ન૦ ધીસરું; ધુંસરું
**ઘુઘરવટ** સ્ત્રી૦ [ઘૂઘરી+વૃત્તિ] ઘાઘરાના ઘેરની નીચેની ઘૂઘરીઓવાળી ઝૂલ (૨) પુ૦ ઝૂલ ૫૦ ઘૂઘરીઓની હાર હોય એવો ઘાઘરો
**ઘુઘરિયાળું** વિ૦ ઘૂઘરીઓવાળું
**ઘુઘવાટ(-ટો)** પુ૦ [રવ૦] ઘૂઘવવું તે
**ઘુગ્ગો** પું૦ [રવ૦] ઘુમ્મો
**ઘુણ** પુ૦ [સ.] લાકડું કોરી ખાનારો એક કીડો
**ઘુમડાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ઘૂમડવું'નું પ્રેરક
**ઘુમરડવું** અ૦ ક્રિ૦ ઘુમરડી ખવડાવવી
**ઘુમરડી** સ્ત્રી૦ ['ઘૂમવું' ઉપરથી] ચક્રાકારે ફરવું—નાચવું તે; ફૂદડી (૨) ફેર, ચક્કર (૩) પતંગને ગુંચવી દેવા ઘૂમી જવું તે (૪) ટીચોળવું તે
**ઘુમરાઈ** સ્ત્રી૦ [ઘૂમરાવું'ઉપરથી] મગરૂરી; ગર્વ
**ઘુમરાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ઘૂમરાવું'નું પ્રેરક
**ઘુમાવવું** સ૦ક્રિ૦, **ઘુમાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ઘૂમવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**ઘુમ્મો** પું૦ [રવ૦] ગુમ્મો, ઘુમ્મો
**ઘુરકાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ઘૂરકવું'નું પ્રેરક
**ઘુરકિયું** ન૦ ઘૂરકવાનો અવાજ (૨) છાછિયું; ગુસ્સાનો બોલ [નો અવાજ
**ઘુરઘુર** અ૦ [સ.; રવ૦] —રાટ પુ૦ ઘૂરકવા-
**ઘુવડ** પુ૦, ન૦ [સં. ઘૂક] રાતે જ દેખી શકતું એક પક્ષી [ઘુસાવવું
**ઘુસણિયું** વિ૦ ગમે તેમ કરીને ઘૂસતાવું, તેવા
**ઘુસપુસ** અ૦ (૨) સ્ત્રી૦ [રવ૦] ગુસપુસ
**ઘુસાડવું** સ૦ક્રિ૦ ['ઘૂસવું' ઉપરથી] પેસાડવું; દાખલ કરવું (વગર રજાએ કે હકે)
**ઘુસાવવું** પ૦ ક્રિ૦, **ઘુસાવું** અ૦ ક્રિ૦, 'ઘૂસવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**ઘુંમટ** પું૦ [ફા. ગુંબદ] દેવળ અથવા મકાન ઉપરનું છાપરાના ઘાટનું; ગુંબજ (૨) ઘુંમટ નીચેનો દેવળનો અંદરનો ભાગ

**ઘૂક** ન૦ [સ.] ઘુવડ
**ઘૂઘર** સ્ત્રી૦ જુઓ ઘૂઘરી [પ.]. ૦માળ સ્ત્રી૦ (બળદને કોટે બાંધવાની) ઘૂઘરાની માળા
**ઘૂઘરી** સ્ત્રી૦ [સ. ઘર્ઘરા] ધાતુના પતરાની પોલી ચપટી ગુંબજની ગોળી (૨) સ્ત્રીઓના હાથનું ઘુઘરિયાળું એક ઘરેણું (૩) એક રમકડું, નાનો ઘૂઘરો (૪) બાફેલી જાર-બાજરી વગેરે. —રો પુ૦ અંદર કાંકરા જેવી વસ્તુ ભરીને કરેલો ખખડે તેવો ધાતુ વગેરેનો પોલો ગોળો (૨) તેવું એક રમકડું (૩) એક વાની (૪) વલોણાનો દાંડો ઘૂમરા ખાય જે ધારમાં ફરે છે, ને જે ગોળીને મોઢે ગોઠવાય છે તે ગોળ ઘાટ
**ઘૂઘવવું** અ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] 'ઘૂ' એવો અવાજ કરવો (૨) ગર્જવું
**ઘૂઘવાવું** અ૦ ક્રિ૦ ઘૂ ઘૂ અવાજ થવો
**ઘૂઘૂ** અ૦ [રવ૦] (હિલચાલ, સમુદ્ર વગેરેનો રવ)
**ઘૂડ** પુ૦; ન૦ જુઓ ઘુવડ
**ઘૂમ** અ૦ [ફા. ગુમ, પ્રા. ગુમ્મ] ગરક; લીન (૨) ચકચૂર—બેભાન
**ઘૂમચી** સ્ત્રી૦ ['ઘૂમવું' ઉપરથી] ઘુમરડી, ચક્રાકારે ફરી વળવું તે [જથો; સમૂહ
**ઘૂમચો** પુ૦ [ફા. ઘુરુર=પાંદડીઓનો જથ્થો]
**ઘૂમટ** પુ૦ જુઓ ઘુમટ. —ડી સ્ત્રી૦ ઘુમટ જેવી નાની આકૃતિ
**ઘૂમટો** પુ૦ ઘૂંઘટ [(૨) ચક્કર ચક્કર ફેરવવું
**ઘૂમડવું** સ૦ક્રિ૦ [ઘૂમવું' ઉપરથી] ફરી ગોળવું
**ઘૂમડાવું** અ૦ ક્રિ૦ 'ઘૂમડવું'નું કર્મણિ
**ઘૂમડી(-ણી)** સ્ત્રી૦ ['ઘૂમવું' ઉપરથી; પ્રા. ઘુમ્માણ] ઘુમરડી
**ઘૂમરાવું** અ૦ ક્રિ૦ ['ઘૂમવું' ઉપરથી] રીસમાં મોં ચડવું, ઘૂઘવાવું (૨) ઘૂમરી ખાવી (૩) વરસાદનું ચડી આવવું (૪) ડહોળાવું
**ઘૂમરી** સ્ત્રી૦ ['ઘૂમવું' ઉપરથી] વમળ; ભમરો (૨) ઘમરી, ઘુમરડી (૩) મગજમાં કે તેમાં આખો ચક્રાવર્તી થવી તે
**ઘૂમવું** અ૦ ક્રિ૦ [સ. ઘૂર્ણ્] ગોળ ફરવું (૨) ગભરવું [લા.] (૩) મોટો હુંકાર કરવો; મલાવવું (૪) મચ્યા રહેવું

**ઘૂમાઘૂમ(-મી)** સ્ત્રી૦ ['ઘૂમવું' ઉપરથી] હરફેર; દોડધામ

**ઘૂરકવું** અ૦ક્રિ૦ [દે. ઘુરુક્ક,(૨૧૦)] ઘુરઘુર કરવું (૨) જોરથી ભસવું (૩) ગુસ્સામાં ઘાંટો પાડવો; તડૂકવું [લા.]

**ઘૂરકાઘૂરકી** સ્ત્રી૦ સામસામે ઘૂરકવું તે

**ઘૂરકાવું** અ૦ ક્રિ૦ ('ઘૂરકવું'નું ભાવે) ઘૂરકવાની ક્રિયા થવી

**ઘૂર્ણાયમાન** વિ૦ [સં.] ચક્કારે ઘૂમતું

**ઘૂસર,-રું** ન૦, **-રો** પુ૦ જુઓ 'ગૂસર'માં

**ઘૂસ** પું૦ ઉંદર; કોળ

**ઘૂસણ** ન૦ ઘૂસવું તે, વગર હકનો પ્રવેશ (૨) વિ૦ ઘુસણિયું [પેસી જવું

**ઘૂસવું** અ૦ ક્રિ૦ જોરથી કે ગમેતેમ કરી

**ઘૂસિયું** ન૦ ['ઘૂસ'=ઉંદર] ઉંદરિયું

**ઘૂસિયું મધ** ન૦ (ઝાડ વગેરેની બખોલમાં ઘૂસીને બાંધેલા મધપૂડાનું) એક જાતની ઝીણી માખીએ બનાવેલું મધ

**ઘૂંઘટ(-ટો)** પું૦ ઘૂમટો; સ્ત્રીઓ મોં પર કપડું ઢાંકે છે તે

**ઘૂંટ** પું૦ [દે. ઘુટ્ટ] ઘૂંટડો (૨) ઘાંટો; કંઠ (૩) સ્ત્રી૦ (જીવનું) ઘૂંટાવું-ગૂંગળાવું તે. **૦ડો** પું૦ ગળા વાટે એકી વખતે ઊતરી શકે તેટલો પ્રવાહી પદાર્થ

**ઘૂંટણ** પું૦;ન૦,**-ણિયું** ન૦ [સં. ઘુંટ] ઢીંચણ

**ઘૂંટવું** સ૦ક્રિ૦ લસોટવું; પીસવું(૨) ઘેરવું; રોધવું (શ્વાસને)(૩) અભ્યાસથી-પુનરાવર્તનથી પાકું કરવું (જેમ કે, અક્ષર,રાગ)

**ઘૂંટવાવું** સ૦ક્રિ૦, **ઘૂંટાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ઘૂંટવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ

**ઘૂંટી** સ્ત્રી૦ પગની પાટલી અને નળાને જોડનાર સાંધા આગળનું હાડકું

**ઘૂંટી** સ્ત્રી૦ ['ઘૂંટવું' ઉપરથી] ગળથૂથી

**ઘૂંટી** સ્ત્રી૦ [સર૦ 'ઘાંટી'] મૂંઝવણ; ભરાઈ પડાય એવી મુશ્કેલી

**ઘૂંટો** પું૦ ઘૂંટીને બનાવેલો લોદો(૨) લસોટવાનું સાધન(૩) ઘૂંટવાથી આવેલો ઓપ

**ઘૃણા** સ્ત્રી૦ [સં.] તિરસ્કાર

**ઘૃત** ન૦ [સં.] ઘી

**ઘેઘૂર** વિ૦ ગાઢ; ઘનઘોર (૨) મસ્ત; ચકચૂર

**ઘેટી** સ્ત્રી૦ ઘેટાની માદા. **-ટું** ન૦ જેના શરીર ઉપર ઊન થાય છે તે પ્રાણી. **-ટો** પું૦ ઘેટાનો નર [મદ; અભિમાન

**ઘેન (ઘે)** ન૦ [અ. ગૈન] નશો; કેફ; સુસ્તી(૨)

**ઘેબર** ન૦ [પ્રા. ઘયપુર; દે. ઘેઉ(-વ)ર] એક વાની-પકવાન. **-રિયું** વિ૦ઘેબરના જેવું સ્વાદિષ્ટ. **-રું** ન૦ ઘેબર

**ઘેર (ઘે)** અ૦ ઘરે, ઘરમાં, ઘર તરફ. [-ને ઘેર ઊંડવી=ના નુકસાનમાં પડવું. ઘેર બેસવું=બેકાર બનવું (૨) બરતરફ થવું (૩) -ની સાથે (સ્ત્રીએ) નાતરું કરવું (૪) -નું નુકસાન થવું (સોને ઘેર બેઠી).]

**ઘેર** પું૦ ઘેરાવ; 'સર્કમ્ફરન્સ' (૨) સમૂહ; ટોળી (૩) સ્ત્રી૦ કોર પરનો ભાગ (૪) ચોટલીની આસપાસ રાખેલી વાળ (૫) ઘેરૈયાનું ટોળું

**ઘેરગભીરું, ઘેરગંભીર** વિ૦ + ['ગહીર ગભીર'] ઘેરું અને ગભીર,અતિ ગાઢ

**ઘેરદાર** વિ૦ ઘેરવાળું (કપડું)(૨) ખૂલતું; ચપસીને નહિ એવું

**ઘેરવું** સ૦ક્રિ૦ ચારે તરફ વીંટળાઈ વળવું (૨) (પશુને) પાણી પાવું

**ઘેરાવ** પું૦ ઘેર; ચારે તરફનો વિસ્તાર (૨) ઘેરવું તે; રોકાણ; અટકાયત

**ઘેરાવું** અ૦ ક્રિ૦ 'ઘેરવું'નું કર્મણિ (૨) સપડાવું; ઘેરામાં આવી જવું(૩) ઘેરું થવું; વ્યાપવું (જેમ કે આંખ નશા કે ઊંઘથી; આકાશ કે ચંદ્ર વાદળથી, વાદળ કાળાશથી)

**ઘેરાવો** પું૦ ઘેરાવ

**ઘેરું** વિ૦ [સં. ગભીર] ગાઢ; પાકું (રંગના સંબંધમાં), ઘણી માત્રામાં રંગવાળું (જેમ કે ઘેરો લાલ)(૨) ઊંડું;ગહન(૩) ચકચૂર, ખુમારીવાળું (આંખના સંબંધમાં)

**ઘેરૈયા ચોદશ** સ્ત્રી૦ [ઘેરૈયા + ચૌદસ] ફાગણ સુદ ચૌદશ

**ઘેરૈયો** પું૦ ['ઘેર' = ટોળી] હોળી ખેલવા નીકળેલો, ઘેરમાંનો માણસ

**ઘેરો** પું૦ ઘેરી લેવું તે (૨) રોકાણ; અટકાવ (૩) સમૂહ; ઘચૂમલો (જેમ કે ઝાડનો)

**ઘેલચંદ(-દ્રું)** (વે)વિ૦ જેની ઘેલછા ચંદ્રનાં ક્ષયવૃદ્ધિની પેઠે પાક્ષિક હોય એવું, વખતે ડાહ્યું અને વખતે ગાંડું થઈ જતું હોય એવું.

**ઘેલછા** (ઘે) સ્ત્રી૦ ગાંડપણ (૨) ધૂન

**ઘેલાઈ** (ઘે) સ્ત્રી૦ ઘેલાપણું; ગાંડપણ

**ઘેલું** (ઘે) વિ૦ [પ્રા. ग्रहिल] ગાંડું; અક્કલ વગરનું (૨) ન૦ ગાંડપણ ['ઊભર'માં

**ઘેવર** ન૦[દ.], -રિયું વિ૦, -રું ન૦ જુઓ

**ઘેંઘટ** (ઘેં૦) વિ૦ ઊંઘ કે કેફથી ઘેરાયેલું (૨) સ્ત્રી૦ વરસાદ અંધાર્યો હોય એવી આકાશની સ્થિતિ [વાની–ભદડકુ

**ઘેંશ(-સ)** (ઘેં૦) સ્ત્રી૦ખાવાની એક હલકી

**ઘૈયું** ન૦ [સં.॰गह्वर] ખાડો; ખાધરો

**ઘો** સ્ત્રી૦ [સં. गोधा] ગરોળીના આકારનું એક ઝેરી પ્રાણી

**ઘોઘર** પું૦ ભારે માથાનો જંગલી બિલાડો (૨) બાળકને બિવડાવવાનો હાઉ (૩) ન૦ એક પક્ષી

**ઘોઘરું** વિ૦[રવ૦]ખોખરું–ભારે સાદવાળું

**ઘોઘરો(-ળો)** પું૦ [રવ૦] ભારે સાદ; ઘાંટો (૨) ગળાના જે ભાગમાંથી અવાજ નીકળે છે તે

**ઘોઘો** વિ૦ પું૦ અભણ; મૂર્ખ (માણસ) (૨) પું૦ સાપ (૩) મોંમાથું ઢંકાય એમ ઓઢવું તે; ઘચોલિયું

**ઘોચ** સ્ત્રી૦ ઘોંચવું-ઘોંચાવું તે; ઘોંચાયાની અસર. ૦પરોણી સ્ત્રી૦, ૦પરોણો પું૦ જુઓ ઘોચપરોણો

**ઘોચવું** અ૦ક્રિ૦ ઘોચવું; ભોંકવું

**ઘોટ** પું૦ ઘૂંટ; ઘૂટડો

**ઘોટક** પું૦ [સં.] ઘોડો

**ઘોડદામણુ** અ૦ વારાફરતી

**ઘોડદોડ** (દો) સ્ત્રી૦ ઘોડાઓની દોડવાની હરીફાઈ (૨) એને માટેનું મેદાન અથવા રસ્તો

**ઘોડાકળ** સ્ત્રી૦ ઘડિયાળના લોલકની ગતિને ઉપરના ચક્ર સાથે જોડતી કળ; 'એસકેપમેન્ટ'

**ઘોડાગાડી** સ્ત્રી૦ ઘોડા વડે ખેંચાતી ગાડી

**ઘોડાગાંઠ** (ઠ) સ્ત્રી૦ બેવડી સેરકાગાંઠ (૨) શેતરંજમાં બે ઘોડાને એકમેકના જોરમાં રાખવા તે

**ઘોડાગીની** સ્ત્રી૦ ઘોડાની છાપવાળી ગીની; સોનાનો એક બ્રિટિશ સિક્કો

**ઘોડાઘાટડી** સ્ત્રી૦ ઘોડે બેઠેલી કન્યાને વર તરફથી માથે ઓઢાડાતી ચૂંદડી

**ઘોડાપૂર** ન૦ ઘોડાની જેમ એકદમ ધસી આવતું મોટું પૂર (૨) અ૦ તેની જેમ; જોરથી

**ઘોડાર** (ર,) સ્ત્રી૦ [ઘોડું+સં. अगार] ઘોડા બાંધવાની જગા; તબેલો. -રિયો પું૦ ઘોડારની સાફસૂફ રાખનારો. -સર સ્ત્રી૦ ઘોડાર

**ઘોડિયાખાતું** ન૦ કારખાનાંમાં કામ કરતી સ્ત્રીઓનાં બાળકો સાચવવાનું ખાતું

**ઘોડિયાટ** પું૦ ['ઘોડી' ઉપરથી] મોભને ટેકવવાનું ત્રિકોણિયું [પારણુ

**ઘોડિયું** ન૦ ['ઘોડી' ઉપરથી] એક જાતનુ

**ઘોડી** સ્ત્રી૦[પ્રા. घोडो (સં. घोटिका)] ઘોડાની માદા (૨) જેની ઉપર કોઈ વસ્તુ મુકાય અથવા ગોઠવાય કે ટંગાવાય એવી લાકડા- કે ધાતુની બનાવટ (૩) જેનો ટેકો લઈ ચલાય એવી લાકડી (૪) ઊંચે ચડવાની નિસરણી જેવાં પગથિયાંવાળી બનાવટ. [ઘોડીએ ચડવું=નશો કરવો. (કાળી ઘોડીએ=અફીણથી, લીલી ઘોડીએ= ભાંગથી, લાલ ઘોડીએ=દારૂથી]. -ડું ન૦ ઘોડો અથવા ઘોડી (૨) નાનું અથવા દુર્બળ ઘોડું; ટટ્ટુ (૩) ઘચદળ; ઘોડાનો સમૂહ

**ઘોડે** અ૦ પેઠે (કા.)

**ઘોડેસવાર** પું૦ ઘોડા ઉપર સવારી કરનારો માણસ કે સિપાઈ. -રી સ્ત્રી૦ ઘોડેસવાર થવું તે

**ઘોડો** પું૦ [જુઓ ઘોડી] સવારીનું એક પશુ; અશ્વ (૨) નદી કે દરિયાનું મોટું મોજું; લોઢ (૩) ઘોડા જેવા આકારની જાડી નકશીદાર ખીંટી (૪) ચાપ-કળ

(જેમ કે બંદૂકનો) (૫) માટી ઘોડી, કોઈ વસ્તુ મૂકવા માટે બનાવેલું ઊભડું [ઘોડા દોડાવવા = શેખચલ્લી જેવા તરંગ દોડાવવા ઘોડે ચડવું = અગ્રેસર થવું (૨) વરરાજા થવું (૩) ફજેત થવું [ના] (૪) તત્પર થવું]

**ઘોયરું** (ના) ન૦ ગોતું બાજરાનો ચૂરો

**ઘોયું** ન૦ જખમ (૨) જુગારની રમતમાં ચડતો દાવ

**ઘોર** વિ૦ [સં] બિહામણું (૨) ભય ઉપજાવે તેવું (૩) ગાઢ અત્યંત

**ઘોર** પુ૦ એવો અવાજ કે નગારો (૨) તબલાં ઇ૦માં ખરજ સ્વરના તારનો અવાજ કે તાર

**ઘોર** સ્ત્રી૦ [ફા. ગોર] મડદું દાટવાનો ખાડો, કબર ૦**ખોદિયો** પુ૦ ઘોર ખોદનારો (૨) ઘોર ખોદીને મડદાં કાઢી ખાનારું એક પ્રાણી (૩) ઊંધું કામ કરનારો [ના] ૦**ખોદ** વિ૦ ઘોર ખોદનારું

**ઘોરખોદું** ન૦ એક પ્રાણી, ઘોરખોદિયો

**ઘોરવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. ઘોર (સં. ઘુર)] (ઊંઘમાં) નસકોરાંથી શબ્દ કરવો (૨) ઘસઘસાટ ઊંઘવું

**ઘોરંભ(-ભા)વું** અ૦ક્રિ૦ ઘેરાવું; વાદળાં ચડી આવવાં, ઘેરાવું

**ઘોરંભો** પુ૦ જુઓ ગોરંભો

**ઘોરી** વિ૦ [ઘોરવું ઉપરથી] ઊંઘણશી

**ઘોરી** પુ૦ ઢોરનું ટોળું (ચરવા માટે જતું આવતું)

**ઘોલક(-કી)** સ્ત્રી૦, **-કું** ન૦ સાવ નાનું અંધારું ઘર, 'સેલ' [જનારું

**ઘોલૈયું, ઘોલણું** વિ૦ વગરનોતરે જમવા

**ઘોષ** પુ૦ [સં] મોટો ધ્વનિ, અવાજ (૨) ઢંઢેરો (૩) ગોવાળિયાનું રહેઠાણ ઝૂંપડું (૪) મૃદુ વ્યંજનના ઉચ્ચારણનો બાહ્ય પ્રયત્ન [વ્યા] ૦ણા સ્ત્રી૦ જાહેરાત (૨) ઢંઢેરો ૦વ્યંજન પુ૦ ઘોષવાળો, મૃદુ વ્યંજન (ગ, જ, ડ, દ, બ ઇ૦) [વ્યા]

**ઘોળવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. ઘૂર્ણ] ફેરવીને દાબીને નરમ કરવું (૨) ઓગાળવું (૩) મેળવવું (૪) જોરથી ઘૂમાવવું [ઘોળીને પી જવું = ન ગણવું, ન ગાંઠવું]

**ઘોળાઘોળ(-ળી)** સ્ત્રી૦ ખૂબ ઘોળવું તે (૨) મનમાં વિચાર ઘોળાયા કરવો તે, મનની અનિશ્ચિત સ્થિતિ [લા]

**ઘોળાવું** સ૦ક્રિ૦ 'ઘોળવું'નું કર્મણિ

**ઘોળ્યું** વિ૦ ઘોળેલું-ઘૂંટેલું (૨) બહુ ભૂંડું (ઉદા૦ ઘોળ્યો પગાર!) [કા]

**ઘોંકવું** (ઘોં૦) [જુઓ ગોમવું] કોણી કે ગોદો મારવો (૨) ઘાલવું

**ઘોંકો** (ઘોં૦) પુ૦ [ઘોંકવું' ઉપરથી] કોણીનો ગોદો, ઠોંસો (૨) મુક્કો [ગરબડાટ

**ઘોંઘાટ** (ઘોં૦) પુ૦ [રવ૦] શોરબકોર,

**ઘોંચ** સ્ત્રી૦ (ઘોં) ચીકણામાં પડેલો ઊંડો ખાડો (૨) ઘોંચવાથી પડેલો ખાડો-ઘા કે તેની અસર (૩) નુકસાન [લા] ૦**પરોણો** પુ૦ વારે વારે પરોણો ભોંકવો તે ૦**વું** સ૦ક્રિ૦ ભોંકવું. **-ચાટવું** સ૦ક્રિ૦ વારંવાર ઘોંચવું **-વાવું** અ૦ક્રિ૦ ભોંકાવું

**ઘોંટવું** (ઘોં૦) અ૦ક્રિ૦ ઘોરવું, ઊંઘવું [(તુચ્છકારમાં)

**-ઘ્ન** વિ૦ [સં] હણનારું-નાશ કરનારું (સમાસને અંતે) ઉદા૦ શત્રુઘ્ન

**ઘ્રાણ** ન૦ [સં] વાસ, ગંધ (૨) નાક. **-ણેંદ્રિય** સ્ત્રી૦ [સં] વાસ લેવાની ઇંદ્રિય-નાક

## ઙ

ઙ પુ૦ કંઠસ્થાની અનુનાસિક (આ વ્યંજનથી શરૂ થતો શબ્દ નથી તથા આમેય ગુજરાતીમાં તે ઓછો જ દેખાય છે)

# ચ

ચ પું૦ [સં] તાલુસ્થાની પહેલો વ્યંજન (૨) અ૦ અને, વળી

ચક પું૦ [તુર્કી चिक] બારણા પર નાખવાનો સળીઓનો પડદો, જાળીદાર અંતરપટ

ચક પું૦ (સ્રીઓનું) એક ઘરેણું

ચક પું૦ [સં. चक्र] કુંભારનો ચાક

ચકચક [રવ૦] (ચકલાનો અવાજ કે નકામો લવારો સૂચવે)

ચકચક અ૦ ચળકતું હોય એમ ૦વું અ૦ક્રિ૦ [સં. चक्, પ્રા. चिकचिकाय] ચળકાટ મારવો; ઝળકવું. –કાટ પું૦ ચળકાટ –કિત વિ૦ ચકચકતું; ચળકતું

ચકચાર સ્રી૦ પંચાત, ચર્ચા; વાતનો ઊહાપોહ

ચકચૂર વિ૦ તલ્લીન; ગરક; મસ્ત (જેમ કે, દારૂ કે કેફથી) (૨) અ૦ ચૂરેચૂરા

ચકડોલ(–ળ) પું૦ [સં चक्र+दोल] પારણા જેવી ડોળીમાં બેસીને ગોળ ફરવાનો ફાળકો (૨) ફેર; ચકરી

ચકતી સ્રી૦ નાની ચપટી ગોળ તકતી (૨) ફૂલબેસણીનો વૃદ્ધિ પામેલો ભાગ, જેમાં કોઈકવાર મધ હોય છે; 'ડિસ્ક' [વ.વિ.]

ચકતું ન૦ ગોળ કે ખૂણાદાર ચોરસ ઢેફું; જાડું દળદાર પડ (૨) ચકામું [લા.]

ચકતું વિ૦ ['ચકતું' ઉપરથી] સાવધ; સાવચેત

ચકભિલ્લુ ન૦ એક રમત

ચકમક પું૦ [તુર્કી] એક જાતનો પથ્થર (તેની સાથે લોખંડ અફાળવાથી અગ્નિ ઝરે છે) (૨) સ્રી૦ તણખો (૩) ચમક, ચટક (૪) તકરાર; કજિયો [લા.]

ચકમંડળ ન૦ ઉપર ચક્કર ચક્કર ફરતું તે (૨) તેમ ફરતી વસ્તુઓનો સમૂહ (૩) અતિ ખટપટથી વધી ગયેલી અવ્યવસ્થા (૪) મજાકમશ્કરી કરવાને મળેલી ટોળી

ચકરચકર અ૦ ફરતા ચક્રની માફક ગોળ ગોળ

ચકરડી સ્રી૦ [સં. चक्र ઉપરથી] ફૂદડી (૨) ફેર; ચકરી (૩) ચક્કર ફરતી ચકરી; ફરકડી (૪) ચક્કર ફરે એવું એક રમકડું. ૦ભમરડી સ્રી૦ ફૂદડી ફરવાની એક રમત. –ડું ન૦ ચક્ર (૨) કૂંડાળું; મીંડું (૩) ચકરી પાઘડી (તિરસ્કારમાં)

ચકરભમર અ૦ ફરતા ચક્રની જેમ

ચકરવકર અ૦ ચકરી આવવાથી બેભાન (૨) ચક્રની પેઠે આમ તેમ ફરતું ને વાંકું (જેમ કે આંખ)

ચકરાવો પું૦ ફેરાવો (૨) ઘેર; પરિઘ (૩) કોઠાયુદ્ધ; ચક્રવ્યૂહ

ચકરી વિ૦ [સં. चक्र] ગોળ આકારનું (જેમ કે ચકરી પાઘડી=ગોળ દક્ષિણી પાઘડી) (૨) સ્રી૦ ફેર, તમ્મર

ચકલી સ્રી૦ ['ચક' રવ૦ ઉપરથી અથવા સં. चटका, चटिका] ચકલાની માદા (૨) [લા.] પાણીનો નળ ખોલવાની ચકલી (૩) પાણીનો નળ. –લું ન૦ ચકલીનું નર રૂપ (૨) કોઈ નાનું પંખી (જેમ કે, ચકલાં બહુ ખાઈ જાય છે.)

ચકલું ન૦ [સં. चतुष्क, પ્રા. चउक्क ઉપરથી] મહોલ્લા આગળની છૂટી જગા (૨) ચાર રસ્તા મળતા હોય એવું નાકું

ચકલો પું૦ ચકલું કે ચકલામાં બેસતું બજાર

ચકલો પું૦ નર ચકલું; એક પંખી

ચકવી સ્રી૦ ચકવાની માદા

ચકવું વિ૦ [સં. चक्र] લાગ જોતું બેઠેલું, તત્પર (૨) અ૦ક્રિ૦ લાગ જોતાં બેસવું (૩) તકાસવું [શ૦ પ્ર૦ માં]

ચકવે અ૦ ચક્રવર્તીની પેઠે ('ચોકચકવે')

ચકવો પું૦ [સં. चक्रवाक] એક પંખી

ચકળવ(–વિ)કળ વિ૦ (૨) અ૦ [સં. चक्र

(ચકિત)+વ્યગ્ર(વ્યાકુળ)] આકુળવ્યાકુળ
ચકાચક અ૦ [સ૦ ચક્=પરિતૃપ્ત થવું] ભરપૂર, પેટ ભરીને ખૂબ [કે ચાકુ
ચકામું(-ચું) ન૦ ચામડી પર પડેલું ચાઠું
ચકારાણું પુ૦ચકો ચ ગો(બાળભાષામાં)
ચકાસવું સ૦કિ૦ તપાસીને જોવું
ચકિત વિ૦ [સ] છક થઈ ગયેલું આશ્ચર્ય પામેલું [ભાષામાં)
ચકી(ઓઈ) સ્ત્રી૦ ચકલી પક્ષી (બાળ
ચકો પુ૦ ચકલા (બાળભાષામાં)
ચકોતરું ન૦, -રો પુ૦ મોટા લીંબુ જેવું એક ફળ પપનસ
ચકોર વિ૦ [સ ચક્ર ઉપરથી] તરત ચેતી જાય એવું ચાલાક [ચકોરની માદા
ચકોર પુ૦, ન૦ [સ] એક પક્ષી -રી સ્ત્રી૦
ચક્કર વિ૦ [સ ચક્ર ઉપરથી]ગાંડુ ચસકેલું (૨)ન૦ચક્ર પૈડું (૩)આંટા મારવા-ફરવું તે (૪) ફેરો, ગોળાકાર (૫) ચકરાકાર ગોઠવણમાં મકાનોનો વાડો (જેમકે) (૬) ચક્કરી તમ્મર (૭) અ૦ ગોળાકારે
ચક્કી સ્ત્રી૦ [સ ચક્રિન્] ઘંટી (૨) ઘાણી
ચક્કુ ન૦ જુઓ ચાકુ ચપ્પુ
ચક્ર ન૦[સ] પૈડું (૨) ધારવાળું એક ગોળ હથિયાર (૩) વિષ્ણુનું એક હથિયાર-સુદર્શનચક્ર (૪) કૂંડાળું, ગોળાકાર (૫) ઘણું મોટું રાજ્ય(૬)સમૂહ સમુદાય, મંડળ (૭) તંત્રમાં વર્ણવેલાં ગુદાથી તાળવા સુધીમાં આવતાં છ સ્થાનોમાંનું કોઈ પણ ૦ધર વિ૦[સ] ચક્ર ધારણ કરનારું (૨) પુ૦ વિષ્ણુ ૦નાભિ સ્ત્રી૦ [સ] ચક્રનો મધ્યભાગ જેમાં આરા ખોસેલા હોય છે, નાયડી ૦નેમિ સ્ત્રી૦ [સ] ચક્રનો પરિઘ-વેરાવો ૦પાણિ પુ૦ [સ] વિષ્ણુ
ચક્રમ પું૦ ગાંડો-ચક્કર માણસ
ચક્રવર્તિત્વ ન૦ ચક્રવર્તીપણું
ચક્રવર્તી વિ૦[સ]એકચક્રે રાજ્ય કરનારું સાર્વભૌમ (૨) પુ૦ તેવો રાજા
ચક્રવાક પું૦ [સ] એક પક્ષી ચકવો -કી સ્ત્રી૦ [સ] તેની માદા
ચક્રવૃદ્ધિ વિ૦ [સ]મુદ્દલ સાથે વ્યાજનું પણ વ્યાજ ગણાતું હોય તેવ[ગ] [રચના
ચક્રવ્યૂહ પુ૦[સ]ચક્રાકારે ગોઠવેલી સૈન્ય
ચક્રાકાર વિ૦ [સ] ચક્રના આકારનું
ચક્રી વિ૦[સ]ચક્રવાળું (૨)સાર્વભૌમ (૩) પુ૦ સાર્વભૌમ રાજા(૪)વિષ્ણુ (૫) કુંભાર
ચક્રીય ક્રમ પુ૦ 'સાઈક્લિક ઓર્ડર' [ગ]
ચક્ષ ન૦ [સ ચક્ષુ] આંખ [પ]
ચક્ષુ ન૦ [સ] આંખ ૦ગોચર વિ૦ આંખથી દેખાય એવું -ક્ષુઃશ્રવા પુ૦ [સ] આંખથી સાંભળનાર-સાપ ૦ષ્માન વિ૦ [સ] દેખતું, આંખોવાળું
ચક્ષુરાગ પુ૦ [સ] આંખોની લાલાશ (૨) આંખો વડે દેખાડાતો રાગ-પ્રેમ
ચક્ષુરોગ પુ૦ [સ] આંખનો રોગ
ચખ ન૦ [સ ચક્ષુ] ચક્ષ, આંખ [પ]
ચખાડવું સ૦ ક્રિ૦ 'ચાખવું'નું પ્રેર
ચખાર પુ૦ (ચોર સાથે વપરાય છે)
ચગડોળ ન૦ જુઓ ચકડોળ [દાબવું
ચગદવું સ૦ ક્રિ૦ પગ તળે કચરવું, તોરથી
ચગદાવું અ૦ ક્રિ૦ 'ચગદવું'નું કર્મણિ રૂપ
ચગવું અ૦ ક્રિ૦ [સ ચક્ર ઉપરથી] આકાશમાં-ઊંચે ઊડવું (૨) રંગમાં આવવું, ખીલવું [લા] [ધીને ખાવું
ચગળવું સ૦ક્રિ૦ ધીમે ધીમે ચાવવું મમળા
ચચણવું અ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] બળતરા થવી લાય બળવી (૨) ચણ ચણ થઈને બળવું (૩) મનમાં દુઃખી થવું-બળવું [લા]
ચચણાટ પુ૦ ચચણવું તે, લાય
ચચરવું અ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] બળતરા થવી લાય બળવી [લાય બળવી
ચચરાટ ન૦ ક્રિ૦ [રવ૦] બળતરા થવી
ચચૂકો(-ડો)પુ૦[સ ચિંચા=આંબલી ઉપરથી] ચિચૂકો કચૂકો, આંબલીનો ઠળિયો
ચચ્ચાર વિ૦ ચાર ચાર
ચટ પુ૦ શ્રાદ્ધમાં દેવને સ્થળે મુકાતી ગાંઠ વાળેલી દાભની સળી
ચટ સ્ત્રી૦ [સ ચટ્ ઉપરથી] કાળજી ચાનક (૨) ટેવ, ઢંઢ (૩) અ૦ ઝટ, ચપટીની સાથે (૪) તરત સફા (ખાવાનું)

**ચટક** પુ૦ [સ] ચકલો

**ચટક** વિ૦ [સ चट् ઉપરથી] આંખે બાઝે એવુ દીપતુ (ઉદા૦ લાલ ચટક) (૨) સ્ત્રી૦ લહેજત, સ્વાદ (૩) ચટકો, ડંખ, ચાનક, લાગણી [લા] ૦ચાંદની સ્ત્રી૦ ઘણી સ્વરૂપવાન સ્ત્રી. ૦તુ વિ૦ ભપકાદાર, ચટકદાર. ૦દાર વિ૦ સ્વાદિષ્ટ, લહેજતદાર (૨) મોહક, ચિત્તાકર્ષક (૩) મનમાં ડંખે તેવુ (૪) લાગણી ઉશ્કેરે એવુ (વખાણ, ભાષણ) ૦મટક વિ૦ ફાંકડુ, નખરાબાજ (૨) સ્ત્રી૦ વરણાગિયો-નખરાબાજ દેખાવ કે ચાલવાની રીત ૦વુ સ૦ ક્રિ૦ ચટકો ભરવો (૨) મનમાં ચટકો લાગવો [લા] (૩) અ૦ ક્રિ૦ (ચાંદનીનુ) દીપવુ, ખીલવુ. -કતુ વિ૦ જુઓ ચટકતુ -કાટવુ સ૦ ક્રિ૦ ચટકો ભરવો -કાવવુ સ૦ ક્રિ૦ ડંખ મારવો, કરડવુ (૨) મનમાં ખૂચવુ -કી સ્ત્રી૦ તીવ્ર લાગણી (૨) ચૂંટી, ચપટી (૩) મોહિની (૪) ખૂનતો લાલ રંગ -કીદાર વિ૦ જુઓ ચટકદાર ૧ થી ૩ -કુ ન૦ ટીપુ છાંટો -કો પુ૦ ડંશ, ડંખ (૨) મનની તીવ્ર લાગણી [લા] (૩) સ્વાદ, લહેજત ચસકો

**ચટચટ** અ૦ [જુઓ 'ચટ' અ૦] ઝટઝટ, સપાટામાં

**ચટણી** સ્ત્રી૦ [દે चट्ट=ચાટવુ ઉપરથી] વાટીને બનાવાતી એક ચટકદાર વાની

**ચટપટ** અ૦ [રવ૦] તાબડતોબ, ઝટપટ. -ટી સ્ત્રી૦ અતિ ઉત્સુકતા, તાલાવેલી (૨) અકળામણ, સંતાપ [લાગવી

**ચટવુ** અ૦ ક્રિ૦ [સ चट्] દિલ પર ચોટ

**ચટાઈ** સ્ત્રી૦ [સ कट] સાદડી

**ચટાકો** પુ૦ [દે चट्ट=ભૂખ] ચટકો, તીવ્ર લાગણી (૨) સ્વાદ

**ચટાચટ** અ૦ ચટચટ, ઝટઝટ

**ચટાડવુ** સ૦ ક્રિ૦ 'ચાટવુ'નુ પ્રેરક

**ચટાપટા** પુ૦ બ૦ વ૦ રંગબેરંગી આડા અવળા પટા

**ચટાપટી** સ્ત્રી૦ જુઓ ચટપટી

**ચટિયુ** વિ૦ ['ચટ' સ્ત્રી૦ ઉપરથી] જિદ્દી, હઠીલુ

**ચટીલુ** વિ૦ ચગવાળુ

**ચટ્ટુ** વિ૦ ['ચાટવુ' ઉપરથી] ખાવાનુ લાલચુ (૨) લાચિયુ [તાબડતોબ

**ચટોચટ(-ટ્ટ)** અ૦ ['ચટ' અ૦ ઉપરથી]

**ચટ્ટ** અ૦ જુઓ ચટ. -ટ્ટાં અ૦ જુઓ ચટ, ખતમ, ઓહિયા

**ચડઉતર(-રી)** સ્ત્રી૦ ચડવુ અને ઊતરવુ તે

**ચડચડ** અ૦ [રવ૦] (બળવાનો રવ) ૦વુ અ૦ ક્રિ૦ તતડવુ (૨) ચડચડ એવા અવાજ સાથે બળવુ -ડાટ પુ૦ તતડાટ

**ચડણ** (ડ') ન૦ ['ચડવુ' ઉપરથી] ચડાણવાળો માર્ગ, ચડાવ

**ચડતી** (ડ') સ્ત્રી૦ [ચડવુ] ઉન્નતિ (૨) બઢતી, વૃદ્ધિ ૦પડતી સ્ત્રી૦ ચડવુ અને પડવુ તે, અસ્તોદય ૦ભાંજણી સ્ત્રી૦ નાનામાંથી મોટા પરિમાણમાં રકમ ફેરવવી તે [ગ] ૦શ્રેઢી સ્ત્રી૦ સરખા ઉત્તરની અથવા સરખા ગુણોત્તરની વધતી સંખ્યાઓનો હિસાબ ગણવાની રીત [ગ] -તુ વિ૦ વધતુ ઊંચે જતુ (૨) ચડિયાતુ

**ચડપ(૦ચડપ)** અ૦ ઉતાવળથી, ત્વરાથી

**ચડપવુ** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઝડપવુ

**ચડભડ** સ્ત્રી૦ [રવ૦, દ ચડપડ] ચડભડવુ તે -વુ અ૦ ક્રિ૦ ગુસ્સે થવુ, ખીજવુ, લડી પડવુ, ઊંચાનીચા થવુ -ડાટ પુ૦ ચડભડ

**ચડવુ** (ડ') સ૦ ક્રિ૦, અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા चड-ढ] નીચેથી ઉપર જવુ (૨) વધવુ, ઊંચે જવુ (ઉદા૦ ભાવ, રેલ) (૩) સવાર થવુ, બેસવુ, (ઉદા૦ ઘોડે ચડવુ) (૪) ચડાઈ કરવી (ઉદા૦ ગુજરાત ઉપર ચડી આવ્યો (૫) બફાવુ, રંધાવુ (ઉદા૦ ભાત ચડી ગયો છે) (૬) ગર્વથી ફૂલવુ (૭) ગુસ્સે થવુ (ઉદા૦ ચડી ચડીને બોલે છે) (૮) સંકોચાવુ, ટૂંકુ થવુ (ઉદા૦ કપડુ ચડી ગયુ) (૯) -ના કરતા શ્રેષ્ઠ ઠરવુ (૧૦) -નો નશો કે ખૂબ અસર કે પાસ લાગવો (ઉદા૦ અફીણ ઇ૦ તથા થાક, ક્રોધ, કાટ, રંગ ઇ૦) (૧૧)-ની લતમાં કે નાદમાં

ફસાવું (ઉદા૦ હડે ચડવું) (૧૨) (કોઈ વસ્તુની બાકી) વધવી, ચૂકતે કે અદા કરવાનું એકઠું થવું (ઉદા૦ કામ, ઉઘરાણી, રજા ઇ૦) (૧૩) લેપ કે અર્ચા થવી (ઉદા૦ હનુમાનને તેલ ચડવુ, પીઠી ચડવી) (૧૪) નૈવેદ્ય ઇ૦ તરીકે અપાવુ (ઉદા૦ દેવને ફૂલ, નાળિયેર ચડવુ) (૧૫) –ના ઉપર ઢાંકણ કે ગલેફ પેઠે આવવુ (ઉદા૦ પૂઠ, ગલેફ ઇ૦)

**ચડવો** પુ૦ માટીની નાની લોટી

**ચડસ** પુ૦ એક માદક પદાર્થ (૨) વ્યસન, ચસકો, લત (૩) મમત. **–સાચડસી** સ્ત્રી૦ હરીફાઈ. **–સીલું** વિ૦ લતવાળું (૨) મમતી, હઠીલુ

**ચડાઈ** (ડા') સ્ત્રી૦ ['ચડવુ' ઉપરથી] લશ્કરી આક્રમણ, હુમલો **–ઉ** વિ૦ ફૂલણજી (૨) ઝટ ગુસ્સે થઈ જાય એવું (૩) જમીનને માફક એવું; ગુણકારી (૪) ચડવા–સવારી કરવા યોગ્ય **–ઊતર (–રી)** સ્ત્રી૦ જુઓ ચડઊતર. **–ચડ (–ડી)** સ્ત્રી૦ હુ સાતુસી; સરસાઈની સ્પર્ધા. **–ણ** ન૦ ચડાવ; ચડાવવાળો માર્ગ. **–વ** પુ૦ ઊંચાણ (૨) ચડતા ઊંચાણવાળી જગા (૩) તેવો માર્ગ (૪) વૃદ્ધિ; વધારો (૫) ચડાઈ

**ચડાવવું** (ડા') અ૦ ક્રિ૦ 'ચડવુ'નુ પ્રેરક (૨) ઉશ્કેરવુ (૩) આરોગી જવું

**ચડાવો** પુ૦ જુઓ ચડાવ (૨) ઉશ્કેરણી

**ચડિયાતાપણું** (ડિ') ન૦ ચડિયાતુ હોવુ તે

**ચડિયાતું** (ડિ') વિ૦ ['ચડવુ' ઉપરથી] વધારે સરસ, ચડતુ

**ચડેડાટ** અ૦ [રવ૦] મોટે અવાજે (ફાટવુ)

**ચડ્ડી** સ્ત્રી૦ [કા] અધું પાટલૂન, જાંઘિયો

**ચઢઊતર** સ્ત્રી૦ જુઓ ચડઊતર

**ચઢવું** સ૦ક્રિ૦, અ૦ક્રિ૦ જુઓ ચડવું

**ચઢાઈ, ચઢાઉ,* ચઢાઊતર(–રી), ચઢાચઢ (–ઢી), ચઢાવ, ચઢાણ** જુઓ 'ચડાઈ'માં

**ચઢાવવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ ચડાવવું

**ચઢાવો** પુ૦ જુઓ ચડાવો

**ચઢિયાતાપણું** ન૦ જુઓ ચડિયાતાપણુ

**ચઢિયાતું** વિ૦ જુઓ ચડિયાતુ

**ચણ** (ણ,) સ્ત્રી૦ પંખીઓને ચણવા માટે નખાતું અનાજ [કપડાની સીવણી

**ચણ** સ્ત્રી૦ [જુઓ ચીણ] કરચલીવાળી

**ચણક** પુ૦ [પ્ર] ચણો

**ચણચણ** અ૦ [રવ૦] 'ચણણ' થાય એમ. **૦વું** અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ચચણવું. **–ણાટ** પુ૦ ચચણાટ [(૨) એની રીત

**ચણતર** ન૦ ચણવુ તે; ચણવાનું કામ

**ચણભણ** અ૦ ધીમે અવાજે (૨) સ્ત્રી૦ ધીમે અવાજે ચાલતી લોકચર્ચા [કા]

**ચણવું** સ૦ ક્રિ૦ [સ. चि, પ્રા. चिण] (ઈંટ ઇ૦ વડે) દીવાલ, મકાન વગેરે બનાવવુ

**ચણવું** અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. चुण] વીણીને ખાવુ (પક્ષી માટે) [ક્ષાર

**ચણાખાર** પુ૦ ચણાના છોડ ઉપરથી મળતો

**ચણાપણી** સ્ત્રી૦ ચણાનો પોપટાવાળો છોડ (૨) તેના છોડની ઝૂડી

**ચણિયાગ** (ણિ') ન૦ જે ખાડામાં ટેકાવાથી બારણુ ફરે છે તે

**ચણિયો** પુ૦ [સ. चलनी] ઘાઘરો

**ચણી** સ્ત્રી૦ નાનો ચણો, ચણાની એક જાત **૦બોર** ન૦ ચણા જેવુ નાનું બોર

**ચણો** પુ૦ [સ. चणक] એક કઠોળ

**ચણોઠી** સ્ત્રી૦ [દે. चिणोट्ठी] એક વેલો (૨) તેનું ફળ (૩) વાલના ત્રીજા ભાગનુ વજન; રતી [જાતનું વાજું

**ચતરંગ** વિ૦ જુઓ ચતુરંગ (૨) ન૦ એક

**ચતુર્** વિ૦ [સ.] ચાર (સમાસમાં પૂર્વપદ તરીકે ઉદા૦ ચતુર્ભુજ)

**ચતુર** વિ૦ [સ.] ચાલાક, હોશિયાર

**ચતુરસ્ત્ર** વિ૦ [સ] ચોખૂણિયુ

**ચતુરંગ** વિ૦ [સ.] ચાર અંગવાળુ (૨) પુ૦ શેતરંજ. **–ગિણી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] હાથી, ઘોડો, રથ અને પાયદળ એ ચાર અંગવાળી (સેના). **–ગી** વિ૦ [સ.] ચતુરંગ

**ચતુરંત** વિ૦ [સ.] ચાર છેડાવાળું

**ચતુરા** સ્ત્રી૦ [સ.] ચતુર સ્ત્રી

**ચતુરાઈ** સ્ત્રી૦ ચતુરપણું, ચાલાકી

**ચતુરાનન** પું૦[સં.] ચાર મુખવાળા–બ્રહ્મા

**ચતુરાશ્રમ** પું૦ [સં.] ચાર આશ્રમ (બ્રહ્મચર્ય, ગૃહસ્થ, વાનપ્રસ્થ અને સંન્યસ્ત)

**ચતુર્થ** વિ૦[સં.]ચોથું. –ર્થાશ્રમ પું૦[સં.] ચોથો આશ્રમ – સંન્યસ્તાશ્રમ. –ર્થાંશ પું૦[સં.] ચોથો ભાગ [[વ્યા.]

**ચતુર્થી** સ્ત્રી૦[સં.]ચોથ(૨)ચોથી વિભક્તિ

**ચતુર્દશી** સ્ત્રી૦ [સં.] ચૌદશ

**ચતુર્ભુજ** વિ૦[સં.]ચાર હાથવાળું(૨)હાથ પાછળ બાંધ્યા હોય તેવું – કેદ પકડેલું (૩) ચાર ખૂણા કે બાજુઓવાળું(૪)પું૦ ચાર બાજુઓવાળી આકૃતિ (૫) વિષ્ણુ

**ચતુર્માસ** પું૦બ૦વ૦ [સં.] ચાતુર્માસ(દેવપોઢીથી દેવઊઠી એકાદશી સુધીના)

**ચતુર્મુખ** પું૦ [સં.] ચારમુખવાળા–બ્રહ્મા

**ચતુર્યુગ** પું૦બ૦વ૦ [સં.] ચાર યુગ (સત્ય, દ્વાપર, ત્રેતા, કલિ)

**ચતુર્વર્ગ** પું૦ બ૦ વ૦ [સં.] ચાર પુરુષાર્થ (ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ)

**ચતુર્વર્ણ** પું૦ બ૦ વ૦ [સં.] ચાર વર્ણ (બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શૂદ્ર)

**ચતુર્વિધ** વિ૦ [સં] ચાર પ્રકારનું

**ચતુર્વેદ** પું૦બ૦વ૦ [સં.] ચાર વેદ(ઋગ્વેદ, સામવેદ, યજુર્વેદ અને અથર્વવેદ). –દી વિ૦ ચારે વેદ જાણનારું (૨) બ્રાહ્મણોની એક જાતનું ['ક્વૉડ્રિલિટરલ' [ગ.]

**ચતુષ્કોણ** વિ૦ [સં.] ચાર ખૂણાવાળું (૨)

**ચતુષ્ટય** ન૦ [સં] ચારનો સમુદાય

**ચતુષ્પથ** પું૦ [સં] ચાર રસ્તા એકઠા થતા હોય એવી જગા – ચકલું

**ચતુષ્પદ** વિ૦ [સં.] ચાર પગવાળું. –દી સ્ત્રી૦ [સં] ચાર પદની બનેલી કડી

**ચતુઃસીમા** સ્ત્રી૦ [સં.] ચાર બાજુની સીમા

**ચતું** વિ૦ જુઓ છતું. ૦પાટ વિ૦ છતુંપાટ

**ચત્તાપાટ** અ૦ છત્તાપાટ

**ચત્તું** (૦પાટ) જુઓ 'ચતું'માં

**ચનમનિયાં** ન૦ બ૦ વ૦ ગદબદિયાં (૨) ચેનબાજી, લહેર

**ચનોઠી** સ્ત્રી૦ જુઓ ચણોઠી

**ચપ** અ૦ [રવ૦] ચટ લઈને, એકદમ

**ચપકાવવું** સ૦ ક્રિ૦ ઊંડું કરી ચાંપવું (૨) ચોંટાડવું (૩) વધાર કરવો

**ચપકો** પું૦ ['ચપકાવવું' ઉપરથી] ડામ (૨) [લા.] મહેણું (૩) મહેણાનો ડંખ

**ચપચપ** અ૦[રવ૦]તેવો અવાજ(૨)ઝટઝટ

**ચપચપું** વિ૦ ચીકણું અને ભીનું

**ચપટ** વિ૦ [સં. चिपट] ચોટેલું, ચપટું,ચપટ. –ટાવું અ૦ ક્રિ૦ ચપટ થવું; દબાવું (૨) નુકસાનમાં આવવું [લા.]

**ચપટી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. चप्पुडिया]હાથનો અંગૂઠો અને આગળી ભીડવાં તે(૨)તેમાં પકડાય તેટલું માપ(૩)તેમ કરીને કરાતો ચટ એવો અવાજ(૪)એ અવાજ કરતાં લાગે એટલો સમય; જરા વાર (૫) પકડ; ચીમટી

**ચપટું** વિ૦ [જુઓ 'ચપટ'] બેઠેલું;દબાયેલું

**ચપટો** પું૦ મોટી ચપટી

**ચપડવું** સ૦ક્રિ૦ ટીપીને ચપટું કરવું

**ચપડાલાખ** સ્ત્રી૦ ચપટીને લગડી બનાવેલી ચોખ્ખી લાખ

**ચપડિયો** પું૦ સોનારૂપાના તાર ચપડનારો

**ચપણ(–ણિયું,–ણું)** ન૦ ચપ્પણ, ઠીકરું; બટેરું (૨) ભિક્ષાપાત્ર [કકડો

**ચપતરું** ન૦['પતરું'(સં પત્ર) પરથી]કાગળનો

**ચપરચપર** અ૦ જુઓ ચબડ ચબડ

**ચપરાસ** સ્ત્રી૦ સિપાઈના પટાની પિત્તળની તખતી (૨)મિજાગરું(૩)બડાઈ, પતરાજી. –સી પું૦ ચપરાસવાળો–પટાવાળો (૨) સ્ત્રી૦ બડાઈ

**ચપલ** વિ૦ [સં.] ચચળ (૨) હોશિયાર, ચાલાક. ૦તા સ્ત્રી૦. –લા સ્ત્રી૦ [સં.] ચપળ સ્ત્રી (૨) વીજળી (૩) લક્ષ્મી

**ચપસવું** અ૦ક્રિ૦ [ફા. चस्पीदन] દાબવું; જોરથી દાબવું (૨) ચપ દઈને બરાબર બંધ બેસવું

**ચપળ(૦તા, –ળા)** જુઓ 'ચપલ'માં

**ચપાચપ** અ૦ [રવ૦] ઝટઝટ

**ચપાટ** અ૦ સાફ; ચટ (૨) સપાટ

**ચપાટવું** સ૦ક્રિ૦ સપાટાબંધ ખાવું, ચટ કરી જવું [રોટલી (૨) જાડી રોટલી

**ચપાટી(-તી)** સ્ત્રી૦ [સ ચર્પટ] ચાર પડવાળી

**ચપેટ(-ટી)** સ્ત્રી૦ [સ ચપટ] ઝાપટ, તમાચો (૨) સકંજો, કબજો (ખાસ કરીને ભૂતના વળગણ માટે) (૩) નુકસાન, આફત -ટો પુ૦ તમાચો

**ચપોચપ** અ૦ [રવ૦] ઝટઝટ

**ચપોતરું** ન૦ [જુઓ ચપતરું] કાગળની કકડી

**ચપ્પટ** વિ૦ [જુઓ ચપટ]

**ચપ્પણ(-ણિયું)** ન૦ જુઓ ચપણ

**ચપ્પુ** પુ૦, ન૦ જુઓ ચાકુ

**ચબકાવવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ ચપકાવવું

**ચબકો** પુ૦ જુઓ ચપકો [આવે એમ

**ચબડચબડ** અ૦ [રવ૦] ચપચપ (૨) મનમાં

**ચબરકી(-ખી)** સ્ત્રી૦ [વરખ = પાનું, પત્ર ઉપરથી] કાગળનો નાનો કકડો

**ચબરાક** વિ૦ [फा चाबक = ચાલાક, चर्ब = ચપળ, તેજ] ચપળ, ચાલાક (૨) બોલવામાં ફરાગ, વાચાળ -કિયું ન૦ ટૂંકી ચબરાક ઉક્તિ -કી સ્ત્રી૦ ચબરાકપણું

**ચબાવલું** વિ૦ દોઢડાહ્યું

**ચબા** અ૦ મોંમાંથી ઉચ્ચાર નીકળતો હોય તેમ [૦કરવું = ચૂં કે ચાં કરવું, કાંઈ પણ બોલવું (૨) સ્ત્રી૦ જીભ]

**ચબૂતરી** સ્ત્રી૦ નાનો ચબૂતરો, પરબડી -રો પુ૦ પોલીસથાણું, 'ગેટ' (૨) કર લેવાની ચોકી, નાકું (૩) ચોતરો (૪) પંખીઓને માટે દાણા નાખવાની જગા, પરબડી

**ચબોલા** પુ૦બ૦વ૦ સામસામે મારેલા ટોણા

**ચબોળવું** સ૦ક્રિ૦ ગાળ ચોડી દેવી

**ચભડચભડ** અ૦ [રવ૦] (ચાવવાનો અવાજ), ભચડ ભચડ

**ચભડવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ ચડભડવું

**ચભડાટ** પુ૦ ચડભડાટ

**ચમક** સ્ત્રી૦ [પ્રા चमक] ચમકારો (૨) ધ્રુજારી-તાણ આવવી તે (૩) તાજુબી, આશ્ચર્યની ચોંક (૪) પુ૦ લોહચુંબક. ૦પથ્થર, ૦પહાણ પુ૦, ૦પાણ ન૦ લોહચુંબક (૨) ચકમક. ૦વું અ૦ક્રિ૦ ઝબૂકવું (૨) ચોંકવું (૩) વંઠી જવું. -કાટ પુ૦ ચમકારો, ઝબકારો (૨) વાઈનો આવેશ (૩) વંઠી જવું તે. -કાર(-રો) પુ૦ [પ્રા. चमक्कार, स चमत्कार] ઝબકારો (૨) ચમક, કંપારી (૩) ચમચમ થતો અવાજ -કાવવું સ૦ક્રિ૦ 'ચમકવું'નું પ્રેરક (૨) ચોડી દેવું, મારવું

**ચમચમ** અ૦ [રવ૦] ચમચમે એમ ૦વું અ૦ક્રિ૦ 'ચમચમ' એવો અવાજ થવો (૨) તીવ્ર બળતરા થવી. -માટ પુ૦ ચમચમવું તે

**ચમચી** સ્ત્રી૦ નાનો ચમચો [ખાસ કોથળી

**ચમચી** સ્ત્રી૦ પાનસોપારી ઇ૦ રાખવાની

**ચમચો** પુ૦ [તુર્કી चुम्चह, स, फा चमच] રસોઈમાં તથા ખાવાપીવાના કામમાં આવતું એક કડછી જેવું સાધન

**ચમડી** સ્ત્રી૦ [हिं.] ચામડી

**ચમત્કાર** પુ૦ [સ] આશ્ચર્ય, આશ્ચર્યકારક બનાવ – દેખાવ (૨) કરામત, અલૌકિક ક્રિયા. -રિક, -રી વિ૦ [સ] ચમત્કારવાળું

**ચમત્કૃતિ** સ્ત્રી૦ [સ.] જુઓ ચમત્કાર

**ચમન** પું૦, ન૦ [फा.] બાગ (૨) આનંદ, મોજમજા

**ચમર** પુ૦ જુઓ ચમરબંધ

**ચમર** સ્ત્રી૦ [સ चमर = ચમરી] વાળ કે પીંછાં (૨) સ્ત્રી૦, ન૦ જુઓ ચમ્મર

**ચમરખું** ન૦ [સ. चर्म પરથી] રેંટિયાની ત્રાક જેમાં રખાય છે તે (ચામડાનો કકડો)

**ચમરબંધ** પુ૦ [સ चर्म + બંધ] ચામડાનો પટો -ધી વિ૦ કેડે ચમરબંધવાળું (૨) શૂરવીર (૩) પુ૦ ચમરબંધી માણસ

**ચમરી** સ્ત્રી૦ [સ] રેસાવાળી ફૂલની માંજર, મંજરી (૨) ફૂલની મંજરીના આકારની રેશમ કે ઊનની બનાવટ (૩) મચ્છર વગેરે ઉડાડવાની ઘોડાના વાળની બનાવેલી ચામર. ૦ગાય સ્ત્રી૦ એક પ્રકારની પહાડી ગાય, જેના પૂંછડાના વાળની ચામર બને છે

**ચમસ** પુ૦ [સ] સોમરસ પીવાનો પ્યાલો, એક યજ્ઞપાત્ર

**ચમાર** વિ૦[સં चर्मकार]ચામડિયાની જ્ઞાતિનું (૨) પુ૦ તે જ્ઞાતિનો માણસ, ચામડિયો
**ચમૂ** સ્ત્રી૦ [સ] સેના ૦પતિ પુ૦ સેનાપતિ
**ચમેલી** સ્ત્રી૦ એક ફૂલવેલ
**ચમ્મડ** વિ૦[સ चर्म ઉપરથી] ચામડા જેવું, ઝટ તૂટે ફાટે નહિ એવું (૨) કૃપણ, કંજૂસ ૦તોડ વિ૦ કંજૂસ
**ચમ્મર** સ્ત્રી૦, ન૦[સ चमर]ચમરી ગાયના કે બીજા વાળની બનેલી ચમરી ચામર
**ચય** પુ૦ [સ] ઢગલો, રાશિ (૨) વધારો (૩) 'કૉમન ડિનૉમિનેટર' [ગ]
**ચર** વિ૦ [સ] ચંચળ, અસ્થિર, ફરતું (૨) ફરનારું (સમાસને છેડે) ઉદા૦ 'જલચર, ખેચર' (૩) પુ૦ જાસૂસ, બાતમીદાર
**ચર** પુ૦ [સ चरु] હોમ નિમિત્તે રાંધેલું અન્ન
**ચર** અ૦ [રવ૦] (કપડું વગેરે ફાટવાનો)
**ચર** સ્ત્રી૦ ખાઈ, નીક (૨) ચૂનો તમણ
**ચરક** ન૦ પંખીની ચરકેલી અઘાર
**ચરક** પુ૦ [સ] પ્રસિદ્ધ પ્રાચીન વૈદ્યશાસ્ત્રી
**ચરકણ(-ણું)** વિ૦ ચરકયા કરતું (૨) બીકનું માર્યું ચરકી જાય એવું, ડરકણ
**ચરકલું** વિ૦ ચરકણ(૨) ન૦ ચકલું, ચલ્લું
**ચરકવું** અ૦ક્રિ૦ થોડું પ્રવાહી જેવું અઘરવું (ખાસ કરીને પક્ષી માટે)
**ચરકું(-ખું)** વિ૦ સહેજ તમતમું તથા કડવું, બેસ્વાદ
**ચરખો** પુ૦ [फा] કપાસ લોઢવાનો સંચો (૨) મિત્ર (૩) ખરાદ, સંઘાડો (૪) રેંટિયો (હિંદીમાં)
**ચરચર** અ૦ [રવ૦] બળવાનો અવાજ (૨) ઝડપથી જલદીથી (૩) સ્ત્રી૦ 'ચરચર' એવો અવાજ (૪) ધીમી બળતરા, ચચરાટ (૫) ચિંતા, ફિકર [લા] ૦વું સ૦ક્રિ૦ જુઓ ચચરવું –રાટ પુ૦ જુઓ ચચરાટ –રી સ્ત્રી૦ બળતરા, ચિંતા
**ચરચવું** સ૦ક્રિ૦ [સ चर्च् ઉપરથી](ચંદન વગેરેનો) લેપ કરવો, અર્ચા કરવી
**ચરડ** અ૦ [રવ૦] કપડું વગેરે ફાટતા થતો અવાજ (૨) જોડામાંથી નીકળતો અવાજ ૦કો પુ૦ ચરડ થતો અવાજ (૨) દિલ ચિરાય એવી લાગણી, ઉગ્ર ચિંતા, ધ્રાસકો [લા]
**ચરણ** પુ૦, ન૦ [સં] પગ (૨) તૂક, કડી (કવિતાની) ૦રજ સ્ત્રી૦ પગની રજ–ધૂળ ૦સેવા સ્ત્રી૦ [સ] પગચંપી (૨) ભક્તિનો એક પ્રકાર ૦સ્પર્શ પુ૦ પગનો સ્પર્શ –ણામૃત ન૦ [સ] ચરણોદક (૨) દૂધ, દહીં, ઘી, મધ અને પાણી વગેરેનું મિશ્રણ જેના વડે દેવમૂર્તિને સ્નાન કરાવ્યું હોય તે –ણારવિંદ ન૦ [સ] ચરણરૂપી અરવિંદ–કમળ –ણોદક ન૦ [સ] દેવ, ગુરુ વગેરેના ચરણ ધોયેલું પાણી
**ચરણિયો** પુ૦ ચણિયો, ઘાઘરો
**ચરબી** સ્ત્રી૦ [फा] પ્રાણીઓના માંસમાં રહેલો તેલી પદાર્થ (૨) મદ, અભિમાન [લા]
**ચરભક્ષ** ન૦ [સ चरु+भक्ष] હોમ માટે રાંધેલું અન્ન વરકન્યાએ એકબીજાને ખવડાવવું તે, લગ્નને બીજે દિવસે કરાતી એક ક્રિયા
**ચરમ** ન૦ + [જુઓ ચર્મ] ચામડું
**ચરમ** વિ૦ [સ] અંતિમ, છેવટનું
**ચરર(૦ર)** અ૦ [રવ૦] (કપડું વગેરે ફાટવાના અવાજ માટે)
**ચરવું** અ૦ક્રિ૦ [સ चर्] ચાલવું ફરવું (૨) ઘાસ દાણો વગેરે ફરીને શોધી ખાવો (પશુ પંખીએ) (૩) રળવું પેદા કરવું
**ચરસ, –સાચરસી, –સીલું** જુઓ 'ચડસમાં
**ચરંદુ** વિ૦ [फा चरिंदह] ચરનારું–ઘાસ ખાનારું (૨) ન૦ જાનવર પશુ
**ચરાઈ** સ્ત્રી૦ ઢોર વગેરે ચારવાનું મહેનતાણું –ઉ વિ૦ ચરવા માટે યોગ્ય, ચરા તરીકે વાપરવાનું (૨) ન૦ ચરો
**ચરાચર** વિ૦ [સ] ચર અને અચર, ચેતન અને જડ, સ્થાવર અને જંગમ (૨) ન૦ આખી સૃષ્ટિ
**ચરાણ** ન૦ ચરો, ગોચર (૨) ચરામણ
**ચરામણ** ન૦, –ણી સ્ત્રી૦ ચરાઈ
**ચરાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ચરવું'નું પ્રેરક

**ચરિત** ન૦ [સં.] આચરણ; વર્તન (૨) જીવનચરિત્ર. **-તાર્થ** વિ૦ કૃતકૃત્ય; કૃતાર્થ (૨) સફળ (૩) પું૦ નિર્વાહ (૪) ભાવાર્થ

**ચરિત્ર** ન૦ [સં.] જુઓ ચરિત (૨) કપટ; પાખંડ; કાવાદાવા [લા.]. ૦કાર પું૦ જીવનચરિત્ર લખનાર. ૦કીર્તન(-ર્ત્ત)ન ન૦ જીવનચરિત્રનું ગુણગાન. ૦નિરૂપણ ન૦ જીવનનું વર્ણન; જીવનકથા

**ચરી** સ્ત્રી૦ બેઉ ખેડેલા ઢોરને ઊભું રાખવાની લાકડાની ઘોડી

**ચરી** સ્ત્રી૦ [સં. चर्या] કરી, પરેજી

**ચરુ** પું૦ [સં.] એક પહોળા મોનું વાસણ; દેગ (૨) હોમનો ચરુ. ૦ભક્ષણ ન૦ જુઓ ચરભક્ષ

**ચરેડાટ** અ૦ [રવ૦] જુઓ ચડેડાટ

**ચરેડો** પું૦ [રવ૦] ધાસકો (૨) ચીરો

**ચરેરાટ** પું૦ [રવ૦] ચરેડો; ધાસકો (૨) ચર એવો અવાજ

**ચરેરો** પું૦ ચરેડો

**ચરો** (રો') પું૦ ['ચરવું' ઉપરથી] ગૌચર તરીકે કાયદેસર રાખેલી પડતર જમીન

**ચરોતર** ન૦ મહી અને સાબર એ બે નદીઓ વચ્ચેનો ગુજરાતનો પ્રદેશ चतुरुत्तर-૧૦૪ ગામનો પ્રદેશ. **-રિયું, -રુ** વિ૦ ચરોતરનું;

**ચર્ચ** ન૦ [ઇં.] ખ્રિસ્તીઓનું પ્રાર્થનામંદિર

**ચર્ચવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. चर्च्] ચર્ચા કરવી (૨) કૂથલી કરવી (૩) ચરચવું; લેપ કરવો

**ચર્ચા** સ્ત્રી૦ [સં.] વાદવિવાદ (૨) કૂથલી (૩) લેપ. ૦ત્મક વિ૦ [સં.] ચર્ચા કરતું; ચર્ચાથી ભરેલું; ચર્ચા જગવે એવું (જેમ કે, નિબંધ, વાત, મુદ્દો ઇ૦). ૦પત્ર ન૦ ચર્ચા કે વિવેચનનો છાપામાં આવેલો પત્ર-લખાણ. ૦પત્રી પું૦ ચર્ચાપત્ર લખનાર. ૦પરિષદ સ્ત્રી૦ ચર્ચા કરવાની પરિષદ-સભા. ૦પાત્ર વિ૦ ચર્ચા થાય તેવું. ૦વું અ૦ક્રિ૦ 'ચર્ચવું'નું કર્મણિ. ૦સ્પદ વિ૦ [+ સં. आस्पद] ચર્ચાને જેમાં સ્થાન હોય તેવું; ચર્ચાપાત્ર

**ચર્ચિત** વિ૦ [સં.] ચર્ચાયેલું

**ચર્પટ** પું૦ [સં.] થપ્પડ; ધોલ

**ચર્મ** ન૦ [સં.] ચામડું; ત્વચા. ૦ચક્ષુ ન૦ ભૌતિક-કુદરતી આંખ (જ્ઞાન-ચક્ષુથી ઊલટું). **-માલય** ન૦ [+ સં. आलय] ચામડાનું કારખાનું; 'ટૅનરી'

**ચર્યા** સ્ત્રી૦ [સં.] કામકાજ, વ્યવહાર (૨) રીતભાત; વર્તણૂક (૩) સેવા (૪) અંદરનો ભાવ સમજાય તેવો દેખાવ-ચહેરો

**ચર્વણ** ન૦ [સં.] ચાવવું-વાગોળવું તે (૨) મનન [લા.] [ઉપભોગ

**ચર્વણા** સ્ત્રી૦ [સં.] ચર્વણ (૨) આસ્વાદ;

**ચર્વિત** વિ૦ [સં.] જેનું ચર્વણ થઈ ગયેલું છે એવું. ૦ચર્વણ ન૦ એકની એક વાત ફરી કહેવી તે; પુનરુક્તિ [ચલાયમાન

**ચલ** વિ૦ [સં.] ચાલતું; હાલતું (૨) અસ્થિર;

**ચલણ** ન૦ [સં. चलन; પ્રા.] ચાલવું તે; અમલ; સત્તા (૨) ચલણી નાણું; 'કરન્સી' (૩) ધારો; રિવાજ. **-ણી** વિ૦ વ્યવહારમાં પ્રચલિત-વપરાતું હોય એવું

**ચલતી** સ્ત્રી૦ સંગીતની એક ઢબ, જેમાં ગાનનો પ્રવાહ બહુ ઝડપથી ચલાવવામાં આવે છે

**ચલન** વિ૦ [સં.] હાલતું; કંપતું (૨) ન૦ ચાલવાની ક્રિયા. ૦વલન ન૦ હાલવું ચાલવું તે; હરફર; ગતિ

**ચલમ** સ્ત્રી૦ [ફા.] તમાકુ વગેરે પીવા માટેનું માટીનું એક પાત્ર

**ચલવવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ ચલાવવું

**ચલવિચલ** વિ૦ અસ્થિર; ડગમગતું

**ચલાઉ** વિ૦ ચાલી શકે-નભે એવું

**ચલાચલ** વિ૦ [સં] સ્થાવર અને જંગમ

**ચલાણી** સ્ત્રી૦ નાનું ચલાણું. **-ણું** ન૦ પડઘીવાળી નાની પ્યાલી [બદલાતું

**ચલાયમાન** વિ૦ [સં.] હાલતું (૨) ફરતું,

**ચલાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ચાલવું'નું પ્રેરક

**ચલાવું** અ૦ ક્રિ૦ ચાલવાની ક્રિયા થવી; 'ચાલવું'નું ભાવે [અસ્થિર

**ચલિત** વિ૦ [સં.] ચળેલું; સ્થાનભ્રષ્ટ (૨)

**ચલિયું** ન૦ ચકલું; એક નાનું પંખી
**ચલુડું** ન૦ કચોળું; પ્યાલી (૨) માટીની લોટી; લોટું [(આજ્ઞાર્થરૂપ)
**ચલો** અ૦ક્રિ૦ [हिं.] ચાલો; તૈયાર થાઓ
**ચલ્લુ** ન૦ ચકલાની જાતનું નાનું પંખી, ચકલું
**ચલ્લુ** ન૦ [सं. चुलुक] ચાંગળું; અંજલિ
**ચવ** પું૦; સ્ત્રી૦ મોતીનું એક તોલ; ટકો (રતી=૧૩॥। ટકા) (૨) હોશ; રામ; સકાર (૩) આવડત; ગમ (૪) ઢંગ; ઠેકાણું (૫) સ્વાદ; લહેજત
**ચવચવ** વિ૦ પરચૂરણ; ફુટકળ (૨) સ્ત્રી૦ જુદે જુદે ઠેકાણેથી ચૂંટી કાઢેલી–ફુટકળ બાબનો
**ચવડ** વિ૦ મુશ્કેલીથી તૂટે ફાટે કે ચવાય એવું
**ચવડાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ચાવવું'નું પ્રેરક
**ચવડું** વિ૦ ચવડ(૨)ન૦ હળનો અણીદાર દાંતો, જે ભોંયમાં પેસે છે
**ચવરાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ચાવવું'નુ પ્રેરક
**ચવર્ગ** પું૦ ચ, છ, જ, ઝ, ઞ એ પાંચ તાલુસ્થાની વ્યંજનોનો વર્ગ
**ચવવું** સ૦ક્રિ૦ [प्रा. चव = કહેવું] કહેવું; વર્ણવવું [૫.]
**ચવળવું** અ૦ક્રિ૦ સળવળવું; ચળ આવવી
**ચવળાટ** પું૦ ચળ (૨) તનમનાટ
**ચવાણું** ન૦ [सं. चर्वण] કાચું કોરું કે શેકેલું ખાવાનું (ધાણી, ચણા, મમરા વગેરે)
**ચવાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ચાવવું'નું કર્મણિ (૨) વગોવાવું; લોકમાં ગવાવું [લા.]
**ચશ્મ** સ્ત્રી૦ [फा.] આંખ. ૦**પોશી** સ્ત્રી૦ દીઠું અદીઠું કરવું તે; આંખ આડા કાન કરવા તે. –**શ્મું** ન૦ આંખે બરાબર દેખાય તે માટે પહેરવાનો કાચ(પ્રાયઃ બ૦વ૦માં) –**શ્મેધબ** વિ૦ ચશ્માં વગર ન જ દેખાય એવી આંખોવાળું
**ચસક** સ્ત્રી૦ (નસ કે સાંધાના સ્નાયુના એકાએક) ચસકવાથી થતું દુઃખ
**ચસકવું** અ૦ક્રિ૦ પકડમાંથી અથવા એકાદા સ્થાનમાંથી ખસવું; છટકવું (૨) ગાંડા થવું; મગજ ઠેકાણે ન રહેવું
**ચસકો** પું૦ ચસક; સળક (૨) તલપ; ભાવ; ચડસ (૩) લત; ખો (૪) નખરાંબાજી
**ચસચસ** અ૦ ચસે નહિ તેમ. ૦**વું** અ૦ક્રિ૦ તંગ હોવું; જકડાવું (૨) સ૦ક્રિ૦ ચસચસાવવું; બરાબર ખેંચીને પીવું. –**સાટ** અ૦ ચસી ન જાય તેમ–તંગ (૨) સપાટાબંધ (પીવું) (૩) પું૦ તંગ હોવું તે. –**સાવવું** સ૦ક્રિ૦ તંગ કરવું (૨) ઝપાટામાં કે બરોબર પીવું
**ચસમ** પું૦ રેશમના દોરાની ગૂંછળી
**ચસમપોશી** સ્ત્રી૦ જુઓ ચશ્મપોશી
**ચસમું** ન૦ જુઓ ચશ્મું [ખસવું
**ચસવું** અ૦ક્રિ૦ [સર૦ ચમકવું] ચળવું;
**ચસાચસી** સ્ત્રી૦ ચડસાચડસી; સ્પર્ધા
**ચહુ** વિ૦ [सं. चतुर, प्रा. चउ] + ચાર ૦**દિશ** અ૦ + ચારે દિશાએ, બધી બાજુ
**ચહેબચો** પું૦ [फा. चहबच्चह] લીલ અને વનસ્પતિથી ભરપૂર હોજ
**ચહેરાદાર** વિ૦ ઘાટીલું; સુંદર
**ચહેરો** પું૦ [फा. चहरह] મોનો ઘાટ; શિકલ; સૂરત (૨) કપાળ પરની એક હજામત
**ચળ** વિ૦ ચલ; અસ્થિર
**ચળ** (ળ,) સ્ત્રી૦ ખૂજલી; ખંજવાળ (૨) અજંપો; ચટપટી [લા.]
**ચળક** સ્ત્રી૦ ચળકાટ (૨) ચળકતી ટીકી. ૦**વું** અ૦ક્રિ૦ તેજ મારવું; ઝમકવું. –**કાટ** પું૦ ચકચકાટ; પ્રકાશ. –**કારો** પું૦ પ્રકાશનો ચમકારો; ઝબકારો. –**કી** સ્ત્રી૦ ચળકાટ (૨) ચળકારા મારતી વસ્તુનું છાંટણું (ઉદા૦ કપડા ઉપર ચળકી છાંટાની છે)
**ચળવળ** સ્ત્રી૦ [सं. चल्+वल्] ચટપટી; અજંપો; વલોપાત (૨) હિલચાલ; પ્રવૃત્તિ; આંદોલન. ૦**વું** અ૦ક્રિ૦ જરા હાલવું; ચળવળવું (૨) [illegible] થવું (૩) મનમાં ખૂંચવું. –**ળાટ** પું૦ ચળવળવું તે (૨) વલસાટ; વલવલાટ (૩) ખંજવાળ. –**ળિયું** વિ૦ ચળવળ જગાડવાના સ્વભાવનું; ધમાલિયું
**ચળવિચળ** વિ૦ જુઓ ચલવિચલ

ચળવું અ૦ક્રિ૦ [સં. चल्] ડગવું; ખસવું (૨) પતિત થવું; ચવવું [લા.]
ચળાઈ સ્ત્રી૦ ['ચાળવું' પરથી] ચળામણી
ચળાચળ વિ૦ જુઓ ચલાચલ
ચળામણ ન૦ ચળામણી (૨) ચાળતાં નીકળેલું ભૂસું-કચરો. -ણી સ્ત્રી૦ ચાળવાનું મહેનતાણું
ચળાયમાન વિ૦ જુઓ ચલાયમાન
ચળાવવું સ૦ક્રિ૦'ચળવું','ચાળવું'નું પ્રેરક
ચળાવું અ૦ક્રિ૦ 'ચાળવું'નું કર્મણિ (૨) 'ચળવું'નું ભાવે
ચળુ ન૦ [સં. चुलुक] હાથમાં પાણી લેવા હથેળીને પાત્રાકાર કરવામાં આવે છે તે (જમી ઊઠી હાથ મો ધોતી વખતે)
ચંગ વિ૦ [સ] સ્વચ્છ (૨) મજેદાર (૩) તદુરસ્ત (૪) પુષ્કળ
ચંગ પુ૦ [फा] મોથી પકડીને વગાડવાનું એક વાજું; મોરચંગ (૨) વગાડવાની પિત્તળની તકતી, તાળ (૩) પતંગનું પૂછડું (૪) ગજીફાની એક રમત (૫) ન૦ ઘંટ
ચંગી(૦ભંગી) વિ૦ [ચગ+ભાંગ(ભાંગ)] ભાંગગાંજામાં મસ્ત રહેનાર; વ્યસની (૨) વ્યભિચારી
ચંગું વિ૦ નીરોગી, તદુરસ્ત
ચંચ સ્ત્રી૦ જુઓ ચચૂ
ચંચરી પુ૦ [સ.] ભમરો (૨) સ્ત્રી૦ ભમરી
ચંચલ વિ૦ [સ.] ડગમગતુ (૨) અધીરું (૩) ક્ષણિક, ફાની (૪) ચકોર; ચાલાક. ૦તા સ્ત્રી. -લા સ્ત્રી૦ [સ.] ચચળ સ્ત્રી (૨) લક્ષ્મી (૩) વીજળી
ચંચવાળવું સ૦ક્રિ૦ [ચંચ (સં. चञ्चु) ઉપરથી] ચાંચમાં આવે તેટલું થોડું થોડું મોંમાં લઈને મમળાવવું (૨) ઝટ પાર ન આણવો [લા] (૩) પપાળ્યા કરવું
ચંચળ,૦તા,-ળા જુઓ 'ચચલ' ઇ૦
ચંચુ(-ચૂ) સ્ત્રી૦ [સ.] ચાંચ. ૦પાત, ૦પ્રવેશ પું૦ ચાંચ બોળવી તે (૨) પ્રવેશ માત્ર; અલ્પ પરિચય [લા.]
ચંડ વિ૦ [સ] ગરમ (૨) ક્રોધી (૩) ભયંકર. -ડી સ્ત્રી૦ [સ.]ઉગ્ર સ્વભાવની સ્ત્રી (૨) દુર્ગાદેવી
ચંડાલ (સ.) (-ળ) વિ૦ નિર્દય; ઘાતકી (૨) પાપી; નીચ (૩) પું૦ એક જાતનો અત્યજ (૪) મારો; જલ્લાદ (૫) નીચ-ઘાતકી કર્મ કરનાર પુરુષ [લા.].-ળચક્ર ન૦ અનર્થની કે અનિષ્ટની પરંપરા-ચક્ર, 'વીશિયસ સર્કલ'. -ળચોકડી સ્ત્રી૦ કાળા કામ કરનારાઓની ટોળી. -ળણ(-ણી) સ્ત્રી૦ ચંડાળ સ્ત્રી (૨) ચડાળની સ્ત્રી
ચંડિ,૦કા,-ડી સ્ત્રી૦ [સ.] જુઓ ચંડા
ચંડીપાઠ પુ૦[સ.]દુર્ગાદેવીનું સ્તોત્ર-સપ્તશતી
ચંડૂલ પુ૦ અફીણનું સત્ત્વ (ચલમમાં પિવાય છે)
ચંડોલ(-ળ) પું૦ એક પક્ષી
ચંત સ્ત્રી૦+જુઓ ચિંતા (૨) ન૦+ચિત્ત
ચંતવવું સ૦ ક્રિ૦ [મ. चिन्त्] ચિંતવવું; વિચારવું [પ.]
ચંદ વિ૦ [फा.] કેટલુંક; થોડું, જૂજ
ચંદ પુ૦ [સ.] ચંદ્ર (૨) ચાંદલા તરીકે કપાળે ચોટવાની ટીકી
ચંદન ન૦ [સ.] સુખડનું ઝાડ-લાકડું (૨) સુખડનો લેપ (૩) ટીલું, તિલક. ૦ગિરિ સ્ત્રી૦ [સ] જ્યાં સુખડનાં ઝાડ થાય છે એવો એક પર્વત; મલયાચલ. ૦ઘો પુ૦ જુઓ ઉદણો. ૦હાર પું૦ સ્ત્રીઓના કોટનું એક ઘરેણું
ચંદની સ્ત્રી૦ [દ. चंदिण=ચંદ્રિકા; સર૦ દે. चंदणी=ચંદ્રની પત્ની.] ચાંદની (૨) ચંદરવો; છત્ત (૩) એક વનસ્પતિ-બારમાસી
ચંદરવો પુ૦ [પ્રા. चंदाअव, चंदायव]છતનું રંગબેરંગી કપડું (૨) છત; ચદની
ચંદા સ્ત્રી૦ ચંદ (૨) ચદની; ચાંદરણું
ચંદાવું અ૦ક્રિ૦ચાદું પડવું;કોહવાણ લાગવું
ચંદી સ્ત્રી૦ ઘોડા કે બળદને અપાતો સૂકો દાણો (૨) [લા.](લશ્કરના વાહનને ચંદી રૂપે) ખંડણી (૩) લાંચરુશવત

**ચંદો** પુ૦ [હ ચન્દ્ર] ચાંદો (૨) ધાતુના પતરા ઉપર લખેલું બક્ષિસનામું (૩) ચહેરો, મુખવટો (૪) ચંદ્રમા જેવો ગોળ આકાર (ટોપીનો ચંદો) (૫) ચાંલ્લો (૬) મહોર, છાપ

**ચંદ્ર** પુ૦ [સ] ચાંદો (૨) ઉપગ્રહ (જેમ કે, શનિને અમુક ચંદ્ર છે) (૩) ફૂદડું ટપકું (૪) ચાટનો (૫) એકની સંજ્ઞા **૦ક** પુ૦[સ]ચાંદો (૨) મોરના પીંછાની ટીલડી (૩) મહોરછાપવાળો સિક્કો બિલ્લો (૪) ચંદ્રમા જેવો આકાર **૦કલા** સ્ત્રી૦ [સ] (-ળા) ચંદ્રની કળા બિંબનો સોળમો ભાગ (૨) એક જાતની સાગી (૩) ચંદ્રનું કિરણ (૪) આભૂડાનું એક ઘરેણું, ચાક **૦કાંત** પુ૦ [સ] એક જાતનો મણિ જેના ઉપર ચંદ્રનાં કિરણ પડતાં તેમાંથી પાણી ઝમે છે **૦ગ્રહણ** ન૦ [સ] ચંદ્રનું ગ્રહણ **૦ચૂડ** (-ડામણિ) પું૦ [સ] શિવ **૦બિંદુ** ન૦ [સ] અનુનાસિક અવાજની ( ) આવી નિશાની **૦મણિ** પુ૦ [સ] જુઓ ચંદ્રકાંત **૦મંડલ** [સ] (-ળ) ન૦ ચંદ્ર અને તેની આસપાસનું કૂંડાળું **૦મા** પુ૦ [સ] ચંદ્ર ચાંદો **૦મુખી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] ચંદ્રના જેવા મુખવાળી **૦મૌલિ** પુ૦ [સ] મહાદેવ **૦રે(-લે)ખા** સ્ત્રી૦ [સ] ચંદ્રની કળા **૦શેખર** પુ૦ [સ] મહાદેવ **૦હાસ** પુ૦ [સ] ચમકતી તલવાર (૨) રાવણની તલવારનું નામ (૩) એક પૌરાણિક રાજા

**ચંદ્રિકા** સ્ત્રી૦ [સ] ચાંદની

**ચંદ્રી** સ્ત્રી૦ ચંદ [પ]

**ચંદ્રોદય** પુ૦ [સ] ચંદ્રનો ઉદય

**ચંપક** પુ૦ [સ] ચંપો

**ચંપલ** પુ૦, સ્ત્રી૦, ન૦ ઉપર ખોલ વગરનું એક જાતનું પગરખું

**ચંપાવવું** સ૦ક્રિ૦ ચાંપવુંનું પ્રેરક

**ચંપાવું** અ૦ક્રિ૦ ચાંપવુંનું કર્મણિ રૂપ (૨) ગંદકીમાં પગ પડવો

**ચંપી** સ્ત્રી૦ [દિ चंपाअ–આક્રમણ દબાવ] મસળવું–દબાવવું તે

**ચંપૂ** સ્ત્રી૦, ન૦ [સ] ગદ્ય અને પદ્ય બન્નેવાળી સાહિત્યકૃતિ

**ચંપેલી** સ્ત્રી૦ ચમેલી, એક ફૂલવેલ

**ચંપો** પું૦ [સ चंपक] એક ફૂલઝાડ

**ચંબુ** પુ૦ ભોંગવા નાટનું એક વાસણ (૨) ફૂલે લોટવો

**ચંબુડિયો** પુ૦ નીચા નાગનો લોટો

**ચંબૂડી** સ્ત્રી૦ નાનો ચંબુ

**ચંબેલી** સ્ત્રી૦ જુઓ ચંપેલી

**ચા** (થા) પું૦ સ્ત્રી૦ [ચીની–चा शा] એક છોડ (૨) તેના પાનનું પીણું

**ચાઉર** ન૦ વાનગી માટે અનાજ ઓરવાનું એક ઓજાર

**ચાઉસ** પુ૦ [તુર્કી चावश] લશ્કરમાં ડંકા નિશાન વગેરેની ટુકડીનો જમાદાર (૨) આગળ સિપાઈ

**ચાચોધ** ન૦ જુઓ ચાઉર

**ચાક** વિ૦ [તુર્કી] તંદુરસ્ત બરોબર તૈયાર (જેમ કે તબિયત એની ચાક છે)

**ચાક** પુ૦ [સ चक्र प्रा चक्क] (૨) કુંભારનું ચક્ર ચાકડો (૩) ચક્રની ગોળ ગતિ ચક્કર ચક્કર ફરવું તે, ઘૂમરી (૪) અંબોડામાં ઘાલવાનું એક ગોળાકાર બિલ્લા જેવું ઘરેણું

**ચાક** પુ૦ [ઇ चाक] એક જાતની ધોળી પોચી માટી ખડી　[આંધળો સાપ

**ચાકટ** સ્ત્રી૦ [? चक्कुलंडा] બે મોંનો

**ચાકડો** પુ૦ [સ चक्र] કુંભારનો ચાક

**ચાકણુ** (ણ) સ્ત્રી૦ જુઓ ચાકટ

**ચાકર** પુ૦ [ફા] દાસ નોકર **૦ડી** સ્ત્રી૦ ચાકરનું કામ કરનાર સ્ત્રી **-રિયાત** વિ૦ ચાકરી કરનારું (૨) ચાકરિયું (૩) પુ૦ નોકર ચાકર **-રિયું** વિ૦ ચાકરી પેટે મળેલું **-રી** સ્ત્રી૦ ચાકરનું કામ (૨) સેવા સારવાર (૩) ચાકરનું મહેનતાણું (૪) નોકરી

**ચાકળો** પું૦ કાચળી ઉપર પાડેલી રેગમ કે કસબની ભાત

**ચાકળ(૦ણુ)** (ણ) સ્ત્રી૦ જુઓ ચાકટ

**ચાકળો** પું૦[દે ચક્કલ] આખળિયો, આકાણી (૨) કોસની મોટી ગરગડી (૩) ગોળ કે ચોરસ નાની ગાદી (ખાસ કરીને ચામડાની)

**ચાકી** સ્ત્રી૦ [સ ચક્ર ઉપરથી] ખીલા, સ્ક્રૂ વગેરે સાથે વપરાતી પેચવાળી કે પેચ વિનાની ચકતી (૨) ગોળ ગાઠડી (૩) ગોઠવીને કરેલો ઢગલો

**ચાકુ** પું૦, ન૦ ચાકૂ, ચપ્પુ

**ચાકું** ન૦ [સ. ચક્ર ઉપરથી] ચકતુ (૨) ગચિયુ (૩) ખતરનુ વાઢિયુ

**ચાકૂ** પું૦, ન૦ [ફા] ચાકુ, ચપ્પુ

**ચાખડી** સ્ત્રી૦ પાવડી

**ચાખવું** સ૦ક્રિ૦[સ. ચષ, પ્રા. चक्ख] જીભથી સ્વાદ જોવો (૨) જરા થોડુ ક ખાવુ [લા.]

**ચાગલું(-ળું)** વિ૦ મૂર્ખ છતા ચતુર હોવાનો ઢોંગ કરતુ (૨) પ્યાર કે લાડ ચાહતું

**ચાચર** પું૦[સ ચત્વર, પ્રા चच्चर] મડપની બહારનો ખુલ્લો ચોક (૨) ચાર રસ્તાનુ ચકલુ (૩) સ્ત્રી૦ ચકલાની દેવી. **-રિયાં** ન૦બ૦ વ૦ ચકલાની દેવીના ગણ

**ચાચા** [માનાર્થ], **ચાચો** પું૦ જુઓ કાકો

**ચાટ** વિ૦ ભોઠુ; શરમિદુ

**ચાટ** (ટ,) સ્ત્રી૦ કૂતરા વગેરેને ખાવાનું નાખવાનુ ઠામ (૨) ખાવાનો ચસકો, લાલસા

**ચાટ** સ્ત્રી૦[સ ચટ્ ઉપરથી] લપડાક; તમાચો (૨) મહેણુ, ટોણો

**ચાટકો** પું૦ મનમા લાગતો ચટકો

**ચાટણ** ન૦ ચાટવું તે (૨) ચાટવાની ઔષધિ. **-ણિયું** વિ૦ ચાટવા–ખાવાની લોલુપતાવાળુ. **-ણું** ન૦ ચાટવાની ઔષધિ

**ચાટલું** ન૦ દર્પણ. **-લો** પું૦ રૂપિયો (તિરસ્કારમાં)

**ચાટવું** સ૦ ક્રિ૦[દે. ચટ્ટ] જીભ વતી અડીને વસ્તુને સ્પર્શવી, જીભ તે પર ફેરવવી કે તે વડે ચાખવુ, ચૂસવુ કે ખાવું

**ચાટવો** પું૦ [દે. चट्ट (०अ)] લાકડાનો કડછો (૨) હલેસુ

**ચાટુ** વિ૦ [સ] પ્રિય; મીઠુ (વચન) (૨) સ્ત્રી૦ પ્રિય લાગે તેવું વાક્ય–વાત **-ટૂક્તિ** સ્ત્રી૦ [સ.] પ્રિય લાગે તેવું કથન

**ચાટૂડી** સ્ત્રી૦ નાનો ચાટવો (૨) કાંટામાં નગ બેસાડવાનું ઘર

**ચાટુડું** વિ૦ [ચાટુ] દોઢડાહ્યું ; ચબાવલુ

**ચાટુડું** વિ૦ ચાટણિયુ (૨) લાચિયુ

**ચાટો** પું૦ ['ચાટવુ' ઉપરથી] ચાટણ; ચાટણુ

**ચાઠું** ન૦ ચામઠુ, ડાઘ, ચકામુ

**ચાડિયણ** વિ૦ સ્ત્રી૦ ચાડી ખાનારી (સ્ત્રી)

**ચાડિયું** વિ૦ ચાડી ખાનારુ. **-યો** પું૦ સુકલકડી માણસ (૨) પખી, વાદરા વગેરેને બિવરાવવા માટે કરેલો માણસ જેવો આકાર (૩) ગામ–શેરીનો નઠારો માણસ (૪) વિ૦ પું૦ ચાડી ખાનારો (માણસ)

**ચાડી** સ્ત્રી૦ [જુઓ ચાડુ] જેમાં ગોળો મુકાય તેવો ગોફણનો ભાગ

**ચાડી** સ્ત્રી૦ એકની વાત બીજાને કહી દેવી તે. **૦ચુગલી** સ્ત્રી૦ ચાડી, ચુગલી

**ચાડું** ન૦ [દે. चड्ड] ગોફણની ચાડી (૨) ખાડાવાળું દીવો મૂકવાનુ ચોકઠું (૩) મોં, ડાચું (તુચ્છકારમાં) (૪) ખામણુ

**ચાણક્ય** પું૦ [સ.] અર્થશાસ્ત્રનો પ્રાચીન પ્રસિદ્ધ લેખક–કૌટિલ્ય

**ચાણાક્ષ** વિ૦ ચતુર; ચાલાક

**ચાતક** પું૦ ન૦ [સ.] એક પખી (તેને વિષે એમ કહેવાય છે કે તે આકાશમાથી પડતા વરસાદના ટીપા જ પીને રહે છે)

**ચાતરવું** સ૦ક્રિ૦ ચુપચાપ સરકાવી લેવું

**ચાતુર** વિ૦ [સ.] ચતુર. **-રી** સ્ત્રી૦ [સ] ચતુરાઈ

**ચાતુર્માસ** પું૦ બ૦ વ૦ જુઓ ચતુર્માસ

**ચાતુર્ય** ન૦ [સ] ચાતુરી, ચતુરાઈ

**ચાતુર્વર્ણ્ય** ન૦ [સ.] ચાર વર્ણ – બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, અને શૂદ્ર (૨) ચારે વર્ણના ધર્મ કે તે પ્રમાણેની સમાજવ્યવસ્થા

**ચાતુર્વેદ** વિ૦ [સ] ચાર વેદો કે જ્ઞાનશાખાઓવાળુ, –ને લગતુ

**ચાદર** સ્ત્રી૦ [ફા] ઓછાડ (જેમ કે,

ઓઢવાની, પથારીની, મડદા કે કફનની) [૰ઓઢવી=દેવાળુ કાઢવુ ૰ઓઢાડવી =વારસદાર થેનો નીમવો] ૰પાટ પુ૰ ચાદરો કરવા લાયક કપડાનો તાગો -રું ન૰ ચાદરથી મોટુ અને રંગેલુ પાથરણુ કે ઓછાડ

**ચાદાની** (ચા') સ્ત્રી૰ ચાની કીટલી

**ચાનક** સ્ત્રી૰ કાળજી (૨) ચેતવણી (૩) જાગૃતિ ચાનકી

**ચાનકી** સ્ત્રી૰ નાનો રોટલો કે ભાખરી

**ચાનકુ** ન૰ જુઓ ચાનકી (૨) નાનુ છોકરુ

**ચાપ** ન૰ [સ] ધનુષ્ય (૨) 'આર્ક' એક એ સંજ્ઞા', વર્તુલ-ખંડ [ગ] ૰દીવો પું૰ કાર્બનની બે પટ્ટી વચ્ચે થતો વીજળીનો દીવો,'આર્ક' લૅંપ' [પ વિ]

**ચાપચીપ** સ્ત્રી૰ ટાપટીપ (૨) ચીકણાઈ, દોઢડહાપણ

**ચાપટ** સ્ત્રી૰ [સ चपट] લપડાક તમાચો

**ચાપટ** અ૰ [ 'ચપટ' ઉપરથી] પલાઠી વાળીને (બેસવુ)

**ચાપડો** પુ૰ ચપટ-સજ્જડ રાખે એવો બંધ-પટો (૨) ગોળ નહિ પણ ચપટા પત્તા પર વીંટેલો દોર (પતંગનો)

**ચાપણિયુ** ન૰ રામપાતર

**ચાપલૂસી** સ્ત્રી૰ [फा] ખુશામત (૨) ચીપી ચીપીને બોલવુ તે ચબાવલાપણુ

**ચાપલ્ય** ન૰ [સ] ચપળતા (૨) સાહસ, અવિચારી કામ

**ચાપવુ** ન૰ચાપુ,હાથ કે પગની આગળીઓ વાળો ભાગ(૨) કાનની બૂટ (૩) કાનનુ એક ઘરેણુ

**ચાપાચીપ** સ્ત્રી૰ જુઓ ચાપચીપ

**ચાપાણી** (ચા) ન૰બ૰વ૰ ચા કે ચા સાથેનો નાસ્તો(૨) સ્વાગત કે વિદાયની મિજલસ

**ચાપુ** ન૰ ચપ્પુ ચાકુ

**ચાપુ(-પ્પુ)** ન૰ પગનુ ચાપવુ

**ચાબખો** પુ૰ [फा चाबुक ઉપરથી] કોરડો (૨) અસરકારક-માર્મિક વચન [લા]

**ચાબુક** પુ૰ [फा] પાતળી દોરીનો કોરડો

**ચામ** ન૰ [સ चर्म] ચામડી, ચામડુ

**ચામકુ** ન૰ ચાકુ, સોળ

**ચામડ** વિ૰ ચામડા જેવુ ચીકણુ

**ચામડિયણ** સ્ત્રી૰ ચામડિયાની સ્ત્રી

**ચામડિયો** પુ૰ચામડાઉતારવા-કેળવવાનુ કામ કરનારો કે તેની નાતનો, ચમાર

**ચામડી** સ્ત્રી૰ [જુઓ ચામ]ત્વચા(શરીર પરની) ૰ચોર પુ૰, ૰રખુ વિ૰ કામમા પોતાની જાત સભાળ્યા કરે તેવુ કામ ન કરનારુ

**ચામડુ**ં ન૰ ઢોરની ઉતારેલી ખાલ(કેળવેલી કે ન કેળવેલી (૨) ચામડી (તુચ્છકારમાં)

**ચામર** પુ૰, ન૰ [સ] ચમ્મર ચમરી (૨) એક છંદ [નાનુ પ્રાણી

**ચામાચીડિયુ** ન૰ વાગોળની જાતનુ એક

**ચામાચેણ** સ્ત્રી૰ છછુંદર (૨) ચામાચીડિયું

**ચામોદિયુ** વિ૰ નખરાખોર (૨)અડપલુ, ચાદવુ (૩) ન૰ નખરુ (૪) અડપલુ

**ચામોદી** સ્ત્રી૰ નખરાખોરી (૨) ચાદવો સ્વભાવ

**ચાર** પુ૰ [સ] જાસૂસ (૨) ખેપિયો

**ચાર** (૨,)સ્ત્રી૰[प्रा चारि] લીલુ ઘાસ,ચારો

**ચાર** વિ૰[સ चत्वारि, સર૰ फा चहार] ૪ (૨) થોડુઘણુ કાંઈક ગણનામા લેવા જેટલુ (જેમ કે તે ચાર પૈસા કમાયો છે, આટલાથી ચાર માણસમા આબરૂ રહી) (૩) થોડુ અલ્પ (જેમ કે ચાર દિવસનુ ચાદરણુ) [૰આખ થવી, કરવી = ચશ્મા આવવા (૨) ગુસ્સે થવુ (૩) સામસામી આખો મળવી **ચારે હાથ હોવા** = કૃપાદૃષ્ટિ હોવી]

**ચારખૂણિયુ** વિ૰ ચાર ખૂણાવાળુ

**ચારખૂટ** વિ૰(૨)અ૰ ચોખૂટ

**ચારણ** વિ૰ [સ] રાજા તના ગુણકીર્તન અને વખાણ કરવાનો ધંધો કરનારી એક જાતિનુ (૨) પુ૰ એ જાતિનો માણસ ૰કાવ્ય ન૰ બેનડ -ણી વિ૰ચારણનુ, -ને લગતુ(૨)સ્ત્રી૰ભાટચારણની કવિતાની ભાષા (૩) ચારણ સ્ત્રી

ચાર ધામ ન૰બ૰વ૰ હિંદુઓનાં ચાર મુખ્ય તીર્થો–જગન્નાથપુરી, સેતુબંધ રામેશ્વર, દ્વારકા, બદરી કેદાર
ચાર પદાર્થ પું૰ બ૰ વ૰ જીવનના ચાર મુખ્ય પુરુષાર્થ–ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ
ચારપાઈ સ્ત્રી૰[હિ.]ખાટલો [ચલાવવું
ચારવું સ૰ક્રિ૰ (ઢોર) ચરાવવું(૨)સોગટું
ચારસો વીસ વિ૰ સ્ત્રી૰ પીનલકોડની ૪૨૦મી કલમ– છેતરપિંડી, દગાબાજી, ઇ૰ માટે (૨) વિ૰ તેવા ગુના કરનારું
ચારિત્ર(–ત્ર્ય) ન૰[સં.] આચરણ(૨)શીલ; સદાચાર. ૰બળ ન૰ ચારિત્રનું બળ
ચારિયું વિ૰ જેમાં માત્ર ચાર થતી હોય તેવું(ખેતર)(૨)ફક્ત ચાર –ઘાસ પામનારાં ઢોરનું (ચી)(૩) ન૰ ચાર વાઢી લાવનાર માણસ (૪) ચાર બાંધવાનું વસ્ત્ર
ચારુ વિ૰ [સં.] સુંદર; મનોહર
ચારો પું૰['ચરવું' 'ચારવું' ઉપરથી] પશુ પખીનો ખોરાક;ભક્ષ [ચલણ[લા.]
ચારો પું૰ [ફા.] ઇલાજ; ઉપાય(૨) સત્તા;
ચારોળી સ્ત્રી૰ એક સૂકો મેવો
ચાર્વાક પું૰ [સં.] નાસ્તિક મતનો પ્રવર્તક (૨) દુર્યોધનનો એક મિત્ર; એક રાક્ષસ
ચાલ સ્ત્રી૰ જુઓ ચાવી
ચાલ પું૰ ['ચાલવું' પરથી] રિવાજ (૨) સ્ત્રી૰ચાલવાની પદ્ધતિ હીંડછા; ચાલવાની ગતિ (૪) (રમતમાં) કૂકી વગેરે ચલાવવી તે કે તેનો દાવ (૫)ચાલચલગત, વર્તણૂક
ચાલક વિ૰ [સં.] ચલાવનારું; પ્રવર્તક
ચાલચલગત સ્ત્રી૰, ચાલચલણ ન૰ વર્તણૂક (૨) ચારિત્ર; શીલ
ચાલણગાડી સ્ત્રી૰ છોકરાંને ચાલતાં શીખવવાની ગાડી
ચાલતી સ્ત્રી૰ ચાલતા થવું તે
ચાલન ન૰ [સં.] ચલાવવાની ક્રિયા; એક વસ્તુને એક જગાએથી બીજી જગાએ લઈ જવી–મૂકવી તે (૨) હલાવવું તે
ચાલબાજી સ્ત્રી૰ કૂકી ઇ૰ ચલાવવાની રીત કે હોશિયારી (૨) પ્રપંચ; ચાલાકી [લા.]
ચાલવું અ૰ ક્રિ૰ [સં. ચર્] હીંડવું (૨) કોઈ યંત્ર ગતિવાળું કે ક્રિયાવાન થવું (કારખાનું, ગ્રંથો)(૩)નિર્વાહ થવો;નભવું (આમ આપણું ક્યાં સુધી ચાલશે?) (૪) ટકવું; પહોંચવું (આટલા ઘઉં ઘણા દિવસ ચાલશે) (૫) કહ્યાનો અમલ થવો; સત્તા હોવી (એનું કંઈ ચાલતું નથી) (૬) વર્તવું; અનુસરવું (મારા કહ્યા પ્રમાણે ચાલશો, તો સુખી થશો) (૭) બસ–પૂરતું થવું (આમાં આટલું દૂધ ચાલશે)(૮)કોઈ પણ પ્રવૃત્તિનું ગતિમાન થવું કે હોવું [લા.] (અહીં મસલત ચાલે છે)(૯)વ્યવહારમાં–અત્યારે ઉપયોગમાં હોવું (અહીં આ પુસ્તક નથી ચાલતું; અહીં બાબાશાહી રૂપિયો ચાલે છે)
ચાલાક વિ૰ [ફા.] ચતુર; હોશિયાર (૨) ધૂર્ત. –કી સ્ત્રી૰ ચાલાકપણું
ચાલી સ્ત્રી૰ પાંતડીપને બાંધેલી અનેક ઓરડીઓવાળી ઇમારત.
ચાલુ વિ૰ચાલતું; જારી(૨)હાલનું; વર્તમાન
ચાવડી સ્ત્રી૰ [ચાર+વાટ] પોલીસથાણું,ગેટ
ચાવડું ન૰ અનાજ વાવવા–ઓરવાનું સાધન; ચાડેર -[ચિવાણું
ચાવણું ન૰ ['ચાવવું'] કાચું કોરું ખાવાનું;
ચાવલ પું૰ બ૰વ૰ [દે. ચાઉર] ચોખા
ચાવલાં ન૰બ૰વ૰ નખરાં; હાવભાવ (૨) મશ્કરી [માટે દાંત વતી કચરવું
ચાવવું સ૰ ક્રિ૰ [મ. ચર્વ્] (અન્નને) ખાવા
ચાવળું વિ૰ દોઢડહાપણ કરનારું (૨) ચાંપલું; ચિબાવલું
ચાવી સ્ત્રી૰ [પો.] કૂંચી (૨) ઉપાય [લા.]
ચાષ(–સ) પું૰ [સં.] એક પક્ષી
ચાસ પું૰ [દે. ચાસ] ખેડવાથી પડતો લાંબો આંકો. ૰ણી સ્ત્રી૰. ચાસવાની ક્રિયા
ચાસણી સ્ત્રી૰ [ફા. ચાશ્ની=શરબત] ઉકાળીને કરાતું ખાંડનું પ્રવાહી(૨) કસોટી
ચાસન વિ૰ (૨) અ૰ જુઓ ચાહન
ચાસવું અ૰ક્રિ૰ ચાસ પાડવા
ચાસિયા વિ૰ બ૰ વ૰ ['ચાસ' ઉપરથી]

પાણી પાયા વિના ઊગેલા (ધરુ). -યું વિ० ચાસના જેવા સળ પડ્યા હોય એવું; 'ફરોડ' [વ. વિ.]
ચાહ પું० ['ચાહવું' પરથી] પસંદગી; ઇચ્છા (૨) પ્યાર,હેત. ૦ક વિ० ચાહનાર; હેતાળ
ચાહન વિ० (૨) અ० જાહેર-ઉઘાડું
ચાહના સ્ત્રી० જુઓ ચાહ [કરવો
ચાહવું સ०ક્રિ० [પ્રા. चाह] ઇચ્છવું (૨) પ્રેમ
ચાહે [ચાહવું પરથી] ઇચ્છા મુજબ, મરજીમાં આવે તેમ. ('ચાહે તે કર' ઇ० પ્રયોગમાં)
ચાળ સ્ત્રી०['ચાળવું' ઉપરથી]અંગરખાનો છાતી નીચેનો ઘેર (૨) ચાળવું તે
ચાળણ ન० ચળામણ
ચાળણી સ્ત્રી० [સ. चालनी] ચાળવાનું બારીક છિદ્રોવાળું સાધન. -ણો પું० મોટાં છિદ્રવાળી કે મોટી ચાળણી
ચાળવણી સ્ત્રી० ચાળવવું તે
ચાળવવું સ०ક્રિ० ['ચાળવું'નું પ્રેરક]અવાર-નવાર ઉથલાવવું-ફેરબદલ કરવું (૨) સંચારવું (છાપરું) (૩) એક ઉપર બીજું દેખાતું આવે એમ ગોઠવવું કે સીવવું (૪) જુદી જુદી રીતે ઉપયોગ કરવો (૫) ચારવું (બાજીમાં); ફૂટી ચલાવવી
ચાળવું સ०ક્રિ० [સ.चालन] ચાળણી વડે ચોખ્ખું કરવું (૨) સંચારવું (છાપરું) (૩) સારું માઠું વીણી અલગ કરવું
ચાળા પું०બ०વ० મશ્કરી ખાતર કોઈનું અનુકરણ-નકલ કરવી તે (૨)હાવભાવ; નખરાં, અંગચેષ્ટા (૩) અડપલાં; તોફાન. ૦ચસકા પું० બ०વ० નખરા; હાવભાવ (૨) આનાકાની
ચાળીસ વિ० [चत्वारिंशत्] '૪૦'
ચાળીસાં ન०બ०વ० ચાળીસ વર્ષે આવતાં ચશ્માં કે તેવી આંખની સ્થિતિ
ચાળો પું० ચાળાનું એ०વ० (૨) લક્ષણ; નિશાની; એંધાણ
ચાંઈ(૦)વિ०ચરમિંદું(૨)સ્ત્રી० નાનો ચાંલ્લો
ચાંઉ કરવું, કરી જવું=પચાવી પાડવું; અયોગ્ય રીતે લઈ લેવું-ખાઈ જવું
ચાંગળું (૦) ન० ચાર આંગળાંની અંજલિ
ચાંચ (૦) સ્ત્રી० [સ. चंचु] પક્ષીઓનું અણિયાળું મોં (૨) તેના આકારની વસ્તુ (પાઘડીની ચાંચ)
ચાંચડ (૦) પું० એક જંતુ
ચાંચલ્ય ન० [સં.] ચંચળતા
ચાંચવું (૦) ન० ચાંચવાળું, અનાજમાં પડતું એક જીવડું (૨) વિ० બહુ બોલ બોલ કરનારું
ચાંચવો (૦) પું० ['ચાંચ' ઉપરથી]જમીન ખોદવાનું હથિયાર; તીકમ
ચાંચાટવું (૦) અ०ક્રિ० ચાંચો મારવી
ચાંચિયો (૦)પું०[चाच=અરબી સમુદ્રનો એક બેટ] દરિયાઈ લુટારો [ચંડાળ
ચાંડાલ [સ.], (-ળ) વિ०(૨)પું० જુઓ
ચાંદ (૦) પું० [સ. चंद्र] ચાંદો (૨) ચંદ્રક; બિલ્લો. ૦રાત સ્ત્રી० સુદ બીજ
ચાંદની (૦) સ્ત્રી० [જુઓ ચંદની] ચંદ્રનો પ્રકાશ (૨) ચંદરવો
ચાંદરડું (૦) ન० [સ. चंद्र ઉપરથી] તારાઓના ઝાંખો પ્રકાશ (૨) ચાંદની (૩) ઝીણા કાણામાંથી પડતું અજવાળાનું ચાંદું. -ણી વિ० ચાંદરણાવાળી (૨) સ્ત્રી० તારો (૩) ચાંદરણું. -ણું ન० જુઓ ચાંદરડું
ચાંદરું (૦) વિ० ધોળા ચાંદાવાળું (૨) નિરંકુશ; મસ્તાની [લા.]
ચાંદલાવહેવાર (૦) પું० [ચાંલ્લો+વહેવાર] શુભ પ્રસંગે નાણાંની ભેટ આપવા લેવાનો વહેવાર-સંબંધ; ચાંલ્લાવહેવાર
ચાંદલિયોં (૦) પું० ચાંદો [પ.]
ચાંદલો (૦) પું० ['ચાંદ' ઉપરથી] ચાંલ્લો. [ચાંદલે ચોંટવું=(કોને) નસીબમાં લખાવું; માથે પડવું]
ચાંદવું (૦)વિ०[જુઓ ચાંદરું]અડપલાંખોર; અટકચાળું (૨)ન० અડપલું; અટકચાળું
ચાંદાયેલું (૦) વિ० કોઢવાળું કે ચમરાંનાં ચાંદાંવાળું
ચાંદી (૦) સ્ત્રી० એક ધાતુ; રૂપું
ચાંદી સ્ત્રી० [ચાંદું] એક ચેપી રોગ

(૨) જ્યાંથી ખાલ ખસી ગઈ હોય કે ઊપસી હોય એવું
**ચાદુ** (૦) ન૦ ઘારું, ચાદી(૨)ચાદાનો ડાઘ, ચાઠું(૩)લાંછન, ડાઘ [લા] (૪)છિદ્ર, દોષ
**ચાદૂડિયાં** (૦) ન૦ બ૦ વ૦ ચાદવા
**ચાદો** (૦) પુ૦ [સં ચન્દ્ર] ચંદ્ર (૨) તેના જેવો ગોળ આકાર
**ચાંદ્ર** વિ૦ [સં] ચંદ્રનું, ચંદ્રને લગતું ૦માસ પુ૦ [સં] ચંદ્રની ગતિ ઉપરથી ગણાતો માસ **–દ્રાયણ** ન૦ [સં] ચંદ્રની કળાની વધઘટ પ્રમાણે રોજ કોળિયો વધારતા ઘટાડતા જવાનું એક વ્રત
**ચાંપ** (૦) સ્ત્રી૦ [જુઓ ચાંપવું] કોઈ પણ યંત્ર કે યુક્તિને ચાલુ કે બંધ કરવાની કળ, પેચ (૨) નાનો ઉનાળો (૩) પૈસાનું પાકીટ [સુ] (૪) દાબ, ધાક [લા] (૫) સાન, ચેતવણી (૬) કાગળ ૦ણ સ્ત્રી૦ ચાંપવું – દાબવું તે (૨) કરકસરી (૩) અંકુશ, દાબ (૪) કળ જેને દાબવાથી ગતિ અટકે તેવી યોજના 'બ્રેક' ૦ણિયું વિ૦ લાંચ આપવાની ટેવવાળું (૨)ન૦બારણાના ચોકઠાનું ઉપલું લાકડું ૦ણી સ્ત્રી૦ જુઓ ચાંપણ ૦ણું ન૦ સાજમાં તાર ઊંચા નીચા કરવાની પાવડી [ચેતવણી
**ચાંપતી** (૦) સ્ત્રી૦ [જુઓ ચાંપવું]તાકીદ,
**ચાંપતું** (૦) વિ૦ [જુઓ ચાંપવું] સખત, આકરું (૨) ઝટ અસર કરે તેવું
**ચાંપલાવેડા** (૦) પુ૦ બ૦ વ૦ ચાંપલું વર્તન, દોઢડહાપણ
**ચાંપલાશ** (૦) સ્ત્રી૦ ચાંપલાપણું
**ચાંપલું** (૦) વિ૦ [જુઓ ચાંપલૂસી] દોઢડાહ્યું ચિબાવલું
**ચાંપવું** (૦) સ૦ક્રિ૦ [દે ચંપ] દબાવવું (૨)લગાડવું,દઝાડવું(૩) લાંચ આપવી[લા] (૪) ઠાંસવું
**ચાંપું** (૦) ન૦ ફણસની પેશી
**ચાંલ્લાવહેવાર** પુ૦ જુઓ ચાંદલાવહેવાર
**ચાંલ્લો** પુ૦ [જુઓ ચાંદલો] કપાળે કરાતું (કંકુનું) ગોળ ટપકું (૨) તેની ઉપર ચોડવાની ટપકી (૩) શુભ પ્રસંગે અપાતી નાણાંની ભેટ (૪) બરાબર નહિ ગળેલો (દાળનો) દાણો
**ચિકટાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ચીકટાવું'નું પ્રેરક
**ચિકાખાઈ** સ્ત્રી૦ જુઓ શિકાકાઈ
**ચિકાર** વિ૦(૨)અ૦ જરા ખાલી ન હોય એવું, ભરપૂર
**ચિકારડું** ન૦ એક જંગલી જાનવર
**ચિકિત્સક** વિ૦ [સં] ચિકિત્સા કરનારું (૨) પુ૦ વૈદ, હકીમ
**ચિકિત્સા** સ્ત્રી૦ [સં] વૈદકનો ઉપચાર (૨) ગુણદોષ પારખવાની શક્તિ (૩) ટીકા, દોષદર્શન. ૦ખોર વિ૦ ટીકાખોર, ખણખોદ કરનારું
**ચિકોરી** સ્ત્રી૦[ઇં] બુંદદાણા સાથે દળવામાં આવતું એક છોડનું મૂળિયું (કોફીને બદલે પણ ચાલે છે)
**ચિખલ** પુ૦ [સં ચિક્કિલ] કાદવ
**ચિચરવટો** પુ૦ જમીનનો લાંબો કકડો (૨) પુ૦ મોસમ, ફાળ
**ચિચરૂકો** પુ૦ ટીચકો (૨) ચીચવો
**ચિચવાવવું** સ૦ક્રિ૦ ('ચીચવાવું'નું પ્રેર ) ચીસ પડાવવી (૨) ટળવળાવવું
**ચિચિયારી** સ્ત્રી૦[રવ૦] (દુઃખ કે ભયની) ચીસ, કિકિયારી
**ચિચૂકો(–ડો)** પું૦ [સં चिंचा=આમલી પરથી] આંબલીનો ઠળિયો
**ચિચોટો** પુ૦ હેડિયો
**ચિચોડો** પુ૦ શેરડીનું કોલું
**ચિટનવીસ** પુ૦ ચિટનીસ
**ચિટનીસ** પુ૦ મંત્રી, અવલકારકુન
**ચિઠ્ઠી** સ્ત્રી૦ *લખાણ પત્ર લખનાર નાનો કાગળ* કે કાપલી (૨) કાળોતરી (૩) બાનાખત પત્ર ૦દોરો પુ૦ ભૂતપિશાચનું વળગણ દૂર કરવા બાંધવામાં આવતો મંતરેલો દોરો કે ચિઠ્ઠી
**ચિડકણું** વિ૦ ચીડિયા સ્વભાવનું
**ચિડાવું** અ૦ક્રિ૦ ખીજવાવું, ગુસ્સે થવું
**ચિડિયલ** વિ૦ ચીડિયું

**ચિડિયારું** ન૦માટલીમાંથી ઝમતા પાણીને ઝીલવા નીચે મુકાતું (માટીનું) વાસણ[ચ ]

**ચિઢાણું** વિ૦ ચીકટવાળું અને વાસ મારતું

**ચિણગારી** સ્ત્રી૦ તણખો

**ચિત** ન૦ [સં.] જ્ઞાન; ચેતના (૨) ચિત્ત (૩) ચૈતન્ય; જ્ઞાનસ્વરૂપ બ્રહ્મ. ૦ચોર પું૦ ચિત્તચોર. ૦ડું ન૦ ચિત્ત [૫.]

**ચિતરામણ** ન૦ ચિત્ર (૨) ચીતરવાની ક્રિયા

**ચિતરાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ચીતરવું'નું પ્રેરક રૂપ

**ચિતા** સ્ત્રી૦ [સં.] મડદું બાળવા ગોઠવેલી લાકડાની ચોકી; ચેહ

**ચિતાક** પું૦ ગળાનું એક ઘરેણું

**ચિતાર** પું૦ ચિત્ર (૨) આબેહૂબ વર્ણન

**ચિતારો** પું૦ [સં. चित्रकार] ચિત્રકામ કરનારો [ચીતળ; ફાચરો

**ચિતાળ** સ્ત્રી૦ ચીરેલા લાકડાનો કકડો;

**ચિત્કાર** પું૦ [સં.] ચીસ; ચીત્કાર

**ચિત્ત** ન૦ [સં.] અંતઃકરણ; મન (૨) લક્ષ, ધ્યાન [લા.]. ૦ચોર પું૦ ચિત્ત ચોરી જનાર—વશ કરનાર. ૦ભ્રમ પું૦ [સં] ઉન્માદ (૨) ભ્રમ. ૦શુદ્ધિ સ્ત્રી૦ [સં.] ચિત્તના મેલો—કામાદિ વિકારો તથા વૃત્તિઓની શુદ્ધિ—સફાઈ. –ત્તાકર્ષક વિ૦ ચિત્તને આકર્ષે એવું; મનોહર

**ચિત્તો** પું૦ [સં. चित्रक] વાઘ જેવું એક પ્રાણી

**ચિત્ર** ન૦ [સં.] ચીતરેલું તે; છબી. ૦કલા (–ળા) સ્ત્રી૦ ચિત્ર દોરવાની કળા. ૦કામ ન૦ ચિત્રનું કામ, ચિતારાનો ધંધો. ૦કાર પું૦ [સં.] ચિત્ર દોરનારો ૦કૂટ પું૦ [સં.] પ્રયાગ નજીક આવેલો એક પર્વત. ૦ગુપ્ત પું૦ [સં.] જીવોનાં કર્મો નોંધી રાખનાર યમરાજાનો સેવક. ૦પટ પું૦; ન૦ [સં.] જેના પર ચિત્ર દોર્યું હોય તે કપડું કે પાટિયું (૨) પડદો (૩) સિનેમાની 'ફિલ્મ.' ૦ફલક ન૦ [સં] ચિત્ર કાઢવાનું પાટિયું. ૦મંજૂષા સ્ત્રી૦ ચિત્રોના સંગ્રહની વહી, 'આલબમ.' ૦લિપિ(–પી) સ્ત્રી૦ સાંકેતિક ચિત્રોની બનેલી લિપિ. ૦લેખા સ્ત્રી૦ [સં.] ઓખાની સખી. ૦વત્ અ૦ ચિત્ર જેવું; સ્તબ્ધ. ૦વિચિત્ર વિ૦ [સં.] રંગબેરંગી (૨) વિચિત્ર; વિલક્ષણ. ૦શાલા [સં.] (–ળા) સ્ત્રી૦ ચિત્રો કાઢવાનું અથવા કાઢતાં શીખવાનું સ્થાન

**ચિત્રા** સ્ત્રી૦ [સં.] ચૌદમું નક્ષત્ર

**ચિત્રાકાર** વિ૦ [સં.] ચિત્રવત્; સ્તબ્ધ

**ચિત્રાર્પિત** વિ૦ [સં.] ચીતરેલું; ચિત્રમાં ઉતારેલું [બભ્રુવાહનની માતા

**ચિત્રાંગદા** સ્ત્રી૦[સં.] અર્જુનની એક પત્ની;

**ચિત્રિણી** સ્ત્રી૦ [સં.] ચતુર, સુંદર અને ગુણવાન સ્ત્રી (પદ્મિની, ચિત્રિણી, હસ્તિની અને શંખિની એ ચાર પ્રકારમાંની)

**ચિત્રિત** વિ૦ [સં.] ચીતરેલું (૨) રંગબેરંગી

**ચિત્રો** પું૦ જુઓ ચીતરો

**ચિત્શક્તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] ચૈતન્ય

**ચિત્સ્વરૂપ** ન૦ [સં.] પરબ્રહ્મ

**ચિથરિયું** વિ૦ જુઓ ચીંથરેહાલ; ચીંથરિયું

**ચિદાકાશ** ન૦ [સં.] શુદ્ધ બ્રહ્મ

**ચિદાત્મા** પું૦ [સં.] ચૈતન્ય સ્વરૂપ પરબ્રહ્મ

**ચિદાભાસ** પું૦ [સં.] જીવ

**ચિદ્દ્યન** વિ૦[સં] જ્ઞાનથી ભરેલું; જ્ઞાનસ્વરૂપ (૨) પું૦ બ્રહ્મ

**ચિદ્રૂપ** વિ૦ [સં.] જ્ઞાનસ્વરૂપ

**ચિદ્વિલાસ** વિ૦ [સં.] જ્ઞાનમાં જ વિલાસ છે જેનો એવું (૨) પું૦ પરબ્રહ્મમાં રમણ (૩) ચિત્સ્વરૂપ ઈશ્વરની માયા—લીલા

**ચિનગારી** સ્ત્રી૦ [સં.] જુઓ ચિણગારી

**ચિનાઈ** વિ૦ ચીનમાં બનાવેલું; ચીન દેશનું (૨) ચિનાઈ માટીનું બનાવેલું (૩) તકલાદી; આકર્ષક પણ ટકે નહીં તેવું (૪) સ્ત્રી૦ એક જાતની રેશમી સાડી. [૦માટી સ્ત્રી૦ એક જાતની સફેદ માટી, જેનાં વાસણ વગેરે ઘાટ બનાવાય છે. ૦સિં(–સી)ગ સ્ત્રી૦ શેકેલી કે મીઠે પાસેલી મગફળી]

**ચિન્મય** વિ૦ [સં.] જ્ઞાનમય (૨) ન૦ બ્રહ્મ

**ચિન્માત્ર** વિ૦ [સં] જુઓ ચિન્મય (૨) ન૦ શુદ્ધ જ્ઞાન

**ચિપાવવું** સ૦ક્રિ૦, **ચિપાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ચીપવું'નું પ્રેરક અને કર્મણિ

**ચિપાસિયુ** વિ૦ કનૂસ (૨) વાતને ચોળીને ચીકણુ કરવાની ટેવવાળુ, ચીકણા ને દીર્ઘસૂત્રી
**ચિબાવલુ** વિ૦ જુઓ ચબાવલુ
**ચિબુક** સ્ત્રી૦ [સ] હડપચી દાઢી
**ચિબોળવુ** સ૦ક્રિ૦ જુઓ ચીબોળવુ
**ચિમળાવવુ** સ૦ ક્રિ૦ ચીમળાવ 'ચીમળવુ'નુ પ્રેરક
**ચિમાવવુ** સ૦ક્રિ૦ ચિમાવુનું પ્રેરક
**ચિમાવુ** અ૦ક્રિ૦ સુમાઈ અમુક વસ્તુ પોતાની પાસે નહિ હોવાથી મનમા બળવુ કે ગરમાવુ (૨) તે મેળવવાની દચ્છાથી તાકીતાકીને જોવુ
**ચિમોડિયુ** ન૦ જિગોડો [સુ]
**ચિમોડી** સ્ત્રી૦ ચિમોડિયુ
**ચિર** વિ૦ [સ] લાબુ (સમય માટે) (૨) લાબા વખતનુ (૩) અ૦ લાબા વખત સુધી ૦કાલ(-ળ) પુ૦ લાબો સમય ૦કાલીન વિ૦ [સ] લાબા વખતનુ-જૂન ૦સ્થાયી વિ૦ [સ] દીર્ઘ કાળ સુધી ટકી રહે એવ ૦સ્મરણીય વિ૦ ચિરકાળ યાદ રાખવા યોગ્ય -રજીવ વિ૦ [સ] લાબા આવરદાવાળુ (૨) પુ૦ પુત્ર -રજીવિની વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] લાબા આવરદાવાળી (૨) સ્ત્રી૦ પુત્રી -રજીવી વિ૦ [સ] જુઓ ચિરજીવ -રતન વિ૦ [સ] ચિરકાલીન જૂન પ્રાચીન
**ચિરાઈ** સ્ત્રી૦ ચીરવાનું મહેનતાણુ
**ચિરાગ** પુ૦ [ફા] દીવો બત્તી (૨) રાગ દીવાની જ્યોત
**ચિરાડો** પુ૦ જુઓ ચીરો
**ચિરામણ** ન૦, -ણી સ્ત્રી૦ જુઓ ચિરાઈ
**ચિરાવવુ** સ૦ક્રિ૦ ચિરાવુ અ૦ ક્રિ૦ ચીરવુ નું પ્રેરક અને કર્મણિ
**ચિરૂટ** પુ૦ સ્ત્રી૦ [ઇ] તમાકુના પાનનો જ વાળેલો મોટો ટેટો-એક પ્રકારની બીડી
**ચિરોડી** પુ૦ એક જાતનો પોચો પથ્થર
**ચિલગોજા** ન૦ [ફા] એક મેવો-ફળ
**ચિહ્ન** ન૦ [સ] નિશાની (૨) સાધન [ગ]
**ચિહ્ન(-ન્ન)** વિ૦ બળ કરકસરિયું કનૂસ (૨) મીઢુ
**ચિત** સ્ત્રી૦ [જુઓ ચિતા] ફિકર (૨) વિચાર
**ચિતક** વિ૦ [સ] ચિતન કરનારુ (૨) પુ૦ વિચારક ફિલસૂફ
**ચિતન** ન૦ [સ] વિચાર મનન -નાત્મક વિ૦ [સ] વિચાર-મનનથી ભરેલુ -નીય વિ૦ ચિતન કરવા જેવુ
**ચિતવન** ન૦ [ચિતવવુ] ચિતન
**ચિતવવુ** સ૦ક્રિ૦ [સ ચિંત] મનન કરવુ વિચારવુ
**ચિતા** સ્ત્રી૦ [સ] ફિકર (૨) વિચાર ૦કુલ [સ] (-ળ) વિ૦ ચિતાથી આકુળ થયેલુ-ગભરાયેલ ૦તુર વિ૦ [+આતુર] ચિતાથી વ્યાકુળ ૦મણિ પુ૦ [સ] ચિતવેલુ આપે તેવો મણિ -તિત વિ૦ [સ] વિચારેલુ ધારેલુ -ત્ય વિ૦ [મ] ચિતનીય
**-ચી** [તુર્કી] વાળુ એ અર્થનો નામને લાગતો પ્રત્યય ઉદા૦ મસાલચી તોપચી
**ચીક** પુ૦, સ્ત્રી૦ વનસ્પતિના ફળ ડાળખા વગેરેમાથી નીકળતુ ચીકણુ પાણી અથવા દૂધ
**ચીકટ** વિ૦ ચીકણુ (૨) તેલ ઇત્યાદિના પાસવાળુ (૩) ન૦, સ્ત્રી૦ ચીકાશ (૪) ચીકાશવાળી વસ્તુ (ઘી તેલ વગેરે) કે પદાર્થમા હોતુ તેની તત્ત્વ, ફેટ -ટાવુ અ૦ ક્રિ૦ ચીકટવાળુ થવુ તેલ વગેરેથી ખરડાવુ (૨) ચીકટવાળો પદાર્થ ખાવામા આવવાથી રોગ કે ગૂમડાનુ વીફરવુ -ટુ વિ૦ ચીકટવાળુ
**ચીકણાઈ(-શ)** સ્ત્રી૦ ચીકણાપણુ
**ચીકણુ** વિ૦ [સ ચિક્કણ] ચોટી રહે તેવુ (૨) [લા] ચિગૂસ કનૂસ (૩) ચાપચીપિયુ, દોઢડાહ્યુ
**ચીકાશ** સ્ત્રી૦ ચીકણાઈ
**ચીકી** સ્ત્રી૦ નાની ચકતી પેઠે (ગોળ ખાંડની ચાસણીથી કરાતી) એક મીઠી વાની
**ચીકુ** ન૦ એક ફળઝાડ (૨) એનુ ફળ
**ચીચવાટો(-ડો)** પુ૦ [રવ૦] ચીસ બુમાટો

**ચીચવાનું** અ૰ક્રિ૰ [રવ૰] ટળવળવું

**ચીચવું** અ૰ક્રિ૰ [રવ૰] ચીસ પાડવી; ચી ચી અવાજ કરવો

**ચીચવો** પું૰[રવ૰] અણીદાર ઊભા લાકડા પર એક આડી મૂકી ટીચાતા ગોળ ફરવાનું રમતનું સાધન

**ચીચી** અ૰ [રવ૰] [સાધન

**ચીજ(-ઝ)** [फा] સ્ત્રી૰ વસ્તુ (૨) સરસ

**ચીટકવું** સ૰ક્રિ૰ ચોટવું; વળગવું

**ચીટકી** સ્ત્રી૰ [રવ૰] ચપટી

**ચીટું** વિ૰ ચીકણું; ચીકટવાળું (૨) ન૰ ઘી તાવ્યા પછી નીચે ઠરતો કચરો –ચીટું

**ચીડ** ન૰ હિમાલય તરફ થતું એક ઝાડ

**ચીડ (ડ઼)** સ્ત્રી૰ ગુસ્સો; રીસ (૨) સખત અણગમો. ૦વવું સ૰ક્રિ૰ ગુસ્સે કરવું; ખીજવવું. ૦વાવું અ૰ક્રિ૰ ખિજાવું; ચિડાવું. ૦વું અ૰ક્રિ૰ચિડાવું; ગુસ્સે થવું. –ડિયું વિ૰ સહેજમાં ચિડાઈ જતું (૨) ન૰ છાછિયું, ગુસ્સે થવું

**ચીડિયું** ન૰ ચકલું; પક્ષી

**ચીણ** સ્ત્રી૰[જુઓ ચીણવું]સ્ત્રીઓની કોટનું એક જાતનું ઘરેણું (૨) ઘાઘરાના નેફા આગળની કરચલીઓ

**ચીણવું** સ૰ક્રિ૰ [સ. चि] ચીણ ભરવી (૨) કણે કણે ખાવું; ચાંચ વડે ખાવું

**ચીણો** પું૰ [પ્રા. चीण] એક જાતનું અનાજ

**ચીત** વિ૰ પીઠ પર પડેલું; ચત્તુ (કુસ્તીમાં)

**ચીત** ન૰[સ. चित्त] ચિત્ત. ૦ડું ન૰ ચિત્ત

**ચીતરવું** સ૰ક્રિ૰ ચિત્ર કાઢવું, આલેખવું (૨) જેમ તેમ લખી કાઢવું

**ચીતરી** સ્ત્રી૰ સૂગ કે અણગમાની કંપારી

**ચીતરો (-ળ)** પું૰[સં. चित्रक] ચિત્તો; એક જાતનો સાપ; ચીતળો [ફાચરો

**ચીતાળ** સ્ત્રી૰ [જુઓ ચિતાળ] લાકડાનો

**ચીતળ** સ્ત્રી૰ સ્ત્રીઓની કોટનું એક ઘરેણું (૨) ચપટી પહોળી બંગડી; પાટલી

**ચીતળી** સ્ત્રી૰ જુઓ ચીતરી

**ચીતળો** પું૰ [પ્રા. चित्तलि] એક જાતનો સાપ, ચીતરો

**ચીત્કાર** પું૰ [સં.] ચિત્કાર; ચીસ

**ચીથડું** ન૰ ચીથરું. –રી સ્ત્રી૰, –રું ન૰, –રેહાલ વિ૰ જુઓ ચીંથરી ઇ૰.

**ચીન** પું૰[સં.]હિન્દુસ્તાનની ઉત્તરે આવેલો એક દેશ

**ચીનવું(ન઼)** સ૰ક્રિ૰ જાણવું; ઓળખવું

**ચીનાંશુક** ન૰ [સ.] ચીનનું રેશમી કાપડ

**ચીની** વિ૰ ચીન દેશનું,–ને લગતું (૨)સ્ત્રી૰ એક જાતની સફેદ માટી (૩)ચીન દેશની ભાષા. ૦કબાલા પું૰ [+સં. कंकोल; अ. कबाब] એક વનસ્પતિનાં બીજ–ઔષધિ. ૦કામ ન૰ચીની માટીનું કામ(૨)કાચનું કામ. –નો પું૰ ચીન દેશનો વતની

**ચીપ** સ્ત્રી૰ [જુઓ ચીપવું] લાંબી ચપટી પટ્ટી; ચીપટ (૨) પત્તાં ચીપવાનું કામ કે તેની વારી. ૦ટ સ્ત્રી૰ ચીપ; પટ્ટી

**ચીપટી** સ્ત્રી૰ જુઓ ચપટી. –ટો પું૰ જરા મોટી ચપટી; ચપટો

**ચીપડું** ન૰ સુકાઈ ગયેલો આંખનો મેલ; ચીપડો. –ડો પું૰ આંખનો મેલ; પીયો

**ચીપણી** સ્ત્રી૰. –ણું ન૰ પત્તાંની ચીપ (કંઈક તુચ્છકારમાં)

**ચીપવું** સ૰ક્રિ૰ [દે. चिप्प] દાબી ખેંચીને ચીપ બનાવવી (૨) સફાઈથી ઠીક કરીને ગોઠવવું (જેમ કે ધોતિયાની પાટલી, ગંજીફાનાં પાનાં, બોલવાની ઢબ ઇ૰) (૩)ગંજીફાના પત્તાને છૂટાં પાડવા ઉપરતળે કરવાં (૪) (વાતને) ચોળીને લાંબી કરવી

**ચીપાચીપ** સ્ત્રી૰ વારંવાર ચીપવાની ક્રિયા

**ચીપિયો** પું૰ [‘ચીપ’ ઉપરથી] દેવતા વગેરે ઝાલવાની પકડ; ચીમટો

**ચીબડી** સ્ત્રી૰ [રવ૰] એક પક્ષી

**ચીબડું** વિ૰ ચીબું; ચપટું

**ચીબરી** સ્ત્રી૰ જુઓ ચીબડી

**ચીબું** વિ૰[સ चिपिट=ચપટું નાક]બેઠેલા–ચપટા નાકવાળું [ન૰ એનું ફળ

**ચીભડી** સ્ત્રી૰[સ. चिर्भटिका]એક વેલો –ડું

**ચીમટી** સ્ત્રી૰ [દે. चिप्प] ચીપટી (૨) ચૂંટી. –ટો પું૰ ચીપટો(૨) ચૂંટલો (૩)ચીપિયો

**ચીમની** સ્ત્રી૦ [इ] ધુમાડિયું (૨) ફાનસની બત્તીનું રક્ષણ કરનારી કાચની નળી ગોળો

**ચીમળવું** સ૦ક્રિ૦ ચીબોળવું, આમળવું (કાન)

**ચીમળાવું** અ૦ક્રિ૦ ['ચીમળવું' ઉપરથી] કરમાવું (૨) મનમાં બળ્યા કરવું, ઝૂરવું (૩) ચીમળવું નું કર્મણિ

**ચીર** સ્ત્રી૦ [ચીરવું] ચીરી (૨) ફાડ, તરડ

**ચીર** ન૦ [स] સ્ત્રીઓનું એક રેશમી વસ્ત્ર (૨) વલ્કલ (૩) કોઈ કીમતી વસ્ત્ર (પ્રાય બહુવચનમાં)

**ચીરવું** સ૦ ક્રિ૦ [સર૦ स चीर्ण] ફાડવું, કાપવું (૨) વચ્ચેથી બે ભાગ કરવા સોંસરું કે આરપાર જાય એમ કરવું (જેમ કે, ચીરીને જવું) (૩) ઘરાક પાસેથી ખૂબ ભાવ લેવો [લા]

**ચીરિયાં** ન૦બ૦વ૦ કેરીની ચીરીનું અથાણું —યું ન૦ ફાડ ચીરી (૨) (પ્રાય કેરીનો) અથાણાનો કકડો

**ચીરી** સ્ત્રી૦ ચીર, નાની પાતળી ફાડ-કકડો

**ચીરો** પુ૦ લાંબો પાતળો કકડો (ચીરીને પાડેલો) (૨) ફાડ, તરડ, કાપ

**ચીલ** સ્ત્રી૦ વનસ્પતિમાંથી ઝૂઝતો ચીકણો રસ, ચીક (૨) એક ભાજી

**ચીલ** સ્ત્રી૦ [स चिल्ल] સમળી ૦ઝડપ સ્ત્રી૦ સમળી પેઠે ઝટ ઝડપવું તે

**ચીલો(ચીં)** પુ૦ [हि चिल्हय] ગાડાવાટ-ઘરડ (૨) રિવાજ, રૂઢિ [લા]

**ચીવટ** સ્ત્રી૦ કાળજી

**ચીવર** ન૦ [स] વસ્ત્ર, કપડું (૨) ફાટેલું કપડું, કથા (૩) ભિક્ષુઓનું અંગવસ્ત્ર

**ચીસ** સ્ત્રી૦ [हि चीहाड़ी] તીણી બૂમ, રાડ —ાચીસ સ્ત્રી૦ ઉપરાઉપરી ચીસો પાડવી તે

**ચીચી** અ૦ [રવ૦] (ચકલાંનો)

**ચીથરિયું** વિ૦ ફાટયા તૂટયા વસ્ત્ર પહેર્યાં હોય તેવું

**ચીથરી** અ૦ નાનું ચીથરું ચીંદરડી —રું ન૦ ફાટી ગયેલું કપડું કે કકડો —રેહાલ વિ૦ ફાટયાતૂટયા વસ્ત્ર પહેર્યાં હોય એવું (૨) છેક જ ગરીબ [લા]

**ચીંદરડી** સ્ત્રી૦ લૂગડાની લાંબી પટ્ટી —

પુ૦ મોટી ચીંદરડી

**ચીંદી** સ્ત્રી૦ જુઓ ચીંદરડી

**ચીંધવું** સ૦ ક્રિ૦ [स चिह्न ना चि

આંગળી કરીને દેખાડવું (૨) ફરમાવ

**ચીંબોળવું** સ૦ક્રિ૦ આમળવું ચીમળવું(ક

**ચુકાદો** પુ૦ ['ચૂકવવું' ઉપરથી] ફેંસલો

**ચુકાવવું** સ૦ક્રિ૦ **ચુકાવું** અ૦ક્રિ૦ ચૂક

નું પ્રેરક ને કર્મણિ

**ચુગલ** વિ૦ [तुर्की चुगल, फा चुग़ल] ચુ

ખોર (૨) સ્ત્રી૦ પીઠ પાછળ કરેલી નિ

૦ખોર વિ૦ ચુગલી કર્યા કરનારું —

સ્ત્રી૦ ચુગલી —લીખોર વિ૦ ચુગલખો

**ચુડેલ** સ્ત્રી૦ ડાકણ [હિ

**ચુનંદા(-દું)** વિ૦ [फा] ખાસ પસંદ કરે

**ચુનાઈ** વિ૦ ચૂનાનું, ચૂના સંબંધી -

ન૦ ચૂનાનો કેલ ભરવાનું તગારું —રો

ચૂનો પકવનાર (૨) ચૂનાથી ચોજન

કડિયો (૩) ચુનારાની ન્યાતનો માણ

**ચુનાળુ** વિ૦ ચૂનો દીધેલું ધોળેલું (

ચૂનાનું (૩) ન૦ કડિયાનું એક ઓજાર—

**ચુપ** વિ૦ [स चुप् = ચૂપકીથી ચાલવું] શ

કે મૂક (૨) અ૦ શાંત કે મૂંગા રહેવા સૂચવ

નિશાની કે ઉદ્‌ગાર ૦કી, ૦કીદી સ્ત્રી

શાંતિ, મૌન ૦ચાપ —પાચુપ ક

કંઈ પણ અવાજ ર્યા વિના, છાનામા

**ચુમકાવવું** સ૦ક્રિ૦ ચુંબક બનાવવું [પ

**ચુમાવું** સ૦ક્રિ૦ ચિમાવું મરજી વિરુદ્ધ ક

થવું (૨) મનમાં બળવું

**ચુલેતરું** ન૦ પાટલીને જરેની ધારિય

ઘાટની પાળી, ચૂનિય —રો પુ૦ ક

કાપવાનું ઓજાર, સૂડો

**ચુલ્લિકા** સ્ત્રી૦ [स] ચૂલો

**ચુસણિયું** વિ૦ ચૂસવાના સ્વભાવવાળું (

ન૦ બાળકને ચૂસવાનું રમકડું, ધાવ

**ચુસાડ(-ર)વું** સ૦ ક્રિ૦ 'ચૂસવું'નું પ્રે

**ચુસાવું** અ૦ ક્રિ૦ 'ચૂસવું'નું કર્મણિ

**ચુસ્ત** વિ૦ [फा] આગ્રહી, દૃઢ (૨) તંગ સજ

**ચુગ(-ગા)ન** સ્ત્રી૦ [फा] પનો (૨) એ

કે એવી મજબૂત પકડ, સકંજો [લા

**ચુંગી** સ્ત્રી૦ તમાકુ પીવાની નળીના આકારની ચલમ

**ચુંગી** સ્ત્રી૦ દાણ; જકાત

**ચુંબક** વિ૦ [સં.] ચુંબન કરનારું (૨) પોતાની તરફ આકર્ષનારું (૩) ન૦ ચુંબક વસ્તુ. ઉદા૦ લોહચુંબક (૪) કંજૂસ. **–ન** ન૦ બચ્ચી. **–વું** સ૦ ક્રિ૦ [સં૦ चुंब्] બચ્ચી કરવી

**ચુંબિત** વિ૦ [સં.] ચુંબેલું

**ચુંમાળાં** ન૦બ૦વ૦ ૪૪ વર્ષની ઉમ્મર થતાં આંખે ઝાંખ પડવી–નબળાઈ આવવી તે; ચૂંવાળાં. **–ળીસ** વિ૦ [પ્રા. चउआलीस; (સં. चतुश्चत्वारिंशत्)] '૪૪.' **–ળું** વિ૦ ૪૪ શેરનો મણ ગણાય તેવું; ચૂંવાળું (તોલ)

**ચુંમોતેર** વિ૦ [જુઓ ચૂમોતેર] '૭૪'

**ચૂઓ** પું૦ ઉંદર

**ચૂક** સ્ત્રી૦ ['ચૂકવું' ઉપરથી] ભૂલ; કસૂર

**ચૂકતું** વિ૦ ચૂકવી દીધેલું (ઉદા૦ દેવું). **–તે** અ૦ ચૂકતું હોય એમ

**ચૂકવવું** સ૦ક્રિ૦ ચુકાવવું; ભુલાવવું; (૨) પતાવવું (કજિયો; દેવું)

**ચૂકવાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ચૂકવવું'નું કર્મણિ રૂપ

**ચૂકવું** અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. चुक्क =ભૂલવું] ભૂલ કે ગફલત કરવી; ભૂલવું (૨) ચૂકતે થવું; પતવું (જેમ કે દેવું, કજિયો) (૩) બીજા ક્રિયાપદની સહાયમાં આવતાં, તે ક્રિયા કરી પરવારવું, એવો અર્થ બતાવે છે. જેમ કે, મારી ચૂક્યો; લખી ચૂક્યો ઇ૦ (૪) સ૦ ક્રિ૦ ખોવું (જેમ કે વખત, ગાડી, તક, અણી)

**ચૂગવું** સ૦ક્રિ૦ (પક્ષીનું) ચાંચ વડે ખાવું

**ચૂંચવવું** અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ચૂંચૂં અવાજ કરવો (પૈડાં વગેરેએ)

**ચૂટકી** સ્ત્રી૦ ચંપટી

**ચૂડ** સ્ત્રી૦ [દે.] આંટી; પકડ (સાપની)

**ચૂડગર** પું૦ [ચૂડી+ગર] ચૂડી વહેરનાર –ઉતારનાર; મણિયાર

**ચૂડલો** પું૦ જુઓ ચૂડો

**ચૂડા** સ્ત્રી૦ [સં.] ચોટલી (૨) મસ્તક (૩) શિખર [હોય એવું

**ચૂડાઉતાર** વિ૦ ચૂડી પેઠે એકએકથી નાનું

**ચૂડાકરણ, ચૂડાકર્મ** ન૦ [સં.] સોળ સંસ્કારમાંનો એક; વાળ ઉતારવા તે

**ચૂડાદાન** ન૦ પતિને બચાવી સ્ત્રીને ચૂડીઓ–સૌભાગ્ય આપવું તે (વૈદ્ય માટે)

**ચૂડામણિ** પું૦ [સં.] મુગટમાં જડેલો મણિ (૨) (સમાસને છેડે) તે વર્ગમાં ઉત્તમ; શ્રેષ્ઠ. ઉદા૦ નરચૂડામણિ

**ચૂડી** સ્ત્રી૦ [દે. चूड] નાનો ચૂડો (૨) ગ્રામોફોનની જૂની ચૂડી-ઢબની રેકર્ડ. **૦કરમ** ન૦ પતિનું મરણ થતાં સ્ત્રીના હાથની ચૂડીઓ ભાગવી તે. **૦ગર** પું૦ જુઓ ચૂડગર. **–ડો** પું૦ [દે. चूड] સ્ત્રીઓના કાંડાનું એક ઘરેણું

**ચૂણ** સ્ત્રી૦ ['ચૂણવું' ઉપરથી] ખોરાકની શોધ (પક્ષીની) (૨) ચૂણી **૦વું** સ૦ક્રિ૦ [સં. चि, પ્રા. चुण] જુઓ ચીણવું. **–ણી** સ્ત્રી૦ બાંધની કરચલી; ચીણ

**ચૂત** પું૦ [સં.] આંબો

**ચૂનવું** સ૦ ક્રિ૦ [જુઓ ચૂણવું] વીણવું; ચૂંટવું (૨) પસંદ કરવું

**ચૂનાગચી(–ચ્છી)** સ્ત્રી૦ ચૂનાનું મજબૂત ચણતર (૨) તેની બનાવેલી અગાસી; ધાબું

**ચૂની** સ્ત્રી૦ હીરાકણી (૨) ચૂનીવાળી નાકની નાની જડ

**ચૂનું** ન૦ કઠોળ ભરડતાં પડેલો ઝીણો ભૂકો

**ચૂનો** પું૦ [સં. चूर्ण, પ્રા. चुन्न] ચણવામાં વપરાતો પથ્થર મરડ વગેરેનો પકવેલો ભૂકો ['ચુપ'માં

**ચૂપ, ૦કી, ૦ચાપ, –પાચૂપ** અ૦ જુઓ

**ચૂમવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. चुम्ब्] બચ્ચી કરવી

**ચૂમી** સ્ત્રી૦ બચ્ચી

**ચૂર** પું૦ ['ચૂરવું' પરથી] ચૂરો; ભૂકો. **૦ણ** ન૦ ભૂકો; ચૂરો (૨) ઔષધિનો ભૂકો. **૦મું** ન૦ ભોજનની એક વાની– છૂટો લાડુ. **૦વું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. चूर्ण; પ્રા. चूर] ભૂકો કરવો. **–રી** સ્ત્રી૦ ચૂર; ઝીણો ચૂરો (જેવી કે સોપારીની). **–રો** પું૦ ભૂકો

**ચૂર્ણ** વિ૦ [સં] ચૂરો થયેલું (૨) ન૦ ચૂરણ

**ચૂલ** (ચૂ'લ,) સ્ત્રી૦ [સં ચુલ્લિ] રસોઈ માટે ખોદેલો મોટો ચૂલો તમણ

**ચૂલાશ(-સ)ગ(-ઘ)ડી** (ચૂ) સ્ત્રી૦ ચૂલાની પણ ગરજ સારે એવી સગડી

**ચૂલી** (ચૂ') સ્ત્રી૦ [સં ચુલ્લિ-રા] નાનો ચૂલો કે ચૂલ ૦લો પુ૦ રાંધવા વગેરે માટે બળતણ ગોઠવવા કરાતી જગા કે ગોઠવણ

**ચૂવાચ્ચંદન** ન૦ એક જાતનો સુખડ

**ચૂવું** અ૦ક્રિ૦ [સં ચ્યુ, પ્રા ચુઅ] ટપકવું, ગળવું (છિદ્રમાંથી)

**ચૂવો** પુ૦ ચૂઓ, ઉંદર

**ચૂવો** પુ૦ પાણી ચૂવે એવું છાપરામાંનું કાણું (૨) લાકડું કે કાચની બાળતાં નીકળતો રસ

**ચૂસ** સ્ત્રી૦ [ચૂસવું ઉપરથી] ચૂસી ખાવું તે, શોષણ ૦ણ ન૦ ચૂસ (૨) વિ૦ ચૂસનારું ૦ણનીતિ, ૦ણપદ્ધતિ સ્ત્રી૦ પારકું ચૂસી ખાવાની પદ્ધતિ, 'એક્સ્પ્લૉઇટેશન' ૦ણી સ્ત્રી૦ ધાવણી (૨) ચૂસી ખાવું તે

**ચૂસવું** સ૦ક્રિ૦ [સં ચૂષ્] મોં વડે રસ ખેંચવો (૨) નિઃસત્ત્વ કરવું [લા]

**ચૂં** [રવ૦] અ૦ (ઉંદરનો અવાજ) [ચૂં કે ચાં ન કરવું = તદ્દન ચૂપ રહેવું, જરા પણ આનાકાની ન કરવી]

**ચૂંક** સ્ત્રી૦ [સં ચુક્ક] પેટની આંકડી (૨) નાની ખીલી, મેખ —કાવું અ૦ક્રિ૦ (પેટમાં) ચૂંક આવવી (૨) મનમાં ગુપ્ત વાંધો હોવો—ના ગમવું [લા]

**ચૂંખડું(-ણું)** વિ૦ (તેજથી અંજાઈ જાય તેવી) ઝીણી આંખોવાળું, મંદ દૃષ્ટિનું

**ચૂંચવાવું** અ૦ક્રિ૦ મનમાં ચુમાવું

**ચૂંચણું** વિ૦ જુઓ ચૂંખડું

**ચૂંચાં** ન૦ [રવ૦] ચૂં કે ચાં—જરા પણ બોલવું તે, સામો જવાબ આપવો તે (૨) આનાકાની

**ચૂંચું** વિ૦ જુઓ ચૂંખણું

**ચૂંચૂં** ન૦ [રવ૦] ઉંદરનો તેવો અવાજ

**ચૂંટ** સ્ત્રી૦ [જુઓ ચૂંટી] ખજાનો, વનૂર ૦ણી સ્ત્રી૦ ચૂંટવું તે, પસંદગી (૨) પ્રતિનિધિને ચૂંટવો તે, 'ઇલેક્શન' ૦ણી સ્ત્રી૦ ચૂંટી ૦ટો પુ૦ મોટી ચૂંટી ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સં, પ્રા ચુણ્] તોડવું, કાપવું (૨) પસંદ કરવું —ટાવવું સ૦ક્રિ૦, —ટાવું અ૦ક્રિ૦ 'ચૂંટવું'નું પ્રેરક અને કર્મણિ —ટિયાટવું સ૦ક્રિ૦ બહુ ચૂંટીઓ ખણવી —ટી સ્ત્રી૦ [દે चहुंत्तिया, સં चुट्=કાપવું, છેદ પાડવું] ચીમટી

**ચૂંથ** સ્ત્રી૦ ચૂંથારો —પીડા ૦ણું ન૦ ચૂંથવું તે ૦વું સ૦ક્રિ૦ આમ તેમ અસ્તવ્યસ્ત કરીને ચોળી નાખવું, ફેંદવું, ક્રમ કે વ્યવસ્થા બગાડી નાખવા —થાચૂંથ સ્ત્રી૦ ફરી ફરીને ચૂંથવું તે —થારો પુ૦ ચૂંથાઈ ગયેલી વસ્તુ (૨) શરીરમાં થતું કળતર (૩) ચૂંથાચૂંથ (૪) હૃદય ચૂંથાતું હોય એવી પીડા, ગભરામણ —થાવવું સ૦ક્રિ૦ 'ચૂંથવું'નું પ્રેરક —થાવું અ૦ક્રિ૦ 'ચૂંથવું'નું કર્મણિ રૂપ (૨) (શરીરમાં કે મનમાં) ચૂંથારો થવો —થો પુ૦ રોળાયેલો, ચોળાયેલો ડૂચો [ચૂગડું

**ચૂંદડી** સ્ત્રી૦ એક જાતનું ભાતીગર રેશમી

**ચૂંધણું** વિ૦ જુઓ ચૂંખડું [સ્વભાવનું

**ચૂંધીખોર** વિ૦ નકામી ખણખોદ કરવાના

**ચૂંવાળ** પુ૦ અમદાવાદ, પાટણ અને કડી વચ્ચેનો ૪૦ ગામોનો અમુક જથો-પ્રદેશ

**ચૂંવાળાં,-ળીઆ,-ળું** જુઓ 'ચુંમાળ'માં

**ચૂંમોતેર** વિ૦ [પ્રા चउहत्तरी, चावत्तरि, સં चतुःसप्तति] ચુંમોતેર, '૭૪'

**ચેક** પુ૦ [ઇં] એક જાતનું ચોકડી ભાતનું કાપડ (૨) બેંકમાંથી નાણાં ઉપાડવાની ચિઠ્ઠી

**ચેકવું** (ચે') સ૦ક્રિ૦ જુઓ છેકવું

**ચેકચેકા, ચેકાચેક** (ચે') સ્ત્રી૦ છેકાછેક

**ચેકો** (ચે) પુ૦ છેકો (૨) ચેકવાથી પડેલો લીટો કે ડાઘો

**ચેટક** પુ૦ [સં] દાસ, સેવક

**ચેટક** ન૦ ભૂત, વળગણ (૨) જાદુ

**ચેટિકા, ચેટી** સ્ત્રી૦ [સં] દાસી, લોંડી

**ચેડાં** ન૦બ૦વ૦ ગોડાં (૨) અડપલાં, ચાળવા

**ચેણું** (ચે) ન૦ છછુંદર

**ચેતન** વિ૦ [સં] ચેતનાવાળું; સજીવ (૨) ન૦ ચૈતન્ય; જીવનશક્તિ; પ્રાણ (૩) હોશ; સુધ. **–ના** સ્ત્રી૦ [સં] ચૈતન્ય; જીવનશક્તિ (૨) સમજશક્તિ

**ચેતવણી** સ્ત્રી૦ ચેતવવું તે; અગાઉથી આપેલી ખબર; સાવચેતી

**ચેતવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ચેતવું'નું પ્રેરક

**ચેતવું** અ૦ક્રિ૦ [મ. ચિત્] સળગવું, લાગવું (૨) આગ લાગવી (૩) ઇશારતમાં સમજી જવું (૪) સાવધાન થવું, અગાઉથી જાણી જવું

**ચેતાવવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ ચેતવવું

**ચેદિ** પુ૦ [સં] બુંદેલખંડ પાસેના પ્રદેશનું પ્રાચીન નામ. **૦રાજ** પુ૦ [સં] શિશુપાલ

**ચેન** (ચે) ન૦ સુખ; આરામ (૨) ગમ્મત

**ચેન** (ચે') ન૦ [સં. चिह्न]+ ચિહ્ન, લક્ષણ. **૦ચાળો** પુ૦ નામનિશાન, ચિહ્ન (૨) પુ૦ બ૦ વ૦ હાવભાવ; ચેષ્ટાઓ

**ચેનબાજી** (ચે) સ્ત્રી૦ સુખચેન; મોજમજા

**ચેપ** પુ૦ પરુ, રસી (૨) બીજાના રોગ કે સંબંધની અસર

**ચેપ** પુ૦ ચગાણ (૨) તંત; દુરાગ્રહ, ચીકણાશ. **૦વું** સ૦ક્રિ૦ ચાંપવું, દાબવું (૨) નિચોવવું (૩) ખોસવું; રોપવું

**ચેપી** વિ૦ ચેપ લગાડે એવું (૨) ચીકણું

**ચૅરમૅન** પું૦ [ઇં] (સભા કે સમિતિનો) પ્રમુખ

**ચેરવું** (ચે') સ૦ક્રિ૦ છેડવું (૨) ખોતરણી કરવી, ચર્ચા કરવી. **૦ચૂંથ** સ્ત્રી૦ ચેરવું ને ચૂંથવું તે [ચેરવું તે; છેડાછેડ

**ચેરંચેર(–રા), ચેરાચેર,** (ચે) સ્ત્રી૦ ખૂબ

**ચેરીમેરી** સ્ત્રી૦ બક્ષિસ

**ચેરો** (ચે') પુ૦ [જુઓ ચેરવું] છેડો

**ચેલકી** સ્ત્રી૦ [દે. चेट] છોડી (વહાલ તેમ જ તિરસ્કારમાં) (૨) ચેલી (તિરસ્કારમાં) **–કું** ન૦ છોકરું **–કો** પું૦ છોકરો [શિષ્ય

**ચેલી** સ્ત્રી૦ શિષ્યા. **–લો** પુ૦ [દે. चि(–चे)ल्ल]

**ચેવડો** પું૦ [સં. चिपिट=પૌંઆ] એક ચવાણું

**ચેવવું** સ૦ક્રિ૦ શેકવું, ગરમ કરવું (બળતા રૂ કે ભીણથી)

**ચેષ્ટા** સ્ત્રી૦ [સં.] ચાળા (૨) ઠઠ્ઠો, મશ્કરી. **૦ખોર** વિ૦ ચેષ્ટા કરનારું; ટીખળી. **૦ખોરી** સ્ત્રી૦ ઠેકડી; મશ્કરી

**ચેહ** (ચે) સ્ત્રી૦ [સર૦ પ્રા. चिआ(–यगा)] મડદાની ચિતા

**ચેંચેં** (ચેં૦) સ્ત્રી૦ [રવ૦] ચીં ચીં (૨) કચકચ. **૦પેંચેં** (પેં૦) અ૦ ખાનગી રીતે, માંહોમાંહે (૨) સ્ત્રી૦; ન૦ આનાકાની (૩) બડબડાટ

**ચૈતન્ય** ન૦ [સં] ચેતના, ચેતનપણું (૨) સમજ; જ્ઞાન (૩) આત્મા (૪) પરમાત્મા (૫) બળ, પરાક્રમ (૬) પુ૦ એક પ્રસિદ્ધ બંગાળી વૈષ્ણવ સંત. **૦ઘન** વિ૦ જ્ઞાનથી ભરેલું. જ્ઞાનસ્વરૂપ (૨) બ્રહ્મ **૦દાયી** વિ૦ ચેતન કે બળ-પરાક્રમ આપનારું

**ચૈતર** પુ૦ ચૈત્ર માસ

**ચૈત્ય** ન૦ [સં] હદ બતાવતો પથ્થર (૨) સ્મરણસ્તંભ; પાળિયો (૩) દેવાલય (૪) બુદ્ધદેવના અવશેષ ઉપર બાંધેલો મિનારો, બૌદ્ધ મંદિર (૫) દેરાસર (જૈન)

**ચૈત્ર** પુ૦ [સં] વિક્રમ સંવતનો છઠ્ઠો માસ. **–ત્રી** વિ૦ [સં] ચૈત્રનું, ચૈત્રથી શરૂ થતું વર્ષ (૨) સ્ત્રી૦ ચૈત્રની પૂનમ

**ચૈલ** ન૦ [સં] વસ્ત્ર

**ચો** (ચો) વિ૦ [સં. चतुर् પ્રા चो, चउ] (સમાસની શરૂઆતમાં) 'ચાર' એવું બતાવતો પૂર્વંગ ઉદા૦ 'ચોતરફ' [સાવધ

**ચોક** (ચો) વિ૦ ['ચોકવું' ઉપરથી] સજાગ,

**ચોક** (ચો) વિ૦ [સં. चतुष्क; પ્રા चउक्क ઉપરથી] ચારનાનું (આંકમાં) (૨) પુ૦ ઘર વચ્ચેની ચોખંડી ખુલ્લી જગા (૩) આંગણા આગળની ખુલ્લી જગા (૪) વસ્તી વચ્ચેની ખુલ્લી જગા (૫) બજાર; ગુજરી. [**૦પૂરવા**=ચોકમાં સાથિયા પાડવા (૨) મંગલકાર્ય કરવું (૩) શેખચલ્લીના વિચાર કરવા]

**ચોકઠું** (ચો) ન૦ [પ્રા. चउकट्ठ (સં चतुर्+काष्ठ)] બારી કે બારણાં બેસાડવા ચાર લાકડાં સાલવીને કરેલો ચોખંડો ઘાટ (૨) એવો કોઈ ચોખંડો ઘાટ; 'ફ્રેમ'

(૩) યુક્તિ, બાજી [લા] (૪) શેરી કે પોળનુ ચકલુ – ચોગાન

**ચોકડિયુ** (ચો) વિ૦ ચોકડીઓવાળુ, ચોકડી ભાતનુ (૨) ન૦ તેવુ સ્ત્રીનુ વસ્ત્ર

**ચોકડી** (ચો) સ્ત્રી૦ [સં ચતુષ્ક, પ્રા चउक्क ઉપરથી] × આવી આકૃતિ (૨) ઓરડામા (સામાન્ય રીતે તેના ખૂણામા) પાણી ઢોળવા કરવામા આવતુ ખાળવાળુ કડિયા કામ (૩) ચારની ટોળી ઉદા૦ ચંડાળ ચોકડી (૪) ચાર યુગનો સમુદાય

**ચોકડુ** (ચો) ન૦ [સં ચતુષ્ક ઉપરથી] કાનનુ એ ઘરેણુ (૨) ગાડા ઉપર માલ ભરવા મૂકવામા આવતુ લાકડાનુ પાંજરુ (૩) ઘોડાના મોમા રહેતો લગામનો લોઢાનો ભાગ (૪) ચોકડી × (તુચ્છકારમા) (૫) લગામ, અંકુશ, દાબ [લા]

**ચોકતુ** (ચો) અ૦ક્રિ૦ જુઓ ચોંકવુ

**ચોક્કસ** (ચો) વિ૦ [સં ચતુ + कस्] ચોક્કસ, નક્કી, બરાબર (વસ્તુ) (૨) સાવધાન (માણસ) (૩) ખાતરીદાર (માણસ) (૪) અ૦ નક્કી અવશ્ય **–ાઈ** સ્ત્રી૦ ચોકસપણુ (૨) ખાતરી (૩) સાવધાની, ખબરદારી **–સી** પુ૦ સોનારૂપાનો કસ કાઢનાર (૨) સોનારૂપાનો ધધો કરનાર (૩) એક અટક (૪) સ્ત્રી૦ જુઓ ચોકસાઈ

**ચોકાધર્મ** (ચો) પુ૦ રસોઈના ચોકાના – ખાનપાનાદિના નિયમો વગેરે પાળવા તે કે તેટલામા મનાતો ધર્મ

**ચોકિયાત** (ચો) પુ૦ ચોકી કરનાર, રખવાળ

**ચોકી** સ્ત્રી૦ [પ્રા દ, चउक्किया સં चतुष्किका] રખેવાળને રહેવાનુ સ્થાન 'ગેટ' (૨) રખેવાળી (૩) તપાસ, સભાળ (૪) (જકાત લેવાનુ) નાકુ (૫) એક જાતનુ ઘરેણુ (૬) નાનો બાજઠ **–દાર** પુ૦ ચોકિયાત, રખેવાળ **–દારી** સ્ત્રી૦ રખવાળી **–પહેરો** પુ૦ ચોકી અને પહેરો સખત જાપ્તો

**ચોકો** (ચો) પુ૦ [સં चतुष्क] ચાર ખૂણાવાળી જગા (૨) રસોઈ કરવા અભોટ રેલી જગા (૩) મરનારને સુવાડવા લીંપી તૈયાર કરેલી જગા

**ચોકો** (ચો) પુ૦ [સં चतुष्क] ચારની સંજ્ઞાવાળુ ગંજીફાનુ પત્ત

**ચોક્કસ** જુઓ ચોક્કસ

**ચોક્કો** (ચો) પુ૦ ચોકો (ગજીફાનો)

**ચોખ** વિ૦ [સં चाक्ष, દ चोक्ख] ચોખ્ખુ (૨) સ્ત્રી૦ ચોખ્ખાઈ (૩) નિકાલ [લા] **૦ડિયાત** વિ૦ વગળ વિનાનુ **૦ડિયાવેડા** પુ૦ બ૦ વ૦ વગર બહુ પાળતા હોઈએ એમ બતાવવુ તે **૦ડિયુ** વિ૦ ચોખલિયાત (૨) શુદ્ધિ કે નીતિનો અતિ આગ્રહ રાખનાર **૦લિયાત, ૦લિયાવેડા, ૦લિયુ** જુઓ 'ચોખડિયાત' ઇ૦ **૦વટ** સ્ત્રી૦ ચોખ્ખાઈ, પવિત્રતા (૨) સ્પષ્ટતા (૩) નિકાલ, ખુલાસો [લા]

**ચોખંડ** (ચો) વિ૦ જુઓ ચોખડુ (૨) પુ૦ ચોખૂણી આકૃતિ (૩) ચારે ખડ (પૃથ્વીના) **–ડુ** વિ૦ ચારખૂણિયુ (૨) ચોરસ (૩) ચાર ખડવાળુ

**ચોખા** પુ૦ બ૦ વ૦ (ડાંગર ભરડીને કઢાતુ) એક અનાજ. [**૦ મૂકવા જવુ** = નોતરુ આપવા જવુ] **૦પૂર** વિ૦ એક ચોખા ચોખા જેટલુ (માપ કે વજનમા) (૨) જરાક [લા] **૦ભાર** વિ૦ એક ચોખાના વજન જેટલુ (૨) જરાક [લા]

**ચોખાસુ** વિ૦ [ 'ચોખ્ખુ' ઉપરથી] જુઓ ચોખલિયાત, વટાળ વિનાનુ

**ચોખુ** (૦વટ) વિ૦ જુઓ 'ચોખ્ખુ' મા

**ચોખૂણુ(–ણિયુ)** (ચો) વિ૦ ચાર ખૂણાવાળુ

**ચોખૂટ** (ચો) વિ૦ ચારે દિશાની મર્યાદામા આવતુ – તમામ (૨) અ૦ ચારે ખૂણાઓમા – ચારે બાજુ

**ચોખો** પુ૦ ચોખાનો દાણો

**ચોખ્ખાઈ** સ્ત્રી૦ સ્વચ્છતા, શુદ્ધતા (૨) પ્રામાણિકતા, નિખાલસતા

**ચોખ્ખુ** વિ૦ [દ चोक्ख] સ્વચ્છ (૨) ભેળ વગરનુ (૩) સાચુ, પ્રમાણિક (૪) ખુલ્લુ સ્પષ્ટ **૦ચટ** વિ૦ બિલકુલ ચોખ્ખુ

**ચોગઠ** (ચો) સ્ત્રી૦ ચારે છેડે ગઠાતી લગનની ગાઠ (૨) ચોરીની આસપાસ બાંધેલી દોરીની ગાઠ

**ચોગડો** (ચો) પું૦ ચારનો આંકડો '૪'
**ચોગણું** (ચો) વિ૦ [દે. चतुर्गुण] ચાર ગણું
**ચોગમ(-રદમ)** (ચો) અ૦ [ચો=ચાર+ગમ. કે ગરદમ (गिर्द फा.)] ચારે દિશામાં; ચોમેર

**ચોગાન** (ચો) ન૦[फा.] ખુલ્લી જગા;મેદાન
**ચોઘડિયાં** (ચો)ન૦ બ૦વ૦ચાર ચાર ઘડીને આંતરે વગાડાતાં નગારાં [(૨)મુરત
**ચોઘડિયું** (ચો) ન૦ ચાર ઘડી જેટલો વખત
**ચોજાવો** (ચો) પું૦ જાવાથી આવતી ચાર તેજાનાની વસ્તુઓ—લવિંગ, ઇલાયચી, તજ અને જાયફળ(૨)ગરમ મસાલો;તેજાનો
**ચોટ** સ્ત્રી૦ [સં. चुट्=તોડી પાડવું]આઘાત; પ્રહાર; મુક્કી (૨)દાવ; લાગ (૩)એક જાતનું જાદુ—મારણ;મૂઠ(૪)નિશાન(તીર,ગોળીનું)
**ચોટડું(-ડુક,-ણું)** (ચો) વિ૦ ચોટી રહે—ખસે નહિ એવું [ન૦ ચોટેલી વસ્તુ
**ચોટણું** (ચો) વિ૦ ચોટે એવું; ચીકણું(૨)
**ચોટદાર** વિ૦ ચોટવાળું; તાજું
**ચોટલી** સ્ત્રી૦ [દે. चोट्टी] શિખા (૨) નાળિયેરના ઉપરના રેસા (૩) મકાઈ જેવા દોડામાં થતો કેસરનું ઝૂમખું. —લો પું૦ વેણી; અંબોડો
**ચોટવું** (ચો) સ૦ ક્રિ૦ [दे. चट्ट=ચોટેલું] ચીકાશને લીધે વળગવું(૨) આગ્રહપૂર્વક વળગવું; અડ્ડો જમાવવો [લા.]. (૩) અ૦ ક્રિ૦ બેસવું (તિરસ્કારમાં)
**ચોટાડવું** સ૦ક્રિ૦ 'ચોટવું'નું પ્રેરક રૂપ
**ચોટી** સ્ત્રી૦ [દે. चोट्टी] ચોટલી
**ચોટ્ટાઈ** સ્ત્રી૦ ચોટ્ટાપણું
**ચોટ્ટું** વિ૦ ચોરી કરવાની ટેવવાળું (૨) લુચ્ચું [થપ્પી
**ચોડ** (ચો) સ્ત્રી૦ [જુઓ ચોડો] વસ્તુઓની
**ચોડ** (ચો) વિ૦ [જુઓ ચોડું] પહોળું
**ચોડવું** (ચોડ') સ૦ ક્રિ૦ ચોટાડવું (૨) જડવું; બેસાડવું (જેમ કે ખીલી) (૩) લગાડવું; ઠોકવું (જેમ કે સોટી, ધોલ) (૪) બરોબર લાગે તેવો સચોટ આકરો બોલ કહેવો

**ચોડાઈ** (ચો) સ્ત્રી૦ પહોળાઈ [રૂપ
**ચોડાવવું** (ચોડા')સ૦ ક્રિ૦'ચોડવું'નું પ્રેરક
**ચોડું** (ચો) વિ૦;પહોળું(૨)ચાર પડવાળું; ચોપડું [ખરકલો
**ચોડો** (ચો) પું૦એક ઉપર એક વસ્તુઓનો
**ચોતરફ** (ચો) અ૦ ચારે તરફ
**ચોતરો** (ચો)વિ૦[સં. चत्वर]મોટો ઓટલો; ચબૂતરો (૨) પોલીસચોકી; ચાવડી
**ચોતારું** (ચો) વિ૦ ચાર તારવાળું
**ચોત્રીસ** (ચો) વિ૦ [સં. चतुस्त्रिंशत्, प्रा. चउत्तीस]'૩૪'.—સા પું૦બ૦વ૦ચોત્રીસનો ઘડિયો

**ચોથ** (ચોથ,) સ્ત્રી૦ [સં. चतुर्थ प्रा. चउत्थ] પખવાડિયાની ચોથી તિથિ (૨) જુઓ ચોથાઈ. —થાઈ સ્ત્રી૦ ચોથો ભાગ (૨) ખંડણી તરીકે આપવાનો મહેસૂલનો ચોથો ભાગ. —થિયું વિ૦ ચોથે દિવસે આવતું (૨) ન૦ ચોથો ભાગ (૩) નાના બાળકના મરણ પાછળ ચોથે દિવસે કરાતી ક્રિયા કે ભોજન. —થિયો(૦તાવ) પું૦ ચોથે દહાડે આવતો તાવ [ચોતરફ
**ચોદ(-દિ)શ** (ચો) અ૦ ચારે દિશાઓમાં;
**ચોધરી** (ચો) પું૦ મુખ્ય ગાડીત; સારથિ (૨) સીમનું રક્ષણ કરવા બદલ પસાયતું ખાનાર (૩) જંગલી ડુંગરાઓમાં વસતી એક કોમ. —રો પું૦પોલીસપટેલ; ગામનો પટેલ(૨)ચોધરી કોમનો પુરુષ
**ચોધાર** (ચો) વિ૦(૨)અ૦[ચો=ચાર+ધાર] પુષ્કળ (૩) વિ૦ ચોધારું. —રું વિ૦ ચાર ધારવાળું એક હથિયાર
**ચોપ** સ્ત્રી૦ [સર૦ 'ચાંપ'] ખંત(૨)ઉત્સાહ (૩) જુઓ ચોબ [ન૦ જાનવર; પશુ
**ચોપગ(-ગું)** (ચો) વિ૦ ચાર પગવાળું (૨)
**ચોપટ** (ચો) સ્ત્રી૦ સોગટાની રમત (૨) તે રમવાનું કપડું કે પાટિયું
**ચોપડ** ન૦ [प्रा. चोप्पड='ચોપડવું' ઉપરથી] (ચોપડવાનું) ઘી. ૦વું સ૦ ક્રિ૦ લગાડવું; લપેડવું. —ડાવવું સ૦ ક્રિ૦ 'ચોપડવું'નું પ્રેરકરૂપ (૨) ગાળ કે અપશબ્દ કહેવો

**ચોપડી** (ચો) સ્ત્રી૦ પુસ્તક ૦ચું ખક વિ૦ ચોપડીઓમાં મશગૂલ રહેનાર **–ડુ** વિ૦ [ચો=ચાર+પડ] ચાર પડવાળુ. (૨) ન૦ ચાર પડવાળી રોટલી

**ચોપડો** (ચો) પુ૦ હિસાબ લખવાની વહી

**ચોપન** (ચો) વિ૦ [સ ચતુષ્પંચાશત્, પ્રા ચઉપન્ન] '૫૪'

**ચોપવુ** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ ચાંપવુ] ખોસવુ, રોપવુ (૨) લીંપવુ (૩) મારવુ, ઠોકવુ

**ચોપાઈ** (ચો) સ્ત્રી૦ [સ ચતુષ્પદા પ્રા ચઉપ્પઇયા] એક છંદ(૨) ચારપાઈ, ખાટલો

**ચોપાટ** (ચા) સ્ત્રી૦ [ચો+પાટ] જુઓ ચોપટ(૨)સરખી મુધરેલી જમીન,ચોગાન (૩) પરસાળ જેવો બેઠકનો ભાગ

**ચોપાનિયુ** (ચો) ન૦ ચાર પાંચ પાનાનુ પતાકડુ, 'પેમ્ફલેટ'(૨)નાનકડુ ન્યુઝપેપરનાનુ (૩) વર્તમાનપત્ર

**ચોપાસ** (ચો) અ૦ ચારે પાસ-બાજુ

**ચોફાળ** (ચો) પુ૦ ચાર ફાળવાળી–જાડી મોટી પિછોડી [ચારે બાજુ

**ચોફેર(–રી)** (ચો) અ૦ [ચો=ચાર+ફેર]

**ચોબ** સ્ત્રી૦ [ફા] નાની લાકડી, દંડૂકો (૨) છડી (૩) તબૂનો વચ્ચેનો વાંસ ૦દાર પુ૦ છડીદાર

**ચોબવુ** અ૦ક્રિ૦ ચાંપવુ, દાબવુ

**ચોબો** પુ૦[સ ચતુર્વેદી]મથુરા તરફનો બ્રાહ્મણ

**ચોભીલુ** વિ૦ [જુઓ છોભીલુ] ભોઠુ

**ચોમગ** (ચો) અ૦ [ચો=ચાર+ગમ (વ્યત્યયથી), અથવા ચો+મ.(માર્ગ)] ચોપાસ ચોમેર

**ચોમાસુ** (ચો) વિ૦ [સ ચાતુર્માસિક] ચોમાસામાં થતુ **–સુ** ન૦ વરસાદના ચાર મહિના, વર્ષાઋતુ

**ચોમુખ(–ખુ)** (ચો) વિ૦ ચારમો બારણા કે બાજુઓવાળુ [ચારે તરફ

**ચોમેર** (ચો) અ૦ [ચો=ચાર+મેર]

**ચોર** પુ૦ [સ] ચોરી કરનાર માણસ ઠગ ૦ખાનું ન૦ (કબાટ પેટી ઇ૦ નુ) છૂપુ ખાનુ ૦ચખાર પુ૦ ચોર વગેરે ૦ટુ વિ૦ ચોટ્ટુ

**ચોરણી** સ્ત્રી૦ [સર૦ સ ચલની, ચલનક દ ચલ્લણગ=ચણિયો] લેંઘી, સુથણી **–ણો** પુ૦ સાથળ આગળ ખૂબ ચોળ હોય એવો લેંઘો (૨) મોટી ચોરણી

**ચોરદાનત** સ્ત્રી૦ખોટી દાનત, અપ્રામાણિકતા

**ચોરવુ** સ૦ક્રિ૦ [સ ચુર્] પારકાનુ છૂપી રીતે લઈ જવુ (૨) પૂરેપૂરુ કામ ન દેવુ, કસર રાખવી (જેમ કે હાથ પગ કે મન યા કામ ચોરવુ)

**ચોરસ** (ચો) પુ૦ [સ ચતુરસ્ર, પ્રા ચઉરંસ] ચારે સરખી બાજુ ને સરખા ખૂણાની ચતુષ્કોણ આકૃતિ (૨) વિ૦ તેવા આકારનુ 'સ્ક્વેર'[ગ] **–સી** સ્ત્રી૦ચોરસ આકારની તખતી **–સો** પુ૦ જાડા કાપડનો ચોરસ કકડો (૨) વિશેષ પહોળી એક પિછોડી

**ચોરાઉ** વિ૦ ચોરાયેલુ

**ચોરાણુ(–ણું)** (ચો) વિ૦ [સ ચતુર્+નવતિ, પ્રા ચઉણ્ણઉઇ] '૯૪'

**ચોરાશી(–સી)** (ચો) વિ૦ [સ ચતુરશીતિ, પ્રા ચઉરાસી] '૮૪' (૨) સ્ત્રી૦ બ્રાહ્મણોની ચોરાશી–બધી નાતોનુ જમણ

**ચોરી** (ચો) સ્ત્રી૦ [દ ચઉરા] માહ્યરુ, વરકન્યા પરણવા બેસે છે તે મંડપ

**ચોરી** સ્ત્રી૦ ચોરવુ અથવા ચોરાવુ તે (૨) ચોરનો ધંધો ૦ચપાટી સ્ત્રી૦ ગઈ જાતની ચોરી અથવા ગુનો ૦છૂપી સ્ત્રી૦ ચોરી કે ગુપ્તતા

**ચોરીફેરા** (ચો)પુ૦બ૦વ૦ ચોરી–માહ્યરામા વરકન્યાને ફેરવાતા ફેરા

**ચોરો** (ચો) પુ૦ [દે ચઉરય] ગામમા સહુને બેસવાની જગા (૨) પોલીસથાણુ, 'ગેટ' (૩) મોટો ઓટલો

**ચોવટ** (ચો) પુ૦,ન૦ [ચો=ચાર+વાટ] ચકલુ, બજાર, ખુલ્લી જગા (૨) પંચનો નિર્ણય–ચુકાદો (૩) અ૦ જુઓ ચોવાટ (૪) સ્ત્રી૦ પંચાત, (લાંબી દોઢડાહી) ચોવાચોળ **–ટિયણ** વિ૦ સ્ત્રી૦ દોઢડાહી **–ટિયુ** વિ૦ દોઢડાહ્યુ (૨) ન૦ પંચનો

ચુકાદો. -ટિયો પું૦ ચોરે બેસનારો; આગેવાન પુરુષ; પંચ

**ચોવડું** (ચો) વિ૦ ચાર પડવાળું (૨) ચારગણું

**ચોવાટ(-ટે)** (ચો) અ૦ [ચો=ચાર+વાટ] ચોતરફ, બધી બાજુએ

**ચોવીસ** (ચો) વિ૦ [સ. ચતુર્વિંશતિ; પ્રા. ચउव्वीस] '૨૪'

**ચોષવું** સ૦ક્રિ૦ [સ. ચૂષ્] ચૂસવું

**ચોષ્ય** વિ૦ [સં.] ચૂસવા લાયક (૨) ન૦ ચૂસીને ખાવાનું ખાદ્ય

**ચોસઠ** (ચો) વિ૦ [સ. ચતુઃષષ્ટિ, પ્રા. चउसट्ठि] ['૬૪'

**ચોસર** (ચો) વિ૦ [દે. चउस्सर] જુઓ ચોસેરું (૨) સ્ત્રી૦ ચાર દોરીવાળો ગળચવો (૩) ચાર સેરનું ભરત-ગૂંથણ (૪) સોગઠાં વડે રમાતી એક બાજી (૫) ચારની જોડ (બળદની)

**ચોસલું** (ચો) ન૦ ગચિયું

**ચોસાર** (ચો) સ્ત્રી૦ દાંડીની ચારે બાજુ બબ્બેની જોડમાં પરસ્પર કાટખૂણે પાન બેસવાની પદ્ધતિ, 'ડેક્યુસેટ [વ. વિ]

**ચોળ** વિ૦ [દ. चोल=મજીઠ] ('રાતું' અને 'લાલ' સાથે 'ખૂબ' એ અર્થમાં) [સીંગ

**ચોળ** (ચોળ,) સ્ત્રી૦ [જુઓ ચોળા] ચોળાની

**ચોળવું** સ૦ક્રિ૦ ઘસવું-મસળવું (૨) ચૂંથવું, વારંવાર ઉથલાવવું; બગાડવું [લા]

**ચોળા** (ચો) પુ૦બ૦વ૦ [દે चवलय] એક કઠોળ

**ચોળાઈ** (ચો) સ્ત્રી૦ એક ભાજી

**ચોળાચોળ(-ળી)** સ્ત્રી૦ ['ચોળવું' ઉપરથી] વારંવાર ચોળવું-ચૂંથવું તે

**ચોળિયા** પુ૦બ૦વ૦ ગળાના કાકડા (૨) એ ફૂલવાથી થતું દર્દ

**ચોળિયું** (ચો) ન૦ ['દે. चोल'=મજીઠ ઉપરથી] કાઠિયાવાડી સ્ત્રીઓમાં વપરાતું લાલ કપડું

**ચોળિયું** (ચો) ન૦ એક જાતના કાંકરા

**ચોળી** સ્ત્રી૦ [સ. चोली] સ્ત્રીઓનો ટૂંકી બાંયનો કમખો [કઠોળ

**ચોળી** (ચો) સ્ત્રી૦ ચોળાની શીંગ (૨) એક

**ચોળો** પુ૦ ['ચોળવું' ઉપરથી] પ્રવાહીમાં ચોળીને કે ઠકાળીને બનાવેલું પેય (૨) વિચારોની ઘડભાંગ

**ચોળો** પું૦ [સ. चोल] અંગરખાનો કોઠો (૨) (સાધુ ફકીરો ઢીલો ખૂલતો પહેરે છે એવો) એક જાતનો ઝભ્ભો

**ચોંક** (ચોં૦) સ્ત્રી૦ [સ. चमत्कृ, પ્રા. चमक्क=ચમકવું] ચોંકવું તે. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ ભડકવું, ચમકવું

**ચોંચલું** વિ૦ ઉછાંછળું; તોફાની (૨) નૂખળું

**ચોંટવું** (ચોં૦) સ૦ક્રિ૦ [જુઓ ચોટવું, વળગવું

**ચોંટાડવું** (ચોં૦) સ૦ક્રિ૦ ચોટાડવું

**ચોંડું** ન૦ બજાર

**ચૌદ** વિ૦ [સ. ચતુર્દશ, પ્રા. चउद्द(०ह)] '૧૪'. ૦ભ(-ભુ)વન, ૦લોક પુ૦બ૦વ૦ ભૂલોક, ભુવર્લોક, સ્વર્લોક, મહર્લોક, જનલોક, તપોલોક, સત્યલોક વા બ્રહ્મલોક, અતલ, વિતલ, સુતલ, રસાતલ, તલાતલ, મહાતલ અને પાતાલ (૨) સમગ્ર બ્રહ્માંડ; આખું વિશ્વ. ૦મું વિ૦ ક્રમમાં ૧૩ પછી આવે એવું (૨) ન૦ માણસના મરણને ચૌદમે દિવસે કરાતો જમણવાર. ૦મું રતન ન૦ અમૃત (૨) માર; દંડ [લા]. ૦રત્ન ન૦બ૦વ૦ સમુદ્રમંથનમાંથી નીકળેલાં ચૌદ રત્ન (લક્ષ્મી, કૌસ્તુભ, પારિજાતક, સુરા, ધન્વંતરિ, ચંદ્રમા, કામદુધા, ઐરાવત, રંભા, સાતમુખો ઘોડો, ઝેર, સારંગધનુષ, પાંચજન્ય શંખ, ને અમૃત). ૦વિદ્યા સ્ત્રી૦ પ્રાચીન ચૌદ વિદ્યાઓ—ચાર વેદ, છ વેદાંગ, ધર્મ, પુરાણ, ન્યાય ને મીમાંસા ૦શ સ્ત્રી૦ પખવાડિયાની ચૌદમી તિથિ. ૦શિયો પુ૦ વિઘ્નસંતોષી માણસ. ૦સ સ્ત્રી૦ ચૌદશ

**ચૌર** પુ૦ [સં.] ચોર. -ર્ય ન૦ [સ] ચોરી

**ચૌલ** (૦કર્મ) ન૦ [સ] જુઓ ચૂડાકર્મ

**ચ્યવન** પું૦ [સ.] એક ઋષિ (૨) પતન; પડતી

**ચ્યવવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. च्यु] પડવું; ચ્યુતિ થવી

**ચ્યુત** વિ૦ [સ] પડેલું; ભ્રષ્ટ થયેલું. -તિ સ્ત્રી૦ પતન (૨) ખામી (૩) સ્ખલન; ભૂલ

# છ

છ પું૦ [સ] તવર્ગના ખીજો વ્યંજન
છ વિ૦ [સ ષટ્, પ્રા છ] '૬'
છક અ૦ દિગ્મૂઢ, ચકિત [છ નો જથો
છકડું ન૦, -ડો પું૦ [સ ષટ્ક પ્રા છક્ક]
છકડો પું૦ [સ શકટ] ગાડું ખગરો
છકવું અ૦ક્રિ૦ [સ ચક્] બહેકી જવું વઠી જવું
છકડ સ્ત્રી૦ તમાચ થપ્પડ (૨) ભૂતથાપ
છક્કડ(-ડિયો) પું૦ [સ ષટ્ક પ્રા છક્ક પરથી] છ આગળીવાળો માણસ
છક્કો પું૦ [સ ષટ્ક, પ્રા છક્ક] છ ચિહ્નવાળુ ગંજીફાનુ પત્તુ (૨) છ દાણાવાળો પાગો [છક્કા છૂટી જવા = નાઉમેદ થઈ જવુ હિંમત હારી જવુ] ૦પંજો પું૦ સટ્ટાનો એક કે ગંજીફાની એક રમત (૨) જુગાર (૩) દાવપેચ દગલબાજી
છખૂણુ(-ણિયુ) વિ૦ છ ખૂણા કે બાજુવાળુ (ષટ્કોણ)
છગ પું૦ [સં] બકરો, છાગ
છગડો પું૦ [સ ષટ્ પ્રા છ(ગ)] છનો આકડો [જાહેરમા
છચોક (ચો) અ૦ છડેચોક, ખુલ્લી રીતે,
છછણવુ અ૦ક્રિ૦[રવ૦] છણછણ અવાજ કરવો (૨) ગણગણવુ (૩) ઊકળવુ (પાણી) (૪) ગુસ્સે થવુ [લા] [ગુસ્સો
છછણાટ પું૦ ખણખણાટ (૨) મિજાજ,
છછરુ વિ૦ [જુઓ છીછરુ] ઊંડુ નહિ તેવુ
છછુંદર ન૦ [સ છુચ્છુન્દર] ઉંદરના જેવુ એક પ્રાણી (૨) એક જાતનુ દારૂખાનુ (૩) વિ૦ અડપલાખોર તોફાની [લા] -રી સ્ત્રી૦ છછુંદરની માદા -રુ ન૦ છછુંદર
છછૂંદર, -રી, -રું જુઓ છછુંદર ઇ૦
છછોરુ વિ૦ છાકરવાદ, બાળક બુદ્ધિનુ નાદાન [વાછટિયુ
છજલવટી સ્ત્રી૦ છજા ઉપરનુ નાનુ છાપરુ
છજાવવું સ૦ક્રિ૦ 'છાજવુ'નુ પ્રેર૦ (૨) છજુ કાઢી ઘરને શોભાવવુ (૩) છાપરુ બનાવવુ, છાજ નખાવવુ
છજુ ન૦ [પ્રા છજ્જ=છાજવુ શોભવુ કે ? છજ્જિયા-ટોપલી દાબડી ઉપરથી]ઝરૂખો
છટ અ૦ [રવ૦] ધુત્કારસૂચક ઉદ્ગાર
છટકવું અ૦ ક્રિ૦ એકદમ છૂટવુ-ખસવુ (૨) નાસી જવુ, સટકવુ [લા]
છટકારવુ સ૦ક્રિ૦ છટ કહેવુ, ધુત્કારવુ
છટકિયુ ન૦ [છટકવુ] કંઈ- માટે રખાતો ઊનો રૂમાલ
છટકુ ન૦ ['છટકવુ ઉપરથી] દાવપેચ,જાળ
છટા સ્ત્રી૦ [સ] શોભા કાંતિ(૨)રીત,ખૂબી (૩) જુઓ અર્ચા ૦દાર વિ૦ છટાવાળુ
છટાંક ન૦ [છ + ટાંક (સ ટંક)] નવટાંક
છઠ સ્ત્રી૦ પખવાડિયાની છઠ્ઠી તિથિ -ઠિયુ ન૦ છઠ્ઠીને દિવસે બાળકને ઓઢાડવામા આવતુ લૂગડુ -ઠ્ઠી સ્ત્રી૦ [સ ષષ્ઠી, પ્રા છટ્ઠી] બાળકના જન્મ પછીનો છઠ્ઠો દિવસ (૨)તે દિવસે કરવામા આવતી ક્રિયા -ઠ્ઠું વિ૦[સ ષષ્ઠ, પ્રા છટ્ઠ] ક્રમમા પાચ પછીનુ
છડ સ્ત્રી૦ છડવુ તે
છડકવુ સ૦ક્રિ૦ છાટવુ
છડવુ સ૦ક્રિ૦ [દે છડિય=છડેલુ] ખાડીને ફોતરા જુદા કરવા (૨) [લા] મારવુ ઠોકવુ (૩) ફેતરી લેવુ
છડા પું૦બ૦વ૦ (કુંકુના) થાપા મારવા તે (૨) (સ્ત્રી કે બાળકના) પગનુ એક ઘરેણુ
છડા(-મણ) ન૦ છડવાનુ મહેનતાણુ (૨) છડતા નીકળેલો ભૂકો કુશકી
છડી સ્ત્રી૦ સીધી પાતળી સોટી (૨) રાજચિહ્ન તરીકે ગાજા આગળ રખાતો દંડ (૩) સળી ઉપર ફૂલ બાધી કરેલો ગોટો કલગી [૦પોકારવી=નેકી પોકારવી] ૦દાર પું૦ નેકી પોકારનાર, ચોબદાર

છડું વિ૦ [પ્રા. छड्ड = છોડવું. તજવું પરથી] એકલું; સાથ વિનાનું (૨) [લા.] કુંવારું (૩) છોકરાંછૈયાં વિનાનું
છડેચોક અ૦ [છડું (=જાને)+ચોક = જાણીજોઈને] ખુલ્લી રીતે, જાહેરમાં
છડેછડું વિ૦સાવ છડું [મિલીનો કંઠો
છડો પું૦ 'છડા'નું એ૦વ૦ (જુઓ છડા)(૨)
છણકવું,છણકારવું સ૦ક્રિ૦છણકો કરવો, ગુસ્સામાં બોલવું, તરછોડવું (૨) સૂપડા વડે ઝાટકવું .
છણકારો પુ૦ છણકો; તોર
છણકો પુ૦ [રવ૦] ગરમ તેલમાં પાણીનો છાંટો પડવાથી થતો અવાજ (૨) ગુસ્સાનો બોલ; ગુસ્સો (૩) તુચ્છકાર; તરછોડ. ૦છાકોટો પું૦ છણકો; ગુસ્સાનો બોલ
છણછણવું, છણછણાટ જુઓ છછણવું, છછણાટ
છણવું સ૦ક્રિ૦ [ડે छाणण = ચાળવું કે ગાળવું તે] બારીક કપડાથી ચાળવું કે ગાળવું (૨) બારીક તપાસ કરવી [લા.]
છણવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. छण (સં. क्षण)] ખણવું; નખથી વલૂરવું (૨) દબાઈ ગયેલી વાતને ફરી ઉખેળવી–છેડવી [લા.]
છણણી, છણાવટ સ્ત્રી૦ છણવું તે
છત સ્ત્રી૦ [સં. सत्] હોવાપણું; હસ્તી (૨) પુષ્કળપણું; ભરતી
છત સ્ત્રી૦ [સં. छत्र; પ્રા. छत्त] ઓરડા કે મકાનના છાપરાનો અંદરનો ભાગ– 'સીલિંગ'; ચંદરવો; વિતાન (૨) ધાબું; અગાશી
છતાં અ૦ [સં. सत ઉપરથી] તોપણ
છતું વિ૦ [સં. सत् ઉપરથી] જીવતું; વિદ્યમાન (૨) ચત્તું; સવળું (૩) સીધું; પાંસરું (૪) ઉઘાડું; જાહેર
છતુંપાટ વિ૦ ચત્તું; ચત્તુંપાટ
છતે અ૦ એક નકામો વપરાતો શબ્દ-પ્રયોગ (જેમ કે, છતે તમે ક્યારે આવશો?) (૨) 'છતું'નું 'સતિ સપ્તમી' પ્રયોગનું રૂપ (જેમ કે છતે હાથે હારો છું)
છત્તર ન૦ જુઓ છત્ર
છત્તા(-ત્તું)પાટ વિ૦ જુઓ છતુંપાટ
છત્ર ન૦ [સં.] મોટી ભારે છત્રી (૨) રાજ-ચિહ્ન તરીકે વપરાતી છત્રી (૩) રક્ષણ કરનાર; પાલક (૪) ફૂલઓસણીનો એક પ્રકાર જેમાં બધાં જ ફૂલ એક જ સપાટીએ હોય છે; 'અમ્બેલ' [વ. વિ.]. ૦છાયા સ્ત્રી૦ છત્રની છાયા (૨) આશ્રય [લા.]. ૦પતિ પું૦ [સં.] રાજા, શહેનશાહ. ૦પલંગ પું૦ છપરપલંગ. –ત્રાકાર વિ૦ છત્રના આકારનું. –ત્રી, તાપ તથા વરસાદથી બચવા માથે ઓઢવાનું એક સાધન (૨) ગાડી, પલંગ વગેરે પર હોતી છત–ઢાંકણ
છત્રીશ(-સ) વિ૦ [સં. षट्त्रिंशत्; પ્રા. छत्तीस] '૩૬' [બહાનું
છદ્મ ન૦ [સં.] છળકપટ (૨) બનાવટ; ઢોંગ;
છનાછની સ્ત્રી૦ [રવ૦] ઉપરાઉપરી છન છન અવાજ થયા કરવો તે (૨) પૈસાની રેલછેલ [લા.]
છન્ન વિ૦ [સં.] ઢંકાયેલું
છન્નુ(–ન્નું) વિ૦ [સં. षण्णवति; પ્રા. छण्ण (–ન્ન)૩] '૯૬' [થઈ ગયેલું
છપતરું વિ૦ છાચરું (૨) ઘસાઈને પાતળું
છપર ન૦ છાપરું. ૦ખાટ સ્ત્રી૦; પું૦ (મચ્છરદાનીની) છત્રીવાળો પલંગ ૦પગું વિ૦ ચાલતાં જેનું જમીન પર આખું પગલું પડે એવું (તે અભાગીનું ચિહ્ન મનાય છે). ૦પલંગ જુઓ છપરખાટ
છપવું અ૦ક્રિ૦ છુપાવું; સંતાવું
છપાઈ(-મણ,-મણી) સ્ત્રી૦ છાપવાનું મહે-નતાણું (૨) છાપ
છપાવવું સ૦ક્રિ૦ 'છપવું', 'છાપવું'નું પ્રેરક
છપાવું અ૦ક્રિ૦ 'છાપવું'નું કર્મણિ (૨) છાપવાની ક્રિયા થવી; 'છપવું'નું ભાવે (૩) [પતંગનું] એકદમ નીચે પડવું
છપ્પન વિ૦ [સં. षट्पंचाशत्; પ્રા. छप्पण-(ન્ન)] '૫૬' (૨) (૫૬ દેશ, ૫૬ ભાષા ને

૫૬ સંખ્યા માટે સંસ્કૃત કોશ છે એ સમજ પરથી) ઘણું; અનેક; બહુ; બધું. ૦ભોગ પું૦ ઠાકોરજીને ધરાવવાની છપ્પન પ્રકારની રસોઈ (૨) દુનિયાના બધા ભોગવિલાસ [લા.]. -નિયો વિ૦ પું૦ સં. ૧૯૫૬માં પડેલો મોટો દુકાળ

છપ્પય પું૦ જુઓ છપ્પો ['છપર'માં

છપ્પર, ૦ખાટ, ૦પગું, ૦પલંગ જુઓ

છપ્પો પું૦ [પ્રા. छप्पय] છ પદનો એક છંદ

છબ, (૦છબ, ૦ક છબક) અ૦ [રવ૦] પાણીમાં કાંઈ અફળાવાનો અવાજ. ૦છબાવવું સ૦ક્રિ૦ 'છબછબ' કરવું (૨) તેમ કરતા કપડું ધોવું

છબતરું વિ૦ છીછરું (૨) ગંદું, ચૂંથાયેલું (૩) ન૦ છપતરું; ઘસાયેલું પતરું (૪) ચૂંથાયેલો કાગળનો કકડો

છબરડો પું૦ ગોટાળો, અવ્યવસ્થા; કામ કે કુળને નામે મીંડુ [છમછબિયાં

છબલીકાં ન૦ બ૦ વ૦ [રવ૦] કાંસાં;

છબી(-બી) સ્ત્રી૦ [જુઓ छवि] તસવીર (૨) કાંતિ; સૌંદર્ય. -બીલું વિ૦ મોહક છબીવાળું; રૂપાળું

છબોતરું વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ છબતરું

છમ (૦ક છમક) અ૦[રવ૦]. ૦કલું ન૦ અટકચાળું; ચાંદવું (૨) નાનકડું તોફાન. ૦કવું અ૦ક્રિ૦ છમક છમક થવું (જેમ કે, ઘૂઘરીનું)(૨)ઠમકો કરીને ચાલવું. ૦કારવું સ૦ક્રિ૦ છમ અવાજ કરવો (જેમ કે, ઊની વસ્તુ પ્રવાહીમાં બોળીને). ૦કારો પું૦ છમકારવાનો અવાજ. ૦છમ અ૦ [પ્રા. छमच्छम=છમછમ કરવું] એવો અવાજ કરીને (૨) મદમાં [લા.]. ૦છમાટ પું૦ 'છમછમ' અવાજ (૨) તોર; મદ [લા.]. ૦છમિયાં ન૦બ૦વ૦ કાંસીજોડાં (૨) ઝાંઝરિયાં [સાલનો ઉત્સવ દિવસ

છમછરી સ્ત્રી૦ જુઓ સંવત્સરી (૨) પર્યુ-

છમાસિક વિ૦[સં. षण्मासिक; પ્રા. छम्मासिय] છ મહિને થતું (ખાસ કરીને પરીક્ષા માટે)

છમાસિયો પું૦ જુઓ છમાસી

છમાસી સ્ત્રી૦મરણ પછી છમાસે કરાતી ક્રિયા

છર પું૦ [સં. क्षुर] અસ્રો (૨) તોર; મદ (૩) મસ્તી; તાન [ફાટતું (૨) કનવાઈ

છરતું વિ૦ ['છરર' અવાજ કરતું] આડું;

છરર(૦ર) અ૦ [રવ૦] વસ્તુ છરતી જતાં કે કપાતા થતો અવાજ – સુરરર

છરાયું(-યેલું) વિ૦ ['છર' ઉપરથી] માનેલું; ફાટેલું. -વું અ૦ ક્રિ૦ તોર કે મસ્તીમા આવવું; ફાટવું

છરી સ્ત્રી૦ છૂરી, પાળી; કાતું

છરેલ વિ૦ છર – મદવાળું; છરાયેલું

છરો પું૦ મોટી છરી (૨) સીધો જમૈયો (૩) બંદૂકના બારમાં ભરે એવી ગોળીઓ (૪) બૉલ-બેરિંગમાં વપરાતી ગોળીઓ

છલ પું૦; ન૦ [સં.] છળ; છેતરપિંડી; કપટ (૨) ખોટો વેશ (૩) બહાનું

છલક સ્ત્રી૦ છાલક(૨)પાણીનું બેડું(૩)અ૦ છાલક વાગતી હોય એમ. ૦છોઈયાં અ૦ છલકાતું હોય એમ. -કાવું અ૦ ક્રિ૦ (હાલવાથી) પ્રવાહી પદાર્થનું ઊછળી બહાર પડવું કે ઊભરાવું(જેમ કે વરસાદથી તળાવ છલકાઈ ગયાં) (૨) અભિમાનથી ફુલાવું [લા.]

છલન ન૦,-ના સ્ત્રી૦[સં.]છળવું – છેતરવું તે

છલંગ સ્ત્રી૦ ઠેકડો; ફલંગ

છલાછલ અ૦ [દે. च्छुल्लुच्छुल=છલકાવું; ઉછળવું] છલકાય તેમ-ઠેઠ સુધી (ભરેલું)

છલાવું અ૦ક્રિ૦ જુઓ છલકાવું

છલૂડી સ્ત્રી૦ નાનું છાલિયું; નાની વાડકી

છલો પું૦ એક જાતની ઘૂઘરીઓની વીંટી (૨) લગ્ન વખતે પહેરવાની વીંટી (૩) પૂંજાના સામાનની છાબડી

છલોછલ અ૦ જુઓ છલાછલ

છલ્લા સ્ત્રી૦ કાનનો વેહ વધારવા ઘલાતી કડી (૨) પું૦બ૦વ૦ જુઓ છલ્લો. -લ્લાં ન૦બ૦વ૦ છલ્લા – વીંટીઓ

છલ્લેયું ન૦ [દે. छल्ली ઉપરથી] સાવ ઘસાઈ ગયેલું છલ્ડું (૨) છાલ કે લાકડાની ચૂડી

છલ્લો પું૦ જુઓ છલો (૧, ૨ અર્થો બહુધા બ૦ વ૦ તરીકે)

છવાવું અ૦ ક્રિ૦ [दे. छत्थिअ=છવાયેલું] ('છાવું'નું કર્મણિ) ઢંકાવું; ઘેરાવું (૨) ફેલાવું
છવિ સ્ત્રી૦ [સં.] જુઓ છબી
છવ્વીશ(–સ) વિ૦ [सं. षड्+विंशति; प्रा. छव्वीसइ] '૨૬'
છસેં(–સો) પું૦ બ૦વ૦ [છ+સો] '૬૦૦'
છળ પું૦; ન૦ જુઓ છલ. ૦કપટ ન૦ પ્રપંચ; દગોફટકો [–છાલક
છળકો પું૦ [જુઓ છલક] પાણીની છોળ
છળપ્રપંચ પું૦ દગોફટકો; છળકપટ
છળવું સ૦ક્રિ૦ [સં छल्] છેતરવું; ઠગવું
છળવું અ૦ક્રિ૦ બીકથી ચમકવું; હબકવું
છંછણવું અ૦ક્રિ૦ જુઓ છણછણવું
છંછણાટ પું૦ જુઓ છણછણાટ
છંછેડવું સ૦ક્રિ૦ [જુઓ છેડવું] ચીડવવું; સળી કરવી
છંટકાવ પું૦ [प्रा. छट=છાંટવું] છાંટવું તે
છંટકોર પું૦ [જુઓ છંટકાવ] છંટકોરવું તે. ૦વું સ૦ક્રિ૦ છંટકાવ કરવો; છાંટવું (૨) પાણી છાંટી ઓલવવું
છંટાવ પું૦ જુઓ છંટકાવ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ 'છાંટવું'નું પ્રેરક. –વું અ૦ક્રિ૦ 'છાંટવું'નું કર્મણિ (૨) છાંટા ઊડવા; છાંટાથી ભીંજાવું (૩) ગાભણું થવું (ગાય ભેંસ ઇત્યાદિનું)
છંદ પું૦ [સં.] લત, વ્યસન
છંદ પું૦[સં.]અક્ષર કે માત્રાના મેળ–નિયમથી બનેલી કવિતા; વૃત્ત. ૦બદ્ધ વિ૦ પદ્યરૂપે ગોઠવેલું–બનાવેલું. ૦ભંગ પું૦ છંદ–વૃત્તનો ભંગ. ૦(–દઃ)શાસ્ત્ર ન૦ વેદનાં છ અંગમાંનું એક (૨) પિંગળ
છંદી(૦લું) વિ૦ મોજી; શોખીન (૨) અમુક લતવાળું
છંદોબદ્ધ વિ૦[સં.] જુઓ છંદબદ્ધ
છંદોભંગ પું૦ [સં.] જુઓ છંદભંગ
છાક પું૦ નશો; કેફ (૨) તોર; મિજાજ (૩) સ્ત્રી૦ દુર્ગંધ. ૦ટ(–ટું) વિ૦ દારૂ પીને ભાન ભૂલેલું. ૦ટો પું૦ દારૂડિયો
છાકમછોળ અ૦ છોળો ઉપર છોળો વાગે એમ (૨) પુષ્કળતા
છાકવું અ૦ ક્રિ૦ [જુઓ છકવું] છલકાઈ –ફુલાઈ જવું (૨) બહેકી–વંઠી જવું
છાકોટો પું૦ ભારે છાકવાળો છણકો –તિરસ્કાર; છાંછિયું
છાગ પું૦ [સં.] છગ; બકરો
છાગળ પું૦ [સં. छागल] બકરો (૨) સ્ત્રી૦ પાણી ભરવાની ચામડાની બતક
છાછર સ્ત્રી૦ તાસક
છાછર સ્ત્રી૦ પાણીની સપાટી પર છરર કરતું જાય એવી રીતે કાંઈ ફેંકવું તે
છાછરું વિ૦ જુઓ છીછરું
છાજ ન૦ [સં. छाद ઉપરથી] છાપરામાં ઘાસ પાટિયાં કે વાંસ વગેરેનું કરાતું આચ્છાદન કે તે વસ્તુઓ. ૦લી સ્ત્રી૦ નાનું છજું (૨) અભરાઈ
છાજવું સ૦ક્રિ૦ [સં. छाद् ઉપરથી] છાજથી ઢાંકવું; છાવું (૨) છવાઈ રહેવું
છાજવું સ૦ ક્રિ૦ [प्रा. छज्ज] લાયક હોવું (૨) સારું દેખાવું; શોભવું (૩) ઘણો વખત નભવું; ટકવું (ઉદા૦ 'રાંક હાથે રે, રતન ચડ્યું છાજ્યું નહિ') [કૂટવી તે
છાજિયું ન૦ શોકના આવેશમાં છાતી
છાટ સ્ત્રી૦ પથ્થરનો લાંબો પહોળો કકડો
છાણ ન૦ [દે.] ગાયભેંસનો મળ; ગોબર. ૦પૂંજો પું૦ કચરોપૂંજો
છાણવું સ૦ ક્રિ૦ [દે. छाणण] બારીક રીતે ચાળવું (૨) છાલવું
છાણિયું વિ૦ છાણ જેવું; પોચું; દમ વગરનું (૨) છાણ ખાઈને રહેનારું (૩) ન૦ છાણમાટીનું બનાવેલું ટોપલું
છાણું ન૦ [दे. छाणी] બાળવા માટે છાણને થાપીને સૂકવેલું ચકરડું
છાત ન૦ છત્ર; છત્રી [પ]
છાતી સ્ત્રી૦ શરીરનો પેટથી ઉપરનો પહોળો ભાગ (૨) [લા.] હૈયું; દિલ (૩) હિંમત. ૦પૂર વિ૦ છાતી સુધી આવે એટલું. ૦ફાટ અ૦ છાતી ફાટી જાય એમ; ખૂબ લાગણીથી. ૦ભેર અ૦ હિંમતથી (૨) (ઊંચું ચડતાં) છાતી ભરાઈ આવે–દમ ચડે તેમ

છાત્ર પું૦ [સં.] વિદ્યાર્થી ૦વૃત્તિ સ્ત્રી૦જુઓ શિષ્યવૃત્તિ. –ત્રાલય ન૦ છાત્રોને રહેવાનું સ્થળ; 'બોર્ડિંગ'; 'હૉસ્ટેલ'
છાનાછાની સ્ત્રી૦ છાની વાત
છાનું વિ૦ [સં. છન્ન] ગુપ્ત (૨) મૂગું. ૦છપનું(–નું) વિ૦ છુપું; કોઈ જાણે નહિ તેવું; ગુપ્ત. ૦માનું વિ૦ છાનુંછપનું (૨) ગુપચુપ
છાપ સ્ત્રી૦ ['છાપવું' ઉપરથી] એકબીજા પર દબાવાથી તેની આકૃતિ પડે તે (૨) આકૃતિ પાડવાનો સિક્કો(૩)પતગ છપાવી તે (૪) છાપવાની સફાઈ (૫) મન ઉપર થયેલી અસર–બધાયેલો અભિપ્રાય[લા.] (૬) શેહ; દાબ; પ્રભાવ. ૦ખાનું ન૦ છાપવાનું થતું હોય તે સ્થળ; મુદ્રણાલય. ૦ણી સ્ત્રી૦ છાપવાની રીત કે સફાઈ. ૦ભૂલ સ્ત્રી૦છાપવામાં થયેલી ભૂલ
છાપર સ્ત્રી૦ વાટવાનો મોટો ચપટો પથ્થર
છાપરી સ્ત્રી૦ નાનું છાપરુ (૨) ઝૂંપડી[લા.]. –રું ન૦[જુઓ છપ્પર]મકાન પર કરેલું ઢાંકણ (૨) છાજ (૩) ઝૂંપડું
છાપવું સ૦ક્રિ૦ બીબા વડે છાપ–આકૃતિ પાડવી [(૨) બીબું
છાપું ન૦ ['છાપવું' ઉપરથી].વર્તમાનપત્ર
છાપેલ કાટલું ન૦[છાપેલું+કાટલું]પહોંચેલ, ખંધા તરીકે પંકાયેલો માણસ [લા.]
છાપો પું૦ ['છાપવુ'ઉપરથી]ઓચિંતો હુમલો (૨)છાપ વડે કરેલું ચિહ્ન(૩)લાગો; વેરો
છાબ,(૦ડી) સ્ત્રી૦, ૦ડું ન૦[દે. છબ્વ(૦ગ)] વાંસની છાછરી ટોપલી
છાયલ સ્ત્રી૦ (છા') ન૦ [સર૦ દે. છાઇલ્લ =સુંદર] એક જાતનો છાપેલો સાલ્લો.
છાયા સ્ત્રી૦ [સં.] પડછાયો (૨) આશ્રય; ઓથ (૩) અસર; છાપ [લા.]. ૦ચિત્ર ન૦ કેવળ છાયા–ઓળારૂપે આલેખાયેલું ચિત્ર. ૦નુવાદ પું૦ મૂળની છાયા ઉતારતો અનુવાદ; ભાવાનુવાદ. ૦યંત્ર ન૦ છાયા ઉપરથી વખત જાણવાનું યંત્ર;'સન–ડાયલ'
છાયો (છા') પું૦ [સ.છાયા] છાંયો; પડછાયો
છાર (છા') પું૦; સ્ત્રી૦ [સં. ક્ષાર] ઈંટવાડાનો ભૂકો (૨) ફૂગ (૩) ધૂળ (૪) રાખોડી (૫) છારી
છાર પુ૦ [પ્રા.] મત્સર; અભિમાન
છારવું (છા') સ૦ક્રિ૦ ['છાર' ઉપરથી] બાળીને ખાખ કરવું (૨) છારું દબાવવું (૩) માંડી વાળવું; છાવરવું
છારા (છા') વિ૦ [સં. ક્ષાર] (બ૦વ૦ રૂપ) પિત્તવાળા તીખા (ઓડકાર)
છારાં (છા') ન૦ બ૦ વ૦ છારા જાતિનાં માણસ (તુચ્છકારમાં)
છારિયું (છા') ન૦ સાંકડા મોંનાં વાસણ ઘસવા માટે વપરાતો કૂચડો . [થર
છારી (છા') સ્ત્રી૦ વસ્તુ પર બાઝતો આછો
છારું (છા') ન૦ [જુઓ 'છાર' પું૦સ્ત્રી૦] ઈંટો, મટોડી અને ચૂનાવાળો ભૂકો
છારો (છા') પું૦ એ નામની એક જિપ્સી જેવી જાતનો પુરુષ
છારોડિયા (છા') વિ૦બ૦વ૦ જુઓ છારા
છારોડિયાં (છા') ન૦બ૦વ૦ મરનારના તેરમાને દિવસે ચકલામાં પીળું ઓઢાડીને મુકાતા ત્રણ ઘડા
છાલ સ્ત્રી૦ [સ. છાલ] ત્વચા (ઝાડની)
છાલ (છા') પું૦જુઓ ખ્યાલ(૨) કેડો,પીછો
છાલક સ્ત્રી૦[સં. ક્ષાલ્ ઉપરથી] પાણીની છોળ
છાલકું વિ૦ ['છાલક' ઉપરથી] છાછરું; છીછરું (૨)આછકલું; પાજી; હલકું [લા.] (૩)ન૦ગધેડા ઉપર નાખવાની બે પાખિયાં-વાળી ખુલ્લી ગૂણ (૪)ચાર મણનો સ તોલો
છાલાં ન૦બ૦વ૦ [સં. છાલ] ફોતરાં,છોડાં (૨) ચામડી પરનાં બિંગડાં
છાલિયું ન૦ પહોળા મોંની વાડકી;છાલું
છાલી સ્ત્રી૦નાનું છાલું,વાડકી.–લું ન૦વાડકો
છાલું ન૦ ['છાલ' સ્ત્રી૦ ઉપરથી] ઘંટીમાંથી લોટ વાળવાનું નાળિયેરનું છોડું (૨) 'છાલાં'નું એ૦વ૦
છાવણી (છા') સ્ત્રી૦ [દે.છાયણી; છાયણિયા] (લશ્કરી) પડાવ કે મથક [કરવો
છાવરવું (છા')સ૦ક્રિ૦ઢાંકવું(૨)ઢાંકપિછોડો

છી અ૦ [રવ૦] જુઓ છિ (૨) ગદકીસૂચક ઉદ્ગાર [(વ૦ મા૦)
છીએ અ૦કિ૦ 'હોવુ'નુ પ્રથમ પુરુષ બ૦વ૦
છીછરુ વિ૦ થોડી ઊડાઈવાળુ
છી છી અ૦ જુઓ 'છી' અ૦
છીટ અ૦ [રવ૦] છિટ (૨) સ્ત્રી૦ સૂગ, અણગમો છીત
છીણવુ સ૦કિ૦ [પ્ર] છીણી ઉપર ઘસવુ ઝૂદો પાડવો (૨) મોળવુ સમારવુ (શા૦)
છીણી સ્ત્રી૦ છીણવાનુ સાધન (૨) લાકડા કા વામા વપરાતી લોઢાની ફાચર (૩) ધાતુ કાપવાનુ લોઢાનુ વીધણુ
છીત સ્ત્રી૦ [જુઓ છી ] સૂગ
છીદરી સ્ત્રી૦[સ છિદ્ર ઉપરથી] છીપકી ગીપકી વાળો એક જાતનો સાળો
છીનવવુ સ૦ કિ૦ [સ છિદ્] ઝૂટવી લેવુ (૨) છેતરી લેવુ
છીનવાવુ અ૦કિ૦ 'છીનવવુ'નુ કર્મણિ
છીપ સ્ત્રી૦[સ શુક્તિ, પ્રા સિપ્પિ] એક જાતની માછલીનુ કોટલુ-ઘર સીપ
છીપર સ્ત્રી૦ પથ્થરની છટા શિલા
છીપવુ અ૦કિ૦ શમવુ, શાત થવ(તરસનુ) (૨) સતાવુ લપાવુ
છીપો પુ૦[પ્ર છિપ્પય] કપડા છાપનારો છાપગર
છીબુ ન૦[દ છિબ્ব] તપેલીનુ ઢાકણુ તાસક
છીલટુ ન૦ [પ્ર છલ્લ] છિલેટ, છોડુ, છોતરુ
છીલવુ સ૦કિ૦ છોલ કાઢવા, છોલવુ
છીં અ૦ [રવ૦] છીકવાનો અવાજ
છીક સ્ત્રી૦[દ છિક્કા] છી કરીને જોરથી શ્વાસ બહાર ફેંકવો તે ૦ણી સ્ત્રી૦ સૂઘવા માટે ખૂદીને તૈયાર કરેલી તમાકુ ૦વુ અ૦કિ૦ છીક ખાવી
છીંકારકુ ન૦ [છીક ઉપરથી] કાચડા જેવુ એક ઝેરી પ્રાણી, જેની છીકનો વાયુ ઝેરી માનવામા આવે છે (૨) એક જાતનુ નાનુ હરણ
છીકારવુ ન૦ એક જાતનુ હરણ (૨) વિ૦ વારેઘડીએ-ઘણી છીકો ખાનાર
છીકારુ ન૦ છીકારવુ

છીટ સ્ત્રી૦ એક જાતનુ રગિત, ભાતીગર કપડુ
છીટવો પુ૦ કાગનો ભારો ઉપાડવાની બે પાખિયાવાળી લાકડી, છેટલો
છીડી સ્ત્રી૦ [પ્ર છિણ્ડિઆ, છીંડ] સાકડી ગલી-નવેળિયુ (૨) નાનુ છીડુ -ડુ ન૦ વાડમા રાખેલુ બાક-માર્ગ (૨) [લા] દોષ (૩) બહાનુ
છુકછુક અ૦ [રવ૦] એન્જિનનો અવાજ ૦ગાડી સ્ત્રી૦ (બાળભાષામા) રેલગાડી (૨) તેની બાળ-રમત
છુછકારવુ સ૦કિ૦ [રવ૦] કરડવા કે પાછળ પડવા ઉશ્કેરવુ (કૂતરાને)
છુટકારો પુ૦ છૂટકો મુક્તિ અત
છુટાણુ ન૦ છૂટુ પથરાઈ જવુ તે (અણુઓનુ અગર પ્રકાશના કિરણોનુ), 'ડિસેરિયેશન' [પ વિ] [છૂટવુ'નુ ભાવે
છુટાવુ અ૦કિ૦ છૂટવાની ક્રિયા થવી,
છુટ્ટી સ્ત્રી૦ છૂટી, રજા (૨) નવરાશ
છુટ્ટુ વિ૦ જુઓ છૂટુ
છુપાવવુ સ૦ કિ૦ [છૂપવુ ઉપરથી] સતાડવુ, ગુપ્ત રાખવુ
છુપાવુ અ૦કિ૦ છૂપવુ, સતાવુ
છુમ(૦છુમ) અ૦ [રવ૦] (ઘૂઘરી વગેરેનો)
છુરિકા, છુરી સ્ત્રી૦ [સ] છૂરી છરી
છુવાવુ અ૦કિ૦ 'છૂવુ'નુ કર્મણિ
છુ અ૦કિ૦ હોવુ નુ પ્રથમ પુરુષ એકવચન (વિ૦ કા૦)
છૂ ન૦ [રવ૦] સરકી જવુ-જતા રહેવુ તે (૨) અ૦ કૂતરાને કોઈની પાછળ પડવા ઉશ્કેરવાનો-છુછકારવાનો ઉદ્ગાર
છૂટ (ટ) સ્ત્રી૦ ['છૂટવુ' પરથી] મોકળાશ (૨) રજા પરવાનગી (૩) છોડી દીધેલી -જતી કરેલી રકમ (૪) ઊડવા માટે પતગને દૂરથી, ઊડે એમ ઊચી કરી છોડવી તે(૫)છૂટાપણુ સ્વત ત્રતા(૬)તગી કે સફતાઈ, સકોચ યા મનાઈનો અભાવ
છૂટક વિ૦ છૂટ છૂટુ (૨) અ૦ જથાબધ નહિ તેમ
છૂટકો પુ૦ છુટકારો, મુક્તિ

કે વીણાના તાર છેડવા, વાત છેડવી)

**છેડાગાંઠણુ(-ણું)** (છે) ન૦ વરકન્યાના છેડા ગાંઠવાનું વસ્ત્ર [તલાક

**છેડાફૂટકા** (છે') પુ૦ બ૦ વ૦ ફટાછેડા,

**છેડાછેડ(-ડી)** (છે') સ્ત્રી૦ વારંવાર છેડવું તે, સતામણી

**છેડાછેડી** સ્ત્રી૦ (છે')['છેડો' ઉપરથી] વરના જામા સાથે વહુની ઘાટડીની ગાંઠ બાંધે છે તે

**છેડાવું** અ૦ક્રિ૦ ખીજવાવું

**છેડો** (છે')પુ૦ [દે છેઅ, કે સ છેદ] અંતનો ભાગ, અંત (૨) હદ સીમા (૩) પાલવ (૪) આશરો, મદદ [લા] [૦વાળવો=મરણ પાછળ છેડો વાળીને રોવું તે]

**છેતરપિંડી, છેતરબાજી** સ્ત્રી૦ ['છેતરવું' પરથી] છેતરામણી, ઠગાઈ

**છેતરવું** સ૦ક્રિ૦ ઠગવું, છળવું

**છેતરામણ** ન૦, **-ણી** સ્ત્રી૦ છેતરાવાપણું. **-ણું** વિ૦ છેતરી લે એવું

**છેતાળીસ** (છે) વિ૦ [સ षट्चत्वारिंशत्, પ્રા छायालीस] '૪૬', છેંતાળીસ

**છેદ** પુ૦ [સ] કાપો, ચીરો (૨) છિદ્ર (૩) છેદનારી - ભાગનારી સંખ્યા (અપૂર્ણાંકમાં લીટી નીચે લખવામાં આવે છે તે) [ગ] (૪) નાશ **૦ક** વિ૦ [સ] છેદનારું - કાપનારું (૨) ભાગનારું [ગ] (૩) પું૦ જુઓ છેદ. **૦ન** ન૦ [સ] છેદવું - કાપવું

**છેદનરેખા, છેદનલીટી** સ્ત્રી૦ વર્તુલને છેદનારી લીટી, 'સીકન્ટ'

**છેદવું** સ૦ક્રિ૦ [સ छिद्] કાપવું (૨) છિદ્ર - કાણું પાડવું (૩) નિકંદન કાઢવું (૪) છેદ રૂપે થઈને ભાગવું [ગ]

**છેદશુદ્ધિ** સ્ત્રી૦ છેદ ઉડાડી દેવો તે [ગ]

**છેર** (છે') સ્ત્રી૦ જુઓ છેરંટો, ખેર

**છેરવું** (છે') અ૦ક્રિ૦ પાતળું અઘવું

**છેરંટો** (છે') પુ૦ છેરામણ, પાતળો ઝાડો

**છેરંટો** (છે') પુ૦[જુઓ ખેરંટો]ધૂળ, કચરો

**છેરાટો** (છે') પુ૦, **-મણ** ન૦, સ્ત્રી૦ છેરવું તે, પાતળો ઝાડો

**છેલ** (છે) પુ૦ [સ छेक, छविल्ल, પ્રા छइल्ल] વરણાગિયો માણસ. **૦છટાકિયું** વિ૦ છેલબટાઉ **૦છબીલું** વિ૦ મોહક ને રૂપાળું

**છેલછેલ્લું** (છે') વિ૦ ['છેલ્લું'નો દ્વિર્ભાવ] છેલ્લામાં છેલ્લું, સૌથી છેલ્લું, છેલવેલ્લું

**છેલડ** (છે)પુ૦ છેલ. **-ડી** સ્ત્રી૦ વરણાગિયણ સ્ત્રી. **-ડો** પુ૦ છેલ. **-ણ** સ્ત્રી૦ છેલગી

**છેલબટાઉ** (છે) વિ૦ (૨) પુ૦ છેલ, વરણાગિયો [છેલછેલ્લું

**છેલવહેલું, છેલવેલ્લું** વિ૦ (છે) જુઓ

**છેલાઈ** (છે) સ્ત્રી૦ છેલપણું **-ણી** પુ૦ છેલ, સહેલાણી

**છેલ્લું** (છે') વિ૦ છેવટનું [છેલ્લે પાટલે બેસવું = જાત કે સ્વભાવ ઉપર જવું (૨) અંતિમ હદે જવું.]

**છેવટ** (છે') સ્ત્રી૦,ન૦ અંત, છેડો **-ટે(-ટે)** અ૦ અંતે, છેડે [છેડા ઉપરનું

**છેવાડું** (છે') વિ૦ [જુઓ છેવટ] છેલ્લું,

**છેહ** પુ૦ દગો, વિશ્વાસઘાત

**છેંટલી** (છેં૦) સ્ત્રી૦ છાણ વીણવા ફરવાની રીતની ગૂંથેલી ટોપલી (૨) તેવી ગંદી ટોપી (તિરસ્કારમાં 'છેંટલું') [લા] **-લો** પુ૦ જુઓ છીંટલો

**છેંતાળીસ** (છેં) વિ૦ '૪૬'

**છૈયાંછોકરાં** ન૦ બ૦ વ૦ છોકરાંછૈયાં, બાળકો, સંતાન કે પરિવાર

**છૈયું** ન૦ છોકરું. **-યો** પુ૦ છોકરો

**છો** (છો') સ્ત્રી [સ सुधा પ્રા छुहा]ચૂનાનો કેરૂ

**છો** (છો) અ૦ક્રિ૦ 'હોવું'નું બીજો પુરુષ બ૦વ૦ વર્તમાનનું રૂપ (૨) અ૦, ભલે

**છોકરમત** વિ૦ [છોકરું + મતિ]બાળક જેવી અલ્પબુદ્ધિનું કે હઠીલું (૨) સ્ત્રી૦ બાળક જેવી હઠ

**છોકરવાદ** વિ૦ [છોકરું+વૃત્તિ] થોડી અક્કલનું, છીછરું, અવિવેકી (૨) સ્ત્રી૦ તેવું વર્તન **-દી** સ્ત્રી૦ છોકરવાદપણું

**છોકરી** સ્ત્રી૦ [દે छोकरी] સ્ત્રીજાતિનું છોકરું (૨) કન્યા, દીકરી (૩) (વ્યંગમાં) નામર્દ **-રું** ન૦ સંતાન, બાળક (૨) નાનો

છોકરો કે છોકરી. –રો પું૦ નરજાતિનું છોકરું (૨) નાની વયનો–૧૬ વર્ષ સુધીનો પુરુષ (૩) દીકરો

**છોગલો** પું૦ ['છોગું' ઉપરથી] લૂગડાનો કકડો; અંગૂછો [છબીલું; ફક્કડ

**છોગાળ(–ળું)** વિ૦ છોગાં રાખનારું; છેલ–

**છોગું** ન૦ [સં. गुच्छक] કલગીની જેમ ખોસેલો ઊડતો કે ગૂંથેલો ફેંટો–ફાળિયાનો છેડો (૨) પાઘડીમાં ખોસેલો ફૂલનો તોરો

**છોછ** સ્ત્રી૦ ચોખ્ખાઈ કે આચારની ચટ–તીવ્ર લાગણી; છોત. ૦ત સ્ત્રી૦ છોછ (૨) ખણખોદ

**છોટું** વિ૦ [દે. छुड्ड] નાનું

**છોડું** (છો) ન૦ [દે. छो(०ड)आ=છોડું+ડું] છોડિયું (૨) ભીંડીનું ફેલું; રેસાદાર એવી લટ (૩) પેંગડાનો ચામડાનો પટો

**છોડ** પું૦ રોપો; છોડવો. ૦ફળ ન૦ સાદાં ફળનો એક પ્રકાર; 'એકીનિયલ ફ્રુટ' [વ.વિ.]

**છોડ** (છો) ન૦ [દે. छवडी=ચામડી]; સુકાઈને થયેલું છોડું (૨) સુકાઈ ગયેલો ગર્ભ (૩) નાકમાં બાઝતું લીંટ ઇ૦નું સૂકું પડ

**છોડવવું** સ૦ ક્રિ૦ ['છોડવું' ઉપરથી] બંધનમાંથી છૂટું કરાવવું

**છોડવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. छोटय्; પ્રા. छोड] છૂટે એમ કરવું (૨) તજવું; ત્યાગ કરવો

**છોડવો** પું૦ છોડ; રોપો (૨) પોચા થડવાળો છોડ; 'હર્બ' [વ. વિ.]

**છોડાવવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ છોડવવું

**છોડિયું** (છો) ન૦ [જુઓ છોડું] છાલ કે તેનો કકડો (૨) લાકડાનો પાતળો કકડો

**છોડી** સ્ત્રી૦ [દે. छोडि=નાની] છોકરી

**છોડું** (છો) ન૦ [જુઓ છોટું ન૦] છોડિયું (૨) છોતરું

**છોત** સ્ત્રી૦ જુઓ છોછ

**છોતરું** (છો) ન૦ છોડું; ફોતરું; પડ

**છોતેર** (છો) વિ૦ [સં. षट्सप्तति, પ્રા. छहत्तर] '૭૬'; છોંતેર

**છોતો** (છો) પું૦ [સર૦ છોટું ન૦] વાસણ ધોવાનો કૂચડો

**છોત્તેર** (છો) વિ૦ છોતેર

**છો ને** (છો) અ૦ ભલે ને

**છોબંધ** (છો') વિ૦ છોવાળું

**છોભાવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. क्षुभ्; પ્રા. छुब्भ् પરથી] છોભું–ખસિયાણું પડવું

**છોભીલું, છોભું** વિ૦ [જુઓ છોભાવું] ખસિયાણું; ઝંખવાણું; શરમિંદુ

**છોરી** સ્ત્રી૦ [જુઓ છોરો] છોકરી; છોડી. –રું(–રું) ન૦ છોકરું. –રો પું૦ [દે. छोय(–ह)र] છોકરો [ઉપરની ત્વચા

**છોલ** (છો) પું૦;સ્ત્રી૦[જુઓ છાલ]વનસ્પતિ

**છોલ** પું૦,સ્ત્રી૦['છોલવું' ઉપરથી](લાકડાના) છોલવાથી પડતાં છોલાં

**છોલવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. छोल्ल] ઉપર ઉપરથી ઉખેડવું (૨) (ફળની) છાલ કાઢવી (૩) (લાકડું) ઘડવું (૪)(વ્ય ગમાં) અણ આવડતથી કે ખરાબ સાધનથી હજામત કરવી (૫) સખત ઠપકો આપવો [લા.]

**છોલાટવું** સ૦ક્રિ૦ ખૂબ છોલ છોલ કરવું (૨) સખત ઠપકો આપવો [લા.]

**છોલાવું** અ૦ક્રિ૦ 'છોલવું'નું કર્મણિ

**છોલાં** (છો) ન૦બ૦વ૦[જુઓ 'છોડું'(છોડાં)] છાલાં [પ્રેરક; છો કરાવવી

**છોવડા(–રા)વવું** (છો') સ૦ક્રિ૦ 'છોવું'નું

**છોવાવું** અ૦ક્રિ૦ 'છોવું'નું કર્મણિ

**છોવું** સ૦ક્રિ૦[જુઓ છૂવું] અડકવું; અડકીને અપવિત્ર કરવું (૨) અ૦ક્રિ૦ અડકવાથી અપવિત્ર થવું

**છોવું** (છો') સ૦ક્રિ૦(વગેરેને) છો કરવી

**છોહ** પું૦ [પ્રા. छोह=ફેંકવું તે] છેહ (૨) વિયોગ

**છોળ** (છોળ,) સ્ત્રી૦ તરંગ; મોજું (૨) છલકાવું તે; છાલક (૩) પુષ્કળપણું [લા.]

**છોળવું** (છો) અ૦ક્રિ૦ [જુઓ છોળ] (ખાજ કે વધારેના) ધાવણની ઉલટી કરવી

**છોંતેર** (૦) વિ૦ [જુઓ 'છોતેર'] '૭૬'

**છ્યાશી(–સી)** વિ૦ જુઓ છાશી; '૮૬'

# જ

જ પું૦ [સં.] તાલુસ્થાની ત્રીજો વ્યંજન (૨)સમાસને છેડે 'જન્મેલું, ઉત્પન્ન થયેલું' એવો અર્થ બતાવતું પદ. ઉદા૦ 'વ રાજ'

જ અ૦ [પ્રા. चिम, चेअ उजेव; अप. जि; સં. ज्जिम] વાક્યના પદ પાછળ આવતાં તેને અંગે મહત્ત્વ, અનન્યતા, નિશ્ચય, ખાતરી વગેરે બતાવે છે. ઉદા૦ 'આવીશ જ', 'ત્યાં જ' (૨) (કાવ્યમાં) પાદપૂર્તિ માટે વપરાય છે

જઈફ વિ૦ [अ.] વૃદ્ધ (૨) અશક્ત. –ફી સ્ત્રી૦ ઘડપણ (૨) અશક્તિ

જક (જ') સ્ત્રી૦ જીદ; હઠ (૨) રકઝક; પંચાત

જકડ સ્ત્રી૦ જકડવું તે; પકડ; સકંજો. ૦વું સક્રિ૦ ખેંચીને–ચસકે નહિ એમ, સખત બાંધવું–પકડવું

જકાત સ્ત્રી૦ [अ.] નાકાવેરો; દાણ (૨) (ઇસ્લામમાં) દાન; ખેરાત (આવકનો ૪૦ મો ભાગ ધર્માદા કરવાની આજ્ઞા). –તી વિ૦ જકાતનું–ને લગતું (૨) જકાતને પાત્ર

જકિયું વિ૦ જક્કી; હઠીલું

જક્કુ પું૦ [તેલુગુ जक्कु = ૭] મોઈદંડાની રમતનો એક દાવ

જક્કી વિ૦ જક કરનારું; જકિયું

જક્ષ પું૦ જુઓ યક્ષ. ૦(–ક્ષિ)ણી સ્ત્રી૦ જુઓ યક્ષણી

જખ (જ') સ્ત્રી૦ [સં. झष = માછલું] માછલી. [૦મારવી = પસ્તાવું; વાંકા રહીને ઠેકાણે આવવું]

જખમ પું૦ [फा. ज़ख़्म] ઘા. –માવું અ૦ક્રિ૦ જખમી–ઘાયલ થવું. –મી વિ૦ [फा.] જખમ થયો હોય એવું; ઘાયલ

જખ્ખડ વિ૦ સહેલાઈથી ફાટેતૂટે નહિ એવું–મજબૂત (૨) જડસું

જગ ન૦ [સં. जगत्] જગત. ૦કર્તા(–ર્તા) પું૦ જગતનો કરનાર–ઈશ્વર. ૦જાહેર વિ૦ જગતમાં બધે જાણીતું. ૦જીવન પું૦ જગતના જીવનરૂપ–પરમેશ્વર

જગત ન૦ [સં.] સૃષ્ટિ; વિશ્વ (૨) દુનિયા; પૃથ્વી (૩) લોકો; લોકમત (જેમ કે, જગત જિતાયું નથી) [લા.]. ૦જનની સ્ત્રી૦ જગદંબા–દુર્ગા. –તી સ્ત્રી૦ [સં.] જગત. –ત્રય ન૦ [સં.] ત્રણે જગત–સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ. –ત્પતિ પું૦ [સં.] જગતનો સ્વામી–પરમેશ્વર. –દંબા સ્ત્રી૦ [સં.] જગતની માતા–દુર્ગા. –દાત્મા પું૦ [સં.] જગતનો આત્મા–પરમેશ્વર. –દાધાર પું૦ [સં.] જગતનો આધાર–પરમેશ્વર. –દીશ(–શ્વર) પું૦ [સં.] જગતનો ધણી –પરમેશ્વર. –દ્ગુરુ પું૦ [સં.] આખા જગતનો ગુરુ (૨) શાંકર મતના મુખ્ય આચાર્યની ઉપાધિ (૩) મહાદેવ. –દ્ધાત્રી સ્ત્રી૦ [સં.] જગતની ધાત્રી – જગદંબા. –દ્વંદ્ય પું૦ [સં.] આખા જગતને વંદન કરવા યોગ્ય

જગન પું૦ જુઓ યજ્ઞ (૨) અતિ મુશ્કેલ કે [મોટું કામ [લા.]

જગન્નાથ પું૦[સં.]જગતનો નાથ–પરમેશ્વર (૨) વિષ્ણુનો એક અવતાર(૩)જગન્નાથ-પુરીમાં આવેલી એ નામની મૂર્તિ. ૦પુરી સ્ત્રી૦ એક પ્રખ્યાત તીર્થસ્થળ

જગન્નાથી સ્ત્રી૦ એક જાતનું ઝીણું સુતરાઉ [કાપડ

જગન્નિયંતા પું૦જગતનો નિયંતા–પરમેશ્વર

જગપતિ પું૦ જગતનો પતિ – ઈશ્વર

જગપ્રસિદ્ધ વિ૦ જગજાહેર

જગબત્રીશી(–સી) સ્ત્રી૦ લોકવાયકા.

જગમોહન વિ૦ (૨) પું૦ જગતને મોહ પમાડનાર (પ્રભુ)

જગા સ્ત્રી૦[फा. जायगाह] સ્થળ; ઠેકાણું(૨) ખાલી જગા(૩)નોકરી(૪)સાધુઓનો મઠ

જગાડ(–વ)વું સ૦ક્રિ૦,જગાવું અ૦ક્રિ૦ 'જાગવું'નું પ્રેરક ને ભાવે

**જગુ** પું૦ જુઓ જક્રુ

**જગો** સ્ત્રી૦ જુઓ જગા. ૦જગ અ૦ ઠેર ઠેર; બધી જગાએ; સર્વત્ર

**જઘી** સ્ત્રી૦ [સં. जग्ध = ખાધેલું] છોકરો (તિરસ્કારવાચક). –ગું ન૦ છોકરું. –ઘો પું૦ છોકરો

**જંગ્યા** સ્ત્રી૦ જગા

**જઘન** સ્ત્રી૦; ન૦ [સં.] શરીરનો થાપાનો ભાગ (૨) જાંઘ [હલકું

**જઘન્ય** વિ૦[સં.] હલકું; કનિષ્ઠ(૨)અંતિમ;

**જજ** પું૦ [इं.] ન્યાયાધીશ; જડજ

**જજમાન** પું૦, ૦વૃત્તિ સ્ત્રી૦ જુઓ 'યજમાન'માં

**જજિયાવેરો, જજિયો** પું૦ [अ. जिज्यह = હૈડિયો] મુસલમાની રાજ્યમાં મોટી ઉંમરના (હૈડિયાવાળા) પરધર્મીઓ પાસેથી લેવાનો માથાવેરો

**જટા** સ્ત્રી૦ [સં.] બાવાઓ માથે રાખે છે તે કે તેવું કેશનું ઝુંડ (૨) અવ્યવસ્થિત લાંબા વાળ (૩) વડપીપરનાં લાંબાં લટકતાં મૂળિયાં; વડવાઈઓ. ૦જૂટ પું૦ [સં.] જટાનો ભારો. ૦ધર[સં.], ૦ધારી વિ૦ માથે જટા હોય એવું (૨) પું૦ જોગી; તપસ્વી (૩) શિવ (૪) વડનું ઝાડ

**જટાયુ** પું૦ [સં.] દશરથ રાજાનો મિત્ર –ગૃધ્રરાજ

**જટિ** સ્ત્રી૦ [સં.] જટા (૨) સમૂહ. ૦લ વિ૦ બાઝી–અંદર અંદર ગૂંચવાઈ ગયેલું. ૦યું ન૦ વાળની છૂટી કે ગૂંચવાયેલી લટ. ૦લ વિ૦ [સં.] જટાવાળું (૨) ગૂંચાયેલું; અટપટું (૩) પું૦ તપસ્વી (૪) બ્રહ્મચારી. ૦લતા સ્ત્રી૦ અટપટાપણું –ટી સ્ત્રી૦ જટિ

**જઠર** ન૦ [સં.] પેટ; હોજરી. ૦રસ પું૦ જઠરમાં ઝમતો પાચક રસ; 'ગૅસ્ટ્રિક જ્યૂસ'. –રાગ્નિ પું૦ [સં.] ખાધેલું પચાવનારો જઠરનો અગ્નિ–જઠરની શક્તિ

**જડ** વિ૦[સં.]જીવ વિનાનું(૨)લાગણી, બુદ્ધિ, સ્ફૂર્તિ વિનાનું [લા.] (૩) પું૦એવો પુરુષ

**જડ** સ્ત્રી૦ ['જડવું' સ૦ક્રિ૦ ઉપરથી] જડમૂળ (૨) ખીલી, મેખ (૩) સ્ત્રીઓના નાકનું ઘરેણું

**જડજ** પું૦ [इं. जज] ન્યાયાધીશ

**જડતર** વિ૦ જડાવકામનું,–ને લગતું (૨) ન૦ જડવું તે; જડવાની રીત; જડાવકામ

**જડતા** સ્ત્રી૦ [સં.] જડપણું

**જડથું** ન૦ ['જડ' પરથી] અનેક મૂળવાળું મોટું મૂળાડિયું

**જડબા(–બાં)તોડ** વિ૦ ઉચ્ચાર કરતાં મુશ્કેલ પડે તેવું (૨) જડબું તોડી નાખે એવું; સચોટ

**જડબું** ન૦ દાંતવાળો મોનો નીચેનો ભાગ (૨) તે ભાગનું હાડકું; 'જૉબોન'

**જડબેસ(–સુ)લાક(–ખ)** અ૦ [જડ + બે = નહીં + સુલાખ (सूराख फा. = કાણું)] સજ્જડ; મક્કમ

**જડભરત** વિ૦[સં.] અણસમજુ; મૂર્ખ (૨) પું૦ એ નામનો એક યોગી

**જડમૂળ(–ળિયું)** ન૦ મુખ્ય મૂળિયું

**જડવાદ** પું૦ જગતનું મૂળ જડ પદાર્થ છે, ચેતન નહિ, એવો વાદ; 'મટિરિયૅલિઝમ'

**જડવું** સ૦ક્રિ૦ [प्रा. जडिम (સં. जटित) = જડાયેલું] સજ્જડ બેસાડવું–જોડવું (જેમ કે, ખીલો, નરમાદા ઇ૦ જડવા; બેસણીમાં નંગ ગોઠવવું)

**જડવું** અ૦ક્રિ૦ હાથ લાગવું; મળી જવું (૩) ખોવાયેલું ફરી મળવું [અક્કલમાં ઓછું

**જડસું** વિ૦ [સં. जड] શરીરે મોટું પણ

**જડાઉ(–વ)** જડેલું–બેસાડેલું (૨) પું૦ ન૦ જેમાં હીરામાણેક વગેરે જડ્યા હોય તેવો દાગીનો

**જડિત(–ત્ર)** વિ૦ જડેલું; બેસાડેલું

**જડિમા** પું૦; સ્ત્રી૦ [સં.] જડતા

**જડિયું** ન૦ મુખ્ય મૂળિયું; જડ

**જડિયો** પું૦ હીરામાણેક વગેરે જડવાનું કામ કરનાર; પચ્ચીગર

**જડી** સ્ત્રી૦ ['જડ' ઉપરથી] ઔષધિના ગુણવાળું મૂળિયું. ૦બુટ્ટી સ્ત્રી૦ જાદુઈ ગુણવાળી જડી [આદમી

**જણ** પું૦, ન૦ [प्रा. સં. जन] પુરુષ; વ્યક્તિ;

**જણુતર** ન૦ જણવું તે પ્રસવ (૨) બાળક (૩) ઓલાદ [જન્મ આપવો
**જણવુંસ**૦ક્રિ૦[સ जन् प्रा जण](બચ્ચાને)
**જણસ** સ્ત્રી૦ [પ્રા जिस] વસ્તુ ચીજ(૨) માલ સોદો (૩) તિલક (૪)ઘરેણું (૫) અદ્ભુત ૦ભાવ સ્ત્રી૦ ન૦ દરદાગીનો, કીમતી સરસામાન
**જણાવવું** સ૦ક્રિ૦ **જણાવું** અ૦ક્રિ૦ જાણવુંનું પ્રેરક અને કર્મણિ
**જત** અ૦ [સ यत्] જત લખવાનું ' એમ પત્રનો મજકૂર લખતા શરૂઆતમા લખાય છે [સભાળ સાચવણી
**જતન** ન૦ **–ના** સ્ત્રી૦ [સ યત્ન –तन]
**જતરડું** ન૦ **–ડો** પુ૦ [જતરો જતરડ] સોનારૂપાના તાર ખેંચવાનું એક સાધન (૨) સખ્તે ગુજન [લા] [ગિરજી
**જતિ** પુ૦ [સ यति] યતિ (૨) જૈન સાધુ
**જતીમતી** સ્ત્રી૦ દરેકની જુદી કે સામટી-સહિયારી જે જવાબદારી તે (કાયદામા)
**જતુ** સ્ત્રી૦ [સ] લાખ ૦મણિ પુ૦ લાખુ ૦રસ પુ૦ જુઓ અગ્નિ
**જત્રતત્ર** અ૦ + [यत्रतत्र] જ્યા ત્યા
**જથરપ(–વ)થર** વિ૦ જ્યા ત્યા ક્યાંનું ક્યા હોય એવું આમ તેમ ખમી ગયેલું અવ્યવસ્થિત
**જથા** અ૦ [સ यथा] જેવી રીતે
**જથાબધ** અ૦ છૂટક નહિ પણ એકસામટું
**જથારથ** વિ૦+ **જથાર્થ** વિ૦[સ यथार्थ] ચો ખ
**જથો** પુ૦ જૂથ સમૂહ સમુ ાય
**જથ્થાબધ** અ૦ જથાબધ
**જથ્થો** પુ૦ જથો
**જદપિ** અ૦ [સ यद्यपि] જોકે
**જદા** અ [સ यदा] જે વખતે ૦તદા અ૦ જ્યારે ત્યારે કોઈ પણ સમયે
**જદુ** પુ૦ [સ यदु] યદુ ૦નાથ ૦પતિ, ૦રાય પુ૦ યાદવોના સ્વામી–કૃષ્ણ ૦વશ પુ૦ યાદવવશ
**જદ્યપિ** અ૦ જુઓ જદપિ

**જદ્દાતદ્દા** અ૦ [સ यद्वातद्वा] આમ તેમ ગમે તેમ બેફામ ઠેકાણા વ ાર
**જન** પુ૦[સ] માણસ (એ વ૦મા સામાન્ય રીતે સમાસમા ઉદા૦ પ્રજાજન, સ્વજન પ્રિયજન) (૨) જનતા લોકોનો સમુદાય (જેમ કે જનને ઢાકણું નહિ સાભળીએ જનનુ કરીએ મનન) (૩) સાત લો મનાય છે તેમાનો પાચમો જનલોક
**જનક** વિ૦ [સ] ઉત્પન્ન કરનાર પેદા કરનાર (પ્રાય સમાસને અતે) (૨) પુ૦ બાપ (૩) સીતાજીના પિતાનુ નામ ૦તનયા,**–કાત્મજા** સ્ત્રી૦ [સ] સીતા
**જનતા** સ્ત્રી૦ [સ] બધા લોકોનો સમૂહ આખો મનુષ્યસમાજ
**જનન** ન૦ [સ] ઉત્પન્ન થવુ તે ઉત્પત્તિ, જન્મ ૦નાળ સ્ત્રી૦ ગર્ભ મા બાળકની ડૂટી સાથે જોડાયેલી ગોની લા બી નળી નાળ **–ની** સ્ત્રી૦ [સ] જન્મ આપનારી–માતા **–નેદ્રિય** સ્ત્રી૦[+इन्द्रिय]ગુહ્યેન્દ્રિય
**જનપદ** પુ૦ ન૦ [સ] દેશ
**જનમ** પુ૦ [સ जन्म] જન્મ અવતરવુ તે (૨) જનમારો જિંદગી ૦કુડળી સ્ત્રી૦ જન્મ વખતના ગ્રહસયોગનો બરાબર કાળ લઈને બનાવેલુ બાર રાશિ વાળુ ચક્ર જન્માક્ષર ૦કેદ સ્ત્રી૦ જિદગી સુધીની કેદ ૦કેદી વિ૦(૨)પુ૦ જન્મકેદ થઈ હોય એવુ (કેદી) ૦ગાઠ સ્ત્રી૦ વરસગાઠ, જન્મતિથિ ૦ટીપ સ્ત્રી૦ જનમકેદ ૦વુ અ૦ક્રિ૦ જન્મવુ પેદા થવુ **–મારો** પુ૦ જન્મથી મરણ લગીનો કાળ આખી જિંદગી ભવ
**જનમેજય** પુ૦[સ] પરીક્ષિત રાજાનો પુત્ર
**જનમોજનમ** અ૦ દરેક જન્મે જન્મોજન્મ
**જનમોતરી** **જનમોની** સ્ત્રી૦ જન્મ પછી ઉત્તરોત્તર બનનારા બનાવ ને લાભહાનિ જણાવતી જન્મકુડળી પરથી તૈયાર બનાવેલી પત્રિકા
**જનયિત્રી** સ્ત્રી૦[સ] જન્મ આપનારી–મા
**જનરલ** પુ૦ [ઈ] સેનાપતિ(૨)એક મોટી લશ્કરી પદવી

**જનશ્રુતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] અફવા

**જનસમાજ** પું૦ જનતા; જનસમૂહ

**જનસ્વભાવ** પું૦ માણસનો કે જનનાનો સ્વભાવ

**જનહિત** ન૦ લોકોનું હિત

**જના** [અ. जिना], ૦કારી [फा. जिनाकारी] સ્ત્રી૦ વ્યભિચાર; છિનાળું

**જનાજો** પું૦ [અ.] મુસલમાનોમા મડદું દાટવા લઈ જવાની ખાટલી (૨) એની પાછળ જનારું સરઘસ

**જનાનખાનું** ન૦ [फा.] અંતઃપુર,રણવાસ

**જનાની** વિ૦ સ્ત્રીઓને લગતું; સ્ત્રીઓનું. **–નો** પું૦ [फा.] ઓઝલમાં રહેનારો સ્ત્રીસમુદાય કે તેનું જનાનખાનું

**જનાબ** વિ૦ [અ.] મહેરબાન; કૃપાળુ (સંબોધન કે શ્રી પેઠે નામ પૂર્વે આદર તરીકે;જેમ કે,જનાબ કુરેશી).**–બેઆલી** વિ૦ [અ.] મોટા મહેરબાન; પરમ કૃપાળુ

**જનાર્દન** પું૦ [સં.] વિષ્ણુ, કૃષ્ણ

**જનાવર** ન૦ જુઓ જાનવર; પશુ(૨)ચિત્ર; છબી [લા.] [બ૦વ૦ 'જનાવરાં' આ બીજા અર્થમાં બોલાય છે; એ૦વ૦ જનાવરું]. ૦ખાનું ન૦ જનાવરોનું સંગ્રહસ્થાન;'ઝૂ'

**જનિત** વિ૦ [સં.] જન્મેલું

**જનેતા** સ્ત્રી૦[સં. जनि(–नयि)त्री]જન્મ આપનારી – મા

**જનોઈ** સ્ત્રી૦,ન૦[સં.यज्ञोपवीत,प्रा. जन्नोवईय] જુઓ યજ્ઞોપવીત. ૦વડ(–ડો), ૦વાઢ વિ૦ ધડ પર જનોઈ રહે છે તેની લીટીમાં વાઢનો (ઘા)

**જન્નત** ન૦ [અ.]સ્વર્ગ; જિન્નત. ૦નશીન વિ૦ જુઓ સ્વર્ગસ્થ

**જન્મ** પું૦ [સં.] જન્મવું–પેદા થવું તે (૨) જનમારો. ૦કુંડલી [સં.] (–ળી), ૦કેદ, ૦કેદી, ૦ગાંઠ, ૦ટીપ જુઓ 'જનમ'માં. ૦તિથિ સ્ત્રી૦, ૦દિવસ પું૦[સં.]જન્મનો દિવસ; જનમગાંઠ. ૦ભૂમિ સ્ત્રી૦ [સં.] જ્યાં જન્મ થયો હોય તે સ્થાન કે દેશ; માતૃભૂમિ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ જુઓ જનમવું. ૦સિદ્ધ વિ૦ જન્મથી જ પ્રાપ્ત થયેલું–મળેલું. **–ન્માક્ષર** પું૦ બ૦ વ૦ [+अक्षर] જુઓ જન્મકુંડળી. **–ન્મારો** પું૦ જુઓ જનમારો. **–ન્માષ્ટમી** સ્ત્રી૦ [સં.] કૃષ્ણજન્મનો દિવસ; શ્રાવણ વદ આઠમ.**–ન્માંતર** ન૦ [સં.] બીજો જન્મ. **–ન્માંધ** વિ૦ [સં.] જન્મથી આંધળું. **–ન્મોજન્મ** અ૦ જુઓ જનમોજનમ. **–ન્મોતરી,–ન્મોત્રી** જુઓ'જનમોતરી'

**જન્ય** વિ૦ [સં.] –થી જન્મેલું; પેદા થયેલું (સમાસને અંતે)

**જપ** પું૦ [સં.] નામ, મંત્ર ઇત્યાદિનું રટન

**જપત** વિ૦[अ. जब्त] જપ્ત; ગુનાસર દંડરૂપે સરકારે કબજે કરેલું (૨) નાગતા પેટે કબજે લીધેલું.**–તી** સ્ત્રી૦ જપ્તી; ગુનાના દંડરૂપે સરકારે કે માગતા પેટે કોઈએ લીધેલો કબજો (૨) ટાંચ

**જપમાલા** (સં.) (**–ળા**) સ્ત્રી૦ જપ કરવાની માળા–બેરખો

**જપવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. जप्] જપ કરવો; રટવું

**જપ્ત** વિ૦, **–પ્તી** સ્ત્રી૦ જુઓ જપત,–તી

**જફા** સ્ત્રી૦ [फा.] જુલમ; જબરદસ્તી

**જબ** અ૦ [હિં.] જ્યારે

**જબર** સ્ત્રી૦ [फा] જબરું; જબ્બર; મોટું; ભારે; કઠણ(કદ, બળ, સત્તા, ગતિ, ઇ૦માં ઘણું.) (૨) પું૦ ઉર્દૂ લિપિમાં વપરાતું એક ચિહ્ન (તે અકાર બતાવે છે). ૦જસ્ત વિ૦ જોરાવર,જબરું ૦જસ્તી સ્ત્રી૦ બળાત્કાર; જુલમ. ૦દસ્ત વિ૦ જબરજસ્ત. ૦દસ્તી સ્ત્રી૦ જબરજસ્તી. **–રાઈ, –રી** સ્ત્રી૦ જબરજસ્તી [મુશ્કેલ [લા.]

**જબરું** વિ૦ જબર; જોરાવર; બળવાન (૨)

**જબાન** સ્ત્રી૦ [फा.] જીભ. (૨) બોલી; ભાષા.

**જબાની** સ્ત્રી૦ [फा] જુઓ જુબાની

**જબાં** અ૦ જુઓ જબાન

**જબ્બર** વિ૦ જુઓ જબરું

**જમ** પું૦ જુઓ યમ. ૦ડો પું૦ જમ,જમદૂત

**જમણ** ન૦ જમવું તે,ભોજન(૨)નાતવરો. ૦વાર પું૦;સ્ત્રી૦ નાતવરો (૨)એનો દિવસ

**જમણું** વિ૦ [સં યામ્ય,પ્રા જમ્મ, દ જમણય] પૂર્વાભિમુખ થતાં દક્ષિણ તરફનું [જમણો હાથ શા૦ પ્ર૦ મુખ્ય મદદગાર માણસ] [બાપ

**જમદગ્નિ** પું૦ [સં] એક ઋષિ-પરશુરામના

**જમદડ** પું૦ યમદડ

**જમદૂત** પુ૦ યમદૂત

**જમના** સ્ત્રી૦ [સં યમુના] ગંગાને મળનારી એક નદી કાલિંદી **-નોત્રી** સ્ત્રી૦ જમના નદીનું મૂળ

**જમપુરી** સ્ત્રી૦ જમરાજાનું નગર

**જમરૂખ** ન૦ જામફળ ०ડી **-ખી** સ્ત્રી૦ જમરૂખનું ઝાડ

**જમવું** સ૦ક્રિ૦ [સં જમ] ભોજન કરવું ખાવું (૨) વાસવું ખાટવું (વ્ય ગમા) [લા]

**જમશેદી નવરોઝ** પુ૦ [ફા] એક પારસી તહેવાર (૨૧મી માર્ચ)

**જમા** વિ૦ [અ] એકઠું થયેલું, એકઠું (૨) જમા બાજુનું (૩) સ્ત્રી૦ આવક, ઊપજ, વસૂલ (૪) સરવાળો જુઓ માંડો

**જમાઈ** પુ૦ [સં જામાતૃ] દીકરીનો વર

**જમાઉધાર** ન૦ જમા અને ઉધાર, આવક જાવ૦નો હિસાબ [અને ખર્ચ

**જમાખરચ, જમાખર્ચ** પુ૦,ન૦ ઊપજ

**જમાડવું** સ૦ક્રિ૦ જમવું નું પ્રેરક

**જમાત** સ્ત્રી૦(એક નાતના કે પંથના લોકોનો) સમુદાય, સમૂહ (૨) બાવાઓનો સમૂહ

**જમાતી** વિ૦ જમાતનું -ને લગતું

**જમાદાર** પુ૦ સિપાઈઓની નાની ટુકડીનો ઉપરી (૨) ઉપરીપણું કે પ્રભાવ દાખવે એવું માણસ (કટાક્ષમાં) [લા] **-રી** સ્ત્રી૦ જમાદારનું કામ-પદ

**જમાદિલ અવલ** પુ૦[અ जमादिउलअव्वल] અરબી-મુસલમાની પાંચમો મહિનો

**જમાદિલ આખર** પુ૦ [અ जमादिल आखिर] અરબી-મુસલમાની છઠ્ઠો મહિનો

**જમાન** પુ૦ [અ जामिन] જામીન ०ખત ન૦ જામીનખત **-ની** સ્ત્રી૦ જામીનગીરી

**જમાનો** પુ૦ [ફા] યુગ, લાંબો સમય (૨) દેશકાળની, આચારવિચારાદિની અમુક સ્થિતિ કે તેનો સમય [જમાનાનું ખાધેલ ગ૦ પ્ર૦ પહોંચેલ, અનુભવી પાકું] [ચોપડો

**જમાનોંધ** સ્ત્રી૦ ખરીદનો માલ નોંધવાનો

**જમાપાસું** ન૦ ચોપડામાં(ડાબું) પાસું જ્યાં જમા રકમ લખાય છે

**જમાબંદી (-ધી)** સ્ત્રી૦ જમીન માપી, જાત વગેરે તપાસી કરીને તેનું સરકાર ભરત આકારવું તે 'લૅન્ડ રેવન્યુ-સેટલમેન્ટ'

**જમાબાજુ(-જૂ)** સ્ત્રી૦ જુઓ જમાપાસું

**જમાલ** પુ૦ [ફા] સૌંદર્ય

**જમાલગોટો** પુ૦ જુઓ નેપાળો

**જમાવ** પુ૦ [જુઓ જમા,'જામવું' પરથી] ભરાવો ભીડ ०ટ સ્ત્રી૦ જમાવવું તે (૨) બ વર્ણસંતી મેળવ [l - મિશ્રણ

**જમાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'જામવું'નું પ્રેરક

**જમાવસૂલ** સ્ત્રી, ન૦ મહેસૂલની ઊપજ

**જમાવહી** સ્ત્રી૦ જમાનોંધ

**જમિયત** સ્ત્રી૦ [અ जमीयत]સમૂહ મંડળ

**જમીન** સ્ત્રી૦ [ફા] ભોંય (૨)ખેતર તરીકે વપરાય તેવી જમીન (૩)ધા રુઝાવાથી આવતી નવી ચામડી ०દાર વિ૦ જમીનની માલિકીવાળો(૨)પુ૦ જમીનનો માલિક (૩) વાટબંધ જમીનનો માલિક ०દારી વિ૦ જમીનદારનું -ને લગતું(૨) સ્ત્રી૦ જમીનદારપણું ०દારી પદ્ધતિ સ્ત્રી૦ મહેસૂલ માટે સીધો ખેડૂત સાથે વ્યવહાર રાખવાને બદલે જમીનદાર પાસેથી જ મહેસૂલ લેવાની પદ્ધતિ ०દોસ્ત વિ૦(ભાંગીતૂટી) જમીનસરસું કરેલ પાયમાલ

**જમે** વિ૦(૨)સ્ત્રી૦ [અ जमअ] જુઓ જમા

**જમૈયો** પુ૦ કટાર જેવું એક હથિયાર

**જમોર** (મો) પુ૦ જાહેર, સામુદાયિક આમ ત્યાં **-રિયો** પુ૦ જમોર કરનાર

**જય** પુ૦ સ્ત્રી૦ [સં] જીત સ્તેહ ०ઘોષ પુ૦ ०ઘોષણા સ્ત્રી૦ [સં] જય મળવાથી

કરેલો પોકાર (૨) જય થયો છે એવું જણાવતો ઢંઢેરો ૦જય પુ૦ જયજયકાર (૨) અ૦ જે જે (કોઈને સામા મળતા કે છૂટા પડતા બોલાતો શબ્દ) ૦જયકાર પુ૦ જીતની ખુશાલીનો પોકાર ૦શ્રી સ્ત્રી૦[સ] વિજયની દેવી. ૦સ્તંભ પુ૦ [સ] ફતેહની યાદગીરીમાં ઊભો કરેલો સ્તંભ –યંતી સ્ત્રી૦[સ] મહાન વ્યક્તિનો જન્મદિવસ (૨) વિજયનો વાવટો –યા સ્ત્રી૦ [સ] દુર્ગા

જર પુ૦[ફા] પૈસો, નાણું, સોનું (૨) કસબ (સોના-રૂપાના તાર) કે કસબનું વણતર ૦કશ પું૦ [+[ફા कश] સોનારૂપાનો તાર, કસબ ૦કસી વિ૦ [ફા] કસબી, કસબના ભરતવાળું

જરખ ન૦ [સ तरक्ष] ઝરખ, એક જંગલી પ્રાણી, ઘોરખોદિયો, તરસ

જરજરિયું વિ૦[સ. जर्जर] જીર્ણ થઈ ગયેલું

જરજોખમ ન૦ પૈસા વગેરે જોખમની વસ્તુઓ

જરઠ વિ૦ [સ] વૃદ્ધ, ઘરડું (૨) કઠણ

જરથુષ્ટ્ર પુ૦ [અવસ્તા] પારસીઓના ધર્મસંસ્થાપક

જરથોસ્તી વિ૦ જરથુષ્ટ્રનું –ને લગતું (૨) જરથુષ્ટ્રનું અનુયાયી (૩) પુ૦ પારસી

જરદાલુ(–લૂ) ન૦ [ફા ज़र्द પરથી] એક સૂકો મેવો, આલૂ

જરદી સ્ત્રી૦ [ફા] ઈંડામાંનો પીળો પદાર્થ

જરદો પુ૦ [ફા] તમાકુનો ભૂકો

જરવું અ ક્રિ૦ [સ जृ, પ્રા जर] જીર્ણ થવું, ઘસાઈ જવું (૨) પચવું હજમ થવું (૩) પાકવું કે છૂટું થવું [કાચળી

જરા સ્ત્રી૦ [સ] વૃદ્ધાવસ્થા (૨) સાપની

જરા વિ૦ (૨) અ૦ [અ] લગાર, થોડું ૦એક, ૦ક વિ૦ (૨) અ૦ થોડું, લગાર ૦તરા અ૦ થોડું – નહિ જેવું

જરાયત વિ૦[જુઓ જિરાયત] વરસાદના પાણીથી થતું(ખેતી કે પાક માટે, તેનાથી ઊલટું બાગાયત – કૂવાના પાણીથી થતું)

જરાયુ ન૦[સ] ગર્ભને વીંટળાયેલું પાતળું પડ, ઓર. ૦જ વિ૦ જરાયુમાંથી જન્મતું (ઈંડામાંથી નહિ) [કંસનો સસરો

જરાસંધ પુ૦ [સ] મગધદેશનો રાજા,

જરિયાન વિ૦[ફા ज़रीन] જરીનું કસબી (૨) ન૦ સોનારૂપાનાં ઘરેણાં

જરી સ્ત્રી૦ [ફા ज़र] કસબ, કસબી માલ (૨) વિ૦ કસબ સાથે વણેલું, કસબી

જરી વિ૦ (૨) અ૦ [જુઓ જરા] થોડું, લગાર ૦ક વિ૦(૨) અ૦ સહેજ થોડુંક

જરીકામ ન૦ કસબી ભરતકામ

જરીપટકો પુ૦ પેશવાઈમાં લશ્કરી સરદારને કમરે બાંધવાનો કસબી પટકો

જરીપુરાણું વિ૦[સ जरिन् + पुराण-जून, ફાટીતૂટી ગયેલું ઘણું જૂનું

જરૂખો પુ૦ જુઓ ઝરૂખો

જરૂર સ્ત્રી૦ [અ] જુઓ જરૂરત (૨) અ૦ અવશ્ય નક્કી અલબત્ત ૦ત, –રિયાત સ્ત્રી૦ અગત્ય, આવશ્યકતા, ગરજ હાજત –રી વિ૦ જરૂરનું, અગત્યનું

જર્જર(–રિત) વિ૦ [સ] જીર્ણ થઈ ગયેલું

જર્મન વિ૦ [ઇ] જર્મની નામના દેશનું (૨) પુ૦ તે દેશનો વતની (૩) સ્ત્રી૦ ત્યાંની ભાષા ૦સિલ્વર ન૦[ઇ] એક મિશ્ર ધાતુ

જલ ન૦ [સ] જળ, પાણી ૦ક્રીડા સ્ત્રી૦ [સ] પાણીમાં રમત ૦ઘરિયો પુ૦ મંદિરમાં ઠાકોરજીની પૂજા માટે પાણી લાવી આપનારો ૦ચર વિ૦[સ] પાણીમાં ચાલનારું (૨) ન૦ પાણીનું પ્રાણી ૦જ વિ૦ [સ] પાણીમાં ઉત્પન્ન થતું (૨) ન૦ કમળ ૦જલબંબાકાર અ૦ બધે પાણી પાણી થઈ ગયું હોય તેવું ૦તરંગ પુ૦ પાણીનું મોજું (૨)(વાટકાઓમાં પાણી ભરીને યોજાતું) એક વાદ્ય ૦દ પુ [સ] વાદળ મેઘ

જલદ વિ૦ [ફા जल्द] ઉગ્ર, આકરું, તેજ

જલદી સ્ત્રી૦ [ફા] ઉતાવળ, ત્વરા (૨) અ૦ ઉતાવળથી જલ્દી, સત્વર

જલદેવતા પુ૦બ૦વ૦, સ્ત્રી૦ [સ] જળની દેવી, પાણીની પરી

**જમણું** વિ૦ [સં. यामी, प्रा जमा, दे जेमणय] પૂર્વાભિમુખ થતા દક્ષિણ તરફનું [જમણો હાથ શા૦ પ્ર૦ મુખ્ય મદદગાર માણસ] [બાપ
**જમદગ્નિ** પુ૦ [સં] એક ઋષિ-પરશુરામના
**જમદંડ** પુ૦ યમદંડ
**જમદૂત** પુ૦ યમદૂત
**જમના** સ્ત્રી૦ [સં यमुना] ગંગાને મળનારી એક નદી, કાલિંદી **-નોત્રી** સ્ત્રી૦ જમના નદીનું મૂળ
**જમપુરી** સ્ત્રી૦ જમરાજાનું નગર
**જમરૂખ** ન૦ જામફળ ઓડી, **-ખી** સ્ત્રી૦ જમરૂખનું ઝાડ
**જમવું** સ૦ક્રિ૦ [સં जम्] ભોજન કરવું, ખાવું (૨) લાગવું, ખાવું (વ્ય ગમાં) [લા]
**જમશેદી નવરોજ** પુ૦ [ફા] એક પારસી તહેવાર (૨૧મી માર્ચ)
**જમા** વિ૦ [અ.] એકઠું થયેલું, એકઠું (૨) જમા બાજુનું (૩) સ્ત્રી૦ આવક, ઊપજ, વસૂલ (૪) સરવાળો, જુમલો
**જમાઈ** પુ૦ [સં जामातृ] દીકરીનો વર
**જમાઉધાર** ન૦ જમા અને ઉધાર, આવક જાવકનો હિસાબ [અને ખર્ચ
**જમાખરચ, જમાખર્ચ** પુ૦, ન૦ ઊપજ
**જમાડવું** સ૦ક્રિ૦ 'જમવું'નું પ્રેરક
**જમાત** સ્ત્રી૦ (એક નાતના કે પંથના લોકોનો) સમુદાય, સમૂહ (૨) બાવાઓનો સમૂહ
**જમાતી** વિ૦ જમાતનું,-ને લગતું
**જમાદાર** પુ૦ સિપાઈઓની નાની ટુકડીનો ઉપરી (૨) ઉપરીપણું કે પ્રભાવ દાખવે એવું માણસ (કટાક્ષમાં) [લા] **-રી** સ્ત્રી૦ જમાદારનું કામ-પદ
**જમાદિલ અવલ** પુ૦ [અ जमादिल अव्वल] અરબી-મુસલમાની પાંચમો મહિનો
**જમાદિલ આખર** પુ૦ [અ जमादिल आखिर] અરબી-મુસલમાની છઠ્ઠો મહિનો
**જમાન** પુ૦ [અ जामिन] જમીન. **૦ખત** ન૦ જામીનખત **-ની** સ્ત્રી૦ જામીનગીરી
**જમાનો** પુ૦ [ફા] યુગ, લાંબો સમય (૨) દેશકાળની, આચારવિચારાદિની અમુક સ્થિતિ કે તેનો સમય [જમાનાનું ખાધેલ ગ૦ પ્ર૦ પહોંચેલ; અનુભવી, પાકું] [ચોપડો
**જમાનોંધ** સ્ત્રી૦ ખરીદનો માલ નોંધવાનો
**જમાપાસું** ન૦ ચોપડામાં (ડાબું) પાસું, જ્યાં જમા રકમ લખાય છે
**જમાબંદી (-ધી)** સ્ત્રી૦ જમીન માપી, જાત વગેરે તપાસી કરીને તેનું સરકાર ભરત આંકવું તે, 'લૅન્ડ રેવન્યુ-સેટલમેન્ટ'
**જમાબાજુ (-જૂ)** સ્ત્રી૦ જુઓ જમાપાસું
**જમાલ** પુ૦ [ફા] સૌંદર્ય
**જમાલગોટો** પુ૦ જુઓ નેપાળો
**જમાવ** પુ૦ [જુઓ જમા, 'જમવું' પરથી] ભરાવો, ભીડ **૦ટ** સ્ત્રી૦ જમાવવું તે (૨) બે વસ્તુની મેળવણી-મિશ્રણ
**જમાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'જામવું'નું પ્રેરક
**જમાવસૂલ** સ્ત્રી, ન૦ મહેસૂલની ઊપજ
**જમાવહી** સ્ત્રી૦ જમાનોંધ
**જમિયત** સ્ત્રી૦ [અ जमीयत] સમૂહ, મંડળ
**જમીન** સ્ત્રી૦ [ફા] ભોંય (૨) ખેતર તરીકે વપરાય તેવી જમીન (૩) ઘા રુઝાવાથી આવતી નવી ચામડી **૦દાર** વિ૦ જમીનની માલિકીવાળો (૨) પુ૦ જમીનનો માલિક (૩) હાટબંધ જમીનનો માલિક **૦દારી** વિ૦ જમીનદારનું,-ને લગતું (૨) સ્ત્રી૦ જમીનદારપણું **૦દારી પદ્ધતિ** સ્ત્રી૦ મહેસૂલ માટે સીધો ખેડૂત સાથે વ્યવહાર રાખવાને બદલે જમીનદાર પાસેથી જ મહેસૂલ લેવાની પદ્ધતિ **૦દોસ્ત** વિ૦ (ભાગીતોડી) જમીનસરસું કરેલું, પાયમાલ
**જમે** વિ૦ (૨) સ્ત્રી૦ [અ जम्अ] જુઓ જમા
**જમૈયો** પુ૦ કટાર જેવું એક હથિયાર
**જમૌર** (મૌ') પુ૦ જાહેર, સામુદાયિક આત્મહત્યા **-રિયો** પું૦ જમૌર કરનાર
**જય** પુ૦, સ્ત્રી૦ [સં] જીત, ફતેહ **૦ઘોષ** પુ૦, **૦ઘોષણા** સ્ત્રી૦ [સં] જય મળવાથી

કરેલો પોકાર (૨) જય થયો છે એવું જણાવતો ઢંઢેરો. **૦જય** પુ૦ જયજયકાર (૨) અ૦ જે જે (કોઈને સામા મળતાં કે છૂટા પડતાં બોલાતો શબ્દ). **૦જયકાર** પુ૦ જીતની ખુશાલીનો પોકાર. **૦શ્રી** સ્ત્રી૦[સં.] વિજયની દેવી. **૦સ્તંભ** પું૦ [સં.] ફતેહની યાદગીરીમાં ઊભો કરેલો સ્તંભ. **-યંતી** સ્ત્રી૦[સં]મહાન વ્યક્તિનો જન્મદિવસ (૨) વિજયનો વાવટો. **-યા** સ્ત્રી૦ [સં.] દુર્ગા

**જર** પુ૦[फा.] પૈસો; નાણું; સોનું (૨) કસબ (સોના-રૂપાના તાર) કે કસબનું વણતર. **૦કશ** પું૦ [+[फा. कश] સોનારૂપાનો તાર; કસબ. **૦કસી** વિ૦ [फा.] કસબી; કસબના ભરતવાળું

**જરખ** ન૦ [સં. तरक्ष] ઝરખ; એક જંગલી પ્રાણી; ઘોરખોદિયો; તરસ

**જરજરિયું** વિ૦[સં. जर्जर] જીર્ણ થઈ ગયેલું

**જરજોખમ** ન૦ પૈસા વગેરે જોખમની વસ્તુઓ

**જરઠ** વિ૦ [સં.] વૃદ્ધ; ઘરડું (૨) કઠણ

**જરથુષ્ટ્ર** પું૦ [अवेस्ता] પારસીઓના ધર્મસંસ્થાપક

**જરથોસ્તી** વિ૦ જરથુષ્ટ્રનું, -ને લગતું (૨) જરથુષ્ટ્રનું અનુયાયી (૩) પું૦ પારસી

**જરદાલુ(-લૂ)** ન૦ [फा. जर्द પરથી] એક સૂકો મેવો; આલૂ

**જરદી** સ્ત્રી૦ [फा.] ઈંડામાંનો પીળો પદાર્થ

**જરદો** પું૦ [फा.] તમાકુનો ભૂકો

**જરવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. जॄ; પ્રા. जर] જીર્ણ થવું; ઘસાઈ જવું (૨) પચવું, હજમ થવું (૩) પાંખું કે છૂટું થવું [કાંચળી

**જરા** સ્ત્રી૦ [સં.] વૃદ્ધાવસ્થા (૨) સાપની

**જરા** વિ૦ (૨) અ૦ [अ.] લગાર; થોડું. **૦એક, ૦ક** વિ૦ (૨) અ૦ થોડું; લગાર. **૦તરા** અ૦ થોડું-નહિ જેવું

**જરાયત** વિ૦ [જુઓ જિરાયત] વરસાદના પાણીથી થતું(ખેતી કે પાક માટે; તેનાથી ઊલટું બાગાયત-કૂવાના પાણીથી થતું)

**જરાયુ** ન૦[સં.] ગર્ભને વીંટળાયેલું પાતળું પડ; ઓર. **૦જ** વિ૦ જરાયુમાંથી જન્મતું (ઈંડામાંથી નહિ) [કંસનો સસરો

**જરાસંધ** પું૦ [સં] મગધદેશનો રાજા,

**જરિયાન** વિ૦[फा. जर्यान] જરીનું; કસબી (૨) ન૦ સોનારૂપાનાં ઘરેણાં

**જરી** સ્ત્રી૦ [फा. जर] કસબ; કસબી માલ (૨) વિ૦ કસબ સાથે વણેલું; કસબી

**જરી** વિ૦ (૨) અ૦ [જુઓ જરા] થોડું; લગાર. **૦ક** વિ૦(૨)અ૦ સહેજ, થોડુંક

**જરીકામ** ન૦ કસબી ભરતકામ

**જરીપટકો** પુ૦પેશવાઈમાં લશ્કરી સરદારને કમરે બાંધવાનો કસબી પટકો

**જરીપુરાણું** વિ૦[સં. जरिन् + पुराण]જૂનું; કાટીતૂટી ગયેલું, ઘણું જૂનું

**જરૂખો** પુ૦ જુઓ ઝરૂખો

**જરૂર** સ્ત્રી૦ [अ.] જુઓ જરૂરત (૨) અ૦ અવશ્ય; નક્કી; અલબત્ત. **૦ત, -રિયાત** સ્ત્રી૦અગત્ય, આવશ્યકતા, ગરજ, હાજત. **-રી** વિ૦ જરૂરનું; અગત્યનું

**જર્જર(-રિત)** વિ૦ [સં.] જીર્ણ થઈ ગયેલું

**જર્મન** વિ૦ [इं.] જર્મની નામના દેશનું (૨) પુ૦ તે દેશનો વતની (૩) સ્ત્રી૦ ત્યાંની ભાષા. **૦સિલ્વર** ન૦[इं]એક મિશ્ર ધાતુ

**જલ** ન૦ [સં] જળ; પાણી. **૦ક્રીડા** સ્ત્રી૦ [સં.] પાણીમાં રમત. **૦ગરિયો** પું૦ મંદિરમાં ઠાકોરજીની પૂજા માટે પાણી લાવી આપનારો. **૦ચર** વિ૦[સં.]પાણીમાં ચાલનારું (૨) ન૦ પાણીનું પ્રાણી. **૦જ** વિ૦[સં] પાણીમાં ઉત્પન્ન થતું (૨) ન૦ કમળ. **૦જલબંબાકાર** અ૦ બધે પાણી પાણી થઈ ગયું હોય તેવું. **૦તરંગ** પુ૦ પાણીનું મોજું (૨)(વસાણામાં પાણી ભરીને વગાડાતું) એક વાદ્ય. **૦દ** પુ૦[સં.]વાદળ; મેઘ

**જલદ** વિ૦ [फा. जल्द] ઉગ્ર, આકરું; તેજ

**જલદી** સ્ત્રી૦ [फा] ઉતાવળ; ત્વરા(૨) અ૦ ઉતાવળથી, ઝટ; સત્વર

**જલદેવતા** પું૦બ૦વ૦; સ્ત્રી૦ [સં] જળની દેવી; પાણીની પરી

જળધિ, જલનિધિ પુ૦ [સં] સમુદ્ર
જલપાત્ર ન૦ [સં] પાણીનુ વાસણ
જલપાન ન૦ પાણી પીવુ તે
જલપ્રપાત પુ૦ પાણીનો ધોધ
જલપ્રલય પુ૦[સં] ભારે વરસાદ કે પૂરથી નાશ થવો તે
જલમાર્ગ પુ૦ [સં] જળ ઉપર–વહાણમા બેસીને જવાનો રસ્તો (૨) નહેર વહેળો
જલસમાધિ સ્ત્રી૦ પાણીમા કરેલો પ્રાણ ત્યાગ (જેમ કે સન્યાસીએ)
જલસો પુ૦[અ] આનદ યા ઉત્સવનો મેળાવડો (૨) સગીતનો મેળાવડો [રોગ
જલદર(–ધર)ર ન૦[સં જલોદર] એક ઉદર
જલાગાર ન૦ [સં जल + अगार] પાણીનો હોજ, ટાકી [ઃ્યત
જળાશય ન૦[સં] કૂવો તળાવ વગેરે પાણીનુ
જલેબી સ્ત્રી૦ એક મીઠાઈ
જલોદર પુ૦ [સં] જળદર
જલ્પ પુ૦[સં] કથન, કહેવુ તે (૨) બકવાદ લવારો (૩) તત્વનિર્ણયની ઇચ્છાથી નહિ પણ પરપક્ષખડન અને સ્વપક્ષ સ્થાપનની ઇચ્છાએ કરેલો વાદ[ન્યા] ૦ક વિ૦[સં] બકવાદ–લવારો કરનારું ૦વુ સ૦ક્રિ૦ [મં जल्पु] બબડવ–લવારો કરવો
જલ્લાદ પુ૦[અ] ગરદન મારનાર શિરચ્છેદ કરનાર (૨) કસાઈ
જવ પુ૦ [સં यव પ્રા] એક ધાન્ય (૨) જવ જેટલી લબાઈ અથવા વજનનુ માપ
જવ પુ૦ [સં] વેગ ત્વરા ઝપ
જવ અ૦ જ્યારે [પ]
જવખાર પુ૦ જવનો ખાર–ક્ષાર પોટેશ્યમનો કાર્બોનેટ [ર વિ]
જવનિકા, જવની સ્ત્રી૦ [સં] પડદો ચક
જવરઅવર સ્ત્રી૦ વારવાર જવુ આવવુ તે અવરજવર
જવલ્લે અ૦ ક્વચિત્, ભાગ્યે
જવવું અ૦ક્રિ૦ (ફળ માટે) બેસવુ ફળ થવુ ઉત્પન્ન થવું (જેમ કે ફૂલ બેસે પછી સીગ જવે)(૨)(ફળ કે કરામા)જીવ પડવા
જવાન વિ૦ (૨) પુ૦[ફા] જુવાન જુવાન –ની સ્ત્રી૦ જવાની
જવાબ પુ૦ [અ] ઉત્તર ૦દાર વિ૦ [ફા] જવાબદારીવાળુ ૦દારી સ્ત્રી૦ જવાબ દેવાનુ જોખમ અથવા ફરજ, જુમ્મેદારી જોખમદારી –બી વિ૦[ફા] જેનો જવાબ માગેલો હોય એવુ (૨) જેના જવાબનુ ખર્ચ ભરેલુ હોય એવુ (જેમ કે પોસ્ટ કાર્ડ તાર)
જવારા પુ૦બ૦વ૦ [સં यवरय यववारय]જવ વગેરેના નાના–તાજા ઊગેલા અકુરો
જવાવુ અ૦ ક્રિ૦ જવાની ક્રિયા થવી જવુંનુ ભાવે [વનસ્પતિ
જવાસો પુ૦ [સં यवास, પ્રા जवास] એક
જવાહિર ન૦[અ]હીરામાણેક વગેરે ઝવેરાત
જવાંમર્દ પુ૦ [ફા] બહાદુર, વીર
જવુ અ૦ક્રિ૦[સં या પ્રા ] (તેના રૂપો–જાઉ, જાય , જાઓ, જતુ ગયુ ગઈ, જઈશ ઇ૦ થાય છે) ગતિ કરવી ખસવુ (૨) પાસેથી ખસવુ ઓછુ થવુ (૩) ઘટવુ નુકસાન થવુ નાશ પામવુ (૪) વીતવુ પસાર થવુ (૫) અન્ય ક્રિ૦ સાથે આવતા તે ક્રિયા બરોબર યા ચોક્કસ થવાનો કે ચાલુ રહેવાનો ભાવ બતાવે ઉદા૦ નાસી જવુ ખાઈ જવુ કરતા જવુ વગેરે
જશ પુ૦ [સં यश સ્ પ્રા जस] કીર્તિ
જશન ન૦ [ફા जश्न]ઉત્સવનો કે આનદનો દિવસ (પારસી)
જશવત વિ૦ જશવાળુ, યશવત
જશોદા સ્ત્રી૦ યશોદા–શ્રીકૃષ્ણના મા
જસ પુ૦ જુઓ જશ
જસત ન૦ [સં, પ્રા जसद] એક ધાતુ
જસુ વિ૦ [સં यादृश, પ્રા जस्स]જેવુ, મળતુ આવતુ
જસોદા સ્ત્રી૦ જશોદા યશોદા
જહન્નમ ન૦ [અ] નરક, દોજખ
જહાજ ન૦ [અ] મોટુ વહાણ –જી પુ૦ જહાજ ચલાવનારો (૨) વિ૦ જહાજનુ –ને લગતુ

**જહાન** સ્ત્રી૦ [फा.] જહાં; દુનિયા; આલમ
**જહાનમ** ન૦ [જુઓ જહન્નમ] નરક
**જહાલ** વિ૦ [સર૦ अ. जहल, जाहिल = નાદાન] ઉદ્દામ; આકરું (ઊલટું 'મવાલ')
**જહાં** સ્ત્રી૦ [फा.] દુનિયા; જહાન. ૦**ગીર** પું૦ દુનિયાનો જીતનારો (૨) એક મોગલ બાદશાહ. ૦**ગીરી** વિ૦ જહાંગીરનું, -ને લગતું (૨) [લા.] આપખુદ; જોહુકમીભર્યું (૩) સ્ત્રી૦ જોહુકમી, આપખુદી (૪) અમીરી. ૦**પના(૦હ)** વિ૦ (૨)પું૦ [फा.] જગતનું રક્ષણ કરનાર (બાદશાહ)
**જહીં** અ૦ [म. यत्र, प्रा. जह(-हि, हिं)] જ્યાં, જે ઠેકાણે
**જહેમત** સ્ત્રી૦ [अ. जहमत] મહેનત; શ્રમ
**જહનુ** પું૦[सं] એક પ્રાચીન રાજા. ૦**કન્યા**, ૦**જા**,૦**સુતા** સ્ત્રી૦ [सं.] ગંગા નદી
**જળ** ન૦ [सं. जल] પાણી. ૦**કૂકડી** સ્ત્રી૦ એક જળચર પક્ષી. ૦**કૂંડું** ન૦ ચંદ્રની આજુબાજુ આછાં પાણીભર્યાં વાદળાંને લીધે દેખાતું કૂંડાળું. ૦**ઘોડો** પું૦ એક પ્રાણી; 'હિપોપોટેમસ'. ૦**ચર** વિ૦ ન૦ જુઓ જલચર. ૦**જળબંબાકાર** અ૦ જુઓ જલજલબંબાકાર
**જળજળવું** અ૦ક્રિ૦ ['જળવું' ઉપરથી] બળતું (૨) બળતરા થવી
**જળજળું** વિ૦ આંસુથી ભરાયેલું (લોચન)
**જળઝીલણા(-ણી)** વિ૦ સ્ત્રી૦ ભાદરવા સુદ અગિયારસ
**જળણ** ન૦['જળવું' ઉપરથી]બળતણ;લાકડાં
**જળદેવતા, જળપાત્ર, જળપ્રલય,** જુઓ 'જલ'માં [મબાકાર
**જળબંબોળ** વિ૦ (૨) અ૦ જળજળ-
**જળબિલાડી** સ્ત્રી૦ એક જળચર પ્રાણી
**જળમાર્ગ** પું૦ જલમાર્ગ [સળગવું
**જળવું** અ૦ક્રિ૦ [सं. ज्वल्, प्रा. जल] બળવું;
**જળસ** ન૦ ઝાડા વાટે પડતો પરુ જેવો ચીકણો પદાર્થ
**જળસમાધિ** સ્ત્રી૦ જુઓ જલસમાધિ
**જળસોઈ** સ્ત્રી૦ (બાળવા કે દાટવાને બદલે) જળમાં સુવાડવું તે (સંન્યાસીને)
**જળંદ(-ધ)ર** જુઓ જલંધર
**જળાઉ** વિ૦ ['જળવું' ઉપરથી] બાળવાના કામનું (લાકડું)
**જળાગાર** ન૦ જુઓ જલાગાર
**જળાતિસાર** પું૦ [सं. जल+अतिसार]પાણી જેવા ઝાડા થાય તેવો એક રોગ
**જળાધારી** સ્ત્રી૦ [सं. जलाधार ઉપરથી] જેમાં શિવલિંગ બેસાડવામાં આવે છે તે ક્યારા જેવો ઘાટ (૨) શિવલિંગ ઉપર ટંગાતું નીચે કાણાવાળું જળપાત્ર
**જળાપો** પું૦'જળવું' ઉપરથી બળાપો,કકળાપો
**જળાશય** ન૦ જુઓ જલાશય
**જળો** સ્ત્રી૦ [सं. जलौका] પાણીમાં રહેતો એક જીવડો (ખરાબ લોહી ચૂસી લેવા તેને ચામડી ઉપર વળગાડવામાં આવે છે)
**જળોદર** ન૦ જુઓ જલોદર
**જળોયું** ન૦ગૂમડું મટી ગયા પછી રહેતું ચાઠું
**જળોયું** ન૦ મેડો જડતી વખતે પીઢો ઉપર પાટિયા જડે છે ત્યારે તેની તડ પૂરવા નીચે મુકાતી પાતળી ચીપટ -
**જંઈ** પું૦ પૈસો, દોઢિયું [જાણું; ગીચ ઝાડી
**જંખજાળ** સ્ત્રી૦ [ઝાંખરાં+જાળું] ઓશિ-
**જંગ** પું૦ [फा.] મોટી લડાઈ; યુદ્ધ (૨) ઝઘડો; કંકાસ [લા.]
**જંગમ** વિ૦ [सं] એક ઠેકાણેથી બીજે ઠેકાણે ખસી શકે એવું (સ્થાવરથી ઊલટું)
**જંગલ** ન૦ [सं., फा.] વન. -**લિયત** સ્ત્રી૦ જંગલીપણું -**લી** વિ૦ જંગલનું; રાની (૨) ખેડ્યા વિના ઊગેલું (૩) સુધારો, સંસ્કાર કે વિવેક વિનાનું [લા.]
**જંગાલ** પું૦ [फा. ज़ंगार] તાંબાનો કાટ
**જંગી** વિ૦ [फा.] જંગ-લડાઈને લગતું (૨) મોટું; જબરું (૩) સ્ત્રી૦ કિલ્લાની ભીંતમાંનું ગાંગું બાકું
**જંઘા** સ્ત્રી૦ [सं.] જાંઘ
**જંજાળ** સ્ત્રી૦ ઉપાધિ; ખટપટ
**જંજીર** સ્ત્રી૦ [फा.] સાંકળ (૨) બેડી
**જંજીરો** પું૦ [अ. जज़ीरह] પાણીમાં બાંધેલો કિલ્લો (૨) ટાપુ, બેટ

જત પુ૦ જુઓ જતુ
જંતર પુ૦, ન૦ [સ यन्त्र] તાંત્રિક આકૃતિ (૨) તેવી આકૃતિ કે અક્ષરવાળો કાગળ કે પતરું, તાવીજ (૩) જાદુ
જંતરડું ન૦ [સ यन्त्र] જુઓ જતરડુ
જતરમતર પુ૦ ન૦ જતર અને મત્ર
જંતરવું સ૦ક્રિ૦ જતર કરવુ, (તાવીજને) જાદુઈ અસર આપવી
જંતુ પુ૦,ન૦ [સ] નાનુ જીવડું ૦ઘ્ન [સ] ૦નાશક વિ૦ જતુઓનો નાશ કરે એવુ ૦વિદ્યા સ્રી૦, ૦શાસ્ત્ર ન૦ બક્રિરિયૉલૉજી' ૦શુદ્ધ વિ૦ જીવતા જીવાણુથી મુક્ત કરેલુ, 'સ્ટરીલાઈઝડ' [૨ વિ]
જંત્ર ન૦ [સ यन्त्र] જુઓ છાયાયત્ર (૨) એક જાતનુ તતુવાદ્ય (૩)પુ૦, ન૦ જુઓ જતર —ત્રી પુ૦ જત્ર વગાડનાર (૨) જાદુગર, ખેલાડી (૩) સ્રી૦ જતરવાનુ તાવીજ (૪) તૈયાર ગણતરીનો ગ્રંથ, કોષ્ટક
જંપ (જં') પુ૦ [પ્રા झंप] શાતિ, નિરાત ૦વું અ૦ક્રિ૦ નિરાત વાળવી શાત પડવુ (૨) જરા ઊંઘવુ-આખ મળવી (૩) તોફાન, ધમાચકડી, ઇ૦માથી રોકાવુ તે બંધ કરી શાંત થવુ
જંબુ ન૦ [સ] જાબુ
જંબુક પુ૦, ન૦ [સ] શિયાળ
જંબુખંડ, જંબુદ્વીપ પુ૦[સ] (પૌરાણિક ભૂગોળ પ્રમાણે) મેરુ પર્વતની આજુબાજુ આવેલા સાત ખડમાનો એક (૨) (બૌદ્ધોની માન્યતા પ્રમાણે) ભારતવર્ષ
જંબૂ ન૦ [સ] જાબુ
જંબૂક પુ૦ ન૦ [સ] શિયાળ
જંબૂખંડ, જંબૂદ્વીપ પુ૦ [સ] જુઓ જબુખડ
જંબૂર ન૦ ખીલા ખેંચી કાઢવાનુ ઓજાર —એક જાતની પકડ [છોકરો
જંબૂરિયો પુ૦ ['જબૂરો' ઉપરથી] નાનો
જંબૂરો પુ૦ [ફા] એક નાની તોપ (૨) બાજીગરનો મદદનીશ છોકરો
જંબે જંબે અ૦ 'જય અંબે! જય અંબે!' એવો પોકાર [૦કરવું=બેજવાબદારપણે નાચકૂદ કે ખર્ચ કરવુ]
જાઆવ સ્રી૦ જવુ ને આવવુ તે, આવજા
જાઈ વિ૦ સ્રી૦ [જાવુ'-જન્મવુ] જણી, જણેલી (૨) સ્રી૦ પુત્રી
જાઈ સ્રી૦[સ जाति,પ્રા जाइ]એક ફૂલની વેલ
જાઓ ('જાવ' જેવો નહિ) 'જવુ'નુ આજ્ઞાર્થ બ૦ વ૦
જાકાર(—રો) પુ૦ 'નગો' એવો ઉદ્ગાર, સત્કાર ન થવો તે (૨) નુકસાન
જાકીટ ન૦[ઇ जॅकेट] એક પ્રકારનુ પહેરવાનુ વસ્ત્ર, વાસકોટ
જાગ પુ૦ [સ याग] યજ્ઞ
જાગ સ્રી૦ રન્નાદે (જવારા)
જાગતી જોત વિ૦ સ્રી૦ જેની જ્યોતિ—શક્તિ જાગ્રત હોય—તરત પારખુ બતાવતી હોય તેવી (દેવી)
જાગતું વિ૦ ઊંઘતુ નહિ તેવુ જાગ્રત (૨) સાવધાન [(૨) જાગૃતિ
જાગરણ ન૦ [સ] જાગવુ તે, ઉજાગરો
જાગરિત વિ૦ [સ] જાગેલુ, જાગ્રત
જાગરિયો પુ૦ ભૂવાનો સાથી—ડાકલુ વગાડનાર
જાગરૂક વિ૦ [સ] જાગતુ (૨) સાવધ
જાગર્તિ સ્રી૦[સ] જાગવુ તે(૨)સાવધપણુ
જાગવું અ૦ક્રિ૦[સ जागृ] ઊંઘમાથી ઊઠવુ જાગ્રત થવુ (૨) પ્રમાદમા ન પડવુ જાગ્રત રહેવુ (૩) જાગતા હોવુ (૪) ફરી ઊખળવુ, તાજુ થવુ (જેમ કે, વાત પાછી જાગી છે) (૫) અજ્ઞાનમાથી નીકળવુ, જ્ઞાન પામવુ
જાગીર સ્રી૦[ફા] સરકાર તરફથી બક્ષિસ તરીકે મળેલી જમીન કે ગામ. ૦દાર વિ૦ જાગીર ધરાવનારુ (૨) પુ૦જાગીરનો ધણી ૦દારી સ્રી૦ જાગીરદારપણુ —રી વિ૦ જાગીરને લગતુ (૨) સ્રી૦ જાગીરદારી
જાગૃત વિ૦ [સ जाग्रत् પરથી અશુદ્ધ રૂપ] જાગેલુ, જાગતુ જાગ્રત —તિ અ૦ જુઓ જાગતિ
જાગ્રત વિ૦ [સ] જાગતુ (૨) હોશિયાર,

સાવધ. -દવસ્થા સ્ત્રી૦ [સં. जाग्रत् + अवस्था] જાગૃતિની અવસ્થા (૨) ચિત્તની ત્રણ દશામાંની એક

**જાચક** પું૦[સં. याचक], **૦વૃત્તિ** સ્ત્રી૦, **-ના** સ્ત્રી૦ **-વું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. याच] જુઓ યાચક ઇ૦ [પાથરણું

**જાજમ** સ્ત્રી૦ [તુર્કી] પહોળું, જાડું એક

**જાજરમાન** વિ૦ જુઓ જાજ્વલ્યમાન(૨) તરત પારખુ દેખાડે એવું (૩) કરડા મિજાજનું; રુઆબદાર; તેજીલું

**જાજરું** વિ૦ [સં. जर्जर] તરત નાશ પામે એવું; બિચારું; પામર (૨) જરી ગયેલું; પાખા વણાટનું

**જાજરૂ** પું; ન૦ [फा. जायजरूर] સંડાસ; પાયખાનું [ઝગતું; દેદીપ્યમાન

**જાજ્વલ્યમાન** વિ૦ [સં.] પ્રકાશથી ઝગ-

**જાડઘરું** વિ૦જડ;જાડી કે મોશાળબુદ્ધિવાળું

**જાડપણું** ન૦, **જાડાઈ** સ્ત્રી૦ જાડાપણું

**જાડિયું** વિ૦ જાડું

**જાડું** વિ૦ દળદાર (૨) ચરબીથી ભરેલું (૩) ઘાટું (૪) તીણું નહિ એવું (૫) ખોખરું, ભારે (૬) [લા.] મંદ બુદ્ધિવાળું (૭)અશિષ્ટ,ગામડિયું(૮) ઓછી ઝીણવટ-વાળું (જેમ કે, એનું કામ જરા જાડું હોય ખરું). **૦ખપ્પડ** વિ૦ જાડું; ઘટ્ટ (દૂધ માટે). **૦મ(-મ્મ)મ** વિ૦ ખૂબ જાડું. **૦રે(-રો)ડ** વિ૦ગાડા જેવું જાડું-ઘટ્ટ

**જાડ્ય** ન૦ [સં.] જડતા (બુદ્ધિની)

**જાણ** વિ૦ ['જાણવું' ઉપરથી] જાણનાર (૨) ઓળખાણવાળું; પરિચિત (૩) સ્ત્રી૦ જાણવું તે; જ્ઞાન, માહિતી (૪) ઓળખાણ. **૦કાર** વિ૦ (૨) પું૦ જાણનાર. **૦ણહાર** વિ૦ ['જાણવું' ઉપરથી] જાણનાર. **૦પિછાણ(-ન)** સ્ત્રી૦ઓળખાણપિછાન. **૦ભેદુ** વિ૦ વાતનો ભેદ જાણનારું; અંદરની વાત જાણતું

**જાણવું** સ૦ક્રિ૦[સં.ज्ञा,प्रा.जाण](કશા વિષે) ખબર, માહિતી, સમજ, જ્ઞાન, આવડ કે પરિચય વગેરે હોવું કે પામવું (૨) માનવું;કલ્પવું(જેમ કે, હું જાણું કે તે કરશે). [જાણી જોઈ (૦ને),જાણીબૂજી(૦ને)= જાણતા છતાં; ઇરાદાથી]

**જાણીતું** વિ૦[સં ज्ञात,प्रा. जाणिअ]ઓળખીતું (૨) અનુભવી (૩) પ્રસિદ્ધ

**જાણે** અ૦ [મ.जाने प्रा; जाणे] 'એવું જ હોય ને' એવી ઉત્પ્રેક્ષા બતાવતો શબ્દ (૨) 'માનો કે' એવો ભાવ બતાવતો શબ્દ. **૦અજાણે** અ૦ જાણતા કે અજાણતાં; વગર ઇરાદે. **-ણ્યે** કે અ૦ જુઓ જાણે. **-ણ્યે અજાણ્યે** અ૦ જાણે અજાણે

**જાત** વિ૦ [સં.] જન્મેલું; ઉત્પન્ન થયેલું

**જાત** (ત,) સ્ત્રી૦ [સં. जाति] જાતિ; વર્ગ (૨) ખાનદાન; કુલ (ઉદા૦ તું તારી જાત ઉપર ગયો) (૩) નાત, જ્ઞાતિ (૪)પંડ; દેહ (૫) મૂળ સ્વભાવ [લા.] (૬) (સમાસના પૂર્વપદ તરીકે) 'જાતનું-પોતાનું', 'આપ' એ અર્થમાં. **૦અનુભવ** પું૦ પોતાનો જ અનુભવ

**જાતક** ન૦ [સં.] જાતકર્મ (૨) જન્માક્ષર; જન્મકુંડળી(૩)જાતક કથા. **૦કથા** સ્ત્રી૦ બુદ્ધ ભગવાનના પૂર્વજન્મની કથા

**જાતકમાઈ** સ્ત્રી૦પોતે-જાતે કરેલી કમાણી

**જાતકર્મ** ન૦ [સં.] (જન્મ વેળા કરાતો) સોળ સંસ્કારમાંનો એક

**જાતનું** વિ૦ જાતે, જાતિથી (ઉદા૦ જાતનો કોણ છે એ?)

**જાતબુદ્ધિ** સ્ત્રી૦ પોતાની બુદ્ધિ (પારકાની શિખવણી વિનાની)

**જાતભાઈ** પું૦ જાતિભાઈ

**જાતમહેનત** સ્ત્રી૦ જાતે કરેલી મહેનત, સ્વાશ્રય (૨) શરીરશ્રમ [થતું તે

**જાતમુચરકો** પું૦ પોતે જ પોતાના જામીન

**જાતર** અ૦ [સં. यात्रा] વાવરી ઇત્યાદિ પાડા-બકરાનો ક્રૂર વધ કરી દેવાનો ઉત્સવ કરે છે તે (૨) જાત્રા

**જાતરખું** વિ૦ જાત સાચવનારું-સ્વાર્થી

**જાતવંત, જાતવાન** વિ૦ ઉચ્ચ ખાનદાન કે ઓલાદનું

જાતવેદ(-દા) પુ૦ [સં] અગ્નિ
જાતસ્વભાવ પુ૦ જાતિસ્વભાવ, કુળનો –બાપદાદાનો સ્વભાવ
જાતિ સ્ત્રી૦ [સં] કુળ, વર્ણ કે નાત તથા યોનિના ભેદસૂચક વર્ગ, સમુદાય ઉદા૦ 'મનુષ્યજાતિ', 'આર્ય જાતિ'(૨)લિંગભેદ સૂચક વર્ગ [વ્યા] (૩) અમુક વર્ગની જુદી જુદી જાતિઓમાં રહેલો સમાનધર્મ [ન્યા] ૦દ્વેષ પુ૦ જાતિ જાતિ વચ્ચેનો દ્વેષ. ૦ધર્મ પુ૦ [સં] દરેક જાતિની વિશિષ્ટ ફરજો (૨) એક આખી જાતિનો વિશિષ્ટ સ્વભાવ ૦ભાઈ પુ૦ એક જ જાતિ કે જ્ઞાતિનો કોઈ ભાઈ ૦ભેદ પુ૦ જાતિ જાતિ વચ્ચેનો તફાવત ૦ભ્રષ્ટ વિ૦ જાતિમાંથી ભ્રષ્ટ થયેલું ન્યાત બહાર. ૦લક્ષણ ન૦ જાતિનું લક્ષણ–વિશિષ્ટતા ૦વટેવાર પુ૦ જ્ઞાતિ જ્ઞાતિ વચ્ચેનો ખાધાપીધાનો વ્યવહાર ૦વાચક વિ૦ [સં] જાતિ બતાવનારું [વ્યા.] ૦વિશેષ પુ૦ અમુક ખાસ જાતિભેદ, 'સ્પીશીઝ' [પ વિ] ૦વ્યવહાર પુ૦ જુઓ જાતિ વટેવાર. ૦સ્વભાવ પુ૦ [સં] જાતિ કે કોમનો વિશિષ્ટ સ્વભાવ (૨) પોતાનો સ્વભાવ
જાતીય વિ૦[સં]જાતિનું,–ને લગતું(૨)સ્ત્રી પુરુષ સંબંધને લગતું 'સેક્સ્યુઅલ'
જાતીલું વિ૦ ['જાતિ' ઉપરથી] પોતાની જાતિનું, સ્વજાતીય
જાતુધાન પું૦ [સ] રાક્ષસ
જાતે (ત,) અ૦ ['જાત' ઉપરથી] પોતે,પડે (૨)જાતિથી, જાતિ પ્રમાણે (ઉદા૦ તે જાતે કોણ છે?) [અભિમાન
જાત્યભિમાન ન૦ [સ] પોતાની જાતિનું
જાત્યંધ વિ૦ [સં] જન્મથી આંધળું
જાત્રા સ્ત્રી૦ [સ યાત્રા] તીર્થોની મુસાફરીએ જવું તે(૨)દેવ કે મહાપુરુષને નિમિત્તે થતો મોટો સમારંભ કે મેળો(૩)મરણપોષણનો માર્ગ. ૦ળુ પુ૦(૨)વિ૦જાત્રા કરવા જનાર
જાથુ(-થૂક) અ૦ હમેશાં રહે–ચાલ્યા કરે એમ

જાદરિયું ન૦ જુવાર કે મકાઈના પોંકનો લાડુ
જાદવ પુ૦ જુઓ યાદવ ૦રાય પું૦ શ્રીકૃષ્ણ –વાસ્થળી સ્ત્રી૦ જાદવોની અંદર અંદર થયેલી લડાઈ(૨)એક વર્ગના માણસોની માંહોમાંહેની લડાઈ [લા] –વી સ્ત્રી૦ યાદવી, જાદવાસ્થળી
જાદી સ્ત્રી૦[ફા.] દીકરી (જેમ કે, શાહજાદી)
જાદુ(-દૂ) [ફા] પું૦, ન૦ મંત્રતંત્ર કે હાથચાલાકીનું કામ.૦(-દૂ)ઈ વિ૦ જાદુથી થતું ચમત્કારી,વિલક્ષણ.૦(-દૂ)કપટ ન૦ જાદુ અને કપટ. ૦(-દૂ)ગર પુ૦ જાદુનું કામ કરનાર. ૦(-દૂ)ગરી સ્ત્રી૦ જાદુની વિદ્યા(૨) જાદુનું કામ ૦(-દૂ)ગારું વિ૦ જાદુઈ અસર કરે એવું, માયાવી, મોહક ૦(-દૂ)ગીરી સ્ત્રી૦ જાદુગરી ૦(-દૂ)મંતર પુ૦ જાદુનો મંત્ર
જાદે વિ૦ [અ૦ [ઝિયાદ] જ્યાદા, વધારે
જાદો પુ૦ [ફા] દીકરો(જેમ કે,શાહજાદો)
જાન સ્ત્રી૦ [સં જન્યા, જન્ય] લગ્નમાં વર સાથે જનારાઓનો સમૂહ
જાન પુ૦ [ફા.] જીવ, પ્રાણ (૨) પ્રાણપ્રિય માણસ [લા] (૩) દમ, શક્તિ
જાનકી સ્ત્રી૦ [સં] સીતા ૦નાથ પુ૦ રામ
જાનનિસાર વિ૦[ફા] પ્રાણને ઓવારી દેવા કે અર્પણ કરે તેવું
જાનપદ વિ૦ [સ] ગામડાનું,–ને લગતું (૨) પુ૦ ગામડિયો ('પૌર'થી ઊલટો) (૩) દેશ
જાનફિશાની સ્ત્રી૦ [ફા] પ્રાણાર્પણ
જાનમાલ પુ૦ જીવ અને માલમતા
જાનરડી સ્ત્રી૦ જાનમાંની સ્ત્રી
જાનવર ન૦ [ફા] જનાવર, પશુ (૨) વાનર જેવું હિંસ્ર પશુ [લા]
જાની વિ૦[ફા] જાન સમું પ્રિય(૨)જીવલેણ
જાની પુ૦ [સ યાજ્ઞિક–] ધૂણાવનાર, ફરેબિત (૨) એક [illegible]
[illegible] પું૦ જાન[illegible]
[સ] પૂરાણ [illegible]
પં૦ જુઓ
જાનમા

**જાનોતર** [સર૦ દે. जन्नता] સ્ત્રી૦ જાન(લગ્નની)

**જાન્યુઆરી** પું૦[इ.] ખ્રિસ્તી પહેલો મહિનો

**જાપ** પું૦[સ.] જપ. ૦ક પુ૦[सं.] જાપ કરનારો

**જાપતો** પું૦ [अ. जाप्तह्] પાકો બંદોબસ્ત; જાપ્તો; કાબૂ; તકેદારી

**જાપાની** વિ૦ [इ. Japan; મૂળ निप्पोन =સૂર્યોદય ઉપરથી] જાપાન દેશનુ કે તેને લગતું (૨) તકલાદી [લા.] (૩) સ્ત્રી૦ જાપાનની ભાષા (૪) પું૦ જાપાનનો વતની

**જાપ્તો** પું૦ જુઓ જાપતો [ઉજાણી

**જાફત** સ્ત્રી૦ [જુઓ જિયાફત] મિજબાની;

**જાફરાન** ન૦ [अ.] કેસર

**જાફરાં(-રિયાં)** ન૦ બ૦ વ૦ લાંબા કેશ (ખાસ કરીને અવ્યવસ્થિત) (૨) બાબરાં. -રિયું, -રું વિ૦ જાફરાંવાળું

**જામ** પુ૦; ન૦ [फा.] પ્યાલો [હલકાબ

**જામ** પું૦ જામસાહેબ, જામનગરના દરબારનો

**જામ** પું૦ [स. याम] એક પહોર

**જામ** ન૦ જામફળ

**જામગરી** સ્ત્રી૦ બંદૂક કે તોપના દારૂને સળગાવવા માટેની કાકડી–પલીતો

**જામણ** ન૦ જામવું–બંધાવું તે (૨) અધરકણ; મેળવણ

**જામદાર** પું૦ [फा. जामह् + दार फा.] જામદારખાનાનો ઉપરી. ૦ખાનું ન૦ જવાહિર, દાગીના, રોકડ વગેરે કીમતી વસ્તુઓ રાખવાની જગા

**જામની** સ્ત્રી૦ [स. यामिनी] રાત

**જામફળ** ન૦ એક ફળ–જમરૂખ. **-ળી** સ્ત્રી૦ જામફળનું ઝાડ (૨) તેની વાડી

**જામવું** અ૦ક્રિ૦ [अ. जम्अ परथी] એકઠું થવું; છૂટાં છૂટાં તત્ત્વોનું એકત્ર થવું (જેમ કે ટોળું જામ્યું; કચરો, મેલ જામ્યો) (૨) ઘન થવું; ઠરવું, બાઝવું, બંધાવું (જેમ કે દૂધ, બરફ જામવો) (૩) સ્થિર કે દૃઢ થવું (જેમ કે ખીલો જામવો) (૪) બરોબર ચાલવું; પૂરે રંગમાં આવવું; પુરબહાર થવું; મચવું (જેમ કે, મૈત્રી, ધંધો, યુદ્ધ જામવાં)

**જામાતા(-તૃ,-ત્ર)** પું૦ [सं.] જમાઈ

**જામિન** પું૦ [अ.] બીજાની જોખમદારી પોતા પર લઈ તે વિષે કબૂલાત આપનારો. ૦ખત ન૦ જામીન તરીકેનો લેખી કરાર. ૦ગીરી, -ની સ્ત્રી૦ જામીન થવું તે; ખાતરી આપવી તે

**જામિની** સ્ત્રી૦ [स. यामिनी] જામની; રાત્રી

**જામીન, ૦ખત, ૦ગીરી, -ની** જુઓ 'જામીન' ઇ૦

**જામો** પુ૦ [फा.] મોટા ઘેરવાળો વગ્રોજ નીચો એવો એક જાતનો અંગરખો

**જાહર** ન૦ [दे. जद्दर] એક જાતનું ધોળું રેશમી કપડું

**જાયદાદ** સ્ત્રી૦ [फा] માલમિલકત; જાગીર

**જાયફળ** ન૦ [स. जातिफल] એક ફળ–તેજાનો

**જાયા** સ્ત્રી૦ [स] સ્ત્રી; પત્ની. ૦પતિ, ૦પતી [स] ન૦બ૦વ૦ પતિપત્ની; દંપતી

**જાયું** વિ૦ ['જાવું' =જન્મવું ઉપરથી; प्रा. जाय] જન્મેલું (સ્ત્રી૦ 'જાઈ'). **-યો** પુ૦ પુત્ર (૨) વિ૦ પુ૦ જણેલો; જન્મેલો

**જાર (૨,)** સ્ત્રી૦ [दे. जुआरी, जोवारि] એક અનાજ; જુવાર

**જાર** પુ૦[स] પરસ્ત્રી સાથે પ્રીતિ કરનાર, યાર. ૦કર્મ ન૦ વ્યભિચાર. ૦જ વિ૦ [स.] વ્યભિચારથી જન્મેલું

**જારણ(-ણુ)** ન૦[स.] માણસ રોગી થઈ જાય તેવો મંત્ર–પ્રયોગ (૨) વશીકરણ

**જારત** સ્ત્રી૦ [જુઓ જિયારત] મુસલમાનોમાં મરણને ત્રીજે દિવસે કરવામાં આવતી ઉઠમણાની ક્રિયા

**જારબાજરી** સ્ત્રી૦ જાર અને બાજરી જેવી ઓછામાં ઓછી જરૂરિયાત, ભરણપોષણ. (૦થઈ જવું=મહત્ત્વ ઘટી જવું)

• **જારવું** સ૦ક્રિ૦ [सं. जृ–जारय પરથી] જીર્ણ કરવું

**જારિણી** સ્ત્રી૦ [सं.] વ્યભિચારિણી

**જારી** અ૦ [अ.] ચાલુ

**જારી** સ્ત્રી૦[स. जार ઉપરથી] જુઓ 'જારકર્મ'. ૦વિજારી સ્ત્રી૦ પકડાય નહિ અથવા શક ન પડે એવો વ્યભિચાર

**જારુ** અ૦ [અ जारी] જારી, ચાલુ
**જારૂં** ન૦ [સ जार ઉપરથી] જુઓ જારકર્મ
**જાલ** સ્ત્રી૦ [સં] માછલાં, પખી વગેરે પકડવા માટેની જાળી (૨) ધાગા વસ્તુઓ ગૂંચવાઈને થયેલું જાળું (૩) ફાંદો, ફરેબ
**જાલમ** વિ૦ જુઓ જાલિમ ૦ઝોર વિ૦ જુલમ કરવામાં પૂરું –મી સ્ત્રી૦ ક્રૂરતા, જાલમપણું
**જાલિમ** વિ૦ [અ ] જુલમી, નિર્દય
**જાવ** સ્ત્રી૦ જવાની ક્રિયા ૦આવ સ્ત્રી૦ જાઆવ
**જાવક** વિ૦ [જુઓ જાવ] બહાર જતું કે મોકલાતું (૨) સ્ત્રી૦ બહાર મોકલેલું તે (૩) ખરચ, ઉધારેલી રકમ ૦બારનીશી સ્ત્રી૦ જાવક પત્રોની નોંધપોથી
**જાવજીવ** અ૦ [સ. यावज्जीव] જિંદગી પર્યંત
**જાવત** અ૦ [સ यावत्] જ્યાં સુધી [૦ચંદ્રદિવાકરો શ૦ પ્ર૦ જુઓ યાવચ્ચંદ્રદિવાકરૌ] [ભંગુર (૩) નાજુક
**જાવરું** વિ૦ જીર્ણ, ઘસાઈ ગયેલું (૨) ક્ષણ
**જાવલી** સ્ત્રી૦ [જુઓ ઝાવલી] ખજૂરીના પાંદડાની સાદડી [પાતળું પડ, ખાજળી
**જાવણું** વિ૦ જુઓ જાવરું (૨) ન૦ રાખનું
**જાવતરી, જાવત્રી** સ્ત્રી૦ જાયફળ ઉપરનું સુગંધીદાર છોડું –એક તે તેનો
**જાવા** પુ૦ હિંદી મહાસાગરનો એક બેટ
**જાવું** અ૦ક્રિ૦ [સ जन् प्रा जा] જન્મવું, (૨) સ૦ક્રિ૦ જન્મ દેવો, જણવું
**જાસક** વિ૦ પુષ્કળ, જોઈએ તે કરતાં વધુ –ક્રિયાં ન૦ બ૦ વ૦ પુષ્કળતા
**જાસાચિઠ્ઠી** સ્ત્રી૦ જાસાનું મરણ દર્શાવતી ચિઠ્ઠી [એક ફૂલઝાડ
**જાસુ, જાસૂદ(–દી)** સ્ત્રી૦ [પ્રા जासुयण]
**જાસૂસ** પુ૦ [અ ] શત્રુની છૂપી રીતે બાતમી જાણી લાવનાર (૨) કાસદ –સી સ્ત્રી૦ છૂપી બાતમી લાવવાનું કામ
**જાસો** પુ૦ અંગત વેર વાળવા લોકો પર કરાતી જબરદસ્તી (૨) તેને માટે અપાતી છૂપી ધમકી
**જાસ્ત** વિ૦ [અ ] જોઈએ તેના કરતાં વધારે. –સ્તી વિ૦ જુઓ જાસ્ત (૨) સ્ત્રી૦ જુલમ, જબરદસ્તી
**જાહરે** અ૦ +જ્યારે [પ]
**જાહેર** વિ૦ [અ जाहिर] ગુપ્ત નહિ એવું, લોકોને જાણીતું (૨) સાર્વજનિક. ૦ખબર સ્ત્રી૦ સૌ કોઈની જાણ માટેની ખબર (૨) તેને માટે લખાણ છપાણ વગેરેનું લેવાતું સાધન ૦નામું ન૦ જાહેર ખબર, ઢંઢેરો ૦સભા સ્ત્રી૦ જાહેર જગાએ અને સૌને માટે થતી સભા
**જાહેરાત** સ્ત્રી૦ [અ जाहिरात] જાહેર કરવાની ક્રિયા, પ્રસિદ્ધિ (૨) જાહેરખબર (૩) અ૦ છડેચોક, ચાહન
**જાહેલ** વિ૦ [જુઓ જહાલ] ઉગ્ર, આકળું, ઝટ તપી જાય એવું [પેજાર
**જાહોજલાલી** સ્ત્રી૦ [ફા ] દબદબો, આબાદી,
**જાહ્નવી** સ્ત્રી૦ [સં] ગંગા નદી
**જાળ** સ્ત્રી૦ જુઓ જાલ (૨) ભમરડો ફેરવવાની દોરી
**જાળવણી** સ્ત્રી૦ [ઙ जाळवणी] જાળવવું તે, સંભાળ, સાચવણી
**જાળવવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ જાળવણી] સંભાળવું, સાચવવું
**જાળાવાળો** વિ૦ અંગ દેખાય એવા આછા વણાટવાળું (૨) જરી ગયેલું
**જાળાંઝાંખરાં** ન૦બ૦વ૦ જાળાં અને ઝાંખરાં
**જાળિયું** ન૦ [સ जाल] મકાનમાં અજવાળા માટે મૂકેલું બાકું (૨) જાળીદાર ધુમાડિયું
**જાળી** સ્ત્રી૦ [સ जाल] વચમાં કાણાં રહે એવી ગૂંથણી કે તેની બનાવટની વસ્તુ (૨) તેવી ગૂંથણીવાળા વાળાથી કે સળિયાથી ભરેલું બારીબારણાનું કમાડ કે ભીંતનું જાળિયું (૩) ભમરડાની જાળ
**જાળું** ન૦ [સ जाल] એકબીજા સાથે ગૂંચાઈ કે ગૂંથાઈને બનેલું ક્રોકડું, ગુચ્છું (જેમ કે છોડ વેલા ઇ૦ નું) (૨) કરોળિયાનું બાવું (૩) આંખની છારી (૪) જાળ, ફાંસલો (જેમ કે કપટનું જાળું)

જાગડ (૦) વિ૰ જોવા દેખાડવા મૂલ્ય આપ્યા કે સોદો કર્યા સિવાય લીધેલું
જાંગલો પું૰ ગોરો, ટોપીવાળો (કાંઈક તુચ્છકારમાં) (૨) જંગલી
જાઘ (૦) સ્ત્રી૰ જંઘા, સાથળ -ઘિયો પું૰ જાંઘ ઢંકાય એવડો તકિયો-ચટી
જાંબુ (૦) ન૰[સ જમ્બુ]જાંબુ નું ફળ ૰ડિયું વિ૰ જાંબુના રંગનું ૰ડું વિ૰ જાંબુના રંગનું (૨) ન૰ જાંબુ ૰ડો પું૰ જાંબુનું ઝાડ
જિકર સ્ત્રી૰ [અ ज़िक्र] કથન, વાતચીત આગ્રહ હઠ મમત [દોસ્ત [ના]
જિગર ન૰ [फा] હૈયું (૨) દિલોજાન
જિગીષા સ્ત્રી૰ [સ] જીતવાની ઇચ્છા -ષુ વિ૰ [સ] જિગીષાવાળું
જિજીવિષા સ્ત્રી૰ [સ] જીવવાની ઇચ્છા
જિજ્ઞાસા સ્ત્રી૰[સ]જાણવાની ઇચ્છા જ્ઞાન પ્રાપ્તિની ઇચ્છા -સુ વિ૰[સ]જિજ્ઞાસાવાળું (અંતે) ઉદા૰ ઇંદ્રજિત'
જિત વિ૰ [સ जित्] જીતનારું (સમાસને
જિત વિ૰ [સ] જિતાયેલું
જિતાડવું સ૰ક્રિ૰ જીતવું નું પ્રેર
જિતાત્મા વિ૰ [સ] જાતને-પોતાની વાસનાઓને જીતી હોય એવું
જિતાવવું સ૰ક્રિ૰, જિતાવું અ૰ક્રિ૰ 'જીતવું'નું પ્રેર૰ અને કર્મણિ
જિતેંદ્રિય વિ૰[સ]ઇંદ્રિયોને જીતી હોય એવું
જિદ્દ સ્ત્રી૰ [અ] જીદ, હઠ -દ્દી વિ૰ જક્કી
જિન ન૰ [इ] કપાસ લોઢવાનું કારખાનું
જિન વિ૰ [સ] (રાગદ્વેષાદિ ઉપર) જય મેળવનારું (૨) પું૰ બુદ્ધ (૩) જૈન તીર્થંકર (૪) વિષ્ણુ ૰ધર્મ પું૰ જૈન ધર્મ ૰મંદિર ન૰ જૈનમંદિર -નેન્દ્ર, -નેશ્વર પું૰ [સ] જૈન તીર્થંકર, જિન (૨) બુદ્ધ ભગવાન [સ્વર્ગવાસી
જિન્નત ન૰ જન્નત ૰નશીન વિ૰
જિપ્સી વિ૰ (૨) પું૰ [इ] એ નામની એક રખડાઉ જાતનું માણસ
જિભાળ(-ળું) વિ૰ [જીભ ઉપરથી] બહુ બોલું અસભ્ય (૨) ભૂંડું (શબ્દ-વેણ)
જિમ અ૰+જેમ [પ]
જિમખાનું ન૰ [इ जिमखाना, સર૰ फा जम्खाना=મોગી રોતર છી](મેદાની)રમતગમતની મંડળીને ખેલવાની જગા
જિયાફત સ્ત્રી૰ [અ] જાફત, મિજબાની
જિયારત સ્ત્રી૰ [ज] જુઓ જારત
જિયાવર પું૰ વરરાજા
જિરાફ ન૰ [इ, અ ज़राफ़ह] આફ્રિકાનું એક જંગલી પશુ
જિરાયત વિ૰ [અ] જુઓ જરાયત
જિર્ગો પું૰ [फा] (સરહદપ્રાંતની કોમોમાં) પંચ પરિષદ, સંમેલન
જિલકદ પું૰ [અ ज़िल्क़अदह] મુસલમાની ૧૧મો મહિનો
જિલહજ્જ પું૰ [અ ज़िल्हिज्जह] મુસલમાની ૧૨મો મહિનો [પ્રાથ
જિલેટીન ન૰ [इ] એક પ્રાણિજ ચીકણો
જિલ્દ સ્ત્રી૰ [અ] પુસ્તકનું ચામડાનું પૂંઠું (૨) પુસ્તકનો જુદો બાંધેલો વિભાગ
જિલ્લો પું૰ [અ ज़िल्अ] વિભાગ (૨) કલેક્ટરની હકૂમત નીચે મુકાતો દેશનો ભાગ
જિવાઈ સ્ત્રી૰ [જીવ ઉપરથી] જીવનનિર્વાહ પેટે બાંધી આપેલી રકમ કે જમીન -ગરાસ [બચાવવું(૨)પાળવું
જિવાડવું સ૰ક્રિ૰ જીવતું કરવું મરતું
જિવારો પું૰ [જીવ ઉપરથી] જન્મારો
જિવાવું અ૰ક્રિ૰ 'જીવવું'નું ભાવે
જિવાળી સ્ત્રી૰ તબલાના ચામડા ઉપરનું કાળું વર્તુલ (૨) તંબૂરાના ઝારા પર તારને લગાડાતા દોરા (તેને લઈને સૂર બરોબર મળે ને રણકે છે)
જિષ્ણુ પું૰ [સ] ઇંદ્ર (૨) વિષ્ણુ (૩) વિ૰ ફતેહમંદ, વિજયી
જિસ્મ ન૰ [અ जिस्म] શરીર
જિસસ(૰ક્રાઇસ્ટ) પું૰ [इ] ઈશુ ખ્રિસ્ત
જિહાદ સ્ત્રી૰ [અ] જુઓ જેહાદ
જિહોવા પું૰ [इ] ઈશ્વરનું યહૂદી નામ
જિહ્વા સ્ત્રી૰ [સ] જીભ ૰ગ્ર પું૰, ન૰ [સ] જીભનું ટેરવું ૰પત્ર ન૰ દાઢી અને

પાદડુ મળે ત્યા ઊગતુ જીભ આકારનુ નાનુ પાન [વ વિ]

જિંગોડી સ્ત્રી૦ કૂતરા ગાય, ભેસ ઇત્યાદિ પશુઓના કાન વગેરે અંગો પર બાઝતો જીવ -ડું ન૦ જિંગોડો (૨) નાનુ ઊકરું [લા] ૦ડો પુ૦ મોટી જિંગોડી

જિંજર પુ૦[ઇ] આદુના રસવાળુ એક પીણુ

જિંદગાની સ્ત્રી૦ [ફા] જન્મારો, જિંદગી

જિંદગી સ્ત્રી૦ [ફા] જીવન (૨) આયુષ્ય ૦ભર અ૦ આખી જિંદગી સુધી

જી પુ૦ જઈ, પૈસો (જેમ કે બેજી, અડધીજી)

જી અ૦ વાક્યમા પાદપૂર્તિ માટે વપરાય છે

જી અ૦ [સ જીવ, ના જીવ=ઘણું જીવો] 'આ રહ્યો', 'વારુ વગેરે અર્થ' બતાવનાર માનવાચક ઉદ્ગાર (પ્રશ્નાર્થક કે 'હા'નો નિશ્ચયાર્થક, જેમ કે 'જી? =શું?, 'જી'= હા, ઠીક) (૨) નામને જોડાતો માનવાચક શબ્દ ઉદા૦ પિતાજી

જી સ્ત્રી૦ [પ્રા જીઆ] માતા બા ૦જી સ્ત્રી૦ બા (૨) મોટી મા, દાદી ૦જીબહેન, ૦જીબા સ્ત્રી૦ મોટી નણંદ ૦જીમા સ્ત્રી૦ ઘરડી મા દાદી ૦જો પુ૦ દાદો

જીણ સ્ત્રી૦, ન૦ [સર૦ ફ જીન=અંગ] ઘોડીમા ગોઠલી પર ટુકવાગીવાળુ સખત પડ

જીત સ્ત્રી૦ [જીતવુ ઉપરથી] ફતેહ, વિજય

જીતવુ સ૦ક્રિ૦ [પ્ર જિ] ફતેહ મેળવવી

જીતૂન ન૦ જુઓ જેતૂન

જીતેલું ન૦ [જુઓ ચીતેલુ] એક ફળ અને તેમાનુ બીજ

જીદ્દ સ્ત્રી૦ જુઓ જિદ્દ

જીન પુ૦ [અ જિન્ન] એક જાતનુ ભૂત

જીન પુ૦ [ફા જીન, પ્રા જીણ] ઘોડાનુ પલાણ

જીન ન૦ એક જાતનુ જાડુ મિલનુ કપડુ

જીનો પુ૦ [ફા] જુઓ દાદરબારી

જીભ સ્ત્રી૦ [સ જિહ્વા, પ્રા જિબ્બા] બોલવા ની કર્મેન્દ્રિય (૨) વાચા વાણી (૩) સ્વાદની ઇંદ્રિય (૪) જોડા પહેરવા વપરાતી પટ્ટીનુ સાધન (૫) પાવા ઇ૦નુ મોઢુ દાબવાની પટ્ટી ૦લડી સ્ત્રી૦ જીભ -ભાજોડી (-ગી, -ળી) સ્ત્રી૦ બોલ તકરાર -ભી સ્ત્રી૦ જીભના અ વળાણનો આગળનો ભાગ (૨) વહાણોમાના ત્રણમાનો વચનો ર ઊલ ઉતારવાની ચીપ કે પટ્ટી, ઊ

જીમી સ્ત્રી૦ ઘાઘરાને બદલે કાઠી સ્ત્રીઓ રંગતુ જે કપડુ પહેરે છે તે [

જીમૂત પુ૦, ન૦ [સ] મેઘ વાદળ ૦વાહ

જીરણ વિ૦ જુઓ જીર્ણ

જીરવવુ સ૦ક્રિ૦ [પ્રા જીરવ (સ જૄ)] પ હજમ -વુ (૨) સાખવુ વેઠવુ

જીરવાવુ અ૦ક્રિ૦ જીરવવુનુ કર્મ

જીરાકેરી સ્ત્રી૦ જીરા સાથે આથેલી

જીરામાળ સ્ત્રી૦ એક જાતની ડાંગર

જીરિયાફેરી સ્ત્રી૦ જીરા જેવી વાસવા

જીરું ન૦ [સ જીર(-ર)ક, ફા જીરહ મસાલો

જીર્ણ વિ૦ [સ] છે-જૂનુ, ઘસાઈ કે ગયેલુ ૦જ્વર પુ૦ [સ] મા ન્મ એવો શરીરમા રહેતો ઝીણો ધીમો -ર્ણોદ્ધાર પુ૦ [સ] જીર્ણ થ સમરાવવુ તે [

જીવાબળે ગ૦ અતિશય તાણે રી સ

જીવ પુ૦ [સ] શરીરનુ ચેતનતત્ત્વ, પ્ર પ્રાણી (૩) મન, દિલ (૪) [લા] દોલત (૫) દમ સાર (૬) કાળજ ઉદા૦ 'જીવ રાખીને કામ કરવુ ૦ઉ પુ૦ બળાપો, કલેશ ૦જંત (-તુ) પુ જીવજંતુ ૦જાન વિ૦ અત્યત વહાલ ન૦ કમા નાનુ જતુ ૦ડો પુ૦ આત્મા (૨) કીડો [સ્વામ

જીવણ (૦જી) પુ૦ [સ જીવન] 

જીવત ન૦ જીવિત જીવતર ૦ક્રિયા, સ્ત્રી૦ પોતાના મરણ પાછળ ક ક્રિયા (વરો વગેરે) જીવતા જ કર ૦જાગત અ૦ હયાતી સુધી ૦દા આફતમા સપડાયેલાને કે સકજામા પડેલાને ન મારવો- દાન-રક્ષણ કરવુ તે, જીવિતદાન

જીવતર ન૦ જન્મારો

જીવતું વિ૦ ['જીવવું'નું વ૦ કૃ૦] જીવવાળું; જીવનશક્તિવાળું;સજીવ('મરેલું'થી ઊલટું)

જીવતોડ વિ૦ અતિશય મહેનત કરાવે એવું

જીવદયા સ્ત્રી૦ જીવો – પ્રાણીઓ પર દયા

જીવન ન૦ [સ.] જીવવું તે (૨) આયુષ્ય; જિંદગી (૩) જીવનશક્તિ; પ્રાણ. ૦કથા સ્ત્રી૦ જિંદગીનું વૃત્તાંત. ૦કલહ પું૦ જુઓ જીવનસંગ્રામ. ૦કાર્ય ન૦ જિંદગીનું મુખ્ય કાર્ય. ૦ચરિત(–ત્ર) ન૦ જિંદગીનું વૃત્તાંત. ૦દૃષ્ટિ સ્ત્રી૦ જીવન વિષેની દૃષ્ટિ – દૃષ્ટિકોણ. ૦દોરી સ્ત્રી૦ જીવનરૂપી દોરી; આયુષ્ય (૨) જીવનનો મુખ્ય આધાર [લા.]. ૦નિર્વાહ પું૦ ભરણપોષણ. ૦પલટો પું૦ આખા જીવનમાં થતો પલટો; 'કૉન્વર્ઝન'. ૦પ્રક્રિયા સ્ત્રી૦ જીવ ટકાવવામાં થતી રાસાયણિક ક્રિયા; 'મેટૅબૉલિઝમ'. ૦મંત્ર પું૦ જીવનનો મુખ્ય ધ્યાનમંત્ર. ૦મૂળી સ્ત્રી૦ જીવનનું મૂળ. ૦શક્તિ સ્ત્રી૦ જીવનની મૂળ શક્તિ. ૦સખી સ્ત્રી૦ સહધર્મચારિણી; પત્ની. ૦સંગ્રામ પું૦ જીવતા રહેવા માટે પ્રાણીઓને કરવો પડતો સંગ્રામ; 'સ્ટ્રગલ ફૉર એક્ઝિસ્ટન્સ'. ૦સાફલ્ય ન૦ જિંદગીની સફળતા. ૦સિદ્ધાંત પું૦ જીવનનો ખાસ સિદ્ધાંત; જીવનમંત્ર. ૦સૂત્ર ન૦ જુઓ જીવનદોરી (૨)જીવનમંત્ર. ૦સ્મૃતિ ન૦ સ્મરણરૂપે લખાયેલી આત્મકથા; 'રેમિનિસન્સીઝ'

જીવન્મુક્ત વિ૦ [સ.] છતે દેહે માયાનાં બંધનોમાંથી મુક્ત. –ક્તિ સ્ત્રી૦ [સં] જીવન્મુક્ત દશા

જીવભક્ષી વિ૦ જીવને મારી ખાનાર; 'કાર્નિવોરસ' [અબરાક

જીવરું વિ૦ ['જીવ' ઉપરથી] ચાલાક,ચપળ;

જીવલેણ વિ૦ મૃત્યુ ઉપજાવે એવું

જીવલોક પુ૦ [સ.] મૃત્યુલોક

જીવવું અ૦ક્રિ૦ [સ. जीव्] જીવનક્રિયાઓ કરવાની શક્તિ હોવી; પ્રાણ ધરવા; શ્વાસ ચાલવો (૨) જીવતું હોવું કે રહેવું; હયાત હોવું કે રહેવું (૩) જીવન ગુજારવું

જીવશેષ પું૦ વનસ્પતિ કે પ્રાણીનો પૃથ્વીના પડમાંથી મળી આવતો અવશેષ;'ફૉસિલ'

જીવસટોસટ અ૦ જીવને જોખમે

જીવહત્યા સ્ત્રી૦ પ્રાણીની હત્યા

જીવંત વિ૦ [સ.] જીવતું; પ્રાણવાન

જીવા સ્ત્રી૦ [સ.] ધનુષ્યની દોરી (૨) 'કૉર્ડ ઑફ ઍન આર્ક' [ગ.]

જીવાણુ પું૦,ન૦[સ.]અણુ જેવડો જીવ;(૨) વનસ્પતિ સૃષ્ટિમાં નાનામાં નાનો એકમ; 'બૅક્ટેરિયા' [કીડાનો સમૂહ

જીવાત સ્ત્રી૦ ['જીવ' ઉપરથી] જીવડાં કે

જીવાત્મા પુ૦[સ.]જીવ,જીવદશાવાળો આત્મા

જીવાદોરી સ્ત્રી૦ જુઓ જીવનદોરી

જીવાંતક પુ૦ [સ.] પારધી (૨) મારો, ખૂની

જીવિકા સ્ત્રી૦ [સ.] આજીવિકા; ગુજરાનનું સાધન

જીવિત વિ૦ [સ.] જીવતું (૨) ન૦ જીવતર

જીવિતવ્ય ન૦ [સ.] આવરદા(૨)જીવવાનું પ્રયોજન

–જીવી વિ૦ [સ.](સમાસને અંતે)જીવનારું; નભનારું. ઉદા૦ 'શ્રમજીવી'

જીવી સ્ત્રી૦ [સં. जीवा] મુંજ વગેરેથી ખાટલો ભરતાં વચમાં જે બે સેરો વારાફરતી ખુડાડે છે અને તારે છે તે

જીંડવું ન૦[દે. जिंडह] છોડનો કોટલાવાળો બીજકોષ [વિ૦ જીંથરાવાળું

જીંથરાં(૦)ન૦બ૦વ૦જુઓ ઝીંથરાં –રિયું

જુઆ ન૦ [સ. द्यूत; प्रा. जूअ(–व)] જુગ; જૂગટું ૦ખાનું ન૦ જુગારખાનું. ૦ખોર પુ૦ જુગારી

જુઆરું ન૦ સંયુક્ત કુટુંબમાંથી છૂટા પડી નવો માંડેલો ગૃહસંસાર

જુઆળ પુ૦ ભરતી; જ્વાર

જુઓ સ૦ ક્રિ૦ 'જોવું'નું આજ્ઞાર્થ બીજો પુરુષ બ૦ વ૦

જુક્ત વિ૦[સ युक्त]જોડેલું(૨)યોગ્ય;અનુકૂળ

જુક્તિ સ્ત્રી૦ [સ. युक्ति] ઉપાય; કરામત; તદબીર (૨) રીત; પ્રકાર.

જુગ પું૦ [સ. युग] જમાનો
જુગત વિ૦ જુઓ જુક્ત
જુગત(-તી) સ્ત્રી૦ જુઓ જુક્તિ
જુગતું વિ૦ [સ. युक्त] બંધબેસતું; યોગ્ય
જુગદાધાર પું૦ જુઓ જગદાધાર [પ.]
જુગલ ન૦ [સ. युगल] જોડું. ૦કિશોર પું૦ કૃષ્ણ. ૦જોડી સ્ત્રી૦ યુગલ; જોડી
જુગાર પું૦ [જુઓ જુગારી] જૂગટું; ધૂત. -રિયો પું૦ જુગારી. -રી વિ૦ [સ. द्यूतकारिन्; પ્રા. जूआरि] જુગાર રમવાની લતવાળું (૨) પું૦ જુગાર રમનારો
જુગુપ્સા સ્ત્રી૦ [સ] નિંદા (૨) ચીતરી; સખત અણગમો. -પ્સિત વિ૦ [સ.] નિંદિત (૨) ચીતરી ચડે તેવું
જુગ્મ ન૦ [સ युग्म] યુગલ; જોડું
જુઠું વિ૦ જુઓ જૂઠું ૧ થી ૩
જુતાવવું સ૦ ક્રિ૦, જુતાવું અ૦ 'જૂતવું'નું પ્રેરક અને કર્મણિ
જુદાઈ સ્ત્રી૦ [फा.] જુદાપણું
જુદું વિ૦ [फा. जुदा] પૃ૦, અલગ, વેગળું (૨) અનોખું; અસાધારણ [પતિ
જુદ્ધ ન૦[સ. युद्ध]લડાઈ. ૦પતિ પું૦ સેના
જુનવટ સ્ત્રી૦ જૂનાપણું, જુનવાણીપણું
જુનવાણી વિ૦ જૂનું (૨) જૂના વિચારનું; 'ઑર્થોડૉક્સ'
જુબાન સ્ત્રી૦ જુઓ જબાન. -ની સ્ત્રી૦ બોલીને જણાવેલી હકીકત, સાક્ષી
જુમલો પું૦[અ.]એકંદર આંકડો,સરવાળો
જુમા પું૦ [અ. जुमअह] શુક્રવાર. ૦મસી-(-સ્જિ)દ સ્ત્રી૦ (શુક્રવારની નમાજ પઢવાની) મોટી મસીદ
જુમેરાત સ્ત્રી૦ [જુમા+રાત] ગુરુવાર
જુમ્મેદા(-વા)ર વિ૦ [फा.] જોખમદાર; જવાબદાર. -રી સ્ત્રી૦ [फा.] જોખમદારી, જવાબદારી [જવાબદારી
જુમ્મો પું૦ [અ निम्मह] જોખમદારી;
જુલફું ન૦ [જુઓ જુલ્ફ] વાળની લટ-ગુચ્છું
જુલમ પું૦[અ. ज़ुल्म]જબરદસ્તી,બળાત્કાર (૨) અત્યાચાર; અન્યાય (૩) કોઈ વાતમાં અતિશયતા કરવી કે ખૂબ કરી નાખવું એવો ભાવ બતાવે છે ૦ગાર વિ૦ જુલમી. -માટ પું૦ જુલમ. -મી વિ૦ [फा.] જુલમ કરનારું; જુલમગાર (૨) જેમાં જુલમ હોય તેવું, જુલમભરેલું
જુલાઈ પું૦ [इं.] ખ્રિસ્તી સનનો સાતમો મહિનો
જુલાબ પું૦ [અ. जुल्लाब] ઝાડા થાય એવું ઓસડ; રેચ (૨) દસ્ત, ઝાડો
જુલ્ફ ન૦ [फा.] જુઓ જુલફું
જુલ્મ પું૦ [અ.] જુઓ જુલમ
જુવટું ન૦ + [જુઓ જુવું] જૂગટું
જુવતી સ્ત્રી૦ જુઓ યુવતી
જુવા,૦ખાનું,૦ખોર જુઓ 'જુઆ'માં
જુવાન વિ૦(૨)પું૦ જુઓ જવાન; યુવાન. ૦જોધ વિ૦ ભરજુવાન (૨) મજબૂત; કદાવર. -નિયાવાળું ન૦ જુવાન સ્ત્રીપુરુષોનું ટોળું (૨) તોફાની કે અતિ સાહસવાળું ટોળું [લા.] -નિયું વિ૦ જુવાન. -નિયો પું૦ જુવાન. -ની જુઓ યુવાની [અનાજ, જાર
જુવાર સ્ત્રી૦ [દે. जुआरी, जोआरि] એક
જુવારું ન૦, જુવારો પું૦ જુઓ જુઆરું
જુવાળ પું૦ [જુઓ જુઆળ]ભરતી, જ્વાર
જુવું ન૦ [જુઓ જુવા] જૂગટું, જુગાર
જુસ્સાદાર વિ૦ જુસ્સાવાળું
જુસ્સો પું૦ [જુઓ જોશ] ઉભરો; જોસ્સ (૨) લાગણીનો જુસ્સો (૩) જોમ, બળ
જુહાર પું૦ [દે. जोहार] 'નમસ્કાર', 'સલામ' એ ભાવ બતાવતો શબ્દ ૦પટોળાં ન૦ બ૦ વ૦ બેસતા વર્ષને દિવસે આશીર્વાદ લેવા જુહાર કરવા તે
જૂ સ્ત્રી૦ [સ. यूका, પ્રા. जूआ] માથામાં કે ચામડી પર પડતું એક જંતુ
જૂઈ સ્ત્રી૦ [સ. यूथिका, પ્રા. जूहिआ, जूहि] એક ફૂલવેલ
જૂગટું ન૦ જુઓ ધૂત; જુગાર
જૂજ વિ૦ બહુ થોડું; જરા. ૦તજ વિ૦ ઘણું થોડું; જરાતરા

**જૂજવું** વિ૦ [અપ જુઅજુઅ] જુદું, નોખું
**જૂટ** પુ૦ [સ] (વાળનો) જૂડો, સમૂહ
**જૂઠ** ન૦ [દે જુટ્ઠ] જૂઠાણુ
**જૂઠણ** ન૦ [સ જુષ્ટ, પ્રા જુટ્ઠ] અજીઠવાડ, એઠું, છાંડામણ
**જૂઠાણુ** +, **-ણું** ન૦ જૂઠી વાત
**જૂઠાબોલું** વિ૦ જૂઠું બોલવાની ટેવવાળુ
**જૂઠું** વિ૦ [જુઓ જૂઠ] અસત્ય, ખોટું (૨) કૃત્રિમ,બનાવટી(૩)રહી ગયેલુ–જડ(અંગ)
**જૂઠું** વિ૦[સ જુષ્ટ પ્રા જુટ્ઠ] અજીઠુ એઠુ
**જૂડી** સ્રી૦[સ જૂટ] ઝૂડી **–ડો** પુ૦સાવરણી (૨) ઝૂડો [બાજાદ વગેરે)
**જૂતવુ** સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા જુત્ત] જોડવુ (ગાડુ,
**જૂતિયુ** ન૦, **જૂતી** સ્રી૦, **જૂતું** ન૦ [સ યુક્ત, પ્રા જુત્ત પરથી] ખાસડુ, જોડો
**જૂથ** ન૦ [સ યૂથ] ટોળુ, સમૂહ
**જૂન** પુ૦ [ઇ] ખ્રિસ્તી સનનો છઠ્ઠો મહિનો
**જૂનુ** વિ૦[સ જીર્ણ જૂર્ણ,પ્રા, જુણ્ણ] પુરાણુ, પ્રાચીન, અગાઉનુ (૨) જર્જરિત, જીર્ણ (૩) ઘણો વખત વીતેલુ (જેમ કે જૂનો ગોળ, જૂનો મિત્ર), ઘણો વખત વાપરેલુ (જેમ કે જૂનુ વાસણ ઇ૦) (૪) રીઢુ, નામીચુ, અનુભવી (જેમ કે જૂનો ચોર, જૂનો જોગી, ઇ૦) **૦પુરાણુ** વિ૦ ગમે તેવુ જૂનુ, ફાટયુતૂટયુ, જીર્ણ
**જૂરી** સ્રી૦ [ઇ] ફેસલો આપવામા ન્યાયાધીશને મદદ કરનારુ પચ
**જૂવો** પુ૦ [સ યૂકા] ઢોરના શરીર પર ચોંટતુ એક જીવડુ [ખાવા
**જૂંફવુ** અ૦ક્રિ૦[સ જૃમ્ભ્] બેઠા બેઠા ઝોકા
**જૃંભકાસ્ત્ર** ન૦ [સ] શત્રુને ઊઘમા નાખી દે તેવુ અસ્ત્ર
**જે** (જે) સ૦ (૨) વિ૦ [સ યદ્] ('તે' સાથે સબધમા વપરાય છે તેના રૂપો–જેણે, જેને જેનુ ઇ૦) (૩) અ૦ + કે(વાક્યના બે વિભાગને જોડતુ અપેક્ષાપૂરક અ૦) (ઉદા૦ તેનુ કારણ તો છે જે (કે) . )
**જે** (જૅ) પુ૦, સ્રી૦ [સ જય] + ક્તેદ **૦જે** પુ૦ જય જય, વદન (૨) અ૦ વદનસૂચક ઉદ્ગાર **૦જેકાર** પુ૦, સ્રી૦ જુઓ જયજયકાર
**જેઓ** (જે') સ૦ ['જે'નુ બ૦ વ૦] (તેના રૂપો–જેમનુ –નાથી ઇ૦)
**જેટલુ** (જે') વિ૦ [સ યાવત્, પ્રા જત્તિઅ, જેત્તિઅ] ('તેટલુ'ના સબધમા વપરાય કઇ સખ્યા વજન ઇ૦નુ માપ કે મર્યાદા સૂચવે છે) **–લે** અ૦ ('તે'-'તે' સાથે સબધમા) જેટલે અતરે, હદે કે મર્યાદા ઇ૦મા (૨) જે વખતે, જ્યારે [પ]
**જેઠ** પુ૦ [સ જ્યેષ્ઠ, પ્રા જેટ્ઠ] વરનો મોટો ભાઈ (૨) વિક્રમ સવતનો આઠમો મહિનો (૩) વિ૦ જુઓ જ્યેષ્ઠ **–ઠાણી** સ્રી૦ [પ્રા જિટ્ઠાણી] જેઠની વહુ **–ઠી** વિ૦ જેઠ મહિનાનુ, –ને લગતુ (૨) સ્રી૦ જેઠ મહિનાની પૂનમ **–ઠીપુત્ર** પુ૦ પહેલા ખોળાનો અથવા વડો પુત્ર
**જેઠીમધ** ન૦[સ યષ્ટિ (પ્રા જટ્ઠિ) મધુ] એક વનસ્પતિ, ઔષધિ
**જેણી** (જે) સ૦ 'જે'નુ સ્રી૦ ('તેણી' સબધમા, જૂના પદમા કે હાલ મુખ્યત્વે પારસીઓમા) (૨) વિ૦સ્રી૦ જે **૦ગમ** અ૦ જે તરફ
**જેણે** (જે) સ૦ 'જે'નુ તૃતીયાનુ રૂપ
**જેતા** પુ૦ [સ] જીત મેળવનાર વિજેતા
**જેતૂન** (જે) ન૦[અ] એક તેલી બી,'ઓલિવ'
**જે તે** સ૦ (૨) વિ૦ ગમે તે કોઈ (૩) ફાલતુ સામાન્ય (ઉદા૦ આ કાઈ જે તે માણસથી ન બને)
**જેબ** પું૦ સ્રી૦ [અ] ખીસુ
**જેબ** પું૦ સ્રી૦ [ફા] શોભા, સુંદરતા
**જેમ** (જે) અ૦ [અપ૦ જિધ(–મ), જ્મ] જે રીતે **જેમ કે** અ૦ દાખલા તરીકે **૦તેમ** અ૦ ગમે તેમ, હરકોઈ રીતે, મુશ્કેલીથી
**જેમનુ** (જે) સ૦ બ૦વ૦ [જે] જેઓનુ (૨) વિ૦ જે પ્રમાણેનુ જે રીતનુ, જેવુ (૩) જે બાજુ કે તરફનુ
**જેર** (જે) અ૦ [ફા] વશ તાબે, પરાજિત **૦કડી** સ્રી૦ ઘોડાના ચોકડાની કડાનાળી

કડી. ૦બંદ(-ધ) પું૦ [फा] લગામને તંગ સાથે જોડનારી ચામડાની કે જાડી બનાતની પટી (૨) ચામડાનો કોરડો, ચાબકો

જેરો પું૦ [સર૦ 'જેરા'] ગરેલો ભૂકો, ભૂકો (૨) તમાકુનો ભૂકો જરદો

જેલ સ્ત્રી૦[इं] કેદખાનું (૨)જેલની સજા, કેદ ૦જાત(-ત્રા)ત્રા સ્ત્રી૦ જેલમાં જવું તે ૦ર પું૦ [इं] જેલનો વ્યવસ્થાપક

જેવડું વિ૦ [अप जाव] ('તેવડું' સાથે સંબંધમાં) અમુક કદ કે માપનું

જેવર ન૦ [फा] અલંકાર, દાગીના

જેવારો (જે) પું૦ જયનો વારો-વખત

જેવું (જે) વિ૦ [अप० जिव जइ] ('તેવું' સાથે સંબંધમાં વપરાય)અમુક જાત રીત કે ગુણ-લક્ષણનું ૦તેવું વિ૦ સાધારણ (૨) ગમે તેવું

જેષ્ટિકા સ્ત્રી૦ [स] લાકડી, સોટી

જેહ સ૦ [સર૦ अप० जिह, -हु] જે [પ]

જેહાદ સ્ત્રી૦ [अ जिहाद] ધર્મ ખાતર કરેલું યુદ્ધ 'ક્રુસેડ'

જેહુ સ્ત્રી૦ [? गद्द] ધૂળ રજ

જેળવી (જે૦) સ્ત્રી૦ [સર૦ धीसतु]નાનો તેમરો (૨) ખેતીનું ઘાસ પા વાનું ઓજાર -વો પું૦ પગ વગરનું બળદ પલોટવાનું વાહન

જૈન વિ૦ [स] જિને (તીર્થંકરે) પ્રવર્તાવેલું (૨) જૈન ધર્મને લગતું (૩) પું૦ જિનનો ઉપાસક, શ્રાવક [પ્રવર્તક ઋષિ

જૈમિનિ પું૦ [स] પૂર્વમીમાંસાદર્શનના

જો અ૦ [प यदि, ना जइ] (સંશય કે શરત બતાવે છે 'તો' સાથે વપરાય છે)

જોઈએ 'જોઈવું'નું વ૦ કાળનું રૂપ (જોઈએ છે=જરૂરનું છે એ અર્થમાં વપરાય છે બાકી અપૂર્ણ ક્રિ૦ છે) (૨) ખપ કે જરૂર યા ઇચ્છા હોય તેમ—એવો ભાવ બતાવે છે [વ૦કાળનું રૂપ)

જોઈશ ('જોવું'નું પહેલો પુરુષ ભ૦વ૦નું

જોઈતું વિ૦ ('જોઈવું'નું વ૦ કૃ૦) જોઈએ તેવું, જરૂરી ૦કરતું, ૦કારવતું વિ૦ જરૂરી, ખપનું

જોઈવું અ૦ ક્રિ૦ ખપ જરૂર કે ઇચ્છા હોવી (૨) સામાન્ય કૃદંત જોડે વપરાતાં 'તે ક્રિયા કરવાની જરૂર કે ફરજ હોવી' એમ અર્થ થાય છે ઉદા૦ તમારે જવું જોઈએ (આ ક્રિ૦ અપૂર્ણ છે જોઈએ, જોઈતું, જોઈશે એ ત્રણ રૂપે જ સામાન્યપણે જોવા મળે છે સુરત બાજુ જોઈવાનું રૂપ પણ વપરાય છે જેમ કે, કાને મારે આ ચોપડી જોઈવાની છે—જોઈશે)

જોઈશે જોઈવુંનું ભવિષ્યકાળનું રૂપ

જોકર પું૦ [इं] ગંજીફામાં આવતું એક પત્તું

જોકે અ૦ [જો+કે] અગરજો (વિરોધી શરત કે વિધાન બતાવે છે) 'છતાં' અથવા 'પણ' સાથે સંબંધમાં વપરાય છે (જેમ કે જોકે તમે કહો છો તે ખરું હશે પણ મને નથી લાગતું) (૨) 'બલકે'થી ઊલટો ભાવ બતાવવા (બે વાક્યો વચ્ચે) વપરાય છે (તેણે આપવા કહ્યું, જોકે એનું મન નથી)

જોખ ન૦ જોખવાનું કાટલું (૨) જોખવાની રીત, તોલ (૩) તાજવું

જોખમ ન૦ ભવિષ્યમાં થવાના નુકસાનની ધાસ્તી (૨) નુકસાન ધોકો (૩) જેમાં નુકસાનની ધાસ્તી હોય એ, સાહસ (૪) જુઓ જવાબદારી ૦કારક, ૦કારી વિ૦ જોખમવાળું, જોખમ પહોંચાડે એવું ૦દાર વિ૦ જુઓ જવાબદાર ૦દારી સ્ત્રી૦ જુઓ જવાબદારી

જોખમાવું અ૦ ક્રિ જોખમમાં આવવું જોખમ કે નુકસાન થવું

જોખવું સ૦ક્રિ૦ તોળવું વજન કરવું (૨) મનમાં તે જાણે વિચારી લેવું (જેમ કે તે શબ્દો જોખીને વાપરે છે) [લા]

જોગ વિ૦ [स योग्य ना जुग] જોગું લાયક, છાજતું (નામ કે ક્રિયા સાથે નામ યોગી અ૦ પેઠે વપરાય છે જેમ કે લખવા જોગ બાબત ખાવા જોગ ફળ, તમારા જોગ કામ (૨) -ને માટે, -ના તરફનું (જેમ કે શાહ જોગ નામ જોગ હૂંડી)

(૩) અ૦ પ્રતિ, તરફ (જેમ કે...ના તંત્રી જોગ ઇ. ૧૦ પેઠે)

**જોગ** પુ૦ જુઓ યોગ (૨) જોગવાઈ (૩) (વણાટમાં તાણાના) ક્રમવાર તાર તળે ઉપર કરી સધાતી ચોકડી જેવી આગીની યોજના. ૦**ટી** સ્ત્રી સાધુડી; બાવી (તુચ્છકારમાં). ૦**ટો** પુ૦ જોગી, બાવો (તુચ્છકારમાં). ૦**ણ** સ્ત્રી૦ જુઓ યોગિની (૨), બાવાની સ્ત્રી, સાધુડી. ૦**ણી** સ્ત્રી૦ ઈશ્વરશક્તિનાં કલ્પેલાં ૬૪ સ્ત્રીરૂપોમાંનું દરેક ૦**નિદ્રા** સ્ત્રી૦ યોગયુક્ત નિદ્રા–અધીં ઊંઘની ને અધીં સમાધિની સ્થિતિ (૨) યુગને અંતે વિષ્ણુની નિદ્રા (૩) બ્રહ્માની નિદ્રા (જે વખતે પ્રલય થાય છે). ૦**માયા** સ્ત્રી૦ સૃષ્ટિને ઉત્પન્ન કરનારી ઈશ્વરની મોટી શક્તિ, જગતના કારણરૂપ ઈશ્વરી માયા (૨) દુર્ગા. ૦**વટો** પુ૦ જોગીપણું; સંન્યાસ

**જોગવવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. યોગ્ય] જોગ ખબ-રાવવો; મેળ કરાવવો, ગોઠવવું (૨) વિવેકથી ભોગવવું, માણવું, સાચવીને કામમાં લેવું

**જોગવાઈ** સ્ત્રી૦ ગોઠવણ; બંદોબસ્ત

**જોગાણ** ન૦ ઘોડા બળદ વગેરેને ખાવાનું અનાજ

**જોગાનજોગ** અ૦ [સં. યોગ+અનુયોગ] જોગ-આવી મળવાથી; બનવાકાળ હોવાથી; સંજોગવશાત્

**જોગિયો** પુ૦ યોગી

**જોગી** પુ૦ જુઓ યોગી (૨) શૈવપંથી ખાખી બાવો (૩) રાવળિયો

**જોગું** વિ૦ જુઓ 'જોગ' વિ૦

**જોગેશ** પુ૦ [સં. યોગેશ] મહાદેવ

**જોજન** પુ૦; ન૦ [સં. યોજન] ચાર ગાઉનું અંતર [જુવાન પહેરવેતરી ભેસ

**જોટડી** સ્ત્રી૦, –ડું ન૦ [દે. શોટ્ટ] ઝોટડી;

**જોટલાં(–વાં)** ન૦બ૦વ૦ પગની આંગળીએ પહેરવાનાં સ્ત્રીઓનાં ઘરેણાં

**જોટો** પુ૦ [સં. યૌતક] બે સરખી વસ્તુની જોડ. ઉદા૦ 'ધોતીજોટો' (૨) એક વસ્તુને બધી રીતે મળતી આવતી બીજી વસ્તુ

**જોડ** સ્ત્રી૦ [અપ. जोड=જોડી] બે સરખી વસ્તુઓની જોડી (૨) હરીફાઈ કે સરખા-મણીમાં બરાબર ઊતરે તેવી બીજી વસ્તુ (૩) તંબૂરાના ચાર તારમાંના વચલા બે તાર (૪) સંગતિ, સોબત, જોડાણ. ૦**કણું** ન૦ ગમે તેમ જોડી કાઢેલું ગીત કે કવિતા (૨) જોડી કાઢેલી વાત. ૦**કામ** ન૦ જોડવાનું કામ કે રીત. ૦**કું** ન૦ એકબીજાની સાથે વળગેલી વસ્તુઓ (૨) જોડે અવતરેલાં બે બાળક (બ૦વ૦માં)

**જોડણી** સ્ત્રી૦ જોડવાનું કામ કે રીત (૨) શબ્દ-લખવા અક્ષરોને જોડવાની રીત, 'સ્પેલિંગ'. ૦**કોશ** પુ૦ જોડણીની શુદ્ધિ અર્થે રચેલો કે શુદ્ધ જોડણીવાળો શબ્દકોશ

**જોડવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા૦ जोड (સં. योजय्)] જુદી વસ્તુઓનો સંબંધ કરવો–સાધવો, ભેગું કરવું, વળગાડવું (૨) છૂટા ભાગો કે ઘટકોને ભેગા કરી એક આખી રચના કરવી. (જેમ કે, વાક્ય કે કવિતા જોડવી; સાઇકલ કે યંત્ર જોડવું) (૩) (વાહન કે કામમાં) લગાડવું; જોતરવું (જેમ કે, ગાડીએ ઘોડો જોડવો) (૪) વાહનને કે ઓજારને બળદ ઘોડો જોતીને તૈયાર કરવું (૫) ખોટ કે નુકસાન આવે ત્યારે ભરી આપવું; ખૂટતું પૂરું કરી આપવું (૭). રચવું (જેમ કે, પ્રીત જોડવી; વાત જોડવી.)

**જોડવું** ન૦ જોડું; જોડકું

**જોડાક્ષર** પુ૦ બે અથવા વધારે અક્ષરો જોડવાથી બનેલો એક સંયુક્ત અક્ષર

**જોડાજોડ** અ૦ જોડેજોડે, પાસે પાસે, અડોઅડ

**જોડાણ** ન૦ ['જોડવું' પરથી] સાંધો, સંધાન (૨) એકઠું કરવું, ભેગું કરી દેવું (૩) એકઠા થવું, જોડાવું તે (ઉદા૦ બે રાજ્યોનું જોડાણ)

**જોડિયણ** વિ૦ સ્ત્રી૦ જોડે રહેનારી; સાથી

**જોડિયું** વિ૦ ['જોડ' ઉપરથી] સાથે રહેનારું (૨) બેની જોડમાંનું એક. –યો પુ૦ સાથી

**જોડી** સ્ત્રી૦ બે સરખી વસ્તુઓની જોડ (૨)

નાના છોકરાનું –નાનુ પગરખું. ૦દાર પુ૦સાથી(૨) બરાબરિયો. –ડું ન૦ બે વસ્તુઓની જોડી (૨) વરવહુની જોડ (૩) ખાસડું. –ડે અ૦ સાથે,જોડમા(૨) પાસે, નજીક. –ડો પુ૦પગરખું (૨) જુઓ જોટો

**જોણું** ન૦ જોવુ તે (૨) તમાસો, ફજેતો

**જોત** સ્ત્રી૦ [સ. ज्योति] તેજ; પ્રકાશ (૨) દીવાની શિખા

**જોતજોતામાં** અ૦ ક્ષણમા, પલક વારમા

**જોતર** ન૦ [સ. योत्र] ધૂસરીની સાથે બળદને જોડવાનો પટો ૦વું સ૦ ક્રિ૦ જોતર વડે પશુને ધૂસરી સાથે જોડવુ. –રું ન૦ જોતર

**જોદ્ધો(–ધ)** પુ૦ [જુઓ યોદ્ધો] લડવૈયો. –ધારમલ પુ૦જબરો અને શૂરવીર, મર્દ

**જોબન** ન૦ [સ. यौवन] જુવાની. ૦વંતું વિ૦ જોબનવાળું. ૦વેરા વિ૦ યુવાન. –નિયું ન૦ જોબન (લાલિત્યવાચક)

**જોબર** પુ૦ [?] (મિલમા) મજૂરો લાવી આપી તેમના કામ પર દેખરેખ રાખનાર

**જોબાવું** અ૦ક્રિ૦ જોબો આવવો, મરણ ઘાંટીમા સપડાવુ

**જોબો** (જો') પુ૦ જીવ ઊંડો ઊતરી જવો–બેભાન થઈ જવું તે; તમ્મર

**જોભાવું** અ૦ક્રિ૦ જોબાવુ

**જોલો** (જો') પુ૦ જોબો

**જોમ** ન૦ [અ. जअ्म] જુસ્સો, બળ, શક્તિ

**જોર** ન૦[ફા.] બળ, શક્તિ; કૌવત(૨) શ્રમ, મહેનત(૩) વશ; કાબૂ, ચલણ (૪) ચડતી, તેજી, જોસ; વેગ (ઉદા૦ 'ભાઈ નું કામ કાંઈ જોરમા દેખાય છે!' તાવનુ જોર ઇ૦) [૦આવવું = મહેનત પડવી ઉદા૦ 'ત્યા જતા તને શું જોર આવે છે?']. ૦જબરાઈ, ૦જબરી સ્ત્રી૦ [ફા.] જબરદસ્તી, જુલમ ૦જુલમ પુ૦ બળાત્કાર, જુલમ ૦તલબી સ્ત્રી૦ [ફા.] ખંડણી. ૦દાર વિ૦ જોરવાળુ ૦ભેર અ૦ જોરથી. –રાવર વિ૦ [ફા] જોરવાળુ, બળવાન. –રાવરી સ્ત્રી૦[ફા]જબરદસ્તી,બળાત્કાર

**જોરુ** સ્ત્રી૦ [હિં.] બૈરી; વહુ

**જોવડા(–રા)વવું** સ૦ક્રિ૦,**જોવાવું**અ૦ક્રિ૦ 'જોવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ

**જોવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. જો, જોઅ, જોવ] દેખવું; આંખ વડે જાણવું (૨) તપાસવું, વિચારવું, ધ્યાન આપવુ [લા.] (૩)વાચવુ, અભ્યાસ કરવો (૪) જોશની રીતે અથવા વળગાડ છે કે નહિ તે તપાસવું (જેમ કે, ટીપણું, અક્ષત,ચોખા) (૫)અખતરો કરવો,પ્રયોગ કરવો, એ અર્થમા બીજાં ક્રિયાપદો સાથે સહાયકારક તરીકે વપરાય છે. [જોઈ લેવું = વિચારી લેવુ(૨)મારવાની ધમકી આપવી]

**જોશ** પુ૦[સ. ज्योतिष,પ્રા. जोस] જ્યોતિષનુ જ્ઞાન, ગ્રહ, ગ્રહફળ વગેરે જોવું તે

**જોશ** પુ૦, ન૦ [ફા.] ઉછાળો, ઊભરો(૨) જુસ્સો (૩) વેગ, જોર

**જોશી** પુ૦ જોશ જોનારો

**જોશીલું** વિ૦ જોશવાળું, જોસદાર

**જોષ** પુ૦ જુઓ જોશ.–ષી પુ૦ જુઓ જોશી

**જોસ** પુ૦; ન૦ જુઓ જોશ (ફા.)

**જોસતા(–દા)ન** ન૦[અ.જુઝદાન] ચોપડીઓ વગેરે રાખવાની વિદ્યાર્થીની કોથળી–પાકીટ

**જોસીલું** વિ૦ જોશીલું

**જોહાકી** સ્ત્રી૦ [અ. जहहाक–એક જુલમી પાદશાહ ઉપરથી] જોહુકમી

**જોહુકમ** પુ૦ જુલમ, દોર (૨) અ૦હુકમ પ્રમાણે. –મી સ્ત્રી૦ જોહુકમ; આપખુદી (૨) વિ૦ જોહુકમવાળુ

**જોંસો** પુ૦ [જુઓ ઝાંસો] ઠપકો [જમીર

**જૌહર** ન૦ [અ.] સામુદાયિક આત્મહત્યા,

**જૌહર** ન૦ [અ.] જવાહિર, ઝવેરાત

**જ્ઞ** પું૦ [સ] જ્, ઞ નો જોડાક્ષર (૨) વિ૦ જાણનારું (સમાસને છેડે) ઉદા૦ 'સર્વજ્ઞ'

**જ્ઞપ્તિ** સ્ત્રી૦ [સ] જાણવુ તે (૨) બુદ્ધિ

**જ્ઞાત** વિ૦ [સ] જાણેલુ. ૦વ્ય વિ૦ [સ] જાણવા યોગ્ય. –તા પુ૦ [સ] જાણનારો

**જ્ઞાતિ** સ્ત્રી૦ [સ] ન્યાત, નાત. ૦બંધુ પુ૦ નાતભાઈ

**જ્ઞાન** ન૦ [સં] જાણવું તે જાણ (૨)ખબર માહિતી (૩) ભાન, પ્રતીતિ (૪) સમજ કે સમજવા જેવી વસ્તુ ('એ તો જ્ઞાન મને ગમતુ નથી ') (૫) બ્રહ્મજ્ઞાન **૦કાંડ** પુ૦ [સં] જીવાત્મા–પરમાત્મા સબધીના તત્ત્વજ્ઞાનને લગતો (વેદનો) વિભાગ **૦કોશ(-ષ)** પુ૦ બધી જાતના જ્ઞાનના—માહિતીના સગ્રહરૂપ મોટો ગ્રથ, એન્સાઈક્લોપીડિયા **૦તંતુ** પુ૦ જ્ઞાનેન્દ્રિયોને મગજ સાથે સાધતો તતુ 'નર્વ' **૦પચમી ૦પાચમ** સ્ત્રી૦ કારતક સુદ પાચમ **૦પ્રક્રિયા** સ્ત્રી૦ જ્ઞાન નીપજવાની પ્રક્રિયા એપિસ્ટેમોલૉજી **૦ભડાર** પુ૦ પુસ્તકાલય **૦મય** વિ૦ જ્ઞાનથી ભરેલુ **૦માર્ગ** પુ૦ જ્ઞાન દ્વારા મોક્ષ મેળવવાનો રસ્તો **૦યોગ** પુ૦[સં] શ્રવણ મનન ને નિદિધ્યાસનના સાધન વાળો એક યોગ **૦વિજ્ઞાન** ન૦ [સં] સામાન્ય અને વિશેષ બધુ જ્ઞાન(૨)બ્રહ્મ જ્ઞાન **–ની** વિ૦[સં]જાનવાળુ **–નેન્દ્રિય** સ્ત્રી૦ [સં] જ્ઞાન ગ્રહણ કરનારી ઇંદ્રિય

**જ્ઞાપક** વિ૦ [સં] જણાવનારુ **–ન** ન૦ જણાવવુ તે (૨)જાહેરાત ઢઢેરો

**જ્ઞાપિત** વિ૦ [સં] જણાવેલુ

**જ્ઞેય** વિ૦ [સં] જાણવા યોગ્ય

**જ્યહાં** અ૦ જુઓ જહીં, જ્યા [પ]

**જ્યા** સ્ત્રી૦[સં] ધનુષ્યની પણછ – દોરી(૨) સા ન [ગ]

**જ્યાદા(-દે)** વિ૦ [અ] વધારે

**જ્યારથી** અ૦ જે સમયથી **–નુ** વિ૦ જે સમયનુ

**જ્યારે** અ૦જે વખતે **ત્યારે** અ૦ કોઈ ને કોઈ વખતે(૨) તો તે વખતે

**જ્યા** અ૦ [જુઓ જહીં] જે જગાએ **૦ત્યા** અ૦ જહીં તહીં દરેક જગાએ(૨) મુશ્કેલીથી (૩) કોઈ પણ રીતે

**જ્યુબિલી** સ્ત્રી૦ [ઇ] મહોત્સવ(અમુક વર્ષ વીત્યાનો) (૨) પરીક્ષામા નાપાસ થઈ તેના તે વર્ગમા રહેવુ તે [લા]

**જ્યેષ્ઠ** વિ૦ [સં] મોટુ, સૌથી મોટુ વડુ (૨) પુ૦ જેઠ માસ **–ષ્ઠા** વિ૦ સ્ત્રી૦ જ્યેષ્ઠ(૨) સ્ત્રી૦ અઢારમુ નક્ષત્ર

**જ્યોતિ** પુ૦ સ્ત્રી૦ [સં] જુઓ જ્યોત (૨) સૂર્ય, ચદ્ર, તારા વગેરે આ ઉરના તેજસ્વી પદાર્થ **૦ર્ધર** પુ૦ જ્યોતિ ધારણ કરનાર, પ્રકાશ ફેલાવનાર(ખાસ કરીને જ્ઞાનનો) **૦ર્મય** વિ૦ [સં]તેજસ્વી **૦ર્મંડલ(-ળ)** ન૦ તારા નક્ષત્રો વગેરેનો સમૂહ **૦ર્લિંગ** ન૦ બાર મુખ્ય શિવ લિંગોમાનુ દરેક **૦ર્વિદ્** પુ૦[સં] જ્યોતિ વિદ્યા જાણનારો **૦ર્વિદ્યા** સ્ત્રી૦ [સં] જ્યોતિ શાસ્ત્ર **૦શ્ચક્ર** ન૦ [સં]ગ્રહમ ળ, રાશિચક્ર **૦ષ** ન૦ [સં] જુઓ જ્યોતિ શાસ્ત્ર (૨) વેદના અગોમાનુ એક **૦ષી** પુ૦ [સં] જ્યોતિષ જાણનારો **૦ષ્ટોમ** પુ૦ [સં] એક યજ્ઞ **૦ષ્મતી** વિ૦સ્ત્રી૦ [સં] તારા અને નક્ષત્રોના પ્રકાશવાળી (રાત) **૦ષ્માન** વિ૦ [સં] પ્રકાશમાન, કાંતિમાન **–તિ પુજ** પુ૦ નક્ષત્રસમૂહ **–તિ શાસ્ત્ર** ન૦ [સં] ગ્રહોની મનુષ્યની સ્થિતિ ઉપર થતી શુભાશુભ અસર જાણવાનુ શાસ્ત્ર (૨) ખગોળશાસ્ત્ર

**જ્યોત્સ્ના(-ત્સ્નિકા)** સ્ત્રી૦ [સં] ચાદની ચાદરણુ [વિનાશક

**જ્વર** પુ૦[સં] તાવ **૦ઘ્ન** વિ૦[સં] જ્વર

**જ્વલન** ન૦ [સં] બળવુ તે (૨)પુ૦ અગ્નિ

**જ્વલંત** વિ૦ [સં] બળતુ (૨) પ્રકાશમાન ઝળહળતુ (૩) ઉગ્ર ‍ સ્પષ્ટ [લા]

**જ્વલિત** વિ૦ [સં] સળગેલુ (૨) પ્રકાશિત

**જ્વાલા** [સં] **(-ળા)** સ્ત્રી૦ અગ્નિની શિખા **૦ગ્રાહી** વિ૦ સળગી ઊઠે તેવ **૦મુખ** ન૦ જ્વાળામુખી પર્વતનુ મો **૦મુખી** વિ૦(૨)પુ૦ [સં] જેના મુખમાથી જ્વાળા નીકળે છે એવો – બળતો (પહાડ)

# ઝ

**ઝ** પું૦ [સ] તાલુસ્થાની ચોથો વ્યંજન
**ઝકઝોળ(-ળા)** વિ૦[દે झगमगिअ]ઝગમગતું (૨) સ્ત્રી૦ રેલછેલ (આનંદની)
**ઝકૂબવું** અ૦ક્રિ૦ ઝૂકવું, લળી પડવું
**ઝકોર** સ્ત્રી૦ [હિં] પવનમાં ફરફરવું તે (૨) ઝકઝોળ (આનંદની)
**ઝખ** સ્ત્રી૦ જુઓ જખ
**ઝગઝ(-મ)ગ** અ૦ [જુઓ ઝગવું] ખૂબ તેજ મારતું હોય તેમ ૦વું અ૦ ક્રિ૦ [સર૦ સ झगझगायन]ઝગઝગ થવું **-ગાટ** પું૦ ઝગઝગ થતો પ્રકાશ
**ઝગવું** અ૦ક્રિ૦[સ झगझगायन]ઝગમગ થવું
**ઝગાર(-રો)** પું૦ ઝગઝગાટ
**ઝઘડવું** અ૦ ક્રિ૦ [દે ज(-झ)गड] લડવું ટંટો કરવો સામસામે બોલાબોલી કરવી
**ઝઘડાખોર** વિ૦ ટંટાખોર, ઝઘડવાના સ્વભાવનું
**ઝઘડાઝઘડી** સ્ત્રી૦ ખૂબ ઝઘડો
**ઝઘડો** પું૦ [દે झगड] લડાઈ, ટંટો
**ઝઝણાટ** પું૦[જુઓ ઝણઝણાટ]મોટો ઝણકારો(૨)ઝમઝમાટ, બળતરા(૩)ધમધમાટ
**ઝઝણી** સ્ત્રી૦ [જુઓ ઝણઝણી] ખાલી (૨) ક્રોધ કે રીસની લાગણી, ઝાઝ
**ઝઝૂમવું** અ૦ક્રિ૦ [દે झज्झण=પ્રાંબ] ઉપર લચી પડવું બહાર કે ઉપરથી ઝૂકવું (૨) ટમટમી રહેવું જોર કર્યા કરવું
**ઝટ** અ૦ [સ झगिति] તરત તાબડતોબ
**ઝટક** સ્ત્રી૦ ઝટકો – આચકો (૨) સપાટો ત્વરિત ગતિ (૩) કુસ્તીનો એક દાવ ૦વું સ૦ક્રિ૦ ઝટકો – આચકો મારવો(૨) ઝટકાથી કાપવું(૩)ઝાટકવું **-કાટવું** સ૦ક્રિ૦ ખૂબ ઝટકાવવું – ઝટકા મારવા **-કામણુ** ન૦ ઝાટકવાની ક્રિયા(૨)ઝટકવાથી પડતો કચરો ઝાટકવાનું મહેનતાણું **-કાવવું** સ૦ક્રિ૦ ઝટકવું નું પ્રેરક(૨)ઝટકો મારવો, ઝટકાથી કાપવું **-કો** પું૦ જોરથી ઉગામી કરેલો કાપ – ઘા (૨) આચકો, જોરબંધ ખેંચ (૩) ઘાની માફક થતું દુખ [લા]
**ઝટપટ** અ૦, **-ટી** સ્ત્રી૦[સર૦ દે झम्पड] જોશમાં ચાલેલી તકરાર બોલાબોલી
**ઝટાઝ(-પ)ટી** સ્ત્રી૦ બોલાબોલી, ઝપાઝપી
**ઝટોઝટ** અ૦ ઝટઝટ
**ઝડકો** પું૦ [રવ૦] કપડાનો ચીરો ઝરડકો (૨) વસ્ત્રોનું ઝટકો મારીને ફેરવવું તે
**ઝડઝમક** સ્ત્રી૦ એક શબ્દાલંકાર
**ઝડતી** સ્ત્રી૦ [પ્રા झड=ઝપટ મારવી]બારીક તપાસ(૨)ગાય જપતી(૩)પોલીસની તપાસ
**ઝડપ** સ્ત્રી૦ [દે झम्प] ત્વરા, વેગ (૨) ઝડપવાની ક્રિયા (૩) ઝાપટ, અટકટ ૦ભેર અ૦ ઝડપથી, સપાટાબંધ ૦લું ન૦ ઝૂંટ ૦વું સ૦ક્રિ૦[દે झडप्प=લઈ લેવું]એકદમ પકડવું, ઓચિંતું ઝૂંટવું – લઈ લેવું **-પાઝડપી** સ્ત્રી૦ લૂંટાલૂંટ, પડાપડી (૨) ઝપાઝપી, મારામારી **-પી** વિ૦ઝડપવાળું
**ઝડી** સ્ત્રી૦ [દે ]એકીસપાટે-જોસભેર વરસવું તે (૨) રમઝટ, ઝપાટો
**ઝણ** અ૦ [રવ૦] ૦કાર(-રો), ૦કો પું૦ [સ झणत्कार] ઝણ ઝણ અવાજ ૦ઝણ પું૦, સ્ત્રી૦ બળતરા, ચરચરે એવી અસર (૨) અ૦ [રવ૦] ૦ઝણવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા झणझण] ઝઝણી–ખાલીના જેવી અસર થવી, તમતમવું (૨) ઝણકાર કરવો ૦ઝણાટ પું૦ ઝઝણીની અસર, ઝમઝમાટ (૨)ઝણકારો ૦ઝણાટી સ્ત્રી૦ ઝણઝણાટ ઝઝણી જેવી તીવ્ર અસર ૦ઝણી સ્ત્રી૦ ઝઝણી, ખાલી (૨) રીસ
**ઝણત્કાર** પું૦ [સ] ઝણકાર
**ઝનૂન** સ્ત્રી૦, ન૦ [અ जुनून] ગાંડો જુસ્સો **-ની** વિ૦ ઝનૂનવાળું
**ઝપ(૦ઝપ)** અ૦ [રવ૦] ઝટઝટ

**ઝપટ** સ્ત્રી૰ ઝપાટો ઉતાવળ (૨)ઝડપી લેવું તે ઝડપ (૩) ભૂતપ્રેત ઇત્યાદિની અડફટ (૪) અડફટ **–ટાવું** અ૰ક્રિ૰ ઝપટમાં આવવું વચ્ચે આવી જવું (૨) ભરાવું ફસાવું [લા૰] [શાંત રહેવું

**ઝપવું** અ૰ક્રિ૰ [જુઓ જપવું] સખવું–

**ઝપાઝપ(–પી)** સ્ત્રી૰ [ઝપ ઉપરથી] મારામારી ટંટો (૨) કાપાકાપી કતલ

**ઝપાટવું** સ૰ક્રિ૰ ઝપાટો કરવો(૨)મારવું ઝપાટામાં લેવું (૩) ઝટ ઝટ ચાપીને ખાવું

**ઝપાટો** પુ૰ઝડપ વેગ (૨) જોરમાં કરેલો પ્રહાર સપાટો (૩) અડફટ

**ઝપેટ** સ્ત્રી૰ જુઓ ઝપટ **–વું** સ૰ક્રિ૰ ઝપટ–ઉતાવળ કરવી **–ટો** પુ૰ જુઓ ઝપાટો

**ઝપોઝપ** અ૰ ઝપાટાથી ઝપઝપ

**ઝબ** અ૰ [જુઓ ઝપ] ઓચિંતું એકદમ **–ક** સ્ત્રી૰ ઝબકવું તે **–કવું** અ૰ક્રિ૰ ચમકવું ચોંકવું(૨)ઝબૂકવું **–કારો** પુ૰ પ્રકાશનો ઝબકો [ઝબોળવું

**ઝબકોળવું** સ૰ક્રિ૰ પાણીમાં બોળવું–

**ઝબકોળા** પુ૰બ૰વ૰ ઘણા ઝબકોળા **–ણું** ન૰ પાણીમાં ઝબકોળવું તે [પહેરણ

**ઝબલું** ન૰ [અ॰ जुब्बह] નાના છોકરાનું

**ઝબાકો** પુ૰ ઝબકારો

**ઝબુકાવવું** સ૰ક્રિ૰ 'ઝબૂકવું'નું પ્રેરક

**ઝબૂક** અ૰ [સર૰ ઝબક] રહી રહીને ચમકે તેમ(૨)સ્ત્રી૰ ઝબૂકો **–વું** અ૰ક્રિ૰ ઝબૂકઝબૂક પ્રકાશવું **–કો** પુ૰ જુઓ ઝબકારો [તે કતલ

**ઝબે** સ્ત્રી૰ [અ॰ जब्ह] વધેરવું–ભોગ આપવો

**ઝબો** પુ૰ [અ॰ जुब्बह] લાંબો અને ખુલતો ડગલો

**ઝબોઝબ** અ૰ ઝપાઝપ

**ઝબોળવું** સ૰ક્રિ૰ જુઓ ઝબકોળવું

**ઝભ્ભો** પુ૰ જુઓ ઝબો

**ઝભલું** ન૰ જુઓ ઝબલું

**ઝભો(–ભ્ભો)** પુ૰ જુઓ ઝબો

**ઝમ** અ૰ [રવ૰] (રણકવાનો અવાજ)

**ઝમક** સ્ત્રી૰ [સં॰ यमक] એક શબ્દાલંકાર (૨) જુઓ ઝમકાર (૩) ભભક તેજ **–ઝોળ(–ળા)** વિ૰ આનંદ અને લાલિત્ય યુક્ત **–વું** અ૰ક્રિ૰ [રવ૰] ઝમકાર–મધુર રણકાર થવો **–કાર(–રો),–કો** પુ૰ [રવ૰] રણકો ઠણકો

**ઝમઝમ** પુ૰[અ॰] કાબા પાસેનો પવિત્ર કૂવો

**ઝમઝમ** અ૰ [રવ૰] ઝમ કે તેમ (૨) ઝીણું ઝીણું બળે તેમ **–વું** અ૰ક્રિ૰ ઝમઝમ થવું, રણકવું (૨) ઝીણું ઝીણું બળવું ચચરવું **–માટ** પુ૰ ઝમઝમવું તે

**ઝમર** પુ૰ જુઓ ઝમોર જોહર

**ઝમર(–રૂ)ખ** ન૰ [જમરૂખ ઉપરથી] ઊંધા જમરૂખ જેવા આકારનું શોભા માટે ટંગાતો બિલોરી કાચનો લોલકવાળો કાચની હાંડીઓનો દીવો ઝુમ્મર

**ઝમવું** અ૰ક્રિ૰ પ્રવાહીનું જરા જરા થઈને બહાર ઝરવું [ઝમોર કરનાર

**ઝમોર** પુ૰ જુઓ જમોર **–રિયો** પુ૰

**ઝરખ** ન૰ જુઓ જરખ

**ઝરડ** અ૰ [રવ૰]લૂગડું ફાડતા થતો અવાજ (૨)સ્ત્રી૰ ઝરડાતા ઉઝરડા **–કો** પુ૰ જુઓ ઝરડકો **–વું** સ૰ક્રિ૰ [રવ૰] ઝરડ એવા અવાજ સાથે ફાડવું (કપડું) **–ડું** ન૰ ઝાંખરું કાંટાવાળું ડાળું

**ઝરણ** ન૰ [ઝરવું ઉપરથી] જમીન કે પહાડમાંથી ઝરતો પાણીનો વહેળો **–ણી** સ્ત્રી૰ નાનું ઝરણું **–ણું** ન૰ ઝરણ

**ઝરમર** ન૰ સ્ત્રીની કોટનું એક સોનાનું ઘરેણું (૨) સ્ત્રીઓના પગનું એક ઘરેણું (૩) એક જાતનું ઝીણું લૂગડું (૪) સ્ત્રી૰ વરસાદની ફરફર(૫)અ૰ ઝીણે ઝીણે છાંટે (વરસવું)

**ઝરવું** અ૰ક્રિ૰ [સં॰ क्षर्, પ્રા॰ झर] (પ્રવાહીનું) ધીમે ધીમે બહાર નીકળવું સ્રવવું

**ઝરાણી** સ્ત્રી૰ જુઓ ઝરણી ખાલી

**ઝરામણ** ન૰ ઝારવું તે (૨) ઝારવાનું મહેનતાણું (૩) ઝારેલો ભાગ

**ઝરૂખો** પુ૰બારી બહાર કાઢેલ સ્તંભવાળું બાંધકામ છજું, જરૂખો

ઝરેણી સ્ત્રી૦ ઝરણી, ખાવી -ણી સ્ત્રી૦ ચમચી, કપારી (૨) તાવલી

ઝરેળો પું૦ [સર૦ ઝાળ] ચામડી બળવાથી ઊઠેલો ફોલ્લો

ઝરો પું૦ [સ ક્ષર] જુઓ ઝરણ

ઝર્દ વિ૦ [ફા] પીળું, જરદ (૨) ફીકું -ર્દી સ્ત્રી૦ જુઓ જરદી

ઝલક સ્ત્રી૦ [સ જ્વલ] ઓપ, ચળકાટ ૦વું અ૦ ક્રિ૦ તેજ મારવું, ચળકવું (૨) પોત પ્રકાશવું [લા]

ઝલાવું ગ૦ ક્રિ૦ 'ઝાલવું'નું કર્મણિ (૨) અક્કડ થઈ જવું, હલનચલન બંધ થવું, રહી જવું (જેમ કે, વાથી અંગ ઝલાય ઇ૦)

ઝલ્લું વિ૦ તૈયાર, તત્પર (સેવા કરવામાં) [ઝલ્લાં ને ઝલ્લાં રહેવું = (સેવામાં) તત્પર રહેવું]

ઝલ્લરી સ્ત્રી૦ [સ] ઝાંઝ, મંજીરા

ઝવણું ન૦ ઝીણું ટપકું

ઝવવું અ૦ ક્રિ૦ [સર૦ ઝમવું] ટપકવું

ઝવેર ન૦ [અ જૌહર] જવાહિર (૨) પાણી, દમ [લા] -રાત ન૦ [અ જૌહરાત] હીરા, માણેક, મોતી (૨) જડાવ દાગીના (૩) બળ, સત્ત્વ, દમ [લા] -રી પું૦ ઝવેરાતનો વેપારી

ઝષ ન૦ [સ] ઝખ, માછલું

ઝળક સ્ત્રી૦ [જુઓ ઝલક] ચળકાટ ૦વું અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઝલકવું -કાટ પું૦ ઝળકવું તે -કારો પું૦ તેજનો ચમકારો -કી સ્ત્રી૦ ઝળક, ભભક (૨) કોઈ પણ અસર સહેજસાજ જણાવી તે ઉદા૦ 'તાવની ઝળકી', 'ટાઢની ઝળકી'. -કો પું૦ ઓપ, ચળકાટ

ઝળઝળ અ૦ [પ્રા ઝલ્ઝલ] તેજથી ઝળકતું હોય તેમ ૦વું અ૦ ક્રિ૦ ઝળઝળ થવું (૨) આંસુ નાખવું [ના] -ળાટ પું૦ ઝગઝગાટ (૨) અ૦ ઝળઝળ થઈ રહે તેમ -ળિયું ન૦ આંખમાં ઝમતું પાણી-આંસુ (૨) ઝાંખરું -ળું ન૦ સૂરજ ઊગ્યા પહેલાનું અને આથમ્યા પછીનું ઝાંખું અજવાળું

ઝળમ(-હ)ળ અ૦ જુઓ ઝળઝળ (૨) વિ૦ ઝળકતું, પ્રકાશમાન ૦વું અ૦ ક્રિ૦ ખૂબ તેજ મારવું-પ્રકાશવું

ઝળળ(૦ળ) અ૦ તેજથી ઝળકતું હોય તેમ

ઝળાંઝ(-મ)ળાં (૦) અ૦ ઝગઝગાટ (૨) ન૦બ૦વ૦ તેજ તેજનો અંબાર

ઝળેળો પું૦ જુઓ ઝરેળો

ઝંકાર પું૦, ઝંકૃતિ સ્ત્રી૦ [સ] ઝણકાર

ઝંખના સ્ત્રી૦ [જુઓ ઝંખવું] આતુરતાપૂર્વક રટન, વારંવાર સ્મરણ (૨) ચિંતા, ધખારો

ઝંખવાણું વિ૦ ['ઝાંખું' ઉપરથી] ભોઠું, ખસિયાણું

ઝંખવાવું અ૦ ક્રિ૦ ઝાંખું પડવું (૨) ભોઠું પડવું

ઝંખવું સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા ઝંખ] ઝંખના કરવી

ઝંખા સ્ત્રી૦ ઝંખના [પ]

ઝંખાવું અ૦ ક્રિ૦ ઝંખવાવું (૨) તેજથી અંજાઈ જવું

ઝંઝટ સ્ત્રી૦ [પ્રા ઝંઝા] ઝઘડો, પંચાત, [નકામી પીડા

ઝંઝા સ્ત્રી૦ [સ] પવનનો કે પવન સાથે પડતા વરસાદનો સુસવાટ ૦નિલ, ૦વાત પું૦ [સ] વરસાદ ને વંટોળિયાનું તોફાન

ઝંડ પું૦ [ફા જિંદ] એક ભૂત, જીન (૨) વિ૦ અલમસ્ત, માતેલું (૩) ઘુસ્સું, મત્સરવાળું

ઝંડાધારી વિ૦ હાથમાં ઝંડાવાળું (૨) ઝુંડો-ઝુંબેશ ઉપાડનાર [લા]

ઝંડી સ્ત્રી૦ નાનો ઝંડો -ડો પું૦ ઝુંડો, ધ્વજ (૨) [ના] ઝુંબેશ (૩) પક્ષ કે તેની આગેવાની કે દોરવણી

ઝંદ સ્ત્રી૦ [ફા] ઈરાનીઓની પ્રાચીન ભાષા (જેમાં પારસી ધર્મગ્રંથનાં ભાષ્ય લખાયાં છે) ૦અવ(-વે)સ્તા સ્ત્રી૦ [+ફા ઉસ્તા] પારસીઓનો મુખ્ય ધર્મગ્રંથ

ઝંપલાવવું અ૦ ક્રિ૦ [સ ઝંપ] ચાહીને ધ્રીને કૂદી પડવું-સાહસ કરવું

ઝંપા સ્ત્રી૦ [સ] કૂદકો

ઝંપાન સ્ત્રી૦ ડોળી જેવું એક પહાડી વાહન (માણસો તે ઊંચકીને ચાલે છે)

ઝંપાપાત પું૦ ઓચિંતું કૂદી પડવું તે

ઝંપાવવું અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઝંપલાવવું

ઝાકઝમાક પું૰ ['ઝમક' ઉપરથી] ઝળક; ભપકો [દેદીપ્યમાન

ઝાકઝમાળ વિ૰ ઉજ્જ્વલ; ઝગઝગતું;

ઝાકમઝોળ વિ૰ સ્વચ્છ અને સુસ્પષ્ટ (૨) પું૰ મહાલવું તે; આનંદ

ઝાકળ સ્ત્રી૰; ન૰ ઓસ; તુષાર

ઝાઝું વિ૰ પુષ્કળ. –ઝેરું વિ૰ ઝાઝું (લાલિત્યવાચક)

ઝાટકઝૂટ(–ડ)ક, ઝાટકઝૂમક(–ડ) ન૰ (દાણાદૂણી વગેરે) ઝાટકી કરીને સાફ કરવું તે [ઝટકામણ

ઝાટકણ ન૰ ઝાટકતાં નીકળેલો. કચરો;

ઝાટકણી સ્ત્રી૰ ઝાટકવું–સૂપડા વડે સોવું તે (૨) ઝાટકવાનું મહેનતાણું (૩) સખત ઠપકો [લા.]

ઝાટકવું સ૰ક્રિ૰ [પ્રા. झाडण, झाडवण (सं. झाटन) ઉપરથી] સૂપડા વડે ઊપણવું–સોવું (૨) જોરથી ખ ખેરવું; ઝાપટવું (૩) ખૂબ ઠપકો આપવો [લા.]

ઝાટકો પું૰ જુઓ ઝટકો

ઝાડ ન૰ [પ્રા.; સં. झाट] વૃક્ષ (૨) દારૂખાનાની એક ચીજ

ઝાડકઝૂટ(–ડ)ક, ઝાડકઝૂમક(–ડ) ન૰ જુઓ ઝાટકઝૂટક [જુઓ ઝાટકવું

ઝાડકણ ન૰ જુઓ ઝાટકણ. –વું સ૰ક્રિ૰

ઝાડઝૂડ ન૰ [ઝાડવું + ઝૂડવું] વાળઝૂડ; સાફસૂફ

ઝાડપાન ન૰ વનસ્પતિમાત્ર

ઝાડવું ન૰ નાનું ઝાડ

ઝાડવું સ૰ક્રિ૰ [સ. शाद्. પ્રા. झाड; झाडण] ઝાડુથી વાળવું; કચરો કાઢવો (૨) ઝાટકવું; ખંખેરવું (૩) ઊજણી નાખવી (૪) ઠપકો આપવો [લા.] [(૨) જંગલ

ઝાડી સ્ત્રી૰ ઝાડ, વેલા, ઘાસ ઇ૰નો ભરાવો

ઝાડુ ન૰ [જુઓ ઝાડવું] મોટો સાવરણો (જેવો કે ભંગી વાપરે છે) (૨) સાવરણી (૩) ઝાટકણી. ઠપકો; અપમાન; અનાદર [લા.]. ૰વાળો પું૰ ઝાડુ લઈ (રસ્તો) વાળનાર કામદાર; ભંગી

ઝાડો પું૰ [ઝાડવું સ૰ક્રિ૰ ઉપરથી] વિષ્ટા (૨) દસ્ત; જુલાબ (૩) બારીક તપાસ (૪) ઝાડવું–ઊજણી નાખવી. ૰પેશાબ પું૰ શૌચ; મળની ઉત્સર્ગક્રિયા

ઝાનમ ન૰ જુઓ જહન્નમ

ઝાપટ સ્ત્રી૰ [જુઓ ઝપટ] અડફટ (૨) ભૂતપિશાચની ઝપટ. ૰વું સ૰ક્રિ૰ કપડાની ઝાપટથી સાફ કરવું (૨) ફટકાવવું; મારવું (૩) ખૂબ ખાવું [લા.]. –ટિયું ન૰ ઝાપટીને સાફસૂફ કરવા માટે લાકડાની ટોચે કપડું બાંધીને બનાવેલી એક બનાવટ. –ટું ન૰ થોડા સમય માટે વરસાદનું એકદમ તૂટી પડવું તે

ઝાપોટ સ્ત્રી૰ જુઓ ઝાપટ

ઝામણ ન૰ [જુઓ જામણ] મેળવણ; અધરકણ [એક રોગ

ઝામર પું૰ [દે. झामल] માથા અને આંખનો

ઝામરી સ્ત્રી૰ [દે झाम = દાઝવું] હથેળીમાં કે પગને તળિયે થતો ફોલ્લો. –રો પું૰ જુઓ ઝામરી (૨) ચામડીનો એક રોગ (૩) બહુ પાકેલી–દાઝેલી ઈંટનો કકડો

ઝામવું સ૰ક્રિ૰ [દે. झाम] તપાવેલી ઈંટ –ઠીકરી વડે પાણી કે ઓસડ છમકારવું

ઝામોરીન પું૰ [ઇં.] કાલીકટના રાજાનો ઇલકાબ

ઝાયલ વિ૰ [જુઓ જાહેલ] ઉગ્ર; તામસી

ઝાર પું૰ [જુઓ જુવાળ] ભરતી

ઝાર પું૰ [ઇં.] રશિયાના રાજાનો ઇલકાબ. ૰શાહી સ્ત્રી૰ ઝારના જેવો જુલમી અમલ

ઝારણ ન૰ [પ્રા. झरय = સોની–ઝારનારો] રેણ (ધાતુનાં વાસણ સાંધવાનું) (૨) તેનાથી કરેલું ધાતુનું સાંધણ

ઝારવું સ૰ક્રિ૰ ['ઝરવું' પરથી] ઊના પાણીની ધાર વડે ધોવું કે શેકવું (૨) ધીમે ધીમે સિંચન કરવું (૩) નકામાં ડાળાં કાપી નાખવાં; છાટવું

ઝારવું સ૰ક્રિ૰ ઝારણ વડે ધાતુના વાસણને સાંધવું; ઝાળવું

ઝારી સ્ત્રી૰ ['ઝરવું' ઉપરથી] નાળચાવાળી ટોયલી (૨) પેણામાંથી તળેલી વસ્તુઓ

ઝરેણી સ્ત્રી૦ ઝઝણી, ખાલી -ળી સ્ત્રી૦ માગણી, કપારી (૨) તાવલી
ઝરેળો પુ૦ [સર૦ ઝાળ] ચામડી બળવાથી ઊઠેલો ફોલ્લો
ઝરો પુ૦ [સ ઝર] જુઓ ઝરણ
ઝર્દ વિ૦ [ફા] પીળુ, જરદ (૨) ફીકુ. -ર્દી સ્ત્રી૦ જુઓ જરદી
ઝલક સ્ત્રી૦ [સ ઝલા] ઓપ, ચળકાટ. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ તેજ મારવુ; ચળકવુ (૨) પોત પ્રકાશવુ [લા]
ઝલાવું અ૦ ક્રિ૦ 'ઝાલવુ'નુ કર્મણિ (૨) અક્કડ થઈ જવુ, હાલચાલ બધ થવુ, રહી જવુ (જેમ કે, વાથી અગ ઝલાય ઇ૦)
ઝલ્લું વિ૦ તૈયાર, તત્પર (સેવા કરવામા) [ઝલાં ને ઝલાં રહેવું = (સેવામા) તત્પર રહેવુ]
ઝલ્લરી સ્ત્રી૦ [સ] ઝાંઝ, મજીરા
ઝવલું ન૦ ઝીણુ ટપકુ
ઝવવું અ૦ ક્રિ૦ [સર૦ ઝમવુ] ટપકવુ
ઝવેર ન૦ [અ જૌહર] જવાહિર (૨) પાણી, દમ [લા] -રાત ન૦ [અ જૌહરાત] હીરા, માણેક, મોતી (૨) જડાવ દાગીના (૩) બળ, સત્વ, દમ [લા] -રી પુ૦ ઝવેરાતનો વેપારી
ઝષ ન૦ [સ] ઝખ, માછલુ
ઝળક સ્ત્રી૦ [જુઓ ઝલક] ચળકાટ. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઝલકવુ -કાટ પું૦ ઝળકવુ તે -કારો પુ૦ તેજનો ચમકારો -કી સ્ત્રી૦ ઝળક; ભભક (૨) કાંઈ પણ અસર સહેજસાજ જણાવી તે ઉદા૦ 'તાવની ઝળકી', 'ટાઢની ઝળકી'. -કો પુ૦ ઓપ, ચળકાટ
ઝળઝળ અ૦ [પ્રા. झलझल] તેજથી ઝળકતુ હોય તેમ ૦વું અ૦ ક્રિ૦ ઝળઝળ થવુ (૨) આછુ નાખવુ [લા] -ળાટ પુ૦ ઝળઝળાટ (૨) અ૦ ઝળઝળ થઈ રહે તેમ -ળિયુ ન૦ આંખમા ઝમતુ પાણી-આંસુ (૨) ઝાંખરુ. -ળુ ન૦ સૂરજ ઊગ્યા પહેલાનુ અને આથમ્યા પછીનુ ઝાંખુ અજવાળુ
ઝળમ(-હ)ળ અ૦ જુઓ ઝળઝળ (૨) વિ૦ ચળકતુ, પ્રકાશમાન ૦વું અ૦ ક્રિ૦ ખૂબ તેજ મારવુ-પ્રકાશવુ
ઝળળ(૦ળ) અ૦ તેજથી ઝળકતુ હોય તેમ
ઝળાંઝ(-મ)ળાં (૦) અ૦ ઝળઝળાટ (૨) ન૦ બ૦ વ૦ તેજ તેજનો અબાર
ઝળેળો પુ૦ જુઓ ઝરેળો
ઝંકાર પુ૦, ઝંકૃતિ સ્ત્રી૦ [સ] ઝણકાર
ઝંખના સ્ત્રી૦ [જુઓ ઝંખવુ] આતુરતાપૂર્વક રટન, વારવાર સ્મરણ (૨) ચિંતા, ધખારી
ઝંખવાણું વિ૦ ['ઝાંખુ ઉપરથી] ભોઠુ, ખસિયાણુ
ઝંખવાવું અ૦ ક્રિ૦ ઝાંખુ પડવુ (૨) ભોઠુ પડવું
ઝંખવું સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. झंख] ઝંખના કરવી
ઝંખા સ્ત્રી૦ ઝંખના [પ]
ઝંખાવું અ૦ ક્રિ૦ ઝંખવાવુ (૨) તેજથી અંજાઈ જવુ [નકામી પીડા
ઝંઝટ સ્ત્રી૦ [પ્રા झंझा] ઝઘડો, પંચાત,
ઝંઝા સ્ત્રી૦ [સ] પવનનો કે પવન સાથે પડતા વરસાદનો સુસવાટ ૦નિલ, ૦વાત પુ૦ [સ] વરસાદ ને વંટોળિયાનુ તોફાન
ઝંડ પુ૦ [ફા. ઝિંદ] એક ભૂત, જીન (૨) વિ૦ અલમસ્ત, માતેલુ (૩) હઠીલુ, મત્સરવાળુ
ઝંડાધારી વિ૦ હાથમા ઝંડાવાળુ (૨) ઝુંડો-ઝુંબેશ ઉઠાવનાર [લા]
ઝંડી સ્ત્રી૦ નાનો ઝંડો -ડો પુ૦ ઝુંડો, ધ્વજ (૨) [લા] ઝુંબેશ (૩) પક્ષ કે તેની આગેવાની કે દોરવણી
ઝંદ સ્ત્રી૦ [ફા] ઈરાનીઓની પ્રાચીન ભાષા (જેમા પારસી ધર્મગ્રંથના ભાષ્ય લખાયા છે) ૦અવ(-વે)સ્તા સ્ત્રી૦ [+ફા अवस्ता] પારસીઓનો મુખ્ય ધર્મગ્રંથ
ઝંપલાવવું અ૦ ક્રિ૦ [સ झंप] યાહોમ કરીને કૂદી પડવુ-સાહસ કરવુ
ઝંપા સ્ત્રી૦ [સ] કૂદકો
ઝંપાન સ્ત્રી૦ ડોળી જેવુ એક પહાડી વાહન (માણસો તે ઊંચકીને ચાલે છે)
ઝંપાપાત પુ૦ ઓચિંતુ કૂદી પડવુ તે
ઝંપાવવુ અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઝંપલાવવુ

ઝાકઝમાક પું૦ ['ઝમક' ઉપરથી] ઝગારો; ભપકો [દીપ્યમાન

ઝાકઝમાળ વિ૦ તેજસ્વી; ઝગઝગતું;

ઝાકમઝોળ વિ૦ સ્વચ્છ અને સુસ્પષ્ટ (૨) પું૦ મહાલવું તે; આનંદ

ઝાકળ સ્ત્રી૦; ન૦ ઓસ; તુષાર

ઝાઝું વિ૦ પુષ્કળ. –ઝેરું વિ૦ ઝાઝું (લાલિત્યવાચક)

ઝાટકઝૂટ(–ડ)ક, ઝાટકઝૂમક(–ડ)ન૦ (દાણાદૂણી વગેરે) ઝાટકી કરીને સાફ કરવું તે [ઝટકામણ

ઝાટકણ ન૦ ઝાટકતાં નીકળેલો કચરો;

ઝાટકણી સ્ત્રી૦ ઝાટકવું–સૂપડા વડે સોવું તે (૨) ઝાટકવાનું મહેનતાણું (૩) સખત ઠપકો [લા.]

ઝાટકવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. ઝાડણ, ઝાડવન (સં. શાટન) ઉપરથી] સૂપડા વડે ઊપણવું–સોવું (૨) જોરથી ખંખેરવું; ઝાપટવું (૩) ખૂબ ઠપકો આપવો [લા.]

ઝાટકો પું૦ જુઓ ઝટકો

ઝાડ ન૦ [પ્રા.; સં. ઝાટ] વૃક્ષ (૨) દારૂખાનાની એક ચીજ

ઝાડઝૂટ(–ડ)ક,ઝાડઝૂમક(–ડ) ન૦ જુઓ ઝાટકઝૂટક [જુઓ ઝાટકવું

ઝાડકણ ન૦જુઓ ઝાટકણ. –વું સ૦ક્રિ૦

ઝાડઝૂડ ન૦[ઝાડવું + ઝૂડવું]વાળઝૂડ;સાફસૂફ

ઝાડપાન ન૦ વનસ્પતિમાત્ર

ઝાડવું ન૦ નાનું ઝાડ

ઝાડવું સ૦ક્રિ૦ [સં. શટ્. પ્રા. ઝાડ; શાટન] ઝાડુથી વાળવું; કચરો કાઢવો (૨)ઝાટકવું; ખંખેરવું (૩) ઊજાણી નાખવી (૪) ઠપકો આપવો [લા.] [(૨) જંગલ

ઝાડી સ્ત્રી૦ ઝાડ, વેલા, ઘાસ ઇ૦નો ભરાવો

ઝાડુ ન૦ [જુઓ ઝાડવું] મોટો સાવરણો (જેવો કે ભંગી વાપરે છે) (૨) સાવરણી (૩) ઝાટકણી; ઠપકો, અપમાન; અનાદર [લા.]. ૦વાળો પું૦ ઝાડુ લઈ (રસ્તો) વાળનાર કામદાર; ભંગી

ઝાડો પું૦ [ઝાડવું સ૦ક્રિ૦ ઉપરથી] વિષ્ટા (૨) દસ્ત; જુલાબ (૩) ભૂતાદિક વળગાડ (૪) ઝાડવું–ઊંજણી નાખવી. ૦પેશાબ પું૦ શૌચ; મળની ઉત્સર્ગક્રિયા

ઝાનમ ન૦ જુઓ જહન્નમ

ઝાપટ સ્ત્રી૦ [જુઓ ઝપટ] ઝપાટો (૨) ભૂતપિશાચની ઝપટ. –વું સ૦ક્રિ૦ કપડાની ઝાપટથી સાફ કરવું (૨) ફટકારવું; મારવું (૩) ખૂબ ખાવું [લા.]. –રિયું ન૦ ઝાપટીને સાફસૂફ કરવા માટે લાકડાની દાંડીએ કપડું બાંધીને બનાવેલી એક બનાવટ. –ડું ન૦ થોડા સમય માટે વરસાદનું એકદમ તૂટી પડવું તે

ઝાપોટ સ્ત્રી૦ જુઓ ઝાપટ

ઝામણ ન૦ [જુઓ જામણ] મેળવણ; અધરકણ [એક રોગ

ઝામર પું૦[દે. ઝામર] માથા અને આંખનો

ઝામરી સ્ત્રી૦ [દે. ઝામ = દાઝવું] હથેળીમાં કે પગને તળિયે થતો ફોલ્લો. –રો પું૦ જુઓ ઝામરી (૨) ચામડીનો એક રોગ (૩) મહુ પહોળી–દાઝેલી ઈંટનો કકડો

ઝામવું સ૦ક્રિ૦ [દે. ઝામ] તપાવેલી ઈંટ–ઠીકરી વડે પાણી કે ઓસડ છમકારવું

ઝામોરીન પું૦ [ઇં] કાલીકટના રાજાનો ઇલકાબ

ઝાયલ વિ૦ [જુઓ જાહેલ] ઉગ્ર; તામસી

ઝાર પું૦ [જુઓ જુવાળ] ભરતી

ઝાર પું૦ [ઇં.] રશિયાના રાજાનો ઇલકાબ. ૦શાહી સ્ત્રી૦ઝારના જેવો જુલમી અમલ

ઝારણ ન૦ [પ્રા.ઝરય = સોની–ઝારનારો] રેણ (ધાતુનાં વાસણ સાંધવાનું) (૨) તેનાથી કરેલું ધાતુનું સાંધણ

ઝારવું સ૦ક્રિ૦ ['ઝરવું' પરથી] ઊના પાણીની ધાર વડે ધોવું કે શેકવું (૨) ધીમે ધીમે સિંચન કરવું (૩) નકામાં ડાળાં કાપી નાખવાં; છાંટવું

ઝારવું સ૦ક્રિ૦ ઝારણ વડે ધાતુના વાસણને સાંધવું; ઝાળવું

ઝારી સ્ત્રી૦ ['ઝરવું' ઉપરથી] નાળચાવાળી ટાયલી (૨) પેશામાંથી નજીવી વસ્તુઓ

કાઢવાનુ તરેથા જેવુ કાણાંવાળુ ઓજાર. -રો પુ૦ મોટી ઝારી (૨) (બાગમા કે જમીન પર) પાણી છાટવાનુ નાળચાવાળુ વાસણ

ઝાલ સ્ત્રી૦ કાનનુ એક ઘરેણુ

ઝાલક સ્ત્રી૦ છાલક, છોળ

ઝાલર પુ૦ એક કઠોળ-વાલ

ઝાલર સ્ત્રી૦ [સ झल्लरी] ઝૂલ, મેર (૨) મોગરીથી વગાડવાની ઘડિયાળ -રી સ્ત્રી૦ વગાડવાની નાની ઝાલર

ઝાલવું સ૦ક્રિ૦ હાથમા લેવુ, પકડવુ, ગ્રહવુ (૨) કેદ કરવુ, પકડી રાખવુ, બધનમા લેવુ (૩) જડવત્ રહી જાય તેમ કરવુ (જેમ કે, વાએ કાનથી કેડ ઝાલી છે)

ઝાવલી સ્ત્રી૦ નાળિયેરી અને ખજૂરીની સૂકી ડાખળી (૨) પાદડાની ગૂથેલી સાદડી, ટટ્ટી

ઝાવમોઈ સ્ત્રી૦ [અ યા હુસેન] 'યા હુસેન!' એવો મોહરમમા હુસેનના મૃત્યુના શોકમા કરવામા આવતો પોકાર (૨) તેવી રીતે ઝનૂનમા કૂટવુ અને બૂમો પાડવી તે, હોહા, તોફાન, દગો [લા]

ઝાવળી સ્ત્રી૦ જુઓ ઝાવલી

ઝાવાં ન૦ બ૦વ૦ ડૂબતા માણસના તરફડિયા વલખા

ઝાળ સ્ત્રી૦ [સ ज्वाला] જ્વાળા, તેની આચ (૨) ક્રોધનો આવેશ [લા]

ઝાળણ ન૦ જુઓ ઝારણ

ઝાળવું સ૦ક્રિ૦ રેણ વડે સાધવુ

ઝાંખ(૦પ) (૦) સ્ત્રી૦ ઝાખાપણુ (૨) બટ્ટો, લાછન [લા]

ઝાખરું(૦) ન૦ [દે झंखर] કાંટાવાળુ ડાખળુ

ઝાખવુ(૦) સ૦ક્રિ૦ ઝાખી કરવી (૨) છાનુ માનુ સતાઈને જોવુ (૩) અ૦ક્રિ૦ ઝાખા પાડવુ

ઝાંખાશ(૦) સ્ત્રી૦ ઝાખાપણુ

ઝાખી(૦) સ્ત્રી૦ ['ઝાખવુ (સ૦ક્રિ૦) ઉપરથી] ઝાખો ખ્યાલ કે દર્શન (૨) છાનુમાનુ જોવુ તે (૩) ભાવપૂર્વક દર્શન

ઝાંખુ (૦) વિ૦ અસ્પષ્ટ, આછુ (૨) ઓછા પ્રકાશવાળુ, નિસ્તેજ

ઝાંઝ(૦) સ્ત્રી૦ [સ झञ्झा] ઝમઝીકા, મસીનેટ (૨) ગુસ્સો, રીસ

ઝાઝર (૦) ન૦ [સં झर्झर] સ્ત્રીઓનુ પગનુ એક ઘરેણુ, નૂપુર (૨) બેડી, જજીર [લા] -રિયાં ન૦ બ૦ વ૦ જુઓ ઝાઝર. -રી સ્ત્રી૦ બાળકનુ ઝાઝર (૨) ઘૂઘરી બાંધેલી લાકડી (જે ખખડાવાય છે.)

ઝાંઝવા (૦) ન૦ બ૦ વ૦ મૃગજળ (૨) તેજથી કે આસુથી આખને પડતી ઝાખપ [ઝાંઝવાનું જળ શ૦પ્ર૦ મૃગજળ]

ઝાંપ (૦) સ્ત્રી૦ [પ્રા झंप=ઢાંકવુ] ઝાખ

ઝાંપડી(૦) સ્ત્રી૦, -ટો પુ૦ એક મલિનભૂત

ઝાંપલી (૦) સ્ત્રી૦ નાનો ઝાપો (પ્રાય વાડ કે ખેતરનો)

ઝાંપો (૦) પુ૦ [પ્રા झंप=ઝંપવુ] (શેરી, વાડા વગેરેનો) દરવાજો (૨) ગામની ભાગોળ

ઝાંસો (૦) પુ૦ જુઓ જાસો (૨) છળ, ત્રાગુ (૩) મહેણુ

ઝિકાવુ અ૦ ક્રિ૦ 'ઝીકવુ'નુ કર્મણિ

ઝિકાળો પુ૦ ઈંટ-રોડાનો ભૂકો

ઝિપાવું અ૦ ક્રિ૦ 'ઝીપવુ'નુ કર્મણિ

ઝિમેલ સ્ત્રી૦ જુઓ ઝિમેન

ઝિયાણું, ઝિયા(-રા)યણું ન૦ પહેલી સુવાવડ પછી દીકરીને બાળક સાથે વળાવતી તે કે તે વેળાનુ આણુ કે કરાતી રીત

ઝિલાવું અ૦ ક્રિ૦ 'ઝીલવુ'નુ કર્મણિ

ઝિંદાદિલી સ્ત્રી૦ [ફા] હૃદય જીવતુ જાગતું ઉત્સાહિત હોવુ તે

ઝીક સ્ત્રી૦ ઝીંક, ઝીકવુ તે [૦ઝીલવી = ટક્કર પકડ ઝીલવી]

ઝીક સ્ત્રી૦ કસબી તારનુ ભરત ૦ચળક સ્ત્રી૦ ભરવામા વપરાતા સોનારૂપાના તાર, ટીપકી વગેરે ૦ટીકડી, ૦ટીકી સ્ત્રી૦ ભરવામા વપરાતી સોનારૂપાની ગોળ ટીપકી

ઝીકવુ સ૦ક્રિ૦ જોરથી ફેકવુ-પછાડવુ (૨) [પાડી નાખવુ, દબાવવુ

ઝીણુ સ્ત્રી૦ ['ઝીણુ' ઉપરથી] ઝીણી રજોટી

(જેમ કે પીંજાતા રૂની) (૨) વરસાદની ફરફર (૩) ઝરીની ગોટવી પર બધાવા માંડતુ જાળીદાર પડ

**ઝીણવટ, ઝીણાશ** સ્ત્રી૰ બારીકી (૨) ચતુરાઈ; ડહાપણ

**ઝીણું** વિ૰[સં. ક્ષીણ; પ્રા. ઝિણ, ઝિણ્ણ]બારીક, નાનુ (જેમ કે, ઝીણુ કાણુ) (૨) ઝીણુ, જાળીદાર (ઝીણી જાળી) (૩) પાતળુ, બારીક(ઝીણુ કપડુ) (૪)નાજુક;ઝીણવટ અને સંભાળની જરૂરવાળુ (જેમ કે, ઝીણુ કામ, ઝીણી વાત) (૫) (અવાજમાં) ધીમુ કે પાતળુ; મંદ (જેમ કે, ઝીણુ બોલવુ) (૬) [લા.] ઝીણવટભેર વર્તનાર – કામ કરનાર (માણસ) (જેમ કે, અહીં ઝીણા માણસનુ કામ છે) (૭) બહુ કરકસરિયું; કંજૂસ જેવુ. [૰કાંતવું = (કોઈ કામ કે વાતમાં) ઊંડુ ઊતરવુ, અતિ બારીકાઈથી તપાસવુ]

**ઝીણો તાવ** પુ૰ ધીમો પણ ચાલુ આવ્યા કરતો તાવ

**ઝીપટું** ન૰ ઝીપટાનુ ફૂલ. **–ટો** પુ૰ એક વનસ્પતિ (એના ફૂલ ઝપાટ લાગતાં લૂગડે ચોંટી જાય છે)

**ઝીપવું** સ૰ક્રિ૰ જુઓ ઝીલવુ

**ઝીમી** સ્ત્રી૰ [ફા. ઝામિમ = કંકુ] એક જાતની ટાળી સાડી

**ઝીલ** સ્ત્રી૰ તબૂરાનો તાર (૨) લાખેલી મોટી બરણી (૩) ઊંડા પાણીની જગા (૪) છાળ, છાલક

**ઝીલણ** ન૰ઝીલવું તે(૨)ઝીલેવું તે (પ્રવાહી)

**ઝીલવું** સ૰ક્રિ૰ [ફા. ઝિલિમ = ઝીલેલુ] પકડી લેવુ, ઝીપવું (૨) એકજણનું બોલવુ કે ગાતું બીજાએ ઉપાડી લેવું

**ઝીલવું** સ૰ક્રિ૰ [પ્રા. ઝિલ્લ = નાહવુ]નાહવું; જળક્રીડા કરવી

**ઝીલું** ન૰ ['ઝીલવું' ઉપરથી]લટકતાં સૂપડાં બાંધી નીચેથી ઉપર (ખેતરમાં) પાણી ચડાવવાની એક રચના

**ઝીંક** (૦) સ્ત્રી૰ ઝીક; પછાડ. ૰વું સ૰ક્રિ૰ જુઓ ઝીંકવું. **ઝીંકાવવું** (પ્રેરક) **ઝીંકાવું** (કર્મણિ)

**ઝીંઝી** સ્ત્રી૰ એક ઝાડ (એનાં પાનાં બીડી વાળવામાં વપરાય છે)

**ઝીંટ** (૦) સ્ત્રી૰; ન૰ નકામી પીડા; લફરું. ૰વું સ૰ક્રિ૰ (ગાંઠિક કોઈનુ ઝગડું કે એના જેવું) વળગાડવું; વળગાડવું (૨) ખડકવું –ટાવવું (પ્રેરક).–ટાવું(કર્મણિ) –ડું ન૰ ઝાંખરુ (૨)નકામી પીડા: લફરું

**ઝીંથરાં** (૦) ન૰બ૰વ૰ માથાના અવ્યવસ્થિત અને છૂટા વાળ

**ઝુકારવું** સ૰ક્રિ૰ (ઊંટને) બેસાડવું

**ઝુકાવવું** સ૰ક્રિ૰ નમાવવું (૨) ઝંપલાવવું; ચાહોમ કરવું

**ઝુડાવવું** સ૰ક્રિ૰, **ઝુડાવું** અ૰ક્રિ૰ 'ઝૂડવું'નું પ્રેરક અને કર્મણિ

**ઝુણઝુણ** અ૰ (૨) ન૰ [રવ૰]

**ઝુરાપો** પુ૰ ઝૂરણ; કલ્પાંત, વિયોગદુઃખ

**ઝુરાવું** અ૰ક્રિ૰ 'ઝૂરવુ'નું ભાવે

**ઝુલફિયું** વિ૰ ઝૂલવુ(૨)ન૰એક ઝૂલતું ઘરેણું

**ઝુલાવનહાર** વિ૰['ઝૂલવું'ઉપરથી]ઝુલાવનારું

**ઝુલાવવું** સ૰ક્રિ૰ 'ઝૂલવું'નુ પ્રેરક

**ઝુંડ** ન૰ જૂથ; ટોળું

**ઝુંડાધારી** વિ૰ જુઓ ઝંડાધારી

**ઝુંડો** પું૰ જુઓ ઝંડો

**ઝુંબેશ** સ્ત્રી૰ [ફા. જુંબિશ = ગતિ;હલનચલન] જોરાપૂર્વકની ચળવળ – હિલચાલ

**ઝુંમર** ન૰ જુઓ ઝુમરખ

**ઝૂકવું** અ૰ક્રિ૰ નમવું; ઢળી પડવું; લટકવું

**ઝૂઝ** સ્ત્રી૰ ઝૂઝવું તે. ૰વું અ૰ક્રિ૰ [સં. યુધ્, પ્રા. જુજ્ઝ, ઝુજ્ઝ]મચ્યા રહેવું(૨)જોરથી લડવું

**ઝૂડ** ન૰ મોટો મગર (૨) મજબૂત પકડ (૩) એક જાતનું ભૂત – ઝોડ

**ઝૂડઝાપટ** ન૰ ઝાડઝૂડ; ઝાપટઝૂપટ

**ઝૂડવું** સ૰ક્રિ૰ [દે. ઝોડ] ધોકા કે બૂધા વડે ઠોકવું (૨) ઝાપટવું; ખંખેરવું

**ઝૂડિયું** ન૰ જેનાથી ઝુડાય એવું સોટું–ધોકું

**ઝૂડી** સ્ત્રી૰ ઝૂડો; જૂડી. **–ડો** પુ૰ [સં. જૂટ; પ્રા. જૂડ] ઘણી ચીજોનો સાથે બાંધેલો જથો; જૂડો

ઝૂમ વિ૦ ધૂમ, ઘણુ
ઝૂમ સ્ત્રી૦, પુ૦ ['ઝૂમવુ' ઉપરથી] ઝૂમખુ. ૦ખું ન૦, ૦ખો પુ૦ અનેક વસ્તુઓનો જથો, લૂમખો
ઝૂમણી સ્ત્રી૦ [ઝૂમવુ' ઉપરથી] એક જાતનો હાર(એમા વચમા પાઈના આકારનુ ચકતુ હોય છે) –ણું ન૦ એક જાતનુ ઘરેણુ
ઝૂમવુ અ૦ ક્રિ૦ [સર૦ દ૦ ઝવણ=પ્રારબ્ધ] જુઓ ઝઝૂમવુ (૨) લટકવુ, ટિંગાવુ (૩) આતુરતાથી ટાંપી રહેવુ
ઝૂરણ ન૦ ['ઝૂરવુ' ઉપરથી] જુઓ ઝુરાપો –વું અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા ઝૂર=યાદ કરવુ (૨) ઝૂરવુ સુકાવુ]–ને માટે તલસવુ–કલ્પાંત કરવુ (૨) કલ્પાંતથી ક્ષીણ થવુ
ઝૂલ સ્ત્રી૦ શોભા માટે રાખેલી ઝૂલતી કિનાર, ઝીણવાળી કોર (૨) કવિતામા (લાવણી ઇ૦મા) આવતો આંતરો (૩) બળદ કે ઘોડાને પહેરાવાતો ઓઢો
ઝૂલણહાર વિ૦ ઝૂલનારુ, ટીંચકા ખાનારુ
ઝૂલણા પુ૦ [દ૦ ઝુલ્લણ] એક છંદ
ઝૂલણુ ન૦ ઝૂલવુ તે, ટીંચકો (૨) પારણુ (૩) ગાવાનુ હાલરડુ
ઝૂલતુ વિ૦ ['ઝૂલવુ' ઉપરથી] ઝોલા ખાતુ, લટકતુ –વું અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા ઝુલ્લ (સ દુલ્)] હીંડોળે કે પારણે હીંચવુ (૨) લટકવુ
ઝૂલો પુ૦ [ઝૂલવુ' ઉપરથી] જેમા ઝૂલી શકાય તે હીંચકો (૨) નુકસાન, ખાધ [લા]
ઝૂક (૦) સ્ત્રી૦ [જુઓ ઝૂકાવુ] એકાએક આંખમા કાઈ ઝપાવુ તે, ઝોક
ઝૂકાવવુ (૦) સ૦ક્રિ૦ ઝૂકાય એમ કરવુ
ઝૂકાવું (૦) અ૦ ક્રિ૦ ઝૂક લાગવી
ઝૂટ (૦) સ્ત્રી૦ ઝૂંટી લેવુ તે ૦વવુ સ૦ક્રિ૦ 'ઝૂટવુ'નુ પ્રેરક ૦વું સ૦ક્રિ૦ ઝડપ મારી ખૂંચવી–પડાવી લેવુ –ટઝૂંટા,–ટાઝૂંટ સ્ત્રી૦ સામસામે ઝૂંટવાવવી તે –ટાવવું સ૦ ક્રિ૦,–ટાવું અ૦ ક્રિ૦ ઝૂંટવુ'નુ પ્રેરક અને કર્મણિ
ઝૂપડી (૦) સ્ત્રી૦,–ડુ ન૦[દિ૦ અપડા] ઘાસ, સાંઠી, છાજ વગેરેથી બનાવેલુ છાપરુ –વર

ઝૂંકે સ્ત્રી૦, ૦ણુ ન૦ ઝૂકવુ–ઝોકા ખાવા તે ૦વુ અ૦ક્રિ૦ [જુઓ ઝૂકવુ] ઝોકા ખાવા
ઝૂંસરી (૦) સ્ત્રી૦ જુઓ ધૂંસરી –રું ન૦ ધુરા, ધૂસરુ
ઝેણ (ઝે) સ્ત્રી૦ ['ઝીણુ' ઉપરથી] ઝીણ, ઝીણી રજોટી (જેમ કે પીળતા રૂની, તમા કુની) (૨) વરસાદની ફરફર, પાણીની છાંટ
ઝેણ (ઝે) સ્ત્રી૦ [ઝઝા(?)] ક્રોધની ધ્રુજારી–કમકમી [પરસેવાના રેલા પર રેલા
ઝેબઝેબાં, ઝેબઝેબ અ૦ (૨) ન૦ બ૦ વ૦
ઝેર સ્ત્રી૦ [જુઓ ઘેર] ઊંચી જગા કે એક ની ધાર, ઘરની ઓળ્લી કે તેની ધાર
ઝેર(ઝે)ન૦[ફા જહર] વિષ (૨) ઈર્ષ્યા(૩)વેર ૦કચૂરો(–લો)પુ૦,૦કચોલુ',૦કોચલુ' ન૦[ફા કુચન્દ] એક કડવુ બી–ઔષધિ
ઝેરવું સ૦ ક્રિ૦ નાની રવાઈથી દહી વલોવવુ
ઝેરી(૦લુ ) (ઝે) વિ૦ ઝેર – વિષવાળુ (૨) અદેખુ, અદસ રાખે એવુ [ઝૂકવાપણુ
ઝોક પુ૦, સ્ત્રી૦ ['ઝૂકવુ' ઉપરથી] વાંકાવલણ,
ઝોક પુ૦, સ્ત્રી૦ [જુઓ ઝૂક] આંખમા કઈ ઝપટાવુ તે, ઝૂક (૨) નુકસાન
ઝોકવું સ૦ ક્રિ૦ ઊંઘમા ઝોકા ખાવા
ઝોકુ ન૦ [ઝોકવુ'ઉપરથી] ઢોર કે ઘેનનુ ઝોકું
ઝોકો પુ૦ ['ઝોકવુ' ઉપરથી] હેલો, હડસેલો (૨) આંખની ઝોક (૩) ત્રાજવા ખોગ નમાવવાની યુક્તિ [ભિસ
ઝોટ(૦ડી) સ્ત્રી૦, ૦ડું ન૦ [ઝોટ્ટી] જુવાન
ઝોટિંગ પુ૦ [સ ઝોટિંગ] એક પ્રકારનુ ભૂત (૨) મેલુ કે રખડતુ દાંડ માણસ
ઝોટી સ્ત્રી૦ જુઓ ઝોટડી
ઝોટું ન૦ જુઓ ઝોટ
ઝોડ (ઝો) ન૦ ઝૂડ, વળગણ ૦ઝપટ સ્ત્રી૦ ભૂતપિશાચાદિની અડફટ, વળગાડ
ઝોબા(–ભા)વું, ઝોબો(–ભો) પુ૦ જુઓ ઝબાવુ, ઝબો
ઝોયણો પુ૦ જુઓ ઝોવણો
ઝોલ સ્ત્રી૦ વચ્ચેથી ઝૂલી જવુ તે
ઝોલણી સ્ત્રી૦ [જુઓ ઝોળી] ખાનાવાળી કોથળી, ખડિયા –ણો પુ૦ મોટી ઝોલણી

**ઝોલવું** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ ઝૂલવું] ડોલવું (૨) ઝોકાં ખાવાં

**ઝોલું** (ઝૉ) ન૦ ઝુંડ; ટોળું

**ઝોલું** ન૦ ['ઝોલવું' ઉપરથી] ઝોક; ડોલું. **–લો** પું૦ ઝૂલો, હિંડોળો (૨) હેલો; હીચકાનો એક ઝોક (૩) ઝોલ

**ઝોળ** (ઝૉ) સ્ત્રી૦ [સં. ज्वाला] ઝાળ; જ્વાલા

**ઝોળણી** સ્ત્રી૦ **–ણો** પું૦ જુઓ 'ઝોલણી'માં

**ઝોળી** સ્ત્રી૦ [દે. झोलिआ] કપડાના ચાર છેડા પકડીને ઝૂલતું પાત્રાકાર કરાય છે તે. ઉદા૦ 'થાકની, સાધુની ઝોળી' (૨) ઝૂલતી ઝૂલાતી થેલી (૩) બાળકની ખોઈ. ૦ળો પું૦ઝોલો; નમી પડવું તે (૨) મોટી ઝોળી

**ઝોંકવું** (૦) સ૦ક્રિ૦ ઝોટવું, પટકવું

**ઝોંકો** (૦) પું૦ જુઓ ઝોકો

**ઝોંટ** (૦) સ્ત્રી૦ ઝૂંટ; ઝડપ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ ઝૂંટવું, ખૂંચવી લેવું

**ઝોંસવું** (૦) સ૦ક્રિ૦ [દે. झोंस=નાખવું; ફેંકવું] રીસથી–અભાવથી આપવું–નાંખવું કે મૂકવું–પટકવું (૨) ઠાંસીને ખાવું–ગળચવું

**ઝોંસો** (૦) પું૦[જુઓ ઝોંસવું] હડસેલો; ધક્કો

# ઞ

ઞ પું૦ [સં.] ચવર્ગનો અનુનાસિક. એથી શરૂ થતો એકે શબ્દ નથી. ચઞ્ચલ, જઞ્ઝળ જેવા શબ્દોમાં સંસ્કૃત ઢબે લખવામાં આવી શકે. પણ ગુજરાતીમાં એમ કોઈ ભાગ્યે લખે છે; અનુસ્વાર જ મોટે ભાગે લખાય છે.

# ટ

**ટ** પું૦ [સં.] મૂર્ધસ્થાની પહેલો વ્યંજન

**ટક** અ૦ [રવ૦] ટંકાવાથી થતો અવાજ, યા ખટ દઈને થતો અવાજ (જેમ કે, ઘડિયાળનો, કૅમેરાની કળનો)

**ટકટક** અ૦ [રવ૦] સતત ટક ટક અવાજ થાય તેમ (જેમ કે ઘડિયાળનો) (૨) ટગર ટગર (જોવું) (૩) સ્ત્રી૦ જુઓ ટકટકારો. **–કાટ(–રો)** પું૦ ટકટક અવાજ (૨) કંટાળો આવે તેવો નકામો લવારો. **–કિયું** વિ૦ ટકટક કર્યા કરતું

**ટકવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. तक्] લાંબા વખત સુધી ચાલવું–નભવું (૨) એક સ્થળે લાંબો વખત થોભવું

**ટકાઉ** વિ૦ ટકે–રહે તેવું; મજબૂત. **–વ** પું૦ ટકાઉપણું; મજબૂતાઈ; ટકવું તે

**ટકાવારી** સ્ત્રી૦ ટકા પ્રમાણે ગણતરી; 'પરસેન્ટેજ'; સોએ કેટલા, તેનું પ્રમાણ

**ટકો** પું૦ [સં. त्रिक] ત્રણ પૈસા

**ટકો** પું૦ [સં.टंक] રૂપિયો; નાણું (૨) સેંકડાના પ્રમાણમાં ગણતરી, 'પરસેન્ટેજ'

**ટકો** પું૦ ['ટક' રવ૦] ટક્કો, સાવ બોડું–કેશરહિત માથું

**ટકોર** સ્ત્રી૦[દે. टक्कर] ટકોરવું–ટોકવું તે, ધીમેથી ગોદાવવું તે (૨) સહેજ ઇશારો કે સૂચના (૩) વ્યંગ કે મરોડમાં કહેવું તે; મીઠી ટીકા; વક્રોક્તિ. ૦ખાનું ન૦ ચોઘડિયાં કે તે વગાડનારને બેસવાની જગા. ૦વું સ૦ક્રિ૦ ટકોરો મારવો (૨) ટોકવું; ગોદાવવું; ટકોર કરવી. **–રી** સ્ત્રી૦ નાનો ટકોરો (૨) નાની ઘડિયાળ (મોગરી વડે વગાડવાની). **–રો** પું૦ રણકે એમ વાગનો ઠોક (૨) ઠોકનો રણકો

**ટક્કર** સ્ત્રી૦ [દે.] ઠોકર; પ્રહાર (૨) અથ-[ડામણ; સામનો

**ટક્કો** પું૦ ટકો; સાવ બોડું માથું

**ટગરટ(-મ)ગર** અ૦ [ગ્રા ટગર ઉપરથી] એવી નજરે, મીટ માંડીને
**ટગુમગુ** વિ૦ જુઓ ડગુમગુ ડોલતુ (૨) અ૦ ટગમગુ હોય એમ
**ટચ** વિ૦ [ઇં] ૧ચી જાતનુ (૨) પુ૦ સોનાના કસનો આંક [જરી વારમાં, ઝટ
**ટચ** અ૦ [રવ૦] ટચકાનો અવાજ (૨)
**ટચકાટ(-વ)**વુ સ૦ક્રિ૦ ટચકે ટચકે કાપવુ ટચકો મારીને કાપવુ
**ટચકિયુ** ન૦ કમ્મરથી રહી જવુ તે
**ટચકુ** ન૦ [જુઓ ટોચકુ] ટેરવુ
**ટચકો** પુ૦ [સં ટચક રવ૦] ઝટકો ઘા (૨) તેનો અવાજ [(તુચ્છકારમાં)
**ટચરુ** વિ૦[જુઓ ઠચરુ]અતિ ઘરડુ -બુઢ્ઢુ
**ટચલી આંગળી** સ્ત્રી૦ છે લી સૌથી ટૂંકી આંગળી
**ટચાક** વિ૦ ડોળી આછકનુ શેખી મારનાર
**ટચાક** અ૦ [રવ૦] -કિયો, -કો પુ૦ શરીરના સાધાનો ટચાકો
**ટચૂકડુ** વિ૦ ઘણુ નાનુ [ખચ્ચર
**ટટવુ** ન૦ ટટ જેવુ નાનુ ઠીંગણુ ઘોડુ (૨)
**ટટળવુ** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ ટવળવુ] પીડાવુ, ઝૂરવુ
**ટટળાટ** પુ૦ ટટળવાનુ દુ ખ [સગપ્ન[લા]
**ટટા(-ટ્ટા)ર** વિ૦ બરાબર ઊભુ, અક્કડ(૨)
**ટટ્ટી** સ્ત્રી૦[દ ટ્ટટ્ટઇઆ=પડદો દ ટટ્ટા-વાડ] ગામડાનો કે વાસની ચીપોનો પડદો (૨) વીરણનો બનાવેલો ચક(૩)જાજરૂ,સંડાસ
**ટટ્ટુ** પુ૦,ન૦ ઠીંગણુ ઘોડુ (૨) નબળુ ઘોડુ
**ટડકાવવુ** સ૦ ક્રિ૦ તડકાવવુ ધમકાવવુ
**ટડપડ** સ્ત્રી૦, **-ડાટ** પુ૦ ખાલી ડફાસ -ટેરનોગનો દેખાવ, શેખી
**ટઢિયાળુ** વિ૦ [ 'ટાઢ' 'ટાઢુ' ઉપરથી]ટાઢ વાય એવુ (૨) ન૦ એવુ વાતાવરણ ટાઢોડુ (૩) ટાઢોડાવાળુ સ્થાન
**ટણકો** પુ૦[રવ૦]ખોટુ લાગવુ-રીસ ચડવી તે
**ટણપુ** વિ૦ જડ,ગમાર મૂર્ખ (એક ગાળ)
**ટન** પુ૦ [ઇં] એક અંગ્રેજી તોલ (આશરે ૫૬ મણ) [અવાજ
**ટનટન** અ૦ [રવ૦] (૨) ન૦ એવો ઘટનો
**ટપ** અ૦ ટપકવાનો રવ (૨) ઝટ
**ટપક (-ટપક)** અ૦[રવ૦] ટપકતુ હોય એમ
**ટપકલુ** વિ૦ ટપકાવાળુ
**ટપકવુ** અ૦ક્રિ૦ ટીપે ટીપે નીચે પડવુ ચૂવુ
**ટપકાવવુ** સ૦ક્રિ૦ ['ટપક' ઉપરથી] ટીપાં પાડવાં (૨) ટૂંકાણમાં લખવુ નોંધ કરી લેવી (૩) બીજામાથી નકલ કરી લેવી
**ટપકિયુ** ન૦ [જુઓ ટપ] ટપ દઈને મરી જવુ તે (૨) ટપકુ
**ટપકી** સ્ત્રી૦[ટપકુ]કપાળમાંનો નાનો ચાંદલો ટીપકી (૨) ટીલડી મીનાકારી અગરખ કે સોનારૂપાની નાની ગોળ પતરી **-કુ** ન૦ [ટપ (રવ૦) ઉપરથી] ટીપુ (૨) નાનુ ગોળ બિંદુ -ચિહ્ન [જન્માક્ષર
**ટપકો** પુ૦[ ટપકાવવુ ઉપરથી]જન્મપત્રિકા
**ટપ ટપ** અ૦ [રવ૦] (૨)ઝટ ઝટ (૩) સ્ત્રી૦ બડબડાટ (અણગમાનો)
**ટપટપિયુ** વિ૦ ટપટપ-પાછળથી બડબડાટ કરનારુ (૨) ન૦ જુઓ ટપટપી
**ટપટપી** સ્ત્રી૦ અસ્ત્રો ચલાવવા માટેનો ચામડાનો કકડો [નારામગી
**ટપલાબાજી** સ્ત્રી૦ સામસામી ટપલાની
**ટપલી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ધીમેથી મારેલી થપાટ (૨) ટોણો મહેણુ [લા]
**ટપલુ** ન૦ [ટપ પરથી] કુંભારનુ હાલ્લાં ટીપવાનુ ઓજાર
**ટપલો** પુ૦ [રવ૦] મોટી જોરની ટપલી(૨) કુંભારનુ ટપલુ [થવુ [લા]
**ટપવુ** સ૦ ક્રિ૦ કૂદી જવુ(૨)વધવુ-ચડિયાતુ
**ટપાટપ** અ૦ [જુઓ ટપ] ઝટપટ (૨) સ્ત્રી૦ ટપાટપી **-પી** સ્ત્રી૦ બોલાચાલી,લડવડી
**ટપારવુ** સ૦ ક્રિ૦ [ 'ટપ' (રવ૦)] મારવુ ઠોકવુ(૨)વારવારકહેવુ ટકોર કરવી[લા]
**ટપાલ** સ્ત્રી૦ ['ટપ્પો' ઉપરથી]ડાક, પોસ્ટ **૦ઑફિસ** સ્ત્રી૦ ડાકઘર, પોસ્ટઑફિસ **૦ખર્ચ** ન૦ ટપાલનુ ખર્ચ **૦વાળો** પુ૦ ટપાલ વહેંચનારો **-લી** પુ૦ ટપાલવાળો
**ટપૂસટપૂસ** અ૦ [રવ૦]ધીરે ધીરે, ઘસડાઈ ઘસાતુ .

**ટપૂસિયાં** ન૦ બ૦ વ૦ ઘસાઈ ગયેલાં ખાસડાં (૨) દક્ષિણી ઘાટની સપાટ (૩) અનાજ ઝાટકતાં સૂપડાને મરાતો ઠોક

**ટપૂસિયું** વિ૦ ટપૂસ ટપૂસ કરતું (૨) ધીરે ધીરે ઘસડાતું જતું

**ટપેરવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ટપારવું

**ટપોટપ** અ૦ [જુઓ ટપ] એક પછી એક (૨) જલદીથી; તરત જ

**ટપ્પાવાળો** પું૦ ટપ્પો ફેરવનારો–હાંકનારો

**ટપ્પો** પું૦ અમુક લંબાઈનો આંતરો (૨) મુસાફરી; મજલ; વિસામો (૩) ઘોડા કે બળદનું વાહન (૪) સંગીતનો એક પ્રકાર (બીજા બે તે ધ્રુપદ ને ખ્યાલ)

**ટબ** ન૦ [ઇં.] ઘણું પહોળું લાકડાનું અથવા પતરાનું એક વાસણ

**ટબકલું** ન૦ + ટપકું (૨) વિ૦ જુઓ ટપકલું

**ટબકિયું** ન૦ જુઓ ટપકિયું

**ટબૂકડું** વિ૦ [સં. वटुक+ડું, વ્યત્યય થઈને] સાવ નાનું

**ટબૂકલું** ન૦ ટાઢોડું

**ટબૂડી** સ્ત્રી૦ [જુઓ ટબૂકડું] નાની લોટી

**ટબો** પું૦ પાનાના હાસિયામાં લખેલી ટીકા –અર્થ [જૈન]

**ટમકવું** અ૦ ક્રિ૦ ધીમો પ્રકાશ આપવો (૨) દૂરથી ઝીણો પ્રકાશ દેખાવો

**ટમટમ** સ્ત્રી૦,ન૦ [હિં.] (ઉત્તર હિંદની) એક પ્રકારની ઘોડાગાડી

**ટમટમવું** અ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] પડું પડું થઈ રહેવું (૨) આતુર થઈ જવું

**ટમેટું** ન૦,–ટો પું૦ [ઇં.] એક શાકફળ

**ટર્પેન્ટાઇન** ન૦ [ઇં.] અમુક ઝાડોના ગુંદરમાંથી બનતું તેલ [પ. વિ.]

**ટર્બાઈન** ન૦ વરાળયંત્રનો એક પ્રકાર

**ટલ્લો** પું૦ [રવ૦] ધક્કો; આઘાત (૨) ફેરો; આંટો (૩) માથાનો ટકો

**ટવર્ગ** પું૦[વ્યા]ટ,ઠ,ડ,ઢ,ણ એ પાંચ વ્યંજનો

**ટવળવું** અ૦ ક્રિ૦ [દે. टवल] વલખાં–તરફડિયાં મારવાં (૨) આતુરતાથી ઝંખવું –ઝૂરવું (૩) પીડાવું

**ટશ** સ્ત્રી૦ મીટ; અનિમેષ નજર (ઉદા૦ એકીટશે, ટશે ને ટશે)

**ટશર** સ્ત્રી૦ [પ્રા. टसर=એક પ્રકારનું સૂતર] તસર; આંખમાં દેખાતી ઝીણી લાલ રગ (૨) ટશિયો

**ટશિયો** પું૦ [જુઓ ટશર] કજરડામાં કે ચીરામાંથી લોહી ઝમી આવવું તે,તેની રેખા

**ટસ** સ્ત્રી૦ જુઓ ટશ. ૦ટસ અ૦ ટગર ટગર; ટસે ને ટસે

**ટસટસ** અ૦[રવ૦]ફાટું ફાટું થઈ જાય તેમ. ૦વું અ૦ક્રિ૦તસતસવું,ફાટું ફાટું થઈ રહેવું

**ટસર** સ્ત્રી૦ જુઓ ટશર (૨) એક જાતનું રેશમ કે તેનું કપડું; તસર

**ટહકારો** પું૦[રવ૦]દુ:ખને લીધે થતો ઉદ્‍ગાર

**ટહુકવું** અ૦ક્રિ૦ (મોર કે કોયલે) બોલવું

**ટહુકાર** પું૦ (કોયલ કે મોરનો) ટહુકો

**ટહુકો** પું૦ [દે. टउया] કોયલ કે મોરનો બોલવાનો અવાજ (૨) કોઈને બોલાવવા દીધેલો લાંબો સાદ; ટીકો (૩) ચાલતી વાતમાં હાજિયો પૂરવો તે, હુંકારો

**ટહેલ** સ્ત્રી૦ [જુઓ ટહેલવું] માગવા જતાં જાચક રોજ સંભળાવે છે તે ઉક્તિ–કહેણ (૨) એકનું એક વારંવાર કહેવું કે ધ્યાન પર નાંખવું તે [વા.]. ૦વું અ૦ક્રિ૦ આંટા મારવા; આમ તેમ ફરવું (૨) ગામમાં ટહેલ નાખવી. –લિયો વિ૦પું૦ (૨) પું૦ ટહેલ નાખનારો

**ટળકવું** અ૦ક્રિ૦ લલચાવું (૨) વિ૦ લાલચુ

**ટળવળવું** અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ટવળવું

**ટળવળાટ** પું૦ ટળવળવું તે

**ટળવું** અ૦ ક્રિ૦ [દે. टलिअ=ટળેલું] દૂર થવું; ખસવું; હઠવું (૨) આઘા જવું; મરવું (તુચ્છકારમાં જેમ કે, ટળને અહીંથી)

**ટંક** પું૦ [સં] છાપ મારેલો સિક્કો; ટકો (૨) પૈસાભાર; ટાંક (૩) સ્ત્રી૦ નક્કી વેળા –વખત (જેમ કે ખાવાનો કે દોહવાનો)

**ટંકણખાર** પું૦ [સં. टंकणक्षार] એક જાતનો ક્ષાર [પાડવાનું કારખાનું

**ટંકશાળ** સ્ત્રી૦[टङ्क+ शाला]ચલણી સિક્કા

ટંકામણ ન૦,-ણી સ્ત્રી૦ ટાંકવાનું મહેનતાણું
ટંકાર[સ] ૦ધનુષ્ય ધનુષ્યની પણછનો અવાજ
ટંકારો પુ૦ ટાકનાર (જેમ કે ઘરીનો)
ટંકાવવું સ૦ ક્રિ૦ 'ટાકવું'નું પ્રેરક
ટકે(-કો)ટંક અ૦ [જુઓ ટક] દરેક ટકે (૨) બરાબર નિયત સમયે, યોગ્ય વખતે જ (૩) ટોચ સુધી છલાછલ
ટંગ સ્ત્રી૦ [સ ત્તાં] ટાગો, પગ ૦ડી સ્ત્રી૦ ટાગો, તગરી (૨) ટાગાથી મારેલી ઠોકર કે આટી (કુસ્તીમા)
ટંગાડ(-વ)વું સ૦ક્રિ૦ [જુઓ ટાગવું] લટકાવવુ [લટકાવવુ
ટંગાવું અ૦ક્રિ૦ ['ટાગવુ'નુ કર્મણિ]ટિંગાવુ,
ટંટાખોર વિ૦ ટટો કરવાની આદતવાળુ
ટંટો પુ૦ કજિયો, તકરાર ૦ફિસાદ પુ૦ [+અ ફસાદ] ટટો–તકરાર
ટંડેલ પુ૦વહાણનો મુખ્ય ખલાસી - સુકાની (૨) ઊંચુ માણસ કે કાઈ વધારે ઊંચુ લાગે તે [લા] [પાત્ર
ટંબ્લર ન૦ [ઇ] એક જાતનુ પ્યાલા જેવુ
ટાઇપ પુ૦[ઇ](છાપવાનુ) બીબુ ૦રાઇટર ન૦[ઇ]છાપ જેવા અક્ષરોમા લખવાનુ યત્ર
ટાઇફોઈડ પુ૦ [ઇ] એક જાતનો (આત રડાને કારણે થતો) મુદતિયો તાવ
ટાઇમટેબલ ન૦[ઇ]સમયપત્રક(રેલગાડીનુ, શાળાનુ ઇ૦)
ટાઈ સ્ત્રી૦ [ઇ] જુઓ નેકટાઈ
ટાઉન હૉલ પુ૦ [ઇ] ગામનો સાર્વજનિક હૉલ–સભા ઇ૦ માટેનુ મકાન
ટાચકટુચક-વિ૦ છૂટુછવાયુ, પરચૂરણ
ટાચકો પુ૦[રવ૦] ટચાકો, સાધાનો કડાકો (૨) ઘોડિયે લટકાવાતુ ઝૂમણુ–રમકડુ (૩) ખોટુ લાગતુ–રીસ ચડવી તે
ટાટ પુ૦ [કાનડી તટ્ટુ]મોટી તાસકનાઘાટની છાબડી થાળી (૨)અ૦ સાવ, તદ્દન ઉદા૦ 'લૂખોટટ', 'નાગુટાટ'
ટાટ વિ૦ [ઇ ટાઇટ] સજ્જડ કડક, સક્ષમ (૨) મસ્ત, ચકચૂર
ટાટ ન૦ [બગાળી ટાટ=શણ] શણની દોરીઓના વણાટનુ જાડુ કપડુ ૦પટી (-ટ્ટી) સ્ત્રી૦ જુઓ તાડપત્રી
ટાટવું ન૦ ટટ્ટુ, હલકી જાતનુ ઘોડુ
ટાટિયાં ન૦બ૦વ૦ [જુઓ ટાટુ] ગાડાના પાંજરા (૨) કામડાના બારણા
ટાટિયું ન૦ ટાટનો કકડો (કપડુ)
ટાટુ ન૦ [જુઓ ટટ્ટી] કામડાની ચીપોની ગૂથેલી સાદડી, ભીંત કે ઝાપો (૨) ટાટાનુ બનાવેલુ સૂપડુ (૩) જુઓ ટાટવુ
ટાટું ન૦ [ટાટ=અફીણ ઇ૦ના નશામા ચકચૂર ઉપરથી] રાજપૂત કે ગરાસિયો (તુચ્છકારમા)
ટાઢ સ્ત્રી૦ [જુઓ ટાઢુ] ઠંડી ૦ક સ્ત્રી૦ ઠડક (૨) નિરાત [લા] ૦કિયું ન૦ ઠડક માટે વપરાતુ ભીનુ કપડુ કે પોતુ (૨) પાણી ઠડુ થાય તેવુ વાસણ ૦તડકો પુ૦ સુખદુઃખ, તડકો છાંયડો [લા] –ઢાશ સ્ત્રી૦ ટાઢાપણુ –ઢિયો(૦તાવ) પુ૦ ટાઢ વાઈને આવતો તાવ –ઢી સ્ત્રી૦ મડદાની રાખ, વાની
ટાઢી શિયળ, ટાઢી શીળી સ્ત્રી૦ શ્રાવણ સુદ કે વદ સાતમનો દિવસ, શીતળા સાતમ (૨) ટાઢુ – વાસી ખાવાનુ હોવુ તે (વ્યંગમા)
ટાઢું વિ૦ [પ્રા ટ્ઠઢ્ઢ (સ સ્તબ્ધ)=કુંઠિત, જડસડ ઉપરથી]શીતળ, ઠડુ (૨) વાસી (૩) [લા] ધીમુ, મદ (જેમ કે કામમા) (૪) ઝટ ઉશ્કેરાય નહિ એવુ, શાંત સ્વભાવનુ [ટાઢા(-ઢે) પાણીએ ખસ જવી=વગર મહેનતે પીડા ટળવી]
ટાઢો પુ૦ [ટાઢુ ઉપરથી] ટાઢો ડામ અંદરથી બાળી મૂકે એવુ મર્મવચન
ટાઢોડિયું ન૦ ['ટાઢુ' ઉપરથી] જુઓ ટાઢકિયુ (૨) જુઓ ટાઢોડુ
ટાઢોડું ન૦['ટાઢુ' ઉપરથી]ચાલુ વરસાદને લીધે હવામા થયેલી શરદી
ટાઢોડો પુ૦ જુઓ ટાઢો [ટાઢોડા દેવા= મહેણા મારવા]
ટાણું ન૦ સારોનરસો પ્રસગ–અવસર

(૨) સંધિ; લાગ. ૦ટચકું ન૦ વાર-તહેવારનો પ્રસંગ – અવસર

**ટાપટીપ** સ્ત્રી૦ વ્યવસ્થા; સુઘડતા (૨) મરામત (૩) ઉપરનો ભભકો – શણગાર; ચાપચીપ. –પિયું વિ૦ ટાપટીપ – શણગાર કર્યા કરવાની ટેવવાળું

**ટાપલી** સ્ત્રી૦ ટપલી

**ટાપશી(–સી)** સ્ત્રી૦ ['ટપ' (રવ૦)] ચાલતી વાતમાં પુરાતો હાજિયો

**ટાપી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ટપલી (૨) ઊભું બેસાડવા ટીપવાનું ઓજાર

**ટાપુ** પું૦ બેટ; દ્વીપ

**ટાપુવો, ટાપો** પું૦ ['ટપ' (રવ૦)] રોટલો

**ટાબોટો** પું૦ ['ટપ' રવ૦] હથેળી પર હથેળી અફાળી કરેલો અવાજ; તાબોટો

**ટાભાટેભા** પું૦બ૦વ૦ [જુઓ ટેભો] થાગડથીગડ (૨) જખમના ટાંકા

**ટાભાટેભી** સ્ત્રી૦ ટાભાટેભા કરવા તે

**ટાયડી** સ્ત્રી૦ [જુઓ ટારડી] નાની ઘોડી. –ડું ન૦ નાનું ઘોડું. –ડો પું૦ નાનો ઘોડો

**ટાયર** ન૦ [ઇં] સાઇકલ, મોટર વગેરે વાહનને હોતી રબરની વાટ

**ટાયલું** (ટા') ન૦ વગર જરૂરની દોઢડહાપણની અથવા આપવડાઈની વાત

**ટારડી** સ્ત્રી૦ [રૂ. ટાર=ટટ્ટુ] નાની – માલ વગરની ઘોડી

**ટાલ** સ્ત્રી૦ વાળ જતા રહ્યા હોય એવો માથાનો ભાગ; તાલ. ૦કી સ્ત્રી૦ જુઓ તાલ, તાળવું. ૦કું ન૦ જુઓ તાળવું

**ટાવર** ન૦ [ઇં.] ઊંચા મિનારા જેવું (બહુધા ઘડિયાળવાળું) એક બાંધકામ

**ટાળાટોળણ** ન૦ (ચળામણ, ઝટકામણ જેવો) ટાળી મૂકેલો નકામો ભાગ

**ટાળવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ ટળવું] દૂર કરવું; નિવારવું (૨) સારું કાઢી લઈ ખરાબ છોડવું

**ટાળો** પું૦ ['ટાળવું'] વાયદા કર્યા કરવા તે (૨) જુદાઈ – અંતર ગણવું કે રાખવું તે

**ટાંક** (૦) પું૦ [સં. ટંક] શેરનો ૭૨ મો ભાગ (૨) મોતી તોળવાનું એક વજન – તોલ

**ટાંક** (૦) સ્ત્રી૦ ['ટાંકવું' – (ઘડવું) ઉપરથી] ઘડેલી કલમની અણી (૨) અણિયું, 'નિબ'

**ટાંકણી** (૦) ['ટાંકવું' ઉપરથી] કાગળ ઇત્યાદિમાં ખોસવાની માથાદાર ઝીણી સળી (૨) સુતારનું એક ઓજાર (૩) વારંવાર ટોકવું તે

**ટાંકણું** (૦) ન૦ [સં. ટંક ઉપરથી] ટાંકવાનું ઓજાર (૨) જોગ; પ્રસંગ (૩) રૂડો અવસર, ટાણું.

**ટાંકવું** (૦) સ૦ક્રિ૦ [સં. ટંક] ખણવું, કોતરવું (૨) ટાંકા ભરવા; સાંધવું (૩) સાથે જોડવું (૪) ઉતારો કરવો; અવતરણ આપવું

**ટાંકાબારી** (૦) સ્ત્રી૦ [જુઓ ટાંકું] કફોડી દશામાંથી – નીકળી જવાની બારી

**ટાંકી** (૦) સ્ત્રી૦ [દે. ટંક = ખોદેલું જલાશય] પાણી ભરવાનો છોબંધ કે લોખંડનો કોઠો (૨) નાનું ટાંકું (પાણીનું) (૩) ટાંકવાની – કોતરવાની ક્રિયા (૪) ફાયદો – અસર (દવાની) [લા.]

**ટાંકું** (૦) ન૦ [જુઓ ટાંકી] વરસાદનું પાણી ભરી મૂકવાને જમીનની અંદર બનાવેલો છોબંધ કોઠો (૨) પાણીથી ઠારેલું ઘી, એક વાની (૩) મોટો ગોખલો

**ટાંકો** (૦) પું૦ [જુઓ ટાંકવું] બખિયો, સીવણ

**ટાંગ** સ્ત્રી૦ [જુઓ ટાંગો] પગ

**ટાંગવું** (૦) સ૦ક્રિ૦ [સં. ટંક] લટકાવવું; ટંગાડવું

**ટાંગાટોળી** (૦) સ્ત્રી૦ [ટાંગો + તોળવું] ટાંટિયો અને હાથ ઝાલી લબડતું ઉપાડવું તે

**ટાંગાતોડ** (૦) સ્ત્રી૦ [ટાંગો + તોડવું] રખડપટ્ટી

**ટાંગો** (૦) પું૦ [સં. ટંગા] ટાંગ; ટાંટિયો

**ટાંગો** (૦) પું૦ ઘોડાગાડી, ટપ્પાગાડી

**ટાંચ** (૦) સ્ત્રી૦ [દે. ટંચ] જપ્તી (૨) કલમની અણીનો ત્રાંસો કાપ (૩) ટચકો (૪) ઘટ, ખોટ. ૦ણ ન૦ ટૂંકી નોંધ. ૦ણી સ્ત્રી૦ ટાંચણ (૨) ટાંકણી ૦વું સ૦ક્રિ૦ ટાંકા મારવા (૨) ખોસવું; ઘોચવું (૩) કલમની અણી કાપવી (૪) કરકસર કરવી; ખર્ચ કમી કરવું. –ચું વિ૦ ઓછું; ખૂટતું (૨) ન૦ ઉણપ, ઘટ

ટાટિયો (૦) પું૦ પગ (તુચ્છકારમાં) [ટાટિયા મળવા=ડિસાબના પાસા સરખા થવા] [ધાતુ
ટાંડુ (૦) ન૦ પોઠ, વણજાર (૨) ટોળું,
ટાંડો (૦) પું૦ ઢાંઢો, બળદ
ટાંપ (૦) સ્ત્રી૦, ન૦ વાક્યમાં વિરામ ચિહ્ન (૨) પૂર્ણ વિરામ
ટાપવું (૦) સ૦ ક્રિ૦ તાકી – તકપી રહેવું
ટાપું (૦)ન૦ મળવા જવું તે(૨)ફેરો આંટો
ટાંપુ ટૈયુ(૦)ન૦ફેરો-આંટો ખાવાનું કામ
ટિકાયત વિ૦ [જુઓ ટિક્કો] પાટવી વડું (૨) પું૦ પાટવી કુંવર
ટિકિટ સ્ત્રી૦ [इ] પ્રવેશના જવા તથા મોકલવા આવાના પરવાનાનો કાગળ *
• પૂઠાનો કટકો ૦કલેક્ટર પું૦ [इ] ટિકિટ લેનાર * તપાસનાર કામદાર ૦માસ્તર પું૦ ટિકિટ આપનાર કામદાર
ટિમ્ડ પું૦ [ટિમ્બો] તિમ્ડ, જાડો મોટો
ટિક્કી સ્ત્રી૦ [ટિક્કો] સફળતા (૨) લાગવગ, સિફારસ (૩) ટીપકી – ટીલડી
ટિક્કો પું૦ [ઝ ત્વિ] ચાલનો, મોટે ટીલું (૨) નામ, ડિંગો [લા]
ટિચકારી સ્ત્રી૦ [રવ૦] મશ્કરી મજાક, તોફાન –રો પું૦ ટીચવાનો અવાજ (૨) મસ્તી તોફાન
ટિચાવવું સ૦ક્રિ૦ 'ટીચવું'નું પ્રેરક
ટિચાવું અ૦ક્રિ૦ અફળાવવું, કુટાવું (૨) ન ધામાં ફેરા ખાવા (૩) 'ટીચવું'નું કર્મણિ
ટિટિભ પું૦ [સ] ટિટોડો –ભી સ્ત્રી૦ ટિટોડી
ટિટિયાળું ન૦,–રો પું૦ [ઝ ત્વિટિયાર] ટકટાપ કકળાટ કકાસ
ટિટોડી સ્ત્રી૦ [સ ટિટ્ટિભી] એક પક્ષી –ડો પું૦ ટિટોડીનો નર [ટિટિભ'માં
ટિટ્ટિભ પું૦, –ભી સ્ત્રી૦ [સ] જુઓ
ટિન ન૦ [इ] એક ધાતુ – કલાઈ (૨) ટિનના પતરાનું વાસણ ૦પાટ [इ પૉટ] ન૦ ડબ્બો (૨) તેના જેવો તુચ્છ માણસ [ના] [ટિનપાટ આપવું=રુખસત આપવી] ૦પાટિયું વિ૦ ટિનપાટ જેવું, તુચ્છ પામર, નમાલું [નારો
ટિપલિયો પું૦ટીપણું જોઈ ભવિષ્ય ભાખ
ટિપાઈ સ્ત્રી૦ જુઓ ત્રિપાઈ
ટિપાઉ વિ૦ ટીપીને ઘડી શકાય એવું 'મેલિએબલ' [પ વિ]
ટિપાવવું સ૦ક્રિ૦ ટીપાવું અ૦ક્રિ૦ 'ટીપવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
ટિપ્પણ ન૦ –ણી (–ની) [म] સ્ત્રી૦ સમજૂતી માટે લખેલી નાની ટીકા (૨) ટાચણ, ટૂંક નોંધ
ટિફિનબૉક્સ સ્ત્રી૦ [इ] ખાવાનું લાવવા-લઈ જવામાં કામે તેવું એક પાત્ર
ટિલાયત વિ૦ (૨) પું૦ ['ટીલું' ઉપરથી] જુઓ ટિકાયત
ટિળક પું૦ [म] લોકમાન્ય તિલક
ટિંગળાવું અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ટિંગાવું
ટિંગાટોળી સ્ત્રી૦ જુઓ ટાંગાટોળી
ટિંગાડ(–વ)વું સ૦ક્રિ૦ 'ટિંગાવું'નું પ્રેરક
ટિંગાવું અ૦ક્રિ૦ ટંગાવું, લટકવું
ટિંબરવું ન૦ ટિંબરવાનું ફળ –વો પું૦ [હિ ટિંવરુ (૦બ)] એક ઝાડ, જેના પાન બીડી વાળવામાં વપરાય છે
ટિંબરું ન૦ જુઓ ટિંબરવો
ટિંબો પું૦ ટીંબો, ટેકરો [ચડતી
ટીકડી સ્ત્રી૦ [સર૦ ટીકી] નાની ચપટી
ટીકવું સ૦ક્રિ૦ [સ ટીક્] તાકી તાકીને જોવું (૨) ટીકા કરવી
ટીકા સ્ત્રી૦ [સ] સમજૂતી આપવા કરેલું વિવરણ (૨) ગુણદોષની સમાલોચના (૩) નિંદા, વગોવણી ૦કાર પું૦ ટીકા કરનાર વિવેચક ૦ખોર વિ૦ ટીકા-નિંદા કરવાની આદતવાળું
ટીકી સ્ત્રી૦ [દ ટિક્] ગોનેરી કે રૂપેરી ટપકી (૨) ઝીણો ચાંદલો ટીલડી (૩) નજર
ટીકો પું૦ જુઓ ટિક્કો
ટીખળ ન૦ આનંદ ખાતર કરેલી મશ્કરી – મજાક – તોફાન –ળી વિ૦ ટીખળ કરે એવું, મશ્કરું

**ટીચકું** વિ૦ ઠીંગણું (૨) ન૦ નાકનું ટેરવું
**ટીચવું** સ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] ઠોકવું, ટીપવું, છૂંદવું
**ટીપ** સ્ત્રી૦ [સં ટિપ્પણી] યાદી, નોંધ (૨) હૂંડ ચાલણીનો કાગળ, લખણી (૩) કેદની સજા
**ટીપ** સ્ત્રી૦ [ટીપવું] થાબડી, ટીપણી
**ટીપકી** સ્ત્રી૦ [૬ ટિપ્પી] સોનેરી કે રૂપેરી ટપકી
**ટીપણી** સ્ત્રી૦ સારી પેઠે ટીપવું – ટીપી બેસાડવું તે
**ટીપણું** ન૦ [સં ટિપ્પણી] પંચાંગ
**ટીપરી** સ્ત્રી૦ અર્ધા શેરનું માપિયું
**ટીપવું** સ૦ ક્રિ૦ કઠણ વસ્તુથી થાબડી મારવી – ઠોકવું (જમીન, ચૂનો ઇ૦) (૨) ઘડીને આકાર બનાવવો (લોઢું, વાસણ ઇ૦) (૩) મારવું, ઠોકવું (૪) સજા ઠોકવી (૫) એકની એક વાત પર જ જોર દેવું [લા]
**ટીપું** ન૦ પ્રવાહીનું ટપકું
**ટીમ** સ્ત્રી૦ [ઇં] ખેલાડીઓની ટુકડી (ક્રિકેટ)
**ટીમણ** ન૦ નાસ્તો (૨) ભાથું
**ટીમરું** ન૦ જુઓ ટિમરું
**ટીમલું** ન૦ ગણિયું (૨) લાકડાનું ઢીમચું
**ટીલડી** સ્ત્રી૦ [ટીલું] કપાળે ચોડવાની ટીપકી (૨) નાનો ચાંલ્લો (૩) મોરના પીંછાની આંખ – ચંદ્રક
**ટીલવું** વિ૦ ટીલાવાળું (૨) ન૦ બ્રાહ્મણ (તિરસ્કારમાં) –વો પુ૦ ટીલિયો (૨) ટીલાવાળો (જેમ કે, કૂતરો) (૩) ટીલા ટપકાં કરનારો (તુચ્છકારમાં, જેમ કે બાવો)
**ટીલિયો** પુ૦ ટીલું કરનારો, ટીલાવાળો
**ટીલી** સ્ત્રી૦ ટીલી –લું ન૦ [સં તિલકમ્] તિલક
**ટીશી(–સી)** સ્ત્રી૦ અંકુર ફૂટવા (૨) આગળી ધાર જેવી (ફૂલની) (૩) શેખી, પતરાજી
**ટીહો** પુ૦ [રવ૦] ડિંગો (લેતા જા', કેવો બન્યો ! એ ભાવનો ઉદ્ગાર)
**ટીંગળાવું** અ૦ ક્રિ૦ [ટિંગાવું] લટકવું
**ટીંગાટોળી** સ્ત્રી૦ ટિંગાટોળી ટાંગાટોળી
**ટીંગાડ(–વ)વું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ટિંગાડવું
**ટીંગાવું** અ૦ ક્રિ૦ ટિંગાવું, લટકાવું
**ટીટી** (૦) અ૦ [રવ૦]

**ટીંડોરું** ન૦ એક શાક-ફળ
**ટીંબરવું** ન૦, –વો પુ૦, ટીંબરું ન૦ જુઓ ટિંબરવું વગેરે
**ટીંબો** પુ૦ ટિંબો ટેકરો
**ટુકડાખાઉ, ટુકડાખોર** વિ૦ ટુકડા માગીને જીવનારું, ભિખારી
**ટુકડી** સ્ત્રી૦ ટોળી [કકડો [લા]
**ટુકડો** પુ૦ નાનો ભાગ કકડો (૨) ખાવાનો
**ટુક્કલ** સ્ત્રી૦, પુ૦ મોટો પતંગ [લા]
**ટુચકો** પુ૦ રસ ઊપજે તેવી ટૂંકી વાત કે વાક્ય (૨) મંતરજંતરને લગતું નાનું વાક્ય કે પ્રયોગ (૩) અણસારો, સંકેત
**ટુવાલ** પુ૦ [ઇં ટૉવેલ] અંગૂછો
**ટુવાવું** અ૦ ક્રિ૦ (રેશમી કે ગરમ કપડાને ટૂવે ખાવાથી) કાણાં પાડવાં
**ટુહૂ** અ૦ [રવ૦] કોયલના ટહુકાની જેમ ટહુ (–કાર) પુ૦ જુઓ ટહુકો, ટહુકાર
**ટુંકાર** (૦) પુ૦ જુઓ તુંકાર ૦વું સ૦ ક્રિ૦ તુંકારો કરવો –રો પુ૦ તુંકાર
**ટુંબો** પુ૦ [દે તુંબ] ટોણો મહેણું
**ટૂક** સ્ત્રી૦ ટોચ, શિખર (૨) કવિતાની અમુક કડીઓનો સમૂહ, ધ્રુવ
**ટૂટલું** વિ૦ [દે ટુંટ=ઠૂંઠું] ઠૂંઠું, હાથની ખોડવાળું [બનાવટ
**ટૂથબ્રશ** ન૦ [ઇં] દાત ઘસવાની પીંછી જેવી
**ટૂમણું** ન૦ ['ટામણ ટોહિર્મોન કામણટૂમણ'] ધંતરમંતરનો ટુચકો (૨) ઓછપનું વાકું પડવું – રીસ ચડવી તે [ઘી કે તેલ
**ટૂમણું** ન૦ [જુઓ ટૂંપણું] મણકા ગંઠવવાનું
**ટૂવો** પુ૦ ['ટોવું' ઉપરથી] ખાડો, ગોબો (૨) ઊંડું દરનું (૩) ટપકું, બિંદુ (૪) પાણી ટોવું તે (તમાકુ વગેરેને) (૫) જેના વડે ટૂવા મુકાય તે, વેધ (૬) ચૂટલો (૭) મહેણું (૮) એક જાતનું જીવડું
**ટૂંક** (૦) સ્ત્રી૦ સ્વમાનની ટેક – લાગણી
**ટૂંક** (૦) સ્ત્રી૦ કવિતાની ટૂક, ધ્રુવ
**ટૂંક** (૦) વિ૦ જુઓ ટૂંકું ૦ડું વિ૦ ટૂંકું, નાનું ૦માં અ૦ થોડામાં, સારાંશે –ક્ષરી (૦લિપિ) સ્ત્રી૦ ટૂંકામાં – ઝડપથી

લખવાની લિપિ; 'શૉર્ટહેન્ડ'. -કાણુ ન૦ ટૂંકું હોવું તે (૨) ટૂંકાવવું તે. -કામાં અ૦ ટૂંકમાં. -કાવવું સ૦ ક્રિ૦ ટૂંકું કરવું. -કું વિ૦ લાંબું કે વિસ્તૃત નહિ એવું. -કુંટચ વિ૦ ખૂબ ટૂંકું

ટૂંટમૂંટ(૦)વિ૦[જુઓ ટૂટવું] ભાંગેલું તૂટેલું

ટૂંટલું(-ળું)(૦)વિ૦[દે. टुंट] જુઓ ટૂટલું

ટૂંટિયું (૦) ન૦ [સર૦ સ. टुंटुक]=નાનું; દે. टुंट=ઠૂંઠો] કોકડું વળીને સૂવું તે(૨) એક પ્રકારનો તાવ; 'ઇન્ફ્લુએન્ઝા'

ટૂંપણ(૦) ન૦['ટૂંપવું' ઉપરથી] મૂળમાંથી ચૂંટી નાખવું તે (૨) નીંદણ (૩) ખૂબ ગૂંદવું-મસળવું તે (૪) ટૂંપવાનું ઘી કે તેલ; ટૂમણ. -ણું ન૦ ટૂંપવું તે (૨) ટૂંપવાનું ઓજાર

ટૂંપવું (૦) સ૦ક્રિ૦ મૂળમાંથી ખેંચી નાખવું; ખૂટવું (૨) રૂને કાલામાંથી ચૂંટી છૂટું કરવું (૩) (મહેણાંથી) પીંખી નાખવું; શરમિંદું કરવું (૪) મસળીને ગદડવું; કણસવું [મહેનતાણું

ટૂંપામણ (૦) ન૦ ટૂંપવું તે (૨) તેનું

ટૂંપાવવું (૦) સ૦ ક્રિ૦ 'ટૂંપવું'નું પ્રેરક

ટૂંપાવું (૦) અ૦ક્રિ૦ 'ટૂંપવું'નું કર્મણિ (૨) ગળે ભીંસાવું

ટૂંપો (૦) પું૦ ['ટૂંપવું' ઉપરથી] ગળું દબાવવું તે; ફાંસો (૨) હેડિયો

ટૂંબો પું૦ [જુઓ ટુંબો] મહેણું; ટોણો

ટેક પું૦, સ્ત્રી૦ પણ; નિશ્ચય(૨)શાખ, આબરૂ (૩) ટેકો (૪) કવિતાનું ધ્રુવપદ

ટેકણ ન૦ ટેકો; આધાર

ટેકરી સ્ત્રી૦[દે. टेक्कर] ઊંચી જગા(૨)ડુંગરી; નાનો પર્વત. -રો પું૦ મોટી ટેકરી

ટેકવવું સ૦ક્રિ૦ ટેકો-આધાર આપવો

ટેકવું અ૦ક્રિ૦ ટેકો-આધાર લેવો

ટેકાવવું સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ટેકવવું

ટેકી સ્ત્રી૦ જુઓ ટીકી. [૦લાગવી=સારી અસર થવી (૨) સફળ થવું.]

ટેકી વિ૦ ટેક-વટવાળું. ૦લાપણું ન૦ ટેકીલું હોવું તે. ૦લું વિ૦ટેક-વટવાળું

ટેકો પું૦આધાર; આશ્રય(૨)આધારની વસ્તુ; થાંભલો(૩)ઠરાવનું સમર્થન કે અનુમોદન

ટેટી પું૦; સ્ત્રી૦ એક ફળ-સકરટેટી (૨) નાનો ટેટો-ફટાકડો

ટેટો પું૦ વડનું ફળ(૨) દારૂખાનાનો ફટાકડો

ટેડાઈ સ્ત્રી૦ ટેડાપણું(૨)આડાઈ; ગર્વ [લા.]

ટેડું વિ૦વળેલું; વાંકું; આડું(૨)મિજાજી[લા.]

ટેનિસ ન૦ [ઇં.] એક અંગ્રેજી રમત

ટૅન્ક ન૦; સ્ત્રી૦ [ઇં.] પોલાદી બખતરવાળું, યુદ્ધનું એક વાહન; રણગાડી

ટેબલ ન૦ [ઇં.] મેજ (૨) કોઠો; કોષ્ટક. ૦ક્લૉથ ન૦ [ઇં.] ટેબલ પર પાથરવાનો રૂમાલ કે કપડું

ટેભો પું૦ ટાંકો; સાંધો [ગરમીનું માપ

ટેમ્પરેચર ન૦; સ્ત્રી૦ [ઇં.] (તાવ કે હવાની)

ટેરવું ન૦ પાતળો છેડો; અણી

ટેલર ન૦ [ઇં. Tailor પરથી] પતંગના દોરાનું રીલ

ટેલિગ્રાફ પું૦ [ઇં.] વીજળીથી તાર મારફત સંદેશો મોકલવો તે. -મ પું૦ [ઇં.] તાર

ટેલિફોન પું૦ [ઇં.] વીજળી દ્વારા દૂર વાત કરવાનું યંત્ર કે તે દ્વારા કરાતી વાત

ટેવ સ્ત્રી૦ લત; ખો

ટેવાવું અ૦ ક્રિ૦ ટેવ પડવી; પરિચિત થવું

ટેસ (ટે) પું૦ [ઇં. ટેસ્ટ] સ્વાદ; લિજ્જત. ૦દાર વિ૦ સ્વાદવાળું; લિજ્જતદાર

ટેસી (ટે) સ્ત્રી૦ ટીશી; શેખી

ટેં (ટેં૦) અ૦ [રવ૦] થાકીને લોથપોથ

ટેંકાવવું(ટેં૦)સ૦ક્રિ૦આશા આપી આપીને આતુર-અધીરું કરવું

ટેંટું (ટેં૦) વિ૦ ટેં-ઠેં થઈ ગયેલું (૨) અફીણથી બેહાલ-ચકચૂર(૩) ન૦ અફીણિયો; દરિદ્રી (૪) રજપૂત (તિરસ્કારમાં)

ટેંટેં (ટેં૦) અ૦ [રવ૦] (૨) સ્ત્રી૦ પતરાજી (૩) અણગમાનો બબડાટ

ટૈડ સ્ત્રી૦ મિજાજ; શેખી; ટેડાપણું

ટૈડકો પું૦ ટણકો; રીસ (૨) છણકો

ટૈડપૈડ સ્ત્રી૦ જુઓ ટડપડ

ટોક(૦ણી)સ્ત્રી૦(૦ણું)ન૦['ટોકવું' ઉપરથી]

વારંવાર કહેવું—ઠપકો આપવો તે (૨) નજર લાગવી—ટોકાવું તે
**ટોકરી** સ્ત્રી૦ ઘંટડી (૨) ઘંટડીનું લોલક. **—રો** પું૦ મોટી ટોકરી; ઘંટ
**ટોકવું** સ૦ ક્રિ૦ વારંવાર કહેવું—પૂછવું—ઠપકો દેવો (૨) નજર લાગે એમ કહેવું
**ટૉકી(૦ઝ)** સ્ત્રી૦ [ઇં.] સિનેમાનું બોલતું ચિત્રપટ કે સિનેમાઘર
**ટોચ** સ્ત્રી૦ છેક ઉપરનો ભાગ; શિખર (૨) ભોંક (૩) મહેણું; દૂબો
**ટોચકી** સ્ત્રી૦ નાનું ટોચકું. **—કું, —કું** ન૦ ટોચનો નાનો પાતળો કે ગોળ ભાગ
**ટોચવું** સ૦ ક્રિ૦ ભોંકવું (૨) વારવાર કલા કરવું; ઠપકો આપવો [લા.]
**ટોચો** પું૦ ['ટોચવું'] ગોદો; તેનો ઘા (૨) મહેણું; દૂબો [લા.]
**ટોટી** સ્ત્રી૦ કોઈ પણ વસ્તુ ઉપર બેસાડવાનો ખોળી જેવો ઘાટ (૨) કાનનું એક ઘરેણું
**ટોટો** પું૦ મોટી ટોટી (૨) ગળાનો હૈડિયો (૩) એક દારૂખાનું; મોટો ટેટા (૪) વિલાયતી મોટી બીડીનો ટેટો
**ટોડર** પું૦ [હિં. टोडर] ડમરો; ડમરાની મંજરી (૨) કલગી
**ટોડલો** પું૦ જુઓ ટોલ્લો
**ટોડાગરાસ** પું૦ ગરાસ પેટે સરકાર તરફથી ઊચક મળતી વાર્ષિક રકમ
**ટોડો** પું૦ તોડો; પગે પહેરવાનું એક ઘરેણું (૨) બંદૂક સળગાવવાની જાડી લાંબી જામગરી (૩) ટોડલો (૪) મિનારો (૫) મોખરો; આગેવાન (૬) સતાર ઇ૦ વાદ્યોમાં અલંકાર તરીકે વગાડાતો સ્વરસમૂહ
**ટોણ(—ણુ)** ન૦, **—ણો** પું૦ [ફા. तानह] મહેણું; મર્મવચનનો ઠોક (૨) જાદુટોણાં
**ટોપ** પું૦ [પ્રા. टोपिआ, टोप्पर] લોઢાની લશ્કરી ટોપી (૨) વરસાદ વખતે ઓઢવાની બનાતની ટોપી (૩) મોટી છત્રી (૪) ગધવાનું મોટું તપેલું (૫) બિલાડીનો ટોપ
**ટોપચું** ન૦ સાહેબની ટોપી (૨) તે પહેનારો (તિરસ્કારમાં)

**ટોપરાપાક** પું૦ જુઓ કોપરાપાક
**ટોપરું** ન૦ જુઓ કોપરું
**ટોપલી** સ્ત્રી૦ વાંસ કે ઘાસ ઇ૦ની પાત્ર જેવી બનાવટ. **—લો** પું૦ મોટી ટોપલી
**ટોપસું** ન૦ જુઓ ટોપચું
**ટોપી** સ્ત્રી૦ [દે. टोपिआ] માથાનો એક પહેરવેશ. **૦વાળો** પું૦ યુરોપિયન; ગોરો (૨) વેરાગી [(તુચ્છકારમાં)
**ટોપું** ન૦ આંખની ભમર (૨) ટોપી
**ટોપો** પું૦ મોટી ટોપી; ટોપ
**ટોયલી** સ્ત્રી૦ લોટી. **—લું** ન૦ પહોળા મોનું ઘીતેલ ભરવાનું વાસણ
**ટોયું** ન૦ દાણાનું માપિયું
**ટોયો** પું૦ ['ટોવું' ઉપરથી] બૂમો પાડી ખેતરમાંથી પખી ઉરાડનારો
**ટૉર્ચ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] સાથે રાખી શકાય એવી વીજળીની એક પ્રકાશની બત્તી કે દીવો
**ટોલ** પું૦ [ઇં] કર; દાણ; વેરો (૨) એ લેવાનું સ્થળ; નાકું
**ટોલકું** (ટો) ન૦ બોડું માથું; ટાલકું
**ટોલું** (ટો) ન૦, **—લો** પું૦ બોડું માથું
**ટોલો** પું૦ મોટી જૂ
**ટોલ્લી** સ્ત્રી૦ ક્રિકેટમાં બૉલને ટોલ્લો મારવો જેથી બે કે વધુ રન મળી જાય, 'બાઉન્ડરી'
**ટોલ્લો** પું૦ બારસાખના ઉપલા લાકડા આગળ રહેતો છેડો (૨) ટલ્લો; વાયદો (૩) ઉડાવવું—ઉછાળવું તે (૪) મોઈને દંડાનો ફટકો મારી ઉડાડવી તે
**ટોવાવું** અ૦ક્રિ૦ ['ટોવું' ઉપરથી] વગોવાવું; નિંદાવું (૨) 'ટોવું'નું કર્મણિ
**ટોવું** સ૦ક્રિ૦ [હિં. टउआ; (२५०)] બૂમ પાડી પક્ષી ઉડાડવાં (ખેતર સાચવવા) (૨) દીપે દીપે પાણી પાવું
**ટૉસ** પું૦ [ઇં.] કોણ પહેલો દાવ લે તે નક્કી કરવા સિક્કો ઉછાળવો
**ટોસ્ટ** પું૦ [ઇં.] પાંઉની કાતરી કરી તેને શેકીને તૈયાર કરેલો કકડો. [૦લેવો = સન્માન દાખવવા પીણું પીવાનો ગોરાઓનો વિધિ.]

ટોળ (ટો) પુંં,સ્ત્રી૦, ન૦ હસવુ આવે એવી ક્રિયા અથવા બોલ, મશ્કરી ઠઠ્ઠો
ટોળકી સ્ત્રી૦ ['ટોળુ ઉપરથી] ટોળી
ટોળટપ્પો (ટો) પુ૦ મશ્કરીઠઠ્ઠાની વાત
ટોળટીખળ (ટો) ન૦ ટોળ અને ટીખળ
ટોળબાજી (ટો) સ્ત્રી૦ ઠઠ્ઠામશ્કરી
ટોળાધર્મ પુ૦ પોતાના જ ટોળા–વર્ગ માટે લાગણી કે તે પૂરતી ધર્મભાવના –ર્મી વિ૦ ટોળાધર્મવાળુ
ટોળાશાહી સ્ત્રી૦ ટોળાની ગુડાશાહી
ટોળિયો (ટો) પુ૦['ટોળ ઉપરથી]મશ્કરો વિદૂષક
ટોળી સ્ત્રી૦ [જુઓ ટોળુ] મડળી
ટોળી [ટો] વિ૦ ['ટોળ ઉપરથી] મશ્કરુ
ટોળુ ન૦ [દ ટોલ] સમુદાય, સમૂહ
ટોંચ (ટો૦) સ્ત્રી૦ટોચવાથી પડેલો ખાડો (૨) કાચક, કાસ (૩) મહેણ, ટોણુ (૪) ઠપકો, ગોદ –ણુ ન૦ ટાચવાનુ ઓજાર,ટાકણુ –વુ સ૦ક્રિ૦જુઓ ટોચવુ
ટોકાર(ળ) પુ૦ જુઓ ટહુકાર
ટોકો પુ૦ જુઓ ટહુકો
ટયૂબ સ્ત્રી૦ [ઇ] ટાયર નીચે રહતી, હવા ભરવાની રબરની ગોળ નળી જેવી બનાવટ (સાઇકલ, મોટર ઇ૦ની) (૨) ગોળ નળી જેવી કાચની શીશી
ટ્રસ્ટ ન૦ [ઇ] ન્યાસ, સુપરત (૨) સાચવણી અને વ્યવસ્થા માટે સુપરત કરેલા પારકા માલમિલકત –ટી પુ૦ [ઇ] જેને ટ્રસ્ટ સોપવામા આવ્યુ હોય તે, વાલી
ટ્રંક સ્ત્રી૦ [ઇ] (મુસાફરીમા ચાલે એવી) પતરાની પેટી [સાધન [પ વિ]
ટ્રાન્સફૉર્મર ન૦ [ઇ] વૉલ્ટેજ બદલવાનુ
ટ્રામ [ઇ](ગાડી) સ્ત્રી૦ (ઘોડાથી કે ઘણે ભાગે યાત્રિક બળથી ચાલતુ) એક વાહન
ટ્રૅક્ટર ન૦ [ઇ] જમીન ખોદવા માટેનુ યત્ર
ટ્રેડમાર્ક પુંં,સ્ત્રી૦ [ઇ] જે નિયત છાપ કે નિશાની સાથે વેપારી પોતાનો માલ બજારમા મૂકે છે–ચાલુ કરે છે તે મારકો
ટ્રેન સ્ત્રી૦ [ઇ] રેલગાડી
ટ્રેનિગ કૉલેજ સ્ત્રી૦ [ઇ] શિક્ષણની તાલીમ આપી શિક્ષકો તૈયાર કરનારી કૉલેજ, અધ્યાપન મદિર

## ઠ

ઠ પુ૦ [સ] મૂર્ધસ્થાની બીજો વ્યજન
ઠકઠક અ૦ [રવ૦] ઠોકાવાનો રવ
ઠકરાઈ સ્ત્રી૦ [સ ઠક્કુર ઉપરથી]ઠાકોરપણુ (૨) શેઠાઈ, મોટાઈ –ણાં ન૦બ૦વ૦ ઠાકોરની સ્ત્રી (માનાર્થે) –ણી સ્ત્રી૦ ઠાકોરની સ્ત્રી –ણો પુ૦ ઠાકોર –ત સ્ત્રી૦ જુઓ ઠકરાઈ (૨) ઠાકોરની હકૂમતની જાગીર–ગરાસ –ણા ન૦બ૦વ૦ જુઓ ઠકરાણા –તુ ન૦ ઠાકોરનુ ગામ કે નાનુ રાજ્ય
ઠક્કર પુ૦ ભાટિયા કે લોહાણાની એક અટક
ઠગ વિ૦ (૨) પુ૦ [સ સ્થગ પ્રા] ઠગનારુ (૨) એ નામની લૂટારાની એક જાતનુ
ઠગઠગાવવુ સ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ગોઠવાઈને વધુ માય તે માટે પાત્રને ઠઠેરવુ
ઠગાણું વિ૦ ઠગારુ, લુચ્ચુ
ઠગપાટણ ન૦ [ઠગ+સ પત્તન] ઠગોનુ ગામ
ઠગવુ સ૦ક્રિ૦ [ઠગ] ભોળવીને છેતરવુ, ધૂતવુ
ઠગળાવુ સ૦ક્રિ૦ ખાડાટેકરાને લીધે ગાડા જેવા વાહનમા અફળાવુ
ઠગાઈ સ્ત્રી૦ ઠગવાની ક્રિયા, પ્રપચ
ઠગારુ વિ૦ ઠગે એવુ
ઠચરી સ્ત્રી૦ ડોસી –રુ વિ૦ અતિ વૃદ્ધ ખખળી ગયેલુ –રો પુ૦ ડોસો (ત્રણે તિરસ્કારમા વપરાય છે)
ઠચૂક (૦ઠચૂક) અ [રવ૦] (ખચકાતી મદ ગતિ સૂચવે છે )
ઠચ્ચર વિ૦ ઠચરુ બહુ ઘરડુ
ઠઠ સ્ત્રી૦ [દ થટ્ટ] ભીડ, ગિરદી, જમાવ
ઠઠમ(–વે)ઠ સ્ત્રી૦ ચામડી, ખરદાસ

**ઠસવુ** અ૰ક્રિ૰ મનમા ઊતરવુ—સમજમા આવવુ [એમ સજ્જડ દબાવીને
**ઠગઠગ** અ૰ ઠાસી ઠાસીને ભરાયુ હોય
**ઠસાવવુ** સ૰ક્રિ૰ 'ઠસવુ'નુ પ્રેરક
**ઠસોઠસ** અ૰ જુઓ ઠસાઠસ
**ઠસ્માદાર** વિ૰ ઠસ્સાવાળુ
**ઠસ્સાબંધ** અ૰ ઠસ્સામા ઠસ્સાભેર
**ઠાસો** પુ૰ ભપકો (૨) રોફ (૩) લગામ
**ઠળિયો** પુ૰ [સ અષ્ઠિલ] ફળનુ કઠણ બીજ
**ઠંડેરવુ** સ૰ક્રિ૰ [રવ૰] ખૂબ હલાવવુ (૨) ખૂબ વઢવુ—ઠપકો દેવો
**ઠંડોળી** સ્રી૰ [જુઓ ઠઠોરી] મજાક હસણી
**ઠંડ** સ્રી૰ [સર૰ પ્રા ઠડ્ડ = જડસડ (સ સ્તબ્ધ)] ટાઢ (૨) શીતળતા (૩) શરદી —ક સ્રી૰ શીતળતા (૨) શાંતિ [લા] —કિયુ વિ૰ (૨) ન૰ ઠંડક કરે એવુ (લૂગડુ પીણુ) —ડાઈ સ્રી૰ શીતળતા, ઠડાપણુ (૨) ઠંડકનુ પીણુ (૩) ધીમાશ સુસ્તી [લા] —ડાશ સ્રી૰ જુઓ ઠડાઈ ૧, ૩ —ડી સ્રી૰ જુઓ ઠંડ —ડુ વિ૰ ટાઢુ, શીતળ (૨) વાસી (રસોઈ) (૩) ધીમુ મદ સુસ્ત (૪) શાંત જે ક્રોધે ન ભરાય એવુ નિરાંતવાળુ —ડુગાર વિ૰ ખૂબ ઠડુ
**ઠાકઠીક** અ૰ ઠીકઠાક
**ઠાકર** પુ૰ [સ ઠક્કુર] જુઓ ઠાકોર (૨) એક અડક (બ્રાહ્મણોમા) —ડી સ્રી૰ ઠાકરણની સ્રી —ડો પુ૰ નાનો ઠાકોર (૨) (જરા માનાર્થે) ધારાળા જેવી એક કોમનો માણસ, ઠાકોર —ર્ડા ન૰બ૰વ૰ રજપૂત, ગરાસિયા ભીલ વગેરે લોકો (૨) ઠકરાણા
**ઠાકરી** સ્રી૰ ઠકરાત (ઉદા૰ 'ધન જોબન ને ઠાકરી') [પ]
**ઠાકોર** પુ૰ [સ ઠક્કુર] ગામ કે ગરાસનો ધણી, નાનો રાજા (૨) ઠાકોરજી (૩) એક અડક (જેમકે ક્ષત્રિયમા) (૪) ઠાકરડો (માનવાચક) —જી પુ૰ દેવની—વિષ્ણુની મૂર્તિ
**ઠાગલી** સ્રી૰ ઉછાળેલી સોઈને નીચે પડે તે પહેલા ડંડો મારવો તે
**ઠાગાઠૈયા** પુ૰બ૰વ૰ કામ કરવાનો દેખાવ કરીને વખત ગાળવો તે
**ઠાણુ** ન૰ જુઓ ઠાણુ
**ઠાઠ** પુ૰ [હિ ઘટ્ટ = ઠાઠ] ભપકો, શોભા
**ઠાઠડી** સ્રી૰ મડદાને લઈ જવાની વાંસની એક બનાવટ
**ઠાઠમાઠ** પુ૰ જુઓ ઠાઠ
**ઠાઠિયુ** વિ૰ [ઠાઠુ' ઉપરથી] ઠાઠા જેવુ—જૂનુ થઈ ગયેલ ખખળી ગયેલ (૨) ન૰ તેવ વાહન
**ઠાઠુ** ન૰ હાડપિંજર (૨) છાતી અને થાપાના હાડકા (બ૰વ૰મા) (૩) ખોખુ કોઈ પણ જૂનુ થઈ ગયેલી વસ્તુ (૪) ભાગી તૂટી હાલત
**ઠાઠો** સ્રી૰ ઘડવેડ ઠામઠ સેવાયા ગી
**ઠાણુ** ન૰ [સ સ્થાન, પ્રા ઠાણ (—મ)] સ્થાન જગા ઠામ (૨) તબેલો (૩) રોગીની નબળી દશા (૪) પ્રકૃતિ રીત, ઢબ શરીરનો હાવભાવ (ઉતાવળ હોય પણ તુ તો તારી ચાલમા ને ઠાણમા) —ણિયો પુ૰ તબેલો સાફ કરનારો રાવત (૨) ઊંચી જાતનો ઘોડો
**ઠામ** પુ૰, ન૰ [સ સ્થાન, પ્રા થામ, અપ ઠામ (—ય)] (રહેવાનુ) સ્થાન, ઠેકાણુ (૨) ન૰ આસન, બેસવાની જગા (૩) વાસણ
**ઠામઠુ** અ૰ [ઠામ] સાવ ત ન
**ઠામણુ** ન૰ ઠામ વાસણ
**ઠામૂકુ** અ૰ જુઓ ઠામકુ
**ઠામે(—મો)ઠામ** અ૰ ['ઠામ ઉપરથી] દરેક જગાએ, ઠેર ઠેર
**ઠાર** પુ૰, ન૰ [સ] ઓસ ઝાકળ (૨) ટાઢી હવા હીમ (૩) ઠામ, ઠેકાણુ [પ] (૪) અ૰ ઠરે—મરે એમ, બરોબર ઉદા૰ ઠાર મારવુ—કરવુ
**ઠારક** વિ૰ ઠારે—શાંતિ પમાડે એવ (૨) સ્રી૰ સંતોષ, નિરાત, ટાઢક —ણુ ન૰ ઠડા પાડવાની ક્રિયા, 'કન્ડેન્સેશન' [પ વિ]
**ઠારવુ** સ૰ક્રિ૰ ઠરે એમ કરવુ
**ઠારોઠાર** અ૰ ઠેર ઠેર
**ઠાલવવુ** સ૰ક્રિ૰ ઠાલ—ખાલી કરવુ
**ઠાલિયુ** ન૰ [ઠાલુ' ઉપરથી] કપાસ કાઢી લીધેલુ કાલુ

ઠાલુ વિ૦ [? ઠલ] ખાલી નહિ ભર્યુ (૨) નકામુ ધધા વિનાનુ (૩) નહિ વાસેલ ખુલ્લુ (૪) સગર્ભ ન હોવુ (ભેસ ઇ૦ નુ) (૫) અ૦ નાહક, ફોગટ ૦ઠેમ, ૦માલુ વિ૦ ત ન ઠાલુ–ખાલી [હોવુ તે
ઠાવકાઈ સ્ત્રી૦ ઠાવકાપણુ ન૦ ઠાવકુ
ઠાવકુ વિ૦ ગભીર ડાહ્યુ વિવકી
ઠાગરુ (-ણુ) (૦) ન૦ ભાણાનુ વાસણ થાળી
ઠાગુ (૦) ન૦ ઠાગ, છળકપટ
ઠાસ (૦) સ્ત્રી૦ [ઠાસવુ ઉપરથી] વણાટની ઘટ્ટતા (૨) ખાલી દમ રોખી બડાઈ (૩) લૂખી ઉધરસ ઠાસો ૦વુ સ૦ક્રિ૦ ઠેસવ દાબીદાબીને ભરવુ (૨) દાબી દાબીને ખાવુ પીવુ (૩) મનમા ઉતારવુ ઠસાવવ (૪) અ૦ક્રિ૦ ઉધરસ ખાવી –સી સ્ત્રી૦ ખાસી –સો પુ૦ લૂખી ઉધરસ (૨) ગોદો મુક્કો
ઠિજાવુ અ૦ ક્રિ૦ 'ઠીજવુ'નુ ભાવે ઠરી જવુ
ઠિઠિયારી સ્ત્રી૦ [રવ૦] મશ્કરી મજાક
ઠિઠોળી સ્ત્રી૦ [જુઓ ઠઠોરી] મજાક, ઠઠોળી
ઠિનિયારી સ્ત્રી૦ જુઓ ઠિઠિયારી
ઠિગુજી (-ણી) વિ૦ (૨) પુ૦ વામન, ઠીગણુ
ઠીક વિ૦ સારુ યોગ્ય જોઈએ તેવુ બરોબર (૨) બહુ સારુ કે નઠારુ નહિ એવુ (માત્રામા) સાધારણ (૩) અ૦ 'સારુ વારુ ભલે' એવો અર્થ બતાવતો ઉદ્ગાર ૦ઠાક અ૦ બરોબર વ્યવસ્થિત ગોઠવેલુ હોય એમ –કાડીક વિ૦ (૨) અ૦ જેવુ તેવુ કામ ચલાઉ ગાડ નભે એવુ
ઠીકરી સ્ત્રી૦ નાનુ ઠીકરુ –રુ ન૦ [દે ઠિક્કરિઆ] માટીના વાસણનો ભાગેલો કકડો (૨) માટીનુ વાસણ [લા]
ઠીજવુ અ૦ક્રિ૦ [જુઓ થીજવુ] ઠરી જવુ
ઠીઠિયુ વિ૦ [ઠીઠુ ઉપરથી] ભાગ્યુંતૂટ્યુ જીર્ણ (૨) ન૦ તેવુ ઘર
ઠીઠુ ન૦ [રવ૦] ભાગીતૂટી–જીર્ણ અને અવાવરુ ચીજ ઠોઠુ
ઠીબ સ્ત્રી૦ ભાગેલા હાલ્લાનો તળિયાનો ભાગ ૦કુ (-લુ) ન૦ ઠીબુ (તિરસ્કારમા) –બુ ન૦ માટીનુ ઠામ

ઠીકરી (૦) સ્ત્રી૦ નાનુ ઠીકરુ –રુ ન૦ જુઓ ઠીકરુ [–ગજી, ઠિગજી
ઠીગણુ વિ૦ પ્રમાણમા ઓછી ઊચાઈનુ
ઠીગરાવુ અ૦ક્રિ૦ ખૂબ ઠ ડી લાગવી–ઠરી જવુ (૨) ઠરીને ચોસલુ બાઝી જવુ (૩) ગ ઠાઈ જવુ–વધતા અટકી જવુ [ના]
ઠીગાઓળી સ્ત્રી૦ [રવ૦] ઠઠ્ઠાબાજી, અડપલા કરી મશ્કરી કરવી તે
ઠુઠવાવવુ સ૦ક્રિ૦ 'ઠૂઠવાવુ'નુ પ્રેરક
ઠુગો પુ૦ જુઓ ઠૂગણ
ઠૂઠવાવુ અ૦ક્રિ૦ [દે ઠુઠ્ઠ=ઠૂઠ] ટાઢથી અક્કડાઈ જવુ–ધ્રૂજવુ ઠૂઠવાવુ
ઠૂઠવો પુ૦ [રવ૦] એકદમ મોટેથી રોઈ પડવુ તે [ભારે ગાઠ
ઠૂણકુ ન૦ [સર૦ સ સ્થાણુ] ઠીમચુ લાકડાની
ઠૂમકી સ્ત્રી૦ (પતગને મરાતો) ધીમો આચકો –કો પુ૦ જોરથી મારેલી ઠૂમકી
ઠૂમરી સ્ત્રી૦ એક તરેહની ગાયનપદ્ધતિ
ઠૂશ (-સ) સ્ત્રી૦ [રવ૦] દમ અડદાળો (૨) વિ૦ નકામુ નબળુ, નિ સત્ત્વ
ઠૂસકી સ્ત્રી૦ [રવ૦] વાછૂટનો અવાજ
ઠૂમકુ ન૦ [રવ૦] ઠઠવો મૂકીને રોવુ તે (૨) કટાક્ષનુ વેણ [કાચુ કોરુ ખાવાનુ
ઠૂગણ ન૦ –ણી સ્ત્રી૦ (અફીણ ખાધા ઉપર)
ઠૂગવુ સ૦ક્રિ૦ ઠાસીને ખાવુ (૨) ઠૂગણ કરવુ
ઠૂગાપાણી ન૦ બ૦ વ૦ ઠૂગણ
ઠૂગાર પુ૦ ઠૂગણ [પ્રેરક ને કર્મણિ
ઠૂગાવવું સ૦ક્રિ ઠૂગાવુ અ૦ક્રિ૦ 'ઠૂગવુ'નુ
ઠૂગો પુ૦ ઠૂગાર
ઠૂઠવાવવુ સ૦ક્રિ૦ 'ઠૂઠવાવુ'નુ પ્રેરક
ઠૂઠવાવુ અ૦ક્રિ૦ જુઓ ઠૂઠવાવુ
ઠૂઠુ વિ૦ [? ઠુઠ] આગળા વિનાના કે ઘોચણા કપાઈ ગયેલા હાથવાળુ (૨) ન૦ ડાળા વગરનુ ઝાડનુ થડિયુ કે એવુ નાનુ ઝાડ (૩) બીડી પિવાઈ રહ્યા પછી રહેલો ભાગ (૪) મૂળનુ અપગ રૂપાતર [લા]
ઠૂશ (-સ) સ્ત્રી૦ [જુઓ ઠાસ] ખોટો ગર્વ
ઠૂસેનો ઠૂસો પુ૦ [રવ૦] ઠોસો ગોદો મુક્કો
ઠેકડી સ્ત્રી૦ મશ્કરી
ઠેકઠેકાણે અ૦ ઠેકાણે ઠેકાણે જ્યા ત્યા

ઠેકડો પુ૦ ['ઠેકવું'] ફૂદકો, છલંગ, ઘેકડો
ઠેકવું સ૦ક્રિ૦ ઠેકડો મારી કૂદી જવું
ઠેકાણું ન૦ રહેવાની જગા, મુકામ (૨) સ્થાન, સ્થળ (૩) (કાગળનું) સરનામું (૪) કામધંધાની જગા (ઠેકાણે પાડવું) (૫) [લા.] અમુક નક્કી દશા કે સ્થિતિ, સ્થિરતા, નિશ્ચય (જેમ કે, એ માણસનું કશું ઠેકાણું નહિ, રસોઈનું ઠેકાણું નથી) (૬) ઢબ, વ્યવસ્થા, ઢંગધડો [ઠેકાણે પડવું = કન્યાએ સારે ઘેર પરણી જવું. ઠેકાણે પાડવું = ધંધે વળગાડવું (૨) ગોઠવી દેવું (૩) મારી નાખવું. ઠેકાણે લાવવું = સમજાવીને રસ્તા પર લાવવું]
ઠેકાણે અ૦ બદલે, જગાએ
ઠેકેદાર પું૦ ઇજારદાર
ઠેકો પુ૦ નરઘાં કે ડફ ઉપર જોરથી દેવાનો તાલ
ઠેઠ અ૦ છેક લગી. ૦નું વિ૦ છેવટ સુધીનું (૨) પૂરું પહોંચેલ, ભેદુ, ધૂર્ત
ઠેબું ન૦ પગની ઠેસ, ઠોકર
ઠેર (ઠે) અ૦ ખરી જગાએ, અસલ ઠેકાણે (૨) ઠાર. ૦ઠેર અ૦ સ્થળે સ્થળે; જ્યાં ત્યાં
ઠેરવવું સ૦ક્રિ૦ ઠરાવવું, નક્કી કરાવવું (૨) સ્થિર કરવું, હાલી જાય નહિ એમ કરવું (૩) અટકાવવું, રોકવું [રહેવું, થોભવું
ઠેરવું (ઠે) અ૦ક્રિ૦ બનવું, થવું (લડાઈ) (૨)
ઠેરાવવું સ૦ક્રિ૦ ઠરાવવું, નક્કી કરવું
ઠેલણગાડી સ્ત્રી૦ ઠેલીને ચલાવવાની ગાડી, ઠેલો (૨) ચાલણગાડી (૩) બાબાગાડી
ઠેલવું સ૦ક્રિ૦ હડસેલવું, ધકેલવું (૨) આગળ ધકેલવું — કરવું (મુદત ઠેલવી)
ઠેલઠેલ(-લા), ઠેલાઠેલ સ્ત્રી૦ ઉપરાઉપરી — સામાસામી ઠેલવું તે [ની ગાડી
ઠેલો પુ૦ [ઠેલવું] હડસેલો (૨) ઠેલીને લઈ જવા
ઠેશ સ્ત્રી૦ ઠોકર (૨) હલકી લાત (૩) નાનું અટકણ — ઉલાળી (૪) નાની ફાચર. —શી સ્ત્રી૦ ફાચર (૨) ઉલાળી. —સ સ્ત્રી૦ જુઓ ઠેશ. —સિયું ન૦ અટકણ, ઠેસ. —સવું સ૦ક્રિ૦ ઠોકર મારવી (૨) ન૦ પગની ઠોકર — લાત. —સી સ્ત્રી૦ જુઓ ઠેશી

ઠેં (ઠેં૦) અ૦ સ્તબ્ધ, છ- (૨) ધરાઈ ગયું હોય એમ (૩) લોથપોથ, થાકી ગયું હોય એમ, ટ [ઠપકો (૩) ટાણો
ઠોક પું૦, સ્ત્રી૦ ['ઠોકવું'] પ્રહાર, ગડદો (૨)
ઠોકઠોક સ્ત્રી૦ આમ તેમ ઠોકવું તે
ઠોકર સ્ત્રી૦ ચાલવામાં પગનું વસ્તુ સાથે ટિચાવું તે (૨) [લા.] ભૂલ (૩) ખોટ. —રાવું અ૦ક્રિ૦ ઠોકર ખાવી
ઠોકવું સ૦ક્રિ૦ એક વસ્તુ પર બીજી વસ્તુ જોરથી ટીચવી — અફાળવી (૨) માર મારવો, પીટવું, લગાવવું (૩) ગપ મારવી (૪) ખૂબ ખાવું (૫) બગબર, સંકોચ, ને ધાર્યું કે દેતા હોઈએ એમ કાંઈ કરવાનો ભાવ બતાવવા વપરાય છે (જેમ કે તાર, દાવો ઠોકવો) (૬) રોપવું, બાવવું (તંબૂ)
ઠોકંઠોકા સ્ત્રી૦ વારંવાર — ઉપરાઉપરી ઠોકવું તે (૨) તેની ગરબડ (૩) મારામારી
ઠોકાટ પુ૦ ['ઠોકવું' ઉપરથી] ઠોકો, ઠોકવું તે કે તેનો અવાજ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ ખૂબ ઠોકવું
ઠોકાઠોક સ્ત્રી૦ જુઓ ઠોકંઠોકા
ઠોઠ વિ૦ ઓછી અક્કલ સમજવાળું — જડસુ
ઠોઠા પુ૦બ૦વ૦ બાફેલા આખા દાણા (ઘઉં તુવેરના)
ઠોઠિયું (ઠો) વિ૦ જુઓ ઠાઠિયું (૨) ન૦ ફૂટેલું — નાનું ફડાનિયું [નકામી વસ્તુ
ઠોઠું (ઠો) ન૦ [જુઓ ઠોઠિયું] જીર્ણ, જમતાકાત
ઠોબરું (—ળું) વિ૦ ઘાટ વિનાનું, 'દરપુ (૨) ન૦ ધાતુ અથવા માટીનું વાસણ
ઠોયો પું૦ ખાપો, સપાટી પર નીકળેલો ગોદા જેવો ડોયો
ઠોર (ઠો) પુ૦ એક મીઠાઈ
ઠોર (ઠો) ન૦ ઠામ, ઠેકાણું
ઠોતિ(—ળિ)યું (ઠો) વિ૦ મૂર્ખ, ઠોઠ (૨) ઢંગધડા વગરનું, અટોળમારવા જેવું (૩) ઠઠ્ઠાબાજી કરનારું
ઠાંસવું (ઠાં૦) અ૦ક્રિ૦ ઠાસવું, ખાસવું (૨) સ૦ક્રિ૦ ઠાસવું, ગરદીને ભરવું [મારવા
ઠોંસાબાજી (ઠોં૦) સ્ત્રી૦ સામસામે ઠોંસા
ઠોંસો (ઠોં૦) પુ૦ જુઓ ઠાંસો

# ડ

**ડ** પું૦ [સં.] મૂર્ધસ્થાની ત્રીજો વ્યંજન
**ડકાટી** સ્ત્રી૦ [ઇં. ડૅકાઇટી] ડાકો મારવો તે; લૂટફાટ; ડાકાટી
**ડકાર** પું૦; **–રી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ઓડકાર
**ડક્કો** પું૦ ધક્કો; વહાણનો માલ ચડાવવા-ઉતારવા બાંધેલો ઘાટ; ફુરજો (૨) દરિયા કે નદીના પાણી સામે રક્ષણ માટે બાંધેલો બંધ [દખલિયું
**ડખલ** સ્ત્રી૦ જુઓ દખલ. **–લિયું** વિ૦ જુઓ
**ડખળિયું** ન૦ ['ડખો' ઉપરથી] શાક નાખીને કરેલી દાળ કે કઢી
**ડખાડખ** સ્ત્રી૦ ડખો, ડખલ
**ડખું** ન૦ ['ડખો' ઉપરથી] શાક વગેરે નાખી કરેલી દાળ
**ડખો** પું૦ [રવ૦] જુઓ ડખું (૨) [લા.] ગોટાળો; ખીચડો (૩) વાંધો, ઝઘડો
**ડખોળવું** સ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] ડહોળી નાખવું
**ડગ** સ્ત્રી૦ ડગવું તે; અસ્થિરતા
**ડગ** ન૦ ડગલું, પગલું (૨) તેનું અંતર
**ડગડગ** વિ૦ જુઓ ડગમગ, ડગડગવું. **૦વું** અ૦ક્રિ૦ આમ તેમ ડોલવું – હાલવું (૨) નિશ્ચયમાંથી ઢચુપચુ થવું – હાલવું [લા.]. **–ગો** પું૦ મનનો ડગમગાટ (૨) દગદગો, શંકા; સંશય (૩) અવિશ્વાસ; વહેમ
**ડગમગ** વિ૦, **૦વું** અ૦ક્રિ૦ [હિ. डगमग] જુઓ ડગડગ, ૦વું. **–ગાટ** પું૦ ડગમગવું તે
**ડગર** સ્ત્રી૦ વાટ; રાહ (૨) ધરડ; ચીલો
**ડગરી** સ્ત્રી૦ જુઓ ડોકરી. **–રું** ન૦ ઘરડું ડોસું. **–રો** પું૦ ડોકરો; ડોસો
**ડગલી** સ્ત્રી૦ નાનું ડગલું – પગલું
**ડગલી** સ્ત્રી૦ [તુર્કી दुग्लह] નાનું ડગલું (પહેરવાનું). **–લું** ન૦ પહેરવાનું કપડું – જાડું બદન કે અંગરખું
**ડગલું** ન૦ જુઓ ડગ; પગલું
**ડગલો** પું૦ મોટો અંગરખો કે કોટ – ઓવરકોટ
**ડગવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ ડગડગવું
**ડગશ** (શ.) સ્ત્રી૦ મોટો પથ્થર
**ડગળાવું** સ૦ક્રિ૦ ['ડગળું' ઉપરથી] જુઓ ચગળવું (૨) ઈચવું; જે તે ખાધા કરવું
**ડગળાટવું** સ૦ક્રિ૦ ['ડગળું' ઉપરથી] ડગળે ને ડગળે ખાવું; બચકાટવું [સમજશક્તિ
**ડગળી** સ્ત્રી૦ નાનું ડગળું (૨) ડાગળી;
**ડગળું** ન૦ [હિ. डगल = ફળનો કકડો] જાડો, મોટો કકડો અથવા ફાડિયું [અસ્થિર
**ડગુમગુ** વિ૦ (૨) અ૦ [જુઓ ડગમગ]
**ડઘાવું** અ૦ક્રિ૦ ગભરાટથી સ્તબ્ધ થઈ જવું (૨) ડાઘ પડવો (ઉદા૦ ડઘાયેલી કેરી)
**ડઘો** પુ૦ [સ. दग्ध] બાચું; નરવાંની જોડમાનું નાનું
**ડચ** પું૦ [ઇં] વલંદો; હોલંડનો વતની (૨) સ્ત્રી૦ તેની ભાષા (૩) વિ૦ તે દેશને અંગેનું
**ડચ** અ૦ [રવ૦] (૨) ટચકો મારતાં કપાઈને જુદું પાડવાનો અવાજ (૩) ન૦ જીભ થડકાવીને કરાતો નકારસૂચક અવાજ (૪) બળદ વગેરે હાંકતા કરાતો અવાજ. **૦કારવું** સ૦ક્રિ૦ ડચ એવો અવાજ કરીને પ્રેરવું – હાંકવું. **૦કારી** સ્ત્રી૦, **૦કારો** પું૦ ડચ એવો અવાજ (હાંકવાનો કે નકારનો) કરીને ઉત્તેજવું, ઉશ્કેરવું તે
**ડચકિયું, ડચકું** ન૦ પાણીમાં ગૂંગળાતા કે રડતા કે મુશ્કેલીથી ગળતા ગળાની બારીમાંથી થતો 'ડચક' એવો અવાજ
**ડચકું** ન૦ (ડચ દઈને કપાઈને પડેલું) ચીર; કકડો (ડુંગળીનો). **–કો** પું૦ ઓગળ્યા વગરનો કે બફાયા વગરનો ગાંગડો, લોદો (૨) ડુંગળીનો કાકરો કે ટુકડો [રૂ ધામણ
**ડચૂરો** પું૦ [સર૦ ડચ્યો] ગળા કે છાતીમાં
**ડઝન** વિ૦ [ઇં.] બાર (૨) ન૦ બારનો સમૂહ. **૦બંધ** વિ૦ ડઝનોથી ગણતરી થાય એવી સંખ્યાવાળું

**ડટણુ** વિ૦[સર૦દાટવુ] દટાયેલુ, જમીનની અંદરનુ (૨) ન૦ દાટણ, ખાતરો. ૦ક્રૅવો,૦ખાળ, ૦ક્તાજરૂ પું૦ ડટણકૂવા પર કરેલુ જાજરૂ

**ડટંતાર** પુ૦ દુનિયા દટાઈ જાય એવો ઈશ્વરી કોપ, મહાવિનાશ

**ડટ્ટો** પુ૦ ડાગ તરીકે વાપરેલો ટૂચો (૨) બારણુ ઉઘાડુ રહે માટે સાખ સાથે લગાડાનો મિજાગરાવાળો લાકડાનો ટુકડો અંકણ (૩) મૉન્ટેસોરી બાલમદિરના એક સાહિત્યમાનો ડાટા જેવો દરેક નળાકાર (૪) કેલેન્ડરની તારીખની બાધેલી થોકડી –'બ્લૉક'

**ડઠુર** વિ૦ લાગણીવગરનુ બુઠ્ઠું

**ડડળવું** અ૦ ક્રિ૦ દોદળુ –અશક્ત થવુ

**ડણક** સ્ત્રી૦ [રવ૦] સિંહની ગર્જના ૦વું અ૦ક્રિ૦ (સિંહે) ગર્જના કરવી

**ડણું** ન૦ જાડું ડફણુ (૨) તોફાની ગાય-ભેસના ગળામા નખાતુ લાકડુ, ડેરો

**ડપકા** પુ૦ બ૦ વ૦ [જુઓ ડપકો] દોહવાના અંતમા કઢાતી સેરો (૨) ચણાના લોટનુ એક રસાદાર શાક

**ડપકાણું,–મણુ(–ણું)** ન૦ ['ડપકો' ઉપરથી] દબડાવવુ તે. **–વવું** સ૦ ક્રિ૦ દબડાવવુ, ધમકાવવુ

**ડપકી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ડૂબકી **–કું** ન૦ ડૂબકુ, ડૂબકી (૨) ટપકુ. **–કો** પુ૦ પ્રવાહીનો મોટો છાંટો (૨) ધાબુ, ડાઘો (૩) એકલા લોટનુ જ કરેલુ ભજિયુ (૪) [લા] વહેમ, શંકા (૫) ફાળ, ધ્રાસકો

**ડપટ** વિ૦ [જુઓ દપટ] બેવડુ, દોપટ (૨) સંતાડેલુ ૦વું સ૦ક્રિ૦ દપટવુ, સંતાડવુ(૨) લુચ્ચાઈથી હાથ કરી લેવુ, દબાવી બેસવુ

**ડપોટો** પુ૦[દુ+પટ] ખાડ વગેરે ભરવાનો બે પડવાળો કોથળો

**ડફ** સ્ત્રી૦, ન૦ [ફા દફ] એક વાદ્ય (૨)અ૦ ઝટ (ઉદા૦ ડફ દઈને, ડફ લઈને)

**ડફણાટવું** સ૦ક્રિ૦ ખૂબ ડફણાવવુ

**ડફણાવવું** સ૦ક્રિ૦ ડફણા વડે મારવુ

**ડફણું** ન૦ [દ દપ્પ]નાનો,જાડો દડૂકો–ધોકો

**ડફલાવવું** સ૦ક્રિ૦ [ડફ]દચમચાવી દેવુ (૨) હેરાન કરવુ

**ડફાંસ** સ્ત્રી૦ ખોટી બડાશ, ડફાસ

**ડફોળ** વિ૦ જડસુ,બેવકૂફ ૦શંખ પું૦મૂર્ખ (એક ગાળ)

**ડબ** અ૦ [રવ૦]ડૂબવાનો અવાજ(૨)ટપ જઈ

**ડબકડોયાં** ન૦ બ૦ વ૦ [રવ૦] પાણીમા ડૂબકા(૨) [માટલીમા]પીધેલા વાસણની બોળાબોળ

**ડબકવું** અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ડૂબકા ખાવા

**ડબકા** પુ૦ બ૦વ૦ જુઓ ડપકા

**ડબકાણું, –મણુ (–ણું), –વવું** જુઓ 'ડપકાણુ'મા

**ડબકી,–કું** જુઓ'ડપકી'મા **–કો** જુઓ ડપકો

**ડબગર** પુ૦ [फा. दफगर] નગારા પર ચામડા મઢનારો(૨)ઝરી ઈત્યાદિ પર રંગરોગાન કરનારો

**ડબડબ** અ૦[રવ૦] (૨) ઝટ ઝટ, એક પછી એક. **–બાટ** પુ૦ પેટ ચડવુ તે(૨) કોઈ બોલતુ હોય તેમા વચ્ચે બોલબોલ કરવુ તે **–બો** પુ૦ ડબડબાટ, પેટ ચડવુ તે

**ડબડું(–રું)** ન૦ [फा. दब्बह] ચામડાનુ કુલ્લુ (ઘી–તેલ ભરવાનુ)

**ડબરો** પુ૦ તાબાપિત્તળનો ડબો

**ડબલરોટી** સ્ત્રી૦['ડબલ' (इं)+રોટી(हिं)] એક પ્રકારની દડા જેવી ફૂલતી રોટી, પાઉં

**ડબલું** ન૦ [જુઓ ડબડુ] ચામડાનુ કુલ્લુ (૨) વગરપકવેલુ હાલ્લુ, લોટુ (૩)પતરાનુ લોટુ, ટિનપાટ

**ડબી** સ્ત્રી૦ [જુઓ ડબો] દાબડી

**ડબૂક** અ૦ [રવ૦] ડૂબવાનો અવાજ **–કિયું** ન૦ ડૂબતાનુ ડૂબકુ

**ડબો** પુ૦ [फा दब्बह] ધાતુનુ એક પાત્ર, દાબડો(૨)રેલગાડીનો ડબો(૩)ઘડિયાળનો ડબ્બો (૪)એક જાતનુ ફાનસ(૫)હરાયા ઢોર પૂરવાનો વાડો (૬)ટિનનો ડબો (૭) પાઘડી (તુચ્છકારમા)

**ડબોડબ** અ૦ [રવ૦] જુઓ ડબડબ

ડબોવવું સ૦ક્રિ૦ ['ડબ' રવ૦] ડુબાવવું; ઝમકોળવું [અપવિત્ર કરવું
ડબોળવું સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ડબોવવું (૨)
ડબ્બી સ્ત્રી૦ [જુઓ ડબો] ડબી; દાબડી. -બ્બો પું૦ જુઓ ડબો [(ડમરુનું) વાગવું
ડમક અ૦[રવ૦]ડમરુનો રવ. ૦વું અ૦ક્રિ૦
ડમકો પુ૦ [રવ૦] ડકો [નાની ગાલ્લી
ડમણિયું ન૦, ડમણી સ્ત્રી૦ બે બળદની
ડમર [સ.], (-રી) સ્ત્રી૦ જુઓ ડમર
ડમરુ ન૦ [સં.] એક વાદ્ય, ડાકલું
ડમરો પું૦ [સ. दमनक] એક સુગંધીદાર વનસ્પતિ
ડમાક પું૦ [અ. दिमाग] રોફ; ભપકો; ઠાઠ
ડર પું૦[સ. दर, પ્રા. ] ભય; બીક. ૦કણુ, ૦કુ, ૦પી, ૦પોક વિ૦ બીકણ. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ બીવું. -રામણી સ્ત્રી૦ ધમકી; સતામણી. -રામણું વિ૦ ડર લાગે એવું; ભયાનક (૨) ન૦ ડરામણી. -રાવવું સ૦ક્રિ૦ 'ડરવું'નું પ્રેરક(૨)દાટી-ધમકી દેખાડવી કે આપવી
ડલી સ્ત્રી૦ ઘોડાની પીઠ પર જીનની નીચે નાખવાની ઊનની ગોદડી
ડસકું ન૦ જુઓ ડૂસકું
ડસડસવું અ૦ક્રિ૦ ડૂસકાથી રુધાવું (૨) મનમાં અકળાઈ રહેવું [દંશ દેવો
ડસવું સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. डस, (સ. दश्)]કરડવું;
ડહાપણ (ડ) ન૦ ડાહાપણ, શાણપણ. ૦ડાહ્યણું, ૦ડાહ્યું વિ૦ દોઢડાહ્યું
ડહોળવું (ડહો)સ૦ક્રિ૦(પ્રવાહીને)હલાવવું; ધુમરડવું(૨)(આંખ લાલ થાય ત્યાં સુધી) ચોળવી (૩) ખૂબ કામોમાં પડવું; અનેકમા માથુ મારવું(કાંઈક નિંદાત્મક અર્થમાં [લા.]
ડહોળાવું (ડહો) અ૦ક્રિ૦ 'ડહોળવું'નું કર્મણિ (૨) આંખ લાલ થવી (જેમ કે ચોળાવાથી)(૩)ડાહી જઈને અવ્યવસ્થિત થવું; ગૂંચવાઈ જવું; વધારેપડતી ચોળા-ગોળ થવી [લા.]
ડહોળું (ડહો) વિ૦ ડહોળાયેલું. -ળો પું૦ ડહોળાયેલુ પ્રવાહી (૨) અફીણનો રસ

ડળક ડળક અ૦ [રવ૦] ફોરાં રૂપે એક પછી એક નીકળે એમ
ડળી સ્ત્રી૦ જુઓ ડલી
ડળું ન૦ [દે. डल] ડગળી; ફોડવું
ડંકી સ્ત્રી૦ [ઇ. डॉन्की पंप] પાણી ખેંચવાનો પંપ-સંચો
ડંકો પું૦ [સ. ढक्का, પ્રા. डक्क] નગારું; ઢોલ (૨) ઘોડાની પીઠ ઉપર બે બાજુ લટકાવેલાં ઢોલ (૩) ટકોરો (૪) ફતેહનો અવાજ; ફતેહ [લા.]
ડંખ પુ૦ [દે डक (સ. दंश)] ચટકો; દંશ (૨) ધાનનો દાણો સડવાથી પડતું છિદ્ર (૩) આંકડો; ઝેરી કાંટો-આણી (૪) કીનો; વેર [લા.]. ૦વું સ૦ક્રિ૦ ડસવું; દંશ દેવો; આંકડો મારવો; કરડવું (૨) જોડો ઘસાઈ પગને ઈજા થવી (૩) મનમાં ખટકવું [લા.]. -ખાવું અ૦ક્રિ૦ 'ડંખવું'નું કર્મણિ (૨) ધાનના દાણાને ડંખ લાગવો. -ખીલું વિ૦ ડંખવાળું
ડંગોરિયું વિ૦ ડંગોરાથી કામ લે એવું; મારામારી કરે એવું
ડંગોરું ન૦, -રો પું૦ [દે. टगा] ડાંગ જેવી જાડી ટૂંકી લાકડી, ધોકો
ડંડાટવું સ૦ક્રિ૦ ડંડે ડંડે મારવું
ડંડાખાણ્ સ્ત્રી૦ ડંડાથી મારામારી
ડંડી(-ડૂ)કો પું૦ નાનો ડંડો; દંડૂકો
ડંડો પુ૦ [સ.दंड, પ્રા.डंड] જાડી, ટૂંકી લાકડી
ડંફાશ(-સ) સ્ત્રી૦ જુઓ ડફાસ. -સિયું વિ૦ ડંફાસ હાંકતુ; બેડશીખોર
ડંબર પું૦ [સ] આડંબર; બાહ્ય ભભકો
ડંબેલ્સ પું૦બ૦વ૦ [ઇ.] હાથની કસરતનું એક સાધન [ગોટાનો સમૂહ
ડંમર પું૦ [સ. डमर] હવામાં ઊડતી ધૂળના
ડાઇનેમો પું૦ [ઇ.] વીજળી ઉત્પન્ન કરવાનું એક પ્રકારનું યંત્ર. [ડિરેક્ટર,-રી
ડાઇરેક્ટર પું૦; -રી સ્ત્રી૦ [ઇ.] જુઓ
ડાક સ્ત્રી૦ [હિં.] ટપાલ (૨) મુસાફરો, ટપાલ વગેરે લઈ જવા માટેની ટપ્પાઓની ગોઠવણ (૩) ડાકગાડી. ૦ગાડી સ્ત્રી૦

ટપાલ લઈને જનારી નાડી, 'મેલ' ૦ઘર ન૦ ટપાલ ઑફિસ [અનેક

ડાકડમાક પુ૦ [જુઓ ડમાક] ઠાઠમાઠ,

ડાકડમાળ પુ૦ધરનો તેનો પરચૂરણ સામાન

ડાકણ સ્ત્રી૦ [સં ડાકિની] એક જાતની ભૂતડી (૨) મેલી વિદ્યા જાણનારી સ્ત્રી (૩) જેની નજર લાગે એવી સ્ત્રી (૪) ગાજરનું ડીટું અને અંદરનો કઠણ રેસો –ણી સ્ત્રી૦ ડાકણ, પિશાચણી –ણું વિ૦ નકામું, ખાઈ જાય એવું –ણો પું૦ એક જાતનું ભૂત (નરૂપ)

ડાકબંગલો પું૦(સરકારી)મુસાફરીબંગલો

ડાકલિયો પુ૦ ડાકલું વગાડનારો ભૂવાનો સાથી

ડાકલી સ્ત્રી૦ નાનું ડાકલું(૨)શાપનું બચ્ચું (૩) જટકું –લું ન૦ [પ્રા ढक्क] એક જાતનું વાદ્ય, ડુગડુગિયું

ડાકાટી સ્ત્રી૦ ડાકો, ધાડ

ડાકિની સ્ત્રી૦ [સં] ડાકણી

ડાકુ પુ૦ લૂંટારો, ધાડપાડુ

ડાકો પુ૦ ધાડ

ડાખનિયો પુ૦ જુઓ ડાકનિયો

ડાખલી(–લું) જુઓ 'ડાકલી'માં

ડાગળી સ્ત્રી૦ [જુઓ ડગલું] ચીનકી,ડગળી (૨) માથું, મગજ (૩) સમજશક્તિ[લા]

ડાગળો પુ૦ વિદૂષક, મશ્કરો

ડાઘ પુ૦ [પ્રા दाग] (ગંદો દેખાય એવો) ડપકો (૨) [લા] કલંક, બટ્ટો (૩) કીનો ખાર –ઘાડૂઘી સ્ત્રી૦ ડાઘા ડાઘા, ડાઘા પડીને થતી અસ્વચ્છતા –ઘિયું વિ૦ ખારીલું વેર રાખે એવું (૨) ફાડી ખાય તેવું, વિકરાળ –ઘિયો પુ૦ ડાઘિયો કૂતરો –ઘી વિ૦ જુઓ ડાઘિયું

ડાઘુ પુ૦ [જુઓ ડાઘ] મડદાને બાળવા લઈ જનારો, ખાંધિયો (પ્રાય: બ૦ વ૦ માં જથાવાચક અર્થમાં વપરાય છે)

ડાઘેલ વિ૦ ડાઘાવાળું (૨) ખારીલું (૩) બળેલું, દઝાયેલું [પુ૦ એકાદ ડાઘો

ડાઘો પુ૦ ડાઘ (૨)જુઓ ડાઘિયો ૦ડૂઘો

ડાચાકૂટ સ્ત્રી૦ નકામું ગોળ ગોળ કરવાને –લવારો –ટિયું વિ૦ ડાચાકૂટ કરે એવું

ડાચું ન૦ જડબું (૨) મોં (તિરસ્કારમાં)

ડાટ પુ૦ [જુઓ દાટ] ભારે નાશ, ખુવારી

ડાટવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ દાટ (૨) ઠાંસી ઠાંસવું

ડાટવું સ ક્રિ૦ દમડાવવું

ડાટી સ્ત્રી૦ [જુઓ ડાટવું] ધમકી

ડાટો પુ દાટો, ગાડવા મોના પાત્ર (શીશી જેવા)નું મોં બંધ કરવાનું સાધન, બૂચ

ડાફર સ્ત્રી૦ –ળિયું ન૦, [જુઓ ડાફું] નકામું આમ તેમ ફેંકાંફાં –બાચકાં મારવાં તે

ડાફાટોળ સ્ત્રી૦ફાંફાં મારવાં તે, ડાફાંચૂંટડોળવું તે

ડાફું ન૦ કરડવા પડેલું કરેલું મોં

ડાફોડિયું ન૦ ['ડાફું' ઉપરથી] ડાફરિયું

ડાફોળ સ્ત્રી૦, –ળિયું ન૦જુઓ ડાફર

ડાબડી સ્ત્રી૦ જુઓ દાબડી –ડો પુ૦ જુઓ દાબડો

ડાબલિયું ન૦ દાબવાના કામમાં લેવાતું વજન, દાબવાનું સાધન (૨)બાગસાખના નોકાંમ ઉપરનું દબાણ રાખનારું વજન

ડાબલી સ્ત્રી૦ જુઓ દાબડી –લો પુ૦ જુઓ દાબડો (૨) ઘોડાના પગની નાળ

ડાબાજમણી(–ણું) અ૦ ડાબી અને જમણી બંને બાજુએ(૨)વારાફરતી બંને બાજુએ(૩) ડાબાનું જમણું ને જમણાનું ડાબું થાય તેમ (૪) પક્ષપાતથી [લા]

ડાબું વિ૦ [ग्रा दक्ष, दाव=ડાબો હાથ] જમણાનું ઊલટું (૨) અળખામણું, અપ્રિય [લા]

ડાબેરી,ડાબોડિયું ડાબોડી વિ૦ડાબે હાથે કામ કરવાની આદતવાળું [ધામ–દબ'

ડાભ(૦ડો)પુ૦[સં दर्भ, ના म्बा]એક જાતનું

ડાભોડિયું વિ૦ જુઓ ડાબોડિયું

ડામ (ડા) પુ૦ [સર૦ પ્રા. दाम=ડામવાનું ઓજાર] ગરમ ગરમ વસ્તુ ચામડી ઉપર ચાંપી દેવી તે, ચપકો (૨) [લા] ડાઘ લાંછન, લાંછન (૩) કંઈ નહિ, ટીકો (જેમ કે, લે ડામ!)

**ડામચિયો** પું૦ ગોદડાં વગેરે મૂકવાની ઘોડી
**ડામણ** ન૦ [જુઓ દામણ] ઘોડાંગધેડાં નાસી ન જાય તે માટે તેમના પગને જકડવાનું દોરડું (૨) રેંટિયાના પૈડાનાં પાંખિયાં બાંધવાની દોરી
**ડામર** પું૦ કોલટાર; (કોલસામાંથી મળતો) એક કાળો પદાર્થ
**ડામરેજ** ન૦[ઇ ડિમરેજ] રેલવેમાં આવેલો માલ વખતસર ન લેવા જવાથી ભરવી પડતી દંડની રકમ [મારવું
**ડામવું** (ડા') સ૦ક્રિ૦ ડામ દેવો (૨) મહેણું
**ડામાડોળ** વિ૦ અસ્થિર; ડોલતું; ડગમગુ
**ડામીજ(-સ)** વિ૦ ગુનેગાર તરીકે પંકાયેલું; બદમાશ [(૨) કાળો ડાઘ
**ડામું** ન૦ ડામ્યાનું કે ડામ્યા જેવું ચિહ્ન
**ડાયનેમો** પું૦ [ઇં.] વિદ્યુત્પ્રવાહ ઉત્પન્ન કરવાનું યંત્ર [પ. વિ.] [ચોપડી
**ડાયરી** સ્ત્રી૦ [ઇં.] રોજનીશી; તે નોંધવાની
**ડાયરો** પું૦ [અ. દાઇરહ્] નાત; જમણ (રજપૂતોમાં) (૨) ઘરડા અને અનુભવી લોકોનો સમુદાય—ગવણું; દાયરો (૩) અંગત માણસોનું મંડળ
**ડાયલ** પું૦ [ઇ] ઘડિયાળનો આંકવાળો ગોળ ભાગ, જેના પર કાંટા ફરે છે
**ડારવું** સ૦ક્રિ૦ ડરાવવું; ધમકી દેવી (૨) મના કરવી; અટકાવવું
**ડારો** પું૦ ધમકી; ઠપકો
**ડાલી** સ્ત્રી૦ [સ. દલ; પ્રા. દે. દલ] ટોપલી (૨) ભેટનાં ફૂલફળાદિની ટોપલી. —લું ન૦ ઢોરનો ખાણનો ભરેલો ટોપલો (૨) વાંસ કે ઘાસનો ઊંડો કંડિયો
**ડાહ્યલું** વિ૦ દોઢડાહ્યું; ચાંપલું
**ડાહ્યું** વિ૦ [ફ્ર. દાના] ડહાપણભરેલું; સમજુ. ૦ડમરું વિ૦ [ડાહ્યું+ડમરું (ડામર-દામોદર—એક ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ ડાહ્યો ગુજરાતી રાજપુરુષ)] બહારથી ડાહ્યું અને શાવકું દેખાતું (૨) વધુ ડાહ્યું; શાણું
**ડાળ** સ્ત્રી૦; ન૦ [દે. ડાલ] ડાળું. ૦ખી સ્ત્રી૦, ૦ખું ન૦, —ળી સ્ત્રી૦ [દે. ડાલી] નાની ડાળ. —ળું ન૦ મુખ્ય થડનો ફાંટો; શાખા
**ડાંખળી** (૦) સ્ત્રી૦, —ળું ન૦ ડાળમાંથી ફૂટેલી નાની ડાળી; ડાળખી [લાકડી
**ડાંગ** (૦) સ્ત્રી૦ [દે. ડંગા] લાંબી મજબૂત
**ડાંગ** [દે. ડું(—ડોં)ગર] ઝાડીવાળો ડુંગરી પ્રદેશ (૨)સુરત બાજુ આવેલો એવો એક પ્રદેશ [નીકળે છે
**ડાંગર** સ્ત્રી૦ એક ધાન્ય, જેમાંથી ચોખા
**ડાંગાટવું** (૦) સ૦ક્રિ૦ ડાંગે ડાંગે મારવું
**ડાંડ** (૦) વિ૦ [સં. દંડ; પ્રા. દંડ] છડું; બૈરી-છોકરાં વિનાનું (૨) ડંડાથી કામ લેનાર; લાંડ (૩) નાગું; લબાડ; લુચ્ચું. ૦ગાઈ, ૦ગી, સ્ત્રી૦ ડાંડપણું; નાગાઈ; લાંડાઈ. ૦ચું વિ૦ જુઓ ડાંડ
**ડાંડલી** (૦) સ્ત્રી૦[જુઓ ડાંડી] ઝીણી ડાળી (૨) પાનની ડાંખળી(૩)નાનો હાથો.—લો પું૦ મોટી ડાંડલી (૨) ઘરેણાનો આંકડો (જેમ કે વાળીનો)
[illegible]

**ડાડયું**(૦)ન૦[ફ. દદ,—દા=સીવવું જોગ'યા જોડિયું વસ્ત્ર] લૂગડાનો જરેલો ફાટેલો ભાગ વચ્ચેથી કાઢી નાખી બે છેડા સાંધી પહેરવા લાયક કરેલું કપડું
**ડાંડિયો** (૦) પું૦ ડાંડ આદમી (૨) દાંડી પીટનાર;રોન ફરનાર(૩)નાનો પાતળો ડંડો
**ડાંડી** (૦) સ્ત્રી૦ [સં. દણ્ડ; પ્રા. દંડ ઉપરથી] દાંડી; નાની લાકડી, દાંડો કે. દંડો (૨) જેને બે છેડે ત્રાજવાનાં પલ્લાં બંધાય છે તે લાકડી (૩) દાંડિયાથી વગાડવાનું એક વાદ્ય (૪) વહાણને નિશાની બતાવવા સારુ ઊંચી ટેકરી ઉપર રોપી રાખેલું લાકડું (૫) દીવાદાંડી (૬) સીધી કિનારી—લીટી (નાકની). —ડો પું૦ દૂકો દંડો (૨) હાથો (૩) દસ્તો; ઝરનો. [ડાંડે પડવું = રસ્તો પકડવો; ચાલતા થવું.]
**ડાંફ** (૦) સ્ત્રી૦, **ડાંફું** ન૦ મોટું

**ડાંભવું** (૦) સ૦ક્રિ૦[જુઓ ડામવું] દઝાડવું

**ડાંસ** (૦) પું૦[સં. દંશ; પ્રા. ડંસ] એક જાતનો મચ્છર (૨) માંદા માણસને એકાદ ચીજ ખાવાની રુચિ થવી તે [લા.]

**ડાંસું** વિ૦ [સં. દંશ; પ્રા. ડંસ=કરડવું (ગળે ચોટવું)] અપરિપક્વ સ્વાદવાળું (રાયણને માટે)

**ડિગ્રી** સ્ત્રી૦ [ઈં.] અંશ (જેમ કે તાપના, ખૂણાના)(૨)પદવી; ઉપાધિ

**ડિપૉઝિટ** ન૦[ઇં] બૅન્ક કે કોઈ પાસે મૂકેલી અનામત (૨) બાના તરીકે અપાતી રકમ

**ડિપોટી** પું૦ [ઇં. ડેપ્યુટી] શાળાઓ તપાસનાર સરકારી નિરીક્ષક(૨)વિ૦ મદદનીશ (જેમ કે ડિપોટી સ્ટેશન-માસ્ટર)

**ડિરેક્ટર** પું૦ [ઇં.] સંચાલક; વહીવટદાર **–રી** સ્ત્રી૦[ઇં.]વ્યક્તિઓ, વેપાર, ઇ૦અંગે નામઠામ વગેરે માહિતી આપતી ચોપડી

**ડિલ** ન૦[ફા. दिल]શરીર. [૦ભરાવું=તાવની શરૂઆત થવી.]

**ડિવિડન્ડ** ન૦ [ઇં.] કંપનીના શૅર દીઠ મળતો નફાનો ભાગ કે તેની રકમ યા ટકા

**ડિસમિસ** ક્રિ૦ વિ૦ [ઇં.] બરતરફ; રદ; કાઢી નાંખેલું કે મૂકેલું [મહિનો

**ડિસેંબર** પું૦ [ઇં.] ખ્રિસ્તી સનનો બારમો

**ડિસ્ટ્રિક્ટ** પું૦ [ઇં.] જિલ્લો (૨) સરકારી અમલદારે તપાસ માટે પોતાના વિભાગમાં ફરવું તે

**ડિંગ** સ્ત્રી૦;ન૦ ખોટી-બનાવટી વાત;ગપ ૦મારુ વિ૦ ડિંગ મારનારું; ગપ્પીદાસ

**ડિંગલું**.ન૦ [રવ૦] ટોચનો ભાગ-કકડો; નવો દૂધભર્યો અંકુર(૨) શેરિયાનો કકડો (૩) માથું [લા.]

**ડિંગળ** ન૦ [જુઓ ડિંગ]લૂઢો તડાકો (૨) પિંગળના ઠેકાણા વિનાનું લાંબું જોડકણું

**ડિંગો** પું૦ અંગૂઠો બતાવી ના કહેવું તે;ઠીંકો.

**ડિંડિમ** પું૦,ન૦[સં.]એક જાતનું નાનું નગારું

**–ડી** સ્ત્રી૦ પ્રત્યય નામને લાગતાં (૧) લઘુતા કે લાલિત્ય યા પ્રેમ બતાવે છે (વહાલુડી) (૨) તુચ્છતા બતાવે છે (હલામડી)

**ડીચકું** ન૦ [ડચ (રવ૦)] ડીંટું (૨) ટોચકું; ટેરવું (૩) નાનો ગાંઠ જેવો ટુકડો

**ડીચી** સ્ત્રી૦ [ડીચકું] નાનું ડીંટું. **–ચું** ન૦ જુઓ ડીચકું

**ડીટ, ૦ડી,** સ્ત્રી૦ [જુઓ દીંટું]સ્તનનું ટોચકું; ડીંટડી. **–ટિયું** ન૦ નાનું ડીંટું(૨) ડીંટિયું; રીંગણું.**–ટી** સ્ત્રી૦ ડીંટડી.**–ટું** ન૦ જેનાથી ફળ શાખાને વળગી રહે છે તે ભાગ; ડીંટું

**ડીકું** ન૦ ડફણી; નાની જાડી લાકડી (૨) લાકડાનું ડીમચું

**ડીખું** ન૦ [સ દ્વિ] ઢેકો; ઢીમણું

**ડીબો** પું૦ [સં. દ્વિ] ડૂમો

**ડીમચું** ન૦ લાકડાનું ઠૂંઠું; ઢીમચું

**ડી.સી. પ્રવાહ** પું.[ઇં. डायरेक्ट करन्ट]એક જ દિશામાં વહેતો વીજળીનો પ્રવાહ. [પ.વિ.]

**ડીંચી, –ચું** જુઓ ડીચી, –ચું

**ડીંટ** (**૦ડી**) સ્ત્રી૦ [જુઓ દીંટું] જુઓ ડીટ, **–ડી. ૦વું** સ૦ક્રિ૦ ડીંટામાથી તોડવું (૨) (ફળને લાગી રહેલી) ડાંખળી-પાંખડી તોડી નાખવી. **–ટિયું** ન૦ જુઓ ડીટિયું. **–ટી** સ્ત્રી૦ જુઓ ડીટ. **–ટું** જુઓ ડીટું

**ડીંડવાણું** ન૦ગેરવહીવટી,અવ્યવસ્થા,અંધેર

**ડુક્કર** ન૦ [સં. શૂકર] એક પશુ-ભૂંડ

**ડુગડુગ** અ૦[રવ૦]ડાકલાનો અવાજ.**–ગિયું** ન૦ ડાકલું. **–ગી** સ્ત્રી૦ નાનું ડાકલું

**ડુગ્ગી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ડુગડુગી

**ડુબડુબા** અ૦ ડૂબું ડૂબું; ડૂબવાની અણી પર

**ડુબાડવું** સ૦ક્રિ૦ 'ડૂબવું'નું પ્રેરક

**ડુબાડૂબ** વિ૦ ડુબડુબા થઈ રહેલું(૨) સ્ત્રી૦ વાર વાર ડૂબવું ને બહાર આવવું તે

**ડુબામણું** વિ૦ ડૂબી જવાય એવું

**ડુબાવવું** સ૦ક્રિ૦,**ડુબાવું** અ૦ક્રિ૦'ડૂબવું'નું પ્રેરક ને ભાવે [યંત્ર

**ડુમક્લાસ** ન૦ ભારે વજનો ઊંચકવાનું

**–ડું** પ્રત્યય ન૦ જુઓ –ડી

**ડુંગર** પું૦ [દે.] નાનો પર્વત (૨) મોટો ઢગ. **–રાળ** વિ૦ જેમાં ઠેકઠેકાણે ડુંગરા હોય એવું.**–રી** વિ૦ડુંગરમાં થતું-નીપજતું (૨) ડુંગરને લગતું (૩) સ્ત્રી૦ નાનો ડુંગર; ટેકરી. **–રો** પું૦ ડુંગર

ડુંગળી સ્ત્રી૦ એક શાક-કંદ, ડુગળી
ડુંગો(-ઘો) પુ૦ ઠગ, ચોર, ઢૂંગો
ડુઘો પું૦ [દે દુવો] ટૂંકા દાંડાની એક મોટી કડછી (દૂધપાક વગેરે પીરસવાના કામમાં વપરાતી) (૨) ઉપસેલો હાડકાવાળો કડણ ભાગ [લા] [ખાવુ
ડુચવું સ૦ક્રિ૦ મોટે કોળિયે ખાવું, ઠાસીને
ડુચો પું૦ [દે ડુજ્જય=વસ્ત્રનો ટુકડો] નકામા કાગળ કે કાપડનો પિંડો (૨) એનો ડાટો (૩) મોટો કોળિયો (૪) ચોળાઈ કરીને ગમે તેમ ગોટો થઈ ગયેલું વસ્ત્ર (૫) અસંસ્કારી માણસ, રામો [લા]
ડુબકાં ન૦બ૦વ૦ ડમૂકિયાં. -કી સ્ત્રી૦, -કું ન૦ પાણીમાં પેસવું-ડૂબવું તે
ડુબવું અ૦ક્રિ૦ ['બૂડવું' (પ્રા બુડ્ડ)નો વ્યત્યય] પાણીની અંદર જવું (૨) ડૂબીને મરણ પામવું (૩) ક્ષિતિજમાં ડૂબી અસ્ત પામવું (જેમ કે સૂર્ય ચંદ્ર ઇ૦નું) (૪) [લા] દેવાળું કાઢવું (૫) લીન થઈ જવું
ડુબાડુબ વિ૦ (૨) સ્ત્રી૦ જુઓ ડુબાડૂબ
ડુમચી સ્ત્રી૦ [ફા दुमचह्] સાજ ખસી ન જાય એ માટે ઘોડાની પૂંછડીમાં ભરાવાતી દોરી
ડુમો પુ૦ [જુઓ દૂમો] લાગણીના આવેશથી છાતીમાં ભરાતો ડચૂરો
ડૂલ વિ૦ [સ तुल] ડૂલેલું (૨) ન૦ કાનનું એક ઘરેણું -વું અ૦ક્રિ૦ ડૂબવું, ગરક થવું (૨) ખુવાર થવું, દેવાળું કાઢવું (૩) કાંઈ વિસાતમાં ન હોવું (૪) ડોલવું, હાલવું
ડૂવો પું૦ રગડો (૨) નીચે ઠરેલો કચરો
ડૂશ સ્ત્રી૦ ડૂસ, અડદાવો
ડૂસકું ન૦ [રવ૦] ડસકું, રડતાં રહી રહીને જોરથી ખેંચાતો શ્વાસ
ડૂંખ (૦) સ્ત્રી૦ફૂપળ આગળ ફૂટતો ભાગ
ડૂંખરા(-ળા)વવું (૦) સ૦ક્રિ૦ વઢવું, ધમકાવવું
ડૂંગળાવું (૦) અ૦ક્રિ૦ (છોડ, વેલા કે ફળનું) વધતાં અટકવું, કુંજરાવું
ડૂંગળી (૦) સ્ત્રી૦ જુઓ ડુંગળી
ડૂંગો(-ઘો) પું૦ જુઓ ડુંગો
ડૂંટાળું (૦) વિ૦ ડૂંટાવાળું
ડૂંટી (૦) સ્ત્રી૦ [સ. तुण्डि] દૂંટી, નાભિ. -ટો પું૦ મોટી ડૂંટી (૨) ડૂંટા જેવો ઊપસી આવેલો ભાગ
ડૂંડું ન૦ કણનો ડોડો - કણસલું
ડેક ન૦ [ઇ] વહાણનું તૂતક
ડેપ્યુટેશન ન૦ [ઇ] કશી વાત તેને માટે યોગ્ય અધિકારી આગળ રજૂ કરવા માટે મોકલવામાં આવતું પ્રતિનિધિ મંડળ
ડેપો સ્ત્રી૦ [ઇ] ભંડાર, કોઠાર, વખાર (જેમ કે, બુક-ડેપો)
ડેફરાવું અ૦ક્રિ૦ [જુઓ ડેફરું] પેટ ઊપસવું (૨) ફેફર ચડવી (૩) ફીકું પડી જવું
ડેફરું ન૦ મોટું ઊપસેલું પેટ
ડેબું ન૦ [સ ડિંબ ઉપરથી] કમરથી નીચેનો પીઠનો ભાગ
ડેમી ન૦ [ઇ] (છાપવાના) કાગળનું એક કદ
ડેર પું૦ વલોણાની ગોળીના કાંઠા પરનું લાકડું, જેમાં રહી રવાઈ ફરે છે [પડાવ
ડેરાતંબુ પું૦બ૦વ૦ડેરો કે તબુ ચા નાખેલો
ડેરી સ્ત્રી૦ [ઇ] દુગ્ધાલય
ડેરો પુ૦ તબૂ (૨) પડાવ [લા]
ડેરો (ડૅ) પુ૦ તોફાની ઢોરને ગળે બંધાતું લાકડું - ડફણું
ડેલી (ડૅ) સ્ત્રી૦ ખડકી, પડાળી (૨) પોલીસ-ચોકી -લું ન૦ મોટા પહોળા બારણાવાળું મકાન (૨) મકાનનો ખડકી જેવો મોટો દરવાજો -લો પુ૦ ડેલું [વિરામચિહ્ન
ડેશ સ્ત્રી૦, ન૦ [ઇ] (—) આવું એક
ડેડવું (ડૅ) ન૦ પાણીનો નાનો સાપ (૨) અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ડેંડું કરવું
ડેંડું (ડૅ) ન૦ [રવ૦] દેડકાનો અવાજ
ડૈયું ન૦ જુઓ ડિંગો
-ડો પ્રત્યય પુ૦ અંકને લગતા તે અંકનો આંકડો કે સંજ્ઞા બતાવે છે જેમ કે, એકડો, નવડો ઇ૦ (૨) જુઓ -ડી
ડોઈ સ્ત્રી૦ [જુઓ ડોયો] લાંબા દાંડાનું એક વાસણ
ડોક સ્ત્રી૦ ગળું, કોટ, ગરદન

ડોકરી સ્ત્રી૦ [દે. ડોક્કરી] ડોસી. –રું વિ૦ ઘરડું (તુચ્છકારમાં). –રો પું૦ ડોસો

ડોકવું અ૦ક્રિ૦ડોકું કાઢીને જોવું,ડોકિયું કરવું

ડોકાબારી સ્ત્રી૦ [ડોકું+બારી] મોટા દરવાજામાં રાખેલી નાની બારી

ડોકા(૦વ)વું અ૦ક્રિ૦ ડોકું બહાર કાઢીને જોવું [જોવું તે

ડોકિયું ન૦ ડોકું બહાર કાઢીને કે વળાવીને

ડોકી સ્ત્રી૦ ડોક. –કું ન૦ માથું (૨) ડોકિયું

ડૉક્ટર પું૦ [ઇં.] દાક્તર, વિલાયતી પદ્ધતિથી વૈદું કરનાર (૨) વિદ્યાની – પંડિતાઈની પદવી (ટૂંકમાં ડૉ૦ લખાય છે) –રી વિ૦ દાક્તરને લગતું કે તેની વિદ્યા સંબંધી (૨) સ્ત્રી૦ દાક્તરની વિદ્યા કે તેનો ધંધો

ડોઘલી સ્ત્રી૦ નાનું ડોઘલું, ટોચલી –લું ન૦ પહોળા મોંનો ઊભા ઘાટનો ઘડો; દોથડું (૨) વિ૦ ડોઘું

ડોઘું વિ૦ આખડબોખડું, બોથડ; ડોઘલું

ડોચકું ન૦ [ 'ડોકું' ઉપરથી ] માથું (૨) ટોચકું; ટોચ [કે તેટલી દવા

ડોઝ પું૦[ઇં.]એક વેળા લેવાની દવાની માત્રા

ડોઝરું ન૦ પેટ; હોજરું (તિરસ્કારમાં)

ડોઝું ન૦ ડોઝરું

ડોટી સ્ત્રી૦[ઇ.ટ્વીલ] એક જાતનું જાડું કાપડ

ડોડકું ન૦ એક જાતનું શાકફળ. [ડોડકાં છોલવાં = કામધંધો ન હોવો (૨) નકામો વખત બગાડવો]

ડોડલો પું૦ ડોડો (લાલિત્યવાચક)

ડોડવું ન૦ [જુઓ ડોડો] ફળ અથવા કણસલાવાળો ગોટો, ડોડો (૨) છોડવું; કાલું (૩) એક જાતનું ડોડકા જેવું ફળ. –વો પું૦ ફળ, ફૂલ કે કણસલાવાળો વગર ખીલેલો ગોટો – ડોડો

ડોડપાવું ન૦ ['ડોડો' ઉપરથી] ફૂલી ગયેલું આંખનું પોપચું [ન૦ ડોડીનું ફળ

ડોડી સ્ત્રી૦ એક વનસ્પતિ – વેલો. –ડું

ડોડો પું૦ [જુઓ ગોટો] ફળફૂલના ગર્ભવાળો નવો ફૂટતો ગોટો (૨) દાણા ભરેલું મકાઈનું ડૂંડું [પરોણી – ડેલી

ડોડી સ્ત્રી૦ પડેલાવાળાને ભેગવા કાઢેલી

ડોબરું ન૦ ભાંગેલું-ફૂટેલું માટીનું વાસણ (૨) રાનીપરજનું એક વાદ્ય

ડોબું વિ૦ કંઈ ન સમજે એવું, સાવ બોથડ (૨) ન૦ ભેંસ

ડોબો પું૦ મૂર્ખ; મંદબુદ્ધિ માણસ

ડોયણું ન૦ ['ડોયો' ઉપરથી] ડોયલું; ખોઈ બાંધવાનું ઘોડિયાનું આડું લાકડું

ડોયો પું૦ [ફ. ડોંગ] નાળિયેરને કોતરીને કરેલું વાસણ (૨) નાળિયેરનું ખોખું, જેમાં હૂકાનો ગેર ઘલાય છે (૩) ડોઈ (૪) મોટો ખીલો; ગજ્જો

ડોરણું ન૦ જુઓ ડોયણું

ડોલ સ્ત્રી૦ બાલદી; પાણીનું એક વાસણ (૨) પું૦ વહાણનો કૂવાથંભ

ડોલકાઠી સ્ત્રી૦ વહાણનો કૂવાથંભ; ડોલ (૨) તે પરના નિશાનની કાઠી

ડોલચી સ્ત્રી૦ [ડોલ+ફા. ચી (ચિહ્ન)] નાની ડોલ (૨) ચામડાની ડોલ (૩) પું૦ ડોલ વડે વહાણમાંથી પાણી ઉલેચનાર. –ચું ન૦ ડોલ (૨) ચામડાની ડોલ

ડોલણ(–ણિયું) વિ૦ ડોલતું; અસ્થિર

ડોલન ન૦ ડોલવાની ક્રિયા (૨) તાલ અને ધ્વનિ ઇ૦થી ડોલાવે એવો શબ્દાલંકાર; 'રીધમ'. ૦શૈલી સ્ત્રી૦ ડોલન જેની મુખ્ય વસ્તુ છે એવી શૈલી

ડૉલર પું૦ [ઇં.] અમેરિકાનો સોનાનો તથા ચાંદીનો સિક્કો

ડોલર(–રિયો) પું૦એક ફૂલઝાડ, બટમોગરો

ડોલવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. ડોલ(સ. દોલય્)] ઝૂલવું,

ડૉ

ડૌ

ડૌવું (ડૌ') સ૦ક્રિ૦ હલાવી ભેગવા દેવું, ડીણવું

ડોશી સ્ત્રી૦ ઘરડી સ્ત્રી

ડોસલાં ન૦ બ૦ વ૦ પારસીઓમાં મરી ગયેલા માટે દર વર્ષે કરાતી ક્રિયા

ડોસી સ્ત્રી૦ ડોશી. –સું ન૦ ઘરડું-નમાલું માણસ. –સુંડગરું ન૦ ઘરડું – વૃદ્ધ માણસ. –સો પું૦ ઘરડો માણસ

ડાળ પું૦ [દે. ડોલ] મહુડાનું બી
ડોળ પું૦ બ૦ વ૦ [જુઓ ડાળ] ઘાણીમાં ફૂટયા વગર રહી ગયેલા દાણા (૨) પું૦ કહેળ ભરડતાં આખો રહી ગયેલો દાણો
ડોળ (ડૉ) પું૦; ન૦ આકાર; ઘાટ (૨) બહારનો દેખાવ; ઢોંગ. ૦ઘાલુ વિ૦ડોળી; દંભી. ૦ડ (-ઠ) માક પું૦ ભભકો; ઠાઠ
ડોળવા પું૦બ૦વ૦ જુઓ 'ડાળ' પું૦બ૦વ૦
ડોળિયું ન૦ મહુડાના ડોળનું તેલ
ડોળિયો પું૦ ડોળી ઊંચકનાર; ભોઈ
ડોળી (ડૉ) વિ૦ ડોળવાળુ; દંભી
ડોળી સ્ત્રી૦ [દે. ડોળ] ઝૂલતી ઝોળી; માંચી (જેવી કે માંદાને લઈ જવાની–'સ્ટ્રેચર') (૨) માઠી ખબર; મોકાણ

ડોળો પું૦ [દે. ડોલ=આંખ] આંખનો કાચ–ગોળો (૨) આંખ(૩)નજર; ધ્યાન[લા.]
ડ્રાઇવર પું૦ [ઇં.] (રેલવે ઇજિન કે મોટર) હાંકનાર [બાજી–રમત
ડ્રાફ્ટ સ્ત્રી૦ [ઇ.] કૂકાથી રમાતી એક અંગ્રેજી
ડ્રામ પું૦ [ઇં.] પ્રવાહીનું એક અંગ્રેજી માપ (જેમ કે, દવામાં ચાલે છે. લગભગ એકાદ આનીભાર જેટલું)
ડ્રાંઉં (૦ડ્રાંઉં) અ૦[રવ૦] દેડકાનો અવાજ
ડ્રિલ સ્ત્રી૦ [ઇં.] કવાયત
ડ્રેસ પું૦ [ઇં.] પોશાક; પહેરવેશ
ડ્રેસિંગ ન૦ [ઇં.]ઘા, ફોડા ઇ૦ ધોઈ મલમપટી ઇ૦ કરવાં તે [ચીતરવી તે
ડ્રોઇંગ ન૦ [ઇ.] ચિત્રકામ; રેખાથી આકૃતિ

## ઢ

ઢ પું૦ [સં.] મૂર્ધન્યાની ચોથો વ્યંજન (૨) સાવ અજ્ઞાન–ઠોઠ માણસ
ઢગ પું૦ ઢગલો, ગંજ
ઢગરું ન૦, –રો પું૦ [જુઓ ધગડો] ફૂલો
ઢગરો પું૦ [જુઓ ધગડું] હલકા પગારનો સિપાઈ
ઢગલાબંધ વિ૦ (૨) અ૦ ઘણું; પુષ્કળ
ઢગલી સ્ત્રી૦ નાનો ઢગલો.–લો પું૦ પુંજ; ખડકલો
ઢગો પું૦બળદિયો(૨)મૂર્ખ; બેવકૂફ આદમી
ઢચક ઢચક સ્ત્રી૦ [રવ૦] પાણી પીવાનો અવાજ
ઢચુપચુ વિ૦ અનિશ્ચિત; ડગુમગુ
ઢચૂક (૦ઢચૂક) અ૦ [રવ૦]
ઢચ્ચર વિ૦ બહુ ઘરડું; ખોખા જેવું–જીર્ણ
ઢડ અ૦ [રવ૦] ધડ–આઘાતનો અવાજ (ઢડ દઈને ચોડી દીધી) ['ઢણઢણ'માં
ઢઢણવું, ઢઢણાટ, ઢઢણાવવું, જુઓ
ઢઢ્ઢો પું૦ [દે. ઢડ્ઢ=જડ; સ્તબ્ધ] ઠોઠ માણસ (૨) પતંગ વચ્ચેની ઊભી જાડી અક્કડ સળી કે ચીપ(બીજી તે કમાન)

ઢણઢણ અ૦ [રવ૦]. ૦વું અ૦ક્રિ૦ ઢણઢણ એમ વાગવું (૨) જોરાથી બધું એક સાથે હાલી ઊઠવું; ધણધણવું. –ણાટ પું૦ ઢણઢણ અવાજ –ણાવવું સ૦ક્રિ૦ (પ્રેરક)
ઢપ(–પ્પ) અ૦ [રવ૦] પડવાનો અવાજ
ઢબ અ૦ [રવ૦] ધડવાનો અવાજ (૨) શૂન્ય; ધબ [રીતભાત; પદ્ધતિ, છટા
ઢબ સ્ત્રી૦ રીત, પદ્ધતિ; ૦છબ સ્ત્રી૦
ઢબઢબિયાં ન૦બ૦વ૦ ઢબ ઢબ કરવું તે
ઢબવું અ૦ક્રિ૦ ઢબ ઢબ 'એવો અવાજ કરવો (૨) ડૂબવું; બૂડી જવું (૩) ધબી જવું; મરી જવું [પૈસો (૨) મૂર્ખ
ઢબુ પું૦ [કા. ડબ્બુ; તેલુગુ ડબ] બેવડિયો
ઢબૂકવું અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ઢોલનું વાગવું (૨) પાણીમા ડૂબકાં ખાવાં
ઢબૂડ(–ર)વું સ૦ક્રિ૦ ['ઢબ' કરવું] બરાબર ઓઢાડીને સુવાડવું (૨)થાબડવું(વહાલમાં) (૩) પીબવું; મારવું
ઢબ્બુ પું૦ જુઓ ઢબુ
ઢમ અ૦ [રવ૦](૨)ન૦(બાળભાષામાં)ઢોલ

ઢમક (૦ઢમક) અ૦ [રવ૦] ઢોલનો અવાજ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ ઢમ ઢમ થવું

ઢમઢમ અ૦ [રવ૦] ઢોલનો અવાજ

ઢમઢોલ વિ૦ ઢોલ જેવું ફૂલેલું; ખૂબ જાડું દેખાતું

ઢમાક અ૦ (૨) પું૦ [રવ૦] ઢોલનો અવાજ

ઢરડકો પું૦ [રવ૦] ઢરડવાનો અવાજ

ઢરડવું સ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ઢસડવું; ઘસડવું

ઢરડો પું૦ ['ઢસડવું' ઉપરથી] ઢસરડો; વેઠ; અરસિક વૈતરું

ઢસ વિ૦ [પ્રા. ઢંસ=ઢસી પડવું] 'ઢીલું' જોડે [વપરાય છે. 'ઢીલુંઢસ'

ઢસડવું સ૦ક્રિ૦ [જુઓ ઢરડવું] જમીન સાથે ખેંચવું; ઘસડવું (૨) [લા.] વેઠ ઉતારવી (૩) ગમે તેમ લખી કાઢવું (૪) કોઈ કામ ગમે તેમ ખેંચી નાંખવું

ઢસરડવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ ઢસડવું [વેઠ

ઢસરડો પું૦ ઢસરડવાથી થયેલો ઘસરકો (૨)

ઢસ(૦ળ)વું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. ઢંસ] ઢગલો થઈને (જેમ કે મકાન, ભીંત, ભેખડ ઇ૦) પડી જવું

ઢળકવું અ૦ક્રિ૦ ઢળવું; નમતું રહેવું (૨) નમતું રહેવાથી સુંદર દેખાવું

ઢળવું અ૦ક્રિ૦ [દે. ઢલ] આડું થવું, એક બાજુ નમવું (૨) પ્રવાહી પદાર્થનું બહાર નીકળી જવું (૩) બીબામાં રેડાઈ તે ઘાટના થવું (૪) અમુક વલણ તરફ વળવું. [લા.]

ઢંકાવું અ૦ ક્રિ૦ 'ઢાંકવું'નું કર્મણિ

ઢંગ પું૦ વર્તન; રીતભાત (૨) ચેનચાળા; ઢાળો (૩) રીત; ઢબ; પ્રકાર. ૦ઢાળ પું૦ ઢંગધડો; ઠેકાણું (૨) ઘાટ; આકાર. ૦ધડો પું૦ ઠેકાણું, વિશ્વાસ પડે એવું વર્તન

ઢંઢ વિ૦ [દે. ઢંઢ=ઢંભી] ('પોલું' જોડે વપરાય છે – પોલું ઢંઢ) સાવ પોલું

ઢંઢેરો પું૦ જાહેરનામું (૨) સરકારી જાહેરનામું

ઢંઢોળવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. ઢંઢોલ્લ=ધૂમવું, ફરવું] (જગાડવા માટે) ખૂબ હલાવવું

ઢાકઢોળ પું૦ [સર૦ ઢાળો] ઉાળ; ઘાટ

ઢાકોઢું(–ઢૂં)બો, ઢાકોઢૂમો પું૦ ['ઢાંકવું' પરથી] વધેલું ખાવાનું કે ઘરમાં ઉઘાડું હોય તે વપાસી કરીને ઢાંકવું–બંધ કરવું તે

ઢાચવું ન૦ ભડકું (રાનીપરજ લોકોનું)

ઢાઢી પું૦ [દે. ઢડ્ડ=ભેરી] શરણાઈ વગાડનારો (૨) એક જાતનો માગણ

ઢાલ સ્ત્રી૦ [સં.] પ્રહાર – ઝટકો ઝીલવાનું ચામડાનું એક સાધન (૨) રક્ષક વસ્તુ [લા.]. ૦ગર પું૦ ઢાલ બનાવનાર

ઢાળ પું૦ [દે. ઢાલ=ઢાળવું] ઢોળાવ; ઉતાર (૨) રીત; ઢબ, ઢાળો, ઢંગ (૩) ગાવાની ઢબ (૪) સંબંધ; ઘરોબો (૫) ખેતરના પાકનો અંદાજ

ઢાળકી સ્ત્રી૦ [ઢાળવું પરથી] ધાતુને ગાળીને પાડેલી લગડી. –કો પું૦ મોટી ઢાળકી (૨) [લા.] ઢંગ; વર્તણૂક (૩) કામકાજની સફાઈ – આવડ; ભલીવાર (૪) સમજણ. –ણી સ્ત્રી૦ ધાતુ ઢાળવાની ક્રિયા કે રીત

ઢાળવું સ૦ક્રિ૦ [દે. ઢાલ] નીચે નાંખવું; નમાવવું (જેમ કે આંખ) (૨) પાથરવું (જેમ કે ખાટલો) (૩) ટીપા રૂપે પાડવું, ગેરવવું (જેમ કે આંસુ) (૪) પાકનો અંદાજ કાઢવો (૫) ગાળીને ઢાળકી પાડવી; બીબામાં રેડવું

ઢાળિયું વિ૦ ઢાળદાર (૨) ન૦ ઢાળકી (૩) ઢાળવાળું ખેતર કે જમીન (૪) એક જ ઢાળ–બાજુવાળું છાપરું (૫) ઢાળદાર મેજ. –યો પું૦ ખેતરમાં પાણી લઈ જવાનો બાંધેલો ઢાળદાર માર્ગ (૨) ઢાળેલો પાસલો –ઘાટ [(૩) પદ્ધતિ; ઢબ

ઢાળો પું૦ આરામ, વિશ્રાંતિ (૨) ઢંગ, રીતભાત

ઢાંકણ (૦) [ઢાંકવું] ઢાંકણું (૨) સંરક્ષણ (૩) ઢાંકવું તે. –ણી સ્ત્રી૦ નાનું ઢાંકણું (ખાસ કરીને હાંલ્લીનું) (૨) પૂંઠણ ઉપરનું હાડકું. –ણું ન૦ વસ્તુને ઢાંકવા તેને બેસતો કરેલો કાંઈ પણ ઘાટ (૨) ઢાંકનારું કંઈ પણ

ઢાંકપ(–પિ)છોડો (૦) પું૦ (ઢાંકવું+પછેડો, પિછોડો) દોષ છુપાવવાની યુક્તિ–બહાનું

ઢાંકવું (૦) સ૦ક્રિ૦ [દે. ઢક] કશા વડે વસ્તુને આવરવી – તેની ઉપર ગોઠવવું, મૂકવું કે પાથરવું (૨) સંતાડવું; ગુપ્ત રાખવું

ઢાંકેલદૂંકેલ (૦) વિ૦ ઢાંકેલું ઢબૂરેલું; ગુપ્ત રાખેલું [ઢાકોઢૂંબો

ઢાંકોઢું(–ઢૂં)બો, ઢાંકોઢૂમો (૦) પું૦ જુઓ

ાંકયું (૦) વિ૦['ઢાંકવું'નું ભૂ૦ કૃ૦]ઢાંકેલું; ગુપ્ત (૨) ન૦ ઘેર પહોંચાડેલું પિરસણ. ૦ધીકયું વિ૦ અંતરની ગુપ્ત ચિંતાથી બળી રહેલું-દુઃખી

ઢાંડું (૦) ન૦ મરી ગયેલું ઢોર

ઢાંઢો (૦) પું૦ મોટો બળદ

ઢિચાવવું સ૦ ક્રિ૦, ઢિચાવું અ૦ ક્રિ૦ 'ઢીચવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ

ઢિંગલી સ્રી૦, -લું ન૦, -લો પું૦ જુઓ ઢીંગલી, -લું, -લો

ઢીક સ્રી૦, ૦ણું વિ૦ જુઓ 'ઢીંક'માં

ઢીકાપાટુ સ્રી૦; ન૦ જુઓ ઢીંકાપાટુ

ઢીકો પું૦ જુઓ ઢીંકો

ીચવું સં૦ ક્રિ૦ જુઓ ઢીંચવું

ઢીબવું સ૦ક્રિ૦ ધીબવું; માર મારવો

ઢીમચું ન૦ ઢીમચું(૨) માટીની નાની કોઠી (૩) [લા.] ગંદું છોકરું (૪) માથું

ઢીમડું(-ણું) ન૦ ગાંઠ જેવો કઠણ સોજો (૨) જેના ઉપર મૂકીને કૂંદાય-ટિપાય તેવો લાકડાનો કકડો

ઢીમર પું૦ [સં. धीवर] માછી (૨) ખારવો

ઢીમું ન૦ ઢીમણું; ગૂમડું

ીલ સ્રી૦ [दे. ढिल्ल]વાર; વિલંબ(૨)તંગથી ઊલટું-શિથિલ હોવાપણું(૩) બેદરકારી [લા]. -લું વિ૦ ખેંચમાં શિથિલ; તંગ ન હોય એવું (૨) કઠણ નહિ એવું; પોચું (૩)[લા.]હિંમત વિનાનું (૪) કમજોર(૫) સુસ્ત,ધીરું;મંદ. -લુંઢસ વિ૦સાવ ઢીલું

ીંક સ્રી૦ [રવ૦] ધીબકો; ધપ્પો

ીંકણું વિ૦ફલાણું; અમુક ('ફલાણું' સાથે સાથે એ વપરાય છે, એકલું નહિ)

ીંકવો પું૦ [दे. ढंका] નદી કે તળાવના સૂકા તળિયામાં પાણી માટે ખોદેલો ખાડો

ીંકાપાટુ ન૦ બ૦ વ૦ [ઢીંકો+પાટુ] ધીબકા અને લાતોથી કરેલી મારામારી

[illegible]

-લું ન૦ પૂતળું-રમકડું. -લો પું૦ નર-રૂપની પૂતળી

ઢીંચણ પું૦ ઘૂંટણ; પગનો ઢાંકણીવાળો સાંધો-ભાગ. -ણિયું વિ૦ ઢીંચણ જેટલું ઊંચું (૨) જેનું પૂંછડું ઢીંચણે અડતું હોય એવું (૩) ન૦ ઢીંચણ નીચે મૂકવાનું ટેકણ (૪) ઢીંચણ; ઘૂંટણિયું

ઢીંચવું સ૦ ક્રિ૦ હદથી વધારે પીવું (૨) પીવું (તિરસ્કારમાં) (૩) દારૂ પીવો [લા.]

ઢીંચાવવું સ૦ક્રિ૦, ઢીંચાવું અ૦ક્રિ૦ 'ઢીંચવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ

ઢુકાવવું સ૦ક્રિ૦, ઢુકાવું અ૦ક્રિ૦'ઢૂકવું'નું પ્રેરક ને ભાવે

ઢૂકડું વિ૦ [જુઓ ઢૂંકડું] નજીક

ઢૂકવું અ૦ક્રિ૦ [જુઓ ઢૂંકવું] નજીક જવું

ઢૂવો પું૦ રણમા રેતી ઊડીને પડતો ઢગલો

ઢૂસ વિ૦ [રવ૦] નકામું; રદ્દી

ઢૂંકડું વિ૦ [ઢૂંકવું] ઢૂકડું; દૂર નહિ એવું

ઢૂંકવું અ૦ ક્રિ૦ [स ढौक्; प्रा. ढुक्क] ઢૂકવું; નજીક જવું [પ્રેરક ને ભાવે

ઢૂંકાવવું સ૦ક્રિ૦, ઢૂંકાવું અ૦ક્રિ૦'ઢૂંકવું'નું

ઢૂંઢવું સ૦ક્રિ૦ [स. ढुण्ढ्] શોધવું, ખોળવું

ઢૂંઢસું ન૦ કણસલામાંથી બાજરીના દાણા કાઢી લીધા પછી રહેતું ફોતરું; ઢૂંઢું

ઢૂંઢાવવું સ૦ક્રિ૦,ઢૂંઢાવું અ૦ ક્રિ૦ 'ઢૂંઢવું'-નું પ્રેરક ને કર્મણિ

ઢૂંઢિયો પું૦ જૈન ધર્મનો એક સંપ્રદાય (૨) એ સંપ્રદાયનો આદમી

ઢૂંઢું(-ણસું,-સું) ન૦ જુઓ ઢૂંઢસું

ઢૂંસો પું૦ ઘઉં નો જાડો મોટો ભાખરો (૨) ધૂંસો; જાડો કામળો

ઢેકલી સ્રી૦ નાનો ઢેકો-ગાંઠ (૨) નાની ટેકરી. -લો,-વો પું૦ મોટી ઢેકલી; ઢેકો

ઢેકવો પું૦ [સં. ढेंक ઉપરથી] કૂવામાંથી પાણી ખેંચવાનું એક યંત્ર

ઢેકાઢળિયા, ઢેકાઢૈયા પું૦બ૦વ૦[ઢેકા+ ઢળિયા (ઢળવું ઉપરથી)] ઊંચીનીચી - અસમાન જમીન; ખાડાટેકરા

ઢેકો પું૦ ઊપસેલો ભાગ; ટેકરો (૨) [શ.પ્ર. માં] શરીર પર ઢેકા પેઠે દેખાતો હાડકા વાળો ભાગ (જેમ કે કેડ, પીઠ)

ઢેખલો પું૦ ઈંટનો કકડો; રોડું
ઢેખાળી સ્ત્રી૦ નાનો ઢેખાળો(૨)ઈંટનો ભૂકો.
-ળો પું૦ જુઓ ઢેખલો
ઢેડ પું૦ એ નામની એક અંત્યજ જાતનો આદમી. ૦ગુજરાતી સ્ત્રી૦ અંગ્રેજી મિશ્રણવાળી ગુજરાતી. ૦ફજેતી સ્ત્રી૦, ૦ફજેતો પું૦ જાહેર ફજેતી; ખરાબમાં ખરાબ ફજેતી. ૦વાડો પું૦ ઢેડ લોકોનો લત્તો (૨) ગંદી-અસ્વચ્છ જગા, ગંદકી [લા.]. -ડિયું વિ૦ ઢેડના, -ને લગતું. -ડી સ્ત્રી૦ ઢેડની સ્ત્રી૦ -ડો પું૦ ઢેડ(તુચ્છકારમાં)
ઢેઢ ૦ગુજરાતી ૦ફજેતી ૦ફજેતો ૦વાડો જુઓ 'ઢેડ'માં. ૦ી સ્ત્રી૦ ઢેડી. -ઢિયું વિ૦ ઢેડિયું
ઢેપલી સ્ત્રી૦ નાનું-ચપટું ઢેફું, ચેપલી. -લું ન૦ રોડું (૨) ચોસલું, દગડું
ઢેપું(-ફું) ન૦ જુઓ ઢેફલું
ઢેબરું ન૦ એક ખાવાની વાની
ઢેમો પું૦ સોજો; ગડબ; ઢેમ(૨) પોદળો
ઢેયડી સ્ત્રી૦ ઢેડી
ઢેર પું૦ [હિં.] ઢગલો. -રી સ્ત્રી૦ ઢગલી
ઢેલ(૦ડી)સ્ત્રી૦[પ્રા.ઢેલિયાલિયા]મોરની માદા
ઢેસકું ન૦ એક ઘરેણું,(૨) જાડો રોટલો (૩) પોદળો
ઢેસરો(-લો,-ળો) પું૦ પોદળો
ઢેંક (ઢેં૦) વિ૦ તદ્દન હલકી કોટિનું
ઢેંચું ન૦ મોટું ઢેફું.-ચો પું૦ ઢગલો; ટેકરો
ઢોકળિયું વિ૦ વચમાંથી જાડું (વેલણ) (૨) ન૦ પગમાં ગોટલા ચડે એવું દર્દ
ઢોકળી સ્ત્રી૦ ખાવાની એક વાની
ઢોકળું ન૦ ખાવાની એક બનાવટ-વાની
ઢોચકી સ્ત્રી૦ નાનું ઢોચકું. -કું ન૦ સાંકડા મોંનો માટીનો ઘડો (૨) [લા.] રોચકું; માથું(૩)વિ૦ઢોચકા પેઠે અસ્થિર બેસણીનું કે તેવા મનનું; ઢોંગતું
ઢોર ન૦ પશુ, ગાય, ભેંસ વગેરે ચોપગું પ્રાણી. ૦ટાંક, ૦ઢાંક(-ખ)ર ન૦બ૦વ૦ ઢોર વગેરેનો સમૂહ ૦માર પું૦ ઢોરને પડે એવો સખત માર
ઢોરો પું૦ [સર૦ ધોરો] ઊપસેલી જમીન
ઢોલ પું૦, ન૦[મ] એક વાદ્ય; નગારું. ૦કી સ્ત્રી૦ નાનું ઢોલકું. [(બને બાજુની) ઢોલકી વગાડવી = બને પક્ષ સાચવવા પ્રયત્ન કરવો; એકે પક્ષને પૂરા વફાદાર ન રહેવું ] ૦કું ન૦ ઢોલ [પલંગડી
ઢોલડી(-ણુ,-ણી) સ્ત્રી૦ નાનો ખાટલો;
ઢોલિયો પું૦ ખાટલો; પલંગ
ઢોલી પું૦ ઢોલ વગાડનારો
ઢોલો પું૦ [રૂ. ઢોલ્ल] વર; ધણી
ઢોલો [ઢોલ=નગારું ઉપરથી] જાડો, એદી, મૂર્ખ માણસ
ઢોળ પું૦ ઓપ; ધાતુને રસવી તે
ઢોળફોડ સ્ત્રી૦ ઢોળવું ફોડવું તે
ઢોળવું સ૦ક્રિ૦ [રૂ. ढल=ढळवु] રેડવું (૨) ગબડાવવું (૩) ન૦ બેસણી વગરનું વાસણ (૪)બને બાજુ ઢળી પડે તેવો માણસ [લા.]
ઢોળવું સ૦ક્રિ૦ [રૂ. ढाल] પખો નાખવા
ઢોળાણ ન૦, -વ, ઢોળો પું૦ [જુઓ ઢળવું] ઢાળ
ઢોંગ (ઢોં) પું૦ ખોટો દેખાવ; દંભ. ૦ધતૂરો પું૦ ખોટો દંભ ને છેતરપિંડી; ઠગાઈ. -ગી,-ગીલું વિ૦ ઢોંગથી ભરેલું, દંભી
ઢોંઢો (ઢોં૦) પું૦ પથ્થર; પટાણો (૨)મૂર્ખ -જડસો આદમી [લા.]

# ણ

ણ [સં.] ટ વર્ગનો-મૂર્ધસ્થાની અનુનાસિક (આ અક્ષરથી શરૂ થતો શબ્દ ભાષામાં નથી)
-ણ(-ણું) ન૦ બનાવતો કૃત્પ્રત્યય [જુઓ અણ] (આ પ્રત્યય અંતે અ સિવાયના સ્વરવાળા ધાતુને લાગે છે.) ઉદા૦ ખાણ; પીણુ; લેણદેણ, જોણું; માગણ ઇ૦
-ણુક કૃત્પ્રત્યય. સ્ત્રી૦ બનાવે છે. ઉદા૦ વર્તણુક; નિમણુક

# ત

ત પું૦ [સં.] દંતસ્થાની પહેલો વ્યંજન
તક સ્ત્રી૦ [સર૦ દે. थक=અવસર] અનુકૂળ વખત – પ્રસંગ, લાગ
તકતક અ૦ તકતકે એમ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ ચકચકવું; તેજ મારવું
તકતી સ્ત્રી૦ [જુઓ તખ્તો]કાચ કે ધાતુની ચાર ખૂણાવાળી ચકતી (૨) એક ઘરેણું. –તો પું૦ મોટી તકતી (૨) અરીસો (૩) મઢેલું ચિત્ર કે ફોટો
તકદીર ન૦ [અ.] નસીબ; કિસ્મત
તકમરિયાં ન૦બ૦વ૦ [જુઓ તુકમરિયા] એક જાતનાં બિયાં – ઔષધિ
તકરાર સ્ત્રી૦[અ]ઝઘડો;કજિયો;ટંટો(૨) વાંધો;ખાચો. –રિયું વિ૦તકરાર કરવાની ટેવવાળું(૨)તકરારવાળું – તકરાર કરવી પડે તેવું. –રી વિ૦ જુઓ તકરારિયું (૨) તકરારને લગતું, તકરારનો વિષય બનેલું
તકલાદી વિ૦[અ.तक्लीदी=નકલી,બનાવટી] મજબૂત અને ટકાઉ નહિ તેવું; નાજુક
તકલી સ્ત્રી૦ [સં. तर्कु]નીચે ગોળ ચકતીમાં ઊભા સળિયાની દાંડીવાળું કાંતવાનું એક સાધન
તકલીફ સ્ત્રી૦ [અ.] તસ્દી, શ્રમ; કષ્ટ
તકસીર સ્ત્રી૦ [અ.] ભૂલ; કસૂર. ૦વાર વિ૦ તકસીરવાળું - [ચાંપતી ઉઘરાણી
તકાજો(–દો) પું૦ [અ. तकाज़] તગાદો;
તકાવી સ્ત્રી૦ [અ.]સરકાર તરફથી ખેડૂતને ધીરવામાં આવતાં નાણાં [(૨) ઇચ્છવું
તકાવવું સ૦ક્રિ૦ લાલચથી તાકીને જોવું
તકિયો પું૦ [ફા.] પાછળ અઢેલવાનું મોટું ઓશીકું(૨)ઓટલી પર કરાતું તેવા ઘાટનું ચણતર (૩) ફકીરને રહેવાનું સ્થાન
તકેદારી સ્ત્રી૦ ચાંપ; જાપતો; દેખરેખ
તક્તી સ્ત્રી૦ જુઓ તકતી. –ક્તો પું૦ જુઓ તકતો
તક્ર સ્ત્રી૦; ન૦ [સં.] તાક; છાશ
તક્ષક પું૦ [સં.] સુતાર (૨) નાગલોકનો એક આગેવાન (૩) દેવોનો શિલ્પી. –ણ ન૦[સં.] ખરાદી કામ-૬૪માંની એક કળા
તક્ષશિલા સ્ત્રી૦[સં.] પંજાબનું એક પ્રાચીન નગર (પ્રસિદ્ધ બૌદ્ધ વિદ્યાપીઠની જગા)
તખત ન૦ [જુઓ તખ્ત] સિંહાસન; રાજગાદી
તખતી સ્ત્રી૦ જુઓ તકતી. –તો પું૦ જુઓ તકતો(૨)મંચ,રંગભૂમિ,'પ્લૅટફૉર્મ'
તખલ્લુસ ન૦[અ.]ઉપનામ(જેમ કે, લેખકો ધારણ કરે છે તે, 'કલાપી' 'દ્વિરેફ' ઇ૦)
તખ્ત ન૦ [ફા.] જુઓ તખત. ૦નશીન વિ૦ તખત ઉપર બેઠેલું
તખ્તી સ્ત્રી૦ જુઓ 'તકતી'.–ખ્તેતાઊસ ન૦ શાહજહાંનું મયૂરાસન. –ખ્તો પું૦ [ફા] જુઓ તકતો
તગડ સ્ત્રી૦[ફા तगदव]દોડધામ(૨)રગડપટ્ટી; અથડામણ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ખૂબ દોડાવવું(૨) થકવવું – રખડાવવું [જાડું; હૃષ્ટપુષ્ટ
તગડું વિ૦ [કાનડી 'दड्ड'=મજબૂત]ખૂબ
તગડો પું૦ [સં. त्रि] ૩ – ત્રણની સંજ્ઞા
તગણું વિ૦ [સં. त्रिगुण] ત્રણ ગણું
તગતગ અ૦ જુઓ તકતક.૦વું અ૦ક્રિ૦ જુઓ તકતકવું
તગર સ્ત્રી૦; ન૦[સં]એક વનસ્પતિ(સુગંધ માટે તથા ઔષધિમાં ખપ આવે છે)
તગવું અ૦ક્રિ૦ તગતગવું; ચકચકવું
તગાદો પું૦ જુઓ તકાજો
તગારું ન૦ [ફા. तगार]છાબડા ઘાટનું લોઢાનું એક પાત્ર (૨) પેટ (તિરસ્કારમાં) [લા.]
તગાવી સ્ત્રી૦ જુઓ તકાવી
તગેડવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ તગડવું
તજ સ્ત્રી૦;ન૦ [પ્રા. तया; સં. त्वच्] એક તેજાનો (ઝાડની છાલ છે)

**તજગરો** પું૦ [अ तज्विरह] તપાસ (૨) હિસાબની તપાસ

**તજવીજ** સ્ત્રી૦ [अ] તપાસ, શોધ (૨) યુક્તિ, કરામત (૩) કોશિશ, પ્રયત્ન (૪) ચોકસી, સંભાળ(૫)વ્યવસ્થા જોગવાઈ

**તજવું** સ૦ક્રિ૦ [स त्यज्] છોડવું, ત્યજવું

**તજાગરમી** સ્ત્રી૦[प्रा तजा (स त्वच्)+ગરમી] ચામડીનો એક રોગ

**તજ્જન્ય** વિ૦ [स] તેમાંથી ઉત્પન્ન થયેલું

**તજ્જ્ઞ** વિ૦ [स] (અમુક વિષયનો)જાણકાર, વિદ્વાન, તદ્વિદ

**તટ** પું૦ [स] કિનારો, કાંઠો **૦સ્થ** વિ૦ નિષ્પક્ષ (૨) પક્ષપાત રહિત, નિરપેક્ષ

**તટિની** સ્ત્રી૦ [स] નદી

**તડ** અ૦ [રવ૦] તરડાવાનો અવાજ (૨) સ્ત્રી૦ તરડ, ફાટ (૩) ન૦ પક્ષ, ભાગ઼ો

**તડકવું** અ૦ક્રિ૦ [તડ] ડરવું, ગભરાવું

**તડકાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'તડકવું'નું પ્રેરક (૨) ધમકાવવું

**તડકીછાંયડી** સ્ત્રી૦ જુઓ તડકોછાયડો

**તડકો** પું૦ તાપ, સૂર્યનો ગરમ પ્રકાશ **૦છાયડો, ૦છાંયો, ૦શીળો** પું૦ તડકો અને છાંયડો (૨) સુખદુઃખ [લા]

**તડજોડ** સ્ત્રી૦ [તડ+જોડ] તડો વચ્ચે સમાધાન–સુલાહસંપ

**તડતડ** અ૦ [રવ૦] ફાટવાનો અવાજ(૨) ઝટ ઝટ **૦વું** અ૦ક્રિ૦ તડતડ અવાજ થવો (૨) ફાટું ફાટું થવું, તસતસવું (૩) ગુસ્સાથી બોલવું [લા] **–ડાટ** પું૦ તડતડવાનો અવાજ(૨)અ૦ ઝપાટાબંધ **–ડિયું** વિ૦ તડતડ અવાજ કરે એવું (૨) ન૦ બળતાં તડતડ અવાજ કરે એવું લાકડું **–ડિયો** પું૦ દેવતાની ચિનગારી (૨) એક દારૂખાનું [જુઓ તડફડ

**તડ ને ફ(–ભ)ડ** શ૦પ્ર૦ [તડનો દ્વિર્ભાવ]

**તડપડાટ** પું૦ જુઓ ટડપડ

**તડપવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ તરપવું

**તડફડ** અ૦ [દે] લાગતું જ, ઝટ (૨) મોઢામોઢ, ખુલ્લેખુલ્લું **૦વું** અ૦ક્રિ૦ તરફડિયાં મારવાં (૨) હાંફવું (૩) વ્યર્થ પ્રયત્ન કરવો–ફાંફાં મારવાં [લા] **–ડાટ** પું૦ તરફડવું તે **–ડિયાં** ન૦ બ૦ વ૦ દુઃખમાં હાથપગના પછાડા(૨)વલખાં ફાંફાં

**તડફેવું** અ૦ક્રિ૦ તરફડવું

**તડબૂચ** ન૦ [फा तरबुज] એક ફળ

**તડભડ** અ૦ જુઓ તડફડ [સામે ધસવું

**તડવું** અ૦ક્રિ૦ મારવા કે ઝગડવા માટે

**તડતડા** સ્ત્રી૦ ['તડવું' ઉપરથી] વડાતડી, બોલાબોલી (૨) મારામારી

**તડાક** અ૦ [રવ૦] તૂટવાનો અવાજ (૨) એકદમ, તરત જ

**તડાકો** પું૦ [રવ૦] જૂઠી વાત–ગપ (૨) એકાએક ઘસારો કે વૃદ્ધિ યા લાભ

**તડાગ** ન૦ [स] તળાવ

**તડાતડ** અ૦ [રવ૦] ઝટઝટ, ઉપરાઉપરી **–ડ(–ડી)** સ્ત્રી૦ બોલાબોલી, મારામારી (૨)ચડાચડી,સ્પર્ધા(૩)ઉતાવળ,ધમાચકડી

**તડામાર** અ૦ [તડવું+મારવું] ધમધોકાર, ઝપાટાબંધ **–ર(–રી)** સ્ત્રી૦ ઉતાવળ,ત્વરા

**તડિત** સ્ત્રી૦ [स] વીજળી

**તડિંગધૂમ** અ૦ [રવ૦] ઢોલકનો અવાજ

**તડી** સ્ત્રી૦ [स तड् ઉપરથી] ઝડી, દરોડો (૨) મારની ઝડી

**તડુકાવવું** સ૦ક્રિ૦, **તડુકાવું** અ૦ક્રિ૦ 'તડૂકવું'નું પ્રેરક ને ભાવે

**તડૂકવું** અ૦ક્રિ૦[રવ૦]રાડો કાઢવો,ગર્જવું

**તડૂકો** પું૦ તડૂકવાનો અવાજ

**તડેડાટ** પું૦ (૨) અ૦ જુઓ તડતડા'

**તડોતડ** અ૦ જુઓ તડાતડ

**તણખ** સ્ત્રી૦ [स तन्, प्रा तण=તણાવું] બળતરા સાથે સણકાની વેદના (૨) અવાજમાં ખેંચાવાથી આવતી કંકર્શતા

**તણખલું** ન૦[स तृणक]તરણું ઘાસની સળી

**તણખો** પું૦ દેવતાની ચિનગારી કે અંગારો

**તણછ** સ્ત્રી૦ તણખ **–છાવું** અ૦ક્રિ૦ અવયવ તણાવો (૨)લંગડાવું (૩) સણકા નાખવા ['ડકટાઈલ' [પં વિ]

**તણાઉ** વિ૦ તાણીને તાર ખેંચી શકાય એવું,

**તણાવું** અ૰ક્રિ૰ 'તાણવું'નું કર્મણિ; ખેંચાવું (૨) ગજા ઉપરાંતના કામના બોજા તળે કે ખર્ચમાં આવવું

**તણાવો** પું૰ [સ. तन् ઉપરથી] રથની સાગી નીચેનો દોર

**તણી** સ્ત્રી૰, **–ણું** ન૰, **–ણો** પું૰ [દે. तणय] છઠ્ઠી વિભક્તિનો પ્રત્યય [પ.]

**તત્** સ૰ [સં.] તે. **–તકાલ**, **–તક્ષણ**, **–તખેવ** અ૰ તે જ વખતે; તરત જ [પ.]

**તતડવું** અ૰ક્રિ૰ [રવ૰] જુઓ તડતડવું

**તતડાટ** પું૰ તતડવું તે. **–વવું** સ૰ક્રિ૰ 'તતડવું'નું પ્રેરક (૨) ધમકાવવું [લા.]

**તતડિયું** વિ૰ બળતાં તડતડિયા ઊડે એવું (લાકડું, કોલસો ઇ૰). **–યો** પું૰ તણખો; તડતડિયો

**તતઃ** અ૰ [સં] પછી; તો પછી

**તતૂડી** સ્ત્રી૰ [રવ૰] નાનું તતૂડું. **–ડું** ન૰ એક જાતનું રણશિંગું

**તત્કાલ** અ૰ [સં] તે જ વખતે; તરત જ. **–લીન** વિ૰ [સં.] તે સમયનું. **–ળ** અ૰ જુઓ તત્કાલ [તત્ક્ષણ

**તત્ક્ષણ** અ૰ [સં.] તે જ ક્ષણે; તાબડતોબ;

**તત્ત્વ** ન૰ [સં.] કોઈ વસ્તુનું મૂળ અસલ કે વાસ્તવિક રૂપ (૨) સાર; રહસ્ય (૩) પંચભૂતમાંનું દરેક (૪) સાંખ્યનાં ૨૫ તત્ત્વોમાંનું દરેક – ૫ ચમહાભૂત, પંચ વિષયો, દસ ઇંદ્રિયો, મન, બુદ્ધિ, અહંકાર, પ્રકૃતિ અને પુરુષ. ૰ગ્રાહિણી વિ૰ સ્ત્રી૰, ૰ગ્રાહી વિ૰ તત્ત્વ ગ્રહણ કરનારું. ૰ચિંતન ન૰ તત્ત્વ વિષે વિચાર કરવો તે. ૰જ્ઞ વિ૰ [સં] તત્ત્વને જાણનારું (૨) પું૰ ફિલસૂફ. ૰જ્ઞાન ન૰ [સં] તત્ત્વ સંબંધી જ્ઞાન; ફિલસૂફી. ૰જ્ઞાની વિ૰ (૨) પું૰ [સં.] તત્ત્વજ્ઞ. ૰તઃ અ૰ [સં.] તત્ત્વની દૃષ્ટિએ; ખરી રીતે. ૰દર્શન ન૰ તત્ત્વજ્ઞાન; ફિલસૂફી. ૰મીમાંસા સ્ત્રી૰ 'મેટાફિઝિક્સ'. ૰વેત્તા પું૰ તત્ત્વજ્ઞાની; ફિલસૂફ. **–ત્ત્વાર્થ** પું૰ મૂળ સત્ય; ખરું તત્ત્વ

**તત્પર** વિ૰ [સં.] બરાબર પરોવાયેલું; એકધ્યાન (૨) તૈયાર; સજ્જ (માણસ). ૰તા સ્ત્રી૰

**તત્પરાયણ** વિ૰ [સં.] તત્પર

**તત્પુરુષ** પું૰ [સં.] સમાસના ચાર મુખ્ય પ્રકારમાંનો એક, જેમાં પૂર્વપદ ઉત્તરપદ સાથે વિભક્તિના સંબંધથી જોડાય છે [વ્યા.]

**તત્ર** અ૰ [સં.] ત્યાં

**તત્સમ** વિ૰ [સં.] મૂળ પ્રમાણેનું–બરાબર (૨) મૂળ ભાષામાં અને પ્રાકૃતમાં સરખો એવો (શબ્દ) [વિસ્તાર; લંબાણ

**તથા** સ્ત્રી૰ [દે. तत्ति] સ્પૃહા; તમા (૨)

**તથા** અ૰ [સં.] અને (૨) તે પ્રમાણે; તેમ. ૰ગત વિ૰ [સં.] પરમપદે પહોંચેલું (૨) પું૰ બુદ્ધ (૩) જ્ઞાની. ૰પિ અ૰ [સં] તોપણ. ૰ભૂત વિ૰ [સં.] તે પ્રમાણે બનેલું. ૰સ્તુ શ૰પ્ર૰ [+સં. अस्तु] 'તેમ થાઓ'; 'એવું હો'

**તથ્ય** વિ૰ (૨) ન૰ [સં.] સત્ય; સાચું. **–થ્યાંશ** પું૰ તથ્ય–સત્યનો અંશ (૨) મહત્ત્વનો ભાગ કે સારાંશ

**તદનુરૂપ** વિ૰ [સં.] તેના જેવું, તેના રૂપનું

**તદનુસાર** અ૰ [સં.] તે પ્રમાણે

**તદપિ** અ૰ [સં.] તોપણ

**તદબીર** સ્ત્રી૰ [અ.] યુક્તિ

**તદર્થે** અ૰ [સં] તેને માટે; તેને ખાતર

**તદા** અ૰ [સં.] ત્યારે

**તદાકાર** વિ૰ [સં] તેના જ આકારનું, તદ્રૂપ (૨) તન્મય; લીન [વિશેષ; વળી

**તદુપરાંત**, **તદુપરિ** [સં.] અ૰ તે ઉપરાંત;

**તદ્ગુણ** વિ૰ [સં.] તે કે તેના ગુણવાળું (૨) પું૰ તેનો ગુણ

**તદ્દન** અ૰ બિલકુલ; છેક (૨) નર્યું

**તદ્ધિત** પું૰ [સં.] [વ્યા.] મૂળ નામ, સર્વનામ, વિશેષણ કે અવ્યયને લાગીને નવો શબ્દ બનાવતો પ્રત્યય (૨) વિ૰ તે પ્રત્યયો લાગીને બનેલું

**તદ્ભવ** વિ૰ [સં.] તેમાંથી થતું–જન્મતું (૨) મૂળ ભાષામાંથી પ્રાકૃતમાં આવેલો અપભ્રષ્ટ (શબ્દ)

**તદ્રૂપ** વિ૰ [સં.] તેના જેવું; તદાકાર

**તદ્વિદ** વિ૦ (૨) પુ૦ [સ] જુઓ તજ્જ્ઞ
**તન** પુ૦ [સ તનય] પુત્ર, દીકરો
**તન** ન૦ [ફા, સ તનુ] શરીર, દેહ
**તનક** [ફા તનુક, સ તનુ] થોડું (૨) નાનું,
**તનખો** પુ૦ [ફા તનખ્વાહ] પગાર
**તનમન** અ૦ [તન+મન] ખૂબ આતુરતાથી –અધીરાઈથી ૦**ધન** ન૦બ૦વ૦ સર્વસ્વ, બધી શક્તિ સાધન વગેરે –**નાટ** પુ૦ આવેગ, જુસ્સો, અધીરાઈ
**તનમનિયું** ન૦ એક જાતનું ફૂલ (૨) કાનનું એક ઘરેણું
**તનય** પુ૦[સ] પુત્ર –**યા** સ્ત્રી૦[સ] પુત્રી
**તનુ** વિ૦[સ] કૃશ, પાતળું (૨) થોડું (૩) નાનું (૪) સુંદર
**તનુ(–નૂ)** સ્ત્રી૦,ન૦ [સ] શરીર ૦**જ** પુ૦ [સ] પુત્ર ૦**જા** સ્ત્રી૦ [સ] પુત્રી
**તન્મય** વિ૦ [સ] એકાગ્ર, લીન
**તન્માત્ર** [સ] ન૦, –**ત્રા** સ્ત્રી૦ પંચમહાભૂતોનું શુદ્ધ–સૂક્ષ્મ રૂપ
**તન્વી** સ્ત્રી૦ [સ] નાજુક સુકુમાર સ્ત્રી
**તપ** ન૦ [સ] ઇંદ્રિયદમન, તપસ્યા (૨) લાંબો વખત રાહ જોતી કે ઊભા રહેવું પડે તે, તપવું પડે તે [લા]
**તપખીર** સ્ત્રી૦ છીંકણી –**રિયું,–રી** વિ૦ તપખીરના રંગનું
**તપત** સ્ત્રી૦ ગરમી, સહેજસાજ તાવ
**તપલોક** પુ૦ સાત લોકમાંનો છઠ્ઠો–તપસ્વીઓનો લોક
**તપવવું** સ૦ક્રિ૦ 'તપવું'નું પ્રેરક
**તપવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા તપ્] ઊનું–ગરમ થવું (૨) તપ કરવું (૩)[લા] લાંબો વખત રાહ જોતા ઊભા રહેવું,ખોટી થવું (૪) ગુસ્સે થવું
**તપશ્ચર્યા** સ્ત્રી૦ [સ] તપ કરવું તે,તપસ્યા
**તપસી** વિ૦ (૨) પુ૦ તપ કરનાર
**તપસીલ** સ્ત્રી૦ વિગત,જુદી જુદી હકીકતનો ફોડ ૦**વાર** અ૦ વિગતવાર
**તપસ્યા** સ્ત્રી૦ [સ] તપ, તપશ્ચર્યા
**તપસ્વિની** વિ૦ સ્ત્રી૦ (૨) સ્ત્રી૦ [સ] તપસ્યા કરનાર સ્ત્રી
**તપસ્વી** વિ૦ (૨) પુ૦ [સ] તપ કરનાર
**તપાડ(–વ)વું** સ૦ક્રિ૦ 'તપવું'નું પ્રેરક
**તપાસ(૦ણી)** સ્ત્રી૦ [અ તજસ્સુસ] તપાસવું
**તપાસાવવું** સ૦ક્રિ૦ તપાસાવવું
**તપાસવું** સ૦ક્રિ૦ [તપાસ] શોધવું ખોળવું (૨) ચાકસી કરવી,ઊંડા ઊતરીને જોવું (૩) સંભાળવું, તજવીજ રાખવી
**તપાસ–સમિતિ** સ્ત્રી૦ તપાસ કરનાર સમિતિ
**તપાસાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'તપાસવું'નું પ્રેરક
**તપેલી** સ્ત્રી૦ પહોળા મોંનું (ધાતુનું) એક વાસણ –**લું** ન૦ મોટી તપેલી
**તપો–** [સ] (સમાસમાં પૂર્વપદે ઘોષવ્યંજન પૂર્વે) ૦**ધન** વિ૦ [સ] તપ એ જ જેનું ધન છે એવું (૨)બ્રાહ્મણોની એ નામની જાતનું (૩)પુ૦ તપસ્વી (૪)તપોધન જ્ઞાતિનો બ્રાહ્મણ ૦**બલ** [સ] (–ળ) ન૦ તપનું બળ,તપનો પ્રભાવ ૦**ભૂમિ(–મી)** સ્ત્રી૦ તપથી પવિત્ર થયેલી ભૂમિ, તપોવન ૦**લોક** પુ૦ [સ] જુઓ તપલોક ૦**વન** ન૦ [સ] તપસ્વીનું નિવાસસ્થાન
**તપ્ત** વિ૦ [સ] તપેલું કે તપાવેલું
**તફડવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ તડફડવું
**તફડંચી(–બાજી)** સ્ત્રી૦ [જુઓ તફડક] પારકાના માલ કે કૃતિની ઉચાપત ચોરી
**તફડાટ** પુ૦ જુઓ તડફડાટ
**તફડાવવું** સ૦ક્રિ૦ તરફડાવી લેવું,ચોરી જવું
**તફડકે** અ૦ [અ તફ્‌ફક] ચોરાઈ, લેવાઈ કે ઉચાપત થયું હોય એમ [લીંબડીમાં]
**તફસીલ** સ્ત્રી૦[અ], ૦**વાર** અ૦ જુઓ તપ
**તફાવત** પુ૦ [અ] ફરક, ઓછાવત્તાપણું
**તફો** પુ૦ [અ તાફ્ક] જથો, વિભાગ
**તબક** સ્ત્રી૦ [અ] રકાબી, તાસક, છીછું (૨) માળ, મજલો ૦**ડી** સ્ત્રી૦ નાની તબક –રકાબી
**તબક્કો** પુ૦ [અ તબક્ક] મજલો, માળ (૨) સ્થિતિ, દશા (૩) પાયરી, દરજ્જો (૪) વિભાગ, ખંડ
**તબડક** અ૦[રવ૦][ઘોડાની દોડનો અવાજ] –**કી** સ્ત્રી૦ ઘોડાની દોડનો પગરવ (૨) દોડ –**કો** પુ૦ ઝપાટો, સપાટો, વેગ

**તબડાવવું** સ૦ક્રિ૦ [રવ૦] દોડાવવું (૨) દબડાવવું; ધમકાવવું
**તબડૂક** વિ૦ બોટ;કમઅક્કલ(૨)મૂઢ;અવાક
**તબદીલ** વિ૦ [અ.] બદલાયેલું; ફેરેલું. **–લી** સ્ત્રી૦ ફેરબદલી
**તબલચી** પું૦[ફા.]તબલાં–નરઘાં વગાડનાર
**તબલીઘ** સ્ત્રી૦ [અ.] શુદ્ધિ; ધર્માંતર
**તબલું** ન૦ [અ. तब्ल] એક વાદ્ય; નરઘું
**તબિયત** સ્ત્રી૦[અ.] મનની સ્થિતિ–મિજાજ (૨) શરીરની હાલત (તંદુરસ્તી કે માંદગી બાબતની)
**તબીબ** પું૦ [અ.] વૈદ્ય; હકીમ. **–બી** વિ૦ તબીબને લગતું (૨) સ્ત્રી૦ વૈદું
**તબેલો** પું૦ [અ. तवील्ह] ઘોડા, બળદ ઇ૦ કે ગાડી રાખવાનું ડેલું કે મકાન
**તબો** પું૦ ચલમનો તવો
**તઅલ્લુક** ન૦ [અ. तअल्लुक] તાલુકો; માણું
**તમ** ન૦ [સં.] અંધારું (૨) તમોગુણ વિ૦ને લાગતાં 'સૌમાં શ્રેષ્ઠ' એમ અર્થ બતાવનારો પ્રત્યય. ઉદા૦ શ્રેષ્ઠતમ
**તમ**.સ૦ તમે [પ]
**તમણું** સ્ત્રી૦[દે.]ભોંય ખોદીને કરેલો ચૂલો
**તમણું** વિ૦ ત્રણ ગણું; ત્રમણું
**તમતમાટ** વિ૦ તમતમું (૨) પું૦ તીખાશ
**તમતમું** વિ૦ બહુ તીખું
[સં.] તમાલવૃક્ષનું પાંદડું. **૦પત્રી** સ્ત્રી૦ તમાલપત્ર
**તમાશગીર, તમાશબીન** પું૦ તમાશો જોનાર; પ્રેક્ષક (૨) તમાશો કરનાર
**તમાશો** પું૦ [ફા. तमाशा] ઘણા લોકો જોવા મળે એવો ખેલ કે રમત (૨) ફજેતી[લા.]
**તમાસગીર,તમાસબીન,તમાસો** જુઓ તમાશગીર, તમાશબીન, તમાશો
**તમિસ્ર** ન૦ [સં.] અંધકાર
**તમે(–મો)** (મેં', મો') [પ્રા. तुम्ह] બીજો પુરુષ સ૦; 'તું'નું બ૦ વ૦
**તમોગુણ** પું૦[સં.] પ્રકૃતિનો એક ગુણ(૨) ક્રોધ; આકરો સ્વભાવ [ચક્કર
**તમ્મર** સ્ત્રી૦ [સં. तिमिर] આંખે આવતાં
**તર** વિ૦ [ફા.] રસકસથી ભરેલું;તાજું(૨) ધરાયેલું,તૃપ્ત(૩)પૈસાદાર(૪)મસ્ત,ચકચૂર
**તર** સ્ત્રી૦ [દે.] દહીં દૂધ પરની મલાઈની પોપડી
**–તર** પ્રત્યય. ક્રિ૦ને લાગતાં ન૦ બનાવે છે. ઉદા૦ ઘડતર; ભણતર (૨) [સં.,ફા.] વિ૦ને લાગતાં 'તેથી અધિક–વિશેષ' અર્થ સૂચવે. ઉદા૦ અધિકતર; બહેતર [તિરસ્કારમાં]

તરછોડવાથી થતી અસર (૨) તિરસ્કાર; છિટકાર. ૦વું સ૦ક્રિ૦ જોરથી આંચકો મારવો (૨) તિરસ્કારપૂર્વક કાઢી મૂકવું (૩)તુચ્છકારવું;ધિક્કારવું.–ડો પુ૦ તરછોડ
**તરજ** સ્ત્રી૦ [જુઓ તર્જ] ગાવાની ઢબ
**તરજુમિયું** વિ૦ભાષાની છટા કે ભાવ વિનાનું, માત્ર શાબ્દિક સમાનતાવાળું (ભાષાંતર)
**તરજુમો** પું૦ [અ.] ભાષાંતર
**તરડ** સ્ત્રી૦ [રવ૦] તડ, ફાટ, ચીરો. ૦વું અ૦ક્રિ૦ તરડ પડવી, ફાટવું(૨)વાંકુ–ત્રાંસું થવું (૩) વ કોઈને વિરુદ્ધ ચાલવું. –ડાટ પુ૦ તરડાવું–ફાટવું તે (૨) અભિમાન; મગદૂર. –ડાવું અ૦ક્રિ૦ તરડવું
**તરણ** ન૦ [સં.] તરવાની ક્રિયા (૨) તરવાનું સાધન; હોડી. ૦તારણ વિ૦ (૨) પુ૦ તારણતરણ; ઉદ્ધારનાર
**તરણ** ન૦ + [જુઓ તૃણ] તરણું
**તરણિ** પુ૦ [સં.] સૂરજ. ૦તનયા સ્ત્રી૦ યમુના નદી [ત્રાપો; હોડી
**તરણિ(–ણી)** સ્ત્રી૦ [સં.] તરવાનું સાધન;
**તરણું** ન૦ [જુઓ તૃણ] તરખલું
**તરણોપાય** પું૦ [સં.] તરી જવાનો–બચવાનો ઉપાય
**તરત** અ૦ [સં. त्वरित, प्रा. तुरत] એકદમ; ઝટ.૦બુદ્ધિ વિ૦ હાજરજવાબી બુદ્ધિ; વાળું(૨)સ્ત્રી૦ શીઘ્ર કામ દે એવી–સમય-સૂચક બુદ્ધિ
**તરતમ** વિ૦ [સં, પ્રા.] ઓછુંવત્તું
**તરતીબ** સ્ત્રી૦ [अ.] આચાર, રીતભાત વગેરેનું શિક્ષણ (૨) વ્યવસ્થા; ગોઠવણ (૩) સભાગ, માવજત
**તરપં(–પિં)ડી** સ્ત્રી૦ [સં. त्रि + पिंड] મરનારની વરસીને દિવસે કરાતી શ્રાદ્ધક્રિયા
**તરફ** સ્ત્રી૦ [अ.] બાજુ; પક્ષ(૨)તંતુવાદ્યના મુખ્ય તારની નીચે, રણકવા માટે રખાતા તારનો સમૂહ કે પ્રત્યેક તાર (૩) અ૦ બાજુ; ભણી ['તરફડવું'માં
**તરફડવું**, **તરફડાટ**, **તરફડિયું** જુઓ
**તરફણ** સ્ત્રી૦ [સં. त्रि + फणा] દાણા વાવવાનું એક ઓજાર; ત્રણ દાંતાનો નાનો વાવણિયો [સ્ત્રી૦ પક્ષપાત; ઉપરાણું
**તરફદાર** વિ૦તરફેણ કરતું; પક્ષવાળું.–રી
**તરફી** વિ૦ (સમાસમાં) તરફનું. ઉદા૦ એકતરફી [બાજુ; પક્ષ(૨)તરફદારી
**તરફેણ** (ફે)સ્ત્રી૦[अ. तरफ़नुं બ૦વ૦ तरफ़ैन]
**તરફોડો** પુ૦[રવ૦]છણકો,છાકોટો,ધુતકાર
**તરબતર** [फा.] ખૂબ તર;પ્રવાહીથી ભરેલું; તરબોળ
**તરબૂચ** ન૦,–ચી સ્ત્રી૦ જુઓ'તડબૂચ'માં
**તરબોળ** વિ૦ [તર (फा.)+બોળ (બોળવું)] તદ્દન પલળી ગયેલું
**તરભડ** સ્ત્રી૦ [રવ૦] બોલાબોલી; તકરાર. ૦વું અ૦ક્રિ૦આવેશપૂર્વક બોલવું;કજિયો કરવો
**તરભાણી** સ્ત્રી૦[સં.ताम्रभांड]ધર્મવિધિમાં વપરાતી તાંબાની તાસક. –ણું ન૦ મોટી તરભાણી
**તરભેટ(–ટો)** પું૦ [જુઓ ત્રિભેટો] ત્રણ ગામના સીમાડા કે રસ્તા ભેગા થતા હોય એવી જગા
**તરલ** વિ૦ [સં.] ચપળ;અસ્થિર(૨)જલદી ઊડી જાય એવું; 'મોબાઈલ' [પ. વિ.](૩) પું૦ હારનું વચ્ચેનું રત્ન
**તરવર** અ૦ ત્વરાથી તળે ઉપર–સળવળ થતું હોય એમ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ ઉપર તળે થવું; સળવળવું (૨) ત્વરાથી અધીરા થવું. –રાટ પુ૦ ધમપછાડ,અધીરાઈ,ચંચળતા
**તરવંક** ન૦ [તર (ત્રિ)+વ ક(વાંકુ)]વક્રતા
**તરવાડી** પું૦ ત્રિવેદી; એક અટક
**તરવાડો** પું૦ [સં. तल (તાડ)+વાડો(વાઢવું)] ખજૂરા ઊછેરનારો; તાડી કાઢનારો
**તરવાયો** પું૦ [તર (ત્રિ)+પાદ (સં)] ત્રણ પાયાની ઘોડી; માંચી
**તરવાર** સ્ત્રી૦ [સં. तलवारि फा. तल्वार] સમશેર, ખડગ. –રિયો વિ૦ પુ૦ સહેજ સહેજમાં તરવાર ખેંચે એવો (૨)તરવાર વાપરી જાણનારો યોદ્ધો
**તરવાવું** અ૦ક્રિ૦ કાચો ગર્ભ પડવો(ઢોર માટે)

**તરવું** સ૦ક્રિ૦ [સ. તૄ; પ્રા. તર] ઓળંગવું; પાર કરવું (૨) અ૦ક્રિ૦ ડૂબ્યા વિના પાણીમાં ઉપર રહેવું કે ખસવું(૩) બચવું [લા.]

**તરશ** સ્ત્રી૦ [સ. તર્ષ, તૃષા] પાણી પીવાની ઇચ્છા; પ્યાસ(૨) તીવ્ર ઇચ્છા [લા.]. **–શ્યું** વિ૦તરસવાળું; પ્યાસું. **–સ** સ્ત્રી૦ તરશ

**તરસ** [સં. તર્ક્ષ] એક જંગલી જાનવર – ઝરખ

**તરસ** પું૦ [ફા. તર્સ] ક્રોધ

**તરસાડ** સ્ત્રી૦ [સ. તલ(તાડ)ઉપરથી]તાડના પાદડાં; જાવલી [તલસાવવું

**તરસાવવું** સ૦ક્રિ૦['તરસ' ઉપરથી]ઝુરાવવું;

**તરસ્યું** વિ૦ જુઓ તરશ્યું

**તરંગ** પું૦ [સ.] પાણીની લહેર; મોજું (૨) કલ્પના; બુટ્ટો. **–ગિણી** સ્ત્રી૦ [સ.]નદી **–ગિત** વિ૦ [સં.] લહેરો ખાતું; હાલતું. **–ગી** વિ૦ [સ] મનના તરંગ પ્રમાણે વર્તનારું (૨) તરંગો – કલ્પનાઓ કર્યા કરનારું

**તરાઈ** સ્ત્રી૦ [હિં.] પહાડની તળેટીનો પ્રદેશ

**તરાડ** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ફાટ; ચીરો [ગાયન

**તરાણું(–નો)** પું૦ [ફા] એક તરેહનું

**તરાપ** સ્ત્રી૦ છલંગ (૨) એકદમ મારેલી ઝૂટ

**તરાપો** પું૦ [સર૦ [સ. તપ્ર, પ્રા. તપ્પ] વાંસ કેલાકડાંને એકબીજાની સાથે બાંધીને બનાવેલો પાણીમાં તરે તેવો પાટ જેવો ઘાટ; ત્રાપો [તરી શકાય તેટલું

**તરામણું** વિ૦ તરીને જવું પડે એટલું (૨)

**તરિ** સ્ત્રી૦ [સ] હોડી

**તરિયો** પું૦ [સ. ત્રિ ઉપરથી] એકાંતરિયો (૨) ચોથિયો તાવ [ડાંગરનો દાણો

**તરિયો** પું૦ [તરી આવવું] ચોખામાં રહેલો

**તરી** સ્ત્રી૦ [હિં તરિયા] મલાઈ(૨) કાપ (૩) ઉપર તરતી કોઈ પોપડી – થર

**તરી** વિ૦[સ.ત્રિ ઉપરથી]ત્રણ ગણું(આંકમાં)

**તરી** સ્ત્રી૦ [સ.] હોડી; તરિ

**તરી** સ્ત્રી૦ [ફા.] જળમાર્ગ

**તરીકે** અ૦ [જુઓ તરીકો] –ની માફક, પ્રમાણે; પેઠે; રૂપે

**તરીકો** પું૦ [અ.] રસ્તો; માર્ગ (૨) રીત

**તરુ** ન૦ [સં.] ઝાડ

**તરુણ** વિ૦ [સ.] જુવાન (૨) પું૦ જુવાન પુરુષ. **–ણી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ.] યુવાનીમાં આવેલી (૨) સ્ત્રી૦ યુવાન સ્ત્રી; યૌવના

**તરુવર** ન૦ [સ.] મોટું ઝાડ

**તરેશટ** (રે') પું૦ [અ. તર્રાર] ગાંઠો તરડાઈ જાય એવી બૂમ (૨) ક્રોધનો આવેશ

**તરેરી** (રે') સ્ત્રી૦ [જુઓ તરેરાટ] ગુસ્સાના આવેશની ધ્રુજારી [જાત

**તરેહ** સ્ત્રી૦ [અ. તરહ] રીત, પ્રકાર(૨)ભાત,

**તરોપો** પું૦ નાળિયેર

**તર્ક** પું૦ [સ.] અનુમાન; કલ્પના (૨)વિચાર-પ્રક્રિયા (૩) સંભવિત ખુલાસો; 'હાઇ-પોથિસીસ' (૪) તર્કશાસ્ત્ર; ન્યાયશાસ્ત્ર. **૦વિતર્ક** પું૦ ઊહાપોહ (૨) ગમે તેમ વિચાર દોડાવ્યા કરવા. **૦શાસ્ત્ર** ન૦ [સ] ન્યાયશાસ્ત્ર; 'લૉજિક'.

**તર્જ** સ્ત્રી૦ [અ.] તરજ; ગાવાની ઢબ

**તર્જન** ન૦,**–ના** સ્ત્રી૦ [સ.] ઠપકો; ધમકી (૨) તરછોડ, તિરસ્કાર

**તર્જની** સ્ત્રી૦ [સ] અંગૂઠા પાસેની આંગળી

**તર્જવું** સ૦ક્રિ૦ [સ તર્જ્] ઠપકો આપવો, ધમકાવવું (૨) તરછોડવું, ધુત્કારવું

**તર્પણ** ન૦[સ] તૃપ્તિ (૨) જુઓ જલાંજલિ. **–ણીય** વિ૦ તૃપ્ત કરી ગકાય કે કરવા યોગ્ય

**તર્પવું** સ૦ક્રિ૦ [સ. તૃપ્] તૃપ્ત કરવું; સંતોષવું

**તર્પિત** વિ૦ [સ.] તૃપ્ત થયેલું

**તલ** પું૦ [સ. તિલ] એક તેલી બી કે તેનો છોડ(૨) એને મળતો ચામડી ઉપરનો ડાઘો

**તલ** [સ.] ન૦ તળિયું (૨) નીચેનો પ્રદેશ; તળેટી (૩) સપાટી. ઉદા૦ 'ભૂતલ'

**તલક** અ૦ [હિં.] સુધી, લગી

**તલખ** સ્ત્રી૦ [જુઓ તલસવું] ઝંખના; ઉતેજારી (૨) વ્યાકુળતા (૩) તરસ. **૦વલખ** અ૦[સ. વિલક્ષ ઉપરથી]પાણી ન મળવાથી અસ્વસ્થ. **૦વું** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ તલસવું] ઝંખવું **–ખાં** ન૦બ૦વ૦ ઝંખના; પ્રાપ્તિ માટેની વ્યાકુળતા

**તલપ** સ્ત્રી૦ [અ તલબ] (પ્રાય વ્યસનની -ચીજની) ઉત્કટ ઇચ્છા, તાલાવેલી (૨) ફૂદકો, ફલંગ ૦વું અ૦ક્રિ૦ એમ દમ તલપ -ફૂદકો મારવો (૨) તલસવું

**તલપાપડ** વિ૦ [તલ+પાપડ] આતુર, અધીરું

**તલપૂર** વિ૦ તલ જેટલું (૨) મહેજ પણ

**તલફવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ તલપવું

**તલબ** સ્ત્રી૦ [અ] ઉત્કટ ઇચ્છા, તલપ

**તલભાર, તલમાત્ર** વિ૦ તલ જેટલું, સહેજ

**તલવટ** પુ૦ જુઓ તલવટ

**તલવાર** સ્ત્રી૦ જુઓ તરવાર

**તલસરું** ન૦ [પ્રા તિલ્લસરિયા] જેમા તલ થાય છે તે શીંગ (૨) તલ ખંખેરી લીધા પછીનો તલનો છોડ

**તલસવું** અ૦ક્રિ૦ [સ તૃ઼્] અતિ આતુર હોવું, આતુરતાથી તરફડવું

**તલસાટ** (-ટો) પુ૦ [જુઓ તલસવું] આતુરતા તરફડાટ

**તલસાંકળી** સ્ત્રી૦ [પ્રા તિલ્લસંકુલિયા] તલની બનાવેલી એક વાની

**તલસ્પર્શ** પુ૦ [સ] તળિયાનો સ્પર્શ (૨) ઝપાટીનો સ્પર્શ -ર્શિતા સ્ત્રી૦ -ર્શી વિ૦ તલસ્પર્શ કરતું (૨) વસ્તુના તળિયા સુધી ઊંડે જઈ વિચારતું

**તલાક** સ્ત્રી૦ [અ] છૂટાછેડા ફારગતી (પ્રાય મુસલમાન લગ્ન અંગે) [મહેનો

**તલાટી** પુ૦ મહેસૂલ વસૂલ કરનાર સરકારી

**તલાતલ** ન૦ [સ] સાત પાતાળમાનુ એક

**તલાવ** ન૦ [પ્રા (સ તડાગ)] એક જળાશય, નાનુ સરોવર ૦ડી સ્ત્રી૦, ૦ડું ન૦ નાનુ તળાવ

**તલાશ** સ્ત્રી૦ [ફા] શોધ તપાસ

**તલી** સ્ત્રી૦ ઝીણા તલ

**તલી** સ્ત્રી૦ તિલ્લી, બરોળ [કસબી છેડો

**તલો** પું૦ [અ તલા(સોનુ) ઉપરથી] પાઘડીનો

**તલ્પ** ન૦ [સ] શય્યા, પથારી

**તલ્લાક** સ્ત્રી૦ જુઓ તલાક

**તલ્લી** સ્ત્રી૦ બરોળ

**તલ્લીન** વિ૦ [સ] ગરક, લીન, એકાકાર

**તવ** સ૦ [પ] તારું [પ]

**તવ** અ૦ ત્યારે [પ]

**તવર્ગ** પુ૦ [સ.] ત્ થ્ દ્ ધ્ ન્ એ વ્યંજનો

**તવંગર** વિ૦ [ફા તુવાંગર] પૈસાદાર, તાલેવંત

**તવાઈ** સ્ત્રી૦ ['તવાવું' ઉપરથી, અથવા ફા ?] કમબખ્તી, આફત, ધાડ (૨) તાકીદ, ધમકી

**તવાજો** પુ૦ [અ તવાજ્અ] પરોણાચાકરી

**તવારીખ** સ્ત્રી૦ [અ] ઇતિહાસ [ક્રમ'ણિ

**તવાવું** અ૦ક્રિ૦ [સ. તપ, પ્રા તવ] 'તાવવું'નુ

**તવી** સ્ત્રી૦ નાનો તવો

**તવેથો** પુ૦ [સ તપ્, પ્રા તવ પરથી] રસોઈના ઉપર તળે કરવાનુ કે ઉથલાવવાનુ એક સાધન તાવેથો

**તવો** પુ૦ [પ્રા તવય દુર્ગી તવા] રોટલા શેકવાનુ એક પાત્ર, મોટી લોઢી (૨) ચલમમા મૂકવાની ગોળ ચપટી ઠીકરી

**તશરીફ** સ્ત્રી૦ [અ] મોટાઈ, મહિમા, શ્રેષ્ઠતા (મોટા માણસને 'પધારો' એમ કહેવામા વપરાય છે - તશરીફ લાવો)

**તસતસવું** અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ભરચક તંગ થવુ

**તસતસાટ** પુ૦ તસતસવુ તે

**તસબી** સ્ત્રી૦ [અ] (જપવાની) માળા, બેરખો

**તસર** સ્ત્રી૦ [સ ત્રસર પ્રા તસર] ત્રસની તીલીચ્છા(૨) તસર એ જાતનુ કપડ

**તસલ્લી** સ્ત્રી૦ [અ] આશ્વાસન, ભરોસો

**તસવી** સ્ત્રી૦ જુઓ તસબી

**તસવીર** સ્ત્રી૦ [અ] છબી, ચિત્ર [નાપ

**તસુ** પુ૦, સ્ત્રી૦ [અ તસ્સુજ] એક ઇંચ જેટલું

**તસુ** વિ૦ [અપ૦ તસ્મ, સ તાદૃશ] તેવુ [પ]

**તસોતસ** અ૦ તસતસે એમ, તંગ

**તસ્કર** પુ૦ [સ] ચોર ૦વું અ૦ક્રિ૦ ચોરવુ -રી સ્ત્રી૦ ચોરનુ કામ, ચોરી

**તસ્ત, ૦રું, -સ્તાનું** ન૦ [ફા તસ્ત, ત્રા] મડમૂત ઝીલવાનુ વાસણ (૨) કોગળા વગેરેનુ પાણી ઝીલવાનુ વાસણ

**તસ્દી** સ્ત્રી૦ [અ. તસ્દીઅ] શ્રમ, મહેનત

**તહ** પુ૦, સ્ત્રી, ન૦ [ફા] સુલેહ, સંધિ

**તહકુ(-કૂ)બ** વિ૦ [અ તવક્કુફ = ઢીલ]

મોકૂફ; મુલતવી. **–બી** સ્ત્રી૦ તહકૂબ રાખવું તે; મોકૂફી

**તહનામું** ન૦ [ફા.] સુલેહનો કોલકરાર–લેખ

**તહસીલ** સ્ત્રી૦; ન૦ [અ.] જમીનમહેસૂલ (૨) તાલુકો. **૦દાર** પું૦ તાલુકાનું મહેસૂલ વસૂલ કરનાર અમલદાર; મહાલકારી

**તહાં** અ૦ જુઓ તહીં [પ.]

**તહીં** અ૦ [પ્રા. तहि, तहिं] ત્યાં; ત્યહાં

**તહેનાત** (તહે) સ્ત્રી૦ [અ. तअय्युनात] સેવા કરવા માટેની હાજરી (૨) સેવાચાકરી; તાબેદારી

**તહેવાર** (તહે) પું૦ ટાણું; ખુશાલીનો દિવસ

**તહોમત** (તહો) ન૦ [અ. तुह्मत] આરોપ, આળ. **૦દાર** વિ૦ આરોપી. **૦નામું** ન૦ આરોપ મૂક્યો બાબતનું લખાણ

**તળ** ન૦ જુઓ તલ (૨) મૂળ (૩) પાયો (૪) જન્મસ્થાન. **૦પદ** ન૦ ગ્રામતળની જમીન (૨) અસલ–મૂળ જગા (૩) સપાટ જમીન (૪) જેનું પૂરું મહેસૂલ લેવાતું હોય એવી ખાલસા જમીન. **૦પદું** વિ૦ સ્થાનિક મૂળ વતનનું (૨) ગામડી; દેશી. **૦વટ** સ્ત્રી૦ પગનાં તળિયાંનું તળવાવું તે (૨) તળિયું (૩) જમીનની સપાટી (૪) ઉંમરાનું ઘડેલું લાકડું (૫) ભોજને ટેકવવા સામસામી ભીંતો પર ગોઠવીને રખાતું આડું લાકડું

**તળવાવું** અ૦ક્રિ૦ વધારે પડતા ઘસારાથી કે તાપથી પગનાં તળિયાંનું આળું થવું

**તળવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. तल] કકડાવેલા ઘીતેલમાં પકવવું [પૂરણ ભરેલું ગાદલું

**તળાઈ** સ્ત્રી૦ [દે. तल, तट्ठ = ગોદડું; બિછાનું]

**તળાતાંદળા** પું૦ બ૦ વ૦ [તળા (તળવું) + તાંદળા (સં. तण्डुल)] શેકેલા ચોખા- મમરા (૨) અ૦ ટૂંકેટૂંકું; લગારે વળગણ ન રહે એમ

**તળાવ** ન૦, **૦ડી** સ્ત્રી૦, **૦ડું** ન૦ જુઓ 'તલાવ'માં

**તળાવો** પું૦ ગાડાની પીંજણી તળેની આડી

**તળાંસવું** (૦) સ૦ક્રિ૦ ધીમે ધીમે ચાંપવું; ચંપી કરવી

**તળિયાઝાટક** અ૦ તળિયું ખુલ્લું થઈ જાય તેમ; ખુલ્લેખુલ્લું; પૂરેપૂરું ખુવાર

**તળિયું** ન૦ તડબૂચ

**તળિયું** ન૦ [સં. तल] છેક નીચેનો ભાગ; તળ (૨) પગનું તળિયું

**તળી** સ્ત્રી૦ જોડામાં પગના તળિયાને અડીને રહેતી ચામડાની પટી; સખતળી

**તળું** ન૦ જુઓ તળિયું

**તળે** અ૦ [સં. तल] નીચે; તળિયે. **૦ઉપર** અ૦ ઊંચુંનીચું; તળે કે ઉપર (૨) તલપાપડ; અધીરું [લા.]

**તળેટી** સ્ત્રી૦ [દે. तलहट्टिया] પર્વતની આજુબાજુનો નીચાણનો પ્રદેશ

**તંગ** વિ૦ [ફા.] ભિડાતું; ચપસીને આવી રહેતું (૨) તાણેલું; કસેલું (૩) છૂટ વગરનું (નાણાં કે વેપારની બાબતમાં) (૪) કાયર; કંટાળેલું (૫) પું૦ ઘોડાનું જીન ખસી ન જાય તે માટે પેટને કસીને બાંધેલો પટો

**તંગડી** સ્ત્રી૦ [જુઓ ટંગડી] ટાંટિયો (૨) ટૂંકી ચોરણી – લેંઘો

**તંગાશ** સ્ત્રી૦ [ફા. तंग ઉપરથી] તંગી, અછત

**તંગિયો** પું૦ [જુઓ તંગડી] નાની સૂંથણી

**તંગી** સ્ત્રી૦ [ફા.] તાણ; ન્યૂનતા, અછત

**તંડુલ** પું૦ [સં.] તંદુલ; ચોખા

**તંત** પું૦ [સં. तंति કે तंतु] તાર; તાંતણો (૨) કોઈ ઘટના કે વાતની પરંપરા– તેનો લાગો તાંતણો (૩) ચર્ચા, વાદવિવાદ, પંચાત (૪) છાલ; કેડો (૫) મમત; જિદ; હઠ

**તંતના** સ્ત્રી૦ [રવ૦] જુઓ તુનતુની

**તંતરવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. तंत्र ઉપરથી] છેતરવું; ધૂતી લેવું; ભોળવવું

**તંતુ** પું૦ [સં.] તાર; તાંતણો, રેસો કે પાતળી નસ. **૦વાદ્ય** ન૦ [સં.] તંતુથી વાગતું વાજિંત્ર

**તંતે(–તો)તંત** અ૦ [જુઓ તંત] એક કેડે બીજું એમ; લગાતાર (૨) બરોબર; પૂરેપૂરું

**તંત્ર** ન૦ [સં.] હિંદુઓનાં એક પ્રકારનાં શાસ્ત્રો (તેમાં મંત્રો, પ્રયોગો અને ... ઓ ઉપર વધુ ભાર મૂકેલો ...

'વ્યવસ્થા, પ્રબંધ (૩) તેની યોજના-પૂર્વક ગોઠવણ, આયોજન (૪) સિદ્ધાંત [ન્યા] –ત્રી પુ૦ [સ] તંત્ર ચલાવનાર, અધિપતિ (૨) છાપાનો સંપાદક (૩) સ્ત્રી૦ તતુવાદ્યનો તાર (૪) ધનુષની દોરી, પણછ (૫) એક તતુવાદ્ય

તંદુરસ્ત વિ૦ [ફા તંદુરુસ્ત] નીરોગી, સ્વસ્થ –સ્તી સ્ત્રી૦ આરોગ્ય

તંદુલ પુ૦ [જુઓ તંદુલ] ચોખા, તાંદુલ

તંદ્રા સ્ત્રી૦ [સ.] આળસ, સુસ્તી, ઘેન (નિદ્રાનો)

તંબાકુ(–ક્) સ્ત્રી૦[જુઓ તમાકુ] એક વનસ્પતિ, જેના પાંદડાં એક વ્યસનની ચીજ છે

તંબુ(–બૂ) પુ૦ દોરડાં અને થાંભલાને ટેકે તાણેલું છત્રીવાળું લૂગડાનું ઘર

તંબૂરો પુ૦ [અ તંબૂર] એક તતુવાદ્ય

તંબોળ પુ૦ [ફા તંબૂલ, સ તામ્બૂલ] નાગરવેલનું પાન (૨) તેની બીડી – બીડું (૩) ઘાટો લાલ રંગ (૪) ગળાનો એક રોગ –ળણ સ્ત્રી૦ તંબોળીની સ્ત્રી –ળી પુ૦ પાનસોપારી વેચનારો (૨) તે ધંધો કરનારી ન્યાતનો માણસ

તઃ [સ] નામને લાગતા 'માંથી', 'ની દૃષ્ટિએ' એવા અર્થનું અ૦બનાવે ઉદા૦ તત્ત્વત:

–તા [સ] ભાવવાચક નામ (સ્ત્રી૦) બનાવનો પ્રત્યય

તા પુ૦ [ફા] એક કાગળ, તાવ

તા. 'તારીખ'નું ટૂંકું રૂપ [વિણકર

તાઈ પુ૦ મુસલમાનની એક નાત, પીંજારો,

તાઉસ પુ૦ [અ તાવૂસ] મોર (૨) ન૦ એક છેડે મોરનો આકાર હોય એવું વાદ્ય

તાક સ્ત્રી૦ [સ તક્ર] છાશ

તાક સ્ત્રી૦ [જુઓ તાકવું] નેમ, ચોટ (૨) પુ૦ લાગ, તાકડો –ડો પુ૦ તાક, લાગ

તાકડો પુ૦ [ત્રાક ઉપરથી] તાગડો, દોરો

તાકણિયું વિ૦ તાકેડુ

તાકત સ્ત્રી૦ જુઓ તાકાત

તાકવું સ૦ક્રિ૦ [સ તર્ક્] એકી નજરે જોયા કરવું (૨) નિશાન બાંધવું (૩) ઇચ્છવું

તાકાત સ્ત્રી૦ [અ.] શક્તિ સામર્થ્ય, મગદૂર

તાકીદ સ્ત્રી૦ [અ] ઉતાવળ (૨) આજ્ઞા, ફરમાન; તરત કરવાની જરૂરિયાત (૩) ચેતવણી, ધમકી

તાકું ન૦ [અ. તાક્] ગોખલો, હાટિયું

તાકેડુ વિ૦તાક્યુ નિશાન પાડનાર, તાકણિયું

તાકો પુ૦ [અ] ફાડ્યા વિનાનું લાંબુ એક સરખું લૂગડું, થાન

તાકોડી વિ૦ જુઓ તાકેડુ

તાગ પુ૦ [સ સ્તાઘ, દ. થગ્ઘ] છેડો, અંત, નિવેડો (૨) પરણીને વિદાય થતાં વર તરફથી છેવટે ભાગોળે કન્યાપક્ષના ભાટ બ્રાહ્મણોને અપાતી દક્ષિણા કે લાગો

તાગડધિન્ના પુ૦બ૦વ૦ [રવ૦] મોજમજા

તાગડો પુ૦ [ત્રાક ઉપરથી] તાતણો

તાગડો પું૦ ['તાકવુ' ઉપરથી] તાકડો, લાગ

તાગવું અ૦ક્રિ૦ તાગ કાઢવો, માપ કાઢવું (૨) પરવારવું, તાગ આણવો, છૂટા થવું

તાછવું સ૦ક્રિ૦ [સ. તક્ષ્] ટાંકણાથી છોલવું, છોલીને ચકચકતું કરવું

તાછું ન૦ જુઓ તાસું

તાજ પું૦ [ફા] મુગટ, રાજમુગટ

તાજગી સ્ત્રી૦ [ફા] તાજાપણું (૨)તેજી, સ્ફૂર્તિ (૩) તંદુરસ્તી

તાજણ સ્ત્રી૦ [જુઓ તાજી] ઘોડી

તાજણો પું૦[ફા તાજિયાનહ]સાટકો,ચાબુક

તાજપોશી સ્ત્રી૦તાજ પહેરવાની–ગાદીએ આવવાની ક્રિયા

તાજવું ન૦ જુઓ ત્રાજવું

તાજા કલમ સ્ત્રી૦ [ફા] (ટૂંકમાં લખાય છે તા ક ) મુખ્ય લખાણ પૂરું થયા પછી તેની નીચે ઉમેરેલું લખાણ

તાજિયો પુ૦ [અ] તાબૂત [(ઘોડો)

તાજી વિ૦ [ફા] અરબી–ઉત્તમ પ્રકારનો

તાજુબ વિ૦ [અ] આશ્ચર્યચકિત, દંગ –બી સ્ત્રી૦ આશ્ચર્ય

તાજું વિ૦[ફા તાજહ] નવું, તરતનું (૨) થાક ઉતરી જઈને સ્ફૂર્તિમાં આવેલું (૩) પૈસાથી ભરેલું, તર

મસ્તી, તોફાન ૦પૂરો પુ૦ ગાયનમાં તાન પૂરતું વાદ્ય તંબૂરો

**તાનો** પુ૦ [અ] ટોણો, મહેણું (૨) ક્રોધ

**તાપ** પુ૦ [સં] તડકો (૨) ગરમી, આંચ (૩) જ્વર, તાવ (૪) રુઆબ કડકાઈ (૫) કરપ ધાક (૬) દુ:ખ, સંતાપ ૦ડિયું ન૦ જુઓ તાપોડિયું

**તાપડું** ન૦ શણનું જાડું કપડું

**તાપણી** સ્ત્રી૦, **–ણું** ન૦ તાપવા માટે કૂસ વગેરેનો લગાડેલો અગ્નિ

**તાપતલ્લી, તાપતિલ્લી** અ૦ બરોબરની ગાડ વળવી તે

**તાપત્રય** પુ૦ [સં] આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિ અથવા આધ્યાત્મિક, આધિભૌતિક, અને આધિદૈવિક એ ત્રણ જાતનાં દુઃખ – સંતાપ

**તાપવું** અ૦ક્રિ૦ [સં તપ્] અગ્નિથી ટાઢ ઉડાવવી (૨) સ૦ક્રિ૦ (તપ સાથે) તપ કરવું

**તાપસ** વિ૦ [સં] તપ કરનાર (૨) પું૦ તપસ્વી

**તાપસી** સ્ત્રી૦ [સં] તપસ્વી સ્ત્રી

**તાપી** સ્ત્રી૦ [સં] ગુજરાતમાં થઈને વહેતી પ્રખ્યાત નદી

**તાપોડો** પુ૦, **–ડિયું** સખત તાપ કકારો (૨) તાપને લીધે થતો ફોલ્લો

**તાફતો** પુ૦ [ફા] એક જાતનું રેશમી કાપડ

**તાબડતોબ** અ૦ તરત જ, જરા પણ વિલંબ વગર

**તાબૂત** પુ૦, ન૦ [અ] મડદા પેટી, જનાજો, ખાસ કરીને ઇમામ હસન હુસેનની યાદગીરીમાં મોહરમના દિવસોમાં કબર જેવા ઘાટ કાઢે છે તે, તાજિયો (૨) બાધુ કે ઠાઠમાઠ જેવું થયેલું માણસ [લા]

**તાબે** અ૦ [અ] તાબામાં, હુકમ તળે ૦દાર વિ૦ હુકમમાં રહેનારું, આજ્ઞાંકિત (૨) પરાધીન ૦દારી સ્ત્રી૦ તાબેદારપણું

**તાબો** પુ૦ [જુઓ તાબે] કબજો, હવાલો

**તાબોટો** પુ૦ જુઓ ટાબોટો

**તામડી** સ્ત્રી૦ [સં તામ્ર પરથી] જુઓ તામડી **–ડો** પુ૦ જુઓ તાબડો

**તામસ** વિ૦ [સં] તમોગુણને લગતું (૨) અંધારું, તમસનું બનેલું (૩) પુ૦ ગરમ મિજાજ, ગુસ્સો **–સિક** વિ૦ ક્રોધી તામસી (૨) તામસ **–સી** વિ૦ ક્રોધી (૨) તામસ **–સી વિદ્યા** સ્ત્રી૦ ઊંઘમાં નાખવાની વિદ્યા

**તામિલ** સ્ત્રી૦ [ગ્રા૦ ના દમિલ (સં દ્રવિડ)] તામિલનાડ પ્રાંતની, એક દ્રાવિડ ભાષા ૦નાડ(–ડુ) પુ૦ [નાડ=દેશ] મદ્રાસ આસપાસનો તામિલ ભાષાભાષી પ્રદેશ

**તામિસ્ર** ન૦ [સં] ઘોર અંધારાવાળું એક નરક

**તામ્ર** ન૦ [સં] તાંબુ. ૦પટ(–ત્ર) પું૦, ન૦ તાંબાનું પતરું (૨) તેના પર લખેલો લેખ ૦વર્ણ, ૦વર્ણું વિ૦ તાંબાના રંગનું – લાલચોળ

**તાયફાવાળો** પુ૦ પાદરિનાન અને અફઘાનિસ્તાનની વચ્ચેના ભાગમાં રહેતા તાયફાનો આદમી

**તાયફો** પુ૦ [અ] ટોળી, સમૂહ મંડળ (૨) ગાવા બજાવવાનું કામ કરનાર ગમજણી અને તેના સાથીઓનો સમૂહ

**તાર** વિ૦ [સં] તીણો કે ઊંચો (સ્વર)

**તાર** પુ૦ [ફા, સં] તંતુ દોરો, રેસો (૨) ધાતુનો ખેંચીને બનાવેલો તાર (૩) [લા] તાર મારફતનો સંદેશો (૪) તલ્લીનતા ૦ઑફિસ સ્ત્રી૦ તારથી સંદેશો લેવા – મોકલવાનું કાર્યાલય [(૨) પું૦ તારો

**તારક** વિ૦ [સં] તારનાર, ઉદ્ધાર કરનાર

**તારકશ** પુ૦ [તાર+ફા કશ્] ધાતુનો તાર ખેંચનારો (૨) સોનાચાંદીનો કસબ કરનારો [કસબ

**તારકસબ** પુ૦ સોનાચાંદીના તાર તથા

**તારકા** સ્ત્રી૦ [સં] તારો

**તારણ** ન૦ [સં] પાર ઉતારવું તે, ઉદ્ધાર (૨) તારવી કાઢેલું તે સાર, તાત્પર્ય (૩) કરજ કરવાના મૂલ્ય પેટે આપતી કે રોકડની અનામત (૪) વસ્તુ તારવી કાઢયા પછી રહેલું પ્રવાહી ૦તરણ

વિ૦ (૨) પુ૦ ઉદ્ધારક ૦બળ ન૦ પ્રવાહીમા રહેલા પદાર્થને ઉપર લાવવાનુ બળ [પ વિ] ૦હાર વિ૦ (૨) પુ૦ જુઓ તારણતરણ

**તારતમ્ય** ન૦ [સ] ભાવાર્થ, સારાશ (૨) ઓછાવત્તાપણુ ફેર (૩) ગુણ, પ્રમાણ વગેરેનો પરસ્પર મેળ [વાચક [પ]

**તારવિયો, તારવો** પુ૦ તારો (લાલિત્ય

**તારવણી** સ્ત્રી૦ (હિસાબ) તારવવો તે

**તારવવુ** સ૦ક્રિ૦ ['તારવુ' ઉપરથી]દબાઈ ગયેલી વસ્તુને ઊચી આણવી (૨) ઉપર ઉપરથી લઈ લેવુ (૩) પકોળુ કરી પાણી સોસરુ કાઢી લેવુ–બોળી કાઢવુ (૪) જમાઉધારનો આકડો ખાતાવાર નક્કી કરવો (૫) નફોતોટો કાઢવો

**તારવુ** સ૦ક્રિ૦ તરે એમ કરવુ, ઉગારવુ, ડૂબતુ બચાવવુ

**તારા** સ્ત્રી૦[સ] આકાશમા ચમકતો ગોળો, તારો અથવા ગ્રહ [દોલત, દુના

**તારાજ** વિ૦ [ફા] ખેદાનમેદાન, જમીન

**તારાટપકી** સ્ત્રી૦ આ ના તરીકે ભરતમા વપરાતી ધાતુની ચકચકિત ટીપકી

**તારાપતિ, તારાપીડ** પુ૦ [સ] ચદ્ર

**તારામતી** સ્ત્રી૦[સ] રાજા હરિશ્ચદ્રની પત્ની

**તારામડળ(–ળ)** ન૦[સ] બધા તારાઓનો સમૂહ (૨) એક જાતનુ દારૂખાનુ

**તારામૈત્રક** [સ] ન૦ **તારામૈત્રી** સ્ત્રી૦, **તારાલગ્ન** ન૦ આખેઆખ મળવી તે, નેત્રપલ્લવી (૨) તેનાથી થયેલી પ્રીતિ

**તારાસ્નાન** ન૦ મળસકે તારા અદૃશ્ય ન થાય તે પહેલા કરાતુ આકાશ નીચે સ્નાન

**તારિકા** સ્ત્રી૦ [સ] તારો

**તારીખ** સ્ત્રી૦ [અ] એક આખો દિવસ (ઈસ્વી કે મુસલમાની મહિનામા) –ખિયુ ન૦ તારીખ જાણવા કરેલી યોજના, 'કેલેન્ડર'

**તારીજ** સ્ત્રી૦ [અ] જમાઉધારનુ તારણ

**તારીફ** સ્ત્રી૦ [અ] વખાણ પ્રશસા

**તારુણી** સ્ત્રી૦ [સ] તરુણી, જુવાન સ્ત્રી

**તારુણ્ય** ન૦ [સ] તરુણાવસ્થા, જુવાની

**તારુ** (તા') સ૦[અપ૦તુમ્હાર] (બીજો પુરુષ એકવ૦, છઠ્ઠી વિભક્તિ)

**તારો** પુ૦ [જુઓ તારા] આકાશમા ચમકતો ગોળો (૨) આખની કીકી

**તારો** પુ૦['તરવુ ઉપરથી]હોશિયાર તરનારો.

**તારોતાર** અ૦ તાતણેતાતણા છૂટા થાય તેમ (૨) તદ્દન છિન્નભિન્ન [લા]

**તાર્કિક** વિ૦ [સ] તર્કને લગતુ (૨) પુ૦ તર્કશાસ્ત્રી

**તાર્ક્ષ્ય** પુ૦ [સ] ગરુડ

**તાલ** પુ૦ [સ] ગાયનના ઠેકાનુ માપ (૨) મજા, રગ, રસ (૩) લાગ, યોગ્ય સમય (૪) તાડ (૫) કાંસીજોડ (૬) યુક્તિ, ખેલ પ્રપચ

**તાલ** સ્ત્રી૦ માથાની ટાલ ૦ડી સ્ત્રી૦ તાળવુ, તાલકુ ૦કુ ન૦ માથાનો વચલો અને સૌથી ઉપરનો ભાગ ગલકુ

**તાલપત્ર** ન૦ [સ] તાડપત્ર

**તાલબદ્ધ** [સ] **તાલબધ** વિ૦ (૨) અ પદ્ધતિસર (૨) સગીતમા તાલ પ્રમાણે

**તાલમેલ** સ્ત્રી૦ [સ તલ+મેલ] ટાપટીપ અચ્છી તરેહથી કરેલી ગોઠવણ (૨) ઉપર ઉપરનો ભપકો–સફાઈ –ળ પુ૦ તાલનુ મળવુ તે

**તાલવ્ય** વિ૦ [સ] જુઓ તાલુસ્થાની

**તાલાવેલી** સ્ત્રી૦ [? તાહ+વિલ] આતુરતા, ચટપટી ધાલાવેલી

**તાલીમ** સ્ત્રી૦ [અ] કેળવણી, શિક્ષણ (૨) અગકસરતનુ શિક્ષણ (૩) શિસ્ત ૦બદ્ધ વિ૦ તાલીમથી વ્યવસ્થિત થયેલુ ૦બાજ વિ૦ કસરત જાણનારો, સ ની (૨) ધૂર્ત, ખેલાડી

**તાલુ** સ્ત્રી૦,ન૦ [સ] તાળવુ

**તાલુક** પુ૦ [અ તઅલુક] સબધ ... વળગવુ (૨) માલમિલકત ... ૦દાર પુ૦ ... ધણી (૨) ... ... સરકાર તરફથી ...

તાલુકદારને લગતું (૨) સ્ત્રી૦ તાલુ દારનું કામ કે પદ –કો પુ૦ જિહ્વાનો નાનો ભાગ, પરગણું
**તાલુસ્થાન** ન૦ [સં] તાળવાનો ભાગ –ની વિ૦ તાલુસ્થાનમાથી ઉચ્ચારાતું તાલવ્ય
**તાલુ** ન૦ [અ તલા=સોન] કાપડમાં મુકાતો એક ત્રમી કકડો
**તાલે** ન૦ [અ તાલિઅ] નસીબ પ્રારબ્ધ –વર –વત, –વાન વિ૦ નસીબદાર ભાગ્યશાળી (૨) પસાતાર તવગર
**તાવ** પુ૦ [જુઓ તા] (આખા ધામાથી) એક કાગળ [વધવાનો એક રોગ
**તાવ** પુ૦[સં તાપ,પ્રા]જ્વર, શરીરની ગરમી
**તાવ** પુ૦ તાવ દેવો એ પ્રયોગમાં, રોફ કે ગર્વમાં (મૂછ પર) હાથ ફેરવવો એ અર્થમાં
**તાવડી** સ્ત્રી૦ [તાવડુ ઉપરથી] પેણી કડાઈ –ડો પુ૦ ખૂબ મોટી પેણી, કડાયુ
**તાવણ(–ણી)** સ્ત્રી૦ તાવવાની – કસોટીને શુદ્ધ કરવાની ક્રિયા (૨) કસોટી [લા]
**તાવતરિયો** પુ૦ [તાવ+તરિયો] તાવ વગેરે રોગ
**તાવલી** સ્ત્રી૦ થોડો ધીમો તાવ, ધીકડી
**તાવલુ** વિ૦ તાવવાળુ
**તાવવુ** સ૦ક્રિ૦ [સં તાપ પ્રા તાવ] શુદ્ધ કરવા માટે ખૂબ તપાવવુ (૨)ઓગાળવુ (૩) કસવું [લા]
**તાવી** સ્ત્રી૦ નાનો તવો, લોઢી
**તાવીજ** ન૦ [અ] મતરજતરનો દોરો અથવા માદળિયુ
**તાવેથો** પુ૦ જુઓ તવેથો
**તાસ** સ્ત્રી૦ [અ] તાસક, તાટ(૨)(ઘડિયાળ) ઝાલર (૩) કલાક (૪) જુઓ તાસતો (૫) ઓપ ઓપવાળો કસબ
**તાસક** સ્ત્રી૦ [ફા] ધાતુના પતરાની છાબડી થાળી [જાતનુ રેશમી કાપડ
**તાસતો** પું૦ [જુઓ તાસ=કસબ] એક
**તાસીર** સ્ત્રી૦ [અ] લક્ષણ ગુણ છાપ અસર(૨) રૂપ ઘાટ –રો પુ૦ તાલ, ઘાટ મેળ

**તાસુ** ન૦ [અ તાસ] એક જાતનું નગારુ
**તાળ** પુ૦ સ્ત્રી૦[જુઓ તાલ] ઝાંઝ મજીરા
**તાળવું** ન૦ [સં તાલુ] મોની બખોલનો ઉપલો બુમટ જેવો ભાગ(૨)માથાનુ તાલકુ
**તાળાકૂચી** સ્ત્રી૦ તાળું અને કૂચી
**તાળાબધી** સ્ત્રી૦ માલિક તાળુ મારીને મજૂરોને કામે ચડતા રોકે તે, 'લૉક આઉટ'
**તાળી** સ્ત્રી૦ [સં તાલ] બે હાથ અફાળી કરાતો અવાજ યા સંગીતનો અપાતો તાલ [–લાગવી – એકતાન થવુ તાન મળવો]
**તાળુ** ન૦ [સં તાલક] બારણા પેટી વગેરે બધ કરવા માટે વપરાતી કળવાળી એક બનાવટ
**તાળેબદ(–ધ)** પું૦ [તાળો+બધ] ખાતા પાકી કરેલી હિસાબની ગણૂઆત
**તાળો** પુ૦[સં તાલિકા] મળતુ–બધબેસતુ હોવાપણુ (૨) હિસાબ ખરો છે કે ખોટો તેની તપાસ
**તાંડવ(નૃત્ય)** ન૦ [સં] શિવનુ નૃત્ય
**તાંત** (૦) સ્ત્રી૦ [સં તતુ] ચીકણા પદાર્થનો તતુ ચીકણો તાર (૨) આતરડાની બનાવેલી દોરી –ણો પુ૦ તાર, દોરો –રડી સ્ત્રી૦ દોરડી જેવુ સુકલકડી ને બેડોળ શરીર
**તાંતરવુ** (૦) સ૦ક્રિ૦ [જુઓ તતરવુ] વધુ કરવુ [(૨) પક્તિ હાર
**તાંતો** (૦) પુ૦ [સં તતુ] તાતણો તાર
**તાંત્રિક** વિ૦ [સં] તત્રશાસ્ત્રને લગતુ (૨) પુ૦ મત્રતત્રાદિ જાણનારો
**તાંદળજો** (૦) પુ૦ [પ્રા તદુલેય] એક જાતની વનસ્પતિ – ભાજી
**તાદળા** (૦) પુ૦ બ૦વ૦ [જુઓ તાદુલ] કાગ, બાવટો કોદરા વગેરેમાથી છડીને કાઢેલા દાણા
**તાદળિયો** (૦) પુ૦ જુઓ તાદળજો
**તાંદુલ** પુ૦બ૦વ૦ [સં તન્દુલ] તદુલ ચોખા (૨) તાદળા

તાંબડી (૦) સ્ત્રી૦ [ તાંબુ ' ઉપરથી] નાનો તાંબડો, તામડી વટલોઈ –ડો પુ૦ તામડો પાણી ભરવાનું મોટું વાસણ
તાંબાકૂંડી (૦) સ્ત્રી૦ નાહવાનું પાણી લેવા વપરાતું તાંબાપીતળનું પહોળા મોંનું એક વાસણ [સિક્કો
તાંબિયો (૦) પુ૦ તાંબાનો લોટો વાડકો કે
તાંબુ (૦) ન૦ [સં તામ્ર] આછા રાતા રંગની એક ધાતુ
તાંબૂલ ન૦ [સં] નાગરવેલનું પાન (૨) પાનબીડું [જુઓ તાંસિયું
તાંસળી (૦) સ્ત્રી૦ નાનું તાસળું –ળું ન૦
તાંસિયું (૦) ન૦ –યો, પુ૦ કાંસાનો પહોળો મોટો વાડકો
તાહાં (૦) અ૦ + ત્યાં [પ]
તિકડમ ન૦ (જેતમાં) ચોરી નિયમ ઇ૦માંથી છટકવાની યુક્તિ કે ચાલાકી
તિક્કડ પુ૦ [જુઓ ટિક્કડ] જાડો રોટલો
તિક્ત વિ૦ [સં] તીખું (૨) કડવું
તિજોરી સ્ત્રી૦ [ફ દૂંજરા] નાણાં કીમતી માલમતા ઇ૦ રાખવાની લોખંડની મજબૂત પેટી
તિતાનિયું, તિતાલી વિ૦ [ત્રિ+તાલ] ઉતાવળું, છોકરવાદ નાદાન
તિતિક્ષા સ્ત્રી૦ [સં] સુખદુ:ખ આદિ દ્વંદ્વોનું ધીરજથી સહન, સહનશીલતા –ક્ષુ વિ૦ તિતિક્ષાવાળું
તિથિ સ્ત્રી૦ [સં] હિંદુ મહિનાનો દિવસ મિતિ (૨) સંવત્સરીનો દિવસ ૦ક્ષય પુ૦ તિથિનો ક્ષય – ગણતરીમાં ન આવવું તે (જે સૂર્યોદયમાં નવ તિથિઓ આવે ત્યારે જે તિથિ સૂર્યના ઉદયકાળમાં ન આવે તેનો ક્ષય ગણાય છે)
તિબેટ પુ૦ હિમાલયની ઉત્તરનો એક દેશ
તિબ્બતી વિ૦ તિબ્બત–તિબેટ દેશનું
તિમગળ પુ૦ જુઓ તિમિંગલ
તિમિર વિ૦ [સં] અંધારું (૨) ન૦ અંધકાર
તિમિંગલ [સં] –ળ પું૦ મગરમચ્છ
તિરકમ/-સિયું) વિ૦ ત્રાંસું તિરછું (૨) ન૦ ભીંતમાં આડી–વાંકી ઈંટો મૂકીને બનાવેલું નાનું જાળિયું
તિરસ્કરણીય વિ૦ [સં] તિરસ્કારને પાત્ર
તિરસ્કાર પુ૦ [સં] તુચ્છકાર, અનાદર, ધિક્કાર ૦વું સકિ૦ તિરસ્કાર કરવો
તિરસ્કૃત વિ૦ [સં] તરછોડી કાઢેલું
તિરોધાન ન૦ [સં] અદૃશ્ય થવું તે (૨) આચ્છાદન
તિરોભાવ પુ૦ [સં] અદૃશ્યતા
તિરોભૂત, તિરોહિત વિ૦ [સં] અદૃશ્ય(૨) ઢાંકેલું
તિર્યક વિ૦ (૨) અ૦ [સં] વાંકું ત્રાંસું –ગ્યોનિ સ્ત્રી૦[સં] પશુ પક્ષી વગેરે જીવો
તિર્યક(–ચ) ન૦ [સં] મનુષ્યથી હલકી જાતનાં પ્રાણી
તિલ પુ૦ [સં] જુઓ તલ
તિલક ન૦ [સં] ટીલું
તિલસ્માત પુ૦ [અ તિલિસ્માત] ચમત્કાર અવનવાની વાત –તી વિ૦ ચમત્કારી
તિલાંજલિ સ્ત્રી૦ [સં] જુઓ તિલોદક (૨) રુખસદ [અને પાણી
તિલોદક ન૦ [સં] મૂએલાને અર્પાતાં તલ
તિલ્લી સ્ત્રી૦ બરોળ
તિસમારખાં વિ૦ [તીસ (ત્રીસ)+મારવું + ખાં] ગરમ મિજાજનું (૨) બડાઈખોર (૩) પુ૦ મોટા પરાક્રમોની બડાશો મારનાર આદમી
તિહાં અ૦ જુઓ ત્યાં ત્યહાં [પ]
તીકમ પુ૦ જમીન ખોદવાનું એક ઓજાર
તીક્ષ્ણ વિ૦ [સં] બારીક ધારવાળું (૨) આકરું તીખું (ભાષણ)(૩) ચકોર ચપળ
તીખટ વિ૦ તીખા સ્વાદનું(૨)ન૦ તીખાશ અથાણું, એલચી, મસાલો
તીખાટ પુ૦ તીખો સ્વાદ (૨) સ્વભાવની ઉગ્રતા [ના] –શ સ્ત્રી૦ તીખાપણું
તીખાં ન૦ બ૦ વ૦ મરચાં (૨) મરી
તીખુ વિ૦ [પ્રા તિક્ખ(સં તીક્ષ્ણ)]ધમધમાટ, જીભ ચચરે એવું (૨) પાણીવાળું, તેજ, જલદ (૩) ઉગ્ર ગરમ મિજાજનું (૪) ન૦

ખરુ લોહુ, પોલાદ ૦તમતમું વિ૦ ખૂબ તીખુ
**તીજ** સ્ત્રી૦, **-જુ** વિ૦ [પ્રા तीज] જુઓ ત્રીજ,-જુ [જીવ
**તીડ** ન૦ [? तिड्ड] એક જાતનો પાંખાળો
**તીણું** વિ૦ [સ तीक्ष्ण, પ્રા तिण्ह] ઝીણી ધારવાળુ (૨) ઝીણી અણીવાળુ (૩) સૂક્ષ્મ પણ તીવ્ર (સૂર)
**તીતર** પુ૦ જુઓ તેતર
**તીતી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ચકલી, પખી (બાળ ભાષામા) ૦**ઘોડો** પુ૦ એક જાતનુ પાંખાળુ જીવડુ
**તીનપાંચ** સ્ત્રી૦ [हि] ટડપટ શેખી, મિજાજ
**તીર** ન૦ [સ] કાંઠો, કિનારો [ભાથો
**તીર** [સ फा] બાણ ૦**કશ** પું૦ બાણનો
**તીરછુ** વિ૦ [સ तिर्श्चीन પ્રા तिरिच्छि] વાંકુ આડુ, કતરાતુ [૦વાસી
**તીરથ** ન૦, ૦**વાસી** વિ૦ જુઓ તીર્થ,
**તીરવા** અ૦ [તીર + વા] બાણ જાય એટલે અતરે (૨) બાણ જેટલુ લાબુ કે ઊચુ
**તીરંદાજ** વિ૦ [फा] તીર મારવામા કુશળ **-જી** સ્ત્રી૦ તીરદાજપણુ
**તીરબાજ** વિ૦ [તીર + फा बाज] તીર મારવામા કુશળ **-જી** સ્ત્રી૦ તીર મારવાની વિદ્યા (૨) અપરાધીને ચોડો જમીન મા દાટીને તીરથી મારવાની એક ક્રૂર શિક્ષા
**તીરી** સ્ત્રી૦ [સ त्रि પરથી] ત્રણની સજ્ઞાનું ગંજીફાનુ પત્ત
**તીર્થ** ન૦ [સ] ઘાટ, પાર ઊતરવાનો માર્ગ (૨) ગોઠ પવિત્ર કે જાત્રાની જગા ૦**યાત્રા** સ્ત્રી૦ [મ] તીર્થોની યાત્રા ૦**રાજ** પુ૦ [મ] તીર્થોમા શ્રેષ્ઠ – પ્રયાગ ૦**રૂપ** વિ૦ (૨) પુ૦ પૂજ્ય પવિત્ર (વગેરેને માટે પત્રમા વપરાતો માનસૂચક શબ્દ) ૦**વાસી** વિ૦ તીર્થસ્થાનમા રહેનારુ ૦**સ્થાન** ન૦ તીર્થ કરવો જેવી પવિત્ર જગા યાત્રાનુ ધામ ૦**સ્વરૂપ** વિ૦ (૨) પુ૦ જુઓ તીર્થરૂપ **-ર્થંકર** પુ૦ [સ] જૈનધર્મનો પ્રવર્તક (તે ૨૪ છે) **-ર્થાટન** ન૦ [+ સ अटन] તીર્થયાત્રા **-ર્થોદક** ન૦ [સ] તીર્થસ્થાનનુ – પવિત્ર નદી કે ધામનુ જળ
**તીવ્ર** વિ૦ [સ] તીક્ષ્ણ (૨) આકરું, સખત
**તીસ** વિ૦ [સ त्रिंशत्, પ્રા तीस] ત્રીસ ૩૦ **-સા** પુ૦બ૦વ૦ ૩૦×૧થી ૧૦નો પાડિયો
**તુ** અ૦ [સ] કિંતુ પરતુ [વશ, ટેવ
**તુકમ** ન૦ [फा तुख्म] બીજ (૨) વીર્ય (૩)
**તુકમરિયાં** ન૦બ૦વ૦[તુકમ + रैहान (अ)] તકમરિયા, એક ઔષધિ
**તુક્કલ** સ્ત્રી૦ ટુક્કલ, મોટી પતગ (૨) પું૦ પતગ ચડાવીને પછી જે વાગ્ગનુ ફાનસ ચગાવે છે તે (અમદાવાદ)
**તુક્કો** પુ૦ નાની વાત ટુચકો (૨) મનનો તરગ (૩) બૂઠું તીર, માથે ડગોરુ ધાલેલુ તીર
**તુખમ** ન૦ જુઓ તુકમ
**તુચ્છ** વિ૦ [સ] તુચ્છકારને પાત્ર (૨) નજીવુ માલ વગરનુ (૩) અતિ અલ્પ ૦**કાર** પું૦ [+ સ कार] અનાદર, તિરસ્કાર ૦**કારવુ** સ૦ક્રિ૦ તુચ્છકાર કરવો ૦**કારો** તુચ્છકાર
**તુજ** સ૦ તારું [પ]
**તુણાઈ** સ્ત્રી૦ તૂણવુ કે તેનુ મહેનતાણુ
**તુણાવવું** સ૦ક્રિ૦, **તુણાવું** અ૦ક્રિ૦ 'તૂણ (-ન)વું'નુ પ્રેરક ને કર્મણિ
**તુણિયાટ(-ગ)** પુ૦ જુઓ તુનિયાગ
**તુતગ** ન૦ [જુઓ તુત] બનાવટી વાત તરકટ
**તુનતુની** સ્ત્રી૦ [રવ૦] એક વાદ્ય
**તુનાઈ** સ્ત્રી૦ જુઓ તુણાઈ
**તુનારો** પુ૦ ['તૂનવુ' ઉપરથી] તુણવાનુ કામ કરનારો, તુનિયાગ ['તુણાવવુ'મા
**તુનાવવુ** સ૦ક્રિ૦, **તુનાવુ** અ૦ક્રિ૦ જુઓ
**તુનિયાટ(-ગ)** પુ૦ ['તૂનવુ' ઉપરથી] તુનારો (૨) પરચૂરણ વેપાર કરનારો આભી (૩) તુચ્છ માણસ [લા] [પણુ
**તુમાખી** વિ૦ મિજાજી (૨) સ્ત્રી૦ તુમાખી
**તુમાર** પુ૦ [अ तूमार] બે પક્ષ વચ્ચેનો લાંબો પત્રવ્યવહાર **-રી** વિ૦ તુમારને લગતુ
**તુમુલ** વિ૦ [સ] ઘોઘાટ અને ધમાચકડીવાળુ (૨) દારુણ (યુદ્ધ) (૩) ન૦ ઘોઘાટ, ધાધલ

તુગ્ગ પુ૦ [સ] ઘોડો
તુરત અ૦ [જુઓ તુરત] તરત
તુરતોતુરત અ૦ તરતોતરત તરત જ
તુરંગ ન૦ [પો] કેટખાનું ભેદ
તુરંગ પુ૦ [સ] ઘોડો (૨) વિચાર [લા]
 ૦મ પુ૦ [સ] ઘોડો
તુરત અ૦[પ્રા તુર (સ ત્વર)નુ વ૦કૃ૦]તરત
તુરાઈ સ્ત્રી૦ [સ તૂર્ય] ફૂંકીને વગાડવાનું વાદ્ય શરણાઈ [એનઅર
તુરાઈ સ્ત્રી૦ [જુઓ તુરિ] સાળવીનું એક
તુરિ સ્ત્રી૦ [સ] તૂરી સાળવીનો કાંગો કે કૂચડો
તુરિ પુ૦ [સ તુરગ પ્રા તરય] ઘોડો
તુરી જુઓ તુરિ (સ્ત્રી૦ તથા પુ૦)
તુરીય વિ૦ [સ] ચોથું (૨) ન૦ ચોથો ભાગ (૩) જુઓ તુર્યાવસ્થા ૦પદ ન૦ તુર્યાવસ્થાનું પદ -યાવસ્થા સ્ત્રી૦ [સ] જુઓ તુર્યાવસ્થા
તુર્ક પુ૦ [ફા] તુર્કસ્તાનનો રહેવાસી ૦સ્તાન સ્ત્રી૦ પુ૦ન૦ તુર્ક લોકોનો દેશ -ર્કી વિ૦ તુર્કનું -ને લગતું (૨) ન૦ તુર્કસ્તાન (૩) સ્ત્રી૦ તુર્કી ભાષા
તુર્ય વિ૦ [સ] જુઓ તુરીય -ર્યા [સ] -ર્યાવસ્થા સ્ત્રી૦ [+અવસ્થા] ચોથી અવસ્થા (જાગ્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ અને તુર્યા) જેમાં સમસ્ત ભેદજ્ઞાનનો નાશ થઈ આત્મા બ્રહ્મ બની જાય છે [વેદાંત]
તુલના સ્ત્રી૦ [સ] સરખામણી ૦ત્મક વિ૦[+આત્મક]તુલનાવાળું ૦ત્મ્ય વિ૦ ૦નાત્મક વિ૦ તુલના બતાવનારું
તુલસી સ્ત્રી૦[સ]એક વનસ્પતિ ૦ક્યારો પુ૦ તુલસીનો ક્યારો ૦પત્ર ન૦ [સ] તુલસીનું પાંદડું (૨) સભામાં કે પક્ષમાં મત સરખા મતા મતમાં ટાઈ થાય ત્યારે પ્રમુખ જે મત આપી શકે છે તે મત કાસ્ટિંગ વોટ ૦વિવાહ પુ૦ તુલસીને વિષ્ણુ સાથે પરણાવવાની ક્રિયા (કારતક સુદ ૧૧)
તુલા સ્ત્રી૦ [સ] ત્રાજવું ધારો (૨) સાત-
મી રાશિ (૩) તુલના, સમાનતા [લા] (૪) જુઓ તુલાદાન ૦દાન ન૦ [સ] પોતાની ભારોભાર વસ્તુનું દાન
તુલ્ય વિ૦ [સ] સરખું [એનો ભા તે
તુવ(-વે)ર સ્ત્રી૦ [સ] એક કઠોળ (૨)
તુષ પુ૦, ન૦ [સ] ચોખા ઉપરનું ફોતરું
તુષાર ન૦[સ]હિમ બરફ(૨)ઓસ ઝાકળ ૦ગિરિ પુ૦ [સ] હિમાલય
તુષ્ટ વિ૦ [સ] સંતુષ્ટ પ્રસન્ન થયેલું -ષ્ટિ સ્ત્રી૦સંતોષ તૃપ્તિ પ્રસન્નતા [થયેલું
તુષ્યમાન વિ૦[સ]તુષમાન સંતુષ્ટ પ્રસન્ન
તુળસી ૦ક્યારો ૦પત્ર ૦વિવાહ જુઓ 'તુલસી'માં
તું સ૦ [સ ત્વં] (બીજો પુ૦ એ૦વ૦) ૦કાર પુ૦ તું કહીને બોલાવવું તે તુંકારો ૦કારવું સ૦ક્રિ૦ તુંકારો કરવો તુંકારનું ૦કારો પુ૦ તુંકાર
તુંગ વિ૦ [સ] ઊંચું (૨) પુ૦ પર્વત (૩) ટોચ શિખર
તુંડ વિ૦ [ફા તુન્દ] તેજ, આકરું ઝડપ ન૦ ચવડા ઉપરનો દાંતનો આગળ ભાગ (૩)કૂકડુંપંખ(૪)ગીરણી ચડેલું મો [લા]
તુંડ ન૦ [સ] મુખ મો (૨) ચાંચ (૩)સૂંઢ
તુંદ વિ૦ [ફા તુન્દ] ચપળ ઉતાવળી ઉદ્ધત ૦મિજાજ પુ૦ ચ ડ -ગરમ મિજાજ ૦મિજાજી વિ૦ તુંદ મિજાજવાળું
તુંતા ન૦બ૦વ૦ તુંતું —તુંકારો કરવો તે
તુંદ ન૦ [સ] ફાંદ ફૂલેલું પેટ
તુંદ [ફા] ૦મિજાજ ૦મિજાજી જુઓ તુંદ વિ૦માં
તુંબ ન૦ [સ] તુંબડીનું ફળ (૨) તેનું બનાવેલું પાણી ભરવાનું પાત્ર (૩) ગાંધું (સિતારમાંનું) -બી સ્ત્રી૦ એક વેલો(૨) નાનું તુંબડું ૦ડું ન૦ જુઓ તુંબ
તુંબરુ પુ૦ [સ] એ નામનો એક ગંધર્વ
તુંબિ(-બી) સ્ત્રી૦[સ]તુંબડીનો વેલો(૨) વાડનું તુંબડું ૦પાત્ર ન૦ તુંબડાનું બનાવેલ પાણી ભરવાનું પાત્ર
તુંબુરુ પુ૦ [સ] જુઓ તુંબરુ

તૂઈ સ્ત્રી૦ તોઈ, ફીત
તૂક સ્ત્રી૦ [ફા] ટૂક, કવિતાની કડી
તૂટ સ્ત્રી૦ તૂટી જવું તે, ભંગાણ (૨) અણબનાવ, વિરોધ (૩) ખોટ, તંગી. ૦ક વિ૦ છૂટું પડી ગયેલું (૨) ખંડિત, અપૂર્ણ (૩) અ૦ છૂટક, કકડે કકડે ૦ફાટ સ્ત્રી૦ ફાટફૂટ અણબનાવ (૨) ફાટ ૦મૂટ વિ૦ ભાગ્યુંતૂટ્યું
તૂટવું અ૦ક્રિ૦ [મ તુટ, ના તુટ્ટ] ટુકડા થવા ભાગવું (૨) [લા] ભાગલા પાડવા, અલગ થવો (જેમ કે મૈત્રી, સગાઈ ઇ૦) (૩) દેવાળું કાઢવું (૪) ભંગાણ પડવું નાસભાગ થવી [રેછપેછ
તૂટ્યુંફૂટ્યું વિ૦ તૂટેલુંફૂટેલું ભાગ્યુંતૂટ્યું,
તૂઠવું અ૦ક્રિ૦ [સ તુદ્, પ્રા તુટ્ઠ ઉપરથી] પ્રસન્ન થવું, ત્રૂઠવું
તૂણ ન૦ [સ] તીર રાખવાનું ખોખું, ભાથો
તૂણવું સ૦ક્રિ૦ [ગા તુણ્ણણ=તૂણવું–રફૂ કરવું તે] કપડામાં જ્યાંથી દોરા વસાઈ તણાઈ ગયા હોય ત્યાં દોરા ભરી લેવા (૨) રૂને પીંખી રેસા તાણી પૂણી બનાવવા માટે હાથથી પીંજવું
તૂણિયો પુ૦ તૂણવાનું કામ કરનારો
તૂત ન૦ બનાવટી વાત, બહાનું, ગપ (૨) તરકટ, પ્રપંચ, જાળ (૩) ચેષ્ટા, નખરાં
તૂતક સ્ત્રી૦, ન૦ વહાણના ઉપના ભાગમાં કરેલી સપાટી–અગાસી
તૂતૂ અ૦ [રવ૦] કૂતરાને બોલાવવા માટે વપરાતો ઉદ્ગાર (૨) ન૦ કૂતરું (બાળ ભાષામાં) [સાથે તૂત
તૂતેતૂત ન૦ તૂત પર તૂતની પરંપરા (૨)
તૂનવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ તૂણવું
તૂપ ન૦ [મ] ઘી
તૂમડી સ્ત્રી૦, –ડું ન૦ જુઓ તુંબડી, –ડું
તૂર ન૦, સ્ત્રી૦ [સ તૂલ] સીમળો, આકડો, ડોડી ઇ૦ના ડૂંડાનો બારીક રૂ જેવો પદાર્થ
તૂર સ્ત્રી૦ [સ] શરણાઈ, તુરાઈ (૨) ન૦ એક વાદ્ય (ઢૂબગા લોકોનું)
તૂરા પુ૦બ૦વ૦ [મ તુર્રેદ] તોરા છોગા
તૂરાટ પુ૦ તૂરાપણું
તૂરિયું ન૦ એક શાક ફળ
તૂરી સ્ત્રી૦ [સ તૂર્ય પ્રા તુરિઅ, તૂર] એક વાદ્ય તુરાઈ (૨) સાળવીનો કાંઠલો ' કૂચડો
તૂરી પુ૦ [જુઓ તુરી] ઘોડો
તૂરું વિ૦ [સ તુવર] આંબળાના જેવા સ્વાદનું '
તૂરો પુ૦ જુઓ તોરો
તૂર્ય ન૦ [સ] એક જાતનું વાદ્ય
તૂલ ન૦ [સ] ભરસણ, મોત (૨) રૂ
તૂવેર સ્ત્રી૦ [સ તુવરી, પ્રા તૂવરી] જુઓ તુવેર
તૂંબડી સ્ત્રી૦ જુઓ તુંબડી –ડું ન૦ તુંબડું
તૃણ ન૦ [સ] તરણું ઘાસ ખડ ૦વત્ અ૦ [સ] તણખલા જેવું તુચ્છ
તૃતીય વિ૦ [સ] ત્રીજું ૦મ ન૦ જુઓ દ્દતૃતીયમ –યા વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] ત્રીજી વિભક્તિ [વ્યા]
તૃપ્ત વિ૦ [સ] ધરાયેલું, સંતુષ્ટ –પ્તિ સ્ત્રી૦ [સ] ધરાયાપણું સંતોષ –પ્તિદાયક વિ૦ તૃપ્તિ આપનારું
તૃષા સ્ત્રી૦ [સ] તરસ, પ્યાસ (૨) તીવ્ર ઇચ્છા–આકાંક્ષા [લા] ૦તુર વિ૦ [+આતુર] ૦ર્ત (–ર્ત્ત) વિ૦ [સ] તરસથી પીડાતું, તરસ્યું –ષિત વિ૦ [સ] તરસ્યું
તૃષ્ણા સ્ત્રી૦ [સ] તૃષા, તરસ (૨) ઇચ્છા
તે સ૦ [સ તદ્] (ત્રીજો પુરુષ એ૦ વ૦) (૨) વિ૦ એ
તેખ(૦ડ) સ્ત્રી૦ તજવીજ, ખોજ (૨) ખંત (૩) ત્રેવડ, કરકસર (૪) જુઓ તેખડું
તેખડું (–ણું) ન૦ [સં ત્રિક ઉપરથી] ત્રણની ટોળી–સમૂહ (૨) ત્રણ જણ વચ્ચે ફગાયેલું કન્યાનું સાટું
તેગ(–ગા) સ્ત્રી૦ [ફા] નાની તલવાર કટાર
તેજ વિ૦ [ફા] તીક્ષ્ણ (૨) ઉગ્ર, આકરું તીખું (૩) ચપળ, સ્ફૂર્તિવાળું
તેજ ન૦ [સ તેજસ્] પ્રકાશ (૨) પ્રભાવ, પરાક્રમ (૩) પંચમહાભૂતોમાંનું અગ્નિતત્ત્વ
તેજણ સ્ત્રી૦ [જુઓ તાજણ] ચપળ ઘોડી
તેજસ્વિતા સ્ત્રી૦ [સ] તેજસ્વીપણું
તેજસ્વિની વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં] તેજસ્વી

**તેજસ્વી** વિ૰[સં.] પ્રકાશવાળું (૨) પ્રભાવશાળી; પરાક્રમી [મસાલો

**તેજાનો** પું૰[ફા.] તજ, લવિંગ ઇ૰ ગરમ

**તેજાબ** પું૰ [ફા.] ઍસિડ **–બી** વિ૰ તેજાબને લગતું કે તેના જેવી અસરવાળું

**તેજી** સ્ત્રી૰ [ફા] તેજસ્વિતા, ચળકાટ (૨) ભાવ–કિંમતમાં વધારો (૩) જોશ, ઉત્સાહ; સ્ફૂર્તિ (૪) ચડતી આબાદી (૫) પું૰ ઘોડો, તેજ સ્વભાવનો ઘોડો (૬) વિ૰ તેજ. **૰મંદી** સ્ત્રી૰ ભાવની ચડઊતર. **૰લું** વિ૰ તેજ, તેજવાળું

**તેજો–** [સં. તેજસ્] (સમાસના પૂર્વપદે ઘોષવ્યંજનાદિ શબ્દ પહેલાનું અંગ). **૰ભંગ,** **૰વધ** પું૰ તેજ–માનપ્રતિષ્ઠાનો ભંગ

**તેટલું** વિ૰ કદ, સંખ્યા, અંતર, જગા, સમય વગેરેમાં અમુક જેટલું–અમુક બરાબર. **–લે** અ૰ તેટલામાં; તે વખતે, જગાએ, અંતરે ઇ૰ (૨) તેટલાથી

**તેડ** (તૅ) સ્ત્રી૰ તટ; કાંઠો (૨) બાજુ; તરફ (૩) ભાણા કે થાળીની બાજુ જ્યાં શાક ચટણી ઇ૰ મુકાય છે તે કે તે વસ્તુ[લા.]. [**૰કરવી** = ખાવાનું છાંડવું.]

**તેડવું** સ૰ ક્રિ૰ [દે. તેડ] નોતરવું (૨) (બાળકને) ઊંચકવું–કેડે બેસાડવું

**તેડાગર** વિ૰ [તેડું+ગર] તેડી લાવનાર, તેડાં કરનાર [નોતરવું; બોલાવવું

**તેડાવવું** સ૰ ક્રિ૰ 'તેડવું'નું પ્રેરક (૨)

**તેડું** ન૰ ['તેડવું' પરથી] નોતરું; લેવા–બોલાવવા આવવું તે

**તેણી** (તેં) સ૰ ['તે' ઉપરથી] (ત્રીજો પુરુષ એ૰વ૰નું સ્ત્રી૰ રૂપ. બહુધા પારસીઓમાં વપરાય છે). **૰ગમ, ૰મેર** અ૰ તે તરફ; તે બાજુ. **૰વાર** અ૰ તે વખતે

**તેતર(૰ડો)** પું૰[સં. તિત્તિ(–ત્તી)ર ;પ્રા. તેત્તિર] તીતર; એક જાતનું પક્ષી

**તેતાળી(–ળી)સ** (તે) વિ૰ જુઓ તેંતાળીસ

**તેત્રીસ** વિ૰[પ્રા તેતી(–ત્તી)સ,(સં.ત્રયસ્ત્રિંશત્)] '૩૩'

**તેથી(૰કરીને)** અ૰ ['તે'ની તૃતીયા વિભક્તિ] માટે; તે કારણે; તેટલા સારુ

**તેપન** (તૅ) વિ૰ [પ્રા. તિપન્ન, તેવન્ન (સં. ત્રિપંચાશત્)] '૫૩'; ત્રેપન

**તેમ** (તૅ) અ૰ [અપ. તિમ] તે રીતે–પ્રમાણે

**તેર** વિ૰ [સં ત્રયોદશ, પ્રા. તેર(૰સ)] '૧૩'. **૰મું** વિ૰ ક્રમમાં બાર પછીનું (૨) ન૰ માણસના મૃત્યુનો તેરમો દિવસ કે તે દિવસે કરાતો વરો. **૰શ(–સ)** સ્ત્રી૰ પખવાડિયાની તેરમી તિથિ

**તેરીખ** સ્ત્રી૰ વ્યાજ ગણવાનો દિવસ (૨) વ્યાજનો દર

**તેરીજ** સ્ત્રી૰ જુઓ તારીજ

**તેરીમેરી** સ્ત્રી૰ [હિં.] ગાળાગાળી; તારીમારી

**તેલ** ન૰ [સં. તૈલ; પ્રા] તલ વગેરેમાંથી કઢાતો ચીકણો પ્રવાહી પદાર્થ (૨) તેલમાં કાઢેલું સત્ત્વ (૩) અકડાળો, દમ [લા.]

**તેલગુ** સ્ત્રી૰ તેલંગણના લોકોની ભાષા

**તેલંગણ** પું૰ [પ્રા. તેલંગ (સં તૈલંગ)] ઓરિસાથી દક્ષિણના સમુદ્રકિનારા પરના પ્રદેશનું પ્રાચીન નામ; આંધ્ર દેશ

**તેલિયું** વિ૰ તેલવાળું; તેલથી ચીકણું. **–યો રાજા** પું૰ તેલિયાં વસ્ત્ર પહેરનાર અને તેલમાં જોઈ ગુજરેલી વાત કહેનારો –તાંત્રિક

**તેલી** વિ૰ તેલવાળું; તેલિયું (૨) તેલ વેચનાર (૩) પું૰ ઘાંચી **૰બિયાં** ન૰ બ૰વ૰ જેમાંથી તેલ નીકળે તેવાં બી

**તેલુગુ** સ્ત્રી૰ જુઓ તેલગુ

**તેવડું** વિ૰ [અપ. તેવડ] તેના જેવડું

**તે વાર(–રે)** અ૰ તે સમયે–પ્રસંગે, ત્યારે

**તેવીસ** વિ૰ [પ્રા. (સં. ત્રયોવિંશતિ)] ૨૩; ત્રેવીસ

**તેવું** (તૅ) વિ૰ [સં. તદ્+વત્; સર૰પ્રા. તેવ (૰ડ)] અમુકને મળતું, અમુક જેવું. **–વે** અ૰ તે સમયે; ત્યારે [પ]

**તેસઠ** (તે) વિ૰[પ્રા તેસટ્ઠિ (સં. ત્રિષષ્ટિ)] '૬૩'; ત્રેસઠ

**તેહ** સ૰ [સર૰ અપ. તેહ=તેવું] તે [પ.]

**તેંતાળી(–ળી)સ** (તેં૰) વિ૰[પ્રા. તેયાલીસ સં. ત્રિચત્વારિંશત્)] '૪૩'

**તેનઠ** (તૅ૦) વિ૦ જુઓ તેસઠ

**તૈયાર** વિ૦ [અ] ગજૂ કરવા કે ઉપયોગમા લેવા યોગ્ય, પરિપૂર્ણતાએ પહોંચેલુ, તરત હાજર કરાય કે કામ દે એવી સ્થિતિવાળુ (૨) સજ્જ, તત્પર **-રી** સ્ત્રી૦ તત્પરતા, સજ્જ હોવુ તે [(માન) **તૈયારીમાં લઈ જવો**=ઉતારુઓની ગાડીમા લગેજ કરવો]

**તૈલ** ન૦ [સ] તેલ **-લાભ્યગ** પુ૦ [સ] શરીરે તેલ ચોળવુ તે **-લી** વિ૦ [સ] તેલવાળુ (૨) ચીકટુ (૩) પુ૦ તેલી ઘાંચી

**તૈલગ** [સ] (૦ણ) પુ૦ તેલગણ પ્રાચીન તેલગદેશ

**તો** અ૦ [સ તદા, પ્રા] ('જો' સાથે કે એકલુ શરતી વાકયમા વપરાય છે) ઉદા૦ જો આવશે તો જઈશુ

**તો** અ૦ [સ તુ] તોપણ ના અર્થમા ઉદા૦ હુ તો જઈશ (હુ નહી આવે તોપણ)

**તો** અ૦ [સર૦ પ્રા તઓ ત્તો] તો પછી ના અર્થમા ઉદા૦ તો જા! (૨) 'બીજુ કાઈ નહિ, તો આટલુ તો' એ અર્થમા ઉદા૦ ખાઓ તો ખરા, પાસે તો આવ (૩) ભાર મૂકવા માટે ઉદા૦ હુ ગયો તો નહિ જા!' ખા તો ખરો

**તોઈ** સ્ત્રી૦ લૂઈ કસબની કિનારી

**તોક** સ્ત્રી૦ [અ તૌક] ગળામા નાખવાની વજનદાર બેડી (૨) કોશ, હળપૂણી

**તોકવુ** સ૦ક્રિ૦ [હિં] ઊચકવુ (૨) તોળવુ

**તોખમ** ન૦, સ્ત્રી૦ + જુઓ તુખમ

**તોખાર** પુ૦ [સ તુખાર, તોખાર] ઘોડો

**તોછડાઈ** અ૦ તોછડાપણુ [તૂકુ, ઓછુ

**તોછડુ** વિ૦ [સ તુચ્છ] અસભ્ય, ઉદ્ધત(૨)

**તોછ** સ્ત્રી૦ [અ તોહ્મ] વિઘોટી, સાથ

**તોટો** પુ૦ [તૂટવુ' ઉપરથી (સ ત્રુટ)] ખોટ, નુકસાન

**તોટો** પુ૦ [જુઓ ટોટો] હરડિયો

**તોડ** સ્ત્રી૦ [સ તાડ્, પ્રા] પગના માસલ ભાગમા થતી પીડા

**તોડ** પુ૦ [તોડવુ' ઉપરથી] નિકાલ, ફડચો, ફેસલો (૨) સોગટામા સામાની સોગટી પહેલી મારવામા આવે છે તે, કે જે પછી પોતાની સોગટી ઘરમા લઈ જઈ શકાય **૦જોડ** સ્ત્રી૦ તજોડ, સમાધાન **૦ફોડ** સ્ત્રી૦ તોડવુ ફોડવુ તે

**તોડવુ** સ૦ક્રિ૦ [સ, પ્રા તાટ] જોડાયેલુ કે વળગેલુ યા લાગેલુ હોય તેને જોર વાપરીને છૂટુ કરવુ (૨) ચૂટવુ, ચૂટીને અલગ લેવુ, ઉતારવુ (૩) ભાગવ, ફોડવુ (૪) અલગ બે ભાગ કરવા, ટુકડો કરી નાખવો (૫) ભગ કરવો, ભગાણ પાડવુ જેમ કે, વચન, મત્રી ઇ૦ [લા]

**તોડો** પુ૦ [દે તોડર] ટોડો, પગનુ સાકળુ

**તોડો** પુ૦ [જુઓ તોડવુ] પૂળીઓ માતના પડેલો ફોદો (૨) કાચુ તોડેલુ ફળ

**તોડો** પુ૦[જુઓ ટોડો] ટોડલો (૨) મિનારો, શિખર, કાગરો (૩) વાવની ઉપરની દીવાલ (૪) ચણતરમા દીવાલની જાડાઈની દિશામા મુકાતી ઈંટ (દીવાલની લબાઈની દિશામા મુકાતીને 'પટી' કહે છે)

**તોતડાવુ** અ૦ ક્રિ૦ [તોતડુ ઉપરથી] બોલતા જીભ ચોટવી

**તોતડુ** વિ૦ બોલતા તોતડાતુ **-ળુ** વિ૦ જુઓ તોતડુ (૨) અડધા અને કાલા બોલ બોલતુ

**તોતળાવુ** અ૦ક્રિ૦ જુઓ તોતડાવુ

**તોતળુ** વિ૦ જુઓ તોતડુ

**તોતિગ** વિ૦ બહુ મોટા કદનુ મોટુ તોસતાન

**તોતેર** (તો) વિ૦ [ત્રિ(-હુ)ત્તરિ] ૭૩'

**તોતો** પુ૦ [ફા] પોપટ

**તોપ** સ્ત્રી૦ [તુર્કી] દારૂગોળો ફેકવાનુ સાધન (૨) મોટી ગપ [લા] **૦ખાનુ** ન૦ તોપ તથા એનો સરજામ રાખવાની જગા (૨) તોપ અને એનો સરજામ **૦ગોળો** પુ૦ તોપનો ગોળો (૨) મોટી ગપ [લા] **૦ચી** પુ૦ તોપ ફોડનારો માણસ, ગોલદાજ (૨) ગપ્પી માણસ [લા]

**તોપણ** (તો) અ૦ છતા, તેમ છતા, તથાપિ

**તોપમારો** પુ૦ તોપના ગોળાનો મારો ચલાવવો—ગોળા પર ગોળા છોડવા તે

**ત્રણુ** વિ૦ [સ ત્રીણિ] '૩'
**ત્રપા** સ્ત્રી૦ [સ] લજ્જા, શરમ
**ત્રમઝટ, ત્રમઝીક** અ૦ પુષ્કળ, ધીંગમાર (વરસતું) (૨) સ્ત્રી૦ ઝડી
**ત્રમણું** વિ૦ તમણું, ત્રગણું
**ત્રય** વિ૦ [સ] ત્રણ (૨) ન૦ ત્રણનો સમૂહ **–યાનન** પુ૦[+આનન] ત્રણ મુખવાળા–દત્તાત્રેય **–યી** સ્ત્રી૦ [સ] ત્રણનું જૂથ (૨) ઋક, સામ અને યજુર એ ત્રણ વેદનો સમૂહ [એક વાદ્ય
**ત્રવાડી** પુ૦ [ત્રિ+વેદ ઉપરથી] ત્રિવેદી,
**ત્રસ્ત** વિ૦ [સ] ડરેલું, ભડકેલું (૨) બીકણ
**ત્રંબક** પુ૦ જુઓ ત્ર્યંબક [વાદ્ય
**ત્રબાળું** ન૦ [તામ્ર' ઉપરથી] એક જાતનું
**ત્રાક** સ્ત્રી૦[સ તર્કુ] જેના પર સૂતર કંતાય છે તે સોયો
**ત્રાગ** પુ૦ તાગડો,તાતણો ૦ડો પુ૦ તાતણો તતુ (૨) જનોઈ (૩) વળ દેવાની ફરકડી. [ત્રાગડો રચવો=કાવતરું કરવું]
**ત્રાગુ** ન૦ બીજાને ઠેકાણે લાવવા પોતાના ઉપર કરેલી જબરદસ્તી (૨) ઢંઢ, જીદ
**ત્રાજવુ** ન૦ [ફા तराज़ू] જુઓ ત્રાજૂડું
**ત્રાજૂડું** ન૦ જોખવાનું બે પલ્લાંવાળું સાધન, ત્રાજવું (૨) શરીર ઉપર છૂંદાવેલું છૂંદણું
**ત્રાટક** પુ૦ [સ] તાકીને એક જ સ્થાને જોઈ ચિત્ત એકાગ્ર કરવાની યોગની ક્રિયા
**ત્રાટકવુ** અ૦ક્રિ૦['ત્રાટક' કે 'ત્રાડ' ઉપરથી] ઓચિંતો ધસારો કરવો, છાપો મારવો
**ત્રાડ** (ત્રા') સ્ત્રી૦ મોટી બૂમ, ગર્જના ૦વું અ૦ક્રિ૦ ગર્જના કરવી
**ત્રાણ** ન૦[સ] રક્ષણ, બચાવ (૨) શરણ
**ત્રાણુ(–ણું)** વિ૦[પ્રા તાણઉઇ(સ ત્રિનવતિ)] તાણુ – '૯૩'
**ત્રાતા** પુ૦[સ] રક્ષણ કરનાર, બચાવનાર
**ત્રાપો** પું૦ જુઓ તરાપો
**ત્રાસ** પુ૦[સં] જુલમ (૨) પજવણી, કંટાળો (૩) કમકમાટી (૪) ધાક, બીક ૦દાયી વિ૦ ત્રાસ આપનારું ૦વાદ પું૦ ત્રાસ ફેલાય એમ કરવાથી ફાવાય છે એવો રાજકીય મત, 'ટેરરિઝમ' ૦વું અ૦ક્રિ૦ ત્રાસ પામવું, કંટાળવું (૨) બીવું
**ત્રાહિ** અ૦ (૨) સ્ત્રી૦ [સ] 'રક્ષણ કરો–બચાવો' એવો ઉદ્ગાર [૦મામ્ ઉગ૦પ્ર૦ 'મારું રક્ષણ કરો' એવો ઉદ્ગાર]
**ત્રાહિત** વિ૦ અજાણ્યું (૨) તટસ્થ (૩) પુ૦ ત્રાહિત આદમી
**ત્રાહ્ય** અ૦(૨)સ્ત્રી૦ જુઓ ત્રાહિ
**ત્રાંબટ** વિ૦ [સ તામ્ર ઉપરથી] તાંબાનું(૨) ન૦ તાંબાનું પાત્ર, ત્રાસ
**ત્રાંબુ** ન૦ [સ તામ્ર] જુઓ તાંબુ
**ત્રાંસ** પુ૦ ત્રાંસાપણું વાંક (૨) ફાંસ, ફાંસો (૩) વજન કાપવું (૪) તાંબાની રકાબી તાસક. **–સિયો** પુ૦ જુઓ ત્રાસ (૨) જુઓ તાસિયો **–સું** વિ૦ વાંકુ, ફતરાવું
**ત્રિ** વિ૦[સ] ત્રણ ૦ક ન૦ ત્રણનો સમુદાય ૦કટુ ન૦ સૂંઠ મરી અને પીપરનું ચૂર્ણ. ૦ક્રમ પુ૦ જુઓ ત્રિવિક્રમ
**ત્રિકાલ** પુ૦ [સ] ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન એ ત્રણે કાળ (૨) સવાર, બપોર અને સાંજ એ ત્રણે સમય ૦જ્ઞ વિ૦ [સ] ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન ત્રણે કાળનું જ્ઞાન ધરાવનાર ૦જ્ઞાની વિ૦ ત્રિકાળજ્ઞ ૦દર્શી વિ૦ [સ] ત્રણ કાળ જોઈ શકનારું, ત્રિકાળજ્ઞાની **–લાબાધ (–ધિત)** વિ૦ [+अबाध (–धित)] ત્રણે કાલથી અબાધ એવું, કાલાતીત **–ળ** પુ૦ ત્રિકાલ
**ત્રિકાંડ** વિ૦ [સ] ત્રણ કાંડ–વિભાગવાળું
**ત્રિકૂટ** વિ૦[સ] ત્રણ શિખરવાળું **–ટાચળ** પુ૦ લંકામાં આવેલો એક પર્વત
**ત્રિકોણ** પું૦ [સ] ત્રણ ખૂણાવાળી આકૃતિ (૨) વિ૦ ત્રણ ખૂણાવાળું
**ત્રિકોણમિતિ** સ્ત્રી૦ ત્રિકોણનું ગણિત, 'ટ્રિગોનોમેટ્રી' [ગ]
**ત્રિગુણ** વિ૦ [સ] ત્રણ ગણું, ત્રેવડું (૨) પુ૦બ૦વ૦ સત્ત્વ, રજ અને તમ એ ત્રણ ગુણો **–ણા** સ્ત્રી૦[સ] માયા (વેદાંતમાં)

-ણાત્મક, -ણી વિ૦ [સં] ત્રિગુણનું બનેલું

ત્રિઘાતપદી સ્ત્રી૦ [સં] ત્રણ ઘાત સુધીના પદવાળી રકમ, 'ક્યૂબિક એક્સ્પ્રેશન' [ગ]

ત્રિજગત ન૦, ત્રિજગતી સ્ત્રી૦ [સં] ત્રણે દુનિયા (સ્વર્ગ, મૃત્યુ ને પાતાળ)

ત્રિજ્યા સ્ત્રી૦ [સં] વર્તુલના મધ્યબિંદુથી પરિઘના કોઈ બિંદુ સુધીની સુરેખા કે તેનું અંતર 'રેડિયસ' [ગ] ૦કોણ પું૦ મધ્યબિંદુ આગળ ત્રિજ્યા જેવડા ચાપથી થતો ખૂણો, 'રેડિયન' [ગ]

ત્રિતાપ પું૦બ૦વ૦ [સં] જુઓ તાપત્રય

ત્રિતાલ પું૦ [સં] સંગીતનો એક તાલ

ત્રિદંડ પું૦, ન૦ [સં] વાગ્દંડ, મનોદંડ અને કાયાદંડ એ ત્રણ સંયમ ધારણ કર્યાની નિશાનીરૂપ સંન્યાસીનો દંડ -ડી પું૦ [સં] ત્રિદંડ ધારણ કરનાર, સંન્યાસી

ત્રિદોષ પું૦ [સં] વાત પિત્ત અને કફ એ ત્રણ દોષના પ્રકોપથી થતો રોગ, સંનેપાત

ત્રિધા અ૦ [સં] ત્રણ પ્રકારે, ત્રેધા

ત્રિનયન, ત્રિનેત્ર પું૦ [સં] મહાદેવ

ત્રિપથ પું૦બ૦વ૦ [સં] સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ (૨) ન૦ ત્રણ રસ્તા જ્યાં મળે એ સ્થળ ૦ગા સ્ત્રી૦ [સં] ગંગા

ત્રિપદી સ્ત્રી૦ [સં] ત્રણ પાયાની ઘોડી, ત્રિપાઈ (૨) હાથીનું પલાણ બાંધવાનું દોરડું (૩) વિ૦ ત્રણ પગ કે પદવાળું

ત્રિપરિમાણ ન૦ [સં] લંબાઈ, પહોળાઈ અને ઊંચાઈ કે જાડાઈ એ ત્રણ માપ જે દરેક પદાર્થને હોય તે, 'થ્રી ડાઈમેન્શન્સ' [ગ]

ત્રિપાઈ સ્ત્રી૦ [ત્રિ+પાદ] ત્રિપદી ત્રણ પાયાની ઘોડી, ટિપાઈ

ત્રિપાઠી પું૦ [સં] વેદનો પાઠ કરવાની સંહિતા, પદ અને ક્રમ એ ત્રણે રીતો જાણનારો બ્રાહ્મણ (૨) એક અડક

ત્રિપિટક પું૦ [સં] સુત્ત, વિનય અને અભિધમ્મ એ ત્રણ પ્રકારના બૌદ્ધ ગ્રંથોનો સમૂહ [ત્રણનો સમૂહ ત્રિક

ત્રિપુટ વિ૦ [સં] ત્રણ પુટવાળું -ટી સ્ત્રી૦

ત્રિપુર ન૦ [સં] મયે રાક્ષસો માટે આકાશ, અંતરિક્ષ અને પૃથ્વી ઉપર બાંધેલાં સોના, ચાંદી અને લોખંડનાં ત્રણ શહેર (૨) પું૦ શિવે મારેલો એક રાક્ષસ -રારિ પું૦ [સં] શિવ

ત્રિપુંડ, -ડ્ર(૦ક) [સં] ત્રણ લીટીનું તિલક

ત્રિફલા [સં] -ળા સ્ત્રી૦ હરડાં બહેડાં ને આમળાંનું ચૂર્ણ - એક ઔષધિ

ત્રિભંગ(-ગી) વિ૦ [સં] ત્રણ ઠેકાણે વળેલું

ત્રિભાગવું સ૦ક્રિ૦ ત્રણ સરખા ભાગ કરવા

ત્રિભાજક વિ૦ ત્રિભાગનારું 'ટ્રાઇસેક્ટર' [ગ]

ત્રિભુજ પું૦, ન૦ [સં] ત્રિકોણ

ત્રિભુવન ન૦ [સં] સ્વર્ગ, મૃત્યુ ને પાતાળ એ ત્રણે ભુવન - લોક

ત્રિભેટો પું૦ જ્યાં ત્રણ રસ્તા મળે તે જગા ત્રિપથ

ત્રિભોમ સ્ત્રી૦ [ત્રિ+ભૂમિ] ત્રિભુવન, સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ

ત્રિભોયું ન૦ [ત્રિ+ભૂમિ - ભોય] +ત્રીજે માળ

ત્રિમૂર્તિ(-ર્ત્તિ) સ્ત્રી૦ [સં] બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશનું ત્રિક

ત્રિયા સ્ત્રી૦ [સં સ્ત્રી, હિં] સ્ત્રી ૦રાજ્ય ન૦ સ્ત્રીઓનું રાજ (જુઓ કામરૂ) (૨) સ્ત્રીનું ચલણ હોવું તે

ત્રિરંગી વિ૦ ત્રણ રંગનું (૨) પું૦ સફેદ, લીલો અને કેસરી એ ત્રણ રંગવાળો રાષ્ટ્રધ્વજ

ત્રિરાશિ સ્ત્રી૦ [સં] આપેલી ત્રણ સંખ્યા કે રાશિ યા પદ ઉપરથી ચોથી સંખ્યા કે પદ કાઢવાની રીત

ત્રિલોક પું૦, -કી સ્ત્રી૦ [સં] ત્રિભુવન

ત્રિલોચન પું૦ [સં] શિવ

ત્રિવર્ગ પું૦ [સં] ત્રણનો સમૂહ, ધર્મ, અર્થ અને કામ (૨) ક્ષય, સ્થિતિ અને વૃદ્ધિ

ત્રિવલિ(-લી) સ્ત્રી૦ [સં] પેટ ઉપર પડતી ત્રણ વલિ - વાટા કે કરચલી

ત્રિવિક્રમ પું૦ [સં] વિષ્ણુ

ત્રિવિધ વિ૦ [સં] ત્રણ પ્રકારનું

ત્રિવેણિ(-ણી) સ્ત્રી૦ [સં] ગંગા યમુના

અને સરસ્વતી (૨) તેમનો જ્યાં સંગમ થાય છે તે ધામ–પ્રયાગ (૩) ઈડા, પિંગલા અને સુષુમ્ણા એ ત્રણ નાડીનો સમુદાય [એક અડક; તરવાડી

**ત્રિવેદી** પું૦ [સં.] ત્રણ વેદ જાણનારો (૨)

**ત્રિશંકુ** પું૦ [સં.] અયોધ્યાનો રાજા; હરિશ્ચંદ્રનો બાપ. [ત્રિશંકુની સ્થિતિ, દશા શ૦પ્ર૦ અધવચ–અંતરિયાળ લટકી રહેવું તે, નહિ અહીંનું, નહિ ત્યાંનું એવી સ્થિતિ]

**ત્રિશૂલ**[સં.],(–ળ) ન૦ત્રણ અણીઓ–ફળાંવાળું એક હથિયાર ૦પાણ(–ણિ) પું૦ [+સં. पाणि] હાથમાં ત્રિશૂલવાળા–શિવ

**ત્રિસંધ્યા** સ્ત્રી૦ [त्रि+संध्या] સવાર,બપોર અને સાંજ એ ત્રણે સમયનો સંધ્યાકાળ કે તે વેળા કરાતો સંધ્યાવિધિ

**ત્રિસ્થલી**[સં.],(–ળી) સ્ત્રી૦ કાશી, પ્રયાગ, ગયા એ ત્રણ ધામ

**ત્રિસ્વર** વિ૦ [સં.] ત્રણ સ્વરવાળું

**ત્રીજ** સ્ત્રી૦ [સં. तृतीया]તીજ;પખવાડિયાની ત્રીજી તિથિ [પછીનું

**ત્રીજું** વિ૦ [સં. तृतीय] તીજું; ક્રમમાં બીજા

**ત્રીઠ** સ્ત્રી૦ પીડા; દુઃખ

**ત્રીશ(–સ)** વિ૦ જુઓ તીસ

**ત્રુટ** સ્ત્રી૦ ત્રૂટી. ૦વું અ૦ક્રિ૦ [સં.त्रुट्]તૂટવું. –ટિ(–ટી) સ્ત્રી૦[સં.]ઊણપ; ખામી; દોષ

**ત્રૂઠવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. तुट्ठ (સં. तुष्ट) ઉપરથી] તૂઠવું; પ્રસન્ન થવું

**ત્રેખડ** સ્ત્રી૦ (૨) ન૦ જુઓ તેખડ

**ત્રેતા (૦યુગ)** પું૦ [સં.] ચાર યુગો પૈકીનો બીજો યુગ

**ત્રેપન (ત્રે)** વિ૦ [જુઓ તેપન] '૫૩'

**ત્રેવડ** સ્ત્રી૦ કરકસર (૨) તજવીજ; ગોઠવણ. –ડિયું વિ૦ ત્રેવડવાળું

**ત્રેવીશ (–સ)** વિ૦ જુઓ તેવીસ

**ત્રેશઠ (ત્રે)** વિ૦ જુઓ તેસઠ

**ત્રેહ (ત્રે)** પું૦ વરસાદનું પાણી ઊંડે જમીનમાં પહોંચવું

**ત્રેહેડ(–ડા)વું** અ૦ક્રિ૦+ ફાંફાં ફાંફાં થવું; જોર કરવું (૨) ચેન ન પડવું

**ત્રૈકાલિક** વિ૦ [સં.] ત્રિકાલનું, –ને લગતું

**ત્રૈગુણ્ય** ન૦[સં]માયાના ત્રણ ગુણોનો સમૂહ

**ત્રૈમાસિક** વિ૦ [સં.] ત્રણ ત્રણ મહિને આવતું–થતું (૨) ન૦ દર ત્રીજે મહિને નીકળતું છાપું [સમુદાય

**ત્રૈલોક્ય** ન૦ [સં] ત્રિલોક–ત્રણ લોકનો

**ત્રૈવર્ણિક** વિ૦ [સં.] બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય અને વૈશ્ય એ ત્રણ વર્ણનું, –ને લગતું

**ત્રોફવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. त्रुट्=ઈજા કરવી] (છૂંદણું) છૂંદવું

**ત્ર્યંબક** પું૦ [સં.] ત્રણ નેત્રવાળા–શિવ

**ત્વ** [સં.] વિશેષણ પરથી ભાવવાચક ન૦ નામ બનાવતો પ્રત્યય. જેમ કે જડત્વ

**ત્વક(–ગ)** સ્ત્રી૦ [સં.] ચામડી; ત્વચા. –ગિંદ્રિય સ્ત્રી૦ [સં.] સ્પર્શેંદ્રિય; ચામડી

**ત્વચા** સ્ત્રી૦ [સં.] ચામડી

**ત્વદીય** વિ૦ [સં.] તારું

**ત્વન્મય** વિ૦ [સં. त्वं=તું+मय] તારાથી પરિપૂર્ણ [વિ૦ ત્વરાવાળું

**ત્વરા** સ્ત્રી૦ [સં.] ઉતાવળ; ઝડપ. –રિત

**ત્વષ્ટા** પું૦ [સં.] દેવોનો શિલ્પી; વિશ્વકર્મા (૨) બ્રહ્મા

# થ

**થ** પું૦ [સં.] તાલુસ્થાની બીજો વ્યંજન

**થઈ** અ૦ક્રિ૦ ('થવું'નું ભૂતકાળ સ્ત્રી૦) બની; રચાઈ; ઘડાઈ ઇ૦ (૨) અ૦ થી; થઈને; દ્વારા; –માંથી પસાર થઈને; –ને રસ્તે. ૦ને ['થવું'નું અ૦કૃ૦] અ૦ બનીને (૨) થી; જુઓ થઈ

**થકવવું** સ૦ક્રિ૦ 'થાકવું'નું પ્રેરક

**થકી** અ૦ જુઓ -થી [પ.]. **–કું** અ૦ –ને લીધે; –ની વતી

**થડ** ન૦ [दे. थुड] ઝાડનો મૂળ જાડો ભાગ, જેમાંથી આગળ ડાળાંપાંખડાં ફૂટે છે (૨) [લા.] વંશવૃક્ષનું થડ (૩) [ભરત કે ગીતમાં] મંડાણ (૪) ઉત્પત્તિસ્થાન; પ્રારંભસ્થાન

**થડક** સ્ત્રી૦ [રવ૦] બીક; ધ્રુજારી (૨) બોલતાં જીભ ચોટવી તે. ૦વું અ૦ક્રિ૦ થડકા સાથે ઉચ્ચારણ થવું (૨) ધડકવું; ભયથી કંપવું. **–કાટ** પું૦ થડકવું તે. **–કાર(–રો)** પું૦ થડ એવો અવાજ (૨) થડકો. **–કો** પું૦ થડકારો (૨) બોલવામાં અક્ષર પર પડતું જોર

**થડમાં** અ૦ નજીક

**થડિયું** ન૦ થડ કે થડનો મૂળ આગળનો ભાગ (૨) વંશવૃક્ષનું (પેટા) થડ

**થડી** સ્ત્રી૦ [दे. थड=જૂથ] થપ્પી; ગંજ

**થડું** ન૦ જુઓ થડિયું

**થડો** પું૦ [प्रा. थुड] દુકાનનો અગ્ર ભાગ

**થથડાવવું** સ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ધમકાવવું; ધધડાવવું

**થથરડો** પું૦ જાડો લેપ

**થથરવું** અ૦ક્રિ૦ [दे. थरथर] કંપવું; ધ્રૂજવું (૨) બીવું; ત્રાસવું [લા.]

**થથરાટ** પુ૦ થથરવું

**થથેડવું** સ૦ક્રિ૦ જાડો થર થાય એમ [લપેડવું

**થથે(–થે)ડો** પું૦ જુઓ થથરડો

**થનક(૦થનક)** અ૦[રવ૦]નાચવાનો અવાજ

**થનગન(૦થનગન)** અ૦ [રવ૦] નાચવાનો અવાજ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ થનગન નાચવું કે ચાલવું. **–નાટ** પું૦ થનગન ચાલવું તે (૨) જુસ્સો; તાન; થનથનાટ

**થનથન** અ૦ [રવ૦] નાચવાનો અવાજ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ થનગન નાચવું. **–નાટ** પું૦ જુસ્સો; તાન; થનગનાટ

**થપડાક, થપાટ** સ્ત્રી૦ [રવ૦] લપડાક

**થપેલી** સ્ત્રી૦ ['થાપવું' ઉપરથી; प्रा. थप्पिअ =સ્થાપિત] થાપીને કરેલી જાડી પૂરી. **–લો** પું૦ થાપીને બનાવેલો રોટલો

**થપોડું (–લિયું)** ન૦, **–લી** સ્ત્રી૦, ૦લું ન૦ [જુઓ થપેલી] હાથથી થાપીને કરેલી ચીજ–ઘાટ

**થપ્પડ** સ્ત્રી૦ [રવ૦] તમાચો; થપડાક

**થપ્પી** સ્ત્રી૦ [प्रा. थप्प (सं. स्थाप्) ઉપરથી] એક ઉપર એક ગોઠવીને કરેલો ગંજ

**થપ્પો** પું૦ લપ્પો; (સાડી કબજા પર લગાવાતો) કસબવાળો વણાટ

**થબડાક** અ૦ [રવ૦] દોડવાનો અવાજ

**થયું** અ૦ક્રિ૦ 'થવું'નુ ભૂ૦ કા૦ નું ન૦ (થઈ સ્ત્રી૦, **થયો** પું૦) (૨) અ૦ બસ; પૂરતું

**થર** પું૦ [सं. स्तर] પડ; વણું (૨) એકસરખું બાઝેલું કે ચોપડેલું તે; પોપડો (૩) ચડતીઊતરતી ચૂડીઓનો જથો. ૦કાંકણ ન૦ બ૦ વ૦ [+કાંકણ] લગ્ન વખતે કન્યા પહેરે છે તે ચૂડીઓ

**થરથર** અ૦ [दे.] ધ્રૂજે–કંપે એમ. ૦વું, **–રાટ** જુઓ 'થથરવું' ઇ૦. **–રાટી** સ્ત્રી૦ થરથરાટ; કંપ

**થરમૉમીટર** ન૦ [इं.] ગરમીમાપક યંત્ર

**થરમૉસ** ન૦[इं.] પોતાની અંદરની વસ્તુની ગરમીઠંડી સાચવી રાખે એવી એક કાચની શીશી જેવી બનાવટ

**થવું** અ૦ક્રિ૦ બનવુ, અસ્તિત્વમા આવવુ, રચાવુ (૨) નીપજવુ, પેદા થવુ (૩) (અમુક સમય, અંતર, વજન ઇ૦ પરિમાણ) અસ્તિત્વમા આવવુ, માપમા હોવુ, ગુજરવુ (સમય), (વજનમા) ઊતરવુ ઇ૦ (૪) લાગવુ, પ્રતીતિ પડવી (જેમ કે, મને એમ થાય છે કે જઈ આવુ) (૫) અનુભવમા આવવુ, લાગુ પડવુ (દુખ થવુ, રોગ થવો) (૬) વર્તમાન કૃ૦ની સહાયથી, તે ક્રિયા કરવા માડવી એવો અર્થ બતાવે છે (જેમ કે, ખાતો થા, ભણતી થા)

**થળ** ન૦ [પ્રા થલ] જુઓ સ્થળ ૦ચર વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ સ્થળચર

**થંભ** પુ૦ [પ્રા] સ્તંભ, થાભલો ૦ન જુઓ સ્તંભન ૦વું અ૦ક્રિ૦ [સ સ્તમ્, પ્રા. થમ] થોભવુ (૨) વિસામો ખાવો

**થાક** પુ૦ થાકવુ તે, શ્રમ ૦વું અ૦ક્રિ૦ [દે થક્ક] કામ કર્યાને લીધે શિથિલ થવુ (૨) કટાળવુ હારવુ [લા] –કચું પાકચું વિ૦ ઘણુ થાકી ગયેલુ

**થાગડથી(–થીં)ગડ** ન૦ ઊખડેલા કે ફાટેલાની દુરસ્તી (૨) જેવોતેવો કામચલાઉ ઉપાય [લા] [અમલદાર (૨) ફોજદાર

**થાણુદાર** પુ૦ [થાણુ+દાર(ફા)] થાણાનો

**થાણું** ન૦ [સ સ્થાન, પ્રા થાણ] પડાવ, કેન્દ્ર (૨) [દ થાણય=ચોકી, થાણુ] પોલીસચોકી, દેવડી (૩) [પ્રા થાણય (સ્થાનક)=ક્યારો] ખામણુ (વાવવા માટે) –ણેદાર પુ૦ થાણદાર

**થાથાથાબડી** સ્ત્રી૦ [થા, થા (રવ૦)+ થાબડવુ] થાબડી–પંપાળીને શાંત રાખવુ તે (૨) આળપંપાળ, પટામણી [લા]

**થાન** ન૦ તાકો

**થાન** ન૦ [પ્રા થણ (સ સ્તન)] સ્તન

**થાન** ન૦ [સં સ્થાન, પ્રા થાણ] સ્થાન. ૦ક ન૦ સ્થાન, રહેઠાણ

**થાપ** સ્ત્રી૦ [રવ૦] થાપટ (૨) ભૂલથાપ, ધાપ, છેતરપિંડી (૩) [સ. સ્થાપ્, પ્રા થપ્પ] થેપ, સ્થડ (૪) નસ્થાનો વચલો કાળો ભાગ કે તેના પર વગાડાનો ઠોકો ૦ટ સ્ત્રી૦ હાથના પંજાનો પ્રહાર ૦ડી સ્ત્રી૦ ટીપવા માટેનું કડિયાનુ એક ઓજાર (૨) થપેલી (૩) થાપટ

**થાપણ** સ્ત્રી૦ [સ સ્થાપન, પ્રા થપ્પણ, થાવણ] મૂડી, પૂજી (૨) લીપણ (૩) ન્યાસ

**થાપવું** સ૦ક્રિ૦ [સ સ્થાપ્, પ્રા થપ્પ] સ્થાપવુ (૨) થેપ–સ્થડ કરવો (૩) પહોળા હાથે દાબી દાબીને ચપટો આકાર ઘડવો

**થાપો** પું૦ [થાપવુ પરથી] પૂઠનો ભાગ ઢગરો (૨) મોભારિયુ (૩) કંકુવાળા પંજાની છાપ

**થાબડવું** સ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ધીમે હાથે ઠોકવુ, પંપાળવુ – હળવે હળવે ચાપવુ [થાપવી

**થાબડી** સ્ત્રી૦ થાબડવાની ક્રિયા (૨) જુઓ

**થાહ** પુ૦ [દ થગ્ઘ,] ઊંડાઈ કે કોઈ પરિમાણની હદ, તળિયું, છેડો

**થાળ** પું૦, સ્ત્રી૦ [સ સ્થાલ પ્રા. થાલ] મોટી થાળી (૨) ઠાકોરજીના નૈવેદનો થાળ–પ્રસાદ (૩) એ ધરાવતી વખતનું સ્તોત્રગાન

**થાળી** સ્ત્રી૦ [સ સ્થાલી, પ્રા થાલી] એક વાસણ (૨) ગ્રામોફોનની રેકર્ડ

**થાળું** ન૦ [સ સ્થાલ, પ્રા થાલ પરથી] ઘટીનુ ચોકઠુ (૨) કૂવાના મો ઉપર ચણીને બનાવેલી પાત્રાકાર જગા [થાળે પડવું= વ્યવસ્થિત પાયા ઉપર આવવુ, બરોબર ગોઠવાઈને ચાલતુ થવુ, રાગે કે ઠેકાણે પડવુ]

**થાંભલી** (૦) સ્ત્રી૦ નાનો થાભલો –લો પુ૦ [સ સ્તંભ] લાકડાનો ઊભો ટેકો, સ્તંભ

**થિગડિયુ** વિ૦ થીગડાવાળુ

**થિજાવવુ** સ૦ક્રિ૦, **થિજાવું** અ૦ક્રિ૦ 'થીજવુ'નું પ્રેરક ને ભાવે

**થિયેટર** ન૦ [ઇ] નાટકશાળા, રંગભૂમિ

**થિયૉસોફી** સ્ત્રી૦ [ઇ] ઈશ્વર સબંધી એક જ્ઞાનદૃષ્ટિ – તત્ત્વવિચાર

**થી** ત્રીજી અને પાચમી વિભક્તિનો પ્રત્યય

**થીગડી** સ્ત્રી૦ [દે થિગ્ગલ] જુઓ થીગડી –ડું ન૦ થીંગડું

**થીજવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા થિજ્જ, થેજ્જ (સ સ્થૈર્ય) પરથી] ઠરી જવુ, જામવુ

**થીનું** વિ૦ [સં સ્ત્યાન, પ્રા થીણ, થીણ= કઠણ, જામેલું] થીજેલું, ઘટ્ટ

**થીંગડિયું** વિ૦ થીગડાંવાળું
**થીંગડી** સ્ત્રી૦ નાનું થીંગડું. **–ડું** ન૦ [दे. थिग्गल]ફાટેલી જગા પર મૂકેલો બીજો કકડો
**થુત્કાર** પું૦[સં.] થૂ અવાજ(૨)ફિટકાર[લા.]
**થુવેર** પું૦; સ્ત્રી૦ થોરિયો; થૂવર
**થૂ** અ૦[પ્રા.;સર૦ दे. णिट्ठुहिअ=થૂંક;રવ૦] થૂંકવાનો અવાજ. **થૂઈ** સ્ત્રી૦ રમતમાં, થૂ કરીને તેમાંથી વિરામ બતાવનો ઉદ્ગાર; તેવો વિરામ. **૦થૂ** અ૦ જુઓ થૂ
**થૂયો** પું૦ [સ. तुरत] કૂચો (૨) રૂંછું
**થૂમડું** ન૦ [સ. स्तंब=કણસલું; પ્રા. थंब] કણસલાનો જથો
**થૂલ** ન૦ [સ. तूल]બાજરી વગેરેનાં કણસલાં ઉપર થતી નાનાં ફૂલોની રુવાંટી. **–લિયું** ન૦, **–લિયો** પું૦ બાળકની જીભ પર થતો એક રોગ
**થૂલી** સ્ત્રી૦[પ્રા. थुल्लो]ધઉં વગેરેના ભરડેલા કકડા કે તેની વાની. **–લું** ન૦ લોટને ચાળવાથી નીકળેલો છોતાં વગેરેનો ભૂકો
**થૂવર** પું૦; સ્ત્રી૦[જુઓ થુવેર] એક કાંટાળી વનસ્પતિ
**થૂંક** ન૦[પ્રા.थुक्क;(સં.थूत्कृत)]થૂ કરી મોંમાંથી ફેંકાતી લાળ (૨) મોમાં ઝરતી લાળ. **૦વું** સ૦ક્રિ૦ થૂંક બહાર ફેંકવું
**થેઈ** અ૦[રવ૦]નાચનો અવાજ(૨)બાળકને ઊભું કરતા બોલાતો ઉદ્ગાર. **૦કાર** પું૦ થૈકાર; નાચના તાનનો ધ્વનિ
**થેક** સ્ત્રી૦ એક છોડના મૂળમાંથી મળતો જુવાર જેવો ખાવાનો પદાર્થ
**થેકડો** પું૦ કૂદકો; ઠેકડો
**થેકવું** અ૦ક્રિ૦ છલંગ મારવી (૨) સ૦ક્રિ૦ ઠેકવું; –ને કૂદી પાર કરવું
**થેપ** સ્ત્રી૦ ['થાપવું' ઉપરથી]જાડું લીંપણ; જાડો લેપ. **૦ડો** પું૦જાડો થેપ(૨)ઊખડેલા લેપનો પોપડો. **૦લી** સ્ત્રી૦ લોંદાને થેપીને બનાવેલી થપોલી. **૦લું** ન૦ થેપીને બનાવેલી ચીજ; થપોલું (૨) એક વાની. **૦વું** સ૦ક્રિ૦ જાડું લીંપવું; થેપ કરવો (૨) લોંદાને ધીમે દબાવી દબાવીને ઘાટ કરવો

**થેપાડું** ન૦ ધોતિયું (સારી જાતનું)
**થેભો** પું૦ થોભિયો
**થેલો** પું૦ થાંભલો; ટેકો
**થેર** પું૦ [પ્રા.] જુઓ સ્થવિર; વૃદ્ધ (બૌદ્ધ). **–રી** સ્ત્રી૦ [પ્રા.] સ્થવિરા; ભિક્ષુણી
**થેલી** સ્ત્રી૦ [दे. थल्लिया] કોથળી. **–લો** મોટી થેલી; કોથળો
**થૈકાર** પું૦ [થ] થેઈકાર
**થોક** પું૦;સ્ત્રી૦[दे. थक्क]જથ્થો,ઝૂડો;ખરકલો. **૦ડી** સ્ત્રી૦ નાનો ખરકલો. **૦ડો** પું૦મોટો ખરકલો. **૦બંધ** વિ૦ જથાબંધ;પુષ્કળ
**થોડાબોલું** વિ૦ થોડું બોલનારું
**થોડું** વિ૦ [સ.·स्तोक, પ્રા. थोअ(–क्क,–ग)] અલ્પ ('ઘણું'થી ઊલટું)
**થોથ** સ્ત્રી૦ પોચ; કણ વગરની ડાંગર
**થોથર** સ્ત્રી૦ મોં પરનો સોજો અને ફિક્કાશ
**થોથવાવું** અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] તોતડાવું
**થોથારિયું** ન૦ થોથું; નકામું પુસ્તક
**થોથું** ન૦ પોલો સળેલો કણ (૨) ફાટેલું તૂટેલું કે લખાણની દૃષ્ટિએ નકામું પુસ્તક
**થોભ** પું૦[સ. स्तोभ,પ્રા. थोभ] અટકવાપણું; અંત. **૦ણ** સ્ત્રી૦; ન૦ ટેકણ, અઢિંગણ. **૦વું** અ૦ક્રિ૦ કોઈ ક્રિયા કરતાં અટકવું; વિરામવું (૨) રાહ જોતાં ઊભા રહેવું; ખોટી થવું
**થોભા(–ભિયા)** પું૦બ૦વ૦ [સ. स्तोभ] મૂછના બન્ને છેડા આગળ ગાલના ભાગ ઉપર વધારેલા વાળના ગુચ્છા
**થોર (થોં')** પું૦ [दे. थोहर] એક કાંટાળી વનસ્પતિ, થૂવર
**થૉરિયમ** સ્ત્રી૦ ઇં.]એક ધાતુ [ટકડો
**થોરિયો (થોં')**પું૦ થોરનું એક ફટું ડિંગલું–
**થોરી (થોં')**સ્ત્રી૦ એક જાતનો થોગ; ફાફડો (૨) તે થોરનાં ઝૂંડ કે ઊગેલી જગા
**થોલ (થોં)** પું૦ લાગ; અનુકૂળ સમય કે ઘડી; મોખ; તક
**થોલિયું (થોં)** ન૦ એક પાત્ર – બોઘરણું
**થોલો (થોં)** પું૦ [સં. स्थूल ઉપરથી] શરીરનો લબડી પડેલો ભાગ [થપ્પડ
**થોંટ (થોં૦)** સ્ત્રી૦ [રવ૦] જોરથી મારેલી

# દ

દ પુ૦ [સ] તાલુસ્થાની ત્રીજો વ્યંજન
–દ વિ૦ (ઉપપદ સમાસને અંતે) 'આપનાર' એ અર્થમાં ઉદા૦ 'સુખદ'
દઈ સ્ત્રી૦ [સ દૈવ] 'જાણે' સાથે શ૦પ્ર૦માં 'કોણ જાણે' 'દૈવ જાણે' એ અર્થમાં
દઈ(૦ને) દેઈને અ૦ક્રિ૦(૨) ટપ ધબ, થડ,' ઇ૦જેવા રવ સાથે, એવો અવાજ કરીને, તે સાથે ઝટ ઝટ દઈને
દઈરાત સ્ત્રી૦ દૈવ (જેમ કે મારે દઈરાત ત્યાં જાય છે'=દૈવ લઈ જાય તો જ, નહિ તો કોણ જાય છે ? તો નથી જતો)
દક્ષ વિ૦ [સ] ચતુર, પ્રવીણ (૨) પુ૦ ઉમાના પિતા
દક્ષણા અ૦ જુઓ દક્ષિણા
દક્ષણી વિ૦ જુઓ દક્ષિણી
દક્ષિણ વિ૦ [સ] જમણું (૨) સ્ત્રી૦ પૂર્વ દિશા તરફ મો રાખતાં જમણા હાથ તરફની દિશા (૩) પુ૦ દક્ષિણ દિશામાં આવેલો દેશ (૪) ત્રણ અગ્નિમાંનો એક ૦ગોળ(–ળાર્ધ) પુ૦ પૃથ્વીના ગોળાનો વિષુવવૃત્તથી દક્ષિણનો અર્ધગોળ દક્ષિણાર્ધ ૦ધ્રુવ પુ૦ ઉત્તરધ્રુવ જેવો દક્ષિણમાં આવેલો ધ્રુવવત્ તારો ૦વૃત્ત ન૦ 'ઍન્ટાર્ટિક સર્કલ', દક્ષિણ ધ્રુવથી ૨૩॥° સુધીનો વર્તુલ પ્રદેશ
દક્ષિણા સ્ત્રી૦ [સ] ધાર્મિક ક્રિયાને અંતે બ્રાહ્મણોને અપાતું દાન
દક્ષિણાચલ પુ૦ [સ] દક્ષિણ દિશામાં કલ્પેલો પર્વત – મલયાચલ
દક્ષિણાપથ પુ૦ [સ] વિંધ્યાચલથી દક્ષિણનો પ્રદેશ, દક્ષિણ હિંદ [તરફનું
દક્ષિણાભિમુખ વિ૦ [સ] દક્ષિણ દિશા
દક્ષિણાયન ન૦ [સ] સૂર્યનું કર્ક રાશિમાં જવું તે (૨) કર્ક સંક્રાંતિથી મકર સંક્રાંતિ સુધીનો સમય
દક્ષિણાર્ધ પું૦ [સ] પૃથ્વીના ગોળાનો દક્ષિણ તરફનો ભાગ
દક્ષિણી વિ૦ દક્ષિણનું, –ને લગતું (૨) પું૦ દક્ષિણ દેશનો રહેવાસી, મહારાષ્ટ્રી (૩) સ્ત્રી૦ દક્ષિણી – મરાઠી ભાષા
દક્ષિણોત્તર વિ૦ [સ] ઉત્તરથી દક્ષિણ સુધી જતું
દખ ન૦ જુઓ દુઃખ [જમણી બાજુનું
દખણાતું(–દું) વિ૦ દક્ષિણ તરફનું (૨)
દખણી વિ૦ (૨) પું૦ જુઓ દક્ષિણી
દખમું ન૦ [फा दख्मह] પારસીઓના શબને ઠેકાણે પાડવાનું સ્થળ
દખલ સ્ત્રી૦ [अ] વચ્ચે પડવું – દરમિયાનગીરી કરવી તે (૨) નડતર પજવણી, ગોદ ૦ગીરી સ્ત્રી૦ [+फा गीरी] દખલ કરવી તે
દખિયું વિ૦ જુઓ દુખિયું
દખ્ખણ સ્ત્રી૦ જુઓ દક્ષિણ (૨) પું૦ દક્ષિણ દિશામાં આવેલો દેશ, મહારાષ્ટ્ર
દગડ પુ૦ [दे दगल] પથ્થર, પથરો
દગડ વિ૦ દગાબાજ, લુચ્ચું –ડાઈ સ્ત્રી૦ (મનની) હરામખોરી લુચ્ચાઈ
દગડાચોથ સ્ત્રી૦ ભાદરવા સુદ ચોથ, ગણેશચોથ
દગડી સ્ત્રી૦ નાનું દગડું –ડું ન૦ ઢેકું, ગચિયું (૨) બારોટિયાના થાંભલાની ઉપરનું આધારરૂપ નાનું લાકડું કે પથ્થરનું ચોસલું –ડો પુ૦ પથરો (૨) મોટું ઢેકું
દગદગો પુ૦[फा दग्दगह] શક, વહેમ–વસવસો
દગલબાજ વિ૦ [अ दगल+फा बाज] –જી સ્ત્રી૦ જુઓ દગાબાજી
દગાખોર વિ૦ [फा दगा+खोर], –રી સ્ત્રી૦ જુઓ દગાબાજ, –જી
દગાબાજ વિ૦ [फा दगा+बाज] દગો કરનારું –જી સ્ત્રી૦ દગો કરવો તે

**દગો** પું૦ [फा दगा] છળ, કપટ (૨) વિશ્વાસઘાત

**દગ્ધ** વિ૦ [સં] બળેલું, દાઝેલું

**દઝાડવું** સ૦ક્રિ૦[સં दह् प्रा दज्झ] 'દાઝવું'નું પ્રેરક [દિલ સંતાપ

**દઝાડો(-યો)** પું૦['દઝાડવું' પરથી]બળતરા,

**દઝોડિયું** વિ૦[જુઓ દઝાડવું] અડધું પડધું બળેલું (૨) ખોયણું

**દટણ, ૦કૂવો, ૦ખાળ, ૦ભોંયરું** વિ૦ (૨) ન૦ [ડાટવું' ઉપરથી] જુઓ 'ડટણ'માં

**દટવું** અ૦ક્રિ૦ દટાવું ગરક થવું

**દટતર** ન૦ જુઓ ડટતર

**દટાવવું** સ૦ક્રિ૦, **દટાવું** અ૦ક્રિ૦ 'દાટવું'નું પ્રેરક અને કર્મણિ [થતો નાશ, દટતર

**દટ્ટન** વિ૦ દટાયેલું, ડગણ (૨) ન૦ દગાવાથી

**દટ્ટો** પું૦ [જુઓ દાબવું] દટ્ટો, દાટો (૨) મોન્ટેસોરી બાલમંદિરમાં વપરાતી ઘાટીના દાગ જેવી આકૃતિનું સાધન

**દડ** પું૦, ન૦ ઝીણી ધૂળ

**દડઘો** પું૦ [સં दन ઉપરથી] ઘણું જાડું અને ભારે વાસણ

**દડદડ** અ૦ [રવ૦] પાણી પડવાનો એવો અવાજ (૨) ખળ ખળ (આંસુ)

**દડબ** સ્ત્રી૦ દડબું (૨) જુઓ ગડબ

**દડબડ (૦દડબડ)** અ૦ [રવ૦] દોડવાનો અવાજ **-ડી** સ્ત્રી૦ ઉતાવળી દોટ

**દડબવું** સ૦ક્રિ૦ દાબીને-ઠાસીને ભરવું

**દડબું** ન૦ દડબ, ઢેફું, ચોસલું

**દડમજલ** સ્ત્રી૦ કોઈ જગાએ અટક્યા

**દડૂલી** સ્ત્રી૦ નાનો દડૂલો, દડી **-લો** પું૦ રમવાનો દડો [પ]

**દડો** પું૦ [દડવું' ઉપરથી] ગોળાકાર ચીજ (ખાસ કરીને રમવાની તે)

**દણું** ન૦ જુઓ ડણું, ડેરો

**દત્ત** વિ૦[સં]આપેલું(૨) પું૦દત્તાત્રેય(૩)ન૦ પૂર્વજન્મમાં કરેલું પુણ્યદાન ૦ક પું૦[સં] શાસ્ત્રવિધિ પ્રમાણે પોતાનો કરેલો બીજાનો પુત્ર **-ત્તાત્રેય** પું૦ [સં] એક ઋષિ -વિષ્ણુના ચોવીસ અવતારમાંના એક

**દદડવું** અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] દદૂડી પડવી

**દદામું** ન૦ [સં दुन्दुम] લડાઈમાં લશ્કરને મોખરે વાગતું નગારું, મોટો ડંકો

**દદૂડી** સ્ત્રી૦ નાનો દદૂડો **-ડો** પું૦ દડદડ ઊંચેથી પડતી મોટી ધાર

**દદ્રુ** સ્ત્રી૦ [સં] ચામડીનો એક રોગ-દરાજ

**દધિ** ન૦ [સં] દહીં

**દધિ** પું૦ [સં उदधि] સમુદ્ર ૦જા, ૦સુતા સ્ત્રી૦ સમુદ્રમાંથી જન્મેલી-લક્ષ્મી

**દધીચ(-ચિ)** પું૦ [સં] વજ્ર બનાવવા પોતાનાં હાડકાં આપનાર પ્રસિદ્ધ ઋષિ

**દન** પું૦ [સં दिन]+દિવસ **-નિયું** ન૦ એ દિવસનું નૈવેદ્ય-મજૂરી (૨) રોજનું ઘરાક

**દનુ** સ્ત્રી૦[સં]દક્ષની પુત્રી-કશ્યપની સ્ત્રી ૦જ [સં] પું૦ દાનવ, દૈત્ય

**દપે(-પો)ટો** પું૦ [જુઓ દુપટ્ટો] ઝીણી દુપટ્ટો, ઉપરનો કપડો (૨) ઝીણી દુપટ્ટો ચડાવેલો

[**દફે** સ્ત્રી૦ [अ दफ़अह] વાર ઉદા૦ બે દફે
**૦દાર** પુ૦ [+फा दार] લશ્કરની નાની ટુકડીનો ઉપરી
**દબડાવવું** સ૦ક્રિ૦ ધમકાવવું
**દબાડું** ન૦ [સર૦ દડબું] ઢેફું, ચોસલું
**દબદબો** પું૦ [फा] ઠાઠમાઠ, ભપકો, દમામ
**દબાવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ દબાવું (૨) નરમ થવું, નમવું – તાબે થવું
**દબાણ** ન૦ દબાવવું તે (૨) ભાર, વજન (૩) દાબ, અંકુશની અસર [લા]
**દબાવવું** સ૦ ક્રિ૦, **દબાવું** અ૦ ક્રિ૦ 'દાબવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**દબેલ(–લું)** વિ૦ ['દબવું' ઉપરથી] દબી ગયેલું (૨) આભાર તળે આવેલું, ઓશિયાળું
**દબોટો** પુ૦ એક જાતની ખાડ
**દમ** પુ૦ [फा] શ્વાસ (૨) (ધૂમ્રપાનનો) સડાકો (૩) શ્વાસનો એક રોગ (૪) પ્રાણવાયુ, જીવ (૫) [લા] સત્ત્વ, શક્તિ, પાણી (૬) ધમકી, સજાની રોફ
**દમ** પુ૦ [સ] ઇંદ્રિયોને દમવી–તાબે રાખવી તે, દમન
**દમક** સ્ત્રી૦ ધમક, ચમક, ઝળક, તેજ **૦વું** અ૦ ક્રિ૦ ચમકવું (૨) (નગારું) વાગવું, ઢમકવું
**દમડી** સ્ત્રી૦ [प्रा दम्म (स द्रम्म)] પૈસાનો ચોથો ભાગ [ઠાઠમાઠ
**દમદમાટ** પુ૦ [प्रा दमदमा = ઠાઠ કરવો]
**દમદાટી** સ્ત્રી૦[દમ+દાટી] ધમકી ને ડરામણી
**દમન** ન૦ [સ] દમવું–પીડવું તે (૨) દબાવવું, કાબૂમાં રાખવું તે **૦નીતિ** સ્ત્રી૦ દબાવીને–ગમે તેમ પીડીને વશ કરવાની નીતિ, 'રિપ્રેશન' [ક્ષણે ક્ષણે
**દમબદમ** અ૦ [फा] દરેક શ્વાસની સાથે,
**દમયંતી** સ્ત્રી૦ [સ] નળરાજાની સ્ત્રી
**દમલું(–લેલ)** વિ૦દમના રોગવાળું, દમિયલ
**દમવું** સ૦ ક્રિ૦ [स दम्] (મનને) દબાવવું–કાબૂમાં રાખવું (૨) દુઃખ દેવું, પીડવું [ભપકો
**દમામ** પું૦ [फा दमामा=નોબત] દબદબો,
**દમિય(–યે)લ** વિ૦ જુઓ દમલું [એવું
**દમ્ય** વિ૦ [સ] દમવા યોગ્ય કે દમી શકાય
**દયા** સ્ત્રી૦ [સ] કૃપા, કરુણા **૦ધર્મ** પુ૦ પ્રાણી ધર્મ પ્રત્યે દયાભાવ **૦નિધિ** પુ૦ દયાનો ભંડાર–ઈશ્વર **૦મણું** વિ૦ રાંક, ગરીબ, દયા ઊપજે એવું **૦મય** વિ૦ દયાથી ભરપૂર **૦ર્દ્ર** વિ૦ દયાથી પીગળી ગયેલું **૦ળુ** [સ] **૦વંત** **૦વાન**, **૦ળ**, **૦ળુ** વિ૦ દયાવાળું, કૃપાળુ
**દયિત** વિ૦ [સ] પ્રિય (૨) પુ૦ વલ્લભ, પ્રીતમ **–તા** સ્ત્રી૦ [સ] પત્ની
**દર** ન૦ [फा] બારણું, દરવાજો
**દર** પુ૦ ભાવ, કિંમત (૨) અ૦ દરેક
**દર** ન૦ [સ] ન૦ કોઈ પ્રાણીએ જમીનમાં રહેવાને કરેલું કાણું – છિદ્ર
**દરકાર** સ્ત્રી૦ [फा] પરવા, કાળજી, તમા
**દરખાસ્ત** સ્ત્રી૦ [फा] નમ્રતાથી કહેવું તે, અરજી (૨) મંજૂરી માટે રજૂ થતી સૂચના, પ્રસ્તાવ [જગા, દરઘા
**દરગાહ** સ્ત્રી૦ [फा] પીરની કબરની
**દરગુજર** વિ૦[फा] માફ કરેલું, સાંખી લીધેલું
**દરઘા** સ્ત્રી૦ જુઓ દરગાહ [કરનારો
**દરજી** પુ૦ [फा] લૂગડાં સીવવાનો ધંધો
**દરજો(–જ્જો)** પુ૦ [अ] પાયરી, ગેડી, કક્ષા (જેમ કે, કેટલેક દરજ્જે, વાત એટલે દરજ્જે ગઈ) (૨) હોદ્દો, અધિકાર
**દરદ** ન૦ [જુઓ દર્દ] દુઃખ, પીડા
**દરદાગીનો** પુ૦ પૈસોટકો અને ઘરેણુંગાંઠું
**દરદી** વિ૦ દરદવાળું, માંદું
**દરબાર** પુ૦, સ્ત્રી૦ [फा] રાજસભા–કચેરી (૨) પુ૦ ઠાકોર, રાજા **૦ગઢ** પુ૦ રાજાનો મહેલ **૦સાહેબ** પું૦ શીખ ધર્મગ્રંથ **–રી** વિ૦ દરબારનું –ને લગતું (૨) પુ૦ દરબારનો રાજપુરુષ
**દરભ** પુ૦ જુઓ દર્ભ **–ભિયો** પુ૦ હલકી મનાતી વર્ણોની મરણક્રિયા કરાવનાર બ્રાહ્મણ
**દરમાયો** પુ૦ [फा दरमाह] માસિક પગાર
**દર મયાન** [फा], **દરમ્યાન** અ૦ અમુક

સમયની અંદર. ૰ગીરી સ્ત્રી૰ મારફત, વચ્ચે હોવાપણું [હમેશ
**દરરોજ** અ૰ [દર+રોજ] હરરોજ, રોજ,
**દરવાજો** પું૰ [फा] મોટું બારણું કે ફાટક
**દરવાન** પું૰ [फा दरवान] દરવાજો સાચવનારો, દ્વારપાળ
**દરવેશ** પું૰ [फा] ફકીર
**દરશ** ન૰ જુઓ દર્શન [પ] ૰ન દર્શન
**દરશનિયું** ન૰ [स दर्शनीय] સ્ત્રીઓ અને બાળકોને નાકે પહેરવાનું એક ઘરેણું
**દરાખ** સ્ત્રી૰ [स द्राक्ष] દ્રાક્ષ
**દરાજ** સ્ત્રી૰ દાદર, ચામડીનો એક રોગ
**દરાજ** સ્ત્રી૰ [अ दर्ज] લાકડામાં ખોભણ પાડવાનો સુથારનો રંદો
**દરિ** સ્ત્રી૰ [स] ગુફા
**દરિદ્ર** વિ૰ [स] ગરીબ, કંગાળ (૨) એદી (૩) સ્ત્રી૰, ન૰ +દારિદ્ર, દળદર ૰તા સ્ત્રી૰ —દ્રી વિ૰ જુઓ દરિદ્ર
**દરિયાઈ** વિ૰ [फा] દરિયાનું,-ને લગતું(૨) સ્ત્રી૰ એક જાતનું રેશમી કાપડ
**દરિયાદિલ** વિ૰દરિયા જેવા ઉદાર દિલવાળું —લી સ્ત્રી૰ [વિવેક, વિચાર
**દરિયાફ્ત (-ફ્ત)** સ્ત્રી૰ [फा दर्याफ्त] દર્યાફ્ત,
**દરિયામહેલ** પું૰ નદી કે દરિયાકિનારે બાંધેલો મહેલ
**દરિયાવ** [फा दरिया] ૰દિલ, ૰દિલી જુઓ દરિયો, દરિયાદિલ, દરિયાદિલી
**દરિયો** પું૰ [फा दरिया] સમુદ્ર (૨) ખૂબ વિસ્તાર કે ઊંડાણવાળું કાંઈ પણ [લા]
**દરી** સ્ત્રી૰ [स] ગુફા, દરિ
**દરેક** વિ૰ [દર+એક] જુઓ હરેક
**દરેડવું** સ૰ ક્રિ૰ ['દરેડો' ઉપરથી] વાવવા માટે દાણાનો દરેડો કરવો
**દરેડો** પું૰ [म दरगी] ધારા, રેલો
**દરો** સ્ત્રી૰ [स दूर्वा] એક વનસ્પતિ-ધરો ૰આઠમ સ્ત્રી૰ ભાદરવા સુદ આઠમ (જ્યારે સ્ત્રીઓ દરોની પૂજા કરે છે), ધરોઆઠમ ૰ઈ સ્ત્રી૰ દરો
**દરોગો** પું૰[જુઓ દારોગો]તપાસ રાખનારો અમલદાર
**દરોડો(-રો)** પું૰ [જુઓ દરેડો] ધાડ
**દર્દ** ન૰ [फा] જુઓ દરદ(૨)લાગણી, પ્રેમ. ૰નાક વિ૰ [फा] દુઃખથી ભરેલું —ર્દી વિ૰ દર્દવાળું, દરદી
**દર્દુર** પું૰ [स] દેડકો
**દર્પ** પું૰ [स] ગર્વ, અહંકાર
**દર્પણ** ન૰, સ્ત્રી૰[स]ખાપ, ચાટલું, આરસો
**દર્પિણી** વિ૰ સ્ત્રી૰ દર્પવાળી
**દર્ભ** પું૰[स] એક વનસ્પતિ-દરભ —ર્ભાસન ન૰[+आसन]દર્ભનું બનાવેલું આસન
**દર્યાફ્ત(-ફ્ત)** [फा] સ્ત્રી૰ જુઓ 'દરિયાફ્ત'માં
**દર્શ** પું૰ [स] દેખાવ
**દર્શક** વિ૰ [स] દેખાડનારું (૨) જોનારું
**દર્શન** ન૰ [स] જોવાની ક્રિયા (૨) ભક્તિભાવથી જોવાની ક્રિયા (૩) દેખાવ (૪) શાસ્ત્ર (ષડ્દર્શન) (૫) રુચિ, શ્રદ્ધા [જૈન] ૰શાસ્ત્ર ન૰ ફિલસૂફી —નાકાંક્ષી વિ૰ [+આકાંક્ષી] દર્શનની આકાંક્ષાવાળું —નાતુર વિ૰ [+આતુર] દર્શન કરવા માટે આતુર —નાર્થી વિ૰ [+અર્થી] દર્શનની ઇચ્છાવાળું —નિયું ન૰ જુઓ દરશનિયું —ની વિ૰ રૂપાળું, ખુલતું દેખીતું (૨) વિ૰ સ્ત્રી૰ જોતાંવેંત સિકારવાની (હૂંડી) —નીય વિ૰ [स] દેખવા યોગ્ય, સુંદર —નેંદ્રિય સ્ત્રી૰ [स] આંખ
**દર્શાવવું** સ૰ક્રિ૰ [स दृश् ઉપરથી]દેખાડવું, બતાવવું
**દર્શી** વિ૰ [स] (સમાસને અંતે વપરાય છે)જોનારું જેમ કે દૂરદર્શી (૨)બતાવનારું
**દલ** ન૰ [स] પાંદડું (૨) ફૂલની પાંખડી (૩) સૈન્ય (૪) જથ્થો, ઘનતા [કરવા તે
**દલન** ન૰ [स] દળી નાખવું-ચૂરેચૂરા
**દલપતિ** પું૰ સેનાપતિ
**દલવાડી** પું૰ [म दलि (માટીનું ઢેકું) ઉપરથી] ઈંટો પકવનાર
**દલવાડું** ન૰ (મરેલા ઢોરના બદલામાં) ચમારને ત્યાંથી મળતું ચામડું
**દલાલ** પું૰[म दलाल]સાટું ગોઠવી આપનાર, મારફતિયો (૨) ભડવો, કુટણો —લી

સ્ત્રી૦ [अ दल्लाल] દલાલનું કામ, મારફત (૨) દલાલ તરીકેનું મહેનતાણું દલાલી
-લું નં૦ દલાલનું કામ

**દલિત** વિ૦[સ]દળાયેલું કચરાયેલું પીડિત
-તોદ્ધાર પું૦ [+उद्धार] દલિતોનો ઉદ્ધાર

**દલીલ** સ્ત્રી૦ [अ] (વાતના ટેકામાં દર્શાવેલો) સબબ ૦બાજી સ્ત્રી૦ સામસામી દલીલોની ફેંકાફેંકી

**દલ્લો** પું૦ [? दट्ट - ઢાંપવો] થાપણ પૂંજી

**દવ** પું૦ [સ] વન (૨) દાવાનળ (૩) સંતાપ [ના]

**દવરાવવું** સ૦ક્રિ૦ [દાવ'નું પ્રેરક] નર દેખાડવો આધાન કરાવવું (પશુમાં)

**દવલું** વિ૦ અળખામણું અણમાનીતું

**દવા** [अ] ૦ઈ [फा] સ્ત્રી૦ ઓસડ, ઔષધ (૨) ઉપાય ઇલાજ [લા] ૦ખાનું નં૦ ઔષધાલય

**દવાત** પું૦ [अ] (શાહીનો) ખડિયો

**દવાદારૂ** ૦વાપાણી નં૦બ૦વ૦ઓસડવેસડ

**દવાવાળો** પું૦ દવાઓ વેચનારો 'કેમિસ્ટ'

**દશ** સ્ત્રી૦+દિશ દિશા [પ]

**દશ** વિ૦ [સ दशन्, प्रा दस] '૧૦' ૦કે પું૦ [સ] દશકો દશનો જથો (૨) સંખ્યા લેખનમાં એકમથી આગળનું બીજું સ્થાન [ગ] ૦કંધ(૦ર) પું૦ જુઓ દશગ્રીવ ૦કો પું૦ દશક (૨) દશ વર્ષનો સમય ૦ગ્રીવ પું૦ [સ] દશ માથાવાળો-રાવણ ૦દિશ (-શા) સ્ત્રી૦ ચાર દિશા ચાર ખૂણા આકાશ તથા પાતાળ એમ દશ દિશાઓનો સમૂહ [હાર

**દશન** પું૦ [સ] દાંત ૦પંક્તિ સ્ત્રી૦ દાંતની

**દશમ** વિ૦[સ]દસમું(૨)સ્ત્રી૦પખવાડિયાની દશમી તિથિ ૦દ્વાર નં૦બ્રહ્મરંધ્ર તાળવું
-મી સ્ત્રી૦ [સ] દશમ

**દશમી** સ્ત્રી૦ દૂધે બાંધીને બનાવેલી રોટલી

**દશમું** નં૦ મરણ પછી દશમે દિવસે કરવાની ક્રિયા [રાજા

**દશરથ** પું૦[સ]રામના પિતા-અયોધ્યાના

**દશરા** પું૦ સ્ત્રી૦ [સ दशहरा] આસો સુદ દશમ વિજયાદશમી

**દશહરા** નં૦ [સ] જેઠ સુદ પાવાનું ગંગા જન્મનું પર્વ (૨) દશેરા

**દશા** સ્ત્રી૦[સ]ગાડી ઊંજવા પૈડામાં વપરાતી તેલવાળી ચીંદરડી (૨) કપડાની આંતરી, દશી (૩) સ્થિતિ, હાલત (૪) મનુષ્યના નસીબ પર સારી માઠી અસર કરનારી ગ્રહાદિની સ્થિતિ (૫) પડતી હાલત

**દશાનન** પું૦ [સ] રાવણ

**દશાવતાર** પું૦બ૦વ૦[સ]વિષ્ણુના દશ અવતાર(મત્સ્ય કૂર્મ,વરાહ નૃસિંહ વામન પરશુરામ રામ કૃષ્ણ બુદ્ધ અને કલ્કિ)

**દશાશ્વમેધ** પું૦ [સ] કાશી પ્રયાગ વગેરે સ્થળોમાનું એક તીર્થસ્થાન (ત્યાં દસ અશ્વમેધ થયા હતા એવી પુરાણકથા છે)

**દશાંશ** પું૦ [સ] દશમો ભાગ (૨) વિ૦ (૩) નં૦ દશકથી ગણાતું (અપૂર્ણાંક)[ગ] ૦અપૂર્ણાંક નં૦ ડેસિમલ ફ્રેક્શન [ગ] ૦પદ્ધતિ સ્ત્રી૦ વિવિધ પરિમાણોને દશાંશથી ગણવાની કોટકપદ્ધતિ 'ડેસિમલ સિસ્ટમ' [ગ] ૦બિંદુ નં૦ દશાંશનું ચિહ્ન-ટપકું [ગ] [આંતરી દશા

**દશી** સ્ત્રી૦ [સ दशा ઉપરથી] કપડાની

**દશેરા** સ્ત્રી૦ જુઓ દશરા

**દશોદિશ** અ૦ [દશ+દિશા] બધી દિશામાં

**દસ** જુઓ દશ સ્ત્રી૦ અને વિ૦

**દસ્કત** પું૦ [फा दस्तख़त] અક્ષર, હરફ (૨) અક્ષરની લખાવટ (હાથની)(૩) સહી

**દસકો** પું૦ જુઓ દશકો

**દસમું** નં૦ જુઓ દશમું

**દસ(-સે)રા** સ્ત્રી૦ જુઓ દશરા

**દસ્કત** પું૦ જુઓ દસ્કત

**દસ્ત** પું૦ [फा] હાથ (૨) ઝાડો જુલાબ રેચ ૦કારી સ્ત્રી૦ [+फा कारी] હાથની કારીગરી [એડ પેન

**દસ્તાનું** નં૦ દસ્ત-ઝાડો ઝીલવાનું વાસણ

**દસ્તાવેજ** પું૦ [फा] લેણદેણ વગેરે સંબંધી લખત (૨) આધારભૂત એવું કોઈ પણ લખત -જી વિ૦ દસ્તાવેજનું -ને લગતું કે તેના આધારવાળું (૨) લેખી

દસ્તૂર પું૦[ફા]રિવાજ,ધારો (૨) દાપું કર (૩) પારસીઓનો ગોર. –રી વિ૦ દસ્તૂરને લગતું (૨) સ્ત્રી૦ દસ્તૂરાઈ, દાપું સુખડી

દસ્તો પું૦ [ફા] ખાંડણીનો દાંડો પરાઈ (૨) હાથો (૩) ચોવીસ કાગળની થોકડી, ધા (૪) સિપાઈઓની અમુક સંખ્યાની ટુકડી

દસ્યુ પું૦ [સ] ચોર, લૂંટારો (૨) અનાર્ય લોકોની એક જાતનો માણસ

દહન ન૦ [સં] દહવું–બાળવું તે ૦ક્રિયા સ્ત્રી૦ (શબ) બાળવાની ક્રિયા

દહવું સ૦ક્રિ૦[સં दह्] બાળવું [સગર્ભા

દહાડાવાળી વિ૦ સ્ત્રી૦ [જુઓ દહાડો]

દહાડિયું વિ૦ (૨) ન૦,–યો પું૦ ['દહાડો' ઉપરથી] રોજે કામ કરનારું માણસ

દહાડી સ્ત્રી૦[દહાડો ઉપરથી]રોજિંદું મહેનતાણું (૨) અ૦ રોજ. ૦દહાડી અ૦ રોજેરોજ

દહાડો પું૦ [સં दिवस प्रा दिअह, दीह] દિવસ, વાર, તારીખ, તિથિ (૨) મરનાર પાછળ કરવામાં આવતું જમણ (૩) [લા] વખત, સમય (૩) ભાગ્ય, સિતારો [દહાડા રહેવા = ગર્ભ રહેવો] ૦પાણી ન૦બ૦વ૦ મરનાર પાછળ જમણ

દહીં ન૦ [સં दधि] દૂધ જમાવતાં થાય તે

દહીંત(–થ)રું ન૦[સં दधिस्थर, द दहित्थर] એક જાતની જાડી પોચી પૂરી

દહીંદૂધિયું વિ૦ દૂધ–દહીં બંનેમાં પગ રાખનારું બંને પક્ષ સાચવવા ઇચ્છનારું

દહીંવડું ન૦ દહીંમાં પલાળેલું વડું

દહેજ સ્ત્રી૦ [ફા] જુઓ દેજ

દહેશત સ્ત્રી૦ [અ दहशत] બીક, ભય

દળ ન૦ જુઓ દલ (૨) જાડાઈ

દળણું ન૦ દળવાની વસ્તુ –અનાજ

દળદર ન૦[સં दारिद्र्य] દરિદ્રતા, ગરીબી (૨) આળસ, એદીપણું –રી વિ૦ દળદરવાળું

દળદાર પું૦ દળવાળું, જાડું (૨) ભારે

દળદ્રી વિ૦ દળદરી, દરિદ્રી

દળવાદળ ન૦ તોફાનનું વાદળ (૨) લશ્કર

દળવું સ૦ક્રિ૦ [સં दल्] પીસવું, ઘંટીમાં નાખી ભૂકો કરવો (અનાજ ઇ૦નો)

દળાઈ સ્ત્રી૦,–મણું ન૦ દળવાનું મહેનતાણું

દંગ વિ૦ [ફા] દિંગ, ચકિત

દંગલ પું૦,ન૦ [ફા] ટંટો, તકરાર (૨) કુસ્તી (૩) કુસ્તીની હરીફાઈ (૪) અખાડો

દંગો પું૦ [ફા दंगा] તોફાન, બખેડો, હુલ્લડ (૨) બંડ, ફિતૂર ૦ફિસાદ પું૦ લડાઈટંટો, હુલ્લડ, ફિતૂર

દંડ પું૦ [સં] હાથમાં ઝાલવાની લાકડી (૨) નેત્ર છડી (૩) શિક્ષા, સજા (૪) શિક્ષા તરીકે લેવાતું નાણું (૫) એક જાતની કસરત (૬) ચાર હાથની લંબાઈ જેટલું માપ [૦પીલવા = દંડની કસરત કરવી] ૦નાયક પું૦[સં] ન્યાયાધીશ (૨) પોલીસનો વડો અમલદાર (૩) સેનાપતિ ૦નીતિ સ્ત્રી૦ [સં] જુઓ રાજનીતિ (૨) ન્યાય વહીવટ ૦વત્ અ૦[સં] દંડની પેઠે લાંબા પગે ૦વત વિ૦(૨) પું૦ સાષ્ટાંગ નમસ્કાર ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સં दण्ड्] શિક્ષા–સજા કરવી (૨) દંડ કરવો [(એક જેલ–શિક્ષા)

દંડાબેડી સ્ત્રી૦ વચ્ચે દંડાવાળી પગની બેડી

દંડી પું૦ [સં] દંડધારી સંન્યાસી

દંડી(–ડૂ)કો પું૦[સં दण्ड] જાડી ટૂંકી લાકડી

દંડો પું૦[સં दण्ड] ટૂંકી જાડી લાકડી, ડંડો (૨) મોઈ રમવાનો દંડો

દંત પું૦ [સં] દાંત ૦કથા સ્ત્રી૦ મુખ પરંપરાથી ચાલતી આવેલી વાર્તા ૦ધાવન ન૦ [સં] દાતણ, દાંત સાફ કરવા તે ૦પત્ર ન૦ [સં] કાનનું એક ઘરેણું ૦મંજન ન૦ દાંત માંજવાની ભૂકી–ઔષધિ ૦વૈદ્ય પું૦ દાંતનો વૈદ્ય ૦સ્થાની વિ૦ દાંતની મદદથી બોલાતું દંત્ય

દંતારો પું૦ [સં दन्तकार, प्रा दंतार] હાથી દાંતનું કામ કરનારો

દંતાળ ન૦ [દંત ઉપરથી] પંજેટી ખેતીનું એક ઓજાર (૨) પું૦ (હળ દંતાળી ઇ૦નો) દાંતો –ળી સ્ત્રી૦ પંજેટી –ળું વિ૦ દાંતા–ફણાવાળું [(૨) ખરેરો

દંતિયો પું૦[દંત' ઉપરથી] દાંતિયો, કાંસકો

દંતી પું૦ [સં] હાથી [હાથીનો દાંત

દંતૂશ(૦ળ,–ગળ) પું૦ [સં दन्त+शूल]

**દંત્ય** વિ૰ [સં.] દાંતસંબંધી (૨) દંતસ્થાની. **–ત્યૌષ્ઠ્ય** વિ૰ [+ઔષ્ઠ્ય] દાંત અને હોઠ બન્નેની મદદથી ઉચ્ચારાતું. ઉદા૰ 'વ'

**દંપતી** ન૰બ૰વ૰ [સં.] વરવહુ

**દંભ** પું૰ [સં]. ડોળ; ઢોંગ, **–ભી** વિ૰ [સં.] દંભવાળું; ઢોંગી

**દંશ** પું૰[સં.] ડંખ; સાપ વગેરે ઝેરી જીવ-જંતુનું કરડવું તે (૨) કીનો; વેર [લા.]. ૰વું સ૰ક્રિ૰ દંશ દેવો; કરડવું. **–શીલું** વિ૰ ઝેરીલું

**દંષ્ટ્રા** સ્ત્રી૰ [સં.] મોટા દાંત, દાઢ

**–દા** વિ૰ સ્ત્રી૰ [સં.] આપનારી; 'દ' નું સ્ત્રી૰. ઉદા૰ સુખદા

**દાઇયણ, દાઇયાણી, દાઈ** સ્ત્રી૰ દાયણ; ધાવ (૨) સુયાણી,પ્રસવ કરાવનારી બાઈ

**દાઈદુશ્મન** પું૰ [પ્રા. दाइअ (વારસામાં હિસ્સેદાર)+દુશ્મન] વારસામા ભાગીદાર અને દુશ્મન (૨) વેરી

**દાઉદખાની** વિ૰ [અ. दाउद+फा. खान] એ નામની જાતના (ઘઉં કે ચોખા)

**દાઊદી** સ્ત્રી૰ [अ. दाऊद ઉપરથી] એક ફૂલઝાડ; ગુલદાવરી (૨) વિ૰ મુસલમાન કે વહોરાની એક જાતનું (૩) એ નામની જાતના (ઘઉં)

**દાક્તર** પું૰ [इ. 'ડૉકટર'] યુરોપીય વૈદક પ્રમાણે દવા કરનાર. **–રી** વિ૰ દાક્તરનું, –ને લગતું (૨) સ્ત્રી૰ દાક્તરની વિદ્યા કે ધંધો

**દાક્ષાયણી** સ્ત્રી૰ [સં.] દક્ષની કન્યા, નક્ષત્ર (૨) પાર્વતી

**દાક્ષિણાત્ય** વિ૰ [સં.] દક્ષિણમાં આવેલું (૨) પું૰ દક્ષિણ દેશનો વતની

**દાક્ષિણ્ય** ન૰ [સં] સભ્યતા, વિવેક

**દાખલ** વિ૰ [अ. दाखिल] અંદર ગયેલું–પેઠેલું (૨) અ૰ બદલે, માટે; પેટે; તરીકે

**દાખલો** પું૰[अ. दाखिलह] દૃષ્ટાંત; ઉદાહરણ (૨) અનુભવ; પાઠ; શિક્ષા (૩) પુરાવો; પ્રમાણ (૪) રીત પ્રમાણે ગણવાની રકમ –હિસાબ [ગ.]

**દાખવવું, દાખવું** સ૰ ક્રિ૰ [પ્રા. दक्खव; અપ. दाक्खव; (સં.दर्शय)] દેખાડવું,બતાવવું; ધ્યાન પર લાવવું,કહેવું(૨) અ૰ક્રિ૰ અસર બતાવવી; ગુણ દેખાડવો(પ્રાયઃ સારો નહિ) (૩) દુઃખ કરવું; પીડા થવી

**દાગવું** સ૰ક્રિ૰ [સં. द्राग ઉપરથી]સળગાવવું; પલીતો ચાંપી ફોડવું

**દાગીનો** પું૰ ઘરેણું (૨) રકમ; નંગ

**દાઘ** પું૰ [फा.] જુઓ ડાઘ

**દાઘ** પું૰ [સં] બળવું તે; દહન

**દાજી** પું૰ પિતા કે વડીલ (સંબોધન)

**દાઝ** સ્ત્રી૰[સં. दह्, પ્રા. दज्झ ઉપરથી]લાગણી; અનુકંપા; (૨) ચીડ; ગુસ્સો (૩) દ્વેષ; વેર (૪) દાઝેલો–બળેલો ભાગ (ખોરાકમાં). ૰ણું ન૰ દઝાવાય એવું જમીનનું તપવું તે. ૰વું અ૰ક્રિ૰ ઊનું ચંપાવાની અસર થવી (૨) બળવું; સળગવું (૩) (રસોઈનું) અતિ તાપથી બળવું (૪) મનમાં દાઝ હોવી કે ચડવી; દાઝે બળવું [લા.]

**દાટ** વિ૰ [फा. दट्ट] ભારચક; પુષ્કળ. ઉદા૰ મોંઘુંદાટ (અતિશય મોંઘું) (૨) પું૰ ડાટ; ભારે નાશ; ખુવારી

**દાટવું** સ૰ ક્રિ૰ ખાડો કરી તેમાં માટીથી ઢાંકી દેવું; દફનાવવું; ગાડવું(૨)નેમ કરીને સંતાડવું (૩) કાંઈ છૂપો લાભ સંતાયેલો હોવો. જેમ કે, ત્યાં શું દાટ્યું છે કે ગયો હતો? [લા.]

**દાટી** સ્ત્રી૰ [हि.] ધમકી; દાટી

**દાટો** પું૰ ['દાટવું' ઉપરથી] ડાટો

**દાડમ** ન૰ [સં. दाडिम] એક ફળ. ૰ડી સ્ત્રી૰ દાડમનો દાણો. ૰ડી, **–મી** સ્ત્રી૰ દાડમનું ઝાડ

**દાઢ** સ્ત્રી૰ [સં., પ્રા. दाढा] ચપટા માથાનો ચાવવાનો દાંત. [૰સળકવી=સ્વાદ કરવાનું મન થવું]. **–ઢા** પું૰ બ૰ વ૰ લોઢાના દાંતા (કરબડીના)

**દાઢા(–ઢિયા)ળો** વિ૰પું૰દાઢીવાળો–મરદ

**દાઢી** સ્ત્રી૰ [સં. दाढिका; દે. दाढिआ]હડપચી કે ત્યાં ઊગતા વાળ

**દાણુ** ન૰[પ્રા. दाणि] જકાત; દાંસલ; દાણ.

૦ચોકી સ્ત્રી૦ જકાતઘર; દાણ લેવાની જગા. ૦ચોરી સ્ત્રી૦દાણ ભરવાનું ચુકાવવું તે. ૦લીલા સ્ત્રી૦ ગોપીઓ પાસે દાણ લેવાની કૃષ્ણે કરેલી લીલા

**દાણાદાર** વિ૦ [फा. दानह् + दार] દાણા-દાણાવાળું; કણીદાર

**દાણાપીઠ** સ્ત્રી૦ દાણાબજાર; કણપીઠ

**દાણી** વિ૦['દાણ' ઉપરથી] દાણનુ હકદાર (૨) પું૦ દાણ ઉઘરાવનારો

**દાણો** પું૦[फा. दानह्] અનાજ, ધાન્ય (૨) અનાજનો કણ (૩) એના જેવો કોઈ પણ કણ (૪) સોગઠાંબાજી વગેરે રમતમાં પાસા કે કોડીથી દાવ નાખતા પડેલો અંક.[દાણા વાળવા = વળગણ જોવા કે કાઢવા માથા ઉપર દાણા ફેરવવા]. ૦દૂણી પું૦ અનાજ વગેરે ખોરાકનો સામાન. ૦પાણી પું૦; ન૦ ખાવાપીવાનું સાધન (૨) અન્નજળ; નસીબ

**દાતણ** ન૦ [दे. दतवण] દાંત સાફ કરવા માટે આવળબાવળ ઈ૦ની સોટીનો કકડો. ૦પાણી ન૦ દાતણ અને પાણી (૨) તે વડે દાત મોઢું સાફ કરવાં તે. –ણિયો પું૦ દાતણ વેચનારો

**દાતરડી** સ્ત્રી૦ [सं. दात्र] નાનું દાતરડું (૨) દાતરડી જેવા દાંત, જેમ કે, સુવરની દાતરડી. –ડું ન૦ઘાસ કાપવાનું એક ઓજાર

**દાતા** [सं.], ૦ર વિ૦ આપનારું (૨) દાન કરનારું; ઉદાર (૩) પું૦ દાન આપનારો પુરુષ. –ત્રી વિ૦ સ્ત્રી૦ દેનારી (૨)સ્ત્રી૦ દાતા સ્ત્રી

**દાથરો** પું૦ રસોઈમાં વરાળથી બાફવા વાસણમાં વસ્તુને અધ્ધર રાખવા કરાતું ઘાસ વગેરેનુ પડ (૨) તોબરો (૩) ચડેલું મોં [લા.]

**દાદ** સ્ત્રી૦[फा.] ફરિયાદ; અરજ (૨) ઇન્સાફ. ૦ફરિયાદ સ્ત્રી૦કોઈ પણ જાતની ફરિયાદ

**દાદર** સ્ત્રી૦ [सं. दद्रु] દરાજ

**દાદર** પું૦ [प्रा. दद्दर] દાદરો, નિસરણી. ૦બારી સ્ત્રી૦ દાદરનું નાનું બારણું; છીંડો –રો પું૦ નિસરણી (૨) નિસરણી ઉપરનું બારણું (૩) તાળાની અંદરની કળ (૪) એક જાતનો તાલ

**દાદાગીરી** સ્ત્રી૦['દાદો' ઉપરથી] જબરદસ્તી; બળજોરી, ગુંડાગીરી

**દાદી** સ્ત્રી૦ મા કે બાપની મા; વડિયાઈ

**દાદુર** પું૦ [सं.] દેડકો

**દાદો** પું૦ બાપનો કે માનો બાપ; વડવો (૨) ગુંડો, જબરદસ્તી કરવાની ટેવવાળો

**દાધવું** અ૦ક્રિ૦[सं.दग्ध=દાઝેલું] દાઝવું,બળવું

**દાધાબળ્યું** વિ૦ [सं. दग्ध+બળ્યું] અદેખું (૨) રડતી સૂરતવાળું [(૨) ગાદિયું

**દાધારંગું** વિ૦ [सं. दग्ध ઉપરથી] અદેખું

**–દાન** [फा.] પ્રત્યય. નામને લાગતાં 'તે રાખનાર, ધારણ કરનાર' કે 'તે જાણનાર' એવા અર્થનું વિ૦ બનાવે. ઉદા૦ 'ગુલાબદાન', 'કદરદાન'

**દાન** પું૦બ૦વ૦ દશનો ઘડિયો, ૧×૧૦=૧૦

**દાન** ન૦ [सं] આપવું તે(૨) ધર્મબુદ્ધિથી, પુણ્યાર્થે આપવું તે(૩) રમતનો આપવાનો દાવ;વારો(૪)હાથીના લમણામાથી ઝરતો મદ

**દાનત** સ્ત્રી૦[अ. दियानत] મનનું વલણ;વૃત્તિ

**દાનપત્ર** ન૦ બક્ષિસપત્ર; દાનનું લખાણ

**દાનવ** પું૦ [सं.] રાક્ષસ. –વી સ્ત્રી૦ દાનવ સ્ત્રી; રાક્ષસી(૨)વિ૦દાનવને લગતું,રાક્ષસી

**દાનાઈ** સ્ત્રી૦ [फा.] દાનાપણું; ડાહાપણું; વિવેક (૨) ભલમનસાઈ(૩) પ્રામાણિકતા

**દાનિશ** સ્ત્રી૦ [फा.] ડહાપણ;વિવેક. ૦મંદ વિ૦ ડાહ્યું; સમજુ; વિવેકી

**દાની** સ્ત્રી૦ [फा. दान] પાત્ર; આલય; –ને રાખવાનું ઠામ, એ અર્થમા નામને અંતે. જેમ કે ચા,દાની, પીકદાની ઇ૦

**દાની** વિ૦ [सं] દાન આપનારું; સખી; ઉદાર. –નેશ(–શ્વ)રી પું૦ [सं. दान + ईश्वर] દાનવીર, મોટો દાની માણસ

**દાનો** વિ૦પું૦[फा. दाना]ડાહ્યો,સમજુ,વિવેકી

**દાન્ત** વિ૦ [सं.] વશ કરેલુ,કાબૂમા આણેલું (૨) સંયમી

દાપુ ન૦ [स दापन] હકનુ માગણુ, લાગો
દાબ પુ૦ દાબવુ તે દબાણ (૨) આગ્રહ (૩) અકુશ ધાક
દાબડદીબડ અ૦ [દાબડ' (દાબવુ' ઉપરથી)નો દ્વિર્ભાવ] છૂપુ છપુ
દાબડી સ્રી૦ [अ दब्ब ઉપરથી] નાનો દાબડો ડબી –ડો પુ૦ ઢાંકણવાળુ એક જાતનું ધાતુનું પાત્ર ડબો
દાબણિયુ ન૦કાઈ દાબવા માટેનુ વજન
દાબવુ સ૦ક્રિ૦ દબાવવુ ચગ વ ચાપવુ (૨)સખતી કરવી અ કુશમા રાખવુ [લા ]
દાભ પુ૦ [स दर्भ]એક વનસ્પતિ–દર્ભ
દામ પુ૦ [स द्रम्म प्रा दम्म] પૈસો ધન (૨) ન૦ કિમત મૂલ્ય
દામ ન૦[स] જુઓ દામણ(૨)સ્રી૦ માળા ૦ણુ ન૦ [दे दामण] ઘો ।–ગધેડાના પગબાવવાનુ દોરડુ ૦ણી સ્રી૦સ્રીઓના કપાળનુ એક ઘરેણુ બધી ૦ણુ ન૦ નેતરૂ જાળી દોરી
દામણુ વિ૦ [दे दयावण] ઓશિયાળુ, પરવશ (૨) દયામણુ, ગરીબ
દામદૂપટ ન૦ [દામ+દૂપટ] ધીરેલાથી બમણુ લેવુ તે [વગેરેની ચાળ
દામન ન૦[फा] છેડો પાલવ(૨)અગરખા
દામિની સ્રી૦ [स] વીજળી
દામોદર પુ૦ [स] કૃષ્ણ [ભાગ
દાય પુ૦ [स]વડીલોપાર્જિત મિલકતમાંનો
દાયક વિ૦ [स] (પ્રાય સમાસને અતે) આપનાર ઉદા૦ સુખદાયક
દાયકો પુ૦ [स दशन् ઉપરથી] દસકો
દાયજો પુ૦ [प्रा दाज्जय=લગ્ન વખતે વર વહુને અપાતુ દ્રવ્ય] સીધન
દાયણ સ્રી૦ [જુઓ દાઈ] સુયાણી
દાયભાગ પુ૦ વારસ તરીકેનો દાયનો ભાગ
દાયરો પુ૦ [अ दाइरह] સમુદાય, ટોળુ (૨) ડાયરો રાવણુ
-દાયિની વિ૦ સ્રી૦ જુઓ –દાયી
-દાયી વિ૦ [स] 'આપનારુ એવા અર્થ'મા સમાસને અતે ઉદા૦ સુખદાયી

-દાર વિ૦ [फा] વાળુ' અર્થમા શબ્દને છેડે ઉદા૦ પૈસાદાર
દારક પુ૦ [स] બાળ વ સ પુત્ર
દારવુ સ૦ક્રિ૦ [स दृ (दारय)] ચીરવ ફાડવુ
દારા સ્રી૦ [स दार] પત્ની
દારિદ્ર(–દ્રય) ન૦ [स] દરિદ્રતા ગરીબાઈ
દારુ ન૦ [स] દેવદારનુ ઝાડ (૨) લાકડુ
દારુણ વિ૦[स] નિર્દય, કઠોર(૨)ભયાનક તુમલ (૩) તીવ્ર, સખત (દર્દ)
દારૂ [फा] મદિરા (૨) બદૂક દારૂખાના વગેરેમા વપરાતુ ગધક અને સુરોખાર વગેરેનું મિશ્રણ ૦ખાનુ ન૦આતસબાજીની ચીજ ૦ગોળો પુ૦ દારૂ ગોળા વગેરે યુદ્ધનો સામાન ૦ડિયો પુ૦ દારૂનો વ્યસની ૦નિષેધ પુ૦ દારૂ પીવાનો નિષેધ-મના દારૂબંધી ૦બંધી સ્રી૦ દારૂની બધી, પ્રોહિબિશન'
દારોગો પુ૦ [तुर्की] જુઓ દરોગો
દાર્શનિક વિ૦ [स] દર્શનશાસ્ત્રને લગતું (૨) પ્રત્યક્ષ (પુરાવો)(૩)પુ૦ દર્શનશાસ્ત્ર જાણનાર
દાલચીની સ્રી૦[फा. दारचीनी स दारुच नी] તેજાનાની એક વસ્તુ–તજ
દાલાન પુ૦ [फा] ઘરનો મોટો ઓરડો(૨) ઓ‌‌ચો આગળુ
દાવ પું૦ [फा] રમતમા આવતો વારો દા (૨) પાસામા પડતા દાણ (૩) લાગ અનુકૂળ વખત (૪) યુક્તિ પેચ
દાવત સ્રી૦ [अ] નોતરુ ભજન
દાવપેચ વિ૦ યુક્તિપ્રયુક્તિ
દાવાઅરજી સ્રી૦[દાવો+અરજી] ફરિયાદ નામુ [સળગતો અગ્નિ
દાવાગ્નિ પુ૦ [स] દવ, વનમા એની મેળે
દાવાનલ [स] (–ળ) પું૦ દાવાગ્નિ
દાવો પુ૦ [फा दअवा] હક, માલિકી (૨) હક મેળવવા સારુ સરકારમા ફરિયાદ (૩) પ્રામાણ્ય કે પુરાવો હોવાનો નિશ્ચય કે તેની રૂએનો હક જેમ કે હું દાવાની સાથે કહુ છું

**દાસ** પું૦ [સં.] સેવક. **–સાનુદાસ** પું૦ [+ अनुदास] દાસનો દાસ; અત્યંત નમ્ર સેવક. **–સી** સ્ત્રી૦ સેવિકા; નોકરડી; લૂંડી
**દાસ્તાન** ન૦ [फा. दास्तन] સધરો
**દાસ્ય** ન૦ [સં.] દાસપણું
**દાહ** પું૦ [સં.] બળવું તે; બળતરા, અગન
**દાહ્ય** વિ૦ [સં.] બાળવા જેવું (૨) સળગી ઊઠે એવું
**દાળ** સ્ત્રી૦ [પ્રા., દે. दालि] કઠોળનું દળ–ફાડિયું (૨) એની (પ્રવાહી કે ભરડી) બનાવેલી એક વાની (૩) ગડગૂમડ પર વળતું પડ–છોડું. **–ળિયા** પું૦ બ૦ વ૦ (છોડા વગરના) શેકેલા ચણા
**દાંડ** (૦) વિ૦(૨)પું૦, ૦ગાઈ, ૦ગી,–ડાઈ સ્ત્રી૦ જુઓ 'ડાંડ'માં
**દાંડિયારાસ** (૦) પું૦ જુઓ ડાંડિયારાસ
**દાંડિયું** (૦) ન૦ [દે. दाडी] ડાંડિયું કે તેનું કરેલું વસ્ત્ર
**દાંડિયો** (૦) પું૦ જુઓ ડાંડિયો
**દાંડી** (૦) સ્ત્રી૦ જુઓ ડાંડી (૨) તંતુવાદ્યનો તુંબડા સાથેનો લાંબો દાંડો
**દાંડીકૂચ** (૦) સ્ત્રી૦ [દાંડી + કૂચ] ઈ. સ. ૧૯૩૦માં ગાંધીજીએ સાબરમતી આશ્રમથી દાંડી ગામ સુધી કરેલી કૂચ
**દાંડો** (૦) પું૦ જુઓ ડાંડો
**દાંત** (૦) પું૦ [સં. दन्त] દંત (૨) દાતો (૩) વેર,કીનો(૪)હાથીદાંત. ઉદા૦દાંતની ચૂડી. [દાંતે ચડવું = ચર્ચાવું; વગોવાવું થવું]
**દાંતરું(–ડું)** (૦) વિ૦ [સં. दंतुर] હોઠ બહાર નીકળેલા દાંતવાળું
**દાંતાળું** (૦) વિ૦ દાંતાવાળું
**દાંતિયું** (૦) વિ૦ દાંતાવાળું (૨) ન૦ દાંત દેખાડી કરડવા ધાવું તે (૩) છાંછિયું
**દાંતિયો** (૦) પું૦ એક બાજુ દાંતાવાળો કાંસકો
**દાંતી** (૦) સ્ત્રી૦ ['દાંત' ઉપરથી] ખેડૂતનું એક વાવણીનું ઓજાર; ચાઓળ (૨) તડ; ફાટ(૩) ઘસરકાને લીધે થયેલો કે દાંતથી મૂકેલો દોરા પરનો કાપ. **–તો** પું૦ કાકર (૨), ખચકો; ખસરકો

**દાંપત્ય** ન૦ [સં.] દંપતીપણું; લગ્નબંધ
**દાંભિક** વિ૦ [સં.] દંભી; ડોળી; ઢોંગી
**દિક** સ્ત્રી૦ [સં.] દિશા
**દિકામાળી** સ્ત્રી૦ એક વનસ્પતિ (૨) તેનો ગુંદર જે ઓસડ તરીકે વપરાય છે
**દિક્કત** સ્ત્રી૦[અ.]મુશ્કેલી,હરકત(૨)અંદેશો; શક (૩) આનાકાની
**દિક્કાલ(–ળ)** પું૦ દિશા અને કાળ
**દિક્પાલ** [સં.] **–ળ** પું૦ દિશાનો રક્ષક દેવ
**દિગર** વિ૦ [फा.] દીગર; બીજું; વિશેષ(૨) અ૦ 'બીજું કે, વિશેષ લખવાનું કે' એ અર્થમાં પત્રની શરૂઆતમાં વપરાતો શબ્દ
**દિગંત** પું૦[સં.] દિશાનો અંત; ક્ષિતિજ
**દિગંતર** ન૦ [સં.] દિશાઓનો ગાળો (૨) બીજી દિશા
**દિગંતરેખા(–ષા)** સ્ત્રી૦ ક્ષિતિજ
**દિગંબર** વિ૦[સં.] દિશાઓરૂપી વસ્ત્રવાળું; નગ્ન(૨) એ નામના એક જૈન સંપ્રદાયનું (૩) પું૦ દિગમ્બર સંપ્રદાયનો માણસ
**દિગ્ગજ** પું૦ [સં.] દરેક દિશામાં દિક્પાળ સાથે કલ્પવામાં આવેલો હાથી (ઐરાવત, પુંડરીક, વામન, કુમુદ, અંજન, પુષ્પદંત, સાર્વભૌમ અને સુપ્રતીક એ આઠ દિગ્ગજો છે)
**દિગ્દર્શક** પું૦ નાટક કે ફિલમનો ડિરેક્ટર. **–ન** ન૦ [સં.] દિશાનું દર્શન; રૂપરેખા દર્શાવવી તે (૨) સંચાલન
**દિગ્મૂઢ** વિ૦ [સં.] ચકિત; છક
**દિગ્વિજય** પું૦ [સં.] ચારે દિશાઓમાં વિજય; સંપૂર્ણ વિજય
**દિઙ્મૂઢ** વિ૦ [સં.] દિગ્મૂઢ [સ્ત્રી
**દિતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] દૈત્યોની માતા – કાશ્યપની
**દિન** પું૦ [સં.] દિવસ. ૦કર પું૦ [સં.] સૂર્ય. ૦ચર્યા સ્ત્રી૦[સં.] રોજનું કામકાજ. ૦નાથ, ૦મણિ [સં.] પું૦ સૂર્ય. ૦રાત અ૦ દિવસે અને રાત્રે. **–નો દિન** અ૦ દિને દિને; પ્રતિદિન
**દિમાક(–ગ)** પું૦[અ. दिमाग] મગજ,બુદ્ધિ (૨) ગર્વ; અભિમાન

દિય(-યે)ર પું૰ [સ. દેવર; પ્રા. દિઅર] વરનો નાનો ભાઈ. ૰વટું ન૰ [+ સ. વૃત્તિ] દિયર સાથે નાતરું. -રિયો પું૰ દિયર (વહાલમાં)

દિયેર પું૰ દિયર (૨) (ઉ. ગુજરાત) સાળો

દિલ ન૰ [ફા.] હૃદય; મન; ચિત્ત. [દિલનો દરિયાવ શ૰ પ્ર૰ ઉદાર દિલનો]. ૰ગીર વિ૰ [ફા.] નાખુશ; અપ્રસન્ન. ૰ગીરી સ્ત્રી૰ નાખુશી. ૰ચસ્પ વિ૰ [ફા] સારું લાગે - ગમે એવું. ૰ચસ્પી સ્ત્રી૰ શોખ; ગમતું તે. ૰દાર વિ૰ પ્રાણપ્રિય (૨) ઉદાર (૩) પું૰ આશક (૪) ગાઢ મિત્ર (૫) સ્ત્રી૰ માશૂક. ૰બર વિ૰ [ફા.] દિલનું હરણ કરનારું (૨) સ્ત્રી૰ માશૂક. ૰રુબા સ્ત્રી૰ [ફા.] ન૰ એક તતુવાદ્ય. ૰મોજ વિ૰ [ફા.] લાગણીવાળું; સમભાવી. ૰સોજી સ્ત્રી૰ કોઈનું દુઃખ જોઈ, દિલમાં થતી લાગણી; સમભાવ; હમદર્દી. -લાવર વિ૰ [+ફા. આવર] મોટા મનનું, ઉદાર (૨) બહાદુર; વીર. -લાવરી સ્ત્રી૰ મનની મોટાઈ; ઉદારતા (૨) બહાદુરી

દિલાસો પું૰ [ફા. દિલાસા] ધીરજ, આશ્વાસન

દિલીપ પું૰ [સ.] એક સૂર્યવંશી રાજા—રઘુનો પિતા [સ્ત્રી૰ બહાદુરી

દિલેર વિ૰ [ફા.] બહાદુર; હિંમતવાન. -રી

દિલોજાન વિ૰ [ફા.] પ્રાણપ્રિય

દિલ્લગી સ્ત્રી૰ દિલચસ્પી (૨) વિનોદ; મજાક

દિલ્લી (-લ્હી) ન૰; સ્ત્રી૰ હિંદનું પાટનગર. [૰નો શાહુકાર શ૰ પ્ર૰ મહા લુચ્ચો. ૰દૂર છે = સફળતા સહેલી નથી]

દિવસ પું૰ [સ] સૂર્યોદયથી સૂર્યાસ્ત સુધીનો સમય, - રાતથી ઊલટો તે (૨) એક સૂર્યોદયથી બીજા સૂર્યોદય સુધીનો સમય (૩) પું૰ બ૰ વ૰ સમો, જમાનો, વખત

દિવંગત વિ૰ [સ.] પરલોકવાસી; મરણ પામેલું [૰કર પું૰ [સ.] સૂર્ય

દિવા અ૰ [સ.] દિવસે; દિવસ દરમિયાન.

દિવાસો પું૰ અષાડ વદ અમાસનું પર્વ

દિવાસ્વપ્ન ન૰ [સ.] કલ્પના; મનોરાજ્ય

દિવાળી સ્ત્રી૰ [સં. દીપાલી; પ્રા. દીવાલી] આસો વદ અમાસ; દીપોત્સવી (૨) આનંદ કે મજા; ખુશાલી [લા.]

દિવેટ સ્ત્રી૰ [પ્રા. દીવ (સં. દીપ) + વટ્ટિ (સ. વર્તિ)] દીવાની વાટ; બત્તી

દિવેલ ન૰ એરંડિયું. -લિયું વિ૰ દિવેલવાળું; ચીકટું (૨) દિવેલ પીધું હોય એવું (મો કે માણસ) [લા.]. -લી સ્ત્રી૰ જેમાંથી દિવેલ નીકળે છે એ બીજ - મીજ. -લો પું૰ એરંડો

દિવ્ય વિ૰ [સ.] દૈવી, અદ્ભુત (૨) પ્રકાશમાન; સુંદર (૩) ન૰ (પ્રાચીન કાળમાં) માણસ અપરાધી છે કે નહિ તે નક્કી કરવા પાણી કે અગ્નિ વડે કરવામાં આવતી પરીક્ષા. ૰ગણ પું૰ દેવદૂત. ૰ચક્ષુ વિ૰ [સ] દિવ્ય ચક્ષુવાળું (૨) ન૰ જ્ઞાનચક્ષુ. ૰જ્ઞાન ન૰ [સ.] દૈવી જ્ઞાન

દિશ (-શા) સ્ત્રી૰ [સં.] બાજુ; તરફ, પડખું (૨) પૂર્વ વગેરે ચાર દિશા તથા ચાર ખૂણા ને આકાશ પાતાળ સાથે દશ દિશામાંની દરેક (૩) માર્ગ; રસ્તો [લા.]. -શોદિશ, -શોદિશ અ૰ દરેક દિશામાં

દિંગ વિ૰ [જુઓ દંગ] ચકિત; છક

દી પું૰ [દે. દિઅ] દિવસ [કા] (૨) દશાનો મદ

દીકરી સ્ત્રી૰ પુત્રી. -રો પું૰ પુત્ર; બેટો

દીક્ષા સ્ત્રી૰ [સ.] ગુરુ પાસેથી વ્રત, નિયમ કે મન્ત્ર લેવો તે (૨) યજ્ઞયાગાદિ શરૂ કરતાં તેનો વિધિપૂર્વક સંકલ્પ કરવો તે. -ક્ષિત વિ૰ [સ] દીક્ષા લીધી હોય એવું (૨) યજ્ઞ કરનાર

દીગર વિ૰ (૨) અ૰ [ફા.] જુઓ દિગર

દીઠ અ૰ દરેક...ને હિસાબે, પરત્વે. ઉદા૰ 'જણ દીઠ'

દીઠેલ (-લું) વિ૰ ['દેખવું'નું ભૂ. કૃ.] દેખેલું

દીદાર પું૰ બ૰ વ૰ [ફા.], ચહેરો; કાંતિ

દીદી સ્ત્રી૰ [હિં. બ.] મોટી બહેન

દીધેલ (-લું) વિ૰ ['દેવું'નું ભૂ. કૃ.] આપેલું

દીન ન૰ પું૰ [અ.] મુસલમાની ધર્મ-મજહબ (૨) કોઈ પણ ધર્મ. [૰દીન શ૰ પ્ર૰ મુસલમાનોનો યુદ્ધપોકાર]

**દીન** વિ૦(૨)પું૦ [સ] ગરીબ રાંક, લાચાર. **૰તા** સ્ત્રી૦ [સ]. **૰દયાળ** વિ૦ ગરીબ પર દયા કરનારું **૰નાથ** પું૦ ગરીબનો બેલી–પ્રભુ

**દીનપરસ્ત** વિ૦દીન–ધર્મ પર આસ્થાવાળું, ધાર્મિક **–સ્તી** સ્ત્રી૦

**દીનબંધુ** પું૦ [સ] ગરીબનો બેલી

**દીનવત્સલ** વિ૦ ગરીબ પર વહાલ–મમતા રાખનારું

**દીનાનાથ** પું૦ જુઓ દીનનાથ [સિક્કો

**દીનાર** પું૦[સ,ફા]અઢીરૂપિયાની કિંમતનો

**દીપ** પું૦ [સ] દીવો, દીપક **૰ક** વિ૦[સ] ઉત્તેજક, સતેજ કરનારું (૨) દીપાવનારું (૩) પું૦ દીપ, દીવો [એક પ્રાણી

**દીપડો** પું૦ [સ દ્વીપિન્] વાઘની જાતનું

**દીપદાન** ન૦ મૂએલા પાછળ દીવો કરવો તે (નદી હોય તો પડિયામા વહેતો મુકાય, અથવા તળાવકિનારે રૂપે કરીને મુકાય)

**દીપન** વિ૦ [સ] દીપક, ઉત્તેજક (૨) ન૦ સતેજ કરવુ–ઉત્તેજવુ તે

**દીપમાળ** સ્ત્રી૦ મંદિર આગળ દીવાઓ ગોઠવવા કરેલો મિનારો

**દીપવવુ** સ૦ક્રિ૦ [સ દીપ] દીપે એમ કરવુ

**દીપવું** અ૦ક્રિ૦ [સ દીપ્] પ્રકાશવુ,ચળકવુ (૨) શોભવુ [હાર (૨) દિવાળી

**દીપાવલિ(–લી)** સ્ત્રી૦ [સ] દીવાઓની

**દીપાવવું** સ૦ક્રિ૦[સ દીપ્] દીપવવુ

**દીપિકા** સ્ત્રી૦ [સ] દીવી (૨) મશાલ

**દીપોત્સવ, દીપોત્સવ** [સ] પું૦, **દીપોત્સવી** સ્ત્રી૦ દિવાળી

**દીપ્ત** વિ૦ [સ] સળગાવેલુ (૨) પ્રકાશિત, તેજસ્વી [વિ૦ [સ] દીપ્તિવાળું

**દીપ્તિ** સ્ત્રી૦ [સ] પ્રકાશ, પ્રભા **૰માન**

**દીબાચો** પું૦ [ફા] પ્રસ્તાવના

**દીમો** પું૦ ડૂમો, છાતી ભરાઈ આવવી તે

**દીર્ઘ** વિ૦ [સ] લાબુ,લાબે સુધી જતુ કે પહોચતુ (સમય,અંતર કે જગામા) (૨) ઉચ્ચારમા લાબુ (સ્વર,માત્રા,અક્ષર ઇ૦) **૰જીવી** વિ૦ લાબુ જીવનારું **૰દર્શિતા** સ્ત્રી૦ દીર્ઘદર્શીપણુ **૰દર્શી** વિ૦ [સ] દૂરદર્શી, અગમબુદ્ધિ **૰દૃષ્ટિ** સ્ત્રી૦[સ] અગમબુદ્ધિ **૰સૂત્ર(–ત્રી)** વિ૦ [સ] નાહક લબાણ કરનારું ઝટ પાર ન આણે એવુ, ચીકણુ **૰સૂત્રતા** સ્ત્રી૦ **–ર્ઘાયુ** વિ૦ [સ] લાબા આયુષ્યવાળુ (૨) ન૦ લાબો આવરદા **–ર્ઘાયુષી** વિ૦ લાબા આવરદાવાળુ

**દીવડુ** ન૦['દીવો' ઉપરથી]કણકના લોચાનુ બનાવેલુ દીવાનુ કોડિયુ(૨)દીવી(૩)દીવો **–ડો** પું૦ દીવડામા કરેલો દીવો (૨) દીવો

**દીવાદાંડી** સ્ત્રી૦ [દીવો + દાંડી]જતા આવતા વહાણને ચેતવવા માટે સમુદ્રમા ખડક ઉપર બાંધેલો દીવાવાળો મિનારો •

**દીવાન** પું૦ [અ] વજીર, પ્રધાન (૨) રાજસભા, કચેરી(૩)મોટો ઓરડો, ખંડ(૪) પ્રકરણ (૫) ન૦ ગઝલસગ્રહ. **૰ખાનું** ન૦ મુલાકાત માટેનો ખાસ ઓરડો;બેઠક. **૰ગીરી** સ્ત્રી૦ દીવાનનુ કામ કે પદ

**દીવાનાપણું** ન૦ દીવાના હોવુ તે, ગાડપણ

**દીવાની** વિ૦ [ફા] લેણદેણના ઇન્સાફને લગતુ (૨) સ્ત્રી૦ દીવાનગીરી (૩) રાજ્યનુ મહેસૂલી કામ(જેમ કે ક્લાઇવને બગાળની દીવાની મળી) (૪) દીવાની અદાલત (૫) તેમા કરેલી ફરિયાદ કે કેસ

**દીવાની** સ્ત્રી૦ દીવાનાપણુ ગાડાઈ

**દીવાનુ** વિ૦ [ફા] ગાડુ, ઘેલુ

**દીવાને આમ** પું૦, સ્ત્રી૦, ન૦ [અ દીવાન + ઇ + આમ] આમવર્ગના લોકોની રાજસભાને મળવાનુ દીવાનખાનુ (૨) આમ સભા [લા]

**દીવાનેખાસ** પું૦;સ્ત્રી૦–ન૦ [અ. દીવાન + ઇ + ખાસ] અમીરઉમરાવોની રાજસભાને મળવાનુ દીવાનખાનુ(૨)અમીર ઉમરાવો ના પ્રતિનિધિઓની રાજસભા [લા]

**દીવાબત્તી** સ્ત્રી૦ [દીવો+બત્તી] દીવા વગેરે

**દીવાલ** સ્ત્રી૦ [ફા દીવાર] ભીત

**દીવાવખત** પું૦,સ્ત્રી૦દીવા કરવાનો વખત, સમીસાજ

**દીવાસળી** સ્ત્રી૦ [દીવો+સળી] અગ્નિ પ્રગટાવવાની, છેડે રસાયનવાળી સળી
**દીવી** સ્ત્રી૦[સ દીપિકા] દીવો મૂકવાની ઘોડી
**દીવો** પુ૦ [સ દીપક] પ્રકાશ આપનારી એક બનાવટ, દીપ [૦રાજ(-ળ)કરવો, ૦રાણો કરવો=દીવો ઓલવવો]
**દીસવુ** અ૦ક્રિ૦ [સ દૃશ, ના દિસ્સ] દેખાવુ (૨) ભાસવુ, સૂઝવુ [લા] [દીસતો રહે =ટળ-નજર આગળથી દૂર થા (તુચ્છકારમા)]
**દીટ, -ટિયુ, -ડુ,** ન૦ જુઓ ડીટ મા
**દીડવું** ન૦ જુઓ ડીડલુ (૨) જુઓ દીડુ
**દીડુ** ન૦ ઘોર વગેરેનો દૂધભર્યો કકડો
**દુઆ** સ્ત્રી૦ [અ] આશીર્વાદ
**દુકાન** સ્ત્રી૦[ચ દુક્કાન ફા]વસ્તુઓ વેચવા વેપારી જ્યા બેસે તે જગા ૦દાર પુ૦ દુકાનવાળો, વેપારી ૦દારી સ્ત્રી૦ દુકાનદારનુ કામ આવડત કે ધધો
**દુકાની** સ્ત્રી૦ બે પાઈ (૨) જુનાની
**દુકાળ** પુ૦ [સ દુષ્કાલ] અનાજ ઘાસ વગેરેની તગીનો સમય (૨) કોઈ પણ વસ્તુની તગી -ળિયુ વિ૦ દુકાળ વેઠતુ, ભૂખે મરતુ
**દુકૂલ** ન૦ [સ] બારીક રેશમી વસ્ત્ર
**દુખ** ન૦[સ દુઃખ] દુખ ૦ડુ ન૦ દુખ(૨) ઓવારણુ ૦ડાં ન૦બ૦વ૦ ઓવારણા ૦ણી વિ૦ સ્ત્રી૦ દુખિની ૦ણુ ન૦ દુખવુ તે (૨) પ્રસવ થતા પહેલા પેટમા થતો દુખાવો (૩) ઓવારણા ૦દાયક, ૦દાયી, ૦દેણુ વિ૦ દુખ દેનારુ, દુખદ ૦ભજક વિ૦ દુખ ભાગનારુ-દૂર કરનારુ. ૦વટુ ન૦, ૦વટો પુ૦ શોકની સ્થિતિ(૨) દિલાસો આપવા જવુ તે [દુખાવવુ
**દુખવવુ** સ૦ક્રિ૦[પ્રા દુક્ખ(સ દુઃખ)]જુઓ
**દુખવું** અ૦ક્રિ૦ દુખ થવુ પીડા-વેદના થવી
**દુખશૂરૂ** વિ૦ દુખમા પણ શૂરુ દુખથી હારે નહી તેવુ
**દુખાડવુ** સ૦ક્રિ૦ 'દુખવુ'નુ પ્રેરક, દુખાવવુ (૨) ગૂમડુ કે ઘા ઇ૦ દુખાય એમ કરવુ
**દુખાવવુ** સ૦ ક્રિ૦ 'દુખવુ'નુ પ્રેરક
**દુખાવુ** અ૦ક્રિ૦ દુખ પામવુ, દુખવુ
**દુખાવો** પુ૦ દુખવુ તે, પીડા, વેદના
**દુખાળુ, દુખિયારુ, દુખિયુ, દુખી** વિ૦ દુખથી પીડાતુ
**દુગદુગી** સ્ત્રી૦ મદારીનુ ડુગડુગિયુ
**દુગ્ધ** ન૦ [સ] દૂધ
**દુગ્ધા** સ્ત્રી૦ પીડા, આપદા, જજાળ
**દુગ્ધાલય** ન૦ [સ] દૂધ અને તેની વસ્તુઓનુ કામ જ્યા થતુ હોય તે જગા, 'ડેરી'
**દુઝાણુ, (૦વાઝાણુ)** ન૦['દૂઝવુ' પરથી] દૂધ દેતુ-દૂઝતુ ઢોર
**દુણાવવુ** સ૦ક્રિ૦ 'દૂણવુ', 'દુણાવુ'નુ પ્રેરક
**દુણાવુ** અ૦ક્રિ૦ [સ દુ-દૂન=બળવુ, પ્રા દૂણ-દુણ્ણિઅ] (ખાવા પીવાનુ) દાઝવુ બળવુ (૨) ['દૂણવુ'નુ કર્મણિ] મનમા બળવુ
**દુત્તાઈ** સ્ત્રી૦ પક્કાઈ, ધૂર્તતા
**દુત્ત** વિ૦ પાકુ, ધૂર્ત
**દુધારો** પુ૦ દૂધનો વેપારી, દૂધવાળો
**દુધાળ(-ળુ)** વિ૦ દૂધવાળુ, દૂધ આપે એવુ (ઢોર)
**દુધેલ** વિ૦ જુઓ દૂધાળ [વાની
**દુધેલી** સ્ત્રી૦ દૂધ ને શેરડીના રસની એક
**દુનિયા** સ્ત્રી૦ [અ] સૃષ્ટિ, જગત, સસાર ૦ઈ વિ૦ દુનિયાનુ, સસારી ૦દારી સ્ત્રી૦ દુનિયાનો વ્યવહાર
**દુન્યવી** વિ૦ [અ] દુનિયાનુ સસારી
**દુપટ્ટો** પુ૦ ખેસ
**દુપ્પટ** વિ૦ જુઓ દૂપટ
**દુબારા** અ૦[ફા દૂબારહ]બીજીવખત ફરીથી
**દુભાગવુ** સ૦ક્રિ૦ [દ્વિ+ભાગવુ] બેએ ભાગવુ અરધુ કરવુ
**દુભાવવુ** સ૦ક્રિ૦ જુઓ દૂભવવુ
**દુભાવુ** અ૦ ક્રિ૦ દૂભવુ, મનમા બળવુ દુખી-નારાજ થવુ
**દુભાષિયો** પુ૦ [સ દ્વિ+ભાષા] બે ભાષા જાણનારો (૨) એક ભાષાની મતલબ બીજીમા બોલી સમજાવનારો
**દુમ** સ્ત્રી૦ [ફા] પૂછડી

દુમકલામ્ ન૦ જુઓ દુમકલાસ
દુમચી સ્ત્રી૦ [ફા] ઘોડાના સાજનો પૂછડા નીચે દબાતો પટો (૨) અફીણ, ગડાકુ રાખવાની ચામડાની ગોથળી
દુમદુમ અ૦ [રવ૦] નગારાનો અવાજ
દુમાવવું અ૦ક્રિ૦ 'દૂમવું'નું પ્રેરક
દુમાવું અ૦ક્રિ૦ દૂમો ભરાવો, ગૂંગળાવું (૨)દુભાવું નારાજ થવું મનમાં ને મનમાં સંતાપ કરવો (૩) 'દૂમવું'નું કર્મણિ
દુર્ અ૦ [સં] 'નઠારું મુશ્કેલ' એવો અર્થ બતાવનારો ઉપસર્ગ. ઉદા૦ દુર્ગમ
દુરસ્ત વિ૦ [ફા દુરુસ્ત] જેવું જોઈએ એવું (૨) ઠીકઠાક કરેલું સમારેલું (૩) ખરું, વાજબી –તી સ્ત્રી૦સમારવું–સુધારવું તે, વાજબી –સ્તી સ્ત્રી૦ સમારવું–સુધારવું તે
દુરંત વિ૦ [સં] અનંત, અપાર (૨) અતિ ખરાબ પરિણામવું [દુરાગ્રહવાળું
દુરાગ્રહ પું૦[સં]ખોટો આગ્રહ –હી વિ૦
દુરાચરણ ન૦ [સં] ખરાબ આચરણ –ણી વિ૦ દુરાચરણવાળું
દુરાચાર પું૦ [સં] ખોટો–અનીતિયુક્ત આચાર –રી વિ૦ દુરાચાર કરનારું કે દુરાચારવાળું
દુરાત્મા વિ૦ (૨) પું૦ [સં] દુષ્ટ પાપી
દુરારાધ્ય વિ૦ [સં] મુશ્કેલીથી રાજી કે પ્રસન્ન કરી શકાય એવું
દુરાશા સ્ત્રી૦ [સં] દુષ્ટ આશા–ઇચ્છા (૨) ફળીભૂત ન થઈ શકે તેવી આશા
દુરાસદ, દુરાસાધ્ય વિ૦ [સં] દુષ્પ્રાપ(૨) દુ:સાધ્ય (૩) જીતી ન શકાય એવું
દુરિજન વિ૦ (૨) પું૦ + દુર્જન
દુરિત વિ૦ [સં] મુશ્કેલ (૨) પાપી (૩) ન૦ પાપકર્મ
દુર્ગ પું૦ [સં] કિલ્લો
દુર્ગતિ સ્ત્રી૦ [સં] નઠારી ગતિ
દુર્ગમ(–મ્ય) વિ૦ [સં] મુશ્કેલીથી જઈ શકાય તેવું(૨)મુશ્કેલીથી સમજી શકાય એવું
દુર્ગંધ સ્ત્રી૦[સં]ખરાબવાસ –ધી વિ૦[સં] ખરાબ વાસવાળું, ગંધાતું(૨)સ્ત્રી૦દુર્ગંધ
દુર્ગા સ્ત્રી૦ [સં] પાર્વતી ૰પૂજા સ્ત્રી૦ દુર્ગાની પૂજા ૰ષ્ટમી સ્ત્રી૦ [+અષ્ટમી] આસો અને ચૈત્ર સુદ આઠમ
દુર્ગુણ પું૦ [સં] દોષ ખરાબ ગુણ –ણી વિ૦ દુર્ગુણવાળું
દુર્ગેશ પું૦ [સં દુર્ગા + ઈશ] શિવ
દુર્ઘટ વિ૦[સં] મુશ્કેલીથી પાર પડે એવું–બને એવું, અશક્ય
દુર્ઘર્ષ પું૦ [સં] અથડાઅથડી હરીફાઈ
દુર્જન પું૦ [સં] દુષ્ટ–ખરાબ માણસ
દુર્જય વિ૦ [સં] જીતવું મુશ્કેલ
દુર્દમ(–મ્ય) વિ૦[સં]કાબૂમાં રાખવું મુશ્કેલ
દુર્દશા સ્ત્રી૦ [સં] ખરાબ–માઠી દશા
દુર્દાન્ત વિ૦ [સં] જુઓ દુર્દમ (૨) ગર્વિષ્ઠ
દુર્દિન પું૦ [સં] ખરાબ દહાડો (૨) વાદળા વરસાદ કે વંટોળવાળો દિવસ
દુર્દૈવ(–વ્ય) ન૦ [સં] કમનસીબ દુર્ભાગ્ય
દુર્ધર્ષ વિ૦ [સં] ઉગ્ર, પ્રચંડ (૨) પાસે ન જઈ શકાય તેવું (૩) જીતી ન શમાય એવું
દુર્નિવાર(–ર્ય) વિ૦[સં] નિવારવું મુશ્કેલ અનિવાર્ય
દુર્બલ [સં], (–ળ) વિ૦ કમજોર, દૂબળું (૨) ગરીબ રાંક [લા] ૰તા સ્ત્રી૦[સં]
દુર્બુદ્ધિ વિ૦ [સં] ખરાબ બુદ્ધિવાળું (૨) સ્ત્રી૦ ખરાબ બુદ્ધિ
દુર્બોધ વિ૦ [સં] સમજવું મુશ્કેલ (૨) પું૦ ખરાબ ઉપદેશ–સલાહ
દુર્ભર વિ૦[સં]ભરવામાં મુશ્કેલ(૨)ન૦ પેટ
દુર્ભાગી વિ૦[સં દુર્ભાગ્ય ઉપરથી]કમભાગી –ગ્ય વિ૦[સં] દુર્ભાગી(૨)ન૦ કમનસીબ
દુર્ભિક્ષ પું૦ [સં] દુકાળ
દુર્ભેદ્ય વિ૦[સં]ભેદી ન શકાય તેવ મજબૂત
દુર્મતિ વિ૦(૨) સ્ત્રી૦ [સં] જુઓ દુર્બુદ્ધિ
દુર્મિલ(–ળ) વિ૦ [સં દુર્ + મિલ] દુર્લભ
દુર્મુખ વિ૦ [સં] કદરૂપા મોવાળું (૨) ગાળો ભાંડતું
દુર્યોધન વિ૦ [સં] જીતવું મુશ્કેલ, અજીત (૨) પું૦ ધૃતરાષ્ટ્રનો મોટો પુત્ર
દુર્લક્ષ ન૦ બેદરકારી, ઉપેક્ષા (૨) વિ૦

લક્ષ વગરનુ -ક્ષ્ય વિ૦ [સ] મુશ્કેલીથી જોઈ શકાતું, લગભગ અદૃશ્ય
દુર્લભ વિ૦ [સ] મળવુ મુશ્કેલ
દુર્વચન ન૦ [સ] ખરાબ વેણ-બોલ, ગાળ
દુર્વાસા પુ૦ [સ] એક ઋષિ (તે તેમના ક્રોધ માટે પ્રસિદ્ધ છે)
દુર્વિપાક પુ૦ [સ] ખરાબ પરિણામ
દુર્વૃત્તિ સ્રી૦ [સ] ખરાબ વૃત્તિ
દુર્વ્યસન ન૦ [સ] ખરાબ વ્યસન
દુલહન સ્રી૦ [હિં] જુઓ દુલ્હિન
દુલારી સ્રી૦ [હિં] લાડીલી દીકરી -રો પુ૦ લાડકો દીકરો
દુલહા પુ૦ [પ્રા दुल्लह (સ दुर्लभ) પરથી] વર, પતિ -હિન સ્રી૦ નવી વહુ
દુવા સ્રી૦ [અ दुआ] આશિષ, દુઆ
દુવાઈ સ્રી૦ [જુઓ દુહાઈ] જાહેરનામુ, ઘોષણા (૨) આણ
દુવાર ન૦ [પ્રા]+દ્વાર
દુવિધા સ્રી૦ દુગ્ધા, અનિશ્ચય ડામાડોળપણુ
દુશાલો પુ૦ [દુ+શાલ] કીમતી બેવડી શાલ
દુશ્ચરિત(-ત્ર) ન૦ [સ] દુરાચરણ (૨) ખરાબ ચરિત્ર-જીવન
દુશ્મન પુ૦[ફા]શત્રુ -નાઈ,-નાવટ,-ની સ્રી૦ શત્રુવટ, અદાવત
દુષ્કર વિ૦ [સ] કરવુ મુશ્કેલ, અઘરુ. -ર્મ ન૦ [સ] દુરાચરણ
દુષ્કાલ [સ] -ળ પું૦ જુઓ દુકાળ ૦નિવારણ ન૦ દુકાળનુ દુ ખનિવારણ, 'ફૅમિન રિલીફ'
દુષ્કૃત ન૦ [સ] દુષ્કર્મ
દુષ્ટ વિ૦ [સ] નઠારુ અધમ પાપી (૨) દોષવાળુ ૦બુદ્ધિ સ્રી૦ બદદાનત, પાપી બુદ્ધિ (૨) વિ૦ દુષ્ટ બુદ્ધિવાળુ -ષ્ટા વિ૦ સ્રી૦ 'દુષ્ટ'નું સ્રીલિંગ
દુષ્પરિણામ ન૦ [સ] ખરાબ પરિણામ
દુષ્પ્રાપ (-પ્ય) વિ૦ [સ] દુર્લભ
દુસ્તર વિ૦ [સ] મુશ્કેલીથી તરાય-ઓળગાય એવુ [તજાય એવુ
દુસ્ત્યજ, દુસ્ત્યાજ્ય વિ૦ [સ] મુશ્કેલીથી
દુહાઈ સ્રી૦ [હિં] આણ દુવાઈ [પત્ની
દુહાગણ સ્રી૦ [જુઓ દુહાગી] અણમાનીતી
દુહાગી વિ૦ [સ दौर्भागिन्] દુર્ભાગી
દુહિતર પુ૦ દૌહિત્ર, દીકરીનો દીકરો
દુહિતા સ્રી૦ [સ] દીકરી
દુહો પું૦ [સ दायक] દોહરો
દુંગો પું૦ ચોર, ઠગો
દુંદ સ્રી૦ [સ तुंद] પેટની ફાંદ -દાળ (-ળુ) વિ૦ દુંદવાળુ -દાળો પું૦ દુંદવાળા દેવ-ગણેશ [ભેરી
દુંદુભિ સ્રી૦, ન૦[સ] એક જાતનું નગારુ
દુઃખ ન૦[સ]વ્યથા, પીડા કષ્ટ ૦કર વિ૦ [સ] દુખ કરનારુ ૦કર્તા(-ર્ત્તા) વિ૦ (૨) પું૦ દુખ કરનાર ૦કારક, ૦કારી વિ૦ દુખકર ૦દ, ૦દાયક, ૦દાયી, ૦પ્રદ વિ૦ દુખ દેનારુ ૦ભંજક(-ન), ૦ભંજી વિ૦ દુખ દૂર કરનારુ ૦મય વિ૦ દુખથી ભરેલુ ૦શૂરુ વિ૦ જુઓ દુખશૂરુ ૦હર(-ર્ત્તા) વિ૦ (૨) પુ૦ દુખ હરી લેનારુ ૦હારિણી વિ૦સ્રી૦, ૦હારી વિ૦ દુખહર -ખાર્ત વિ૦ [સ] દુખથી પીડિત -ખિત વિ૦ [સ] દુખથી પીડાયેલુ દુખી -ખિની વિ૦ સ્રી૦ [સ] દુખી (સ્રી) -ખી વિ૦ [સ] જુઓ દુખી [ભાઈ
દુઃશાસન પુ૦ [સ] દુર્યોધનનો એક નાનો
દુઃશીલ વિ૦ [સ] ખરાબ શીલવાળુ
દુઃસહ વિ૦ [સ] સહેવુ મુશ્કેલ
દુઃસાધ્ય વિ૦ [સ]કરવુ મુશ્કેલ (૨) ન મટી શકે તેવુ (રોગ માટે)
દુઃસ્થિતિ સ્રી૦[સ]ખરાબ-કફોડી સ્થિતિ
દુઃસ્વપ્ન ન૦ [સ] ખરાબ-અશુભ સ્વપ્ન
દૂ વિ૦ [સ द्वि, પ્રા दु, दो, ફા दो] બે (સમાસમા), બમણુ (આંકમા) [ગડિયો
દૂઆ પુ૦ બ૦વ૦ ૧×૨=૨નો ૧૦ સુધીનો
દૂજુ વિ૦ [પ્રા दुइज्ज] બીજુ
દૂઝણુ સ્રી૦ [દૂઝવુ ઉપરથી] દૂધ આપતી ગાય ભેસ -ણુ(-ણુ) વિ૦ (૨) ન૦ દૂધ આપતુ (ઢોર માટે)

દૂઝવું અ૦ક્રિ૦ [સં दुह ઉપરથી (दोह्य-प्रा दुज्झ)] દૂધ દેવું (૨) ઝરવું, નીગળવું

દૂણું સ્ત્રી૦ [સં दून प्रा दूण=બળેલું] દૂણાવું તે દૂણાયાની અસર ૦વું સ૦ક્રિ૦ સંતાપવું સતાવવું –ણું વિ૦ મન બાળે –નાખુશ કરે તેવું (૨) ન૦ નારાજી કે તેનું કારણ –ણો પું૦ બળવું – ચોટવું તે

દૂત(૦ક) પું૦ [સં] સંદેશો પહોંચાડનારો (૨) બાતમીદાર જાસૂસ –તિકા, –તી સ્ત્રી૦ [સં] સંદેશો પહોંચાડનાર સ્ત્રી (૨) આશકમાશૂક વચ્ચેના છાના સંદેશા પહોંચાડનારી કે તેમનો મેળાપ કરાવી આપનારી સ્ત્રી

દૂતું વિ૦ [સં धूर्त] લુચ્ચું, ધૂર્ત

દૂધ ન૦[સં दुग्ध प्रा दुद्ध] સ્તન કે આંચળ માંથી નીકળતું ધોળું પ્રવાહી (૨) કેટલીક વનસ્પતિમાંથી નીકળતો એવો ધોળો રસ [૦માં ને દહીંમાં પગ રાખવા= બન્ને બાજુની ઢોલકી વગાડવી ૦માંથી પોરા કાઢવા=ખોટી ખણખોદ કરવી દૂધે ધોઈને આપવું=પ્રામાણિકપણે આદરપૂર્વક લીધેલું પાછું આપવું] ૦પાક પું૦ દૂધ અને ચોખાની એક વાની ૦પીતું વિ૦ દૂધમાં મોં ડુબાડી મારી નાખેલું (બાળક) ૦ભાઈ પું૦ બાપ જુદા પણ મા એક જ હોય એવો ભાઈ (આગળિયાત) –ધાધારી વિ૦ [દૂધ+ આહારી] ફક્ત દૂધ પર જીવનારું

દૂધિયા વિ૦ પું૦બ૦વ૦ દૂધના જેવા સફેદ (દાંત)(૨)ધાવણા બાળકને ફૂટેલા (દાંત) –યું વિ૦ જુઓ દુધાળ(૨)દૂધના રંગનું, સફેદ ઉદા૦ 'દૂધિયા પેંડ' (૩) નવું, તાજું, શરૂઆતનું ઉદા૦ 'દૂધિયું લોહી' (૪) ન૦ દૂધી (૫) બદામ ઇ૦ ને ઘૂંટીને દૂધ જેવું પાણી કઢાય છે તે

દૂધી સ્ત્રી૦ [રે दुद्धिअ] એક વનસ્પતિ-શાક

દૂપટ વિ૦ [દુ+પટ] બેવડું, બે ગણું

દૂબળું વિ૦ [સં दुर्बल, प्रा दुब्बल] કમજોર

દૂબળો પું૦ બીજાને મળતી એક જાતનો આદમી (૨) અર્ધ ગુલામ જેવો (સુરત તરફ) ખેડૂતનો નોકર

દૂભવવું સ૦ક્રિ૦ દુભાવવું

દૂભવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા दूम=દુઃખી થવું] દુભાવું

દૂમો પું૦ જુઓ ડૂમો

દૂર વિ૦ [સં फा] વેગળું આઘું (૨) અ૦ વેગળે આઘે [૦બેસવું=(સ્ત્રીએ)રજસ્વલા થવું] ૦અંદેશ વિ૦દૂરઅંદેશો રાખનારું ૦અંદેશી સ્ત્રી૦ દૂરઅંદેશીપણું ૦અંદેશો પું૦ ભાવીનો વિચાર પ્રથમથી જ કરી રાખવો તે, અગમચેતી ૦ગામી વિ૦ દૂર સુધી જાય એવું ૦દર્શકયંત્ર ન૦ દૂરની વસ્તુ જોઈ શકાય એવું યંત્ર, દૂરબીન ૦દર્શિતા સ્ત્રી૦ ૦દર્શી વિ૦ [સં] દૂરદૃષ્ટિવાળું ૦દૃષ્ટિ સ્ત્રી૦ દૂર સુધી જતી નજર – દૂરંદેશી ૦બીન ન૦ [फा] દૂરદર્શક યંત્ર ૦વર્તી વિ૦ દૂર – આઘું રહેલું ૦સ્થ વિ૦ [સં]દૂર આઘું, દૂરવર્તી

દૂરંદેશ વિ૦ [फा] –શી સ્ત્રી૦, –શો પું૦ જુઓ 'દૂર'માં દૂરઅંદેશ,–શી,–શો

દૂરાકૃષ્ટ વિ૦ [સં] તાણીતૂશીને કરેલું કે સાધેલું અસહજ [પિત્ત (ગ જ્ઞકામાં)]

દૂરી સ્ત્રી૦ [દૂ ઉપરથી] બેની સંજ્ઞાવાળું

દૂર્વા સ્ત્રી૦ [સં] એક ઘાસ–દરો ૦ષ્ટમી સ્ત્રી૦ [+અષ્ટમી] જુઓ ધરોઆઠમ

દૂલ ન૦ [સં दुल] બૈરા–છોકરાના કાનનું એક ઘરેણું

દૂલવું અ૦ક્રિ૦ જુઓ ડૂલવું

દૂષક વિ૦ [સં] દોષ કાઢનારું છિદ્ર શોધનારું (૨) દોષ ઉત્પન્ન કરનારું દોષ લગાડનારું –ણ ન૦[સં]દોષ ખોડખાંપણ

દૂસરું વિ૦ [हिं दूसरा] બીજું

દૂગો પું૦ દુગો, ડુગો, ચોર

દૃટી સ્ત્રી૦ જુઓ ડૂટી –ટો પું૦ જુઓ ડૂટો

દૃડું ન૦ જુઓ ડૂડું –ડો પું૦ જુઓ ડૂડો

દૃક(–ગ) સ્ત્રી૦ [સં] દૃષ્ટિ નજર (૨) આંખ (૩) બેની સંજ્ઞા –ગ્ગોચર વિ૦ [સં] જુઓ દૃષ્ટિગોચર

દૃઢ વિ૦ [સં] સ્થિર, મજબૂત, પાકું,

નિશ્ચિત, ટકાઉ, અટળ (લા અર્થમાં પણ) ૦તા સ્ત્રી૦ [સં] ૦ભાજક પું૦ બે કે વધારે આંકડાનો મોટામાં મોટો સાધારણ અવયવ [ગ]

**દૃઢીભૂત** વિ૦ [સં] મજબૂત બનેલું

**દૃપ્ત** વિ૦ [સં] મગરૂર, દર્પવાળું

**દૃશદ** પું૦ [સં] પથરો

**દૃશ્ય** વિ૦ [સં] જોવા જેવું (૨) દેખાય એવું (૩) ન૦ દેખાવ (૪) દેખાતું આ વિશ્વ ૦માન વિ૦ [સં] દેખાતું હોય એવું

**દૃષદ** પું૦ [સં] જુઓ દૃશદ [[પ]

**દૃષ્ટ** વિ૦ [સં] જોયેલું દેખેલું (૨) સ્ત્રી૦ દૃષ્ટિ

**દૃષ્ટાંત** ન૦ [સં] ઉદાહરણ, દાખલો ૦કથા સ્ત્રી૦ દૃષ્ટાંત તરીકે કહેલી કથા, 'પૅરેબલ'

**દૃષ્ટિ** સ્ત્રી૦ [સં] નજર (૨) જોવાની શક્તિ (૩) [લા] ધ્યાન, લક્ષ (૪) જુઓ દૃષ્ટિકોણ. ૦કોણ પું૦ [સં] વસ્તુને નિહાળવાની-વિચારવાની રીત કે માર્ગ. ૦ગોચર વિ૦ [સં] નજરે પડે એવું, દૃષ્ટિ પહોંચી શકે એવું ૦દોષ પું૦ આંખની ખોડ (૨) નજરચૂકથી રહી ગયેલી ખામી (૩) આંખ વડે થયેલો દોષ-અપરાધ ૦પથ પું૦ [સં] જુઓ દૃષ્ટિમર્યાદા ૦પાત પું૦ [સં] નજર પડવી-જોવું તે ૦પૂત વિ૦ [સં] આંખથી જોયેલું-તપાસી લીધેલું ૦બિંદુ ન૦ દૃષ્ટિકોણ ૦ભેદ પું૦ દૃષ્ટિનો-દૃષ્ટિકોણનો ભેદ કે ફરક ૦મર્યાદા સ્ત્રી૦ જ્યાં સુધી આંખ જોઈ શકે તે હદ (૨) ક્ષિતિજ -ષ્ટ્યૈદૃષ્ટ સ્ત્રી૦ દૃષ્ટિ સામે દૃષ્ટિ

**દે** સ્ત્રી૦ [સં દેવી, પ્રા દેઈ પરથી] સ્ત્રીના નામને અંતે આવે છે જેમ કે રૂપાદે, ગોરાદે

**દેકારો** (દે) પું૦ [દે + કાર] દે દે-માર માર એવો પોકાર

**દેખત** અ૦ [દેખવું ઉપરથી] જોતાંવેંત -તું વિ૦ જોતું, આંધળું નહિ એવું (૨) સમજુ વિચારી

**દેખરેખ** સ્ત્રી૦ [દેખવું ઉપરથી] સંભાળ, તપાસ [જોવું

**દેખવું** સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા दक्ख, અપ देक्ख (સં दृश्)]

**દેખવું** વિ૦ શોભીતું દેખાવડું (૨) દેખવા-પૂરતું, ઉપરથી દેખાતું

**દેખા** સ્ત્રી૦ દેખાવું-પ્રત્યક્ષ જણાવું તે

**દેખાડ** પું૦ જુઓ દેખાડો

**દેખાડવું** સ૦ ક્રિ૦ દેખવું'નું પ્રેરક, બતાવવું (૨) હાથ, દાંત, ચાકુ, આંખ ઇ૦ બતાવીને ડરાવવું (૩) પશુની માદાને નર દેખાડવો-સંભોગ માટે ભેગાં કરવાં

**દેખાડો** પું૦ સામાને બતાવવા પૂરતો દેખાવ-ડોળ (૨) દેખાડવું-બતાવવું તે

**દેખાદેખી** સ્ત્રી૦ સામાનું જોઈને વાદેવાદ કરવું તે, અનુકરણ (૨) અ૦ જોઈ જોઈને, વાદેવાદ

**દેખાવ** પું૦ દેખાવું તે, દૃશ્ય (૨) આકાર, આકૃતિ (૩) જૂઠો દેખાવ, ડોળ [લા]

**દેખાવડું** વિ૦ સુંદર, રૂપાળું

**દેખાવું** અ૦ ક્રિ૦ ('દેખવું'નું કર્મણિ) જોવાવું, જણાવું, નજરે પડવું, સૂઝવું

**દેખીતું** વિ૦ પ્રત્યક્ષ, ખુલ્લું, સ્પષ્ટ (૨) માત્ર બહારથી જ દેખાતું, વાસ્તવિક નહિ એવું, દેખતું

**દેગ** પું૦ [फा] મોટો દેગડો (૨) સ્ત્રી૦ દેગડી, તાંબાનું એક વાસણ ૦ડી સ્ત્રી૦ દેગ ૨ જુઓ ૦ડો પું૦ ધાતુનું એક મોટું વાસણ, હાંડો

**દેજ** સ્ત્રી૦, ન૦ [સર૦ फा दहेज] કન્યાને વરપક્ષ તરફથી આપવાની લૂગડાં વગેરેની ભેટ કે જમણ (૨) કન્યાનું શુલ્ક [સં]

**દેડકી** સ્ત્રી૦ દેડકાની માદા -કું ન૦ [સર૦ दे ન્દુર] ભીનાશમાં રહેતું એક પ્રાણી, મેડક [દેડકાની પાંચશેરી શ૦પ્ર૦ ઉધમાતિયું ને અસ્થિર ટોળું (૨) એવાં બાળકોનો સમૂહ] -કો પું૦ નર દેડકું

**-દેણ** (દે) વિ૦ [દેવું પરથી] દેનારું (સમાસને અંતે) ઉદા૦ દુ ખદેણ

**દેણ** (દે) ન૦ [अ देन] દેવું, કરજ (૨) સરકારભરણું (૩) ઉપકારનું દબાણ ૦ગી સ્ત્રી૦ [म] બક્ષિસ (૨) દાન ૦દાર, -ણિયાત વિ૦ દેવાદાર -ણું ન૦ જુઓ દેણ

**દેદાર** પુ૦ [જુઓ દીદાર] દેખાવ
**દેદીપ્યમાન** વિ૦ [સ] દીપતું ઝગઝગતું
**દેન** (દે) સ્ત્રી૦ તાકાત મગદૂર
**દેમાર** અ૦ [દેવું + મારવું પરથી] ઝડીની સાથે, ઝપાટાભેર જેમ કે વરસાદે દેમાર પડવા માંડ્યું, દેમાર કરતા પહોંચ્યા ત્યાં ગાડી ઊપડી ગઈ. [શકાય એવું
**દેય** વિ૦ [સ] આપવા યોગ્ય કે આપી
**દેર** પુ૦ [સ देवर, प्रा देअर] દિયર
**દેર** સ્ત્રી૦ [फा] ઢીલ, વાર
**દેરડી** (દે') સ્ત્રી૦ દેરું—નાનું મંદિર
**દેરાણી** સ્ત્રી૦[प्रा दिअ(-व)राणी] દિયરની વહુ
**દેરાસર** (દે) ન૦ ઘરમાં દેવ રાખવાની જગા (૨) જૈન દેવમંદિર. **–રી** વિ૦ દેરાસરમાં રહી નિયમિત દેવ પૂજા કરનારું
**દેરી** (દે) સ્ત્રી૦ નાનું દેરું
**દેરું** (દે') ન૦ [સ देवगृह, देवकुल, अप० देहरय देहुर] દેવદેવીનું સ્થાન—મંદિર
**દેવ** પુ૦ [સ] દેવતા, સુર, સ્વર્ગમાં રહેતું દિવ્ય સત્ત્વ (૨) ભગવાન, પરમેશ્વર (૩) સ્વામી, શેઠ રાજા (આદર ને શ્રેષ્ઠતાસૂચક) [૦થવું = મરણ પામવું] ૦ઊઠી અગિયારશ(–સ)સ્ત્રી૦ કારતક સુદ અગિયારશ ૦ઋણ ન૦ મનુષ્યનું દેવો પ્રત્યેનું ઋણ ૦કન્યા ન૦ [સ] દેવની કન્યા (૨) અતિ રૂપ–ગુણવાળી કન્યા [લા] ૦કપાસ પુ૦ એક જાતનો કપાસ ૦ઘર ન૦ દેરાસર દેવમંદિર
**દેવડાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'દેવું'નું પ્રેરક
**દેવડી** સ્ત્રી૦ દ્વારપાળને બેસવાની જગા (૨) ચોકી, ચબૂતરો (૩) સાધુ સંન્યાસી અથવા સતીને જ્યાં દાટ્યા–બાળ્યા હોય ત્યાં કરેલું નાનું દેરા જેવું ચણતર
**દેવતરુ** ન૦ [સ] સ્વર્ગના પાંચ વૃક્ષોમાંનું દરેક (મંદાર, પારિજાત, સંતાન, કલ્પ અને હરિચંદન) (૨) જેની નીચે ગામના લોકો ભેગા મળતા હોય તે ઝાડ
**દેવતા** પું૦ [સ] દેવ (૨) અગ્નિ (૩) સ્ત્રી૦ દેવી ૦ઈ વિ૦ દૈવી, અલૌકિક
**દેવદર્શન** ન૦ [સ] દેવનું દર્શન
**દેવદાર(–રુ)** ન૦ [સ देवदारु] એક જાતનું ઝાડ કે તેનું લાકડું
**દેવદાસી** સ્ત્રી૦ [સ] દેવને અર્પણ કરેલી સ્ત્રી (મદ્રાસ તરફની એક પ્રથા)
**દેવદિવાળી** સ્ત્રી૦ કારતક સુદ પૂનમનું પર્વ
**દેવદૂત** પુ૦ [સ] દેવનો દૂત
**દેવનદી** સ્ત્રી૦ [સ] ગંગા
**દેવનાગરી** વિ૦ (૨) સ્ત્રી૦ [સ] સંસ્કૃત અથવા બાળબોધ લિપિ
**દેવપોઢી અગિયારશ(–સ)** સ્ત્રી૦ અષાડ સુદ અગિયારશનું પર્વ
**દેવભાગ** પુ૦ [સ] દેવયજ્ઞ તરીકે દેવોને અર્પવાનો ભાગ
**દેવભાષા** સ્ત્રી૦ [સ] સંસ્કૃત ભાષા
**દેવભૂમિ(–મી)** સ્ત્રી૦ [સ] સ્વર્ગ
**દેવમંદિર** ન૦ દેવસ્થાન [પિપાસેલો (દેશ)
**દેવમાતૃક** વિ૦ [સ] વરસાદના પાણીથી
**દેવમુનિ** પુ૦ [સ] નારદ
**દેવયજ્ઞ** પુ૦ હોમ વગેરે (પંચ યજ્ઞોમાંનો એક)
**દેવયાન** ન૦ [સ] સ્વર્ગનો રથ સ્વર્ગીય વાહન
**દેવર** પુ૦ [સ] દિયર
**દેવરાવવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ દેવડાવવું
**દેવરિયો** પું૦ દેવર (વહાલમાં)
**દેવરાજ** પુ૦ [સ] ઇંદ્ર
**દેવર્ષિ** પુ૦ [સ] નારદ (૨) દેવ જેવા ઋષિ (અત્રિ મરીચિ વગેરે)
**દેવલાં** ન૦ બ૦ વ૦ ઘરના દેવસ્થાનની મૂર્તિઓ
**દેવલોક** પુ૦ [સ] દેવોનો લોક–સ્વર્ગ
**દેવશયની એકાદશી** સ્ત્રી૦ જુઓ દેવપોઢી અગિયારસ
**દેવસેવા** સ્ત્રી૦ દેવની મૂર્તિની પૂજા
**દેવસ્થાન** ન૦ [સ] મંદિર
**દેવળ** ન૦ [સ देवकुल, प्रा दे[illegible]] દેરું (ખાસ કરીને ખ્રિસ્તી લોકોનું
**દેવાતણ(–ન)** ન૦ [સ देव[illegible] દેવપણું
**દેવાદાર** વિ૦ [દેવું+દાર]

**દોર** (દો) પું૦ [અ दौर] અમલ, સત્તા (૨) ભભકો **૦દમામ** પું૦ દોર અને દમામ

**દોર** પું૦ [સ ?] જાડુ દોરડુ (૨) પતંગની દોરી **૦ડી** સ્ત્રી૦ પાતળુ દોરડુ, દોરી **૦ડુ** ન૦ દોર, રેસાદાર વસ્તુને વળ દઈ કરાતી બનાવટ **૦ડો** પુ૦ દોરો (૨) મંત્રેલો દોરો

**દોરવણી** સ્ત્રી૦ દોરવવુ તે (૨) શિખવણી

**દોરવવુ** સ૦ક્રિ૦ હાથ ઝાલી ચલાવવુ રસ્તો બતાવવો (૨) દોરા ભરવા ગૂંથવુ

**દોરવુ** સ૦ક્રિ૦ જુઓ દોરવવુ (૨) આંકવુ (લીટી) (૩) ચીતરવુ (ચિત્ર)

**દોરંગી** વિ૦ [દો+રંગ] બે રંગવાળુ (૨) મનસ્વી ચંચળ [લા]

**દોરાચિઠ્ઠી** સ્ત્રી૦ મંતરેલા દોરા ચિઠ્ઠી વગેરે

**દોરિયુ** ન૦ [સ દાર ઉપરથી] એક જાતનુ વસ્ત્ર

**દોરિયો** પુ૦ [સર૦ સ डोर प्रा दोरिया] એક જાતનુ કાપડ (૨) ગળાનુ એક ઘરેણુ

**દોરી** સ્ત્રી૦ [સ. दोर, दे] ઝીણી દોરડી (૨) પતંગની પાતળી દોરી (૩) લગામ કાબૂની ચાવી [લા] (૪) કાંઈ માપવાની દોરી **૦સંચાર(-રો)** પુ૦ દોરી ખેંચવાથી હાલતા ચાલતા પૂતળાને નચાવવા તે (૨) પાછળ રહીને યુક્તિપ્રયુક્તિ કરવી તે [લા] **૦સંચો** પુ૦ પાછળથી દોરી ખેંચવાનો સંચો -યુક્તિ દોરીસંચારો

**દોરો** પુ૦ [સ दोर] દોરડો સીવવા વગેરે માટેનો પાતળો દોર (૨) ગળાનુ એક ઘરેણુ (૩) કંદોરો (૪) મંતરેલો દોરો **૦ધાગો** પુ૦ મંતરેલો દોરો

**દોલત** (દો) સ્ત્રી૦ [અ दौलत] પૈસો, પૂંજી **૦મંદ ૦વાન** વિ૦ પૈસાદાર

**દોલન** ન૦ [સ] જુઓ ડોલન

**દોલા** સ્ત્રી૦ [સ] હીંચકો (૨) પાલખી ડોળી **૦યમાન** વિ૦ [સ] જુઓ ડોલાયમાન **૦યંત્ર** ન૦ ઘડામાં પ્રવાહી ભરી તેની અંદર ઔષધિની પોટલી લટકતી રાખી ઔષધિ તૈયાર કરવાની રચના

**દોલુ** (દો) વિ૦ ભોળુ (૨) ઉદારજીવનુ સખી

**દોલોત્સવ** પુ૦ [સ] વૈષ્ણવ મંદિરો હિંડોળાનો ઉત્સવ

**દોવડા(-રા)વવુ** (દો) સ૦ક્રિ૦, **દોવાવુ** (દો) અ૦ક્રિ૦ દોહવુ નુ પ્રેરક ને કર્મણિ

**દોશી** પું૦ [સ दौष्यिक प्रा दोसिअ] કાપડ વેચનારો ફેરિયો

**દોષ** પુ૦ [સ] ભૂલ ચૂક (૨) ખોડખાપણ, ખામી (૩) ગુનો વાંક (૪) લાંછન (૫) પાપ **૦દર્શી** વિ૦ [સ] (પારકાના) દોષ જોનારુ -ખોળનારુ **૦દૃષ્ટિ** સ્ત્રી૦ [સ] (પારકાના) દોષ જોવા તે **-ષારોપણ** ન૦ [સ] માથે દોષ ચડાવવો તે **-ષિત,-ષી** [સ] વિ૦ દોષવાળુ અપરાધી (૨) પાપી

**દોસ્ત** પું૦ [फा] **૦દાર** પુ૦ મિત્ર ભાઈબંધ **૦દારી,-સ્તી** સ્ત્રી૦ મિત્રાચારી

**દોહદ** પું૦, ન૦ [સ] ગર્ભિણી સ્ત્રીને થતો અભિલાષ (૨) તીવ્ર ઇચ્છા

**દોહન** ન૦ [સ] દોહવુ તે

**દોહરો** પું૦ [સર૦ हिं दोहरा] એક છંદ

**દોહવુ** સ૦ક્રિ૦ [સ दुह] ઢોરનુ દૂધ કાઢવુ (૨) સાર ખેંચવો કસ કાઢી લેવો [લા]

**દોહિતર** પુ૦ [સ दौहित्र, प्रा दोहित्त] દૌહિત્ર (૨) મૂએલા માણસ પાછળ વહેંચવામાં આવતા દૂધના લાડુ

**દોહિત્ર** પુ૦ [સ दौहित्र] દીકરીનો દીકરો

**દોહ્યલુ** વિ૦ [સ दुःसह प्रा दुसह ઉપરથી] અઘરુ, મુશ્કેલ (૨) ન૦ દુખ સંકટ

**દોંગાઈ** સ્ત્રી૦ [જુઓ દોંગુ] લુચ્ચાઈ

**દોંગુ** વિ૦ [સર૦ का डोंगा] ધૂર્ત, લુચ્ચુ (૨) બેઅદબ ઉદ્ધત (૩) માંસલ

**દૌર્જન્ય** ન૦ [સ] દુર્જનતા

**દૌર્બલ્ય** ન૦ [સ] દુર્બળતા

**દૌર્ભાગ્ય** ન૦ [સ] કમનસીબી દુર્દૈવ

**દૌહિત્ર** પું૦ [સ] દીકરીનો દીકરો દોહિત્ર **-ત્રી** સ્ત્રી૦ દીકરીની દીકરી

**દ્યાવાપૃથિવી** ન૦બ૦વ૦ [સ] દ્યૌ અને પૃથ્વી ધરતી અને આકાશ

**દ્યુતિ** સ્ત્રી૦ [સ] તેજ, કાંતિ

**દ્યુલોક** પું૦ [સ] સ્વર્ગ

**દ્યૂત** ન૦ [સં.] જૂગટું; જુગાર
**દ્યોત** પું૦ [સં.] દ્યુતિ, તેજ; પ્રકાશ. ૦ક વિ૦ [સં.] પ્રકાશ કરનારું (૨) સ્પષ્ટ કરનારું
**દ્યૌ** સ્ત્રી૦ [સં.] આકાશ (૨) સ્વર્ગ
**દ્રમ્મ** પું૦ [સં.] એક પ્રાચીન સિક્કો, નિષ્કનો ૧/૧૬ સોળમો ભાગ
**દ્રવ** પું૦ [સં.] દ્રવવું તે (૨) ગળેલો રસ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ [સં. દ્રુ-દ્રવ્] પીગળવું; ઓગળવું (૨) ઝરવું; ગળવું (૩) ગદ્ગદ થવું (દિલનું) [લા.]
**દ્રવિડ** પું૦ [સં.] દક્ષિણના એક દેશનું પ્રાચીન નામ (૨) ત્યાંનો વતની
**દ્રવિત** વિ૦ [સં] દ્રવેલું
**દ્રવીભૂત** વિ૦ [સં.] દ્રવેલું; દ્રવિત થયેલું
**દ્રવ્ય** ન૦ [સં.] પૈસો, નાણું (૨) વસ્તુ; પદાર્થ (૩) મૂળ તત્ત્વ [ન્યા.]. ૦વાચક વિ૦ સોનું, ગોળ જેવાં દ્રવ્યોનું વાચક (નામ) [વ્યા.]
**દ્રષ્ટવ્ય** વિ૦ [સં.] જોવા યોગ્ય [રૂપ આત્મા
**દ્રષ્ટા** પું૦ [સં.] જોનારો (૨) પ્રકૃતિના સાક્ષી-
**દ્રહ** પું૦ [સં.; પ્રા] ધરો, હદ
**દ્રાક્ષ(-ક્ષા)** સ્ત્રી૦ [સં] એક જાતનું ફળ. ૦લતા સ્ત્રી૦ દ્રાક્ષની વેલ -ક્ષાસવ પું૦ દ્રાક્ષનો આસવ
**દ્રાવ** પું૦ [સં.] જુઓ દ્રાવણ. ૦ક વિ૦ [સં.] ઓગાળી નાખે એવું (૨) ન૦ ધાતુઓ વગેરેનો ઝટ રસ બને એ માટે એની સાથે ભેળવવાનો એક પદાર્થ. ૦ણ ન૦ [સં] દ્રવાવેલું-પ્રવાહીરૂપ બનાવેલું તે
**દ્રાવિડ** વિ૦ [સં] દક્ષિણમાં પૂર્વ કિનારે આવેલા દ્રવિડ દેશનું (૨) પું૦ એ દેશનો આદમી (૩) દક્ષિણના બ્રાહ્મણોની પાંચ જાતિમાંની એકનો માણસ (દ્રાવિડ, કર્ણાટ, ગુર્જર, મહારાષ્ટ્ર અને તેલંગ.) -ડી પ્રાણાયામ પું૦ બિનજરૂરી કે સીધુ સરળ નહિ એવું લંબાણ [લા.]
**દ્રાવ્ય** વિ૦ [સં.] ઓગળે એવું
**દ્રુત** વિ૦ [સં.] ગળેલું; ઝરેલું; ટપકેલું (૨) ઉતાવળું; ઝડપવાળું [પિતા
**દ્રુપદ** [સં.] પાંચાલ દેશનો રાજા-દ્રૌપદીનો
**દ્રુમ** ન૦ [સં.] ઝાડ
**દ્રોણ** પું૦ [સં.] પાંડવકૌરવોના ગુરુ (૨) પું૦; ન૦ એક માપ (એક કે ચાર આઢક જેટલું) (૩) દડિયો
**દ્રોહ** પું૦ [સં] દગો, બેવફાઈ (૨) ઈર્ષા; વેર. -હી વિ૦ [સં.] દ્રોહ કરનારુ
**દ્રૌપદી** સ્ત્રી૦ [સં.] દ્રુપદ રાજાની પુત્રી; પાંડવોની પત્ની
**દ્વય** વિ૦ [સં] બે
**દ્વંદ્વ** પું૦ [સં] જુઓ દ્વંદ્વ સમાસ (૨) ન૦ બેનું જોડું (૩) જુઓ દ્વંદ્વયુદ્ધ (૪) ઝઘડો; બખેડો. ૦યુદ્ધ ન૦ [સં.] બે જણ વચ્ચેનું યુદ્ધ. ૦સમાસ પું૦ 'રામલક્ષ્મણ', 'માબાપ' એવો બે કે વધારે શબ્દોનો સમાસ [વ્યા.]. -દ્વાતીત વિ૦ [સં.] સુખદુઃખ, પાપપુણ્ય ઇત્યાદિ દ્વંદ્વોને તરી ગયેલું
**દ્વાદશ** વિ૦ [સં.] '૧૨'-બાર. -શી સ્ત્રી૦ [સં.] બારશ તિથિ
**દ્વાપર** પું૦ [સં] ચાર યુગોમાંનો ત્રીજો યુગ
**દ્વાર** ન૦ [સં.] બારણું
**દ્વારકા** સ્ત્રી૦; ન૦ [સં.] એક તીર્થ-કૃષ્ણની રાજધાની. ૦નાથ પું૦ [સં] કૃષ્ણ. -કેશ પું૦ [સં.] કૃષ્ણ
**દ્વારપાલ** [સં], (-ળ) પું૦ દરવાન
**દ્વારા** અ૦ [સં] મારફતે
**દ્વારામતી, દ્વારિકા** [સં] સ્ત્રી૦ દ્વારકા
**દ્વિ** વિ૦ [સં.] બે (સમાસના પહેલા પદ તરીકે આવે છે) ૦અર્થી વિ૦ બે અર્થવાળું (૨) અસ્પષ્ટ; સંદિગ્ધ
**દ્વિકક્ષિક** વિ૦ [સં.] બીજી કક્ષાનું. ૦સમી-કરણ ન૦ 'ઇક્વેશન ઑફ ધી સેકન્ડ ઑર્ડર' [ગ.]
**દ્વિકર્મક** વિ૦ [સં.] બે કર્મવાળું (ક્રિ૦) [વ્યા.]
**દ્વિગુ** પું૦ [સં.] કર્મધારય સમાસનો એક પ્રકાર. ઉદા૦ ત્રિભુવન [વ્યા.]
**દ્વિગુણ** વિ૦ [સં.] બમણું, બેવડું. -ણિત વિ૦ બેથી ગુણેલું; બમણું
**દ્વિઘાત** વિ૦ [સં.] 'ક્વૉડ્રેટિક' [ગ.]. ૦પદી સ્ત્રી૦ 'ક્વૉડ્રેટિક એક્સપ્રેશન' [ગ.]

**દ્વિજ** વિ૦ [સ] બે વાર જન્મેલું (૨) પું૦ બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય કે વૈશ્ય (૩) દાંત (૪) ન૦ પંખી, અંડજ
**દ્વિજન્મા** પું૦ [સ] દ્વિજ, બ્રાહ્મણ
**દ્વિજરાજ** પું૦ [સ] ઉત્તમ દ્વિજ (૨) ગરુડ
**દ્વિતીય** વિ૦ [સ] બીજું **-યા** વિ૦ સ્ત્રી૦ બીજી (૨) સ્ત્રી૦ બીજ (તિથિ) [ન૦ કઠોળ
**દ્વિદલ** [સ] (**-ળ**) વિ૦ બે દલ-ફાડવાળું (૨)
**દ્વિધર્મી** વિ૦ બે ગુણ-ધર્મવાળું
**દ્વિધા** અ૦ [સ] બે રીતે (૨) સ્ત્રી૦ દુવિધા
**દ્વિપ** પું૦ [સ] હાથી
**દ્વિપદ** વિ૦ [સ] બે પગવાળું દ્વિપાદ (૨) 'બાયનોમિયલ' [ગ]
**દ્વિભાજક** વિ૦ (૨) પું૦ [સ] દુભાગનાર, 'બાયસેક્ટર' [ગ]
**દ્વિરુક્તિ** સ્ત્રી૦ [સ] બે વાર કહેવું તે
**દ્વિરેફ** પું૦ [સ] ભ્રમર
**દ્વિર્ભાવ** પું૦ [સ] વર્ણનું બેવડાવું તે [વ્યા]
**દ્વિવચન** ન૦ [સ] બેનો બોધ કરે એવું વચન [વ્યા]
**દ્વિવિધ** વિ૦ [સ] બે પ્રકારનું
**દ્વીપ** પું૦ [સ] બેટ, ટાપુ **૦કલ્પ** પું૦ જેની ત્રણ બાજુએ પાણી હોય તેવો જમીનનો ભાગ
**દ્વેષ** પું૦ [સ] ઈર્ષા વેર (૨) અપ્રિયતા, તિરસ્કાર **૦ભાવ** પું૦ દ્વેષની લાગણી **-ષી** વિ૦ [સ] દ્વેષવાળું **-ષ્ટા** પું૦ [સ] દ્વેષ કરનારો, દુશ્મન
**દ્વૈત** ન૦ [સ] બેપણું ભિન્નતા **૦ભાવ** પું૦ ઈશ્વર અને જગત વચ્ચે દ્વૈતની બુદ્ધિ-ભાન **૦મત** પું૦, ન૦, **૦વાદ** પું૦ [સ] બ્રહ્મ અને જગત, જડ અને ચેતન વગેરે તત્ત્વો એકબીજાથી ભિન્ન છે એવો મત **૦વાદી** વિ૦ [સ] દ્વૈતવાદને લગતું (૨) દ્વૈતવાદને માનનારું (૩) પું૦ દ્વૈતવાદમાં માનનારો **-તાદ્વૈત** ન૦ [સ] દ્વૈત કે અદ્વૈત, ભેદભાવ
**દ્વૈધીભાવ** પું૦ [સ] ભેદભાવ, દ્વૈત (૨) અનિશ્ચય, સંશય (૩) બહાર અને અંદર જુદો ભાવ રાખવો તે [વેદવ્યાસ
**દ્વૈપાયન** પું૦ [સ] મહાભારતના કર્તા-
**દ્વૈમાસિક** વિ૦ [સ] ૨ બે માસે આવતું બનતું (૨) ન૦ દર બે માસે પ્રગટ થતું છાપું
**દ્વ્યર્થ** (**-થી**) વિ૦ [સ] બે અર્થવાળું (૨) અસ્પષ્ટ, સંદિગ્ધ

# ધ

**ધ** પું૦ [સ] દંતસ્થાની ચોથો વ્યંજન (૨) સા રી ગ મ મા ધૈવત સ્વરની સંજ્ઞા
**ધકમક** સ્ત્રી૦ ઉતાવળ
**ધકાવવું** સ૦ક્રિ૦ ધકેલવું (૨) તડામાર આગળ ચલાવવું
**ધકેલવું** સ૦ક્રિ૦ ધક્કો મારવો, હડસેલવું (૨) ગમે તેમ બેદરકારીથી આગળ ને આગળ ચલાવ્યે જવું, દીધે રાખવું
**ધક્કધક્કા, ધક્કાધક્કી** સ્ત્રી૦ સામસામી ધક્કા મારવા તે (૨) ભીડ [મારી
**ધક્કામુક્કી** સ્ત્રી૦ ધક્કા અને મુક્કાથી મારા
**ધક્કો** પું૦ [સ ધક્ક ઉપરથી] હડસેલો (૨) નુકસાન (૩) ફેરો (૪) [સર૦ [इ 'डाक'] ડક્કો, માલ ચડાવવા ઉતારવાની જગા
**ધખધખવું** અ૦ક્રિ૦ ધખવું, સમસમવું
**ધખના** સ્ત્રી૦ ['ધખવું' ઉપરથી] રટણ, ચિંતન, બળતરા
**ધખમખ** સ્ત્રી૦ ધકમક, ઉતાવળ
**ધખવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા ધગધગ (ર૨૦)= અતિશય સળગવું] ધીકવું (૨) [લા] ગુસ્સે થવું (૩) સ૦ક્રિ૦ ઠપકો આપવો
**ધખારો** પું૦ [ધખવું ઉપરથી] બાફ ગરમી તપારો (૨) ઝંખના મનમાં ઘૂંટ્યા કરવું તે [લા]
**ધગડું** ન૦ ફૂલો (૨) ધણવાળો (તિરસ્કારમાં) **-ડો** પું૦ ફૂલો થાપો (૩) લંગોટિયો બાવો

ધગધગ અ૦[રવ૦](જોરથી સળગતુ કે ગરમ થતુ સૂચવે છે) ૦વુ અ૦ક્રિ૦ [પ્રા धगधग] જોરથી બળતુ (૨) ખૂબ ગરમ થવુ
ધગવું અ૦ક્રિ૦ જુઓ ધખવુ
ધગશ સ્ત્રી૦ ['ધગવુ' ઉપરથી] દાઝ, ઉત્સાહ
ધજ વિ૦ [સ ध्वज] શ્રેષ્ઠ (૨) મજબૂત (૩) જોરીલુ
ધજા સ્ત્રી૦ [સ ध्वजा] વાવટો, નિશાન. ૦ગરો પુ૦ ધજા પકડનારો (૨) ધજાનો દડ ૦પતાકા સ્ત્રી૦ ધજા અને પતાકા
ધડ ન૦ [દે] માથા વિનાનુ શરીર (૨) મૂળ પાયો [લા]
ધડ અ૦ [રવ૦] (કાઈ પડવાનો રવ)
ધડક સ્ત્રી૦ [રવ૦] હૃદયનો કપ (૨) બીક (૩) અ૦ [રવ૦] ૦ણુ વિ૦ બીકણ
ધડકવુ અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ધબકવુ
ધડકાર(-રો) પુ૦ ધડ અવાજ, ધબકારો
ધડકી સ્ત્રી૦ ધાબળો (૨) નાનુ આસન
ધડધડ અ૦ [રવ૦] ધારા પડે કે લાકડી ઇ૦ ઉપરાઉપરી ને જોરથી પડે તેનો અવાજ ૦વુ ધડધડ થવુ (૨) એકદમ તૂટી પડવુ -ડાટ પુ૦ ધડધડ અવાજ (૨) અ૦ ઝપાટાભેર
ધડધડા સ્ત્રી૦ મારામારી
ધડાકો પુ૦ [રવ૦] મોટો અવાજ, ભડાકો (૨)સાભળનાર ચોકે એવી નવી કે વિચિત્ર વાત કે બનાવ (૩) કાગનો ઝપાટો
ધડાધડ અ૦[રવ૦] 'તડાતડ ઉપરાછાપરી, ઝપાગામા' સૂચવતો અવાજ -ડી સ્ત્રી૦ ધડધડા (૨) ધમાલ
ધડી સ્ત્રી૦ એક તોલ કે વજન
ધડૂકવુ અ૦ક્રિ૦ [? धुडुक्क, રવ૦] ગાજવુ (૨) ધાટા કાઢવા
ધડો પુ૦ [સ ધટ ઉપરથી] ત્રાજવાનુ સમતોલપણુ ન હોવુ તે (૨) તેનુ સમતોલપણુ લાવવા મુકાતો ભાર (૩) બોધ (૪)નિયમ, ઠેકાણુ ધોરણ, (૫) ગણના, કદર, બૂજ [લા] [સ્ત્રી
ધણ સ્ત્રી૦ [સ धव प्रा धण] (ભારેવાઈ)
ધણ ન૦ [સ धन] (ગાયોનુ) ટોળુ ૦ખૂટ પુ૦ ધણમા રાખેલો આખલો
ધણધણવુ અ૦ક્રિ૦ધણધણ થવુ (૨) કપવુ
ધણિયાણી સ્ત્રી૦ ['ધણી' ઉપરથી] વહુ (૨) માલિક સ્ત્રી
ધણિયાતુ વિ૦ ધણી-માલિકવાળુ (૨) માલકીનુ -પુ ન૦ ધણીપણુ -મો પુ૦ દૂબળાનો ધણી
ધણી પુ૦ [સ धनिन् प्रा धणि (०अ)] માલિક (૨) પતિ (૩) વિ૦ માલિક જેમ કે, આનુ કોઈ ધણી નથી ૦જોગ વિ૦, ૦જોગી વિ૦ સ્ત્રી૦ વેચાણ લેનારને જ મળે એવી (હૂ ડી) ૦ધોરી પુ૦ [+ધુરીણ (મ)] માલિક (૨) રક્ષક ૦રણી પુ૦ કુલ માલિક ૦વખુ વિ૦ ધણીના પક્ષનુ
ધતિગ ન૦તોફાન(૨)ઢોગ, ખાલી ધામધૂમ
ધતૂરો પુ૦ [સ धत्तूर] એક વનસ્પતિ, ધતૂરો
ધધડાવવુ સ૦ક્રિ૦ [રવ૦] ધડધડ-ખૂબ ઠપકો આપવો [જબરો દદૂડો
ધધૂડો પુ૦ [રવ૦] ધડધડ પડતો-મોટો
ધન અ૦ ધન્ય [૫]
ધન ન૦ [સ] દોલત પૈસો (૨) સમૃદ્ધિ જેમ કે, પશુધન, વિદ્યાધન (૩) એક રાશિનુ નામ (૪) વિ૦ 'પૉઝિટિવ' [૫ વિ, ગ] ૦તેરશ(-સ) સ્ત્રી૦ આસો વદ તેરસ ૦દ પુ૦[સ] કુબેર ૦ધાન્ય ન૦ ધન અને ધાન્ય ૦વત ૦વાન [સ] વિ૦ ધનવાળુ
ધનજય પુ૦ [સ] અર્જુન
ધનાઢ્ય વિ૦ [સ] ધનવાન [ગ]
ધનાત્મક વિ૦[સ] ધન 'પૉઝિટિવ' [૫ વિ.,
ધનારક(-ખ), ધનાર્ક [સ] પુ૦ ધન રાશિનો સૂર્ય
ધનિક વિ૦ [સ] ધનવાન
ધનિષ્ઠા સ્ત્રી૦ [સ] એક નક્ષત્ર
ધની વિ૦ [સ] ધનવાન
ધનુ ન૦ [સ] કામઠુ, ચાપ
ધનુર પુ૦ [સ धनु] એક રોગ
ધનુર્ધર [સ] ધનુર્ધારી પુ૦ બાણાવાળી
ધનુર્માસ પુ૦ સૂર્ય ધન સક્રાતિમા હોય તે મહિનો [રોગ ધનુર
ધનુર્વા(૦ત) પુ૦ [સ धनु + वात] એક

**ધનુર્વિદ્યા** સ્ત્રી૦ [સં.] ધનુષ્ય વાપરવાની વિદ્યા
**ધનુર્વેદ** પું૦ [સં.] ધનુર્વિદ્યા; એક ઉપવેદ
**ધનુષ(-ષ્ય)** ન૦ [સં. ધનુસ્] કામઠું. ૦તકલી સ્ત્રી૦ ધનુષ જેવા સાધન વડે ફેરવવાની તકલી
**ધનેડું(-રું)** ન૦ [પ્રા. ધાન્નકીડ (સં. ધાન્યકીટ)] દાણામાં સડો કરનારું એક જીવડું; કિલ્લું
**ધનેશ(-શ્વર)** પું૦ [સં.] કુબેર
**ધન્ય** વિ૦ [સં.] ભાગ્યશાળી (૨) વખાણવા યોગ્ય (૩) કૃતાર્થ (૪) અ૦ શાબાશ; વાહવાહ. ૦તા સ્ત્રી૦ ૦ભાગ્ય ન૦ અહોભાગ્ય, સુભાગ્ય. ૦વાદ પું૦ [સં] શાબાશી. -ન્યા વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.] સુખી; સુભાગી (૨) સ્ત્રી૦ આયા, 'નર્સ'
**ધન્વંતરિ** પું૦ [સં] દેવોનો વૈદ્ય
**ધપવું** અ૦ ક્રિ૦ આગળ ધસવું
**ધપ્પો** પું૦ [ધપ રવ૦] મુક્કો; થાપટ
**ધબ** અ૦ [રવ૦] કાંઈ પડવાનો કે પછડાવાનો કે ઠોકાવાનો અવાજ (૨) શૂન્ય; ઠબ (૩) ધબ્બો મારવાનો અવાજ
**ધબક** સ્ત્રી૦ ધબકારો. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ ધડકવું. -કારો પું૦ ધડકારો
**ધબડકો** પું૦ [ધબ પરથી] એકદમ બધું નકામું થવું, મીંડું વળવું કે છબરડો વળવો તે
**ધબડાઈ જવું** અ૦ ક્રિ૦ વાવેલા પર તરત વરસાદ પડવાથી બી અગડવું—નકામું જવું
**ધબવું** અ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] પડવું (૨) [લા.] દેવાળું કાઢવું (૩) મરી જવું
**ધબાકો** પું૦ [રવ૦] મોટો અવાજ
**ધબાય નમઃ** ન૦ ['ધબ'=શૂન્ય ઉપરથી] (શા૦ પ્ર૦) મીંડું; શૂન્યતા; ધબડકો
**ધબે(-બો)ડવું** સ૦ ક્રિ૦ [ધબ રવ૦] હાથથી મારવું (૨) છેતરવું [ડાય; ધાબું
**ધબ્બો** પું૦ જુઓ ધપ્પો; મુક્કો (૨) મોટો
**ધમક** સ્ત્રી૦ [પ્રા. ધમ (સં. ધ્મા) ઉપરથી] જોશ (૨) તેજ (૩) ભપકો. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ ગાજવું (૨) કંપવું (૩) પ્રકાશવું. -કાર (-રો) પું૦ ધમ ધમ થવું તે (૨) ધમક; જોશ. -કાવવું સ૦ ક્રિ૦ ધમકી આપવી; ડરાવવું (૨) ધધડાવવું. -કી સ્ત્રી૦ ડર
**ધમચકડ** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ધમાલ (૨) તોફાન
**ધમણ** સ્ત્રી૦ [પ્રા.] પવન ફૂંકવાનું એક સાધન
**ધમધમ** અ૦ [રવ૦] ૦વું અ૦ ક્રિ૦ [સર૦ પ્રા. ધમધમ (સં. ધમધમાય્)] ધમધમ થવું (૨) કંપવું (૩) બહુ ગરમ થવું. -માટ વિ૦ તીખું, તમતમું; ઉગ્ર (૨) પું૦ [રવ૦] ધમધમ અવાજ (૩) રોફ; દોર (૪) દમામ (૫) તીખાશ. -માવવું સ૦ ક્રિ૦ 'ધમધમવું'નું પ્રેરક (૨) ધમકાવવું (૩) [લા.] જોશથી કામ ચલાવવું; કશું વેગથી કે ખૂબ કરવું (૪) જોરથી (બીડીનો) દમ મારવો
**ધમધોકાર** અ૦ પૂર જોશમાં; સપાટાબંધ
**ધમનિ(-ની)** સ્ત્રી૦ [સં] ફૂંકણી; ભૂંગળી (૨) સ્વચ્છ લોહી વહેનારી નસ, 'આર્ટરી'
**ધમપછાડ** સ્ત્રી૦, -ડા પું૦ બ૦ વ૦ [ધમ+ પછાડ] તોફાન અને અધીરાઈ
**ધમવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. ધ્મા, પ્રા. ધમ] ધમણ ચલાવવી (૨) દેવતાને પવન નાખવો (૩) અગ્નિથી બરાબર તપાવવું (૪) ધૂતવું; ચોરવું
**ધમાચકડી** સ્ત્રી૦ જુઓ ધમચકડ
**ધમાધમ(-મી)** સ્ત્રી૦ [રવ૦] (૨) મારામારી; ગરબડ
**ધમારવું** સ૦ ક્રિ૦ નવડાવવું (પશુને)
**ધમાલ** સ્ત્રી૦ ધાંધળ; ધમાચકડી. -લિયું વિ૦ ધમાલ કરી મૂકે એવું—એવા સ્વભાવનું
**ધમાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'ધમવું'નું પ્રેરક (૨) ધમવું; ચોરવું [ગૂંથેલો અંબોડો
**ધમ્મિલ(-લ્લ)** પું૦ [સં.] ફૂલ ઇત્યાદિ સાથે
**-ધર** વિ૦ [સં.] ધારણ કરનારું (સમાસને અંતે) ઉદા૦ મણિધર
**ધર** સ્ત્રી૦ ['ધરાવું' અથવા 'ધરવું' ઉપરથી] ધરપત; સંતોષ; વિશ્વાસ
**ધર** સ્ત્રી૦ [સં. ધુર્] ધૂસરી; ધુરા (૨) બળદ જોડાતો થાય ત્યારથી ગણાતાં તેનું વર્ષ (૩) શરૂઆત. ૦ખમ વિ૦ ધર-ધુરા ખમે એવું; મજબૂત (૨) પ્રવીણ. ૦ઘડીથી અ૦ છેક મૂળથી—પહેલેથી

**ધરણુ** સ્ત્રી૦ ધરણી [પ]

**ધરણિ(-ણી)** સ્ત્રી૦ [સ] પૃથ્વી (૨) જમીન, ભોય ૦**ધર** પુ૦ [સ] શેષનાગ (૨) વિષ્ણુ

**ધરણું** ન૦ [સ ધૃ પરથી] ત્રાગુ

**ધરતી** સ્ત્રી૦ [સ ધરિત્રી] પૃથ્વી (૨) જમીન ૦**કંપ** પુ૦ ધરતી ડોલવી તે, ભૂકંપ

**ધરપકડ** સ્ત્રી૦ [ધરવુ+પકડવુ] કાયદાથી પકડવુ તે (૨) પકડાપકડી

**ધરપત** સ્ત્રી૦ [ધર(ધરાવુ)+તૃપ્તિ] ધરાવા પણુ, સંતોષ (૨) ધીરજ

**ધરબવુ** સ૦ક્રિ૦ ધરવવુ (૨) ઠાસવુ

**ધરબોળ** ન૦ [ધરા(પૃથ્વી)+બોળ(બોળાવુ)] પ્રલય, સત્યાનાશ

**ધરમ** પુ૦ જુઓ ધર્મ ૦**ધક્કો** પુ૦ નકામો ફેરો [પ્રારભ

**ધરમૂળ** ન૦ [ધર+મૂળ] છેક શરૂઆત, તદ્દન

**ધરવ** પુ૦ સંતોષ ૦**વુ** સ૦ક્રિ૦ ['ધરાવુ'નુ પ્રેરક] સંતોષવુ, તૃપ્ત કરવુ

**ધરવું** સ૦ક્રિ૦ [સ ધૃ] સાહવુ, પકડવુ (૨) પહેરવુ (૩) ધારણ કરવુ (વેષ, જન્મ) (૪) પાસે મૂકવુ, –ની આગળ રજૂ કરવુ

**ધરા** સ્ત્રી૦ [સ] પૃથ્વી ૦**ધર** પુ૦ [સ] જુઓ ધરણીધર

**ધરાધર** સ્ત્રી૦ ['ધર' ઉપરથી] શરૂઆત (૨) અ૦ ધરાર –**રી** અ૦ સાથે, જોડે (૨) ધરાર (૩) સુધ્ધા, પણ

**ધરાબોળ** ન૦ ધરબોળ, પ્રલય

**ધરાર** અ૦ [સર૦ ધરાધર] અલબત્ત, અવશ્ય (૨) સાવ, તદ્દન

**ધરાર** પુ૦ ['ધર' (ધુરા) ઉપરથી] વાહનમા ધૂસરી આગળ વધારે ભાર હોવાપણુ ('ઉલાળ'થી ઊલટુ)

**ધરાવવું** સ૦ક્રિ૦ [સ ધૃ ઉપરથી] 'ધરવુ' અને 'ધરાવુ'નુ પ્રેરક (૨) નૈવેદ્ય કરવુ, દેવ આગળ ધરવુ

**ધરાવું** અ૦ક્રિ૦ તૃપ્ત થવુ, સંતોષ પામવો

**ધરાળ** પુ૦ જુઓ ધરાર

**ધરિત્રી** સ્ત્રી૦ [સ] પૃથ્વી

**ધરી** સ્ત્રી૦ [સ ધુર્ ઉપરથી, પ્રા ધુરા] વાહનની લઠ્ઠી, આસ (૨) પૃથ્વી કે ખગોળની ધરી –ઉત્તર દક્ષિણ સાધતી કલ્પિત સુરેખા

**ધરુ** ન૦ [સ તરુ] ઉખાડીને રોપવા માટે ઉછેરેલો રોપો ૦**વાડિયુ** ન૦ ધરુનુ ખેતર

**ધરો** પુ૦ [સ હ્રદ કે દ્રહ] ઊંડો ખાડો (ખાસ કરીને પાણીનો)

**ધરો** પુ૦ [જુઓ ધરી] જેની બે બાજુ પૈડા પરોવાય છે તે ગાડાની આડી

**ધરો** સ્ત્રી૦ [સ દૂર્વા, સર૦ દરો] એક જાતનુ ઘાસ, દૂર્વા ૦**આઠમ** સ્ત્રી૦ જુઓ દરોઆઠમ

**ધર્મ** પુ૦ [સ] નીતિ, સદાચાર વિષેનુ તથા મરણ, સાંપરાય, ઈશ્વરાદિ ગૂઢ તત્ત્વો વિષેનુ જ્ઞાન, શ્રદ્ધા કે માન્યતા (૨) શાસ્ત્રોક્ત વિધિનિષેધ – આચાર (૩) પુણ્ય, દાન (૪) ફરજ, કર્તવ્ય (૫) ચાર પુરુષાર્થોમાનો એક (૬) ગુણ, લક્ષણ, સ્વભાવ (૭) ધર્મરાજ ૦**ક્ષેત્ર** ન૦ [સ] પવિત્ર સ્થળ –ધામ ૦**ગુરુ** પુ૦ ધર્મની દીક્ષા દેનાર કે તે ઉપદેશનાર ગુરુ ૦**ગ્રંથ** પુ૦ [સ] જેમા ધર્મનુ નિરૂપણ હોય તેવો ગ્રંથ ૦**ચક્ર** ન૦ [સ] ધર્મનુ સામ્રાજ્ય ૦**ચક્રપ્રવર્તન** ન૦ ધર્મનો પ્રચાર ને તેનુ સામ્રાજ્ય પ્રવર્તાવવુ તે ૦**ઝનૂની** વિ૦ ધાર્મિક બાબતોમા ઝનૂનવાળુ, 'બિગટેડ' ૦**ધુરંધર** વિ૦ પુ૦ ધર્મની બાબતમા અગ્રેસર. ૦**નિષ્ઠા** સ્ત્રી૦ ધર્મ વિષેની આસ્થા ૦**પત્ની** સ્ત્રી૦ [સ] ધર્મ પ્રમાણે–વિધિપૂર્વક થયેલી પત્ની ૦**પુત્ર** પુ૦ [સ] (વિષયને વશ થઈને નહિ પણ) ધર્મ સમજી ઉત્પન્ન કરેલો પુત્ર (૨) જન્મથી નહિ પણ ધર્મથી માનેલો પુત્ર ૦**પ્રવર્તક** પુ૦ ધર્મ પ્રવર્તાવનાર ૦**બંધુ** પુ૦ પોતાના ધર્મનો માણસ (૨) ધર્મ સમજીને માનેલો ભાઈ ૦**બુદ્ધિ** સ્ત્રી૦ ધર્મની સમજ, ધર્મદૃષ્ટિ, ધર્માધર્મની વિવેકશક્તિ ૦**ભગિની** સ્ત્રી૦ [સ] પોતાના ધર્મની સ્ત્રી (૨) ધર્મ સમજીને માનેલી બહેન. ૦**ભાવના** સ્ત્રી૦ ધર્મની ભાવના ધર્મબુદ્ધિ ૦**ભ્રષ્ટ** વિ૦ ધર્મમાથી ચળેલુ–પતિત ૦**યુદ્ધ** ન૦ ધર્મ ખાતર કરેલુ યુ

**ધાવરું** ન૦ એક દર્દ (જેમા દાંત, મા, આંખો ઉપર ગોળો આવી જાય છે)
**ધાવવું** સ૦ક્રિ૦[સ ધે, પ્રા ધય](બચ્ચાએ) સ્ત્રી કે માદાનુ દૂધ પીવુ
**ધાવું** અ૦ક્રિ૦ [સ ધાવ્, પ્રા ધા] દોડવુ, મદદે દોડવુ (૨) એકદમ રોગ વ્યાપવો (શ૦ પ્ર૦મા ઉદા૦ ધનુર્વા, શીળસ)
**ધાશ(-સ)કો** પુ૦ [દ ધમધ] ધ્રાસ્કો, ફાળ
**ધાસ્તી** સ્ત્રી૦ ડર, દહેશત
**ધાંધલ(-ળ)** (૦) સ્ત્રી૦, ન૦ ગરબડ, ધમાલ, તોફાન **-લિ(-ળિ)યુ** વિ૦ ધાંધલ કરનારુ
**ધિક્** અ૦ [સ] ધિક્કારવાચક ઉદ્ગાર, ફટ
**ધિકધિકાવવુ** સ૦ક્રિ૦ ખૂબ ધિકાવવુ
**ધિકાવવુ** સ૦ક્રિ૦ [ધીકવું'નુ પ્રેરક] ખૂબ ગરમ કરવુ (૨) જોરથી સળગાવવુ
**ધિક્કાર** પુ૦ [સ] ફિટકાર. **૦વુ** સ૦ક્રિ૦ ધિક્કાર કરવો
**ધિનકટ(૦ધિન્નાં)** અ૦ [રવ૦](તબલાનો)
**ધિબાવવું** સ૦ક્રિ૦, **ધિબાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ધીબવું'નુ પ્રેરક ને કર્મણિ
**ધિરાવવુ** સ૦ક્રિ૦, **ધિરાવુ** અ૦ક્રિ૦ 'ધીરવું'નુ પ્રેરક ને કર્મણિ
**ધિંગડમલ (-લ્લ)** પુ૦ [ધિંગુ + મલ] જોરાવર ને ખડતલ માણસ
**ધિંગાઈ** સ્ત્રી૦ ધિંગાપણુ(૨)ધિંગાણુ **-ણું** ન૦ [ધિંગુ' ઉપરથી] તોફાન, જોશમા મચેલી લડાઈ. **-મસ્તી** સ્ત્રી૦ મસ્તી, તોફાન
**ધિંગું** વિ૦ જાડુ, મજબૂત, લઠ્ઠ, ધીંગુ
**ધી** સ્ત્રી૦ [સ] બુદ્ધિ
**ધીકડી** સ્ત્રી૦, **-ડું** ન૦ ['ધીકવુ' ઉપરથી] સહેજ ગરમી, ઝીણો તાવ
**ધીકતું** વિ૦ ['ધીકવું'નુ વ૦ કૃ૦] ધગધગતું (૨) જોરશોર ચાલતુ, આબાદ [લા]
**ધીકધીકતુ** વિ૦ ['ધીકતુ' ઉપરથી] ધગધગતુ ખૂબ ગરમ
**ધીકવુ** અ૦ક્રિ૦ [સ દિપ્] ધગધગવુ, ખૂબ તપવુ કે બળવુ
**ધીટ** વિ૦ [મ ધૃષ] સહનશીલ (૨) નીડર **૦તા** સ્ત્રી૦
**ધીબ** અ૦ [રવ૦] (૨) સ્ત્રી૦ ધીબવુ તે **૦કારો** પુ૦ ધીબ એવો અવાજ. **૦કો** પું૦ મુક્કો, ગડદો **૦વું** સ૦ક્રિ૦ ધીબધીબ મારવુ **-બા(-બો)ધીબ** અ૦ [રવ૦]
**ધીમર** પું૦ [સ ધીવર] ઢીમર, માછી
**ધીમંત** [પ્રા], **ધીમાન** [સ] વિ૦ બુદ્ધિમાન
**ધીમાશ** સ્ત્રી૦ ધીમાપણુ
**ધીમું** વિ૦ ઢળવુ, મદ, ધીરુ (ક્રિયાની ગતિ, વેગ, અવાજ વગેરેમા)(૨) ઉગ્ર નહિ એવુ, શાંત (જેમ કે, ગરમી, સ્વભાવ)(૩) ઠંડુ (સ્ફૂર્તિ, ચપળતા જોશ વગેરેમા)
**ધીમે(૦થી)** અ૦ ધીરે આસ્તે, હળવે
**ધીર** વિ૦ [સ] ધૈર્યવાન, અડગ નિશ્ચયી (૨) ગભીર, ઠરેલ (૩) સ્ત્રી૦ [સ ધૈર્ય પ્રા ધીર] ધીરજ (૪) ભરોસો, પતીજ. **૦ગભીર** વિ૦ [સ] શાંત અને નિશ્ચયી
**ધીરજ** સ્ત્રી૦ [સ ધૈર્ય, પ્રા ધિરિઅ, ધિજ્જ] આકળુ કે ઉતાવળુ ન થવાનો ભાવ(૨) ધૈર્ય, હિંમત
**ધીરતા** સ્ત્રી૦ [સ] ધીર હોવુ તે, ધીરજ
**ધીરધાર** સ્ત્રી૦[ધીરવુ+ધારવુ]વ્યાજે નાણા આપવા તે, લેવડદેવડ
**ધીરપ** સ્ત્રી૦ ધીરજ
**ધીરવુ** સ૦ક્રિ૦ભરોસો રાખવો (૨)ભરોસે સોંપવુ (૩) ઉછીનુ કે વ્યાજે આપવુ
**ધીરું** વિ૦ [સ ધીર] ધીમુ (૨) ધીર. **-રે(૦થી,૦ધીરે)** અ૦ ધીમે ધીમે કે ધીરતાથી
**ધીરોદાત્ત** વિ૦ [સ] ધીર અને ઉદાત્ત (૨) પુ૦ એ૦ પ્રકારનો નાયક
**ધીવર** પુ૦ [સ] ધીમર ઢીમર
**ધીશ** પુ૦ [સ] વિદ્વાન, ભારે બુદ્ધિમાન
**ધીશ** પુ૦[સ અધીશ] ધણી, અધિપતિ [પ]
**ધીંગાઈ** સ્ત્રી૦ જુઓ ધિંગાઈ
**ધીંગાણું** ન૦ જુઓ ધિંગાણુ **-મસ્તી** સ્ત્રી૦ ધિંગામસ્તી
**ધીંગું** વિ૦ જુઓ ધિંગુ
**ધુજારી** સ્ત્રી૦, **-રો** પુ૦ [ધ્રૂજવુ પરથી] કપારો, ધ્રુજારી

**ધુજાવવુ** સ૦ક્રિ૦ ધ્રૂજવુ નુ પ્રેરક
**ધુણાવવુ** સ૦ક્રિ૦ ધૂણવુ નુ પ્રેરક
**ધુત** વિ૦ [સ] તુચ્છકારેલુ તરછોડેલુ (૨) અ૦ તિરસ્કારવાચક ઉદ્ગાર ૦કારવુ સ૦ક્રિ૦ તુચ્છકારવુ તિરસ્કારવુ
**ધુતારણ** સ્ત્રી૦[સ ધૂર્ત ઉપરથી] ઠગારી સ્ત્રી
**ધુતારી** સ્ત્રી૦ ધુતારણ **–રુ** વિ૦ [પ્રા ધુત્તાર=ઠગવુ] ઠગારુ **–રો** પુ૦ ઠગ
**ધુતાવુ** અ૦ક્રિ૦ ધૂતવુ નુ કર્મણિ
**ધુન(–નિ)** સ્ત્રી૦ [સ] સૂરનો ગુંજારવ ધૂન
**ધુપેલ** ન૦ [સ ધૂપ+તેલ પરથી] માથામા નાખવાનુ એક જાતનુ તેલ **–લિયુ** વિ૦ ધુપેલ જેવુ (૨) ન૦ ધુપેલ રાખવાનુ વાસણ **–લિયો**, **–લી** પુ૦ ધુપેલ વેચનાર
**ધુમાડિયુ** ન૦ ધુમાડો નીકળવા કરેલો માર્ગ (૨) વિ૦ ધુમાડો જેમાથી નીકળે એવુ (વાસણ)
**ધુમાડી** સ્ત્રી૦ [સ ધૂમ] ધૂણી **–ડો** પુ૦ ધુમાડો ધૂણી [ધુમાડાના બાચકા ભરવા=ફોગટ ફાંફા મારવા]
**ધુમાવુ** અ૦ક્રિ૦ [સ ધૂમ ઉપરથી] બળતા ધુમાડો થવો (૨) ધૂંધવાવુ
**ધુમાસ** પુ૦ [સં ધૂમ ઉપરથી] ધુમાડાનો લાગેલો કચરો (ભીંત વગેરે પર)
**ધુમ્મસ** ન૦[દે ધૂમમહિસા ધૂમમહિષી] ધૂમસ
**ધુર** ન૦ [સ] ધૂંસરુ (૨) આગનો ભાગ **–ર ધર** વિ૦ બોજો વહેનારુ (૨) શ્રેષ્ઠ (૩) પુ૦ બોજો વહેનાર પશુ (૪) અગ્રેસર **–રા** સ્ત્રી૦[સ] ધૂંસરી **–રીણ** પુ૦[સં] મહત્વ ની જવાબદારી ઉઠાવનાર (૨) અગ્રેસર
**ધુમકો** પુ૦ [રવ૦] ધમકો ભૂસકો [કરતા
**ધુમસુસ** અ૦ [જુઓ ધસમસ] દોડાદોડ
**ધુમળસુમળ** ન૦ [ધૂસળ+મુસળ] વરને પોખતા વપરાતી વસ્તુઓ
**ધુળાટો** પુ૦ જુઓ ધૂળકોટ [દિવસ
**ધુળેટી** સ્ત્રી૦ [દે ધૂલિહંડી] હોળી પછીનો
**ધુંગુ** ન૦ ઝરડા ઝાંખરાનુ જાળુ
**ધૂખળ** વિ૦ [સ ધૂસર] ધૂળથી ઝાંખુ થયેલુ (૨) ન૦ ધૂળકોટ

**ધ્રૂજ** સ્ત્રી૦ [ધ્રૂજવુ પરથી] ધ્રૂજ કંપારી ૦વુ અ૦ ક્રિ૦ [સ ધૂ–ધૂયતે પરથી] કાંપવુ ધ્રૂજવુ
**ધૂડ** સ્ત્રી૦ ધૂળ **–ડિયુ –ડી** વિ૦ ધૂળવાળુ (૨) પાટી પર ધૂળ નાખી કામ લેવાતુ તે જમાનાની (શાળા) [આવીને હાજર
**ધૂણવુ** અ૦ક્રિ૦[પ્રા ધુણ(સ ધૂ)] આવેશમા
**ધૂણી** સ્ત્રી૦ ધુમાડો (૨) જોગીબાવાઓની આગળનો અખંડ અગ્નિ
**ધૂતવુ** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા ધુત્ત (સ ધૂર્ત)] ઠગવુ
**ધૂન** સ્ત્રી૦ [સ] લહે લત (૨) તરંગ લહેર (૩) સૂરનો ગુંજારવ (૪) ભજનની તાન તરીકે વપરાતી પદપંક્તિ **–નિ** સ્ત્રી૦ [મ] જુઓ ધુન ૧ ૨, ૩ **–ની** વિ૦ ધૂનવાળુ (૨) તરંગી
**ધૂપ** પુ૦ [સ] સુગંધી દ્રવ્ય
**ધૂપ** પુ૦ સ્ત્રી૦ [હિ] તડકો
**ધૂપછાંવ** સ્ત્રી૦ તડકો છાંયો (૨) દશાના વારાફેરા (૩) એક રમત (૪) એક પ્રકારનુ રંગીન કપડુ
**ધૂપદાની** સ્ત્રી૦ ધૂપ કરવાનુ પાત્ર–ધૂપિયુ
**ધૂપસળી** સ્ત્રી૦ અગરબત્તી
**ધૂપિયુ** ન૦ ધૂપદાન
**ધૂમ** વિ૦ (૨) અ૦ [રવ૦] પુષ્કળ સખત (૨) આગ્રહભેર (૩) સ્ત્રી૦ શોર ધમાલ
**ધૂમ** પુ૦ [સ] ધુમાડો ૦કેતુ પું૦ [સ] પૂછડિયો તારો
**ધૂમધામ** સ્ત્રી૦ ધામધૂમ [ધુમ્મસ
**ધૂમર(–સ)** સ્ત્રી૦ ન૦ [દે ધુમરી] જુઓ
**ધૂમ્ર** પુ૦[સ] ધુમાડો (૨) વિ૦ ધુમાડાવાળુ (૩) ધુમાડાના રંગનુ ૦પાન ન૦ ધુમાડો ખેંચવો તે (૨) બીડી પીવી તે
**ધૂર્જટિ** પુ૦ [સ] શંકર
**ધૂર્ત** વિ૦ [સ] લુચ્ચુ (૨) કપટી (૩) પું૦ ઠગ ૦તા સ્ત્રી૦
**ધૂલિ(–લી)** સ્ત્રી૦ [સ] ધૂળ
**ધૂસર** વિ૦ [સ] ધૂળના રંગનુ
**ધૂળ** સ્ત્રી૦ [સ ધૂલિ] માટીનો ઝીણો ભૂકો, જેહુ (૨) રસ્તાની રજ (૩)

નકામુ-માન વગરનુ કે તુચ્છ તે [લા] ૦ક(-કો)ટ પું૦ વંટોળિયો, ધૂળનુ ઊંચે ઊડવુ તે ૦ધમા સ્ત્રી૦, ૦ધમાન્ન ન૦, ૦ધમાસો પુ૦ માલવગરની વસ્તુ કે વાત ૦ધાણી સ્ત્રી૦ ખરાબી,બરબાદી ૦ધોયુ વિ૦ ધૂળે છવાયેલુ (૨) ધૂળ ધોનારુ. ૦ધોયો પુ૦ સોનાચાંદીની રજ શોધવા ધૂળ ધોનાર ૦પડવો પું૦ ધુળેટી, હોળી પછીનો દિવસ ૦રાખ સ્ત્રી૦ ધૂળધમા, નકામુ કાંઈ -ળી નિશાળ સ્ત્રી૦ ધૂળી નિશાળ -ળી પડવો પુ૦ ધૂળ પડવો -ળી શાળા સ્ત્રી૦ ધૂળી નિશાળ

**ધૂંઆપૂંઆ** અ૦ [ધૂઆ (સ ધૂમ,પ્રા ધૂમ) +પૂઆ (દ્વિર્ભાવ)] આવેશ કે ગુસ્સાથી બેબાકળુ, ધૂવાપૂવા

**ધૂંધ** સ્ત્રી૦ [દ ઉધ્ધુઘલિય (ધૂધળુ થયેલુ)] ઝાખ ૦કાર પુ૦,ન૦ વંટોળિયાથી થયેલુ અંધારુ ૦વાટ પુ૦ ધુમાવુ તે (૨) દબાઈ રહેલો ક્રોધ[લા] ૦વાવુ અ૦ક્રિ૦ ધુમાવુ, ગૂંગળાવુ (૨) મનમાં ગુસ્સે થવુ-અકળાવુ [લા] ૦ળકુ ન૦ઝાખુ અજવાળુ ૦ળાવુ અ૦ક્રિ૦ (ધુમાડાથી) ઝાખુ પડવુ, અંધારુ ૦ળુ વિ૦ધૂમસવાળુ, ઝાખુ (૨) ન૦ સવારસાંજનો ઝાખો પ્રકાશ

**ધૂંવાડો** પુ૦ [પ્રા ધૂવ ઉપરથી] ધુમાડો

**ધૂંવાંપૂંવાં** અ૦ જુઓ ધૂંઆપૂંઆ [ધુરા

**ધૂંસરી** સ્ત્રી૦, -રું ન૦, -ળ ન૦ ધૂંસરી,

**ધૂંસો** પુ૦ [સ દ્વિરાગ] જાડો ધાબળો

**ધૃત** વિ૦ [સ] ધારણ કરેલુ (૨) ઝાલી રાખેલુ

**ધૃતરાષ્ટ્ર** પુ૦ [સ] કૌરવોના બાપ

**ધૃતિ** સ્ત્રી૦ [સ] સ્થિરતા (૨) ધૈર્ય

**ધૃષ્ટ** વિ૦ [સ] હિંમતવાન (૨) બેશરમ, ઉદ્ધત ૦તા સ્ત્રી૦ હિંમત (૨) બેશરમી, ઉદ્ધતાઈ

**ધેણ** સ્ત્રી૦ [પ્રા ધેણુ=નવી વિયાયેલી કે સવત્સા ગાય (સ ધેનુ ઉપરથી)] પહેલી વાર ગર્ભવતી થયેલી સ્ત્રી -ણાવુ અ૦ક્રિ૦ (ગાય ભેંસનુ) ઋતુમતી થવુ -નુ સ્ત્રી૦ જુઓ ધેણ (૨) ધેનુ, ગાય

**ધેનુ** સ્ત્રી૦ [સ] ગાય [સ્વસ્થતા

**ધૈર્ય** ન૦ [સ] હિંમત (૨) ધીરજ (૩)

**ધૈવત** પું૦ [સ] સંગીતના સ્વરસપ્તકમાંનો છઠ્ઠો સ્વર 'ધ'

**ધો** પું૦ [પ્રા ધોઅ=ધોવુ ઉપરથી] પ્રવાહ (૨) પુ૦, સ્ત્રી૦ ધોવાણ, ધોવુ તે (૩) ધોવાવુ તે

**ધોકડી** સ્ત્રી૦, -ડું ન૦ [સર૦ થોકડી (સ સ્તબ્ધ)] રૂની મોટી ગાસડી (૨) કાયા

**ધોકણી** સ્ત્રી૦નાનુ ધોકણુ -ણું, -રણું ન૦ ધોવાનો ધોકો

**ધોકાટવું** સ૦ ક્રિ૦ ધોકે ધોકે મારવુ

**ધોકારાબંધ, ધોકારે** અ૦ ઝપાટાભેર

**ધોકો** પુ૦ [પ્રા ધોક્કગ(સ ઘાતક)પરથી] જાડી લાકડી, ધોકણુ (૨) ગદડો (૩) નુકસાન

**ધોકો(-ખો)** પુ૦નુકસાન (૨) ચિંતા (૩) દગો

**ધોણ** ન૦,(-ણી) સ્ત્રી૦ [પ્રા ધાઅ] ધો, ધોવુ તે, ધોવણ

**ધોત** વિ૦ [જુઓ ધૌત] સ્વચ્છ (૨) સફેદ

**ધોતલી** સ્ત્રી૦ નાનુ ધોતિયુ

**ધોતિયુ** ન૦ [જુઓ ધોતી] થેપાડુ

**ધોતી** સ્ત્રી૦ [સ ધૌત ઉપરથી] ધોતલી (૨) જુઓ ધૌતી ૦જોટો(-ડો) પુ૦ ધોતિયા-ની જોડ

**ધોધ** (૦ડો) પું૦ [રવ૦] ઊંચેથી જોરથી પડતો પાણીનો પ્રવાહ ૦માર અ૦પુષ્કળ, મોટી ધારાઓમા ૦વો પુ૦ નાનો ધોધ

**ધોબણ** સ્ત્રી૦ ધોબીની સ્ત્રી કે ધોબી સ્ત્રી

**ધોબી** પું૦ [ધોવુ ઉપરથી, પ્રા ધોવવ] કપડા ધોવાનો ધંધો કરનારો ૦ઘાટ પુ૦ ધોઈને કપડા ધોવાની જગા

**ધોબુ** વિ૦ [મરા૦ का दोप्प=लड्डु] ઠોઠ, કમઅક્કલ (૨) ન૦ ઈં૦, શેકુ -બો પુ૦ ઠોઠ માણસ [આકારનુ ચાટીનુ પાત્ર

**ધોબો** પુ૦ ખોબો, અંજલિ (૨) ખોબાના

**ધોમ** પુ૦સૂર્ય (૨)સખત તડકો (૩) ક્રોધ

**ધોયલાપાક** પુ૦ માર

**ધોયલો** પુ૦ [ધોવુ ઉપરથી] અડદનો લાડુ

**ધોરણ** ન૦ [સ.] વલણ (૨) શાળાનો વર્ગ (૩) પ્રમાણ, ધડો (૪) વહીવટ, પદ્ધતિ

**ધોરિયો** પું૦ [સં. ધુર્ય; પ્રા. ધોરિય] બે બળદની વચ્ચે રહેતુ ગાડાનું લાકડું; ઊધ (૨) બળદ (૩) પાણીની નીક; ઢાળિયો (૪) ધોરો
**ધોરિંધર** વિ૦ +ધુરંધર
**ધોરી** વિ૦ [પ્રા. ધોરિય, (સં. ધુર્ય)] મુખ્ય, સરિયામ; મોટું (૨) પું૦ ધોરી બળદ (૩) દીકરો
**ધોરો** પું૦ [સં. ધૃ] અગાસીની પાળ; ઓટલાનો તકિયો (૨) ઝાડની ચોતરફ કરાતો માટીનો ઓટલો (૩) ખેતરની પાળ
**ધોલ** (ધો) સ્ત્રી૦ તમાચો. ૦ધાપટ સ્ત્રી૦ જુઓ થોલથાપટ
**ધોલાઈ** સ્ત્રી૦ જુઓ ધોવાઈ
**ધોવડામણ** ન૦ ['ધોવું' ઉપરથી] ધોવાઈ (૨) ધોતાં વધેલું પાણી, નિગાળ. -ણી સ્ત્રી૦ ધોવાઈ
**ધોવડાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'ધોવું'નું પ્રેરક
**ધોવણ** ન૦ [સં. ધાવન; પ્રા.] ધો, ધોણ (૨) ધોવડામણ (૩) ધોવાની ક્રિયા
**ધોવરામણ** ન૦ જુઓ ધોવડામણ
**ધોવરાવવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ ધોવડાવ
**ધોવાઈ** સ્ત્રી૦ ધોવાનુ મહેનતાણુ
**ધોવાણ** ન૦ ['ધોવુ' ઉપરથી] (પાણીથી માટીનુ) ધોવાઈ જવું તે
**ધોવાવું** અ૦ક્રિ૦ 'ધોવું'નું કર્મણિ (૨) (શરીર) ઘસાવું, ક્ષીણ થવું
**ધોવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. ધાવ; પ્રા. ધોઅ,-વ] પાણીથી સાફ કરવું. [ધોઈ પીવું=નકામું રાખી મૂકવું (૨) ન લેખવવું, ધ્યાન ન આપવુ]
**ધોળ** (ધો) પું૦; ન૦ [સં. ધવલ] ગીતનો એક પ્રકાર
**ધોળકુ** (ધો) ન૦ ધોળવું તે (૨) [શ૦પ્ર૦ માં (કટાક્ષમાં) સફળતા; બહાદુરી
**ધોળમંગળ** (ધો) ન૦બ૦વ૦ ધોળ અને મંગળ, લગ્ન વખતના ગીતો
**ધોળવુ** (ધો) સ૦ક્રિ૦ ['ધોળુ' ઉપરથી] ચૂનો લગાડવો (૨) (કટાક્ષમાં) કાર્યસિદ્ધિ ન થવી તે
**ધોળાઈ** સ્ત્રી૦ ધોળવાનું મહેનતાણુ
**ધોળાં** ન૦બ૦વ૦ પળિયાં
**ધોળું** (ધો) વિ૦ [સં. ધવલ] સફેદ; ઊજળુ. [ધોળો હાથી [શ૦પ્ર૦] અતિશય ખર્ચ કરવું પડે તેવું પ્રાણી કે વસ્તુ]. ૦ધખ વિ૦ સાવ સફેદ. ૦ફક(-ગ) વિ૦ એકદમ ધોળુ. ૦બખ વિ૦ [+સં. બક] બગલાની પાંખ જેવું ધોળુ
**ધોંસ** (ધો૦) સ્ત્રી૦ ધસારો
**ધૌત** વિ૦ [સં.] ધોયેલુ (૨) સ્વચ્છ, શુભ્ર
**ધૌતિ(-તી)** સ્ત્રી૦ [સં.] હઠયોગની એક ક્રિયા કે તે કરવાની કપડાની પટ્ટી
**ધ્યાત** વિ૦ [સં.] ધ્યાન ધરાયેલું. -તા પુ૦ [સં.] ધ્યાન ધરનાર
**ધ્યાન** ન૦ [સં.] ચિંતન (૨) લક્ષ; એકાગ્રતા (૩) યોગના આઠ અંગોમાંનું એક. ૦મંત્ર પુ૦ ધ્યાનનો મંત્ર; 'મોટો'. ૦સ્થ વિ૦ [સં] ધ્યાનમાં બેઠેલ. -ની વિ૦ [સં.] ચિંતનશીલ (૨) ધ્યાન ધરનારુ (૩) એક અડક [કરવુ
**ધ્યાવું** સ૦ક્રિ૦ [સં ધ્યૈ] ચિંતવવું; ધ્યાન
**ધ્યેય** વિ૦ [સં] કરવા યોગ્ય; ચિંતનીય (૨) ન૦ આદર્શ; લક્ષ્ય; નેમ
**ધ્રાશ(-સ)કો** પું૦ [જુઓ ધ્રાસકો] ફાળ
**ધ્રુજાટ** પુ૦, -રી સ્ત્રી૦ [જુઓ ધ્રૂજવુ] કંપારી; ધ્રુજારી. -રો પુ૦ ધ્રુજારો -વવું સ૦ક્રિ૦, -વું અ૦ ક્રિ૦ 'ધ્રૂજવુ'નુ પ્રેરક ને ભાવે
**ધ્રુપદ** પુ૦ ગાયનનો એક પ્રકાર (૨) પદની પ્રથમ કડી, ટેક (૩) એક જાતનો તાલ. -દિયો પું૦ ધ્રુપદ ગાનારો
**ધ્રુવ** વિ૦ [સં] સ્થિર, નિશ્ચળ (૨) નિશ્ચિત (૩) પુ૦ પૃથ્વી જે કલ્પિત ધરી પર ફરે છે તે ઉત્તર અને દક્ષિણ તરફના બે છેડામાંનો પ્રત્યેક (૪) તે છેડાના સ્થાન પાસેનો તારો (૫) ઉત્તાનપાદનો પુત્ર-પ્રખ્યાત વિષ્ણુભક્ત. ૦તારક પુ૦ [સં.] ધ્રુવનો તારો (૨) અટલ લક્ષ્ય [લા]. ૦પદ ન૦ અચળપદ-ધામ (૨) જુઓ ધ્રુપદ. ૦મત્સ્ય ન૦ ધ્રુવ અને તેની પાસેના છ

મળીને સાત તારાઓનું ઝૂમખું ૦વૃત્ત ન૦ ઉત્તર કે દક્ષિણ ધ્રુવ પાસેનો પ્રદેશ (૨૩॥ અંશ સુધીનો)

**ધ્રુમકો** પું૦ [જુઓ ધ્રુસકો] ભૂસકો

**ધ્રૂજ** સ્ત્રી૦ [જુઓ ધ્રૂજવું] ધ્રુજારી ૦વવું સ૦ક્રિ૦ ધ્રુજાવવું ૦વું અ૦ક્રિ૦ કંપવું, થરથરવું

**ધ્વજ** પું૦ [સં] ધજા, વાવટો ૦વંદન ન૦ ધ્વજને વંદવું તે કે તેનો વિધિ –જારોપણ ન૦ [સં] વાવટો ચડાવવો તે

**ધ્વનિ** પું૦ [સં] અવાજ (૨) વ્યંજના ૦કાવ્ય ન૦ [સં] વ્યંગ્યાર્થપ્રધાન કાવ્ય ૦ત વિ૦ [સં] અવાજવાળું (૨) વ્યંજનાવાળું ૦વર્ધક ન૦ ધ્વનિને વધારનારું એક યંત્ર, 'મેગાફોન'. ૦શાસ્ત્ર ન૦ સ્વરનું શાસ્ત્ર, 'ફોનેટિક્સ'

**ધ્વસ્ત** વિ૦ [સં] ઉખાડી નાખેલું રઝળેલું

**ધ્વંસ** પું૦ [સં] વિનાશ

# ન

**ન** પું૦ [સં] દંતસ્થાની અનુનાસિક વ્યંજન (૨) અ૦ ના, નહિ

**નઈ (ન)** સ્ત્રી૦ દૂધી ૦યું ન૦ એના છોડ પર થતું શાક્ફળ

**નઈ તાલીમ** સ્ત્રી૦ [હિં] જુઓ પાયાની કેળવણી [(૨) બેશરમ [લા]

**નકટું** વિ૦ જુઓ નાકકટું, નાક વિનાનું

**નકરું** વિ૦ [ન + કર ઉપરથી] મહેસૂલમાંથી મુક્ત (૨) જખરા કે ભંગરા વિનાનું (૩) નર્યું, સાવ

**નકલ** સ્ત્રી૦ [अ नक्ल] મૂળ ઉપરથી ઉતારેલું બીજું લખાણ (૨) અનુકરણ (૩) જોડી કાઢેલી વાર્તા [અવતાર

**નકલંકી અવતાર** પું૦ જુઓ કલ્કી

**નકલી** વિ૦ બનાવટી, કૃત્રિમ (૨) પું૦ વેશધારી, મશ્કરો

**નકશી** સ્ત્રી૦ [अ] કોતરકામ ૦કામ ન૦ નકશી ૦દાર વિ૦ નકશીવાળું [આલેખ

**નકશો** પું૦ [अ] જગા કે પ્રદેશનો માપસર

**નકામું** વિ૦ [प्रा णिक्कम्म (सं निष्कर्मन्)] ઉપયોગ વિનાનું (૨) અ૦ નિરર્થક, વિના કારણ

**નકાર** પું૦ ના ૦વું સ૦ક્રિ૦ ના પાડવી –રાત્મક વિ૦ નકારવાળું, નિષેધક

**નકારું** વિ૦ [फा नाकारह] નઠારું (૨) જિદ્દી

**નકીબ** પું૦ [अ] છડીદાર, ચોપદાર

**નકુલ** [સં], (–ળ) પું૦ નોળિયો (૨) સૌથી નાનો પાંડવ

**નકૂચો** પું૦ વાળેલો આંકડો (સાંકળ કે આંકડી ભરાવવાનો) [(ઉપવાસ)

**નકોરડો** વિ૦ પું૦ કશું ખાધા વિનાનો

**નક્કર** વિ૦ [द निक्कल = પોલાણથી રહિત અથવા अ नुक्रह] પોલું નહિ તેવું, સંગીન

**નક્કારું** વિ૦ જુઓ નકારું

**નક્કી** વિ૦ [अ] ચોક્કસ, ખાતરીવાળું (૨) અ૦ જરૂર, ખચીત

**નક્કૂર** વિ૦ જુઓ નક્કર

**નક્કોરડો** વિ૦ પું૦ જુઓ નકોરડો

**નક્ષત્ર** ન૦ [સં] તારાનું ઝૂમખું, કૃત્તિકા, રોહિણી મૃગશીર્ષ વગેરે ૨૭માંનું દરેક ૦નાથ, ૦પતિ પું૦ [સં] ચંદ્ર ૦માળા, [સં] –ળી સ્ત્રી૦ ૨૭ નક્ષત્રોની માળા–હાર

**નક્ષત્રા** વિ૦ સ્ત્રી૦ [ન+ક્ષત્ર] ક્ષત્રિય વિનાની

**નખ** પું૦ [સં] હાથપગના આંગળાના ટેરવા પરનું હાડકું (૨) પશુપંખીને હોતો નહોર. ૦ચિત્ર ન૦ નખથી કોતરેલું ચિત્ર

**નખતેલ** ન૦ [अ नक्न] એક તેલ, 'નેપ્થા'

**નખર** પું૦ [સં] નખ [કરનાર

**નખરાળું, નખરાંબાજ** વિ૦ નખરા

**નખરું** ન૦ [फा नख़्रह] નટખટ શૃંગારિક ચેષ્ટા

**નખલી** સ્ત્રી૦ ['નખ ઉપરથી] સોનીઓનું કાનનું એક ઘરેણું

**નખલો** પું૦ નખનો ઉઝરડો

**નખશિખ** અ૦ [સં.] પગથી માથા સુધી; આખે શરીરે

**નખાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'નાખવું'નું પ્રેરક

**નખાવું** અ૦ક્રિ૦ 'નાખવું'નું કર્મણિ (૨) નિર્બળ થઈ જવું [લા.]

**નખિયું** ન૦ નખ કાપવાનું એક ઓજાર (૨) નસ ઉતારેલી શિંગ (૩) નખનો ઉઝરડો

**નખી** વિ૦ અણીદાર નખવાળું (૨) સ્ત્રી૦ મહેલો નખ (૩) વાદ્યના તાર વગાડવાની તારની એક વીંટી (૪) નખિયું

**નખેતર** વિ૦ [પ્રા. णक्खत्त] અશુભ; નખેદ (૨) ન૦ +નક્ષત્ર

**નખેદ** વિ૦ [પ્રા. णक्खत्त (सं. नक्षत्र)] અશુભ

**નખોદ** ન૦ [સં. नि (અત્યંત)+ખોદ] વંશનો ઉચ્છેદ (૨) સત્યાનાશ. **–દિયું** વિ૦ વિનાશકારક (૨) વાંઝિયું (૩) ન૦ નિર્વંશ થયેલાનું ધન

**નખોરિયું** ન૦ નખનો ઉઝરડો

**નગ** પું૦ [સં.] પર્વત

**નગણું** વિ૦ [ન+ગુણ] ઉપકાર ભૂલી જનાર; કૃતઘ્ન

**નગદ** વિ૦ [અ. नक़द] રોકડું (૨) કીમતી (૩) ભારે, સંગીન. ૦નારાયણ પું૦ રોકડનાણું,રૂપિયા (૨) વિ૦ રોકડ નાણાંવાળો માણસ (૩) (વ્યંગમાં) કંગાળ માણસ. ૦માલ પું૦ માલમલીદા જેવો તર ખોરાક; પાકો માલ. **–દી** વિ૦ નગદ

**નગપતિ** પું૦ [સં.] હિમાલય

**નગર** ન૦ [સં.] શહેર. ૦કીર્તન ન૦ [સં] શહેરમાં ગાતા ગાતા ફરવું તે. ૦ચર્ચા સ્ત્રી૦ લોકવાયકા. ૦ચર્યા સ્ત્રી૦ (રાજા વગેરેએ) ગુપ્તરીતે રાત્રે નગરની સ્થિતિ જોવા નીકળવું તે. ૦શેઠ, ૦શ્રેષ્ઠી પું૦ નગરનો આગેવાન શેઠ

**નગરી** સ્ત્રી૦ [સં.] શહેર (૨) વિ૦ નગરનું; શહેરી

**નગરું** વિ૦ [ન+ગુરુ] ગુરુ વિનાનું (૨) બેશરમ

**નગાધિરાજ** પું૦ [સં.] હિમાલય

**નગારું** ન૦ [फा. नक़ारह, अ. नक़्क़ारा] ઢોલ

**નગીન** ન૦ [फा.] રત્ન. **–ના વાડી** સ્ત્રી૦ તળાવ વચ્ચે (જડેલા નંગ પેઠે શોભતી) આવેલી વાડી કે બગીચો. **–નો** પું૦ નગીન, રત્ન (૨) ચતુર માણસ

**નગુણું** વિ૦ જુઓ નગણું

**નગુરું** વિ૦ જુઓ નગરું

**નગ્ન** વિ૦ [સં.] નાગું (૨) ઉઘાડું (૩) બેશરમ [લા.]

**નઘરોળ** વિ૦ [हिं॰ णग्घोर=દયાહીન] નઠોર; જડ (૨) બેફિકરું

**નચ(–ચા)વવું** સ૦ક્રિ૦ 'નાચવું'નું પ્રેરક

**નચિકેત(–તા)** પું૦ [સં.] યમરાજા પાસેથી બ્રહ્મવિદ્યા શીખી લાવનાર બ્રાહ્મણ-કુમાર (૨) અગ્નિ

**નચિંત** વિ૦ [ન૦+ચિંતા] બેફિકર

**નચૂકો** પું૦ જુઓ નકૂચો

**નછૂટકે** અ૦ નાછૂટકે, ન ચાલ્યે, લાચારીથી

**નજદીક** અ૦ [फा] પાસે; નજીક

**નજર** સ્ત્રી૦ [અ. नज़्र] ભેટ; બક્ષિસ

**નજર** સ્ત્રી૦ [अ] દૃષ્ટિ (૨) લક્ષ (૩) નઠારી દૃષ્ટિથી થયેલી અસર [લા.]. ૦કેદ સ્ત્રી૦ નજર આગળથી ખસે નહિ તેટલા પૂરતી કેદ. ૦ચૂક સ્ત્રી૦ ધ્યાન બહાર રહેલી ભૂલ, સરતચૂક. ૦ચોર પું૦ નજર ચુકાવનાર. ૦બંધી સ્ત્રી૦ જાદુથી લોકોની આંખને ભુલાવામાં નાખવી તે. ૦બાગ પું૦ મકાન પાસેનો બાગ

**નજરાણું** ન૦, **–ણો** પું૦ [फा. नज़्रानह्] ભેટ

**નજરાવું** અ૦ક્રિ૦ નજર લાગવી

**નજરિયું** ન૦ નજર ન લાગવા માટે કરાતું ગાલ પરનું મેશનું ટપકું કે માદળિયું વગેરે ટુચકો

**નજરોનજર** અ૦ દેખતાં, આંખ સામે, પ્રત્યક્ષ

**નજીક** અ૦ [જુઓ નજદીક] પાસે

**નજીવું** વિ૦ [ન+જીવ] માલ વિનાનું (૨) સહેજ

**નજૂમ** પું૦ [अ.] જ્યોતિષવિદ્યા. **–મી** વિ૦ [अ.] જ્યોતિષને લગતું (૨) પું૦ જોશી

**નઞ** અ૦ [સં.] નકારવાચક સંજ્ઞા [વ્યા.]. ૦તત્પુરુષ પું૦ [સં] તત્પુરુષ સમાસની એક જાત. ઉદા૦ અહિત, નચિંત

**નટ** પુ૦ [સ] વેશ ભજવનાર (૨) દોરડા પર નાચનાર (૩) એક રાગ **૦ખટ** વિ૦ ખટપટી, ધૂર્ત **૦નાગર** પું૦ કુશળ નટ (૨) કૃષ્ણ **૦રાજ** પુ૦ શિવ **૦વર** પુ૦ [સ] ઉત્તમ નટ (૨) કૃષ્ણ **–ટી** સ્ત્રી૦ [સ] નટની કે નટ સ્ત્રી (૨) સૂત્રધારની સ્ત્રી **–ટેશ્વર** પુ૦ [સ] શિવ

**નઠારું** વિ૦ ખરાબ, ગદુ

**નઠોર** વિ૦ [સ निष्ठुर, પ્રા णिट्ठुर(–ल)] શિખામણ ન લાગે એવુ, નફટ

**નડતર** સ્ત્રી૦, ન૦ હરકત, વિઘ્ન (૨) ન૦ વળગણ **૦નડવુ** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા णड] હરકત કરવી, પીડવુ

**નણદલ** સ્ત્રી૦ જુઓ નણદ **૦વીર** પુ૦ પતિ

**નણદી** સ્ત્રી૦ જુઓ નણદ **–દોઈ** પુ૦ નણદનો વર [બહેન

**નણંદ** સ્ત્રી૦ [સ ननान्दृ, પ્રા णणंदा] વરની

**નત** વિ૦ [સ] નમેલુ

**નતીજો** પુ૦ [અ] પરિણામ, ફળ

**નત્રવાયુ** પું૦ [નત્ર (इ नाइट्र) + વાયુ] 'નાઇટ્રોજન' [પ વિ] [વાણી, વેસર

**નથ(૦ડી,–ણી,–ની)** સ્ત્રી૦ [દે णत्था] નાકની

**નથી** અ૦ક્રિ૦ [સ नास्ति, પ્રા णत्थि] છે નહિ (સર્વ પુરુષ અને વચનમા 'છે'નુ નકાર વાચક રૂપ) [માણસ [લા]

**નથુ(–થ્થુ)ભાઈ** પું૦ મોગ્ય મહત્ત્વનો

**નદ** પું૦ [સ] મોટી નદી [રહ્યો એ રીતે

**નદાવા** અ૦ [ન + દાવો] હવે હક્ક–દાવો ન

**નદી** સ્ત્રી૦ [સ] પર્વત કે સરોવરમાથી વહેતો મોટો કુદરતી જળપ્રવાહ, સરિતા **૦નાવસંજોગ** પુ૦ અકસ્માત્ થોડા વખત માટે પ્રાપ્ત થયેલો યોગ–સબધ **૦નાળું** ન૦ નાનકડી નદી કે વહેળો **૦માતૃક** વિ૦ નદીના પાણીથી પોષાયેલો (દેશ) **૦૦વ્યાઘ્રન્યાય** પું૦ [સ] આમ જાય તો વાઘના પજામા સપડાય અને તેમ જાય તો નદીમા ડૂબી મરે તેવો ન્યાય (બને રીતે છૂટકો ન મળે તેવી સ્થિતિ) [(૨) નવારસુ

**નધણિયાતુ**, **નધણિયુ** વિ૦ ધણી વિનાનુ

**નનામી** સ્ત્રી૦ અનામી, ઠાઠડી

**નનામું** વિ૦ નામ વિનાનુ (૨) લખનારની સહી વિનાનુ

**નન્નો** પું૦ નકાર

**નપાટ** વિ૦ નઠારુ

**નપાણિયુ** વિ૦ પાણી વિનાનુ (૨) પાણી પાયા વિના ઊછરેલુ (૩) શૂરાતન વિનાનુ

**નપાવટ** વિ૦ જુઓ નપાટ

**નપાસ** વિ૦ પાસ નહિ થયેલુ, નાપાસ

**નપુંસક** વિ૦ [સ] નાન્યતર જાતિનુ [વ્યા] (૨) પુરુષત્વ વિનાનુ (૩) પુ૦ હીજડો

**નફકરુ** વિ૦ [ન + ફિકર] બેફિકર, નિશ્ચિત

**નફટ** વિ૦ બેશરમ, નફ્ફટ **–ટાઈ** સ્ત્રી૦ બેશરમી

**નફરખ ડુ(–ડું)** વિ૦ નફટ અને ખધુ

**નફરત** સ્ત્રી૦ [અ] તિરસ્કાર, ઘૃણા

**નફાખોર** વિ૦ નફો ખાવાની વૃત્તિવાળુ, વધારેપડતો નફો તાકનાર **–રી** સ્ત્રી૦ [ફા] નફો જ તાકવો તે, નફાખોરપણુ

**નફિકરું** વિ૦ [ન+ફિકર] નફકરુ, બેફિકર

**નફેરી** સ્ત્રી૦ [અ नफीरी] એક વાદ્ય–ઢોલ

**નફો** પુ૦ [અ. नफअ] કમાણી, લાભ, ફાયદો **૦તોટો** પુ૦ નફો કે તોટો, નફોનુકસાન (૨) નફો કે તોટો કાઢવાનુ ગણિત, અંકગણિતનો એક ભાગ

**નફ્ફટ** વિ૦ જુઓ નફટ

**નબળાઈ** સ્ત્રી૦ અશક્તિ, કમજોરી

**નબળુ** વિ૦ [સ निर्बल, પ્રા णिब्बल] અશક્ત **૦પાતળું** વિ૦ કમજોર, દુર્બળ (૨) સારુ ખોટુ–જેવુ હોય એવુ [વા]

**નબાપું** વિ૦ બાપ વિનાનુ, માબાપ વિનાનુ

**નબી** પુ૦ [અ] પેગબર

**નબીરો** પુ૦ [ફા] દીકરા કે દીકરીનુ સતાન

**નબ્જ** સ્ત્રી૦ [અ] નાડી

**નભ** ન૦ [સ] આકાશ **૦મંડલ(–ળ)** ન૦ જુઓ આકાશમડળ

**નભવું** અ૦ક્રિ૦ [સ निर्वह] ટકવુ (૨) પોષાવ, નિર્વાહ થવો (૩) કામચલાઉ થવુ

**નભાવ** પું૦ [નભવુ પરથી] નિભાવ, પોષણ, ગુજારો **૦વુ** સ૦ક્રિ૦ 'નભવુ'નુ પ્રેરક

**નભોમંડલ** [સ] (-ળ) ન૦ આકાશમંડળ
**નમક** ન૦ [ફા.] નિમક, મીઠું, લૂણ
**નમણ** ન૦ નમવું તે (૨) દેવપૂજાનું પાણી
 **-ણું** વિ૦ નમેલું (૨) વાંકું (૩) સુંદર
 વળાંકવાળું (નાક) [લા]
**નમતું** વિ૦ ['નમવું'નું વ૦કૃ૦] નીચે વળતું—
 ઢળતું (૨) (ત્રાજવાનું પલ્લું) એકબાજુ નીચે
 જતું (૩) ઢીલું (૪) નમ્ર, વિવેકી (૫) ન૦
 નમવું — પાછા પડવું તે
**નમન** ન૦ [સ] નમસ્કાર
**નમયંતું** વિ૦ +નમેલું નમતું
**નમવું** સ૦ક્રિ૦ [સ નમ્] નીચા વળવું (૨)
 નમસ્કાર કરવા (૩) નમ્ર થવું (૪) તાબે
 થવું, શરણે જવું [લા]
**નમસ્કાર** પું૦ [સ] નમન, વંદન [પ્રણામ
**નમસ્કૃતિ, નમસ્ક્રિયા** સ્ત્રી૦ [સ] નમસ્કાર,
**નમઃ** અ૦ [સ] 'નમન હો' [**નમસ્તે** =
 'તમને નમસ્કાર' 'જોજો']
**નમાજ(-ઝ)** [ફા] સ્ત્રી૦ બંદગી [૦પઢવી =
 ઇસ્લામ મજહબ પ્રમાણે બંદગી કરવી]
**નમાયું** વિ૦ મા વિનાનું
**નમાર** પુ૦ [જુઓ નીવાર] ખેડયા વિના
 ઊગેલી ડાંગર
**નમારમૂંડું** વિ૦ [નિમાળા+મૂંડવું] નવરું
 (૨) નિરંકુશ (૩) કુટુંબપરિવાર વિનાનું
**નમાલું** વિ૦ માલ-શઊર વિનાનું, નિર્માલ્ય
**નમિત** વિ૦ [સ] નમેલું
**નમૂછિયું** વિ૦ મૂછ વિનાનું
**નમૂના(-ને)દાર** વિ૦ ઉત્તમ
**નમૂનો** પુ૦ [ફા] વાનગી (૨) જેના ઉપરથી
 નકલ કરવાની હોય તે મૂળ પ્રત કે વસ્તુ
 **૦નિશાની** સ્ત્રી૦ પુરાવા પેટે આપેલું
 પરિશિષ્ટ [(વારવાર) નમસ્કાર હો
**નમો** અ૦ [સ] જુઓ નમ. **૦નમઃ** અ૦
**નમ્ર** વિ૦ [સ] વિનયી, સાલસ **૦તા** સ્ત્રી૦
**નય** પુ૦ [સ] સદ્વર્તન (૨) રાજનીતિ (૩)
 દાર્શનિક મત-સિદ્ધાંત (૪) અનેકધર્મી
 વસ્તુનો તેના કોઈ એક ધર્મ દ્વારા સ્વરૂપ
 નિશ્ચય કરવામાં આવે તે [જૈન]

**નયણું** વિ૦ [સ નિરન્ન] નરણો—ખાલી
 (કોઠો) (નયણે કોઠે') [થઈ જવું તે
**નયન** ન૦ [સ] આંખ (૨) પહોંચાડવું—
**નર** પુ૦ [સ] પુરુષવાચક પ્રાણી (૨) મનુષ્ય
 (૩) ચણિયારામાં ફરતો કમાડનો ખીલો
 (૪) એક ઋષિ
**નરક** ન૦ [સ] દોજખ (૨) વિષ્ઠા (૩) પુ૦
 નરકાસુર **૦કુંડ** પુ૦ [સ] નરકરૂપી
 કુંડ **૦ચતુર્દશી** સ્ત્રી૦ કાળીચૌદશ
 **૦વાસ** પુ૦ નરકમાં વાસ
**નરકેસરી** પુ૦ [સ] સિંહ જેવો નર પુરુષ
**નરગિસ, નરગેસ** ન૦ જુઓ નર્ગિસ
**નરઘું** ન૦ સંગીતમાં તાલ આપવા માટેનું
 વાદ્ય—તબલું [[બ્યા]
**નરજાતિ** સ્ત્રી૦ [સ] પુરુષવર્ગ (૨) પુલ્લિંગ
**નરડી** સ્ત્રી૦, **-ડો** પુ૦ ગળું (૨) શ્વાસનળી
**નરણું** વિ૦ [જુઓ નયણું] ખાધા વિનાનું
**નરતું** વિ૦ નઠારું, ખરાબ
**નરદમ** વિ૦ શુદ્ધ એક જ જાતનું (૨) અ૦ તદ્દન
**નરદેવ** પુ૦ [સ] રાજા
**નરનારાયણ** પુ૦ [સ] નર અને નારાયણ
 (અર્જુન અને કૃષ્ણ)
**નરપતિ** પુ૦ [સ] રાજા [પુરુષ
**નરપશુ** પુ૦ [સ] પશુ જેવો માણસ, અધમ
**નરમાદા** ન૦ બ૦વ૦ નર અને માદા (૨)
 બરડવાની જોડી [આવે એવો યજ્ઞ
**નરમેધ** પુ૦ [સ] જેમાં માણસને હોમવામાં
**નરમો** પુ૦ એક જાતનો કપાસ, દેવકપાસ
**નરવા** (વા') પુ૦ જુઓ નરવો **૦દાર**
 પુ૦ નરવાની જમીનવાળો
**નરવી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [પ્રા णिरुअ (स निरुज)]
 કુંવારી **-વું** વિ૦ નર્યું, નીરોગી (૨)
 અ૦ નરદમ **-વો** પુ૦ કુંવારો (૨)
 નીરોગી માણસ
**નરવો** (વો') પુ૦ [સ નિર્વાહ ઉપરથી] કાયમી
 જમાબંધીવાળી જમીન (૨) વ્યાપર પગનો
 વહીવટ
**નરસિંહ** પુ૦ [સ] રાજા (૨) સિંહ જેવો
 બહાદુર પુરુષ (૩) નરસિંહાવતાર (૪)

ગુજરાતનો આદિ ભક્ત કવિ નરસિંહ મહેતો. -હાવતાર પું○ [+अवतार] નૃસિંહાવતાર
**નરસું** વિ○[મ नीरस]રસવિનાનું (૨) નઠારું
**નરહરિ** પું○ [સ.] જુઓ નૃસિંહ
**નરાજ** સ્ત્રી○ [સ. नाराच; પ્રા. णराच ઉપરથી] કોશ (ખોદવાની) [વાનું ઓજાર
**નરાણી** (રા') સ્ત્રી○ [દે. णहरणी]નખ કાપ
**નરાતાળ** અ○ નરદમ, નર્યું
**નરાધમ** પુ○ [સ] અધમ-નીચ આદમી
**નરાધિપ** પુ○ [સ] રાજા [જુઓ નરદમ
**નરું** વિ○ નરવું; તંદુરસ્ત, નીરોગી(૨)અ○
**નરેણી** (રે') સ્ત્રી○ જુઓ નરાણી
**નરેશ, નરેંદ્ર** પું○ [સ] રાજા
**નરોત્તમ** પુ○ [સ.] ઉત્તમ પુરુષ (૨) રાજા
**નરો વા કુંજરો વા** [સ.](માણસ કે હાથી -બનેને લાગુ પડે તેવો) સંદિગ્ધ ભ્રામક જવાબ
**નર્ગિસ** ન○ [અ.] એક ફૂલ કે તેનું ફૂલઝાડ
**નર્ત** પુ○ [સ] નાચનારો (૨) નટ. ○કી સ્ત્રી○ [સ.] નટી. ○ન ન○ [સ.] નાચ
**નર્તિકા** સ્ત્રી○ નર્તકી
**નર્મ** ન○ [સ.] રમત (૨) આનંદ, વિનોદ (૩) ઠઠ્ઠામશ્કરી. ○ગોષ્ઠિ(-ષ્ઠી) સ્ત્રી○ ગેલ ગમત કે મજાકની વાત. ○ચિત્ર ન○ નર્મસૂચક ચિત્ર; 'કારટૂન-કેરિકેચર'. ○દ વિ○ [સ.] નર્મ-આનંદ આપનાર (૨) નર્મદાશંકર કવિ. ○દા સ્ત્રી○ [સ.] આનંદ આપનારી (૨) એક નદી
**નર્યું** વિ○ (૨) અ○ જુઓ નરું
**નર્સ** સ્ત્રી○ [ઇં.] માંદાની સારવારનું કામ કરનાર બાઈ; બરદાસી. -ર્સિંગ ન○ [ઇં.]નર્સનું કામ, બરદાસચાકરી,માવજત
**નલ** પુ○ [સ.] પેટમાંનું મોટું આંતરડું (૨) માટી કે ધાતુનો ગોળ પોલો લાંબો ઘાટ (૩) નળ રાજા-દમયંતીનો પતિ(૪)સેતુ બાંધનારો રામની સેનાનો એક વાનર નાયક. -લાસ્થિ ન○ [+अस्थि] નળાનું હાડકું
**નલિકા** સ્ત્રી○ નળી. ○યંત્ર ન○ દૂરબીન
**નલિન** ન○ [સ.] કમળ. -ની સ્ત્રી○ [સ.] કમળનો છોડ (૨) કમળનો સમૂહ (૩) કમળવાળું તળાવ
**નવ** અ○ [પ્રા. णवि] નહિ [પ.]
**નવ** વિ○ [સ.] નવું
**નવ** વિ○ [સ.] '૯'. ○ખંડ પુ○બ○વ○ પૌરાણિક ભૂગોળ પ્રમાણે પૃથ્વીના ૯ ખંડ (ઇલાવૃત્ત, ભદ્રાશ્વ, હરિવર્ષ, કિંપુરુષ, કેતુમાલ, રમ્યક, ભારત, હિરણ્મય ને ઉત્તરકુરુ. બીજા મતે-ભરત, વર્ત, રામ, કામાલા, કેતુમાલ, હિરે, વિધિવસ, મહિ ને સુવર્ણ) (૨) આખી પૃથ્વી. ○ઘરું ન○ નવ ગ્રહનાં નંગ જેમાં બેસાડેલાં છે એવું ઘરેણું (૨) કસબી મોળિયું. ○ચંડી સ્ત્રી○ નવ દુર્ગાઓ (૨) તેમની સ્તુતિ, પૂજન, હોમ ઇત્યાદિ
**નવજવાન** વિ○ [ફા. नौज्वान] જુવાનીમાં પ્રવેશ કરનાર (૨) પું○ ઊગતો જુવાન
**નવજીવન** ન○ નવું જીવન
**નવજુવાન** વિ○ (૨) પું○ જુઓ નવજવાન
**નવજોત** સ્ત્રી○ [મ. नव + ज्योति] પારસીઓનો કસ્તી પહેરવાનો સંસ્કાર
**નવજોબન** ન○ નવી જુવાની. -ના સ્ત્રી○ નવજુવાન સ્ત્રી
**નવટાંક** વિ○ [નવ+ટાંક]શેરના ૮મા ભાગ જેટલું વજન (૨) ન○ નવટાંકિયું. -કિયું ન○, -કી સ્ત્રી○ નવટાંકનું માપ કે કાટલું
**નવડાવવું** (ન') સ○ક્રિ○ [પ્રા. ण्हव (સ. स्नपय्)] 'નાહવું'નું પ્રેરક (૨) ઠગવું; નુકસાન કે ખાડામાં ઉતારવું [લા.]
**નવતર(-રું)** વિ○ નવું, નવીન
**નવત્સું** વિ○ [ન+વત્સ] વત્સ-બાળક કે વાછડા વગરનું [કરનાર
**નવધર્મી** વિ○ (૨) પું○[સ]નવો ધર્મ સ્વી
**નવધા** અ○ [સં.] નવ પ્રકારે. ○ભક્તિ સ્ત્રી○ નવ પ્રકારની ભક્તિ (શ્રવણ, કીર્તન, સ્મરણ, પાદસેવન, અર્ચન, વંદન, સખ્ય, દાસ્ય અને આત્મનિવેદન)
**નવનવું** વિ○ અવનવું

**નવનિધ(-ધિ)** સ્ત્રી૦બ૦વ૦[સ नवनिधि] કુબેરના નવ ભંડાર (૨) સર્વ પ્રકારની સમૃદ્ધિ [લા]
**નવનીત** ન૦ [સ] માખણ
**નવનેજા** પુ૦ બ૦વ૦,સ્ત્રી૦,-જાં ન૦બ૦વ૦ [નવ+નેજો] મહામુશ્કેલી
**નવપલ્લવ** પુ૦ [સ] નવા પાનવાળી ડાળી, કૂંપળ **-વિત** વિ૦ નવપ થવાનું
**નવમલ્લિકા,નવમાલિકા** સ્ત્રી૦[સ] જૂઈ
**નવયુવક** પુ૦ [સ] નવજુવાન
**નવયૌવન** ન૦[સ] નવી જુવાની **-ના** સ્ત્રી૦ નવયૌવનવાળી સ્ત્રી [પુનર્રચના
**નવરચના** સ્ત્રી૦ [સ] નવેસર રચવું તે,
**નવરત્ન** ન૦બ૦વ૦[સ] નવ પ્રકારના રત્નો (હીરો, માણેક, મોતી, પાનું, પોખરાજ, ગોમેદ, લસણિયો, પરવાળું, નીલમ) (૨) ભોજરાજાના દરબારના નવ પંડિતો (કાલિદાસ, ધન્વંતરિ, ક્ષપણક, અમર, શંકુ વેતાલ, ઘટકર્પર, વરાહમિહિર, વરરુચિ)
**નવરસ** પુ૦ બ૦ વ૦ [સ] કાવ્યશાસ્ત્રમાં વર્ણવેલા નવ રસ–શૃંગાર, હાસ્ય, કરુણ, રૌદ્ર, વીર, ભયાનક, બીભત્સ, અદ્‌ભુત, શાંત
**નવરંગ** વિ૦ [સ] નવા રંગવાળું (૨) મોહક **-ગી** વિ૦નવા રંગનું (૨) વિવિધ રંગવાળું (૩) રંગીલું
**નવરાઈ** સ્ત્રી૦ ફુરસદ, નવરાપણું
**નવરાત(૦ર)** સ્ત્રી૦ [સ नवरात्र] ચૈત્ર તથા આસો માસના શુક્લપક્ષની નવ તિથિઓ (દશેરા પહેલાંના નોરતાં ખાસ કરીને)
**નવરાત્ર** ન૦બ૦વ૦, **-ત્રિ(-ત્રી)** સ્ત્રી૦ [સ] નવરાત, નોરતાં
**નવરાવવું** (ન') સ૦ક્રિ૦ જુઓ નવડાવવું
**નવરાશ** સ્ત્રી૦ જુઓ નવરાઈ
**નવરું** વિ૦ કામ વગરનું (૨) કામથી ફારગ. **૦ધૂપ** વિ૦ સાવ નવરું
**નવરોજ** પુ૦ [ફા] વસંત ઋતુનો સરખા દિવસ અને રાતવાળો દિવસ (૨) પારસીઓનું બેસતું વર્ષ

**નવલ** વિ૦ [સ नव, પ્રા णवल्ल] નવલું, આશ્ચર્યકારક (૨) સ્ત્રી૦ તેવી બીના
**નવલ** સ્ત્રી૦ [સર૦ ઇ નૉવેલ] નવલકથા **૦કથા** સ્ત્રી૦ ગદ્યમાં લખેલી કલ્પિત વાર્તા **૦કાર** પુ૦ નવલકથાનો લેખક
**નવલકિશોર** પુ૦ કૃષ્ણ
**નવલખ** વિ૦ [સ नव+लक्ष] નવ લાખની કિંમતનું (૨) અગણિત (૩) અમૂલ્ય **-ખું** વિ૦ નવ લાખની પૂંજી કે આવકવાળું (૨) પૈસાદાર
**નવલિકા** સ્ત્રી૦ ટૂંકી વાર્તા
**નવલું** વિ૦ નવીન, નવું
**નવલોહિયું** વિ૦ નવા–ચડતા લોહીનું, જુવાન
**નવવધૂ** સ્ત્રી૦ [સ] નવી પરણેલી સ્ત્રી
**નવશેકું** વિ૦ [નવ+શેકું (શેકે તેવું–ગરમ)] જરાક ગરમ, કોકરવરણું [નવસેરું
**નવસર** વિ૦ [સ नव+सर] નવ સેરનું,
**નવસા(૦ગ)ર** [સ नवसार, ફા नौशादर] ધાતુઓ ગાળવાનો એક ખાર
**નવસેરું** વિ૦ જુઓ નવસર
**નવસ્ત્ર** વિ૦ વસ્ત્ર વગરનું નાગું
**નવાઈ** સ્ત્રી૦ નવાપણું નવીનતા (૨) અચરજ (૩) અપૂર્વતા અદ્‌ભુતતા
**નવાજવું** સ૦ક્રિ૦ [ફા नवाख्तन-नवाज] વધારવું (૨) ભેટ આપવી
**નવાજિશ** સ્ત્રી૦ [ફા] કૃપા (૨) બક્ષિસ
**નવાજૂની** સ્ત્રી૦ [નવું+જૂનું] નવા–જાણવા જેવા સમાચાર (૨) ઊથલપાથલ; ભારે ફેરફાર
**નવાજેશ** સ્ત્રી૦ જુઓ નવાજિશ
**નવાણ** (ન) ન૦ [સં निपान, પ્રા णिवाण] જળાશય [ણ્વ–ઉ°]
**નવાણું** (-ણું) વિ૦ [સ नवनवति, પ્રા
**નવાબ** પુ૦ [અ नव्वाब] સૂબો મુસલમાન રાજા (૨) એક ઇલકાબ **૦જાદી** સ્ત્રી૦ નવાબની પુત્રી (૨) તેના જેવી આપખુદ સ્ત્રી [લા] **૦જાદો** પુ૦ નવાબનો પુત્ર (૨) તેના જેવો આપખુદ માણસ [લા] **૦શાહી** સ્ત્રી૦ નવાબની સત્તા (૨) આપખુદી [લા] **-બી** વિ૦ નવાબ સંબંધી (૨) સ્ત્રી૦ નવાબનું પદ (૩) નવાબશાહી

**નવાર** પું૦ જુઓ નીવાર [વગરનું

**નવારસ(-સિયુ,-સુ,-સું)** વિ૦ વારસ

**નવાંકુર** પું૦ [સ] નવો ફૂટેલો અંકુર

**નવીજૂની** સ્ત્રી૦ જુઓ નવાજૂની

**નવીન** વિ૦ [સ] નવું

**-નવીસ** [ફા] લખનાર એ અર્થમાં નામને અંતે આવે છે જેમ કે ફડનવીસ, અખબારનવીસ (તેનું તદ્ભવ 'નીસ' જેમ કે ચિટનીસ)

**નવુ** વિ૦ [સ નવ] અગાઉ ન જોયું જાણ્યું હોય એવું (૨) તરતનું તાજું શરૂનું (૩) શિખાઉ કાચું, બિનઅનુભવી (૪) અપૂર્વ અપરિચિત (૫) પૂર્વે નહિ વાપરેલું (જેમ કે વસ્ત્ર ઇ૦) (૬) બદલાયેલ ફરી જઈ બીજું બનેલ નવેસરનું [નવું લોહી શબ્દપ્ર૦ જુવાનીનો જુસ્સો] **૦જૂનુ** વિ૦ નવું અને જૂનું આગળપાછળનું (૨) નવાજૂનીવાળું **૦નક્કોર** વિ૦ તન નવું **૦સવું** વિ૦ તરતનું (૨) અપરિચિત

**નવેણ(ન)** સ્ત્રી૦ [પ્રા ण्हाण=નાહવું ण्हवण ઉપરથી] રસોડું નાહ્યાધોયા વગર જ્યાં જઈ ન શકાય એવી જગા (૨) કોઈને અડકાય નહિ એવી જમતા પહેલાની સોળી હાલત **-ણિયુ** વિ૦ સ્વચ્છ નવેણને લગતું (૨) ન૦ નવેણમાં પહેરવાનું કપડું

**નવેલી** સ્ત્રી૦ [જુઓ નવલ] નવવધૂ

**નવેસર (૦થી)** અ૦ ફરીથી શરૂ કરીને

**નવેળિયુ (ન)** ન૦ નેળ, સાંકડી ગલી (૨) ઘર પાછળની છીંડી

**નવેળી (ન)** સ્ત્રી૦ નવેળું (૨) પાણી જવાની નીક **-ળુ** ન૦ જુઓ નવેળિયું

**નવેંદુ** ન૦ [સ] બીજનો ચંદ્રમા

**નવેંબર** પું૦ [ઇં] ઈ૦સ૦નો ૧૧મો માસ

**નવોઢા** સ્ત્રી૦ [સ] નવવધૂ (૨) નાયિકાનો એક પ્રકાર

**નવ્ય** વિ૦ [સ] નવું

**નવ્યાશી(-સી)** વિ૦ [સ નવાશીતિ] '૮૯', નેવ્યાશી(-સી) [નવાણું

**નવ્વાણુ(-ણું)** વિ૦ [સ નવનવતિ] '૯૯',

**નશાખોર** વિ૦ નશામાં ચકચૂર રહેનારું **-રી** સ્ત્રી૦ વ્યસનમાં ચકચૂર રહેવું તે

**નશાબાજ** વિ૦ જુઓ નશાખોર **-જી** સ્ત્રી૦ જુઓ નશાખોરી

**-નશીન** વિ૦[ફા] બેઠેલ આરૂઢ (સમાસમાં. ઉદા૦ તખ્તનશીન) [કેફ

**નશો** પું૦ [ફા નશ્અહ] કેફી ચીજથી ચઢેલો

**નશ્વર** વિ૦ [સ] નાશ પામે તેવું **૦તા** સ્ત્રી૦

**નષ્ટ** વિ૦ [સ] નાશ પામેલું (૨) ખરાબ નીચ

**નસ** સ્ત્રી૦ [ફા નસ્] રગ રસવાહિની (૨) રેસો

**નસકોરી** સ્ત્રી૦ [ફે નસ્સ્રિસ પરથી] નાખોરી નસકોરામાંની કુમળી ચામડી **-રુ** ન૦ નાકનું કાણું (૨) નાક

**નસલ** સ્ત્રી૦ [અ નસ્લ] મૂળ ઉત્પત્તિસ્થાન (૨) વંશ

**નસંતાન** વિ૦ [સ નિસ્સંતાન] સંતાન વગરનું વાંઝિયું (૨) ન૦ નિર્વંશપણું નખોદ

**નસાડવુ** સ૦ક્રિ૦ નાસવુંનું પ્રેરક

**નસિકાવવું** સ૦ક્રિ૦ નસિકાવું અ૦ક્રિ૦ 'નસીકવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ

**નસિયત** સ્ત્રી૦ [અ નસીહત] નસીહત શિખામણ (૨) સજા

**નસીકવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા णिसिंक] નાકમાંથી લીંટ સાફ કરવું

**નસીબ** ન૦ [અ] ભાગ્ય **૦દાર** વિ૦ ભાગ્યશાળી **૦વાદી** વિ૦ (૨) પું૦ નસીબ પર આધાર રાખી બેસી રહેનારું દૈવવાદી **૦વાન** વિ૦ નસીબદાર

**નસીહત** સ્ત્રી૦ [અ] જુઓ નસિયત

**નસ્તર** ન૦ [ફા નશ્તર] વાઢકાપ કે તે કરવાનું હથિયાર

**નહાતીધોતી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [નાહવું+ધોવું] અટકાવ આવતો થયો હોય તેવી (સ્ત્રી)

**નહાર** ન૦ વરુ [નહિ તો

**નહિ** અ૦ [સ] ના **૦તર** અ૦[+મ तर्हि]

**નહિયુ** ન૦ [સ નખ, પ્રા णह પરથી] નખને લગતી ચામડીનો ભાગ

**નહિવત્** અ૦ [સ] નહિ જેવું કે જેટલું નજીવું જરાતરા

**નહીં**(૦ત્ર) જુઓ 'નહિ'માં
**નહેર** (નહે઼ૅ) સ્ત્રી૦ [અ. નह्] સરોવર કે મોટી નદીમાંથી ખોદેલો મોટો કાંસ. **–રિયું** ન૦ નાની નહેર (૨) નાળું; વહોળો. **–રી** સ્ત્રી૦ નહેરથી પીતી જમીન. **–રું** ન૦ વહેળો; વાઘુ; નાળું
**નહોર** પું૦ [સ. नखर, प्रा. ण्हर] પંજાનો નખ (૨) નખનો ઉઝરડો
**નહોરા** પું૦બ૦વ૦ કાલાવાલા; આજીજી
**નહોરિયું** ન૦ નખનો ઉઝરડો
**નળ** પું૦ જુઓ નલ
**નળાકાર** વિ૦ નળ જેવા આકારનું
**નળિયું** ન૦ ['નળ' ઉપરથી] કવલું; છાપરું ઢાંકવાની પરનાળા જેવી માટીની બનાવટ
**નળી** સ્ત્રી૦ ['નળ' ઉપરથી] ભૂંગળી (૨) પવાલી; ઊંચું નળાકાર એક વાસણ
**નળો** પું૦ ['નળ' ઉપરથી] મોટી નળી (૨) ઘૂંટણથી પાટલી સુધીનો લાંબો અવયવ કે તેનું હાડકું (૩) પેઢુથી છાતી સુધીનો ભાગ (૪) ધાતુની મોટી નળાકાર કોઠી કે પવાલું
**નંખાવું** અ૦ક્રિ૦ 'નાંખવું'નું કર્મણિ રૂપ (૨) દુર્બલ થઈ જવું (૩) ઓકવું
**નંગ** ન૦ [फा. नग] એક વસ્તુ (૨) પહેલ પાડેલો હીરો (૩) [લા.] મૂર્ખ માણસ (૪) લુચ્ચો–ખંધો માણસ
**નંદ** પું૦ [જુઓ નંદન] દીકરો
**નંદ** પું૦ [સ.] આનંદ (૨) કૃષ્ણને ઉછેરનાર ગોકુલનો મુખી (૩) મગધનો એક પ્રાચીન રાજવંશ
**નંદન** ન૦ [સં.] ઇંદ્રનું ઉપવન (૨) પું૦ દીકરો (૩) વિ૦ આનંદ આપનાર. ૦વન ન૦ ઇંદ્રનું ઉપવન
**નંદનંદન** પું૦ [સ.] કૃષ્ણ
**નંદવવું** સ૦ક્રિ૦ ભાગવું; તોડવું (ખાસ કરીને કાચની વસ્તુનું)
**નંદવાવું** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ નંદવવું] ભાગવું
**નંદવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ નંદવવું
**નંદવું** અ૦ ક્રિ૦ [સ. नन्द्] આનંદવું
**નંદિ** પું૦ [સ.] શિવનો પોઠિયો
**નંદિની** સ્ત્રી૦ [સં.] છોકરી(૨) કામધેનુ ગાય
**નંદી** પું૦ જુઓ નંદિ
**નંબર** પું૦ [इ.] અંક; આંકડો; ક્રમાંક. **–રી** વિ૦ નંબરવાળું; જાણીતું; સારી જાતનું (ઉદા૦ નંબરી માલ)
**ના** અ૦ [સ.] નહિ (૨) સ્ત્રી૦ નકાર
**ના** [फा.] નામ ને વિ૦ ની આગળ વપરાતો નકારસૂચક ઉપસર્ગ. ઉદા૦ નાઇલાજ
**નાઇટ્રોજન** પું૦[ઇં.]હવામાં મોટા પ્રમાણમાં હોતો એક વાયુ; નત્રવાયુ
**નાઇલાજ** વિ૦[फा.]ઇલાજ વગરનું;લાચાર
**નાઈ** પું૦ [સં. नापित; प्रा. णाविअ] હજામ; વાળંદ
**નાઉમેદ** વિ૦ [फा.] નિરાશ. **–દી** સ્ત્રી૦ [નિરાશા
**નાક** ન૦ [दे. णक्क] નાસિકા (૨) [લા.] આબરૂ (૩) વર્ગની મુખ્ય વસ્તુ. ૦કટ્ટુ વિ૦ કપાયેલા નાકવાળું (૨) બેશરમ[લા.]
**નાકબૂલ** વિ૦ [फा.] નામંજૂર
**નાકલીટી** સ્ત્રી૦માફી માગવા માટે જમીન ઉપર નાક ઘસવું તે
**નાકાબંદી** (–ધી) સ્ત્રી૦ જુઓ નાકેબંધી
**નાકું** ન૦ [दे. णक्क] કાણું(૨)સોયનું કાણું (૩) જકાત લેવાનું થાણું (૪) જ્યા ઘણા રસ્તા મળતા હોય તેવું સ્થળ (૫)રસ્તાનો છેડો કે પ્રવેશદ્વાર (૬) ગામમા પેસવા બદલ અપાતો કર. [લા.] **–કેદાર** પું૦ નાકાવાળો; થાણદાર. **–કેબંધી** સ્ત્રી૦ માલની આવજા રોકવા નાકે નાકે ચોકી મૂકી દેવી તે, ઘેરો
**નાખવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ નાંખવું
**નાખુદા** પું૦ [फा.] ટંડેલ
**નાખુશ** વિ૦[फा.]નારાજ. **–શી** સ્ત્રી૦નારાજી
**નાખોરી** સ્ત્રી૦ જુઓ નસકોરી. **–રું** ન૦ નાક; નસકોરું
**નાગ** પું૦ [સ.] ફેણવાળો સાપ(૨)પાતાળમાં રહેતો એક જાતનો કાલ્પનિક સર્પ; એક ઉપદેવ (૩) હાથી (૪) શક લોકોની એક શાખાનો માણસ. ૦કન્યા સ્ત્રી૦ નાગની

કન્યા (૨) પરમ સુદર સ્ત્રી ૦કેશર ન૦ એક વનસ્પતિ કળાબચીની ૦ચ પો પુ૦ એક જાતનો ચંપો

**નાગડુ** વિ૦ જુઓ નાગુ **–ડો** પુ૦ બાવા ઓનો એક પ્રકાર (૨) બાવો (તિરસ્કારમા) (૩) લુચ્ચો માણસ [લા]

**નાગણ(–ણી)** સ્ત્રી૦ સાપણ (૨) હાથણી (૩) એક ઘરેણુ

**નાગણુ** ન૦ [જુઓ નાગર] વાસણ શીચકવા કરાતો ગોળ ગાળો (૨) દામણુ (૩) હળની ધૂસરીને બાધવાનુ દોરડુ [દમન

**નાગદમન** ન૦ (કૃષ્ણે કરેલુ કાલિય) નાગનુ

**નાગપ ચમી** સ્ત્રી૦ નાગ પૂજનનો એક તહેવાર, શ્રાવણ માસની સુ૦ પાચમ

**નાગપાશ** પુ૦ [સ] નાગના ગૂચળા જેવો ફાસો (૨) એક પ્રકારની વ્યૂહરચના (૩) ગાળો, સરકિયુ (૪) વરુણનુ આયુધ

**નાગપાંચમ** સ્ત્રી૦ જુઓ નાગપ ચમી

**નાગર** વિ૦ [સ] નગરનુ (૨) સભ્ય (૩) ચતુર (૪) બ્રાહ્મણોની (અમુક ભાગમા વાગિ યાની) એ નામની ન્યાતનુ (૫) પુ૦ એ ન્યાતનો માણસ

**નાગરણુ** ન૦ જુઓ નાગણુ [વનસ્પતિ

**નાગરમોથ** સ્ત્રી૦ [સ नागरमुस्ता] એક

**નાગરવેલ(–લી)** સ્ત્રી૦ [સ नागवल्ली, સર૦ પ્રા नागरवल्ली] એક વેલ (તેના પાન મુખવાસમા ખવાય છે)

**નાગરાજ** પુ૦ [સ] શેષનાગ

**નાગરિક** વિ૦ [સ] શહેરનુ (૨) પુ૦ શહેરી, શહેરમા રહેનાર કે રાજ્યનો સામાન્ય પ્રજાજન સિટિઝન ૦તા સ્ત્રી૦

**નાગરી** વિ૦ નગરનુ (૨) નાગર સ બધી (૩) સ્ત્રી૦ [સ] શહેરી સ્ત્રી (૪) નાગરણ (૫) દેવનાગરી લિપિ

**નાગલી** સ્ત્રી૦ બાવટા જેવુ એક અનાજ

**નાગલોક** પુ૦ [સ] પાતાળ

**નાગાઈ** સ્ત્રી૦ નફટાઈ (૨) લુચ્ચાઈ

**નાગાસ્ત્ર** ન૦ [સ] સર્પાસ્ત્ર

**નાગુ** વિ૦ [સ नग्न] ઉઘાડુ, નગ્ન (૨) અલ કાર કે શોભા વગરનુ (જેમ કે નાગા કાન, નાક ઇ૦) (૩) [લા] બેશરમ (૪) લુચ્ચુ ૦પૂગુ વિ૦ તન નાગુ–ઉઘાડુ

**નાગેશ(–શ્વર)** પુ૦ [સ] શેષનાગ

**નાગેદ્ર** પુ૦ [સ] શેષનાગ (૨) ઐરાવત

**નાગોડિયુ** વિ૦ નગ્ન નાગુ

**નાગો(–ગો)રી** વિ૦ મારવાડના નાગોર ગામનુ (૨) પુ૦ઢોર પાળનાર મુસલમાન ભરવાડની જાતનો માણસ

**નાચ** પુ૦ [સ नृत्य, પ્રા णच्च] નૃ ય કે તેનો જલસો (૨) [લા] એન તમાશો (૩) ચાળા નખરા ૦તમાશો(–સો) પુ૦ નાચ ને એવી બીજી મોજમજા

**નાચનારી** સ્ત્રી૦ નાચ કરનાર સ્ત્રી

**નાચરગ** પુ૦ નાચ અને મોજમજાહ

**નાચવુ** અ૦ક્રિ૦ [સ नृत्, પ્રા णच्च] નાચ કરવો

**નાચારો(–રો)** પુ૦ અશક્તિ, લાચારી

**નાચિકેત** પુ૦ [સ] અગ્નિ

**નાચીજ** વિ૦ [फा] નજીવ નકામુ

**નાછૂટકે** અ૦ [ના +છૂટકો] પરાણે અવશ થઈને, લાચારીથી

**નાજનીન** સ્ત્રી૦ [फा] પ્રિયા (૨) ખૂબસૂરત સ્ત્રી

**નાજર** પુ૦ [અ नाज़िर] અદાલતનો એક અમલદાર [સ્ત્રી૦ નાજુકપણુ

**નાજુક** વિ૦ [फा] સુકુમાર **–કાઈ, –કી**

**નાળણાનાંકળ** સ્ત્રી૦ [નિઝણ+સાકળ] દોહતી વખતે ગાયને પાછલે પગે બાધવાનુ દોરડુ

**નાઝિમ** પુ૦ [અ] વડો હાકેમ ગવર્નર

**નાટ** ન૦ [સ] નૃ ય અભિનય

**નાટ** અ૦ નક્કી [૫]

**નાટક** ન૦ [સ] દૃશ્ય કાવ્ય (૨) [લા] ભવાડો ફજેતો (૩) ઢોગ ૦ક પની સ્ત્રી૦ નાટક કરવાનો ધ ધો કરનારી મ ડળી ૦કાર પુ૦ નાટક બનાવનાર (૨) નટ ૦ચેટક ન૦ હાસ્યવિનોદ ૦મ ડળી સ્ત્રી૦ નાટક ક પની (૨) નાટક કરનારાઓની મડળી ૦શાલા(–ળા) સ્ત્રી૦ નાટક ભજવવાનુ સ્થાન **–કિયુ** વિ૦ નાટકને લગતુ (૨)

ઢોંગી [લા.]. -કી વિ૦[સં.]નાટકના જેવું; નાટકિયું. ૦કીય વિ૦[સં.]નાટકને લગતું
નાટારંગ પું૦ [નાટ+રંગ] નાટક, નૃત્ય વગેરેનો રંગ-આનંદ
નાટિકા સ્ત્રી૦ [સં.] ટૂંકું નાટક
નાટ્ય ન૦ [સં.] નૃત્ય અને અભિનય. ૦કલા(-ળા) સ્ત્રી૦ નાટક, અભિનયની કળા. ૦કાર પું૦ નાટકકાર. ૦પ્રયોગ પું૦નાટક;સંવાદ ઇ૦ કરવાં તે. ૦શાસ્ત્ર ન૦ [સં.] નાટ્યકળાનું શાસ્ત્ર
નાઠાબારી સ્ત્રી૦ [નાઠું (નાસવું)+બારી] નાસી છૂટવાની બારી કે માર્ગ
નાડ સ્ત્રી૦ [સં. નાડિ] રગ (ખાસ કરીને કાંડા પાસેની જેના ઉપરથી વૈદ્ય લોહીની ગતિ પારખે છે) (૨) આળા ચામડાને આમળીને બનાવેલો દોર; નાડણ (૩) કમળની પોલી નળી-દાંડી (૪) [લા.] વલણ (૫)લગામ; કાબૂ. ૦ણ ન૦ શૂંસરું બાંધવાનું દોરડું. ૦વું સ૦ ક્રિ૦ નાડ-દોરડાથી જકડીને બાંધવું. -ડાછડી સ્ત્રી૦ બે કે વધારે રંગની સુતરની દોરી
નાડી સ્ત્રી૦ [સં.] નાડ; રગ(૨)નાની દોરી
નાડું ન૦ ['નાડ' ઉપરથી] નાની દોરી (૨) નાડાછડી (૩)ચેણા કે ઘાઘરાની દોરી (૪)અંગરખો બાંધવાની દોરી(૫)હદ;આંકો
નાણવું સ૦ક્રિ૦ [સં. જ્ઞાન, પ્રા. ણાણ ઉપરથી] તપાસવું; અજમાવી જોવું
નાણાકીય વિ૦ નાણા સંબંધી
નાણાબજાર ન૦ શરાફોનું બજાર
નાણાભીડ સ્ત્રી૦ નાણાંની તંગી
નાણામંત્રી પું૦ નાણાખાતાનો મંત્રી; 'ફાઇનૅન્સ-મેમ્બર'
નાણાવટ સ્ત્રી૦ [નાણાં+સં. વૃત્ત(પ્રા. વટ્ટ)] નાણાબજાર. -ટી પું૦ શરાફ(૨)પૈસાદાર માણસ. -ટું ન૦ શરાફનો ધંધો
નાણાશાસ્ત્ર ન૦ નાણાંની લેવડદેવડ વગેરે સર્વ વ્યવહારનું શાસ્ત્ર. -સ્ત્રી પું૦ તે શાસ્ત્ર જાણનાર; 'ફાઇનૅન્સિયર'
નાણાં ન૦બ૦વ૦ ['નાણું'] પૈસા(૨)કિંમત
નાણું ન૦ [સં. નાણક]ચલણી સિક્કો (૨) ધન; પૈસો
નાત સ્ત્રી૦ [સં. જ્ઞાતિ] જ્ઞાતિ;જાત,એક કુળ, વાડા કે વર્ગનો લોકસમૂહ (૨) નાતને આપેલું જમણ. [નાતબહાર મૂકવું= જ્ઞાતજન તરીકેનો વહેવાર તોડી નાખવો]. ૦જાત સ્ત્રી૦ જ્ઞાતિ અને જાતિ. ૦ભાઈ સ્ત્રી૦ એક જ જ્ઞાતિનો હોઈને ભાઈ તે
નાતરિયું વિ૦ નાતરાનું, તેને લગતુ (૨) નાતરું કરવાની છૂટવાળું (૩) એક જાતનું નહિ તેવું
નાતરું ન૦ [જુઓ નાનો] સંબંધ. ઉદા૦ 'ગામનાતરે ભાઈ' (૨)લગ્નવિધિ વગર, રાંડેલી કે ફારગતીથી છૂટી થયેલી સ્ત્રીનું કે એવી સ્ત્રી સાથે પુરુષનું પરણવું તે (૩) જોડકામાંથી એક નંગ જતું રહી તેની જગાએ બીજી વિજાતીય વસ્તુનું આવવું તે
નાતવેરો પું૦ જ્ઞાતિભોજન
નાતાલ સ્ત્રી૦ [પો.]ડિસેમ્બરને અંતે આવતા ખ્રિસ્તી તહેવારો; ઈશુજયંતી
નાતીલું વિ૦ નાતનું
નાતો પું૦[સં. જ્ઞાતિ] સંબંધ; મેળ
નાથ પું૦ [સં.] સ્વામી (૨) માલિક (૩) સંન્યાસીઓની દશમાંની એક અટક
નાથ સ્ત્રી૦ [દે. ણત્થા] જુઓ નથ (૨) બળદ વગેરેના નાકમાં નંખાતી દોરી (૩) જમીનનું ધોવાણ રોકવા બંધાતી પાળ. ૦ણું ન૦ પલ્લા લટકાવવાની દોરી. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [દે. ણત્થણ = નાકમાં છેદ પાડવો] (બળદને) નાથ ઘાલવી (૨) અંકુશમાં આણવું (૩) પલોટવું
નાદ પું૦ [સં.] અવાજ; ઘોષ; ધ્વનિ (૨) વાચા કે વર્ણોનું મૂળ ધ્વનિનું રૂપ (૩) [લા.] ટેવ; છંદ (૪) લહે; ધૂન (૫) ગર્વ. ૦બ્રહ્મ પું૦; ન૦ નાદરૂપી પરમાત્મા
નાદર વિ૦ [અ. નાદિર] અસાધારણ; ઉત્તમ
નાદાન વિ૦ [ફા.] અણસમજુ; મૂર્ખ. -નિયત, -ની સ્ત્રી૦ નાદાનપણું
નાદાર વિ૦ [ફા.] કંગાલ (૨) દેવાળિયું (૩).

પું૦ તેવો માણસ -રી સ્ત્રી૦ ગરીબી (૨) દેવાળુ

નાદિરશાહ પું૦ [ફા] એક જુલમી બાદશાહ -હી સ્ત્રી૦ જુલમી રાજ્યકારભાર [લા]

નાદી વિ૦ [સં] નાદવાળુ, નાદને લગતું (૨) તોરી ૦રી ૦લુ વિ૦ જુઓ નાદી

નાદુરસ્ત વિ૦ [फा नादुरस्त] માંદુ -સ્તી સ્ત્રી૦ અનારોગ્ય, માંદગી [પાક

નાન ન૦ [फा] મોટી દડા જેવી એક રોટી,

નાનક પું૦ શીખધર્મના પ્રવર્તક સંત

નાનકડું વિ૦ નાનુ (લાલિત્યવાચક)

નાનકપંથી વિ૦ (૨) પું૦ શીખધર્મી

નાનકશાહી વિ૦ ગુરુ નાનકે સ્થાપેલુ કે પ્રવર્તાવેલુ [મીઠાઈ

નાનખટાઈ સ્ત્રી૦ [फा] એક ખાદ્ય પદાર્થ,

નાનડિયુ (ના') વિ૦ નાનુ

નાનપ (ના) સ્ત્રી૦ ['નાનુ' ઉપરથી] નાનમ

નાનપણ (ના') ન૦ બાળપણ

નાના વિ૦[सं]વિધવિધ ૦વિધ વિ૦ અનેક પ્રકારનુ (૨) અ૦ અનેક પ્રકારે

નાની સ્ત્રી૦ માની મા, આજી

નાનું (ના') વિ૦ [म श्लक्ष्ण, प्रा लण्ह, म ल्हान, हिं नान्ह,नन्हा] થોડી ઉમરનુ (૨) કદમા અલ્પ (૩) હલકુ, ઊતરતુ [લા] ૦શીક વિ૦ નાના સરખુ (કદ કે ઉંમરમા) ૦સૂનુ વિ૦ નજીવુ, સાધારણ -નેરુ વિ૦ નાનકડુ [બાપ આગળ

નાનો પું૦[સર૦ दे णण्ण=મોટો ભાઈ]માનો

નાન્યતર વિ૦ [सं]નપુંસક લિંગનુ [વ્યા]

નાપસંદ વિ૦[फा]અણગમતુ (૨) અમાન્ય ૦ગી સ્ત્રી૦ અણગમો (૨) માન્ય ન થવુ તે

નાપાક વિ૦ [फा] અપવિત્ર -કી સ્ત્રી૦ અપવિત્રતા

નાપાય(-યા,-યે)દાર વિ૦ [फा] પાયો કે આધાર વગરનુ અધ્ધરિયું

નાપાસ વિ૦ [ના+પાસ(ઇં)] જુઓ નપાસ (૨) નાપસંદ

નાપિક(-ત) [सं] પું૦ વાળંદ, હજામ

નાફરમાન વિ૦ [फा] હુકમનો અનાદર કરનાર. -ની સ્ત્રી૦ હુકમની અવજ્ઞા

નાફેરવાદ પું૦ જે નીતિ છે તેમા ફેરફાર ન કરવો-ન ફેરવવુ જોઈએ એવો મત (૨) અસહકાર તરીકે ધારાસભાઓના બહિષ્કારમા ફેરફાર ન કરવો એવો કોંગ્રેસપક્ષનો (૧૯૨૦-૩૦ યુગમા) મત -દી વિ૦ (૨) પું૦ નાફેરવાદમા માનનાર

નાબૂદ વિ૦ [फा] નિર્મૂળ, સમૂળુ ખલાસ, હોય જ નહિ તેવુ કરેલુ-થયેલુ -દી સ્ત્રી૦ સમૂળ ઉચ્છેદ-નાશ

નાભિ સ્ત્રી૦ [सं] ડૂટી (૨) કેન્દ્ર, મધ્યભાગ (૩) પૈડાનો મધ્યભાગ જ્યા આરાઓ મળે છે ૦કમલ(-ળ) ન૦ ડૂંટીરૂપી કમળ ૦નાલ[सं](-ળ) સ્ત્રી૦ ગર્ભમા બાળકની ડૂંટી સાથે જોડાયેલી રગોની લાંબી નળી

નામ અ૦ [सं] એટલે કે, અર્થાત્ ઉદા૦ 'બ્રહ્મ નામ વેદ, તેની ચર્ચા નામ પ્રતિપાદના'

નામ અ૦[सं, फा]સંજ્ઞા(૨)વસ્તુની સંજ્ઞારૂપ શબ્દ [વ્યા] (૩) યાદગીરી, કીર્તિ [નામે માંડવુ=હિસાબમા (-ના) નામ ઉપર ખાતે રકમ માંડવી, -ની પાસેથી તેટલી રકમ લેવી બાકી છે એમ નોંધવુ] ૦ક વિ૦ નામનુ નામવાળુ (સમાસને અંતે) ઉદા૦ 'ઔની બેસંટ નામક' ૦કરણ ન૦ [सं] નામ પાડવાનો વિધિ (૧૬માંનો એક સંસ્કાર)

નામક્કર વિ૦ [फा नामुक्रिर] નાકબૂલ, હા કહ્યા પછી ફરી જનારુ

નામચીન,નામજાદુ વિ૦[નામ+फा चीन, फा जादह]નામીચુ, પ્રખ્યાત

નામજોગ(-ગી) વિ૦ જેનુ નામ લખ્યુ હોય તેને જ મળે તેવી (હૂંડી)

નામઠામ ન૦ નામ અને ઠામ, સરનામું

નામણદીવો પું૦ જુઓ રામણદીવો

નામદાર વિ૦ [फा] મશહૂર (૨) માનવંત -રી સ્ત્રી૦ પ્રખ્યાત [[વ્યા]

નામધાતુ પું૦ નામ ઉપરથી બનેલો ધાતુ

નામધારી વિ૦ [सं]નામ ધારણ કરનારુ (૨) નામનુ જ, જૂઠુ, ઢોંગી

નામધૂન સ્ત્રી૦(ઈશ્વરના)નામની ધૂન કે લહે

**નામના** સ્ત્રી૦ કીર્તિ
**નામનિર્દેશ** પુ૦[સ]નામનો ખાસ ઉલ્લેખ (૨) નામ બોલીને કરેલી ગણતરી
**નામનિશાન** ન૦ નામ કે બીજું કાંઈ ચિહ્ન
**નામનું** વિ૦ નામવાળું (૨) માત્ર દેખાડવાનું જ, કહેવા માત્ર
**નામમાત્ર** વિ૦ [સ] નામ પૂરતું નામનું જ
**નામમુદ્રા** સ્ત્રી૦ [સ] નામવાળો સિક્કો (સીલ મારવાનો) [વ્યા]
**નામયોગી** વિ૦ શબ્દયોગી (અવ્યય)
**નામરજી** સ્ત્રી૦ [ફા] અનિચ્છા મરજી ન હોવી તે [નામવાળું
**નામરાશિ** વિ૦ એક નામનું એક રાશિના
**નામર્દ** વિ૦ [ફા] બાયલું –ર્દાઈ,–ર્દી સ્ત્રી૦ બાયલાપણું
**નામવર** વિ૦ [નામ + ફા વર] પ્રખ્યાત
**નામવાક્ય** ન૦ નામતરીકે વપરાયેલું ગૌણ વાક્ય [વ્યા]
**નામવાચક** વિ૦ નામ બતાવનાર [વ્યા]
**નામવું** સ૦ ક્રિ૦ [સ નમ્] નમાવવું [પ] (૨) રેડવું (૩) અ૦ક્રિ૦ વળવું, તરુ, જવું
**નામશૂદ્ર** વિ૦ (૨) પુ૦ એ નામની એક અસ્પૃશ્ય મનાતી જાત
**નામશેષ** વિ૦ માત્ર નામ બાકી રહ્યું હોય તેવું નાશ પામેલું
**નામસ્મરણ** ન૦ નામ લેવું – યાદ કરવું તે નામનો જપ [નામ જાહેર થવું તે
**નામજૂર** વિ૦ [ફા] નાકબૂલ –રી સ્ત્રી૦
**નામાવલિ**(–લી,–ળિ,–ળી) સ્ત્રી૦[સ નામાવલિ –ળી] નામની ટીપ
**નામાંકિત** વિ૦ [સ] પ્રખ્યાત જાણીતું
**નામાંતર** ન૦ [સં] નામ બદલી નાખવું તે (૨) બીજું નામ
**નામિક** વિ૦ [સ] નામવાળું, નામ સંબંધી
**નામી**(૦ચું) વિ૦ [ફા] પ્રખ્યાત (૨) સુંદર
**નામુનાસ**(–સિ)બ વિ૦ [ફા नामुनासिब] ગેરવાજબી, અયોગ્ય અઘટિત
**નામુરાદ** વિ૦ [ફા] નિરાશ
**નામુ** ન૦ [ફા] જમેઉધારનો હિસાબ (૨) હુંડી, દાપું (૩) વર્ણન, ઇતિહાસ ઉદા૦ સિકંદરનામું ૦ઠામું, ૦લેખું ન૦ નામાનો વિગતવાર હિસાબ
**નામે** અ૦ નામ ઉપર,–ને ખાતે (૨) નામથી ઉદા૦ નામે ફલાણા ૦નામ અ૦ બરોબર એક જ નામથી [જ નામનું
**નામેરી** વિ૦ [‘નામ’ પરથી] સમાન–એક
**નામોશી** સ્ત્રી૦[અ नामूस] બેઆબરૂ, હીણપત
**નાયક** પુ૦[સ] આગેવાન સરદાર (૨) નાટકનું કે વાર્તાનું મુખ્ય પાત્ર (૩) એક અટક
**નાયકડી** સ્ત્રી૦ [સર૦ નાયકો] એક આદિવાસી કોમની સ્ત્રી –ડો પુ૦ તે કોમનો પુરુષ
**નાયકણ**(–ણી) સ્ત્રી૦[જુઓ નાયકા] વેશ્યા
**નાયકા** સ્ત્રી૦ નાયિકા
**નાયકો** પુ૦[ નાયક ઉપરથી] સુરત બાજુની એક રાનીપરજનો માણસ
**નાયડી** સ્ત્રી૦ [સ नालि પ્રા णाडि] (પેડાની) નાભિ [દોરી
**નાયડી** [જુઓ નાડ] તાત ચામડાની પાતળી
**નાયબ** વિ૦ [અ नाइब] હાથ નીચેનું – મદદગાર ૦પ્રધાન પુ૦ મદદનીશ પ્રધાન, ‘ડેપ્યુટી મિનિસ્ટર’
**નાયિકા** સ્ત્રી૦ મુખ્ય સ્ત્રીપાત્ર (૨) અમેસર સ્ત્રી (૩) ગુણકા રામજણી
**–નાર** [સ अन + कार (પ્રા आर) પરથી, સર૦ હાર (તારણહાર), હિં हारा] ભ૦કૃ૦નો કે કર્તૃત્વવાચક પ્રત્યય ઉદા૦ કરનાર
**નાર** સ્ત્રી૦ નારી સ્ત્રી [પ]
**નારકી**(૦ય) વિ૦ [સ] નરકનું
**નારખુ** ન૦ [નાભિ–નાયડી + રખુ (સ रक्ष ઉપરથી)] ચમરખુ (૨) પેડાની નાભિમાં ઘાલવામાં આવતી લોઢાની ચૂડી
**નારદ** પું૦ [સ] એક દેવર્ષિ, બ્રહ્માના એક માનસપુત્ર (૨) બે જણને આમતેમ કહીને લડાવી મારનાર, તેમાં મજા માણનાર માણસ [લા] ૦વિદ્યા સ્ત્રી૦, ૦વેડા પુ૦બ૦વ૦ બે જણને લડાવવાની કળા
**નારંગ** પુ૦ [સ, ફા] નારંગીનું ઝાડ –ગિયું વિ૦ નારંગી –ગી વિ૦ નારંગી રંગનું (૨) સ્ત્રી૦ એક ઝાડ કે તેનું ફળ

**નારા** સ્ત્રી૦ [સં.] પાણી [એક છંદ
**નારાચ** ન૦ [સં.] લોઢાનું બાણ (૨) પું૦
**નારાજ** વિ૦[फा.] નાખુશ. ૦ગી,–જી સ્ત્રી૦ [फा.] નાખુશી
**નારાયણ** પું૦ [સં.] શેષશાયી વિષ્ણુ (૨) એક ઋષિ, નરના સાથી (૩) સંન્યાસી. **–ણી** સ્ત્રી૦ [સં.] દુર્ગા (૨) લક્ષ્મી
**નારિકેર** (–લ) ન૦ [સં.] નારિયેળ
**નારિયેળ** ન૦ [સં. नारिकेल; णारिएर,–ल] શ્રીફળ. [ ૦આપવું = નોકરીમાંથી કાઢી મૂકવું. ૦સ્વીકારવું = વિવાહની માગણી કબૂલવી]. **–ળી** સ્ત્રી૦ નાળિયેરનું ઝાડ. **–ળી પૂનમ** સ્ત્રી૦ શ્રાવણી પૂર્ણિમા
**નારી** સ્ત્રી૦ [સં.] સ્ત્રી. ૦કુંજર પું૦ હાથીનો દેખાવ દેખાય તેવી સ્ત્રીઓના શરીરની ગોઠવણ
**નારીકેર**(–લ) ન૦ [સં.] નારિયેળ
**નારીજાતિ** સ્ત્રી૦ સ્ત્રીજાતિ (૨) સ્ત્રીલિંગ [વ્યા.] [સન્માન
**નારીપ્રતિષ્ઠા** સ્ત્રી૦ સ્ત્રીઓ પ્રત્યેનો આદર-
**નારુ** પું૦ વસવાયો (૨) વસવાયાની હકસાઈ. ૦કારુ વિ૦ [फा. नारुकारु] ફાલતુ-હલકી જાતનું (૨) પું૦ બ૦ વ૦ વસવાયાની ચૌદ જાત (નવ નારુ અને પાંચ કારુ)
**નારું** (ના') ન૦ [સર૦ દે. णारट्ट = ખાડો, દર] ગૂમડું પાકીને પડેલો શાર–તેનું મોઢું (૨) એક રોગ જેમાં ફોલ્લાઓ થઈ અંદરથી સૂતર જેવો લાંબો કીડો નીકળે છે
**નાલ** સ્ત્રી૦ [સં.] દાંડી (કમળ ઇ૦ની)
**નાલાયક** વિ૦ [फा. नालाइक] અયોગ્ય. **–કી** સ્ત્રી૦ અયોગ્યતા [નસ
**નાલિ** સ્ત્રી૦ [સં.] મોરી; નીક (૨) નાડી;
**નાલિકેર** ન૦ [સં.] નાળિયેર. **–રી** સ્ત્રી૦ નાળિયેરી
**નાલી** સ્ત્રી૦[સં.] જુઓ નાલિ [બદગોઈ
**નાલેશી**(–સી) સ્ત્રી૦ [फा. नालिश] નિંદા;
**નાવ** સ્ત્રી૦; ન૦ [સં. नौ; प्रा. णावा] હોડી; વહાણ. ૦ડી સ્ત્રી૦ નાની હોડી. ૦ડું ન૦ હોડકું

**નાવણ** (ના') ન૦ [સં. स्ना; प्रा. ण्हा(૦વ) ઉપરથી] સ્નાન (૨) નાહવાનું પાણી (૩) ઋતુસ્નાન (૪) રજ; આર્તવ. **–ણિયું** ન૦ સ્નાન [૫.] (૨) નાહવાની જગા. **–ણિયો** પું૦ અધોળિયું
**નાવલિયો, નાવલો** પું૦ પતિ (લાલિત્યવાચક)
**નાવાકેફ** વિ૦[फा. ना + अ. वाक़िफ़] અજાણ; અપરિચિત [વગરનું (૨) નધણિયાતું
**નાવારસ**(–સી) વિ૦[फा. नावारिस] વારસ
**નાવિક** પું૦ [સં.] વહાણવટી (૨) સુકાની
**નાવી** પું૦ [સં. नापित, प्रा. णाविअ] હજામ, નાઈ
**નાવીન્ય** ન૦ [સં.] નવીનતા
**નાશ** પું૦ [સં.] સંહાર; પાયમાલી; ખુવારી (૨) નુકસાન, તોટો. ૦ક [સં.], ૦કારક વિ૦ નાશ કરનારું. ૦ન વિ૦ [સં.] જુઓ નાશક (૨) ન૦ નાશ. ૦વંત, ૦વાન વિ૦ નાશ પામે તેવું; નશ્વર
**નાશિક** ન૦ જુઓ નાસિક
**–નાશી** વિ૦ [સં.] નાશક (સમાસને અંતે આવે છે) [વરાળ લેવી તે
**નાસ** પું૦ [સં. नस्य] નાક વાટે ધૂણી કે
**નાસણું** ન૦ નાસવું તે; નાસભાગ
**નાસપતી** સ્ત્રી૦; ન૦[फा. नाशपाती] એક ફળ
**નાસભાગ** સ્ત્રી૦(નાસવું+ભાગવું) નાસાનાસ
**નાસમજ** વિ૦[फा. ना + समझ] અણસમજુ
**નાસવું** અ૦ક્રિ૦ (સં. नश्; प्रा. णस्स, णास] દોડવું (૨) જતું રહેવું, ભાગવું (૩) પાછું પડવું
**નાસા** સ્ત્રી૦ [સં.] નાક (૨) દરવાજાનો ઉપલો ભાગ જેમાં ગણપતિનું ચિત્ર કાઢેલું હોય છે. ૦ગ્ર ન૦ [સં.] નાકનું ટેરવું
**નાસાનાસ**(–સી) સ્ત્રી૦ દોડાદોડ; નાસભાગ
**નાસાબિત** વિ૦ [फा.] સાબિત ન થયેલું; અસિદ્ધ [હિંદુતીર્થ
**નાસિક** ન૦ [સં. नासिक्य] દક્ષિણનું એક
**નાસિકા** સ્ત્રી૦ [સં.] જુઓ નાસા. ૦ગ્ર ન૦ [સં.] જુઓ નાસાગ્ર
**નાસિ(–સી)પાસ** વિ૦ [फा.] નિરાશ. **–સી** સ્ત્રી૦ નિરાશા [એક રોગ
**નાસૂર** ન૦ [अ.] નાક અને ગળા વગેરેનો

**નાસેડુ** વિ૰ (૨) પું૰ ['નાસવું' ઉપરથી] નાસી જનાર (માણસ)
**નાસ્તિ** સ્ત્રી૰ [સં.] અભાવ; ન હોવું તે. ૦ક વિ૰ [સં.] ઈશ્વર, પરલોક, કર્મફળ વગેરે નથી એવી માન્યતાવાળું (૨) પું૰ તેવો માણસ (૩) ચાર્વાક. ૦કતા સ્ત્રી૰ [સં.], ૦કપણું, ૦ક્ય ન૰ [સં.] નાસ્તિક હોવું તે કે તેનો ભાવ
**નાસ્તો** પું૰ [फा. नास्तह] હાજરી, શિરામણ
**નાહક** અ૰ [फा. नाहक] વગર કારણે; ખાલીપીલી (૨) વગર હકે, અન્યાયી રીતે. ૦નું કિ૰ વિ૰ કારણ કે હક વગર; નાહક
**નાહવું** (ના'વુ) અ૰ક્રિ૰ [સં. स्ना; પ્રા ण्हा] સ્નાન કરવું. [**નાહી નાખવું** = ખતમ કે મૂએલું જાણવું (૨) આશા કે સંબંધ છોડી દેવા (૩) શોક ચિંતા વિસારે પાડવા]. ૦નિચોવવું અ૰ક્રિ૰ લાગતું વળગતું હોવું; સંબંધ હોવો [લા.]
**નાહિંમત** વિ૰ [फा.] હિંમત વિનાનું; કાયર
**નાહીં** અ૰ [અપ. णाहिं] નહિ [પ.]
**નાળ** પું૰ [અ. नअ्ल] ઘોડા તથા બળદને પગે કે લેડાની એડીએ જડવામાં આવતી લોખંડની નાડી પટી
**નાળ** પું૰ [સં. नाल] નાલ; લાંબી પોલી દાંડી કે નળી (૨) ગર્ભમાં બાળકની દૂંટી સાથે જોડાયેલી રગોની લાંબી નળી (૩) સ્ત્રી૰ નેળ (૪) નળિયું (૫) પરનાળ (૬) બંદૂકની નળી. ૦ચું ન૰ પ્રવાહી પદાર્થ રેડવા માટેની અમુક આકારની ભૂંગળી
**નાળિયું** ન૰ [નાળ પરથી] નેળ; સાંકડી ગલી
**નાળિયેર,-રી,-રી પૂનમ** જુઓ 'નાળિયેળ'માં [નરી (૩) ગરનાળું
**નાળું** ન૰ [સં. नालक] વહેળો (૨) નાની
**નાંખવું** (૦) સ૰ક્રિ૰ [સં. निक्षिप; પ્રા. णिक्खिव] નાખવું; ફેંકવું; ઉશેટવું (૨) દૂર કરવું, બાજુ પર રાખવું; પડતું મૂકવું (૩) મૂકવું (જેમ કે ઘાસ ક્યાં નાંખવાનું છે?) (૪) અંદર ઉમેરવું (શાકમાં ગોળ નાખવો) (૫) કારીગરને ત્યાં તૈયાર કરાવવા સોંપવું (દરજીને ત્યાં કપડાં નાંખવાં) (૬) કર કે વેરો બેસાડવો (૭) અન્ય ક્રિ૰ની સહાયમાં તે ક્રિયા ઝપાટાબંધ પૂરી કરવાનો (અથવા કોઈ સ્થાને તે ગમે તેમ પૂરી કરવાનો) ભાવ બતાવે છે. ઉદા૰ કાપી નાંખ; લખી નાંખ [લંગર
**નાંગર** (૦) ન૰ [દે. णंगर,-ल; फा. लंगर]
**નાંગરણું** (૦) ન૰ જુઓ નાગરણુ [રવું
**નાંગરવું** (૦) સ૰ક્રિ૰ લંગર નાખવું (૨) લોત-
**નાંદી** સ્ત્રી૰ [સં.] આશીર્વાદાત્મક શ્લોક; આશીર્વાદ, નમસ્કાર કે વસ્તુનિર્દેશવાળો નાટકનો પ્રારંભનો શ્લોક
**નાંધડિયું** (૦) વિ૰ નાનું
**નાંધણું** (૦) વિ૰ નાનું
**નિ** [સં.] ક્રિયાપદ અને નામની આગળ નીચેના અર્થોમાં લગાડાતો પૂર્વગ: (૧) નીચે, તળે, અંદર. ઉદા૰ નિપાત, નિમગ્ન (૨) સમૂહ, ગાઢતા, અતિશયતા. ઉદા૰ નિકુંજ, નિગ્રહ, નિગૂઢ (૩) ચોક્કસપણું; ભાવાત્મકતા. ઉદા૰ નિખાલસ (૪) નિર્, નિસ્ એ સં. પૂર્વગોના રૂપ તરીકે, બહાર એવા અર્થમાં. ઉદા૰ નિકાસ (૫) અભાવ, ઓછપ એવા અર્થમાં. ઉદા૰ નિધડક
**નિકટ** વિ૰ [સં.] પાસેનુ (૨) અ૰ પાસે. ૦વર્તી વિ૰ નિકટ રહેલું
**નિકર** પું૰ [સં.] સમૂહ
**નિકલ** સ્ત્રી૰ [ઇં.] એક ધાતુ [પથ્થર
**નિકષ** પું૰ [સં.] સરાણ (૨) કસોટી કે તેનો
**નિકંદન** ન૰ [સં.] નાશ
**નિકા** પું૰ [અ. निकाह] લગ્ન [સમૂહ
**નિકાય** પું૰ [સં.] ઘર; રહેઠાણ (૨) શરીર (૩)
**નિકાલ** પું૰ [પ્રા. णिक्काल (સં. निर्+काम्य) પરથી] ફેંસલો, પતાવટ (૨) નીકળવાનો માર્ગ
**નિકાશ(-સ)** સ્ત્રી૰ [જુઓ નિકાસવું] માલનું પરદેશ જવું તે
**નિકાસવું** સ૰ક્રિ૰ [સં. निर्+कासय; પ્રા. णिक्कस] નિકાસ કરવી (૨) બહાર કાઢવું
**નિકાહ** પું૰ [અ.] જુઓ નિકા
**નિકુંજ** સ્ત્રી૰ [સં.] વનસ્પતિની ઘટા

નિકૃષ્ટ વિ૰ [સ] અધમ, હલકુ (૨) પાસે
નિકેત પુ૰, ૰ન ન૰ [સ] સ્થાન, ઘર
નિક્ષિપ્ત વિ૰ [સ] ફેંકેલુ (૨) મોકલેલુ (૩) તજેલુ (૪) થાપણ તરીકે મૂકેલુ-સોંપેલુ
નિક્ષેપ પુ૰ [સ] ફેંકવુ તે (૨) મોકલવુ તે (૩) ત્યાગ (૪) ન્યાસ, થાપણ ટ્રસ્ટ
નિખરાવવું સ૰ક્રિ૰ 'નિખારવુ'નુ પ્રેરક
નિખર્વ પું૰ [સ] સો અબજ જેટલી સખ્યા
નિખાદ પું૰ જુઓ નિષાદ
નિખાર પુ૰ મેલ કાઢવો-નિખારવુ તે (૨) મેલ, કાટ (૩) મોટી ભરતી (૪) ઓટ પછી બાર મિનિટ સુધી પાણી સ્થિર રહે છે તે
નિખારવુ સ૰ક્રિ૰ ધોવુ, સાફ કરવુ, મેલ કાઢી નાખવો
નિખાલસ વિ૰ [નિ+ખાલિસ (અ)] ખુલ્લા-શુદ્ધ દિલનું ૰તા સ્રી૰
નિખિલ વિ૰ [સ] બધુ
નિગડ ન૰ [સ] બેડી (૨) હાથીના પગમા નાખવાની સાકળ (૩) હેડ, ઉરો
નિગમ પુ૰ [સ] વેદ, ધર્મશાસ્ત્ર (૨) ઈશ્વર (૩) અંત ૰ન ન૰ [સ] સાર, નિકાલ (૨) ન્યાયના પચાવયવ વાક્યમા છેલ્લુ-પાચમુ, જેમા પ્રતિજ્ઞાવાક્યમા જણાવેલી વાત સિદ્ધ થઈ એવુ સૂચવવા તેનુ ફરીથી કથન કરવામા આવે છે [ન્યા]
નિગમવું સ૰ક્રિ૰ [સ निर्गम्, પ્રા निग्गम પરથી] ટાળવુ, દૂર કરવુ (૨) અ૰ક્રિ૰ વીતવુ, ગુજરવુ [વગેરે શાસ્ત્રો
નિગમાગમ ન૰ [સ निगम+आगम] વેદ
નિગાહ સ્રી૰ [ફા] નજર, દૃષ્ટિ (૨) [લા] ધ્યાન, સભાળ, કાળજી (૩) મહેરબાની
નિગાળ પુ૰ [ નિગાળવુ ઉપરથી] ઓઘરાળો (૨) ઘાડો રસ (૩) ગાળતા રહેલો કચરો ૰વું સ૰ક્રિ૰ [નિ+ગાળવુ] ટપકે એમ કરવુ -ળો પુ૰ જુઓ નિગાળ
નિગૂઢ વિ૰ [સ] ગુપ્ત, બરોબર સતાડેલુ (૨) ઊંડુ, અગમ્ય, ગૂઢ
નિગ્રહ પુ૰ [સં] અવરોધ, અટકાવ, દમન (૨) બંધન (૩) સજા

નિગ્રો પુ૰ [इ] હબસી
નિઘંટુ પું૰ [સ] શબ્દકોશ, શબ્દસૂચિ
નિઘા સ્રી૰ જુઓ નિગાહ
નિચોડ પુ૰ [નિચોવવુ] નિચોવીને કાઢેલો રસ (૨) સાર, તાત્પર્ય [લા]
નિચોળ(-લ) [સ निचोल] પું૰ આચ્છાદન, ઘૂઘટનું કપડુ (૨) પછેડી ચાદર (૩) વસ્ત્ર, કપડુ
નિચોવવું સ૰ક્રિ૰ [હિ निच्चोय] દબાવીને પાણી બહાર કાઢવુ (૨) કસ રહે નહિ તેમ કરવુ [લા] નિચોવાવું અ૰ક્રિ૰ (કર્મણિ) [નિચ્ચાલ] નીચોળવુ
નિછાળવું સ૰ક્રિ૰ [સ नि+क्षालय्, પ્રા
નિજ વિ૰ [સ] પોતાનુ. ૰ધામ ન૰ સ્વ ધામ, પરમાત્માનુ ધામ -જાનંદ પું૰ [+આનંદ] પોતાનો આનંદ (૨) આત્માનંદ
નિજરા પુ૰ જુઓ નેજરા [ની મજા
નિઝામ પુ૰ [અ] દક્ષિણ હૈદરાબાદના રાજા
નિટોલ(-ળ) અ૰ નીઠ, નક્કી
નિત વિ૰ (૨) અ૰ [સ नित्य] નિત્ય, રોજ [પ.] ૰નવુ વિ૰ હમેશ નવુ, તાજુ
નિતરાણ, નિતરામણ ન૰ નીતરેલુ પાણી કે પ્રવાહી [નિતારાવવુ
નિતરાવવું સ૰ક્રિ૰ 'નીતરવુ'નુ પ્રેરક,
નિતલ ન૰ [સ] સાત પાતાળમાનુ એક
નિતંબ પું૰ [સ] કૂલો, થાપો (સ્રીનો) (૨) ઊંચો અને ઊતરતો ઢોળાવ ૰વતી, -બિની સ્રી૰ [સ] ભારે અને ઊંચા નિતબવાળી સ્રી
નિતાર પુ૰ નિતારી લીધેલુ પ્રવાહી ૰વુ સ૰ક્રિ૰ નીતરે એમ કરવુ -રાવવુ સ૰ક્રિ૰ (પ્રેરક) (૨) નિતારવામા મદદ કરવી -રાવું અ૰ક્રિ૰ (કર્મણિ)
નિતાંત વિ૰ (૨) અ૰ [સ] ખૂબ, અતિશય
નિત્ય વિ૰ [સ] શાશ્વત અવિનાશી (૨) રોજનુ, રોજ કરવાનુ (૨) અ૰ હરરોજ ૰કર્મ ન૰ [સ] રોજનુ કાર્ય, નિત્ય કરવાનો ધાર્મિક વિધિ ૰તા સ્રી૰, ૰ત્વ ન૰ [સ] શાશ્વતતા ૰નવુ વિ૰

જુઓ નિતનવું ૦નિયમ પુ૦ [સ] ન ફરી શકે તેવો-સનાતન નિયમ (૨) નિત્યકર્મ. -પાઠ પુ૦ હમેશ કરવાનો ધાર્મિક પાઠ -ત્યાનંદ પુ૦ [+આનંદ] શાશ્વત આનંદ

નિદર્શક વિ૦ [સં] જોનાર (૨) બતાવનાર, સૂચક -ન ન૦ [સં] બતાવવું તે (૨) જોવું તે (૩) પુરાવો (૪) ઉદાહરણ

નિદાઘ પુ૦ [સ] ઉનાળો (૨) તડકો, તાપ

નિદાન ન૦ [સ] મૂળ કારણ (૨) રોગના કારણોની તપાસ (૩) રોગ નક્કી કરવો તે, રોગની ઓળખ (૪) પરિણામ, અંત (૫) અ૦ ઓછામાં ઓછું ઊતરે, આખરે (૬) અવશ્ય

નિદિધ્યાસ પુ૦, ૦ન ન૦ [સ] ચિંતવન

નિદેશ પુ૦ [સ] આજ્ઞા

નિદ્રા સ્ત્રી૦ [સ] ઊંઘ ૦ધીન, ૦વશ વિ૦ નિદ્રાને આધીન, ઊંઘતુ ૦મન ન૦ [+ આગમન] અતિ લાંબી નિદ્રામાં પડવુ તે -દ્રિત વિ૦ [સ] ઊંઘતુ, ઊંઘેલુ

નિધડક અ૦ [નિ+ધડક] બેધડક

નિધન ન૦ [સ] મૃત્યુ

નિધાન ન૦ [સ] નિધિ (૨) આધાર

નિધિ પુ૦ [સ] ભંડાર

નિન(-ના)દ પુ૦ [સ] અવાજ

નિનાદિત વિ૦ [સ] અવાજવાળુ

નિપજાવવું સ૦ક્રિ૦ ઉત્પન્ન કરવું, 'નીપજવુ'નુ પ્રેરક

નિપાત પું૦ [સ] નીચે પડવુ તે (૨) વિનાશ (૩) મૃત્યુ (૪) [વ્યા] અવ્યય (૫) જે શબ્દનુ મૂળ ન મળતુ હોય તે, અનિયમિત રૂપ -તી વિ૦ [સ] નીચે પડતુ (૨) નાશ પામતુ

નિપુણ વિ૦ [સ] પ્રવીણ ૦તા સ્ત્રી૦

નિબંધ પું૦, ૦ન ન૦ [સ] મુદ્દાસર લેખ (૨) કાયદો, ધારો (૩) બંધન પ્રતિરોધ

નિબિડ વિ૦ [સ] ઘાડુ (૨) ભારે મુશ્કેલ

નિબોધ પુ૦, ૦ન ન૦ [સ] જ્ઞાન

નિભાડો પું૦ જુઓ નિમાડો

નિભાવ પુ૦ [સ નિર્વાહ] ભરણપોષણ (૨) આધાર, ટકાવ. ૦વુ સ૦ક્રિ૦ 'નીભવુ'નું પ્રેરક (૨) જેમ તેમ કરીને નિભાવ કરવો (૩) ચલાવી લેવુ

નિભૃત વિ૦ [સ] મૂકેલુ, ભરેલુ (૨) સંતાડેલુ (૩) શાંત, સ્થિર, દૃઢ (૪) નમ્ર, વિનયી (૫) નિર્જન, એકાંત (૬) બંધ (૭) વિશ્વાસુ

નિભ્ભર વિ૦ [સ નિર્ભર, પ્રા ણિબ્ભર] ભારે (૨) ભરેલુ (૩) મજબૂત

નિભ્રછના સ્ત્રી૦ + જુઓ નિર્ભર્ત્સના -વુ સ૦ક્રિ૦ + નિભ્રછના કરવી

નિમક ન૦ [જુઓ નમક] મીઠું ૦હરામ વિ૦ લૂણહરામ, કૃતઘ્ન ૦હરામી સ્ત્રી૦ કૃતઘ્નતા ૦હલાલ વિ૦ કૃતજ્ઞ ૦હલાલી સ્ત્રી૦ કૃતજ્ઞતા

નિમગ્ન વિ૦ [સં] લીન, એકતાર

નિમજ્જન ન૦ [સ] ડૂબકુ

નિમડાવવુ સ૦ક્રિ૦ [નિમાડો' ઉપરથી] માટીના વાસણને અગ્નિશુદ્ધ કરવા ચૂલા ઉપર ઊંધુ મૂકી તપાવવુ

નિમણૂક સ્ત્રી૦ જગા કે કામ ઉપર નિમાવુ કે નીમવુ તે (૨) પગાર

નિમતાણો પુ૦ તપાસ હિસાબની તપાસ -નદાર હિસાબ તપાસનાર, અન્વેષ -નો પુ૦ નિમતાણો

નિમંત્રક પુ૦ [સ] નિમંત્રણ કરનાર, 'કન્વીનર' -ણ ન૦ [સ] આમંત્રણ નોતરું ૦વું સ૦ક્રિ૦ નોતરવુ

નિમંત્રિત વિ૦ [સ] નોતરેલુ

નિમંત્રી પુ૦ [સ] નિમંત્રક, 'કન્વીનર'

નિમાજ(-ઝ) જુઓ નમાજ, -ઝ

નિમાડો પુ૦ [સ નિર્મા, પ્રા નિમ્માણ પરથી] માટીનાં વાસણોને પકવવા ગોઠવેલો ઢગલો (૨) કુંભારની ભઠ્ઠી

નિમાવવુ સ૦ક્રિ૦, નિમાવું અ૦ક્રિ૦ 'નીમવુ'નુ પ્રેરક ને કર્મણિ

નિમાળો પુ૦ વાળ

નિમિત્ત ન૦ [સ] કારણ (૨) હેતુ ઉદ્દેશ (૩) યોગ, શુકન (૪) બહાનુ (૫) બટાનુ ૦ભૂત વિ૦ નિમિત્ત બનેલુ

**નિમિષ** પું૦ [સં] આંખનો પલકારો (૨) પળ
**નિમીલિત** વિ૦ [સં.] બિડાયેલ, મીંચાયેલું
**નિમેખ** પું૦ +, **નિમેષ** [સં] પું૦ જુઓ નિમિષ
**નિમેષોન્મેષ** પું૦ [સં] નિમેષ અને ઉન્મેષ; આંખની ઉઘાડવાસ
**નિમ્ન** વિ૦ [સં] નીચું (૨) ઊંડું. ૦ગા સ્ત્રી૦ નદી ૦**લિખિત** વિ૦ નીચે લખેલું
**નિયત** વિ૦ [સં] નક્કી થયેલું કે કરેલું (૨) સ્થાપેલું ૦**કાલિક** વિ૦ નક્કી કરેલા સમયવાળું (૨) ન૦ તેવું છાપું, સામયિક
**નિયતિ** સ્ત્રી૦ [સં] નિયમ (૨) ભાગ્ય
**નિયમ** પું૦ [સં] ધારો, કાયદો (૨) રીત; ચાલ (૩) વ્રત, પ્રતિજ્ઞા (૪) બંધન, નિયંત્રણ (૫) ઠરાવ ૦**ન** ન૦ [સં] નિયંત્રિત કરવું, કાબૂમાં રાખવું, મર્યાદામાં રાખવું તે ૦**બદ્ધ** વિ૦ નિયમોથી બંધાયેલું, ચોક્કસ, નિયમિત
**નિયમસર** અ૦ નિયમ પ્રમાણે
**નિયમાવલિ(-લી)** સ્ત્રી૦ [સં] નિયમોની હારમાળા (૨) સંસ્થા તંત્ર ઇ૦ના નિયમો તે – ધારાધોરણ
**નિયમિત** વિ૦ [સં] મુકરર કરેલું (૨) નિયમબદ્ધ ૦**તા** સ્ત્રી૦
**નિયંતા** પું૦ [સં] નિયમમાં રાખનાર – ઈશ્વર
**નિયંત્રણ** ન૦, **-ણા** સ્ત્રી૦ [સં] જુઓ નિયમન
**નિયંત્રિત** વિ૦ [સં] નિયંત્રણમાં હોય તેવું કે આણેલું – કરેલું
**નિયામક** વિ૦ [સં] નિયમમાં રાખનાર, વ્યવસ્થા કરનાર (૨) પું૦ તેવો માણસ (૩) નિયામકસભાનો સભ્ય, 'સેનેટર' ૦**સભા** સ્ત્રી૦ વિદ્યાપીઠનું તંત્ર ચલાવનાર સભા, 'સેનેટ'
**નિયુક્ત** વિ૦ [સં] નિમાયેલું, નીમવામાં આવેલું **-ક્તિ** સ્ત્રી૦ [સં] નિમણૂક
**નિયુત** પું૦ [સં] દશ લાખ
**નિયોગ** પું૦ [સં] હુકમ (૨) નિયુક્ત કર્તવ્ય
**નિયોજન** ન૦ [સં] કોઈ કામમાં ગોઠવવું – મુકરર કરવું, પ્રેરવું તે

**નિર્** અ૦ [સં.] જુઓ નિસ્; 'વિનાનું', –થી 'મુક્ત', 'બહાર' એવો અર્થ બતાવતો ઉપસર્ગ
**નિરક્ષર** વિ૦ [સં] અભણ ૦**તા** સ્ત્રી૦
**નિરત** વિ૦ [સં] લીન; મગ્ન **-તિ** સ્ત્રી૦ [સં] આસક્તિ, લગની
**નિરતિશય** વિ૦ [સં] જેનાથી ચડિયાતું ન હોય તેવું, ઉત્તમ કોટિનું
**નિરધાર** પું૦ જુઓ નિર્ધાર (૨) અ૦ નક્કી. ૦**વું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ નિર્ધારવું
**નિરનિરાળું** વિ૦ [જુઓ નિરાળું (દ્વિર્ભાવ)] જુદું જુદું, અલગ અલગ
**નિરપરાધ(-ધી)** વિ૦ [સં] નિર્દોષ
**નિરપવાદ** વિ૦ [સં] અપવાદ વગરનું, પૂરેપૂરું
**નિરપેક્ષ** વિ૦ [સં] અપેક્ષા વગરનું, નિઃસ્પૃહ (૨) સ્વતંત્ર, પોતાની મેળે નભે એવું, 'ઍબ્સોલ્યૂટ' ૦**તા** સ્ત્રી૦. **-ક્ષિત** વિ૦ [સં] અપેક્ષિત નહિ તેવું
**નિરભિમાન** વિ૦ [સં] અભિમાન વગરનું (૨) ન૦ અભિમાનનો અભાવ
**નિરભ્ર** વિ૦ [સં] વાદળાં વગરનું
**નિરયન** વિ૦ [સં.] અયનચલનને ગણતરીમાં ન લેતું [ખ]
**નિરર્ગલ** [સં], **-ળ** વિ૦ જુઓ અનર્ગળ
**નિરર્થ(૦ક)** વિ૦ [સં] અર્થહીન (૨) નકામું
**નિરલસ** વિ૦ [સં] આળસ વગરનું
**નિરવદ્ય** વિ૦ [સં] દોષરહિત, ખોડખાપણ વિનાનું
**નિરવધિ** વિ૦ [સં] અવધિ કે હદ બહારનું, પાર વગરનું
**નિરવયવ(-વી)** વિ૦ [સં] અવયવ વગરનું, અખંડ
**નિરવશેષ** વિ૦ [સં] બધું, તમામ
**નિરવાણ** અ૦ [જુઓ નિર્વાણ] અવશ્ય, જરૂર [પ]
**નિરસ** વિ૦ [સં] નીરસ, રસ કે સ્વાદ વગરનું
**નિરસન** ન૦ [સં] કાઢી મૂકવું – દૂર કરવું તે (૨) ઓ... નિરાકરણ (૪) નાશ
**નિરસ્ત** વિ... દૂર કરેલું (૨) નાશ... ...ગણેલું

**નિરસ્ત્ર** વિ૦ [સ] હથિયાર વિનાનું
**નિરહંકાર(-રી)** વિ૦[સ] અહંકારવિનાનું
**નિરંકુશ** વિ૦[સ] અંકુશ વગરનું, ઉચ્છૃંખલ
**નિરંજન** વિ૦[સ] અંજન વિનાનું (૨) દોષ વિનાનું
**નિરંતર** અ૦ [સ] સતત (૨) હંમેશ
**નિરાકરણ** ન૦ નિવેડો, ફેંસલો (૨) નાકબૂલ -રદબાતલ કરવું તે
**નિરાકાર** વિ૦ [સ] આકાર વગરનું
**નિરાગ્રહી** વિ૦[સ निराग्रह] આગ્રહ વગરનું
**નિરાડંબર** વિ૦[સ]આડંબર રહિત, સરળ
**નિરાધાર** વિ૦ [સ] આધાર વગરનું
**નિરામય** ન૦ તંદુરસ્તી(૨) વિ૦[સ] નીરોગી
**નિરામિષ** વિ૦ [સ] માંસ વગરનું, 'વેજિટેરિયન' **-ષાહાર** પુ૦ [+आहार] માંસ વગરનો ખોરાક, અન્નાહાર. 'વેજિટેરિયેનિઝમ' **-ષાહારી** વિ૦ (૨) પુ૦ અન્નાહારી
**નિરાલંબ** વિ૦ [સ] આલંબન - આધાર વગરનું (૨) અધ્ધર
**નિરાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'નીરવું'નું પ્રેરક
**નિરાશ** વિ૦ [સ] નાઉમેદ, આશાભંગ **-શા** સ્ત્રી૦ નાઉમેદી **-શાવાદ** પુ૦ 'પેસિમિઝમ', આશાવાદથી ઊલટું તે. **-શાવાદી** પુ૦ (૨) વિ૦ નિરાશાવાદવાળું કે તેમાં માનનાર
**નિરાશ્રિત** વિ૦ [સં] નિરાધાર
**નિરાસક્ત** વિ૦ [સ] આસક્તિ વગરનું
**નિરાહાર(-રી)** વિ૦ [સ] ભૂખ્યું, ઉપવાસી
**નિરાળું** વિ૦ [પ્રા णिरालय (સ निरालय)= એકત્ર સ્થિતિ ન કરનારું] જુદું, ન્યારું
**નિરાંત** સ્ત્રી૦ ફુરસદ (૨) સુખ, જંપ (૩) શાંતિ, સલામતી **-તે** અ૦ આરામથી (૨) ઉતાવળ કે દોડધામ કર્યા વગર (૩) સુખચેનથી
**નિરીક્ષક** પુ૦ [સ] નિરીક્ષણ કરનાર માણસ (૨) (ગામનો) ઇન્સ્પેક્ટર **-ણ** ન૦ અવલોકન
**નિરીક્ષા** સ્ત્રી૦ [સ] અવલોકન
**નિરીશ્વર** વિ૦ [સ] ઈશ્વર વગરનું (૨) ઈશ્વર નથી એમ માનનારું **-વાદ** પુ૦ [ઉપદ્રવ ન કરે તેવું શાંત
**નિરુક્ત** ન૦ [સ] એક વેદાંગ, વ્યુત્પત્તિશાસ્ત્ર **-ક્તિ** સ્ત્રી૦ વ્યુત્પત્તિ
**નિરુત્તર** વિ૦ [સ] જવાબ વગરનું (૨) વાદ કે ચર્ચામાં સામો જવાબ ન આપી શકનારું, ચૂપ થઈ ગયેલું
**નિરુત્સાહ** પુ૦ ઉત્સાહનો અભાવ, નાઉમેદી (૨) વિ૦ [સ] ઉત્સાહ વગરનું **-હી** વિ૦ નિરુત્સાહ
**નિરુદ્ધ** વિ૦ [સ] રોકેલું (૨) કેદ કરેલું
**નિરુદ્યમ** [સ], **-મી** વિ૦ ઉદ્યમ વગરનું, આળસુ
**નિરુપદ્રવ, -વી** [સ] વિ૦ ઉપદ્રવ વગરનું (૨)
**નિરુપયોગી** વિ૦ [સ निरुपयोग] ઉપયોગ વિનાનું, નકામું
**નિરુપાય** વિ૦ [સ] ઉપાય વગરનું, લાચાર
**નિરૂપક** વિ૦ [સ] નિરૂપનારું (૨) પુ૦ નિરૂપણ કરનાર
**નિરૂપણ** ન૦[સ] બરોબર વર્ણવવું - રજૂ કરવું તે, વર્ણન (૨) અવલોકન વિવેચન
**નિરૂપવું** સ૦ક્રિ૦ [સ. निरूप्] નિરૂપણ કરવું **નિરૂપાવવું** સ૦ક્રિ૦ (પ્રેરક) **નિરૂપાવું** અ૦ક્રિ૦ (કર્મણિ) [હોય તે
**નિરૂપિત** વિ૦ [સ] જેનું નિરૂપણ થયું
**નિરોધ** પુ૦ [સ] રોકાણ, નિગ્રહ -વટ, **-ધી** વિ૦ રોકનારું
**નિર્ગમ** પુ૦, **-ન** ન૦ [સ] બહાર જવું તે (૨) દરવાજો (૩) ગુજારવું - ગાળવું તે
**નિર્ગુણ(-ણી)** વિ૦ [સ] ગુણ વગરનું (૨) કૃતઘ્ની
**નિર્ગ્રંથ** વિ૦ [સ] ગ્રંથિ - બંધનમાંથી મુક્ત (૨) ગરીબ (૩) અસહાય, એકલું (૪) પુ૦ બંધનમુક્ત, સાધુ ક્ષપણક
**નિર્ઘૃણ(-ણી)** વિ૦ [સ] ક્રૂર
**નિર્જન** વિ૦ [સ] ઉજ્જડ **-તા** સ્ત્રી૦
**નિર્જર** વિ૦[સ] અજર, અમર (૨) પુ૦ દેવ
**નિર્જલ** વિ૦ (સ) પાણી વગરનું **-લા એકાદશી** સ્ત્રી૦ જેઠ સુદ અગિયારશ **-ળ** વિ૦ નિર્જલ **-ળા** અગિયારશ (-સ), **-ળા એકાદશી** સ્ત્રી૦ નિર્જલા એકાદશી

નિર્જીવ વિ૦ [સ] જીવ વગરનું અચેતન (૨) નિર્બળ (૩) નમાલું, નજીવું
નિર્ઝર પું૦, ન૦ [સ] ઝરો (૨) ધોધ -રિણી, -રી સ્ત્રી૦ [સ] નદી
નિર્ણય પું૦ [સ] નિશ્ચય (૨) ફેંસલો
નિર્ણાયક વિ૦ [સ] નિર્ણય કરનાર કે લાવનાર ૦મત ન૦,પું૦ 'કાસ્ટિંગ વોટ'
નિર્ણીત વિ૦ [સ] નક્કી કરેલું
નિર્દય વિ૦ [સ] ક્રૂર દયા વગરનું ૦તા સ્ત્રી૦
નિર્દાવા વિ૦ [નિર્+દાવો] ફરીથી દાવો ન થાય તેવું
નિર્દિષ્ટ વિ૦ [સ] બતાવેલું (૨) વર્ણવેલું (૩) આજ્ઞા અપાયેલું (૪) નક્કી કરેલું
નિર્દેશ પું૦ [સ] આજ્ઞા (૨) ઉલ્લેખ ૦ક વિ૦ [સ] દર્શાવનાર, આજ્ઞા કરનાર ૦ન ન૦ નિર્દેશવું તે ૦પત્ર પું૦, ન૦ સભામાં થવાના કામનો નિર્દેશ કરનારો પત્ર,'એજેન્ડાપેપર' ૦વું સ૦ક્રિ૦ નિર્દેશ કરવો
નિર્દોષ વિ૦ [સ] નિરપરાધી, દોષ વિનાનું ૦તા સ્ત્રી૦, ૦પણું ન૦ -ષી વિ૦ નિર્દોષ
નિર્ધન [સ] (-નિયું,-ની) વિ૦ પૈસા વગરનું, ગરીબ
નિર્ધાર પું૦ [સ] નિશ્ચય, નિર્ણય ૦વું સ૦ક્રિ૦ નિરધારવું નક્કી કરવું -રિત વિ૦ [સ] નક્કી કરેલું [૦તા સ્ત્રી૦
નિર્બલ [સ] -ળ બળ વગરનું, દુર્બળ.
નિર્ભય વિ૦ [સ] નીડર ૦તા સ્ત્રી૦
નિર્ભર વિ૦ [સ] ભરેલું (૨) પુષ્કળ (૩) આશ્રિત, અવલંબિત
નિર્ભર્ત્સના સ્ત્રી૦ [સ] તુચ્છકાર, તિરસ્કાર (૨) દમદાટી [ચોખ્ખું, સાફ
નિર્ભેળ વિ૦ [નિર+ભેળ] ભેગ વગરનું,
નિર્મછવું સ૦ક્રિ૦ [સર૦ પ્રા૦ णिम्मच्छ] + જુઓ નિમછવું
નિર્મમ વિ૦ [સ] મમત્વ વિનાનું, વિરક્ત
નિર્મલ વિ૦ [સ] સ્વચ્છ, પવિત્ર
નિર્મવું સ૦ક્રિ૦ [સ निर्मा, પ્રા णिम्म,] નિર્માણ કરવું રચવું, બનાવવું ઘડવું (૨) નિયત કે નક્કી કરવું
નિર્મળ વિ૦ જુઓ નિર્મલ ૦તા સ્ત્રી૦ -ળી સ્ત્રી૦ એક વનસ્પતિ જેનાથી મેલું પાણી સ્વચ્છ કરવામાં વપરાય છે
નિર્માણ ન૦ [સ] રચના, સર્જન (૨) નસીબ, નિયતિ
નિર્માતા પું૦ સર્જન કરનાર,'પ્રોડયુસર'
નિર્માલ સ્ત્રી૦, ન૦ જુઓ નિર્માલ્ય (સ્ત્રી૦, ન૦)
નિર્માલ્ય સ્ત્રી૦, ન૦ [સ] દેવ ઉપરથી ઉતારેલી કે દેવને ચડેલી વસ્તુ (ફૂલ વગેરે) (૨) વિ૦ દમ વગરનું, તુચ્છ ૦તા સ્ત્રી૦
નિર્માવું અ૦ક્રિ૦ [નિર્મવું નું કર્મણિ] નિર્મિત - નક્કી થવું
નિર્મિત વિ૦ [સ] નિર્માયેલ રચાયેલું (૨) નક્કી થયેલું નિયત [વિનાનું
નિર્મૂલ [સ], -ળ વિ૦ મૂળ વગરનું (૨)
નિર્મોહ [સ] -હી વિ૦ મોહ વગરનું
નિર્લજ્જ વિ૦ [સ] લાજ વગરનું અવિવેકી ૦તા સ્ત્રી૦ [વગરનું અનાસક્ત
નિર્લિપ્ત, નિર્લેપ વિ૦ [સ] લેપાયા
નિર્લોભ [સ], -ભી વિ૦ લોભ વગરનું
નિર્વહણ ન૦ [સ] અંત સમાપ્તિ (૨) નિર્વાહ (૩) નાશ
નિર્વંશ [સ] (-શી) વિ૦ જેના વંશમાં કોઈ ન રહ્યું હોય તેવું નિઃસંતાન
નિર્વાટ વિ૦ [સ] વાટ-૫૨વટ વિનાનું
નિર્વાણ ન૦ [સ] મોક્ષ, અંતિમ શાંતિ-શૂન્યત્વ (૨) આખર, અંત, મરણ (૩) વિ૦ શૂન્ય શાંત (૪) અંત કે અસ્ત પામેલ (૫) અ૦ નિશ્ચયે ચોક્કસ અવશ્ય
નિર્વાસિત વિ૦ [સ] ઘરબાર કે વાગીવતન માંથી હાંકી કાઢવામાં આવેલ 'રેફ્યુજી'
નિર્વાહ પું૦ [સ] ગુજારો (૨) ટકાવ
નિર્વિકલ્પ વિ૦[સ] વિકલ્પ વિનાનું જ્ઞાતા જ્ઞેય ઇત્યાદિ ભેદ વગરનું (ધ્યાન) (૨) સ્થિર નિશ્ચિત
નિર્વિકાર [સ], -રી વિ૦ વિકાર વિનાનું
નિર્વિઘ્ન વિ૦ [સ] વિઘ્ન વગરનું -ઘ્ને અ૦ વિઘ્ન વગર

**નિર્વિવાદ** વિ૦ [સં] ચોક્કસ બિનતકરારી

**નિર્વીર્ય** વિ૦ [સં] વીર્યહીન (૨) નનળું, બાયલું

**નિર્વૃત** વિ૦ [સં] સંતોષ પામેલું (૨) પૂરું થયેલ

**નિર્વૃતિ** સ્ત્રી૦ [સં] સંતોષ (૨) આનંદ (૩) શાંતિ (૪) નાશ (૫) મુક્તિ (૬) પૂરું થવું તે

**નિર્વેદ** પું૦ [સં] અણગમો (૨) વૈરાગ્ય

**નિર્વૈર** વિ૦ [સં] વેરવૃત્તિ વગરનું

**નિર્વ્યસની** વિ૦ [સં નિર્-વ્યસન] વ્યસન વગરનું

**નિર્વ્યાજ** વિ૦ [સં] કપટરહિત સાચેસ

**નિર્હેતુક** વિ૦ [સં] હેતુરહિત

**નિલય** ન૦ [સં] રહેઠાણ

**નિવવટ** ન૦ [સં ઍકાન્તિક? સર૦ પ્રા ણિવ્વાહ ણિવ્(-વ્વા)ઇ] નિવેડો, ચુકાદો

**નિવર્તક** વિ૦ [સં] પાછું ફરતું (૨) નિવારનારું **—ન** ન૦ [સં] પાછું ફરવું તે

**નિવાજવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ નવાજવું] સરપાવ પદવી વગેરે આપી સંતોષવું

**નિવાપ** પું૦ [સં] શ્રાદ્ધ વખતે પિતૃઓને અપાતો અંજલિ **—પાંજલિ** સ્ત્રી૦ [+અંજલિ] શ્રદ્ધાંજલિ

**નિવાર** પું૦ [સં] નિવારણ **૰ક** વિ૦ [સં] નિવારનારું **૰ણ** ન૦ [સં] વારવું તે દૂર કરવું તે **૰વું** સ૦ક્રિ૦ [સં નિવારય્] વારવું, રોકવું

**નિવાસ** પું૦ [સં] રહેઠાણ **૰સ્થાન** ન૦ નિવાસનું સ્થાન **—સી** વિ૦ (૨) પું૦ [સં] રહેવાસી રહેનારું

**નિવિષ્ટ** વિ૦ [સં] બેઠેલું (૨) એકતાર થયેલ (૩) ગોઠવાયેલ (૪) પેઠેલું

**નિવૃત્ત** વિ૦ [સં] નિવૃત્તિ પામેલું

**નિવૃત્તિ** સ્ત્રી૦ [સં] નિરાંત (૨) ફુરસદ (૩) સંસારની ઉપાધિમાંથી દૂર થઈ એકાંતવાસ સેવવો તે (૪) કામ ન કરવું તે (૫) નોકરીધંધામાંથી ઘડપણ વગેરેને કારણે ફારેગ થવું તે (૬) સમાપ્તિ **૰માર્ગ** પું૦ નિવૃત્તિ દ્વારા સાધનાનો માર્ગ

**નિવેડો** પું૦ [નીવડવું ઉપરથી] ફેંસલો (૨) ઉકેલ

**નિવેદન** ન૦ [સં] નમ્રતાથી રજૂ કરવું તે જણાવવું તે (૨) અરજ (૩) અહેવાલ

**નિવેદિત** વિ૦ [સં] નિવેદન કરાયેલું (૨) નૈવેદ્ય રૂપે અપાયેલું

**નિવેશ** પું૦ [સં] પ્રવેશ (૨) પ્રવેશદ્વાર (૩) પડાવ (૪) રહેઠાણ

**નિશ્** [સં] એક ઉપસર્ગ જુઓ નિસ્

**નિશા** સ્ત્રી૦ [સં] રાત્રિ **નિશા ૰દિન** અ૦ અહોરાત્ર

**નિશા** સ્ત્રી૦ [પ્રા ણિસા કે સં શિલા] નિશાતરા થી જેના ઉપર વાટવામાં આવે તે પથ્થર

**નિશા** સ્ત્રી૦ [સં] નિશ રાત **૰કર** પું૦ [સં] ચંદ્ર (૨) મરઘો **૰ચર** પું૦ [સં] રાક્ષસ (૨) ભૂત પિશાચ (૩) ચોર (૪) ન૦ ઘુવડ (૫) વાગોળ

**નિશાતરો** પું૦ [જુઓ નિશા ન૦ ૧] દાળ વાટવાનો પથરો ઉપરવટણો

**નિશાન** ન૦ [દે ણિસાણ] ડંકો ચોઘડિયું (૨) પીઠ પરની નોબત

**નિશાન** ન૦ [ફા] ચિહ્ન (૨) બાણ તાકવાનું લક્ષ્ય (૩) વાવટો **૰બાજ** વિ૦ (૨) પું૦ બરાબર નિશાન તાકનાર તાકુ **૰બાજી** સ્ત્રી૦ નિશાન તાકવાનો અભ્યાસ (૨) નિશાન તાકવાની રમત **—ની** સ્ત્રી૦ ચિહ્ન (૨) સંજ્ઞા

**નિશાપતિ** પું૦ [સં] ચંદ્ર

**નિશાળ** સ્ત્રી૦ શાળા **૰ગરણું** ન૦ [+પ્રા ગરણ-વિધિ અનુષ્ઠાન (સં કરણ)] છોકરા છોકરીને નિશાળે મૂકતી વખતે કરવામાં આવતો વિધિ **—ળિયો** પું૦ વિદ્યાર્થી

**નિશિત** વિ૦ [સં] તીક્ષ્ણ ધાર કાઢેલ

**નિશીથ** પું૦ [સં] નિશા રાત્રિ (૨) મધરાત

**નિશ્ચય** પું૦ [સં] સંકલ્પ નિર્ણય (૨) ખાતરી (૩) અ૦ નિશ્ચે નક્કી **૰પૂર્વક** અ૦ ચોક્કસ ખાતરીપૂર્વક **—યાત્મક** વિ૦ [+આત્મક] નિશ્ચયવાળું ચોક્કસ **—યી** વિ૦ નિશ્ચયવાળું

**નિશ્ચલ** [સં] **—ળ** વિ૦ અચળ સ્થિર

**નિશ્ચિત** વિ૦ [સં] નક્કી કરેલું

**નિશ્ચિત** વિ૦ [સ] ચિંતા વગરનું બેફિકર
**નિશ્ચે** અ૦+ખચીત અવશ્ય ખાતરીથી [પ]
**નિશ્ચેતન** વિ૦ [સ] ચેતન વગરનું જડ મૃત
**નિશ્ચેષ્ટ** વિ૦ [સ] નિશ્ચલ, સ્થિર (૨) બેહોશ
**નિશ્વાસ** પુ૦ ૦ન ન૦ [સ નિ શ્વાસ] નિસાસો
**નિષ** [સ] જુઓ નિસ
**નિષાદ** પુ૦ [સ] સંગીતના સાત સ્વરમાંનો
ની સ્વર (૨) ભીલ (૩) માછી (૪) ચંડાળ
**નિષિદ્ધ** વિ૦ [સ] મના કરેલું ત્યાજ્ય બાધિત
**નિષૂદન** વિ૦ [સ] નાશ કરનાર (૨) ન૦
નાશ કતલ
**નિષેધ** પુ૦ [સ] મના બાધ (૨) શાસ્ત્ર
વિહિત મનાઈ વિધિથી ઊલટું ૦ક
વિ૦ [સ] મના કરનારું ૦વાચક
વિ૦ નિષેધ કહેતું બતાવતું-સૂચવતું
૦વું સ૦ક્રિ૦ મનાઈ કરવી **-ધાત્મક**
વિ૦ [+આત્મક] નિષેધવાળું, નિષેધરૂપ
**નિષ્ક** પુ૦ [સ] સોનાનો એક પ્રાચીન સિક્કો
**નિષ્કપટ(-ટી)** વિ૦ [સ] કપટ વગરનું
**નિષ્કર્મ** વિ૦ [સ] કર્મ ન કરનારું (૨)
આળસુ નવરું (૩) કર્મો વડે નિર્લેપ
ન થનારું અનાસક્ત
**નિષ્કર્ષ** પુ૦ [સ] સાર [નિર્દોષ
**નિષ્કલંક** વિ૦ [સ] કલંકવગરનું શુદ્ધ
**નિષ્કંટક** વિ૦ [સ] કાંટા વગરનું (૨) [લા]
અડચણ વગરનું સરળ (૩) શત્રુ વગરનું
**નિષ્કંપ** વિ૦ [સ] અચળ સ્થિર કંપવગરનું
**નિષ્કામ** [સ] **-મી** વિ૦ કામના વિનાનું
(૨) ફળની ઇચ્છા વિનાનું (૩) નિઃસ્વાર્થ
**નિષ્ક્રમણ** ન૦ [સ] બહાર જવું તે
(૨) સંન્યાસ (૩) બાળકને ચોથે માસે
ઘર બહાર લાવતા કરવાનો વિધિ
**નિષ્ક્રિય** વિ૦ [સ] ક્રિયારહિત **૦તા** સ્ત્રી૦
**નિષ્ઠા** સ્ત્રી૦ [સ] શ્રદ્ધા ભક્તિ વફાદારી
(૨) આસ્થા વિશ્વાસ (૩) એકાગ્રતા
લીનતા (૪) આશય ધારણા
**નિષ્ઠુર** વિ૦ [સ] નિર્દય (૨) કઠોર
**૦તા** સ્ત્રી૦ [પ્રવીણ માણસ
**નિષ્ણાત** વિ૦ [સ] પ્રવીણ (૨) પુ૦
**નિષ્પક્ષ** વિ૦ [સ] પક્ષ વગરનું તટસ્થ
ત્રાહિત **૦પાત ૦પાતી** વિ૦ પક્ષપાત
વગરનું સમદર્શી [પ્રાપ્તિ સિદ્ધિ
**નિષ્પત્તિ** સ્ત્રી૦ [સ] સમાપ્તિ અંત (૨)
**નિષ્પન્ન** વિ૦ [સ] ઉત્પન્ન થયેલું ફલિત
(૨) સમાપ્ત થયેલું
**નિષ્પાપ** વિ૦ [સ] પાપ વગરનું
**નિષ્પ્રભ** વિ૦ [સ] તેજહીન (૨) મંદ
નિસ્તેજ [નકામું
**નિષ્પ્રયોજન** વિ૦ [સ] પ્રયોજન વગરનું
**નિષ્પ્રાણ** વિ૦ [સ] પ્રાણ વગરનું મૃત
(૨) જોર કે જુસ્સા વગરનું [લા]
**નિષ્ફલ** [સ] **-ળ** વિ૦ ફળ વગરનું (૨)
નકામું **૦તા** સ્ત્રી૦
**નિસ્** અ૦ [સ] વિનાનું, રહિત એવા
અર્થમાં નામને લગાડાતો પૂર્વગ ક્રિયા
પદોને લાગતાં તે વિયોગ નિશ્ચયતા
પૂર્ણતા ઉદ્‌ઘાટન વગેરે અર્થો બતાવે છે
સ્વરો અને ઘોષ વ્યંજનો પહેલાં તેનું રૂપ
નિર્ થાય છે અને ઊષ્માક્ષરો આગળ
નિઃ કે પછીના ઊષ્માક્ષર મુજબ નિશ્
નિસ્ થાય છે (જેમકે નિઃશબ્દ નિશ્શબ્દ
નિઃસત્ત્વ નિસ્સત્ત્વ) તથા ચ ની અને છ
પહેલાં નિશ્ થઈ જાય છે અને ક તથા
પ પહેલાં નિષ્ થઈ જાય છે (જેમ કે
નિશ્ચલ નિષ્કપટ નિષ્પન્ન)
**નિસબત** સ્ત્રી૦ [અ] નિસ્બત સંબંધ નાતો
(૨) દરકાર પરવા (૩) અ૦ બાબતે
**નિસરણી** સ્ત્રી૦ [સ નિઃશ્રેણી પ્રા નિસ્સેણિ]
સીડી
**નિસર્ગ** પુ૦ [સ] સ્વભાવ (૨) જગત સૃષ્ટિ
(૩) કુદરત **૦શક્તિ** સ્ત્રી૦ કુદરતી-મૌલિક
શક્તિ પ્રતિભા **-ર્ગોપચાર** પુ૦ કુદરતને
અનુકૂળ થઈને તથા જળ વાયુ માટી
વગેરે કુદરતી સાધનો વડે ઉપચાર કરવા
વૈદું નેચરોપથી
**નિસાતરો** પુ૦ જુઓ નિશાતરો
**નિસાસો** પુ૦ [સ નિઃશ્વાસ પ્રા નિસ્સાસ
નિસાસ] નિશ્વાસ

નિસૂદન ન૦ [સં.] જુઓ નિષૂદન
નિસ્તબ્ધ વિ૦ [સં.] સ્થિર; જડ; નિશ્ચેષ્ટ
નિસ્તાર પું૦[સં.]પાર ઊતરવું તે(૨) મોક્ષ; ઉદ્ધાર [ગુસ્સા કે છટા વગરનું
નિસ્તેજ વિ૦ [સં.] તેજહીન; ઝાંખું; ફીકું (૨)
નિસ્પંદ વિ૦ [સં.] સ્થિર (૨) પું૦ ધ્રુજારો; કંપ
નિસ્પૃહ(-હી) વિ૦ [સં.] જુઓ નિઃસ્પૃહ
નિસ્બત સ્ત્રી૦ [અ.] જુઓ નસબત
નિહાર પું૦[સં.] નીહાર; હિમ (૨) ઝાકળ (૩) મલમૂત્રાદિની ઉત્સર્ગક્રિયા
નિહારિકા સ્ત્રી૦ [સં] આકાશમાં ફરતા હવામય તેજસમૂહો (જેમાંથી ઘનાવસ્થા પામી ગ્રહો વગેરે બન્યા કહેવાય છે)
નિહાલ વિ૦ [ફા.] જુઓ ન્યાલ
નિહાળવું સ૦ક્રિ૦[સં. નિ+ભાલ્,પ્રા. નિહાલ] ધારી ધારીને જોવું
નિંદક વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] નિંદા કરનાર
નિંદવું સ૦ ક્રિ૦ [સં. નિન્દ્] નિંદા કરવી
નિંદા સ્ત્રી૦ [સં] બદગોઈ, વગોવણી. ૦ખોર વિ૦[+ફા. ખોર]નિંદા કર્યા કરનારું.૦પાત્ર વિ૦ નિંદ્ય. -હિત વિ૦ [સં.] નિંદાયેલું
નિંદ્ય વિ૦ [સં.] નિંદાને લાયક; ખરાબ
નિઃ [સં.] જુઓ નિસ્
નિઃશબ્દ વિ૦ [સં.] શબ્દ વિનાનું; શાંત (૨) (જવાબમાં) શબ્દ ન બોલતું
નિઃશસ્ત્ર વિ૦[સં.]શસ્ત્ર વિનાનું.-સ્ત્રીકરણ ન૦ નિઃશસ્ત્ર કરવું તે [વગરનું
નિઃશંક વિ૦ [સં.] શંકા વગરનું; ભય
નિઃશુલ્ક વિ૦ [સં.] શુલ્ક વગરનું
નિઃશેષ વિ૦[સં.] સંપૂર્ણ (૨) અ૦બિલકુલ
નિઃશ્વસિત વિ૦ [સં] શ્વાસ સાથે બહાર કાઢેલું (૨) ન૦ નિશ્વાસ
નિઃસત્ત્વ વિ૦[સં]સત્ત્વહીન, માલ વિનાનું
નિઃસંગ વિ૦ [સં.] એકલું; સંગવગરનું
નિઃસંતાન વિ૦ [સં] વાંઝિયું; સંતાન વગરનું
નિઃસંદેહ વિ૦ [સં] સંદેહરહિત, ચોક્કસ
નિઃસંશય વિ૦[સં.] સંશયરહિત; નિઃશંક
નિઃસીમ વિ૦ [સં] સીમારહિત, અપાર
નિઃસ્તબ્ધ વિ૦ [જુઓ નિસ્તબ્ધ] સાવ સ્તબ્ધ – નિશ્ચેષ્ટ
નિઃસ્પૃહ વિ૦ [સં.] સ્પૃહા વગરનું, નિષ્કામ. ૦તા સ્ત્રી૦. -હી વિ૦ નિઃસ્પૃહ
નિઃસ્વાર્થ [સં.], -ર્થી વિ૦ સ્વાર્થરહિત
ની પું૦ નિષાદ સ્વરની સંજ્ઞા [સંગીત]
નીક સ્ત્રી૦ [સં. નીકા] પાણી જવાનો રસ્તો
નીકર અ૦ નહિ તો
નીકળવું અ૦ક્રિ૦[જુઓ નિકાલ] (અંદરથી કે આરપાર થઈને) બહાર આવવું કે જવું (ઓરડીમાંથી) (૨) જવું; પસાર થવું (આ રસ્તે નીકળજો) (૩) વીતવું; ગુજરવું (કલાક નીકળી ગયો)(૪) પ્રગટવું; બહાર પડવું; ઝરવું (નદી, ઝરો) (૫) દેખાવું; ઉદય થવું(ચંદ્ર, સૂર્ય) (૬) છૂપું છાનું કાંઈ પણ જડવું કે હાથ લાગવું (ચોરીનો માલ) (૭) અંદરથી પેદા થવું (ગૂમડું, બળિયા) (૮) છૂટવું; મુક્તિ થવી (કેદમાંથી, દેવામાંથી) (૯) દૂર થવું (ડાઘો) (૧૦) નીવડવું, પાકવું (છોકરો ખરાબ નીકળ્યો) (૧૧) રચાઈને પ્રસિદ્ધ થવું (કાયદો, છાપું) (૧૨) ગૂં થવું, ચાલવું; ઊપડવું (વાત, ચર્ચા; અથવા રેલવે, સડક) (૧૩) તપાસતાં કે હિસાબ કરતાં જે (લેણદેણ) હોય તે જણાવું (માગતું નીકળવું, ભૂલ નીકળી) (૧૪) બીજી ક્રિયાના કૃદંત સાથે આવતાં, તે કરવાનું આરંભવું, તેને માટે બહાર પડવું એવો ભાવ બતાવે છે (જોવા નીકળવું) (૧૫) 'આવવું' 'જવું' 'પડવું' ક્રિ૦ની સહાયમાં 'નીકળી' કૃ૦ તરીકે આવતાં નીકળવાનું ઝટ ને બરોબર થવાનો ભાવ બતાવે છે
નીગળવું અ૦ક્રિ૦ [સં. નિર્ + ગલ્, પ્રા; ણિગ્ગલ] ટપકવું [દાણા આવવા
નીઘલવું, નીઘલાવું અ૦ક્રિ૦ ડૂંડાએ
નીચ વિ૦[સં] અધમ; હલકું. ૦તા સ્ત્રી૦. -ચું વિ૦ નીચે આવેલું
નીચાજોણું ન૦ નીચું જોવું પડે-લાજવાનું પડે એવી સ્થિતિ

**નીચાણ** ન૦ નીચી જગ્યા (૨) ઢોળાવ

**નીચું** વિ૦ [સ નીચ] ઠીંગુ (૨) ઓછી ઊંચાઈનું (૩) નીચ હલકું **–ચે** અ૦ હેઠે

**નીઠ** અ૦ [સર૦ પ્રા ણિટ્ઠિય (સ નિષ્ઠિત)= સ્થિર નક્કી] નક્કી

**નીડ** પું૦, ન૦ [સ] માળો (૨) ઓડ

**નીડર** વિ૦ [નિર+ડર] નિર્ભય **૦તા** સ્ત્રી૦

**નીતરવું** અ૦ક્રિ૦ [સ નિસ્+તૄ પ્રા ણિત્થર] ટપકવું (૨) કચરો નીચે ઠરી જઈ સ્વચ્છ થવું (પ્રવાહીનું)

**નીતર્યું** વિ૦ નીતરેલું સ્વચ્છ

**નીતિ** સ્ત્રી૦ [સ] ધર્મ પ્રમાણેનું આચરણ, સદાચાર(૨) આચરણના ધાર્મિક નિયમ (૩) ચાલચલગત (૪) રાજનીતિ (૫) પદ્ધતિ (૬) ધોરણ **૦જ્ઞ** વિ૦[સ] નીતિ જાણનાર **૦ધર્મ** પું૦ નીતિ અને ધર્મ (૨) ધર્મબુદ્ધિપૂર્વકની નીતિ **૦નાશ** પું૦ નીતિનો નાશ દુરાચારની અવધિ **૦મત્તા** સ્ત્રી૦ નીતિમાન હોવું તે **૦માન** વિ૦ [સ] નીતિવાળું **૦શાસ્ત્ર** ન૦[સ] આચરણના નિયમનું શાસ્ત્ર(૨) રાજનીતિશાસ્ત્ર **૦સૂત્ર** ન૦ નીતિનું સૂત્ર 'મૅક્સિમ'

**નીપજ** સ્ત્રી૦ [નીપજવું પરથી] પેદાશ **૦વું** અ૦ક્રિ૦ [સ નિષ્+પદ્ પ્રા ણિપ્પજ્જ] પેદા થવું(૨) બનવું પરિણામ આવવું(૩) લાભ થવો

**નીપનવું** અ૦ક્રિ૦ નીપજવું [પ]

**નીભવું** અ૦ક્રિ૦ નભવું ટકવું

**નીમ** પું૦ +નેમ નિયમ(૨) ભૂતપ્રેત વગેરેને અપાતો બલિ

**નીમ** વિ૦ [ફા, સર૦ સ નેમ] અડધું

**નીમડવું** અ૦ક્રિ૦ નીવડવું નક્કી થઈ પ્રકટ થવું (૨) પરાઈને રીઢું થવું સિદ્ધ થવું

**નીમવું** સ૦ક્રિ૦ [સર૦ પ્રા ણિમ ણિમે (સ નિ+મા)] કામ કે પદ ઉપર સ્થાપવું, નિયોજવું [અડધો અડધ

**નીમે** અ૦ અર્ધે ભાગે **૦નીમ** વિ૦

**નીમો** પું૦ [ફા] વરરાજાને પહેરવાનો એક જાતનો પોશાક

**નીર** ન૦ [સ] પાણી **૦ક્ષીરન્યાય** પું૦ [સ] હંસ જેમ પાણીવાળા દૂધમાંથી દૂધ પી લે છે અને પાણી રહેવા દે છે તેવો ન્યાય, સારગ્રાહી વૃત્તિ

**નીરખવું** સ૦ક્રિ૦ [સ નિરીક્ષ પ્રા ણિરક્ખ] બરાબર જોવું

**નીરજ** ન૦ [સ] જલજ, કમળ

**નીરણ** ન૦ [દે ણીરણ] નીરેલું તે–ઘાસ

**નીરદ** ન૦, પું૦ [સ] વાદળ

**નીરમ** ન૦ વહાણને પાણીમાં સરખું રાખવાને રખાતું વજન

**નીરવ** વિ૦ [સ] શાંત **૦તા** સ્ત્રી૦

**નીરવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ નીરણ] ઢોરને ઘાસ નાખવું [**૦તા** સ્ત્રી૦

**નીરસ** વિ૦ [સ] નિરસ, રસ વગરનું

**નીરો** પું૦ તાજી તાડી

**નીરોગ** વિ૦[સ] તંદુરસ્ત **૦તા, –ગિતા** સ્ત્રી૦ નીરોગીપણું તંદુરસ્તી **–ગી** વિ૦ તંદુરસ્ત

**નીલ** વિ૦ [સ] કાળું, આસમાની (૨) પું૦ એક જાતનો વાદરો (૩) મોરથુથુ (૪) ગળી (૫) રામની વાનરસેનાનો એક સેનાપતિ **૦કંઠ** પું૦ [સ] શિવ (૨) મોર (૩) ભમરો

**નીલમ** ન૦[ફા] નીલરંગનું રત્ન, નીલમણિ

**નીલમણિ** પું૦ [સ] નીલમ

**નીલવર** પું૦ ગળીની ખેતી કરાવનારો (અંગ્રેજ) જમીનદાર

**નીલું** વિ૦ નીલ રંગનું (૨) લીલું

**નીલોદ્વાહ** પું૦ [સ નીલ+ઉદ્વાહ] મરનાર પુરુષની પાછળ ગાય પરણાવવાની ક્રિયા

**નીવડવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા ણિવ્વડ(–ટ)–બનવ સિદ્ધ થવું] જુઓ નીમડવું

**નીવળ** ન૦ [પ્રા ણિવ્વલ=જુદું પડવું] દહીંમાંથી કાઢી લીધેલું પાણી

**નીવાર** પું૦ [સ] નવાર સામો

**નીવિ(–વી)** સ્ત્રી૦ [સં] સ્ત્રીઓ કમરે પહેરવાના લૂગડાને જે ગાંઠ વાળે છે તે (૨) મૂડી, ભંડોળ

**નીસરવું** અ૦ક્રિ૦[સ નિસ્ + સ પ્રા ણિસ્સર] નીકળવું નીસરાવું અ૦ક્રિ૦ (ભાવે)
**નીહાર** પુ૦ [સ] જુઓ નિહાર
**નીહારિકા** સ્ત્રી૦ જુઓ નિહારિકા
**નીગળવું** અ૦ક્રિ૦[નીગળવું]ટપકવું ઝરવું
**નીદ** સ્ત્રી૦ [સ નિદ્રા] નિદ્રા, ઊંઘ
**નીંદણ** ન૦ [ ણિંદિણી=નીંદવું તે]નીંદી નાખેલું નકામું ઘાસ
**નીંદર** સ્ત્રી૦ નીંદ ઊંઘ
**નીંદવું** સ૦ક્રિ૦[જુઓ નીંદણ] ખેતરમાથી રોપાની આસપાસનું નકામું ઘાસ ખોદી કાઢવું [મજૂરી
**નીંદામણ** ન૦, -ણી સ્ત્રી૦ નીંદવાની
**નીંભાડો** પુ૦ જુઓ નિભાડો
**નુકસાન** ન૦ [અ] બગાડ, હાનિ (૨) ગેરફાયદો ૦કર્તા (-ર્ત્તા), ૦કારક, ૦કારી વિ૦ હાનિ કરનારુ -ની સ્ત્રી૦ નુકસાન(૨)નુકસાનનુ વળતર કે ભરપાઈ (૩) વિ૦ નુકસાનવાળું
**નુકતેચીન** વિ૦[અ નુક્તહ + ફા ચીન]બીજા ના છિદ્ર શોધનારું -ની સ્ત્રી૦ એવું કામ
**નુક્તો** પુ૦ [ફા] ફારસી-અરબી લિપિમા શબ્દની ઉપર નીચે મુકાતુ ટપકું-બિંદુ (૨) કાયદો ટુચકો (૩) મુદ્દો, તર્ક
**નુસખો** પુ૦ [ફા] વૈ૦ દરદીને દવા લખી આપે તે કે તેનો કાગળ, પ્રિસ્ક્રિપ્શન
**નૂગરું** વિ૦ જુઓ નગરું
**નૂતન** વિ૦ [સ] નવું
**નૂપુર** ન૦ [સ] નેપુર, ઝાંઝર
**નૂર** ન૦ ભાડું (વહાણ, રેલગાડી વગેરેમા માલ લાવવા લઈ જવાનુ)
**નૂર** ન૦ [અ] તેજ, પ્રકાશ
**નૃ** પુ૦ [સ] નર, માણસ (સમાસમા)
**નૃત્ય** ન૦ [સ] નાચ ૦કલા (-ળા) સ્ત્રી૦નાચવાની કળા ૦કાર પું૦ નાચનાર
**નૃપ(૦તિ)** પુ૦ [સ] રાજા
**નૃપાલ** [સ], -ળ પું૦ રાજા
**નૃવંશવિદ્યા** સ્ત્રી૦માનવ જાતિઓના ગુણ ધર્મ ચર્ચતુ શાસ્ત્ર, 'એથનોલૉજી'
**નૃશંસ** વિ૦ [સ] ક્રૂર, નીચ
**નૃસિંહ** પુ૦ [સ] રાજા (૨) સિંહ જેવો પરાક્રમી માણસ (૩) નૃસિંહાવતાર -હાવતાર પુ૦ [+અવતાર] વિષ્ણુનો ચોથો અવતાર
**ને** (નેં) અ૦ અને (૨) બીજી તથા ચોથી વિભક્તિનો પ્ર ત્યય (૩) ત્રીજી કે સાતમી વિભક્તિના (સ્ત્રી૦ વગરના) નામ જોડે આવતા છઠ્ઠી વિભક્તિવાળા શબ્દનો પ્રત્યય ઉદા૦ સીતા વાલ્મિકીને આશ્રમે પહોંચ્યા' 'જુમામસ્જિદને નામે ઓળખાય છે' (૪) વાક્ય કે આજ્ઞાર્થક ક્રિ૦ને અંતે વપરાય છે ત્યારે 'આગ્રહ' 'ખરેખરપણું' એવો ભાવ ઉમેરે છે ઉદા૦ 'આવ ને' (૫) પ્રશ્નાર્થ ક્રિ૦ જોડે હકાર સૂચવે છે ઉદા૦ મે નહીં હતુ ને!'
**નેક** વિ૦ [ફા] પ્રામાણિક સાચુ, ન્યાયી (૨) નીતિમાન (૩) ધાર્મિક (૪) સ્ત્રી૦ નેકી ન્યાયીપણું (૫) પુ૦ દૈ પ્રમાણ (૬) ભાવ, દર
**નેકટાઈ** સ્ત્રી૦ [ઇં] યુરોપી પહેરવેશમા ગળે બધાતી એક પટી
**નેકનજર** સ્ત્રી૦ ચોખ્ખી દાનત
**નેકનામ(૦દાર)** વિ૦ નેકી માટે પ્રખ્યાત, ભારે પ્રખ્યાત (૨) એક માનવાચક શબ્દ કે ઇલકાબ
**નેકી** સ્ત્રી૦ [ફા] પ્રામાણિકપણુ ઈમાન દારી (૨)ભલાઈ સજ્જનતા (૩) સદાચાર (૪) (રાજા મહારાજા પધારે ત્યારે ઉચ્ચારાતા) સ્તુતિના વચનઃ છડી પોકારવી તે ૦દાર પુ૦ નેકી પોકારનાર છડીદાર
**નેગ** પું૦+સ્નેહ, સબંધ -ગિયો પુ૦ દૂત કાસદ
**નેજારા** પુ૦બ૦વ૦[અ નઝારહ]નિજારા કટાક્ષ
**નેજુ** ન૦,-જો પુ૦ [ફા] વાવટો, નિશાન (૨) બરછી (૩) ભાલો
**નેટ** અ૦ નક્કી [બારીક તપાસ
**નેટાં** ન૦બ૦વ૦, **નેટી** સ્ત્રી૦ ખણખોદ,
**નેડુ** વિ૦ [પ્રા ણિઅડ (સ નિકટ)] પાસેનુ -ડે અ૦ પાસે

નેહો પુ૰ [જુઓ નેહ] પ્રેમ (૨) નેહા
નેણુ (ને) ન૰+નયન, નેન [પ]
નેતર ન૰ એક જાતનો નેર અને તેની સોટી, વેતસ
નેતરુ ન૰ [સ નેત્ર] વલોણાનુ દોરડુ
નેતા પુ૰ [સ] આગેવાન ૰ત્રી સ્ત્રી૰ આગેવાની
નેતિ અ૰[સ]એ નહિ(૨) એ/બુબસ નહિ
નેતી સ્ત્રી૰ [સ] હઠયોગની નાક માટેની એક ક્રિયા કે તેનુ સાધન
નેત્ર ન૰ [સ] આખ –ાંજન ન૰ [સ] આખનુ આજણ –ાંબુ ન૰[સ] આસુ
નેત્રી સ્ત્રી૰ [સ] સ્ત્રીનેતા
નેન (ન) ન૰ નેણ, નયન, નેત્ર [પ.]
નેપથ્ય ન૰ [સ] રગભૂમિનો પડદો (૨) તેની પાછળનો ભાગ, જ્યા રહી નટો કપડા બદલે છે
નેપાળો પુ૰ રેચક બીવાળી એક વનસ્પતિ
નેપુર ન૰ [સ નૂપુર] ઝાઝર
નેફો પુ૰ [ફા] જેમા નાડુ ઘાલવામા આવે છે તે ચણિયા કે સુરવાલની ખોલ [નેફા વગરની નાત=કશા નિયમ કે વ્યવસ્થાના બધન વગરની નાત]
નેમ સ્ત્રી૰ નિશાન (૨) આશય, હેતુ
નેમ પુ૰ [સ] અર્ધ ભાગ
નેમિ(–મી)સ્ત્રી૰[સ] કૂવા ઉપરની ગરગડી (૨) પૈડાનો પરિઘ
નેરુ વિ૰+[જુઓ નેડુ] પાસે, નજીક
નેવ ન૰ [સ નીવ્ર, પ્રા ણિવ્વ] નળિયુ (૨) છાપરાના છેડા ઉપરના નળિયા, જેમાથી પાણી બહાર પડે છે તે (૩) તેમાથી પડતુ પાણી
નેવર ન૰ [જુઓ નેપુર] ઝાઝર
નેવવે અ૰ [નેવ+એ] નેવે, નેવાએ
નેવુ(–ઉં) વિ૰[સ નવતિ પ્રા ણ૰(–વ)ઇ]'૯૦'
નેવુ ન૰ જુઓ નેવ ['૯૯'
નેવ્યાશી(–સી)વિ૰જુઓ નવ્યાશ(–સી),
નેસ(૰ડો) પુ૰ [પ્રા ણિવસ (સ નિવેશ)] ભરવાડોએ જગલમા બાધેલા ઝૂપડાનુ ગામ (૨) ભરવાડનુ ઝૂપડુ [પામેલુ
નેસ્તનાબૂદ વિ૰ [ફા] જડમૂળથી નાશ
નેસ્તી પુ૰ [ઇ ફેન્સ્ટિ] મોદી
નેહ પુ૰ [સ સ્નેહ] પ્રેમ, વહાલ
નેહ (ને) સ્ત્રી૰ [ફા નૈ,] હુક્કાની નળી
નેળ (ને) સ્ત્રી૰ [જુઓ નળી] સાકડી ગલી – નળી (૨) હૂકાની નળી ૰ચો પુ૰ હૂકાનો મેર
નૈઋત (નૅ) વિ૰(૨) સ્ત્રી૰ જુઓ નૈઋર્ત્ય
નૈતિક વિ૰ [સ] નીતિ સબધી,–ને લગતુ (૨) નીતિવાળુ
નૈપુણ્ય ન૰ [સ] નિપુણતા
નૈમિત્તિક વિ૰[સ] ખાસ નિમિત્તને કારણે કરવાનુ કે કરેલુ (કર્મનો એક પ્રકાર) (૨) પ્રાસગિક, આગતુક (૩) ન૰ નિમિત્ત લઈને થતુ કાર્ય
નૈમિષારણ્ય ન૰ [સ] એક અરણ્યનુ નામ
નૈયત સ્ત્રી૰ [અ] દાનત, વૃત્તિ
નૈયાયિક વિ૰ [સ] ન્યાયને લગતુ (૨) પુ૰ ન્યાયશાસ્ત્ર જાણનાર
નૈયુ (નૈ) ન૰ જુઓ નહિયુ
નૈઋર્ત્ય વિ૰ [સ] પશ્ચિમ અને દક્ષિણ દિશા વચ્ચેનુ (૨) સ્ત્રી૰ એ દિશા કે ખૂણો
નૈવેદ(–દ્ય) [સ નૈવેદ્ય] ન૰ પ્રસાદ, દેવને ધરાવેલી ખાવાની વસ્તુ
નૈષધ(૰નાથ) પુ૰ [સ] નળરાજા
નૈષ્કર્મ્ય ન૰ [સ] નિષ્કર્મપણુ
નૈષ્ઠિક વિ૰ [સ] નિષ્ઠાવાળુ
નૈસર્ગિક વિ૰ [સ] કુદરતી
નોક (નો) પુ૰, સ્ત્રી૰ [ફા] અણી, છેડો (૨) ટેક, વટ, વક્કર (૩) છટા, શોભા (૪) ઘાટ, મોખરો, મુખવટો –દાર વિ૰ નોકવાળુ
નોકર (નો) પુ૰ [ફા] ચાકર(૨)સેવક ૰ડી સ્ત્રી૰ સ્ત્રી નોકર યા નોકરની સ્ત્રી ૰શાહી સ્ત્રી૰ નોકરોથી ચાલતુ–નોકરોની કુલ સત્તાવાળુ રાજતત્ર, 'બ્યુરોક્રસી' –રિયાટ(–ત) વિ૰ નોકરી કરનારુ(૨) પરાધીન –રી સ્ત્રી૰ ચાકરી, સેવા

**નોખું** (નો) વિ૰ [दे. णोक्ख] જુદું
**નોઝણું** ન૰ દોહતી વખતે ગાયને પાછલે પગે બાંધવાનું દોરડું; સેલો
**નોટ** સ્ત્રી૰ [इं.] સિક્કાને ઠેકાણે વપરાતો ચલણી કાગળ (૨) નોંધ (૩) ચિઠ્ઠી (૪) કોરા કાગળની બાંધેલી વહી,નોંધપોથી. ૰બુક સ્ત્રી૰ [इं.] કોરા કાગળની બાંધેલી વહી
**નોટિસ** સ્ત્રી૰ [इं.] ચેતવણી; પૂર્વખબર (૨) તે દેતું કાગળિયું
**નોતર** (નો') સ્ત્રી૰ નોતરેલાં મહેમાનનો સમૂહ (૨) મોસાળું લઈને આવતો મહેમાનવર્ગ [ચ.]
**નોતરવું** (નો')સ૰ક્રિ૰[सं. निमंत्र्]આમંત્રણ આપવું; બોલાવવું; આવવા કહેણ મોકલવું (સારા પ્રસંગ પર કે ભોજન ઇ૰ માટે)
**નોતરિયું** (નો') ન૰ નોતરામાં આવેલું માણસ.–યો પુ૰નોતરાં દેવાનું કામ કરનાર
**નોતરું** (નો') ન૰ [જુઓ નોતરવું] આમંત્રણ (પ્રાય જમવાનું) [વગરનું
**નોધારું** (નો') વિ૰ [ન+આધાર] આધાર
**નોબત** (નો)સ્ત્રી૰[अ.]મોટું નગારું(૨)અમુક નક્કી વખતે વગાડાતું ડંકારખાનું [લા.]
**નોમ** (નો) સ્ત્રી૰ નવમી તિથિ
**નોરતાં** (નો) ન૰બ૰વ૰[सं नवरात्र ઉપરથી] નવરાત્રિના દિવસો; આસો સુદ ૧થી ૯
**નોરો** (નો) પું૰ [જુઓ નહોરો](બ૰વ૰માં વપરાય છે) નહોરા; આજીજી
**નોળ(–ળિયો)** પું૰ [सं. नकुल; प्रा. णउल] એક નાનું ચોપગું પ્રાણી
**નોળીકર્મ** (નો) ન૰ [सं. नौलीकर्म]પેટના નળ હલાવવાની યોગની એક ક્રિયા (૨) કાંતરું [લા.] [શ્રાવણ સુદ નોમ
**નોળીનોમ** (નોમ) સ્ત્રી૰ [નોળ+ઈ+નોમ]
**નોંધ** (નો૰) સ્ત્રી૰ ટાંચણ (૨) ટિપ્પણી (૩) ચાપેલો માલ જેમાં વિગત સાથે નોંધાય છે તે ચોપડી. ૰ણી સ્ત્રી૰ નોંધવાની ક્રિયા. ૰પોથી, ૰વહી સ્ત્રી૰ નોંધ કરવાની ચોપડી. ૰વું સ૰ક્રિ૰ નોંધ કરવી
**નૌકા** સ્ત્રી૰ [सं.] હોડી. ૰બળ ન૰ નૌકાસૈન્યનું બળ. ૰સૈન્ય ન૰ દરિયાઈ લશ્કર
**નૌજવાન** પુ૰ [फा.] નવયુવક
**નૌતમ** વિ૰ [सं. नवतम] નૂતન
**નૌલી, ૰કર્મ, ૰ક્રિયા** સ્ત્રી૰ 'નોળીકર્મ'; એક યોગક્રિયા
**ન્યસ્ત** વિ૰ [सं.] ફેંકેલું (૨) ન્યાસ – થાપણ તરીકે મૂકેલું (૩) દોરેલું; ચીતરેલું
**ન્યાત** સ્ત્રી૰ [सं. ज्ञाति] નાત; જ્ઞાતિ ૰જાત સ્ત્રી૰ ન્યાત અને જાત. –તીલું વિ૰ ન્યાતનું (૨) ન૰ ન્યાતનું માણસ
**ન્યાય** પું૰[सं.] ઇનસાફ, ખરું ખોટું તપાસીને ફેંસલો કરવો તે (૨) યોગ્યતા; વાજબીપણું (૩) ધારો, રિવાજ (૪) દૃષ્ટાંત, કહેવત. ઉદા૰ કાકતાલીયન્યાય (૫) પ્રમાણ દ્વારા વસ્તુની પરીક્ષા (૫) ન્યાયશાસ્ત્ર – દર્શન. ૰ખાતું ન૰ ઇન્સાફખાતું. ૰દર્શન ન૰ ષડ્દર્શનમાંનું એક; ગૌતમ ઋષિએ પ્રવર્તાવેલું પ્રમાણશાસ્ત્ર. ૰મંદિર ન૰ અદાલત, કચેરી; 'હાઈકોર્ટ'. –યાધીશ પું૰[सं.] ન્યાય આપનાર અમલદાર; જજ. –યાધીશી સ્ત્રી૰ ન્યાયમંદિર. –યાસન ન૰ [सं.] ન્યાયાધીશને બેસવાનું સ્થાન. –યી, –ય્ય વિ૰ [सं.] બરાબર ન્યાય આપે એવું (૨) વાજબી; ન્યાય પુરઃસર
**ન્યારું** વિ૰ જુદું (૨) અજાયબ
**ન્યાલ** વિ૰ નિહાલ, કૃતાર્થ (૨) પૈસાદાર
**ન્યાળવું** (ન્યા')સ૰ક્રિ૰જુઓ નિહાળવું[પ.]
**ન્યાસ** પુ૰ [सं.] મૂકવું તે (૨) ચિહ્ન (૩) વિશ્વાસ ઉપર સાચવવા આપવું તે; થાપણ (૪) ત્યાગ (૫) મંત્ર અને વિધિ સહિત શરીરનાં જુદાં જુદાં અંગોને દેવતાઓને સોંપવાં તે–એક ધર્મવિધિ
**ન્યૂન** વિ૰ [सं.] ઓછું; ઊણું (૨) સ્ત્રી૰ ન્યૂનતા [પ.]. ૰તા સ્ત્રી૰
**ન્યૂનાધિક** વિ૰ [सं] ઓછુંવત્તું
**ન્યૂસપેપર** ન૰ [इं.] વર્તમાનપત્ર; છાપું
**ન્યોછાવર** વિ૰[हिं] કુરબાન કરેલું; ખેરાત (૨) ન૰ (પુષ્ટિમાર્ગમાં) ભેટ

# પ

**પ** પું૰ [સં] પવર્ગનો ઓષ્ઠ્ય વ્યંજન (૨) સંગીતમાં પંચમ સ્વરની સંજ્ઞા (૩) ઉપપદ સમાસમાં 'પા'નો આદેશ. જેમ કે મધુપ, ભૂપ(૪)સ્ત્રી૰ [સં त्व, પ્રા प्प, प] વિશેષણ પરથી ભાવવાચક નામ બનાવતો પ્રત્યય ઉદા૰ મોટપ ઊણપ

**પકડ** સ્ત્રી૰ પકડવું તે(૨)પકડવાની શક્તિ કે તેનો લાગ કે દાવ(૩)પકડવાનું એક ઓજાર

**પકડવું** સ૰ક્રિ૰ ઝાલવું, ગ્રહવું (૨) ધારણ કરવું ધરી રાખવું (૨ ગ) (૩) નાસતું કે છટકી જતું રોકવું (૪) ખોળી કાઢીને હાથ કરવું (ભૂલ) (૫) આલંબન કરવું મનથી પામવું (અર્થ, વાત) (૬) કેદ કરવું

**પકવવું** સ૰ક્રિ૰ [અપ૰ पक्काव, સં पच्, पक्व–પ્રા पक्क પરથી] રાંધવું (૨) માટી ઇ૰નાં વાસણને પાકું કરવા ભઠ્ઠીમાં નાખી તપાવવું (૩) પાકે એમ કરવું

**પકવાન** ન૰ જુઓ પકવાન્ન

**પકાવવું** સ૰ક્રિ૰ 'પાકવું'નું પ્રેરક, પકવવું

**પકોડી** સ્ત્રી૰ તળેલી એક વાની

**પક્કાઈ** સ્ત્રી૰ ખંધાઈ, લુચ્ચાઈ

**પક્કું** વિ૰ [સં पक्व, પ્રા पक्क] માહિતગાર, છેતરાય નહિ તેવું (૨) ખંધું (૩) પૂરેપૂરું (૪) પાકું, દૃઢ (૫) ન ભૂંસાય એવી રીતે કરેલું–ઘીથી તળીને કે દૂધથી બાંધીને

**પક્વ** વિ૰ [સં] પાકું(૨)રાંધેલું –ક્વાન્ન ન૰ [સં] તળીને બનાવેલી મીઠાઈ

**પક્ષ** પું૰ [સં] તરફેણ, બાજુ(૨)તડ, ભાગ (૩) તકરારના પક્ષની એક બાજુ (૪) પક્ષપાત (૫) પખવાડિયું (૬) સાધ્ય જેને વિષે સિદ્ધ કરવાનું હોય તે [ન્યા] (૭) સ્ત્રી૰ પાંખ ૰કાર વિ૰ (૨) પું૰ પક્ષ કરનાર ૰ઘાત પું૰ અડધા અંગનું રહી જવું તે, લકવો ૰પાત પું૰ વગ, તરફદારી ૰પાતી વિ૰ વગિયું, એકતરફી ૰ક્ષાઘાત પું૰ [સં] લકવો –ક્ષાપક્ષી સ્ત્રી૰ પક્ષ પડી જવા તે, એ બાબતની લાગણી (૨) તરફદારી, પક્ષપાત –ક્ષિણી સ્ત્રી૰[સં] પક્ષીની માદા –ક્ષી ન૰ [સં] પંખી –ક્ષીરાજ પું૰ ગરુડ

**પક્ષ્મ** ન૰ [સં] પાંપણ

**પખ** પું૰ પક્ષ, તરફેણ

**પખવાજ** સ્ત્રી૰[પ્રા.पक्खाउज्ज(સં पक्षातोद्य)] પખાજ, મૃદંગ જેવું એક વાદ્ય

**પખવાડિક** વિ૰ [જુઓ પખવાડું] પંદર દિવસે પ્રગટ થતું, પખવાડિયાનું (૨) ન૰ પંદર દિવસે પ્રસિદ્ધ થતું છાપું –યું ન૰ જુઓ પખવાડું [ગ્રા] પક્ષ

**પખવાડું** ન૰[સં पक्षवार(क)]પંદર દિવસનો

**પખાજ** સ્ત્રી૰ જુઓ પખવાજ

**પખાલ** સ્ત્રી૰ [સં પ્રક્ષાલ્ય, પ્રા पक्खाल]દૂધ વગેરે ઉપાડી લઈ સંધ્યાકાળે દેવસ્થાન ધોવું તે (૨) પખાળવું તે, પ્રક્ષાલન

**પખાલ** સ્ત્રી૰ પાણી ભરી લાવવાની ચામડાની ગૂણ કે થેલી ૰ચી,–લી પું૰ પખાલ વડે પાણી ભરી લાવનાર કે છાંટનાર

**પખાળવું** સ૰ ક્રિ૰ [સં પ્ર+ક્ષાલ્ય, પ્રા पक्खाल] પાણીથી ધોવું

**પખિયારું** ન૰['પખ' પણ ઉપરથી] ખીલી ઘાલવાનું નાકું (રેંટમાં) (૨) ચણિયારું

**પખું** ન૰ પખ પક્ષ (૨) ઓથ, તરફેણ

**પખે** અ૰ [સં पक्ष, પ્રા पक्ख ઉપરથી] સિવાય, પાખે

**પગ** પું૰ [દે पग्ग=પગ] પ્રાણીનો ચાલવાનો અવયવ (તે આખો કે માત્ર ચાપવું ઘૂંટણ નીચેનો ભાગ પણ 'પગ' કહેવાય છે) (૨) [લા] અવરજવર (૩) મૂળ ૰ચંપી સ્ત્રી૰ પગ દબાવવા તે ૰તોડ સ્ત્રી૰ નકામા આંટાફેરા

**પગથાર** પું૰ [પ્રા पत्थार (સં प्रस्तार)]

(સીડીનાં) થોડાં પગથિયાં પછી આવતું પહોળું પગથિયું
**પગથિયું** ન૦ ચડવા ઊતરવા માટે કે સીડીમાં પગ માંડવા જોગી કરાતી રચના
**પગથી** સ્ત્રી૦ જુઓ પગરવટ (૨) માર્ગની બાજુએ રાહદારી માટે રાખેલો રસ્તો; 'ફૂટપાથ'
**પગદંડી** સ્ત્રી૦ [પગ + દે. દંડય] પગથી; કેડી
**પગપાળું** વિ૦ [પગ + પળવું] પગે ચાલતું
**પગપેસારો** પું૦ [પગ + પેસવું] પગ માંડવો – ઘૂસવું તે (૨) અવરજવર; પરિચય; લાગવગ [લા.]
**પગભર** વિ૦ [પગ + ભેર] બીજાના આશ્રય વગર ટકી રહે તેવું
**પગર** પું૦ [સં. પ્રકર] ખળું કરવા કરેલો ડૂંડાંનો ઢગલો કે તે પર બળદ ફેરવવા તે
**પગરખું** ન૦ [પગ + રક્ષવું] ખાસડું
**પગરણ** ન૦ [સં. પ્રકરણ; પ્રા.] સારું ટાણું (૨) આરંભ [અવરજવર [લા.]
**પગરવ** પું૦ પગનો – ચાલવાનો અવાજ (૨)
**પગરવટ** સ્ત્રી૦ પગની અવરજવરથી પડેલો શેરડો (૨) પગના ઘસારાની નિશાની
**પગરસ્તો** પું૦ પગપાળા ચાલવા માટેનો રસ્તો – કેડી
**પગલાં** ન૦બ૦વ૦ દેવ, સંત ઇ૦નાં પૂજા માટેનાં પગલાં – તેનું પદક
**પગલી** સ્ત્રી૦ ['પગ' પરથી] પગલાં
**પગલુછ(–સ)ણિયું** ન૦ પગ લૂછવા બારણા પર મુકાતી કાથી કે તારની બનાવટ
**પગલું** ન૦ પગના તળિયાની છાપ-આકૃતિ (૨) ડગલું (૩) એક ધરેલું (૪) ચાપેલો ઉપાય [લા.] [માર્ગ; પુરાકી
**પગવાટ** સ્ત્રી૦ [પગ + વાટ] પગથી (૨) રસ્થળ
**પગાર** પું૦ [પો.] વેતન; દરમાયો. ૦દાર વિ૦ પગાર લઈને કામ કરનારો; પગાર ખાનાર કે મેળવનાર. ૦પત્રક ન૦ પગારની આકારણીનું પત્રક
**પગી** પું૦ ['પગ' ઉપરથી] પગલું પારખી ચોરની ભાળ કાઢનાર (૨) ચોકિયાત
**પગેરું** ન૦ ['પગ' ઉપરથી] ચોરનું પગલું
**પગેલાગણું** ન૦ [પગ + લાગવું] નમસ્કાર
**પચ** અ૦ [રવ૦] પચ એવો દબાવાનો પોચાપણાનો અવાજ. ૦ક અ૦ પચ એવા અવાજ સાથે (૨) જલદી; ઓચિંતું ૦પચ અ૦ [રવ૦] દબાવાથી પ્રવાહીનો અવાજ. ૦પચવું અ૦ ક્રિ૦ પચપચ અવાજ થવો (૨) પચપચું થવું. ૦પચું વિ૦ પચપચ થાય એવું ગદગદું. ૦રકવું અ૦ ક્રિ૦ ધાર છૂટવી. ૦રકિયું વિ૦ પચરક એવું ઢીલું. ૦રકો પું૦ પાણીની શેડ
**પચરંગ, –ગિયું, –ગી** વિ૦ પાંચ રંગવાળું (૨) વિવિધ વર્ણ કે જાતનું [પચાવવું
**પચવવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. પચ્] હજમ કરવું;
**પચવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. પચ્ ઉપરથી] હજમ થવું; જરવું (૨) અંદર સમાઈ કે ભરી જવું. ઉદા૦ પાણી બધું ત્યાં પચી ગયું (૩) અંદર મગ્ન, લીન કે ફસેલું હોવું (૪) હરામનું મળવું; નિરાતે ભોગવવાને માટે મળી જવું — પોતાનું થવું [લા.]
**પચાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'પચવું'નું પ્રેરક; પાચન કરવું (૨) [લા.] બરોબર ગ્રહણ કરી પોતાનું કરવું (૩) હરામનું લઈ લેવું, બથાવી પાડવું
**પચાસ** વિ૦ [સં. પંચાશત્; પ્રા. पचास] '૫૦'
**પચીશ(–સ)** વિ૦ [સં. पञ्चविंशति, અપ. पचीस] '૨૫'. **–શી(–સી)** સ્ત્રી૦ જુઓ પચ્ચીશી(–સી)
**પચુસણ** ન૦ + [જુઓ પર્યુષણ] પજુસણ
**પચ્ચી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. पच्चुत्त (સં. प्रत्युप्त) = જડેલું] વીંટીમાં નંગ બેસાડવાનું કાગરાવાળું ખીમણું. ૦ગર પું૦ પચ્ચી કરનાર, જડિયો
**પચ્ચીશી(–સી)** સ્ત્રી૦ પચીશી; પચીસનો સમૂહ (૨) ૨૫ વર્ષોનો સમૂહ (૩) ઉંમરનાં પહેલા ૨૫ વર્ષનો કાળ (ગધાપચીસી)
**પચ્છમ** વિ૦ [સં. पश्चिम] + પશ્ચિમ (૨) પાછળનું. ૦બુદ્ધિ, ૦બુધિયું વિ૦ જેને પાછળથી બુદ્ધિ સૂઝે તેવું
**પંછડાટ** પું૦ પછડાવું તે. **–વું** અ૦ ક્રિ૦ અફળાવું; ફટાવું

**પછવાડી** અ૰ [સ પશ્ચાત્] પછાડી, પાછળ –ડું વિ૰ છેવાડું (૨) ન૰ પાછળનો ભાગ, પૂઠ (૩) કેડો. –ડે અ૰ પાછળ, પૂઠે, છેડે
**પછાટ(–ડ)** સ્ત્રી૰ પછાડવું તે, પછાડો
**પછાડવું** સ૰ ક્રિ૰ જોરથી અફાળવું પટકવું (૨) હરાવવું (જેમ કે કુસ્તીમાં)
**પછાડી** અ૰ જુઓ પછવાડી
**પછાત** વિ૰ [સ પશ્ચાત્ ઉપરથી] પાછળનું, પાછળ રહી ગયેલું (૨) અ૰ પાછળ ૰વર્ગ પું૰ સંસ્કારમાં પાછળ રહી ગયેલો લોકસમૂહ
**પછી** અ૰ [સ પશ્ચાત્] પાછળ, પાછળથી
**પછીત** સ્ત્રી૰ ઘરની પાછળની ભીંત –તિયું ન૰ પાજરીવાળા ગાડાનું પાછલું પાટિયું
**પછે** અ૰ + પછી
**પછેડી** સ્ત્રી૰ [સ પ્રચ્છદ, પ્રા પચ્છય] પિછોડી, ઓઢવાની જાડી ચાદર ૰વા વિ૰ પછેડી જેટલું (દૂર) (૨) પછેડી પલળે તેટલો (વરસાદ) –ડો પુ૰ મોટી પછેડી (૨) સંતાનના જન્મ કે લગ્ન પ્રસંગે આપવામાં આવતું કીમતી વસ્ત્ર કે અવેજ
**પજવણી** સ્ત્રી૰, –ણું ન૰ પજવવું તે, હલાકી
**પજવવું** સ૰ ક્રિ૰ ત્રાસ આપવો, હેરાન કરવું, સતાવવું [તર થવું
**પજળવું** અ૰ક્રિ૰ [પ્રા પજ્જલ=પાવું] લદબદ–
**પજુસણ** ન૰ [પ્રા પજ્જુ(–જ્જૂ)સણ] પર્યુષણ, ભગવાન મહાવીરની જયંતી સમયનું જૈન પર્વ (૨) શ્રાવણ વદ બારસથી ભાદરવા સુદ ચોથ સુધીના જૈનોના તહેવાર (બ૰ વ૰માં)
**પટ** ન૰ [સ] વસ્ત્ર (૨) પું૰ ખાના ચીતરેલું પાટિયું કે કપડું (શેતરંજ વગેરે રમવા માટે) (૩) પડદો (૪) નદીની પહોળાઈ (૫) વિસ્તાર (૬) સાંકડો અને લાંબો પટો (જમીનનો) (૭) ચીતરવા માટેનું પાટિયું કે કપડું, ફલક
**પટ** પું૰ [સ પુટ] પાસ, પુટ (૨) પાસ, અસર
**પટ** અ૰ [રવ૰] ઝટ
**પટકવું** સ૰ક્રિ૰ પછાડવું કે ફેંકવું
**પટકૂળ** ન૰ [સ પટ્ટકૂલ] રેશમી વસ્ત્ર, ઊંચી જાતનું સુંદર વસ્ત્ર
**પટકો** પુ૰ [સ પટ્ટ] લૂગડાનો ટૂકડો કટ• (૨) ફેંટો (૩) કાછો
**પટણી** વિ૰ [સ પત્તન, પ્રા પટ્ટણ પરથી] પાટણ ગામનું (૨) પું૰ એક અટક
**પટપટ** અ૰ [રવ૰] જલદી (૨) સ્ત્રી૰ બોલબોલ કરવું તે ૰વું સ૰ક્રિ૰ પટપટ કરવી –ટાટ(–રો) પુ૰ પટપટ કરવી તે (૨) પંપાળવું તે –ટાવવું સ૰ક્રિ૰ પંપાળવું હલાવવું (પૂછડી) –ટિયું વિ૰ લવરીખોર (૨) ન૰ લાકડાનું રમકડું (૩) ઢળ્યમનું ટપટપિયું [મુખ્ય રાણી
**પટરાણી** સ્ત્રી૰ [સ પટ્ટ+રાજ્ઞી] રાજાની
**પટલ** પુ૰ [સ] પડદો, ઢાંકણ (૨) આંખનું પડ (૩) ટોળું, જથ્થો
**પટલ** પુ૰ [દ પટ્ટઇલ્લ] જુઓ પટેલ –લાઈ સ્ત્રી૰ પટેલનો અધિકાર, કે કામ પટેલાઈ –લાણી સ્ત્રી૰ પટેલની સ્ત્રી
**પટવારી** પુ૰ [હિ] તલાટી (૨) એક અટક
**પટવો** પું૰ રેશમની દોરીઓની ગૂંથણીનું અને સોનારૂપાના દાગીનાને ગાંઠવાનું કામ કરનારો
**પટહ** પુ૰ [સ] પડઘમ (૨) નગારી
**પટંતર** ન૰, –રો પું૰ [સ પટ+અંતર] અંતરપટ (૨) જુદાઈ
**પટા** પુ૰ બ૰ વ૰ [મ પટા=એક જાતની તલવાર] તરવાર કે લાકડીના દાવ
**પટાઉ** વિ૰ પટાવી–ફોસલાવી જાય એવું
**પટાક** અ૰ [રવ૰] પટ (૨) તરત
**પટાટો** પુ૰ [સર૰ ઇ પોટેટો] બટાકો
**પટાદાર** વિ૰ [પટો+દાર] ચટાપટાવાળું (૨) પુ૰ પટેથી–અમુક વર્ષની બાંધણીથી (જમીન ઇ૰) રાખનાર (૩) જમીનદાર (૪) પટાવાળો [જલદી, પટોપટ
**પટાપટ** અ૰ [રવ૰] એક પછી એક
**પટાબાજ** વિ૰ પટા ખેલી જાણનાર –જી સ્ત્રી૰ પટાબાજપણું (૨) દાવપેચ
**પટામણી** સ્ત્રી૰ [જુઓ પટાવવું] ફોસલામણી –ણું વિ૰ ફોસલાવનારું (૨) ન૰ પટામણી
**પટારી** સ્ત્રી૰ [સ પટક, પિટક] પેટી –રો પુ૰ મોટી પેટી

**પટાવત** પું૦ રાજસેવા બજાવવા બદલ ગામગરાસનો પટો ધરાવનાર–ભોગવનાર

**પટાવવું** સ૦ ક્રિ૦ ફોસલાવવું; યુક્તિ-પ્રયુક્તિથી સમજાવી લેવું–મનાવવું

**પટાવાળો** પું૦ [પટ્ટો + વાળો] નોકર; ચપરાસી [દાર વાળના પટા

**પટિયાં** ન૦બ૦વ૦ ઓળીને પાડેલા સફાઈ-

**પટી** સ્ત્રી૦[પ્રા. પટ્ટી (સ. પટ્ટ)] પાતળી વસ્તુનો ચીપ જેવો લાંબો કટકો (૨) ગડગૂમડ કે કાગળ પર ચોડવાનો નાનો ટુકડો(૩) કેટલીક ક્રિયાના સૂચક નામ સાથે સમાસમાં આવતાં, તે 'વારંવાર' 'સતત' કે વધારેપડતી કરવી એવો અર્થ ઊભો કરે છેઃ ગોખણપટ્ટી; રખડપટ્ટી; હજામપટ્ટી

**પટુ** વિ૦ [સ.] ચાલાક. ૦ડું વિ૦ મીઠું મીઠું બોલી રંજિત કરનાર; પટાઉ. ૦તા સ્ત્રી૦, ૦ત્વ ન૦ ચાલાકી; હોશિયારી

**પટેલ** પું૦ [દે. પટ્ટઉલ્લ] અમુક જથાનો કે સઘનો વડો (૨) ગામનો મુખી (૩) પાટીદાર (૪) જમાઈ [ચ.] (૫) એક અટક. –લાઈ સ્ત્રી૦ પટલાઈ. –લિયો પું૦ પટેલ ૧, ૨, ૩, જુઓ

**પટો** પું૦ [સ. પટ્ટ] સનદ; દસ્તાવેજ (૨) લૂગડાનો કે ચામડાનો (કે બીજા કશાનો) લાંબો ચીરો (૩) કમરબંધ (૪) રંગનો પહોળો લીટો (૫) ચપરાસની નિશાની તરીકે રાખવાનો પટો

**પટોપટ** અ૦ [રવ૦] પટાપટ, ઝટ ઝટ

**પટોળી** સ્ત્રી૦, –ળું ન૦ [સ. પટોલ] એક જાતનું રેશમી કપડું [વિ૦ મુખ્ય

**પટ્ટ** ન૦ [સ.] રાજગાદી; સિંહાસન (૨)

**પટ્ટણ(–ન)** ન૦ [સ. પટ્ટન] શહેર; પત્તન

**પટ્ટાભિષેક** પુ૦ [સ] રાજ્યાભિષેક

**પટ્ટી** સ્ત્રી૦ જુઓ પટી [૦પાડવી=સમજાવીને કામ કાઢવું–લાભ સાધવો]

**પટ્ટિ(–ટ્ટી)શ(–સ)** ન૦ [સ] એક જાતનું પ્રાચીન હથિયાર

**પટ્ટુ** પુ૦; ન૦ ઊનનું એક વસ્ત્ર

**પટ્ટો** પુ૦ જુઓ પટો

**પઠન** ન૦ [સ.] ભણતર

**પઠવું** અ૦ક્રિ૦ [સ. પઠ્] પાઠ કરવો, વાંચવું

**પઠાણ** પુ૦[મ. પૃષ્ઠ, પ્રા. પટ્ઠ=પીઠ] વહાણની પીઠ (૨) નમતાં પીઢિયાને ટેકો દેવા આડો નખાતો મોભ

**પઠાણ** પુ૦ [પ્રા. પટ્ઠ (સ. પ્રષ્ટ)=અગ્રગામી; મુખિયો, નિપુણ] ખલાસીઓનો નાયક

**પઠાણ** પુ૦ [પશ્તો પુખ્તાન=પશ્તો ભાષા બોલનાર] એ નામની મુસલમાન જાતનો આદમી. –ણી વિ૦ પઠાણને લગતુ (૨) આકરું (વ્યાજ) [લા ]

**પઠિત** વિ૦ [સ ] પઠાયેલું; પઢાયેલું

**પડે(૦મ)** અ૦ + જુઓ પેઠે [પ ]

**પઠ્ઠું** વિ૦[સ. પુષ્ટ, પ્રા. પુટ્ઠ] અલમસ્ત; પહેલ-વાન; પરિપુષ્ટ

**પડ** ન૦ [પ્રા. પડ (સ. પટ)] થર (૨) ઢાંકણ; આચ્છાદન (૩) ગડી (૪) પડિયુ

**પડ** [સ. પ્રતિ; પ્રા. પડિ] 'પ્રતિ'ના અર્થમાં આવતો ઉપસર્ગ. ઉદા૦ પડતર

**પડઉત્તર** પુ૦, ન૦ [પ્રા. પડિઉત્તર; (સ. પ્રત્યુત્તર) પ્રત્યુત્તર, જવાબનો જવાબ

**પડકાર** પુ૦ [પ્રા. પડિઆર, (સ. પ્રતિકાર)] મોટેથી સંબોધન (૨) આહ્વાન. ૦વું સ૦ક્રિ૦ પડકાર કરવો; સામે આવી જવાનું કહેવું, પ્રેરવું, ઉશ્કેરવું. –રો પું૦ પડકાર [(૩) મદદ

**પડખું** ન૦ [જુઓ પખું] પાસુ (૨) પક્ષ

**પડગી** સ્ત્રી૦ વાસણની કે લાકડાની બેસણી (૨) છોડ કે વૃક્ષના મૂળની ફરતે કરેલી પાળ કે ઓટલી .

**પડઘમ** સ્ત્રી૦ ઢોલ જેવું વાદ્ય

**પડઘી** સ્ત્રી૦ જુઓ પડગી [પ્રતિરોષ

**પડઘી** સ્ત્રી૦, ૦ઘો પુ૦ સામો અવાજ;

**પડછંદ(–દો)** પુ૦ [સ. પ્રતિચ્છંદ] પડઘો

**પડછાયો** પુ૦[પ્રા પડિચ્છાયા(સ.પ્રતિચ્છાયા)] ઓળો (૨) પ્રતિબિંબ

**પડછું** ન૦ [સ. પ્રતિચ્છદન] શેરડીની ટોચ ઉપરનું આચ્છાદન

પડછો પું૦ [સ. प्रति छद, પ્રા प्रडिच्छंद] પડછાયો (૨) સરખામણી
પડછભ સ્ત્રી૦[પ્ર प्रतिजिह्वा]ગળામાં લટકતી નાની જીભ, 'ઉલ્વા'
પડતર વિ૦ ['પડવુ' ઉપરથી] નફો ચડાવ્યા વિનાનુ (૨) ખેડયા વિનાનુ (૩) વેચાયા વગર પડી રહેલુ (૪) ખુલ્લુ ઇમારત વિનાનુ
પડતી સ્ત્રી૦ પતન, અવદશા (૨) વિ૦ સ્ત્રી૦ પડતુ
પડતું વિ૦ 'પડવુ'નુ વ૦કૃ૦ (૨) નબળુ (પડતી દશા) (૩) 'તે તરફ જવુ–મૂકવુ' એ અર્થમા શબ્દની સાથે (પીળાશ પડતુ) (૪) ન૦ ભૂસકો
પડથાર પુ૦પગથાર (૨) છાબ ઘ ઓયતળિયું
પડદી સ્ત્રી૦ નાનો પડદો (૨) બિલ્લાનો કે પાટિયાનો આતરો
પડદેનશીન વિ૦ જુઓ પર્દેનશીન
પડદો પુ૦ [જુઓ પરદો] આતરો (૨) કાનનો ઢોલ (૩) ઓઝલ (૪) તતુવાદ્ય પર સ્વરોના સ્થાન બતાવવા બંધાતો આતરો
પડપડ અ૦ [રવ૦] જ્વું અ૦ક્રિ૦ પડપડ અવાજ કરવો –ડાટ પુ૦ પડપડ અવાજ (૨) પપડાટ –ડિયાં ન૦બ૦વ૦ પાતળા ઝાડાથી થતો અવાજ. –ડી સ્ત્રી૦ દોટ
પડપુ ન૦[પડ ઉપરથી]અત્યત શુષ્ક પદાર્થ
પડપૂછ સ્ત્રી૦ [સ प्रतिपृच्छा,પ્રા पडिपुच्छा] પૂછપરછ
પડભીંત સ્ત્રી૦ [પડ+ભીત] એક ભીત ચણીને અતર મૂકી ચણેલી બીજી ભીંત –તિયુ ન૦ આગળ ભીંત ચણી લઈ પાછળ રાખેલો ગુપ્ત ખડ (૨) સચ (૩) વિ૦ ભીત અને પાણી તળી વચ્ચેના ગાળાનુ
પડવાયો પુ૦ [સં प्रतिपाद પ્રા पडिपाय] પાયા તળે મૂકવાનો લાકડાનો કકડો
પડવું અ૦ક્રિ૦ [સ पत्, પ્રા पड]પતન થવુ, નીચે ગરવુ કે ગબડવુ – ગતિ થવી (૨)જવુ, પગલુ(રસ્તે પડવુ)(૩)થવુ, બનવુ,નીપજવુ (સમજ, દુ ખ, ટાઢ) (૪) મુકામ કરવો, પડાવ નાખવો, ઊતરવુ(૫) નાખા થવુ, સૂવુ (૬) કિંમત બેસવી, મૂલ્ય હોવુ, વ્યાજ કે ભાડુ હોવુ (૭) લાગવુ, પ્રતીત થવુ, અનુભવમા આવવુ (તગ, ઢીલુ, વાયડુ, ગરમ ઓછુંવત્તુ ઇ૦ પડવુ) (૮) કશામા પેદા થવુ, નીપજવુ (જીવાત) (૯) –મા મડવુ–તલ્લીન થવુ (૧૦) ભ્રષ્ટ થવુ, પતિત થવુ (૧૧) હારવુ, જિતાવું, યુદ્ધના મરવુ (કિલ્લો, યોદ્ધો) (૧૨) હાજરીની ગણતરીમાથી રહી જવુ, ગેરહાજરી ગણાવી (દિવસ પડવો) (૧૩) અન્ય ક્રિયાપદના સામાન્ય કૃદના રૂપ જોડે લાગતા આવશ્યકતા, લાચારી કે ફરજનો ભાવ ઉમેરે છે ઉદા૦ જવુ પડશે અથવા તેના અ૦ કૃ૦ જોડે લાગતા અણધાર્યાપણાનો ભાવ દર્શાવે છે ઉદા૦ તે જઈ પડયો અથવા તે ક્રિયા બરોબર થઈ જવાનો ભાવ બતાવે છે ઉદા૦ બેસી પડવુ
પડવૈયો પું૦ જુઓ પડવાયો
પડવો પુ૦ [સ प्रतिपद्, પ્રા पडिवई–या] પખવાડિયાની પહેલી તિથિ, પ્રતિપદા
પડસાળ સ્ત્રી૦ [પ્રા. पडिसाल (સ प्रतिशाला)] ઘરનો આગલો ખડ
પડહ પુ૦ [પ્રા]+ જુઓ પગ્ગ
પડળ ન૦ [સ पटल, પ્રા पडल] આખને છાવરી લેતુ પડ, છારી
પડા પુ૦બ૦વ૦ થાપા, ટાંચા
પડાઉ વિ૦ પડાવી લીધેલુ (૨) વેચાયા વગર પડી રહેલુ
પડાક અ૦ [રવ૦] એકદમ, પટાક
પડાદાર પુ૦ [પડો + દાર] દાળ પીટનાર
પડાપડ(–ડી)સ્ત્રી૦ ['પડવુ'ઉપરથી]સ્પર્ધાથી ધસવુ તે, ઉપરાઉપરી પડવુ તે
પડાવ પુ૦ ['પડવુ' ઉપરથી] મુકામ છાવણી
પડાવવું સ૦ક્રિ૦ 'પડવુ' 'પાડવુ'નુ પ્રેરક (૨) ઝૂટવી–છીનવી લેવુ [એક
પડાળ ન૦, સ્ત્રી૦છાપરાના બે ઢોળાવમાંનો
પડાળી સ્ત્રી૦ [દે पडाली] અડાળી
પડિયાળુ વિ૦ [ પડવુ' ઉપરથી] પડતર
પડિયું ન૦ ['પડ' ઉપરથી] પડીનું પડ

**પડિયો** પું૰ [સં. પુટ; પ્રા. પુડ પાત્ર] પાંદડાનો વાટકો; દડિયો
**પડી** સ્ત્રી૰ પડો–ટોલ
**પડી** સ્ત્રી૰[જુઓ પડીકી] નાનું પડીકું. ૦કી સ્ત્રી૰ પડી; નાનું પડીકું (૨) દવાની પડી–નાનું પડીકું. ૦કું ન૰ વસ્તુને પાન કે કાગળમાં લપેટીને ઝીણી પોટકી જેવું કરેલું બાંધણ (૨) દવાની પડીકી
**પડીદાર** પું૰ [પડી + દાર] પડી-ઢોલ પીટનાર
**પડીપથારી** સ્ત્રી૰ પડ્યોપાથર્યો વાસ કે પડાવ; ધામો
**પડો** પું૰[સં. પુટ, પ્રા. પુડ,] મોટું પડીકું કે ઝૂડો
**પડો** પું૰[સં. પટહ; પ્રા. પડહ] ઢોલ (૨) ઢંઢેરો
**પડોશ** પું૰ જુઓ પાડોશ. ૦ણ સ્ત્રી૰ જુઓ પાડોશણ. –શી પું૰ જુઓ પાડોશી
**પડ્યુંપાથર્યું** વિ૰ ધામો નાંખીને પડેલું; નિરાંત કરીને રહેલું [હારજ્ઞાનશૂન્ય
**પઢતમૂર્ખ** વિ૰ ભણેલું પણ મૂર્ખ–વ્યવ-
**પઢવું** સ૰ક્રિ૰ [સં. પઠ્; પ્રા. પઢ] ભણવું
**પઢિયાર** પું૰ [સં. પ્રતિહાર; પ્રા. પડિહાર] પ્રતિહાર (૨) એક અટક
**પણ** ન૰ [સં.] પ્રતિજ્ઞા; ટેક; વચન; નેમ (૨) શરત; હોડ(૩)પું૰ એક પ્રાચીન સિક્કો
**પણ** અ૰[સં.પુનર્ પ્રા.પુણ]પરંતુ(વિરોધવાચક ઉભયાન્વયી) (૨) વળી; ઉપરાંત; સુધ્ધાં
**પણ** ન૰જુઓ પણું. ઉદા૰ ગાંડપણ;બાળપણ
**પણઘટ** પું૰ પાણીનો ઘાટ; જળાશય
**પણછ** સ્ત્રી૰ [સં. પ્રત્યંચા] ધનુષની દોરી
**પણવ** પું૰ [સં.] નાનું નગારું
**પણી** સ્ત્રી૰ ભાજીની ઝૂડી
**–પણું** ન૰[સં. ત્વ; અપ. પ્પણ, –ણું] સામાન્ય કૃ૰ કે નામ યા વિ૰ ઉપરથી ભાવવાચક નામ બનાવનો પ્રત્યય. ઉદા૰ માણસપણું; સારાપણું; કહેવાપણું
**પણે** (પ') અ૰ પેલે ઠેકાણે [માલ–વસ્તુ
**પણ્ય** ન૰ [સં.] વેચવાની ચીજ; વેપારી
**પત** પું૰ પતિ [પ.]
**પત** સ્ત્રી૰; ન૰ ગળનો કોઠ
**પત** સ્ત્રી૰ [સં. પ્રત્યય] આબરૂ–ટેક (૨) વિશ્વાસ. [૦કરવું =ગણવું;માન રાખવું (૨) ગાંઠવું; માનવું]
**પતન** ન૰ [સં.] પડવું તે (૨) પડતી; નાશ (૩) હાર; પરાજય (૪) ભ્રષ્ટતા; અધઃપાત
**પતરવેલિયું** ન૰ [પત્ર+વેલિયું (દે.વેલ્લવિમ =ખરડેલું)] અળવીનું પાન(૨)તેનું ભજિયું
**પતરાજ(–જી)** સ્ત્રી૰ બડાઈ
**પતરાવળ(–ળી)** સ્ત્રી૰ [સં. પત્ર+આવર્ત] પત્રાવળ; પતરાળાની હાર (૨) પતરાળું
**પતરાળી** સ્ત્રી૰ પત્રાળી; પતરાવળ (૨) ભાણું; પિરસણ. –ળું ન૰ પત્રાળું; પાંદડાનો કરેલો થાળી જેવો આકાર
**પતરી** સ્ત્રી૰ [જુઓ પતરું] ધાતુનો નાનો પાતળો કકડો
**પતરું** ન૰ [સં. પત્રક] ધાતુનો પાતળો મોટો સપાટ ઘાટ (૨) મોડી કપરોટ
**પતવવું** સ૰ક્રિ૰[દે. પત્તાળ] પતે એમ કરવું
**પતવું** અ૰ક્રિ૰ [જુઓ પતવવું] અંત આવવો;ખતમ–પૂરું થવું(૨)નિકાલ થવો; તોડ આવવો (૩) ચૂકતે થવું
**પતંગ** પું૰ [સં.] પતંગિયું (૨) પું૰;સ્ત્રી૰ કનકવો. –ગિયું ન૰ ફૂદું
**પતંજલિ** પું૰ [સં.] મહાભાષ્યના લેખક કે યોગદર્શનના પ્રવર્તક ઋષિ
**પતાકડું** ન૰ [સં. પત્રક + ડું] કાગળનો નાનો ટુકડો [આવતી આડકથા
**પતાકા** સ્ત્રી૰ [સં.]નાની ધજા (૨) નાટકમાં
**પતાવટ** સ્ત્રી૰ પતાવવું તે; તોડ
**પતાવવું** સ૰ક્રિ૰ જુઓ પતવવું
**પતાસું** ન૰ખાંડની પેંડા જેવી એક બનાવટ
**પતિ** પું૰ [સં.] સ્ત્રીનો ધણી; કંથ (૨) (પ્રાયઃ સમાસમાં) સ્વામી; માલિક. ઉદા૰ પૃથ્વીપતિ (૩) ઉપરી; અધ્યક્ષ; આગેવાન
**પતિત** વિ૰ [સં.] પડેલું (૨) પાપી. ૦પાવન વિ૰ પાપીને પાવન કરનાર
**પતિપરાયણ** વિ૰સ્ત્રી૰ પતિને પરાયણ એવી
**પતિયલ** વિ૰ જુઓ પતિયું
**પતિયાર** પું૰ [પ્રા. પત્તિઆર, –વ (સં. પ્રતિ + આયત્) ઉપરથી] વિશ્વાસ (૨) ા——

**પતિયુ** વિ૦ પતના રોગવાળુ

**પતિવ્રત** ન૦ પતિભક્તિ શિયળ **–તા** વિ૦સ્ત્રી૦ (૨) સ્ત્રી૦ [સ] સતી પતિવ્રત પાળનાર સ્ત્રી

**પતીકુ** ન૦ પૈતુ કાતળી

**પતીજ** સ્ત્રી૦ [પતીજવુ' પરથી] આસર (૨) વિશ્વાસ **૦વુ** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા पत्तिज्ज (સ प्रति+इ)] પતીજ પડવી ખાતરી થવી

**પતેતી** સ્ત્રી૦ [ઝૅંદ] પારસીઓના બેસતા વર્ષનો તહેવાર

**પત્તન** ન૦ [સ] શહેર પટ્ટન

**પત્તર** સ્ત્રી૦ [પત પરથી] આબરૂ

**પત્તર** ન૦ [પ્રા पत्तल (સ पत्र)] પતરાળુ, ભાણુ (૨)ભિક્ષાપાત્ર **૦વડિયુ**, **૦વેનિયુ** ન૦ જુઓ પતરવેડિયુ

**પત્ત** ન૦ [સ पत्रक] પાદડુ (૨) કાગળનુ જડ પાન(૩)ગજીફાનુ પાનુ(૪)પોસ્ટકાર્ડ

**પત્તો** પુ૦ ઠામઠેકાણુ નામનિશાની (૨) બાતમી ભાળ ખબર

**પત્ની** સ્ત્રી૦ [સ] વહુ ધણિયાણી

**પત્ર** પુ૦ન૦ [સ] ચિઠ્ઠી કાગળ (૨) ન૦ પાદડુ (૩)છાપુ **૦ક** ન૦[સ] ટીપ–યાદીના કાગળોની નોટ રજિસ્ટર **૦કાર** પુ૦ છાપાનો તત્રી માલિક કે તેમા લખવાના ધધાવાળો, જર્નેલિસ્ટ **૦કારિત્વ** ન૦ પત્રકારનુ કામ જર્નેલિઝમ **૦લેખક** પુ૦(છાપામા)પત્ર લખનાર કારસ્પૉન્ડન્ટ' **૦લેખા** સ્ત્રી૦ [સ] સ્ત્રીઓએ કપાળે દોરેલા ચિત્ર **૦વ્યવહાર** પુ૦ કાગળ પત્ર લખવા તે કારસ્પૉન્ડન્સ' (૨) કાગળપત્રનો વહેવાર કે સબધ **–ત્રાવલિ (–લી)** સ્ત્રી૦ [સ] પત્રલેખા (૨) પત્રાળી **–ત્રાવળ(–ળી)** સ્ત્રી૦, (**–ળુ**) ન૦ પતરાવળ **–ત્રાળી** સ્ત્રી૦ જુઓ પતરાળી **–ત્રાળુ** ન૦ પતરાળુ **–ત્રિકા** સ્ત્રી૦ [સ] ચિઠ્ઠી પત્ર (૨) નાનુ છાપું **–ત્રી** સ્ત્રી૦ [સ] ખપેડી (૨) પત્રિકા (૩) વિ૦ પત્રવાળુ (સમાસમા) ઉદા૦ ખબરપત્રી

**પથ** પુ૦ [સ] રસ્તો

**પથક** ન૦ સૈનિકોની કે સ્વયસેવકોની (અમુક સખ્યાની) ટુકડી

**પથરણુ** ન૦ [સ प्रस्तरण] પાથરણુ (૨) કાણે આવનારને બેસવાનુ પાથરણુ

**પથરાટ** પુ૦ [પાથરવુ ઉપરથી] પથાર ફેલાવો **૦ણ** સ્ત્રી૦ માટી વગેરે પાથરીને કરેલી ઊચી જમીન (૨) ન૦ પાથરી મૂકેલી વસ્તુઓ **–વવુ** સ૦ક્રિ૦ **–વુ** અ૦ક્રિ૦ પાથરવુ નુ પ્રેરક ને કર્મણિ

**પથરાળ(–ળુ)** વિ૦ પથ્થરિયુ પથરાવાળુ

**પથરી** સ્ત્રી૦ [જુઓ પથ્થર] કાકરી નાનો પથ્થર (૨) અસ્ત્રા ઇ૦ની ધાર કાઢવાને માટેનો નાનો પથ્થર હોય છે તે (૩) પેશાબ કે મૂત્રમાર્ગનો એક રોગ કે તેમા થતો પથ્થર જેવો પદાર્થ

**પથરો** પુ૦ જુઓ પથ્થર (૨) [લા] જડ કે લાગણીહીન માણસ (૩) વિઘ્ન આડ ખીલી (૪) કાઈ નકામુ તુચ્છ કે નિરર્થક એવો ભાવ બતાવે ઉદા૦ તેને શું પથરા આવડે છે!

**પથાર** પુ૦ [પ્રા पयार (સ प्रस्तार)] મોટી પથારી (૨) વિસ્તાર ફેલાવો **–રી** સ્ત્રી૦ [દે पयारी] બિસ્તરો (૨) [લા] મુકામ (૩) માદગી **૦રીવશ** વિ૦ મા ગીથી ખાટલાવશ **–રો** પુ૦ જુઓ પથાર

**પથિક** પુ૦ [સ] વટેમાર્ગુ

**પથ્થર** પુ૦ [પ્રા पत्थर (સ प्रस्तर)] પથરો પાષાણ (૨) રસ્તાની લબાઈ બતાવતો કે સીમા ઇ૦ બતાવતો પથ્થર (૩) પથરો જડ કે લાગણીહીન માણસ [લા] [**૦ઉપર પાણી** શ૦પ્ર૦નકામી મહેનત કાઈ અસર ન થવી] **૦પાટી** સ્ત્રી૦ સ્લેટ પથ્થરની લખવાની પાટી **૦પેન** સ્ત્રી૦સ્લેટપરલખવાની પથ્થરની પેન **૦ફોડો** પુ૦ પથ્થર ફોડનાર મજૂર **–રિયુ** વિ૦ પથ્થરનુ બનાવેલ(૨)પથ્થર જેવુ કઠણ(૩)ન૦પથ્થરનુ વાસણ **–રિયો** પુ૦ પથ્થરનો વાડકો

**પથ્ય** વિ૦ [સ] અનુકૂળ હિતકર (૨) ન૦ પથ્ય ખોરાક (૩) કરી પરેજી

**પદ** પું૦ [સં] પગ (૨) ન૦ દરજ્જો (૩) અર્થવાળો શબ્દ [વ્યા] (૪) કવિતાની મૂળ કડી (૫) [ગ] 'ટર્મ' (૬) મૂળ, 'રૂટ' ૦ક ન૦ [સં] ચાંદ (૨) સિક્કો. ૦ચ્છેદ પું૦ [સં] વાક્યના શબ્દનો વર્ગ જ્હેવો તે (૨) પદનુ વ્યાકરણ ૦ચ્યુત વિ૦ [સં] પદભ્રષ્ટ ૦પાઠ પું૦ [સં] (વેદના) પદો છૂટા પાડીને અન્વય કરવો તે ૦બંધ પું૦ [સં] પદોમા સળંગ કાવ્યની રચના ૦ભ્રષ્ટ વિ૦ પદ પરથી–અધિકારથી દૂર થયેલુ

**પદર** પું૦પાલવ લૂગડાનો છેડો(૨)સ્રી૦શરણ [લા.] [પદરનું રા૦પ્ર૦પોતાનુ,ગાઠનુ(ધન)]

**પદરજ** સ્રી૦ પગની ધૂળ

**પદલાલિત્ય** ન૦ [સં.] કવિતામા પદો કે શબ્દોનુ લાલિત્ય–માધુર્ય

**પદવિ(–વી)** સ્રી૦ [સં] દરજ્જો(૨)ઉપાધિ, ઇલકાબ ૦દાનસમારંભ પું૦ પદવી આપવાની વિધિ તેનો ઉત્સવ, 'કૉન્વોકેશન'. ૦ધર, ૦ધારી વિ૦ પદવી ધારણ કરનાર

**પદાક્રાંત** વિ૦ [સં] જીતેલુ, જેર કરેલુ

**પદાતિ(–તી)** પું૦ [સં] પગપાળો (૨) પાયદળનો સિપાઈ

**પદારથ** પું૦ [સં પદાર્થ] પદાર્થ [પ]

**પદાર્થ** પું૦ [સં] શબ્દાર્થ (૨) ચીજ;વસ્તુ (૩) તત્ત્વ ૦પાઠ પું૦ પ્રત્યક્ષ પદાર્થ દ્વારા બોધ ૦વિજ્ઞાન ન૦ ભૌતિક પદાર્થના ગુણધર્મની મીમાંસા કરતુ શાસ્ત્ર, 'ફિઝિક્સ' [સગ્રહ

**પદાવલિ(–લી)** સ્રી૦ [સં] પદો–કાવ્યોનો

**પંડાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'પાડવુ'નુ પ્રેરક (૨) [લા] કૂસ કાઢવી, પદેડવુ (૩) જબરદસ્તીથી કઢાવવુ–મેળવવુ, લઈ લેવુ

**પદી** ન૦ [સં] અનેક પદો મળીને બનતી રકમ, 'એક્સ્પ્રેશન' [ગ]

**–પદું** ન૦ [સં પદ] પદ, કામ (પ્રાય સમાસમા). જેમ કે, ગોરપદુ

**પદે(–દો)ડવું** સ૦ક્રિ૦ ખદેડવુ, ખૂબ થાકી જાય ત્યાસુધી દોડાવવુ (૨) (ગમે તેમ — બગડે ત્યા સુધી) ખૂબ વાપરવુ કે કામમા લેવુ

**પદ્ધત** સ્રી૦ પદ્ધતિ, રીત

**પદ્ધતિ** સ્રી૦ [સં] રીત (૨) કોઈ પણ કામ કરવાની વ્યવસ્થિત કે શાસ્ત્રશુદ્ધ રીત અથવા ક્રમ કે તે નિરૂપતો ગ્રંથ. ૦સર અ૦ પદ્ધતિ પ્રમાણે, બરોબર રીતસર

**પદ્મ** ન૦ [સં]કમળ, રાતુ કમળ(૨)હાથીની સૂંઢ અને કુભસ્થળ ઉપરની રંગદાર છાટ (૩) ૯ અબજ અબજ (૪) વિષ્ણુનુ એક આયુધ (૫) શરીરના ષટ્ ચક્રોમાનુ એક (૬) આગળીના ટેરવા કે પગના તળિયાં ઉપરનુ એક સામુદ્રિક ચિહ્ન–આકૃતિ (૭)નાગની ફેણ ઉપરનુ ચિહ્ન (૮) કુબેરના નવ નિધિઓમાંનો એક ૦જ પું૦[સં] બ્રહ્મા ૦નાભ પું૦ [સં] વિષ્ણુ. –દ્માસન ન૦ યોગના ચોરાશી આસનોમાનુ એક

**પદ્મિની** સ્રી૦ [સં]કમળનો છોડ(૨)કમળની તલાવડી (૩) કામશાસ્ત્રમા ગણાવેલા ચાર પ્રકારમાની ઉત્તમ સ્રી

**પદ્ય** ન૦ [સં] કવિતા (૨) છદોબદ્ધ શબ્દ રચના ૦બંધ પું૦ પદ્યમા કરેલી રચના –દ્યાત્મક વિ૦ પદ્યમા રચેલુ

**પધરામણી** સ્રી૦ પધારવુ કે પધરાવવુ તે(૨)ગુરુ કે આચાર્ય ઇ૦ની પધરામણી કરાવાય ત્યારે તેને અપાતી ભેટ

**પધરાવવું** સ૦ક્રિ૦ ['પધારવુ'નુ પ્રેરક] માનથી તેડી આણવુ કે પહોચાડવુ (૨) (ન ખપતી કે ન જોઈતી વસ્તુ) બીજાને બઝાડી દેવી, તેની રીતે અનિષ્ટ વસ્તુને ટાળવી કે દૂર કરવી [લા]

**પધારવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં પદ્+ધૃ] આવવુ કે જવુ (માન કે કટાક્ષમા)

**પનઘટ** પું૦ [હિં] જુઓ પણઘટ

**પનાઈ** સ્રી૦ હોડી

**પનારો** પું૦ફરજિયાત સહવાસ કે સબધમાં આવવુ પડે એવી દશા, કોઈની સાથે પાનુ પડવુ તે

**પનાઉ** સ્ત્રી૦ [ફા] રક્ષણ [પાણિયારી
**પનિયા(-હા)રી** (નિ') સ્ત્રી૦ જુઓ
**પનીર** ન૦ [ફા.] ફટીમાંથી પાણી કાઢી લઈ બનાવેલો ખાદ્ય પદાર્થ
**પનું** ન૦ કેરી વગેરેનું કરાતું ખટમધુરું પ્રવાહી – પીણું
**પનો** (નો')પુ૦[ફા પન્ના] કાપડની પહોળાઈ
**પનોતી** (ના')સ્ત્રી૦ શનિની દશા, પડતી દશા
**પનોતી** (નો) સ્ત્રી૦ ભાગ્યશાળી સ્ત્રી, જેનું એકે છોકરું મરી નથી ગયું તેવી સ્ત્રી
**પનોતું** (નો') વિ૦ શુભ, મંગળકારી (૨) સુખી, વંશવિસ્તારવાળું (૩) છોકરા વિનાનાને ઘણે વર્ષે થયેલું (સંતાન)
**'પન્નગ** પુ૦ [સ] સાપ
**પન્નું** ન૦ એક જાતનો હીરો, પાનું
**પપડાટ** પુ૦[રવ૦] પડપડાટ, (તમાખીભેર) પડપડ બોલવું તે
**પપનસ** ન૦ એક ફળ
**પપલામણ** સ્ત્રી૦ ['પપલાવવું' પરથી] લાડ, વહાલથી પંપાળવું તે(૨) આળપંપાળ[લા]
**પપલાવવું** સ૦ક્રિ૦[દે પોપ્પય=હાથ ફેરવવો] પંપાળવું કરવી, પંપાળવું
**પપળામણ** સ્ત્રી૦ પપલામણ
**પપળાવવું** સ૦ ક્રિ૦ પપલાવવું
**પપેટી** સ્ત્રી૦ જુઓ પનેતી
**પપૈયું** ન૦ [સ ,પો પાપાયા] એક ફળ **–યો** પુ૦ તેનું ઝાડ
**પપૈયો** પુ૦ [દ પપ્પાસ] બપૈયો, ચાતક
**પમરવું** અ૦ક્રિ૦ મઘમઘવું, સુવાસ પસરવી
**પમરાટ** પુ૦ મહેક, ખુશબો
**પમાડ(-વ)વું** સ૦ક્રિ૦ 'પામવું'નું પ્રેરક
**પય** ન૦ [સ] પાણી (૨) દૂધ
**પયગંબર** પુ૦ [ફા] પેગંબર, માણસ માટે ઈશ્વરનો સંદેશો લઈ આવનાર, નબી. **–રી** વિ૦ પયગંબરને લગતું (૨) પયગંબરે કહેલું (૩) સ્ત્રી૦ પયગંબરનું કામ
**પયગામ** પુ૦ [ફા] પેગામ, સંદેશો (૨) ઈશ્વરી સંદેશો
**પયોદ** પુ૦ [સ] વાદળ
**પયોધર** પુ૦ [સ] સ્તન (૨) વાદળ
**પયોધિ** પુ૦ [સ.] દરિયો
**પર** અ૦ [પ્રા परि=ઉપર] ઉપર
**પર** [સ. प्रति, परि, પ્રા परि] 'પ્રતિ', 'પરિ' તરીકેના અર્થનો તદ્ભવ ઉપસર્ગ ઉદા૦ પરબીડિયું, પરકમ્મા
**પર** વિ૦ [સ] પારકું (૨) અન્ય, બીજું (૩)દૂર,અતીત (૪) પછીનું ઉત્તર (૫) શ્રેષ્ઠ
**પર** ન૦ [ફા] પીછું
**પરકમ્મા** સ્ત્રી૦[પ્રા परिक्कमा (સ परिक्रम)] પરિક્રમણ, પ્રદક્ષિણા
**પરકાય(-યા)પ્રવેશ** પુ૦ [સ] બીજાના શરીરમાં પેસવું તે – એક સિદ્ધિ
**પરકાર** પુ૦ [ફા] વર્તુલ દોરવાનો ઓજાર
**પરકીય** વિ૦ [સ] બીજાનું પારકું. **–યા** સ્ત્રી૦ [સ] પારકાની સ્ત્રી (૨) ત્રણ પ્રકારની નાયિકાઓમાંની બીજી
**પરખ** સ્ત્રી૦ [પરખવું પરથી] પરીક્ષા **–વું** સ૦ક્રિ૦[સ परीक्ष, પ્રા परि क्ख] પારખવું પરીક્ષા કરવી(૨)ઓળખવું(પરખી કાઢવું) **–ખામણી** સ્ત્રી૦ પારખવાનું મહેનતાણું (૨) પારખવાની આવડત **–ખાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'પરખવું', 'પારખવું'નું પ્રેરક (૨) [લા] આપવું (૩) ભાળવવું (૪) સમજણ પાડવી,સમજ પડે એમ કરવું **–ખાવું** અ૦ક્રિ૦ ઓળખાવું 'પ(-પા)રખવું'નું કર્મણિ (૨) યોગ્ય વર તરીકે ગણાવું-જડવાવું[લા]
**પરગજુ** વિ૦ પરોપકારી
**પરગણું** ન૦ [ફા परगनह्] તાલુકો
**પરગામ** ન૦ બીજું ગામ **–મી** વિ૦ બીજા ગામનો રહેવાસી (૨) ત્રાહિત [લા]
**પરચૂટ(-ર)ણ** વિ૦ જાદું જાદું, કુટકળ (૨) ન૦ ખુરદો **–ણિયું** વિ૦ પરચૂરણ (૨) ખાસ મહત્ત્વનું નહિ – ફાલતુ [લા.]
**પરચો** પુ૦ પરતો, પ્રતાપ, ચમત્કાર
**પરછંડ** વિ૦ [સ प्रचंड] કદાવર, હૃષ્ટપુષ્ટ
**પરછંદો** પુ૦ [જુઓ પડછંદો] પડઘો
**પરજ** સ્ત્રી૦ [સ प्रजा ઉપરથી] પ્રજા, જાત
**પરજન** પુ૦ [સ] પારકું – સંબંધી નહિ

એવું માણસ; 'સ્વજન'થી ઊલટું તે

**પરજળવું** અ૦ક્રિ૦[સં.પ્રજ્વલ્]ચેતવું; બળવું

**પરજંક(-ગ)** પુ૦ જુઓ પર્યંક [પ]

**પરજાળવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ પ્રજાળવું]'પર-જળવું'નું પ્રેરક, સળગાવવું, બાળવું [પ.]

**પરજિયો** પુ૦ રાજિયો

**પરજીવી** વિ૦ બીજાને ભોગે, તેને આધારે રહીને જીવનાર, 'પેરેસાઈટ'

**પરઠ(૦ણ)** સ્ત્રી૦ [પરઠવું ઉપરથી] કબૂલાત, કરાર (૨) વર કે કન્યાની પહેરામણી તરીકે ઠરાવેલી રકમ

**પરઠવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા પર(-રિ)ટ્ઠવ(સં પ્રતિ, પરિ+સ્થાપય્)] સ્થાપન કરવું, નક્કી કરવું; ઠરાવવું, કરાર કરવો

**પરડ** સ્ત્રી૦ માથાફોડ (૨) લપ, પીડા

**પરડકું(-ડું)** ન૦ [દે. પરડ્ડ] સાપોલિયું

**પરડિયો, પરડો** પુ૦ બાવળની શિંગ

**પરણ** ન૦ પરણવું તે, લગ્ન (૨) પરણવાનો ઉત્સાહ—અભરખો [લા ].૦ત ન૦પરણવું તે, લગ્ન ઉદા૦ ચોથું પરણત (૨) વિ૦ પરણિયત. ૦વું સ૦ ક્રિ૦ [સં. परिणी] લગ્ન કરવું(૨)અનુકૂળ સંબંધ બાંધવો [લા ]

**પરણાયું** ન૦ શકોરું, માટીનું પ્યાલું

**પરણાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'પરણવું'નું પ્રેરક (૨) દૂધમાં પાણી ભેળવવું [લા ]

**પરણિયત** વિ૦ પરણેલું (૨) સ્ત્રી૦ પરણેતર, પત્ની

**પરણેત(૦ર)** ન૦ પરણવું તે, લગ્ન(૨) [સ્ત્રી૦ પત્ની

**પરણેયું** ન૦ જુઓ પરણાયું

**પરણ્યો** પું૦ પરણનારો, ધણી

**પરત** અ૦ પાછું

**પરતંત્ર**વિ૦[સં ]પરવશ,પરાધીન. ૦તા સ્ત્રી૦

**પરતો** પુ૦ જુઓ પરથો

**પરત્ર** અ૦ [સં] પરલોકમાં

**પરત્વે** અ૦ વિષે; સંબંધમાં

**પરથાર** પુ૦ જુઓ પડથાર

**પરદાદો** પુ૦ દાદાનો બાપ, પ્રપિતામહ

**પરદાર(-રા)** સ્ત્રી૦ [સં] પારકાની સ્ત્રી. ૦ગમન ન૦ વ્યભિચાર

**પરદુઃખ** ન૦[સં] પારકાનું દુઃખ. ૦ભંજન વિ૦ બીજાનું દુઃખ દૂર કરનાર

**પરદેશ** પુ૦ [સં] પારકો દેશ. -શી વિ૦ પારકા દેશનું

**પરદો** પું૦ [फा] જુઓ પડદો

**પરધન** ન૦ [સં.] પારકું ધન

**પરધર્મ** પુ૦[સં.] બીજાનો ધર્મ(૨)બીજો-જુદો ધર્મ, સ્વધર્મ નહિ તે. -ર્મી વિ૦ જુદો ધર્મ પાળનારું, ભિન્નધર્મી

**પરધામ** ન૦ [સં] પરમધામ (૨)પરલોક

**પરનાતીલું** વિ૦ બીજી નાતનું

**પરનાર(-રી)** સ્ત્રી૦ બીજાની સ્ત્રી

**પરનાળ** સ્ત્રી૦,-ળું ન૦ [સં પ્રણાલ]નેવાંનું પાણી ઝિલાઈને બાજુએ જવા માટે રખાતી ધાતુ કે લાકડાની નીક(૨)નદીનો ખીંટડો રાખવાની ભૂંગળી [પુરુષ

**પરપુરુષ** પુ૦ [સં] પતિ સિવાયનો બીજો

**પરપેંઠ (પેં૦)** સ્ત્રી૦પેઠ ગુમ થવાથી ફરીથી (ત્રીજી વાર) લખાયેલી હૂંડી

**પરપોટી** સ્ત્રી૦ નાનો પરપોટો. -ટો પુ૦ હવાથી પ્રવાહીમાં થતો ફુગ્ગો—બુદ્બુદ(૨) થોડા વખતમાં ફૂટી તૂટી નાશ પામી જાય તે, ક્ષણભંગુર [લા ]

**પરબ** સ્ત્રી૦ [સં પ્રપા] રસ્તામાં મુસાફરને પાણી પાવાની ધર્માદા જગા. ૦ડી સ્ત્રી૦ પંખીઓને દાણા નાખવા એક થાંભલા પર કરેલું સાર્વજનિક મકાન

**પરબાણું** ન૦ થડ બાંધવાનું આડું લાકડું

**પરબારું** અ૦ બારોબાર

**પરબિયો** પુ૦ પરબ ઉપર બેસી પાણી પાનારો, પરબવાળો

**પરબીડિયું** ન૦[સં परि + प्रा. वींट्‌ट = બીડું] (કાગળ બીડવાની) કાગળની કોથળી;લખોટો

**પરબીડો** પું૦ મોટું પરબીડિયું

**પરબ્રહ્મ** ન૦ [સં.] પરમતત્ત્વ; પરમાત્મા

**પરભવ** પુ૦ [સં] બીજો અવતાર

**પરભાતિયું** ન૦ જુઓ પ્રભાતિયું

**પરભારું(-ર્યું)** અ૦ પરબારું; બારોબાર (૨) વિ૦ બહારનું

**પરભાષા** સ્રી૦[સ]બીજી – બીજાની ભાષા
**પરભૃત** પુ૦[સ]કોયલનો નર **–તા(–તિકા)** સ્રી૦ [સ परभृता] કોયલ
**પરભોગી** વિ૦ બીજા વડે ભોગવાતુ ઉદા૦ 'ચપો પરભોગી છે
**પરમ** વિ૦ [સ] ઉત્તમ (૨) ગઈ કાલ પહેલાના કે આવતી કાલ પછીનુ **૦તત્ત્વ** ન૦ અંતિમ–શાશ્વત તત્ત્વ, બ્રહ્મ
**પરમતઅસહિષ્ણુતા** સ્રી૦ પારકાના મતને સહન કરવાની વૃત્તિ – ઉદારતા
**પરમધામ** ન૦ ઉત્તમલોક, મોક્ષ
**પરમપદ** ન૦ [સ] મોક્ષ, મુક્તિ
**પરમપુરુષ** પુ૦ [સ] પરમાત્મા
**પરમહંસ** પુ૦ [સ] સંન્યાસીઓના ચાર પ્રકારમાંથી સૌથી શ્રેષ્ઠ પ્રકાર (કુટીચક, બહૂદક, હંસ અને પરમહંસ)
**પરમાટી** સ્રી૦ [પર + માટી] માંસ [પ]
**પરમાણ** ન૦ જુઓ પરબાણ
**પરમાણુ** વિ૦ [સ प्रमाण] સાર્થક, પ્રમાણ (૨) અ૦ નિશ્ચે નક્કી **૦વુ** સ૦ક્રિ૦ [સ प्रमाणय्] પ્રમાણભૂત–સાચુ માનવુ
**પરમાણુ** પુ૦, ન૦ [સ] વધુ વિભાગ થઈ શકે નહિ તેવો ઝીણામાં ઝીણો અણુ
**પરમાણુ** ન૦ [પ્રા परिमाण]પરિમાણ, માપ
**પરમાણુ** ન૦ [સ प्रमाण] પુરાવો, દાખલો
**પરમાત્મા** પુ૦ [સ] પરમેશ્વર
**પરમાનંદ** પુ૦ [સ] પરમ–શ્રેષ્ઠ આનંદ (૨) પરબ્રહ્મ [વિ૦ પરમાર્થી
**પરમારથ** પુ૦ પરમાર્થ, પરોપકાર **–થી**
**પરમાર્થ** પુ૦ [સ] ઉત્તમ પુરુષાર્થ – મોક્ષ (૨) પરમતત્ત્વ (૩) પરોપકાર **૦બુદ્ધિ** સ્રી૦ પરમાર્થ સાધવાની બુદ્ધિ **–ર્થી** વિ૦ પરોપકારી
**પરમિટ** સ્રી૦ [इ] રજા કે પરવાનગી કે તે દેતી (સરકારી) ચિઠ્ઠી [ગોનોરિયા
**પરમિયો** પુ૦ [સ प्रमेह] એક રોગ,
**પરમેશ(–શ્વર)** પુ૦[સ]પરમાત્મા(૨)શિવ [**૦નુ માણસ** ગ૦પ્ર૦ભલો આદમી, ઓલિયો] **–શ્વરી** સ્રી૦(૨)વિ૦જુઓ ઈશ્વરી
**પરમેષ્ઠી** પુ૦ [સ] બ્રહ્મા (૨) વિષ્ણુ (૩) શિવ (૪) અર્હંત [જૈન]
**પરમોત્કર્ષ** પુ૦[સ]મોટામા મોટો અભ્યુદય
**પરરાજ્ય** ન૦[સ]બીજુ રાજ્ય(૨)વિદેશીનો અમલ [ઑબ્જેક્ટિવ
**પરલક્ષી** વિ૦ [સ] બીજાને લક્ષ કરતુ
**પરલોક** પુ૦ [સ] મૃત્યુ પછીનો સ્વર્ગ વગેરે બીજો લોક **૦વાસી** વિ૦ મરણ પામેલ મરહૂમ
**પરવડવુ** અ૦ ક્રિ૦ [સર૦ फा परवर्दन= પોષણ કરવુ] પાલવવુ, પોસાવુ
**પરવડી** સ્રી૦ જુઓ પરબડી [પરમેશ્વર
**પરવરદિગાર** પુ૦ [फा] પાલનહાર (૨)
**પરવરવુ** અ૦ ક્રિ૦ જવુ
**પરવશ** વિ૦ [સ] પરાધીન
**પરવળ** ન૦ એક શાક
**પરવા** સ્રી૦ [फा] દરકાર (૨) ગરજ
**પરવાડ** સ્રી૦ [સ परि+द वाट–वाड] ગામનો છેવાડાનો ભાગ
**પરવાનગી** સ્રી૦ [फा] રજા
**પરવાનો** પુ૦ [फा] રજાનો લેખી હુકમ લાઇસન્સ (૨) પતંગિયુ (૩) ફટ [ના]
**પરવાર** પુ૦, સ્રી૦ નવરાશ **૦વુ** અ૦ ક્રિ૦ કામ આટોપી નવરુ થવુ
**પરવાળુ** ન૦ જુઓ પ્રવાલ
**પરશુ** સ્રી૦, ન૦ [સ] કુહાડી **૦રામ** પુ૦ [સ] વિષ્ણુનો છઠ્ઠો અવતાર
**પરસાદ** પુ૦ જુઓ પ્રસાદ **–દિયુ** વિ૦ પ્રસાદ ખાવાનો ગમનો હોય તેવુ (૨) પ્રસાદ ખાવા પૂરતી જ દેવ ઉપર જેની આસ્થા હોય એવુ **–દી** સ્રી૦જુઓ પ્રસાદી
**પરસાળ** સ્રી૦ જુઓ પરસાળ
**પરસેવો** પુ૦ [સ प्रस्वेद] ચામડીના છિદ્રોમાથી નીકળતુ પાણી
**પરસ્ત** વિ૦ [फा] (સમાસમા) પૂજક ભક્ત ઉદા૦ ખુદાપરસ્ત **–સ્તી** સ્રી૦ [फा] પૂજા ભક્તિ (૨) પ્રશંસા (૩) પગચંપી ખુશામત
**પરસ્ત્રી** સ્રી૦ [સ] બીજાની સ્રી

**પરસ્પર** અ૦ [સં.] એકબીજાનો; અરસપરસ. **-રાવલંબી** વિ૦ [+અવલંબી] પરસ્પર અવલંબન રાખતું
**પરસ્મૈપદ** ન૦ [સં.] સંસ્કૃતમાં ધાતુઓના રૂપો કરવાના બે પ્રકારમાંનો એક
**પરહદ** સ્ત્રી૦ પારકી હદ
**પરહરવું** સ૦ક્રિ૦ પરિહરવું; તજવું
**પરહેજ** (૨) વિ૦ [ફા.] બંધનમાં પડેલું; કેદી (૨) કરી-પરહેજી પાળનારું (૩) સ્ત્રી૦ કરી (૪) સંયમ; નઠારાં કામોથી દૂર રહેવું તે. **-જી** સ્ત્રી૦ કેદ (૨) કરી
**પરંતુ** અ૦ [સં.] પણ
**પરંદું** ન૦ [ફા. પરંદહ] પરિંદું; પક્ષી
**પરંપરા** સ્ત્રી૦ [સં.] હાર; શ્રેણી (૨) ઘણા કાળથી ચાલતો આવેલો રિવાજ. **૦ગત** [+આગત] વિ૦ પરંપરાથી ચાલતું આવેલું
**પરા** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.] શ્રેષ્ઠ, ઉત્તમ; પર
**પરા** [સં.] સંસ્કૃત ઉપસર્ગ. નામ કે ક્રિયાને લાગતાં (૧) પાછું, ઊલટું (જેમ કે પરાગતિ; પરાજય) (૨) અતિશય, ખૂબ, છેવટનું (જેમ કે પરાક્રમ) એવા ભાવ બતાવે છે
**પરાઈ** સ્ત્રી૦ [દે. પારાઈ] ખાંડણીનો દસ્તો (૨) નરાજ
**પરાઈ** વિ૦ સ્ત્રી૦ [જુઓ 'પરાયું'] પારકી; બીજાની
**પરાકાષ્ઠા** સ્ત્રી૦ [સં.] છેવટની હદ – આખર
**પરાકોટિ(-ટી)** સ્ત્રી૦ [સં.] છેલ્લી હદ
**પરાક્રમ** ન૦ [સં.] બહાદુરી; શૂરાતન (૨) (વ્યંગમાં) અવિચારી કે ખોટા સાહસનું કામ [લા.]. **-મી** વિ૦ પરાક્રમ કરનારું
**પરાગ** પું૦ [સં.] ફૂલમાંની રજ. **૦કોશ(-ષ)** પું૦ પુંકેસરની ટોચની પરાગની થેલી
**પરાગતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] પાછા જવું તે (૨) મરણ. **૦ક** વિ૦ પાછી ગતિ કરનારું; પ્રાગતિક નહિ એવું; 'રિઍક્શનરી'
**પરાઙ્મુખ** વિ૦ [સં.] વિમુખ
**પરાજ** સ્ત્રી૦ ઊભા કાનાની મોટી થાળી
**પરાજય** પું૦ [સં.] હાર
**પરાજિત** વિ૦ [સં.] હારેલું
**પરાણી** સ્ત્રી૦ નાનો પરોણો
**પરાણે** અ૦ બળાત્કારે (૨) મહામહેનતે; માંડ માંડ
**પરાણો** પું૦ [સં. પ્રવયણ] આરવાળી લાકડી; પરોણો
**પરાત** સ્ત્રી૦ જુઓ પરાજ
**પરાત** સ્ત્રી૦ છારા ઉપરનું પાણી
**પરાત્પર** વિ૦ [સં.] પરથી પણ પર; શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ
**પરાધીન** વિ૦ [સં.] પરતંત્ર. **૦તા** સ્ત્રી૦
**પરાન્ન** ન૦ [સં.] પારકું અન્ન
**પરાપૂર્વ** પું૦ [પર + પૂર્વ] બહુ જૂનો સમય
**પરાભવ** પું૦ [સં.] પરાજય
**પરાભૂત** વિ૦ [સં.] હારેલું
**પરામર્શ** પું૦ [સં.] સ્પર્શ (૨) વિચાર
**પરાયણ** વિ૦ [સં.] એકાગ્ર; લીન (પ્રાયઃ સમાસમાં)
**પરાયું** વિ૦ [પ્રા. પરાય (સં. પરકીય)] પારકું
**પરારે** અ૦ [સં., પ્રા. પરારિ] ગયે કે આવતે ત્રીજે વર્ષ
**પરાર્થ** વિ૦ [સં.] બીજાને માટે હોય તેવું (૨) પું૦ પરોપકાર; સ્વાર્થથી ઊલટું તે
**પરાર્ધ** વિ૦ [સં.] સંખ્યાવાચનમાં છેલ્લી સંખ્યા (એકડા ઉપર સત્તર મીંડાંવાળો અંક)
**પરાવર્ત** પું૦ [સં.] વિનિમય, બદલો (૨) પરાવર્તન. **૦ન** ન૦ પાછું ફરવું તે (૨) પાછું ફેંકવું તે
**પરાવલંબન** ન૦ [સં.] પારકા ઉપર આધાર રાખવો તે
**પરાવલંબી** વિ૦ [સં.] પારકા પર આધાર રાખનારું
**પરાવિદ્યા** સ્ત્રી૦ [સં.] શ્રેષ્ઠ વિદ્યા; બ્રહ્મવિદ્યા
**પરાવૃત્ત** વિ૦ [સં.] પાછું ફરેલું (૨) કંટાળેલું; વિમુખ
**પરાશ** સ્ત્રી૦ પરાત, છારા ઉપરનું પાણી
**પરાશર** પું૦ [સં.] વ્યાસના પિતા અને પરાશરસ્મૃતિના પ્રવર્તક
**પરાસ્ત** વિ૦ [સં.] હારેલું
**પરાળ** ન૦ [સં. પલાલ] ડાંગર વગેરે અનાજનું પોચું ઘાસ – ખરસલું
**પરાંઠું** (૦) ન૦ લોઢી પર તળીને કરાતી ચોપડા જેવી એક જાતની ભાખરી

પરિ॰ [સં] એક ઉપસર્ગ 'ચારે તરફનું', 'પરિપૂર્ણ' એવો અર્થ બતાવે ઉદા॰પરિક્રમા
પરિકર પું॰ [સં] પરિજન (૨) વૃંદ, સમૂહ
પરિક્રમ પું॰ [સં] ૦ણ ન૦, -મા સ્ત્રી૦ પ્રદક્ષિણા (૨) આમતેમ ફરવું તે
પરિગ્રહ પું૦ [સં] સ્વીકાર, અંગીકાર (૨) ધન માલમત્તા વગેરેનો સંગ્રહ -હી વિ૦ પરિગ્રહવાળું
પરિઘ પું૦[સં] વર્તુળનો ઘેરાવો (૨) આગળો એ ગળ (૩) ભોગળ જેવું એક આયુધ
પરિચય પું૦ [સં] ઓળખાણ (૨) સહવાસ (૩) મહાવરો [સેવા ચાકરી
પરિચર પું૦ [સં] સેવક -ર્યા સ્ત્રી૦ [સં]
પરિચારક પું૦ [સં] સેવક
પરિચારિકા સ્ત્રી૦ [સં] દાસી
પરિચિત વિ૦ [સં] ઓળખીતું
પરિચ્છિન્ન વિ૦ [સં] મર્યાદિત(૨)વિભક્ત જુદું પાડેલું
પરિચ્છેદ પું૦ [સં] ભાગ (૨) સીમા
પરિજન પું૦, ન૦ [સં] નોકર
પરિણત વિ૦ [સં] પરિણતિ પામેલું -તિ સ્ત્રી૦ [સં] ઝૂકવું-નમવું તે (૨) જુઓ પરિણામ -મવું અ૦ક્રિ૦ [સં પરિણમ્] પરિણામ પામવું ફલિત થવું નીપજવું
પરિણામ પું૦ ન૦ [સં] અંત ફળ, નતીજો(૨)રૂપાંતર વિકાર(૩)પરિપક્વતા -મી વિ૦ [સં] પરિણમતું ફલિત, પરિણામરૂપે નીપજતું
પરિણીત વિ૦ [સં] પરણેલું
પરિતપ્ત વિ૦ [સં] પરિતાપ પામેલું
પરિતાપ પું૦ [સં] તાપ સંતાપ
પરિતૃપ્ત વિ૦ [સં] પરિતૃપ્તિ પામેલું -પ્તિ સ્ત્રી૦ સંતોષ
પરિતોષ પું૦ [સં] સંતોષ
પરિત્યક્ત વિ૦ [સં] છોડી દીધેલું ત્યજેલું
પરિત્યાગ પું૦ [સં] છોડી દેવું તે
પરિત્રાણ ન૦ [સં] સંરક્ષણ
પરિધાન ન૦ [સં] પહેરવું તે (૨) વસ્ત્ર
પરિધિ પું૦ [સં] વર્તુળનો ઘેરાવો, 'સર્કમ્ફરન્સ' (૨) સૂર્ય ચંદ્રની આસપાસ દેખાતું તેજનું કૂંડાળું (૩)ચોમેર ફરતી વાડ
પરિનિર્વાણ ન૦ [સં] મોક્ષ
પરિપક્વ વિ૦[સં]પૂરેપૂરું પાકેલું ૦તા સ્ત્રી૦
પરિપત્ર પું૦, ન૦ [સં] લાગતાવળગતાની જાણ માટે ફેરવવાનો પત્ર, સરક્યુલર
પરિપાક પું૦ [સં] પરિણામ ફળ (૨) પરિપક્વ થવું તે
પરિપાટિ(-ટી) સ્ત્રી૦ [સં] રીત રીતિ (૨) ધારો પ્રથા નિયમ (૩) ક્રમ શ્રેણી
પરિપાલન ન૦ -ના સ્ત્રી૦[સં]પાલન રક્ષણ
પરિપુષ્ટ વિ૦ [સં] સારી રીતે પોષણ-વૃદ્ધિ પામેલ -ષ્ટિ સ્ત્રી૦ [સં] પરિપુષ્ટપણું
પરિપૂર્ણ વિ૦ [સં] ભરપૂર ૦તા સ્ત્રી૦
પરિપૂર્તિ સ્ત્રી૦ [સં] પરિપૂર્ણતા
પરિપ્રશ્ન પું૦ [સં] ફરી ફરીને પૂછવું તે
પરિબળ ન૦ [સં પરિ+બલ] જોર
પરિબ્રહ્મ ન૦ [જુઓ પરબ્રહ્મ]પરમાત્મા[પ]
પરિભવ પું૦ [સં] તિરસ્કાર (૨) પરાભવ
પરિભાષા સ્ત્રી૦ [સં] કોઈ પણ શાસ્ત્રની સાંકેતિક સંજ્ઞાઓ કે શબ્દો
પરિભ્રમણ ન૦[સં] ફરવું-ટહેલવું તે ભ્રમણ (૨) ગોળ ગતિમાં ફરવું તે
પરિમલ [સં],-ળ પું૦ સુગંધ
પરિમાણ ન૦ [સં] માપ (૨) જેને લઈને વસ્તુને માપી શકાય છે તે એનું લક્ષણ-મપાઈ શકાતું તે કે તેની રીત
પરિમાર્જન ન૦ [સં] ધોવું-માંજવું તે
પરિમિત વિ૦ [સં] અલ્પ મર્યાદિત (૨) અંદાજસર, માપેલું -તિ સ્ત્રી૦ [સં] માપ તોલ (૨) સીમા મર્યાદા (૩) પેરીમીટર [ગ]
પરિમેય વિ૦ [સં] માપી શકાય તેવું, મર્યાદિત (૨) માપવા યોગ્ય (૩) ન૦ માન, મેઝિરગુડ [ગ]
પરિયું ન૦,-યો પું૦ [સં પ્રના ઉપરથી] પૂર્વજ (૨) વંશજ [રક્ષાયેલું
પરિરક્ષિત વિ૦ [સં] બધી બાજુએથી
પરિરંભ પું૦, ૦ણ ન૦ [સં] આલિંગન

**પરિવર્ત** પું૦ [સ] યુગ કે કાળનો અંત (૨) ફેરફાર ક્રાંતિ (૩) ગોળ ફરવું તે **-ર્તક** વિ૦(૨) પું૦ [સ] ફેરફાર-ક્રાંતિ કરનાર (૩) ગોળ ફરનાર કે ફેરવનાર **-ર્તન** ન૦ [સ] જુઓ પરિવર્ત **-ર્તી** વિ૦[સ]બદલાતું **-ર્ત** પું૦ [સ]પરિવર્ત
**પરિવાર** પું૦ [સ] કુટુંબકબીલો
**પરિવાહ** પું૦ [સ] છલકાઈને જવું તે (૨) વધારાનું પાણી બહાર નીકળવાનો માર્ગ
**પરિવૃત** વિ૦ [સ] વીંટાયેલું
**પરિવૃત્ત** વિ૦ [સ] ગોળ ફરેલું (૨) પાછું ફરેલું (૩) ચારે બાજુથી વીંટળાયેલું **-ત્તિ** સ્ત્રી૦ [સ] ગોળ ફરવું તે (૨) પાછા ફરવું તે (૩) વીંટળાઈ વળવું તે
**પરિવેશ(-ષ)** પું૦ [સ]તેજનું કુંડાળું હેલો
**પરિવેષ્ટન** ન૦ [સ] ઢાંકણ, આચ્છાદન
**પરિવેષ્ટિત** વિ૦[સ]વીંટળાયેલું(૨)ઢંકાયેલું
**પરિવ્રજિત** વિ૦ [સ] પરિવ્રજ્યા લીધી હોય તેવું
**પરિવ્રજ્યા** સ્ત્રી૦ [સ] સંન્યાસ
**પરિવ્રાજક** પું૦ [સ] સંન્યાસી
**પરિવ્રાજિકા** સ્ત્રી૦ [સ] સંન્યાસિની
**પરિશિષ્ટ** ન૦[સ]પુરવણી (ગ્રંથ કે લેખની) અપેન્ડિક્સ (૨) વિ૦ બાકી રહેલું
**પરિશીલન** ન૦[સ]અનુશીલન-ઊંડું સેવન
**પરિશુદ્ધ** વિ૦ [સ] પૂર્ણપણે શુદ્ધ
**પરિશેષ** વિ૦ [સ] બાકી રહેલું અવશિષ્ટ
**પરિશ્રમ** પું૦ [સ] મહેનત
**પરિષદ** સ્ત્રી૦ [સ] સભા
**પરિષહ** પું૦ [સ] જુઓ પરીષહ
**પરિષ્કાર** પું૦ [સ] અલંકાર, શણગાર (૨) સંસ્કાર [સંપૂર્ણતા
**પરિસમાપ્ત** વિ૦ [સ]સંપૂર્ણ **-પ્તિ** સ્ત્રી૦
**પરિસીમા** સ્ત્રી૦ [સ] હદ
**પરિસ્તાન** ન૦ [ફા] પરીઓનો મુલક (૨) સુંદર સ્ત્રી-પુરુષોની જમાવટ [લા]
**પરિસ્થિતિ** સ્ત્રી૦ [સ] આજુબાજુની સ્થિતિ-સંજોગ
**પરિહરવું** સ૦ક્રિ૦ [સ પરિહૃ] છોડવું તજવું
**પરિહાર** પું૦ [સ] ત્યાગ **-ર્ય** વિ૦[સ] ટાળી શકાય એવું કે ટાળવા જેવું
**પરિહાસ** પું૦ [સ] મશ્કરી
**પરિંદુ** ન૦ [જુઓ પરંદુ] પક્ષી
**પરી** સ્ત્રી૦ [ફા] પાંખોવાળી દેવતાઈ સુંદરી **૦કથા** સ્ત્રી૦ પરીઓ જેમાં આવતી હોય એવી-અદ્‌ભુત કથા
**પરીક્ષક** પું૦ [સ] પરીક્ષા કરનાર **-ણ** ન૦ [સ] પરીક્ષા
**પરીક્ષા** સ્ત્રી૦ [સ] તપાસ કસોટી **૦ર્થી** પું૦ [+ अर्थी] પરીક્ષામાં બેસનાર **-ક્ષિત** વિ૦ [સ] પારખેલું તપાસેલું (૨) પું૦ અભિમન્યુનો પુત્ર
**પરીખ** પું૦ [સ परीक्ष् ઉપરથી] જુઓ પારેખ
**પરીવાર** પું૦ [સ] પરિવાર
**પરીવાહ** પું૦ [સ] જુઓ પરિવાહ
**પરીષહ** પું૦[પ્રા परीसह] ટાઢ તડકો ભૂખ, તરસ વગેરે બાવીસ વિપત્તિઓમાંની પ્રત્યેક કે તે સહેવી તે [જૈન]
**પરુ** ન૦ [સર૦ સ पूय] પાચ ,
**પરુષ** વિ૦ [સ] કઠોર. **૦તા** સ્ત્રી૦
**પરું** વિ૦ [સ पर] અળગું [પ] (૨) અ૦ દૂર, અલગ
**પરું** ન૦ શહેર બહારનો વસવાટ ઉપનગર
**પરૂણાગત** સ્ત્રી૦[જુઓ પરોણો]મહેમાનગીરી
**પરૂણો** પું૦ [સ प्राघुणक] મહેમાન અતિથિ
**પરે** અ૦ [સ पर] પરું પરે ઠેકાણે (૨) પર ઉપર [જુઓ પરહેજ માં
**પરેજ(રે')** વિ૦ (૨) સ્ત્રી૦ **-જી** સ્ત્રી૦
**પરેડ** સ્ત્રી૦ [ઇ] કવાયત
**પરેશ** પું૦ [સ] પરમેશ્વર
**પરેશાન** વિ૦ [ફા] હેરાન (૨) વ્યાકુળ, ઉદ્વિગ્ન (૩) ધૂર્ત, બહુ ચતુર **-ની** સ્ત્રી૦ મુસીબત હેરાનગત(૨) વ્યાકુળતા ઉદ્વેગ
**પરોક્ષ** વિ૦ [સ] અપ્રત્યક્ષ ગેરહાજર
**પરોઢ (રો')** પું૦, ન૦ [સ पर्यूष प्रा पच्चूस] પ્રભાત, સવાર **-ઢિયું** ન૦ મળસકું
**પરોણાગત** સ્ત્રી૦ જુઓ પરૂણાગત
**પરોણી** સ્ત્રી૦ [જુઓ પરોણો] આરવાળી નાની લાકડી **-ણો** પું૦ મોટી પરોણી

**પરોણો** પું॰ [જુઓ પરૂણો] મહેમાન

**પરોપકાર** પું॰ [સ] પારકાનું ભલુ કરવું તે –રિતા સ્ત્રી॰ પરોપકાર કરવાનો ગુણ –રી વિ॰ [સ] પરોપકાર કરનારું

**પરોપજીવી** વિ॰ [સ] બીજાને આધારે જીવનારું

**પરોવવું** સ॰ ક્રિ॰ [સં પ્ર+વે] પ્રોવું, વેહવાળી વસ્તુને દોરા ઉપર ચડાવવી કે તેમાં દોરો ઘાલવો (૨) જોડવું લગાડવું [લા]

**પર્જન્ય** પું॰ [સ] વરસાદ [(સ) રૂપગ

**પર્ણ** ન॰ [સ] પાંદડું –કુટિ (–ટી) સ્ત્રી॰

**પર્દેનશીન** વિ॰ [ફા] પડદામાં રહેનાર

**પર્યટન** ન॰ [સ] મુસાફરી

**પર્યવસાન** ન॰ [સ] અંત –યિની વિ॰ સ્ત્રી॰, –યી વિ॰ [સ] અંતિમ, અંતવાળું

**પર્યંક** પું॰ [સ] પલંગ

**પર્યંત** પું॰ [સ] ચોગરદમ ફરતી હદ, (૨) અંત, છેવટ (૩) અ॰ સુધી, લગી

**પર્યાપ્ત** વિ॰ [સ] પૂરતું (૨) સંપૂર્ણ (૩) પ્રચુર, પુષ્કળ (૪) સમર્થ (૫) મર્યાદિત. –પ્તિ સ્ત્રી॰ [સ] પર્યાપ્તપણું

**પર્યાય** પું॰ [સ] સમાનાર્થ શબ્દ (૨) રીત, રસ્તો (૩) યુક્તિ, બહાનું (૪) પ્રકાર (૫) ક્રમ, અનુક્રમ (૬) પદાર્થનો ગુણ કે ધર્મ અથવા તજ્જન્ય પરિણામ

**પર્યાલોચન** ન॰, –ના સ્ત્રી॰ [સ] સંપૂર્ણ આલોચન, સમીક્ષા

**પર્યુપાસના** સ્ત્રી॰ [સ] સેવા

**પર્યુષણ** ન॰ [સ] જુઓ પજુસણ

**પર્યેષક** પું॰ [સ] પર્યેષણા કરનાર, શોધક. –ણ ન॰, –ણા સ્ત્રી॰ [સ] અન્વેષણ, આલોચના, તત્ત્વચિંતન

**પર્વ** ન॰ [સ] ગ્રંથનો ભાગ (૨) આઠમ, ચૌદશ, પૂનમ અને અમાસ એમાંની કોઈ પણ તિથિ (૩) પવિત્ર દિવસ (૪) તહેવાર (૫) સાંઠાનો એક ગાંઠાથી બીજા ગાંઠા સુધીનો ભાગ –ણી સ્ત્રી॰ [સ] પવિત્ર દિવસ

**પર્વત** પું॰ [સ] પહાડ

**પર્હેજ** (–જી) [ફા] જુઓ 'પરહેજ'માં

**પલ** ન॰ [સ] ચાર તોલા જેટલું માપ (૨) સ્ત્રી॰ પળ, ક્ષણ વાર

**પલક** સ્ત્રી॰ [સ] પળ, ક્ષણ

**પલક** સ્ત્રી॰ [ફા] આંખનો પલકારો –વું અ॰ ક્રિ॰ મીંચાવું ને ઊઘડવું (૨) આંખ પલકવાની જેમ ગતિ હોવી કે થવી (૩) ઝગમગ રહી રહીને પ્રકાશવું –કારો, –કો પું॰ આંખનું પલકવું તે (૨) ઝબકારો (૩) અણસારો, ઇશારો [ટુકડી

**પલટણ** (–ન) સ્ત્રી॰ [ઇ પ્લૅટૂન પો] લશ્કરની

**પલટવું** સ॰ ક્રિ॰ [પ્રા પલ્ટ્ટ] બદલવું

**પલટાપલટી** સ્ત્રી॰ ફેરફાર, ઊથલપાથલ

**પલટાવવું** સ॰ ક્રિ॰, **પલટાવું** અ॰ ક્રિ॰ 'પલટવું'નું પ્રેરક અને કર્મણિ

**પલટી** સ્ત્રી॰, –ટો પું॰ [જુઓ પલટવું] ફેરબદલી (૨) ઊથલો

**પલવટ** સ્ત્રી॰ [મ પલ્લવ] કેડ બાંધવી તે કે તેનું કપડું (જેનું ભીનો બાંધે છે) (૨) પાલવ કે નીચે લટકતો છેડો, તેને કેડે કે છાતીએ તાણી બાંધવો તે

**પલળવું** અ॰ ક્રિ॰ [જુઓ પલાળવું] ભીનું થવું (૨) પોચું થવું, પીગળવું (મન) [લા]

**પલંગ** પું॰ [સ પર્યંક પ્રા પલ્લંક] મોટો ખાટલો –ડી સ્ત્રી॰ નાનો પલંગ, ઢોલણી –પોશ ન॰ પથારી ઉપર પાથરવાનો ઓછાડ

**પલાકું** (–ખું) ન॰ આંકના પાડાનો પ્રશ્ન

**પલાણ** ન॰ [સ પર્યાણ, પ્રા પલ્લાણ, સર॰ ફા પાલાન] ઘોડાની પીઠ ઉપર નાખવાનો સામાન (૨) સવારી –વું અ॰ ક્રિ॰ સવારી કરવી (૨) ઘોડાની પીઠ ઉપર સામાન કસવો

**પલાયન** ન॰ [સ] નાસી જવું તે

**પલાયિત** વિ॰ [સ] નાઠેલું, દોડી ગયેલું

**પલાવ** પું॰ [ફા] ભાતમાં દાળ ને માંસ નાખી બનાવેલી એક વાની

**પલાશ** પું॰ [સ] ખાખરો

**પલાળવું** સ॰ ક્રિ॰ [સર॰ પ્રા પલ્લવિઅ (સ પ્લાવિત)] ભીંજવવું (૨) મન પર અસર પહોંચાડવી (૩) વશ કરવા દાઢી પલાળવી (૪) કોઈ કામ શરૂ કરવું

**પલાળિયું** ન૦ નાહતાં વખતે પલાળવા બદલાતું પંચિયું

**પલાંઠી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. पल्हत्थि(સં. पर्यस्तिका)] પગ અમુક ઢબે વાળીને ઉપર બેસવાની એક રીત. **–ઠો** પું૦ મોટી પલાંઠી

**પલિત** વિ૦ [સં.] પળિયાંવાળું

**પલીત** પું૦; ન૦ [ફા. पलीद] ભૂતપ્રેત

**પલીતો** પું૦ [ફા.; પ્રા. पलित्त (સં. प्रदीप्त)] જામગરી. [૦ચાંપવો = ઉશ્કેરવું [લા.]]

**પલેટ** પું૦; સ્ત્રી૦ [ઇં. પ્લેટ](સીવવાના સંચાથી) કપડાની પટ્ટી વાળી સાંધવી તે

**પલોટ** સ્ત્રી૦ ['પલોટવું' પરથી] અનુભવ; કેળવણી; તાલીમ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. पल्लोट्ट=પ્રવૃત્તિ કરવી] કામકાજમાં જોડી પાવરધું કરવું (૨) કેળવી સવારી લાયક કરવું (૩) ચંપી કરવી; દમાવવું

**પલ્લવ** પું૦; ન૦ [સં.] કૂંપળ (૨) પાંદડું (૩) પાલવ; છેડો. ૦ગ્રાહી વિ૦ ઉપર-ચોટિયું; ઊંડું નહિ તેવું (જ્ઞાન). **–વિત** વિ૦ [સં.] નવા પાનના ફાલથી લેલૂર થઈ રહેલું. **–વી** સ્ત્રી૦ [સં.] ચલનવલનથી કરેલા ઇશારા. ઉદા૦ કરપલ્લવી; નેત્રપલ્લવી

**પલ્લી** સ્ત્રી૦ [સં.] નાનું ગામડું

**પલ્લી** સ્ત્રી૦ માંડવી; ગરબાની કોડિયાં મૂકવાની દીવી

**પલ્લું** ન૦ [ફા.] ત્રાજવાનું એક છાબડું

**પલ્લું** ન૦ વર તરફથી કન્યાને અપાતું સ્ત્રીધન

**પવન** પું૦[સં.] વા; વહેતો વાયુ(૨)[લા.]તોર; મિજાજ (૩) શોખનો શિરસ્તો–ફૅશન. ૦ચક્કી સ્ત્રી૦ પવનથી ચાલતું ચકવાળું યંત્ર. ૦પાવડી સ્ત્રી૦ જેથી આકાશમાં ઊડી શકાય એવી જાદુઈ પાવડી. ૦વેગી વિ૦ પવન જેટલા અતિ વેગવાળું. ૦સુત પું૦ [સં.] હનુમાન (૨) ભીમ

**પવાડો** પું૦[મ. पवाडा]વીરનું પ્રશસ્તિ-કાવ્ય

**પવાત, પવાયત** સ્ત્રી૦ ['પાવું' ઉપરથી] સૂતર અને કાપડને પાવામાં આવતી કાંજી (૨) ખેતર વગેરેમાં પાણી પાવું તે

**પવાલી** સ્ત્રી૦ [જુઓ પ્યાલી] નાનું પ્યાલું (૨) એક ઊંચું નળાકાર વાસણ. **–લું** ન૦ પાણી પીવા માટેનું નાનું વાસણ; જામ(૨) એક મોટું નળાકાર વાસણ (૩) અનાજ માપવાની નાની પાલી

**પવિત્ર** વિ૦ [સં.] શુદ્ધ; પાવન. ૦તા સ્ત્રી૦

**પવિત્રાં અગિયારશ(–સ)** સ્ત્રી૦ [પવિત્રું + અગિયારશ] શ્રાવણ વદ અગિયારશ

**પવિત્રી** સ્ત્રી૦ [સં. पवित्रक = વીંટી] દર્ભની વીંટી (૨) પવિત્ર શબ્દો પાડેલી કે ભરેલી રેશમી પટ્ટી

**પવિત્રું** ન૦ [સં. पवित्र ઉપરથી] ઠાકોરજીને ધરાવેલી રેશમની માળા

**પવૈયો** પું૦ પારૈયો; હીજડો

**પશમ** સ્ત્રી૦ [ફા. पश्म] રુવાંટી, વાળ (૨) હિમાલયમાં થતા એક જાતના બકરાના વાળ (જેનું ગરમ કાપડ બને છે). **–મી** [ફા.] પશમનું; પશમવાળું. **–મીનો** પું૦ [ફા.] પશમનું બનેલું કાપડ

**પશુ** ન૦ [સં.] જાનવર. ચોપગું પ્રાણી. ૦તા સ્ત્રી૦. ૦ધર્મ ન૦ [સં.] પશુને છાજે એવો હીન–અમાનવ ધર્મ. ૦પતાકા(૦સ્ત્ર) ન૦ શંકરનું એક દિવ્ય અસ્ત્ર; પાશુપત. ૦પતિ પું૦ [સં.] મહાદેવ. ૦યજ્ઞ પું૦ [સં.] પશુ વડે કરાતો યજ્ઞ. ૦વૃત્તિ સ્ત્રી૦ પશુતા; પાશવતા

**પશ્ચાત્** અ૦ [સં.] પછી. **–ત્તાપ** પું૦ [સં.] પસ્તાવો. **–દ્ભૂમિ** સ્ત્રી૦ ચિત્રની પાછળની ભૂમિકા, જે તેને ઉઠાવ, છટા વગેરે આપે છે; 'બૅકગ્રાઉન્ડ'

**પશ્ચિમ** વિ૦ [સં.] આથમણું (૨) પાછળનું; પાછલું (૩) સ્ત્રી૦ આથમણી દિશા (૪) ન૦ યુરોપ, અમેરિકા વગેરે પશ્ચિમનો પ્રદેશ. [**પશ્ચિમમાં સૂર્ય ઊગવો**=કદી પણ ન બને તેવું બનવું]. ૦બુદ્ધિ વિ૦ પાછળથી જેને અક્કલ સૂઝે છે તેવું. **–મી** વિ૦ પશ્ચિમનું

**પશ્તો** સ્ત્રી૦ એ નામની સરહદ પ્રાંતથી અફઘાનિસ્તાન સુધી ચાલતી એક ભાષા

**પસરવું** અ૦ક્રિ૦ (પ્રા. पसर (સં. प्र + सृ)] પ્રસરવું; ફેલાવું

**પસલી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. પસઇ (સં. પ્રસૃતિ) પોશ] (૨) એક આચમનનું જળ રહે એવો હાથના પહોંચાનો આકાર (૩) ભાઈની બહેનને ભેટ
**પસવારવું** સ૦ક્રિ૦ પંપાળવું
**પસંદ** વિ૦ [ફા] ગમતું (૨) ચૂંટી કાઢેલું; સ્વીકારેલું. ૦ગી સ્ત્રી૦ પસંદ કરવું તે; રુચિ
**પસાયતું** ન૦ [પ્રા. પસાય (સં પ્રસાદ)] બક્ષિસ તરીકેની જમીન
**પસાર** વિ૦ [ફા] (બહુધા વિધેય વિ૦ તરીકે વપરાય છે.) વટાવેલું, આરપાર ગયેલું (૨) (કસોટીમાં) પાર ઊતરેલું
**પસાર** પું૦ [પ્રા. પસાર (સં. પ્રસાર)] પ્રસાર; ફેલાવો; પ્રચાર (૨) પ્રવેશ; પેસારો. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સં. પ્રસારય્; પ્રા. પસાર] ફેલાવવું (૨) લંબાવવું. –રો પું૦ પસાર; ફેલાવ
**પસિયારું** ન૦ જુઓ પખિયારું
**પસીનો** પું૦ જુઓ પરસેવો
**પસ્તાનું** ન૦ [સં. પ્રસ્થાન] બહારગામ જવા ઊપડવું તે (૨) મુહૂર્ત સાચવવા પોતાને ઘેરથી નીકળી બીજાને ઘેર વાસ કરવો તે
**પસ્તાવું** અ૦ ક્રિ૦ પસ્તાવો કરવો. –વો પું૦ [સં. પશ્ચાત્તાપ] ભૂલ કે દોષને માટે પાછળથી થતો ખેદ; પશ્ચાત્તાપ [પ્રહાર
**પસ્તાળ** સ્ત્રી૦ ઉપરાઉપરી ટીક; વાગ્બાણ
**પસ્તી** સ્ત્રી૦ નકામા – રદ્દી કાગળ
**પસ્તું** ન૦ [જુઓ પિસ્તું] એક સૂકો મેવો; પિસ્તું
**પહાડ** પું૦ ડુંગર; પર્વત. –ડી વિ૦ પહાડનું (૨) કદાવર; મજબૂત [લા.] (૩) સ્ત્રી૦ નાનો પહાડ (૪) પહાડોની હાર
**પહાણ** પું૦ [પ્રા. પહાણ (સં પાષાણ)] પથ્થર
**પહાણી** ન૦ [પ્રા. પેહ, (સં. પ્રેક્ષ્) પરથી] તપાસણી. ૦પત્રક ન૦ [મ.] જેમાં ખેતર, તેમાંના ઝાડ અને પાકની નોંધ લેવાય છે તે તલાટીનું પત્રક
**પહાણો** પું૦ જુઓ પહાણ
**પહેરછા** સ્ત્રી૦ પહેરવાની રીત
**પહેરણ** (પ) ન૦ કુડતું; બદન
**પહેરવું** (પ) સ૦ક્રિ૦ [સં. પરિધા, પ્રા. પહિર] શરીર ઉપર ધારણ કરવું
**પહેરવેશ** પું૦ [પહેરવું+વેશ] કપડાં પહેરવાની રીત (૨) પોશાક
**પહેરામણી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. પહિરાવણ] કન્યાના બાપ તરફથી વરને તથા તેનાં સગાંને અપાતી બક્ષિસ
**પહેરાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'પહેરવું'નું પ્રેરક (૨) યુક્તિપૂર્વક બીજાને વળગાડવું – વેચવું
**પહેરેગીર** (પ) પું૦ પહેરો ભરનાર; ચોકીદાર
**પહેરો** (પ) પું૦ [ફા. પહરહ; સં. પ્રહરિન્, પ્રા. પાહરિય=પહેરેગીર] તપાસ; જાપનો, ચોકી (૨) સંભાળ; હવાલો
**પહેલ** (પ્હે) સ્ત્રી૦ [દે. પહિલ્લ = પહેલ – આગેવાની કરવી] પ્રારંભ; આગેવાની
**પહેલ** (પ્હે) [ફા. પહ્લુ] પાસો. ૦દાર વિ૦ પાસાદાર
**પહેલવહેલું** (પ્હે; વ્) વિ૦ પહેલી જ વારનું; સૌથી પ્રથમ (૨) અ૦ શરૂઆતમાં જ, સૌથી અગાઉ
**પહેલવાન** પું૦ [ફા. પહ્લવાન] મલ્લ; કુસ્તીબાજ (૨) બહાદુર; શૂરવીર
**પહેલવારકું** (પ્હે) વિ૦ પહેલી વારનું
**પહેલવી** સ્ત્રી૦ [ફા. પહ્લવી] ઈરાનની પ્રાચીન ભાષા [(ગાય એ સ ઇ૦)
**પહેલવેતરી** (પ્હે) વિ૦ સ્ત્રી૦ પહેલા વેતરની
**પહેલાં** (પ્હે) અ૦ અગાઉ; પૂર્વે. –લું વિ૦ પ્રથમ (૨) પહેલા દરજ્જાનું; મુખ્ય (૩) અ૦ સૌથી આગળ
**પહોંચ** (પ્હો) સ્ત્રી૦ પહોંચવું તે (૨) પાવતી; રસીદ (૩) [લા] સમજશક્તિ, અક્કલ (૪) શક્તિ; સામર્થ્ય
**પહોંચવું** (પ્હો) અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. પહુ ] (ધારેલે ઠેકાણે) જવું; પૂગવું (૨) (મોકલેલી વસ્તુનું) મળવું (૩) ટકવું; જારી રહેવું (૪) સ૦ક્રિ૦ (સરખામણીમાં કે સ્પર્ધામાં) બરાબર થવું
**પહોંચાડવું** (પ્હો) સ૦ક્રિ૦ 'પહોંચવું'નું પ્રેરક
**પહોંચેલું** (પ્હો) વિ૦ ['પહોંચવું' ઉપરથી] ન છેતરાય તેવું; પક્કું [લા]

છૂગા થઈ જવા તે) **૦નામું** ન૦ પચ સમક્ષ કરેલી તપાસગીની નોધ **૦પાત્ર** ન [સ](સંધ્યા વગેરેમા વપરાતુ) પ્યાલુ **૦પ્રાણ** પું૦ બ૦ વ૦ [સ] પ્રાણ, અપાન, વ્યાન ઉદાન અને સમાન એ શરીરના પાચ પ્રાણો **૦બાણ** પું૦ [સ] કામદેવ(અરવિદ, અશોક, નવમાલિકા, આબામોર અને નીલોત્પલ એ પાચ પુષ્પ જેના બાણ છે તે) **૦ભદ્ર** પું૦ [સ] કાળજુ મો, પીઠ પડખુ અને કેડ આગળ ભમરો હોય તેવો ઘોડો **૦ભાગ** પુ૦ રસોઈ માટે કાઢેલા સીધા માથી બ્રાહ્મણને આપવા કાઢેલો ભાગ (લોટ ચોખા દાળ ઘી અને મીઠુ) **૦ભૂત** ન૦ બ૦ વ૦ [સ] આકાશ વાયુ અગ્નિ, પાણી અને પૃથ્વી એ પાચ મહાભૂત **૦મ** વિ૦ [સ] પાચમુ (૨) પાચમી– નિષાદ વગેરે જંગલી લોકોની જાતનુ– વર્ણનુ ગણાતુ (૩) પુ૦ સ્વરસપ્તકમાનો પાચમો પ સ્વર (૪) પચમ વર્ણનો માણસ (૫) એક રાગ **૦મહાયજ્ઞ** પુ૦ બ૦ વ૦ [સ] પાચ મુખ્ય યજ્ઞો (દેવયજ્ઞ પિતૃયજ્ઞ, ભૂતયજ્ઞ બ્રહ્મયજ્ઞ, નૃયજ્ઞ) **૦મી** વિ૦સ્ત્રી૦(૨)સ્ત્રી૦[મ] પાચમ(૩) પાચમી વિભક્તિ **૦રાઉ** વિ૦ પચ્ચૂરણ (વિચાણ) (૨) ચાર પાચ જાતના મિશ્રણવાળુ **૦રાશિ** સ્ત્રી૦ ત્રૈરાશિ ત્રિરાશિ **૦વટી** સ્ત્રી૦ [સ] ગોદાવરીને કિનારે આવેલુ એક સ્થાન (૨) પીપળો બીલી, વડ આબલી અને અશોક એ પાચ ઝાડનો સમૂહ (૩) જ્યા પાચ રસ્તા મળતા હોય એવુ મોટુ ચકલુ **૦વાયકા** સ્ત્રી૦ લોકવાયકા **૦શર** પુ૦ [સ] કામદેવ (જુઓ પચબાણ) **–ચાગ્નિ** પુ૦ બ૦ વ૦ ગાર્હપત્ય આહવનીય, દક્ષિણ સભ્ય અને આવસથ્ય એ પાચ અગ્નિ (૨) ચાર બાજુ ચાર ધૂણીનો અને પાચમો માથે સૂર્યનો તાપ

**પચાજીરી** સ્ત્રી૦ સૂઠ ખસખસ, અજમો, કોપરુ અને સવા એના ભૂકામા ખાડ મેળવીને કરતુ મિશ્રણ

**પચાણુ (–ણુ)** વિ૦ [પ્રા પચાણઉઇ (સ [પઞ્ચનવતિ)] '૯૫'

**પચાત** સ્ત્રી૦ [સ પચાયતન] તકરારનો નિવેડો લાવવા નીમેલી પાચ કે વધુ માણસોની મડળી (૨) તેણે કરેલી તપાસ (૩) તેણે આપેલો ફેસલો નિર્ણય (૪) [લા] ઊઠાપીઠ, ભાજગડ (૫) ગૂચવાડો મુશ્કેલી **૦નામું** ન૦ પચાતે કરેલા ઠરાવ કે ફેસલાનો લેખ (૨) પચાત કરવાની સત્તા આપનારો લેખ **–તિયુ** વિ૦ પચાતવાળુ ગૂચવણવાળુ (કામ કે વસ્તુ) (૨) પાચ જણે–પચાતે મળીને કરવા જેવ (૩) પચાતખોર (માણસ)

**પચાનન** પુ૦ [સ] શિવ (૨) સિંહ

**પચામૃત** ન૦[સ] દૂધ, દહી, ઘી મધ અને ખાડનુ મિશ્રણ અથવા એનો દેવનો પ્રસાદ

**પચાયત** સ્ત્રી૦ [સ પચાયતન] પંચાયત કરનારી મડળી (૨) કોમનુ કારોબારી મડળ (૩) પચાત, ભાજગડ

**પચાયતન** ન૦ [સ] ઉપાસ્ય પાચ દેવની મૂર્તિઓનો સમૂહ (૨) ગણપતિ દેવી, સૂર્ય, વિષ્ણુ અને શિવ એ પાચનો સમૂહ

**પચાલ** પુ૦ જુઓ પચાળ

**પચાવન** વિ૦ [પ્રા પચાવન (સ પઞ્ચપઞ્ચાશત્)] '૫૫'

**પચાશી(–સી)** વિ૦ [પ્રા પચાસીઇ (સ પઞ્ચાશીતિ)] ૮૫

**પચાળ** પુ૦ [સ પાંચાલ=પાચ પ્રકારના કારીગરોનુ પચ] સુથાર

**પચાગ** વિ૦ [સ] પાચ અગવાળુ (૨) ન૦ ટીપણુ કેલેન્ડર

**પચિયુ** ન૦ ટૂકુ ધોતિયુ

**પચી** સ્ત્રી૦ નાકે પહેરવાની જડ–ચૂની–કાટો(જેમા પાચ રગના નગ જડ્યા હોય)

**પચીકરણ** ન૦ [સ] સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ માટે પચમહાભૂતનુ વિશિષ્ટ મિશ્રણ (૨) એ દ્વારા સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિની હકીકત

**પચોતેર** વિ૦[પ્રા પચહત્તર(સ પઞ્ચસપ્તતિ)] ૭૫

**પજર** ન૦ [સ ફા] પાજરુ

**પજરી** સ્ત્રી૦ જુઓ પચાજીરી **૦પાક** પું૦ [માર(ફા.)

**પંજાબી** વિ૰ [फा] પંજાબને લગતું કે પંજાબનું (૨) પુ૰ પંજાબનો વતની (૩) સ્ત્રી૰ પંજાબી બોલી-ભાષા (પંજાબના વતની જેવું) કદાવર [લા]

**પંજેટવું** સ૰ક્રિ૰(પંજેટીથી) એકઠું કરવું

**પંજેટી** સ્ત્રી૰ [સ. पञ्चदन्ती] ખેતીનું એક ઓજાર-ખંપાળી

**પંજો** પુ૰[फा]પાંચ આંગળાં અને હથેળીથી બનેલો અવયવ (૨) પશુનો નહોરવાળો અવયવ (૩) પાંચના આંકવાળું પત્તું કે પાસો [જાત (૩) પિંડ

**પંડ** પુ૰ [સ पिण्ड] શરીર (૨) પોતાની

**પંડ** પુ૰ [સ पाण्डु, प्रा पंडु] પાંડુરોગ ૰રોગિયું,૰રોગી વિ૰ પાંડુરોગવાળું

**પંડિત** પુ૰ [સ] શાસ્ત્રમાં નિષ્ણાત પુરુષ (૨)વિદ્વાન,સાક્ષર -તા સ્ત્રી૰[સ]વિદુષી સ્ત્રી -તાઈ સ્ત્રી૰ વિદ્વત્તા, સાક્ષરતા

**પંડુ** પુ૰ [प्रा] પંડ, પાંડુરોગ

**પંડે** અ૰ [સ पिंड ઉપરથી] જાતે, પોતે

**પંડો** પું૰ (તીર્થનો) પંડ્યો, ગોર

**પંડોળું** ન૰ [સ पटोल] એક શાક

**પંડ્યા** પુ૰[સ पण्डित] (માનાર્થક) પંડ્યો, ગોર (૨) એક અટક. -ડ્યો પુ૰ ગામડી નિશાળનો બ્રાહ્મણ મહેતાજી (૨) ગોર, પુરોહિત [મિનિસ્ટર'

**પંતપ્રધાન** પુ૰ મુખ્ય પ્રધાન, 'ચીફ

**પંતિયાળું** વિ૰ ['પાતી'=ભાગ ઉપરથી] ઘણા જણનું સહિયારું (૨) ન૰ સહિયારો વેપાર કે વહીવટ

**પંતૂજી** પુ૰ [મ पन्तोजी, पंत] માત્ર છોકરા ભણાવી જાણનાર, મહેતાજી (૨) વેદિયો માણસ [લા]

**પંથ** પું૰ [જુઓ પથ] માર્ગ (૨)ધર્મનો સંપ્રદાય ૰ક પુ૰ મુસાફર (૨) દૂત, કાસદ

**પંથવર** પુ૰ પહેલી વાર પરણતો વર

**પંથી** પુ૰ ['પથ' ઉપરથી] મુસાફર (૨) વિ૰પંથનું કે તેને લગતું (પ્રાય )સમાસમાં (જેમ કે નાનકપંથી)

**પંદર** વિ૰ [प्रा पन्नर (સ पञ्चदशन्)]'૧૫'

**પંપ** પુ૰ [इं] પાણી ખેંચવાનું યંત્ર-ડંકી કે તેની ગોઠવણવાળી જગા (ફૂંકી ૬૦) (૨) હવા ભરવાનું સાધન (સાઇકલ વગેરેમાં) (૩) મોટરમાં પેટ્રોલ ભરવાનું યંત્ર કે તે વડે પેટ્રોલ ભરી આપવાની જગા

**પંપાળવું** સ૰ક્રિ૰[સ पालु] વહાલથી હાથ ફેરવવો (૨) [લા] ખોટા લાડ લડાવવા (૩) ખૂબ કાળજીથી સંભાળ્યા કરવું

**પંપોયો** પુ૰ ઈંડનો મકોડો

**પા** વિ૰ [प्रा पाय (સ पाद)] ચોથા ભાગનું

**પા** સ્ત્રી૰ [સ पार्श्व, प्रा पास] બાજુ

**પાઈ** સ્ત્રી૰ ['પા' ઉપરથી] તાંબાનો એક સિક્કો પૈસાનો ત્રીજો ભાગ

**પાઉડર** પુ૰, ન૰ [इं] ભૂકો, ચૂર્ણ (૨) દંતમંજન (૩) ચામડી પર લગાવવાનો સુગંધીદાર ભૂકો

**પાઉંડ** પુ૰ [इं] એ નામનો સોનાનો અંગ્રેજી સિક્કો(૨)એક અંગ્રેજી તોલ રતલ

**પાક** વિ૰ [फा] પવિત્ર (૨) પ્રમાણિક

**પાક** પું૰ [સ] પરિપક્વતા (૨) નીપજ (૩) ખેતીની નીપજ (૪) દૂધ, ઘી, ચાસણી વગેરેમાં રાંધી-પકવી બનાવવામાં આવેલો ખાવાનો પદાર્થ (૫) પાકવું તે (ગૂમડું) (૬) રસોઈ,પકવવું તે

**પાકટ** વિ૰ પાકું (૨) પુખ્ત

**પાકણું** વિ૰ પાકી ઊઠે એવું

**પાકદામન** વિ૰ [फा] પવિત્ર, શીલવાન

**પાકવું** અ૰ક્રિ૰ [સ पाक ઉપરથી]પરિપક્વ થવું (અનાજ ફળ) (૨) ઉત્પન્ન થવું, નીપજવું (બાજરી કેટલી પાકી?) (૩) (શરીરમાં) અંદર પરુ પેદા થવું (૪) વેણું થઈ જવું (વાગેલું) (૫) [લા] નીવડવું (છોકરો સારો પાક્યો) (૬) પાકી ગયું હોય તેમ (શરીર કે તેનું કોઈ અંગ) દુખવું (૭) ઠરાવેલો વખત આવવો, મુદત થવી (હૂંડી) (૮) (ગોમટીનું) ઘરમાં જવું (૯) લાભ થવો ર ધાવું,ફળવું, મળવું (એમાં તારું શું પાક્યું?)

**પાકશાલા** [સ] -ળા સ્ત્રી૰ રસોડું

**પાકશાસ્ત્ર** ન૦ રસોઈનું શાસ્ત્ર

**પાકાઈ** સ્ત્રી૦ ['પાકું' ઉપરથી] પકાઈ

**પાકી** સ્ત્રી૦ નામવ નોબ ધરાણોતો ઉતાર

**પાકીટ** ન૦ [ઇ પૉકેટ] પૈસા રાખવાની ખીસામાં મુકાય તેવી એક બનાવટ (૨) અનેક જાતની વસ્તુઓ મુકાય તેવી થેલી જેવી એક બનાવટ વિદ્યાર્થીનું પાકીટ (૩) પરબીડિયું

**પાકું** વિ૦ [સ પક્વ પ્રા પક્ક] કાચું નહિ–પાકેલું (૨) પુખ્ત (૩) મિષ્ટાન્નવાળું (જમણ) તે બની શકે એવું (સીધું) (૪) સ્પર્શથી ખોટાય નહિ એવું–ચીથી પકવેલું (૫) છેતરાય નહિ તેવું પહોંચેલ [લા] (૬) સારું જ્ઞાન ધરાવતું હોશિયાર (ગણિતમાં પાકો છે) (૭) દૃઢ અડગ (૮) ન્યાયી વગરનું બરોબર કરાયેલું પરિપૂર્ણ (બાંધકામ, લખાણ દસ્તાવેજ ઇ૦) [બ્યાન શ૦પ્ર૦ વરડુ–વયોવૃદ્ધ માણસ ૦મકાન શ૦પ્ર૦ ઈંટચૂનાથી બનાવેલું મકાન પાકો રંગ શ૦પ્ર૦ ઊડી ન જાય તેવો કાયમી રંગ]

**પાક્ષિક** વિ૦ [સ] પખવાડિયાનું –ને લગતું (૨) એક બાજુનું–પક્ષનું (૩) ન૦ પખવાડિયે નીકળતું છાપું

**પાખર** સ્ત્રી૦ [? પક્ખર–રા] ઘોડા કે હાથી પર નાખવાનું બખતર (૨) ફૂલની ચાદર (૩) ઘોડા ઉપર નાખવાની સોનારૂપાના ફૂલોની બનાવેલી ઝૂલ (૪) ઘોડા ઉપર કસવાનો સામાન ઢળી

**પાખંડ** ન૦[સ] ઢોંગ દંભ –ડી વિ૦ ઢોંગી

**પાખી(–ખે)** અ૦ [જુઓ પખે] સિવાય

**પાગ** પુ૦ [ઇ પાગ] પગ [પ]

**પાગ** પુ૦ [જુઓ પાજ] પાળ

**પાગ** પુ૦ [જુઓ પાઘ] + પાઘડી

**પાગડું** ન૦ [પાગ ઉપરથી] પેગડુ

**પાગડી** ૦પનો જુઓ 'પાઘડી' વગેરે

**પાગન** વિ૦ [સ] ગાડુ ૦ખાનું નગારાને રાખવાનું સ્થાન

**પાઘ** સ્ત્રી૦ પાઘડી[પ] (૨) પુ૦ મોટી પાઘડી

૦ડી સ્ત્રી૦ માથાનો એક પહેરવેશ (૨) [લા] સારા કામ બદલ અપાતી બોજ, સન્માન કે ચાલ્યો (૩) મકાન ભાડે લેવા માટે અગાઉથી આપવી પડતી ઉચક રકમ (૪) લાચ ૦ડીપનો પુ૦ પાઘડીના જેવો વિસ્તાર (લંબાઈમાં વધારે પણ પહોળાઈમાં ઓછો) ૦ડીબંધ વિ૦ પુરુષો પૂરતું (નોતરું)

**પાચ** ન૦ [સ પચ્ ઉપરથી] પરુ ગૂમડાંમાંથી નીકળતી રસી [પચાવનાર

**પાચક** વિ૦[સ] પાચનક્રિયાને મદદ કરનારું

**પાચન** ન૦[સ] હજમ કરવું–પચવું પચાવવું તે ૦ક્રિયા સ્ત્રી૦ પચવાની ક્રિયા ૦રસ પુ૦ પચવામાં મદદ કરનાર (જઠરમાંથી ઝરતો) રસ ૦શક્તિ સ્ત્રી૦ ખાધેલું પચાવવાની શક્તિ, જઠરાગ્નિ [એવું

**પાચ્ય** વિ૦ [સ] પચી શકે કે પચાવી શકાય

**પાછલું** વિ૦ ['પાછું' ઉપરથી] પાછળનું (૨) પૂર્વનું, પહેલાનું

**પાછળ** અ૦ [જુઓ પાછું] પછવાડે

**પાછું** વિ૦ [સ પશ્ચાત્, પ્રા પચ્છા ઉપરથી] પાછળનું (૨) અ૦ પાછળ (૩) વળી ફરીથી (૪) ઊલટી કે અવળી–સામેની દિશામાં (પાછો આવ) (૫) બાજુએ કે આડું (તું પાછો ખસ)

**પાછોટિયું** ન૦ જુઓ પછીતિયું

**પાછોતર(–રું)** વિ૦ [પ્રા પચ્છ (સ પશ્ચાત્) + સ ઉત્તર] મોસમના પાછલા ભાગનું

**પાજ** સ્ત્રી૦ [સ પદ્યા, પ્રા પજ્જા = રસ્તો કેડી ઉપરથી] પાળ સેતુ

**પાજણી** સ્ત્રી૦ જુઓ પાજણી

**પાજી** વિ૦ [ફા] હલકુ, નીચ (૨) કંજૂસ

**પાટ** પુ૦ [સ] બાજઠ મોટો પાટલો (૨) આખું થાન તાકો (૩) જમીનનો લાંબો પટ (૪) બેથી વધારે નંગનો સામટો વણાટ (૫) પગ દઈને ચાલવા માટે માન ખાતર વાટમાં પાથરવામાં આવતાં કપડાં (૬) ઘોડાને પહેરવાનો ફાળ (૭) સ્ત્રી૦ બહુ માણસ બેસી શકે તેવી પાટિયાની એક

ઊંચી બેઠક(૮) લાંબો લંબચોરસ કકડો; લાટો (૯) ન૦ રાજગાદી

**પાટડી** સ્ત્રી૦ [પાટ ઉપરથી] નાનો પાટડો. **–ડો** પું૦ વહેરેલો પાસાદાર બારવટિયો

**પાટણ** ન૦ [સં. પત્તન;પ્રા. પટ્ટણ] જુઓ પટ્ટણ

**પાટનગર** ન [પાટ+નગર] રાજધાની

**પાટલાઘો** સ્ત્રી૦ [પાટલો (સં. પટ્ટ)+ઘો] એક પ્રકારની ઘો

**પાટલી** સ્ત્રી૦ [જુઓ પાટલો] સાંકડી પાટ; બાંક (૨) નાનો પાટલો (૩) ધૂંટીથી આંગળાં સુધીનો ભાગ (૪) એક પ્રકારનું ઘરેણું (૫) કપડાની ચારપાંચ આંગળ પહોળી ગેડ કે તેવી ધોતિયાની ગેડ કરી પહેરાય છે તે [ચોરણો

**પાટલૂન** ન૦ [ઇ. પેન્ટ઼લૂન] યુરોપી ઘાટનો

**પાટલો** પુ૦ [સં પટ્ટક] ભોંયથી થોડું ઊંચું લાકડાનું એક બાજઠ જેવું આસન (૨) જાડી મોટી લગડી (રૂ કે રૂપાની)

**પાટવ** ન૦ [સં.] પટુતા, ચતુરાઈ; કુશળતા (૨) ચાલાકી; ચંચળતા

**પાટવણ** વિ૦સ્ત્રી૦ પાટવી સ્ત્રી કે પાટવીની સ્ત્રી

**પાટવી** વિ૦ [સં., પ્રા પટ્ટ = ગાદી ઉપરથી] સૌથી મોટું (૨) પું૦ ગાદીનો વારસ

**પાટંબર** ન૦ [સં., પ્રા. પટ્ટ=રેશમ કે શણ + અંબર]એક જાતનું રેશમી વસ્ત્ર

**પાટિયાં** ન૦બ૦વ૦ [મ. પટ્ટ, પટ્ટી] સ્ત્રીઓનું કોટનું એક ઘરેણું

**પાટિયું** ન૦ ['પાટ પરથી'] લાકડાને કે પથ્થરને વહેરીને પાડેલા પાતળાં પડમાંનું એક (૨) લખવા માટે કરેલું કાળું પાટિયું (નિશાળમાં) (૩) છાતીની પેટી પરનાં હાડકામાંનું એક (૪) વાસણ

**પાટિયો** પુ૦ પહોળા મોનું માટીનું કે ધાતુનું એક ઠામ

**પાટી** સ્ત્રી૦ [મ. પાટી = ક્રમ, વારો] પ્રસંગ; બનાવ (ઉદા૦ સત્તાનાશની પાટી)

**પાટી** સ્ત્રી૦ ['પાટ' ઉપરથી] સ્લેટ (૨) સૂતર કે રેશમની વણેલી કે ગૂંથેલી સાંકડી પટી (૩) લોઢાની તેવી પાટી (૪) ગામમાં ગરાસદારનો હિસ્સો; નાનો વાંટો (૫) હારબંધ એક માળકીનાં ખેતર. **૦દાર** પું૦ જમીનદાર; વતનદાર (૨) એ નામની એક નાતનો માણસ

**પાટીવાળો** પું૦ [પાટી(ઇ. પાર્ટી)] રેલવેની સડક પર કામ કરનાર રેલવેના નોકરોની ટુકડીનો માણસ; 'ગૅંગમૅન'

**પાટીવાળો** પુ૦ (મુંબઈમાં) પાટી–ટોપલા-વાળો હેલકરી

**પાટુ** સ્ત્રી૦ [દે. પટ્ટુયા] લાત [વાસણ

**પાટૂડી** સ્ત્રી૦ પાટિયાના ઘાટનું નાનું માટીનું

**પાટૂડી** સ્ત્રી૦, **–ડું** ન૦ [સં. પિષ્ટવટી] છાશમાં ચણાનો લોટ ઉકાળીને કરેલાં ઢોકળાં

**પાટૂડું** સ્ત્રી૦ પાટૂડી (વાસણ)

**પાટો** પુ૦ [મ. પટ્ટ] પાટીના આકારનો લૂગડાનો ચીરો (૨) જેના ઉપર આગગાડી દોડે છે તે લોઢાનો પાટો (૩) ચીલો

**પાઠ** પું૦ [સં.] ભણી જવું–બોલી જવું તે (૨)ધાર્મિક ગ્રંથ કે સ્તોત્ર વગેરેનું રોજનું વાચન(૩)પાઠ્યપુસ્તકોનો એકાદ દિવસમાં પઢી શકાય તેવો વિભાગ (૪) શબ્દ કે વાક્યોનો ક્રમ કે યોજના(૫) બોધ; શીખ (૬) નાટકના પાત્રનું કામ. **૦ક** પું૦ [સં.] વાચક(૨)અધ્યાપક(૩)ધર્મોપદેશક (૪) વેદ-શાસ્ત્ર ભણનારો (૫) બ્રાહ્મણની એક અટક. **૦પૂજા** સ્ત્રી૦ પાઠ, પૂજા વગેરે નિત્યકર્મ. **૦ફેર**, **૦ભેદ** પું૦ જુઓ પાઠાંતર. **૦માળા (–ળા)** સ્ત્રી૦ વસ્તુને ક્રમિક પાઠો રૂપે ગોઠવીને આપતું પુસ્તક

**પાઠવવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. પ્રસ્થાપય્, પ્રા. પટ્ઠવ] મોકલવું

**પાઠશાલા** [સં.], **–ળા** સ્ત્રી૦ નિશાળ (૨) સંસ્કૃત શીખવવાની શાળા

**પાઠાંતર** ન૦ [પાઠ + અંતર] ગ્રંથની બીજી પ્રતમાં મળી આવતું ભિન્ન લખાણ; ગ્રંથ કે લખાણનો જુદો પડતો પાઠ

**પાઠી** પું૦ [સં.] પાઠ કરનાર (ગ્રંથનો) (૨) પાઠ કરતાં યાદ કરી લે એવો. જેમ કે, એકપાઠી (પ્રાયઃ સમાસમાં)

**પાઠું** નં૦ પીઠ ઉપર થતું ગૂમડું
**પાઠું** નં૦ ફુવારનું પાન
**પાઠ્ય** વિ૦ [સં] ભણવાનું (૨) નિશાળમાં ચાલતું ૦**પુસ્તક** નં૦ નિશાળમાં ચાલતી ચોપડી, 'ટેક્સ્ટબુક'
**પાડ** પું૦[સં પાત્ય, પ્રા પાડ્ય, પાદ]સોનીની કામ કરવાની જગા [કાર, આભાર
**પાડ** (પા')પું૦[સર૦ ૫ાદુક=જમીન]ઉપ
**પાડપડોશ** પું૦ [પાડો + પડોશ] એક જ મહોલ્લાનો કે પાસે પાસેનો વાસ-વસતી. **—શી** પું૦ પાડપડોશમાં રહેનાર
**પાડવું** સ૦ક્રિ૦ [ના પાડ (સ પાત્યય્)] પડે એમ કરવું (૨) બનાવવું (શિક્ષા, પોક)
**પાડાખાર** પું૦ બે પાડા વચ્ચે હોય છે તેવું પાકું વેર [**—રી** પું૦ પાડપડોશી
**પાડાપ(-પા)ડોશ** પું૦ જુઓ પાડપડોશ
**પાડી** સ્ત્રી૦ [?] ભેંસનું માદા બચ્ચું. **—ડું** નં૦ ભેંસનું બચ્ચું **—ડો** પું૦ ભેંસનું નર બચ્ચું કે તેનો નર
**પાડો** પું૦ [સં પાટ, પ્રા પાડ]આંકનો ગડિયો
**પાડો** પું૦[સં પાટક પ્રા પાડ, ૦ય] મહોલ્લો
**પાડોશ,૦ણ,-શી** [રૂ પાડોશ,-સિઅ]જુઓ પડોશ, ૦ણ, -શી
**પાણ** સ્ત્રી૦ ચોથો ભાગ, તે દર્શાવનારી કાના જેવી ઊભી લીટી
**પાણ** નં૦ [સં પાન, પ્રા] ખેતરના પાકને પાણી પાવું તે (૨) કાંજી, પવાત
**પાણ** પું૦ [સં પાણિ] પાણિ, હાથ [પ]
**પાણકોરું** નં૦ [પાણ (કાંજી) + કોરું] ગજિયા જેવું કપડું
**પાણતિયો** પું૦ ખેતરમાં પાણી વાળનારો
**પાણિ** પું૦[સં]હાથ ૦**ગ્રહણ** નં૦ [સં] (લગ્નમાં) હાથ ઝાલવો તે (૨) લગ્ન
**પાણિનિ** પું૦[સં]પ્રસિદ્ધ સંસ્કૃત વૈયાકરણી
**પાણિયારી** (પા') સ્ત્રી૦ [પ્રા. પાણિઅહારી (સં પાનીય+હારિણી)]પાણી ભરનારી **-રું** નં૦ ઘરમાં પાણીનાં વાસણ રાખવાની જગા
**પાણી** નં૦ [સં પાનીય, પ્રા] પીવાનું કુદરતી પ્રવાહી (૨) જળ જેવું કોઈ પ્રવાહી (૩) [લા.]ધાર, વાઢ(૪)નૂર, તેજ (૫) શરાતન, પોરસ (૬) ટેક, વટ, આબરૂ (૭) ઢોળ, સોનારૂપાનો રસ ૦**ચું** વિ૦ પાણીથી ભરેલું (૨) નં૦ પાણીથી ભરેલું નાળિયેર (૩) દુખસહ, બળતરફી [લા.] ૦**દાર્દુ** વિ૦ ગરમિટ્ટુ, હલ્લાચરત (૨) પાણિયું, પાણીથી ભરેલું (૩) નં૦ નાળિયેર. ૦**દાર** વિ૦ પાણીવાળું, તેજ. ૦**પંથું** વિ૦ પાણીના જેવી ગતિવાળું, ત્વરિત ૦**પોચું** વિ૦ જેમાં થોડું પાણી રહ્યું હોય તેવું ગગદ્દ ૦**ફેર**,૦**બદલો** પું૦ પાણીબદલવું-સ્થાનાંતર કરવું તે (તંદુરસ્તી માટે)
**પાત** પું૦ [સં] પતન, પડવું તે ૦**ક** નં૦ [સં] પાપ(૨)વિ૦ પાડે એવું, પાડનારું. ૦**કી** વિ૦ [સં] પાપી
**પાતરું** નં૦ [સં પાત્ર=પત્ર] પાંદડું (૨) પતરવેલિયું (૩) એનું ભજિયું
**પાતળ** સ્ત્રી૦ [પ્રા પત્તલ(સં પત્ર)]પતરાળું(૨) પીરસેલું ભાણું [દેખાવડો પુરુષ
**પાતળિયો** પું૦ પાતળો પણ નીરોગી,
**પાતળું** વિ૦ [દે. પત્તલ] જાડું નહિ એવું
**પાતાલ** [સં], **-ળ** નં૦ પુરાણાનુસાર પૃથ્વીની નીચે આવેલા સાત લોકમાંનો છેલ્લો,નાગલોક(૨)પૃથ્વીનું બહુ ઊંડું તળ **-ળપાણી** નં૦ પાતાળ ફોડીને કાઢેલું પાણી, અખૂટ પાણી
**પાતિક** નં૦ + પાતક [પ] [પતિવ્રતાપણું
**પાતિવ્રત્ય** નં૦[સં] પતિવ્રતાનો ધર્મ, પતિ
**પાત્ર** વિ૦ [સં] યોગ્ય, લાયક (સમાસમાં ઉદા૦ વિશ્વાસપાત્ર) (૨) નં૦ વાસણ (૩) નદીના બે કાંઠા વચ્ચેનો ભાગ(૪)નાટકમાં વેશ લેનાર (૫) કથા કે વાતમાં આવતી વ્યક્તિ (૬) અધિકારી, લાયક પુરુષ
**પાથરણ(-ણું)** નં૦ ['પાથરવું' ઉપરથી] નીચે પાથરવા માટેનું જાડું મોટું કપડું, શેતરંજી, જાજમ [પાથરણે જવું=મરનારને ત્યાં શોક દર્શાવવા બેસણે જવું]
**પાથરવું** સ૦ક્રિ૦[સં પ્રસ્તૃ,પ્રા પત્થર]ફેલાવવું (૨) બિછાવવું

**પાથેય** ન૦ [સ.] ભાતું
**પાદ** પું૦ [સ.] પગ (૨) ચોથો ભાગ (૩) કવિતાની કડી; ચરણ. ૦પ ન૦ [સં.] વૃક્ષ. ૦પીઠ ન૦ [સ.] ઊંચે આસને બેઠેલાને પગ મૂકવાની પાટલી. ૦પૂર્તિ સ્ત્રી૦ અધૂરો શ્લોક પૂરો કરી આપવો તે
**પાદર** ન૦ [દે. पद्द] ભાગોળ આગળનું મેદાન
**પાદરી** પું૦ [પો.] ખ્રિસ્તી ધર્મોપદેશક
**પાદશાહ** પુ૦ [ફા.] બાદશાહ; સમ્રાટ. –હી વિ૦ પાદશાહનું (૨) સ્ત્રી૦ પાદશાહનું રાજ્ય [જેર કરેલું
**પાદાક્રાંત** વિ૦, [સં. पाद + आक्रांत] જીતેલું;
**પાદુકા** સ્ત્રી૦ [સ.] પાવડી; ચાખડી
**પાધર** વિ૦ [દે. पद्धर] વસ્તી કે વનસ્પતિ વિનાનું; સપાટ; ઉજ્જડ (૨) ખુલ્લું, મેદાન જેવું (૩) ન૦ જુઓ પાદર. –રું વિ૦ આડુંઅવળું નહિ પણ સીધું (૨) સીધે માર્ગે જનારું; પાંસરું (૩) અ૦ બારોબાર (૪) વગર વિલંબે; તરત. –રુંદોર વિ૦ પાંસરું; સીધું
**પાન** ન૦ [સ.] પીવું તે
**પાન** ન૦ [સ. पर्ण, પ્રા. पन्न] પાંદડું (૨) પૃષ્ઠ (પુસ્તકનું) (૩) નાગરવેલનું પાન; તાંબૂલ. ૦ખર સ્ત્રી૦ જેમા પાન ખરે છે એ ઋતુ; મહા-ફાગણ. ૦ડી સ્ત્રી૦ નાનાં કુમળાં કુમળાં પાંદડાં (૨) સ્ત્રીઓનું કાનનું એક ઘરેણું. ૦ડું ન૦ પાંદડું. ૦દાની સ્ત્રી૦ ખાવાનાં પાન તથા તેમનો સામાન મૂકવાનું પાત્ર. ૦પટી (–ટ્ટી), ૦બીડી સ્ત્રી૦, ૦બીડું ન૦ પાનનું બીડું; તાંબૂલ. ૦સોપારી સ્ત્રી૦; ન૦ પાન તથા સોપારી; મુખવાસ (૨) [લા.] સિપાઈસપરાને નાની બક્ષિસ (૩) કોઈના માનમાં કરાતો સમારંભ
**પાનિયું** ન૦ જુઓ પાનું; પૃષ્ઠ (૨) નસીબનું પાનિયું – ભાગ્ય [લા.]
**પાની** (ની') સ્ત્રી૦ [સ. पार्ष्णि, પ્રા. पण्हि, या] પગના તળિયાનો એડી તરફનો ભાગ
**પાનું** ન૦ [સ. पर्ण; પ્રા. पन्न] પાંદડું (૨) ચોપડીનું પૃષ્ઠ (૩) ગંજીફાનું પત્તું (૪) ચપ્પુ ઇ૦નું ફળ (૫) પન્નું; લીલા રંગનું એક રત્ન (૬) [લા.] જિંદગીભરનો સંબંધ (બહુધા બ૦વ૦માં) (૭) નસીબનું પાનિયું. [૦પડવું = સંબંધ થવો, જીવનમાં સાથે રહેવાનું થવું] [નું ધોળું વસ્ત્ર
**પાનેતર** ન૦ પરણતી વખતે કન્યાને પહેરવા-
**પાનો** (નો') પું૦ [સ. प्रस्नव; દે. पन्हअ; પ્રા. पह्न] વાત્સલ્યથી માની છાતીમાં દૂધ ઊભરાઈ આવવું તે (૨) જુઓ પોરસો; પાહો (૩) પોરસ; જુસ્સો; ધર્ય [લા.]
**પાન્થ** પું૦ [સ.] જુઓ પાંથ
**પાપ** ન૦ [સં.] ધર્મ વિરુદ્ધ કૃત્ય; દુષ્કૃત (૨) [લા.] કપટ (૩) અણગમતી વ્યક્તિ. ૦કર્મ ન૦ [સ.] પાપનું કામ [કરવું તે
**પાપગલી, પાપગી** સ્ત્રી૦ બાળકને પાપા
**પાપડ** પુ૦ [સ. पर्पट; પ્રા. पप्पड] એક ખાવાની વાની. ૦ખાર, –ડિયો ખાર પું૦ પાપડમા વપરાતો એક ખાર; સઞ્ચોરો. –ડી સ્ત્રી૦ [સ. पर्पटिका, પ્રા. पप्पडिया] ચોખાના લોટની પાપડ જેવી વાની
**પાપડી** સ્ત્રી૦ વાલની શિંગ
**પાપણી** સ્ત્રી૦ પાપી સ્ત્રી [પાપી બુદ્ધિ
**પાપબુદ્ધિ** વિ૦ પાપી બુદ્ધિવાળું (૨) સ્ત્રી૦
**પાપભીરુ** વિ૦ પાપ કરવાથી ડરનારું; પાપકર્મથી ડરીને ચાલનારુ
**પાપા** પુ૦ રોટલી; તાના (બાળભાષામાં) (૨) અ૦ બાળકને પગલા મંડાવવાનો ઉદ્ગાર
**પાપાચરણ** ન૦ [સં.] પાપકર્મ; દુરાચાર
**પાપાત્મા** પુ૦ [સ.] પાપી; દુષ્ટાત્મા [સ્ત્રી
**પાપિણી (–ની)** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ. पापिनी] પાપી
**પાપિયું** વિ૦ પાપી
**પાપિષ્ઠ** વિ૦ [સં.] અત્યંત પાપી
**પાપી** વિ૦ [સં.] પાપ કરનારુ
**પામર** વિ૦ [સ.] કંગાલ; રાંક (૨) તુચ્છ સાંકડા મનનું [કિ રેશમનો)
**પામરી** સ્ત્રી૦ [સ.] ઉપરણો; દુપટ્ટો (ઊન
**પામવું** સ૦ક્રિ૦ [સ. प्राप्; પ્રા. पाव] મેળવવું પ્રાપ્ત કરવું (૨) સમજવું; કળી જવું
**પાય** પું૦ [પ્રા. पाय (સ. पाद; ફા.)] પગ

**પાયખાનું** ન૦ જાજરૂ [સિપાઈની ટુકડી
**પાયગા** સ્ત્રી૦ [फा पायगाह] ઘોડાર (૨) ઘોડેસ્વાર
**પાયતગો** પુ૦ મુરઘાળ
**પાયતખ્ત** ન૦ [फा] રાજધાની પાટનગર
**પાયદસ્ત** સ્ત્રી૦ (પારસીની) મરણયાત્રા
**પાયદળ** ન૦ [પાય+म दळ] પગપાળુ લશ્કર
**પાયમાલ** વિ૦ [પાય+फा माल्दि्‌-મસળવું] છેક દુર્દશામાં આવી પડેલ ખુવાર -લી વિ૦ ખુવારી ભારે દુર્દશા
**પાયરી** સ્ત્રી૦ પગથિયું (૨) દરજ્જો પદવી
**પાયરી** સ્ત્રી૦ [पा पायरी] એક જાતની કેરી
**પાયલ** ન૦ [પાય પરથી] ઝાંઝર
**પાયલાગણુ** ન૦ પગે લાગવું તે
**પાયલી** સ્ત્રી૦ અનાજ માપવાનું વાસણ પાલી (ચાર શેર) (૨) (ગ્રામ્ય) પાવલી, ચારઆની ૦લુ ન૦ પાયલી ચારઆની
**પાયસ** પુ૦ —આન ન૦ [सं] ખીર
**પાયાદાર** વિ૦ પાયાવાળુ આધારવાળુ
**પાયાની કેળવણી** સ્ત્રી૦ પ્રાથમિક કેળવણીની ગાંધીજીએ યોજેલી પદ્ધતિ
**પાયો** પુ૦ [फा] ખુરશી ખાટલા ટેબલ ઇ૦નો પગ (૨) તોરણ (૩) જે મૂળ ચણતર ઉપર ઇમારત ઊભી કરવામાં આવે છે તે (૪) જે બાજુ ઉપર ત્રિકોણ ઊભો રહે છે તે બાજુ (૫) સુખડી બનાવવા માટે કરેલો ઘીગોળનો મૂળ પાક (૬) આધાર મૂળ [લા]
**પાર** પુ૦ [सं] છેડો અંત (૨) હદ સીમા (૩) કાંઠો તીર (૪) ઊંડાણ મર્મ ભેદ [લા]
**પાર** (૨) સ્ત્રી૦ [हि पारा] બરફી લાખેણું માદળુ [બીજાનું
**પારકુ** વિ૦ [हि पारक पराया (सं परकीय)]
**પારખ** સ્ત્રી૦ પારખવું તે, પરીક્ષા (૨) પુ૦ જુઓ પારેખ -વુ સ૦ક્રિ૦ [सं परीक्ष, प्रा परिक्ख] પરીક્ષા કરવી ગુણ દોષ જાણવા (૨) ઓળખી કાઢવું -ખુ વિ૦ પરીક્ષા કરનાર -ખુ ન૦ પરીક્ષા (૨) પરખ [વાચક]
**પારણિયુ** ન૦ પારણું પાલણું (લાલિત્ય
**પારણુ** ન૦ બાળકને સુવાડવાની દોરીવાળી નાની હિંડોળાખાટ તેના ઘોડિયું પાલણુ
**પારણુ** ન૦ [सं पारण] વ્રત કે ઉપવાસની સમાપ્તિએ કરવામાં આવતું ભોજન
**પારતંત્ર્ય** ન૦ [सं] પરતંત્રતા
**પારદર્શક** વિ૦ [सं] આરપાર દેખાય એવું
**પારદર્શિતા** સ્ત્રી૦ પારદર્શીપણું
**પારદર્શી** વિ [सं] પાર કે મર્મ પામનારું તીર્ણ ને દૂરદૃષ્ટિવાળુ
**પારધી** પુ૦ [हि पारद्धि] શિકારી
**પારમાર્થિક** વિ૦ [सं] પરમાર્થ સંબંધી જેનાથી પરમાર્થ પ્રાપ્ત થાય એવું (૨) વાસ્તવિક (ભ્રમ કે પ્રતીતિરૂપ નહિ)
**પારલૌકિક** વિ૦ [सं] પરલોકને લગતુ
**પારસ** પુ૦ [सं फा पा प्रा] ઈરાન દેશ
**પારસ** પુ૦ જુઓ પારસમણિ (૨) વિ૦ ઊંચ કે સારી જાતનુ ઉદા૦ પારસ બાજુ
**પારસનાથ** જુઓ પાર્શ્વનાથ
**પારસમણિ** પુ૦ [प्रा पारस (सं स्पर्श)] સ્પર્શથી લોઢાને સોનુ બનાવનાર મણિ
**પારસલ** ન૦ [જુઓ પાર્સલ] પારકું (ટપાલ કે રેલને મારફતનુ)
**પારસી** વિ૦ [फा पारसि] પારસીઓને લગતુ (૨) પુ૦ ઈરાનથી હિંદમાં આવી વસેલો જરથોસ્તી કે તેનો વંશજ
**પારસો** પુ૦ [सं प्रस्रव अथवा पयस्‌+रस] બાવલામાં દૂધનો ભરાવ
**પારંગત** વિ૦ [सं] અધ્યયનમાં પાર ઊતરેલ (૨) પૂરેપૂરું માહિતગાર
**પારાયણ** ન૦ [सं] (આખુ) વાંચી જવુ તે (૨) નિયત સમયમાં વેદ કે પુરાણનો સમગ્ર પાઠ (૩) કંટાળો ઉપજાવે તેવું લાંબુ વિવેચન [લા]
**પારાવત** પુ૦ [सं] કબૂતર [પુસ્તક
**પારાવાર** પુ૦ [सं] દરિયો (૨) વિ૦ અપાર
**પારાશર** પુ૦ [सं] પરાશરના પુત્ર વ્યાસમુનિ
**પારાશીશી** સ્ત્રી૦ [પારો + શીશી] થરમામીટર
**પારિજાત(૦ક)** ન૦ [सं] સમુદ્રમંથન કરતા

નીકળેના પાંચ દેવવૃક્ષોમાંનુ એક તેનુ ફૂલ (૨) હારસિંગારનુ ઝાડ, તેનું ફૂલ
**પારિતોષિક** ન૦ [સ] ઇનામ
**પારિભાષિક** વિ૦ [સ] પરિભાષા સબધી
**પારી** સ્ત્રી૦[દે पाराई]પથ્થર તોડવાની નરાજ
**પારેખ** પુ૦[જુઓ પારખ](સિક્કા ઝવેરાત વગેરેની) પરીક્ષા કરી જાણનાર (૨) એક અટક [કબૂતર
**પારેવડુ**,**પારેવુ** ન૦[प्रा पारेवय(स पारापत)]
**પારો** પુ૦[સ पारद] એક ખનીજ પ્રવાહી ધાતુ (૨) માળાનો મણકો (૩) તબૂરો સુરેલ બનાવવા રખાતો તારને ભરવેનો મણકો (૪) બદૂકની ગોળી કે છરો (૫) અવાળુ
**પાર્થ** પુ૦ [સ] પૃથાનો પુત્ર, અર્જુન
**પાર્થિવ** વિ૦ [સ] પૃથ્વી (મહાભૂત)નુ (૨) માટીનુ (૩) નશ્વર (૪) પુ૦ રાજા (૫)માટીના મહાદેવ ૦પૂજા સ્ત્રી૦પાર્થિવેશ્વર-મહાદેવની પૂજા
**પાર્લમેન્ટ** સ્ત્રી૦ [इ] ઇંગ્લડની રાજસભા (૨) કોઈ દેશની મુખ્ય લોકપ્રતિનિધિ સભા **૦રી** વિ૦ [-] પાર્લમેન્ટને લગતુ કે તે વિષેનુ (૨) પાર્લમેન્ટમા છાજતુ
**પાર્વતી** સ્ત્રી૦ [સ] હિમાલયની પુત્રી
**પાર્શ્વનાથ** પુ૦ [સ] જૈનોના તેવીસમા તીર્થંકર, પારસનાથ
**પાર્ષદ** પુ૦ [સ] દેવનો સેવક
**પાર્સલ** ન૦ [इ] જુઓ પારસલ
**-પાલ** વિ૦ [સ] પાળનાર 'પાળક' એ અર્થમા સમાસને અંતે ઉદા૦ગોપાલ
**પાલ** પુ૦ નાનો તબૂ કે તેની કનાત
**પાલ** પુ૦[જુઓ પાલિયુ] કેટલીક જગાના પાણી પર તરતી દેખાતી ચીકાશ તે (૨) તેવા પાણીને લીધે રોગીલો બનેલો પ્રદેશ
**પાલક** વિ૦ (૨) પુ૦[સ] ઉછેરીને મોટુ કરનાર (૨) રક્ષક [એક ભાજી
**પાલક(-ખ)** સ્ત્રી૦[प्रा पाल्का, (स पाल्क्या)]
**પાલખ** સ્ત્રી૦ [સર૦ 'પાલખી'] કડિયા વગેરે કારીગરોને ઊભે કામ કરવા માટે કરેલો વાસ વળીઓનો આધાર
**પાલખી** સ્ત્રી૦ [સ पल्यक ઉપરથી] સુખપાલ
**પાલટવુ** સ૦ક્રિ૦ જુઓ પલટવુ [પારણુ
**પાલણુ** ન૦ [સ पालन ઉપરથી] બાળકનુ
**પાલન** ન૦ [સ] પાળવુ તે ૦પોષણ ન૦ પાળવુ અને પોષવુ તે ૦હાર પુ૦પાળનારો
**પાલવ** પુ૦ [સ पल्लव] પહેરેલા સાડાનો લટકતો છેડો(૨) લૂગડા– પાઘડીનો કસબી છેડો આશરો શરણ [–ને પાલવે પડવું –ને આશરે જવાનુ થવુ] [નભાવવુ
**પાલવવુ** સ૦ક્રિ૦ [સં पालय्] ઉછેરવુ પોષવુ,
**પાલવવુ** અ૦ક્રિ૦ [સર૦ ह पारय् ना पाल] પરવડવુ, પોસાવુ ગોઠવુ થવુ
**પાલિ** સ્ત્રી૦ [प्रा पालियाय = धर्मोपदेश– બુદ્ધના ધર્મોપદેશની ભાષા] એક પ્રાચીન ભાષા, જેમા બૌદ્ધ ગ્રંથો લખાયેલા છે
**પાલિત** વિ૦ [સ] પાળેલુ રક્ષિત
**પાલિયુ** વિ૦ [પાલો ઉપરથી] ઝાડપાલાના અને લીલના કોહાણવાળુ, પાલવાળુ
**પાલી** સ્ત્રી૦ [સ, द] કાઠિયાવાડનુ અનાજનુ એક માપ તેનુ વાસણ (૨) (મુબઈમા) ચાર શેરનુ માપ
**પાલી** સ્ત્રી૦[સ पल्लव]ઝીણા પાદડા [પ્યાલુ
**પાલી** સ્ત્રી૦ [જુઓ પ્યાલી ] નાનુ પાનુ–
**પાલીસ** સ્ત્રી૦ [इ पालिश] બૂટ બાજ, વાસણ વગેરે વસ્તુઓ પર ચળકી લાવવા ચોપડાતુ દ્રવ્ય તે ક્રિયા કે ચળકી
**પાલુ** ન૦ [म पल्ल–धान्यनो कोठार]ખપરડાનો કે મ ગીનો અનાજ ભરવાનો કોઠો (૨) વાસની ચીપોનુ ટાટુ (૩) વરસાદમા માટીની ભીત પોવાઈ ન જાય તે માટે આડુ રાખેલુ લાકડીનુ ટાટુ
**પાલુ** ન૦ [જુઓ પ્યાલ] પવાલુ [પડવુ
**પાલુ** ન૦ પાલવ (૨) આશરો ઉદા૦ પાલે
**પાલો** પુ૦ [સ पल्लव] ઢોરને ખાવાના પાદડા
**પાલો** પુ૦ પ્યાલો
**પાલો** પુ૦ગાડીગાડા ઉપરની ખપરડાની છત્રી
**પાલ્યો** પુ૦ [સ पाल्य] વાદળમાથી પડતો કરો
**પાવક** વિ૦ [સ] પાવન કરનાર (૨)પુ૦ અગ્નિ
**પાવડી** સ્ત્રી૦ [સ पादुका, प्रा पाउआ, ]

જોડાને ઠેકાણે પહેરવાનો લાકડાનો એક ઘાટ, પાદુકા, ચાખડી (૨) પગ વડે દાબવાનું સાળનું એક સાધન

**પાવડો** પું૦ [સ फाल ઉપરથી] માટી કચરો વગેરે ઉસડવાનું કે ભરવાનું એક સાધન (૨) ગાડીના એંજિનનો ખરપડો

**પાવતી** સ્ત્રી૦ પહોંચ, રસીદ

**પાવન** વિ૦ [સ] પવિત્ર, શુદ્ધ (૨) શુદ્ધ કરનારું ( ) ન૦ પવિત્રતા, શુદ્ધિ ૦કારી વિ૦ પવિત્ર કરનારું

**પાવરધુ** વિ૦ [फा पर्र ह] કુશળ

**પાવલી** સ્ત્રી૦ [સ पाद પરથી] પાવલું ચારઆની -લુ ન૦ ચારઆની

**પાવળુ** ન૦ નાની પળી

**પાવિત્ર્ય** ન૦ [સ] પવિત્રતા

**પાવુ** સ૦ ક્રિ૦ [સ पा] પિવડાવવુ

**પાવૈયો** પું૦ હીજડો, નપુસક

**પાવો** પું૦ [દે पावय] એક જાતની વાસળી (૨) આગબોટનું ભૂગળુ વાગે છે તે-તેની સિસોટી

**પાશ** પુ૦ [સ] ફાસો, ગાળો (૨) પશુપક્ષી ફસાવવાનુ શિકારીનુ સાધન (૩) વરુણનુ આયુધ (૪) ફસાવવાની યુક્તિ [લા]

**પાશવ(-વી)** વિ૦ [સ] પશુનુ, પશુના જેવુ

**પાશા** પુ૦ [તુર્કી] હાકેમ (૨) તુર્કસ્તાનનો ઊંચા દરજ્જાનો અમલદાર

**પાશિયુ** ન૦ [દે पास] કરબડી કે રાપડીમા મુકાતુ ધારવાળુ લોખડનુ ફળ (૨) રાપડી

**પાશુપત** પું૦ [સ] એક પ્રાચીન શૈવ સપ્રદાય (૨) તેનો અનુયાયી (૩) ન૦ શકરના તેજનુ દિવ્ય અસ્ત્ર

**પાશેર** પુ૦ [પા+શેર] શેરનો ચોથો ભાગ -રી સ્ત્રી૦ પાશેરનુ માપિયુ કે વજન -રો પુ૦ પાશેર વજનનુ કાટલુ [પાશેરામા પહેલી પૂણી શ૦ પ્ર૦ તદ્દન શરૂઆત]

**પાશ્ચાત્ય** વિ૦[સ] પશ્ચિમનુ પશ્ચિમમા આવેલુ

**પાષાણ** પું૦ [સ] પથ્થર

**પાસ** પુ૦ [સ स्पर्श] સ્પર્શથી પટ કે રગ બેસવો તે (૨) સોબતની અસર [લા]

**પાસ** સ્ત્રી૦ [સ पार्श्व, प्रा पास] બાજુ, પાસુ (૨) અ૦ પાસે [પ]

**પાસ** વિ૦ [ इं ] પસાર, ઉત્તીર્ણ, સફળ (૨) મજૂર, પસદ (૩) પુ૦ રજા કે મજૂરીની ચિઠ્ઠી ૦પોર્ટ પુ૦ દેશાતર જવા માટેનો પરવાનો ૦બુક સ્ત્રી૦ બેંક સાથેની લેવડદેવડની નોધની ખાતેદારને મળતી ચોપડી [લબચોરસ દડો

**પાસો** પુ૦ પાસાના આકારનો ધાતુ વગેરેનો

**પાસવાન** પુ૦ [फा पासबान] હજૂરિયો નોકર

**પાસવુ** સ૦ક્રિ૦ રગ બેસાડવા સારુ પ્રથમ ખટાશ વગેરેનો પાસ દેવો

**પાસાજાળ** ન૦ પાસાના બંધારણમા રહેલુ પાણી વૉટર ઑફ ક્રીસ્ટલીઝેશન [૨ વિ]

**પાસાબંધી** સ્ત્રી૦ [પાસુ+બધી] બે બાજુ કસો બાધવાની એક જાતની બડી

**પાસાશૂળ** ન૦ [પાસુ+શૂળ] પડખામા ફૂટતુ શૂળ (૨) હમેશની નડ્યાની ઉપાધિ કે નડતર [લા]

**પાસિયું** ન૦ જુઓ પાશિયુ [(૨) પક્ષ

**પાસુ** ન૦ [સ पार्श्व प्रा पास] પડખુ, બાજુ

**પાસે** અ૦[સ पार्श्वे]નજીક (૨)પ બે બાજુમા (૩)તાબામા કબજામા (૪)સામે આગળ

**પાસો** પુ૦ [સ पाशक] ચોપાટ રમવામા વપરાતા અને પાડેલા લબચોરસ દડા માનો એક (૨) પદાર્થનો તેવો પાસો

**પાસો** પુ૦[સ प्रस्रव] દૂધને(ઢોરે)આચળમા આવવા દેવુ તે [એવો ઉદ્ગાર

**પાહિ(૦પાહિ)** શ૦ પ્ર૦ [સ] રક્ષણ કરો

**પાહો** પુ૦ જુઓ પારસો

**પાળ** સ્ત્રી૦ [સ पालि] તળાવ કે સરોવરનો કિનારો (૨)પ્રવાહીને વહી જતુ અટકાવવા કરેલી આડ

**-પાળ** વિ૦ જુઓ -પાન વિ૦ [પાલન

**પાળણ** ન૦ [સ पालन ઉપરથી] પાલન

**પાળવું** સ૦ક્રિ૦[સ पालय्] રક્ષણ કરવુ (૨) ભરણપોષણ કરવુ (૩)પોષવું અને કેળવવુ (૪) ભગ ન કરવો -ની પ્રમાણે વર્તવુ માનવુ(વચન, આજ્ઞા મત રજા અંગે ઈ)

**પાળિયો** પું૦[સ पालि=પ્રશંસા(૨)ચિહ્ન] સ્મારક તરીકે ઊભો કરેલો પથ્થર, ખાંભી
**પાળિયો** પું૦ ['પાળ' ઉપરથી] ગોરિયો
**પાળી** સ્ત્રી૦ [સ. पालिका] છરી
**પાળી** સ્ત્રી૦[સ पालि=પંક્તિ] વારો
**પાળી** સ્ત્રી૦ દડતાળ, પાકી
**પાળી** સ્ત્રી૦ પાળ
**પાળું** વિ૦ (૨) ન૦ [સ पाद ઉપરથી] પગે ચાલનારું **–ળો** પું૦ પગપાળો મુસાફર (૨) પેદલ, મુલકી કે લશ્કરી સિપાઈ
**પાળો** પું૦ સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયનો એક કોટીનો સેવક [ડબલ રોટી
**પાંઉ** (૦) પું૦, ન૦ [પો] ૦રોટી સ્ત્રી૦
**પાંખ** (૦) સ્ત્રી૦ [સ पक्ष] પક્ષીનો ઊડવાનો અવયવ (૨) લશ્કરની બે બાજુમાંની એક (૩) છાપરાનો બે તરફનો બહાર પડતો ભાગ (૪) આશ્રય, મદદ [લા]
**પાંખડી** (૦)સ્ત્રી૦ [દે पक्खुडी] કળી ખીલતાં છૂટા પડતા અવયવોમાંનો દરેક **–ડું** ન૦ ડાળની બાજુએથી ફૂટતી નાની ડાળી(૨) કુટુંબની શાખા [લા]
**પાંખાળી** (૦) સ્ત્રી૦ ['પાંખ' ઉપરથી] ઘોડીની એક જાત [કા]
**પાંખાળું** (૦) વિ૦['પાંખ' ઉપરથી] પાંખવાળું (૨) દાંતાવાળું (૩) ડાળીવાળું
**પાંખિયું** (૦) ન૦ ['પાંખ' ઉપરથી] પક્ષ, તડ (૨) ડાળી, શાખા (૩) દેશી તાળાનો કે કિટલાનો એક બાજુનો નાનો છૂટો પડતો ભાગ (૪) કાતરનું પાનું
**પાંખું** (૦) વિ૦ છૂટું, આછું
**પાંગત(–થ)** (૦) સ્ત્રી૦પથારી કે ખાટલાનો પગ તરફનો ભાગ
**પાંગરવું** (૦) અ૦ક્રિ૦ અંકુર ફૂટવા
**પાંગરું** (૦) ન૦, **–રો** પું૦ [સ प्रग्रह] પારણાને કે ખોયાને અધ્ધર પકડી રાખનાર દોરી (૨) ત્રાજવાની સેર (૩) ગોફણની બે બાજુની દોરી (૪) સુકાન તરફનો વહાણનો છેડો
**પાંગળું** (૦) વિ૦[સં पङ्गु] પગે અપંગ (૨) [લા] અશક્ત, નિર્બળ (૩) આધાર–ટેકા વિનાનું
**પાંગોઠું** (૦) ન૦ ખભાથી કોણી સુધીનો હાથનો ભાગ (૨) હાલવા ચાલવાના અવયવોના સાંધા મૂળ
**પાંચ** (૦) વિ૦ [સ पचन्] '૫'
**પાંચજન્ય** પું૦ [સ] કૃષ્ણનો શંખ
**પાંચમ**(૦)સ્ત્રી૦ પખવાડિયાની પાંચમી તિથિ
**પાંચશેરી** (૦) સ્ત્રી૦ પાંચ શેરનું કાટલું [૦કૂટવી = નકામી માથાકૂટ કરવી]
**પાંચાલી** [સ], **–ળી** સ્ત્રી૦ પંચાલ દેશના રાજાની પુત્રી દ્રૌપદી
**પાંજણ(–ણી)**(૦) સ્ત્રી૦[સ पायस्, પ્રા पज्ज ઉપરથી] નિયત સમયે જેનું સેવન કર્યા વિના ન ચાલે તેવી ટેવ, બંધાણ
**પાંજરાપોળ** (૦) સ્ત્રી૦ અશક્ત કે ઘરડાં ઢોરને રાખવાનું ધર્માદા સ્થાન
**પાંજરાં**(૦)ન૦ બ૦ વ૦ જુઓ કાંધાપાંજરાં
**પાંજરું** (૦) ન૦ [સ पञ्जर] પશુપક્ષીને પૂરી રાખવા બનાવેલું સળિયાનું ઘર (૨) તેવો કોઈ પણ ઘાટ (૩) અદાલતમાં ન્યાયાધીશ સામે જવાબ આપતાં ઊભા રહેવાની પાંજરા જેવી જગા
**પાંડવ** પું૦ [સ] પાંડુનો દીકરો
**પાંડિત્ય** ન૦ [સ] પંડિતાઈ
**પાંડુ** વિ૦ [સ] ફીકું (૨) પું૦ એક રોગ, 'એનિમિયા' (૩) પાંડવોનો પિતા
**પાંડુર** વિ૦ [સ] ફીકું, ધોળું
**પાંતી** (૦) સ્ત્રી૦[સ पंक्ति] પક્ષ, બાજુ (૨) રીત,માર્ગ(૩)ભાગ, હિસ્સો(૪)પરિમાણના વિભાગ પાડીને હિસાબ ગણવાની ગણિતની એક રીત(૫)જુઓ પાથી સેંથી
**પાંત્રીશ(–સ)** (૦) વિ૦ [સ पञ्चत्रिंशत्, પ્રા पणतीस] '૩૫'
**પાંથ** પું૦ [સ] મુસાફર
**પાંથી** (૦) સ્ત્રી [દે पत्ति = કેશરચના]સેંથી
**પાંદડી** (૦) સ્ત્રી૦[સ पर्ण] જુઓ પાનડી **–ડું** ન૦ પર્ણ [પાંદડું ફરવું = ભાગ્ય બદલાવું, ભાગ્યોદય થવો] [સ્ના વાળ
**પાંપણ** (૦) સ્ત્રી૦ પોપચાની કિનારી ઉપ

**પાંશરુ'** (૦) વિ૦ સીધુ, ડાહ્યુ, પાધરું. ૦દોર વિ૦ સીધુદોર, આડાઈ વગરનુ
**પાંશુ** સ્ત્રી૦ [સ] ધૂળ ૦લ વિ૦ [સ] ધૂળવાળુ (૨) ભ્રષ્ટ, દુરાચારી
**પાંસઠ** (૦) વિ૦ [સ पञ्चषष्टि] '૬૫'
**પાંસરું**(૦દોર) જુઓ 'પાશરુ'મા
**પાંસળી** (૦) સ્ત્રી૦ [પ્રા पासुलि (સ पार्श्व)] છાતીના માળાના બને બાજુના હાડકા માનુ દરેક –ળુ ન૦ જુઓ પાસળી
**પાંસુ** સ્ત્રી૦ [સ], ૦લ વિ૦ જુઓ 'પાશુ'મા
**પિક** પુ૦ [સ] કોકિલ કોયલનો નર
**પિક** સ્ત્રી૦ થૂંક પીક ૦દાની સ્ત્રી૦ થૂંકદાની
‹**પિકેટિંગ** ન૦ [ઇ] પહેરો, ચોકી
**પિખાવવું** સ૦ક્રિ૦, **પિખાવુ** અ૦ક્રિ૦ 'પીખવુ'નુ પ્રેરક ને કર્મણિ
**પિગળાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'પીગળવુ'નુ પ્રેરક
**પિચકારી** સ્ત્રી૦ [પિચ (રવ૦) + કારી] પાણીની સેડ (૨) સેડ છોડવાનુ ભૂગળી જેવુ એક સાધન [૦આપવી = એનિમા આપવો]
**પિચ્છ** ન૦ [સ] પીછુ
**પિછાણ(–ન)** સ્ત્રી૦ [સ प्रत्यभिज्ञान] માહિતી (૨) ઓળખાણ ૦વુ સ૦ક્રિ૦ ઓળખવુ
**પિછોડી** સ્ત્રી૦ જુઓ પછેડી
**પિટાવવું** સ૦ક્રિ૦, **પિટાવું** અ૦ક્રિ૦ 'પીટવુ'નુ પ્રેરક ને કર્મણિ
**પિતપાપડો** પુ૦ [સ पीत (પીળુ)+પાપડ] ખાખરાની શિગ
**પિતર** પુ૦ [જુઓ પિતૃ] મૃત પૂર્વજ
**પિતરાઈ** પુ૦, –ણ સ્ત્રી૦ જુઓ 'પિત્રાઈ'મા
**પિતવાડો** પુ૦ [પીત+વાડો] કૂવાના પાણીથી જ્યા દર વર્ષે શિયાળુ–ઉનાળુ વાવેતર થતુ હોય તેવુ ખેતર [ળિયુ
**પિતળિયુ** ન૦ પિત્તળનું નાનુ વાસણ, **પિતા** પુ૦ [સ] બાપ ૦જી પુ૦ (માનાર્થે). ૦મહ પુ૦ [સ] દાદા (૨) બ્રહ્મા ૦મહી સ્ત્રી૦ [સ] દાદી ૦શ્રી પુ૦ પિતાજી –તુ પુ૦ પિતા, બાપ [પ]
**પિતૃ** પુ૦ [સ] બાપ (૨) પુ૦બ૦વ૦ પૂર્વજો, મરી ગયેલા બાપદાદાઓ ૦ઋણ ન૦ પિતૃઓ પ્રત્યેનુ ઋણ દેવુ (જુઓ ઋણત્રય) ૦તર્પણ ન૦ [સ] પિતૃઓનુ તર્પણ કરવા આપેલી જલાંજલિ, પિતૃયજ્ઞ (૨) તર્જની અને અગૂઠા વચ્ચેનો મધ્યભાગ ૦દેવ પુ૦ [સ] પિતરો (૨) વિ૦ પિતાને દેવ તરીકે પૂજનાર ૦યજ્ઞ પુ૦ [સ] પિતૃતર્પણ (૨) પાચ મહાયજ્ઞોમાંનો એક
**પિત્ત** ન૦ [સ] કલેજામા પેદા થતો રસ, જે આતરડામા ઊતરી ખોરાકને પચાવે છે (૨) વૈદક પ્રમાણે શરીરની ત્રણ ધાતુઓમાની એક (કફ પિત્ત અને વાયુ) –ત્તાશય ન૦ [પિત્ત + આશય] શરીરનો પિત્તનો અવયવ
**પિત્તળ** ન૦ [સ, પ્રા पित्तल] તાબા અને જસતની મિશ્ર ધાતુ –ળિયુ ન૦ પિતળિયુ
**પિત્તો** પુ૦ [સ पित्त] પિત્ત (૨) ક્રોધની તીવ્ર લાગણી [લા]
**પિત્રાઈ** પુ૦ [સ पितृव्य] કાકાના છોકરા, સાતમી પેઢી સુધીમા એક બાપનો વશજ (૨) પિતા સબધી. –ણુ વિ૦ સ્ત્રી૦ પિત્રાઈને ત્યા જન્મેલી –ણ(–ણી) સ્ત્રી૦ પિત્રાઈની વહુ
**પિન** સ્ત્રી૦ [ઇ] ટાકણી (૨) પાટો, વેણી વગેરે જકડી રાખવા વપરાય છે તે બનાવટ
**પિનાક** ન૦ [સ] શિવનુ ધનુષ ૦પાણ (–ણિ) [સ पिनाकपाणि] પુ૦ શિવ –કી પુ૦ [સ] શિવ
**પિપરમીટ** સ્ત્રી૦ [ઇ पिपरमिन्ट] જુઓ ખાણી મીઠી [[સ] તરસ્યું
**પિપાસા** સ્ત્રી૦ [સ] તરસ –સુ વિ૦
**પિપૂડી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ફૂકીને વગાડવાની ભૂગળી, પીપી [૦વગાડવી શ૦ પ્ર૦ એકની એક વાત કર્યા કરવી–ગાયા કરવી (૨) ખુશામત દાખલ સૂર પુરાવવો; હાજી હા ભણવી]
**પિપ્પલ** પુ૦ [સ] પીપળો [(વર્તમાન કૃ૦)
**પિબતું** વિ૦ [સ. पिबन्त, ઉપરથી] + પીતુ
**પિમળાટ** પુ૦ ['પીમળવુ' ઉપરથી] સુવાસ

**પિયર** (પિ') ન૦ [સં. पितृगृह; પ્રા. पिइहर] સ્ત્રીનાં માબાપનું ઘર. ૦પનોતી વિ૦ સ્ત્રી૦ પિયરમાં ભાઈભાંડુંવાળી. –રિયું ન૦ પિયરનું સગું

**પિયળ** સ્ત્રી૦ કપાળમાં કરેલી કંકુની અર્ચા

**પિયાજ** ન૦ [ફા.] કાંદો; ડુંગળી

**પિયાનો** પું૦ [ઇં] એક વિદેશી વાજિંત્ર

**પિયારું** વિ૦ [અપ. पिआर (સં. प्रियतर)] પ્યારું [પ.] [પાયાનું ખર્ચ (૨) પરબ

**પિયાવો** પું૦ ['પિવાડવું' ઉપરથી] પાણી

**પિયુ** પું૦ [અપ. पिअइउ (સં. प्रियचित्)]પતિ

**પિયેર(–રિયું)** (પિ') ન૦ જુઓ 'પિયર'માં

**પિરસણ** ન૦ [સં. परिवेषण; પ્રા. परिवेसण] પીરસવું તે (૨) પીરસેલું ભાણું (૩) નાતવરાને અંગે ઘેર ભાણું પીરસવું તે

**પિરસાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'પીરસવું'નું પ્રેરક

**પિરાઈ** સ્ત્રી૦ જુઓ પેરાઈ

**પિરામિડ** પું૦ [ઇં.] પ્રાચીન મિસરી રાજાના મૃતદેહ ઉપર બંધાવેલી શંકુ આકારની સમાધિ–કબર (૨) શંકુ આકાર

**પિરોજ** (–જી,–જું) જુઓ 'પીરોજ'માં

**પિલાઈ** સ્ત્રી૦ પીલવું તે(૨)તેનું મહેનતાણું. –મણ ન૦, –મણી સ્ત્રી૦ પીલવાનું મહેનતાણું (૨) ત્રાસ; યાતના [લા.]

**પિલાવવું** સ૦ક્રિ૦, **પિલાવું** અ૦ક્રિ૦ 'પીલવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ

**પિલ્લું** ન૦, –લ્લો પું૦ ['પિંડલું' ઉપરથી] વીંટીને કરેલો દડો–ગોટો

**પિવડાવવું** સ૦ક્રિ૦, **પિવાવું** અ૦ક્રિ૦ 'પીવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ

**પિશાચ** પું૦; ન૦ [સં] અવગતિયો જીવ; પ્રેત (૨) ભૂતપ્રેત જેવી એક હીન યોનિ. ૦ણી, –ચી સ્ત્રી૦ પિશાચ સ્ત્રી

**પિશુન** વિ૦[સં.] કઠોર (૨) નીચ(૩)ચાડિયું

**પિષ્ટ** વિ૦ [સં.] કૂટેલું;પીસેલું(૨)પું૦ ભૂકો; લોટ. ૦પેષણ ન૦ [સં.] પુનરુક્તિ; એકનું એક ફરી ફરી કહેવું તે

**પિસાવવું** સ૦ક્રિ૦, **પિસાવું** અ૦ક્રિ૦ 'પીસવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ

**પિસ્ટન** પું૦ [ઇં.] એંજિન કે પિચકારી વગેરેમાં વપરાતો દટ્ટાવાળો દાંડો

**પિસ્તાળીસ** વિ૦ [સં. पञ्चचत्वारिंशत् ]'૪૫'

**પિસ્તું** ન૦ [ફા.] પસ્તું; એક મેવો

**પિસ્તોલ** સ્ત્રી૦ [પો.] નાની બંદૂક; તમંચો

**પિંગલ** [સં.], –ળ વિ૦ લાલાશ પડતા પીળા રંગનું (૨)ન૦ છંદશાસ્ત્ર(૩)અત્યંત વિસ્તાર [લા.]. –લા [સં], –ળા સ્ત્રી૦ હઠયોગમાં માનેલી ત્રણ પ્રધાન નાડીઓમાંની એક (ઇડા, પિંગળા, અને સુષુમ્ણા) (૨)વિ૦સ્ત્રી૦લાલાશ પડતા પીળા રંગની

**પિંજર** ન૦ [સં.] પંજર; પાંજરું

**પિંડ** પું૦ [સં.] ગોળો(૨)પિતૃઓ નિમિત્તે લોટ કે ભાતનો વાળેલો ગોળો (૩) શરીર. ૦દાન ન૦ [સં.] શ્રાદ્ધમાં પિંડ અર્પણ કરવો તે. ૦લું ન૦ જુઓ પિંડું. ૦લો પું૦ પિંડો

**પિંડી** સ્ત્રી૦ [સં. पिण्डिका] પગના નળાની પાછળનો માસનો લોચો

**પિંડું** ન૦ [સં. पिंड ઉપરથી] પિલ્લું. –ડો પું૦ વીંટેલો કે વાળેલો ગોળો–ગોટો (કણક, માટી, દોરા ઇ૦નો)

**પિંઢોરી** વિ૦(૨)ન૦ [પ્રા. पिन्दघर (સં. पिंडगृह)] પીંઢેરી; માટીની ભીંતોનું (ઘર)

**પી** અ૦ [રવ૦] તિરસ્કારાર્થ ઉદ્ગાર; હુરિયો (૨) પિપૂડીનો રવ

**-પીઉ** વિ૦ (સમાસને અંતે) પીનારું

**પીક** સ્ત્રી૦ જુઓ પિક(૨)તેની પિચકારી

**પીગળવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. पगल (સં. प्र+गल् )] ઓગળવું; પ્રવાહી થવું (૨) (દયાથી) ઢીલું–નરમ થવું [લા.]

**પીછ** ન૦ [સં. पिच्छ] પીછું. –છી સ્ત્રી૦ [સં. पिच्छिका; પ્રા. पिच्छी] વાળ, પીંછાં કે તેવી બીજી વસ્તુની હાથાવાળી બનાવટ (માખો ઉરાડવાની, ચીતરવાની, વગેરે)

**પીછું** ન૦ પીછ (૨) તેની કલમ [હાર

**પીછેહઠ** સ્ત્રી૦ [હિં.] પાછા હઠવું કે પડવું તે;

**પીછો** પું૦ [પ્રા. पिच्छ=પૂછડું] કેડો. પૂઠ

**પીટવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. पिट्ट] ખૂબ મારવું

(૨) મૂએનાની પાછળ કૂટવુ (૩) ઠોકવુ, વગાડવુ (દાંડી)

**પીટ્યુ** વિ૦ મૂઉ (સ્ત્રીઓમા ગાળ તરીકે)

**પીઠ** ન૦ [સ] (દેવ આચાર્યાદિનુ) સ્થાનક (૨) સ્ત્રી૦ બજાર (૩) બજારભાવ

**પીઠ** સ્ત્રી૦ [સ પૃષ્ઠ, પ્રા પિટ્ઠ] વાસો [૦આવવી = વાસો છોલાઈને પાકવો] ૦બળ ન૦ પાછળ રહીને જોર દેતુ બળ

**પીઠિકા** સ્ત્રી૦ [સ] બાજઠ (૨) મૂર્તિ કે થાંભલાની બેઠક–આધાર (૩) ભૂમિકા

**પીઠી** સ્ત્રી૦ [સ પિષ્ટ પ્રા પિટ્ઠ] લગ્નપ્રસંગે વરકન્યાને શરીરે ચોળવાનો પીળો સુગંધી પદાર્થ

**પીઠુ** ન૦ [સ પીઠ] બજાર કે દુકાન (ખાસ કરીને લાકડાનુ અને દારૂતાડીનુ)

**પીડ** સ્ત્રી૦ [સ પીડા] પીડા દુ ખ (૨) ચૂક આંકડી (૩) વેણ, પ્રસવવેદના ૦ન ન૦ [સ] પીડા (૨) પીડવુ–પજવવુ કે દાબવુ તે ૦વુ સ૦ક્રિ૦ [સ પીડ્] દુ ખ દેવુ (૨) પજવવુ ગાંજવુ (૩) ચાંપવુ, દાબવુ –ડા સ્ત્રી૦ [સ] દુ ખ (૨) નડતર –ડાકારક –ડાકારી વિ૦ પીડા કરનારુ –ડાવુ અ૦ ક્રિ૦ 'પીડવુ'નુ કર્મણિ –ડિત વિ૦ [સ] પીડા પામેલુ

**પીઢ** સ્ત્રી૦ [દે પાઢી સ પાઠિકા પ્રા પાઢિઆ] જેના ઉપર મેડાના પાટિયા જડવામા આવે છે તે લાંબુ લાકડુ –વળી (૨) વિ૦ મોટી ઉંમરનુ ઠરેલ –ઢિયુ ન૦ પીઢ (૨) દાઢનો દાંત (૩) અવાળુ પેઢુ

**પીણુ** ન૦ પીવાની વસ્તુ પેય

**પીત** ન૦ [સ પીત] પાણી પાઈને ઉછેરેલો મોર (૨) વિ૦ [સ] પીળુ

**પીતળ** ન૦ જુઓ પિત્તળ

**પીતાંબર** ન૦ [સ] પીળુ કે કોઈ પણ રંગની અબોટિયુ (૨) વિ૦ પીળા વસ્ત્રવાળુ

**પીધેલ (–લુ)** 'પીવુ'નુ ભૂ૦ કૃ૦ (૨) વિ૦ દારૂના નશાવાળુ, છાકટુ

**પીન** વિ૦ [સ] જાડુ, પુષ્ટ માતુ

**પીપ** ન૦ ગૂમડાનુ પરુ

**પીપ** ન૦ [પો પીપા] લાકડાનુ કે ધાતુનુ નળાકાર પાત્ર [જાતનુ એક ઝાડ

**પીપર** સ્ત્રી૦ [જુઓ 'પીપળ'] પીપળાની

**પીપર** સ્ત્રી૦ [સ પિપ્પલી] એક વસાણાની ચીજ વનસ્પતિની સીંગ –રીમૂળ ન૦ પીપરના છોડના મૂળ ગંઠોડા

**પીપળ** પુ૦ [સ પિપ્પલ] એક ઝાડ અશ્વત્થ –ળી સ્ત્રી૦ નાનો પીપળો

**પીપળીમૂળ** ન૦ જુઓ પીપરીમૂળ

**પીપળો** પુ૦ જુઓ પીપળ

**પીપી** અ૦ [રવ૦] (૨) સ્ત્રી૦ ફૂંકીને વગાડવાની ભૂંગળી (ગાજર કે પાંદડાની) પિપૂડી (૩) પી બોલાય તે, ફજેતી [ગોળી

**પીપી** સ્ત્રી૦ (બાળભાષા) પિપરમીટ જેવી

**પીમળ** સ્ત્રી૦ [સ પરિમલ] સુગંધ ૦વુ અ૦ ક્રિ૦ સુગંધ ફેલાવી

**પીયળ** સ્ત્રી૦ જુઓ પિયળ

**પીયૂષ** ન૦ [સ] અમૃત [પદાર્થ

**પીયો** પું૦ આંખને ખૂણે બાઝતો ચીકણો

**પીર** પુ૦ [ફા] મુસલમાનોમા પવિત્ર ગણાતો પુરુષ [ભાણામા મૂકવુ

**પીરસવુ** સ૦ક્રિ૦ [સ પરિવિષ્] જમવા માટે

**પીરસાવુ** અ૦ક્રિ૦ 'પીરસવુ'નુ કર્મણિ

**પીરોજ** પુ૦ [ફા] એક રત્ન –જી (–જુ) વિ૦ પીરોજના રંગનુ આસમાની

**પીલવુ** સ૦ક્રિ૦ [સ પીડય પ્રા પીલ] દબાઈ –કચરાઈ નિચોવાય એમ કરવુ (૨) દુ ખ દેવુ કનડવુ [લા] (૩) લોઢવુ (કપાસ)

**પીલવો** પુ૦ [જુઓ પીલુ] એક ઝાડ

**પીલુ** પું૦ [મ] એક ઝાડ પીલુડી (૨) એક રાગ (૩) પીલુ ૦ડી સ્ત્રી૦ પીલુનુ ઝાડ ૦ડુ ન૦ તેનુ ફળ [બચ્ચુ

**પીલુ** ન૦ [દે પાઉઅ=બચ્ચુ] મરઘીનુ

**પીલો** પું૦ [દે પીલુઅ] થડ કે મૂળમાથી ફૂટેલો ફણગો

**પીવુ** સ૦ ક્રિ૦ [સ પા પ્રા પિવ] પ્રવાહી પેટમા લેવુ (૨) નવાહીને પોતામા સમાવવુ કે શોષવુ (૩) (ધૂમ્રપાન) કરવુ [પી જવુ = ગાઠવુ (૨) સહન કરી જવુ]

**પીસવું** સ૦ ક્રિ૦ [સ પિષ પ્રા પિસ] દળવું (૨) લસોટવું ઘૂંટવું (૩) ચીપવું (ગંજીફાને)
**પીસવો** પુ૦ સિસોટી
**પીળાશ** સ્ત્રી૦ પીળાપણું
**પીળિયું** ન૦ લગ્ન પ્રસંગે કન્યાને પહેરવાનું હળદરથી રંગેલું પીળું વસ્ત્ર (૨) પીળી —કાર્ડિક કાળી ઈંટ
**પીળું** વિ૦ [સ પાતક પ્રા પાઅલ] હળદરના રંગનું પીત ૦પચ્ચ વિ૦ સાવ પીળું —શીકું
**પીંખણી** સ્ત્રી૦ —ણું ન૦ પીંખવું તે તે ચૂંથવું
**પીંખવું** સ૦ ક્રિ૦ વિખેરી નાખવું (૨) ચૂંથી નાખવું
**પીંખાવવું** સ૦ ક્રિ૦, **પીંખાવું** અ૦ ક્રિ૦ પીંખવું નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**પીંગળું** વિ૦ [સ પિંગલ] પીળચટું (૨) માંજરું
**પીંઠબળ** ન૦ પાછળ રહીને જોર દેવું
**પીંછ** ન૦ [જુઓ પીંછ] પીંછું —છાળું વિ૦ પીંછાંવાળું —છી સ્ત્રી૦ જુઓ પીંછી —છું ન૦ પીછું
**પીંજણ** સ્ત્રી૦ પીંજવાનું સાધન (૨) ન૦ પીંજવું તે (૩) (વાતને) નકામું ચૂંથવું — લંબાવવું તે [લા] —ણી સ્ત્રી૦ પીંજણ (૨) પીંજવું તે (૩) પીંજારાનું ઢાંકણું (રચતા પૈડા પર હોય છે તે)
**પીંજરું** ન૦ જુઓ પિંજર પાંજરું
**પીંજવું** સ૦ ક્રિ૦ [સ પિંજ્] રૂના રેસા છૂટા પાડવા (૨) પીંજણ કરવું — લંબાવવું [લા]
**પીંજામણ** ન૦ —ણી સ્ત્રી૦ પીંજવાની મજૂરી
**પીંજારણ** સ્ત્રી૦ પીંજારાની વહુ (૨) પીંજવાનું કામ કરતી સ્ત્રી
**પીંજારો** પુ૦ પીંજવાનું કામ કરનાર
**પીંજાવવું** સ૦ ક્રિ૦ **પીંજાવું** અ૦ ક્રિ૦ પીંજવું નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**પીંડાર(—રો)** પુ૦ [સ પિણ્ડાર દે પિંઢાર] આહીર ભરવાડ
**પીંડાળો** પુ૦ જુઓ પિંડો
**પીંઢારો** પુ૦ [મ પેંઢાર] લૂંટારુની એક પ્રસિદ્ધ જાતનો માણસ [બીતીવાળું
**પીંઢેરી** વિ૦ [જુઓ પિંઢારી] માંગીની

**પુકાર** પુ૦ [પ્રા પુક્કાર] પોકાર બૂમ ૦વું સ૦ ક્રિ૦ પોકારવું (૨) પોકારીને કહેવું જાહેર કરવું
**પુખ્ત** વિ૦ [ફા] પાકું પાકટ (૨) ઠરેલ
**પુગાડવું** સ૦ ક્રિ૦ પૂગવું નું પ્રેરક પહોંચાડવું
**પુગાવું** અ૦ ક્રિ૦ ‘પૂગવું’નું ભાવે
**પુચકારી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] બાળકને શાંત કરવા હોઠ વચ્ચેથી કરેલો મૃદુ અવાજ
**પુચ્છ** ન૦ [સ] પૂંછડી
**પુચ્છિયું** વિ૦ [પૂંછડી ઉપરથી] પૂંછડીવાળું —યો તારો પુ૦ ધૂમકેતુ
**પુછાવવું** સ૦ ક્રિ૦, **પુછાવું** અ૦ ક્રિ૦ ‘પૂછવું’નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**પુટ** પુ૦ [સ] પડિયો (૨) પડિયા જેવો કોઈ પણ ઘાટ (૩) આચ્છાદન ઢાંકણ (૪) કુલડી કે શકોરામાં ધાતુ કે ઔષધ મૂકી ઉપર ઢાંકણ કે બીજું શકોરું મૂકી કપડછાણ કરી કરેલો ઘાટ સંપુટ (૫) તેને ભઠ્ઠીમાં મૂકી ઔષધને આપેલી આંચ (૬) પટ પાસ
**પુઠેવાળ** વિ૦ [પૂંઠ ઉપરથી] પાછલી વયમાં જન્મેલું પૂંઠેવાળ
**પુણ્ય** વિ૦ [સ] પવિત્ર (૨) પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય એવું (૩) ધર્મ્ય (૪) ન૦ સત્કર્મ (૫) તેનું ફળ ૦તિથિ સ્ત્રી૦ (મહાપુરુષના) મરણની તિથિ કે તેની ઉજવણી ૦દાન ન૦ ધર્મદાન ૦પ્રકોપ પુ૦ (પાપ કે અન્યાય સામે) ધર્મબુદ્ધિને લીધે ઊપજેલો ક્રોધ ૦પ્રતાપ પુ૦ [સ] પુણ્યનું બળ ૦શાળી(—ળી) વિ૦ પુણ્યવાન (૨) પૂર્વજન્મના સુકૃતવાળું ૦શ્લોક વિ૦ [સ] રૂડી કીર્તિવાળું (૨) જેનું નામ લેવાથી પુણ્ય થાય તેવું (૩) પુ૦ તેવો માણસ —ણ્યાત્મા વિ૦ (૨) પુ૦ [સ] પવિત્ર મનનું (માણસ)
**પુત્ર** પુ૦ [સ] દીકરો ૦વતી વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] પુત્રવાળી ૦વધૂ સ્ત્રી૦ [સ] પુત્રની વહુ —ત્રિણી વિ૦ સ્ત્રી૦ પુત્રવતી —ત્રૈષણા સ્ત્રી [સ] પુત્રપ્રાપ્તિની તીવ્ર કામના-વાસના [[બૌદ્ધ] (૩) આત્મા
**પુદ્ગલ** ન૦ [સ] પરમાણુ (૨) શરીર

'પૂજવું'નું કર્મણિ (૨) સત્કાર પામવો **-જિત** વિ૦ [સં] પૂજાયેલું **-જ્ય** વિ૦ [સં] પૂજવા યોગ્ય (૨) વડીલ (૩) જમાઈ કે બનેવી [લા]

**પૂજ્યારાધ્ય(-ધ્ય)** વિ૦ [સં पूज्य+आराध्य] પૂજ્ય અને આરાધ્ય (પત્રની ભાષામાં વડીલને ઉદ્દેશી વપરાય છે)

**પૂઠ** સ્ત્રી૦ [સં पृष्ठ, પ્રા पुट्ठ] પૂઠ, શરીરનો પાછળો ભાગ (૨) થાપો (૩) કેડો, પીછો [વા] ૦ળ સ્ત્રી૦ પાછળ **-ઠિયું** ન૦ પૈડાનો ઘેર જે કકડાઓનો બને છે તેમાંનો દરેક (૨) પાછોટિયું (૩) થાપો [**પૂઠિયાં ફાટવાં**=બીક લાગવી,ગભરાવું] **-ઠું** ન૦ કહોઠ ઉપરનું છાડું (૨) ચોપડીનું ઢાંકણ (૩) થાપો (૪) મૂળનું બંધારણ કે તેની મજબૂતી(શરીરનું) **-ઠે** અ૦ પાછળ

**પૂડલો, પૂડો** પું૦[પ્રા पूअल(સં पूप)] લોટ કે દાળના ખીરાની તળેલી પોળી(૨)મધપૂડો

**પૂણી** સ્ત્રી૦ [દે] કાંતવા માટે પીંજેલા રૂનો વણીને બનાવેલો લાંબો ગોળ આકાર

**પૂત** પું૦ પુત્ર

**પૂત** વિ૦ [સં] પવિત્ર

**પૂતના** સ્ત્રી૦[સં]કંસે બાળક કૃષ્ણને મારવા મોકલેલી રાક્ષસી, બકાસુરની બહેન

**પૂતળી** સ્ત્રી૦ આંખની કીકી

**પૂતળી** સ્ત્રી૦ [સં पुत्तली] માટી, ધાતુ વગેરેનો બનાવેલો સ્ત્રીનો ઘાટ **-ળું** ન૦ ધાતુ પથ્થર, માટી, લાકડું વગેરેની બનાવેલી આકૃતિ-મૂર્તિ

**પૂનમ** સ્ત્રી૦[સં पूर्णिमा]પૂર્ણ ચંદ્ર ઊગવાની તિથિ, પૂર્ણિમા

**પૂમ** સ્ત્રી૦ [ફા पुम्बह] રૂ પીંજતાં ઊડતી ઝીણી રજ-રુવાટી (૨) કાપડ ઉપરની રુવાટી ૦ડી સ્ત્રી૦ છોડને વળગી રહેલું રૂ (૨) નાનું પૂમડું. ૦ડું ન૦ રૂનો બહુ નાનો પિંડ (૨) વચ્ચેથી થોડો ઊભો ભાગ વણીને બનાવેલી વાટ

**પૂર** વિ૦ [સં] પૂરેપૂરું, સંપૂર્ણ (૨) ન૦ નવા પાણીનું નદીનાળામાં જોશબંધ આવવું તે (૩) પૂરણપોળી કરવાનું પૂરણ

**પૂર** અ૦ નામને અંતે 'જેટલું-ના માપે', 'સુધી, પર્યંત' એવા અર્થમાં ઉદા૦ ચોખાપૂર, વાસપૂર

**પૂરક** વિ૦ [સં] (ખૂટતું) પૂરું કરનાર (૨) પું૦પ્રાણાયામમાં શ્વાસ અંદર ખેંચવાની ક્રિયા (૩) પૂરક આંકડો કે રકમ [ગ]

**પૂરણ** વિ૦ [સં] પૂરનાર, પૂર્ણ કરનાર (૨) ન૦ પૂરવું-ભરવું તે

**પૂરણ** વિ૦ [સં पूर्ण] પૂર્ણ (૨) સર્વવ્યાપી (૩) ન૦ પૂરવાની કે પૂરેલી વસ્તુ (ઉદા૦ પોળીનું પૂરણ, જમીનનું પૂરણ) ૦પોળી સ્ત્રી૦ પૂરણ ભરીને બનાવેલી રોટલી, વેડમી **-ણી** સ્ત્રી૦ પૂરવું તે (૨) પૂરવાની વસ્તુ (ઈં-રોડાં વગેરે) (૩) વધારાનું કથન, પૂર્તિ (૪) ઉશ્કેરણી

**પૂરતું** વિ૦ [ 'પૂરવું' પરથી] જોઈએ તેટલું

**પૂરપાટ** અ૦ પૂરા-અત્યંત વેગથી

**પૂરવું** સ૦ક્રિ૦ [સં पूर्] ભરવું, ભરી કાઢવું (૨) ગોંધવું, અંકાયતમાં રાખવું(૩)પૂરું પાડવું

**પૂરી** સ્ત્રી૦ [પ્રા पूअलिआ (સં पूपिका)] [એક તળેલી વાની

**પૂરુષ** પું૦ [સં] જુઓ પુરુષ

**પૂરું** વિ૦ [સં पूर] જુઓ પૂર્ણ ૦પાધરું વિ૦ સીધેસીધું **-રેપૂરું** વિ૦ સંપૂર્ણ

**પૂર્ણ** વિ૦ [સં] ભરેલું, ખંડિત, ઓછું કે અધૂરું નહિ એવું, પૂરું (૨)સમાપ્ત(૩) ન૦ મીંડું, શૂન્ય. ૦પુરુષોત્તમ પું૦ શ્રીકૃષ્ણ (૨) વૈષ્ણવ મહારાજનું સંબોધન ૦માસી સ્ત્રી૦ [સં] પૂનમ ૦વિરામ ન૦ લખાણમાં વાક્ય પૂરું થયાનું સ્થાન બતાવનાર (.) ચિહ્ન [વ્યા] **-ર્ણાહુતિ** સ્ત્રી૦ [+आहुति] યજ્ઞની સમાપ્તિએ આપેલી આહુતિ (૨) કોઈ પણ કાર્યની સમાપ્તિની ક્રિયા (૩) સમાપ્તિ. **-ર્ણાંક** પું૦ [+अंक] (અપૂર્ણાંકથી ઊલટો) પૂરો અંક **-ર્ણિમા** સ્ત્રી૦ [સં] પૂનમ

**પૂર્તિ(-ર્ત્તિ)** સ્ત્રી૦ [સં] ઉમેરણ, વધારો

**પૂર્વ** વિ૦ [સં] પ્રાચીન (૨) આગળનું

આગલું (૩) ઉગમણું (૪) સ્ત્રી૦ સૂર્યના ઊગવાની દિશા. ૦ક વિ૦ સમાસને અંતે 'સહિત' '-થી' એવો અર્થ બતાવે છે. ઉદા૦ શ્રદ્ધાપૂર્વક. ૦કાલીન વિ૦ [સં.] પ્રાચીન. ૦ગ વિ૦ [સં] પુરોગ; આગળ જનાર (૨) શબ્દની આગળ આવનાર ઉપસર્ગ જેવો શબ્દ (ઉદા૦ દ્રુ, પુનર્, બિન વગેરે). ૦ગ્રહ પું૦ પહેલેથી જ બાંધેલો અભિપ્રાય. ૦જ પુ૦ [સં.] વડવો, પિતૃ. ૦જન્મ પું૦ [સં.] આ જન્મ પહેલાનો જન્મ. ૦તૈયારી સ્ત્રી૦ આગળથી કરેલી કે કરવાની તૈયારી. ૦દિશા સ્ત્રી૦ સૂર્યના ઊગવાની દિશા (૨) ઊગતા સૂર્ય જેવું ફળદાતા. ૦પક્ષ પું૦ [સં.] ચર્ચા કે નિર્ણય માટે કોઈ શાસ્ત્રીય વિષયની બાબતમા રજૂ કરેલો પક્ષ કે પ્રશ્ન (૨) અદાલતમાં વાદીએ રજૂ કરેલી વાત. ૦પદ ન૦ [સં.] સમાસ કે વાક્યનુ પ્રથમ અંગ (૨) ગુણોત્તરનું પહેલુ પદ; 'ઍન્ટીસીડન્ટ'. ૦ભૂમિકા સ્ત્રી૦ ભૂમિકા; ઉપોદ્ઘાત. ૦મીમાંસા સ્ત્રી૦ જૈમિનિ મુનિએ રચેલું કર્મકાંડ-પ્રધાન દર્શન (જુઓ ષડ્દર્શન). ૦રંગ પુ૦ [સં] નાટકની શરૂઆતમા વિઘ્નોની શાંતિ માટે નટોએ કરેલ સંગીત, સ્તુતિ વગેરે[કા. શા.]. ૦વત્ અ૦[સં]પહેલાની જેમ. ૦શરત સ્ત્રી૦ કશું થતા કે કરતા પહેલાંની આવશ્યકતા; પહેલેથી હોવી જોઈતી શરત; 'પ્રિરેક્વીઝીટ.' -ર્વાપર વિ૦ [સં.] આગલુ પાછલું (૨) અ૦ આગળપાછળ. -ર્વાફાલ્ગુની સ્ત્રી૦ અગિયારમું નક્ષત્ર -ર્વા ભાદ્રપદા સ્ત્રી૦ [સં] પચીસમું નક્ષત્ર. -ર્વાભિમુખ વિ૦ [સં.] પૂર્વ તરફ મોંવાળું. -ર્વાર્ધ પું૦, ન૦ આગનો અડધો ભાગ. -ર્વાવસ્થા સ્ત્રી૦ [+અવસ્થા] ઘડપણ પહેલાંનું જીવન. -ર્વાશ્રમ પું૦ [સં.] સંન્યાસ પહેલાંનું જીવન. -ર્વાષાઢા સ્ત્રી૦ [સં] વીસમું નક્ષત્ર. -ર્વે અ૦ પહેલાં. -ર્વોક્ત વિ૦ [સં] પહેલા કહેવાયેલુ. -ર્વોપાર્જિત વિ૦ [+ઉપાર્જિત] પૂર્વે કે પૂર્વજન્મમાં કમાયેલું

**પૂષા** પુ૦ [સં.] સૂર્ય

**પૂળિયું** ન૦ નાનો પૂળો

**પૂળી** સ્ત્રી૦ [જુઓ પૂળો] ઘાસની ઝૂડી

**પૂળો** પુ૦[સં.પૂલ]ઘાસ કે કડબનું મોટું પૂળિયું

**પૂંખ** સ્ત્રી૦ ['પાખ' ઉપરથી] છાપરાનો બે બાજુ બહાર પડતો ભાગ - પાખ. ૦ણું ન૦ તીરનો પીંછાંવાળો છેડો

**પૂંખવું** સ૦ક્રિ૦ [દે. પુંખણ] પોંખણાં વડે વરકન્યાને વધાવવાં (૨) વાવવા માટે વેરવું. (પૂંખાવવું; પૂંખાવું)

**પૂંછ** ન૦ [સં. પુચ્છ] પૂંછડું. ૦ડિયું વિ૦ પૂછડીવાળુ. ૦ડી સ્ત્રી૦ જુઓ પૂછડી. ૦ડું ન૦ પૂછડું

**પૂંજ** સ્ત્રી૦; ન૦ મીંડું; અનુસ્વાર

**પૂંજણી** સ્ત્રી૦ [જુઓ પૂજવું] ભીંડી કે સૂતરની સાવરણી (૨) સાવરણી. -વું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. પુંજ (સં. પુંજય્)] એકઠું કરવું. ઉદા૦ છાણ પૂજવુ

**પૂંજી** સ્ત્રી૦ [સં. પુંજિ] દોલત

**પૂંજો** પું૦ [દે. પુંજય] કચરો; વાસીદું

**પૂંઠ** સ્ત્રી૦, ૦ળ અ૦, -ઠિયું ન૦, -ઠું ન૦, -ઠે અ૦ જુઓ 'પૂઠ'માં

**પૂંઠેવાળ** વિ૦ જુઓ પુઠેવાળ

**પૃચ્છા** સ્ત્રી૦ [સં.] પ્રશ્ન, તપાસ

**પૃથક્** અ૦ [સં.] અલગ; છૂટું. -ક્કરણ ન૦ [સં.] ઘટક તત્ત્વો જુદાં પાડવાં તે. -ગ્જન પુ૦ [સં]ઇતર સામાન્ય માણસ(૨)નીચ કે મૂર્ખ માણસ

**પૃથા** સ્ત્રી૦ [સં.] કુંતી

**પૃથિવી** સ્ત્રી૦ [સં.] પૃથ્વી ગ્રહ (૨) પંચ-મહાભૂતોમાંનુ એક (૩) જમીન

**પૃથુ(૦લ)** વિ૦ [સં.] પહોળુ; વિસ્તીર્ણ

**પૃથ્વી** સ્ત્રી૦ [સં] જુઓ પૃથિવી

**પૃષ્ઠ** ન૦ [સં.] પીઠ; વાંસો (૨) (ગ્રંથનું) પાન (૩) સપાટી. ૦ફળ ન૦ આકૃતિની સપાટીનું ક્ષેત્રફળ

પે (પૅ) અ૦ જુઓ પૈ
પેક (પૅ) વિ૦ [इ] બરાબર ભરીને બંધ કરેલું (૨) પક્કુ, હોશિયાર [લા]
પેખવું સ૦ક્રિ૦ [प्रा पाय (स प्रेक्ष्)] જોવું
પેગંબર પુ૦ જુઓ પયગંબર
પેગામ પુ૦ જુઓ પયગામ, સંદેશ
પેચ પુ૦ [फा] આંટો, વળ (૨) વળવાળી ખીલી, સ્ક્રૂ (૩) પતંગની દોરીઓનો કટાવ (૪) [લા] યુક્તિ, તદબીર પ્રપંચ (૫) ફાંદો, જાળ, મુશ્કેલી –ચિયું વિ૦ પેચ ખોલવા તથા બેસાડવાનું સાધન –ચી (૦લું) વિ૦ યુક્તિબાજ [(૨) પત્રાત
પેજ સ્ત્રી૦ [प्रा पज्जा (स पेया)] ચોખાની કાંજી
પેટ ન૦ [दे] જઠર (૨) જઠર વગેરે ભાગોની શરીરની આખી બખોલ (૩) [લા] આજીવિકા (૪) ગર્ભાશય (૫) પોતાનું સંતાન, પોતાનો આખો વેલો–વંશ (૬) અંતર, મન (૭) કોઈ વસ્તુનો અંદરનો ભાગ પેટું ૦પૂજા સ્ત્રી૦ ભોજન ૦પૂર વિ૦ પેટ ભરાય એટલું ૦બાળ્યું વિ૦ અંદરથી અકળાયેલું (૨) અદેખું ૦ભરું વિ૦ પેટ ભરવાની જ કાળજીવાળું (૨) એકંદરે (૩) પેટિયું
પેટવવું સ૦ક્રિ૦ સળગાવવું
પેટવું અ૦ ક્રિ૦ સળગવું [આવેલું ખાનું
પેટાખાનું ન૦ મુખ્ય ખાનાના પેટામાં
પેટાજ્ઞાતિ સ્ત્રી૦ મુખ્ય જ્ઞાતિનો એક ભાગ
પેટાનિયમ પુ૦ મુખ્યના ભાગ તરીકે આવતો–ગૌણ નિયમ, 'બાઈ–લૉ'
પેટારો પુ૦ [दे० पेडा] પટારો
પેટાવવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ પેટવવું
પેટાવિભાગ પુ૦ મુખ્ય ભાગનો વિભાગ
પેટાસમિતિ સ્ત્રી૦ મોટી સમિતિએ નીમેલી નાની સમિતિ
પેટાળ ન૦ ['પેટ' ઉપરથી] અંદરનો ભાગ
પેટિયું વિ૦ ['પેટ' ઉપરથી] પેટપૂર અન્ન બદલ નોકરી કરનારું (૨) ન૦ પેટનું ખર્ચ, રોજનું ખાવાનું (૩) પગાર પેટે આપેલું પેટપૂર અન્ન (૪) પગાર, રોજ

પેટી સ્ત્રી૦ [स] કાંઈ મૂકવા માટે કરાતી એક બનાવટ ૦બાજાં ન૦ પેટી જેવી, બાજાં માટેની સવડની બનાવટ, 'હાર્મોનિયમ'
પેટું ન૦ ['પેટ' ઉપરથી] કોઈ પણ ચીજનો વચ્ચેથી પોલો કે ફૂદની પેઠે ઊપસેલો ભાગ (૨) મોટી ચીજની અંદર સમાતો ભાગ–અંશ (૩) સમાસના પૂર્વપદ તરીકે, 'ગૌણ', 'અંદર સમાતું' એવા અર્થમાં (૪) (તિરસ્કારમાં) પટી [પેટામાં લખવું = પેટાવિભાગ કે પેટાખાનામાં લખવું]
પેટુડું વિ૦ [પેટ ઉપરથી] સ્વાર્થી
પેટે અ૦ ['પેટું' ઉપરથી] બાબતમાં (૨) સાટે, બદલામાં
પેટ્રન પુ૦ [इ] મુરબ્બી, આશ્રયદાતા (૨) મંડળ કે સંસ્થામાં અમુક સારી મદદ આપનાર સભાસદ, એક માનવાચક હોદ્દો
પેટ્રોલ ન૦ [इ] (મોટર વગેરેમાં વપરાતું) એક ખનિજ તેલ
પેઠ(–ઠે)(પૅ) અ૦ [स पंक्तिया] રીતે માફક
પેડુ ન૦ ડૂંટીની નીચેનો પેટનો ભાગ
પેઢવું ન૦ [જુઓ પેઢું] અવાળુ
પેઢી સ્ત્રી૦ [स पीठ प्रा पीढ] શરાફની દુકાન (૨) વેપારીની કોઠી (૩) વંશપરંપરાનું પગથિયું ૦ઉતાર વિ૦ પેઢી દર પેઢી ચાલતું આવેલું (૨) અ૦ પેઢી દર પેઢી ૦નામું ન૦ વંશવૃક્ષ
પેઢુ ન૦ જુઓ પેડુ
પેઢું ન૦ [स पीठक, प्रा पीढय] દાંતના મૂળ ઢાંકતો ભાગ, અવાળુ
પેણ (પૅ) સ્ત્રી૦ પથ્થરપેન
પેણી (પૅ) સ્ત્રી૦ તાવડી –ણો પુ૦ મોટી પેણી
પેદળ (પૅ) ન૦ જુઓ પાયદળ (૨) અ૦ પગે ચાલીને (૩) વિ૦ પગે ચાલનારું, પગપાળું
પેદા (પૅ) વિ૦ [फा] ઉત્પન્ન (૨) કમાયેલ મેળવેલું ૦શ સ્ત્રી૦ [फा पैदाइश] ઉત્પન્ન ઊપજ [આદત પડવી
પેધવું (પૅ) અ૦ક્રિ૦ [જુઓ પેધવું] ટેવાવું,
પેધું (પૅ) વિ૦ પેધેલું (૨) ન૦ પેધવું તે, ટેવ
પેન સ્ત્રી૦ [इ] પથ્થરપેન (૨) અંદર શાહી

ભરી રખાય એવી એક જાતની કલમ; 'ફાઉન્ટન પેન'
**પેનસિલ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] સીસાપેન; પેન્સિલ
**પેની** સ્ત્રી૦[ઇં.]તાંબાનો એક અંગ્રેજી ચલણીસિક્કો
**પેન્શન** ન૦ [ઇં.] નોકરી બદલ, તેમાંથી નિવૃત્ત થયે મળતો બેઠો પગાર. ૦ર પું૦ [ઇં.] પેન્શન મેળવનાર
**પેન્સ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] પેની
**પેન્સિલ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] સીસાપેન
**પેપર** ન૦ [ઇં.] વર્તમાનપત્ર; છાપું (૨) પું૦; ન૦ પરીક્ષાનો પ્રશ્નપત્ર
**પેય** વિ૦ [સં.] પીવા યોગ્ય; પીવાનું (૨) ન૦ પી શકાય એવું ખાદ્ય (૩) પીણું (ચા, કૉફી વગેરે)
**પેર** (પે) સ્ત્રી૦ [દે. पयर = માર્ગ; રસ્તો] પ્રકાર; રીત (૨) ખબર (૩) તદબીર
**પેર** સ્ત્રી૦ [સં. पर्वन्] પેરાઈ
**પેર** ન૦ જામફળ; પેરુ
**પેરવી** (પે) સ્ત્રી૦ [फा. पैरवी] તજવીજ; ગોઠવણ; યુક્તિ (૨) પ્રયત્ન (૩) દરજ્જો
**પેરા** [ઇં.] પું૦ ફકરો; કંડિકા
**પેરાઈ, પેરી** સ્ત્રી૦ [સં. पर्वन्] સાંઠાની બે ગાંઠ વચ્ચેનો ભાગ
**પેરુ** ન૦ જામફળ; પેર
**પેરે** (પે) અ૦ [દે. पयर] પ્રકારે (૨) પેઠે
**પેરેફિન** ન૦ [ઇં.] એક જાતના પથ્થર, લાકડું વગેરેમાંથી ગાળી કાઢવામાં આવતો મીણ જેવો પદાર્થ (મીણબત્તીમાં તેમ જ ઝુલાબ તરીકે વપરાય છે)
**પેરો** પું૦ પેરા; ફકરો
**પેલ** (પે) ન૦ [દે. पिउली; પ્રા. पेलु] પીંજેલા રૂની પેપળી; પોલતું
**પેલું** વિ૦(૨)સ૦ સામે આંગળીથી બતાવેલું; ઓલું (૩) આવતા પરમ દિવસ પછીનો કે ગયાની પૂર્વનો (દિવસ)
**પેશ** અ૦[फा.] આગળ; ઉપરી અધિકારી તરફ (૨) આગળ; રૂ. ૦કદમી સ્ત્રી૦ સામે લેવા જવું તે (૨) આગેકૂચ (૩) ચડાઈ. ૦ગી સ્ત્રી૦ કામ પેટે આગળથી આપેલું લવાજમ; ખાનું
**પેશવા** પું૦ [फा.] પેશ્વા; આગેવાન (૨) સતારાના મરાઠા રાજાઓનું વંશપરંપરાગત પ્રધાનપદું ધરાવનાર બ્રાહ્મણ(૩) મુખ્ય પ્રધાન. ૦ઈ વિ૦ પેશવાને લગતું (૨) સ્ત્રી૦ પેશવાઓનું પ્રધાનપદું-અમલ (૩) પેશવાઓનો રાજ્યકાળ કે તેમનું સામ્રાજ્ય [વિદાર જાતો
**પેશવાજ** પું૦ [फा.] બીબીઓનો એક
**પેશાબ** પું૦[फा.]મૂતર. ૦ખાનું ન૦ મુતરડી
**પેશી** સ્ત્રી૦ [સં.] માંસનો લોચો; 'ટિશ્યુ' (૨)(ફણસ,ખજૂર જેવો)ફળનો ગરનો પિંડ
**પેશી** સ્ત્રી૦ [फा.] કેસની સુનાવણી,આગળ કેસ ચાલવો તે
**પેશો** પું૦ [फा.] પેશા; ધંધો; કસબ
**પેશ્વા**(૦ઈ) જુઓ 'પેશવા'માં
**પેસનીકળ** (પે) સ્ત્રી૦ પેસવું અને નીકળવું તે(૨)કારભાર[લા.]
**પેસવું** (પે) અ૦ક્રિ૦ [સં. प्रविश् ; પ્રા. पइस] દાખલ થવું; પ્રવેશ કરવો
**પેસાર(-રો)** (પે) પું૦[પ્રા. पइसार]દાખલ થવું તે; પ્રવેશ (૨) પરિચય; આર સમજ
**પેસેન્જર** (પે) સ્ત્રી૦ [ઇં] ઉતારુઓ લઈ જતી રેલગાડી (એ સામાન્ય રીતે દરેક સ્ટેશને થોભી રહે છે)(૨)ઉતારુ; મુસાફર
**પેળ** પું૦ [સં. पेल] વૃષણ
**પેં** (પેં૦) અ૦ [દે. [illegible]] [પ.] સરખામણીમાં, મુકાબલે (૨) ઉપર
**પેંગડું** (પેં૦) ન૦ ઘોડેસવાર જેમાં પગ રાખે છે તે કડું
**પેંઠ** (પેં૦) સ્ત્રી૦ [illegible] પછવાડી [illegible] આવવામાં આવે છે તે
**પેંડો** (પેં૦) પું૦ [સં. पिंड; પ્રા. पेंड] પિંડ (ગોળો) (૨) દૂધના [illegible] [illegible] મીઠાઈ
**પેંતરો** (પેં૦) પું૦ કુસ્તી વગેરેમાં [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]
**પેંધવું** (પેં૦) અ૦ક્રિ૦ [illegible]

**પેધુ** (પૅ૦) વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ પેધુ
**પૈકી** અ૦ [फा० पैक=समुदाय]–માનુ –માથી
**પૈઠ** સ્ત્રી૦ ચોળાચોળ, પચાત
**પૈડું** ન૦ [दे पइअ] ચક્ર, ચાક
**પૈતું** ન૦ પાતળો કકડો, કાતળી
**પૈતૃક** વિ૦[स] બાપીકુ, વારસામા મળેલુ
**પૈશાચ** વિ૦ [स] રાક્ષસી **–ચિક** વિ૦ [स] પૈશાચી **–ચી** વિ૦ રાક્ષસી (૨) સ્ત્રી૦ [स] પ્રાકૃત ભાષાનો એક પ્રકાર
**પૈશુન(–ન્ય)** ન૦ [स] પિશુનતા
**પૈસાદાર** વિ૦ [પૈસો ઉપરથી] ધનવાન
**પૈસો** પુ૦ એક તાબાનો સિક્કો આનાનો ચોથો ભાગ (૨) દોલત ધન [લા] **૦ટકો** પુ૦ ધન, પૂજી
**પો** (પૉ) સ્ત્રી૦, ન૦ પાસાના દાવમા એકનો દાવ (૨) કોડીઓના દાવમા ૧૦, ૨૫, અને ૩૦ જેવા દાણા કે તે પડે ત્યારે લેવાનો એક વધુ દાણો (૩) ચોપાટમા પડેલુ ખાનુ [**૦બાધવો**=કચાસ કરવો]
**પો** (પૉ') પુ૦, સ્ત્રી૦ [જુઓ પોહ]પરોઢિયુ
**પોક** સ્ત્રી૦[प्रा पोक्क] બૂમ પાડીને રડવુ તે **૦રાણ** ન૦ પો।પોકનો અવાજ. **૦રાવવું** સ૦ક્રિ૦ પોકારે એમ કરવુ
**પોકળ** વિ૦ [दे पोक] પોલુ (૨) ખોટુ
**પોકાર** પુ૦ [प्रा पुक्कर, पोक्कर] બૂમ (૨) ફરિયાદ **૦વું** સ૦ક્રિ૦ મોટે ઘાટે–બૂમ પાડીને બોલવુ કે કોઈને બોલાવવુ
**પોકેપોક** અ૦ ખૂબ પોકો પાડીને
**પોખરાજ** પુ૦ પીળા રગનુ એક રત્ન
**પોખવુ** સ૦ક્રિ૦ + જુઓ પોંખવુ [પ]
**પોગળ** ન૦ [સર૦ પોકળ] બોપાળુ
**પોચ** સ્ત્રી૦[दे पोच्छ]દાણા વગરનુ ખોખુ (ડાગરનુ) **૦કણુ** વિ૦[પોચુ'ઉપરથી] પોચુ, બીકણ પચકણ **૦કું** ન૦ છાણનો લોદો [**પોચકાં નાખવા** = ગભરાઈ જવુ] **૦ટ(–ડ)** વિ૦ પોચુ
**પોચું** વિ૦ [दे पोच्च] નરમ, દબાયુ દબાય એવુ (૨) બીકણ, પોચકણ [લા]
**પોટકી** સ્ત્રી૦ [જુઓ પોટલી] નાની ગાસડી **–કું** ન૦ ગાસડી
**પોટલી(–લુ)** [दे पोट्टल, पोट्टलिआ] જુઓ 'પોટકી'મા **–લો** પુ૦ મોટુ પોટલુ
**પોટાશ(–સ)** પુ૦ [इ] એક રાસાયનિક દ્રવ્ય – ક્ષાર
**પોટીસ** સ્ત્રી૦[इ पौल्टिस] ગડગૂમડ પકવવા માટે ઘઉના લોટ વગેરેની ગરમ લૂગદી
**પોટેશિયમ** સ્ત્રી૦ [इ] એક ધાતુ
**પોટ્ટી** સ્ત્રી૦ છોકરી **–ટ્ટો** પુ૦ છોકરો
**પોઠ** સ્ત્રી૦[स पृष्ठ, प्रा पुट्ठ ઉપરથી]પ્રાણીની પીઠ પર નખાય તેવી બેવડી ગૂણ (૨) વણજાર (૩) પોઠિયો **–ઠિયો** પુ૦ પોઠ ઉપાડનાર બળદ(૨)મહાદેવનો નદી **–ડી** પુ૦ પોઠનો બળદ (૨) વણજારો
**પોડું** ન૦ [प्रा पुग्ग (स पुग)] લીંપણના જાડા થરનો કકડો (૨) મધપૂડો
**પોઢણ** (પો) ન૦ [दे पवड्ढ = પોઢવુ] શયન **–વુ** અ૦ક્રિ૦ સૂવુ
**પોણ** (પૉ) ન૦ + [જુઓ પણ] પ્રતિજ્ઞા
**પોણા** (પૉ) પુ૦બ૦વ૦[स पादोन]પોણાના આક **–ણિયુ** વિ૦ પોણા ભાગનુ **–ણિયો** વિ૦ પુ૦ બાયલો, રાડવો [લા] **–ણીસો** વિ૦ સોમા પા ઓછા, '૯૯।।।' **–ણુ** વિ૦ આખામા પા ઓછુ '૦।।।'. **–ણોસો** વિ૦ પચોતેર
**પોત** ન૦ [स आत्मत्व, प्रा अप्पत्त] પોતાનુ ખરુ સ્વરૂપ [**૦પ્રકાશવુ** = સ્વભાવ ખુલ્લો કરવો, પોતાના ગુણકર્મ ઉપર જવુ]
**પોત** ન૦ [स] બાળક, બચ્ચુ (૨) કપડુ (૩)વસ્ત્રનો વણાટ [લા] **૦ડી** સ્ત્રી૦ધોતી
**પોતદાર** પુ૦ [फा पोतह+दार] ખજાનચી
**પોતરો** પુ૦ [स पौत्र, प्रा पोत्त] પૌત્ર
**પોતાપણુ** ન૦ [પોતે+પણુ] આત્મીયભાવ (૨) વ્યક્તિત્વ (૩) અસ્મિતા, અહભાવ
**પોતારો** પુ૦ ભીનુ પોતુ (૨) પોતુ ફેરવવુ તે
**પોતિયાદાસ** પુ૦ પોતિયુ પહેરનારો–ઢીલો માણસ
**પોતિયુ** ન૦ [स पौतिक प्रा पोत्तिअ] નાનુ ધોતિયુ
**પોતીકુ** વિ૦ [જુઓ 'પોત' ન૦ ન૦ ૧] પોતાનુ, સ્વકીય

**પોતું** ન૦[સ पुत्त, પ્રા. पुत्थ, पोत्थ]પાણીમાં ભીંજવેલો લૂગડાનો કકડો(૨)ચૂનામાં કે રંગમાં ભીંજવેલો કૂચડો

**પોતે** સ૦ [જુઓ પોત ન૦ ૧] જાતે; પંડે

**પોથી** સ્ત્રી૦ [સ. पोतकी] પોઈની વેલ (૨) પોઈના રંગમાં કે અળતામાં બોળી રાખેલું રૂનું પોલ (દાંત ઉપર મૂકવા)

**પોથી** સ્ત્રી૦ [સ. पुस्तिका, પ્રા. पोत्थिया] લાંબા છૂટાં પાનાનું પુસ્તક, કે એની પોટલી. [**પોથીમાંનાં રીંગણાં** શ૦પ્ર૦ બીજાને ઉપદેશવાનું, પણ જાતે તેમ કરવાનું નહિ તે]

**પોદળો** પુ૦ [દે. पोट्ट] છાણનો લોંદો

**પોપ** પુ૦ [ઇ.]રોમમાં રહેનો રોમન કેથલિક સંપ્રદાયનો વડો ધર્માધિકારી

**પોપચું** ન૦ આંખનું પાંપણવાળું ઢાંકણ(૨) ખસખસનો દાણા આગ્યા વગરનો દોડો

**પોપટ** પુ૦ લીલા જેવા રંગનું એક પક્ષી; શુક. -**ટિયું** વિ૦ પોપટના જેવા રંગનું (૨) પોપટના નાકના આકારનું (૩) પોપટની પેઠે સમજ્યા વિના ગોખી મારેલું (૪) કેળ મોહાનું; બોલવા સૂરતું. -**ટી** વિ૦ પોપટિયું (૨) સ્ત્રી૦ પોપટની માદા

**પોપડો** પું૦ ચણાની શિંગ

**પોપડી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. पउप्पड = ઊંચા થવું, ફૂલવું (સ. प्र + उद् + पत्)] નાનો પોપડો -પડ. -**ડું** ન૦ નાનો પોપડો. -**ડો** પું૦ ઊપસેલું, ઊખડેલું કે લાગેલું પડ

**પોપલાં** ન૦ બ૦ વ૦ [જુઓ પોપલું] અશક્તિના ફાંફાં

**પોપલિન** (પૉ) ન૦[ઇ.]એક જાતનું કાપડ

**પોપલું** વિ૦ [દે. पोप्पय = હાથ ફેરવ્યા કરવો; પંપાળવું] પોચું; કાંઈ સહન કરી ગડે નહિ તેવું (૨) લઘારેવું; લાડકું કરી નાખેલું (૩) નકામાં ફાંફાં મારતું

**પોપાંબાઈનું રાજ** ન૦ ગેરવ્યવસ્થા અને અનાવડતને કારણે ચાલતું અંધેર

**પોપું** વિ૦ [જુઓ પોપલું] કાચું; પોચું

**પોપૈયું** ન૦ જુઓ પપૈયું. -**યો** ૦ તેનું ઝાડ, પપૈયો

**પોબાર** પું૦ અ૦વ૦ [પો+બાર] ત્રણ પાસાની રમતમાં છ,છ અને એક, એમ કુલ તેર દાણાનો દાવ(૨)ફતેહ. [**પોબારા ગણવા** = નાસી જવું]

**પોમલું** વિ૦ હરખઘેલું (૨) પોપલું

**પોયણ(-ણી)** સ્ત્રી૦ [સ. पद्मिनी, પ્રા. पउमिणी, पोमिणी] એક જાતના કમળની વેલ. -**ણું** ન૦ એક જાતનું નાનું કમળ; રાત્રે ખીલતું કમળ

**પોયું** ન૦ [જુઓ પોલું] ગેડીદડાની રમતમાં જ્યાં દડો પહોંચાડવાથી જીત ગણાય તે મુકરર કરેલી હદ, 'ગોલ' [વર્ષે,

**પોર** [પૉ]અ૦[સ.परुत्]ગયે વર્ષે કે આવતે

**પોરસ** (પૉ) પું૦ [સ. प्रहर्ष, પ્રા पहरिस, કે સ. पौरुष, પ્રા. पोरिस] ખુશાલીનો ઉભરાટો (૨) શૂરાતન; પાણી [-યો પુ૦ છોકરો

**પોરિયું** ન૦ [સ. पोत કે पुत्र ઉપરથી]છોકરું.

**પોરી** સ્ત્રી૦ [જુઓ પોરિયું] છોકરી

**પોરુકું** (પૉ) વિ૦ પોરનું, ગઈ સાલનું

**પોરો** (પૉ) પુ૦ [પ્રા. पोर] પાણીમાં થતો એક બારીક જીવ [અવસર;સમો

**પોરો** (પૉ) પું૦ [ . प्रहर, પ્રા. पहर]

**પોરો** (પૉ) પું૦ જુઓ પોરસ

**પોર્ટર** પું૦ [ઇ.] રેલવે સ્ટેશનનો મજૂર

**પોર્ટુગીઝ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] પોર્ટુગલ દેશની ભાષા(૨)પું૦તે દેશનો વતની(૩)વિ૦ તે દેશ કે તેના વતનીને લગતું

**પોલ** [પૉ] પુ૦ [દે. पिउली] પીળું ૨ (૨) ન૦ પોચું ગોદડું (૩) પોલદું

**પોલ** સ્ત્રી૦; ન૦ [દે. पोल] પોલાણ (૨) [લા.] મિથ્યા દેખાવ; જૂઠાણું (૩) અંધાધૂંધી; ગોટાળો [જાતનું બદન

**પોલકું** ન૦ સ્ત્રીઓ કે બાળકોનું એક

**પોલવું** (પૉ) ન૦ [જુઓ પોલ]રૂની નાની ઢેપલી

**પોલંપોલ** ન૦ સાવ પોલ હોવું તે

**પોલાણ** ન૦ પોલાપણું (૨) પોલો ભાગ (જેમ કે ઝાડનું)

**પોલાદ** ન૦[ફા. फौलाद]ખરું લોઢું,ગજવેલ.

–દી વિ૦ પોલાદનું (૨) મજબૂત [લા.]
પૉલિશ ન૦; સ્ત્રી૦ [इं.] ચળકાટ; ઓપ
પૉલિસી સ્ત્રી૦ [इं.] વીમાખત (૨) કૂટ નીતિ; યુક્તિ
પોલીસ પું૦ [इं.] આંતરિક વ્યવસ્થા અને સલામતી માટે રખાતા મુલકી દળનો માણસ – સિપાઈ (૨) સ્ત્રી૦ પોલીસની ફોજ. ૦ચોકી સ્ત્રી૦ પોલીસની ચોકી, 'ગેટ' ૦પટેલ પું૦ ગામની વ્યવસ્થાનો સત્તાધીશ, મુખી
પોલું વિ૦ [दे पोल्ल] વચ્ચે પોલાણવાળું – ખાલી (૨) મિથ્યા દેખાવનું [લા.]
પો(૦વ)વું સ૦ક્રિ૦ [सं. प्र + वे; प्रा. पोअ] પરોવવું (૨) ગળીમાં નાખવું
પોશ (પોં) પું૦; સ્ત્રી૦ [सं. प्रसृति] ખોબો (૨) વિ૦ (એક કે બને હાથની) પોશ જેટલું. ઉદા૦ પોશ ચોખા ને મૂઠી દાળ
પોશાક પું૦ [फा.] પહેરવેશ; લેબાસ (૨) પહેરવાના વસ્ત્ર. –કી સ્ત્રી૦ લૂગડાલત્તા કે તેનું ખરચ
પોષ પું૦ [सं.] વિક્રમ સંવતનો ત્રીજો [મહિનો
પોષક વિ૦ [सं.] પોષણ કરનાર. –ણ ન૦ [सं.] પોષવું તે (૨) ગુજરાન; નભાવ. –વું સ૦ક્રિ૦ [सं. पोषय] ખવરાવી પિવરાવી જતન કરવું (૨) ઉત્તેજન – મદદ આપવી [લા.]
પોષાવું અ૦ક્રિ૦ 'પોષવું'નું કર્મણિ (૨) પાલવવું; પરવડવું (૩) માગણી થવી; ખપવું
પોષિત વિ૦ [सं.] પોષાયેલું; પોષાતું
પોષી વિ૦ પોષ માસનું
પોષ્ય વિ૦ [सं.] પોષવા યોગ્ય
પોસ પું૦ [फा. पोस्त] નોકરચાકરોને હોળી – દિવાળીની કે આનંદપ્રસંગની બક્ષિસ
પોસ પું૦ [सं. पौष; प्रा. पोस] પોષ મહિનો
પોસ્ત(૦દોડો) પું૦ [फा. पोस्त + દોડો] ખસખસનું ખાલી જીંડવું
પોસવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ પોષવું
પોસાણ ન૦ પોષાવું તે (૨) માગણી, ખપત. –તું વિ૦ પોસાય તેવું (૨) પુષ્ટ; મોટું
પોસ્ટ સ્ત્રી૦ [इं.] ડાક; ટપાલ. ૦ઑફિસ સ્ત્રી૦ [इं.] ટપાલઑફિસ, ડાકઘર. ૦માસ્તર [+इं. मास्टर] ટપાલઑફિસનો વડો અમલદાર. ૦મૅન પું૦ [इं.] ટપાલી
પોહ (પોં) પું૦ [दे. पह = दिवस] મોટું પરોઢિયું; પો [ઉચ્ચારનો ઉદ્‌ગાર
પોહ અ૦ [રવ૦] ઢોરને પાણી પાવાને
પોળ સ્ત્રી૦ [सं. प्रतोली, प्रा. पओली, पोली] દરવાજો (૨) દરવાજાવાળો મહોલ્લો (૩) શેરી. –ળિયો પું૦ ['પોળ' ઉપરથી] દરવાન
પોળી સ્ત્રી૦ [म. पोळिका, पोळी] પાતળી અને પોચી રોટલી (૨) પૂરણપોળી
પોંક (૦) પું૦ [सं पृथुक, प्रा. पुहुअ] દૂધ ભરાયેલા કણસલાને ભૂંજીને કાઢેલા કણ
પોંકણું (૦) ન૦ [दे.पुंखणग] પોંખવામાં વપરાતાં–ધૂંસળ, મુસળ, રવૈયો અને ત્રાક – એ ચારમાંનું દરેક (૨) પોંખવાની ક્રિયા. –વું સ૦ક્રિ૦ પોંખણા વડે વરકન્યાને વધાવવાં [પોંખણું, પોંકવું
પોંખ, પોંખણું, પોંખવું જુઓ પોંક,
પૌત્ર પું૦ [सं.] દીકરાનો દીકરો. –ત્રી સ્ત્રી૦ [सं.] દીકરાની દીકરી
પૌર પું૦ [सं.] શહેરી
પૌરસ્ત્ય વિ૦ [सं.] પૂર્વનું
પૌરાણિક વિ૦ [सं.] પુરાણને લગતું (૨) પું૦ પુરાણી [(૩) પુરુષાતન
પૌરુષ વિ૦ [सं.] પુરુષનું (૨) ન૦ પુરુષત્વ
પૌર્ણમાસી, પૌર્ણિમા સ્ત્રી૦ [सं] પૂર્ણિમા
પૌલસ્ત્ય વિ૦ [सं] પુલસ્ત્ય ઋષિનું (૨) પું૦ [सं] રાવણ, કુબેર કે વિભીષણ
પૌષ પું૦ [सं.] પોષ માસ
પૌષ્ટિક વિ૦ [सं] પુષ્ટિ આપનાર
પૌંઆ(–વા) પું૦બ૦વ૦ [सं पृथुक] શેકેલી ડાંગરને ખાંડીને કાઢેલા ચપટા દાણા
પ્યાજ ન૦ પિયાજ; ડુંગળી
પ્યાદું ન૦ [फा. पियादह] શેતરંજમાં પેદળ સિપાઈનું મહોરું (૨) પેદળ સિપાઈ
પ્યાર પું૦ [अप. पिआर (सं. प्रियकार)] પ્રેમ

-રી સ્ત્રી૦ [સર પિયારા] વહાલી સ્ત્રી
-રું વિ૦ વહાલું -રો પુ૦ વહાલો પુરુષ
પ્યાલી સ્ત્રી૦ [ફા પિયાલ્હ] નાનું પવાલું
-લું પુ૦ પવાલું -લો પુ૦ મોટું પવાલું
પ્યાસ સ્ત્રી૦ [હિં] તરસ -સી વિ૦સ્ત્રી૦, -સું વિ૦ તરસ્યું
પ્રકટ વિ૦ [સ] પ્રગટ, ખુલ્લું (૨) પ્રત્યક્ષ (૩) પ્રસિદ્ધ પ્રકાશિત (પુસ્તક) (૪) અ૦ ખુલ્લી રીતે, જાહેર રીતે -ટીકરણ ન૦ [સ] ગૂઢ રહેલું સ્પષ્ટ કરવું તે
પ્રકરણ ન૦[સ] પ્રસંગ વિષય(૨)ગ્રંથનો વિભાગ અધ્યાય(૩)કોઈ બાબત ઉપરનો સંપૂર્ણ વ્યવહાર – મામલો
પ્રકર્ષ પું૦ [સ] અત્યંતતા (૨) શ્રેષ્ઠતા
પ્રકાર પું૦ [સ] ભેદ જાત (૨)રીત તરેહ
પ્રકાશ પુ૦ [સ] અજવાળું (૨) પ્રસિદ્ધિ પ્રાકટ્ય -ક વિ૦[સ]પ્રકાશ કરનારું (૨) પ્રસિદ્ધ કરનાર -ન ન૦ [સ] પ્રગટિત કરવું તે(૨)પ્રસિદ્ધ કરેલો ગ્રંથ -નમંદિર ન૦ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરનાર સંસ્થા -માન વિ૦[સ] પ્રકાશતું -વું અ૦ક્રિ૦ પ્રકાશવું(૨)સ૦ક્રિ૦ પ્રસિદ્ધ કરવું -શિત વિ૦ [સ] પ્રકાશવાળું (૨)છપાવી પ્રસિદ્ધ કરેલું [(૨) પરચૂરણ
પ્રકીર્ણ વિ૦ [સ] વેરાયેલું, છૂટુંછવાયું
પ્રકૃત વિ૦ [સ] પ્રસ્તુત જેની વાત ચાલુ હોય તેવું (૨) અવિકૃત મૂળ સ્થિતિનું
પ્રકૃતિ સ્ત્રી૦ [સ] કુદરત (૨) ધર્મ, પ્રધાન ગુણ (૩) તબિયત (૪) સ્વભાવ, મિજાજ (૫) અમાત્યવર્ગ (૬) પ્રજા (૭) પુરુષથી ભિન્ન એવું જગતનું મૂળ ઉપાદાન(૮)જેને રૂપાખ્યાનના પ્રત્યયો લાગે છે તે [વ્યા]
પ્રકોપ પુ૦ [સ] ગુસ્સો કોપ(૨) પ્રબળતા
પ્રક્રિયા સ્ત્રી૦ [સ] કાર્યપ્રણાલી પદ્ધતિ રીત (૨) અનુષ્ઠાન ક્રિયા
પ્રક્ષાલન ન૦ [સ] ધોવું તે
પ્રક્ષાલિત વિ૦ [સ] પખાળેલું, ધોયેલું
પ્રક્ષિપ્ત વિ૦ [સ] નાખેલું, ફેંકેલું (૨) પાછળથી ઉમેરાયેલું
પ્રક્ષેપ પું૦[સ] નાખવું – ફેંકવું તે (૨) પાછળથી ઉમેરવું કે ઉમેરેલું તે
પ્રખર વિ૦ [સ] ઉગ્ર, તીક્ષ્ણ
પ્રખ્યાત વિ૦ [સ] પ્રસિદ્ધ જાણીતું વખણાયેલું -તિ સ્ત્રી૦ [સ] પ્રસિદ્ધિ
પ્રગટ વિ૦ (૨) અ૦ જુઓ પ્રકટ -વું અ૦ક્રિ૦ પ્રગટ થવું જન્મવું (૨) સળગવું (૩)સ૦ક્રિ૦ સળગાવવું -ટાવવું સ૦ક્રિ૦ 'પ્રગટવું'નું પ્રેરક
પ્રગતિ સ્ત્રી૦ આગળ વધવું તે ઉન્નતિ -ક વિ૦ પ્રગતિ કરનારું પ્રગતિશીલ વિ૦ પ્રગતિ કરતું
પ્રગલ્ભ વિ૦ [સ] પ્રૌઢ ગંભીર (૨)ઉંમરે પહોંચેલું, પુખ્ત (૩) નિશ્ચય નીડર (૪) નિર્લજ્જ, ધૃષ્ટ (૫) ઉદ્ધત અભિમાની
પ્રગાઢ વિ૦ [સ] બહુ ગાઢ
પ્રચલિત વિ૦ [સ] ચાલતું આવેલું ચાલુ
પ્રચંડ વિ૦ [સ] ભયંકર (૨) કદાવર
પ્રચાર પુ૦ [સ] ફેલાવો(૨)વહીવટ રૂઢિ -ક પુ૦ પ્રચાર કરનાર
પ્રચુર વિ૦ [સ] ખૂબ પુષ્કળ
પ્રચ્છન્ન વિ [સ] ઢાંકેલું (૨) અપ્રગટ
પ્રચ્છાદિત વિ૦ [સ] ઢાંકેલું છુપાવેલું
પ્રજનન ન૦ [સ] જન્મ આપવો–પ્રસવ થવો તે -નશાસ્ત્ર ન૦ યુજેનિક્સ
પ્રજળવું અ૦ક્રિ૦[સ પ્રજ્વલ]સળગવું બળવું
પ્રજા સ્ત્રી૦ [સ] જનતા લોકસમૂહ (૨) એક સંસ્કૃતિ ને ઐક્યભાવનાવાળો લોકસમૂહ એક રાષ્ટ્રની જનતા (૩) માનવ વંશ ઇ૦ની પેઠે એકસરખો લોકસમૂહ (૪) સંતાન (૫) સંતતિ -પતિ પુ૦ [સ] સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિનો અધિષ્ઠાતા દેવ બ્રહ્મા (૨) રાજા (૩) કુંભાર [લા] (૪) સૂર્યમાળાનો એક દૂરનો ગ્રહ યુરેનસ -સત્તાક વિ૦ પ્રજાની સત્તા કે ચલણવાળું, પ્રજાના વહીવટવાળું
પ્રજાળવું સ૦ક્રિ૦ [જુઓ પ્રજળવું] સળગાવવું [જ્ઞાની
પ્રજ્ઞ વિ૦(૨)પુ૦[સ]ઊંડું જ્ઞાન ધરાવનાર,

**પ્રજ્ઞા** સ્ત્રી૦[સં]બુદ્ધિ ૦ચક્ષુ વિ૦[સં]અંધ
**પ્રજ્વલિત** વિ૦ [સં] પ્રજળતું, પ્રદીપ્ત
**પ્રણ** ન૦ + [જુઓ પણ] હોડ [કરવા
**પ્રણમવું** સ૦ક્રિ૦[સં પ્રણમ્]નમવું,નમસ્કાર
**પ્રણય** પું૦ [સં] પ્રેમ (સ્ત્રી પુરુષનો) –યિની સ્ત્રી૦ [સં] પ્રેમ કરનારી કે પ્રેમનું પાત્ર થયેલી સ્ત્રી(૨)પત્ની –યી વિ૦[સં] પ્રેમ કરનાર કે પ્રેમનું પાત્ર થયેલો(પુરુષ) (૨) પું૦ પતિ (૩) પ્રણયી પુરુષ
**પ્રણવ** પું૦ [સં] ૐકાર
**પ્રણામ** પું૦ [સં] નમસ્કાર
**પ્રણાલિકા, પ્રણાલી** સ્ત્રી૦[સં]રૂઢિ,પદ્ધતિ
**પ્રણિપત** સ્ત્રી૦ [સં પ્રણિપાત] કાલાવાલા, આજીજી
**પ્રણિધાન** ન૦ [સં] સમાધિ, ધ્યાન (૨) ભક્તિ ઉપાસના (૩) કર્મફલત્યાગ
**પ્રણિપાત** પું૦ [સં] પગે પડવું તે
**પ્રણીત** વિ૦ [સં] રચેલું
**પ્રણેતા** પું૦ [સં] રચનાર
**પ્રત** સ્ત્રી૦ ગ્રંથની નકલ (૨) મૂળ લખાણ
**પ્રતાપ** પું૦ [સં] સામર્થ્ય, પ્રભાવ (૨) તેજ, કાંતિ (૩) રુઆબ ૦વાન, –પી વિ૦ [સં] પ્રતાપવાળું
**પ્રતારણા** સ્ત્રી૦ [સં] છેતરપિંડી
**પ્રતિ** સ્ત્રી૦ જુઓ પ્રત
**પ્રતિ** અ૦ [સં] તરફ(૨) નીચેના અર્થમાં વપરાતો એક ઉપસર્ગ વિરુદ્ધ, વિપરીત (પ્રતિકાર), સામે (પ્રત્યક્ષ) બદલામાં (પ્રત્યુપકાર), દરેક, દરેક (પ્રત્યેક, પ્રતિક્ષણ), સમાન, સરખા (પ્રતિકૃતિ)
**પ્રતિઉત્તર** પું૦ પ્રત્યુત્તર
**પ્રતિકાર** પું૦ [સં] વિરોધ, સામનો(૨) બદલો (૩) ઉપાય, ઇલાજ
**પ્રતિકાવ્ય** ન૦[સં]ઉપહાસ કરવા કરાતી મૂળ કાવ્યની પ્રતિકૃતિ, 'પૅરડી'
**પ્રતિકૂલ** [સં], –ળ વિ૦ અનુકૂળ નહિ તેવું વિરુદ્ધ, ઊલટું ૦તા સ્ત્રી૦
**પ્રતિકૃતિ** સ્ત્રી૦ [સં] છબી (૨) નકલ
**પ્રતિક્રિયા** સ્ત્રી૦ [સં] ઉપાય (૨)વિરોધી ક્રિયા – ગતિ, 'રીઍક્શન'

**પ્રતિક્ષણ** અ૦ [સં] પળે પળે
**પ્રતિગામી** વિ૦ [સં] સામી કે પાછી ગતિ કરનારું, પ્રગતિથી સામું
**પ્રતિગ્રહ** પું૦[સં] દાન લેવું તે(૨)સ્વીકાર –હી વિ૦ [સં] દાન લેનાર
**પ્રતિઘાત** પું૦ [સં] (મારેલા) સામું મારવું તે (૨) જુઓ પ્રત્યાઘાત (૩) રુકાવટ
**પ્રતિઘોષ** પું૦ [સં] પડઘો
**પ્રતિજ્ઞા** સ્ત્રી૦ [સં] પણ, નિયમ (૨) શપથ ૦પત્ર પું૦, ન૦ [સં] પ્રતિજ્ઞાનો લેખ ૦બદ્ધ વિ૦ પ્રતિજ્ઞાથી બંધાયેલું
**પ્રતિદિન, પ્રતિદિવસ** અ૦ [સં] દરરોજ
**પ્રતિધ્વનિ** પું૦ [સં] પડઘો
**પ્રતિનિધિ** પું૦ [સં] –ને બદલે, –ના તરફથી કામ કરવા નિયુક્ત કરેલો માણસ ૦ત્વ ન૦ પ્રતિનિધિપદ (૨) પ્રતિનિધિ ચૂંટવાનો અધિકાર
**પ્રતિપક્ષ** પું૦ [સં] સામેનો પક્ષ (૨) શત્રુ, સામાવાળિયો (૩)પ્રતિવાદી –ક્ષી પું૦[સં]પ્રતિપક્ષનો માણસ સામાવાળિયો
**પ્રતિપત્તિ** સ્ત્રી૦ [સં] પ્રાપ્તિ (૨) પ્રતીતિ, જ્ઞાન (૩) સંમતિ, સ્વીકાર (૪) નિશ્ચય, ખાતરી (૫) પ્રતિપાદન, નિરૂપણ
**પ્રતિપદ(–દા)** સ્ત્રી૦ [સં] પડવો, એકમ
**પ્રતિપન્ન** વિ૦ [સં] જાણેલું(૨)સ્વીકારેલું (૩) મળેલું (૪) શરણાગત (૫)સાબિત કરેલું (૬) સમાન–પ્રતિષ્ઠા પામેલું
**પ્રતિપાદક** વિ૦ [સં] પ્રતિપાદન કરનારું –ન ન૦ [સં] પ્રમાણો આપી પુરવાર કરવું તે
**પ્રતિપાદિત** વિ૦ [સં] પ્રતિપાદન કરેલું
**પ્રતિપાદ્ય** વિ૦[સં]જેનું પ્રતિપાદન કરવાનું હોય તે [રક્ષણ કરનાર
**પ્રતિપાલક** પું૦[સં] ભરણપોષણ કરનાર,
**પ્રતિપાળ** પું૦ પ્રતિપાલક (૨) સ્ત્રી૦ સંભાળ રક્ષણ [–રુકાવટવાળું
**પ્રતિબદ્ધ** વિ૦ [સં]બંધાયેલું(૨) પ્રતિબંધ
**પ્રતિબંધ** પું૦ [સં] વિઘ્ન, વાંધો મનાઈ, રુકાવટ ૦ક વિ૦ [સં] રોકનારું

**પ્રતિબિંબ** ન૦ [સ] પડછાયો, ચળકતી સપાટીમાં પડતી પ્રતિચ્છાયા -**બિત** વિ૦[સ]જેનું પ્રતિબિંબ પડ્યું હોય એવું
**પ્રતિબોધ** પુ૦ [સ] જાગૃતિ (૨) જ્ઞાન, સમજણ (૩) બોધ, ઉપદેશ (૪) સ્મરણ, યાદ આપવું તે
**પ્રતિભા** સ્ત્રી૦[સ]કાંતિ તેજ(૨)માનસિક શક્તિની ઝળક-છટા (૩) કલ્પના, સર્જન અને શોધખોળના ક્ષેત્રમાં નવું નવું તેજ બતાવનારી અસાધારણ ઈશ્વરદત્ત બુદ્ધિ શક્તિ ૦**શાળી** વિ૦ પ્રતિભાવાળું
**પ્રતિમા** સ્ત્રી૦ [સ] મૂર્તિ
**પ્રતિરોધ** પુ૦ [સ] અટકાવ, રોકાણ ૦ક, -**ધી** વિ૦ [સ] રોકનારું
**પ્રતિલોમ** વિ૦ [સ] ઊલટા ક્રમનું (૨) ઉપલા વર્ણની સ્ત્રી સાથેનું (લગ્ન)
**પ્રતિવાદ** પુ૦ [સ] વિરોધ, ખંડન (૨) ઉત્તર, જવાબ -**દી** પુ૦ [સ] દાવામાં બચાવપક્ષનો માણસ
**પ્રતિશબ્દ** પુ૦ [સ] પડઘો [વાળવું તે
**પ્રતિશોધ** પુ૦ [સ] બદલો લેવો-વેર
**પ્રતિષેધ** પું૦ [સ] નિષેધ, મના
**પ્રતિષ્ઠા** સ્ત્રી૦ [સ] આબરૂ (૨) (મૂર્તિની) વિધિપૂર્વક સ્થાપના (૩) સ્થિરતા મજબૂતી ૦**ન** ન૦ [સ] સ્થાન, સ્થળ -**ષ્ઠિત** વિ૦ [સ] પ્રતિષ્ઠાવાળું, આબરૂદાર (૨) સ્થિર, જામેલું
**પ્રતિસિદ્ધાંત** પુ૦ [સ] સિદ્ધાંતથી ઊલટો સિદ્ધાંત 'કૉન્વર્સ' થિયરમ' [ગ]
**પ્રતિસ્પર્ધા** સ્ત્રી૦ [સ] હરીફાઈ -**ર્ધી** પુ૦ [સ] હરીફ
**પ્રતિહતવિ૦**[સ]પ્રતિઘાત-પ્રતિબંધ પામેલું
**પ્રતિહાર** પુ૦ [સ] દ્વારપાળ -**રી** સ્ત્રી૦ સ્ત્રી દરવાન
**પ્રતિહિંસા** સ્ત્રી૦[સ] હિંસા સામે હિંસા
**પ્રતીક** ન૦[સ] પ્રતિમા, મૂર્તિ (૨)ચિહ્ન, નિશાન, 'સિમ્બૉલ'
**પ્રતીકાર** વિ૦ [સ] જુઓ 'પ્રતિકાર'
**પ્રતીક્ષા** સ્ત્રી૦ [સ] વાટ જોવી તે
**પ્રતીચી** સ્ત્રી૦ [સ] પશ્ચિમ દિશા
**પ્રતીત** વિ૦ [સ] સ્પષ્ટ જણાયેલું (૨) સ્ત્રી૦ પ્રતીતિ -**તિ** સ્ત્રી૦ ભરોસો, વિશ્વાસ, પતીજ (૨) ખાતરી (૩) સમજ, જ્ઞાન
**પ્રતીપ** વિ૦ [સ] વિરુદ્ધ, ઊલટું
**પ્રતીહાર** (-**રી**) જુઓ 'પ્રતિહાર'માં
**પ્રત્યક્** વિ૦ [સ] પાછું ફરેલું, વિમુખ થયેલું (૨) અંતર્મુખ, અંદર વળેલું(૩) અંતર્વર્તી, આંતર (૪) પશ્ચિમ
**પ્રત્યક્ષ** વિ૦ [સ] નજર સામેનું (૨) સ્પષ્ટ, ખુલ્લું (૩) ઇંદ્રિયગ્રાહ્ય (૪) ચક્ષુ ગોચર (૫) ન૦ ઇંદ્રિયો દ્વારા થતું જ્ઞાન (૬) તેનું સાધન-પ્રમાણ
**પ્રત્યગ્** વિ૦ [સ] જુઓ પ્રત્યક્
**પ્રત્યય** પુ૦ [સ] વિશ્વાસ, ભરોસો (૨) ખાતરી, નિશ્ચય (૩) કારણ, હેતુ (૪) અનુભવજન્ય જ્ઞાન (૫) રૂપો કે સાધિત શબ્દો બનાવવા શબ્દને અંતે લગાડવામાં આવે છે તે [વ્યા]
**પ્રત્યવાય** પું૦[સ]વિઘ્ન, નડતર(૨)પાપ,દ્વેષ
**પ્રત્યંગ** પું૦[સ]શરીરનું ગૌણ અંગ-કપાળ, કાન ઇ૦
**પ્રત્યંચા** સ્ત્રી૦ [સ] પણછ
**પ્રત્યાગમન** ન૦ [સ] પાછા આવવું તે
**પ્રત્યાઘાત** પું૦[સ]સામો આઘાત કે ધક્કો, રી-ઍક્શન (૨) પડઘો
**પ્રત્યારોપ** પુ૦ [સ] સામું આળ ૦**ણ** ન૦ સામેનામાં આરોપવું તે(૨) પ્રત્યારોપ કરવો તે
**પ્રત્યાહાર** પુ૦ [સ] અષ્ટાંગનું એક અંગ-વિષયમાત્રમાંથી ઇંદ્રિયોને પાછી હઠાવી એક જગાએ સ્થિર કરવી તે
**પ્રત્યુત્તર** પું૦[સ]સામો જવાબ,જવાબનો જવાબ [ઉત્પન્ન થયેલું
**પ્રત્યુત્પન્ન** વિ૦[સ] યોગ્ય સમયે તરત જ
**પ્રત્યુપકાર** પુ૦ [સ] ઉપકારના બદલામાં સામો ઉપકાર
**પ્રત્યે** અ૦ પ્રતિ, તરફ
**પ્રત્યેક** વિ૦ [સ] દરેક

**પ્રથમ** વિ૦[સ] પહેલું (૨) અ૦ શરૂઆતમાં (૩) પહેલેથી, અગાઉથી ૦તઃ અ૦[સ] મૂળમાં શરૂઆતમાં **–મા** વિ૦ સ્ત્રી૦[સ] પહેલી (વિભક્તિ)

**પ્રથા** સ્ત્રી૦[સ] ધારો વહીવટ (૨) રીત

**પ્રથિત** વિ૦ [સ] પ્રખ્યાત

**પ્રદ** વિ૦ [સ] 'આપનાર' એ અર્થમાં સમાસમાં નામને છેડે ઉદા૦ 'ફળપ્રદ'

**પ્રદક્ષિણા** સ્ત્રી૦ [સ] કોઈ પણ વસ્તુ કે વ્યક્તિને જમણી બાજુ રાખીને તેની આસપાસ ફરવું તે

**પ્રદર્શક** વિ૦ [સ] બતાવનારું **–ન** ન૦ [સ] નિરૂપણ (૨) હુન્નર વિદ્યા કળા વગેરેના નમૂનાઓને જાહેરમાં જોવા મૂકવાની પ્રાસંગિક યોજના

**પ્રદર્શિત** વિ૦ [સ] બતાવેલું

**પ્રદાન** ન૦ [સ] આપવું તે

**પ્રદીપ** પું૦ [સ] દીવો ૦ક વિ૦ [સં] ઉત્તેજિત કરનાર (૨) સળગાવનાર ૦ન ન૦[સ] સળગવું તે **–પ્ત** વિ૦[સ] સળગેલું (૨) ઉત્તેજિત

**પ્રદેશ** પું૦ [સ] દેશ, મુલક, ભૂમિ (૨) મોટા દેશનો એક ભાગ

**પ્રદોષ** પું૦ [સ] સંધ્યાકાળ

**પ્રદ્યુમ્ન** પું૦ [સ] કૃષ્ણનો પુત્ર

**પ્રધાન** વિ૦ [સ] મુખ્ય (૨) પું૦ વજીર, કારભારી ૦પદ(–દું) ન૦ પ્રધાનનો હોદ્દો, વજીરાઈ [પ્રધ્વંસ કરનાર

**પ્રધ્વંસ** ન૦ [સ] નાશ ઉચ્છેદ ૦ક વિ૦

**પ્રનાલિકા, પ્રનાલી** સ્ત્રી૦[સ] રૂઢિ પદ્ધતિ

**પ્રપત્તિ** સ્ત્રી૦ [સ] શરણ લેવું તે પ્રણિધાન

**પ્રપન્ન** વિ૦ શરણાગત, પ્રપત્તિવાળું

**પ્રપંચ** પું૦[સ] વિસ્તાર (૨) સંસાર (૩) સાંસારિક માયા (૪) છળકપટ **–ચી** વિ૦ પ્રપંચથી ભરેલું, કપટી

**પ્રપા** સ્ત્રી૦ [સ] પરબ

**પ્રપાત** પું૦ [સં] ધોધ (૨) ભૂસકો

**પ્રપિતામહ** પું૦ [સ] બાપનો દાદો, પરદાદો **–હી** સ્ત્રી૦ [સ] બાપની દાદી

**પ્રફુલ્લ** (–લ્લિત) વિ૦ [સ] ખીલેલું (૨) આનંદ પામેલું

**પ્રબલ** [સ] **–ળ** વિ૦ બળવાન(૨) અત્યંત

**પ્રબંધ** પું૦ [સ] ઇતિહાસ અને દંતકથાથી મિશ્રિત લેખ (ઉદા૦ ભોજપ્રબંધ) (૨) ચિત્રકાવ્ય(ઉદા૦ છત્રપ્રબંધ સમુદ્રપ્રબંધ) (૩) ગોઠવણ, બંદોબસ્ત ૦સમિતિ સ્ત્રી૦ વ્યવસ્થા કરનારી સમિતિ

**પ્રબુદ્ધ** વિ૦ [સ] જાગેલું (૨) જ્ઞાની સમજુ

**પ્રબોધ** પું૦ [સ] જાગવું (૨) જ્ઞાન (૩) ઉપદેશ ૦ક વિ૦ [સ] પ્રબોધ કરનારું ૦કાલ(–ળ) પું૦ [+સ કાલ] સવાર, જાગવાનો સમય ૦વું સ૦ ક્રિ૦ બોધ આપવો, જગાડવું

**પ્રભવ** પું૦[સ] ઉત્પત્તિ જન્મ ૦વું અ૦ક્રિ૦ ઉત્પન્ન થવું [પું૦ [સ] સૂર્ય

**પ્રભા** સ્ત્રી૦ તેજ, કાંતિ (૨) દમામ ૦કર

**પ્રભાત** ન૦ [સ] સવાર ૦ફેરી સ્ત્રી૦ પ્રભાતનું નગરકીર્તન કે તે કરનારી મંડળી **–તિયું** ન૦ સવારમાં ગાવાનું પદ

**પ્રભામંડલ** [સ], **–ળ** ન૦ તેજનું કૂંડાળું

**પ્રભાવ** પું૦ [સ] શક્તિ (૨) પ્રતાપ તેજ (૩) દમામ, રુઆબ (૪) અસર ગુણ ૦ક [સ] ૦શાળી વિ૦ પ્રભાવવાળું **–વિત** વિ૦ પ્રભાવની અસરમાં આવેલ

**પ્રભુ** પું૦ [સ] પરમેશ્વર (૨) માલિક, સ્વામી [ ૦નું માણસ – નિષ્પાપ, નિખાલસ, ભોળું માણસ] ૦તા સ્ત્રી૦ [સ] માલિકી (૨) ગૌરવ (૩) પરમેશ્વરપણું દેવત્વ ૦ત્વ ન૦ [સ] માલિકી (૨) કાબૂ ૦મય વિ૦ પ્રભુની ભક્તિથી તરબોળ

**પ્રભૃતિ** અ૦ [સ] વગેરે, ઇત્યાદિ

**પ્રભેદ** પું૦ [સ] ભિન્નતા, તફાવત (૨) ભેદ પ્રકાર (૩) ભિન્ન કરવું–ભેદ પાડવું તે

**પ્રમત્ત** વિ૦ [સ] પ્રમાદી ગાફેલ

**પ્રમથવું** [સ પ્રમથ્] વલોવવું (૨) પીડવું (૩) મારી નાખવું નાશ કરવો

**પ્રમદ** પું૦ [સ] હર્ષ, આનંદ ૦વન ન૦ [સ] રણવાસનો બાગ **–દા** સ્ત્રી૦ [સ] જુવાન, સુંદર સ્ત્રી

**પ્રમાણુ** ન૦ [સં] યથાર્થ જ્ઞાનનુ સાધન (૨) પુરાવો, સાબિતી (૩) માપ, ધોરણ (૪) બે કે તેથી વધુ ગુણોત્તરનુ સરખાપણુ પ્રોપોર્શન [ગ] (૫) અ૦ નકી [પ] (૬) વિ૦ પ્રમાણભૂત સત્ય માન્ય કરવા યોગ્ય ૦પત્ર ન૦ [સં] પદવી, યોગ્યતા વગેરેની ખાતરી આપનો પત્ર, 'સર્ટિફિકેટ' ૦ભૂત વિ૦ [સં] વિશ્વાસપાત્ર માન્ય રાખવુ પડે એવ ૦વુ સ૦ક્રિ૦ ગણવુ (૨) પ્રમાણભૂત માનવુ કબૂલ રાખવુ (૩) પુરવાર કરવુ ૦શાસ્ત્ર ન૦ યથાર્થ જ્ઞાનના સાધનનુ શાસ્ત્ર ન્યાયશાસ્ત્ર ૦સર વિ૦ (૨) અ૦ માપસર **-ણિક** વિ૦ [સં] પ્રામાણિક, સાચુ ઈમાનદાર **-ણિકતા** સ્ત્રી૦, **-ણિકપણુ** ન૦ **-ણે** અ૦ પડે અનુસાર

**પ્રમાદ** પુ૦[સં] ગફલત (૨) આળસ **-દી** વિ૦ [સં] પ્રમાદવાળુ [સાફ કરવુ તે

**પ્રમાર્જન** ન૦ [સં] વાળીને ઝૂડવુ કે માજીને

**પ્રમુખ** પુ૦ [સં] સભાપતિ અધ્યક્ષ (૨) વિ૦ મુખ્ય, આગેવાન **૦સ્થાન,૦પદ** ન૦ પ્રમુખની જગા

**પ્રમેય** ન૦ [સં] પ્રમાણ દ્વારા જેનુ જ્ઞાન કરવાનુ હોય તે (૨) સિદ્ધ કરવાની વસ્તુ સિદ્ધાંત થિયરમ [ગ]

**પ્રમોદ** પુ૦ [સં] આનંદ

**પ્રમોશન** ન૦ [ઇ] શાળામા ઉપના વર્ગમા ચડાવવુ તે (પ્રાય નાપાસ થનારને) (૨) પગારમા બઢતી કે વધારો

**પ્રયત્ન** પુ૦[સં] પ્રયાસ, કોશિશ

**પ્રયાણ** ન૦ [સં] જવુ તે, પ્રસ્થાન

**પ્રયાસ** પુ૦ [સં] શ્રમ મહેનત

**પ્રયુત** વિ૦ [સં] દસ લાખ

**પ્રયોગ** પુ૦ [સં] ઉપયોગ વાપર (૨) જારણ મારણ વગેરે તાંત્રિક ઉપચાર (૩) સાધના, અનુષ્ઠાન (૪) અખતરો (૫) ક્રિયાવાચના અન્તે ક્રિયાપદની યોજના ઉદા૦ કર્મણિપ્રયોગ [વ્યા] (૬)(નાટક) ભજવવુ તે **૦શાળા(-ળા)** સ્ત્રી૦ વૈજ્ઞાનિક પ્રયોગો કરવાની જગા, 'લૅબોરેટરી

**પ્રયોજક** પુ૦ [સં] પ્રેરક (૨) લેખક **-ન** ન૦ [સં] સબબ હેતુ (૨) ઉપયોગ, જરૂર

**પ્રયોજિત** વિ૦ [સં] યોજેલુ ગોઠવેલુ (૨) કામમા લીધેલુ પ્રયોગમા આણેલુ

**પ્રલય** પુ૦ [સં] વિનાશ (૨) કલ્પને અંતે જગતનો લય

**પ્રલાપ** પુ૦ [સં] આવેશમા મોઢેથી અસંબદ્ધ બોલવુ તે (૨) વિલાપ

**પ્રલોભન** ન૦ [સં] ભારે લાલચ

**પ્રવચન** ન૦ [સં] વ્યાખ્યાન

**પ્રવર્તક** વિ૦ [સં] પ્રેરક, પ્રવૃત્ત કરનાર (૨) પુ૦ પ્રવર્તાવનાર (૩) સંસ્થાપક **-ન** ન૦ [સં] પ્રચાર, પ્રસાર **-માન** વિ૦ [સં] પ્રવર્તતુ ફેલાતુ **-વુ** અ૦ક્રિ૦ [સં પ્રવૃત્] ફેલાવુ (૨) ચાલવુ પ્રમાણિત હોવુ

**પ્રવર્ત્તક,-ન,-માન** જુઓ પ્રવર્તક મા

**પ્રવાદ** પુ૦[સં]પરસ્પર વાતચીત(૨)લોકોમા ચાલતી વાત (૩) બદનામી

**પ્રવાલ** [સં] ન૦ સમુદ્રમા એક જાતના જીવડાએ બનાવેલુ ઘર, પરવાળુ

**પ્રવાસ** પુ૦ [સં] મુસાફરી **-સી** પુ૦ [સં] મુસાફર

**પ્રવાહ** પુ૦ [સં] વહેણ **૦પતિત** વિ૦ પ્રવાહમા પડેલુ -ચાલતુ આવેલુ **-હી** વિ૦ [સં] રેલો ચાલે એવુ (૨) ન૦ તેવી વસ્તુ [લાખવી

**પ્રવાળ** ન૦ પ્રવાલ **-ળી** સ્ત્રી૦પરવાળાની

**પ્રવિષ્ટ** વિ૦ [સં] પેઠેલુ

**પ્રવીણ** વિ૦ [સં] કુશળ

**પ્રવૃત્ત** વિ૦[સં] ચાલુ વર્તમાન (૨) પ્રવૃત્તિમા મચેલુ કે લાગેલુ યા રોકાયેલુ

**પ્રવૃત્તિ** સ્ત્રી૦ [સં] ઉદ્યોગ, વ્યવસાય (૨) હિલચાલ(૩)સાંસારિક વિષયોમા મચ્યા રહેવુ તે **૦ધર્મ,૦માર્ગ** પુ૦ સાંસારિક પ્રવૃત્તિનો માર્ગ(૨)ઈશ્વરપ્રીત્યર્થે પ્રવૃત્તિ કરીને મોક્ષ પામવાનો માર્ગ

**પ્રવેશ** પુ૦ [સં] પેસવુ કે દાખલ થવુ તે (૨) નાટકમા અંકનો પેટાવિભાગ **૦ક** વિ૦ [સં] પ્રવેશ કરાવનારુ કે કરનારુ

(૨) પું૦ નાટકમા તે સ્થળ જ્યા વચ્ચે બની ગયેલી પણ રગભૂમિ ઉપર ન આણેલી વાત કોઈ પાત્ર વાર્તાલાપ દ્વારા જણાવી દેછે ૦દ્વાર ન૦ દાખલ થવાનો દરવાજો કે બારણુ ૦પત્ર ન૦, પું૦ શાળા પરીક્ષા વગેરેમા દાખલ થવા માટે ભરવાનુ અરજીપત્ર ૦વુ અ૦ ક્રિ૦ [સ પ્રવિશ્] પ્રવેશ કરવો, દાખલ થવુ –શિકા સ્ત્રી૦ કોઈ પણ વિષયમા પ્રવેશ કરાવનારી ચોપડી

**પ્રવ્રજિત** વિ૦[સ] પ્રવ્રજ્યા લીધી હોય તેવુ

**પ્રવ્રજ્યા** સ્ત્રી૦ [સ] સન્યાસ

**પ્રશમન** ન૦ [સ] શાત કરવુ–શમાવવુ તે

**પ્રશસ્ત** વિ૦ [સ] વખણાયેલુ ઉત્તમ (૨) વિહિત **–સ્તિ** સ્ત્રી૦[સ]પ્રશસા વાહવાહ (૨)પ્રશસાની કવિતા કે લેખ **–સ્ય** વિ૦ [સ] વખાણવા લાયક

**પ્રશસક** વિ૦[સ]વખાણનાર **–નીય** વિ૦ [સ] જુઓ પ્રશસ્ય **–વુ** સ૦ ક્રિ૦ [સ પ્રશસ્] વખાણવુ

**પ્રશસા** સ્ત્રી૦ [સ] વખાણ

**પ્રશાખા** સ્ત્રી૦ [સ] નાની શાખા

**પ્રશાત** વિ૦ [સ] ખૂબ શાત

**પ્રશ્ન** પુ૦, ન૦[સ]સવાલ(૨)બાબત જાણવા વિચારવાની કે ચર્ચવાની વસ્તુ 'પ્રૉબ્લેમ' ૦પત્ર પુ૦ ન૦ સવાલપત્રક ૦વિરામ ન૦ લખાણમા(?)આવુ પ્રશ્નસૂચક વિરામ ચિહ્ન **–શ્નાર્થ** વિ૦ [+અર્થ] (૨) પું૦ વાક્યની પ્રશ્નસૂચક–પ્રશ્નનો અર્થ નીકળે એવી રચના [વ્યા] **–શ્નાર્થક** વિ૦ પ્રશ્નાર્થ **–શ્નાવલિ** (–લી,–ળિ,–ળી) સ્ત્રી૦[+આવલિ]પ્રશ્નમાળા પ્રશ્નોની હાર **–શ્નોત્તર** પું૦બ૦વ૦ સવાલો ને જવાબો **–શ્નોત્તરી** સ્ત્રી૦ સવાલજવાબરૂપે થતુ વિવેચન

**પ્રસક્ત** વિ૦ [સ] વળગેલુ (૨) આસક્ત

**પ્રસન્ન** વિ૦ [સ] ખુશ આનદી (૨) સતુષ્ટ(૩)સરળ અર્થ તરત સમજાય તેવુ (૪) નિર્મળ પારદર્શક ૦તા સ્ત્રી૦

**પ્રસરવુ** અ૦ક્રિ૦ [સ પ્રસૃ] ફેલાવુ

**પ્રસવ** પું૦ [સ] જન્મ આપવો કે તે (૨) જન્મ, ઉત્પત્તિ ૦વુ સ [સ પ્રસૂ] જણવુ (૨) અ૦ક્રિ૦

**પ્રસગ** પું૦ [સ] જુઓ અવસ સહવાસ, સગ (૩) પ્રકરણ વિષ બનાવ ઘટના ૦વશાત્ અ૦ પ્રસગને લીધે પ્રસગોપાત્ત **–ગો** વિ૦ [+ઉચિત] પ્રસગને યોગ્ય **–ગે** અ૦ પ્રસગે, પ્રસગ આવ્યેથી

**પ્રસાદ** પુ૦[સ] પ્રસન્નતા (૨) મહે (૩) નિર્મળતા (૪) વરસાદ (૫) ળવાની સાથે જ ભાવ સ્ફુરે હૃદયમા ઊતરી જાય તેવો કાવ્યને ગુણ **–દી** સ્ત્રી૦દેવને ધરાવેલી સ (૨) દેવ ગુરુએ પ્રસન્ન થઈ આ ચીજ (૩) માર [લા]

**પ્રસાધન** ન૦[સ]શણગાર કે તે સજ સાધનસામગ્રી, 'ટૉઇલેટ'

**પ્રસાર** પુ૦ [સ] ફેલાવો ૦ક વિ૦ વનારુ ૦વુ સ૦ક્રિ૦ પ્રસરે એમ

**પ્રસિદ્ધ** વિ૦ [સ] વિખ્યાત જાહેર પ્રકાશિત બહાર પડેલુ (પુસ્તક) ૦ (–ર્ત્રી) પુ૦ પ્રસિદ્ધ કરનાર **–દ્ધિ** [સ] ખ્યાતિ (૨) છપાવી પ્રસિદ્ધ તે (૩) જાહેરાત [(

**પ્રસુપ્ત** વિ૦ [સ] સુપ્ત સૂતેલુ(૨)વસ

**પ્રસૂતા** સ્ત્રી૦[સ] જેને તરતમા પ્રસવ હોય એવી સ્ત્રી

**પ્રસૂતિ** સ્ત્રી૦ [સ] પ્રસવ (૨) સુવાવ સતતિ ૦ગૃહ ન૦ સુવાવડ મ દવાખાનુ

**પ્રસ્તાવ** પુ૦ [સ] આરભ (૨) પ્ર બાબત (૩) દરખાસ્ત ઠરાવ ૦ક (૨) પુ૦ દરખાસ્ત મૂકનાર **–ના** [સ] ઉપોદ્ઘાત, આમુખ

**પ્રસ્તુત** વિ૦[સ] કહેવામા આવેલ ચ (૨)ન૦ જેને વિષે કહેવાનુ કે કહેવાનુ હો

**પ્રસ્થાન** ન૦ [સ] પ્રવાસે જવા ઊ

તે; પ્રયાણ (૨) જુઓ પરતાનું (૩) માર્ગ. ૦ત્રય ન૦, ૦ત્રયી સ્ત્રી૦ વેદધર્મના પાયારૂપ ઉપનિષદ, બ્રહ્મસૂત્ર અને ભગવદ્‌ગીતા એ ત્રણ [સિદ્ધ કરેલું

**પ્રસ્થાપિત** વિ૦ [સં] સ્થાપિત કરેલું;

**પ્રસ્રવ** પું૦, ૦ણ ન૦, **પ્રસ્રાવ** પું૦ [સં.] સ્રવવું તે (૨) ધારા; વહેણ (૩) સ્તન કે આંચળમાંથી સ્રવતું દૂધ

**પ્રસ્વેદ** પું૦ [સં.] પરસેવો

**પ્રહર** પું૦ [સં.] ત્રણ કલાક; પહોર. **–રી** પું૦ [સં.] પહેરેગીર

**પ્રહસન** ન૦ [સં.] દુર્ગુણની ફજેતી કરનારું એક બે અંકનું હાસ્યરસપ્રધાન નાટક

**પ્રહાર** પું૦ [સં.] ઘા [પ્રસિદ્ધ વિષ્ણુભક્ત

**પ્રહ્લાદ** પું૦ [સં.] હિરણ્યકશિપુનો પુત્ર–

**પ્રાક્** અ૦ [સં] પહેલાં; અગાઉ

**પ્રાકટ્ય** ન૦ [સં.] પ્રગટવું તે; અવતાર (૨) પ્રસિદ્ધિ (પુસ્તકની)

**પ્રાકાર** પું૦ [સં] કોટ; કિલ્લો

**પ્રાકૃત** વિ૦ [સં.] જુઓ પ્રાકૃતિક (૨) સામાન્ય વર્ગનું; મામૂલી (૩) સામાન્ય જનસમુદાયને લગતું (૪) અશિષ્ટ; સંસ્કાર વિનાનું (૫) સ્ત્રી૦; ન૦ (સંસ્કૃત ઉપરથી ઊપજેલી) એક પ્રાચીન લોકભાષા (૬) સંસ્કૃત પરથી અપભ્રંશ થઈને આવેલી કોઈ (પ્રાચીન અર્વાચીન) ભાષા. **–તિક** વિ૦ [સં.] કુદરતને લગતું; ભૌતિક (૨) સ્વાભાવિક (૩) લૌકિક

**પ્રાગ્** અ૦ [સં.] જુઓ પ્રાક્

**પ્રાગટ્ય** ન૦ જુઓ પ્રાકટ્ય [પ્રગતિશીલ

**પ્રાગતિક** વિ૦ [સં.] પ્રગતિ કરનાર;

**પ્રાગલ્ભ્ય** ન૦ [સં.] પ્રગલ્ભતા

**પ્રાચી** સ્ત્રી૦ [સં.] પૂર્વ દિશા

**પ્રાચીન** વિ૦ [સં.] જૂનું

**પ્રાચ્ય** વિ૦ [સં.] પૂર્વનું

**પ્રાજ્ઞ** વિ૦ [સં.] બુદ્ધિશાળી; ચતુર (૨) જ્ઞાતા; પિછાણનાર

**પ્રાણ** પું૦ [સં.] શ્વાસ; શ્વાસનો વાયુ (૨) જીવ (૩) જીવનશક્તિ; બળ. **૦ઘાતક** વિ૦ [સં.] જીવલેણ. **૦જીવન** વિ૦ [સં] પ્રાણને જીવનરૂપ (૨) પું૦ પ્રીતમ; પતિ. **૦ધારી** વિ૦ પ્રાણ ધારણ કરનારું (૨) પું૦; ન૦ માણસ (૩) પ્રાણી. **૦નાથ** પું૦ [સં.] પ્રાણનો નાથ; પતિ. **૦પણે** અ૦ જાનને જોખમે. **૦પ્યારું** વિ૦ પ્રાણ સમાન પ્રિય. **૦પ્રતિષ્ઠા** સ્ત્રી૦ પ્રાણ ફૂંકવો તે (૨) મૂર્તિની સ્થાપના કરતા પહેલાં મંત્રો દ્વારા તેમાં પ્રાણનો આરોપ કરવો તે. **૦પ્રદ** વિ૦ [સં.] પ્રાણ આપનાર. **૦પ્રિય** વિ૦ [સં.] પ્રાણપ્યારું. **૦મય કોશ(–ષ)** પું૦ [સં.] જીવના પાંચ કોષોમાંનો બીજો (જુઓ આનંદમયકોશ). **૦વલ્લભ** પું૦ પ્રાણ સમાન વહાલો પુરુષ. **૦વાયુ** પું૦ [સં.] ઓક્સિજન. **૦વિનિમય** પું૦ 'મેસ્મેરિઝમ'. **૦સખા** પું૦ પ્રાણપ્રિય મિત્ર. **–ણાયામ** પું૦ [સં.] યોગનાં આઠ અંગમાંનું એક. **–ણાંત** પું૦ મૃત્યુ. **–ણજ** વિ૦ 'ઓર્ગેનિક' [પ. વિ.]. **–ણિયો** પું૦ પ્રાણી, જીવ [પ.]. **–ણી** ન૦ [સં.] જીવ. **–ણીવિદ્યા** સ્ત્રી૦ 'ઝૂઓલૉજી'. **–ણેશ** પું૦ [સં.] પ્રાણનાથ. **–ણેશ્વરી** સ્ત્રી૦ [સં.] પ્રાણની માલિક; પ્રાણપ્રિયા

**પ્રાત** પું૦ ન૦ [સં. પ્રાતસ્] પરોઢિયું; સવાર. **–તઃકર્મ** ન૦ [સં.] સ્નાન, સંધ્યા વગેરે સવારે કરવાનું કર્મ. **–તઃકાળ** પું૦ સવાર. **–તઃસંધ્યા** સ્ત્રી૦ [સં.] સવારની સંધ્યા. **–તઃસ્નાન** ન૦ [સં.] સવારનું સ્નાન

**પ્રાથમિક** વિ૦ [સં.] આરંભનું (૨) આરંભ દશાનું

**પ્રાદુર્ભાવ** પું૦ [સં.] ઉત્પત્તિ; પ્રગટ થવું તે

**પ્રાદુર્ભૂત** વિ૦ [સં.] પ્રાદુર્ભાવ પામેલું, પ્રગટેલું

**પ્રાદેશિક** વિ૦ [સં.] પ્રદેશનું; પ્રદેશ સંબંધી

**પ્રાધાન્ય** ન૦ [સં.] પ્રધાનપણું; મુખ્યત્વ

**પ્રાધ્યાપક** પું૦ [સં.] અધ્યાપક; પ્રોફેસર

**પ્રાપંચિક** વિ૦ [સં.] પ્રપંચ સંબંધી; સંસારવહેવારને લગતું

**પ્રાપ્ત** વિ૦ [સ] મેળવાયેલુ કે મળેલુ (૨) ઉપસ્થિત, રજૂ –પ્તિ સ્ત્રી૦ [સ] લાભ

**પ્રાપ્ય** વિ૦ [સ] લભ્ય મળે એવુ

**પ્રાબલ્ય** ન૦ [સ] પ્રબળપણુ જોર

**પ્રામાણિક** વિ૦[સ] પ્રમાણોદ્વારા સાબિત થયેલ (૨) પ્રમાણભૂત વિશ્વાસપાત્ર (૩) સાચુ ઈમાનદાર પ્રમાણિક ૦તા સ્ત્રી૦

**પ્રાય** વિ૦ [સ] લગભગ સરખુ (સમાસને અતે) ઉદા૦ મૃતપ્રાય (૨) અ૦ જુઓ પ્રાય

**પ્રાયશ** અ૦ [સ] મોટે ભાગે ઘણુખરુ

**પ્રાયશ્ચિત્ત** ન૦ [સ] પાપના નિવારણ માટેનુ તપ [બધી રીતે

**પ્રાય** અ૦ [સ] બહુધા મોટે ભાગ (૨)

**પ્રાયોગિક** વિ૦ [સ] પ્રયોગને લગતુ તે સબધી (૨) પ્રયોગ કરી શકાય એવુ

**પ્રાયોપવેશન** ન૦[સ] અન્નજળનો ત્યાગ કરી મરવા માટે તૈયાર થઈ બેસવુ તે

**પ્રારબ્ધ** વિ૦ [સ] શરૂ કરેલુ (૨) ન૦ નસીબ ૦વાદ પુ૦ દૈવવાદ ૦વાદી વિ૦ (૨) પુ૦ દૈવવાદી

**પ્રારભ** પુ૦ [સ] શરૂઆત ૦ક વિ૦ પ્રારભ કરનારુ (૨) પુ૦ નવો પ્રારભ કરનાર પાયોનિયર –ભિક વિ૦ પ્રારભનુ, પ્રાથમિક

**પ્રાર્થના** સ્ત્રી૦ [સ] અવાજ (૨) ઈશ્વર સ્તુતિ ૦સમાજ પુ૦,સ્ત્રી૦ એક અર્વાચીન ધર્મસમાજ –વુ સ૦ક્રિ૦ [સ પ્રાર્થ્] પ્રાર્થના કરવી વીનવવુ માગવુ

**પ્રાર્થિત** વિ૦ [સ] અરજ કરીને માગેલુ

**પ્રાવરણ** ન૦ [સ] ઢાકણ

**પ્રાવીણ્ય** ન૦ [સ] કુશળતા

**પ્રાવૃષ** પુ૦[સ] ચોમાસુ અષાઢ-શ્રાવણની વર્ષાઋતુ [રૂપ

**પ્રાવેશિક** વિ૦[સ] પ્રવેશ કરવામા સાધન

**પ્રાશ** પુ૦, ૦ન ન૦ [સ] અશન ખાવુ તે

**પ્રાસ** પુ૦ [સ અનુપ્રાસ] કવિતાની તૂકને અતે અક્ષર મળતા આવવા તે

**પ્રાસગિક** વિ૦[સ] પ્રસ્તુત પ્રસગને અનુરૂપ (૨) વારવાર નહિ પણ કોઈક વખતનુ

**પ્રાસાદ** પુ૦ [સ] મહેલ

**પ્રાસાદિક** વિ૦ [સ] પ્રસાદ ગુણ (૨) અનુગ્રહરૂપ કલ્યાણકારી (૩) ઈ કૃપાથી મળેલુ

**પ્રાસ્તાવિક** વિ૦[સ] પ્રસ્તાવનાને પ્રસ્તાવનારૂપ પ્રાવેશિક (૨) પ્રસ્તુ

**પ્રાહુણો** પુ૦ [સ પ્રાઘુણક પ્રા પાહુ મહેમાન

**પ્રાગણ** ન૦ [સ] આગણુ

**પ્રાત** પુ૦ [સ] છેડો (૨) દેશનો વિ જિલ્લાઓ મળી બનનો વિભાગ – –તીય વિ૦ પ્રાતને લગતુ –ી સ્ત્રી૦, પોતાના પ્રાતનોજ વિચાર કર સકુચિતતા

**પ્રિય** વિ૦ [સ] વહાલુ ગમતુ (૨) પ્રિયુ કાત (૩) ન૦ હિત કલ્યાણ પ્રિય વચન ૦કર વિ૦ [સ] હિ ૦જન પુ૦ [સ] પ્રેમપાત્ર મા ૦તમ વિ૦ [સ] સૌથી વધારે વ (૨) પુ૦ કાન્ત પ્રીતમ (૩) પતિ ૦ સ્ત્રી૦ [સ] કાતા પ્રિયા (૨) પત્ની ૦ વિ૦ [સ] સર્વ પ્રત્યે પ્રેમથી જો (૨) પુ૦ અશોક રાજા –યવદા [સ] પ્રિય બોલનારી –યા સ્ત્રી૦ વહાલી સ્ત્રી

**પ્રીછ** સ્ત્રી૦ [સ પ્રેક્ષ, પ્રા પિચ્છ] ઓ ૦વુ સ૦ક્રિ૦ ઓળખવુ (૨) સમજવુ

**પ્રીત** સ્ત્રી૦ પ્રીતિ પ્રેમ ૦મ પુ૦ [સ પ્રિયતમ] પતિ (૨) પ્રભુ

**પ્રીતિ** સ્ત્રી૦ [સ] પ્રેમ ૦દાન ન૦ પ્રેમનુ દાન કે પ્રીતિથી બે કે આપવુ તે ૦ભોજન ન૦ [સ] (વ કે નાત ની રૂગ વિનાનુ) સામુ ભિક ભો

**પ્રીમિયમ** ન૦ [ઇ] વીમાનો હપ્તો શેરની મૂળ આકેલી કિંમતમા થતો વ

**પ્રૂફ** ન૦ [ઇ] ગોઠવાયેલા બીબાની તપાસવા લેવાતી અજમાયશની છા તેનો કાગળ [કામકાજ (૨) મહા

**પ્રૅક્ટિસ** સ્ત્રી૦ [ઇ] વકીલાત કે દાક્ત

ક પું૦ [સ] જોનારો (૨) પરિષદ,સભા
ગેરેમાં માત્ર જોવા સાંભળવા-નાર
ણીય વિ૦ [સ] જોવા જેવું
નo [સ] રાગ (૨) અનુગતિ ઉન્ન
૩) પિશાચ જેવી એક યોનિ કર્મ
ન૦ [સ] મરેલાના દહનથી માંડીને
પિંડીકરણ સુધી કરવામાં આવતું કર્મ
પું૦ [સ] હેત, પ્રીતિ (૨) ચાહ રુચિ
દા સ્ત્રી૦ સ્નેહી પ્રમદા ળ વિ૦
મવાળું, પ્રેમાળ લક્ષણાભક્તિ સ્ત્રી૦
વધા ભક્તિનો એક પ્રકાર, ભક્તિ
શૌર્ય ન૦ પ્રેમ અને શૌર્ય, ગીતો
ળ વિ૦ પ્રેમાળ –આનંદ પું પ્રેમ અને
આનંદ (૨) પ્રેમનો આનંદ (૩) આનંદ
૪) જૂની ગુજરાતી કવિ –આર્દ્ર વિ૦
+આર્દ્ર] પ્રેમથી ભીંજાયેલું –આળ વિ૦
તાળ વદાનમોયુ –આશ્રી વિ૦ [+અશ્રી]
મનાં આંસુવાળું, પ્રેમી –મી વિ૦ [સ]
મવાળું, પ્રેમ કરનારું
ન૦ [સ] ઐહિક-પાર્થિવ સુખ
મા સ્ત્રી૦ [સ] પ્રિય સ્ત્રી (૨) વિ૦ સ્ત્રી૦
પ્યારે પ્રિય, અતિ પ્રિય
રક વિ૦ [સ] પ્રેરણા કે ઉત્તેજન
આપનાર (૨) બીજા તરફથી પ્રેરણા
બનાવનાર (ક્રિ૦નું રૂપ) [વ્યા]
રણા સ્ત્રી૦ [સ] પ્રેરવું તે (૨) ઉત્સા
હ (૩) આદેશ, આજ્ઞા
રવું સ૦ક્રિ૦ [સં પ્રેર] મોકલવું (૨) ગતિ,
પ્રોત્સાહ આપવો કે ખાનગી સલાહ
આપવી
પ્રેરિત વિ૦ [સ] પ્રેરાયેલું
પ્રેષિત વિ૦ [સ] મોકલેલું
પ્રેસ ન૦ [ઇ] દાબવાનું યંત્ર (૨) રૂ વગેરેની
દાબી ગાંસડીઓ બાંધવાનો સંચો (૩)
છાપવાનું યંત્ર (૪) છાપખાનું (૫) છાપાં [લા]
પ્રોક્ષણ ન૦ [સ] પવિત્ર કરવા મંત્ર
પૂર્વક પાણી છાંટવું તે
પ્રોગ્રામ ન૦, પું૦ [ઇ] કાર્યક્રમ [તત્ત્વ
પ્રોટીન ન૦ [ઇ] ખાદ્યનું માંસપોષક એક
પ્રોત્સાહક વિ૦ [સ] પ્રોત્સાહન આપતું
–ન ન૦ [સ] ખૂબ ઉત્સાહ-ઉત્તેજન
આપવું તે
પ્રોત્સાહિત વિ૦ [સ] પ્રોત્સાહનને પામેલું
પ્રોવું સ૦ક્રિ૦ [સ પ્રે-પરોવવું] પરોવવું [પ]
પ્રૌઢ વિ૦ [સ] પુખ્ત ઉંમરનું (૨) ગંભીર
(૩) વિશાળ, ભવ્ય (૪) પ્રૌઢિવાળું –ઢિ
સ્ત્રી૦ [સ] પ્રૌઢપણું (૨) વિચાર અને
ભાષાની પ્રૌઢતા
પ્લવગ (૦મ) પું૦ [સ] વાંદરો
પ્લાવિત વિ૦ [સ] ડુબાડેલું તરબોળ
પ્લાસ્ટર ન૦ [ઇ] ચણતર ઉપર લગાડવાનો
ચૂના વગેરેનો લેપ (૨) ઔષધનો લેપ
(૩) તેવા લેપવાળી પટ્ટી
પ્લાસ્ટિક ન૦ [ઇ] કચકડા જેવો એક
બનાવટી પદાર્થ
પ્લીહા સ્ત્રી૦ [સ] બરોળ
પ્લુત વિ૦ [સ] દીર્ઘ સ્વરથી બોલાતા
ઉચ્ચારનું (૨) કૂદકે તરબોળ –તિ સ્ત્રી૦
કૂદકો (૨) પૂર (૩) ઘોડાની એક ચાલ
(૪) સ્વર ત્રણ માત્રા સુધી લંબાવવો તે
પ્લેગ પું૦ [ઇ] એક ચેપી રોગ મરકી
મહામારી
પ્લૅટફૉર્મ ન૦ [ઇ] સ્ટેશન પરનો લાંબો
ઓટલો, જેના પર રહીને રેલગાડીમાં ચઢ
ઉતર થાય છે (૨) વ્યાસપીઠ, સભાનો મંચ
પ્લૅટિનમ સ્ત્રી૦ [ઇ] એક કીમતી ધાતુ

# ફ

ફ પુ૦ [સ] ઓષ્ઠ્ય વ્યંજન

ફઈ, ફઈજી, ફઈબા જુઓ 'ફોઈ'માં

ફકત અ૦ [અ] ફક્ત, માત્ર, કેવળ

ફકરો પુ૦ [અ ફિક્રહ] કંડિકા, પેરા

ફકીર પુ૦[અ]ત્યાગી, વૈરાગી(મુસલમાન) ૦ફકડું ન૦ માગણ બાવા જેવું માણસ –રી સ્ત્રી૦ ફકીરપણું

ફક્કડ [સ ફક્ક્ અથવા 'ફગવ' ઉપરથી] લોકલાજની પરવા વિનાનું સ્વચ્છંદી(૨) વરણાગિયુ, છેલ (૩) સુંદર (૪) ઉડાઉ, બેફિકરું (૫) રગનો (ભવાઈમાં)

ફક્કફક્કા પુ૦ બ૦ વ૦ ['ફાકવુ ઉપરથી] ખાઈ પી ઉડાવી દેવુ તે (૨) ખાલીપણું

ફક્ત અ૦ જુઓ ફક્ત માત્ર, કેવળ

ફગવું અ૦ ક્રિ૦ [દે ફગ્ગુ=ફાગનો ઉત્સવ] નિયત્રણમાં ન રહેવું, છટકવુ (૨) વાંકુ બોલવુ, બોલીને ફરી જવુ

ફગાવવુ સ૦ક્રિ૦ ફેંકવુ, ઉશેટવુ

ફજર સ્ત્રી૦ [અ ફજ્ર] મળસકુ

ફજેત વિ૦[અ ફજીહત્] ફજેતીવાળુ,બદનામ –તી સ્ત્રી૦ભવાડો(૨)બદનામી અપકીર્તિ –તો પુ૦ફજેતી(૨)કેરીના ગોટલા, છોતરા વગેરે ધોઈ કરાતી કઢી

ફટ અ૦ [રવ૦] તિરસ્કારનો ઉદ્‌ગાર (૨) કશું ફાટવાનો કે ફફડવાનો અવાજ (૩) ફાટેલુ–ખુ લુ એ અર્થમાં (ઉઘાડુ ફટ)

ફટક અ૦ રવ૦ ફફડવાનો રવ (૨) સ્ત્રી૦ બીક, ચમક

ફટકડી સ્ત્રી૦[સ સ્ફટિકા] એક જાતનો ખાર

ફટકવુ અ૦ક્રિ૦[ 'ફીટવુ'(પ્રા ફિટ્ટ) ઉપરથી] ખસવુ, ચસકવુ (ડાગળી, બુદ્ધિનું) (૨) વઢી જવુ

ફટકારવુ સ૦ક્રિ૦ ['ફટકો ઉપરથી] મારવુ, (૨) ચાબુક સોટીથી મારવુ [ધ્રાસકો

ફટકારો પુ૦ ફટકો કે તેનો અવાજ (૨)

ફટકાવવુ સ૦ક્રિ૦ જુઓ ફટકારવુ

ફટકિયાળ સ્ત્રી૦ફટકો મારીવાળાને કે ક્ષય એવી યોજનાવાળી સાળ

ફટકિયુ વિ૦ ['ફટકવુ' ઉપરથી] ... જાય તેવુ (૨) માથે જોખમ ન ... તેવુ ફરી જાય તેવુ (દગાલ) (૩) ... કરતુ (૪) આખુ એક બારણુ

ફટકો પુ૦ [રવ૦] ચાબુક કે સો... પ્રહાર (૨) ખોટ હાનિ, શિક્ષા ... એનો ધોકો [વા]

ફટકો પુ૦ [જુઓ પટ્ટો] દુર્વા... અ...

ફટફટ અ૦ [રવ૦] ફગાકડા વ... અવાજ (૨) ધિક્ ધિક્ (૩) ... વગર વિચાર

ફટવવુ સ૦ક્રિ૦ જુઓ ફગાવવુ

ફટાકડી સ્ત્રી૦[રવ૦] બદૂકડી (૨) ટચ... –ડો પુ૦ ટેટો, એક જાતનુ દારૂ...

ફટાકિયો, ફટાકો પુ૦ [રવ૦] ફ...

ફટાટોપ પુ૦ [સ] ઊંચી ... ફેણ (સાપની) (૨) ફૂ ફાડો આડંબર દમામ

ફટાણુ ન૦ ['ફટ' ઉપરથી] અ...–બીભ... ગીત કે બોલ ...પરાક...

ફટાફટ અ૦ [રવ૦] ફટફટ ...પાટાઅ...

ફટાબાર વિ૦ [ફટા (ફાટેલુ)+ ...ર (દ્વાર)] તદ્દન ખુલ્લુ – ઉઘાડુ ...

ફટાવવુ સ૦ક્રિ૦ [ 'ફટવુ' પ્ર...] વધારે પડતી છૂટ આપીને બહેકાવવુ

ફટોફટ અ૦ [રવ૦] જુઓ ફટ...

ફડ ન૦ દારૂ ગાળવાનુ સ્થાન ...ઠી (૨) બજાર (૩) થાણુ (૪)ગાનાર ...ની ટોળી (૫) એક પક્ષનુ ટો... ગાવામા)

ફડ અ૦ [રવ૦] ઉતાવળથી

ફડક સ્ત્રી૦ [રવ૦] ફડક બીક (... કપડાનો ઝૂલનો છેડો, ૦વું ...

ંદ ન૦ [फा] સંતાન
ંયાત વિ૦ [अ फर्जियत] ફરજરૂપ
જ તરીકે કરવું પડે એવું
ારામ પુ૦ [ફરવું+રામ] ફર્યા કરતો
જગાએ સ્થિર ન રહેતો માણસ (૨)
હેરાણી
વિ૦[જુઓ ફરવું] ચારે તરફ આવેલું
) ચાનું ગતિવાળું (૩) બદલાતું
ર ન૦ [अ फर्द] જોડમાનું એક
ફ સ્રી૦ [ફોરું ઉપરથી] વરસાદની
ઝીણી છાંટ (૨) અ૦ પવનમાં ઊડતું હોય
એમ ૦વું અ૦ક્રિ૦ [स फरफरायते] હાલવું
ડવું –રાટ પુ૦ ફરફર અવાજ (૨)
જાણે ઊડતું હોય એમ –રિયું
ે ફરફરે એવું (૨) ન૦ કાગળિયું
માન ન૦ [फा] હુકમ (૨) સનદ –વવું
સ૦ક્રિ૦ હુકમ કરવો –શ(–સ) સ્રી૦
હુકમ ઉપરની સૂચના (૨) બનામણ
–ી(–સું) વિ૦ બનામણથી મજેદ,
મ પ્રમાણે તૈયાર કરેલું (૨) નમૂનેદાર
ં પુ૦ [इ फॉर्म] બીબું–નમૂનો (૨)
છાપવાને માટે પાનાંવાર જોડવીને તૈયાર
ક્યુ થીઆનું ચોકઠું
ે અ૦ક્રિ૦ [प्रा फिर] આમ તેમ કે ગોળ
ગોળ ચાલવું (૨) મનગમતા માટે કે હવા
ખાવા ટહેલવું (૩) ગતિ કરવી (૪) બદલાવું
શી સ્રી૦ [स परशु प्रा फरसु] સુથારનું
ેક ઓજાર (૨) કુહાડીના ઘાટનું એક
હથિયાર
ર સ્રી૦ [फा फर्श] છાટ વપની ૦ખધી
ફ૦ પથ્થર બેસાડેલી જમીન
પણું ન૦ કોઈ પણ ફરસી વાની
મ સ્રી૦ જુઓ ફરશી
ં વિ૦ [स परुष प्रा फरुस] ખરું,
ખાંડ વગેરે ઠંડોળ માના નાગના સ્વાદનું
વિ૦ [ફરું ઉપરથી] ફરાયું બહાર
) પહોંચેલ કામે।
ે, ન૦ [इ फ्रॉक] છોકરીઓને પહેરે
નું એક વસ્ર

ફરાશ પુ૦ [अ फर्राश] દીવાબત્તી તથા
સાફસૂફનું કામ કરનાર ચાકર કે પટાવાળો
ફરાળ ન૦ [स फलाहार] ઉપવાસનો ખાસ
ખોરાક ફળાહાર –ળી વિ૦ ફરાળ
તરીકે ખવાય તેવું
ફરિયાદ સ્રી૦ [फा फर्याद] અરજી (૨)
જુલમ કે અન્યાય સામેનો પોકાર (૩)
દાવો –દી પુ૦ ફરિયાદ કરનાર વાદી
(૨) સ્રી૦ ફરિયાદ
ફરી, ૦થી(–ને) અ૦ [ફરવું ઉપરથી]
પુનઃ પાછું, વળી બીજી વાર ૦પાછું અ૦
વળી બીજી વાર ૦ફરીને અ૦ વારવાર
ફરેબ પુ૦ સ્રી૦ [फा] દગો, ધોખો ઠગ
બાજી –બી વિ૦ દગાબાજ
ફરેલ(–લું) વિ૦ [ફરવું ઉપરથી] બદલા
યેલ (૨) અનુભવી (૩) મિજાજી અવિચારી
ફર્નિચર ન૦ [इ] ખુરશી ટેબલ વગેરે
જેવું રાચરચીલું
ફર્શ સ્રી૦ [फा] જુઓ ફરસ
ફલ ન૦ [स] વનસ્પતિનું ફળ (૨) પરિ
ણામ (૩) ફાયદો (૪) પાનું (હથિયાર
કે ઓજારનું)
ફલક ન૦ [अ] આસમાન (૨) સ્વર્ગ
ફલક ન૦[स] સપાટ પાટિયું (૨) બાણનું ફળું
ફલદ [स] –દાયક, –દાયી [स] વિ૦
ફળ દેનારું (૨) કાર્યકારક [પરિણામ
ફલન ન૦ [स] ફળવું તે (૨) પાક (૩)
ફલઅદ વિ૦ ફલદાયી [કથન
ફલશ્રુતિ સ્રી૦ [स] કર્મનું ફળ જણાવનારું
ફલસિદ્ધિ સ્રી૦ [स] પરિણામ ફળની પ્રાપ્તિ
ફલંગ સ્રી૦ [प्रा फाल] ફાળ કૂદકો
ફલાણું વિ૦ [अ फुलां] અમુક ૦ઢીકણું
વિ૦ આ ને તે અમુક ને તમુક
ફલાલીન સ્રી૦ [इ फ्लेनल] એક જાતનું
ઊનનું કાપડ [આસક્તિ
ફલાસક્તિ સ્રી૦ [स] (કર્મના) ફળમાં
ફલાહાર પુ૦ [स] ફળનો ખોરાક (૨)
ફરાળ –રી વિ૦ ફળાહાર કરનારું
ફલિત વિ૦ [स] ફળેલું નીપજેલું (૨) ન૦

ફડકથી ઝાપટવું —કાર(—વ)વું સ૦ક્રિ૦
ફડકારવું —કિયું ન૦છૂટો છેડો, ફડક (૨) દાણા ઝાપટવા ચાદર પકડીને કરેલો પંખો
ફડકિયું ન૦[દ ફડ્ડુ ઉપરથી]બારણાનું દરેક બારણું(૨)બે મળીને આખું બને તેવું દરેક
ફડકો પુ૦કપડાના ફડકનો અવાજ(૨)ઊડતા માંડતા થતો પાંખનો અવાજ (ચકલીનો) (૩) ખેતરમાં અનાજ ઓરવાનું ઓજાર (૪) સબડકો (૫) ફડક
ફડચ સ્ત્રી૦ [દ ફડ્ડુગ] ચીરી
ફડચો પુ૦[ફાડવું + ચઢ (ફા )] નિકાલ, તોડ (૨) દેવાની પતાવટ [ફડચામાં લઈ જવું = દેવાળું જાહેર કરી બાકી રહેલી મિલકતમાંથી દેવાની પતાવટ કરવી]
ફડદુ ન૦ ['ફાડવું' ઉપરથી] ફાસ, વાધો
ફડનવીસ, ફડનીસ પુ૦[સર૦ म] સરકારી દફતરનો મુખ્ય અમલદાર, હિસાબી ખાતાનો અમલદાર
ફડફડ અ૦ [રવ૦] ઊડવાનો, ફૂટવાનો કે ધખવાનો અવાજ (૨) ઉપરાઉપરી (૩) ધબકારો, ઊછળવું તે (હૃદયનું) (૪) ધાધર, ઉતાવળ —વું અ૦ક્રિ૦ ફડફડ અવાજ થવો (હવાથી, ઊડવાથી) (૨) (બીકથી) ધ્રૂજવું, કંપવું (૩) ગુસ્સામાં બોલવું (૪) પૂંઠે ગુસ્સામાં બડબડવું —ડાટ પુ૦ ફફડવું તે (૨) પવરાટ, તોર [લા] [ચીરી
ફડશ સ્ત્રી૦, —શિયું ન૦ જુઓ ફડચ
ફડાકિયું વિ૦ ગપ્પીદાસ (૨) બડાઈખોર
ફડાકી સ્ત્રી૦ [રવ૦] ગપ (૨) બડાઈ —દાસ પુ૦ ફડાકિયું માણસ —કો પુ૦ ટેટો, ફટાકડો (૨) ભૂસકો; બીક (૩) જુઓ ફડાકી (૪) ફડાક એવો અવાજ
ફડાફડ અ૦[રવ૦]ઉપરાઉપરી [(બેસવું)
ફડાબેર અ૦ પગના ચાપવાને આધારે
ફડિયો પુ૦ ['ફડ' ઉપરથી] દાણા વેચનાર, કણિયા (૨) દારૂ ગાળનારો
ફડેતાળ સ્ત્રી૦ [સર૦ म ફળિદ (પાટિયું)] પાટિયાની પડી
ફણગો પુ૦ [દ ફગ્ગ] અંકુર
ફણધર પુ૦ [સં] નાગ
ફણસ ન૦ [સં પનસ, પ્રા ] એક ફળ
ફણમી સ્ત્રી૦ એક શાકની શિંગ
ફણા સ્ત્રી૦ [સં] સાપની ફેણ —ધર પુ૦ ફણધર, નાગ
ફણી સ્ત્રી૦ [દ ફણિહ] કાંસકી (૨) સાળ લાંબી કાંસકી જેવો એક ભાગ જેમાં તાણાના તાર પરોવાય છે
ફણી પુ૦ [સં] સાપ —ન્દ્ર પુ૦ શેષ (૨) મોટો નાગ
ફતવો પુ૦ [અ ફત્વા] મુસલમાની ધર્મશાસ્ત્રનો હુકમ (૨) હુકમ (૩) ઢો
ફતેમારી સ્ત્રી૦ એક જાતનું નાનું વાહ
ફતેહ સ્ત્રી૦ [અ ફત્હ] જીત, સફળ —મંદ વિ૦ વિજયી, સફળ —મંદી સ્ત્રી૦ જીત જય
ફતેહમારી સ્ત્રી૦ જુઓ ફતેમારી
ફદફદ અ૦ [રવ૦] ફદફદવાનો અવાજ —વું પોચું અને ગદગદી ગયેલું થવું અ કે કાદીને અથાઈને કે ખાંગાઈને ગદર થવું (૨) પરુ ભરાઈને ફૂટવાની તૈયારીમાં આવવું (૩) ખદખદવું —ડાટ પુ૦ ફદફદવું તે
ફદિયું ન૦ પૈસો (૨) ચાર પાઈ (જૂની)
ફના વિ૦ [અ] નાશ પામેલ ખલાસ —ફાતિયા પુ૦બ૦વ૦ [+ અ ફાતિહ] સમૂળગો નાશ
ફફડવું અ૦ક્રિ૦ જુઓ ફડફડવું
ફફડાટ પુ૦ જુઓ ફડફડાટ
ફફળતું વિ૦ [રવ૦] ઊકળતું
ફફેયો ફફેગો પુ૦ જુઓ ફેફડો
ફરક પુ૦ [फा फर्क] ફેર તફાવત
ફરકડી સ્ત્રી૦ [ફરકવું ઉપરથી] માતાની ફીરકી (૨) ત્રાકની ચકરડી (૩) ખેલાડુ કે ત્યાં મુકાતું ચકરડું (૪) હવાથી ફરફર ફરે એવું કાગળનું રમકડું
ફરકવું અ૦ક્રિ૦ [ ફરિંદ] ધ્રૂજવું (૨) [લા] દેખાવું (૩) પાસવું
ફરજ સ્ત્રી૦ [અ ફર્ઝ] કર્તવ્ય

ફળ; 'નિષ્પન્ન'[ગ.]. -લાર્થ પું૦પરિણામ (૨) ઉત્પન્ન થતો -નીપજી આવતો અર્થ

ફલીભૂત વિ૦ [સં.] સાર્થક (૨) ફળવાળું

ફલેચ્છા સ્ત્રી૦ [સં.] (કર્મના) ફળની ઇચ્છા

ફલ્ગુ પું૦ [સં.] વસંત (૨) સ્ત્રી૦ ગયાક્ષેત્ર પાસેની નદી [એક નક્ષત્ર

ફલ્ગુન પું૦[સં.] જુઓ ફાલ્ગુન. -ની સ્ત્રી૦

ફસ્દ સ્ત્રી૦ [અ. फस्द] નસ; નાડી

ફસ સ્ત્રી૦[રવ૦] ફસકવાનો અવાજ. ૦કવું અ૦ક્રિ૦ છટકવું; નાહિંમત થવું (૨) તૂટી પડવું (૩) ફસ લઈને ફાટવું

ફસકી સ્ત્રી૦ જુઓ ફસ; ઘાર

ફસડાવું અ૦ક્રિ૦ [દે. फस्लुन] તૂટી-ખરી પડવું, ફસાઈ જવું

ફસલ સ્ત્રી૦[અ. फस्ल] મોસમ(૨)પાક. -લી વિ૦ [ફા.] મોસમનું

ફસામણ(-ણી) સ્ત્રી૦ ફસાવું તે

ફસાવવું સ૦ક્રિ૦ 'ફસાવું'નું પ્રેરક

ફસાવું અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. फंस] સપડાવું, ભરાવું (૨) ઠગાવું

ફળ ન૦ જુઓ ફલ. ૦ઝાડ ન૦ ખાઈ શકાય એવાં ફળ આપનાર ઝાડ. ૦દાયક, ૦દાયી વિ૦જુઓ ફલદાયક. ૦દ્રુ(-દ્રૂ)પ વિ૦ રસાળ, સારો પાક-ફળ આપે એવું. ૦દ્રુ(-દ્રૂ)પતા સ્ત્રી૦ ૦વું અ૦ક્રિ૦[સં. फल्] ફલ આવવાં (૨) સિદ્ધ થવું. ૦સિદ્ધિ સ્ત્રી૦ જુઓ ફલસિદ્ધિ. -ળાઉ વિ૦ ફળ આપતું -ળાહાર, -ળાહારી જુઓ 'ફલાહાર'માં

ફળિયું ન૦[પ્રા. फलिह(સં. परिघ=આગળો)] મહોલ્લો

ફળી સ્ત્રી૦ નાનું ફળિયું

ફળીભૂત વિ૦ જુઓ ફલીભૂત

ફળું ન૦ [સં. फलक] ફળ; પાનું (૨) મેલડી વગેરે દેવીઓના સ્થાનમાં રખાતું તેમનું નિશાન

ફંગોળવું સ૦ક્રિ૦ ફેંકવું (૨) ઘુમાવવું

ફંટાવું અ૦ક્રિ૦ ['ફાંટો' ઉપરથી] દિશા બદલવી(૨)ફાંટા પાડવા

ફંડ ન૦ [ઇં.] ઉઘરાણું; ફાળો; ટીપ

ફંદ પું૦ [ફા. फंद] ફાંદો; કાવતરું(૨) જાળ (૩) ઢોંગ (૪) દુર્વ્યસન [લા.]. -દીલું વિ૦ ફંદવાળું; કપટી (૨) ઢોંગી (૩) દુર્વ્યસની. -દો પું૦ જાળ; કાવતરું

ફંફોસવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. फुम] બારીકાઈથી તપાસવું; ખોળવું

ફંફોળવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ ફંફોસવું

ફંફોળા પું૦ બ૦ વ૦ ફંફોળવું તે; શોધ; ખોળ; તપાસ

ફાઈલ સ્ત્રી૦ [ઇં.] કાગળો કે ચોપાનિયાં એકઠાં કરી રાખવાનું સાધન-કે તેમાં એકઠાં કરી રાખેલ કાગળો કે ચોપાનિયાંનો સમૂહ

ફાકડો પું૦ ફાકો

ફાકવું સ૦ક્રિ૦ [જુઓ ફાકો] ઉછાળીને મોમાં નાખવું, ફાકો મારવો

ફાકા પું૦ બ૦ વ૦ [અ.] તંગી, હાડમારી (૨) અનશન

ફાકી સ્ત્રી૦ નાનો ફાકો (૨) દવાનું ચૂર્ણ

ફાકો પું૦ [દે. फुक्को=મૂઠી] ફાકવું કે ફાકેલું તે; બુક્કો

ફાગ પું૦ [દે. फग्गु (સં. फल्गु)] વસંત (૨) હોળીનાં શૃંગારી ગીતો કે તે વખતે બોલાતા અપશબ્દ [પાંચમો મહિનો

ફાગણ પું૦ [સં. फाल्गुन] વિક્રમ સંવતનો

ફાચર સ્ત્રી૦ [ફાડ+ચર (ફા. चह)]લાકડાની નાની ચીર; ફાંસ (૨) નડતર [લા].-રો પું૦ લાકડાનો કકડો, ચીતળ

ફાજલ વિ૦ [અ. फाजिल] વધેલું (૨)ફાલતુ

ફાટ સ્ત્રી૦ ફાટવું તે (૨) તરડ (૩) કળતર (૪) [લા.] ભેદ; ફૂટ (૫) ગર્વ; મદ

ફાટક પું૦,સ્ત્રી૦ ['ફાટવું' ઉપરથી] ઝાંપો, દરવાજો. ૦વાળો પું૦ રેલવેના ફાટક સાચવનાર

ફાટફૂટ સ્ત્રી૦ વિરોધ; કુસંપ, ભેદ

ફાટવું અ૦ક્રિ૦ [સં स्फट्; પ્રા. फट्ट] તટવું, ફાટ પડવી (૨) છકી જવું (૩) ખૂબ દુખવું (અંગ)

ફાટું વિ૦ ફાટેલું (૨) અસભ્ય (૩) ઉદ્ધત.

૦તૂટું વિ૦ ફાટેલુ ને તૂટેલુ (૨) જૂનુ –ટેલ(–લું) વિ૦ ફાટુ –ટ્યું વિ૦ ફાટુ. –ટ્યું તૂટ્યું વિ૦ ફાટુતૂટુ

ફાડ સ્રી૦ [ફાડવુ પરથી] ચિરાવુ–ફાટવુ તે (૨) ચીરી, કકડો ૦ચું ન૦ ચીરિયુ ૦વું સ૦ક્રિ૦ [દે फड्ड] ચીરવું, તોડવુ –ડિયું ન૦ ચીરી, ફડશ

ફાતડો પુ૦ હીજડો

ફાતિયા પું૦બ૦વ૦ [अ फातिहह] પાયમાલી. –યો પુ૦ મરેલા પાછળ ભણાતો કુરાનનો અધ્યાય

ફાનસ ન૦ [अ फानूस] બત્તી, દીવો

ફાની વિ૦ [अ] નાશવંત

ફાફડો પુ૦ એક જાતના થોરનુ પહોળુ પાન (૨) એક જાતની પહોળી શીંગ (૩) એક ફરસાણ–વાની

ફામ સ્રી૦ [अ फह्म] સ્મરણ, યાદ

ફાયદાકારક, ફાયદાકારી, ફાયદેમંદ વિ૦ લાભદાયક [સારી અસર

ફાયદો પુ૦ [अ फाइदह] લાભ (૨) ગુણ,

ફારક(–ગ) વિ૦ [अ फारिग] છૂટું મુક્ત (૨) નવરુ –ગત વિ૦ [अ फराग्त] ફારક (૨) સ્રી૦ ફારગતી –ગતી સ્રી૦ છુટકારો, મુક્તિ (૨) છૂટાછેડા

ફારસ ન૦ [इ फार्स] પ્રહસન (૨) હસવા જેવુ કાર્ય

ફારસ પુ૦ [फा] પારસ ઈરાન. –સી વિ૦ ઈરાની (૨) સ્રી૦ ફારસી ભાષા

ફાલ પુ૦ [प्रा फार (स स्फार)] પાક (૨) અતિશયતા [લા]

ફાલતુ વિ૦ પરચૂરણ (૨) વધારાનુ

ફાલવુ અ૦ક્રિ૦ [જુઓ ફાલ] ખીલવુ (૨) પુષ્ટ થવુ [–સુ ન૦ એક ફળ

ફાલસા સ્રી૦ [फा फाल्सह] ફાલસાનુ ઝાડ

ફાલુ ન૦ [स फल्गुक] એક જાતનુ શિયાળ

ફાલૂદો પું૦ [फा] મુસલમાનોની એક વાની

ફાલ્ગુન પુ૦ [स] ફાગણ –ની વિ૦ [स] ફાગણને લગતુ (૨) સ્રી૦ એક નક્ષત્ર

ફાવ સ્રી૦ ફાવટ ૦ટ સ્રી૦ ફાવવુ–ગોઠવું તે

ફાવવું અ૦ક્રિ૦ [प्रा फव्वीह] ગોઠવુ, અનુકૂળ આવવુ (૨) સફળ થવુ, લાગ ખાવો

ફાશીવાદ પુ૦ [इ. फेशिझम] એક રાજ દ્વારી રાષ્ટ્રીય વાદ –દી વિ૦(૨)પુ૦ તે વાદને લગતુ કે તેમા માનનાર

ફાસફૂસ સ્રી૦ [રવ૦] નકામો ની મહ –મિયું વિ૦ નકામુ, નબળુ

ફાસલો પુ૦ [अ फासिलह] સમય, અંતર, કે વિસ્તારનો ફરક

ફાસિસ્ટ વિ૦(૨)પુ૦ [इ] જુઓ ફાશીવાદી

ફાસીવાદ(–દી) જુઓ 'ફાશીવાદ'મા

ફાસ્ટ પુ૦ [इ] ઉતારુઓ માટેની ઝડપી રેલગાડી

ફાળ સ્રી૦ [प्रा. फाल] ફલંગ (૨) ધ્રાસકો

ફાળ પુ૦ [स फाल, प्रा फल=સુતરાઉ કપડું] કપડાનો લાંબો ટુકડો, ચીરો

ફાળકી સ્રી૦ નાનો ફાળકો –કો પુ૦ દોરા ઉતારવાનુ સાધન

ફાળકો પુ૦ [स फलक] સ્ટીમરમા ત્રીજા વર્ગના ઉતારુઓને બેસવાની એક જગા

ફાળવણી સ્રી૦ વહેંચણી

ફાળવવુ સ૦ ક્રિ૦ [स फाल = માથાના વાળને પાંતી પાડી વહેંચી નાખવા તે] વહેંચવુ, હિસ્સા પાડી દેવા [પચિયું

ફાળિયુ ન૦ [જુઓ ફાળ પુ૦] ફેંટો (૨)

ફાળો પુ૦ હિસ્સો (૨) વહેંચણી (૩) ઉઘરાણુ, ટીપ

ફાંક (૦) સ્રી૦ [हि] ચીર

ફાંકડું (૦) વિ૦ ફક્કડ (૨) રસિક

ફાંકો (૦) પુ૦ તોર, અભિમાન

ફાંટ (૦) પુ૦ [स] દવાને બે ઉભરા લાવી બનાવેલ પેય

ફાંટ (૦) સ્રી૦ ['ફાંટો'] લૂગડાનો છેડો કે તેની કામચલાઉ કરી લેવાની ઝોળી જેવુ તે

ફાંટો (૦) પું૦ ['ફાટવુ' ઉપરથી] શાખા, ભાગ (૨) ફીણો (૩) તરંગ

ફાંદ (૦) સ્રી૦ [स फांट] પેટનો ઝૂલતો ભાગ

ફાંદો (૦) પુ૦ પ્રપંચ, જાળ

ફાંફાં (૦) ન૦ બ૦વ૦ [રવ૦] ડાફેરિયા (૨) મિથ્યા પ્રયત્ન, વલખા

ફાંસ (૦) સ્ત્રી૦ લાકડાની ઝીણી કરચ; ફાચર (૨) આડખીલી [લા.]
ફાંસો (૦) પુ૦ [ફાંસો] શિકાર પકડવા ગોઠવાતી એક યુક્તિપૂર્ણ રચના, ફાંદો
ફાંસવું (૦) સ૦ક્રિ૦ ફાંસો નાંખવો (૨) ગાળો ઘાલવો (૩) તોડવું (ઉદા૦ ડાળ)
ફાંસાવું અ૦ક્રિ૦ ફસડાઈ જવું
ફાંસિયો (૦) પુ૦ફાંસો દઈ મારનાર,જલ્લાદ
ફાંસી (૦) સ્ત્રી૦ફાંસો દઈ મારી નાખવાની શિક્ષા કે યુક્તિ. ૦ખોલી સ્ત્રી૦ ફાંસીતા કેદી માટેની જેલની ખાસ ઓરડી ૦ગરો પુ૦ ફાંસિયો
ફાંસુ (૦) અ૦અમસ્તું,ફોગટ [નો ગાળો
ફાંગો (૦) પુ૦ [મ. फाराक] ફાંદો (૨) દોરડા-
ફિકર સ્ત્રી૦[અ. फ़िक्र] ચિંતા, કાળજી
ફિક્કાશ સ્ત્રી૦ ફિક્કાપણું
ફિક્કું વિ૦ નિસ્તેજ (૨) નીરસ; મોળું. ૦ફચ(–ચ્ચ) વિ૦ સાવ ફિક્કું
ફિટકાર પુ૦[પ્રા. फिट्ट = નષ્ટ,ધ્વસ્ત + કાર (સ. कृ)] ધિક્કાર; અનાદર ૦વું સ૦ક્રિ૦ ફિટકાર કરવો
ફિટાડ(–વ)વું સ૦ક્રિ૦ 'ફીટવું'નું પ્રેરક
ફિડલ સ્ત્રી૦ [ઇ.] એક વિદેશી તતુવાદ્ય
ફિણાવવું સ૦ ક્રિ૦, ફિણાવું અ૦ ક્રિ૦ 'ફીણવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
ફિતૂર ન૦ [અ. फ़ुतूर] ફેલ, ઢોંગ (૨) બખેડો; હંગો (૩) તોફાન. –રી વિ૦ ફિતૂરવાળું; તે કરનારું
ફિદવી પુ૦ [અ] ચાકર, દાસ [આસક્ત
ફિદા વિ૦ [અ.] ખૂબ ખુશ (૨) અતિ
ફિનાઈલ ન૦ [ઇ] ખાળ ઇ૦ માટે જંતુ-નાશક એક દવા
ફિરકો પુ૦ [અ] કોમ (૨) ટોળી, વર્ગ (૩) એક રાષ્ટ્રની પ્રજા
ફિરદોસ સ્ત્રી૦ [અ] સ્વર્ગ. –સી પુ૦ એક ફારસી કવિ [પેગંબર
ફિરસ્તો પું૦ [ફા. फ़िरिश्तः] દેવદૂત (૨)
ફિરંગી પુ૦ [ફા.] પોર્ટુગલ દેશનો વતની (૨) ગોરો

ફિલમ [ઇ. फ़िल्म] ફોટો લેવા માટે વપરાતી કચકડા જેવી બનાવાતી પટી (૨) સિનેમાની ફિલમ [સ્ત્રી૦ તત્ત્વજ્ઞાન
ફિલસૂફ પુ૦[અ फैलसूफ़] તત્ત્વજ્ઞાની –ફી
ફિલ્ડિંગ સ્ત્રી૦ [ઇ] ક્રિકેટમાં બૅટ રમનાર પક્ષ સામેના પક્ષનું કામ
ફિલ્મ સ્ત્રી૦ [ઇ] જુઓ ફિલમ
ફિશિયારી સ્ત્રી૦ બડાઈ; પતરાજી
ફિસાદ સ્ત્રી૦ [અ. फसाद] તોફાન(૨)ટંટોફિસાદ; બખેડો. –દી વિ૦ તોફાની(૨)બખેડાખોર
ફિશિયારી સ્ત્રી૦ ફિશિયારી
ફિસોટો પુ૦ ફીણનો લોચો
ફી સ્ત્રી૦ [ઇ] લવાજમ (૨) મહેનતાણું
ફીકાશ સ્ત્રી૦ ફિક્કાશ (૨) મોળાશ
ફીકું વિ૦ જુઓ ફિક્કું ૦ફચ(–ચ્ચ) વિ૦ સાવ ફીકું
ફીચ સ્ત્રી૦ [સ.स्फिच्] જાંઘનો ઉપલો ભાગ
ફીટવવું સ૦ક્રિ૦ ફિટાડવું [(૨) પતવું
ફીટવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા फिट्ट] ટળવું, મટવું
ફીણ ન૦ [સ. फन, પ્રા. फेण] પ્રવાહી પર થતો ધોળો પદાર્થ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ ખૂબ ધમરડીને–ફીણ થાય તેમ–એકતાર કરવું (૨) લાભ કાઢવો [લા.]
ફીત સ્ત્રી૦ ગૂંથેલી કોર
ફીફું ન૦ [રવ૦]અનાજનું ફોતરું –ખોખું [ફીફાં ખાંડવાં=નકામી મહેનત કરવી]
ફીરકી સ્ત્રી૦ ચકરડી (૨) નાની ફાળકી
ફીસું વિ૦ [જુઓ ફશ] ફિક્કું (૨) ઢીલું, ઓછા જોરવાળું; ઝટ ફસકી જાય એવું
ફીંચ સ્ત્રી૦ જુઓ ફીચ
ફીંડલું ન૦ જુઓ પિંડું
ફીંદવું સ૦ક્રિ૦ચૂંથવું.(ફીંદાવવું,ફીંદાવું)
ફુઆજી પુ૦ (માનાર્થે) ફુઓ (૨) ફુઆ-સસરા
ફુઈ સ્ત્રી૦ [દે. फुप्फी] ફોઈ. –ઓ પુ૦ ફોઈનો વર.–ઓસસરો પુ૦ પત્નીનો કે પતિનો ફુઓ [(અર્થ ૩)

**ફુગાવો** પું૦ ['ફૂગવું ઉપરથી] નાણાંના ચિહ્નરૂપ કાગળના ચલણમાં અતિ થતો વધારો
**ફુજૂલ** વિ૦ [અ] વધારેનું (૨) નકામું
**ફુટકળ** વિ૦ ફાલતુ પરચૂરણ (૨) નકામું
**ફુત્કાર** પું૦ [સ] ફૂંફાડો ૦વું સ૦ક્રિ૦ ફૂંફાડો મારવો
**ફુદીનો** પું૦ એક વનસ્પતિ
**ફુદ્દી** સ્ત્રી૦ જુઓ ફૂદી નાની પતંગ
**ફુફવાટો(-ડો)** પું૦[રવ૦]ફૂંફવાડો જોસથી મારેલી ફૂંક (૨) ગુસ્સાનો આવેગ [લા]
**ફુરચો** પું૦ [ફા પુર્ઝ] કકડો
**ફુરજો** પું૦ [અ] બંદર પરનું જકાત લેવાનું મથક (૨) વહાણો ઠેરવવાનું મથક
**ફુરસદ** સ્ત્રી૦ [અ ફુર્સત] નવરાશ
**ફુલવણી** સ્ત્રી૦ ફૂલવવું તે
**ફુલાવો** પું૦ ['ફૂલવું] બડાઈ,પતરાજી -વટ સ્ત્રી૦ ફુલાવવું તે -વવું સ૦ક્રિ૦ 'ફૂલવું'નું પ્રેરક -વું અ૦ક્રિ૦ 'ફૂલવું'નું ભાવે -શ સ્ત્રી૦ ફુલાવો
**ફુલેકું** ન૦ વરઘોડો
**ફુલેલ** ન૦ સુગંધીદાર તેલ
**ફુલેવર** [ઇ ફ્લાવર] ફુલ્લી, ગજીફામાં ફૂલનું પાનું (૨) એક શાક, ગોબી ફ્લાવર
**ફુલ્લી** સ્ત્રી૦ જુઓ ફુલેવર (અર્થ ૧)
**ફુવારો** પું૦ [ફા ફવ્વારહ] પાણી ઊડતું પડે એવી રચના (૨) ઝરો
**ફુંગરાવવું** સ૦ક્રિ૦ ગમે તેમ ભરાવીને ઉશ્કેરવું બહેકાવવું
**ફુંગરાવું** અ૦ક્રિ૦ રિસાવું
**ફૂ** અ૦ [રવ૦] ફૂંફાડાનો એક અવાજ
**ફૂગ** સ્ત્રી૦ [ફૂગવું] ઊબ ૦વવું સ૦ક્રિ૦ ફુગાવવું ૦વું અ૦ક્રિ૦ [સ ફક્ક અથવા દ પુગ્ગપુગ્ગ = વીખરાયેલા ફૂલેલા વાળવાળું] ઊબ વળવી (૨) ફૂલવું (૩) બહેકવું
**ફૂટ** પું૦ [ઇ] બાર ઇંચનું માપ કે તેવડી પટી
**ફૂટ** સ્ત્રી૦ ફૂટવું તે (૨) ફાટ (૩) ભંગાણ કુસંપ
**ફૂટ** ન૦ સક્કરટેટી જેવું ફળ, ચીભડું
**ફૂટડું** વિ૦[સ સ્ફુટ, પ્રા ફુડ] સુંદર, રૂપાળું
**ફૂટપાથ** પું૦ [ઇ] પગે જનારા માટે શહેરી રસ્તાની બાજુ પર હોતી પગથી
**ફૂટબૉલ** પું૦ [ઇ] હવા ભરેલો મોટો દડો કે એનાથી રમવાની રમત
**ફૂટવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા ફુટ] ખીલવું વિકસવું ઊગવું, પલ્લવિત થવું (૨) તૂટવું ભાંગી જવું (૩) જોરથી ફાટવું (૪) ખુલ્લું થવું, ઉઘાડું પડી જવું (૫) ફરી જવું, દગો દેવો
**ફૂટાફૂટ** સ્ત્રી૦ ઉપરાઉપરી ફૂટવું તે (૨) કુસંપ (૩) ભંગાણ
**ફૂદડી** સ્ત્રી૦[અપ ફુડિઅ (સ સ્ફુરિત)] ગોળ ગોળ ફરવું તે (૨ તારાના કે ફૂલના જેવું ચિહ્ન
**ફૂદું** ન૦[અપ ફુડિઅ (પ્રા ફુરિઅ સ સ્ફુરિત) ઉપરથી] પાંખોવાળું નાનું જીવડું (૨) પતંગિયું
**ફૂમતું** ન૦ [પ્રા ફુમ] છોગું, કલગી
**ફૂર્તિ** સ્ત્રી૦[સ સ્ફૂર્તિ] જાગૃતિ (૨) ઉત્સાહ ૦લું વિ૦ ફૂર્તિવાળું
**ફૂલ** ન૦ [અપ ફુલ્લ, પ્રા ફુલ્લ (સ ફુલ્લ)] પુષ્પ, તેના આકારની વસ્તુ (૨) આંખનો રોગ (૩) એક ઘરેણું (૪) ફૂલકોબી (૫) પતરાજી, ગર્વ ૦ક(૦ર)ણી સ્ત્રી૦ એક જાતનું દારૂખાનું ૦કો પું૦ નાની ફુલાવેલી રોટલી (૨) કોઈ પણ વસ્તુનું ફૂલવું તે (૩) ફુલાવીને રમવાની રબરની ટોટી ફુક્કો ૦કોબી(૦જ) સ્ત્રી૦ એક શાક, ફૂલ ૦ગજરો પું૦ ફૂલની કલગી ૦ગૂંથણી સ્ત્રી૦ ફૂલ ગૂંથવાં તે (૨) વસ્તુની બંધ બેસતી સંકલના [લા] ૦ઝાડ ન૦ ફૂલને જ માટે ઉગાડાતું ઝાડ કે છોડ ૦ડું ન૦ ફૂલ ૦ડોલ પું૦ એક ઉત્સવ ૦ણજી(-શી) વિ૦ (૨) પું૦ વખાણ કયાથી ફુલાઈ જાય તેવું ૦દાન ન૦ ફૂલ મૂકવાનું પાત્ર ૦ફટાક(-કિયું) વિ૦ વરણાગિયું (૨) નાજુક, તકલાદી -ફૂલું વિ૦ ફૂલની જેમ ખીલેલું કોમળ ૦બેસણી સ્ત્રી૦ ફૂલની દાંત નીચેનો ભાગ જેના ઉપર આખું ફૂલ બેસે છે,

'રિસેપ્ટેકલ' [વ. વિ.]. ૦મણિ પું૦ પુંકેસર અને સ્ત્રીકેસરને ફરતી રંગબેરંગી સુગંધી પાંખડીવાળો ભાગ [વ. વિ.]. ૦વડી સ્ત્રી૦ એક જાતની વડી. ૦વવું સ૦ક્રિ૦ ફુલાવવું. ૦વાડી સ્ત્રી૦ ફૂલઝાડની વાડી

ફૂલવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. ફુલ્લ] ઊપસવું (૨) ખીલવું (૩) હરખાવું (૪) બડાઈ મારવી (૫) બહેકવું. ૦ફાલવું અ૦ક્રિ૦ બરોબર ખીલવું ને વધવું

ફૂલું ન૦ આંખનો એક રોગ

ફૂલ્સકૅપ પું૦[ઇં.]અમુક વિશિષ્ટ કદનો કાગળ

ફૂવડ વિ૦ આળસુ (૨) ગંદું. ૦તા સ્ત્રી૦

ફૂસ સ્ત્રી૦ ફૂશ (૨) વિ૦ રદ્દી (૩) ન૦ ઘાસ (સૂકું); ખડ. ૦ફાસ,૦ફાસિયું,–સિયું વિ૦ હલકું; નિર્માલ્ય; ફાસફૂસિયું

ફૂં અ૦ [રવ૦] એવો અવાજ; ફૂ

ફૂંક સ્ત્રી૦ [દે. ફુંકા] મોંથી પવન ફેંકવો તે (૨) પ્રાણ. ૦ણી સ્ત્રી૦ ફૂંકવાની રીત કે ભૂંગળી

ફેણ (–ણું) ન૦ [સં. फेन] ફીણ

ફેદો પું૦ લોચો

ફેન ન૦ [સં.] ફીણ. –નિલ વિ૦ [સં.] ફીણવાળું

ફેફર સ્ત્રી૦ [પ્રા. फुर (સં. स्फुर्) ઉપરથી] થાયર. –રાવું અ૦ક્રિ૦ ફેફર આવવી

ફેફરી સ્ત્રી૦, –રું ન૦ [પ્રા. फुर (સં. स्फुर्) ઉપરથી] વાઈ

ફેફસું ન૦ [સં. फुप्फुस] શરીરનું હવા લેવા-કાઢવાનું અંગ

ફેબ્રુઆરી પું૦[ઇં.]ઇસ્વી સનનો બીજો માસ

ફેર પું૦ [દે. फेरण] ફરક; તફાવત (૨) તમ્મર (૩) પેચ (૪) ઘેરાવો (૫) ઘૂગડાની ફડક (૬) ચક્કર; વધારેપડતું ફરવાનું થવું તે (૭) ફેરવવાની ખાલી (દા૦ લખિંગિયાનો ફેર) (૮) અ૦ ફરીથી. ૦ફૂંડાળું ન૦ ચક્કર (૨) ગૂંચવાડો. ૦ણી સ્ત્રી૦ ફેરી (૨) રખડપટ્ટી. ૦ફાર પું૦ ફરક; તફાવત (૨) સુધારો (૩) બદલી. ૦બદલ વિ૦ ફેરબદલીવાળું. ૦બદલી સ્ત્રી૦, ૦બદલો પું૦ અરસપરસ ફેરફાર; અદલાબદલી. ૦વવું

। તાર જે વધુ દબાણ આવતા
ે જાય છે [૫ વિ] [ભાષા
[ઇ] ફ્રાન્સ દેશનું (૨) સ્ત્રી૦ ફ્રાન્સની

**ફ્લાયવ્હીલ** (વ્હી') ન૦ [ઇ] ગતિ કાયમ રાખવા વપરાતું મોટું પૈડું [૫ વિ]
**ફ્લોરીન** પું૦ [ઇ] એક વાયુ [૨ વિ]

## બ

સ] ત્રીજો ઓષ્ઠ્ય વ્યંજન
[સ] બગ બગલો
ન૦ [સં+ કડું] એક વાસણ
ન ન૦ બગલા જેવું દંભી ધ્યાન–
નો ઢોંગ ધૂર્તતા
સ્ત્રી૦ લાંબા ટૂંકા છેડાવાળી વાળેલી
સાઈફન [૫ વિ]
સ્ત્રી૦ –કાટ(–ટો,–રો) પું૦
ક્ક] નકામો લવારો–ડાચાકૂટ
સ્ત્રી૦ [સ बर्कर] બકરાની માદા
ઈદ સ્ત્રી૦ [अ बक्र+ईद] મુસલમાનોનો
નીનો એક તહેવાર
ન૦ એક ચોપડું –રો પું૦ બકરાનો
૨) રેલવેના વેગનોને ધકેલવા માટે
નીચે રેલ પર મૂકીને વાપરવાનું
લાંબું કોશ જેવું સાધન
ન૦ [ઇ] કમરપટો તંગ કરવા
તી અગીઆર છિદ્રોવાળી કડી
વડ(–દ) પું૦ લવારો
સ૦ક્રિ૦ નકામો લવારો કરવો
બોલવું (તિરસ્કારમાં) (૩) હોડ–
લગાવવી
તિ સ્ત્રી૦ [સ] બગલા જેવી વૃત્તિ
પાનીની દંભી સ્વાર્થસાધુ વૃત્તિ
વિ૦ [अ बाक़ियात] વાપરતાં વધેલ
બાકી
સ્ત્રી૦ ઘેટીનો છોકરો
પું૦ [दे बुक्कार] બૂમ (૨) બકવાદ
પું૦[अ बक़्क़ाल] કાછિયો (૨) વાણિયો
કારમાં) –ળું ન૦ લીલોતરી શાક
મકાનનો ધંધો
ન૦[સ]મોરસલીનું ઝાડ(૨)તેનું ફૂલ

**બકોર** પું૦[दे बुक्कार] ઘોંઘાટ કોલાહલ
**બક્ષવું** સ૦ક્રિ૦ [फा बख़्शीदन] ભેટ તરીકે આપવું (૨) આપવું
**બક્ષિશ(–સ)** સ્ત્રી૦ [फा] ભેટ –પત્ર ન૦ બક્ષિસ આપ્યા બાબતનું લખાણ દસ્તાવેજ
**બક્ષી** પું૦ [फा] લશ્કરને પગાર આપનાર અમલદાર
**બખડિયું** ન૦ જુઓ બકડિયું
**બખતર** ન૦ [फा बख़्तर] લોઢાનો પોશાક, કવચ બખ્તર. **–રિયો** પું૦ બખ્તર વાળો યોદ્ધો
**બખાળો** પું૦ મોટો ઘાંટો બુમાટો **–ળિયું** વિ૦ બખાળા કરવાની ટેવવાળું **–ળો** પું૦ બખાળા બુમટો
**બખિયો** પું૦ [फा बख़्यह] આંટી દઈને ભરેલો દોરાનો ટાંકો
**બખુ** ન૦ બાકોરું બાકું
**બખેડો** પું૦ મારામારી ટંટો (વોરામાં)
**બખોલ** સ્ત્રી૦ બાખું–પોલાણ (ઝાડ પહાડ
**બખ્ખડ** વિ૦ ખખ્ખડ જાડું ઘટ
**બખ્તર,–રિયો** જુઓ બખતરમાં
**બગ** પું૦ [स बक प्रा] બગલો
**બગડવું** અ૦ક્રિ૦[બગાડ] ખરાબ થવું (૨) ભ્રષ્ટ થવું (૩) અણબનાવ હોવો કે થવો
**બગડો** પું૦ [स द्विक] બેનો આંકડો
**બગદો** પું૦ કચરો પૂંજો
**બગધ્યાન** ન૦ જુઓ બકધ્યાન
**બગબગું** ન૦ ભળભાંખળું મળસકું
**બગભગત** પું૦ બગલા જેવો દંભી ભગત
**બગરી** સ્ત્રી૦ **–રું** ન૦ ઘી તાવવાથી ઉપર તરી આવતો કચરો (૨) ઘીને તળનો રગડો
**બગલ** સ્ત્રી૦[फा] ખભા તળેનો હાથના મૂળ

થયા બાદ આગળ અભ્યાસ માટે અપાતુ
એક પદ
**ફેશન** સ્ત્રી૦ [ઇ] આચારવિચારમા અમુક
ખાસ વલણ જેમ કે વિશેષતા **—નેબલ**
વિ૦ [ઇ] ફેશનવાળુ
**ફેસનો** (ફે) પુ૦ [અ] નિકાલ ફેસલો
**ફેંકવું** (ફે૦) સ૦ક્રિ૦ નાખવુ (૨) ગપ
મારવી [ના] [લૂગડાનો બધ
**ફેટ** (ફે૦) સ્ત્રી૦ કમરની આજુબાજુનો
**ફેટ** સ્ત્રી૦ [રવ૦] થપાડ ધબ્બો
**ફેટો** (ફે૦) પુ૦ લૂગડુ ફાળિયુ [ના મુ
**ફેદવુ** (ફે૦) સ૦ક્રિ૦ ફીંદવુ ચૂંથવુ(૨)વિખેરી
**ફેસ્નો** (ફે૦) ફેસલો નિકાલ
**ફેફડો** પુ૦[રવ૦]લૂગડાની ઝપટ(૨)ધૂમાધૂમ
**ફોઇયાત** વિ૦ ફોઈને લગતુ **—જ** વિ૦
ફોઈ તરફનુ
**ફોઈ** સ્ત્રી૦બાપની બહેન **૦બા** સ્ત્રી૦(માનાર્થે)
ફોઈ (૨) ફોઈસાસુ **૦બા** સ્ત્રી૦ ફોઈ
**૦સાસુ** સ્ત્રી૦ પતિ કે પત્નીની ફોઈ
**ફોક** વિ૦ [હિ फुक्का मिथ्या] ફોગટ રદ
**૦ટ** વિ૦ (૨) અ૦ નકામુ વ્યર્થ
**૦ટિયુ** વિ૦ મફતિયુ (૨) નકામુ
**ફોકસ** ન૦ [ઇ] દૂરબીન કૅમેરા ઇ૦નુ
અમુક ખાસ કેન્દ્ર કે બિન્દુ જ્યા પ્રતિ
બિબ બરાબર સાફ હોય છે
**ફોગટ(-ટિયુ)** જુઓ ફોકટ -ટિયુ
**ફોજ** (ફો) સ્ત્રી૦ [फा] સેના **૦દાર** પુ૦
એક પોલીસ અમલદાર **૦દારી** વિ૦
કાયદાની શિક્ષાપાત્ર ગુના સબધી
ક્રિમિનલ (૨) સ્ત્રી૦ ફોજદારનુ કામ
કે પદ (૩) ફોજદારી અદાલત
**ફોટો(૦ગ્રાફ)** પુ૦ [ઇ] છબી **૦ગ્રાફર** પુ૦
છબી પાડનાર કે તેનો ધધાદાર **૦ગ્રાફી**
સ્ત્રી૦ છબી પાડવાની કળા
**ફોડ** પુ૦ સ્ત્રી૦ [પ્રા फोड (સ स्फोट)]
ફોડવુ તે (૨) વિગત (૩) નિકાલ (૪)
વહેચણી **૦ણી** સ્ત્રી૦ ફોડવાની ક્રિયા
**ફોડલી** સ્ત્રી૦ [પ્રા फोड] ફોલ્લી **—લો**
પુ૦ ફોલ્લો

**ફોડવું** સ૦ક્રિ૦ ફૂટે એમ કરવુ (૨) —નો
નિકાલ લાવવો (૩) ન૦ સમારીને કરેલો
શાક ઇ૦ નો ટુકડો (૪) દહીનુ ખડબુ
**ફોતરી** સ્ત્રી૦ ભિંગડુ, પોપડી **—રુ** ન૦
છોતરુ (૨) કાગળનો ટુકડો
**ફોદુ** વિ૦ ખાલી ફૂલેલુ **—દો** પુ૦ લચો
(દૂધદહી ઇ૦ નો)
**ફોન** પુ૦ [ઇ] ટેલિફોન
**ફોનોગ્રાફ** ન૦ [ઇ] જુઓ ગ્રામોફોન
**ફોફળ** ન૦ [પ્રા पोप्फल (સ पूगफल)]
સોપારી **—ળી** સ્ત્રી૦ સોપારીનુ ઝાડ
**ફોફુ** ન૦ [? पुप्पुअ]=ફૂલેલ જાડુ] ખાલી
ફૂલેલ—રુ ક્ષિતવગરનુ માણસ (૨)મીંગનુ
ફોતરુ
**ફોફેયો** પુ૦ પાણીથી ભરેલો ફોલ્લો
**ફોમ** (ફો) સ્ત્રી૦ [જુઓ ફામ] યાદ
**ફોરન** (ફો) અ૦[અ]ઝટપટ જલદી [[ના]
**ફોરમ** [અ]સ્ત્રી૦સુગધ સુવાસ(૨)આબરૂ
**ફોરવવુ** સ૦ક્રિ૦ ફોરવુ નુ પ્રેરક [ફેલાવી
**ફોરવુ** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ ફોરમ] સુવાસ
**ફોરુ** (ફો) વિ૦[પ્રા फुर स (स्फुर ઉપરથી)]
ચચળ ચાલાક (૨) જરા મોટુ, ખૂલતુ
(૩) હલકુ અલ્પ વજનવાળુ
**ફોરુ** ન૦ છાટો ટપકુ
**ફોલ** પુ૦ [પ્રા फोल (સ स्फाय ઉપરથી)]
ફોલીને કાઢેલુ તે (૨) કચૂકા કાઢી નાખેલી
આબલી **૦વુ** સ૦ક્રિ૦ છોડા વગેરે
કાઢી ચોખ્ખુ કરવુ
**ફોલ્લી** સ્ત્રી૦[ફોડ ઉપરથી]નાનો ફોલ્લો
**—લ્લો** પુ૦ ગૂમડુ (૨) ઝળેલો
**ફોસલામણ(—ણી)** સ્ત્રી૦ [પ્રા फुसग]
પટામણ (૨) છેતરામણ **—ણુ** વિ૦ (૨)
ન૦ પટામણુ
**ફોસલાવવુ** સ૦ક્રિ૦ પટાવવુ છેતરવુ
**ફોસલાવુ** અ૦ક્રિ૦ છેતરાવુ પટાવું
**ફોસ્ફરસ** પુ૦ [ઇ] હવા લાગતા સળગી
ઊઠે એવુ એક રસાયન (દીવાસળીમા
વપરાય છે)
**ફ્યૂઝ** પુ૦[ઇ] વીજળીના જોડાણમા રખાતે

નબળો તાર જે વધુ દબાણ આવતા પીગળી જાય છે [પ વિ]

**ફ્રેંચ** વિ૦ [ઇ] ફ્રાંસ દેશનું (૨) સ્ત્રી૦ ફ્રાંસની [ભાષા

**ફ્લાયવ્હીલ (વ્હી')** ન૦ [ઇ] ગતિ કાયમ રાખવા વપરાતું મોટું પૈડું [પ વિ]

**ફ્લોરીન** પુ૦ [ઇ] એક વાયુ [૨ વિ]

## બ

**બ** પું૦ [સ] ત્રીજો ઓષ્ઠ્ય વ્યંજન

**બક** પુ૦ [સ] બગ બગલો

**બકડિયું** ન૦ [બે+ કડું] એક વાસણ

**બકધ્યાન** ન૦ બગના જેવું દંભી ધ્યાન – ધ્યાનનો ઢોંગ ધૂર્તતા

**બકનળી** સ્ત્રી૦ વાંકી વાળેલી ને છેડાવાળી વાળેલી નળી, સાઈફન [પ વિ]

**બકબક** સ્ત્રી૦, –કાટ(–ટો,–રો) પું૦ [પ્રા બુક્ક] નકામો લવારો–ગપાટો

**બકરી** સ્ત્રી૦ [સ બર્કર] બકરાની માદા

**બકરીઈદ** સ્ત્રી૦ [અ બકર+ઈદ] મુસલમાનોનો કુરબાનીનો એક તહેવાર

**બકરું** ન૦ એક ચોપગું –રો પુ૦ બકરાનો નર (૨) રેલના વૅગનોને ધકેલવા માટે પૈડા નીચે રેલ પર મૂકીને વાપરવાનું એક લાંબું ફાંસ જેવું સાધન

**બકલ** ન૦ [ઇ] કમરપટો તંગ કરવા વપરાતી અણીદાર જીભોવાળી કડી

**બકવા,૦દ(–દ)** પું૦ લવારો

**બકવું** સ૦ક્રિ૦ નકામો લવારો કરવો (૨) ભોંકવું (તિરસ્કારમાં) (૩) હોડ-શરત લગાવવી

**બકવૃત્તિ** સ્ત્રી૦ [સ] બગના જેવી વૃત્તિ, બકધ્યાનીની દંભી સ્વાર્થસાધુ વૃત્તિ

**બકાત** વિ૦ [અ વાકિયાત] વાપરતા વધેલ, (૨) બાકી

**બકારી** સ્ત્રી૦ ઊલટીનો ઊબકો

**બકારો** પુ૦ [દે બુક્કાર] બૂમ (૨) બકવાદ

**બકાલ** પુ૦ [અ બક્કાલ] કાછિયો (૨) વાણિયો (તુચ્છકારમાં) –લું ન૦ લીલોતરી શાક (૨) બકાલનો ધંધો

**બકુલ** ન૦ [સ] બોરસલીનું ઝાડ (૨) તેનું ફૂલ

**બકોર** પુ૦ [દે બુક્કાર] ઘોંઘાટ કોલાહલ

**બક્ષવું** સ૦ક્રિ૦ [ફા બખ્શીદન] ભેટ તરીકે આપવું (૨) આપવું

**બક્ષિશ(–સ)** સ્ત્રી૦ [ફા] ભેટ ૦પત્ર ન૦ બક્ષિસ આપ્યા બાબતનું લખાણ દસ્તાવેજ

**બક્ષી** પું૦ [ફા] લશ્કરને પગાર આપનાર અમલદાર

**બખડિયું** ન૦ જુઓ બકડિયું

**બખતર** ન૦ [ફા બક્તર] લોઢાનો પોશાક, કવચ બખ્તર –રિયો પું૦ બખ્તર વાળો યોદ્ધો

**બખારો** પુ૦ મોટો વાટો બુમાટો –ળિયું વિ૦ બખાળા કરવાની ટેવવાળું –ળો પુ૦ બખાળા, બુમાટો

**બખિયો** પુ૦ [ફા બખ્યહ] આગી દઈને ભરેલો દોરાનો ટાંકો

**બખું** ન૦ બાકોરું બાકું

**બખેડો** પુ૦ મારામારી ટંટો [વગેરેમાં)

**બખોલ** સ્ત્રી૦ બાખું–પોલાણ (ઝાડ પહાડ

**બખ્ખડ** વિ૦ બખ્ખડ જાડું, ઘટ્ટ

**બખ્તર,–રિયો** જુઓ બખતરમાં

**બગ** પુ૦ [સ બક પ્રા] બગલો

**બગડવું** અ૦ક્રિ૦ [બગાડ] ખરાબ થવું (૨) ભ્રષ્ટ થવું (૩) અણબનાવ હોવો કે થવો

**બગડો** પુ૦ [સ દ્વિક] બેનો આંકડો

**બગદો** પુ૦ કચરો પૂંજો

**બગધ્યાન** ન૦ જુઓ બકધ્યાન

**બગબગું** ન૦ ભળભાંખળું મળસકું

**બગભગત** પું૦ બગના જેવો દંભી ભગત

**બગરી** સ્ત્રી૦ –રું ન૦ ઘી તાવવાથી ઉપર તરી આવતો કચરો (૨) ઘીતેલનો રગડો

**બગલ** સ્ત્રી૦ [ફા] ખભા તળેનો હાથના મૂળ

આગગનો ખાડો ૦થેલી સ્ત્રી૦ ખભા ઉપર ભેરવતા બગલ નીચે લટકતી રહે તેવી થેલી ૦બચ્ચુ' વિ૦—ની ઓથ કે બગલમા ભરાઈ રહેતું (૨) ગટ્ટ.—લિયો પુ૦ ગમે ત્યારે ગમે તેનુ કામ દે એવો માણસ

**બગલી** સ્ત્રી૦ [સ. વક, પ્રા વગ ઉપરથી] બગલાની માદા —લું' ન૦ એક પખી —લો પુ૦ નર બગલુ [માથી પડતા)

**બગવાણુ** અ૦ક્રિ૦ બાઘા જેવા થવુ (હોવ

**બગાઈ** સ્ત્રી૦ [દે विग्गाइआ, विग्गाइ] ઢોર વગેરે પર બેસતી એક જાતની માખ

**બગાડ** પુ૦[સ विघटन] નુકસાન (૨) વિકાર, સડો (૩) અણબનાવ (૪) ભ્રષ્ટતા ૦વું સ૦ક્રિ૦ બગાડ કરવો —ડો પું૦ બગાડ

**બગાસુ** ન૦ [સ विकस्, ના विगस] ઊંઘ ભરાતા કે કટાણાને વખતે દીર્ઘ શ્વાસ લેતા મો ફાડવુ તે [ધાડાબાડી

**બગી** સ્ત્રી૦ [ इ बग्गी] એક જાતની

**બગીચો** પુ૦ [फा बाग्चह] બાગ

**બચકારો** પું૦ [રવ૦] બચબચ અવાજ (જેમકે ખાતા) [—કુ' ન૦ પોટલુ

**બચકી** સ્ત્રી૦ [तुर्की बुकचह] નાની પોટલી.

**બચકુ** ન૦ કરડવુ તે, ડાકુ (૨) બચકામા માય એટલો ટુકડો

**બચકો** પુ૦ મોટી બચકી પોટલુ

**બચત** વિ૦ [જુઓ બચવુ] વધેલુ (૨) સ્ત્રી૦ બચેલુ તે (૩) બચાવેલી રકમ

**બચપણ** ન૦ [જુઓ બચ્ચુ] બાળપણ

**બચબચ** અ૦ [રવ૦] ધાવવાનો અવાજ

**બચરવાળ** વિ૦ બચ્ચાંકચ્ચાંવાળુ

**બચવું** અ૦ક્રિ૦[સ वञ्च्] ઊગરવુ (૨) વધવુ, સિલક રહેવુ

**બચાવ** પુ૦ [જુઓ બચવુ] સરક્ષણ (૨) બચત ૦પક્ષ પુ૦ બચાવ કરનારો પક્ષ ૦વું સ૦ક્રિ૦ 'બચવુ'નુ પ્રેરક

**બચી** સ્ત્રી૦[જુઓ બચ્ચુ] છોકરી, દીકરી

**બચી** સ્ત્રી૦ [રવ] ચુબન

**બચુ** પું૦ (૨) સ્ત્રી૦ [જુઓ બચ્ચુ] છોકરા કે છોકરીને માટે લાડવાચક શબ્દ

**બચોળિયુ** ન૦ બચ્ચુ; નાનુ બાળક

**બચ્ચાંકચ્ચાં** ન૦બ૦વ૦ નાના છોકરા

**બચ્ચી** સ્ત્રી૦ જુઓ બચી

**બચ્ચું** ન૦ [फा बच्चह] બાળક (પ્રાય પશુનુ) —ચ્ચો પુ૦ છોકરો (૨) માણસ —'એની માનો દીકરો,' એવો ભાવ બતાવે છે ઉદા૦ બચ્ચો હોય તે હવે આવે [લા]

**બજર** પુ૦, સ્ત્રી૦ તમાકુ, છીકણી

**બજરબટ્ટુ(—ટ્ટું)** ન૦ પોયણીનુ ફળ (૨) રીઠાના મોમા ઘાલીને કાઢી લીધેલો કાળો મણકો (નજર ન લાગે માટે બાળકને કોટે બાંધવાનો)

**બજરંગ(—ગી)** પુ૦ [સ वज्राङ्ग] હનુમાન

**બજરિયુ** ન૦ બજર-છીકણીની ડાબલી

**બજવણી** સ્ત્રી૦ ['બજાવવુ' ઉપરથી] અમલમા મૂકવુ-મુકાવુ તે

**બજવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. वज्ज] અમલમા આવવુ —મુકાવુ (૨) વાગવુ (વાદ્યનુ, કલાકનુ) —વૈયો પુ૦ ટ્રાળ વાદ્ય વગાડનારો

**બજાજ** પુ૦ [अ बज्जाज] કાપડિયો (૨) એક મારવાડી અટક [ઉપર નાચનાર નટ

**બજાણિયો** પું૦ [બજાવવુ] ટોળી (૨) દોરડા

**બજાર** પુ૦, સ્ત્રી૦, ન૦ [फा बाज़ार] ચૌટું, હાટ (૨) ગુજરી (૩) ભાવ, દર (૪) ખપત, ખરીદ —રુ વિ૦ બજારનુ, સાધારણ, હલકુ (૨) બજારમા ચાલતુ, ઊડતુ, સત્તાવાર નહિ એવુ

**બજાવણી** સ્ત્રી૦ જુઓ બજવણી —વું સ૦ક્રિ૦ 'બજવુ'નુ પ્રેરક

**બઝાડવું** સ૦ક્રિ૦ 'બાઝવુ'નું પ્રેરક (૨) માથે નાખવુ ગળે વળગાડવુ [લા]

**બટ** વિ૦ [સ वट, કે वृत्त (પ્રા वट्ट)] ભરાવદાર (૨) નક્કર, ઘટ

**બટક** વિ૦ [રવ૦] બરડ ૦ણુ(—ણુ) બરડ, બટકી જાય તેવુ [કરકણુ

**બટકણુ(—ણુ)** વિ૦ [જુઓ બટકુ]

**બટકબોલુ** વિ૦ [બટકુ + બોલવુ] રોકડુ પરખાવી દેનારુ—કહી દેનારુ (૨) ટીખળ કરનાર, વિનોદી

બટકવું અ૰ક્રિ૰ [બટક' રવ૰] ભાંગી જવું (૨) ખરી જવું
બટકાવું અ૰ક્રિ૰ ફાસાઈ જવું (૨) ફટ ફટ ફાટી જવું (કપડાં માટે)
બટકું ન૰[સ वण्टक] બચકું ડાકુ (૨) કટકો
બટકું વિ૰ [સ वट्टक] ઠીંગણું
બટન [ઇં] ઓરિયું બુતાન (૨) વીજળી ચલાવવા દાબવાની ઓરિયા જેવી કળ
બટમોગરો પુ૰ ઘણી પાંખડીઓવાળો મોગરો
બટવો પુ૰ [સ वृत (प्रा वट्ट) ઉપરથી] વાટવો (૨) મોટા ઘાટનો લોટો
બટાઉ વિ૰ [સ वट् ઉપરથી] ઉડાઉ
બટાકો(-ટો) પુ૰ [પો बटाटा] એક કંદ
બટાવું અ૰ક્રિ૰ [દે वट्ट=हानि, બટ્ટો] (અનાજ કે ખાવાનું) ઘણો વખત પડી રહેવાથી વાસ મારવી - પાછું વળવું
બટુ પુ૰[સ] નાનો છોકરો ૰ક પુ૰[સ] જનોઈ દીધા વગરનો છોકરો (૨) ઠીંગણો માણસ [ગમપાતર
બટેરું ન૰ [દે वट्ट, वट्ट] મોટું કોડિયું,
બટ્ટો પુ૰ [દે वट्ट=हानि] આળ, તહોમત (૨) ડાઘ લાંછન
બડ વિ૰ [દે] મોટું
બડઘો પુ૰ જાડો લઠ્ઠ માણસ
બડકું ન૰ છણકો, તરછોડી નાખવું તે —કો પું૰ ઓછી બુદ્ધિનો અડબંગ માણસ
બડબડ સ્ત્રી૰ (૨) અ૰ [પ્રા] બકબક, લવલવ ૰વું અ૰ક્રિ૰ બબડવું બડબડ કરવું (૨) અણગમાને માર્યે મનમાં ગણગણવું (૩) વઢવું —ડાટ પુ૰ બડબડવું તે —ડાટિયું —ડિયું વિ૰ બડબડાટ કરનારું [ભાગ્યશાળી
બડભાગી વિ૰ [બડ+ભાગ્ય] મોટા
બડમૂછિયો, બડમૂછો વિ૰પુ૰ મૂછો વાળો
બડવું ન૰ મિજાગરું
બડવો વિ૰પુ૰ [प्रा वडुअ (सं वटुक)] માથું મૂડાવેલો ડરપો (૨) પુ૰ જેને જનોઈ દેવામાં આવતું હોય તે છોકરો (૩) છોલેલી શેરડી કે સાઠાનો કટકો
બડાઈ સ્ત્રી૰ [બડું' ઉપરથી] મોટાઈ (૨) મગરૂરી
બડાબૂટ અ૰ વેરણછેરણ અવ્યવસ્થિત
બડાશ સ્ત્રી૰ બડાઈ, ફૂલ
બડી ફજર સ્ત્રી૰ [हिं] મળસકું
બડું વિ૰ [દ बड्ड] મોટું ભારે
બડૂકો પુ૰ [રવ૰] કઠણ વસ્તુ લાગતાં કે ચાવતાં થતો અવાજ
બઢતી સ્ત્રી૰ આબાદી (૨) પગારમાં વધારો
બઢવું અ૰ક્રિ૰ [प्रा वड्ढ] ચડતી થવી
બણગું ન૰ [સ वण् ઉપરથી] રણશિંગું (૨) હુલ્લડ (૩) વખાણ, ગપગોળો [લા]
બણબણ અ૰[રવ૰] (૨) ન૰ બણબણાટ ૰વું અ૰ક્રિ૰ બણબણાટ કરવો —ણાટ પુ૰ બણબણ અવાજ (માખી ૰નો)
બતક ન૰, સ્ત્રી૰ [અ] એક પક્ષી (૨) બતકના આકારનું પાણી રાખવાનું પાત્ર
બતાડ(-વ)વું સ૰ક્રિ૰[प्रा वत्त (સ वर्तय)] દેખાડવું
બત્તી સ્ત્રી૰ [प्रा वत्ति (સ वर्ति)] દિવેટ (૨) દીવો (૩) ઉશ્કેરણી ઉત્તેજન [લા]
બત્તો પુ૰ દસ્તો (ખલ વગેરેનો)
બત્રીશ(-સ) વિ૰[સ द्वात्रिंशत्, प्रा बत्तिस] '૩૨'. ૰લક્ષ(-ખ)ણું વિ૰ સંપૂર્ણ માણસનાં બત્રીસ લક્ષણવાળું (૨) લુચ્ચું, પેક [લા] —શી(-સી) સ્ત્રી૰ બત્રીસ દાંત (૨) બત્રીસ વસ્તુઓનો સમૂહ (૩) સ્વાદિષ્ટ ભોજન [બત્રીશીએ ચડવું = લોકચર્ચાનો વિષય બનવું વગોવાવું] —સું ન૰ બત્રીસ વસાણાનું ચૂર્ણ (સુવાવડનું)
બથાવવું સ૰ક્રિ૰ થકવી નાખવું (૨) પચાવી પાડવું [લડવું તે
બથંબથ્થા સ્ત્રી૰ બાથમાં પકડીપકડીને
બદ સ્ત્રી૰ જાંઘના મૂળમાં થતું ગરમીનું એક દરદ
બદ વિ૰ [फा] ખરાબ દીન (સમાસમાં પૂર્વપદ તરીકે પ્રાય વપરાય છે) ૰ગોઈ

સ્રી૦ [ફા] નિંદા કૂથલી ૰ચાલ સ્રી૦ દુરાચરણ (૨) વિ૦ દુરાચરણી ૰દાનત સ્રી૦ હરામ દાનત, બેઈમાની ૰દુઆ (-વા) સ્રી૦ શાપ
બદન ન૦ [ફા] શરીર (૨) કુ'તુ પહેરણ
બદનક્ષી સ્રી૦ બદનામી
બદનામ વિ૦ બદનામી પામેલું -મ ન૦, -મી સ્રી૦ બટ્ટો, લાંછન નામોશી
બદનું ન૦, -નો પુ૦ પાણીનું ટેડુ કે કુલડી (મુસલમાનોમાં)(૨) નજરમાં નઈ જવાનું કરવું [અનીતિ દુરાચરણ
બદફેલ વિ૦ [ફા] દુરાચારી -લી સ્રી૦
બદબદવું અ૦ક્રિ૦ જંતુઓથી ખદબદ થવું, ભેળાવું
બદબો(૰ઈ) સ્રી૦[ફા] દુર્ગંધ (૨) બદનામી
બદમાશ(-સ) વિ૦ [ફા] કાળાં કર્મ કરનાર, લુચ્ચું, દુરાચારી -શી(-સી) સ્રી૦ નીચતા, લુચ્ચાઈ (૨) દુરાચાર, વ્યભિચાર
બદર ન૦ [સં] બોર -રિ, -રિકા, -રી સ્રી૦ [સં] બોરડી -રી નાથ, -રી નારાયણ પુ૦ હિમાલયમાં આવેલા બદરિકાશ્રમના દેવ કે તેમનું ધામ
બદલ ના૦ [અ] સાટે, અવેજમાં ૰વું સ૦ક્રિ૦ ફેરફાર કરવો (૨) -ને બદલે બીજું આપવું-લેવું -લાવું અ૦ક્રિ૦ 'બદલવું'નું કર્મણિ(૨)પલટો થવો, ફરવું -લી સ્રી૦ બદલાવું કે બદલવું તે, ફેરફાર

બદી સ્રી૦ [ફા] દુરાચરણ, અનીતિ (૨) કુટેવ (૩) નિંદા
બદ્ધ વિ૦ [સં] બાંધેલું (૨) બંધાયેલ
બધિર વિ૦ [સં] બહેરું [કેવળ સર્વ
બધુ વિ૦ સઘળું, સર્વ -ધે અ૦ સર્વ
બનત સ્રી૦ મેળ સ્નેહ બનવું આવવું તે
બનવું અ૦ક્રિ૦ થવું રચાવું સધાવું (૨) બનાવ-મેળ હોવો (૩) રૂપ લેવું વેશ ધારણ કરવો (૪) [લા] ફજેતી થવી ચાટ પડવું (૫) ઠાઠ કરવો (૬) રંગ આવવું (નશાના) [બનવાકાળ ના૦ બનવા જોગ ભાવિ ૰જોગ શક્ય ૰સંભવિત ઠગવું સ૦ક્રિ૦ [illegible] ઠઠારો કર ... નું ઠર ... મારી ... રૂપે
બનાત સ્રી૦ એ[illegible]
બનારસ સ્રી૦ [illegible]
બનાવ પુ૦ [illegible] જુઓ બનત
બનાવટ સ્રી૦ [illegible] (૨) તરકટ (
બનાવવું સ૦ક્રિ૦ [illegible] કરવું (૨) મશ્કરી
બનૂસ ન૦ [અ[illegible]
બનેવી (-નેવી) પુ૦ [illegible] વરો બહેનને
બન્નૂસ ન૦
બન્નેં(-નો)
બપૈયો પુ૦
બપોર પુ૦
મધ્યાહ્ન

સ્ત્રી૦ [ફા.] નિંદા; કૂથલી. ૦ચાલ સ્ત્રી૦ દુરાચરણ (૨) વિ૦ દુરાચરણી. ૦દાનત સ્ત્રી૦ હરામ દાનત; બેઈમાની. ૦દુઆ (-વા) સ્ત્રી૦ શાપ

**બદન** ન૦ [ફા] શરીર (૨) કુડતું; પહેરણ

**બદનક્ષી** સ્ત્રી૦ બદનામી

**બદનામ** વિ૦ બદનામી પામેલું. **-મ** ન૦, **-મી** સ્ત્રી૦ બટ્ટો; લાંછન; નામોશી

**બદનું** ન૦, **-નો** પુ૦ પાણીનુ કૂંડું કે કુલડી (કડિયાકામમા)(૨) જાજરૂમા લઈ જવાનુ ડબલું [અનીતિ; દુરાચરણ

**બદફેલ** વિ૦ [ફા.] દુરાચારી. **-લી** સ્ત્રી૦

**બદબદવું** અ૦ક્રિ૦ જતુઓથી ખદબદ થવું; કોવાવું

**બદબો(૦ઈ)** સ્ત્રી૦[ફા.] દુર્ગંધ(૨) બદનામી

**બદમાશ(-સ)** વિ૦ [ફા.] કાળા કર્મ કરનાર, લુચ્ચું; દુરાચારી. **-શી(-સી)** સ્ત્રી૦ નીચતા; લુચ્ચાઈ (૨) દુરાચાર; વ્યભિચાર

**બદર** ન૦ [સં.] બોર. **-રિ**, **-રિકા**, **-રી** સ્ત્રી૦ [સ.] બોરડી. **-રી નાથ**, **-રી નારાયણ** પું૦ હિમાલયમાં આવેલા બદરિકાશ્રમના દેવ કે તેમનું ધામ

**બદલ** અ૦ [અ.] સાટે; અવેજમાં. ૦વું સ૦ક્રિ૦ ફેરફાર કરવો (૨) -ને બદલે બીજું આપવું-લેવું. **-લાવું** અ૦ક્રિ૦ 'બદલવુ'નું કર્મણિ(૨)પલટો થવો; ફરવું. **-લી** સ્ત્રી૦ બદલાવું કે બદલવું તે; ફેરફાર (૨) નોકરીનું કે કામનું સ્થાન કે પ્રકાર ફેરવવાં તે [**બદલીમાં હોવું**=અવેજીમાં હોવું]. **-લે** અ૦ બદલ. **-લો** પું૦ સાટું; અવેજ (૨) ફેરફાર (૩) વેર; પ્રતિકાર

**બદવું** સ૦ક્રિ૦ ગાંઠવું; હુકમ માનવો

**બદશિકલ** વિ૦ [બદ+શિકલ]વરવું, બેડોળ

**બદસૂરત** વિ૦ [ફા] વરવું; કદરૂપું

**બદહજમી** સ્ત્રી૦ [ફા.] અપચો

**બદામ** સ્ત્રી૦ [ફા. બાદામ] એક સૂકો મેવો (૨)હિસાબમાં એક હલકું ચલણ **-મી** વિ૦ભૂખરુ લાલ(૨)બદામનું;બદામસંબધી

**બદી** સ્ત્રી૦ [ફા.] દુરાચરણ; અનીતિ (૨) કુટેવ (૩) નિંદા

**બદ્ધ** વિ૦ [સ.] બાંધેલું (૨) બંધાયેલું

**બધિર** વિ૦ [સં.] બહેરું [ઠેકાણે; સર્વત્ર

**બધું** વિ૦ સઘળું; સર્વ. **-ધે** અ૦ સઘળે

**બનત** સ્ત્રી૦ મેળ; સ્નેહ; બનતું આવવું તે

**બનવું** અ૦ક્રિ૦ થવું; રચાવું; સધાવું (૨) બનાવ-મેળ હોવો (૩) રૂપ લેવું; વેશ ધારણ કરવો (૪) [લા.] ફજેતી થવી; ચાટ પડવું (૫) ઠાક કરવો (૬) રંગમાં આવવુ (નશાના).[**બનવાકાળ** શ૦પ્ર૦ બાવી. **બનવા જોગ** શ૦ પ્ર૦ સંભવિત]. ૦ઠનવું સ૦ક્રિ૦ શણગાર સજીઠાઠ કરવો

**બનાત** સ્ત્રી૦ એક જાતનું ઊનનું કપડું

**બનારસ** સ્ત્રી૦ [સં. વારાણસી] કાશી

**બનાવ** પું૦ ['બનવું'ઉપરથી] પ્રસંગ (૨) જુઓ બનત

**બનાવટ** સ્ત્રી૦ બનાવવાની રીત; રચના (૨) તરકટ (૩) ફજેતી. **-ટી** વિ૦ નકલી

**બનાવવું** સ૦ક્રિ૦ ['બનવું'નું પ્રેરક] રચવું; કરવું(૨)મશ્કરી કરવી; ચાટ પાડવું[લા.]

**બનૂસ** ન૦[અ. બુર્નુસ] ઊનનો જાડો ધાબળો

**બનેવી (ને')** પું૦ [સં. ભગિનીપતિ; પ્રા બહિણી-વઇ] બહેનનો વર

**બન્નૂસ** ન૦ જુઓ બનૂસ [જણ

**બન્ને(-નો)** વિ૦ [પ્ર. વિન્નિ ઉપરથી] બેઉ

**બપૈયો** પુ૦ [દે. બપ્પીહ] ચાતક

**બપોર** પુ૦ [પ્રા. વિ (સ. દ્વિ)+પ્રહર)] મધ્યાહ્ન. **-રિયો** પું૦ એક જાતનું દારૂખાનું. **-રી** સ્ત્રી૦ બપોરનો સમય. [**બપોરી કરવી**=બપોરના સમયે આરામ કરવો]

**બફર** ન૦ [ઇ.] ધક્કો ઓછો લાગે તે માટે વચ્ચે રખાતી સ્પ્રિંગની ગોઠવણ [પ. વિ.]

**બફારો** પું૦ ['બાફ' ઉપરથી] ધામ; બાફ. **-વવું** સ૦ક્રિ૦ 'બાફવું'નું પ્રેરક. **-વું** અ૦ક્રિ૦ 'બાફવું'નું કર્મણિ (૨) પામથી અકળાવું. [**બફાઈ જવું**=કંઈને માટે કંઈ કહેવ જવ [illegible] ]

બબડ સ્ત્રી૦ [રવ૦] બડબડાટ ભ્વુ,–ડાટ, –ડાટિયુ જુઓ 'બડબડ મા
બબરચી પુ૦ [फा बावर्ची] રસોઇયો (મુસલમાન કે ગોરાનો) –ખાનુ ન૦ બબરચીનુ રસોડુ (૨) ગદકી [લા]
બબૂચક વિ૦ મૂર્ખ
બબ્બે વિ૦ બે બે
બમ અ૦ [प्रा बम्ह बम (स ब्रह्मन्)][રવ૦] ઠસોઠસ ભરાયેલુ હોવાનો અવાજ (સજડની પછી વપરાય છે સજડ બમ કર્યુ છે) (૨) મહાદેવને સબોધન રૂપે કરાતો અવાજ
બમણવુ અ૦કિ૦ પાખોનો ગણગણાટ કરવો (૨) તેની રીતે આજુબાજુ ઊડયા કરવુ–ભમવુ (પ્રાય માખ જેવા પાખાળા જીવ એ)
બમણાટ પુ૦ બમણવુ તે [બેગણુ બેવડુ
બમણુ વિ૦ [प्रा बिउणअ, (स द्विगुणक)]
બયાન ન૦ [अ] વર્ણન હેવાલ
બર પુ૦ [फा] પનો (૨) જાત (૩) માન (૪) અ૦ પ્રમાણે (૫) વિ૦ સફળ પૂરતુ (૬) જોઈતુ યોગ્ય
બરકત સ્ત્રી૦[अ] ફાયદો લાભ (૨) ફતેહ સિદ્ધિ (૩) ભરપૂરતા સમૃદ્ધિ [બોલાવવુ
બરકવુ સ૦કિ૦ [स बुक्क] બૂમ પાડીને
બરકદાજ પુ૦ [फा] બદૂકવાળો
બરકો પુ૦ [જુઓ બરકવુ] બૂમ ઘાટો
બરખાસ્ત વિ૦ [फा] વિસર્જિત ખલાસ
બરછટ વિ૦ ખરબચડુ (૨) હલકુ (અનાજ)
બરછી સ્ત્રી૦ ભાલા જેવુ એક હથિયાર –છો પુ૦ ભાલો (૨) લાબો સીધો સાઠો (૩) તેવી કોઈ પણ વસ્તુ
બરજોરી સ્ત્રી૦ જબરજસ્તી
બરડ વિ૦ [स ?] જ ભાગી જાય તેવુ
બરડવુ ન૦ મજાગરૂ
બરડો પુ૦ પીઠ કે વાસો [નળાકાર)
બરણી સ્ત્રી૦ એક જાતનુ પાત્ર (મોટે ભાગે
બરતરફ વિ૦ [फा] કાઢી મૂકેલુ (નોકરી માથી) –ફી સ્ત્રી૦ નોકરીમાથી રુખસદ મળવી તે

બરદાશ(–સ્ત) સ્ત્રી૦[फा बरदाश्त] સભાળ, તજવીજ, ચાકરી –સી બરદાસ–ચાકરી કરનાર –સ્ત સ્ત્રી૦ બરદાશ
બરફ પુ૦ ન૦[फा बर्फ]જામી ગયેલુ પાણી
બરફી સ્ત્રી૦[फा बर्फी]એક મીઠાઈ –ચૂરમુ ન૦ ચોસલા પાડી ઠારેલુ ચૂરમુ
બરબાદ વિ૦ [फा] રદ નકામુ (૨) પાયમાલ –દી સ્ત્રી૦[फा] ખરાબી પાયમાલી
બરાક સ્ત્રી૦[इ બેરેક]સિપાઈઓને રહેવાની ઓરડીઓની લાબી હાર (૨) માણસોને –કેદીઓને ગોધવાનુ મકાન [લા]
બરાગળ સ્ત્રી૦ ઝીણો તાવ
બરાડ સ્ત્રી૦ [स वि+रट् (प्रा राडि)] બૂમ રાડ –વુ બરાડ પાડવી –ડો પુ૦ બરાડ [(૨) વરઘોડો
બરાત સ્ત્રી૦ [स वर+यात्रा] વરની જાન
બરાબર વિ૦ (૨) અ૦ [फा] સમાન સરખુ (૩) ખરુ વાજબી (૪) જોઈએ તેમ ભૂલચૂક વિનાનુ –રિયુ વિ૦ સમોવડિયુ સરખેસરખુ –રિયો પુ૦ સમોવડિયો –રી સ્ત્રી૦ સમાનતા
બરાસ ન૦ કપૂરમા મસાલો નાખી બનાવેલો એક સુગધીદાર પદાર્થ
બરાસ ન૦ [पो] સો ધનફૂટ
બરી સ્ત્રી૦ ખરેટ
બરુ પુ૦ ન૦[द बरुअ]નેતરની જાતનુ ઘાસ
બરો પુ૦ ઘણા તાવને લીધે હોઠના ખૂણા આગળ થતી ઝીણી ફોલ્લીઓ
બરોબર, –રિયુ, –રિયો, –રી જુઓ બરાબર મા [અવયવ પીઠ
બરોળ સ્ત્રી૦ પેટને ડાબે પડખે આવેલ એક
બર્બર ન૦ [स] મૂર્ખ, અસસ્કારી (૨) પુ૦ અનાર્યોની એક જાતનો માણસ
બલ ન૦ [स] જોર શક્તિ (૨) લશ્કર
બલકે અ૦ [फा] બલ્કે એટલુ જ નહિ પણ
બલદાયી બલપ્રદ [स] વિ૦ બળ આપનારુ
બલવત બલવાન [स] વિ૦ બળવાળુ
બલા સ્ત્રી૦ [अ] પીડા કરતુ વળગણ ભૂત (૨) [લા] તેવુ માણસ (૩) દુઃખ, મુસીબત

**બલાકા** સ્ત્રી૦ [સ] બગલી
**બલાત્કાર** પું૦ [સ] બળજોરી, જોરજુલમ (૨) સ્ત્રી પર અત્યાચાર
**બલાબલ** ન૦ [સ] શક્તિ અને અશક્તિ કે તેનું માપ કે પ્રમાણ
**બલારાત** સ્ત્રી૦ [बला (અ) + अराति (સ)] દઈરાત (શા૦ પ્ર૦ મા વપરાય છે ઉદા૦ મારે બનારાત ત્યાં જાય છે)
**બલિ** પું૦ [સ] ભોગ, દેવને માટે કાઢેલો ભાગ (૨) પ્રહલાદનો પૌત્ર–દાનવોનો રાજા **૦દાન** ન૦ [સ] બલિ–ભોગ આપવો તે ત્યાગ, કુરબાની
**બલિવર્દ** પું૦ [સ] બળદ
**બલિષ્ઠ** વિ૦ [સ] સૌથી બળવાન
**બલિહારી** સ્ત્રી૦ [હિં] ખૂબી (૨) વાહવાહ
**બલીયસી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] વધારે બળવાન
**બલીવર્દ** પું૦ [સ] બલિવર્દ, બળદ
**બલૂચ** વિ૦ [तुर्की] બલૂચિસ્તાનનું (૨) પું૦ ત્યાંનો રહેવાસી **–ચિસ્તાન** ન૦ [फा] સિંધ અને અફઘાનિસ્તાન પાસેનો એક મુલક **–ચી** વિ૦ બલૂચ
**બલૂન** ન૦ [इं] આકાશમાં વાયુથી ઊડતી એક [બનાવટ
**બલૈ(–લો)યું** ન૦ [સ वलयक] ચૂડી
**બલ્કે** અ૦ [फा] જુઓ બલકે
**બલૈયું** ન૦ જુઓ બલૈયું, ચૂડી
**બવો** પું૦ બાવો, લાંગો (બાળભાષા)
**બસ** અ૦ [फा] થયું, પૂરતું (૨) ભાર–નિશ્ચય જણાવતો શબ્દ
**બસ** સ્ત્રી૦ [इं] એક વાહન–મોટરનો ખટારો
**બસૂરું** વિ૦ જુઓ બેસૂરું (ખોટો શબ્દપ્રયોગ)
**બસે(–સો)** (સં૦) પું૦ '૨૦૦'
**બસ્તિ** સ્ત્રી૦ [સ] નાભિની નીચેનો ભાગ, પેડુ (૨) મૂત્રાશય (૩) ગુદા વાટે પાણી ચડાવવાની ક્રિયા કે તેની પિચકારી
**બહલાવવું** સ૦ક્રિ૦ મજબૂત કરવું, ખીલવવું (૨) ફેલાવવું (૩) આનંદિત કરવું [ભા]
**બહાદુર** વિ [फा] શૂરવીર, હિંમતવાન **–રી** સ્ત્રી૦ પરાક્રમ
**બહાનું** ન૦ [फा वहानह] મિષ, ખોટું કારણ
**બહાર** પું૦, સ્ત્રી૦ [फा] ભભકો, શોભા (૨) આનંદ (૩) વસંતઋતુ તેનો રંગભર્યો ઉન્માદક સમય
**બહાર** અ૦ [સ बहिर्] અંદર નહિ **૦વટિયો** પું૦ [+प्रा वट्ट (સ वृत्)= વર્તવું આચરણ કરવું] રાજથી નારાજ થઈ તેને સતાવવા કાયદા તોડનારો કે પ્રજાને રંજાડવા નીકળેલો માણસ (૨) બહાર રહી લૂંટફાટ કરનારો, લૂંટારો **૦વટું** ન૦ બહારવટિયાનું કામ
**બહારવું** સ૦ક્રિ૦ [દે वउहारी, वदुआरी =સાવરણી] ઝાડુ કાઢવું
**બહાલ** વિ૦ [फा] મંજૂર, કાયમ **–લી** સ્ત્રી૦ મંજૂરી, કાયમ રાખવું તે
**બહિર્** અ૦[સ] બહાર[પ્રાય સમાસમાં] **–રંગ** વિ૦[સ] બહારનું, અંતરંગ નહિ તેવું (૨) ન૦ કોઈ પણ વિધિનો પ્રારંભનો ભાગ (૩) બહારનો અવયવ, બહારનું સ્વરૂપ **–રિન્દ્રિય** સ્ત્રી૦ [સ] બહારની (બાહ્ય) ઇંદ્રિય **–ર્ગોળ** વિ૦ બહાર પડતી ગોળ સપાટીવાળું, "કૉન્વેક્સ [ગ] **–ર્મુખ** વિ૦ [સ] વિમુખ પરાઙ્મુખ (૨) બાહ્ય વિષયોમાં આસક્ત **–ર્વૃત્ત** ન૦ 'એસ્ક્રાઇબ્ડ સર્કલ' [ગ]
**બહિશ્ત** ન૦ [फा] જન્નત સ્વર્ગ
**બહિષ્કાર** પું૦ [સ] અસ્વીકાર, ત્યાગ(૨) નાત કે મહાજન કે કોઈ સંઘની બહાર મૂકવું તે
**બહિષ્કૃત** વિ૦[સ] બહિષ્કાર પામેલું
**બહિસ્ત** ન૦ જુઓ બહિશ્ત
**બહિ કેન્દ્ર** ન૦ ત્રિકોણની ત્રણે બાજુ કે બહારથી સ્પર્શતા વર્તુળનું કેંદ્ર, 'એક્સ સેન્ટર' [ગ]
**બહુ** વિ૦ (૨) અ૦ [સ] ખૂબ (સંખ્યા કે માપમાં) **૦કોણું** વિ૦ અનેક કોણવાળું (૨) પું૦ તેની આકૃતિ, 'પૉલિગૉન [ગ]
**બહુચર(–રા –રાજી,–રી)** સ્ત્રી૦ એક દેવી
**બહુધા** અ૦[સ] અનેક રીતે(૨)ઘણું કરીને

**બાંકું** વિ૦ [સં. વંક ઉપરથી] વાંકું; અટપટું. **–કો** વિ૦ પું૦ છેલબટાઉ

**બંગ** સ્ત્રી૦ [સં. वङ्ग] કલાઈ (૨) બંગભસ્મ (૩) પું૦ સીસાનો એક ક્ષાર

**બંગ** પું૦ [સં. वङ्ग] બંગાળ [રહેવું

**બંગડી** સ્ત્રી૦ સ્ત્રીઓનું કાંડે પહેરવાનું એક

**બંગભસ્મ** સ્ત્રી૦ કલાઈની ભસ્મ

**બંગલી** સ્ત્રી૦ નાનો બંગલો. **–લો** પું૦ એક વિશિષ્ટ જાતનું મકાન

**બંગાળ(–ળા)** પું૦ [પ્રા. वंगाल] એ નામનો પૂર્વ હિંદનો પ્રાંત. **–ળી** વિ૦ બંગાળનું (૨) સ્ત્રી૦ બંગાળની ભાષા (૩) પું૦ બંગાળનો વતની. [ખાખી બંગાળી શ૦ પ્ર૦ છેક ખાલી ખમ; તદ્દન ગરીબ] **–ળી તોલ** પું૦ ૮૦ રૂપિયાભારના શેર પ્રમાણેનો તોલ

**બંગીડો** પું૦ એક જાતનો સાલ્લો

**બંટી** સ્ત્રી૦ એક જાતનું હલકું અનાજ

**બંડ** ન૦ હુલ્લડ; બળવો. **૦ખોર** વિ૦ બંડ કરનારું [બદન

**બંડી** સ્ત્રી૦ ['બાંડું' ઉપરથી] એક જાતનું

**બંદગી** સ્ત્રી૦ [ફા.] પ્રાર્થના; ઇબાદત. [બંદગી ઉઠાવવી=હુકમનું પાલન કરવું]

**બંદર** ન૦ [ફા.; દે. वंदिर] દરિયા કે નદીને કિનારે આવેલું વહાણોની આવજા થઈ શકે તેવું સ્થાન (૨) તેવા સ્થાનવાળું ગામ. **–રી** વિ૦ બંદરને લગતું

**બંદિ(–દી)** પું૦ [સં.] કેદી (૨) સ્ત્રી૦ બંધી; મના (૩) બાંદી; ગુલામડી; બળાત્કારે પકડી આણેલી સ્ત્રી

**બંદી** પું૦ [સં.] વખાણ કરનાર; ચારણ

**બંદીખાનું** ન૦[બંદી+ખાનું] કેદખાનું;તુરંગ

**બંદીજન** પું૦[સં.] વખાણ કરનાર;ચારણ

**બંદીવાન** પું૦ [બંદી+વાન] કેદી

**બંદૂક** સ્ત્રી૦ [અ.] દારૂથી ગોળી મારવાનું એક શસ્ત્ર. **–કિયું** વિ૦ બંદૂક જેવું (૨) બંદૂકવાળું

**બંદો** પું૦ [ફા.] સેવક; દાસ (૨) પોતે (બડાઈ બતાવવા વપરાય છે)

**બંદોબસ્ત** પું૦ [ફા.] વ્યવસ્થા; તજવીજ (૨) જાપતો

**બંધ** વિ૦ વાસેલું; ઉઘાડું નહિ તેવું (૨) અટકેલું; ચાલુ નહિ તેવું(૩)નામને અંતે સમાસમાં 'સાથે', 'વાળું', '–પ્રમાણે, ક્રમથી' એવા અર્થમાં. (હથિયારબંધ, હારબંધ)

**બંધ** પું૦[સં.] બાંધવું તે કે તેનું સાધન(૨) તેની ગાંઠ – પકડ (૩) બંધન; કેદ (૪) રચના, ગૂંથણી (૫) પાળ. **૦ક** વિ૦ [સં.] બંધનકારક [કબજિયાત

**બંધકોશ(–ષ)** પું૦ [બંધ+કોશ (કોષ્ઠ)]

**બંધણી** સ્ત્રી૦ ['બંધ' ઉપરથી] કરાર

**બંધન** ન૦ [સં.] અટકાવ; પ્રતિબંધ (૨) કેદ (૩)બાંધનારી વસ્તુ;તેની પકડ–ગાંઠ. **૦કારક, ૦કારી** વિ૦ બંધન કરનાર. **૦મુક્ત** વિ૦ બંધનમાંથી છૂટેલું

**બંધબેસતું** વિ૦ [બંધ + બેસતું] બેસતું; ગોઠતું (૨)માફક; અનુકૂળ. **–વું** અ૦ ક્રિ૦ બંધબેસતું થવું (૨) કામમાં આવવું

**બંધવ(–વો)** પું૦ [સં. बान्धव] ભાઈ

**બંધાણ** ન૦ બાંધવાની વસ્તુ; તેની ગાંઠ–પકડ (૨) વ્યસન. **–ણી** વિ૦ વ્યસની

**બંધારણ** ન૦ બાંધણી; રચના(૨)વ્યસન; આદત (૩) પેટે બાંધવાની ઔષધની લેપ (૪) ધારાધોરણ; 'કૉન્સ્ટીટ્યૂશન'. **૦સભા** સ્ત્રી૦ દેશનું બંધારણ ઘડવા માટેની ખાસ પ્રજાકીય સભા; 'કૉન્સ્ટિટ્યુઅન્ટ ઍસેમ્બલી'. **–ણીય** વિ૦ બંધારણનું કે તેને લગતું કે તેની રીત પ્રમાણેનું

**બંધારો** પું૦ રંગવાનો ભાગ જુદો બાંધી જુદા જુદા રંગ કરનાર(૨)રેશમી કપડાં ધોઈ કુંદી કરી આપનાર (૩) તમાકુના પડા બાંધનાર

**બંધાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'બાંધવું'નું પ્રેરક (૨) સાથે લઈ જવા કાંઈક આપવું. ઉદા૦ રસ્તા માટે નાસ્તો બંધાવ્યો છે

**બંધિયાર** વિ૦ [સં. बंध ઉપરથી] હવા

અજવાળા વગરનું (સ્થાન) (૨) વહેતું નહિ તેવું(પાણી). ૦ખાનું ન૦અંધીખાનું; કેદ જેવી જગા
અંધી સ્રી૦ [સં. बंध] મના (૨) પરેજી (૩) પાળી (૪) કરાર (૫) હામાણી
બંધુ પું૦ [સં.] ભાઈ (૨) સગો. ૦કૃત્ય ન૦ [સં.]ભાઈચારાનું કામ; મિત્રકાર્ય. ૦જન પું૦ [સં.] સગો, કુટુંબી. ૦તા સ્રી૦, ૦ત્વ ન૦ [સં.]બંધુપણું(૨)ભાઈચારો; મિત્રતા. ૦ભાવ પું૦ [સં] ભાઈના જેટલી પ્રીતિ. ૦વર્ગ પું૦ [સં.] સગાસબંધી. ૦હીન વિ૦ [સં.] સગાંસબંધી વિનાનું
બંધૂક સ્રી૦,-કિયું વિ૦ જુઓ 'બંદૂક'માં
બંને વિ૦ જુઓ બન્ને, બેઉ
બંબ વિ૦ મોટું; કદાવર
બંબાખાનું ન૦આગનો બંબો રાખવાનું સ્થળ
બંબાવાળો પું૦ બંબો લઈ આગ ઓલવનાર માણસ
બંબો પું૦ [અ. मंबा; पो. बँबा] પાણી કાઢવાનું યંત્ર (૨) આગ ઓલવવા માટે પાણી ફેંકવાનું યંત્ર (૩) પાણી ગરમ કરવાનું એક પ્રકારનું વાસણ (૪) પાણીનો મોટો નળ
બંસરી સ્રી૦['બંસી' ઉપરથી] વાંસળી,વેણુ
બંસી સ્રી૦ [वंशी [સં.] प्रा. वंसी] બંસરી; વાંસળી. ૦ધર પું૦ શ્રીકૃષ્ણ. ૦વડ પું૦ ગોકુળનો એક પ્રખ્યાત વડ
બા સ્રી૦ [દે. बाइया] મા (૨) વડીલ સ્રીના નામ પાછળ લગાડાતો શબ્દ; જેમ કે કસ્તૂરબા (૩) અ૦ વહાલનો એક ઉદ્ગાર
બાઇબલ ન૦ [ઇં] ખ્રિસ્તીલોકોનો ધર્મગ્રંથ
બાઇસિકલ સ્રી૦ [ઇં.] બે પૈડાંની સાઇકલ
બાઈ સ્રી૦[દે. बाइया]કોઈ પણ સ્રી;બાઈડી (૨) સ્રીના નામ પાછળ લગાડાતો માનસૂચક શબ્દ (૩) સાસુ (૪) નોકરડી. ૦જી સ્રી૦ સાસુ. ૦ડી સ્રી૦ કોઈ પણ સ્રી (૨) પત્ની. ૦માણુસ ન૦ બૈરું
બાઉ પું૦ લાડવો (બાળભાષા)
બાઉ (બાં') પું૦ બહાઉ; હાઉ
બાઉલું ન૦ પશુનો આંચળવાળો અવયવ
બાઉવો પું૦ લાડવો (બાળભાષા)
બાકરી સ્રી૦ હઠથી સામે ઝઘડવું તે
બાકળા પું૦બ૦વ૦ [अ. बाक्ला] બાફેલુ કઠોળ
બાકાત વિ૦ જુઓ બકાત
બાકી વિ૦ [अ.] ખૂટતું (૨) વધેલું (૩) ગણતરીમાં લેવામાં રહેલું(જેમ કે સરવાળા ઇ૦ ગણતાં), શેષ (૪) સ્રી૦ સિલક; ગણતાં છેવટે રહેતુ જમા તે (૫)પત્યા વગર રહેલી કે ચૂકતે કરવામાં ચડેલી રકમ (૬) અ૦ નહિ તો
બાકું(-કોરું) ન૦ બખોરું; કાણું
બાખડવું અ૦ક્રિ૦બખેડો કરવો; આખડવું
બાખડું વિ૦[સં. बष्कयिनी] વિયાયાને જેને ઘણો વખત થઈ ગયો હોય તેવું (ઢોર)
બાખું ન૦ બાકું
બાગ પું૦ [फा.] બગીચો. ૦વાન પું૦ [+फा. वान] માળી. -ગાયત સ્રી૦ [फा. बागात] બગીચામાં થતી ખેતી; શાકભાજી (૨) વિ૦ કૂવાના પાણીથી થતી (ખેતી). -ગાયતી વિ૦ ફળફૂલનાં ઝાડ ઉછેરવા લાયક (જમીન)
બાઘડ(-ડું) વિ૦ જુઓ બાઘું (૨)બિહામણું. -ડો પું૦ તેવો માણસ
બાઘાઈ સ્રી૦ બાઘાપણું
બાઘાં ન૦ બ૦વ૦ ફાંફાં; બાવાં
બાઘું વિ૦ મૂઢ; અક્કલ વિનાનું
બાચકો પું૦ મૂઠી કે કલ્લો યા તેમાં આવે તેટલુ તે (૨) પાથે આગળા વડે ભરેલો ચીમટો – વલૂરો
બાજ પું૦ [फा.] એક શિકારી પક્ષી;શકરો
બાજ વિ૦ [फा. बाज (बाज़्तन)] નામને લાગતાં 'વાળું', 'અનુરક્ત' વગેરે અર્થો બતાવતો પ્રત્યય. ઉદા૦ દગાબાજ
બાજ સ્રી૦; ન૦ [સં. स्यन्दन, प्रा. बाज्ज= પખો] પતરાળું
બાજઠ પું૦ [સં. पादपट्ट] ચાર પાયાવાળું એક જાતનું આસન

**બાજરડું (-ણું)** સ્ત્રી૦ ન૦ બાજ; પતરાળું
**બાજરી** સ્ત્રી૦ એક અનાજ. **-રો** પું૦ મોટા દાણાની બાજરી
**બાજી** સ્ત્રી૦ [ફા.] જે પાટિયા કે કપડા ઉપર રમત મંડાય તે (૨) સોગઠા કે ગંજીફાની રમત (૩) દાવ (ગંજીફામાં) (૪) યુક્તિ; પ્રપંચ. **૦ગર** પું૦ મદારી; જાદુગર
**બાજુ(-જૂ)** [ફા.] સ્ત્રી૦ છેડો; અંત (૨) દિશા, પાસું; પડખું (૩) પક્ષ, તરફેણ. **૦(-જૂ)બંધ** પું૦ હાથનું એક ઘરેણું
**બાઝવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. वद्ध, પ્રા. वज्झ ઉપરથી] વળગવું (૨) અ૦ક્રિ૦ લડવું; ટંટો કરવો
**બાઝંબાઝા(-ઝી), બાઝાબાઝ(-ઝી)** સ્ત્રી૦ [જુઓ બાઝવું] લડાઈ; ટંટો
**બાટ** પું૦ બાફેલો લોટ; કંસાર
**બાટ** ન૦ કાટલાનો સટ; બાટ
**બાટલી** સ્ત્રી૦ [ઇં. बॉटल] શીશી (૨) દારૂ [લા.]. **-લો** પું૦ શીશો
**બાટી** સ્ત્રી૦ છાણાની આંચથી શેકેલો કણકનો ગોળો કે જાડી ભાખરી
**બાઠું** વિ૦ [સં. वंठ] બાઠ; ઠીંગણું
**બાડુવું** વિ૦ [સં. वडुक; પ્રા. वडुअ]+ બાપડું; રાંક; દયામણું
**બાડું** વિ૦ ત્રાંસા ડોળાવાળું કે નજરવાળું
**બાઢમ્** અ૦ [સં.] ભલે, ઠીક. **-મ** ન૦ મીંડું; શૂન્યતા (વ્યંગમાં)
**બાડુવું** વિ૦ જુઓ બાડુવું
**બાણ** ન૦ [સં.] તીર (૨) એક લંબગોળ પથ્થર (શિવલિંગ) (૩) જ્યાં ભરતીનું પાણી આવતું હોય તે ખાડીની જમીન (૪) ખેતરની હદ બતાવવા દાટેલો પથ્થર કે બીજી વસ્તુ (૫) ઓખાનો પિતા બાણાસુર. **-ણાવળી** પું૦ બાણ મારવામાં હોશિયાર યોદ્ધો
**બાણી** સ્ત્રી૦ [સં. वाणी] ઠરાવેલી મુદત (૨) શરત; કબૂલાત ['૯૨'
**બાણું(-ણું)** વિ૦ [સં. द्वानवति; પ્રા. वाणउइ]
**બાતમી** સ્ત્રી૦ [અ. बातिनी] સમાચાર (૨) ભાળ. **૦દાર** વિ૦(૨)પું૦ ખબર લાવનાર
**બાતલ** વિ૦ [અ. बातिल] રદ; નકામું (૨) કાઢી મૂકેલું [પકડ (૨) ટક્કર [લા.]
**બાથ** સ્ત્રી૦ બે હાથ પહોળા કરી દીધેલી
**બાથરૂમ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] નાહવાની ઓરડી
**બાથંબાથા(-થી)** સ્ત્રી૦ સામાસામી બાઝવું તે [પ્રયત્ન
**બાથોડિયું** ન૦ ['બાથ' ઉપરથી] વલખાં (૨)
**બાદ** વિ૦ [અ.] બાતલ; કમ (૨) અ૦ પછી. **૦બાકી** સ્ત્રી૦ બાદ કરવાની રીત [ગ.] (૨) બાદ કરતાં રહેલી રકમ
**બાદરાયણ** પું૦ [સં.] વેદવ્યાસ. **૦સંબંધ** પું૦ તાણીતૂશીને બેસાડેલો કે બનાવેલો સંબંધ [ચડાવેલું (૨) તકલાદી
**બાદલું** વિ૦ ['બાદું' ઉપરથી] નકલી; ઢોળ
**બાદલું** ન૦ કસબનું ગૂંછળું (૨) કસબ ભરેલી સાડી
**બાદશાહ** પું૦ [ફા.] રાજાધિરાજ; સમ્રાટ. **૦ત** સ્ત્રી૦ [ફા.] બાદશાહનું રાજ્ય-હકૂમત. **-હી** વિ૦ બાદશાહનું, -ને લગતું (૨) બાદશાહને શોભે એવું; તેના જેવા ઠાઠમાઠવાળું (૩) સ્ત્રી૦ બાદશાહત; સામ્રાજ્ય (૪) ભારે ઠાઠમાઠ ને સમૃદ્ધિ
**બાદી** સ્ત્રી૦ [ફા.] અપચો; બદહજમી (૨) પેટમાં થતો વાયુ
**બાધ** પું૦ [સં.] અડચણ (૨) વિરોધ (૩) દોષ; પાપ (૪) પીડા. **૦ક** વિ૦ [સં.] બાધ કરનારું
**બાધા** સ્ત્રી૦ [સં.] માનતા; આખડી (૨) પીડા; દુઃખ (૩) વિઘ્ન. **-ધિત** વિ૦ [સં.] પીડિત (૨) અસંગત ઠરેલું; રદ કરાયેલું
**બાધું** વિ૦ [જુઓ બધું] આખું [પ.]
**બાધે ભારે** અ૦ [બાંધેલું + ભાર] મોઘમ; નામનિર્દેશ વગર
**બાન** વિ૦ [અ. बेआनह] જામીન તરીકેનું; સાટાનું (૨) ન૦ બાનું (૩) જામીન
**-બાન** [ફા] નામને લગતાં 'વાન, વાળું' અર્થ બતાવતો પ્રત્યય. ઉદા૦ મહેરબાન
**બાનાખત** ન૦ બાનામાં આપેલા પૈસાનું ખત
**બાની** સ્ત્રી૦ [સં. वाणी] બોલવા-લખવાની છટા (૨) વાણી

**બાનુ** સ્ત્રી૦ [फा बानू] સન્નારી
**બાનું** ન૦ [જુઓ બાન વિ૦] સોદાના સાટા પેટે અગાઉથી અપાયેલું નાણું
**બાનૂ** સ્ત્રી૦ [फा] જુઓ બાનુ
**બાપ** પુ૦ [दे बप्प (स वप्ता)] પિતા (૨) લાડવહાલ કે સન્માનસૂચક એક સંબોધન **૦કમાઈ** વિ૦ બાપની કમાઈ ઉપર આધાર રાખનારું **૦જન્મારે** અ૦ આખી જિંદગી દરમિયાન, કદી પણ [ના] **૦જી** પુ૦ જુઓ બાપુ અર્થ ૨
**બાપડું** વિ૦ [दे बप्पुड] ગરીબ રાંકડું
**બાપદાદા** પુ૦ બ૦ વ૦ પૂર્વજો
**બાપલિયો** પુ૦ બાપો (પાટીદાર પટેલ માટે વપરાય છે)
**બાપા** પુ૦ (માનાર્થે બ૦વ૦) જુઓ બાપુ
**બાપીકું** વિ૦ બાપના વારસામાં મળેલું
**બાપુ** પુ૦ બાપ (૨) વડીલ પ્રત્યે માનવાચક કે નાના પ્રત્યે વહાલસૂચક ઉદ્ગાર
**બાપૂકું** વિ૦ જુઓ બાપીકું
**બાપો** પુ૦ જુઓ બાપ
**બાફ** પું૦, સ્ત્રી૦ [स बाष्प प्रा बप्फ] બફારો (૨) પરસેવો (૩) વરાળ **૦ણું** ન૦ બાફવું તે (૨) બાફેલી વસ્તુ (૩) ગોટું (૪) કેરીનું શાક (૫) [લા] સ્વાદ વગરનો ખોરાક (૬) ગોટાળો બફવું તે **૦નો** પુ૦ બાફેલી કેરીનો રસ **૦વું** સ૦ક્રિ૦ પાણીમાં ઉકાળીને રાંધવું (૨) બગાડી મૂકવું ગોટો વાળવો [લા]
**બાબત** સ્ત્રી૦ [फा] વિષય મુદ્દો કામ (૨) વિગત (૩) અ૦ વિષે બાબતમાં
**બાબરાં** ન૦ બ૦વ૦ [दे बब्बरी] માથાના વીખાયેલા વાળ **-રિયું** વિ૦ બાબરાવાળું **-રી** સ્ત્રી૦ માથા ઉપરના વાળનો ગુચ્છો (૨) ટોપીના કોરની ઝૂલ **-રું** વિ૦ બાબરિયું બાબરાવાળું
**બાબા** પું૦ [फा] સંત સાધુ કે વૃદ્ધ માટે વપરાતો આદરસૂચક શબ્દ
**બાબાગાડી** સ્ત્રી૦ [બાબો + ગાડી] નાના છોકરાની ગાડી
**બાબાવાક્ય** ન૦ બાબાનું– આપ્ત પુરુષનું વાક્ય કે કથન વેદવાક્ય જેવું સ્વતઃ સિદ્ધ વાક્ય
**બાબાશાહી, બાબાશી** વિ૦ [म बाबा + शाही] હલકું, નકામું (૨) વિ૦ પુ૦ વડોદરા રાજ્યમાં પહેલાં ચાલતો (સિક્કો)
**બાબુ** પુ૦ બંગાળી માટે કે ઉપરી અમલદાર માટે વપરાતો શબ્દ
**બાબો** પુ૦ તાતા રોટલો (બાળભાષા) (૨) નાનો છોકરો બાળક (૩) ધાવણો છોકરો (સ્ત્રી૦ બેબી) [મનમ
**બામ** પુ૦ [इ] દુખાવો મટાડવા ચોપડવાનો
**બામણિયું** વિ૦ બ્રાહ્મણને મળે એવું
**બામણી** સ્ત્રી૦ જુઓ સાપબામણી
**બામલાઈ બામણી** સ્ત્રી૦ બગલમાં થતી ગાંઠ
**બાયડ** વિ૦ [स बाह्य] બહિષ્કૃત
**બાયડી** સ્ત્રી૦ [दे बाइया] બાઈડી સ્ત્રી (૨) પત્ની [(૨) બૈરીને વશ
**બાયલું** વિ૦ [બાઈ + લું] નામર્દ, બીકણ
**બાયું** ન૦ નરવાની જોડમાંનું નાનું
**બાર** પુ૦ બંદૂક વગેરેનો અવાજ
**બાર** ન૦ [स द्वार, बार प्रा] બારણું (૨) આગળું (૩) દેલી
**બાર** વિ૦ [स द्वादशन् प्रा] ૧૨ [વહાણ
**બારકસ** ન૦[फा बारकश]માલ લઈ જનાર
**બારણું** ન૦[स द्वार प्रा बार] દ્વાર દરવાજો
**બારદાન** ન૦ [फा] જેમાં માલ ભર્યો હોય તે ખાલી બાધણ કે પાત્ર અથવા તેનું તોલ
**બારમું** વિ૦ ક્રમમાં અગિયાર પછીનું (૨) ન૦ મરનારનો બારમો દિવસ કે તે દિવસે કરાતી ક્રિયા –વરો [**બારમે ચંદ્રમા હોવો**=અણબનાવ હોવો]
**બારશ(–સ)** સ્ત્રી૦ બારમી તિથિ
**બારસાખ** સ્ત્રી૦ [બાર (બારણું) + સાખ] બારણાનું ચોકઠું
**બારાક્ષરી, બારાખડી** સ્ત્રી૦ દરેક વ્યંજનમાં બાર સ્વર ઉમેરી બનાવેલા અક્ષરો
**બારિસ્ટર** પુ૦ [इ बेरिस्टर] વિલાયતની પદવીવાળો વકીલ

**બારી** સ્ત્રી૦ નાનું બારણું (૨) છટકવાનું બારું; બહાનું

**બારીક** વિ૦ [फा.] ઝીણું; સૂક્ષ્મ (૨) પાતળું (જેમ કે સૂતર; કપડું) (૩) કદમાં નાનું (જેમ કે સોપારી, દાણો ઇ૦) (૪) કટોકટીનું; અગત્યનું [લા.]. **-કાઈ,-કી** સ્ત્રી૦ બારીકપણું

**બારું** ન૦[જુઓ બાર ન૦]બંદરમાં પેસવાનો માર્ગ (૨) રસ્તો (૩) છટકવાની બારી

**બારે વફાત** પું૦ [બાર+અ. વફાત] મહંમદ પેગંબરની પુણ્ય તિથિ – એક તહેવાર

**બારેવાટ** અ૦ [બાર+વાટ] અસ્તવ્યસ્ત; ઠેકાણા કે ઢંગધડા વગર

**બારૈયો** (રૈ') પું૦ ઠાકરડાની એક જાત

**બારોટ** (રો') પું૦ એ નામની એક જાત કે તેમની અટક(૨)પું૦ ભાટચારણ માટે વપરાતો એક માનવાચક શબ્દ

**બારોબાર** અ૦ પરભારું;લાગલું જ;વગર પૂછ્યે કે વગર કહે કર્યે. **-રિયું** વિ૦ બારોબાર – પૂછ્યા વિનાનું

**બાલ** પું૦ [सं.] વાળ. **૦તોડ(-ડો)** પું૦ વાળ તૂટવાથી થયેલો ફોલ્લો

**બાલ** વિ૦ [सं.] ઉંમરમાં નાનું(૨)નાદાન; છોકરવાદ (૩) પું૦છોકરો (૪)ન૦બાળક. **૦ક** ન૦ [सं.] નાનું છોકરું (૨) પું૦ છોકરો. **૦કબુદ્ધિ** વિ૦ બાળકબુદ્ધિ

**બાલગીર** પું૦ [फा. बार्गीर = ઘોડેસવાર સૈનિક] ઉત્સાહી, બહાદુર બાળક

**બાલગોપાલ** પું૦ [सं.] શ્રીકૃષ્ણ

**બાલટી(-દી)** સ્ત્રી૦ [પો. Balde] ડોલ

**બાલમંદિર** ન૦ જુઓ બાળમંદિર

**બાલહત્યા** સ્ત્રી૦ [सं.] બાળકની હત્યા(૨) તેનાથી લાગતું પાપ [અંદરની સ્ત્રી

**બાલા** સ્ત્રી૦ [सं.] છોકરી (૨) ૧૬ વર્ષની

**બાલાં** ન૦બ૦વ૦ ડાફરિયાં;ફાંફાં(૨)બહાનાં

**બાલિકા** સ્ત્રી૦ [सं.]બાળા; છોકરી

**બાલિશ** વિ૦[सं.]બાળકના જેવું;છોકરવાદ; નાદાન; બેસમજ [ઉદ્યાન-બગીચો

**બાલોદ્યાન** પું૦ [सं.] બાળકોને ખેલવાનું

**બાલ્ય** ન૦,**-લ્યાવસ્થા** સ્ત્રી૦[सं.]બાળપણ

**બાવટો** પું૦ એક અનાજ

**બાવડું** ન૦ [सं. बाहु] ખભા અને કોણી વચ્ચેનો ભાગ

**બાવન** વિ૦ [प्रा. बावन्न (सं. द्वापञ्चाशत्)] '૫૨'. **૦વીર** વિ૦ બહાદુર; બળવાન. **-ની** સ્ત્રી૦બાવનનો સમુદાય(૨)ગુજરાતી મૂળાક્ષરો (૩) શરૂઆતમાં ક્રમસર ગુજરાતી મૂળાક્ષરોવાળા બાવન શ્લોકનો સમૂહ [બેબાકળું

**બાવરું** (બા') વિ૦[प्रा. बाउल(सं. व्याकुल)]

**બાવલું** (બા') ન૦ [दे. बाउल्लिआ] પૂતળું

**બાવલું** (બા') ન૦ બાઉલું; અડણ

**બાવળ, -ળિયો** પું૦ [सं. बब्बुल; बर्बुर] કાંટાવાળું એક વૃક્ષ. **-ળી** સ્ત્રી૦ અનેક બાવળોવાળી જગા કે બાવળનું જંગલ

**બાવી** સ્ત્રી૦ બાવાની સ્ત્રી; સાધુડી

**બાવીશ(-સ)** વિ૦ [प्रा. बावीस (सं. द्वाविंशति)] '૨૨'

**બાવું** ન૦ કરોળિયાનું જાળું

**બાવો** પું૦ સાધુ (૨) બાપ. [**બાવા આદમ** શ૦પ્ર૦ ઘણો વૃદ્ધ પુરુષ (૨) મૂળ પુરુષ (ખ્રિસ્તી માન્યતા પ્રમાણે)]

**બાષ્પ** ન૦[सं.] બાફ; વરાળ(૨)ધુમ્મસ(૩) આંસુ.**-ષ્પીભવન** ન૦[सं.]વરાળ થવી તે

**બાસઠ** વિ૦ [प्रा. बासट्ठि (सं. द्वाषष्टि)] '૬૨'

**બાસમતી** પું૦બ૦વ૦ ચોખા કે ડાંગરની એક સારી ગણાતી જાત

**બાસું(-સૂ)દી**સ્ત્રી૦ ઉકાળીને કરાતી દૂધની એક વાની [કાપડ

**બાસ્તો** પું૦[ફ. बफ़्ता] એક જાતનું સુતરાઉ

**બાહિ(-હી)ર** અ૦[प्रा. बाहिर (सं. बहिस्)] + બહાર [બાજુ [ગ.]

**બાહુ** પું૦[सं.]બાવડું(૨)હાથ(૩)આકૃતિની

**બાહુક** પું૦ [सं.] વાંદરો (૨) ગઠિયો– વરવો – બિહામણો માણસ (૩) કર્કોટક કરડયા પછી નળે ધારણ કરેલ નામ(૪) બાહુક જેવું–બાંધું માણસ [લા.]

**બાહુબલ** [सं.], **-ળ** ન૦ હાથનું જોર

**બાહુલ્ય** ન૦ [સં] બહુપણું; બહુલતા
**બાહોશ** વિ૦ [फा.] ચાલાક; હોશિયાર. **-શી** સ્ત્રી૦ ચાલાકી; હોશિયારી
**બાહ્ય** વિ૦ [સં.] બહારનું. ૦**ગોળ** વિ૦ જુઓ બહિર્ગોળ.**-હ્યાચાર** પુ૦ બહારનો આચાર.**-હ્યોપચાર** પું૦ બહારનો ઉપચાર
**બાળ** વિ૦(૨)પું૦; ન૦ [સં. बाल] બાળક. ૦**ઉછેર** પું૦ બાળકોને ઉછેરવાં તે. ૦**ક** પું૦;ન૦ બાલક. ૦**કબુદ્ધિ** સ્ત્રી૦ અપરિપક્વ બુદ્ધિ; અણસમજુપણું. ૦**કી** સ્ત્રી૦ નાની છોકરી. ૦**ગોપાળ** ન૦ બ૦ વ૦ છોકરાંછૈયાં. ૦**પણ(-ણું)** ન૦ બચપણ; નાનપણ.૦**પોથી** સ્ત્રી૦ બાળકોને વાંચતાં શીખવવા માટેનુ પ્રથમ પુસ્તક (૨) કોઈ પણ વિષયનું પ્રાથમિક જ્ઞાન આપનાર પુસ્તક [લા.]. ૦**બચ્ચાં** ન૦ બ૦ વ૦ છોકરાંછૈયાં. ૦**બોધ** વિ૦ બાળકોને ઝટ સમજાય તેવું (૨) સ્ત્રી૦ દેવનાગરી લિપિ. ૦**ભાષા** સ્ત્રી૦ બાળકની ભાષા. ૦**મંદિર** ન૦ બાળકોને તાલીમ આપવાની શાળા. ૦**મિત્ર** પુ૦ બાળપણમાંનો મિત્ર. ૦**લગ્ન** ન૦ બાળપણમાં થતું લગ્ન. ૦**વર્ગ** પું૦ બાળકોને શીખવવાનો વર્ગ. ૦**વિધવા** સ્ત્રી૦ બાળપણમાં થયેલી વિધવા
**બાળવું** સ૦ક્રિ૦ બળે એમ કરવું [હઠ
**બાળહઠ** સ્ત્રી૦ બાળકની કે બાળકના જેવી
**બાળા** સ્ત્રી૦ જુઓ બાલા
**બાળાપણું** ન૦ [બાળ + પણું] બાળકપણું; અજ્ઞાનતા (૨) બાળા – કુમારી હોવાપણું
**બાળારાજા** પુ૦ [બાળ + રાજા] (બાળક માટે વહાલમાં વપરાય છે)
**બાળી** સ્ત્રી૦ બાળા (પ્રેમવાચક)
**બાળુંભોળું** વિ૦ બાળક જેવું અણસમજુ ને ભોળું
**બાળોતિયું** ન૦ બાળક નીચે રખાતું કપડું (ઝાડો પેશાબ કરે તે માટે) (૨) સાવ ગંદું કપડું [લા.] [પાટલી
**બાંક(૦ડો)**(૦)પું૦ [પો.Banco] બેસવાની
**બાંકું** (૦) વિ૦ [પ્રા.વક્ર (સં. वक्र)] છેલ; ફાંકડું (૨) ટેઢું; વિચિત્ર મિજાજનું (૩) સાહસિક (૪) નાજુક (કામ)
**બાંગ** સ્ત્રી૦ [फा.] નમાજનો સમય સૂચવવા મુલ્લાંએ કરેલો પોકાર
**બાંગડ** (૦) વિ૦ [જુઓ બાંકું] લુચ્ચું; ખધું (૨) સાહસિક
**બાંગી** પુ૦ [फा.] બાગ પોકારનાર મુલ્લાં
**બાંટ** (૦)ન૦ સ્ત્રીઓને પહેરવાનુ રેશમી વસ્ત્ર
**બાંટ** પુ૦ (૦) બાટ; એક મીઠી વાની
**બાંઠ** (૦) વિ૦ [સં., પ્રા. वंठ] ઠીંગણું; ગટ્ટું
**બાંડિયું** (૦) વિ૦ જુઓ બાંડું (૨) ન૦ ટૂંકી બાંયનું પહેરણ
**બાંડું** (૦) વિ૦ પૂંછડી વગરનું (૨) વરવું. (કાંઈક અપૂર્ણતાને લીધે) (૩) ખુલ્લું; ઉઘાડું (તરવાર) [ગુલામડી
**બાંદી** (૦) સ્ત્રી૦ [સં., પ્રા वंदी, फा. बंदह]
**બાંધ** (૦) પુ૦ પુસ્તો; પાળ; બંધ. ૦**કામ** ન૦ બાંધવા-ચણવાનું કામ. ૦**છોડ** સ્ત્રી૦ બાંધવું ને છોડવું તે (૨) તોડ. ફૂટ મૂકવી તે; માંડવાળ [લા.] ૦**ણું** ન૦ બાંધવાનું કપડું (૨) બંધન; ગાઠ. ૦**ણી** સ્ત્રી૦ બાંધવાની રીત(૨)બંધામણી(૩) રચના; ઇમારત (૪) વચ્ચે વચ્ચે જુદા રંગ રંગવાની રીત(૫)તેવી રીતે રંગેલું કપડું
**બાંધવ** પું૦ [સં.] ભાઈ (૨) સગો
**બાંધવું** (૦) સ૦ક્રિ૦ [સં. वन्ध्] બંધ વડે કોઈ વસ્તુને જકડવી (૨) કોઈ વસ્તુ પર (તેને લપેટીને કે અંદર લઈ લઈને) બંધ લગાવવો(૩)કાયદો,નિયમ, વચન ઇ૦ની મર્યાદામાં-બંધનમાં મૂકવું (૪)બનાવવું; રચવું (જેમ કે, ઘર, પાવડી) (૫) કોઈ પાયા કે આધાર ઉપર કલ્પના, તર્ક કે આશા રચવી (૬) નક્કી કરવું; ઠેરાવવું (જેમ કે, દૂધનો વારો બાંધવો)
**બાંધી દડીનું** (૦) વિ૦ મજબૂત બાંધાનું
**બાંધીમૂઠી** (૦)સ્ત્રી૦ સચવાઈ રહેલો ભાર-વકર
**બાંધો** (૦) પું૦ કાઠું; બંધારણ (૨) બંધન
**બાંય** (બાં'૦) સ્ત્રી૦[સં. बाहु ઉપરથી] હાથને

ટાંકનો અંગરખા, ચોળી વગેરેનો ભાગ (૨) ટાપ (૩) મદદ [લા.] ૦ધરી સ્ત્રી૦ જામીનગીરી

**બિગાડ** પું૦ જુઓ બગાડ

**બિચારું** વિ૦ [પ્રા. વૈચારદ]બીચારું;દુ:ખી

**બિછાત** સ્ત્રી૦[ 'બિછાવવું' ઉપરથી] પાથરણું

**બિછાનું** ન૦ પાથરણું (૨) પથારી

**બિછાવવું** સ૦ક્રિ૦[સ. વિ + छादय्] પાથરવું

**બિજોરી** સ્ત્રી૦ બિજોરાનું ઝાડ. **–રું** ન૦ [સ. बीजपूर] એક ફળ

**બિઝીક** સ્ત્રી૦ [ઇં.] પત્તાની એક રમત

**બિડાવવું** સ૦ક્રિ૦, **બિડાવું** અ૦ક્રિ૦ 'બીડવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ

**બિન** પું૦ [ફા.] દીકરો (કોનો દીકરો એ કહેવા માટે પ્રાય: આ વપરાય છે. જેમ કે મહમદ બિન કાસિમ)

**બિન** અ૦ [સ. विना] વિના(૨) સમાસમા પૂર્વપદ તરીકે નિષેધ કે અભાવ સૂચવે છે. **૦અનુભવી** વિ૦ અનુભવરહિત. **૦જરૂરી** વિ૦ જરૂર વગરનું; નકામું. **૦શરતી** વિ૦ શરત વિનાનું

**બિના** સ્ત્રી૦[અ.] બીના; હકીકત(૨)બનાવ

**બિયાબાન** ન૦ [ફા.] પાણી વગરનો પ્રદેશ

**બિયાબારું** ન૦ [પ્રા. बि (સં. द्वि)+ પ્રા. बार (સ. द्वादशन्)] જ્યોતિષમાં સામી પ્રીત દાખવનો બે અને બારનો જોગ (૨) સામી પ્રીત; અણબનાવ

**બિયાબાં** ન૦ જુઓ બિયાબાન

**બિયારું(–ણું)** ન૦ [પ્રા. बीअ (સ. बीज)] અનેક બીજનો સમૂહ; વાવવા માટેનાં બી

**બિયું** ન૦ [પ્રા. बीअ (સં. बीज)] બી; બીજ

**બિરદ** ન૦ [જુઓ બિરુદ] પ્રતિજ્ઞા; ટેક (૨) યશ; ખ્યાતિ (૩) ગદ્યપદ્યમય રાજસ્તુતિ. **–દાઈ** સ્ત્રી૦ ટેકીલાપણું (૨) પું૦ બિરદ ગાનારો બારોટ. **–દાવલિ(–લી, –ળિ, –ળી)** સ્ત્રી૦ યશની કથા; પ્રશંસાના ગીત

**બિરયાની** સ્ત્રી૦[ફા.]એક મુસલમાની વાની

**બિરંજ** પું૦, કેસરી ભાત (૨) (વ્યંગમાં) ખીચડી

**બિરાજમાન** વિ૦[સં. विराजमान]બિરાજતું; બિરાજેલું [બેસવું (માનવાચક)

**બિરાજવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. विराज्] શોભવું

**બિરાદર** પું૦ [ફા.] ભાઈ (૨) સાથી; ભાઈબંધ. **–રી** સ્ત્રી૦ ભાઈચારો (૨) ન્યાત (૩) ભાઈચારાવાળો સમાજ

**બિરુદ** ન૦ [સં. विरुद; પ્રા.] બિરદ; ટેક

**બિલ** ન૦ [ઇ.] બગતરું; આપેલા માલની કે કરેલી સેવાનો આંકડો (૨) નવા કાયદાનો ખરડો

**બિલકુલ** અ૦ [અ.] જરા પણ (નકારાત્મક વાક્યમા) (૨) સંપૂર્ણત:; સાવ

**બિછાયત** સ્ત્રી૦ બિછાત

**બિલાડી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. बिराल (સ. बिडाल)] બિલાડાની માદા કે કોઈ બિલાડું (૨) કૂવામા પડેલું વાસણ કાઢવાનું આંકડાવાળું એક સાધન (૩) વહાણનું લંગર. **૦નો ટોપ** પું૦ વરસાદમાં ઊગતી ધોળાશ પડતી છત્રી જેવી વનસ્પતિ. **–ડું** ન૦ એક ચોપગું. [**બિલાડાં ચીતરવાં** = ગમે તેમ લીટા તાણવા (૨) જોયા તપાસ્યા વિના સહી કરવી. **બિલાડાં બોલવાં** (પેટમાં) = કકડીને ભૂખ લાગવી. **બિલાડું કાઢવું** (કોથળામાંથી) = કંઈક અણધારી વાત કાઢવી કે જેથી રંગમાં ભંગ જેવું થાય]. **–ડો** પું૦ નરજાતિનું બિલાડું

**બિલોર** પું૦[અ. बिल्लूर] એક જાતનો પાસાદાર જાડો કાચ. **–રી** વિ૦ બિલોરનું બનેલું. **–રી કાચ** પું૦ બિલોર

**બિલ્લી** સ્ત્રી૦ [હિં.] બિલાડી

**બિલ્લું** ન૦ [સ. बिल् = ગાબડું પાડવું] એક ઈંટના ઓસારની ભીંત

**બિલ્લો** પું૦ મહોર – છાપવાળો ચાંદ (૨) ઉપાધિ; પદવી [લા.]

**બિલ્વપત્ર** ન૦ [સં.] જુઓ બીલીપત્ર

**બિવડા(–રા)વવું** (બિ') સ૦ક્રિ૦ 'બીવું'નું પ્રેરક

**બિશપ** પું૦ [ઇં.] એક ખ્રિસ્તી ધર્માધિકારી

**બિસ** ન૦ [સ.] કમળનો રેસો કે રેસાવાળો દાંડો

**બિસમાર** વિ૰[સં. વિસ્મૃ] વિસ્મૃત; વિસારી મૂકેલું
**બિસાત** સ્ત્રી૰[અ.] વિસાત; પૂંજી {વાની
**બિસ્કિટ(–સ્કુ)ટ** સ્ત્રી૰ [ઇં] નાસ્તાની એક
**બિસ્તરો, બિસ્ત્રો** પું૰[ફા. બિસ્તર] બિછાનું
**બિસ્મથ** ન૰[ઇં.] એક ધાતુ–તત્ત્વ[ર૰વિ૰]
**બિસ્મિલ્લા** શ૰પ્ર૰[અ.] અલ્લાના નામથી. [૰કરવું=બિસ્મિલ્લાનો મંત્ર બોલી શરૂ કરવું (૨) આરોગવું]
**બિહામણું** વિ૰[પ્રા. बीह (સં. भी)] ભયંકર
**બિહારી** વિ૰, જુઓ વિહારી (૨) બિહાર પ્રાંતનું (૩) સ્ત્રી૰ બિહારની બોલી
**બિહાવવું** સ૰ક્રિ૰ [પ્રા. बीह (સં. भी) ઉપરથી] + બિવડાવવું
**બિંદી** સ્ત્રી૰ [સં. बिंदु ઉપરથી] બીનકી; ચાંઈ (૨) અનુસ્વારનું ટપકું; બિંદુ
**બિંદુ** ન૰ [સં.] ટીપું; ટપકું (૨) મીંડું
**બિંબ** ન૰ [સં] જેનું પ્રતિબિંબ પડયું હોય તે (૨) સૂર્યચંદ્રનું મંડળ (૩) બિંબોડું (૪) છાયા; પ્રતિમા. –**આકાર** વિ૰ [+आकार] ગોળ (૨) પું૰ ગોળ આકાર. –**બિત** વિ૰ [સં.] જેનું બિંબ પડયું હોય તેવું. –**ઓ(–ઓ)ષ્ઠ** પું૰ [સં.] બિંબ–પાકા બિંબોડા જેવો સુંદર હોઠ
**બી** ન૰ [પ્રા. बीअ (સં. बीज)] બિયું; બીજ (૨) મૂળ; મૂળ કારણ [લા.]
**બીક** (બી') સ્ત્રી૰ ['બીવું' ઉપરથી] ભય. ૰ણ (–ણું) વિ૰ બી જાય તેવું; ડરપોક
**બીચ** અ૰ [દે. बिच] વચ્ચે
**બીચારું** વિ૰ [ફા.] જુઓ બિચારું
**બીજ** સ્ત્રી૰[પ્રા. बिइआ, बिइज्जा (સં. द्वितीया)] પડવા પછીની–બીજી તિથિ (૨) સુદ બીજનો ચંદ્ર
**બીજ** ન૰ [સં.] જુઓ બી (૨) મનુષ્ય-દેહનું બીજ–વીર્યનું બિંદુ (૩) ઓલાદ [લા.] (૪) વર્ણ; અક્ષર (૫) બીજમંત્ર (૬) સમીકરણનું બીજ–'રૂટ' [ગ.] (૭) નાટકના કે કથાના વસ્તુનું મૂળ. ૰ક ન૰ બિલ; ભરતિયું (૨) કબીરનો એક તત્ત્વગ્રંથ (૩) કોશ–કેન્દ્ર; 'ન્યુક્લિયસ' [પ. વિ ]. ૰કોશ(–ષ) પું૰[સં.] બીજનો અણુ (૨) બીજની કોથળી. ૰ગણિત ન૰ અક્ષરગણિત; 'ઍલ્જીબ્રા'. ૰પત્ર ન૰ બીજ ઉપરનું પાંદડું. ૰મંત્ર પું૰ [સં.] ગૂઢ મંત્ર, જેમાં કોઈ દેવને પ્રસન્ન કરવાની શક્તિ માનેલી હોય છે
**બીજવર** પું૰ બીજી વાર પરણનાર વર
**બીજું** વિ૰[પ્રા. बिइज्ज (સં. द्वितीय)] દ્વિતીય (૨) જુદી જાતનું (૩) અ૰ વળી, વધારામાં
**બીડ** ન૰ ઘાસની જમીન; ચરો
**બીડ** ન૰ કાચું ભરતનું લોઢું
**બીડવું** સ૰ક્રિ૰ [જુઓ બીડી] બંધ કરવું (૨) પરબીડિયામાં મૂકી તે બંધ કરવું
**બીડી** સ્ત્રી૰ [પ્રા. वीडी (સં. वीटी)] પાન-બીડી (૨) તમાકુની બીડી. –**ડું** ન૰ મોટી પાનબીડી. [બીડું ઉપાડવું, ઝડપવું=ભારે કામ કરવાનું માથે લેવું]. –**ડો** પું૰ કાગળો ચાલેલું મોટું પરબીડિયું
**બીધું** (બી') [સં. भीत, પ્રા. बीहिअ] 'બીવું'નું ભૂતકાળ; બીન્યું (૨) વિ૰ બીનેલું
**બીધેલ(–લું)** (બી') વિ૰[ બીધું' ઉપરથી] ડરેલું, બીનેલ
**બીન** ન૰; સ્ત્રી૰ [સં. वीणा] એક વાદ્ય; વીણા. ૰કાર પું૰ બીન વગાડનાર કરતાક
**બીનવું** (બી') અ૰ક્રિ૰ બીવું
**બીના** સ્ત્રી૰ બિના; હકીકત
**બીનેલ(–લું)** (બી') વિ૰ ડરેલું; બીધેલ
**બીબી** સ્ત્રી૰ [ફા.] મુસલમાનની સ્ત્રી (૨) ખાનદાન મુસલમાન સ્ત્રી
**બીબું** ન૰ [સં. बिंब] કોઈ આકૃતિ ઢાળવાનું ચોકઠું (૨) કોઈ આકૃતિ છાપવાનું કોતરેલું સાધન (૩) છાપવાનો સીસાનો અક્ષર; 'ટાઇપ' (૪) નમૂનો; પ્રતિકૃતિ [લા.]
**બીભત્સ** વિ૰ [સં] ચીતરી ચડે તેવું (૨) બિહામણું; ઘોર (૩) ભૂંડું; શરમભરેલું
**બીમાર** વિ૰[ફા] માંદું. –**રી** સ્ત્રી૰ માંદગી
**બીલ** ન૰ જુઓ 'બિલ' (ઇં.)
**બીલી** સ્ત્રી૰ [પ્રા. बिल्ल (સં. बिल्व)] એક

ઝાડ કે એના પાદડા ૦પત્ર ન૦ બીલીનુ પાન –હું ન૦ બીલીનુ ફળ
બીવુ (બી') અ૦ક્રિ૦ [પ્રા बाह (સ भा)] ડરવુ, બીનવુ (૨) ચોકવુ, ગભરાવુ
બુક સ્ત્રી૦[ઇ ]પુસ્તક ચોપડી ૦બાઇન્ડર પુ૦ [ઇ] ચોપડીઓ બાધવાન કામ કરનારો ૦બાઇન્ડિંગ ન૦[ઇ]ચોપડીઓ બાધવાનુ કામ ૦સેલર પુ૦[ઇ]ચોપડીઓ વેચનાર
બુકાડવુ અ૦ક્રિ૦ બૂકે બૂકે ખાવુ કે ફાકવુ
બુકાની સ્ત્રી૦ દાઢી અને ગાલ ઉપર આવી રહે તેમ માથે કપડુ બાધવુ તે
બુકાવવુ સ૦ક્રિ૦ 'બૂકવુ'નુ પ્રેરક
બુકિંગ ન૦ [ઇ] રેલવેમા ટિકિટ આપવી કે રવાના કરવાનો માલ લેવો તે
બુક્કો પુ૦ [हि बुक्का] ફાકો ફાકિયો
બુખાર પુ૦ [अ] તાવ, જ્વર [વૃદ્ધ
બુજરગ વિ૦[જુઓ બુઝુર્ગ] ઘરડુ, વયો
બુઝાકું ન૦ [हि बुझाण=ઢાકણ] પા ણીના માગલા ઉપર ઢાકવાનુ પાત્ર
બુઝાવવું સ૦ક્રિ૦ બૂઝવવુ, ઓલવવુ
બુઝાવું અ૦ક્રિ૦ ઓલાવુ
બુઝુર્ગ વિ૦ [फा] ઘરડુ, વયોવૃદ્ધ
બુટાદાર વિ૦[બુટો+दार] નકશી–ભાતવાળુ
બુટ્ટી સ્ત્રી૦ (કાનની) બુટ(૨)તેમા પહેરવાનુ ઘરેણુ
બુટ્ટી સ્ત્રી૦ નાનો બુટ્ટો–ભાત
બુટ્ટી સ્ત્રી૦ ચમત્કારિક ગુણવાળી વનસ્પતિ (૨) [લા] અકસીર ઉપાય (૩) મહા ચતુર અને પહોચેલ માણસ
બુટ્ટો પુ૦ ભરત કે વણાટમા ફૂલ જેવો આકાર (૨) મનનો તરગ [લા]
બુઠ્ઠ વિ૦ ધાર વગરનુ (૨) [લા] જાડી બુદ્ધિનુ (૩) લાગણી વગરનુ
બુડથલ વિ૦ બેવકૂફ, મૂર્ખ
બુડાડ(–વ)વું સ૦ક્રિ૦, બુડાવુ અ૦ક્રિ૦ 'બૂડવુ'નુ પ્રેરક અને ભાવે
બુઢાપો પુ૦ ['બુઢ્ઢ' ઉપરથી] ઘડપણ
બુઢ્ઢુ વિ૦[સ वृद्ध प्रा वुड्ढ] બૂઢુ, ઘરડુ
બુત ન૦ [फा] મૂર્તિ, પ્રતિમા ૦પરસ્ત વિ૦મૂર્તિપૂજક ૦પરસ્તી સ્ત્રી૦મૂર્તિપૂજા
બુતાનું ન૦ [अ वतानह] બુતાનો (૨) મેલી ફાટેલી પાઘડી [લા] –નો પુ૦ જીર્ણ ફાટેલી પાઘડીનો ટુકડો, બોતાનુ
બુદ્બુદ પુ૦ [સ बुद्बुद] પરપોટો
બુદ્ધ વિ૦ [સ] જ્ઞાતા, સમજુ (૨) જાગેલુ (૩) જ્ઞાન પામેલુ (૪) પુ૦ ગૌતમ બુદ્ધ બુદ્ધાવતાર
બુદ્ધ સ્ત્રી૦ બુદ્ધિ [પ.]
બુદ્ધિ સ્ત્રી૦ [સ] વસ્તુને જાણવાની ચિત્તની આકલન કે સમજશક્તિ, અક્કલ ચિત્તની એક વિભૂતિ (૨) સમજ, જ્ઞાન, વિવેક, ડહાપણ (૩) વિચાર ૦ગમ્ય,૦ગ્રાહ્ય વિ૦ [સ] બુદ્ધિથી સમજી શકાય તેવુ ૦જીવી વિ૦ [સ] બુદ્ધિ ઉપર ગુજારો કરનાર (શ્રમજીવીથી ઊલટુ) ૦પુર ગર, ૦પૂર્વક અ૦[સ]બુદ્ધિથી જાણીજોઈને ૦બળ(–ળિ) ન૦સમજશક્તિ (૨) એક રજની રમત ૦ભેદ પુ૦ [સ] બુદ્ધિનુ ડામાડોળપણુ ૦ભ્રમ પુ૦ [સ] બુદ્ધિ ભ્રમિત–વિપરીત થઈ જવી તે ૦ભ્રંશ પુ૦ [સ.] બુદ્ધિનો નાશ ૦મત્તા સ્ત્રી૦, ૦મત્ત્વ ન૦ [સ] બુદ્ધિમાન હોવાપણુ ૦માન વિ૦ બુદ્ધિશાળી, અક્કલમદ ૦શાળી વિ૦ [સ] બુદ્ધિવાળુ ૦હીન વિ૦ [સ] બુદ્ધિ વગરનુ
બુદ્બુદ પુ૦ [સ] પરપોટો
બુધ વિ૦ [સ] ડાહ્યુ, વિદ્વાન (૨) પુ૦ એ નામનો ગ્રહ (૩) બુધવાર (૪) વિદ્વાન, ડાહ્યો માણસ ૦વાર પુ૦ અઠવાડિયાનો ચોથો દિવસ
બુનિયાદ [फा] સ્ત્રી૦ પાયો, મૂળ –દી સ્ત્રી૦વિ૦ પાયાનુ, મૂળનુ –દી તાલીમ અ૦ જુઓ પાયાની કેળવણી
બુભુક્ષા સ્ત્રી૦ [સ] ભૂખ (૨) ભોગવવાની ઇચ્છા. –ક્ષિત વિ૦ [સ] ભૂખ્યુ –ક્ષુ વિ૦ [સ] ભૂખ્યુ (૨) ભોગની ઇચ્છાવાળુ
બુમરાણ ન૦ બૂમાબૂમ, ઘાટાઘાટ પોકાર
બુમાટ સ્ત્રી૦, ન૦ બૂમ પોકાર (૨) વાયકા, અફવા –ટો પુ૦બુમાટ

બુરખો પુ૦ [અ. बुर्कअ] ચહેરો ઢાંકવાનું જાળીવાળું કપડું (૨) આખું શરીર ઢંકાય તેવું પડદો કરવાનું સીવેલું વસ્ત્ર
બુરજ પુ૦ [અ. बुर्ज] કિલ્લાના મથાળા પર તોપ ગોઠવવા કાઢેલી અગાશી જેવી ગવડી (૨) પુસ્તો; હાયખી
બુરાવવું સ૦ ક્રિ૦, બુરાવું અ૦ ક્રિ૦ 'બુરવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
બુલડૉગ પુ૦ [ઇં.] એક જાતનો મોટો જબરો ગળાનો વિલાયતી કૂતરો
બુલબુલ ન૦ [ફા] એક પક્ષી
બુલંદ વિ૦ [ફા.] ભવ્ય (૨) ઊંચી યોગ્યતાવાળું (૩) મોટો; ઊંચો (અવાજ)
બુસડિયો પું૦ ['બૂસટ' ઉપરથી] હિયેર
બુંદ ન૦ [સ. विंदु] ટીપું
બુંદ પુ૦ એક બી, જેની કોફી બને છે. ૦દાણા પુ૦બ૦ વ૦ જુઓ બુંદ પું૦
બુંખાણ ન૦, બુંબારવ પુ૦ [દે. बुंबा] ઘોંઘાટ; શોરબકોર
બૂ સ્ત્રી૦ [ફા.] બો; ગંધ (૨) મુસલમાન સ્ત્રીના નામ પાછળ લગાડાય છે.(મરિયમબૂ)
બૂક(૦ડો) પુ૦ [ર. बुक्का] કોળિયો
બૂકવું સ૦ક્રિ૦ ફાકવું (૨) ગટગટ ખાવું
બૂકો પુ૦ બૂક, મોટો કોળિયો; ફાકો
બૂચ પુ૦ ડાટો
બૂચિયુ વિ૦ બૂચું
બૂચી સ્ત્રી૦ છોકરી (લાડમા)
બૂચું વિ૦ [જુઓ ચીબુ (સ. चिपिट)] બેઠેલા કે ટેરવા વિનાના નાકનું (૨) ઘરેણા વગરનું (કાન કે નાક) [ગ્રા.]
બૂચો પું૦ છોકરો (લાડમા)
બૂજ સ્ત્રી૦ [પ્રા. बुज्झ (સ बुध्) [illegible]] સમજ કે કદર. ૦વું સ૦ક્રિ૦ સમજવું, કદર કરવી
બૂઝવવું સ૦ક્રિ૦ [જુઓ [illegible]]
બૂટ પુ૦ [ઇં.] વિલાયતી જોડો.
બૂટ સ્ત્રી૦ બુટ્ટી [illegible]
[illegible] -ટિયું ન૦ [illegible]
બૂઠું વિ૦ જુઓ બુઠ્ઠું

બૂઢ પું૦ [પ્રા. बुड्ढ, बुड्ढ (સ. वृद्ध)=મોટું ઉપરથી] મોટો વાદરો
બૂઢિયું વિ૦ [જુઓ બુઢ્ઢું] ઘરડું
બૂઢિયો પુ૦ જુઓ બૂઢ
બૂઢું વિ૦ બૂઢિયું
બૂધ સ્ત્રી૦ [સ. बुद्धि] બુદ્ધિ; સમજ [પ]
બૂધું ન૦ જાડો ડગોરો
બૂધું ન૦ [સ. बुध्न, પ્રા. बुंध] તળિયું (વાસણને, આંચથી પડે છે તે કે તેની બેઠક) [(૨) [illegible]
બૂમ સ્ત્રી૦ [ર. [illegible]] ધારો; [illegible]
બૂમણું ન૦ [illegible]
બૂમાબૂમ સ્ત્રી૦ [illegible]
બૂરવું સ૦ક્રિ૦ [illegible]
બૂરાઈ(-શ) સ્ત્રી૦ [illegible] (૨) [illegible]
બૂરુ ન૦ [illegible]
બૂરું વિ૦ [illegible]
બૂસટ સ્ત્રી૦ [illegible]
[illegible]
બૂહો પુ૦ [illegible] [illegible] (૨) [illegible] [ગ્રા.]
બૃમિયો [illegible]
[illegible]
બૃહત [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
બૃહસ્પતિ પું૦ [સ.] દેવોના ગુરુ (૨) [illegible]
[illegible] વાર પુ૦ ગુરુવાર
બે (બે) વિ૦ [પ્રા. वि (સ. द्वि)] '૨' [illegible]
બે (બે) અ૦ [ફા] નિષેધ [illegible]
[illegible] ઉપસર્ગ. [illegible]
[illegible]; [illegible]
અવિવેક; [illegible]
[illegible] સ્ત્રી૦ [illegible]
વિ૦ [illegible]
નિમકહરામ [illegible]
[illegible]
બેઉ વિ૦ [illegible]

**બેકદર** (બે) વિ૦ [ફા.] કદર વિનાનું
**બેકસૂર** (બે) વિ૦ કસૂર-વાંક વિનાનું
**બેકાર** (બે) વિ૦ નવરુ (૨) નકામું. **-રી** સ્ત્રી૦ કામધધાનો અભાવ
**બેકી** સ્ત્રી૦ ['બે' વિ૦ ઉપરથી] બેની જોડી (૨) બેથી ભાગી શકાય એવી સંખ્યા (૩) આગળીની સંજ્ઞાથી (બતાવાતી) ટટ્ટીની હાજત
**બેખબર** (બે) વિ૦ અજાણ્યુ
**બૅગ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] થેલી (૨) દૂ કઘાટની પેટી (પ્રાયઃ ચામડાની)
**બેગમ** સ્ત્રી૦ [તુર્કી] મોટા દરજ્જાની મુસલમાન સ્ત્રી [વિનાનુ
**બેગરજ(-જાઉ,-જુ)** (બે) વિ૦[ફા.]ગરજ
**બેગાના** વિ૦ [ફા.] ત્રાહિત [મજૂર
**બેગાર** પું૦;સ્ત્રી૦[હિ.]વેઠ **-રી** વેઠિયો(૨)
**બેગુના(હ)** (બે) વિ૦ [ફા] નિર્દોષ
**બેચેન** (બેચે) વિ૦[ફા. બે + ચેન]અસ્વસ્થ; અજંપાવાળુ. **-ની** સ્ત્રી૦ બેચેનપણુ
**બેજાર** (બે) વિ૦[ફા.] અકળાયેલુ; કંટાળેલું
**બેજીવવાળી, બેજીવસોતી** (બેં;સો) વિ૦ સ્ત્રી૦[બે+જીવ+સોતી(સહિત)]ગર્ભવંતી
**બેટ** પુ૦ [ફા વ્યટ્ટ] ચારે બાજુએ પાણીથી વીંટળાયેલી જમીન; દ્વીપ
**બૅટરી** સ્ત્રી૦ [ઇં.] જુઓ ટોર્ચ (૨) વીજળી રાખવાનું એક સાધન (જેમ કે મોટરની, રેડિયોની)
**બેટી** સ્ત્રી૦ [દે. બિટ્ટી] દીકરી. **૦જી** સ્ત્રી૦ ગોસાંઈજીની પુત્રી. **૦વહેવાર** પું૦ કન્યા આપવા-લેવાનો સંબધ. **-ટો** પું૦[દે. બિટ્ટ] દીકરો. **-ટમજી** પુ૦ બેટો (વ્યંગમાં)
**બેઠક** (બે) સ્ત્રી૦ [અપ. બટ્ટ, દ. વિટ્ટ (સ. ઉપવિષ્ટ) = બેઠેલું] બેસવું તે (૨) બેસવાની જગા; આસન (૩) બેસવા ઊઠવાનો ઓરડો (૪) ઘણા જણનું એકઠા થઈ બેસવું તે (૫)બેસણી (૬) એક કસરત (૭) વ્યવસ્થિત સભા કે મડળનું અધિવેશન ભરાવું તે; 'સેશન'
**બેઠાખાઉ** (બે) વિ૦ [બેઠું+ખાવું] શ્રમ કર્યા વિના ખાનારું; નિરુદ્યમી; આળસુ
**બેઠાગરું, બેઠાડુ** (બે) વિ૦ [બેઠું ઉપરથી] ઘણુ બેસી રહેનાર; બેઠાબેઠ થઈ ગયેલું
**બેઠાબેઠ**(બે) સ્ત્રી૦['બેઠુ' ઉપરથી]રોજગાર વિના બેસી રહેવુ તે (૨) નફાખોટ વગરનું હોવું તે (૩) અ૦ બેઠેલું ને બેઠેલું હોય તેમ. **-ઠી** સ્ત્રી૦ જુઓ બેઠાબેઠ
**બેઠી** (બે) સ્ત્રી૦ ['બેઠુ' ઉપરથી] બેઠી મશ્કરી કે મજાક. **-ઠું** 'બેસવું'નું ભૂતકાળ(૨)વિ૦ બેઠેલુ (૩) નીચું (ઘાટમાં) (૪) ધાંધલિયા દેખાવ વિના શાંતિથી - સ્થિર ગતિથી કે ઠંડે પેટે થતું ઉદા૦ બેઠુ કામ;બેઠો બળવો[લા.] **-ઠો પગાર** પું૦ કામ કર્યા વગર મળતો પગાર
**બેડ** સ્ત્રી૦ બેજ; ચૂનાનો ઉપરનો છૂટો ભાગ
**બેડલી** સ્ત્રી૦ [દે. વેડ, વેડા] હોડી; નાનો બેડો
**બેડરી(-સી)**સ્ત્રી૦[જુઓ બડારા]દુંપદ;ગર્ત
**બેડિયું** ન૦['વેડવું' ઉપરથી]આંબેથી કેરીઓ અંધર વેડવાની જાળીદાર ઝોળી
**બેડિયું** ['બે' ઉપરથી] બે બળદનું ગાડું (૨) (બેડિયામાં માય એટલું)અડ્ડીસ મણનુંમાપ
**બેડી** સ્ત્રી૦[સં. વેષ્ટન]જંજીર;કેદીને બાંધવાની સાંકળ(૨)બંધન; જંજાળ; પ્રતિબંધ[લા.] (૩)પગનું રૂપાનું ઘરેણું (૪) બે આંગળીએ પહેરવાની જોડેલી વીંટી
**બેડું** (બે') ન૦ ઘડો ને દેગડો; ઉતરડ
**બેડો** પું૦ [દે વેડ, વેડા] વહાણ
**બેડોળ** (બે) વિ૦ [બે (ફા.) + ડોળ] કદરૂપું
**બેઢંગ(-ગું)** (બે) વિ૦ [બે(ફા.)+ઢંગ] ઢંગવગરનું; કઢંગુ [મનસૂબો
**બેત** (બે) પુ૦ વેત; યુક્તિ; તજવીજ (૨)
**બેત** (બે) પુ૦ [સ. વેતસ] નેતર
**બેત** સ્ત્રી૦ [અ.] બે ટૂંકની ફારસી કવિતા
**બેતકસીર** (બે) વિ૦ [ફા.] નિર્દોષ
**બેતમા** (બે) વિ૦ [ફા.] બેદરકાર
**બેતરફી** (બે) વિ૦ બે તરફનું
**બેતાલ(-લુ)** (બે) વિ૦ તાલ વગરનુ
**બેતાળાં** (બે') ન૦બ૦વ૦ બેતાળીસ વર્ષની ઉમ્મરે આંખે આવતી ઝાંખ કે ત્યારે

પ્રેરાતાં 'ચરમાં. **-ળીસ** વિ૦ [સં. દ્વિચત્વારિંશત્] '૪૨'. **-ળું** ન૦ બેતાળીસ શેરના મણનું (તોલ)
**બેદરકાર** (બે) વિ૦ [ફા.] કાળજી વગરનું. **-રી** સ્ત્રી૦ બેદરકારપણું
**બેદર્દ** (બે) વિ૦ [ફા.] લાગણી વિનાનું; નિષ્ઠુર. **-ર્દી** સ્ત્રી૦
**બેદિલ** (બે) વિ૦ [ફા.] મન ઊઠી ગયું હોય તેવું; નાખુશ **-લી** સ્ત્રી૦ નાખુશી (૨) અણબનાવ
**બેદું** (બે) ન૦ [અ. બૈન્દ્] ઈંડું
**બેધડક** (બે) અ૦ [બે (ફા.) + ધડક] ડર વગર; હિંમતભેર
**બેધારું** (બે) વિ૦ બે ધારવાળું (૨) ગોળ ગોળ, દ્વિઅર્થી. [બેધારી તરવાર રૂ૦પ્ર૦ સામાને તેમ જ વાપરનારને બંનેને નુકસાન કરનારી વસ્તુ]
**બેધ્યાન** (બે) વિ૦ ધ્યાન વગરનું; વ્યગ્ર
**બેનમૂન** (બે) વિ૦ [ફા.] અજોડ; સર્વોત્તમ
**બૅન્ક** સ્ત્રી૦ જુઓ બૅંક
**બૅન્ડ** વિ૦ [ઇં.] સમૂહમાં અનેક વડે વગાડાતું. ઉદા૦ બૅન્ડ વાજાં મંગાવ્યાં છે (૨) ન૦ વાજાંવાળાનો સમૂહ
**બૅન્ઝીન** ન૦ [ઇં.] લોબાનનું તેલ
**બેપગું** (બે) વિ૦ બે પગવાળું
**બેપરવા** (બે) વિ૦ [ફા] કોઈની પરવા ન રાખે તેવું; સ્વતંત્ર. ૦ઈ સ્ત્રી૦ પરવા ન રાખવી તે
**બેફાટ(-ગ,-ટ)** (બે) વિ૦['ફાટવું' ઉપરથી] ખુલ્લું; અમર્યાદ (૨) અ૦ ઉઘાડે છોગે (૩) પુરપાટ
**બેફામ** (બે) વિ૦ [ફા. બેફહ્મ] ધ્યાન-લક્ષ વિનાનું (૨) ગાફેલ
**બેફિકર** (બે) વિ૦ [ફા.] ફિકર વગરનું. **-રાઈ** સ્ત્રી૦ બેફિકરાપણું **-રુ** વિ૦ બેફિકર
**બેબાકળું** (બે) વિ૦ [સં. વ્યાકુલ ઉપરથી] બાવરું; ગાભરું
**બેબી** સ્ત્રી૦ [ઇં.] નાની બાળકી (૨) નાની બાળકી માટે લાડનું નામ
**બેભત્તું(-ત્થુ)** (બે) વિ૦ [બે + ભાત] બે જાતનું (૨) સેળભેળવાળું
**બેભાન** (બે) વિ૦ [બે (ફા.) + ભાન] બેશુદ્ધ
**બેરખ** [ફા. બૈરક] નગારું, વાવટો અને ડંકાવાળી ટુકડી [ઘરેણું
**બેરખી** (બે) સ્ત્રી૦ સ્ત્રીઓનું કાંડાનું એક
**બેરખો** (બે) પું૦ રુદ્રાક્ષના મણકાની માળા
**બેરજો** પું૦ પર્વતમાં થતા એક ઝાડનો ગુંદર
**બેરિયમ** ન૦ [ઇં.] એક ધાતુ-તત્ત્વ [ર. વિ.]
**બૅરિસ્ટર** પું૦ [ઇં.] બારિસ્ટર. **-રી** સ્ત્રી૦ બારિસ્ટરી
**બેરીજ** સ્ત્રી૦ સરવાળો; સરવાળાની રકમ
**બેરોજગાર** (બે) વિ૦ [ફા.] રોજગાર વગરનું
**બૅરોનેટ** પું૦ [ઇં.] 'સર'નો વંશપરંપરાગત ઇલકાબ ધરાવનાર
**બૅરોમીટર** ન૦ [ઇં.] વાતાવરણના દબાણનું માપ દેખાડનાર યંત્ર
**બેલ** (બે) પું૦ [દે. બઇલ્લ] બળદ. ૦ગાડી સ્ત્રી૦ બળદગાડી
**બેલગામ** (બે) વિ૦ [ફા.] નિરંકુશ
**બેલડી** સ્ત્રી૦ બે જણની જોડી
**બેલતેલ** ન૦ [બેલ (ઇં. બૉલ્ડ) + તેલ] વાકડાં ઉપર લગાડવાનું એક તેલ
**બેલાશક** (બે) અ૦ [અ. બિલાશક] સંકોચ રાખ્યા વિના [નાર સિપાઈ
**બેલિફ** પું૦ [ઇં.] અદાલતના હુકમ બજાવ-
**બેલી** પું૦ ધણી, મુરબ્બી, સહાયતા કરનાર
**બેવકર** (બે) વિ૦ ભાર-બોજ વિનાનું
**બેવકૂફ** વિ૦[ફા.] મૂર્ખ. **-ફી** સ્ત્રી૦ મૂર્ખાઈ
**બેવક્કર** (બે) વિ૦ બેવકર [૦પણું ન૦
**બેવચની** (બે) વિ૦ બોલીને ફરી જનાર.
**બેવડ** વિ૦ [બે+પડ] બેવડેલું હોય તેવું (૨) સ્ત્રી૦ બેવડું પડ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ બેવડું કરવું. **-ડાવું** અ૦ક્રિ૦ બેવડું કે બમણું થવું. **-ડિયું** વિ૦ બે પડવાળું (૨) બેવડા બાંધાનું. **-ડું** વિ૦ બે પડવાળું (૨) બમણું
**બેવફા** (બે) વિ૦ [ફા.] નિમકહરામ; બેઈમાન. ૦ઈ સ્ત્રી૦ બેવફાપણું
**બેશક** (બે) અ૦ [ફા.] શક વગર

**બેશરમ** (બે) વિ૰ [ફા. વેશર્મ] નિર્લજ્જ. -મી સ્ત્રી૰નિર્લજ્જતા [-દ્ધિ સ્ત્રી૰મૂર્છા
**બેશુદ્ધ** (બે) વિ૰ [બે(ફા.)+શુદ્ધ]બેભાન.
**બેશુમાર** (બે) વિ૰ [ફા] સુમાર વગરનું; બેહદ [મૈત્રી;સંબંધ [લા.]
**બેસઊઠ** (બે) સ્ત્રી૰ બેસવુંઊઠવું તે (૨)
**બેસણી** (બે) સ્ત્રી૰ જેના ઉપર વસ્તુ ચપટ બેસીને સ્થિર રહે છે તે ભાગ (૨) બેઠક
**બેસણું** (બે) ન૰['બેસવુ' ઉપરથી]બેસણી; બેઠક (૨) બેસવાની રીત (૩) ઉઠમણું
**બેસતમ** (બે) વિ૰ [ફા. વેશતમ] પુષ્કળ
**બેસતી** (બે) સ્ત્રી૰ ['બેસવુ' ઉપરથી] ગાઢ મૈત્રી. -તું વિ૰ 'બેસવું'નુ વ. કૃ. (૨) ગોઠતુ આવતું (૩) નવું શરૂ થતું (૪) બરોબર હોય એવું; માફકસરનુ
**બેસવું** (બે) અ૰ક્રિ૰ [અપ. વઇસ, વઇસ; પ્રા. વેસ] આસન માંડવું (ઊભા હોય કે સુતા હોય તેમાંથી) (૨) નીચે આવવું; ઊતરવું (ભાવ; કચરો) (૩) બંધબેસતુ આવવું (ડગલો) (૪) શરૂ થવું (ઋતુ; વર્ષ) (૫) (ફળફૂલનું) આવવુ (૬) કિંમત લાગવી; મૂલ પડવું(૭) લાગવું, ચોંટવું; (પાસ; દાવ) (૮) પેસી જવું; વાગવું; લાગવું. ઉદા૰ હાથમાં ચપ્પુ બેઠો (૯) સ્થાપિત થવું; ભરી થવું. ઉદા૰ જપતી બેઠી; દશા બેઠી (૧૦) અર્થ સમજાવો; રીત પ્રમાણે ગોઠવાવું (હિસાબ; કોયડો) (૧૧) વળવું; સ્થિર થવુ. ઉદા૰ ચીતરવામાં તેનો હાથ બેઠો છે (૧૨)કામકાજ વિના પડી રહેવું ઉદા૰ ભાઈ શું કરે છે? – બેઠા છે (૧૩) ભડું- ખોખરું થવું ઉદા૰ ગળું બેસી ગયું (૧૪) રાઢ લેવી, ખોરી થવું. ઉદા૰ બેસીને હું તો થાકયો (૧૫) કસ કે તીક્ષ્ણતા દૂર થવી (કપડું; ધાર) (૧૬)આધાર વિનાનું –તેજ વિનાનું થઈ જવું; ભાગી પડવું. ઉદા૰ ઘર બેઠું=પતિ, પત્ની, કે છોકરાં વિનાનું, ટેકા કે માલ વિનાનું થયું. (૧૭) વ્યાપવું; જામવું. ઉદા૰ કરપ બેસવો (૧૮) બીજા ક્રિયાપદ સાથે આવતાં તે ક્રિયા શરૂ કરવી, વળગવું-મંડવું એવો અર્થ બતાવે છે. ઉદા૰ રડવા – ખાવા બેઠો. અથવા અચાનક કે ભૂલથી તે કરી નાખવું એવો અર્થ બતાવે છે. ઉદા૰ લખી બેઠો; બોલી બેઠો. [બેસી જવું =દેવાળું કાઢવું; પડી ભાગવું. બેસી પડવું = ધંધામાંથી કે માથે લીધેલ કામમાંથી (થાકીને) અધવચ ખસી જવું]
**બેસાડવું** (બે) સ૰ક્રિ૰ ('બેસવું'નું પ્રેરક) બેસે તેમ કરવું (૨) બેસતુ આવે તેમ કરવુ; જડવું. ઉદા૰ નગ વીંટીમાં બેસાડવું (૩) પૂરી દેવું. ઉદા૰ જેલમાં બેસાડી દીધો (૪) નાંખવું; ઠરાવવું. ઉદા૰ લાગો બેસાડયો (૫) વ્યાપી-જામી જાય તેમ કરવું. ઉદા૰ કરપ બેસાડયો
**બેસામણુ** (બે) ન૰ રોગને લીધે ઢોરથી ઊભું ન થવાનું, બેહદ બેસવું તે
**બેસારવું** (બે) સ૰ ક્રિ૰ જુઓ બેસાડવું
**બેસુમાર** (બે) વિ૰ જુઓ બેશુમાર
**બેસૂરું** (બે) વિ૰ [બે (જુદા જુદા)+સૂર અથવા બે (ફા.)+સૂર] ખોટા કે ખરાબ સૂરનું; બસૂરું [મા બગડેલા સ્વાદનું
**બેસ્વાદ** (બે) વિ૰ સ્વાદ વગરનું કે ખરાબ
**બેહક** (બે) અ૰ ફરી ન ઉઠાય તેમ (બેસવું, ઢોરનું)
**બેહક(-ક્ક)** (બે) વિ૰ [ફા.] હક વગરનું (૨) અ૰ હક વગર; અકારણ
**બેહદ** (બે) વિ૰ [ફા.] હદ વગરનું
**બેહાલ** (બે) વિ૰ [ફા.] ભૂંડી હાલતમાં આવી પડેલું(૨) પુંઅ૰વ૰ દુર્દશા –લી સ્ત્રી૰ દુર્દશા [નકામું; અઘટિત
**બેહૂદી** (બે)સ્ત્રી૰બેહૂદાપણુ –દુ વિ૰[ફા.]
**બેહેસ્ત** (બ) ન૰ [ફા. [વિહિશ્ત] સ્વર્ગ. ભનશીન વિ૰ સ્વર્ગવાસી [–શી સ્ત્રી૰
**બેહોશ** (બે) વિ૰ [ફા.] બેભાન; બેશુદ્ધ.
**બેળ** સ્ત્રી૰ જુઓ બેડ [પરાણે
**બેળેબેળે** (બે; બે) અ૰ મહા મુશ્કેલીએ;
**બેં** (બૅં૰) અ૰ [રવ૰] (બકરાંઘેટાંનો)
**બૅંક** સ્ત્રી૰ [ઇં.] બૅન્ક; શરાફી કામ કરતી

પેઢી કે મંડળ.૦ર પું૦[ઇં.]ઍકનું કામકાજ કરનારો કે સંભાળનારો માણસ; શરાફ (૨)એક અટક. -કિંગ ન૦ [ઇં.] ઍન્કનું કામકાજ; શરાફી [મિજલસની]
ઍંગી સ્ત્રી૦ સીવેલી નાની પેટલી (ટપાલમાં
ઍૅજિક વિ૦ [સં.] બીજ સંબંધી (૨) મૂળભૂત (૩) 'ઍલ્જિબ્રેકલ' [ગ.] (૪) ન૦ મૂળ કારણ
ઍૅયર સ્ત્રી૦ જુઓ ઍરી [ઍરીની સલાહ
ઍરકબુદ્ધિ સ્ત્રી૦ ઍરાના જેવી બુદ્ધિ (૨)
ઍરકશાસ્ત્ર ન૦ ઍરામાં ચાલતા કે તેઓ સમજે કે રસ લે એવા રીતરિવાજ ને ધારાધોરણ
ઍરી સ્ત્રી૦ [દે. ગાઇયા] સ્ત્રી૦(૨)પત્ની; વહુ. -રું ન૦ ઍરી [અભિમાન [લા.]
બો સ્ત્રી૦ [ફા.] બૂ; ગંધ; વાસ (૨)
બો સ્ત્રી૦[ઇં.]ચીડો ઇ૦ બાંધવામાં વપરાતી એક જાતની દોરી; 'ટ્વાઇન'
ઑઇલર ન૦ [ઇં.] જેમાં પાણીની વરાળ થાય છે તે (એંજિનનો) ભાગ
બોકડી સ્ત્રી૦[દે.] બકરી. -ડું ન૦ બકરું. -ડો પું૦ બકરો.
બોકી સ્ત્રી૦ બચ્ચી
બોખ સ્ત્રી૦ ['બખુ', 'બખોલ' ઉપરથી] ભગદાળું;મોટો ખાડો(૨)પાણી કાઢવાની ચામડાની ડોલ. ઉદા૦ ઊંડો કૂવો ને ફાટી બોખ (બખો). ૦લું વિ૦ દાંત પડી ગયા હોય તેવું. -ખું વિ૦ બોખલું
બોગદું ન૦ [પોર્તુ આગોગદા]ભગદાળું (૨) બોચરું; 'ટનલ' (રેલવેનું)
બોઘરણું ન૦ પહોળા મોની વટલોઈ
બોઘલું, બોઘું વિ૦ બોલિયું; મૂર્ખ
બોચલો પું૦ ['બોચી' ઉપરથી] વાળની કિનારીવાળી બાળકોની ટોપી(૩)અંબોડો
બોચિયું ન૦ વાંસની હલકી ટોપલી
બોચી સ્ત્રી૦ ગરદન
બોજ પું૦[દે. वोज्झ(સં.वह)]ભાર(૨)મોભો. -જો પું૦ ભાર (૨) જવાબદારી; જોખમ
બોટ સ્ત્રી૦ [ઇં.] હોડી; મછવો (૨) સ્ટીમર

બોટ ન૦ જુઓ અબોટ
બોટણી સ્ત્રી૦[દે. बोंटा] સ્તનની ડીંટડી(૨) ડીંટડીના આકારની ચૂસણી
બોટવું સ૦ક્રિ૦ [દે. बोट्ट] ખાઈને કે પીને કે સ્પર્શ વગેરેથી એઠું કરવું. અભડાવવું (૨) પહેલેથી રોકી લઈ કબજે કરવો
બોટિયું ન૦ જુઓ અબોટિયું; મુગટો
બોડ (બૉ) સ્ત્રી૦ [પ્રા. वुड(સં.पुट)] બખોલ; ગુફા (પશુની) [-ડું વિ૦ જુઓ બોડું
બોડકી સ્ત્રી૦ બોડી, વિધવા (તુચ્છકારમાં).
બોડવું સ૦ક્રિ૦ [દે.बोडिय=બોડેલ] મૂંડવું
બોડિયું વિ૦ જુઓ બોડું. ૦તકોડિયું વિ૦ સાવ બોડું
બોડી સ્ત્રી૦ [જુઓ 'બોડું'] જુઓ બોડકી. -ડું વિ૦ [દે. बोड्ड] માથે વાળ વિનાનું (૨) ઉઘાડું; ખુલ્લું, સાફ (માથું, ખેતર, મથાળા વગરનો અક્ષર, લૂંટી લીધેલો માણસ વગેરે) [લા.]
બોણી (બૉ) સ્ત્રી૦ [પ્રા. वोहण (સં. वोधन) ઉપરથી] પહેલો વકરો(૨)બેસતા વર્ષની બક્ષિસ (૩) ઠપકો; ગાળ [લા.]
બોત (બૉ) પું૦ [ફા. बुत=જડ મૂર્તિ] બાઘો; મૂર્ખ [(૨) કલંક; આળ
બોતાન(-નુ) ન૦પાઘડીની અંદરનો ગાભો
બોતે(-ત્તે)ર (બૉ) વિ૦ [પ્રા. बाहत्तरि, बावत्तरि (સં. द्वासप्तति)] '૭૨'
બોથડ વિ૦ જડ; ઠોઠ (૨) સુસ્ત
બોથું ન૦ પાનડું (તિરસ્કારમાં)
બોદલું વિ૦ જુઓ બોદું
બોદાવું અ૦ક્રિ૦ [જુઓ બોદું] પાણી પીને તર થવું(૨)પાણીથી કોવાઈ બગડી જવું
બોદું વિ૦ [સં. वोदक] બોદાઈ ગયેલુ (૨) ખોખરું (૩)ઢીલું, કાચું (૪) ન૦ તડવાળું કે બરાબર નહિ પકવેલું માટીનું વાસણ
બોધ પું૦ [સં.] ઉપદેશ(૨)જ્ઞાન. ૦ક વિ૦ [સં] બોધ આપનારું ૦દાયક, ૦દાયી વિ૦ બોધ આપનારું; જેમાંથી બોધ મળે એવું. ૦પત્ર ન૦ માહિતી આપનારી ચોપડી;'પ્રૉસ્પેક્ટસ'. ૦પાઠ પું૦ પદાર્થ-

પાઠ (૨) નમૂના તરીકેનો પાઠ (૩) શિખામણ; ધડો. ૦વચન ન૦ શિખામણનું વચન. -ધાત્મક વિ૰ બોધના લક્ષણ વાળું; 'ડિડેક્ટિક'

**બોધિ** સ્ત્રી૦ [સં] સંપૂર્ણ જ્ઞાન (બૌદ્ધ)

**બોધિત** વિ૦ [સં] બોધ પામેલું

**બોધિવૃક્ષ** ન૦ [સં.] ગયામાં આવેલું પીપળાનું ઝાડ, જેની જગાએ પૂર્વે બુદ્ધદેવને જ્ઞાન થયું હતું

**બોધિસત્ત્વ** પું૦ [સં.] જે પૂર્ણ જ્ઞાન મેળવવાના માર્ગ ઉપર છે અને થોડા જન્મમાં એ સ્થાને પહોંચનાર છે એવો (બૌદ્ધ) સાધક

**બોબડી** સ્ત્રી૦ ['બોબડું' પરથી] બોલતી, જીભ

**બોબડું** વિ૦ [રવ૦] તોતડું

**બૉબિન** ન૦ [ઇં.] સાળમાં વપરાતી વાણાના તારની ભૂંગળી

**બૉમ્બ**, ૦ગોળો, ૦ર [ઇં.] જુઓ 'બૉબ'માં

**બૉયકૉટ** પું૦ [ઇં.] બહિષ્કાર

**બોયું** (બૉ') ન૦ જેમાંથી ભીંડી થાય છે તે છોડનો (ભીંડી ઉતારી લીધેલો) સાંઠો

**બોયું** ન૦ [ઇં. બૉય] પાણીમાંના ખરાબાની ચેતવણી આપવા માટે દરિયામાં તરતો રાખેલો લોઢાનો ગોળો

**બોર** ન૦ [પ્રા. (સં. બદર)] બોરડીનું ફળ. ૦કૂટો પું૦ [+કૂટવું] કચ્ચરઘાણ; પાયમાલી. ૦ડી સ્ત્રી૦ [પ્રા. बोरी, बदरी] બોરનું ઝાડ. ૦માળા સ્ત્રી૦ બોર જેવા મણકાની માળા -એક ઘરેણું

**બોરસલ્લી**(-ળી) સ્ત્રી૦ [પ્રા बउलसिरी (સં. बकुलश्री)] એક ફૂલઝાડ [એક ઘરેણું

**બોરિયું** ન૦ ['બોર' ઉપરથી] બટન (૨)

**બોરી** સ્ત્રી૦ [ફા. बूरिया] ગાસડી. ગૂણ

**બોરીક** પું૦ [ઇં.] ટંકણખાર-તેનું દ્રાવણ [૨. વિ]

**બોરો** પું૦ [જુઓ બોરી] ધાબળો; બનૂસ

**બોર્ડ** ન૦ [ઇં.] પાટિયું (૨) મંડળ. ઉદા૦ સ્કૂલ બોર્ડ, લોકલ બોર્ડ

**બોર્ડિંગ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] છાત્રાલય

**બોલ** પું૦ [ઇં.] દડો

**બોલ** પું૦ ['બોલવું' ઉપરથી] શબ્દ; વચન (૨) કડી, ટૂક (૩) મહેણું [લા.]. ૦કણું, ૦કું વિ૦ વાચાળ, વાતોડિયું (૨) લટકણું ૦ચાલ સ્ત્રી૦ બોલવું ચાલવું તે; વાતચીતનો વહેવાર; મેળાપ (૨) તકરાર (૩) સાટું; કરાર. ૦છા સ્ત્રી૦ બોલવાની ઢબ. ૦તી સ્ત્રી૦ જીભ. ૦પટ ન૦ બોલતું ચિત્રપટ-સિનેમા. ૦બંધ પું૦ કરાર. ૦બાલા સ્ત્રી૦ ચલણ કે ચડતી કળા હોવી તે; સ્નેહ

**બૉલબૅટ** ન૦બ૦વ૦ [ઇં] ક્રિકેટની રમત

**બૉલબૅરિંગ** ન૦ [ઇં.] છરાને આધારે પૈડું સહેલાઈથી ફરે તે માટેની યોજના (જેમ કે, સાઇકલમાં)

**બોલવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. बुल्ल बोल्ल] વાચા કાઢવી; ઓચરવું (૨) કહેવું; વાત કરવી (૩) વદવું; ગુસ્સો કે અણગમો બતાવવા કહેવું [લા.] [તકરાર

**બોલંબોલા** સ્ત્રી૦ સામસામે બોલવું તે;

**બોલાચાલી** સ્ત્રી૦ તકરાર (૨) બોલવા ચાલવાનો સંબંધ-દોસ્તી

**બોલાબોલ** સ્ત્રી૦ બોલંબોલા

**બોલી** સ્ત્રી૦ ભાષા કે ગૌણ ભાષા જે બોલવામાં જ ચાલતી હોય (૨) મહેણું (૩) કબૂલાત. ૦ચાલી સ્ત્રી૦ બોલવા ચાલવાની રીતભાત

**બોલ્ટ** પું૦ [ઇં.] એક બાજુ ચાકી ચડાવવાનો માથાદાર ખીલો

**બૉલ્શેવિક** વિ૦ [ઇં.] રશિયાના એ નામના એક સામ્યવાદી મંડળનું. -ઝમ ન૦ તે મંડળની ફિલસૂફી

**બોવું** સ૦ક્રિ૦ [સં वप्] વાવવું (૨) ગુમાવવું

**બોસો** પું૦ [ફા] બચ્ચી

**બોળ** પું૦ [સં. बोल] એક જાતનો ગુંદર

**બોળકેરી** પું૦ [બોળવું + કેરી] મીઠામાં આથેલી આખી કેરી-એક અથાણું

**બોળવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. બુડ્, પ્રા. बोळ] પ્રવાહીમાં ડુબાવવું (૨) ગુમાવવું; વણસાડવું [લા.]

**બોળાવાડો** પું૦ ભાઇતા; વટાળ; અડાઅડ

-બોળુ વિ० [બોળવું ઉપરથી] બોળનાર (સમાસને અંતે) ઉદા० ઘરબોળુ
બૉમ્બ(०ગોળો) પુ० [इं] દારૂગોળાનુ એક હિંસક અસ્ત્ર ०મારો પુ० બૉમ્બથી મારો ચલાવવો તે ०ર ન० [इं] બૉમ્બ નાખવા વપરાતુ હવાઈ વિમાન
બૌદ્ધ વિ० [સ] બુદ્ધને લગતુ (૨) બુદ્ધનુ અનુયાયી ०ધર્મ, ०માર્ગ વિ० (૨) પુ०બૌદ્ધમાર્ગનુ કે તેનુ અનુયાયી -દ્ધિક વિ०બુદ્ધિને લગતુ. ઉદા० બૌદ્ધિક શિક્ષણ
બ્યાન ન० [જુઓ બયાન] વર્ણન
બ્યાશી(-સી) વિ० [પ્રા बासी (સ द्वयशीति)] ૮૨
બ્યૂગલ ન० [इं] એક વિલાયતી રણવાદ્ય
બ્રશ ન०[इं] વાળ, તતુ કે વાળાની, કશાને ઘસીને સાફ કરવા માટેની એક બનાવટ
બ્રહ્મ ન० [સ] સચ્ચિદાનદસ્વરૂપ જગતનુ મૂળતત્ત્વ (૨) વેદ (૩) પરમાત્મા (૪)પુ० બ્રહ્મા (૫) બ્રાહ્મણ ०કુમાર પુ०નારદ ०ક્ષત્રિય પુ०એ નામની નાતનો માણસ ०ગાંઠ સ્ત્રી० જનોઈમા વળાતી ગાઠ ०ચર્ય ન० [સ] બ્રહ્મના સાક્ષાત્કારની સાધના(૨)ઇંદ્રિયનો નિગ્રહ ०ચર્યાશ્રમ પુ० ચારમાંનો પ્રથમ આશ્રમ-જેમા બ્રહ્મચર્ય સેવીને માણસ વિદ્યાભ્યાસ કરે છે ०ચારિણી સ્ત્રી०[સ] બ્રહ્મચર્ય પાળનાર સ્ત્રી ०ચારી પુ०[સ] બ્રહ્મચર્ય પાળનાર માણસ(૨)વિદ્યાર્થી ०જિજ્ઞાસા સ્ત્રી० [સ] બ્રહ્મજ્ઞાનની ઇચ્છા ઉત્કઠા (૨) બ્રહ્મવિષયક વિચારણા, તે કરતુ શાસ્ત્ર ०જ્ઞ વિ० [સ] બ્રહ્મને જાણનારુ ०જ્ઞાન ન० [સ] બ્રહ્મનુ જ્ઞાન ०જ્ઞાની [સ] વિ० ०ણ્ય વિ०[સ] બ્રહ્મ સબધી (૨) બ્રાહ્મણો પર આસ્થા રાખનારુ ०તેજ ન० [સ] બ્રહ્મચર્ય કે બ્રહ્મજ્ઞાનનુ તેજ ०દેવ પુ० બ્રહ્મા (૨) પૂજ્ય બ્રાહ્મણ ०નિર્વાણ ન० [સ] મોક્ષપદ ०નિષ્ઠ વિ० [સ] બ્રહ્મના ધ્યાનમા લીન બ્રહ્મજ્ઞ ०બંધુ પુ० [સ] નામનોજ બ્રાહ્મણ ०ભટ્ટ વિ०(૨)પુ० એ નામની જાતિનુ ०ભોજન ન० બ્રાહ્મણને જમાડવા તે ०યજ્ઞ પુ० [સ] પાચ મહાભૂતોમાંનો એક-વેદનુ અધ્યયન અને અધ્યાપન. ०રંધ્ર ન० [સ] મનુષ્યના મસ્તકમા આવેલુ એક છિદ્ર, જ્યાથી બ્રહ્મલોકમા જનારના પ્રાણ નીકળે છે એમ કહેવાય છે ०રાક્ષસ પુ०[સ]ભૂતથયેલોબ્રાહ્મણ ०ર્ષિ પુ० [સ] બ્રાહ્મણ ઋષિ ०લોક પુ०[સ]બ્રહ્માનો-ઊચામા ઊચો લોક ०વર્ચસ્ ન०[સ] બ્રહ્મચર્યથી કે બ્રહ્મના જ્ઞાનથી પ્રગટતી તેજસ્વિતા(૨) બ્રહ્મતેજ ०વાદિની સ્ત્રી० [સ] ગાયત્રી (૨) અવિવાહિત રહી વેદાભ્યાસ કરનારી સ્ત્રી ०વાદી વિ०[સ]બ્રહ્મવાદનુ અનુયાયી (૨) વેદનુ પઠનપાઠન કરનારુ ०વિદ્યા સ્ત્રી० [સ] બ્રહ્મસબંધી વિદ્યા ०વેત્તા પુ० બ્રહ્મને જાણનાર ०સબધ પુ० બ્રહ્મની સાથે સબંધ(૨)પુષ્ટિમાર્ગીઓનો એક વિધિ ०સૂત્ર ન० જનોઈ (૨) બાદરાયણે રચેલા વેદાંતના સૂત્ર ०હત્યા સ્ત્રી० બ્રાહ્મણની હત્યા
બ્રહ્મા પુ० [સ ब्रह्मन्] સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ કરનાર વેદધર્મની વિભૂતિમાના એક દેવ [०ના લેખ રાં०પ્ર० ટાળ્યા ન ટળે તેવા લેખ ०નો દહાડો રાં०પ્ર०ઘણો લાંબો ને કંટાળાભરેલો દિવસ] -બ્રાક્ષર પુ० [+અક્ષર] ઓમકાર પ્રણવ [०પણ ન આવડવો = કશું ન આવડવુ] -હ્માણી સ્ત્રી० બ્રહ્માની પત્ની (૨)દુર્ગા -હ્માનંદ પુ० [સ] બ્રહ્મ સાથે અભેદનો આનંદ -હ્માર્પણ ન० [સ] બ્રહ્મને-ઈશ્વરને અર્પણ -હ્માસ્ત્ર ન०[સ] બ્રહ્માનુ અસ્ત્ર (૨)બ્રાહ્મણનો શાપ -હ્માંડ ન०[સ]વિશ્વ
બ્રાહ્મ વિ० [સ] બ્રહ્મનુ -ને લગતુ
બ્રાહ્મણ પુ०[સ]હિંદુઓના ચાર વર્ણોમાના પહેલા વર્ણનો માણસ (૨) મંત્રોનો જુદાજુદા કર્મોમા વિનિયોગ જણાવનારો વેદનો ભાગ ०ત્વ ન० બ્રાહ્મણપણુ,

બ્રાહ્મણના સદ્‌ગુણ **૰ધર્મ** પું૰ હિંદુ વૈદધર્મ. **-ણિયું** વિ૰ બ્રાહ્મણ સંબંધી (૨) બ્રાહ્મણના હાથનું કે તેને ખપે તેવું **-ણી** સ્ત્રી૰ બ્રાહ્મણ સ્ત્રી

**બ્રાહ્મમુહૂર્ત** ન૰ [સં] જુઓ બ્રાહ્મવેળા

**બ્રાહ્મવિવાહ** પું૰ વિવાહના આઠ પ્રકારોમાનો એક, જેમા કન્યાને શણગારી વરને કશું લીધા વિના આપવામા આવે છે

**બ્રાહ્મવેળા** સ્ત્રી૰ સૂર્યોદય પહેલાની બે ઘડીનો સમય [અર્વાચીન ધર્મસમાજ

**બ્રાહ્મસમાજ** પું૰, સ્ત્રી૰ બંગાળાનો એક

**બ્રાહ્મી** સ્ત્રી૰[સં]એક વનસ્પતિ(૨) સરસ્વતી (૩) વાણી (૪) વિ૰ બ્રહ્મને લગતું

**બ્રાહ્મોસમાજ** પું૰ બ્રાહ્મસમાજ

**બ્રિટન** પું૰, ન૰ [ઇં] ઇંગ્લંડ

**બ્રિટિશ** વિ૰[ઇં]બ્રિટન દેશનું કે તેને લગતું

**બ્રિજ** સ્ત્રી૰ [ઇં] પાનાની એક રમત (૨) પું૰ પુલ

**બ્રિજ+**, **૰બાપા**, **૰વાસી** જુઓ 'બ્રજ'મા

**બ્રેઇલપદ્ધતિ** સ્ત્રી૰ આંધળા માટે બ્રેઇલ નામના માણસે શોધેલી લખવા વાચવાની પદ્ધતિ

**બ્રેક** સ્ત્રી૰[ઇં]ગતિમાન ચક્રને થોભાવવાની ચાંપ (૨) રેલવેનો એક ડબો, જેમા લગેજ સામાન ભરવામા આવે છે

**બ્રેડ** સ્ત્રી૰ [ઇં] ડબલરોટી, પાઉં

**બ્રૉડકાસ્ટ** વિ૰[ ]વાયરલેસ ધ્વનિવર્ધક યંત્ર દ્વારા પ્રસારિત કરેલું, રેડિયો પર કહેલું [વાળો પદાર્થ [૨ વિ]

**બ્રોમાઇડ** પું૰ [ઇં] બ્રોમીનના સંયોજન-

**બ્રોમીન** પું૰ [ઇં] એક વાયુ [૨ વિ]

**બ્લાઉઝ** ન૰ [ઇં]વિલાયતી ફૅશનનો કમખો

**બ્લૉક** પું૰ [ઇં] ચિત્ર કે છબી છાપવાનું તૈયાર કરેલું બીબું (૨) મોટા મકાનમા એક કુટુંબ સ્વતંત્ર રહી શકે એવો અલગ ભાગ

## ભ

**ભ** પું૰ [સં] ઓષ્ઠ્ય ચોથો વ્યંજન

**ભક્ત** વિ૰ [સં] ભક્તિ કરનારું (૨) -ના પર આસક્ત, -ની ભક્તિવાળું (૩) પું૰ ભગત **૰વત્સલ** વિ૰ [સં] ભક્ત પર પ્રેમ રાખનાર **-ક્તાણી** સ્ત્રી૰ ભક્ત સ્ત્રી (૨) ભક્તની સ્ત્રી **-ક્તાધીન** વિ૰ [+અધીન] ભક્તને વશ (પ્રભુ)

**ભક્તિ** સ્ત્રી૰[સં]ભજવું તે, ભજન(૨)પ્રેમ, આદર **૰ભાવ** પું૰ ભક્તિનો ભાવ; આદર, પ્રેમ **૰માર્ગ** પું૰ ભક્તિ દ્વારા સાધનાનો માર્ગ

**ભક્ષ** પું૰ [સં] ખોરાક (૨) શિકાર **૰ક** વિ૰ [સં] ભક્ષ કરનાર, ખાનાર **૰ણ** ન૰ [સં] ખાવું તે **૰ણીય** વિ૰ [સં] ખાવાને યોગ્ય

**ભક્ષિત** વિ૰ [સં] ખાધેલું

**ભક્ષી** વિ૰ [સં] ભક્ષનારું (સમાસને અંતે ઉદા૰ માંસભક્ષી)

**ભક્ષ્ય** વિ૰ [સં]ખાવા યોગ્ય (૨) ન૰ ભક્ષ, ખાવાનું

**ભગ** ન૰ [સં] નસીબ, સદ્‌ભાગ્ય (૨) ઐશ્વર્ય, વીર્ય, યશ, શ્રી, જ્ઞાન અને વૈરાગ્ય એ છનો સમૂહ

**ભગત** વિ૰ (૨) પું૰ ['ભક્ત' પરથી] ભજન કરનાર **૰માણસ** પું૰ સીધો સાદો અને ઈશ્વરથી ડરીને ચાલનારો માણસ. **-તાણી** સ્ત્રી૰ ભક્તાણી

**ભગદાળું** ન૰ મોટું બાકોરું

**ભગરું** વિ૰ [પ્રા ભગ્ગ, ભુગ્ગ (સં ભગ્ન,ભુગ્ન)] ભેભરું(૨)છૂટું ચીકાશ-વાક વગરનું(૩) ખરડ (૪) ઊડી ગયેલા રંગનું

**ભગવતી** વિ૰[સં ભગવત્‌ ઉપરથી]ભગવાનનું, ભક્ત, ઓલિયું (૨) સ્ત્રી૰ [સં] દેવી

**ભગવત્પરાયણ** વિ૰ ઈશ્વરભક્તિમા પરોવાયેલું [મુખ્ય ધર્મપુસ્તક–ગીતા

**ભગવદ્‌ગીતા** સ્ત્રી૰ [સં] હિંદુઓનું એક

**ભગવંત** વિ૦ [સં. भगवत्] ઈશ્વર(૨)માનવાચક સંબોધન

**ભગવાન** વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] ઈશ્વર. [૦નું માણસ શ૦પ્ર૦ ભલું, ઓલિયું માણસ].

**ભગવું** વિ૦ગેરવા રંગનું [ભગવાં પહેરવાં=સાધુ-સંન્યાસી થવું]

**ભગંદર** ન૦ [સં.] ગુદાની પાસે છિદ્ર-વ્રણ થવાનો એક રોગ

**ભગાડવું** સ૦ ક્રિ૦ નસાડવું (૨) ઉતરી બોળવાને લઈ જવું કે મૂળ સ્થળ તજાવવું

**ભગિની** સ્ત્રી૦ [સં.] બહેન. ૦સમાજ પું૦; સ્ત્રી૦ સ્ત્રીઓનું મંડળ

**ભગીરથ** પું૦ [સં] આકાશમાંથી ગંગાને પૃથ્વી પર લાવનાર રાજા (૨) વિ૦ મહામુશ્કેલ [લા.]

**ભગ્ન** વિ૦ [સં.] ભાંગેલું; નાશ પામેલું (૨) હારેલું; હતાશ. **–આશ** વિ૦ [સં.] નિરાશ; હતાશ [ખિસી દેવું

**ભચકાવવું** સ૦ ક્રિ૦ [રવ૦] ભચ દઈને

**ભચડવું** સ૦ક્રિ૦ [રવ૦] દાબવું; કચડવું (૨) ભરડવું

**ભચડંભાચડા, ભાચડાભચડી** સ્ત્રી૦ ખૂબ ભચડાવું તે; સખત ભીડ

**ભચરડવું** સ૦ક્રિ૦ ભગડવું

**ભચોભચ(–ચ્ચ)** અ૦ [રવ૦] ભચ ભચ (૨) ઉપરાઉપરી

**ભજન** ન૦ [સં.] નામસ્મરણ; ભક્તિ (૨) ભક્તિનું ગીત. ૦મંડળી સ્ત્રી૦ ભજન ગાનારાઓની મંડળી. **–નિક** વિ૦ ભજન કરનાર કે ગાનાર. **–નિયાં** ન૦ બ૦ વ૦ ભજનો (૨) કરતાલ (૩) ગાળો [લા.]

**ભજવવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. भज्] નાટક કરવું; તેનો ખેલ કરી દેખાડવો, વેશ કાઢી બતાવો

**ભજવું** સ૦ક્રિ૦ [સં.भज्] ભજન કરવું (૨) જપવું (૩) સેવવું(૪) પહેરવું; ધારણ કરવું (વસ્ત્રાભૂષણ). ઉદા૦ 'મણિ મુકુટ ભજે ભગવાન'

**ભજવું** અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. भाज (સં. भ्राज्)=ચમકવું] શોભવું. ઉદા૦ 'વર્ણથી ચંપક ભજ્યું'

**ભજિયું** ન૦[પ્રા. भज्जिअ (સં. भर्जित)]તળીને કરેલી એક વાની

**ભટ** પું૦ [સં.] યોદ્ધો

**ભટ** પું૦ [જુઓ ભટ્ટ] પંડિત (૨) ભિક્ષુક બ્રાહ્મણ (૩) રસોઇયો(૪)બ્રાહ્મણની એક અટક. ૦જી પું૦(માનાર્થે કે વ્યંગમાં)ભટ્ટ

**ભટકણ(–ણું)** વિ૦ ભટકનારું; રખડેલ

**ભટકવું** અ૦ ક્રિ૦ રખડવું

**ભટકાવું** અ૦ક્રિ૦ [ભટ (રવ૦)] અપડાવું (૨) આડે આવવું (૩) રખડવું (૪) [લા.] અણધાર્યું મળવું(૫)લડાઈ કે કજિયો થવો

**ભટકાં** ન૦બ૦ વ૦ વલખાં (૨) ફેરા આંટા

**ભટૂરિયું, ભટોળિયું** ન૦ કૂતરાનું બચ્ચું

**ભટ્ટ** પું૦ [સં.] વિદ્વાન બ્રાહ્મણ; ભટ (૨) બ્રાહ્મણની એક અટક

**ભટ્ટારક** વિ૦ [સં] માનનીય; નામવર

**ભટ્ટિની** સ્ત્રી૦ [સં.] રાણી(૨) શેઠાણી (૩) ભટ્ટની સ્ત્રી

**ભઠ** અ૦ [પ્રા. भट्ठ (સં. भ्रष्ट)] ધિક્

**ભઠિયારખાનું** ન૦ ['ભઠ્ઠી' ઉપરથી] રસોડું (૨) રસોડાનું કામકાજ [લા.]

**ભઠિયારણ, ભઠિયારી** સ્ત્રી૦ ભઠિયારું કરનાર સ્ત્રી (૨) ભઠિયારાની સ્ત્રી

**ભઠિયારું** ન૦ ભઠિયારાનું–રાંધવાનું કામ (૨) રસોડું [લા.]. **–રો** પું૦ ભઠ્ઠી પર શેકનારો (૨) રાંધનારો

**ભઠોરું** ન૦ જમીનમાં પડતી ફાટ–ચીરો

**ભઠ્ઠ** અ૦ જુઓ ભઠ

**ભઠ્ઠી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. भट्ठ (સં. भ्रष्ट)] નીચેથી અગ્નિ કે પવન દઈ શકાય એવો થાપી કરી કરેલો ચૂલો (જેમ કે ભાડભૂંજાની) (૨)ચૂનો, ઈંટ જેવું પકવવાની રચના(૩) દારૂ ગાળવાનું કુંડ (૪) ભઠ્ઠી પર રાખેલું વાસણ ને તેમાંની વસ્તુ (જેમ કે વૈદની, ધાતુ વગેરે મારવા માટે) **–ઠ્ઠો** પું૦ મોટી ભઠ્ઠી

**ભડ** વિ૦ [પ્રા. भड (સં. भट)] બળવાન (૨) સમૃદ્ધિમાન (૩) પું૦ યોદ્ધો (૪) શ્રીમંત

**ભડ** ન૦ કૂવામાંથી પાણી ખેંચવાની સવડ

ચગતર કે લાકડુ. [૦બાધવું=મથાળુ -મોટુ બાધવુ (જેમ કે વાનનુ)]

**ભડ** ન૦ સુકાઈ ગયેલી જમીનની ફાટ,ભડોકુ

**ભડ** સ્ત્રી૦ જુઓ ભેડ [૦**નીકળી જવી, ૦વેરાઈ જવી**=ભોપાળુ બહાર પડી જવુ]

**ભડક** સ્ત્રી૦ ['ભડકવુ' ઉપરથી] ચમક, બીક ૦ણ(-ણુ) વિ૦બીકણ ચમકનારુ ૦વું અ૦ક્રિ૦ ચમકવુ ઓચિતુ ડરવુ -કિયુ વિ૦ ભડકે એવુ, ભડકણ

**ભડકી** સ્ત્રી૦ [જુઓ ભરડકી] રાબડી કે કાંજી જેવી એક વાની -કું ન૦ ઘટ્ટ રાબ જેવી એક વાની, ભરડકુ

**ભડકુ** ન૦, -કો પુ૦ અગ્નિનો ભભૂકો (૨) ઝાળ લાય [(રી ગણવુ)

**ભડત** ન૦ ભડથાવીને તૈયાર કરેલુ શાક

**ભડથાવુ** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ ભડથુ] ભડ સાગમા ચડવુ -બફાવુ -સીઝવુ

**ભડથિયુ, ભડથું** ન૦ [પ્રા ભડ્ડિત્ત=શૂળ ઉપર સેકેલું માસ] ભડથાયેલો પદાર્થ

**ભડદું** ન૦ [સર૦ ભડથુ]ખાળી પડી ગયેલી કાચી કેરી

**ભડભડ** અ૦ [રવ૦] એવા અવાજથી (૨) જોરથી, ઝટ ૦વું અ૦ક્રિ૦ વગર વિચાર્યું બોલવુ (૨) ભડભડ સળગવુ, ઓચિતુ સળગવુ (૩) ભભડવુ, ખાવાનુ મન થવુ -ડાટ પુ૦ ભડભડવુ તે (૨) ભડભડ એવો અવાજ(૩)અ૦ એવા અવાજથી -ડિયુ વિ૦ મનમા જે હોય તે કહી દેનારું ગુપ્ત ન રાખી શકે એવુ

**ભડભાદર** વિ૦ [ભડ (દ વડ્ડ)+ભાદર (સ ભદ્રક)] મોટુ ભર્યુંભાદર્યું (૨)આબરૂદાર

**ભડવીર** પુ૦ [ભડ+વીર] બહાદુર યોદ્ધો

**ભડવો** પુ૦ પોતાની સ્ત્રીના વ્યભિચાર ઉપર જીવનાર(૨)વેશ્યાનો સાથી(૩)સ્ત્રીવશ પતિ

**ભડસાળ** સ્ત્રી૦ ચૂના કે સગડીનો ઊની રાખવાળો ભાગ

**ભડાક** અ૦ [રવ૦]ભડાકા સાથે (૨)તરત

**ભડાકો** પુ૦ [જુઓ ભડાક] ધડાકો (૨) બદૂક ફૂટવાનો અવાજ (૩) ગપગોળો

**ભડાભડ** અ૦ [રવ૦] એવા અવાજ સાથે (૨) એકદમ -ડ(-ડી) સ્ત્રી૦ ભડાભડ અવાજ (૨) ધાધલ ધમપછાડા

**ભડાભૂટ** સ્ત્રી૦, ન૦ [રવ૦] ધાધલ (૨) વેરણછેરણ

**ભડુ** ન૦ [પ્રા ભિત્તગ (સ ભિત્તક)] ઘરની આગલી દીવાલ (૨) પડદા તરીકે કરાતી પાતળી દીવાલ

**ભડોભડ** અ૦ [રવ૦] જુઓ ભડાભડ

**ભણકાર(-રો), ભણકો** પુ૦ કથાના અવાજની આગાહી કે ગુજારવ

**ભણતર** ન૦ ભણેલુ તે, શિક્ષણ

**ભણવું** સ૦ક્રિ૦[સ ભણ્] શીખવુ(૨)બોલવુ, કહેવુ ઉદા૦ ભણે નરસૈયો (૩) વાચવુ

**ભણાવવું** સ૦ ક્રિ૦ ('ભણવુ'નુ પ્રેરક) શીખવવુ(૨)પાઠ કરાવવો, ઉચ્ચારાવવુ [**ભણાવી મૂકવું**=શીખવી-સમજાવી રાખવુ]

**ભણી** અ૦ તરફ બાજુએ

**ભતકું** ન૦, **ભતકો** પુ૦ લાકડીનો સપાટો -પ્રહાર (૨) ફાસ, આડખીલી [લા]

**ભત્તું** ન૦ [સ ભક્ત, પ્રા ભત્ત] ભાતુ કે તે બદલ અપાતા પૈસા (૨) ખાસ કામ માટે પગાર ઉપરાત અપાતુ મહેનતાણુ કે ખરચી

**ભત્રીજી** સ્ત્રી૦[પ્રા ભત્તિજ્જ(સ ભ્રાતૃક)પરથી] ભાઈની કે પતિ યા પત્નીના ભાઈની દીકરી -જો પુ૦ ભાઈનો કે પતિ યા પત્નીના ભાઈનો દીકરો

**ભથવારી** સ્ત્રી૦ખેતરમા ભાથુ લઈ જનારી (સ્ત્રી) -રું વિ૦ ખેતરમા ભાથુ લઈ જનારુ (માણસ)

**ભથ્થું** ન૦ ભત્તુ

**ભદવુ** ન૦ નાનો માટીનો ઘડો, દોચકુ

**ભદત** પુ૦[સ] માનવાચક સબોધન(બૌદ્ધ) (૨) બૌદ્ધ સાધુ

**ભદ્દર, ભદ્ર** ન૦ [સ ભદ્ર] મોટા કોટની અદરનો નાનો કોટ (૨) ટોલુ

**ભદ્ર** વિ૦ [સ] કલ્યાણકારી (૨) માગલિક (૩)ભાગ્યશાળી (૪)ન૦ કલ્યાણ ૦**કાલી** [સ], ૦**કાળી** સ્ત્રી૦ એક દેવી

**ભદ્રા** સ્ત્રી૦ [સં] દુર્ગા
**ભપકાદાર** વિ૦ ભભકાવાળુ
**ભપકાબંધ** વિ૦ ભભકાવાળુ (૨) અ૦ ભભકાથી
**ભપકાવવુ** સ૦ક્રિ૦ જોરથી કે ખૂબ રેડવુ ઉદા૦ દૂધમા પાણી ભપકાવી દેવુ
**ભપકી** સ્ત્રી૦ [ભપ રવ૦] (પતંગના પેચમા) એકદમ દોરની છૂટ મૂકવી
**ભપકો** પુ૦ ભભકો
**ભભક** સ્ત્રી૦ ચળકાટ, ઝળક ૦વુ અ૦ક્રિ૦ ભભૂકા મારવા (૨) શોભવુ (૩) ગુસ્સે થવુ [લા]
**ભભકાદાર** વિ૦ ભભકાવાળુ
**ભભકાબંધ** વિ૦ જુઓ ભપકાબંધ
**ભભકી** સ્ત્રી૦ જુઓ ભપકી [આડંબર
**ભભકો** પું૦ [ભભકવુ' ઉપરથી]ભપકો રોફ,
**ભભડવું** અ૦ ક્રિ૦ ખાક ખાક થવુ
**ભભડાટ** પું૦ ભભડવુ તે
**ભભરાવવું** સ૦ક્રિ૦['ભભરુ' ઉપરથી] ભૂકો છૂટો છૂટો નાખવો [રાંધેની દાળ
**ભભરી દાળ** સ્ત્રી૦ ભભરી રહે તેવી રીતે
**ભભરું** વિ૦ ભગરુ ચેરાઈ જાય એવુ
**ભભુકાવવું** સ૦ક્રિ૦ ભભૂકવુ નુ પ્રેરક
**ભભૂકવુ** અ૦ ક્રિ૦ ભભૂકો થવો
**ભભૂકો** પુ૦ ભડકો (૨) પ્રકાશ
**ભભૂત(-તી)** સ્ત્રી૦ [સં વિભૂતિ] ભસ્મ
**ભમ** [રવ૦] જાડાપણાનુ કે પોનાપણાનું વધારાપણુ બતાવવા શબ્દની આગળ કે પાછળ વપરાતો શબ્દ ઉદા૦ 'જાડુ ભમ' 'ભમપોલ' [માણસ
**ભમતારામ** પું૦ ભમતો ફરનાર-રખડેલ
**ભમર** પુ૦ [સં ભ્રમર] ભમરો
**ભમર** સ્ત્રી૦[પ્રા ભમયા (સં ભ્રૂ)]ભ્રૂકુટિ ભવુ
**ભમર** સ્ત્રી૦ [સં ભ્રમિ] વમળ (૨) અ૦ ગોળ ગોળ-ચક્કર ફરે તેમ ૦ડી સ્ત્રી૦ નાનો ભમરડો(૨) ચકરડી ૦ડો પું૦ એક રમકડુ-ગરિયો (૨) કાંઈ નહિ! ઉદા૦ ભમરડો આવડે છે! [ના] -રાળુ વિ૦ ભમર ભમર ફરતા ચક્રોવાળુ-ભીષણ

**ભમરાળુ** વિ૦ સુંદર ભમ્મરવાળુ
**ભમરિયુ** વિ૦ ગોળ ગોળ ફરતુ (૨) ન૦ ભમરી ભાતનુ સ્ત્રીઓનુ એક વસ્ત્ર (૩) ચમરીનો રોગ
**ભમરિયુ** વિ૦ ભમરી માખીનુ -ને લગતુ
**ભમરી** સ્ત્રી૦ [સં ભ્રમરી] ભમરાની માદા, કરડે એવી એક માખી
**ભમરી** સ્ત્રી૦ [સં ભ્રમિ] ઘૂમરી ચકરી -રો પું૦ વમળ (૨) વાળનુ ગૂંચળુ
**ભમરો** પું૦ભ્રમર છ પગવાળી એક નરમાખી
**ભમવુ** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા ભમ (સં ભ્રમ્)]ચકરાકારે ફરવુ (૨) રખડવુ (૩) તમ્મર આવવા
**ભમાડ(-વ)વુ** સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા ભમાડ (સં ભ્રમય)] ભમવુ નુ પ્રેરક (૨) ભુલાવામા નાખવુ
**ભમ્મર** સ્ત્રી૦ ભમર, ભવુ
**ભય** પું૦, ન૦ [સં] બીક ૦ભીત વિ૦ [સં] બીધેલુ -યંકર વિ૦ [સં] ભય ઉપજાવે એવુ -યાનક વિ૦[સં]ભયંકર -યાવહ વિ૦ [સં] ભયંકર
**ભયુ** [સં ભૂત, પ્રા ભૂઅ] થયુ બન્યું (ભૂ૦ કા૦નુ રૂપ) [પ]
**ભયો** પું૦ [જુઓ ભયુ] માનતા પૂરી કર્યા પછી પૂજારીની આશિષ મેળવવી તે (૨) અ૦ કૃતાર્થતાનો સંતોષ થયો હોય એમ ૦ભયો અ૦ સારી પેઠે ભયો
**ભર** [સં ભૃ પ્રા ભર ઉપરથી] નામને અંતે લાગતા 'તેના જેટલુ તે બધુ-આખુ' એવો અર્થ થાય છે ઉદા૦ ક્ષણભર દિવસભર (૨) વિ૦ બરોબર જામેલ ભરપૂર, પરિપૂર્ણ ઉદા૦ ભર જુવાની
**ભરકૂચ(-શ,-સ)** સ્ત્રી૦ [ભર+સં કૂર્ચ તથા કુશ] પરચૂરણ નકામી વસ્તુઓ કે છોકરા ને માણસોનો સમૂહ
**ભરખવુ** સ૦ક્રિ૦[સં ભક્ષ્] ખાવુ (૨) કરડવુ
**ભરચક** વિ૦ [ભર+ચક] પુષ્કળ (૨) ખીચોખીચ
**ભરડકી** સ્ત્રી૦, -કુ ન૦ જુઓ ભરડિયું
**ભરડવુ** સ૦ક્રિ૦ [રવ૦] અનાજને જાડ

જાડું દળવું; એ ફાડ પડે એમ દળવું (૨) ગમે તેમ બકવું [લા.]

**ભરડિયું** ન૦ ભરડેલા અનાજની એક વાની

**ભરડો** પું૦ ભરડવું તે (૨) ભરડાઈ જાય એમ આજુબાજુ જોરથી વીંટવું–વીંટાવું તે (અજગરનું)

**ભરણ** ન૦ [સં.] ગુજરાન (૨) આંખમાં ખાપરિયું ભરવું તે. ૦પોષણ ન૦ ગુજરાન

**ભરણી** સ્ત્રી૦ [સં.] બીજું નક્ષત્ર; ગાડલી

**ભરણી** સ્ત્રી૦ ભરવું તે (૨) ઉમેરો. –ણું ન૦ ભરાણી; ઉમેરો, ભરવું તે (૨) ભરેલું નાણું

**ભરત** પું૦ [સં.] રામનો ભાઈ–કૈકેયીનો પુત્ર (૨) દુષ્યંતનો પુત્ર–જેના પરથી ભારતદેશ કહેવાય છે (૩) જડભરત (૪) ભારતીય નાટ્યશાસ્ત્રના કર્તા

**ભરત** ન૦ ['ભરવું' ઉપરથી] માપ, પ્રમાણ (૨) લૂગડા ઉપર વેલ, બુટ્ટી વગેરે ભરવી તે (૩) બીબાંમાં રસ રેડી ઘાટ બનાવવો તે (૪) મસાલો ભરી કરેલું શાક. ૦કામ ન૦ ભરત ભરવું તે

**ભરતખંડ** પું૦ હિંદુસ્તાન

**ભરતગૂંથણ** ભરતકામ અને ગૂંથણકામ

**ભરતભૂમિ** સ્ત્રી૦ જુઓ ભરતખંડ

**ભરતર(–લ)** વિ૦ ભરતનું; ઢાળેલું

**ભરતવાક્ય** ન૦ [સં.] સંસ્કૃત નાટકમાં અંતે મુકાતો આશીર્વાદનો શ્લોક

**ભરતાર** પું૦ [પ્રા ભત્તાર (સં. ભર્તૃ)] પતિ, ભર્તા

**ભરતિયું** ન૦ ['ભરવું' ઉપરથી] માલની કિંમતની વિગતવાર યાદી; બિલ (૨) કોઈમાં માય તેટલું માપ (૩) એક વાસણ

**ભરતી** સ્ત્રી૦ ભરવું કે ભરાવું તે; ઉમેરણ (૨) જુવાળ (૩) પુષ્કળતા; આવરો [લા.]

**ભરથરી** પું૦ [સં. ભર્તૃહરિ] ભર્તૃહરિ (૨) એકતારો વગાડી માગનાર જોગીની એક જાત

**ભરથાર** પું૦ [જુઓ ભરતાર] પતિ

**ભરનીંગળ** ન૦ [ભરાવું+નીંગળવું] ભરાવું ને દ્રવવાનું તે (૨) ગૂમડાનો એક રોગ

**ભરપટ્ટે** અ૦ જોઈએ તેટલું; ખૂબ

**ભરપાઈ** સ્ત્રી૦ સંપૂર્ણ પતાવટ (લેણ, ખાતું હૂંડી વગેરેની) [અ૦ પૂરેપૂરી રીતે

**ભરપૂર** વિ૦ પુષ્કળ (૨) પૂરેપૂરું ભરેલું (૩)

**ભરભાંડું** વિ૦ [ભગરું જુઓ] કાંડું; ચીકટ વગેરેનું (૨) કરકરું; કાણદાર

**ભરભાંખળું** ન૦ પરોઢિયું; મળસકું

**ભરમ** પું૦ [સં. ભ્રમ] ભ્રમ; ભ્રાંતિ; વહેમ (૨) ભેદ; રહસ્ય

**ભરમાર** સ્ત્રી૦ ખૂબ હોવું તે; અતિશયતા

**ભરમાવું** અ૦ક્રિ૦ છેતરાવું (૨) વહેમાવું

**ભરવવું** સ૦ક્રિ૦ ટંગાડવું; લટકાવવું (૨) જોડવું (૩) ભંભેરણી કરવી [લા.]

**ભરવાડ** પું૦ [સં. ભરટ્ટક] ઢોર રાખી ગુજરાન ચલાવનારી એક જાતનો માણસ. ૦ણ (–ણી) સ્ત્રી૦ ભરવાડ જાતની કે ભરવાડની સ્ત્રી

**ભરવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. ભર (સં. ભૃ)] ખાલી હોય તેમાં મૂકવું, રેડવું વગેરે (વાસણમાં પાણી, પાનામાં લખાણ ઇ.) (૨) સંઘરવું (અનાજ) (૩) ભરપાઈ કરવું (નુકસાની ભરવી) (૪) ફળરૂપે મળવું; લણવું (કરશો તેવું ભરશો) (૫) જમે કરાવવું કે માગતા પેટે આપવું (વેરો, ભાડું, વીમો ઇ૦) (૬) ટીપ કે ફાળામાં આપવું–લખાવવું (પાંચ રૂપિયા ભર્યા) (૭) મેળવવું–એકઠું કરવું–ભેગું કરવું (સભા, બજાર ઇ૦) (૮) ગૂંથવું (ખાટલાની પાટી ભરવી) (૯) ભરતકામ કરવું (૧૦) માપવું (માપિયા કે પળી વગેરેથી) (૧૧) પૂરવું; ચોપડવું (ચિત્રમાં રંગ ભર્યો) (૧૨) પૂર્ણ–સમૃદ્ધ–છતવાળું કરવું (બાપનું ઘર ભરે છે.) (૧૩) લાદવું; ગોઠવવું (ભાર ભરવો) (૧૪) ખાલી પદ કે નોકરી ઉપર સ્થાપવું; નીમવું (જગાઓ ભરવી) (૧૫) જુદા જુદા શબ્દો સાથે વપરાઈને જુદા જુદા અર્થ થાય છે; તે તે શબ્દોમાં જુઓ. (ઉદા૦ ડગલું ભરવું = પગલું માંડવું; ચાલવું; દોરો ભરવો = સાંધવું; સીવવું. બચકું ભરવું = કરડવું. મોં ભરવું = લાંચ આપવી. દિવસ ભરવા = રોજીએ કામ કરવું)

**ભરસાડ** સ્ત્રી૰ જુઓ ભડસાળ
**ભરાઉ** વિ૰ ભરેલું; પુષ્ટ
**ભરાડી** વિ૰ [ 'ભરાવવું' ઉપરથી ] ઊંધાંચત્તા કરનારું (૨) ચોર, ઉઠાઉગીર
**ભરાવ** પું૰ ભરાવું – જમા જવું તે; જથો; જમાવ (૨) પૂર્ણતા; ભરપૂરતા. ૰દાર વિ૰ ભરાવવાળું
**ભરાવવું** સ૰ક્રિ૰ 'ભરવું' 'ભરવવું'નું પ્રેરક
**ભરાવું** અ૰ક્રિ૰ 'ભરવું'નું કર્મણિ (૨) સંતાવું (૩) તાવ દાખલ થવો; તપવું (શરીર ભરાવું) (૪) થાકથી અકડાવું (ચાલીને પગ ભરાવા) (૫) પકડાવું; ઝલાવું (કાંટામાં છેડો ભરાવો) (૬) સપડાવું; ફસાવું(૭)વ્યાપવું (મોં ફોલ્લાથી ભરાઈ ગયું) (૮) પુરાવું; રૂઝ આવવી (ઘા ભરાયો છે) (૯) પુષ્ટ થવું (ગાલ ભરાવા) (૧૦) પૂરું થવું; અંત આવવો (દિવસ ભરાઈ ચૂક્યો) (૧૧) જામવું; એકઠું થવું (મેળો ભરાવો)
**ભરાવો** પું૰ જુઓ ભરાવ
**ભરૂચ** ન૰ [સં. भृगुकच्छ] નર્મદા નદીના મુખ આગળ આવેલું શહેર
**ભરૂંસાદાર, ભરૂંસાપાત્ર** વિ૰ ભરોસો કરવા લાયક; વિશ્વાસુ
**ભરૂંસો** પું૰ વિશ્વાસ; ખાતરી [દાર ઇ૰
**ભરોસાદાર, ભરોસાપાત્ર** જુઓ ભરૂંસા-
**ભરોસો** પું૰ વિશ્વાસ; ખાતરી
**ભરોંસાદાર, ભરોંસાપાત્ર** જુઓ ભરૂંસાદાર ઇ૰
**ભરોંસો** પું૰ ભરૂંસો
**ભર્ગ** ન૰ [સં] તેજ [કરનાર
**ભર્તા(–ર્ત્તા)** પું૰[સં.] સ્વામી (૨) પોષણ
**ભર્ત્રી** સ્ત્રી૰ [સં.] પોષણ કરનારી
**ભર્યુંપૂર્યું** વિ૰ ભરેલું; પૂરેપૂરું
**ભર્યુંભાદર્યું** વિ૰ સમૃદ્ધ; આબાદ
**ભલતું** વિ૰ ગમે તેવું, ઠામઠેકાણા વગરનું (૨) ફાલતુ; અચોક્કસ; અપ્રસ્તુત
**ભલપણ** ન૰ ભલાઈ
**ભલભલું** વિ૰ કંઈ કંઈ ભલાઈ કે મોટાઈવાળું કે મહત્ત્વનું; ભારેવજનવકરવાળું. ઉદા૰ ભલભલા હારી જાય છે
**ભલમનસાઈ** સ્ત્રી૰ ભલાઈ
**ભલા** અ૰ 'ભલા ભાઈ' કે 'ભાઈલા' એવો સંબોધનનો ઉદ્ગાર
**ભલાઈ** સ્ત્રી૰ સારાપણું; સુજનતા (૨) નેકી, સાલસાઈ (૩)ભલાતરીકેની પ્રશંસા
**ભલાભલી** સ્ત્રી૰ સારાસારી. **–લું** વિ૰ જુઓ ભલભલું
**ભલામણ(–ણી)** સ્ત્રી૰[જુઓ ભળામણ] સિફારસ (૨) સોંપણ; ભળાવણી. ૰પત્ર પું૰; ન૰ ભલામણનો કાગળ
**ભલાશ** પું૰ ભલાઈ; સારાપણું
**ભલીભૂંડી** સ્ત્રી૰ સારી અથવા ખરાબ વાત, ટીકા [(૨) આવડત; હોશિયારી
**ભલીવાર** પું૰; સ્ત્રી૰ સત્ત્વ; સાર; બરકત
**ભલું** વિ૰ [પ્રા. भल्ल (સં. भद्र)] સારું (૨) માયાળુ (૩) સભ્ય (૪) પ્રામાણિક. [**ભલે આવ્યો**=ઠીક આવ્યો; આવશે એમ નહોતું માન્યું]
**ભલે** અ૰ ઠીક; સારું; અસ્તુ. [**૰પધાર્યા**= ઠીક થયું જે આવ્યા. (સ્વાગત કરતાં વપરાય છે)]. **૰ડું** વિ૰ ભલું [પ.]
**ભલ્લુ(–લ્લૂ)ક** પું૰; ન૰ [સં.] રીંછ
**ભવ** પું૰ [સં] સંસાર (૨) જન્મ (૩) જન્મારો (૪) મહાદેવ. [**એક ભવમાં બે ભવ કરવા**=બીજું લગ્ન કરવું (સ્ત્રીએ)]. **૰ચક્ર** ન૰ સંસારરૂપી ચક્ર
**ભવતી** સ્ત્રી૰ [સં.] આપ; તમે
**ભવદીય** વિ૰ [સં.] આપનું
**ભવન** ન૰ [સં.] રહેઠાણ; મકાન
**ભવભૂતિ** પું૰ [સં.] એક સંસ્કૃત કવિ
**ભવસાગર, ભવસિંધુ** પું૰ સંસારરૂપી સમુદ્ર; સાગર જેવો આ સંસાર
**ભવાઈ** સ્ત્રી૰[સં.भव=શંકર, भवा=પાર્વતી –ઉપરથી] હલકા પ્રકારનું એક જાતનું નાટક (૨) ફજેતી [લા.]
**ભવાટવિ(–વી)** સ્ત્રી૰[સં.]સંસારરૂપી વન
**ભવાડો** પું૰ [જુઓ ભવાઈ] ફજેતો

**ભવાની** સ્ત્રી૦ [સં.] પાર્વતી
**ભવાયો** પું૦ [જુઓ ભવાઈ] ભવાઈનો નટ (૨) નિર્લજ્જ ક ફજેતી કરે એવો માણસ [લા.]
**ભવિતવ્ય** વિ૦ [સં.] ભવિષ્યમાં થનારું (૨) ન૦ ભવિષ્ય. ૦તા સ્ત્રી૦ [સં.] નસીબ
**ભવિષ્ય** વિ૦ [સં.] આવતા કાળનું (૨) ન૦ નસીબ (૩) દોલત, વારસો (૪) ભવિષ્યકાળ. ૦કાલ [સં.], ૦કાળ પું૦ આવનાર સમય (૨) ક્રિ૦નો એક કાળ [વ્યા.]. ૦કૃદંત ન૦ ભવિષ્યકાળસૂચક કૃદંત [વ્યા.]. ૦વાણી સ્ત્રી૦ ભવિષ્ય ભાખતી વાણી. ૦વેત્તા પું૦ ભવિષ્ય જાણનાર
**ભવું** ન૦ [अप भउहा (સં. भ्रू)] ભમ્મર. [ભવાં ચડાવવાં = ગુસ્સે થવું]
**ભવૈયો** પુ૦ જુઓ ભવાયો
**ભવોભવ** અ૦ ભવે ભવે; દરેક જન્મમાં
**ભવ્ય** વિ૦ [સં.] પ્રૌઢ; ગૌરવશાળી; પ્રભાવશાળી (૨) મોક્ષનું અધિકારી [જૈન] (૩) ભવિષ્ય. ૦તા સ્ત્રી૦
**ભશ(-સ)કો** પું૦ [मागधी भुक्का; दे. भुक्खा (સં. बुभुक्षा)] ઇચ્છા; ભારે આતુરતા
**ભસવું** અ૦ક્રિ૦ [प्रा. भस (સં. भष्)] કૂતરાનું બોલવું (૨) નકામો બકવાટ કરવો [લા.]
**ભસ્મ** સ્ત્રી૦ [સં.] રાખોડી (૨) યજ્ઞની કે મંત્રેલી રાખ (૩) ધાતુની વૈદકીય રાખ; માત્રા. ૦ક વિ૦ [સં.] બાળીને ભસ્મ કરી દે એવું (૨) પું૦ ખાય તેટલું બળી જાય-ગુણ ન દે એવો પેટનો એક રોગ. ૦સાત્ અ૦ [સં.] રાખોડીરૂપ. -સ્મીભૂત વિ૦ [સં.] ભસ્મ બનેલું
**ભળ** સ્ત્રી૦ બળી જવું તે (૨) પ્રથમ બળતાં થતો સંકોચ. [૦ભાગવી = શરમ તડવી]
**ભળકડું** ન૦ જુઓ બરબાંખળું
**ભળકુ(-કૂ)ડું** વિ૦ ભોળું; નિખાલસ
**ભળતું** વિ૦ ભળી જાય-મળતું આવે એવું (૨) જુઓ ભલતું
**ભળભાંખળું** ન૦ જુઓ બરબાંખળું
**ભળવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. मेलय्] ભેગું મળી જવું (૨) અમુકના જેવા હોવું; મળતું આવવું
**ભળામણ(-ણી)** સ્ત્રી૦ જુઓ ભલામણ (૨) ભળાવવું તે; સોંપણ
**ભળાવવું** સ૦ક્રિ૦ [प्रा. नल्लाविअ (સં. ग...)] ભલામણ કરવી (૨) સોંપવું
**ભંગ** પુ૦ [સં.] તૂટવું કે ભાગી પડવું તે (૨) તોડવું તે (૩) નાશ (૪) વિઘ્ન (૫) વળાંક [વ્યસની
**ભંગ** સ્ત્રી૦ [સં.] ભાંગ. ૦ડ વિ૦ ભાંગનો
**ભંગાણ** ન૦ ભંગ (૨) તૂટ [સરસામાન
**ભંગાર** પું૦ ભાગેલા વાસણ કે બીજો
**ભંગિ** સ્ત્રી૦ [સં.] વ્યંગ, વાચાની ચાતુરી (૨) રીત, ઢબ (૩) અંગોનો મરોડ (૪) પગથિયું [ભંગીની સ્ત્રી
**ભંગિયણ** સ્ત્રી૦ ભંગી જાતની કે
**ભંગિયો** પું૦ ખહોરવાનું કામ કરનાર જાતનો માણસ
**ભંગી** સ્ત્રી૦ જુઓ ભંગિ
**ભંગી** પું૦ ભંગિયો
**ભંગીજંગી** વિ૦ ભંગડ (૨) ઢંગધડા વગરનું
**ભંગુર** વિ૦ [સં.] ભાગી જાય એવું (૨) નાશવંત
**ભંજક** વિ૦ [સં.] ભાગનાર; ટાળનાર. -ન ન૦ [સં.] ભાંગવું તે (૨) નાશ (૩) વિ૦ ભંજક. (જેમ કે, પરદુઃખભંજન)
**ભંજવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. भंज्] ભાંગવું [પ.]
**ભંડક** [प्रा. भंडग] ભોંયરું (૨) સ્ટીમરમાં ફાળકાની ફરતે આવેલા ત્રીજા વર્ગના મુસાફરોની જગા -કિયું ન૦ નાનું ભોંયરું
**ભંડાર** પું૦ [प्रा.; (સં. भाण्डागार)] ધનધાન્ય વગેરે ભરી રાખવાની જગા (૨) ખજાનો; સંગ્રહ (૩) વહાણના તૂતકની નીચેનો ભાગ (૪) દુકાન (જેમ કે, ખાદીભંડાર). ૦વું સ૦ક્રિ૦ ભંડારમાં મૂકવું (૨) છુપાવવું. -રિયું ન૦ ભીંતમાં બારણાવાળો ગોખલો (૨) ગારા નીચેની પેટી જેવી ગોઠવણ (૩) ઘરમાં ઓરડાની પાછળનો નાનો ખંડ. -રી પું૦ ખજાનચી (૨) કોઠારી (૩) એક અટક (૪) તાડી અને દારૂ ગાળવાનો

**૦શાળી** વિ૦ નસીબદાર ૦હીન વિ૦ કમનસીબ
**ભાગ્યુતૂટ્યું** વિ૦ ભાગેલુ તૂટેલુ(૨)સળંગ કે અટકયા વગર નહિ એવું, તૂટક
**ભાગ્યે** અ૦ [સ] કદાચ, ક્વચિત
**ભાજક** પુ૦[સ]ભાગનાર સખ્યા [ગ]
**ભાજન** ન૦ [સ] વાસણ, પાત્ર (૨) (સમાસને અંતે) આધારસ્થાન, અધિકારી, એવો અર્થ બતાવે છે (ઉદા૦ દયાભાજન)
**ભાજવુ** અ૦ક્રિ૦(૨)સ૦ક્રિ૦ જુઓ ભાજવુ
**ભાજી** સ્રી૦ [પ્રા ભજ્જિઆ] શાક લાયક કુમળા છોડ કે તેનુ શાક ૦ખાઉ વિ૦ ભાજી ખાનારુ(૨) તાકાત વગરનુ [લા] ૦પાલો પુ૦ ભાજી પાલો વગેરે ૦મૂળા પુંબ૦વ૦ મૂળો અને તેની ભાજી (૨) તુચ્છ-લેખામાં ન લેવા જેવી વસ્તુ [લા]
**ભાજ્ય** વિ૦ [સ] ભાગી શકાય તેવુ (૨) ન૦ ભાગવાની રકમ
**ભાટ** પું૦[સ, પ્રા भट्ट] રાજાઓના ગુણગાન ગાનાર એક જ્ઞાતિનો માણસ (૨) ખુશામતિયો [લા] **-ટાઈ** સ્રી૦ભાટનું કામ-પદ (૨) ભાટની પેઠે અતિશયોક્તિથી વખાણ કરવા તે
**ભાટિયણ** સ્રી૦ ભાટિયા કે ભાટિયાની સ્રી
**ભાટિયો** પું૦ [સ भट्ट ઉપરથી] એ નામની એક જ્ઞાતિનો માણસ (૨) દૂધ વેચનાર, ઘાંચી (૩) કાછિયો (ગામડામા)
**ભાઠ** સ્રી૦ [પ્રા भट्ठ (સ भृष्ट)] આમળી ઉકાળી પરેલ ચાદુ
**ભાઠું** ન૦ [દે भट्ठी=સપાટ જમીન] નદી કાંઠાની રેતાળ જમીન(૨)છીછરા પાણી વાળી જગા
**ભાઠું** ન૦ જુઓ ભાઠ (૨)કપડા પર પડેલો નીકરો કે સડેલાઈથી ન ધોવાય તેવો ડાઘ
**ભાડ** સ્રી૦ [દે] અનાજ શેકવાની ભઠ્ઠી (૨)ભાડભૂજાનુ કલેડુ ૦ભૂજણ સ્રી૦ ભાડભૂજાની સ્રી ૦ભૂંજો પુ૦ ભઠ્ઠીથી ધાણીચણા ઇ૦ શેકવાનો ધંધો કરનાર

**ભાડવાત** પું૦ જુઓ ભાડૂત
**ભાડાખત** ન૦, **ભાડાચિઠ્ઠી** સ્રી૦ ભાડા સબંધી દસ્તાવેજ
**ભાડિયો** પુ૦ ['ભાડ' ઉપરથી] અનાજ શેકવાનુ કાણાવાળુ હાંડુ
**ભાડું** ન૦[મ ભાડ, પ્રા भाडय] કોઈ પણ વસ્તુ વાપર્યા બદલ આપવાનું નાણું **-ડૂત** પુ૦ ભાડે રહેનાર **-ડૂતી** વિ૦ ભાડે રાખેલુ(૨)પૈસા ખાતર કામ કરતુ 'મર્સિનરી'
**ભાણ** પુ૦ [પ્રા (સ भानु)] સૂર્ય
**ભાણ** પુ૦ [સ] નાટકનો એક પ્રકાર,જેમા એક પાત્ર જ રંગભૂમિ પર આવે છે
**ભાણાવહેવાર** પુ૦ [ભાણુ+વહેવાર] સાથે બેસી જમવાનો સબંધ, રોટીવહેવાર
**ભાણિયો** પુ૦ જુઓ ભાણેજ(૨)વી ટાળવી પડે એવી વસ્તુ – સોગાત [લા]
**ભાણી** સ્રી૦ જુઓ ભાણેજી
**ભાણું** ન૦ [પ્રા भाण, भायण (સ भाजन)] પીરસેલી થાળી
**ભાણેજ** પુ૦ [પ્રા भाइणज्ज (સ भागिनेय)] ભાણો બહેનનો દીકરો ૦વહુ સ્રી૦ ભાણેજની વહુ **-જી** ન૦બ૦વ૦ બહેનના છોકરા **-જી** સ્રી૦ બહેનની છોકરી-ભાણી
**ભાણો** પું૦ [જુઓ ભાણેજ] ભાણિયો
**ભાત** સ્રી૦ [પ્રા भत्ति (સ भक्ति)] વેલબુટ્ટી વાળી છાપ (૨) રીત, પ્રકાર
**ભાત** પુ૦ [પ્રા भत्त (સ भक्त)] રાંધેલા ચોખા (૨)ભાતુ (કામગીરીની જગાઉપર લઈ જવાતુ)(૩)પુ૦, ન૦ ડાંગર ૦ખાઉ વિ૦ વધારે પ્રમાણમા ભાત ખાનારુ (૨) ઢીલુ પોચુ [લા]
**ભાતભાતનુ** વિ૦ રંગબેરંગી, તરેહવાર
**ભાતિયુ** ન૦ ભાત કાઢવાનો તાવેથો કે ઝારો (૨) ભાત ઓસાવવાનો કાણા વાળો ટોપનો [તરેહવાર
**ભાતીગર(-ળ)** **ભાતીલુ** વિ૦ રંગબેરંગી,
**ભાતુ** ન૦ મુસાફરીમા સાથે લીધેલુ ખાવાનુ
**ભાથી** પુ૦['ભાથો' પરથી] બહાદુર દ ઢેયો

જુઓ ભારટિયો. ૦ટી સ્ત્રી૦ લાકડાની ભારી. ૦ભાર અ૦ સરખે વજને (૨) પૂરેપૂરું; ભરપૂર

**ભાર્ગવ** પું૦ [સં.] પરશુરામ (૨) શુક્રાચાર્ય (૩) વિ૦ પું૦ ભૃગુના વંશમાં જન્મેલો

**ભાર્યા** સ્ત્રી૦ [સં.] પત્ની

**ભાલ** ન૦ [સં.] કપાળ

**ભાલ** ન૦ ભાઠાની જમીન (૨) પું૦,ન૦ મેળકાની આજુબાજુનો પ્રદેશ. **–લિયા** પું૦ બ૦ વ૦ (ભાલના) ઘઉંની એક જાત

**ભાલુ** ન૦ [સં.] રીંછ (૨) શિયાળ

**ભાલું** ન૦, **–લો** પું૦ [સં., પ્રા. મહ્ઙ] એક હથિયાર. **–લોડું** ન૦ [સર૦ કે. મહ્ઙોડ] તીર કે તેનું પાનું

**ભાવ** પું૦ કિંમત; દર

**ભાવ** પું૦ [સં.] અસ્તિત્વ; હોવાપણું (૨) પ્રકૃતિ; સ્વભાવ (૩) ઇરાદો, મતલબ (૪) વૃત્તિ; લાગણી (૫) તાત્પર્ય; અભિપ્રાય (૬) ચેષ્ટા; અભિનય (૭) હેત; પ્રીતિ; ગમો (૮) આસ્થા (૯) આર્ય! પૂજ્ય! (નાટકમાં સંબોધન) (૧૦) સ્થિતિ; સ્વરૂપ. ઉદા૦ શિષ્યભાવ, પુરુષભાવ. ૦ગીત ન૦ ભાવ વ્યક્ત કરતું –ભાવપ્રધાન ગીત [જંબાળ

**ભાવટ(–ઠ)** સ્ત્રી૦ [સં. મવાર્તી] ઉપાધિ;

**ભાવન** ન૦ [સં.] ભાવના; ધ્યાન. **–ના** સ્ત્રી૦ [સં] કલ્પના; ધારણા (૨) આસ્થા (૩) અભિલાષા; કામના; લાગણી (૪) પટ; પુટ (૫) અનુશીલન; ધ્યાન; ચિંતન. **–નાપ્રધાન, –નાશીલ** વિ૦ સ્વભાવે વિશેષ લાગણીવાળું કે લાગણી ભરેલું

**ભાવવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. માવ ઉપરથી] ગમવું

**ભાવાત્મક** વિ૦[સં.] સત્ય (૨) અસ્તિવાચક

**ભાવાનુવાદ** પું૦ [સં.] શબ્દશઃ નહિ પરંતુ તાત્પર્યસૂચક અનુવાદ

**ભાવાર્થ** પું૦ [સં.] મતલબ; તાત્પર્ય

**ભાવાવેશ** પું૦[સં.]ભાવનો આવેશ-ઉમળકો

**ભાવિ** વિ૦ [સં.] ભવિષ્યનું કે ભવિષ્યમાં થનારું (૨) ન૦ ભવિષ્ય; નસીબ

**ભાવિક** વિ૦[સં.]આસ્થાવાળું (૨) મર્મજ્ઞ; ભાવુક

**ભાવિત** વિ૦ [સં.] ચિંતવેલું (૨) પાસ દીધેલું (૩) ભાવિક; ભાવનાવાળું (૪) શુદ્ધ; નિર્દોષ. **–તાત્મા** પું૦ [+આત્મા] સ્થિર પ્રજ્ઞાવાળો; સ્થિતપ્રજ્ઞ

**ભાવી** વિ૦ [સં.] જુઓ ભાવિ

**ભાવુક** વિ૦ [સં.] વિચારશીલ (૨) રસજ્ઞ; સહૃદય

**ભાવેપ્રયોગ** પું૦ [સં.] જેમાં ક્રિયાપદનો ભાવ એ જ કર્તા હોય તેવો પ્રયોગ [વ્યા.]

**ભાષણ** ન૦ [સં.] બોલવું તે (૨) વ્યાખ્યાન. **–ણિયું** વિ૦(ભાષણના ગુનાથી) સત્યાગ્રહમાં પકડાયેલું (જેલશબ્દ) (૨) ભાષણ કર્યા કરવાની ટેવવાળું

**ભાષા** સ્ત્રી૦ [સં.] બોલી; વાણી; જબાન (૨) વ્રજભાષા. ૦શાસ્ત્ર ન૦ ભાષાનું શાસ્ત્ર; 'ફાઇલોલૉજી'. ૦શાસ્ત્રી પું૦ ભાષાશાસ્ત્ર જાણનાર. **–ષાંતર** ન૦ [સં.] અનુવાદ; તરજુમો. **–ષાંતરકાર** પું૦ અનુવાદક.**–ષી** વિ૦બોલનાર (સમાસમાં ઉત્તરપદ તરીકે). ઉદા૦ 'પરભાષાભાષી'

**ભાષ્ય** ન૦ [સં.] વિસ્તૃત વિવરણ. ૦કાર પું૦ [સં.] ભાષ્ય કરનાર–રચનાર

**ભાસ** પું૦ [સં.] ખ્યાલ; છાપ (૨) આભાસ; ભ્રાંતિ (૩) સરખાપણું; –ના જેવું દેખાવું તે (૪) ઝાંખો પ્રકાશ (૫) એક સંસ્કૃત નાટકકાર. ૦માન વિ૦ [સં.] ભાસતું

**ભાસવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. માસ્] દેખાવું (૨) સમજાવું; લાગવું (૩) પ્રકાશવું

**ભાસ્કર** પું૦ [સં.] સૂર્ય. **–રાચાર્ય** પું૦ [સં] પ્રસિદ્ધ ગણિતી અને ખગોળશાસ્ત્રી

**ભાળ** સ્ત્રી૦ [જુઓ ભાળવું] પત્તો; ખબર (૨) સંભાળ. ૦વણ(–ણી) સ્ત્રી૦ સુપરત. ૦વવું સ૦ક્રિ૦ ભાળ રાખવા સોંપવું (૨) સિફારસ કરવી. ૦વું સ૦ક્રિ૦[સં. મલ્] જોવું; અવલોકવું

**ભાંગ** સ્ત્રી૦ [સં. મઙ્ગા] ગાંજાની ડાળી તથા પાંદડાં (૨) તેનું બનાવેલું પીણું

ભાંગતોડ, ભાંગફોડ (૦) સ્ત્રી૦ ભાંગવું અને તોડવું ફોડવું તે [તેવું (ચોખા)
ભાંગરું (૦) વિ૦ ખાંડતાં ભાગી જાય
ભાંગરો(૦)પું૦ [સ. भृङ्गराज]એક વનસ્પતિ. [૦વાટવો=છૂપી વાત ખુલ્લી કરી દેવી; વાતચીતમાં બાફવું. (ભાંગરો જેમ વટાય તેમ ગંધ મારે છે તે ઉપરથી)]
ભાંગવું (૦) અ૦ક્રિ૦ [સ. भञ्ज ઉપરથી] કકડા થવા (૨) સ૦ ક્રિ૦ કકડા કરવા; તોડવું (૩)(ગામને) લૂંટી–બાળી પાયમાલ કરવું [કા.]
ભાંજગ(-ઘ)ડ (૦) સ્ત્રી૦ [ભાંગવું + ઘડવું] તકરાર(૨)પંચાત. -ડિયું વિ૦ ગૂંચવણભરેલું; ગોટાળાભરેલું(૨)ભાંજગડ કરનારું
ભાંજણી (૦) સ્ત્રી૦ ['ભાંજવું' ઉપરથી] વહેંચણી(૨)ભાગ, હિસ્સો (૩) મોટામાંથી નાના અને નાનામાંથી મોટા પરિમાણમાં 'રકમને ફેરવવાની રીત [ગ]
ભાંજવું (૦) સ૦ક્રિ૦[સં. भञ्ज]ભાંગવું,તોડવું
ભાંડ (૦) પું૦ [સ. भाण्ड=ચાળા; ચેષ્ટા ઉપરથી] મશ્કરો (૨) બીભત્સ બોલ, ચાળા વગેરેથી હસાવી ખેલ કરનારી જાતનો માણસ(૩)વિ૦અસભ્ય,નિર્લજ્જ
ભાંડ ન૦ [સ.] પાત્ર; વાસણ
ભાંડણ (૦) ન૦ ['ભાંડવું' ઉપરથી] ગાળાગાળ,ભાંડવું તે(૨)વિ૦ભાંડણવાળું;ભાંડણું
ભાંડરાં (૦) ન૦બ૦વ૦ ભાંડુઓ
ભાંડવું (૦) સ૦ક્રિ૦ [સ. भण्ड्] ગાળ દેવી (૨) બદગોઈ કરવી (૩)ઠપકો આપવો
ભાંડુ ન૦ [દે. भाइड (સ.भ्रातृभाण्ड)] ભાઈ બહેન વગેરે સ્વજન
ભાંડો પું૦ [સ. भाण्ड] ઓરસ્યું; પહોળા મોઢાનું તાબડી જેવું પાત્ર
ભાંભરવું (૦) અ૦ક્રિ૦ ગાયનું બરાડવું
ભાંભરું (-ણું) (૦) વિ૦ ખારસરું; ખારું (૨) સ્વાદ વગરનું
ભિક્ષા સ્ત્રી૦ [સં.] ભીખ (૨) ભિક્ષામાં મળેલી વસ્તુ. ૦ટન ન૦ [સં.] ભિક્ષા માટે ફરવું તે. ૦ન્ન ન૦ [સં.] ભીખી આણેલું અન્ન. ૦પાત્ર ન૦ [સં.] ભીખ માગવાનું વાસણ. ૦વૃત્તિ સ્ત્રી૦ [સં] ભિક્ષાથી ચલાવેલું ગુજરાન; ભિક્ષાનો ધંધો
ભિક્ષુ, ૦ક પું૦[સં] માગણ(૨)ભિક્ષા ઉપર નભનાર(૩)બૌદ્ધ સાધુ. ૦કી, ૦ણી સ્ત્રી૦ સ્ત્રી ભિક્ષુ
ભિખારચોટ વિ૦ભિખારી જેવું(૨)મૂખડું
ભિખારણ સ્ત્રી૦ [જુઓ ભિખારી] માગણ સ્ત્રી.–ણું વિ૦(૨)ન૦ભિખારી(તુચ્છકારમાં)
ભિખારવેડા પું૦ બ૦ વ૦ ભિખારીના જેવું વર્તન
ભિખારી વિ૦ (૨) પું૦ [અપ.; (સ. भिक्षाकारिन्)] ભીખ માગનાર. ૦વેડા પું૦બ૦વ૦ ભિખારવેડા. –રું વિ૦(૨)ન૦ ભિખારી (તુચ્છકારમાં)
ભિખ્ખુ પું૦ [પાલિ] બૌદ્ધ સાધુ–ભિક્ષુક
ભિજાવવું સ૦ ક્રિ૦, ભિજાવું અ૦ ક્રિ૦ 'ભીંજવું'નું અનુક્રમે પ્રેરક ને કર્મણિ
ભિડાવવું સ૦ક્રિ૦ 'ભીડવું'નું પ્રેરક(૨)કસવું, બાધવું. ઉદા૦ બટન ભિડાવ્યા નથી(૩) દબાવવું; ભેટવું (૪) ગૂંચવાડામાં નાખવું; ગભરાવવું(૫)અંટસ પડાવવો(૬)ધમમચવું
ભિડાવું અ૦ક્રિ૦ 'ભીડવું'નું કર્મણિ (૨) ભીડમાં આવવું (૩) સંકડાવું [illegible]
ભિત્તિ સ્ત્રી૦ [સં.] ભીંત. ૦ચિત્ર ન૦ ભીંત પરનું ચિત્ર; 'ફ્રેસ્કો' [ભીંજાવું
ભિનાવું અ૦ક્રિ૦ ['ભીનું' ઉપરથી] પલળવું;
ભિન્ન વિ૦ [સં.] જુદું; નોખું (૨)ભાંગેલું. ૦તા સ્ત્રી૦ જુદાપણું. ૦ભાવ પું૦ જુદાઈ. ૦રુચિ વિ૦[સં.]જુદી રુચિવાળું
ભિયા પું૦ [દે. [illegible] (સં. भ्रातृ)] ભાઈ (મુસ્લિમ માટે સંબોધન)
ભિલ્લુ પું૦ [illegible] સાથી
ભિષક(-ષજ, -ષગ્) પું૦ [સં.] વૈદ
ભિસ્તી પું૦ પખાલી
ભિંડુ ન૦ [સં. [illegible]] [illegible]
[illegible]
ભિંડ(-ડિ)માળ સ્ત્રી૦ [સં. [illegible]]
[illegible]

**ભીખ** સ્ત્રી૦ [પ્રા. ભિક્ખા (સં. ભિક્ષા)] ભીખવું તે (૨) ભીખીને મેળવેલી વસ્તુ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ ખેરાત માગવી (૨) અ૦ક્રિ૦ ભિખારી થવું [પલાળવું

**ભીજવવું** સ૦ક્રિ૦ ભીંજવવું, ભીનું કરવું;

**ભીજવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. અભ્યજ્]ભીંજવું,ભીનું થવું, પલળવું

**ભીડ** સ્ત્રી૦ [દે. ભિડ=ભીડવું] ગિરદી (૨) તંગી(૩)પું૦ ભીડો. ૦વું સ૦ક્રિ૦ વાસવું, બંધ કરવું(૨)કસવું,બાંધવું(૩)ચાંપવું, ભેટવું (૪) અ૦ક્રિ૦ + ભડવું, ઝૂઝવું —ડો પું૦ લાકડું ભીડવા માટેનું સુથારનું એક ઓજાર

**ભીત** વિ૦ [સં.] ભય પામેલું

**ભીતર** ન૦ [દે ભિત્તર]અંદરનો ભાગ(૨) દિલ ઊંડું (૩) અ૦ અંદર

**ભીતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] બીક

**ભીનાશ** સ્ત્રી૦ ભીનાપણું

**ભીનું** વિ૦ [સં. ભિન્ન=ભીનું થયેલું]પલળેલું (૨)શ્યામ.ઉદા૦ભીનેવાન ૦ભદ્દક વિ૦ સાવ ભીનું [હોય એવું શ્યામ

**ભીનેવાન** વિ૦ [ભીનું+વાન] પાકે રંગે

**ભીમ** વિ૦ [સં] ભયંકર, વિકરાળ (૨) પું૦ પાંચ પાંડવોમાંનો બીજો.૦અગિયારશ(-સ) સ્ત્રી૦ જેઠ સુદ અગિયારસ; નિર્જળા એકાદશી

**ભીરુ** વિ૦ [સં.] બીકણ. ૦તા સ્ત્રી૦

**ભીરુ** પું૦ ભિરડું; બેરૂ

**ભીલ** પું૦ [સં. ભિલ્લ] એક રાની પ્રજાનો માણસ. ૦ડી સ્ત્રી૦ ભીલ જાતિની કે ભીલની સ્ત્રી

**ભીષણ** વિ૦ [સં.] ભયંકર

**ભીષ્મ** વિ૦ [સં.] ભયંકર (૨) પું૦શાંતનુ અને ગંગાના પુત્ર

**ભીંગડું** ન૦ ભિંગડું; છોડું

**ભીંછાં** ન૦બ૦વ૦ (કપાવવાના થયેલા) મોટા વાળ

**ભીંજવવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ ભીજવું]પલાળવું

**ભીંજવું** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ ભીજવું] પલળવું

**ભીંજાવવું** સ૦ક્રિ૦ ભીંજવવું

**ભીંજાવું** અ૦ક્રિ૦ ભીંજવું; પલળવું

**ભીંડી** સ્ત્રી૦ એક છોડ (૨) એની છાલના કઠાતા રેસા [તેનો છોડ

**ભીંડો** પું૦ [સં. ભિણ્ડ, ભેણ્ડા] એક શાક કે

**ભીંડો** પું૦ [ભીડો કે ભીડ પરથી] હૈયું, હરકત(૨)ગપ;તોપ[લા.] [૦મારવો= ગપ મારવી (૨) હરકત ઊભી કરવી.]

**ભીંત** સ્ત્રી૦ [સં. ભિત્તિ]દીવાલ. [૦ભૂલવી =છેક જ માર્ગ ચૂકવો, તદ્દન અવળે રસ્તે ચડી જવું]. ૦પત્ર ન૦ સમાચાર વગેરેની જાહેરાત માટે ભીંત પર કરાતું લખાણ —તિયું ન૦ નાની પાતળી ભીંત

**ભીંસ** સ્ત્રી૦ [સં. પિષ્ ઉપરથી] ભીંસાવું તે; દબાણ; ધક્કો. ૦વું સ૦ક્રિ૦દાબવું, પીસવું (૨) ભેટવું, ચાંપવું. —સાવવું સ૦ક્રિ૦ (પ્રેરક). —સાવું અ૦ક્રિ૦ (કર્મણિ)

**ભુક્ત** વિ૦[સં] ખાધેલું,ભોગવેલું [ભોજન

**ભુક્તિ** સ્ત્રી૦ [સં] ભોગ, સંસારસુખ (૨)

**ભુખાળવું** વિ૦['ભૂખ' ઉપરથી] ખાઉધરું

**ભુજ** પું૦ [સં.] ખભાથી કોણી સુધીનો ભાગ (૨) હાથ (૩) બાજુ [ગ]

**ભુજંગ,(૦મ)** પું૦ [સં.] સાપ

**ભુજા** સ્ત્રી૦ [સં.] ભુજ; હાથ

**ભુટ્ટો(-ટ્ટો)** પું૦ [સં ભૃષ્ટ ઉપરથી] મકાઈ-ડોડો (૨) ગોળ વંતાક

**ભુલકણું** વિ૦ ભૂલી જવાની ટેવવાળું

**ભુલભુલામણી** સ્ત્રી૦ ભૂલા પડી જવાય તેવી અટપટી રચના

**ભુલવણ(-ણી)**સ્ત્રી૦ભુલાવવું-ભૂલવું તે;ભ્રમ

**ભુલામણું** વિ૦ ભુલકણું (૨) ભુલાવે તેવું

**ભુલાવવું** સ૦ક્રિ૦, ભુલાવું અ૦ક્રિ૦ 'ભૂલવું'નું અનુક્રમે પ્રેરક ને કર્મણિ

**ભુલાવો** પું૦ ભુલાવણી, ભ્રમ

**ભુવન** ન૦ [સં] જગત, લોક ૦ત્રય ન૦ [સં] ત્રણ લોક(સ્વર્ગ, મૃત્યુ, પાતાળ)

**ભુવર,(-ર્લોક)** પું૦ [સં.] ભૂલોક અને સૂર્ય વચ્ચેનો લોક

**ભુસાડવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ ભૂસાડવું

**ભુસાવવું** સ૦ક્રિ૦, **ભુસાવું** અ૦ક્રિ૦ ભૂસવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**ભુસ્કો** પું૦ [રવ૦] કૂદકો, ભૂસકો
**ભુંગળ,-ળી,-ળું** [દે મુંગલ] જુઓ 'ભૂંગળ'માં
**ભુંડ** ન૦ [દે] જુઓ ભૂંડ
**ભૂ** ન૦ (બાળભાષામાં) પાણી
**ભૂ** સ્ત્રી૦ [સ] પૃથ્વી
**ભૂકરી** સ્ત્રી૦, -રો પું૦ ભૂકો, જેરો
**ભૂકંપ** પું૦ [સ] ધરતીકંપ
**ભૂકી** સ્ત્રી૦[સ બુક્ક,પ્રા બુક્ક] બારીક ભૂકો **-કોભૂકા** પું૦બ૦વ૦ ચૂરેચૂરા
**ભૂખ** સ્ત્રી૦ [દે બુભુક્ષા (સ બુભુક્ષા)] ક્ષુધા (૨) ઇચ્છા [લા] **૦ડીબારશ(-સ)** વિ૦ (અગિયારસ પછીને દિવસે હોય તેમ) ખાઉં ખાઉં ની દાનતવાળું (૨) કંગાલ **૦લું** વિ૦ ભૂખ્યું (૨) કંગાલ તંગીમાં આવેલું **૦મરો** પું૦ ભૂખથી મરો થવો તે ભૂખથી ચીમળાવું કે મરવું પડે તે કે તેવી દશા
**ભૂખર** વિ૦ [સ ઊષર] ઊખર, વેરાન, ઉજ્જડ **-રું** વિ૦ રાખોડિયું, ફીકું
**ભૂખ્યું** વિ૦ જેને ભૂખ લાગી હોય તેવું (૨) લાલચુ (૩) ગરીબ **૦પાખ્યું** વિ૦ ભૂખ્યું સાવ ભૂખ્યું
**ભૂગર્ભવિદ્યા** સ્ત્રી૦ [સ] ભૂસ્તરવિદ્યા
**ભૂગોળ** પું૦ [સ ભૂગોલ] પૃથ્વીનો ગોળો (૨) સ્ત્રી૦ ભૂગોળવિદ્યા **૦વિદ્યા** સ્ત્રી૦ પૃથ્વીના તળ ઊપજ, પ્રાણી, લોક, કુદરતી કે રાજકીય વિભાગ, આબોહવા, વસ્તી વગેરે હકીકતનું શાસ્ત્ર **૦વેત્તા** પું૦ ભૂગોળનો ખાસ વિદ્વાન
**ભૂચર** વિ૦ [સ] પૃથ્વી ઉપર ફરનાર (૨) ન૦ પૃથ્વી પરનું પ્રાણી
**ભૂત** વિ૦ [સ] થઈ ગયેલ, વીતેલું (૨) 'થયેલું બનેલું' એ અર્થમાં સમાસને અંતે (ઉદા૦ અગમભૂત પ્રાણભૂત) (૩) ન૦ પંચમહાભૂતોમાંનું એક (૪) પ્રાણી (૫) પ્રેત, પિશાચ(૬)ભૂતની જેમ પાછળ ફરનાર માણસ (બાતમીદાર ઇ૦) (૭) વહેમ ધૂન **૦કાલ(-ળ)** પું૦ ગયેલો વખત(૨)ક્રિ૦નો ભૂતકાળ[વ્યા] **૦કાલીન** વિ૦ ભૂતકાળનું,-ને લગતું **૦કૃદંત** ન૦ ભૂતકાળના અર્થનું કૃદંત [વ્યા] **૦દયા** સ્ત્રી૦ [સ] સર્વ જીવો પ્રત્યેની દયા, જીવદયા **૦પતિ** પું૦ [સ] શિવ, મહાદેવ **૦પલીત** ન૦ પ્રેત(૨) બેડોળ માણસ **૦પૂર્વ** વિ૦ [સ] પહેલાં થયેલું(૨) માજી **૦પ્રેત** ન૦ ભૂત પિશાચ **૦ભાવન** વિ૦ [સ] પ્રાણીઓને સર્જનાર, પાળનાર. **૦બલિ** [સ],**૦બળિ** પું૦ પ્રાણીઓને નિત્ય આપવાનો બલિ **૦ભાઈ** પું૦ બનારાત ઉદ૦ ભૂતભાઈ જાણે **૦યજ્ઞ** પું૦ [સ] પાંચ યજ્ઞોમાંનો એક ભૂતબલિ **૦યોનિ** સ્ત્રી૦ [સ] ભૂતપ્રેતની જાતિ(૨)ભૂતમાત્રનું ઉત્પત્તિસ્થાન **૦વિદ્યા** સ્ત્રી૦ [સ] પ્રેત વિષેની વિદ્યા
**ભૂતલ** [સ] **-ળ** ન૦ પૃથ્વીની સપાટી **૦વિદ્યા** સ્ત્રી૦ ભૂતળની ભૌતિક સ્થિતિ સંબંધી વિદ્યા [ટોળું
**ભૂતાવળ(-ળી)** સ્ત્રી૦[સ ભૂતાવલિ] ભૂતોનું
**ભૂતિ** સ્ત્રી૦ [સ] ભસ્મ, સમૃદ્ધિ કલ્યાણ
**ભૂદાન** ન૦ ભૂમિદાન
**ભૂદેવ** પું૦ [સ] બ્રાહ્મણ, ભૂસુર
**ભૂધર** પું૦ [સ] પર્વત (૨) રાજા (૩) નાગ (૪) કૃષ્ણ (૫) શિવ
**ભૂપ** પું૦ [સ] રાજા **૦તિ, -પાલ** [સ], **-પાળ** પું૦ રાજા
**ભૂપૃષ્ઠ** ન૦ [સ] જુઓ ભૂતલ
**ભૂમધ્યરેખા(-ષા)** સ્ત્રી૦ [સ] વિષુવવૃત્ત
**ભૂમધ્યસમુદ્ર** પું૦ [સ] યુરોપ અમેરિકા વચ્ચેનો સમુદ્ર
**ભૂમંડલ** [સ] **-ળ** ન૦ આખી પૃથ્વી
**ભૂમિ** સ્ત્રી૦ [સ] પૃથ્વી (૨) જમીન(૩) દેશ પ્રદેશ **૦કા** સ્ત્રી૦ [સ] જમીન (૨) સ્થળ (૩) પાયરી (૪) મૂળ, ઊગમ (૫) નાટકનું પાત્ર કે તેનો ભાગ કે શણગાર (૬) પ્રસ્તાવના **૦ગત** વિ૦ ભૂમિમાં રહેલું-દાટેલું

ભૂમિતિ સ્ત્રી० [સં] રેખાગણિત
ભૂમિદાન ન० [સં] ભૂમિનું દાન કરવું તે
ભૂમિદાહ પું० (શબને) દફન કરવું તે
ભૂમિશય્યા સ્ત્રી० [સં] જમીન ઉપર (કશું પાથર્યા વિના) સૂવું તે
ભૂમી સ્ત્રી० [સં] જુઓ ભૂમિ
ભૂર વિ० મૂર્ખ (૨) લુચ્ચું
ભૂર વિ० [જુઓ ભૂરિ] ઘણું વધારે
ભૂરકી સ્ત્રી० ભસ્મ (૨) જાદુમંત્ર (૩) મોહિની [લાચ [લા]
ભૂરશી સ્ત્રી० બાધી રકમની દક્ષિણા (૨)
ભૂરાકોળું ન० જુઓ ભૂરુંકોળું
ભૂરાઈ,-શ સ્ત્રી० ભૂરાપણું
ભૂરિ વિ० [સં] ભૂર, ખૂબ, પુષ્કળ
ભૂરિયું વિ० આસમાની રંગનું (૨) ગોરું
ભૂરું વિ०જુઓ ભૂરિયું ०કોળું ન०કટાણું, કોળાના જેવું ધોળું ફળ
ભૂર્જ ન० [સં] એક વૃક્ષ ०પત્ર ન० કાગળ તરીકે વપરાતી ભૂર્જની છાલ
ભૂર્લોક પું० [સં] ભૂલોક
ભૂલ સ્ત્રી० [પ્રા भुल्ल] ચૂક, ખામી, ગફલત (૨) છેતરાવું તે (૩) વિસ્મૃતિ (૪) ગેરસમજ ०ચૂક સ્ત્રી० ભૂલ [**ભૂલચૂક લેવીદેવી**=ભૂલચૂક જ્યારે નજરે પડે ત્યારે એકબીજાને મજરે આપવી] ०થાપ સ્ત્રી० ભૂલ, ગફલત (૨) છેતરામણ ०વવું સ० ક્રિ० ભૂલમાં નાખવું, ભૂલ પાડવી, ભુલાવવું ०વું અ०ક્રિ० ભૂલ કરવી -લું વિ० ભૂલેલું (૨) આડે રસ્તે ચડેલું (૩) ભુલકણું
ભૂલોક પું० [સં] મૃત્યુલોક, પૃથ્વી
ભૂવેરો પું० પાણીથી પડેલો ઊંડો ખાડો
ભૂવો [પ્રા भूअवाद (સં भूतवादिन्)] ભૂત કાઢનાર [એક છોવડો
ભૂશો પું० [પ્રા भूअ (સં भूत)=જડ]
ભૂશિર સ્ત્રી० [સં] દરિયામાં ગયેલી જમીનની લાંબી પટી
ભૂષણ ન० શોભા(૨)ઘરેણું [ગારેલું
ભૂષા સ્ત્રી०[સં]ભૂષણ -ષિત વિ०[સં]શણ-
ભૂસકો પું० કૂદકો, ઉપરથી નીચે પડવું તે
ભૂંસવું સ०ક્રિ०[પ્રા पुछ (સં प्रोञ्छ)] ભૂંસી દેવું, ભૂસવું
ભૂસું ન० [સં પ્રા बुस] ચૂલું (૨) ચવાણાનું એક મિશ્રણ [०ભરવું=નકામી માહિતી (મગજમાં) ભરવી ०ભરાવું=તોર ચડવો (૨) ખોટો વહેમ ભરાવો (મગજમાં) **માથામાં ભૂસું ભર્યું છે!**=જરાય સમજણ કે યાદશક્તિ નથી]
ભૂસ્તરવિદ્યા સ્ત્રી० ભૂસ્તરશાસ્ત્ર ન० પૃથ્વીના પડ સંબંધી વિદ્યા
ભૂંકવું અ०ક્રિ० [પ્રા भुक्क (સં. बुक्क)] ગધેડાનું ભોંભોં કરવું (ભૂંકાવવું)
ભૂંગરા પું० બ०વ० ભૂંજેલા ઘઉં ચણા વગેરે
ભૂંગરેટ સ્ત્રી० ['ભૂંજવું' પરથી] ગરમ રાખ
ભૂંગળ સ્ત્રી० ગજ, બારણું બંધ રાખવાનો લાંબો આગળો
ભૂંગળ સ્ત્રી० [દે भुंगल] એક વાજિંત્ર. ०ભટિયું ન० ટીપણું (૨) લાંબું લખાણ ०ભટિયો પું० હાથ જોનાર બ્રાહ્મણ -ળિયો પું० ભૂંગળ વગાડનાર -ળી સ્ત્રી० પોલી નળી (૨) ફૂંકણી (૩) ભૂંગળી (૪) દરદીને તપાસવાની ડાક્ટરની નળી -ળું ન० નળાકાર કોઈ પણ ઘાટ (૨) નળાકાર ધુમાડિયું
ભૂંજર સ્ત્રી० ભૂંડણ ને તેનાં બચ્ચાં (૨) નાનાં છોકરાનું ધાડું ०વાડ સ્ત્રી०, ०વાડો પું० જુઓ ભૂંજર (૨) ગંદવાડ [લા]
ભૂંજવું સ०ક્રિ० [સર० દે भुज्जि=ભૂંજેલું ધાન] શેકવું (ભૂંજાવવું, ભૂંજાવું)
ભૂંડ,०ડું ન० [દે भुंड] ડુક્કર, સૂવર ०ણ (-ણી) સ્ત્રી० ભૂંડની માદા
ભૂંડાઈ સ્ત્રી० ભૂંડાપણું (૨) અણબનાવ. -પો પું० ભૂંડાપણું (૨) ભૂંડાપણાનું કલંક -શ સ્ત્રી० જુઓ ભૂંડાઈ
ભૂંડું વિ० ખરાબ (૨) દ્વેષી (૩) બીભત્સ
ભૂંસવું સ०ક્રિ० ભૂંસવું, કાઢી નાખવું (ભૂંસાવવું, ભૂંસાવું)
ભૃકુટિ(-ટી) સ્ત્રી० [સં] ભમ્મર

ભૃગુ પું૦ [સં] એક ઋષિ (૨) શુક્ર (૩) જમદગ્નિ (૪) પર્વતનું શિખર. ૦પાત પું૦ ઊંચેથી પડતું મૂકી આપઘાત કરવો. ૦લાંછન પું૦ કૃષ્ણ

ભૃત્ય પું૦ [સં.] નોકર [ભમરી

ભૃંગ પું૦ [સં.] ભમરો. –ગી સ્ત્રી૦ [સં.]

ભેં (ભે) પું૦ [સં. ભય] જુઓ ભય (૨) જોખમ. ૦કાર વિ૦ ભયંકર; બેકાર [૫]

ભેખ પું૦; સ્ત્રી૦ જુઓ વેષ (૨) સંન્યાસનો વેષ; સંન્યાસની દીક્ષા [ખૂણો; કરાડ

ભેખ(૦ડ) સ્ત્રી૦ ટેકું (૨) ઝૂમનો ટેકરાનો

ભેખધારી વિ૦ ભેખ ધારણ કરનાર

ભેગ પું૦ મિશ્રણ. –ગું એકઠું; સાથે (૨) મિશ્ર

ભેચો પું૦ જુઓ ભેચો

ભેજ પું૦ ['ભીજવું' ઉપરથી] ભીનાશ. ૦ચાડ્ડી વિ૦ ભેજ ચૂસી લે તેવું. ૦દ્રવી વિ૦ હવામાંથી ભેજ ચૂસી દ્રાવણ બની જનારું

ભેજવું સ૦ક્રિ૦ [હિં. भेजना] મોકલવું

ભેજાગેબ (ગે) વિ૦ ગેબ થયેલા ભેજાવાળું; ચસકેલું

ભેજું ન૦ [હિં. भेजा] મગજ

ભેટ સ્ત્રી૦ [દે. भिट्ट, भिट्टा] મેળાપ, મુલાકાત (૨) બક્ષિસ (૩) કમરે તાણી બાંધેલું કપડું. ૦વું સ૦ક્રિ૦ આલિંગન આપવું (૨) મુલાકાત થવી (૩) લડવા માટે ભેગા થવું. –ટો પું૦ મેળાપ (૨) આલિંગન [કાળ

ભેડ ન૦ [સં.] ઘેટું. –ડિયો પું૦ વરુ; ભેડનો

ભેણું (ભેં) ન૦ [પ્રા. भायण (સં. भाजन)] ઘી તાવવાનું માટીનું વાસણ

ભેદ પું૦ [સં.] તફાવત; જુદાપણું (૨) વર્ગ; વિભાગ; પ્રકાર (૩) છાની વાત (૪) છળભેદ (૫) ફૂટ પાડવી તે (૬) ચીરો; બાકું. ૦ક વિ૦ [સં] ભેદનારું (૨) રેચક. ૦દૃષ્ટિ સ્ત્રી૦ [સં.] ભેદભાવ; જુદાપણું. ૦ન ન૦ [સં.] ભેદવું તે. ૦બુદ્ધિ સ્ત્રી૦ [સં] જુઓ ભેદદૃષ્ટિ. ૦ભાવ પું૦ જુદાપણું; અંતર (૨) કપટ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ છેદ પાડવો, તોડવું. –દી [સં] રહસ્યમય; ફાટ. –દુ પું૦ ભેદ–રહસ્ય જાણનાર (૨) જાસૂસ (૩) ફૂટ પડાવનાર. –દ્ય વિ૦ [સં.] ભેદી શકાય તેવું (૨) ભેદવા યોગ્ય

ભેર સ્ત્રી૦ ['ભેરુ' ઉપરથી] મદદ; વહાર

ભેર સ્ત્રી૦ [સં.] ભેરી

–ભેર (ભે) [પ્રા. भरिम (સં. भृत, भरित)] શબ્દને લાગતાં '–તે સાથે, સહિત' એ અર્થનું અ૦ બનાવે. ઉદા૦ હોંસભેર. કેટલીક જગાએ 'માત્ર તે સાથે' એવો અર્થ પણ થાય છે. ઉદા૦ પોતિયાભેર

ભેરવ (ભે) વિ૦ [પ્રા. भेरव (સં. भैरव)] ભૈરવ સંબંધી (૨) ભયંકર (૩) પું૦ શિવનું એક સ્વરૂપ. ૦જપ પું૦ [સં. झंपा = કૂદકો] મોક્ષ માટે જપ કરતાં કરતાં પર્વત ઉપરથી પડતું મૂકવું તે

ભેરવવું સ૦ક્રિ૦ ભરાવવું; વળગાડવું (૨) ભભેરવું; ભમાવવું

ભેરવાવું અ૦ક્રિ૦ 'ભેરવવું'નું કર્મણિ (૨) ગૂંચવાઈ જવું; સંડોવાવું

ભેરિ(–રી) સ્ત્રી૦ [સં.] નોબત; નગારું; ભેર

ભેરુ પું૦ સાથી; મિત્ર

ભેલાડ પું૦ [સં. भेल्लू ઉપરથી] બગાડ; નુકસાન. ૦વું સ૦ક્રિ૦ બગાડવું; વણસાડવું

ભેળ પું૦ [સં. भेलन् ઉપરથી] મિશ્રણ (૨) ભેલાડ; બગાડ (૩) ભંગાણ; લૂટ (૪) સ્ત્રી૦ એક ચવાણું (મુંબઈ). ૦વણ ન૦, ૦વણી સ્ત્રી૦ મેળવણી; મિશ્રણ. ૦વવું સ૦ક્રિ૦ મેળવવું; મિશ્ર કરવું (૨) સામેલ કરવું. ૦વું સ૦ક્રિ૦ સામેલ રાખવું (૨) મેળવવું; મિશ્રિત કરવું (૩) ભેળવવું. ૦સેળ વિ૦ એકઠું; મિશ્રિત (૨) સ્ત્રી૦ મિશ્રણ. ૦સેળિયું વિ૦ ભેળસેળવાળું. –ળાડ, –ળાડવું જુઓ 'ભેલાડ'માં. –ળું વિ૦ (૨) અ૦ ભેગું; સાથે

ભેં (ભેં૦) ન૦ (૨) અ૦ [રવ૦] રડવાનો અવાજ. ૦કડો પું૦ લાંબે સાદે રડવું તે (૨) તેનો સાદ. ૦કવું અ૦ક્રિ૦ ભેંકડો મૂકવો; ભેં ભેં કરવું. ૦કાર પું૦ ભેંકડો

ભેંકાર (ભેં૦) વિ૦+[જુઓ ભેકાર] ભયંકર

**ભેચો** (ભેં૦) પું૦ છૂંદાયેલો લોચો, માસનો લોચો (૨) છૂંદાયેલી વસ્તુ (૩) કસ, દમ [લા]

**ભેંશ(-સ)** (ભેં૦) સ્ત્રી૦ [સ महिषी, प्रा. महिसी] દૂધ દેનારું એક ઢોર, ડોબું. **-આસુર** પું૦ ભયંકર માણસ (૨) પાડાના આકારનો એક રાક્ષસ, મહિષાસુર. **-આસૂર** પું૦ ભેંસ જેવો જાડો સુર

**ભેસો** (ભેં૦) પું૦ [જુઓ ભીંસ] દબાણ, પડખાથી જોર દેવું તે

**ભૈડ** સ્ત્રી૦ [ ભીડવું' ઉપરથી ] મોસની વરત અને ઝૂંસરાના દોરડાને સાંધવાની લાકડાની મેખ [૦ની કળી જવી, ૦વેરાઈ જવી=ઓપાણું બહાર પડી જવું]

**ભૈયો** પું૦ [प्रा भाइअ (स भ्रातृ)] ભાઈ (૨) ઉત્તર હિંદનો વતની

**ભૈરવ** વિ૦(૨)પું૦[સ]જુઓ ભેરવ ૦**ઘાટી** સ્ત્રી૦ ઊંચા શિખરની ભયંકર કરાડનું સ્થાન ૦જપ પું૦જુઓ ભેરવજપ **-વી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] ભયંકર (૨) સ્ત્રી૦ દુર્ગા

**ભોઈ** પું૦ [दे भोई=મુખી નાયક]પાલખી ઉપાડવાનો ધંધો કરનાર

**ભોક** પું૦['ભોકવું' ઉપરથી]જુઓ ભોંક ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સ भूक=છિદ્ર] ઘોંચવું, ભોંકવું

**ભોક્તા** પું૦ [સ] ભોગવનાર

**ભોગ** પું૦ [સ] ભોગવવું તે (૨) ભોગવવાની સામગ્રી (૩) દેવને ધરાવવાનો પ્રસાદ (૪) માઠી દશા (૫) બલિદાન. ૦જોગે અ૦ દૈવયોગે, સંજોગવશાત્, કદાચ ૦ભૂમિ સ્ત્રી૦(કર્મભૂમિથી ઊલટી) જ્યાં નવો પુરુષાર્થ નથી થઈ શકતો, પણ જૂના પુરુષાર્થના ફળ જ ભોગવવાના હોય છે, તેવી સ્વર્ગ વગેરે જગા ૦વટો પું૦ ઉપયોગ, માલિકી ૦વવું ઉપભોગ કરવો(૨)સહન કરવું. ૦વિલાસ પું૦ અમનચમન

**ભોગળ** સ્ત્રી૦ જુઓ ભૂંગળ ન ૧

**ભોગિયો** પું૦ ભોગી પુરુષ, ભોગવનાર

**ભોગી** વિ૦ [સ] ભોગવનાર (૨) પું૦ ભોગિયો (૩)આશક, પ્રીતમ (૪) ભમરો (૫) સાપ **-ગીંદ્ર** પું૦ [સ] શેષનાગ

**ભોગ્ય** વિ૦ [સ] ભોગવવા લાયક (૨) ન૦ ધન, પૂંજી

**ભોજ** પું૦ [સ] યાદવોની એક જાતનો માણસ (૨)એક દાનવીર પ્રાચીન રાજા

**ભોજક** પું૦ [સ] ભોગવનાર (૨) જૈન મંદિરનો ગવૈયો

**ભોજન** ન૦ [સ] જમણ ૦ગૃહ,**-નાલય** ન૦, ૦શાલા(-ળા) સ્ત્રી૦ જમવાનું સ્થાન (૨) વીશી

**ભોજપત્ર** જુઓ ભૂર્જપત્ર

**ભોજપુરી** સ્ત્રી૦ [હિં] બિહારના એક ભાગની બોલી

**ભોજાઈ** સ્ત્રી૦ [दे भाउज्जा] ભાભી

**-ભોજી** વિ૦ [સ] ખાનાર (સમાસમાં છેડે) ઉદા૦ 'માંસભોજી'

**ભોજ્ય** વિ૦ [સ] ખાવા કે ભોગવવા લાયક (૨) ન૦ ખાવા કે ભોગવવાની વસ્તુ

**ભોટ** વિ૦ પું૦ મૂઢ, બેવકૂફ

**ભોટવો** પું૦ માટીનો ચરુ

**ભોટીલું** ન૦ કુરકુરિયું [ભોંઠપ'માં

**ભોઠપ** સ્ત્રી૦, **ભોઠામણ** ન૦ જુઓ

**ભોઠું** (ભોં) વિ૦ જુઓ ભોંઠું

**ભોડ** વિ૦ [प्रा पाढ (स प्रौढ)] પાકવા પર આવેલી - સાખ જેવી (આમલી)

**ભોડું** ન૦[द बोड=મૂંડેલું માથું (स मुंड)] માથું [વગેરેનો)

**ભોથું** ન૦ મૂળિયાંનો ઝૂંડો (દાભ, શેરડી

**ભોદો** પું૦ પેટ (તિરસ્કારમાં)

**ભોપાળું** ન૦ પોલ, પોકળ (૨) ઢોંગ

**ભોપો** વિ૦ પું૦ બેવકૂફ, મૂર્ખ [૩, ૪

**ભોમ** પું૦ [प्रा (स भौम)] જુઓ ભૌમ

**ભોમ(૦કા)** સ્ત્રી૦ ભૂમિ

**ભોમવાર** પું૦ મંગળવાર

**ભોમિયણ** સ્ત્રી૦ જાણકાર સ્ત્રી

**ભોમિયું** વિ૦ જાણકાર **-યો** પું૦ જાણકાર માણસ (૨) વાટ બતાવનાર

**ભોર** પું૦, સ્ત્રી૦ પરોઢિયું

**ભોર** (ભો) પું૦ ઘાસના પૂળાથી ભરેલું ગાડું (૨) ગાડું ભરાય તેટલો જથ્થો. ઉદા૰ ભોર લાકડાં

**ભોરિંગ** પું૦ મોટો નાગ [જાડું ભોથ

**ભોલ** વિ૦ [द पोल] પોલું, ફૂલેલું ઉદા૰

**ભોલુ** પું૦ વાદળો

**ભોળપ** સ્ત્રી૦, ૦ણ નં૦ ભોળાપણું

**ભોળવવું** સ૦ક્રિ૦ ભરમાવવું

**ભોળાઈ** સ્ત્રી૦ ભોળાપણું

**ભોળાનાથ, ભોળાશંકર** પું૦ મહાદેવ

**ભોળિયું** વિ૦ ભોળું

**ભોળું** વિ૦ [द भाल] કપટમાં ન સમજે તેવું, સાલસ ૦ભટ, ૦ભટાક, ૦ભાભું વિ૦ સાવ ભોળું

**ભોં** (ભોં૦) સ્ત્રી૦ [स भूमि] ભોંય

**ભોંક** (ભોં૦) નં૦ [જુઓ ભોક] છિદ્ર, કાણું (૨)ભોંકાવાની અસર ૦વું સ૦ક્રિ૦ભોંકવું

**ભોંઠપ** (ભોં૦) સ્ત્રી૦, **ભોંઠામણ** (ભોં૦)નં૦ શરમ, શરમિંદાપણું; નીચાજોણું [વાળું

**ભોંઠું** (ભોં૦)વિ૦[प्रा गट्ठ (स भ्रष्ट)] ભોંઠપ-

**ભોંભ્રિયું** (ભોં૦) નં૦ [રવ૦] ભાખું

**ભોંય** (ભોં૦) સ્ત્રી૦ [स भूमि] જમીન (૨) નવી ચામડી, રૂઝ [ના] ૦તળિયું નં૦ ઘરનો છેક નીચેનો ભાગ ૦રસો પું૦ લીંપણના પોપડાનો રસ ૦રું નં૦ જમીનની અંદર કરેલું ઘર (૨) ભોંયની અંદર કરેલો રસ્તો ૦શિં(–શીં,–સિં, –સી)ગ સ્ત્રી૦ મગફળી

**ભૌગોલિક** વિ૦ [स] ભૂગોળ સંબંધી

**ભૌતિક** વિ૦ [स] પંચમહાભૂત સંબંધી–તેમનું બનેલું સ્થૂળ જડ (૨) ભૂતયોનિ સંબંધી ૦વિદ્યા સ્ત્રી૦ [स] ભૂતપ્રેત સંબંધી વિદ્યા (૨) ભૌતિકશાસ્ત્ર ૦શાસ્ત્ર નં૦ ભૌતિક પદાર્થોને લગતું શાસ્ત્ર, 'ફિઝીક્સ'

**ભૌમ** વિ૦ [स] પૃથ્વી સંબંધી (૨) મંગળનું (૩) પું૦ મંગળગ્રહ (૪) મંગળવાર (૫) સાટોડીનો છોડ ૦વા(૦સ)ર પું૦ [स] મંગળવાર

**ભ્રમ** પું૦ [स] સંદેહ (૨) ભ્રાન્તિ (૩) ગોળ ફરવું તે ૦ણ નં૦ [सं] ફરવું–રખડવું તે (૨) જુઓ ભ્રમ ૦ણા સ્ત્રી૦ ભ્રમ, ભ્રાંતિ

**ભ્રમર** પું૦ [स] ભમરો

**ભ્રમિત** વિ૦ [स] ભ્રમ પામેલું, ભ્રમમાં પડેલું

**ભ્રષ્ટ** વિ૦ [स] ઊંચેથી પડેલું (૨) પાપી, દુરાચારી (૩) અપવિત્ર થયેલું ૦તા સ્ત્રી૦. **–ષ્ટાચાર** પું૦ [+आचार] દુરાચાર પાપ

**ભ્રંશ**(–મ્શ) પું૦ [स] નીચે પડવું તે, અધઃપાત

**ભ્રાત**(–તા) [स] પું૦ ભાઈ **–તૃજાયા** સ્ત્રી૦ [स] ભાભી **–તૃતા** સ્ત્રી૦, **–તૃત્વ** નં૦ [स] **–તૃભાવ** પું૦ ભાઈચારો

**ભ્રામક** વિ૦ [स] ભ્રમમાં નાખે એવું

**ભ્રાંત** વિ૦ [स] ભ્રમિત, ભ્રાંતિવાળું **–ત** (–તિ) સ્ત્રી૦ [स भ्रान्ति] ભ્રમ, મોહ, ખોટો ખ્યાલ, ખોટું જ્ઞાન (૨) શક, અંદેશો **–તિકર** [स], **–તિકારક** વિ૦ ભ્રાંતિ ઉપજાવનારું [ભવું, ભમ્મર

**ભ્રૂ** સ્ત્રી૦, નં૦, ૦કુટિ(–ટી) સ્ત્રી૦ [स]

**ભ્રૂણ** પું૦ [स] કાચો ગર્ભ ૦હત્યા સ્ત્રી૦ [स] ગર્ભની હત્યા, ગર્ભપાત કે ગર્ભનાશ કરવો તે (એક મહાપાપ)

**ભ્રૂભંગ, ભ્રૂવિકાર** પું૦ [स] ભવાં ચડાવવાં તે

# મ

**મ** પું૦ [સ] પ વર્ગનો અનુનાસિક

**મ** પું૦ સંગીતના મધ્યમ સ્વરનો સંકેત

**મ** અ૦ [ના (સ મા)] મા, નહિ

**મઉ** વિ૦ [દ મઉઅ] ઘણા દિવસનું ભૂખ્યું, ભૂખથી ટળવળતું (૨) પોચું (૩) કંજૂસ (૪) પું૦ ભૂખ્યા અને દુ:ખી લોકોનું ટોળું

**મકદૂર** સ્ત્રી૦[અ]જુઓ મગદૂર [મનસ્વી

**મકનું** વિ૦ [સ મનાક્ષ – હાથણી] મસ્ત,

**મકબરો** પું૦ [અ] કબરસ્તાન (૨) રોજો

**મકર** પું૦ [સ] મગરમચ્છ (૨) જુઓ મગર પું૦ (૩) દશમી રાશિ

**મકરફેદી** સ્ત્રી૦ ચરબી, તોફાન

**મકરકેતુ, મકરધ્વજ** પું૦ [સ] કામદેવ

**મકરરાશિ** સ્ત્રી૦ મકર, દશમી રાશિ

**મકરસંક્રાંતિ** સ્ત્રી૦ સૂર્યનું મકર રાશિમાં જવું તે, ઉત્તરાયણ

**મકરંદ** પું૦ [સ] ફૂલનું મધ (૨) ફૂલની રજ (૩) ભમરો (૪) કોકિલ

**મકરાણી** પું૦ સિંધની વાયવ્યે આવેલા મકરાણ દેશનો રહેનારી

**મકલાવું** અ૦ક્રિ૦ મલકાવું સ્મિત કરવું

**મકસદ** સ્ત્રી૦ [અ] મુરાદ, ધારણા

**મકાઈ** સ્ત્રી૦, પું૦ એક અનાજ **૦ડોડો,** **૦દોડો** પું૦ મકાઈનો ડોડો

**મકાન** ન૦ [અ] ઘર, ઇમારત

**મકોડી** સ્ત્રી૦, **–ડો** પું૦ [દે મક્કોડ] જુઓ 'મંકોડી'માં

**મક્કમ** વિ૦ [અ મુહ્કમ] દૃઢ **૦તા** સ્ત્રી૦

**મક્કા** ન૦ [અ] એક નગર, મહંમદ પેગંબરનું જન્મસ્થાન (અરબસ્તાનમાં)

**મક્ષિ(–ક્ષી)કા** સ્ત્રી૦ [સ] માખ

**મખ** પું૦ [સ] યજ્ઞ [રેશમી કાપડ

**મખમલ** ન૦, સ્ત્રી૦ [અ] એક જાતનું

**મખાંતર** ન૦[સ મિષાંતર] નિમિત્ત, બહાનું

**મખ્ખીચૂસ** વિ૦ [હિં] કંજૂસ

**મગ** પું૦ [પ્રા મુગ્ગ (સ મુદ્ગ)] એક કઠોળ [૦નું નામ મરી (ન દેવું, પાડવું) = બોલવું નહિ (યુક્તિ ખાતર કે કંઈ રહસ્યથી) (મોમાં) મગ ઓરવા, ભરવા = (બોલવું ઘટે છતાં) ન બોલવું]

**મગ** પું૦ [પ્રા મગ્ગ (સ માર્ગ)] માર્ગ [૫] (૨) સ્ત્રી૦ બાજુ, તરફ (૩) અ૦ ભણી, તરફ [લોટની એક મીઠાઈ

**મગજ** પું૦ [સ મુદ્ગ = મગ] ચણાના

**મગજ** ન૦ [ફા મગ્ઝ] ખોપરીની અંદરનો નરમ ભાગ ભેજું (૨) પું૦ ફળની મીંજ **૦મારી** સ્ત્રી૦ માથાફોડ

**મગજી** સ્ત્રી૦ જુઓ મુગજી

**મગતરું** ન૦ મચ્છર, ગંસ

**મગતું** વિ૦ મોકળું, પહોળું, ઘૂંઘરાવાળું

**મગદળ** પું૦ મગના લોટનો લાડુ

**મગદળ** ન૦[સ મુદ્ગર] મગદળિયો **–ળિયો** પું૦ કસરત માટે હાથથી ફેરવવાની લાકડાની બનાવટ [હિંમત

**મગદૂર** સ્ત્રી૦ [જુઓ મકદૂર] તાકાત (૨)

**મગન** વિ૦ [જુઓ મગ્ન] રાજી

**મગન** પું૦ [પ્રા મગ્ગ (સ માર્ગ)] માગ, મગા

**મગફળી** સ્ત્રી૦ તેલી બીની એક શીંગ, ભોંયશીંગ [મણકાની માળા

**મગમાળા** સ્ત્રી૦ મગ જેવડા સોનાના

**મગર** અ૦ [ફા] પરંતુ

**મગર** પું૦ [પ્રા (સ મકર)] એક જલચર પ્રાણી **૦મચ્છ** પું૦ એક જાતનો મોટો મચ્છ – માછલું **૦મસ્ત** વિ૦ હૃષ્ટપુષ્ટ, જોરાવર **–ણી** સ્ત્રી૦ મગરની માદા

**મગરૂબ** વિ૦ મગરૂર, અભિમાની **–બી** સ્ત્રી૦ અભિમાન **–ર** વિ૦ [અ] અભિમાની **–રી** સ્ત્રી૦ અભિમાન

**મગા** સ્ત્રી૦ [પ્રા મગ્ગ (સ માર્ગ)] જગા

**મગાવવું** સ૦ક્રિ૦, 'માગવું'નું પ્રેરક (૨) મંગાવવું

**મગાવું** અ૦ક્રિ૦ 'માગવું'નું કર્મણિ

**મગિયું** વિ૰ ['મગ' ઉપરથી] મગ જેવડું (૨)ન૰સીંગોનું એક જાતનું સુતરાઉ લૂગડું
**મગિયો** પું૰ એક જાતનો પથ્થર
**મગ્ન** વિ૰ [સં] તલ્લીન, ગરક થયેલું (૨) મગન, રાજી [ફેલાવવી, મહેકવું
**મઘમઘવું** અ૰ક્રિ૰ [પ્રા મઘમઘ] ખુશબો
**મઘમઘાટ** પું૰ મઘમઘવું તે
**મઘવા** પું૰ [સં] ઇંદ્ર
**મઘા** સ્ત્રી૰ [સં] દસમું નક્ષત્ર
**મચક** સ્ત્રી૰ પાછું હઠવું-ડગવું તે
**મચકારવું** સ૰ક્રિ૰ જુઓ મીચકારવું
**મચકારો** પું૰ ['મચકારવું' ઉપરથી] આંખ મીચવી (ઉઘાડવી) તે
**મચકો** પું૰ [પ્રા મચ્ચ્ (સં મદ્)=ગર્વ કરવો ઉપરથી] લચકો, લહેકો
**મચકોડ** પું૰ [જુઓ મચકો] ઠેકો, હડસેલો (૨) તિરસ્કાર (૩) સ્ત્રી૰ મચકોડાવું; અમળાવું ૰વું સ૰ક્રિ૰ મરડવું, આમળવું –ડાવું અ૰ક્રિ૰ (કર્મણિ)
**મચડવું** સ૰ક્રિ૰ [પ્રા ચડ્ડ=મસળવું કે દે ચાડ (ચીમળાવું)] મરડવું, આમળવું (૨) મસળવું (મચડાવું)
**મચમચાવવું** સ૰ક્રિ૰ મચમચાવવું
**મચવું** અ૰ક્રિ૰ [સં મસ્જ્, પ્રા મચ્ચ] સમાઈ જવું (૨) તલ્લીન થઈ જવું, મંડવું(૩)જામવું, જોસમાં આવવું (જેમ કે તોફાન) [મચકોડવું, મરડવું
**મચે(–ચો)ડવું** સ૰ ક્રિ૰ [જુઓ મચડવું]
**મચ્છ** પું૰, ન૰ [સં] માછલું(૨) મેરુધનુષ (૩) જુઓ મત્સ્યાવતાર
**મચ્છર** પું૰ [સં મત્સર] ડાંસ (૨) મત્સર, ગુમાન ૰દાની સ્ત્રી૰ મચ્છરને અટકાવવા કરાતી જાળીદાર કાપડની બનાવટ
**મચ્છી** સ્ત્રી૰ માછલી ૰બજાર ન૰ માછલીઓનું બજાર (૨) ખૂબ કોલાહલવાળું સ્થાન [લા] ૰માર પું૰ માછી
**મચ્છુ** ન૰ મગતરું ડાંસ
**મછવો** પું૰ [સં મત્સ્યવાહ] હોડી
**મજ** સ૰ [જુઓ મુજ] મારું [પ]

**મજકૂર** વિ૰[અ] સદર, આગળ જણાવેલું (૨) પું૰ હેવાલ, બીના, હકીકત
**મજદૂર** પું૰ [ફા] જુઓ મજૂર
**મજનૂ** વિ૰ [અ મજ્નૂન] પ્રેમઘેલું (૨) પું૰ ફારસી સાહિત્યમાં આવતો એક પ્રખ્યાત પ્રેમઘેલો માણસ
**મજબૂત** વિ૰ [અ] દૃઢ, હાલે નહિ તેવું(૨) સબળું, શક્તિવાળું (૩) સજ્જડ, સકસ (૪) નક્કર સહેજે તૂટે નહી તેવું –તી સ્ત્રી૰ મજબૂતપણું
**મજબૂર** વિ૰ [અ] નિરુપાય, લાચાર
**મજમુ(–મૂ)** વિ૰ [અ મજ્મૂઅ] મજિયારું ૰દાર પું૰ પરગણાનો હિસાબ રાખનારો અમલદાર,હિસાબ તપાસનાર(૨)ભાગીદાર
**મજરે** અ૰ [અ મુજ્રા] પેટે, સાટે
**મજરો** પું૰ [અ મુજ્રા] સલામ (૨) બદલો
**મજલ** સ્ત્રી૰ [અ મન્ઝિલ] એક દિવસની મુસાફરી જેટલું અંતર (૨) મજલ પૂરી થાય તે ઠેકાણું મુકામ(૩)મુસાફરી,ટપ્પો
**મજલિસ** સ્ત્રી૰ મિજલસ(૨)સભા,મંડળી
**મજલો** પું૰ [અ મન્ઝિલ] માળ, મેડો
**મજહબ** પું૰ [અ] ધર્મ, પંથ –બી વિ૰ મજહબનું કે તેને લગતું
**મજા** સ્ત્રી૰ [ફા] આનંદ, લહેર [ખોર
**મજાક** સ્ત્રી૰[અ]મશ્કરી –કી વિ૰ મશ્કરી
**મજાગરું** ન૰ [જુઓ મિજાગરું] બારણું
**મજાનું** વિ૰આનંદ પડે એવું મનોહર,ખાસું
**મજાલ** સ્ત્રી૰ [અ] મગદૂર
**મજિયારું** વિ૰ [દે મ ઞ્ઞાર] સહિયારું, પતિયાળું (૨) ન૰ ભાગિયાભાગ, ભાગીદારી –રો પું૰ સંયુક્ત વહીવટ
**મજીઠ** સ્ત્રી૰ [સં મઞ્જિષ્ઠા, પ્રા મઞ્જિટ્ઠા] એક વનસ્પતિ –ઠિયું વિ૰ મજીઠના રંગનું, પાકા લાલ રંગનું
**મજૂર** પું૰ [ફા મઝ્દૂર] રોજિંદા દામ લઈ મહેનત કરનાર, શ્રમજીવી ૰ણ સ્ત્રી૰ મજૂરી કરનાર સ્ત્રી ૰મહાજન ન૰, ૰સંઘ પું૰ મજૂરોનું મંડળ, 'ટ્રેડ યુનિયન' –રી સ્ત્રી૰ વેતરું મહેનત (૨) તેના બદલામાં મળતું નાણું

મઝૂસ સ્ત્રી૰[દે. मञ्जूसा; प्रा. मंजूसा] લાકડાનો મોટો પટારો [૰નું વિ૰ મજનું
મઝે સ્ત્રી૰ જુઓ મજા. ૰દાર વિ૰ મજેનું.
મજ્જન ન૰ [સં.] ડૂબકી (૨) સ્નાન
મજ્જા સ્ત્રી૰ [સં.] હાડકામાંનો માવો
મઝધાર સ્ત્રી૰ [સં. मध्य + धारा] પ્રવાહની મધ્ય ધારા [વચનું; મધ્યનું
મઝલું વિ૰ [પ્રા. मज्झिल (સં. मध्यिक)]
મઝા સ્ત્રી૰ મજા. ૰નું મજાનું
મઝે, ૰દાર, ૰નું, જુઓ 'મજે'માં
મટક સ્ત્રી૰[દે. मट्ट]મટકો; ચાળો. –કાવવું સ૰ક્રિ૰ આંખ મટમટાવવી (વાત કરતાં)
મટકી સ્ત્રી૰, –કું ન૰ માટલી; હાંલ્લી
મટકું ન૰ આંખનો પલકારો. –કો પું૰ ચાળો; હાવભાવ; ચેષ્ટા
મટન ન૰ [ઇં.] માંસ (ઘેટાંબકરાંનું)
મટમટાવવું સ૰ક્રિ૰ આંખના પલકારા મારવા
મટવું અ૰ક્રિ૰ [સર૰ દે. मिट = મિટાવવું] દૂર થવું; ટળવું (૨) રોગમુક્ત થવું; સાજું થવું
મટુકી સ્ત્રી૰ જુઓ મટકી(લાલિત્યવાચક)
મટોડી સ્ત્રી૰[પ્રા. मट्टी (સં. मृत्तिका)]માટી. –ડું ન૰ માટી, કચરો વગેરે રહી–કચરું
મઠ પું૰ એક કઠોળ
મઠ પું૰ [સં.] સાધુનો આશ્રમ (૨) વિદ્યાનું મથક. –ઠાધિકારી પું૰ મઠનો વડો
મઠારવું સ૰ક્રિ૰[પ્રા. मट्ठ (સં. मृष્ટ ઉપરથી)] ઘૂંટવું (૨) ટીપીને કે રંદો ફેરવીને ઘાટદાર બનાવવું (૩) ટાપટીપ કરવી (૪) મારવું; ટીપવું (૫) તૃપ્તિથી સ્વાદપૂર્વક ખાવું
મઠિયું ન૰ મઠના લોટની વાની
મઠિયો પું૰ કપાસની એક જાત
મઠેરવું સ૰ક્રિ૰ જુઓ મઠારવું
મઠો પું૰[પ્રા. मट्ठ (સં. मृष्ट)] દહીં ભાંગીને બનાવેલી જાડી છાશ (૨) તેની એક વાની
મડદાલ વિ૰['મડદું' પરથી] જુઓ મુડદાલ
મડદું ન૰ [દે. मड; પ્રા. मडय (સં. मृतक); ફા. મુર્દહ] મુડદું; શબ

મડપો પું૰ [ફા. મંદિર] મોટો મડદું; જાડો હૃષ્ટપુષ્ટ માણસ
મડમ સ્ત્રી૰[ઇં. મૅડમ] યુરોપિયન–ગોરી સ્ત્રી
મડાગાંઠ સ્ત્રી૰ [મડું – ગાંઠ] છોડી છૂટે નહિ તેવી ગાંઠ [મડદું
મડું ન૰ [દે. मड; પ્રા. मडय (સં. मृतक)]
મઢવું સ૰ક્રિ૰[દે. मढि = મઢેલું] ઉપેરી કે આવરીને જડી દેવું
મઢી, –ઢૂડી(–લી) સ્ત્રી૰ [પ્રા. मढी (સં. मठिका) કુટિર; છાપરી
મણ પું૰ [અ. मन्न] ચાળીસ શેરનું તોલ
મણકો પું૰ (સં. मणि) વેહવાળા ગોળ દાણા (૨) અંકોડો
મણા સ્ત્રી૰ [પ્રા. मना (સં. मनाक्) = થોડું] ઊણપ; ખામી; ખોટ
મણારાજ પું૰ જુઓ માણારાજ
મણિ પું૰ [સં.] કીમતી પથરો; રત્ન. ૰કર્ણિકા, ૰કર્ણી સ્ત્રી૰ [સં.] કાશીનો એક મંગાઘાટ. ૰ધર પું૰ નાગ. ૰બંધ પું૰ [સં.] કાંડું. ૰મહોત્સવ પું૰ ૬૦ વર્ષે ઊજવાતો–હીરક મહોત્સવ. ૰મંડપ પું૰ [સં.] મણિ જડેલો મંડપ; અતિ સુશોભિત સ્થાન
મણિયાર પું૰[પ્રા. मणिआर (સં. मणिकार)] મનિયાર; બંગડીનો બનાવનાર એક જાતનો માણસ [વજનનું કાટલું
મણિયું વિ૰ મણ વજનનું. –યો પું૰ મણ
મણીકું ન૰, –કો પું૰ મણનું કાટલું કે માપ
–મત વિ૰[સં.]નામને લાગતાં 'વાળું' એવા અર્થમાં. ઉદા૰ 'નીતિમત્' (સ્ત્રી૰ -મતી)
મત સ્ત્રી૰ + [જુઓ મતિ] બુદ્ધિ
મત અ૰ [હિં.] મા; નહિ
મત પું૰; ન૰ [સં.] અભિપ્રાય(૨)સંપ્રદાય (૩) હક; મમત (૪) પું૰ ચૂંટણી અંગે બતાવવામાં આવતો અભિપ્રાય; 'વોટ'. ૰દાર પું૰મત આપવાના અધિકારવાળો. ૰દારમંડળ ન૰મતદારોનું મંડળ ચૂંટણી માટે મતદારોનો નક્કી કરાતો તડો–સમૂહ. ૰પત્ર પું૰; ન૰ મત લખવાનો કાગળ.

**૦પેટી** સ્ત્રી૦ચૂંટણીમાં મતપત્ર નાખવાની પેટી. **૦ભેદ** પું૦ મત ભિન્ન હોય તે. **૦મતાંતર** પું૦; ન૦ મતોની ભિન્નતા
**મતલબ** સ્ત્રી૦ [અ.] હેતુ;આશય(૨)ભાવ; તાત્પર્ય. **–બિયું; –બી** વિ૦ સ્વાર્થી; પોતાની મતલબ સાધનારું
**મતવાલું** વિ૦[દે.મત્તવાલ] માતેલું; મદમસ્ત (૨) નશામાં ચકચૂર; છાકટું
**મતંગ(૦જ)** પું૦ [સં.] માતંગ; હાથી
**મતા** સ્ત્રી૦ [અ.] માલ–મિલકત, દોલત. **૦દાર** પું૦ [ફા.] ગામમાંથી સરકારને ભરણું ભરાય તેની સહીસાખ કરનારો
**મતાધિકાર** પું૦ ચૂંટણીમાં મત આપવાનો અધિકાર [અભિમાન
**મતાભિમાન** ન૦[સં.] પોતાના મત માટેનું
**મતાંતર** ન૦; પું૦ [સં.] અન્ય મત–પંથ
**મતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] બુદ્ધિ [તેવું; હઠીલું
**મતિયું** વિ૦ પોતાના મતને છોડે નહિ
**–મતી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં] '-મત'નું સ્ત્રી૦ રૂપ (જુઓ 'મત')
**મતી** સ્ત્રી૦ વણાટમાં કપડાનો પનો સરખો તંગાઈને રહેવા માટે આરવાળી લાકડીની રખાતી યોજના
**મતીલું** વિ૦ મતિયું, હઠીલું
**મતું** ન૦ શાખ કે કબૂલાતની સહી. [**અત્ર મતું તત્ર સાખ**=દસ્તાવેજમાં દસ્તાવેજ કરનારે ને સાક્ષી રહેનારે સહીઓ કરવાનું સ્થાન જણાવતો પ્રયોગ
**મત્ત** વિ૦[સં.]મદ ચડયો હોય તેવું; ઉન્મત્ત; ગાંડું; મસ્ત
**મત્સર** પું૦ [સં.] અદેખાઈ (૨) ગુમાન
**મત્સ્ય** ન૦ [સં.] માછલું. **૦ગંધા** સ્ત્રી૦ [સં.]સત્યવતી; શાંતનુની પત્ની. **–ત્સ્યાવતાર** પું૦[સં.] વિષ્ણુનો પહેલો અવતાર
**મથક** ન૦[પ્રા. મત્થગ(સં.મસ્તક)]મુખ્ય સ્થાન
**મથન** ન૦ [સં] વલોવવું તે (૨) મારામારી; ગડમથલ; મહેનત
**મથવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. મથ્] વલોવવું (૨) અ૦ક્રિ૦ મહેનત કરવી
**મથામણ** સ્ત્રી૦ મથવું તે (૨) મહેનત
**મથાળું** ન૦લખાણનું માથું–શીર્ષક(૨)ટોચ
**મથિત** વિ૦ [સં.] વલોવેલું [તીર્થ
**મથુ(–થૂ)રા** સ્ત્રી૦;ન૦ [સં.] હિંદુઓનું એક
**મથોટી** સ્ત્રી૦ ['માથું' ઉપરથી] ઢોરના શિંગડાનો મૂળમાંનો ભાગ (૨) સાલ્લાના માથા આગળના ભાગ ઉપર ચીકટનો કે વપરાશનો ડાઘ પડે તે; માથાવટી. **–ડું** ન૦ માણસની ઊંચાઈ જેટલું (ઊંડાણ) (૨) તેટલું માપ
**મદ** પું૦[સં.] કેફ; કેફની ખુમારી (૨) ગર્વ; તોર(૩)હાથીના ગંડસ્થળમાથી ઝરતો રસ. **૦ગળ** પું૦ હાથી. **૦ગળતો** વિ૦ પું૦ ગંડસ્થળમાંથી મદ ઝરતો હોય તેવો(હાથી)
**મદદ** સ્ત્રી૦ [અ.] સહાયતા. **૦ગાર,૦નીશ, –દિયું** વિ૦ મદદ કરનાર [મીંઢળ
**મદન** પું૦ [સં.] કામ; કામદેવ. **૦ફળ** ન૦
**મદનિયું** ન૦ હાથીનું બચ્ચું
**મદમત્ત,મદમસ્ત,મદમાતું** વિ૦ મદથી મસ્ત બનેલું [(મુસલમાની)
**મદરેસા** સ્ત્રી૦ [અ. મદ્રસા] નિશાળ
**મદાર** પું૦ સ્ત્રી૦ [અ.] આધાર; ભરોસો
**મદારી** પું૦ રીંછ; માંકડાં કે સાપ કેળવી ખેલ કરી બતાવનાર
**મદાંધ** વિ૦ [સં] મદથી અંધ બનેલું
**મદિયો** પું૦ આંબા કે કપાસને મધ જેવો પદાર્થ લાગવાનો રોગ
**મદિરા** સ્ત્રી૦ [સં] દારૂ
**મદીના** ન૦ [અ.]અરબસ્તાનનું એક શહેર, જ્યાં મહમદ પેગંબરની કબર છે
**મદોન્મત્ત** વિ૦ [સં.] મદથી ઉન્મત્ત બનેલું
**મદ્ય** ન૦ [સં.] મદિરા; દારૂ. **૦નિષેધ** પું૦ દારૂનિષેધ. **૦પ** પું૦[સં.] દારૂડિયો. **૦પાન** ન૦ [સં.] દારૂ પીવો તે. **–દ્યાર્ક** પું૦ [+અર્ક] મદ્યનો અર્ક; 'આલ્કોહૉલ'
**મધ** અ૦ 'મધ્ય' ઉપરથી વચ્ચે [પ]
**મધ** ન૦ [સં. મધુ] મધમાખીઓએ એકઠો કરેલો ફૂલનો રસ (૨) મધ જેવી મીઠાશ. ઉદા૦ મધવાળી જીભ. **૦પૂડો** પું૦ મધ-

માખીઓનુ ઘર ૦માખ(-ખી) સ્ત્રી૦ મધ બનાવનારી માખી

**મધરાત** સ્ત્રી૦ અરધી રાત

**મધવાળ** સ્ત્રી૦ લાન્ચ

**મધુ** વિ૦ [સ] મીઠુ ગળ્યુ (૨) ન૦ મધ (૩) પુ૦ દારૂ (૪) વસંત (૫) ચૈત્રમાસ ૦કર પું૦ [સ] ભમરો (૨) મધમાખ ૦કરવૃત્તિ સ્ત્રી૦ મધુકરના જેવી સારુ સારુ વીણી સંગ્રહ કરવાની વૃત્તિ ૦કરી સ્ત્રી૦ [સ] ભમરી મધમાખ (૨) જુઓ માધુકરી ૦પર્ક પુ૦ [સ] દહીં ઘી પાણી મધ અને ખાંડ એ પાંચ [મિશ્રણ (સત્કાર પૂજનમા વપરાતુ) ૦પ્રમેહ પુ૦ [સ] પેશાબમા સાકર જવાનો રોગ ૦મક્ષિકા સ્ત્રી૦ [સ] મધમાખી ૦માલતી સ્ત્રી૦ [સ] એક ફૂલવેલ ૦માસ પુ૦ ચૈત્ર મહિનો

**મધુર** વિ૦ [સ] મધુરું, ગળ્યુ (૨) મીઠુ, પ્રિય (૩) સુંદર, મનોરંજક (૪) શાંત સૌમ્ય ૦તા સ્ત્રી૦ -રું વિ૦ મધુર

**મધુવન** ન૦ [સ] વૃંદાવન

**મધુસૂદન** પું૦ [સ] મધુ દૈત્યને મારનાર કૃષ્ણ

**મધે** અ૦ + મધ્યે -ધોમધ સં૦ વચ્ચોવચ

**મધ્ય** વિ૦ [સ] વચ્ચેનુ (૨) ન૦ વચલો ભાગ (૩) પુ૦ મધ્યમસૂર અવાજ કે સ્વર (સંગીત જુઓ મંદ્ર) ૦કાલ પુ૦ [સ] મધ્યયુગ ૦કાલીન વિ૦ મધ્યયુગનુ ૦ગા સ્ત્રી૦ 'મીડિયન' [ગ] ૦બિંદુ ન૦ કેન્દ્ર ૦મ વિ૦ [સ] વચલુ (૨) મધ્યમસૂરનુ (૩) પુ૦ સંગીતના સ્વર સપ્તકમાનો ચોથો સૂર — મ (૪) ન૦ 'મીન' [ગ] ૦મપદ ન૦ વચલુ પદ [ગ] ૦મમાર્ગ પું૦ બુદ્ધે બતાવેલો સાધનાનો મધ્યમ માર્ગ (૨) કોઈ બાજુના અતિ પણા વગેરેનો—વચ્ચેનો સોનેરી માર્ગ ૦મસર અ૦ મધ્યમ રીતે મર્યાદિત પ્રમાણમા ૦મા સ્ત્રી૦ [સ] વચલી આંગળી (૨) મધ્યમિકા (૩) વાણીની ત્રીજી સ્થિતિ (જુઓ પરા) ૦રાત્ર(-ત્રિ, -ત્રી) સ્ત્રી૦ મધરાત ૦રેખા(-ષા) સ્ત્રી૦ વિષુવવૃત્ત ૦વર્તી, ૦સ્થ [મ] વિ૦ વચમા આવેલુ (૨) તટસ્થ (૩) બે પક્ષનુ સમાધાન કરનાર કે ન્યાય તોળનાર ૦સ્થી સ્ત્રી૦ મધ્યસ્થ હોવુ તે —ચાન(-હ્ન) પુ૦ [સ મધ્યાહ્ન] બપોર —ધ્યે અ૦ વચ્ચે મધ્યમા (૨) મા અંદર

**મન** ન૦ [સ] સંકલ્પવિકલ્પ વગેરે કરનારી ઇંદ્રિય (૨) દિલ (૩) ઇચ્છા

**મનખાદેહ** પુ૦ સ્ત્રી૦ મનુષ્યનુ શરીર

**મનખો** પુ૦ મનુષ્ય તરીકેની જિંદગી

**મનગમતુ** વિ૦ મનને ગમતુ

**મનન** ન૦ ચિંતન (૨) તર્કવિતર્ક ૦શીલ વિ ચિંતન કરવાના સ્વભાવવાળુ —નીય વિ૦ મનન કરવા જેવુ

**મનપસંદ** વિ૦ મનને ગમતુ

**મનફેર** વિ૦ જરાક ફેરવાળુ (૨) પુ૦ અકળાયેલુ થાકેલુ મન બીજે ફેરવવુ તે

**મનભંગ** વિ૦ નિરાશ (૨) પું૦ નિરાશા

**મનભાવતુ, મનભાવિત** વિ૦ મનપસંદ

**મનમાનતુ, મનમાન્યુ** વિ૦ મન માને તેવુ કે તેટલુ યથેચ્છ

**મનમોજી** વિ૦ મનસ્વી તરંગી

**મનમોહન** વિ૦ મોહ પમાડે તેવુ

**મનરંજન** વિ૦ મનને આનંદ આપનાર (૨) ન૦ મનોરંજન [કરવુ

**મનવવુ** સ૦ક્રિ૦ [સ મન્ પરથી] મનાવવુ, મને તેમ

**મનવાર** સ્ત્રી૦ [ઇ મૅન ઑફ વૉર] લશ્કરી વહાણ

**મનવાંછિત** વિ૦ મનથી ઇચ્છેલુ

**મનવો** પુ૦ મન [[પ]

**મનવો** પુ૦ [પ્રા મણુઅ (સ મનુજ)] મનુષ્ય

**મનસા** અ૦ [સ] મનથી [૦વાચા કર્મણા = મન વચન ને કર્મથી]

**મનસૂબો** પુ૦ [અ] વિચાર, ધારણા, ઇરાદો

**મનસૂર** પુ૦ [અ] અનલહક બોલવા માટે દેહાંતદંડ પામનાર મુસલમાન સંત

**મનસ્વિતા** સ્ત્રી૦ [સ] મનસ્વીપણુ

**મનસ્વિની**, વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] મનસ્વી સ્ત્રી

**મનસ્વી** વિ૦ [સં.] સ્વચ્છંદી; તરંગી (૨) ઉદાર – શ્રેષ્ઠ ચિત્તવાળું (૩) ધીર – સ્થિર ચિત્તવાળું (૪) માની
**મનહર** વિ૦ મનોહર
**મનઃપૂત** વિ૦[સં.] મન વડે વિચારી જોયેલું; અંતઃકરણે કબૂલ રાખેલું
**મનઃશિલ** પું૦ [સં.] એક ખનિજ પદાર્થ
**મના** [અ.], ૦ઈ સ્ત્રી૦ બંધી; નિષેધ. ૦ઈ-હુકમ પું૦ મનાઈ કરતો કે જણાવનારો હુકમ
**મનામ(-વ)ણું** ન૦ મનાવવું તે
**મનાવવું** સ૦ક્રિ૦, **મનાવું** અ૦ક્રિ૦ 'માનવું' નું પ્રેરક અને કર્મણિ
**મનિયાર** પું૦ જુઓ મણિયાર
**મનીઑર્ડર** પું૦ [ઇં.] ટપાલઑફિસ મારફતે મોકલાતાં નાણાંની હૂંડી
**મનીષા** સ્ત્રી૦[સં.] ઇચ્છા (૨) બુદ્ધિ; જ્ઞાન. **-ષી** વિ૦ [સં.] બુદ્ધિમાન (૨) પું૦ ડાહ્યો પુરુષ; વિદ્વાન
**મનુ** પું૦ [સં.] વિવસ્વતના પુત્ર આદિ-માનવ; માનવકુળના ઉત્પાદક (૨) બ્રહ્માના ૧૪ પુત્રમાંના દરેક, જેમનાથી મન્વંતર ગણાય છે. ૦કુલ ન૦ માનવકુટુંબ; મનુષ્યજાતિ. ૦જ પું૦ [સં.] મનુષ્ય
**મનુષ્ય** પું૦;ન૦ [સં.] માણસ. ૦જાતિ સ્ત્રી૦ [સં.] માણસજાત. ૦તા સ્ત્રી૦, ૦ત્વ ન૦ [સં.] માણસાઈ ૦લોક પું૦ [સં.] મૃત્યુલોક; પૃથ્વી. ૦વિજ્ઞાન ન૦ મનુષ્ય વિષેનું વિજ્ઞાન; 'ઍન્થ્રોપૉલોજી'. **-ષ્યાહારી** વિ૦ [+આહારી] મનુષ્યનો આહાર કરનારું. **-ષ્યેતર** વિ૦ [+ઇતર] મનુષ્યથી જુદું
**મનુસંહિતા, મનુસ્મૃતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] [મનુએ રચેલી સ્મૃતિ
**મને** (મ') સ૦ 'હું'નું બીજી કે ચોથી વિભક્તિનું એકવચન
**મનો-** [સં.] સમાસમાં ઘોષ વ્યંજન પૂર્વેનું 'મનસ્ (મન)'નું રૂપ. ૦ગત વિ૦ [સં.] મનમાં રહેલું (૨) ન૦ વિચાર; અભિપ્રાય. ૦જ વિ૦ [સં.] મનમાં ઉત્પન્ન થયેલું (૨) પું૦ કામદેવ ૦જ્ઞ વિ૦ [સં.] મનપસંદ; સુંદર. ૦નિગ્રહ પું૦ [સં.] મનનો સંયમ. ૦બળ ન૦ માનસિક બળ; મનનું બળ. ૦મય વિ૦ [સં.] માનસિક; મન સંબંધી. ૦મંથન ન૦ મનમાં ચાલતું મંથન. ૦યત્ન પું૦;ન૦ મનની મહેનત (૨) અભ્યાસપાઠ (ખાસ કરીને ગણિતમાં). ૦રથ પું૦ [સં.] મનની ધારણા; મુરાદ
**મનોરદા** પું૦ [સં. મનોહર] દિવાળી બાદ દીવાલ ઉપર છાણથી કરાતું ચિત્ર, જેને સ્ત્રીઓ અને કન્યાઓ રંગબેરંગી ફૂલપાનથી શણગારી રોજ સાંજે દીવો સળગાવી પૂજે છે અને ગીત ગાય છે [સુંદર સ્ત્રી
**મનોરમ** વિ૦ મનોરંજક. **-મા** સ્ત્રી૦
**મનોરંજક** વિ૦ મનને આનંદ આપનાર. **-ન** ન૦ [સં.] મજા, આનંદ
**મનોરાજ્ય** ન૦ [સં.]કલ્પનાવિહાર, શેખચલ્લીના તરંગ
**મનોવાંછિત** વિ૦ [સં.] મનથી ઇચ્છેલું
**મનોવિકાર** પું૦ [સં.] ભાવ; લાગણી
**મનોવિજ્ઞાન** પું૦ મનની ક્રિયા પ્રક્રિયા નિરૂપતું શાસ્ત્ર; 'સાઇકૉલૉજી'
**મનોવૃત્તિ** સ્ત્રી૦ મનની વૃત્તિ
**મનોવેધક** વિ૦ મનને વીંધનારું; મન પર ભારે અસર કરનારું
**મનો૦વ્યથા** સ્ત્રી૦ [સં.] માનસિક વેદના
**મનો૦વ્યાપાર** પું૦ મનની ક્રિયા; સંકલ્પ-વિકલ્પ
**મનોહર** વિ૦ [સં.] મોહક, સુન્દર
**મનોહર** ન૦ માયાનો પહેરવેશ. ઉદા૦ 'માયા કરતાં મનોહર મોટું'
**મનોહારી** વિ૦ [સં.] મનોહર
**મન્મથ** પું૦ [સં.] કામદેવ
**મન્ય** વિ૦ [સં.] સમાસને અંતે,'આભાસવાળું' 'માનતું' એવા અર્થમાં. દા૦ત૦ 'પંડિતંમન્ય'
**મન્યુ** પું૦ [સં.] ગુસ્સો
**મન્વંતર** પું૦[સં.] એક મનુની કારકિર્દીનો સમય;૩૦,૬૭,૨૦,૦૦૦ વર્ષ (જુઓ મનુ)

**મપાવવું** સ૦ક્રિ૦, **મપાવું** અ૦ક્રિ૦ 'માપવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ

**મફત** અ૦ [अ मुफ्त] વગર પૈસે, કાંઈ ખર્ચ કે મહેનતર વિના, ફોગટ **–તિયું** વિ૦ ફોગટિયું, મફત લેનાર–વાપરનાર

**મફલર** ન૦ [इ] ગલપટા જેવું વિલાયતી ઢબનું વસ્ત્ર

**મબલક(–ગ)** વિ૦[अ] અતિશય પુષ્કળ

**મમ** પુ૦બ૦વ૦ ચાવણું (બાળભાષામાં)

**મમ** સ૦ [स] મારું **૦ત** પુ૦, ન૦ [प्रा ममत्त(स ममत्व)]હઠ દુરાગ્રહ(૨) ચડસ **૦તા** સ્ત્રી૦ જુઓ મમત્વ **૦તાળુ** વિ૦ હેતાળ, માયાળુ **૦તી(૦લું)** વિ૦ હઠીલુ, આગ્રહી **૦ત્વ** ન૦[स] મારાપણું હુંપદ (૨) હેત, સ્નેહ (૩) જુઓ મમત

**મમરી** સ્ત્રી૦ મમરા જેવા નાના કણ

**મમરો** પુ૦ [प्रा मम्मर (स मर्मर)]ચોખાની ધાણીનો દાણો (૨)તેના જેવા આકારની ઈંડાળ (જેમ કે આમની વોરીમાં) (૩) દિવેલનો સળગાવેલો મમરા જેવો ભાગ (૪) ઉશ્કેરણી, ફૂંદડું [લા]

**મમળાવવું** સ૦ક્રિ૦ઓગાળવા માટે મોમાં આમ તેમ ફેરવવું [(મિસર)

**મમી** સ્ત્રી૦, ન૦ [इ] સંઘરી રાખેલું મડદું

**મય** [स] નામને લાગતાં '–થી ભરપૂર', '–નું બનેલું', 'તે–રૂપ' એવા અર્થનું વિ૦ બનાવતો પ્રત્યય ઉદા૦ સુખમય (૨) પુ૦ દાનવોનો શિલ્પી [બની ડુમાન

**મય** પુ૦ [फा] શરાબ **૦ખાનું** ન૦ શરા

**મયગલ** પુ૦[प्रा (स मदकल)] જુઓ મેગળ

**મયંક** પુ૦ [प्रा (स मृगाङ्क)] મૃગ, ચંદ્ર

**મયા** સ્ત્રી૦ દયા (૨) માયા સ્નેહ

**મયૂર** પુ૦ [स] મોર **૦ધ્વજ** પુ૦ એક પૌરાણિક રાજા **–રાસન** ન૦ દિલ્હીનું મોગલોનું પ્રસિદ્ધ રાજ્યાસન **–રી** સ્ત્રી૦ ઢેલ

**મર** અ૦ ભલે હોને, ભલે

**મરક મરક** અ૦ [જુઓ મરકવું] મંદ મંદ હસતું હોય એમ [મંદ હાસ્ય

**મરકલડું, મરકલું** ન૦['મરકવું ઉપરથી]

**મરકવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ મલકવું

**મરકી** સ્ત્રી૦ મહામારી, ઘણા લોક મરે તેવો રોગ, કોગળિયું, પ્લેગ વગેરે

**મરઘી** સ્ત્રી૦ [फा मुर्गी] કૂકડી **–ઘું** ન૦ કૂકડું **–ઘો** પુ૦ કૂકડો

**મરચી** સ્ત્રી૦ [स, मरीच] મરચાનો છોડ (૨)કાનનું એક ઘરેણું (૩)એક દારૂખાનું **–ચું** ન૦ મરચીનું તીખું ફળ (૨) મરચા જેવું નાનું પણ તીખું માણસ[લા] [મરચાં લાગવાં = ખોટું લાગવું, રીસ ચડવી]

**મરજ** પુ૦ [अ] રોગ, વાવડ

**મરજાદ** સ્ત્રી૦ [જુઓ મર્યાદા] અદબ, સભ્યતા (૨) જુઓ મરજાદી **–દા** સ્ત્રી૦ મર્યાદા, સભ્યતા **–દી** વિ૦ પુષ્ટિમાર્ગના ખાસ આચાર પ્રમાણે ચાલનારું (૨) સ્ત્રી૦ પુષ્ટિમાર્ગની આચારપ્રણાલી

**મરજિયાત** વિ૦મરજી પર આધાર રાખતું, મરજી હોય તો કરવાનું

**મરજી** સ્ત્રી૦ [अ] ઇચ્છા, ખુશી

**મરજીવો** પુ૦ [दे मरजीवय] દરિયામાંથી મોતી કાઢનાર (૨) મરણિયો [લા]

**મરડ** પુ૦, સ્ત્રી૦ [फा मल्र] મરડિયો (૨) મરડિયા (પદાર્થવાચક નામ)

**મરડ** પું૦, સ્ત્રી૦ જુઓ મરડાટ **૦વું** સ૦ક્રિ૦ વાંકું વાળવું (૨) આમળવું **–ડાટ** પું૦ મરડાવું તે (૨) વક્રતા, રીસ (૩) ગર્વ (૪) લટકો, ચાળો **–ડાવું** અ૦ક્રિ૦ 'મરડવું'નું કર્મણિ (૨) વંકાવું, રિસાવું (૩) લટકા કરવા

**મરડિયો** પુ૦ એક જાતનો કાંકરો, જેને પકવ્યાથી ચૂનો બને છે

**મરડો** પુ૦ એક રોગ જેમાં ઝાડા વાટે આમ તથા લોહી પડે છે

**મરણ** ન૦ [स] મોત, મૃત્યુ (૨) નાશ, ખુવારી, અંત **૦તોલ** વિ૦ મરી જાય તેવું–તેટલું **૦પથારી** સ્ત્રી૦ મરણની દહેશતવાળો મંદવાડ કે તેવી દશા **–ણાંત** વિ૦(૨) અ૦[स] મરણ સુધીનું **–ણિયું** વિ૦ જીવ પર આવ્યું હોય એવું, મોતની પરવા વિનાનું **–ણું** ન૦ મરણ

**મરતબો** પું૦ [અ] દરજ્જો, મોભો
**મરદ** પું૦ [જુઓ મ`] પુરુષ (૨) વીર પુરુષ (૩) વિ૦ બહાદુર, વીર -**દાઈ**, -**દાનગી** સ્ત્રી૦ પુરુષાતન (૨) વીરતા -**દાના**, -**દાની** વિ૦ મરદને લગતું, મરદ માટેનું, મરદને છાજે એવું
**મરને** અ૦ જુઓ મર [મર્મ જાણનાર
**મરમ** પું૦ જુઓ મર્મ [પ] -**મી** વિ૦
**મરમ્મત** સ્ત્રી૦ [અ] મરામત, જીર્ણોદ્ધાર, સમારકામ (૨) મારપીટ [લા]
**મરવું** અ૦ક્રિ૦[પ્રા મર (સ મૃ)] મરણ પામવું, નાશ પામવું(૨)ખુવાર થવું, હાનિ ભોગવવી (૩) (ધાતુની) ભસ્મ થવી (૪) (પ્રવાહી કે ફીણનું દૂધ) અંદર ઊતરી કે શોષાઈ કે સુંમાઈ જવું (૫) ટળવું, દૂર ખસવું કે જવું (તુચ્છકારમાં)(૬)ઠેકાણેથી ચીડી જવું. ઉદા૦ સોગઠી મરી ગઈ (૭) અન્ય ક્રિયાપદ સાથે 'થાકી જવું' એવા અર્થમાં વપરાય છે ઉદા૦ આખો દહાડો નાહક ચાલી મર્યા અથવા ગુસ્સામાં 'કરી ફરવું' એવા અર્થમાં વપરાય છે ઉદા૦ બસી મર। [**મરી મથીને**=જેમ તેમ કરીને, મહામુશ્કેલીએ]
**મરવો** પું૦ નાની કાચી કેરી
**મરસિયો** પું૦ [અ] રાજિયો
**મરહૂમ** વિ૦ [અ] મરણ પામેલ, સ્વર્ગસ્થ
**મરાઠણ** સ્ત્રી૦ [જુઓ મરાઠી] મરાઠા સ્ત્રી
**મરાઠી** વિ૦ [પ્રા मरहट्ट (સ महाराष्ट्र)] મહારાષ્ટ્રનું (૨) સ્ત્રી૦ મહારાષ્ટ્રની ભાષા -**ઠો** પું૦ મહારાષ્ટ્રનો રહેવાસી
**મરામત** સ્ત્રી૦ જુઓ મરમ્મત -**તી** વિ૦ મરામત કરાવવી પડે તેવું
**મરાલ** પું૦[સ] હંસ -**લી** સ્ત્રી૦[સ] હંસી
**મરિયું** ન૦ મરી(૨)મરી જેવું તીખું-ક્રોધી માણસ [લા]
**મરી** ન૦ [સ मरिच, मरीच] એક તેજાનો
**મરીચિ** પું૦ [સ] દશ પ્રજાપતિમાંના એક
**મરીચિ** સ્ત્રી૦ [સ] કિરણ -**કા** સ્ત્રી૦ [સ] મૃગજળ -**ચી** પું૦ [સ] સૂર્ય
**મરીનો** પું૦ [સ્પૅ૦ मेरिनो] એક જાતના ઊનનું કાપડ (૨) એ ઊન પેદા કરનાર ઘેટાની જાત [રાયોન્નિ [લા]
**મરીમસાલો** પું૦ ગરમ મસાલો(૨) અતિ-
**મરુત** પું૦ [સ] પવન
**મરુદેશ** પું૦,**મરુભૂમિ**(-**મી**),**મરુસ્થલી** સ્ત્રી૦ [સ] રણ (૨) મારવાડ
**મરે** અ૦ મર, ભલે, છોને [પ]
**મરેઠણ, મરેઠી** સ્ત્રી૦ મરાઠણ
**મરેઠો** પું૦ મરાઠો
**મરો** પું૦ ['મરવું' ઉપરથી] મોત(૨)મોતના જેવું દુઃખ, હેરાનગતિ
**મરોડ** પું૦ [ 'મરડવું' ઉપરથી] વાંક, વળણ, (અક્ષરનો) આકાર (૨) જુઓ મરાટ -**દાર** વિ૦ મરોડવાળો (અક્ષર). -**વું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ મરડવું
**મર્કટ** પું૦ [સ] વાંદરો
**મર્ત્ય** વિ૦ [સ] નાશવંત, મરવાના નસીબવાળું (૨) પું૦ માણસ -**લોક** પું૦ [સ] મૃત્યુલોક
**મર્દ** પું૦ [ફા] જુઓ મરદ
**મર્દન** ન૦ [સ] ચોળવું તે (૨) દમન, નાશ
**મર્દવું** સ૦ક્રિ૦ [સ मृद्, मर्दय] મર્દન -**વું**
**મર્દાઈ**, -**નગી**, -**ના**, -**ની** [ફા] જુઓ 'મરદ'માં
**મર્મ** પું૦ [સ] છૂપી વાત, ભેદ (૨) રહસ્ય, તાત્પર્ય (૩) [illegible] -**ગ્રાહી** વિ૦ [illegible] [સ] [illegible] વિ૦ [સ] [illegible] -**ભેદી** વિ૦ [સ] [illegible] ન૦ [illegible] -**વેધક**, -**વેધી** વિ૦ મર્મભેદી -**સ્થળ** [સ] -**સ્થાન** ન૦ [સ] [illegible]
[illegible]
**મર્યાદ**(-**દા**) વિ૦ [illegible]
**મર્યાદા**(-**દા**) [સ] [illegible] સ્ત્રી૦ [illegible]
[illegible] -**ના** પુરુષોત્તમ [illegible]
-**હીન** વિ૦ [સ] [illegible]
**મલ** પું૦ [સ] [illegible]
**મલ** પું૦ [સ] [illegible]

મલક મલક અ૰ મંદ મંદ હસતું હોય એમ ઉદા૰ મોં મલક મલક થાય છે
મલકવું અ૰ક્રિ૰ મલકાવું મંદ મંદ હસવું
મલકાટ પું૰ [મલકવું ઉપરથી] મંદ સ્મિત (૨) હર્ષ, આનંદ –વું અ૰ક્રિ૰ મલકવું
મલકેડું વિ૰ સહેજમાં મલકાઈ જાય તેવું
મલખમ, મલખંભ પું૰ કસરત માટેનો લાકડાનો લીસો એક ખાસ થાંભલો
મલત્યાગ પું૰ [सं] ઝાડે ફરવું તે
મલપતું વિ૰ [दे म पिअ] ઉમંગમાં હાથી ધીમે ધીમે ચાલતું
મલમ પું૰ [अ मह्‌रम] ગૂમડા ઉપર ચોપડવાનું ઔષધ –પટ્ટી(–ટ્ટી) સ્ત્રી૰ –પટો(–ટ્ટો) પું૰ મલમવાળી લૂગડાની પટ્ટી કે પટો
મલમલ ન૰ સ્ત્રી૰ એક જાતનું બારીક કાપડ
મલય, –ગિરિ, –પર્વત પું૰ [सं] દક્ષિણમાં આવેલો ચંદનનાં જંગલવાળો પર્વત –યાગરુ ન૰ [+अगरु] સારામાં સારી સુખડ –યાચલ [सं] –યાચળ, –યાદ્રિ [सं] પું૰ મલયગિરિ. –યાનિલ પું૰ [सं] મલય પર્વતમાંથી આવતો પવન
મલવું સ૰ક્રિ૰ [सं मिल्] મળવું
મલવું સ૰ક્રિ૰ [प्रा मल (सं मृद्)] મસળવું, દબાવવું
મલશુદ્ધિ સ્ત્રી૰ [सं] ઝાડે ફરવા જવું કે ઝાડો સાફ આવવો તે
મલાઈ સ્ત્રી૰ [फा बालाइ] દૂધની તર (૨) વધારે ઘી-તત્ત્વવાળો, દૂધનો જુદો કરાતો ભાગ 'ક્રીમ'
મલાજો પું૰ [જુઓ મુલાજો] મર્યાદા અદબ (૨) એ ખાતર પળાતી લાજ કાઢવાની કે પડદો રાખવાની ક્રિયા
મલાર (લા') પું૰ એક રાગ
મલાવડાં ન૰બ૰વ૰ [જુઓ મલાવવું] મીઠું મીઠું બોલી, સારું લગાડવું તે
મલાવવું સ૰ક્રિ૰ બહેલાવવું દીપાવવું (૨) લંબાવવું અતિશયોક્તિ કરવી
મલાવો પું૰ મલાવવું તે
મલાશય ન૰ [सं] શરીરમાં મળને રહેવાનું સ્થાન
મલિક પું૰ [अ] રાજા –કા સ્ત્રી૰ રાણી
મલિન વિ૰ [सं] મેલું –તા સ્ત્રી૰
મલીદો પું૰ [फा मलीदह] ચૂરમું (૨) સત્ત્વવાળો ખોરાક (૩) માર [લા]
મલેરિયા પું૰ [इं] મચ્છર કરડવાથી આવતો ટાઢિયો તાવ
મલોખું ન૰ [મા+રખું] રેંટિયાની માળ ન ખસી જાય માટે બે ચીંગીની વચ્ચે ઘલાતી સળીઓમાંની દરેક
મલોત્સર્ગ પું૰ [सं] મળત્યાગ
મલ્લ વિ૰ [सं] મજબૂત અને કસવાળી (૨) પું૰ પહેલવાન (૩) બૌદ્ધકાલીન એક પ્રજા –યુદ્ધ ન૰ [सं] કુસ્તી –વિદ્યા સ્ત્રી૰ [सं] કુસ્તીની કળા અને શાસ્ત્ર
મલ્લિકા સ્ત્રી૰ [सं] એક વેલ અને તેનું ફૂલ
મવડાવવું, મવાડવું સ૰ક્રિ૰ [માવું ઉપરથી] માય તેમ કરવું, સમાવવું
મવાલ વિ૰ [म मवाळ (सं मृदुल)] (જહાલથી ઊલટું) મોળું, નરમ, 'મૉડરેટ' –પક્ષ પું૰ નરમ 'મૉડરેટ' લોકનો પક્ષ
મવાલી પું૰ [फा] કંગાળ ભિખારી (૨) ગુંડો
મવાળ વિ૰ જુઓ મવાલ
મશ ન૰ [જુઓ મિષ] બહાનું
મશક સ્ત્રી૰ [सं फा] પાણી ભરવાની ચામડાની કોથળી
મશગૂલ વિ૰ [अ] નિમગ્ન લીન
મશરૂ પું૰ [अ मश्रू] રેશમ તથા સૂતરનું ઘણા રંગના પટાવાળું કપડું
મશહૂર વિ૰ [अ] પ્રખ્યાત જાણીતું
મશાલ સ્ત્રી૰ [अ] લાકડી ઉપર ચીંથરાં વીંટેલો સળગાવવાનો કાકડો –ચી, –લી પું૰ મશાલ ધરનારો
મશિયાઈ વિ૰ માસીનું કે માસી તરફનું
મશી સ્ત્રી૰ [सं] કાજળ, મેશ (૨) દાંત ઘસવાનો કે કાળા કરવાનો ભૂકો
મશી સ્ત્રી૰ [सं मशक मश] મચ્છર જેવું કરડતું નાનું જંતુ
મશીનગન સ્ત્રી૰ [इं] યંત્રથી ઝપાઝપ ગોળીઓ વરસાવતી એક ખાસ બંદૂક
મશ્કરી સ્ત્રી૰ [फा मस्ख़री] મજાક, ઠઠ્ઠો,

ટોળ –રો પુ૦ મશ્કરી કરનારો (૨) વિદૂષક, રંગલો

મશ્ત વિ૦ [फा मस्त] પુષ્કળ

મષ ન૦ મિષ બહાનું

મષ પુ૦ મસો

મસકો પુ૦ [फा] માખણ (૨) શિખંડ માટે દહીંનુ પાણી કાઢી નાખી તૈયાર કરેલો લોંદો (૩) ખુશામત [લા]

મસલત સ્ત્રી૦ [अ मस्लहत] સાથે મળીને થતી વિચારણા, સતલસ, સલાહ

મસવાડુ ન૦ [अ मवाश = ઢોર + વાડો] ઘરની પાછળનો ભાગ –ડો પુ૦ ભાગોળ

મસળવું સ૦ક્રિ૦ [दे मसार = સુંવાળુ કરવાનો પથ્થર] ઘસીને ચોળવુ, ગદડવુ, મર્દન કરવુ

મસાણ ન૦ [प्रा (स श्मशान)] સ્મશાન –ણિયુ વિ૦ મસાણનુ (૨) સ્મશાનમા જઈ આવેલુ (૩) કંગાળ અપશુકનિયું [લા] –ણિયો પુ૦ મડદા સાથે સ્મશાનમા ગયેલો માણસ (૨) મસાણનો ભંગી –ણી વિ૦ મસાણિયુ, કંગાળ (૨) પુ૦ બાળતી કે દાટતી વખતે ધાર્મિક ક્રિયા કરાવનાર (૩) મરણક્રિયા માટેનો સામાન વેચનાર

મસાલો પુ૦ [अ मसाल्ह] રસોઈ ઘમઘમાટવાળી કે સ્વાદિષ્ટ કરવા નાખવાનો તેજાનો (૨) કોઈ ચીજ બનાવવા જોઈતી સામગ્રી (૩) ચણવા માટે રેતી ચૂનો વગેરેનો કાલવેલો માલ

મસિ સ્ત્રી૦ [स] જુઓ મશી

મસિયાઈ, મસિયેણુ વિ૦ જુઓ મશિયાઈ

મસી સ્ત્રી૦ [स] જુઓ મશી (૨) શેરડીનો એક રોગ

મસીદ સ્ત્રી૦ [अ मस्जिद] મુસલમાનોનુ બંદગી કરવાનુ જાહેર મકાન નિમાજ પઢવાનુ સ્થાન

મસીહ(–હા) પું૦ [अ] ઈસા મસીહ

મસુર સ્ત્રી૦ [स] એક જાતની દાળ

મસૂદો પું૦ ખરડો, 'ડ્રાફ્ટ'

મસૂર સ્ત્રી૦ જુઓ મસુર

મસૂરિયુ ન૦ [प्रा मसूरय (स मसूरक)] ગોળ ઓશીકુ ઉદા૦ ગાલમસૂરિયુ

મસો પુ૦ [प्रा मस (स मश)] ચામડી ઉપર બાઝેલી નાની ગાંઠ (૨) અર્શ

મસોડુ ન૦ દાંતનુ પેઢુ અવાળુ

મસોતુ ન૦ [स मश+પોતુ] ચૂલા ઉપરના ગરમ વાસણ પકડવા વપરાતુ ચીંથરુ

મસ્જિદ સ્ત્રી૦ [अ] જુઓ મસીદ

મસ્ત વિ૦ [फा] મદમાતુ, ઉન્મત્ત

મસ્તક ન૦ [स] માથુ

મસ્તાન(–નુ) વિ૦ [फा] મસ્ત

મસ્તિક(–ષ્ક) ન૦ [स] માથુ (૨) મગજ ૦વિદ્યા સ્ત્રી૦ માથાના ઘાટ પરથી માનસિક શક્તિઓ પારખવાની વિદ્યા 'ફ્રેનોલૉજી'

મસ્તી સ્ત્રી૦ [फा] તોફાન (૨) મસ્ત હાલત ૦ખોર વિ૦ તોફાની

મહત વિ૦ [स] મોટુ –તી વિ૦ સ્ત્રી૦ [स] મોટી (૨) સ્ત્રી૦ મહત્તા (૩) એક જાતની વીણા –ત્તા સ્ત્રી૦, –ત્ત્વ ન૦ [स] મોટાપણ, મહિમા (૨) અગત્ય પ્રતિષ્ઠા –ત્ત્વાકાંક્ષા સ્ત્રી૦ [+आकांक्षा] મોટાઈ મેળવવાની આકાંક્ષા –ત્ત્વાકાંક્ષી વિ૦ મહત્ત્વાકાંક્ષાવાળુ

મહમદ પુ૦ મહંમદ, ઇસ્લામના પેગંબર –દી વિ૦ મહંમદનુ તેમનુ અનુયાયી

મહર્ષિ પુ૦ [स] મોટો ઋષિ

મહંત પુ૦ [स महत् પરથી] મોટો સાધુ, મઠાધિકારી

મહંમદ પુ૦ [अ] જુઓ મહમદ –દી વિ૦ [अ] જુઓ 'મહમદ'મા [મહિનો

મહા પુ૦ [प्रा माह (स माघ)] માઘ–માહ

મહા વિ૦ [स] (સમાસમા) મોટુ (કર્મધારય અને બહુવ્રીહિ સમાસ તથા કેટલાક અનિયમિત શબ્દોના આદિમા આવતુ 'મહત્'નુ રૂપ) ૦કવિ પુ૦ [स] મોટો કવિ ૦કાય વિ૦ [स] મોટા શરીરવાળુ ૦કાલ પુ૦ [स] મહાદેવ ૦કાલી સ્ત્રી૦ [स] ભયંકર સ્વરૂપવાળી દુર્ગા ૦કાલેશ્વર

પુંબાર જ્યોતિર્લિંગમાનુ એક ૰કાવ્ય ન૰ [સ] મોટું કે મહાન કાવ્ય ૰કાળ પુ૰ મહાદેવ ૰કાળી સ્ત્રી૰ મહાકાલી. ૰કાળેશ્વર પુ૰ જુઓ મહાકાલેશ્વર ૰જન ન૰ [સ] મોટો પ્રતિષ્ઠિત માણસ કે ગામના તેવાઓનુ મડળ (૨) સરખા ધધાદારીઓનુ મડળ કે સઘ ૰જનિયુ વિ૰ મહાજનને લગતુ (૨) ધણી વગરનુ, રખડાઉ ૰ત્મા વિ૰ [સ] મહાન આત્માવાળુ (૨) પુ૰ તેવો પુરુષ, સત ૰દેવ પુ૰ [સ] શિવ ૰દ્વાર ન૰ [સ] મુખ્ય દરવાજો ૰ન વિ૰ [સ] મોટુ મહત. ૰નુભાવ વિ૰ [સ] મોટા મનનુ, ઉદાર, મહાશય (૨) પુ૰ મોટા મનવાળો પુરુષ ૰પદ્મ ન૰ [સ] સો અબજ. ૰પાતક ન૰ [સ] મોટું પાપ (બ્રહ્મહત્યા, સુરાપાન, ચોરી ગુરુપત્ની સાથે વ્યભિચાર, અને એ ચાર કરનાર સાથે સગ – એ પાચ) ૰પુરુષ પુ૰ [સ] સજ્જન, સત પુરુષ ૰પ્રજ્ઞ વિ૰ મહાન પ્રજ્ઞાશક્તિવાળુ, 'જીનિયસ' ૰પ્રભુ [સ], ૰પ્રભુજી પુ૰ વલ્લભાચાર્ય ૰પ્રલય પુ૰ [સ] ચારસો બત્રીસ કરોડ વર્ષોને અતે થતો મનાતો સૃષ્ટિનો સમૂળગો નાશ ૰પ્રાણ વિ૰ [સ] જેનો ઉચ્ચાર કરતા વધારે પ્રાણ વપરાય છે તે – ક વર્ગ વગેરે દરેક વર્ગનો બીજો અને ચોથો વ્યજન, તથા શ, ષ, સ અને હ [વ્યા] ૰બાહુ વિ૰ [સ] મોટી ભુજાવાળુ (૨) શૂરવીર, બળવાન ૰બોધિ પુ૰ [સ] ભગવાન બુદ્ધ (૨) શ્રેષ્ઠ જ્ઞાન ૰ભાગ વિ૰ [સ] ભાગ્યશાળી (૨) સદાચારી ૰ભારત ન૰ [સ] તે નામનુ પ્રસિદ્ધ મહાકાવ્ય (૨) વિ૰ બહુ મોટુ અને મુશ્કેલ ૰ભિનિષ્ક્રમણ ન૰ [+ अभिनिष्क्रमण] મહાન ત્યાગ કે સન્યાસ (બુદ્ધનો) ૰ભૂત ન૰ [સ] મૂળતત્ત્વ, પચમહાભૂતમાનુ દરેક. ૰મંત્રી પું૰ [સ] પ્રધાન મંત્રી ૰માત્ર પું૰ [સં] વડો અમાત્ય (૨) વિદ્યાપીઠનો મત્રી, 'રજિસ્ટ્રાર'. ૰માયા સ્ત્રી૰ [સ] જગતની કારણભૂત અવિદ્યાની અધિષ્ઠાત્રી, દુર્ગા (૨) બુદ્ધ ભગવાનની માતાનું નામ (૩) લક્ષ્મી (૪) જેનાથી ભૌતિક જગત સત્ય જણાય છે તે માયા. ૰મારી સ્ત્રી૰ [સ] મરકી, કૉલેરા (૨) કોઈ પણ રોગચાળો, 'એપિડેમિ-' ૰યજ્ઞ પુ૰ [સ] નિત્ય કરવાના પાચ યજ્ઞ (બ્રહ્મ દેવ પિતૃ ભત નૃ૰) માનો દરેક ૰યાન પુ૰ [સ] એક બૌદ્ધ સપ્રદાય

મહાર પુ૰ [મ] એક અત્યજ જાતનો માણસ, ભગી

મહારથી પુ૰ [સ] એકલો દશ હજાર યોદ્ધા ઓ સામે લડી શકે તેવો પરાક્રમી લડવૈયો

મહારાજ પુ૰ [સ] મોટો રાજા, સમ્રાટ (૨) વૈષ્ણવોના આચાર્ય (૩) બ્રાહ્મણ, સત, રાજા વગેરેના સંબોધન તરીકે વપરાય છે (૪) બ્રાહ્મણ રસોઇયો

મહારાજા પુ૰ સમ્રાટ

મહારાજાધિરાજ પુ૰ [સ] સર્વોપરી સમ્રાટ

મહારાણી સ્ત્રી૰ વડી રાણી

મહારાત્રિ(–ત્રી) સ્ત્રી૰ [સ] શિવરાત્રી, મહા વદ ૧૪ની રાત્રી (૨) મહાપ્રલયની રાત્રી, કાળરાત્રી

મહારાષ્ટ્ર પુ૰ન૰ [સ] ગુજરાતની દક્ષિણે અને કર્ણાટકની ઉત્તરે આવેલો અરબી સમુદ્રના કિનારા પરનો પ્રદેશ –ષ્ટ્રી વિ૰ [સ] મહારાષ્ટ્રનુ, -ને લગતુ (૨) પુ૰ મહારાષ્ટ્રનો રહેવાસી (૩) સ્ત્રી૰ મહારાષ્ટ્રની પ્રાકૃત

મહાલક્ષ્મી સ્ત્રી૰ [સ] નારાયણની શક્તિ (૨) અપાર સપત્તિ [મદિર

મહાલય ન૰ [સ] મહેલ (૨) પવિત્ર ધામ,

મહાલવું અ૰ક્રિ૰ [દે મલ્હ] ઠાઠમાઠથી ને આનદમા અટી તટી ફરવુ (૨) મોજ કરવી લહેર કરવી

મહાવત પુ૰ [સ મહામાત્ર] હાથીનો હાકનાર

મહાવરો પુ૰ [અ] અભ્યાસ, ટેવ (૨) શિરસ્તો, ચાલુ વહીવટ

**મહાવિદ્યાલય** નં૦ ઊંચો અભ્યાસ કરવાની વડી શાળા; કૉલેજ
**મહાવિરામ** ન૦ (:) આવું મહાવિરામનું ચિહ્ન; 'કોલન' [વ્યા.]
**મહાવીર** પું૦ [સં.] મોટો પરાક્રમી પુરુષ (૨) ચોવીસમા જૈન તીર્થંકર (૩) હનુમાન
**મહાવ્રત** ન૦ મોટું ખૂબ કઠણ વ્રત (૨) પાંચ મોટાં વ્રત(અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ) તેમાંનું દરેક (૩) જીવનની અનિવાર્ય ફરજ
**મહાશય** વિ૦ [સં.] ઉચ્ચ આશયવાળું; સજ્જન (૨) પું૦ તેવો માણસ (૩) 'જી' જેવું એક માનવાચક. ઉદા૦ માસ્તર મહાશય
**મહાશંકુ** ન૦ [સં.] દસ મહાપદ્મ (સંખ્યા)
**મહાસભા** સ્ત્રી૦ મોટી વિશાળ સભા (૨) 'કૉંગ્રેસ' [ઇંડિયા કૉંગ્રેસ કમિટી'
**મહાસમિતિ** સ્ત્રી૦ મોટી સમિતિ (૨) 'ઑલ
**મહાસાગર** પું૦ મોટો સમુદ્ર
**મહાંત** વિ૦ [સં. महत्] + મોટું; મહાન
**મહિ** સ્ત્રી૦ [સં.] પૃથ્વી. ૦તલ [સં.], ૦તળ ન૦ પૃથ્વીની સપાટી. ૦ધર પું૦ [સં.] પર્વત. ૦પતિ [સં.], ૦પાલ [સં.] ૦પાળ પું૦ રાજા
**મહિનો** પું૦ [ફા. माह; સ. मास] માસ; વરસના બાર ભાગમાંનો એક કે તેટલો સમય (૨) માસિક પગાર. [મહિના રહેવા=ગર્ભ રહેવો તે]. ૦માસ પું૦ લગભગ એક માસ જેટલો સમય
**મહિમા** પું૦ [સં.] પ્રતાપ; યશ (૨) સ્ત્રી૦ મોટું સ્વરૂપ લેવાની યોગની એક સિદ્ધિ. ૦વાન વિ૦ મહિમાવાળું [પિયર
**મહિયર** ન૦ [સં. मातृ + गृह; પ્રા. माइ + हर]
**મહિયારી** સ્ત્રી૦ ['મહી' ઉપરથી] ગરવાલણ; ગોપી (૨) ગોત્રજની પૂજા કરનાર સ્ત્રી
**મહિલા** સ્ત્રી૦ [સં.] સ્ત્રી (૨) રાણી. ૦પાઠશાળા, ૦વિદ્યાલય ન૦ સ્ત્રીઓની પાઠશાળા. ૦શ્રમ પું૦; ન૦ [+આશ્રમ] સ્ત્રીઓ માટેની આશ્રમસંસ્થા
**મહિષ** પું૦ [સં.] પાડો. –ષાસુર પું૦ [સં.] એક રાક્ષસ; ભેંસાસુર. –ષી સ્ત્રી૦ [સં.] ભેંસ (૨) પટરાણી; રાણી
**મહી** સ્ત્રી૦ [સં.] ગુજરાતની એક મોટી નદી (૨) જુઓ મહિ
**મહી** ન૦ [પ્રા. महिअ (સં. मथित)= વલોવેલું] દહીં; મહીડું. ૦ડું ન૦ દહીં
**મહીતલ(–ળ)**; **મહીધર**, **મહીપતિ**, **મહીપાલ(–ળ)** જુઓ 'મહિ'માં
**મહીમાટલું** ન૦ જુઓ માહ્યામાટલું
**મહીસાગર** પું૦ મહી નદી
**મહીં** અ૦ અંદર. ૦મહીં અ૦ વચ્ચે વચ્ચે; કયાંક કયાંક (૨) કોક કોક વાર
**મહુડી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. महुअ (સં. मधुक)] નાનો મહુડો (૨) દારૂ. –ડું ન૦ મહુડાનું ફૂલ. –ડો પું૦ એક ઝાડ
**મહુરત** ન૦ જુઓ મુહૂર્ત
**મહુવર** સ્ત્રી૦ [પ્રા. महुअर] મદારીની વાંસળી
**મહેક** (હે) સ્ત્રી૦ [સં. मह्क] ફોરમ; સુગંધ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ ફોરવું. –કાટ પું૦ મહેક
**મહેચ્છા** સ્ત્રી૦, મોટી ઇચ્છા; મહાકાંક્ષા
**મહેણાંટૂ(–ટો)ણાં** (હે; ટો) ન૦ બ૦ વ૦ મહેણાં; મર્મવચન
**મહેણું** (હે) ન૦ ટોણો; મર્મવચન
**મહેતર** (હે) પું૦ [હિં.] ઢેડનો મુખી (૨) ઝાડુ મારનાર ભંગી. ૦ણ, –રાણી સ્ત્રી૦ મહેતરની કે તે જાતિની સ્ત્રી
**મહેતલ** (હે) સ્ત્રી૦ [અ. मुह्लत] મુદત; સમય
**મહેતાગીરી** (હે) સ્ત્રી૦ મહેતાનું કામ
**મહેતાજી** (હે) પું૦ મહેતો (માનાર્થે)
**મહેતાબ** (હે) પું૦ [ફા. महताब] ચંદ્ર
**મહેતી** (હે) સ્ત્રી૦ શિક્ષિકા (૨) મહેતાજીની સ્ત્રી
**મહેતો** (હે) પું૦ [સં. महत्तर] શિક્ષક (૨) કારકુન; ગુમાસ્તો; વાણોતર
**મહેનત** (હે) સ્ત્રી૦ [અ. मिहनत, मेहनत] શ્રમ. –તાણું ન૦ મહેનતનો બદલો; રોજી, પગાર. –તુ વિ૦ ઉદ્યમી; ઉદ્યોગી
**મહેફિલ** (હે) સ્ત્રી૦ [અ. महफिल] મિજલસ (૨) ઉજાણી
**મહેબૂબ** (હે) વિ૦ [અ. महबूब] પ્રિય

મહેમાન (હે)પુ૦ [फा मिह्मान] પરોણો ૦ગત(-તિ), ૦ગીરી ૦દારી, -ની સ્ત્રી૦ પરોણાચાકરી
મહેર (હે) સ્ત્રી૦ [फा मिह्र] કૃપા, દયા ૦બાન વિ૦ કૃપાળુ માયાળુ ૦બાની સ્ત્રી૦ મહેર કૃપા [આકારનુ ચપ્પુતર
મહેરાબ (હે) પુ૦ [अ मह्‍राब] કમાનના
મહેરામણ (હે) પુ૦ [સર૦ हिंगळ महराग (स महार्णव)] સમુદ્ર
મહેરો (હે) પુ૦ પાલખી ઊચકનાર ભોઈ
મહેલ (હે) પુ૦ [अ महल] -લાત સ્ત્રી૦ [अ] રાજમહેલ
મહેલ્લો (હે) પુ૦ [अ महल्ल] ફળિયું
મહેશ(-શ્વર) પુ૦ [स] મહાદેવ
મહેસૂલ (હે) સ્ત્રી૦,ન૦ [अ महसूल] જમીન ઉપરનો કર (૨) જકાત દાણ (૩) રાજ્યની કુલ આવક -લી વિ૦ મહેસૂલને લગતુ
મહેંદ્ર પુ૦ [स] ઇંદ્ર [ઉત્સવ
મહોચ્છવ, મહોત્સવ [स] પુ૦ મોટો
મહોદધિ પુ૦ [स] મહાસાગર
મહોદય વિ૦ (૨) પુ૦ [स] મહાનુભાવ, મહાશય [(૨) પ્રેમ પ્યાર
મહોબત (હો) સ્ત્રી૦ [अ महब्बत] દોસ્તી
મહોર (હો) સ્ત્રી૦ [फा मुह्र] ગીની (૨) છાપ સિક્કો ૦દાર સ્ત્રી૦ બેગમ સ્ત્રી
મહોરું (હો) ન૦ [फा मुह्रह] શેતરંજનું મોગરું -રો પુ૦ સાપના તાળવામા થતો મનાતો ગોળ ચપટો પદાર્થ (૨) ઘસીને ચળકાટ આપવો તે
મહોલ, -લાત (હો) જુઓ 'મહેલ'મા
મહોલ્લો (હો) પુ૦ જુઓ મહેલ્લો
મળ પુ૦ [स मल] મેલ, કચરો, વિષ્ટા
મળતર ન૦ ['મળવુ' ઉપરથી] નફો, કમાણી
મળતાવડું વિ૦ મિલનસાર
મળતિયુ વિ૦ સાથે મળીને કામ કરનાર, સાથી (૨) અમુક પક્ષમા મળી ગયેલ, પક્ષકાર
મળવું અ૦ક્રિ૦ [स मिल] જોડાવુ, ભેગુ થવુ ભળવુ (૨) એકરૂપ બનવુ, સપ કરવો (૩) મુલાકાત થવી, એકઠા થવુ (૪) સમાન હોવુ (૫) મેળ હોવો (૬) પ્રાપ્ત થવુ (૭) જડવુ, હાથ લાગવુ
મળસકું ન૦ પરોઢિયું
મળાશય ન૦ જુઓ મલાશય
મળોત્સર્ગ પુ૦ જુઓ મલોત્સર્ગ
મળી સ્ત્રી૦ [प्रा मल्लिअ (स मृदित)= પિનાયેલુ)] પ ભમા ઉજેલા ડિવેલ તથા ચીથરાનો થતો મેલ (૨) હનુમાનની મૂર્તિ ઉપરનો તેલ અને સિંદૂરનો મેલ
મંકોડો પુ૦ બ૦વ૦ [स मत्कि, मत्कुण] મોડના અંકોડા - મણકા .
મંકોડી સ્ત્રી૦ [दे मघोड] નાનો મંકોડો -ડો પુ૦ એક જતુ
મંગરો પુ૦ ડુંગરો ટેકરો
મંગલ વિ૦ [स] શુભ કલ્યાણકારક (૨) પુ૦ એ નામનો ગ્રહ (૩) મંગળવાર (૪) ન૦ કલ્યાણ સુખ (૫) ખુશાલીનો અવસર (૬) આશીર્વાદ કે ખુશાલીનુ ગીત (૭) ગ્રંથને આરંભે કરાતી સ્તુતિ ૦કારક, ૦કારી વિ૦ [स] મંગળ કરનારું શુભ -લાચરણ ન૦ [स] ગ્રંથ કે કોઈ કામને આરંભે કરાતી ઈશ્વરસ્તુતિ (૨) શરૂઆત [લા] -લાષ્ટક ન૦ [स] લગ્નવગેરે પ્રસંગે અંતે બોલાતા આઠ શ્લોક -ળ, -ળકારક ૦ળકારી જુઓ 'મંગલ' ઇ૦ -ળફેરો પુ૦બ૦વ૦ પરણી રહી વરવહુ ચોરીની આસપાસ ચાર વાર ફરે છે તે -ળમય વિ૦ મંગળકારી, કલ્યાણકારી -ળમૂર્તિ (-ર્તિ) સ્ત્રી૦ જેનુ દર્શનસ્મરણાદિ મંગળકારી છે તે (૨) ગણપતિ -ળવાર પુ૦ અઠવાડિયાનો ત્રીજો વાર -ળસૂત્ર ન૦ લગ્ન વખતે વર તરફથી કન્યાના ગળામા દોરો પહેરાવાય છે તે જેને કન્યા ધણીની હયાતી સુધી પહેરી રાખે છે (૨) સ્ત્રીના ગળાનુ એક ઘરેણુ -ળા વૈષ્ણવ મંદિરમા ઠાકોરજીના પ્રભાતના પહેલા દર્શન (૨) દુર્ગા

**મંગાવવું** સ૰ ક્રિ૰ ['માગવું' ઉપરથી] લાવવાને કહેવું, લખવું ઇ૰
**મંચ(૰ક)** પુ૰ [સં.] પલંગ (૨) માંચડો; વ્યાસપીઠ (૩) ખેતરમાં બાંધેલો માળો
**મંછા** સ્ત્રી૰ [પ્ર. મર્નાષા, અ. મશા, મનશા] ઇચ્છા, ઉમેદ, વિચાર. [૦ભૂત ને શંકા ડાકણ=ભૂત અને ડાકણ એ આપણી જ મનીષાઓ અને શંકાઓ છે]
**મંજન** ન૰ [સં.] માંજવું તે (૨) દાંત ઘસવાની ભૂકી (૩) દાંતે પીડ–રંગની લૂગદી મૂકવી તે
**મંજરિ(–રી)** સ્ત્રી૰ [સં] મોર, ફૂલની કળીઓનું ઝૂમખું–ડાળખી(૨) કૂંપળ
**મંજાર** પુ૰[પ્રા (મ. માર્જાર)]માંજર,બિલાડો
**મંજિલ** સ્ત્રી૰ [અ] મકાન
**મંજીરા** પુ૰ બ૰ વ૰ [સં. મંજીર ઉપરથી] કાંસીજોડા, કરતાલ
**મંજુ(૰લ)** વિ૰ [સં.] કોમળ; મધુર
**મંજૂર** વિ૰ [અ.] કબૂલ, માન્ય, સંમત; બહાલ. –રી સ્ત્રી૰ બહાલી, હા પાડવી તે; સંમતિ
**મંજૂષા** સ્ત્રી૰ [સં] પેટી, મંજૂસ [સ્થાપન
**મંડન** ન૰ [સં] શણગાર (૨) (મતનું)
**મંડપ** પું૰ [સં] માંડવો
**મંડલ** ન૰ [સં.] ગોળ ઘેરાવ, કૂંડાળું (૨) ટોળું; સંઘ (૩) પ્રદેશ, પ્રાંત (૪) બાર રાજ્યોનો સમૂહ(૫)ઋગ્વેદના ખંડમાંનો દરેક. –લાકાર વિ૰ ચક્રાકાર; ગોળ. –લિક પુ૰ સામંત, ખંડિયો રાજા. –લી સ્ત્રી૰ ટોળી, મંડળ –લીક પું૰ [સં.] મંડલિક. –લેશ(–શ્વર) પુ૰[સં.] ૧૨ રાજ્યોના મંડળનો અધિપતિ
**મંડવું** અ૰ક્રિ૰ [દે. મડ] ખંતથી વળગવું; લાગવું; મચવું
**મંડળ, –ળાકાર, –ળિક, –ળી, –ળીક, –ળેશ(–શ્વર)** જુઓ 'મંડલ'માં
**મંડાણ** ન૰ આરંભ.પાયો (૨) કૂવા પરનાં જે લાકડાં સાથે ચાક હોય છે તે
**મંડામણ** ન૰ ['માંડવું' ઉપરથી] નાણું ધીરનાર વ્યાજ ઉપરાંત ચોપડામાં ખાતું પાડવા બદલ બક્ષિસ લે છે તે
**મંડાવવું** સ૰ક્રિ૰, **મંડાવું** અ૰ક્રિ૰ 'માંડવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**મંડિત** વિ૰ [સં] શણગારેલું
**મંડીલ** ન૰ જુઓ મદીલ
**મંડૂક** પું૰ [સં] દેડકો [રસાયણ
**મંડૂર** ન૰ [સં.] લોઢાનો કાટ (૨) તેનું
**મંતર** પુ૰ જુઓ મંત્ર. ૦વું સ૰ક્રિ૰ મંત્રથી કાબૂમાં લેવું કે અસર કરવી(૨) ભરમાવવું; શીખવી રાખવું [લા.]
**મંતવ્ય** વિ૰ [સં] મનન કરવા યોગ્ય(૨) ન૰ મત, માન્યતા
**મંત્ર** પુ૰ [સં.] દેવ કે કોઈ શક્તિ સાધ્ય કરવાનો ગૂઢ શબ્દ કે શબ્દો (૨) મંત્રણા. ૦ણા સ્ત્રી૰[સં.]ખાનગી મસલત. ૦મુગ્ધ વિ૰ મંત્રથી મોહ પામેલું કે બીજા કશાથી તેના જેવી અસર પામેલું ૦સિદ્ધિ સ્ત્રી૰ મંત્ર સિદ્ધ થવો–મંત્રની કાર્યસાધક શક્તિ પ્રાપ્ત કરવી તે. –ત્રી પું૰ [સં] સલાહકાર, પ્રધાન (૨) પ્રધાન કાર્યકર્તા, સંસ્થાનું તંત્ર સંભાળનાર; 'સેક્રેટરી'
**મંથન** ન૰ [સં.] વલોવવું કે વલોવાવું તે (૨) ઊથલપાથલ; ગડમથલ [લા.]
**મંથર** વિ૰ [સં.] મંદ, સુસ્ત, જડ
**–મંદ** [ફા.] નામને લાગતા 'વાળું' એવો અર્થ બતાવનારો પ્રત્યય. ઉદા૰ અક્કલમંદ
**મંદ** વિ૰ [સં] ધીમું; ધીરું; થોડું. ૦ગતિ વિ૰ [સં.] ધીમી ગતિવાળું (૨) સ્ત્રી૰ ધીમી ગતિ. ૦તા સ્ત્રી૰ [સં.]. ૦બુદ્ધિ વિ૰ [સં.] કમઅક્કલ. મૂર્ખ (૨) સ્ત્રી૰ જડતા, મૂર્ખતા ૦ભાગી વિ૰ [સં.] કમનસીબ. ૦ભાગ્ય વિ૰ મંદભાગી(૨) ન૰ દુર્ભાગ્ય. ૦મતિ વિ૰(૨) સ્ત્રી૰જુઓ મંદબુદ્ધિ
**મંદરાચલ** [સં], –ળ પું૰ એક પૌરાણિક પર્વત (સમુદ્રમંથનનો રવૈયો)
**મંદવાડ** પું૰ બીમારી, રોગ

મંદહાસ્ય ન૰ સ્મિત; જરાક મલકાઈને હસવું તે
મંદાકિની સ્ત્રી૰[સં.] ગંગા(૨)આકાશગંગા
મંદાક્રાંતા પું૰ [સં] એક છંદ
મંદાગ્નિ પું૰ [સં.] પાચનશક્તિની મંદતા
મંદાર ન૰ [સં.] સ્વર્ગનાં પાંચ વૃક્ષોમાંનું એક (૨) તેનું ફૂલ
મંદિર ન૰ [સં.] દેવાલય(૨) ઘર(૩)વિદ્યાનું ધામ. ૰પ્રવેશ પું૰ મંદિરમાં પ્રવેશવાની છૂટ (હરિજન વગેરે અસ્પૃશ્યોને). –રિયું ન૰ મંદિર [પ.](૨) વિ૰મંદિરનું, મંદિરની માલિકીનું
મંદી સ્ત્રી૰ કમીપણું (૨) ભાવની પડતી
મંદીલ ન૰ [અ.] કસબી બારીક વણાટની પાઘડી કે ફેંટો
મંદુ વિ૰ જુઓ મંદ
મંદ્ર વિ૰ [સં.] ધીમો; ગંભીર(સૂર) (૨) સંગીતના ત્રણ પ્રકારના સ્વરોમાંનો એક
મા અ૰ [સં.] ના; નહિ
મા સ્ત્રી૰ [સં] માતા, બા. ૰ઈ સ્ત્રી૰ મા
માઈક ન૰; પું૰ [ઇં.] ધ્વનિવર્ધક યંત્ર દ્વારા બોલવા માટેનું સાધન [નબળું
માઈકાંગલું વિ૰ માવડિયું (૨) બાયલું;
માઈક્રોફોન પું૰; ન૰ [ઇં.] જુઓ માઈક
માઈક્રોસ્કોપ ન૰ [ઇં.] સૂક્ષ્મદર્શક યંત્ર
માઈલ પું૰ [ઇં.] બાવનસો એંશી ફૂટ જેટલું અંતર
માકડ પું૰ [પ્રા. मंकुण (સં. मत्कुण)] એક જીવડું; માંકડ. –ડિયું વિ૰ માકણવાળું (૨)ન૰ માકણ ભરાઈ રહે તેવું કાણાંવાળું પાટિયું (૩) માકણ જેવી ગંધવાળું એક જીવડું. –ણ પું૰ માકડ. –ણિયું વિ૰ માકડિયું [ઊડતું જીવડું; માખી
માખ સ્ત્રી૰[પ્રા.मक्खिआ (સં. मक्षिका)] એક
માખણ ન૰ [પ્રા. मक्खण (સં. म्रक्षण)] દહીં વલોવવાથી નીકળતું સત્ત્વ; નવનીત. (૨) ખુશામત [લા.]. ૰ચોર પું૰ શ્રીકૃષ્ણ. –ણિયું વિ૰ માખણ જેવું નરમ (૨) ખુશામતિયું [લા.]
માખી સ્ત્રી૰ જુઓ માખ
માગ પું૰ [સં. मार्ग; પ્રા. मग्ग] રસ્તો (૨) જગા; આસન (૩) અંતર; મોકળાશ. [૰મુકાવવો = ચડિયાતાપણું કબૂલ કરાવવું]
માગ સ્ત્રી૰['માગવું'ઉપરથી] માંગ; માગણી; ખપત (૨) ઉઘરાણી. ૰ણ પું૰ માગનાર; ભિખારી (૨) ન૰ માગવું તે. ૰ણિયાત વિ૰ ભિખારી. ૰ણી સ્ત્રી૰ માગવું તે (૨) ખપત. ૰ણું ન૰ માગણી; માગવું તે (૨) લેણું (૩) પર હદમાંથી આરોપી કે ગુનેગારને કોર્ટમાં હાજર કરવાની માગણી; 'એકસ્ટ્રેડિશન'. ૰તું વિ૰ માગણી કરતું (૨) ન૰ લેણું [વટીવચો
માગધ પું૰ [સં.] વંશની કીર્તિ ગાનાર;
માગધી વિ૰ [સં.] મગધ દેશનું (૨) સ્ત્રી૰ એની ભાષા (ચારમાંની એક પ્રાકૃત)
માગવું સ૰ ક્રિ૰ [સં. मार्गय्, પ્રા. मग्ग] આપવા માટે કહેવું (૨) પાછું આપવા કહેવું [નો બીજો મહિનો
માગશર પું૰ [સં. मार्गशिर] વિક્રમ સંવત-
માગી તાગી(ને) અ૰ [માગવું + તાગવું] આમથી તેમથી – ગમે તેમ કરીને મેળવીને
માગું ન૰ માગણી (બહુધા લગ્નવિષયક)
માઘ પું૰ [સં.] માહ; વિક્રમ સંવતનો ચોથો મહિનો
માઘેલું વિ૰ મા પાછળ ઘેલું ઘેલું થાય એવું
માછણ સ્ત્રી૰ માછીની કે માછી સ્ત્રી
માછલી સ્ત્રી૰, –લું ન૰ [સં. मत्स्य; પ્રા. मच्छ; માગધી–मश्चली] એક જળચર પ્રાણી
માછી પું૰ [પ્રા. मच्छिअ (સં. मात्स्यिक)] માછીમાર (૨) ખલાસી. ૰માર પું૰ માછલાં પકડવાનો ધંધો કરનાર
માજણ્યું એક માનું; સહોદર
માજન ન૰ હદ; અંકુશ
માજાઈ સ્ત્રી૰ [મા + જાયું] બહેન. –યું વિ૰ માજણ્યું. –યો પું૰ ભાઈ
માજિસ્ટ્રેટ પું૰જુઓ મૅજિસ્ટ્રેટ [મરહૂમ
માજી વિ૰[અ.]પૂર્વનું,અગાઉ થઈ ગયેલ(૨)

**માજી** સ્ત્રી૦ [મા+જી] દાદી (૨) અંબા માતા કે કોઈ દેવી (૩) વૃદ્ધ સ્ત્રીનું માનવાચક સંબોધન

**માઝમ** વિ૦ [प्रा. मज्झिम (सं. मध्यम)] મધ્યમ

**માઝા** સ્ત્રી૦ [दे. मज्जा; प्रा. मज्जाया (सं. मर्यादा)] મર્યાદા

**માટ** અ૦ માટે [પ.]

**માટ** ન૦ [प्रा. मट्टिआ (सं. मृत्तिका) ઉપરથી] માટલું. ૦લી સ્ત્રી૦ નાનું માટલું. ૦લું ન૦ માટીનું એક વાસણ

**માટી** સ્ત્રી૦ [प्रा. मट्टिआ (सं. मृत्तिका)] મટોડી (૨) માંસ

**માટી** વિ૦ જોરાવર (૨) પું૦ માટી, ધણી (૩) મરદ. ૦ડો પુ૦ પુરુષ (૨) ધણી

**માટે,** ૦કરી (૦ને) અ૦ વાસ્તે, સારુ (૨) તેથી; તે કારણે

**માઠું** વિ૦ ખરાબ; ભૂંડું; અશુભ

**માડ** (મા') ન૦ [જુઓ માઢ] બાજઠ ઉપર કેળ બાંધી બનાવેલું રત્નાદેનું સ્થાન; કેળોનો મંડપ (૨) પું૦ જુઓ માઢ

**માડણ** ન૦ [सं. मण्ड्=શણગારવું] તારા ટપકીની પિયળ

**માડણ** ન૦ ગામને પાદરે પાણી ભરાયેલો ખાડો (જેમાં ભેંસો પડી રહે છે)

**માડી** સ્ત્રી૦ [प्रा. माइ (सं. मातृ)] મા (૨) માતા; દેવી (ભક્તિમાં). ૦જાયો પું૦ માનો બેટો, બચ્ચો; બહાદુર માણસ

**માઢ** પુ૦ [सं. माडि; दे. माडिअ] મહેલ; મેડીવાળું સુંદર મકાન (૨) મહોલ્લો. ૦મેડી સ્ત્રી૦ દરવાજા પર બાંધેલી મેડી

**માણ** સ્ત્રી૦ [सं. मणि=પાણી ભરવાનું વાસણ] ગાગર (૨) ઉતરડ [મેળવણ

**માણ** સ્ત્રી૦ [सं. मंट] ખમીર; ખટાશ (૨) ન૦

**માણ** અ૦ જુઓ માણ માણ

**માણભટ** (-ટ્ટ) પું૦ માણ ખખડાવી કથા કહેનાર વ્યાસ

**માણ માણ** (-ણે) અ૦ [प्रा. मणा मणा (सं मनाक् मनाक्)] + માંડ માંડ; જેમ તેમ કરીને; પરાણે (૨) મંદ મંદ; ધીરે ધીરે

**માણવું** સ૦ક્રિ૦ [प्रा. माण (सं. मानय्)=અનુભવવું] અનુભવવું; ભોગવવું (૨) અ૦ક્રિ૦ રાજી થવું; મજા કરવી

**માણસ** પું૦; ન૦ [प्रा. माणुस (सं. मानुष)] મનુષ્ય.–સાઈ સ્ત્રી૦ માણસને યોગ્ય ગુણ કે વર્તન . [માણસ (લોકગીતમાં)

**માણારાજ** પું૦ મોટું માણસ; વહાલું

**માણિક્ય** ન૦ [सं.] માણેક

**માણિયો** પું૦ ['માણ' ઉપરથી] ગાડવો; ઘડો

**માણી** સ્ત્રી૦ [સર૦ सं. माणिका] બાર મણનું તોલ

**માણેક** ન૦ [सं. माणिक्य] રાતો મણિ. ૦ચોક પું૦ દરબારી લોકોના મકાનો વચ્ચેનું મેદાન (૨) અમદાવાદમાં માણેકનાથના સ્થાનક પાસેનું બજારનું સ્થાન. ૦ઠારી સ્ત્રી૦ શરદપૂનમ. ૦થંભ પું૦ વિજય સ્તંભ (૨) લગ્ન વખતે મંડપ માટે રોપાતો થંભ [વિનાનું થયેલું

**માત** (મા') વિ૦ [अ.] હારી ગયેલું; જોર

**માત** સ્ત્રી૦ [सं. मातृ] માતા [પ.]. ૦પિતા ન૦ બ૦ વ૦ માબાપ

**માતબર** વિ૦ [अ. मुअतबर] સમૃદ્ધ, તાલેવાન

**માતરિશ્વા** પુ૦ [सं.] પવન

**માતલિ** પુ૦ [सं.] ઇંદ્રનો સારથિ

**માતવું** અ૦ ક્રિ૦ [सं. मत्त પરથી] ફાલવું; હૃષ્ટપુષ્ટ થવું (૨) મસ્તીમાં આવવું

**માતંગ** પું૦ [सं.] હાથી. –ગી સ્ત્રી૦ [सं.] હાથણી (૨) હાથીના વાહનવાળી દેવી

**માતા** સ્ત્રી૦ [सं.] જનની (૨) દેવી (૩) શીતળામાતા. ૦જી સ્ત્રી૦ માતા (માનવાચક). ૦પિતા ન૦ બ૦ વ૦ માતપિતા. ૦મહ પું૦ [सं.] માનો બાપ. ૦મહી સ્ત્રી૦ [सं.] માની મા

**માતુ** સ્ત્રી૦ [सं. मातृ] મા. ૦લ પુ૦ [सं.] મામો. ૦શ્રી સ્ત્રી૦ મા (માનસૂચક)

**માતું** (૦તાવું) વિ૦ ['માતવું' ઉપરથી] માતેલું

**માતૃ** સ્ત્રી૦ [सं.] માતા. ૦ક વિ૦ [सं.] મા સંબંધી. ૦કા સ્ત્રી૦ [सं.] મા (૨) દાઈ (૩) વર્ણમાળા; બારાખડી (૪) માંગલિક કૃત્યો

વખતે બ્રાહ્મી, માહેશ્વરી વૈષ્ણવી, વગેરે (સાત કે આઠ) દેવીઓનું પૂજન થાય છે તેમાની દરેક ૦ત્વ ન૦ માતા તરીકેનો ધર્મ, માતાપણુ ૦દેવ વિ૦ [સ] માતાને દેવ તરીકે પૂજનાર ૦દેશ પુ૦ જન્મભૂમિ ૦પક્ષ પુ૦[સ] મા તરફના સગાવહાલા ૦પદ ન૦ માતા થવુ તે (૨) માતા તરીકેનુ સ્થાન – ગૌરવ (૩) માતા તરીકેનો ધર્મ, માતાપણુ ૦ભાષા સ્રી૦ સ્વભાષા ૦ભૂમિ(-મી) સ્રી૦ જન્મભૂમિ

માત્ર [સ] નામને લાગતા તે બધુ, સઘળુ' એવો સમગ્રતાવાચક અર્થ બનાવે છે ઉદા૦ માણસમાત્ર (૨) અ૦ ફક્ત, કેવળ (૩) વિ૦ [સ] બહુવ્રીહિ સમાસમા ઉત્તરપદ તરીકે '-માપ કે પ્રમાણનુ'એ અર્થમા ઉદા૦ અંગુલીમાત્ર, રજમાત્ર

માત્રા સ્રી૦ [સ] બારાખડીમા ઉપર મુકાતુ ( ે ) આવુ ચિહ્ન (૨) કાવ્ય કે સંગીતમા સમયની ગણતરીનો એકમ (૩) ધાતુની ભસ્મ રસાયણ (૪) માપ પ્રમાણ ૦મેળ છંદ પુ૦ જેમા ઓછી વધારે માત્રા ઉપર પદબંધનો આધાર હોય તેવો છંદ

માત્સર્ય ન૦ [સ] બીજાનું સુખ દેખી બળવુ તે, ઈર્ષા

માથાકૂટ સ્રી૦ ભાંજગડ, પંચાત (૨) નકામી મહેનત, પીડા -ટિયુ વિ૦ માથાકૂટ કરાવે તેવુ

માથાઝીક સ્રી૦ માથાકૂટ

માથાફરેલ વિ૦ મિજાજી, ક્રોધી

માથાફોડ સ્રી૦ માથાકૂટ

માથાબોળ અ૦ માથુ અને શરીર પલાળીને

માથાભારે વિ૦ મિજાજી, તુમાખીવાળુ

માથાવટી સ્રી૦ સાલ્લો ન બગડે માટે તેના માથા ઉપરના ભાગ નીચે સીવેલો અસ્તરનો કકડો (૨) માથાના કપડા પર પડેલા તેલના ડાઘા (૩) માથાનો ભાગ (૪) આબરૂ [લા] [વાઢે એવુ, કારમું

માથાવાઢ વિ૦ [માથુ + વાઢવુ] માથુ

માથાવેરો પુ૦ માથાદીઠ લેવાતો કર

માથુ' ન૦ શરીરનો ખોપરીવાળો ભાગ (૨) ધડની ઉપરનો ભાગ, ટોચ (૩) કોઈ પણ વસ્તુના મથાળાનો ભાગ, ટોચ (૪) મગજ, બુદ્ધિ [લા] -થે અ૦ ઉપર ઉદા૦ ઘા માથે પાટો બાંધે [લા] (૨) 'માથુ'નું સપ્તમીનુ રૂપ -થોડું ન૦ માથુ ડૂબે તેટલું ઊંડાણ

માદ પુ૦ [સ] કેફ (૨) મદ, અહંકાર ૦ક વિ૦ [સ] કેફી [સ્રી૦ માતૃભાષા

માદર સ્રી૦ [ફા] મા ૦જબાન, ૦જબા

માદરપાટ પુ૦ [મદ્રાપોલ્ર્ સ્થાને તૈયાર થતુ] એક જાતનુ સુતરાઉ કાપડ

માદરી વિ૦ [ફા] માનુ, -ને લગતુ

માદરે વતન ન૦ [ફા] માતૃભૂમિ

માદળિયુ ન૦ દોરો ચિઠ્ઠી કે તાવીજવાળો ધાતુનો નળી જેવો કે ચપટો ઘાટ

માદા સ્રી૦ [ફા] પશુ કે પંખીમા સ્રીજાત (૨) બરડવાની જોડમા ખાડાવાળુ બરડવુ

માધવ પુ૦ [સ] વિષ્ણુ શ્રીકૃષ્ણ (૨) વૈશાખ માસ -વી સ્રી૦[સ] એક ફૂલવેલ (૨) વિ૦ વૈશાખ માસનુ વસંતઋતુનુ [માગવી તે

માધુકરી સ્રી૦ [સ] ઘેર ઘેર ફરી ભિક્ષા

માધુરી સ્રી૦[સ] માધુર્ય, મીઠાશ (૨) મઝાઈ

માધુર્ય ન૦ [સ] મધુરતા

માધ્યમ વિ૦ [સ] વચલુ (૨) ન૦ સંચાર કે વિનિમય વગેરે માટે વચ્ચે વાપરવાનુ સાધન કે વાહન, 'મીડિયમ' -મિક વિ૦ [સ] વચલુ મધ્યમા આવેલુ (૨) પ્રાથમિકથી આગળનુ, 'સેકંડરી' -મિક શાળા સ્રી૦ પ્રાથમિક પછીની શાળા, વિનયમંદિર, 'હાઈસ્કૂલ'

માન ન૦ [સ] આબરૂ પ્રતિષ્ઠા (૨) સદ્ભાવ આદર (૩) અભિમાન (૪) તોલ, માપ (૫) પરિમેય, 'મૅગ્નિટ્યુડ' [ગ]

માનત(-તા) સ્રી૦ ['માનવુ' પરથી] બાધા, આખડી

માનદ વિ૦ [સ] માનપ્રદ, માન આપનાર (૨) વેતન લીધા વગર કામ કરનારુ, 'ઑનરરી'

**માનની** સ્ત્રી૦ + જુઓ માનિની
**માનનીય** વિ૦ [સં.] માનને યોગ્ય; માન્ય
**માનપત્ર** ન૦ વખાણ કે ધન્યવાદનો જાહેર રીતે અર્પણ થતો લેખ
**માનપાન** ન૦ માન, આદર (૨) આબરૂ; પ્રતિષ્ઠા
**માનભંગ** પું૦ અપમાન (૨) વિ૦ અપમાનિત
**માનમરતબો** પું૦ મોભો; પ્રતિષ્ઠા
**માનમર્યાદા** સ્ત્રી૦ અદબ; વિવેક
**માનવ** વિ૦ [સં.] મનુ સંબંધી (૨) પું૦ માણસ. ૦જાતિ સ્ત્રી૦ મનુષ્યજાતિ. ૦તા સ્ત્રી૦ મનુષ્ય ઉપર પ્રેમ, હિતબુદ્ધિ (૨) માણસાઈ. ૦શાસ્ત્ર ન૦ 'ઍન્થ્રોપોલૉજી'
**માનવંતુ** વિ૦ માનયુક્ત; માનભર્યું
**માનવી** વિ૦ માનવ-મનુષ્ય સંબંધી (૨) પું૦ માણસ
**માનવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. मन्] કબૂલ કરવું; સ્વીકારવું (૨) માન આપવું; ગણવું; લેખવું (૩) માનતા રાખવી
**માનવ્ય** ન૦ [સં.] માનવજાતિ (૨) માનવતા
**માનશુકન** પું૦ બ૦વ૦ શુકન-અપશુકન; શુભાશુભ ચિહ્ન
**માનસ** વિ૦ [સં.] મન સંબંધી (૨) ન૦ મન (૩) જુઓ માનસસર. ૦પુત્ર પું૦ [સં.] બ્રહ્માએ મનથી ઉત્પન્ન કરેલો પુત્ર. જેમ કે, નારદ. ૦પૃથક્કરણશાસ્ત્ર ન૦ ગુપ્ત માનસ-ચિત્તનું શાસ્ત્ર; 'સાઇકો-ઍનેલિસિસ'
**માનસર(-રોવર)** ન૦ જુઓ માનસસર
**માનસશાસ્ત્ર** ન૦ મનની વૃત્તિઓ, ગુણ-ધર્મ, ક્રિયાઓ તથા સ્વરૂપનું શાસ્ત્ર; 'સાઇકોલૉજી' [પ્રસિદ્ધ સરોવર
**માનસસર** ન૦ [સં.] કૈલાસ શિખર પાસેનું
**માનસિક** વિ૦ [સં.] મન સંબંધી
**માનસી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.] મન વડે કરેલી (૨) વિ૦ કલ્પિત (ઉદા૦ માનસી રાજ્ય)
**માનહાનિ** સ્ત્રી૦ અપમાન
**માનિત** વિ૦ [સં.] માન પામેલું; માન્ય
**માનિની** વિ૦ સ્ત્રી૦ (૨) સ્ત્રી૦ [સં.] માન માગની કે અભિમાની સ્ત્રી
**માની** વિ૦ [સં.] અહંકારી (૨) ગૌરવયુક્ત
**માનીતું** વિ૦ [સં. मानित] ખાસ પ્રેમપાત્ર
**માનુની** સ્ત્રી૦ + જુઓ માનિની
**માનુષ** વિ૦ [સં.] મનુષ્ય સંબંધી (૨) પું૦ માણસ. -ષી વિ૦ [સં.] માણસ સંબંધી (૨) સ્ત્રી૦ [સં] મનુષ્ય સ્ત્રી
**માન્ય** વિ૦ [સં.] માનનીય; શિષ્ટ (૨) કબૂલ કરવા યોગ્ય (૩) સ્વીકારેલું. ૦તા સ્ત્રી૦ માન્ય હોવું તે (૨) માનવું તે
**માપ** ન૦ [દે. मप्प (સં. मा = માપવું)] લંબાઈ, પહોળાઈ, વજન વગેરેનું પ્રમાણ (૨) [લા.] પ્રતિષ્ઠા; ભાર (૩) હદ; ગજું. ૦ક વિ૦ માપનારું. ૦ણી સ્ત્રી૦ માપવું તે; માપવાનું કામ ૦ણું ન૦ ઓરવાનું કામ કરતા ખેડૂતને ઘેરથી જતું ભાતું (૨) માપવાનું પાત્ર. ૦વું સ૦ક્રિ૦ માપ કાઢવું; ભરીને ગણતરી કરવી (૨) પગે ચાલતા જવું [લા.] [સાધન
**માપિયું, માપું** ન૦ માપવાનું વાસણ કે
**માફ** વિ૦ [અ. मुआफ़] ક્ષમા કરેલું; જવા દીધેલું (દોષ, માગલું, ફી ઇ૦)
**માફક** વિ૦ [અ. मुवाफ़िक़] અનુકૂળ; રુચતું (૨) અ૦ પેઠે; પ્રમાણે. ૦સર અ૦ પ્રમાણસર; યથાસ્થિત
**માફી** સ્ત્રી૦ [અ. मुआफ़ी] ક્ષમા (૨) જતું કરવું તે, મુક્તિ. ૦પત્ર પું૦; ન૦ માફી માગતો કે આપતો પત્ર
**માફો** પું૦ [ફા. मुआफ़ह] રથ
**માબાપ** ન૦ બ૦વ૦ મા ને બાપ કે તેમના જેવું પદ ધરાવનાર (૨) આધાર-ભૂત કે મૂળ વિગત. ઉદા૦ એ ખર્ચનાં માબાપ બતાવો [લા.]
**મામ** સ્ત્રી૦ [સર૦ સં. मामक = મારું (૨) મમતાવાળું] માયા; મમતા (૨) નવાઈ (૩) ધૈર્ય; દૃઢતા (૪) મમત; ટેક
**મામલત** સ્ત્રી૦ [અ. मुआमलत] આલમતા; પૂંછ, વિસાત (૨) મામલતદારનું કામ. ૦દાર પું૦ તાલુકાની વસૂલાત સંબંધી કામ કરનાર અમલદાર; વહીવટદાર
**મામલો** પું૦ [અ. मुआमलह] પરિસ્થિતિ (૨) કટોકટીનો સમય

**મામા** પુ૦બ૦વ૦[दि माम] મામો(માનાર્થે) (૨)શત્રુ, ચોર[લા] [૦માસીનું કરવું =સગાસાગવાનો પક્ષ કરવો] ૦જી, ૦સસરા પુ૦બ૦વ૦પતિ કે પત્નીના મામા

**મામી** સ્ત્રી૦[दे]મામાની વહુ ૦જી, ૦સાસુ સ્ત્રી૦પતિ કે પત્નીની મામી [સાધારણ

**મામૂલ** ન૦[अ]રિવાજ **–લી** વિ૦સામાન્ય,

**મામેરું** ન૦ મોસાળુ

**મામો** પુ૦ [दि माम मामग] માનો ભાઈ (૨) શત્રુ ચોર [લા] ૦જી, ૦સસરો પુ૦ મામાસસરા

**માયકાંગ(–ગ)લુ** વિ૦ [માયા (स मातृ के माया)+કાગલુ] નમાલુ બાયલુ

**માયનો** પુ૦[अ मअनी] અર્થ, હેતુ, ઇરાદો

**માયા** સ્ત્રી૦ [स] જેનાથી બ્રહ્માંડ રચાયું છે કે ભાસમાન થાય છે તે આદિશક્તિ –અવિદ્યા (૨) છળ, પ્રપંચ, ઇન્દ્રજાળ (૩) મમતા, સ્નેહ [લા] (૪) મમતાનો કોઈ પણ વિષય (૫) ધન, દોલત (૬) ભાગ [લા] **૦મમતા** સ્ત્રી૦ દયા, માયા, સ્નેહ, પ્રીતિ **૦મય** વિ૦ [स] માયાથી ભરેલુ ૦મૃગ પુ૦,ન૦ [स] બનાવટી મૃગ **૦વાદ** પુ૦ [स] બ્રહ્મથી ભિન્ન એવા જગતનો અનુભવ તે માયા – ભ્રમ છે એવો વાદ (વેદાંત) ૦વિની વિ૦સ્ત્રી૦[स]માયાવાળી, ઠગનારી **૦વી** વિ૦[स] જુઓ માયિક ૦ળુ વિ૦ સ્નેહાળ, હેતાળ

**માયિક** વિ૦[स] માયાથી ઊપજેલુ, મિથ્યા (૨) માયાવી, પ્રપચથી ભરેલુ

**માર** પું૦[स] મારવુ તે, તાડન (૨) મરણ, મૃત્યુ (૩) કામદેવ (૪) (બૌદ્ધ)આસુરી સંપત્તિઓની અધ્યક્ષ એવી કલ્પેલી શક્તિ, સેતાન (૫) મારો, વિપુલતા [લા] **૦ક** વિ૦ [स] મારનારુ નાશ કરનારુ **૦કણુ** **૦કું**+વિ૦ મારવાની ટેવવાળુ **૦કૂટ** સ્ત્રી૦ મારપીટ

**મારકેટ** ન૦ [इ] બજાર

**મારકો** પું૦ [इ मार्क] નિશાન (૨) વેચાઉ માલ પર હોતી છાપ

**મારખાઉ** વિ૦ માર ખાયા કરે તેવુ

**મારગ** પુ૦ જુઓ માર્ગ

**મારઝૂડ** સ્ત્રી૦ મારવુ અને ઝૂડવુ તે

**મારણ** ન૦ [स] મારવુ તે (૨) મારવાનો તાન્ત્રિક પ્રયોગ

**મારદડી** સ્ત્રી૦ દડીથી રમવાની એક રમત

**મારપીટ** સ્ત્રી૦ મારવુ અને પીટવુ તે

**મારફત** અ૦ [अ मअरिफत] દ્વારા, વચમા રાખીને(૨) સ્ત્રી૦ આડતિયા કે દલાલની મારફત કામ કરવાની રીત (૩) દલાલી, હકસાઇ **–તિયુ** વિ૦ મારફતથી થયેલુ–કરવાનુ **–તિયો** પું૦ વચમા રહીને સોદા ગોઠવી આપનારો દલાલ

**મારફાડ** સ્ત્રી૦ મારપીટ

**મારમાર** ન૦ ['મારવુ ઉપરથી] વારે વારે મારવુ તે (૨) અ૦ પુષ્કળ જોરથી (૩) મુશ્કેલીથી

**મારવાડ** પુ૦[स मरु]રજપૂતાનામા આવેલો એક પ્રદેશ ૦ણ સ્ત્રી૦ મારવાડી સ્ત્રી **–ડી** વિ૦ મારવાડનુ (૨) કંજૂસ [લા] (૩) પુ૦ મારવાડનો રહેવાસી (૪) સ્ત્રી૦ મારવાડની ભાષા

**મારવુ** સ૦ક્રિ૦ [स मारय्] પ્રહાર કરવો, ઠોકવુ (૨) ઠાર કરવુ (૩) પાછુ હઠાવવુ, જેર કરવુ (ધાડ) (૪) ગુણધર્મનો નાશ કરવો(ચામડી) (૫) લૂટવુ, હુમલો કરીને લઈ લેવુ (ગામ) (૬) ઝડપ ને જોરથી કોઈ ક્રિયા કરવી, વીઝવુ, અફાળવુ નાખવુ, ભરવુ (બાથોડિયા, ફાંકો) (૭) અસર થાય તેમ પ્રયોગ કરવો (બોલ, મૂઠ) (૮) (પ્રહાર કરવા માટે) છોડવુ, વાપરવુ, ચલાવવુ (તીર) (૯) રોકવુ, દબાવવુ, રોધવુ (ભૂખ, મન) (૧૦) ધાતુની ભસ્મ કરવી (૧૧) તફડાવવુ ચોરવુ [લા] (૧૨) લગાડવુ, ચોડવુ, ખોસવુ (ઠૂંસો, ખીલો) (૧૩)જોરથી નાખવુ કે કવુ, આપવુ ઉદા૦ માથામા મારવુ (૧૪) –ની અસર–ભાસ –વેદના દેખાવા (ચળકાટ, ઝાંખ) (૧૫) પરાણે કે ઠગીને વળગાડવુ ઉદા૦ માથે

મારવું (૧૬) અન્ય ક્રિયાપદ સાથે આવતાં ઉતાવળ કે બેદરકારીનો ભાવ બતાવે. ઉદા૦ લખી મારવું. [મારી ખાવું = ઓળવવું; તફડાવી જવું. મારી મૂકવું = પૂરપાટ દોડાવી મૂકવું. માર્યું માર્યું ફરવું = ગાભરું કે કાયર થઈને અહીં તહીં રખડવું]

**મારંમારા** સ્ત્રી૦ સામાસામી મારવું તે

**મારા** પુ૦ બ૦વ૦ નિશાન મારવા કિલ્લાની દીવાલમાં રખાતાં બાકાં (૨) કોઈને મારી નાખવા રોકેલા કે મોકલેલા માણસો

**મારામાર(-રી)** સ્ત્રી૦ ['મારવું' ઉપરથી] લડાઈ; ધિંગાણું (૨) તંગી, તાણ

**મારીચ** પુ૦ [સં.] એક રાક્ષસ (એણે સીતાહરણમા મદદ કરવા કનકમૃગનું રૂપ લીધું હતું) [નિંદા

**મારીતારી** (માં'; તા') સ્ત્રી૦ ગાળાગાળી(૨)

**-મારુ** વિ૦ [સમાસમાં અંતે] મારી નાખે -વીંધી નાખે તેવું. ઉદા૦ વાઘમારુ

**મારુ(૦જી)** પું૦ પ્રીતમ; પતિ

**મારુત** પું૦[સં.]પવન. -તિ પુ૦[સં.]હનુમાન

**મારું** (મા') સ૦ [અપ. મહારિય (સં. મદીય)] 'હું'ની છઠ્ઠી વિ૦નું એ૦વ૦ [૦તારું કરવું = ભેદભાવ રાખવો]

**મારો** પું૦ ['મારવું' ઉપરથી] મારી નાખનારો; જલ્લાદ (૨) ઉપરાઉપરી પ્રહાર (૩) રમઝટ; વિપુલતા [લા.]

**માર્ક** પુ૦ [ઇં.] ચિહ્ન; (ટ્રેડમાર્ક) મારકો (૨) ગુણ, પરીક્ષામાં અપાતો ગુણાંક

**માર્ગોપદેશિકા** સ્ત્રી૦ જુઓ માર્ગદર્શિકા

**માર્ચ** પું૦ [ઇ.] ઈ. સ. નો ત્રીજો મહિનો

**માર્જન** ન૦ [સં] સાફ કરવું તે (૨) શુદ્ધ કરવા મંત્ર ભણી પાણી છાંટવું તે. -ની સ્ત્રી૦ [સં.] સાવરણી [બિલાડી

**માર્જાર** પું૦[સં.]બિલાડો. -રી સ્ત્રી૦ [સં.]

**માર્જિત** વિ૦ [સં] માર્જન કરેલું

**માર્તંડ** પુ૦ [સં] સૂર્ય

**માર્દવ** ન૦ [સં] મૃદુતા [૦તા સ્ત્રી૦

**માર્મિક** વિ૦ [સં.] મર્મજ્ઞ (૨) મર્મભેદી

**માર્યું** વિ૦ ['મારવું' ઉપરથી] ઘવાયેલું; ત્રાસેલું. ઉદા૦ દુઃખનું માર્યું

**માલ** પુ૦ [અ.] સામાન (૨) વિસાત, પૂંજી (૩)[લા.]સત્ત્વ,દમ (૪) મિષ્ટાન્ન(૫)ગાંજો

**માલ** પુ૦ [સં.] ઊંચાણનો પ્રદેશ

**માલકી** સ્ત્રી૦ માલિકપણું; સત્તા. ૦હક (-ક્ક) પું૦ માલકીનો હક

**માલખું** ન૦ [સં. माल्य (હારડો)] સળિયા કે દોરામાં પરોવી રાખેલો કાગળો દસ્તા ચિઠ્ઠીઓનો સમૂહ (૨) ટારડો. [હાડકાનું માલખું શ૦ પ્ર૦ સુકાઈ જઈને નર્યાં હાડકાં રહ્યાં હોય એવું]

**માલગાડી** સ્ત્રી૦ સામાનનું ભરત લાવતી લઈ જતી આગગાડી

**માલગુજારી** સ્ત્રી૦ [ફા.] જમીન મહેસૂલ (૨) જમીનદારે ઠરાવેલી આપેલી મહેસૂલ

**માલણ** સ્ત્રી૦ [દે. માલિની] માળીની સ્ત્રી; માળીનો ધંધો કરનાર સ્ત્રી (૨) નાકમાં

**માલમતા** સ્રી૦ [માલ + મતા] સ્થાવર અને જંગમ મિલકત

**માલમલીદો** પુ૦ ભારે મિષ્ટાન્ન

**માલમસાલો** પુ૦[માલ + મસાલો] મિલકત (૨) ઉપયોગની સાધનસામગ્રી

**માલમિલકત** સ્રી૦ જુઓ માલમતા

**માલા** સ્રી૦[સ]માળા, મણકા વગેરે પરોવી કરેલો હાર (૨) જપમાળા (૩) કોઈ પણ વસ્તુની એને મળતી એકત્રિત સંકલના ઉદા૦ ગ્રંથમાલા ૦કાર પુ૦ [સ] માળી

**માલિક** પુ૦ [અ, સં મલ્કિ=રાજા (સં મલિ=ભોગવટો, કબજો)]માલેક,સ્વામી, શેઠ (૨) પરમેશ્વર

**માલિકા** સ્રી૦[સ] માળા [માલકી હક

**માલિકી** સ્રી૦ માલકી ૦હક પુ૦ જુઓ

**માલિની** સ્રી૦ [સં]એક છંદ (૨) માળણ

**માલિન્ય** ન૦[સ]મલિનતા [ચાપલુસી

**માલિશ(-સ)** સ્રી૦ [ફા] ચોળવુ, રગડવુ,

**માલી** પુ૦ [સ] જુઓ માળી [પડેલુ

**માલૂમ** વિ૦ [અ મઅલૂમ] જાણેલુ, ખબર

**માલેક** પુ૦ જુઓ માલિક

**માલેતુજાર(-જ્જાર)** ન૦ [અ મલ્કિતુત્ તુજ્જાર] વેપારીઓનો વડો, મોટો વેપારી (૨) વિ૦ ખૂબ પૈસાદાર

**માવજત** (મા') સ્રી૦ [અ મુહાફિઝત]બરદાસ્ત, સંભાળ, સારવાર

**માવજી** (મા') પુ૦ [સ માધવ] શ્રીકૃષ્ણ

**માવઠુ** ન૦[સ માઘ+વૃષ્ટિ]કઋતુનો વરસાદ

**માવડિયુ** વિ૦ માની સોડમાં કે માના કહ્યામાં જ રહેનારુ (૨) બીકણ, બાયલુ

**માવડી** સ્રી૦ [સ માતૃ પ્રા માઈ] મા

**માવ(-વી)તર** ન૦બ૦વ૦ [સ માતૃ+પિતૃ] માબાપ

**માવુ** અ૦ક્રિ૦ [સ મા પ્રા માઅ] સમાવુ, બરોબર આવી રહેવુ–ગોઠવાઈ જવુ

**માવો** પુ૦ દૂધ ઉકાળી કરાતો ઘટ્ટ પદાર્થ (૨) જર (જેમ કે ફળનો), કે તેના જેવુ કાંઈ પણ (૩) સત્ત્વ [શ્રીકૃષ્ણ

**માવો** (મા') પુ૦ [સ માધવ, પ્રા માદવ]

**માશી** સ્રી૦ [પ્રા માઉસ્સી માઉસિઆ (સ માતૃ + સ્વસૃ)] માની બહેન ૦જી,૦સાસુ સ્રી૦ પતિ કે પત્નીની માસી

**માશૂક** સ્રી૦ પ્રિયા

**માષ** પુ૦ [સ] અડદ

**માસ** પુ૦ [સ] મહિનો

**માસલો** પુ૦ [અ મસ્લ] નમૂનો (૨) ઘાટ

**માસાજી** પુ૦ માસોસસરો

**માસિક** વિ૦[સ] માસને લગતુ (૨) ન૦ માસિક પત્ર(૩)અગ્રકાવ(૪)અંદરમાસે ઉદા૦ માસિક શું મળે છે ?

**માસિયો** પુ૦ મરણ પામેલાનું એક વરસ સુધી દર માસે કરવામાં આવતુ શ્રાદ્ધ (૨) એનુ પ્રેતભોજન

**માસી,**૦જી,૦સાસુ સ્રી૦ જુઓ 'માશી'માં

**માસો** પુ૦ તોલાનો બારમો ભાગ

**માસો** પુ૦ માસીનો પતિ ૦સસરો,૦જી પુ૦ વર કે વહુનો માસો

**માસ્તર** પુ૦ [ઇ માસ્ટર] મહેતાજી, શિક્ષક (૨)અમલદાર(પોસ્ટ, રેલવે, મિલ ઇ૦માં)

**માહ** પુ૦ [પ્રા (સ માઘ)] માઘ માસ

**માહ** પુ૦ [ફા] માસ

**માહાત્મ્ય** ન૦ [સ] મહિમા, મહત્ત્વ

**માહિત** વિ૦ [અ માહિય્યત]વાકેફ ૦ગાર વિ૦ વાકેફગાર, જાણીતુ પરિચયવાળુ –તી સ્રી૦ વાકેફગારી, જાણ(૨)ખબર, હકીકત

**માહે** અ૦ [ માહ' ફા ઉપરથી] અમુક 'મહિનો' એ અર્થમાં ઉદા૦ માહે ફાગણ

**માહ્યરુ** ન૦[સ માતૃગૃહ] લગ્નવિધિ કરવાનો મંડપ

**માહ્યાંગાટલુ** ન૦ કન્યાને વળાવતા રીત પ્રમાણે અપાતુ ખાવાનુ મારલુ

**માળ** પુ૦[દે માઅ]મેડો મજલો [પ્રદેશ

**માળ** પુ૦ [સ માલ]નિર્જન વેરાન ઊંડનો

**માળ** સ્રી૦ [સ માલ] માળા (૨)રેંટિયાના ચક્કર અને ત્રાક ઉપર ફરતી દોરી

**માળખુ** ન૦ જુઓ માલખુ

**માળણુ** સ્રી૦ જુઓ માનણુ

**માળણ** ન૦ [ માળવું'ઉપરથી] છાજ, સેડણ
**માળવું** સ૦ક્રિ૦ છાજવુ, સેડવુ (છાપરું)
**માળા** સ્ત્રી૦ જુઓ માલા
**માળિયું** ન૦ [ માળ ઉપરથી] મેડો (૨) સરસામાન રાખવા છાપરા નજીક કરેલો નાનો માળ
**માળી** પુ૦ [સ માલિન્]ફૂલઝાડ ઉછેરનાર [(૨)ફૂલ વેચનાર
**માળું** વિ૦ વહાલમા કે નિરર્થક, નામ સાથે વપરાય છે [કા]
**માળો** પુ૦ [દે માલ] પંખીનુ ઘર (૨) ઘણા કુટુંબો રહી શકે એવુ ઘણા માળ વાળુ મકાન (૩) ખેતરનો માચડો
**માં** (૦) [સ સ્મિન્, પ્રા મ્મિ] સાતમી વિભક્તિનો પ્રત્યય
**માંકડ** (૦) પુ૦ [સ મત્કુણ, પ્રા મકુણ] માંકણ, માંકડ ડિયુ ન૦ જુઓ માંકડિયુ
**માંકડી** (૦) સ્ત્રી૦ [પ્રા મક્કડા (સ મર્કટી)] માંકડાની માદા (૨) ઘંટીના ઉપલા પડમા બેસાડેલો લાકડાનો કકડો (૩) રવયાનો તે ભાગ, જે વડે ગોળી ઉપર તે ચપસીને બધાય છે (૪) ઢોર બાંધવાના દોરડાના ગાળામાની મોઈ (૫) હળ ઉપર ચોડેલુ મોઈના આકારનુ લાકડુ, જેના પર ખેડૂત ખેડતી વખતે ભાર મૂકે છે (૬) ભૂરી ભેંસ (૭) માંકણકૂકડી (૮) ચામડીનો એક રોગ (૯) ઘોડાની એક જાત ૦કૂકડી સ્ત્રી૦ એક છોડવુ, જેનુ ભૂતર અડવાથી ફોલ્લા થાય છે -ડું ન૦ [પ્રા મક્કડ (સ મર્કટ)] લાલ મોંનુ વાંદરુ -ડો પુ૦ લાલ મોંનો વાંદરો [માંકડ'મા
**માંકણ** પુ૦, -ણિયુ (૦) ન૦ જુઓ
**માંખ** (૦) સ્ત્રી૦ જુઓ માખી
માંગલિક વિ૦ [સ] શુભ
**માંગલ્ય** ન૦ [સ] શુભ કલ્યાણ
**માંગવુ** (૦) સ૦ક્રિ૦ જુઓ માગવુ
**માંગળિક** વિ૦ જુઓ માંગલિક
**માંચડો** (૦) પુ૦ [સ મઞ્ચ] માંચો, ઊંચી બેઠક, (૨) ગાડાની ધરી ઉપરનો પાંજરો
**માંચી** (૦) સ્ત્રી૦ [સ મઞ્ચ] ખાટલી (૨) નાનો માંચો, આસન જેવી બેઠક -ચો પુ૦ જુઓ માચડો (૨) ખાટલો (વાણ કે વાધીનો)
**માંજર** (૦) સ્ત્રી૦ [જુઓ મંજરી] તુલસી, ડમરા ઇ૦ની બિયાવાળી ડાળખી (૨) લૂગડાની સખતાઈ (૩) ચપલની સીવણીમા પગ તળે રહેતુ પાતળુ પડ (૪) મરઘાના માથા ઉપરની કલગી
**માંજરું** (૦) વિ૦ [પ્રા મજર (સ માર્જાર) પરથી] ભૂરી ઝીણીવાળુ
**માંજવુ** (૦) સ૦ક્રિ૦ [સ ઘૃષ મઞ્જ્] ઘસીને સાફ કરવુ (વાસણ)
**માંજાર** પુ૦ [સ માર્જાર] બિલાડો
**માંજો** (૦) પુ૦ [જુઓ માંજવુ] કાચ પાયેલો દોર (પતંગનો)
**માંડ** (૦) અ૦ [પ્રા મણય (સં મનાક્)] માડ માડ
**માંડ** (૦) પુ૦ [ માંડવુ ઉપરથી] શોભા માટે ગોઠવેલી ઉતરડો
**માંડણ** (૦) ન૦ જુઓ માંડણ
**માંડણી** (૦) સ્ત્રી૦ [ માંડવુ' ઉપરથી] માંડની ઊંચાઈ, ઊંચાઈ (૨) મંડાણ કરવુ તે, ગોઠવણી
**માંડ માંડ** (૦) અ૦ [જુઓ માંડ] માંડ માંડ, જેમ તેમ કરીને મહા મુશ્કેલીએ
**માંડલિક** વિ૦ [સ] મંડળનુ (૨) મંડળમાનુ, ખંડિયુ (૩) પુ૦ ખંડિયો રાજા, સામંત
**માંડવ** (૦) પુ૦ [પ્રા મંડવ (સ મણ્ડપ)] વર પક્ષને પહેરામણી આપવાનો છેલ્લો વિધિ (૨) સ્ત્રી૦ નવરાત્રીની માંડવી
**માંડવાળ** (૦) સ્ત્રી૦ માંડી વાળવુ તે સમાધાન
**માંડવી** સ્ત્રી૦ [પ્રા મંડવ (સ મણ્ડપ)] ઘર આગળની બેઠક (૨) રવેશી (૩ નવરાત્રીમા દીવા મૂકવા માટે બનાવેલી મંડપ જેવી રચના. (૪) જકાત લેવાની જગ્યા. (૫) ચકલુ, બજાર
**માંડની** સ્ત્રી૦ ભોંયસિંગ
**માંડવુ** (૦) સ૦ક્રિ૦ [સ મણ્ડ્] શરૂ કરવુ (૨) લખવુ નોંધવુ (૩) ગોઠવવુ - મૂકવુ (૪) યોજવુ સ્થાપવુ (૫) બીજી ક્રિયાની સહાયથી તે ક્રિયા કરવાનું શરૂ કરવુ તેમા લાગવુ.

વગગનુ એવો ભાવ બતાવે છે ઉદા૦ લખવા માંડો
**માંડવો** (૦) પુ૦ [स मण्डप] મડપ, ચદરવો બાધી બનાવેલી બેઠક કે સ્થાન (૨) ઝાડી, કન્યા [ના]
**માંત્રિક** પુ૦ [स] મત્રવિદ્યા જાણનાર
**માંદગી** (૦) સ્રી૦ [फा] બીમારી
**માંદલુ** (૦) વિ૦ માદુ ને માદુ રહેતું, (તેથી) નિર્બળ, અશક્ત, ઢીલુ પોચુ
**માંદુ** (૦) વિ૦ [फा] બીમાર, રોગી ૦માજુ વિ૦ (૨) ન૦ નરમ ગરમ તબિયતવાળુ (માણસ)
**માંધાતા** પુ૦ [स] એક મહાપ્રતાપી સૂર્ય વશી રાજા (૨) મોટો પ્રતાપી માણસ[લા]
**માંસ** ન૦ [स] શરીરની સાત ધાતુમાની એક ૦પેશી સ્રી૦ [सं] માસનો લોચો, 'ટિશ્યૂ' ૦માટી ન૦ બ૦ વ૦ માસ ૦લ વિ૦ [स] માસવાળુ, જાડુ, ભરાવ દાર —સાહાર પુ૦[स] માસનો ખોરાક —સાહારી વિ૦ માસ ખાનારુ
**માંહી**(—હે) અ૦ [સર૦ સાતમી વિભક્તિના પ્રત્યય स स्मिन्, प्रा म्मि, अप पालि म्हि] અદર —હેલું વિ૦ અદરનુ —હો
**માંહે** અ૦ અદર અદર —હ્ય અ૦માહી. —હ્યલુ વિ૦ અદરનુ
**મિકાડો** પુ૦ જાપાનનો શહેનશાહ
**મિકેનિક** પુ૦ [इ] યત્રવિદ્યાનો કારીગર ૦લ વિ૦[इ] યત્રવિદ્યાને લગતુ(૨)યાત્રિક રીતે કરાતુ [કારો કરવો મીચવુ
**મિચકારવુ** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ મીચવુ] મિચ
**મિચકારો** પુ૦ મીચવુ —મીચાવુ તે
**મિચામણાં** ન૦ બ૦ વ૦ મીચામણા, આખો વારેવારે ઉઘાડવી અને બધ કરવી તે (૨) તેના વડે ઇશારો કરવો તે
**મિચાવવું** સ૦ક્રિ૦, **મિચાવુ** અ૦ક્રિ૦ 'મીચવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**મિચ્છા મિ દુક્કડમ** શ૦ પ્ર૦ [स मिथ्या मे दुष्कृतम्] 'મારુ દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ' (માફી માગવા જૈનોમા વપરાય છે)

**મિજબા(—મા)ન** પુ૦ [फा मेज़बान] મહેમાનગીરી કરનાર —ની સ્રી૦ ઉજાણી (૨) મહેમાની
**મિજલસ** સ્રી૦ [अ मज्लिस] ગમ્મતનો મેળાવડો (૨) મજલિસ, સભા
**મિજાગરું** ન૦ જેને આધારે બારણુ વસાય છે તથા ઊઘડે છે તે, બરડલુ
**મિજાજ** પુ૦ [अ] ગુસ્સો (૨) અભિમાન (૩) તબિયત, પ્રકૃતિ —જી વિ૦ મિજાજવાળુ
**મિટાવવુ** સ૦ ક્રિ૦, **મિટાવુ** અ૦ ક્રિ૦ 'મીટવુ'નુ પ્રેરક ને ભાવે
**મિટ્ટી** સ્રી૦ [स मृत्तिका, प्रा मित्तिआ] માટી
**મિણાવું** અ૦ક્રિ૦ મીણો ચડવો (૨) પાનો ઓછો લેવો, (ઢોરે) દૂધ ન મૂકવુ
**મિત** વિ૦ [स] પરમિત, પ્રમાણસર. ૦ભાષી વિ૦ [स] ઓછાબોલુ —તાક્ષર (—રી) વિ૦[स] સક્ષિપ્ત ટૂક —તાહાર પુ૦[स] પ્રમાણસર-પોષણ માટે જોઈએ તેટલો ખોરાક —તાહારી વિ૦ મિતાહાર કરનારુ
**મિતિ** સ્રી૦ [स] તિથિ, તારીખ (૨) માપ
**મિત્ર** પુ૦ [स] ભાઈબધ (૨) સૂર્ય. ૦કૃત્ય ન૦ [स] મિત્ર તરીકે કરેલુ કામ ૦તા સ્રી૦ દોસ્તી ભાઈબધી ૦રાજ્ય ન૦ મિત્રનુ કે મિત્રાચારી રાખનાર રાજ્ય —ત્રાચારી સ્રી૦ ભાઈબધી, દોસ્તી
**મિથુન** ન૦ [स] જોડુ, જોડ (૨) સ્રી૦ ત્રીજી રાશિ [વાયુ [૨ વિ]
**મિથેન** પુ૦ [इ] કોહવાટમાથી છૂટતો એક
**મિથ્યા** વિ૦ (૨) અ૦ [स] અસત્ય, અવાસ્તવિક (૩) ફોગટ ૦ચાર પું૦ [स] મિથ્યા આચાર (૨) દભ ૦ચારી વિ૦ મિથ્યા આચારવાળુ (૨) દભી ૦ત્વ ન૦ [स] મિથ્યાપણુ (૨) નાસ્તિકતા ૦પવાદ પુ૦ [स] ખોટુ તહોમત ૦પવાદી વિ૦ ખોટુ તહોમત મૂકનાર ૦ભિમાન ન૦ [+अभिमान] ખોટુ અભિમાન ૦ભિમાની વિ૦ મિથ્યા અભિમાન કરનારુ

**મિનાર(-રો)** પું૦ [અ. मनार] થાંભલાના આકારનું એક જાતનું બાંધકામ
**મિનિટ** સ્ત્રી૦ [ઇ.] કલાકનો સાઠમો ભાગ
**મિનિસ્ટર** પું૦ [ઇ.] વજીર; પ્રધાન
**મિયાઉં** ન૦[રવ૦]બિલાડીનો અવાજ,મ્યાઉં
**મિયાણો** પું૦ [फा. मियानह] એ નામની એક જાતનો માણસ [ઘર
**મિયાન** ન૦ [फा. नियाम] તલવાર વગેરેનું
**મિયાં** પું૦ મુસલમાન ગૃહસ્થ (૨) તેનું સંબોધન
**મિરાત** સ્ત્રી૦ [अ. मिरास] પૂંજી; દોલત
**મિલ** સ્ત્રી૦ [ઇ.] યંત્રથી ચાલતું કારખાનું (બહુધા મોટું ને વસ્ત્રનું). ૦એજંટ પું૦ મિલના શૅરહોલ્ડરો (ભાગીદારો) તરફથી મિલનો સમગ્ર વહીવટ સંભાળવા નિમાતો વડો ભાગીદાર
**મિલકત** સ્ત્રી૦ [અ.] ધનમાલ વગેરે; પૂંજી
**મિલન** ન૦ [સં.] મુલાકાત, મિલાપ, મળવું તે. ૦સાર વિ૦ મળતાવડું
**મિલમજૂર** પું૦મિલમાં કામ કરનો મજૂર
**મિલમાલિ(-લે)ક** પું૦ મિલનો વહીવટદાર એજંટ (જેને સામાન્ય રીતે માલિક કહેવામાં આવે છે)
**મિલાપ** પું૦ [सं. मिल् ઉપરથી] મેલાપ,મેલ
**મિલાવટ** સ્ત્રી૦[सं. मिल् ઉપરથી] મેળવણી, મિશ્રણ -વું સ૦ક્રિ૦ મેળવવું, ભેગું કરવું
**મિલિત** વિ૦ [સં.] મળેલું, એકઠું થયેલું
**મિશ્ર** વિ૦ [સં.] ભેગસેળવાળું, મિશ્રિત, એકઠું(૨)પું૦માન આપવા યોગ્ય પુરુષના નામને અંતે લાગે છે. ઉદા૦ મંડનમિશ્ર. ૦ણ ન૦ [સં.] મેળવણી, ઉમેરો (૨) મેળવણીથી થયેલી વસ્તુ(૩)'ઍલિગેશન' [ગ.]. ૦ધાતુ સ્ત્રી૦ મિશ્રણવાળી ધાતુ(૨) બે ધાતુઓના મિશ્રણથી બનેલી ધાતુ, 'ઍલૉય'. -શ્રિત વિ૦ [સં.] મિશ્ર
**મિષ** ન૦[સં.] બહાનું, મશ. [(-ને) મિષે = -નું બહાનું કાઢીને]
**મિષ્ટ** વિ૦ [સં.] મીઠું; મધુર. -ષ્ટાન્ન ન૦ ગળી ને પૌષ્ટિક વાની

**મિશન** ન૦ [ઇ.] પ્રચારનું, જીવનધ્યેય જેવી મહત્તાવાળું લક્ષ્ય (૨) ખ્રિસ્તી ધર્મ-પ્રચારનું તેવું કામ (૩) તેનું ધામ. ૦રી વિ૦ [ઇ.] મિશનને લગતું (૨) પું૦ મિશનનો કે મિશનવાળો માણસ
**મિસર** ન૦ [अ. मिस्र] આફ્રિકાનો એક પ્રસિદ્ધ દેશ, ઇજિપ્ત
**મિસરી** સ્ત્રી૦ [अ. मिस्र ઉપરથી] સાકર
**મિસલ** સ્ત્રી૦ [अ. मसल] રીત, તરેહ
**મિસાલ** સ્ત્રી૦ [અ.] ઉદાહરણ, દૃષ્ટાંત (૨) અ૦ પેઠે, -ની જેમ [રંગવાની ભૂકી
**મિસી** સ્ત્રી૦ [सं. मसि(-सी)] દાંત કાળા
**મિસ્ટ(-સ્ત)ર** પું૦ [ઇ.] પુરુષના નામ આગળ અંગ્રેજી ભાષામાં વપરાતો 'શ્રી' એવો સન્માનસૂચક શબ્દ (૨) 'ભાઈ' અર્થનું સંબોધન
**મિસ્ત્રી** પું૦ [इं. मास्टर, पो मेस्त्र] હોશિયાર કારીગર (ખાસ કરીને સુતાર, કડિયો)
**મિસ્સી** સ્ત્રી૦ જુઓ મિસી
**મિહિર** પું૦ [સં.] સૂર્ય
**મીચવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ મીંચવું] બીડવું; બંધ કરવું [બિયાનો ગર
**મીજ** સ્ત્રી૦ [प्रा. मिंज (सं. मज्जा)] મીંજ;
**મીજાન** ન૦ [અ.] અંદાજ; માપ. ૦સર અ૦ માપસર, મીજાનમાં
**મીટ** સ્ત્રી૦ નજર, અનિમેષ દૃષ્ટિ
**મીટર** ન૦[ઇ.] (વીજળી, ગરમી, પાણીનો વાપર વગેરે) માપવા માટેનું યંત્ર (૨) પું૦ લંબાઈનું એક માપ (ફ્રેંચ)
**મીટવું** અ૦ક્રિ૦ [हि. मिट] ભૂંસાઈ જવું; નાબૂદ થવું (૨) મટવું
**મીઠડાં** ન૦ બ૦ વ૦ વહાલનાં આલિંગન (૨)દુખણાં,ઓવારણાં. -ડું વિ૦ મીઠું [પ.] (૨) મીઠું મીઠું બોલનારું (૩)ન૦ જુઓ મીઠડાં
**મીઠપ** સ્ત્રી૦ મીઠાશ
**મીઠાઈ** સ્ત્રી૦ સુખડિયાને ત્યાં વેચાતી કે એવી કોઈ પણ ગળી વાની (૨)મીઠાશ; મધુરતા

**મીઠાશ** સ્ત્રી૰ મીઠાપણુ
**મીઠી** સ્ત્રી૰ બચ્ચી (૨) સ્નેહાલિંગન
**મીઠુ** વિ૰ [પ્રા मिट्ठ (સ मिष्ट)] મધુર (૨) ગર્ન્ય (૩) ન૰ લવણ, નિમક [૰મરચુ ભભરાવવું = વધારીને વાત કહેવી]
**૰લીબુ** ન૰ મોસબી જેવુ એક ફળ
**–ડો ભાત** પુ૰ એક જાતનો બિરજ
**–ડો લીમડો** પુ૰ એક વનસ્પતિ જેના પાન કઢીમા નાખે છે
**મીડવી** સ્ત્રી૰ સ્ત્રીના કેશની ગૂથેલી લટ
**મીડુ** ન૰ શૂન્ય બિંદુ ટપકુ
**મીઢળ** ન૰ [સ मदनक] મીંઢળ એક ફળ (લગ્ન જેવી ક્રિયાઓ વખતે કાંડે બંધાય છે)
**મીઢી(૰આવળ)** સ્ત્રી૰ સોનામુખી
**મીણુ** અ૰ જુઓ મીના
**મીણ** ન૰ [પ્રા मयग (સ मदन)] મધપૂડો જેનો બનેલો હોય છે તે ચીકણો પદાર્થ **૰કપ્પડ ૰કાપડ** ન૰ પાણી ન શોષે તે સારુ મીણ કે એવો પદાર્થ ચડાવીને બનાવેલુ એક જાતનુ કાપડ મીણિયું **૰બત્તી** સ્ત્રી૰ જેમા વાટ ઘાલેલી હોય એવી મીણ જેવા પદાર્થની બનાવટ **–ણિયુ** વિ૰ મીણવાળુ (૨) ન૰ મીણકપડ
**મીણિયુ મીણુ** વિ૰ [મીણો ઉપરથી] નશામા પડેલુ
**મીણો** પુ૰ [પ્રા मयण (સ मदन)–માદક] કેફ, નશો (૨) કેફ ચડે તેવો ઝેરી પદાર્થ
**મીન** સ્ત્રી૰ [સ] બારમી રાશિ (૨) ન૰ માછલુ
**મીનડી** સ્ત્રી૰ [જુઓ મીની] મીંદડી, બિલાડી **–ડુ** ન૰ બિલાડુ
**મીનમેખ(–ષ)** સ્ત્રી૰ વાંધો હરકત શંકા કરવાપણુ (૨) વધારોઘટાડો કરવાપણુ (૩) અ૰ ઓછુવત્તુ હોય તેમ
**મીનાકારી** વિ૰ [ફા] ભાતવાળુ (૨) સ્ત્રી૰ સોનાચાંદી પર રંગીન કામ – કારીગરી
**મીનાં** અ૰ હાર્યાની કબૂલાતનો સંકેતશબ્દ
**મીની** સ્ત્રી૰ [રવ૰] મીનડી, બિલાડી
**મીનો** પુ૰ [ફા मीना] સોનાચાંદી પરનું રંગિત ચિત્રકામ, મીનાકારી

**મીમાંસક** પુ૰ [સ] મીમાંસા કરનાર (૨) મીમાંસાદર્શન જાણનાર કે માનનાર
**મીમાંસા** સ્ત્રી૰ [સ] વિચારણા, તપાસ સમાલોચના (૨) જૈમિનિપ્રણીત પૂર્વ મીમાંસાદર્શન
**મીર** પુ૰ [ફા] અમીર
**મીરજા** પુ૰ [ફા] મુસલમાનોનો એક ખિતાબ, અમીર, ઉમરાવ
**મીરાસ** સ્ત્રી૰ [અ] વારસો
**મીલન** ન૰ [સ] બંધ કરવુ – બીડવુ તે
**મીલિત** વિ૰ [સ] બંધ કરેલુ – બીડેલુ
**મીંચવુ** સ૰ક્રિ૰ [हि मींचना] જુઓ મીચવુ
**મીંચામણા** ન૰બ૰વ૰ જુઓ મિચામણા
**મીંચાવવુ** સ૰ક્રિ૰, **મીંચાવુ** અ૰ક્રિ૰ 'મીચવુ'નુ પ્રેરક અને કર્મણિ
**મીંજ** સ્ત્રી૰ જુઓ મીજ
**મીંડ** સ્ત્રી૰ [સ मीडम् = ધીમે અવાજે] (સંગીત) એક શ્રુતિ યા સ્વર ઉપરથી બીજી શ્રુતિ યા સ્વર જવાનો એક મધુર પ્રકાર ઘસીટ [ચોટલાની લટ
**મીંઢલી(–ળી)** સ્ત્રી૰ કપાળ ઉપર ગોઠવેલી
**મીંડુ** ન૰ જુઓ મીડુ
**મીંઢળ** ન૰ જુઓ મીઢળ
**મીંઢી(૰આવળ)** સ્ત્રી૰ જુઓ મીઢી
**મીંઢુ** વિ૰ મનમા સમજે પણ બહાર દેખાવા ન દે તેવુ (૨) ખંધુ
**મીંદડી** સ્ત્રી૰ [જુઓ મીની] મીનડી બિલાડી **–ડુ** ન૰ મીનડુ બિલાડુ **–ડો** પુ૰ બિલાડો
**મુકટો** પુ૰ જુઓ મુગટો [મુકાદમી
**મુકદ્દમ** પુ૰ [અ] જુઓ મુકાદમ **–મી** સ્ત્રી૰
**મુકદ્દમો** પુ૰ [અ] દાવો
**મુકમ્મલ** વિ૰ [અ] પૂરેપૂરુ સંપૂર્ણ. **૰આઝાદી** સ્ત્રી૰ પૂર્ણ સ્વાતંત્ર્ય
**મુકરદમ** પુ૰ જુઓ મુકાદમ
**મુકરદમો** પુ૰ જુઓ મુકદ્દમો
**મુકરર** વિ૰ [અ मुक़र्रर] નિયત નક્કી કરેલુ
**મુકરવુ, મુકરી જવુ** અ૰ક્રિ૰ નામુક્કર જવુ કહીને ફરી જવુ
**મુકાણુ** ન૰ મૂકવુ તે

મુકાદમ પુ૦ [अ मुक़द्दम]નાયક;જમાદાર. -મી સ્ત્રી૦મુકાદમનુ કામ [સામી બેટ
મુકાબલો પુ૦[अ] સરખામણી(૨)સામ
મુકામ પુ૦ [अ]રહેઠાણ(૨)પડાવ, ઉતારો
મુકાવવું સ૦ ક્રિ૦, મુકાવું અ૦ ક્રિ૦ 'મૂકવું'નુ પ્રેરક ને કર્મણિ
મુકુટ પુ૦ [સ] જુઓ મુગટ
મુકુર પુ૦ [સ] આયનો
મુકુલ ન૦ [સ] ખીલતી કળી -લિત વિ૦ [સ] કળીઓવાળુ (૨) અડધુ ઊઘડેલુ
મુકુંદ પુ૦ [સ] વિષ્ણુ
મુક્કર વિ૦ [જુઓ મુકરર] ઠરાવેલુ (૨) અ૦ જરૂર, ખચીત
મુક્કાટવું સ૦ક્રિ૦ મુક્કે મુક્કે મારવુ
મુક્કી સ્ત્રી૦ [દે मुक्का=મુષ્ટિ] ઠોસો -ક્કો પુ૦ ઠોસો. ગડદો
મુક્ત વિ૦ [સ] બંધનરહિત, છૂટુ (૨) મુક્તિ પામેલુ ૦ક ન૦ [સ] પૂર્ણ અર્થવાળો સ્વતંત્ર શ્લોક. ૦કંઠ વિ૦ [સ] જોરથી કે બેધડક બોલનારુ કે ગાનારુ. ૦કંઠે અ૦ સંકોચ રાખ્યા વિના, ઉમળકાથી
મુક્તા, ૦ફલ [સ], ૦ફળ ન૦ મોતી ૦વલિ(-લી)[સ], ૦વળિ(-ળી) સ્ત્રી૦, ૦હાર પુ૦ [સ] મોતીનો હાર
મુક્તિ સ્ત્રી૦ [સ] મોક્ષ(૨)છુટકારો ૦પદ ન૦ મુક્તાવસ્થા,મોક્ષ ૦પુરી સ્ત્રી૦ જ્યા જવાથી મુક્તિ મળે તેવી નગરી (દ્વારકા, અયોધ્યા, મથુરા વગેરે) ૦ફોજ સ્ત્રી૦ લશ્કરી ઢબે સંગઠિત કરવામા આવેલુ એક ખ્રિસ્તી મિશન
મુખ ન૦ [સ] મો (૨) ચહેરો(૩)આગલો કે ઉપરનો ભાગ (૪) નદી જ્યા દરિયાને મળે તે સ્થાન ૦કમલ [સ], ૦કમળ ન૦ મુખરૂપી કમળ ૦કળા સ્ત્રી૦ મોની શિકલ, શોભા છટા ઇ૦ ૦ચંદ્ર પું૦ મુખરૂપી ચંદ્ર ૦ચિત્ર ન૦ ગ્રંથ, સામયિક વગેરેનું પ્રારભમા મુકાતું ચિત્ર
મુખત્યાર વિ૦ [अ. मुख़्तार] પોતાની મરજીમા આવે તેમ કરવાને સત્તા અપાયેલુ (૨) પુ૦ એલચી, વકીલ, પ્રતિનિધિ. ૦નામું ન૦ પોતા તરફથી કામ કરવાની સત્તા આપનારુ લખાણ -રી સ્ત્રી૦ સદર પરવાનગી, કુલ સત્તા
મુખપત્ર ન૦ અમુક મંડળનુ છાપુ
મુખપાઠ પુ૦ ગોખવુ-યાદ કરવુ તે, મોઢે બોલવાનુ તે
મુખપૃષ્ઠ ન૦ગ્રંથ કે સામયિકના પૂઠાનુ પાનું
મુખમુદ્રા સ્ત્રી૦ ચહેરો મોનો દેખાવ
મુખર(-રિત) વિ૦ [સ] ખખડતુ, અવાજ કરતુ (૨) વાચાળ
મુખવાસ પુ૦ [સ] જમ્યા પછી મો સુવાસિત કરવા ખાવાની વસ્તુ
મુખારવિંદ ન૦[સ]કમળ જેવુ સુંદર મો
મુખિયુ વિ૦ મુખ્ય. -યો પુ૦ મુખ્ય માણસ (૨) ઠાકોરજીની સેવાપૂજા કરનારાઓનો મુખી
મુખી પુ૦ [ 'મુખ' ઉપરથી] અગ્રેસર, નાયક (૨) ગામનો વડો (એક સરકારી અધિકારી)
મુખ્ય વિ૦ [સ] પ્રધાન, પહેલુ ૦ત્વ અ૦ ખાસ કરીને ૦ત્વે, ૦ત્વે કરીને અ૦ ઘણુ કરીને ૦પ્રધાન પુ૦ રાજ્યના વડા પ્રધાન, 'ચીફ મિનિસ્ટર'
મુગજી સ્ત્રી૦ (કોઈ વસ્ત્રને લગાડાતી બીજા રંગની ઝીણી પાતળી કિનાર
મુગટ પુ૦[સ मुकुट]માથા પર સજવાનો એક શણગાર (૨) રાજાનો તાજ
મુગટી સ્ત્રી૦ નાનો મુગટો -ટો પું૦ [સ मुक्तक = કીડો નીકળી ગયા પછીના રેશમમાથી વણેલુ]એક રેશમી વસ્ત્ર, મુકટો
મુગલ વિ૦ (૨) પુ૦ [तुर्की] જુઓ મોગલ. -લાઈ વિ૦ મુગલ સબંધી (૨) સ્ત્રી૦ મુગલનો અમલ-રાજ્ય(૩)[લા]ઠાઠમાઠ, ભપકો(૪)સ્વેચ્છાચારી રાજ્ય,અંધાધૂંધી કે જુલમ
મુગ્ધ વિ૦ [સ] મોહ પામેલુ (૨) અણસમજુ, અજ્ઞ (૩) સાલસ,નિષ્પાપ (૪)

મુનસફ પું० [અ. મુન્સિફ઼] દીવાની કજિયા સાંભળી ન્યાય આપનાર. -ફી સ્ત્રી० મુનસફનું કામ (૨) અધિકાર; સત્તા (૩) વિવેકબુદ્ધિ [વાજબી
મુનાસબ, મુનાસિબ [અ] વિ० યોગ્ય;
મુનિ પુ० [સં.] ઋષિ; તપસ્વી (૨)મુનિવ્રત ધારણ કરનાર સાધુ. ૦વર પું० મોટો મુનિ. ૦વ્રત ન० [સં.] મૌન વ્રત
મુનીમ પું०[અ. મુનીબ]પેઢીનો મુખ્ય ગુમાસ્તો
મુનીશ્વર, મુનીંદ્ર પું० [સં.] શ્રેષ્ઠ મુનિ
મુને સ० મને [પ]
મુફતી પું० [અ.] મુસલમાન પંચાતિયો
મુફલિસ વિ० [અ] ગરીબ; બેહાલ
મુફસિલ ન० [અ. મુફસ્સલ] પાટનગર સિવાયનો પ્રદેશ
મુબારક વિ० [અ.] આબાદ, ભાગ્યશાળી; શુભ. ૦બાદી સ્ત્રી० અભિનંદન; ધન્યવાદ
મુમકિન વિ० [અ.] શક્ય; સંભવિત
મુમુક્ષા સ્ત્રી०. [સં.] મોક્ષની ઇચ્છા. -ક્ષુ વિ० [સં.] મોક્ષની ઇચ્છાવાળું
મુમૂર્ષા સ્ત્રી० [સં.] મરવાની ઇચ્છા. -ર્ષુ વિ० મરવાની તૈયારીમાં હોય એવું
મુરઘી સ્ત્રી० [ફા. મુર્ગ઼ ઉપરથી] મરઘી. -ઘો પું० મરઘો
મુરજ પું० [સં.] એક જાતનું ઢોલ
મુરત ન० [જુઓ મુહૂર્ત] શુભ સમય. -તિયો પું०વરરાજા; કન્યા માટે શોધાતો કે શોધેલો વર (૨) હળના હુગામાં કોશને સજ્જડ રાખનારી મેખ
મુરબ્બી વિ० (૨) પું० [અ.] વડીલ (૨) કદરદાન; આશ્રય આપનારું; 'પેટ્રન'
મુરબ્બો પુ०[અ.] ચાસણીમાં ગળેલો કેરી વગેરે ફળનો પાક [પુ० શ્રીકૃષ્ણ
મુરલી સ્ત્રી० [સં.] વાંસળી; મોરલી. ૦ધર
મુરશિદ પુ० [અ] ગુરુ; ધર્મોપદેશક
મુરાદ સ્ત્રી० [અ.] ઇચ્છા; ઉમેદ
મુરારિ પું०[સં] મુર રાક્ષસના શત્રુ-વિષ્ણુ
મુરીદ પુ० [અ.] શિષ્ય
મુર્દારસિંગ પું० સીસાનો એક ઑક્સાઈડ; એક પ્રકારનો સફેદો; 'લેડ મોનોક્સાઈડ' [૨. વિ.]
મુલક પું० [અ. મુલ્ક] દેશ; પ્રદેશ. -કી વિ० [ફા.] મુલકને લગતું; દીવાની
મુલતવી વિ० [અ. મુલ્તવી] મોકૂફ
મુલવણી સ્ત્રી० મૂલવવું તે
મુલવાવવું સ०ક્રિ० 'મૂલવવું'નું પ્રેરક
મુલાકાત સ્ત્રી० [અ.] મેળાપ. -તી વિ० મુલાકાતને અંગેનું(૨)પું० મુલાકાતલેનાર
મુલાજો (લા') પુ० [અ. મુલાહજ઼ા] જુઓ મલાજો
મુલાયમ વિ० [અ. મુલાઇમ] નરમ; સુંવાળું
મુલ્લા(-લ્લાં) પું० [અ.] મુસલમાનોનો આચાર્ય કે પુરોહિત
મુવાડું ન०[દે. મ-અ=હીન, મૃદુ + વાડો] નાનું ગામડું; પરું
મુવાળો પું० વાળ; મોવાળો
મુશળ ન० [સં. મુસલ] સાંબેલું. ૦ધાર વિ०જાડી ધારમાં જોરથી પડતો (વરસાદ)
મુશાયરો પું० [અ. મુશાઅરહ] કવિઓની પરિષદ, જ્યાં દરેક કવિ પોતપોતાની કવિતાઓ બોલી બતાવે છે
મુશ્કિલ વિ० [અ.] જુઓ મુશ્કેલ
મુશ્કેટાટ વિ० [ફા. મુશ્ક+ઇં. ટાઇટ]વાંસા પાછળ હાથ બાંધેલા હોય એવું
મુશ્કેલ વિ०[જુઓ મુશ્કિલ] અઘરું; કઠણ; દુષ્કર. -લી સ્ત્રી० મુસીબત
મુષક પુ० [સં] ઉંદર
મુષ્ટિ સ્ત્રી० [સં.] મૂઠી
મુસદ્દી વિ०(૨)પું०જુઓ મુત્સદ્દી.૦પણું ન०
મુસદ્દો પું० [અ. મુસવ્વદહ] ખરડો; કાચું લખાણ(૨)ઊંડા અર્થવાળી કે લીનું લખાણ
મુસલ ન० [સં.] મુશળ; સાંબેલું
મુસલમાન પુ०[ફા.] ઇસ્લામનો અનુયાયી. -ની વિ० તેનું કે તેને લગતું (૨) સ્ત્રી० મુસલમાન સ્ત્રી
મુસલ્લો પું० [અ. મુસ્લા] નમાજ પઢવાની ચટાઈ (૨) (તુચ્છકારમાં) મુસલમાન
મુસળ ન० [સં. મુસલ] મુશળ, સાંબેલું.

**મૂડો** પું૦ સરકટ કે નેતરની એક જાતની ગોળ ખુરસી કે માચી જેવું આસન

**મૂઢ** વિ૦ [સં.] મૂર્ખ; ઠોઠ (૨) સ્તબ્ધ; નિશ્ચેષ્ટ(૩)મોહવશ, વિવેકરહિત, મોહમાં પડેલું ૦તા સ્ત્રી૦ ૦મતિ વિ૦ [સં] બેવકૂફ; મૂર્ખ. –ઢાગ્રહ પું૦ [+આગ્રહ] મૂઢતાભેર રખાતો આગ્રહ, 'ડૉગ્મૅટિઝમ'. –ઢાત્મા પું૦ [સં.] મૂઢ પુરુષ

**મૂતર** ન૦ [જુઓ મૂત્ર] પેશાબ. ૦ગદો પું૦ મૂતરના ભેજની ગદકી. ૦વું અ૦ક્રિ૦ પેશાબ કરવો. [મૂતરી પડવું=બી જવું; ગભરાઈ જવું]. –રાવું અ૦ક્રિ૦ 'મૂતરવું'નું ભાવે

**મૂત્ર** ન૦ [સં.] મૂતર, પેશાબ. ૦પિંડ પું૦ શુદ્ધ લોહી તથા મૂત્રને જુદાં પાડનાર અવયવ, 'કિડની'. ૦રોગ પું૦ પેશાબનો રોગ. ૦લ, ૦વર્ધક વિ૦[સં]વધારે મૂત્ર કરાવે તેવું. –ત્રાશય પું૦, ન૦ [સં.] મૂત્રને એકઠું થવા માટેનો અવયવ, કુંડો, 'બ્લૅડર'. –ત્રોત્સર્ગ પું૦પેશાબ કરવો તે

**મૂનિયું** ન૦ જુઓ મોનિયું

**મૂમતી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. मुहपत्ती (સં मुखपत्री)] જૈન યતિઓ મો ઉપર બાંધે છે તે લૂગડાનો કકડો

**મૂરખ** વિ૦(૨)પું૦મૂર્ખ. –ખાઈ,–ખામી સ્ત્રી૦ મૂર્ખાઈ. –ખું વિ૦ મૂરખ

**મૂરઝાવું** અ૦ક્રિ૦[હિં. मुरझाना (સં. मूर्च्छन)] કરમાવું, ચીમળાવું

**મૂરત** સ્ત્રી૦ [સં. मूर्ति] મૂર્તિ [૫]

**મૂર્ખ** વિ૦(૨)પું૦ [સં.] અભણ, બેવકૂફ; અક્કલહીન. ૦તા,–ર્ખાઈ સ્ત્રી૦ મૂર્ખપણું

**મૂર્છના** સ્ત્રી૦[સં.]મૂર્છા(૨)સાત સ્વરોનો ક્રમસર આરોહ અવરોહ – થાટ

**મૂર્છા** સ્ત્રી૦ [સં] બેશુદ્ધિ. –ર્છિત વિ૦ મૂર્છા પામેલું

**મૂર્છના** સ્ત્રી૦ જુઓ મૂર્છના

**મૂર્છા(–ર્છિત)** જુઓ 'મૂર્છા'માં

**મૂર્ત** વિ૦ [સં.] મૂર્તિમાન, સાકાર

**મૂર્તિ(–ર્ત્તિ)** સ્ત્રી૦ [સં.] પ્રતિમા; આકૃતિ (દેવ દેવીની) (૨) સાધુ (વ્યક્તિ). ૦કાર પું૦ મૂર્તિ ઘડનાર, શિલ્પી. ૦પૂજક વિ૦ મૂર્તિને પૂજનાર. ૦પૂજા સ્ત્રી૦ મૂર્તિની પૂજા ૦ભંજક વિ૦ મૂર્તિને ભાંગનાર. ૦મતી વિ૦ સ્ત્રી૦, ૦મંત, ૦માન વિ૦ [સં. मूर्तिमत्] શરીરવાળું; સાક્ષાત્ મૂર્ત. ૦શાસ્ત્ર ન૦ મૂર્તિઓ બનાવવાનું શાસ્ત્ર; શિલ્પ

**મૂર્ધન્ય** વિ૦ [સં.] મૂર્ધસ્થાનથી ઉચ્ચારાતું (૨) માથાને લગતું(૩)પું૦મૂર્ધસ્થાની વર્ણ

**મૂર્ધસ્થાન** ન૦ [સં] તાળવાની વચ્ચેનો ભાગ. –ની વિ૦ મૂર્ધસ્થાનનું

**મૂર્ધા** પું૦ [સં.] માથું (૨) દાંતના મૂળ અને તાળવાની વચ્ચેનો ભાગ [૦ધા]

**મૂલ** ન૦ [સં. मूल्य] કિંમત

**મૂલ** ન૦ [સં.] વનસ્પતિની જડ (૨) પાયો; મંડાણ (૩) નદીનું ઉત્પત્તિસ્થાન(૪) મૂલ કારણ [લા.] (૫) ૧૯મું નક્ષત્ર (૬) 'રૂટ' (મૂલવિધિમાં) [ગ] ૦ક વિ૦ [સં] (બહુવ્રીહિ સમાસને અંતે) મૂળવાળું. ઉદા૦ દંતકથામૂલક ૦કારણ ન૦ [સં] મુખ્ય કારણ. ૦ગત વિ૦ મૂળમાં રહેલું. ૦ગું વિ૦(૨)અ૦જુઓ મૂળગું. ૦ચિહ્ન ન૦ (√)આવું સંખ્યાનું મૂળ સૂચવતું ચિહ્ન. 'રૅડિકલ સાઈન' [ગ]. ૦તત્ત્વ ન૦ પાંચ મહાભૂતોમાંનું એક(૨)કોઈ ચીજનું મૂળ–પ્રાથમિક ઘટક તત્ત્વ(૩)ન૦ બ૦વ૦ શાસ્ત્ર કે કળાના પ્રાથમિક સિદ્ધાંતો. ૦પુરુષ પું૦ [સં.] વંશનો આદિપુરુષ(૨) કુટુંબનો મુખ્ય માણસ. ૦પ્રકૃતિ સ્ત્રી૦ [સં.]પ્રકૃતિ, જગતનું આદિ કારણ(સાંખ્ય). ૦પ્રત સ્ત્રી૦ છાપવાનું મૂળ લખાણ; 'પ્રેસ-કૉપી'. ૦ભૂત વિ૦ મૂળરૂપ, મૂળનું

**મૂલવવું** સ૦ક્રિ૦ મૂલ્ય નક્કી કરવું (૨) ખરીદવું (૩) આંકવું; કદર કરવી.

**મૂલવાવું** અ૦ક્રિ૦ 'મૂલવવું'નું કર્મણિ

**મૂલાક્ષર** પું૦ [સં.] જુઓ મૂળાક્ષર

**મૂલાધાર** પું૦ [સં.] મૂળ આધાર (૨) ન૦ ગુદા ને ઉપસ્થની વચમાં આવેલું ચક્ર

**મૂલ્ય** ન૦ [સં.] મૂલ; કિંમત. ૦વાન વિ૦ કીમતી

**મૂષક, મૂષિક** પું૦ [સં] ઉંદર

**મૂસ** સ્ત્રી૦ [સ. મુષા, મુષી; પ્રા. મૂસા] ધાતુ ગાળવાની કુલડી (૨) બીજું

**મૂસળી** સ્ત્રી૦ ઔષધિ - વસાણાના કામનું એક મૂળ [પરાઈ

**મૂસળી** સ્ત્રી૦ [સં. મૂસલ] ખાંડણીનો દસ્તો;

**મૂસા** પું૦ [અ] યહૂદી ધર્મનો પ્રવર્તક

**મૂળ** વિ૦ [સ. મૂલ] અસલ; પહેલાંનું; મૂળભૂત (૨) ન૦ જુઓ મૂલ (સ.). ૦કારણ,૦ગત જુઓ 'મૂલ(સ.)'માં. ૦ગું વિ૦ (૨) અ૦ મૂળ; અસલ (૩) તમામ; બધું. ૦ગેથું અ૦+મૂળથી. ૦તત્ત્વ, ૦પુરુષ, ૦પ્રકૃતિ, ૦મંત્ર, ૦ભૂત જુઓ 'મૂલ(સ.)'માં. -ળાક્ષર પું૦ વર્ણમાળાના મૂળ અક્ષરો. -ળાડિયું, -ળાડું ન૦ મૂલ. -ળાધાર પું૦ જુઓ મૂલાધાર. -ળિયું ન૦ મૂળ, જડ. -ળી સ્ત્રી૦ મૂળના ઝીણા ઝીણા ફણગા (૨) મૂળ [પ.]. -ળો ખાવામાં વપરાતું એક મૂળ

**મૂંગું** વિ૦ જુઓ મૂગું

**મૂંજી** વિ૦ જુઓ મૂજી

**મૂંઝવણ(-ણી)** સ્ત્રી૦ [જુઓ મુઝાવું] અકળામણ; ગભરામણ; વ્યગ્રતા; ઉચાટ. -વું સ૦ક્રિ૦ મૂંઝવણ કરવી; મૂંઝાવવું

**મૂંઝારી(-રો)** જુઓ 'મુઝારી'માં

**મૂંઝાવવું** અ૦ ક્રિ૦ 'મૂંઝાવું'નું પ્રેરક

**મૂંઝાવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ મુઝાવું

**મૂંડકાવેરો** પું૦ [મૂંડકું+વેરો] માથા દીઠ લેવાતો વેરો

**મૂંડકી** સ્ત્રી૦ ['મૂંડવું' ઉપરથી] બોડી સ્ત્રી

**મૂંડકી** સ્ત્રી૦ [સં મુણ્ડક] ઘોડા કે ઊંટના પલાણના કાઠાના આગલા ભાગનું માથું

**મૂંડકું** ન૦ [સ. મુંડક] માથું

**મૂંડણ** ન૦ જુઓ મુંડન

**મૂંડવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. મુણ્ડ] મુંડન કરવું; બોડવું (૨)[લા.] છેતરવું, ધૂતવું(૩)ચેલો બનાવવો

**મૂંડામણ** ન૦ મૂંડવાનું મહેનતાણું

**મૂંડાવવું** સ૦ક્રિ૦, **મૂંડાવું** અ૦ક્રિ૦ 'મૂંડવું'નું પ્રેરક અને કર્મણિ

**મૂંડિયો** પું૦ મુંડી; સંન્યાસી [સ્ત્રી

**મૂંડી** સ્ત્રી૦ ['મૂંડવું' ઉપરથી] મૂંડકી, બોડી

**મૂંડી** સ્ત્રી૦ [સ. મુણ્ડ ઉપરથી] માથું(૨)જણ.

**મૂંડું** વિ૦ ['મૂંડવું' ઉપરથી] બોડાવેલું. -ડો પું૦ બોડું માથું(૨) બોડા માથાવાળો માણસ, મૂંડિયો

**મૂંદર** પું૦ ભેંસના આગલા બે પગ વચ્ચે લબડતો ભાગ [કા.]

**મૃગ** પું૦ [સ.] પશુ (૨) હરણ (૩) ન૦ મૃગશીર્ષ; પાંચમું નક્ષત્ર. ૦ચર્મ ન૦ હરણનું ચામડું. ૦ચર્યા સ્ત્રી૦ મૃગની પેઠે નિષ્પાપ જીવન ગાળવું તે(ભિક્ષા માટે). ૦જલ(-ળ) ન૦ રેતાળ જમીન ઉપર સૂર્યનાં કિરણ પડવાથી દૂરથી દેખાતો પાણી જેવો આભાસ.. ૦તૃષ્ણા સ્ત્રી૦ મૃગજળ. ૦નયની વિ૦સ્ત્રી૦ મૃગ જેવાં નયનોવાળી. ૦નાભિ સ્ત્રી૦ [સં.]કસ્તૂરી. ૦પતિ પું૦ [સં.] સિંહ. ૦મદ પું૦ [સં.] કસ્તૂરી. ૦યા સ્ત્રી૦ [સ.]શિકાર. ૦રાજ પું૦ [સ.] મૃગપતિ, સિંહ. ૦લાંછન પું૦ [સં.] ચંદ્ર (૨)મૃગનું ચિહ્ન. ૦લિયું ન૦ [પ.] નાનું મૃગ (૨)હરણનું બચ્ચું. ૦લી સ્ત્રી૦ હરણી. ૦લું ન૦ હરણું. ૦લો પું૦ હરણ. ૦લોચના(-ની) [સં] વિ૦ સ્ત્રી૦ જુઓ મૃગનયની. ૦શિર, ૦શીર્ષ ન૦ [સં.] પાંચમું નક્ષત્ર. -ગાંક પું૦ [સ.] ચંદ્ર. -ગી સ્ત્રી૦ [સં] હરણી. -ગેંદ્ર પું૦ [સં.] સિંહ

**મૃણાલ** પું૦,ન૦[સં.]કમલનો તંતુ. -લિની, -લી સ્ત્રી૦[સ.] કમળનો છોડ

**મૃણ્મય** વિ૦ [સ.] માટીનું

**મૃત** વિ૦ [સં.] મરણ પામેલું(૨)ન૦ મૃત્યુ; મરણ. ૦ક વિ૦ [સં.] મરનાર સંબંધી (૨) ન૦ શબ (૩) મરણનું સૂતક. ૦પ્રાય વિ૦ મરવાની અણી ઉપર આવેલું,લગભગ મૃત. ૦સંજીવની વિ૦સ્ત્રી૦[સં.]મૂએલાને જીવતા કરનારી (૨) સ્ત્રી૦ તેવી વિદ્યા

**મૃત્તિકા** સ્ત્રી૦ [સ] માટી

**મૃત્યુ** ન૦ [સ] મરણ ૦દંડ પું૦ મોતની શિક્ષા, દેહાતદંડ ૦લોક પું૦ [સ] પૃથ્વી ૦વેરો પું૦ મરનારની મિલકત વારસદારને મળે તે ઉપર લેવાતો વેરો ૦શય્યા સ્ત્રી૦ મરણપથારી. –ત્યુંજય વિ૦ [સં] મૃત્યુને જીતનારું, અમર (૨) પુ૦ મહાદેવ

**મૃદંગ** ન૦ [સ] બંને બાજુ વગાડાય તેવું તબલા જેવું એક વાદ્ય

**મૃદુ** વિ૦ [સ] કોમળ, સુવાળુ (૨) મધુર. ૦તા સ્ત્રી૦. ૦લ વિ૦ [સ] મૃદુ

**મૃન્મય** વિ૦ [સ] માટીનુ બનાવેલુ

**મૃષા** અ૦ [સ] ખોટી રીતે (૨) નકામુ, વ્યર્થ. ૦વાદ પુ૦ જૂઠું, અસત્ય ૦વાદી વિ૦ જૂઠું બોલનાર

**મે** પું૦ [इ] ઈસ્વી સનનો પાચમો મહિનો

**મેકર** પું૦ [इ] બનાવનાર ઉદા૦ સારા મેકરનો માલ

**મેખ** સ્ત્રી૦ +મેષ રાશિ

**મેખ** સ્ત્રી૦ [फा] ખીલી (૨) ફાચર

**મેખલા** સ્ત્રી૦ [સ] કંદોરો, કટીમેખલા (ખાસ કરીને સ્ત્રીની) (૨) ફરતી વર્તુલાકાર રેખા કે મર્યાદા. –ળી ન૦ કંદોરો

**મેખળ** ન૦ લડાઈનુ એક હથિયાર (સરખાવો હળમેખળ)

**મેખળા** જુઓ મેખલા

**મેગળ** પુ૦ [प्रा मयगल (स मदकल)] હાથી

**મેઘ** પું૦ [સ] વરસાદ (૨) વાદળ. ૦ગર્જના સ્ત્રી૦ [સ] વાદળાનો ગડગડાટ ૦ધનુ (૦ષ, ૦ષ્ય) ન૦ ઇંદ્રધનુષ ૦નાદ પું૦ [સ] મેઘગર્જના (૨) રાવણનો પુત્ર ઇંદ્રજિત ૦રવો પુ૦ આંબા વગેરેના મોરમાથી ઝીણી મધુની છાંટ વરસે છે તે (૨) ઝીણુ ઝાકળ જેવુ પડતુ વાદળ (?) ૦રાજા પું૦ ઇંદ્ર (૨) વરસાદ ૦લ (–લી) વિ૦ સ્ત્રી૦ વાદળવાળી –ઘાડંબર પું૦, ન૦ [સ] ઘોરઘો, વાદળાની જમાવટ (૨) ગર્જના, ગડગડાટ (૩) છત્રીવાળી અંબાડી

**મેચકું** ન૦ નાનુ પૂતળા જેવુ છોકરુ (તિરસ્કારમા)

**મેજ** સ્ત્રી૦, ન૦ [फा] ટેબલ ૦બાન પુ૦, ૦બાની સ્ત્રી૦ જુઓ મિજબાન, –ની

**મેજર** પુ૦ [इ] ફોજનો એક અમલદાર

**મૅજિસ્ટ્રેટ** પું૦ [इ] ન્યાયાધીશ

**મૅટ્રિક** વિ૦ [इ] મહાવિદ્યાલયમા દાખલ થવા જેટલુ ભણેલ, વિનીત (૨) ન૦, સ્ત્રી૦ તે કક્ષાનુ ભણતર

**મૅટ્રિક સિસ્ટમ** સ્ત્રી૦ [इ] વિવિધ-પરિમાણોના દશાંશ માપના કોષ્ટકની પદ્ધતિ

**મેડક** પુ૦ [स मण्डूक] મેડક, દેડકો [માળ

**મેડી** સ્ત્રી૦ [दे मेड्य] નાનો માળ –ડો પુ૦

**મેઢ** પુ૦ લાકડામા પડતો એક જીવ

**મેઢ** પું૦ [दे मेढक—દંડો, દાંડો, ખીલો] ખળાની વચ્ચે રોપેલી થાંભલી (ઇડર)

**મેઢી (૦આવળ)** (મે) સ્ત્રી૦ જુઓ મીંઢી

**મેતે** (મે) અ૦ મેળે, જાતે

**મેથિયુ** ન૦ મેથીનો મસાલો ભરી બનાવેલુ અથાણુ (૨) વિ૦ મેથી ભરેલુ

**મેથી** સ્ત્રી૦ [સ] એક બી કે તેની ભાજી. ૦પાક પું૦ મેથીના લાડુ (૨) માર [લા]-

**મેદ** પુ૦ [સ] ચરબી

**મેદની** સ્ત્રી૦ દુનિયા (૨) ભીડ, ટોળુ

**મેદાન** (મે) ન૦ [फा] ખુલ્લી સપાટ જમીન. –ની વિ૦ મેદાનમા રમાય એવી (રમત)

**મેદિની** સ્ત્રી૦ [સ] પૃથ્વી, દુનિયા

**મેદી** (મે) સ્ત્રી૦ [स मेंधी] એક વનસ્પતિ, મેંદી

**મેદો** (મે) પું૦ [फा] ઘોયેલા ઘઉંનો બારીક લોટ, મેંદો

**મેધ** પુ૦ [સ] યજ્ઞ (૨) બલિ, ભોગ

**મેધા** સ્ત્રી૦ [સ] બુદ્ધિ (૨) યાદશક્તિ ૦વિની વિ૦ સ્ત્રી૦. ૦વી વિ૦ [સ] બુદ્ધિમાન, પંડિત [(૨) પવિત્ર

**મેધ્ય** વિ૦ [સ] યજ્ઞનુ, યજ્ઞમા હોમવાનું

**મેના** (મે) સ્ત્રી૦ [स मदना, द मयणा] એક પક્ષી, સારિકા [ પક; સંચાલક

**મૅનેજર** પું૦ [इ] વહીવટ કરનાર, વ્યવસ્થા-

**મેનો** (મે) પું૦ જુઓ મ્યાનો

**મૅન્ડેટ** પું૦ [इ] હકૂમત ચલાવવાના કે અમુક કાર્ય કરવાના અધિકારની સોંપણ

**મેમોરિયલ** ન૦ [ઇં] યાદગીરી માટે ઊભું કરેલું બાવલું વગેરે, સ્મારક (૨) સરકારને કારણો વગેરે સાથે કરેલી અરજી
**મેમ્બર** પું૦ [ઇં] સભાસદ, સભ્ય
**મેયર** પું૦ [ઇં] મોટા નગરની ખાસ અલગ કાયદાથી રચાતી (કાર્પોરેશન) સુધરાઈનો પ્રમુખ [બ્રી૦ પું૦ એક વ૦)
**મેર** (મે) [મરવું ઉપરથી] મર! (આજ્ઞાર્થ)
**મેર** પું૦ [સં મેરુ] માળાનો શરૂઆતનો મોટો મણકો (૨) શિરોમણિ, મુગટ (૩) જેના ઉપર ચલમ રહે તે હુક્કાનો ડોયો (૪) મેરુ પર્વત [૫]
**મેર** સ્ત્રી૦ બાજુ, દિશા
**મેરમેરા(-રે)યું** ન૦ [મેરુ ઉપરથી] દિવાળીમાં છોકરા ઊભાડિયા જેવો, હાથમાં ઝાલવાના ડોયાવાળો દીવો કરે છે તે
**મેરાઈ** પું૦ દરજી
**મેરા(-રિ)યું** ન૦ જુઓ મેરમેરાયું
**મેરુ** પું૦ [સં] એક પર્વત (સોનાનો), જેની આસપાસ ગ્રહો વગેરે ફરે છે એમ મનાય છે (૨) મિત્ર સોબતી (૩) તાબાનું એક મોટું વાસણ (૪) હુક્કાનો મેર (૫) માળાનો મેર ૦દંડ પું૦ કરોડ
**મેરેયું** ન૦ જુઓ મેરમેરાયું
**મેલ** પું૦ [સં] મિલન, મેળાપ
**મેલ** પું૦, સ્ત્રી૦ [ઇં] ડાકગાડી, ટપાલ લઈને જતી ઝડપી ટ્રેન
**મેલ** (મે) પું૦ [મેલું ઉપરથી] કચરો, ગંદકી મેલું તે ૦ખાઉ વિ૦ મેલ ઢાંકી શકે એવી જાતનું
**મેલગાડી** સ્ત્રી૦ ડાકગાડી, 'મેલ'
**મેલડી** (મે) સ્ત્રી૦ ડાળ ભૂતડી (૨) એક દેવી
**મેલણ** (મે') ન૦ મેલવું તે, છુટકારો
**મેલવું** (મે) સ૦ક્રિ૦ [પ્રા મિલ્] મૂકવું
**મેલાણ** (મે') ન૦ [મેલવું ઉપરથી] મેળાપ
**મેલાવવું** (મે) સ૦ક્રિ૦, મેલાવું અ૦ક્રિ૦ 'મેલવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**મેલી** (મે) સ્ત્રી૦ [મેલું ઉપરથી] ઓર, જરાયુ ૦વિદ્યા સ્ત્રી૦ મારણતરણ કે ભૂતપ્રેત વશ કરવાની વિદ્યા

**મેલું** (મે) વિ૦ [પ્રા મઇલ (સં મલિન)] ગંદું (૨) કપટી (૩) ન૦ મળમૂત્રાદિ (૪) ભૂતપ્રેત વગેરે
**મેલો** પું૦ [સં મેલ્ય, પ્રા મેલય] મેળાપ
**મેવલિયો, મેવલો** પું૦ [જુઓ મેહુલો] વરસાદ (૨) મેઘસ્તુતિનું ગીત
**મેવાત** પું૦ [સં મહાવાસ] મહી નદીના ડાબા કાંઠાનો પ્રદેશ –તી વિ૦ મેવાતનું –મ પું૦ મેવાત –સી વિ૦ મેવાતી
**મેવો** પું૦ [ફા] લીલાં કે સૂકાં ફળ
**મેશ** (મે) સ્ત્રી૦ [સં મષી(-સિ)] કાજળ
**મેષ** પું૦ [સં] ઘેટો (૨) પહેલી રાશિ
**મેષોન્મેષ** પું૦ [સં] આંખ પટપટાવવી તે, પલકારો
**મેસ** (મે) સ્ત્રી૦ જુઓ મેશ
**મેસૂર** (મે) પું૦ એક મીઠાઈ
**મેસ્મેરિઝમ** ન૦ [ઇં] પોતાના સંકલ્પબળથી સામાનામાં ઊભી કરાતી નિદ્રા જેવી સ્થિતિ (૨) એ સ્થિતિ ઊભી કરવાની શક્તિ (૩) એ સ્થિતિ, તેના કાયદા વગેરેનું વિજ્ઞાન
**મેહ** પું૦ [પ્રા (સં મેઘ)] વરસાદ ૦ડો, –હુલો પું૦ [જુઓ મેહ] વરસાદ, મેવલો
**મેળ** પું૦ [સં મેલ] રોજનો આવક ખરચનો હિસાબ (૨) હિસાબ, લેખું ઉદા૦ અત્યારે ત્યાં જવાનો શો મેળ છે? (૩) મળતાપણું બંધબેસતું હોવું તે (૪) બનાવ, સંપ (૫) એકઠા થવું તે (૬) તજવીજ, ઘાટ (૭) સગવડ, સંજોગ ઉદા૦ હમણાં મને ત્યાં આવવાનો મેળ નથી
**મેળવણ** ન૦ [મેળવવું પરથી] મિશ્રણ (૨) અખરામણ –ણી સ્ત્રી૦ મેળવવું–ઉમેરવું તે (૨) મેળવવાની ચીજ, ઉમેરણ –વું સ૦ક્રિ૦ [મેળ પરથી] એકઠું કરવું, મિશ્ર કરવું (૨) પ્રાપ્ત કરવું (૩) સરખાવી જોવું (૪) આખરવું (૫) વાદ્યને સૂરમાં આણવું – તેના તાર વગેરે બરોબર ગોઠવવા
**મેળાપ** પું૦ [પ્રા મેલાવ (સં મેલ)] મળવું

—એકઠા થવું તે; સમાગમ (૨) સદ્ભાવ; બનાવ [લા.]. —પી પું૦ બેડકલીઠકવાળો માણસ; મિત્ર

મેળાવડો પું૦ જમાવ; ટોળું (૨) સભા; [મિજલસ; પરિષદ

મેળાવો પું૦ મેળાવડો (૨) મેળાપ; મુલાકાત

મેળે (મે) અ૦ જાતે; પોતે (૨) પોતાની રાજીખુશીથી

મેળો પું૦ [જુઓ મેલો] મેળાપ; મેરો (૨) ઘણાં માણસનું એકઠા થવું તે (ઉત્સવ, યાત્રા વગેરે નિમિત્તે)

મેં (મેં) સ૦ [સ. मया; प्रा. मि, मे (અ૦વ૦ જુઓ)] 'હું'નુ ત્રીજી વિભક્તિનું એકવચન

મેંડક (મેં૦) પું૦ [જુઓ મેડક] દેડકો. —કી સ્ત્રી૦ દેડકી

મેંઢી (મેં૦) સ્ત્રી૦ [प्रा. (સં. मेंढ = ઘેટો)] ઘેટી. —ઢું ન૦ ઘેટું. —ઢો પું૦ ઘેટો

મેંદી (મેં૦) સ્ત્રી૦ [જુઓ મેદી] એક વનસ્પતિ

મેંદો (મેં૦) પું૦ જુઓ મેદો

મૈત્રી સ્ત્રી૦ [સ.] ભાઈબંધી

મૈથિલી સ્ત્રી૦ [સ.] સીતા (૨) બિહારના (દરભંગા પાસેના) એક ભાગની બોલી

મૈથુન ન૦ [સં.] નરમાદાનો સંયોગ

મૈનાક પું૦ [સ.] એક પૌરાણિક પર્વત

મૈયત સ્ત્રી૦ [અ.] મરણ (૨) મોકાણ (૩) વિ૦ મરણ પામેલું

મૈયા સ્ત્રી૦ [હિં.] માતા

મોઈ વિ૦ સ્ત્રી૦ જુઓ મૂઈ (૨) ભલે, ફિકર નહિ એવા અર્થમાં સ્ત્રીલિંગી શબ્દો સાથે. ઉદા૦ મોઈ, પડી ગઈ તો!

મોઈ સ્ત્રી૦ મોઈદંડાની રમતમાં નાનો લાકડાનો કકડો. ૦દંડા પું૦બ૦વ૦ મોઈ અને દંડા વડે રમવાની રમતો

મોકલવું સ૦ક્રિ૦ [દે. मोक्कल] રવાના કરવું; જવા કહેવું (૨) પહોંચાડવું

મોકલાવવું સ૦ક્રિ૦ 'મોકલવું'નું પ્રેરક

મોકળાણ(–શ) સ્ત્રી૦ ['મોકળું' ઉપરથી] જવાની છૂટ; ખુલ્લું હોવું તે

મોકળું વિ૦ [દે. मुक्कल (प्रा. मुक्क, સ. मुक्त)] મોકળાશવાળું (૨) ખુલ્લું (૩) [લા.] નિખાલસ (૪) ઉદાર

મોકાણ (મો) સ્ત્રી૦ [દે. मुह+विक्कोणो= મો મરડવું તે; અથવા મૂક+કાણ] મરણના સમાચાર (૨) મરનાર પાછળ શોક કરવા ભેગું થવું તે (૩) પીડા; આફત [લા.]

મોકૂફ વિ૦ [અ.] બંધ પાડેલું; રહેવા દીધેલું; મુલતવી. —ફી સ્ત્રી૦ મોકૂફ રાખવું તે

મોકો પું૦ [અ.] પ્રસંગ; લાગ

મોક્ષ પું૦ [સ.] મુક્તિ; છુટકારો. ૦કાલ(–ળ) પું૦ (ગ્રહણ) છૂટવાનો સમય. ૦દા એકાદશી સ્ત્રી૦ માગસર સુદ ૧૧. ૦દ્વાર ન૦ મોક્ષનું દ્વાર. ૦પદ ન૦ મુક્તિ; મોક્ષ. —ક્ષાર્થી પું૦ (૨) વિ૦ [+अर्थी] મુમુક્ષુ

મોખ પું૦ [જુઓ મોકો] પ્રસંગ; લાગ (૨) સારો મોખરો; વિશિષ્ટ સ્થાન. ઉદા૦ ઘર સારા મોખમાં આવેલું છે (૩) વેત; અનુકૂળતા; ગોઠવણ. ઉદા૦ મોખ આવશે ત્યારે પૈસા આપીશ

મોખરો (મો) પું૦ [સ. मुख ઉપરથી] આગળનો ભાગ; બહાર પડતો ભાગ

મોગર વિ૦ છોડાં કાઢી નાખેલી (દાળ)

મોગરી સ્ત્રી૦ એક જાતનું શાક

મોગરી સ્ત્રી૦ [સ मुद्गर; प्रा. मोग्गर] હથોડી જેવું લાકડાનું ખાંડવાનું કે ઘંટ વગાડવાનું ઓજાર

મોગરેલ ન૦ [મોગરો+તેલ પરથી] મોગરાનું તેલ

મોગરો પું૦ [प्रा. मोग्गर (સ. मुद्गर)] એક ફૂલઝાડ (૨) મોટી મોગરી – હથોડો (૩) નાના ઘૂમટ કે શિખર જેવો આકાર; કાંગરો (૪) દટ્ટો, 'નોબ' (૫) એક ઘરેણું (૬) દીવાની વાટનો ઉપરનો બળી ગયેલો છેડો

મોગલ વિ૦ (૨) પું૦ [જુઓ મુગલ] મોંગોલિયાના મુસલમાનની એક જાત. —લાઈ, —લાણી જુઓ મુગલાઈ, —ણી

મોઘ વિ૦ [સ.] નકામું; 'વ્યર્થ'; નિષ્ફળ

મોઘમ (મો) વિ૦ (૨) અ૦ અસ્પષ્ટ, અનિશ્ચિત

**મોઘલ,-લાઈ,-લાણી** જુઓ 'મોગલ'માં

**મોઘવારી** (મોં) સ્ત્રી૦ જુઓ મોંઘાઈ (૨) મોંઘવારીને કારણે પગાર કે રોજમાં મળતું વિશેષ ભથ્થું　　　　[કે મળતું તે

**મોઘાઈ, મોઘારત** (મો) સ્ત્રી૦ મોંઘુ હોવું

**મોઘું** (મોં) વિ૰ [સ.મહાર્ઘ,પ્રા.મહગ્ઘ] મોંઘું; કીમતી; વધારે કિંમત પડે તેવું (૨) [લા.] અતિપ્રિય (૩) દુર્લભ (૪) આદર-માનને પાત્ર (૫) ખાસ માન કે લાડ યા પ્રેમ ચાહતું, મનાવવું પડે એવું. ૦દા (-દા)ટ વિ૰ અતિશય મોંઘુ. -ઘેરું વિ૰ (લાલિત્યવાચક) મોંઘુ

**મોચક** વિ૰ [સ.] મુક્ત કરનાર. -ન ન૰ [સ.] મુક્ત કરવું તે (૨) વિ૰ મોચક (પ્રાયઃ સમાસમાં અંતે આવતાં)

**મોચણ** સ્ત્રી૦ મોચીની સ્ત્રી

**મોચી** પું૰[દે. मोच=એક પ્રકારનું પગરખું; સર૰ સ मोचन=ચામડું ઉતારવું] ચામડાની વસ્તુઓ બનાવવાનો ધંધો કરનાર

**મોજ** (મોં) સ્ત્રી૦ [અ.] આનંદ (૨) મરજી

**મોજડી** સ્ત્રી૦[દે.मोच=એક પ્રકારનું પગરખું] નાજુક કે કસબી પગરખું

**મોજણી** સ્ત્રી૦ માપણી (જમીનની). ૦દાર પુ૰ તે કરનાર

**મોજમજા** (મોં) સ્ત્રી૦ આનંદ; સુખચેન

**મોજશોખ** (મોં) પું૰ ભોગવિલાસ

**મોજી** (મોં) [ફા.], ૦લું વિ૰ આનંદી; લહેરી (૨) વિલાસી (૩) મનસ્વી

**મોજું** ન૰ [અ. मौज] પાણીનો તરંગ

**મોજું** ન૰[फ़ा.] હાથપગનું ગૂંથેલું ઢાંકણ

**મોજૂદ** વિ૰ [અ.] હયાત; હાજર; તૈયાર

**મોજે** (મોં) અ૰[અ. मौज़](અમુક)મુકામે, સ્થાને, ગામે. ઉદા૰ મોજે કડોદ

**મોજો** પુ૰ [फ़ा.] જુઓ મોજું

**મોઝાર** અ૰ [दे मज्झआर] માં; મધ્યે [પ.]

**મોઝિન** (મોં) પું૰ [अ. मुवज़्ज़िन] મસીદમાં બાંગ પોકારનાર

**મોટ** સ્ત્રી૦ પોટલું; ગાંસડી

**મોટપ** સ્ત્રી૦[દે.मोट्टिम] મોટાપણું, પ્રતિષ્ઠા; આબરૂ. -પણું ન૰ મોટાઈ (૨) મોટી ઉમ્મર. -મ સ્ત્રી૦ મોટપ

**મોટર** સ્ત્રી૦ [इं.] વીજળી વગેરેના બળથી જાતે ફરનારું યંત્ર, જે પછી બીજા સંચાકામને ચલાવે છે (૨) મોટરગાડી. ૦ગાડી સ્ત્રી૦ પેટ્રોલ વગેરેથી ચાલતી ગાડી-એક યાંત્રિક વાહન. ૦બસ સ્ત્રી૦ [इं.] જુઓ બસ. ૦સાઇકલ સ્ત્રી૦ [इं.] પેટ્રોલથી ચાલતી સાઇકલ　　　　[મોટપ

**મોટાઈ** (મોં') સ્ત્રી૦ ['મોટું' પરથી] જુઓ

**મોટાભા** (મોં') પુ૰ બ૰ વ૰ [મોટું+ભાઈ] આગળપડતી માનપાત્ર વ્યક્તિ

**મોટારા** (મોં') સ્ત્રી૦ જુઓ મોટપ

**મોટું** (મોં') વિ૰ [સ. महत्] નાનાથી ઊલટું (૨) [લા.] ઉદાર; સખી (૩) પ્રતિષ્ઠિત; આબરૂદાર (૪) મુખ્ય, અગત્યનું. ઉદા૰ મોટી મોટી બાબત. -ટેથી અ૰ મોટે અવાજે. -ટેરું વિ૰ મોટું; વડીલ

**મોડ** (મો) પુ૰ [प्रा.मउड (સ. मुकुट)] લગ્ન વગેરે શુભ પ્રસંગે સ્ત્રીને માથે મુકાતો સુથાડિયાની સળીઓ વગેરેનો એક ઘાટ (૨) જોખમદારી, ભાર [લા.]

**મોડ** પું૰ [જુઓ મોડવું] વળાંક (રસ્તા ઇ૰નો (૨) મરડાટ; ગર્વ (૩) જીદ; ટેક (૪) હાવભાવ; નખરાં (૫) ઢબ; મરોડ

**મોડબંધો** (મો) વિ૰ મોડ બાંધનાર; બહાદુર (૨) પું૰ વરરાજા

**મોડવું** સ૰ક્રિ૰ [प्रा. मोड (सं. मोटय्)] મરડવું, મરડી-તોડી નાખવું

**મોડી** સ્ત્રી૦ ['મોડવું' ઉપરથી] મરાઠી ભાષાની હાથે લખવામાં વપરાતી લિપિ

**મોડું** (મો) વિ૰ મુકરર વખત પછીનું(૨) ન૰ વેળા વીતી જવી તે (૩) ઢીલ; કાળક્ષેપ

**મોઢામોઢ** (મો) અ૰ ['મોઢું' ઉપરથી] રૂબરૂ; સમક્ષ (૨) એક મોઢેથી બીજે મોઢે એમ

**મોઢિયું** (મો) ન૰મોઢાનો – સૌથી ઉપરનો ભાગ (૨) ફાનસમાં બત્તી જેમાં રહે છે તે ભાગ (૩) રેંટિયામાં નાક તથા

ચમરખાં જેમાં રહે છે તે ચોકઠું (૪) પશુના મોં ઉપર બાંધવામાં આવતી જાળી

મોઢું (મો)ન૦ [સં. મુખ; પ્રા. મુહ]મોં;મુખ

મોણુ ન૦ મોવું તે કે તે માટે વપરાતું ચીકટ

મોત (મો) ન૦ [અ.] મૃત્યુ

મોતિયો પુ૦ ['મોતી' ઉપરથી] આંખની કીકી ઉપર થતું પડ. [મોતિયા મરી જવા=ટાંટિયા ભાગી જવા; નાહિંમત થઈ જવું]

મોતી ન૦ [સં. મૌક્તિક; પ્રા. મુત્તિઅ] છીપમાંથી નીકળતી એક દરિયાઈ પેદાશ. [૦ના ચોક પૂરવા=મોટા મનોરથ ઘડવા; હવામાં કિલ્લા બાંધવા]. ૦ચૂર પું૦ કળીના લાડુ. ૦ચૂરમું ન૦ મોતીચૂર બનાવવાનું ચૂરમું. ૦જ(-ઝ)રો પું૦ બળિયા જેવો એક રોગ, જેમાં શરીરે મોતી જેવા ફોલ્લા થઈ આવે છે

મોદ સ્ત્રી૦ જુઓ મોદિયું

મોદ પું૦ [સં.] આનંદ. ૦ક પું૦ [સં.] લાડુ. ૦ન ન૦[સં.] આનંદ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ ખુશી થવું; રાચવું; આનંદવું

મોદિયું ન૦ જાડી મોટી ચાદર

મોદી પું૦ અનાજ, ઘી, મસાલો વગેરેનો વેપારી; નેસ્તી (૨) કોઠારી; ભંડારી (૩) એક અટક. ૦ખાનું ન૦ મોદીની દુકાન (૨) દાણાનો કોઠાર (૩)લશ્કરને ખોરાકી પોશાકી પૂરી પાડનાર ખાતું

મૉનિટર પું૦ [ઇં.] વડો વિદ્યાર્થી

મોનિયું ન૦મોઢાનું-ઉપરચોટિયું આમંત્રણ

મૉન્ટેસોરી સ્ત્રી૦ બાળકેળવણીની એક પદ્ધતિનાં યોજક ઇટાલિયન બાઈ. ૦પદ્ધતિ સ્ત્રી૦ તેમણે યોજેલી બાળકેળવણીની પદ્ધતિ. ૦શાળા સ્ત્રી૦ તે પદ્ધતિ પ્રમાણે ચલાવાતી શાળા.૦શિક્ષક પું૦ તે શાળાનો શિક્ષક

મોપલો પું૦ મલબારમાં વસતી મુસલમાનોની એક જાતનો આદમી

મોફસલ ન૦ જુઓ મુફસિલ [મોબદલો

મોબદલો (મો) પું૦ [અ. મુબાદલા] જુઓ

મોબેદ પું૦ [અ. મુઅબ્બિદ] પારસીઓનો ધર્મક્રિયા કરાવનાર ગોર

મોભ પું૦[દે. મુમ્મ, મોગ્ગ]છાપરાના ટેકારૂપ આડું લાકડું. -ભાચ ન૦ મોભનો છેડો. -ભાચબુદ્ધિ વિ૦ મોભના છેડા જેવી–બૂઠી બુદ્ધિવાળું (૨) સ્ત્રી૦ તેવી જાડી બુદ્ધિ

મોભાદાર વિ૦ મોભાવાળો; પ્રતિષ્ઠિત

મોભારિયું ન૦ મોભ ઉપર ઢાંકવાનું મોટું નળિયું

મોભારો પું૦ છાપરાનો મોભવાળો ભાગ

મોભિયું ન૦ મોભ [પ્રતિષ્ઠા; ઇજ્જત

મોભો પું૦ [અ. મુહાબા] દરજ્જો; આબરૂ;

મોમ ન૦ [ફા.] મીણ. ૦બત્તી સ્ત્રી૦ મીણબત્તી

મોયરું (મો') ન૦ જુઓ માહ્યરું

-મોયું (મો') વિ૦[સં. મુખ ઉપરથી] નામને અંતે '-ની તરફ મોંવાળું', '-ની ચાહનાવાળું' એમ અર્થ બતાવતો અનુગ. ઉદા૦ ઘરમોયું

મોર પું૦[પ્રા. (સં. મયૂર)]એક પક્ષી; મયૂર

મોર (મો) પું૦ [પ્રા. મउર (સં. મુકુર)] આંબા, આંબલી વગેરેનાં ફૂલ-મંજરી (૨) ઘોડાના માથાનો એક શણગાર

મોર (મો'ર,) અ૦[સં. મુખ,પ્રા. મુહ ઉપરથી] આગળ; પૂર્વે; મોખરે

મોરચંગ પું૦ એક વાજું [સાથે

મોરચાબંધ વિ૦મોરચા બાંધેલું(૨)મોરચા

મોરચો પું૦ [ફા.] લશ્કરની મોખરાની વ્યૂહરચના (૨) બુરજ ઉપર જ્યાં તોપ ગોઠવવામાં આવે છે તે ભાગ

મોરથુથુ ન૦ [સં. મયૂરતુત્થ] એક ઝેરી ઔષધ; તાંબુ અને ગંધકનો એક ક્ષાર

મોરધ્વજ પું૦ જુઓ મયૂરધ્વજ

મોરબ્બો પું૦ જુઓ મુરબ્બો

મોરમોર (મો મો) અ૦ [દે. મુરિમ=તૂટેલું, ભાંગેલું] (ખાદ્ય) મોંમાં ચાવતાં ફરેફરું થઈ જાય એમ

મોરલી સ્ત્રી૦ [જુઓ મુરલી] વાંસળી

મોરલો પું૦ મોર (લાલિત્યવાચક)

**મોરવણ** ન૦ [જુઓ મોરવવું] અખરામણ
**મોરવવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. मोरण=ખાટી છાશ] આખરવું
**મોરવવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ મોરવું સ૦ક્રિ૦] રોચ પરથી છોલી નાખવું
**મોરવાવું** અ૦ક્રિ૦[પ્રા. मुर; દે मुरिअ] ઉપર ઉપરથી તૂટી જવું; કપાવું
**મોરવું** (મો) અ૦ ક્રિ૦ ['મોર' ઉપરથી] (ઝાડને) મોર આવવો [(શાક ઇ૦ને)
**મોરવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. मुर] કાપવું, સમારવું
**મોરસ** સ્ત્રી૦ [ઇં. मोरिशियस ટાપુના નામ ઉપરથી] દાણાદાર ખાંડ
**મોરાર** પું૦ [જુઓ મુરારિ] શ્રીકૃષ્ણ
**મોરિયો** પું૦ સામા જેવું અણખેડયું ધાન્ય
**મોરી** સ્ત્રી૦[फा. मूरी] ખાળ; ગંદા પાણીની નીક, ગટર
**મોરું** (મોં') વિ૦ [જુઓ મોર અ૦]આગળ પડતું, મોખરેનું(૨)ન૦ (રૂપગુણ વગેરેમાં) મોરું માણસ
**મોરું** (મોં') ન૦ મહોરું (શેતરંજનું)
**મોરું** સ૦ મારું [૫]
**મોરે** (મોં') અ૦ [જુઓ મોર અ૦] આગળ
**મોલ** (મો) પું૦ [સં. मुकुल; પ્રા. मउल= કળી)] પાક
**મોલવી** (મો) પું૦[अ.] મુસલમાન વિદ્વાન (૨) મુસલમાની કાયદા પ્રમાણે ન્યાય આપનાર [પું૦ અગ્રેસર; આગેવાન
**મોવડી** વિ૦ આગળનું; મોખરાનું (૨)
**મોવણ** ન૦ ['મોવું' ઉપરથી] જુઓ મોણ
**મોવાળો** પું૦ [જુઓ મુવાળો] વાળ
**મોવું** સ૦ક્રિ૦ કરમોવવું; ચીકટવાળું કરવું
**મોસમ** (મો) સ્ત્રી૦ [अ. मौसिम] ઋતુ. **–મી** વિ૦ મોસમનું
**મોસંબી** સ્ત્રી૦[पो. मोझांबिक માંથી પ્રથમ આવેલું માટે] એક ફળ
**મોસાળ** (મો) ન૦ [સં. मातृशाला] માનું પિયેર **૦સાસરી** સ્ત્રી૦,**૦સાસરું** ન૦ પતિ કે પત્નીનું મોસાળ. **–ળિયું** ન૦ મોસાળપક્ષનું માણસ. **–ળું** ન૦ માબાપ તરફથી છોકરીને સીમંત વખતે અને તેના છોકરાને જનોઈ કે લગ્ન વખતે જે રીત આપવામાં આવે છે તે (૨) મોસાળમાં ગાવાનું ગીત (૩) મોસાળાની રીત કરવા જવું સરઘસ
**મોહ** પું૦ [સં.] અજ્ઞાન; ભ્રાંતિ (૨) મૂર્છા; બેહોશી (૩) આસક્તિ પ્યાર. **૦ક** વિ૦ મોહ પમાડનારું. **૦કતા** સ્ત્રી૦ મોહકપણું. **૦જાળ** સ્ત્રી૦ મોહની જાળ. **૦ન** વિ૦ [સં.] મોહક (૨) ન૦ મોહવું તે (૩) વશીકરણ; કામણ; એક અભિચાર (૪) શ્રીકૃષ્ણ [મિષ્ટાન્ન
**મોહનકાર,મોહનથાળ** પું૦ એક પ્રકારનું
**મોહનમાળા** સ્ત્રી૦ અમુક કદના સોનાના મણકાની ગળે પહેરવાની માળા
**મોહનાસ્ત્ર** ન૦ [સં] બેહોશ કરી નાખે એવું અસ્ત્ર
**મોહનિદ્રા** સ્ત્રી૦ [સં.] મોહરૂપી નિદ્રા
**મોહની** સ્ત્રી૦ [સં.] મોહ, મૂરછા (૨) મોહિની; એક અપ્સરા
**મોહરમ** (મો) પું૦ [अ. मुहर्रम] હિજરી સનનો પહેલો મહિનો (જેમાં તાજિયા નીકળે છે)
**મોહવું** અ૦ક્રિ૦[સં. मुह् ઉપરથી]મોહ પામવું (૨) સ૦ક્રિ૦ મોહ પમાડવું
**મોહાવું** અ૦ક્રિ૦ મોહ પામવું
**મોહાંધ** વિ૦ [સં.] મોહથી અંધ બનેલું
**મોહિત** વિ૦ [સં.] મોહ પામેલું
**મોહિની** સ્ત્રી૦ [સં] જુઓ મોહની(૨) મોહ પમાડે તેવી સ્ત્રી(૩)વૈશાખ સુદ અગિયારસ
**મોળ** (મોળ,)સ્ત્રી૦['મોળું 'ઉપરથી] શરીરમાં વાયુનું જોર થવાથી મોઢામાં લાળ છૂટે તે
**મોળપ** (મો) સ્ત્રી૦ મોળાપણું [(શાક)
**મોળવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ મોરવું] સમારવું
**મોળાઈ(–ત)** (મો) વિ૦મોસાળનું, મામાનું
**મોળાશ** (મો) સ્ત્રી૦ મોળાપણું
**મોળિયું** (મોં') ન૦ કાપડાની બાયે ચોડાતો (કસબી) પટો (૨) કસબી ફેંટો
**મોળિયું**(મોં')ન૦['મોળું 'પરથી]મીઠા વગરનો રોટલો (૨) શોકમાં પહેરવાનો સાફો

મોળું (મો) વિ૦ ફિક્કુ, સ્વાદ વગરનુ (૨) ,ઢીલુ પોચુ [લા] ૦મચ વિ૦ સાવ મોળુ
મોં (મોં') ન૦ [પ્રા મુહ (સ મુખ)] મુખ, મોઢુ (૨) આબરૂ, લાજશરમ (પ્રયોગો મોઢુ શબ્દ જેવા જ લગભગ છે) [લા]
મોંઘવારી, મોંઘાઈ, મોઘારત, મોંઘું જુઓ મોઘવારી મોઘાઈ, મોઘારત, મોઘુ
મોંજે(૦ય)ણું (મોં') સ્ત્રી૦ પહેલી વાર વર કે કન્યાને મો જોઈને જે આપવી તે
મોંજેયુ (મો) વિ૦ એકનુ એક, લાડકુ
મોંબદલો (મોં૦) પું૦ [જુઓ મોબદલો] કઈ કર્યા કે આપ્યાના અવેજમા મળે તે, વળતર (૨) જમીન ખરીદનારને વેચનારે સરકારમા તેની નોધ કરાવી આપવી તે
મોંબળયુ (મોં') વિ૦ બળ્યા મોનુ, ભૂડુ
મોંમાગ્યું (મો) વિ૦ માગે એટલુ, ખૂબ
મોંમાથુ (મોં') ન૦ મો કે માથુ, કશાના ઢગ કે રૂપરંગ વિષે કાઈ સાધારણ જાણ કે પત્તો [લા] [પ્રભાવશાળી
મોંમાર (મો) વિ૦ બોલવે નીડર અને
મોંસૂઝણુ (મોં') ન૦ [મો+સૂઝવુ] પરોઢિયું
મૌક્તિક ન૦ [સ] મોતી
મૌખિક વિ૦ [સ] મુખનુ, મુખને લગતુ (૨) લેખિત નહિ, મોથી પૂછેલુ-કહેલુ ઉદા૦ મૌખિક પરીક્ષા
મૌગ્ધ્ય ન૦ [સ] મુગ્ધતા
મૌન ન૦ [સ] ન બોલવુ તે (૨) વિ૦ મૂક, ચૂપ ૦ધારી વિ૦ મૌન ધારણ કરનારુ ૦વ્રત ન૦ [સ] મૌન રહેવાનુ વ્રત -ની વિ૦ [સ] મૌનધારી
મૌર્ખ્ય ન૦ [સ] મૂર્ખતા
મૌર્ય પુ૦ [સ] એક પ્રાચીન હિન્દુ રાજવંશ
મૌર્વી સ્ત્રી૦ [સ] પણછ
મૌલવી પું૦ જુઓ મોલવી
મૌલા પુ૦ [અ] ધણી માલિક
મૌલાના પુ૦ [ફા] મોટો મોલવી
મૌલિ ન૦ [સ] માથુ (૨) ટોચ (૩) ચોટલો, કલગી [નલ' ૦ના સ્ત્રી૦
મૌલિક વિ૦ [સ] મૂળ મુખ્ય, ઓરિજિ
મૌલી વિ૦ [સ] મૌલિ-મુગટવાળુ
મૌંજી સ્ત્રી૦ [સ] મુજનો કદોરો
મ્યાઉં ન૦[રવ૦]મિયાઉ,બિલાડીનોઅવાજ
મ્યાન ન૦ [જુઓ મિયાન] ધારવાળા હથિયારનુ ઘર [પાલખી, મેનો
મ્યાનો પુ૦ [ફા મિયાનહ] એક જાતની
મ્યુનિસિપલ વિ૦ [ઇ] મ્યુનિસિપાલિટીનુ કે તેને લગતુ [બાનુ સુધરાઈખાતુ
મ્યુનિસિપાલિટી સ્ત્રી૦ [ઇ] શહેર કે કસ
મ્લાન સ્ત્રી૦ [સ] કરમાયેલુ ખિન્ન -નિ સ્ત્રી૦ [સ] નિસ્તેજતા, ગ્લાનિ
મ્લેચ્છ પું૦ [સ] આર્યોની સસ્કૃતિથી ભિન્ન સસ્કૃતિનો માણસ

## ય

ય પું૦ [સ] ચાર અર્ધસ્વરોમા પહેલો (૨) વિ૦ પરથી ભાવવાચક (ન૦) નામ બનાવવાનો પ્રત્યય જેમ કે, દૈન્ય [વ્યા]
ય પદને અંતે લાગતા 'પણ, અપિ, વળી'નો અર્થ બતાવે ઉદા૦ તમેય, (૨) પ્રશ્નાર્થક સ૦ને લગતા અનિશ્ચિતાર્થક ઘણાપણાનો ભાવ બતાવે ઉદા૦ કેટલુય
યકીન ન૦ [અ] વિશ્વાસ
યકૃત ન૦ [સ] કાળજુ, 'લીવર'
યક્ષ પુ૦ [સ] એક દેવયોનિ, કુબેરનો અનુચર ૦(-ક્ષિ)ણી સ્ત્રી૦ [સ યક્ષિણી] યક્ષ સ્ત્રી, યક્ષની સ્ત્રી ૦રાજ પું૦ કુબેર
યક્ષ્મ(-ક્ષ્મા) પુ૦ [સ] ક્ષયરોગ
યજન ન૦ [સ] યજ્ઞ કરવો તે (૨) પૂજન ૦યાજન ન૦ જાતે યજ્ઞ કરવા તથા બીજા પાસે કરાવવા રૂપી (બ્રાહ્મણનુ) કર્મ
યજમાન પુ૦ [સ] યજ્ઞ કરનાર (૨) ગોર કે બ્રાહ્મણને દક્ષિણા આપી ધાર્મિક

ક્રિયા કરાવનાર (૩) આશ્રય આપનાર; દાતા. ૦વૃત્તિ સ્ત્રી૦ યજમાનનાં દાન-દક્ષિણા વડે આજીવિકા કરવી તે
યજવું સ૦ક્રિ૦ [સં. યજ્] પૂજા કરવી (૨) યજ્ઞ કરવો
યજુર(-ર્વેદ) પું૦[સં.] ચાર વેદમાંનો એક
યજ્ઞ પું૦ [સં.] એક વેદોક્ત કર્મ; યાગ(૨) લોકસંગ્રહ કે સેવા અર્થે કરેલું કર્મ. ૦કુંડ પું૦ [સં.] યજ્ઞની વેદી. ૦ક્રિયા સ્ત્રી૦ [સં] યજ્ઞનો વિધિ. ૦પુરુષ પું૦ [સં.] વિષ્ણુ. ૦યાગ પું૦ હોમહવન. ૦વેદિ(-દી) સ્ત્રી૦ [સં.] યજ્ઞની વેદી. ૦શાલા [સં.], ૦શાળા સ્ત્રી૦ યજ્ઞ કરવાનો ઓરડો. -જ્ઞોપવીત ન૦ [સં.] જનોઈ
યતિ પું૦ [સં.] જિતેંદ્રિય પુરુષ; સંન્યાસી (૨) જૈન સાધુ (૩) સ્ત્રી૦ છંદમાં આવતો વિરામ (૪) વાક્યમાં આવતી ટાપ
યતી પું૦ [સં.] યતિ; સંયમી
યતીમ ન૦ [અ.] અનાથ બાળક. ૦ખાનું ન૦ અનાથાશ્રમ
યત્કિંચિત્ અ૦ [સં.] જરા પણ
યત્ન પું૦ [સં] યત્ન; મહેનત; ઉદ્યોગ
યત્ર અ૦ [સં] જ્યાં. ૦તત્ર અ૦ જ્યાં ત્યાં; ઠેકઠેકાણે
-યથા અ૦ [સં.] જેવી રીતે; જે પ્રમાણે (૨) અવ્યયીભાવ સમાસમાં '-ની પ્રમાણે', 'અનુસાર' એવા અર્થમાં. ૦કાલ [સં.], ૦કાળ અ૦ સમય અનુસાર; યોગ્ય વખતે. ૦તથ અ૦ [સં.] જેમ હોય તેમ; સાથેસાથું. ૦યોગ્ય અ૦ [સં.] હોય તેમ. ૦ર્થ વિ૦ [સં.] સાચું; ખરું; વાસ્તવિક (૨) અ૦ વાસ્તવિક રીતે. ૦ર્થતા સ્ત્રી૦ સાચાપણું; ખરાપણું. ૦વત્ અ૦ [સં.] જેમ હોય તેમ. ૦વિધિ અ૦ [સં.] વિધિ પ્રમાણે. ૦શક્તિ અ૦ [સં.] શક્તિ પ્રમાણે. -થેચ્છ(-ષ્ટ) વિ૦ [સં.] મરજી મુજબનું (૨) અ૦ ઇચ્છા પ્રમાણે
-યદપિ અ૦ [સં.] જોકે; યદ્યપિ
-યદા અ૦ [સં.] જ્યારે
યદિ અ૦ [સં.] જો
યદુ પું૦ [સં.] યયાતિ અને દેવયાનીનો પુત્ર અને યાદવોનો પૂર્વજ. ૦નંદન [સં.], ૦વર પું૦ કૃષ્ણ
યદચ્છા સ્ત્રી૦ [સં.] સ્વેચ્છા (૨) અકસ્માત્
યદ્યપિ અ૦ [સં.] જોકે; યદપિ
યદ્વાતદ્વા અ૦ [સં] ગમે તેમ; એલફેલ
યમ પું૦ [સં.] નિગ્રહ; સંયમ (૨) અહિંસા, સત્ય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ અને અસ્તેય એ પાંચ (૩) મૃત્યુનો દેવ
યમક પું૦ જોડકું (૨)[કા શા.] ભિન્ન અર્થના સમાન શબ્દોની પુનરાવૃત્તિ-શબ્દાલંકાર (૩) પ્રાસ; 'રાઈમ'
યમદૂત પું૦ [સં.] યમનો નોકર
યમનિયમ પું૦બ૦વ૦ [સં.] અષ્ટાંગ યોગનાં પહેલાં બે અંગ (પાંચ મહાવ્રતરૂપી યમ; તથા શૌચ, સંતોષ, તપ, સ્વાધ્યાય, ઈશ્વરપ્રણિધાન એ પાંચ નિયમ)
યમપાશ પું૦ [સં.] જે ફાંસા વડે જીવને યમ લઈ જાય છે તે
યમપુરી સ્ત્રી૦ યમરાજાની નગરી (૨) નરક
યમલ ન૦ [સં] જોડકું
યમલોક પું૦, યમસદન ન૦ યમનું સ્થાન
યમી વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] સંયમી (૩) સ્ત્રી૦ યમુના નદી
યયાતિ પું૦ [સં.] એક ચંદ્રવંશી રાજા
યરવડાચક્ર ન૦ ગાંધીજીએ યરવડા જેલમાં સુધારેલો પેટી-રેંટિયો
યવ પું૦ [સં.] જવ
યવન પું૦ [સં.] (પ્રાચીન) યુનાન દેશનો રહેવાસી (૨) આર્યસંસ્કૃતિ બહારનો માણસ; મ્લેચ્છ. -નિકા સ્ત્રી૦ [સં] જવનિકા; પડદો (૨) યવની. -ની સ્ત્રી૦ [સં.] યવનની કે યવન સ્ત્રી
યશ પું૦ [સં.] કીર્તિ (૨) ફતેહ; સિદ્ધિ [લા.]. ૦સ્વતી, ૦સ્વિની વિ૦ સ્ત્રી૦, ૦સ્વી વિ૦ [સં.] નામાંકિત (૨) ફતેહમંદ. -શોગાન ન૦ યશનું ગાન; યશ ગાવો તે. -શોદા સ્ત્રી૦ [સં.]

શ્રીકૃષ્ણને ઉછેરનાર નંદની પત્ની **-શોધન** ન૰ [સં] યશરૂપી ધન (૨) વિ૰ યશસ્વી **-શોધરા** સ્ત્રી૰ [સં] ભગવાન બુદ્ધના પૂર્વાશ્રમના પત્ની
**યષ્ટિ, ૦કા, -ષ્ટી** સ્ત્રી૰ [સં] લાકડી
**યહૂદી** વિ૰ (૨) પુ૰ [ફા] પેલેસ્ટાઈનનો મૂળ વતની, મૂસા પેગંબરનો અનુયાયી
**યંત્ર** ન૰ [સં] સંચો (૨) જુઓ જંતર. **૦ણા** સ્ત્રી૰ [સં] કલેશ, વેદના (૨) નિયંત્રણ **૦રચના** સ્ત્રી૰ યંત્રની રચના, યંત્રની ગોઠવણી **૦વત્** અ૰ યંત્રની પેઠે, એકધારું **૦વિદ્યા** સ્ત્રી૰ યંત્રોની વિદ્યા **૦શાસ્ત્ર** ન૰ યંત્રોનું શાસ્ત્ર, 'મિકેનિક્સ' **-ન્ત્રિત** વિ૰ [સં] નિયંત્રિત **-ત્રોદ્યોગ** પુ૰ [+ उद्योग] યંત્રો દ્વારા થતો કારખાનાને ઘરેરોજગાર **-ત્રોદ્યોગવાદ** પુ૰ યંત્રોદ્યોગો વધવાથી દેશની આબાદી છે એવો વાદ 'ઇન્ડસ્ટ્રિયલિઝમ'
**યા** અ૰ [ફા] હે! (૨) અથવા, યાને [૦અલ્લા! શ૰ પ્ર૰ હે પ્રભુ!]
**યાકૂત** ન૰ [અ] માણેક એક રત્ન **-તી** સ્ત્રી૰ ભાગના ધીમા મસાના મેળવી બનાવેલો એક માદક પાક
**યાગ** પુ૰ [સં] યજ્ઞ
**યાચક** પું૰ [સં] માગણ **-ના** સ્ત્રી૰ [સં] વિનંતિ, પ્રાર્થના (૨) માગણી, ભીખ
**યાચવું** સ૰ક્રિ૰ [સં याच्] યાચના કરવી
**યાચિત** વિ૰ [સં] માગેલું
**યાજક** પુ૰ [સં] યજ્ઞવિધિ કરાવનાર ઋત્વિજ
**યાજન** ન૰ [સં] યજ્ઞ કરાવવો તે
**યાજ્ઞવલ્ક્ય** પુ૰ [સં] એક પ્રાચીન ઋષિ
**યાજ્ઞસેની** સ્ત્રી૰ [સં] દ્રૌપદી
**યાજ્ઞિક** વિ૰ [સં] યજ્ઞ સંબંધી (૨) પુ૰ યજ્ઞ કરનાર કે કરાવનાર (૩) એક અટક
**યાજ્ય** વિ૰ [સં] યજ્ઞમાં હોમવાનું
**યાતના** સ્ત્રી૰ [સં] દુઃખ, કષ્ટ, પીડા
**યાતાયાત** સ્ત્રી૰ [સં] જવું ને આવવું તે, ફેરાફેરા (૨) જન્મમરણનું દુઃખ
**યાત્રા** સ્ત્રી૰ [સં] જુઓ જાત્રા **૦ળુ** પુ૰ યાત્રા કરનારો **-ત્રિક** [સં], **-ત્રી** વિ૰ યાત્રા કરનારું (૨) પું૰ યાત્રાળુ
**યાદ** સ્ત્રી૰ [ફા] સ્મરણ (૨) યાદી, ટાંચણ **૦ગાર** વિ૰ યાદ કરાવે તેવું (સ્મારક) (૨) યાદ રહી જાય તેવું **૦ગીરી** સ્ત્રી૰ યાદદાસ્ત, સ્મરણ (૨) સંભારણું સ્મારક **૦દાસ્ત(-સ્તી)** સ્ત્રી૰ [ફા + दाश्तन] સ્મરણશક્તિ
**યાદવ** પુ૰ [સં] યદુનો વંશજ (૨) કૃષ્ણ **-વાસ્થળી, -વી** સ્ત્રી૰ યાદવોની અંદર અંદરની લડાઈ અને કતલ (૨) અંદર અંદરની લડાઈ [લા]
**યાદી** સ્ત્રી૰ [ફા] ટીપ, વિગતવાર ટાંચણ (૨) તે નોંધવાની ચોપડી (૩) યાદ, સ્મરણ
**યાદશ** વિ૰ [સં] જેવું, જેના જેવું
**યાન** ન૰ [સં] વાહન (૨) શત્રુ સામે આક્રમણ
**યાને** અ૰ [अ यानी] અથવા યા
**યામ** પુ૰ [સં] ત્રણ કલાક, પહોર
**યામિની** સ્ત્રી૰ [સં] રાત્રી
**યામ્ય** વિ૰ [સં] યમ સંબંધી (૨) દક્ષિણ દિશાનું **-મ્યોત્તર** વિ૰ દક્ષિણમાંથી ઉત્તરમાં જતું
**યાર** પું૰ [ફા] દોસ્ત (૨) આશક, જાર **-રી** સ્ત્રી૰ દોસ્તી, પ્યાર (૨) સ્ત્રીપુરુષનો અનુચિત પ્રેમ કે સંબંધ (૩) સઢ છૂટો મૂકવાનો દોર (૪) મદદ [યારી આપવી (નસીબે) = નસીબ પાધરું ઊતરવું પ્રયત્ન સફળ થવો]
**યાર્ડ** પુ૰ [ઇં] વાર, ત્રણ ફૂટનું માપ (૨) વારો વાડા જેવી જગા ઉદા૰ રેલવે યાર્ડ
**યાલ** સ્ત્રી૰ [તુર્કી] સિંહની ગરદન પરના વાળ
**યાવચ્ચંદ્રદિવાકરૌ** અ૰ [સં] સૂર્ય અને ચંદ્ર હોય ત્યાં સુધી, હમેશને માટે
**યાવજ્જીવન** અ૰ [સં] આખી જિંદગી સુધી
**યાવત્** અ૰ [સં] જ્યાં સુધી
**યાહોમ** અ૰ [अवस्ता ओहाम] કુરબાનીનો પોકાર [૦કરવું = મરણિયા થઈને પડવું]
**યાળ** સ્ત્રી૰ જુઓ યાલ

**યાંત્રિક** વિ૦ [સં.] યંત્રનું; યંત્ર સંબંધી; યંત્ર જેવું (૨) પું૦ યંત્રશાસ્ત્રી
**યુક્ત** વિ૦[સં.] જોડાયેલું (૨) યોગ્ય; ઘટતું (૩) (સમાસને અંતે) 'વાળું' અર્થમાં. ઉદા૦ અપમાનયુક્ત. **–ક્તાયુક્ત** વિ૦ [+અયુક્ત] સારુંનરસું; યોગ્યાયોગ્ય
**યુક્તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] તદબીર; કરામત (૨) ન્યાય; તર્ક. **૦પ્રયુક્તિ** સ્ત્રી૦ સારાનરસા ઉપાય કરવા તે; વિવિધ યુક્તિઓ અજમાવવી તે. **૦બાજ** વિ૦ ચતુર; હોશિયાર (૨) શોધક, કરામતી
**યુગ** પું૦ [સં.] પૌરાણિક રીતે પાડેલા કાળના લાંબા ચાર વિભાગોમાંનો દરેક (સત્ય, ત્રેતા, દ્વાપર અને કલિ) (૨) જમાનો [લા.] (૩) યુગલ; યુગ્મ. **૦ધર્મ** પું૦ યુગનો પ્રધાન ધર્મ. **૦પ્રવર્તક** વિ૦ યુગ પ્રવર્તાવનાર; યુગ બદલનાર (૨) પું૦ જેના મહાન પુરુષાર્થથી જગતમાં યુગાંતર થાય તે (પુરુષ). **૦લ** ન૦ જોડું. **–ગંધર** પું૦ [સં.] યુગપ્રવર્તક
**યુગ્મ** ન૦ [સં.] જોડું. **૦ક** ન૦ [સં.] યુગ્મ; જોડું. **૦કોણ** પું૦ 'ઑલ્ટર્નેટ ઍન્ગલ' [ગ.]
**યુટોપિયા** પું૦ [ઇં.] આદર્શ સમાજવ્યવસ્થા અને સુખસંપત્તિવાળો કાલ્પનિક બેટ કે તેવો પ્રદેશ યા સ્થિતિ
**યુત** વિ૦ [સં.] યુક્ત; સહિત. **–તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] યોગ; મિલન; મેલાપ [મોટો
**યુધિષ્ઠિર** પું૦ [સં.] પાંચ પાંડવોમાં સૌથી
**યુદ્ધ** ન૦ [સં.] લડાઈ; સંગ્રામ. **૦નિષેધ** પું૦ યુદ્ધનો સર્વથા નિષેધ. **૦મોકૂફી** સ્ત્રી૦ થોડા સમય માટે યુદ્ધ બંધ રાખવું તે; 'આર્મિસ્ટીસ'. **૦દ્ધોત્તર** વિ૦[+ઉત્તર] યુદ્ધ પછીનું; યુદ્ધ પત્યા પછીના શાંતિના કાળમાં કરવાનું–હાથ ધરવાનું; જેમ કે યુદ્ધોત્તર યોજનાઓ
**યુનાન** પું૦ [ફા.] ગ્રીસ. **–ની** વિ૦ યુનાનનું કે તેને લગતું (૨) મુસલમાનોનું–તેમણે ખીલવેલું (વૈદું) [જાતનો જથો
**યુનિટ** પું૦ [ઇં.] એકમ; મૂળ ઘટક (૨) એક
**યુનિવર્સિટી** સ્ત્રી૦ [ઇં.] વિદ્યાપીઠ; વિશ્વવિદ્યાલય [[ર. વિ.]
**યુરેનિયમ** ન૦[ઇં.] એક ધાતુ (મૂળ તત્ત્વ)
**યુવક** પું૦ યુવાન. **૦પ્રવૃત્તિ** સ્ત્રી૦યુવાનોના સંગઠનની કે તે વડે ચલાવાતી પ્રવૃત્તિ. **૦મંડળ** ન૦, **૦સંઘ** પું૦ યુવકોનો સંગઠિત સમૂહ કે સંસ્થા
**યુવતી** સ્ત્રી૦ [સં.] જુવાન સ્ત્રી
**યુવરાજ** પું૦ [સં.] પાટવી કુંવર. **–જ્ઞી** સ્ત્રી૦ પાટવી કુંવરની સ્ત્રી
**યુવા** પું૦[સં.]યુવાન. **૦ન** વિ૦ યુવાવસ્થામાં આવેલું, જુવાન (૨) પું૦ તેવો પુરુષ. **૦વસ્થા** સ્ત્રી૦ [+અવસ્થા] જુવાની
**યૂકા** સ્ત્રી૦ [સં.] જૂ
**યૂથ** ન૦ [સં] ટોળું
**યૂપ** પું૦[સં.]યજ્ઞના પશુને બાંધવાનો થાંભલો
**યે** 'ય' જેમ જ અર્થ સૂચવે (કાંઈક વિશેષ માત્રામાં) [પ્રકારે;ગમે તેમ કરીને
**યેન કેન પ્રકારેણ** શ૦પ્ર૦ [સં.] ગમે તે
**યોગ** પું૦ [સં.] મેળાપ; સંગમ (૨) ઉપાય; ઇલાજ (૩) પરમાત્મા સાથે સંબંધ કરવાનો ઉપાય (૪) ચિત્તવૃત્તિનો નિરોધ (૫) યોગદર્શન (૬) અવસર; પ્રસંગ; લાગ (૭)સૂર્ય કે ચંદ્રના અમુક સ્થાનમાં આવવાથી થતા ૨૭ વિશિષ્ટ અવસરમાંનો દરેક [જ્યો.](૮) વ્યુત્પત્તિ [વ્યા.]. **૦ક્ષેમ** પું૦;ન૦[સં.]જે વસ્તુ ન હોય તે મેળવવી અને હોય તેનું રક્ષણ કરવું તે (૨) કુશળતા, આબાદી. **૦દર્શન** ન૦ [સં.] પતંજલિપ્રણીત યોગશાસ્ત્ર. **૦નિદ્રા** સ્ત્રી૦ [સં.]અર્ધી નિદ્રા અને અર્ધી સમાધિની સ્થિતિ (૨) યુગના અંતમાં વિષ્ણુની નિદ્રા. **૦બલ** [સં.], **૦બળ** ન૦ યોગથી પ્રાપ્ત થતી શક્તિ. **૦ભ્રષ્ટ** વિ૦ [સં.] યોગમાંથી ચળેલું. **૦માયા** સ્ત્રી૦ [સં.] યોગની અદ્ભુત શક્તિ (૨)સૃષ્ટિની ઉત્પત્તિ કરનારી ઈશ્વરની શક્તિ(૩) દુર્ગા. **૦મુદ્રા** સ્ત્રી૦ ખેચરી વગેરે પાંચ મુદ્રાઓમાંની દરેક; યોગની વિશિષ્ટ ક્રિયા. **૦રૂઢિ** સ્ત્રી૦

શબ્દની ત્રણ પ્રકારની અર્થબોધક વૃત્તિ-શક્તિમાંની એક (યોગ, રૂઢિ અને યોગરૂઢિ), જેમાં યોગ-વ્યુત્પત્તિ-તેમ જ રૂઢિ બંનેથી શબ્દનો અર્થ નક્કી થાય છે ઉદા૦ પ જ[ન્યા] ૦શાસ્ત્ર ન૦ [સ] યોગનું નિરૂપણ કરનારું શાસ્ત્ર ૦સમાધિ સ્ત્રી૦[સ] પૂર્ણ ધ્યાનમાં જીવનું લીન થઈ જવું તે ૦સાધના સ્ત્રી૦ યોગની સાધના ૦સિદ્ધ પું૦ યોગની સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરનારો, યોગી ૦સૂત્ર ન૦ [સ] પતંજલિએ રચેલો યોગશાસ્ત્રનો પ્રસિદ્ધ ગ્રંથ -ગાનુયોગે અ૦ [+અનુયોગ] જુઓ જોગાનજોગ -ગાભ્યાસ પું૦ [+અભ્યાસ] યોગનો અભ્યાસ -ગાયોગ પું૦ [+અયોગ] અનુકૂળ અને પ્રતિકૂળ સંજોગ -ગિની સ્ત્રી૦ [સ] યોગાભ્યાસ કરનારી સ્ત્રી, તાપસી (૨) દુર્ગા અને શિવની તહેનાતમાં રહેતી આઠ ઉપદેવીઓમાંની દરેક -ગી પું૦ [સ] યોગ સાધન કરનાર, તપસ્વી -ગીરાજ, -ગીશ્વર -ગીંદ્ર, -ગેન્દ્ર, -ગેશ્વર પું૦ [સ] યોગીઓમાં શ્રેષ્ઠ (૨) મહાદેવ

**યોગ્ય** વિ૦ [સ] છાજતું ઘટતું લાયક ૦તા સ્ત્રી૦ [સ] યોગ્ય હોવું તે -ગ્યાયોગ્ય વિ૦ [+અયોગ્ય] યોગ્ય અને અયોગ્ય

**યોજક** વિ૦ (૨) પું૦[સ] યોજના કરનાર. ૦તા સ્ત્રી૦ યોજવાની શક્તિ

**યોજન** પું૦ [સ] ચાર ગાઉ

**યોજના** સ્ત્રી૦ [સ] ગોઠવણ, વ્યવસ્થા (૨) કાર્ય પરત્વે રીત, વસ્તુ, ઉદ્દેશ વગેરેનો પહેલેથી કરેલો વિચાર, સંકલના વગેરે તે

**યોજવું** સ૦ક્રિ૦ [સ યુજ્] જોડે સાધવું, જોડવું (૨) યોજના કરવી, રચવું ગોઠવવું (૩) નીમવું, મૂકવું, -માં પ્રવૃત્ત કરવું

**યોદ્ધો** યોધ [સ] પું૦ લડવૈયો

**યોનિ(-ની)** સ્ત્રી૦ [સ] સ્ત્રીની જનનેંદ્રિય (૨) ઉત્પત્તિસ્થાન, આદિ કારણ (૩) દેવ, મનુષ્ય, પશુ વગેરે જેવી જીવની જાત

**યૌગિક** વિ૦ [સ] યોગ સંબંધી

**યૌન** વિ૦ [સ] યોનિ સંબંધી યોનિમાંથી જન્મેલું (૨) લોહીના સંબંધવાળું, લગ્ન સંબંધમાંથી થતું

**યૌવન** ન૦ [સ] જુવાની ૦વેશ(-ષ) વિ૦ જુવાન -ના સ્ત્રી૦ યુવતી (અશુદ્ધ શબ્દ રચના)

## ર

**ર** પું૦ [સ] ચાર અર્ધસ્વરોમાંનો બીજો

**રકઝક** સ્ત્રી૦[જક નો દ્વિર્ભાવ] ખેંચાખેંચી, તકરાર

**રકમ** સ્ત્રી૦[અ નીજ(૨)દાગીનો ઘરેણું(૩) મોટી સંખ્યામાં નાણું (૪) સંખ્યા [ગ] (૫) ગણિતનો હિસાબ મંડાવે છે તે લખાણ [એક પાત્ર

**રકા(-કે)બી** સ્ત્રી૦ [ફા] નાનું, છીછરું

**રક્ત** વિ૦ [સ] રાતું, લાલ (૨) રાગવાળું (૩) ન૦ લોહી ૦કણ પું૦ લોહીમાં હોતો (રાતો ને ધોળો) સૂક્ષ્મ અણુ, 'કૉર્પસ્કલ' ૦પાત પું૦ [સ] લોહીનું પડવું વહેવું તે. ૦પિત્ત ન૦ [સ] લોહીવાળી રસી ગર્યા કરે તેવો એક કોઢ (૨) જેમાં નાક-મોં ઇત્યાદિમાંથી લોહી પડે છે અથવા લોહીમિશ્રિત કાંઈ પડે છે એવો એક રોગ ૦વાહિની સ્ત્રી૦ રક્ત વહેનારી નસ ૦સ્રાવ પું૦ લોહીનું વહેવું તે (૨) ઝાડા વાટે લોહીનું જવું તે - એક રોગ

**રક્ષક** વિ૦ (૨) પું૦ [સ] રક્ષણ કરનાર. -ણ ન૦[સ] રખવાળી, બચાવ, પાલન. -ણાત્મક વિ૦ રક્ષણ પર ધ્યાનવાળું, 'ડિફેન્સિવ, 'પ્રોટેક્ટિવ'

**રક્ષવું** સ૦ ક્રિ૦ [સ રક્ષ્] રક્ષણ કરવું

**રક્ષા** સ્ત્રી૦ [સ] રક્ષણ (૨) રાખડી (૩)

રાખડી બાંધવાની ક્રિયા (શ્રાવણી પૂર્ણિમાને દિવસે) ૦બંધન ન૦ રાખડી બાંધવાની ક્રિયા (શ્રાવણી પૂર્ણિમાને દિવસે)

**રક્ષિત** વિ૦ [સં] રક્ષાયેલું

**રખડપટ્ટી** સ્ત્રી૦ રખડવું તે, ફેરા, ધક્કા

**રખડવું** અ૦ક્રિ૦ રઝળવું, નકામા ફેરા ખાવા (૨) [લા] ઠેકાણે ન પડવું (૩) અધવચથી વણસી જવું

**રખડાઉ** વિ૦ રખડતું, ભટકતું (૨) હરાયું

**રખડામણ** ન૦, **–ણી** સ્ત્રી૦ નકામી રખડપટ્ટી

**રખડુ(–ડેલ)** વિ૦ જુઓ રખડાઉ

**રખપત** સ્ત્રી૦ પત–આબરૂ રાખવી તે

**રખરખ** ન૦ [રવ૦] તલપવું–તલસવું તે (૨) (માંદગીમાંથી) ચેન ન પડવું તે ૦વું અ૦ક્રિ૦ રખરખ કરવું (૨) અ૦ક્રિ૦ ધીકવું

**રખવાળ** પું૦ [દે રક્ખવાલ (સં રક્ષ, પ્રા રક્ખ ઉપરથી)] રક્ષક, ચોકીદાર **–ળી** સ્ત્રી૦, **–ળું** ન૦ રક્ષણ ચોકી (૨) તે બદલ અપાતું મહેનતાણું

**રખાત** સ્ત્રી૦ વગર પરણ્યે રાખેલી સ્ત્રી

**રખાપત** સ્ત્રી૦ જુઓ રખપત

**–રખુ** વિ૦ રાખનાર, રક્ષનાર, સાચવનાર, સંભાળનાર એવા અર્થમાં નામને અંતે ઉદા૦ ઘરરખુ

**રખે(૦ને)** અ૦ કદાચ કદાપિ

**રખેવાળ, –ળી, –ળું** જુઓ 'રખવાળ'માં

**રખોળવું** સ૦ક્રિ૦ રાખવાળું કરવું, રાખ ભેગવવી

**રખો(૦પિયો)** પું૦ [સં રક્ષ્ ઉપરથી] ગામ કે ખેતરની ચોકી કરનાર ૦પું ન૦ જુઓ રખવાળું    [ભસ્મ

**રખ્યા** સ્ત્રી૦ [પ્રા રક્ખા (સં રક્ષા)] રાખ,

**રગ** સ્ત્રી૦ [ફા] નસ (૨) [લા] મનોવૃત્તિ, વલણ (૩) હઠ

**રગ** પું૦, ન૦ [ફ] અનુસ

**રગડ** સ્ત્રી૦ ખાનિસ રગડવું તે (૨) સખત મહેનત ૦દગડ અ૦ જેમ તેમ કરીને, જેમ તેમ ૦પટ્ટી સ્ત્રી૦ ખૂબ રગડવું તે ૦ભુઝારું ન૦ જાડી બુદ્ધિનું કે અક્કલ વિનાનું માણસ

**રગડવું** સ૦ક્રિ૦ ઘૂંટવું (૨) ચાગવું (૩) ખૂબ મહેનત કરાવવી, હેરાન કરવું

**રગડો** પું૦ ['રગડવું' પરથી] જાડો પ્રવાહી પદાર્થ (૨) પ્રવાહી નીચે ઠરતો કચરો (૩) ખટપટ, ઝઘડો, પંચાત

**રગતપીતિયું** વિ૦ પતનું રોગી

**રગદોળવું** સ૦ક્રિ૦ ધૂળમાં રગડવું, ખરડાય એમ કરવું

**રગરગ** સ્ત્રી૦ [સર૦ રખરખ] કાલાવાલા ૦વું અ૦ક્રિ૦ કરગરવું, કાલાવાલા કરવા **–ાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'રગરગવું'નું પ્રેરક (૨) ત્રાસ આપી દુખી કરવું (૩) ટટળાવવું, વલખાં મરાવવાં

**રગશિયું** વિ૦ ધીરું, ધીમું સુસ્ત [૦ગાડું રૂ૦પ્ર૦ અત્યંત ધીમે ને મુશ્કેલીથી ચાલતું કામ]

**રગિયું, રગીલું** વિ૦ ['રગ' ઉપરથી] હઠીલું (૨) અમુક રગ–મનના વલણવાળું

**રઘવાટ** પું૦ ઉતાવળનો ગભરાટ, બાવરાપણું **–ટિયાપણું** ન૦ રઘવાટ કરવો તે. **–ટિયું, –યું** વિ૦ રઘવાટ કરનારું

**રઘુ** પું૦ [સં] એક સૂર્યવંશી રાજા–રામના પ્રપિતામહ ૦નંદન, ૦નાથ, ૦પતિ, ૦વીર પું૦ [સં] રામચંદ્ર

**રચન** ન૦, **–ના** સ્ત્રી૦[સં] રચવું–બનાવવું તે (૨) ગોઠવણ, વ્યવસ્થા **–નાત્મક** વિ૦ [+આત્મક] જેમાં કાંઈક નવું રચવાનું હોય તેવું [રચનાત્મક કાર્યક્રમ પું૦ રચનાત્મક કામોની યોજના જેમ કે ગાંધીજીએ બતાવેલી]

**રચયિતા** પું૦ [સં] રચનાર

**રચવું** સ૦ક્રિ૦[સં રચ્]રચના કરવી, બનાવવું

**રચવું** અ૦ક્રિ૦[દે રચ્ચ] (પ્રવાહીનું) જમીનમાં ઊતરવું–પચવું (૨) રાચવું, આસક્ત થવું

**રચિત** વિ૦ [સં] રચેલું

**રચ્યુંપચ્યું, રચ્યુંપચ્યું** વિ૦ [રચવું + પચવું] રત, તલ્લીન

**રજ** સ્ત્રી૦ [સં] અણુ, ધૂળનો કણ (૨) ધૂળ, કસતર (૩) ન૦ સ્ત્રીનો માસિક અટકાવ (૪) વિ૦ થોડું, જરાક

રજક પું૦ [સં.] ધોબી
રજકણ સ્ત્રી૦; પું૦ ધૂળનો કણ
રજકો પું૦ મેથીની જાતનું ઘાસ
રજકોશ પું૦ ફૂલનો અંડકોશ કે રજ [વ. વિ.]
રજત વિ૦ [સં.] રૂપાનું (૨) ધોળાશ પડતું (૩) ન૦ રૂપું. ૦મહોત્સવ પું૦ પચીસ વર્ષ પૂરાં થતાં ઊજવાતો ઉત્સવ; 'સિલ્વર જ્યુબિલી'
રજનિ(-ની) સ્ત્રી૦ [સં.] રાત્રી. ૦કર, ૦નાથ, ૦પતિ પું૦ [સં.] ચંદ્ર
રજપૂત વિ૦ (૨) પું૦ [સ. राजपुत्र] રજપૂતાનાના ક્ષત્રિય રાજવંશનો આદમી કે તેને લગતું. -તાઈ સ્ત્રી૦ રજપૂતપણું. -તાણી, સ્ત્રી૦ રજપૂત સ્ત્રી. -તાના પું૦ હિંદનો એ નામનો પ્રદેશ;રાજસ્થાન. -તી સ્ત્રી૦ રજપૂતપણું [મહિનો
રજબ પું૦ [અ.] હિજરી સનનો સાતમો
રજવાડી વિ૦[રાજ+વાડો]રજવાડાનું.-ડું ન૦ દેશી રાજ્ય. -ડો પું૦ દેશી રાજ્ય (૨) રજપૂતો રહેતા હોય તે પ્રાંત-સંસ્થાન (૩) રાજાનો મહેલ
રજસ પું૦[સં.]જુઓ રજોગુણ (૨) જુઓ રજ. -સ્વલા[સં.], -સ્વળા સ્ત્રી૦ અટકાવવાળી સ્ત્રી [છુટ્ટી (૩) રુખસદ
રજા સ્ત્રી૦[અ. रिज़ा] પરવાનગી; સંમતિ(૨)
રજાઈ સ્ત્રી૦ થોડા રૂની ઓઢવાની અમુક પ્રકારની ગોદડી
રજાકજા સ્ત્રી૦[અ. रिज़ाक़ज़ा] માંદગી (૨) અણધારી આફત (૩) મૃત્યુ
રજાચિઠ્ઠી સ્ત્રી૦ રજા આપતી કે માગતી ચિઠ્ઠી
રજિસ્ટર ન૦ [ઇં.] પત્રક; નોંધપત્રક (૨) [ઇં. रजिस्टर्ड ઉપરથી] પોસ્ટ ઑફિસમાં નોંધાવી પાવતી લઈને વિશેષ સુરક્ષિતપણે મોકલાતો કાગળપત્ર (૩) સરકારમાં નોંધવું – નોંધાવવું તે.
રજી સ્ત્રી૦ ['રજ' ઉપરથી] રેતી
રજૂ વિ૦ [અ. रजूअ] નજર સામે રાખેલું; હાજર કરેલું. ૦આત સ્ત્રી૦ રજૂ કરવું તે
રજોગુણ પું૦[સં.]પ્રકૃતિના ત્રણ ગુણોમાંનો બીજો (પ્રવૃત્તિનો હેતુભૂત ગુણ)(૨) ક્રોધ; તામસ [લા.]. -ણી વિ૦ રજોગુણવાળું કે તેને લગતું (૨) ક્રોધી; તામસી [થવું
રજોટાવું અ૰ક્રિ૰(કપડું)રોળાવું ને ધૂળથી મેલું
રજોટી સ્ત્રી૦ ['રજ' ઉપરથી] ઝીણી ધૂળ
રજોહરણ પું૦ [रजस् + हरण] જૈન સાધુની પૂંજણી – ઓઘો [થવું તે
રજોદર્શન ન૦ [સં.] પહેલી વાર રજસ્વલા
રજોયણો પું૦ જુઓ રજોહરણ
રજ્જુ સ્ત્રી૦ [સં.] દોરી; દોરડું
રઝળપટ્ટી, રઝળપાટ સ્ત્રી૦ રઝળ્યા કરવું તે (૨) રઝળવાની ધમાલ કે મહેનત
રઝળવું અ૦ક્રિ૦ નકામું કે કામધંધા વગર રખડવું – ભટકવું. [(કામ) રઝળી જવું = ગેરવલ્લે કે ખોરંભે પડી જવું]
રટણ ન૦,-ણા સ્ત્રી૦, -ન [સં.] ન૦, -ના [સં.]સ્ત્રી૦ રટવું તે. -વું સ૦ક્રિ૦ [સં. रट्] વારે વારે યાદ કરવું – બોલવું
રડકણ(-ણું), રડકું વિ૦ જરાકમાં કે વારંવાર રડ્યા કરતું; રોતલ
રડતી સૂરત વિ૦ રડતા – ઉદાસી ચહેરાનું
રડથડ પું૦ જુઓ રથડ
રડબડવું અ૦ ક્રિ૦ [રડ (દે. रड्ड=ખસી પડેલું) + ગબડવું] રખડવું, રઝળવું, રવડવું
રડવડ સ્ત્રી૦ રડવડવું તે. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ [જુઓ રડબડવું] રખડવું; કુટાવું
રડવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. रड (સં. रट्)]રુદન કરવું (૨) સ૦ક્રિ૦ -ને ઉદ્દેશીને દુ:ખી થવું (૩) દયા આવે તે રીતે વર્ણવવું
રડવું અ૦ક્રિ૦[દે. रड्ड=ગબડેલું] ગબડી જવું
રડાફૂટ સ્ત્રી૦, -ટો પું૦ રોવું કૂટવું તે (૨) બળાપો (૩) વ્યર્થ શ્રમ
રડારોળ સ્ત્રી૦ [રડવું + રોળ (દે. रोल= કોલાહલ)] પોકેપોક મૂકીને રડવું તે
રડયુંખડયું વિ૦[રડવું (દે. रड्ड) + ખડવું] વિખૂટું – ભૂલું પડેલું (૨) ભાગ્યે કોઈક (૩) વેરાયેલું; વીખરાયેલું
રઢ સ્ત્રી૦ [પ્રા. रढ (સં. रट्)] લગની(૨)હઠ

રઢિયાળું વિ૦[સં राग ઉપરથી]સુંદર,મોહક
રણ ન૦[પ્રા रण्ण(સં अरण्य)] રેતીનું મેદાન
રણ ન૦ [સ] યુદ્ધ (૨) લડાઈનું મેદાન
રણકવું અ૦ ક્રિ૦ [રવ૦, પ્રા रण्कार (સ रणत्कार)] રણકારો થવો-કરવો (૨) પાડાનું બોલવું [કા]
રણકાર(-રો), રણકો પું૦ [જુઓ રણકવું]ધાતુની વસ્તુ ખખડવાનો અવાજ (૨) તે અવાજ થઈ ગયા બાદ નીકળ્યા કરતો કંપતો-ધ્રૂજતો સૂર
રણક્ષેત્ર ન૦ [સ] રણભૂમિ
રણગાડી સ્ત્રી૦ લોઢાના બખ્તર વગેરેથી સુસજ્જ, તથા ખાડાખૈયા વટાવી શકે તેવા પૈડાની રચનાવાળી તોપ વગેરેવાળી યાન્ત્રિક ગાડી, 'ટૅન્ક'
રણગીત ન૦ લડાઈનું ગીત
રણછોડ પું૦[સ रण+છોડવું] શ્રીકૃષ્ણનું એક નામ(જરાસંધ સાથેના યુદ્ધમાંથી રણભૂમિ છોડીને દ્વારકા નાસી ગયા હોવાથી) ૦રાય પું૦ બ૦વ૦ ડાકોરના પ્રસિદ્ધ મંદિરમાં સ્થાપિત (ભગવત્-) સ્વરૂપનું નામ
રણજંગ પું૦ મોટું યુદ્ધ, સખત ઝપાઝપી
રણજિત વિ૦ યુદ્ધમાં જીતનાર
રણઝણવું અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] (નૂપુર વગેરેનું) ઝણઝણવું-ખણખણવું
રણધીર(-રું) વિ૦ યુદ્ધમાં ધીર-અડગ
રણબંકો પું૦ રણશૂરો
રણભૂમિ(-મી) સ્ત્રી૦[સ] લડાઈનું મેદાન
રણરંગ પું૦ યુદ્ધ કે તેનું મેદાન (૨)લડાઈનો રસ, ઉત્સાહ
રણવાટ સ્ત્રી૦રણક્ષેત્રનો રસ્તો(૨)બહારવટું
રણવાસ પું૦ રાણીઓને રહેવાનો વાસ-સ્થાન, અંતઃપુર
રણશિંગડું, રણશિંગું ન૦ યુદ્ધમાં વગાડવાનું તડડૂ
રણશૂર(-રું) વિ૦ યુદ્ધમાં બહાદુર
રણસંગ્રામ પું૦ મોટું યુદ્ધ (૨) રણભૂમિ
રણહાક સ્ત્રી૦ લડાઈની કિકિયારી-હાકલ કે ગર્જના

રણાંગણ ન૦ [સં] રણભૂમિ
રણિત વિ૦ [સ] રણકાર કરતું
રણિયું,રણી વિ૦ (સ ऋण પરથી] દેવાદાર
રત વિ૦ [સં] લીન (૨) આસક્ત
રતન ન૦ જુઓ રત્ન (૨) આંખની કીકી ૦જોત સ્ત્રી૦ એક વનસ્પતિ
રતલ પું૦ [ग्री.रत्ल] લગભગ સાડી આડત્રીસ, રૂપિયાભાર જેટલું એક અમુક વજન. -લી વિ૦ રતલનું (૨) (સંખ્યાવાચક જોડે) અમુક રતલનું
રતવા પું૦ ચામડીનો એક રોગ
રતાશ સ્ત્રી૦ [રાતું' ઉપરથી] લાલાશ
રતાળુ ન૦ [સં रक्तालु=સક્કરકંદ ઉપરથી] એક કંદ
[રાતી સુખડ
રતાંજ(-ઝ)લી(-ળી) સ્ત્રી૦ [સ रक्तचन्दन]
રતાંધળું વિ૦ [પ્રા रत्तिंध(સં रात्र्यन्ध)]રાતે ન દેખે તેવું
રતિ સ્ત્રી૦ [સ] આસક્તિ, અનુરાગ (૨) પ્રીતિ, આનંદ (૩) કામક્રીડા, સંભોગ (૪) કામદેવની સ્ત્રી ૦નાથ, ૦પતિ પું૦ [સ] કામદેવ
રતી સ્ત્રી૦ [સ रक्तिका] ચણોઠી જેટલું કદ કે વજન (૨) વાલ, તોલાથી નાનું એક વજન ૦પૂર, ૦ભાર વિ૦ રતી જેટલું (૨) જરાક
[લાલાશ પડતું
રતુંબડું, રતૂમડું વિ૦ ['રાતું' ઉપરથી]
રતોવ(-વા)ઈ અ૦ રાતે ને રાતે
રત્ન ન૦ [સ] કીમતી પથ્થર(મણિ વગેરે) (૨) દરેક જાતિમાં ઉત્કૃષ્ટ વસ્તુ (૩) સમુદ્ર વલોવતાં નીકળેલી ૧૪ વસ્તુઓમાંની દરેક (લક્ષ્મી, કૌસ્તુભ, પારિજાતક, સુરા, ધન્વંતરિ, ચંદ્રમા, કામદુધા, ઐરાવત, રંભા વગેરે દેવાંગનાઓ, ઉચ્ચૈઃશ્રવા, હલાહલ, સારંગધનુષ, પાંચજન્ય શંખ અને અમૃત) ૦ચિંતામણિ પું૦ ચિંતામણિ. ૦જડિત વિ૦ રત્નોથી જડેલું ૦માળા સ્ત્રી૦ [સ ] મણિઓની માળા કે હાર. -ત્નાકર પું૦ [સ ] રત્નોની ખાણ, સમુદ્ર. -ત્નાવલી સ્ત્રી૦ [સ] રત્નમાળા

રથ પું૦ [સં.] ઉપર ઘુમ્મટ જેવા છત્રવાળું એક વાહન (૨) લડાઈની ગાડી. ૦જા (–યા)ત્રા સ્ત્રી૦ અષાડ સુદ બીજનો તહેવાર,જ્યારેદેવનેરથમાં બેસાડી ફેરવે છે
રથ્થડ પું૦ [સં. स्तर ઉપરથી] માટી અને છાણનું જાડું લીંપણ
રથ્યા સ્ત્રી૦ [સં.] શેરી (૨) રાજમાર્ગ
રદ વિ૦ [અ. रद्द] નકામું, બાતલ કરેલું
રદન પું૦ [સં.] દાંત
રદિયો પું૦ ['રદ'ઉપરથી]કહેલી વાતને રદ કરે તેવો સામો જવાબ
રદ્દી વિ૦ [જુઓ રદ] નકામું
રન્નાદે સ્ત્રી૦ [સં. रन्दला] સૂર્યની પત્ની (૨) ટોપલીમાં જવારા વાવીને દેવી બેસાડે છે તે (જનોઈ કે લગ્ન વખતે)
રપાટી સ્ત્રી૦,–ટો પું૦ આટો; ફેરો (૨) લાંબી દોડ; ગબરડી(૩) રપેટવું–થકવવું તે
રપેટવું સ૦ક્રિ૦ ખૂબ જોસથી દોડાવવું (૨) ખૂબ મહેનત કરાવી થકવવું
રપેટી સ્ત્રી૦, –ટો પું૦ જુઓ રપાટી
રફતે રફતે અ૦[फा.] ધીરે ધીરે; થોડે થોડે
રફુ વિ૦ [અ. रफ़अ] નાઠેલું; પલાયન કરી ગયેલું. ૦ચક્કર વિ૦ પલાયન કરી ગયેલું
રફૂ પું૦ [અ.] તૂણવાનું કામ. ૦ગર પું૦ તૂણનાર [અસ્તવ્યસ્ત
રફેદફે અ૦ [અ. रफ़अ्दफ़अ] ફનાફાતિયા;
રબ પું૦ [અ. रब्ब] પરમેશ્વર; પરવરદિગાર
રબડી સ્ત્રી૦ [હિં.] બાસૂદી
રબર ન૦ [इं.] એક પ્રકારના ઝાડના રસનો બનતો પદાર્થ
રબાબ ન૦ [અ.] એક તંતુવાદ્ય; રવાબ
રબારી પું૦ ભરવાડ જેવી એક નાતનો માણસ
રબી પું૦ [અ] વસંતઋતુ કે ત્યારનો રબી-પાક. ૦ઉલઅવલ પું૦ [+ उल्अव्वल (અ.)] હિજરી સનનો ત્રીજો મહિનો. ૦ઉલઆખર પું૦ [+ उल्आख़िर (અ.)] હિજરી સનનો ચોથો મહિનો. ૦પાક પું૦ શિયાળુ પાક

રબ્બડ(–ર) ન૦ જુઓ રબર
રમકઝમક સ્ત્રી૦ [રવ૦] ઝાંઝર રૂમઝૂમ ઠમકે તેમ લટકાથી ચાલવું તે
રમકડું ન૦ નાનાં છોકરાંને રમવાની વસ્તુ
રમખાણ ન૦ મારફાડ; તોફાન; ધિંગાણું
રમચી સ્ત્રી૦ સોનાગેરુ; એક જાતની લાલ માટી [માસ
રમજાન પું૦ [અ.] હિજરી સનનો નવમો
રમઝટ સ્ત્રી૦ તડામાર; ઝડી
રમઝમ સ્ત્રી૦ [રવ૦] નૂપુરનો અવાજ (૨) અ૦ રૂમઝૂમ
રમણ પું૦ [સં.] કાંત; પતિ (૨) ન૦ રમવું તે; વિલાસ; ક્રીડા. [રમણે ચડવું =રમતમાં ઘેલું થવું (૨) (ઘેલછા જેવું લાગે ત્યાં સુધી) જોશમાં આવવું; ઊડેલ કે વાયેલ તબિયતનું થવું]
રમણભુંઝારું ન૦ માટીનું જાડું ઢાંકણ (૨) તેના જેવું બેડોળ, ઢંગધડા વિનાનું કાંઈ પણ [લા.]
રમણભમણ અ૦[રમવું + ભમવું] અસ્ત-વ્યસ્ત; વેરણછેરણ
રમણા (–ણી) સ્ત્રી૦ [સં ]સ્ત્રી(૨) સુંદર સ્ત્રી
રમણીક,–ય [સં.]વિ૦મનોહર.–યતા સ્ત્રી૦
રમત સ્ત્રી૦ ['રમવું' ઉપરથી] ખેલ; ક્રીડા; ગમ્મત (૨) રમવાની રીત (ગિલ્લીદંડો; શેતરંજ વગેરે). ૦ગમત સ્ત્રી૦ જુદી જુદી જાતની રમતો; ખેલ; ક્રીડા. ૦વાત સ્ત્રી૦ સાવ સહેલી, રમત જેવી વસ્તુ કે કામ; રમતા રમતાં સધાય એવું તે. –તારામ પું૦ એક ઠેકાણે ટકીને ન રહેનાર; બધે રખડ્યા કરનાર –તિયાળ, –તીલું વિ૦ રમતમાં જ ચિત્તવાળું. –તું વિ૦ 'રમવું'નું વ૦કૃ૦ (૨) છૂટું; બંધનરહિત(૩) મોકળું; ખુલ્લું(૪) ઢીલું; તંગ નહિ એવું [માનવું; લીન
રમમાણ વિ૦ [સં] રમી રહેલું, આનંદ
રમરમ અ૦ એવો અવાજ થાય તેમ (૨) છૂબ ઉપર રવરવે તેમ. –માવવું સ૦ક્રિ૦ જોરથી મારવું

**રમલ** પું॰ [અ. रम्ल; સ. रम्ल] પાસા ફેંકી ભવિષ્ય જોવાની વિદ્યા (૨) તેના પાંચ ધાતુના પાસા
**રમવું** અ॰ક્રિ॰[સ. रम्]ખેલવુ (૨)આનંદ માનવો (૩) મનમાં કે યાદદાસ્ત પર સતત હોવું–ત્યાંથી ન ખસવું કે ભુલાવું. જેમ કે, વાત રમ્યા કરવી, રમી રહેવી (૪) કામક્રીડા કરવી (૫) તમાશો – ખેલ કરવો (ભવૈયો) (૬) દાવ ખેલવો(પાસા, પત્તા) (૭) લાડ કરવુ (૮) તકાયુ રખડવું; રસળવું
**રમા** સ્ત્રી॰ [સં.] સુંદર સ્ત્રી (૨) લક્ષ્મી. ॰**કાંત** પું॰ [સં.] વિષ્ણુ; પ્રભુ
**રમાડવું** સ॰ક્રિ॰ 'રમવું'નુ પ્રેરક (૨) પટાવવું, ફોસલાવવું; છેતરવું
**રમાનાથ,રમાપતિ** પું॰[સં.]વિષ્ણુ, પ્રભુ
**રમૂજ** સ્ત્રી॰ [અ. रमूज] મન ખુશ થાય તેવી ગમ્મત (૨) મશ્કરી; વિનોદ. –**જી** વિ॰ ગમતી; વિનોદી
**રમેશ** પું॰ [સ] જુઓ રમાપતિ
**રમ્ય** વિ॰ [સં.] રમણીય
**રયણ(–ણી,–ની)** સ્ત્રી॰ [પ્રા. रयणी (સં. रजनी)] + રાત્રી
**રવ** પું॰ [સં.] અવાજ
**રવઈ** સ્ત્રી॰ [દે. रवय] નાનો રવૈયો
**રવડવું** અ॰ક્રિ॰[જુઓ રડવડવું] રખડવું
**રવરવ** અ॰ રવરવે તેમ ॰વું અ॰ક્રિ॰ ચચરવું (૨) અવાજ સાથે (જ્વાળાની જેમ) ગતિમાન દેખાવું. –**વાટ** પું॰ રવરવવું તે
**રવાનગી** સ્ત્રી॰ [ફા.] જવું–રવાના થવું તે; વિદાયગીરી (૨) તે વખતે આપેલી ભેટ (૩) પરગામ રવાના કરવું–મોકલવું તે
**રવાના** અ॰ [ફા.] મોકલેલું; વિદાય કરેલું
**રવાનુકારી** વિ॰[સં.]અવાજના અનુકરણથી થતો (શબ્દ)
**રવાને** અ॰ જુઓ રવાના
**રવાલ** સ્ત્રી॰ [ફા. रहवार] ઘોડા તથા બળદની (અમુક એકધારા વેગવાળી) એક પ્રકારની ચાલ
**રવિ** પું॰ [સં.] સૂર્ય (૨) રવિવાર. ॰**વાર** પું॰ [સં.] અઠવાડિયાનો એક દિવસ
**રવી** વિ॰ જુઓ રબી
**રવેશ** પું॰ [ફા. रविश] ભાજનો બહાર પડતો ભાગ; ઝરૂખો (૨) રિવાજ; ધારો. –**શી** સ્ત્રી॰ મકાનનો રવેશ જેવો પરસાળ પડેલાનો અડાળી જેવો ભાગ
**રવૈયું** ન॰ ઘણુ નાનુ વેંગણ(૨)ઉપરથી થોડું ચીરી, મસાલો ભરી કરાતું–બગતનું શાક
**રવૈયો** પુ॰ [જુઓ રવઈ] દહીં વલોવવાનો વાંસ
**રવૈયો** પું॰ [ફા. रविय्यह] દિ.રસ્તો
**રવો** પુ॰ દાણાદાર લોટ (૨) ધાતુનો રસ જામી જઈ બનેલો દાણો (૩) ગોળની ચાકી
**રશિયન** વિ॰ [સં.] રશિયાનું કે તેને લગતું (૨) પું॰ તેનો વતની(૩) સ્ત્રી॰તેની ભાષા
**રશિયા** પું॰ [ઇં.] યુરોપની પૂર્વે અને એશિયાની ઉત્તરે આવેલો દેશ
**રશ્મિ** પું; ન॰[સં.]કિરણ(૨)લગામ,રાશ
**રસ** પું॰ [સં] જીભથી માલુમ પડતો સ્વાદ (ખાટો, ખારો, ગળ્યો, તીખો, કડવો, તૂરો, એ છ) (૨) શરીરની સાત ધાતુઓમાંની પ્રથમ; અન્નનું પ્રથમ રૂપાંતર (જેમાંથી પછી માંસ, મેદ, વીર્ય વગેરે સાત બને છે) (૩) કાવ્ય જોવા સાંભળવાથી સ્થાયી ભાવોનો ઉદ્રેક થતાં થતો અલૌકિક આનંદ (શૃંગાર, હાસ્ય, કરુણ, વીર, રૌદ્ર, ભયાનક, અદ્ભુત, બીભત્સ, અને શાંત એ નવ પ્રકારનો) (૪) પ્રીતિ; આનંદ (૫) મમત; સરસાઈ (૬) દ્રવ; પ્રવાહી (૭) વનસ્પતિ કે ફળનું પ્રવાહી (૮) સાર; સત્ત્વ (૯) લાભ; નફો (૧૦) સોનું રૂપું વગેરે ધાતુને ઓગાળીને કરેલું પ્રવાહી (૧૧) પારો (૧૨) પારા, ધાતુઓ વગેરેની ભસ્મ ॰કપૂર ન॰સફેદ રંગની એક ઉપધાતુ(વૈદક)(૨) પારો મારીને કરેલું એક રસાયન, 'કેલોમલ'. ॰**કસ** પું॰ સાર; સત્ત્વ; કસ. ॰**ગુલ્લું** ન॰, **ગુલ્લો** પું॰ એક બંગાળી મીઠાઈ (૨) તેના જેવો

ગોળમટોળ માણસ [લા] ૰જ્ઞ વિ૰ રસ ઓળખનાર–સમજનાર (૨) પું૰ તેવો માણસ (૩) રસાયની વૈદ ૰નેંદ્રિય સ્ત્રી૰ [રસના+ઇંદ્રિય] જીભ. ૰ભગ્ન વિ૰ રસથી પરિપૂર્ણ. ૰ભેર અ૰ રસપૂર્વક, હોંશભેર
રસમ સ્ત્રી૰ [અ રસ્મ] રીત, રિવાજ
રસમય વિ૰ [સ] રસથી પરિપૂર્ણ
રસવું સ૰ક્રિ૰ [સ રસ્] ઢોળ–ઓપ૰ ચડાવવો (૨) સુશોભિત કરવું
રસળવું અ૰ક્રિ૰ [જુઓ રઝળવું] ઢીલ કરવા નકામા આમ તેમ ફર્યા કરવું
રસળાગી(–ટી) સ્ત્રી૰, –ટ પું૰ રસળવું તે, નકામો વખત કાઢવો તે
રસાકસી(–સ્સી) સ્ત્રી૰ [રસો (દોરડું)+કસવું (ખેંચવું)] ચડસપૂર્વક ખેંચાખેંચી, ગજગ્રાહ જેવી સ્પર્ધા
રસાતલ [સ], –ળ ન૰ પાચમું પાતાળ [૰જવું=વિનાશ થવો (૨) નિર્વંશ જવું]
રસાત્મક વિ૰ [સ] રસવાળું (૨) પ્રવાહી
રસાદાર વિ૰ [રસો+દાર] રસાવાળું
રસાબોળ સ્ત્રી૰ [સ રસા=પૃથ્વી+બોળ (બોળવું)] પૃથ્વી ડૂબે–રસાતળ જાય તેમ
રસાયણ,–ન [સ] ન૰ ધાતુ, પારા વગેરેની ભસ્મવાળી ઓષધિ (૨) જરા અને વ્યાધિ દૂર કરનાર ઔષધ (૩) રસાયનવિદ્યા ૰(–ન)વિદ્યા સ્ત્રી૰ ધાતુ, પારો વગેરે મારવાની કે તાંબુ વગેરે હલકી ધાતુઓનું સોનું બનાવવાની વિદ્યા (૨) રસાયણશાસ્ત્ર ૰(–ન)શાસ્ત્ર ન૰ભૌતિક પદાર્થોના તત્ત્વો તથા તેમના પરિવર્તનના પરિણામોની ચર્ચા કરતું શાસ્ત્ર, 'કેમિસ્ટ્રી' (૨) રસાયનવિદ્યા –ણી(–ની) વિ૰ રસાયણ સબંધી (૨) પું૰ રસાયનશાસ્ત્રી
રસાલ પું૰ [સ] આંબો
રસાલદાર પું૰ ઘોડેસવાર ટુકડીનો નાયક
રસાલો પું૰ [અ रिसालह्] ઘોડેસવાર પલટન (૨) અમલદાર કે શ્રીમતના પરિજન, પરિવાર વગેરે
રસાસ્વાદ પું૰ [સ] રસ ચાખવો તે
રસાળ(–ળુ) વિ૰ રસવાળું (૨) ફળદ્રુપ
રસિક વિ૰ [સ] રસવાળું, રસપૂર્ણ (૨) રસિયું, ભાવુક, રસજ્ઞ (૩) પું૰ તેવો માણસ. ૰તા સ્ત્રી૰. –કા સ્ત્રી૰ રસજ્ઞ કે રસીલી સ્ત્રી
રસિયણ વિ૰ સ્ત્રી૰ 'રસિયું'નું સ્ત્રીરૂપ
રસિયું વિ૰ [પ્રા रसिअ (સ रसिक)] રસે ઊભરાતું, રસ માણવાને ઉત્સુક (૨) રસ અનુભવનારું (૩) રસે ચડનારું, ચડસીલું
રસી સ્ત્રી૰ [દે रस्सिआ] પરુ, તેના જેવું પાણી (૨) રોગના જંતુઓની બનાવેલી દવા (જેને સોયવાળી પિચકારી વડે શરીરમાં દાખલ કરે છે)
રસી સ્ત્રી૰ [પ્રા रस्सि] દોરડી
રસીદ સ્ત્રી૰ [ફા] પહોંચ, પાવતી
રસીલું વિ૰ રસ ભોગવવા ઉત્સુક (૨) છબીલું, સુંદર (૩) રસથી ભરેલું
રસૂલ પું૰ [અ] પેગંબર –લેખુદા પું૰ ખુદાનો પેગંબર
રસેશ(–શ્વર) પું૰ [સ] શ્રીકૃષ્ણ
રસેંદ્રિય સ્ત્રી૰ [સ] જીભ
રસો પું૰ ['રસ' ઉપરથી] અથાણું શાક, મુરબ્બા વગેરેનો મસાલાવાળો જાડો રસ
રસો પું૰ [પ્રા रस्सि] જાડું દોરડું
રસોઇયણ સ્ત્રી૰ 'રસોઇયો'નું સ્ત્રીરૂપ
રસોઇયો પું૰રસોઈનો ધંધો કરનારો પુરુષ
રસોઈ સ્ત્રી૰ [અપ૰ रसोइ, પ્રા रसवई (સ रसवती)] રાંધણું (૨) રાંધેલું અન્ન, ભોજન. ૰પાણી ન૰ ભોજન કે તેનું લગતું કામ –ડું ન૰ રસોઈ કરવાની જગા
રસોળી સ્ત્રી૰શરીરની સપાટી ઉપર ઊપસી આવેલી ગાંઠ [ઉપાય, ઇલાજ
રસ્તો પું૰ [ફા राह्] માર્ગ, રાહ (૨)
રસ્સી સ્ત્રી૰ [પ્રા रस्सि (સં रश्मि)] રસી, દોરડી. –સ્સો પું૰ રસો, જાડું દોરડું
રહસ્ય ન૰ [સ] છૂપો ભેદ (૨) મર્મ, તત્ત્વ
રહિત વિ૰ [સ] વગરનું
રહીમ વિ૰ [અ] કૃપાળુ (૨) પું૰ પરમેશ્વર
રહીશ વિ૰ ['રહેવું' ઉપરથી] રહેવાસી

રહેઠાણ (રહે) ન૦ રહેવાનું સ્થાન; વાસ
રહેણી (રહે) સ્ત્રી૦ રહેવાની રીત. ૦કરણી સ્ત્રી૦ વર્તન; રીતભાત
રહેમ (રહે) [અ. રહ્‌મ], ૦ત સ્ત્રી૦ [અ. રહ્‌મત] દયા, કૃપા, મહેરબાની. ૦દિલ વિ૦ કૃપાળુ. ૦દિલી સ્ત્રી૦ કૃપાળુતા. ૦નજર સ્ત્રી૦ કૃપાદૃષ્ટિ. –માન પું૦ પરમ કૃપાળુ પરમેશ્વર. –મિયત સ્ત્રી૦ કૃપાદૃષ્ટિ
રહેવાવું (રહે) અ૦ક્રિ૦ રહી શકાવું (૨) ચેન પડવું. ઉદા૦ દુખે રહેવાતુ નથી
રહેવાસ (રહે) પું૦ રહેવું–વસવું તે (૨) રહેઠાણ. –સી વિ૦ રહેનારું; રહીશ
રહેવું (રહે) અ૦ક્રિ૦[દે.રહ]વસવું(૨) ટકવું; ઠરવું (૩) માવું; સમાવું (૪) અટકવું; થોભવું (૫) બાકી હોવું (૬) જીવવું; જીવતા રહેવું (૭) શાંત પડવું; સ્વસ્થ થવું (૮) નોકરીએ લાગવું (૯) ગર્ભ રહેવો (૧૦) હોવું (બીજા શબ્દો સાથે. ઉદા૦ ઢીલા રહેવું) (૧૧) બીજા ક્રિયાપદના ભૂત કૃદંત સાથે 'તે ક્રિયા પૂરી કરવી' એ અર્થમાં. ઉદા૦ તે બોલી રહ્યો (૧૨) ભૂત કૃદંત સાથે 'તે ક્રિયા ચાલુ હોવી' એ અર્થમાં. ઉદા૦ હું વિચારી રહ્યો છું કે હવે મારે શું કરવું (૧૩) વર્તમાન કૃદંત સાથે 'તે ક્રિયા ચાલતી રહે છે' એ અર્થમાં. ઉદા૦ તે પેર કાગળ લખતો રહે છે
રહેંટ (રહેં૦) પું૦ [સં. અરઘટ્ટ;પ્રા. અરહટ્ટ, રહટ્ટ] જુઓ રેંટ
રહેંસવું (રહેં૦) સ૦ક્રિ૦ [જુઓ રેંસવું] ચીરી નાખવું; કતલ કરવું
રહ્યું વિ૦(૨)અ૦('રહેવું'નું ભૂ૦કૃ૦) નકારવાચક વાક્ય પછી, 'તો ભલે એટલે થોભતું', 'ભલે એટલે વાત અટકે', 'ભલે એમ ન કરે' એવા ભાવનો ઉદ્‌ગાર. ઉદા૦ ન આવો તો રહ્યું. ન આવે તો રહ્યો,–હી. ૦સહ્યું વિ૦ બાકી બચેલું
રળતર ન૦ [રળવું પરથી] કમાણી
રળવું સ૦ક્રિ૦ કમાવું
રળાઉ વિ૦રળતું,કમાતું(૨)નફો થાય તેવું
રળિયાત વિ૦ [સં. લલિત ઉપરથી] ખુશી; પ્રસન્ન
રળિયામણું વિ૦ [જુઓ રળિયાત] સુંદર
રંક વિ૦ [સં.] ગરીબ
રંગ પું૦ [સં; ફા.] લાલ, પીળો વગેરે વર્ણ કે તેની ભૂકી કે તેનું પ્રવાહી (૨) પટ; અસર (૩) આનંદ; મસ્તી; તાન (૪) કેફ; નશો (૫) પ્રીતિ; સ્નેહ (૬) આબરૂ; વટ (૭) રંગભૂમિ (૮) રણાંગણ. ૦ઢંગ પું૦ (પ્રાયઃ બ૦વ૦) બાહ્ય દેખાવ; રીતભાત; ચાળા. ૦ત વિ૦ રંગેલું (૨) સુશોભિત (૩) સ્ત્રી૦ રંગની છટા. ઉદા૦ આ કપડાની રંગત સારી નથી (૪) મજા; આનંદ. ૦તાળી સ્ત્રી૦હરખના ઊભરાની તાળી. ૦દ્વેષ પું૦જુદા રંગના લોકો પ્રત્યેનો દ્વેષ. ૦પંચમી સ્ત્રી૦વસંતપંચમી.૦પાણી ન૦ કેફી પીણું. ૦બહાર સ્ત્રી૦ આનંદની રેલારેલ. ૦બાજી સ્ત્રી૦ [ફા.] મોજમજા (૨) ગંજીફાની એક રમત. ૦બેરંગી વિ૦ વિવિધ રંગનું. ૦ભૂમિ(–મી) સ્ત્રી૦ [સં.] જેના ઉપર નાટક થાય છે તે ઊંચી જગા (૨) નાટકશાળા. ૦ભેદ પું૦ જુદા વર્ણના લોકો પ્રત્યે ભેદભાવ. ૦ભેર અ૦ હરખભેર; ઉલ્લાસથી. ૦મંડપ પું૦ ઉત્સવ નિમિત્તે શણગારેલો મંડપ (૨) રંગભૂમિ (૩) દેવમંદિરનો ખુલ્લો ચોક. ૦રસ પું૦ ભોગવિલાસ; પ્રેમરસ (૨) કંકુનો રંગ. ૦રસિયું વિ૦ ભોગવિલાસ કરનારું; વિલાસી. ૦રાગ પું૦ ગાનતાન; મોજમજા. ૦રાતું વિ૦ રંગીલું; મોજી [વિનાર
રંગરૂટ પું૦ [ઇં. રિક્રૂટ]લશ્કરમાં નવો ભરતી
રંગરૂપ ન૦ ઘાટ; દેખાવ; સુન્દરતા
રંગરેજ પું૦ [ફા.] કપડાં રંગનાર
રંગરોગાન ન૦ (પ્રાયઃ બ૦વ૦) રંગ અને રોગાન (વગેરેની સુશોભિતતા)
રંગલો પું૦ મશ્કરો; વિદૂષક; હસાવનારો (ભવાઈ કે નાટકમાં)

**રંગવું** સ૦ક્રિ૦ રંગ ચડાવવો (ઉપર ચોપડીને કે તેમાં બોળીને)

**રંગાઈ** સ્ત્રી૦ રંગવાની મજૂરી (૨) રંગવાની સફાઈ કે કળા. **–ટ** પું૦ રંગવાનું કામ અને કળા. **–ટી** સ્ત્રી૦ રંગાટ (૨) રંગરેજ (૩) રંગવાનું કારખાનું. **–રો** રંગરેજ

**રંગિત** વિ૦ રંગેલું

**રંગી** વિ૦ [સ. रंगिन्] રંગનું શોખીન (૨) (સમાસમાં છેડે) રંગવાળું. ઉદા૦ 'બહુરંગી' (૩) સ્ત્રી૦ એક જાતની લાલ માટી

**રંગીન** વિ૦ [फा.] રંગેલું; રંગિત

**રંગીભંગી** વિ૦ [રંગ + ભાંગ] વ્યસની (૨) રંગરસિયું; વિલાસી

**રંગીલું** વિ૦ [પ્રા. रंगिल्ल] આનંદી, મોજી; રસિયું (૨) સુંદર; ખૂબસૂરત

**રંગોળી** સ્ત્રી૦ [રંગ + ઓળ] જમીન પર રંગ પૂરી પાડેલી ભાત કે તે પાડવાનું એક ઓજાર

**રંચ** વિ૦ રજ; જરા

**રંજ** સ્ત્રી૦ [फा.] દુઃખ; ખેદ; દિલગીરી

**રંજક** વિ૦ [સ.] ખુશ કરે તેવું (સમાસને છેડે). ઉદા૦ મનોરંજક. **–ન** ન૦ [સ.] ખુશ કરવું તે (૨) રંગવું તે (૩) વિ૦ મનોરંજક

**રંજવું** સ૦ક્રિ૦ પીડવું, કનડવું

**રંજાડ** પું૦; સ્ત્રી૦ ['રંજ' ઉપરથી] બગાડ; નુકસાન (૨) તોફાન; મસ્તી (૩) કનડગત; સંતાપ, કલેશ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ રંજાડ કરવી

**રંજિત** વિ૦ [સ.] રંગિત (૨) પ્રસન્ન, આનંદિત (૩) આસક્ત; અનુરક્ત

**રંડા** સ્ત્રી૦ [સં.] રાંડ; રંડી (એક ગાળ). ૦પો પું૦ વિધવાપણું. ૦વવું સ૦ક્રિ૦, ૦વું અ૦ક્રિ૦ 'રાંડવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ. **–ડી** સ્ત્રી૦ નાચવા ગાવાનો ધંધો કરતી સ્ત્રી (૨) વેશ્યા (૩) ગંજીફાનું રાણીનું પત્તું. **–ડીબાજ** વિ૦ વેશ્યાના છંદમાં પડેલું; વ્યભિચારી. **–ડીબાજી** સ્ત્રી૦ રંડીબાજપણું

**રંતિદેવ** પું૦ [સ.] પ્રસિદ્ધ દાની ચંદ્રવંશી રાજા

**રંદો** પું૦ [फा.] લાકડું છોલી લીસું કરવાનું એક સુતારી ઓજાર

**રંધવારી** સ્ત્રી૦ ['રાંધવું' ઉપરથી] રસોઇયણ

**રંધાવું** અ૦ક્રિ૦ 'રાંધવું'નું કર્મણિ (૨) કામ સિદ્ધ થવું; ફાવવું; લાભવું [વા.]

**રંધો** પું૦ જુઓ રંદો

**રંધ્ર** ન૦ [સ.] છિદ્ર; કાણું (૨) દોષ [લા.]

**રંભા** સ્ત્રી૦ [સ.] એક અપ્સરા (૨) સુંદર સ્ત્રી (૩) કેળ. ૦ફળ ન૦ કેળું. **–ભોરુ** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ.] કેળ જેવા સાથળવાળી સુંદર સ્ત્રી

**રા** પું૦ [સ. राजन्] રાજા

**રાઇફલ** સ્ત્રી૦ [इं.] એક જાતની બંદૂક

**રાઈ** સ્ત્રી૦ [સ. रक्त = તાંબુ ઉપરથી] જુઓ રાવતી

**રાઈ** સ્ત્રી૦ [પ્રા. राइ (સ. राजि)] (સમાસમાં) શ્રેણી; પંક્તિ. ઉદા૦ વનરાઈ

**રાઈ** સ્ત્રી૦ [પ્રા. राइआ (સ. राजिका)] એક જાતના મસાલાનાં બી. ૦તું ન૦ રાઈ ચડાવેલા દહીંમાં ફળની બારીક કચુંબર નાખી બનાવેલી વાની. ૦મીઠું ન૦ નજર ઉતારવા રાઈમીઠું ઉતારી અગ્નિમાં નાખવાં તે

**રાઉત** પું૦ [પ્રા. राउत्त (સ. राजपुत्र)] વીર પુરુષ; બહાદુર

**રાક્ષસ** પું૦ [સ.] દાનવ; દૈત્ય; અસુર (૨) રાક્ષસ જેવા લક્ષણવાળો માણસ [લા.]. **–સી** વિ૦ રાક્ષસનું (૨) રાક્ષસના જેવું; ગંજાવર; વિકરાળ, ક્રૂર (૩) સ્ત્રી૦ રાક્ષસ સ્ત્રી, રાક્ષસની સ્ત્રી (૪) દૂતરિયો દાંત

**રાખ** સ્ત્રી૦ [પ્રા. रक्खा (સ. रक्षा)] રાખોડી

**રાખડી** સ્ત્રી૦ [સ. रक्षा] અનિષ્ટથી બચવા કાંડે બાંધવામાં આવતો દોરો (જેમ કે, બળેવને દિવસે)

**રાખવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. रक्ख (સ. रक्ष्)] રક્ષવું; પાળવું; બચાવવું (બોલ, માન) (૨) સંઘરવું (૩) ધારણ કરવું; બતાવવું (દયા, જોર) (૪) હોવા દેવું; રહેવા દેવું (કાયમ રાખવું) (૫) ખરીદવું; ઉપયોગ માટે પાસે રહે એમ કરવું (૬) આડા સંબંધ માટે પોતાનું કરવું (પરસ્ત્રી કે પરપુરુષને) (૭) અન્ય ક્રિયાપદના (ભૂત-

કાળના) રૂપ સાથે સાતત્યનો અર્થ બતાવે. ઉદા૦ ઝાલી રાખવું, લખ્યે રાખવું

**રાખોડિયું** વિ૦ રાખોડીના રંગનું

**રાખોડી** સ્ત્રી૦ ભસ્મ

**રાગ** પું૦ [સ.] મોહ; મમતા; આસક્તિ (૨) ગમો, મેળ; બનત (૩) ક્રોધ, ગુસ્સો (૪) લાલ રંગ (૫) મનોરંજન થાય તેવી ગાવાની રીત (૬) અવાજ, સૂર. ૦ડો પું૦ લાંબો સાદ (ગાવાનો કે રડવાનો). ૦(-ગિ)ણી સ્ત્રી૦[સ. रागिणी] રાગની સ્ત્રી (દરેક રાગની છ મનાય છે). -ગી વિ૦ [સ.] પ્રેમી, અનુરક્ત (૨) ક્રોધી

**રાઘવ** પું૦ [સ.] રઘુનો વંશજ (૨) રામ

**રાચ** ન૦ ઓજાર (૨) રાચરચીલું (૩) વાસણ (૪) પું૦ સાળમાં જેના વતી તાણો ઊંચોનીચો થાય છે તે, દોરીથી ગૂંથેલી બનાવટ. ૦રચીલું ન૦ ઘરનો સરસામાન [શોભવું

**રાચવું** અ૦ક્રિ૦ [દે. रच्च] રાજી થવું (૨)

**રાજ** પું૦ [સ. राजन्] રાજા (૨) સમાસમાં 'રાજા'નું પૂર્વ પદમાં થતું સંસ્કૃત રૂપ. ઉદા૦ રાજમહેલ (૩) ન૦ રાજ્ય. ૦કૈદેવક ન૦ રાજ્યનો તથા ઈશ્વરી કોપ; આસમાની સુલતાની. ૦કન્યા સ્ત્રી૦ [સ.] રાજકુંવરી. ૦કર્તા પું૦ [સ] રાજ્ય કરનાર; રાજા ૦કવિ પું૦ રાજાનો માનીતો આશ્રિત કવિ. ૦કાજ પું૦ રાજ્યને લગતું કામકાજ (૨) રાજનીતિ. ૦કારણ ન૦ રાજવહીવટ, 'પૉલિટિક્સ'. ૦કારણી વિ૦ રાજકારણને લગતું (૨) પું૦ રાજકારણમાં ભાગ લેનાર માણસ. ૦કારભાર પું૦ રાજકાજ. ૦કીય વિ૦ રાજા કે રાજ્ય સંબંધી. ૦કીયકેદી પું૦ રાજદ્રોહને કારણે કેદમાં પૂરવામાં આવેલો રાજકારણી પુરુષ. ૦કુમાર પું૦ [સ] રાજાનો દીકરો. ૦કુમારી સ્ત્રી૦ રાજાની દીકરી. ૦કુલ [સ], ૦કુળ ન૦ રાજાનું કુટુંબ. ૦કુંવર પું૦ રાજકુમાર. ૦કુંવરી સ્ત્રી૦ રાજકુમારી. ૦કેદી પું૦ જુઓ રાજકીય કેદી (૨) રાજા કે રાજાના જેવા વિધિથી પૂરવામાં આવેલો કેદી. ૦ક્રાંતિ સ્ત્રી૦ રાજસત્તાની ઊથલપાથલ – ફેરબદલી

**રાજગરો** પું૦ એક જાતનું ફરાળનું અનાજ

**રાજગાદી** સ્ત્રી૦ રાજાનું સિંહાસન

**રાજગુરુ** પું૦ [સ.] રાજાનો ગોર

**રાજગોર** પું૦ જુઓ રાજગુરુ

**રાજચિહ્ન** ન૦ [સ] મુગટ, છત્ર, ચામર, દંડ વગેરે રાજાનાં ચિહ્ન (૨) ભવિષ્યમાં રાજા થશે એવું સૂચવતાં કેટલાંક સામુદ્રિક ચિહ્ન (૩) રાજાના સિક્કાની છાપ

**રાજદરબાર** પું૦ રાજાને રહેવાનું અને દરબાર ભરવાનું મોટું મકાન

**રાજદંડ** પું૦ [સ.] રાજાનો દંડ; એક રાજચિહ્ન (૨) રાજાએ કરેલી શિક્ષા (૩) રાજાની સત્તા

**રાજદૂત** પું૦ [સ.] રાજાનો એલચી

**રાજદ્રોહ** પું૦ [સ.] રાજા કે રાજ્યનો દ્રોહ. -હી વિ૦(૨) પું૦ [સ] રાજદ્રોહ કરનાર

**રાજદ્વાર** ન૦ [સ.] રાજાના મહેલનો દરવાજો (૨) રાજદરબાર. -રી વિ૦ રાજા કે રાજ્ય સંબંધી; રાજકીય

**રાજધર્મ** પું૦ [સ.] રાજાનો ધર્મ

**રાજધાની** સ્ત્રી૦ [સ.] રાજા રહેતો હોય તે મુખ્ય શહેર; પાટનગર

**રાજન** પું૦ રાજા (સંબોધન) (૨) રાજા [પ]

**રાજન** પું૦ [ઇં. રેઝિન] એક ઝાડમાંથી નીકળતો રસ; બેરજો

**રાજનગર** ન૦ રાજધાની; મુખ્ય શહેર

**રાજનીતિ** સ્ત્રી૦ [સ.] રાજશાસનની નીતિ કે વિદ્યા

**રાજનૈતિક** વિ૦ રાજનીતિને લગતું

**રાજપાટ** ન૦ રાજગાદી

**રાજપુત્ર** પું૦ [સ.] રાજકુમાર. -ત્રી સ્ત્રી૦ [સ] રાજકુમારી [અમલદાર

**રાજપુરુષ** પું૦ [સ] રાજાનો નોકર કે

**રાજપ્રકરણ** ન૦ રાજકારણ

**રાજપ્રમુખ** પું૦ રાજ્યોના એકમનો બંધારણીય પ્રમુખ

**રાજબંધારણ** ન૦ રાજ્યનું બંધારણ
**રાજબીજ** વિ૦ રાજાના વંશમાં જન્મેલું
**રાજભક્ત** વિ૦ (૨) પું૦ રાજાનો ભક્ત. –**ક્તિ** સ્ત્રી૦ રાજા પ્રત્યેની ભક્તિ
**રાજભવન** ન૦ [સં.] રાજાનો મહેલ
**રાજભંડાર** પું૦ રાજા કે રાજ્યનો ખજાનો –ભંડાર
**રાજભાગ** પું૦ રાજા કે તાલુકદારે ખેડૂત પાસેથી લેવાનો ખેતીની ઊપજનો ભાગ
**રાજભોગ** પું૦ [સં.] વૈષ્ણવ મંદિરમાં બપોરનો એક ભોગ તથા દર્શન
**રાજમહેલ** પું૦ રાજાનો મહેલ
**રાજમાતા** સ્ત્રી૦ રાજાની મા
**રાજમાન, ૦રાજેશ્રી** વિ૦ (સંક્ષેપમાં રા. રા.) જે પુરુષને કાગળ લખાતો હોય તેને ઉદ્દેશીને વપરાતું વિશેષણ
**રાજમાન્ય** વિ૦ રાજાએ માનેલું, પ્રતિષ્ઠિત (૨) રાજ્યબંધારણથી માન્ય; 'કૉન્સ્ટિટ્યુશનલ'
**રાજમાર્ગ** પું૦ [સં.] ધોરી રસ્તો
**રાજયોગ** પું૦ [સં.] પતંજલિએ વર્ણવેલો અષ્ટાંગયોગ (૨) રાજા થાય તેવો ગ્રહોનો યોગ (જન્મકુંડળીમાં) [એક ઇલકાબ
**રાજરત્ન** પું૦ રાજ્યના રત્ન જેવો પુરુષ–
**રાજરમત** સ્ત્રી૦ રાજકારણી દાવ–પેચ, યુક્તિપ્રયુક્તિ [રાજાધિરાજ
**રાજરાજેશ્વર** પું૦ રાજાઓનો રાજા; મહા-
**રાજરાણી** સ્ત્રી૦ રાજાની સ્ત્રી; પટરાણી
**રાજરોગ** પું૦ ક્ષય
**રાજર્ષિ** પું૦ [સં.] ક્ષત્રિય વંશનો ઋષિ (૨) ઋષિના જેવા આચારવાળો રાજા
**રાજવી** પું૦ રાજા (૨) રાજા જેવો ભાગ્યશાળી આદમી (૩) વિ૦ રાજાને છાજે તેવું; રાજસી
**રાજવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. રાજ્] પ્રકાશવું; શોભવું
**રાજવૈદ(–દ્ય)** પું૦ મોટો પ્રખ્યાત વૈદ
**રાજશાસન** ન૦ રાજાની આજ્ઞા (૨) રાજ્ય ચલાવવું તે (૩) રાજા મારફતે ચાલતો રાજવહીવટ; 'મૉનર્કી'
**રાજશાહી** સ્ત્રી૦ રાજાની મરજી પ્રમાણે ચાલતો રાજવહીવટ; 'મૉનર્કી'
**રાજસ** વિ૦[સં.] રજોગુણવાળું કે તેને લગતું
**રાજસત્તા** સ્ત્રી૦ રાજા(૨)રાજ્ય ચલાવનાર સત્તા. ૦**ક** વિ૦ જેમાં રાજાની સત્તા ચાલતી હોય તે
**રાજસભા** સ્ત્રી૦રાજાની સભા(૨)રાજાઓનો દરબાર (૩) ખાસ વર્ગના લોકોના પ્રતિનિધિઓની ધારાસભા; 'કાઉન્સિલ ઑફ સ્ટેટ' [ઠાઠ (૨) જુઓ રાજસ
**રાજસી** વિ૦ રાજાને યોગ્ય. ઉદા૦ રાજસી
**રાજસૂય** પું૦ [સં.] સર્વોપરી રાજા વડે પોતાના રાજ્યાભિષેક વખતે કરાતો એક યજ્ઞ
**રાજસ્થાન** ન૦ દેશી રાજ્ય(૨)રજપૂતાના. –**ની** વિ૦ રાજસ્થાનનું (૨) સ્ત્રી૦ રાજસ્થાનની ભાષા
**રાજહંસ** પું૦[સં.]લાલ ચાંચ અને પગવાળો એક જાતનો હંસ [રાજ કરવો
**રાજ** અ૦ ઓલવાઈ જાય તેમ (ઉદા૦ દીવો
**રાજા** પું૦ [સં.] રાજ્ય કરનાર આદમી (૨) રાજાની સંજ્ઞાનું પત્તું (ગંજીફામાં) (૩) ભોળો ને ઉદાર સ્વભાવનો માણસ. ૦**જ્ઞા** સ્ત્રી૦[સં.] રાજાનો હુકમ. ૦**ધિરાજ** પું૦ રાજાઓનો રાજા; મહારાજા
**રાજિયો** પું૦ રાજા [પ.] (૨) મરેલાને ઉદ્દેશી કૂટતી વખતે ગવાતું ગીત; મરસિયો
**રાજી** વિ૦ [અ.] ખુશ (૨) સંમત. ૦**ખુશી** સ્ત્રી૦કુશળતા;સહીસલામતી (૨) સ્વેચ્છા; હોંસ. ૦**નામું** ન૦ નોકરીમાંથી છૂટા થવાની અથવા દાવા વગેરેમાં કોઈ પણ બાબતમાં હકી જવાની રાજીખુશી દર્શાવતું લખાણ [આંખવાળું
**રાજીવલોચન** વિ૦ કમળ જેવાં લોચન–
**રાજેશ્વર, રાજેંદ્ર** પું૦ [સં.] રાજાધિરાજ
**રાજ્ય** ન૦ [સં.] રાજાની હકૂમતનો પ્રદેશ (૨) સત્તા; ચલણ. ૦**કર્તા(–ર્ત્તા)** પું૦ [સં.] રાજ્ય કરનાર; રાજા. ૦**ક્રાંતિ** સ્ત્રી૦ રાજ્ય કે રાજસત્તાની ઊથલપાથલ. ૦**તંત્ર**

• ન૰ [સં.] રાજ્યનું તંત્ર ૰ધુરા સ્ત્રી૰ [સં.] રાજ્યની જવાબદારી. ૰નીતિ સ્ત્રી૰ રાજ્ય ચલાવવાની વિદ્યા; દંડનીતિ. ૰પ્રકરણ ન૰રાજકારણ. ૰બંધારણ ન૰ રાજતંત્રનું બંધારણ – તે ચલાવવાનાં ધારાધોરણ કે તેનો કાયદો. ૰લક્ષ્મી સ્ત્રી૰ રાજાની શોભા–વૈભવ–ઐશ્વર્ય (૨) વિજયની શ્રીતિં–ગૌરવ. ૰૰વ્યવસ્થા સ્ત્રી૰ જુઓ રાજ્યબંધારણ (૨) રાજકારભાર. ૰૰વ્યવહાર પું૰ રાજ્યનું કામકાજ. ૰શાસ્ત્ર ન૰ રાજ્ય સંબંધી શાસ્ત્ર; 'પૉલિટિક્સ'. ૰સભા સ્ત્રી૰ જુઓ રાજસભા. –જ્યાભિષેક પું૰ [સં] રાજગાદી ઉપર બેસાડવું તે કે તેનો વિધિ. –જ્યારોહણ ન૰ [+ आरोहण] રાજ્ય ઉપર બેસવું તે

રાજ્ઞી સ્ત્રી૰ [સં.] રાણી

રાડ સ્ત્રી૰ [પ્રા. राढि (સં. राटि) ચીસ; બૂમ (૨) કજિયો (૩) ફરિયાદ

રાડું ન૰ જુવાર બાજરી કે સરકટનો સાંઠો (૨) તીર (૩) બરુ

રાણી સ્ત્રી૰ [પ્રા. (સં. राज्ञी) રાજાની સ્ત્રી (૨) રાણીની સંજ્ઞાનું ગંજીફાનું પાનું. ૰જાયું ન૰ રાણીનું છોકરું. ૰વાસ પું૰ જુઓ રણવાસ

રાણું વિ૰ [સં. निर्वाण] બુઝાયેલું (દીવા માટે) ૰ધબ વિ૰ સાવ રાણું; તદ્દન અંધારું

રાણો પું૰ [પ્રા. राण, राणय (સં. राजन्, राजक)] રજપૂત રાજા (૨) ગોલો [લા.]

રાત પું૰ [દે. रत्ताम] હજામ; વાળંદ (વાળંદનું માનવાચક સંબોધન)

રાત સ્ત્રી૰ જુઓ રાત્રિ

રાતડિયો પું૰ રાતી જુવાર

રાતદહાડો, રાતદિવસ અ૰ રાત્રે ને દિવસે; હમેશાં [કામ ચાલતું તે

રાતપાળી સ્ત્રી૰ રાતની પાળી; રાતે પણ

રાતબ સ્ત્રી૰ [અ.] રોજ નિયમિત પૂરું પાડવાનું કે લેવાનું સીધું

રાતવાસો પું૰ રાતે ક્યાંક મુકામ કરવો કે ખેતરમાં ચોકી માટે રહેવું તે

રાતું વિ૰ [પ્રા. रत्त(સં. रक्त)] લાલ રંગનું (૨) આસક્ત; રત (સમાસને છેડે. ઉદા૰ રંગરાતું). ૰ચટક, ૰ચોળ [+ હિં. चोर] વિ૰ ખૂબ રાતું. ૰પીળું વિ૰ ઉશ્કેરાયેલું; આકળું, છંછેડાયેલું [લા.]. ૰માતું વિ૰ [+ સં. मत्त] હૃષ્ટપુષ્ટ ને આનંદનું

રાતોરાત અ૰ રાત્રે ને રાત્રે; રતોવઈ

રાત્રિ(–ત્રી) સ્ત્રી૰ [સં.] સૂર્ય આથમે ને ઊગે તેની વચ્ચેનો સમય; રાત. ૰ચર્યા સ્ત્રી૰ [સં.] રાત્રે ફરવું તે (૨) રાતે કરવાની ક્રિયા. ૰શાલા (–ળા) સ્ત્રી૰ રાતે કામ કરતી નિશાળ (ધંધાદારી મોટા માટે)

રાત્રે અ૰ રાતે; રાત્રિએ

રાધા સ્ત્રી૰ [સં.] એક ગોપકન્યા(શ્રીકૃષ્ણની પરમ અનુરાગિણી). ૰કાંત, ૰વલ્લભ પું૰ શ્રીકૃષ્ણ. ૰ગાંડું વિ૰ રાધા જેવું ગાંડું; પ્રેમવિહ્વલ, ઘેલું; પ્રેમાળ. –ધિકા સ્ત્રી૰ [સં] રાધા

રાધેય પું૰[સં.] કર્ણ (ધૃતરાષ્ટ્રના સારથિ અધિરથની પત્ની રાધા દ્વારા પાલિત)

રાન ન૰ [પ્રા. रण्ण (સં. अरण्य)] જંગલ (૨) ઉજ્જડ પ્રદેશ. ૰ટી, ૰વી, ૰વું વિ૰ જંગલી (૨) અસભ્ય (૩) ગમાર (૪) વનેરુ. –ની વિ૰ જંગલી. –ની પરજ સ્ત્રી૰ [+સં प्रजा] રાન પ્રદેશમાં વસતી આદિવાસી જાત

રાફડો પું૰ [દે. रप्फ] સાપ કે ઉંદરનું દર (૨) કીડી, ઊધઈ વગેરેનું ઉપર પોચી માટીના ઢગલાવાળું દર. [૰ફાટવો = ઘણી મોટી સંખ્યામાં બહાર આવવું]

રાબ(૰ડી) સ્ત્રી૰ [દે. रब्बा] ભરડકું; કાંજી, ઘેંસ (૨) ઉકાળીને જાડો રાબ જેવો કરાતો શેરડીનો રસ

રાબેતો પું૰ [અ. राबितह] ધારો, રિવાજ

રાબું વિ૰[સ रामम परथी]ગામડિયું;અણઘડ

રામ પું૰ [સં] દશરથ રાજાના પુત્ર; વિષ્ણુનો એક અવતાર (૨) પરશુરામ

(૩) બળરામ (૪) પરમેશ્વરનું એક નામ (૫) જીવ; દમ; હોશ (૬) વ૦કૃ૦ને અંતે લાગતાં 'તે ક્રિયા કરવાની ટેવવાળું -મસ્ત માણસ' એવો અર્થ સૂચવે છે. ઉદા૦ ભમતારામ (૭) [સર૦ મ. राम = રૂપિયો, सीता = અધેલી] આનો (વ્યાજ) (૮) 'તે વર્ગમાં મોટું' એ અર્થ બતાવવા નામની પહેલાં મુકાય છે. ઉદા૦ રામફંડાળું ઇ૦. [૦બોલો ભાઈ રામ! = મડદાને સ્મશાનમાં લઈ જતાં બોલાતો બોલ (૨) થઈ રહ્યું! સત્યાનાશની પાટી! ૦રમી જવા = મરી જવુ (૨) પાયમાલ થવુ]. ૦કહાણી સ્ત્રી૦ વીતકકથા; દુઃખની કહાણી. ૦જી સ્ત્રી૦ [હિં.] બાવી, સાધુની બાયડી. ૦ફંડાળું ન૦ મોટું ફંડાળું. ૦ચંદ્ર પું૦ [સ.] દશરથના પુત્ર રામ

**રામજણી(-ની)** સ્ત્રી૦ [સ. रामा+जनी] નાચનારી; ગણિકા

**રામઢોલ** પું૦ મોટું નગારું [આપદા

**રામણ** સ્ત્રી૦ ['રામાયણ' ઉપરથી] પીડા;

**રામણદીવો** પું૦ [જુઓ લામણ દીવો] વરઘોડામાં વરની મા મગળનો દીવો લે છે તે [એવી) એક તુલસી

**રામતુલસી** સ્ત્રી૦ (કૃષ્ણ = કાળીથી જુદી

**રામદવારો** પું૦ [સ. राम + द्वार] રામનું મંદિર (૨) ધર્મશાળા

**રામદાસ** પું૦મહારાષ્ટ્રના સુપ્રસિદ્ધ સંત. -સી વિ૦ રામદાસના સંપ્રદાયનું

**રામદુવાઈ** સ્ત્રી૦ રામની આણ

**રામદૂત** પું૦ [સ] વાનર (૨) હનુમાન

**રામધૂન** સ્ત્રી૦ રામનામની ધૂન-જોરથી જપ કે લહે

**રામનવમી** સ્ત્રી૦ [સ.] ચૈત્ર સુદ નોમ; રામચંદ્રજીનો જન્મદિવસ

**રામનામ** ન૦ રામનું-પ્રભુનું નામ

**રામપગલું** ન૦રામના પગલાંવાળું મીનાકારી ઘરેણું

**રામપાતર, રામપાત્ર** ન૦ બટેરું; શકોરું

**રામફળ** ન૦ એક ફળ

**રામબાણ** ન૦ કદી નિષ્ફળ ન જાય તેવું રામનું બાણ (૨) નિષ્ફળ ન નીવડે તેવું; અમોઘ [લા૦]

**રામભરોસો** પું૦ રામનો ભરોસો

**રામરસ** પું૦મીઠું (૨)રામની ભક્તિનો રસ

**રામરાજ(-જ્ય)** ન૦ રામચંદ્રજીનું રાજ્ય (૨) તેના જેવું ન્યાયથી ચલાવાતું સુખી રાજ્ય [(૨) માલપૂઓ

**રામરોટી** સ્ત્રી૦ રાંધેલા અન્નની ભિક્ષા

**રામલીલા** સ્ત્રી૦ રામની કથાનું ભવાઈ જેવુ નાટક

**રામા** સ્ત્રી૦ [સ] સ્ત્રી (૨) સુંદર સ્ત્રી

**રામાનંદ** પું૦ રામાવત સંપ્રદાયના સ્થાપક, પ્રસિદ્ધ વૈષ્ણવ આચાર્ય (વિ. સં. ૧૩૫૬-૧૪૬૭). -દી વિ૦ રામાનંદનું અનુયાયી

**રામાનુજ(-જાચાર્ય)** પું૦ [સ.] વિશિષ્ટાદ્વૈતના પ્રવર્તક પ્રસિદ્ધ વૈષ્ણવ આચાર્ય (વિ. સં. ૧૦૭૧-૧૧૯૪). -જી વિ૦ એમના સંપ્રદાયનું,-ને લગતુ

**રામાયણ** ન૦ [સ] રામની જીવનકથા (૨) [લા] વીતકકથા (૩) લાંબી વાત; ટાયલુ (૪) સ્ત્રી૦ મુશ્કેલ કામ; રામણ

**રામી** પું૦ [સ आराम=બગીચો પરથી] માળી

**રામેશ્વર** ન૦[સ.] દક્ષિણનું એક તીર્થધામ

**રામૈયું** ન૦ રામપાત્ર; શકોરું

**રામૈયો** વિ૦પું૦ (૨)પું૦ સૂઢ વિનાનો કોસ

**રામો** પું૦ [સ. राम ઉપરથી] ઘરકામ કરનાર નોકર; 'ઘાટી' (મુંબઈ)

**રામોશી(-સી)** પું૦ પહેરેગીર; ચોકિયાત (૨) સિપાઈ; પટાવાળો

**રાય** સ્ત્રી૦ [ફા.] ધારણા; અભિપ્રાય; મત

**રાય** પું૦ [પ્રા. (સ. राजन्)] રાજા (૨) ધનવાન માણસ (૩)કેટલાક વિશેષનામોના અંતમાં આવે છે. ઉદા૦ કલ્યાણરાય

**રાયણ** સ્ત્રી૦ [પ્રા रायणी (સ. राजादनी)] એક ઝાડ અને તેનું ફળ. ૦માળા સ્ત્રી૦ રાયણ જેવા સોનાના મણકાની માળા. -ણું ન૦ રાયણનું ફળ

રાયતું જુઓ રાઈતું મા
રાયવર પુ૦ વરરાજા (લગ્નગીતમાં)
રાવ સ્ત્રી૦ [સ] જુઓ રાવ
રાવ સ્ત્રી૦ [સ] ફરિયાદ (૨) સહાયતા માટેની આજીજી (૩) ચાડી
રાવ પુ૦ મહારાષ્ટ્રમા નામને લગાડાતો સન્માનસૂચક શબ્દ કે પદવી ઉદા૦ રામરાવ • [(૨) નાનો તંબૂ
રાવટી(-ડી) સ્ત્રી૦ ગોળ છત્રુ, અગાશી
રાવણ પુ૦[સ ]દશ માથાવાળો લંકાનો રાજા
રાવણહથ્થો પુ૦[સ રાવ = રોતુ અવાજ કરવો ઉપરથી] ભરથરીનુ તતુવાદ્ય
રાવણિયો પું૦ [ રાવણુ ઉપરથી] ગામનો ચોકીદાર ગામના ચોરાનો હવાલદાર
રાવણુ ન૦ [પ્રા राउल (સ राजकुल) = રાજગૃહ, દરબાર] રજપૂત ઠાકોરની મિજલસ (૨) ગામની નાત કે પચ ભેગુ થતુ તે (૩) સિપાઈઓને રહેવાનુ ઠેકાણુ
રાવત વિ૦ [પ્રા राउत्त (સ राजपुत्र) = રજપૂત ક્ષત્રિય] પું૦ ઘોડાવાળો (૨) ઘોડેસવાર યોદ્ધો [વપરાતુ રેશ
રાવતી સ્ત્રી૦[જુઓ રાઈ ન ૧]ઘરેણામાં
રાવલ પુ૦ [જુઓ રાવ] રજપૂતાનાના કેટલાક રાજાઓને માટે વપરાતો માન સૂચક શબ્દ (૨) નાનો રજપૂત જાગીરદાર (૩) એક માગણની જાતનો માણસ
રાવળ પુ૦ [પ્રા राउल = રાજકીય રાજ સબધી] કુળની વંશાવલીના ચોપડા લખી રાખવાનો ધંધો કરનાર (૨) બ્રાહ્મણોમા એક અટક
રાવળિયો પુ૦ [પ્રા राउल (સ राजकुल ઉપરથી)] એ નામની જાતનો આદમી
રાવળુ ન૦ [જુઓ રાવણુ] રાવણુ (૨) રાજદરબાર રજવાડો (૩) જનાનખાનુ
રાશ સ્ત્રી૦[સ राशि]ભાગીદારી (૨) વ્યાજ સુદ્ધ (૩) સગાસરી (૪) રાશિથી મળતા જાતિ, ગુણ સ્વભાવ વગેરે (૫) પુ૦ ઢગલો
રાશ સ્ત્રી૦ [પ્રા रस्सि (સ रश्मि)] દોરડુ (૧૬ હાથન) (૨) લગામ અછોડો ૦વા વિ૦ રાશ જેટલુ (સોળ હાથ)

રાશિ પુ૦ [સ] ઢગલો (૨) ગણિતનો આકડો (૩) સ્ત્રી૦ નક્ષત્રના બાર ઝૂમખામાનું પ્રત્યેક (મેષ વૃષભ, મિથુન, કર્ક, સિંહ કન્યા તુલા, વૃશ્ચિક, ધન, મકર, કુભ અને મીન)
રાશી વિ૦ [ા] ખરાબ
રાષ્ટ્ર ન૦ [સ] દેશ, રાજ્ય ૦ગીત ન૦ રાષ્ટ્રનુ ગીત ૦ધ્વજ પુ૦ રાષ્ટ્રનો વાવટો ૦પતિ પુ૦ સમગ્ર રાષ્ટ્રનો પ્રમુખ ૦પિતા પુ૦ રાષ્ટ્રની આઝાદી ને ઉન્નતિનો પિતા – ઘડવૈયો (૨) મહાત્મા ગાધીને લગાડવામા આવેલો સન્માન સૂચક શબ્દ ૦પૂજા સ્ત્રી૦ રાષ્ટ્રવાદ, રાષ્ટ્રની એકાતિક પૂજા ૦ભાષા સ્ત્રી૦ આખા રાષ્ટ્રમા ચાલે એવી સામાન્ય ભાષા ૦મુદ્રા સ્ત્રી૦ રાષ્ટ્રનુ પ્રતીક ૦વાદ પું૦ રાષ્ટ્ર એક સ્વતત્ર ઘટક છે માટે તેનુ હિત સાધવુ એવો વાદ, રાષ્ટ્રપૂજા, 'નૅશનલિઝમ ૦સઘ પુ૦ રાષ્ટ્રોનો સઘ 'લીગ ઑફ નેશન્સ' –ષ્ટ્રિ (-ષ્ટ્રી)ય વિ૦ રાષ્ટ્રનુ, –નેલગતુ –ષ્ટ્રિ૦ (-ષ્ટ્રી)ય કરણ ન૦ રાષ્ટ્રની માલકીનું કરવુ તે, નૅશનલાઇઝેશન' –ષ્ટ્રિ (-ષ્ટ્રી) ય શાળા સ્ત્રી૦ પરદેશી સરકારથી સ્વતત્ર રીતે અને રાષ્ટ્રીયતાની દૃષ્ટિએ ચલાવાતી શાળા –ષ્ટ્રિ(-ષ્ટ્રી)ય શિક્ષણ ન૦ રાષ્ટ્રની દૃષ્ટિએ અપાતુ કે પરદેશી સરકારથી સ્વતત્રપણે યોજેલુ [શિક્ષણ] –ષ્ટ્રોપયોગી વિ૦ રાષ્ટ્રને ઉપયોગી, રાષ્ટ્રનું હિતકર
રાસ પુ૦ (૨) સ્ત્રી૦ જુઓ રાશ
રાસ પુ૦ [સ] ગાતા ગાતા ગોળાકારે ફરતા કરાતો નાચ કે તેમા ગવાય એવુ ગીત ૦ડો પુ૦ એક જાતનો ગરબો (બનેનો બનાવ વણ વનો)
રાસભ પું૦[સ] ગધેડો [રાસની ક્રીડા
રાસલીલા સ્ત્રી૦ કૃષ્ણે ગોપીઓ સાથ કરેલી
રાસાયણિક, રાસાયનિક [સ] વિ૦ રસાયણને લગતુ, રસાયણી, કેમિકલ'

**રાસો** પુ૦ એક પ્રકારનુ વીરરસનું કાવ્ય
**રાહ** પું૦ [ફા] રસ્તો (૨) સ્રી૦ રીત, તરેહ; ચાલ (૩) વાટ, પ્રતીક્ષા
**રાહત** સ્રી૦ [અ.] સુખ, આરામ, વિસામો; દુ ખમા દિલસોજી – મદદ
**રાહદારી** પુ૦ વટેમાર્ગુ (૨) સ્રી૦ રસ્તા ઉપરથી લઈ જવાતા માલ ઉપર લેવાતો કર, તેની રજાચિઠ્ઠી (૩) રાહખરી
**રાહબર** પું૦ [જુઓ રાહ] ભોમિયો. –રી સ્રી૦ ભોમિયા થવુ – હોવુ તે
**રાહુ** પું૦ [સ] પુરાણાનુસાર નવ ગ્રહમાનો એક, સૂર્યચંદ્રને ગ્રહણ વખતે ગ્રસનાર પીડાકારી ગ્રહ
**રાળ** સ્રી૦ [સ રાલ] ઝટ સળગી ઊઠે તેવો એક જાતના વૃક્ષમાથી મળતો પદાર્થ
**રાંક(–કુ)**(૦) વિ૦[સ रङ्क] ગરીબ, સાલસ
**રાંગ** (૦) સ્રી૦ કોટની દીવાલની બાજુ (૨) સવારી [એક રોગ
**રાંઝણુ(–ણી)** (૦) સ્રી૦ [દે. रञ्झण] પગનો
**રાંટ** (૦) સ્રી૦ વાક, વલણ (૨) અણ-બનાવ, વિરોધ. –ટુ વિ૦ રાટવાળુ
**રાંડ** (૦) સ્રી૦ [સ रण्डा] રાંડેલી, વિધવા (૨)વેશ્યા. ૦વુ અ૦ક્રિ૦ વિધુર કે વિધવા થવુ (૨) વિ૦ બાયલુ ૦વો પું૦બાયલો, નામર્દ. –ડીરાંડ સ્રી૦ વિધવા (૨) નિરાશ્રિત વિધવા –ડેલી વિ૦સ્રી૦વિધવા
**રાંઢવું** (૦)ન૦ [દે रढुअ] દોરડુ
**રાંધણુ** (૦) ન૦ રાધવાનુ કામ. ૦છઠ સ્રી૦ શ્રાવણ સુદ કે વદ છઠ –ણિયું ન૦ રસોડુ –ણી સ્રી૦ રસોડુ (૨) રાધવાની રીત –ણું ન૦ રાધવાની ક્રિયા (૨) રાધેલી રસોઈ (૩) રાધવાની રીત
**રાંધવું** (૦) સ૦ક્રિ૦ [સ रन्ध्] ખોરાક પકવવો (૨) સાધવુ, ફળ મેળવવુ
**રાંપ** (૦) પુ૦ [પ્રા रप પરથી] મોટી રાંપડી. ૦ડી સ્રી૦ કરસણમા ઊગેલુ નકામુ ઘાસ કાઢી નાખવાનુ ખેતીનુ ઓજાર. ૦વું સ૦ક્રિ૦ રાપડી ફેરવવી –પી સ્રી૦ મોચીનું એક ઓજાર

**રિક્ત** વિ૦ [સ] ખાલી, શૂન્ય
**રિક્ષા** સ્રી૦ [ઇં.] માણસથી ખેચાતી બે પૈડાની નાની ગાડી [ભાટી રાખેલુ
**રિઝર્વ્ડ** વિ૦ [ઇ]ખાસ અલાયદુ રાખેલુ;
**રિઝવટ(–ણ)** સ્રી૦ રીઝવવાની કળા
**રિઝામણુ** ન૦ રીઝવવુ તે કે તે માટે અપાતી વસ્તુ
**રિઝાવવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ રીઝવવુ
**રિઝાવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ રીઝવુ [પરથી)
**રિટાયર્ડ** વિ૦ [ઇ] નિવૃત્ત થયેલુ (નોકરી
**રિદ્ધિ** સ્રી૦[જુઓ ઋદ્ધિ]સમૃદ્ધિ ૦સિદ્ધિ સ્રી૦ રિદ્ધિ અને સિદ્ધિ(૨) ગણપતિની બે પત્નીઓ
**રિપુ** પુ૦ [સ] શત્રુ
**રિપોર્ટ** પુ૦ [ઇ] સવિસ્તર હેવાલ
**રિબામણ(–ણી)** સ્રી૦ રિબાવાની પીડા
**રિબાવવુ** સ૦ ક્રિ૦, **રિબાવું** અ૦ ક્રિ૦ 'રીબવુ'નુ પ્રેરક ને કર્મણિ
**રિયાસત** સ્રી૦ [અ.] રાજ્ય, હકૂમત (૨) જાગીર (૩) દેશી રાજ્ય. –તી વિ૦
**રિવાજ** પુ૦ [અ रवाज] ચાલ, ધારો
**રિવિઝન** ન૦ [ઇ] ફરી જોઈ – તપાસી જવુ તે, પુનરાવર્તન
**રિવેટ** પુ૦ [ઇ] એક બાજુ માથાવાળો અને બીજી બાજુ જોડવાની વસ્તુમા પરો-વ્યા પછી ટીપીને જોડી દેવાય તેવો ખીલો
**રિવૉલ્વર** સ્રી૦ [ઇ] એક વખત ભર્યે અનેક બાર કરી શકાય એવી કળવાળી પિસ્તોલ [સ્રી૦ સગપણ
**રિશ્તેદાર** વિ૦ [ફા] સગુ, સબંધી –રી
**રિશ્વત** સ્રી૦ [અ] લાચ, રુશવત. ૦ખોર, –તી વિ૦ લાચિયુ
**રિસામણી** સ્રી૦ રિસાવુ તે –ણું વિ૦ જરાકમા રિસાઈ જાય એવુ(૨) ન૦ રીસ [રિસામણાં મનામણાં કરવાં = સહેજમા રિસાવુ અને સહેજમા મનાવુ]
**રિસાવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા रुस (સ रुष्] ક્રોધથી નારાજ થવુ, ક્રોધે ભરાવુ
**રિસાળ(૦વું)** વિ૦ રિસામણુ

રિસીવર પું૦ [ઇં.] સગીરની કે કજિયાની મિલકતની વ્યવસ્થા માટે નિમાતો સરકારી અમલદાર (૨)સદેશો ઝીલવાનું યાંત્રિકસાધન(ટેલિફોન,વાયરલેસઇ૦નું)
રિહર્સલ સ્ત્રી૦ [ઇં.] નાટ્ય સંવાદ વગેરે અગાઉથી અભ્યાસ માટે ભજવવાં તે
રિંગ સ્ત્રી૦ [ઇં] વીંટી (૨) રમતગમત કે અખાડાનીયા સરકસની અંદરની જગા
રી પું૦ ઋષભ સ્વરની સંજ્ઞા
રીઝ સ્ત્રી૦ ['રીઝવું' ઉપરથી] ખુશી,આનંદ
રીઝવવું સ૦ક્રિ૦ રીઝે એમ કરવું
રીઝવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. રિજ્ઝ (સં. ऋध्) = ખુશી થવું] ખુશ થવું; સંતુષ્ટ થવું
રીડ સ્ત્રી૦ [પ્રા. રાઙિ] રાડ; બૂમ; પોકાર. –હિયારમણ સ્ત્રી૦ બૂમાબૂમ; હોકારા
રીઢું વિ૦ [દે. રિદ્ધ = પાકું] વપરાઈને મજબૂત થયેલું(૨)દુઃખ વેઠી કઠણ થયેલું (૩)નઘરોળ; સુધરે નહિ એવું(ગુનેગાર)
રીત સ્ત્રી૦ જુઓ રીતિ (૨) કરકરિયાવર. ૦ભાત સ્ત્રી૦ ચાલચલણ,વર્તણૂક (૨) કરકરિયાવર. ૦રિવાજ પું૦બ૦વ૦રીત અને રિવાજ. ૦સર અ૦ રીત પ્રમાણે
રીતિ સ્ત્રી૦ [સં.] પ્રકાર, તરેહ(૨)પદ્ધતિ; રૂઢિ; ધારો (૩) શૈલી [કા. શા.]
રીતે અ૦ પ્રમાણે; પેઠે (૨) + તરીકે (૩) રિવાજ – પદ્ધતિ પ્રમાણે
રીધ સ્ત્રી૦+રિદ્ધિ.૦સીધ સ્ત્રી૦રિદ્ધિસિદ્ધિ
રીબવું સ૦ક્રિ૦ [સં. રિપ્] કનડવું; ખૂબ દુઃખ આપવું
રીમ ન૦ [ઇં.] વીસ ઘા (કાગળ)
રીર સ્ત્રી૦ [સં. રી ઉપરથી] + રાડ; બૂમ
રીલ સ્ત્રી૦; ન૦ [ઇં.] દોરો વીંટેલી ગરગડી કે ભૂંગળી (૨) સિનેમાનાં દશ્યોની લાંબી પટ્ટી
રીસ સ્ત્રી૦[પ્રા. રસા]રિસાવું તે;રોષ;ગુસ્સો
રીંગણ ન૦ રીંગણીનું ફળ – એક શાક. –ણી સ્ત્રી૦[દે રિંગણી] રીંગણાનો છોડ. –ણું ન૦ રીંગણ
રીંછ ન૦ [અપ. રિછ,પ્રા. રિચ્છ (સં. ऋक्ष)] એક રાની હિંસ્ર પ્રાણી. ૦ડી સ્ત્રી૦ રીંછની માદા. ૦ડું ન૦ રીંછનું બચ્ચું
રુઆબ પું૦ [અ. રુઅબ]જુઓ રોફ. ૦દાર વિ૦ રુઆબવાળું
રુકાવટ સ્ત્રી૦ રોકાણ
રુક્કો પું૦ [અ. રુક્અહ] ટૂંકી ચિઠ્ઠી
રુક્મિણી સ્ત્રી૦ [સં.] શ્રીકૃષ્ણના પટરાણી
રુક્ષ વિ૦ [સં.] રૂક્ષ; લૂખું; શુષ્ક (૨)કઠોર. ૦તા સ્ત્રી૦ [(૩) પક્ષપાત; વલણ
રુખ પું૦ [ફા.] ગાલ (૨) ચહેરો; સિકલ
રુખસત(–દ) સ્ત્રી૦ [અ.] બરતરફી; રજા
રુગ્ણ વિ૦ [સં.] માંદું. –ગ્ણાલય ન૦ [+ आलय] દવાખાનું
રુચવું અ૦ક્રિ૦ [સં. रुच्] ગમવું
રુચિ સ્ત્રી૦ [સં.] ઇચ્છા, ભાવ (૨) ભૂખ. ૦કર વિ૦ [સં.] રુચિ ઉત્પન્ન કરે તેવું (૨) ગમે એવું; સુંદર. ૦ભંગ પું૦ રસવૃત્તિને ન ગમવું તે.૦ર વિ૦ [સં.] સુંદર; મનોહર (૨) રુચિ થાય એવું
રુજ(–જા) સ્ત્રી૦ [સં.] પીડા; રોગ
રુઝાવવું સ૦ક્રિ૦ 'રુઝવું'નું પ્રેરક
રુઝાવું અ૦ક્રિ૦'રુઝવું'નું ભાવે; ઘા પુરાઈ ઉપર નવી ચામડી – રૂઝ આવવી
રુદન ન૦ [સં.] રડવું તે; રોદણું
રુદય ન૦ હૃદય [પ]
રુદિત ન૦ [સં.] રુદન (૨) વિ૦ રડેલું
રુદિયું ન૦ હૃદય [પ]
રુદ્ધ વિ૦ [સં.] રોકાયેલું; રૂંધાયેલું
રુદ્ર વિ૦ [સં.] ભયંકર, ભયાનક (૨) પું૦ મહાદેવ (૩) એ નામના અગિયાર દેવોમાંનો દરેક. –દ્રાક્ષ પું૦,સ્ત્રી૦ એક વૃક્ષ અને તેનું બી. –દ્રાણી સ્ત્રી૦ [સં] પાર્વતી. –દ્રાવતાર પું૦ [+અવતાર] રુદ્રનો અવતાર; રુદ્ર જેવું ક્રોધી રૂપ. –દ્રી સ્ત્રી૦ શિવની સ્તુતિનું એક વૈદિક સૂક્ત કે તેનો અગિયાર વાર પાઠ
રુધિર ન૦ [સં.] લોહી. ૦વાહિની સ્ત્રી૦ લોહીની નસ.–રાભિસરણ ન૦ [+અભિસરણ] શરીરમાં રુધિરનું ફરવું તે

**રુબાયત** સ્ત્રી૦ [અ. रुबाइ] ચોપાઈ(અરબી, ફારસી કે ઉર્દૂ)
**રુમલાવવું** (રું') સ૦ક્રિ૦ 'રૂમલાવું'નું પ્રેરક
**રુમાડો** (રું') પું૦['રૂમવું' પરથી] બૂમાબૂમ; શોરબકોર ['રૂમવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**રુમાવવું** (રું') સ૦ક્રિ૦, **રુમાવું** અ૦ક્રિ૦
**રુવાંટી** સ્ત્રી૦['રુવું' ઉપરથી] કુમળા અને ઝીણા વાળ. **–ટું** ન૦ રૂવું
**રુવેલ(–લું)** વિ૦ રૂથી ભરેલું
**રુશનાઈ** સ્ત્રી૦ [જુઓ રોશનાઈ] શાહી
**રુશવત,**૦**ખોર** જુઓ રિશ્વત,૦ખોર
**રુષ્ટ** વિ૦ [સં.] ગુસ્સે થયેલું
**રુંડ** ન૦ [સં.] માથું; ડોકું (૨) વિ૦ બોડું; અપંગ. ૦**મુંડ** વિ૦ ગોળમટોળ. ૦**માળ** સ્ત્રી૦ માણસની ખોપરીઓનો હાર
**રુંધન** ન૦[સં] રોકવું, રોકાવું કે ગૂગળાવું તે
**રૂ** ન૦ [દે રુઅ]બી કાઢી લીધેલો કપાસ
**રૂએ** અ૦ [ફા. रू, रुए સ્ત્રી૦ = કારણ] પ્રમાણે – આધારે કે રૂએ આ કારણે
**રૂક્ષ** વિ૦ [સં.] જુઓ રુક્ષ. ૦**તા** સ્ત્રી૦
**રૂખ** સ્ત્રી૦ જુઓ રુખ (૨) અટકળ (૩) વિચાર; અભિપ્રાય (૪) બંદરનું વલણ; ભાવતાલ (૫) યોગ્ય પ્રસંગ; મોખ
**રૂખ(**૦**ડું)** ન૦ [સં. वृक्ष પ્રા. रुक्ख] એક નાનું ઝાડ – છોડ [(સં. रुद्)] રુઝાવું
**રૂઝ** સ્ત્રી૦ રુઝાવું તે. ૦**વું** અ૦ક્રિ૦[પ્રા. रुज्झ
**રૂઠવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. रुट्ठ(સં. रुष्टપરથી)]કોપવું
**રૂડપ** સ્ત્રી૦ ['રૂડું' પરથી] રૂપાળાપણું; સુંદરતા (૨) સારાપણું (૩) ભલાપણું
**રૂડું** વિ૦ [પ્રા रूव(સ रूप) ઉપરથી] સારું; ઉત્તમ, સુંદર. **–ડેરું** વિ૦ રૂડું (લાલિત્યવાચક)
**રૂઢ** વિ૦ [સં.] ઘણા કાળથી પ્રચાર કે વપરાશમાં હોવાથી દૃઢ થયેલું. **–ઢાર્થ** પું૦ [+ અર્થ] શબ્દનો રૂઢ અર્થ (યોગાર્થથી ઊલટો)
**રૂઢિ** સ્ત્રી૦ [સં] રૂઢ થયેલી રીતિ કે રિવાજ (૨) તે કારણથી શબ્દનો અમુક અર્થબોધ કરાવવાની શક્તિ (જુઓ યોગરૂઢિ) ૦**પ્રયોગ** પું૦ ભાષામા રૂઢ – રૂઢિથી જેનો વિશેષ અર્થ થતો હોય એવો શબ્દપ્રયોગ
**રૂપ** ન૦ [સં.] આકાર, દેખાવ; સ્વરૂપ (૨) સૌંદર્ય (૩) વેશ (૪) વાક્યમાં વાપરવા પ્રત્યય વગેરે લગાડીને તૈયાર કરેલો શબ્દ – પદ [વ્યા.] (૫) વિ૦ (સમાસને અંતે) સરખું; સમાન (ઉદા૦ દુઃખરૂપ)
**રૂપક** ન૦ [સં.] એક પ્રકારનું નાટક (૨) એક અર્થાલંકાર, જેમાં ઉપમેયને ઉપમાન સાથે તદ્રૂપ કે અભિન્ન બતાવી વર્ણન કરેલું હોય છે [કા. શા]
**રૂપરેખા** સ્ત્રી૦ માત્ર રૂપ બતાવનારી રેખા (૨) આછો ખ્યાલ; ટૂંકું બ્યાન
**રૂપવતી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.] રૂપાળી
**રૂપવાન** વિ૦ [સં] રૂપવાળું; સુંદર
**રૂપાખ્યાન** ન૦ ધાતુનાં રૂપો બનાવવાં તે [વ્યા.]
**રૂપાળું** વિ૦ સુંદર
**રૂપાંતર** ન૦ રૂપમાં ફેરફાર; અન્ય રૂપ
**રૂપાંદે** (૦) સ્ત્રી૦ રૂપાળા દેહવાળી સ્ત્રી
**રૂપિયાભાર** વિ૦ (૨) પું૦ એક રૂપિયાના વજન જેટલું; તોલા જેટલું
**રૂપિયો** પું૦ [સં. रूप्यक] સોળ આનાની કિંમતનો રૂપાનો સિક્કો
**રૂપી** વિ૦ રૂપાનું, રૂપવાળું (સમાસને અંતે)
**રૂપું** ન૦ [સં. रूप्यकं] એક ધાતુ. **–પેરી** વિ૦ રૂપાનું; રૂપા જેવું. **–પૈડી** સ્ત્રી૦ રૂપિયો (તિરસ્કારમાં)
**રૂબરૂ** અ૦ [ફા.] સમક્ષ
**રૂબલ** પું૦ [રૂ]રશિયાનો રૂપિયા જેવો સિક્કો
**રૂમ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] ઓરડી
**રૂમઝૂમ** અ૦ [રવ૦] ઝાંઝરનો અવાજ
**રૂમલાવું** (રૂં') અ૦ક્રિ૦ રૂમવા પર ચડવું; ગાંડપણથી રૂમવું (ઢોરનું)
**રૂમવું** (રૂં') અ૦ક્રિ૦[પ્રા. रुद=મર્દન કરવું] જોરથી ઘૂમવું (યુદ્ધમાં)(૨) ભટકવું; ફરવું
**રૂમાલ** પું૦ [ફા.] (હાથમાં લૂછવાનો) લૂગડાનો કકડો

રુવું નં૦ [સં રોમ] રુવું, શરીર ઉપરનો નાનો વાળ, રોમ રુવાટું [૦ન ફરકવું = જરા પણ અસર ન થવી]
રૂસ પું૦,નગાજા] યુરોપ-એશિયામાં સગ ન ફેલાયેલો એક દેશ, "રશિયા'
રૂસણું નં૦ ['રૂસવું' પરથી] રિસાવું તે
રૂસવું અ૦ક્રિ૦[સં રુ, પ્રા રુસ] રિસાવું
રૂસી વિ૦ [ફા] રશિયાનું,–ને લગતું
રૂહ પું૦, નં૦ [અ] આત્મા જીવાત્મા –હાની વિ૦ [ફા] જીવાત્મા કે આત્મા સંબંધી [કે તાતનો
રૂછડું,રૂછું નં૦ [જુઓ રુવું] દૂંટી વાળ
રૂંધ સ્ત્રી૦, ૦ણ,૦ન નં૦ [રૂંધવું પરથી] રૂંધાવું તે, રોકાવું, પ્રતિબંધ (૨)આગી, અકળામણ [(૨) ગૂંગળાવું
રૂંધવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા રુંધ (સં રુધ્)] રોકવું
રૂંધામણ સ્ત્રી૦ રૂંધાવું તે, ગૂંગળામણ
રૂંધાવવું સ૦ક્રિ૦, રૂંધાવું અ૦ક્રિ૦ 'રૂંધવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
રૂંવાડું, રૂંવું નં૦ [જુઓ રુવું] રુવાટું
રે અ૦ [સં] એ! ઓ! [સંબોધનનો ઉદ્ગાર] (૨) કવિતામાં પાદપૂર્તિ માટે નિરર્થક મુકાય છે
રેઇનકોટ પું૦[ઇ] વરસાદમાં ન પલળાય તેવા કાપડનો ડગલો
રેકર્ડ નં૦ [ઇ] નોંધ (૨) દફતર, ફાઈલ (૩)સ્ત્રી૦ગ્રામોફોન વાજાની થાળી–ચૂડી (૪) પું૦,નં૦ પરાકાષ્ઠા, આંક, છેલ્લી હદ
રૅકેટ નં૦ [ઇ] ટેનિસનું બૅટ
રેખ સ્ત્રી૦ [સં રેખા] રેખા (૨) દાંતે જડાવેલી સોનાની ટપકી (૩) નાની મૂછ (૪) અ૦ જરાયે [પ]
રેખતો પું૦ [ફા] ફારસી અને ઉર્દૂ કવિતાનો એક ઢાળ
રેખા સ્ત્રી૦ [સં] લીટી આંકો ૦કૅસ પું૦ ઉપર રેખા દોરી કરાતો કસ[ગ] ૦ચિત્ર નં૦ રેખાઓથી દોરેલું ચિત્ર (૨) કોઈના જીવનનું ટૂંક નિરૂપણ
રેખાંશ પું૦ [સં] ઉત્તર અને દક્ષિણ ધ્રુવમાંથી પસાર થતી પૃથ્વીના ગોળા ઉપરની લીટી,'લૉન્જિટ્યૂડ' ૦વૃત્ત નં૦ રેખાંશનું વર્તુળ
રેખિક વિ૦ એક પાતચિહ્નવાળું ઝમી ઠગણ, જેનો આલેખ રેખાથી દર્શાવી શકાય 'ધા નિયર' [ગ.]
રેગિસ્તાન પું૦, નં૦ [ફા] રેતાળ પ્રદેશ, રણ, મરુભૂમિ [જુઓ ગાભ કરાવે એવું
રેચ પું૦ [સં] જુલાબ ૦ક વિ૦ [સં]
રેજગી સ્ત્રી૦ છૂટું પરચૂરણ મોટા નાણાનું નાનું પરચૂરણ
રેટ સ્ત્રી૦ [ઇ] દાપો, ધારા
રેઢ (રે) વિ૦ જાડું રગડા જેવું
રેઢવવું સ૦ક્રિ૦ [કે રઢ = ઝઘડેલો]રેઢવવું, નિભાવી લેવું (૨) અમલવવું
રેડવું સ૦ક્રિ૦ પ્રવાહીની ધાર કરવી (૨) ધારા ચડાવીને ભરવું, અંદર નાખવું
રેડિયમ નં૦ [ઇ] નિર્મિ લુઘમાં એક તત્ત્વ ધાતુ
રેડિયો પું૦ [ઇ] તાર વગર, અવાજ દૂર સંભળાવવાનું કે સાંભળવાનું યંત્ર કે તે ક્રિયા [(૨) નકામું નમાલું
રેઢિયાળ (રે) વિ૦ રવરતું, ધણી વિનાનું
રેઢું (રે) વિ૦ રખડતું, સંભાળ વિનાનું
રેણુ (રે)સ્ત્રી૦[પ્રા રયણી (સં રજની)]+રાત્રી
રેણુ (રે) સ્ત્રી૦ [જુઓ રેણુ] રજ
રેણ (રે') નં૦ધાતુની સાંધ કરવાનું સાધન ૦વું સ૦ક્રિ૦ રેણ દેવું
રેણી (રે) સ્ત્રી૦[જુઓ રેણ નં. ૧]+રાત્રિ
રેણુ પું૦, સ્ત્રી૦ [સં] ધૂળ, રજ
રેણુકા સ્ત્રી૦ [સં] પરશુરામની માતા
રેત નં૦ [સં] વીર્ય
રેત સ્ત્રી૦ ઝીણી રેતી ૦દાની સ્ત્રી૦ લખાણની શાહી સૂકવવા ભભરાવવાની રેત રાખવાનું પાત્ર. ૦વો પું૦ ખોદતાં બહુ રેતી નીકળે એવો કૂવો –તાળ વિ૦ રેતીવાળું –તિયું નં૦ રેતદાની (૨) રેતીનું, રેતીવાળું –તી સ્ત્રી૦ પથ્થરનો ઝીણો ભૂકો, વાલુકા

રૈન (રૈ) સ્ત્રી૦ [જુઓ રૈણ = રજની]રાત
રૈફ પું૦ [સં.] અક્ષર ઉપર કરાતું રનું (ˇ) આવું ચિહ્ન
રૅફ્રિજરેટર પું૦ [ઇં.] જેની અંદર મૂકેલી વસ્તુઓ ઠંડી થઈ સારી રહે અથવા ઠરી જાય તેવું એક યંત્ર — સાધન
રૈબચો (રૈ') પું૦[જુઓ ચહેબચો] પાણીની અત્યંત ઢોળાઢોળ; તેથી થયેલો કીચડ
રૈબઝેબ અ૦ [સર૦ ઝેબઝેબાં]પરસેવાથી નીતરતું
રૈલ સ્ત્રી૦ [હિં. રેલિ] પૂર(૨)પુષ્કળતા[લા.]
રૈલ સ્ત્રી૦ [ઇં.] રેલવેનો પાટો. ૦ગાડી સ્ત્રી૦ આગગાડી
રૈલછેલ, રૈલમછેલ સ્ત્રી૦ રેલીને છલકાઈ જવું તે (૨) પુષ્કળતા [લા.]
રૈલવું અ૦ક્રિ૦ રેલ આવવી; જોરથી વહેવું (૨) જવું; પરવરવું (૩) સ૦ક્રિ૦ જોરથી રેડવું (૪) ઢોળવું (૫) રેલમાં તાણી જવું
રૈલવે(૦લાઈન)સ્ત્રી૦[ઇં]આગગાડીનોમાર્ગ. ૦સ્ટેશન ન૦ [ઇં.] આગગાડીને ઊભા રહેવાનું સ્થાન; ત્યાં કરાતું તેનું મકાન વગેરે
રેલસંકટ ન૦ પાણીની રેલથી ઊપજેલું સંકટ
રેલારેલ સ્ત્રી૦ ['રેલ' ઉપરથી] રેલમછેલ
રેલાવું અ૦ક્રિ૦ રેલો ચાલવો; ઢોળાવું
રેલો પું૦ ['રેલ' ઉપરથી] નાનો પ્રવાહ
રેવડી સ્ત્રી૦ ખાંડની ચાસણી અને તલની એક બનાવટ (૨) બેહાલ; ફજેતી[લા.]. ૦દાણાદાણ સ્ત્રી૦ પૂરી ફજેતી
રેવત પું૦ [સં. રેવ્=કૂદવું] ઘોડો
રેવતાચળ પું૦[સં.રૈવતાચલ]રૈવત,ગિરનાર
રેવતી સ્ત્રી૦ સત્તાવીસમું નક્ષત્ર (૨) બળરામની પત્ની
રેવંચી સ્ત્રી૦ [ફા. રીવન્ચીની] એક વનસ્પતિનો ગુંદર — એક ઔષધિ. ૦નો ગોળ પું૦ જુલાબ માટે તેમ જ રંગ વગેરે માટે વપરાતો રેવંચીનો ગુંદર
રેવંત પું૦ [જુઓ રેવત] ઘોડો
રેવા [સ.]. ૦જી સ્ત્રી૦, નર્મદા નદી
રૅશન ન૦ [ઇં.] ફાળવણી પ્રમાણે નિયત પ્રમાણ — માપ (૨) ફાળવણી પ્રમાણેનું સીધું. ૦કાર્ડ ન૦ [ઇં.] રૅશન માટેની સીધાચિઠ્ઠી. -નિંગ ન૦ [ઇં.] જરૂરની વસ્તુઓની નિયત ફાળવણી કરવી તે; માપબંધી
રેશમ ન૦ [ફા. અબ્રેશમ] એક જાતના કીડાની લાળના તંતુ કે તેનું બનાવેલું કાપડ (૨) સ્ત્રી૦ એક જાતની ઘોડી [કા.]. -મી વિ૦ રેશમનું (૨) રેશમ જેવું સુંવાળું
રેષા સ્ત્રી૦ [સ.] રેખા લીટી
રેસ સ્ત્રી૦ [ઇં.] ઘોડદોડની ગરત; તેને લગતો જુગાર. ૦કોર્સ પું૦ [ઇં.] ઘોડદોડનું મેદાન
રેસાદાર વિ૦ [રેસો + દાર] રેસાવાળું
રૅસિડેન્ટ પું૦ [ઇં.] અંગ્રેજી અમલ વખતે દેશી રાજ્યોમાં રખાતો અંગ્રેજી સત્તાનો પ્રતિનિધિ [ફળ વગેરેનો)
રેસો પું૦ [સં. રેષા ઉપરથી] તંતુ (વનસ્પતિ,
રેંકડી, (રેં૦) સ્ત્રી૦, -ડો પું૦, નાની બળદગાડી (૨) ભારની નાની લારી
રેંકવું (રેં૦) અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. રેંક] ગાયભેંસનું ભાંભરવું
રેંજીપેંજી (રેં પેં૦) વિ૦ [જુઓ રંજ] નમાલું (૨) ઉત્સાહ વગરનું
રેંટ (રેં૦) પું૦ [તેલુગુ રેંડુ (મ. રેંડ = બે) ગિલ્લીદંડાનો બીજો દાવ
રેંટ (રેં૦) પું૦ [સં. અરઘટ્ટ] કૂવામાંથી પાણી કાઢવાની ઢોચકાંવાળા ચક્રની યોજના. ૦માળ સ્ત્રી૦રેંટનાં ઢોચકાંની ફરતી હાર; ઘટમાળ
રેંટિયાબારસ(-સ) (રેં૦)સ્ત્રી૦ ભાદરવા વદ બારસ (ગાંધીજીની જન્મતિથિ)
રેંટિયો (રેં૦) પું૦[જુઓ રેંટ]હાથે સૂતર કાંતવાનું ચક્રનું એક સાધન
રેંડુ (રેં૦) પું૦ રેંટ [રહેંસવું
રેંસવું (રેં૦) સ૦ક્રિ૦ [હિં. રેંસ્ના] જુઓ
રૈયત સ્ત્રી૦ [અ.] પ્રજા. ૦વારી વિ૦ (૨) સ્ત્રી૦ બારોબાર ખેડૂત પાસેથી મહેસૂલ

ઉઘરાવવી તે (જમીનદારીથી ઊલટું) કે તેને લગતું

રૈવત,૦ક,૦ગિરિ પું૦ (સં.) ગિરનાર પર્વત

રોક વિ૦ રોકડું

રોક વિ૦(૨)સ્ત્રી૦ ['રોકવું' ઉપરથી]રોકાણ

રોકકળ સ્ત્રી૦, –ળાટ પું૦ રોવું ને કકળવું તે, રોકૂટ

રોકટોક વિ૦ રોકવું કે ટોકવું તે, કશો પણ વાંધો કે વિરોધ

રોકડ વિ૦ રોકડું (૨) સ્ત્રી૦ રોકડા પૈસા. –ડિયું વિ૦ રોકડ વહેવાર કરનારું (૨) હાજરજવાબી –ડી સ્ત્રી૦ દિવસના સાધારણ સમય ઉપરાંત સવારમાં જે વધુ કામે રોકાય તે કે તેની રોકડી મજૂરી. –ડું વિ૦ ઉધાર ન રાખેલું પણ તરત આપેલું (નાણું) (૨) નગદ નાણું (નોટ નહિ) (૩) [લા.] કાંઈ પણ છુપાવ્યા વિના તરત કહેલું (કથન)(૪)તેવો જવાબ

રોકવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. રુક (સં. રુન્ધ્, કે રુદ્ + કૃ)] અટકાવવું જવા ચાલવા કે થવા ન દેવું, આંતરવું (૨) કામે વળગાડવું, નોકરીમાં રાખવું (૩) વેપારધંધામાં નાખવું (નાણું) [અટકાયત

રોકાણ ન૦ રોકવું કે રોકાવું તે (૨)

રોકૂટ સ્ત્રી૦ રોવું અને કૂટવું તે, રડારોળ

રોગ પું૦ [સં] બગાડ, વિકાર, તંદુરસ્તીમાં બગાડો, વ્યાધિ ૦ચાળો પું૦ રોગનો ફેલાવો ૦દોગ પું૦વરસાદ વગેરેની પીડા

રોગાન પું૦, ન૦ [ફા. રૌગન] તેલ, મીણ, લાખ વગેરેનું એક જાતનું મિશ્રણ(લાકડાં, લૂગડાં વગેરે ઉપર ચડાવે છે)

રોગિયું, રોગિષ્ઠ, રોગી [સં], રોગીલું વિ૦ માંદું, રોગવાળું

રોચક વિ૦ [સં] રુચિ કરાવે તેવું, ગમતું

રોજ પું૦[ફા] દિવસ (૨) એક દિવસની મજૂરી (૩) અ૦ હમેશાં. ૦ગાર પું૦ ગુજરાન માટે કરવાનો ધંધો, નોકરી કે ઉદ્યમ ૦ગારી સ્ત્રી૦રોજગાર, કામધંધો. ૦નીશી સ્ત્રી૦ દરરોજના કામની નોંધ-પોથી, ડાયરી. ૦બરોજ અ૦ [ફા.] રોજરોજ; દરરોજ. ૦મેળ પું૦ દરરોજનો હિસાબ(૨)તે લખવાનો ચોપડો –જિંદું વિ૦ રોજનું. –જી સ્ત્રી૦ રોજગાર (૨) ગુજરાન (૩) રોજની આવક; પેદાશ

રોજો પું૦ [અ] મોગા અને ધાર્મિક મુસલમાનની કબર (૨) મુસલમાનનો દિવસનો ઉપવાસ [જાનવર પશુ

રોઝ ન૦ [ફ઼ે રોઝ઼] ઘોડાને મળતું એક

રોઝિયો,રોઝી વિ૦ એક જાતનો કપાસ

રોટલી સ્ત્રી૦ [સં. રોટ, દે. રટ્ટિયા, રોટ્ટગ] ઘઉંના લોટની પાતળી ગોળ વાની. –લો પું૦ હાથે થાપીને બનાવેલી જાડી ભાખરી (૨) આજીવિકા [લા.]

રોટી સ્ત્રી૦ [સર૦ હિં.]જુઓ રોટલી(૨) પાડરોટી ૦વહેવાર પું૦ સાથે જમવા જમાડવાનો સંબંધ

રોઠું (રો) ન૦ બરાબર પાકતા પહેલાં સુકાઈને ચીમળાઈ ગયેલું બેસ્વાદ સોપારી (૨) રાંકું–જડ માણસ [લા.]

રોડવવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા રુડ (સં. લુટ્ કે લુટ્)] ગબડાવવું

રોડા પું૦બ૦વ૦ [જુઓ રોડવવું] દોટ, ગબરડી. –ડી સ્ત્રી૦ દોટ, રોડા

રોડું ન૦ [સં લોષ્ટ] ઈંટનો કકડો

રોણ સ્ત્રી૦ [જુઓ રોન] રાતની ચોકી

રોણું ન૦ [પ્રા. રોવણ (સં રોદન)] રુદન

રોતડ,–ડું,–લ વિ૦ ['રોવું' ઉપરથી] ઝટ રોઈ પડે એવું

રોતું વિ૦ ['રોવું'નું વ૦કૃ૦] રડતું, રડયા કરતું

રોદડું(–ણું) ન૦ ચીતકની કથની (૨) રુદન

રોદન ન૦ [સં] રુદન

રોધ પું૦ [સં] અટકાવ. ૦ક વિ૦ [સં] રોધ કરનારું. ૦ન ન૦ [સં.] રોધવું તે. ૦વું સ૦ક્રિ૦ રોકવું; અટકાવવું

રોન સ્ત્રી૦ [ઇં. રાઉન્ડ] રાતની ચોકી માટે ફરવું તે [વિ૦ રોનકવાળું

રોનક સ્ત્રી૦ [અ] તેજ, ભપકો ૦દાર

રોપ પું૦ ['રોપવું' પરથી] રોપો; છોડ.

# લ

**લ** પું૦ [સ] ચાર અર્ધસ્વરોમાંનો ત્રીજો

**લઈ** 'લેવું'નું કૃ૦ રૂપ જેમ કે, લઈ જવું ઇ૦. ૦ને અ૦ ['લેવું'નું અ૦કૃ૦] ઉદા૦ 'એને લઈને'

**લઉઓ** પું૦ [પ્રા લ્લ (સ. લ્पु) ઉપરથી] રાજાની પાસે રહેતો મશ્કરો, લૌવો

**લકડધકડ** અ૦ ધમધોકાર, ઝપાટાબંધ

**લકડિયું** વિ૦ લાકડાનું (૨) કઠણ (૩) ઝાડને પણ બાળી દે એવું (હિમ) (૪) મસાલા રાખવાની ખાનાવાળી લાકડાની પેટી

**લકવો** પું૦ [અ. લ્क्वह] શરીરનું એકાદ અંગ રહી જવાનો રોગ; પક્ષાઘાત

**લકીર** સ્ત્રી૦ લીટી, રેખા

**લકું(-કૂં)બો** પું૦ [અ. લુક્મહ] કોળિયો; લાડવો; ફાયદો (કટાક્ષમાં)

**લક્કડ** ન૦ [સ. લ્कुट; પ્રા. લ્क्कुड] લાકડું (બહુધા સમાસમાં વપરાય છે). ૦કામ ન૦ લાકડાનું કામ; સુતારીકામ. ૦કોટ પું૦ લાકડાનો કોટ કે આતરો (૨) વહાણમાંથી જ્યાં લાકડાં ઊતરે છે તે ડક્કો. ૦ખોદ પું૦ એક પક્ષી. ૦ધક્કડ અ૦ જુઓ લકડધકડ. ૦પીઠ સ્ત્રી૦ લાટી, લાકડાનું પીઠું. ૦ફોડો પું૦ લાકડાં ફોડનારો. ૦શી વિ૦ લાકડા જેવું કઠણ (૨) પું૦બ૦વ૦ જુઓ લક્કડશી લાડુ. ૦શી લાડુ પું૦ એક મીઠાઈ. ૦સી વિ૦ જુઓ લક્કડશી. -ડિયું વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ લકડિયું

**લક્ષ** પું૦ [સ.] લાખની સંખ્યા (૨) ધ્યાન (૩) ઉદ્દેશ (૪) (તાકવાનું) નિશાન

**લક્ષણ** ન૦ [સ] ચિહ્ન; નિશાની (૨) ગુણ; બીજી વસ્તુથી જુદો પાડનાર ખાસ ધર્મ (૩) તેવા ધર્મનું કથન; વ્યાખ્યા [વ્યા.] (૪) ઢંગ; આચરણ. ૦વંતું વિ૦ સુલક્ષણું (૨) (કટાક્ષમાં) નઠારાં લક્ષણવાળું

**લક્ષણા** સ્ત્રી૦ [સ.] લક્ષ્યાર્થનો બોધ કરાવનાર શબ્દની શક્તિ [વ્યા.]

**લક્ષધા** અ૦ [સ.] લાખ રીતે

**લક્ષવસા** અ૦ અવશ્ય; જરૂર

**લક્ષવું** સ૦ક્રિ૦ [સ. લક્ષ્] તાકવું (૨) તાકીને બેસવું (૩) અટકળ કરવી (૪) શોધી કાઢવું; જોઈ જવું

**લક્ષવેધી** વિ૦ ધારેલું નિશાન પાડનાર

**લક્ષાધિપતિ** પું૦ [સ.] લાખ રૂપિયાની પૂંજીવાળો; લખપતિ

**લક્ષિત** વિ૦ [સ] દેખાડેલું (૨) દેખેલું

**લક્ષી** વિ૦ [સં.] લક્ષવાળું, લક્ષતું (સામાન્ય રીતે સમાસને અંતે ઉદા૦ 'એકલક્ષી')

**લક્ષ્મણ** પું૦ [સં.] રામનો નાનો ભાઈ; સુમિત્રાનો પુત્ર

**લક્ષ્મી** સ્ત્રી૦ [સ] વિષ્ણુની પત્ની; ધનની અધિષ્ઠાત્રી દેવી, ચૌદ રત્નમાંનું એક (૨) ધન; દોલત. ૦કાંત, ૦નાથ, ૦પતિ, પું૦ [સ.] વિષ્ણુ ૦પૂજન ન૦, ૦પૂજા સ્ત્રી૦ [સ.] આસો વદ તેરસને દિવસે કરાતી લક્ષ્મીની પૂજા. ૦વંત(-તું), ૦વાન [સ] વિ૦ પૈસાદાર

**લક્ષ્ય** વિ૦ [સ.] લક્ષ આપવા જેવું (૨) તાકવાનું; તાકી શકાય તેવું (૩) જોઈ શકાય – જાણી શકાય તેવું; દૃશ્ય (૪) ન૦ ધ્યેય (૫) લક્ષ; હેતુ (૬) નિશાન (તાકવાનું) (૭) લક્ષ્યાર્થ (૮) જેનું લક્ષણ બાંધવાનું હોય તે [ન્યા.]. ૦બિંદુ ન૦ લક્ષ્ય; ધ્યેય. ૦વેધ પું૦ [સ] ધારેલા નિશાનને તોડી પાડવું તે. ૦વેધિત્વ ન૦ લક્ષવેધીપણું. ૦વેધી વિ૦ જુઓ લક્ષવેધી. -ક્ષ્યાર્થ પું૦ [+અર્થ] મુખ્યાર્થનો બાધ થયે તેનો સંબંધી એવો જે બીજો અર્થ લેવો પડે છે તે [વ્યા.]

**લખ** વિ૦ [જુઓ લક્ષ્ય] દૃશ્ય (જગત માટે).

**૦ચોરાશી** સ્ત્રી૦ ચોરાસી લાખ જન્મનું ચક્ર

**લખ** વિ૦ [જુઓ લક્ષ] લાખ [પ.]

**લખણ** ન૦ [સં. લક્ષણ] + લક્ષણ; ચિહ્ન

**લખણી** ન૦ ['લખવું' પરથી] ટીપ; યાદી (દાન કે ઉઘરાણાની). **–ણું** ન૦ લખવાનું વતરણું; લેખણ (૨) લખણી. **–ત** ન૦ કરાર; સહી સાથેનું લખાણ (૨) નસીબના લેખ. **–ત પત્તર** ન૦ કાગળિયા ઉપરનું લખાણ (૨) ગમે તેવું (કાચું કે અચોક્કસ) લખાણ

**લખપતિ** પું૦ લક્ષાધિપતિ

**લખલખ** વિ૦ [સ. લક્ષ્ ઉપરથી; અથવા રવ૦] ચળકતું; સ્વચ્છ (૨) અ૦ લખલખે એમ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ ફાટવું; પીડા થવી (૨) ચટકચટકવું; ઝગટવું (૩) લવલવવું

**લખલખવું** અ૦ક્રિ૦ [સ. લષ્] તીવ્ર ભૂખ લાગવી; તીવ્ર અભિલાષા થવી

**લખેશરી** વિ૦ [સ. લક્ષેશ્વર] લ[illegible] (૨) પું૦ લખપતિ [illegible]

**લખોટવું** સ૦ક્રિ૦ લાખ ચોપડવી (ચ[illegible]

**લખોટી** સ્ત્રી૦ [સં. [illegible]] કાચ કે પથ્થરની (રમવાની) નાની [illegible] **–ટો** પું૦ મોટી લખોટી (૨) [illegible] કે સરકારી કાગળોનો [illegible]

**લખ્ખણ** ન૦ લક્ષણ [illegible]

**લખ્યા લેખ** પું૦બ૦વ૦ વિધિના [illegible]

**લગ** અ૦ + લગી, સુધી

**લગટ** વિ૦ (૨) અ૦ [illegible]

**લગડી** સ્ત્રી૦ સોના [illegible]

**લગડું** ન૦ [illegible] છાલકું કે [illegible]

**લગણ** અ૦ [illegible]

**લગત** [illegible] (૨) [illegible]

**લગી** અ૦ લગણ; સુધી

**લગીર(-રેક)** વિ૦ જુઓ લગાર

**લગે** અ૦ + લગી

**લગેજ** ન૦ [इं.] (રેલવે) ઉતારુનો સામાન. [૦કરવું = ઉતારુનો સામાન લગેજના ખાસ ડબામાં મોકલવો (૨) સગસામાન નોંધાવી રસીદ કઢાવવી]

**લગોલગ** અ૦ [दे. लग = નજીક] છેક પાસે, અડીને (૨) લગભગ, પાસે

**લગ્ન** વિ૦ [सं.] લાગેલું; વળગેલું (૨) લીન; આસક્ત (૩) ન૦ જેટલો સમય પૃથ્વી એક રાશિમાં રહે તેટલો વખત (૪) કોઈ શુભ કાર્ય કરવાનું મુહૂર્ત (૫) પરણવાનું મુહૂર્ત (૬) પરણવું તે, વિવાહ

**લઘરવઘર** વિ૦ ચીથરેહાલ

**લઘિમા** સ્ત્રી૦ [सं.] લઘુપણું (૨) આઠ સિદ્ધિઓમાંની એક–અતિ લઘુ થઈ જવું તે

**લઘુ** વિ૦[सं] નાનું (૨) હલકું (૩) સહેલું (૪) હ્રસ્વ; એક માત્રાનું. **૦કૌંસ** પું૦ ( ) આવો કૌંસ. **૦કોણ** પું૦ ૯૦°થી નાનો કોણ; 'ઍક્યૂટ ઍન્ગલ' [ग.]. **૦તમ** વિ૦ સૌથી નાનું (૨) પું૦ અમુક રકમોમાંની દરેકથી જેને શેષ વિના ભાગી શકાય એવી નાનામાં નાની રકમ. **૦તમ સાધારણ અવયવી, ૦તમ સાધારણ ભાજ્ય** પું૦ જુઓ લઘુતમ. **૦તા** સ્ત્રી૦ [सं]. **૦તાવાચક** વિ૦ લઘુતા બતાવનાર. **૦મતી** સ્ત્રી૦ થોડા મત ધરાવનો પક્ષ (૨) એવા લોકો (૩) થોડા મત હોવા કે ધરાવવા તે. **૦લાઘવી** સ્ત્રી૦ ચાલાકી; પેચ; યુક્તિ. **૦લિપિ** સ્ત્રી૦ બોલેલું જલદી લખી શકાય તેવી ટૂંકા સંકેતોવાળી લિપિ; 'શૉર્ટહૅન્ડ'. **૦લેખન** ન૦ લઘુલિપિમાં લખવું તે. **૦શંકા** સ્ત્રી૦ પેશાબની હાજત

**લચક** સ્ત્રી૦ લચકાની ચાલ (૨) મચકોડ

**લચકલચક** અ૦ ['લચકો' ઉપરથી] લચકે ને લચકે, મોટે મોટે કોળિયે, ઉતાવળથી

**લચકવું** અ૦ક્રિ૦ લચી જવું (૨) કરમોડાવું; સાંધામાંથી ઊતરી જવું (૩) મદથી ચાલતાં કમ્મરેથી જરા મરડાવું

**લચકો** પું૦ લોચો (૨) લચકો દાળ. **૦દાળ** સ્ત્રી૦ ઢીલી દાળ (પ્રવાહી અને ભાજરી વચ્ચેની) [અને લોદા જેવું હોય તેમ

**લચપચ** અ૦ [રવ૦] પ્રવાહીથી તરબોળ

**લચવું** અ૦ક્રિ૦ ભારથી નમી જવું

**લચ્છો** પું૦ માંજે, પાયેલા દોરની આંટી

**લજવવું** સ૦ક્રિ૦ [सं. लज्] લાજે તેમ કરવું; લજાવવું

**લજાડવું** સ૦ક્રિ૦ 'લાજવું'નું પ્રેરક

**લજામણી** સ્ત્રી૦ ['લાજ' ઉપરથી] એક છોડ (અડવાથી તેનાં પાન સંકોચાઈ જાય છે). **-ણું** વિ૦ લાજ પમાડે તેવું; લાજ આવે તેવું; શરમજનક

**લજાવવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ લજાડવું

**લજ્જત** સ્ત્રી૦ [अ.] મજા; લિજ્જત

**લજ્જા** સ્ત્રી૦ [सं] લાજ; શરમ (૨) અપકીર્તિ. **૦હીન** વિ૦ [सं] શરમ વિનાનું; બેશરમ. **-જ્જિત** વિ૦[सं] લજ્જા પામેલું, શરમાયેલું

**લટ** સ્ત્રી૦ [सं लट्वा] થોડા વાળની સેર (૨) વડની મૂળી (૩) અમુક (સૂતરના) તાર કે દોરાની આંટી (૪) મોતીની સેર

**લટક** સ્ત્રી૦ ['લટકવું' ઉપરથી] લટકો (૨) છટા; ખૂબી, ગેલી. **૦ણ, ૦ણિયું** વિ૦ ['લટકવું' ઉપરથી] લટકતું, ઝૂલતું (૨) ન૦ કાનનું એક લટકતું રહેતું ઘરેણું

**લટકવું** અ૦ ક્રિ૦ ઝૂલવું; લબડવું, ટંગાવું (૨) આધાર રહિત થવું; વચ્ચે રખડી જવું [લા]

**લટકાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'લટકવું'નું પ્રેરક

**લટકાળું** વિ૦ લટકાવાળું (૨) લટકા કરનારું

**લટકું** ન૦ લટકો, નખરું. **-કો** પું૦ શરીરનો મોહક હાવભાવ ચાળો; નખરું **-કોમટકો** પું૦ આંખ અને શરીરનો ચાળો; નખરું

**લટપટ** વિ૦ [રવ૦] પ્રેમાસક્ત; એકબીજાને વળગેલું – ચોટેલું (૨) સ્ત્રી૦ ધાલમેલ; ખટપટ. **-ટિયું** ન૦ હજામની અસ્ત્રો ઘસવાની ચામડાની પટ્ટી

લટવું અ૦ક્રિ૦ નમી પડવું
લટાર સ્ત્રી૦ આંટો, ફેરો, ચક્કર
લટિયું ન૦ [જુઓ લટ] વાળ (જરા તુચ્છકારદર્શક) [(૪) પુ૦ ભમરડો
લટ્ટુ વિ૦ નરમ ઘેંસ (૨) પરવશ (૩) સ્તબ્ધ
લઠ વિ૦ [પ્રા लट्ठि (સ यष्टि)=લાકડી] જાડું ને મજબૂત (૨) પુ૦ ડંગોરો —ઠિયું વિ૦ લઠ્ઠ (૨) ન૦ ગાડાનો નીચેનો ભાગ જેમાં લઠ્ઠો રહે છે —ઠિ(—ઠ્ઠી)યું વિ૦ લઠ, મજબૂત (૨) લુચ્ચું —ઠ્ઠ વિ૦ (૨) પુ૦ જુઓ લઠ —ઠ્ઠી સ્ત્રી૦ નાનો લઠ્ઠો —ઠ્ઠો પુ૦ ગાડી કે ગાડાના પૈડાની લોઢાની ધરી (૨) લઠ્ઠ માણસ [સ્વભાવનું
લડકણું(—ણું)(લ')વિ૦ ટંટાખોર, લડવાના
લડત (લ') સ્ત્રી૦ લડાઈ [ઠાંકરું
લડંકું વિ૦ લઠ્ઠ અલમસ્ત (૨) ન૦ તેવું
લડબડવું અ૦ક્રિ૦ લડબડિયું ખાવું
લડબડિયું ન૦ઠોકર ખાઈ લથડી પડવું તે
લડવાડ (લ') સ્ત્રી૦ ['લડવું' પરથી]ઝઘડો, કજિયો, વઢવાડ —ડિયું વિ૦ લડયા કરવાના સ્વભાવવાળું (૨) જેને કારણે લડાઈ ચાલતી હોય તેવું
લડવું (લ') સ૦ક્રિ૦ [સ लड्] વઢવું, ઠપકો દેવો (૨) અ૦ક્રિ૦ સામસામે વાદવિવાદ, ટંટો, બોલાચાલી, મારામારી કે યુદ્ધ—લડાઈ કરવા (૩) કોર્ટે ચડવું (૪) અણબનાવ થવો [લા] —વૈયો પુ૦ યોદ્ધો [જંગ (૨) ટંટો ઝઘડો
લડાઈ (લ') સ્ત્રી૦ ['લડવું' પરથી] યુદ્ધ,
લડાક(—કુ) (લ') વિ૦ લડકણું
લડાયક (લ') વિ૦ લડી શકે તેવું (૨) લડાઈના ખપનું (૩) લડકણું
લડાવવું સ૦ક્રિ૦['લાડ' ઉપરથી] લાડ કરવા
લડાવવું (લ') સ૦ક્રિ૦ 'લડવું'નું પ્રેરક
લડી સ્ત્રી૦ ['લડ' ઉપરથી] એક જાતની વસ્તુઓની પંક્તિ કે માળા (૨) દોરાની લટ
લડ્ડુ પુ૦ [સ] લાડુ
લઢણ સ્ત્રી૦ લત, ટેવ (૨) પદ્ધતિ
લણણી સ્ત્રી૦ લણવાની ક્રિયા —વું સ૦ક્રિ૦ [સ लू] તૈયાર થયેલા પાકને કાપવો (૨) ફળ મેળવવું [લા]
લત સ્ત્રી૦ લગની (૨) ટેવ, વ્યસન
લતા સ્ત્રી૦ [સ] વેલ
લતાડ સ્ત્રી૦, પુ૦ લાત, પાટુ (૨) ફેરવી તોળવું તે, ફરી જવું તે (૩) ગોથ, ગોથું
લતામંડપ પુ૦ [સ] લતાઓનો માંડવો
લત્તાં ન૦બ૦વ૦[સ लत्तक કે પ્રા लत्त] લૂગડાં
લત્તો પુ૦ [પ્રા] શહેરનો ભાગ, મહોલ્લો
લથડપથડ અ૦[રવ૦] પાણીથી ભીંજાઈને તરબોળ હોય તેમ (૨) જુઓ લથરપથર
લથડવું અ૦ક્રિ૦ ઠોકરથી ગોથું ખાવું (૨) બોલતાં અચકાવું (૩) ઢગલું પડી જવું (માંદગીથી)
લથડિયું ન૦ ગોથું, અડબડિયું
લથબથ અ૦[સ श्लिष् + બાથ] એકબીજાને જોરથી વળગ્યાં હોય તેમ [અસ્તવ્યસ્ત
લથરપથર અ૦ ઢીલું લબડતું હોય એમ,
લદબદ અ૦ [રવ૦ કે સ लभ् ઉપરથી] પ્રવાહીથી ભરપૂર લચકા જેવું હોય તેમ (૨) ઢીલા પદાર્થમાં પડી ખરડાયેલું હોય એમ (૩) લીન, ચકચૂર
લદાવું અ૦ક્રિ૦ 'લાદવું'નું કર્મણિ
લપ સ્ત્રી૦[સ लिप् ઉપરથી] પીડા ઉપાધિ લફરું
લપ અ૦ [રવ૦] જલદી, ચટ
લપકલપક અ૦ [રવ૦] લપાલપ, લપકે લપકે (૨) લપ લપ મારતું હોય એમ, લબક લબક, રહી રહીને વેદના થાય એમ (જેમ કે, ગૂમડામાં) [મારવા
લપકવું અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] લપકારા થવા —
લપકારો પુ૦ જીભને લબૂક લબૂક બહાર કાઢવી તે (૨) વેદનાથી કે ભયથી કોઈ પણ અવયવનું લબૂક લબૂક થવું તે
લપકાગો પુ૦[સ लप् ઉપરથી] તોછડાઈથી વધારે પડતું બોલવું તે, લપકો
લપકો પુ૦ [સ लिप्] ગળ્યા પદાર્થનો લચકો (૨) ડામ
લપકો પુ૦ [સ लप् ઉપરથી] તોછડાઈથી વધારે પડતું બોલવું તે (૨) લપકારો

લપછપ સ્ત્રી૦ ધાલમેલ
લપટ સ્ત્રી૦ [રવ૦; સં. लिप् ઉપરથી] ઝપટ (૨) અડફટ (૩) પેચ. ફાંદો (૪) તલ્લીન; મશગૂલ. ૦ઝપટ સ્ત્રી૦ ઓચિંતી ઝૂંટ મારવી તે. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ સરકવું
લપટાવવું સ૦ક્રિ૦'લપટવું','લપટાવું'નું પ્રેરક
લપટાવું અ૦ક્રિ૦ [સ. लिप्] ચીકટમાં ખરડાવું (૨) લલચાવું, ફસાવું [લા.]
લપટું વિ૦ [જુઓ લપટવું] સજ્જડ નહિ તેવું, ઢીલું
લપડંગ વિ૦ ખૂબ ઊંચું
લપડાક સ્ત્રી૦ [સ.] લપ્પડ; તમાચો (૨) ઠપકો કે ખત્તા ખાવી તે [લા.]
લપરડો પું૦ જાડો લેપ; લપેડો
લપલપ સ્ત્રી૦ [રવ૦; સં. लप्] બકબક; લવારો (૨) અ૦ ચપચપ; ઝડપથી (૩) લબૂક લબૂક. –પાટ પું૦; સ્ત્રી૦ લવારો; બકવાટ (૨) ઉતાવળ; ધાંધલ. –પિયું વિ૦ લપલપાટ કરનારુ
લપવું અ૦ક્રિ૦ [સ. लिप्, लुप्] સંતાવું
લપસણું વિ૦ લપસી પડાય એવું (૨) ન૦ લપસી પડાય એવી જગ્યા
લપસવું અ૦ક્રિ૦ ખસી પડવું; સરી જવું (૨) પતન થવું [લા.]
લપાવું અ૦ક્રિ૦ સંતાવું (૨) સોડમાં ભરાવું; અડોઅડ દબીને ગોઠવાવું
લપૂડું વિ૦ [સ. लप्] લપલપિયું; વાતોડિયું (૨) પેટમાં વાત ન રહે તેવું
લપેટવું સ૦ક્રિ૦ વીંટવું(૨)સપડાવવું [લા.]
લપેડવું સ૦ક્રિ૦ લપેડો કરવો
લપેડો પું૦[સ. लिप्] લપરડો; જાડો લેપ
લપ્પટ વિ૦ [સં. लिप् ઉપરથી] બરોબર સજ્જડ ચોટેલું
લપ્પડ સ્ત્રી૦ [રવ૦] લપડાક
લપ્પનછપ્પન સ્ત્રી૦; ન૦ પંચાત; છૂપી ધાલમેલ(૨)દોઢડહાપણ; તીનપાંચ
લપ્પો પું૦ [अ. लफ़ = વીંટાળેલું] ભરચક કસબવાળું રેશમી વણાટનું કપડું (૨) મોટું ઢંગધડા વગરનું થીંગડું [લા.]
લફડ(–ર)ફફડ(–ર) અ૦ [રવ૦] લબડતું, આમતેમ ઊડયા કરતું તથા પગે અટવાતું હોય તેમ; અવ્યવસ્થિત
લફરું ન૦ [રવ૦] લીંટનો લબકો (૨) (વસ્તુ કે કામ કે માણસ વળગવાથી થતું) નડતર; પીડા; ઉપાધિ [લા.]
લફંગું વિ૦ [तुर्की लवं(–फ़)ग] કપટી; દગલબાજ (૨) લંપટ; વ્યભિચારી (૩) નફટ; નિર્લજ્જ
લબ અ૦ [રવ૦] એવા અવાજ સાથે (મોંમા મૂકવું)(૨)લપ;જલદી. ૦કલબક અ૦ જુઓ લપક લપક. ૦કારો પું૦ જુઓ લપકારો. ૦કો પું૦ જુઓ લપકો
લબડવું અ૦ક્રિ૦ [સ. लम्ब्] જુઓ લટકવું
લબતરું વિ૦ [લબડવું' ઉપરથી] નબળું; ક્ષીણ (૨) નરમ; પોચું
લબદાવું અ૦ક્રિ૦[જુઓ લદબદ] પ્રવાહીથી તરબોળ થવું કે ખરડાવું (૨) સપડાવાવું; ફસાવું [લા.] [બોલવું તે; લપકારો
લબરકો પું૦[સં लप्]તોછડાઈથી વધારે પડતું
લબલબ અ૦ [રવ૦] એવો અવાજ થાય તેમ (જેમ કે, કૂતરાના ચાટવાનો) (૨) ઉતાવળે (૩) લબુલબુ
લબાચો પું૦ [लबाद (फ़ा.)+ચો(चेह फ़ा.) મેલાં ફાટેલાં લૂગડાંનો જથો (૨) ભાંગ્યાતૂટયા સરસામાનનો જથો (૩) (બહુ કીમતી નહિ એવો) ઘરવાખરો (તિરસ્કારમાં ને બહુધા બ૦વ૦માં)
લબાડ(–ડી) વિ૦ [સં. लप् ઉપરથી] જૂઠું બોલવાની ટેવવાળું. –ડી સ્ત્રી૦ જૂઠાણું
લબુડબુ, લબુલબુ, લબૂકલબૂક અ૦ બીકથી લપ લપ થાય તેમ
લબોતરું વિ૦ જુઓ લબતરું
લબ્ધ વિ૦ [સં] મળેલું. ૦પ્રતિષ્ઠ જેની પ્રતિષ્ઠા જામેલી છે તેવું; પ્રતિષ્ઠિત. –બ્ધા સ્ત્રી૦ દુગ્ધા; પીડા; બૈરીછોકરાંની જંજાળ. –બ્ધિ સ્ત્રી૦ પ્રાપ્તિ; સિદ્ધિ
લબ્બેક અ૦ [अ. लब्बैक] ' સેવામાં હાજર છું' ' જી સાહેબ' એવા અર્થનો ઉદ્ગાર

**લભ્ય** વિ૦ [સં] મળી શકે એવું
**લમણા(-ણાં)ઝીક** સ્ત્રી૦ માથાઝીક
**લમણું** ન૦, **-ણો** પું૦ ગાલની ઉપરનો કાન આગળનો માથાનો ભાગ
**લય** પું૦ [સં.] નાશ; પ્રલય (૨) લીનતા; એકતારથઈ જવું તે(૩)વિરામ(સંગીતમાં) (૪) નૃત્ય, ગીત અને વાદ્યની સમતા (સંગીતમાં) (૫) કોઈ સ્વર કાઢવામાં લાગતો સમય (દ્રુત, મધ્ય અને વિલંબિત) (૬) ગાવાનો ઢંગ; સ્વર કાઢવાનો ઢંગ
**લયલા** સ્ત્રી૦ [અ.] ફારસી સાહિત્યની એક પ્રસિદ્ધ માશૂક. ૦**મજનૂન** ન૦બ૦વ૦ લયલા અને તેનો આશક મજનૂન; ફારસી સાહિત્યમાંઆશક માશૂકની એક પ્રસિદ્ધ જોડી
**લયાનત** સ્ત્રી૦ [જુઓ લાનત] લ્યાનત; શરમ,નામોશી(૨)ધિક્કાર; ફિટકાર;કહુવા
**લલકાર** પું૦[રવ૦][પ્ર.लल्लक्कर]લલકારવું તે (૨) લલકારેલું ગાન. ૦**વું** સ૦ ક્રિ૦ લાંબે સ્વરે ગાવું (૨) બૂમ પાડવી (૩) હાંકવા –જલદી ચલાવવું(૪)ઉશ્કેરવું-ઉત્તેજિત કરવું (૪) લડાઈનું આહ્વાન કરવું; પડકારવું
**લલચાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'લલચાવું'નું પ્રેરક
**લલચાવું** અ૦ ક્રિ૦[જુઓ લાલચ]લાલચમાં ફસાવું(૨) મોહિત થવું (૩)લાલસા કરવી
**લલના** સ્ત્રી૦ [સં.] સુંદર સ્ત્રી
**લલાટ** ન૦ [સં.] કપાળ. ૦**રેખા** સ્ત્રી૦ [સં.] વિધાતાએ લલાટે લખેલા નસીબના લેખ
**લલામ** વિ૦ [સં.] સુંદર; રમણીય
**લલિત** વિ૦ [સં.] મનોહર; સુંદર (૨) પ્રિય; ગમે એવું (૩) નાજુક; કોમળ (૪) પું૦ એક છંદ. ૦**કલા(-ળા)** સ્ત્રી૦ 'ફાઈન આર્ટ'; મન અને કલ્પનાના શ્રમ પર મુખ્ય આધાર રાખનાર કલા. ઉદા૦ ચિત્રકળા, સંગીત ઇ૦. **-તા** સ્ત્રી૦ [સં.] જુવાન સુંદર સ્ત્રી [લોલુપતા
**લલુતા** સ્ત્રી૦ [સં. लल् ઉપરથી] જુઓ
**લલોપતો** ન૦બ૦વ૦, **લલ્લોપચ્ચો** સ્ત્રી૦ [સં. लल् ઉપરથી; સર૦ દે. ल्लि= ખુશામત] સવાસલાં; ખુશામત

**લવ** વિ૦ [સં.] થોડું (૨) પું૦ અંશ (૩) નિમેષનો છઠ્ઠો ભાગ (૪) રામનો પુત્ર
**લવ** સ્ત્રી૦ [પ્રા. (સં. लू)] લવારો
**લવચીક** વિ૦ [મ.] ભાગે નહિ પણ વળે એવું
**લવણ** ન૦ [સં] મીઠું
**લવરી** સ્ત્રી૦ [જુઓ લવવું] લવારો
**લવલવ** સ્ત્રી૦ લવારો; બકબકાટ (૨) અ૦ લવલવ કરે તેમ. ૦**વું** અ૦ ક્રિ૦ લવલવ કરવું. **-વાટ(-રો)** પું૦ લવારો
**લવલીન** વિ૦ તલ્લીન
**લવલેશ** વિ૦ [સં.] થોડું (૨) અ૦ જરા પણ; તલમાત્ર (૩) પું૦ બહુ જ થોડો અંશ
**લવવું** અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. લવ (સં. लू)] લવારો કરવો
**લવંગ** ન૦ [સં] લવિંગ; એક તેજાનો. **-ગિયું** વિ૦ લવંગ જેવું કે જેવડું (૨) ન૦ કાનનું એક ઘરેણું
**લવાજમ** ન૦ [અ. लवाज़िम] અમુક મુદતે આપવાની રકમ (જેમ કે, પગારની, વર્તમાનપત્રની)
**લવાદ** પું૦ [અ. लिवाज़] પંચ(૨)પંચાતિયો. **-દી** વિ૦ લવાદ સંબંધી (૨) સ્ત્રી૦ લવાદનું કામ
**લવાર** (વા') પું૦ (ગ્રામ્ય) લુહાર. **-રિયાં** ન૦બ૦વ૦ લુહારનું કામ કરતી જિપ્સી જેવી એક જાત
**લવારું** ન૦ બકરીનું બચ્ચું
**લવારો** પું૦ [જુઓ લવવું] લવરી; બકવાટ
**લવિંગ** ન૦ જુઓ લવંગ(૨)એ આકારનો (બંદૂક,સ્ટવ વગેરેનો) નાનો ભાગ. **-ગિયું** વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ લવંગિયું
**લવૂરિયું** (વૂ') ન૦, **લવૂરો** પું૦ નખ કે નોરથી ભરેલો ઉઝરડો
**લવ્વો** પું૦ જીભનો લોચો
**લશ્કર** ન૦ [ફા.] સૈન્ય(૨) ટોળું; ધાડિયું [લા.]. **-રી** વિ૦ લશ્કરનું, **-ને** લગતું
**લસણ** ન૦ [સં. लशुन] એક કંદ. **-ણિયું** વિ૦ લસણવાળું (૨) લસણ જેવું (જેમ કે મૂળો). **-ણિયો** પું૦ લસણની નાની

કળી જેટલો તપખીરિયા રંગનો એક મણિ [લસરકાભેર

**લસરક લસરક** અ૦ [રવ૦] ઝપાટાબંધ; **લસરકો** પું૦ [રવ૦] ઝપાટાથી ખેંચવું કે ઘસડવું તે (૨) ઘસરકો

**લસલસ** અ૦ [સ લસ્] લસલસતું હોય એમ ૦વું અ૦ ક્રિ૦ ચળકવું; તેજ મારવું (૨) ઘી તેલથી તરબોળ હોવું (૩) આનંદમાં ખેલવું કે નાચવું

**લસંતી** વિ૦સ્ત્રી૦ [સ.] શોભતી, ચળકતી

**લસોટવું** સ૦ક્રિ૦ લસરકે ઘૂંટવું – વાટવું

**લસ્સી** સ્ત્રી૦ દૂધ અને પાણીનું શરબત

**લહર(-રા)વું** અ૦ ક્રિ૦ લહરીઓ ઊઠવી

**લહરિ(-રી)** સ્ત્રી૦ [સ.] તરંગ, મોજું

**લહાણ** (લ્) ન૦ [પ્રા. लह (સ. लाभ)]લાભ; નફો. **–ણી** સ્ત્રી૦ [સર૦ દ. लाहण = ખાદ્ય વસ્તુની ભેટ] ખુશાલીને પ્રસંગે ભેટની વહેંચણી. **–ણું** ન૦ શુભાશુભ પ્રસંગે નાતીલા વગેરેમાં કરાતી વહેંચણી

**લહાવ(-વો)** (લ્) પું૦ [પ્રા. लह (સ.लभ्)] આનંદનો ઉપભોગ(૨)ઓરતો, ઓરિયો

**લહિયો** પું૦ [પ્રા. लिह, સ लिख्] લખવાનું કામ કરનારો માણસ

**લહે** (લ્હે) સ્ત્રી૦ ['લહેવું'] લગની; તાન

**લહેકવું** (લ્હે) અ૦ક્રિ૦ [સ. लस्] ઝૂલવું (૨) લહેકાથી ચાલવું, બોલવું વગેરે જેવી ક્રિયા કરવી (૩) ફરફરવું

**લહેકો** (લ્હે) પું૦[જુઓ લહેકવું] શરીરનો મોહક ચાળો કે મરોડ(૨)વાણું લંબાવીને કે રાગડો તાણીને બોલવું તે

**લહેજત** (લ્હે) સ્ત્રી૦ [જુઓ લજ્જત]મજા (૨) રસ, સ્વાદ. ૦દાર વિ૦ લહેજતવાળું

**લહેર** (લ્હે) સ્ત્રી૦[સ. लहरी ઉપરથી]તરંગ; મોજું (પાણી, પવન કે વિચારનું) (૨) ઝેર કે કેફની અસર (૩) લીલાલહેર (૪) મજા, ચમન. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ તરંગ ઊઠવો; મોજાંની લહરી ચાલવી. **–રિયું** ન૦ મોજાંની ભાતનો સાડલો (૨) સ્ત્રીઓનું કાનનું એક ઘરેણું (૩) ઝોકું. **–રી** વિ૦ આનંદી (૨) તરંગી (૩) દરકી(૪)ઉડાઉ (૫) સ્ત્રી૦ લહેર; મોજું

**લહેવું** (લ્હે) સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. लह(સ. लभ्)] ધ્યાનપૂર્વક સાંભળવું (૨) સમજવું, પિછાનવું(૩)ભાળવું(૪)પ્રાપ્ત કરવું,મેળવવું

**લળકવું** અ૦ક્રિ૦[સ. लल्]ચમકારા મારવા, ચળકવું (૨) ઉમંગથી ડોલતાં ડોલતાં આવવું (૩) લાલસા કરવી

**લળવું** અ૦ક્રિ૦ [સ लल्, लल्] નમવું (૨) પ્રેમથી ઉમળકામાં આવવું (૩) જુઓ લળકવું

**લંક** પું૦ પાતળી કમ્મરનો લાંક; મરોડ

**લંકા**, ૦પુરી, **–કા** [સ.] સ્ત્રી૦ રાવણની નગરી (૨) સિલોન

**લંગડ** વિ૦ [સ. लग ઉપરથી; ફા. लंग] લૂલું; ખોડું; પાંગળું. **–ડાવું** અ૦ક્રિ૦ લંગડું ચાલવું. **–ડી**(૦ઘોડી) સ્ત્રી૦ એક રમત. **–ડું** વિ૦ લંગડ

**લંગડો** પું૦ એ નામની જાતની કેરી કે આંબો

**લંગર** ન૦ [ફા; દે लंगर] વહાણ થોભાવી રાખવા જમીનમાં ભરાય તેમ નાખવાનું વાંકા આંકડાવાળું એક સાધન (૨) સદાવ્રત, લંગરખાનું (૩) સ્ત્રીઓનું પગનું એક ઘરેણું (૪) એક છેડે વજન બાંધેલી દોરી; લંગીસ (૫) લાંબી હાર, લંગાર [લા.]. ૦ખાનું ન૦ સદાવ્રત, લંગર ૦વું સ૦ક્રિ૦ લંગર નાખી વહાણ થોભાવવું (૨) એકને બીજું વળગાડી સાંકળ કે હાર કરવી (૩) ફંદામાં નાખવું [લા.]

**લંગાર** સ્ત્રી૦ [જુઓ લંગર] લાંબી હાર; પંક્તિ (૨) સાંકળ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ જુઓ લંગરવું

**લંગાવું** અ૦ક્રિ૦ [સ. लग्] લંગડાવું

**લંગીસ** ન૦ પતંગના દિવસોમાં રમાતું લંગર

**લંગૂર** ન૦ [જુઓ લંગૂલ] પૂંછડું. **–ર (–રિયો)** પું૦ વાંદરો

**લંગૂલ** ન૦ [સં] લાંગૂલ; પૂંછડી

**લંગોટ** પું૦ [સર૦ ફા. लंगोटा] લંગોટી જેવી લાંબી પટીવાળું તથા લંગોટીની

પેઠે પહેરાતું શરૂઆતમાં ત્રિકોણ કકડાવાળું એક વસ્ત્ર. **૰બંધ** વિ૰ લંગોટ પહેરેલું (૨) બ્રહ્મચારી. **–ટિયું** વિ૰ લંગોટી પહેરતું, નાની ઉંમરનું. **–ટિયો** પું૰ બાળપણનો મિત્ર (૨) બાવો. **–ટી** સ્ત્રી૰ માત્ર ઇંદ્રી ઢંકાય તેમ કમ્મરે બાંધેલી પટ્ટી કે દોરી સાથે ખેંચીને બાંધવાની લૂગડાની પટ્ટી. **–ટો** પું૰ મોટો લંગોટ

**લંઘન** ન૰ [સં.] જુઓ ઉલ્લંઘન(૨)લાંઘણ. **–નીય** વિ૰ ઓળંગી કે ઉથાપી શકાય એવું. **–વું** સ૰ ક્રિ૰ જુઓ ઉલ્લંઘવું (૨) લાંઘવું

**લંઘાવું** અ૰ ક્રિ૰ જુઓ લંગાવું (૨) ઓસવાઈ જવું. ઉદા૰ શાક લંઘાઈ ગયું

**લંપટ** વિ૰ [સં.] લપટાઈ લટ્ટુ બની ગયેલું (૨) વ્યભિચારી; વિષયી

**લંબ** વિ૰ (૨) પું૰ [સં.] 'પર્પેન્ડિક્યુલર' [ગ.] (૩) વિ૰ (૪) પું૰ ઓળંબો (૫) દરિયાનું પાણી માપવાની દોરી. **૰ક** પું૰ [સં.]પરિચ્છેદ; અધ્યાય. **૰કર્ણ** વિ૰[સં.] લાંબા કાનવાળું (૨) પું૰ ગધેડો. **૰ગોળ** વિ૰(૨)પું૰ અંડાકાર; 'ઇલિપ્સૉઇડ'[ગ.]. **૰ચોરસ** વિ૰ (૨) પું૰ 'રેક્ટૅન્ગલ' [ગ.]. **–બાઈ** સ્ત્રી૰ લાંબાપણું કે તેનું માપ. **–બાણ** ન૰ લાંબાપણું,દૂરતા(૨)લંબાવવું તે. **–બાવવું** સ૰ ક્રિ૰ 'લંબાવું'નું પ્રેરક. **–બાવું** અ૰ક્રિ૰ લાંબું થવું (૨) ઘણો વખત ચાલવું

**લંબૂશ(–સ)** વિ૰ ['લંબ', 'લાંબું' ઉપરથી] સાધારણથી વધારે લાંબું કે ઊંચું (૨) પું૰ તેવું માણસ

**લંબોદર** વિ૰ [સં.] દુંદાળું (૨) પું૰ ગણપતિ

**લા** [અ.]નકારદર્શક પૂર્વગ. ઉદા૰ લાઇલાજ

**લાઇબ્રેરી** સ્ત્રી૰ [ઇં.] પુસ્તકાલય

**લાઇલાજ** વિ૰ [અ.] નિરૂપાય; લાચાર

**લાઇલાહ ઇલ્લલ્લાહ મુહંમદ્દર્ સુ-લુલ્લાહ** શ૰પ્ર૰ [અ.] 'અલ્લા સિવાય કોઈ અલ્લા નથી, ને મહંમદ એના રસૂલ છે' એ કલમો–ઇસ્લામનો મુખ્ય સિદ્ધાંત

**લાઇસન્સ** ન૰ [ઇં.] પરવાનો

**લાકડ** ન૰ જુઓ લક્કડ. **–ડી** સ્ત્રી૰ સોટી; લાઠી. **–ડું** ન૰ [સં. लक्कुट; પ્રા. लक्कुड] ઝાડનાં સૂકાં થડ ડાળ વગેરે (૨) બગતણ (૩) આડખીલી; નડતર; ગોદ [લા.]

**લાક્ષણિક** વિ૰ [સં.] લક્ષણા સંબંધી; લક્ષણાથી સૂચિત થતું (૨) લક્ષણ સંબંધી (૩) ખાસ લક્ષણ સૂચવનારું; આખા વર્ગનું સૂચક. **૰તા** સ્ત્રી૰

**લાક્ષા** સ્ત્રી૰ [સં] લાખ. **૰ગૃહ** ન૰ લાખનું બનાવેલું ઘર. **૰રસ** પું૰ લાખનો રસ; અળતો

**લાખ** સ્ત્રી૰ [સં लाक्षा] ખાખરો પીપળો બોરડી વગેરે પર થતા કીડાઓએ બનાવેલો એક પદાર્થ

**લાખ** પું૰ [સં.लक्ष] સો હજાર. **૰પસાય** પું૰(૨)સ્ત્રી૰[+પ્રા.(સં.प्रसाद)] એક ગામ, એક હાથી ને લાખ રૂપિયા કે બીજી કોઈ લાખ વસ્તુઓનો રાજાએ આપેલો સરપાવ(૨)મોટામાં મોટો સરપાવ [લા.]

**લાખવું** સ૰ ક્રિ૰ લાખવાળું કરવું; લાખ ચડાવવી

**લાખાગૃહ** ન૰ જુઓ લાક્ષાગૃહ

**લાખિયું** વિ૰ લાખનું બનાવેલું કે લાખેલું (૨) ન૰ લાખનું કંકણ

**લાખું** ન૰ [સં. लक्ष्मन्] શરીર ઉપરનું જન્મથી પડેલું ચાઠું

**લાખેણું** વિ૰ [પ્રા. लक्खणिय (સં. लाक्षण्य)] પ્રતિષ્ઠિત; આબરૂદાર; સુલક્ષણું

**લાખેણું** વિ૰ લાખ રૂપિયાનું; કીમતી

**લાખોટવું** સ૰ક્રિ૰ જુઓ લાખવું

**લાગ** પું૰[સં लग्न]તાકડો; દાવ; પ્રસંગ(૨) આધાર; ટેકણ (૩) યુક્તિ(૪)વચલો

**લાગટ** અ૰ [સં लग्न] સતત,ચાલુ; લગાતાર

**લાગણી** સ્ત્રી૰ ['લાગવું' ઉપરથી] મનની વૃત્તિ કે ભાવ(૨)દયા; સમભાવ. **૰પ્રધાન** વિ૰ વિચાર કે તર્ક નહિ પણ લાગણી જેમાં મુખ્ય હોય તેવું; ભાવપ્રધાન

**લાગત** સ્ત્રી૰ થયેલું ખર્ચ (૨) દાણ; જકાત

**લાગતું વળગતું** વિ૦ કુટુંબી કે કોઈ બીજી રીતે સંબંધી

**લાગભાગ** પું૦ સંબંધી તરીકેનો હિસ્સો

**લાગલાગટ** અ૦ સતત, ચાલુ, લાગટ

**લાગલું** અ૦ [સં લગ્ ઉપરથી] તરત જ

**લાગવગ** સ્ત્રી૦ લાગ અને વગ વગવસીલો

**લાગવું** સ૦ક્રિ૦[સં લગ્] સંબંધ કે સ્પર્શ થવો (૨) સંબંધ કે સગાઈ હોવી (૩) લાગણી કે અસર થવી (૪) જણાવું સમજાવું (૫) દેખાવું, ભાસવું (૬) ઇચ્છા-હાજત થવી (ભૂખ-તરસ) (૭) મંડવું, મચ્યા રહેવું (૮) લાગુ થવું, શરૂ કરી દેવું (નોકરીએ-ધંધે) (૯) વાગુ પડવું, બેસતું આવવું (કૂંચી, દવા) (૧૦) લાગુ પડીને નડવું (પાણી લાગવું) (૧૧) અથડાવું, વાગવું (૧૨) મીંચાવું (હમણાં જ આંખ લાગી છે) (૧૩) કિંમત પડવી, ખર્ચ થવું (૧૪) શરૂ કરીને જારી રહેવું (રડવા લાગ્યું) (૧૫) સ્ત્રી કે પુરુષે ખરાબ સંબંધ બાંધવો (૧૬) બીજા ક્રિયાપદ સાથે આવતાં તે ક્રિયા કરવામાં હાથ કે મદદ દેવા અથવા તેમાં મંડવું એવો અર્થ બતાવે (કરવા લાગ, નાખવા લાગ)

**લાગવું** અ૦ક્રિ૦ સળગવું

**લાગુ** વિ૦ વળગેલું, લાગેલું, સંબંધ હોય તેવું (૨) બંધબેસતું અનુકૂળ આવતું (૩) અ૦ ચાલુ, જારી

**લાગો** પું૦ [દે लाग] દાપું, હકસાઈ (૨) કર, વેરો (૩) સંબંધ, સગપણ (૪) પીછો, કેડો

**લાઘવ** ન૦ [સં] લઘુતા (૨) ચપળતા, કુશળતા (૩) નાનમ (૪) ક્ષુલ્લકપણું (૫) તર્કનો એક ગુણ-થોડાથી ઘણાનો ખુલાસો થવો તે(તેથી ઊલટો ગૌરવદોષ છે) [ન્યા]

**લાચાર** વિ૦ [ફા] નિરુપાય, વિવશ (૨) ગરીબ, દીન **-રી** સ્ત્રી૦ લાચારપણું, વિવશતા

**લાછાં** ન૦બ૦વ૦ [જુઓ લાછન] પગને તળિયે તેમ જ હથેળીમાં લીમડાનાં પાનથી છારા છાંટી, તાવેતાથી ઝડપથી વારવાર ડામવું તે

**લાજ** સ્ત્રી૦ [જુઓ લજ્જા] શરમ (૨) મર્યાદા, મનાજો (૩) આબરૂ, પત

**લાજમ** વિ૦ જુઓ લાજિમ

**લાજવું** અ૦ક્રિ૦ [સં लज्ज्, પ્રા लज्ज] શરમાવું

**લાજા** સ્ત્રી૦ [સં] ડાંગરની ધાણી **૦હોમ** પું૦ લગ્નના વિધિ દરમ્યાન વરકન્યા વેદીમાં ડાંગર હોમે છે તે

**લાજાળુ** વિ૦ [સં लज्जालु] શરમાળ

**લાજિમ** વિ૦[અ] લાજમ ઘટિત, છાજે એવું

**લાટ** પું૦[સં] ભરૂચ આસપાસના પ્રદેશનું પ્રાચીન નામ

**લાટ** પું૦ લાટો, મોજો, તરંગ

**લાટ** સ્ત્રી૦ [પ્રા लट्ठि (સં यष्टि)] ધાણીનું ઊભું લાકડું (૨) ધરી (જેમ કે, ગાડાની, રેંટિયાની) [જથાબંધ

**લાટ** પું૦ [ઇ લૉટ] જથો **૦બંધ** અ૦

**લાટસાહેબ** પું૦ મોટો સાહેબ, 'લૉર્ડ'

**લાટી** સ્ત્રી૦ લાકડાનું પીઠું

**લાટો** પું૦ મોજો, તરંગ

**લાટો** પું૦ [પ્રા लट्ठि (સં यष्टि)] સાણું કે કોઈ ધાતુનો લાંબો ટુકડો

**લાઠી** પું૦ [પ્રા लट्ठि(સં यष्टि)] જાડી લાકડી. **૦બાજ** વિ૦ લાઠી ચલાવવામાં કુશળ

**લાડ** ન૦ [દે लड्डिय] હસાવી ખેલાવી રાજી રાખવું તે (૨) તેવું વર્તન કે ચેષ્ટા **૦કણું** વિ૦ લાડકું. **૦કવાયું** વિ૦ જુઓ લાડવાયું **૦કું** વિ૦ જુઓ લાડવાયું **૦ણું(-લું)** વિ૦ લાડવાયું **૦વાયું** વિ૦ લાડમાં ઊછરેલું, પહોંચું

**લાડવો** પું૦ જુઓ લાડુ

**લાડી** સ્ત્રી૦ [દે लड्डह=રમ્ય ઉપરથી] કોમળ કન્યા (૨) નવી પરણેલી વહુ

**લાડીલું** વિ૦ લાડવાયું (૨) ન૦ લાડવાયું છોકરું

**લાડુ** પું૦ [સં लड्डु] મોદક, એક મીઠી વાની (૨) પિંડો, ગોળો [છોકરો

**લાડો** પું૦ [જુઓ લાડી] વર (૨) લાડવાયો

**લાણી** સ્ત્રી૰ [જુઓ લણણી] કાપણી ('લહાણી' અર્થમાં આ જોડણી નહિ)
**લાત** સ્ત્રી૰ [દે. લત્તા] પગથી મારવું તે – કરેલો આઘાત; પાટુ (૨) નુકસાન [લા.]
**લાદ** સ્ત્રી૰ [દે. લદ્દી] ઘોડા ગધેડાનું છાણ
**લાદવું** સ૰ક્રિ૰ [હિ. લદ્] (ગધેડા વગેરેની પીઠ પર) સામાન ભરવો; ખડકવું
**લાદી** સ્ત્રી૰ પથ્થરની પાતળી અને નાની તખતી (૨) ફરસબંધી
**લાધવું** સ૰ક્રિ૰ [પ્રા.લબ્ધ (સં લબ્ધ) ઉપરથી] પ્રાપ્ત થવું; મળવું
**લાનત** સ્ત્રી૰[અ.] લયાનત; લ્યાનત; શરમ
**લાપટ** સ્ત્રી૰ [રવ૰] તમાચો. **–ટિયો** પું૰ લાપોટિયો; ધુસટિયો
**લાપરવા** વિ૰ [ફા.] બેપરવા. **૰ઈ** સ્ત્રી૰ બેપરવાઈ
**લાપશી(–સી)** સ્ત્રી૰[દે લપ્પસિયા] ઘઉંની [એક મીઠી વાની
**લાપી** સ્ત્રી૰ સફેદો અને બેલનેલની બનાવેલી લુગદી; લાપી
**લાપોટ,–ટિયો** જુઓ 'લાપટ'માં
**લાફો** પું૰ [ફા. લાફ] તમાચો
**લાબી** સ્ત્રી૰ જુઓ લાપી; લાંબી
**લાભ** પું૰ [સં] ફાયદો. **૰કારક, ૰કારી** વિ૰ લાભ કરે તેવું. **૰દાયી** વિ૰ લાભ આપનારું. **૰પાંચમ** સ્ત્રી૰ કાર્તક સુદ પાચમ. **૰વું** સ૰ક્રિ૰ મળવું; પ્રાપ્ત થવું; ખાટવું. **–લોજી** પું૰ તોતડા તોતડાટ 'એક'ને બદલે બોલે છે
**લામણદીવો** પું૰ જુઓ રામણદીવો
**લામા** પું૰ [ઇં; તિબેટી બ્લામ)] તિબેટનો વડો બૌદ્ધ આચાર્ય
**લાય** (લા'ય,) સ્ત્રી૰ આગ (૨) બળતરા
**લાયક** વિ૰ [અ. લાઇક] યોગ્ય; ઉચિત (૨) લાયકાતવાળું; પાત્ર (૩) બંધબેસતું, છાજતું, અનુકૂળ. **–કાત,–કી** સ્ત્રી૰ યોગ્યતા; પાત્રતા
**લાયરી** (લા') સ્ત્રી૰ [સં. લપ્] બહુ બોલવું તે (૨) પતરાજી, શેખી, ડફાસ
**લાર** (લા') સ્ત્રી૰ લાબી હાર
**લારી** (લા') સ્ત્રી૰ [ઇ. લૅારી] રેલના પાટા પર ઠેલીને ચલાવવાની ગાડી (૨)'માલ વહી જવાની ગાડી (હાથની કે મોટર)
**લારું** (લા') ન૰ [જુઓ લાર] ગાંખરું; લફરું (૨) ધાડું; ટોળું (૩) આડો સંબંધ [લા.]
**લાલ** પું૰ [સં લડ્ ઉપરથી] છેલ, રંગીલો; બાંકો (૨) છોકરો; પુત્ર
**લાલ** વિ૰ [ફા. લાલ=રત્ન ઉપરથી] રાતા રંગનું. **૰ઘૂમ** વિ૰ [+સં ઘૂર્ણ] ખૂબ લાલ
**લાલચ** સ્ત્રી૰ [સં. લપ્ ઉપરથી; લાલસા] લલચાવું તે; લાલસા, લોભ (૨) લલચાવે તે; લાલચમાં નાખે તેવી વસ્તુ, લાચ
**લાલચટક** વિ૰ ખૂબ લાલ
**લાલચુ** વિ૰ લાલચવાળું; લોભી
**લાલચોળ** વિ૰ [લાલ+સં. ચોલ] ખૂબ લાલ
**લાલજી** પું૰ કૃષ્ણના બાળસ્વરૂપની મૂર્તિ (૨) ગોસાંઈજીનો પુત્ર
**લાલન** ન૰ [સં.] લાડ લડાવવાં તે. **૰પાલન** ન૰ લાડમાં ઊછરવું તે
**લાલપાણી** સ્ત્રી૰ [લા.] દારૂ (૨) લોહી
**લાલબંબ** વિ૰ લાલચોળ
**લાલબાઈ** સ્ત્રી૰ આગ; લાય
**લાલસા** સ્ત્રી૰ [સં.] ઉત્કટ ઇચ્છા; તૃષ્ણા
**લાલા** સ્ત્રી૰ [સં.] લાળ
**લાલા** પું૰ [સં. લડ્] લહેરી; છેલ, ફક્કડ (૨) ઉત્તરમાં અમુક જાતિના લોકના નામ પૂર્વે આદરનો શબ્દ, જેમ કે લાલા લજપતરાય (૩) બાપને માટે સંબોધન શબ્દ(કોઈ ઠેકાણે). **૰જી** પું૰ છેલ; ફક્કડ. **૰તાણ** સ્ત્રી૰ (હે લાલા! તું તાણીને ઉપર લે તો બચાય! એવા વાર્તા-પ્રસંગ ઉપરથી) નાલેશીભરી મુશ્કેલ સ્થિતિ
**લાલાશ** સ્ત્રી૰ લાલી; રતાશ
**લાલિત્ય** ન૰ [સં.] લલિતપણું
**લાલિમા** સ્ત્રી૰ લાલાશ
**લાલિયો** પું૰ [જુઓ લાલો] બબરચી–ટેડ [સુ.] (૨) લાલ કૂતરો કે બળદ
**લાલી** સ્ત્રી૰ [લાલ=રાતું ઉપરથી] રતાશ

લાલો પું૦ લાલ, ફાંફડો (૨) પાગ
લાવણી સ્ત્રી૦ એક રાગ કે તાલ લલકારાય તેવી કવિતા (૨) સંગીતનો એક તાલ
લાવણ્ય ન૦ [સં] સૌંદર્ય ૦મય વિ૦, ૦મયી વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં] સુંદર
લાવરી સ્ત્રી૦ [સં લાવર્કા] એક પંખી
લાવરું (લા) ન૦ [પ્રા લાવિર (સં લવિત્ર) કાપનાર ઉપરથી] કૂતરાનું કરડવું તે (૨) કૂતરાનું ભસવું તે
લાવલશ્કર ન૦ સરંજામ સાથે મોટું લશ્કર
લાવવું સ૦ક્રિ૦ [સં લા આ૦ લાવિય=લાવેલું] લઈ આવવું આણવું
લાવા પું૦ [ઇં] જ્વાળામુખીમાંથી નીકળતો ગરમ રસ [લાવરું
લાવું (લા') ન૦ [સં લાવ ઉપરથી] કૂતરાનું ડાકું,
લાશ(-શ્ય) વિ૦ [તુર્કી] બરબાદ, પાયમાલ (૨) સ્ત્રી૦ [ફા] મડદું
લાસ્ર સ્ત્રી૦ [સં લાસ્ય] ટીલ, રસાળતા -રિયું વિ૦ રસાળાવાળું, કહે પણ કરે નહિ એવું
લાસુ વિ૦ [પ્રા લુક્ખ (સં રુક્ષ)] લૂખું, ઘી કે ચીકટ વિનાનું (૨) ન૦ કઠોળ સિવાયનું અનાજ
લાસ્ય ન૦ [સં] સંગીત સાથેનું નૃત્ય
લાહ (લા'હ,) સ્ત્રી૦ જુઓ લાય
લાહી સ્ત્રી૦ ઘઉંના લોટની ખેળ
લાળ સ્ત્રી૦ [સં લાલા] મોઢાનો ચીકણો પ્રવાહી -ળિયું વિ૦ ઘણી લાળ પડતી હોય તેવું (છોકરું) (૨) લાળથી બદન પલળે નહિ તે માટે બાળકને ગળે બંધાતું કપડું
લાળી સ્ત્રી૦ [સં લોલા] કાનની નીચે લબડતી ચામડી (૨) બૂમ (પશુપંખી-ખાસ કરીને શિયાળની)
લાળો (લા) પું૦ [સં અલાત] અંગારો
લાંક (૦) પું૦ લંક, કમરનો વાંક-મરોડ
લાંગ પું૦ [સં લ્રંગ] વટાણા જેવું એક કઠોળ
લાંગર (૦) ન૦ જુઓ લંગર ૦વું સ૦ક્રિ૦ જુઓ લંગારવું, લંગર નાખી થોભવું
લાંગુ(-ગૂ)લ ન૦ [સં] પૂંછડું
લાંઘ(૦ણ)(૦) ન૦, સ્ત્રી૦ [પ્રા લંઘ (સં લંઘન)] લાંઘણ, ઉપવાસ ૦ણું ન૦ દેવું આપવા લાચાર થઈ બેસવું તે (ગઈની ગાળ) ૦વું અ૦ક્રિ૦ [સં ] લાંઘો કરવો -ઘો પું૦ લાચાર ઉપવાસ (૨) લાંઘણ
લાંચ (૦) સ્ત્રી૦ [સં લ્રંચા] અમલદાર કે સત્તાધારીને ફોડી રીતે અપાતી કે લેવાતી અહિત રકમ ૦ખાઉ, ૦ખોર વિ૦ લાંચિયું -ચિયું વિ૦ લાંચ લેનારું
લાંછન ન૦ [સં] ડાઘ, કલંક (૨) ચિહ્ન -ના સ્ત્રી૦ લાંછન લાગવું કે લાગવું તે
લાંઠ (૦) વિ૦ [લઠ્ઠ ઉપરથી] ઢીઠ, ખંધું, શઠ (૨) ગાંઠે નહિ તેવું, તોફાની -ઠાઈ સ્ત્રી૦ લુચ્ચાઈ, શઠતા -ઠિયું વિ૦ લાંઠ
લાંપી(-બી) (૦) સ્ત્રી૦ જુઓ લાપી
લાંબીટૂંકી(૦) સ્ત્રી૦ એંતેલ (૨) તકરાર
લાંબું (૦) વિ૦ [સં લંબ] લંબાઈ, સમય વગેરેમાં ઘણું [લાંબી ખેંચવી = ઘણું પસાર થવું (૨) મરી જવું]
લાંભવું, લાભું (૦) ન૦ [સં લભ્ ઉપરથી] વિભાગ, હિસ્સો (૨) ભાગિયાઓના ભાગ વહેંચવા નાખવામાં આવતી ચિઠ્ઠી
લિખિત વિ૦ [સં] લખેલું (૨) ન૦ લખ્યા લેખ -તંગ વિ૦ લખનાર એ અર્થમાં કાગળ લખવામાં વાપરે છે, લખિતંગ (સંક્ષેપ વિ૦)
લિજ્જત, ૦દાર જુઓ 'લહેજત'માં
લિટમસ પું૦ [ઇં] રતનજોતના ફૂલનો રસ (તેજાબ અને આલ્કલીની પારખ માટે વપરાય છે) [લખવાની રીત
લિપિ(-પી) સ્ત્રી૦ [સં] ભાષાના વર્ણો
લિપ્ત વિ૦ [સં] લીંપાયેલું, ખરડાયેલું (૨) આસક્ત, ફસેલું [લાલસા, કામના
લિપ્સા સ્ત્રી૦ [સં] મેળવવાની ઇચ્છા (૨)
લિફાફો પું૦ [અ] પરબીડિયું
લિફ્ટ ન૦ [ઇં] ઉપર ચડવા માટેનું એક યાંત્રિક સાધન
લિબરલ વિ૦ (૨) પું૦ [ઇં] ઉદારમતવાદી
લિબાસ પું૦ [અ] લેબાસ, પોશાક

**લિમિટેડ** વિ૦ [ઇં.] મર્યાદાથી સહિયારુ (જેમ કે, કંપની)

**લિલવટ** ન૦ [સં ललाटपट्ट] નિલવટ, કપાળ

**લિલાઉ(-મ)** ન૦[પો ઇસ્લોવ નીલામ] હરાજી

**લિસોટી** સ્ત્રી૦ [સં રેખા] નાની લીટી કે ઉઝરડો **-ટો** પુ૦ મોટી લિસોટી

**લિસ્ટ** ન૦ [ઇં] યાદી

**લિંગ** ન૦ ચિહ્ન (૨) જાતિ [વ્યા] (૩) સાધન, હેતુ [ન્યા] (૪) મહાદેવની મૂર્તિ (૫) પુરુષની ઇંદ્રી (૬) લિંગદેહ **૦દેહ** પુ૦, **૦શરીર** ન૦ [સં] આત્માનુ સૂક્ષ્મ શરીર **-ાયત** પુ૦ એ નામના શૈવ સંપ્રદાયનો આદમી **-ગી** લિંગનિગવાળુ

**લિંબડુ** સ્ત્રી૦ લિંબનુ ઝાડ, લિંબોઈ

**લિંબુ** ન૦ [સં निंबू] લીંબુ, એક ખાટુ ફળ **૦ડી**, **-બોઈ** સ્ત્રી૦ લીંબોઈ

**લિંબોળી** સ્ત્રી૦ લીંબોળી, પહોળા મોનુ એક મોટુ વાસણ [લીંબડાનુ ફળ

**લિંબોળી** સ્ત્રી૦[પ્રા णिम्बोलिया, દે लिंबोहली]

**લીક** સ્ત્રી૦ [હિં] લીટી (૨) હદ

**લીખ** સ્ત્રી૦ [પ્રા लिक्खा (સં लिक्षा)] જૂ નામના જતુના ઈંડા **-ખિયુ** ન૦ લીખ કાઢવાની ઝીણા દાતાની કાંસકી

**લીચી** સ્ત્રી૦ [ચીની लिचू] પૂર્વ હિંદમા થતુ એ નામનુ એક ફળઝાડ કે તેનુ ફળ

**લીજએ,લીજે** 'લેવુ'નુ વિધ્યર્થ રૂપ [પ]

**લીટી** સ્ત્રી૦[પ્રા लिट्ठा (સં रेखा)] પહોળાઈ વગરની રેખા (૨)દોર, ઓળ(૩)પદ, કડી (૪) લીક, હદ

**લીંડ** સ્ત્રી૦ [દે लिंडी] લાદ

**લીધુ** સ૦ક્રિ૦'લેવુ'નુ ભૂ૦કા૦ (૨) લીધેલુ

**લીધે** અ૦ લઈને તેથી, તેટલા માટે, કારણે

**લીધેલ(-લુ)** 'લેવુ'નુ ભૂ૦ કૃ૦

**લીન** વિ૦[સં] લય પામેલુ (૨)ગરક, તલ્લીન

**લીપણુ** ન૦['લીપવુ' પરથી] લીપણ જમીન ઉપર કરેલો છાણ માટીનો લેપ [કરવો

**લીપવુ** સ૦ક્રિ૦[સં लिप] છાણ માટીનો લેપ

**લીમડી** સ્ત્રી૦ [અપ૦ लिम्बड, પ્રા लिम्ब (સં. निम्ब) નાનો લીમડો (૨) લીમડાની જાતનુ કોઈ પણ નાનુ ઝાડ (જેમ કે મીઠી લીમડી) **-ડો** પુ૦ એક ઝાડ

**લીરો** પુ૦ લૂગડાનો લાંબો કટકો, ચીરો

**લીલ** સ્ત્રી૦ બંધિયાર પાણીમા કે તેવી જગામા થતી લીલી ચીકણી વનસ્પતિ (૨) ઊલ

**લીલ** સ્ત્રી૦ [સં नील] આખનો (પ્રયોગમા લીલ પરણાવવી કહેવાય છે)

**લીલમ** ન૦ લીલા રગનુ એક રત્ન

**લીલવો** પુ૦ મ્હોળનો લીલો દાણો (જેમ કે પાપડી તુવેરનો)

**લીલા** સ્ત્રી૦ [સં] ક્રીડા, ખેલ (૨) અદ્ભુત ખેલ(૩)અવતારે કરેલા કામ(૪)તેનુ નાટક

**લીલાણુ** ન૦ લીલોતરીવાળો પ્રદેશ

**લીલાપુરુષોત્તમ** પુ૦ [સં] શ્રીકૃષ્ણ (તેથી ઊલટુ – મર્યાદાપુરુષોત્તમ = શ્રીરામ)

**લીલામું** ન૦ વાગવાથી થયેલુ લીલુ ચાઠુ

**લીલાલહેર** સ્ત્રી૦ આનદ, સુખ(૨)આબાદી

**લીલાવતી** સ્ત્રી૦ [સં.] પ્રસિદ્ધ ગણિતી ભાસ્કરાચાર્યની પુત્રી

**લીલાશ** સ્ત્રી૦ લીલાપણુ

**લીલાંપાણી** ન૦બ૦વ૦ ટેલી ભાગનુ પેય

**લીલી ઘોડી** સ્ત્રી૦ ભાગ (૨) ભાગનો કેફ

**લીલી ચા** સ્ત્રી૦ એક ઘાસ કે તેને ઉકાળીને ચા પેઠે પિવાતુ પેય

**લીલીસૂકી** સ્ત્રી૦ [લીલુ+સૂકુ] સુખ અને દુખ, ચડતીપડતી

**લીલુ** વિ૦ [દે लिल्लिर] કાચી કેરીના રગનુ (૨) ભીનુ (૩) રસવાળુ, તાજુ (૪) ખૂબ પૈસાદાર [લા] [લીલો દુકાળ શ૦ પ્ર૦ અતિવૃષ્ટિને લીધે પડેલો દુકાળ] **૦છમ** વિ૦ [+श्याम] ખૂબ લીલુ **૦પીળુ** વિ૦ ખૂબ ક્રોધાયમાન **-લોતરી** સ્ત્રી૦ તાજી લીલી વનસ્પતિ (૨) ભાજીપાલો, તાજુ શાક

**લીવર** ન૦ [ઇં] કલેજુ, કાળજુ

**લીસુ** વિ૦ [દે लिस्स=પાતળુ ન્નાનુ કરેલુ] ખરબચડુ નહિ તેવુ, સુવાળુ (૨)સરખુ

**લીહ(-હી)** સ્ત્રી૦ [પ્રા लीहा (સં रेखा)] લીટી (૨) હદ

લૂમખાભેર લટકવું. ૦વું અ૦ક્રિ૦ લટકવું (૨) નમી જવું [જુઓ; લોલા
લૂલી (૦બાઈ) સ્ત્રી૦ [સં. લલ્ ઉપરથી]
લૂલું વિ [સ. લૂ., લૂન] લંગડું (૨) અપંગ; અશક્ત; નિર્બળ (૩) પાયા કે આધાર વગરનું [લા.]
લૂંટ સ્ત્રી૦ [સ. લુંટ્ ઉપરથી] જુઓ લૂટ. ૦ણિયું વિ૦ જુઓ લુટણિયું. ૦ફાટ સ્ત્રી૦ જુઓ લૂટફાટ ૦વું સ૦ક્રિ૦ જુઓ લૂટવું. –ટાઉ વિ૦ જુઓ લુટાઉ. –ટારુ(–રો) પુ૦ જુઓ લુટારુ. –ટાલૂંટ સ્ત્રી૦ જુઓ લૂટલૂટ. –ટાવવું, –ટાવું જુઓ લુટાવવું, લુટાવું
લૂંડાપણું ન૦ ગુલામગીરી [ગુલામ
લૂંડી સ્ત્રી૦ દાસી; ગુલામડી. –ડો પું૦ દાસ;
લૂંબ સ્ત્રી૦ [દે. લુંબી] જુઓ લૂમ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ જુઓ લૂમવું
લે (લૅ) 'લેવું'નું આજ્ઞાર્થ બીજો પુરુષ એકવચન (૨) અ૦ વારુ, ઠીક એ અર્થનો ઉદ્‌ગાર
લેખ પું૦ [સ] લખેલું તે; લખાણ (જેમ કે શિલાલેખ, વિધિના લેખ) (૨) ખત, કરારનું લખાણ (૩) ટૂંકો નિબંધ. ૦ક પું૦ [સ.] લહિયો (૨) ગ્રંથ કે લેખ લખનાર. ૦ણ(–ણી) સ્ત્રી૦ [સ. લેખની] કલમ. ૦ન ન૦ [સ.] લખવું તે. ૦નકલા (–ળા) સ્ત્રી૦ લખવાની કળા ૦નપદ્ધતિ સ્ત્રી૦ લખવાની રીત,ઢબ; ધારણ ૦નસામગ્રી સ્ત્રી૦ લખવાનો સામાન. ૦ની સ્ત્રી૦ [સં.] જુઓ લેખણ. ૦પત્ર પું૦;ન૦ [સ.] કરાર; દસ્તાવેજ. ૦વવું, ૦વું સ૦ક્રિ૦ [જુઓ લેખું] હિસાબમાં લેવું, ગણકારવું. –ખા સ્ત્રી૦ [સં.] લીટી, રેખા –ખિકા સ્ત્રી૦ સ્ત્રી લેખક. –ખિત વિ૦ લખેલું, લેખી. –ખિતવાર વિ૦ લેખિત; લખાણમાં હોય એવું (૨) અ૦ લખાને. –ખિની સ્ત્રી૦ [સ] લેખણ. –ખી વિ૦ લેખિતવાર. –ખું ન૦ મોંએ ગણાય એવો ટૂંકો સહેલો હિસાબ (૨) ગણતરી, હિસાબ (૩) ગજું [લા] –ખે અ૦ હિસાબે, પ્રમાણે (૨) પ્રીત્યર્થે; વાસ્તે; ખાતે
લેજીમ સ્ત્રી૦ [फा. ऐजन] કસરતનું એક સાધન કે તેની કસરત
લેટ વિ૦ [ઇ.] મોડું
લેટવું અ૦ક્રિ૦ લોટવું; આળોટવું(૨)સૂવું
લૅટિન સ્ત્રી૦ [ઇં.] પ્રાચીન રોમની ભાષા
લેડી સ્ત્રી૦ [ઇ.] બાનુ; માનવંત સ્ત્રી (૨) 'સર'ની પત્નીનો તેવો ઇલકાબ
લેણ સ્ત્રી૦ જુઓ લેંડ
લેણ (લૅ) વિ૦ ['લેવું' ઉપરથી] 'લેનાર' એ અર્થમાં શબ્દને છેડે (ઉદા૦ જીવલેણ) (૨) (લૅ') ન૦ લેણું, લેવાનું તે. ૦દાર પું૦ લેણાવાળો. ૦દેણ સ્ત્રી૦ લેવડદેવડનો સબંધ (૨) લેણાદેણી. –ણાદેણી સ્ત્રી૦ પૂર્વજન્મનું માગતું આપવાનું કે લેવાનું હોય તેવો સબંધ, ઋણાનુબંધ (૨) લેવડદેવડનો સંબંધ. –ણિયાત પું૦ લેણદાર; લેણાવાળો. –ણું (લૅ') ન૦ આપેલું પાછું લેવાનું તે (૨) ઋણાનુબંધ જેવો સારો સંબંધ
લેથ સ્ત્રી૦ [ઇ] સંઘાડો (લોઢાનો ઘાટ ઉતારવાનો) [કાચ [પ. વિ.]
લેન્સ પુ૦ [ઇ] અંતર્ગોળ કે બહિર્ગોળ
લેપ પું૦ [સ] ઢીલા પદાર્થનો પાતળો થર; ખરડ (૨) ખરડ કરવાનો ઢીલો પદાર્થ (૩) લેપાવું તે; આસક્તિ
લેપન ન૦ [સં] લેપ કરવો તે (૨) લેપાવું તે
લેપાવું અ૦ક્રિ૦ ખરડાવું (૨) આસક્ત થવું
લેફ્ટનન્ટ પું૦ [ઇ.] મદદનીશ કર્મચારી
લેબલ ન૦ [ઇ.] નામઠામવાળું પત્તું
લેબાસ પુ૦ [જુઓ લિબાસ] પોશાક; પહેરવેશ
લૅબોરેટરી સ્ત્રી૦ [ઇ.] પ્રયોગશાળા
લેભાગુ (લૅ) વિ૦ લઈને નાસી જનારું(૨) આડીતડીથી પારકું લઈને પોતાનું બતાવનારું
લેમન(–નેડ) પું૦; સ્ત્રી૦; ન૦ [ઇ.] લીંબુના શરબત જેવું એક પીણું

**લીંટ** ન૦; સ્ત્રી૦ નાકનો ચીકણો મળ
**લીંડી** સ્ત્રી૦ [સં लेंड; दे लिंड-डिया] ગોળીના આકારની અઘાર(ઉંદર-બકરી વગેરેની) ૦**પીપર** સ્ત્રી૦ લાંબી પીપર. -**ડું** ન૦. ગરગોલા જેવો કઠણ મળ (ગધેડાંઇ૦નો)
**લીંપણ, ૦ગૂંપણ** ન૦ જુઓ લીપણ.-**વું**, -**વું ગૂંપવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ લીપવું
**લીંબડી(-ડો)** જુઓ 'લીમડી'માં
**લીંબણ** સ્ત્રી૦ જુઓ લિંબણ
**લીંબુ, ૦ડી, -બોઈ** જુઓ 'લિંબુ'માં
**લીંબોળી** સ્ત્રી૦ જુઓ લિંબોળી
**લુકમાન** પું૦ [અ.] કુરાનમાં વર્ણવેલો એક વિદ્વાન ડાહ્યો પુરુષ
**લુચ્ચાઈ** સ્ત્રી૦ લુચ્ચાપણું
**લુચ્ચું** વિ૦ કપટી; ઠગું (૨) ખંધું; પક્કું; પહોંચેલું (૩) વ્યભિચારી [હોય તે
**લુછણિયું** ન૦ લૂછવાનું કપડું ઇત્યાદિ જે
**લુછાવવું** સ૦ક્રિ૦,**લુછાવું** અ૦ક્રિ૦'લૂછવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**લુટણિયું** વિ૦ લૂંટી જાય તેવું
**લુટાઉ** વિ૦ લૂંટનું
**લુટારુ(-રો)** પું૦ લૂંટનારો; ધાડપાડુ
**લુટાવવું** સ૦ક્રિ૦, **લુટાવું** અ૦ક્રિ૦'લૂટવું'નું પ્રેરક ને કર્મણિ
**લુઠવું** અ૦ ક્રિ૦ [સ लुठ्] જુઓ લૂઠવું
**લુસ** વિ૦ [સ.] લોપાયેલું; નાશ પામેલું
**લુબ્ધ** વિ૦ [સં.] લોભિયું; લાલચુ (૨) લોભાયેલું; મોહિત. -**બ્ધા** સ્ત્રી૦ લોભ; આતુરતા [ચાવ્યે; ઝટ ઝટ (ખાવું તે)
**લુશ(-સ)લુશ(-સ)** અ૦ [રવ૦] વગર
**લુહાર** પું૦ [પ્રા. લોહાર (સં. लोहकार)]લોઢું ઘડવાનો ધંધો કરનાર જ્ઞાતિનો આદમી. -**રિયાં** ન૦ બ વ૦ જુઓ લવારિયાં
**લુંગી** સ્ત્રી૦[હિં.] કાછડી વાળ્યા વગર કેડે વીંટવાનું વસ્ત્ર
**લુંચન** ન૦ [સ.] વાળ ટૂંપી નાખવા તે
**લુંચિત** વિ૦ [સં.] લુંચન કરેલું
**લૂ** સ્ત્રી૦ ઉનાળાના ગરમ પવનનો ઝપાટો (૨) તેનાથી થતો રોગ
**લૂઓ** પું૦ [સં. लव ઉપરથી] વણવા માટે લીધેલો કણકનો નાનો ગોળો
**લૂક(-ખ)** સ્ત્રી૦ જુઓ લૂ
**લૂખસ** સ્ત્રી૦ ચામડીનો એક રોગ,ખૂજલી
**લૂખું** વિ૦ [પ્રા. लुक्ख (સં. रूक्ष)] ચીકટ વિનાનું (૨) રસ વિનાનું (૩) નિર્ધન; ખાલી [લા.]. ૦**પા(-પૂ)ખું** વિ૦ લૂખું
**લૂગડાંલત્તાં** ન૦બ૦વ૦[લૂગડું + फा. लत्तह] લૂગડાં અને તેવી બીજી વસ્તુઓ
**લૂગડું** ન૦ [પ્રા. दुगूल, दुगुल्ल (સં. दुकूल)] કપડું,વસ્ત્ર(૨)સાલ્લો.[**લૂગડાં ઉતારીને વાંચજો**=(પત્રની શરૂઆતમાં) મરણના સમાચાર સૂચવવા લખાય છે]
**લૂગદી** સ્ત્રી૦પ્રવાહી સાથે ઘૂંટીને બનાવેલો લોદો (૨) દોર પાવાનો લોદો
**લૂછણું** ન૦ ['લૂછવું' ઉપરથી] લુછણિયું
**લૂછવું** સ૦ક્રિ૦[પ્રા. लुञ्छ,लुछ(સં. प्र + उञ्छ्)] લૂગડાથી ઘસી સાફ કરવું; લોહવું (૨) કોઈને ઘસવું, લગાડવું કે ચોટાડવું
**લૂટ** સ્ત્રી૦ લૂટવું તે (૨) લૂંટેલો માલ. ૦**ફાટ** સ્ત્રી૦ લૂટવું તે
**લૂટવું** સ૦ક્રિ૦ [સ. लुंट्; પ્રા. लुट्ट, लुट] બળાત્કારે હરી લેવું; ઝૂંટવી લેવું
**લૂટાલૂટ** સ્ત્રી૦ ['લૂટવું' પરથી] ઉપરાઉપરી કે અનેક સ્થળે લૂટફાટ મચી રહેવી તે
**લૂઠવું** અ૦ક્રિ૦[જુઓ લુઠવું]ગબડવું,આળોટવું
**લૂણ** ન૦ [પ્રા. (સ. लवण)] મીઠું; નિમક. [૦**ઉતારવું**=બલા દૂર કરવા પાત્રમાં મીઠું ઘાલી માથા ઉપર ફેરવવું]. ૦**હરામ** વિ૦નિમકહરામ.[**લૂણ હરામ કરવું**= જેનો રોટલો ખાધો હોય તેને બેવફા નીવડવું] ૦**હલાલ** વિ૦ નિમકહલાલ. [**લૂણ હલાલ કરવું**=વફાદાર રહેવું]
**લૂણી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. लूण (સ. लवण) પરથી] એક ભાજી
**લૂણો** પું૦ ભીનાશથી ઈંટ, છો વગેરે ખવાઈને ઉપર વળતી છારી
**લૂમ** સ્ત્રી૦ ફળનું ઝૂમખું. ૦**ખું** ન૦, ૦**ખો** પું૦ઝૂમખું; મોટી લૂમ. ૦**ઝૂમવું** અ૦ક્રિ૦

લૂમખાજોર લટકવું. ૦વું અ૦ક્રિ૦ લટકવું (૨) નમી જવું [જીભ; લોલા

**લૂલી**(૦બાઈ) સ્ત્રી૦ [સં. લૂન્ ઉપરથી]

**લૂલું** વિ [સં. લૂ, લૂન] લંગડું (૨) અપંગ; અશક્ત; નિર્બળ (૩) પાયા કે આધાર વગરનું [લા]

**લૂંટ** સ્ત્રી૦ [સં. લુંટ્ ઉપરથી] જુઓ લૂટ. ૦ણિયું વિ૦ જુઓ લુટણિયું. ૦ફાટ સ્ત્રી૦ જુઓ લૂટફાટ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ જુઓ લૂટવું. –ટાઉ વિ૦ જુઓ લુટાઉ. –ટારુ(–રો) પુ૦ જુઓ લુટારુ. –ટાલૂંટ સ્ત્રી૦ જુઓ લુટાલૂટ. –ટાવવું, –ટાવું જુઓ લુટાવવું, લુટાવું

**લૂંડાપણું** ન૦ ગુલામગીરી [ગુલામ

**લૂંડી** સ્ત્રી૦ દાસી; ગુલામડી. –ડો પું૦ દાસ;

**લૂંબ** સ્ત્રી૦ [દે. લુંબી] જુઓ લૂમ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ જુઓ લૂમવું

**લે** (લે) 'લેવું'નું આજ્ઞાર્થ બીજો પુરુષ એકવચન (૨) અ૦ વારુ, ઠીક એ અર્થનો ઉદ્ગાર

**લેખ** પું૦ [સં.] લખેલું તે; લખાણ (જેમ કે શિલાલેખ, વિધિના લેખ) (૨) ખત; કરારનું લખાણ (૩) ટૂંકો નિબંધ. ૦ક પું૦ [સં.] લહિયો (૨) ગ્રંથ કે લેખ લખનાર. ૦ણ(–ણી) સ્ત્રી૦ [સં. લેખની] કલમ. ૦ન ન૦ [સં.] લખવું તે. ૦નકલા (–ળા) સ્ત્રી૦ લખવાની કળા ૦નપદ્ધતિ સ્ત્રી૦ લખવાની રીત, ઇબારત ૦નસામગ્રી સ્ત્રી૦ લખવાનો સામાન. ૦ની સ્ત્રી૦ [સં.] જુઓ લેખણ. ૦પત્ર પું૦, ન૦ [સં.] કરાર; દસ્તાવેજ. ૦વવું, ૦વું સ૦ક્રિ૦ [જુઓ લેખું] હિસાબમાં લેવું, ગણકારવું. –ખા સ્ત્રી૦ [સં] લીટી, રેખા –ખિકા સ્ત્રી૦ સ્ત્રી લેખક. –ખિત વિ૦ લખેલું; લેખી. –ખિતવાર વિ૦ લેખિત; લખાણમાં હોય એવું (૨) અ૦ લખીને. –ખિની સ્ત્રી૦ [સં.] લેખણ. –ખી વિ૦ લેખિતવાર. –ખું ન૦ મોંએ ગણાય એવો ટૂંકો સહેલો હિસાબ (૨) ગણતરી; હિસાબ (૩) ગજું [લા]. –ખે અ૦ હિસાબે; પ્રમાણે (૨) પ્રીત્યર્થે; વાસ્તે; ખાતે

**લેજીમ** સ્ત્રી૦ [फा. लेजम] કસરતનું એક સાધન કે તેની કસરત

**લેટ** વિ૦ [ઇં.] મોડું

**લેટવું** અ૦ક્રિ૦ લોટવું; આળોટવું(૨)સૂવું

**લૅટિન** સ્ત્રી૦ [ઇં.] પ્રાચીન રોમની ભાષા

**લેડી** સ્ત્રી૦ [ઇં] બાનુ; માનવંત સ્ત્રી (૨) 'સર'ની પત્નીનો તેવો ઇલકાબ

**લેણ** સ્ત્રી૦ જુઓ લેડ

**લેણ** (લે) વિ૦ ['લેવું' ઉપરથી] 'લેનાર' એ અર્થમાં શબ્દને છેડે (ઉદા૦ જીવલેણ) (૨) (લેં) ન૦ લેણું; લેવાનું તે. ૦દાર પું૦ લેણાવાળો. ૦દેણ સ્ત્રી૦ લેવડદેવડનો સંબંધ (૨) લેણાદેણી. –ણાદેણી સ્ત્રી૦ પૂર્વજન્મનુ માગતુ આપવાનું કે લેવાનું હોય તેનો સંબંધ; ઋણાનુબંધ (૨) લેવડદેવડનો સંબંધ. –ણિયાત પું૦ લેણદાર; લેણાવાળો. –ણું (લેં) ન૦ આપેલુ પાછુ લેવાનું તે (૨) ઋણાનુબંધ જેવો સારો સંબંધ

**લેથ** સ્ત્રી૦ [ઇં] સંઘાડો (લોઢાનો ઘાટ ઉતારવાનો) [કાચ [પ. વિ.]

**લેન્સ** પું૦ [ઇં] અંતર્ગોળ કે બહિર્ગોળ

**લેપ** પું૦ [સં] ઢીલા પદાર્થનો પાતળો થર; ખરડ (૨) ખરડ કરવાનો ઢીલો પદાર્થ (૩) લેપાવું તે, આસક્તિ

**લેપન** ન૦ [સં] લેપ કરવો તે (૨) લેપાવું તે

**લેપાવું** અ૦ક્રિ૦ ખરડાવું (૨) આસક્ત થવું

**લેફ્ટનન્ટ** પું૦ [ઇં.] મદદનીશ કર્મચારી

**લેબલ** ન૦ [ઇં.] નામઠામવાળું પત્ર

**લેબાસ** પું૦ [જુઓ લિબાસ] પોશાક; પહેરવેશ

**લૅબોરેટરી** સ્ત્રી૦ [ઇં.] પ્રયોગશાળા

**લેભાગુ** (લે) વિ૦ લઈને નાસી જનારું(૨) અહીંતહીંથી પારકું લઈને પોતાનું બતાવનારું

**લેમન(–નેડ)** પું૦; સ્ત્રી૦; ન૦ [ઇં.] લીંબુના શરબત જેવું એક પીણું

**લેમૂક** (લે) સ્ત્રી૦ લેવું ને મૂકવું–છોડવું તે; બાંધછોડ (૨) લેમેલ; મૂંઝવણ

**લેમેલ** (લે) સ્ત્રી૦ વારંવાર લેવું અને મૂકવું તે (ઉતાવળના ગભરાટમાં) (૨)મરવાની તૈયારી; સોયે લેવાનો વખત (૩) તેવો ગભરાટ કે મૂંઝવણ

**લૅમ્પ** પું, ન૦ [इं.] દીવો

**લેરખું** (લે) ન૦ ['લહેરખું' પરથી] જુઓ [લૂમખું

**લેલું** (લે)ન૦ કોલ પાથરવાનું કડિયાનું ઓજાર

**લેલૂર** (લે) વિ૦ ઊંઘે ઘેરાયેલું (૨) ઘણું; અતિશય

**લેવડ** સ્ત્રી૦[લેવું+વટ(સં. वृत्ति)]ઉધાર લેવાનો વ્યવહાર. ૦**દેવડ** સ્ત્રી૦ ઉછીનું લેવા આપવાનો સંબંધ. –**ડાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'લેવું'નું પ્રેરક (૨) ધમકાવવું, ઠપકારવું

**લેવલ** ન૦ [इं.] સપાટી; સમતલતા (૨) (સપાટીથી ગણતાં) ઊંચાઈ

**લેવાદેવા** પું૦; સ્ત્રી૦ આપવાલેવાનો કે બીજી કોઈ પણ જાતનો સંબંધ

**લેવાલ** ન૦ ખરીદનારું (શૅર બજારમાં વપરાય છે). –**લી** સ્ત્રી૦ ખરીદી

**લેવાવું** અ૦ક્રિ૦ 'લેવું'નું કર્મણિ (૨) (શરીરનું) સુકાવું; ફિક્કું પડવું (૩) ખસિયાણા પડવું; શરમાવું

**લેવી** સ્ત્રી૦[इं.]ફરજિયાત ઉઘરાણું;લાગો(૨) રાજા કે ગવર્નરનો લોકને મળવાનો દરબાર

**લેવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. લે (સં. ला)] સ્વીકારવું (૨) પકડવું; ઝાલવું (૩) ભેળવવું; દાખલ કરવું. ઉદા૦ એ કામમાં એને ન લેશો (૪) ખાવું અથવા પીવું (દૂધ લેશો કે ચા?) (૫) માન્ય રાખવું ટેકો આપવો (પક્ષ, ઉપરાણું) (૬) ખરીદ કરવું (ઘોડો ક્યારે લીધો?) (૭) કિંમત લેવી (આ શાલનું શું લીધું?) (૮) ધારણ કરવું (વેશ લેવો) (૯) દાખવવું (શાક લેવો) (૧૦) દોરવું; તેડી જવું (છોકરાને સાથે લીધો) (૧૧) ઝૂંટવવું; પડાવવું; વિનાનું કરવું(આબરૂ, વખત, જીવ, લાંચ) (૧૨) ધમકાવવું; ઠપકો આપવો (તે આવ્યો કે તેને લીધો) (૧૩) ઉપાડવું; સ્થળાંતર કરવું (ટેબલ પાસે લો) (૧૪) બોલવું; ઉચ્ચારવું(તેનું નામ ન લેશો)(૧૫)વહોરવું (હાય લેવી)(૧૬)નોંધવું;ઉતારી લેવું(તેમનું ઠેકાણું લઈ લો) (૧૭) કાપવું; ઉતારવું (નખ, વાળ) (૧૮) આપે કે કરે તેમ કરવું (કામ લેવું) (૧૯) તપાસ કરી સમજવું (માપ, તાગ, ખબર) (૨૦) માગવું; પૂછવું (આજ્ઞા, પરવાનગી)(૨૧) ઉપાડવું, રજૂ કરવું (વાંધો લેવો) (૨૨) પૂર્વ શબ્દથી સૂચિત થતી ક્રિયા બતાવે (શ્વાસ લેવો) (૨૩) બીજા ક્રિ૦ની સાથે આવતા તે ક્રિયા પૂરી કરવી અથવા વહેલી પતાવવી એવો અર્થ બતાવે (ખાઈ લેવું). ૦**દેવું** ન૦ જુઓ લેણદેણ

**લેશ** વિ૦ [સં.] જરાક (૨) પું૦ અણુ; થોડો ભાગ. ૦**માત્ર** વિ૦ બહુ જ થોડું (૨) અ૦ જરાક પણ

**લેસ** સ્ત્રી૦ [इं.] જરીની કિનાર

**લેસન** ન૦ [इं.] વિદ્યાર્થીએ ઘેરથી તૈયારી કરી લાવવાનું કામ કે ભણતર

**લેંકવું** (લેં૦) સ૦ક્રિ૦ [જુઓ લહેકવું] ચૂસવું

**લેંઘો** (લેં૦) પું૦ મોટું સૂથણું; ચોયણો

**લેંડ** (લેં૦) સ્ત્રી૦[તેલુગુ રોંડુ=બે] લેગ,ગિલ્લી-દંડાની રમતમાં વકટ પછીનો દાવ; રેટ

**લોઈ** સ્ત્રી૦ [સં. લોમ ઉપરથી] કામળ; ઊનનું કાપડ

**લોક** પું૦[સં.]જનતા; જનસમૂહ (૨) વર્ગ; જાતિ (૩) કર્મફળ ભોગવવાના માનેલાં જુદાં જુદાં સ્થાન કે જગત (સ્વર્ગલોક ઇ૦). ૦**કથા** સ્ત્રી૦ લોકોમાં પ્રચલિત વાત (૨) દંતકથા. **ચર્ચા** સ્ત્રી૦ લોકોમાં ચાલતી વાત. ૦**જીવન** ન૦ લોકનું–સમાજનું જીવન. ૦**ત્રય** ન૦[સં.] ત્રિભુવન (સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાળ). ૦**પાલ** [સં.], –**ળ** પું૦ જુઓ દિક્પાલ. ૦**પ્રસિદ્ધ** વિ૦ [સં.] જગમશહૂર. ૦**પ્રિય** વિ૦ લોકોને પ્રિય. ૦**ભાષા** સ્ત્રી૦ સામાન્ય જનતાની બોલી. ૦**ભોગ્ય** વિ૦ આમ

લોકોને રસ પડે એવું ૦મત પું૦ લોકોનો મત. ૦માતા સ્ત્રી૦ [સં.] સમગ્ર જનસમુદાયને પોષનારી લક્ષ્મી (૨) નદી. ૦માનસ ન૦ લોકનું સમૂહગત માનસ; 'માસમાઇન્ડ'. ૦માન્ય વિ૦ લોકોમાં માન પામેલું; લોકોએ સ્વીકારેલું (૨) પું૦ તિલક મહારાજ

લોકલ સ્ત્રી૦ [ઇં.] ધીમી ગતિએ દોડતી ને બધા સ્થાનોએ ઊભી રહેતી ગાડી (૨) મોટા શહેરના ભાગો અને પરાંમાં દોડતી ટ્રેન (૩) સ્થાનિક; તત્રનું. ૦બોર્ડ સ્ત્રી૦; ન૦ [ઇં.] જિલ્લા કે તાલુકામાં જ્યાં સુધરાઈ નથી હોતી ત્યાંની સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થા [ડર

લોકલાજ સ્ત્રી૦ લોકોમાં નઠારું કહેવાવાનો

લોકવાયકા સ્ત્રી૦ લોકોમાં ચાલતી વાત; અફવા

લોકવાર્તા સ્ત્રી૦ [સં.] જુઓ લોકકથા

લોકશાસન ન૦, લોકશાહી સ્ત્રી૦ લોકો દ્વારા ચાલતું રાજ્ય; 'ડેમોક્રસી'

લોકશાળા સ્ત્રી૦ સામાન્ય જનતા માટેનું શિક્ષણ આપતી અમુક જાતની એક શાળા

લોકસંગ્રહ પું૦[સં.] લોકહિત; લોકકલ્યાણ

લોકસાહિત્ય ન૦ લોકોમાં પ્રચલિત કથાવાર્તા કે કવિતારૂપી સાહિત્ય

લોકસેવક પું૦પ્રજાસેવક, લોકસેવા કરનાર

લોકહિત ન૦ [સં] લોકોનું હિત

લોકાચાર પું૦ [સં.] લોકોમાં ચાલતો વ્યવહાર કે રૂઢિ [કહેવાવું તે—વગોવણું

લોકાપવાદ પું૦ [સં.] લોકમાં નઠારું

લૉકિટ ન૦, લૉકેટ ન૦ [ઇં.] સ્ત્રીઓનું ગળાનું એક ઘરેણું

લોકૈષણા સ્ત્રી૦ [સં.] લોકોમાં પ્રતિષ્ઠા કે યશની કામના (૨) સ્વર્ગ વગેરે લોકના સુખની કામના

લોકોક્તિ સ્ત્રી૦ [સં.] કહેવત

લોકોત્તર વિ૦[સં.] અલૌકિક; અસાધારણ

લોખંડ ન૦ લોઢું. —ડી વિ૦ લોખંડનું બનાવેલું (૨) ઘણું મજબૂત (૩) દૃઢનિશ્ચયી; અણનમ [લા.]

લોચ પું૦ [સં. લુંચ્] માથાના વાળ પોતાને હાથે ચૂંટી કાઢવા તે [જૈન]. ૦ન ન૦ લુંચન; ચૂંટી નાખવું તે (૨) છીનવી લેવું તે

લોચન ન૦ [સં.] આંખ. —નિયું ન૦ લોચન [પ.]

લોચવાવું લોચાવું અ૦ક્રિ૦ લોચામાં પડવું; ગૂંચવાવું; સડોવાવું (૨) લોચો વળવું

લોચો પું૦ [મ. लोचक] લોંદો; લચકો (૨) ડૂચો; ડળૂચો (૩) ગરબડ; ગોટાળો (૪) વાંધો; તકરાર

લોટ પું૦ [દે. रोट्ट] બારીક ભૂકો; આટો

લોટકું ન૦ [જુઓ લોટું] ચડવો

લોટણ(—ણિયું) વિ૦ લોટતી—ગુલાંટ ખાયા કરતી (પતંગ)

લોટપોટ વિ૦ લોથપોથ (૨) ગોટપોટ

લૉટરી સ્ત્રી૦ [ઇં.] ટિકિટો વેચી ખરીદનારાઓમાંથી જેને નસીબ આવે તેને ઇનામો આપવાની શરતે કરાતી એક પ્રકારની દ્યૂતવ્યવસ્થા (૨) નસીબનો ખેલ [લા.]

લોટવું અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. लोट्ट (સં. लुट्)] લેટવું; આળોટવું (૨) સૂવું (૩) ગબડવું, ગુલાંટ ખાવી

લોટિયું વિ૦ [જુઓ લોટું] લોટાના તળિયા જેવું; બોડું બેડું. —યો પું૦ જુઓ વહોરો ૧

લોટી સ્ત્રી૦ ['લોટવું' ઉપરથી] નાનો લોટો. —ડું ન૦ નાનો માટીનો ઘડો; માટીનું લોટા જેવું વાસણ (૨) માથું [લા.] —ટો પું૦ ધાતુનું એક પાત્ર—કળશિયો (૨) દસ્ત [લા.]

લોઢ પું૦ [દે. लोढ=વાટવાનો પથ્થર (સં. लोष्ठ)] પાણીનું લાટ જેવું મોજું; પૂરનો ધોડો (૨) તાપથી ઓગળીને બાઝેલો માટીનો ગઠ્ઠો, લોઢાનો લઠ્ઠો (૩) વાંધો; તકરાર [લા.] [(કપાસ)

લોઢવું સ૦ક્રિ૦ [દે. लोढ] ચરખાથી પીલવું

લોઢાં ન૦બ૦વ૦ લોઢાનાં ઓજારો. —ઢી સ્ત્રી૦ લોઢાની તવી

લોઢું ન૦ [મ. लोह ઉપરથી] એક ધાતુ, લોખંડ

લોથ સ્ત્રી૦ લાશ; મડદું (૨) [લા.] ઉપાધિ;

પીડા (૩) વિ૦ તદ્દન થાકી ગયેલું. ૦પોથ વિ૦ થાકી ગયેલું [આળોટવું

**લોથવું** અ૦ ક્રિ૦ બેચેનીમાં આમ તેમ

**લોથિયું** (લો) ન૦ [સં. લુપ્] કૂતરાનું બચ્ચું

**લોન** સ્ત્રી૦ [ઇં.] અમુક શરતે લેવાતી ઉછીતી કે વ્યાજુકી રકમ

**લોપ** પું૦ [સં.] લુપ્ત થવું તે; નાશ પામવું તે; દેખાતું બંધ થવું તે. ૦ક વિ૦ લોપ કરનારું

**લોપડચોપડ** ન૦ [લિપવું+ચોપડવું] ચીકટ; ઘી, તેલ વગેરે (૨) [લા.] અતિશયોક્તિ (૩) ખુશામદ.

**લોપરી** સ્ત્રી૦ [જુઓ લેપડી] થપોલી

**લોપવું** સ૦ક્રિ૦[સં. લુપ્] ઉલ્લંઘવું; ન માનવું

**લોફર** વિ૦ પું૦ [ઇં.] ભટકેલ; બદમાશ

**લોબ** (લો) સ્ત્રી૦ યાદદાસ્તી (૨) આદત

**લોબડી(-રી)** સ્ત્રી૦ [અપ. લોમર્ડી] બારીક ઊનની કામળી કે ઓઢણી

**લોબાન** પું૦ [ફા. લુબાન] એક વૃક્ષનો ગુંદર (ધૂપ કે ઔષધિ)

**લોભ** પું૦ [સં.] લાલચ; તૃષ્ણા. ૦ન વિ૦ [સં.] જુઓ લોભામણું (૨) ન૦ પ્રલોભન. -ભામણું વિ૦ લલચાવે તેવું. -ભાવવું સ૦ક્રિ૦ 'લોભાવું'નું પ્રેરક. -ભાવું અ૦ક્રિ૦ લોભમાં પડવું; લલચાવું. -ભિત વિ૦ [સં.] લોભાયેલું. -ભિયું, -ભી વિ૦ લોભવાળું

**લોમ** પું૦; ન૦ [સં.] વાળ; રૂંવું; રોમ

**લોલ** વિ૦ [સં.] ચંચળ (૨) સુંદર (૩) આતુર (૪) ન૦ ગરગાની લીટીને છેડે આવતો શબ્દ. ૦ક ન૦ લટકતી અને ઝૂલતી વસ્તુ (જેમ કે ઘંટ કે ઘડિયાળમાં)

**લોલા** સ્ત્રી૦ [સં.] જીભ

**લોલિત** વિ૦ [સં.] હાલતું; ઝૂલતું

**લોલુપ** વિ૦ [સં.] લલુતાવાળું; તૃષ્ણાતુર. ૦તા સ્ત્રી૦

**લોલો** અ૦ [સં. લુડ્] હાલરડાનો એક અવાજ (૨) પું૦ (જીભનો) ઝૂલનો સ્નાયુ; લોળો [પ્રેરક

**લોવડા(-રા)વવું** (લૉ') સ૦ક્રિ૦ 'લોહવું'નું

**લોવાવું** (લો') અ૦ક્રિ૦ 'લોહવું'નું કર્મણિ

**લોષ્ટ** ન૦ [સં.] માટીનું ઢેફું

**લોહ** ન૦[સં.] લોઢું. ૦ચુંબક ન૦ લોઢાને આકર્ષવાના ગુણવાળું એક દ્રવ્ય. ૦ચુંબકત્વ ન૦ લોઢાને આકર્ષવાનો ગુણ; 'મૅગ્નેટિઝમ'

**લોહર** પું૦ જડસો; મૂર્ખ (૨) લોફર; રખડેલ યા તોફાની જુવાનડો

**લોહવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. લુહ] લછવું

**લોહિત** વિ૦ [સં.] લાલ; રાતું

**લોહિયાળ(-ળું)** વિ૦ લોહીવાળું

**લોહી** ન૦ [પ્રા. લોહિઅ (સં. લોહિત)] રુધિર. ૦ઉકાળો પું૦ બળાપો; કંકાસ. ૦તરસ્યું વિ૦ સામાનું લોહી રેડીને તેની દાઝ શમે એવું. ૦લુ (-લો) હાણુ વિ૦ લોહીના રેલાથી ખરડાઈ ગયેલું

**લોળિયું** ન૦ [સં. લોલ ઉપરથી] સ્ત્રીઓનું કાનની બૂટનું એક ઘરેણું [ટેરવું

**લોળો** પું૦ [પ્ર. લુદ્ ઉપરથી] જીભ; જીભનું

**લોંકડી** (લોં૦) સ્ત્રી૦ [પ્રા. લુક=છુપાયેલું] એક નાનું ચોપગું પ્રાણી

**લોંઠ** (લોં૦) વિ૦ [પ્રા. लुंटग (સં. लुंटक)] જુઓ લાંઠ. -ઠિયું વિ૦ જુઓ લાંઠિયું. -ઠું ન૦ છોકરું [સુ.]

**લોંડી** સ્ત્રી૦ લૂંડી [લોચો

**લોંદો** (લોં૦) પું૦ ચીકણા નરમ પદાર્થનો

**લૌકિક** વિ૦ [સં.] લોકોમાં ચાલતું (૨) આ લોકનું; દુન્યવી (૩) ન૦ લોકાચાર (૪) ખરખરો [રાજાનો મશ્કરો

**લૌવો** પું૦ [સં. લપ્ ઉપરથી] લફંગો; વિદૂષક;

**લ્યાનત** સ્ત્રી૦ [અ. लानत] જુઓ લયાનત

# વ

**વ** પું૦ [સં.] ચાર અર્ધસ્વરોમાંનો ચોથો
**વકટ** પું૦ [તેલુગુ वकटु=એક] ગિલ્લીદંડાની રમતમાં પહેલો દાવ
**વકફ** વિ૦ [અ. वक्फ] સાર્વજનિક; ધર્માદા
**વકરવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. वि+कृ] બગડવું,વીફરવું (૨) બહેકવું; ફાટવું (૩) ફરી જવું; વાંકું બોલવું
**વકરી** સ્ત્રી૦, **–રો** પું૦ [સં. वि+क्री ઉપરથી] વેચાણ(૨)વેચાણનું નાણું(૩)વેચાયેલો માલ
**વકાલત** સ્ત્રી૦ [અ.] વકીલાત; વકીલનું કામ. ૦નામું ન૦ અસીલ તરફથી વકીલાત કરવાની સત્તાનો લેખ
**વકાસવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. वि+कस्] (મોં) પહોળું કરવું – ફાડવું　　[ઉમેદ
**વકી** સ્ત્રી૦ [અ. वाक़ीअ] સંભવ (૨)આશા;
**વકીલ** પું૦ [અ.] સનંદી કાયદાશાસ્ત્રી(૨) એલચી; પ્રતિનિધિ (૩) કોઈના પક્ષની વાત રજૂ કરનાર — તે માટે મથનાર. **–લાત** સ્ત્રી૦, **–લાતનામું** ન૦ જુઓ વકાલત, ૦નામું　　[ઢંગ; લાયકી
**વક્કર** પું૦ [અ. वक़र] મોભો; વજન (૨)
**વક્તવ્ય** વિ૦ [સં] બોલવા જેવું (૨) ન૦ કથન; ભાષણ
**વક્તા** પું૦ [સં] બોલનાર; ભાષણ કે કથા કરનાર. **–ક્તૃતા** સ્ત્રી૦, **–ક્તૃત્વ** ન૦ બોલવાની છટા. **–ક્તૃત્વશક્તિ** સ્ત્રી૦ છટાદાર બોલવાની કે ભાષણ કરવાની શક્તિ
**વક્ત્ર** ન૦ [સં.] મુખ
**વક્ર** વિ૦[સં] વાંકું. ૦તા સ્ત્રી૦ [સં.] વક્રપણું (૨) વળાંક; 'કવેંચર' [ગ.]. ૦તુંડ પું૦ [સં.] ગણપતિ. ૦દૃષ્ટિ સ્ત્રી૦ [સં.] આડી નજર (૨) વાંકું જ જોનારી – ક્રોધની કે દ્વેષની નજર (૩)વિ૦ તેવી નજરવાળું. **–ક્રીભવન** ન૦ [સં.] (કિરણોનું) વાંકા વળવું તે. **–ક્રોક્તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] કટાક્ષનું વચન (૨) વાંકો બોલ (૩) એક કાવ્યાલંકાર [કા. શા.]
**વક્ષ**, ૦સ્થલ(–ળ), **–ક્ષઃસ્થલ(–ળ)** ન૦ [સં. वक्षस्, वक्षःस्थल] છાતી
**વખ** ન૦+ જુઓ વિષ
**વખત** પું૦ [અ. वक़्त] કાળ; સમય (૨) તક (૩) માઠી હાલત (૪) નવરાશ(૫) વાર; ફેરો (જેમ કે, 'એને કેટલી વખત કહ્યું?) ૦બેવખત અ૦ [फा. बेवक़्त] ગમે ત્યારે; અવારનવાર. ૦સર અ૦ યોગ્ય વખતે. **–તે** અ૦ કદાચ; સંભવતઃ. **–તોવખત** અ૦ વારંવાર
**વખહલો** પું૦ વાણાના દોષથી થતો કપડાનો નુકસાનીવાળો ભાગ
**વખવખવું** અ૦ક્રિ૦ વલખાં મારવાં (૨) ખાઉં ખાઉં કરવું; તલપવું
**વખાણ** ન૦ [પ્રા. वक्खाण (સં. व्याख्यान); અપ.] પ્રશંસા. ૦વું સ૦ક્રિ૦ પ્રશંસા કરવી (૨) + વિગતથી કહેવું; વર્ણવવું
**વખાર** સ્ત્રી૦ [દે. वक्खार] કોઠાર. **–રિયો** પું૦ વખારવાળો (૨) વખારનો નોકર
**વખુ** વિ૦[પ્રા. वक्ख(સં. पक्ष)] નામને લાગતાં –'ના વલણ, લગની કે પક્ષનું.' ઉદા૦ બાપવખુ. **–ખું** ન૦ પક્ષ (૨) ઓથ(૩)વગ
**વખૂટું** વિ૦ વિખૂટું　　[(૨) સંકટ
**વખો** પું૦ [અ. वाक़िअह] ભૂખમરાનું સંકટ
**વખોડવું** સ૦ક્રિ૦ [દે. विक्खोड] ખોડ કાઢવી; નિંદા કરવી
**વગ** પું૦; સ્ત્રી૦ [પ્રા. वग्ग (સં. वर्ग)] પક્ષ; તરફેણ (૨) જગા; સવડ (૩) તક; અવસર. [વગે કરવું = ઠેકાણે પાડવું. વગે પડવું શ૦પ્ર૦ અનુકૂળતા પ્રમાણે]
**વગડાઉ** વિ૦ ['વગડો' ઉપરથી] જંગલી
**વગડો** પું૦ [પ્રા. विग्गड (સં. विकट)] જંગલ; વેરાન કે ઉજ્જડ પ્રદેશ; રાન

**વગડાં** ન૦બ૦વ૦ ફાંફાં. [જુઓ લીલુવાં]
**વગર** અ૦ [અ. બિગૈર] વિના
**વગવસીલો** પું૦ [વગ + વસીલો] વગ ને વસીલો; મોટાની સાથેનો સંબંધ, તેની ઓથ ને કુમક
**વગળ** પું૦; ન૦ [પ્રા. विगल (સં. विकल)] ભેગ (૨) ભ્રષ્ટતા, વર્ણસંકરતા.૦વંશી વિ૦ વર્ણસંકર
**વગાડવું** સ૦ક્રિ૦[જુઓ વાગવું] વગડે એમ કરવું,બજાવવું(૨)વાગે – લાગે એમ કરવું
**વગિયું,વગીલું** વિ૦ ['વગ' ઉપરથી] ઓળખીતું; વગવાળું (૨) પક્ષપાત કરનારું
**વગુ** અ૦ [જુઓ વગ] જાથે; ભાગે
**વગૂતવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. वि + પ્રા. गुरव (સં. ग्रथित)] ભરાવું, ગૂંચાવું
**વગેરે** અ૦[અ. વગૈરહ]અને બીજા; ઇત્યાદિ
**વગો** પું૦ [જુઓ વગ] લત્તો, ભાગ
**વગોણું** ન૦, -વણી સ્ત્રી૦ -વણું ન૦ ['વગોવવું' ઉપરથી] નિંદા; ફજેતી
**વગોવવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. विगोव (સં.विगोपय्)] = ફજેત કરવું; નિંદા કરવી;ફજેતી કરવી
**વઘરડું** ન૦ રાની સાઠી જેવી ડાંગર
**વઘરણું** ન૦ [જુઓ વઘરો] હરકત;વિઘ્ન
**વઘરો** પું૦ [સં. विग्रह] ટંટો, અણબનાવ (૨)વિઘ્ન (૩) બગડવું કે સળવા માંડવું તે
**વઘાર** પું૦ [સર૦ પ્રા. वग्घारिअ = વઘારેલું] ઘી કે તેલમાં મરચાં, રાઈ, હિંગ વગેરે કકડાવી દાળ, કઢી વગેરેમાં છમકારવું તે (૨) મમરો; ટુચકો; ઉશ્કેરણી [લા.].૦ણી સ્ત્રી૦હિંગ.૦વું સ૦ક્રિ૦વઘાર કરવો -રિયું વિ૦ વઘાર દીધેલું (૨) ન૦ એક અથાણું
**વચ** ન૦ [સં] વચન; બોલવું તે
**વચ** સ્ત્રી૦ [दे. विच = મધ્ય] વચ્ચે હોવું તે; મધ્યસ્થતા (૨) અ૦ + વચ્ચે
**વચકલું** ન૦[જુઓ વચકાવું]વાંધો; વાંકું
**વચક(-કાવું)** અ૦ક્રિ૦ [સં. व्यत्यय; પ્રા. वच्चय] માઠું લાગવું; રિસાવું; છેડાવું (૨) વચ્ચેથી છટકી જવું
**વચકું** ન૦[જુઓ વચકલું] વિઘ્ન; વચકલું. -કો પું૦ માઠું લાગવું તે(૨)વાંધો (૩)વહેમ
**વચગાળો** પું૦ વચ્ચેનો ભાગ
**વચડવું** સ૦ક્રિ૦ [સર૦ પ્રા. विचड्डिया (સં. विचर्चिका)] વલૂરવું
**વચન** ન૦ [સં] વેણ; કથન; વાક્ય (૨) પ્રતિજ્ઞા; કોલ (૩) સંખ્યા [વ્યા.]. -ની વિ૦ વચન પાળનારું;સત્યવાદી. -નીય વિ૦ [સં] કહેવા કે બોલવા જેવું (૨) નિંદ્ય (૩) ન૦ લોકાપવાદ; લાંછન. ૦ભ્રષ્ટ વિ૦ વચન ન પાળતું
**વચમાં** અ૦ ['વચ' પરથી] વચ્ચે
**વચલું** વિ૦ વચમાંનું; મધ્યેનું
**વચળવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. विचल्] કથળવું; ચસકવું; બગડવું
**વચાળ** સ્ત્રી૦ વચ્ચેની ખાલી જગા
**વચાળો** પું૦['વચ'ઉપરથી]ન વપરાતો ખૂણો
**વચેટ** વિ૦ [જુઓ વચ] વચલું
**વચ્ચે** અ૦ [જુઓ વચ]વચમાં. -ચ્ચોવચ અ૦ બરાબર વચ્ચે [વાછરડું
**વચ્છ(-છો)** પું૦; ન૦ [પ્રા. वच्छ (સં. वत्स)]
**વછિયાત** પું૦ મોટા વેપારી તરફથી પરદેશ માલ ખરીદનાર કે વેચનાર આડતિયો
**વછુટાવું** અ૦ક્રિ૦ 'વછૂટવું'નું ભાવે
**વછૂટવું** અ૦ક્રિ૦ છૂટવું (૨) છૂટીને પડવું
**વછૂટું** વિ૦[જુઓ છૂટું]વિખૂટું; જુદું પડેલું
**વછેરી** સ્ત્રી૦ [જુઓ વચ્છ] નાની ઘોડી. -રું ન૦ ઘોડીનું બચ્ચું. -રો પું૦ નાનો ઘોડો (૨) વાછડો (વરતમાં ખસી કરેલો)
**વછો** પું૦ [दे. विच्छोह] વિયોગ
**વછોડવું** સ૦ક્રિ૦ વછૂટે એમ કરવું
**વછોયું** વિ૦ [दे. विच्छोइय] વિખૂટું પડેલું
**વજન** ન૦ [અ. વઝ્ન] ભાર (૨) તોલ (૩) [લા.] દબાણ; વગ (૪) મોભો, માન. ૦દાર વિ૦ વજનવાળું [વગાડવું
**વજાડવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. वज्जाव (સં. वादय्)]
**વજીફદાર** વિ૦(૨)પું૦વજીફાવાળો જાગીરદાર
**વજીફો** પું૦ [અ.] ઇનામમાં મળેલી જમીન
**વજીર** પું૦ [અ.] પ્રધાન (૨) શેતરંજનું એક મહોરું. -રાઈ(-ત), -રી સ્ત્રી૦ વજીરનો ઓધો, કારકિર્દી કે અમલ

**વજૂ** ન૦ [અ] (નિમાજ પઢતા પહેલાં) હાથ, પગ, મો વગેરે ધોવા તે
**વજૂદ** ન૦ [અ] ખરાપણું વાસ્તવિકતા
**વજ્જર** ન૦ + ઇંદ્રનું આયુધ – વજ્ર
**વજ્ર** ન૦ [સ] દધિચિ ઋષિના હાડકાનું બનેલું ઇંદ્રનું આયુધ(૨)વીજળી(૩) ફૂલની દાંડી ૦કાય વિ૦ વજ્ર જેવી કઠણ કાયા વાળું ૦પાત પું૦ વીજળીનું પડવું તે (૨) મોટું સંકટ આવી પડવું તે [લા] ૦લેપ પું૦ કદી ઊખડે નહિ તેવો લેપ
**વટ** પું૦ [સ] વડ
**વટ** વિ૦ [દે वट्ट] મુખ્ય, બધા માટેનું
**વટ** સ્ત્રી૦ [સ वृत्ति प्रा वट्ट] ટેક, પણ (૨) આબરૂ(૩)ધીરધાર કરવી તે (૪)ધીરધાર થતી હોય તે બજાર ઉદા૦ નાણાવટ (૫) હોવાપણું એવો ભાવ બતાવતો પ્રત્યય ઉદા૦ ઘરવટ (૬) પું૦ રોફ
**વટકવું** અ૦ક્રિ૦ [સર૦ પ્રા वट्टिअ(स वर्तित)] રીસમાં ખસી જવું વંકાવું
**વટપૂર્ણિમા** સ્ત્રી૦ [સ] જેઠી પૂનમ
**વટલ(-લા)વું** અ૦ ક્રિ૦ [જુઓ વટાળવું] હલકી મનાતી જાતિ કે ધર્મમાં જવું
**વટલોઈ** સ્ત્રી૦ તાબડી
**વટવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા वट्ट (स वृत्त के वर्मन्)] ઉપરથી]ઓળંગવું પસાર કરવું(૨)અ૦ક્રિ૦ (વેળાનું) પસાર થઈ જવું (૩) (પાણીનું) પાછું હઠવું ઓસરવું (૪) નાસી જવું
**વટસાવિત્રી** સ્ત્રી૦ [સ] જેઠ પૂર્ણિમાએ વડની નીચે જેની પૂજા કરાય છે તે દેવતા તેનું પર્વ
**વટહુકમ** પું૦ મુખ્ય કે સર્વને લાગુ પડતો હુકમ(૨)ખાસ સત્તાથી કાઢેલો તાત્કાલિક હુકમ ઑર્ડિનન્સ
**વટતર** વિ૦ ઘરેણિયાત (૨) ન૦ વટાવ
**વટાણો** પું૦ એ નામનો કઠોળનો દાણો
**વટાવ** પું૦[સ વટ્ઉપરથી] છૂટ મૂળમાંથી કાંઈ કારણથી જે ઓછું લેવાય અથવા કાપી અપાય તે (૨) મોટા સિક્કાનું પરચૂરણ લેતાં જે ઓછું આવે તે (૩) વેચાણ ઉપરનું વળતર ૦વું સ૦ ક્રિ૦ મોટા સિક્કાનું પરચૂરણ નાણું લેવું (૨) હૂંડી, નોટ વગેરેના નાણાં કરવા
**વટાવવું** સ૦ ક્રિ૦ [જુઓ વટવું] પસાર કરવું ઓળંગવું [**વટાવી ખાવું**–છેતરી જવું(૨) નબળું (૩) નો દુરુપયોગ કરવો (આપની આબરૂ વટાવી ખાવી) (–ને) **વટાવે** એવું સ૦ પ્ર૦ –થી ચડિયાતું]
**વટાળ** પું૦ [દે विट्टाल] વટલાવાપણું ભ્રષ્ટતા ૦વું સ૦ક્રિ૦ વટલાવવું **–ળો** પું૦ વટાળ
**વટિકા** સ્ત્રી૦ [સ] ગોળી, વડી
**વટિયું, વટી** વિ૦ વટ–ટેકવાળું
**વટી** સ્ત્રી૦ [સ] વટિકા ગોળી
**વટુ** ન૦ [પ્રા वट्ट (स वृत्त)] 'તેનો ધંધો કે કામકાજ' એ અર્થમાં નામને અંતે લાગે છે (પ્રધાનવટુ)
**વટેમાર્ગુ** પું૦ [સ वाट + मार्ग] મુસાફર
**વટેશરી** સ્ત્રી૦ વાટખર્ચ (૨) ભાથું
**વડ** પું૦ [પ્રા (સ वट)] એક ઝાડ
**વડ** વિ૦ [દે वड्ड] વડું (સમાસમાં વપરાતું રૂપ) ૦પણ ન૦ મોટાપણું
**વડવા** સ્ત્રી૦ [સ] ઘોડી [લબડતું મૂળ
**વડવાઈ** સ્ત્રી૦ વડની ડાળમાંથી ફૂટીને
**વડવાગ(-ગો)ળ** સ્ત્રી૦ રાત્રે ઊડતું એક પક્ષી
**વડવાગ્નિ** [સ] વડવાનલ[સ] વડવાનળ સમુદ્રમાં રહેલો અગ્નિ
**વડવો** પું૦ [દે वड्ड ઉપરથી] પૂર્વજ (૨) બાપ અથવા માનો બાપ
**વડસમરો** પું૦ સાસુ કે સસરાનો બાપ
**વડસાસુ** સ્ત્રી૦ સાસુ કે સસરાની મા
**વડાઈ** સ્ત્રી૦ [વડું ઉપરથી] મોટાઈ કીર્તિ (૨) અભિમાન પતરાજ
**વડાગરું** વિ૦ [પ્રા वड (स वट) + અગર] દરિયાકિનારે ખાડાઓમાં પાણી સૂકવીને બનાવેલું ગાંગડાદાર (મીઠું)
**વડારણ** સ્ત્રી૦ [સર૦ પ્રા वडर] ગોલી ખવાસણ રાણીની દાસી [માની મા
**વડિયાઈ** સ્ત્રી૦[વડું + આઈ] બાપ અથવા
**વડી** સ્ત્રી૦[દે]ચોળાની દાળની એક બનાવટ

**વડીલ** વિ૦ [દે. वड्डिल] (કુટુંબમાં) પૂજ્ય; મોટુ, મુરબ્બી (૨) પું૦ તેવો માણસ (૩) પૂર્વજ **-લોપાર્જિત** વિ૦ [+ उपार्जित] બાપદાદાએ રળેલુ

**વડું** વિ૦ [દે वड्ड, અથવા પ્રા. वड्ढ (સ. वृद्ध)] મોટુ (સમાસમા 'વડ' રૂપ, જેમ કે વડસાસુ)

**વડું** ન૦ [પ્રા वटन (સ. वटक)] અડદની દાળની એક વાની

**વડું** ન૦ [પ્રા. वड, पड (સ. पट)] પડના અર્થમા સખ્યાવાચક શબ્દને લાગે છે. ઉદા૦ એકવડુ, બેવડુ, તેવડું ઇ૦ (૨) કદ (પડ) બતાવવાના અર્થમા આ, જે, કે, તે વગેરે સર્વનામોને લાગે છે. ઉદા૦ આવડુ, જેવડુ, કેવડું ઇ૦

**વડે** અ૦ વતી, થી

**વડેરું** વિ૦ [દે. वड्ड] વડીલ, મોટુ

**વઢકણુ(-ણું), વઢકારું** વિ૦ ['વઢવુ' ઉપરથી] કજિયાખોર

**વઢવાડ** સ્ત્રી૦ ['વઢવુ' ઉપરથી] કજિયો; તકરાર, લડાઈ. **-ડિયું** વિ૦ વઢકણુ

**વઢવું** અ૦ક્રિ૦ તકરાર કરવી (૨)મારામારી કરવી (૩) સ૦ક્રિ૦ ઠપકો આપવો

**વઢવેડ** સ્ત્રી૦ વઢવાડ

**વણ** ન૦ [દે वउणी, સર૦ પ્રા. वणी] કપાસ, કપાસનો છોડ કે કપાસનુ ખેતર

**વણ** અ૦ [સ. विना] વિના [પ]

**વણકર** પું૦વણવાનો ધધો કરનાર. **-રી** વણવાની મજૂરી

**વણછો** પું૦ [સ. पर्णच्छाया] ઝાડની છાયા (નીચેના રોપ પરની)

**વણજ** પું૦[પ્રા. वणिज(સ वाणिज्य)] વેપાર; ધધો(૨)સ્ત્રી૦વેપારની વસ્તુ, 'કૉમોડિટી'

**વણજાર** સ્ત્રી૦ [વણજ+હાર કે કાર] વણજારાની પોઠ કે કાફલો. **-રી** સ્ત્રી૦ વણજારાની સ્ત્રી **-રું** ન૦ વણજારાનો ધધો **-રો** પું૦ બળદોની પીઠ ઉપર માલ ભરી દેશપરદેશ લઈ જનાર વેપારી

**વણતર** ન૦વણવુ તે(૨)વણાટ,પોત,કુમાશ

**વણલોભી** વિ૦ [વણ (વિના)+લોભ] લોભરહિત

**વણવું** સ૦ક્રિ૦[દ. वुणण(સ वे)] આમળવુ; ભાગવું (દોરડુ) (૨) સાળ વડે કપડું બનાવવું (૩) વેલણ વડે રોટલી વગેરે કરવું (૪) પાટિયા ઉપર લોટ મસળીને (સેવો) પાડવી

**વણસવું** અ૦ક્રિ૦ [સ. विनश्] બગડવુ; ખરાબ થવું (૨) નાશ પામવુ

**વણસાડવું** સ૦ક્રિ૦ બગાડવું

**વણાટ** પું૦ વણતર; પોત. **૦કામ** ન૦ વણવાનુ કામ

**વણિક** પું૦ [સ.] વાણિયો (૨) વેપારી. **૦વૃત્તિ** સ્ત્રી૦ જુઓ વાણિયાવિદ્યા (૨) વેપાર વડે આજીવિકા ચલાવવી તે

**વણિયર(-યેર)** (વ') ન૦ એક નાનું ચોપગું પ્રાણી

**-વત્** [સ.] નામને લાગતાં '-ની પેઠે,-ની જેમ' અર્થ બતાવે છે ઉદા૦ આત્મવત્

**-વત્** [સ] નામને લાગતાં 'વાળુ' અર્થ બતાવે છે. ઉદા૦ ફલવત્

**વતડવું** સ૦ક્રિ૦ [સ. वि+तुड्] નખથી ખણવુ કે ફાડી નાખવું

**વતન** ન૦ [અ] મૂળ ગામ કે દેશ (૨) ઇનામ દાખલ સરકાર તરફથી મળેલી જાગીર (૩) જમીનજાગીરની ઊપજ. **૦દાર** વિ૦(૨)પું૦જાગીરદાર. **૦પરસ્તી** સ્ત્રી૦ [ફા] સ્વદેશાભિમાન; સ્વદેશપૂજા **-ની** વિ૦ (૨) પું૦ મૂળ વતની

**વતરડવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ વતડવું

**વતરણું** ન૦ કલમ

**વતરેક** અ૦ [સ व्यतिरेक]+વિના; વગર (૨) પું૦ વ્યતિરેક, ભેદ, અભાવ

**વતી** અ૦ વડે (૨) માટે, બદલે

**-વતી** વિ૦સ્ત્રી૦[સ] (જુઓ 'વત્'મા)ઉદા૦ લાવણ્યવતી

**વતીપાત** પું૦, **-તિયું** વિ૦ જુઓ વ્યતિ- [પાત,-તિયુ

**વતું** ન૦ [સ. वप् ઉપરથી] હજામત

**વતે** અ૦ [સ. कृते] વડે, થી

**વતેસર** વિ૦[ 'વિસ્તાર' પરથી] વિસ્તારવાળું (૨) ન૦ નકામું લખાણ, ટાયલું
**વતું** વિ૦ [વધતું] વધારે
**વતેક** વિ૦ [સ વ્યતિરેક] + શ્રેષ્ઠ (૨) અ૦ વિના, વતરેક
**વત્સ** પુ૦, ન૦[સ] બાળક (૨)ન૦ વાછરડું
**વત્સર** પુ૦ [સ] વર્ષ
**વત્સલ** વિ૦[સ] માયાળુ, સ્નેહાળ ૦તા સ્ત્રી૦ વાત્સલ્ય
**વત્સા** સ્ત્રી૦ [સ] પુત્રી
**વદ** અ૦ [જુઓ વદિ] કૃષ્ણપક્ષમાં (૨) સ્ત્રી૦ કૃષ્ણપક્ષ
**વદતોવ્યાઘાત** પુ૦ [સ] પોતે બોલેલી વાતથી વિરુદ્ધ બોલવું તે, એક તર્કદોષ
**વદન** ન૦ [સ] મુખ
**વદવું** સ૦ક્રિ૦ [સ વદ્] બોલવું
**વદિ** અ૦ [સ] કૃષ્ણપક્ષમાં, વદ
**વદી** સ્ત્રી૦ [સ વૃદ્ધિ] વધ, સરવાળા કે ગુણાકારમાં, એકમ દશક વ૦ કોઈ એક સ્થાનના સરવાળા કે ગુણાકારની આવેલી રકમમાંથી એકમનો આંકડો રાખી બાકીના સ્થાનના અંક આગળના સ્થાનની રકમમાં ઉત્તરોત્તર ઉમેરવામાં આવે છે તે [ગ]
**વધ** પુ૦ [સ] કાપીને મારી નાખવું તે
**વધ** સ્ત્રી૦ [સ વૃદ્ધિ] વધારો ૦ઘટ સ્ત્રી૦ વધતું ઓછું થવું તે
**વધવું** અ૦ક્રિ૦ [સ વૃધ્] સંખ્યા, કદ માપ, ગણ, કશામાં પણ વધારો થવો, મોટા થવું (૨) બચવું બાકી રહેવું (૩) આગળ જવું ટપવું પ્રગતિ કરવી
**વધાઈ(-મણી)** સ્ત્રી૦ [પ્રા વદ્ધાવગ (સ વર્ધાપન)] ખુશીના સમાચાર(૨)શુભખબર લાવનારને અપાતી ભેટ **-મણું** ન૦ મંગળકાર્ય નિમિત્તે માતાનું પૂજન (૨) વધામણી
**વધારવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા વદ્ધર (સ વર્ધય્)] વધારો કરવો, ઉમેરવું (૨)વિસ્તારવું(૩) બચત કરવી, બાકી રાખવું
**વધારે** વિ૦[જુઓ વધારવું]અધિક, વિશેષ. ૦પડતું વિ૦ જોઈએ કે ઘટે તેથી વધારે (માત્રા, કદ, મર્યાદા વગેરેથી) **-રો** પુ૦ ઉમેરો, વૃદ્ધિ (૨) નફો (૩) બાકી, સિલક (૪) સાધણ, પુરવણી(૫)વર્તમાનપત્રનો વધારા તરીકે કાઢેલો અંક
**વધાવવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ વધાઈ]ભક્તિથી અથવા આશીર્વાદ દેતાં ફૂલ ચોખા નાખવા (૨) હર્ષભેર આવકાર આપવો
**વધાવો** પુ૦ વધાવવાની સામગ્રી
**વધુ** વિ૦[સ વૃદ્ધ પરથી] વધારે ૦પડતું વિ૦ વધારેપડતું [છોકરાની વહુ
**વધૂ** સ્ત્રી૦ [સ] વહુ, જુવાન પત્ની (૨)
**વધૂકું** વિ૦ વધારેપડતું વધારાનું
**વધેરવું** સ૦ક્રિ૦ [સં વૃં] બલિદાન આપવું (૨) ફોડવું (૩) કાપવું
**વધ્ય** વિ૦ [સ] વધ કરવા યોગ્ય
**વન** ન૦ [સ] જંગલ ૦ફૂલ ન૦ વલ્કલ. ૦ચર વિ૦[સ] વનમાં રહેનારું, જંગલી (૨)પું૦ તેવું માણસ કે પ્રાણી(૩) વાદરો ૦દેવતા પુ૦ બ૦વ૦, સ્ત્રી૦ [સ] ૦દેવી સ્ત્રી૦ વનનો અધિષ્ઠાતા દેવ કે દેવી ૦ભોજન ન૦ ગામ બહાર રમ્ય જગાએ કરેલી ઉજાણી ૦માલા[સ] ૦માળાસ્ત્રી૦ વનનાં ફૂલની માળા (૨) ઘૂટણ લગી પહોંચે તેવો ફૂલનો હાર (શ્રીકૃષ્ણનો) ૦માલી[સ],૦માળી પુ૦શ્રીકૃષ્ણ ૦રાઈ સ્ત્રી૦જુઓ વનરાજી ૦રાજપુ૦[સ]સિંહ. ૦રાજિ(-જી) સ્ત્રી૦ [સ] લાંબો જંગલનો પ્રદેશ(૨) જંગલમાનો પગરસ્તો ૦વાસ પુ૦ [સ] વનમાં વસવું તે ૦વાસી વિ૦ [સ]વનમાં વસનારું ૦શ્રી સ્ત્રી૦જંગલની શોભા ૦સ્થલી [સ], ૦સ્થળી સ્ત્રી૦ અરણ્યનો પ્રદેશ
**વનસ્પતિ** સ્ત્રી૦ [સ] ઝાડ છોડ વગેરે ૦ઘી ન૦ વનસ્પતિ (તે લીબિયા)ના તેલનો રાસાયણિક પ્રક્રિયાથી ધોઈ-ઠારીને બનાવાતો ઘી જેવો પદાર્થ ૦શાસ્ત્ર ન૦ 'બૉટની'

**વના** સ્ત્રી૦ જુઓ વનિતા [પ.]
**વના** અ૦ [જુઓ વિના] સિવાય
**વનિકા** સ્ત્રી૦ [સ.] ઉપવન; નાનકડું વન
**વનિતા** સ્ત્રી૦ [સ.] સ્ત્રી
**વનુ** વિ૦ 'વિનાનુ' એવા અર્થમાં નામને લાગે છે (ઉદા૦ ભાનવનુ)
**વનેચર** વિ૦(૨)પું૦[સ.] વનચર; જંગલી
**વનેરુ** વિ૦ રખડેલ; જંગલી
**વનો** પુ૦ [સ. विनय] + વિવેક
**વન્ય** વિ૦ [સ] જંગલનુ
**વન્સ મોર** પુ૦ [ઇ.] 'એક વાર ફરીથી' એવા અર્થનો હર્ષોદ્ગાર
**વપત** સ્ત્રી૦ જુઓ વિપત્તિ [કરાવવી તે
**વપન** ન૦ [સ.] વાળ કપાવવા તે; હજામત
**વપરાશ** સ્ત્રી૦ વાપર; ઉપયોગ
**વપુ** ન૦ [સ.] શરીર
**વફા** સ્ત્રી૦ [અ.] વચનને વળગી રહેવું તે; પ્રમાણિકપણુ(૨) ભક્તિ, શ્રદ્ધા; વિશ્વાસ. ૦દાર વિ૦ વચનને વળગી રહેનારું(૨) વિશ્વાસુ (૩) સ્વામીભક્ત. ૦દારી સ્ત્રી૦ વચનને વળગી રહેવું તે (૨) સ્વામીભક્તિ (૩) નિષ્ઠા (૪) રાજભક્તિ
**વમુટ(-ઠ)ણુ** ન૦ પીડા; આપદા
**વભો** પુ૦ [જુઓ વૈભવ] સાહેબી (૨) મર્યાદા; અદબ (૩) પ્રતિષ્ઠા, વજન
**વમન** ન૦ [સ] ઊલટી
**વમવું** સ૦ક્રિ૦ [સ. वम्] ઓકી કાઢવું
**વમળ** ન૦ વહેતા પાણીમાં થતું કૂંડાળું – ભમરો
**વય** ન૦; સ્ત્રી૦ [સ] ઉમ્મર
**વયણ** ન૦[પ્રા.; જુઓ વચન] + બોલ
**વયસ્ય** પું૦ [સ.] મિત્ર. –સ્યા સ્ત્રી૦ સખી.
**વયોવૃદ્ધ** વિ૦ [સ] ઘરડું; વડીલ
**વર** વિ૦ [સં.] ઉત્તમ(૨) પુ૦ વરરાજા (૩) પતિ (૪) વરદાન (૫) નામને લગતાં 'શ્રેષ્ઠ, ઉત્તમ' એવો અર્થ થાય. ઉદા૦ પતિવર. ૦કન્યા ન૦બ૦વ૦ પરણનાર પુરુષ ને સ્ત્રી [પાતળું પતરું
**વરક(-ખ)** પું૦ [અ] સોનાચાંદીનું છેક
**વરઘોડિયાં** ન૦ બ૦વ૦ નવદંપતી [ચ.] (૨) લગ્નના વરઘોડામાં જતાં બાળકો(૩) નાસ્તો કરવા વર જોડે જતાં જાનનાં છોકરાં
**વરઘોડો** પું૦ [વર + ઘોડો] પરણવા જતા વરની સવારી (૨) ફજેતી [લા.]
**વરજવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ વર્જવું] તજવું
**વરડુ** (વ')ન૦[પ્રા. वरहाट=ફણગો નીકળવો] વ્યંજન સાથે જોડાતું ઉ–ઊકારનું ( ુ , ૂ ) આવું ચિહ્ન
**વરડું** (વ') ન૦ [જુઓ વરડુ] વેંઢું; ફૂટેલો –ઊગેલો કઠોળનો દાણો
**વરણ** સ્ત્રી૦ [જુઓ વર્ણ] જાતિ; નાત
**વરણાગિયું** વિ૦ વરણાગી કરનારું
**વરણાગી** સ્ત્રી૦ ટાપટીપ; છેલાઈ; ભપકો
**વરણી** સ્ત્રી૦ [સ. वरण=વરવુ તે ઉપરથી] ક્રિયાકર્મ કરાવવા બ્રાહ્મણને પસંદ કરી તેનું પૂજન કરવું તે (૨) પસંદગી
**વરત** પુ૦; સ્ત્રી૦ [પ્રા. वरत्ता (સ. वरत्रा)] કોસ ખેંચવાનો દોર
**વરતણિયો** પું૦[પ્રા. वत्तण(સ. वर्तन)=વેતન] રાવણિયો; ગામનો રખવાળ (૨) પગી(૩) ભોમિયો; વળાવો
**વરતવું** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ વર્તવું] ચાલવું(૨) બનવું, થવું(૩)સ૦ક્રિ૦પારખવું, ઓળખવું (૪) રીત આપવી. ઉદા૦ બહેનને કંઈ વરત્યા નહિ
**વરતારો** પું૦['વરતવું' ઉપરથી]ભવિષ્યકથન
**વરદ** વિ૦, –દા વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ.] વરદાન દેનાર; કૃપાળુ
**વરદાન** ન૦ [સ.] દેવદેવી કે સંતે પ્રસન્ન થઈ આશા પૂરી પાડવા આપેલું વચન
**વરદાયક, વરદાયી** વિ૦ [સ.] જુઓ વરદ
**વરદી** સ્ત્રી૦ [ગ. वरदी ઉપરથી] ખબર; કહેણ (૨) હુકમ
**વરધ** સ્ત્રી૦[સં. वृद्धि] (પ્રાયઃ લગ્નના)મુહૂર્તની આડે રહેલા દિવસોમાંનો દરેક (૨) લગ્નપૂર્વેની એક મંગળવિધિ
**વરમ** પુ૦ [સં.] સોજો
**વરમાળ(-ળા)** સ્ત્રી૦ [illegible]માં કન્યા

પસંદ કરેલા વરને પહેરાવે છે તે માળા (૨) પરણતી વખતે વરકન્યાના કંઠમાં નંખાતી સૂતરની માળા

**વરરાજા** પું૦ પરણવા જતો વર

**વરવધૂ** [સં.], **–હુ** ન૦ બ૦ વ૦ વર અને વહુ, પતિપત્ની

**વરવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. वर (સં. वृ.)] પસંદ કરવું (૨) વર તરીકે પસંદ કરવું; પરણવું

**વરવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. व्याप्] ખપવું; વપરાવું; ખર્ચાવું [(૨) નરસું; નઠારું

**વરવું** વિ૦ [પ્રા. विरूव (સં. विरूप)] બેડોળ

**વરશી** સ્ત્રી૦ [સં. वर्ष ઉપરથી] મરનારની પહેલી વાર્ષિક તિથિએ કરવામાં આવતી ક્રિયા

**વરસ** ન૦ વર્ષ. ૦ગાંઠ સ્ત્રી૦ જન્મદિવસ ૦દહાડો પું૦, ૦વળોટ, ૦વંટોળ ન૦ વરસ જેટલો સમય

**વરસવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. वरिस (સં वृष्)] વરસાદ પડવો (૨) વરસાદ જેમ પડવું કે રેડાવું (૩) સ૦ ક્રિ૦ વરસાદની જેમ છૂટથી આપવું કે વેરવું

**વરસાદ** પું૦ ['વરસવું' ઉપરથી] વાદળમાંથી પાણીનું પડવું તે (૨) ઉપરથી મોટા જથામાં પડવું તે

**વરસી** સ્ત્રી૦ જુઓ વરશી [વર્ષાસન

**વરસૂંદ** સ્ત્રી૦ વર્ષે વર્ષે મળતી બાંધી રકમ;

**વરસોવરસ** અ૦ દર વર્ષે

**વરંડ** [સં], **–ડો** પું૦ ઓસરી; પડાળી

**વરાડ** પું૦, સ્ત્રી૦ ['વરાડું' ઉપરથી] ભાગ; હિસ્સો

**વરાડું** (વ') ન૦ દોરડું [લગ્નની જાન

**વરાત** સ્ત્રી૦ [સં. वर + यात्रा અથવા व्रात]

**વરાધ** સ્ત્રી૦ નાના છોકરાને થતો એક રોગ

**વરાપ** સ્ત્રી૦ તડપ; આતુરતા (૨) વરસાદ આવી ગયા બાદ થોડા દિવસ ઉઘાડ નીકળતાં પાણી સુકાઈ જાય છે તેવી જમીનની સ્થિતિ

**વરાસન** ન૦ [સં] ઉત્તમ આસન – બેઠક

**વરાહ** પું૦ [સં] ડુક્કર; સૂવર (૨) વિષ્ણુનો ત્રીજો અવતાર [ને ખગોળશાસ્ત્રી

**વરાહમિહિર** પું૦ [સં.] પ્રાચીન ગણિતી

**વરાળ** સ્ત્રી૦ પાણી ગરમ થતાં તેનું વાયુરૂપે થતું રૂપાંતર (૨) બળતરા; દાઝ, જુસ્સો [લા.]. ૦યંત્ર ન૦ વરાળથી ચાલતો સંચો

**વરાં** અ૦ [જુઓ વાર] વેળા; વખત. ઉદા૦ લાખવરાં

**વરાંગ** વિ૦ [સં.] સુંદર અવયવોવાળું (૨) ન૦ માથું. ૦ના, **–ગી** સ્ત્રી૦ સુંદર અંગવાળી સ્ત્રી

**વરાંસવું** (૦) અ૦ ક્રિ૦ [જુઓ વરાંસો] ભરોસે ભૂલવું (૨) પસ્તાવું, અફસોસ કરવો

**વરાંસો** (૦) પું૦ ભરોસો (૨) પસ્તાવો

**વરિયાળી** (વ') સ્ત્રી૦ [સં. वृहयार्न्] મુખવાસ તરીકે વપરાતું એક બી

**વરિષ્ઠ** વિ૦ [સં.] સર્વોત્તમ [હિંસ્ર પ્રાણી

**વરુ** પું૦; ન૦ [સં. वृक] એક ચોપગું

**વરુણ** પું૦ [સં.] પાણીનો અધિષ્ઠાતા દેવ; પશ્ચિમ દિશાનો દિક્પાલ (૨) સૂર્યમાળાનો એક ગ્રહ; 'નેપ્ચૂન'

**વરેઠી** અ૦ [સં. वर+इष्टि કે वर+गोष्ठी] વર તરફથી અપાતું લગ્નની ખુશાલીનું જમણ (૨) જનોઈ દીધા બાદ અપાતું જમણ

**વરેડું** (રે') ન૦ [જુઓ વરાડું] રાઢવું, દોરડું

**વરેણ્ય** વિ૦ [સં.] પસંદ કરવા યોગ્ય (૨) પ્રધાન; શ્રેષ્ઠ

**વરો** પું૦ [જુઓ વરવું=વપરાવું] નાત જમાડવી તે (૨) વપરાશ, ખરચ

**વરો(–રે)ડી** સ્ત્રી૦ વરેઠી

**વર્ગ** પું૦ [સં] મોટા સમુદાયનો એક ભાગ (૨) જાત પ્રમાણે પાડેલા જથામાંનો દરેક (૩) શ્રેણી, કોટિ, કક્ષા (૪) શાળામાં શ્રેણીવાર વિદ્યાર્થીઓને ભણવા બેસવાનો ઓરડો (૫) 'સ્કવેર' [ગ]. ૦પદી પું૦ 'ક્વૉડ્રૅટિક ઇક્વેશન' [ગ.] ૦મૂલ [સં], ૦મૂળ ન૦ 'સ્ક્વેર રૂટ' [ગ] ૦વિગ્રહ પું૦ સમાજના વર્ગો વર્ગો વચ્ચે હિતવિરોધને કારણે વિગ્રહ, 'ક્લાસ વૉર'. **–ર્ગીકરણ** ન૦ [સં] વર્ગ પાડવા તે. **–ર્ગીય** વિ૦ [સં.] વર્ગનું, વર્ગસંબંધી (૨) એક જ વર્ગનું

**વર્ચસ** ન૦ [સં. वर्चस्] દીપ્તિ, તેજ (૨) બળ;

પરાક્રમ (૩) વીર્ય. -સ્વ ન૦ વર્ચસ. -સ્વી વિ૦ [સ] તેજસ્વી, વીર્યવાન

**વર્જ** પું૦,ર્જન ન૦ [સ] વર્જવું તે **૦નીય** વિ૦ [સ] તજવા યોગ્ય **૦વું** સ૦ક્રિ૦ [સ वृज्] તજવું, છોડી દેવું. **-ર્જિત** વિ૦ [સ] તજેલું, છોડી દીધેલું **-ર્જ્ય** વિ૦ [સ] વર્જનીય

**વર્ણ** પું૦ [સ] રંગ (૨) અક્ષર (૩) રૂપ (૪) પ્રકાર (૫) પું૦, સ્ત્રી૦ હિંદુ સમાજના ચાર વિભાગમાંનો દરેક (બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય અને શૂદ્ર) (૬) જ્ઞાતિ ઉદા૦ અઢાર વર્ણ **૦ધર્મ** પું૦ [સ] દરેક વર્ણનો ધર્મ

**વર્ણન** ન૦ [સ] વર્ણવવું કે વર્ણવેલું તે, બ્યાન (૨) પ્રશંસા **-નાત્મક** વિ૦ વર્ણનરૂપ **-નીય** વિ૦ [સ] વર્ણવવા યોગ્ય

**વર્ણભેદ** પું૦ [સ] વર્ણો વચ્ચેનો ભેદ

**વર્ણમાલા** [સ], **-ળા** સ્ત્રી૦ ભાષાના મૂળાક્ષરો [વિગતે કહેવું (૨) વખાણવું

**વર્ણવવું** સ૦ક્રિ૦ [સ वर्ण्] વર્ણન કરવું,

**વર્ણવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ વર્ણવવું

**વર્ણવ્યવસ્થા** સ્ત્રી૦ [સ] વર્ણોની વ્યવસ્થા, ચાર વર્ણો દ્વારા થતી સમાજવ્યવસ્થા

**વર્ણસંકર** વિ૦ [સ] ભિન્ન વર્ણના સ્ત્રીપુરુષથી ઉત્પન્ન થયેલું (૨) વ્યભિચારથી ઉત્પન્ન થયેલું (૩) પું૦ તેવો માણસ

**વર્ણાનુક્રમ** પું૦ [સ] મૂળાક્ષર પ્રમાણેનો ક્રમ **૦ણિકા, ૦ણી** સ્ત્રી૦ મૂળાક્ષર પ્રમાણે ગોઠવેલું સાંકળિયું

**વર્ણાશ્રમ** પું૦ [સ] (સમાજ તથા વ્યક્તિના) વર્ણવાર અને આશ્રમવાર વિભાગ અને તેમનાં કર્તવ્યોની વ્યવસ્થા

**વર્ણાંતર** વિ૦ [સ] ભિન્ન વર્ણનું (૨) ન૦ ભિન્ન વર્ણ

**વર્ણિત** વિ૦ [સ] વર્ણવેલું

**-વર્ણ** વિ૦ [સ वर्ण પરથી] (સમાસને અંતે લાગતાં) '-ના વર્ણ -રંગવાળું' ઉદા૦ ઘઉંવર્ણ [કરવાનું છે તેવું

**વર્ણ્ય** વિ૦ [સ] વર્ણનીય (૨) જેનું વર્ણન

**વર્તણૂક** સ્ત્રી૦ વર્તવાની રીત, ચાલચલગત

**વર્તન** ન૦ [સ] આચરણ, રીતભાત

**વર્તમાન** વિ૦ [સ] ચાલુ (૨) આધુનિક (૩) પું૦ બ૦ વ૦ સમાચાર, ખબર (૪) પું૦ વર્તમાનકાળ **૦કાળ** પું૦ ચાલુ સમય (૨) ક્રિ૦નો એક કાળ [વ્યા] **૦કૃદંત** ન૦ ક્રિ૦નું એક કૃદંત [વ્યા] **૦પત્ર** ન૦ છાપું

**વર્તવું** અ૦ક્રિ૦ [સ वृत्] આચરણ કરવું, ચાલવું (૨) થવું, હોવું (૩) સ૦ક્રિ૦ પારખવું, જોવું (૪) રીત પ્રમાણે આપવું

**વર્તાવ** પું૦ ['વર્તવું' ઉપરથી] વર્તણૂક, રીતભાત [ઉદા૦ મધ્યવર્તી

**-વર્તી** વિ૦ [સ] (સમાસને અંતે) હોતું

**વર્તુલ** [સ], **-ળ** ન૦ ગોળાકાર, કૂંડાળું (૨) 'સર્કલ' [ગ] **-લા(-ળા)કાર** વિ૦ [+આકાર] ગોળ આકારનું, 'સરક્યુલર' [ગ] (૨) પું૦ ગોળ આકૃતિ

**વર્ધક** વિ૦ [સ] વધારનારું (પ્રાય સમાસને અંતે) **-માન** વિ૦ [સ] વધતું જતું આબાદ થતું (૨) પું૦ વિષ્ણુ (૩) ૨૪મા તીર્થંકર-મહાવીર

**વર્ધાયોજના** સ્ત્રી૦ વર્ધા મુકામે ગાંધીજીએ ઘડેલી પ્રાથમિક કેળવણીની યોજના, પાયાની કેળવણી [વધતું સમૃદ્ધ થતું

**વર્ધિત** વિ૦ [સ] વધેલું **-ષ્ણુ** વિ૦ [સ]

**વર્મ** ન૦ [સ] કવચ

**વર્ય** વિ૦ [સ] પ્રધાન શ્રેષ્ઠ (સમાસને અંતે)

**વર્ષ** ન૦ [સ] બાર માસનો સમય (૨) (પ્રાચીન ભૂગોળ મુજબ) પૃથ્વીનો અમુક ખંડ જેમ કે ભારતવર્ષ

**વર્ષણ** ન૦ [સ] વરસવું તે

**વર્ષફળ** ન૦ વર્ષ દરમ્યાન બનનાર બનાવોનો વરતારો [વરસવું

**વર્ષવું** અ૦ક્રિ૦ (૨) સ૦ક્રિ૦ [સ वृष्] જુઓ

**વર્ષા** સ્ત્રી૦ [સ] વરસાદની ઋતુ-શ્રાવણ અને ભાદરવો (૨) વરસાદ

**વર્ષાસન** ન૦ [સ वर्ष+अशन] (રાજ્ય તરફથી) ગુજરાન માટે મળતી વાર્ષિક રકમ [મારવા

**વલખવું** અ૦ક્રિ૦ [સ वि+लक्ष्] વલખાં

**વલખાં** ન૦બ૦વ૦ ફાંફાં

**વલણ** ન૦ [સં. वल् ઉપરથી] વૃત્તિ, મનનું વળવું તે (૨) (રસ્તા કે નદીનો) વાંક (૩) કવિતામાં આવતો ઊથલો (૪) નફાતોટાની ઉપરામણી (૫) મરોડ

**વલય** ન૦ [સં.] કંકણ; કડું

**વલવલ** સ્ત્રી૦ [જુઓ વલવલવું] વધારે પડતી ચંચળતા (બોલવા, બેસવા, ઊઠવામાં); ઘડી સખણું ન રહેવું તે (૨) વગર પૂછ્યે બોલબોલ કરવું તે; ચિબાવલાવેડા. ૦વું અ૦ક્રિ૦ [સં. वि + लप्; પ્રા. वडवड] બોલબોલ કરવું (૨) રોતાં રોતાં બોલવું; વિલાપ કરવો (૩) વલખાં મારવાં. -લાટ પું૦ વલોપાત (૨) સળવળાટ. -લિયું વિ૦ વલોપાત કરતું (૨) વલવલ કર્યા કરતું; બહુબોલું [રહેવાસી, ડચ

**વલંદો** પું૦ [ઇં. હોલેંડ ઉપરથી] હોલેંડનો

**વલી** પું૦ [અ.] પીર, ઓલિયો

**વલૂર** (વ') સ્ત્રી૦ ['વલૂરવું' પરથી] ચળ; ખણજ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા दूर] ખણવું; ફતરડવું. -રિયું ન૦, -રો પું૦ નહોર કે નખનો ઉઝરડો; લચૂરો

**વલૂંદ(-ધ)વું** અ૦ક્રિ૦ મંડવું (૨) પેધવું; પળકવું (૩) સ૦ક્રિ૦ વળગવું

**વલે** (વે) સ્ત્રી૦ [અ. वज्ह] હાલ; દશા (૨) ભૂંડા હાલ

**વલોણાવાર** (વ') પું૦ વલોવવાનો દિવસ. -રે અ૦ આખોરડીએ, વારે વારે [લા.]

**વલોણી** (વ') સ્ત્રી૦ [જુઓ વલોવવું] રવાઈ; નાનું વલોણું. -ણું ન૦ વલોવવું તે (૨) વલોવવાની ગોળી (૩) રવૈયો

**વલોપાત** પું૦ અધીરાઈનું આકળાપણું (૨) આક્રંદ, કલ્પાંત -તિયું વિ૦ વલોપાત કરનારું; તેવા સ્વભાવનું

**વલોવવું** (વ') સ૦ક્રિ૦ [પ્ર. वि + लुड्] માખણ કાઢવા દહીંને રવૈયા વડે ઘૂમડવું (૨) ઘર્ષવું; ચૂંથવું [લા.]

**વલ્કલ** ન૦ [સં.] ઝાડની છાલ (બહુધા પહેરવા માટેની)

**વલ્મીક** પું૦; ન૦ [સં.] રાફડો

**વલ્લભ** વિ૦ [સં] વહાલું (૨) પું૦ પ્રિય; પતિ (૩) વલ્લભાચાર્ય-પ્રસિદ્ધ વૈષ્ણવ આચાર્ય. -ભા સ્ત્રી૦ [સં.] પ્રિયા; પત્ની

**વલ્લરિ(-રી)** સ્ત્રી૦ [સં] વેલ

**વલ્લિ(-લ્લી)** સ્ત્રી૦ [સં.] વેલ

**વલ્લું** વિ૦ [પ્રા. वल्ल ઉપરથી] રાંટું; ફેંટાવું (૨) પહોળું; ચોડું (૩) વખુ (ઉદા૦ મારવલ્લું, ઘરવલ્લું)

**વવટા(-ઠા)વું** અ૦ક્રિ૦ ['વા' (વાયુ) ઉપરથી] પવનમાં ઝૂલીને સુકાવું [આવવી

**વવળવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. वि + वल्] ખરજ

**વવળાટ** પું૦ ચળ; ખણજ (૨) સળવળાટ

**વશ** વિ૦ [સં.] તાબે; શરણે (૨) મુગ્ધ (૩) પું૦ કાબૂ; નિયમન. ૦વર્તી વિ૦ [સં.] તાબે રહેનારું

**વશાત્** અ૦ [સં.] (સમાસમાં નામને અંતે) 'ને લીધે' એના અર્થમાં. ઉદા૦ દૈવવશાત્

**વશિત્વ** ન૦ [સં.] તાબેદારી (૨) યોગની આઠ સિદ્ધિઓમાંની એક – સર્વને વશ કરવાની શક્તિ

**વશિયર** પું૦ [સં. विषधर, પ્રા. विसहर] નાગ

**વશિષ્ઠ** પું૦ [સં] એક પ્રસિદ્ધ વૈદિક ઋષિ; રઘુવંશના કુલગુરુ

**વશી** પું૦ જુઓ વસી

**વશીકરણ** ન૦ [સં] વશ કરવું તે (૨) વશ કરવાનો મંત્ર; જાદુ

**વસતિ(-તી)** સ્ત્રી૦ [સં.] વસવું તે; વસ્તી (૨) વાસ; રહેઠાણ (૩) લોકસંખ્યા (૪) બાળબચ્ચાંનો ભરાવો (૫) વરોલી જગા. ૦ગણતરી સ્ત્રી૦ વસતિની ગણતરી. ૦પત્રક ન૦ માણસોની સંખ્યાની ગણતરીની નોંધ

**વસન** ન૦ [સં.] વસ્ત્ર [(૩) માઠું

**વસમું** વિ૦ [સં. विषम] મુશ્કેલ (૨) કપરું

**વસવસો** પું૦ [અ] અંદેશો; વહેમ

**વસવાટ** પું૦ વસવું તે. -યું ન૦, -યો પું૦ ગામ તરફથી પસાયતાં આપી વસાવેલા હજામ, ધોબી, વગેરે કારીગર

**વસવું** અ૦ક્રિ૦ [સ વસ્] રહેવુ, મુકામ કરવો (૨) મનમા ઠસવુ, દિલમા ઊતરવુ
**વસંત** સ્ત્રી૦, ન૦ [સ वसन] વર તરફથી કન્યાને અપાતી (વસ્ત્રાદિની) ભેટ
**વસંત** પુ૦,સ્ત્રી૦ [સ] ચૈત્ર વૈશાખ માસની ઋતુ, ઋતુરાજ(૨)એક રાગ ૦તિલકા સ્ત્રી૦ [સ] એક છદ ૦પચમી સ્ત્રી૦ [સ] માહ સુદ પચમી –તિયુ ન૦ વસત ઋતુમા સ્ત્રીઓ પહેરે છે તે કસુબાની છાટવાળુ ધોળુ વસ્ત્ર –તી વિ૦ વસત સબધી (૨) પીળુ –તોત્સવ પુ૦ [સ] વસત ઋતુનો ઉત્સવ (પહેલા ચૈત્રની પૂનમે, હવે ફાગણની પૂનમે)
**વસા** સ્ત્રી૦ [સ] મેદ (૨) ચરબી
**વસાણું** ન૦ ઓષધિઓ નાખી બનાવેલો પાક (૨) ગાંધિયાટાની ચીજ
**વસાત** સ્ત્રી૦ [જુઓ બિસાત] માલ, પૂજી (૨) હિસાબ, ગણતરી
**વસાવું** અ૦ક્રિ૦ [સ વસ્] 'વસવું'નુ ભાવે (૨) 'વાસવુ'નુ કર્મણિ –વો પુ૦ રખો, રખેવાડ
**વસાહત** સ્ત્રી૦ [સ વસ્ ઉપરથી] મૂળ સ્થાનેથી બીજે કરાતો વાસ કે તેનું સ્થાન (૨) સસ્થાન, 'કૉલોની'. –તી વિ૦ વસાહતને લગતુ (૨) વસાહત કરી રહેનાર
**વસિયત** સ્ત્રી૦ [અ. वसिय्यत] વારસો (૨) વસિયતનામુ ૦નામુ ન૦ વીલ, વારસા વિષેનુ લખાણ
**વસિષ્ઠ** પુ૦ [સ] જુઓ વશિષ્ઠ
**વસી** પુ૦ [અ] વહીવટ કરનાર, ગામનો બદોબસ્ત કરનાર
**વસીલો** પુ૦ [અ] મોટા સાથે સબધ, તેમની લાગવગ કે મદદ
**વસુ** ન૦ [સ] સોનુ (૨) પુ૦, સ્ત્રી૦ ધન, દોલત (૩) પુ૦ સૂર્ય (૪) આઠ દેવોના એક મડળમાનો દરેક ૦દેવ પુ૦ [સ] શ્રીકૃષ્ણના પિતા ૦ધા સ્ત્રી૦ [સ] પૃથ્વી. ૦મતી, –સુંધરા સ્ત્રી૦ [સ] પૃથ્વી

**વસૂકવું** અ૦ક્રિ૦ [સ विमुक्त] (ગાયભેંસ) દૂધ દેતી બધ થવી
**વસૂલ** ન૦[અ]માગતા પેટે ચૂકતે થયેલી રકમ (૨) આમદાની (૩) મહેસૂલ (૪) ચૂકતે થાય કે થયેલુ હોય તેમ –લાત સ્ત્રી૦ વસૂલ કરવાની સાથ, મહેસૂલ (૨) વસૂલ કરવુ કે લેવુ તે
**વસો** પુ૦ ['વીસ' ઉપરથી] વીઘાનો વીસમો ભાગ (૨) સવાપાચ હાથ (૩) સો કે વીસનો અનુક્રમે સોમો કે વીસમો અંશ
**વસ્ત** સ્ત્રી૦ + વસ્તુ
**વસ્તાર** પુ૦ જુઓ વિસ્તાર (૨) બહોળુ કુટુબ ૦ણુ વિ૦ સ્ત્રી૦ વસ્તારી સ્ત્રી –રી વિ૦ બહોળા કુટુબવાળુ
**વસ્તી** સ્ત્રી૦ જુઓ વસતી ૦ગણતરી, ૦પત્રક જુઓ 'વસતિ(–તી)મા
**વસ્તુ** સ્ત્રી૦ [સ] પદાર્થ, ચીજ (૨) સત્ય, સાર (૩) ન૦ નાટક કે કથાનો વિષય, 'પ્લૉટ' ૦ત અ૦ [સ] ખરી રીતે, સાચુ જોતા ૦તા સ્ત્રી૦ ખરાપણુ, સાચ. ૦નિર્દેશ પુ૦ ગ્રથના વિષયનુ કે વાર્તાનુ સૂચન. ૦સકલના સ્ત્રી૦ કથા કે નાટકના વસ્તુની યોજના–ગૂથણી
**વસ્ત્ર** ન૦ [સ] કપડુ. ૦પરિધાન ન૦ [સ] કપડા પહેરવા તે ૦સ્વાવલબન ન૦ વસ્ત્રની બાબતમા સ્વાવલબન–જાતે કાતી પોતાની કપડાની જરૂર પૂરી કરી લેવી તે –સ્ત્રાલકાર પુ૦બ૦વ૦ [+अलंकार] વસ્ત્રો અને આભૂષણો
**વસ્લ** પુ૦ [અ] મેળાપ (૨) સબધ
**વહન** ન૦ [સ] વાહન (૨) ઉપાડવુ–ઊચકવુ તે, ઊચકીને લઈ જવુ તે (૩) વહેવુ તે (પાણીનુ)
**વહવું** સ૦ક્રિ૦ [સ वह्] વહન કરવુ, વહેવુ (૨) અ૦ક્રિ૦ પ્રવાહરૂપે વહેવુ (૩) જવુ
**વહાણ** ન૦ [પ્રા वाहण] નાવ, મોટો મછવો ૦વટી પુ૦ ખારવો, નાવિક (૨) દરિયાઈ વેપારી (૩) વહાણનો

માલિક; ઉપરી. ૦વટું નં૦ દરિયામાં વહાણ ફેરવવા તે (૨) વહાણો વડે વેપાર કરવો તે (૩) દરિયાની મુસાફરી
**વહાણું** ન૦ [દે. विहाण] પ્રભાત
**વહાર** (વ) સ્ત્રી૦ [પ્રા. वाहर (સ. व्याहृ) = મદદ માટે બોલાવવું] સહાયતા; મદદ
**વહાલ** (વ) ન૦ પ્રીતિ. ૦પ સ્ત્રી૦, ૦પણ (–ણું) ન૦ પ્રેમ. ૦મ પુ૦ પ્રિયતમ; પતિ. ૦સોયું વિ૦ વહાલમાં ઊછરેલ; લાડકવાયું. –લી સ્ત્રી૦ પ્રિયા. –લું વિ૦ પ્રિય. –લેશરી વિ૦ હિતેચ્છુ –લો પું૦ પ્રિયતમ. –લોવહાલી ન૦બ૦વ૦ આશક ને માશૂક [મિળ, ધન [લા]
**વહી** સ્ત્રી૦ [અ. वह्य] ખુદાનો સદેશો (૨)
**વહી** સ્ત્રી૦ [દે. वहिया] નામાનો ચોપડો (૨) વશાવળીની ચોપડી (૩) ચોપડી (ભરી કે લખેલી). ૦પૂજન, ન૦, ૦પૂજા સ્ત્રી૦ દિવાળીને દિવસે કરાતું ચોપડાઓનું પૂજન
**વહીવટ** પું૦ કારભાર; બંદોબસ્ત (૨) પદ્ધતિ, શિરસ્તો (૩) લેવડદેવડ, સંબંધ. ૦દાર પું૦ કારભારી (૨) મામલતદાર. –ટી વહીવટને લગતું [રાખનાર ભાટ
**વહીવંચો** પુ૦ [વહી+વાંચવું] પેઢીનામું
**વહુ** સ્ત્રી૦ [પ્રા वहू (સ. वधू)] પત્ની (૨) છોકરાની સ્ત્રી. ૦ઘેલું વિ૦ વહુ પાછળ ગાંડું, વહુવશ ૦વર સ્ત્રી૦ નવોઢા સ્ત્રી (૨) ન૦ લગ્નનો વરઘોડો (૩) ન૦બ૦વ૦ ધણીધણિયાણી, નવું પરણેલું જોડું. ૦વારુ સ્ત્રી૦ જુવાન માનીતી વહુ
**વહેણ(–ન)** (વ) ન૦ [પ્રા. वहण (સ. वहन)] પ્રવાહ
**વહેમ** (વ) પું૦ [અ. वह्म] શક, સંદેહ (૨)ભ્રમ,ખોટી માન્યતા –માવું અ૦ક્રિ૦ વહેમ લાવવો;વહેમમાં પડવું –મી(૦લું) વિ૦ વહેમવાળું; વહેમથી ભરેલું
**વહેર** (વ) પુ૦ [જુઓ વહેરવું] વહેરતાં પડેલો ભૂકો (૨) ફાટ; ચીરો ૦ણિયો પું૦ વહેરનારો. ૦વું સ૦ક્રિ૦ કરવત વડે કાપવું. –રો, –રોઆંતરો, –રોવંચો પું૦ તફાવત; આંતરો
**વહેલ** (વહે) સ્ત્રી૦ [દે. वेल्ग = છાપરાવાળી ગાડી] રથ, વાહન [ચર પ્રાણી
**વહેલ** (વ) સ્ત્રી૦ [ઇ.] એક મોટું જળ
**વહેલું** (વહે) વિ૦ [દે. वहिल] ઉતાવળું; જલદી ૦મોડું વિ૦ વખતસર નહિ તેવું; વહેલું કે મોડું (૨) અ૦ વહેલું કે મોડું એમ (૨) ગમે ત્યારે; સગવડે
**વહેવાર** (વ) પું૦ [પ્રા. ववहार (સ. व्यवहार)] સબંધ, ઘરવટ (૨) ધીરધાર કે લેવડદેવડનું કામ (૩) વર્તણૂક, વર્તન (૪) આચાર, આચરણ (૫) દુનિયાદારીના સંબંધ કે કામકાજ (૬) રૂઢિ; વહીવટ. –રિયું વિ૦ વહેવારને લગતું (૨) વહેવારીકું. –રિયો પુ૦ લેવડદેવડમાં મોખવટવાળો (૨) વહેવારે ચાલનારો (૩) શાહુકાર. –રીકું વિ૦ મધ્યમ; કામ સરે તેવું. –રુ વિ૦ મધ્યમ, સાધારણ (૨) વહેવારમાં ચાલી શકે તેવું, આચારમાં ઉતારી શકાય તેવું, વ્યવહારુ
**વહેવું** (વહે) સ૦ક્રિ૦ [સ. वह्] ઊંચકવું (૨) ખમવું, વેઠવું (૩) અ૦ક્રિ૦ પ્રવાહરૂપે સરવું (૪) ઘસડાવું (૫) જવું રહેવું; વીતવું. [વહી જવું = વઠી જવું]
**વહેળિયું** (વહે) ન૦ નાનો વહેળો
**વહેળો** (વહે) પું૦ [દે. वहोल, वाहली] નાનો પ્રવાહ (૨) વહેળનો ખાડો
**વહેંચણ(–ણી)** (વહેં૦) સ્ત્રી૦ વહેંચવું કે ભાગ કરવા તે (૨) હિસ્સો
**વહેંચવું** (વહેં૦) સ૦ક્રિ૦ [સ विभज्; પ્રા. विहज] હિસ્સા પાડવા (૨) દરેકને ભાગ પ્રમાણે આપવું
**વહોણું** (વ) વિ૦ [સ विहीन] વનું વિહોણું
**વહોરત** (હો) સ્ત્રી૦ વહોરેલું તે, ખરીદ (૨) જોખમ (૩) ભિક્ષા, ભિક્ષામાં મળેલું તે –તિયો પું૦ ખરીદનાર (૨) યતિ, શ્રમણ
**વહોરવું** (હો) સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. विहर (સ.

विषारयू)] ખરીદ કરવું (૨) સંઘરવું (૩) માગી લાવવું(૪)માથે લેવું (જોખમ)
**વહોરો** (વહો) પું૰ ['વહોરવું' પરથી] લેવડિયો; શિયા મુસલમાનની એક જાતનો આદમી (૨) મુસલમાનોની એક જમાતનો આદમી (૩) એક અટક
**વહ્નિ** પું૰ [સં.] અગ્નિ
**વળ** પું૰ [प्रा. वल (સં. वल्) ઉપરથી] આમળો; આંટો (૨) સંબંધ; વગ (૩) યુક્તિ; કરામત (૪) દાવ; લાગ (૫) અંટસ; કીનો (૬) મમતા, આગ્રહ (૭) વેળ; ગાંઠ
**વળકો** પું૰ ['વળવું' ઉપરથી] બફાવા પર આવવું તે (૨) શાંત પડવું તે
**વળગણ** ન૰ વળગવું તે (ભૂતપ્રેતનું) (૨) નિસબત; સંબંધ (૩) ભૂતપ્રેત (૪) વળગેલું કામ કે માણસ (૫) આડો સંબંધ. **-ણી** સ્ત્રી૰ કપડાં નાખવાનો આડો વાંસ
**વળગવું** અ૰ક્રિ૰ [प्रा. वलग्ग, विलग्ग (સં. वि+लग्)] બાઝવું; લપેટાવું (૨) આગ્રહથી મંડવું
**વળગાટ(-ડ)** પું૰ ભૂત કે કાંઈ વળગવું તે (૨) ભૂતપ્રેત. **-ડવું** સ૰ક્રિ૰ 'વળગવું'નું પ્રેરક (૨) માથે નાખવું
**વળણ** ન૰ જુઓ વલણ (૨) બંધનું મૂળ
**વળતર** ન૰['વળવું' ઉપરથી] બદલા તરીકે જે કંઈ મજરે આપવાનું હોય તે
**વળતા(-તાં)**અ૰[પ.]**વળતી**અ૰['વળવું' ઉપરથી] પછી (૨) વધારામાં; વળી
**વળતું** વિ૰ ['વળવું' ઉપરથી] સામું (૨) પાછું ફરતું.ઉદા૰વળતો જવાબ,વળતી ટપાલ
**વળદાર** વિ૰ વળવાળું
**વળવળ** સ્ત્રી૰ [સ. वल् ઉપરથી] ખણજ; ચળ; સળવળાટ. **-વું** અ૰ ક્રિ૰ ખણજ આવવી; સળવળવું
**વળવું** અ૰ક્રિ૰ [સ.वल्] વાંકું થવું; મરડાવું (૨) પાછા ફરવું (૩) મનનું વલણ થવું (૪) કસાવું (૫) સુધરવું (૬) બંધાવું (અંબોડો, લાડુ) (૭) -માં લાગવું, વળગવું (વાને વળ્યા) (૮) થવું; બનવું (શેવાળ વળવી, ટોળે વળવું) (૯) પલટાવું; જવું (વળતો દહાડો, વળતી વેળા) (૧૦) ફાયદો થવો; સરવું [વળતાં પાણી શ૰ પ્ર૰ ઓટ, જોર ઓછું થવું તે]
**વળાવવું** સ૰ક્રિ૰ 'વળવું', 'વાળવું'નું પ્રેરક (૨) વિદાય કરવું; માર્ગે પાડી આવવું
**વળાવિયો** પું૰ ['વળાવવું'ઉપરથી]ભોમિયો (૨) વાટમાં સંભાળ રાખનાર
**વળાવું** ન૰ [જુઓ વળાવિયો] ભોમિયાનું કામ (૨) તેનું મહેનતાણું. **-વો** પું૰જુઓ વળાવિયો [(૨) વળાંક; મરોડ
**વળાંક** (૦) પું૰ (રસ્તાનું) વળવું તે; મરડાટ
**વળિયાંપળિયાં** ન૰ બ૰ વ૰ વળેલાં અંગ ને પળિયાં; ઘડપણ
**વળી** સ્ત્રી૰ [प्रा. वलहि (સં.वलभि)] પાતળો લાંબો સોટો (જેવો કે ઘર બાંધવામાં વપરાય છે)
**વળી** અ૰['વળવું'ઉપરથી]વધારામાં;ઉપરાંત
**વળું** ન૰ [વળવું ઉપરથી] જમીનનું પડ (૨) પાણીનાં જમીનમાં વહેતાં વહેણ (૩) મનનો તરંગ; વેળ
**વળુંદ(-ધ)વું** સ૰ક્રિ૰ જુઓ વલૂંદવું
**વળો** પું૰ જાડી મોટી વળી
**વળોક** પું૰ ['વળવું' ઉપરથી] ઘાટ; મરોડ (૨) રીતભાત; વિવેક
**વંક** વિ૰ [સ.] વાંકું (૨) પું૰ આડું વલણ. **-કાઈ** સ્ત્રી૰ વાંકાઈ (૨) આડાઈ. **-કાવું** અ૰ક્રિ૰ રિસાવું; આડા થવું (૨) વાંકું થવું; વળાંક કે વાંક
**વંગ** સ્ત્રી૰ [સ.] કલાઈ (૨) બંગ-બંગાળ દેશ
**વંચન** ન૰ [સ.] ઠગવું તે (૨) ઠગાવું તે. **-ના** સ્ત્રી૰ [સ.] ઠગાઈ (૨) ભ્રમ
**વંચિત** વિ૰[સ.]ઉતરાયેલું(૨)વિમુખ, હીન
**વંઝા** સ્ત્રી૰[प्रा.(સ वन्ध्या)]વંધ્યા;વાંઝણી સ્ત્રી
**વંટોળ(-ળિયો)**પું૰[प्रा. वट्टुल (સં. वर्तुल)= ગોળાકાર ઉપરથી] ફૂંડાળાં કરતો જોરમાં વાતો પવન

**વંઠવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. वंठ्] હાથથી જવું; હદ બહાર જવું(૨)ફાટવું;વહી જવું(૩)બગડવું

**વંડી** સ્ત્રી૦ [દે. वरंड] ખુલ્લી જમીનની આસપાસની નાની ભીંત.–ડો પું૦ મોટી વંડી(૨)તેના વડે આંતરેલું મોટું સ્થાન(૩) પોળ.–ઢી સ્ત્રી૦,–ઢો પું૦જુઓ વંડી,–ડો

**–વંત** વિ૦ [સં. वत्] 'વાળું' અર્થમાં નામને છેડે (ઉદા૦ માનવંત)

**વંતર** ન૦ [પ્રા. (સં. व्यन्तर)] ભૂત.–રી સ્ત્રી૦ ભૂતડી [રીંગણી

**વંતાક** ન૦ [સં. वृन्ताक] રીંગણું. ૦ડી સ્ત્રી૦

**–વંતું** વિ૦ જુઓ વંત

**વંદન** ન૦,–ના સ્ત્રી૦[સં.]નમસ્કાર,પ્રણામ. –નીય વિ૦ [સં.] વંદન કરવા યોગ્ય

**વંદવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. वन्द्] પ્રણામ કરવા

**વંદિત** વિ૦, –તા વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં] પૂજ્ય; આદરણીય

**વંદે માતરમ્**શ૦ પ્ર૦ [સં.] 'ભારત માતાને વંદું છું' (એક જયઘોષણા)(૨) નમસ્કાર કહેવાનો કે પત્રમાં અંતે લખવાનો એક પ્રયોગ

**વંદો** પું૦ એક જીવડું

**વંદ્ય** વિ૦ [સં.] જુઓ વંદનીય

**વંધ્ય** વિ૦ [સં.] વાંઝિયું; નિષ્ફળ. ૦ત્વ ન૦ વાંઝિયાપણું. –ધ્યા સ્ત્રી૦ વાંઝણી સ્ત્રી

**વંશ** પું૦ [સં.] પુત્રપૌત્રાદિકનો ક્રમ; કુળ (૨) ઓલાદ (૩) વાંસ. ૦જ વિ૦[સં.] વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલું (૨) પું૦ સંતાન; વારસદાર. ૦પરંપરા સ્ત્રી૦ [સં.] પેઢીનો ક્રમ (૨) અ૦ પેઢીના ક્રમથી. ૦વિસ્તારક પું૦ વંશ વધારનારો કે આગળ ચલાવનારો તે. ૦વૃક્ષ ન૦ વંશવિસ્તારનું ઝાડ, પેઢીનામું. –શાવળ(–ળી) સ્ત્રી૦ [સં. वंशावली] પેઢીનામું, વંશવૃક્ષ. –શી વિ૦ વંશનું (૨) સ્ત્રી૦ બંસી

**વા** અ૦ [સં.] અથવા; કે, યા

**વા** પું૦ [સં. वात, वायु] પવન; વાયુ (૨) તરંગ; ફાટ (૩) શરીર પર ગડગૂમડ નીકળવાનો, માથામાં કે કાનમાં સણકા નાંખવાનો, કે સાંધા રહી જવાનો રોગ (૪) રોગ કે વિચારનું મોજું [લા.]

**વા** અ૦ [સર૦ પ્રા. वाय (સં. व्याप)] 'જેટલે અંતરે કે જેટલું' એ અર્થમાં નામને લાગે છે (ઉદા૦ ખેતરવા; રાશવા)

**વાઈ** સ્ત્રી૦ મૃગી; ફેફરું; 'હિસ્ટીરિયા'

**વાઈસ** [ઇ.] 'ઉપ', '–ની નીચેના દરજ્જાનું' એ અર્થનો ઉપસર્ગ(જેમ કે,૦ચાન્સેલર, ૦પ્રેસિડેન્ટ)

**વાઈસર** પું૦ [ઇ. वॉशर] બે ભાગ પટ્ટ જોડવા વચ્ચે મુકાતી ચકતી

**વાઈસરૉય** પું૦ [ઇ.] રાજાનો પ્રતિનિધિ

**વાએક** ન૦ + વાયક; વાક્ય [પ]

**વાક** પું૦ [દે. वक्कम કે वक्क] કસ, સત્ત્વ (૨) લોટ બંધાય એવી તેની ચીકાશ

**વાક્** સ્ત્રી૦ [સં.] વાચા, વાણી [પ્રદેશ

**વાકળ** પું૦ મહી અને ઢાઢર નદી વચ્ચેનો

**વાકેફ**, ૦ગાર વિ૦ [અ. वाकिफ] જાણતું, માહિતગાર (૨) પ્રવીણ

**વાક્ચાતુરી** સ્ત્રી૦, **વાક્ચાતુર્ય** [સં] ન૦ બોલવાની ચતુરતા–હોશિયારી કે ચાલાકી

**વાક્છલ** [સં.], –ળ ન૦ શબ્દનો અભિપ્રેતથી જુદો અર્થ કરી બીજાની વાતને ઉડાવી દેવી તે

**વાક્પટુ** વિ૦ [સં.]બોલવામાં ચતુર.૦તા સ્ત્રી૦

**વાક્ય** ન૦ [સં.] પૂર્ણ અર્થ બતાવતો શબ્દસમૂહ (૨) વચન, કથન ૦રચના સ્ત્રી૦ [સં.] વાક્યની રચના, 'સિન્ટેક્સ'

**વાખરો** પું૦ [પ્રા उवक्खर (સં. उपस्कर)] ઘરગતુ સરસામાન (પ્રાય: 'ઘર' સાથે આવે છે) [(૨) મરકી

**વાખો** પું૦ [અ. वाक्अिह] જુઓ વખો

**વાગ** સ્ત્રી૦ [સં.] વાક, વાણી

**વાગડ** પું૦[પ્રા.] કચ્છનો પૂર્વ તરફનો એક પ્રદેશ(૨)કપાસની એક જાત.–ડિયું વિ૦ વાગડ દેશનું (૨) ન૦ સ્ત્રીઓનું એક વસ્ત્ર

**વાગલાં**ન૦બ૦વ૦[સં.वल्गन]વાગલા, વલખાં

**વાગલું** ન૦ જુઓ વાગોળ

**વાગવું** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ વાજવું] અવાજ

નીકળવો (વાઘનો) (૨) ઈજા થવી, જખમાવુ(૩ (અમુક કલાકનો)સમય થવો
**વાગળું** ન૦ [પ્રા वग्गुलि] વાગલ, વાગોળ
**વાગોલ** સ્ત્રી૦, ન૦ વડવાગોળ
**વાગોલવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા वग्गो-] ખાધેલુ મોમા લાવી ફરી ચાવવુ (ઢોરે) (૨) ધીમે ધીમે ચાવી ખાતા વાર લગાડવી [લા ]
**વાગોળ** સ્ત્રી૦, ન૦ વડવાગોળ
**વાગોળવું** સ૦ક્રિ૦ વાગોલવુ [આડબર
**વાગ્જાલ** [સ] -ળ સ્ત્રી૦ ખાલી શબ્દોનો
**વાગ્દાન** ન૦ [સ] કન્યા આપીશ' એમ કહેવુ તે, સગાઈ (૨) વચન
**વાગ્દેવતા** સ્ત્રી૦ [સ] સરસ્વતી
**વાગ્બાણ** ન૦ [સ] મહેણુ
**વાગ્યુદ્ધ** ન૦ [સ] માત્ર શાબ્દિક યુદ્ધ (૨) ગરમાગરમ ચર્ચા
**વાગ્વિલાસ** પુ૦ [સ] આનદપૂર્વક પરસ્પર સભાષણ (૨) કઈ તથ્ય કે તત્ત્વપ્રાપ્તિ વિનાની ખાલી ડાચાકૂટ
**વાગ્યે** અ૦ ['વાગવુ નુ કૃ૦] વાગતા, વાગે ત્યારે
**વાઘ** પુ૦ [પ્રા वग्घ (સ व्याघ्र)] એક હિંસ્ર પ્રાણી ૦ણ સ્ત્રી૦ વાઘની માદા ૦નખ પુ૦ વાઘના નખનુ આકારનુ ઘરેણુ(૨)એક પોલાદી હથિયાર ૦બારશ (-સ) સ્ત્રી૦ આસો વદિ બારસ
**વાઘરણ** સ્ત્રી૦ વાઘરીની કે વાઘરી સ્ત્રી (૨) ગદી ફૂવડ સ્ત્રી
**વાઘરી** પુ૦ [પ્રા वागुरिय (સ वागुरिक)] એ નામની જાતનો આદમી (૨) મેલો, ગદો કે અસભ્ય નીચ માણસ [લા ]
**વાઘિયો** પુ૦[સ वल्गा પ્રા वग्गा ઉપરથી] ઘોડાની લગામના બે છેડામાનો દરેક
**વાઘો** પુ૦ [સ वास(प्रेम) ] ડગલો, પોશાક
**વાઙ્મય** ન૦ [સ] સાહિત્ય
**વાચ** સ્ત્રી૦ [સ] વાણી, ભાષા, બોલી (૨) બોલવાની શક્તિ
**વાચક** વિ૦ [સ] બોલતુ (૨) (સમાસને છેડે) દર્શક, બોધક (૩) પુ૦ વાચનાર (૪) (અર્થ દર્શાવનાર) શબ્દ ૦વર્ગ પુ૦ વાચનારાઓનો વર્ગ, વાચક જનતા
**વાચન** ન૦ [સ] વાચવુ તે(૨)વાચવાની ઢબ (૩) ધારાસભામા ચર્ચા માટે બિલ આવવુ તે, 'રીડિંગ' ૦માળા સ્ત્રી૦ વર્ગોમા ચલાવવા તૈયાર કરેલી ચોપડીઓની શ્રેણી -ના સ્ત્રી૦[સ]પુસ્તકનુ મૂળ લખાણ, પાઠ, 'ટેક્સ્ટ' (૨) તેનુ પઠન કરવુ કે કરાવવુ તે -નાલય [+ આલય] ન૦ છાપા વગેરે વાચવા માટે રખાતા હોય તે સ્થાન
**વાચસ્પતિ** પુ૦[સ ] બૃહસ્પતિ, દેવોના ગુરુ
**વાચા** સ્ત્રી૦ [સ ] વાણી, બોલી ૦બધન ન૦ [સ] પ્રતિજ્ઞાબદ્ધ થવુ તે ૦ળ [સ], -ળ વિ૦બહુબોલુ -ચિક વિ૦ [સ] વાચા સબધી, વાચાનુ
**વાચ્ય** વિ૦ [સ] બોલવા જેવુ (૨) કહેવા ધારેલુ -વ્યાર્થ પુ૦ [+ અર્થ] શબ્દની અભિધાશક્તિથી નીકળતો મૂળ અર્થ
**વાછટ** સ્ત્રી૦ [વાયુ + છાટ] પવનથી ઊડેલા વરસાદના છાટા -ટિયુ ન૦ વાછટ અટકાવવા બારી-બારણા પર કરેલ છજુ
**વાછડી** સ્ત્રી૦[પ્રા वच्छदरी (સ वत्सतरा)] ગાયનુ માદા બચ્ચુ -ડુ ન૦ વાછરું -ડો પુ૦ગાયનુ નર બચ્ચુ -રડી સ્ત્રી૦,-રડુ ન૦,-રડો પુ૦ જુઓ વાછડી,-ડુ,-ડો
**વાછરુ** ન૦ [જુઓ વાછડી] ગાયનુ બચ્ચુ
**વાછટ** સ્ત્રી૦,-ટિયુ ન૦ જુઓ 'વાછટ'મા
**વાછૂટ** સ્ત્રી૦ ગુદા વાટે પવન નીકળવો-પાદવુ તે
**વાજ** વિ૦ [પ્રા वज्ज = ત્રાસવુ પરથી] કટાળેલુ (૨) હારેલુ (૩) સ્ત્રી૦ તોબા, પીડા કટાળો [૦આવવુ = કટાળવુ, ત્રાસવુ] [અને એની ધામધૂમ
**વાજન** ન૦ ['વાજવુ' ઉપરથી] વાજિંત્રો
**વાજબી** વિ૦ [અ वाजिब] ઘટિત યોગ્ય
**વાજવુ** અ૦ક્રિ૦[પ્રા वज्ज (સ वद्-વાદવુ વાગવુ)] વાગવુ (વાદ્યનુ) [પ] [વાજતે ગાજતે = ધામધૂમથી, જાહેર રીતે]

**વાજાપેટી** સ્ત્રી૦ હાર્મોનિયમ
**વાજિત્ર** ન૦ [સં. વાદિત્ર] વાજું; વાદ્ય
**વાજિયા** વિ૦(૨) પુંબ૦વ૦ પાણી પાઈને પકવેલા (રવ)
**વાજિંત્ર** જુઓ 'વાજિત્ર'
**વાજી** પું૦ [સં.] ઘોડો. ૦કરણ ન૦ [સં.] વીર્યવર્ધક ઔષધ-પ્રયોગ
**વાજું** ન૦[જુઓ વાદ્ય] વા,ઘા ને ઘસરકો કે એ ત્રણ પૈકી કોઈથી ધ્વનિ નીકળે તેવું સાધન(૨) (એકસરખા લક્ષણવાળા લોકનું) મંડળ [લા.]
**વાટ** સ્ત્રી૦ [દે.] રસ્તો (૨) પ્રતીક્ષા; રાહ
**વાટ** સ્ત્રી૦ [પ્રા. વટ્ટિ (સં. વર્તિ)] દિવેટ
**વાટ** સ્ત્રી૦ [પ્રા. વટ્ટ (સં વૃત્ત)] પેંડા ઉપર ચડાવવામાં આવતો લોઢાનો પાટો
**વાટકી** સ્ત્રી૦ [દે. વટ્ટ] છાલી. -કો પું૦ મોટું છાલું
**વાટખરચ**, પું૦, -ચી સ્ત્રી૦, મુસાફરીનો ખર્ચ (૨) મુસાફરી દરમ્યાન ખરચવાની રકમ [પયરો
**વાટલિયો, વાટણો** પું૦ વાટવાનો ગોળ
**વાટપાડુ** પું૦ મુસાફરોને લૂટનાર
**વાટવું** સ૦ક્રિ૦[દે. વટ્ટ] કચરવું; લસોટવું
**વાટવો** પું૦[પ્રા વટ્ટ (સ. વૃત્ત) = ગોળાકાર] પાનસોપારી કે પૈસા વગેરે રાખવાની ઘણાં પડવાળી એક પ્રકારની કોથળી
**વાટસરુ** વિ૦(૨)પું૦[વાટ+સરવું] વટેમાર્ગુ
**વાટાઘાટ** સ્ત્રી૦ [સં. વટ્ (તોડવું) + વટ્ (જોડવું)] ભાંજગડ; પંચાત
**વાટિકા** સ્ત્રી૦ [સં.] બગીચો; વાડી
**વાટી** સ્ત્રી૦ [દે. વટ્ટ] કાચલી (૨) વાડકી
**વાટેરુ** પું૦ [જુઓ વાટસરુ] મુસાફર
**વાટો** પું૦ [પ્રા. વટ્ટ (સં. વૃત્ત)] ગોળ લાંબો વીંટો(૨) (પેટ પર વળતી મોટી) કરચલી (૩) ચૂનાની ગોળ કિનાર
**વાડ** સ્ત્રી૦ [દે. વાડી] જમીનની આજુબાજુ કાંટા વગેરેથી કરેલી આડ
**વાડ** સ્ત્રી૦ [પ્રા.વાડ (સં.વાટ)] મહોલ્લો; લત્તો ઉદા૦ વહોરવાડ
**વાડકી,-કું,-કો** પું૦ જુઓ 'વાટકી'માં
**વાડવ** પું૦ [સં.] બ્રાહ્મણ
**વાડાબંધી** સ્ત્રી૦ અલગ અલગ વાડામાં બંધાવું તે - જુદાઈ; પક્ષાપક્ષી (૨) વિ૦ વાડામાં બંધાયેલું એવું
**વાડિયું** (વા') ન૦ ખજૂર ભરવાનો કે તે ભરેલો સાદડીનો થેલો
**વાડી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. (સં. વાટી)] બાગ, બગીચો (૨) ફૂલ ગૂંથીને કરેલો શણગાર (૩) નાતવરા ઇ૦ માટે બાંધેલી વચ્ચે ચોકવાળી જગા (૪) નાનો વાડો કે મહોલ્લો; પોળ જેવી જગા. ૦વજીફો પું૦ જાગીર, ખેતર વગેરે(૨)સમૃદ્ધિ [લા.] ૦વિસ્તાર પું૦ કુટુંબકબીલો
**વાડો** પું૦ [પ્રા. વાડ (સં. વાટ)] ઘર પછવાડે આતરેલી ખુલ્લી જગા (૨) બકરાંઘેટાં પૂરવાની જગા (૩) ગહોટ્યો (૪) સંડાસ (૫) તડ; પક્ષ [લા.]. ૦લિયું ન૦ ઝાડની આસપાસ કરેલી નાની વાડ
**વાઢ** પું૦ શેરડીનું ખેતર
**વાઢ** પું૦ [વાઢવું ઉપરથી] કાપ; જખમ (૨) ધાર (૩) ચૂંક (૪) કાપણી. ૦કાપ સ્ત્રી૦ ચીરવું કે કાપવું તે (દાક્તરે શરીરને). ૦કૂટિયો પું૦ વાઢકાપ કરનારો (દાક્તર) (૨) ભાંજગડિયો
**વાઢવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. વડ્ઢ (સં. વર્ધ્)] કાપવું
**વાઢિયું** ન૦ જુઓ વાડિયુ
**વાઢિયો** પું૦ [પ્રા. વડ્ઢ (સં. વૃધ્) ઉપરથી] ઉત્કટ ઇચ્છા, ગળકો (૨) ચડસ
**વાઢી** સ્ત્રી૦ ઘી પીરસવાનું પ્રાયઃ નાળચાવાળું માટીનુ વાસણ
**વાણ** સ્ત્રી૦ બોલી [પ.]
**વાણ** ન૦ કાથી, ભીંડી, ખજૂરીનાં પાંદડાં ઇ૦ ની (ખાટલો ભરવામાં પ્રાયઃ વપરાતી) દોરી
**વાણિજ્ય** ન૦ [સં.] વેપાર
**વાણિયણ** સ્ત્રી૦ વાણિયા કોમની કે વાણિયાની સ્ત્રી
**વાણિયાવિદ્યા** સ્ત્રી૦, **વાણિયાવેડા** પું૦ બ૦વ૦ વાણિયાની રીત કે વર્તન (કરકસર, વખત વર્તીને કામ લેવું ઇ૦)

**વાણિયો** પું૦ [પ્રા. वाणिअ (સં. वाणिज)] એ નામની નાતનો આદમી (૨) એક જીવડું (વરસાદ પડવાનો થાય ત્યારે નીચે ઊડે છે)

**વાણી** સ્ત્રી૦ [સં] સરસ્વતી (૨) વચન; બોલી (૩) વાચા (૪) વાગિંદ્રિય; જીભ (૫) સ્વર; સૂર. ૦**વિવેક** પું૦ વાણીનો વિવેક; વિચારપૂર્વક બોલવું તે. ૦**શૂરું** વિ૦ બોલવે શૂરું

**વાણો** પું૦ ['વણવું' ઉપરથી] વણતાં નખાતા આડા દોરા

**વાણોતર** પું૦ ગુમાસ્તો

**વાણોતાણો** પું૦ વાણો અને તાણો

**વાત** પું૦ [સં.] પવન (૨) શરીરની ત્રણ ધાતુઓમાંની એક (જુઓ પિત્ત)

**વાત** સ્ત્રી૦ [સં. वार्ता] વાર્તા; કથા (૨) હકીકત; બીના, વૃત્તાંત(૩) લોકમાં ચાલતી ખરી ખોટી વાત; ગામગપાટો (૪) કહેલું કે કહેવાનું તે. ઉદા૦ 'તમારી વાત હું સમજ્યો' (૫) વાતચીત; સંભાષણ (૬) મોટી–અગત્યની કે અઘરી બાબત, વિસાત (એમાં તે શી મોટી વાત છે?) (૭) વિષય; બાબત (પારકી વાતમાં માથું ન મારો) (૮) રીત; વર્તન; વહેવાર (પૈસાદારની વાત જુદી છે) (૯) વર્ણન; ગુણગાન (એની તે વાત થાય?) (૧૦) સરસાઈ; વાદ (એની શી વાત કરવી) (૧૧) કહેવાનું કે કરવાનું તે (વખત આવે ત્યારે વાત) (૧૨) યોજના, ગોઠવણ (મારી બધી વાત મારી ગઈ) (૧૩) ગુપ્ત ભેદ, રહસ્ય (તેની વાત બહાર પડી ગઈ). ૦**ચીત** સ્ત્રી૦ સંભાષણ (૨) ગપ્પાં

**વાતડ** સ્ત્રી૦ [વા+તડ] વા પેસી શકે તેવી તરડ

**વાતડી** સ્ત્રી૦ વાત [પ.]

**વાતાવરણ** ન૦ [સં.] પૃથ્વીને વીંટળાઈને રહેલું વાયુનું આવરણ (૨) પરિસ્થિતિ; આજુબાજુના નૈતિક કે માનસિક સંજોગો [લા.]

**વાતૂડિયું, વાતૂડું, વાતોડિયું, વાતોડું** વિ૦ ઘણી વાતો કરવાની ટેવવાળું

**વાત્સલ્ય** ન૦ [સં] મમતા; પ્રેમ (મોટાનો નાના પ્રત્યે)

**વાત્સ્યાયન** પું૦ [સં.] ન્યાયભાષ્ય તથા કામસૂત્રના લેખકોનું નામ

**વાદ** પું૦ [સં.] ચર્ચા; શાસ્ત્રાર્થ (૨) ભાંજગડ; તકરાર (૩) ચડસાચડસી (૪) જ્ઞાનવિજ્ઞાનના કોઈ વિષયમાં કાઢેલું અનુમાન કે તારણ; 'થિયરી'. ઉદા૦ વિકાસવાદ. ૦**ગ્રસ્ત** વિ૦ [સં.] સંશયયુક્ત; ચર્ચાસ્પદ

**વાદન** ન૦ [સં.] વગાડવું તે

**વાદવિવાદ** પું૦ [સં.] ચર્ચા; સામસામા સવાલજવાબ

**વાદળ** ન૦ [દે. वद्दल (સં. वार्दल)] આકાશમાં એકઠો થયેલો વરાળનો ગોટા જેવો સમૂહ જે વરસાદરૂપે નીચે પડે છે. –**ળી** વિ૦ વાદળી રંગનું (૨) વાદળમાં થઈને આવતો (સખત તાપ) (૩) સ્ત્રી૦ નાનું વાદળ (૪) પાણી ચૂસી રાખે તેવી એક દરિયાઈ જાનવરની કે તેની કૃત્રિમ પેદાશ. –**ળું** ન૦ વાદળ

**વાદિત્ર** ન૦ [સં.] વાજિંત્ર; વાજું

**વાદી** વિ૦ [સં.] વદનાર; બોલનાર (સમાસને અંતે). ઉદા૦ સત્યવાદી (૨) (સમાસને છેડે) વાદમાં માનનારું. ઉદા૦ વેદાંતવાદી (૩) વાદ કરનાર (૪) ફરિયાદી (૫) મુરલી વગેરે વગાડીને (સાપ વગેરેનો) ખેલ કરનાર; મદારી. ૦**લું** વિ૦ મમતી; વાદે ચડે તેવું. –**દોવાદ** અ૦ સ્પર્ધામાં

**વાદ્ય** ન૦ [સં] વાજું

**વાધણ(–ણી)** સ્ત્રી૦ હેડકી; અટકડી

**વાધર(–રી)** સ્ત્રી૦ [સં. वर्ध्री] ચામડાની સાંકડી પટી કે દોરી

**વાધવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. वृध्] વધવું

**વાન** પું૦ [સં. वर्ण] વર્ણ (૨) ન૦ શરીરનો બાંધો

**-વાન** વિ૦ [સં. वत्‌નું પું૦] શબ્દને છેડે 'વાળું'ના અર્થમાં લાગે છે (વેગવાન)

**વાનગી** સ્ત્રી૦ [સં. वर्णिका, પ્રા. वन्निआ] નમૂનો (૨) નવાઈની ચીજ
**વાનપ્રસ્થ** વિ૦ [સં] વાનપ્રસ્થાશ્રમમાં ગયેલું (૨) વૃદ્ધાવસ્થાને કારણે પેન્શન લઈ નોકરીમાંથી છૂટું થયેલું **–સ્થાશ્રમ** પું૦ ગૃહસ્થાશ્રમ પછીનો ત્રીજો આશ્રમ; જેમાં માણસ વનમાં રહી સંન્યાસની તૈયારી કરે છે
**વાનર** પું૦ [સં.] વાંદરો, કપિ. **૦ચેષ્ટા** સ્ત્રી૦ અડપલાં [લા.]. **૦સેના** સ્ત્રી૦ (રામની) વાંદરાંની સેના (૨) છોકરાઓની સેના કે સંઘ [લા.]
**વાની** સ્ત્રી૦ એક જાતની મીઠી જુવાર
**વાની** સ્ત્રી૦ [પ્રા. वन्निआ (સં. वर्णिका)] જણસ; ચીજ; પ્રકાર (જમણની)
**વાની** સ્ત્રી૦ મડદાની રાખ
**વાનું** ન૦ [જુઓ વાની ન. ૨] વસ્તુ, ચીજ; જણસ. [**સૌ સારાં વાનાં થવાં** = બધું હેમખેમ પાર ઊતરવું]
**વાનો** પુ૦ [પ્રા वण्णय (સં. वर्णक)] એક સુગંધીદાર પદાર્થ (૨) લેપ, પીઠી
**વાપર** પુ૦ [વાપરવું પરથી] વપરાશ. **૦વું** સ૦ક્રિ૦ [મ. व्यापृ] ઉપયોગમાં લેવું (૨) ખર્ચવું
**વાપસ** અ૦ [फा.] પાછું
**વાપિ(–પી)** સ્ત્રી૦ [સં] વાવ
**વામ** સ્ત્રી૦ જુઓ વામા [પ.]
**વામ** પુ૦; સ્ત્રી૦ [પ્રા. (સં. व्याम)] બે હાથ પહોળા કરતાં છાતી સાથે થતી લંબાઈનું માપ
**વામ** વિ૦ [સં.] સુંદર (૨) ડાબું (૩) ઊલટું; પ્રતિકૂળ (૪) અધમ; નીચ. **૦કુક્ષિ** સ્ત્રી૦ [સં] જમ્યા બાદ ડાબે પડખે સૂવું તે
**વામણું** વિ૦ [જુઓ વામન] ઠીંગણું ને ચુ
**વામન** વિ૦ [સં] ઠીંગણું (૨) પું૦ બલિને છળવા થયેલો વિષ્ણુનો પાંચમો અવતાર (૩) પું૦ ઠીંગણો. **૦દ્વાદશી** સ્ત્રી૦ ભાદરવા સુદિ બારશ. **–નાવતાર** પું૦ વામનરૂપે વિષ્ણુનો પાંચમો અવતાર
**વામમાર્ગ** પું૦ તંત્રમાર્ગ, શાક્ત સંપ્રદાય
**વામા** સ્ત્રી૦ [સં] નારી (૨) સુંદર સ્ત્રી
**વામાઠામા** પું૦બ૦વ૦ અનિશ્ચયમાં વખત ગાળવો તે, ગલ્લાંતલ્લાં
**વામાંગ** ન૦ [સં] ડાબું અંગ – પડખું
**વાય** પુ૦ [પ્રા. (સં. वात)] વાયુ [પ.]
**વાયક** ન૦ વેણ, વાક્ય [પ]. **–કા** સ્ત્રી૦ [પ્રા. वाया (સં. वाच्) ઉપરથી] વાત, અફવા
**વાયડાઈ** સ્ત્રી૦ વાયડાપણું .
**વાયડું** વિ૦ [પ્રા. वाउल (સં. वातूल)] પેટમાં વાયુ ઉત્પન્ન કરે તેવું (૨) ફડાકા કે ફૂવારા મારવાની ટેવવાળું (૩) વિચિત્ર સ્વભાવનું; હઠીલું [લા]. [**૦પડવું** = ભારે પડવું; ધાર્યા કરતાં અવળું પરિણામ આવવું]
**વાયણું** ન૦ [સં वात + अन्न] (સીમંતિનીને અપાતું) ખુશાલીનું જમણ
**વાયદાચિઠ્ઠી** સ્ત્રી૦ અમુક મુદતે પૈસા આપવાની કબૂલાતનું લખાણ
**વાયદાસર** અ૦ વાયદા પ્રમાણે, મુન્તસર
**વાયદો** પું૦ [અ वअ़्दह] મુદત, અવધિ (૨) મુદત પર કરવાનું કામ [**વાયદાનો સોદો** સં૦ પ્ર૦ અમુક મુદતે અમુક ભાવે માલ લેવાનો સટ્ટાનો વેપાર]
**વાયરો** પું૦ [દ. वायार (સં. वात, પ્રા. वाय)] પવન (૨) શિરસ્તો, ફૅશન [લા] **વાયરે ચઢવું** = લહેરમાં આવવું (૨) ફુલાવું (૩) હવાઈ કિલ્લા બાંધવા (૪) ખોરભે પડવું]
**વાયલ** ન૦ [ઇ. वॉइल] એક જાતનું સ્ત્રીઓનું વસ્ત્ર
**વાયલ** વિ૦ [પ્રા. वाउल (સં. वातूल)] તરંગી, દઢતા વિનાનું
**વાયવ્ય** વિ૦ [સં.] વાયુ સંબંધી (૨) ઉત્તર પશ્ચિમ ખૂણાને લગતું (૩) સ્ત્રી૦ ઉત્તર અને પશ્ચિમ વચ્ચેનો ખૂણો
**વાયસ** પુ૦ [સં] કાગડો
**વાયુ** પું૦ [સં] પવન (૨) પુ૦; ન૦ બાદી (૩) ન૦ વાઈ; મૂગી. **૦પુત્ર** પું૦ [સં.] હનુમાન (૨) ભીમ. **૦મંડળ** ન૦ વાતાવરણ. **૦શાસ્ત્રી** પું૦ વાતાવરણમાં થનારા

ફેરફારો દર્શાવવાનું શાસ્ત્ર જાણનાર; "મિટિયોરોલોજિસ્ટ'. ૰સુત [સ] પું૰ વાયુપુત્ર

**વાયેક** ન૰ વાયક, વેણ [પ]

**વાયોલિન** ન૰ [ઇં.] ફીડલ, એક તતુવાદ્ય

**વાર** (વા') પુ૰ [ઇ. યાર્ડ] ત્રણ ફૂટ જેટલુ માપ

**વાર** અ૰ [સ] નામને અંતે પ્રમાણે, અનુસાર એવા અર્થમા. ઉદા૰ ક્રમવાર

**વાર** [ફા] 'વાળુ' અર્થમા નામને લાગતો પ્રત્યય. ઉદા૰ ઉમેદવાર

**વાર** પું૰ [સ.] અઠવાડિયાનો દરેક દિવસ (૨) સ્ત્રી૰ વખત, સમય (૩) વખત, ફેરો. ઉદા૰ પાચ વાર (૪) ઢીલ, વિલબ [લા.]. ૰**કવાર** પું૰ [+કુવાર] સારો નરસો દહાડો

**વારણ** પુ૰ [સ.] હાથી (૨) ન૰ વારવુ—અટકાવવુ તે (૩) નિવારવું—દૂર કરવું તે

**વારણું** ન૰ [સ. वारणक] ઓવારણુ

**વારતહેવાર** પુ૰, **વારપરબ(—વ)** ન૰ ઉત્સવનો દિવસ, સારો વાર કે પર્વ

**વારવું** સ૰ક્રિ૰ [પ્રા. वार (સ वारय्)] અટકાવવું, મના કરવી (૨) ઓવારવુ

**વારસ** પું૰[ફા वारिस]મરનારની મિલકત, જવાબદારી, હકદાવો વગેરેનો હકદાર. **—સાગત** વિ૰ વારસામાં ઊતરેલું. **—સાહક(—ક્ક)** પુ૰ વારસાનો હક. **—સો** પું૰વારસને મળેલી મરનારની મિલકતઇ૰

**વારંવાર** અ૰ [સ] વારેઘડીએ; ફરી ફરીને

**વારાણસી** સ્ત્રી૰ [સ] કાશી

**વારાફરતી** અ૰ વારા પ્રમાણે એક પછી એક

**વારાફેરા** પું૰બ૰વ૰ વારવાર આવવુજવું તે (૨) બદલાવું તે (દશાનું)

**વારાંગના** સ્ત્રી૰ [સ.] ગણિકા, વેશ્યા

**વારિ** ન૰ [સ] પાણી, નીર. ૰**દ** ન૰[સ.] વાદળુ; મેઘ. ૰**ધિ** પુ૰ [સ] સમુદ્ર

**વારી** સ્ત્રી૰ [સ. वार] વારો, ક્રમ, પાળી (૨) બદલો લેવાનો અવસર

**વારુ** અ૰ [સ वरम्] ઠીક(૨)વિ૰સારુ,સુંદર

**વારુણી** સ્ત્રી૰ મદિરા (૨) પશ્ચિમ દિશા

**વારેઘડીએ** અ૰ વારવાર

**વારો** પું૰ [સં. वार] વારી; ક્રમ; પાળી (૨) અણીએ, પાકી. [૰**બાંધવો** = કોઈ વસ્તુ નિયમિત પૂરી પાડવાનો કરાર કરવો (ઉદા૰ દૂધનો ઇ૰)]

**વારો** પુ૰ [સ. वार] ઘડો. [૰**મૂકવો** = ગરમ પાણી ભરીને ઘડો પેટ પર મૂકીને શેક કરવો]

**વારોવારિયું** વિ૰ વાર પ્રમાણે દિવસો ગણીને કાઢવામા આવતું (વ્યાજ)

**વાર્તા** સ્ત્રી૰ [સ] વાત, કથા (૨) બીના; હકીકત; સમાચાર [વાળી ટીકા

**વાર્તિ(—ર્ત્તિ)ક** ન૰ [સ वार्त्तिक] વિવેચન-

**વાર્દ્ધ(—ર્ધ)ક(—ક્ય)** ન૰ [સ.] વૃદ્ધાવસ્થા

**વાર્નિશ** પુ૰[ઇં.] લાકડાને પાલીસ કરવાનું દ્રવ્ય—એક પ્રવાહી બનાવટ

**વાર્ષિક** વિ૰ [સ] વરસે વરસે આવતું કે થતુ (૨) વરસ સબધી (૩) ન૰ દર વરસે પ્રકટ થતુ પત્ર

**વાર્ષ્ણેય** પું૰ [સ.] વૃષ્ણિકુળના – શ્રીકૃષ્ણ

**વાલ** પું૰ [સ. वल्ल] ત્રણ રતી જેટલુ તોલ

**વાલ** પુ૰બ૰વ૰ [પ્રા. वल्ल] એક કઠોળ

**વાલ** પું૰ [ઇ. वाल्व] નળી વગેરેની અદર રાખેલો એક બાજુ ઊઘડી શકે તેવો પડદો [૰સુત પું૰ અગદ

**વાલિ** પુ૰ [સ] સુગ્રીવનો મોટો ભાઈ.

**વાલી** સ્ત્રી૰['વાલ' ઉપરથી] નાના દાણાના વાલ

**વાલી** પું૰ [અ.] મુરબ્બી; રક્ષક, પાલક

**વાલી**,૰**સુત** જુઓ વાલિ, ૰સુત

**વાલુકા** સ્ત્રી૰[સ] રેતી. ૰**યંત્ર** ન૰ કલાક જાણવાની રેતી ભરેલી શીશી (૨) વૈદકમા ઔષધ બનાવવાનુ (તેના ઘાટનું) એક યત્ર

**વાલોળ** (લો') સ્ત્રી૰ ['વાલ' પરથી] એક શીગ – શાક

**વાલ્મીકિ** પુ૰[સ] રામાયણ રચનાર ઋષિ

**વાવ** સ્ત્રી૰ [પ્રા. वावी (સ. वापी)] અંદર ઊતરવાના પગથિયાવાળો કૂવો

**વાવટો** પુ૰ ધજા, ફરકાવવાનું નિશાન

**વાવડ** પુ૰ [વા (સ. वि + आ = व्या) + પ્રા. (સ पत्)] ભાળ, પત્તો, સમાચાર (૨) રોગનુ ફેલાવુ તે

**વાવણિયો** પુ૦ બીજ ઓરવાનું સાધન
**વાવણી** સ્ત્રી૦ વાવવું તે
**વાવર** પું૦ જુઓ વાવડ
**વાવવું** સ૦ક્રિ૦ [प्रा. वाव (स. वप्)] ઉગા-
ડવા માટે જમીનમાં બી કે રોપા
નાખવા-રોપવું
**વાવંટોળ** પું૦ વંટોળિયાનું તોફાન
**વાવા** અ૦['વાહવાહ'ઉપરથી](બાળભાષામાં)
સારું; મઝેનું (૨) સ્ત્રી૦ ઝમવું
**વાવાઝોડું** ન૦ [વા(વાયુ)+ઝોડું (प्रा. झोड
=ઝૂડી પાડવું) વાવંટોળ
**વાવાદળ** ન૦ [વા+વાદળ] જોસથી વાતો
પવન અને વાદળ; તોફાની વાદળી (૨)
સંકટ [લા.] [જગામા
**વાવાશ** અ૦ ખુલ્લામાં; પવન લાગે તેવી
**વાવું** અ૦ક્રિ૦ [स. वा] (પવનનું) ફૂંકાવું
(૨) (શરીરને ટાઢની) અસર થવી (૩)
સ૦ક્રિ૦ (પ્રાય ફૂંકીને) વગાડવું, બજાવવું
**વાવું** સ૦ક્રિ૦ [स. वी] વિયાવું
**વાવેતર** ન૦ વાવવું તે (૨) વાવેલું તે (૩)
વાવેલી જમીન
**વાશ** સ્ત્રી૦ [स. वाम्; प्रा. वास] કાગવાશ
**વાસ** પુ૦ [સં.] વસવાટ (૨) મુકામ, ઘર;
સ્થાન (૩) પોળ; મહોલ્લો (૪) સ્ત્રી૦
ગંધ (૫) દુર્ગંધ
**વાસકોટ** પું૦,ન૦[इ.वेस्कोट] બાંડિયો કબજો
**વાસણ** ન૦ [દે.] પાત્ર, ઠામ [૦ખખડવાં=
ઘરમા (ઘણુંખરું પતિપત્ની વચ્ચે) તકરાર
થવી].૦કૂસણ ન૦ રાંધવા વગેરેનાં વાસણ
**વાસના** સ્ત્રી૦ [स] પૂર્વના સંસ્કારોથી
દૃઢ થયેલી કામના (૨) વાસ; ગંધ
**વાસર** પુ૦ [स] દિવસ; વાર
**વાસરી** સ્ત્રી૦[स. वासर] ડાયરી, રોજનીશી
**વાસલ** વિ૦ જુઓ વાસેલ
**વાસવ** પું૦ [स] ઇન્દ્ર
**વાસવું** સ૦ક્રિ૦[स. वस्=આચ્છાદન કરવું]
બંધ કરવું [કરવો] વગાડવું, વાગું
**વાસવું** સ૦ક્રિ૦[प्रा वास (स. वाश्)=અવાજ
**વાસંતી** વિ૦ [स.] વસંત ઋતુનું. —ને
લગતું (૨) સ્ત્રી૦ એક વેલ
**વાસિત** વિ૦ [स] સુવાસિત કરેલું
**વાસિની** વિ૦ સ્ત્રી૦, **વાસી** વિ૦ [स.]
(બહુધા સમાસને છેડે) રહેનારું (ઉદા૦
નગરવાસી)
**વાસી** વિ૦ [प्रा. वासिय (स. वासित)]
આગલા દિવસનું; વધારે વખત રહેવાથી
બગડી ગયેલું
**વાસીદું** ન૦ [प्रा. वासिद (स. वासित)=
વાસી રાખેલું] ઢોરનું છાણ, મૂતર વગેરે
કચરો; પૂંજો
**વાસુકિ** પુ૦ [स.] નાગોનો રાજા
**વાસુદેવ** પુ૦ [स.] શ્રીકૃષ્ણ ૦પ્યાલો પુ૦
'ટૅન્ટેલસ કપ' [પ. વિ.] [ખેતર
**વાસેલ** વિ૦[વાસી રાખેલ] પડતર રાખેલું
**વાસો** પુ૦[स.वास]વાસ કરવો તે (૨)મુકામ
**વાસો** પું૦ [જુઓ વાસર] દહાડો (ખાસ
કરીને પ્રસવ થયાનો)
**વાસ્તવ** ન૦ [स] જુઓ વાસ્તવિકતા.
૦દર્શી વિ૦ વસ્તુતાએ હોય તે જોનારું–
કલ્પના કે ભાવનાથી દોરાઈને નહિ;
'રિયલિસ્ટ'. **—વિક** વિ૦ [स] ખરેખરું
(૨) વાજબી. **—વિકતા** સ્ત્રી૦ સાચી
હકીકત (૨) વાજબીપણું
**વાસ્તુ** ન૦ [स.] ઘર બાંધવાની જગા (૨)
ઘર (૩) વાસ્તુપૂજન. ૦**પૂજન** ન૦ નવા
ઘરમાં રહેવા જતાં કરાતી શાંતિક્રિયા.
૦**વિદ્યા** સ્ત્રી૦ મકાન બાંધવાની વિદ્યા;
સ્થાપત્ય
**વાસ્તે** અ૦ [अ. वास्तिह] કાજે, અર્થે
**વાહ** અ૦ [फा.] 'કેવું સારું, શાબાશ !'
એવો પ્રશંસાનો ઉદ્ગાર
**વાહક** વિ૦ [सं] વહેનારું; ઊંચકનારું;
ખેંચનારું. લઈ જનારું
**વાહન** ન૦ [स.] જમીન પર આવજા માટે
વપરાતું સાધન (ગાડી, પશુ ઇ૦) (૨)
વિચાર, લાગણી કે કાર્ય પ્રગટ કરવા
માટે વપરાતું સાધન; માધ્યમ
**વાહવાહ** સ્ત્રી૦ [फा वाह] કીર્તિ (૨) અ૦
જુઓ વાહ

**વાહવું** સ૰ક્રિ૰ સમજાવવું પટાવવું; છેતરવું
**વાહવું** સ૰ક્રિ૰ ['વહવું', સં. वाहय् ઉપરથી] વ્યતીત કરવું; ગાળવું; વહે એમ કરવું
**વાહિની** વિ૰ સ્ત્રી૰ [સ.] વહેનારી (૨) સ્ત્રી૰ નદી (૩) સેના (૪) નસ
**વાહિયાત** વિ૰ [અ.] વ્યર્થ; નકામું (૨) ખરાબ, હલકું
**વાહી** વિ૰ [સં] વહેનારું, ઊંચકનારું (પ્રાયઃ સમાસને અંતે) ઉદા૰ ભારવાહી
**વાળ** પું૰ [સ. वाल] કેશ. [૰ઊભા થવા = રોમાંચ થવો]
**વાળણ** ન૰ ['વાળવું'=પાછું ફેરવવું] ઉતાર; અસર ધોઈ નાખવાની શક્તિવાળું તે
**વાળવું** સ૰ક્રિ૰ [પ્રા वाल (સં. वाल्य्)] વાંકું કરવું, નમાવવું (૨) વાળીને આકાર કરવો કે ગોઠવવું (જેમ કે, લાડુ, બીડી, અંબોડો) (૩) પાછું ફેરવવું (દેવું, મન, બદલો) (૪) કચરો કાઢવો (ઘર વાળવું) (૫) ઉપર છાવરવું; ઢાંકવું (ધૂળ વાળવી, છેડો વાળવો) (૬) પાણી જવાનો રસ્તો કરવો ખેતરમાં (૭) આવેલી ક્રિયા કે પ્રસંગ પૂરાં કરવાં (વરસી વાળવી)
**વાળંદ** પું૰ [વાળ + સં दा = કાપવું] હજામ; નાવી
**વાળાકૂંચી** સ્ત્રી૰ [વાળો + કૂચડો] દાગીના [ધોવાની પીંછી
**વાળી** સ્ત્રી૰ [સ वाली] (સ્ત્રીઓનું) નાકનું ઘરેણું – નથ (૨) કડી
**વાળુ** સ્ત્રી૰ [પ્રા. वालुआ(સં. वालुका)] રેતી; કાંકરી; વેળુ;
**વાળુ** ન૰; સ્ત્રી૰ [દે. विआलिउ] રાત્રિભોજન
**-વાળું** વિ૰ [પ્રા.वालओ–पालओ(સ. पालकः)] '–ના સબંધનું', '–ની માલિકીનું', '–ના ધંધાનું' વગેરે અર્થોમાં નામને અંતે (ઘરવાળો, દૂધવાળો)
**વાળો** પું૰ ['વાળ' ઉપરથી] ધાતુનો લાંબો તાર (૨) એક રોગ
**વાંક** (૦) પું૰ [જુઓ વાંકું] અપરાધ; ખામી; દોષ (૨) વક્રતા; રાંટ (૩) સ્ત્રીઓનું હાથનું એક ઘરેણું
**વાંકડિયું** (૦) વિ૰ વાંકું (લાલિત્યવાચક)
**વાંકડો** (૦) પું૰ વરને આપવાની પરાણ
**વાંકાબોલું** (૦) વિ૰ બોલીને ફરી જનારું
**વાંકિયું** (૦) ન૰ સળિયા, નળ વગેરેના જોડાણ માટેનો વાંકી આકૃતિનો ટુકડો
**વાંકું** (૦) વિ૰ [પ્રા. वंक (સં. वक्र)] વક્ર; સીધું નહિ એવું; ટેઢું (૨) સરળ નહિ એવું; કુટિલ (૩) અવળું; ખોટું; ઊંધું (૪) વિરુદ્ધ; સામે થયેલું (૫) ન૰ વાંધો; ગેરસમજ; અણબનાવ (૬) વાંકું તે; વક્રતા. ૰ચૂકું વિ૰ વાંકું, આડું અવળું
**વાંધું** (૦) ન૰ કોતર
**વાંધો** (૦) પું૰ [પ્રા. वग्गु(સં. वर्ग)] વર્ગ; જાત
**વાંચન** (૦) ન૰ [જુઓ વાચન] વાંચવું તે (૨) વાંચવાની ઢબ (૩) અભ્યાસ. ૰માળા સ્ત્રી૰ જુઓ વાચનમાળા. –નાલય ન૰ જુઓ વાચનાલય
**વાંચવું** (૦) સ૰ક્રિ૰ [સં. वच् પરથી] લખેલું મનમાં કે મોટેથી ઉકેલવું (૨) [લા.] ભાખવું (૩) ઇચ્છવું
**વાંછના** સ્ત્રી૰ [જુઓ વાંછા] ઇચ્છા
**વાંછવું** સ૰ક્રિ૰ [સં. वाञ्छ्] ઇચ્છવું
**વાંછા** સ્ત્રી૰ [સં.] ઇચ્છા; વાંછના
**વાંછિત** વિ૰ [સ] ઇચ્છેલું
**વાંઝ(૰ણી)** (૦) સ્ત્રી૰ [પ્રા. वंझा (સં.वन्ध्या)] સંતતિ ન થતી હોય તેવી સ્ત્રી; વંધ્યા. ૰ણું વિ૰ જુઓ વાંઝિયું. –ઝિયાળારું વાંઝિયાનું બિનવારસી (૨) ન૰ એકનો એક છોકરો. –ઝિયામહેણું ન૰ વાંઝિયા હોવાનું મહેણું; વાંઝિયાપણાની ખોડ. –ઝિયું વિ૰ સંતતિ ન થતી હોય તેવું (૨) ફળ કે લાભ ન થતો હોય તેવું
**વાંટ** (૦) પું૰ [સ. वण्ट् પરથી] હિસ્સો; ભાગ. –ટો પું૰ વાંટ (૨) ગરાસ કે નરવાની જમીનનો ટુકડો
**વાંઢો** (૦) પું૰ [દે. वंठ (સં. वण्ट=અપરિણીત)] કન્યા ન મળવાથી કુંવારો રહેલો
**વાંદર** (૦) પું૰ [સં वानर] વાંદરું. ૰(–રા)વેડા પું૰ બ૰ વ૰ વાંદરા જેવી ચેષ્ટાઓ કરવી તે. –રી સ્ત્રી૰ વાંદરાની માદા. –રું ન૰

વાનર–એક ચોપગું પ્રાણી. –રો પું૦ નર વાનર (૨) ચાંપ; ઘોડો (૩) તાળાનો ખીલો, ઉલાળો (૪) એક પ્રકારનું દારૂખાનું (૫) ભાર ઉપાડવાનું એક યંત્ર

વાંદો (૦) પું૦ વંદો; એક જીવડો

વાંધો (૦) પું૦ [સ. बाधक,] હરકત, અડચણ (૨) વિરોધ; ઝઘડો; તકરાર ૦વચકો પું૦ ભૂલચૂક; ખોડખાપણ; કંઈ ને કંઈ છિદ્ર કે વિરોધનું કારણ

વાંફળ (૦) વિ૦ વાયલ (૨) ફોગટ; માલ વગરનું (૩) વિવેક વિના બોલે કે વાવરે તેવું

વાંસ (૦) પું૦ [સં. वंश] એક ઝાડ (૨) તેનો સોટો (૩) વલોણાનો રવૈયો (૪) સાત આઠ હાથ જેટલું માપ. ૦ડો પું૦ વાંસનો સોટો. ૦ફોડો પું૦ વાંસનાં છાબડાં વગેરે બનાવનાર [વાચક

વાંસલડી (૦) સ્ત્રી૦ વાંસળી, બંસી (લાલિત્ય-

વાંસલો (૦) પું૦ [સ , પ્રા. वासि] લાકડાં છોલવાનું સુતારી ઓજાર

વાંસળી (૦) સ્ત્રી૦ ['વાંસ' પરથી] બંસી, ફૂંકીને વગાડવાનું નળી જેવું એક વાદ્ય (૨) રૂપિયા ભરવાની સાંકડી લાંબી કોથળી

વાંસી (૦) સ્ત્રી૦ ['વાંસ' પરથી] દાતરડા જેવું ફળ બેસાડેલો લાંબો વાંસ

વાંસી (૦) સ્ત્રી૦ ચોખાની એક જાત

વાંસે (૦) અ૦ ['વાંસો' પરથી] પૂંઠે, પછવાડે

વાંસો (૦) પું૦ [સં. वंश=કરોડ પરથી] બરડો; પીઠ

વિ [સં.] એક ઉપસર્ગ. જુદાઈ, વિરોધ કે અલગપણું બતાવે (વિયોગ), પુષ્કળપણું કે વિશેષતા બતાવે (વિનાશ) (૨) બહુવ્રીહિસમાસમાં 'વગરનું' એવા અર્થમાં આવે (વિજન) [વિકરાળ; બીહામણું

વિકટ વિ૦ [સં] મુશ્કેલ (૨) દુર્ગમ (૩)

વિકરાલ [સં.], –ળ વિ૦ ડરામણું; ભયાનક

વિકર્ણ પું૦ 'ડાયેગોનલ' [ગ]

વિકલા સ્ત્રી૦ [સં.] કળાનો સાઠમો ભાગ, ક્ષણથી પણ થોડો વખત (૨) એક અંશનો ૩૬૦૦ મો ભાગ [ગ.]

વિકલ્પ પું૦ [સં.] તર્કવિતર્ક (૨) ચાલી શકે તેવી ઘણી વસ્તુઓમાંથી ગમે તે એક લેવાની છૂટ હોવી તે; તેવી વસ્તુ [વ્યા.]

વિકસવું અ૦ ક્રિ૦ [સં. विकस्] ખીલવું (વિકસાવવું)

વિકસિત વિ૦ [સં.] ખીલેલું, વિકાસ પામેલું

વિકળ વિ૦ [સં. विकल] વિહ્વળ; વ્યાકુળ

વિકળા સ્ત્રી૦ જુઓ વિકલા

વિકાર પું૦ [સં] ફેરફાર, પરિવર્તન (૨) શારીરિક કે માનસિક બગાડ. ૦ક વિ૦ વિકાર કે ફેરફાર કરનારું. ૦વશ વિ૦ વિકારને વશ થયેલું. –રી વિ૦ [સં.] વિકારવાળું (૨) વિકાર કે ફેરફાર થઈ શકે એવું. –રોત્તેજક વિ૦ [સં.] વિકારને ઉત્તેજિત કરનારું

વિકાસ પું૦ [સં.] ખીલવું તે (૨) ઉત્ક્રાંતિ. ૦વાદ પું૦ જુઓ ઉત્ક્રાંતિવાદ

વિકિરણ ન૦ [સં] વિખેરવું તે (૨) ગરમી કે પ્રકાશનાં કિરણોનું ફેંકાવું તે; 'રેડિયેશન' [પ. વિ.]

વિકીર્ણ વિ૦ [સં.] વીખરાયેલું

વિકૃત વિ૦ [સં.] વિકાર પામેલું –તિ સ્ત્રી૦ [સં.] વિકાર

વિક્રમ પું૦ [સં.] પરાક્રમ (૨) વિક્રમાદિત્ય. ૦સંવત પું૦ વિક્રમ રાજાથી ચાલેલો સંવત્સર (ટૂંકમાં વિ૦ સં૦). –માદિત્ય પું૦ [સં] ઉજ્જનનો એક પ્રસિદ્ધ રાજા

વિક્રય પું૦ [સં.] વેચાણ

વિક્રિયા સ્ત્રી૦ [સં.] ફેરફાર; વિકાર

વિક્ષિપ્ત વિ૦ [સં.] વિક્ષેપ પામેલું

વિક્ષુબ્ધ વિ૦ [સં.] વિક્ષોભ પામેલું

વિક્ષેપ પું૦ [સં.] અડચણ (૨) અસ્થિરતા; મૂંઝવણ

વિક્ષોભ પું૦ [સં.] ખળભળાટ; ક્ષોભ

વિખ ન૦ [જુઓ વિષ] ઝેર. ૦વાદ પું૦ ઝેર પેદા થાય તેવી બોલચાલ; તકરાર; કજિયો

વિખાણ સ્ત્રી૦; ન૦ + જુઓ વખાણ

વિખૂટું વિ૦ [વિ + ખૂટવું (ખૂટેલું છૂટું થયેલું)] જુદું; સાથમાંથી છૂટું પડી ગયેલું

**વિખેરવું** સ૦ક્રિ૦[પ્રા. વિખિર (સં. વિ+કૃ)] ભેગું હોય તેને છૂટું કરી નાખવું (વિખેરાવવું,વિખેરાવું)
**વિખ્યાત** વિ૦ [સં.] જાણીતું; પ્રસિદ્ધ. **–તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] પ્રસિદ્ધિ [વિઘટન
**વિગઠન** ન૦ [સં.] સંગઠનથી ઊલટું તે;
**વિગત** વિ૦ [સં.] ગત; અતીત (૨) મૃત
**વિગત** સ્ત્રી૦ [વિ (વિશેષ) + ગતિ(સમજ)]. બીના; બાબત. **૦વાર, –તે** અ૦ દરેક વિગત સાથે; વિસ્તારપૂર્વક
**વિગલિત** વિ૦[સં.] પીગળી ગયેલું [વાળું
**વિગુણ** વિ૦[સં.]ગુણરહિત(૨)વિરુદ્ધ ગુણ-
**વિગ્રહ** પું૦ [સં.] યુદ્ધ; સંગ્રામ (૨)શરીર (૩) સમાસના અવયવો છૂટા પાડવા તે [વ્યા.]. **૦રેખા** સ્ત્રી૦ લઘુરેખા; (–) આવું વિરામચિહ્ન [વ્યા.]
**વિઘટન** ન૦ [સં.] છૂટું પાડવું તે
• **વિઘાતક** વિ૦ નાશ કરનારું
**વિઘોટી** સ્ત્રી૦ દર વીઘે આકારાતું કે ભરવાનું મહેસૂલ
**વિઘ્ન** ન૦ [સં.] હરકત; સંકટ; મુશ્કેલી. **૦કર્તા** વિ૦ (૨) પું૦ વિઘ્ન કરનાર. **૦સંતોષી** વિ૦વિઘ્ન કરવામાં રાજી થનારું
**વિચક્ષણ** વિ૦ [સં.] ચતુર; બુદ્ધિમાન
**વિચરવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. વિ+ચર્] જવું; આમ તેમ ફરવું
**વિચલિત** વિ૦ [સં.] અસ્થિર; હાલતું
**વિચાર** પું૦ [સં.] મનથી ચિંતવવું; મનન કરવું તે (૨) અભિપ્રાય (૩) ઉદ્દેશ; આશય (૪) કલ્પના; મનસૂબો (૫) નિશ્ચય (૬) વિવેક; મર્યાદા (૭) પરિણામનો ખ્યાલ (૮) ચિંતા. **૦ક** પું૦[સં.] વિચાર કરનાર; ચિંતનશીલ પુરુષ. **૦ણા** સ્ત્રી૦ [સં.] વિચાર કરવો તે. **૦ણીય** વિ૦ [સં.] વિચારવા માટેનું કે વિચારવા યોગ્ય. **૦દોષ** પું૦ વિચારપદ્ધતિ કે તેની સરણીનો દોષ; વિચાર કરવામાં થતી ભૂલ. **૦પૂર્વક** અ૦ વિચાર કરીને. **૦વંત,૦વાન** વિ૦ વિચાર કરનારું; વિચારવાળું. **૦વિનિમય** પું૦ વિચારોની આપલે. **૦વું** સ૦ક્રિ૦ વિચાર કરવો. **૦સરણિ(–ણી)** સ્ત્રી૦ વિચારની સરણી –તેની પદ્ધતિ, ક્રમબદ્ધતા વગેરે. **૦સૃષ્ટિ** સ્ત્રી૦ વ્યક્તિના સમગ્ર વિચારોનો સમૂહ
**વિચિ** સ્ત્રી૦ [સં.] મોજું; તરંગ
**વિચિત્ર** વિ૦ [સં.] તરેહવાર; વિલક્ષણ (૨) અદ્ભુત; નવાઈ પમાડતું. **૦તા** સ્ત્રી૦
**વિચી** સ્ત્રી૦ [સં.] વિચિ; મોજું
**વિચ્છિન્ન** વિ૦ [સં.] વિચ્છેદ પામેલું
**વિચ્છેદ** પું૦ [સં] કાપ; છેદ (૨) વિભાગ (૩) વિયોગ (૪) નાશ
**વિછળામણ** ન૦ વીછળેલું પાણી
**વિછળાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'વીછળવું'નું પ્રેરક
**વિછોહ** પું૦[દે.વિચ્છોહ] વિયોગ;જુદાઈ[પ.]
**વિજન** વિ૦ [સં] માણસના અવરજવર વિનાનું; એકાંત; વેરાન
` **વિજય** પું૦[સં.] ફતેહ. **૦ડંકો** પું૦ વિજય સૂચવતો ડંકો. **૦યાત્રા** સ્ત્રી૦ વિજયની ઉજવણીની યાત્રા. **૦સ્તંભ** પું૦વિજયની યાદગીરી માટે ઊભો કરેલો સ્તંભ. **–યા** સ્ત્રી૦[સં.]પાર્વતી (૨) ભાંગ.**–યાદશમી** સ્ત્રી૦ [સં.] દશેરા; આસો સુદ ૧૦. **–યી** વિ૦ [સં.] ફતેહમંદ
**વિજાતીય** વિ૦ [સં.] બીજી જાતનું
**વિજિગીષા** સ્ત્રી૦ [સં.] જીતવાની ઇચ્છા
**વિજેતા** પું૦ [સં.] વિજય મેળવનાર
**વિજોગ** પું૦ જુઓ વિયોગ; છૂટું પડવું તે. **૦ણ(–ણી)** વિ૦ સ્ત્રી૦ વિયોગી સ્ત્રી; વિરહિણી
**વિજ્ઞપ્તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] વિનંતી
**વિજ્ઞાત** વિ૦ [સં.] સારી રીતે જાણેલું
**વિજ્ઞાન** ન૦ [સં.] સવિશેષ જ્ઞાન; શાસ્ત્રીય જ્ઞાન; 'સાયન્સ' (૨) અનુભવજ્ઞાન (૩) બ્રહ્મજ્ઞાન; તત્ત્વજ્ઞાન. **૦શાસ્ત્રી** પું૦ વૈજ્ઞાનિક; 'સાયન્ટિસ્ટ'
**વિજ્ઞાપક** વિ૦[સં.] જાહેર કરનારું; માહિતી આપનારું (પુસ્તક કે ચોપાનિયું). **–ન** ન૦, **–ના** સ્ત્રી૦ નિવેદન; વિનંતિ

**વિટ** પું૦ [સ] વેશ્યાનો અનુચર, ભડવો (૨) નાટકમા નાયક–નાયિકાનો વિદૂષક જેવો સાથી

**વિટપ** પું૦ [સ] ડાળી

**વિટંબણા** સ્ત્રી૦[સ વિડંબના] દુખ, સતાપ, [મુશ્કેલી

**વિટામિન** ન૦ [ઇ] ખોરાકમા હોતુ એક પ્રાણદાયી તત્ત્વ

**વિઠ્ઠલ** પું૦ [સં.] કૃષ્ણ, વિષ્ણુ

**વિડંબન** ન૦, **–ના** સ્ત્રી૦ [સ]અનુકરણ (૨) ઉપહાસ, મશ્કરી (૩) છળ (૪) મુશ્કેલી, પીડા

**વિણ** અ૦[પ્રા विणा (સ विना)] વિના [પ]

**વિણામણ** ન૦અનાજમાથી વીણી કાઢેલો નકામો ભાગ (૨) વીણવાની મજૂરી

**વિણાવવું** સ૦ક્રિ૦, **વિણાવું** અ૦ક્રિ૦ 'વીણવુ'નુ પ્રેરક ને કર્મણિ

**વિત** ન૦ [સ वित्त] વિત્ત, ધન [પ]

**વિતથ** વિ૦ [સ] અસત્ય, મિથ્યા

**વિતરણ** ન૦ [સ] અર્પણ, દાન

**વિતર્ક** પું૦[સ] એક તર્ક પછીનો બીજો તર્ક (૨) સંદેહ, શક (૩) તર્કવિતર્ક, વિચાર

**વિતંડા** સ્ત્રી૦, **૦વાદ** પું૦ [સ] ખોટો બક-વાદ, નકામી માથાઝીક (૨) પોતાનો પક્ષ જ ન હોય અને માત્ર સામા પક્ષનું ખંડન જ કર્યા કરવુ તે [ન્યા]

**વિતાડવું** સ૦ક્રિ૦['વીતવુ'નુ પ્રેરક] દુખ દેવુ, પજવવુ (૨) પસાર કરવુ (દિવસ)

**વિતાન** પું૦, ન૦ [સ] ચંદરવો, છત

**વિતાવવું** સ૦ક્રિ૦ વિતાડવુ, પસાર કરવુ

**વિત્ત** ન૦ [સ] દ્રવ્ય

**-વિદ** વિ૦ [સ] સમાસમા ઉત્તરપદ તરીકે આવતા 'જાણનાર' અર્થ બતાવે છે (કલાવિદ્)

**વિદર્ભ** પું૦ [સ] એક દેશ, આધુનિક વરાડ

**વિદાય** વિ૦ [જુઓ વદાય] વળાવેલુ, મોકલેલુ (૨) સ્ત્રી૦ રજા છૂટા પડવુ તે **૦ગીરી** સ્ત્રી૦ રજા આપવી તે, વળાવવુ તે

**વિદારક** પું૦ [સ] વિદારણ કરનાર. **–ણ** ન૦ [સ] વિદારવુ તે (૨) વિદારક

**વિદારવું** સ૦ક્રિ૦ [સ. विदृ] ચીરવુ, કકડા કરી નાખવા

**વિદારિત** વિ૦ [સ] ચીરેલુ

**વિદિત** વિ૦ [સ] જાણમા આવેલુ, જણાયેલુ

**વિદીર્ણ** વિ૦ [સ] વિદારિત, ચિરાયેલુ

**વિદુર** પું૦ [સ] ધૃતરાષ્ટ્ર તથા પાંડુનો નાનો ભાઈ

**વિદુષી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] પંડિતા

**વિદૂષક** પું૦ [સ] મશ્કરો, રંગલો (૨) નાટકમા નાયકનો મિત્ર

**વિદેશ** પું૦ [સ] પરદેશ **–શી** વિ૦ (૨) પું૦ [સ] પરદેશી **–શીય** વિ૦ [સ] પરદેશી

**વિદેહ** વિ૦ [સ] અશરીરી (૨) વિગત, મૃત (૩) કૈવલ્ય પામેલુ, માયાપાશથી મુક્ત થયેલુ **૦મુક્તિ** સ્ત્રી૦ મરણ બાદ પ્રાપ્ત થતી મુક્તિ (જીવનમુક્તિથી ઊલટું) **–હી** વિ૦ જુઓ વિદેહ

**વિદ્ધ** વિ૦ [સ] વીંધાયેલુ

**વિદ્યમાન** વિ૦ [સ] હયાત (૨) હાજર

**વિદ્યા** સ્ત્રી૦ [સ] જ્ઞાન (૨) તેનુ શાસ્ત્ર કે કળા (સમાજવિદ્યા)(૩)વિજ્ઞાન,'સાયન્સ' (૪) જુઓ વધા **૦ગુરુ** પું૦ વિદ્યા શીખ-વનાર ગુરુ **૦દાન** ન૦ [સ] વિદ્યાનુ દાન **૦ધર** પું૦ [સ] એક દેવયોનિનો દેવ **૦ધરી** સ્ત્રી૦ [સ] વિદ્યાધર વર્ગની સ્ત્રી. **૦ધિકારી** પું૦ [+ अधिकारी] કેળવણી ખાતાનો ઉપરી, 'ડી પી આઈ' **૦પીઠ** સ્ત્રી૦, ન૦ વિદ્યાનુ ધામ 'યુનિવર્સિટી (૨) ગુજરાત વિદ્યાપીઠ, ગાંધીજીએ ગુજ રાતમા સ્થાપેલ રાષ્ટ્રીય યુનિવર્સિટી. **૦ભ્યાસ** પું૦ [સ] ભણતર, કેળવણી **૦મંદિર** ન૦ શાળા **૦ર્થિની** સ્ત્રી૦, **૦ર્થી** પું૦ [સ] ભણનાર, અભ્યાસી **૦લય** ન૦ [સ] શાળા

**વિદ્યુત** સ્ત્રી૦ [સ] વીજળી **–દ્વેગી** વિ૦ [+ वेगी] વીજળીના વેગવાળુ, અતિ ત્વરિત **–લ્લતા, –લ્લેખા** સ્ત્રી૦ [સ] વીજળીની વાંકીચૂંકી રેખા

**વિદ્રુમ** ન૦ [સ] પરવાળુ (૨) કૂંપળ

વિદ્વજ્જન પું૦ [સં.] વિદ્વાન માણસ
વિદ્વત્તા સ્ત્રી૦ [સં] પંડિતાઈ; જ્ઞાન
વિદ્વદ્ભોગ્ય વિ૦ [સં] વિદ્વાનોને જ રસ પડે એવું [પંડિત; જ્ઞાની
વિદ્વાન વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] જ્ઞાનવાન;
વિદ્વેષ પું૦[સં.] દ્વેષ; શત્રુતા.–ષી વિ૦[સં.] વિદ્વેષવાળું [(બહુવિધ)
–વિધ વિ૦[સં.] (સમાસને અંતે) રીતનું.
વિધ સ્ત્રી૦ [પ] વિધિ; રીત; પ્રકાર (૨) અ૦+પ્રમાણે; રીતે
વિધર્મીવિ૦[સં.]વિરોધી કે ભિન્ન ધર્મવાળું
વિધવા સ્ત્રી૦ [સં.] જેનો પતિ મરી ગયો હોય તેવી સ્ત્રી. ૦વિવાહ પું૦ [સં.] તેનું પુનર્લગ્ન [વિવિધ
વિધવિધ વિ૦[જુઓ વિધ]બહુ પ્રકારનું;
વિધાતા પું૦[સં.] બ્રહ્મા (૨)સ્ત્રી૦ વિધાત્રી. –ત્રી સ્ત્રી૦ પ્રારબ્ધની અધિષ્ઠાત્રી દેવી
વિધાન ન૦ [સં.] વિધિ; રીત (૨) શાસ્ત્રાજ્ઞા (૩) ક્રિયા (૪)સેવા (૫) ઉપાય. ૦સભા સ્ત્રી૦ કાયદા ઘડનારી સભા; 'લેજિસ્લેટીવ ઍસેમ્બ્લી'
વિધાયક વિ૦ [સં.] રચનાત્મક (૨) પું૦ વ્યવસ્થા કરનાર (૩) રચનાર
વિધિ પું૦ [સં.] બ્રહ્મા (૨) ભાગ્યદેવતા (૩) આજ્ઞા; શાસ્ત્રાજ્ઞા (૪) સંસ્કાર (૫) પું૦; સ્ત્રી૦ ક્રિયા (૬) ક્રિયાનો ક્રમ કે પદ્ધતિ. ૦નિષેધ પું૦ અમુક કરવા ન કરવા માટેની શાસ્ત્રાજ્ઞા
વિધુ [સં.] ચંદ્રમા
વિધુર પું૦ [સં.] જેની પત્ની મરી ગઈ હોય એવો પુરુષ
વિધેયવિ૦[સં.] કરવા યોગ્ય (૨) અધીન; આજ્ઞાધારક (૩) ન૦ વાક્યમાં ઉદ્દેશને વિષે જે કંઈ કહ્યું હોય તે [વ્યા.]. ૦વર્ધક વિ૦ વિધેયના અર્થમાં વધારો કરનાર (૨) ન૦ તેવું પદ [વ્યા.]
વિધ્યર્થ પું૦ [સં.] શાસ્ત્રાજ્ઞા, પ્રેરણા, ઉપદેશ, ફરજનો અર્થ બતાવતું ક્રિયાપદનું રૂપ [વ્યા]

વિધ્વસ્ત વિ૦ [સં.] નાશ પામેલું
વિધ્વંસ પું૦ [સં.] નાશ
વિન અ૦ [સં. વિના]+વિણ; વિના [પ.]
વિનત વિ૦ [સં] નમ્ર (૨) નમી ગયેલું
વિનતિ સ્ત્રી૦ [સં.] વિનંતી (૨) નમ્રતા
વિનય પું૦ [સં.] નમ્રતા (૨) સભ્યતા. ૦મંદિર ન૦ માધ્યમિક કેળવણી આપનારી શાળા
વિનવણી સ્ત્રી૦ વીનવવું તે
વિનંતિ(–તી)સ્ત્રી૦[પ્રા. વિન્નત્તિ[સં.]વિજ્ઞપ્તિ)] અરજ, આજીજી. ૦પત્ર ન૦ વિનંતી કરતો પત્ર કે લખાણ
વિના અ૦ [સં.] સિવાય; વગર. ૦નું વિ૦ વગરનું; રહિત; વિહોણું
વિનાયક પું૦ [સં.] ગણપતિ
વિનાશ પું૦[સં.]નાશ. ૦ક વિ૦ નાશ કરનાર. –શિકા સ્ત્રી૦લડાઈના બખ્તરવાળું એક લડાયક જહાજ,'ડિસ્ટ્રૉયર'.–શિની વિ૦સ્ત્રી૦,–શી વિ૦ [સં.] નાશ કરનારું (૨) નાશ પામે તેવું
વિનિપાત પું૦ [સં.] અવનતિ; પડતી
વિનિમય પું૦ [સં.] અદલોબદલો; આપલે
વિનિયોગ પું૦ [સં.] ઉપયોગ; પ્રયોગ (૨) નિમણૂક
વિનીત વિ૦ [સં.] સૌમ્ય; વિવેકી (૨) સુશિક્ષિત (૩) નરમ પક્ષનું; 'લિબરલ' (૪) હાઈસ્કૂલ કે વિનયમંદિરનો અભ્યાસક્રમ પાર કરી ગયેલું; 'મૅટ્રિક' (૫) એ કક્ષાનું. ૦પક્ષ પું૦ બંધારણીય માર્ગે રાજકીય સુધારાઓ માટે પ્રવૃત્તિ ચલાવવામાં માનતો 'લિબરલ' કે 'મૉડરેટ' પક્ષ
વિનોદ પું૦ [સં.] મોજ; આનંદ (૨) મશ્કરી; મજાક. –દિની વિ૦ સ્ત્રી૦, –દી વિ૦ વિનોદ કરનારું કે કરી શકે એવું
વિન્યાસ પું૦ [સં.] ગોઠવણ (૨) મૂકવું તે
વિપક્ષ વિ૦ [સં.] સામા પક્ષનું; વિરોધી (૨) પું૦ સામાવાળિયો; દુશ્મન
વિપત(–ત્તિ) સ્ત્રી૦ [સં] દુઃખ; આફત (૨) મુશ્કેલી

વિપથ પું૦ [સં.] કુમાર્ગ. ૦ગામી વિ૦ (૨) પું૦ કુમાર્ગે જનાર
વિપદ(-દા) સ્ત્રી૦ [સં] વિપત્તિ
વિપરીત વિ૦ [સં.] ઊલટું; વિરોધી
વિપર્યય, વિપર્યાસ પું૦ [સં.] ઊલટપૂલટ થઈ જવું તે (૨) મિથ્યાજ્ઞાન; હોય તેનાથી ઊલટું જ સમજવું તે
વિપલ [સં], -ળ સ્ત્રી૦ પળનો ૬૦મો ભાગ
વિપાક પું૦ [સં.] પરિપક્વતા (૨) પરિણામ; ફળ [ગાઢ. ૦તા સ્ત્રી૦
વિપુલ વિ૦ [સં.] વિશાળ (૨) પુષ્કળ (૩)
વિપ્ર પું૦ [સં.] બ્રાહ્મણ
વિપ્રયોગ પું૦ [સં.] વિયોગ
વિપ્લવ પું૦ [સં.] બળવો; અંધાધૂંધી (૨) વિપત્તિ (૩) વિનાશ (૪) ડૂબી જઈ નાશ પામવું તે. ૦વાદી વિ૦ બળવો જરૂરી છે એમ માનનારું; 'રેવોલ્યુશનિસ્ટ'
વિફરાવવું સ૦ક્રિ૦ 'વીફરવું'નું પ્રેરક
વિફલ [સં.], -ળ વિ૦ નિષ્ફળ
વિભક્ત વિ૦ [સં.] વિભાગ કરેલું (૨) જુદું પડેલું કે પાડેલું
વિભક્તિ સ્ત્રી૦ [સં.] નામનો ક્રિયા સાથે સંબંધ દેખાડનાર પ્રત્યય [વ્યા.]
વિભાકર પું૦ [સં.] સૂર્ય
વિભાગ પું૦ [સં.] ભાગ (૨) હિસ્સો. -ગી(૦ય) વિ૦ વિભાગનું, -ને લગતું
વિભાજક વિ૦ [સં.] જુદું પાડનાર
વિભાજ્ય વિ૦ [સં] ભાગી શકાય કે ભાગવા જેવું. ૦તા સ્ત્રી૦
વિભાવરી સ્ત્રી૦ [સં] રાત્રિ
વિભિન્ન વિ૦ [સં.] ભિન્ન; પૃથક; જુદું
વિભુ વિ૦ [સં] સર્વવ્યાપી; નિત્ય, અચલ (૨) શક્તિમાન; સમર્થ (૩) મહાન; શ્રેષ્ઠ (૪) પું૦ પ્રભુ
વિભૂતિ સ્ત્રી૦ [સં.] સંપત્તિ, ઐશ્વર્ય (૨) દિવ્ય કે અલૌકિક શક્તિ (૩) ભસ્મ
વિભૂષા સ્ત્રી૦ [સં.] શણગારની સજાવટ
વિભૂષિત શણગારેલું
વિમનસ્ક વિ૦ [સં.] ઉદાસ; ખિન્ન
વિમર્શ(-ર્ષ) પું૦ [સં.] વિચાર આલોચન; સમીક્ષા
વિમલ [સં.], -ળ વિ૦ નિર્મળ. ૦તા સ્ત્રી૦
વિમાતા સ્ત્રી૦ [સં.] સાવકી મા
વિમાન ન૦ [સં] આકાશમાં ફરી શકે તેવું વાહન. ૦વિદ્યા સ્ત્રી૦ વિમાન ચલાવવાની વિદ્યા; 'એવિએશન'. -ની વિ૦ વિમાનવાળું કે તે સંબંધી (૨) પું૦ વિમાન ચલાવવાનું જાણતો માણસ. -ની મથક ન૦ વિમાનને ઊડવા ઊતરવાનું મથક કે સ્ટેશન; 'ઍરોડ્રોમ'
વિમાર્ગ પું૦ [સં.] અવળો રસ્તો
વિમાસણ સ્ત્રી૦ વિમાસવું તે; પસ્તાવો (૨) ઊંડી ચિંતા
વિમાસવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. વીમંસ (સં. વિમૃશ્, તથા મીમાંસ્)] પસ્તાવું; પાછળથી ચિંતા કરવી (૨) વિચારવું; વિચારમાં પડવું
વિમુક્ત વિ૦ [સં.] સ્વતંત્ર; મુક્ત (૨) તજેલું; છોડેલું. -ક્તિ સ્ત્રી૦ [સં.] છુટકારો, મુક્તિ
વિમુખ વિ૦ [સં.] મોં ફેરવી લીધું હોય તેવું. પરાઙ્મુખ; નિવૃત્ત (૨) પ્રતિકૂળ; વિરુદ્ધ
વિમૂઢ વિ૦ [સં.] મૂઢ બની ગયેલું
વિયત ન૦ [સં] આકાશ
વિયાવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. વિઆય (સં. વિજન્)] પ્રસવ થવો. (સામાન્યતઃ પશુને)
વિયુક્ત વિ૦ [સં.] જુદું પડેલું
વિયોગ પું૦ [સં.] જુદા પડવું તે (૨) વિરહ. -ગિની વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.] વિરહિણી. -ગી વિ૦ [સં.] વિરહી
વિયોજક વિ૦ [સં.] છૂટું પાડનાર
વિરક્ત વિ૦ [સં.] અનુરાગ કે સ્પૃહા વિનાનું. -ક્તિ સ્ત્રી૦ [સં.]
વિરચિત વિ૦ [સં] રચેલું
વિરજ વિ૦ [સં.] રજ વિનાનું; સ્વચ્છ
વિરણ [સં.], ૦વાળો પું૦ એક સુગંધીદાર મૂળ; વીરણ
વિરત વિ૦ [સં.] વિરામ પામેલું; નિવૃત્ત

થયેલું. -તિ સ્ત્રી૦[સં] વૈરાગ્ય; વિરક્તિ (૨) વિરામ [થોભવું
**વિરમવું** અ૦ક્રિ૦ [સ. વિ + રમ્] અટકવું;
**વિરલ** [સ.], -લું વિ૦ દુર્લભ (૨) આછું આછું (૩) અલ્પ (૪) નિર્જન
**વિરસ** વિ૦[સ.]સ્વાદ વિનાનું(૨)રસ વિનાનું (૩)વિષણ્ણ(૪)પું૦રસભંગ. ૰તા સ્ત્રી૦
**વિરહ** પું૦[સ.]પ્રિયજનનો વિયોગ.-હાગ્નિ પું૦ [+ અગ્નિ] વિરહરૂપી અગ્નિ.-હાતુર વિ૦ [+ આતુર] વિરહથી વ્યાકુળ બનેલું. -હિણી વિ૦ સ્ત્રી૦ (૨) સ્ત્રી૦ [સ.] પ્રિયના વિરહવાળી. -હિત વિ૦ [સ.] વિહોણું; વિનાનું. -હી વિ૦ (૨) પું૦ [સ] વિરહવાળો
**વિરંચિ** પું૦ [સ] બ્રહ્મા
**વિરાગ** પું૦ [સ.] વૈરાગ્ય. -ગી વિ૦ [સ.] વૈરાગ્યયુક્ત (૨) પું૦ સાધુ; સંન્યાસી
**વિરાજમાન** વિ૦ [સ.] પ્રકાશમાન (બેઠેલું કે હાજર એ અર્થમાં માન બતાવવા વપરાય છે)
**વિરાજવું** અ૦ક્રિ૦[સ. વિ + રાજ્]પ્રકાશવું, શોભવું (જુઓ વિરાજમાન)
**વિરાજિત** વિ૦ [સં.] સુશોભિત, પ્રકાશિત (જુઓ વિરાજમાન)
**વિરાટ** વિ૦[સ.] મોટું; ભવ્ય; અતિ વિશાળ (૨) પું૦ જેને ત્યાં પાંડવો અજ્ઞાતવાસ રહ્યા હતા તે મત્સ્ય દેશનો રાજા (૩) વિશ્વસ્વરૂપ ઈશ્વર. ૰પુરુષ પું૦ સર્વવ્યાપી આત્મા; વિશ્વપુરુષ
**વિરામ** પું૦ [સ.] નિભાવવું તે (૨)આરામ; વિસામો(૩) અંત; અવસાન. ૰ચિહ્ન ન૦ થોભવાની નિશાની (વાંચતાં). ૰વું અ૦ક્રિ૦ અટકવું; થોભવું; બંધ પડવું; અંત આવવો
**વિરુદ્ધ** વિ૦ [સં] ઊલટું; પ્રતિકૂલ
**વિરૂપ** વિ૦ [સં.] કદરૂપું
**વિરેચન** ન૦[સ.]જુલાબ;દસ્ત; દવા લઈ પેટ સાફ કરવું તે
**વિરોધ** પું૦ [સં.] વિરુદ્ધતા; દ્વેષ; શત્રુવટ (૨) કજિયો; તકરાર. -ધાભાસ પું૦ [+ આભાસ] માત્ર દેખીતો વિરોધ (૨) તેવા વર્ણનવાળો એક અર્થાલંકાર [કા. શા.].-ધી વિ૦ વિરોધ કરનારું; વેરી; શત્રુ (૨)વિરુદ્ધ;ઊલટું(૩)પું૦દુશ્મન
**વિલક્ષણ** વિ૦ [સ] વિચિત્ર; અદ્ભુત; અસાધારણ. ૰તા સ્ત્રી૦
**વિલપન** ન૦ [સ.] વિલાપ. -વું અ૦ક્રિ૦ [સ. વિલપ્] વિલાપ કરવો
**વિલય** પું૦ [સ.] લય; નાશ
**વિલસવું** અ૦ક્રિ૦ [સ. વિલસ્] ઝળકવું (૨) આનંદ કરવો
**વિલંબ** પું૦ [સ.] ઢીલ; વાર. -બિત વિ૦ લટકતું (૨) વિલંબ થયો હોય એવું (૩) ધીમું
**વિલાપ** પું૦ [સં.] રુદન; આક્રંદ
**વિલાયત** સ્ત્રી૦;ન૦ [અ.] વતન (૨)તુર્કોનો અસલ દેશ (૩) ગોરા લોકોનો દેશ (૪) ઇગ્લંડ. -તી વિ૦ વિલાયતનું કે ત્યાં બનેલું (૨) સ્વદેશનું નહિ એવું; પરદેશી (૩) અસાધારણ; વિચિત્ર [લા]
**વિલાવું** અ૦ક્રિ૦ [સ. વિ + લી] કરમાવું
**વિલાસ** પું૦[સ] ખેલ; ક્રીડા (૨) ચેનબાજી, મોજ (૩) મોહક હાવભાવ. -સિની સ્ત્રી૦ [સ.] વિલાસવાળી સ્ત્રી. -સી વિ૦ (૨)પું૦ કામાસક્ત, વિષયી (૩) ચેનબાજી ઉડાવનાર; લહેરી
**વિલીન** વિ૦ [સ] લીન થઈ ગયેલું (૨) લય પામેલું [તપાસવું
**વિલોકવું** સ૦ક્રિ૦ [સ વિલોક્] જોવું (૨)
**વિલોમ** વિ૦ [સ.] વિપરીત; ઊલટું
**વિવક્ષિત** વિ૦ [સ.] કહેવા ધારેલું
**વિવર** ન૦ [સ.] દર; છિદ્ર
**વિવરણ** ન૦ [સ.] સ્પષ્ટીકરણ; વિવેચન
**વિવર્ત** પું૦ [સ] ભ્રમ, મિથ્યાભાસ (૨) ચક્રાકાર ફરવું તે
**વિવશ** વિ૦[સ.]પરાધીન (૨) વ્યાકુળ
**વિવસ્વાન** પું૦ [સ] સૂર્ય
**વિવાદ** પું૦ [સં] ચર્ચા (૨) ઝઘડો (૩)

મતભેદ. ૦ગ્રસ્ત વિ૦ ઝઘડામાં પડેલું; જેને વિષે વિવાદ ચાલે છે તેવું. –દાસ્પદ વિ૦ [+આસ્પદ] વિવાદને જેમાં સ્થાન છે તેવું
વિવાહ પું૦ [સં.] વેવિશાળ (૨) લગ્ન. ૦વાજન ન૦ વિવાહ કે તેવો ધામધૂમવાળો અવસર. –હિત વિ૦, –હિતા વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.] પરણેલું
વિવિધ વિ૦ [સં.] અનેક પ્રકારનું. ૦તા સ્ત્રી૦ વિવિધ હોવાપણું (૨) વૈચિત્ર્ય
વિવૃત વિ૦[સં.] ઉઘાડું; ખુલ્લું (૨) વિસ્તૃત
વિવેક પું૦[સં.] જુઓ વિવેકબુદ્ધિ (૨) સભ્યતા; વિનય. ૦બુદ્ધિ સ્ત્રી૦સારાસાર છૂટો પાડવાની – સમજવાની બુદ્ધિ. –કી વિ૦ વિવેકબુદ્ધિવાળું; સમજુ; સભ્ય (૨) વિનયવાન; જ્ઞાની
વિવેચક વિ૦ (૨) પું૦ વિવેચન, ટીકા કે સમીક્ષા કરનાર. –ન ન૦[સં.]સ્પષ્ટીકરણ (૨) ટીકા; ગુણદોષ જુદા પાડી બતાવવા તે. –ના સ્ત્રી૦ [સં.] વિવેચન
વિશદ વિ૦ [સં.] નિર્મળ (૨) સ્પષ્ટ; સરળ. ૦તા સ્ત્રી૦
વિશાખા સ્ત્રી૦ [સં.] ન૦ સોળમું નક્ષત્ર
વિશારદ વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] નિપુણ (૨) પંડિત; વિદ્વાન
વિશાલ [સં.], –ળ વિ૦ મોટું; વિસ્તીર્ણ
વિશિષ્ટ વિ૦ [સં.] વિશેષતાવાળું; અસાધારણ.૦તા સ્ત્રી૦.–ષ્ટાદ્વૈત ન૦[+અદ્વૈત] રામાનુજે પ્રવર્તાવેલો વેદાન્તનો સિદ્ધાંત
વિશીર્ણ વિ૦ [સં] ભાંગીતૂટી ગયેલું,જીર્ણ
વિશુદ્ધ વિ૦ [સં] પવિત્ર(૨)નિર્મળ. ૦તા સ્ત્રી૦. –દ્ધિ સ્ત્રી૦ [સં] વિશુદ્ધતા
વિશૃંખલ [સં ],–ળ વિ૦બંધન વિનાનું; સ્વચ્છંદી
વિશે અ૦ [જુઓ વિષે] સંબંધી
વિશેક વિ૦ + જુઓ વિશેષ
વિશેષ વિ૦[સં.]વધારે(૨)ખાસ,અસાધારણ (૩) પું૦ તફાવત (૪)અસાધારણ ધર્મ. [૦વિનંતિ કે (ટૂંકમાં વિ૦ વિ૦)= વિશેષમાં કહેવાનું કે (એ અર્થમાં પત્રમાં લખાય છે) વિશેષે કરીને =ખાસ કરીને]
વિશેષણ ન૦ [સં.] નામનો ગુણ કે સંખ્યા બતાવનાર શબ્દ [વ્યા]
વિશેષતઃ અ૦ [સં] મુખ્યત્વે કરીને; ખાસ કરીને –તા સ્ત્રી૦ વધારેપણું(૨)તફાવત (૩) ઉત્કૃષ્ટતા; અસાધારણતા
વિશેષનામ ન૦[સં.]વસ્તુ, માણસ આદિનું ખાસ નામ તે; નામનો એક પ્રકાર[વ્યા.]
વિશેષ્ય ન૦ [સં.] વિશેષણથી જેનો ગુણ કે વધારો બતાવાયો હોય તેવો શબ્દ[વ્યા.]
વિશ્રંભ પું૦ [સં.] વિશ્વાસ (૨) રહસ્ય; ખાનગી વાત. ૦કથા સ્ત્રી૦ખાનગી વાત
વિશ્રામ પું૦ [સં] વિસામો; આરામ (૨) આરામ લેવાનું સ્થાન
વિશ્રાંતિ સ્ત્રી૦ વિશ્રામ
વિશ્રુત વિ૦ [સં.] પ્રખ્યાત
વિશ્લિષ્ટ વિ૦ [સં] છૂટું પડેલું-પાડેલું
વિશ્લેષ પું૦, ૦ણ ન૦ [સં.] છૂટું પડવું કે પાડવું તે
વિશ્વ ન૦ [સં.] જગત, સૃષ્ટિ(૨)વિ૦સમગ્ર; વિરાટ. ૦કર્મા પું૦ [સં] દેવોનો શિલ્પશાસ્ત્રી (૨) ઈશ્વર (૩) સુતાર. ૦જનીન વિ૦ [સં.] સમસ્ત વિશ્વનું. –ને લગતું (૨) ભૂતમાત્ર પ્રત્યેનું. ૦જિત વિ૦ [સં. વિશ્વજિત્] વિશ્વને જીતનારું. ૦નાથ પું૦ [સં.] સ્વામી; પરમેશ્વર (૨) કાશીમાં આવેલું શિવનું જ્યોતિર્લિંગ. ૦રૂપ વિ૦ [સં.] સર્વવ્યાપી (૨) પું૦ વિષ્ણુ. ૦વિદ્યાલય ન૦ યુનિવર્સિટી, વિદ્યાપીઠ. ૦વ્યાપી વિ૦ [સં.] આખા જગતમાં વ્યાપી રહેલું. ૦શાંતિ સ્ત્રી૦ સકલ જગતની શાંતિ
વિશ્વસનીય વિ૦ [સં] વિશ્વાસ કરવા લાયક; વિશ્વાસપાત્ર
વિશ્વસ્ત વિ૦[સં.] વિશ્વાસુ; વિશ્વસનીય
વિશ્વંભર વિ૦[સં.] આખા જગતનું પોષણ કરનાર (૨) સર્વવ્યાપી (૩) પું૦વિષ્ણુ. –રા વિ૦ સ્ત્રી૦ વિશ્વનું પોષણ કરનારી (૨) સ્ત્રી૦ પૃથ્વી

**વિશ્વામિત્ર** પું૦ [સ] એક પ્રસિદ્ધ ઋષિ
**વિશ્વાસ** પુ૦ [સ] ભરોસો, ખાતરી (૨) શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ ૦**ઘાત** પુ૦ [સ] કોઈએ મૂકેલો વિશ્વાસ તોડવો તે, વિશ્વાસ આપીને અવળુ કરવુ તે, દગલબાજી ૦**ઘાતી** વિ૦ (૨) પું૦ [સ] વિશ્વાસઘાત કરનાર ૦**પાત્ર** વિ૦ [સ] વિશ્વસનીય
**વિશ્વાસી** વિ૦ [સ વિશ્વાસ પરથી] જુઓ વિશ્વાસુ (૨) પુ૦ઈસુ ખ્રિસ્ત વિષે વિશ્વાસ —શ્રદ્ધા રાખનાર ખ્રિસ્તી —સુ વિ૦ વિશ્વાસ રાખનાર (૨) વિશ્વાસપાત્ર, વિશ્વાસ રાખવા યોગ્ય [મહાદેવ
**વિશ્વેશ્વર** પું૦ [સ] વિશ્વનાથ, કાશીના
**વિષ** ન૦ [સ] ઝેર [નિસ્તેજ
**વિષણ્ણ** વિ૦[સ] ઉદાસ, ખિન્ન (૨) ફીકુ,
**વિષધર** પું૦[સ] સાપ નાગ
**વિષમ** વિ૦ [સ] અસમાન, ખાડાટેકરાવાળુ (૨) મુશ્કેલ (૩) પ્રતિકૂળ (૪) દારુણ (૫) એકી સખ્યા ૦**જ્વર** પુ૦ [સ] રહી રહીને આવતો તાવ
**વિષય** પું૦[સ] ઇંદ્રિયગ્રાહ્ય પદાર્થ (૨) ભોગ્ય પદાર્થ, ભોગનુ સાધન (૩) કામભોગ (૪) વિચાર માટે કે ભણવા માટેનું વસ્તુ (૫) મજકૂર, મુદ્દો (૬) દેશ જનપદ ૦**ભોગ** પું૦ વિષયો ભોગવવા તે કામભોગ ૦**લંપટ** વિ૦ વિષયભોગમા લંપટ ૦**વાસના** સ્ત્રી૦ વિષયભોગની વાસના ૦**વિકાર** પું૦ વિષયને લીધે થતો વિકાર (૨) કામરૂપી વિકાર ૦**વિચારિણી** વિ૦સ્ત્રી૦ સભામા રજૂ કરવાના ઠરાવ [illegible] ઘડનારી

**વિષુવરેખા** સ્ત્રી૦ [સ] **વિષુવવૃત્ત** ન૦ પૃથ્વીની ધરીની મધ્યમા કાટખૂણે કલ્પેલુ વર્તુળ, 'ઇક્વેટર'
**વિષે** અ૦ [સ વિષય] વિશે, મા (૨) બાબત
**વિષ્કંભક** પુ૦ [સ] આગની કથાનો સાર તથા આવનાર વસ્તુનુ સૂચન કરતો નાટકનો ઉપોદ્ઘાત — અવતરણ
**વિષ્ટા** સ્ત્રી૦ [સ] મળ, નરક
**વિષ્ટિ** સ્ત્રી૦ [સ] સમાધાનીની વાટાઘાટ
**વિષ્ણુ** પુ૦ [સ] સૃષ્ટિનુ પાલન કરનારું ઈશ્વરરૂપ (૨) વિ૦ વિભુ સર્વવ્યાપી ૦**પદ** ન૦ [સ] વૈકુંઠ [અસમાન
**વિસદૃશ** વિ૦ [સ] સદૃશ નહિ એવુ,
**વિસરાવવુ** સ૦ક્રિ૦ 'વીસરવુ'નુ પ્રેરક
**વિસર્ગ** પુ૦ [સ] હકાર જેવો ઉચ્ચાર કરવાનુ ( ) આવુ ચિહ્ન [વ્યા]
**વિસર્જન** ન૦ [સ] છોડી દેવુ તે (૨) વિદાય થવુ કે કરવુ તે (૩) સમાપ્તિ
**વિસર્જિત** વિ૦ [સ] વિસર્જન કરાયેલુ
**વિસંગત** વિ૦ [સ] અસંગત, વિસંવાદી —તિ સ્ત્રી૦ અસંગતિ, વિસંવાદ
**વિસંવાદ** પુ૦ [સ] અસંગતિ (૨) વિરોધ —દી વિ૦ [સ] વિસંવાદયુક્ત
**વિસાત** સ્ત્રી૦ [અ વિસાત] વસાત કિંમત, [illegible] (૨) [લા] ગજુ, દમ [illegible] રી,
[illegible]
[illegible] [પ્રા વિસ્સામ [illegible]
[illegible] તે, વિશ્રાંતિ
[illegible]

વિસ્તીર્ણ વિ૦[સં.]વિસ્તારવાળું.૦તા સ્ત્રી૦
વિસ્તૃત વિ૦ [સં.] વિસ્તારવાળું
વિસ્ફોટક વિ૦ ફૂટે એવું કે ફોડી નાખે એવું (દ્રવ્ય)
વિસ્મય પું૦ [સં] આશ્ચર્ય; અચંબો. ૦કારક, ૦કારી વિ૦વિસ્મય પમાડે તેવું
વિસ્મરણ ન૦ [સં.] ભૂલી જવું તે
વિસ્મિત વિ૦ [સં] વિસ્મય પામેલું
વિસ્મૃત વિ૦ [સં] ભૂલી જવાયેલું. –તિ સ્ત્રી૦ [સં.] વિસ્મરણ
વિસ્રંભ પું૦ [સં] જુઓ વિશ્રંભ
વિહગ ન૦ [સં.] પક્ષી; વિહંગ
વિહરવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. વિહર (સં. વિ+હૃ] ફરવું (૨) વિહાર કરવો
વિહંગ ન૦[સં.] પક્ષી; વિહગ. ૦દૃષ્ટિ સ્ત્રી૦ પક્ષીની પેઠે બધી પરિસ્થિતિને એકી સાથે ઉપરથી લેઈ લેવી તે. ૦મ ન૦ [સં.] વિહંગ. –માવલોકન ન૦[+અવલોકન] વિહંગદૃષ્ટિથી કરેલું નિરીક્ષણ
વિહાર પું૦ [સં.] ક્રીડા (૨) આનંદમાં હરવું ફરવું તે(૩)ભ્રમણ (૪)(બૌદ્ધ)મઠ. –રિણી વિ૦સ્ત્રી૦,–રી વિ૦વિહાર કરનાર
વિહિત વિ૦ [સં.] મુકાયેલું (૨) (શાસ્ત્રે) ફરમાવેલું
વિહીન વિ૦ [સં] વિનાનું
વિહોણું વિ૦[પ્રા.विहीण(સં. विहीन)]વિનાનું
વિહ્વલ [સં], –ળ વિ૦ બાવરું; આતુર. ૦તા સ્ત્રી૦
વિંધ્ય પું૦ [સં] દક્ષિણાપથ ને ઉત્તરાપથ વચ્ચેની પર્વતમાળા.–ધ્યાચલ(–ળ)પું૦ [+અચલ] વિંધ્ય પર્વત
વીખર(–રા)વું અ૦ક્રિ૦ [સં. वि+क्षर्] વેરાવું, છૂટા પડી જવું
વીગત સ્ત્રી૦,૦વાર અ૦જુઓ 'વિગત'માં
વીઘું ન૦ [પ્રા. विग्गह(સં. विग्रह)=વિભાગ] જમીનનું એક માપ (પચીસેક ગુંઠાનું)
વીચિ(–ચી) પું૦;સ્ત્રી૦ [સં.] તરંગ;મોજું. ૦માલા [સં.],–ળા સ્ત્રી૦ તરંગોની હાર
વીછળવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. विच्छोल] પાણી રેડી હલાવી સાફ કરવું (વીછળાવું)
વીછી(–છુ) પું૦ [સં. वृश्चिक; પ્રા. विच्छिअ, विच्छु] એક ઝેરી પ્રાણી; વીંછી
વીછુવા પું૦ બ૦ વ૦ ['વીછી' ઉપરથી] (સ્ત્રીઓનું) પગને અંગૂઠે પહેરવાનું ઘરેણું
વીજ સ્ત્રી૦ [પ્રા. विज्जु (સં. विद्युत)] વિદ્યુત. ૦કારો પું૦ પદાર્થમાં ઉત્પન્ન થયેલ વીજશક્તિ. ૦કાવવું સ૦ક્રિ૦ પદાર્થમાં વીજશક્તિ ઉત્પન્ન કરવી;'ચાર્જ'[પ વિ.]. ૦ચુંબક ન૦ વીજળીથી થતું ચુંબક [પ. વિ.]
વીજણો પું૦ [પ્રા. वीअण (સં. व्यजन)] વીંજણો; પંખો
વીજળી સ્ત્રી૦[પ્રા.विज्जुलिआ (સં. विद्युत)] એક ભૌતિક શક્તિ; વીજ, વિદ્યુત્. ૦ઘર ન૦ વીજળી જ્યાં ઉત્પન્ન થાય કે જ્યાંથી બધે મોકલાય તે સ્થાન;'પાવર-સ્ટેશન'
વીજાણુ ન૦ વીજળીનો અણુ; 'ઇલેક્ટ્રૉન'
વીણવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. विणी (સં. वि+नी)] ચૂંટવું (૨) પસંદ કરવું (૩) (અનાજમાંથી કાંકરા વગેરે) ઉપાડી લેવું, દૂર કરવું
વીણા સ્ત્રી૦ [સં.] બીન; એક તંતુવાદ્ય. ૦ધર, પાણિ પું૦ નારદ
વીત વિ૦ [સં.] જતું રહેલું(૨)છાડી દીધેલું. ૦ક ન૦; સ્ત્રી૦ વીતેલું તે (૨) સંકટ. ૦તૃષ્ણ વિ૦[સં.] તૃષ્ણા વિનાનું. ૦રાગ (–ગી) વિ૦[સં. वीतराग] રાગ–આસક્તિ વિનાનું. ૦શોભ વિ૦ શોભારહિત. ૦વું અ૦ક્રિ૦ ગુજરવું; પસાર થઈ જવું (૨) દુઃખ પડવું
વીથિ(–થી) સ્ત્રી૦ [સં.] માર્ગ; રસ્તો
વીનવવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. विन्नव (સં. विज्ञप्)] વિનંતિ, અનુરોધ કે આજીજી કરવી. (વીનવાવું)
વી. પી. ન૦ [ઇં.] અમુક દામ આપ્યે મળે એવું ટપાલમાં આવતું પારસલ, બુકપોસ્ટ ઇ૦
વીફરવું અ૦ક્રિ૦[પ્રા. विप्फुर(સં वि+स्फुर)] વકરવું; ગુસ્સે થવું; ઉશ્કેરાવું
વીમાકંપની સ્ત્રી૦ વીમો ઉતારનાર મંડળી
વીમો પું૦ [ફા. बीमह] વસ્તુ કે જિંદગીને

**વિશ્વામિત્ર** પું૦ [સ] એક પ્રસિદ્ધ ઋષિ

**વિશ્વાસ** પું૦ [સ] ભરોસો, ખાતરી (૨) શ્રદ્ધા પ્રતીતિ ૦**ઘાત** પું૦ [સ] કોઈએ મૂકેલો વિશ્વાસ તોડવો તે, વિશ્વાસ આપીને અવળું કરવું તે, દગલબાજી ૦**ઘાતી** વિ૦ (૨) પું૦ [સ] વિશ્વાસઘાત કરનાર ૦**પાત્ર** વિ૦ [સ] વિશ્વસનીય

**વિશ્વાસી** વિ૦ [સ વિશ્વાસ પરથી] જુઓ વિશ્વાસુ (૨) પું૦ઈસુ ખ્રિસ્ત વિષે વિશ્વાસ –શ્રદ્ધા રાખનાર ખ્રિસ્તી –સુ વિ૦ વિશ્વાસ રાખનાર (૨) વિશ્વાસપાત્ર વિશ્વાસ રાખવા યોગ્ય [મહાદેવ

**વિશ્વેશ્વર** પું૦ [સ] વિશ્વનાથ કાશીના

**વિષ** ન૦ [સ] ઝેર [નિસ્તેજ

**વિષણ્ણ** વિ૦[સ] ઉદાસ, ખિન્ન (૨) ફીકું,

**વિષધર** પું૦[સ] સાપ નાગ

**વિષમ** વિ૦ [સ] અસમાન, ખાડાટેકરાવાળું (૨) મુશ્કેલ (૩) પ્રતિકૂળ (૪) દારુણ (૫) એકી સંખ્યા ૦**જ્વર** પું૦ [સ] રહી રહીને આવતો તાવ

**વિષય** પું૦[સ] ઇન્દ્રિયગ્રાહ્ય પદાર્થ (૨) ભોગ્ય પદાર્થ, ભોગનું સાધન (૩) કામભોગ (૪) વિચાર માટે કે ભણવા માટેનું વસ્તુ (૫) મજકૂર મુદ્દો (૬) દેશ જનપદ ૦**ભોગ** પું૦ વિષયો ભોગવવા તે કામભોગ ૦**લંપટ** વિ૦ વિષયભોગમાં લંપટ ૦**વાસના** સ્ત્રી૦ વિષયભોગની વાસના ૦**વિકાર** પું૦ વિષયને લીધે થતો વિકાર (૨) કામરૂપી વિકાર ૦**વિચારિણી** વિ૦સ્ત્રી૦ સભામાં રજૂ કરવાના ઠરાવ વિચારી કાઢનારી (સમિતિ) ૦**સુખ** ન૦ [સ] વિષયભોગનું સુખ –**યાસક્ત** વિ૦ [સ] જુઓ વિષયલંપટ –**યાસક્તિ** સ્ત્રી૦[સ] વિષયસુખમાં આસક્તિ –**યાંતર** ન૦[+અંતર] વિષયનો ફેરફાર પ્રસ્તુત વિષયમાંથી અન્ય વિષયમાં ઊતરી જવું તે –**યાંધ** વિ૦ [+અંધ] વિષયભોગમાં અંધ બનેલ –**યી** વિ૦[સ] વિષયાસક્ત કામી (૨) વિષયનું –ને લગતું

**વિષાદ** પું૦[સ] ખેદ દિલગીરી (૨) નિરાશા, અનુત્સાહ

**વિષુવરેખા** સ્ત્રી૦ [સ], **વિષુવવૃત્ત** ન૦ પૃથ્વીની ધરીની મધ્યમાં કાટખૂણે કલ્પેલું વર્તુળ, 'ઇક્વેટર'

**વિષે** અ૦ [સ વિષયે] વિશે માં (૨) બાબત

**વિષ્કંભક** પું૦ [સ] આગલી કથાનો સાર તથા આવનાર વસ્તુનું સૂચન કરતો નાટકનો ઉપોદ્ઘાત – અવતરણ

**વિષ્ટા** સ્ત્રી૦ [સ] મળ નરક

**વિષ્ટિ** સ્ત્રી૦ [સ] સમાધાનીની વાટાઘાટ

**વિષ્ણુ** પું૦ [સ] સૃષ્ટિનું પાલન કરનારું ઈશ્વરરૂપ (૨) વિ૦ વિભુ સર્વવ્યાપી ૦**પદ** ન૦ [સ] વૈકુંઠ [અસમાન

**વિસદૃશ** વિ૦ [સ] સદૃશ નહિ એવું

**વિસરાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'વીસરવું'નું પ્રેરક

**વિસર્ગ** પું૦ [સ] હકાર જેવો ઉચ્ચાર કરવાનું (:) આવું ચિહ્ન [વ્યા]

**વિસર્જન** ન૦ [સ] છોડી દેવું તે (૨) વિદાય થવું કે કરવું તે (૩) સમાપ્તિ

**વિસર્જિત** વિ૦ [સ] વિસર્જન કરાયેલું

**વિસંગત** વિ૦ [સ] અસંગત વિસંવાદી –તિ સ્ત્રી૦ અસંગતિ વિસંવાદ

**વિસંવાદ** પું૦ [સ] અસંગતિ (૨) વિરોધ –દી વિ૦ [સ] વિસંવાદયુક્ત

**વિસાત** સ્ત્રી૦ [અ બિસાત] વસાત કિંમત, મહત્ત્વ (૨) [લા] ગજું, દમ (૩) ગણતરી, લેખું, હિસાબ

**વિસામો** પું૦ [પ્રા વિસ્સામ (સ વિશ્રામ)] થાક ખાવો તે, વિશ્રાંતિ (૨) વિસામો લેવાની જગા

**વિસારવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા વિસ્સાર, વીસાર (સ વિ + સ્મૃ)] ભૂલી જવું

**વિસારો** પું૦ વીસરી જવું તે, વિસ્મરણ

**વિસ્ખલન** ન૦ [સ] ભૂલ [પામવું

**વિસ્તરવું** અ૦ક્રિ૦ [સ વિસ્તૃ] વિસ્તાર

**વિસ્તાર** પું૦ [સ] ફેલાવો (૨) વધારો (૩) વિશાળતા (૪) બહોળો પરિવાર કે કુટુંબ [લા.] ૦**પૂર્વક** અ૦ વિસ્તારથી લંબાણથી

**વિસ્તારવું** સ૦ક્રિ૦ [સ વિસ્તૃ] વિસ્તાર કરવો, લંબાવવું

**વિસ્તીર્ણ** વિ૦ [સં] વિસ્તારવાળું ૦તા સ્ત્રી૦
**વિસ્તૃત** વિ૦ [સં] વિસ્તારવાળું
**વિસ્ફોટક** વિ૦ ફૂટે એવું કે ફોડી નાખે એવું (દ્રવ્ય)
**વિસ્મય** પું૦ [સં] આશ્ચર્ય, અચંબો ૦કારક, ૦કારી વિ૦ વિસ્મય પમાડે તેવું
**વિસ્મરણ** ન૦ [સં] ભૂલી જવું તે
**વિસ્મિત** વિ૦ [સં] વિસ્મય પામેલું
**વિસ્મૃત** વિ૦ [સં] ભૂલી જવાયેલું –તિ સ્ત્રી૦ [સં] વિસ્મરણ
**વિસ્રંભ** પું૦ [સં] જુઓ વિશ્રંભ
**વિહગ** ન૦ [સં] પક્ષી વિહંગ
**વિહરવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા વિહર (સં વિ+હૃ)] ફરવું (૨) વિહાર કરવો
**વિહંગ** ન૦[સં] પક્ષી વિહંગ ૦દૃષ્ટિ સ્ત્રી૦ પક્ષીની પેઠે બધી પરિસ્થિતિને એકીસાથે ઉપરથી જોઈ લેવી તે ૦મ ન૦ [સં] વિહંગ –ગાવલોકન ન૦[+અવલોકન] વિહંગદૃષ્ટિથી કરેલું નિરીક્ષણ
**વિહાર** પું૦ [સં] ક્રીડા (૨) આનંદમાં હરવું ફરવું તે (૩) સંગમ (૪)(બૌદ્ધ)મઠ –રિણી વિ૦સ્ત્રી૦ –રી વિ૦ વિહાર કરનાર
**વિહિત** વિ૦ [સં] મુકાયેલું (૨) (શાસ્ત્ર) ફરમાવેલું
**વિહીન** વિ૦ [સં] વિનાનું
**વિહોણું** વિ૦[પ્રા વિહીણ(સં વિહીન)]વિનાનું
**વિહ્વળ** [સં] –ળ વિ૦ બાવરું, આતુર ૦તા સ્ત્રી૦
**વિંધ્ય** પું૦ [સં] દક્ષિણાપથ ને ઉત્તરાપથ વચ્ચેની પર્વતમાળા –ધ્યાચલ(–ળ)પું૦ [+અચલ] વિંધ્ય પર્વત
**વીખર(–રા)વું** અ૦ક્રિ૦ [સં વિ+ક્ષર] વેરાવું છૂટા પડી જવું
**વીગત** સ્ત્રી૦,૦વાર અ૦ જુઓ વિગતમાં
**વીઘું** ન૦ [પ્રા વિગ્ગહ(સં વિગ્રહ)=વિભાગ] જમીનનું એક માપ (૫ વીસેક ગુંઠાનું)
**વીચિ(–ચી)** પું૦,સ્ત્રી૦ [સં] તરંગ મોજું ૦માલા [સં],–ળા સ્ત્રી૦ તરંગોની હાર
**વીછળવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા વિચ્છોલ] પાણી રેડી હલાવી સાફ કરવું (વીછળાવું)
**વીછી(–છુ)** પું૦ [સં વૃશ્ચિક, પ્રા વિચ્છિઅ, વિચ્છુ] એક ઝેરી પ્રાણી વીંછી
**વીછુવા** પું૦ બ૦ વ૦ [‘વીંછી’ ઉપરથી] (સ્ત્રીઓનું) પગને અંગૂઠે પહેરવાનું ઘરેણું
**વીજ** સ્ત્રી૦ [પ્રા વિજ્જુ (સં વિદ્યુત)] વિદ્યુત ૦કારો પું૦ પદાર્થમાં ઉત્પન્ન થયેલ વીજશક્તિ ૦કાવવું સ૦ક્રિ૦ પદાર્થમાં વીજશક્તિ ઉત્પન્ન કરવી ‘ચાર્જ’ [પ વિ] ૦ચુંબક ન૦ વીજળીથી થતું ચુંબક [પ વિ] [વીજળો, પખો
**વીજળો** પું૦ [પ્રા વીજ્જ (સં વિજન)]
**વીજળી** સ્ત્રી૦[પ્રા વિજ્જુલિયા (સં વિદ્યુત્)] એક ભૌતિક શક્તિ, વીજ વિદ્યુત્ ૦ઘર ન૦ વીજળી જ્યાં ઉત્પન્ન થાય કે જ્યાંથી બધે મોકલાય તે સ્થાન, ‘પાવર–સ્ટેશન’
**વીજાણુ** ન૦ વીજળીનો અણુ ‘ઇલેક્ટ્રોન’
**વીણવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા વિણ (સં વિ+ની)] ચૂંટવું (૨) પસંદ કરવું (૩) (અનાજમાંથી કાંકરા વગેરે) ઉપાડી લેવા, દૂર કરવું
**વીણા** સ્ત્રી૦ [સં] બીન, એક તંતુવાદ્ય ૦ધર, પાણિ પું૦ નારદ
**વીત** વિ૦ [સં] જતું રહેલું (૨)ડાગ દીધેલું ૦ક ન૦, સ્ત્રી૦ વીતેલું તે (૨) સંકટ ૦તૃષ્ણ વિ૦[સં] તૃષ્ણા વિનાનું ૦રાગ (–ગી) વિ૦[સં વીતરાગ] રાગ–આસક્તિ વિનાનું ૦શોભ વિ૦ શોભારહિત ૦વું અ૦ક્રિ૦ ગુજરવું પસાર થઈ જવું (૨) દુઃખ પડવું
**વીથિ(–થી)** સ્ત્રી૦ [સં] માર્ગ, રસ્તો
**વીનવવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા વિન્નવ (સં વિજ્ઞપ્ )] વિનંતિ, અનુરોધ કે આગ્રહ કરવી (વીનવાવું)
**વી પી.** ન૦ [ઇં] આકેલ દામ આપે મળે એવું ટપાલમાં આવતું પારસલ, બુક પોસ્ટ ઇ૦
**વીફરવું** અ૦ક્રિ૦[પ્રા વિપ્ફુર(સં વિ+સ્ફુર)] વકરવું ગુસ્સે થવું છંછેડાવું
**વીમાકંપની** સ્ત્રી૦ વીમો ઉતારનાર મંડળી
**વીમો** પું૦ [ફા બીમહ] વસ્તુ કે જિંદગી

નુકસાન પહોંચતાં તે બદલ પૈસાથી થતી ભરપાઈ; 'ઇન્સ્યોરન્સ' (૨) તેનો કરાર (૩) તે પેટે ભરવાનો હપ્તો (૪) જોખમભર્યું સાહસ [લા.]
**વીર** વિ૦ [સં.] શૂર; પરાક્રમી(૨)પું૦ તેવો પુરુષ (૩) વીરો, ભાઈ (૪) એક ભૂત (૫) મહાવીર
**વીરડો** પું૦ [દે. વિઅર] નદી કે તળાવના સૂકા ભાગમાં પાણી માટે ખોદેલો ખાડો
**વીરણ**[સં], ૦વાળો પું૦ જુઓ વિરણ
**વીરતા** સ્ત્રી૦, **વીરત્વ** ન૦[સં] શૂરવીરતા; પરાક્રમ
**વીરપસલી** સ્ત્રી૦શ્રાવણી પૂર્ણિમાને દિવસે ભાઈ તરફથી બહેનને અપાતી ભેટ
**વીરભદ્ર** પું૦ [સં.] શિવનો એક ગણ
**વીરભૂમિ** સ્ત્રી૦ વીરોની જન્મદાતા ભૂમિ
**વીરરસ** પું૦[સં.]કાવ્યના નવ રસોમાંનો એક
**વીરહાક** સ્ત્રી૦ યુદ્ધ પ્રસંગે યોદ્ધાની ભયંકર ગર્જના
**વીરાસન** ન૦ [સં.] (યોગનું) એક આસન
**વીરાંગના** સ્ત્રી૦ [સં.] વીર–બહાદુર સ્ત્રી
**વીરી** સ્ત્રી૦ [જુઓ વીરો] બહેન. **–રો** પું૦ [સં. वीर] ભાઈ
**વીર્ય** ન૦ [સં.] શુક્ર, ધાતુ(૨)વીરતા, બળ; પરાક્રમ. ૦પાત પું૦ [સં.] વીર્યસ્રાવ. ૦વંત,વાન [સં]વિ૦પરાક્રમી; બળવાન. ૦સ્રાવ પું૦ વીર્ય ઝરી જવું–ખરવું તે. ૦હીન વિ૦ [સં] નામર્દ; નિર્બળ
**વીલ** ન૦ [ઇં.] વસિયતનામું
**વીલાં** ન૦ બ૦વ૦ ટોળામાં જ ફરતાં એક જાતનાં પંખીઓ
**વીલું** (વી') વિ૦ [પ્રા. विढव (સં. विवृद्)] રઝળતું, છૂટું [સરખિંદું; ભોંઠું
**વીલું** (વી') વિ૦ [પ્રા. विलिअ (સં. व्रीडित)]
**વીશ** વિ૦ જુઓ વીસ. **–શી** સ્ત્રી૦ જુઓ વીસી
**વીશી** સ્ત્રી૦ પૈસા આપવાથી તૈયાર રસોઈ મળે તે જગા ૦વાળો પું૦વીશીનો માલિક
**વીસ** વિ૦[પ્રા. वीस(સં. विंशति)] '૨૦'; વીશ
**વીસરવું** સ૦ક્રિ૦[પ્રા. वीसर (સં. वि + स्मृ)] ભૂલી જવું (**વીસરાવું**)
**વીસા** પું૦ બ૦વ૦ ૨૦×૧થી ૧૦નો ઘડિયો (૨) વાણિયાઓનો એક પેટાભાગ
**વીસી** સ્ત્રી૦ વીશી; વીસનો સમૂહ; (૨) વણાટમા તાણાના તારની એક ગણતરી
**વીંખવું** સ૦ક્રિ૦[પ્રા. विक्खिर(સં. वि+क्षिप्)] જુઓ પીંખવું
**વીંછિયો** પું૦ ['વીંછી' ઉપરથી] એક ઘરેણું
**વીંછી** (પું૦ [પ્રા. विंछिअ, विछुअ (સં. वृश्चिक)] એક ઝેરી જંતુ; વીંછી. ૦ડો પું૦ વીંછી (૨) વૃશ્ચિક રાશિ. **–છુ** પું૦ વીંછી. **–છુડો** પું૦ વીંછીડો
**વીંછુવા** પું૦બ૦વ૦ જુઓ વીછુવા
**વીંજણું** ન૦ એક સુતારી ઓજાર
**વીંજણો** પું૦ [જુઓ વીજણો] પંખો
**વીંઝણું** ન૦ જુઓ વીજણું
**વીંઝવું** સ૦ક્રિ૦[પ્રા. वीइज्जमाण(સં वीज्य्)] હવામાં જોરથી ઘુમાવવું [એક ઘરેણું
**વીંટલી** સ્ત્રી૦, **–લો** પું૦ સોઓનું નાકનું
**વીંટલો** પું૦ [દે. विंटलिआ] જુઓ વીંટો
**વીંટવું** સ૦ક્રિ૦[પ્રા. विंट (સં. वेष्ट्)] લપેટવું (**વીંટાવવું, વીંટાવું**)
**વીંટાળવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ વીંટવું] લપેટવું, ગોળ વીંટવું(**વીંટાળાવવું,વીંટાળાવું**)
**વીંટી** સ્ત્રી૦ [દે. विंटिया] આંગળી ઉપર પહેરવાનું ગોળ ઘરેણું
**વીંટો** પું૦ [જુઓ વીંટવું] વીંટાળેલો ગોળ આકાર (૨) પથારીનો વીંટો
**વીંઢારવું** સ૦ક્રિ૦[પ્રા. वीढ(સં पीठ)ઉપરથી] અગવડ વેઠીને સાથે રાખવું(**વીંઢારાવવું, વીંઢારાવું**)
**વીંધ** ન૦ ['વીંધવું' ઉપરથી] વેહ; કાણું; નાકું. ૦ણી સ્ત્રી૦ છિદ્ર પાડવાનું ઓજાર
**વીંધણું** ન૦ જુઓ વીંજણું
**વીંધવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. विंध (સં. व्यध्)] વીંધ પાડવું (૨) કોચવું; છોકવું. (**વીંધાવવું, વીંધાવું**) [વરસવું [પ.]
**વૂઠવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. वुट्ठ (સં. वृष्ट) ઉપરથી]

**વૃક** ન૦ [સ] વરૂ **-કોદર** પુ૦ [સ] ભીમ
**વૃક્ષ** ન૦ [સ] ઝાડ **-ક્ષારોપણ** ન૦ ઝાડ રોપવુ તે
**વૃત્ત** ન૦ [સ] વર્તન (૨) અક્ષરમેળ છદ (૩) વતુળ (૪) સમાચાર (૫) વૃત્તાત હકીકત **૦ખડ** પુ૦ વતુળનો ભાગ સેગ્મેન્ટ' [ગ]
**વૃત્તાત** પુ૦ ન૦[સ] હકીકત વર્ણન(૨) ખબર
**વૃત્તિ** સ્રી૦ [સ] ચિત્તમા ઊઠતો વિચાર, ચિત્તનો વ્યાપાર (૨) મનનુ વલણ (૩) સ્વભાવ પ્રકૃતિ (૪) વર્તન (૫) વ્યાખ્યા ટીકા (૬) ધધો આજીવિકા (૬) શબ્દની અર્થ બતાવવાની શક્તિ [વ્યા]
**વૃત્ર** પુ૦[સ] એક રાક્ષસ જેને ઇદ્ર મારેલો
**વૃથા** અ૦[સ] ફોગટ નિષ્ફળ
**વૃદ્ધ** વિ૦ [સ] ઘરડુ (૨) વડીલ **૦ત્વ** ન૦ [સ] ઘડપણ **-દ્ધા** વિ૦ સ્રી૦[સ] ઘરડી થયેલી (૨) સ્રી૦ ડોસી **-દ્ધાવસ્થા** સ્રી૦ [સ + अवस्था] ઘડપણ
**વૃદ્ધિ** સ્રી૦ [સ] વધારો (૨) આબાદી (૩) સસ્કૃત સ્વરોમા થતો એક ફેરફાર [વ્યા]
**વૃદ્ધિગત** વિ૦[સ] વધી ગયેલુ વિસ્તાર પામેલું
**વૃશ્ચિક** પુ૦[સ] વીછી (૨) વીછીડો-[આઠમી રાશિ
**વૃષ** પુ૦[સ] આખલો **૦કેતુ** પુ૦[સ] શિવ
**વૃષણ** પુ૦, ન૦ [સ] અડ ગોળી
**વૃષભ** પુ૦[સ] આખલો પોઠિયો **૦ધ્વજ** પુ૦ [સ] વૃષકેતુ શિવ
**વૃષલ** પુ૦[સ] શૂદ્ર (૨) નીચ પાપી માણસ
**વૃષ્ટિ** સ્રી૦ [સ] વરસાદ
**વૃષ્ણિ** પુ૦ [સ] શ્રીકૃષ્ણનો એક પૂર્વજ
**વૃત** ન૦ [સ] ડીટુ
**વૃદ** ન૦[સ] ટોળુ **૦ગીત** ન૦ બધાએ સાથે કરવાનુ સગીત **૦વાદન** ન૦ એક સાથે અનેક વાદ્યોના વાદનનું સગીત
**વૃદા** સ્રી૦ [સ] તુળસી **૦વન** ન૦ [સ] ગોકુળ નજીક આવેલુ વન
**વેઇટિંગ રૂમ** સ્રી૦ [ઇ] રેલવે સ્ટેશન ઉપર ઉપલા વર્ગના મુસાફરોને બેસવા ઊઠવાનો ઓરડો

વિ જો -૪૦

**વેકડો** પુ૦ નાનો વહેળો વોકળો
**વેખવુ** સ૦ક્રિ૦[સ वि+ईक्ष] જોવુ તપાસવુ
**વેગ** પુ૦[સ] ગતિ, ઝડપ (૨) જુસ્સો, જોસ (૩) ચસકો (૪) ત્રાસ તાપ
**વેગન** ન૦ [ઇ] માલ ભરવાનો-ભાર ખાનાનો ડબો [અવગ -ણે અ૦ આઘે
**વેગળુ** વિ૦ [દે वग्गल] દૂર (૨) જુદુ,
**વેગી(-ળુ)** વિ૦ [સ] વેગવાળુ
**વેચવાલ** વિ૦ વેચવાવાળુ વેચનાર
**વેચવુ** સ૦ક્રિ૦ કિંમત લઈને આપવુ
**વેચાણ** ન૦ વેચાવુ તે(૨) વેચવુ તે **૦ખત** ન૦ વેચાતુ આપ્યાનુ લખાણ **-ણિયુ** વિ૦ ખરીદેલુ (૨) વેચી શકાય તેવુ
**વેચાતુ** વિ૦ કિંમત આપીને લીધેલુ કે આપેલુ
**વેઠ** સ્રી૦ [પ્રા विट्टि (સ विष्टि)] વગર દામનુ વૈતરુ (૨) ફરજિયાત વૈતરુ (૩) ભાર, પીડા ઉપાધિ [લા]
**વેઠવુ** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા वेढ्ण (સ वेष्टन)] સહન કરવ ખમવુ (૨) નિભાવવુ
**વેઠિયાવાડ** સ્રી૦ ગમે તેમ કરી નાખવુ તે ભ્મને કરેલુ કામ
**વેઠિયો** પુ૦ વેઠ કરનારો (૨) વેઠે પકડેલો વગર પૈસાનો નોકર
**વેડફવુ** સ૦ક્રિ૦ નકામુ ખરચી નાખવુ ઉડાવી દેવુ બગાડવુ
**વેડમી (વે)** સ્રી૦[સ वल्मिका] પૂરણપોળી
**વેડવુ** સ૦ક્રિ૦[પ્રા विर (સ वीट्)] વેડાથી તોડવુ ઉતારવુ (ફળ)
**વેડવો** પુ૦ [જુઓ વીરડો] તળાવ કે નદીમા પાણી માટે ખોદેલો ખાડો
**-વેડા** પુ૦બ૦વ૦[પ્રા विस्व ([સ विश्वय्)= નસાર કરવી]-ના જેવુ વર્તન એ અર્થ મા શબ્દને અતે (ઉદા૦ બાયલાવેડા)
**વેડાગ** પુ૦ અશ્વ ઘોડો
**વેડી** સ્રી૦ [જુઓ વેડવ] છેડે જાળીદાર ઝોળીવાળી લાબી લાકડી (આંબો વેડવાની) **-ડો** પુ૦ વેડનારો
**વેઢ** પુ૦ [પ્રા (સ वेष्ट)] આગળી ઉપરનો

સાધા આગળનો કાપો (૨) બેથી વધારે આંટાવાળી વાળાની વીંટી
**વેઢમી** સ્ત્રી૦ જુઓ વેડમી
**વેઢો** પું૦ [જુઓ વેઢ] આગળી ઉપરનો સાધા આગળનો કાપો [ઝાડ, વણ
**વેણ**(વે)સ્ત્રી૦ [પ્રા વગી(સં વર્ના) કપાસનો
**વેણ** (વ) સ્ત્રી૦ [પ્રા વેમણા (સ વદના)] પ્રસવની પીડા [વચન
**વેણ** (વે) ન૦ [અપ૦ વણ (સ વચન)] જુઓ
**વેણિ(-ણી)** સ્ત્રી૦ [સ] ચોટલો (૨) અંબોડે બાંધવાનો ફૂલનો ગજરો
**વેણુ** સ્ત્રી૦ [સ] વાંસળી
**વેત** (વે) પું૦ ઘાટ, મોખ (૨) તજવીજ, ત્રેવડ
**વેતન** ન૦ [સ] પગાર
**વેતર** ન૦[(સ વા ઉપરથી)]એક એક વારનુ જણતર (પ્રાય ઢોરનુ) [તજવીજ
**વેતરણ** સ્ત્રી૦ વેતરવુ તે(૨)જોઈતી ગોઠવણ,
**વેતરવું** સ૦ક્રિ૦ [વેત ઉપરથી] શરીરને બેસતુ આવે તેમ લૂગડુ કાતરવુ(૨) કોઈ કામની) જોઈતી ગોઠવણ કે તજવીજ કરવી ઘાટ બેસાડવો (૩) બગાડવુ, ઊંધુ મારવુ [લા]
**વેતસ** પું૦, ન૦ [સ] નેતર ૦(-સી) વૃત્તિ સ્ત્રી૦ નેતરની જેમ (બળિયા આગળ) નમી જવા છતા સ્થિતિસ્થાપક રહેવાની વૃત્તિ
**વેતા** પુ૦બ૦વ૦ ભલીવાર, ડહાપણ, આવડ
**વેતાલ** [સ] -ળ પું૦ એક જાતનો ભૂત (૨) મૃત શરીરમા પેઠેલો ભૂત (૩) ભૂતનો રાજા (૪) દ્વારપાળ
**વેત્તા** પુ૦ [સ] જાણનાર
**વેત્ર** ન૦ [સં] નેતર (૨) છડી
**વેદ** પુ૦ [સ] જ્ઞાન (૨) શાસ્ત્રીય જ્ઞાન (૩) આર્યોનું સૌથી પ્રાચીનધર્મ પુસ્તક ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ સામવેદ અને અથર્વવેદ
**વેદના** સ્ત્રી૦ [સ] પીડા
**વેદવચન, વેદવાક્ય** ન૦[સં] વેદનુ વચન (૨) તેના જેટલુ પ્રમાણભૂત વચન
**વેદવું** સ૦ક્રિ૦ [સ વિદ્] જાણવુ
**વેદવ્યાસ** પું૦ [સ] જુઓ વ્યાસ
**વેદાંગ** ન૦ [સ] વેદના છ અંગો (શિક્ષા, કલ્પ વ્યાકરણ, નિરુક્ત, છંદ, જ્યોતિષ)
**વેદાંત** પું૦,ન૦[સ]વેદોનો અંતિમ ભાગ— ઉપનિષદ(૨) ન૦ વેદાંતદર્શન ૦દર્શન ન૦ બાદરાયણ વ્યાસે રચેલા બ્રહ્મસૂત્ર, છ વદિક દર્શનોમાનુ એક—ઉત્તર મીમાંસા
**વેદિ(૦કા)** સ્ત્રી૦[સ] હોમ વગેરે માટે તૈયાર કરેલી ઓટલી કે કુંડ, વેદી
**વેદિયુ** વિ૦ વેદ ભણેલુ (૨) ભણેલુ પણ ગણેલુ નહિ [લા]
**વેદી** સ્ત્રી૦ [સ] જુઓ વેદિ
**વેધ** પુ૦ [સ] છિદ્ર વેહ (૨) વીંધવુ તે (૩) ગ્રહો વગેરેનુ નિરીક્ષણ (૪) સુતાર કે કડિયાના કામમા શાસ્ત્રીય દોષ (૫) ઊંચે રહેલા પદાર્થની દિશાનો સમતલ રેખા સાથે થતો ખૂણો 'આલ્ટિટ્યૂડ' [ગ]
**વેધવુ** સ૦ક્રિ૦ [સ વિધ્] વેધ પાડવો (૨) વીંધવુ
**વેધશાલા** [સ], -ળા સ્ત્રી૦ ગ્રહાદિની ગતિ વગેરે નીરખવાનુ સ્થાન, ઑબ્ઝર્વેટરી [હમસિયું
**વેન** (વે) ન૦ [જુઓ વાહન] બળદગાડી કે
**વેપાર** (વે) પુ૦ [સ વ્યાપાર] માલ વેચવા સાટવાનો ધંધો ૦રોજગાર, ૦વણજ પુ૦ [+સ વાણિજ્ય] વેપારનુ કામ કાજ, કામધંધો ૦શાહી સ્ત્રી૦ વેપારને માટે જમાવેલુ કે વેપારની દૃષ્ટિવાળુ રાજ કે હકૂમત -રી પુ૦ વેપાર કરનાર
**વેર** અ૦ લગી, સુધી
**વેર** (વે) ન૦ [જુઓ વૈર] શત્રુતા(૨) દ્વેષ ઝેર
**વેરણ** (વે)વિ૦સ્ત્રી૦વેરી-વેરભાવ રાખનારી
**વેરણખે(-છે)રણ** વિ૦ [વેરવુ + ખેરવુ, છેરવુ] અસ્તવ્યસ્ત
**વેરભાવ** (વે) પુ૦ શત્રુવટ, દ્વેષ
**વેરવી** (વે) પું૦ વેરી, શત્રુ
**વેરવું** સ૦ક્રિ૦ [સ વિ+ક્ર] છૂટુ છૂટુ કે વીખરાતુ પડે એમ કરવુ (૨) પાથરવુ (૩) ખૂબ ખર્ચવુ [લા]
**વેરાગ** (વે) પું૦ વૈરાગ્ય ૦ણ સ્ત્રી૦ સાધુડી, બાવી -ગી પું૦ બાવો, સાધુ

વેરાન (વૅ) વિ૰ [ફા. વિરાન] ઉજ્જડ
વેરાવું અ૰ ક્રિ૰ 'વેરવું'નું કર્મણિ (૨) વીખરાઈ જવું; છૂટું પડી જવું
વેરી (વૅ) વિ૰ [પ્રા. વેરિ (સં. વૈરિન્)] વેર રાખનારું (૨) પું૰ દુશ્મન; શત્રુ
વેરે (વૅ) અ૰ [પ્રા. વેર (સં. દ્વાર)] જોડે; સાથે (લગ્ન) (૨) + પેઠે
વેરો પું૰ કર; જકાત
વેલ સ્ત્રી૰ [પ્રા. વેલ્લિ (સં. વલ્લી)] લતા; લાંબી ને પથરાતી કે ઊંચે ચડતી વનસ્પતિ
વેલણ ન૰ [સં. વેલ્લન] રોટલી વગેરે વણવાનો દંડીકો
વેલબુટ્ટી સ્ત્રી૰, –ટ્ટો પું૰ ભરતકામ કે ચિત્રકામમાં વેલ વગેરેની નકશી
વેલા સ્ત્રી૰ [સં.] જુઓ વેળા
વેલી સ્ત્રી૰ [જુઓ વેલ] લતા
વેલુ સ્ત્રી૰ [સં વાલુકા] રેતી
વેલો પું૰ મોટી વેલ (૨) વંશપરંપરા [લા.]
વેલ્લો પું૰ સ્ત્રીના કાનનું એક ઘરેણું
વેવલાઈ સ્ત્રી૰ વેવલાપણું
વેવલાં ન૰ બ૰વ૰ ફાંફાં; વલખાં
વેવલું વિ૰ ઢંગ વગરનું; દાધારંગું (૨) લાગણીવેડા કરનારું (૩) વાત બોલી નાખે તેવું; લપૂડું
વેવાઈ (વા') પું૰ [પ્રા. વેવાહિય (સં. વૈવાહિક)] પુત્ર કે પુત્રીનો સસરો. –ણ સ્ત્રી૰ વેવાઈની સ્ત્રી [વિવાદ ગોઠવનારો
વેવિશાળ (વે') ન૰ સગપણ. –ળિયો પું૰
વેશ પું૰ [સં] પોશાક; પહેરવેશ (૨) રૂપ; સોંગ. ૰ધારી વિ૰ [સં.] વેશ લેનાર (૨) ઢોંગી, લુચ્ચું (૩) પું૰ ઠગ; લુચ્ચો
વેશ્યા સ્ત્રી૰ [સં.] ગણિકા. ૰વાડ સ્ત્રી૰, ૰વાડો પું૰ વેશ્યાઓનો લત્તો કે ધામ
વેષ, ૰ધારી જુઓ 'વેશ'માં
વેષ્ટન ન૰ [સં.] વીંટાળવું તે (૨) વીંટવું તે; ઢાંકણ; આવરણ
વેષ્ટિત વિ૰ [સં] વીંટેલું; ઢાંકેલું
વેસણ ન૰ [પ્રા. (સં. વેસન)] ચણાનો લોટ (૨) તેનું ખીરું
વેસર(–રી) સ્ત્રી૰ નથ; વાળી
વેહ પું૰ [પ્રા. (સં. વેધ) વીંધ; કાણું (૨) નાકું (૩) દર
વેળ (વૅ) સ્ત્રી૰ તાણ; આંકડી (૨) ગડગૂમડ કે ઘાના દર્દને લીધે સાંધાના મૂળમાં બાઝતી ગાંઠ (૩) મનનો તરંગ; વળું
વેળ સ્ત્રી૰ [સં. વેલા] વેળા; વખત (૨) ભરતી. –ળા સ્ત્રી૰ સમય; વખત (૨) વિલંબ; વાર (૩) [લા.] ખાસ ટાણું; પ્રસંગ (૪) મુશ્કેલી કે આપદાનો પ્રસંગ
વેળુ સ્ત્રી૰ [જુઓ વેલુ] રેતી
વેંગણ (વેં૰) ન૰ [ક. વાંગા] વંતાક; રીંગણું. –ણી સ્ત્રી૰ વંતાકનો છોડ. –ણું ન૰ વેંગણ
વેંત (વેં૰) પું૰ [જુઓ વેત] બેત, ગોઠવણ; લાગ; પેચ (શા વેંતમાં ફરો છો?)
વેંત (વેં૰) સ્ત્રી૰ [સં. વિતસ્તિ; પ્રા. વિહત્થિ] હથેળીના અંગૂઠાના ટેરવાથી તે ટચલી આંગળીના ટેરવા સુધીનું લાંબામાં લાંબું અંતર (૨) અ૰ ક્રિયાના વ૰કૃ૰ના રૂપને લાગતાં, 'તે ક્રિયા થવાની સાથોસાથ, તરતોતરત' એવો અર્થ બતાવે છે (જતાંને ત). –તિયું વિ૰ વેંત જેવડું (૨) ન૰ પાતાળમાં હોવ મનાતું વેંતિયું માણસ
વૈકલ્પિક વિ૰ [સં.] વિકલ્પવાળું
વૈકુંઠ ન૰ [સં.] વિષ્ણુનું ધામ. ૰નાથ, ૰પતિ, ૰રાય પું૰ વિષ્ણુ. ૰વાસ પું૰ વૈકુંઠમાં વાસ (૨) મૃત્યુ
વૈખરી સ્ત્રી૰ [સં.] વાણીની ચોથી કોટિ; સ્પષ્ટ ઉચ્ચારાયેલી વાણી (પરા, પશ્યંતી, મધ્યમા અને વૈખરી) (૨) ધડધડાટ વાણી ફૂટે તેમ બોલવાની તાકાત
વૈખાનસ વિ૰ [સં.] વાનપ્રસ્થને લગતું (૨) પું૰ વાનપ્રસ્થ. ૰મત ન૰ વાનપ્રસ્થને ધટતું વ્રત
વૈચિત્ર્ય ન૰ [સં.] વિચિત્રતા
વૈજયંતી સ્ત્રી૰ [સં.] ધ્વજ (૨) કાળી તુલસી (૩) પાંચ રંગની પગની ઘૂંટણ સુધી પહોંચે તેવી માળા (શ્રીકૃષ્ણની) (૪) માળા

વૈજ્ઞાનિક વિ૰ [સ] વિજ્ઞાન સબધી(૨) પુ૰ વિજ્ઞાનશાસ્ત્રી
વૈઢ પું૰ [જુઓ વેઢો] હાથપગની ચામડી ફાટવાથી પડતો ચીરો
વૈઢુ ન૰ (ચ) જુઓ વરઢુ
વૈતરણિ(-ણી) સ્ત્રી૰ [સ] યમપુરીમા જતા આવતી કલ્પિત પૌરાણિક નદી
વૈતરુ ન૰ થાક લાગે કે કટાળો ઊપજે તેવુ કામ (૨) વેઠ (૩) મહેનતાણુ
વૈતરો પું૰ [સ વહિતૃ=(ભાર) વહેનાર] વૈતરુ કરનાર મજૂર (૨) ખૂબ વૈતરુ કરી શકનાર
વૈતાલ પુ૰ જુઓ વેતાલ
વૈતાલિક પુ૰[સ] સવારમા સ્તુતિના ગાન કરી રાજાને ઉઠાડનાર, માગધ, ચારણ (૨) વેતાલ સાધ્યો હોય તેવો જાદુગર
વૈતાળ પુ૰ જુઓ વેતાળ, વેતાલ
વૈદ પુ૰ [સ વૈદ્ય] રોગ જાણી દવા કરનાર ૦ક ન૰ વૈદુ, રોગના નિદાન,ચિકિત્સા વગેરેનું શાસ્ત્ર ૦કીય વિ૰ વૈદક સબધી
વૈદગ્ધ(-ગ્ધ્ય) ન૰ [સ] વિદગ્ધતા,ચતુરતા
વૈદરાજ પું૰ વૈદ (માનાર્થે)
વૈદર્ભ પું૰ [સ]વિદર્ભ દેશનો રાજા -ર્ભી સ્ત્રી૰ [સ] તેની પુત્રી-દમયતી
વૈદિક વિ૰ [સ] વેદોને લગતુ (૨) વેદોમા કહેલુ (૩) વેદ જાણતુ
વૈદુ ન૰ [સ વૈદ્યક] વૈદનો ધધો
વૈદૂર્ય ન૰ [સ] એક નીલ રગનો મણિ
વૈદેહી સ્ત્રી૰ [સ] સીતા
વૈદ્ય, ૦ક ૦કીય [સ] જુઓ 'વૈદ'મા
વૈધર્મ્ય ન૰ [સ] ભિન્ન કે વિરુદ્ધ ધર્મ વાળા હોવાપણુ (૨) નાસ્તિકતા
વૈધવ્ય ન૰ [સ] વિધવાપણુ રડાપો
વૈનતેય પુ૰ [સ] ગરુડ (૨) અરુણ
વૈપુલ્ય ન૰ [સ] વિપુલતા
વૈભવ પુ૰ [સ] વિભવ ૦શાલી(-ળી) વિ૰(૨)પું૰ વૈભવવાળુ [ખિન્નતા
વૈમનસ્ય ન૰ [સ] વેર દ્વેષ (૨)નિરુત્સાહ
વૈયક્તિક વિ૰ [સ] વ્યક્તિને લગતુ કે તેને અગેનુ
વૈયાકરણ(-ણી) વિ૰ [સ] વ્યાકરણ સબધી (૨) પુ૰ વ્યાકરણશાસ્ત્રી
વૈર ન૰[સ] વેર. ૦ભાવ પુ૰ [સ] વેરભાવ
વૈરાગ પું૰[સ] સસારઉપરની આસક્તિનો અભાવ,વિરક્તિ -ગી વિ૰ [સ] વેરાગી, વૈરાગયુક્ત (૨) પુ૰ બાવો, સાધુ -ગ્ય પું૰ ન૰ [સ] વૈરાગ
વૈરી વિ૰ (૨) પુ૰ [સ] વેરી
વૈવસ્વત પુ૰ [સ] જુઓ મનુ (૨) યમ
વૈવાહિક વિ૰ [સ] વિવાહ સબધી
વૈવિધ્ય ન૰ [સ] વિવિધતા
વૈશપાયન પુ૰ [સ] જનમેજયને મહાભારતની કથા સભળાવનાર
વૈશાખ પું૰ [સ] વિક્રમ સવતનો સાતમો મહિનો -ખી વિ૰ વૈશાખ માસમા આવતુ કે થતુ
વૈશિષ્ટ્ય ન૰ [સ] વિશિષ્ટતા
વૈશેષિક વિ૰ [સ] વૈશેષિક મતનુ (૨) પું૰ વૈશેષિક મતનુ અનુયાયી (૩) ન૰ છ વદિક દર્શનોમાનુ કણાદ મુનિએ પ્રવર્તાવેલુ દર્શન
વૈશ્ય પુ૰ [સ] ચાર વર્ણોમાનો ત્રીજો- ખેતી,ગોરક્ષા અને વેપાર કરનારો વર્ણ. ૦વૃત્તિ સ્ત્રી૰ [સ] વૈશ્યનો ધધો (૨) વૈશ્યનો સ્વભાવ, દરેક કામમા હાનિલાભ જોવાની વૃત્તિ [અપાનો બલિ
વૈશ્વદેવ પુ૰ [સ] રોજ જમતા પહેલા દેવોને
વૈશ્વાનર પું૰ [સ] જઠરાગ્નિ (૨) અગ્નિ (૩) પરમેશ્વર
વૈષમ્ય ન૰ [સ] વિષમતા, અસમાનતા
વૈષ્ણવ વિ૰ [સ] વિષ્ણુ સબધી (૨) વિષ્ણુની ઉપાસના કરનારુ (૩) પું૰ તેવો માણસ -વી વિ૰ સ્ત્રી૰ (૨) સ્ત્રી૰ [સ] વૈષ્ણવ સ્ત્રી
વૉકળો પુ૰ નાનો વહેળો, નાળુ
વૉકાઉટ પુ૰ [ઇ] વિરોધ દર્શાવવા સભા માથી ચાલ્યા જવુ તે [મત આપનાર
વૉટ પુ૰ [ઇ] ચૂટણીનો મત ૦ર પુ૰ [ઇ]
વૉટરપ્રૂફ વિ૰ [ઇ] પાણી જેમા ન પેસી શકે તેવુ

**વૉટરવર્ક્સ** ન૦ [ઇં.] શહેર વગેરેની વસ્તીને પાણી પૂરું પાડનારું મથક કે કારખાનું; ટાંકી
**વૉરંટ** ન૦ [ઇં.] ધરપકડ કરવાનો સરકારી પરવાનો
**વૉર્ડ** પું૦ [ઇં.] (કોઈ વહીવટ માટે પડતો [ગામનો) વિભાગ
**વૉર્ડર** પું૦ [ઇં.] કેદીઓનો મુકાદમ
**વૉલ્ટ** પું૦ [ઇં.] વીજળીનું દબાણ દેખાડનાર એકમ. **–ટેજ** ન૦ [ઇં.] વીજળીના દબાણનું માપ [પ. વિ.]
**વૉશિંગ કંપની** સ્ત્રી૦ [ઇં.] (વિલાયતી ઢબની) [ધોબીની દુકાન
**વોળામણુ(–ણું)** (વૉ) વિ૦ [વળવું' પરથી] વાંકું; વળાંકવાળું (૨) ન૦ વાંક; વળાંક
**વોળાવવું** (વૉ) સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. વોલ (વોલાવિઅ)] વળાવવું; વિદાય કરવું
**વોળાવિયો** (વૉ) પું૦ [વોળાવવું પરથી] વળાવનારો, વળાવવા સાથે જનાર ભોમિયો
**વોંકળો** (વૉ૦) પું૦ જુઓ વોકળો
**વ્યક્ત** વિ૦ [સ.] સ્પષ્ટ, ખુલ્લું (૨) સાકાર બનેલું
**વ્યક્તિ** સ્ત્રી૦ [સ.] કોઈ પણ વર્ગમાંનું એક (૨) માણસ (૩) વ્યક્ત થવું તે. **૦ગત** વિ૦ વ્યક્તિને લગતું, અંગત, વૈયક્તિક. **૦ત્વ** ન૦ વ્યક્તિનો વિશેષ ગુણ
**વ્યગ્ર** વિ૦ [સ.] વ્યાકુળ, અસ્થિર, ગભરાયેલું. **૦તા** સ્ત્રી૦
**વ્યતિક્રમ** પું૦ [સ.] ઉલ્લંઘન કરવું તે (૨) વિપર્યાસ (૩) બાધા; વિઘ્ન
**વ્યતિરિક્ત** વિ૦ [સ.] અતિરિક્ત; સિવાય; ભિન્ન
**વ્યતિરેક** પું૦ [સ.] અભાવ (૨) ભિન્નતા [(૩) ઉત્તમતા; શ્રેષ્ઠતા
**વ્યતીત** વિ૦ [સ.] વીતી ગયેલું
**વ્યતીપાત** પું૦ [સ.] જ્યોતિષમાં અશુભ મનાતો ૧૭મો યોગ (૨) ઉત્પાત કે ઉપદ્રવ. **–તિયું** વિ૦ ઉપદ્રવ કરનારું; તોફાની
**વ્યત્યય** પું૦ [સ.] વ્યતિક્રમ
**વ્યથા** સ્ત્રી૦ [સ] દુઃખ; પીડા. **–થિત** વિ૦ [સ.] વ્યથા પામેલું, દુઃખી
**વ્યભિચાર** પું૦ [સ.] પોતાના ગુણધર્મને વફાદાર ન રહેવું તે (૨) પરસ્ત્રીપુરુષનો આડો વ્યવહાર (૩) કર્તવ્યભ્રષ્ટતા (૪) નિયત સાહચર્ય ન હોવું તે [ન્યા.]. **–રિણી** વિ૦સ્ત્રી૦ [સ.] વ્યભિચારી સ્ત્રી. **–રી** વિ૦ [સ.] વ્યભિચાર કરનારું (૨) વ્યભિચારદોષવાળું (૩) પું૦ વ્યભિચારી માણસ
**વ્યય** પું૦ [સ] ખરચ; વાપર. **–યી** વિ૦ [સં.] [વ્યયવાળું
**વ્યર્થ** અ૦ [સ.] ફોગટ; મિથ્યા (૨) વિ૦ નકામું; નિરર્થક. **૦તા** સ્ત્રી૦
**વ્યવચ્છેદ** પું૦ [સ] જુદું પાડવું તે
**વ્યવધાન** ન૦ [સ.] આડ, પડદો (૨) વિઘ્ન; એકાગ્રતામાં ભંગ
**વ્યવસાય** પું૦ [સ.] કામકાજ કે તેની ખટપટ; ઉદ્યોગ (૨) નિશ્ચય. **–યી** વિ૦ [સ.] વ્યવસાયવાળું
**વ્યવસ્થા** સ્ત્રી૦ [સં.] બંદોબસ્ત; ગોઠવણ. **૦પક** પું૦ [સ.] વ્યવસ્થા કરનાર, 'મૅનેજર'. **–સ્થિત** વિ૦ વ્યવસ્થાયુક્ત; બરાબર ગોઠવેલું–ગોઠવાયેલું
**વ્યવહાર** પું૦ [સં] વ્યાપાર; કામકાજ; ધંધો (૨) વર્તન (૩) લોકરીતિ (૪) પરસ્પર આપવાલેવાનો સંબંધ. **૦કુશળ, ૦દક્ષ** વિ૦ વ્યવહારની બાબતોમાં કુશળ. **–રુ** વિ૦ વહેવારુ; વ્યવહાર્ય. **–ર્ય** વિ૦ [સ.] વહેવારમાં મુકાય કે ઉતારાય તેવું
**વ્યવહિત** વિ૦ [સ.] વચ્ચે પડદાવાળું, ઢંકાયેલું
**વ્યષ્ટિ** સ્ત્રી૦ [સ.] સમષ્ટિનો પ્રત્યેક અંશ કે વ્યક્તિ
**વ્યસન** ન૦ [સ.] ટેવ; લત (૨) માદક પદાર્થ લેવાની ટેવ (૩) દુઃખ (૪) આફત; જોખમ (૫) નાશ; ખુવારી. **–ની** વિ૦ [સ.] વ્યસનવાળું
**વ્યસ્ત** વિ૦ [સ] વેરાયેલું (૨) ઊલટું (૩) વહેંચી નાખેલું છૂટું પાડેલું (૪) 'ઇન્વર્સ' [ગ.]
**વ્યંગ** વિ૦ [સ.] એકાદ અંગ વિનાનું; અપંગ (૨) જુઓ વ્યંગ્ય. **–ગાર્થ** પું૦ [સ.] જુઓ વ્યંગ્યાર્થ
**વ્યંગ્ય** વિ૦ [સ.] આડકતરી રીતે સૂચિત (૨) કટાક્ષથી કહેલું (૩) ન૦ વક્રોક્તિ; કટાક્ષ. **–ગ્યાર્થ** પું૦ શબ્દની વ્યંજના વૃત્તિથી સૂચિત થતો ગૂઢ અર્થ; વાચ્યાર્થ અને લક્ષ્યાર્થથી ભિન્ન એવો વ્યંગ્ય અર્થ

વ્યંજન પું૦, ન૦ [સ] સ્વરની મદદ વિના જેનો ઉચ્ચાર ન થઈ શકે તે વર્ણ
વ્યંજના સ્ત્રી૦[સ] વ્યગ્યાર્થનો બોધ કરવાની શબ્દની શક્તિ [વ્યા] [નપુંસક
વ્યંઢલ(-ળ) પું૦ [સ વટર, વિ+ષંઢ]
વ્યાકરણ ન૦ [સ] ભાષાના શુદ્ધ પ્રયોગો, નિયમો વગેરેનું શાસ્ત્ર ૦કાર પું૦ વ્યાકરણ રચનાર, વૈયાકરણ ૦શુદ્ધ વિ૦ વ્યાકરણના દોષ વિનાનું
વ્યાકુલ [સ] -ળ વિ૦ ગભરુ, બાવરુ, ગભરાયેલુ ૦તા સ્ત્રી૦
વ્યાખ્યા સ્ત્રી૦ [સ] વસ્તુનુ પૂરતુ અને આવશ્યક વર્ણન (૨) વિસ્તૃત કે સ્પષ્ટ અર્થ, ટીકા ૦તા પું૦ [સ.] વ્યાખ્યાન કરનાર ૦ન ન૦ [સ] ભાષણ, કોઈ વિષયનુ વિસ્તારથી પ્રતિપાદન
વ્યાઘાત પું૦[સ] વિઘ્ન, પ્રતિબધ (૨) વિરોધ
વ્યાઘ્ર પું૦ [સ] વાઘ ૦ચર્મ [સ], -ઘ્રાંબર [+અંબર] ન૦ વાઘનુ ચામડુ
વ્યાજ ન૦ [સ વિ + આ+નૃ=નડુ જ=માવવું -વધારવું] નાણા વાપરવા બદલ મૂળ રકમ ઉપર આપવો પડતો વધારો ૦ખાઉ વિ૦ મોટે વ્યાજે નાણા ધીરનારું; વ્યાજ પર કમાઈ કરનારું. ૦ખાદ(-ધ) સ્ત્રી૦ નાણા નકામા પડી રહેવાથી કે મુદત પહેલાં પરત થવાથી આવતી વ્યાજની ખોટ ૦ખોર વિ૦ જુઓ વ્યાજખાઉ. ૦મુદ્દલ ન૦ વ્યાજ અને મુદ્દલનો ભેગો આકડો, રાશ. ૦વટતર ન૦ વ્યાજ ને વટાવ વગેરેની ઉપજ. ૦વટું ન૦ વ્યાજ અને વગાવનો ધધો. -જુ(૦કુ) વિ૦ વ્યાજે ધીરેલુ અથવા લીધેલુ
વ્યાધ પું૦ [સ] પારધી
વ્યાધિ પું૦,સ્ત્રી૦[સ] રોગ, મરજ ૦ગ્રસ્ત વિ૦ [મ] વ્યાધિમા સપડાયેલ, રોગી
વ્યાન પું૦ [સ] પચપ્રાણમાંનો એક
વ્યાપ પું૦ [મ] વ્યાપ્તિ, વિસ્તાર, પસારો. ૦ક વિ૦ [સ.] સર્વ ઠેકાણે વ્યાપી રહેનારુ (૨) વિશાળ. ૦કતા સ્ત્રી૦. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સ. વ્યાપ્] અ૦ક્રિ૦ કોઈ ચીજની અદર ફેલાવુ (૨) પ્રસરવું, ફેલાવુ
વ્યાપાર પું૦ [સ.] પ્રાણી કે પદાર્થની ક્રિયા (૨) ઉદ્યોગ, ધધો (૩) વેપાર. -રી પું૦ વેપારી [અતિ]
વ્યાપી વિ૦ [સ.] વ્યાપક (પ્રાય સમાસને
વ્યાપ્ત વિ૦ [સ] વ્યાપેલુ -પ્તિ સ્ત્રી૦ [સ] વ્યાપવુ તે (૨) [ન્યા] નિત્યસાહચર્ય (૩) સાધન અને સાધ્યનો સાહચાર્ય નિયમ
વ્યામોહ પું૦ [સ] મોહ, અજ્ઞાન, ભ્રાંતિ
વ્યાયામ પું૦ [સ] કસરત ૦મંદિર ન૦, ૦શાળા સ્ત્રી૦ કસરતશાળા
વ્યાલ પું૦ [સ] સાપ (૨) ચિત્તો, વાઘ
વ્યાવર્તક વિ૦[સ] વ્યાવૃત્ત કરનારું, જુદું પાડનારું [(૨) વહેવારુ
વ્યાવહારિક વિ૦ [મ] વહેવાર સબંધી
વ્યાવૃત્ત વિ૦ [સ] પાછુ ફરેલુ કે ફેરવેલુ (૨) અલગ કરેલુ કે થયેલુ (૩) નિષિદ્ધ (૪) આચ્છાદિત, ઘેરાયેલુ -ત્તિ સ્ત્રી૦ વ્યાવૃત્ત થવુ કે કરવું તે (૨) અભાવ
વ્યાસ પું૦[મ] મહાભારત અને પુરાણોના કર્તા-એક ઋષિ (૨) બ્રાહ્મણની એક અટક (૩) જાડાઈ, વિસ્તાર (૪) વર્તુળના મધ્યબિન્દુમાંથી પસાર થઈ તેના પરિઘને બે બાજુ અડતી લીટી, 'ડાયેમીટર'[ગ]. ૦જી પું૦ વ્યાસ ઋષિ (માનાર્થે) (૨) (મહાભારતની) કથા કરનાર[લા] ૦પીઠ સ્ત્રી૦,ન૦ વક્તા કે કથાકારને ઊભા રહેવાનુ કે બેસવાનુ ઊચુ સ્થાન
વ્યાસગ પું૦ [સ] મહાવરો, અભ્યાસ (૨) આસક્તિ, ભક્તિ -ગી વિ૦ વ્યાસગવાળું
વ્યાળ પું૦ જુઓ વ્યાલ [(૩) અવ્યવસ્થા
વ્યુત્ક્રમ પું૦ [સ] ઊલટો ક્રમ (૨) ઉલ્લંઘન
વ્યુત્ક્રાંત વિ૦ [સ] ઉલ્લઘેલુ, ઓળગાયેલુ. -ંતિ સ્ત્રી૦ બહાર નીકળવુ-જતા રહેવુ તે (૨) ઉલ્લઘન (૩) મોટી ક્રાંતિ, ઊથલપાથલ
વ્યુત્પત્તિ સ્ત્રી૦ [સ] શબ્દની મૂળ ઉત્પત્તિ [વ્યા] (૨) વિદ્વત્તા, પ્રાવીણ્ય
વ્યુત્પન્ન વિ૦ [સ] વિદ્વાન, પ્રવીણ (૨) સાધિત (શબ્દ) [વ્યા]

**વ્યૂહ** પું૦ [સં.] સૈન્યની ગોઠવણી. **૦રચના** સ્ત્રી૦ તેની રચના

**વ્યોમ** ન૦ [સં.] આકાશ

**વ્રજ** ન૦ [સં.] વૃંદાવન (ગોકુળ પાસે) (૨) ગોવાળોનું ગામ (૩) પું૦ સમૂહ. **૦ભાષા** સ્ત્રી૦ એક બોલી–વ્રજ દેશની ભાષા. **૦વનિતા** સ્ત્રી૦ વ્રજની સ્ત્રી; ગોપી. **૦વિહારી** વિ૦ (૨) પું૦ વ્રજમાં વિહાર કરનાર (શ્રીકૃષ્ણ). **–જાંગના** સ્ત્રી૦ [સં.] ગોપી

**વ્રજવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. व्रज्] જવું

**વ્રણ** પું૦; ન૦ [સં.] ઘા; નારુ

**વ્રત** ન૦ [સં] નિયમપૂર્વક આચરવાનું પુણ્યકર્મ (૨) અમુક કરવા ન કરવાનો ધાર્મિક નિશ્ચય. **૦ચર્યા** સ્ત્રી૦ [સં.] વ્રત કરવું કે પાળવું તે. **૦ધારી** વિ૦ વ્રત લેનારું. **૦ભંગ** પું૦ વ્રતનો ભંગ; વ્રત તોડવું તે. **–તી** વિ૦ [સં.] વ્રતવાળું

**વ્રીડા** સ્ત્રી૦ [સં.] લાજ; શરમ

**વ્રીહિ** પું૦ [સં.] ચોખા

**વ્રેહ** પું૦ જુઓ વિરહ [પ.]

# શ

**શ** પું૦ [સં.] ચાર ઉષ્માક્ષરો (શ, ષ, સ, હ) માંનો પ્રથમ (ચવર્ગનો)

**શક** પું૦ [અ.] વહેમ; શંકા

**શક** પું૦ [સં] એક પ્રાચીન જાતના લોક (૨) સંવત (૩) શાલિવાહને ચલાવેલો સંવત (ઈ. સ. ૭૮ થી)

**શકટ** ન૦ [સં.] ગાડું [ફેણું; શૂળ

**શકતું** ન૦ [પ્રા. सक्क (સં. शल्क)=છાલ]

**શકદાર** વિ૦ [ફા.] જેના પર શક જતો હોય તેવું

**શકન,–નિયાળ** જુઓ 'શુકન'માં

**શકપ્રવર્તક** વિ૦ [સં.] શક પ્રવર્તાવનારું; જેના સ્મરણમાં સંવત શરૂ થાય તેવું; યાદગાર

**શકમંદ** વિ૦ [ફા.] સંશયગ્રસ્ત; શકવાળું

**શકરખોર(–રો)** પું૦ [ફા] એક પક્ષી (૨) મીઠી વાનીઓનો શોખીન

**શકરટેટી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. शर्करा, फा. शक्कर+ટેટી] એક ફળ [મીઠી તળેલી વાની

**શકરપારો** પું૦ [फा. शक्करपारा] ઘઉંની

**શકરિયું** ન૦ એક કંદ [પક્ષી

**શકરો** [फा. शिक्रह], **૦બાજ** પું૦ બાજ

**શકવર્તી** વિ૦ [સં.] જુઓ શકપ્રવર્તક

**શકવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. शक्] શક્તિમાન થવું (૨) સંભવવું (મુખ્ય ક્રિ૦ ને સહાયક રૂપે જ વપરાય છે. જેમ કે, બોલી શકશે)

**શકાર** પું૦ [પ્રા. स (સં. सत्)+પ્રા. कार (ક્રિયા, આકૃતિ)] સકાર; બરકત; સાર

**શકુન** ન૦ [સં.] ભાવિ શુભાશુભસૂચક ચિહ્ન; શુકન (૨) પક્ષી [દુર્યોધનનો મામો

**શકુનિ** ન૦ [સં] પંખી (૨) ગીધ (૩) પું૦

**શકુંત** ન૦ [સં.] મોર (૨) શકુન; પક્ષી. **૦લા** સ્ત્રી૦ [સં.] મેનકા અને વિશ્વામિત્રની પુત્રી; દુષ્યંતની પત્ની

**શકે** અ૦ [શકવુ પરથી] જાણે કે [પ.]

**શકોરું** ન૦ [સં] બટેરું; માટીનું કોડિયું

**શક્કર** સ્ત્રી૦ [फा. शक्कर; પ્રા. सक्करा] સક્કર; ખાંડ. **૦ટેટી** સ્ત્રી૦ જુઓ શકરટેટી. **૦પારો** પું૦ જુઓ શકરપારો. **–રિયું** ન૦ શકરિયું

**શક્લ** સ્ત્રી૦ [જુઓ શિકલ] ચહેરો; સ્વરૂપ

**શક્કાદાર** વિ૦ ઘાટીલા સુંદર ચહેરાવાળું (૨) મોહક; ભભકાદાર

**શક્કો** પું૦ [અ. सिक्कह=છાપ કે शक्ल=ચહેરા ઉપરથી] ચહેરો; સુંદર ભવ્ય ચહેરો (૨) ઘરેણાં વગેરેની ભભક

**શક્તિ** સ્ત્રી૰ [સં] સામર્થ્ય; બળ (૨) દેવી (૩) એક અસ્ત્ર. **૦પૂજક** વિ૰ (૨) પું૰ દેવીનો ઉપાસક. **૦પૂજા** સ્ત્રી૰ [સં.] દેવી-પૂજા. **૦મત્તા** સ્ત્રી૰ [સં.] શક્તિ હોવી તે; સામર્થ્ય. **૦માન** [સં], **૦સંપન્ન** વિ૰ બળવાન; સમર્થ

**શક્ય** વિ૰ [સં.] બની શકે કે કરી શકાય એવું. **૦તા** સ્ત્રી૰ [સં.] સંભવ, શક્ય હોવું તે [ઇંદ્રાણી, શચી

**શક્ર** પું૰ [સં.] ઇંદ્ર. **–ક્રાણી** સ્ત્રી૰ [સં.]

**શખસ** પું૰ [અ. शख्स] માણસ

**શગ** સ્ત્રી૰ દીવાની જ્યોત

**શગડી** સ્ત્રી૰ કોલસા બાળવાનું એક સાધન; ચૂલાનું કામ દેતી એક બનાવટ; સગડી

**શગરામ** ન૰ જુઓ શિગરામ

**શચિ(–ચી)** સ્ત્રી૰ [સં.] ઇંદ્રાણી. **૦પતિ** પું૰ [સં.] ઇંદ્ર

**શઠ** વિ૰ [સં.] ધૂર્ત; લુચ્ચું (૨) તેવો માણસ. **૦તા** સ્ત્રી૰, **૦ત્વ** ન૰ [તેના રેસા

**શણ** ન૰ [સં.] ભીંડીની જાતનો એક છોડ (૨)

**શણગટ** પું૰ સણગટ; ઘૂંઘટ; ઘૂમટો

**શણગાર** પું૰ [સં. शृंगार; પ્રા. सिंगार] શરીરને શોભાવનાર વસ્ત્ર, આભૂષણ વગેરે. **૦વું** સ૰ ક્રિ૰ સુશોભિત કરવું (૨) ઘરેણાં પહેરવાં

**શણગાવું** સ૰ ક્રિ૰ સણગાવું; ફણગો ફૂટવો

**શણગો** પું૰ સણગો, અંકુર; ફણગો

**શણિયું** ન૰ ['શણ' ઉપરથી] શણનું કપડું

**શત** પું૰ [સં.] સો. **૦ક** ન૰ [સં] સોનો સમુદાય (૨) સૈકું. **૦ક્રતુ** પું૰ [સં.] યજ્ઞ કરનાર (૨) ઇંદ્ર **૦ગુણ** વિ૰ [સં] સો ગણું. **૦ધા** અ૰ [સં.] સો રીતે. **૦દ્રુ** સ્ત્રી૰ [સં.] સતલજ નદી. **૦મુખ** વિ૰ [સં.] સો મુખવાળું (૨) સો રીતે થતું

**શતસાઈ** સ્ત્રી૰ [સં. शत ઉપરથી] સો શ્લોકવાળો ગ્રંથ [ઉત્સવ

**શતાબ્દી** સ્ત્રી૰ [સં.] સૈકું (૨) સો વર્ષનો

**શતાવધાન** ન૰ [સં.] એકીસાથે સો વાતો પર ધ્યાન આપવું કે સાંભળી યાદ રાખવી તે કે તેવી શક્તિ. **–ની** વિ૰ શતાવધાનવાળું

**શતાંશ** પું૰ [સં.] સોમો ભાગ

**શત્રુ** પું૰ [સં] વેરી; દુશ્મન. **૦ઘ્ન** પું૰ [સં.] લક્ષ્મણનો ભાઈ. **૦તા** સ્ત્રી૰, **૦ત્વ** ન૰ [સં.] શત્રુવટ; દુશ્મનાઈ; **૦વટ** સ્ત્રી૰ દુશ્મનાવટ; વેર

**શનિ** પું૰ [સં.] એ નામનો ગ્રહ (જુઓ ગ્રહ) (૨) શનિવાર (૩) નીલમ [**–ની દશા** રૂ૰ પ્ર૰ દુર્ભાગ્ય; ભારે વિપત્તિનો સમય (સાડાસાત દિવસ,–માસ કે,–વર્ષ રહેતો મનાય છે)]. **૦વાર** પું૰ [સં.] અઠવાડિયાનો સાતમો દિવસ. **૦શ્ચર** પું૰ શનિ

**શનૈઃ** અ૰ [સં.] ધીમે ધીમે

**શનૈશ્ચર** પું૰ [સં.] જુઓ શનિશ્ચર

**શપથ** પું૰ [સં.] સોગંદ; કસમ

**શબ** ન૰ [સં.] મડદું

**શબનમ** ન૰ [ફા.] ઝાકળ (૨) એવું ઝીણું ને મૃદુ મલમલનું કાપડ [ભીલડી

**શબરી** સ્ત્રી૰ [સં.] રામની પરમભક્ત એક

**શબ્દ** પું૰ [સં.] અવાજ (૨) બોલ; વચન (૩) અર્થયુક્ત એક કે વધારે અક્ષરોનો સમુચ્ચય [વ્યા.] **૦કોશ(–ષ)** પું૰ [સં.] ભાષાના શબ્દોના સંગ્રહનો ગ્રંથ. **૦ચિત્ર** ન૰ [સં.] શબ્દો દ્વારા આપેલો ચિતાર–દોરેલું ચિત્ર. **૦જાળ** સ્ત્રી૰ જુઓ વાગ્જાળ. **૦પ્રમાણ** ન૰ [સં.] શબ્દજ્ઞાનનું સાધન (૨) શાબ્દિક પુરાવો. **૦પ્રયોગ** પું૰ શબ્દનો પ્રયોગ–ઉપયોગ કે વાપર (૨) રૂઢિપ્રયોગ. **૦બ્રહ્મ** ન૰ [સં] શબ્દરૂપી બ્રહ્મ–વેદ. **૦યોગી** વિ૰ નામ સાથે સંબંધમાં વપરાતું; નામયોગી (અવ્યય) [વ્યા.]. **૦રચના** સ્ત્રી૰ શબ્દોની ગોઠવણી; બોલવાલખવાની શૈલી. **૦વેધી** વિ૰ [સં.] માત્ર શબ્દ–અવાજને આધારે ધાર્યું બાણ મારનારું. **૦શક્તિ** સ્ત્રી૰ [સં.] શબ્દની અર્થબોધક શક્તિ (અભિધા, લક્ષણા અને વ્યંજના). **–બ્દાતીત** વિ૰ [સં.] શબ્દથી ન વર્ણવી શકાય એવું. **–બ્દાર્થ** પું૰ [સં] શબ્દનો અર્થ (૨) શાબ્દિક

અર્થ.-બ્દાલંકાર પું૦[સં.]શબ્દરચનાની ચમત્કૃતિવાળો અલંકાર[કા.શા].-બ્દાળુ વિ૦ નકામા વધારેપડતા શબ્દોવાળું કે તેવી શૈલીનું; 'વર્બોઝ'

**શમ** પું૦ [સં.] શાંતિ (૨) ક્ષમા (૩) ઇંદ્રિયો અને વાસનાઓનું શાંત થવું તે. ૦તા સ્ત્રી૦ શાંતિ (૨) ક્ષમા; ધીરજ. ૦ન ન૦ [સં.] શાંત પડવું કે પાડવું તે. ૦વું [સં. शम्] શાંત પડવું; ટાઢું પડવું (૨) નાશ પામવું

**શમશમવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. शम्] હાલતું ચાલતું બંધ થઈ જવું (૨) શાંત થવું

**શમશેર** સ્ત્રી૦ [ફા.] તરવાર. ૦બહાદુર વિ૦ તરવાર ચલાવવામાં બહાદુર (એક ખિતાબ)

**શમળી** સ્ત્રી૦ એક પક્ષી; સમડી

**શમા** સ્ત્રી૦ [અ.] મીણબત્તી (૨) દીવો [લા.]

**શમિયાનો** પું૦ [જુઓ શામિયાનો] તંબૂ

**શમી** સ્ત્રી૦ [સં.] એક ઝાડ; સમડો. ૦પૂજન સમડીના વૃક્ષનું પૂજન (દશેરા પર થાય છે)

**શયતાન** પું૦ [અ.] ઈશ્વર સામે બળવો કરનાર એક ફિરસ્તો (૨) બદમાશ,સેતાન. -નિયત સ્ત્રી૦ બદમાસી

**શયદા** વિ૦ [ફા.] ઘેલું; ગાંડું (૨) પ્રેમઘેલું

**શયન** ન૦ [સં.] સૂવું તે (૨) પથારી. ૦ગૃહ ન૦ સૂવાનો ઓરડો

**શય્યા** સ્ત્રી૦ [સં.] પથારી

**શર** પું૦; ન૦ [સં.] બાણ

**શરચ્ચંદ્ર** પું૦ [સં] શરદઋતુનો ચંદ્ર

**શરણ** ન૦ [સં.] આશ્રય; રક્ષણ; ઓથ. [શરણે આવવું = તાબે થવું]

**શરણાઈ** સ્ત્રી૦[ફા.सहनाई] ફૂંકીને વગાડવાનું એક વાજું

**શરણાગત** વિ૦ [સં.] શરણે આવેલું. -તિ સ્ત્રી૦ શરણે આવવું તે

**શરણાર્થી** વિ૦ [સં.] શરણ ઇચ્છનારું

**શરણું** ન૦ શરણ; આશ્રય

**શરણ્ય** વિ૦ (૨) ન૦[સં.] શરણ દઈ શકે એવું

**શરત** સ્ત્રી૦ [અ. शर्त] હોડ; કરાર; બોલી. -તી વિ૦ [ફા.] શરતને લગતું; શરતવાળું (૨) શરત કરી હોય તેવું

**શરત્પૂર્ણિમા** સ્ત્રી૦ [સં.] આશ્વિન પૂર્ણિમા; માણેકઠારી પૂનમ

**શરદ** સ્ત્રી૦ [સં.] આસોથી કાર્તિક માસ સુધી રહેતી ઋતુ (૨) વર્ષ [લા.]. ૦પૂનમ સ્ત્રી૦ શરત્પૂર્ણિમા [સળેખમ

**શરદી** સ્ત્રી૦ [ફા. सर्दी] ઠંડી; ભેજ (૨)

**શરદુ(-દો)ત્સવ** પું૦ [સં.] આશ્વિન પૂર્ણિમાનો-શરદ પૂનમનો ઉત્સવ

**શરબત** પું૦; ન૦ [અ.] ફળના રસનું બનાવેલું પીણું. -તી વિ૦ આછા રંગનું (૨) સ્ત્રી૦ એક જાતનું બારીક કાપડ

**શરમ** સ્ત્રી૦ [ફા. शर्म] લજ્જા (૨) પ્રતિષ્ઠા; ઇજ્જત (૩) લયાનત -માવવું સ૦ ક્રિ૦ 'શરમાવું'નું પ્રેરક (૨) શરમ કે માન રાખી સમજે-માને એમ કરવું; શરમથી મનાવવું -માવું અ૦ ક્રિ૦ શરમ આવવી (૨) ઝંખવાણું પડવું.-માળ વિ૦ શરમાય એવું; શરમવાળું. -મિંદગી સ્ત્રી૦ [ફા.] શરમ. -મિંદું વિ૦ [ફા. शर्मिंदह] શરમથી ઝંખવાણું પડી ગયેલું

**શરયુ(-યૂ)** સ્ત્રી૦ [સં.] જુઓ સરયુ

**શરવું** વિ૦ [જુઓ સરવું] તીક્ષ્ણ કાનનું

**શરવું** વિ૦તૈયારજમીનઉપરવરસાદની ધાર પડવાથી જે સુવાસ નીકળે છે તેવું. ઉદા૦ નવી માટલીનું પાણી શરવું શરવું લાગે છે

**શરવૃષ્ટિ** સ્ત્રી૦ [સં.] બાણનો વરસાદ

**શરસડો** પું૦ જુઓ શિરીષ

**શરાદ્ધિ(-ધ્ધિ)યાં** ન૦ બ૦વ૦ શ્રાદ્ધ પક્ષ; ભાદરવા વદના દિવસો

**શરાફ** પું૦ [અ. सर्राफ] ધીરધારનો ધંધો કરનાર; નાણાવટી

**શરાફત** સ્ત્રી૦ [અ.] માણસાઈ; લાયકી

**શરાફી** સ્ત્રી૦ સરાફને લગતું (૨) ચોક્કસ (૨) સ્ત્રી૦ નાણાવટું

**શરાબ** પું૦ [અ.] દારૂ ૦ખોરી સ્ત્રી૦ દારૂની લત. ૦બાજી સ્ત્રી૦ શરાબનું વ્યસન; શરાબખોરી. -બી વિ૦ દારૂ પીનાર

**શરાવ** [સં.], **૦લું** ન૦ શકોરું; ચપણિયું
**શરાસન** ન૦ [સં.] ધનુષ્ય
**શરિયત** સ્ત્રી૦ [અ.] કુરાનનું અનુશાસન –ધાર્મિક નિયમો
**શરીફ** વિ૦ [અ.] ઊંચા કુળનું (૨) પ્રતિષ્ઠિત; આબરૂદાર (૩) પું૦ મોટા શહેરનો સરકારનિયુક્ત એક નાગરિક અધિકારી
**શરીર** ન૦ [સં.] દેહ. **૦ધારી** વિ૦ શરીરી. **૦યાત્રા** સ્ત્રી૦ [સં.] શરીરનો નિર્વાહ (૨) શરીરનો વ્યાપાર. **૦રચના** સ્ત્રી૦ શરીરની રચના. **૦વિદ્યા** સ્ત્રી૦ શરીરની રચના વગેરેનું વિજ્ઞાન, 'ફિઝિયોલૉજી' **૦સંપત્તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] આરોગ્ય; શારીરિક શક્તિ. **૦સંબંધ** પું૦ [સં.] શરીર સાથેનો સબંધ (૨) સભોગ સંબંધ. **–રી** વિ૦ [સં] શરીરવાળું (૨) પું૦ આત્મા
**શરુ** ન૦ [ફા. સર્વ] એક જાતનું ઝાડ; સરુ
**શરૂ** વિ૦ [અ. શુરૂઅ] આરંભાયેલું; ચાલુ. **૦આત** સ્ત્રી૦ આરંભ; પહેલ
**શર્કરા** સ્ત્રી૦ [સં.] સાકર; ખાંડ
**શર્મિષ્ઠા** સ્ત્રી૦ [સં] યયાતિની એક રાણી
**શર્વ** પું૦ [સં.] શિવ
**શર્વરી** સ્ત્રી૦ [સં] રાત્રી. **૦પતિ**, **૦શ** [+ઈશ] પું૦ ચંદ્ર
**શલભ** ન૦ [સં] તીડ
**શલાકા** સ્ત્રી૦ [સં.] સળી (૨) પીંછી
**શલાવડું** ન૦ જુઓ શરાવલું
**શલ્ય** ન૦ [સં.] તીર (૨) કાંટો (૩) પું૦ માદ્રીનો ભાઈ
**શલ્યા** સ્ત્રી૦ [જુઓ શિલા] પથ્થરની છાટ
**શશ**, **૦ક** પું૦; ન૦ [સં.] સસલું. **૦ધર** પું૦ [સં.] ચંદ્ર. **–શાંક** પું૦ [સં.] ચંદ્ર
**શશિકલા** [સં.], **–ળા** સ્ત્રી૦ ચંદ્રની કળા
**શશિકાંત** પું૦ [સં.] જુઓ ચંદ્રકાંત
**શશિયર** પું૦ [પ્રા. સસહર (સં. શશધર)] ચંદ્ર
**શશિલેખા** સ્ત્રી૦ [સં.] શશિકળા
**શશી** પું૦ [સં.] ચંદ્ર
**શસ્ત્ર** ન૦ [સં.] (મારવાનું) હથિયાર. **૦ક્રિયા** સ્ત્રી૦ વાઢકાપ; 'ઑપરેશન'. **૦ધારી** વિ૦ શસ્ત્ર ધારણ કરનારું (૨) પું૦ યોદ્ધો. **૦પ્રયોગ** પું૦ વાઢકાપ; 'ઑપરેશન'. **૦યુદ્ધ** ન૦ શસ્ત્રાસ્ત્રથી–હિંસક યુદ્ધ. **૦વિદ્યા** સ્ત્રી૦ [સં] શસ્ત્ર વાપરવાની વિદ્યા. **–સ્ત્રાસ્ત્ર** ન૦ બ૦ વ૦ [સં.] શસ્ત્ર અને અસ્ત્ર; મારવાનાં તેમ જ ફેંકવાનાં હથિયાર
**શસ્ય** ન૦ [સં.] અનાજ
**શહાદત** સ્ત્રી૦ [અ.] શહીદ થવું તે
**શહાળી** સ્ત્રી૦ [સં. શેફાલિકા; પ્રા. સેહાલિઆ] એક ફૂલઝાડ
**શહીદ** વિ૦ (૨) પું૦ [અ.] ધર્મયુદ્ધમાં પ્રાણ આપનાર. **–દી** સ્ત્રી૦ શહીદપણું
**શહૂર** ન૦ [અ. શુઊર] હોશ; આવડત
**શહેનશાહ** (શહે) પું૦ [ફા. શહનશાહ] રાજાઓનો રાજા; સમ્રાટ. **૦ત** સ્ત્રી૦ સામ્રાજ્ય. **–હી** વિ૦ શહેનશાહ સંબંધી (૨) સ્ત્રી૦ શહેનશાહત
**શહેર** (શહે) ન૦ [ફા. શહ્ર] નગર; મોટું ગામ. **–રી** વિ૦ શહેરનું કે તે સંબંધી (૨) પું૦ શહેરમાં વસનાર (૩) નાગરિક; 'સિટિઝન'
**શળ** પું૦ [સં. શલાકા ઉપરથી] ગડીથી પડેલો આંકો; સળ (૨) સોળ
**શળી** સ્ત્રી૦ [સં શલાકા] સળી
**શંકર** પું૦ [સં.] શિવ **–રાચાર્ય** પું૦ [સં.] કેવલાદ્વૈતના પ્રવર્તક આચાર્ય કે તેમણે સ્થાપેલ પીઠનો અધિપતિ
**શંકા** સ્ત્રી૦ [સં.] ગક; સંદેહ; વહેમ (૨) કલ્પિત ભય (૩) ઝાડા પેશાબની હાજત. **૦વું** અ૦ ક્રિ૦ સંદેહમાં પડવું; વહેમાવું (૨) સંકોચાવું; શરમાવું. **૦શીલ** વિ૦ વહેમી. **૦સ્પદ** વિ૦ [સં.] જેને વિષે શંકા હોય તેવું. **–ક્તિ** વિ૦ [સં.] શંકાવાળું
**શંકુ** ન૦ [સં.] ઉપર જતાં અણિયાળી થતી જતી ગોળ બેઠકની ઘન આકૃતિ (૨) હજાર અબજ
**શંખ** પું૦ [સં.] એક જાતના દરિયાઈ પ્રાણીનું કોટલું જેને ફૂંકવાથી અવાજ થાય છે (૨) આંગળી ઉપરનું તેના આકારનું ચિહ્ન

(૩) મૂર્ખ [લા] [૦ફૂંકવો=દેવાળુ કાઢવુ (વ્યંગમા)]
શખજીરૂ ન૦ [ગુર૦ फा सगजराहत] એક સફેદ ચીકણો પથ્થર કે તેનો ભૂકો
શખણી સ્ત્રી૦ [જુઓ શખિની] -કંશા, કકાસિયણ સ્ત્રી [નાનો શખ
શખલી સ્ત્રી૦ નાનો શખલો -લો પું૦
શખિની સ્ત્રી૦ [સ] કામશાસ્ત્ર પ્રમાણેના ચાર વર્ગોમાના એક વર્ગની સ્ત્રી (પદ્મિની, ચિત્રિણી, હસ્તિની અને શખિની)
શઢ પુ૦ [સ] ષઢ, નપુંસક
શભુ પું૦ [સ] શિવ
શભુમેળો પુ૦ જુદી જુદી જાતો કે વસ્તુ એનો અવ્યવસ્થિત સમૂહ, ખીચડો (૨) અઢારે વર્ણનું સેળભેળ થવુ તે
-શ અ૦[સ]શબ્દને લાગતા તે ક્રમે-હિસાબે એવો ભાવ બતાવે છે ઉદા૦ શબ્દશ
-શાઈ વિ૦[फा शाही]નામને અતે લાગતા 'તેને લગતુ તે રીતનુ, તેના જેવુ' એવો અર્થ સૂચવે છે ઉદા૦ વાણિયાશાઈ
શાક ન૦ [સ] ન૦ ખાઈ શકાય તેવા કદ, ફળ, ભાજી
શાકણ(-ણી) સ્ત્રી૦ જુઓ શાકિની (૨) પિશાચી ચુડેલ
શાકપાંદડુ ન૦ શાકભાજી
શાકબજાર સ્ત્રી૦, ન૦ શાકનું બજાર
શાકભાજી સ્ત્રી૦ શાક ને ભાજી (૨) સામાન્ય કે નજીવુ ગણી કઢાય એવુ – મહત્ત્વ વિનાનુ તે [લા]
શાકાહાર પુ૦[સ] વનસ્પતિનો જ આહાર, અન્નાહાર -રી વિ૦ (૨) પુ અન્નાહારી, 'વેજિટેરિયન' [પિશાચી કે દેવી
શાકિની સ્ત્રી૦ [સ] દુર્ગાના ગણમાની એક
શાકે અ૦[સ शक ઉપરથી]શાક સવત પ્રમાણે
શાક્ત વિ૦[સ] શક્તિ સબધી (૨) શક્તિ કે દેવીનુ પૂજન (૩) પુ૦ તેવો માણસ
શાક્ય ૦નંદન, ૦મુનિ, ૦સિંહ પુ૦ [સ] ગૌતમ બુદ્ધ [જુઓ સાક્ષી
શાખ સ્ત્રી૦ આબરૂ, વટ (૨) અટક (૩)
શાખા સ્ત્રી૦ [સ] ડાળી (૨) વિભાગ (૩) જુદા જુદા ગોત્રો કે મડળોમા પ્રચલિત વેદની સહિતાનો પાઠ કે ક્રમનોભેદ ૦મૃગ પુ૦ [સ] વાદરો
શાગિરદ(-દ) શાગિર્દ [फा] પુ૦ શિષ્ય, ચેલો (૨) સહાયક, મદદગાર
શાઠ્ય ન૦ [સ] શઠતા
શાણ પુ૦ [સ] કસોટીનો પથરો
શાણકુ ન૦ [જુઓ સાણકુ, સાનક] શકોરુ (૨) ભીખ માગવાનુ પાત્ર
શાણપ સ્ત્રી૦, ૦ણ ન૦ [શાણુ પરથી] ડહાપણ, ચતુરાઈ
શાણું વિ૦[प्रा सयाण(સ सज्ञान)] ચતુર, ડાહ્યુ
શાતા સ્ત્રી૦[સ शात, प्रा सात, साता] શાંતિ, ટાઢક, નિરાંત
શાદી સ્ત્રી૦ [फा] લગ્ન
શાન સ્ત્રી૦ [अ] ભભકો (૨) દેખાવ, છટા, ઠઠારો ૦દાર વિ૦ છટાદાર, ઘાટીલુ (૨) જાજરમાન
શાપ પુ૦[સ]બદદુવા ૦વુ સ૦ક્રિ૦[સ शाप] શાપ દેવો -પિત વિ૦ [સ] શાપ પામેલુ
શાબાશ અ૦ [फा] સાબાશ, ધન્ય! વાહ! -શી ધન્યવાદ, તારીફ [મૌખિક
શાબ્દિક વિ૦[સ]શબ્દનુ કે તેને લગતુ (૨)
શામક વિ૦ [સ] શમાવે એવુ, શાન્તિકારક
શામળ(-ળિયો) પુ૦ [સ श्यामल] શ્રીકૃષ્ણ -ળુ વિ૦ કાળુ -ળો પુ૦ શ્રીકૃષ્ણ
શામિયાનો પું૦ [फा] જુઓ શમિયાનો
શામિલ વિ૦[अ] સામેલ, ભળેલ, જોડાયેલુ
શાયર પું૦ [अ शाइर] કવિ, વિદ્વાન -રી સ્ત્રી૦ શાયરપણુ (૨) કાવ્યકળા, કવિતા
-શાયી વિ૦ [સ] (સમાસને અતે) 'સૂનાર' 'પોઢનાર' એવા અર્થમા (શેષશાયી)
શાર (શા') પું૦ કાણુ છિદ્ર ૦ડી સ્ત્રી૦ શાર પાડવાનુ આણીદાર ઓજાર ૦ડો પુ૦ મોટી શારડી (૨) કૂવામા વધારે પાણી લાવવા શાર પાડવો તે કે નળ જમીનમા ઉતારી કૂવો બનાવવો તે, 'બોરિંગ'
શારદા સ્ત્રી૦ [સ] સરસ્વતી ૦પીઠ સ્ત્રી૦

વિદ્યાપીઠ (૨) શંકરાચાર્યની પશ્ચિમ ભારતની ગાદી કે મઠ (દ્વારકાનો)
**શારવું** (શા') સક્રિ૦ શાર પાડવો (૨) મહેણાંથી બાળવું [લા.]
**શારંગ** ન૦ [સં. શાર્ઙ્ગ] જુઓ સારંગ. ૦ધર, ૦પાણિ પું૦ વિષ્ણુ
**શારીરિક** વિ૦[સં.] શરીર સંબંધી
**શાર્દૂલ** પું૦[સં.] વાઘ.૦વિક્રીડિત પું૦[સં.] એક છંદ
**શાલ** પું૦ [સં.] સાગનું ઝાડ
**શાલ** સ્ત્રી૦[ફા.] ભરેલી કિનારનું ઓઢવાનું ઊનનું એક કીમતી વસ્ત્ર. ૦દુશાલા પું૦બ૦વ૦ માનાર્થે અપાતા શેલાપાઘડી વગેરે [નિશાળ
**શાલા** સ્ત્રી૦[સં.] મકાન; ઘર (૨) પાઠશાળા;
**શાલિ** સ્ત્રી૦ [સં.] ડાંગર; શાળ
**શાલિગ્રામ** પું૦ [સં.] વિષ્ણુના પ્રતીક તરીકે પૂજાતો કાળો લીસો ગોળ પથ્થર
**શાલિની** પું૦ [સં] એક છંદ (૨) વિ૦ સ્ત્રી૦ 'શાલી'નું સ્ત્રી૦ રૂપ
**શાલિવાહન** પું૦ [સં.] શક જાતિનો એક પ્રસિદ્ધ રાજા,જેનાથી શકસંવત ગણાય છે
**શાલિહોત્ર** પું૦ [સં] ઘોડો (૨) ઘોડા વગેરે જાનવરોનું વૈદું. –ત્રી પું૦ અશ્વવૈદ્ય; જાનવરોનો વૈદ્ય; સાલોત્રી
**-શાલી** [સં] વિ૦ નામને અંતે લાગતાં, 'વાળું' અર્થ બતાવે છે (પ્રભાવશાલી)
**શાલોપયોગી** વિ૦ [સં.] વિદ્યાર્થીઓને ઉપયોગી
**શાલ્મલિ** પું૦; ન૦ [સં.] એક ઝાડ; શીમળો
**શાવ(૦ક)** પું; ન૦ [સં.] બાળ; બચ્ચું
**શાશ્વત** વિ૦ [સં.] નિત્ય. ૦તા સ્ત્રી૦
**શાસક** પું૦ [સં.] શિક્ષા કરનાર (૨) રાજા; હાકેમ
**શાસન** ન૦ [સં] શિક્ષા (૨) અમલ; રાજ્ય (૩) આજ્ઞા (૪) ઉપદેશ. ૦તંત્ર ન૦ રાજ્યતંત્ર. ૦પદ્ધતિ સ્ત્રી૦ રાજ્ય ચલાવવાની પદ્ધતિ
**શાસ્ત્ર** ન૦ [સં.] ધર્મગ્રંથ (૨) કોઈ પણ વિષયનું તાત્ત્વિક તેમ જ વ્યવસ્થિત જ્ઞાન. ૦કાર પું૦ [સં.] શાસ્ત્ર રચનાર. ૦જ્ઞ વિ૦ (૨)પું૦ શાસ્ત્ર જાણનાર –સ્ત્રાર્થ પું૦[સં.] શાસ્ત્રવિષયક ચર્ચા (૨) શાસ્ત્રના અર્થની ચર્ચા. –સ્ત્રી પું૦ [સં.] શાસ્ત્ર જાણનાર (૨) એક બ્રાહ્મણ અટક. –સ્ત્રીય વિ૦ [સં.] શાસ્ત્ર સંબંધી, શાસ્ત્રનું (૨)શાસ્ત્રશુદ્ધ. –સ્ત્રીયતા સ્ત્રી૦ શાસ્ત્રશુદ્ધ હોવું તે. –સ્ત્રોક્ત વિ૦ [સં.] શાસ્ત્રમાં કહેલું
**શાહ** પું૦ [ફા.] મુસલમાન રાજા; બાદશાહ (૨) શરાફ (૩) પ્રમાણિક–વટવાળો પુરુષ (૪) (કટાક્ષમાં) ચોર (૫) વાણિયાઓમાં એક અટક.૦જાદી સ્ત્રી૦પાદશાહની પુત્રી. ૦જાદો પું૦ પાદશાહનો પુત્ર.૦જોગ વિ૦, ૦જોગી વિ૦ સ્ત્રી૦ પ્રમાણિક (૨) સ્વીકારવા જોગ; કાયદેસર; લાવનારને નાણાં આપવાં પડે તેવી (હૂંડી)
**શાહમૃગ** ન૦ આફ્રિકાનું એક મોટું પક્ષી
**શાહી** વિ૦ [ફા.] શાહ સંબંધી (૨) સામ્રાજ્યનું, –ને લગતું
**શાહી** સ્ત્રી૦ [ફા.સિયાહી] લખવામાં વપરાતો પ્રવાહી રંગીન પદાર્થ; સાહી. ૦ચૂસ પું૦; ન૦ સાહીને ચૂસી લે તેવો એક જાતનો કાગળ
**શાહુકાર** પું૦ [સં.સાધુ (પ્રા. સાહુ) + कार] શરાફ; નાણાવટી (૨) વટવાળો; પ્રમાણિક (૩) (કટાક્ષમાં) ચોર; લુચ્ચો –રી સ્ત્રી૦ શાહુકારપણું; પ્રમાણિકતા
**શાહુડી** સ્ત્રી૦ [સં. शल्यकी] જમીનમાં બોડ કરીને રહેતું એક અણીદાર પીછાંવાળું પ્રાણી; સાહુડી
**શાહેદ** પું૦ [અ. શાહિદ] સાક્ષી પૂરનાર. –દી સ્ત્રી૦ સાક્ષી; પુરાવો (૨) પું૦ જુઓ શાહેદ; સાક્ષી
**શાળ** સ્ત્રી૦ [સં. શાલિ] ડાંગર
**શાળા** સ્ત્રી૦ જુઓ શાલા
**-શાળી** વિ૦ જુઓ –શાલી
**શાળી** સ્ત્રી૦ [જુઓ શાલિ] ડાંગર
**શાળોપયોગી** વિ૦ જુઓ શાલોપયોગી

**શાંકર(-રી)** વિ૦[સં] શંકર સંબંધી (૨) શંકરાચાર્યનું
**શાંત** વિ૦[સં] શાંતિયુક્ત **-તિ** સ્ત્રી૦[સં] વેગ, ક્ષોભ કે ક્રિયાનો અભાવ (૨) ક્લેશ કે કાસ કે યુદ્ધનો અભાવ (૩) નીરવતા (૪) માનસિક કે શારીરિક ઉપદ્રવ કે વિકારનું મટી જવું તે (૫) ધીરજ, ખામોશ (૬) વિશ્રામ, નિવૃત્તિ **-તિપાઠ** પું૦ શાંતિ થાય એ માટે થતો મંત્રનો પાઠ **-તિમય** વિ૦ શાંતિથી ભરેલું
**શાર્ઙ્ગ** પું૦,ન૦ [સં] ધનુષ્ય (૨) વિષ્ણુનું ધનુષ્ય **૦ધર**, **૦પાણિ** પું૦ [સં] વિષ્ણુ
**શિકરાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'શિકાવું'નું પ્રેરક
**શિકરાવું** અ૦ક્રિ૦ 'શિકારવું'નું કર્મણિ
**શિકલ** સ્ત્રી૦ [અ शक्ल] મુખાકૃતિ, ચહેરો
**શિકસ્ત** સ્ત્રી૦[ફા] પરાજય, હાર
**શિકાકાઈ** સ્ત્રી૦મેલ કાપનારી એક વનસ્પતિ, ચિકાખાઈ
**શિકાયત** સ્ત્રી૦[અ] ફરિયાદ, ભૂલ કાઢવી તે
**શિકાર** પું૦ [ફા] ગમ્મત, ખોરાક કે કસરત માટે પશુપંખીને મારવાં તે, મૃગયા (૨) એ રીતે મારેલું કે મારવા યોગ્ય પ્રાણી (૩) ભોગ, ભક્ષ [લા]
**શિકારવું** સ૦ક્રિ૦ સ્વીકારવું (હૂંડી માટે [પ્રાય])
**શિકારી(-રુ)** વિ૦ [ફા] શિકાર સંબંધી (૨) શિકાર કરનારું (૩) પું૦ શિકાર કરનાર, પારધી
**શિકોતર(-રી)** સ્ત્રી૦ [દે. सीकोत्तरी=स्त्री] શિકોતરા જેવી ભૂતડી **-રું** ન૦ વળગેલું છૂટે નહિ તેવું ભૂત
**શિક્કલ** સ્ત્રી૦ જુઓ શિકલ
**શિક્કે** અ૦ સિક્કે, સુધ્ધાં, સહિત
**શિક્ષક** પું૦ [સં] શિક્ષણ આપનાર
**શિક્ષણ** ન૦ [સં] કેળવણી (૨) બોધ, ઉપદેશ **૦પદ્ધતિ** સ્ત્રી૦ શિક્ષણ આપવાની પદ્ધતિ **૦શાસ્ત્ર** ન૦ શિક્ષણનું શાસ્ત્ર
**શિક્ષા** સ્ત્રી૦ [સં] જ્ઞાન, બોધ શિખામણ (૨) સજા (૩) એક વેદાંગ, ઉચ્ચારશાસ્ત્ર **૦પત્રી** સ્ત્રી૦ શિક્ષા-બોધ આપતું લખાણ ગ્રંથ (૨) સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયનો એક મુખ્ય બોધગ્રંથ **-ક્ષિકા** સ્ત્રી૦ [સં] સ્ત્રી શિક્ષક. **-ક્ષિત** વિ૦ [સં] શિક્ષણ પામેલું
**શિખર** ન૦ [સં] પર્વતની ટોચ (૨) મથાળું; ટોચ **-રિણી** પું૦ [સં] એક છંદ
**શિખવણી** સ્ત્રી૦ ભંભેરણી, છાની શિખામણ
**શિખવાડવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ શીખવવું (૨) ભંભેરવું ઉશ્કેરવું [લા]
**શિખંડ** પું૦ [દે शिहंडम] દહીં ખાંડની બનાવાતી એક મીઠી વાની
**શિખંડી** પું૦[સં] મોર (૨) દ્રુપદ રાજાનો પુત્ર
**શિખા** સ્ત્રી૦ [સં] ચોટલી (૨) છોગું (૩) જ્યોત
**શિખાઉ** વિ૦ શીખતું (૨) બિનઅનુભવી
**શિખામણ** સ્ત્રી૦ [સર૦ પ્રા सिक्खावण (સં शिक्षण)] બોધ, શિક્ષા, સલાહ
**શિગરામ** ન૦ સિગરામ, એક વાહન
**શિથિલ** વિ૦ [સં] નરમ, ઢીલું પડી ગયેલું, (૨) નિર્બળ (૩) થાકેલું **૦તા** સ્ત્રી૦
**શિફારસ** સ્ત્રી૦ જુઓ સિફારસ
**શિબિ** પું૦ [સં] હોલાને માટે બાજને શરીર આપનાર પુરાણપ્રસિદ્ધ રાજા
**શિબિકા** સ્ત્રી૦ [સં] પાલખી
**શિબિર** પું૦ [સં] તંબૂ (૨) છાવણી
**શિયળ** ન૦ [જુઓ શીલ] સતીત્વ, સ્ત્રીનું પાવિત્ર્ય
**શિયા** વિ૦ [અ] એ નામના મુસલમાની [સંપ્રદાયનું
**શિયાવિયા** વિ૦ ગભરાયેલું, બાવરું (૨) ભોંઠું પડી ગયેલું
**શિયાળ** પું૦, સ્ત્રી૦, **૦વું**, **-ળિયું** ન૦ [સં शृगाल, પ્રા सिआल] કૂતરાના વર્ગનું એક પ્રાણી
**શિયાળુ** વિ૦ શિયાળામાં થતું
**શિયાળો** પું૦ [સં शीतकाल, દે सिअलि] (કાર્તિકથી માઘ મહિના સુધીની) ટાઢની ઋતુ
**શિર** ન૦ [સં, સર૦ પ્રા सिर] માથું (૨) ટોચ, મથાળું (૩) લશ્કરની આગલી હાર. **૦છત્ર** વિ૦ [સં] માથાના છત્રરૂપ, પાલક, વડીલ **૦ચ્છેદ** પું૦ [સં] માથું કાપી નાખવું તે **૦છત્ર** વિ૦ શિરચ્છત્ર

શિરજોરી સ્ત્રી૦ [फा. सर + ज़ोर ઉપરથી] જોરાવરી; જબરદસ્તી
શિરતાજ પું૦ [फा. सर + ताज] માથાનો મુગટ (૨) વડીલ; ઉપરી [લા.]
શિરપેચ પું૦ [સર૦ પ્રા. सरपेच] પાઘડી કે ફેંટા પરનું છોગું; કલગી; તોરો
શિરમોર પું૦ [શિર + પ્રા. मउड (સં. मुकुट)] માથાનો મુગટ (૨) સર્વશ્રેષ્ઠ તે [લા.]
શિરસા અ૦ [સં.] શિર વડે. ૦વંદ્ય વિ૦ [સં.] માથું નમાવવા જેવું; માન્ય
શિરસ્તેદાર પું૦ [શિરસ્તો + દાર] અમલદારનો મુખ્ય કારકુન. -રી સ્ત્રી૦ શિરસ્તેદારનું કામ કે પદ
શિરસ્તો પું૦ [फा. सरिश्तह] પ્રથા; રિવાજ
શિરા સ્ત્રી૦ [સં.] રક્તવાહિની; નસ
શિરાઈ (રા') સ્ત્રી૦[अ. सुराही] ઊભા મોંનું પાણીનું એક વાસણ
શિરામણ (રા') ન૦, -ણી સ્ત્રી૦ નાસ્તો
શિરાવવું (રા') સ૦ક્રિ૦ નાસ્તો કરવો
શિરીષ ન૦ [સં.] એક ઝાડ (૨) તેનું ફૂલ
શિરોઈ (રો') સ્ત્રી૦ જુઓ શિરાઈ
શિરોધાર્ય વિ૦[સં.] માથે ચડાવવા-સ્વીકારવા યોગ્ય
શિરોબિંદુ ન૦[સં.] ઊંચામાં ઊંચું બિંદુ કે સ્થાન; ટોચ (૨) 'વર્ટેક્સ' [ગ.]
શિરોભાગ પું૦[સં.] ટોચનો કે માથાનો ભાગ
શિરોમણિ પું૦[સં.] ચૂડામણિ (૨) મુખ્ય; શ્રેષ્ઠ; નાયક [લા.]
શિરોમાન્ય વિ૦[સં.] માથે ચડાવવા-સ્વીકારવા લાયક
શિલા સ્ત્રી૦ [સં.] પથ્થરની છાટ. ૦છાપ સ્ત્રી૦ શિલા ઉપર કોતરીને કરેલું છાપકામ. ૦જિત ન૦[સં.] ડુંગરનો રસ મનાતી એક પૌષ્ટિક ઔષધિ. ૦રોપણ ન૦[+ आरोपण] મકાન બાંધવામાં પ્રથમ તેનો પાયાનો પથ્થર મૂકવો તે-તેનો વિધિ. ૦લેખ પું૦ પથ્થર ઉપર કોતરેલો લેખ
શિલિંગ પું૦ [ઇં.] એક અંગ્રેજી સિક્કો (બારેક આના જેટલો)
શિલીંધ્ર ન૦ [સં.] ટોપ; કૂતરાનો કાન
શિલ્પ ન૦[સં.] કારીગરી; કળા (૨) બાંધકામની કળા. ૦કાર પું૦[સં.] કારીગર (૨) બાંધકામમાં પ્રવીણ માણસ. ૦શાસ્ત્ર ન૦ [સં.] શિલ્પનું શાસ્ત્ર. -લ્પી વિ૦ શિલ્પને લગતું (૨) પું૦ શિલ્પશાસ્ત્રી (૩) કારીગર
શિવ વિ૦[સં.] શુભ; કલ્યાણકારી (૨) પું૦ શંકર; મહાદેવ (૩) ન૦ કલ્યાણ. ૦જી પું૦(માનાર્થક) શિવ; મહાદેવ. ૦નિર્માલ્ય ન૦ શિવને અર્પણ થયેલું તે (૨) તેની પેઠે ઉપયોગમાં ન લેવા જેવું તે. ૦માર્ગ પું૦ શૈવ સંપ્રદાય. ૦રાત(-ત્રિ,-ત્રી) સ્ત્રી૦ [સં. शिवरात्रि] માઘ વદિ ૧૪ની રાત. ૦લિંગ ન૦ [સં.] શિવનું લિંગસ્વરૂપી પ્રતીક. -વાલય ન૦[સં.] શિવનું મંદિર
શિશિર સ્ત્રી૦[સં.] માઘ ને ફાગણ માસની ઠંડી ઋતુ
શિશુ પું૦; ન૦ [સં.] બાળક; બચ્ચું
શિશુપાલ[સં.],-ળ પું૦ ચેદિ દેશનો પ્રસિદ્ધ રાજા જેનો શ્રીકૃષ્ણે વધ કર્યો હતો
શિશૂડી સ્ત્રી૦ [રવ૦] નાનો શિશૂડો. -ડો પું૦ પીસવો; સિસોટી
શિશ્ન ન૦[સં.] પુરુષની ગુહ્યેન્દ્રિય
શિષ્ટ વિ૦ [સં.] વિદ્વાન; સુશિક્ષિત (૨) સંભાવિત. ૦તા સ્ત્રી૦, -ષ્ટાચાર પું૦[સં.] શિષ્ટોમાં ચાલતો આવેલો વ્યવહાર; શિષ્ટોનો આચાર (૨) સભ્ય રીતભાત (૩) આદરસત્કાર (૪) સભ્યતા દેખાડવા ખાતર કરવાનો આચાર
શિષ્ય પું૦[સં.] ચેલો; વિદ્યાર્થી. ૦વૃત્તિ સ્ત્રી૦ શિષ્યને તેના ખર્ચ પેટે મળતી (નાણાંની) મદદ. -ષ્યા સ્ત્રી૦ સ્ત્રી શિષ્ય
શિસ્ત સ્ત્રી૦ [फा. शस्त=નેમ] નિયમબદ્ધ વર્તન; 'ડિસિપ્લીન'. ૦પાલન ન૦ શિસ્ત પાળવી-શિસ્તમાં રહેવું તે. ૦બદ્ધ વિ૦ શિસ્તવાળું; શિસ્તપૂર્વક
શિંગ સ્ત્રી૦ [હિં. सिंगा] કઠોળની કે તેના જેવી બીવાળી પાપડી
શિંગ ન૦[પ્રા. सिंग (સં. शृंग)] જુઓ શિંગડું. ૦ડાટવું સ૦ક્રિ૦ શિંગડા વડે ઉપરાઉપરી

મારવું ૦ડી સ્ત્રી૦ નાનું શિંગડું (૨) બંદૂકનો દારૂ ભરવાની શિંગડાઘાટની નળી ૦ડું ન૦ પશુના માથા ઉપરનો અવયવ (૨) એવા આકારનું એક વાદ્ય, રણશિંગડું —ાળ(—ળું) વિ૦ શિંગવાળું —ાળી વિ૦ શિંગડાવાળું (૨) સ્ત્રી૦ રણશિંગડું

**શિંગોડી** સ્ત્રી૦ [સ શૃંગાટક=શિંગોડું] જેને શિંગોડાં થાય છે તે વેલો —ડું ન૦ પાણીમાં થતી એક વેલનું ફળ (૨) એના આકારનું એક દારૂખાનું

**શીકર** પું૦, ન૦ [સ] સીકર પાણીની છાંટ, ફરફર [લાગી

**શીકલી, શીકી** સ્ત્રી૦ બળદને મોઢે બંધાતી

**શીકું** ન૦ [સ શિક્ય પ્રા સિક્કય] (ખાદ્ય મૂકવાનો) અધ્ધર લટકાવાય એવો ઝોળી જેવો ઘાટ, શીકું

**શીકે** અ૦ [જુઓ સિક્કે] સુધાં

**શીખ** સ્ત્રી૦ [સં શિક્ષા] શિખામણ (૨) વિદાયગીરી કે તે વેળા અપાતી ભેટ

**શીખ** સ્ત્રી૦ [ફા સીખ] અણીદાર પોલો લોઢાનો સળિયો (ગૂણમાંથી અનાજ કાઢવા માટેનો)

**શીખ** પું૦ [સ શિષ્ય] ગુરુ નાનકના સંપ્રદાયનો અનુયાયી

**શીખવવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા સિક્ખવ (સ શિક્ષય)] ભણાવવું (૨) ભંભેરવું ઉશ્કેરવું [લા]

**શીખવું** સ૦ક્રિ૦ [સ શિક્ષ્] ભણવું જ્ઞાન મેળવવું

**શીખે** અ૦ [જુઓ શીકે] સુધ્ધાં

**શીઘ્ર** વિ૦ [સ] સત્વર (૨) અ૦ જલદી ૦કવિ પું૦ શીઘ્ર કવિતા બનાવે તેવો કવિ ૦કવિતા સ્ત્રી૦ ૦કાવ્ય ન૦ કશી પણ પૂર્વતૈયારી વિના તરત જ બનાવેલી કવિતા ૦તા સ્ત્રી૦ ઝડપ ઉતાવળ

**શીડવું** સ૦ક્રિ૦ સીડવું (કાણું ફાટ વગેરે) પૂરવું પૂરીને બંધ કરવું (૨) બીડવું (૩) (દેવું) વાળવું

**શીત** વિ૦ [સ] ટાઢું, ઠંડું (૨) ન૦ શરીર ઠંડું પડી જવું તે ૦કટિબંધ પું૦ (ભૂગો) ધ્રુવ આસપાસનો શીતળ કટિબંધ પ્રદેશ

**શીતલ** વિ૦ [સ] ઠંડું ૦તા સ્ત્રી૦

**શીતલા** સ્ત્રી૦ [સ] બળિયા (૨) શીતળા મા ૦મા સ્ત્રી૦ બળિયાના રોગની દેવી

**શીતળ, ૦તા** જુઓ 'શીતલ'માં

**શીતળા (૦મા)** જુઓ 'શીતલા'માં ૦સાતમ સ્ત્રી૦ શ્રાવણ સુદ કે વદ સાતમ

**શીતાંશુ** પું૦ [સ] ચંદ્ર [એવું મધ્યમ

**શીતોષ્ણ** વિ૦ [સ] અતિ ગરમ કે ઠંડું નહિ

**શીદ (૦ને)** અ૦ શા માટે? શું કામ?

**શીદી** પું૦ [ફા] સીદી હબસી

**શીધું** ન૦ રસોઈની કાચી સામગ્રી સીધું

**શીમળ(—ળો)** પું૦ [સ શાલ્મલિ] એક ઝાડ

**શીરીન** વિ૦ [ફા] મીઠું, મધુર

**શીરું** ન૦ શીરા જેવો રગડો ખીરું

**શીરો (શી)** પું૦ [ફા] એક મીઠી વાની (૨) જુઓ શીરું

**શીર્ણ** વિ૦ [સ] તૂટીફૂટી ગયેલું (૨) જીર્ણ (૩) ચીમળાઈ કે સુકાઈ ગયેલું

**શીર્ષ** ન૦ [સ] શીશ, માથું ૦ક [સ] માથું (૨) ખોપરી (૩) માથાનો ટોપ (૪) મથાળું (લખાણનું) (૫) વિ૦ (અંતે સમાસમાં) મથાળાવાળું એ અર્થમાં —ર્ષાસન ન૦ [+આસન] માથા ઉપર ઊભા રહેવાનું એક યોગાસન

**શીલ** ન૦ [સ] સ્વભાવ (૨) વર્તણૂક (૩) ચારિત્ર્ય (૪) શિયળ (૫) વિ૦ (સમાસને અંતે) '—ના સ્વભાવવાળું —ની ટેવવાળું' એવા અર્થમાં ઉદા૦ 'દાનશીલ' ૦વંત (—તું) ૦વાન [સ] વિ૦ શીલવાળું

**શીશ** ન૦ [પ્રા સીસ (સ શીર્ષ)] માથું ૦ફૂલ ન૦ માથામાં પહેરવાનું એક ઘરેણું

**શીશમ** ન૦ સીસમ

**શીશમહેલ** પું૦ [ફા શીશહ+મહલ] દીવાલો પર કાચ જડયા હોય એવી ઓરડી કે મકાન

**શીશી** સ્ત્રી૦ કાચનું (દવા ઇ૦ ભરવા વપરાતું) એક પાત્ર બાટલી [૦સૂંઘાડવી—વાઢકાપ કરવા ક્લૉરોફૉર્મની દવા સૂંઘાડી મૂર્છા

આણવી] –શો પું૦ [फा शीशह] મોટી શીશી. [શીશામાં ઉતારવું = છેતરીને કાબૂમા લેવુ – વશ કરવુ]

શીળ, ૦વતું, ૦વાન જુઓ 'શીલ'માં

શીળવા પું૦, શીળશ ન૦ જુઓ શીળી

શીળી સ્રી૦ [प्रा सीअलिया (स शीतल्का)] ઓચિતા ઢીમણાં થઈ આવવાનો એક રોગ. ૦સાતમ સ્રી૦ જુઓ શીતળાસાતમ

શીળુ વિ૦ [प्रा सीअल (स शीतल)] ઠંડુ –ળો પું૦ છાંયો

શીંકલી સ્રી૦ જુઓ શીકલી

શીંઢી સ્રી૦ પડિયાપતરાળાની બાંધેલી થોકડી (૨) શીંકલી

શીંકું ન૦ જુઓ શીકું [જુઓ 'શિંગ'મા

શીંગ, ૦ડી, ૦ડું, –ગાળી, –ગાળું, –ગી

શીંગોડી,–ડું 'જુઓ 'શિંગોડી'મા

શુક પું૦ [स] પોપટ (૨) શુકદેવ ૦દેવ પું૦[स]વ્યાસના પુત્ર–ભાગવતના કથાકાર

શુકન ન૦ જુઓ શકુન (૨) સારા–શુભ શકુન. –નિયાળ વિ૦ શકુનવાળુ

શુકર પું૦ [अ शुक्र] આભાર, ઉપકાર (૨) સુભાગ્ય (૩) ફતેહ –રાના પું૦બ૦વ૦ ઉપકાર માનવો તે (૨) જેજેકાર (૩) ફતેહ [ભરાતુ બજાર–ગુજરી

શુક્કરવાર પું૦જુઓ શુક્રવાર –રી શુક્રવારે

શુક્તિ સ્રી૦ [स] છીપ [(૩)ન૦ વીર્ય

શુક્ર પું૦[स] એ નામનો ગ્રહ (૨) શુક્રવાર

શુક્ર પું૦[अ] જુઓ શુકર ૦ગુજારી સ્રી૦ [फा.] આભાર માનવો તે

શુક્રવાર પું૦અઠવાડિયાનો એક દિવસ (૨) ભલીવાર ઢગ, રામ –રી સ્રી૦ શુક્રવારી

શુક્રાચાર્ય પું૦ દૈત્યોના ગુરુ (૨) કાણો માણસ [લા.]

શુક્રાના પું૦બ૦વ૦ [फा] જુઓ શુકરાના

શુક્લ વિ૦ [स] સફેદ, ધોળુ (૨) પું૦ બ્રાહ્મણોનો પુરોહિત (૩) એક બ્રાહ્મણ અટક. ૦પક્ષ પું૦,ન૦ સુદ પક્ષ, અજવાળિયુ

શુચિ વિ૦ [स] શુદ્ધ, પવિત્ર (૨) સ્રી૦ શુદ્ધતા, શુચિતા ૦તા સ્રી૦, ૦ત્વ ન૦

શુદ્ધ વિ૦ [स] ચોખ્ખુ, સ્વચ્છ (૨) પવિત્ર (૩) દોષરહિત (૪) ભેળસેળ વિનાનુ (૫) સ્રી૦ શુદ્ધિ, સૂધ, ભાન; ખબર [૫] –દ્ધાદ્વૈત ન૦[+ अद्वैत] શ્રી વલ્લભાચાર્યે સ્થાપેલો મત

શુદ્ધિ સ્રી૦[स]પવિત્રતા, શુદ્ધતા, સ્વચ્છતા (૨) પ્રાયશ્ચિત્ત કરી પવિત્ર થવુ તે (૩) ધર્માંતર કરેલાને ધાર્મિક ક્રિયા કરી મૂળ ધર્મમા પાછુ આણવુ કે તેણે આવવુ તે (૪) ભાન, જાગૃતિ. ૦પત્ર(૦ક) ન૦ છાપની ભૂલોના સુધારાની યાદી

શુની સ્રી૦ [स] કૂતરી

શુભ વિ૦[स] મંગળપ્રદ, કલ્યાણકારી(૨) ન૦ ભલુ, કલ્યાણ. ૦ચિંતક વિ૦ શુભેચ્છક. ૦મસ્તુ શ૦પ્ર૦ [स] 'ભલુ થાઓ' એવુ આશીર્વચન –ભેચ્છક વિ૦ [+स. इच्छक] શુભ ઇચ્છનારું, હિતેચ્છુ –ભેચ્છા [+ इच्छा]શુભ થાઓ એવી ઇચ્છા –ભોપમાલાયક વિ૦ [+ ઉપમા + લાયક] શુભ ઉપમાઓને લાયક(પત્રલેખનમા વિશેષણ)

શુભ્ર વિ૦[स] ઉજ્જ્વળ (૨) સફેદ

શુમાર પું૦[फा] સુમાર, આશરો, અડસટ્ટો (૨) હિસાબ, ગણતરી –રે અ૦ આશરે, અંદાજથી, અડસટ્ટે

શુલ્ક ન૦ [स] દાયજો, સીધુ (૨) કન્યાની કિંમત તરીકે વર પાસેથી લેવાતુ ધન (૩) મૂલ્ય, કિંમત (૪) ભાડુ (૫) જકાત, દાણ

શુશ્રૂષા સ્રી૦ [स] સેવાચાકરી [સ્રી૦

શુષ્ક વિ૦[स]સૂકુ; રસ વગરનુ, લૂખુ. ૦તા

શું સ૦ વસ્તુવાચક પ્રશ્નાર્થ સર્વનામ (શું કહો છો ?)(૨) બેપરવાઈ કે તુચ્છકાર બતાવવા પ્રશ્નાર્થમા વપરાય છે (તારાથી શું થાય તેમ છે ?) (૩) વિ૦ કયુ, કઈ જાતનું એ અર્થમા સવાલ પૂછતા વપરાય છે (તે શો પદાર્થ છે ?) (૪) આશ્ચર્યસૂચક (શો રોફ !) (૫) પ્રશ્નાર્થસૂચક ('શો વિચાર છે ?')(૬) કેટલાક પ્રયોગોમા 'કંઈ' 'શુંય' જેવો અર્થ થાય છે (શુંનુ

**શોકપગલું** (શોક,) ન૦ મરેલી શોક નડે નહિ એમ માની ગળામાં પહેરાતું માદળિયું કે ઘરેણું [શોકથી પીડિત
**શોકાતુર, શોકાર્ત** વિ૦ [+આતુર, આર્ત]
**શોકિયું** ન૦ જુઓ સોગિયું
**શોકીન** (શો) વિ૦ [અ.] શોખીન
**શોખ** (શો) પું૦ [જુઓ શોક અ.] હોંસ; ઇચ્છા; કોડ (૨) મોજમજા; રંગબાજી. **–ખી(૦ન)** વિ૦ શોખ કરનારું; શોખ મારનારું
**શોગ** પું૦ [જુઓ શોક સં.] સોગ; શોક
**શોગિયું** ન૦ જુઓ સોગિયું
**શોચ** પું૦ [સં. શુચ્ ઉપરથી] શોક (૨) ફિકર (૩) પસ્તાવો. **૦ના** સ્ત્રી૦ શોક. **૦નીય** વિ૦ [સં.] શોચ કરવા યોગ્ય. **૦વું** સ૦ક્રિ૦ શોચ કરવો (૨) વિચારવું. **–ચ્ય** વિ૦ [સં.] શોચનીય
**શોણિત** ન૦ [સં.] લોહી
**શોધ** પું૦; સ્ત્રી૦ [સં.] શોધવું તે; ખોળ; તપાસ (૨) શોધેલી વસ્તુ. **૦ક** વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] શોધ કરનાર. **૦ખોળ** સ્ત્રી૦ શોધવું તે; તપાસ કરવી તે
**શોધન** ન૦, **૦ના** સ્ત્રી૦ [સં.] શોધવું તે (૨) સ્વચ્છ કરવું તે; શુદ્ધિ (૩) પરીક્ષા
**શોધવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. શુધ્] ખોળવું; તપાસ કરવી (૨) પરીક્ષા કરવી (૩) દોષ દૂર કરવા; શુદ્ધ કરવું (૪) ન જાણેલી વસ્તુ નવી ખોળી કાઢવી
**શોધિત** વિ૦ [સં.] શોધેલું; ખોળેલું (૨) તપાસેલું (૩) શુદ્ધ કરેલું
**શૉફર** પું૦ [ઇં.] મોટર હાંકવાનો ધંધો કરનાર
**શોભવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. શુભ્] સુંદર દેખાવું (૨) છાજવું; લાયક હોવું કે દેખાવું
**શોભા** સ્ત્રી૦ [સં.] સુંદર દેખાવ; સૌંદર્ય (૨) પ્રતિષ્ઠા; આબરૂ [લા.]. **૦યમાન** વિ૦ [સં.] શોભીતું; શોભાવાળું. **૦સ્પદ**

**શોષ** પું૦ [સં.] શોષાવું તે; પ્યાસ; સોસ. **૦ક** વિ૦ શોષી લેનારું. **૦ણ** ન૦ [સં.] શોષવું તે; શોષાવું તે. **૦વું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. શુષ્] ચૂસી લેવું; ચૂસી સૂકું કરી નાખવું. **–ષાવું** અ૦ ક્રિ૦ ['શોષવું'નું કર્મણિ] ચુસાવું; સુકાઈ જવું. **–ષિત** વિ૦ [સં.] શોષાઈ ગયેલું
**શૌચ** ન૦ [સં.] સ્વચ્છતા; પવિત્રતા (૨) મલોત્સર્ગ. **૦કૂપ** પું૦ પાયખાનું; સંડાસ
**શૌરસેની** સ્ત્રી૦ [સં.] એક પ્રાકૃત ભાષા
**શૌર્ય** ન૦[સં.] શૂરતા; પરાક્રમ; બહાદુરી. **૦ગીત** ન૦ વીરરસનું ગીત; શૌર્યનું વર્ણનાત્મક કે પ્રેરણાત્મક ગીત
**શૌહર** પું૦[ફા.] સ્વામી; પતિ
**શ્મશાન** ન૦[સં.] મડદાં બાળવાનું સ્થાન. **૦ભૂમિ(–મી)** સ્ત્રી૦ મસાણ. **વૈરાગ્ય** પું૦ [સં.] ક્ષણિક વૈરાગ્ય [લા.]. **–નિયો** પું૦ ડાઘુ; મસાણિયો
**શ્મશ્રુ** સ્ત્રી૦ [સં.] દાઢી (૨) મૂછ
**શ્યામ** વિ૦[સં.] કાળું (૨) પું૦ કાળો રંગ (૩) શ્રીકૃષ્ણ. **૦લ** વિ૦ [સં.] લીલું (૨) કાળું; શામળું. **૦સુંદર** પું૦ [સં.] શ્રીકૃષ્ણ. **–મા** સ્ત્રી [સં.] સોળ વર્ષની જુવાન સ્ત્રી
**શ્યાલ(૦ક)** પું૦ [સં.] સાળો
**શ્યેન** પું૦ [સં.] બાજ
**શ્રદ્ધા** સ્ત્રી૦[સં.] આસ્થા; વિશ્વાસ. **૦ળુ (–ળુ)** વિ૦ [સં. श्रद्धालु] શ્રદ્ધાવાળું. **–દ્ધાંજલિ** સ્ત્રી૦ [+अजलि] શ્રદ્ધાપૂર્વક આપેલી અંજલિ (શ્રાદ્ધ તરીકે). **–દ્ધેય** વિ૦ [સં.] શ્રદ્ધા રાખવા યોગ્ય
**શ્રમ** પું૦[સં.] થાક (૨) મહેનત; તકલીફ. **૦જીવી** વિ૦ [+સં. जीविन्] શારીરિક શ્રમ કરીને ગુજરાન મેળવનાર ('બુદ્ધિજીવી'થી ઊલટું)
**શ્રમણ** પું૦ [સં.] બૌદ્ધ કે જૈન સાધુ. **૦સંસ્કૃતિ** સ્ત્રી૦ બૌદ્ધ અને જૈન કાળમાં

ભાગ, શગ [લા] ૦કઢું વિ૦ તરતનું જ દોહેલુ (દૂધ)

**શેડા** પું૦ બ૦ વ૦ લીટના લબકા

**શેઢો** પું૦ [જુઓ છેડો] ખેતરની ચોમેર ખેડયા વિનાની છોડાતી પટ્ટી, જ્યા ચાર ઊગે છે

**શેતરજ** પું૦ [અ. શતરંજ] રમત, ચતુરંગ

**શેતરંજી** પું૦ [ફા શતરંજી] એક જાતનું રંગીન ભાતીગળ પાથરણું

**શેતાન** પું૦ જુઓ શયતાન –નિયત સ્ત્રી૦ શેતાનપણું –ની વિ૦ તોફાની (૨)સ્ત્રી૦ શેતાનિયત

**શેતૂર** ન૦ [ફા શહતૂત] એક ઝાડ (જેના પાદડા પર રેશમના કીડા ઊછરે છે) (૨) તેનું ફળ [ચાળીસમો ભાગ

**શેર** પું૦ [દે સેર] એક તોલ – મણનો

**શેર** પું૦ [ફા] વાઘ, સિંહ (૨) ચિત્તો

**શેર(શે)** સ્ત્રી૦ [અ શિઅર] કવિતા, કવિતાની કડી (ફારસી, ઉર્દૂ વગેરે)

**શૅર** પું૦ [ઇ] ધંધા માટેની ૫ત્યાળી મૂડી કે ભાગીદારીનો નિયત ભાગ (૨) તેનું ખત

**શેરડી** સ્ત્રી૦ એક વનસ્પતિ –જેના સાંઠામાંથી ગોળ ને ખાંડ બને છે, શેલડી (૨) નાનો સાંકડો શેરડો–રસ્તો

**શેરડો** પું૦ પગવાટ (૨) લોહી તરી આવવાથી મો પર પડતો લિસોટો (૩) સુકાઈ ગયેલા આસુના રેલાના ડાઘ (૪) ધ્રાસકો (૫) ઠંડું પાણી પીતા અંદર પેટ સુધી થતી ઠંડકની લિસોટા જેવી અસર

**શૅરદલાલ (શૅ)** પું૦ શૅરનો (તે લેવા વેચવા માટે) દલાલ [બજાર

**શૅરબજાર (શૅ)** ન૦ શૅરની લેવડદેવડનું

**શેરવાણી(–ની)** સ્ત્રી૦ [હિં] એક પ્રકારનો લાંબો (ઉત્તર હિંદુસ્તાની) કોટ

**શેરવું** અ૦ ક્રિ૦ જુઓ છેરવું

**શેરામણું** ન૦ જુઓ છેરામણ

**શેરિયું** ન૦ શેર વજનનું માપ. –યો પું૦ શેર વજનનું કાટલું [પોળ

**શેરી** સ્ત્રી૦ [દે સેરી] સાંકડી ગલી (૨) ફળિયું,

**શેરો (શૅરો')** પું૦ અરજી વગેરે પર અધિકારીએ હુકમા કરેલું ટિપ્પણ

**શેલડી** સ્ત્રી૦ જુઓ શેરડી

**શેલું** ન૦ કસબી ઉપરણો–ખેસ (૨) (અમુક કોમની) વિધવાએ પહેરવાનો ખાસ એક સાલ્લો (૩) સ્ત્રીઓનું કસબી પાલવવાળું એક કીમતી વસ્ત્ર

**શેલો** પું૦ [દે સેલ્લી = દોરડું ઉપરથી] દોહતી વખતે ગાયને પગે બાધવાનું દોરડું

**શેવ** સ્ત્રી૦ સેવ, ચણાના લોટની લાંબી સળી જેવી એક તળેલી વાની (૨) ઘઉંની કરાતી એ જ આકારની એક વાની

**શેવાલ** સ્ત્રી૦ [સં] લીલ, સેવાળ

**શેવાલ(–ળ)** સ્ત્રી૦ [સં સ્વદ] બાફ, વરાળ

**શેવાળ** સ્ત્રી૦ લીલ, સેવાળ

**શેષ** વિ૦[સં]બાકી રહેલું (૨) પું૦ શેષનાગ (૩) શેષ ભાગ (૪) સ્ત્રી૦ પ્રસાદ (૫) ભાગાકારમા વધતી રકમ[ગ] ૦શાયી પું૦ [સં] વિષ્ણુ

**શેહ (શૅ)** સ્ત્રી૦ [ફા શહ] હરાવવું તે, દબાવવું તે (૨) દાબ, છાપ (૩) શેતરંજની રમતમા સામાના રાજાને નાસવું પડે તેવી રીતે પોતાનું મહોરું ગોઠવવું તે (૪) પતંગના પેચ થાય ત્યારે એકદમ દોરી જવા દેવી તે [માટે (પ્રશ્નાર્થક)

**શેં (શૅ૦)** અ૦ શા કારણે, શાથી (૨) શા

**શૈત્ય** ન૦[સં] ઠંડક

**શૈથિલ્ય** ન૦[સં]શિથિલતા, મંદતા, ઢીલાશ

**શૈલ** પું૦ [સં]પર્વત ૦કન્યા,૦જા,૦તનયા સ્ત્રી૦ [સં] પાર્વતી ૦રાજ પું૦ [સં] હિમાલય [રીત, ઇબારત

**શૈલી** સ્ત્રી૦ [સં] ઢબ, રીત (૨) લખાણની

**શૈલેશ** પું૦ [સં] હિમાલય

**શૈવ** વિ૦[સં]શિવ સંબંધી(૨)પું૦શિવભક્ત

**શૈશવ** ન૦[સં] બાળપણ

**શોક (શો)** પું૦ [અ] જુઓ શોખ

**શોક (શૉક,)** સ્ત્રી૦ સપત્ની, પતિની બીજી સ્ત્રી

**શોક** પું૦[સં] ખેદ, દિલગીરી, સંતાપ (૨) મરણ પછી શોક વ્યક્ત કરવાનો લોકાચાર. ૦જનક વિ૦ શોક ઉત્પન્ન કરનારું

**શોકપગલું** (શૉક,) ન૰ મરેલી શોક નડે નહિ એમ માની ગળામાં પહેરાતું માદળિયું કે ઘરેણું [શોકથી પીડિત
**શોકાતુર,શોકાર્ત** વિ૰ [+આતુર, આર્ત]
**શોકિયું** ન૰ જુઓ સોગિયું
**શોકીન** (શૉ) વિ૰ [અ.] શોખીન
**શોખ** (શૉ) પું૰ [જુઓ શોક અ.] હોંસ; ઇચ્છા; કોડ (૨) મોજમજા; રંગબાજી. **–ખી(૰ન)** વિ૰ શોખ કરનારું; શોખ મારનારું
**શોગ** પુ૰ [જુઓ શોક સ.] સોગ; શોક
**શોગિયું** ન૰ જુઓ સોગિયું
**શોચ** પું૰ [સ. શુચ્ ઉપરથી] શોક (૨) ફિકર (૩) પસ્તાવો. ૰**ના** સ્ત્રી૰ શોક. ૰**નીય** વિ૰ [સ.] શોચ કરવા યોગ્ય. ૰**વું** સ૰ક્રિ૰ શોચ કરવો (૨) વિચારવું. **–ચ્ય** વિ૰ [સ.] શોચનીય
**શોણિત** ન૰ [સ.] લોહી
**શોધ** પું; સ્ત્રી૰ [સ.] શોધવું તે; ખોળ; તપાસ (૨) શોધેલી વસ્તુ. ૰**ક** વિ૰ (૨) પું૰ [સ.] શોધ કરનાર. ૰**ખોળ** સ્ત્રી૰ શોધવું તે; તપાસ કરવી તે
**શોધન** ન૰, ૰**ના** સ્ત્રી૰ [સ.] શોધવું તે (૨) સ્વચ્છ કરવું તે, શુદ્ધિ (૩) પરીક્ષા
**શોધવું** સ૰ ક્રિ૰ [સ. શુધ્] ખોળવું; તપાસ કરવી (૨) પરીક્ષા કરવી (૩) દોષ દૂર કરવા; શુદ્ધ કરવું (૪) ન જાણેલી વસ્તુ નવી ખોળી કાઢવી
**શોધિત** વિ૰ [સ.] શોધેલું; ખોળેલું (૨) તપાસેલું (૩) શુદ્ધ કરેલું
**શૉફર** પું૰ [ઇ.] મોટર હાકવાનો ધંધો કરનાર
**શોભવું** અ૰ ક્રિ૰ [સ. શુભ્] સુંદર દેખાવું (૨) છાજવું, લાયક હોવું કે દેખાવું
**શોભા** સ્ત્રી૰ [સ] સુંદર દેખાવ; સૌંદર્ય (૨) પ્રતિષ્ઠા; આબરૂ [લા.]. ૰**યમાન** વિ૰ [સ.] શોભીતું; શોભાવાળું. ૰**સ્પદ** વિ૰ [+આસ્પદ] શોભાવે તેવું. **–ભીતું** શોભતું; સારું દેખાતું [પું૰ કોલાહલ
**શોર** પું૰ [ફા.] કોલાહલ; ઘોંઘાટ. ૰**બકોર**
**શોષ** પું૰ [સ] શોસાવું તે; પ્યાસ, સોસ. ૰**ક** વિ૰ શોષી લેનારું. ૰**ણ** ન૰ [સ.] શોષવું તે; શોષાવું તે. ૰**વું** સ૰ ક્રિ૰ [સ. શુષ્] ચૂસી લેવું; ચૂસી સૂકું કરી નાખવું. **–ષાવું** અ૰ ક્રિ૰ ['શોષવું'નું કર્મણિ]ચુસાવું; સુકાઈ જવું. **–ષિત** વિ૰ [સ.] શોષાઈ ગયેલું
**શૌચ** ન૰ [સ.] સ્વચ્છતા; પવિત્રતા (૨) મલોત્સર્ગ. ૰**કૂપ** પું૰ પાયખાનું; સંડાસ
**શૌરસેની** સ્ત્રી૰ [સં.] એક પ્રાકૃત ભાષા
**શૌર્ય** ન૰[સ.] શૂરતા; પરાક્રમ; બહાદુરી. ૰**ગીત** ન૰વીરરસનું ગીત; શૌર્યનું વર્ણનાત્મક કે પ્રેરણાત્મક ગીત
**શૌહર** પું૰[ફા.] સ્વામી; પતિ
**શ્મશાન** ન૰[સ.] મડદાં બાળવાનું સ્થાન. ૰**ભૂમિ(–મી)**સ્ત્રી૰મસાણ.**વૈરાગ્ય**પું૰ [સ.] ક્ષણિક વૈરાગ્ય [લા.]. **–નિયો** પું૰ ડાઘુ; મસાણિયો
**શ્મશ્રુ** સ્ત્રી૰ [સ.] દાઢી (૨) મૂછ
**શ્યામ** વિ૰[સ.] કાળું (૨) પુ૰ કાળો રંગ (૩) શ્રીકૃષ્ણ. ૰**લ** વિ૰ [સ.] લીલું (૨) કાળું; શામળું. ૰**સુંદર** પું૰ [સ]શ્રીકૃષ્ણ. **–મા** સ્ત્રી [સ] સોળ વર્ષની જુવાન સ્ત્રી
**શ્યાલ(૰ક)** પું૰ [સ.] સાળો
**શ્યેન** પું૰ [સ.] બાજ
**શ્રદ્ધા** સ્ત્રી૰[સ] આસ્થા; વિશ્વાસ. ૰**લુ (–ળુ)** વિ૰ [સ. શ્રદ્ધાલુ] શ્રદ્ધાવાળું. **–દ્ધાંજલિ** સ્ત્રી૰ [+અંજલિ] શ્રદ્ધાપૂર્વક આપેલી અંજલિ (શ્રાદ્ધ તરીકે). **–દ્ધેય** વિ૰ [સ.] શ્રદ્ધા રાખવા યોગ્ય
**શ્રમ** પું૰[સ.] થાક (૨) મહેનત; તકલીફ. ૰**જીવી** વિ૰ [+સ.જીવિન્] શારીરિક શ્રમ કરીને ગુજરાન મેળવનાર ('બુદ્ધિજીવી'થી ઊલટું)
**શ્રમણ** પું૰ [સ.] બૌદ્ધ કે જૈન સાધુ. ૰**સંસ્કૃતિ** સ્ત્રી૰ બૌદ્ધ અને જૈન કાળમાં પ્રવર્તેલી સંન્યાસપ્રધાન સંસ્કૃતિ. **–ણી** સ્ત્રી૰ સાધ્વી
**શ્રમવિભાગ** પુ૰ કામ કરવાની મહેનતના ભાગ પાડવા તે; તેની વહેંચણી

**શ્રમિત** વિ૦ [સ] મહેનત કરીને થાકેલું

**શ્રવણ** ન૦[સ] સાંભળવું તે (૨) વેદાધ્યયન (૩) બાવીસમું નક્ષત્ર (૪) પું૦ કાન (૫) અંધ માબાપને કાવડમાં બેસાડી તીર્થયાત્રા કરાવનાર-અંધક મુનિનો પુત્ર. **૦ગોચર** વિ [સ] કાનથી સાંભળી શકાય તેવું **-ણેંદ્રિય** સ્ત્રી૦ [સ] કાન

**શ્રવવું** સ૦ક્રિ૦ [સં શ્રુ] શ્રવણ કરવું [પ]

**શ્રાદ્ધ** ન૦ [સ] પિતૃઓની તૃપ્તિ માટે શ્રદ્ધાથી કરાતી તર્પણક્રિયા **૦કર્મ** ન૦, **૦ક્રિયા** સ્ત્રી૦ [સ] શ્રાદ્ધ કરવું તે (૨) શ્રાદ્ધની ક્રિયા

**શ્રાપ** પું૦ જુઓ શાપ [બૌદ્ધ ગૃહસ્થ

**શ્રાવક** વિ૦[સ] સાંભળનાર (૨) પું૦ જૈન કે

**શ્રાવણ** પું૦ [સ] વિક્રમસંવતનો દશમો મહિનો (૨) શ્રવણ ન ૫ (૩) શ્રવણ કરાવવું તે [**૦ભાદરવો વહેવો** = ચોધાર આંસુ ચાલવાં] **-ણી** સ્ત્રી૦[સ] શ્રાવણ મહિનાની પૂનમ, બળેવ

**શ્રાવિકા** સ્ત્રી૦[સ] શ્રાવક-જૈન કે બૌદ્ધ-સ્ત્રી

**શ્રાવ્ય** વિ૦[સ] સાંભળવા યોગ્ય (૨) સાંભળીને માણવાનું નાટક ('દૃશ્ય'થી ઊલટું)

**શ્રાંત** વિ૦[સ] થાકેલું **-ત્તિ** સ્ત્રી૦[સ] થાક

**શ્રી** પું૦[સં] લખાણના આરંભમાં વપરાતો મંગળ શબ્દ (૨) 'શ્રીમાન, શ્રીમતી'નો સંક્ષેપ (નામની આગળ લગાડાતો આદર બતાવનારો શબ્દ) (૩) સ્ત્રી૦ લક્ષ્મી (૪) સૌંદર્ય શોભા **૦કંઠ** પું૦[સ] શિવ, મહાદેવ **૦ખંડ** પું૦ મોર, શિખંડી (૨) શિખંડ (૩) ન૦ [સ] ચંદન **૦ગણેશાય નમઃ** શ૦પ્ર૦ (મંગળ તરીકે) ગણેશને નમસ્કાર (૨) પું૦બ૦વ૦ પ્રારંભ **૦જી** પું૦ (માનાર્થે બ૦વ૦) પ્રભુ વિષ્ણુ (૨) સહજાનંદસ્વામી **૦પાંચ** વિ૦ નામ પૂર્વે માનવાચક પૂર્વગ (ધન, ધાન્ય, પશુ પુત્ર અને દીર્ઘાયુષ એ પાંચ શોભા) **૦ફળ** ન૦ નાળિયેર **૦મત્** વિ૦ [સ] શ્રીમાન **૦મતી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] 'શ્રીમાન'નું સ્ત્રીલિંગ **૦મંત** વિ૦ તવંગર (૨) રાજાઓના નામ આગળ મુકાતો શબ્દ **૦મંતાઈ** સ્ત્રી૦ શ્રીમંતપણું **૦માન** વિ૦[સ] ધનવાન (૨) શોભાવાન (૩) નામની આગળ મુકાતો આદરસૂચક શબ્દ **૦મુખ** ન૦ ભવ્ય અને સુંદર મુખ, પૂજ્ય અને પવિત્ર પુરુષનું મુખ ('આપ પોતે, સ્વમુખે' એમ માનાર્થે વપરાય છે) **૦યુત** વિ૦ [સ] શ્રીમાન પુરુષના નામ આગળ મુકાતો આદરસૂચક શબ્દ

**શ્રુત** વિ૦[સ] સાંભળેલું **૦લેખન** ન૦ સાંભળીને લખવું તે, 'ડિક્ટેશન'

**શ્રુતિ** સ્ત્રી૦ [સ] સાંભળવું તે (૨) કાન (૩) સાંભળેલી વાત, કિંવદંતી (૪) વેદ (૫) ધ્વનિ, અવાજ

**શ્રેઢી** સ્ત્રી૦ [સ] 'પ્રોગ્રેશન' [ગ] **૦ફલ** (-ળ) શ્રેઢીનો સરવાળો [ગ]

**શ્રેણિ(-ણી)** સ્ત્રી૦ [સ] પંક્તિ, હાર

**શ્રેય** ન૦ [સ] મોક્ષ (૨) કલ્યાણ, હિત, શુભ **૦સ્કર** વિ૦[સ] શ્રેય કરે એવું

**શ્રેષ્ઠ** વિ૦[સં] સર્વોત્તમ, ઉત્કૃષ્ટ **૦તા** સ્ત્રી૦

**શ્રેષ્ઠી** પું૦[સ] શેઠ, મહાજનનો આગેવાન

**શ્રોણિ(-ણી)** સ્ત્રી૦[સ] થાપો, નિતંબ

**શ્રોતા** પું૦[સ] સાંભળનાર **૦જન** પું૦,ન૦, **૦(-તૃ)વર્ગ** પું૦ સાંભળનારો સમુદાય

**શ્રોત્ર** પું૦,ન૦[સ] કાન **-ત્રિય** વિ૦[સં] વેદ ભણેલો (૨) પું૦ વેદાભ્યાસી બ્રાહ્મણ

**શ્લાઘા** સ્ત્રી૦[સ] વખાણ, સ્તુતિ, પ્રશંસા **-ઘ્ય** વિ૦ [સ] વખાણવા યોગ્ય, પ્રશંસાપાત્ર

**શ્લિષ્ટ** વિ૦[સ] જોડેલું ભેટેલું, મળેલું (૨) શ્લેષવાળું **-તા** સ્ત્રી૦

**શ્લેષ** પું૦[સ] બે અર્થવાળા શબ્દોનો પ્રયોગ (૨) આલિંગન

**શ્લેષ્મ** ન૦ [સ] કફ

**શ્લોક** પું૦[સ] ચાર ચરણનું પદ (૨) અનુષ્ટુભ છંદનું પદ (૩) (સમાસને અંતે) કીર્તિ, યશ (ઉદા૦ પુણ્યશ્લોક)

**શ્વપચ, શ્વપાક** પું૦ [સ] ચંડાળ

**શ્વશુર** પું૦[સ] સસરો

**શ્વશ્રૂ** સ્ત્રી૦[સ] સાસુ

**શ્વસન** ન૦[સં] શ્વાસ લેવો તે (૨) પવન

**શ્વાન** પું૦[સં] કૂતરો ૦નિદ્રા સ્ત્રી૦ [સં] કૂતરાની ઊંઘ, અર્ધજાગ્રત અવસ્થા ૦વૃત્તિ સ્ત્રી૦ હડે થવા છતાં ટુકડો મળતાં દોડવાની વૃત્તિ

**શ્વાસ** પું૦ [સં] નાકથી વાયુ લેવો મૂકવો તે (૨) દમ, હાંફ ૦નળી સ્ત્રી૦ જે દ્વારા શ્વાસ ફેફસામાં જાય છે તે નળી **–સોચ્છ્વાસ** [સં], **–સોશ્વાસ** [+ઉશ્વાસ] પું૦ શ્વાસ લેવો અને મૂકવો તે

**શ્વેત** વિ૦ [સં] સફેદ ૦પત્ર પું૦ અમુક હકીકત વિષે બયાન આપતો સરકારી ખરીતો ૦પિંડ પું૦ 'પિચ્યુટરી ગ્લૅન્ડ'. **–તાંબર** પું૦ [+અંબર] સફેદ વસ્ત્રવાળો (૨) જૈન ધર્મનો એ નામનો એક સંપ્રદાય કે તેનો અનુયાયી

# ષ

**ષ** પું૦ [સં]ચાર ઉષ્માક્ષરોમાંનો (ટવર્ગનો) બીજો

**ષટ્** વિ૦ [સં ષષ્,–ડ,–ણ] છ

**ષટ્કર્મ** ન૦બ૦વ૦ [સં] બ્રાહ્મણના છ કર્મ (અધ્યયન, અધ્યાપન, દાન, પ્રતિગ્રહ, યજન અને યાજન) (૨) તાંત્રિક છ કર્મ (જારણ, મારણ, ઉચ્ચાટન, મોહન, સ્તંભન અને વિધ્વંસન) (૩) યોગના છ કર્મ (ધૌતિ, બસ્તી, નેતી, નૌલિ ત્રાટક અને કપાલભાતી)

**ષટ્કોણ** પું૦, **–કોણાકૃતિ** સ્ત્રી૦ [સં] છ ખૂણાવાળી આકૃતિ 'હેક્ઝેગોન [ગ]

**ષટ્ચક્ર** ન૦બ૦વ૦ શરીરમાં ગુદાથી બ્રહ્મરંધ્ર સુધીનાં મનાતાં છ ચક્રો (મૂળાધાર, લિંગ, નાભિ, હૃત્, કંઠ, મૂર્ધ). [યોગ]

**ષટ્પદ** વિ૦ છ પગવાળું (૨) પું૦ ભમરો

**ષટ્સંપત્તિ** સ્ત્રી૦ [સં] વેદાંતના અધિકારીમાં હોવા જોઈતા છ ગુણ (શમ, દમ, ઉપરતિ, તિતિક્ષા, શ્રદ્ધા, સમાધાન)

**ષડંગ** ન૦બ૦વ૦[સં]વેદના છ અંગ(શિક્ષા, કલ્પ, વ્યાકરણ નિરુક્ત, છંદ, જ્યોતિષ)

**ષડ્ઋતુ** સ્ત્રી૦ છ ઋતુઓ (વસંત ગ્રીષ્મ, વર્ષા, શરદ, હેમંત અને શિશિર)

**ષડ્જ** પું૦[સં] સંગીતના સપ્તસ્વરોમાંનો પહેલો (સા)

**ષડ્દર્શન** ન૦બ૦વ૦ [સં] વૈદિક તત્ત્વજ્ઞાનનાં છ દર્શનો (સાંખ્ય યોગ, ન્યાય, વૈશેષિક, મીમાંસા અને વેદાંત)

**ષડ્યંત્ર** ન૦ [સં] કાવતરું

**ષડ્રસ** પું૦બ૦વ૦ [સં] છ રસ (મીઠો, ખારો, ખાટો, તીખો, કડવો અને તૂરો)

**ષડ્રિપુ** પું૦બ૦વ૦ [સં] મનુષ્યના છ આંતર શત્રુઓ (કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ અને મત્સર)

**ષષ્ટિ** સ્ત્રી૦ [સં] સાઠ ૦પૂર્તિ સ્ત્રી૦ [સં] સાઠ વર્ષ પૂરાં થવાં તે કે તેનું પર્વ

**ષષ્ઠ** વિ૦[સં] છઠ્ઠો **–ાંશ** પું૦ [+અંશ] છઠ્ઠો ભાગ **–ી** સ્ત્રી૦ છઠ(૨) છઠ્ઠી વિભક્તિ (૩) બાળકના જન્મનો છઠ્ઠો દિવસ

**ષંઢ** પું૦[સં] નપુંસક

**ષોડશ** વિ૦[સં]સોળ ૦કલા [સં] **–ળા** સ્ત્રી૦ બ૦વ૦ (ચંદ્રની) સોળ કળાઓ **–શી** સ્ત્રી૦ [સં] સોળનો સમૂહ (૨) દશ મહાવિદ્યાઓમાંની એક **–શોપચાર** પું૦બ૦વ૦ [+ઉપચાર] પૂજનના ૧૬ ઉપચાર (આવાહન, આસન, અર્ઘ્યપાદ્ય, આચમન, મધુપર્ક, સ્નાન, વસ્ત્રાભરણ, યજ્ઞોપવીત, ગંધ પુષ્પ ધૂપ દીપ, નૈવેદ્ય, તાંબૂલ, પરિક્રમા, વંદન)

# સ

સ પું૦[સ ]ચાર ઉષ્માક્ષરોમાંનો (ત વર્ગનો) ત્રીજો (૨) નામ પૂર્વે લાગતા પ્રાય 'સાથે, સહિત' કે કયાક 'સમાન' અર્થમા બહુવ્રીહિ સમાસ બનાવે છે (સકુટુંબ)
સ [સ સુ] એક પૂર્વંગ 'સુ સારુ' એ અર્થમા (સપૂત)
સઈ પું૦ [સ સૂચિક, પ્રા સૂઇઅ] દરજી
સકડવુ સ૦ક્રિ૦ [પ્રા સક્કડ, સક્કુડ (સ સક્ટ, સકુટ) ઉપરથી] તાણીને બાંધવુ
સકરકદ ન૦ [પ્રા સક્કરા (સ શર્કરા) કે ફા શક્કર + કદ]મીઠા સ્વાદવાળુ એક કદ, શક્કરિયુ
સકરટેટી સ્ત્રી૦ જુઓ શકરટેટી
સકરપારો પું૦ જુઓ શકરપારો
સકર્મક વિ૦[સ] જેને કર્મ હોય તેવુ (ક્રિયાપદ) [શાળી, નસીબવાન
સકર્મી વિ૦ [સ (સ સુ) + कर्मन्] ભાગ્ય-
સકલ [સ], -ળ વિ૦ સર્વ, તમામ
સકંજો(-જો) પું૦ [फा शिकन्ह] અપરાધીઓને શિક્ષા કરવાનો એક સંચો, હેડ (૨) સખત પકડવાનુ યત્ર (૩) કાબૂ, કબજો [લા]
સકામ વિ૦[સ] કામનાવાળુ, કામનાથી કરેલુ (૨) ફળની ઇચ્છાવાળુ (૩) સ્વાર્થબુદ્ધિવાળુ
સકાર પું૦ ઢગ, આવડ (૨) સ્વાદ, સત્ત્વ
સક્કર સ્ત્રી૦ [પ્રા (સ શર્કરા), फा शक्कर] સાકર, ખાંડ ૦ખોર પું૦સાકર ખાનારો જીવડો (૨) મીઠી વસ્તુઓ બહુ ભાવતી હોય તેવો માણસ ૦ટેટી સ્ત્રી૦ જુઓ સક્કરટેટી ૦પારો પું૦ જુઓ સકરપારો
સક્કસ વિ૦ [જુઓ કસવુ] સારી રીતે કસેલુ ખૂબ ખેચેલુ (૨) સખત, મજબૂત
સક્કાદાર વિ૦ જુઓ શક્કાદાર
સક્કો પું૦ ચહેરો (૨) રૈફ, ભપકો
સક્રિય વિ૦[સ] ક્રિયાયુક્ત, અમલી
સખણુ વિ૦ અડપલુ નહિ તેવુ, સાલસ (૨) જપવાળુ, ઉધમાત વિનાનુ
સખત વિ૦[જુઓ સખ્ત] કઠણ (૨) દૃઢ, મજબૂત (૩) કઠોર, નિર્દય (૪) આકરુ, થકવી નાખે તેવુ (૫) ખૂબ, હદથી જ્યાદે (સખત ભીડ) (૬) કડક, ઉગ્ર (૭) આગ્રહભર્યું, જોરદાર (સખત ભલામણ) (૮) મુશ્કેલ
સખતળી સ્ત્રી૦ જોડાની અંદર નાખવામા આવતુ નરમ છૂટુ પડ
સખતાઈ, -ખતી સ્ત્રી૦ કડકાઈ, કઠોરતા (૨) જુલમ (૩) બધી, પ્રતિબંધ
સખળડખળ વિ૦[સ स्खल + ડખોળવુ] ઢીલુ પડી ગયેલુ હાલતુ
સખા પું૦ [સ] મિત્ર
સખાવત સ્ત્રી૦ [અ] દાન, ખેરાત (૨) ઉદારતા -તી વિ૦ દાની, ઉદાર (૨) સખાવતનુ
સખી વિ૦ [અ] દાની, ઉદાર
સખી સ્ત્રી૦ [સ] સાહેલી
સખુન પું૦ જુઓ સુખન
સખેદ વિ૦[મ ]ખેદયુક્ત (૨)અ૦ ખેદ સાથે
સખ્ત વિ૦ [फा], -ખ્તાઈ, -ખ્તી [फा] સ્ત્રી૦ જુઓ 'સખત' ૪૦
સખ્ય ન૦ [સ] મિત્રતા, પ્રીતિ
સગ સ્ત્રી૦ [જુઓ શગ] દીવાની જ્યોત
સગડ પું૦, સ્ત્રી૦ ખબર, બાતમી, પત્તો (૨) પગેરુ
સગડી સ્ત્રી૦ જુઓ શગડી
સગપણ ન૦ [સગુ+પણ] સગાઈ, લોહીનો સબધ (૨) વિવાહ, વાગ્દાન
સગરામ પું૦, ન૦ શિગરામ, શ્રગરામ
સગર્ભા વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] ગર્ભવતી, ભારેવાઈ
સગવડ સ્ત્રી૦ જોગવાઈ, અનુકૂળતા -ડિયુ

વિ૦ સગવડવાળું; ફાવતું; અનુકૂળ પડતું
સમાઈ સ્ત્રી૦ સમર્પણ
સગીર વિ૦ [અ.] (કાયદા પ્રમાણે) કાચી ઉંમરનું [ગુણવાળું
સગુણ વિ૦ [સં.] ગુણયુક્ત (૨) આકારવગેરે
સગું [પ્રા. સગ (સ. સ્વક)] એક લોહીનું કે લગ્નસંબંધથી જોડાયેલું (૨) ન૦ તેવું માણસ. ૦વહાલું ન૦ સગું; સંબંધી. ૦સંબંધી ન૦ સગું અને સંબંધી; સગું કે સંબંધી. ૦સાગવું ન૦ સગું-વહાલું; સગુંસંબંધી
સગોત્ર(-ત્રી) વિ૦ [સં.] એક ગોત્રનું
સઘન વિ૦[સં.] ગાઢ; ઘન(૨)નક્કર. ૦તાસ્ત્રી૦
સઘળું વિ૦ [પ્રા. सगल (સ. सकल)] સકળ; બધું; તમામ
સચરાચર વિ૦ [સં.] સ્થાવર જંગમ બધું (૨) અ૦ સર્વત્ર; ચર અચર બધામાં
સચિ સ્ત્રી૦ [સ.] શચી; ઇંદ્રાણી
સચિત્ર વિ૦ [સ.] ચિત્રવાળું
સચિવ પું૦ [સ] પ્રધાન; વજીર
સચી સ્ત્રી૦ [સં.] સચિ; ઇંદ્રાણી
સચેત, ૦ન વિ૦ [સં.] ચેતનવાળું (૨) સાવધ
સચોટ વિ૦ [સ+ચોટ] અચૂક; નિષ્ફળ ન જાય એવું (૨) અ૦ ચૂકે નહિ તેવી રીતે
સચ્ચરિત(-ત્ર) વિ૦ [સં.] સદાચારી (૨) ન૦ સદ્વર્તન; સદાચાર
સચ્ચાઈ સ્ત્રી૦ ['સચ્ચુ' પરથી] સાચાપણું
સચ્ચિદાનંદ પું૦ [સં.] સત, ચિત અને આનંદરૂપ બ્રહ્મ; પરમાત્મા
સજ વિ૦ જુઓ સજ્જ
સજડ વિ૦ મજબૂત; દૃઢ; સખ્ત (૨) ભારે; આકરું (૩) સખત ચોંટેલું (૪) અકડાયેલું; જડાયેલું [સખી (૨) પ્રિયા
સજની સ્ત્રી૦ [પ્રા. सजण (સ स्वजन) ઉપરથી]
સજલ વિ૦[સ.]જળવાળું(૨)આંસુથી ભરેલું
સજવું સ૦ ક્રિ૦ [સ. सज्ज्] ધારણ કરવું (૨) શણગારવું (૩) સજ-તૈયાર કરવું
સજળ વિ૦ જુઓ સજલ
સજા સ્ત્રી૦ [ફા.] શિક્ષા; દંડ; નસિયત
સજાત વિ૦[જુઓ સુજાત] કુલીન; ખાનદાન
સજાતીય વિ૦ [સં.] એક જાતિ કે વર્ગનું
સજાવટ સ્ત્રી૦ સજવું તે કે તેની ઢબછબ, રીત; શણગાર શોભા કરવાં તે
સજીવ વિ૦ [સં.] જીવવાળું; જીવતું
સજીવન વિ૦ [સં.] જીવતું
સજીવારોપણ ન૦ [સં.] નિર્જીવમાં સજીવ-પણાનો આરોપ કરવો તે (એક અલંકાર)
સજોડે અ૦ પતિ કે પત્નીની સાથે
સજ્જ વિ૦ [સં.] (સજીને) તૈયાર થયેલું
સજ્જડ વિ૦ જુઓ સજડ
સજ્જન પું૦[સ.]સભ્ય; ખાનદાન કે સદાચારી માણસ (૨) ન૦ સજ્જ કરવું તે. ૦તા સ્ત્રી૦ ખાનદાની
સજ્જા સ્ત્રી૦ [પ્રા. (સં. शय्या)] શય્યા (૨) તેરમાને દિવસે અપાતું ખાટલા અને પથારીનું દાન
સજ્જિત પું૦ [સં.] સજ્જ થયેલું કે કરેલું
સટ પું૦ [ઇં. સેટ] સમાન વસ્તુઓનો સમૂહ
સટ(૦ક) અ૦ [રવ૦] ઝટ; એકદમ
સટકવું અ૦ ક્રિ૦ ['સટક' અ૦ ઉપરથી] નાસી જવું (૨) સરી જવું; ખસી પડવું
સટકિયું વિ૦ સટકે તેવું (૨) ન૦ ઝટ સરે એવી ગાંઠ
સટરપટર વિ૦[રવ૦]અવ્યવસ્થિત; વેરણ-છેરણ (૨) આમ તેમ; આઘુંપાછું (૩) પરચૂરણ (૪) અ૦ અવ્યવસ્થિતપણે
સટા સ્ત્રી૦[સં.] જટા(૨)કેશવાળી(સિંહની)
સટાક અ૦ [રવ૦] તેવો અવાજ થાય તેમ (૨) ઝટ; ત્વરાથી. -કો પું૦કોરડાનો અવાજ (૨) કોરડો [(પુસ્તક)
સટીક વિ૦[સ.] ટીકાવાળું; ટીકા સહિત
સટોડિ(-રિ)યો પું૦ સટ્ટો કરનારો
સટોસટ અ૦['સટ' ઉપરથી] ઉપરાઉપરી
સટ્ટાખોર વિ૦સટ્ટાની લતવાળું. -રી સ્ત્રી૦
સટ્ટાબાજ વિ૦સટ્ટાની લતવાળું.-જી સ્ત્રી૦
સટ્ટો પું૦ [દે. सट्ट = વિનિમય] લાભનું લેખું માંડીને કરેલું સોદાનું સાહસ
સડક વિ૦(૨)અ૦ સ્તબ્ધ; દિઙ્મૂઢ

સડક સ્ત્રી૦ [અ. શરક] પાકો રસ્તો
સડકો પું૦[રવ૦]આંગળાંથી પ્રવાહી પદાર્થ
મોંમાં લેતાં થતો અવાજ; સબડકો (૨)
જોરથી વાયુ ખેંચતાં નાકમાં થતો અવાજ
સડવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. सड (સં. शट् કે सद्)]
કોહી જવું (૨) સાવ બગડવું [લા.]
સડસડવું અ૦ક્રિ૦ સડસડ અવાજથી
ઊકળવું કે બળવું
સડસડાટ પું૦ સડસડ અવાજ(૨)સપાટા-
બંધ રેલાની પેઠે, સડેડાટ
સડાક અ૦ [રવ૦] જલદી
સડાકો પું૦[રવ૦]ચાબુકનો અવાજ; સટાકો
(૨) જુઓ સડકો (૩) બીડી ચલમનો
દમ ખેંચવો તે [પાન; પાતરાં
સડિયાનાં પાન (ડિ') ન૦બ૦વ૦ અળવીનાં
સડિયાની ગાંઠ (ડિ') સ્ત્રી૦ તેના કંદની
ગાંઠ [પાન કે દાંડો
સડિયો (ડિ') પું૦ અળવીનો છોડ, તેનું
સડેડાટ અ૦ [રવ૦] સડડડ કરીને (ગતિ
માટે), વગર વિઘ્ને; સડસડાટ
સડો પું૦['સડવું' ઉપરથી] કોહવાટ; બગાડો
(૨) ભ્રષ્ટાચાર; ખરાબી [લા.]
સઢ પું૦ [દે] પવન ભરાઈને વહાણને
ગતિ મળે તે માટે વહાણના થાંભલાને
બાંધવામાં આવતું કપડું
સણકો પું૦ શૂળ ભોંકાતી હોય એવું દરદ
(૨) મનનો તરંગ [લા.]
સણગટ પું૦ શણગટ; સોડિયું; ઘૂંઘટ
સણગાવું અ૦ક્રિ૦ જુઓ શણગાવું
સણગો પું૦ જુઓ શણગો
સણસણ અ૦ [રવ૦] ઊકળતા પાણીનો
અવાજ. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ સણસણ અવાજ
થવો. -ણાટ પું૦ પાણી બળતાં કે હવા
ચિરાતાં થતો અવાજ
સત વિ૦ [સં.] (સમાસની શરૂઆતમાં)
સાચું (૨) સારું (૩) અસ્તિત્વવાળું (૪)
યથાર્થ (૫) ન૦અસ્તિત્વ (૬) સાચાપણું
(૭) સાર (૮) સતીત્વનો જુસ્સો.
૦જુગ પું૦ સત્યયુગ
સતત વિ૦[સં.] હમેશ ચાલુ (૨) કાયમી
(૩) અ૦ હંમેશાં; નિરંતર
સતપત સ્ત્રી૦, -તાટ પું૦ [સં + ઉત્પાત
ઉપરથી] જંપીને ન બેસાય તે; ચંચળતા.
-તિયું વિ૦ સતપત કર્યા કરનારું;
ચંચળ; હાલ હાલ કર્યા કરનારું
સતયુગ પું૦ જુઓ સત્યયુગ
સતસાઈ સ્ત્રી૦ જુઓ સતસઈ
સતામણી સ્ત્રી૦ સતાવવું તે; પજવણી
સતાર પું૦; સ્ત્રી૦ જુઓ સિતાર
સતારો પું૦ જુઓ સિતારો
સતાવણી સ્ત્રી૦ જુઓ સતામણી
સતાવવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. छताव(સં छनापय्)]
પજવવું [સમાવું તે
સતાવું અ૦ક્રિ૦ સમાવું. -શ પું૦ સમાવેશ;
સતાં અ૦ [સં. सत्] + છતાં, તોપણ
સતાં અ૦ [પ્રા. सत्त (સં. सप्तन्)=સાત]
સાતે ગુણેલું. ઉદા૦ છ સતાં બેંતાળીસ
સતિયું વિ૦ ['સત' ઉપરથી] સત્યવાદી;
પ્રામાણિક; સતુ
સતિયું અ૦ [પ્રા. सत्त (સં. सप्तन्)=સાત
ઉપરથી] સાતે ગુણેલું; જુઓ સતાં
સતિસપ્તમી સ્ત્રી૦ [સં.] ક્રિયાપદે બતાવેલી
ક્રિયા કઈ પરિસ્થિતિમાં થઈ હતી તે
બતાવવા સંસ્કૃતમાં કરાતો કૃદંતનો અને
તેના વિશેષ્યનો એક પ્રયોગ [વ્યા.]
સતી સ્ત્રી૦[સં] પતિવ્રતા (૨) મૃત પતિ સાથે
ચિતામાં બળનારી સ્ત્રી (૩) પાર્વતી (૪)
ગાયત્રી. ૦ત્વ, ૦પણું ન૦
સતુ વિ૦[પ્રા. सत्त (સં. सत्य) ઉપરથી] સાચું;
સત્ય માર્ગે ચાલનારું (૨) સતવાળું
સતે અ૦ [સં. सत्] + હોતાં; છતે
સતેજ વિ૦ [સં] (વધારે) પ્રકાશયુક્ત કે
સળગતું (૨) ઉત્સાહયુક્ત (૩) જાગ્રત
સત્કર્મ ન૦ [સં] સારું કામ
સત્કાર પું૦ [સં.] સ્વાગત. ૦વું સ૦ ક્રિ૦
સત્કાર કરવો. ૦સમારંભ પું૦ સત્કાર
કરવા માટે ગોઠવાતો સમારંભ.
૦સમિતિ સ્ત્રી૦ સ્વાગતસમિતિ

**સત્કાર્ય** ન૦ [સં.] સારું કાર્ય
**સત્તર** વિ૦ [પ્રા. (સં. सप्तदशन्)] '૧૭'
**સત્તા** સ્ત્રી૦ [સં.] સ્વામિત્વ; માલકી (૨) અધિકાર; હક (૩) અમલ (૪) બળ; જોર (૫) અસ્તિત્વ. ૦ધારી વિ૦ સત્તાવાન. ૦ધીશ વિ૦ [+અધીશ] સત્તા અને અધિકારવાળું (૨) પું૦ અધિકારી; અમલદાર
**સત્તાણુ(–ણું)** વિ૦ [પ્રા सत्ताणउइ (સં. सप्तनवति)] '૯૭'
**સત્તાવન** વિ૦ [પ્રા. सत्तावण्णन्न (સં. सप्तपञ्चा-शत्)] '૫૭'
**સત્તાવાર** વિ૦ [સત્તા+फा. वार] સત્તાયુક્ત; પ્રમાણિત
**સત્તાવાહી** વિ૦ સત્તાવાળું; સત્તા સૂચવતું; સત્તાની અસર પહોંચાડે એવું
**સત્તાવીસ** વિ૦ [પ્રા. (સં. सप्तविंशति)] '૨૭'
**સત્તુ** પું૦ [પ્રા. (સં. सक्तु)] સાથવો
**સત્ત્વ** ન૦ [સં.] અસ્તિત્વ (૨) અંતઃકરણ (૩) સાર, તત્ત્વ (૪) સદ્ગુણ (૫) બળ; પરાક્રમ (૬) પ્રાણી. ૦ગુણ પું૦ પ્રકૃતિના ત્રણ ગુણમાંનો પ્રથમ (જુઓ ત્રિગુણ). ૦ગુણી વિ૦ સત્ત્વગુણવાળું. ૦હીન વિ૦ કે બળ તત્ત્વ વગરનું
**સત્પથ** પું૦ [સં.] સન્માર્ગ
**સત્પુરુષ** પું૦ [સં.] સારો પુરુષ; સજ્જન
**સત્ય** વિ૦ [સં] સાચું; વાસ્તવિક, ખરું (૨) ન૦ ખરાપણું; તથ્ય; સાચી વાત. ૦તા સ્ત્રી૦. ૦નારાયણ પું૦ [સં] સત્યરૂપી નારાયણ; વિષ્ણુ ભગવાનનું એક નામ. ૦નારાયણની કથા સ્ત્રી૦ સત્યનારાયણની પૂજા ને તેમની કથાનો પાઠ પ્રસાદ વગેરે. ૦નિષ્ઠ વિ૦ સત્યને જ વળગી રહેનારું. ૦નિષ્ઠા સ્ત્રી૦ સત્ય જ પરમ છે એવી શ્રદ્ધા કે ભક્તિ – અચળ વિશ્વાસ; સત્યપરાયણતા. ૦પરાયણ વિ૦ સત્યને જ વળગી રહેનારું. ૦યુગ પું૦ ચાર યુગમાંનો પ્રથમ, સતયુગ. ૦વક્તા પું૦, ૦વાદી વિ૦ સત્ય બોલનાર. ૦સંકલ્પ વિ૦ જેનો સંકલ્પ સાચો છે – જેનો સંકલ્પ તરત સિદ્ધ થાય છે એવું
**સત્યાગ્રહ** પું૦ [સં.] સત્યપાલનનો આગ્રહ (૨) તે દ્વારા લડાતું અહિંસક યુદ્ધ (૩) તે અર્થે કરેલો સવિનય કાનૂનભંગ. ૦છાવણી સ્ત્રી૦ સત્યાગ્રહના સૈનિકોની છાવણી. –હી વિ૦ સત્યાગ્રહને અંગેનું (૨) સત્યાગ્રહ કરનારું (૩) પું૦ સત્યાગ્રહ કરનાર
**સત્યાનાશ** ન૦ [સં. सत्ता (અસ્તિત્વ)+ નાશ] નખ્ખોદ, પાયમાલી
**સત્યાર્થપ્રકાશ** પું૦ [સં.] સ્વામી દયાનંદકૃત આર્યસમાજનો મૂળ ગ્રંથ
**સત્યાશી(–સી)** વિ૦ [પ્રા. सत्तासीइ (સં. सप्ताशीति)] '૮૭'
**સત્ર** ન૦ [સં.] યજ્ઞ શરૂ થઈ પૂરો થાય ત્યાં સુધીનો (૧૩ થી ૧૦૦ દિવસનો) સમય (૨) યજ્ઞ (૩) લાંબી રજાઓ વચ્ચેનો શાળાનો અભ્યાસનો સમય – ગાળો; 'ટર્મ' (૪) સદાવ્રત. –ત્રાંત વિ૦ [સં.] સત્રને અંતે આવતું કે બનતું (૨) પું૦ સત્રનો અંત
**સત્વર** વિ૦ [સં.] ત્વરાયુક્ત (૨) અ૦ જલદી
**સત્સમાગમ** પું૦ [સં.] સત્સંગ, સાધુસંત કે સજ્જનનો સમાગમ
**સત્સંગ** પું૦ [સં.] સંત કે સજ્જનની સોબત. –ગી વિ૦ સત્સંગ કરનારું (૨) પું૦ સત્સંગ કરનાર (૩) સ્વામીનારાયણ સંપ્રદાયનો અનુયાયી
**સથરપ(–વ)થર** અવ્યવસ્થિત, વીખરાયેલું
**સથવારો** પું૦ [પ્રા. सत्थ (સં. सार्थ), કે દે. सत्थर=સમૂહ] સાથ (૨) કાફલો
**સદડું** વિ૦ [જુઓ સદણું] પ્રવાહી અને જાડું–ઘટ
**સદન** ન૦ [સં.] ઘર; રહેઠાણ
**સદર** વિ૦ [અ. सद्र] મુખ્ય; વડું; શ્રેષ્ઠ (૨) સદરહુ (૩) કુલ (સત્તા, પરવાનગી) (૪) ન૦ મોટી કચેરીવાળું કે હાકેમ રહેતો હોય તે સ્થળ (૫) પું૦ પ્રમુખ; સભાપતિ. ૦અદાલત સ્ત્રી૦ વડી કચેરી. ૦અમીન પું૦ જડજથી ઊતરતો વડ

દેશી અમલદાર. ૦પરવાનગી સ્ત્રી૦ જેમ ફાવે તેમ કરવાની કુલમુખત્યારી. ૦બજાર પું૦;સ્ત્રી૦;ન૦ મુખ્ય બજાર
સદરહુ વિ૦ [અ. सद्रहु] આગળ જણાવેલું; પૂર્વોક્ત
સદરો પું૦ [અ.] ટૂંકી બાંયનું ખુલતું પહેરણ
સદવું અ૦ ક્રિ૦ માફક આવવું
સદસદ્‌વિવેક પું૦ [સં] સારાનરસાનો ભેદ સમજવાની શક્તિ
સદસ્ય પું૦ [સ.] સભાસદ
સદળ વિ૦ [સ. स+दल] દળવાળું, જાડું. -ળું વિ૦ જુઓ સદળ (૨) ભારે
સદંતર અ૦ સદાને માટે (૨) પૂર્ણત; સર્વથા
સદા [સ.], ૦કાળ અ૦ હમેશાં
સદાચરણ ન૦ સારું આચરણ; સદ્વર્તન. -ણી વિ૦ સદાચરણવાળું
સદાચાર પું૦[સ.]સદાચરણ;શિષ્ટ પુરુષોનો આચાર. -રી વિ૦ [સ.] સદાચારવાળો
સદાવ્રત ન૦ [સ. સદા+व्रत કે વૃત્તિ] દીન ભૂખ્યાને રોજ અન્ન આપવાનુ વ્રત કે જ્યાં તેમ રોજ અન્ન અપાય છે તે સ્થળ; અન્નક્ષેત્ર [(૨) પું૦ મહાદેવ
સદાશિવ વિ૦ [સ.] હંમેશાં કલ્યાણકારી
સદી સ્ત્રી૦ [ફા.] સૈકો
સદૃશ વિ૦ [સ.] સમાન
સદેહ વિ૦ [સ.] દેહ સહિત. -હે અ૦ દેહ સાથે (પરલોક જવુ)
સદૈવ અ૦ [સં] હમેશાં
સદોદિત વિ૦ [સ.] નિત્ય પ્રકાશમય; નાશરહિત (૨) અ૦ સદા; સર્વદા
સદોષ વિ૦ [સ.] દોષવાળું [મૃત
સદ્‌ગત વિ૦ [સ.] સારી ગતિ પામેલું;
સદ્‌ગતિ સ્ત્રી૦ [સ.] સારી ગતિ; ઉત્તમ લોકની પ્રાપ્તિ [સદ્‌ગુણવાળું
સદ્‌ગુણ પું૦ [સ.] ગુણ, -ણી વિ૦ [સ.]
સદ્‌ગૃહસ્થ પું૦ [સ] પ્રતિષ્ઠિત માણસ (૨) સજ્જન
સદ્ધર્મ વિ૦ [સ] સાચો કે શ્રેષ્ઠ ધર્મ
સદ્‌બુદ્ધિ સ્ત્રી૦ [સ.] સારી બુદ્ધિ; સન્મતિ
સદ્‌ભાગી વિ૦ [સ. ભાગ્યશાળી
સદ્‌ભાગ્ય ન૦ [સં.] સારું ભાગ્ય; સુભાગ્ય
સદ્‌ભાવ પું૦ [સ.] હોવાપણાનો ભાવ (૨) સારાપણાનો ભાવ (૩) બીજા પર ભાવ કે સ્નેહની લાગણી
સદ્ય અ૦ [સ.] તરત જ [ચરણ
સદ્‌વર્તન ન૦ [સ.] સારું વર્તન, સદા-
સદ્‌વૃત્તિ સ્ત્રી૦[સ.]સારી વૃત્તિ(૨) સદ્વર્તન
સધર્મચારિણી સ્ત્રી૦ [સ.] સહધર્મિણી
સધર્મી વિ૦ [સ.] સમાન ધર્મવાળું; સહધર્મી [ભાગ્યવતી સ્ત્રી
સધવા વિ૦ સ્ત્રી૦ (૨) સ્ત્રી૦ [સ.] સૌ-
સધ્ધર વિ૦શક્તિમાન;સબળું(૨)પૈસાદાર
સન સ્ત્રી૦[અ.]શક,સંવત(ખ્રિસ્તી કે હિજરી).
સનદ સ્ત્રી૦ [અ.] પરવાનગી; પરવાનો. -દી વિ૦ સનદવાળું
સનમ સ્ત્રી૦ [અ.] માશૂક
સનસનાટી સ્ત્રી૦ આશ્ચર્ય કે હબકની સ્તબ્ધતાની વ્યાપક અસર; તરખાટ
સનદ(-દી) જુઓ 'સનદ'માં
સનાતન વિ૦ [સ.] શાશ્વત (૨) પરાપૂર્વથી ચાલ્યું આવતું ૦ધર્મ પું૦પ્રાચીન કાળથી ચાલ્યો આવતો (હિંદુ) વેદધર્મ. -ની વિ૦(૨)પું૦ સનાતન ધર્મનો અનુયાયી
સનાન ન૦ [સ. स्नान] સગાંસંબંધીના મરણથી કરવાનું સ્નાન. ૦સૂતક ન૦ સનાન અને સૂતક (૨) લેવાદેવા; સબંધ [લા.]
સને અ૦ સન પ્રમાણે [મુજારો
સનેપાત, સન્નિપાત [સ] પું૦ ત્રિદોષ;
સન્માન ન૦ [સ.] સત્કાર (૨) પ્રતિષ્ઠા. ૦વું સ૦ ક્રિ૦ સન્માન કરવું
સન્માર્ગ પું૦ [સ.] સારો-નીતિનો માર્ગ
સન્મિત્ર પું૦ [સ.] સારો મિત્ર
સપક્ષ વિ૦ [સ.] પાંખવાળું (૨) જેની પાછળ પક્ષ હોય એવું (૩) એકસમાન પક્ષનું (૪) સમાન
સપટાવવું સ૦ક્રિ૦ 'સપટાવું'નું પ્રેરક

સપટાવું અ૦ક્રિ૦ સપડાવું; ફસાવું, જકડાવું
સપડાવું અ૦ ક્રિ૦ ફસાવું; પકડાવું
સપત્ની સ્ત્રી૦[સં.] શોક; પતિની બીજી પત્ની
સપનું ન૦ જુઓ સ્વપ્ન
સપરમું વિ૦ [સં. સુ + પર્વ ઉપરથી] શુભ
પર્વનું; માંગલિક; ખુશાલીનું
સપાટ વિ૦ [સં સ (સમ) + પાટ, પટ્ટ] ખાડા-
ટેકરા વિનાનું, એકસરખું (૨) તમામ;
તળિયાઝાટક [જોડા, ખાસડી
સપાટ સ્ત્રી૦ એક પ્રકારના (એડી વગરના)
સપાટાબંધ અ૦ તરત, તાબડતોબ
સપાટી સ્ત્રી૦ કોઈ પણ વસ્તુનો છેક
ઉપરનો સપાટ ભાગ
સપાટો પું૦ ઝપાટો, ઝડપ (૨) તમાચો (૩)
ચાબુકનો પ્રહાર (૪) ગપાટો [ભલામણ
સપાડું ન૦[સ+પાડ] આભાર, પાડ (૨) વગ;
સપિંડ વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] એક જ લોહીનું;
સાત પેઢી સુધીના પિતૃઓને પિંડ
આપનાર સંબંધી
સપૂચું વિ૦ સમૂળગું; આખું; તમામ
સપૂત પું૦ [સ+પૂત] કુટુંબની આબરૂ વધારે
તેવો દીકરો (૨) સારો પુત્ર [માસ
સપ્ટેંબર પું૦ [ઇં.] ઈસવી સનનો નવમો
સપ્ત વિ૦ [સં] સાત. ૦ક ન૦ [સં.] સાતનો
સમૂહ. ૦કોણ વિ૦ [સં.] સાત ખૂણા-
વાળું (૨) પું૦ સાત ખૂણાવાળી આકૃતિ
[ગ] ૦દ્વીપ પું૦ બ૦ વ૦ પુરાણાનુસાર
પૃથ્વીના સાત મોટા વિભાગ (જંબુ, કુશ,
પ્લક્ષ, શાલ્મલિ, ક્રૌંચ, શાક અને પુષ્કર).
૦પદી સ્ત્રી૦[સં.] વિવાહવિધિમાં વરકન્યા-
એ સાત પગલાં સાથે ફરવું તે (૨) તે વખતે
બોલવાનો મંત્ર. ૦મી વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.]
સાતમી (૨) સ્ત્રી૦ સાતમ. ૦ર્ષિ પું૦ બ૦ વ૦
મરીચિ, અત્રિ, અંગિરસ, પુલસ્ત્ય, પુલહ,
ક્રતુ, અને વસિષ્ઠ એ સાત ઋષિઓ કે સાત
તારાઓનું એક જૂથ. ૦લોક પું૦ બ૦ વ૦
ભૂ, ભુવર્, સ્વર્, મહર્, તપ, જન, સત્ય
એ સાત લોક. ૦શતી સ્ત્રી૦ [સં] ૭૦૦
શ્લોકનો સમૂહ. ૦સમુદ્ર, ૦સાગર [સં.]
પું૦ બ૦ વ૦ લવણ, ઇક્ષુરસ, સુરા, ઘૃત,
ક્ષીર, દધિ અને શુદ્ધોદક એ નામના સાત
પૌરાણિક સમુદ્ર. ૦સૂર, ૦સ્વર પું૦ બ૦ વ૦
ષડ્જ, ઋષભ, ગાંધાર, મધ્યમ, પંચમ,
ધૈવત અને નિષાદ એ સંગીતના સાત
સૂર (સા, રી, ગ, મ, પ, ધ, ની). –ત્તાહ
ન૦ [સં] અઠવાડિયું (૨) સ્ત્રી૦ સાત દિવસ
ચાલતું (ભાગવતનું) પારાયણ કે કથા
સપ્રમાણ વિ૦ [સં] સાધાર; સાબિતીવાળું
(૨) યોગ્ય પ્રમાણવાળું; માપસર (૩) અ૦
પ્રમાણ ટાંકીને. ૦તા સ્ત્રી૦
સપ્રેમ અ૦ [સં] પ્રેમસહિત, પ્રેમપૂર્વક
સફર સ્ત્રી૦ [દે.; અ.] પ્રવાસ, મુસાફરી
(૨) વહાણની મુસાફરી
સફરજન ન૦ [ફા. सफरजल] એક ફળ
સફરી વિ૦ [फा] મુસાફરીનું; સફર કરનારું
(૨) પું૦ ખલાસી
સફલ [સં.], –ળ વિ૦ ફળવાળું (૨) જેનો
હેતુ પાર પડ્યો છે તેવું; સિદ્ધ; સાર્થક.
૦તા સ્ત્રી૦ [પૂરું
સફા વિ૦ [અ.] સાફ; સ્વચ્છ (૨) ખલાસ;
સફાઈ સ્ત્રી૦ [ફા.] સાફસૂફી, સ્વચ્છતા (૨)
નિષ્કપટતા (૩) [લા.] બડાઈ (૪) ટાપટીપ
સફાચટ અ૦ તદ્દન સફા – ખલાસ
સફાળું વિ૦ ફાળ પડી હોય એવું; બેબાકળું
(૨) ઓચિંતું
સફેદ વિ૦ [ફા.] ધોળું. –દી સ્ત્રી૦ ધોળી
ભૂકી (૨) ધોળાશ (૩) ચૂના વડે ધોળવું તે
(૪) ઈંડાનો ધોળો ગર. –દો પું૦ ધોળો
ભૂકો (૨) તેલવાળો ધોળો રંગ
સફો પું૦ [અ. सफ्हह्] પૃષ્ઠ, બાજુ
સબક પું૦, ન૦ [અ.] પાઠ; ધડો
સબજી સ્ત્રી૦ [ફા.] ભાંગ (૨) શાકભાજી;
ભાજીપાલો. ૦મંડી સ્ત્રી૦ શાકબજાર
સબડકો પું૦ [રવ૦] પ્રવાહી પદાર્થ ચૂસતાં
થતો અવાજ
સબડવું અ૦ ક્રિ૦ [સં. शबल, પ્રા. सबल =
કાબરચીતરું; દૂષિત — ઉપરથી] વાસી
પડ્યું રહેવાથી બગડી જવું (૨) નકામું
થઈ પડ્યું રહેવું [લા.]

**સખડાક** અ૦ [રવ૦] સખડકાનો રવ
**સખડું** વિ૦ [સ સુદૃઢ] સારા બાધાનું, મજબૂત, ખમે તેવુ
**સબબ** પું૦[અ]કારણ,હેતુ (૨) અ૦ કારણ
**સબમરીન** સ્ત્રી૦ [इ] પાણીની સપાટીનીચે ચાલતી બોટ
**સબર** સ્ત્રી૦(૨) અ૦ [અ સબ્ર] જુઓ સબૂર
**સબરસ** ન૦ [हिं सब (સ સર્વ)+રસ] મીઠુ
**સબલ** [સ] -ળ,-ળુ વિ૦ બળવાન
**સબૂર** સ્ત્રી૦ [જુઓ સબર] ધીરજ, સહન શક્તિ (૨) અ૦ 'થોભો, રહો' એ અર્થનો ઉદ્ગાર. -રી સ્ત્રી૦ ધીરજ, સહનશક્તિ
**સબોડવું** સ૦ક્રિ૦ સોટીથી સબોસબ મારવુ
**સબોસબ** અ૦ [રવ૦] સપાટાબધ, ત્વરાથી
**સભર** વિ૦ [સ सु+भृ ઉપરથી] ભરપૂર, પૂરેપૂરુ ભરેલુ
**સભા** સ્ત્રી૦ [સ] મેળાવડો, પરિષદ (૨) સમાજ, મડળી ૦ક્ષોભ પું૦ સભામા ઊઠીને બોલતા થતો ગભરાટ ૦પતિ પું૦ [સ] સભાનો અધ્યક્ષ, પ્રમુખ, સદર ૦મંડપ પું૦ સભાનો મડપ ૦શાસન ન૦ સમાનુ વ્યવસ્થાસર કામ ચલાવવુ તે ૦શાસ્ત્ર ન૦ સભાશાસન અગેનુ શાસ્ત્ર. ૦સદ પું૦ [સ] સભાનો સભ્ય, 'મેમ્બર'. ૦સ્થાન ન૦ સભા ભરાવાની જગા
**સભ્ભર** વિ૦ [જુઓ સભર] ભરપૂર, સભર (૨) માતબર, પૈસેટકે ભરપૂર
**સભ્ય** વિ૦ [સ] વિવેકી, સભાવિત, શિષ્ટ (૨) પુ૦ સભાસદ ૦તા સ્ત્રી૦ સભ્ય પણુ (૨) સસ્કૃતિ, સુધારો. -ભ્યા સ્ત્રી૦ સ્ત્રી સભ્ય
**સમ** પું૦ખ૦વ૦ [સર૦ અ કસમ] સોગન
**સમ** વિ૦ [સ] સરખુ, સમાન (૨) પું૦ તાલનુ આરભસ્થાન(સગીત) ૦કાલીન વિ૦ [સ] એક જ કાળમા સાથે વિદ્યમાન. ૦કોણ વિ૦ [સ] સમાન કોણ-વાળી (આકૃતિ) [ગ]
**સમક્ષ** વિ૦ (૨) અ૦ [સ] (-ની) પ્રત્યક્ષ, રૂબરૂ, નજર સામે
**સમગ્ર** વિ૦ [સં] સઘળુ, તમામ
**સમઘાત** વિ૦ [સ] સમાન ઘાતવાળો (પદી) [ગ]
**સમચતુર્ભુજ** પું૦[સ] ચારે સમાન બાજુ વાળો ચતુર્ભુજ-ચતુષ્કોણ,'રોમ્બસ' [ગ]
**સમચરી** સ્ત્રી૦ [જુઓ સવત્સરી] દર વર્ષે આવતી મરણતિથિ (૨) તે દિવસે કરાતી ક્રિયા
**સમચોરસ** વિ૦ (૨) પું૦ [સમ+ચોરસ] ચારે બાજુ ને ખૂણા સરખા હોય તેવી આકૃતિ [સમાન છેદ [ગ]
**સમચ્છેદ** પું૦ [સ] અનેક અપૂર્ણાંકનો
**સમછરી** સ્ત્રી૦ જુઓ સમચરી
**સમજ(૦ણ)** સ્ત્રી૦ [સમજવુ' પરથી] અક્કલ, જ્ઞાન, ડહાપણ (૨) પરસ્પર સમજી રાખેલી વાત, કરાર ૦ણું વિ૦ સમજે તેવુ, સમજણવાળુ ૦દાર વિ૦સમજણુ
**સમજવું** સ૦ ક્રિ૦ જાણવુ (૨) અર્થ ગ્રહણ કરવો (૩) ખરાખોટાની તુલના કરવી, વિચાર કરવો (૪) અ૦ક્રિ૦ આગ્રહ છોડવો, માની જવુ
**સમજાવવું** સ૦ક્રિ૦ સમજે તેમ કરવુ (૨) મનાવવુ, નરમ પાડવુ, શાંત કરવુ (૩) ફોસલાવવુ, છેતરવુ
**સમજુ** વિ૦ સમજણુ, શાણુ
**સમજૂત(-તી)** સ્ત્રી૦ સમજવુ તે, માની લેવુ તે (૨) સમજાવવુ તે, જેમ કે વિરોધ દૂર કરી સમાધાન કરાવવુ તે (૩) શિખામણ, સલાહ (૪) ખુલાસો, વિવેચન
**સમડી** સ્ત્રી૦ એક પક્ષી
**સમડી** સ્ત્રી૦ [સ शमी] એક ઝાડ -ડો પું૦ શમી વૃક્ષ
**સમણું** ન૦ જુઓ સ્વપ્નુ
**સમતલ** વિ૦ [સ] સરખી સપાટીનુ (૨) ન૦ સરખી સપાટી (૩) 'પ્લેઇન' [ગ]
**સમતા** સ્ત્રી૦ [સ] સમત્વ, સરખાપણુ
**સમતુલા** સ્ત્રી૦ [સ] સમતોલપણુ
**સમતોલ** વિ૦ [સમ+તોલ] સરખા

વજનનું (૨) સરખું; સમાન (૩) પું૦; ન૦ બરાબર સરખું વજન

**સમત્વ** ન૦ [સં] સમતા

**સમદર્શિતા** સ્ત્રી૦ [સં.] સમદર્શીપણું

**સમદર્શી** વિ૦ [સં.] સૌની તરફ સરખી નજરે જોનારું; નિષ્પક્ષપાતી

**સમદૃષ્ટિ** વિ૦ [સં.] સમદર્શી (૨) સ્ત્રી૦ સમાનદૃષ્ટિ, નિષ્પક્ષપાત

**સમધારણ** વિ૦ [સમ + ધારણ] સરખું; નહિ ઊંચું કે નીચું (૨) મધ્યમ પ્રકારનું

**સમન્વય** પું૦ [સં] એકસરખો વ્યવસ્થિત ક્રમ (૨) પરસ્પર સંબંધ (૩) તાત્પર્ય

**સમન્વિત** વિ૦ [સં] સમન્વય કરેલું; યુક્ત, સંબદ્ધ [પત્ર

**સમન્સ** પું૦ [ઇં.] અદાલતી તેડું કે તેનો

**સમબાજુ(-જૂ)** વિ૦ સરખી બાજુઓ-વાળી (આકૃતિ) [ગ.]

**સમભાવ** પું૦ [સં.] સમતાની બુદ્ધિ-ભાવ (૨) પોતીકાપણું [બાજુ

**સમભુજ(-જ્ય)** વિ૦ [સં] જુઓ સમ-

**સમય** પું૦ [સં] વખત; કાળ (૨) મોસમ (૩) લાગ; અવસર, સંજોગ (૪) પ્રતિજ્ઞા; નિયમ (૫) સંકેત; (૬) સિદ્ધાંત (૭) શાળામાં શિક્ષણ માટે નિયત કરેલો સમયવિભાગ; 'પીરિયડ'. ૦પત્રક ન૦ સમયની ફાળવણીની નોંધ. ૦સૂચક વિ૦ સમયસૂચકતાવાળું. ૦સૂચકતા સ્ત્રી૦ સમયને યોગ્ય તત્કાળ કાર્ય કર-વાની બુદ્ધિ. -યાનુસાર અ૦ [સં.] સમયને અનુસરીને; સમય પ્રમાણે. -યાનુસારી વિ૦ સમયને અનુસરીને વર્તનારું. -યોચિત વિ૦ સમયને અનુરૂપ [સ્ત્રી૦ [સં.] રણક્ષેત્ર

**સમર** પું૦; ન૦ [સં.] યુદ્ધ. ૦ભૂમિ(-મી)

**સમરવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. સ્મૃ; પ્રા. સમર] સ્મરણ કરવું

**સમરસ** વિ૦ [સં.] સમાન કે એક રસવાળું

**સમરાવવું** સ૦ ક્રિ૦ 'સમારવું'નું પ્રેરક

**સમરાંગણ** ન૦ [સં.] રણક્ષેત્ર

**સમરૂપ** વિ૦ [સં] સમાન રૂપવાળું (૨) 'સિમિલર' [ગ.] [આવેલું [ગ.]

**સમરેખ** વિ૦ [સં.] સમાન રેખા ઉપર

**સમર્થ** વિ૦ [સં.] બળવાન, શક્તિમાન. ૦ક વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] સમર્થન કરનાર. ૦ન ન૦ [સં] દલીલોથી પુરવાર કરવું તે (૨) ટેકો (૩) સાબિતી

**સમર્થિત** વિ૦ [સં.] સમર્થન કરાયેલું

**સમર્પણ** ન૦ [સં] અર્પણ કરવું તે

**સમર્પવું** સ૦ક્રિ૦[સં. સમર્પ્] સમર્પણ કરવું

**સમર્પિત** વિ૦ [સં.] સમર્પણ કરેલું; સમર્પાયેલું [સંગોપવેલું

**સમવયસ્ક** વિ૦ [સં.] સરખી ઉંમરનું;

**સમવાય** પું૦ [સં] સમૂહ (૨) સંબંધ (૩) એવો નિત્ય સંબંધ કે જેમાં એક સંબંધીનો નાશ થતાં બીજો સંબંધી પણ નાશ પામે (જેમ કે, દૂધ અને તેના સફેદ રંગનો) [ન્યા.] ૦તંત્ર ન૦ અનેક સ્વાયત્ત સમૂહોનું એકત્ર રાજ્યતંત્ર સમૂહ-તંત્ર; 'ફેડરેશન'. -યી વિ૦ સમવાય-સંબંધવાળું (૨) સમવાયતંત્રને લગતું. 'ફેડરલ'

**સમશાન** ન૦ મસાણ. -નિયું વિ૦ સ્મશાન જેવું-નિર્જન (૨) અમંગળ (૩) ડાઘુ તરીકે આવેલું [અને કઢીવાળું

**સમશીતોષ્ણ** વિ૦ [સં.] સરખી ગરમી

**સમશેર** (૦બહાદુર) જુઓ 'શમશેર'માં

**સમશ્લોકી** વિ [સં. સમ+શ્લોક] એક સરખા શ્લોકવાળું; મૂળ શ્લોક પ્રમાણે શ્લોકવાળું (ભાષાંતર) [('અષ્ટિ'થી ઊલટું)

**સમષ્ટિ** સ્ત્રી૦ [સં] સમગ્રતા; સમુદાય

**સમસમવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. શિમિશિમાયતે] એવો અવાજ થવો (૨) મૂંઝવાઈ રહેવું (મનમાં)

**સમસ્ત** વિ૦ [સં.] બધું; તમામ; બધું ભેગું (૨) ન૦ તમામ સમુદાય

**સમસ્યા** સ્ત્રી૦ [સં.] પ્રશ્ન, કે પડો (૨) સાન; સંકેત (૩) ઉખાણું. ૦પૂર્તિ સ્ત્રી૦ સમસ્યાનો જવાબ આપવો કે અધૂરો ભાગ પૂરો કરી આપવો તે, એવી રમત

**સમળી** સ્ત્રી૦ સમડી; એક પક્ષી
**સમળી** સ્ત્રી૦, **–ળો** પું૦ શમીવૃક્ષ
**સમંજસ** વિ૦ [સં.] ઉચિત; વાજબી (૨) સ્પષ્ટ; સમજી શકાય તેવું
**સમા** સ્ત્રી૦ પૂરી ભરતી આવ્યે ૧૨ મિનિટ પાણી થોભે છે તે [સોબત; સંગત
**સમાગમ** પું૦ [સં.] સંયોગ; મેળાપ (૨)
**સમાચાર** પું૦ [સં.] ખબર (બહુધા બ૦વ૦ મા). ૦પત્ર ન૦ વર્તમાનપત્ર
**સમાજ** પું૦ [સં.] સમુદાય (૨) મંડળી; સભા (૩) એક ધર્મ કે આચારવાળો જનસમુદાય (૪) વ્યવસ્થિત જનસમુદાય; જનતા. ૦કારણ ન૦ સમાજતંત્રની રચના-વ્યવસ્થિતિ. ૦જીવી વિ૦ સમાજમાં જ જીવી શકે એવું (૨) સમાજ ઉપર જીવનાર. ૦વાદ પું૦ વ્યક્તિ કે વર્ગની નહિ, પણ સમાજની સત્તાનો વાદ; 'સોશિયલિઝમ'. ૦વાદી વિ૦ (૨) પું૦ સમાજવાદમાં માનનાર. ૦વિદ્યા સ્ત્રી૦, ૦શાસ્ત્ર ન૦ સમાજવ્યવસ્થાનું શાસ્ત્ર. ૦વૃત્તિ સ્ત્રી૦ સમાજમા રહેવાની કે તે વસાવવાની માણસની સહજવૃત્તિ. **–જી** વિ૦ સમાજનું; સમાજ સંબંધી (૨) કોઈ અમુક સમાજમાં જોડાયેલું
**સમાણી** સ્ત્રી૦ જુઓ સમણી
**સમાણું** વિ૦ [પ્રા. समाण (સં. समान)] સમાન; સરખું (૨) –ને લાગુ પડતી (ગાળ) (૩) અ૦ [अप. समाणु; प्रा. समम्] –ની સાથોસાથ; જુઓ સમું ૩
**સમાધ** સ્ત્રી૦ જુઓ સમાધિ [પ.]
**સમાધાન** ન૦ [સં.] વિરોધ, શંકા કે ગૂંચવણનો નિવેડો અને શાંતિ (૨) તૃપ્તિ; સંતોષ (૩) ધ્યાન; સમાધિ (૪) પતવું કે પતવવું તે (૫) કજિયાની પટાવટ. **–ની** સ્ત્રી૦ સમાધાન; નિવેડો (૨) ચિત્તની શાંતિ; નિરાંત (૩) સુલેહસંપ (૪) પું૦ મંદિરની જરૂરિયાતો વૈષ્ણવોને સમજાવી તેમની પાસેથી માગણી કરનાર મંદિરનો અધિકારી; મંદિરની આંતરિક વ્યવસ્થા કરનાર
**સમાધિ** પું૦; સ્ત્રી૦ [સં.] જેમાં ધ્યાતા અને ધ્યાનનો ખ્યાલ લુપ્ત થઈ ધ્યેયનું સ્વરૂપ જ ચિત્તમાં રહે છે તેવું ઊંડું ધ્યાન [યોગ] (૨) સાધુસંન્યાસીનું મરણ (૩) સાધુસંતને દાટ્યા હોય તે જગા પર કરેલી દેરી. ૦સ્થ વિ૦ સમાધિમાં પડેલું
**સમાન** વિ૦ [સં.] સરખું (૨) પું૦ પાંચ પ્રાણવાયુમાંનો એક (જુઓ પંચપ્રાણ). ૦કક્ષ વિ૦ સમાન કક્ષાનું. ૦તા સ્ત્રી૦. ૦ધર્મા(–ર્મી) વિ૦ [સં.] સમાન ધર્મવાળું. ૦શીલ વિ૦ સમાન ગુણ, ધર્મ કે સ્વભાવનું. **–નાર્થ** વિ૦ [+અર્થ] સમાન અર્થવાળું
**સમાપન** ન૦, **–ના** સ્ત્રી૦ [સં.] સમાપ્ત કે પૂરું કરવું તે; સમાપ્તિ
**સમાપ્ત** વિ૦ [સં.] પૂરું; પૂર્ણ. **–પ્તિ** સ્ત્રી૦ પૂરું થવું કે કરવું તે; છેવટ; અંત
**સમાર** પું૦ સમારવું તે; સમારકામ (૨) ચાસમાં બી નાખી તે ઢાંકવા ઉપર ફેરવવામાં આવતું લાંબું પાટિયું. ૦કામ ન૦ સમારવું–દુરસ્ત કરવું તે
**સમારવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. समार (સં. सम्+आ+रचय)] દુરસ્ત કરવું; સુધારવું (૨) કાપવું (શાક) (૩) ઓળી કરીને વ્યવસ્થિત કરવું (વાળ)
**સમારંભ** પું૦ [સં.] ઠાઠમાઠથી કરેલો આરંભ (૨) ધામધૂમવાળો ઉત્સવ
**સમારોપ** પું૦, ૦ણ ન૦ [સં.] આરોપવું તે. **–પિત** વિ૦ [સં.] આરોપેલું; ચઢાવેલું
**સમાલવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. सम्+आलभ्] સંભાળવું [**–ના** સ્ત્રી૦ અવલોકન
**સમાલોચક** વિ૦ [સં.] અવલોકન કરનાર.
**સમાવ** પું૦ સમાવું કે સમાવવું તે; સમાવેશ
**સમાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'સમાવું'નું પ્રેરક
**સમાવિષ્ટ** વિ૦ [સં.] સમાવેશ પામેલું
**સમાવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. समाव (સં. सम्+आप्)] માવું; અંદર આવી જવું (૨)

સતાવું; ચાલતા તંત્રમાં ગોઠવાવું–અનુકૂળ થઈને સ્થાન પામવું.
**સમાવેશ** પું૦ [સં.] સમાવું તે; સમાસ
**સમાસ** પું૦ [સં.] સમાવું તે; સમાવેશ (૨) બે કે વધારે શબ્દોના સંયોગથી થયેલો શબ્દ [વ્યા.] (૩) સંક્ષેપ
**સમાહાર** પું૦ [સં.] સંગ્રહ; સમૂહ (૨) સંક્ષેપ. ૦દ્વંદ્વ પું૦ દ્વંદ્વ સમાસનો એક પ્રકાર. ઉદા૦ 'યદ્વાતદ્વા', 'જા-આવ'
**સમાંતર** વિ૦ [સં.] સમાન અંતરે આવેલું; સમાન અંતરવાળું; 'પૅરેલલ'. ૦ચતુર્ભુજ,૦ચતુષ્કોણપું૦'પૅરેલલોગ્રામ'[ગ.]
**સમિતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] મંડળી; (નાની) સભા
**સમિધ** સ્ત્રી૦ [સં.] યજ્ઞોપયોગી લાકડાં
**સમીકરણ** ન૦ [સં.] સરખું કરવું તે (૨) 'ઇક્વેશન' [ગ.]
**સમીક્ષા** સ્ત્રી૦ [સં.] બારીકાઈથી જોવું કે તપાસવું તે (૨) આલોચના; સમાલોચના
**સમીચીન** વિ૦ [સં.] યથાર્થ (૨) યોગ્ય
**સમીપ** વિ૦ [સં.]નજીક; નિકટ. ૦તા સ્ત્રી૦. ૦વર્તી વિ૦ [સં.] નજીકનું; પાસે પડેલું
**સમીર(૦ણ)** પું૦ [સં.] પવન
**સમીસંધ્યા,સમીસાંજ** સ્ત્રી૦ [સમી (પ્રા. સમિઅ; સં. સમિત કે સમ્યગ્)+સંધ્યા, સાંજ] સંધ્યાકાળ; સાંજની વેળા
**સમુચિત** વિ૦ [સં.] યોગ્ય
**સમુચ્ચય** પું૦ [સં.] સંગ્રહ; સમૂહ
**સમુત્ક્રાંતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] જુઓ ઉત્ક્રાંતિ
**સમુદાય** પું૦ [સં.] ટોળું; જથો
**સમુદ્ર** પું૦ [સં.] દરિયો. ૦કિનારો પું૦ દરિયાનો કાંઠો. ૦મંથન ન૦દાનવો અને દેવોએ અમૃત માટે કરેલું સમુદ્રનું મંથન
**સમું** વિ૦ [સં. સમ] ઠીક; સરખું; દુરસ્ત; વ્યવસ્થિત (૨) [અપ. સમઉ; પ્રા. સમ, સં. સમમ્ )]જુઓ સમાણું(૩)અ૦ સાથોસાથ; સહિત. ઉદા૦ ધડાકા સમું તે નીચે પડયું. ૦નમું વિ૦ સમું; સરખું
**સમૂલ** વિ૦ [સં.] મૂલસહિત. –લાગ્ર વિ૦ [+ અગ્ર] મૂળ તથા ટોચ સાથે
**સમૂહ** પું૦ [સં] ટોળું. ૦કાર્ય ન૦ આખા સમૂહનું એકત્રિત, એક બનીને થતું–સંગઠિત કાર્ય.૦તંત્ર ન૦જુઓ સમવાયતંત્ર. ૦પ્રાર્થના સ્ત્રી૦ સામુદાયિક પ્રાર્થના. ૦વાચક વિ૦ સમૂહ બતાવનારું
**સમૂળ** [સં. સમૂલ], ૦ગું વિ૦ [સં. સમૂલક] તમામ; પૂરેપૂરું. –ળું વિ૦ સમૂળ
**સમૃદ્ધ** વિ૦ [સં.] સમૃદ્ધિવાળું; સંપન્ન. –દ્ધિ સ્ત્રી૦ [સં.] આબાદી; ઐશ્વર્ય
**સમેટવું** સ૦ ક્રિ૦ [જુઓ સમેત] આટોપવું; એકઠું કરવું
**સમેત** વિ૦ [સં.] સંયુક્ત; સાથે હોય તેવું (૨) અ૦ સુધ્ધાં; સહિત
**સમૈયો** પું૦ [પ્રા. સમેઅ (સં. સમેત)] સામૈયું (૨) અમુક એક ધર્મના માણસોનો મેળાવડો [અવસર
**સમો** પું૦ [જુઓ સમય] વખત (૨) પ્રસંગ;
**સમોતું** વિ૦ [સં. સમવેત] એકસાથે સઘળું
**સમોલ** સ્ત્રી૦ [પ્રા. સમિલા (સં. શમિલા, શમ્યા)]જોતરુ ભરાવવાની ધૂંસરાની ખીલી
**સમોવડ** વિ૦ [પ્રા. સમોવઅ (સં. સમવ +પદ્)]=સામે આવવું પરથી] સમાન; બરાબરિયું (૨) પ્રતિસ્પર્ધી. –ડિયણ વિ૦ સ્ત્રી૦, –ડિયું વિ૦ સરખી ઉંમરનું; સરખું (૨)પ્રતિસ્પર્ધી; હરીફ. –ડું વિ૦ સમોવડ
**સમોવણ** ન૦સમોવવું તે કે તેને માટેનું પાણી
**સમોવવું** સ૦ ક્રિ૦ વધારે ગરમ પાણીને નવાય એવું કરવા તેમાં ઠંડું પાણી ઉમેરવું
**સમ્યક** વિ૦ [સં.] યોગ્ય (૨) અ૦ ઠીક; બરાબર. –ક્ત્વ ન૦. –ગ્દષ્ટિ સ્ત્રી૦ યોગ્ય –સાચી દૃષ્ટિ
**સમ્રાજ્ઞી** સ્ત્રી૦ [સં.] મહારાણી; સમ્રાટની સ્ત્રી
**સમ્રાટ** પું૦ [સં.] રાજાધિરાજ; શહેનશાહ
**સયુક્તિક** વિ૦ [સં.] યુક્તિ કે પ્રમાણ સાથેનું
**સર** ન૦ [સં.] સરોવર
**સર** સ્ત્રી૦ [સં.; દે. સરિઆ, સરી] ગળામાં પહેરવાની સેર; સાંકળી
**સર** પું૦ [ઇં.] અંગ્રેજી રાજ્યમાં અપાતો એક

ઇલકાબ (૨) સાહેબ (શાળામાં શિક્ષકને માટે અંગ્રેજીમાં સંબોધન)

**સર-** વિ૦ [फा.] 'વડું'ના અર્થમાં શબ્દની આગળ (ઉદા૰ સરસૂબો)

**સર** પું૦ [સર૦ फा.] (ઘણુંખરું બ૦વ૦માં) પત્તાંની રમતમાં અમુકનું પ્રાધાન્ય તે, હુકમ

**સર** વિ૦ તાબે, આધીન; જિતાયેલું

**સર** પું૦બ૦વ૦ (વ્યાજ ગણવામાં) મુદ્દલ અને મુદતના મહિનાનો ગુણાકાર

**સર** અ૦ 'પ્રમાણે; રૂએ' એ અર્થમાં નામની કે વિશેષણની સાથે (કાયદેસર) (૨) 'માટે, અર્થે' એ અર્થમાં નામની સાથે (પધાસર) (૩) નિરર્થક પૂર્વપદ તરીકે. ઉદા૰ સરસમાચાર

**સરકટ** ન૦ [सं. सर+कट] નેતર કે બરુ જેવો [એક છોડ

**સરકણું** વિ૦ સરકી જાય-જવાય એવું (૨) ન૦ સરકણી જગા

**સરકવું** અ૦ક્રિ૦ [प्रा. सर] લપસવું; ખસવું (૨) છટકવું; ધીમે રહીને જતા રહેવું

**સરકસ** ન૦ [इं.] જનાવર, કસરત વગેરેના ખેલનો તમાસો

**સરકાર** પું૦; સ્ત્રી૦ [फा.] પ્રજાનું શાસન કરનારી સત્તા (૨) રાજાસાહેબ, સત્તાધીશ એ અર્થના ઉદ્બોધનમાં વપરાય છે. **૦ધારો** પું૦, **૦ભરણું**, **૦ભરત** ન૦ મહેસૂલ. **-રી** વિ૦ સરકારનું; સરકાર સંબંધી

**સરકિયું** ન૦ સરકી શકે તેવી ગાંઠ

**સરકો** પું૦ [फा. सिरकह्, सं. सरक] ઘણો જ ખાટો રસ; તાડી, શેરડી, દ્રાક્ષ વગેરેનો ખટાશ ચડેલો રસ

**સરખામણી** સ્ત્રી૦ [જુઓ સરખું] તુલના; મુકાબલો (૨) બરાબરી

**સરખાવવું** સ૦ક્રિ૦ ['સરખું' પરથી] મુકાબલો કરવો, મેળવી જોવું; તુલના કરવી

**સરખું** વિ૦ [प्रा. सारिक्ख (सं. सदृक्ष)] બરોબર; સમાન (૨) સપાટ; ખાડાટેકરા વિનાનું (૩) બરોબર રીતનું; વ્યવસ્થિત (૪) છાજતું; ઘટિત (મારા સરખું કામ) (૫) વાક્યમાં નામ પછી વપરાતાં 'ય' કે 'યે' જેવો ભાવ સૂચવે છે. ઉદા૰ આંગળી સરખી ન ઉપાડી

**સરગવો** પું૦ [सं. शिग्रु] એક ઝાડ

**સરઘસ** ન૦ [फा. शहगश्त] વરઘોડાની પેઠે, પ્રસંગ પર ગામમાં ફરે છે તે કે તેમ નીકળેલ સમુદાય

**સરજનહાર** પું૦ જુઓ સર્જનહાર

**સરજવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ સર્જવું

**સરજોરી** સ્ત્રી૦ [फा.] જુઓ સિરજોરી

**સરડકો** પું૦ [રવ૦] સરડ એવો અવાજ; સેડકો; સબડકો

**સરડો** પું૦ [प्रा. सरड (सं. सरट)] કાચિંડો

**સરણિ(-ણી)** સ્ત્રી૦ [सं.] પગરસ્તો; માર્ગ (૨) પદ્ધતિ; રીત

**સરત** સ્ત્રી૦ [સર૦ સુરતા (सं. स्मृति)] નજર (૨) યાદદાસ્ત; સ્મૃતિ (૩) ધ્યાન. **૦ચૂક** સ્ત્રી૦ નજરચૂક; ભૂલી જવું તે

**સરતું** વિ૦ [સર૦ સરસું] નજીક; પાસે

**સરદાર** પું૦ [फा.] નાયક; આગેવાન (૨) અમીર, ઉમરાવ

**સરદેશમુખી** સ્ત્રી૦ [म. સર + દેશમુખ ઉપરથી)] મરાઠી રાજ્યનો મહેસૂલી લાગો

**સરનશીન** પું૦ [फा.] સભાપતિ; પ્રમુખ

**સરનામું** ન૦ [फा.] નામઠામ વગેરે

**સરપણ** ન૦ [सं. श्रपण = રાંધવા માટેનો અગ્નિ] બાળવાનાં લાકડાં

**સરપંચ** પું૦ [સર + सं. पंच] પંચનો વડો

**સરપાવ** પું૦ [फा. सरोपा] શાબાશી બદલ આપવામાં આવતો પોશાક; ઇનામ

**સરપેચ** પું૦ [फा.] જુઓ સિરપેચ

**સરફરોશી** સ્ત્રી૦ [फा.] માથું ડૂલ કરવું -આપવું તે

**સરભર** વિ૦ [द. सरिभरी (प्रा. सरि-सं. सदृश + भृ)] ઓછુંવત્તું નહિ-સરખેસરખું (૨) નફાતોટા વિનાનું

**સરભરા** સ્ત્રી૦ [फा. सरबराह] આદરસત્કાર; સેવાચાકરી

**સરમુખત્યાર** વિ૦ [સર + મુખત્યાર] કુલ

સત્તાવાળું (૨) કુલ સત્તાવાળો અધિકારી. -રી સ્ત્રી૦ સરમુખત્યારપણું, કુલ સત્તા
સરયુ(-યૂ) સ્ત્રી૦ [સં] ઉત્તર હિંદુસ્તાનની નદી, જેને કાંઠે પ્રાચીન અયોધ્યા હતી
સરલ વિ૦ [સં] સીધું (૨) મુશ્કેલ નહિ એવું (૩) નિષ્કપટી, નિખાલસ ૦તા સ્ત્રી૦
સરવડિયું, સરવડું ન૦, સરવડો પુ૦ રહી રહીને પડતું વરસાદનું ઝાપટું
સરવણી સ્ત્રી૦['સરવવું' ઉપરથી] તેરમાને દિવસે કરાતી સજ્જાદાન ઇ૦ની ક્રિયા
સરવર ન૦ જુઓ સરોવર
સરવાણી સ્ત્રી૦ ['સરવું' ઉપરથી] ઝરણું
સરવાયું ન૦આખા વર્ષના હિસાબનું તારણ
સરવાળે અ૦ [જુઓ સરવાળો] એકંદર (૨) પરિણામે, અંતે
સરવાળો પુ૦ સંખ્યાઓને ભેગી ઉમેરવી તે (૨) તેથી થતી કુલ રકમ
સરવું વિ૦ [પ્રા સર (સં સ્વર) ઉપરથી] સરવું, ઝટ સાંભળે તેવું (૨) મોટેથી બોલાયેલું
સરવું વિ૦ [જુઓ સરાટ] અમુક જાતના સ્વાદ અને ફોરમવાળું [સરવા પગ
સરવું વિ૦ [સં સૃ ઉપરથી] ચપળ. ઉદા૦
સરવું અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા સર (સં સૃ)] જુઓ સરકવું (૨) પાર પડવું, વળવું (જેમ કે ગરજ, અર્થ, કામ)
સરવે (રૅ) સ્ત્રી૦ [ઇ] આકણી, મોજણી, (જમીનના માપ ઇ૦ની) તપાસ. ૦યર પું૦ [ઇ] તે કરનાર ઇજનેર
સરવૈયું ન૦ જુઓ સરવાયું
સરશિયું ન૦ સરસવનું તેલ [અળસિયું
સરશિયું ન૦ [પ્રા. સરીસિવ (સં. સરીસૃપ)]
સરસ પું૦ જુઓ સરેસ
સરસ વિ૦ [સં શ્રેયસ્ ઉપરથી] સારું; ઉત્તમ
સરસ વિ૦ [સં સરસ] રસવાળું (૨) સુંદર
સરસવ પુ૦ [પ્રા સરિસવ (સં. સર્ષપ)] એક જાતનું તેલી બી [સ્પર્ધા, ચડસાચડસી
સરસાઈ સ્ત્રી૦ ['સરસ' ન. ૨ ઉપરથી]
સરસામાન પું૦ [સર+સામાન] રાચરચીલું, વગેરે સામાન
સરસિજ ન૦ [સં] કમળ
સરસિયું ન૦ જુઓ સરશિયું ન. ૧ તથા ૨
સરસું અ૦ [દે. સરિસ] અડીને પાસે, નજીક
સરસૂબો પુ૦ [ફા] વડો સૂબો, પ્રાંત કે વિભાગનો ઉપરી
સરસ્વતી સ્ત્રી૦ [સં] વિદ્યાની દેવી, શારદા (૨) ઉત્તર ગુજરાતની એક નદી (૩) ત્રિવેણીસંગમની ગુપ્ત નદી ૦પૂજન ન૦સરસ્વતીની પૂજાનો ઉત્સવ(કોઈ ઠેકાણે વસંતપંચમીએ તો કોઈ ઠેકાણે આસો માસમા) (૨) દિવાળીમા ચોપડાનું પૂજન
સરહદ સ્ત્રી૦ [फा. सरहद्द] સીમા, સીમાડો. ૦પ્રાંત પું૦ હિંદના વાયવ્ય ખૂણાનો, તે સરહદ પરનો પ્રાંત (હવે પાકિસ્તાનમા)
સરળ, ૦તા સ્ત્રી૦ જુઓ 'સરલ'મા
સરંજામ પું૦ [ફા] જોઈતી સામગ્રી (૨) લડાઈ કે લશ્કરની સામગ્રી
સરા સ્ત્રી૦ [સં સૃ ઉપરથી] પ્રવાહ, ધારા (૨) ઋતુ, મોસમ (ઉદા૦ લગનસરા)
સરા(-ઈ) સ્ત્રી૦ [ફા] મુસાફરખાનું
સરાટ પુ૦ સરવી વાસ કે સ્વાદ
સરાડે અ૦[જુઓ સરાણ]સરે,સીધે માર્ગે
સરાણ સ્ત્રી૦ [પ્રા સાણ (સ. શાણ)] ધાર કાઢવાનું યંત્ર -ણિયો પું૦સરાણ ઉપર ધાર કાઢી આપનાર
સરાફ(-ફી) જુઓ 'શરાફ'મા
સરાર અ૦ [फा. सरासर = આ છેડાથી પેલા છેડા સુધી] ઠરાર, ઠેઠ સુધી
સરાવ [સં.], ૦લું ન૦ શરાવ, શકોરું
સરાવવું સ૦ ક્રિ૦ સારવું-શ્રાદ્ધ કરવું
સરાસર અ૦, -રી અ૦ (૨) સ્ત્રી૦ [फा, સર૦ દે. सरिसरी] જુઓ સરેરાશ
સરાંઠી (૦) સ્ત્રી૦ [સં. શર કે શણ + કાઠી (સં. काष्ठ)] કરાંઠી, સાંઠી
સરિત(-તા) સ્ત્રી૦ [સં] નદી
સરિયામ વિ૦ મુખ્ય, ધોરી (રસ્તો) (૨) જાહેર (૩) સીધું, સળંગ
સરીખું વિ૦ [પ્રા सरिक्ख] સરખું
સરીસું વિ૦ [પ્રા. सरिस (સં. सदृश)] સરખું

**સરીખું** અ૦ સરખું, નજીક [પ]
**સરુ** ન૦ [ફા સર્વ] એક ઝાડ, ઘરુ
**સરૂપ** વિ૦ [સ] સરખુ, સમાન (૨) રૂપાળું, સુંદર. ૦તા સ્ત્રી૦
**સરેરૈ** અ૦ જુઓ સરાડે
**સરેરાશ** સ્ત્રી૦ નાની મોટી રકમોનો જુમલો કરીને કઢાતું માન (૨) અ૦ સરેરાશ ગણતાં (૩) શુમારે અંદાજથી [ન]
**સરેશ(-સ)** પું૦ [ફા] ચામડાં કે હાડકામાંથી મળતો ચીકણો પદાર્થ
**સરૈયો** પું૦ [પ્રા સુરહિઓ (સ સુરભિક)] સુગંધીદાર વસ્તુઓ વેચનાર
**સરોજ** ન૦ [સ] કમળ -જિની સ્ત્રી૦ [સ] કમળની વેલ
**સરોદ** પું૦ [ફા સુરોદ] એક તતુવાદ્ય
**સરોવર** ન૦ [સ] મોટું તળાવ
**સર્કલ,૦ઇન્સ્પેક્ટર** પું૦ [ઇ] અમુક સર્કલ કે વિભાગનો એક મહેસૂલી અધિકારી
**સર્ગ** પું૦ [સ] સૃષ્ટિ (૨) ઉત્પત્તિ (૩) ત્યાગ (૪) અધ્યાય (કાવ્યનો)
**સર્ચલાઇટ** સ્ત્રી૦, ન૦ [ઇ] ખૂબ દૂર સુધી પહોંચે એવો વીજળીનો જોરદાર પ્રકાશ
**સર્જક** વિ૦ (૨) પું૦ [સ] સર્જનાર
**સર્જન** પું૦ [ઇ] શસ્ત્રવૈદ્ય, વાઢકાપનું કામ ખાસ જાણતો દાક્તર
**સર્જન** ન૦ [સ] સર્જવું તે (૨) સર્જેલું તે, કૃતિ (૩) સૃષ્ટિ ૦જૂનું વિ૦ આદિ, સૃષ્ટિની શરૂઆતથી ચાલતું આવેલું ૦શક્તિ સ્ત્રી૦ નવું રચવાની શક્તિ ૦હાર પું૦ સરજનહાર, પેદા કરનાર, ઈશ્વર
**સર્જવું** સ૦ક્રિ૦ [સ સૃજ્] પેદા કરવું, રચવું
**સર્જિત** વિ૦ [સ] સર્જેલું (૨) નસીબમાં લખેલું
**સર્ટિફિકેટ** ન૦ [ઇ] પ્રમાણપત્ર
**સર્પ** પું૦ [સ] સાપ ૦દંશ પું૦ સાપનો દંશ
**સર્પવું** અ૦ ક્રિ૦ [સ સૃપ્] દોડી જવું
**સર્પિણી** સ્ત્રી૦ [સ] સાપની માદા
**સર્વ** વિ૦ [સ] બધું, સઘળું. ૦કાલીન વિ૦ [સ] નિત્ય, બધો વખત ટકી રહેનાર. ૦ગત વિ૦ [સ] સર્વત્ર રહેલું ૦ગામી વિ૦ [સ] સર્વવ્યાપક. ૦ગુણસંપન્ન વિ૦ સર્વ ગુણોવાળું (૨) દુર્ગુણે પૂરું, બધા દુર્ગુણવાળું [લા] ૦ગ્રાહી વિ૦ બધું ગ્રહણ કરતું ૦જનીન વિ૦ [સ] સાર્વજનિક, સર્વ લોક સબંધી ૦જ્ઞ વિ૦ [સ] બધું જાણનારું. ૦જ્ઞતા સ્ત્રી૦ ૦તઃ અ૦ [સ] ચોતરફ (૨) બધી બાજુએથી (૩) સર્વ પ્રકારે. ૦તોભદ્ર વિ૦ [સ] બધી રીતે સુંદર. ૦તોમુખ(-ખી) વિ૦ [સ] બધી બાજુ મુખવાળું (૨) દરેક પ્રકારનું, પૂર્ણ, વ્યાપક ૦ત્ર અ૦ [સ] દરેક સ્થળે ૦થા અ૦ [સ] સર્વ પ્રકારે, બધી રીતે. ૦દમન વિ૦ [સ] બધાનું દમન કરનારું (૨) પું૦ દુષ્યંત અને શકુંતલાનો પુત્ર ભરત ૦દર્શી વિ૦[સ] બધું જોનારું કે જાણનારું. ૦દા અ૦[સ] હંમેશાં, નિરંતર ૦દેશિતા સ્ત્રી૦ સર્વદેશીપણું ૦દેશી(-શ્ય) વિ૦ બધા દેશ, અંગ કે વિભાગને લગતું. ૦ધર્મસમભાવ પું૦ બધા ધર્મો પ્રત્યે સમાનતાનો ભાવ ૦નામ ન૦ [સ] નામને બદલે આવતો શબ્દ [વ્યા] ૦નાશ પું૦ [સ] બધાનો નાશ ૦પક્ષી વિ૦ બધા પક્ષને લગતું (૨) સર્વનો યોગ્ય પક્ષ કરતું ૦ભક્ષી વિ૦ બધું ભક્ષણ કરતું ૦માન્ય વિ૦ બધાને માન્ય ૦વ્યાપક, ૦વ્યાપી વિ૦ [સ સર્વવ્યાપી] સર્વત્ર વ્યાપી રહેલું ૦શક્તિમાન વિ૦ સર્વ પ્રકારની શક્તિવાળું ૦શ્રેષ્ઠ વિ૦ સર્વમાં શ્રેષ્ઠ. ૦સત્તાધીશ પું૦ સર્વ સત્તા જેના હાથમાં છે તેવું, સરમુખત્યાર, ૦સંગ્રહ પું૦ [સ] બધી જાતની માહિતીનો સંગ્રહ, 'સાઇક્લોપીડિયા' ૦સાધારણ, ૦સામાન્ય વિ૦ સૌને લાગુ પડતું ૦સ્વ ન૦ [સં] પોતાનું બધું, બધી માલમત્તા કે શક્તિસંપત્તિ
**-ર્વાનુમત** વિ૦ [+અનુમત] બધાને અનુમત-કબૂલ (૨) પું૦,ન૦ બધાનો મત.
**-ર્વાનુમતિ** સ્ત્રી૦ બધાની અનુમતિ.

-ર્વાર્પણ ન૦[+અર્પણ] સર્વસ્વનું અર્પણ. -ર્વાંગી(૦ણ) વિ૦ [સ. सर्वांगीण] સર્વ અંગોને લગતું(૨)આખા શરીરમાં વ્યાપી કે ફરકી રહેતું. -ર્વે સ૦ [સં.] સર્વ; બધું. -ર્વોચ્ચ વિ૦ [+ઉચ્ચ] સૌથી ઉચ્ચ. -ર્વોત્કૃષ્ટ, -ર્વોત્તમ વિ૦ [સં.] સૌમાં ઉત્તમ, શ્રેષ્ઠ. -ર્વોદય પું૦ [+उदय] સર્વનો ઉદય; બધાનું હિત. -ર્વોપમાલાયક વિ૦ [+ઉપમા+લાયક] બધી શુભ ઉપમાઓને યોગ્ય; શ્રેષ્ઠ (વડીલ માટે પત્રોમાં વપરાતું વિ૦) -ર્વોપયોગી વિ૦ સર્વને ઉપયોગી. -ર્વોપરી વિ૦ [+ઉપરી] સૌથી ચડિયાતું (૨) શ્રેષ્ઠ

સલક્ષણું વિ૦ [સ+લક્ષણ] સારા લક્ષણવાળું (૨) સખણું, તોફાની નહિ તેવું

સલજ્જ વિ૦ [સં] લાજવાળું (૨) અ૦ લજ્જાપૂર્વક

સલવામણ સ્ત્રી૦ સલવાવું તે

સલવાવું અ૦ક્રિ૦[જુઓ સાલ (સ. शल्य)] ઉકેલ ન સૂઝવાથી ગભરાવું; ગૂંચાવું (૨) 'સાલવવું'નું કર્મણિ

સલાટ પું૦ [પ્રા. सिलार (સ. शिलाकार)] પથ્થર ઘડનારો [ભ ભેરણી, સલાડો

સલાડું ન૦ [જુઓ સાલ (સ. शल्य)]

સલામ સ્ત્રી૦[અ.] નમસ્કારનો એક પ્રકાર. [૦અલૈકુમ [અ], ૦આલેકુમ શ૦ પ્ર૦ મળતી વખતે વંદન કરવા બોલવાનો મુસલમાની ઉદ્ગાર('તમને શાંતિ મળો!')

સલામત વિ૦[અ.] સહીસલામત; સુરક્ષિત (૨) હયાત અને તંદુરસ્ત. -તી તંદુરસ્તી; ક્ષેમ (૨) હયાતી; જિંદગી (૩) સુરક્ષિતતા

સલામિયા વિ૦ સલામી દાખલ જ થોડું મહેસૂલ ભરવું પડે તેવી જમીન

સલામી સ્ત્રી૦ સલામ દાખલ અપાતું માન, ભેટ કે મહેસૂલ (૨) વ્યાયામમાં કે કવાયતમાં સલામ કરવાની રીત

સલાવડું ન૦[જુઓ શરાવલું] પાત્ર; શકોરું

સલાહ સ્ત્રી૦[અ] શિખામણ (૨) અભિપ્રાય

સલાહ સ્ત્રી૦ [અ. सिलाह] સુલેહ. ૦કાર વિ૦(૨)પું૦ સુલેહ કરનાર કે કરાવનાર

સલાહકાર પું૦ સલાહ આપનાર

સલિલ ન૦[સં.] પાણી

સલૂક સ્ત્રી૦ [અ.] વર્તણૂક; રીતભાત; વર્તાવ

સલૂકાઈ સ્ત્રી૦[અ. सलूक ઉપરથી] સભ્યતા; વિનયી વર્તણૂક (૨) સદ્ભાવ, મેળ

સલૂણું વિ૦ [પ્રા. सलूण (સ. स+लवण)] મનોહર; સુંદર

સલૂન ન૦ [ઇં.] ઘરના જેવી સગવડોવાળો મનોહર; સુંદર રેલગાડીનો ખાસ ડબ્બો (૨) સ્ટીમરમાં ઉતારુઓનો મોટો ઓરડો (૩) હજામની દુકાન

સલેપાટ પું૦ [ઇ. स्लीपर] રેલના પાટા નીચે ગોઠવાતો પાટડો

સલો પું૦ પાતરું લીપણ, અબોટ

સલ્તનત સ્ત્રી૦ [અ] પાદશાહત; રાજ્ય

સલ્ફર પું૦ [ઇ.] ગંધક [ર. વિ]

સલ્ફાઇટ પું૦ [ઇ] સલ્ફ્યૂરસ. ઍસિડનો. ક્ષાર [ર. વિ.]. -ડ પું૦ [ઇં.] સલ્ફર સાથે મળીને થયેલો ક્ષાર [ર. વિ.]

સલ્ફેટ પું૦ [ઇં.] સલ્ફ્યૂરિક ઍસિડનો ક્ષાર [ર. વિ.] [[ર. વિ]

સલ્ફ્યૂરસ ઍસિડ પું૦ [ઇં.] એક તેજાબ

સલ્ફ્યૂરિક ઍસિડ પું૦ [ઇં.] એક તેજાબ [ર. વિ.] [અસ્રો ઘસવાની પથરી

સલ્લી સ્ત્રી૦ [પ્રા. सिल्लिया (સ. शिल्लिका)]

સલ્લો પું૦ સાગોળ

સવચ્છી સ્ત્રી૦ વિ૦ જુઓ સવત્સી

સવડ પું૦; સ્ત્રી૦ [સ. सु + વડ (સ वृत्ति)] જુઓ સગવડ

સવત્સ વિ૦,-ત્સી વિ૦ સ્ત્રી૦ વાછડાવાળી

સવર્ણ વિ૦[સં.] એક જ વર્ણનું; સમાન વર્ણનું (૨) ચાતુર્વર્ણ્યમાં સમાતો-વર્ણવાળો (હિંદુ)

સવળવું અ૦ક્રિ૦ જુઓ સળવળવું

સવળું વિ૦ સૂલટું; અવળાથી ઊલટું (૨) ઘડિયાળના કાંટાની દિશામાં ફરતું, 'ક્લૉકવાઇઝ'

સવા પું૦ બ૦ વ૦ [સ. शताह्वा] એક વનસ્પતિનાં બીજ; સુવા

**સવા** વિ૦ [પ્રા. સવાય (સં. સપાદ)] એક અને પા, ૧¼ (૨) (બીજી સંખ્યા આગળ લાગતાં) તેથી ¼ વધારે. જેમ કે, સવા ૭ (૩) સો, હજાર જેવી સંખ્યા પૂર્વે 'તેથી સવા ગણું' અર્થ બતાવે. ઉદા૦ સવા સો. ૦ઈ વિ૦ સ્ત્રી૦ સવાયું (૨) સ્ત્રી૦ સવાગણું તે

**સવાકવા** પું૦ [સ (સં સુ)+વા, ક(સં. કુ)+વા] અનુકૂળ કે પ્રતિકૂળ પવન (૨) અકસ્માત

**સવાકો** પું૦['સવા'ઉપરથી]પૈસો, દોઢિયું

**સવાણ** સ્ત્રી૦ [જુઓ સુહાણ] સોબતનો આનંદ, સોબતની હૂંફ(૨)આરામ, કરાર

**સવાદિયું** વિ૦ ['સ્વાદ' ઉપરથી] સ્વાદિષ્ટ (૨) સ્વાદિષ્ટ ચીજોના ચટકાવાળું

**સવાયા** પુ૦બ૦વ૦,–યાં ન૦બ૦વ૦ સવાના આંક. –યું વિ૦ સવાગણું (૨) ચડિયાતું. –યો પું૦ સવાકો; પૈસો

**સવાર** (સ')સ્ત્રી૦,ન૦[દે.]પ્રાતઃકાળ,વહાણું

**સવાર** વિ૦ [ફા] ઘોડા, હાથી કે વાહન ઉપર બેઠેલું (૨) પું૦ તેવો માણસ; અસવાર (૩) ઘોડેસવાર સિપાઈ. –રી સ્ત્રી૦[ફા.]સવાર થવું તે(૨)ગાડી વગેરેમાં બેસનાર ઉતારુ (૩) વાહને ચડી ઠાઠમાઠથી વરઘોડા રૂપે ફરવું તે, તેવો વરઘોડો (૪) અમલદારીને અંગે મુસાફરી (૫) કૂચ; હુમલો; ચઢાઈ

**સવાલ** પું૦ [અ.] પ્રશ્ન (૨) પૂછવાનું તે; માગણી, અરજ (૩) બોલ. ૦જવાબ પુ૦બ૦વ૦ પ્રશ્નોત્તર (૨) બોલાબોલી (૩) પડપૂછ – તપાસ

**સવા વીસ** વિ૦ [સવા+વીસ] સાચું; પ્રમાણરૂપ; શિરોધાર્ય [લા.]

**સવાસણ** સ્ત્રી૦ [સં. સુવાસિની] સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી

**સવાસલું** ન૦ સારું લગાડવા મીઠું મીઠું બોલવું તે (૨) કાલાવાલા [પ્રશ્ન

**સવિતા** પુ૦ [સં.] સૂર્ય (૨) સરજનહાર;

**સવિનય** વિ૦ [સં.] વિનયયુક્ત (૨) અ૦ વિનયપૂર્વક. ૦ભંગ પું૦ વિનયપૂર્વક – અહિંસાયુક્ત ભંગ (અન્યાયી કે અધર્મી કાયદા કે હુકમનો)

**સવિશેષ** વિ૦ [સં.] વિશિષ્ટતાવાળું; અસાધારણ (૨) ઉત્તમ, મુખ્ય (૩) અ૦ ખાસ કરીને (૪) ખૂબ જ

**સવિસ્તર** વિ૦ [સં] વિસ્તારયુક્ત (૨) અ૦ વિસ્તારપૂર્વક

**સવે** (વે,) અ૦ [સ+વેહ ઉપરથી] ઠેકાણે; રસ્તે, વ્યવસ્થિત (૨) વિ૦ સારું; રૂડું

**સવેળા** અ૦ વખતસર; આગળથી

**સવૈયો** પું૦ એક છંદ

**સવ્ય** વિ૦ [સં] ડાબું (૨) ડાબે ખભે રહેલું (જનોઈ). ૦સાચી પું૦ [સં.] (ડાબે હાથે પણ બાણ છોડી શકનાર) અર્જુન

**સવ્યાપસવ્ય** વિ૦ [સં.] ડાબું જમણું

**સશક્ત** વિ૦ શક્તિવાળું; સબળું

**સશસ્ત્ર** વિ૦ [સં.] શસ્ત્રસજ્જ; શસ્ત્ર સાથે

**સસડવું** અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] સડ સડ અવાજ સાથે ખૂબ ઊકળવું [ગરમ કરવું

**સસડાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'સસડવું'નું પ્રેરક,ખૂબ

**સસણવું** અ૦ક્રિ૦ [રવ૦] સણસણવું

**સસણાટ** પું૦[રવ]સણસણાટ,સણસણવું તે

**સસણી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] સસણવાનો અવાજ (૨) બાળકનો એક રોગ [બાપ

**સસરો** પું૦[સં. શ્વશુર; પ્રા. સસુર]વર કે વહુનો

**સસલી** સ્ત્રી૦ [સં. શશ; પ્રા. સસ] સસલાની માદા. –લું ન૦ એક નાનું ચોપગું પ્રાણી. –લો પું૦ સસલાનો નર. [સસલાનું શીંગડું શ૦પ્ર૦ તેના જેવી અસંભવિત વસ્તુ દર્શાવવા વપરાય છે]

**સસ્તન** વિ૦ સ્તનવાળું, 'મૅમલ'

**સસ્તું** વિ૦ સોંઘું (૨) ભાર કે વકર વિનાનું [લા.]

**સસ્ય** ન૦ [સં] ધાન્ય; અનાજ

**સસ્સો** પું૦ [પ્રા. સસ (સં. શશ)] સસલો

**સહ** અ૦ [સં.] સાથે. ૦કાર પું૦ [સં] સાથે મળીને કામ કરવું તે; એકબીજાને મદદગાર થવું તે (૨) આંબો. ૦કારિતા

સ્રી૰,૦કારિત્વ ન૰ સહકારીપણું. ૦કારી વિ૰ સહકારવાળું; સહકાર કરતું કે તેનાથી ચાલતુ (૨) પું૰ સહકાર કરનાર. ૦કારી ભંડાર પું૰ સહકારથી ચાલતી દુકાન. ૦કારી મંડળ ન૰, ૦કારી મંડળી સ્રી૰ સહકારથી ચાલતું મંડળ

સહગમન ન૰ [સં.] સાથે જવું તે (૨) સતી થવું તે [સોબતી. –રી સ્રી૰

સહચર વિ૰ (૨) પું૰ [સં.] સાથે ફરનાર;

સહચાર પું૰ [સં.] સાથ; સંગ; સોબત; સંબંધ (૨) સુસંગતપણું (૩) સાહચર્ય. –રિણી વિ૰ સ્રી૰ [સં.] સાથે રહેનારી કે ફરનારી (૨) સ્રી૰ સહચરી

સહજ વિ૰ [સં.] સાથે જન્મેલું (૨) કુદરતી; સ્વાભાવિક (૩) સહેજ; સહેલું (૪) અ૰ ખાસ કારણ વિના (૫) સ્વાભાવિક રીતે (૬) સહેલાઈથી

સહજન્ય વિ૰ [સં. सह + जन्, ઉપરથી] સાથે જન્મેલું

સહજપ્રાપ્ત વિ૰ સહેજે મળેલું

સહજબુદ્ધિ સ્રી૰ કુદરતી બુદ્ધિ કે પ્રેરણા; 'ઇન્સ્ટિંક્ટ' [સ્ફુરવું તે

સહજસ્ફૂર્તિ સ્રી૰ સહજબુદ્ધિ; સહેજે

સહધર્મચાર પું૰ [સં.] સાથે રહી જીવનની ફરજો બજાવવી તે. –રિણી સ્રી૰ પત્ની

સહધર્મિણી સ્રી૰ જુઓ સહધર્મચારિણી

સહધર્મી વિ૰(૨)પું૰ [સં.] સમાન ધર્મવાળું (૨) એકસમાન ધર્મનું અનુયાયી.

સહન ન૰ [સં.] સહેવું,–ખમવું તે. ૦શક્તિ સ્રી૰ સહન કરવાની શક્તિ. ૦શીલ વિ૰ [સં.] સહન કરે તેવા સ્વભાવનું; શાંત; ધીર; સહિષ્ણુ. ૦શીલતા સ્રી૰ [ધ્યાર્થી

સહપાડી પું૰ [સં.] સાથે ભણનાર; સહા-

સહભાગિની સ્રી૰ [સં.] પત્ની

સહભોજન ન૰ [સં.] સાથે બેસી કરેલું ભોજન (૨) ભિન્ન વર્ણના લોકોનું એક પંગતે ભોજન [સરખા મતવાળું.

સહમત વિ૰ [સં.] એકમત; સમાન-

સહયોગ,–ગી [સં.] જુઓ સહકાર, –રી

સહર્ષ વિ૰[સં.] હર્ષયુક્ત (૨) અ૰ હરખભેર

સહવાસ પું૰ [સં.] સાથે વસવું તે (૨) સોબત; સંબંધ (૩) અભ્યાસ; મહાવરો. –સી વિ૰ સાથે વસનારું (૨) પરિચિત (૩) ટેવાયેલું [સાથે શિક્ષણ આપવું તે

સહશિક્ષણ ન૰ [સં.] છોકરાછોકરીઓને

સહસા અ૰[સં.] ઉતાવળે (૨) ઓચિંતું (૩) વિચાર કર્યા વિના

સહસ્ર પું૰ [સં.] હજાર. ૦રશ્મિ પું૰[સં.] સૂર્ય. –સ્રાક્ષ પું૰ [સં.] ઇંદ્ર

સહાધ્યાયી પું૰ [સં.] સાથે ભણનારો વિદ્યાર્થી; સહપાડી

સહાનુભાવ પું૰, સહાનુભૂતિ સ્રી૰ [સં.] સમભાવ; દિલસોજી

સહાય પું૰ [સં.] મિત્ર; મદદગાર

સહાય સ્રી૰ [જુઓ સાહ્ય] મદદ. ૦ક વિ૰ મદદગાર. ૦કારક, ૦કારી વિ૰ સહાય કરનારું (૨) સહાયમાં વપરાતું ક્રિયાપદ [વ્યા.]

સહાયતા સ્રી૰ [સં.] સાહ્ય; મદદ

સહાયભૂત વિ૰ મદદગાર થયેલું

સહાયવૃત્તિ સ્રી૰ પરસ્પર સહાય કરવાની (પ્રાણીની) સહજવૃત્તિ; સહાયશીલતા

સહારો પું૰ આશ્રય; હૂંફ

સહિત અ૰ [સં.] સાથે (૨) સુધ્ધાં

સહિયર સ્રી૰[પ્રા. सही(સં. सखी)]સહી,સખી

સહિયારું વિ૰[પ્રા. साहार,૦ग સં. सभागक)] ભાગિયાભાગવાળું (૨) ભેગું; ભાગ વહેંચ્યા ન હોય તેવું (૩) ન૰ પંતિયાળું; ભાગિયાપણું

સહિષ્ણુ વિ૰ [સં.] જુઓ સહનશીલ. ૦તા સ્રી૰

સહી સ્રી૰ [અ. सहीह] (ખત, કાગળમાં) નીચે પોતાનું નામ લખવું તે; મતું (૨) વિ૰ ખરું; સાચું (૩) અ૰ કબૂલ; મંજૂર. ન્ત્રી

સહી સ્રી૰ [પ્રા. (સં. सखी)] સખી; સહિયર. ૦પણું ન૰ સખીપણું, સહિયર તરીકેનો સંબંધ

સહીસલામત વિ૰ સુરક્ષિત; કાંઈ પણ

ઈજા કે નુકસાન વિનાનું (૨) અ૰ તેવી રીતે. -તી સ્ત્રી૰ સહીસલામતપણું
સહુ વિ૰ સર્વ [સહેલાઈ
સહુલિયત સ્ત્રી૰ [અ. सहूलत] સુગમતા;
સહૃદય વિ૰[સં.] સામાનો ભાવ કે લાગણી સમજી શકે તેવું (૨) દયાળુ (૩) રસિક; રસજ્ઞ. ૰તા સ્ત્રી૰
સહેજ (સહે) વિ૰ [સં. सहज ઉપરથી] થોડું; અલ્પ (૨) અ૰ જુઓ સહજ. ૰સાજ વિ૰ (૨) અ૰ થોડુંઘણું; જરાક. -જે અ૰ સહેલાઈથી
સહેતુક વિ૰ [સં.] હેતુવાળું; સપ્રયોજન
સહેલ (સહે) વિ૰ [અ. सहल] સહેલું
સહેલ (સહે) સ્ત્રી૰ [અ. सैर] આનંદથી આમતેમ ફરવું તે (૨) મોજમજા; લહેર. ૰ગાહ સ્ત્રી૰ [+ફા. गाह = જગા] હરવું ફરવું કે મોજમજા માણવી તે કે તેની જગા. ૰સપાટા પું૰બ૰વ૰ મોજમજા
સહેલાઈ (સહે) સ્ત્રી૰ [જુઓ સહેલ ૧] સરળતા
સહેલાણી (સહે) વિ૰ (૨) પું૰ [જુઓ સહેલ ૨] મોજી; આનંદી (માણસ)
સહેલું (સહે) વિ૰ [જુઓ સહેલ ૧] મુશ્કેલ નહિ તેવું; સરળ. ૰સટ વિ૰એકદમ સહેલું
સહેવાવું (સહે) અ૰ક્રિ૰ 'સહેવું'નું કર્મણિ
સહેવું (સહે) સ૰ક્રિ૰ [સં. सह्] સહન કરવું; વેઠવું; ખમવું
સહોદર વિ૰ [સં.] એક માને પેટ જન્મેલું (૨) પું૰ ભાઈ. -રા વિ૰ સ્ત્રી૰ [સં.], -રી સ્ત્રી૰ બહેન [એક પર્વત
સહ્ય પું૰[સં.] પશ્ચિમ ઘાટનો એક ભાગ–
સહ્ય વિ૰ [સં.] સહી શકાય એવું. ૰લેહ પું૰ જુઓ કર્મણિપ્રયોગ [વ્યા.]
સહ્યાદ્રિ પું૰ [સં.] સહ્ય પર્વત
સળ પું૰ ગેડ કે દબાસનો આંકો – કાપો (૨) સોળ
સળક સ્ત્રી૰ સળકવું તે; સણકો
સળકડી સ્ત્રી૰ [સં. शलाका] નાની સળી; સળેકડી (૨) ઉશ્કેરણી [લા.]. -ડું ન૰ સળેકડું; સળી
સળકવું અ૰ક્રિ૰[સં. शलाका ઉપરથી]સહેજ હાલવું; સળવળવું(૨)(દાઢ સાથે)ખાવાનો ભાવ થવો (૩)સોંકાતું હોય તેમ સણકા નાખવા
સળકો પું૰ જુઓ સળક (૨) તીવ્ર ઇચ્છા
સળગવું અ૰ક્રિ૰ બળવું; લાગવું
સળવળવું અ૰ક્રિ૰ જરા જરા હાલવું; મરડાવું (૨) શરીર પર જીવડું ચાલતું હોય તેવી લાગણી થવી (૩) કશું કરવા તત્પર થઈ રહેવું [લા.]
સળવળાટ પું૰ સળવળવું તે
સળવું અ૰ ક્રિ૰ [જુઓ સડવું] જીવડાં પડવાથી અંદરથી ખવાઈ જવું; અંદરથી બગડી જવું
સળંગ વિ૰ [સં. संलग्न] સાંધ વિનાનું; આખું; તૂટક નહિ તેવું; ઠેઠ સુધીનું (૨) અ૰ અટક્યા વિના; ઠેઠ સુધી. ૰સૂત્ર વિ૰સળંગ; ક્રમબદ્ધ; બરોબર સંકળાયેલું
સળિયો પું૰ [જુઓ સળી] ધાતુનો લાંબો કકડો
સળી સ્ત્રી૰ [સં.शलाका] ઘાસનો, લાકડાનો કે ધાતુનો લાંબો, પાતળો, ગોળ, નાનો કકડો. ૰સંચો પું૰યુક્તિપ્રયુક્તિ(૨)ઉશ્કેરણી[લા.]
સળેકડી સ્ત્રી૰, -ડું ન૰, સળેખડી સ્ત્રી૰, સળેખડું ન૰ જુઓ 'સળકડી'માં
સળેખમ ન૰ [સં.श्लेष्मन्]એક રોગ; શરદી
સળો પું૰ સડો; સળવું તે
સંકટ ન૰ [સં.]દુઃખ આફત. ૰નિવારણ ન૰ મદદ આપી સંકટ દૂર કરવું તે
સંકડામણ(-ણી) સ્ત્રી૰ જગાની તંગાશ (૨) ભીડ; મુશ્કેલી
સંકડાવું અ૰ક્રિ૰[સાંકડું ઉપરથી]દબાવું; ભચડાવું (૨) જગાની તંગાશ વેઠવી (૩) મુશ્કેલીમાં આવવું [લા.]. -શ સ્ત્રી૰ જગાની તંગાશ (૨) મુશ્કેલી
સંકર પું૰ [સં.] ભેળસેળ; મિશ્રણ
સંકર્ષણ પું૰ [સં.] બલરામ (૨) શેષનાગ
સંકલન ન૰, -ના સ્ત્રી૰[સં.]એકઠું કરવું તે; સંગ્રહ (૨) સરવાળો

**સંકલિત** વિ૰ [સં.] એકઠું કરેલું

**સંકલ્પ** પું૰ [સં.] તરંગ ઇરાદો; ઇચ્છા(૨) નિશ્ચય; મનસૂબો (૩) ધર્મકર્મ વગેરે કરવા માટે લેવામાં આવતો નિયમ (૪) કલ્પના કરવી તે; તર્ક. ૰વિકલ્પ પું૰બ૰વ૰ તર્કવિતર્ક. ૰શક્તિ સ્ત્રી૰ સંકલ્પની શક્તિ; ઇચ્છાશક્તિ. –લ્પિત વિ૰ [સં.] કલ્પેલું (૨)ઇચ્છેલું; ધારેલું(૩) નિશ્ચય કરેલું

**સંકળાવું** અ૰ક્રિ૰ 'સાંકળવું'નું કર્મણિ; સંલગ્ન થવું; સાંકળના આંકડા પેઠે જોડાયેલ હોવું

**સંકીર્ણ** વિ૰[સં] મિશ્રિત; સેળભેળ થયેલું (૨) વેરાયેલું; ફેલાયેલું; વ્યાપ્ત; ભરચક (૩) અસ્પષ્ટ (૪) સંકુચિત

**સંકીર્તન(–ર્ત્તન)** ન૰ [સં.] સ્તુતિ

**સંકુચિત** વિ૰ [સં] સંકોચ પામેલું (૨) સાંકડું; ઉદાર કે વિશાળ નહિ તેવું

**સંકુલ** વિ૰ [સં.] વ્યાપ્ત; ભીડવાળું (૨) અવ્યવસ્થિત (૩) અસંગત

**સંકેત** પુ૰ [સં.] અગાઉથી કરેલી છૂપી ગોઠવણ (૨) જુઓ સંકેતસ્થાન (૩) ઇશારો; નિશાની (૪) કરાર; શરત (૫) અમુક શબ્દથી અમુક અર્થનો બોધ થવો જોઈએ એવી ભાષાની પરંપરાગત રૂઢિ [વ્યા]. ૰સ્થાન ન૰ સંકેત પ્રમાણે મળવાની જગા

**સંકેલવું** સ૰ક્રિ૰ [દે. संकेल्लिअ] આટોપવું; એકઠું કરવું; પાછું વાળી લેવું

**સંકોચ** પું૰ [સં.] તંગી; અછત; સંકડાશ (૨) આચકો; ખચકાવું તે (૩) લજ્જા; શરમ (૪) બિડાવું તે. ૰ન ન૰ સંકોચવું તે. ૰વું સ૰ક્રિ૰[સં. संकुच्]સંકોચ કરવો. –ચાવું અ૰ક્રિ૰ સંકોચ પામવો

**સંકોડવું** સ૰ક્રિ૰ [પ્રા. संकोड]સાંકડું કરવું; ફેલાયેલું એકઠું કરવું; સંકોચવું

**સંકોરણી** સ્ત્રી૰ સંકોરવું તે

**સંકોરવું** સ૰ક્રિ૰ વધારે અંદર ઠેલવું (૨) પ્રજ્વલિત કરવું (૩) ફરફેરવું (૪) જુઓ સંકેલવું

**સંક્રમ** પું૰, ૰ણ ન૰ [સં.] એક જગા કે સ્થિતિમાંથી બીજી જગા કે સ્થિતિમાં જવું તે; સંચાર(૨) ઓળંગવું તે (૩) પ્રવેશ કરવો તે

**સંક્રાંત** વિ૰ [સં.] એક જગાએથી બીજી જગાએ ગયેલું (૨) પહોંચતું કરેલું; સંચારિત (૩) સ્ત્રી૰ જુઓ મકરસંક્રાંતિ. (૪) નાતવરામાં ભાણામાં વધેલું ઉપરાવતાં વપરાતો બોલ. –ંતિ સ્ત્રી૰ [સં.] જુઓ સંક્રમ(૨) મકરસંક્રાંતિ. –ંતિકાલ(–ળ) પું૰ સંક્રાંતિનો સમય; વચગાળો; એક જગા કે સ્થિતિમાંથી બીજી જગા કે સ્થિતિમાં જવા સુધીનો વચલો સમય

**સંક્ષિપ્ત** વિ૰ [સં.] ટૂંકું

**સંક્ષેપ** પું૰ [સં]ટૂંકાણ; સાર (૨) ટૂંકાવેલું કે સારરૂપ તે

**સંખાવું** અ૰ ક્રિ૰ [સં. शङ्का ઉપરથી] સંખાવો થવો. –વો પું૰ શંકા; હાજત (૨) ફમકમાટી; કંટાળો

**સંખ્યા** સ્ત્રી૰ [સં.] રકમ; આંકડો (૨) ગણના; ગણતરી. ૰તીત વિ૰ [સં.] અસંખ્ય. ૰બલ(–ળ) ન૰ નાની મોટી સંખ્યા હોવાને કારણે મળતું કે નીપજતું એવું બળ. ૰વાચક વિ૰ સંખ્યા જણાવનારું (વિ૰) [વ્યા.]

**સંગ** પું૰ [સં.] સંયોગ (૨) સંબંધ (૩) સોબત; સહવાસ(૪) આસક્તિ (૫) મૈથુન

**સંગ** પું૰ [ફા.] પથ્થર

**સંગઠન** ન૰ વીખરાયેલાં બળ, લોકો કે અંગોને એકત્રિત કરી વ્યવસ્થિત કરવાં તે

**સંગઠિત** વિ૰ સંગઠનવાળું

**સંગત** વિ૰ [સં] સંબદ્ધ (૨) સુસંગત

**સંગતિ** સ્ત્રી૰ [સં.] સંયોગ (૨) મેળ(૩) સહવાસ (૪) પૂર્વાપર સંબંધ. ૰દોષ પું૰ સોબતની માઠી અસર

**સંગદિલ** વિ૰[ફા.]પથ્થરજેવા દિલનું; કઠોર

**સંગદોષ** પું૰ જુઓ સંગતિદોષ

**સંગમ** પું૰ [સં.] સંયોગ; મેળાપ; સમાગમ (૨) નદીઓનું મિલન; તે સ્થાન. ૰નીય

પું૦ એક મણિ, જે મળ્યાથી પ્રિયના વિયોગનો અંત આવે છે એમ મનાય છે

**સંગસારી** સ્ત્રી૦ [ફા.] પથ્થર મારી મારીને જીવ લેવાની સજા

**સંગાથ** પું૦ સંગતિ, સાથ, સોબત (વાટમાં). **–થી** વિ૦(૨)પું૦ સંગાથ કરનાર

**સંગી** વિ૦[સં.]સંગ કરનાર(૨)પું૦ સોબતી

**સંગીત** ન૦[સં.] ગાયન, વાદન અને નૃત્યનો સમાહાર (૨) ગાયન કે વાદન

**સંગીન** વિ૦ [ફા.] પથ્થરનું (૨) ટકાઉ; મજબૂત (૩) સ્ત્રી૦ બંદૂકની નળીને છેડે ઘાલવામાં આવતું ભાલા જેવું અણીદાર પાનું; 'બૅયોનેટ'. ૦તા સ્ત્રી૦ સંગીન હોવું તે

**સંગૃહીત** વિ૦ [સં.] સંઘરેલું

**સંગેમરમર** પું૦[ફા.] ચકમકની છાંટવાળો આરસપહાણ

**સંગોપન** ન૦ [સં.] પાલનપોષણ

**સંગ્રહ** પું૦[સં.]એકઠું કરવું તે (૨) સંઘરી રાખેલો જથો (૩) સારી સારી વસ્તુઓનો એક સ્થળે કરેલો જમાવ. ૦કર્તા(–ર્તા) પું૦ સંગ્રહ કરનાર

**સંગ્રહણી** સ્ત્રી૦ [સં] સંઘરણીનો – ઝાડાનો એક રોગ

**સંગ્રહવું** સ૦ક્રિ૦ સંગ્રહ કરવો

**સંગ્રહસ્થાન, સંગ્રહાલય** ન૦ જ્યાં દેશપરદેશની જાણવા અને જોવાજોગ વસ્તુઓ એકઠી કરી હોય તે સ્થળ; 'મ્યૂઝિયમ'

**સંગ્રામ** પું૦ [સં] યુદ્ધ. ૦**સમિતિ** સ્ત્રી૦ યુદ્ધની વ્યવસ્થાપક સમિતિ

**સંગ્રાહક** પું૦ સંગ્રહ કરનાર

**સંઘ** પું૦ [સં.] ટોળું (૨) યાત્રાળુઓનો સમૂહ (૩) સંગઠિત અને વ્યવસ્થિત સમુદાય (જેમ કે, બૌદ્ધ ભિક્ષુઓનો ઇ૦)

**સંઘટન** ન૦ [સં.] જુઓ સંગઠન

**સંઘટિત** વિ૦ [સં.] એકત્રિત; સંગઠિત

**સંઘબળ** ન૦ સંઘનું કે સંઘ બનવાથી નીપજતું બળ

**સંઘરણી** સ્ત્રી૦ જુઓ સંગ્રહણી

**સંઘરવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. संग्रह] એકઠું કરવું; જમા કરવું (૨) જતન કરીને રાખી મૂકવું (૩) સમાસ કરવો; પોતાની અંદર લેવું

**સંઘરાખોર** વિ૦ જરૂરથી વધારેપડતું સંઘરી રાખવાની વૃત્તિવાળું. **–રી** સ્ત્રી૦ સંઘરાખોર વૃત્તિ; 'હોર્ડિંગ'

**સંઘરો** પું૦ [સં. संग्रह] સંઘરેલી વસ્તુઓનો જથો

**સંઘર્ષ** પું૦, ૦ણ ન૦ [સં.] બે વસ્તુઓનું ઘસાવું કે અથડાવું તે (૨) સ્પર્ધા (૩) કલહ

**સંઘવી** પું૦ સંઘ કાઢનાર (૨) એક અટક

**સંઘવ્યાયામ** પું૦ સમૂહનો સાથે થતો વ્યાયામ

**સંઘશક્તિ** સ્ત્રી૦ સંઘબળ

**સંઘાડિયો** પું૦ સંઘાડાથી ઘાટ ઉતારનારો

**સંઘાડો** પું૦ [સં. शरट्ट ઉપરથી] હાથીદાંત, લાકડાં વગેરેનો ઘાટ ઉતારવાનું યંત્ર

**સંઘાત** પું૦ [સં.] ભેગા થવું–એકઠા થવું તે (૨) સમૂહ, જથો (૩) સાથ; સંગાથ (૪) એક જ પદાર્થના અણુઓનું પરસ્પર આકર્ષણ; 'કોહીઝન' [પ. વિ.] (૫) અ૦ સાથે (કોની સંઘાત ગયો?). **–તી** વિ૦(૨) પું૦ સંગાથ કરનાર. **–તે** અ૦ સાથે

**સંઘેડો** પું૦ જુઓ સંઘાડો

**સંચ** પું૦ [જુઓ સંચો] ગુપ્ત કરામત કે ગોઠવણ (૨) ભીંત કે પટારા વગેરેમાં રાખેલું ગુપ્ત ખાનું

**સંચય** પું૦ [સં.] સંગ્રહ; જમાવ

**સંચરવું** અ૦ક્રિ૦ [સં. सञ्चर्] જવું; ચાલતા થવું (૨) દાખલ થવું; વ્યાપી જવું

**સંચળ** પું૦ [પ્રા. सोवच्चल (સં. सौवर्चल)] એક ક્ષાર

**સંચાર** પું૦ [સં] ફેલાવું તે; પ્રસાર (૨) ચલાવવું તે, પ્રેરવું તે (૩) જવું તે;–મા થઈને જવું તે (૪) સૂર્યનું એક રાશિમાંથી બીજીમાં જવું તે

**સંચારવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. सञ्चार्] નળિયાં ફેરવીને છાપરું ઠીક કરવું

**સંચારાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'સંચારવું'નું પ્રેરક

**સંચારો** પું૦ છાપરું સંચારનાર

**સંચાલક** પું૦ [સં.] ચલાવનાર–વ્યવસ્થા

કરનાર. –ન ન૦ ચલાવવું–વ્યવસ્થા કરવી તે
**સંચાલિત** વિ૦ [સં.] સંચાલન કરાયેલું
**સંચિત** વિ૦ [સં.] એકઠું કરેલું; સઘરેલું (૨) પૂર્વજન્મનાં બાકી રહેલાં કર્મ
**સંચે** પું૦ + જુઓ સંચય
**સંચો** પું૦ યંત્ર (૨) સંચ
**સંચોરો** પું૦[સર૦ સંચળ] પાપડિયો ખારો
**સંજીવન** ન૦ [સં.] મરેલું જીવતું કરવું તે. –ની સ્ત્રી૦ [સં.] મરેલાને જીવન આપે તેવી વિદ્યા કે ઓષધિ
**સંજોગ** પું૦ [પ્રા. (સ. સયોગ)] ભેટો (૨) દૈવયોગ (૩) પરિસ્થિતિ. ૦વશાત્ અ૦ દૈવયોગે; સંજોગોને લીધે
**સંજ્ઞા** સ્ત્રી૦ [સ.] ભાન; ચેતના (૨) જ્ઞાન; સમજ (૩) સાન; નિશાની (૪) નામ. ૦વાચક વિ૦ સંજ્ઞા બતાવનારું [વ્યા.]
**સંડાસ** પું૦; ન૦ જાજરૂ
**સંડોવવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. संडोइय(સ. सन्ढौकित) ઉપરથી] સામેલ કરવું; સપડાવવું
**સંત** વિ૦ [પ્રા. (સ. शान्त કે सत्)] સાધુ પુરુષ
**સંતત** વિ૦ (૨) અ૦ [સ.] સતત
**સંતતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] બાળબચ્ચાં; સંતાન; ઓલાદ (૨) વિસ્તાર (૩) પરંપરા. ૦નિયમન ન૦ સંતતિ વધતી કે થતી અટકાવવી તે. ૦શાસ્ત્ર ન૦ ઉત્તમ સંતતિ પ્રાપ્ત કરવાના નિયમોનું શાસ્ત્ર; પ્રજનન-વિદ્યા, 'યુજેનિક્સ'
**સંતપ્ત** વિ૦ [સ.] ખૂબ તપી ગયેલું (૨) દુઃખી; પીડિત (૩) ખૂબ ગુસ્સે થયેલું
**સંતરું** ન૦ [પો. सिन्तरा; सिंहली – सन्तिरो)] એક ફળ; એક જાતની નારંગી
**સંતલસ** સ્ત્રી૦ ખાનગી મસલત
**સંતાકૂકડી** સ્ત્રી૦ [સંતાવું + કૂક (રવ૦)] એક રમત
**સંતાડવું** સ૦ક્રિ૦ છુપાવવું
**સંતાન** ન૦ [સ] સંતતિ
**સંતાપ** પુ૦ [સ.] ક્લેશ; દુઃખ; ઉદ્વેગ; પશ્ચાત્તાપ ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સ. सन्ताप्]સંતાપ આપવો; પીડવું. –પિત વિ૦[સં.] સંતાપ પામેલું
**સંતાવું** અ૦ક્રિ૦[પ્રા. सन्त(સ. शान्त)ઉપરથી] [છુપાવું; ગુપ્ત રહેવું]
**સંતુષ્ટ** વિ૦ [સં.] સંતોષ પામેલું
**સંતોખવું** સ૦ક્રિ૦ [સં. संतोष्] સંતોષ આપવો; રાજી કરવું
**સંતોલો** પું૦ [સમ+તોલ] બારદાન સહિત [કુલ વજન]
**સંતોષ** પું૦ [સ.] તૃપ્તિ; સમાધાન; સુખ (૨) હોય તેટલાથી રાજી રહેવું તે. ૦કારક વિ૦ સંતોષ આપે તેવું. –પી વિ૦ [સ.] સંતોષ રાખનારું
**સંત્રી** પું૦ [ઇં. सेन्ट्री] પહેરેગીર
**સંથાગાર** પુ૦ [પાલિ] વિચાર કરવા ભેગા મળવાનું જાહેર મકાન; 'ટાઉનહૉલ'
**સંથારો** પું૦ [પ્રા. संथारग, –य(સ. सस्तारक)] મરણ નજીક આવતા મમતા છોડી મરણ-પથારી પર સૂવું તે
**સંદર્ભ** પું૦[સં.] ગૂંથવું તે; ગોઠવવું તે (૨) એકઠું કરવું તે (૩) આગળપાછળના અર્થનો સંબંધ (૪) રચના (૫) પ્રબંધ; ગ્રંથ. ૦ગ્રંથ પું૦અર્થ, આંકડા કે એવી માહિતી મેળવવા માટે ખપનો સંગ્રહ-ગ્રંથ; આકરગ્રંથ; 'બુક ઑફ રેફરન્સ'
**સંદિગ્ધ** વિ૦ [સં.] સંદેહયુક્ત; અસ્પષ્ટ. ૦તા સ્ત્રી૦
**સંદૂક** સ્ત્રી૦ [અ.] પેટી; તિજોરી
**સંદેશ(–શો)** પું૦ [સ.] કહેણ; ખબર, સમાચાર
**સંદેહ** પુ૦ [સં.] શંકા; વહેમ
**સંધાડવું** સ૦ક્રિ૦ સાધવું; જોડવું
**સંધાણ, –ન** [સ.] ન૦ જોડાણ; સાંધણ(૨) જોગ; લાગ (૩) લક્ષ; નિશાન(૪) ધનુષ્ય પર બાણ ચડાવી નિશાન લેવું તે
**સંધિ** પું૦; સ્ત્રી૦ [સં.] જોડાવું તે; સંયોગ (૨) સાંધો; સાંધાની જગા (૩)સુલેહ,તહ (૪) અણીનો વખત (૫) બે યુગ કે વિશિષ્ટ સમયો વચ્ચેનો સમય (૬) બે વર્ણો સાથે આવવાથી થતો ફેરફાર કે જોડાણ [વ્યા.] (૭) નાટકનો સાંધો – વિભાગ (૮) ચોરે

ભીતમાં પાડેલું બાકું. ૦કાળ પું૦ બે યુગ કે વિશિષ્ટ સમયો વચ્ચેનો સમય. ૦વા પું૦ શરીરના સાંધા રહી જાય તેવો રોગ
**સંધું** વિ૦[પ્રા.સધિમ(સં.સહિત)]સઘળું;તમામ
**સંધ્યા** સ્ત્રી૦ [સં.] બે સમયને જોડનારો– વચગાળાનો ટૂંકો વખત (૨) સાંજ (૩) સંધ્યાવખતે કરાતું નિત્યકર્મ. ૦કાલ [સં.], –ળ પું૦ સાંજ. ૦વંદન ન૦ [સં.] સંધ્યા વખતનું નિત્યકર્મ
**સંનિધિ** પું૦; સ્ત્રી૦ [સં.] સમીપતા (૨) અ૦ પાસે; નજીક
**સંનિપાત** પું૦ [સં.] જુઓ સનેપાત (૨) ઢગલો (૩) સાથે મળવું તે (૪) સંબંધ
**સંન્યસ્ત** વિ૦ [સં] તજી દીધેલું (૨) ન૦ સંન્યાસ. –સ્તાશ્રમ પું૦ [+આશ્રમ] વાનપ્રસ્થ પછીનો ચોથો આશ્રમ
**સંન્યાસ** પું૦ [સં.] ત્યાગ કરવો તે (૨) સંસાર વ્યવહારનો ત્યાગ(૩) સંન્યાસાશ્રમ.–સાશ્રમ પું૦ જુઓ સંન્યસ્તાશ્રમ. –સિની સ્ત્રી૦ [સં.] સંન્યાસી સ્ત્રી. –સી પું૦ [સં.] જેણે સંન્યાસ લીધો હોય તે
**સંપ** પું૦ [પ્રા. સવાય(સં. સવાત)] ઐક્ય; મેળ
**સંપત** સ્ત્રી૦ [સં.] સંપદ; સંપત્તિ
**સંપત્તિ** સ્ત્રી૦[સં.] ધન, દોલત (૨) ઐશ્વર્ય; આબાદી (૩) અધિકતા; સંપૂર્ણતા. ૦શાસ્ત્ર ન૦ અર્થશાસ્ત્ર; સંપત્તિની ઉત્પત્તિ અને વહેંચણીના નિયમોની ચર્ચા કરતું શાસ્ત્ર
**સંપદ(–દા)** સ્ત્રી૦ [સં.] સંપત; સંપત્તિ
**સંપન્ન** વિ૦ [સં.]યુક્ત,સહિત(૨)વૈભવશાળી
**સંપર્ક** પું૦ [સં.] સંબંધ; સંગ
**સંપવું** અ૦ક્રિ૦ સંપ કરવો
**સંપાડવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. સ્પાડ (સં. સંપાદય્)] પ્રાપ્ત કરવું; મેળવવું ('સાંપડવું'નું પ્રેરક)
**સંપાત** પું૦ [સં.] એક સાથે પડવું તે (૨) સંગમ; સમાગમ (૩) પ્રહાર
**સંપાદક** પું૦ [સં.] સંપાદન કરનાર. –ન ન૦ [સં.] મેળવવું તે (૨) તૈયાર કરવું તે (૩) કોઈ પુસ્તક કે પત્ર પ્રસિદ્ધ કરવા તૈયાર કરવું તે
**સંપાદિત** વિ૦ [સં.] સંપાદન કરેલું
**સંપી(૦લું)** વિ૦ સંપવાળું
**સંપુટ** પું૦; ન૦ [સં.] બે શકોરાં કે તેવી પોલી વસ્તુઓનાં મોં એક ઉપર એક મૂકી કરેલો ઘાટ (૨) હાથના પંજા તે પ્રમાણે જોડવા તે
**સંપૂર્ણ** વિ૦ [સં.] બધું,તમામ(૨)પરિપૂર્ણ (૩)સમાપ્ત.૦તા સ્ત્રી૦ [સં.] પરિપૂર્ણતા; ન્યૂનતા ન હોવી તે
**સંપેતરું** ન૦ કોઈને પહોંચાડવા માટે સોંપાયેલી વસ્તુ; ભેટસોગાતની ચીજ
**સંપ્રદાન** ન૦ [સં.] આપવું તે (૨) ચોથી વિભક્તિનો અર્થ [વ્યા]
**સંપ્રદાય** પું૦ [સં.] રિવાજ; ચાલુ વહીવટ (૨) ધર્મનો ફાંટો; પંથ(૩) ગુરુપરંપરાગત ઉપદેશ
**સંપ્રસારણ** ન૦ [સં.] ય્, વ્, ર્, લ્નાં અનુક્રમે ઇ, ઉ, ઋ, લૃ, થવાં તે [વ્યા.] (૨) પ્રસારવું તે
**સંબદ્ધ** વિ૦ [સં.] જોડાયેલું; યુક્ત
**સંબંધ** પું૦ [સં.] સંયોગ; સંપર્ક; જોડાણ (૨) વિવાહ; સગાઈ(૩)મિત્રતા; પરિચય (૪) છઠ્ઠી વિભક્તિનો અર્થ [વ્યા.]. ૦ક વિ૦ [સં.] સંબંધ કરનારું (૨) સંબંધવાચક. ૦વાચક વિ૦ છઠ્ઠી વિભક્તિનો અર્થ બતાવતું [વ્યા.]. –ધી વિ૦ [સં.] સંબંધવાળું (૨) સગું (૩) અ૦ વિષે; બાબતે; સંબંધમાં [જ્ઞાનવાળું
**સંબુદ્ધ** વિ૦ [સં.] જાગેલું (૨) સંપૂર્ણ
**સંબોધન** ન૦ [સં.]જગાડવું તે(૨)જણાવવું તે; સમજાવવું તે (૩) બોલાવવું તે (૪) બોલાવવા વપરાતો શબ્દ. –વું સ૦ ક્રિ૦ [સં. સંબોધય્] ઉદ્દેશીને બોલવું(૨)સમજાવવું
**સંબોધિત** વિ૦ સંબોધાયેલું
**સંભવ** પું૦[સં.] શક્યતા(૨)મૂળ(૩)ઉત્પત્તિ. ૦નીય વિ૦ [સં.] સંભવે એવું; શક્ય. ૦વું અ૦ક્રિ૦ [સં. સંભૂ] ઉત્પન્ન થવું,બનવું

(૨) સંભવ હોવો; બની શકવું. ૦વિત વિ૦ [સં.] સંભવ હોય તેવું; શક્ય
**સંભળાવવું** સ૦ક્રિ૦ 'સાંભળવું'નું પ્રેરક (૨) વળતો ઉત્તર કે કડક વેણ કે ગાળ કહેવી
**સંભાર** પું૦ [સં.] જોઈતી સામગ્રી (૨) શાક કે અથાણામાં ભરવાનો મસાલો
**સંભારણું** ન૦ યાદગીરીની વસ્તુ કે નિશાની
**સંભારવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. સંભર (સં. સંસ્મૃ)] યાદ કરવું [(૨) ન૦ તેવું શાક
**સંભારિયું** વિ૦ સંભારવાળું; મસાલો પૂરેલું
**સંભાવના** સ્ત્રી૦ સંભવ; શક્યતા
**સંભાવિત** વિ૦ [સં.] પ્રતિષ્ઠિત
**સંભાવ્ય** વિ૦ [સં.] શક્ય (૨) સત્કાર કરવા યોગ્ય (૩) કલ્પી શકાય તેવું
**સંભાષણ** ન૦ [સં.] વાતચીત; પ્રશ્નોત્તરી
**સંભાળ** સ્ત્રી૦ [સંભાળવું પરથી] તપાસ; દરકાર; કાળજી (૨) રક્ષણ; જતન. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. સંભાલ (સં. સમાલ્યુ)] સંભાળ રાખવી; જતન કરવું; સાચવવું; જાળવવું (૨) (કામ, જવાબદારી ઇ૦) માથે લેવું —ચલાવવું; નિભાવવું (૩) અ૦ક્રિ૦ સાવચેત કે હોશિયાર રહેવું; ગફલતમાં ન પડી જવું
**સંભૃત** વિ૦ [સં.] એકઠું કરેલું
**સંભોગ** પું૦ [સં.] ઉપભોગ (૨) મૈથુન (૩) વિષયભોગ
**સંભ્રમ** પું૦ [સં.] ઘૂમવું તે; ચક્કર ફરવું તે (૨) ત્વરા; ધાંધળ (૩) ગભરાટ; વ્યાકુળતા (૪) ઉત્કંઠા (૫) ભ્રાંતિ (૬) ભૂલ (૭) ભય
**સંભ્રાંત** વિ૦ [સં] ઘુમાવેલું (૨) ગભરાયેલું; વ્યાકુળ થયેલું (૩) ભ્રાંતિમાં પડેલું
**સંમત** વિ૦ [સં.] સંમતિવાળું; સરખો કે અનુરૂપ મત ધરાવતું (૨) માન્ય; પસંદ. —તિ સ્ત્રી૦ [સં.] અનુમતિ; કબૂલાત; સમાન મતવાળું હોવું તે
**સંમાન** ન૦ [સં.] સન્માન; આદરસત્કાર (૨) ગૌરવ; પ્રતિષ્ઠા. —નિત વિ૦ [સં.] સંમત (૨) સંમાનવાળું. —ન્ય વિ૦ [સં.] સંમાનને યોગ્ય
**સંમાર્જની** સ્ત્રી૦ [સં.] સાવરણી
**સંમિશ્ર** વિ૦ [સં.] મિશ્રિત. ૦ણ ન૦ [સં.] જુઓ મિશ્રણ. —શ્રિત વિ૦ [સં.] જુઓ સંમિશ્ર
**સંમુખ** વિ૦ [સં.] સામે મુખવાળું; સામે હોય તેવું (૨) —ની પ્રત્યે લાગણીવાળું (૩) અ૦ રૂબરૂ; સામે [મેળાવડો
**સંમેલન** ન૦ [સં.] એકઠા થવું તે (૨)
**સંમોહ** પું૦ [સં.] મૂર્છા (૨) ભ્રાંતિ (૩) અજ્ઞાન (૪) મોહ
**સંયત** વિ૦ [સં.] દાબમાં કે કાબૂમાં રાખેલું (૨) બાંધેલું; જકડેલું (૩) સંયમવાળું
**સંયમ** પું૦ [સં.] નિગ્રહ; નિરોધ (૨) ઇન્દ્રિયનિગ્રહ. ૦ન ન૦ [સં.] નિયંત્રણ; દમન; નિગ્રહ (૨) ઓછી રાખવું તે. —મી વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] સંયમવાળું
**સંયુક્ત** વિ૦ [સં.] જોડાયેલું; યુક્ત (૨) અનેકે મળીને કરેલું
**સંયોગ** પું૦ [સં.] જોડાવું કે ભેગા થવું તે (૨) સંબંધ (૩) સમાગમ (૪) મિશ્રણ; મેળવણી (૫) સંજોગ; પરિસ્થિતિ. —ગી વિ૦ [સં.] જોડનારું (૨) સંયોગવાળું. —ગીભૂમિ(—મી) સ્ત્રી૦ જમીનના બે મોટા પ્રદેશને જોડનારી સાંકડી જમીનની પટી
**સંયોજક** વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] જોડનાર. —ન ન૦ [સં.] જોડવું તે (૨) જોડાણ; સંબંધ (૩) આયોજન; (૪) બે પદાર્થો રાસાયનિક રીતે ભળી જઈને નવો પદાર્થ થવો તે [ર. વિ.]
**સંયોજિત** વિ૦ [સં.] જોડેલું
**સંરક્ષણ** ન૦ [સં.] રક્ષણ [૦તા સ્ત્રી૦
**સંલગ્ન** વિ૦ [સં.] લાગેલું; વળગેલું; ચોટેલું.
**સંવત** પું૦ [સં.] વિક્રમ સંવત (૨) તેનું કોઈ પણ વર્ષ [વાર્ષિક મરણતિથિ
**સંવત્સર** પું૦ [સં.] વર્ષ. —રી સ્ત્રી૦ છમછરી;
**સંવનન** ન૦ [સં.] વશ કરવાની ક્રિયા (૨) પ્રેમ કરવો તે; પ્રેમથી જીતી લેવાનો પ્રયત્ન [તે (૩) વધારવું તે
**સંવર્ધન** ન૦ [સં.] વધવું તે (૨) ઉછેરવું

**સંવાદ** પું૦ [સં.] વાતચીત; સવાલજવાબ (૨) ચર્ચા (૩) એકરાગ હોવો તે (૪) એકમત થવું તે. **–દિતા** સ્ત્રી૦ સંવાદી-પણું; 'હાર્મની'. **–દી** વિ૦ સહમત; અનુકૂલ; એકરાગવાળું

**સંવાહક** વિ૦ [સં.] સંવાહન કરનારું. **–ન** ન૦ [સં.] વહન કરવું તે; લઈ જવું તે (૨) ચંપી કરવી તે

**સંવિધાન** ન૦ [સં.] વ્યવસ્થા; આયોજન (૨) નાટકના વસ્તુની સંકલના, ગોઠવણી

**સંવૃત** વિ૦ [સં.] આચ્છાદિત; ઢાંકેલું; ઢંકાયેલું (૨) સંકુચિત; સાંકડું ('વિવૃત' થી ઊલટું) [વ્યા.]

**સંવેદન** ન૦, ૰ના સ્ત્રી૦ ભાન; પ્રતીતિ; [સ્ફુરણ

**સંશય** પું૦ [સં.] સંદેહ; શક (૨) દહેશત; ભય. ૰વાદી કોઈ પણ તત્ત્વમાં શંકાથી નિહાળવાની વૃત્તિવાળું; 'સ્કેપ્ટિક'. **–યાત્મક** વિ૦ સંશયવાળું; સંશય જાય એવું. **–યાત્મા** વિ૦ [સં.] શંકાશીલ

**સંશુદ્ધિ** સ્ત્રી૦ [સં.] પવિત્રતા; શુદ્ધિ

**સંશોધક** વિ૦ [સં.] શોધ કરનારું (૨) શુદ્ધ કરનારું. **–ન** ન૦ [સં.] શુદ્ધિ (૨) શોધખોળ; 'રિસર્ચ'. [શોધેલું

**સંશોધિત** વિ૦ [સં.] શુદ્ધ કરેલું (૨)

**સંસદ** સ્ત્રી૦ [સં.] સભા; મંડળ

**સંસર્ગ** પું૦ [સં.] સંબંધ; સોબત; સંગતિ (૨) આસક્તિ; લંપટતા

**સંસાર** પું૦ [સં.] સૃષ્ટિ; જગત (૨) માયાનો પ્રપંચ (૩) જન્મમરણની ઘટમાળ (૪) ગૃહસંસાર. ૰વ્યવહાર પું૦ દુનિયાદારીનો વ્યવહાર. ૰સાગર પું૦ સંસારરૂપી સાગર. ૰સુખ ન૦ કુટુંબપરિવારનું કે સંસારના ભોગોનું સુખ. ૰સુધારો પું૦ સામાજિક અને કૌટુંબિક બાબતોમાં સુધારો. **–રી** વિ૦ [સં.] સંસારવ્યવહાર સંબંધી (૨) સંસારમાં રચ્યુંપચ્યું (૩) સંસાર માંડી બેઠેલું [સફળતા; પ્રાપ્તિ

**સંસિદ્ધિ** સ્ત્રી૦ [સં.] સિદ્ધિ; પૂર્ણતા (૨)

**સંસ્કરણ** ન૦ [સં.] શુદ્ધ કરવું, દુરસ્ત કરવું કે સમરાવવું તે (૨) સંસ્કાર કરવા તે (૩) (ગ્રંથની) આવૃત્તિ

**સંસ્કાર** પું૦ [સં.] શુદ્ધ કરવું તે (૨) સુધારવું તે (૩) શણગારવું તે (૪) વાસનાઓ કે કર્મોની મન ઉપર પડતી છાપ (૫) શિક્ષણ, ઉપદેશ, સંગતિ વગેરેનો મન ઉપર પડેલો પ્રભાવ (૬) પૂર્વ કર્મોનું ફળ; સંજોગ (૭) મરણ પાછળ કરવાની ક્રિયા (૮) દ્વિજોને જન્મથી મરણ સુધી કરવા પડતા આવશ્યક ૧૬ વિધિમાંનો દરેક (ગર્ભાધાન, પુંસવન, અનવલોભન, વિષ્ણુબલિ, સીમંતોન્નયન, જાતકર્મ, નામકરણ, નિષ્ક્રમણ, સૂર્યાવલોકન, અન્નપ્રાશન, ચૂડાકર્મ, ઉપનયન, ગાયત્ર્યુપદેશ, સમાવર્તન, વિવાહ, સ્વર્ગારોહણ) (૯) શિક્ષણ; કેળવણી. **–રિતા** સ્ત્રી૦ [સં.] સંસ્કારીપણું; 'કલ્ચર'. **–રી** વિ૦ [સં.] મૂળથી સારા સંસ્કારવાળું (૨) સારી કેળવણીવાળું (૩) પુણ્યશાળી

**સંસ્કૃત** વિ૦ [સં.] સંસ્કાર પામેલ (૨) શુદ્ધ કરેલું (૩) શણગારેલું (૪) સ્ત્રી૦; ન૦ ગીર્વાણભાષા. ૰મય વિ૦ સંસ્કૃતથી પરિપૂર્ણ

**સંસ્કૃતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] સભ્યતા; સામાજિક પ્રગતિ; 'સિવિલિઝેશન'

**સંસ્થા** સ્ત્રી૦ [સં.] સ્થાપિત વ્યવસ્થા કે રૂઢિ (ઉદા૦ લગ્નસંસ્થા) (૨) મંડળ; તંત્ર; 'ઇન્સ્ટિટ્યૂશન'

**સંસ્થાન** ન૦ [સં.] નાનું રાજ્ય; રજવાડો (૨) પરમુલકમાં વસાહત; તેવું રાજ્ય; 'કૉલોની'. ૰વાસી વિ૦ (૨) પું૦ વસાહતમાં રહેનાર [કરનાર

**સંસ્થાપક** વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] સંસ્થાપન

**સંસ્થાપન** ન૦, **–ના** સ્ત્રી૦ [સં.] સારી રીતે સ્થાપવું તે; પ્રતિષ્ઠા કરવી તે

**સંસ્થાપિત** વિ૦ [સં.] સંસ્થાપન કરેલું

**સંસ્મરણ** ન૦ [સં.] વારવાર સ્મરણ (૨) ન૦ બ૦ વ૦ વ્યક્તિનો જીવનપ્રસંગોનું આલેખન; 'રેમિનિસન્સીસ'

**સંસ્મૃતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] સ્મૃતિ; યાદ

**સંહતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] સમુદાય (૨) સંપ, સંગઠન
**સંહરવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. સંહર (સં. સમ્+હૃ)] એકઠું કરી લેવું; પાછું ખેંચી લેવું (૨) સંહાર કરવો
**સંહાર** પું૦ [સં.] નાશ; કતલ; ઉચ્છેદ. ૦ક વિ૦ (૨) પું૦ સંહાર કરનાર. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સં. સંહારય્] સંહાર કરવો
**સંહિતા** સ્ત્રી૦ [સં.] પદ કે લખાણનો વ્યવસ્થિત સંગ્રહ. ઉદા૦ મનુસંહિતા (૨) વેદોનો દેવોની સ્તુતિવાળો મંત્રભાગ [સ્વર
**સા** પું૦ સંગીતના સ્વરસપ્તકમાંનો પ્રથમ
**સાઇકલ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] બેસનારે પોતે ચલાવવાનું બે ચક્રવાળું એક વાહન
**સાઇક્લોપીડિયા** પું૦ [ઇં.] જ્ઞાનકોશ
**સાઇક્લોસ્ટાઇલ** ન૦ [ઇં.] મૂળ લખાણ લખી તે પરથી નકલો કાઢવાની એક યુક્તિ કે સાધન
**સાઇફન** સ્ત્રી૦ જુઓ બકનળી [પ. વિ.]
**સાઈસ** પું૦ [અ.] ઘોડાવાળો; રાવત
**સાકટી** સ્ત્રી૦, **–ટું** ન૦, **–ટો** પું૦, **–ઠી** સ્ત્રી૦ સાગની લાંબી જાડી વળી
**સાકર** સ્ત્રી૦ [પ્રા. सक्करा (સં. शर्करा)] ખાંડના પાસાદાર ગાંગડા. **–રિયું** વિ૦ સાકર ચડાવેલું (૨) સાકર જેવું (સ્વાદ કે આકારમાં). **–રિયો** પું૦ ફૂલમાંના મધની ઝરમર (૨) સાકરિયો ચણો
**સાકાર** વિ૦ [સં] આકારવાળું, મૂર્તરૂપવાળું
**સાકી** પું૦ [અ.] મદ્ય પાનાર (૨) માશૂકનું સંબોધન
**સાક્ષર** વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] વાચવાલખવાની આવડતવાળું; ભણેલું (૨) શિક્ષિત, વિદ્વાન (૩) લેખક, સાહિત્યકાર. **–રી** વિ૦ સાક્ષર સંબંધી (૨) ભારેભારે શબ્દોવાળું (લખાણ)
**સાક્ષાત્** અ૦ [સં.] નજરોનજર; સંમુખ. **–ત્કાર** પું૦ [સં.] નજરોનજર જોવું તે; પ્રત્યક્ષ દર્શન (૨) પરમ તત્ત્વ કે ઈશ્વરનો સાક્ષાત્ અનુભવ
**સાક્ષી** સ્ત્રી૦ સાખ; શાહેદી
**સાક્ષી** પું૦ [સં] નજરોનજર જોનાર (૨) સાક્ષી પૂરનાર; શાહેદ

**સાખ** સ્ત્રી૦ સાક્ષી; શાહેદી
**સાખ** સ્ત્રી૦ ઝાડ ઉપર જ પાકેલું ફળ
**સાખ** સ્ત્રી૦ બારણાના ચોકઠાના ઊભા ટેકા (૨) બારણું; આગળું [લા.]. ૦પ(–પા)ડોશી પું૦ જોડમાં જ જેનું ઘર હોય એવો પાડોશી
**સાખી** સ્ત્રી૦ બે ચરણનો એક પ્રકારનો દોહરો કે પદ (૨) ગઝલ, લાવણી, કે ગરબીમાં આવતી, લંબાવીને ગાવાની ટૂંકી પંક્તિઓ [જોડાજોડ, લગોલગ
**સાખોસાખ** અ૦ [સાખ (બારણાની) પરથી]
**સાગ** પું૦ [પ્રા. (સં. शाक)] જેનાં ઇમારતી લાકડાં બને છે તે એક જાતનું ઝાડ
**સાગર** પું૦ [સં.] દરિયો (૨) દશ પદ્મ જેટલી સંખ્યા [(પ્રાયઃ બૂરા કામમાં)
**સાગરીત(–દ)** પું૦ [જુઓ શાગરીત] સાથી
**સાગુચોખા, સાગુદાણા** પું૦ બ૦ વ૦ [सागू (मलाया) + ચોખા કે દાણા] તાડ જેવા સાગૂ નામના ઝાડના થડના ગરના બનાવેલા દૂધિયા કણ [બારીક ચૂનો
**સાગોળ** પું૦ [फा. शाहगिल] ચાળેલો
**સાચ** ન૦ [પ્રા. सच्च (સં. सत्य)] સત્ય. ૦કલું વિ૦ સાચું બોલનાર; પ્રમાણિક, નિષ્કપટી. ૦માચ વિ૦ ['સાચ'નો દ્વિર્ભાવ] ખરેખરું; જેવું છે તેવું (૨) અ૦ ખરેખર
**સાચવણ(–ણી)** સ્ત્રી૦ ['સાચવવું' ઉપરથી] જતન; સંભાળ [જતન કરવું
**સાચવવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. सच्चव] સંભાળવું;
**સાચાઈ** સ્ત્રી૦ સચ્ચાઈ
**સાચાબોલું** વિ૦ સાચું બોલનારું
**સાચું** વિ૦ [જુઓ સાચ] ખરું, સત્ય; હોય તેવું (૨) અસલ, બનાવટી નહિ એવું જેમ કે, સાચું મોતી (૩) સત્ય બોલનારું (૪) એકવચની. ૦જૂઠું વિ૦ ખરુંખોટું (૨) ન૦ ભંભેરણી. **–ચે** અ૦ ખરે; નક્કી (૨) વાજબી રીતે. **–ચેસાચું** વિ૦ ખરેખરું; સાવ સાચું; સાચમાચ
**સાજ** પું૦ [फा.] ઉપયોગી સરસામાન (૨) શણગાર; વસ્ત્રાભૂષણ (૩) ઘોડા પર નાખવાનો સામાન

સાજન [સ સજ્જ], ૦માઊાજન ન૦, -નિયા પુ૦ગવ૦ વરના વરઘોડા સાથે રહેવુ પ્રતિષ્ઠિત લોકોનું મંડળ -નું ન૦ નાતનુ પંચ
સાજ્મરંજામ પુ૦ સાધનસામગ્રી
સાજિંદો પુ૦ [ફા સાજ્દિહ] ગાનાર કે નાચનારની સાથેનો સાર ગિવાગો કે તબલચી
સાટખાર પુ૦ [સ સ્વર્જિકા (પ્રા સજ્જિઆ) + ખાર (સ ક્ષાર)] એક ખાર
સાજું વિ૦ [સ સજ્જ, સ્વસ્થ] તદુરસ્ત (૨) ભાંગેલુ નહિ એવુ, આખુ ૦તાજું વિ૦ તાજુ અને નીરોગી ૦સમ, ૦સમું વિ૦ તદુરસ્ત, નીરોગી (૨) સાવ સાજુ, આખેઆખુ, અક્ષત
સાટકો પુ૦ ચામડાની પટીઓ બાંધી બનાવેલો ચાબુક કે કોરડો
સાટાખત ન૦ સાટા વિષેનુ લખત
સાટાતેખડા ન૦બ૦વ૦ [સાટું + તેખડું] કન્યાના સાટા ને તેખડા કરવાનો વ્યવહાર
સાટી સ્ત્રી૦ માણસો જેમાં બેસે છે તે ગાડીનું ખોખુ -ચોકડું
સાટીન સ્ત્રી૦ [ઇ. સૅટિન] એક જાતનુ રેશમી કાપડ
સાટુ ન૦ [દ सट्ट] કરાર, બોલી, કબાલો (૨) મૂલ ઠેરવવું તે (૩) બહાનાની રકમ (૪) માલને બદલે માલ કે કન્યાને બદલે કન્યા આપવી તે (૫) બદલો, અવેજ. -ટે અ૦ બદલે, અવેજમા
સાઠમારી સ્ત્રી૦ જંગલી પ્રાણીઓને ખીજવીને લડાવવાનો તમાસો(૨) લડાઈ[લા]
સાઠી સ્ત્રી૦ સાઠ વર્ષની વય, વડપણ (૨) સાઠ વર્ષનો ગાળો [કે ડાંગર
સાઠી સ્ત્રી૦ સાઠ દિવસે પાકતી એક જુવાર
સાડત્રીસ(-સ) વિ૦[સ सप्त त्रिंशत्]'૩૭'.
સાડલો પુ૦ [પ્રા साड, साडिल्ल (મ शाटक)] સાલ્લો, સાડી
સાડા(-ડી) (ડ') વિ૦ [પ્રા सड्ढ (સં सार्ध)] (સંખ્યા પૂર્વે આવતાં) સાર્ધ, ઉપર અર્ધું ઉદા૦ સાડા પાચ. [સાડા(-ડી) બાર ... પરવા]
સાડી સ્ત્રી૦ [પ્રા साडी (સ शाटी)] સ્ત્રીની સાલ્લો (૨) સાલ્લો [(પનોતી)
સાડીસાતી (ી) વિ૦ સાડા સાત વર્ષની
સાડુ(-ઢુ), ૦ભાઈ (ડું) પુ૦ [સ સ્યાલી, ... ]સાળીનો વર
સાણકું ન૦ મોટુ શકોરું (૨) ભિક્ષાપાત્ર
સાણસી(-સી)સ્ત્રી૦[... ] પકડ જેવુ એક સાધન, સાણસી. -સો પુ૦ મોટી સાણસી (૨)પકડ, સકંજો, મુશ્કેલી [લા]
સાત વિ૦ [પ્રા. सत्त (સ सप्तन्)] '૭' ૦ડો પુ૦ સાતનો આંકડો. ૦તાળી સ્ત્રી૦ [+ તા. ...] દોરીને રમવાની એક રમત
સાતત્ય ન૦ [સ] સતતપણુ
સાતપડો પુ૦ પાનીએ કે હથેળીમાં થતુ એક જાતનું ગૂમડુ
સાતમ સ્ત્રી૦ [સ सप्तमी] પખવાડિયાની સાતમી તિથિ. -મું વિ૦ ક્રમમાં છ પછી આવતુ
સાતવો પુ૦ [પ્રા सत्तु (સ सक्तु)] શેકેલા અનાજનો લોટ, સત્તુ
સાત્ત્વિક વિ૦ [સ] સત્ત્વગુણવાળુ, શાંત (૨) સત્ત્વગુણમાથી ઉત્પન્ન થયેલુ (૩) સત્ય (૪) પ્રામાણિક (૫) શુદ્ધ
સાથ પુ૦ [પ્રા सत्थ (સ सार्थ)] સોબત (૨) સહકાર (૩) અ૦ સાથે [પ]
સાથરો પુ૦ [પ્રા सत्थर (સ स्रस्तर)] ઘાસનુ બિછાનુ, પરાળની શય્યા (૨) દર્ભની સાદડી, (૩) ... મરનારને સુવાડવા લીંપી તૈયાર ...
સાથવો પુ૦
સાથળ સ્ત્રી
સાથિયો પ
... આ
સાથી પુ૦
...ગાર,
નોકર,

**સાથે** અ૦ ['સાથ' પરથી] જોડે, ભેગું, સંગાથે ૦લાગું અ૦ [+લાગવું] સાથે સાથે, ભેગાભેગી, એકીફેરે (૨) સામટું, એકદમ [વાટો, સૂર (૨) બૂમ

**સાદ** પું૦ [પ્રા. સદ્દ (સં. શબ્દ)] અવાજ,

**સાદગી** સ્ત્રી૦ [ફા.] સાદાઈ

**સાદડી** [સર૦ દ સાદી] દર્ભ, વાંસના વગેરેની બનાવેલી ચટાઈ

**સાદર** વિ૦ (૨) અ૦ [સં] આદરપૂર્વક, માનસહિત [૦કરવું = વિનયપૂર્વક રજૂ કરવું]

**સાદાઈ** સ્ત્રી૦ સાદાપણું, સાદગી

**સાદું** વિ૦ [ફા સાદહ] ભપકો, આડંબર, ખર્ચાળપણું, જટિલતા, મિશ્રણ, દંભ કે કૃત્રિમતા વિનાનું, સરળ, સીધું (૨) રંગ, ભાત કે લખાણ વિનાનું, કોરું (૩) મજૂરી કરવાની ન હોય તેવું, આસાન (કેદ)

**સાદૃશ્ય** ન૦ [સં] સરખાપણું, સમાનતા

**સાદ્યંત** વિ૦ (૨) અ૦ [સં] સંપૂર્ણ, આદિથી અંત સુધીનું

**સાધક** વિ૦ [સં] કાર્યસિદ્ધિમાં ઉપયોગી (૨) સિદ્ધ કરનારું (૩) સિદ્ધ કરવા પ્રયત્ન કરનારું (૪) ભૂત, દેવ વગેરે સાધનારું (૫) પું૦ સાધના કરનાર (મોક્ષની)

**સાધન** ન૦ [સં] સાધવું તે (૨) ઉપકરણ, ઓજાર, સામગ્રી (૩) ઉપાય, યુક્તિ (૪) ઈશ્વરપ્રાપ્તિ માટે જરૂરી તપ, સંયમ, ઉપાસના વગેરે (૫) હેતુ [ન્યા] ૦સમૃદ્ધિ સ્ત્રી૦ સાધનસામગ્રીની છત –વિપુલતા

**સાધના** સ્ત્રી૦ [સં] સાધવા કે સિદ્ધ કરવા આવશ્યક પ્રયત્ન કે ક્રિયા કરવા તે

**સાધર્મ્ય** ન૦ [સં] સમાન ગુણધર્મવાળા હોવાપણું

**સાધવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં સાધ્] સિદ્ધ કરવું, પાર પાડવું (૨) સાબિત કરવું (૩) (દેવ, મંત્ર વગેરે વશ થાય કે સિદ્ધ થાય તે માટે) સાધના કરવી (૪) પોતાને અનુકૂળ કે વશ કરવું (૫) શબ્દનું સિદ્ધ રૂપ કયા ફેરફારોથી બન્યું તે બતાવવું (૬) (તક કે સંજોગોનો) લાભ ઉઠાવી લેવો

**સાધારણ** વિ૦ [સં] સામાન્ય, ખાસ નહિ તેવું (૨) મધ્યમ, નહિ અતિ ઘણું કે નહિ અતિ ઓછું (૩) સમાન, બધાને લાગુ પડે તેવું ૦અવયવ પું૦ 'કૉમન ફૅક્ટર' [ગ] ૦તા સ્ત્રી૦

**સાધિત** વિ૦ [સં] સાધેલું

**સાધુ** વિ૦ [સં] સારું, ઉત્તમ (૨) ધાર્મિક; ઈશ્વરભક્તિપરાયણ, સદાચરણી (૩) સમાસને અંતે (સાધનારું ઉદા૦ સ્વાર્થ) સાધુ, તકસાધુ (૪) પું૦ સાધુ પુરુષ (૫) ત્યાગી, બાવો, વૈરાગી (૬) અ૦ શાબાશ! ધન્ય! ૦ચરિત વિ૦ સાધુતાવાળા જીવનવાળું, સાધુ (પુરુષ) ૦તા સ્ત્રી૦

**સાધ્ય** વિ૦ [સં] સિદ્ધ કરવાનું (૨) સાધી શકાય તેવું (૩) ન૦ સિદ્ધ કરવાનું તે.

**સાધ્વી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં] શીલવતી, પતિવ્રતા (૨) સ્ત્રી૦ બાની, સાધુણી

**સાન** સ્ત્રી૦ [પ્રા સણ્ણા (સં સંજ્ઞા)] ઇશારો, સંકેત, આંખમચકારો (૨) સમજણ, અક્કલ (૩) ન૦ ગીરો મૂકવું તે, અવેજ

**સાનંદાશ્ચર્ય** ન૦ આનંદયુક્ત આશ્ચર્ય (૨) અ૦ આનંદ અને આશ્ચર્ય સાથે

**સાની** સ્ત્રી૦ પેંડા, માવા વગેરે તળતાં ખરી પડેલો ભૂકો (૨) તેનાથી કચરેલા નળનો ભૂકો (૩) રાખ

**સાનુકૂલ** [સં], –ળ વિ૦ અનુકૂળ, મદદગાર

**સાન્ત** વિ૦ [સં] અંતવાળું, મર્યાદિત, નશ્વર

**સાપ** પું૦ [પ્રા સપ્પ (સં સર્પ)] સર્પ, ભુજંગ. ૦ણ (–ણી) સ્ત્રી૦ સાપની માદા

**સાપેક્ષ** વિ૦ [સં] અપેક્ષાવાળું (૨) સ્વતંત્ર હસ્તી ન ધરાવનારું પણ બીજા કશા પર આધાર રાખનારું, 'રિલેટિવ'

**સાપોલિયું** ન૦ નાનો સાપ (૨) સાપનું બચ્ચું

**સાપ્તાહિક** વિ૦ [સં] સાત દિવસનું (૨) સપ્તાહને લગતું (૩) ન૦ સાત સાત દિવસે બહાર પડતું છાપું

**સાફ** વિ૦ [અ] સફા, સ્વચ્છ (૨) કચરા–કાંટા વગરનું (૩) સપાટ (૪) નિષ્કપટી (૫) સ્પષ્ટ (૬) અ૦ બિલકુલ ઘસીને

**સાજન** [સં. सज्जन], ૦મહાજન ન૦, **-નિયા** પું૦બ૦વ૦ વરના વરઘોડા સાથે રહેતું પ્રતિષ્ઠિત લોકોનું મંડળ. **-નું** ન૦ નાતનું પંચ

**સાજસરંજામ** પું૦ સાધનસામગ્રી

**સાજિંદો** પું૦ [फा साजिंदह] ગાનાર કે નાચનારની સાથેનો સારંગીવાળો કે તબલચી

**સાજીખાર** પું૦ [સં. साजका (प्रा सज्जिआ) + ખાર (સં क्षार)] એક ખાર

**સાજું** વિ૦ [સં. सज्ज, स्वस्थ] તંદુરસ્ત (૨) ભાંગેલું નહિ એવું, આખું. ૦તાજું વિ૦ તાજું અને નીરોગી ૦સામ, ૦સમું વિ૦ તંદુરસ્ત, નીરોગી (૨) સાવ સાજું; આખેઆખું, અક્ષત

**સાટકો** પું૦ ચામડાની પટીઓ બાંધી બનાવેલો ચાબુક કે કોરડો

**સાટાખત** ન૦ સાટા વિષેનું લખત

**સાટાતેખડાં** ન૦બ૦વ૦ [સાટું+તેખડું] કન્યાના સાટા ને તેખડા કરવાનો વ્યવહાર

**સાટી** સ્ત્રી૦ માણસો જેમાં બેસે છે તે ગાડીનું ખોખું -ચોકઠું

**સાટીન** સ્ત્રી૦ [इ. सॅटिन] એક જાતનું રેશમી કાપડ

**સાટું** ન૦ [दे सट्ट] કરાર, બોલી, કબાલો (૨) મૂલ ઠેરવવું તે (૩) બહાનાની રકમ (૪) માલને બદલે માલ કે કન્યાને બદલે કન્યા આપવી તે (૫) બદલો, અવેજ. **-ટે** અ૦ બદલે, અવેજમાં

**સાઠમારી** સ્ત્રી૦ જંગલી પ્રાણીઓને ખીજવીને લડાવવાનો તમાસો (૨) લડાલડી [લા]

**સાઠી** સ્ત્રી૦ સાઠ વર્ષની વય, ઘડપણ (૨) સાઠ વર્ષનો ગાળો [કે ડાંગર

**સાઠી** સ્ત્રી૦ સાઠ દિવસે પાકતી એક જુવાર

**સાડત્રીશ(-સ)** વિ૦ [સં. सप्त त्रिंशत्] '૩૭'.

**સાડલો** પું૦ [प्रा साड, साडिल्ल (स शाटक)] સાલ્લો, સાડી

**સાડા(-ડી)** (ડ') વિ૦ [प्रा सड्ढ (स सार्ध)] (સંખ્યા પૂર્વે આવતાં) સાર્ધ, ઉપર અડધું. ઉદા૦ સાડા પાંચ [સાડા(-ડી) બાર લ૦પ્ર૦ પરથી]

**સાડી** સ્ત્રી૦ [प्रा. साडी (स. शाटी)] કીમતી સાડલો (૨) સાડલો [(પનોતી)

**સાડીસાતી** (ડી) વિ૦ સાડા સાત હાથની

**સાઢુ(-ઢુ)**, ૦ભાઈ (ઢું) પું૦ [સ स्याली, प्रा साग+(स. वाढ. प्रा वोढु)] સાળીનો વર

**સાણકું** ન૦ મોટું શકોરું (૨) ભિક્ષાપાત્ર

**સાણશી(-સી)** સ્ત્રી૦ [प्रा संडास (स संदंश)] પકડ જેવું એક સાધન, સાડસી. **-સો** પું૦ મોટી સાણસી (૨) પકડ, સકડામણ; મુશ્કેલી [લા]

**સાત** વિ૦ [प्रा. सत्त (स. सप्तन्)] '૭'. ૦ડો પું૦ સાતનો આંકડો. **૦તાળી** સ્ત્રી૦ [+તાળી] દોડીને રમવાની એક રમત

**સાતત્ય** ન૦ [સં] સતતપણું

**સાતપડો** પું૦ પાનીએ કે હથેળીમાં થતું એક જાતનું ગૂમડું

**સાતમ** સ્ત્રી૦ [प्रा सत्तमी] પખવાડિયાની સાતમી તિથિ. **-મું** વિ૦ ક્રમમાં ૭ પછી આવતું

**સાતવો** પું૦ [प्रा सत्तु (स सक्तु)] શેકેલા અનાજનો લોટ, સત્તુ

**સાત્વિક** વિ૦ [સં] સત્ત્વગુણવાળું, શાંત (૨) સત્ત્વગુણમાંથી ઉત્પન્ન થયેલું (૩) સત્ય (૪) પ્રામાણિક (૫) સદ્ગુણી

**સાથ** પું૦ [प्रा. सत्थ (स. सार्थ)] સોબત (૨) સહકાર (૩) અ૦ સાથે [પ]

**સાથરો** પું૦ [प्रा. सत्थर (स. स्रस्तर)] ઘાસનું બિછાનું, પરાળની શય્યા (૨) દર્ભની સાદડી, (૩) ચોકો, મરનારને સુવાડવા લીંપી તૈયાર કરેલી જમીન

**સાથવો** પું૦ જુઓ સાતવો [જાંઘ

**સાથળ** સ્ત્રી૦ [प्रा. सत्थिअ (स. सक्थिक)]

**સાથિયો** પું૦ [प्रा. सत्थिअ (स. स्वस्तिक)] 卐 આવી મંગળસૂચક આકૃતિ

**સાથી** પું૦ ['સાથ' પરથી] સોબતી, મદદગાર; જોડીદાર (૨) ખેડ માટે રાખેલો નોકર, હાળી

**સાથે** અ૦ ['સાથ' પરથી] જોડે, ભેગું; સંગાથે. **૦લાગું** અ૦ [+લાગવું] સાથે સાથે; ભેગાભેગી; એકીફેરે (૨) સામટું; એકદમ

**સાદ** પું૦ [પ્રા. સદ્ (સં. શબ્દ)] અવાજ; વાંટો; સૂર (૨) બૂમ

**સાદગી** સ્ત્રી૦ [ફા.] સાદાઈ

**સાદડી** [સર૦ દે. સાદિ] દર્ભ, તાડછા વગેરેની બનાવેલી ચટાઈ

**સાદર** વિ૦ (૨) અ૦ [સં] આદરપૂર્વક; માનસહિત. [૦કરવું = વિનયપૂર્વક રજૂ કરવું]

**સાદાઈ** સ્ત્રી૦ સાદાપણું; સાદગી.

**સાદું** વિ૦ [ફા. સાદહ] ભપકો, આડંબર, ખર્ચાળપણું, જટિલતા, મિશ્રણ, દંભ કે કૃત્રિમતા વિનાનું; સરળ, સીધું (૨) રંગ, ભાત કે લખાણ વિનાનું; કોરું (૩) મજૂરી કરવાની ન હોય તેવું; આસાન (કેદ)

**સાદૃશ્ય** ન૦ [સં] સરખાપણું; સમાનતા

**સાદ્યંત** વિ૦ (૨) અ૦ [સં.] સંપૂર્ણ; આદિથી અંત સુધીનું

**સાધક** વિ૦ [સં] કાર્યસિદ્ધિમાં ઉપયોગી (૨) સિદ્ધ કરનારું (૩) સિદ્ધ કરવા પ્રયત્ન કરનારું (૪) ભૂત, દેવ વગેરે સાધનારું (૫) પું૦ સાધના કરનાર (મોક્ષની)

**સાધન** ન૦ [સં] સાધવું તે (૨) ઉપકરણ; ઓજાર; સામગ્રી (૩) ઉપાય; યુક્તિ (૪) ઈશ્વરપ્રાપ્તિ માટે જરૂરી તપ, સંયમ, ઉપાસના વગેરે (૫) હેતુ[ન્યા.]. **૦સમૃદ્ધિ** સ્ત્રી૦ સાધનસામગ્રીની છત –વિપુલતા

**સાધના** સ્ત્રી૦ [સં.] સાધવા કે સિદ્ધ કરવા આવશ્યક પ્રયત્ન કે ક્રિયા કરવાં તે

**સાધર્મ્ય** ન૦ [સં.] સમાન ગુણધર્મવાળા હોવાપણું

**સાધવું** સ૦ ક્રિ૦ [સં. સાધ્] સિદ્ધ કરવું; પાર પાડવું (૨) સાબિત કરવું (૩) (દેવ, મંત્ર વગેરે વશ થાય કે સિદ્ધ થાય તે માટે) સાધના કરવી (૪) પોતાને અનુકૂલ કે વશ કરવું (૫) શબ્દનું સિદ્ધ રૂપ કયા ફેરફારોથી બન્યું તે બતાવવું (૬) (તક કે સંજોગોનો) લાભ ઉઠાવી લેવો

**સાધારણ** વિ૦ [સં.] સામાન્ય; ખાસ નહિ તેવું (૨) મધ્યમ; નહિ અતિ ઘણું કે નહિ અતિ ઓછું (૩) સમાન; બધાને લાગુ પડે તેવું. **૦અવયવ** પું૦ 'કોમન ફૅક્ટર' [ગ.]. **૦તા** સ્ત્રી૦

**સાધિત** વિ૦ [સં.] સાધેલું

**સાધુ** વિ૦ [સં.] સારું, ઉત્તમ (૨) ધાર્મિક; ઈશ્વરભક્તિપરાયણ; સદાચરણી (૩) સમાસને અંતે (સાધનારું. ઉદા૦ સ્વાર્થ) સાધુ; તકસાધુ (૪) પું૦ સાધુ પુરુષ (૫) ત્યાગી, બાવો; વેરાગી (૬) અ૦ શાબાશ! ધન્ય!. **૦ચરિત** વિ૦ સાધુના જેવા જીવનવાળું; સાધુ (પુરુષ). **૦તા** સ્ત્રી૦

**સાધ્ય** વિ૦ [સં.] સિદ્ધ કરવાનું (૨) સાધી શકાય તેવું (૩) ન૦ સિદ્ધ કરવાનું તે.

**સાધ્વી** વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.] શીલવતી; પતિવ્રતા (૨) સ્ત્રી૦ બાવી, સાધુડી

**સાન** સ્ત્રી૦ [પ્રા. સણ્ણા (સં. સંજ્ઞા)] ઇશારો; સંકેત; આંખમચકારો (૨) સમજણ; અક્કલ (૩) ન૦ ગીરો મૂકવું તે, અવેજ

**સાનંદાશ્ચર્ય** ન૦ આનંદયુક્ત આશ્ચર્ય (૨) અ૦ આનંદ અને આશ્ચર્ય સાથે

**સાની** સ્ત્રી૦ પેણીમાં ખાજા વગેરે તળતાં ખરી પડેલો ભૂકો (૨) તેલમાં કચરેલા તલનો ભૂકો (૩) રાખ

**સાનુકૂલ** [સં.], **–ળ** વિ૦ અનુકૂળ; મદદગાર

**સાન્ત** વિ૦ [સં.] અંતવાળું, મર્યાદિત, નશ્વર

**સાપ** પું૦ [પ્રા. સપ્પ (સં. સર્પ)] સર્પ; ભુજંગ. **૦ણ** (**–ણી**) સ્ત્રી૦ સાપની માદા

**સાપેક્ષ** વિ૦ [સં.] અપેક્ષાવાળું (૨) સ્વતંત્ર હસ્તી ન ધરાવનારું પણ બીજા કશા પર આધાર રાખનારું; 'રિલેટિવ'

**સાપોલિયું** ન૦ નાનો સાપ (૨) સાપનું બચ્ચું

**સાપ્તાહિક** વિ૦ [સં.] સાત દિવસનું (૨) સપ્તાહને લગતું (૩) ન૦ સાત સાત દિવસે બહાર પડતું છાપું

**સાફ** વિ૦ [અ.] સફા; સ્વચ્છ (૨) કચરા-કાંટા વગરનું (૩) સપાટ (૪) નિષ્કપટી (૫) સ્પષ્ટ (૬) અ૦ બિલકુલ ઘસીને

**સાફલ્ય** ન૦ [સં.] સફળતા
**સાફસાફ** વિ૦ તદ્દન સાફ (૨) અ૦ ચોખ્ખે-ચોખ્ખું; સ્પષ્ટ રીતે (૩) ખુલ્લા દિલથી
**સાફસૂફ** વિ૦ ચોખ્ખું; કચરા વિનાનું (૨) સ્ત્રી૦ સફાઈ; વાળઝૂડ (૩) કામકાજની સુઘડતા (૪) પું૦ દંડની કસરતનો એક પ્રકાર. –ફી સ્ત્રી૦ સાફસૂફ [કકડો
**સાફી** સ્ત્રી૦ [અ.] ચલમ પીવાનો કપડાનો
**સાફી** વિ૦ [અ.] વળતર વગરનુ
**સાફો** પું૦ ફેંટો
**સાબડબોથું** વિ૦ ભોળુ, નિષ્કપટી (૨) ભેળસેળવાળું [(૩) ટટાર; સાજું
**સાબદું** બધુંયે; તમામ (૨) સજ્જ; તૈયાર
**સાબર** ન૦ [સં. શમ્બર] શિંગડાવાળું હરણ જેવું એક પ્રાણી. ૦શિં(–શીં)ગડું, ૦શિં(–શી)ગું ન૦ સાબરનું શિંગડું
**સાબર(૦મતી)** સ્ત્રી૦ અમદાવાદ પાસેની નદી. ૦કાંઠો પું૦ તેના કાંઠા પર આવેલો પ્રદેશ
**સાબાશ(–શી)** જુઓ શાબાશ,–શી
**સાબિત** વિ૦ [અ.] સિદ્ધ; પુરવાર. –તી સ્ત્રી૦ પુરાવો; ખાતરી
**સાબુ** પું૦ [અ. साबून] ક્ષાર અને તેલની મેળવણીથી બનાવેલો મેલ કાપે તેવો પદાર્થ [જુઓ સાબુચોખા
**સાબુચોખા, સાબુદાણા** પું૦ બ૦ વ૦
**સાબૂ** પું૦ જુઓ સાબુ
**સાબૂત** વિ૦ [અ. सुबूत]આખું; જેવું ને તેવું; સાજુંસમું; પૂરેપૂરું હયાત (૨) સંગીન; નક્કર, મજબૂત. –તી સ્ત્રી૦ મજબૂતી; સંગીનતા (૨) સુરક્ષિતતા
**સાભાર** વિ૦ [સં.] આભારસહિત (૨) અ૦ આભારપૂર્વક [કંઈ અર્થ કે હેતુવાળું
**સાભિપ્રાય** વિ૦ [સં.] અભિપ્રાયવાળું;
**સાભિમાન** વિ૦ [સં.] અભિમાનયુક્ત
**સામ** પુ૦ [પ્રા. सामि (સં. स्वामिन्)] સ્વામી; પતિ [પ.]
**સામ** પું૦ [સં.] જુઓ સામવેદ (૨) રાજનીતિના ચાર ઉપાયોમાંનો એક, મીઠી વાતોથી સમજાવીને મેળવી લેવું તે(સામ, દામ, દંડ, અને ભેદ)
**સામગ્રી** સ્ત્રી૦ [સં.] કોઈ કાર્યમાં ઉપયોગી કે સાધન તરીકે કામનો સામાન (૨) ઠાકોરજીના પ્રસાદની વિવિધ વાનીઓ
**સામટું** વિ૦ ભેગું; એકઠું (૨)અ૦સાથેલાગું; એકીવારે [બાકરી
**સામનો** (સા') પું૦ સામે થવું તે; વિરોધ;
**સામયિક** વિ૦ [સં.] સમયસંબંધી (૨) સમયોચિત (૩) નિયતકાલિક (૪) ન૦ નિયત સમયે પ્રકટ થતું છાપું
**સામર્થ્ય** ન૦ [સં.] બળ; શક્તિ; તાકાત
**સામવેદ** પું૦ [સં.] ચારમાનો ત્રીજો વેદ. –દી વિ૦ સામવેદ ભણેલુ કે સામવેદનું અનુયાયી (૨)ન્પુ૦ તેવો માણસ
**સામસામું** (સા') વિ૦ બરાબર સામું (૨) વિરુદ્ધ (૩) સ્પર્ધાવાળું (૪) અ૦ એકબીજાની સામે (૫) હરીફાઈમા. –મે અ૦ સામસામું; સામાસામી
**સામળ(–ળિયો)** પુ૦ [પ્રા. सामल (સં. श्यामल)] શામળ; શ્રીકૃષ્ણ. –ળું વિ૦ શામળું; કાળું. –ળો પું૦ શ્રીકૃષ્ણ
**સામંજસ્ય** ન૦ [સં.] ઔચિત્ય; યોગ્યતા
**સામંત** પું૦ [સં.] વીર યોદ્ધો (૨) ખંડિયો રાજા (૩) રાજાનો મોટો જાગીરદાર કે સરદાર. ૦શાહી સ્ત્રી૦ સામંતોના કે અમીર ઉમરાવોના આધાર કે વર્ચસ-વાળી રાજ્યપ્રથા; 'ફ્યુડલિઝમ'
**સામાજિક** વિ૦ [સં.] સમાજ સંબંધી(૨) સમાજનું. ૦તા સ્ત્રી૦
**સામાન** પું૦ [ફા.] સામગ્રી; રાચરચીલું; ઉપયોગી ચીજો; સાહિત્ય; સરંજામ (૨) સાજ; પલાણ
**સામાન્ય** વિ૦ [સં.] સાધારણ; ખાસ નહિ તેવું (૨) બધામાં સમાન. ૦જ્ઞાન ન૦ ખાસ અમુક વિષયનું નહિ પણ સાધારણ જરૂરી એવા અનેક વિષયોનુ સામાન્ય જ્ઞાન. ૦તઃ અ૦ [સં.] સાધારણ રીતે. ૦નામ ન૦ કોઈ એક આખા વર્ગને લાગુ પડતું નામ [વ્યા.]

**સામાપાંચમ** સ્ત્રી૰ [સામો + પાંચમ] ભાદરવા સુદ પાંચમ – એક હિંદુ પર્વ
**સામાયિક** ન૰ [સં.] સમતાપૂર્વક એકાગ્ર બેસવાનું નિત્યકર્મ [જૈન]
**સામાવાળિયું, સામાવાળું** (સા') વિ૰ સામા પક્ષનું; શત્રુ પક્ષનું
**સામાસામી** (સા') અ૰ સામસામે; એકબીજાની સામે (૨) સ્પર્ધામાં
**સામિયાનો** પું૰ જુઓ શામિયાનો
**સામીપ્ય** ન૰ [સં.] સમીપતા; નજીકપણું
**સામુદાયિક** વિ૰ [સં.] સમુદાયનું, –ને લગતું (૨) સમુદાય વડે કરાતું
**સામુદ્ર** વિ૰ [સં] સમુદ્રનું, –ને લગતું. ૰ધુની સ્ત્રી૰ [+સં. ધુની=નદી] બે મોટા સમુદ્રને જોડનારી ખાડી. –દ્રિક વિ૰ [સં.] સમુદ્ર સંબંધી (૨) ન૰ શરીરનાં ચિહ્ન ઉપરથી ભવિષ્ય કે શુભાશુભ ફળ જાણવાનું શાસ્ત્ર (૩) પું૰ તે શાસ્ત્ર જાણનાર
**સામું** (સા') વિ૰ [પ્રા. સમ્મુહ (સં. સમ્મુખ)] સામે આવેલું (૨) વિરુદ્ધ. –મે અ૰ રૂબરૂ (૨) નજર તરફની દિશામાં (૩) વિરુદ્ધમાં
**સામેલ, ૰ગીરી** જુઓ શામિલ, ૰ગીરી
**સામૈયું** ન૰ [સામું + આવવું] (વાજતે ગાજતે) સામે લેવા જવું સરઘસ કે અતિથિને તેમ જઈને રામ રામ કરવા તે
**સામો** પું૰ [પ્રા. સામય (સં. શ્યામાક)] એક ખડધાન્ય
**સામોપચાર, સામોપાય** પું૰ [સં.] સામનો ઉપયોગ કે પ્રયોગ; મીઠા વચનથી મેળવી લેવું તે
**સામ્ય** ન૰ [સં.] સમાનતા. ૰વાદ પું૰ માલમતા વગેરે સામાજિક માલકીના ગણી, દરેકનું સામ્ય સ્થાપનારો એક રાજકીય વાદ; 'કૉમ્યુનિઝમ'. ૰વાદી વિ૰ (૨) પું૰ સામ્યવાદમાં માનનાર કે તેને લગતું
**સામ્રાજ્ય** ન૰ [સં.] એક સમ્રાટની હકૂમત નીચે આવેલાં અનેક રાષ્ટ્રોનો સમૂહ (૨) તેની હકૂમત. ૰વાદ પું૰ 'ઇમ્પીરિયલિઝમ'. ૰વાદી વિ૰ (૨) પું૰ સામ્રાજ્યવાદમાં માનતું કે તે સંબંધી
**સાયક** ન૰ [સં.] બાણ (૨) ખડ્ગ; હથિયાર
**સાયન** વિ૰ [સં] અયનચલન પ્રમાણે ગણાતું
**સાયર** પું૰ [પ્રા. (સં. सागर)] સાગર
**સાયંકાલ** [સં.], –ળ પું૰ સંધ્યાકાળ; સાંજ
**સાયંપ્રાતર** અ૰ [સં.] સાંજે અને સવારે
**સાર** સ્ત્રી૰ સહાય; મદદ [પ.]
**સાર** વિ૰ [સં.] સારું; ઉત્તમ [પ.] (૨) પું૰; ન૰ કસ; સત્ત્વ (૩) તાત્પર્ય; સારાંશ (૪) લાભ [લા.]. ૰ગ્રાહી વિ૰ અસાર છોડી સાર ગ્રહણ કરનારું
**સારજન્ટ** પું૰ [इं.] ગોરો પોલીસ જમાદાર
**સારણગાંઠ** સ્ત્રી૰ પેઢામાં થતી એક જાતની ગાંઠ
**સારણી** સ્ત્રી૰ [જુઓ સારવું] વણાટ માટે ફણીમાંથી તાણો પરોવવો તે. ૰કામદાર પું૰ ફણીમાં તાણો સારવાનું કામ કરનાર
**સારથિ** પું૰ [સં.] રથ હાંકનાર
**સારપ** સ્ત્રી૰ સારાપણું; સજ્જનતા
**સારભાગ** પું૰ સારો ભાગ (૨) સારાંશ
**સારભૂત** વિ૰ સારરૂપ (૨) સર્વોત્તમ
**સારવાર** સ્ત્રી૰ [પ્રા. सारविअ (સં. समारचित) = સમારેલું, દુરસ્ત કરેલું] બરદાસ્ત; સેવાચાકરી
**સારવું** સ૰ ક્રિ૰ [પ્રા. सारव (સં. समारच्)] [શ્રાદ્ધ કરવું; સરાવવું
**સારવું** અ૰ ક્રિ૰ [પ્રા. सार (સં. सारय्)] પરોવવું (૨) આંજવું, લગાડવું
**સારસ** પું૰; ન૰ [સં] એક પંખી. –સી સ્ત્રી૰ [સં] સારસની માદા
**સારસ્ય** ન૰ [સં.] સરસતા
**સારસ્વત** વિ૰ [સં.] સરસ્વતી સંબંધી (૨) વિદ્યોપાસક (૩) બ્રાહ્મણોની એક જાત
**સારંગ** પું૰ [फ़ा. सरहंग] વહાણનો મુખ્ય ટંડેલ (૨) તેનો મદદનીશ
**સારંગ** પું૰ [સં.] એક રાગ (૨) મૃગ (૩) ન૰ ધનુષ્ય
**સારંગ** ન૰ [સં. शार्ङ्ग] વિષ્ણુનું ધનુષ્ય; શાર્ઙ્ગ. ૰ધર, ૰ધારી, ૰પાણિ પું૰ વિષ્ણુ

**સારંગી** સ્ત્રી૦[સં.]એક તંતુવાદ્ય (૨) મૃગલી

**સારાઈ(-શ)** સ્ત્રી૦ સારાપણું

**સારાસાર** પું૦ [સં.] સારું અને ખોટું. ૦વિચાર પું૦[સં.] સારાસારનો વિચાર. ૦વિવેક પું૦ સાર અને અસારનો વિવેક કરવો–જુદા પાડવા તે

**સારાસારી** સ્ત્રી૦ સારો મેળ કે સંબંધ

**સારાંશ** પું૦[સં.]ભાવાર્થ;મતલબ; તાત્પર્ય

**સારિકા** સ્ત્રી૦ [સં.] મેના

**સારીગમ** સ્ત્રી૦ [સા–રી–ગ–મ ઇ૦] સંગીતના સાત સ્વર કે તેની સ્વરલિપિ (૨) કોઈ રાગ કે ગીતના સ્વર

**સારીપેઠ(-ઠે)** અ૦ ખૂબ; પુષ્કળ

**સારુ** અ૦ –ને માટે; વાસ્તે

**સારું** વિ૦ [સર૦ હિં.] સમસ્ત; આખું

**સારું** વિ૦ (૨) ન૦ [સં. सारक; प्रा. सारअ] શુભ; ભલું (૨) સુંદર; મજાનું (૩) અ૦ (જવાબમાં) ઠીક; ભલે. ૦નરસું, ૦માઠું વિ૦ સારું અને ખોટું

**સારેવડું** ન૦ ચોખાના લોટનો પાપડ

**સારો** પું૦ બેસતા વર્ષને દિવસે વંચાતી, વર્ષ દરમ્યાન બનવાના બનાવોની આગાહી [તારવવું તે

**સારોદ્ધાર** પું૦ [સં.] સાર કે રહસ્ય

**સાર્થ** વિ૦ [સં.] અર્થયુક્ત (૨) પું૦ કાફલો

**સાર્થક** વિ૦ [સં.] સફળ; કૃતાર્થ (૨) ન૦ સફળતા; સિદ્ધિ. –ક્ય ન૦ સાર્થકતા

**સાર્થવાહ** પું૦ [સં.] વણજારો (૨)સંઘરી; કાફલાનો આગેવાન

**સાર્વજનિક, સાર્વજનીન** વિ૦ [સં.]સર્વ લોકોનું; સર્વે લોકો સંબંધી (૨) સર્વ લોકોને ઉપયોગી [(૨) સર્વવ્યાપી

**સાર્વત્રિક** વિ૦ [સં.] સર્વ જગાએ થતું

**સાર્વભૌમ** વિ૦[સં] આખી પૃથ્વીનું;આખી પૃથ્વી સંબંધી(૨)પું૦ ચક્રવર્તી રાજા

**સાલ** પું૦; ન૦ [સં.] એક વૃક્ષ

**સાલ** ન૦ [સં. शल्य; प्रा. सल्ल] વીંધમાં બેસે તેવો છેડો; બંધબેસતો સાંધો (૨) નડતર; આડખીલી (૩) ગિલ્લીદંડાની એક રમત. [૦કાઢવું=બંધબેસતો સાંધો બનાવવો (૨) આડખીલી દૂર કરવી]

**સાલ** સ્ત્રી૦ [फा.] વર્ષ (૨) પાકની મોસમ (૩) વર્ષાસન. ૦ગરેહ સ્ત્રી૦ [+फा. गिरह] વરસગાંઠ

**સાલપોલિયું** વિ૦ સાલમાંથી ઢીલું પડી ગયેલું (૨) સાલ બરાબર બેઠાં ન હોય તેવું

**સાલમ** પું૦ [અ.] એક કંદ. ૦પાક પું૦ સાલમ નાખીને બનાવાતો એક પાક (૨) માર [લા.]

**સાલવવું** સ૦ક્રિ૦ સાલ બેસાડવાં

**સાલવારી** સ્ત્રી૦ વરસ પ્રમાણે અનુક્રમ; (૨) બનાવોની સાલવાર ગોઠવણી

**સાલવું** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ સાલ નં. ૨] શલ્ય પેઠે દુઃખ્યા કરવું; ખટકવું; ભોંકાવું (૨) દિલમાં દુઃખ થવું [સરળ

**સાલસ** વિ૦ [અ.] નરમ સ્વભાવનું; ભલું;

**સાલાર** વિ૦ [फा.] આગેવાન; મુખ્ય

**સાલિયાણું** ન૦ [फा. सालाना] વર્ષાસન; વાર્ષિક વેતન [સાળો

**સાલું** વિ૦ જુઓ સાળું. –લો પું૦ જુઓ

**સાલોત્રી** પું૦ [જુઓ શાલિહોત્રી] ઢોરનો દાક્તર [વસ્ત્ર

**સાલ્લો** પું૦ સાડલો; સ્ત્રીઓને પહેરવાનું

**સાવ** (સા') અ૦ તદ્દન

**સાવકું** વિ૦ [प्रा. सावक्क (सं. सापत्न)] ઓરમાયું; અપરમાનું

**સાવચેત** વિ૦ સાવધાન; જાગ્રત; સચેત. –તી સ્ત્રી૦ સાવધાની (૨) ચેતવણી

**સાવજ** પું૦ [સં. श्वापद; प्रा. सावय] સિંહ

**સાવજું** ન૦ પંખી (લાડમાં)

**સાવધ, –ધાન** [સં.] વિ૦ સાવચેત; હોશિયાર; જાગ્રત. –ધાનતા, –ધાની સ્ત્રી૦

**સાવયવ** વિ૦ [સં.] અવયવવાળું

**સાવરણી** સ્ત્રી૦ પૂંજો વાળવાનું સાધન. –ણો પું૦ મોટી સાવરણી

**સાવિત્રી** સ્ત્રી૦ [સં.] સૂર્યનું કિરણ (૨) ગાયત્રી (૩) સત્યવાનની પત્ની. ૦વ્રત ન૦ જેઠ માસના શુક્લ પક્ષના છેલ્લા

ત્રણ દિવસોમા સૌભાગ્યની રક્ષા માટે કરાતુ સ્ત્રીઓનું (વટસાવિત્રીનુ) વ્રત
**સાશંક** વિ૦ [સં] શંકાયુક્ત
**સાશ્ચર્ય** વિ૦ [સં.] આશ્ચર્યવાળુ, નવાઈ ભરેલુ (૨) અ૦ અચબા સાથે
**સાષ્ટાંગ** વિ૦ [સં] આઠે અગ સહિત (માથુ, આખ, હાથ, છાતી, પગ, જાંઘ, મન અને વાણી). ૦પ્રણામ પુ૦બ૦વ૦ નીચા સૂઈ (આઠે અગથી) કરેલા પ્રણામ
**સાસ** પુ૦ [પ્રા. (સં શ્વાસ)] શ્વાસ, દમ (૨) જીવ, પ્રાણ, (૩) શકાર [લા]
**સાસરવાસો** પું૦ સાસરે જતા દીકરીને અપાતો લૂગડા, ઘરેણા વગેરે સામાન
**સાસરવેલ** સ્ત્રી૦સસરાના કુટુબના માણસો
**સાસરિયું** ન૦સાસરીનુ સગુ (૨)સાસરુ [પ]
**સાસરી** સ્ત્રી૦, -રું ન૦ [પ્રા સાસુરઅ (સં. શ્વાશુરકમ્)] સસરાનુ ઘર
**સાસુ** સ્ત્રી૦ [પ્રા સાસૂ (સં શ્વશ્રૂ)] વર કે વહુની મા. ૦જાયો પું૦ પતિ. ૦જી સ્ત્રી૦ (માનાર્થે) સાસુ [હાકતે હાકતે
**સાસોટ** અ૦ ['સાસ' ઉપરથી] શ્વાસભેર,
**સાહચર્ય** ન૦ [સં] સાથે રહેવુ કે ફરવુ તે (૨) સગ, સાથ (૩) હમેશા સાથે હોવુ તે [કુદરતી
**સાહજિક** વિ૦ [સં] સહજ, સ્વાભાવિક;
**સાહવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા સાહ (સં સાધ્)] ઝાલવુ, પકડવુ
**સાહસ** ન૦ [સં] જોખમભરેલુ કામ (૨) અવિચારી કામ (૩) જોખમ હોવા છતા હામ ભીડી ઝપલાવવુ તે. -નિક વિ૦ [સં] સાહસ કરનારું. ૦તા સ્ત્રી૦
**સાહાચ્ય** સ્ત્રી૦ [સં] મદદ. ૦કારક વિ૦ સહાય કરે એવુ
**સાહિત્ય** ન૦ [સં.] સાધન, સામગ્રી (૨) પ્રજાના વિચાર, ભાવના, જ્ઞાન વગેરેની ભાષામા સગ્રહાયેલી મૂડી; વાઙ્મય. ૦કાર પું૦ સાહિત્ય રચનાર ૦કૃતિ સ્ત્રી૦સાહિત્યની ચીજ.૦પરિષદ, ૦સભા સ્ત્રી૦ સાહિત્યચર્ચા કરનારી પરિષદ કે સભા. -ત્યિક વિ૦ સાહિત્યને લગતું
**સાહી,** ૦ચૂસ જુઓ શાહી, ૦ચૂસ
**સાહુકાર,** -રી જુઓ શાહુકાર, -રી
**સાહુડી** સ્ત્રી૦ જુઓ શાહુડી
**સાહેબ** પું૦ [અ. સાહિબ] માલિક; ધણી (૨) મોટો માણસ (૩) ટોપીવાળો; યુરોપિયન (૪) ઈશ્વર. ૦જાદી સ્ત્રી૦ બાદશાહ કે ઉમરાવની દીકરી. ૦જાદો પુ૦ બાદશાહ કે ઉમરાવનો દીકરો. ૦ટોપી સ્ત્રી૦ 'હૅટ', ગોરા પહેરે છે એવું ટોપચુ કે ટોપી ૦લોક પુ૦ ગોરાલોક, -ખાસ કરીને અગ્રેજ.-બા સ્ત્રી૦શેઠાણી; પ્રતિષ્ઠિત સ્ત્રી. -બી સ્ત્રી૦ જાહોજલાલી; વૈભવ (૨) શેઠાઈ. -બો પુ૦ સ્વામી, વર
**સાહેલી** સ્ત્રી૦ [દે. સાહુલી; સર૦ પ્રા. સહી (સં. સખી)] સખી [સહાયતા કરનાર
**સાહ્ય** સ્ત્રી૦ [સં] સહાયતા. ૦કારક વિ૦
**સાળ** સ્ત્રી૦ [સર૦ પ્રા. સાલિય (સં. શાલિક)] =વણકર] કપડા વણવાનુ ઓજાર. ૦ખાતું ન૦ મિલનો સાળોનો વિભાગ. ૦વી પું૦ કપડાં વણનાર, વણકર
**સાળાવેલી** સ્ત્રી૦ સાળાની વહુ, સાળેવી
**સાળી** સ્ત્રી૦ [સં. શ્યાલી] વહુની બહેન
**સાળુ** પુ૦ [દે. સાડલી] સ્ત્રીઓને પહેરવાનું ઝીણુ રગીન વસ્ત્ર
**સાળું** વિ૦ વાક્યમા વપરાતા તેની વિવક્ષામા જરા વધારે સચોટતા ને મમતાનો ભાવ ઉમેરે છે. ('મારું સાળું' પણ બોલાય છે.) ઉદા૦ સાળી વાત તો ખરી (૨) 'ભાળુ' પેઠે વહાલમા કે નિરર્થક બોલાય છે [સુ.]
**સાળેલી** સ્ત્રી૦ જુઓ સાળાવેલી [સુ]
**સાળો** પુ૦ [પ્રા. સાલઅ (સં. શ્યાલક)] વહુનો ભાઈ
**સાંઈ** (૦) પુ૦ [સં. સ્વામી] પરમેશ્વર, ખુદા (૨) ફકીર ૦બાવા પું૦ સાધુ, બાવો (માનાર્થ બ૦વ૦)
**સાંકડ** (૦) સ્ત્રી૦ સકડામણ (૨) મુશ્કેલી. -ડું વિ૦ [પ્રા. સકુડ] પહોળાઈમા ઓછુ (૨) ભીડાતુ, છૂટ વગરનુ (૩) સકુચિત;

અનુદાર. -ડે માંકડે અ૦ ગમે એમ સંકડાઈને
સાંકળ (૦) સ્ત્રી૦ [પ્રા. સંકલ (સં. શૃંખલ)] કડીઓ કે આંકડા જોડીને બનાવેલી લાંબી હાર (૨) બારી બારણાને બંધ કરવાની એવી હારનું સાધન (૩) જમીન ભરવાનું ૧૦૦ ફૂટનું માપ. ૦વું સ૦ક્રિ૦ સાંકળની પેઠે જોડવું; વળગાડવું (૨) અ૦ક્રિ૦ સાંકળની પેઠે બંધાવું, સંકળાવું. -ળિયું ન૦ પુસ્તકના પ્રકરણ વગેરેનો પાનના નંબર સાથે અનુક્રમ. -ળી સ્ત્રી૦ નાની કડીઓ જોડી બનાવેલી સેર (૨) કેડે ઘાલવાની કડી. -ળું ન૦ પગનું એક ઘરેણું [વાળું (૨) પારિભાષિક
સાંકેતિક વિ૦[સં] સંકેત સંબંધી; સંકેત-
સાંખવું (૦)સ૦ક્રિ૦[સં. સં + ક્ષમ્] ખમવું; સહન કરવું (૨) ક્ષમા કરવી
સાંખ્ય, ૦દર્શન ન૦ [સં.] કપિલ મુનિએ રચેલું દર્શન; છ વૈદિક દર્શનોમાંનું એક
સાંગ વિ૦ [સં.] અંગો સહિત (૨) આખું; તમામ [હથિયાર
સાંગ પું૦; સ્ત્રી૦; ન૦ બરછી જેવું એક
સાંગામાચી(-માં)ચી (૦) સ્ત્રી૦ અઢેલીને બેસાય તેવી પાટી ભરેલી ખુરસી ઘાટની માચી
સાંગી (૦) સ્ત્રી૦ રથની ધરી અને સાટી એ બે વચ્ચેનો કઠેરાવાળો ભાગ
સાંગોપાંગ વિ૦ (૨) અ૦ [સં.] અંગ-ઉપાંગ સહિત; સમસ્ત; પૂર્ણ
સાંચરવું (૦) અ૦ક્રિ૦ [જુઓ સંચરવું] ચાલવું (૨) જવું; વિદાય થવું
સાંચવું (૦) સ૦ક્રિ૦ [સં. સંચિ] સંઘરવું; એકઠું કરવું, વહોરી રાખવું
સાંચાકામ ન૦ યંત્ર (૨) યંત્રકામ (૩) યંત્રની રચના વગેરે
સાંચો (૦) પું૦ (૨) બીબું [સંચાકાળ
સાંજ(-ઝ) (૦) સ્ત્રી૦ [પ્રા. સંઝા (સં. સંધ્યા)]
સાંઠી (૦) સ્ત્રી૦ સરાડી. -ઠો પું૦ જુવાર શેરડી વગેરેનો પેરાઈવાળો દારો
સાંઠશી,-સી,-સો(૦)જુઓ સાણસી,-સો
સાંઢ (૦) પું૦ [પ્રા. સંઢ (સં. ષણ્ડ)] ગોધો; આખલો (૨)માતેલો નિરંકુશ માણસ[લા]
સાંઢ(૦ણી) (૦) સ્ત્રી૦ [દે. સંઢી] ઊંટડી; ઉતાવળી ચાલતી સવારીની ઊંટડી
સાંઢિયો (૦) પું૦ જુઓ સાંઢ પું૦
સાંતળવું (૦) સ૦ક્રિ૦ [સં. સમ્ + તળવું] ઘી કે તેલમાં શેકવું કે તળવું
સાંતી (૦) સ્ત્રી૦ એક હળથી વવાય તેટલી જમીન (૨) ન૦ જુઓ સાતીડું. ૦ડું ન૦ હળ [શાંતિ
સાંત્વન ન૦, -ના સ્ત્રી૦ [સં.] આશ્વાસન;
સાંથ (૦) સ્ત્રી૦ ગણોત, જમીન ખેડવા આપ્યા બદલ લેવાનું ભાડું
સાંથવું (૦) સ૦ક્રિ૦ સાથે આપવું
સાંથિયો, સાંથી (૦ડો) (૦) સાથે જમીન ખેડનાર ખેડૂત, ગણોતિયો [ગુરુ
સાંદીપનિ પું૦ [સં.] શ્રીકૃષ્ણ અને સુદામાના
સાંધ (૦) સ્ત્રી૦ જુઓ સાંધો (૨) કાંતણ વણાટમાં તાર સાંધવા તે (જેમ કે, નવી તાણી સાળ પર લેતા). ૦ણ ન૦ સાંધવું તે, સાંધો (૨) અનુસંધાન (૩) વધારાનો ભાગ; પુરવણી. ૦વું અ૦ક્રિ૦ [સં. સંધા, પ્રા. સંધ] સીવવું (૨) જોડવું (૩) સાંધો કરવો (૪) (વાસણને) રેણવું-થીંગડું દેવું. -ધો પું૦ જ્યાં બે વસ્તુઓ સાથે જોડાઈ કે સિવાઈ હોય તે ભાગ (૨) ફાટેલું કે તૂટેલું દુરસ્ત કરવા દીધેલું થીગડું
સાંધ્ય વિ૦ [સં.] સંધ્યા સંબંધી
સાંનિધ્ય ન૦ [સં.] સમીપતા
સાંપડવું (૦) અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. સંપડ (સં. સં + પદ્)], મળવું, પ્રાપ્ત થવું (૨) જન્મવું; અવતરવું [જીવન કે તે વિષે વિચાર
સાંપરાય પું૦ [સં] પરલોક (૨) મરણોત્તર
સાંપ્રત વિ૦ [સં.] યોગ્ય (૨) હમણાંનું; હાલનું (૩) અ૦ તરત; અબઘડી. -તિક વિ૦ [સં] વર્તમાન સમયનું, હમણાંનું
સાંપ્રદાયિક વિ૦ [સં.] સંપ્રદાય સંબંધી કે સંપ્રદાયનું [લાખડની ઓળી
સાંબ (૦) સ્ત્રી૦ [સં. શમ્બ] સાબેલાની નીચલી

**સાંબેલ** (૦) સ્ત્રી૰ જુઓ સમોલ
**સાંબેલી** (૦) સ્ત્રી૰ ['સાંબ' ઉપરથી] નાનું સાંબેલું. -લું નઁ૰ જે વડે ખાંડવાનું તે એક સાધન
**સાંભરવું** (૦) સ૰ ક્રિ૰ [प्रा. सभर (सं. स्मृ)] એકઠું કરવું (૨) અ૰ ક્રિ૰ યાદ આવવું
**સાંભળવું** (૦) સ૰ ક્રિ૰ [प्रा. सभल] શ્રવણ કરવું (૨) ધ્યાન ઉપર લેવું [લા.]
**સાંસતું** (૦) વિ૰ ધીરજ-સબૂરીવાળું (૨) ગુસ્સો નરમ પડયો હોય એવું
**સાંસા** (૦) પુ૰ બ૰વ૰ [प्रा. सास (सं. श्वास)] તંગી; મુશ્કેલી
**સાંસારિક** વિ૰ [सं.] સંસાર સંબંધી
**સાંસોટ** (૦) અ૰ સોંસરું; સીધુ
**સાંસ્કારિક** વિ૰ [सं] સંસ્કાર સંબંધી
**સાંસ્કૃતિક** વિ૰ [सं] સંસ્કૃતિને લગતુ (૨) સંસ્કૃત ભાષાને લગતું
**સાંસ્થાનિક** વિ૰ [सं] સંસ્થાન સંબંધી (૨) પું૰ સંસ્થાનમાં સાથે વસનો દેશભાઈ. ૰સ્વરાજ પું૰ બ્રિટિશ સંસ્થાનોને મળતું સ્વરાજ; 'ડોમિનિયન સ્ટેટસ'
**સિકલ** સ્ત્રી૰ [अ. शक्ल] મુખવટો; ચહેરો
**સિકલીગર** પું૰ [फा. सैक़्लगर] (હથિયાર વગેરે) ઘસીને સાફ કરનારો, સરાણિયો
**સિકંદર** પું૰ [फा.] ગ્રીસનો બાદશાહ અલેક્ઝાંડર
**સિક્કલ** સ્ત્રી૰ જુઓ સિકલ
**સિક્કાદાર** વિ૰ છાપવાળું (૨) સુંદર દેખાવનું
**સિક્કાશાસ્ત્ર** ન૰ પ્રાચીન સિક્કાઓ પરથી કરાતી પુરાતત્ત્વ શોધનું શાસ્ત્ર; 'ન્યુમિસ્મેટિક્સ'
**સિક્કે** અ૰ સુધ્ધાં [નાણું
**સિક્કો** પું૰ [अ.] છાપ; મહોર (૨) ચલણી
**સિક્ત** વિ૰ [सं.] છાંટેલું
**સિગરામ** પું૰; ન૰ જુઓ શિગરામ, સગરામ
**સિગાર(-રેટ)** સ્ત્રી૰ [इं.] વિલાયતી બીડી
**સિગ્નલ** ન૰; પું૰ [इं.] દૂરથી ખબર આપવાની નિશાની કે તે માટેની યોજના (૨) રેલવેનો હાથ
**સિઝાવું** અ૰ ક્રિ૰ 'સીઝવું'નું ભાવે
**સિડાવું** અ૰ક્રિ૰ 'સીડવું'નું કર્મણિ
**સિત** વિ૰ [सं.] શ્વેત, સફેદ (૨) પું૰ ધોળો રંગ
**સિતમ** પું૰ [फा.] જુલમ. ૰ગર(-ગા)ર વિ૰ જુલમગાર. ૰ગુજારી સ્ત્રી૰ સિતમ ગુજારવો તે
**સિતાર** પું૰; સ્ત્રી૰ [फा.] એક તંતુવાદ્ય
**સિતારો** પું૰ [फा.] તારો; ગ્રહ (૨) દશા; નસીબ [લા.]
**સિત્તેર** વિ૰ [प्रा. सत्तरि (सं. सप्तति] '૭૦'
**સિત્તોતેર** [प्रा. सित्तेहत्तरि(सं. सप्तसप्तति]'૭૭'
**સિત્યાશી(-સી)** વિ૰ [प्रा. सत्तासीइ (सं. सप्ताशीति)] સત્યાશી; '૮૭'
**સિત્યોતેર** વિ૰ જુઓ સિત્તોતેર
**સિદાવું** અ૰ક્રિ૰[सं. साद्]દુ:ખી થવું; રિબાવું
**સિદ્ધ** વિ૰ [सं.] તૈયાર; સફળ, પ્રાપ્ત (૨) નિશ્ચિત, સાબિત (૩) નિષ્પન્ન (૪) સિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી હોય તેવું (૫) મુક્ત (૬) પું૰ સિદ્ધિઓ મેળવી હોય તેવો યોગી કે દૈવી પુરુષ (૭) મુક્ત પુરુષ. ૰તા સ્ત્રી૰ [सं.] સિદ્ધપણું (૨) સિદ્ધિ; સફળતા (૩) સાબિતી. ૰સંકલ્પ વિ૰ [सं] જેના સંકલ્પમાત્રથી કાર્ય સિદ્ધ થાય એવું. ૰હસ્ત વિ૰ જેનો હાથ બેસી ગયો છે એવું; હથોટીવાળું. -દ્ધાર્થ પુ૰ [सं.] ગૌતમ બુદ્ધ
**સિદ્ધાંત** પું૰[सं.]પૂરી તપાસ કે વિચારણા પછી સાચો સાબિત થયેલો એવો નિશ્ચિત મત કે નિર્ણય (૨) ઉપપત્તિયુક્ત ગ્રંથ. ૰વાદી વિ૰ સિદ્ધાંતમાં માનવાવાળું; કોઈ પણ બાબતમાં તે અંગેના સિદ્ધાંત પ્રમાણે (બીજા કોઈ લાગતા આધારે નહિ) ચાલવામાં માનનારું. -તી વિ૰ (૨) પું૰ [सं.] સિદ્ધાંત જાણે કે સમર્થન કરનારું; સિદ્ધાંતવાદી (૩) શાસ્ત્રના તત્ત્વને માનનારું
**સિદ્ધિ** સ્ત્રી૰ [सं.] પરિપૂર્ણ, સફળ કે સાબિત થવું તે (૨) સાબિતી (૩) ફળપ્રાપ્તિ (૪) ઉપરની મુક્તિ (૫) યોગથી મળતી આઠ શક્તિઓમાંની દરેક (જુઓ અષ્ટ-

મહાસિદ્ધિ). ૦દાયક વિ૦ સિદ્ધિ આપનારું [વિદાય થવું
સિધાર(-૨)વું અ૦ક્રિ૦ ચાલતી પકડવી;
સિનેમા પું૦ [ઇ.] ચિત્રોની પરંપરાને ચાલતી ઘટના તરીકે પટ ઉપર બતાવવાની યુક્તિ (૨) તે યુક્તિથી બતાવાતું ચિત્ર કે નાટક, ચલચિત્ર (૩) સિનેમાગૃહ. ૦ગૃહ ન૦સિનેમાનું થિયેટર. -મૅટોગ્રાફ પું૦; ન૦ [ઇ.] સિનેમા બતાવવાની યુક્તિ કે તેનું યંત્ર (૨) સિનેમા
સિપાઈ પું૦[જુઓ સિપાહી] સૈનિક,ફોજનો માણસ (૨) ચપરાસી, પટાવાળો (૩) પોલીસ ૦ગીરી સ્ત્રી૦ સિપાઈનું કામ કે નોકરી. ૦સપરાં ન૦ બ૦વ૦ સિપાઈ વગેરે ફૂટકળ માણસો [સેનાપતિ
સિપાહસાલાર પું૦ [ફા.] લશ્કરનો ઉપરી,
સિપાહી પું૦ [ફા.] સિપાઈ
સિફત સ્ત્રી૦ [અ.] ગુણ; વિશેષતા, ખાસિયત (૨) તારીફ (૩) ચાલાકી, હોશિયારી
સિફારસ સ્ત્રી૦ [ફા. સિફારિશ] ભલામણ; લાગવગવાળા આગળ કોઈને માટે કરેલી પ્રશંસા કે આગ્રહ
સિમેંટ પું૦; સ્ત્રી૦ [ઇ.] ચણતરમાં ચૂના પેઠે વપરાતી એક વસ્તુ
સિર ન૦ [પ્રા. (સં. શિરસ્), ફા. સર] શિર; માથું. ૦જોરી સ્ત્રી૦ શિરજોરી, જબરદસ્તી (૨)ગુમાખી. ૦તાજ પું૦ મુગટ (૨) [લા.] મુરબ્બી (૩) સરદાર, અગ્રણી. ૦નામું ન૦ જુઓ સરનામું. ૦પાવ પું૦જુઓ સરપાવ. ૦પેચ પું૦ ફેંટા કે પાઘડી પર બધાતો હીરામોતીજડિત પટકો
સિરસ્તેદાર,-રી જુઓ શિરસ્તેદાર, -રી
સિરસ્તો પું૦ જુઓ શિરસ્તો, ચાલુ વહીવટ
સિરોઈ સ્ત્રી૦ જુઓ શિરોઈ
સિર્ફ અ૦ [અ.] ફક્ત; માત્ર; કેવળ
સિલકસ્ત્રી૦[જુઓ શિલક]ખર્ચ જતાં બાકી વધેલી રકમ (૨) હાથ પરની રોકડ રકમ (૩) વિ૦ હાથમાં બચત રહેલું; બચત
સિલસિલાબંધ વિ૦ અનુક્રમ પ્રમાણેનું (૨) સળંગ (૩) અ૦ અનુક્રમ પ્રમાણે; એક પછી એક
સિલસિલો પું૦ [અ.] સાંકળ (૨) ક્રમ; પ્રથા; પરંપરા (૩) કુલપરંપરા; વંશાનુક્રમ
સિલાઈસ્ત્રી૦સીવવાની રીત(૨) સિવડામણ
સિલિકા સ્ત્રી૦ [ઇ.] રેતી [૨. વિ.]
સિલિકૉન ન૦[ઇ.]એક ધાતુ-તત્ત્વ [૨.વિ.]
સિલેદાર પું૦ [ફા. સિલ્હદાર] ઘોડેસવાર સિપાઈ [મહેનતાણું
સિવડામણ ન૦, -ણી સ્ત્રી૦ સીવવાનું
સિવડાવવું સ૦ ક્રિ૦ 'સીવવું'નું પ્રેરક
સિવાય અ૦ [અ.] (અમુક) વિના; વગર
સિવાવું અ૦ ક્રિ૦ 'સીવવું'નું કર્મણિ
સિવિલ વિ૦ [ઇ.] મુલકી. ૦સર્જન પું૦ જિલ્લા માટેનો સરકારી દાક્તર.૦સર્વિસ સ્ત્રી૦ [ઇ] આઈ. સી. એસ. કહેવાતી ઊંચા અમલદારોની નોકરી. ૦હૉસ્પિટલ સ્ત્રી૦ [ઇ.] જિલ્લાની વડી સરકારી ઇસ્પિતાલ. -લિયન પું૦ [ઇ.] આઈ. સી. એસ.ની પરીક્ષામાં પાસ સરકારી અમલદાર (૨) બધા કામો કે ખાતાંમા સરખુ કામ દઈ શકે એવું કાંઈ (માણસ કે વસ્તુ) [લા.]
સિસકારવું સ૦ ક્રિ૦ સિસકારો કરવો; ઉશ્કેરવુ [થતાં થતો અવાજ
સિસકારો પું૦[રવ૦]દાતમાંથી પવન પસાર
સિસૃક્ષા સ્ત્રી૦ [સં] સર્જન કરવાની ઇચ્છા
સિસોટી સ્ત્રી૦ [રવ૦] જુઓ સીટી
સિસોળિયું ન૦[સર૦ દે. સાહુલિયા=મોરનું પીછું] સાહુડીનું સળિયા જેવું પીંછુ
સિસ્ટર સ્ત્રી૦ [ઇ.] નર્સ; સ્ત્રી ખરદાસી
સિંગ સ્ત્રી૦ [દે. સિંગા] સીંગ
સિંચન ન૦ [સં.] સિંચવુ તે. -વું સ૦ક્રિ૦ [સં. સિંચ્] સીંચવું; છાટવું; રેડવું (૨) પાણી પાવુ (ઝાડને) (૩) ઉપરાઉપરી ગોઠવવું (૪) લાદવું (૫) (પાણી કાઢવા માટે) કૂવામાં મૂકવું (ઘડો કે દોરડું)
સિંદૂર ન૦ [સં.] પારો, સીસું તથા ગંધકની મેળવણીનો લાલ ભૂકો. -રિયું વિ૦ સિંદૂરના રંગનું

**સિંધ** પું૦; ન૦ [સ. સિંધુ] હિંદનો એક પ્રાંત (હાલ પાકિસ્તાનમાં)
**સિંધવ** પું૦; ન૦ [પ્રા. (સં. સૈન્ધવ)] એક ખનિજ ક્ષાર
**સિંધાલૂણ** ન૦ જુઓ સિંધવ
**સિંધી** વિ૦ સિંધનું, –ને લગતું (૨) પું૦ સિંધનો રહેવાસી (૩) સ્ત્રી૦ સિંધી ભાષા
**સિંધુ** પું૦ [સં] સમુદ્ર (૨) સ્ત્રી૦ તે નામની હિંદુસ્તાનની પ્રસિદ્ધ નદી (હાલ પાકિસ્તાનમાં)
**સિંહ** પું૦ [સ.] એક રાની હિંસક પ્રાણી; પશુઓનો રાજા (૨) પાંચમી રાશિ. ૦ણ સ્ત્રી૦ સિંહની માદા. ૦દ્વાર ન૦ [સ.] મુખ્ય દ્વાર. ૦નાદ પું૦ [સ.] સિંહનો કે સિંહ જેવો નાદ
**સિંહલ, ૦દ્વીપ** પું૦ [સ.] લંકા; સિલોન
**સિંહસ્થ** ન૦ [સ.] બૃહસ્પતિ સિંહરાશિમાં હોય તે સમય
**સિંહાવલોકન** ન૦ [સં.] સિંહની પેઠે આગળ વધતાં પડેલાં પાછળનું ફરીથી જોઈ લેવું તે (૨) સમાલોચન; આગળ કહેવા પડેલા પૂર્વેનું સારાંશે કહેવું તે
**સિંહાસન** ન૦ [સ.] સિંહની આકૃતિવાળું ઊંચું આસન (રાજા, દેવ કે આચાર્યનું)
**સિંહિકાસુત** પું૦ [સ.] સિંહિકા નામની રાક્ષસીનો પુત્ર – રાહુ
**સીક** સ્ત્રી૦ [ફા. સીખ] શીખ; લોઢાનો સળિયો કે ગજ
**સીકર** પું૦; ન૦ [સ.] શીકર; ફરફર; છાંટ
**સીખ** સ્ત્રી૦ [ફા.] જુઓ સીક
**સીગરો** પું૦ સુતારનું એક ઓજાર
**સીઝવવું** સ૦ક્રિ૦ 'સીઝવું'નું પ્રેરક
**સીઝવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. સિજ્ઝ (સ. સિધ્)] ધીમે તાપે બરાબર બફાઈને તૈયાર થવું–રંધાઈ રહેવું (૨) પાર પડવું; સીધવું (૩) [લા.] શાંત પડવું (૪) દુઃખી થવું
**સીટી** સ્ત્રી૦ [રવ૦] હોઠ કે ભૂંગળી જેવા સાધનથી પવન ફૂંકીને કરાતો તીણો અવાજ કે તેનું સાધન; સિસોટી
**સીડવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ શીડવું] પૂરવું, છાંદી લેવું (૨) અદા કરવું (જેમ કે, દેવું)
**સીડી** સ્ત્રી૦ [હિં. સિઢ઼ી] નિસરણી
**સીત** સ્ત્રી૦ [સં.] હળપૂણી; ચાસ
**સીતા** સ્ત્રી૦ [સ] જનકની પુત્રી; એક સતી
**સીતાફલ(–ળ)** ન૦ એક ફળ. –ળી સ્ત્રી૦ સીતાફળનું ઝાડ
**સીત્કાર** પું૦ [સ.] શ્વાસ અંદર ખેંચતાં કરાતો કે થતો સીત એવો અવાજ
**સીદી** પું૦ આફ્રિકાનો મૂળ વતની; હબસી
**સીધ** સ્ત્રી૦ ખબર; સમાચાર
**સીધ** સ્ત્રી૦ [જુઓ સીધું] સીધાપણું
**સીધવું** અ૦ક્રિ૦ [સ. સિધ્] સિદ્ધ થવું; પાર પાડવું; સીઝવું
**સીધાઈ** સ્ત્રી૦ ['સીધું' ઉપરથી] સીધાપણું
**સીધી** પું૦ જુઓ શીદી
**સીધું** ન૦ રાંધવા જેટલું કાચું અનાજ વગેરે સામગ્રી
**સીધું** વિ૦ [સ. સિદ્ધ ઉપરથી] વાંકું નહિ તેવું; એક લીટીમાં હોય એવું (૨) પાંશરું; પાધરું (૩) સરળ; ઝટ સમજાય એવું (૪) નિષ્કપટી. ૦દોર વિ૦ દોર જેવું સીધુંસટ
**સીધુંપાણી** ન૦ ('સીધાંપાણી' ન૦બ૦વ૦ મા પણ વપરાય છે), સીધાની સામગ્રી કે તેનો સામાન; ખાવાપીવાનું
**સીધુંસટ** વિ૦ એકદમ સીધું; સાવ સીધું
**સીધુંસામગ્રી** સ્ત્રી૦, **સીધુંસામાન** ન૦બ૦વ૦ સીધાની સામગ્રી–સામાન
**સીન** પું૦ [ઇં] નાટકનું દૃશ્ય (૨) દેખાવ. ૦રી સ્ત્રી૦ [ઇં.] રંગભૂમિ પર દેખાવમાં સાધનોની ગોઠવણી. ૦સીનરી સ્ત્રી૦ જુઓ સીનરી
**સીનો** પું૦ [ફા.] છાતીનો ફેલાવ
**સીપ** સ્ત્રી૦ [પ્રા. સિપ્પ (સ. શુક્તિ)] છીપ
**સીમ** સ્ત્રી૦ [પ્રા. સિમ (સ. સીમા)] ખેતર કે ગામની હદ; તે ભાગની જમીન
**સીમળો** પું૦ જુઓ શીમળો
**સીમંત** ન૦ [સં.] સ્ત્રીઓનો સેંથો (૨)

અધરણી. -તિની સ્ત્રી૦ [સં.] સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી (૨) જેને અધરણી આવી હોય એવી સ્ત્રી. -તોન્નયન ન૦ [સં.] સગર્ભાવસ્થામાં સ્ત્રીને ચોથા, છઠ્ઠા કે આઠમા માસમાં કરવાનો એક સંસ્કાર

**સીમા** સ્ત્રી૦ [સં.] હદ; મર્યાદા. ૦ચિહ્ન ન૦ સીમા બતાવનારી નિશાની. ૦ડો પું૦ ગામની હદ; તે ભાગ. -મોલ્લંઘન ન૦ [સં.] સીમા ઓળંગવી તે (૨) દશેરાને દિવસે પોતાના રાજ્યની સીમા ઓળંગી પારકી હદમાં પ્રવેશ કરવાની એક ક્રિયા

**સીરી** વિ૦ [ફા. શીરીન] મીઠું; મધુર; સ્વાદ પેદા કરે તેવું (૨) સ્ત્રી૦ તેવી વાસ

**સીલ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] મહોર; મુદ્રા, છાપ (૨) મહોર લગાડી ચોટાડેલુ લાખ કે એવા બીજા પદાર્થનું ચકતું. ૦બંધ વિ૦ સીલ મારેલું (૨) સીલ તૂટ્યા વિનાનું; વગર ખોલેલું

**સીવણ** ન૦ ['સીવવું' ઉપરથી] જુઓ સીવણી (૨) જ્યાં સીવ્યુ હોય તે જગા. ૦કામ ન૦ સીવવાનું કામ કે કારીગરી. -ણી સ્ત્રી૦ સીવવું તે કે તેની ઢબ

**સીવવું** સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. સીવ (સં. સિવ્)] ટાંકા મારી જોડવું; સાંધવું

**સીસમ** સ્ત્રી; ન૦ [દે.] એક ઝાડ કે એનું લાકડું; શીશમ

**સીસ (-સા)પેન** સ્ત્રી૦[સીસું+પેન] પેનસિલ

**સીસી** સ્ત્રી૦ શીશી, બાટલી

**સીસું** ન૦ [પ્રા. (સં. સીસ)] એક ધાતુ

**સીસો** પું૦ શીશો; બાટલો

**સીંગ** સ્ત્રી૦ જુઓ શિંગ

**સીંચણિયું** ન૦ પાણી સીંચવાનું પાત્ર કે સાધન (૨) કૂવામાં સીંચવાનું દોરડું

**સીંચવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ સિંચવું [શકરો

**સીંચાણો** પું૦ [દે સિંચાળ] બાજપક્ષી;

**સીંદરી** સ્ત્રી૦ [દે. સિંદુ, સિંદુરય (દે. સિંદી= ખજૂરીનું ઝાડ)] (કાથીની) દોરડી

**સુ** અ૦ [સં.] નીચેના અર્થમાં વપરાતો ઉપસર્ગ (૧) સુંદર; સારું (સુવાસ) (૨) સારી રીતે; ખૂબ (સુરક્ષિત) (૩) સહેલાઈથી (સુલભ) [સુકમણું

**સુકતાન** ન૦ [ફા. સુસ્ત ઉપરથી] જુઓ

**સુકર** વિ૦ [સં.] સહેલું [શરીરનું

**સુકલકડી** વિ૦ લાકડી જેવું સૂકું; દુબળ

**સુકવણી** સ્ત્રી૦ સૂકવેલી વસ્તુ (૨) સુકવવું. -ણું ન૦ પૂરતો વરસાદ ન આવવાથી વાવેતર વગેરેનું સુકાઈ જવું તે

**સુકાન** ન૦ [દ. સુક્કાણય; મ. સુક્કાન] જેને મરડવાથી વહાણ દિશા બદલે છે તે કળ કે તેની જગાનો વહાણનો ભાગ. -ની પું૦ [સર૦ દે. સુક્કાણિઅ] સુકાન ફેરવનાર ખલાસી

**સુકાવું** અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. સુક્ક (સં. શુષ્)] ભેજ કે પ્રવાહી ઊડી જઈ શુષ્ક થવું (૨) (શરીર) દૂબળું પડવું; કૃશ થવું

**સુકાળ** પું૦ [સં. સુ+કાલ] સારા પાકનો વખત (દુકાળથી ઊલટું) (૨) છત; પુષ્કળપણું [લા.]

**સુકુમાર** વિ૦ [સં] ઘણુ કોમળ; નાજુક

**સુકૃત** ન૦, -તિ સ્ત્રી૦ [સં.] સારું કામ; પુણ્ય. -ત્ય ન૦ સુકૃત

**સુખ** ન૦ [સં.] તનમનને ગમે એવો અનુભવ (આરામ, ચેન, શાંતિ, સંતોષ, તૃપ્તિ, ઉપભોગ); કામનાની સિદ્ધિનો આનંદ. ૦કર, ૦કારક, ૦કારી, વિ૦ [સં.] સુખ કરનારું; સુખદાયી. ૦ચેન ન૦ સુખશાંતિ; આરામ

**સુખડ** સ્ત્રી૦ [પ્રા. સિરિખંડ (સં. શ્રીખંડ)] ચંદનના ઝાડનું સુગંધીદાર લાકડું કે તે ઘસી કરાતો લેપ [બનાવનારો; કંદોઈ

**સુખડિયો** પું૦ ['સુખડી' પરથી] મીઠાઈ

**સુખડી** સ્ત્રી૦ [પ્રા. સક્કુલિ (સં. શષ્કુલિ)] ઘીગોળમાં ઘઉંનો લોટ શેકીને બનાવેલી એક વાની (૨) મીઠાઈ (૩) હકસાઈ; દસ્તૂરી; બક્ષિસ

**સુખતળી** સ્ત્રી૦ જોડાની અંદર નખાતું નરમ ફટું ચામડું [જુઓ સુખકર

**સુખદ** [સં.], -દાયક, -દાયી, -દેણુ વિ૦

**સુખન** પું૰ [ફા] બોલ, વેણ, શબ્દ
**સુખપાલ** સ્ત્રી૰ એક જાતની પાલખી
**સુખમણા** સ્ત્રી૰ જુઓ સુષુમ્ણા [પ.]
**સુખરૂપ** વિ૰ (૨) અ૰ [સ] સાજુસમું, સહીસલામત
**સુખાકારી** સ્ત્રી૰ સુખી હાલત, તંદુરસ્તી
**સુખાવહ** વિ૰ [સ] સુખકારક
**સુખાસન** ન૰[સ] સુખદાયક બનાવટવાળુ આસન (૨) પાલખી, મ્યાનો
**સુખિયારું, સુખિયુ** વિ૰ જુઓ સુખી
**સુખી** વિ૰ [સ] સુખવાળુ, દુખ વિનાનુ
**સુગત** પું૰ [સ] બુદ્ધ ભગવાન
**સુગતિ** સ્ત્રી૰ [સ] સદ્‌ગતિ, મોક્ષ
**સુગમ** વિ૰ [સ] સહેલુ ૦તા સ્ત્રી૰
**સુગરી** સ્ત્રી૰ [સ સુગૃહી] એક પક્ષી (એ સુદર માળો બનાવે છે)
**સુગધ** પુ૰, સ્ત્રી૰ [સ], **-ધી** સ્ત્રી૰ સારી ગધ, ખુશબો **-ધીદાર** વિ૰ સુગધીવાળુ
**સુગાવું** અ૰ક્રિ૰ સૂગ ચડવી
**સુગાળ, ૦વુ, -ળું** વિ૰ [સૂગ પરથી] જેને ઝટ સૂગ ચડે એવુ, જે સુગાય એવુ
**સુગૃહી** સ્ત્રી૰ [સ] એક પક્ષી, સુગરી
**સુગ્રાહ્ય** વિ૰ [સ] સહેલાઈથી ગ્રહણ કરી શકાય એવુ (૨) સહેલાઈથી સમજાય એવુ
**સુગ્રીવ** પું૰ [સ] (રામાયણમા) વાનરોનો રાજા, વાલીનો ભાઈ
**સુઘટિત** વિ૰ [સ] સારી રીતે રચેલુ (૨) સુઅવસ્થિત (૩) ઘટિત, યોગ્ય
**સુઘડ** વિ૰ [સ સુ+ઘ] સ્વચ્છ, ચોખ્ખુ (૨) ચતુર, વિવેકી ૦તા સ્ત્રી૰
**સુઘરી** સ્ત્રી૰ જુઓ સુગરી
**સુચરિત(-ત્ર)** વિ૰ [સ] જુઓ સચ્ચરિત (૨) ન૰ સારુ ચરિત્ર
**સુજન** પું૰ [સ] સારો સદાચારી માણસ
**સુજાણ** વિ૰[પ્રા (સ સુજ્ઞ)]હોશિયાર, જ્ઞાની, સમજુ
**સુજાત** વિ૰ [સ] કુલીન, ઊચા કુળનુ
**સુજ્ઞ** વિ૰[સ] ડાહ્યુ, ચતુર, વિદ્વાન ૦તા સ્ત્રી૰
**સુઝાડવું** સ૰ક્રિ૰ 'સૂઝવુ'નુ પ્રેરક
**સુડતાળીસ** વિ૰ [પ્રા. સત્તચત્તાલીસ (સ. સપ્તચત્વારિંશત્)] '૪૭'
**સુડોલ** વિ૰ [સુ+ડોળ] ઘાટીલુ, રૂપાળુ
**સુણવું** સ૰ક્રિ૰ [પ્રા. સુણ (સ. શ્રુ)] સાભળવુ (સુણાવું, સુણાવવું)
**સુત** પું૰ [સ] પુત્ર
**સુતનુ** વિ૰ [સ] સુદર નાજુક શરીરવાળુ
**સુતર** વિ૰ (૨) અ૰ [સ. સુ+તર] સહેલુ, સુગમ, સરલ
**સુતરાઉ** વિ૰ સૂતરનુ બનેલુ
**સુતરિયો** પું૰ સૂતરનો વેપારી
**સુતરું** વિ૰ (૨) અ૰ જુઓ સુતર
**સુતરે ।** વિ૰ જુઓ સુતરાઉ
**સુતલ** [સ], **-ળ** ન૰ ત્રીજુ પાતાળ
**સુતા** સ્ત્રી૰ [સ] પુત્રી
**સુતાર** પુ૰[સ સૂત્રધાર, પ્રા સુત્તહાર] લાકડા ઘડનાર કારીગર ૦કામ ન૰ લાકડા ઘડવાનુ કામ **-રી** વિ૰ સુથારનુ, -ને લગતુ (૨) સ્ત્રી૰ સુથારકામ [ઘાસ
**સુથાડિયો** પુ૰ એક જાતનુ જાડી સળીનુ
**સુથાર, ૦કામ, -રી** જુઓ 'સુતાર'મા
**સુદ** અ૰ [જુઓ સુદિ] શુકલ પક્ષમા (૨) સ્ત્રી૰ શુકલ પક્ષ [ન૰ વિષ્ણુનુ ચક્ર
**સુદર્શન** વિ૰ [સ] સારા દેખાવવાળુ (૨)
**સુદામા** પું૰ [સ], શ્રીકૃષ્ણનો એક ગરીબ સહાધ્યાયી ને મિત્ર (૨) કગાળ માણસ [લા] ૦પુરી સ્ત્રી૰ પોરબદર(૨) કગાળનુ નિવાસસ્થાન [લા]
**સુદિ** અ૰ [સ] જુઓ સુદ
**સુદિન** પુ૰ [સ] શુભ દિવસ
**સુદૂર** વિ૰ ઘણુ દૂર
**સુદૃઢ** વિ૰ [સ] ઘણુ દૃઢ
**સુધન્વા** પુ૰ [સ] એક પ્રસિદ્ધ વિષ્ણુભક્ત
**સુધરવુ** અ૰ ક્રિ૰ સારુ થવુ
**સુધરાઈ** સ્ત્રી૰ સુધારો, સુધરેલી સ્થિતિ (૨) મ્યુનિસિપાલિટી
**સુધરાવવું** સ૰ક્રિ૰ 'સુધરવુ'નું પ્રેરક, સુધારે એમ કરવુ, સુધારાવવુ
**સુધા** સ્ત્રી૰ [સ] અમૃત (૨) ચૂનો ૦કર પું૰

[સં.] ચંદ્ર. ૦ધવલ વિ૦ અમૃત જેવું ધોળું (૨) ચૂનાથી ધોળેલું
**સુધાર** પું૦['સુધારવું' પરથી] સુધારો. ૦ક વિ૦ સુધારનારું; સુધારો કરનારું (૨) પું૦ તેવો આદમી. ૦ણા સ્ત્રી૦ સુધારવું તે; સુધારો
**સુધારવું** સ૦ ક્રિ૦ બગડેલું, કથળેલ સુધરે એમ કરવું, સારું કરવું (૨) દુરસ્ત કરવું; સમારવું (શાક, મકાન ઇ૦) (૩) ભૂલ દૂર કરી ખરું કહેવું કે લખવું
**સુધારસ** પું૦ [સં.] અમૃત
**સુધારાવવું** સ૦ ક્રિ૦ સુધરાવવું
**સુધારો** પું૦ સુધરવું તે, સારી સ્થિતિ, સારો ફેરફાર (૨) સંસ્કૃતિ, સભ્યતા (૩) નવો ચાલ કે રીતભાત (૪) ઠરાવને સુધારવા માટેનો ઠરાવ
**સુધાંશુ** પું૦ [સં.] ચંદ્રમા
**સુધી** અ૦ [પ્રા સાવધિ] લગી, પર્યંત
**સુધીર** વિ૦ [સં] ખૂબ ધીર
**સુધ્ધાં** (૦ત) અ૦ સાથે, મળીને, પણ (બાકી રહ્યા કે છોડયા વિના)
**સુનાવણી** સ્ત્રી૦['સુણવું''સુણાવવું' ઉપરથી] ન્યાયાધીશે ફરિયાદ સાંભળવી તે કે તેને સંભળાવવી તે
**સુન્નત** સ્ત્રી૦ [અ] એક મુસલમાની સંસ્કાર, જેમાં લિંગની પોપચાની ચામડી કાપી નાખવામાં આવે છે (૨) મુસલમાન કરવું તે; ધર્માંતર [લા.]
**સુન્ની** વિ૦ [અ] એ નામના મુસલમાની પંથનું (૨) પું૦ એક મુસલમાની સંપ્રદાય
**સુપક્વ** વિ૦ [સં] સારી રીતે પાકેલું
**સુપથ** પું૦ [સં] સારો, નીતિનો માર્ગ
**સુપન** ન૦ જુઓ સ્વપ્ન [પ]
**સુપરત** સ્ત્રી૦ [ફા. સુપુર્દ] સોંપણ (૨) વિ૦ [સોંપેલું
**સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ** પું૦ [ઇં.] નિરીક્ષણ કરનાર ઉપરી; મુખ્ય અધિકારી
**સુપાત્ર** વિ૦ [સં] યોગ્ય, લાયક. ૦તા સ્ત્રી૦
**સુપુત્ર** પું૦ [સં.] સપૂત
**સુપ્ત** વિ૦ [સં] સૂતેલું, ઊંઘેલું
**સુપ્રતિષ્ઠિત** વિ૦ [સં.] સારી પ્રતિષ્ઠાવાળું, આબરૂદાર
**સુપ્રભ** વિ૦ [સં.] સુંદર પ્રભાવાળું
**સુપ્રસન્ન** વિ૦ [સં.] ઘણું પ્રસન્ન
**સુફલ** (–ળ) વિ૦ [સં. સુ+फल] સારા ફળ–પરિણામવાળું (૨) ન૦ સારું પરિણામ–ફળ
**સુફિયાણું** વિ૦ [फा. सूफ़ीआनह] ઉપરથી સુંદર, ખાલી સફાઈદાર
**સુબુદ્ધિ** સ્ત્રી૦ [સં.] સદ્‌બુદ્ધિ
**સુબોધ** પું૦ [સં.] સારું જ્ઞાન કે શિખામણ. ૦ક વિ૦ સુબોધ દેનારું
**સુભગ** વિ૦ [સં] સુંદર, રમણીય (૨) સુભાગી. ૦તા સ્ત્રી૦, –ગા વિ૦ સ્ત્રી૦ ખૂબસૂરત કે સૌભાગ્યવતી (સ્ત્રી)
**સુભટ** પું૦ [પ્ર] બહાદુર લડવૈયો
**સુભદ્રા** સ્ત્રી૦ [સં.] શ્રીકૃષ્ણની બહેન, અર્જુનની પત્ની
**સુભાગી** વિ૦ [સં] ભાગ્યશાળી
**સુભાષિત** વિ૦ [સં] સુંદર રીતે કહેલું (૨) ન૦ તેવું વાક્ય કે પદ
**સુમતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] સદ્‌બુદ્ધિ
**સુમન** ન૦ [સં] ફૂલ
**સુમાર** પું૦ [જુઓ શુમાર] અડસટ્ટો. –રે અ૦ આશરે, લગભગ
**સુમિત્રા** સ્ત્રી૦ [સં] લક્ષ્મણની માતા
**સુમેળ** પું૦ સારો મેળ – બનાવ (૨) સારું સુભગ મિશ્રણ
**સુયાણી** સ્ત્રી૦ [પ્રા सूइया (सं सूतिका)] પ્રસવ કરાવનારી સ્ત્રી, દાઈ
**સુયોગ** પું૦ [સં.] શુભ–સારો કે યોગ્ય [અવસર
**સુર** પું૦ [સં] દેવ
**સુરક્ષિત** વિ૦ [સં.] સારી રીતે રક્ષાયેલું
**સુરખી** સ્ત્રી૦ [फा.] લાલી
**સુરગંગા** સ્ત્રી૦ [સં.] આકાશગંગા
**સુરગુરુ** પું૦ [સં] દેવોના ગુરુ, બૃહસ્પતિ
**સુરત** ન૦ તે નામનું શહેર
**સુરતરુ** ન૦ [સં.] સ્વર્ગનું એક ઝાડ (૨) [કલ્પદ્રુમ
**સુરતા** સ્ત્રી૦ લગની (૨) ધ્યાન (૩) યાદ; સૂધ
**સુરદાસ** પું૦ પ્રસિદ્ધ અંધ ભક્ત કવિ (૨) આંધળો સાધુ કે માણસ [લા.]

સુરધનુ ન૦ મેઘધનુષ્ય
સુરધેનુ સ્ત્રી૦ [સં. સુર+ધેનુ] કામધેનુ
સુરપતિ પું૦ [સં.] ઇંદ્રરાજ
સુરભિ(-ભી) વિ૦ [સં.] સુવાસિત (૨) સ્ત્રી૦ કામધેનુ ગાય (૩) ગાય
સુરમો પું૦ [ફા.] એક ખનિજ પદાર્થ કે તેનું આંખનું અંજન
સુરમ્ય વિ૦ [સં.] અત્યંત રમણીય
સુરવાલ(-ળ) પું૦; સ્ત્રી૦ [ફા. સુરવાર] પાયજામો; ચોરણો
સુરસરિ(૦ત,૦તા) સ્ત્રી૦ [સં.] ગંગા
સુરંગ સ્ત્રી૦ જમીનમાં કરેલું ભોંયરું (૨) (જમીનમાં ખાડો ખોદી ખડક તોડવા કે શત્રુનો નાશ કરવા વપરાતી) દારૂગોળાની એક યુક્તિ કે તેને માટેની બનાવટ
સુરંગી વિ૦ સારા સુશોભિત રંગનું
સુરા સ્ત્રી૦ [સં.] મદિરા; દારૂ
સુરાઈ સ્ત્રી૦ [જુઓ સુરાહી] ફૂલના ઘાટનું સાંકડા ગળાનું વાસણ
સુરાખ સ્ત્રી૦[ફા.] કાણું; બાકોરું [રાજ્ય
સુરાજ્ય ન૦ [સં.] સારું-સારી રીતે ચાલતું
સુરાપાન ન૦ [સં.] દારૂ પીવો તે [ધ્વનિ
સુરાવટ સ્ત્રી૦ સૂર મિલાવવા તે (૨) સુરેલ
સુરાહી સ્ત્રી૦ [અ.] જુઓ સુરાઈ
સુરીલું વિ૦મધુર કે બરોબર મળેલા સૂરવાળું
સુરુચિ સ્ત્રી૦ [સં. સુ+રુચિ] સારી રુચિ. ૦ભંગ પું૦સુરુચિનો-શિષ્ટરસજ્ઞતાનો ભંગ
સુરેખ વિ૦ [સં.] પ્રમાણસર; ઘાટીલું; સુંદર
સુરેખા સ્ત્રી૦ સીધી લીટી [ન.]
સુરેલ વિ૦ ['સૂર' ઉપરથી] સુરીલું; સુમધુર
સુરેશ, સુરેંદ્ર પું૦ [સં.] ઇંદ્ર
સુલક્ષણ [સં], -ણું વિ૦ સારાં લક્ષણવાળું [નું પ્રેરક)
સુલટાવવું સ૦ક્રિ૦ સૂલટું કરવું ('સૂલટાવું'-
સુલતાન પું૦ [અ.] બાદશાહ; મુસલમાની રાજા. -ના સ્ત્રી૦ બેગમ; રાણી. -ની વિ૦ સુલતાનનું, -ને લગતું (૨) સ્ત્રી૦ સુલતાનનો અમલ (૩) રાજાની આપખુદી કે જુલમ [લા.]
સુલભ વિ૦ [સં.] સહેલાઈથી મળે એવું
સુલાખ સ્ત્રી૦ જુઓ સુરાખ
સુલેખન ન૦ [સં.] સારા અક્ષર લખવા તે
સુલેહ સ્ત્રી૦ [અ. સુલ્હ] સલાહશાંતિ; ઝઘડા કે લડાઈનો અભાવ (૨) સમાધાની; સંધિ. ૦શાંતિ સ્ત્રી૦ સુલેહ અને શાંતિ
સુલ્ફો પું૦ [ફા. સુલ્ફા] વગર તવે કે કોરી તમાકુ ભરેલી ચલમ
સુવડા(-રા)વવું સ૦ક્રિ૦ 'સૂવું'નું પ્રેરક
સુવર્ણ વિ૦ [સં.] સુંદર રંગનું (૨) ન૦ સોનું. ૦કાર પું૦ [સં] સોની. ૦નિયમ પું૦ સુવર્ણ જેવો ઉત્તમ કીમતી નિયમ. ૦મહોત્સવ પું૦ પચાસ વર્ષે ઊજવાતી જયંતી. ૦મંદિર ન૦ અમૃતસરનું સુવર્ણથી મઢેલું શીખ મંદિર. ૦યુગ પું૦ સારામાં સારો યુગ, સત્યયુગ. -ર્ણું વિ૦ સુંદર વર્ણવાળું
સુવા પું૦ એક વનસ્પતિ; તેનાં બીજ
સુવાડવું સ૦ક્રિ૦ 'સૂવું'નું પ્રેરક; સુવડાવવું
સુવાણ સ્ત્રી૦ જુઓ સવાણ
સુવારોગ પું૦ [પ્રા. સૂઆ (સં. સૂતિ) + રોગ] સુવાવડમાંથી થતો એક રોગ
સુવાર્તા સ્ત્રી૦ [સં. સુ + વાર્તા] સારી-પવિત્ર વાર્તા; 'ગૉસ્પેલ'. ઉદા૦ ઈશુની સુવાર્તા
સુવાવડ સ્ત્રી૦ બાળકને જન્મ આપવાને અને તે પછીનો સૂતકનો સમય. ૦ખાનું ન૦ સુવાવડ કરવાનું દવાખાનું; પ્રસૂતિગૃહ. -ડી સ્ત્રી૦સુવાવડમાં હોય એવી સ્ત્રી
સુવાવું અ૦ ક્રિ૦ 'સૂવું'નું ભાવે રૂપ
સુવાસ સ્ત્રી૦ [સં] સારી વાસ; સુગંધી
સુવાસણ, સુવાસિણી સ્ત્રી૦ [જુઓ સુવાસિની] સૌભાગ્યવતી સ્ત્રી
સુવાસિત વિ૦ [સં.] ખુશબોદાર
સુવાસિની સ્ત્રી૦ [સં.] સુવાસણ
સુવાહક વિ૦ ગરમી કે વીજળીને પોતામાંથી સરળતાથી વહેવા દે તેવું [પ. વિ.]
સુવિદિત વિ૦ [સં] સારી રીતે જાણેલું
સુવ્યવસ્થા સ્ત્રી૦ [સં.] સારી વ્યવસ્થા. -સ્થિત વિ૦[સં.] સારી પેઠે વ્યવસ્થિત

**સુશિક્ષિત** વિ૦ [સં] સારી રીતે શિક્ષિત
**સુશીલ** વિ૦[સં]ઉત્તમ શીલવાળું,સચ્ચરિત (૨) વિવેકી, વિનયી(૩)સરળ,સીધુ
**સુશોભન** ન૦ શોભા માટે કરેલી સજાવટ
**સુશોભિત** વિ૦ [સં] ઘણું શોભીતું
**સુશ્રુત** વિ૦ [સં] બહુશ્રુત, વિદ્વાન (૨) પું૦ પ્રાચીન પ્રસિદ્ધ વૈદ્ય [બિસાડેલું
**સુશ્લિષ્ટ** વિ૦ [સં] સારી રીતે જોડેલુ કે
**સુષુપ્ત** વિ૦[સં] ઊંઘેલું, ઊંઘતુ(૨)અપ્રગટ, અંદર રહેતુ લેટન્ટ **-પ્તિ** સ્ત્રી૦ [સં] ગાઢ નિદ્રા
**સુષુમણા**, **સુષુમ્ણા** [સં]સ્ત્રી૦ યોગશાસ્ત્ર પ્રમાણે ત્રણ પ્રધાન નાડીઓમાની વચ્ચેની
**સુષ્ઠુ** અ૦ [સં] સારી રીતે ઉત્તમ રીતે
**સુસવાટ(-ટો)** પું૦ [રવ૦] જોરથી વહેતા કે વીંધાતા પવનનો કે તેને મળતો અવાજ
**સુસંગત** વિ૦ [સં સુ+સંગત] બરાબર સંગત–બધબેસતુ **-તિ** સ્ત્રી૦સુસંગતતા
**સુસંબદ્ધ** વિ૦ [સં] આગળપાછળ બરાબર સંબંધવાળું, સુસંગત
**સુસ્ત** વિ૦ [ફા] આળસુ (૨) મંદ, ધીમું. **-સ્તી** સ્ત્રી૦આળસ (૨)ધીમુ ચેન(૨)મંદતા
**સુસ્થ** વિ૦ [સં] સુસ્થિત (૨) સ્વસ્થ, સાજુ તાજુ
**સુસ્થિત** વિ૦ [સં] સારી રીતે સ્થિત, દૃઢ (૨) સારી સ્થિતિવાળું (૩) બરાબર ગોઠવાયેલુ
**સુહાગ** પું૦ [પ્રા સોહગ્ગ (સં સૌભાગ્ય)] સૌભાગ્ય **૦ણ** વિ૦ સ્ત્રી૦ સૌભાગ્યવતી (૨) પતિની માનીતી **-ગિયુ**, **-ગી** વિ૦ સુભાગી સુખી
**સુહાણ** સ્ત્રી૦[સર૦[ના સુહાવણ(સં સુખાયન)] શાંતિ, સમાધાન
**સુહાવવું** સ૦ક્રિ૦ સુહાવુંનુ પ્રેરક,શોભાવવુ
**સુહાવું** અ૦ક્રિ૦[પ્રા સુહ(સં શુભ્) અથવા પ્રા સુહા (સં સુ+ભા)] શોભવુ સોહાવવુ
**સુહાસિની** વિ૦સ્ત્રી૦[સં] સુંદર હાસ્યવાળી
**સુહૃદ** પું૦ [સં] મિત્ર
**સું** અ૦ [અપ સહુ] સાથે શું [પ]
**સુંદર** વિ૦ [સં] રૂપાળું, સુશોભિત, મજેનું **૦તા** સ્ત્રી૦. **-રી** સ્ત્રી૦ સુંદર સ્ત્રી (૨) શરણાઈ જેવુ એક વાદ્ય [વાની
**સુંવાળી** (૦) સ્ત્રી૦ પૂરી જેવી નાસ્તાની એક
**સુંવાળું** (૦) વિ૦ [પ્રા સુઉમારઅ(સં સુકુમારકમ્)]લીસુ અને નરમ (૨) સ્વભાવનુ નરમ, મૃદુ
**સૂક** સ્ત્રી૦ સૂકાપણુ, ભીનાશનો અભાવ
**સૂકગળુ** ન૦ બાળકને થતો એક રોગ, સુકતાન, રિકેટ્સ
**સૂકર** પુ૦, ન૦ [સં] શૂકર, ભૂંડ, સૂવર
**સૂકવવું** સ૦ક્રિ૦ જુઓ સુકાવવુ
**સૂકુ** વિ૦ [પ્રા સુક્ખ, (સં શુષ્ક)] શુષ્ક, ભીનાશ વિનાનુ (૨) કૃશ, દૂબળુ
**સૂકો** પું૦ તમાકુનો ભૂકો, જરદો
**સૂક્ત** વિ૦ [સં] સારી રીતે કહેવાયેલુ (૨) ન૦ વેદમંત્રો કે ઋચાઓનો સમૂહ **-ક્તિ** સ્ત્રી૦ [સં] ઉત્તમ ઉક્તિ કે કથન
**સૂક્ષ્મ** વિ૦ [સં] અણુ, ઝીણું બારીક (૨) ન૦ બ્રહ્મ **૦દર્શક યંત્ર** ન૦ બારીક વસ્તુ મોટી દેખાડનારું એક સાધન **૦દેહ** પું૦ [સં] દેહથી છૂટો પડેલો જીવ જેનો આશ્રય કરી રહે છે તે શરીર (પાંચ પ્રાણ, પાંચ જ્ઞાનેંદ્રિય, પાંચ સૂક્ષ્મભૂતો, મન અને બુદ્ધિ એ સત્તર વસ્તુનુ બનેલું શરીર) **૦શરીર** ન૦ [સં] સૂક્ષ્મ દેહ
**સૂગ** સ્ત્રી૦ [સં સુગ=વિષ્ઠા ઉપરથી] અતિશય અણગમો, ઘૃણા, ચીતરી
**સૂચક** વિ૦ [સં] સૂચવે એવુ, સૂચવનારું (૨) અભિપ્રાય સૂચનોવાળું કે તે જગાડતુ
**સૂચન** ન૦ [સં] સૂચવવુ તે કે જે સૂચવાય તે **-ના** સ્ત્રી૦ [સં] સૂચવવુ તે ઇશારો, ચેતવણી
**સૂચવવું** સ૦ક્રિ૦ [સં સૂચ્] સૂચના કરવી, ધ્યાન ઉપર લાવવુ,જણાવવુ (સૂચવાવું)
**સૂચિ** સ્ત્રી૦ [સં] યાદી, સાંકળિયું, ક્રમાનુસારી ટીપ (૨) સોય
**સૂચિત** વિ૦ [સં] સૂચવાયેલ કે સૂચવેલું
**સૂચિપત્ર** (૦ક) ન૦ [સં] સૂચિ, યાદી

સૂચી સ્ત્રી૦ [સં] જુઓ સૂચિ. ૰પત્ર(૦ક) ન૦ [સં] જુઓ સૂચિપત્રક

સૂજવું અ૦ ક્રિ૦ (ઇજાથી ચામડી વગેરેનું) ફૂલવું; ફૂલવું, સોજો ચડવો

સૂઝ સ્ત્રી૦ સૂઝવું તે, સમજ; ભાન; પ્રેરણા. ૰વું ન૦ કોઈને મનનું-સમજાવું

સૂઝવું અ૦ ક્રિ૦ [સં૦ પ્રા. સુજ્ઝ (સં. સંલક્ષ)] દેખાવું; જણાવું(કોઈને ખ્યાલ) મનમાં આવવું, અક્કલ પહોંચવી

સૂટ ન૦ [ઈ.] કોટ પાટલૂન ઇ૦ લૂગડાંનો સટ. ૰કેસ ન૦ [ઈ.] (સૂટ ઇ.ની ભરવાની) નાની બેગ કે પેટી

સૂડ વિ૦ [જુઓ સુડડ] (નદિયા રહ્યા હોય તેટલા વખતનું વ્યાજનું અને સાદું (વ્યાજ) (૨) પું૦,ન૦ મૂળ (૩) આનથી વગેરેનાં મૂળ, ઝાડ વગેરે ખોદી આપવા કરાઈ કરવી તે [પું૦ મોટી સૂડી

સૂડી સ્ત્રી૦ સોપારી કાતરવાનું સાધન. –ડો

સૂડો પું૦ એક જાતનો પોપટ [સૂજવું

સૂણવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. સુણ (સં. શુન)ઉપરથી]

સૂત પું૦ [સં] સારથિ, રથ હાંકનાર (૨) ક્ષત્રિયથી બ્રાહ્મણીને પેટે થયેલો પુત્ર

સૂતક ન૦ [સં.] સગાસંબંધીમાં જન્મ અને મરણ વગેરેથી પાળવામાં આવતી અભડછેટ. –કી વિ૦ સૂતકવાળું

સૂતપુત્ર પું૦ [સં] કર્ણ

સૂતર ન૦ [સં સૂત્ર] રૂ કાંતીને કાઢેલો તાર

સૂતરફેણી (ફે) સ્ત્રી૦ એક જાતની મીઠાઈ

સૂતરશાળ સ્ત્રી૦ એક જાતની ડાંગર

સૂતળી સ્ત્રી૦ [સં. સૂત્ર ઉપરથી] શણની પાતળી દોરી [ન૦ સુવાવડખાનું

સૂતિકા સ્ત્રી૦ [સં] સુવાવડી સ્ત્રી. ૰ગૃહ

સૂત્ર ન૦ [સં] દોરો; તાંતણો (૨) સૂતર (૩) નિયમ, વ્યવસ્થા (૪) પ્રાચીન શાસ્ત્રકારોએ રચેલા મૂળ સંક્ષિપ્ત વાક્ય કે તેનો ગ્રંથ (૫) ધ્યેય તરીકે સ્વીકારેલું ટૂંકું વાક્ય (૬) 'ફૉર્મ્યુલા' [ગ] (૭) 'પ્રોપોઝિશન' [ગ]. ૰કાર પું૦ [સં] મૂળ સૂત્ર રચનાર. ૰ગ્રંથ પું૦ સૂત્રોમાં

કખાયેલો ગ્રંથ (જેમ કે, કેટલાક હિંદુ ધર્મગ્રંથો). ૰ધાર પું૦ [સં] નાટકમાં પ્રધાન નટ, જે નાટકો તેમ જ પ્રેક્ષકોના સબંધે છે (૨) સુતાર. ૰ાત્મા પું૦ એરણ; દેરાસર

સૂપ સ્ત્રી૦ [જુઓ ...] રૂપ (૨) ...

... સૂપ સ્ત્રી૦ [...] ...

...

...

સૂન વિ૦ [...] ... ૰કાર પું૦ જુઓ ... ૰કું વિ૦ જુઓ ...

સૂનું વિ૦ [જુઓ સૂન, સં૦ શૂન્ય (...)] નિર્જન, ઉજ્જડ ... કે સૂમસામ વિનાનું (૨) ... કે રેશમ વિનાનું [ન૦ તેથી વાડી

સૂનૃત વિ૦ [સં.] સત્ય અને પ્રિય (૨)

સૂપ ન૦ [સં, ઈ] એક પ્રકારનું રાંધેલું ઓસામણ

સૂપડી સ્ત્રી૦ [પ્રા. સુપ્પ (સં. શૂર્પ)+ડી] નાનું સૂપડું. –ડું ન૦ અનાજ ઝાટકવાનું સાધન

સૂફી વિ૦ [અ. સૂફ=બકરાંના વાળ ઉપરથી] બકરાના વાળનું, ઊનનું (વસ્ત્ર) (૨) સૂફી વાદ સંબંધી (૩) પવિત્ર; નિર્દોષ (૪) પું૦ સૂફી મતનો અનુયાયી. ૰વાદ પું૦ ઇસ્લામનો એક સંપ્રદાય

સૂબાગીરી સ્ત્રી૦ [ફા] સૂબાનું પદ

સૂબેદાર પું૦ [ફા.] સિપાઈઓની નાની ટુકડીનો અમલદાર (૨) પ્રાંતનો વડો હાકેમ. –રી સ્ત્રી૦ સૂબેદારનું પદ

સૂબો પું૦ [અ] ઇલાકો, પ્રાંત (૨) ઇલાકા કે પ્રાંતનો હાકેમ–સૂબેદાર

સૂમ વિ૦ [સં. શૂન્ય] શૂન્ય (૨) મૂંગું; જડ. ૰સામ વિ૦ અવાજ કે હિલચાલ વિનાનું (૨) ન૦ શૂન્યકાર

સૂર પું૦ [સં] સૂર્ય [પ]

સૂર પું૦[સં સ્વર]અવાજ, કંઠ, સ્વર (સંગીત). [૰પૂરવો = મદદરૂપે સાથે આવવા લાગવું કે વાદ્ય વગાડવું (૨) ટેકો આપવો (લા.)]

સૂરજ પું૦ [પ્રા. સુજ્જ (સં. સૂર્ય)] સૂર્ય. ૦મુખી ન૦ એક ફૂલઝાડ (૨) તેનું ફૂલ

સૂરણ ન૦ [સં.] એક કંદ

સૂરત સ્ત્રી૦ [અ.] ચહેરો; મુખાકૃતિ

સૂરત(-તી) સ્ત્રી૦ જુઓ સુરતા

સૂરપેટી સ્ત્રી૦સૂર પૂરવાનું પેટી આકારનું વાદ્ય

સૂરા સ્ત્રી૦ [અ.] કુરાનનો અધ્યાય

સૂરિ(-રી)પું૦[સં.] વિદ્વાન; પંડિત; આચાર્ય; કવિ (જૈન આચાર્યોના નામ પાછળ લગાડવામાં આવે છે).-રીશ્વર પું૦[+ઈશ્વર] જૈન સાધુઓનો વડો

સૂરોખાર પું૦ [ફા. શૂરહ + સ. ક્ષાર] એક જાતનો ક્ષાર; 'નાઈટર'

સૂર્ય પું૦ [સં.] પૃથ્વીને પ્રકાશ ગરમી ઇ૦ આપતો આકાશીય ગોળો; સૂરજ. ૦કાંત પું૦ [સં.] એક કાલ્પનિક મણિ, જેના પર સૂર્યનાં કિરણ પડતાં અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે એમ મનાય છે. ૦ગ્રહણ ન૦ [સં.] ચંદ્ર આડે આવવાથી સૂર્યબિંબનું ઢંકાવું – ગ્રહણ થવું તે. ૦નમસ્કાર પું૦ સૂર્યને નમન (૨) (તે સાથે કરાતી) એક પ્રકારની કસરત. ૦નારાયણ પું૦ સૂર્યદેવ. ૦મંડલ [સં.], ૦મંડળ ન૦ સૂર્યમાળા (૨) સૂર્યનું બિંબ. ૦માલા(-ળા) સ્ત્રી૦ સૂર્ય અને તેની આસપાસ ફરનારા ગ્રહોનો સમૂહ. ૦મુખી ન૦ એક ફૂલઝાડ કે તેનું ફૂલ. ૦વંશ પું૦ [સં.] ક્ષત્રિયોના બે પ્રધાન વંશમાંનો એક (ચંદ્રવંશ અને સૂર્યવંશ). ૦વંશી વિ૦ સૂર્યવંશમાં જન્મેલું (૨) સૂર્ય ઊગ્યા પછી મોડું ઊઠતું. [લા.]. ૦સ્નાન ન૦ સૂર્યનો તાપ ખાવો – શરીર પર લેવો તે; એક નૈસર્ગિક ઉપચાર. –ર્યાસ્ત પું૦ [સં.] સૂરજનું આથમવું તે. –ર્યોદય પું૦ [સં.] સૂર્યનું ઊગવું તે

સૂલટાવું અ૦ ક્રિ૦ સૂલટું થવું કે કરાવું

સૂલટું વિ૦ ચત્તું; સવળું (૨) અનુકૂળ

સૂવર પું૦; ન૦ [પ્રા. સૂઅર (સં. સૂકર)] ભૂંડ; ડુક્કર

સૂવું અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. સુવ (સં. સ્વપ્); અપ. સુઆ (સં. શી)] આડા પડવું; (૨) ઊંઘવું

સૂરી સ્ત્રી૦ એક જાતનું કાપડ

સૂસવવું અ૦ક્રિ૦[રવ૦]સૂસૂ અવાજ કરવો

સૂળ,-ળી જુઓ શૂળ, -ળી

સૂંઘવું સ૦ક્રિ૦[દે. સુંઘ] સોડવું; વાસ લેવી (૨) નાકના શ્વાસથી અંદર ખેંચવી (છીંકણી). (સૂંઘાડવું)

સૂંઠ સ્ત્રી૦[પ્રા. સુંઠી(સં. શુણ્ઠી)]સૂકવેલું આદું

સૂંડલી સ્ત્રી૦ નાનો સૂંડલો.-લો પું૦ ટોપલો

સૂંઢ સ્ત્રી૦[સં. શુણ્ડ]હાથીનો લાંબો નાકવાળો અવયવ [મ૬૬

સૂંઢલ સ્ત્રી૦(બળદ કે મજૂરીની) સામસામી

સૂંઢિયું વિ૦ સૂંઢવાળું; સૂંઢના આકારનો (કોસ) (૨) ન૦ એક જાતની હલકી જુવાર (૩) ઊંટ કે ઘોડાની પીઠ પર ઘસારો ન લાગે એ માટે પલાણ નીચે નખાતું કપડું

સૂંથણી સ્ત્રી૦ નાનું સૂંથણું; લેંઘી. -ણું ન૦ પાયજામો; સુરવાળ; લેંઘો

સૂંથિયું ન૦ચીથરાં; દોરડી વગેરેની ઘાસની મોટી ઈંઢોણી (૨) ઢંગધડા વિનાની કે જૂની પાઘડી કે ટોપી [લા.]

સૃજન ન૦ સૃષ્ટિ; સર્જન [પ.]

સૃજવું સ૦ક્રિ૦ [સં. સૃજ્] સરજવું

સૃષ્ટિ સ્ત્રી૦ [સં.] સર્જેલું તે; વિશ્વ; જગત. ૦કર્તા(-ર્તા)પું૦[સં.]સૃષ્ટિનો બનાવનાર; પરમેશ્વર. ૦ક્રમ પું૦ સૃષ્ટિનો ક્રમ-નિયમ. ૦રચના સ્ત્રી૦ સૃષ્ટિની રચના. ૦વિજ્ઞાન ન૦ સૃષ્ટિની રચના વગેરેનું શાસ્ત્ર. ૦સૌંદર્ય ન૦ કુદરતનું સૌંદર્ય

સેકંડ સ્ત્રી૦ [ઇં.] મિનિટનો સાઠમો ભાગ

સૅકેરીન ન૦ [ઇં.] કોલસામાંથી બનતી ખાંડ

સેક્રેટરી પું૦ [ઇં.] મંત્રી

સેક્રેટેરિયેટ ન૦ [ઇં.] સરકારનાં મુખ્ય ખાતાંનું સૌથી મોટું કાર્યાલય કે કચેરી

સેચન ન૦ [સં.] જુઓ સિંચન

સેજ (સૅ) સ્ત્રી૦[પ્રા. સેજ્જ (સં. શય્યા)] પથારી

સેટ પું૦ [ઇં.] જુઓ સટ

સેડ સ્ત્રી૦ શેડ. ૦કડું વિ૦ શેડકડું

સેડવવું સ૰ક્રિ૰ [જુઓ સડવું] સડી જાય તેમ કરવું [-નિયત, -ની
સેતાન, -નિયત, -ની જુઓ શેતાન,
સેતુ પુ૰ [સં.] પુલ. ૰બંધ પું૰ [સં.] પુલ બાધવો તે (૨) રામે લંકા જવા બાધેલો પુલ
સેતૂર ન૰ શેતૂર
સેના સ્ત્રી૰ [સ.] લશ્કર; ફોજ. ૰નાયક, ૰ની, ૰પતિ પુ૰ [સ.] લશ્કરનો વડો
સેનેટ સ્ત્રી૰ [ઇં.] યુનિવર્સિટીનું નિયામક મંડળ
સૅનેટોરિયમ ન૰ [ઇં.] દરદીઓને માટેનું સારાં હવાપાણીવાળું ઉપચારનું મથક -આરોગ્યભવન
સેનો પુ૰ [ઇં.] એક જાતનું કાપડ
સેન્ટ પુ૰ [ઇં.] એક અમેરિકન નાણું
સેન્ટ ન૰ [ઈં] અત્તર
સેન્સર પુ૰ [ઇં.] ટપાલ, સિનેમા ઇ૰ તપાસી તેમા ખરાબ કે વાંધાભર્યું રોકનાર કે ધ્યાન પર લેનાર સરકારી અધિકારી [વસતીપત્રક
સેન્સસ ન૰ [ઇં.] વસતીની ગણતરી કે
સેપટાં ન૰બ૰વ૰ ચામડાની પટીઓ-શકતાં. [૰કાઢી નાખવાં = છોડાં નીકળી જાય ત્યાં સુધી ખૂબ મારવું]
સેપ્ટિક વિ૰ [ઇં.] જતુનો ચેપ લાગેલું; સડવાથી થતા ઝેરવાળું. ૰ટેન્ક ન૰ [ઇં.] મળમૂત્ર વગેરેનું ગદું પાણી લેઈ થઈ નીતરી સાફ થાય તે માટે કરેલો એક પ્રકારનો બાંધેલો ખાળકૂવો
સેમિટિક વિ૰ [ઇં.] 'સેમાઈટ' નામની પ્રાચીન પ્રજાને લગતુ; આસીરિયા, અરબસ્તાન ને તેની આસપાસના પ્રદેશનું કે તેને લગતુ
સેર (સે) સ્ત્રી૰ [ફા.] હવા ખાવી તે; સહેલ
સેર (સે) સ્ત્રી૰ [દે. સરા] જે દોરામાં મોતી, મણકા વગેરે પરોવ્યાં હોય તે; તેવી માળા; સર
સેરડો પુ૰ જુઓ શેરડો
સેરવવું સ૰ક્રિ૰ [સં. સૃ ઉપરથી] સરકાવવું; ધીમે રહીને ખસેડવું [બનાવેલો રસ
સેરવો પુ૰ [ફા. શોર્બહ] માંસ ઉકાળીને
સેલાસાડી સ્ત્રી૰ [સેલુ + સાડી] સ્ત્રીઓને પહેરવાનું રાતીપીળી લીટીઓવાળું ગરભ-સુતરાઉ કપડું; શેલાસાડી
સેલું ન૰ જુઓ શેલું
સેલો પું૰ જુઓ શેલો
સેવ સ્ત્રી૰ સેવા; ચાકરી [પ.]
સેવ સ્ત્રી૰ જુઓ શેવ
સેવક પું૰ [સં.] સેવા કરનારો; ચાકર(૨) ઉપાસક; ભક્ત. -કી સ્ત્રી૰ સ્ત્રી સેવક; ભક્તાણી
સેવતી સ્ત્રી૰ [સં.] એક ફૂલઝાડ; ગુલદાવરી
સેવન ન૰ [સં.] સેવવું તે. -ના સ્ત્રી૰સેવા કરવી તે
સેવર્ધન(-ની) વિ૰ [શ્રીવર્ધન ગામમાં થતી]એ નામની જાતની;સેવરુ (સોપારી)
સેવવું સ૰ક્રિ૰ [સં. સેવ્] સેવા કરવી; ભજવું (૨) ખૂબ સંગ કરવો; ઉપયોગમાં લેવું (૩) (પક્ષીની માદાએ ઉપર બેસી) હૂંફ આપવી (ઈંડાને)
સેવંત્રું વિ૰ જુઓ સેવર્ધન
સેવા સ્ત્રી૰ [સં.] ચાકરી; નોકરી (૨) પૂજા; આરાધના (૩) સારવાર; બરદાસ્ત (૪) નિષ્કામ ભાવથી પારકાનું કામ કરવું તે
સેવાગ્રામ ન૰ વર્ધા પાસેનું ગામ (જ્યાં ગાંધીજી વસ્યા હતા)
સેવાચાકરી સ્ત્રી૰ સેવા, ચાકરી, સારવાર
સેવાદળ ન૰ સ્વયં સેવકોનુ તાલીમબદ્ધ દળ
સેવાદાસી સ્ત્રી૰ (બાવા કે સાધુએ) સેવા માટે રાખેલ દાસી (રખાત)
સેવાધર્મ પું૰ [સં.] સેવારૂપી ધર્મ
સેવાપૂજા સ્ત્રી૰ સેવા ને પૂજા
સેવાભાવ પું૰ સેવાનો ભાવ; સેવા કરનાની વૃત્તિ કે ભાવના. -વી વિ૰ સેવાભાવવાળું
સેવાળ સ્ત્રી૰ જુઓ શેવાળ
સેવિકા સ્ત્રી૰ [સં.] સ્ત્રી સેવક

**સોગન,સોગંદ(સૉ)** પુંળ્બ૦વ૦[फा.सौगंद] સમ; કસમ; શપથ. ૦નાસું ન૦ સોગન પર કરેલો એકરાર; 'ઍફિડેવિટ'
**સોગાત(સૉ)** સ્રી૦[तुर्की]નજરાણાની ચીજ
**સોગિયું** વિ૦ ['સોગ' ઉપરથી] શોકવાળું (૨) ન૦ શોકદર્શક વસ્ત્ર; સોકિયુ
**સોજી** સ્રી૦ મેદો
**સોજું** વિ૦ [प्रा. सुज्झ (सं. शुध्) ઉપરથી] સારું, ઉત્તમ (૨) સ્વચ્છ
**સોજો** પું૦ [જુઓ સૂજવુ] લોહીનો જમાવ થઈ ચામડી ઊપસી આવવી તે
**સોટી** સ્રી૦ નેતર અથવા ઝાડની પાતળી લાકડી. **–ટો** પું૦ મોટી જાડી સોટી
**સોડ (સો)** સ્રી૦ [स + प्रा. उवट्ट(सं. उद् + वृत्) = પડખું ફેરવવુ] પાસું; બાજુ (૨) સ્રી૦ લાજ કાઢવામા કે સૂતેલુ માણસ મોં ઢાંકવા કપડું મોઢા પર લે છે તે (૩) સોડવણ
**સોડ (ડ')** પું૦,સ્રી૦['સોડવુ' ઉપરથી]વાસ (૨) બો. ૦મ સ્રી૦ [प्रा. सोरभ (सं. सौरभ)] વાસ; પરિમળ; ગંધ
**સોડવણ** ન૦ ઓઢવાના વસ્ત્ર કે રજાઈ વગેરે સાથે નીચે રખાતું સુંવાળું વસ્ત્ર
**સોડવું (ડ')** સ૦ક્રિ૦ સૂંઘવુ (૨) અ૦ક્રિ૦ ગંધાવું; સોડાવું; ગંધ હોવી કે આવવી
**સોડા** પુ૦ [इं.] એક ખાર, ખાવાનો સોડા (સાજીખારના ફૂલ) (૨) ધોવાનો સોડા (કૉસ્ટિક) (૩) સોડાવૉટર
**સોડાવું (ડ')** અ૦ક્રિ૦[જુઓ સોડ] સોડવું; વાસ આવવી
**સોડાવૉટર** ન૦ [इं.] સોડાનું પીણું
**સોડિયમ** ન૦[इं.]એક ધાતુ–તત્ત્વ [ર.વિ.]
**સોડિયું (સૉ)** ન૦ [જુઓ સોડ સ્રી૦] સ્રીએ-પહેરેલા લૂગડાનો ડાબી બાજુનો માથાથી કમર સુધીનો ઝૂલતો ભાગ
**સોડે (સૉ)** અ૦ [જુઓ સોડ સ્રી૦] પડખે; નજીક (૨) પ્રમાણે; રીતે
**સોણલું, સોણું** ન૦ [दे. सोवण] સ્વપ્નું
**સોત(–તું) (સૉ)** અ૦ [सं. सहित] સુધ્ધાં

**સોદર** પુ૦ [सं.] સહોદર; સગો ભાઈ
**સોદાગર** પુ૦ [फा.] મોટો વેપારી, કીમતી માલનો વેપારી
**સોદાગ(–ગી)રી** સ્રી૦[फा.]મોટી કિંમતના માલનો વેપાર; મોટો વેપાર (૨) સોદાગરપણું
**સોદો (સૉ)** પું૦ [तुर्की] વેચવાનો ધંધો; વેપાર (૨) [લા.] ખરીદી કે તે કરવાનો સંકેત કે વાયદો (૩) વેપારી સાહસ
**સોનામહોર** સ્રી૦ સોનાનો સિક્કો
**સોનામુખી** સ્રી૦ એક રેચક વનસ્પતિ (૨) એક ધાતુ (સુવર્ણમાક્ષિક)
**સોનાર** પું૦ [प्रा. सुन्नार (सं. सुवर्णकार)] સોની
**સોની, ૦મહાજન** પુ૦ સોનારૂપાના ઘાટ ઘડવાનું કામ કરનાર
**સોનું** ન૦ [प्रा. सोण्ण (सं. सुवर्ण) પીળા રંગની એક કીમતી ધાતુ
**સૉનેટ** ન૦ [इं.] અંગ્રેજી કાવ્યનો એક પ્રકાર
**સોનેરી** વિ૦ [સોનું પરથી] સોના જેવા પીળા રંગનું (૨) સોનાનો (૩) સોનાનો ઢાળ ચડાવેલુ (૪) ઉત્તમ; ધ્યાનમા લેવા જેવું (નિયમ, કાયદો ઇ૦)[લા.] [સોનેરી ટોળી સ૦ પ્ર૦ દગાબાજીનાં કામો ચાલાકીથી કરતી બદમાશોની ટોળી]
**સોનૈયો** પું૦ ['સોનુ' પરથી] સોનાનો સિક્કો
**સોપાન** ન૦ [सं.] સીડી; દાદર (૨) પગથિયુ
**સોપારી** સ્રી૦; ન૦ મુખવાસમા વપરાતું એક ફળ, ફોફળ
**સોપો** પુ૦ [प्रा. सुप्प (सं. स्वप्) ઉપરથી] રાત્રીના પહેલા પહોરમા પ્રાણીઓ નિદ્રાવશ થતાં વળતો જપ કે શાંતિ [સન્નાટો
**સોફ** સ્રી૦ [सं. शोफ] સોજો (૨) ભયનો
**સોફા** પું૦ [इं.] ગાદીવાળી ખુરશીઘાટની એક બેઠક (એકથી વધુ બેસે એવી)
**સોબત (સૌ)** સ્રી૦ [अ. सुहबत] સાથ; મૈત્રી; સંગ. **–તી** પુ૦ સાથી; મિત્ર
**સોભાગ** પું૦જુઓ સૌભાગ્ય (૨) સુવાસણનું ચિહ્ન. સોહાગ
**સોભાનઅલ્લા,૦હ** [अ सुब्हानल्लाह] 'ભલા ભગવાન!' જેવો એક આશ્ચર્યનો ઉદ્ગાર

**સેવિંગ્સ બૅંક** સ્ત્રી૦ [ઇ] બચતના નાણાં મૂકવાની વ્યવસ્થા રાખતી બૅંક

**સેવ્ય** વિ૦ [સં] સેવવા યોગ્ય (૨) પું૦ શેઠ માલિક ૦સેવકભાવ પું૦ શેઠ નોકરનો સંબંધ

**સેશન** સ્ત્રી૦ [ઇ] ધારાસભા જેવા મંડળની બેઠકનો એકસાથે ચાલુ કામનો સમય કે ગાળો સત્ર (૨) સેશન કોર્ટ ૦કોર્ટ સ્ત્રી૦ [ઇ] જિલ્લાની વરિષ્ઠ ફોજદારી કોર્ટ ૦જજ પું૦ સેશન કોર્ટનો જજ –ન્સ સ્ત્રી૦ [ઇ] સેશન કોર્ટ –ન્સ જજ પું૦ [ઇ] સેશન જજ [ઈશ્વરમાં માનતું

**સેશ્વર(–રી)** વિ૦ [સં] ઈશ્વરવાળું (૨)

**સેસ** પું૦ [ઇ] અમુક જાતનો એક કર (જેમ કે મહેસૂલ સાથે ભરવાનો લોકલ બોર્ડ આદિનો)

**સેંસ** સ્ત્રી૦ [પ્રા सेस(સં शेष)] વરકન્યા અને અવરંડિયાત સ્ત્રીના ખોળામાં અપાતાં નાળિયેર પાન સોપારી અને રૂપિયો (૨) વિવાહાદિક શુભ અવસરે અપાતી ભેટ

**સેંસફૂલ** ન૦ [પ્રા सीस (સં शीर्ष) + ફૂલ] વેણીમાં કે સેંથા આગળ પહેરવાનું સ્ત્રીઓનું એક ઘરેણું

**સેળભેળ** વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ ભેળસેળ –ળિયું વિ૦ સેળભેળ થઈ ગયેલું, સેળભેળવાળું

**સે** (સેં૦) પું૦ [પ્રા सई (સં शत)] 'એક' સિવાયના સંખ્યાવાચક વિ૦સાથે વપરાતું સોનું રૂપ ઉદા૦ બસે ચારસે

**સેંકડો** (સેં૦) પું૦ [જુઓ સે] સોની સંખ્યા, સોનો સમૂહ (૨) સૈકો (૩) વિ૦ અનેક સો. જેમ કે સેંકડો માણસો

**સેંત(–થ)રો** (સેં૦) પું૦ ચરડા ઉપાડવાનું બે પાંખિયાવાળું લાકડું શેટલો

**સેંથી** (સેં૦) પું૦ [જુઓ સેંથો] માથાના વાળને બે ભાગમાં ઓળતાં વચ્ચે પડતી લીટી –થો પું૦ [સં सीमंतक] જુઓ સેંથી (૨) માથાનું એક ઘરેણું

**સેંદ્રિય** વિ૦ [સં] ઇંદ્રિયવાળું, સજીવ

**સૈકું** ન૦, –કો પું૦ [સં शतकम्] સેંકડો, સોનો જથો (૨) સો વર્ષનો સમય

**સૈડકાગાંઠ** સ્ત્રી૦ એક છેડો ખેંચવાથી છૂટી જાય તેવી ગાંઠ

**સૈડકિયું** ન૦ સૈડકાગાંઠ

**સૈડકું** ન૦ [સર૦ સરકવું] સૈડકિયું (ગાંઠ)

**સૈડકો** પું૦ [રવ૦] સરડકો, નાક દ્વારા કે પ્રવાહી ખાતાંપીતાં શ્વાસ પાછો ખેંચવાથી થતો અવાજ (૨) સાટવાના છતી ઉપરના પાવનો જે છેડો સામી બાજુની ફૂખમાં ખેંચીને ખોસાય છે તે

**સૈડણ** ન૦ ['સૈડવું' ઉપરથી] છાપરાની વળીઓ ઉપર નખાતાં કામઠાં, ચીપો વગેરે (૨) તેમને બાંધવાની દોરી

**સૈડવું** સ૦ક્રિ૦ [જુઓ શીડવું] સૈડણ પાથરીને તેને બાંધવું (૨) આંટી દઈ બે ચીજોને ભેગી બાંધવી

**સૈનિક** વિ૦ [સં] સૈન્યનું, –ને લગતું (૨) પું૦ લડવૈયો લશ્કરનો માણસ

**સૈન્ય** ન૦ [સં] લશ્કર, ફોજ

**સૈયડ(–ઢ)** પું૦ બ૦વ૦ બળિયા, શીતળા

**સૈયદ** પું૦ [અ] મહંમદ પયગંબરનો વંશજ (૨) એક અટક (મુસલમાન ને નાગરમાં)

**સૈરંધ્રી** સ્ત્રી૦ [સં] રણવાસની દાસી (૨) વિરાટ રાજાને ત્યાં દાસી તરીકે રહેલી દ્રૌપદી

**સૈંધવ** વિ૦ [સં] સિંધુનું, –ને લગતું (૨) પું૦ સિંધવ, એક ક્ષાર (૩) ઘોડો

**સો** (સૌ) પું૦ [સં शत] '૧૦૦'

**સોઈ** સ્ત્રી૦ સગવડ, વ્યવસ્થા

**સોકટાબાજી** સ્ત્રી૦ સોકટાં વડે રમવાની એક રમત કે તેનું સાધન–સરંજામ

**સોકટી** સ્ત્રી૦, –ટું ન૦ સોગટાબાજીનું મહોરું

**સોકઠાબાજી** સ્ત્રી૦ સોકટાબાજી

**સોકઠી, –ઠું** જુઓ 'સોકટી'માં

**સોગ** પું૦ [પ્રા (સં शोक)] શોક [પ]

**સોગટાબાજી** સ્ત્રી૦ જુઓ સોકટાબાજી

**સોગટી, –ટું** જુઓ સોકટીમાં

**સોગઠાબાજી** સ્ત્રી૦ સોકટાબાજી

**સોગઠી, –ઠું** જુઓ 'સોકટી'માં

**સોગન,સોગંદ**(સો) પુંબ૦વ૦[फा.सौगंद] સમ; કસમ; શપથ. **૦નામું** ન૦ સોગન પર ૦રેલો એકરાર, 'ઍફિડેવિટ'
**સોગાત**(સો) સ્ત્રી૦[તુર્કી] નજરાણાની ચીજ
**સોગિયું** વિ૦ ['સોગ' ઉપરથી] શોકવાળું (૨) ન૦ શોકદર્શક વસ્ત્ર, સોકિયું
**સોજી** સ્ત્રી૦ મેદો
**સોજું** વિ૦ [પ્રા. सुज्झ (સ. शुध्) ઉપરથી] સારું, ઉત્તમ (૨) સ્વચ્છ
**સોજો** પું૦ [જુઓ સૂજવું] લોહીનો જમાવ થઈ ચામડી ઊપસી આવવી તે
**સોટી** સ્ત્રી૦ નેતર અથવા ઝાડની પાતળી લાકડી. **–ટો** પું૦ મોટી જાડી સોટી
**સોડ** (સો) સ્ત્રી૦ [સ+પ્રા. उव्वट(સ. उद्+वृत्)=પડખું ફેરવવું] પાસું; બાજુ (૨) સ્ત્રી૦ લાજ કાઢવામાં કે સૂતેલું માણસ મો ઢાંકવા કપડું મોઢા પર લે છે તે (૩) સોડવણ
**સોડ** (ડ') પું,સ્ત્રી૦['સોડવું' ઉપરથી]વાસ (૨) બો. **૦મ** સ્ત્રી૦ [પ્રા. सोरभ (સ. सौरभ)] વાસ, પરિમળ, ગંધ
**સોડવણ** ન૦ ઓઢવાના વસ્ત્ર કે રજાઈ વગેરે સાથે નીચે રખાતું સુંવાળું વસ્ત્ર
**સોડવું** (ડ') સ૦ક્રિ૦ સૂંઘવું (૨) અ૦ક્રિ૦ ગંધાવું, સોડાવું; ગંધ હોવી કે આવવી
**સોડા** પું૦ [ઇં.] એક ખાર, ખાવાનો સોડા (સાજીખારના ફૂલ) (૨) ધોવાનો સોડા (કૉસ્ટિક) (૩) સોડાવૉટર
**સોડાવું** (ડ') અ૦ક્રિ૦[જુઓ સોડ] સોડવું; વાસ આવવી
**સોડાવૉટર** ન૦ [ઇં] સોડાનું પીણું
**સોડિયમ** ન૦[ઇં.]એક ધાતુ–તત્ત્વ [૨ વિ.]
**સોડિયું** (સો) ન૦ [જુઓ સોડ સ્ત્રી૦] સ્ત્રીએ પહેરેલા લૂગડાનો ડાબી બાજુનો માથાથી કમર સુધીનો ઝૂલતો ભાગ
**સોડે** (સો) અ૦ [જુઓ સોડ સ્ત્રી૦] પડખે, નજીક (૨) પ્રમાણે, રીતે
**સોણલું, સોણું** ન૦ [દે. सीवण] સ્વપ્નું
**સોત(–તું)** (સો) અ૦ [સ. सहित] સુધ્ધાં
**સોદર** પું૦ [સ.] સહોદર; સગો ભાઈ
**સોદાગર** પું૦ [फा.] મોટો વેપારી, કીમતી માલનો વેપારી
**સોદાગ(–ગી)રી** સ્ત્રી૦[फा.]મોટી કિંમતના માલનો વેપાર, મોટો વેપાર (૨) સોદાગરપણું
**સોદો** (સો) પું૦ [તુર્કી] વેચવાનો ધંધો; વેપાર (૨) [લા.] ખરીદી કે તે કરવાનો સંકેત કે વાયદો (૩) વેપારી સાહસ
**સોનામહોર** સ્ત્રી૦ સોનાનો સિક્કો
**સોનામુખી** સ્ત્રી૦ એક રેચક વનસ્પતિ (૨) એક ધાતુ (સુવર્ણમાક્ષિક)
**સોનાર** પું૦ [પ્રા. सुन्नार (સ सुवर्णकार)] સોની
**સોની**, **૦મહાજન** પું૦ સોનારૂપાના ઘાટ ઘડવાનું કામ કરનાર
**સોનું** ન૦ [પ્રા. सोण्ण (સ. सुवर्ण) પીળા રંગની એક કીમતી ધાતુ
**સૉનેટ** ન૦ [ઇં.] અંગ્રેજી કાવ્યનો એક પ્રકાર
**સોનેરી** વિ૦ [સોનું પરથી] સોના જેવા પીળા રંગનું (૨) સોનાનો (૩) સોનાનો ઢોળ ચડાવેલું (૪) ઉત્તમ, ધ્યાનમાં લેવા જેવું (નિયમ, કાયદો ઇ૦)[લા] [**સોનેરી ટોળી** શ૦ પ્ર૦ દગાબાજીનાં કામો ચાલાકીથી કરતી બદમાશોની ટોળી]
**સોનૈયો** પું૦ ['સોનું' પરથી] સોનાનો સિક્કો
**સોપાન** ન૦ [સ.] સીડી, દાદર (૨) પગથિયું
**સોપારી** સ્ત્રી૦, ન૦ મુખવાસમાં વપરાતું એક ફળ, ફોફળ
**સોપો** પું૦ [પ્રા. सुप्प (સ स्वप्) ઉપરથી] રાત્રીના પહેલા પહોરમાં પ્રાણીઓ નિદ્રાવશ થતાં વળતો જંપ કે શાંતિ [ધ્રાસકો
**સોફ** સ્ત્રી૦ [ઇ. शोफ] સોજો (૨) ભયનો
**સોફા** પું૦ [ઇં.] ગાદીવાળી ખુરશીઘાટની એક બેઠક (એકથી વધુ બેસે એવી)
**સોબત** (સો) સ્ત્રી૦ [अ. सुहबत] સાથ; મૈત્રી; સંગ. **–તી** પું૦ સાથી, મિત્ર
**સોભાગ** પું૦ જુઓ સૌભાગ્ય (૨) સુવાસણનું ચિહ્ન, સોહાગ
**સોભાનઅલ્લાહ**[अ सुब्हानल्लाह] 'ભલા ભગવાન!' જેવો એક આશ્ચર્યનો ઉદ્ગાર

**સોમ** પું૦ [સં.] સોમવલ્લી. તેનો રસ (૨) ચંદ્રમા (૩) સોમવાર. ૦નાથ પું૦ [સં.] પ્રભાસ પાટણમાં આવેલું પ્રસિદ્ધ શિવલિંગ. ૦નાથપાટણ ન૦ સૌરાષ્ટ્રનું એક પ્રસિદ્ધ તીર્થસ્થાન. ૦પાન ન૦ [સં.] સોમરસ પીવો તે. ૦યજ્ઞ, ૦યાગ પું૦ [સં.] જેમાં સોમરસ પીવામાં આવતો તેવો એક યજ્ઞ. ૦રસ પું૦ સોમવલ્લીનો માદક રસ

**સોમલ** પું૦,ન૦ [અ. सम्मुल्फार] એક ઉપધાતુ કે પથ્થર, એક અત્યંત ઝેરી પદાર્થ. ૦ખાર પું૦ ધોળો સોમલ; શંખિયો સોમલ [(અમાસ)

**સોમવતી** વિ૦ સ્ત્રી૦ સોમવારે આવતી

**સોમવલ્લી** સ્ત્રી૦ [સં.] વેદકાળમાં પ્રસિદ્ધ એક લતા, જેનાં પાનના રસનો યજ્ઞોમાં ઉપયોગ થતો [દિવસ

**સોમવાર** પું૦ [સં.] અઠવાડિયાનો એક

**સોમવેલી** સ્ત્રી૦ સોમવલ્લી

**સોય** (સૉ) સ્ત્રી૦ [પ્રા. सूई (સં. सूची)] સીવવાનું નાકાવાળું, પાતળું અણીદાર સાધન

**સોય** સ૦ [સં. स+एव] તે [પ.]

**સોયાબીન** સ્ત્રી૦ [ઇં.] એ નામની ફળી કે દાણો (વટાણા જેવો)

**સોયો** (સૉ) પું૦ મોટી સોય

**સોરટી** સ્ત્રી૦ [ઇ. સોર્ટિંગ] ઘણા જણની રકમ ભેગી કરી અમુક હિસ્સો રાખી બાકીનામાંથી ચિઠ્ઠી નાખી જેનું નામ આવે તેને નિયત ઇનામ આપવું તે; 'લૉટરી'

**સોરઠ** પું૦ [પ્રા.सोरट्ठ (સં. सौराष्ट्र)] સૌરાષ્ટ્રનો એક ભાગ (૨) એક રાગ. **-ઠી** વિ૦ સોરઠ દેશનું, -ને લગતું. **-ઠો** પું૦ એક છંદ

**સોરમ** સ્ત્રી૦ જુઓ સોડમ

**સોરવું** (સૉ') સ૦ક્રિ૦ [સં. क्षुर] ઉઝરડી કે આછું છોલી કે ખાંપાખૂંપી કાઢી સાફ કરવું (૨) [લા.] ખૂબ પૈસા પડાવવા (૩) ભાંડવું

**સોરવું** (સૉ') અ૦ક્રિ૦ વિયોગથી ઝૂરવું

**સોરાટવું** (સૉ') સ૦ક્રિ૦ ['સોરવું' પરથી] સોર સોર કરવું; ખૂબ છોલવું (૨) ખૂબ ભાંડવું [લા.]

**સોરું** અ૦ લગીમાં; સુધીમાં [વાળી હૅટ

**સોલાહૅટ** સ્ત્રી૦ તાપ ન લાગે તેવી રચના-

**સૉલિસિટર** પું૦[ઇં.]અસીલો સાથે સંબંધ રાખતો એક ધારાશાસ્ત્રી

**સોલ્જર** પું૦ [ઇં.] સૈનિક (૨) ગોરો સૈનિક

**સો વસા** અ૦[સો+વસો] લગભગ નક્કી; ખાતરીપૂર્વક

**સોવાવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. सोह (સં. शोधय्)] અહીં તહીં ફાંફાં મારવાં; મુશ્કેલીમાંથી છૂટવા આમ તેમ બેફામ જેમ દોડવું

**સોવાસણ(-ણી)** સ્ત્રી૦ [પ્રા.सोवासिणी (સં. सुवासिनी)] સૌભાગ્યવતી

**સોવિયેટ** ન૦ [ઇ.] ગ્રામપંચાયત જેવું સ્વસત્તાક મંડળ (રશિયાનું)

**સોવું** સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. सोह (સં. शोधय्)] સૂપડામાં નાખી આમ તેમ ફેરવીને ઝાટકવું [સોની

**સોવણ** ન૦+જુઓ સુવર્ણ. ૦કાર પું૦

**સોસ** પું૦ [પ્રા. (સં. शोष)] અતિશય તરસ; ગળે પડતી સૂક (૨) [લા.] તીવ્ર ઇચ્છા (૩) ફિકર; ચિંતા

**સોસવાવું** અ૦ક્રિ૦['સોસવું' પરથી] રસનું સુકાઈ જવું (૨) શરીર સુકાવું (ચિંતાથી)

**સોસવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. सोस (સં. शुष्, शोषय्)] સહન કરવું (૨) સ૦ક્રિ૦ શોષવું; ચૂસી લેવું

**સોસાયટી** સ્ત્રી૦ [ઇ.] મંડળી (૨) સમાજ (૩) ભેગાં મળી બાંધેલાં મકાનોનો નવો વસવાટ; 'હાઉસિંગ સોસાયટી'

**સોહવું** અ૦ક્રિ૦ [પ્રા. सोह (સં. शुभ्)] શોભવું; સોહાવું

**સોહં** સ૦પ્ર૦ [સં.] 'તે (બ્રહ્મ) હું છું' એવું એક મહાવાક્ય

**સોહાગ** પું૦ [પ્રા. सोहग्ग (સં. सौभाग्य)] હેવાતન (૨) રૂડું ભાગ્ય (૩) હેવાતનનું

કોઈપણ ચિહ્ન (જેમ કે ચૂડી, ચોટલો, ચાંલ્લો ઇ૦) ૦ણ વિ૦સ્ત્રી૦ સૌભાગ્યવતી
**સોહામણું, સોહાવનું** વિ૦ સુશોભિત
**સોહાવું** અ૦ક્રિ૦ જુઓ સોહવું
**સોહ્યલું** વિ૦ ['સોહવું' ઉપરથી] સોહામણું (૨) સહેલું (૩) સુખદાયક
**સોળ** વિ૦ [પ્રા. सोलस (સ. षोडशन्)] '૧૬'
**સોળ** (સો) પું૦, **-ળું** ન૦ [જુઓ સળ] (સોટી વગેરેના) મારનો શરીર પર પડતો આંકો
**સોંગ** (સોં૦) પુ૦ [જુઓ સ્વાંગ] નાટકમાંનો વેશ; કૃત્રિમ દેખાવ (૨) ઢોંગ
**સોંઘવારી** (સોં૦) સ્ત્રી૦ [જુઓ સોંઘું] સસ્તાપણું. છત [ભાવનું; સસ્તું
**સોંઘું** (સોં૦) વિ૦ [સ. स्वर्घक] ઓછા
**સોંપણ** (સોં૦) સ્ત્રી૦ ['સોંપવું' ઉપરથી] સુપરત; ભાળવણી; સોંપેલું તે
**સોંપવું** (સોં૦)સ૦ક્રિ૦ [સ. समर्प्] કોઈના કબજામાં સાચવવા આપવું; ભાળવવું
**સોંસરવું, સોંસરું** (સોં૦) વિ૦ (૨) અ૦ આરપાર
**સૌ** વિ૦ [અપ. सउ, પ્રા. सव्व (સ. सर्वे)] સઘળું; સર્વ; સહુ (૨) અ૦ પણ; સુધ્ધાં; વળી. ઉદા૦ તું સૌ (હો) આવજે
**સૌકુમાર્ય** ન૦ [સ.] સુકુમારતા; નાજુકતા
**સૌખ્ય** ન૦ [સ.] સુખ; આરોગ્ય
**સૌજન્ય** ન૦ [સ.] સુજનતા; ભલાઈ
**સૌદામ(-મિ)ની** સ્ત્રી૦ [સ.] વીજળી
**સૌભાગ્ય** ન૦ [સ.] સારું ભાગ્ય (૨) સુખ; આનંદ; કલ્યાણ (૩) સધવાવસ્થા (૪) ઐશ્વર્ય (૫) સૌન્દર્ય. ૦**ચિહ્ન** ન૦ સૌભાગ્યાવસ્થા સૂચવનારાં સ્ત્રીના આભૂષણ (ચાંલ્લો, કેશ વગેરે). ૦**પંચમી** સ્ત્રી૦ કાર્તિક સુદિ પાચમ. ૦**વ(-વં)તી** વિ૦ સ્ત્રી૦ સધવા, સુવાસિની
**સૌમિત્ર(-ત્રિ)** પુ૦ [સ] સુમિત્રાનો પુત્ર લક્ષ્મણ [હર; સુંદર
**સૌમ્ય** વિ૦ [સ] સુશીલ; શાંત (૨) મનો-
**સૌર** વિ૦ [સ.] સૂર્ય સંબંધી
**સૌરભ** ન૦ [સ.] સુગંધ
**સૌરમાસ** પું૦ એક રાશિમાં જેટલો કાળ સૂર્ય રહે તેટલો કાળ
**સૌરવર્ષ** ન૦ એક મેષસંક્રાંતિથી માંડીને ૧૨ રાશિ ફરીને પાછા મેષ રાશિમાં આવતાં સૂર્યને જેટલો કાળ જાય તેટલો કાળ
**સૌરાષ્ટ્ર** પુ૦; ન૦ [સ.] જુઓ કાઠિયાવાડ
**સૌષ્ઠવ** ન૦ [સં.] ઉત્કૃષ્ટપણું (૨) સુંદરતા (૩) ચપળતા; લાઘવ. ૦**પ્રિય** વિ૦ સૌષ્ઠવ જેને પ્રિય છે તેવું; 'ક્લાસિક્લ'
**સૌહાર્દ(-ર્દ્ય)** ન૦ [સ.] સુહૃદતા; મિત્રતા
**સૌંદર્ય** ન૦ [સ.] સુંદરતા
**સ્કંદ** પું૦ [સ.] કાર્તિકેય
**સ્કંધ** પુ૦ [સ.] ખભો (૨) ડાળી (૩) થડ (૪) વિભાગ; પ્રકરણ
**સ્કાઉટ** પું૦ [ઇં.] સુખ્યત્વે છોકરાઓની તાલીમ માટે રચાયેલા, એ નામના એક સંઘનું માણસ
**સ્કૂલ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] શાળા; નિશાળ
**સ્કૉલરશિપ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] શિષ્યવૃત્તિ
**સ્ક્રૂ** પુ૦ [ઇં.] પેચવાળો ખીલો
**સ્ખલન** ન૦ [સ.] ભૂલ; ચૂક (૨) સન્માર્ગથી ચ્યુત થવું તે (૩) ટપકવું, ઝરવું કે પડવું તે (૪) ઠોકર (૫) તોતડાવું તે. ૦**શીલ** વિ૦ વારંવાર સ્ખલન કર્યા કરનાર
**સ્ખલિત** વિ૦ [સં.] સ્ખલન પામેલું
**સ્ટવ** પું૦ [ઇં.] ઘાસતેલથી બળતો એક જાતનો ચૂલો
**સ્ટાફ** પું૦ [ઇં.] કોઈ કાર્યાલય કે કચેરીમાં કામ કરતા બધા સેવકોનો સમૂહ
**સ્ટાંપ** (૦) પુ૦ જુઓ સ્ટૅમ્પ
**સ્ટીમર** સ્ત્રી૦ [ઇં.] આગબોટ
**સ્ટેનોગ્રાફર** પું૦ [ઇં.] લઘુલિપિમાં લખી જાણનાર
**સ્ટૅન્ડ** પું૦ [ઇં.] (વાહનોનો) થોભો; ઊભા રહેવાની જગા (૨) મૂકવાની ઘોડી ઇ૦
**સ્ટૅન્સિલ પેપર** પું૦[ઇં.] જેના પર કાપાવાળી લોખંડીકલમથી લખીને,ઉપર શાહી ચોપડી ઘણી નકલો કાઢી શકાય તેવો એક કાગળ

**સ્ટૅમ્પ** પું૦ [इ] સિક્કો કે તેની છાપ (૨) (ખ તદ્દતાને જની) ટિકિટ કે એનો સરકારી કાગળ (૩) ખત, દાવા વગેરે અંગે આપવો પડતો સરકારી વેરો કે તેનો ખર્ચ ઉદા૦ કેટલો સ્ટૅમ્પ આપવો પડ્યો? [લા]

**સ્ટેશન** ન૦ [इ] આગગાડીને થોભવાનું મથક (૨) કોઈ મથક, જેમ કે પોલીસ સ્ટેશન ૦માસ્તર પું૦ સ્ટેશનનો વડો અમલદાર

**સ્ટેશનરી** સ્ત્રી૦[इ] લેખનસાહિત્ય,લખવાના કામને માટે જરૂરી ખરી સાધન સામગ્રી

**સ્ટૉક** પું૦[इ] વેપાર વણજની વસ્તુનો જથો

**સ્ટૉપપ્રેસ** વિ૦ [इ] છાપું છાપવાનું શરૂ થયા બાદ લીધેલ (ઉપરના સમાચાર)

**સ્ટૉલ** પું૦,સ્ત્રી૦[इ] દુકાન (સ્ટેશન પર છાપા ચા ઇ૦ની) [ધાવવું તે

**સ્તન** ન૦ [સં] થાન, ધાઈ ૦પાન ન૦

**સ્તબક** પું૦ [સં] ફૂલનો ગુચ્છો (૨) પરિચ્છેદ

**સ્તબ્ધ** વિ૦ [સં] આશ્ચર્યચકિત, દિઙ્મૂઢ (૨) જડ, નિશ્ચેષ્ટ

**સ્તર** પું૦ [સં] થર

**સ્તવ** પું૦, ૦ન ન૦ [સં] સ્તુતિ ૦નીય વિ૦ સ્તુત્ય,સ્તવ્ય. ૦વું સ૦ ક્રિ૦ [સં સ્તુ] સ્તુતિ કરવી

**સ્તંબ** પું૦ [સં] ઝૂમખું, ઝુંડ

**સ્તંભ** પું૦ [સં] થાંભલો, ટેકો (૨) જડતા, નિશ્ચેષ્ટતા (૩) પ્રતિબંધ રુકાવટ, નિયમન (૪) કાવ્યના અનુભાવમાંનો એક ૦ક વિ૦ ઝાડા વગેરે રોકનાર (ઔષધ) ૦ન ન૦ [સં] થોભાવવું, અટકાવવું કે રોકવું તે (૨) સહારો ટેકો (૩) જડ કે નિશ્ચેષ્ટ કરી દેવું તે (મંત્ર કે પ્રયોગથી) –ભિત વિ૦[સં] થોભાવેલું(૨) ટેકવેલું (૩) સ્તબ્ધ

**સ્તાન** ન૦ [ફા] 'સ્થાન' એ અર્થમાં નામને લાગે છે, ઉદા૦ હિંદુસ્તાન

**સ્તુતિ** સ્ત્રી૦ [સં] ગુણગાન તારીફ, વખાણ (૨) દેવદેવીની સ્તુતિ-પ્રાર્થના ૦પાત્ર વિ૦ પ્રશંસા કરવા યોગ્ય

**સ્તુત્ય** વિ૦ [સં] સ્તુતિપાત્ર, વખાણવા જેવું

**સ્તૂપ** પું૦ [સં] રાશિ, ઢગલો (૨) ઘુમ્મટ જેવું બાંધકામ (બુદ્ધના અવશેષો ઉપર)

**સ્તેન** પું૦ [સં] ચોર

**સ્તેય** ન૦ [સં] ચોરી

**સ્તોત્ર** ન૦ [સં] દેવ વગેરેની છંદોબદ્ધ સ્તુતિ

**સ્ત્રિયારાજ** ન૦ જુઓ ત્રિયારાજ

**સ્ત્રિયાળ(–ળું)** વિ૦ સ્ત્રી જેવા સ્વભાવનું, પોચું અને વેવલું (૨) સ્ત્રૈણ

**સ્ત્રી** સ્ત્રી૦ [સં] બૈરી(૨)પત્ની ૦કેસર ન૦ ફૂલનો માદા બીજવાળો રેસો ૦કેળવણી સ્ત્રી૦ સ્ત્રીઓની કેળવણી ૦ચરિત(–ત્ર) ન૦ [સં] સ્ત્રીની ચતુરાઈ ૦જન ન૦ બાઈ માણસ, બૈરું ૦જાતિ સ્ત્રી૦ [સં] આખો સ્ત્રીવર્ગ ૦ત્વ ન૦[સં] ૦દાક્ષિણ્ય ન૦ સ્ત્રી તરફ માનભરી વર્તણુક, 'શિવલરી' ૦ધન ન૦[સં] સ્ત્રીની પોતાની જ માલકીનું ધન ૦ધર્મ પું૦[સં]સ્ત્રીનો ધર્મ–તેના ખાસ ગુણલક્ષણ વગેરે કે કર્તવ્યાદિ (૨) રજોદર્શન ૦પાત્ર ન૦ કથા નાટ્ય વગેરેનું નારીપાત્ર ૦બુદ્ધિ સ્ત્રી૦ [સં] સ્ત્રીની બુદ્ધિ(૨)સ્ત્રીની સલાહ. ૦લિંગ ન૦ [સં] નારી જાતિ [વ્યા] ૦સ્વાતંત્ર્ય ન૦ સ્ત્રીઓની સ્વતંત્રતા ૦હઠ સ્ત્રી૦ સ્ત્રીની હઠ (૨) ભારે જબરી હઠ [લા] ૦હત્યા સ્ત્રી૦[સં]સ્ત્રીની હત્યા (૨) તેને માર્યાનું પાપ

**સ્ત્રૈણ** વિ૦ [સં] સ્ત્રી જેવું (૨) બીકણ અને વેવલું નામર્દ (૩)ન૦સ્ત્રીત્વ (૪) નામર્દાઈ. ૦તા સ્ત્રી૦ [સં]

**–સ્થ** અ૦[સં] 'રહેનારું રહેતું' એ અર્થમાં સમાસને અંતે ઉદા૦ ક઼ંઠસ્થ, માર્ગસ્થ

**સ્થગિત** વિ૦ [સં] થભી ગયેલ રોકાયેલ (૨) રોકી દીધેલું, ખસેડાય કે વપરાય નહીં તેમ ઠરાવેલું–કરેલું

**સ્થપતિ** પું૦[સં]શિલ્પી સ્થાપત્ય જાણનાર

**સ્થલ** ન૦ [સં] જગા, સ્થાન (૨) જમીન. ૦ચર વિ૦ [સં] જમીન ઉપર ફરનારું કે રહેનારું –લાંતર ન૦અન્ય સ્થળ(૨) ઠામબદલો, સ્થળની ફેરબદલી

[લા.] લવ; લેશ (૫) અસર (સંસર્ગ કે સ્પર્શની). ૦બિંદુ ન૦ 'પૉઇન્ટ ઑફ કૉન્ટૅક્ટ' [ગ.]. ૦મણિ ન૦ [સ.] પારસમણિ [ગ]. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સ. સ્પૃશ્] અડવું; સ્પર્શ કરવો [આભડછેટ

**સ્પર્શાસ્પર્શ** પું૦ [સ.], -ર્શી સ્ત્રી૦

**સ્પર્શેન્દ્રિય** સ્ત્રી૦ [સ] ચામડી

**સ્પષ્ટ** વિ૦ [સ] સહેલાઈથી દેખી કે સમજી શકાય તેવું, ખુલ્લું, સ્ફુટ. ૦તા સ્ત્રી૦. ૦વક્તા પુ૦ [સ] ખરાબોલો, ચોખ્ખે ચોખ્ખું કહી દેનારો -ષ્ટીકરણ ન૦ [સ] સ્પષ્ટ કરવું તે; ખુલાસો

**સ્પંદન** ન૦[સ.]થડકો,સ્ફુરણ, કંપ, પલકારો

**સ્પિરિટ** પું૦ [ઇ.] દારૂ (૨) બાળવાનો દારૂ

**સ્પૃશ્ય** વિ૦ [સ] અડકવા યોગ્ય

**સ્પૃષ્ટ** વિ૦ [સ.] સ્પર્શાયેલું

**સ્પૃહણીય** વિ૦ [સ] સ્પૃહા કરવા યોગ્ય

**સ્પૃહા** સ્ત્રી૦ [સ] ઇચ્છા; તૃષ્ણા (૨) દરકાર; પરવા

**સ્પૅનિશ** સ્ત્રી૦ [ઇ.] સ્પેન દેશની ભાષા

**સ્પેશિયલ** વિ૦ [ઇ.] ખાસ (૨) પું૦ ખાસ બનાવેલી ચાનો પ્યાલો (૩) સ્ત્રી૦ ખાસ દોડાવાતી આગગાડી

**સ્પોર** પુ૦ [ઇ.] બીજા કોઈ કોશની મદદ વગર નવસર્જનની શક્તિ ધરાવતો કોશ [વ. વિ.]

**સ્પ્રિંગ** સ્ત્રી૦ [ઇ.] સ્થિતિસ્થાપકતાવાળી પોલાદી કમાન કે વાળાનું ગોળ ગૂંચળું

**સ્ફટિક** પું૦[સ] એક જાતનો સફેદ કીમતી પથ્થર કે રત્ન. ૦મણિ પું૦[સ]એક મણિ

**સ્ફાટિક** પું૦ [સ.] સ્ફટિક

**સ્ફુટ** વિ૦ [સ] ઊઘડેલું; વિકસિત(૨)સ્પષ્ટ; ઉઘાડું. ૦તા સ્ત્રી૦. -ટિત વિ૦ [સ.] ખીલેલું; ઊઘડેલું (૨) ખુલ્લું થયેલું

**સ્ફુરણ** ન૦,-ણા સ્ત્રી૦ [સ.] સ્ફુરવું તે (૨) સ્ફૂર્તિ

**સ્ફુરવું** અ૦ક્રિ૦ [સ. સ્ફુર્] કંપવું; ફરકવું (૨) એકાએક દેખાવું કે સૂઝવું (જેમ કે, વિચાર) (૩) અંકુર ફૂટવો

**સ્ફુરાયમાન** વિ૦ [જુઓ સ્ફુરવું] સ્ફુરતું

**સ્ફુરિત** વિ૦ [સં.] સ્ફુરેલું

**સ્ફુલિંગ** પુ૦ [સ.] તણખો

**સ્ફૂર્તિ(-ર્ત્તિ)** સ્ત્રી૦ [સ] જાગૃતિ, તેજ; ચંચળાઈ (૨) સ્ફુરણ

**સ્ફોટ** પુ૦ [સ.] (ઉપરનું આવરણ તોડીને) જોરથી ફૂટવું તે (૨) ખુલાસો; ચોખ્ખો નિવેડો (૩) ફોલ્લો

**સ્મર** પું૦ [સ] કામદેવ

**સ્મરણ** ન૦ [સ] યાદ; સ્મૃતિ(૨)વારવાર યાદ કરવું તે. ૦ચિહ્ન ન૦સ્મારક, યાદ આવે તે માટેનું ચિહ્ન. ૦શક્તિ સ્ત્રી૦ યાદશક્તિ. -ણિકા સ્ત્રી૦ (યાદ રાખવાનું ટપકાવી લેવા માટેની) નોંધપોથી; 'નોટબુક'.-ણીય વિ૦ [સ] યાદ કરવા યોગ્ય

**સ્મરવું** સ૦ક્રિ૦[સ. સ્મૃ] યાદ કરવું; સમરવું

**સ્મશાન, ૦ભૂમિ(-મી), ૦વૈરાગ્ય** જુઓ 'શ્મશાન'માં

**સ્મારક** વિ૦ [સ.] યાદ કરાવનારું (૨) ન૦ સંભારણ, યાદગીરી કે તે અર્થે કરેલું કાર્ય, ઇમારત વગેરે

**સ્માર્ત(-ર્ત્ત)** વિ૦ [સ.] સ્મૃતિ સંબંધી (૨) સ્મૃતિ પ્રમાણે સર્વ કર્મો કરનારું (૩) સ્મૃતિશાસ્ત્રનું જાણનાર (૪) પું૦ સ્મૃતિનો પંડિત કે તેને અનુસરનાર

**સ્મિત** ન૦ [સ.] મંદ હાસ્ય

**સ્મૃતિ** સ્ત્રી૦[સ] સ્મરણ; યાદ (૨)હિંદુઓનાં ધર્મશાસ્ત્રમાંનું દરેક (જેમ કે મનુસ્મૃતિ) (૩) વિવેક ને જાગૃતિ [બૌદ્ધ]. ૦કાર પું૦ સ્મૃતિ રચનાર. ૦ચિત્ર ન૦ 'મેમરી ડ્રૉઇંગ'. ૦દોષ પું૦ સ્મરણનો દોષ

**સ્યંદન** પું૦[સ] લડાઈનો રથ (૨) ન૦ ટપકવું તે (૩) વહેવું તે

**સ્યાદ્વાદ** ન૦[સ] અનેકાંતવાદ; દરેક વસ્તુને એકથી વધારે બાજુ હોય અને બધી તે તે દૃષ્ટિએ ખરી હોય તેવો (જૈન દર્શનનો) વાદ

**સ્યૂત** વિ૦ [સ.] સીવેલું, જોડી દીધેલું; જોડાયેલું

**સ્રજ** સ્ત્રી૦ [સ.] માળા, ફૂલનો હાર

**સ્રવવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. સ્રુ] ઝરવું; નીતરવું

**સ્રષ્ટા** પું૦ [સં.] બનાવનાર; રચનાર (૨) દુનિયાનો સ્રષ્ટા; ઈશ્વર

**સ્રસ્ત** વિ૦ [સં.] ઊતરી, ખસી કે પડી ગયેલું

**સ્રાવ** પું૦ [સં.] ઝરવું, ચૂવું કે ટપકવું તે (૨) વહી જવું કે ધસાઈ જવું તે; તેમ નીકળેલી કે વહી જતી વસ્તુ

**સ્રુચ** સ્ત્રી૦[સં.]ઘી હોમવાનું લાકડાનું કડછી જેવું સાધન; સ્રુવ

**સ્રુવ(-વા)** પું૦[સં.] ચાટવો,શરવો(યજ્ઞનો)

**સ્રોત** પું૦ [સં.] ઝરો; ઝરણ (૨) પ્રવાહ. ૦સ્વતી, ૦સ્વિની સ્ત્રી૦ [સં.] નદી

**સ્લીપર** પું૦[ઇ.]એક જાતના જોડા(૨)રેલવેના પાટા નીચે નખાતો લાકડાનો પાટડો

**સ્લેટ** સ્ત્રી૦ [ઇ.] પથ્થરપાટી

**સ્વ** સ૦ [સં.] પોતાનું; પોતીકું. ૦કર્મ ન૦ પોતાનું કર્મ. ૦કલ્પિત વિ૦પોતે કલ્પેલું કે માનેલું. ૦કાર્ય ન૦[સં.]પોતાનું કાર્ય. ૦કીય વિ૦ [સં.] પોતાનું (૨) પોતાના કુટુંબનું. ૦ગત વિ૦ [સં.] જાતને જ લાગુ પડતું; મનમાં કહેલું (૨) અ૦ પોતાની સાથે જ; મનમાં (બોલાતું હોય તેમ)

**સ્વચ્છ** વિ૦[સં.] ચોખ્ખું; સાફ. ૦તા સ્ત્રી૦

**સ્વચ્છંદ** પું૦[સં.] પોતાની જ મરજી પ્રમાણે વર્તવું તે. ૦તા,-દિતા સ્ત્રી૦.-દી વિ૦ સ્વચ્છંદ કરનારું; સ્વેચ્છાચારી

**સ્વજન** પું૦; ન૦ [સં.] સગું; સંબંધી

**સ્વજાતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] પોતાની જાતિ કે વર્ગ. -તીય વિ૦પોતાની જ જાતિ કે વર્ગનું

**સ્વતંત્ર** વિ૦[સં.]સ્વાધીન; કોઈના તાબામાં નહિ તેવું. ૦તા સ્ત્રી૦

**સ્વતઃ** અ૦ [સં.] આપોઆપ,પોતાની મેળે; બીજાની મદદ વિના. ૦સિદ્ધ વિ૦ [સં.] જાતે જ પ્રમાણરૂપ–આપોઆપ સિદ્ધ હોય એવું(જેને બીજાં પ્રમાણની જરૂર નથી)

**સ્વત્વ** ન૦ [સં.] પોતાપણું; સ્વમાન (૨) પોતાની વિશિષ્ટતા (૩) પોતાનું હોવાનો ભાવ; માલિકી

**સ્વદેશ** પું૦ [સં.] પોતાનો દેશ; જન્મભૂમિ -શાભિમાન ન૦ [+અભિમાન] સ્વદેશનું અભિમાન–ગૌરવ માનવું તે. -શાભિમાની વિ૦ સ્વદેશાભિમાનવાળું. -શી વિ૦પોતાના દેશનું(૨)ન૦દેશભાઈ (૩) સ્વદેશની ભાવના (૪) સ્વદેશનો માલ વાપરવાની વૃત્તિ. -શીધર્મ પું૦ સ્વદેશીનો ધર્મ; પોતાની પડોશની પરિસ્થિતિની સેવા કરવા મારફત જગતની સેવા થાય છે એવી ભાવના

**સ્વધર્મ** પું૦[સં.]પોતાનો કે પોતાના સ્વભાવ કે વર્ણાશ્રમ પ્રમાણેનો ધર્મ. -ર્મી વિ૦ (૨) પું૦ પોતાના ધર્મનું

**સ્વધા** અ૦ [સં.] પિતૃઓને બલિ આપતાં કરાતો ઉદ્ગાર(૨) સ્ત્રી૦પિતૃઓનો બલિ

**સ્વધામ** ન૦ [સં] પોતાનું વતન(૨)સ્વર્ગ

**સ્વપર્યાપ્ત** વિ૦ [સં.] પોતામાં જ સમાપ્ત થતું; સંકુચિત, પોતા પૂરતું મર્યાદિત

**સ્વપ્ન** ન૦ [સં] ઊંઘમાં ભાસતો દેખાવ; સમણું. ૦દર્શી વિ૦સ્વપ્નાં જોયા કરનારું; કલ્પિત સૃષ્ટિમાં વિહરનારું. ૦દોષ પું૦ [સં.]સ્વપ્નમાં થતો વીર્યપાત. ૦દ્રષ્ટા પું૦ સ્વપ્ન જોનારું; ભવિષ્યની કલ્પના કરનાર. ૦વત્ અ૦ સ્વપ્નની પેઠે,ક્ષણિક. ૦સૃષ્ટિ સ્ત્રી૦ [સં.]સ્વપ્નમાં દેખાતી સૃષ્ટિ,કલ્પિત સૃષ્ટિ; મિથ્યા સૃષ્ટિ. -પ્નાવસ્થા સ્ત્રી૦ [સં] સ્વપ્નની અવસ્થા; ચિત્તની ત્રણ (જાગ્રત, સ્વપ્ન, સુષુપ્ત)માંની એક અવસ્થા (૨) સ્વપ્નદોષ [લા.]. -પ્નું ન૦ સમણું; સ્વપ્ન [જ્ઞાનથી પ્રકાશનાર

**સ્વપ્રકાશ** વિ૦ [સં.] પોતાના તેજ કે

**સ્વભાન** ન૦[સં.] સ્વત્વનું ભાન –અસ્મિતા

**સ્વભાવ** પું૦[સં.] પું૦ કુદરતથી જ ... (૨) પ્રકૃતિ, તાસીર (૩) ટેવ ... -વિક(-વી)વિ૦ સ્વાભાવિક. ... કુદરતી

**સ્વભાષા** સ્ત્રી૦ [સં.] પોતાની ... ભાષા. ૦પ્રેમ પું૦ ... [+અભિમાન] સ્વભાષા... અભિમાન; તે માટેનું ...

**સ્વમાન** ન૦ [સં.] પોતાનું માન; પોતાની ઇજ્જત

**સ્વયં** અ૦[સં.] પોતાની મેળે; આપોઆપ. ૦પાક પું૦ જાતે-હાથે રાંધવું તે. ૦પાકી વિ૦ સ્વયંપાક કરી લેનારું. ૦પ્રકાશ વિ૦ પોતાના તેજથી જ પ્રકાશિત. ૦ભૂ વિ૦[સં.]પોતાની મેળેજ ઉત્પન્ન થયેલું (૨) પું૦ બ્રહ્મા (૩) ઈશ્વર. ૦વર પું૦ [સં.] કન્યાએ પોતે વર પસંદ કરવો તે (૨) તે માટેનો સમારંભ. ૦સિદ્ધ વિ૦ બીજી સિદ્ધિની જરૂર વિનાનું-આપોઆપ સિદ્ધ. ૦સેવક પું૦ પોતાની મેળે સેવા કરવા તૈયાર થયેલો માણસ; 'વૉલંટિયર'. ૦સેવિકા સ્ત્રી૦ સ્ત્રી સ્વયંસેવક. ૦સ્ફૂર્તિ (-ર્ત્તિ) સ્ત્રી૦સ્વાભાવિક સ્ફુરણ; પોતાની મેળે જ થયેલી સ્ફુરણા

**સ્વર** પું૦ [સં.] અવાજ; સૂર; ધ્વનિ (૨) જેનો પૂર્ણ ઉચ્ચાર કોઈની મદદ વિના થઈ શકે તેવો વર્ણ [વ્યા.] (૩)સંગીતના સાત સૂરમાંનો દરેક (સા, રી, ગ, મ, પ, ધ, ની). ૦લિપિ સ્ત્રી૦ સંગીતના રાગ અને તાલવાર સૂર નોંધવાની લિપિ; 'નોટેશન'. ૦સપ્તક ન૦ સંગીતના સાત સ્વરનો સમૂહ

**સ્વરાજ(-જ્ય)** ન૦ [સં.] પોતાનું સ્વતંત્ર – પ્રજાસત્તાક રાજ્ય (૨) પોતા ઉપર કાબૂ હોવો તે

**સ્વરિત** વિ૦ [સં.] સ્વરયુક્ત(૨)સુરીલું(૩) પું૦સ્વરના ત્રણ વિભાગમાંનો એક, જેમાં ઉદાત્ત અને અનુદાત્ત બન્નેનાં લક્ષણ હોય છે

**સ્વરૂપ** ન૦ [સં] ઘાટ; આકાર (૨) દેખાવ; વર્ણ (૩) સુંદરતા (૪) લક્ષણ; સ્વભાવ. ૦તઃ અ૦ વસ્તુતઃ; સ્વરૂપની દૃષ્ટિએ. ૦વતી વિ૦ સ્ત્રી૦ સુંદર (સ્ત્રી૦). ૦વાન વિ૦ સુંદર; દેખાવડું

**સ્વર્ગ** ન૦ [સં.] દેવોનો લોક. ૦લોક પું૦ સ્વર્ગ. ૦વાસ પું૦ સ્વર્ગમાં વસનારું(૨) મૃત; મરહૂમ[લા.](૩)પું૦દેવ. ૦સ્થ વિ૦ જુઓ સ્વર્ગવાસી [દિવ્ય

**સ્વર્ગીય** વિ૦ [સં.] સ્વર્ગનું (૨) અલૌકિક;

**સ્વલ્પ** વિ૦ [સં.] થોડું; કિંચિત્

**સ્વસ્તિ** અ૦ [સં.] 'કલ્યાણ થાઓ' એવો આશીર્વાદાત્મક ઉચ્ચાર. ૦ક પું૦ [સં.] સાથિયો. ૦શ્રી શ૦પ્ર૦ કાગળ લખતાં શરૂઆતમાં લખાતું મંગલસૂચક પદ

**સ્વસ્થ** વિ૦ [સં.] નીરોગી; તંદુરસ્ત (૨) ગભરાટ કે ઉદ્વેગ વિનાનું; શાંત; સાવધાન. ૦તા સ્ત્રી૦

**સ્વહસ્ત** પું૦ [સં.] પોતાનો હાથ

**સ્વાગત** ન૦[સં.]આવકાર;સત્કાર. ૦પ્રમુખ પું૦ સ્વાગતસમિતિના પ્રમુખ. ૦મંત્રી પું૦ સ્વાગત સમિતિના મંત્રી. ૦સમિતિ સ્ત્રી૦ સ્વાગતનું કામ કરનારી સમિતિ. –તા સ્ત્રી૦ આવકાર; અભિનંદન. –તાધ્યક્ષ પું૦ [+ અધ્યક્ષ] સ્વાગત-પ્રમુખ

**સ્વાતંત્ર્ય** ન૦ [સં.] સ્વતંત્રતા. ૦પ્રિય, ૦પ્રેમી વિ૦સ્વાતંત્ર્ય જેને પ્રિય છે તેવું. ૦યુદ્ધ ન૦ સ્વતંત્રતા મેળવવા માટેનું કે તેની રક્ષા માટેનું યુદ્ધ

**સ્વાતિ(-તી)** સ્ત્રી૦ [સં.] પંદરમું નક્ષત્ર. ૦બિંદુ, ૦બુંદ ન૦ સ્વાતિમાં પડતું વરસાદનું ટીપું(મોતીની માછલીના પેટમાં જઈ જે મોતી બને એમ કહેવાય છે)

**સ્વાદ** પું૦ [સં.] રસનેંદ્રિયથી થતો અનુભવ (૨)રસ; આનંદ (૩) ચાખવું તે (૪)રસ; મજા (૫) મોહ,શોખ. –દિયણ વિ૦સ્ત્રી૦, –દિયું વિ૦ જુઓ સ્વાદીલું. –દિષ્ટ(-ષ્ઠ) વિ૦[સં.સ્વાદિષ્ઠ]રોચક સ્વાદવાળું. –દીલું વિ૦ સ્વાદુ વસ્તુઓ ખાવાની ટેવવાળું. –દુ વિ૦ [સં.] સ્વાદિષ્ટ. –દેંદ્રિય સ્ત્રી૦ [+ ઇંદ્રિય] જીભ

**સ્વાધીન** વિ૦[સં.] પોતે પોતાને નિયમમાં રાખનાર (૨) પોતાના કાબૂ કે વશનું(૩) સ્વતંત્ર. ૦તા સ્ત્રી૦ [પાઠ (૩) અધ્યયન

**સ્વાધ્યાય** વિ૦ [સં.] વેદ(૨)વેદનો નિયમિત

**સ્વાનુભવ** પું૦ [સં.] પોતાનો અનુભવ. ૦રસિક વિ૦આત્મલક્ષી; 'સબ્જેક્ટિવ'

**સ્વાનુભૂતિ** સ્ત્રી૦ [સં.] સ્વાનુભવ

**સ્વાભાવિક** વિ૦ [સં.] કુદરતી; અકૃત્રિમ. ૦તા સ્ત્રી૦

**સ્વાભિમાન** ન૦ [સં.] પોતાને માટેનું અભિમાન; સ્વમાન. **–ની** વિ૦ સ્વાભિમાનવાળું

**સ્વામ** પું૦ જુઓ સ્વામી [પ.]

**સ્વામિત્વ** ન૦ [સં.] ધણીપણું; માલિકી

**સ્વામિની** સ્ત્રી૦ [સં.] શેઠાણી; ધણિયાણી

**સ્વામી** પું૦ [સં.] પતિ (૨) માલિક (૩) રાજા (૪) સાધુસંતને બોલાવતાં વપરાતું સંબોધન. ૦નારાયણ પું૦ એ નામથી ચાલતા ધાર્મિક સંપ્રદાયના પ્રવર્તક

**સ્વાયત્ત** વિ૦ [સં.] સ્વાધીન

**સ્વારસ્ય** ન૦ [સં.] સ્વાભાવિક રસ કે ઉત્તમતા (૨) મર્મ; ખૂબી

**સ્વાર્થ** પું૦[સં.] પોતાની મતલબ; પોતાનું હિત. ૦ત્યાગ પું૦ સ્વાર્થનો ત્યાગ; આપભોગ. ૦પરાયણ વિ૦[સં.]સ્વાર્થનો જ વિચાર કરનાર; સ્વાર્થી. ૦બુદ્ધિ સ્ત્રી૦ સ્વાર્થદૃષ્ટિ. ૦વૃત્તિ સ્ત્રી૦ સ્વાર્થની વૃત્તિ. ૦સાધક, ૦સાધુ વિ૦ પોતાનો સ્વાર્થ સાધનારું. **–ર્થી**, **–ર્થીલું** વિ૦ સ્વાર્થવાળું; આપમતલબી, એકલપેટું

**સ્વાવલંબન** ન૦ [સં.] સ્વાશ્રય

**સ્વાવલંબી** વિ૦ સ્વાશ્રયી

**સ્વાશ્રય** ન૦ [સં] પોતાની પર આધાર રાખવો તે. **–યી** વિ૦ પોતા પર જ આધાર રાખનાર

**સ્વાસ્થ્ય** ન૦ [સં] સ્વસ્થતા (૨) તંદુરસ્તી

**સ્વાહા** સ્ત્રી૦ [સં.] અગ્નિની સ્ત્રી (૨) અ૦ અગ્નિમાં આહુતિ આપતા બોલાતો શબ્દ

**સ્વાંગ** પું૦ સાજ; બનાવટી વેશ

**સ્વીકાર** પું૦[સં.]સ્વીકારવું તે. ૦વું સ૦ક્રિ૦ [સં. स्वीकारय्] અંગીકાર કરવો, કબૂલ કરવું. **–ર્ય** વિ૦ [સં.] સ્વીકારવા યોગ્ય

**સ્વીકૃત** વિ૦ [સં.] સ્વીકારેલું. **–તિ** સ્ત્રી૦ [સં.] સ્વીકાર

**સ્વીય** વિ૦ [સં.] પોતાનું

**સ્વેચ્છા** સ્ત્રી૦ [સં.] પોતાની ઇચ્છા. ૦ચાર પું૦ [સં.] પોતાની મરજી પ્રમાણે વર્તવું તે. ૦ચારિણી વિ૦ સ્ત્રી૦, ૦ચારી વિ૦ સ્વેચ્છાચાર કરનારું

**સ્વેદ** પું૦ [સં] પરસેવો. ૦જ વિ૦ પરસેવામાંથી થયેલું (૨) ન૦ સ્વેદજ જીવ કે જંતુ. ૦ન ન૦ પરસેવો (૨) પરસેવો લાવવો તે

**સ્વૈર** વિ૦[સં]મરજીમાં આવે તેમ વર્તનારું; સ્વચ્છંદી, નિરંકુશ. ૦વિહાર પું૦મરજી મુજબ વિહરવું તે. **–રિણી** સ્ત્રી૦ [સં.] સ્વચ્છંદી – વ્યભિચારિણી સ્ત્રી

**સ્વોપાર્જિત** વિ૦ [સં]પોતે જાતે રળેલું–મેળવેલું; આપકમાઈનું

# હ

**હ** પું૦ [સં.] ચોથો ઉષ્માક્ષર

**હક** પું૦ દાવો; અધિકાર (૨) દસ્તૂરી; લાગો (૩) કર્તવ્ય; ફરજ (૪) સત્ય; ન્યાય (૫) વિ૦ વાજબી; સાચું; સત્ય. ૦દાર વિ૦ હક ધરાવનારું (૨) વાજબી

**હકસાઈ** સ્ત્રી૦ [અ. हक़ + फा. शाही] હકનું લવાજમ; દસ્તૂરી

**હકાર** પું૦ હા પાડવી તે

**હકાલવું** સ૦ક્રિ૦ હાંકવું (૨) હાંકી કાઢવું

**હકીકત** સ્ત્રી૦[અ.] ખરો અહેવાલ કે બીના (૨) ખરી ખબર કે બાતમી (૩) બીના; ખબર (૪) સત્ય. ૦દોષ પું૦ હકીકત–બીના કે બાતમીને અંગેનો દોષ – તેની ભૂલ

**હકીમ** પું૦ [અ.] યુનાની વૈદું કરનારો; મુસલમાન વૈદ

**હકૂમત** સ્ત્રી૦ [અ. हुकूमत] સત્તા; અધિકાર. **–તી** વિ૦ હકૂમત સંબંધી

**હક્ક** પું૦ [અ.] જુઓ હક

**હગવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં. हद्] અઘવું

**હચમચવું** અ૦ક્રિ૦ ડગમગવું; પાયામાંથી કે સાંધામાંથી હાલી જવું (હચમચાવવું)

**હજ** સ્ત્રી૦ [અ. हज्ज] જાત્રા (મક્કાની)

હજમ વિ૦ [અ. હ્ઝ્મ] પચેલુ, જરેલુ (૨) ઉચાપત કરેલુ [લા.]
હજરત પું૦ [અ.] માલિક; સ્વામી; શ્રીમાન (૨) (મુસલમાનોમા) મોટા કે પૂજ્ય માણસને લગાડાતો માનવાચક શબ્દ
હજામ પુ૦ [અ. હજ્જામ] વાળંદ ૦ત સ્ત્રી૦ મુંડન, વાળ કાપવા કે ઓડવા તે (૨) [લા.] નકામી નિરર્થક મહેનત (૩) કડક ટીકા કરવી, ઊધડું લઈ નાખવુ તે. ૦પટ્ટી સ્ત્રી૦ હજામતનુ કામ (તિરસ્કારમા)
હજાર વિ૦ [ફા.] '૧૦૦૦' [હવે પણ
હજી અ૦ [સ. અદ્યાપિ] અત્યાર લગી (૨)
હજીરો પું૦ [અ.] મિનારાઓવાળો સુંદર રોજો
હજુ અ૦ જુઓ હજી
હજૂર સ્ત્રી૦ [અ. હુઝૂર] 'આપ' અર્થનો દરબારી કે મુસલમાની વિવેકમા વપરાતો ઉદ્ગાર (૨) હાજરી; તહેનાત. –રિયો પું૦ તહેનાતમા રહેનારો નોકર (૨) અંગૂછો, રૂમાલ
હટ અ૦ 'દૂર ખસ' એ અર્થનો (છણકા કે તુચ્છકારનો) ઉદ્ગાર
હટાણું ન૦ [સ., પ્રા. હટ્ટ] બજારકામ, ખરીદ-કામ (૨) ખરીદવા વેચવાનો ધંધો
હઠ પું૦, સ્ત્રી૦ [સ.] જીદ, ખોટો આગ્રહ. ૦યોગ પું૦ [સ.] આસન, પ્રાણાયામ વગેરે ક્રિયાઓ દ્વારા સધાતો યોગનો એક પ્રકાર
હઠવું અ૦ ક્રિ૦ ખસવુ (૨) પાછા પડવુ (૩) હઠ કરવી
હઠાગ્રહ પું૦ હઠપૂર્વક આગ્રહ
હઠીલાઈ સ્ત્રી૦ હઠીલાપણું
હઠીલું વિ૦ હઠવાળુ, જિદ્દી (૨) હઠે નહિ તેવુ; મટે નહિ તેવુ
હડ અ૦ [રવ૦] જુઓ હડે
હડકવા પું૦ [સ. અલર્ક (હડકાયેલો કૂતરો) + વા (સં. વાત)] કૂતરા, શિયાળવા વગેરેને થતો એક રોગ જેથી તે જેને તેને કરડવા ધાય છે (૨) તેના જેવો ગાડો આવેગ [લા.]. ૦યું વિ૦ હડકાયું [હોય એવું
હડકાયુ, –યેલું વિ૦ જેને હડકવા થયો
હડતાલ સ્ત્રી૦ [જુઓ હરતાલ] એક ઉપધાતુ
હડતાલ(–ળ) સ્ત્રી૦ [હડ (સં. હટ્ટ=દુકાન) + સં. તાડ (તાળું)] કામધંધો બંધ કરવા તે (શોક કે વિરોધ બતાવવા.). –લિ(–ળિ)-યો પું૦ હડતાળમા ભળેલો (૨) હડતાળ પડાવવામા આગેવાની લેનાર
હડદો(૦લો) પું૦ હડસેલો
હડધૂત સ્ત્રી૦ ચારે બાજુથી હરેહડે થવુ તે (૨) વિ૦ ચારે બાજુથી તિરસ્કાર પામેલું
હડપ અ૦ [રવ૦] એકદમ ને ત્વરાથી, હડફ
હડપચી સ્ત્રી૦ [સ. હનુ + સ. પટ્ટી] જ્યા દાઢી ઊગે છે તે નીચલા જડબાનો ભાગ
હડફ અ૦ જુઓ હડપ
હડફટ સ્ત્રી૦ જુઓ અડફટ
હડબડવું અ૦ ક્રિ૦ નાહિંમત થઈ જવું (૨) ગભરાવું
હડસેલવું સ૦ ક્રિ૦ હડસેલો મારવો, ધકેલવું
હડસેલો પું૦ [સર૦ રૂ. હ્ત્વહ્નિબ, સં. હસ્તાપ-સારિતમ્] ધક્કો
હડહડ અ૦ [રવ૦] સડસડ (ઊકળવાનો અવાજ) (૨) જુઓ હડે હડે. ૦તું વિ૦ ઊકળતું (૨) ચુસ્ત, પાકું, પૂરેપૂરું [લા.]. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ હડહડ અવાજ સાથે ઊકળવુ
હડી સ્ત્રી૦ દોટ
હડુડાટ, હડુડુ અ૦ [રવ૦] જોરથી હડી કાઢવાનો કે ધસવાનો અવાજ
હડે અ૦ [જુઓ હડ] કૂતરાને હાંકવાનો ઉદ્ગાર
હડેડાટ અ૦ જુઓ હડુડાટ
હડે હડે સ્ત્રી૦ હડે હડે કરવુ તે (૨) આવકારનો અભાવ, અવગણના [લા.]
હડો પું૦ જુઓ અડો
હણવું સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. હણ (સં. હન્)] મારી નાખવુ; જીવ લેવો, નાશ કરવો
હણહણ સ્ત્રી૦ [રવ૦] જુઓ હણહણાટ. ૦વું અ૦ ક્રિ૦ (ઘોડો નાકમાથી કરે છે તે અવાજ) –ણાટ પું૦, –ણાટી સ્ત્રી૦ હણહણવુ તે
હત અ૦ [રવ૦] પશુ વગેરેને હાંકી કાઢતા બોલાતો ઉદ્ગાર (૨) સ્ત્રી૦ (બાળભાષામા) મારવુ તે

હત વિ૦ [સં.] હણાયેલું; મરાયેલું; ઘવાયેલું (૨) નિકૃષ્ટ; હલકું. ૦ભાગિની વિ૦ સ્ત્રી૦, ૦ભાગી વિ૦ કમનસીબ; અભાગિયું. ૦ભાગ્ય ન૦ [સં.] કમનસીબ; દુર્ભાગ્ય. ૦વીર્ય વિ૦બળરહિત,શક્તિહીન. –તાશ વિ૦ [સં.] નિરાશ; નાસીપાસ

હત્યા સ્ત્રી૦ [સં.] ઘાત; વધ; જીવ લેવો તે (૨) પ્રાણીને મારવાથી લાગતો દોષ. ૦કાંડ પું૦ ભારે હત્યા કે સંહારનો બનાવ. ૦રું વિ૦ [સં. हत्या + कारक] હત્યા કરનારું

હથવાર વિ૦ સ્ત્રી૦ અમુક એક માણસને (હાથને) જ દોહવા દે એવી ટેવાયેલી (ગાયભેંસ)

હથિયાર ન૦ [દે. हत्थियार] શસ્ત્ર; આયુધ (૨) સાધન (૩) ઓજાર. ૦બંધ વિ૦ સશસ્ત્ર. ૦બંધી સ્ત્રી૦ હથિયાર રાખવાની બંધી–મના

હથેલી(–ળી) સ્ત્રી૦ [સં. हस्त+तल કે स्थली ઉપરથી] છતા પંજાનો સપાટ ભાગ

હથેટી સ્ત્રી૦ [હાથ ઉપરથી] હાથનો કસબ; આવડત (૨) મહાવરો; ટેવ

હથોડી સ્ત્રી૦ [હાથ ઉપરથી] ટીપવાનું કે ઠોકવાનું મોગરી જેવું સાધન. –ડો પું૦ મોટી હથોડી; ઘણ

-હથ્થું વિ૦ (સમાસમાં) હાથના માપનું. ઉદા૦ અઢીહથ્થું (૨) હસ્તક; હાથનું. ઉદા૦ એકહથ્થું

હદ સ્ત્રી૦ [અ. हद्] મર્યાદા; સીમા; અવધ (૨) અંત, છેડો. ૦પાર અ૦ મર્યાદા વિના; અતિશય (૨) હદની બહાર. ૦પારી સ્ત્રી૦ હદ બહાર થવું તે

હદીસ સ્ત્રી૦ [અ.] પયગંબર સાહેબનાં પ્રસંગોપાત્ત કહેલાં વચનો કે ફરમાનોનો સંગ્રહ: મુસલમાનોનો સ્મૃતિગ્રંથ

હનુ(–નૂ)માન પું૦ [સં.] મારુતિ; રામના પ્રખ્યાત વાનર ભક્ત. ૦કૂદકો પું૦ હનુમાનના જેવો લાંબો કૂદકો; 'લૉંગ જંપ'

હપ અ૦ [રવ૦] એવા અવાજ સાથે(ખાવું)

હપ(–પ્)તો [फा. हफ्तो; સં. सप्ताह] પું૦ સપ્તાહ; અઠવાડિયું (૨) થોડે થોડે પૈસા ભરવા ઠેરવેલી મુદત; તે તે મુદતે ભરવાની રકમ

હબક સ્ત્રી૦ સખત બીક; ફાળ

હબશી(–સી) પું૦ [અ.] આફ્રિકાનો વતની

હમણાં અ૦ જુઓ હવણાં; હાલ

હમદર્દી સ્ત્રી૦ [फा.] સમભાવ; દિલસોજી

હમરાહી સ્ત્રી૦ [फा. हमराह] સોબત, સંગાત

હમવતની વિ૦ [फा. हमवतन] એક જ મૂળ વતનવાળું

હમામ ન૦ [अ. हम्माम] નાહવાની જગા. ૦ખાનું ન૦ સ્નાનગૃહ; ગુસલખાનું

હમામદસ્તો પું૦[फा. हावनदस्तह] ખાંડણી-પરાઈ (૨) ખાંડણીનો દસ્તો; પરાઈ

હમાલ પું૦ [અ. हम्माल] બોજો ઉપાડનારો; મજૂર. –લી સ્ત્રી૦ હમાલનું કામ, હમાલપણું

હમેલ પું૦ [अ. हम्ल] ગર્ભ

હમેશ અ૦[अ.] રોજ; નિત્ય. –શાં અ૦ હમેશ

હય પું૦ [સં.] ઘોડો; અશ્વ. ૦દળ ન૦ ઘોડેસવાર લશ્કર

હયાત વિ૦ [अ.] જીવતું; વિદ્યમાન. –તી સ્ત્રી૦ હયાતપણું; જિંદગી (૨) અસ્તિત્વ

હર પું૦ [સં.] શંકર, મહાદેવ (૨) વિ૦ હરનાર; લેનાર (સમાસને છેડે). ઉદા૦ મનોહર

હર વિ૦ [फा.] દરેક; પ્રત્યેક

હરકત સ્ત્રી૦ [अ.] અડચણ; નડતર (૨) વાંધો

હરકોઈ વિ૦[હર + કોઈ] દરેક; ગમે તે કોઈ

હરખ પું૦ [જુઓ હર્ષ] આનંદ. ૦ઘેલું વિ૦ અતિશય હર્ષથી ઘેલું બનેલું. ૦પદૂડું વિ૦ અતિઉત્સાહી. ૦ભેર અ૦ હરખ સાથે. –ખ(–ખા)વું અ૦ક્રિ૦ [સં. हृष्] ખુશ થવું; આનંદમાં આવવું

હરગિજ(–સ) અ૦ [फा.] કદી પણ (નહિ); [બિલકુલ

હરઘડી અ૦ દરેક ઘડીએ; વારંવાર

હરજી પું૦ [સં. हरि+जी] પરમેશ્વર

હરડાં ન૦ બ૦વ૦ હરડીનાં નાનાં અધકચરાં ફળ. –ડી સ્ત્રી૦ [પ્રા. हरडइ (સં. हरीतकी)] હરડાંનું ઝાડ. –ડે સ્ત્રી૦ હરડી નામના ઝાડનું ફળ

હરણ ન૦ [સ] હરી જવુ-ઉપાડી જવુ તે
હરણ ન૦[સ હરિણ]મૃગ -ણિયો પું૦ મૃગશીર્ષ નક્ષત્ર -ણી સ્ત્રી૦ હરણની માદા (૨)મૃગશીર્ષ [પ] -ણુ ન૦ મૃગલુ, હરણ
હરતાન(-ળ) સ્ત્રી૦ એક ઉપધાતુ
હરતુ ફરતુ વિ૦ હાલી ચાલી શકે એવુ કે એટલુ સાજુ થયેલુ
હરદમ અ૦ [फा] હરેક ક્ષણે, હમેશ
હરદાસ પુ૦એક પ્રકારનો હરિકથા કરનાર
હરદ્વાર ન૦ [स हरिद्वार] હિન્દુઓનુ એક તીર્થસ્થળ
હરફ પુ૦ [अ हर्फ] બોલ, શબ્દ (૨) અક્ષર
હરફેર સ્ત્રી૦ હરવુફરવુ, વારવાર આવવુ જવુ તે
હરબ(-ભ)ડવુ અ૦ક્રિ૦ જુઓ હડબડવુ
હરવુ સ૦ક્રિ૦[प्रा हर (स हृ)]બળાત્કારથી ઉપાડી જવુ (સીને) (૨) લૂટી લેવુ (૩) લઈ લેવુ ૦ફરવુ અ૦ ક્રિ૦ આમતેમ મોજથી ફરવુ
હરસ પુ૦ [स अर्श] ગુદામા થતો એક રોગ ૦મસા પુ૦ બ૦વ૦ હરસ અને મસા
હરહરમહાદેવ શ૦ પ્ર૦ [સ] જમણના પ્રારભનો મગળ ઉદ્ગાર (૨) ક્ષત્રિયોની રણહાક
હરાજ વિ૦ [अ हर्ज] લિલામથી વેચેલુ -જી સ્ત્રી૦ લિલામ, જાહેરમા કિમત બોલાવરાવી વધારેમા વધારે કિમત આપનારને વેચવુ તે
હરામ વિ૦[अ] કુરાનમા મના કરેલુ હોય એવુ નિષિદ્ધ અધર્મી (૨) વગર હક્કનુ, અઘટિત (૩) સુસ્ત, એઠાખાઉ ૦ખોર વિ૦ હરામનુ ખાવા ઇચ્છનારુ (૨) કૃતઘ્ની (૩) બદમાસ ૦ખોરી સ્ત્રી૦હરામખોરપણુ ૦ચસકો પું૦હરામનુ લેવાખાવાનો ચસકો ૦જાદું વિ૦ [फा ज्यादा] વ્યભિચારથી જન્મેલુ -મી વિ૦ હરામખોર, કૃતઘ્ન બદમાશ (૨) હરામખોરી
હરાયુ વિ૦ રખડતુ, છૂટુ ફરતુ (૨) અકુશ, વગરનુ, માતેલુ

હરિ પું૦ [સ] વિષ્ણુ, કૃષ્ણ (૨) ઘોડો (૩) સિંહ (૪) વાદરો (૫) ચદ્ર ૦કથા સ્ત્રી૦ ભગવાનની કથા ૦કીર્તન(-ર્ત્ત)ન ન૦ સગીત સાથે પરમેશ્વરના ગુણ ગાન ૦જન પું૦ હરિનો-વિષ્ણુનો માણસ દેવદૂત (૨) હરિનો ભક્ત (૩) અત્યજ
હરિણ પું૦,ન૦ [સ] હરણ, મૃગ -ણાક્ષી વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ] હરિણ જેવા સુદર નયનવાળી -ણી સ્ત્રી૦ હરણી, મૃગલી
હરિત વિ૦ [સ] લીલુ
હરિતાલ સ્ત્રી૦ [સ] જુઓ હરતાન
હરિદાસ પું૦ [સ] જુઓ હરદાસ
હરિદ્રા સ્ત્રી૦ [સ] હળદર
હરિદ્વાર ન૦ [સ] જુઓ હરદ્વાર
હરિયાળી સ્ત્રી૦ [ द हरिआली (सं हरित) ] લીલોતરી કે તેની શોભા -ળુ વિ૦ લીલુ
હરિશ્ચદ્ર પુ૦ [સ] પ્રસિદ્ધ સત્યવાદી રાજા, ત્રિશકુનો પુત્ર [ને શિવ
હરિહર પુ૦ [સ] હરિ અને હર, વિષ્ણુ
હરીફ પું૦ [फा] પ્રતિસ્પર્ધી, સામાવાળિયો (૨) વિરોધી, દુશ્મન -ફાઈ, -ફી સ્ત્રી૦ સરસાઈ, સ્પર્ધા (૨) શત્રુતા
હરેક વિ૦ દરેક, પ્રત્યેક
હરેડી(-રી) સ્ત્રી૦ પૂઠ પકડવી તે (૨) મરણિયા કિકિયારી કરીને ધસવુ તે
હરોલ(-ળ) સ્ત્રી૦ [तुर्की हराउल] લશ્કરનો પાછલો ભાગ(૨)હાર, ઓળ(૩)બરાબરી, જોડ
હર્તા(-ર્ત્તા) વિ૦ [સ] 'હરનાર' (પ્રાય સમાસને છેડે) ઉદા૦ દુ ખહર્તા (૨) પુ૦ ચોર, લુટારુ
હર્મ્ય ન૦ [સ] મોટુ સુદર મકાન, મહેલ
હર્ષ પું૦ [સ] હરખ, આનદ ૦ઘેલુ વિ૦ જુઓ હરખઘેલુ ૦નાદ પું૦ હર્ષની બૂમ -ર્ષિત વિ૦ [સ] હર્ષ પામેલુ
હલ પું૦ [अ] નિર્ણય, ઉકેલ
હલ ન૦ [સ] જમીન ખેડવાનુ ઓજાર
હલક સ્ત્રી૦ [अ हल्क] કઠ, સ્વર (૨) શોભા, રોનક (૩) પળ, ક્ષણ

**હવિષ્ય** ન૦ [સં] હોમવા યોગ્ય દ્રવ્ય. **–ષ્યાન્ન** ન૦ [સં] યજ્ઞ કે ઉપવાસના દિવસોમા ખાઈ શકાય તેવુ અન્ન
**હવું** (સ્ત્રી૦ હવી, પું૦ હવો) ['હોવું'નું અનિયમિત ભૂ૦ કા૦નુ રૂપ] થયું [પ]
**હવે** અ૦ [જુઓ હવાં] અમુક પછી, અત્યારે (૨) અત્યાર પછી, આગળ પર
**હવેડો** પું૦ જુઓ હવાડો
**હવેલી** સ્ત્રી૦ [ફા.] મોટું ને સુંદર બાંધણીનું મકાન (૨) પુષ્ટિમાર્ગીય મંદિર
**હવ્ય** વિ૦ [સં] હોમવા યોગ્ય (૨) ન૦ હોમવાની સામગ્રી (દેવોને માટે) **૦કવ્ય** ન૦[સં.] દેવ અને પિતૃને આપવાનો બળિ
**હશે** [જુઓ હવું] 'હોવું'નુ બીજા પુરુષ એ૦ વ૦નું તથા ત્રીજા પુરુષનુ ભ૦ કા૦નુ રૂપ (૨) અ૦ ખેર, કંઈ ચિંતા નહિ [લા.]
**હશેકું** વિ૦ નવશેકું, સહેજસાજ ગરમ
**હસણી** સ્ત્રી૦, **–ણું** ન૦ હાસી
**હસનીય** વિ૦[સં]હસવા યોગ્ય. **૦તા** સ્ત્રી૦
**હસમુખું** વિ૦ હસતા મુખવાળું, આનંદી
**હસવું** અ૦ક્રિ૦ [સં हस्] દાંત કાઢવા (૨) ગમત ખાતર બોલવું (૩) સ૦ક્રિ૦ હાંસી કરવી (૪) ન૦ હાસ્ય(૫)મશ્કરી, મજાક
**હસંતી** સ્ત્રી૦ [સં] સગડી
**હસામણું** વિ૦[હસાવવુ પરથી]હસાવે એવું
**હસારત(–થ)** સ્ત્રી૦, ન૦ [હસવુ પરથી] હાંસી, મજાક (૨) મશ્કરીનુ કારણ
**હસ્ત** પું૦ [સં] હાથ(૨)તેરમું નક્ષત્ર. **૦ક** વિ૦ (૨) અ૦ હાથે, મારફતે (૩)હવાલે, તાબે. **૦કમલ(–ળ)** ન૦ કમળ જેવો હાથ. **૦કલા(–ળા)**સ્ત્રી૦હાથની કારીગરી. **૦કૌશલ**[સં] **૦કૌશલ્ય** ન૦(કાંઈ કરવામાં) હાથની કુશળતા **૦ક્ષેપ** પું૦વચ્ચે હાથ નાખવો – દખલ કરવી તે. **૦ગત** વિ૦ [સં] હાથમા આવેલું, પ્રાપ્ત. **૦દોષ** પું૦[સં] હાથનો લખાણનો દોષ (૨) હાથે કરેલો વીર્યપાત **૦ધૂનન** ન૦ મળતી વેળા હાથ મિલાવીને હલાવવાનો અગ્રેજી ચાલ. **૦પ્રક્ષાલન** ન૦ હાથ ધોવા તે. **૦પ્રત** સ્ત્રી૦ હાથે લખેલી મૂળ પ્રત, 'મૅન્યુસ્ક્રિપ્ટ'. **૦મેલાપ, ૦મેળો** પું૦ હાથમા હાથ મેળવવો તે (લગ્ન વખતે). **૦રેખા** સ્ત્રી૦ હથેળીમા હોતી લીટીઓ (જેના પરથી ભવિષ્ય ભાખે છે) **૦લિખિત** વિ૦ હાથનુ લખેલું (૨) ન૦હાથપ્રત (૩) હાથે લખીને કઢાતુ માસિક. **–સ્તાક્ષર** પું૦ [સં] હાથે લખેલા અક્ષર (૨) સહી **–સ્તામલકવત્** અ૦ [સં] હાથમાંના આમળાની પેઠે (સહેલાઈથી કે સ્પષ્ટ રીતે)
**હસ્તિનાપુર** ન૦ [સં] પાંડવોની રાજધાની અત્યારના દિલ્હીથી ૫૦ માઈલ ઈશાન ખૂણમા
**હસ્તિની** સ્ત્રી૦ [સં] હાથણી
**હસ્તી** સ્ત્રી૦ [ફા] હયાતી, અસ્તિત્વ
**હસ્તી** પું૦ [સં] હાથી
**હસ્તે** અ૦ હાથે, મારફત, દ્વારા. [૦પોતે રા૦ પ્ર૦ પોતે જાતે કર્યું છે એમ સૂચવે છે (હિસાબ ઇ૦ મા)]
**હળ** ન૦[જુઓ હલ]જમીન ખેડવાનુ ઓજાર
**હળદ(૦ર)** સ્ત્રી૦ [સં हरिद्रा] એક ગાંઠાદાર મૂળ કે તેનો ભૂકો, એક મસાલો
**હળધર** પું૦ બળરામ
**હળપતિ** પું૦ (સુરત બાજુ) દૂબળા કહેવાતી એક જાતિનો માણસ [કોશ
**હળપૂણી** સ્ત્રી૦ હળના ચવડામા ઘાલવાની
**હળવું** વિ૦ [પ્રા. हलुअ (સં. लघुक)] હલકું, ધીમુ, નરમ (૨) અશિષ્ટ [લા]
**હળવું** અ૦ ક્રિ૦ [સં हिल्] જીવ મળવો, ગોઠવુ, ગમી જવુ (૩) અનુરક્ત થવુ, આડો સબધ બંધાવો (પરસ્ત્રી સાથે). **૦મળવું** સ૦ ક્રિ૦ પરસ્પર મળવુ–ગોઠડી કરવી (૨) સલાહસપથી ચાલવુ [આસ્તે
**હળવે,૦થી** અ૦[જુઓ હળવુ વિ૦] ધીમેથી,
**હળાહળ** વિ૦ (૨) ન૦ જુઓ હલાહલ
**હં** (૦) અ૦ [સં, રવ૦] આશ્ચર્ય, તુચ્છકાર, ધમકી, હકાર, હાજિયો કે ઉત્સાહદર્શક ઉદ્ગાર [ચલાવવુ
**હંકારવું** સ૦ ક્રિ૦ [પ્રા. हक्कार] હાંકવુ,

હંગામ પું૦ [અ.] અવસર; મોસમ (૨) હંગામો. -મી વિ૦ મોસમ પૂરતું; થોડા વખત માટેનું; કામચલાઉ. -મો પું૦ [ફા.] ધમાચકડી; ધમાલ (૨) તોફાન, હુલ્લડ
હંડરવેટ પું૦ [ઇં. હન્ડ્રેડવેટ] ટનનો વીસમો ભાગ [નાખવું
હંફાવવું સ૦ ક્રિ૦ ['હાંફવું' ઉપરથી] થકવી
હંભા અ૦[સ.] ગાયના ભાંભરવાનો અવાજ
હંમેશ(-શાં) અ૦ [જુઓ હમેશ] રોજ
હંસ પું૦ [સ] એક પક્ષી (૨) જીવ; આત્મા (૩) જુઓ એકદંડી. ૦ગતિ સ્ત્રી૦ [સ] હંસના જેવી ધીમી મોહક ચાલ. ૦ગામિની વિ૦ સ્ત્રી૦ [સ.] હંસગતિથી ચાલનારી. ૦ણી સ્ત્રી૦ હંસની માદા. ૦પદ ન૦ હંસનું પગલું (૨) લખાણમાં ઉમેરો દર્શાવવા માટે કરવામાં આવતું (‸) આવું ચિહ્ન. -સા સ્ત્રી૦ હંસણી. -સી સ્ત્રી૦ [સ.] હંસણી
હા અ૦ [સં.] અરે! અહા!
હા અ૦ [સ. આમ્] સંમતિસૂચક ઉદ્ગાર (૨) સ્ત્રી૦ હા કહેવી તે; સ્વીકાર
હાઇડ્રોજન પું૦ [ઇં.] એક પ્રકારનો વાયુ
હાઇડ્રોમીટર ન૦ [ઇં.] પ્રવાહીની ઘનતા માપવાનું સાધન
હાઈ કમિશનર પું૦ [ઇં.] પરદેશમાં પ્રતિનિધિ તરીકે રખાતો રાષ્ટ્રનો એક અધિકારી [અદાલત
હાઈકોર્ટ સ્ત્રી૦ [ઇં.] ઇલાકાની સૌથી વડી
હાઈસ્કૂલ સ્ત્રી૦ [ઇં.] મૅટ્રિક સુધીની,માધ્યમિક શિક્ષણની નિશાળ; વિનયમંદિર
હાઉ પું૦ [રવ૦] બાળકને ભય ઉપજાવનારો કાલ્પનિક બિહામણો જીવ (૨) ન૦ જુઓ એરું ૧, ૨ [અવાજ
હાઉહાઉ અ૦ [રવ૦] કૂતરાના ભસવાનો
હાક સ્ત્રી૦ [દે. હક્કા] હોકારો; બૂમ (૨) દોર; પ્રતાપ; છાપ. ૦લ સ્ત્રી૦ હાક,બોલાવવા માટે પાડેલી મોટી બૂમ (૨) પ્રોત્સાહન ભર્યો અનુરોધ. -કોટો પું૦ મોટો ઘારો; બૂમ [અમલદાર
હાકેમ પું૦ [અ. હાકિમ] સૂબો; રાજ્યકર્તા

હાકોટો પું૦ જુઓ હાકોટો
હાજત સ્ત્રી૦ [અ.] જરૂરિયાત; આવશ્યકતા (૨) ઝાડા પેશાબની શંકા (૩) કાચી જેલ; 'લૉક અપ'
હાજર વિ૦ [અ. હાજિર] સમક્ષ; મોજૂદ હોય તેવું. ૦જવાબ પું૦ હાજરજવાબી. ૦જવાબીવિ૦સમયાનુસાર યોગ્ય જવાબ તરત આપી શકે તેવું (૨) સ્ત્રી૦ તેની આવડ
હાજરાહજૂર વિ૦ હજૂરમાં તૈયાર હોય એવું (૨) સાક્ષાત્; પ્રત્યક્ષ
હાજરી સ્ત્રી૦ હાજર હોવું તે (૨) નાસ્તો. ૦પત્રક ન૦ હાજરી નોંધવાનું પત્રક
હાજિયો પું૦ 'હા' કહેવું તે (૨) ખુશામતિયો; સઘળી વાતની હા કહેનારો
હાજી પું૦ [અ.]હજ કરી આવેલો મુસલમાન
હા જી અ૦ જી હા, હા સાહેબ. ૦હા સ્ત્રી૦ ખુશામત (૨) અ૦ ભારપૂર્વક હાકાર દર્શાવતો એક ખુશામતિયો ઉદ્ગાર
હાટ સ્ત્રી૦, ન૦ [પ્રા. હટ્ટ] દુકાન (૨) ગુજરી
હાટક વિ૦[સં.]સોનાનું, સોનેરી(૨)ન૦સોનું
હાટિયું ન૦ ભીંતમાંનું બારણાવાળું તાકું
હાડ ન૦ [દ. હડ્ડ] હાડકું (૨) બાંધો; કાઠું. [૦આવવું=છેક કંટાળી ત્રાસી જવું]. ૦કી સ્ત્રી૦ નાનું અને પોચું હાડકું. ૦કું ન૦ અસ્થિ [વરઠાડવું તે
હાડછેડ સ્ત્રી૦ [હડ(-ડે)+છેડ] તિરસ્કાર;
હાડજ્વર પું૦ ઝીણો તાવ; જીર્ણજ્વર
હાડપિંજર ન૦ શરીરનું હાડકાંનું ખોખું
હાડમારી સ્ત્રી૦ [હડે+મારી] તિરસ્કાર; ધુત્કાર (૨) હેરાનગતિ; મુશ્કેલી
હાડવેર ન૦ પાકું વેર [નિંદનારો વૈદ
હાડવૈદ(-દ્ય) પું૦ હાડકાં બેસાડનારો કે
હાડિયો પું૦ [જુઓ હાડો] કાગડો
હાડિયોતાવ પું૦ જુઓ હાડજ્વર
હાડોહાડ અ૦ છેક હાડકા સુધી; હાડકે હાડકે. [૦લાગી જવું=ઊંડે-ભારે લાગણી થવી (ગુસ્સાની)]
હાડો પું૦ [સં. આદિ, માર્જાવિન્] કાગડો

**હાડોહાડ** અ૦ જુઓ હાડોહાડ

**હાણ** સ્ત્રી૦[સ. હાનિ, પ્રા. હાણિ]નુકસાન, હાનિ

**હાતિમ(૦તાઈ)** પું૦ [અ.] એક પ્રખ્યાત સખાવતી આરબ

**હાથ** પું૦ [પ્રા. હત્થ (સ. હસ્ત)] હસ્ત (૨) કોણીથી વચલી આંગળીના છેડા સુધીની લંબાઈનું માપ(૩) (પત્તાની રમતમાં)એક ભાગે જિતાયેલો દાવ (૪) રેલવેનું સિગ્નલ (૫) [લા.] હાથનો કસબ(૬)સામેલગીરી મદદ; પ્રેરણા. ઉદા૦ એ કામમાં મારો હાથ નથી (૭)કૃપા, રહેમ ઉદા૦ તેના ઉપર મારા બન્ને હાથ છે(૮)(રંગવા વગેરેમાં) એકેક વારની એકેક ક્રિયા ઉદા૦ રંગના બે હાથ દીધા (૯)લગ્નસબંધ, પાણિગ્રહણ ઉદા૦ તેના હાથની માગણી કરી (૧૦) સત્તા; તાબો; અખત્યાર; શક્તિ. ઉદા૦ મારા હાથની વાત નથી (૧૧) હાથવાળી બાજુ–પાસું. ઉદા૦ ડાબે હાથે તેનું ઘર છે. **૦કડી** સ્ત્રી૦હાથની બેડી. **૦કંતામણ** ન૦ હાથે કાંતવું તે. **૦કાગળ** પું૦ હાથે બનેલો(યંત્રથી નહિ)કાગળ. **૦કારીગરી** સ્ત્રી૦ હાથની કારીગરી. **૦ગરણું** ન૦ લગ્ન વખતનો વધાવો–રૂપિયા આપે છે તે. **૦ગાડી** સ્ત્રી૦ હાથે ખેંચવાની કે ધકેલવાની ગાડી. **૦ચાલાકી** સ્ત્રી૦હાથની ચાલાકી (જાદુના ખેલમાં). **૦છડ** સ્ત્રી૦ (યંત્રથી નહિ) હાથથી છડવું તે. ઉદા૦ હાથછડના ચોખા

**હાથણી** સ્ત્રી૦ [સ. हस्तिनी; પ્રા. हत्थिणी] હાથીની માદા (૨) પુસ્તો [લા.]

**હાથતાળી** સ્ત્રી૦ હાથની તાળી. [**૦દેવી** = સફાઈથી છટકી જવું (૨) છેતરી જવું]

**હાથધોણું** ન૦ [હાથ + 'ધોવું' ઉપરથી] અતિસાર, ઝાડા

**હાથપ્રત** સ્ત્રી૦ જુઓ હસ્તપ્રત

**હાથરૂમાલ** પું૦ હાથનો રૂમાલ

**હાથલાકડી** સ્ત્રી૦ હાથમાં ઝાલવાની લાકડી (૨) આધાર: ટેકો [લા.]

**હાથવેંત(૦માં)** અ૦ બહુ નજીક; સાવ પાસે, હાથ આવવાની તૈયારીમાં

**હાથસાળ** સ્ત્રી૦ હાથે ચલાવાતી સાળ

**હાથિણી** સ્ત્રી૦ જુઓ હાથણી

**હાથિયો** પું૦ [પ્રા.હત્થ(સ હસ્ત)] ૧૩મું નક્ષત્ર

**હાથી** પું૦ [પ્રા. हत्थि (સ. हस्तिन्)] હસ્તી; ગજ. **૦ખાનું** ન૦ હાથી રાખવાનો તબેલો. **૦દાંત** પું૦ હાથીનો દંતૂશળ. **૦પગું** વિ૦ રોગથી ફૂલેલા પગવાળું (૨) મોટા પગવાળું

**હાથેવાળો** પું૦ [દે. हत्थलेव] વરકન્યાનો હસ્તમેળાપ

**હાથો** પું૦['હાથ'ઉપરથી]હથિયાર કે ઓજાર જ્યાંથી પકડાય તે ભાગ; મૂઠ કે દસ્તો (૨) સહાય; મદદ (૩) પક્ષ

**હાથોહાથ** અ૦ જેને આપવાનું હોય તેના જ હાથમાં (૨) એકના હાથમાંથી બીજાના હાથમાં એમ; એકબીજાની મદદથી

**હા ના** સ્ત્રી૦ હા ને ના કરવી તે; આનાકાની

**હાનિ** સ્ત્રી૦ [સં.] નુકસાન (૨) પાયમાલી; નાશ. **૦કર, ૦કર્તા(–ર્ત્રી), ૦કારક** વિ૦ [સં.] હાનિ કરનારું; નુકસાનકારક

**હાફકોટ** પું૦ [ઇં.] અડધે સુધી આવતો એક જાતનો કોટ

**હાફિજ** પું૦ [અ.] આખું કુરાન જેને મોઢે હોય એવો માણસ (૨) પું૦ ઈરાનનો એક પ્રખ્યાત કવિ

**હામ** સ્ત્રી૦ હિંમત

**હામી** પું૦(૨) સ્ત્રી૦[અ.] જામીન; બાયધરી

**હાય** અ૦ દુઃખ, ત્રાસ કે અફસોસનો ઉદ્ગાર (૨) સ્ત્રી૦ અંતરના ઊંડા દુઃખની બદદુવા; શાપ. **૦પીટ** સ્ત્રી૦ હાયપીટ કરવી તે; રોકૂટ. **૦વરાળ** સ્ત્રી૦ શોક; અફસોસ. **૦વોય** સ્ત્રી૦ શોક; અફસોસ; ચિંતા (૨) અ૦ શોકનો એવો ઉદ્ગાર. **૦હાય, ૦હોય** સ્ત્રી૦; અ૦ જુઓ હાયવોય (૨) કૂટવું તે

**હાર** પું૦[સં.]ફૂલની મોટી માળા (૨) ગળામાં પહેરવાનું એવું ઘરેણું [ઓળ; પંક્તિ

**હાર** સ્ત્રી૦ [સ., પ્રા. हारि] પરાજય (૨)

**–હાર** વિ૦[પ્રા આરઅ (સ. कारक)] 'કરનાર' એ અર્થનો કર્તૃત્વવાચક પ્રત્યય (સર્જન-હાર)

હારક વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] હરનાર
હારજીત સ્ત્રી૦ હાર અને જીત [હાર
હારડો પું૦ મોટો હાર (૨) ખાંડનાં ચકતાંનો
હારણ વિ૦ હારેલા મન કે સ્વભાવનું (૨) અધીરું [માન; આદર [લા.]
હારતોરા પું૦ બ૦ વ૦ હાર ને તોરા (૨)
હારબંધ અ૦ એક હારમાં
હારવું અ૦ક્રિ૦[જુઓ'હાર'] સ્ત્રી૦ પરાજિત થવું (૨) કાયર થવું; થાકવું (૩) સ૦ ક્રિ૦ રમતમાં શરત તરીકે મૂકેલી વસ્તુ ગુમાવવી
હારસિંગાર ન૦ પારિજાતક
હારું વિ૦ જુઓ -હાર
હારે અ૦ ['હાર'=પંક્તિ ઉપરથી] જોડે; સાથે (૨) તુલનામાં
હારો પું૦ છ મણનું વજન
હારોહાર અ૦ એક હારમાં; હારબંધ
હાર્દ ન૦ [સં] હૃદય (૨) મર્મ; રહસ્ય (૩) ભાવાર્થ. -ર્દિક વિ૦ [સં.] ખરા અંતરનું
હાર્મોનિયમ ન૦[ઇં.] એક વિદેશી વાદ્ય
હાલ પું૦ બ૦ વ૦ [અ.] દશા; સ્થિતિ (૨) અવદશા (૩) અ૦ હમણાં; અત્યારે
હાલકડોલક અ૦ [હાલવું+ડોલવું] ખળભળી ઊઠ્યું હોય એમ; ડગમગતું
હાલચાલ સ્ત્રી૦ હાલવું ચાલવું તે; હરફર (૨) રીતભાત
હાલત સ્ત્રી૦ [અ.] અવસ્થા; સ્થિતિ (૨) ટેવ
હાલરડું ન૦[જુઓ હાલા]બાળકને ઊંઘાડતાં ગવાતું ગીત [ગિનીની માળા
હાલરું ન૦ બાળકને નજર ન લાગે એવી
હાલવું અ૦ ક્રિ૦ [દે. હલ્લ (સં. હલ્લન) ઉપરથી] ખસવું; ડોલવું; ચળવું
હાલવું અ૦ ક્રિ૦ [દે. હલ્લ] જવું; ચાલવું
હાલહવાલ પું૦ બ૦ વ૦ ['હાલ' ઉપરથી] દુર્દશા; ખરાબી; પાયમાલી (૨) વિ૦ દુર્દશામાં પડેલું
હાલા અ૦ (૨) સ્ત્રી૦ જુઓ હાલો
હાલીમવાલી પું૦ હલકા દરજ્જાનો-રૈંછ-પેંછ માણસ
હાલો અ૦[રવ૦]બાળકને ઊંઘાડતાં વપરાતો ઉદ્ગાર (૨) પું૦ ખોયું; પારણું (બાળભાષામાં) (૩) હાલરડું
હાવ પું૦ ઇચ્છા; હવસ
હાવ પું૦ [સં.] શૃંગારયુક્ત ચેષ્ટા કે ચાળો (સ્ત્રીનો). ૦ભાવ પું૦ બ૦વ૦ શૃંગારયુક્ત ચેષ્ટા; નખરાં
હાવરુંબાવરું વિ૦ [હાવ=ઇચ્છા+બાવરું] વ્યાકુળ; ગભરાયેલું; ગાંડા જેવું
હાવરો પું૦ [હાવ=ઇચ્છા પરથી] તાવ ગયા પછી ઊપડતી ભૂખ [સ્રાવસોઈ
હાવસોઈ (૦હાવસોઈ) સ્ત્રી૦ જુઓ
હાવાં(-વે) અ૦ [જુઓ હવે] હમણાં [પ.]
હાશ અ૦ [રવ૦] જંપ, સંતોષ કે નિવૃત્તિનો ઉદ્ગાર (૨) સ્ત્રી૦ નિરાંત, જંપ; શાંતિ
હાસ પું૦ [સં.] હાસ્ય; હસવું તે
હાસ્તો અ૦ હા જ તો; જરૂર; હા
હાસ્ય ન૦ [સં.] હસવું તે. ૦ચિત્ર ન૦ ટોળ કરવા દોરેલું હાસ્યજનક ચિત્ર; 'કૅરિકેચર'. ૦જનક વિ૦ હાસ્ય ઉપજાવે એવું. ૦રસ પું૦ નવ રસોમાંનો એક (જુઓ રસ). ૦વિનોદ પું૦ હાસ્ય અને વિનોદ. -સ્યાસ્પદ વિ૦ [સં] હસવા યોગ્ય, હસવું આવે એવું
હાહાકાર પું૦ [સં.] હા! હા! એવો શોક કે ત્રાસનો ઉદ્ગાર; સર્વત્ર શોક અને ત્રાસની લાગણી ફેલાઈ જવી તે
હાહાહીહી સ્ત્રી૦ હાસ્યવિનોદ, ઠઠ્ઠામશ્કરી
હાહો સ્ત્રી૦ [રવ૦] હોહા; ભુમરાણ (૨) ધામધૂમ; ધમાલ
હાળી પું૦ [સં. હાલિ] હળ વડે ખેડનાર; ખેડૂત (૨) ખેતીકામમાં મદદગાર નોકર
હાં (૦) અ૦ [રવ૦; જુઓ 'હા'] બાર, અનુરોધ કે વિનવણીનો ઉદ્ગાર. ઉદા૦ તમે એમ કરજો, હાં (૨) ચાલુ વાતમાં વચ્ચે વચ્ચે હાંકારો દેવાનો ઉદ્ગાર (૩) સામો ટોકારો-પડકાર કરવાનો ઉદ્ગાર (૪) + હા; હાકારસૂચક ઉદ્ગાર. ૦ઉં અ૦ હાં; બસ
હાંક (૦) સ્ત્રી૦ બોલાવવા માટેની બૂમ

હાંકવું (૦) સ૦ક્રિ૦ [જુઓ હાંકવું] પશુ, વાહન, વહાણ, ગાડી વગેરેને ઇચ્છિત માર્ગે ચલાવવું (૨) ગપ મારવી [લા.]
હાંકારો (૦) પું૦ હાં એવો અવાજ
હાંકે અ૦ હાં ૧ જુઓ (તે ભાવ સવિશેષ બતાવે છે)
હાંકેડુ (૦) પું૦ હાંકનારો; ગાડીત
હાંજા ગગડી જવા શ૦પ્ર૦ નાહિંમત થઈ જવું; ઢીલા થઈ જવું
હાં જી (૦) અ૦ + હાજી, માન સાથે જવાબ દેવાનો એક ઉદ્ગાર
હાંડલી (૦) સ્ત્રી૦ [જુઓ હાંડી] નાનું હાંડલું; હાલ્લી. –લું ન૦ પહોળા મોંનું માટીનું એક વાસણ
હાંડવો પું૦ ['હાંડી' ઉપરથી] એક વાની
હાંડી (૦) સ્ત્રી૦ [સં. हंडिका, हाण्डिका] હાલ્લી (૨) ધાતુનું તેવું વાસણ (૩) લટકતો દીવો મૂકવાનું કાચનું વાસણ. –ડો પું૦ મોટો હેગડો
હાંડો પું૦ હાંડવો; એક વાની
હાંફ (૦) પું૦; સ્ત્રી૦, ૦ણ [સં. हाम्फिका] ઉતાવળો શ્વાસ ચાલવો તે (૨) તેથી થતી છાતીની રૂંધામણ; અમૂંઝણ. ૦વું અ૦ક્રિ૦ હાંફ ચડવી. ૦ળું વિ૦ વ્યાકુળ; બાવરું. ૦ળું ફાંફળું વિ૦ ગભરાયેલું; બેબાકળું; બાવરું [પ્રારંભિક ઉદ્ગાર
હાંરે અ૦ કેટલાંક ગીતમાં હુલાવનારો
હાંલ્લી (૦) સ્ત્રી૦, –લ્લું ન૦ જુઓ હાંડલી –લું. [હાલ્લાં કુસ્તી કરે (રમા) = અત્યંત ગરીબાઈ હોવી. હાંલ્લાં ખખડવાં = બોલાચાલી – તકરાર થવી]
હાંસડી (૦) સ્ત્રી૦ [સં. અંસ ઉપરથી] ગળા આગળનું એક હાડકું (૨) ગળાનું એક ઘરેણું
હાંસ(–સિ)લ (૦) વિ૦ [અ. हासिल] મળેલું; પ્રાપ્ત (૨) ન૦ દાણ; જકાત; કર (૩) ફાયદો; લાભ (૪) ઉત્પન્ન; પેદાશ (૫) પરિણામ
હાંસિયો (૦) પું૦ [અ. हाशियाह] કાગળની કોરી રખાતી, સામાન્યતઃ ડાબા હાથ પરની પટ્ટી
હાંસી (૦) સ્ત્રી૦ [સં. हास ઉપરથી] મજાક; મશ્કરી (૨) ફજેતી. ૦ખેલ પું૦ મજાક માટે કરેલું કે ખેલ જેવું કામ; મશ્કરી
હિ અ૦ [સં.] જ [પ.] [હિકમતવાળું
હિકમત સ્ત્રી૦ [અ.] યુક્તિ; કરામત. –તી વિ૦
હિકરાણ ન૦ [સર૦ દે. हिक्किअ] કકળાણ; રોકકળ (૨) ઘોંઘાટ; બુમરાણ
હિક્કળ ન૦ વરસાદથી થતી અતિશય ઠંડી
હિક્કા સ્ત્રી૦ [સં.] હેડકી
હિચકારું વિ૦ [જુઓ હીચકારું] કાયર, બાયલું (૨) અધમ; નીચ; હીન
હિચકાવવું સ૦ ક્રિ૦ 'હીચકવું'નું પ્રેરક
હિચાવવું સ૦ ક્રિ૦ હિચાવું અ૦ ક્રિ૦ 'હીચવું'નું અનુક્રમે પ્રેરક ને ભાવે
હિજરત સ્ત્રી૦ [અ.] વતનથી છૂટા પડવું કે વતન છોડવું તે. –તી વિ૦ હિજરત કરનારું
હિજરાવવું સ૦ ક્રિ૦ 'હિજરાવું'નું પ્રેરક
હિજરાવું અ૦ ક્રિ૦ [અ. हिज्र = જુદાઈ ઉપરથી] ઝૂરવું; બળ્યા કરવું
હિજરી વિ૦ (૨) પું૦ [અ.] મહમદ પેગંબર મક્કા છોડી મદીને ગયા ત્યારથી ગણાતો સંવત
હિડિંબા સ્ત્રી૦ [સં.] ભીમની રાક્ષસ પત્ની
હિત ન૦[સં.]કલ્યાણ; શ્રેય (૨) લાભ; ફાયદો. ૦કર, ૦કર્તા(–ર્તા), ૦કારક વિ૦ (૨) પું૦ [સં.] હિત કરે તેવું. ૦કારિતા સ્ત્રી૦ હિત કરવાપણું. ૦કારી વિ૦ [સં.] હિત કરનાર. ૦ચિંતક વિ૦ (૨) પું૦ હિત ઇચ્છનાર તે. ૦શત્રુ પું૦ મૂર્ખતાથી હિત કરવા જતાં પરિણામે હાનિ કરનાર મિત્ર (૨) હિતમાં આડે આવનાર. ૦સંબંધ પું૦ ભલું (૨) સ્વાર્થ. ૦સ્વી વિ૦ [હિતૈષી ઉપરથી] હિતેચ્છુ –તાર્થ(–ર્થે) અ૦ [+ अर्थे] હિત માટે. –તાવહ વિ૦ [+સં. आवह] હિતકારક; શ્રેયસ્કર. –તાહિત ન૦[+अहित] હિત અને અહિત. –તુ [સર૦ हि.], –તેચ્છુ [સં.] વિ૦ હિત ઇચ્છનાર. –તેશરી વિ૦ જુઓ હિતૈષી. –તૈષિણી વિ૦ સ્ત્રી૦ [સં.] હિતૈષી (સ્ત્રી).

–ષી વિ૦ [સ] હિતેચ્છુ. –ોપદેશ પું૦ [સં.] હિતની શિખામણ (૨) એક જાણીતો સંસ્કૃત ગ્રંથ
હિના સ્ત્રી૦ [ફા.] મેંદી. –નો પું૦ મેંદી
હિફાજત સ્ત્રી૦ [અ.] જાળવણી; સંભાળ
હિબ્રૂ સ્ત્રી૦ [ઇ.] યહૂદીઓની મૂળ ભાષા
હિમ ન૦ [સ.] બરફ (૨) ઘણો સખત ઠાર (૩) અતિશય ઠંડી. ૦કણ પું૦ હિમનો કણ; 'ફ્લેક'. ૦ગિરિ પું૦[સ.] હિમાલય. ૦પ્રદેશ પું૦ શીતકટિબંધમાં આવેલો કે એના જેવી આબોહવાવાળો પ્રદેશ. –માચલ પું૦ [સ] હિમાલય. –માચલ પ્રદેશ પું૦ હિમાલયની તળેટીમાં આવેલાં રાજ્યોનો સમૂહ. –માચળ પું૦ હિમાચલ
હિમાયત સ્ત્રી૦ [અ.]પક્ષ લેવો તે;તરફદારી (૨) સમર્થન કરવું તે. –તી વિ૦(૨) પું૦ હિમાયત કરનાર
હિમાલય પું૦ [સ.] હિંદુસ્તાનની ઉત્તરે આવેલો પ્રસિદ્ધ પર્વત
હિમાળું વિ૦હિમવાળું,હિમ જેવું ઠંડું.–ળો પું૦ [સ. હિમાલય] હિમાલય. [હિમાળો ગાળવો = હિમાલય ઉપર ચઢીને બરફમાં દેહ પાડવો ]
હિમાંશુ પું૦ [સ.] ચંદ્ર [બનેલું
હિરણ્મય વિ૦ [સં.] સુવર્ણમય; સોનાનું
હિરણ્ય ન૦[સ.] સોનું. ૦કશિપુ પું૦[સ.] પ્રહ્‌લાદનો પિતા. ૦ગર્ભ પું૦ [સ.] બ્રહ્મા (૨) વિષ્ણુ (૩) સૂક્ષ્મશરીરયુક્ત આત્મા. ૦મય વિ૦ જુઓ હિરણ્મય. –ણ્યાક્ષ [સ.] પું૦ હિરણ્યકશિપુનો ભાઈ
હિલચાલ સ્ત્રી૦ હાલવું ચાલવું તે(૨) પ્રવૃત્તિ; ચળવળ
હિલામો પું૦ મજબૂત પ્રયત્ન (૨) બંડ
હિલાવવું સ૦ ક્રિ૦, હિલાવું અ૦ ક્રિ૦ 'હીલવું'નું પ્રેરક ને ભાવે [ઢી ચોળવું
હિલોળવું સ૦ ક્રિ૦ હિલોળે ચડાવવું; ખૂબ
હિલોળો પું૦ [જુઓ હિલ્લોલ] તરંગનો ઉછાળો(૨)હીંચવામાં તેવો લાંબો ઝોલો (૩) ગમ્મત; ખુશાલી
હિલ્લોલ પું૦ [સ.], –ળ મોજું; તરંગ (૨) મનનો તરંગ. ૦વું સ૦ક્રિ૦હિલ્લોળે ચડાવવું
હિશ્શો અ૦ [રવ૦] ઊંચકીને જોરથી નીચે ફેંકતી વખતે કરાતો ઉદ્‌ગાર
હિસાબ પું૦ [અ.] ગણના; ગણતરી (૨) દાખલો [ગ.] (૩) લેણદેણ; આવકખર્ચ વગેરેની ગણતરી કે તેનું નામું (૪) લેખું; વિસાત (૫) રીત, ઢંગ, મર્યાદા; નિયમ. ૦કિતાબ પું૦ લેવડદેવડના ચોપડા (૨) લેણદેણનો હિસાબ. ૦નીશ (–સ) પું૦ હિસાબ રાખનાર. –બી વિ૦ હિસાબને લગતું (૨) હિસાબ રાખનારું, હિસાબ રાખવામાં કે કરવામાં કુશળ (૩) ગણીને નક્કી કરેલું, ચોક્કસ (૪) હિસાબ રાખનારો મહેતો. –બે અ૦ હિસાબથી જોતાં કે ગણતાં (૨) રીતે; ગણતરીથી
હિસારવ [સ.], હિસારો પું૦ એવો અવાજ (ગાય કે ઘોડાનો)
હિસાવવું સ૦ક્રિ૦ 'હીસવું'નું પ્રેરક
હિસ્ટીરિયા પું૦ [ઇં.] મૂર્છા આણતો વાયુનો એક રોગ
હિસ્સેદાર વિ૦ ભાગીદાર
હિસ્સો પું૦[અ.] ભાગ, ફાળો [વઘારણી
હિંગ સ્ત્રી૦ એક ઝાડનો ઉગ્ર વાસવાળો રસ;
હિંગળો(૦ક) પું૦ [સ. हिंगुल; પ્રા. हिंगुल] ગંધક અને પારાની મેળવણીવાળો એક એક લાલ પદાર્થ. ૦કિયું ન૦ હિંગળોક રાખવાની દાબડી (૨) વિ૦ હિંગળોકના રંગનું
હિંગાષ્ટક ન૦ [हिंग+अष्टक] હિંગ વગેરે આઠ વસ્તુઓનું ચૂર્ણ
હિંગુ પું૦; ન૦ [સ.] હિંગ
હિંગોરું ન૦, –રો પું૦ [સં. इंगुदी] એક ફળ
હિંડોલ(–ળ) પું૦ [પ્રા (સ. हिंदोल)] જુઓ હિંદોલ.–ળાખાટ સ્ત્રી૦ ખાટલાનો હિંડોળો
હિંડોળો પું૦[પ્રા.हिंदोल्य]કઠોરાવાળો મોટો હીંચકો; ઝૂલો
હિંદ પું૦; સ્ત્રી૦, ન૦[ફા. (સં. सिंधु; प्रा॰ सिंधु)] હિંદુસ્તાન. ૦વાણી સ્ત્રી૦ હિંદુસ્તાનની

કે હિંદુ સ્ત્રી. ૦વી વિ૦ [ફા.] હિંદનું, -ને લગતું.-દી વિ૦ હિંદનું (૨) સ્ત્રી૦ ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં બોલાતી એક ભાષા (૩) હિંદની રાષ્ટ્રભાષા (૪) પું૦ હિંદનો વતની. -દી-હિંદુસ્તાની સ્ત્રી૦ હિંદની રાષ્ટ્રભાષા. -દુ વિ૦ (૨) પું૦ [હિંદ ઉપરથી; સ., દે.] હિંદુ ધર્મનો અનુયાયી. -દુત્વ ન૦. -દુસ્તાન પું૦; ન૦ [ફા.] ભારતવર્ષ.-દુસ્તાની વિ૦ હિંદુસ્તાનનું, -ને લગતું (૨) પું૦ ઉત્તર હિંદનો રહેવાસી (૩) સ્ત્રી૦ જુઓ હિંદી હિંદુસ્તાની. -દુસ્થાન પું૦; ન૦ જુઓ હિંદુસ્તાન

હિંદોલ પું૦ [સં.] હીંચકો; હિંડોળો (૨) હિંડોળ; એક રાગ. -ળવું સ૦ ક્રિ૦ હિંદોળા કે પારણામાં ઝુલાવવું

હિંમત સ્ત્રી૦ [અ.] બહાદુરી. ૦બાજ,૦વાન વિ૦ બહાદુર

હિંસક વિ૦ [સં.] હિંસા કરનારું

હિંસા સ્ત્રી૦ [સં.] કોઈ પણ જીવને હણવો કે પીડવો તે. ૦ત્મક વિ૦ [સં.] હિંસાયુક્ત; હિંસાવાળું -સ્ર વિ૦ [સં.] હિંસક; ઘાતક; ક્રૂર

હીક સ્ત્રી૦ [સં. हिक्का] હેડકી; વાધણી (૨) સણકો; શૂળ (૩)તાકીદ; ઉતાવળ (૪) દમ

હીકળ ન૦ જુઓ હિક્કળ

હીકા સ્ત્રી૦ જુઓ હિક્કા (૨) તાણ; આચકા (ભરતી વેળાના) [હીંચકો

હીચ સ્ત્રી૦ [હીચવું પરથી] હીચવાની ક્રિયા;

હીચકવું અ૦ક્રિ૦ જુઓ હીચકવું

હીચકારું વિ૦ [ગ્રા.] જુઓ હિચકારું

હીચકાવું અ૦ક્રિ૦ 'હીચકવું'નું ભાવે (૨) હિચાવું

હીચવું અ૦ક્રિ૦ જુઓ હીચવું (૨) ગિલ્લીદંડામાં મોઈ ગબી પર ગોઠવી તેને દંડાને છેડેથી ઉડાડવી; હીલવું

હીજડો પું૦ [અ. हीज] નપુંસક; રાંડવો

હીટર પું૦[ઇં.] હવા ઇ૦ ગરમ કરવાનું સાધન

હીણુ વિ૦ [પ્રા. (સં. हीन)] અધમ; નીચ (૨) હલકું; ઊતરતું (૩) ભેગવાળું (૪) વગરનું; વિનાનું; ઓછું; કમ. ૦પત(-ત) સ્ત્રી૦; ન૦ હીણપણું; હલકાઈ; લાંછન. -ણું વિ૦ જુઓ હીણ

હીન વિ૦ [સં.] તજી દીધેલું (૨) વગરનું; વિનાનું (સમાસમાં). ઉદા૦ શક્તિહીન. (૩) જુઓ હીણું. ૦તા સ્ત્રી૦. ૦યાન પું૦ બૌદ્ધધર્મનો એક સંપ્રદાય (બીજો તે મહાયાન)

હીબકવું અ૦ક્રિ૦ [જુઓ હેબક] હબકવું (૨) [જુઓ હીબકું] ડૂસકાં ખાવાં

હીબકું ન૦ ડૂસકું

હીમજ સ્ત્રી૦ નાની હરડે

હીર ન૦રેશમ(૨)તેજ; કાંતિ(૩)સત્ત્વ;દૈવત

હીરક પું૦ [સં.] હીરો. ૦મહોત્સવ પું૦ ૬૦ વર્ષ પૂરાં થયાની ખુશાલીમાં કરવામાં આવતો મહોત્સવ

હીરકોરી વિ૦ રેશમી કિનારવાળું

હીરાકણી સ્ત્રી૦ હીરાની કણી કરચ

હીરાકશી(-સી) સ્ત્રી૦ [સં. कासीस] શાહી, રંગ, દવા વગેરેમાં વપરાતો એક પદાર્થ; લોહનો સલ્ફેટ

હીરાકંઠી સ્ત્રી૦ પાસાદાર મણકાની કંઠી

હીરાગળ વિ૦ [હીર ઉપરથી] રેશમી

હીરો પું૦ [સં. हीर, ०क] એક કીમતી પથ્થર; ધોળા રંગનું રત્ન

હીલવવું સ૦ક્રિ૦ હીલે એમ કરવું; હિલાવવું

હીલવું અ૦ક્રિ૦ [જુઓ હાલવું] ડોલવું (૨) જુઓ હીચવું (૨)

હીસવું અ૦ ક્રિ૦ હસવું [૫]

હીહી અ૦ [સં.; રવ૦] હસવાનો અવાજ

હીંચકવું અ૦ક્રિ૦ હીચકો ખાવો

હીંચકો પું૦ હીંચવા માટે ટગાવેલું સાધન (૨) તેનું કે તેવું આંદોલન-ઝોલો

હીંચવું અ૦ ક્રિ૦ [સર૦ દે. हिंचिम=એક પગથી ઝૂલતા ચાલવું તે] ઝોલો ખાવો; હીચકો ખાવો (હીંચાવવું)

હીંચોળવું સ૦ ક્રિ૦ [હીચવું ઉપરથી] ઝુલાવવું; હીંચકા નાંખવા

હીંચોળાખાટ સ્ત્રી૦ હિંડોળાખાટ

હીંડછા સ્ત્રી૦ હીંડવાની રીત; ચાલ
હીંડવું અ૦ક્રિ૦ [સ. હિણ્ડ્; પ્રા. હિંડ] ચાલવું
હીંડાડ(–વ)વું સ૦ક્રિ૦ 'હીંડવું'નું પ્રેરક
હીંડાવું અ૦ક્રિ૦ 'હીંડવું'નું ભાવે
હીંડોલ(–ળો,–ળા)ખાટ જુઓ હિંડોળ, –ળાખાટ
હીંયાં અ૦ જુઓ અહીંયાં; ઢ્યાં [પ.]
હીંસારવ પું૦ જુઓ હિસારવ. –વું અ૦ક્રિ૦ હિસારવ કરવો
હુઓ(–વો) [પ્રા. हुअ (સ. भूत)] હવો; થયો ('હોવું'નું ભૂ૦કા૦નું કાલમસ્ત રૂપ) [પ.]
હુકમ પું૦ [અ. हुक्म] આજ્ઞા; ફરમાન (૨) (પ્રાયઃ બ૦વ૦માં) ગંજીફાની એક રમતમાં અમુક જાતનાં પાન ઊંચાં ગણવા તે કે તે પાન; સર. ૦નામું ન૦ કોર્ટનો લેખી ચુકાદો. ૦સર પું૦ હુકમ ૨ જુઓ
હુક્કાપાણી ન૦ બ૦વ૦ હુક્કોપાણી વગેરે પીવા તે (૨) એકબીજાકનો કે સામાજિક સંબંધ [લા.]
હુક્કો પું૦ [અ. हुक्क़ा] તમાકુ પીવાનું એક સાધન
હુડુડુ અ૦ [રવ૦] ધસારો કે પડાપડીનો રવ
હુત વિ૦ [સં.] હોમેલું; બલિરૂપ આપેલું (૨) ન૦ બલિ. ૦દ્રવ્ય ન૦ હોમવાની વસ્તુ; બલિ ૦ભુજ, ૦વહ પું૦ [સં.] અગ્નિ –તાત્મા પું૦ [+આત્મા] શહીદ; હુત થયેલો માણસ. –તાશ(૦ન) પું૦ [સં.] અગ્નિ –તાશની સ્ત્રી૦ [સં.] હોળી
હુતુતુ ન૦ [રવ૦] એક રમત
હુન્નર પું૦ [ફા. हुनर] કારીગરી, કસબ. ૦ઉદ્યોગ પું૦ હુન્નર અને ઉદ્યોગ. ૦શાળા સ્ત્રી૦ હુન્નર શીખવાની શાળા. કળાભવન
હુમલાખોર વિ૦ હુમલો કરવાની આદતવાળું
હુમલો પું૦ [અ. हम्ला] આક્રમણ; ધસારો
હુરિયો પું૦,સ્ત્રી૦ [રવ૦; સર૦ ફા. हुर्रा] ફજેતો; બભારો (૨) મજાક ઉડાવવી તે (૩) અંગરેજોનો, મજાક કે તુચ્છકારનો એવો ઉદ્ગાર
હુલરાવવું સ૦ક્રિ૦ [જુઓ હુલાવવું; અથવા સર૦ ક. हिन्दोल=મોજું,તરંગ] હિલ્લોળવું; (બાળકને) ઉછાળીને રમાડવું; હલાવવું
હુલામણું ન૦ હુલરાવવું તે. –ણું ન૦ હુલામણ (૨) વિ૦ લાડમાં પાડેલું (નામ)
હુલાવો પું૦ ઉછાળો (૨) ધમાલ [લા.]
હુલાવવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા. हुल्ल (સં. फुल्ल)] જુઓ હુલરાવવું (૨) ઉછાળવું (૩) હલાવવું; ચારે કોર ફેરવવું (૪) 'હુલાવું,' 'હુલવું'નું પ્રેરક (૫) ખોસી દેવું, ભોંકવું
હુલાવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ હુલાવવું. ઉદા૦ 'હું તો હુલાવું મારા બાઈને'
હુલ્લડ ન૦ હલ્લો; તોફાન; બખેડો; બંડ. ૦ખોર વિ૦ (૨) પું૦ બંડખોર; તોફાની
હુવો જુઓ હુઓ, હવો [પ]
હુસહુસ અ૦ [રવ૦] ઉતાવળમાં (૨) કરડવા, કૂતરાને ઉશ્કેરવાનો ઉદ્ગાર
હુસેન પું૦ [અ. हुसैन] જેમને નિમિત્તે તાબૂત નીકળે છે તે ભાઈઓમાંનો એક (બીજો હસન)
હુસ્ન ન૦ [અ.] સૂરત, કાંતિ (૨) ખૂબસૂરતી
હું(૦) સ૦ [સ. अहम्] (પ્રથમ પુરુષ એ૦વ૦). ૦પણું ન૦ અહંતા; અભિમાન. ૦પદ-(–હું) ન૦ અભિમાન; અહંકાર
હું અ૦ [પ્રા. हुं (સ. हुम्)] ખોખારો, ગુસ્સો, વિરોધ, ગર્જના ઇ૦નો ઉદ્ગાર. ૦કાર (–રો) (૦) પું૦ [સ. हुंकार] 'હા, સાંભળું છું' એવા અર્થનો ઉદ્ગાર, હાંકારો (૨) ખોંખારીને બોલવું તે; હોકારો (૩) 'હું' એવો અવાજ; સિંહનાદ
હુંસાતુંસી(–રી,–સી)(૦,૦) સ્ત્રી૦ [સર૦ દ. हिंसोड्डिआ=ચડસાચડસી (હું અને તું વચ્ચે)] સ્પર્ધા, ચડસાચડસી; રકઝક; ખેંચાખેંચી
હૂક પું૦ [ઇ.] આંકડો, છેડેથી વાળેલો ખીલો
હૂકડી સ્ત્રી૦ નાનો હૂક
હૂકાહૂક સ્ત્રી૦ [રવ૦] વાંદરાના હોકારા
હૂકો પું૦ જુઓ હૂક
હૂડ અ૦ [રવ૦] તિરસ્કારનો એવો ઉદ્ગાર
હૂડહૂડ અ૦ [રવ૦] ઉતાવળ કે ઝપાટાબંધ ગતિ સૂચવતો રવ [આમુક
હૂણ પું૦ [સં.] એક પ્રાચીન મોંગોલ જાતિનો

**હૂપ** અ૦ [રવ૦] વાંદરાનો એવો અવાજ (૨) પું૰મૂઠ્ઠા;મોટો વાંદરો(બાળભાષામાં). –પાહૂપ અ૦ વાંદરાના હોકાર

**હૂબહૂ** વિ૦ [અ] તાદૃશ; આબેહૂબ

**હૂરી** સ્ત્રી૦ [ફા.] સ્વર્ગની સુંદરી; અપ્સરા

**હૂલકું** ન૦ ઓચિંતો ગભરાટ

**હૂલવવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ હુલરાવવું

**હૂલવું** અ૦ક્રિ૦ [જુઓ હુલાવવું] જુઓ ઊલવું (૨) આનંદમાં આવવું

**હૂંછી** વિ૦ તોફાની (૨) અપશુકનિયાળ. ૦ઘોડો પું૦ હૂંછી–તોફાની ઘોડો (૨) અપશુકનિયાળ માણસ

**હૂંડિયામણ** ન૦ હૂંડીના વટાવનો દર

**હૂંડી** સ્ત્રી૦ [સં. હુણ્ડી] દેશપરદેશમાં નાણાંની આપલે કરવા માટે ચલાવવામાં આવતી શાહુકારી ચિઠ્ઠી

**હૂંઠલ** સ્ત્રી૦ [જુઓ સૂંઢલ] સહિયારું

**હૂંફ** સ્ત્રી૦ ગરમાવો (૨) સહાયતા, આશ્રય [લા.]. –ફાવું અ૦ ક્રિ૦ હૂંફ વળવી. –ફાળ(–ળું) વિ૦ હૂંફવાળું

**હૂંશ** સ્ત્રી૦ [જુઓ હોશ] + ઉમંગ; ઉત્સાહ (૨) હોંશ; જોર

**હૃત** વિ૦ [સં.] હરાયેલું; છીનવી લીધેલું

**હૃદ** ન૦ [સં.] હૃદય

**હૃદય** ન૦ [સં.] જ્યાંથી લોહી શરીરમાં ધકેલાય છે તે અવયવ (૨) [લા.] છાતી (૩) દિલ; હૈયું; અંતઃકરણ (૪) કોમળ ભાવો કે લાગણી–પ્રેમ, દયા, સમભાવ વગેરે (૫) મર્મ; રહસ્ય. ૦પલટો પું૦ દિલનું – આંતરિક લાગણીઓનું કે હૃદયકોણનું બદલાવું તે. ૦ભેદક, ૦ભેદી વિ૦ હૃદયને ભેદી નાખે તેવું; હૃદય ઉપર ખૂબ અસર કરે તેવું. ૦મંથન ન૦ હૃદયમાં થતું મથન. ૦શૂન્ય વિ૦ લાગણી વિનાનું. ૦સ્પર્શી વિ૦ હૃદય ઉપર અસર કરે તેવું. –યંગમ વિ૦ [સં.] હૃદયસ્પર્શી. –યાફાટ અ૦ જુઓ હૈયાફાટ. –યેશ(–શ્વર) પું૦ [સં.] પ્રીતમ (૨) સ્વામી; પતિ. –યેશ્વરી સ્ત્રી૦[સં.] પ્રિયા, વહાલી સ્ત્રી (૨) પત્ની

**હૃદિયું, હૃદે** ન૦ + જુઓ હૃદય

**હૃદ્ગત** વિ૦ [સં.] હૃદયમાં રહેલું; આંતરિક (૨) ન૦ આંતરિક વિચાર કે ભાવ

**હૃદ્ય** વિ૦ [સં.] પ્રિય; ગમે તેવું; ગમતું

**હૃષીકેશ** પું૦ [સં.] શ્રીકૃષ્ણ (૨) વિષ્ણુ

**હૃષ્ટ** વિ૦ [સં.] ખુશ, પ્રસન્ન. ૦પુષ્ટ વિ૦ (શરીરે) ખૂબ જાડું [હિંમત

**હે (હૅ)** સ્ત્રી૦ [દે. સહ્ = સહાયક] ધીરજ;

**હે** અ૦ [સં.] સંબોધન કરવાનો ઉદ્ગાર

**હેજ** પું૦ ભેજ; ભીનાશ (૨) હેત, ઉમળકો

**હેટ** સ્ત્રી૦ [ઇં.] વિલાયતી ટોપી

**હેઠ** અ૦ [પ્રા. હેટ્ઠ] નીચે; હેઠે. ૦ળું વિ૦ હેઠળનું; તળેનું. ૦ળે અ૦ નીચે; તળે. –ઠું વિ૦ હલકું નીચું (૨) અ૦ હેઠે; નીચે. –ઠે અ૦ જુઓ હેઠ

**હેડ** સ્ત્રી૦ [સં. હડિ] ગુનેગારનો પગ જકડી રાખવાને કરેલું મોટું ભારે લાકડું (૨) જેલ; કેદ [લા.] (૩) તોફાની ગાયબળદના ગળામાં પગ વચ્ચે રહે એમ બંધાતું લાંબું લાકડું; ડેરો (૪) ટેવ; –ના વગર ન ચાલે તેવું થઈ જવું

**હેડ** વિ૦ [ઇં.] મુખ્ય; ઉપરી. ૦ઑફિસ સ્ત્રી૦ [ઇં.] મુખ્ય કે વડી કચેરી, કાર્યાલય

**હેડકી** સ્ત્રી૦ [સં. હિક્કા] ભારે શ્વાસનું ડચકું (૨) વાધણી

**હેડકૉન્સ્ટેબલ** પું૦ [ઇં.] પોલીસટુકડીનો વડો; જમાદાર [કારકુન

**હેડકલાર્ક** પું૦ [ઇં.] વડો કારકુન અવલ-

**હેડબેડી** સ્ત્રી૦ હેડ અને બેડી(૨)અંકુશ[લા.]

**હેડમાસ્તર** પું૦ [ઇં. હેડમાસ્ટર] વડો–મુખ્ય શિક્ષક

**હેડંબા** સ્ત્રી૦ જુઓ હિડિંબા

**હેડો** પું૦ અતિશય પ્યાર, આસક્તિ

**હેત** ન૦ [પ્રા.હિતત્ર (સં.હૃદય) ઉપરથી] પ્રીતિ; ભાવ; સ્નેહ. ૦પ્રીત સ્ત્રી૦ વહાલ; કૃપા. –તાળ (–ળું) વિ૦ હેતવાળું; માયાળુ

**હેતુ** પું૦ [સં.] ઉદ્દેશ; આશય (૨) સબબ; કારણ (૩) પંચાવયવ વાક્યમાં સબબ બતાવનારું કથન કે વાક્ય [ન્યા.]

હેત્વાભાસ પું૰ [સં.] દુષ્ટ-ખોટો હેતુ; હેતુનો આભાસ [ન્યા.]

હેન્ડલ પું૰ [इं.] હાથો; દસ્તો

હેબક (હે) સ્ત્રી૰ [અ. હૈબત] ધ્રાસક; ધાસ્તી. ૰(-કા)વું અ૰ક્રિ૰ જુઓ હબકવું. -ત સ્ત્રી૰ જુઓ હેબક. -તાવું જુઓ હેબકાવું

હેબિયસ કૉર્પસ ન૰ [લૅટિન; इं.] કેદીને બરોબર કાયદેસર પકડયો છે કે કેમ, તેની તપાસ કરવાને માટે, અદાલત કેદીને પોતાની રૂબરૂ હાજર કરવા હુકમ કાઢે છે તે

હેમ ન૰ [સં] સોનું [સહીસલામત

હેમક્ષે(-ખે)મ વિ૰[ક્ષેમનો દ્વિર્ભાવ]કુશળ;

હેમગિરિ પું૰ [સં.] મેરુ

હેમચંદ્ર પું૰ [સં.] એક પ્રસિદ્ધ જૈન આચાર્ય

હેમંત સ્ત્રી૰ [સં.]માગશર ને પોષ મહિનાની ઋતુ

હેય વિ૰ [સં.] ત્યાજ્ય. ૰તા સ્ત્રી૰

હેરત (હે) સ્ત્રી૰ [અ.] નવાઈ; આશ્ચર્ય

હેરફેર વિ૰[ફેરનો દ્વિર્ભાવ]બદલેલું,ફેરફારવાળું (૨) અદલાબદલી થયેલું (૨) પું૰ હેરફેર થવું તે (૩) તફાવત; ફેર; ફરક

હેરવું સ૰ક્રિ૰ [દે. हेर] ધારીને કે છૂપી રીતે જોવું; નિહાળવું

હેરાન (હે) વિ૰ [અ.] હેરાનગતિ પામેલું કંટાળેલું. ૰ગત(-તિ) સ્ત્રી૰મુશ્કેલી,પીડા

હેરિયું ન૰ [હેરવું ઉપરથી] છાનુંમાનું જોવું તે (૨) બાકામાંથી પડતું સૂર્યનું કિરણ

હેરોફેરો પું૰ [ફેરાનો દ્વિર્ભાવ] આંટોફેરો; જવું આવવું તે (૨) ફેરાફેરા ખાવા જેવું થોડું કામકાજ

હેલ સ્ત્રી૰ બોજો; ભાર (૨) વેચવા સારુ ગાડામાં ભરેલા લાકડાં છાણાં વગેરે કે તેવું ગાડું (૩) માથે લીધેલું કે લેવાનું બેડું

હેલકરી પું૰ [ફા. હલ્કાર] મજૂર; વેઠિયો

હેલના સ્ત્રી૰ [સં.] અવહેલના; તિરસ્કાર; તરછોડવું તે

હેલા સ્ત્રી૰ [સં.]ખેલ, રમત(૨)લીલા(૩) વીર્યસંભોગેચ્છા(૪)તે વ્યક્ત કરતી ચેષ્ટા

હેલારો પું૰ [જુઓ હેલો] ધક્કો

હેલી સ્ત્રી૰ [દે. अवालि] સતત વરસાદ

હેલો(-લ્લો) પું૰ [સર૰ દે. हल्ल] હેલારો; આંચકો; ધક્કો

હેવાતણ(-ન) (હે) ન૰ સૌભાગ્યાવસ્થા

હેવાન (હે) વિ૰ [અ.] ઢોર જેવું (૨) ન૰ પશુ,ઢોર. -નિયત સ્ત્રી૰પશુપણું,પાશવતા

હેવાલ (હે) પું૰ [જુઓ અહેવાલ] વૃત્તાંત

હેવાવું (હે) અ૰ ક્રિ૰ મહાવરો થવો

હેષારવ પું૰ [સં.] ઘોડાનો હણહણાટ

હેસિયત (હે) સ્ત્રી૰ [અ. हैसियत] સામર્થ્ય; શક્તિ

હેળવવું સ૰ ક્રિ૰ હળે એમ કરવું

હેં (હેં૰) અ૰ [રવ૰] એં; વિસ્મય, ધમકી વગેરે બતાવનારો ઉદ્ગાર (૨) ફરીથી કે રટીને પ્રશ્ન કરતી વેળાનો ઉદ્ગાર. ઉદા૰ હેં, કાલની વાત સાચી? હેં, શું કહ્યું?

હૈડિયાવેરો સ્ત્રી૰ મુસલમાની રાજનો એક કર [વરતો દેખાતો ભાગ

હૈડિયો પું૰ ગળાની ઘાંટી; ગળાનો બહાર

હૈડું ન૰ જુઓ હૈયું

હૈમ વિ૰ [સં.] હિમ સંબંધી; બરફનું કે બરફ જેવું ઠંડું (૨) સોનાનું કે સોના જેવા રંગનું. ૰વત વિ૰ હિમાલયનું; હિમાલય સંબંધી (૨) હિમાલયમાં રહેનારું કે હિમાલયમાં ઉત્પન્ન થયેલું. ૰વતી સ્ત્રી૰ પાર્વતી [તે (૨) મોટી ચિંતા

હૈયાકૂટ સ્ત્રી૰ અતિ શોકને લીધે છાતી કૂટવી

હૈયાધારણ સ્ત્રી૰ સંતોષ, સમાધાન (૨) ખાતરી

હૈયાફાટ વિ૰ છાતી ફાટી જાય એવું (૨) અ૰ છાતી ફાટી જાય એમ (રડવું)

હૈયાફૂટું વિ૰ મૂઢ; બેવકૂફ; મમ વિનાનું

હૈયાસગ(-સો)ગડી સ્ત્રી૰ હૈયા ઉપર મૂકેલી સગડીની પેઠે દુઃખ દેનારું

હૈયાસૂનું વિ૰ હૈયાફૂટું,મૂઢ(૨)નિષ્ઠુર,નિર્દય

હૈયું ન૰ [પ્રા. हिअअ(सं. हृदय)] હૃદય; દિલ; અંતઃકરણ

હો અ૰ [સં.; રવ૰] ખાતરી અથવા સંમતિ-

દર્શક ઉદ્ગાર, હા (૨) કાવ્યના કેટલાક ઢાળોમા હલકાર માટે વપરાતો ઉદ્ગાર (૩) ઓ, હે (સંબોધનનો ઉદ્ગાર)
હોઇયાં અ૦ [રવ૦] ઓડકાર કે તૃપ્તિનો ઉદ્ગાર, ઓહિયા [નાનો હોકો
હોકલી (હૉ) સ્ત્રી૦ [જુઓ હુક્કો] હુકલી,
હોકા, ૦યંત્ર ન૦ [અ हुक्क़ = દાબડો] દરિયામા દિશા જાણવાનુ સાધન
હોકારો (હૉ) પું૦ 'હ' 'હા' કહેવુ તે, સંમતિસૂચક અવાજ (૨) બૂમ, બરાડો, ધમકામણીભરી બૂમ
હોકી સ્ત્રી૦ [ઇ] ગેડીદડાને મળતી એક વિલાયતી રમત
હોકો (હૉ) પું૦ જુઓ હુક્કો
હોજ (હૉ) પું૦ [અ] પાણીનો કુંડ
હોજત સ્ત્રી૦ [અ हुज्जत] જમીનદાર અને ખેડૂત વચ્ચેનો વાર્ષિક હિસાબ
હોજરી સ્ત્રી૦ [दे ओज्झरी] ઓઝરી, જઠર પેટ –રું ન૦ ઓઝરુ, પેટ (તિરસ્કારમા)
હોટલ (હૉ), હોટેલ [ઇ] સ્ત્રી૦ ચાપાણી ઇ૦ નાસ્તાની દુકાન (૨) યુરોપની ઢબની વીશી ને ઉતારો
હોઠ પું૦ જુઓ ઓઠ
હોડ સ્ત્રી૦ [दे होड्ड] શરત
હોડકું ન૦ [स होड] નાની હોડી
હોડી સ્ત્રી૦ [स होड] મછવો, પનાઈ
હોતા પું૦ [स] યજ્ઞમા મંત્ર ભણી આહુતિ હોમનાર
હોદ્દો પું૦ [अ हौदज] અંબાડી
હોદ્દેદાર વિ૦ હોદ્દો ધરાવનાર, અમલદાર
હોદ્દો પું૦ [अ उह्दह] ઓધ્ધો, પદવી, અધિકાર
હોનારત સ્ત્રી૦ બનનાર બનાવ, ભવિષ્ય (૨) અકસ્માત [યજ્ઞનો કુંડ
હોમ પું૦ [स] હવન, યજ્ઞ ૦કુંડ પું૦
હોમરૂલ ન૦ [ઇ] સ્વરાજ
હોમવું સ૦ ક્રિ૦ યજ્ઞમા આહુતિ આપવી
હોમિયોપથી સ્ત્રી૦ [ઇ] રોગોપચારની એક પદ્ધતિ [ખેર!
હોય (હૉ) 'હોવુ'નુ વિધ્યર્થ (૨) અ૦ હશે!
હોરા સ્ત્રી૦ [स] અઢી ઘડી, કલાક (૨) એક રાશિ કે લગ્નનો અર્ધો ભાગ (૩) જન્મકુંડળી કે તે પરથી ભવિષ્ય ભાખવાની વિદ્યા
હોરી સ્ત્રી૦ એક તાલ (૨) હોળીના દિવસો મા ગવાતુ એક ગાયન
હૉર્ન ન૦ [ઇ] ભૂંગળુ, મોટરનુ ભૂંગળુ
હૉલ પું૦ [ઇ] મોટો ઓરડો, ખંડ
હોલવણુ ન૦ હોલાઈ જવુ તે
હોલવવું સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઓલવવુ
હોલાણ ન૦ જુઓ હોલવણ
હોલાણ (હૉ) ન૦ જુઓ ઓલાણ (ફ્લાનું)
હોલાવુ અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઓલાવુ
હોલિકા, હોલી સ્ત્રી૦ [स] હોળી
હોલી સ્ત્રી૦ [જુઓ હોલો] હોલાની માદા
હોલો પું૦ [दे होल] એક પંખી
હોલ્ડર ન૦ [ઇ] વિલાયતી કલમની ટાંકવાળી
હોલ્ડૉલ ન૦ [ઇ] મુસાફરીમા બિસ્તરો ઇ૦ કલમ લપેટી લઈ જવાની એક ખોળ જેવી બનાવટ
હોવાપણું (હો) ન૦ [હોવુ ઉપરથી] અસ્તિત્વ
હોવાવું અ૦ ક્રિ૦ (કશા માટે) ગભરાટમા આમ તેમ દોડવુ, સેવાવુ
હોવું (હૉ) અ૦ ક્રિ૦ [प्रा हु, हव (स भू)] થવુ બનવુ, હયાતીમા આવવુ
હોવે અ૦ [રવ૦] હા
હોશ પું૦ [फा] ભાન, શુદ્ધિ (૨) શક્તિ, દમ ૦કોશ પું૦ બ૦ વ૦ ભાન, હિંમત ચેતના
હોશિયાર વિ૦ [फा] ચાલાક, કુશળ, નિપુણ (૨) સાવધ, સાવચેત, ખબરદાર (૩) સમજુ, બુદ્ધિશાળી –રી સ્ત્રી૦ હોશિયાર પણું
હૉસ્પિટલ સ્ત્રી૦ [ઇ] ઇસ્પિતાલ
હોહા(–હો) સ્ત્રી૦ [રવ૦] ગડબડ, ઘોંઘાટ, ધમાલ (૨) જાહેરાત કે ચર્ચા (૩) ગભરાટ, ખળભળાટ (૪) અ૦ એવો અવાજ. ૦કાર વિ૦ હોહા, ગભરાટ, ત્રાસ
હોળવું સ૦ ક્રિ૦ [સર૦ ઓળવુ] કાંસકીથી વાળ ઠીક કરવા
હોળી સ્ત્રી૦ [प्रा होलिया (स होलिका)]

ફાગણ પૂર્ણિમાનો તહેવાર; તે દિવસે લાકડાં વગેરેનો ઢગલો સળગાવવામાં આવે છે તે (૨) તેમ કોઈ વસ્તુનો ઢગલો કરી સળગાવવું તે (જેમ કે, વિદેશી કાપડની હોળી).[૦નું નાળિયેર રૂ૦ પ્ર૦ આફત કે જોખમના કામમાં ધસી જનાર]. –ળૈયું ન૦ હોળીમાં નાખવાનું નાનું છાણું (૨) વિ૦ હોળી ખેલનાર; ઘેરૈયો

**હોળૈયો** પું૦ [જુઓ ઓળાયો (ઓળ ઉપરથી)] (રકમની) પૂર્ણતાસૂચક અર્ધ-ચંદ્રાકાર ચિહ્ન. ઉદા૦ ૧૦)

**હોંકાર** (હોં૦) પું૦ જુઓ હોકાર

**હોંચા** (હોં૦) અ૦ [રવ૦] ગધેડાના ભૂંકવાનો અવાજ

**હોંશ** (હોં૦) સ્ત્રી૦ [મ. હૌસ; જુઓ હુંશ] ઉલટ; ઉમંગ

**હોંશાતોંશી** (હોં૦ તોં૦) સ્ત્રી૦ હુંસાતુંસી

**હોંશીલું** વિ૦ હોંશવાળું

**હોંસ** સ્ત્રી૦ હોંશ

**હોંસાતોંસી** સ્ત્રી૦ હુંસાતુંસી

**હોંસીલું** વિ૦ હોંશીલું

**હ્યસ્તન** વિ૦ [સં.] ગઈ કાલનું

**હ્યાં** અ૦ + અહીંયાં

**હ્રદ** પું૦ [સં.] પાણીનો ઊંડો ખાડો; ધરો

**હ્રસ્વ** વિ૦ [સં.] લઘુ; ટૂંકા અવાજનું

**હ્રાસ** પું૦ [સં.] ક્ષય; ઘટાડો; નાશ

**હ્રી** સ્ત્રી૦ [સં.] લાજ; શરમ, મર્યાદા

**હ્રીમ્** અ૦ [સં.] લક્ષ્મીનો બીજમંત્ર

## ળ

**ળ** પું૦ છેલ્લો ગુજરાતી વ્યંજન (એનાથી શરૂ થતો એકે શબ્દ નથી. પણ શબ્દોમાં 'લ'ના વિકલ્પ તરીકે 'ળ' વપરાય છે)

# શુદ્ધિ-વૃદ્ધિ

પૃષ્ઠ

૫ **અગર** શબ્દનો ત્રીજો અને ચોથો અર્થ જુદો શબ્દ ગણવો. [ગણવો

૧૫ **અત્તર** શબ્દનો બીજો જુદો શબ્દ

૧૯ **અધ્યાત્મ** શબ્દમા **૦જ્ઞાન, ૦યોગ, ૦વિદ્યા** [સ] ગણવા.

૨૫ **અન્ન** શબ્દમા **૦કૂટ, ૦દેવતા, ૦પૂર્ણા, ૦પ્રાશન, ૦મય, ૦મય-કોશ(-ષ)** [સ] ગણવા.

૩૨ **અભ્યાસ** શબ્દમા **–સી**[સ.] ગણવો.

૩૩ **અમલદાર** ને બદલે **૦દાર** ગણવું. (**અમલ** શબ્દના પેટામાં)

૩૪ **અચુત** માં **૦સિદ્ધ** [સ.] ગણવો.

૩૬ **અર્જુન** પું૦ [સ] પાચ પાંડવોમાનો ત્રીજો (૨) એક વૃક્ષ

૪૦ **અવસર્પિણી** ના અર્થમાં 'અધ-પાત તરફ વળતો' એટલુ શરૂઆતમાં ઉમેરી લેવું.

૭૨ **આસો** ની વ્યુ૦ [સ. अश्वयुज्; प्रा. आसोअ]

૭૯ **–ઈય** વિશેષણ બનાવતો પ્રત્યય. ઉદા૦ પંચવર્ષીય

૧૦૮ **ઍટમ બૉમ્બ** પું૦ [ઇં.] જુઓ અણુબૉમ્બ

૧૧૧ **ઑટોમૅટિક** વિ૦ [ઇં.] બીજાની મદદ વિના આપમેળે ગતિમાન થતું

૧૧૧ **ઑટોમોબાઇલ** ન૦[ઇં] મોટરગાડી

૧૧૧ **ઑટો રિક્ષા** સ્રી૦ [ઇં] યંત્રથી ચાલતી રિક્ષા

૧૨૩ **કને** શબ્દની વ્યુ૦ [સં. कर्णस्मिन्; अप० कण्णहिं]

૧૪૦ **કંપાસ** શબ્દનો અર્થ (૨) વર્તુળ દોરવાનું સાધન

૧૪૨ **કાજુકળિયા** શબ્દનો અર્થ (૨) સાકર ચડાવેલા ચણા–મગફળી ઇ૦ના દાણા

૧૭૩ **કૂતરું** શબ્દની વ્યુ૦ [સ. कुक्कुर; प्रा. कुत्तर, दे. कुत्त]

૧૭૪ **ક્રીમ** સ્રી૦ [ઇં.] મલાઈ (૨) તેના જેવો પદાર્થ. જેમ કે, 'કોલ્ડક્રીમ'

૨૧૫ **ગિરિરાજ** પું૦ [સ.] પર્વતોનો રાજા –મોટો પર્વત

૨૨૦ **ગેટ** પું૦ [ઇ.] દરવાજો (૨) સ્રી૦ પોલીસચોકી

૨૪૬ **ચલચિત્ર** ન૦ સિનેમાની ફિલમ

૨૪૯ **ચાચોળ** સુધારીને **ચાઓળ** કરો.

૨૫૩ **ચાહીને** અ૦ ['ચાહવું' ઉપરથી] જાણીબૂજીને [લા.]

૨૭૪ **છેડો** શબ્દની વ્યુ૦ [दे. छेओ (स. छेद)]

૨૮૫ **જાતરખુ** સુધારીને **જાતરખુ** કરો.

૨૯૧ **જીવનદાન** ન૦ જીવનનું દાન; ઉગારી લેવું તે (૨) પોતાનું જીવન કશાને સમર્પણ કરવું તે

૨૯૩ **જેર** ના અર્થમાં 'પરાજીત'ને બદલે 'પરાજિત' કરો.

૩૧૧ **ટીલડી** શબ્દના ત્રીજા અર્થમાં 'મોરની'ને બદલે 'મોરના' કરો.

૩૨૭ **ઢગલો** શબ્દની વ્યુ૦ [दे. ढिग्गल]

૩૩૧ **તકસાધુ** વિ૦ તક સાધી લેવાની વૃત્તિવાળું; 'ઑપૉર્ચ્યુનિસ્ટ'

૩૫૫ **થ** ના અર્થમાં 'તાલુસ્થાની'ને બદલે 'દંતસ્થાની' કરો.

૩૫૮ **દ** ના અર્થમાં 'તાલુસ્થાની'ને બદલે 'દંતસ્થાની' કરો.

૪૦૦ **નાનમ** (ના') સ્રી૦ નાનાપણું

૪૧૩ **નુસખો** શબ્દનો અર્થ (૨) આબાદ ઇલાજ

૪૩૬ **પાકિસ્તાન** પું૦; ન૦ મૂળ હિંદુ-

સ્તાન થી પૂર્વ તેમ જ પશ્ચિમના કેટલાક પ્રદેશોનું બનેલું નવું રાજ્ય

૪૪૮ પુસ્તો શબ્દની વ્યુ૦ [સં] રદ કરવી

૪૬૩ પ્રાણીઘર ન૦ પ્રાણીઓનું સંગ્રહસ્થાન, ઝૂ

૪૬૪ પ્રાયમસ પું૦ [ઇ] જુઓ સ્ટવ

૪૬૫ પ્રેમિકા સ્ત્રી૦ પ્રેમમાં પડેલી સ્ત્રી

૪૬૫ પ્રોફેસર પું૦ [ઇ] અધ્યાપક (મહાવિદ્યાલયનો)

૪૮૦ બુકપોસ્ટ ન૦ [ઇ] ચોપડી વગેરેને ખાસ ઓછા દરે ટપાલમાં મોકલવાની વ્યવસ્થા [[illegible] = ઠોકવું તે]

૪૯૦ બુઝાવવું શબ્દની વ્યુ૦ [સર૦ ર

૪૯૬ બૉલર પું૦ [ઇ] ક્રિકેટની રમતમાં દડો નાખનાર ખેલાડી

૫૩૩ માપબધી સ્ત્રી૦ જુઓ રૅાનિંગ

૫૪૦ મીનાક્ષી સ્ત્રી૦ [સં] માછલી જેવી સુંદર આંખવાળી સ્ત્રી

૫૬૦ રણશય્યા સ્ત્રી૦ લડતાં લડતાં યુદ્ધના મેદાન ઉપર પોઢી જવું–મરણ પામવું તે

૫૬૦ રતી શબ્દનો અર્થ (૨) રદ કરો

૫૬૭ રાજેશ્રી વિ૦ ઉદાર, હોનું રાજ જેવું

૫૭૧ રિટાયર્ડ શબ્દના અર્થમાં (નોકરી પરથી) ને બદલે (નોકરી કે રમત માંથી) કરવું

૫૭૬ રોટી શબ્દ૦ વ્યુ૦ [પ્રા]

૫૮૬ લાઘવગ્રંથિ સ્ત્રી૦ માનસની એક પ્રકારે ચિત્તમા ઊંડે વણી જવી તે, ઇન્ફીરિયોરિટી કૉમ્પ્લેક્સ

૬૧૨ વાલુકાયંત્ર શબ્દનો અર્થ (૨) રસાયનશાસ્ત્રની કુપ્પી રેતી ભરેલા માટલાની અંદર રાખીને તપાવવાનું સાધન

૬૨૬ વેધક વિ૦ [સં] વીંધી નાખે એવું

૬૨૭ –વેધી વિ૦ [સં] (સમાસને અંતે) વીંધનારું ઉદા૦ મર્મવેધી

૬૩૮ શિરોરેખા સ્ત્રી૦ નાગરી અક્ષરના માથા ઉપરની રેખા (૨) કપાળની રેખા

૬૪૦ શુકન ની જાતિ પું૦, ન૦ કરો

---

હીંડછા સ્ત્રી૦ હીંડવાની રીત, ચાલ
હીંડવું અ૦ક્રિ૦ [સં. હિણ્ડ્, પ્રા હિંડ] ચાલવું
હીંડાડ(-વ)વું સ૦ક્રિ૦ 'હીંડવું'નું પ્રેરક
હીંડાવું અ૦ક્રિ૦ હીંડવું'નું ભાવે
હીંડોળ(-ળો,-ળા)ખાટ જુઓ હિંડોળ, -ળાખાટ
હીંયાં અ૦ જુઓ અહીંયાં, આ [૫]
હીસારવ પુ૦ જુઓ હિસારવ -વું અ૦ક્રિ૦ હિસારવ કરવો
હુંઆ(-વો) [પ્રા હુઅ (સ ભૂત)] હવો, થયો (હોવું'નું ભૂ૦કા૦નું કાવ્યમસ્તરૂપ) [૫]
હુકમ પુ૦ [અ હુક્મ] આજ્ઞા, ફરમાન (૨) (પ્રાય બ૦વ૦માં) ગંજીફાની એક રમતમાં અમુક જાતના પાન ઊંચાં ગણવાં તે કે તે પાન, સર ૦નામું ન૦ કોર્ટનો લેખી ચુકાદો ૦સેર પુ૦ હુકમ ૨ જુઓ
હુક્કાપાણી ન૦ બ૦વ૦ હુક્કોપાણી વગેરે પીવાં તે (૨) એકબીજાનો કે સામાજિક સંબંધ [લા]
હુક્કો પુ૦ [અ હુક્કા] તમાકુ પીવાનું એક સાધન
હુડુડુ અ૦ [રવ૦] ધસારો કે પડાપડીનો રવ
હુત વિ૦ [સ] હોમેલું, બલિરૂપ આપેલું (૨) ન૦ બલિ ૦દ્રવ્ય ન૦ હોમવાની વસ્તુ બલિ ૦ભુજ, ૦વહ પુ૦ [સ] અગ્નિ -તાત્મા પુ૦ [+આત્મા] શહીદ, હુત થયેલો માણસ -તાશ(૦ન) પુ૦ [સ] અગ્નિ -તાશની સ્ત્રી૦ [સ] હોળી
હુતુતુતુ ન૦ [રવ૦] એક રમત
હુન્નર પુ૦ [ફ હુનર] કારીગરી, કસબ ૦ઉદ્યોગ પુ૦ હુન્નર અને ઉદ્યોગ ૦શાળા સ્ત્રી૦ હુન્નર શીખવાની શાળા કળાભવન
હુમલાખોર વિ૦ હુમલો કરવાની આદતવાળું
હુમલો પુ૦ [અ હમ્લહ] આક્રમણ, ધસારો
હુરિયો પુ૦,સ્ત્રી૦ [રવ૦, સર૦ ફ હુર્રહ] ફજેતો, ભવાડો (૨) મશ્કરી ઉડાવવી તે (૩) મશ્કરી કરવાનો, મશ્કરી કે તુચ્છકારનો એવો ઉદ્ગાર
હુલરાવવું સ૦ક્રિ૦ [જુઓ હુલાવવું, અથવા સર૦ હિન્દી ઝુલાના=ઝૂલવું તરંગ] હિલ્લોળવું, (બાળકને) ઊંચા નીચે રમાડવું, રમાડવું

હુલામણું ન૦ હુલરાવવું તે -ણું ન૦ હુલામણું (૨) વિ૦ લાડમાં પાડેલું (નામ)
હુલાસો પુ૦ ઉછાળો (૨) ધમાલ [લા]
હુલાવવું સ૦ક્રિ૦ [પ્રા હુલ્લ (સં ફુલ્લ)] જુઓ હુલરાવવું (૨) ઉછાળવું (૩) હલાવવું, ચારે બાજુ ફેરવવું (૪) 'હુલાવું,' હુલવું'નું પ્રેરક (૫) ખોસી દેવું, ભોંકવું
હુલાવું સ૦ક્રિ૦ જુઓ હુલાવવું ઉદા૦ 'હું તો હુલાવું મારા બાળને'
હુલ્લડ ન૦ હલ્લો, તોફાન, બખેડો, બંડ ૦ખોર વિ૦ (૨) પુ૦ બંડખોર, તોફાની
હુવો જુઓ હુઓ, હવો [૫]
હુશહુશ અ૦ [રવ૦] ઉતાવળમાં (૨) કરડવા, કૂતરાને ઉશ્કેરવાનો ઉદ્ગાર
હુસેન પુ૦ [અ હુસૈન] જેમને નિમિત્તે તાબૂત નીકળે છે તે ભાઈઓમાંનો એક (બીજો હસન)
હુસ્ન ન૦ [અ] સૂરત, કાંતિ (૨) ખૂબસૂરતી
હું (૦) સર્વ૦ [સ અહમ્] (પ્રથમ પુરુષ એ૦વ૦) ૦પણું ન૦ અહંતા, અભિમાન ૦પદ (-દું) ન૦ અભિમાન, અહંકાર
હું અ૦ [પ્રા હું (સ હુમ્)] ખોંખારો, ગુસ્સો, વિરોધ ગર્જના ઇ૦નો ઉદ્ગાર ૦કાર (-રો) (૦) પુ૦ [સ હુંકાર] 'હા, સાંભળું છું' એવા અર્થનો ઉદ્ગાર, હાકારો (૨) ખોંખારીને બોલવું તે, હોંકારો (૩) 'હું' એવો અવાજ, સિંદના૦
હુંસાતુંસી(-શી,-સી) (૦.૦) સ્ત્રી૦ [સર૦ ફ હિરાદિશા=ચડસાચડસી (હું અને તું વચ્ચે)] સ્પર્ધા, ચડસાચડસી, રકઝક, ખેંચાખેંચી
હૂક પુ૦ [ઇ] આંકડો, છેડેથી વાળેલો ખીલો
હૂકડી સ્ત્રી૦ નાનો હૂક
હૂકાહૂક સ્ત્રી૦ [રવ૦] વાદરાના હોકારા
હૂકો પુ૦ જુઓ હૂક
હૂડ અ૦ [રવ૦] તિરસ્કારનો એવો ઉદ્ગાર
હૂડહૂડ અ૦ [રવ૦] ઉતાવળે કે ઝપાટાબંધ મંદ સુસવતો રવ [આમુખ
હૂણ પુ૦ [સ] એક પ્રાચીન મોંગોલ જાતિનો

હૂપ અ૦ [રવ૦] વાઘરાનો એવો અવાજ (૨) પુ૦ ગુડ્ડા, મોટો વાઘરો (બાળભાષામાં). -પાહૂપ અ૦ વાઘરાના હોકાર

હૂબહૂ વિ૦ [અ] તાદૃશ, આબેહૂબ

હૂરી સ્ત્રી૦ [ફા] સ્વર્ગની સુંદરી, અપ્સરા

હૂલકું ન૦ ઓચિંતો ગભરાટ

હૂલરાવવું સ૦ ક્રિ૦ જુઓ હુલરાવવું

હૂલવું અ૦ક્રિ૦ [જુઓ હુલાવવું] જુઓ ઊલવું (૨) આનંદમાં આવવું

હૂંછી વિ૦ તોફાની (૨) અપશુકનિયાળ. ૦ઘોડો પુ૦ હૂંછી-તોફાની ઘોડો (૨) અપશુકનિયાળ માણસ

હૂંડિયામણ ન૦ હૂંડીના વટાવનો દર

હૂંડી સ્ત્રી૦ [સ હુંડા] દેશપરદેશમાં નાણાંની આપલે કરવા માટે ચલાવવામાં આવતી શાહુકારી ચિઠ્ઠી

હૂંઠલ સ્ત્રી૦ [જુઓ સૂંઠલ] સહિયારું

હૂંફ સ્ત્રી૦ ગરમાવો (૨) સહાયતા, આશ્રય [લા]. -ફાવું અ૦ ક્રિ૦ હૂંફ વળવી. -ફાળ(-ળું) વિ૦ હૂંફવાળું

હૂંશ સ્ત્રી૦ [જુઓ હોશ] + ઉમંગ, ઉત્સાહ (૨) હોશ, જોર

હૃત વિ૦ [સ] હરાયેલું, છીનવી લીધેલું

હૃદ ન૦ [સ] હૃદય

હૃદય ન૦ [સ] જ્યાંથી લોહી શરીરમાં ધકેલાય છે તે અવયવ (૨) [લા] છાતી (૩) દિલ, હૈયું, અંતઃકરણ (૪) કોમળ ભાવો કે લાગણી-પ્રેમ, દયા, સમભાવ વગેરે (૫) મર્મ, રહસ્ય. ૦પલટો પુ૦ દિલનું-આંતરિક લાગણીઓનું કે હૃદય-કોણનું બદલાવું તે ૦ભેદક, ૦ભેદી વિ૦ હૃદયને ભેદી નાખે તેવું, હૃદય ઉપર ખૂબ અસર કરે તેવું. ૦મંથન ન૦ હૃદયમાં થતું મંથન. ૦શૂન્ય વિ૦ લાગણી વિનાનું. ૦સ્પર્શી વિ૦ હૃદય ઉપર અસર કરે તેવું. -યંગમ વિ૦ [સ] હૃદયસ્પર્શી. -યાફાટ અ૦ જુઓ હૈયાફાટ -યેશ-(-શ્વર) પુ૦ [સ] પ્રીતમ (૨) સ્વામી, પતિ -યેશ્વરી સ્ત્રી૦[સ] પ્રિયા, વહાલી સ્ત્રી (૨) પત્ની

હૃદિયું, હૃદે ન૦ + જુઓ હૃદય

હૃદ્ગત વિ૦ [સ] હૃદયમાં રહેલું, આંતરિક (૨) ન૦ આંતરિક વિચાર કે ભાવ

હૃદ્ય વિ૦ [સ.] પ્રિય, ગમે તેવું, ગમતું

હૃષીકેશ પુ૦ [સ] શ્રીકૃષ્ણ (૨) વિષ્ણુ

હૃષ્ટ વિ૦ [સ] ખુશ, પ્રસન્ન. ૦પુષ્ટ વિ૦ (શરીરે) ખૂબ જાડું [હિંમત

હે (હૈ) સ્ત્રી૦ [દે સહ = સહાયક] ધીરજ,

હે અ૦ [સ] સંબોધન કરવાનો ઉદ્ગાર

હેજ પું૦ ભેજ, બાનાગ (૨) હેત, ઉમળકો

હેટ સ્ત્રી૦ [ઇ] વિલાયતી ટોપી

હેઠ અ૦ [પ્રા હેટ્ઠ] નીચે, હેઠે. ૦ળું વિ૦ હેઠળનું, તળેનું ૦ળ અ૦ નીચે, તળે -ઠું વિ૦ હલકું નીચું (૨) અ૦ હેઠે, નીચે. -ઠે અ૦ જુઓ હેઠ

હેડ સ્ત્રી૦ [સ હડિ] ગુનેગારનો પગ જકડી રાખવાને કરેલું મોટું ભારે લાકડું (૨) જેલ, કેદ [લા] (૩) તોફાની ગાયભેંસના ગળામાં પગ વચ્ચે રહે એમ બંધાતું લાંબું લાકડું, ડેરો (૪) ટેવ, -ના વગર ન ચાલે તેવું થઈ જવું

હેડ વિ૦ [ઇ] મુખ્ય, ઉપરી. ૦ઑફિસ સ્ત્રી૦ [ઇ] મુખ્ય કે વડી કચેરી, કાર્યાલય

હેડકી સ્ત્રી૦ [સ હિક્કા] ભારે શ્વાસનું ડચકું (૨) વાધણી

હેડકૉન્સ્ટેબલ પુ૦ [ઇ.] પોલીસટુકડીનો વડો, જમાદાર [કારકુન

હેડક્લાર્ક પુ૦ [ઇ] વડો કારકુન અવલ-

હેડબેડી સ્ત્રી૦ હેડ અને બેડી (૨) બંધન [લા]

હેડમાસ્તર પુ૦ [ઇ. હૅડમાસ્ટર] વડો-મુખ્ય શિક્ષક

હેડંબા સ્ત્રી૦ જુઓ હિડિંબા

હેડો પુ૦ અતિશય પ્યાર, આસક્તિ

હેત ન૦ [પ્રા હિતઅ (સં હૃદય) ઉપરથી] પ્રીતિ, ભાવ, સ્નેહ ૦પ્રીત સ્ત્રી૦ વહાલ, કૃપા. -તાળ (-ળું) વિ૦ હેતવાળું, માયાળુ

હેતુ પુ૦ [સ] ઉદ્દેશ, આશય (૨) સબબ, કારણ (૩) પંચાવયવ વાક્યમાં સબબ બતાવનારું કથન કે વાક્ય [ન્યા]

હેત્વાભાસ પું૦ [સં] દુષ્ટ ખોટો હેતુ, હેતુનો આભાસ [ન્યા]
હેન્ડલ પું૦ [ઇ] હાથો, દસ્તો
હેબક (હે) સ્ત્રી૦ [અ. હૈબત] હબક, ધાસ્તી ૦(-કા)વું અ૦ક્રિ૦ જુઓ હબકવું. -ત સ્ત્રી૦ જુઓ હેબક -તાવું જુઓ હેબકાવું
હેબિયસ કોર્પસ ન૦ [લૅટિન, ઇ] કેદીને બરોબર કાયદેસર પકડ્યો છે કે કેમ, તેની તપાસ કરવાને માટે, અદાલત કેદીને પોતાની રૂબરૂ હાજર કરવા હુકમ કાઢે છે તે
હેમ ન૦ [સં] સોનું
હેમક્ષે(-ખે)મ વિ૦[ક્ષેમનો દ્વિર્ભાવ]કુશળ, [સહીસલામત
હેમગિરિ પું૦ [સં] મેરુ
હેમચંદ્ર પું૦ [સં] એક પ્રસિદ્ધ જૈન આચાર્ય
હેમંત સ્ત્રી૦ [સં] માગશર ને પોષ મહિનાની ઋતુ
હેય વિ૦ [સં] ત્યાજ્ય ૦તા સ્ત્રી૦
હેરત (હે) સ્ત્રી૦ [અ] નવાઈ, આશ્ચર્ય
હેરફેર વિ૦[ફેરનો દ્વિર્ભાવ]બદલેલું, ફેરફારવાળું (૨) અદલાબદલી થયેલું (૨) પું૦ હેરફેર થવું તે (૩) તફાવત, ફેર, ફરક
હેરવું સ૦ક્રિ૦ [દે હેર] ધારીને કે છૂપી રીતે જોવું, નિહાળવું
હેરાન (હે) વિ૦ [અ] હેરાનગતિ પામેલું કંટાળેલું ૦ગત(-તિ) સ્ત્રી૦મુશ્કેલી,પીડા
હેરિયું ન૦ [હેરવું ઉપરથી] છાનુંમાનું જોવું તે (૨) બારામાંથી પડતું સૂર્યનું કિરણ
હેરોફેરો પું૦ [ફેરાનો દ્વિર્ભાવ] આંટાફેરા, જવું આવવું તે (૨) ફેરાફેરા ખાવા જેવું થોડું કામકાજ
હેલ સ્ત્રી૦ બોજો, ભાર (૨) ચેનવા સારુ ગાડામાં ભરેલા લાકડાં છાણાં વગેરે કે તેવું માટું (૩) માથે લીધેલું કે લેવાનું બેડું
હેલકરી પું૦ [ફા હમ્માલ] મજૂર, વેતરો
હેલના સ્ત્રી૦ [સં] અવહેલના, તિરસ્કાર, તરછોડવું તે
હેલા સ્ત્રી૦ [સં]ખેલ, ક્રીડા(૨)તિરસ્કાર(૩) વીર સંક્ષોભ્યા(૪)તે અવજ્ઞા કરવી હેલા

હેલારો પું૦ [જુઓ હેલો] ધક્કો
હેલી સ્ત્રી૦ [દે અવાલિ] સતત વરસાદ
હેલો(-લ્લો) પું૦ [સર૦ દે. હલ્લ] હેલારો, આંચકો, ધક્કો
હેવાતણ(-ન) (હે) ન૦ સૌભાગ્યાવસ્થા
હેવાન (હે) વિ૦ [અ] ઢોર જેવું (૨) ન૦ પશુ ઢોર -નિયત સ્ત્રી૦પશુપણું,પાશવતા
હેવાલ (હે) પુ૦ [જુઓ અહેવાલ] વૃત્તાંત
હેવાવું (હે) અ૦ ક્રિ૦ મહાવરો થવો
હેષારવ પું૦ [સં] ઘોડાનો હણહણાટ
હેસિયત (હે) સ્ત્રી૦ [અ હૈસિયત] સામર્થ્ય, શક્તિ
હેળવવું સ૦ ક્રિ૦ હળે એમ કરવું
હેં (હેં૦) અ૦ [રવ૦] એ, વિસ્મય, ધમકી વગેરે બતાવનારો ઉદ્ગાર (૨) ફરીથી કે રટીને પ્રશ્ન કરતી વેળાનો ઉદ્ગાર ઉદા૦ હેં, શાબ્બાની વાત સાચી ? હેં, શું કહ્યું ?
હૈડિયાવેરો સ્ત્રી૦ મુસલમાની રાજનો એક કર [તરસો દેખાતો ભાગ
હૈડિયો પું૦ ગળાની ઘાંટી, ગળાનો બહાર
હૈડું ન૦ જુઓ હૈયું
હૈમ વિ૦ [સં] હિમ સંબંધી, બરફનું કે બરફ જેટલું ઠંડું (૨) સોનાનું કે સોના જેવા રંગનું ૦વત વિ૦ હિમાલયનું, હિમાલય સંબંધી (૨) હિમાલયમાં રહેનારું કે હિમાલયમાં ઉત્પન્ન થયેલું ૦વતી સ્ત્રી૦ પાર્વતી [તે (૨) મોટી ચિંતા
હૈયાકૂટ સ્ત્રી૦ અતિ શોકને લીધે છાતી કૂટવી
હૈયાધારણ સ્ત્રી૦ સંતોષ, સમાધાન (૨) ખાતરી
હૈયાફાટ વિ૦ છાતી ફાટી જાય એવું (૨) અ૦ છાતી ફાટી જાય એમ (રડવું)
હૈયાફૂટું વિ૦ જડ, બેવકૂફ, મમ વિનાનું
હૈયાશૂ(-સો)ળી સ્ત્રી૦ હૈયા ઉપર મૂકેલી સગડીની પેઠે દુ:ખ દેનારું
હૈયાસૂનું વિ૦હૈયાફૂટું,જડ(૨)નિષ્ઠુર,નિર્દય
હૈયું ન૦ [પ્રા હિઅય(સં. હૃદય)] હૃદય, દિલ, અંત:કરણ
હો અ૦ [સં , રવ૦] ખાતરી-આશ્વાસ ભક્તિ

દરાંક ઉદ્ગાર, હા (૨) કાવ્યના કેટલાક ઢાળોમાં હલકાર માટે વપરાતો ઉદ્ગાર (૩) ઓ, હે (સંબોધનનો ઉદ્ગાર)
**હોઇયાં** અ૦ [રવ૦] ઓડકાર કે તૃપ્તિનો ઉદ્ગાર, ઓહિયાં [નાનો હોકો
**હોકલી** (હૉ) સ્ત્રી૦ [જુઓ હુક્કો] હુકલી,
**હોકા, ૦યંત્ર** ન૦ [અ हुक्क = દાબડો] દરિયામાં દિશા જાણવાનું સાધન
**હોકારો** (હૉ) પું૦ હ' 'હા' કહેવું તે, સંમતિસૂચક અવાજ (૨) બૂમ, બરાડો, ધમકામણીભરી બૂમ
**હૉકી** સ્ત્રી૦ [ઇ] ગેડીદડાને મળતી એક વિલાયતી રમત
**હોકો** (હૉ) પું૦ જુઓ હુક્કો
**હોજ** (હૉ) પું૦ [અ] પાણીનો કુંડ
**હોજત** સ્ત્રી૦ [અ हुज्जत] જમીનદાર અને ખેડૂત વચ્ચેનો વાર્ષિક હિસાબ
**હોજરી** સ્ત્રી૦ [दे ओज्झरी] ઓઝરી, જઠર પેટ **–રું** ન૦ ઓઝરું, પેટ (તિરસ્કારમાં)
**હોટલ** (હૉ), **હોટેલ** [ઇ] સ્ત્રી૦ ચાપાણી ઇ૦ નાસ્તાની દુકાન (૨) યુરોપની ઢબની વીશી ને ઉતારો
**હોઠ** પું૦ જુઓ ઓઠ
**હોડ** સ્ત્રી૦ [दे होड्ड] શરત
**હોડકું** ન૦ [સ होड] નાની હોડી
**હોડી** સ્ત્રી૦ [સ होड] મછવો, પનાઈ
**હોતા** પું૦ [સ] યજ્ઞમાં મંત્ર ભણી આહુતિ હોમનાર
**હોદ્દો** પું૦ [અ हौदज] અંબાડી
**હોદ્દેદાર** વિ૦ હોદ્દો ધરાવનાર, અમલદાર
**હોદ્દો** પું૦ [અ उह्दह] ઓધ્ધો, પદવી અધિકાર
**હોનારત** સ્ત્રી૦ બનનાર બનાવ, ભવિષ્ય (૨) અકસ્માત [યજ્ઞનો કુંડ
**હોમ** પું૦ [સ] હવન, યજ્ઞ **૦કુંડ** પું૦
**હોમરૂલ** ન૦ [ઇ] સ્વરાજ
**હોમવું** સ૦ ક્રિ૦ યજ્ઞમાં આહુતિ આપવી
**હોમિયોપથી** સ્ત્રી૦[ઇ] રોગોપચારની એક પદ્ધતિ [ખેર!
**હોય** (હો) 'હોવું'નું વિધ્યર્થ (૨) અ૦ ઠરો!

**હોરા** સ્ત્રી૦ [સ] અઢી ઘડી, કલાક (૨) એક રાશિ કેલગ્નનો અર્ધો ભાગ (૩) જન્મકુંડળી કે તે પરથી ભવિષ્ય ભાખવાની વિદ્યા
**હોરી** સ્ત્રી૦ એક તાલ (૨) હોળીના દિવસોમાં ગવાતું એક ગાયન
**હૉર્ન** ન૦ [ઇ] ભૂંગળું, મોટરનું ભૂંગળું
**હૉલ** પું૦ [ઇ] મોટો ઓરડો, ખંડ
**હોલવણ** ન૦ હોલાઈ જવું તે
**હોલવવું** સ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઓલવવું
**હોલાણ** ન૦ જુઓ હોલવણ
**હોલાણું** (હો) ન૦ જુઓ ઓલાણું (કુલાનું)
**હોલાવું** અ૦ ક્રિ૦ જુઓ ઓલાવું
**હોલિકા, હોલી** સ્ત્રી૦ [સ] હોળી
**હોલી** સ્ત્રી૦ [જુઓ હોલો] હોલાની માદા
**હોલો** પું૦ [दे होल] એક પંખી
**હોલ્ડર** ન૦ [ઇ] વિલાયતી ઢબની ટાંકવાળી
**હોલ્ડૉલ** ન૦ [ઇ] મુસાફરીમાં બિસ્તરો ઇ૦ કલમ લપેટી લઈ જવાની એક ખોળ જેવી બનાવટ
**હોવાપણું** (હો) ન૦[હોવું ઉપરથી]અસ્તિત્વ
**હોવાવું** અ૦ ક્રિ૦ (કશા માટે) ગભરાટમાં આમ તેમ દોડવું સોવાવું
**હોવું** (હૉ) અ૦ ક્રિ૦ [પ્રા हु हव (સ भू)] થવું બનવું, હયાતીમાં આવવું
**હોવે** અ૦ [રવ૦] હા
**હોશ** પું૦ [ફા] ભાન, શુદ્ધિ (૨) શક્તિ, હામ **૦કોશ** પું૦બ૦ વ૦ ભાન, હિંમત ચેતના
**હોશિયાર** વિ૦[ફા] ચાલાક, કુશળ, નિપુણ (૨) સાવધ, સાવચેત, ખબરદાર (૩) સમજુ, બુદ્ધિશાળી **–રી** સ્ત્રી૦ હોશિયારપણું
**હૉસ્પિટલ** સ્ત્રી૦ [ઇ] ઇસ્પિતાલ
**હોહા(–હો)** સ્ત્રી૦ [રવ૦] ગડબડ, ઘોંઘાટ, ધમાલ (૨) જાહેરાત કે ચર્ચા (૩) ગભરાટ, ખળભળાટ (૪) અ૦ એવો અવાજ. **૦કાર** વિ૦ હોહા, ગભરાટ ત્રાસ
**હોળવું** સ૦ ક્રિ૦ [સર૦ ઓળવું] કાંસકીથી વાળ ઠીક કરવા
**હોળી** સ્ત્રી૦ [પ્રા होलिया (સ होलिका)]

ફાગણ પૂર્ણિમાનો તહેવાર; તે દિવસે લાકડાં વગેરેનો ઢગલો સળગાવવામાં આવે છે તે (૨) તેમ કોઈ વસ્તુનો ઢગલો કરી સળગાવવું તે (જેમ કે, વિદેશી કાપડની હોળી).[૦નું નાળિયેર પું૦ પ્ર૦ આફત કે જોખમના કામમાં ધસી જનાર].
–ળૈયું ન૦ હોળીમાં નાખવાનું નાનું છાણું (૨) વિ૦ હોળી ખેલનાર; ઘેરૈયો
હોળૈયો પું૦ [જુઓ ઓળાયો (ઓળ ઉપરથી)] (રકમની) પૂર્ણતાસૂચક અર્ધ-ચંદ્રાકાર ચિહ્ન. ઉદા૦ ૧૦)
હોંકાર (હોં૦) પું૦ જુઓ હોકાર
હોંચા (હોં૦) અ૦ [રવ૦] ગધેડાના ભૂંકવાનો અવાજ
હોંશ (હોં૦) સ્ત્રી૦ [ત. હૌસ; જુઓ હુંશ] ઉત્કટ; ઉમંગ
હોંશાતોંશી (હોં૦ તોં૦) સ્ત્રી૦ હુંશાહુંશી
હોંશીલું વિ૦ હોંશવાળું
હોંસ સ્ત્રી૦ હોંશ
હોંસાતોંસી સ્ત્રી૦ હુંસાહુંસી
હોંસીલું વિ૦ હોંશીલું
હ્યસ્તન વિ૦ [સં.] ગઈ કાલનું
હ્યાં અ૦ + અહીંયાં
હ્રદ પું૦ [સં.] પાણીનો ઊંડો ખાડો; ધરો
હ્રસ્વ વિ૦ [સં.] લઘુ; ટૂંકા અવાજનું
હ્રાસ પું૦ [સં.] ક્ષય; ઘટાડો; નાશ
હ્રી સ્ત્રી૦ [સં.] લાજ; શરમ; મર્યાદા
હ્રીમ્ અ૦ [સં.] લક્ષ્મીનો બીજમંત્ર

## ળ

ળ પું૦ છેલ્લો ગુજરાતી વ્યંજન (એનાથી શરૂ થતો એકે શબ્દ નથી. ઘણા શબ્દોમાં 'લ'ના વિકલ્પ તરીકે 'ળ' વપરાય છે.)

# શુદ્ધિ-વૃદ્ધિ

પૃ૪

૫ અગર શબ્દનો ત્રીજો અને ચોથો અર્થ જુદો શબ્દ ગણવો. [ગણવો

૧૫ અત્તર શબ્દનો બીજો જુદો શબ્દ

૧૯ અધ્યાત્મ શબ્દમાં ૦જ્ઞાન, ૦યોગ, ૦વિદ્યા [સં] ગણવા.

૨૫ અન્ન શબ્દમાં ૦કૂટ, ૦દેવતા, ૦પૂર્ણા, ૦પ્રાશન, ૦મય, ૦મય-કોશ(-ષ) [સં.] ગણવા.

૩૨ અભ્યાસ શબ્દમાં –સી[સં.] ગણવો.

૩૩ અમલદાર ને બદલે ૦દાર ગણવું. (અમલ શબ્દના પેટામાં)

૩૪ અયુત માં ૦સિદ્ધ [સં.] ગણવો.

૩૬ અર્જુન પું૦ [સં.] પાંચ પાંડવોમાંનો ત્રીજો (૨) એક વૃક્ષ

૪૦ અવસર્પિણી ના અર્થમાં 'અધઃ-પાત તરફ વળતો' એટલું શરૂઆતમાં ઉમેરી લેવું.

૭૨ આસો ની વ્યુ૦ [સં. અશ્વયુજ્; પ્રા. આસોઅ]

૭૯ –ઈય વિશેષણ બનાવતો પ્રત્યય. ઉદા૦ પંચવર્ષીય

૧૦૮ ઍટમ બૉમ્બ પું૦ [ઇં.] જુઓ અણુબૉમ્બ

૧૧૧ ઑટોમૅટિક વિ૦ [ઇં.] બીજાની મદદ વિના આપમેળે ગતિમાન થતું

૧૧૧ ઑટોમોબાઇલ ન૦[ઇં.] મોટરગાડી

૧૧૧ ઑટો રિક્ષા સ્ત્રી૦ [ઇં.] યંત્રથી ચાલતી રિક્ષા

૧૨૩ કને શબ્દની વ્યુ૦ [સં. कर्णस्मिन्; અપ૦ कण्णहिं]

૧૪૦ કંપાસ શબ્દનો અર્થ (૨) વર્તુળ દોરવાનું સાધન

૧૪૨ કાજુકળિયા શબ્દનો અર્થ (૨) સાકર ચડાવેલા ચણા–મગફળી ઇ૦ના દાણા

૧૭૩ કૂતરું શબ્દની વ્યુ૦ [સં. कुक्कुर; પ્રા. कुत्तुर; દે. कुत्त]

૧૭૪ ક્રીમ સ્ત્રી૦ [ઇં.] મલાઈ (૨) તેના જેવો પદાર્થ. જેમ કે, 'કોલ્ડક્રીમ'

૨૧૫ ગિરિરાજ પું૦ [સં.] પર્વતોનો રાજા –મોટો પર્વત

૨૨૦ ગેટ પું૦ [ઇં.] દરવાજો (૨) સ્ત્રી૦ પોલીસચોકી

૨૪૬ ચલચિત્ર ન૦ સિનેમાની ફિલમ

૨૪૯ ચાચોળ સુધારીને ચાંચોળ કરો.

૨૫૩ ચાહીને અ૦ ['ચાહવું' ઉપરથી] જાણીબૂજીને [લા.]

૨૭૪ છેદો શબ્દની વ્યુ૦ [દે. छेओ (સં. छेद)]

૨૮૫ જાતરખુ સુધારીને જાતરખુ કરો.

૨૯૧ જીવનદાન ન૦ જીવનનું દાન; ઉગારી લેવું તે (૨) પોતાનું જીવન કશાને સમર્પણ કરવું તે

૨૯૩ જેર ના અર્થમાં 'પરાજીત'ને બદલે 'પરાજિત' કરો.

૩૧૧ ટીલડી શબ્દના ત્રીજા અર્થમાં 'મોરની'ને બદલે 'મોરના' કરો.

૩૨૭ ઢગલો શબ્દની વ્યુ૦ [દે. ढिगला]

૩૩૧ તકસાધુ વિ૦ તક સાધી લેવાની વૃત્તિવાળું; 'ઑપોર્ચ્યુનિસ્ટ'

૩૫૫ થ ના અર્થમાં 'તાલુસ્થાની'ને બદલે 'દંતસ્થાની' કરો.

૩૫૮ દ ના અર્થમાં 'તાલુસ્થાની'ને બદલે 'દંતસ્થાની' કરો.

૪૦૦ નાનમ (ના') સ્ત્રી૦ નાનાપણું

૪૧૩ નુસખો શબ્દનો અર્થ (૨) આબાદ ઇલાજ

૪૩૬ પાકિસ્તાન પું૦; ન૦ મૂળ હિંદુ-

સ્થાનમાંથી પૂર્વ તેમ જ પશ્ચિમના કેટલાક પ્રદેશોનું બનેલું નવું રાજ્ય

૪૪૯ પુરસ્તાત્ શબ્દની વ્યુ૦ [સં.] રદ કરવી.

૪૬૩ પ્રાણીઘર ન૦ પ્રાણીઓનું સંગ્રહ-સ્થાન; 'ઝૂ'

૪૬૪ પ્રાયમસ પું૦ [ઇં.] જુઓ સ્ટવ

૪૬૫ પ્રેમિકા સ્ત્રી૦ પ્રેમમાં પડેલી સ્ત્રી

૪૬૫ પ્રોફેસર પું૦ [ઇં.] અધ્યાપક (મહા-વિદ્યાલયનો)

૪૮૦ બુક-પોસ્ટ ન૦ [ઇં.] ચોપડી વગેરેને ખાસ ઓછા દરે ટપાલમાં મોકલવાની વ્યવસ્થા [દુત્કાર=હાંકવું તે]

૪૯૦ બુડાવવું શબ્દની વ્યુ૦ [સર૦ ઇં.

૪૯૬ બોલર પું૦ [ઇં.] ક્રિકેટની રમતમાં દડો નાખનાર ખેલાડી

૫૩૩ માપબંધી સ્ત્રી૦ જુઓ રેશનિંગ

૫૪૦ મીનાક્ષી સ્ત્રી૦ [સં.] માછલી જેવી સુંદર આંખવાળી સ્ત્રી

૫૬૦ રણશય્યા સ્ત્રી૦ લડતાં લડતાં યુદ્ધના મેદાન ઉપર પોઢી જવું–મરણ પામવું તે

૫૬૦ રતી શબ્દનો અર્થ (૨) રદ કરવો.

૫૬૭ રાજેશ્રી વિ૦ ઉદાર; મોટું; રાજા જેવું

૫૭૧ રિટાયર્ડ શબ્દના અર્થમાં (નોકરી પરથી) ને બદલે (નોકરી કે રમત-માંથી) કરવું.

૫૭૬ રોટી શબ્દ વ્યુ૦ [તુર્કી]

૫૮૬ લાઘવગ્રંથિ સ્ત્રી૦ નાનમની એક પ્રકારે ચિત્તમાં ગાંઠ વળી જવી તે; 'ઇન્ફીરિયોરિટી કૉમ્પ્લેક્સ'

૬૧૨ વાલુકાયંત્ર શબ્દનો અર્થ (૨) રસાયનભરેલી કૂપી રેતી ભરેલા માટલાની અંદર રાખીને તપાવવાનું સાધન

૬૨૬ વેધક વિ૦ [સં.] વીંધી નાખે એવું

૬૨૭ –વેધી વિ૦ [સં.] (સમાસને અંતે) વીંધનારું. ઉદા૦ મર્મવેધી

૬૩૮ શિરોરેખા સ્ત્રી૦ નાગરી-અક્ષરના માથા ઉપરની રેખા (૨) કપાળની રેખા

૬૪૦ શુકન ની જાતિ પું૦; ન૦ કરો.